

Mötesbok: Kommunstyrelsen (2023-12-13)

Kommunstyrelsen

Datum: 2023-12-13

Plats:

Kommentar:

Dagordning

Kallelse

KallelseKommunstyrelsen2023-12-13

4

Val av justerare

Tillkommande och utgående ärenden

Information

366/23 Redovisning av delegationsbeslut	10
367/23 Kommundirektörens rapport	14
368/23 Månadsrapport	15
369/23 Information om kommande utsättning av förpackningskärl	16

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

370/23 Intern kontrollrapport 2023	17
371/23 Intern kontrollplan 2024	85
372/23 Fördelning av riksnormen för försörjningsstöd 2024.docx	159

Ärenden till kommunfullmäktige

373/23 Revidering - Allmänna lokala ordningsföreskrifter	163
374/23 Avgäld för upplåtelse av kommunägd mark genom tomträtt	205
375/23 Svar på motion avseende etablerande av stödort i Ukraina	218
376/23 Antagande Detaljplan för seniorboende och rehabiliteringslägenheter, Kastellegården 1:380	222

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

377/23 Genomförandeavtal Bokab	290
378/23 Budget 2024 - Sektorernas verksamhetsplaner	360
379/23 Kungälv's Roddklubb-nyttjanderätt och investeringsbidrag föreningslokal	492
380/23 Förslag till Beslut - Plankostnadsavtal, detaljplan för handel, del av Gärdet 1:1	512
381/23 Remissvar - Samråd om förslag till ändrade havsplaner	529
382/23 Ny förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust	977
383/23 Remissvar på remiss från Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan	994
384/23 Tillägg till samverkansavtal, Detaljplan för Klocktornet 1, 34 och 37	1087
385/23 Tilläggsavtal markanvisningsavtal, förlängning	1137
386/23 Granskning Detaljplan för detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl	1138

387/23 Planbeskedsrapport – Planbesked för Marstrand 33:6	1221
388/23 Svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga 1234	
389/23 Svar på remiss av Jämställt Västra Götaland 2024-2027	1797
390/23 Svar på frågor kopplade till uppföljningen av 2021 års fördjupade granskningar	1845
391/23 Svar på Granskningsrapport - Översiktlig granskning - Delårsrapport per 2023-08-31inklusive intern kontroll	1873
392/23 Svar på remiss - Gång- och cykelbro Packhuskajen - Hugo Hammars kaj	1897

Styrdokument

393/23 Revidering av kommunkansliets styrdokument	1905
394/23 Styrdokument - riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun	2044
395/23 Tjänsteutlåtande - Pandemiplan	2060
396/23 Tjänsteskrivelse - Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete	2085
397/23 Tjänsteskrivelse - Plan för hantering av extraordinära händelser	2098
398/23 Revidering Riktlinjer för intern representation	2146
399/23 Fastställande av Kungälv kommun författningssamling 2024-2027	2155
400/23 Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun	2173
401/23 Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende	2193
402/23 Riktlinjer för serveringstillstånd	2214
403/23 Policy för Kungälv kommun elevhälsa, svar på återremiss	2233
404/23 Beredningsskrivelse - Barn och ungdomspolicy, svar på återremiss	2247
405/23 Beredningsskrivelse - Policy för skolbibliotek	2260
406/23 Arbetsordning Ungdomsrådet	2275
407/23 Styrdokument - revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning	2282
408/23 Revidering av reglementet för arvodesnämnden	2330

Rapporter

409/23 Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag/och eller region	2339
410/23 Bolagsinformation och koncerndialog	2340

Kallelse

Sammanträdesdatum 2023-12-13

Plats Stadshuset, plan 2, Sessionssalen
Tid Onsdagen den 13 december kl 09:00-16:00

Ledamöter	Miguel Odhner (S) Anders Holmensköld (M) Gun-Marie Daun (KD) Ove Wiktorsson (C) Pia Gillerstedt (S) Patrik Ryberg (SD) Anna Vedin (M) Elisabeth Mattsson (L) Jonas Andersson (S) Laila Persson (UP) Marcus Adiels (M) Greger Plannthin (SD) William Hult (S) Erik Martinsson (MP) Michael Karlsson (L) Erik Andreasson (V) Charlotta Windeman (M)	Ordförande 1:e vice ordförande 2:e vice ordförande
-----------	---	--

Ersättare
Carin Gerefalk (S)
Ilona Waern (KD)
Jesper Eneroth (S)
Mikael Wintell (UP)
Rose-Mari Larsdotter (M)
Gustav Meuller (M)
Peter Skoglund Ferrari (SD)

Miguel Odhner (S)
Ordförande

Oskar Engdahl
Sekreterare

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81
Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-12-13

Dagordning

		Förslag till beslut
1	Upprop	
2	Val av justerare	Utses
3	Tillkommande och utgående ärenden	Fastställs

Information

4	Redovisning av delegationsbeslut	Antecknas
---	----------------------------------	-----------

Klockan 09:00 – 09:20

5	Kommundirektörens rapport - Hallarenan	Antecknas
---	---	-----------

Klockan: 09:20 – 09:50

Föredragande Haleb Lindqvist och Åsa Berglie

6	Månadsrapport	Antecknas
---	---------------	-----------

Klockan: 09:50 – 10:10

Föredragande Pia Jakobsson och Ann-Charlott Backström

7	Information om kommande utsättning av förpackningskärl	Antecknas
---	--	-----------

Klockan: 10:10 – 10:25

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-12-13

Föredragande Dan Gorga

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

8	KS2022/2294-6	Intern kontrollrapport 2023	Beslut
---	---------------	-----------------------------	--------

Ärende 8 och 9 föredras klockan 10:30 – 11:10

Föredragande Håkan Hambeson

9	KS2023/2464-1	Intern kontrollplan 2024	Beslut
---	---------------	--------------------------	--------

10	KS2023/2722-1	Fördelning av riksnormen för försörjningsstöd 2024	Beslut
----	---------------	--	--------

Klockan 11:10 – 11:20

Närvarande Emma Trygg

Ärenden till kommunfullmäktige

11	KS2023/2313-1	Revidering - Allmänna lokala ordningsföreskrifter	Förslag till kommunfullmäktige
----	---------------	---	--------------------------------

Klockan: 11:20 – 11:40

Föredragande Erika Abrahamsson

12	KS2022/2055-1	Avgäld för upplåtelse av kommunägd mark genom tomträtt	Förslag till kommunfullmäktige
----	---------------	--	--------------------------------

13	KS2023/0415-3	Svar på motion avseende etablerande av stödort i Ukraina	Förslag till kommunfullmäktige
----	---------------	--	--------------------------------

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-12-13

LUNCH

14	KS2019/0263-44	Antagande Detaljplan för seniorboende och rehabiliteringslägenheter, Kastellegården 1:380	Förslag till kommunfullmäktige/ Beslut

Klockan 13:00

Ärende 14 – 15 föredras av Anders Holm m.fl.

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

15	KS2021/2031-8	Genomförandeavtal Bokab	Beslut
16	KS2023/2190-15	Budget 2024 – Sektorernas verksamhetsplaner	Beslut
17	KS2023/2288-1	Kungälvs Roddklubb-nyttjanderätt och investeringsbidrag föreningslokal	Beslut
18	KS2022/2438-19	Förslag till Beslut - Plankostnadsavtal, detaljplan för handel, del av Gärdet 1:1	Beslut
19	KS2023/2099-2	Remissvar - Samråd om förslag till ändrade havsplaner	Beslut
20	KS2023/2165-2	Reviderad förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust	Beslut
21	KS2023/2582-2	Remissvar på remiss från Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan	Beslut
22	KS2015/880-61	Tillägg till samverkansavtal, Detaljplan för Klocktornet 1, 34 och 37	Beslut
23	KS2016/2111-233	Kastellegården 1:52, Nordtag genomförande av detaljplanen för bostäder och skola, Tilläggsavtal markanvisningsavtal, förlängning	Beslut <i>Handlingar tillkommer</i>
24	KS2018/1483-48	Granskning Detaljplan för detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl	Beslut

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-12-13

25	KS2022/1478-4	Planbeskedsrapport – Planbesked för Marstrand 33:6	Beslut
26	KS2023/2090-2	Svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga	Beslut
27	KS2023/2526-2	Svar på remiss av Jämställt Västra Götaland 2024-2027	Beslut
28	KS2023/2371-1	Svar på frågor kopplade till uppföljningen av 2021 och 2022 års fördjupade granskningar	Beslut
29	KS2023/2505-4	Svar på Granskningsrapport - Översiktlig granskning - Delårsrapport per 2023-08-31inklusive intern kontroll	Beslut
30	KS2023/2538-2	Svar på remiss - Gång- och cykelbro Packhuskajen - Hugo Hammars kaj	Beslut
Styrdokument			
31	KS2023/1249-7	Revidering av kommunkansliets styrdokument	Beslut
32	KS2023/1443-5	Styrdokument - riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun	Beslut
33	KS2023/1625-5	Tjänsteutlåtande - Pandemiplan	Beslut
34	KS2023/1703-2	Tjänsteskrivelse - Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete	Beslut
35	KS2023/2094-3	Tjänsteskrivelse - Plan för hantering av extraordinära händelser	Beslut
36	KS2023/1921-2	Revidering Riktlinjer för intern representation	Förslag till kommunfullmäktige
37	KS2023/2205-1	Fastställande av Kungälv kommuns författningssamling 2024-2027	Förslag till kommunfullmäktige
38	KS2023/2230-2	Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun	Beslut

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-12-13

39	KS2023/2340-1	Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende	Förslag till kommunfullmäktige
40	KS2023/2711-1	Riktlinjer för serveringstillstånd	Beslut
41	KS2022/1027-14	Beredningsskrivelse - Policy för Kungälvskommuns elevhälsa, svar på återremiss	Förslag till kommunfullmäktige
42	KS2023/1053-8	Beredningsskrivelse - Barn och ungdomspolicy, svar på återremiss	Förslag till kommunfullmäktige
43	KS2023/1342-9	Beredningsskrivelse - Policy för skolbibliotek	Förslag till kommunfullmäktige
44	KS2023/2087-1	Arbetsordning Ungdomsrådet	Förslag till kommunfullmäktige
45	KS2023/2342-1	Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning	Förslag till kommunfullmäktige
46	KS2023/2710-1	Revidering av reglementet för arvodesnämnden	Förslag till kommunfullmäktige

Rapporter

47	2023-709	Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag/och eller region - Regionala ägarråd	Antecknas
48	KS2021/0542-11	Bolagsinformation och koncerndialog - 2023-10-10 - 2023-12-06	Antecknas

Delegationsbeslut

Sammanträdesdatum 2023-12-13

Delegerade ärenden

Instansnr	Ärende	Titel
692/23	KS2023/0021-57	Nordtagsgatan, avgift - lokala trafikföreskrifter om parkering
693/23	KS2023/2109-2	PUB-avtal Kunskapsmatrisen
694/23	KS2023/2146-1	PUB Kungälv kommun - Binogi och Språkprojektet
695/23	KS2023/2478-1	Anstånd, faktura: drift av utebadet 2023
696/23	KS2019/0022-17	Ytterby-Tunge 1_106, Justerad nyttjanderätt för etableringsyta
697/23	KS2020/0782-34	Beslut om anstånd med faktura - Loppedynans Avl Förening
698/23	KS2021/0028-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp DUSÖ samfällighetsförening.
699/23	KS2021/1355-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för avlopp Solberga-Tunge 2:5.
700/23	KS2022/0734-16	Beställningsskrivelse - omprövning av markavvattningsföretaget Guddehjälm mfl. Och ansökan om vattenverksamhet inom detaljplan Västra tunge.
701/23	KS2022/1288-6	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för spillvatten Loppedynans samfällighetsförening.
702/23	KS2022/2623-8	Överenskommelse om inträde i Löstorp ga:1-Ändring av andelstal
703/23	KS2023/0009-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp, Lycke-Kroken samfällighetsförening.
704/23	KS2023/0371-19	Delegationsbeslut oktober 2023 för färdtjänst och riksfärdtjänst. Färdtjänst 76 beviljade, 1 avslag, 0 delavslag. Riksfärdtjänst 5 beviljade, 0 delavslag, 0 avslag. Resa i annan kommun 1 beviljad, dagvårdsresor 2 beviljade och arbetsresor 0 beviljad.
705/23	KS2023/0371-20	Delegationsbeslut oktober 2023 för parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Förare 11 beviljade, medpassagerare 1 beviljad och 2 avslag.
706/23	KS2023/0381-4	Avtal om inkoppling till kommunalt spillvatten utanför kommunalt verksamhetsområde för Hallbjörtp-Dotorp södra VA samfällighetsförening.
707/23	KS2023/0528-7	Kommunens svar i mål F 4478-23 - Mark och miljödomstolen

DELEGATIONSBeslut KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVSKOMMUN

ADRESS Stadshuset · 442 81
Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Delegationsbeslut

Sammanträdesdatum

2023-12-13

708/23	KS2023/0844-3	Tilldelningsbeslut ramavtal anläggningsmaskintjänster
709/23	KS2023/0971-2	Avtal Cirkusskolan läsår 23_24 - Kulturgaranti
710/23	KS2023/0971-3	Avtal - Kulturgaranti
711/23	KS2023/1073-4	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för spillvatten Norra Staby samfällighetsförening
712/23	KS2023/1266-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp, Västra Lycke Samfällighetsförening
713/23	KS2023/1452-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp Kärna-Harestad VA Ekonomisk förening.
714/23	KS2023/1471-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp Samfällighetsförening Lyckehusen
715/23	KS2023/1616-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp Staby Övergård Samfällighetsförening.
716/23	KS2023/1857-13	Avtal - Terrvia - signerat
717/23	KS2023/1857-18	RÄTT VERSION_20231121_Avtal - Terrvia - signerat
718/23	KS2023/1857-17	RÄTT VERSION_20231121_Avtal - Nolltre - signerat
719/23	KS2023/1857-16	RÄTT VERSION_20231121_Avtal - ALP markteknik - signerat
720/23	KS2023/1857-12	Avtal - Nolltre - signerat
721/23	KS2023/1857-11	Avtal - ALP markteknik - signerat
722/23	KS2023/1882-4	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp. Rävsaal 2:10
723/23	KS2023/1977-2	Kontrakt Generalkonsult projektering Tvibotten_Mimers hus - signerat
724/23	KS2023/2048-2	Tillsättningsbeslut - lärare fritidshem
725/23	KS2023/2049-1	Tillsättningsbeslut - Skolsköterska
726/23	KS2023/2050-1	Tillsättningsbeslut - Fritidsledare
727/23	KS2023/2052-4	Beslut UBL - Yttrande till Skolinspektionen gällande Sandbackaskolan 2, 2023:6971 - Utskottet för Bildning och lärande
728/23	KS2023/2212-3	Beslut UBL - Interkommunal ersättning inom förskola, grundskola m.fl. i Göteborgsregionen 2024 - Utskottet för Bildning och lärande

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Delegationsbeslut

Sammanträdesdatum

2023-12-13

729/23	KS2023/2213-3	Beslut UBL - Interkommunal ersättning inom gymnasieskola och anpassad gymnasieskola i Göteborgsregionen 2024 - Utskottet för Bildning och lärande
730/23	KS2023/2214-3	Beslut UBL - Interkommunal ersättning inom kommunal vuxenutbildning i Göteborgsregionen 2024 - Utskottet för Bildning och lärande
731/23	KS2023/2330-4	Påskrivet - Överenskommelse, upphörande av arrende 20231113
732/23	KS2023/2330-5	Nytt lägenhetsarrende för duvslag, på Skälebräcke 1:24 och 1:15, from 20231114
733/23	KS2023/2354-6	Delegationsbeslut A21, HR-chef - Avsked
734/23	KS2023/2431-1	Ansökan om skydds jakt på bäver i Torsby, väster om Kärna
735/23	KS2023/2433-1	Undertecknat arrendeavtal 1206-359-049.pdf
736/23	KS2023/2446-1	Delegationsbeslut bisyssla
737/23	KS2023/2451-1	Tillsättningsbeslut - Barnskötare
738/23	KS2023/2452-1	Tillsättningsbeslut - Barnskötare
739/23	KS2023/2453-1	Tillsättningsbeslut - Barnskötare
740/23	KS2023/2454-1	Tillsättningsbeslut - Barnskötare
741/23	KS2023/2455-1	Tillsättningsbeslut - Undersköterska
742/23	KS2023/2456-1	Tillsättningsbeslut - Undersköterska hemtjänst
743/23	KS2023/2457-1	Tillsättningsbeslut - Yrkeslärare
744/23	KS2023/2458-1	Tillsättningsbeslut - Fritidsledare
745/23	KS2023/2459-1	Tillsättningsbeslut Förskollärare
746/23	KS2023/2460-1	Tillsättningsbeslut - Stödassistenter
747/23	KS2023/2553-1	Beställning enl avrop - projektering förstärkningsarbete
748/23	KS2023/2555-1	Delegationsbeslut bisyssla
749/23	KS2023/2556-1	Delegationsbeslut bisyssla
750/23	KS2023/2557-1	Delegationsbeslut bisyssla
751/23	KS2023/2606-2	Svar på begäran från IVO avseende tillsyn av Korttidsboende Tveten
752/23	KS2023/2607-2	Svar på begäran från IVO avseende tillsyn av Korttidsboende Näckrosen
753/23	KS2023/2633-1	Tillsättningsbeslut - Vårdbiträde
754/23	KS2023/2634-1	Tillsättningsbeslut - Stödassistent
755/23	KS2023/2635-1	Tillsättningsbeslut - Stödbiträde och stödassistent
756/23	KS2023/2637-1	Tillsättningsbeslut - Stödassistent
757/23	KS2023/2638-1	Tillsättningsbeslut - Handläggare
758/23	KS2023/2639-1	Tillsättningsbeslut - Barnskötare
759/23	KS2023/2640-1	Tillsättningsbeslut Idrottsplatsvaktmästare
760/23	KS2023/2641-1	Tillsättningsbeslut - Förskollärare

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Delegationsbeslut

Sammanträdesdatum

2023-12-13

761/23	KS-VR2023/0389-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse allmän platsmark - julgransförsäljning
762/23	KS-VR2023/0396-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - Insamlingsboxar Björkåfrihet 2024
763/23	KS-VR2023/0397-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - uppställning av avfallscontainers
764/23	KS-VR2023/0400-2	Delegeringsbeslut - beviljas
765/23	KS-VR2023/0417-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Ulvesund 1:4
766/23	KS-VR2023/0420-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Stan 1:1
767/23	KS-VR2023/0421-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark - julmarknad, strandverket/marstrandsön
768/23	SMN2023/0743-2	Beslut om ersättning för förlängd undervisning elev vid Rudbeckgymnasiet

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Denna behandling '367/23 Kommundirektörens rapport' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '368/23 Månadsrapport' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '369/23 Information om kommande utsättning av förpackningskärl' har inget tjänsteutlåtande.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Håkan Hambeson

2023-11-27

Intern kontrollrapport 2023 (Dnr KS2022/2294-6)

Sammanfattning

Syftet med intern kontroll är att säkra en effektiv förvaltning och undgå att allvarliga fel uppstår. Ett systematiskt arbete med intern kontroll bidrar till att verksamheterna utvecklas och bedrivs effektivt och säkert, med medborgarens bästa för ögonen.

I enlighet med reglemente och tillämpningsanvisningar för intern kontroll har förvaltningen varje år en plan för intern kontroll för kommunstyrelsen samt för respektive sektor (Bildning och lärande, Trygghet och stöd, Samhälle och utveckling).

Årets plan beskriver vilka områden och processer som har prioriterats och riskanalyserats för 2023. Med utgångspunkt från resultatet av riskanalyserna identifierades vilka kontrollmoment som ska granskas under året för att säkerställa en tillfredställande intern kontroll.

Vid verksamhetsårets slut redovisas nu resultatet av årets interna kontrollarbete inom respektive sektor samt kommunstyrelsen. Arbetet har genomförts enligt plan.

Resultatet från granskningarna presenteras i respektive rapport. Förslag på åtgärder för att förebygga avvikelser och genomföra identifierade förbättringar redovisas i respektive rapporten.

Förvaltningen föreslår att rapporterna godkänns och föreslagna åtgärder med tidplaner fastställs. I samband med rapporteringen föreslås gällande arbetssätt för intern kontroll att fastställas.

Juridisk bedömning

Enligt kommunallagen (KL) 6 § ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Genom att systematiskt planera, genomföra och följa upp den interna kontrollen i Kungälv kommun följer kommunstyrelsen kommunallagens krav.

Förvaltningens bedömning

Kommunstyrelsen är ansvarig för den verksamhet som förvaltningen bedriver och anger inriktning för den interna kontrollen under planeringsåret. Kommunallagens krav på intern kontroll säkerställs genom att riskanalyser av processer och kontrollmoment genomförts i syfte att identifiera områden som ska granskas. Under verksamhetsåret genomförs planerade granskningar.

Resultaten av granskningar och förslag på eventuella åtgärder med anledning av avvikelser redovisas härmed till kommunstyrelsen. Rapporterna utgör även underlag för nästa års plan.

29 granskningar var planerade i alla sektorer samt för de övergripande stödprocesserna som ligger under kommunstyrelsen. Resultatet är godkänt för 22 av granskningarna. Sju av granskningarna visar på avvikelser och har lett till förslag på åtgärder eller nya granskningar. Förslag på åtgärder

för att förebygga avvikelser och genomföra förbättringar redovisas i respektive rapport. Några kontrollmoment i 2023 års internkontrollplaner har inte föranlett granskning utan direkt lett till åtgärd för att komma till rätta med identifierad brist.

Att avvikelser upptäcks vid granskning är naturligtvis inte önskvärt. Samtidigt är det orimligt att förvänta sig att en stor organisation med en så omfattande verksamhet som en kommun skulle kunna vara helt felfri. Däremot är förväntningen att organisationen ska lära av sina upptäckta fel och brister för att undvika framtida avvikelser.

Kommunen utgör en stor och komplex organisation. Brister och svagheter kan inte helt elimineras, men varje identifierad och åtgärdad avvikelse är ett viktigt steg i kvalitetssäkringsarbetet.

Det systematiska arbetsätt som intern kontrollsystemet innebär skapar förutsättningar för att upptäcka fel och brister, vidta åtgärder och därigenom nå bättre resultat. Förmågan att se och hantera egna brister som en möjlighet att utvecklas är en förutsättning för en sund organisationskultur.

Utöver intern kontroll har förvaltningen kvalitetsledningssystem i enlighet med riktlinjer och råd från reglerande myndigheter som Socialstyrelsen, Skolverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Inom ramarna för dessa system hanteras risker och kvalitetsfrågor av mer verksamhetsnära karaktär.

Inom ramen för kommunstyrelsens uppsiktsplikt konstateras också att:

- Övriga nämnder har planerat, granskat och rapporterat enligt gällande reglemente för intern kontroll.
  - Miljö- och byggnadsnämnden MOBN2022/0249
  - Sociala myndighetsnämnden SMN2023/0750
  - Överförmyndarnämnden ÖN2023/0077
- Under året har det genomförts koncern- och bolagsdialoger där bolagen har redovisat hur de verkar för att uppfylla kommunfullmäktiges mål och den interna kontrollen.

Förvaltningen utvärderar löpande arbetet med intern kontroll. Bedömningen är att processen fungerar tillfredställande och arbetet bör fortsätta enligt nu gällande ordning,

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Intern kontroll är ett verktyg för att säkerställa att verksamheten når de politiska målen. En väl fungerande intern kontroll bidrar till kommunfullmäktiges strategiska mål ”Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen”

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

En god intern kontroll stödjer arbetet för en hållbar utveckling socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Intern kontroll har direkt bäring på Mål 16 - *Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.*

Det gäller framförallt delmålen:

16.5 Väsentligt minska alla former av korrupktion och mutor

16.6 Bygga upp effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer

16.10 Säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella avtal.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Planen och dess innehåll följer kommunfullmäktiges reglemente och kommunstyrelsens tillämpningsanvisningar för intern kontroll.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

En god intern kontroll bidrar till att kommunens resurser används på bästa sätt genom att säkerställa:

- Effektiv och ändamålsenlig verksamhet
- Tillförlitlig rapportering
- Regelefterlevnad

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Intern kontroll bidrar till att säkerställa en god arbetsmiljö med systematik och tydlighet. Medarbetarna bidrar till den interna kontrollen genom att

- Följa rutiner och föreskrifter
- Rapportera avvikelser och risker
- Förbättra och utveckla verksamheten

En väl fungerande intern kontroll underlättar för medarbetare att göra rätt.

Ekonomisk bedömning

Genomförandet av den interna kontrollen ingår i förvaltningens grunduppdrag och innebär ingen ökad kostnad.

Förslag till beslut

1. Intern kontrollrapport för kommunstyrelsen (övergripande processer) godkänns
2. Intern kontrollrapport för sektor Bildning och lärande godkänns
3. Intern kontrollrapport för sektor Samhälle och utveckling godkänns
4. Intern kontrollrapport för sektor Trygghet och stöd godkänns
5. Förslagna åtgärder i rapporterna ska genomföras under 2024 och återrapporteras vid uppföljning av intern kontrollplan 2024
6. Arbetssätt för intern kontroll godkänns enligt utvärdering

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till: Förvaltningsledningen,

För kännedom till: Fredrik Skreberg, Charlie Larsson, Niklas Delander, Andreas Blixt, Frida Engdahl, Josefin Björkman och Oskar Engdahl

Intern kontrollrapport 2023

Kommunstyrelse

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
2 Processen intern kontroll.....	6
3 Utvalda områden och processer för riskanalys.....	8
3.1 Ekonomi	8
3.2 HR	9
3.3 Kansli (Ärende- och dokument-hantering).....	10
3.4 IT	11
3.5 Säkerhet och trygghet.....	11
3.6 Kommunikation.....	12
3.7 Upphandling/ inköp.....	12
4 Granskning	13
4.1 Ekonomi	13
4.2 HR	14
4.3 Kansli (Ärende- och dokument-hantering).....	17
4.4 IT	17
4.5 Säkerhet och trygghet.....	18
4.6 Kommunikation.....	19

4.7	Upphandling/ inköp	19
4.8	Kommentar till genomförd granskning	20
5	Förslag på åtgärder.....	21
5.1	Ekonomi	21
5.1.1	Kassaredovisning	21
5.2	HR	21
5.2.1	Rehabilitering.....	21
5.3	IT	22
5.3.1	Ledningssystem för informations-säkerhet (LIS)	22
5.4	Upphandling/ inköp	23
5.4.1	Upphandling.....	23
5.5	Kommentar till förslag på åtgärder.....	23
6	Omedelbart vidtagna åtgärder samt beslutade åtgärder från föregående år	24
6.1	Ekonomi	24
6.1.1	Kontering av ekonomiska transaktioner	24
6.1.2	Kassaredovisning	24
6.2	HR	25
6.2.1	Utbetalning av lön.....	25

6.2.2	Systematiskt arbetsmiljöarbete.....	26
6.3	Kommentar till omedelbara åtgärder och beslutade åtgärder från föregående år	26
7	Utvärdering av kommunens arbetssätt för intern kontroll	27

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap 6 § ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

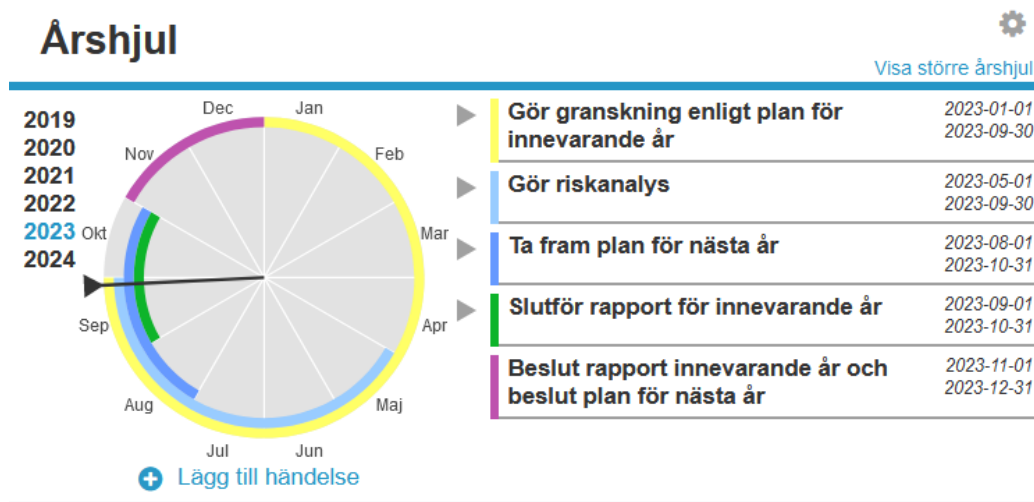
Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal mm

2 Processen intern kontroll

Intern kontroll är en process som genomförs i en årscykel. Kommunstyrelsen, alla nämnder samt sektorerna tar inför varje nytt år fram en intern kontroll-plan. Under året följs planen upp och resultatet dokumenteras i en rapport av respektive nämnd och sektor i slutet av året.

Risikanalys

Processen startar genom att en **riskanalys** genomförs. Intern kontroll handlar i grunden om att lyfta blicken och att förutse och förebygga att risker infaller. Med en framåtblickande analys kan man fånga verksamhetens mest relevanta risker. Riskanalysen görs i två steg: Första steget är att identifiera risker. Vilka risker finns i organisationens rutiner och processer? Finns det risk att rutiner, lagar och regler inte följs? Nästa steg är en bedömning av sannolikhet och konsekvens. Hur stor är sannolikheten att den identifierade risken blir verklighet? Vad är konsekvensen och hur stor allvarlighetsgrad har konsekvensen? Sannolikhet och allvarlighetsgrad ger ett riskvärde som är underlag för att välja vilka risker som organisationen ska fokusera på nästkommande år.

Ta fram intern kontroll-plan

När riskanalysen är genomförd väljs de risker med högst riskvärde ut till intern kontroll-planen. I planen beskrivs risken och bedömning av sannolikhet och konsekvens. I nästa steg beskrivs **kontrollmomentet**, vilket är den rutin och/eller arbetsätt vi har för att bedriva en effektiv och ändamålsenlig verksamhet. Rutiner och arbetsätt utgår i många fall från lagar, regler eller kommunens styrdokument.

Därefter beskrivs hur granskningen ska genomföras, det vill säga metoden för hur kontrollmomentet ska granskas. **Granskning** kan ske genom genomgång av dokument, fakturor, loggar, genom intervjuer, kontroll på plats eller annan lämplig metod. I beskrivningen av granskningsmomentet ska det framgå vad som krävs för att granskningen ska bli godkänd. Exempelvis att det inte ska förekomma några avvikelser, eller att 90% av ärendena besvaras inom utsatt tid.

Kommunstyrelsens och sektorernas planer beslutas sedan i Kommunstyrelsen och nämndernas planer i respektive nämnd.

Granskning

Under året för planens genomförande ska granskningarna utföras enligt den metod som beskrivs i planen. Det är viktigt att säkerställa en oberoende granskning genom att ingen granskar sitt eget arbete. Det är bra att flera personer deltar, gärna någon utan direkt koppling till den granskade verksamheten.

Resultatet av granskningen dokumenteras och kommenteras. En godkänd granskning markeras som avslutad och godkänd. En underkänd granskning markeras som avslutad med avvikelse. Avvikelser kräver en **åtgärd** som beskriver hur risken ska minimeras, exempelvis genom att förbättra kontrollmomentet eller att öka kunskapen genom utbildning. Vid behov kan granskningen behöva genomföras ytterligare ett år.

Ta fram intern kontroll-rapport

När granskningarna är genomförda sammanställs dokumentation, kommentar och åtgärder i en rapport. Rapporten redovisas och beslutas i respektive nämnd.

Läsanvisning

Följande kapitel redogör för hur arbetet har genomförts under året och med vilka resultat.

Kapitel 3 - beskriver utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som är kopplade till risken.

Kapitel 4 - beskriver kontrollmomenten och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningsresultat med kommentarer redovisas också.

Kapitel 5 - redovisar de åtgärder som föreslås med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningarna.

Kapitel 6 - redovisar resultatet av genomförda åtgärder som beslutades i föregående års interna kontrollrapport. Här redovisas också åtgärder som förvaltningen har vidtagit omedelbart under året med anledning av upptäckta avvikelser.

3 Utvalda områden och processer för riskanalys

Här beskrivs utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som kopplats till risken.

3.1 Ekonomi

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Kontering av ekonomiska transaktioner	<p>Kostnader bokförs på ett intäktskonto</p> <p>Bakomliggande orsaker Kontering är fel pga bristande kunskap/information.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Felaktigt beslutsunderlag. Förvaltningen kan dra fel slutsatser t ex kan det leda till fel underlag för beräkning av taxor. Felaktig statistik lämnas till externa parter.</p>	6 	<p>Budgetuppföljning, utbildning, manualer</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Ekonomerna har budgetuppföljning med chef. Tillsammans går de igenom enhetens utfall och gör stickprov på konton som avviker från budget och normal verksamhet. Alla nya bestyrkare genomgår en utbildning i ekonomisystemet och rutiner. De får även tillgång till manualer.</p>
Kassaredovisning	<p>Kassaredovisning lämnas in för sent.</p> <p>Bakomliggande orsaker Okunskap kring rutiner</p> <p>Konsekvensbeskrivning Intäkter redovisas i fel period.</p>	12 	<p>Rutinbeskrivning, kassaredovisning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Enligt rutinbeskrivningen ska kassaredovisning vara Soltak tillhanda senast 5 arbetsdagar efter avslutad månad för att intäkten ska kunna bokföras på rätt period.</p>
Manuella utbetalningar av förskott/handkassa	<p>Risk att manuella utbetalningar av förskott/handkassa görs utan att det är godkänt av ekonomichef</p> <p>Bakomliggande orsaker Okunskap</p> <p>Konsekvensbeskrivning Det kan leda till att vi inte har tillräckliga bokföringsunderlag för kostnader genom att kvitton inte inkommer i efterhand och att vi på så vis inte uppfyller lagkrav. Det kan också leda till att vi betalar ut mer än den faktiska kostnaden och sedan inte får tillbaka mellanskillnaden.</p>	8 	<p>Ansökningsblankett för handkassa/ förskotts betalning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns en blankett för handkassa/förskotts betalning där mottagaren förbinder sig att redovisa sina kostnader och återbetala mellanskillnaden mellan lämnat förskott och redovisade kvitton. Blanketten "Underlag för utbetalning" ska inte användas för förskott/handkassa.</p>

3.2 HR

Process	Risk	Riskvärde	Kontrollmoment
Utbetalning av lön	<p>Felaktig lön betalas ut.</p> <p>Bakomliggande orsaker - försent/ inte attesterade löneposter - medarbetare lägger in avvikelsen för sent</p> <p>Konsekvensbeskrivning Medarbetare får fel lön, kan uppstå löneskuld</p>	12 	<p>Uttag av lista på oattesterade poster ur lönesystemet</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Soltak AB tar ut en lista på oattesterade poster ur personalsystemet en gång i månaden och skickar till HR-enheten.</p>
Systematiskt arbetsmiljöarbete	<p>Att arbetsmiljöronder inte genomförs</p> <p>Bakomliggande orsaker Bristande kunskap hos chef om systematiskt arbetsmiljöarbete.</p> <p>Upplevd tidsbrist hos chefer</p> <p>Konsekvensbeskrivning Att risker i arbetsmiljön inte identifieras som kan leda till tillbud eller arbetsskada.</p>	6 	<p>Ta ut uppgift ur uppföljningssystem på genomförda arbetsmiljöronder</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet HR tar ut lista på genomförda ronder. Ronder genomförs vid 3 tillfällen under året. Arbetsmiljömål sätts i januari. Arbetsmiljöronnd OSA (Organisatorisk och social arbetsmiljö) och Friskfaktorer genomförs i februari. Fysisk och digital rond i september. Årlig uppföljning av SAM (Systematisk arbetsmiljöronnd) i november.</p>
Rehabilitering	<p>Risk att långtidssjukskrivningar fortlöper.</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskapsbrist, tidsbrist.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Personalbrist, medarbetare känner sig utanför, ökade kostnader.</p>	9 	<p>Information om rehabiliteringsprocess</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I chefshandboken finns information om rehabiliteringsprocessen, alla chefer får informationen i chef BAS.</p>
Rekrytering	<p>Risken är att vi anställer personal med felaktig eller bristande kompetens.</p> <p>Bakomliggande orsaker Okunskap, tidsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Anställda inte klarar utföra sitt arbete, nyrekrytering kan behöva göras</p>	16 	<p>Arbetsättet kompetensbaserad rekrytering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Respektive chef kontrollerar kompetens på olika sätt, t ex CV, intervju, intyg, referenser, tester gentemot kravspecifikation/annons.</p>

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Bisyssla	Risk att anställda har otillåten bisyssla. Bakomliggande orsaker Okunskap Konsekvensbeskrivning Kan vara arbetshindrande, förtroendeskadande och konkurrerande.	6 	Rutinbeskrivning, Bisyssla Beskrivning av kontrollmomentet Rutinbeskrivning finns över villkor för bisyssla samt en digital blankett som ska fyllas i vid bisyssla.
Arbetsskador	Risk att anmälningar inte hanteras enligt rutinen Bakomliggande orsaker Tidsbrist eller kunskapsbrist Konsekvensbeskrivning Sjukskrivningar och ökade kostnader.	9 	Ärendehanterings-system och rutinbeskrivning för arbetsskada Beskrivning av kontrollmomentet KIA finns som ärendehanteringssystem. Rutinbeskrivning finns för hur ärenden ska hanteras.
Temperatur-mätning	Användes ej som avses – inget underlag för analys om trivsel på arbetsplatsen Bakomliggande orsaker Tidsbrist och kunskapsbrist Konsekvensbeskrivning Sjukskrivningar och ökade kostnader	6 	Rutinbeskrivning, temperaturmätning Beskrivning av kontrollmomentet Chef och medarbetare ska ha dialog om utfallet i temperaturmätningen på merparten av APT

3.3 Kansli (Ärende- och dokument-hantering)

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Delegations-ordning	Felaktiga delegationsbeslut. Beslut fattas inte av rätt person, anmäls och dokumenteras inte på rätt sätt. Riskbedömning på sektornivå. Bakomliggande orsaker Brist på kunskap och utbildning Tidsbrist Konsekvensbeskrivning Rättsosäkert, ej överklagningsbara beslut Höga kostnader	12 	Säkerställa att vanligt förekommande delegations-beslut dokumenteras på rätt sätt. Beskrivning av kontrollmomentet Utbildning av chefer inom delegering Genomgång av rutiner för delegeringsbeslut

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Arkiveringsprocess	<p>Handlingar saknas eller är felaktigt sorterade</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskap och bemanning</p> <p>Konsekvensbeskrivning Offentlighets och sekretesslagstiftning följs ej. Spårbarhet avseende beslut försvåras. Enskilda medborgare kan drabbas om handlingar försvinner. Handlingar bevaras inte för framtida forskning enligt arkivlagen.</p>	12 	<p>Arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Efterlevnad av arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p>

3.4 IT

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Ledningssystem för informations-säkerhet (LIS)	<p>Informationssäkerhetsarbetet utförs inte enligt informationssäkerhetspolicyn</p> <p>Bakomliggande orsaker Otilräcklig kunskap och otillräckliga resurser i organisationen.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Principerna för informationssäkerhetsarbetet efterlevs inte med bristande informationssäkerhet och lagefterlevnad som följd.</p>	12 	<p>Principer för informationssäkerhet i informations-säkerhetspolicy</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I informations-säkerhetspolicyn beskrivs tre principer för informations-säkerhetsarbetet. - Informations-säkerhetsarbetet ska följa SS-EN ISO/IEC 27000:2017 standard. - Informationssäkerhets-samordnare ska en gång per år rapportera det gångna årets informations-säkerhetsarbete till kommunstyrelsen - Det ska finnas en informations-säkerhetsgrupp som stöttar informations-säkerhetssamordnaren i sitt arbete</p>

3.5 Säkerhet och trygghet

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Kontinuitets-planering	<p>Brister i förmåga att förebygga, motstå och hantera kriser och extraordinära händelser.</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskap och plan saknas för upprätthållande av kommunens tjänster i händelse av kris och extraordinära händelser.</p>	8 	Risk- och sårbarhets-analyser

3.6 Kommunikation

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Hantering av kommunens webbplats	Webbplatsen blir hackad eller att felaktig information publiceras.	12 ■	<p>Genomgång av checklista och behörigheter för kommunens hemsida</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet För att säkerställa en god hantering av information och finns en checklista som alla webbredaktörer har att arbeta efter. Kontrollmomentet innebär att vi går igenom checklistan med alla webbredaktörer en gång om året samt med nyttillkomna webbredaktörer. Vi gör också en genomgång av behörigheter i Episerver för att säkerställa att rätt personer har behörighet att publicera.</p>

3.7 Upphandling/ inköp

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Upphandling	<p>Risk att lagar och avtal inte följs vid inköp/upphandling.</p> <p>Bakomliggande orsaker Tidsbrist, okunskap</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kan leda till skadestånd och brott mot Lagen om Offentlig Upphandling.</p>	9 ■	<p>Delegationsordning och rutiner för inköp/upphandling finns och är kända</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Delegationsordning och rutiner för upphandling/inköp finns och är aktuella samt kända av de anställda som gör inköp. Utbildningar genomförs med dem som ska börja göra inköp.</p>
	<p>Avtalsuppföljning</p> <p>Bakomliggande orsaker Risk för att leverantör inte följer ingångna avtal.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kan leda till felaktig leverans och medföra ekonomisk skada för kommunen samt verksamhetsrisker.</p>	12 ■	<p>Granskning av avtal för inköp</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns avtalsvillkor som ska följas.</p>

4 Granskning

Här beskrivs kontrollmoment och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningens resultat med kommentarer redovisas.

4.1 Ekonomi

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Budgetuppföljning, utbildning, manualer</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Ekonomerna har budgetuppföljning med chef. Tillsammans går de igenom enhetens utfall och gör stickprov på konton som avviker från budget och normal verksamhet. Alla nya bestyrkare genomgår en utbildning i ekonomisystemet och rutiner. De får även tillgång till manualer.</p>	<p>✓ Stickprov, budgetuppföljning</p> <p>Metod Utsökning görs av leverantörsfakturor på kontoklass 3 (intäkter) för perioden januari - juni 2023. Samtliga transaktioner över 10 000 kronor granskas samt ett slumpmässigt urval av 10 transaktioner under 10 000 kronor. För ett godkänt resultat krävs att 95 % har konterats rätt.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Antal leverantörsfakturor för perioden 202301-202306 uppgick till 38 164 stycken och 190 är konterade på kontoklass 3, intäkter. Således kan vi konstatera att mindre än 0,5 % av alla leverantörsfakturor konteras på kontoklass 3. Granskningen utfördes på 15 verifikat varav 5 bedömdes som icke korrekta. 2 av de icke godkända konteringarna översteg 10 000 kronor. Beloppen på de felkonterade verifikationerna kan därmed anses som ringa.</p> <p>Granskningsansvarig Annika Lindell</p>
<p>Rutinbeskrivning, kassaredovisning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Enligt rutinbeskrivningen ska kassaredovisning vara Soltak tillhanda senast 5 arbetsdagar efter avslutad månad för att intäkten ska kunna bokföras på rätt period.</p>	<p>✘ Granskning av inlämningsdatum för kassaredovisning</p> <p>Metod Granskning ska göras att kassaredovisningar lämnats in i tid för Gästhamnen och Marstrandfärjan för månaderna januari till augusti, det omfattar totalt 16 kassaredovisningar. Av dessa krävs att 15 är inlämnade i tid för att granskningen ska godkännas.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Samtliga kassaredovisningar för Marstrands gästhamn och Marstrandfärjan 2023 januari-augusti har granskats. Av 8 månader per verksamhet, dvs 16 kassaredovisningar totalt så har 6 st lämnats in för sent. Av dessa har 2 lämnats in 2-5 dagar för sent, resterande har lämnats in ungefär en månad för sent. Resultatet är bättre än 2022, men behöver fortsätta förbättras.</p> <p>Granskningsansvarig Frida Engdahl</p>

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Ansökningsblankett för handkassa/ förskottsbetalning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns en blankett för handkassa/förskottsbetalning där mottagaren förbinder sig att redovisa sina kostnader och återbetala mellanskillnaden mellan lämnat förskott och redovisade kvitton. Blanketten "Underlag för utbetalning" ska inte användas för förskott/handkassa.</p>	<p>✓ Stickprover, handkassa och förskott</p> <p>Metod Stickprovsgranskning ska göras på manuella utbetalningar till privatpersoner för att säkerställa att inga förskott eller handkassar har betalats ut utan att den särskilda blanketten har fyllts i och godkänts av ekonomichefen. Alla transaktioner från 10 000 kr och jämna tusental kommer granskas, dessutom görs ett slumpmässigt urval på 10 st av de återstående transaktionerna. För ett godkänt resultat krävs att alla transaktioner är godkända.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Stickprover har tagits på manuella utbetalningar, samtliga har godkända underlag.</p> <p>Granskningsansvarig Frida Engdahl</p>

4.2 HR

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Uttag av lista på oattesterade poster ur lönesystemet</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Soltak AB tar ut en lista på oattesterade poster ur personalsystemet en gång i månaden och skickar till HR-enheten.</p>	<p>✓ Granska lista över oattesterade löneposter</p> <p>Metod Fråga de 20 chefer med störst antal oattesterade poster per tertial om orsaken till detta.</p> <p>För godkänt krävs att 15 av cheferna har godtagbara skäl.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Chefernas svar indikerar på att kunskaperna i Personec/Självservice övervägande är tillräckliga och cheferna vet generellt hur de skall gå tillväga för att hantera felaktiga poster. Övervägande andel chefer upplever få svårigheter i systemet, det finns däremot en upplevelse av att tiden inte räcker till.</p> <p>De svårigheter som beskrivs kopplade till Personec är vid hantering av medarbetare som exempelvis arbetar med dygnetruntverksamhet eller vid deltidstjänstgöring. Svårigheter uppkommer även till följd av att Soltak befinner sig långt från verksamheten.</p> <p>Granskningsansvarig Maria Steen</p>
	<p>✓ Granskning av anställningsuppgifter</p> <p>Metod Stickprovskontroll görs av löneutbetalning till tre slumpmässigt utvalda högre chefer. Begär löneunderlag från Soltak AB. Granska att löneutbetalningen är korrekt.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Kontroll av lön och anställningsbevis är genomförd och alla var korrekta.</p> <p>Granskningsansvarig Maria Steen</p>

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
	Samtliga ska stämma för godkänt resultat.	
<p>Ta ut uppgift ur uppföljningssystem på genomförda arbetsmiljöronder</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet HR tar ut lista på genomförda ronder. Ronder genomförs vid 3 tillfällen under året. Arbetsmiljömål sätts i januari. Arbetsmiljöronde OSA (Organisatorisk och social arbetsmiljö) och Friskfaktorer genomförs i februari. Fysisk och digital rond i september. Årlig uppföljning av SAM (Systematisk arbetsmiljöronde) i november.</p>	<p>✓ Granska listan över genomförda arbetsmiljöronder</p> <p>Metod Intervju två chefer per sektor som inte genomfört samtliga ronder under senaste 12 månaderna. -Har chefen kunskap om systematiskt arbetsmiljöarbete? -Vad är orsaken till att ronder inte genomförs?</p> <p>För godkänt krävs att första frågan besvaras med Ja. Om nej dokumentera svaret på fråga 2.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Samtliga chefer upplever att de har tillräcklig kunskap om systematiskt arbetsmiljöarbete men att kunskapen ständigt behöver fyllas på och uppdateras. Det genomförs regelbundet utbildningar för chefer för att öka kunskapen i arbetsmiljö. Arbetsmiljöronderna samverkar med fackliga parter och skyddsombud. Analyser görs i ledningsgrupper och samverkan. Förklaringar på att samtliga ronder inte fanns dokumenterade i systemet var okunskap i systemet KIA, tidsbrist och att en chef inte förstätt att ronden skulle genomföras men att arbetsmiljöarbetet alltid är närvarande.</p> <p>Granskningsansvarig Josefin Björkman</p>
<p>Information om rehabiliteringsprocess</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I chefshandboken finns information om rehabiliteringsprocessen, alla chefer får informationen i chef BAS.</p>	<p>✓ Dokumentation av rehabiliteringsplan i ärendehanteringssystem</p> <p>Metod Fråga 10 slumpvist valda chefer med långtidssjukriken personal som inte har dokumenterade Plan för återgång om orsaken till att det saknas. För godkänt krävs att 7 chefer har godtagbara skäl.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Förklaringar till varför vissa medarbetare saknar plan för återgång är att medarbetaren ska avsluta sin anställning, gått på föräldraledighet, drabbats av allvarlig sjukdom eller befinner sig på annan ort. I något fall har chef fått bristfällig information från läkare alternativt inte ser behov av att upprätta en plan.</p> <p>Granskningsansvarig Josefin Björkman</p>
	<p>✗ Starta rehabärende i ärendehanteringssystemet</p> <p>Metod Fråga 10 chefer som inte startat upp rehabärenden inom 2 veckor från det att rehabbevakning uppstod om orsaken till det?</p> <p>För godkänt krävs att 7 chefer har godtagbara skäl</p>	<p>Kommentar</p> <p>Orsaken till att ärenden inte startas upp i systemen är främst på grund av okunskap. Okunskapen handlar dels om systemet, dels om dokumentationsansvaret och dels om rehabilitering. Av de tillfrågade var en chef helt ny i sitt uppdrag och hade ännu inte hunnit träffa medarbetarna vilket är ett godtagbart skäl.</p> <p>Granskningsansvarig Josefin Björkman</p>

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Arbetsättet kompetensbaserad rekrytering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Respektive chef kontrollerar kompetens på olika sätt, t ex CV, intervju, intyg, referenser, tester gentemot kravspecifikation/annons.</p>	<p>✓ Stickprov, kompetensbaserad rekrytering</p> <p>Metod Stickprov tas på 10 slumpvist utvalda nyanställda personer där formell kompetensnivå jämförs med annons/kravspecifikation.</p> <p>För godkänt krävs att samtliga uppfyller kvalifikationskraven om inte godtagbara skäl finns.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Stickprov är genomfört på 10 nyanställda under 2023 och samtliga uppfyllde kompetensnivån som fanns beskriven i kravprofilen.</p> <p>Granskningsansvarig Erika Lindqvist, Emma Nyström Svensson</p>
<p>Rutinbeskrivning, Bisyssla</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutinbeskrivning finns över villkor för bisyssla samt en digital blankett som ska fyllas i vid bisyssla.</p>	<p>✓ Bisyssla, granskning i ärendehanteringssystem</p> <p>Metod Stickprov på 10 slumpvist utvalda chefer i Winlas på om det finns dokumenterat att chef har undersökt bisyssla på medarbetarsamtal. Om det inte finns dokumenterat, kontakta chef och fråga om orsaken.</p> <p>För godkänt krävs att samtliga har kontrollerat detta.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Samtliga tio chefer hade dokumenterat att de undersökt förekomst av bisyssla på medarbetarsamtalet.</p> <p>Granskningsansvarig Marie Stervik</p>
<p>Ärendehanteringssystem och rutinbeskrivning för arbetsskada</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet KIA finns som ärendehanteringssystem. Rutinbeskrivning finns för hur ärenden ska hanteras.</p>	<p>✓ Stickprov, arbetsskada</p> <p>Metod Granska februari månads arbetsskadeanmälningar. Genomför kontrollen tidigast i april månad. Är de anmälda till Försäkringskassan? Godkänt är om 80% av anmälningarna är anmälda till FK.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Den 20/9 är 88 procent (43 av 49) av de anmälda arbetsskadorna i systemet anmälda till Försäkringskassan. Detta är ett godkänt resultat.</p> <p>Granskningsansvarig Josefin Björkman</p>
<p>Rutinbeskrivning, temperaturmätning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Chef och medarbetare ska ha dialog om utfallet i temperaturmätningen på merparten</p>	<p>✓ Stickprov, temperaturmätning</p> <p>Metod Fråga tre slumpvist utvalda chefer om de arbetar med temperaturmätningen. Är systemet väl känt på deras arbetsplatser? Har de dialog på APT? För godkänt krävs ja-svar på båda frågorna av alla tre chefer.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Stickprovskontroll är genomförd och temperaturmätning är väl känd på samtliga enheter. Dialog om temperaturerna planeras men är ännu inte genomförda på alla enheter.</p> <p>Granskningsansvarig Marie Stervik</p>

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
av APT		

4.3 Kansli (Ärende- och dokument-hantering)

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Säkerställa att vanligt förekommande delegationsbeslut dokumenteras på rätt sätt.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Utbildning av chefer inom delegering Genomgång av rutiner för delegeringsbeslut</p>	<p>✓ Delegationsbeslut</p> <p>Metod Kontroll av 20 slumpmässigt utvalda beslut per sektor och stab (tas fram av nämndsekreterare). För godkänt resultat krävs att samtliga beslut är tagna inom gällande delegering.</p> <p>Stickprovskontroll inom samtliga sektorer och stab att beslut är anmält överhuvudtaget.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Granskning av delegationsbeslut har skett tillsammans med kommunsekreteraren. alla granskade delegationsbeslut har varit beslutade inom gällande delegationsordning. fyra beslut har angett fel punkt i delegationsordningen men rymts inom andra punkter. Noterbart är att sektor trygghet och stöd har inte haft några anmälda delegationsbeslut, ett stort antal av sektorns delegationsbeslut ligger inom sociala myndighetsnämndens delegation och anmäls inte till kommunstyrelsen.</p> <p>Granskningsansvarig Madeleine Nilsson</p>
<p>Arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Efterlevnad av arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p>	<p>✓ Arkivering, årlig genomgång av dokumentation gällande stickprovskontroller</p> <p>Metod Stickprovskontroller dokumenteras löpande. Underlaget sammanställs årligen. Vid sammanställning ska 100 procent av stickprovskontrollerna följa gällande styrdokument för att granskningen ska godkännas.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Stickprovskontroller av leveranser till arkivet har gjorts löpande under året. När leveransen inte följer gällande styrdokument återkopplas det till verksamheten. Vi har även sett över gällande styrdokument.</p> <p>9 genomförda leveranser får godkänt. En bedöms delvis mottagen på grund av oklarhet i om det skulle arkiveras eller ej. Bedömningen är att granskningen som helhet är godkänd.</p> <p>Stickprovskontrollerna dokumenteras i en lista på Sharepoint som innehåller namn på enhet som gjort leveransen, datum och eventuell anmärkning. Lista bifogas också till granskningen i verksamhetssystemet (Intern kontroll, Stratsys).</p> <p>Granskningsansvarig Madeleine Nilsson</p>

4.4 IT

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
Principer för informationssäkerhet i	✓ Granskning av att de tre principerna för informations-säkerhetsarbetet	Kommentar

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
informations-säkerhetspolicy Beskrivning av kontrollmomentet I informations-säkerhetspolicyen beskrivs tre principer för informations-säkerhetsarbetet. - Informations-säkerhetsarbetet ska följa SS-EN ISO/IEC 27000:2017 standard. - Informationssäkerhetssamordnare ska en gång per år rapportera det gångna årets informations-säkerhetsarbete till kommunstyrelsen - Det ska finnas en informations-säkerhetsgrupp som stöttar informationssäkerhetssamordnaren i sitt arbete	följs Metod Muntlig avstämning med informationssäkerhetssamordnaren samt granskning av GAP-analys för uppfyllnadskrav i ISO27000:2017	Intervju med informationssäkerhetssamordnare genomförd med följande resultat: Informationssäkerhetsarbetet ska följa SS-EN ISO/IEC 27000:2017 standard. Förvaltningen jobbar utifrån de tre principerna. De tre sektorerna har kommit olika långt i processen beroende på hur många system de har att hantera och kartlägga. Informationssäkerhetssamordnare ska en gång per år rapportera det gångna årets informations-säkerhetsarbete till kommunstyrelsen Rapportering till kommunstyrelsen görs i slutet av året. Det ska finnas en informationssäkerhetsgrupp som stöttar informationssäkerhetssamordnaren i sitt arbete En informationssäkerhetsgrupp finns på plats sedan i juni 2023. Där ingår dataskyddsombud och kontaktpersoner för dataskyddsfrågor från sektorerna. GAP-analys är påbörjad Granskningsansvarig Håkan Hambeson

4.5 Säkerhet och trygghet

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
Risk- och sårbarhets-analyser	✓ Kontroll av risk - och sårbarhetsanalyser. Metod Kontroll att det tagits fram risk- och sårbarhetsanalyser på sektorerna och övergripande för förvaltningen.	Kommentar Risk- och Sårbarhetsanalys är framtagen för varje sektor. Arbetet med detta har gjorts på verksamhets- och/eller enhetsnivå tillsammans med berörda chefer och har genomförts i workshopform. De tre sektorsanalyserna har sedan legat till grund för den kommungemensamma Risk- och Sårbarhetsanalysen som beretts av Krisledningsnämnden och fastställs av Kommunstyrelsen. Risk- och Sårbarhetsanalysen kommer att skickas till länsstyrelsen senast 31 okt 2023, allt enligt Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Granskningsansvarig Tony Övringe

4.6 Kommunikation

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Genomgång av checklista och behörigheter för kommunens hemsida</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet För att säkerställa en god hantering av information och finns en checklista som alla webbredaktörer har att arbeta efter. Kontrollmomentet innebär att vi går igenom checklistan med alla webbredaktörer en gång om året samt med nytillkomna webbredaktörer. Vi gör också en genomgång av behörigheter i Episerver för att säkerställa att rätt personer har behörighet att publicera.</p>	<p>✓ Granskning att genomgångar genomförs.</p> <p>Metod Genomgång av behörigheter i Episerver, genomgång av checklista med alla webbredaktörer. För godkänt krävs att bägge rutinerna genomförs.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Genomgång av behörigheter är gjord då inloggning med bank-id har införts för redaktörer. Dessutom har vi gjort en förändring och minskat antalet redaktörer och centraliserat redaktörskapet till kommunikatörerna.</p> <p>Granskningsansvarig Madeleine Nilsson</p>

4.7 Upphandling/ inköp

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Delegationsordning och rutiner för inköp/upphandling finns och är kända</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Delegationsordning och rutiner för upphandling/inköp finns och är aktuella samt kända av de anställda som gör inköp. Utbildningar genomförs med dem som ska börja göra inköp.</p>	<p>✘ Direktupphandlingar</p> <p>Metod Stickprov på 20 direktupphandlingar där kontroll sker att den som gjort direktupphandlingen har behörighet enligt delegationsordningen.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Avtalscontrollem har granskat 30 st direktupphandlingar från år 2022. Urvalet är gjort utifrån de direktupphandlingar där upphandlingsenheten har varit minst delaktiga, det innebär i detta fall att de inte ligger med i vårt upphandlingssystem Kommers. 2 av dessa direktupphandlingar ser ut att inte ha följt delegationsordningen.</p> <p>Granskningsansvarig Madeleine Nilsson</p>

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
Granskning av avtal för inköp Beskrivning av kontrollmomentet Det finns avtalsvillkor som ska följas.	✓ Uppföljning av avtal för inköp Metod Granskning av minst 20 avtal per sektor respektive stab, varav 50 % är slumpvis utvalda och 50 % utgör avtal med högst kostnader. Granskning omfattar pris och leveransvillkor.	Kommentar Avtalscontrolern har granskat 20 avtal per sektor respektive stab. Jag har dels utgått från de leverantörer som fakturerat oss mest, men även kontrollerat avrop från ramavtal, direktupphandlingar av mindre leverantörer samt övriga upphandlingar som påbörjats under 2022. Mest har jag kontrollerat att timprissättningar och totalbelopp följts men genom vårt nya Utvärderingsdokument, som vi ber beställare i vår organisation fylla i när avtal skall förnyas eller avslutas, har flera leverantörer synats även i sitt kvalitetsmässiga utförande av sina tjänster. Granskningsansvarig Madeleine Nilsson

4.8 Kommentar till genomförd granskning

Av 19 genomförda granskningar är 16 godkända och 3 ej godkända.

För de granskningar som får ej godkänt redovisas förslag på åtgärder i kapitel 5 och 6. Det gäller:

- För sen inlämning av kassaredovisning
- Bristande dokumentation av rehabärenden i ärendehanteringssystem
- Direktupphandling utan rätt delegation

5 Förslag på åtgärder

Här redovisas de åtgärder som föreslås med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningarna.

5.1 Ekonomi

5.1.1 Kassaredovisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Kassaredovisning lämnas in för sent.	Rutinbeskrivning, kassaredovisning	 Granskning av inlämningsdatum för kassaredovisning Slutdatum 2023-09-30

5.1.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
—	Granskningen att kassaredovisningar lämnats in i tid för Gästhamnen och Marstrandfärjan ska genomföras på nytt 2024	Beskrivning av åtgärd Granskning ska göras att kassaredovisningar lämnats in i tid för Gästhamnen och Marstrandfärjan Önskad effekt Granskningen planeras och genomförs i tid. Resultatet av granskningen får godkännt.		2024-09-01 Frida Engdahl

5.2 HR

5.2.1 Rehabilitering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Risk att långtidssjukskrivningar fortlöper.	Information om rehabiliteringsprocess	 Starta rehabiliterande i ärendehanterings-systemet Slutdatum 2023-09-30

5.2.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
▶	Kunskaphöjning med hjälp av Lärportal och workshops	<p>Beskrivning av åtgärd Kunskaphöjningen handlar dels om systemet Adato, dels om dokumentationsansvaret och dels om rehabilitering.</p> <p>Önskad effekt Förståelse för vikten av dokumentation, underlag för planering, för en bra rehabilitering.</p>	Arbetet har påbörjats 2023.	2024-09-01 Josefin Björkman

5.3 IT

5.3.1 Ledningssystem för informations-säkerhet (LIS)

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Informationssäkerhetsarbetet utförs inte enligt informationssäkerhetspolicy	Principer för informationssäkerhet i informations-säkerhetspolicy	<p>✓ Granskning av att de tre principerna för informations-säkerhetsarbetet följs</p> <p>Slutdatum 2023-09-30</p>

5.3.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
—	Genomför granskning av principerna för informationssäkerhetsarbetet även 2024	<p>Beskrivning av åtgärd Granskningen sker på nytt 2024</p> <p>Önskad effekt Säkerställa att alla principer finns på plats och är etablerade</p>		2024-09-01 Håkan Hambeson, Tony Övringe

5.4 Upphandling/ inköp

5.4.1 Upphandling

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Risk att lagar och avtal inte följs vid inköp/upphandling.	Delegationsordning och rutiner för inköp/upphandling finns och är kända	✓ Direktupphandlingar Slutdatum 2023-09-01

5.4.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
—	Information och kommunikation om regler för direktupphandling	Beskrivning av åtgärd Förbättra informationen på intranät och andra kanaler Ta fram förslag, t ex Nyheter/reportage på intranätet om upphandling och delegationsordning Önskad effekt 100% vid nästa granskning		2024-08-01 Madeleine Nilsson, Lena Linde
—	Genomför granskning av direktupphandling även 2024	Beskrivning av åtgärd Granskning sker på nytt 2024 Önskad effekt 100% godkänt vid granskning		2024-08-31 Lena Linde

5.5 Kommentar till förslag på åtgärder

- Kunskapshöjande åtgärder om rehabiliteringsprocessen med hjälp av Lärportal och workshops har påbörjats under hösten 2023 och kommer att fortsätta under 2024.
- Granskningen av att förvaltningen jobbar enligt de tre principerna i informations-säkerhetspolicyn fick ett godkänt resultat 2023. Arbete pågår och de tre sektorerna har kommit olika långt i processen beroende på hur många system de har att hantera och kartlägga. Granskningen gör även 2024 trots godkänt resultat 2023.

6 Omedelbart vidtagna åtgärder samt beslutade åtgärder från föregående år

Här redovisas resultatet för de åtgärder som beslutades i föregående års interna kontrollrapport. Här redovisas också åtgärder som har förvaltningen har vidtagit omedelbart med anledning av upptäckta avvikelser.

6.1 Ekonomi

6.1.1 Kontering av ekonomiska transaktioner

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Kostnader bokförs på ett intäktskonto	Budgetuppföljning, utbildning, manualer	✓ Granskning av kontering av ekonomiska transaktioner Slutdatum 2022-09-30

6.1.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
✓	Kontroll av rutiner för utbetalning av returnerade avier	Beskrivning av åtgärd Säkerställ att rutinen hos SOLTAK är att betala ut dessa returnerade avier på samma kostnadskonto som fakturan ursprungligen bokats på. Önskad effekt Minska antal felaktiga transaktioner på intäktskonto.	Epost skickad till Soltak med information om att betala ut på samma kostnadskonto som ursprunglig faktura konterats på. Soltak har verifierat att denna rutin kommer att följas framigenom.	2023-09-30 Melanie Jähnke

6.1.2 Kassaredovisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Kassaredovisning lämnas in för sent.	Rutinbeskrivning, kassaredovisning	✓ Kontroll inlämningsdatum Slutdatum 2022-09-30

6.1.2.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
✓	Genomgång av rutiner och ny granskning	Beskrivning av åtgärd Rutinen har setts över och Gästhamnen och Marstrandfärjan kommer att lämna in sina kassaredovisningar digitalt istället för på papper under 2023.	Ny granskning är genomförd 2023.	2023-09-30 Frida Engdahl

6.2 HR

6.2.1 Utbetalning av lön

Risk	Kontrollmoment	Granskning	Slutdatum
Felaktig lön betalas ut.	Uttag av lista på oattesterade poster ur lönesystemet	✓ Granska lista över oattesterade löneposter 2023-09-30	

6.2.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
✓	Förbättra samarbetet med Soltak	Beskrivning av åtgärd •Bjuda in Soltak till ledningsgrupper samt att boka in enskilda möten för nya chefer att introduceras i systemet. Nytt utbildningsmaterial som skall vara till hjälp för sällananvändare undersöks av Soltak. •Förslag finns om att medarbetare från Soltak Lön skall finnas på plats i Stadshuset 5 gånger per månad. Under hösten 2022 och våren 2023 har de varit på plats 1 gång per månad. •Nätverk har skapats mellan HR och Soltak där synpunkter tas upp för att förbättra samarbetet och för att lättare kunna möta det behov som chefer efterfrågar.	Under 2023 har samtliga delar i åtgärden genomförts. Bjuda in Soltak till ledningsgrupper samt att boka in enskilda möten för nya chefer att introduceras i systemet. - KLART Nytt utbildningsmaterial som skall vara till hjälp för sällananvändare undersöks av Soltak - KLART Förslag finns om att medarbetare från Soltak Lön skall finnas på plats i Stadshuset 5 gånger per månad. - KLART Nätverk har skapats mellan HR och Soltak där synpunkter tas upp för att förbättra samarbetet och för att lättare kunna möta det behov som chefer efterfrågar - KLART	2023-09-30 Josefin Björkman

6.2.2 Systematiskt arbetsmiljöarbete

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Att arbetsmiljöronder inte genomförs	Ta ut uppgift ur uppföljningssystem på genomförda arbetsmiljöronder	✓ Granska listan över genomförda arbetsmiljöronder Slutdatum 2023-09-30

6.2.2.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
✓	Utbildning, ny rutin samt översyn av information till chefer och medarbetare.	Beskrivning av åtgärd Utbildning i KIA varje termin för chefer. Ny rutin för temperaturmätning som ersätter OSA-ronden. Se över information i chefs – och personalhandboken.	Utbildning i KIA sker genom arbetsmiljöutbildning för chefer och skyddsombud samt genom en digital guide som finns tillgänglig i Lärportalen. Under hösten 2023 kommer även arbetsmöten bokas med samtliga chefer för att få stöd i arbetet med ronder samt anmälningar av riskobservationer, tillbud och arbetsskador. Våren 2023 genomfördes OSA-ronden genom analys av och dialoger utifrån temperaturmätningen. Informationen i chefs- och personalhandboken är uppdaterad.	2023-09-30 Josefin Björkman

6.3 Kommentarer till omedelbara åtgärder och beslutade åtgärder från föregående år

- Flera förbättrande åtgärder har vidtagits omgående trots godkänt resultat vid granskning.
- Granskning av att kassaredovisning lämnas in i tid har genomförts 2022 med ej godkänt resultat.

7 Utvärdering av kommunens arbetssätt för intern kontroll

Kommunstyrelsen har ansvaret för att se till att det finns en god intern kontroll. Styrelsens huvudsakliga medel är de fastställda planerings- och uppföljningssystemen. Styrelsen ska med utgångspunkt från de beslutade rapporterna utvärdera kommunens samlade arbetssätt för intern kontroll och i de fall förbättringar behövs föreslå sådana.

Kommunstyrelsen och dess förvaltning har under året upprättat intern kontrollplan, genomfört granskningar samt rapporterat resultatet av dessa i enlighet med reglementet. Vid avvikelser har åtgärder vidtagits direkt eller föreslagits. Vid behov görs en förnyad granskning under påföljande år.

Inom ramen för kommunstyrelsens uppsiktsplikt konstateras också att:

- Miljö- och byggnadsnämnden, sociala myndighetsnämnden samt överförmyndarnämnden har planerat, granskat och rapporterat enligt gällande reglemente för intern kontroll.
- Valnämnden har inte genomförd någon intern kontroll då 2023 inte är ett valår.
- Under året har det genomförts koncern- och bolagsdialoger där bolagen har redovisat hur de verkar för att uppfylla kommunfullmäktiges mål och den interna kontrollen.

Intern kontrollrapport 2023

Trygghet och stöd

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
2 Processen intern kontroll.....	4
3 Utvalda områden och processer för riskanalys.....	6
3.1 Verksamhet.....	6
4 Granskning	7
4.1 Verksamhet.....	7
5 Förslag på åtgärder.....	8
5.1 Verksamhet.....	8
5.1.1 Kvalitetslednings-systemet	8
6 Omedelbart vidtagna åtgärder samt beslutade åtgärder från föregående år	9
6.1 Kommentar till omedelbara åtgärder och beslutade åtgärder från föregående år	9

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap 6 § ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

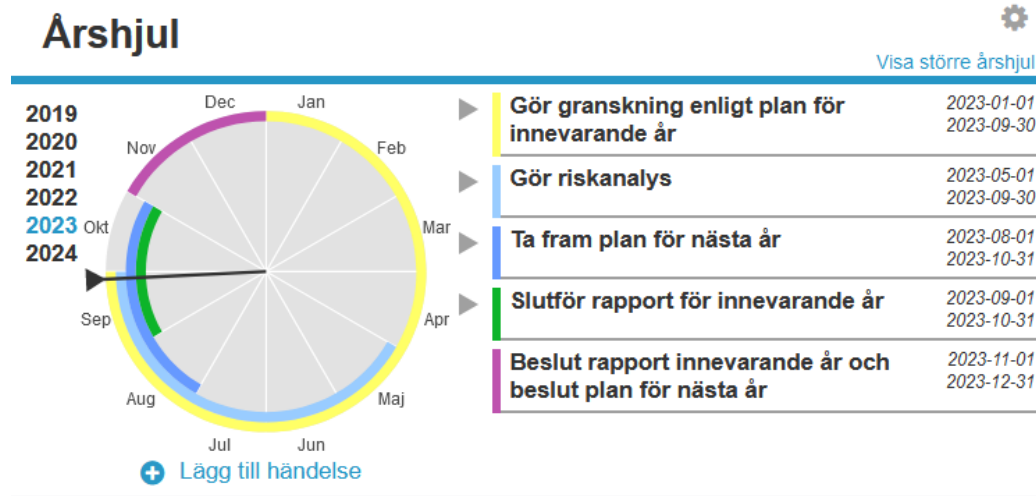
Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal mm

2 Processen intern kontroll

Intern kontroll är en process som genomförs i en årscykel. Kommunstyrelsen, alla nämnder samt sektorerna tar inför varje nytt år fram en intern kontroll-plan. Under året följs planen upp och resultatet dokumenteras i en rapport av respektive nämnd och sektor i slutet av året.

Risikanalys

Processen startar genom att en **riskanalys** genomförs. Intern kontroll handlar i grunden om att lyfta blicken och att förutse och förebygga att risker infaller. Med en framåtblickande analys kan man fånga verksamhetens mest relevanta risker. Riskanalysen görs i två steg: Första steget är att identifiera risker. Vilka risker finns i organisationens rutiner och processer? Finns det risk att rutiner, lagar och regler inte följs? Nästa steg är en bedömning av sannolikhet och konsekvens. Hur stor är sannolikheten att den identifierade risken blir verklighet? Vad är konsekvensen och hur stor allvarlighetsgrad har konsekvensen? Sannolikhet och allvarlighetsgrad ger ett riskvärde som är underlag för att välja vilka risker som organisationen ska fokusera på nästkommande år.

Ta fram intern kontroll-plan

När riskanalysen är genomförd väljs de risker med högst riskvärde ut till intern kontroll-planen. I planen beskrivs risken och bedömning av sannolikhet och konsekvens. I nästa steg beskrivs **kontrollmomentet**, vilket är den rutin och/eller arbetsätt vi har för att bedriva en effektiv och ändamålsenlig verksamhet. Rutiner och arbetsätt utgår i många fall från lagar, regler eller kommunens styrdokument.

Därefter beskrivs hur granskningen ska genomföras, det vill säga metoden för hur kontrollmomentet ska granskas. **Granskning** kan ske genom genomgång av dokument, fakturor, loggar, genom intervjuer, kontroll på plats eller annan lämplig metod. I beskrivningen av granskningsmomentet ska det framgå vad som krävs för att granskningen ska bli godkänd. Exempelvis att det inte ska förekomma några avvikelser, eller att 90% av ärendena besvaras inom utsatt tid.

Kommunstyrelsens och sektorernas planer beslutas sedan i Kommunstyrelsen och nämndernas planer i respektive nämnd.

Granskning

Under året för planens genomförande ska granskningarna utföras enligt den metod som beskrivs i planen. Det är viktigt att säkerställa en oberoende granskning genom att ingen granskar sitt eget arbete. Det är bra att flera personer deltar, gärna någon utan direkt koppling till den granskade verksamheten.

Resultatet av granskningen dokumenteras och kommenteras. En godkänd granskning markeras som avslutad och godkänd. En underkänd granskning markeras som avslutad med avvikelse. Avvikelser kräver en **åtgärd** som beskriver hur risken ska minimeras, exempelvis genom att förbättra kontrollmomentet eller att öka kunskapen genom utbildning. Vid behov kan granskningen behöva genomföras ytterligare ett år.

Ta fram intern kontroll-rapport

När granskningarna är genomförda sammanställs dokumentation, kommentar och åtgärder i en rapport. Rapporten redovisas och beslutas i respektive nämnd.

Läsanvisning

Följande kapitel redogör för hur arbetet har genomförts under året och med vilka resultat.

Kapitel 3 - beskriver utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som är kopplade till risken.

Kapitel 4 - beskriver kontrollmomenten och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningsresultat med kommentarer redovisas också.

Kapitel 5 - redovisar de åtgärder som föreslås med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningarna.

Kapitel 6 - redovisar resultatet av genomförda åtgärder som beslutades i föregående års interna kontrollrapport. Här redovisas också åtgärder som förvaltningen har vidtagit omedelbart under året med anledning av upptäckta avvikelser.

3 Utvalda områden och processer för riskanalys

Här beskrivs utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som kopplats till risken.

3.1 Verksamhet

Process	Risk	Risk- värde	Kontrollmoment
Kvalitetslednings-systemet	<p>Kvalitetssystemet synliggör inte kvalitetsbrister.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kvalitetsparagraferna i SoL, och LSS samt god kvalitet enligt HSL uppnås ej</p>	<p>9</p> <p></p>	<p>Utbildning och dokumentation tillgänglig för rätt personer</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Information till nya chefer, Processbeskrivning, rutin och dokumentsamling på intranätet, författningssamlingen (SOSFS 2011:9</p>

4 Granskning

Här beskrivs kontrollmoment och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningens resultat med kommentarer redovisas.

4.1 Verksamhet

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Utbildning och dokumentation tillgänglig för rätt personer</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Information till nya chefer, Processbeskrivning, rutin och dokumentsamling på intranätet, författningssamlingen (SOSFS 2011:9</p>	<p>✘ Är kvalitetsledningssystemet känt och uppdaterat</p> <p>Metod Genomgång av dokument kopplade till kvalitetsledningssystemet. Gör ett slumpmässigt urval av 20 dokument - kontrollera om det är senaste versionen. Intervju 10 slumpmässigt utvalda chefer inom ToS som arbetar inom den lagstiftning som SOSFS 2011:9 omfattar. Känner du till författningssamlingen? Är processbeskrivningar och rutinsamling på intranätet kända i din verksamhet. För godkänt krävs 100% godkända svar. Är rutiner uppdaterade i kvalitetssystemet, Är informationen på intranätet känt och tillgänglig hos alla chefer.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Granskning ej godkänd. Några brutna länkar upptäcktes i kvalitetsledningssystemet vid ett slumpmässigt urval samt vid intervju med med chefer blev det ej 100 procent godkänt. Bristande kännedom om kvalitetsledningssystemet rör främst nya medarbetare.</p> <p>Granskningsansvarig Fredrik Skreberg</p>

5 Förslag på åtgärder

Här redovisas de åtgärder som föreslås med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningarna.

5.1 Verksamhet

5.1.1 Kvalitetslednings-systemet

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Kvalitetssystemet synliggör inte kvalitetsbrister.	Utbildning och dokumentation tillgänglig för rätt personer	✓ Är kvalitetsledningssystemet känt och uppdaterat Slutdatum 2023-06-30

5.1.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
—	Utbildningsinsatser genomförs	Önskad effekt Fler medarbetare har kunskap om kvalitetsledningssystemet.	Brutna länkar är åtgärdade. Fokus på en lärande organisation kommer förhoppningsvis leda till ökad kännedom om kvalitetsledningssystemet bland medarbetarna. Utbildningsinsatser genomförs i form av tydligare upplägg vid introduktion av nya chefer. Lathund har publicerats i kommunens lärportal. Granskningen kommer genomföras även 2024.	2024-06-30 Fredrik Skreberg

6 Omedelbart vidtagna åtgärder samt beslutade åtgärder från föregående år

Här redovisas resultatet för de åtgärder som beslutades i föregående års interna kontrollrapport. Här redovisas också åtgärder som har förvaltningen har vidtagit omedelbart med anledning av upptäckta avvikelser.

6.1 *Kommentar till omedelbara åtgärder och beslutade åtgärder från föregående år*

Inga omedelbara eller beslutade åtgärder från föregående år.

Intern kontrollrapport 2023

Samhälle och utveckling

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
2 Processen intern kontroll.....	5
3 Utvalda områden och processer för riskanalys.....	7
3.1 Ekonomi	7
3.2 Styrning och ledning	7
3.3 Verksamhet.....	8
4 Granskning	9
4.1 Ekonomi	9
4.2 Styrning och ledning	9
4.3 Verksamhet.....	10
4.4 Kommentar till genomförd granskning	12
5 Förslag på åtgärder.....	13
5.1 Styrning och ledning	13
5.1.1 <i>Projektmodellen</i>	13
5.2 Verksamhet.....	13
5.2.1 <i>Tidredovisning</i>	13
5.3 Kommentar till förslag på åtgärder.....	14

6 Omedelbart vidtagna åtgärder samt beslutade åtgärder från föregående år	15
6.1 Styrning och ledning	15
6.1.1 Projektmodellen	15
6.2 Verksamhet.....	16
6.2.1 Intelligent samordning.....	16
6.3 Kommentarer till omedelbara åtgärder och beslutade åtgärder från föregående år	17

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap 6 § ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

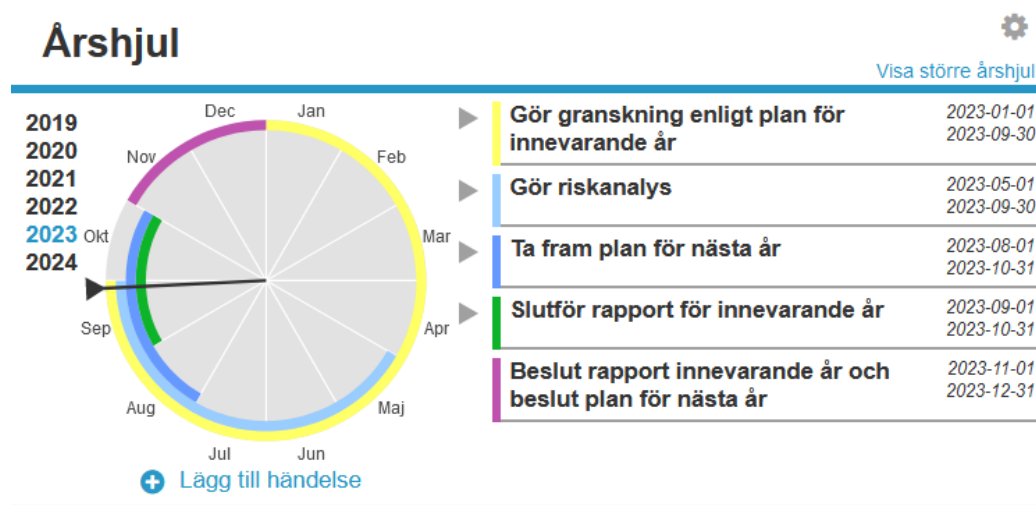
Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal mm

2 Processen intern kontroll

Intern kontroll är en process som genomförs i en årscykel. Kommunstyrelsen, alla nämnder samt sektorerna tar inför varje nytt år fram en intern kontroll-plan. Under året följs planen upp och resultatet dokumenteras i en rapport av respektive nämnd och sektor i slutet av året.

Risikanalys

Processen startar genom att en **riskanalys** genomförs. Intern kontroll handlar i grunden om att lyfta blicken och att förutse och förebygga att risker infaller. Med en framåtblickande analys kan man fånga verksamhetens mest relevanta risker. Riskanalysen görs i två steg: Första steget är att identifiera risker. Vilka risker finns i organisationens rutiner och processer? Finns det risk att rutiner, lagar och regler inte följs? Nästa steg är en bedömning av sannolikhet och konsekvens. Hur stor är sannolikheten att den identifierade risken blir verklighet? Vad är konsekvensen och hur stor allvarlighetsgrad har konsekvensen? Sannolikhet och allvarlighetsgrad ger ett riskvärde som är underlag för att välja vilka risker som organisationen ska fokusera på nästkommande år.

Ta fram intern kontroll-plan

När riskanalysen är genomförd väljs de risker med högst riskvärde ut till intern kontroll-planen. I planen beskrivs risken och bedömning av sannolikhet och konsekvens. I nästa steg beskrivs **kontrollmomentet**, vilket är den rutin och/eller arbetsätt vi har för att bedriva en effektiv och ändamålsenlig verksamhet. Rutiner och arbetsätt utgår i många fall från lagar, regler eller kommunens styrdokument.

Därefter beskrivs hur granskningen ska genomföras, det vill säga metoden för hur kontrollmomentet ska granskas. **Granskning** kan ske genom genomgång av dokument, fakturor, loggar, genom intervjuer, kontroll på plats eller annan lämplig metod. I beskrivningen av granskningsmomentet ska det framgå vad som krävs för att granskningen ska bli godkänd. Exempelvis att det inte ska förekomma några avvikelser, eller att 90% av ärendena besvaras inom utsatt tid.

Kommunstyrelsens och sektorernas planer beslutas sedan i Kommunstyrelsen och nämndernas planer i respektive nämnd.

Granskning

Under året för planens genomförande ska granskningarna utföras enligt den metod som beskrivs i planen. Det är viktigt att säkerställa en oberoende granskning genom att ingen granskar sitt eget arbete. Det är bra att flera personer deltar, gärna någon utan direkt koppling till den granskade verksamheten.

Resultatet av granskningen dokumenteras och kommenteras. En godkänd granskning markeras som avslutad och godkänd. En underkänd granskning markeras som avslutad med avvikelse. Avvikelser kräver en **åtgärd** som beskriver hur risken ska minimeras, exempelvis genom att förbättra kontrollmomentet eller att öka kunskapen genom utbildning. Vid behov kan granskningen behöva genomföras ytterligare ett år.

Ta fram intern kontroll-rapport

När granskningarna är genomförda sammanställs dokumentation, kommentar och åtgärder i en rapport. Rapporten redovisas och beslutas i respektive nämnd.

Läsanvisning

Följande kapitel redogör för hur arbetet har genomförts under året och med vilka resultat.

Kapitel 3 - beskriver utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som är kopplade till risken.

Kapitel 4 - beskriver kontrollmomenten och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningsresultat med kommentarer redovisas också.

Kapitel 5 - redovisar de åtgärder som föreslås med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningarna.

Kapitel 6 - redovisar resultatet av genomförda åtgärder som beslutades i föregående års interna kontrollrapport. Här redovisas också åtgärder som förvaltningen har vidtagit omedelbart under året med anledning av upptäckta avvikelser.

3 Utvalda områden och processer för riskanalys

Här beskrivs utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som kopplats till risken.

3.1 Ekonomi

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Momshantering fastighet	<p>Felaktig momshantering</p> <p>Bakomliggande orsaker Fastighetsfunktionen har många fastighetsobjekt som styrs av olika lagrum beroende på vem som är hyresgäst och vilken verksamhet som bedrivs. Det ger olika momsatsar.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kommunen drar ingående moms som vi lagmässigt inte har rätt att göra.</p>	<p>9</p> <p>■</p>	<p>Avstämning mot momslista fastighetsobjekt</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet När faktura inkommer stämmer fastighetsskötare av mot momslista fastighetsobjekt för att säkerställa vilken procentsats av ingående moms vi kan dra av. Lathund i excel för momsavdrag finns.</p>

3.2 Styrning och ledning

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Projektmodellen	<p>Avtal undertecknas i felaktig instans som inte har erforderligt mandat enligt gällande delegationsordning.</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskaps- och tidsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Avtal saknar juridisk giltighet Tidsförfluster Skadestånd</p>	<p>12</p> <p>■</p>	<p>Delegationsordning samt rutin för tollgate-beslut</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Styrgrupper inom Portfölj Tillväxt kvalitetssäkrar innan Tollgate-beslut att delegationsordning efterföljs i projekt. När Tollgate-beslut fattas tilldelas projektledaren mandat (inom gällande investeringsram) att initiera upphandling av projektering, entreprenad samt undertecknade av avtal.</p>

3.3 Verksamhet

Process	Risk	Riskvärde	Kontrollmoment
Intelligent samordning	<p>Omständigheter i projekten uppmärksammas inte i styrgrupperna.</p> <p>Bakomliggande orsaker Projektledaren förstår inte allvaret i olika riskmoment. Ser inte hela bilden och lyfter därför inte aktuella problem som uppstår i projekten.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Krockar mellan projekten, förseningar, fördröjningar, avvikelser i kommunens övergripande mål med bostadsleverans och ekonomi.</p>	6 	<p>Månadsuppföljning till styrgrupp</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Månadsuppföljningen innehåller en gemensam mall för styrgruppen som är framtagen av portföljledare och investeringssamordnare tillsammans med sponsorerna. Den innehåller checklista med statusbedömning (grön, gul röd) med kommentar avseende ekonomi, leverans och tidplan.</p>
Körkortsbekräftelse	<p>Risk för olovlig bilkörning och olyckor</p> <p>Bakomliggande orsaker Flera verksamheter är beroende av biltransport mellan lokaler och anläggningar. Det kräver körkort. Förare kan bli av med körkortet men inte berätta det för arbetsgivaren.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Att köra utan körkort innebär ett lagbrott, olovlig körning. Att köra bil utan kompetens kan innebära ökad risk för trafikolyckor.</p>	12 	<p>Körkortskontroll</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Körkortskontroll genomförs två gånger årligen, i början av året och efter sommaren på enheterna Fritid drift, entreprenad och VA-drift. Kontrollen gäller de personer som använder bil i tjänsten. Genomförd kontroll dokumenteras med namn och datum, samt underskrift av enhetschef.</p>
Tidredovisning	<p>Bristande och eftersläpande tidredovisning i projekt</p> <p>Bakomliggande orsaker Oprioriterat av chefer/handläggare. Bristande kunskap om varför tidredovisning i projekt görs. Bristande kunskap om hur tidredovisning i projekt går till. Bristande information till samtliga projektmedlemmar.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kostnadskontroll i projekt försvåras Bristande beslutsunderlag i projektstyrningen Felaktig fakturering av kostnader Felaktig kalkylering i plankostnadsavtal mm</p>	12 	<p>Rutiner och arbetssätt för tidredovisning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns rutinbeskrivning för tidredovisning samt plan för introduktion av nya medarbetare. Det erbjuds stöd i praktisk hantering i Unit4 där tidredovisning sker. Det sker även regelbunden uppföljning av tidredovisningen både avseende att den sker i rätt tid och hur den förhåller sig till resursplanering/budget.</p>

4 Granskning

Här beskrivs kontrollmoment och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningens resultat med kommentarer redovisas.

4.1 Ekonomi

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Avstämning mot momslista fastighetsobjekt</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet När faktura inkommer stämmer fastighetskötare av mot momslista fastighetsobjekt för att säkerställa vilken procentsats av ingående moms vi kan dra av. Lathund i excel för momsavdrag finns.</p>	<p>✓ Granskning av avdragen moms faktura</p> <p>Metod Stickprov av 20 fakturor. Säkerställ att rätt moms är avdragen. För godkänt krävs att fakturorna inte innehåller några väsentliga avvikelser.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Stickprov är taget på 20 fakturor varav två fakturor som rörde mindre belopp, var felaktiga. Resultatet är godkänt. Dokumentation finns uppladdat i ToR, samt på Sharepoint. Ekonomienheten har gjort en bokföringsorder och rättat verifikaten så att momshanteringen blir korrekt.</p> <p>Granskningsansvarig Susanne Levin</p>

4.2 Styrning och ledning

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Delegationsordning samt rutin för tollgate-beslut</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Styrgrupper inom Portfölj Tillväxt kvalitetssäkrar innan Tollgate-beslut att delegationsordning efterföljs i projekt. När Tollgate-beslut fattas tilldelas projektledaren mandat (inom gällande investeringsram) att initiera upphandling av projektering, entreprenad samt undertecknade av avtal.</p>	<p>✘ Har beslut fattats enligt gällande delegationsordning eller startbeslut i KF?</p> <p>Metod 10 beslut väljs ut genom stickprov. Har rätt person skrivit under avtalet? Görs rätt hänvisning till delegation eller startbeslut?</p>	<p>Kommentar</p> <p>Förvaltningen har genomfört stickprovskontroll av tilldelningsbeslut och undersökt om avtal är påskrivet med hänvisning till startbeslut eller rätt punkt i delegeringsordningen. Sex av tio är korrekta. Två saknar hänvisning till startbeslut men är underskrivna med hänvisning till punkt B27 i delegeringsordningen. Beloppet ryms inom delegationspunkten men det borde hänvisats till gällande startbeslut. Ett tilldelningsbeslut hänvisar till ett äldre startbeslut som uppdaterats vid ett senare tillfälle med ett högre belopp. Ett tilldelningsbeslut saknar hänvisning vid underskrift. Granskningen visar brister i administrationen inför tecknande av tilldelningsbeslut. Bättre kommunikation och rutiner mellan upphandlare och projektledare behövs. Ett kontrollmoment som involverar investeringssamordnare behöver upprättas för att kvalitetssäkra processen. Granskningsansvarig Amanda Staf</p>

4.3 Verksamhet

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig																																							
<p>Månadsuppföljning till styrgrupp</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Månadsuppföljningen innehåller en gemensam mall för styrgruppen som är framtagen av portföljledare och investeringssamordnare tillsammans med sponsorerna. Den innehåller checklista med statusbedömning (grön, gul röd) med kommentar avseende ekonomi, leverans och tidplan.</p>	<p>— Ingen granskning, endast åtgärd</p> <p>Metod Ingen granskning, se åtgärd</p>	<p>Kommentar Ingen granskning, endast åtgärd</p>																																							
<p>Körkortskontroll</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Körkortskontroll genomförs två gånger årligen, i början av året och efter sommaren på enheterna Fritid drift, entreprenad och VA-drift. Kontrollen gäller de personer som använder bil i tjänsten. Genomförd kontroll dokumenteras med namn och datum, samt underskrift av enhetschef.</p>	<p>✓ Granskning av körkortskontroll</p> <p>Metod Granskning att två körkortskontroller genomförts under året och dokumenterats. Dokumentation ska innehålla namn, datum och underskrift av enhetschef. För godkänt krävs 100% genomförda kontroller av personal som är i tjänst vid granskningsstillfälle och som använder bil i tjänsten.</p>	<p>Kommentar En kontroll har genomförts av Fritid drift och Verksamhetsservice på Oasen och Skarpe Nord.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Nov-22</th> <th>Maj-23</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Anställd 1</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 2</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 3</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 4</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 5</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 6</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 7</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 8</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 9</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 10</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 11</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> <tr><td>Anställd 12</td><td>ok</td><td>ok</td></tr> </tbody> </table>		Nov-22	Maj-23	Anställd 1	ok	ok	Anställd 2	ok	ok	Anställd 3	ok	ok	Anställd 4	ok	ok	Anställd 5	ok	ok	Anställd 6	ok	ok	Anställd 7	ok	ok	Anställd 8	ok	ok	Anställd 9	ok	ok	Anställd 10	ok	ok	Anställd 11	ok	ok	Anställd 12	ok	ok
	Nov-22	Maj-23																																							
Anställd 1	ok	ok																																							
Anställd 2	ok	ok																																							
Anställd 3	ok	ok																																							
Anställd 4	ok	ok																																							
Anställd 5	ok	ok																																							
Anställd 6	ok	ok																																							
Anställd 7	ok	ok																																							
Anställd 8	ok	ok																																							
Anställd 9	ok	ok																																							
Anställd 10	ok	ok																																							
Anställd 11	ok	ok																																							
Anställd 12	ok	ok																																							

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig		
		Anställd 13	ok	ok
		Anställd 14	ok	ok
		Anställd 15	ok	ok
		Granskningsansvarig Jan Eklund		
Rutiner och arbetssätt för tidredovisning Beskrivning av kontrollmomentet Det finns rutinbeskrivning för tidredovisning samt plan för introduktion av nya medarbetare. Det erbjuds stöd i praktisk hantering i Unit4 där tidredovisning sker. Det sker även regelbunden uppföljning av tidredovisningen både avseende att den sker i rätt tid och hur den förhåller sig till resursplanering/budget.	 Kännedom om tidredovisning i projekt Metod Finns rutinbeskrivning och känner alla som tidsredovisar till den? Fråga 10 medarbetare, inom olika enheter, som medverkar i projekt. För godkänt krävs att 80% har en god kännedom.	Kommentar Granskningen har utförts genom att skicka ut enkät till medarbetare inom enheterna Byggläning, TGP, Projektledning, Kart och Mark, samt Plan. Dokumentation finns uppladdad i ToR, samt på Sharepoint. Av enkäten framgår att 71% av de svarande känner till rutinbeskrivningar för tidredovisningen och att de i huvudsak fått informationen av chef, projekt-/delprojektledare eller annan kollega. Denna andel behöver öka något. Önskvärt är att samtliga som tidsredovisar i projekt har fått en ordentlig instruktion om vilken tid som ska redovisas, samt vilka aktiviteter som tiden ska redovisas på. Åtgärder för att öka andelen som får information, om gällande rutin för tidredovisning, är viktigt att ta fram. Andelen som känner till att det finns en manual för handhavande i systemet är låg, endast 21%, medan andelen som anser att manual behövs uppgår till 68%. Däremot har 82% erbjudits hjälp att komma igång med tidredovisningen i systemet. En allmän manual för handhavandet i Unit4 finns. Denna behöver dock spridas på ett bättre sätt för att underlätta arbetet med tidsredovisning.		
	 Granskning av tidredovisning i projekt Metod Granska tidredovisningen i två projekt bl a utifrån kostnadsfördelningen över projektets livslängd. För godkänt krävs mindre än 10% avvikelse.	Kommentar Granskning har gjorts av två större detaljplanearbeten. Dokumentation finns uppladdad i Stratsys (bifogat dokument till denna nod, se dokument och länkar) samt på Sharepoint. Under perioden 202207-202307 uppvisar båda projekten en löpande tidredovisning, framför allt avseende bokföringsperioder, men även per veckor. Utfallets variation över perioden visar inte på en betydande eftersläpning i tidredovisningen, utan snarare på variation i arbetsinsats beroende på fas i planarbetet.		
		Granskningsansvarig Anna Hedlin		
		Granskningsansvarig Anna Hedlin		

4.4 Kommentar till genomförd granskning

Sex kontrollmoment av processer har varit i fokus under 2023.

- 1) Avstämning mot momslista avseende fastighetsobjekt
- 2) Månadsuppföljning till styrgrupp exploatering
- 3) Körkortskontroll av anställd personal inom fritidsverksamheten
- 4) Rutiner och arbetssätt för tidsredovisning – Kännedom om tidsredovisning i projekt
- 5) Rutiner och arbetssätt för tidsredovisning – Granskning av tidsredovisning i projekt
- 6) Delegationsordning samt rutin för Tollgatebeslut - Har beslut fattats inom delegationsordning eller startbeslut i KF?

I ett av fallen, månadsuppföljning till styrgrupp exploatering, har bristen varit känd från start varför processen inte granskats utan har gått direkt till åtgärd.

Processen kring "Rutiner och arbetssätt för tidsredovisning – Kännedom om tidsredovisning i projekt" har inte blivit godkänt i granskning, på grund av att inte tillräckligt många av de tillfrågade uppger sig ha god kännedom om densamma.

Vidare har processen "delegationsordning samt rutin för tollgatebeslut", på grund av brister i administrationen inför teckning av tilldelningsbeslut, inte heller blivit godkänt vid granskningen. Åtgärd för att komma till rätta med detta är tillsatt, och en rutin avseende processen ska tas fram till senast 240831.

Övriga tre kontrollmoment är godkända, och processerna anses fungera tillfredsställande, även om det finns visst utrymme för förbättringar.

5 Förslag på åtgärder

Här redovisas de åtgärder som föreslås med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningarna.

5.1 Styrning och ledning

5.1.1 Projektmodellen

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Avtal undertecknas i felaktig instans som inte har erforderligt mandat enligt gällande delegationsordning.	Delegationsordning samt rutin för tollgate-beslut	 Har beslut fattats enligt gällande delegationsordning eller startbeslut i KF? Slutdatum 2023-09-30

5.1.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
—	Skapa rutin för tecknande av tilldelningsbeslut	Beskrivning av åtgärd Granskningen visar brister i administrationen inför tecknande av tilldelningsbeslut. Bättre kommunikation och rutiner mellan upphandlare och projektledare behövs. Ett kontrollmoment som involverar investeringssamordnare behöver upprättas för att kvalitetssäkra processen.	En ny rutin kring tecknande av tilldelningsbeslut, med ytterligare kontrollmoment för att säkerställa att det blir korrekt, är under framtagande.	2024-09-01 Amanda Staf

5.2 Verksamhet

5.2.1 Tidredovisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Bristande och eftersläpande tidredovisning i projekt	Rutiner och arbetssätt för tidredovisning	 Kännedom om tidredovisning i projekt Slutdatum 2023-09-30

5.2.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
—	Information/kommunikation om tidsredovisning till berörda enheter	<p>Beskrivning av åtgärd SoU sektorledning tar fram en plan för ökad kunskap och användning. Formulerar en åtgärd/handlingsplan 2024</p> <p>Önskad effekt Öka kunskap, gemensamt arbetssätt</p>		2024-09-30 Anders Holm, Amanda Staf

5.3 Kommentar till förslag på åtgärder

6 Omedelbart vidtagna åtgärder samt beslutade åtgärder från föregående år

Här redovisas resultatet för de åtgärder som beslutades i föregående års interna kontrollrapport. Här redovisas också åtgärder som har förvaltningen har vidtagit omedelbart med anledning av upptäckta avvikelser.

6.1 Styrning och ledning

6.1.1 Projektmodellen

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Avtal undertecknas i felaktig instans som inte har erforderligt mandat enligt gällande delegationsordning.	Delegationsordning samt rutin för tollgate-beslut	

6.1.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
✓	Revidera delegationsordning punkt B26 och B27	Beskrivning av åtgärd Revidera delegationsordning punkt B26 och B27. Det behövs göras i samarbete med kansliet och kommunjurister.	Delegationsordningen punkt B26, B27 samt B28 har reviderats och förtydligats. Ändringarna innebär att punkterna är lättare att tolka och det är tydligt vilken punkt som ska användas vid tecknande av respektive avtal.	2023-06-01 Anders Holm
✓	Höja kunskapen om delegationsordning samt fördjupad kontroll av hänvisning vid tilldelningsbeslut	Beskrivning av åtgärd Höja kunskapen om delegationsordning samt fördjupad kontroll av hänvisning i tilldelningsbeslut.	Portföljarbetsgruppen har kommunicerat processen inför tecknande av tilldelningsbeslut och uppmärksammat beställare och projektledare om ansvar och hantering av delegeringsbeslut.	2023-06-01 Anders Holm
✓	Förbättra kommunikation och rutiner mellan upphandling, projektledare och investeringssamordnare	Beskrivning av åtgärd Vid framtagande av tilldelningsbeslut inför påskrift ska avstämning och kvalitetsgranskning ske mellan upphandlare och investeringssamordnare.	Denna process har granskats i 2023 års intern kontrollplan och förslag på åtgärdande av brister har tagits fram. Ny rutin kring påskrift vid tilldelning: Vid tilldelning skall upphandlingsenheten fått information från projektledaren gällande aktuellt politiskt startbeslut. Kontrollmomentet: Upphandlingsenheten kontaktar investeringssamordnare för att stämma av att	2023-09-30 Anders Holm

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
			<p>startbeslutet är det senast beslutade samt att budgetutrymmet håller för både upparbetade kostnader i projektet samt tilldelad entreprenad. Upphandlingsenheten har även möjlighet att stämma av aktuellt politiskt startbeslut via portföljens SharePoint sida, där samtliga startbeslut inkl. belopp finns lätt tillgängliga.</p> <p>Nästa steg är att tilldelningsbeslutet lämnas över till sektorchef för påskrift. Sektorchefen kontaktar investeringssamordnare för avstämning att uppgifterna är korrekta.</p>	

6.2 Verksamhet

6.2.1 Intelligent samordning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Omständigheter i projekten uppmärksammas inte i styrgrupperna.	Månadsuppföljning till styrgrupp	— Ingen granskning, endast åtgärd Slutdatum 2023-12-31

6.2.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
✓	Upprätta gemensam struktur för arkivering av månadsrapporter i styrgrupperna	<p>Beskrivning av åtgärd För att göra projekten spårbara krävs en bra struktur där alla befintliga månadsrapporter finns tillgängliga. All månadsrapportering ska finnas enkelt tillgänglig för granskning.</p> <p>Önskad effekt Bättre struktur och spårbarhet.</p>	<p>Under våren har en gemensam grundstruktur i Sharepoint tagits fram för styrgrupperna i Portfölj tillväxt. Det är en del i ledet att effektivisera våra processer och kvalitetssäkra vårt arbetssätt samt underlätta för projektledare och beställare av projekten (verksamhetscheferna inom SoU). Utvecklingsarbetet har drivits av Portföljarbetsgruppen och har löpande stämts av med sektorchef och verksamhetschefer inom sektor samhälle och utveckling.</p> <p>Strukturen i SharePoint har kompletterats med</p>	2023-06-01 Amanda Staf

	Åtgärd	Beskrivning	Kommentar	Slutdatum + Ansvarig
			<p>automatiska utskick i projektledarnas Outlook med påminnelse kring månadsrapportering samt instruktion kring tillvägagångssätt och länkar till mallar och den nya strukturen i SharePoint.</p> <p>Utvecklingsarbetet har redovisats för sektorchef och verksamhetschefer inom sektor samhälle och utveckling samt informerats om till enhetschefer och projektledare genom möten och e-post.</p> <p>Önskad effekt är kvalitetssäkring och effektivisering genom en tydligare struktur och dokumenthantering där alla som berörs av vårt arbetssätt nu enklare kan hitta vad de söker. Detta kommer generera en bättre månadsrapportering vilket i sin tur leder till en ökad kontroll och färre överraskningar i uppföljningen av ekonomi och tidplan. Med en kontinuerlig månadsrapportering ökar också följsamheten i projekten och det blir lättare att följa historiken.</p>	

6.3 Kommentar till omedelbara åtgärder och beslutade åtgärder från föregående år

Verksamheten har reviderat delegationsordningen enligt tidigare angivna åtgärder, och rutiner för framtagande av tilldelningsbeslut är under arbete. Färdigställs senast 240831.

Intern kontrollrapport 2023

Bildning och lärande

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
2 Processen intern kontroll.....	4
3 Utvalda områden och processer för riskanalys.....	6
3.1 HR	6
3.2 IT	6
3.3 Verksamhet.....	7
4 Granskning	8
4.1 HR	8
4.2 IT	8
4.3 Verksamhet.....	9
4.4 Kommentar till genomförd granskning	9

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap 6 § ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

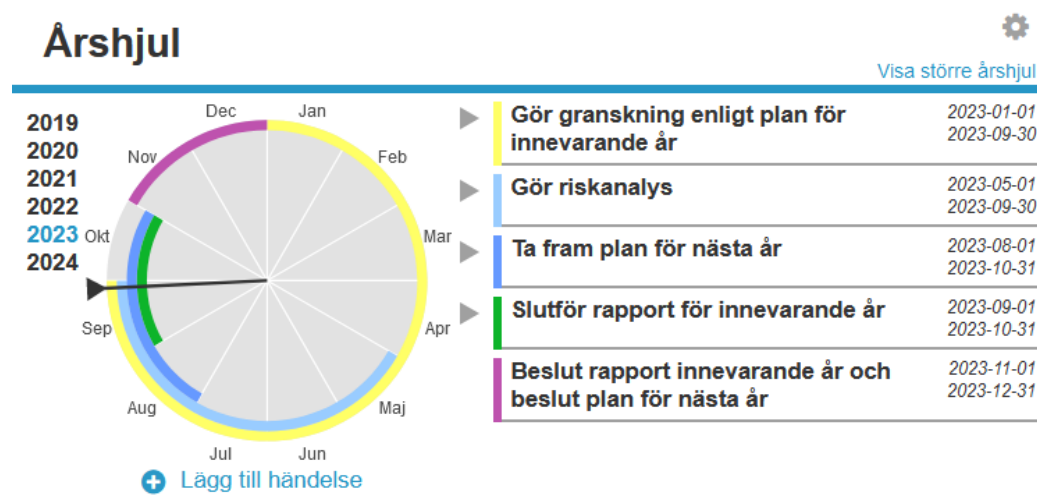
Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal mm

2 Processen intern kontroll

Intern kontroll är en process som genomförs i en årscykel. Kommunstyrelsen, alla nämnder samt sektorerna tar inför varje nytt år fram en intern kontroll-plan. Under året följs planen upp och resultatet dokumenteras i en rapport av respektive nämnd och sektor i slutet av året.

Risikanalys

Processen startar genom att en **risikanalys** genomförs. Intern kontroll handlar i grunden om att lyfta blicken och att förutse och förebygga att risker infaller. Med en framåtblickande analys kan man fånga verksamhetens mest relevanta risker. Riskanalysen görs i två steg: Första steget är att identifiera risker. Vilka risker finns i organisationens rutiner och processer? Finns det risk att rutiner, lagar och regler inte följs? Nästa steg är en bedömning av sannolikhet och konsekvens. Hur stor är sannolikheten att den identifierade risken blir verklighet? Vad är konsekvensen och hur stor allvarlighetsgrad har konsekvensen? Sannolikhet och allvarlighetsgrad ger ett riskvärde som är underlag för att välja vilka risker som organisationen ska fokusera på nästkommande år.

Ta fram intern kontroll-plan

När riskanalysen är genomförd väljs de risker med högst riskvärde ut till intern kontroll-planen. I planen beskrivs risken och bedömning av sannolikhet och konsekvens. I nästa steg beskrivs **kontrollmomentet**, vilket är den rutin och/eller arbetsätt vi har för att bedriva en effektiv och ändamålsenlig verksamhet. Rutiner och arbetsätt utgår i många fall från lagar, regler eller kommunens styrdokument.

Därefter beskrivs hur granskningen ska genomföras, det vill säga metoden för hur kontrollmomentet ska granskas. **Granskning** kan ske genom genomgång av dokument, fakturor, loggar, genom intervjuer, kontroll på plats eller annan lämplig metod. I beskrivningen av granskningsmomentet ska det framgå vad som krävs för att granskningen ska bli godkänd. Exempelvis att det inte ska förekomma några avvikelser, eller att 90% av ärendena besvaras inom utsatt tid.

Kommunstyrelsens och sektorernas planer beslutas sedan i Kommunstyrelsen och nämndernas planer i respektive nämnd.

Granskning

Under året för planens genomförande ska granskningarna utföras enligt den metod som beskrivs i planen. Det är viktigt att säkerställa en oberoende granskning genom att ingen granskar sitt eget arbete. Det är bra att flera personer deltar, gärna någon utan direkt koppling till den granskade verksamheten.

Resultatet av granskningen dokumenteras och kommenteras. En godkänd granskning markeras som avslutad och godkänd. En underkänd granskning markeras som avslutad med avvikelse. Avvikelse kräver en **åtgärd** som beskriver hur risken ska minimeras, exempelvis genom att förbättra kontrollmomentet eller att öka kunskapen genom utbildning. Vid behov kan granskningen behöva genomföras ytterligare ett år.

Ta fram intern kontroll-rapport

När granskningarna är genomförda sammanställs dokumentation, kommentar och åtgärder i en rapport. Rapporten redovisas och beslutas i respektive nämnd.

Läsanvisning

Följande kapitel redogör för hur arbetet har genomförts under året och med vilka resultat.

Kapitel 3 - beskriver utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som är kopplade till risken.

Kapitel 4 - beskriver kontrollmomenten och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningsresultat med kommentarer redovisas också.

3 Utvalda områden och processer för riskanalys

Här beskrivs utvalda områden, risker med riskanalys och kontrollmoment som kopplats till risken.

3.1 HR

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Utbetalning av lön	<p>Personalen anmäler i vissa fall inte sjukfrånvaro.</p> <p>Bakomliggande orsaker Personalen har inte alltid kunskap om systemet där anmälan görs eller aktuella lösenord. I vissa fall anmäls inte frånvaron till chefen, utan läraren hanterar inställda lektioner direkt med en kollega.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Eleverna kan i vissa fall riskera att inte få sin garanterade undervisningstid. Chefer kan få svårighet att identifiera personal som behöver stöd. Kan även skapa problem för chefens säkerhetsansvar.</p>	<p>9</p> <p>■</p>	<p>Personalhandbok och arbetsrättslig lagstiftning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Kommunens personalhandbok beskriver de rutiner som finns kring anmälan av sjukfrånvaro. Utöver detta finns även arbetsrättslig lagstiftning. Arbetsrättslig lagstiftning reglerar arbetstid, sjukledighet med mera.</p>

3.2 IT

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Informations-säkerhet och förvaltning av IT-system	<p>Rutiner för skyddad identitet saknas för vissa verksamheter.</p> <p>Bakomliggande orsaker Frågan om skyddad identitet har inte varit verksamhetsövergripande, utan enbart lyfts av respektive verksamhet. Det behövs tas fram rutiner för de verksamheter som i dagsläget inte omfattas av rutiner.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Skyddade uppgifter riskerar att röjas om det saknas rutiner för vissa verksamheter.</p>	<p>12</p> <p>■</p>	<p>Offentlighets- och sekretesslagen och GDPR</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighets- och sekretesslagen reglerar vilka uppgifter som omfattas av sekretess. Dataskyddsförordningen reglerar grundläggande principer för behandling av personuppgifter och vilken skyldighet som finns att informera de registrerade om man hanterar deras personuppgifter.</p>

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
	<p>Informationsdelning - risk att känsliga personuppgifter delas via e-post.</p> <p>Bakomliggande orsaker Många personuppgifter hanteras dagligen. Sektorn har tillgång till ett system för säker e-post, men det används inte i tillräcklig utsträckning. Det finns inte alltid tillräcklig kunskap i verksamheten om vilka uppgifter som kan skickas via e-post och inte.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Konsekvensen kan bli att känsliga personuppgifter röjs samt att OSL och GDPR riskerar att inte följas.</p>	16 	<p>Offentlighets- och sekretesslagstiftningen och GDPR</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighets- och sekretesslagen reglerar vilka uppgifter som omfattas av sekretess. Dataskyddsförordningen reglerar grundläggande principer för behandling av personuppgifter och vilken skyldighet som finns att informera de registrerade om man hanterar deras personuppgifter.</p>

3.3 Verksamhet

Process	Risk	Risk-värde	Kontrollmoment
Fastighetsfrågor	<p>Tillräckligt många ärenden inom skolan anmäls inte till Fastighet.</p> <p>Bakomliggande orsaker Det saknas tillräcklig kunskap hos skolpersonalen om i vilka system som brister ska anmälas till Fastighet och om vikten att samtliga brister anmäls.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Konsekvensen kan bli arbetsmiljöproblem av olika allvarighetsgrad.</p>	12 	<p>Arbetsmiljölagen med tillhörande förordningar</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Arbetsmiljölagstiftningen anger krav för den fysiska arbetsmiljön. Det är därför viktigt att anmälningar görs för att kunna garantera en arbetsmiljö som uppfyller lagstiftningens krav.</p>

4 Granskning

Här beskrivs kontrollmoment och den granskning som planerades att genomföras enligt interna kontrollplanen. Granskningens resultat med kommentarer redovisas.

4.1 HR

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Personalhandbok och arbetsrättslig lagstiftning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Kommunens personalhandbok beskriver de rutiner som finns kring anmälan av sjukfrånvaro. Utöver detta finns även arbetsrättslig lagstiftning. Arbetsrättslig lagstiftning reglerar arbetstid, sjukledighet med mera.</p>	<p>🔴 Information till chefer och personal</p> <p>Metod Kontrollen sker genom stickprov. För att kontrollmomentet ska vara godkänt ska information om vikten av att anmäla sjukfrånvaro ha getts av samtliga chefer inom sektorn till sin personal. .</p>	<p>Kommentar</p> <p>Ett stickprov har genomförts där frågan ställdes till enhetscheferna om de sedan 2023-01-01 har gett information till sin personal om vikten av att anmäla sjukfrånvaro. Fem enheter deltog i stickprovet. Fyra enheter svarade ja och en enhet svarade nej. Granskningen är därför avslutad med avvikelser.</p> <p>För att få fördjupad information om omfattningen av avvikelserna gjordes ett ytterligare stickprov till sju enheter. Sex enheter svarade ja och en enhet svarade nej. De två enheter som svarat nej kommer från samma verksamhet. Berörda enhetschefer kommer att informera all personal.</p> <p>Sektorns bedömning är att avvikelserna inte är omfattande. Risker föreslås därför inte tas med i nästa års intern kontrollplan.</p> <p>Granskningsansvarig Niklas Delander</p>

4.2 IT

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Offentlighets- och sekretesslagen och GDPR</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighets- och sekretesslagen reglerar vilka uppgifter som omfattas av sekretess. Dataskyddsförordningen reglerar grundläggande principer för</p>	<p>🟢 Rutiner för skyddad identitet</p> <p>Metod Granskning att det finns rutiner för skyddad identitet på samtliga verksamheter. För att kontrollmomentet ska vara uppfyllt ska det finnas rutiner för skyddad identitet för samtliga verksamheter.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Samtliga verksamheter inom sektorn har nu rutiner för skyddad identitet. De verksamheter som tidigare saknade rutiner var kulturskolan samt delvis gymnasieskolan. Dessa rutiner är nu beslutade av sektorledningen.</p> <p>Granskningsansvarig Niklas Delander</p>

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>behandling av personuppgifter och vilken skyldighet som finns att informera de registrerade om man hanterar deras personuppgifter.</p>		
<p>Offentlighets- och sekretesslagen och GDPR</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighets- och sekretesslagen reglerar vilka uppgifter som omfattas av sekretess. Dataskyddsförordningen reglerar grundläggande principer för behandling av personuppgifter och vilken skyldighet som finns att informera de registrerade om man hanterar deras personuppgifter.</p>	<p>✓ Rutiner för informationsdelning för samtliga verksamheter</p> <p>Metod för att kontrollmomentet ska vara uppfyllt ska det finnas rutiner för informationsdelning för samtliga verksamheter.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Rutiner kring informationdelning har tagits fram för hela sektorn, vilket innebär att samtliga verksamheter har rutiner beslutade. Det finns en rutin för informationsdelning skola/förskola (förskola, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning) samt en rutin för informationsdelning via e-post för samtliga verksamheter inom sektorn.</p>

4.3 Verksamhet

Kontrollmoment	Granskning	Kommentar + Granskningsansvarig
<p>Arbetsmiljölagen med tillhörande förordningar</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Arbetsmiljölagen anger krav för den fysiska arbetsmiljön. Det är därför viktigt att anmälningar görs för att kunna garantera en arbetsmiljö som uppfyller lagstiftningens krav.</p>	<p>✓ Information till chefer och personal</p> <p>Metod Kontrollen sker genom stickprov. För att kontrollmomentet ska anses vara godkänt ska information om vikten av att anmäla ärenden till Fastighet ha getts av samtliga chefer inom sektorn till sin personal.</p>	<p>Kommentar</p> <p>Ett stickprov har genomförts med fem enheter, varav samtliga svarade ja på frågan om de sedan 2023-01-01 har gett information till sin personal om vikten av att anmäla ärenden till Fastighet. Granskningen är därmed avslutad och godkänd.</p> <p>Granskningsansvarig Niklas Delander</p>

4.4 Kommentar till genomförd granskning

Granskningen av om enhetschefer har gett information till sin personal om vikten av att anmäla sjukfrånvaro blev underkänd.

Sektorns bedömning är att avvikelserna inte är omfattande. Risken föreslås därför inte tas med i nästa års intern kontroll-plan

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Håkan Hambeson

2023-11-27

Intern kontrollplan 2024 (Dnr KS2023/2464-1)

Sammanfattning

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. Ett systematiskt arbete med intern kontroll bidrar till att verksamheterna utvecklas och bedrivs effektivt och säkert, med medborgarens bästa för ögonen.

I enlighet med reglemente och tillämpningsanvisningar för intern kontroll har förvaltningen tagit fram en plan för intern kontroll för respektive sektor (Bildning och lärande, Trygghet och stöd samt Samhälle och utveckling) samt övergripande stödprocesser (Kommunstyrelsen).

Utifrån inriktningar i förvaltningens verksamhetsplan, genomförda riskanalyser och resultat från tidigare internkontroll lämnas förslag på granskningar för 2024. Förslaget redovisas i form av en plan för kommunstyrelsen för de övergripande stödprocesserna ekonomi, HR dokument och ärendehantering, upphandling och IT samt en plan per sektor - Bildning och lärande, Samhälle och utveckling respektive Trygghet och stöd – för de verksamheter och processer som varje sektor bedriver.

Vid verksamhetsårets slut redovisas resultatet av årets planerade interna kontroll för respektive sektor samt kommunstyrelsen.

Förvaltningen förslår att planer för intern kontroll 2024 fastställs.

Juridisk bedömning

Enligt kommunallagen (KL) 6 § ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Intern kontrollplan 2024 är en del i kommunens strävan att följa kommunallagens krav.

Förvaltningens bedömning

Kommunstyrelsen är ansvarig för den verksamhet som förvaltningen bedriver och anger inriktning för den interna kontrollen under planeringsåret. För att säkerställa KL:s krav på intern kontroll har riskanalyser av processer och kontrollmoment genomförts i syfte att identifiera områden som ska granskas under verksamhetsåret. Under verksamhetsåret genomförs planerade granskningar. Resultaten av granskningar och förslag på eventuella åtgärder med anledning av avvikelser och identifierade förbättringar redovisas till kommunstyrelsen vid årets slut.

Förvaltningen har i riskanalysen utgått från förvaltningens verksamhetsplans inriktning för extra fokus för intern kontroll 2024, vilket var rekrytering, rehabilitering upphandling, inköp och informationssäkerhet. För kommunstyrelsens övergripande stödprocesser har respektive ansvarig enhet gjort riskanalys och tagit fram förslag på granskningar.

Granskningar 2024

Processer som förslås för granskning inom ekonomi: kassaredovisning, betalning av köpta platser (ToS) och Betalning av konsulttjänster (SoU).

Processer som förslås för granskning inom HR: Utbetalning av lön, systematiskt kvalitetsarbete, rehabilitering, rekrytering, bisyssla, arbetsskador och temperaturmätning

Processer som förslås för granskning inom kansli (ärende- och dokumenthantering): politisk beslutsprocess, delegationsordning och arkiveringsprocess.

Processer som föreslås för granskning inom säkerhet och trygghet: informationssäkerhet, kontinuitetsplanering.

Processer som föreslås för granskning inom upphandling/inköp: upphandling.

Sektorerna har genomfört riskanalys och föreslår granskning inom följande processer:

Bildning och lärande: fakturering, informationssäkerhet, upphandling, simundervisning och underhåll av konst.

Trygghet och stöd: kvalitetsledningssystem och avtalsuppföljning LOV

Samhälle och utveckling: projektmodellen, tidredovisning, nyckelhantering i kommunens hus och anläggningar och livsmedelshantering.

Åtgärder 2024 från föregående års granskning

Förvaltningen har i samband med riskanalys och vid uppföljning av 2023 års intern kontroll identifierat behov av åtgärder inom följande processer: Övergripande stödprocesser: kassaredovisning, rehabilitering, ledningssystem för informationssäkerhet och upphandling. Trygghet och stöd: Kvalitetsledningssystemet
Samhälle och utveckling: projektmodellen och tidredovisning

För utförligare beskrivning av riskanalys, kontrollmoment, föreslagna granskningar och åtgärder hänvisas till respektive intern kontrollplan.

Intern kontrollplan för övriga nämnder behandlas i separata ärenden enligt nedanstående

- Intern kontrollplan överförmyndarnämnden ÖN2023/0067
- Intern kontrollplan Sociala myndighetsnämnden SMN2023/0749
- Intern kontrollplan Miljö och byggnadsnämnden MOBN2023/0053

Andra kontrollsystem

Utöver intern kontroll har förvaltningen kvalitetsledningssystem i enlighet med riktlinjer och råd från reglerande myndigheter som Socialstyrelsen, Skolverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Inom ramarna för dessa system hanteras risker och kvalitetsfrågor enligt respektive speciallagstiftning

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Intern kontroll är ett verktyg för att säkerställa att verksamheten når de politiska målen. En väl fungerande intern kontroll bidrar till kommunfullmäktiges strategiska mål ”Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen”

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

En god intern kontroll stödjer arbetet för en hållbar utveckling socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Intern kontroll stödjer bland annat Mål 16 - *Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.*

Det gäller framför allt delmålen:

16.5 Väsentligt minska alla former av korruption och mutor

16.6 Bygga upp effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer

16.10 Säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella avtal.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Planen och dess innehåll följer kommunfullmäktiges reglemente och kommunstyrelsens tillämpningsanvisningar för intern kontroll.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

En god intern kontroll bidrar till att kommunens resurser används på bästa sätt genom att säkerställa:

- Effektiv och ändamålsenlig verksamhet
- Tillförlitlig rapportering
- Regelefterlevnad

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Intern kontroll bidrar till en god arbetsmiljö genom att systematiskt säkerställa att kommunens verksamhet bedrivs i enlighet med lagar, mål och riktlinjer och att arbetssätten för detta är väl kända och följs av medarbetarna.

Ekonomisk bedömning

Genomförandet av den interna kontrollen ligger i förvaltningens grunduppdrag och innebär ingen ökad kostnad.

Förslag till beslut

1. Intern kontrollplan för kommunstyrelsen (övergripande processer) fastställs
2. Intern kontrollplan för sektor Bildning och lärande fastställs
3. Intern kontrollplan för sektor Samhälle och utveckling fastställs
4. Intern kontrollplan för sektor Trygghet och stöd fastställs

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till: Förvaltningsledningen

För kännedom till: Fredrik Skreberg, Charlie Larsson, Frida Engdal, Josefin Björkman, Oskar Engdahl, Andreas Blix

Intern kontrollplan 2024

Trygghet och stöd

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.1 Intern kontrollplan	3
2 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment	4
2.1 Verksamhet	4
3 Riskanalys	5
4 Granskning	7
4.1 Verksamhet	7
4.1.1 Kvalitetsledningssystemet	7
4.1.2 Avtalsuppföljning LOV	8
5 Åtgärder	9
5.1 Verksamhet	9
5.1.1 Kvalitetsledningssystemet	9
6 Rapportering	10

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap § 6. ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal med mera

1.1 Intern kontrollplan

En plan för intern kontroll ska upprättas årligen. En riskbedömning ska genomföras inom respektive sektor, staben och andra funktioner inom verksamheten. Risker kan beskrivas som oönskade händelser, till exempel fel, misskötsel och brister i måluppfyllelse.

Riskbedömningarna sammanställs i en samlad riskbild som ska beskriva vilka åtgärder som vidtas eller ska införas för att minska risken. Att varje år granska samtliga rutiner och system inom organisationen skulle ta mycket tid och resurser i anspråk, därför prioriteras vissa kontrollmoment och väljs ut genom en riskanalys.

Analysen innebär att värdera sannolikheten för att det händer och hur allvarligt det är om det händer (väsentlighetsgrad). Väsentlighetsgraden värderar de ekonomiska, politiska, mänskliga eller verksamhetsmässiga konsekvenser, för nämnden eller för den enskilde, som kan uppstå.

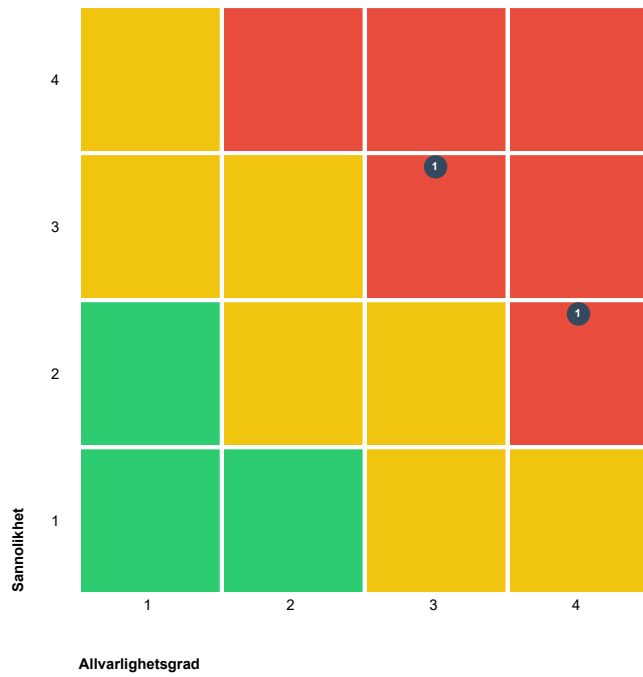
2 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment

2.1 Verksamhet

Process	Risk	Kontrollmoment
Kvalitetsledningssystemet	<p>Kvalitetssystemet synliggör inte kvalitetsbrister.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kvalitetsparagraferna i SoL, och LSS samt god kvalitet enligt HSL uppnås ej</p>	<p>Utbildning och dokumentation tillgänglig för rätt personer</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Information till nya chefer, Processbeskrivning, rutin och dokumentsamling på intranätet, författningssamlingen (SOSFS 2011:9</p>
Avtalsuppföljning LOV	<p>Bristar i kvalitet hos leverantör</p> <p>Bakomliggande orsaker Avtalsuppföljning genomförs inte enligt plan</p> <p>Konsekvensbeskrivning Avtalet följs inte. Bristar i kvalitet.</p>	<p>Uppföljningsplan LOV</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Vid avtalsuppföljning för kundvalet kontrolleras verksamheten mot de krav som finns i avtal, förfrågningsunderlag.</p>

3 Riskanalys

Riskanalysen bygger på hur sannolikt det är att risken uppkommer och hur allvarligt det är om risken faller ut. Sannolikhet * allvarlighetsgrad = riskvärde. Värden över 6 ska granskas.

Kritisk
Medium
Låg

	Sannolikhet	Allvarlighetsgrad
4	Sannolik	Allvarlig
3	Möjlig	Kännbar
2	Mindre sannolik	Lindrig
1	Osannolik	Försumbar

 Kritisk Totalt: 2

Område	Process	Risk	S	A	Risk-värde
Verksamhet	Kvalitetsledningssystemet	 Kvalitetssystemet synliggör inte kvalitetsbrister.	3. Möjlig	3. Kännbar	9
	Avtalsuppföljning LOV	 Brister i kvalitet hos leverantör	2. Mindre sannolik	4. Allvarlig	8

4 Granskning

Med utgångspunkt från identifierad risk och kontrollmoment formuleras en granskning för att bedöma om kontrollmomentet säkerställer att process eller rutin fungerar som den ska.

I metodbeskrivningen av granskningen beskrivs vad som ska göras, när ska det göras, bedömningskriterier för om granskningen ger ett godkänt resultat eller inte samt vem/vilka som ska utföra granskningen.

4.1 Verksamhet

4.1.1 Kvalitetsledningssystemet

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Kvalitetssystemet synliggör inte kvalitetsbrister.</p> <p>Riskvärde 9 ■</p>	<p>Utbildning och dokumentation tillgänglig för rätt personer</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Information till nya chefer, Processbeskrivning, rutin och dokumentsamling på intranätet, författningssamlingen (SOSFS 2011:9)</p>	<p>Är kvalitetsledningssystemet känt och uppdaterat</p> <p>Metod Genomgång av dokument kopplade till kvalitetsledningssystemet. Gör ett slumpmässigt urval av 20 dokument - kontrollera om det är senaste versionen.</p> <p>Intervjua 10 slumpmässigt utvalda chefer inom ToS som arbetar inom den lagstiftning som SOSFS 2011:9 omfattar. Känner du till författningssamlingen? Är processbeskrivningar och rutinsamling på intranätet kända i din verksamhet. För godkänt krävs 100% godkända svar.</p> <p>Är rutiner uppdaterade i kvalitetssystemet, Är informationen på intranätet känt och tillgänglig hos alla chefer</p> <p>Granskningsansvarig Fredrik Skreberg</p> <p>Slutdatum 2024-06-30</p>

4.1.2 Avtalsuppföljning LOV

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Brister i kvalitet hos leverantör</p> <p>Riskvärde 8 ■</p>	<p>Uppföljningsplan LOV</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Vid avtalsuppföljning för kundvalet kontrolleras verksamheten mot de krav som finns i avtal, förfrågningsunderlag.</p>	<p>Genomförs avtalsuppföljning LOV enligt plan</p> <p>Metod Stickprovskontroll. För godkänt krävs att avtalsuppföljning LOV genomförs enligt plan.</p> <p>Granskningsansvarig Fredrik Skreberg</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

5 Åtgärder

Med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningar enligt uppföljning av föregående års interna kontroll föreslås följande åtgärder att genomföras under året.

5.1 Verksamhet

5.1.1 Kvalitetsledningssystemet

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Kvalitetssystemet synliggör inte kvalitetsbrister.	Utbildning och dokumentation tillgänglig för rätt personer	Är kvalitetsledningssystemet känt och uppdaterat

5.1.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
—	Utbildningsinsatser genomförs	Önskad effekt Fler medarbetare har kunskap om kvalitetsledningssystemet.	2024-06-30 Fredrik Skreberg

6 Rapportering

Resultatet av arbete enligt intern kontrollplan redovisas i en intern kontrollrapport. Rapporten redovisas till ansvarig nämnd under december månad.

Intern kontrollplan 2024

Samhälle och utveckling

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Intern kontrollplan	4
2 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment	5
2.1 Styrning och ledning	5
2.2 Verksamhet	5
3 Riskanalys	7
4 Granskning	9
4.1 Styrning och ledning	9
4.1.1 Projektmodellen	9
4.2 Verksamhet	10
4.2.1 Tidredovisning	10
4.2.2 Nyckelhantering i kommunens hus och anläggningar	10
4.2.3 Livsmedelshantering	11
5 Åtgärder	12
5.1 Styrning och ledning	12
5.1.1 Projektmodellen	12
5.2 Verksamhet	13

5.2.1 Tidredovisning.....	13
6 Rapportering	14

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap § 6. ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal med mera

1.1 Intern kontrollplan

En plan för intern kontroll ska upprättas årligen. En riskbedömning ska genomföras inom respektive sektor, staben och andra funktioner inom verksamheten. Risker kan beskrivas som oönskade händelser, till exempel fel, misskötsel och brister i måluppfyllelse.

Riskbedömningarna sammanställs i en samlad riskbild som ska beskriva vilka åtgärder som vidtas eller ska införas för att minska risken. Att varje år granska samtliga rutiner och system inom organisationen skulle ta mycket tid och resurser i anspråk, därför prioriteras vissa kontrollmoment och väljs ut genom en riskanalys.

Analysen innebär att värdera sannolikheten för att det händer och hur allvarligt det är om det händer (väsentlighetsgrad). Väsentlighetsgraden värderar de ekonomiska, politiska, mänskliga eller verksamhetsmässiga konsekvenser, för nämnden eller för den enskilde, som kan uppstå.

2 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment

2.1 Styrning och ledning

Process	Risk	Kontrollmoment
Projektmodellen	<p>Avtal undertecknas i felaktig instans som inte har erforderligt mandat enligt gällande delegationsordning.</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskaps- och tidsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Avtal saknar juridisk giltighet Tidsförluster Skadestånd</p>	<p>Delegationsordning samt rutin för tollgate-beslut</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Styrgrupper inom Portfölj Tillväxt kvalitetssäkrar innan Tollgate-beslut att delegationsordning efterföljs i projekt. När Tollgate-beslut fattas tilldelas projektledaren mandat (inom gällande investeringsram) att initiera upphandling av projektering, entreprenad samt undertecknade av avtal.</p>

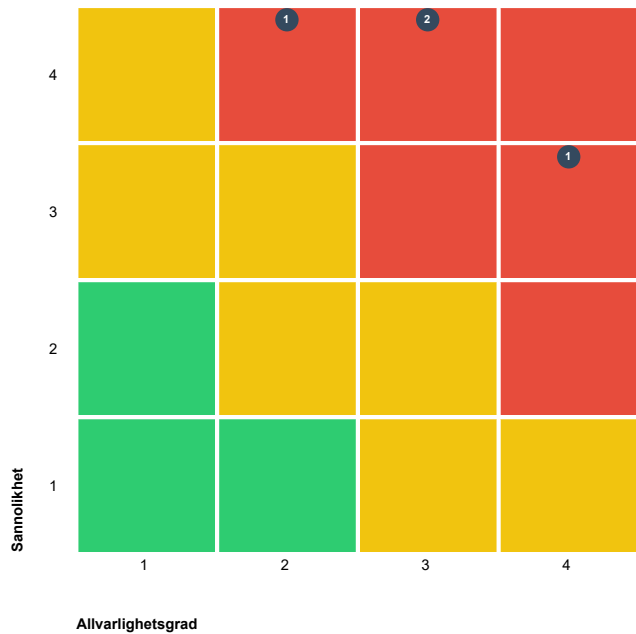
2.2 Verksamhet

Process	Risk	Kontrollmoment
Tidredovisning	<p>Bristande och eftersläpande tidredovisning i projekt</p> <p>Bakomliggande orsaker Oprioriterat av chefer/handläggare. Bristande kunskap om varför tidredovisning i projekt görs. Bristande kunskap om hur tidredovisning i projekt går till. Bristande information till samtliga projektmedlemmar.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kostnadskontroll i projekt försvåras Bristande beslutsunderlag i projektstyrningen Felaktig fakturering av kostnader Felaktig kalkylering i plankostnadsavtal mm</p>	<p>Rutiner och arbetssätt för tidredovisning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns rutinbeskrivning för tidredovisning samt plan för introduktion av nya medarbetare. Det erbjuds stöd i praktisk hantering i Unit4 där tidredovisning sker. Det sker även regelbunden uppföljning av tidredovisningen både avseende att den sker i rätt tid och hur den förhåller sig till resursplanering/budget.</p>

Process	Risk	Kontrollmoment
Nyckelhantering i kommunens hus och anläggningar	<p>Förlust av nyckel, extern lokalvård på skola</p> <p>Bakomliggande orsaker Nyckel kvitteras ut av rektorn till ett bolag inte till en person. Olika personer använder nyckel, bolaget byter personal. Kommunens städverksamhet är inte inblandad och har inte koll på nyckelhanteringen. Städverksamheten har även nycklar till städförråd. Rutiner för nyckelutlämning är otydlig, okänd eller saknas delvis.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Låsbyte - hög kostnad. Inbrott, stöld, skadegörelse. Twist om vem som ska betala. Om fel typ av nyckel lämnas ut (t ex A-nyckel) får mottagaren för hög tillgänglighet till byggnaden. Nycklar i omlopp som inte har lämnats tillbaka.</p>	<p>Rutin(er) för nyckelhantering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutiner för nyckelkvittens finns för flera verksamheter var för sig. En sammanhållen processbeskrivning saknas.</p>
Livsmedelshantering	<p>Följer inte livsmedelslagstiftningen</p> <p>Bakomliggande orsaker Egenkontrollplan livsmedel följs inte Tidsbrist Okunskap</p> <p>Konsekvensbeskrivning Matförgiftning, Dåligt rykte, Sjukdom, dödsfall</p>	<p>Rutin för egenkontroll av livsmedelshantering</p>

3 Riskanalys

Riskanalysen bygger på hur sannolikt det är att risken uppkommer och hur allvarligt det är om risken faller ut. Sannolikhet * allvarlighetsgrad = riskvärde. Värdet över 6 ska granskas.

Kritisk
Medium
Låg

	Sannolikhet	Allvarlighetsgrad
4	Sannolik	Allvarlig
3	Möjlig	Kännbar
2	Mindre sannolik	Lindrig
1	Osannolik	Försumbar

4 Kritisk Totalt: 4

Område	Process	Risk	S	A	Risk-värde
Styrning och ledning	Projektmodellen	■ Avtal undertecknas i felaktig instans som inte har erforderligt mandat enligt gällande delegationsordning.	4. Sannolik	2. Lindrig	8
Verksamhet	Tidredovisning	■ Bristande och eftersläpande tidredovisning i projekt	4. Sannolik	3. Kännbar	12
	Nyckelhantering i kommunens hus och anläggningar	■ Förlust av nyckel, extern lokalvård på skola	4. Sannolik	3. Kännbar	12
	Livsmedelshantering	■ Följer inte livsmedelslagstiftningen	3. Möjlig	4. Allvarig	12

4 Granskning

Med utgångspunkt från identifierad risk och kontrollmoment formuleras en granskning för att bedöma om kontrollmomentet säkerställer att process eller rutin fungerar som den ska.

I metodbeskrivningen av granskningen beskrivs vad som ska göras, när ska det göras, bedömningskriterier för om granskningen ger ett godkänt resultat eller inte samt vem/vilka som ska utföra granskningen.

4.1 Styrning och ledning

4.1.1 Projektmodellen

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Avtal undertecknas i felaktig instans som inte har erforderligt mandat enligt gällande delegationsordning.</p> <p>Riskvärde 8 ■</p>	<p>Delegationsordning samt rutin för tollgate-beslut</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Styrgrupper inom Portfölj Tillväxt kvalitetssäkrar innan Tollgate-beslut att delegationsordning efterföljs i projekt. När Tollgate-beslut fattas tilldelas projektledaren mandat (inom gällande investeringsram) att initiera upphandling av projektering, entreprenad samt undertecknade av avtal.</p>	<p>Har beslut fattats enligt gällande delegationsordning eller startbeslut i KF?</p> <p>Metod 10 beslut väljs ut genom stickprov. Har rätt person skrivit under avtalet? Görs rätt hänvisning till delegation eller startbeslut?</p> <p>Granskningsansvarig Amanda Staf</p> <p>Slutdatum 2024-09-01</p>

4.2 Verksamhet

4.2.1 Tidredovisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Bristande och eftersläpande tidredovisning i projekt</p> <p>Riskvärde 12 ■</p>	<p>Rutiner och arbetssätt för tidredovisning</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns rutinbeskrivning för tidredovisning samt plan för introduktion av nya medarbetare. Det erbjuds stöd i praktisk hantering i Unit4 där tidredovisning sker. Det sker även regelbunden uppföljning av tidredovisningen både avseende att den sker i rätt tid och hur den förhåller sig till resursplanering/budget.</p>	<p>Kännedom om tidredovisning i projekt</p> <p>Metod Finns rutinbeskrivning och känner alla som tidsredovisar till den? Fråga 10 medarbetare, inom olika enheter, som medverkar i projekt. För godkänt krävs att 80% har en god kännedom.</p> <p>Granskningsansvarig Anna Hedlin Slutdatum 2024-09-01</p> <hr/> <p>Granskning av tidredovisning i projekt</p> <p>Metod Granska tidredovisningen i två projekt bl a utifrån kostnadsfördelningen över projektets livslängd. För godkänt krävs mindre än 10% avvikelser.</p> <p>Granskningsansvarig Anna Hedlin Slutdatum 2024-09-01</p>

4.2.2 Nyckelhantering i kommunens hus och anläggningar

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Förlust av nyckel, extern lokalvård på skola</p> <p>Riskvärde 12 ■</p>	<p>Rutin(er) för nyckelhantering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutiner för nyckelkvittens finns för flera verksamheter var för sig. En sammanhållen processbeskrivning saknas.</p>	<p>Inventering av utkvitterade nycklar till externa städleverantörer på skollokaler</p> <p>Metod Granskningen ska genomföras under februari månad.</p> <ol style="list-style-type: none"> Välj ut 5 lämpliga objekt per leverantör (samtliga leverantörer) Samla in samtliga kvittenslistor som finns för utvalda objekt Kontakta leverantör och begär in lista över de nycklar och nyckelnummer som de disponerar Stäm av om antal nycklar stämmer med kommunens kvittenslistor <p>För godkänd granskning krävs att överensstämmelsen är 100%.</p> <p>Allmän beskrivning Avstämning mellan kvittenslistor och utlämnade nycklar för att identifiera om det saknas nycklar eller finns fler nycklar än det finns i kvittenslistor.</p> <p>Granskningsansvarig Håkan Hambeson, Mikael Johannesen Slutdatum 2024-03-29</p>

4.2.3 Livsmedelshantering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Följer inte livsmedelslagstiftningen</p> <p>Riskvärde 12 ■</p>	Rutin för egenkontroll av livsmedelshantering	<p>Rapportering i Matilda Egenkontroll</p> <p>Metod Alla kök rapportera dagligen sin egenkontroll i IT-verktyget Matilda. Kravet är att samtliga planerade kontrollpunkter ska genomföras och vid avvikelser åtgärdas enligt egenkontrollprogrammet.</p> <p>Granskningen genomförs vid ett tillfälle under maj månad. Granskningen görs två veckor efter den vecka som kontrolleras (för att säkerställa att all rapportering är klar). I översiktlistan i Matilda Egenkontroll ska totalsiffrorna för kolumnen "kontrollpunkter" och Checklistor" ha 100 procent godkänt för att granskningen ska vara godkänd.</p> <p>Granskningsansvarig Håkan Hambeson, Ann Cathrin Heimholt Slutdatum 2024-06-30</p> <p>Är dokumenterade kontrollpunkter i Matilda egenkontroll genomförda?</p> <p>Metod Välj ut 2 dokumenterade kontrollpunkter och granska på plats att åtgärden är genomförd enligt anvisning. Kontrollera ett kök inom varje verksamhetsområde vid ett tillfälle under perioden januari - september. Enheterna väljs ut av verksamhetsledare i samråd med enhetschef. Kontrollpunkter väljs ut av verksamhetsledare i samråd med enhetschef. Bedömningen av att granskningen är godkänd görs av verksamhetsledare i samråd med enhetschef. För godkänd granskning krävs att samtliga kontrollpunkter är dokumenterade och genomförda enligt anvisning.</p> <p>Granskningsansvarig Håkan Hambeson, Ann Cathrin Heimholt Slutdatum2024-09-30</p>

5 Åtgärder

Med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningar enligt uppföljning av föregående års interna kontroll föreslås följande åtgärder att genomföras under året.

5.1 Styrning och ledning

5.1.1 Projektmodellen

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Avtal undertecknas i felaktig instans som inte har erforderligt mandat enligt gällande delegationsordning.	Delegationsordning samt rutin för tolgate-beslut	Har beslut fattats enligt gällande delegationsordning eller startbeslut i KF?

5.1.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
---	Skapa rutin för tecknande av tilldelningsbeslut	Beskrivning av åtgärd Granskningen visar brister i administrationen inför tecknande av tilldelningsbeslut. Bättre kommunikation och rutiner mellan upphandlare och projektledare behövs. Ett kontrollmoment som involverar investeringssamordnare behöver upprättas för att kvalitetssäkra processen.	2024-09-01 Amanda Staf

5.2 Verksamhet

5.2.1 Tidredovisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Bristande och eftersläpande tidredovisning i projekt	Rutiner och arbetssätt för tidredovisning	Kännedom om tidredovisning i projekt

5.2.1.1 Åtgärder

	Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
—	Information/kommunikation om tidsredovisning till berörda enheter	<p>Beskrivning av åtgärd SoU sektorledning tar fram en plan för ökad kunskap och användning. Formulerar en åtgärd/handlingsplan 2024</p> <p>Önskad effekt Öka kunskap, gemensamt arbetssätt</p>	2024-09-30 Anders Holm, Amanda Staf

6 Rapportering

Resultatet av arbete enligt intern kontrollplan redovisas i en intern kontrollrapport. Rapporten redovisas till ansvarig nämnd under december månad.

Intern kontrollplan 2024

Kommunstyrelse

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
1.2 Intern kontrollplan	6
2 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment	7
2.1 Ekonomi	7
2.2 HR	7
2.3 Kansli (Ärende- och dokument-hantering).....	9
2.4 IT	10
2.5 Säkerhet och trygghet	11
2.6 Kommunikation	12
2.7 Upphandling/ inköp	12
3 Riskanalys	13
4 Granskning	16
4.1 Ekonomi	16
4.1.1 Kassaredovisning	16
4.1.2 Betalning av köpta platser (ToS).....	16
4.1.3 Betalning av konsulttjänster (SoU)	17
4.2 HR	17

4.2.1	Utbetalning av lön.....	17
4.2.2	Systematiskt arbetsmiljöarbete.....	18
4.2.3	Rehabilitering.....	19
4.2.4	Rekrytering.....	19
4.2.5	Bisyssla.....	20
4.2.6	Arbetsskador.....	20
4.2.7	Temperatur-mätning.....	20
4.3	Kansli (Ärende- och dokument-hantering).....	21
4.3.1	Politisk beslutsprocess.....	21
4.3.2	Delegations-ordning.....	22
4.3.3	Arkiveringsprocess.....	22
4.4	IT.....	23
4.4.1	Behörighets- och kontohantering.....	23
4.5	Säkerhet och trygghet.....	23
4.5.1	Informations-säkerhet.....	23
4.5.2	Kontinuitets-planering.....	24
4.6	Kommunikation.....	24

4.6.1	Hantering av kommunens webbplatser	24
4.7	Upphandling/ inköp	25
4.7.1	Upphandling	25
4.8	Övrigt	26
4.8.1	Ekonomisk brottslighet och välfärdsbrott	26
5	Åtgärder	27
5.1	Ekonomi	27
5.1.1	Kassaredovisning	27
5.2	HR	28
5.2.1	Rehabilitering	28
5.3	IT	28
5.3.1	Behörighets- och kontohantering	28
5.4	Säkerhet och trygghet	29
5.4.1	Informations-säkerhet	29
5.5	Kommunikation	29
5.5.1	Hantering av kommunens webbplatser	29
5.6	Upphandling/ inköp	30

5.6.1 Upphandling.....	30
5.7 Kommentarer till föreslagna åtgärder.....	30
6 Rapportering	31

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap § 6. ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal med mera

1.2 Intern kontrollplan

En plan för intern kontroll ska upprättas årligen. En riskbedömning ska genomföras inom respektive sektor, staben och andra funktioner inom verksamheten. Risker kan beskrivas som oönskade händelser, till exempel fel, misskötsel och brister i måluppfyllelse.

Riskbedömningarna sammanställs i en samlad riskbild som ska beskriva vilka åtgärder som vidtas eller ska införas för att minska risken. Att varje år granska samtliga rutiner och system inom organisationen skulle ta mycket tid och resurser i anspråk, därför prioriteras vissa kontrollmoment och väljs ut genom en riskanalys.

Analysen innebär att värdera sannolikheten för att det händer och hur allvarligt det är om det händer (väsentlighetsgrad). Väsentlighetsgraden värderar de ekonomiska, politiska, mänskliga eller verksamhetsmässiga konsekvenser, för nämnden eller för den enskilde, som kan uppstå.

2 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment

2.1 Ekonomi

Process	Risk	Kontrollmoment
Kassaredovisning	Kassaredovisning lämnas in för sent Bakomliggande orsaker Okunskap kring rutiner Konsekvensbeskrivning Intäkter redovisas i fel period.	Rutinbeskrivning Beskrivning av kontrollmomentet Enligt rutinbeskrivningen ska kassaredovisning vara Soltak tillhanda senast 5 arbetsdagar efter avslutad månad för att intäkten ska kunna bokföras på rätt period.
Betalning av köpta platser (ToS)	Felbetalning av köpt plats Bakomliggande orsaker Felaktigt antal dygn, Fel pris, Personen byter t kommun (flyttar) Fel eller bristfällig information i verksamhetssystemet (Treserva) Avtal följs inte av leverantör Konsekvensbeskrivning Högre kostnad för kommunen	Attestreglemente för Kungälv kommun Beskrivning av kontrollmomentet Beskriver hur processen ska gå till från beställning till betalning
Betalning av konsulttjänster (SoU)	Betalt belopp stämmer inte med avtalad och utförd tjänst Bakomliggande orsaker Leverantören fakturerar fler timmar än vad som utförs Konsekvensbeskrivning Kommunens kostnad för hög	Attestreglemente Beskrivning av kontrollmomentet Beskriver hur processen ska gå till från beställning till betalning

2.2 HR

Process	Risk	Kontrollmoment
Utbetalning av lön	Felaktig lön betalas ut. Bakomliggande orsaker - försent/ inte attesterade löneposter - medarbetare lägger in avvikelsen för sent Konsekvensbeskrivning Medarbetare får fel lön, kan uppstå löneskuld	Uttag av lista på oattesterade poster ur lönesystemet Beskrivning av kontrollmomentet Soltak AB tar ut en lista på oattesterade poster ur personalsystemet en gång i månaden och skickar till HR-enheten.

Process	Risk	Kontrollmoment
Systematiskt arbetsmiljöarbete	<p>Arbetsmiljö-ronder genomförs inte</p> <p>Bakomliggande orsaker Bristande kunskap hos chef om systematiskt arbetsmiljöarbete.</p> <p>Upplagd tidsbrist hos chefer</p> <p>Konsekvensbeskrivning Att risker i arbetsmiljön inte identifieras som kan leda till tillbud eller arbetsskada.</p>	<p>Ta ut uppgift ur uppföljningssystem på genomförda arbetsmiljöronder</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet HR tar ut lista på genomförda ronder. Ronder genomförs vid 3 tillfällen under året. Arbetsmiljömål sätts i januari. Arbetsmiljöronde OSA (Organisatorisk och social arbetsmiljö) och Friskfaktorer genomförs i februari. Fysisk och digital rond i september. Årlig uppföljning av SAM (Systematisk arbetsmiljöronde) i november.</p>
	<p>Fördelning av arbetsmiljö-uppgifter</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskapsbrist eller miss vid rekrytering.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Fördelningen av arbetsmiljöuppgifter ligger kvar på överordnad chef.</p>	<p>Rutin</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Fördelningen av arbetsmiljöuppgifter sker skriftligt vid anställning av chefer/rektorer och undertecknas både av den som fördelar och av den som tar emot arbetsmiljöuppgifter.</p>
Rehabilitering	<p>Risk att långtids-sjukskrivningar fortlöper.</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskapsbrist, tidsbrist.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Personalbrist, medarbetare känner sig utanför, ökade kostnader.</p>	<p>Information om rehabiliteringsprocess</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I chefshandboken finns information om rehabiliteringsprocessen, alla chefer får informationen i chef BAS.</p>
Rekrytering	<p>Risken är att vi anställer personal med felaktig eller bristande kompetens.</p> <p>Bakomliggande orsaker Okunskap, tidsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Anställda inte klarar utföra sitt arbete, nyrekrytering kan behöva göras</p>	<p>Arbets sättet kompetensbaserad rekrytering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Respektive chef kontrollerar kompetens på olika sätt, t ex CV, intervju, intyg, referenser, tester gentemot kravspecifikation/annons.</p>
Bisyssla	<p>Risk att anställda har otillåten bisyssla.</p> <p>Bakomliggande orsaker Okunskap</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kan vara arbetshindrande, förtroendeskadande och konkurrerande.</p>	<p>Rutinbeskrivning, Bisyssla</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutinbeskrivning finns över villkor för bisyssla samt en digital blankett som ska fyllas i vid bisyssla.</p>

Process	Risk	Kontrollmoment
Arbetskador	<p>Risk att anmälningar inte hanteras enligt rutinen</p> <p>Bakomliggande orsaker Tidsbrist eller kunskapsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Sjukskrivningar och ökade kostnader.</p>	<p>Ärendehanterings-system och rutinbeskrivning för arbetsskada</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet KIA finns som ärendehanteringssystem. Rutinbeskrivning finns för hur ärenden ska hanteras.</p>
Temperatur-mätning	<p>Användes ej som avses – inget underlag för analys om trivsel på arbetsplatsen</p> <p>Bakomliggande orsaker Tidsbrist och kunskapsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Sjukskrivningar och ökade kostnader</p>	<p>Rutin för temperaturmätning av arbetsmiljö</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Chef och medarbetare ska ha dialog om utfallet i temperaturmätningen på merparten av APT</p>

2.3 Kansli (Ärende- och dokument-hantering)

Process	Risk	Kontrollmoment
Politisk beslutsprocess	<p>Handlingar registreras inte alls</p> <p>Bakomliggande orsaker Okunskap, tidsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Försvårar allmänhetens insyn i ärenden och den demokratiska processen.</p>	<p>Lagstiftning (OSL, Tryckfrihetsförordningen), Dokument-hanteringsplan och Anvisning för ärende och dokumenthantering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighet- och sekretesslagen (OSL) Tryckfrihetsförordningen Dokumenthanteringsplan Anvisning för ärende och dokumenthantering</p>
Delegations-ordning	<p>Felaktiga delegations-beslut. Beslut fattas inte av rätt person, anmäls och dokumenteras inte på rätt sätt. Riskbedömning på sektornivå.</p> <p>Bakomliggande orsaker Brist på kunskap och utbildning Tidsbrist</p> <p>Konsekvensbeskrivning Rättsosäkert, ej överklagningsbara beslut Höga kostnader</p>	<p>Delegeringsordning med rutin för delegeringsbeslut</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Utbildning av chefer inom delegering Genomgång av rutiner för delegeringsbeslut</p>

Process	Risk	Kontrollmoment
Arkiveringsprocess	<p>Handlingar saknas eller är felaktigt sorterade</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskap och bemanning</p> <p>Konsekvensbeskrivning Offentlighets och sekretesslagstiftning följs ej. Spårbarhet avseende beslut försvåras. Enskilda medborgare kan drabbas om handlingar försvinner. Handlingar bevaras inte för framtida forskning enligt arkivlagen.</p>	<p>Arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Efterlevnad av arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p>

2.4 IT

Process	Risk	Kontrollmoment
Behörighets- och kontohantering	<p>Inaktuella konton är aktiva och ej avslutade.</p> <p>Bakomliggande orsaker Ansvar för kontoavslut saknas eller är otydligt för manuellt skapade konton. Ex. konsulter, praktikanter. Kontohanterings-process saknas eller behöver tydliggöras.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Konsekvens gällande IT-säkerhet är åtkomst till information och resurser efter ändrat uppdrag eller uppdragets upphörande. Kontokostnader samt licenskostnader finns kvar.</p>	<p>Kontroll av behörigheter och användarkontons aktualitet.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Anvisning Systemförvaltningshandbok för hantering och kontroll av behörigheter är framtagen och godkänd av förvaltningsledningen 2022. Rapportering från Soltak ingår i metodbeskrivningen.</p> <p>Soltak har startat upp ett projekt "Avsluta anställd" med skapande/avslutande av konton vilket kopplar behörigheter till övriga processer som rör personens anställning. Projektet pågår.</p>

2.5 Säkerhet och trygghet

Process	Risk	Kontrollmoment
Informations-säkerhet	<p>Informations-säkerhetsarbetet utförs inte enligt informations-säkerhetspolicyen.</p> <p>Bakomliggande orsaker Policyn är inte känd i verksamheterna, samt otillräckliga resurser.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Principerna för informations-säkerhetsarbetet efterlevs inte med bristande informations-säkerhet och Lagefterlevnad som följd.</p>	<p>Principer för informationssäkerhet i informationssäkerhetspolicyen</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I informations-säkerhetspolicyen beskrivs tre principer för informations-säkerhetsarbetet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informations-säkerhetsarbetet ska följa SS-EN ISO/IEC 27000:2017 standard. - Informationssäkerhets-samordnare ska en gång per år rapportera det gångna årets informations-säkerhetsarbete till kommunstyrelsen - Det ska finnas en informations-säkerhetsgrupp som stöttar informations-säkerhetssamordnaren i sitt arbete
Kontinuitets-planering	<p>Brister i förmåga att förebygga, motstå och hantera kriser och extraordinära händelser.</p> <p>Bakomliggande orsaker Kunskap och plan saknas för upprätthållande av kommunens tjänster i händelse av kris och extraordinära händelser.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Verksamheterna kan inte upprätta identifierade åtaganden</p>	<p>Policy Säkerhet och trygghetspolicy för Kungälv kommun (KS2019/1909)</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I Policyn framgår att förvaltningen årligen ska upprätta en plan för kommunens övergripande säkerhet och trygghetsarbete. Planen ska utgöra en del av förvaltningens verksamhetsplan och redovisas för kommunstyrelsen. Varje sektor ska i sina sektorplaner inkludera ett avsnitt om säkerhet och trygghetsarbete.</p> <p>Vidare ska uppföljning av säkerhetsarbetet genomföras varje år inom respektive sektor. Resultatet av denna uppföljning ska rapporteras till kommunstyrelsen.</p> <p>Granskning genomförs genom kontroll av verksamhetsplan och sektorplan.</p>

2.6 Kommunikation

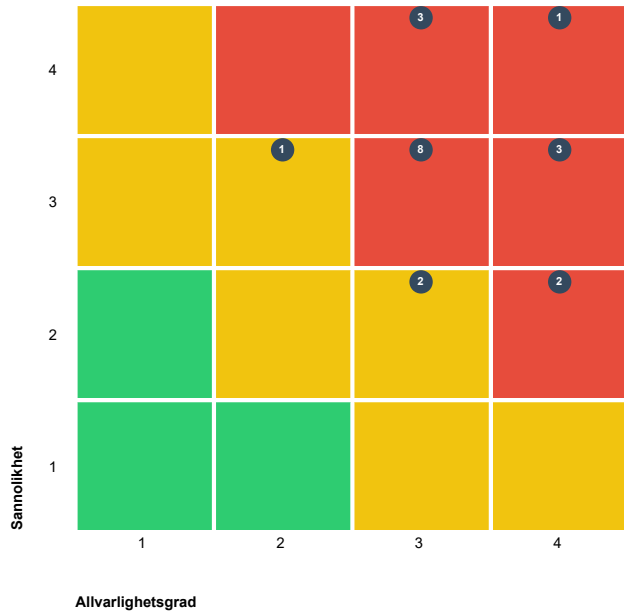
Process	Risk	Kontrollmoment
<p>Hantering av kommunens webbplatser</p>	<p>Ej möjligt att logga in för att administrera kommunens hemsida</p> <p>Bakomliggande orsaker Om teleoperatörer och internet på telefoner eller e-legitimation inte fungerar alternativt inte går att få åtkomst till.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Inte möjligt att logga in för att administrera kommunens webbplats. Det går inte att nå ut med nödvändig information.</p>	<p>Rutin saknas</p>

2.7 Upphandling/ inköp

Process	Risk	Kontrollmoment
Upphandling	<p>Risk att lagar och avtal inte följs vid inköp/ upphandling.</p> <p>Bakomliggande orsaker Tidsbrist, okunskap</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kan leda till skadestånd och brott mot Lagen om Offentlig Upphandling.</p>	<p>Delegationsordning och rutiner för inköp/upphandling finns och är kända</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Delegationsordning och rutiner för upphandling/inköp finns och är aktuella samt kända av de anställda som gör inköp. Utbildningar genomförs med dem som ska börja göra inköp.</p>
	<p>Avtals-uppföljning</p> <p>Bakomliggande orsaker Risk för att leverantör inte följer ingångna avtal.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kan leda till felaktig leverans och medföra ekonomisk skada för kommunen samt verksamhetsrisker.</p>	<p>Granskning av avtal för inköp</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns avtalsvillkor som ska följas.</p>

3 Riskanalys

Riskanalysen bygger på hur sannolikt det är att risken uppkommer och hur allvarligt det är om risken faller ut. Sannolikhet * allvarlighetsgrad = riskvärde. Värdet över 6 ska granskas.

Kritisk
Medium
Låg

	Sannolikhet	Allvarlighetsgrad
4	Sannolik	Allvarlig
3	Möjlig	Kännbar
2	Mindre sannolik	Lindrig
1	Osannolik	Försumbar

17 Kritisk 3 Medium Totalt: 20

Område	Process	Risk	S	A	Risk-värde
Ekonomi	Kassaredovisning	 Kassaredovisning lämnas in för sent.	4. Sannolik	3. Kännbar	12
	Betalning av köpta platser (ToS)	 Felbetalning av köpt plats	3. Möjlig	3. Kännbar	9
	Betalning av konsulttjänster (SoU)	 Betalt belopp stämmer inte med avtalad och utförd tjänst	3. Möjlig	3. Kännbar	9
HR	Utbetalning av lön	 Felaktig lön betalas ut.	4. Sannolik	3. Kännbar	12
	Systematiskt arbetsmiljöarbete	 Arbetsmiljö-ronder genomförs inte	2. Mindre sannolik	3. Kännbar	6
		 Fördelning av arbetsmiljö-uppgifter	3. Möjlig	3. Kännbar	9
	Rehabilitering	 Risk att långtids-sjukskrivningar fortöper.	3. Möjlig	3. Kännbar	9
	Rekrytering	 Risken är att vi anställer personal med felaktig eller bristande kompetens.	4. Sannolik	4. Allvarlig	16
	Bisyssla	 Risk att anställda har otillåten bisyssla.	2. Mindre sannolik	3. Kännbar	6
	Arbetsskador	 Risk att anmälningar inte hanteras enligt rutinen	3. Möjlig	3. Kännbar	9
	Temperatur-mätning	 Användes ej som avses – inget underlag för analys om trivsel på arbetsplatsen	3. Möjlig	2. Lindrig	6
Kansli (Ärende- och dokument-hantering)	Politisk beslutsprocess	 Handlingar registreras inte alls	4. Sannolik	3. Kännbar	12
	Delegations-ordning	 Felaktiga delegations-beslut. Beslut fattas inte av rätt person, anmäls och dokumenteras inte på rätt sätt. Riskbedömning på	3. Möjlig	4. Allvarlig	12

Område	Process	Risk	S	A	Risk-värde
		sektornivå.			
	Arkiveringsprocess	■ Handlingar saknas eller är felaktigt sorterade	3. Möjlig	4. Allvarlig	12
IT	Behörighets- och kontohantering	■ Inaktuella konton är aktiva och ej avslutade.	3. Möjlig	3. Kännbar	9
Säkerhet och trygghet	Informations-säkerhet	■ Informations-säkerhetsarbetet utförs inte enligt informations-säkerhetspolicyn.	3. Möjlig	3. Kännbar	9
	Kontinuitets-planering	■ Brister i förmåga att förebygga, motstå och hantera kriser och extraordinära händelser.	2. Mindre sannolik	4. Allvarlig	8
Kommunikation	Hantering av kommunens webbplatser	■ Ej möjligt att logga in för att administrera kommunens hemsida	2. Mindre sannolik	4. Allvarlig	8
Upphandling/ inköp	Upphandling	■ Risk att lagar och avtal inte följs vid inköp/ upphandling.	3. Möjlig	4. Allvarlig	12
		■ Avtals-uppföljning	3. Möjlig	3. Kännbar	9

4 Granskning

Med utgångspunkt från identifierad risk och kontrollmoment formuleras en granskning för att bedöma om kontrollmomentet säkerställer att process eller rutin fungerar som den ska.

I metodbeskrivningen av granskningen beskrivs vad som ska göras, när ska det göras, bedömningskriterier för om granskningen ger ett godkänt resultat eller inte samt vem/vilka som ska utföra granskningen.

4.1 Ekonomi

4.1.1 Kassaredovisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Kassaredovisning lämnas in för sent. Riskvärde 12 ■	Rutinbeskrivning Beskrivning av kontrollmomentet Enligt rutinbeskrivningen ska kassaredovisning vara Soltak tillhanda senast 5 arbetsdagar efter avslutad månad för att intäkten ska kunna bokföras på rätt period.	Granskning av inlämningsdatum Metod Granskning ska göras att kassaredovisningar lämnats in i tid för Gästhamnen och Marstrandsfärjan för månaderna januari till augusti, det omfattar totalt 16 kassaredovisningar. Av dessa krävs att 15 är inlämnade i tid för att granskningen ska godkännas. Granskningsansvarig Frida Engdahl Slutdatum 2024-09-01

4.1.2 Betalning av köpta platser (ToS)

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Felbetalning av köpt plats Riskvärde 9 ■	Attesteglemente för Kungälv kommun Beskrivning av kontrollmomentet Beskriver hur processen ska gå till från beställning till betalning	Stämmer faktura med beslut/avtal vid köp av plats (ToS) Metod Välj ut 10 beslut via slumpmässigt urval. Ta fram avtal och faktura/fakturor Granskningsfrågan: Stämmer faktura med beslut och avtal? Ja/Nej För godkänt krävs 100% ja Granskningsansvarig Annika Lindell, Ingrid Karlsson Slutdatum 2024-09-01

4.1.3 Betalning av konsulttjänster (SoU)

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Betalt belopp stämmer inte med avtalad och utförd tjänst</p> <p>Riskvärde 9 ■</p>	<p>Attestreglemente</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Beskriver hur processen ska gå till från beställning till betalning</p>	<p>Granskning av köp av konsulttjänst - Stämmer fakturan med beställd/avtalad tjänst (SoU)</p> <p>Metod Ta fram en lista med fakturor för investeringsprojekt med kostnader konterade på konto 7459. Avgränsning, över 25 Tkr. Januari-maj. Välj ut 10 fakturor slumpvis.</p> <p>Granska utvalda faktura.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Begär in alla dokumentation enligt reglemente och som rör fakturan . 2. Intervju berörda attestanter om möjligt 3. Har kontroller gjorts enligt attestreglemente? Ja/Nej/delvis 4. Dokumentera vilka kontroller som inte är gjorda och anledning varför <p>För godkänt krävs 100 % - Ja</p> <p>Allmän beskrivning En kontroll av utförd arbete. Undersök om rutiner och processer följs i enlighet med attestförordning.</p> <p>Granskningsansvarig Anette Fredriksson</p> <p>Slutdatum 2024-09-01</p>

4.2 HR

4.2.1 Utbetalning av lön

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Felaktig lön betalas ut.</p> <p>Riskvärde 12 ■</p>	<p>Uttag av lista på oattesterade poster ur lönesystemet</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Soltak AB tar ut en lista på oattesterade poster ur personalsystemet en gång i månaden och skickar till HR-enheten.</p>	<p>Granska lista över oattesterade löneposter (Kommunstyrelse)</p> <p>Metod Fråga de 20 chefer med störst antal oattesterade poster per tertial om orsaken till detta.</p> <p>För godkänt krävs att 15 av cheferna har godtagbara skäl.</p> <p>Granskningsansvarig Maria Steen</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

Risk	Kontrollmoment	Granskning
		<p>Granskning av anställningsuppgifter</p> <p>Metod Stickprovskontroll görs av löneutbetalning till tre slumpmässigt utvalda högre chefer. Begär löneunderlag från Soltak AB. Granska att löneutbetalningen är korrekt.</p> <p>Samtliga ska stämma för godkänt resultat. Granskningsansvarig Maria Steen Slutdatum 2024-09-30</p>

4.2.2 Systematiskt arbetsmiljöarbete

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Arbetsmiljö-ronder genomförs inte</p> <p>Riskvärde 6 </p>	<p>Ta ut uppgift ur uppföljningssystem på genomförda arbetsmiljöronder</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet HR tar ut lista på genomförda ronder. Ronder genomförs vid 3 tillfällen under året. Arbetsmiljömål sätts i januari. Arbetsmiljöronder OSA (Organisatorisk och social arbetsmiljö) och Friskfaktorer genomförs i februari. Fysisk och digital rond i september. Årlig uppföljning av SAM (Systematisk arbetsmiljöronder) i november.</p>	<p>Granska listan över genomförda arbetsmiljöronder</p> <p>Metod Intervju två chefer per sektor som inte genomfört samtliga ronder under senaste 12 månaderna. -Har chefen kunskap om systematiskt arbetsmiljöarbete? -Vad är orsaken till att ronder inte genomförs?</p> <p>För godkänt krävs att första frågan besvaras med Ja. Om nej dokumentera svaret på fråga 2. Granskningsansvarig Josefin Björkman Slutdatum 2024-09-30</p>
<p>Fördelning av arbetsmiljö-uppgifter</p> <p>Riskvärde 9 </p>	<p>Rutin</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Fördelningen av arbetsmiljöuppgifter sker skriftligt vid anställning av chefer/rektorer och undertecknas både av den som fördelar och av den som tar emot arbetsmiljöuppgifter.</p>	<p>Stickprov</p> <p>Metod Stickprov på 3 chefer från respektive sektor som blivit anställda det senaste året.</p> <p>För godkänt krävs att samtliga chefer har undertecknat fördelning av arbetsmiljöuppgift, alternativt att förklaring finns. Granskningsansvarig Josefin Björkman Slutdatum 2024-09-30</p>

4.2.3 Rehabilitering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Risk att långtids-sjukskrivningar fortlöper.</p> <p>Risikvärde 9 ■</p>	<p>Information om rehabiliteringsprocess</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I chefshandboken finns information om rehabiliteringsprocessen, alla chefer får informationen i chef BAS.</p>	<p>Ärendehanteringssystem</p> <p>Metod Fråga 10 slumpvist valda chefer med långtidsjukriven personal som inte har dokumenterade Plan för återgång om orsaken till att det saknas.</p> <p>För godkänt krävs att 7 chefer har godtagbara skäl. Granskningsansvarig Josefin Björkman Slutdatum 2024-09-30</p>
		<p>Ärendehanteringssystem</p> <p>Metod Fråga 10 chefer som inte startat upp rehabärenden inom 2 veckor från det att rehabbevakning uppstod om orsaken till det?</p> <p>För godkänt krävs att 7 chefer har godtagbara skäl Granskningsansvarig Josefin Björkman Slutdatum 2024-09-30</p>

4.2.4 Rekrytering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Risken är att vi anställer personal med felaktig eller bristande kompetens.</p> <p>Risikvärde 16 ■</p>	<p>Arbetsättet kompetensbaserad rekrytering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Respektive chef kontrollerar kompetens på olika sätt, t ex CV, intervju, intyg, referenser, tester gentemot kravspecifikation/annons.</p>	<p>Arbetsätt kompetensbaserad rekrytering</p> <p>Metod Stickprov tas på 10 slumpvist utvalda nyanställda personer under det senaste halvåret där formell kompetensnivå jämförs med annons/kravspecifikation.</p> <p>För godkänt krävs att samtliga uppfyller kvalifikationskraven om inte godtagbara skäl finns Granskningsansvarig Marie Stervik Slutdatum 2024-09-30</p>

4.2.5 Bisyssla

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Risk att anställda har otillåten bisyssla.</p> <p>Riskvärde 6 </p>	<p>Rutinbeskrivning, Bisyssla</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutinbeskrivning finns över villkor för bisyssla samt en digital blankett som ska fyllas i vid bisyssla.</p>	<p>Dokumentation av bisyssla i ärendehanteringssystem</p> <p>Metod Stickprov på 10 slumpvist utvalda chefer i Winlas på om det finns dokumenterat att chef har undersökt bisyssla på medarbetarsamtal. Om det inte finns dokumenterat, kontakta chef och fråga om orsaken.</p> <p>För godkänt krävs att samtliga har kontrollerat detta. Granskningsansvarig Marie Stervik Slutdatum 2024-09-30</p>

4.2.6 Arbetsskador

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Risk att anmälningar inte hanteras enligt rutinen</p> <p>Riskvärde 9 </p>	<p>Ärendehanteringssystem och rutinbeskrivning för arbetsskada</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet KIA finns som ärendehanteringssystem. Rutinbeskrivning finns för hur ärenden ska hanteras.</p>	<p>Arbetsskadeanmälningar</p> <p>Metod Granska februari månads arbetsskadeanmälningar. Genomför kontrollen tidigast i april månad. Är de anmälda till Försäkringskassan? Godkänt är om 80% av anmälningarna är anmälda till FK. Granskningsansvarig Josefin Björkman Slutdatum 2024-09-30</p>

4.2.7 Temperatur-mätning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Användes ej som avses – inget underlag för analys om trivsel på arbetsplatsen</p> <p>Riskvärde 6 </p>	<p>Rutin för temperaturmätning av arbetsmiljö</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Chef och medarbetare ska ha dialog om utfallet i temperaturmätningen på merparten av APT</p>	<p>Fungerar rutin för temperaturmätning?</p> <p>Metod Fråga tre slumpvist utvalda chefer om de arbetar med temperaturmätningen. Är systemet väl känt på deras arbetsplatser? Har de dialog på APT? För godkänt krävs ja-svar på båda frågorna av alla tre chefer. Granskningsansvarig Josefin Björkman Slutdatum 2024-09-30</p>

4.3 Kansli (Ärende- och dokument-hantering)

4.3.1 Politisk beslutsprocess

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Handlingar registreras inte alls</p> <p>Riskvärde 12 ■</p>	<p>Lagstiftning (OSL, Tryckfrihetsförordningen), Dokumenthanteringsplan och Anvisning för ärende och dokumenthantering</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighet- och sekretesslagen (OSL) Tryckfrihetsförordningen Dokumenthanteringsplan Anvisning för ärende och dokumenthantering</p>	<p>Har tjänstepersoner tillräcklig kunskap om kommunens dokumenthantering?</p> <p>Metod Låt 20 tjänstemän svara på följande frågor: 1. Känner du begreppet allmän handling? ja/nej 2. Känner du till hur en allmän handling ska hanteras? ja/nej 3. Har du någon gång registrerat (eller fått hjälp att registrera) en allmän handling? ja/nej 4. Har du tillräcklig kunskap för att avgöra om ett dokument är allmän handling eller inte? ja/nej</p> <p>Urval görs genom ett slumpmässigt urval av 2 grupper: 10 chefer (enhetschefer/rektorer, verksamhetschefer) 10 tjänstepersoner som arbetar stadshuset (ej chefer)</p> <p>För godkänd granskning ska svar på fråga 4 vara 100 % - ja</p> <p>Undersökningen genomförs i form av enkätfrågor i utskickat mail?</p> <p>Allmän beskrivning Alla handlingar som skickas till en myndighet eller upprättas av en myndighet är allmän handling och ska registreras av myndigheten. Undantag kan göras för exempelvis reklam och inbjudningar. I Kungälv används it-systemet Public 360 för att registrera och diarieföra allmänna handlingar. ByggR, Reserva och andra ärendehanteringssystem i kommunen undantas i denna granskning.</p> <p>Kommunens dokumenthantering styrs av lagar och kommunens styrdokument; exempelvis Offentlighet- och sekretesslagen (OSL), Tryckfrihetsförordningen, Dokumenthanteringsplan samt Anvisning för ärende och dokumenthantering.</p> <p>All personal som är mottagare av allmänna handlingar ska ha kunskap om vilka regler som gäller för hantering av allmänna handlingar och kunskap om hur registrering går till.</p> <p>Granskningsansvarig Håkan Hambeson, Oskar Engdahl Slutdatum 2024-09-01</p>

4.3.2 Delegations-ordning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Felaktiga delegationsbeslut. Beslut fattas inte av rätt person, anmäls och dokumenteras inte på rätt sätt. Riskbedömning på sektornivå. Riskvärde 12 ■</p>	<p>Delegeringsordning med rutin för delegeringsbeslut</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Utbildning av chefer inom delegering Genomgång av rutiner för delegeringsbeslut</p>	<p>Delegationsbeslut</p> <p>Metod Kontroll av 20 slumpmässigt utvalda beslut per sektor och stab (tas fram av nämndsekreterare). För godkänt resultat krävs att samtliga beslut är tagna inom gällande delegering.</p> <p>Stickprovskontroll inom samtliga sektorer och stab att beslut är anmält överhuvudtaget. Granskningsansvarig Madeleine Nilsson Slutdatum 2024-09-01</p>

4.3.3 Arkiveringsprocess

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Handlingar saknas eller är felaktigt sorterade Riskvärde 12 ■</p>	<p>Arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Efterlevnad av arkivreglemente och dokument-hanteringsplan</p>	<p>Årlig genomgång av dokumentation gällande stickprovskontroller</p> <p>Metod Stickprovskontroller dokumenteras löpande. Underlaget sammanställs årligen. Vid sammanställning ska 100 procent av stickprovskontrollerna följa gällande styrdokument för att granskningen ska godkännas. Granskningsansvarig Madeleine Nilsson Slutdatum 2024-09-01</p>

4.4 IT

4.4.1 Behörighets- och kontohantering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Inaktuella konton är aktiva och ej avslutade.</p> <p>Riskvärde 9 ■</p>	<p>Kontroll av behörigheter och användarkontons aktualitet.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Anvisning Systemförvaltningshandbok för hantering och kontroll av behörigheter är framtagen och godkänd av förvaltningsledningen 2022. Rapportering från Soltak ingår i metodbeskrivningen. Soltak har startat upp ett projekt "Avsluta anställd" med skapande/avslutande av konton vilket kopplar behörigheter till övriga processer som rör personens anställning. Projektet pågår.</p>	<p>Granskning ej nödvändig. Se åtgärd</p> <p>Metod Granskning ej nödvändig. Se åtgärd Slutdatum 2024-09-30</p>

4.5 Säkerhet och trygghet

4.5.1 Informations-säkerhet

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Informations-säkerhetsarbetet utförs inte enligt informations-säkerhetspolicyn.</p> <p>Riskvärde 9 ■</p>	<p>Principer för informationssäkerhet i informationssäkerhetspolicyn</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I informations-säkerhetspolicyn beskrivs tre principer</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Informations-säkerhetsarbetet ska följa SS-EN ISO/IEC 27000:2017 standard. 2. Informationssäkerhetssamordnare ska en gång per år rapportera årets informationssäkerhetsarbete till kommunstyrelsen 3. Det ska finnas en informations-säkerhetsgrupp som stöttar informationssäkerhetssamordnaren i sitt arbete 	<p>Granskning av att de tre principerna för informationssäkerhetsarbetet följs</p> <p>Metod Muntlig avstämning med informationssäkerhetssamordnaren samt granskning av GAP-analys för uppfyllnadskrav i ISO27000:2017 Granskningsansvarig Håkan Hambeson Slutdatum 2024-09-01</p>

4.5.2 Kontinuitets-planering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Brister i förmåga att förebygga, motstå och hantera kriser och extraordinära händelser.</p> <p>Riskvärde 8 ■</p>	<p>Policy Säkerhet och trygghetspolicy för Kungälv kommun (KS2019/1909)</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet I Policyn framgår att förvaltningen årligen ska upprätta en plan för kommunens övergripande säkerhet och trygghetsarbete. Planen ska utgöra en del av förvaltningens verksamhetsplan och redovisas för kommunstyrelsen. Varje sektor ska i sina sektorplaner inkludera ett avsnitt om säkerhet och trygghetsarbete.</p> <p>Vidare ska uppföljning av säkerhetsarbetet genomföras varje år inom respektive sektor. Resultatet av denna uppföljning ska rapporteras till kommunstyrelsen.</p> <p>Granskning genomförs genom kontroll av verksamhetsplan och sektorplan.</p>	<p>Uppföljning av risk- och sårbarhetsanalys</p> <p>Metod Kontroll av att sektorernas respektive handlingsplaner har påbörjats. Dokumentationen ska vara påbörjad i RSA-modulen i Statsys. Samtliga handlingsplaner ska vara påbörjade för ett godkänt resultat av kontrollmomentet.</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

4.6 Kommunikation

4.6.1 Hantering av kommunens webbplatser

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Ej möjligt att logga in för att administrera kommunens hemsida</p> <p>Riskvärde 8 ■</p>	<p>Rutin saknas</p>	<p>Granskning ej nödvändig, se åtgärd.</p> <p>Metod Handlingsplan kommer att upprättas under 2024.</p> <p>Allmän beskrivning Fråga är aktualiserad i Risk och sårbarhetsanalys för Kommunikationsenheten som genomfördes 2023. Kontinuitetsplan kommer att upprättas under 2024.</p> <p>Granskningsansvarig Håkan Hambeson Slutdatum 2024-09-01</p>

4.7 Upphandling/ inköp

4.7.1 Upphandling

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Risk att lagar och avtal inte följs vid inköp/upphandling.</p> <p>Riskvärde 12 ■</p>	<p>Delegationsordning och rutiner för inköp/upphandling finns och är kända</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Delegationsordning och rutiner för upphandling/inköp finns och är aktuella samt kända av de anställda som gör inköp. Utbildningar genomförs med dem som ska börja göra inköp.</p>	<p>Direktupphandlingar</p> <p>Metod Stickprov på 20 direktupphandlingar där kontroll sker att den som gjort direktupphandlingen har behörighet enligt delegationsordningen. För godkänt krävs att 100 procent av stickproven har rätt behörighet enligt delegationsordningen.</p> <p>Granskningsansvarig Lena Linde Slutdatum 2024-09-01</p>
<p>Avtals-uppföljning</p> <p>Riskvärde 9 ■</p>	<p>Granskning av avtal för inköp</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Det finns avtalsvillkor som ska följas.</p>	<p>Uppföljning av avtal</p> <p>Metod Granskning av minst 50 slumpvis utvalda avtal. Minst 30 från sektor samhälle och utveckling, minst 10 från sektor Trygghet och stöd samt minst 10 från sektor Bildning och lärande.</p> <p>Dessutom ska minst 20 avtal väljas ut och granskas där bedömningen är att de har högt riskvärde.</p> <p>Granskning omfattar pris och leveransvillkor. För godkänt krävs att 100 procent av stickproven följer gällande avtalsvillkor.</p> <p>Allmän beskrivning Antalskontroller har som uppgift att kontinuerligt granska och följa upp avtalstroheten i förvaltningen. Som en del i den interna kontrollen dokumenteras planering och resultat från uppföljningen som en intern kontrollgranskning.</p> <p>Granskningsansvarig Madeleine Nilsson, Lena Linde Slutdatum 2024-09-01</p>

4.8 Övrigt

4.8.1 Ekonomisk brottslighet och välfärdsbrott

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Bristfällig följsamhet av styrande dokument som kan leda till ekonomisk brottslighet, välfärdsbrott</p> <p>Riskvärde 12 ■</p>	<p>Styrande dokument och rutiner</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Styrande dokument och rutiner med koppling till ekonomisk brottslighet, välfärdsbrott</p>	<p>Efterlevnad av styrande dokument genom uppföljning av ärenden inom områdena där ekonomisk brottslighet, välfärdsbrott och säkerhetshot kan förväntas förekomma.</p> <p>Metod 10 Stickprov genomförs och 100 procent av stickproven ska vara godkända.</p> <p>Granskningsansvarig Pia Jakobsson</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

5 Åtgärder

Med anledning av resultat och identifierade avvikelser vid granskningar enligt uppföljning av föregående års interna kontroll föreslås följande åtgärder att genomföras under året.

5.1 Ekonomi

5.1.1 Kassaredovisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Kassaredovisning lämnas in för sent.	Rutinbeskrivning	Granskning av inlämningsdatum

5.1.1.1 Åtgärder

Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
— Granskningen att kassaredovisningar lämnats in i tid för Gästhamnen och Marstrandsfärjan ska genomföras på nytt 2024	<p>Beskrivning av åtgärd Granskning ska göras att kassaredovisningar lämnats in i tid för Gästhamnen och Marstrandsfärjan</p> <p>Önskad effekt Granskningen planeras och genomförs i tid. Resultatet av granskningen får godkänt.</p>	2024-09-01 Frida Engdahl

5.2 HR

5.2.1 Rehabilitering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Risk att långtids-sjukskrivningar fortlöper.	Information om rehabiliteringsprocess	Starta rehabärende i ärendehanterings-systemet

5.2.1.1 Åtgärder

Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
 Kunskapshöjning med hjälp av Lärportal och workshops	Beskrivning av åtgärd Kunskapshöjningen handlar dels om systemet Adato, dels om dokumentationsansvaret och dels om rehabilitering. Önskad effekt Förståelse för vikten av dokumentation, underlag för planering, för en bra rehabilitering.	2024-09-01 Josefin Björkman

5.3 IT

5.3.1 Behörighets- och kontohantering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Inaktuella konton är aktiva och ej avslutade.	Kontroll av behörigheter och användarkontons aktualitet.	Granskning ej nödvändig. Se åtgärd

5.3.1.1 Åtgärder

Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
 Automatiskt inaktivering av konton när anställning avslutas	Beskrivning av åtgärd Genomförande planeras och genomförs i samråd med Soltak Önskad effekt 100 % avslutade konton vid anställnings upphörande	2024-09-30 Erik Lennerstedt

5.4 Säkerhet och trygghet

5.4.1 Informations-säkerhet

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Informations-säkerhetsarbetet utförs inte enligt informations-säkerhetspolicyn.	Principer för informationssäkerhet i informations-säkerhetspolicyn	Granskning av att de tre principerna för informationssäkerhetsarbetet följs

5.4.1.1 Åtgärder

Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
— Genomför granskning av principerna för informationssäkerhetsarbetet även 2024	Beskrivning av åtgärd Granskningen sker på nytt 2024 Önskad effekt Säkerställa att alla principer finns på plats och är etablerade	2024-09-01 HåkanHambeson, Tony Övringe

5.5 Kommunikation

5.5.1 Hantering av kommunens webbplatser

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Ej möjligt att logga in för att administrera kommunens hemsida	Rutin saknas	Granskning ej nödvändig, se åtgärd.

5.5.1.1 Åtgärder

Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
— Kontinuitetsplan - Handlingsplan för att sprida information om telefon och internet inte är tillgängligt.	Beskrivning av åtgärd Kontinuitetsplan kommer att upprättas under 2024. Fråga är aktualiserad i Risk och sårbarhetsanalys för kommunikationsenheten som genomfördes 2023. Önskad effekt Förbättrad beredskap att nå ut till medborgare vid allvarliga avbrott, kris och krig. Ökad robusthet.	2024-09-01 Madeleine Nilsson, Jonas Nordström

5.6 Upphandling/ inköp

5.6.1 Upphandling

Risk	Kontrollmoment	Granskning
Risk att lagar och avtal inte följs vid inköp/ upphandling.	Delegationsordning och rutiner för inköp/upphandling finns och är kända	Direktupphandlingar

5.6.1.1 Åtgärder

Åtgärd	Beskrivning	Slutdatum + Ansvarig
Information och kommunikation om regler för direktupphandling	<p>Beskrivning av åtgärd Förbättra informationen på intranät och andra kanaler Ta fram förslag, t ex Nyheter/reportage på intranätet om upphandling och delegationsordning</p> <p>Önskad effekt 100% vid nästa granskning</p>	2024-08-01 Madeleine Nilsson, Lena Linde
Genomför granskning av direktupphandling även 2024	<p>Beskrivning av åtgärd Granskning sker på nytt 2024</p> <p>Önskad effekt 100% godkänt vid granskning</p>	2024-08-31 Lena Linde

5.7 Kommentarer till föreslagna åtgärder

Åtgärd för Kontroll av behörigheter och användarkontons ej avslutas på rätt sätt vidtas utan föregående granskning. Ett utvecklingsprojekt "Avsluta anställd" pågår för att automatisera skapande/avslutande av behörigheter till övriga processer som rör personens anställning. Projektet pågår.

En dokumenterad rutin för hur information ska spridas vid större avbrott av internet och elförsörjning kommer att tas fram. Arbetet pågår inom ramen för Risk- och sårbarhetsanalys samt kontinuitetsplanering.

6 Rapportering

Resultatet av arbete enligt intern kontrollplan redovisas i en intern kontrollrapport. Rapporten redovisas till ansvarig nämnd under december månad.

Intern kontrollplan 2024

Bildning och lärande

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
2 Intern kontrollplan	5
3 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment	6
3.1 Ekonomi	6
3.2 Säkerhet och trygghet	6
3.3 Upphandling/inköp	7
3.4 Verksamhet	8
4 Riskanalys	9
5 Granskning	11
5.1 Ekonomi	11
5.1.1 Fakturering	11
5.2 Säkerhet och trygghet	12
5.2.1 Informations-säkerhet	12
5.3 Upphandling/inköp	12
5.3.1 Upphandling	12
5.4 Verksamhet	13
5.4.1 Simundervisning	13

5.4.2 Underhåll av konst	13
6 Rapportering	14

1 Inledning

Enligt kommunallagen (KL) 6 kap § 6. ska nämnderna var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de bestämmelser i lag eller annan författning som gäller för verksamheten. De ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig och att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna bedrivs effektivt och säkert med medborgarens bästa för ögonen.

Intern kontroll bidrar till att

- verksamheten når sina mål med effektivitet, säkerhet och stabilitet
- informationen och rapporteringen om verksamheten och ekonomin är tillförlitlig och rättvisande
- verksamheten efterlever lagar, regler, avtal med mera

2 Intern kontrollplan

En plan för intern kontroll ska upprättas årligen. En riskbedömning ska genomföras inom respektive sektor, staben och andra funktioner inom verksamheten. Risker kan beskrivas som oönskade händelser, till exempel fel, misskötsel och brister i måluppfyllelse.

Riskbedömningarna sammanställs i en samlad riskbild som ska beskriva vilka åtgärder som vidtas eller ska införas för att minska risken. Att varje år granska samtliga rutiner och system inom organisationen skulle ta mycket tid och resurser i anspråk, därför prioriteras vissa kontrollmoment och väljs ut genom en riskanalys.

Analysen innebär att värdera sannolikheten för att det händer och hur allvarligt det är om det händer (väsentlighetsgrad). Väsentlighetsgraden värderar de ekonomiska, politiska, mänskliga eller verksamhetsmässiga konsekvenser, för nämnden eller för den enskilde, som kan uppstå.

3 Utvalda områden, processer, identifierade risker och kontrollmoment

3.1 Ekonomi

Process	Risk	Kontrollmoment
Fakturering	<p>Fel belopp faktureras för barnomsorg.</p> <p>Bakomliggande orsaker Fel underlag i form av vårdnadshavares inkomst.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Vårdnadshavare faktureras för mycket eller för lite.</p>	<p>Rutiner för fakturering av barnomsorg.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Fakturering utgår från vårdnadshavares inkomst.</p>

3.2 Säkerhet och trygghet

Process	Risk	Kontrollmoment
Informations-säkerhet	<p>Verksamheten agerar inte i enlighet med GDPR.</p> <p>Bakomliggande orsaker Rutiner finns, men då fokus inte upprätthålls på frågan kan följsamhet gentemot rutiner brista.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Känsliga personuppgifter riskerar att spridas vilket kan få allvarliga konsekvenser för den enskilde, särskilt i fall där en person har skyddad identitet. Verksamheten gör sig skyldig till brott mot OSL (offentlighets- och sekretesslagen) och/eller GDPR.</p>	<p>Offentlighets- och sekretesslagen och GDPR.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighets- och sekretesslagen reglerar vilka uppgifter som omfattas av sekretess. Dataskyddsförordningen reglerar grundläggande principer för behandling av personuppgifter och vilken skyldighet som finns att informera de registrerade om man hanterar deras personuppgifter.</p>

	<p>Kontinuitetsplan saknas för Treserva.</p> <p>Bakomliggande orsaker ToS har en upprättad kontinuitetsplan för Treserva vad gäller utförandet av verksamheten, men för myndighetsutövning har en kontinuitetsplan ännu ej upprättats. Ansvar för försörjningsstöd har nu flyttats över till BoL.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Vid driftstopp kan verksamhetens förmåga att bedriva myndighetsutövning samt betala ut försörjningsstöd påverkas negativt eller helt upphöra.</p>	<p>Kontinuitetsplan saknas.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Verksamheten behöver en plan för hur fortsatt rättssäker myndighetsutövning och utbetalning av försörjningsstöd kan säkerställas vid driftstopp eller driftstörning</p>
--	---	--

3.3 Upphandling/inköp

Process	Risk	Kontrollmoment
Upphandling	<p>Direktupphandling genomförs på enheten för kultur utan att det dokumenteras.</p> <p>Bakomliggande orsaker Bristande följsamhet gentemot dokumentationsskyldighet.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Vid eventuell överklagan/ifrågasättande saknar kommunen dokumentation som kan styrka att upphandling skett på ett korrekt sätt.</p>	<p>Riktlinjer och mallar för direktupphandling.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet På intranätet finns publicerat information om vad och hur dokumentation ska ske när direktupphandling genomförs.</p>

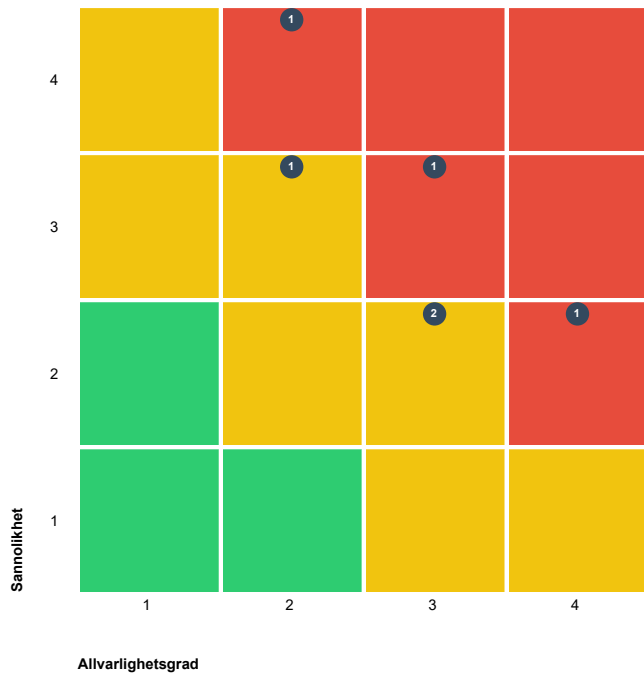
3.4 Verksamhet

Process	Risk	Kontrollmoment
Simundervisning	<p>Simundervisning bedrivs utan centralt dokumenterad och fastställd säkerhetsrutin.</p> <p>Bakomliggande orsaker Sektorn har sedan tidigare identifierat att rutin saknas och sådan är under framtagande. Beräknas vara färdig och fastställd till årsskiftet 2023/2024. Simhallen Oasen har rutin och säkerhetsinstruktion som kommunicerats direkt till skolenheterna.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Utan centralt fastställd och implementerad rutin finns risk dels att oklarhet råder kring gällande rutiner, dels att kommunen hålls juridiskt ansvarig för eventuella olycksfall.</p>	<p>Centralt fastslagen rutin.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutinen beskriver säkerhet och ansvar för simundervisning.</p>
Underhåll av konst	<p>Konst upphandlad av kommunen underhålls inte enligt avtal med upphovsman.</p> <p>Bakomliggande orsaker Dels kan avtal vara ottydligt skrivna, dels kan ansvar mellan kommunens sektorer vara ottydligt. Kommunen saknar kompetens kring vilka skyldigheter som åligger kommunen vad gäller underhåll.</p> <p>Konsekvensbeskrivning Kommunen brister i sitt åtagande vad gäller underhåll av konst. Detta kan leda till att konst över tid förstörs samt att kommunens anseende som förvaltare och spridare av konst tar skada.</p>	<p>kontrollmoment för underhåll av konst saknas.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutiner och ansvarsfördelning vad gäller underhåll av konst behöver upprättas.</p>

4 Riskanalys

Riskanalysen bygger på hur sannolikt det är att risken uppkommer och hur allvarligt det är om risken faller ut. Sannolikhet * allvarlighetsgrad = riskvärde. Värdet över 6 ska granskas.

Kritisk
Medium
Låg

	Sannolikhet	Allvarlighetsgrad
4	Sannolik	Allvarlig
3	Möjlig	Kännbar
2	Mindre sannolik	Lindrig
1	Osannolik	Försumbar

3 Kritisk 5 Medium Totalt: 6

Område	Process	Risk	S	A	Risk-värde
Ekonomi	Fakturering	 Fel belopp faktureras för barnomsorg.	2. Mindre sannolik	3. Kännbar	6
Säkerhet och trygghet	Informations-säkerhet	 Verksamheten agerar inte i enlighet med GDPR.	3. Möjlig	3. Kännbar	9
		 Kontinuitetsplan saknas för Treserva.	2. Mindre sannolik	3. Kännbar	6
Upphandling/inköp	Upphandling	 Direktupphandling genomförs på enheten för kultur utan att det dokumenteras.	4. Sannolik	2. Lindrig	8
Verksamhet	Simundervisning	 Simundervisning bedrivs utan centralt dokumenterad och fastställd säkerhetsrutin.	2. Mindre sannolik	4. Allvarlig	8
	Underhåll av konst	 Konst upphandlad av kommunen underhålls inte enligt avtal med upphovsman.	3. Möjlig	2. Lindrig	6

5 Granskning

Med utgångspunkt från identifierad risk och kontrollmoment formuleras en granskning för att bedöma om kontrollmomentet säkerställer att process eller rutin fungerar som den ska.

I metodbeskrivningen av granskningen beskrivs vad som ska göras, när ska det göras, bedömningskriterier för om granskningen ger ett godkänt resultat eller inte samt vem/vilka som ska utföra granskningen.

5.1 Ekonomi

5.1.1 Fakturering

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Fel belopp faktureras för barnomsorg.</p> <p>Riskvärde 6 </p>	<p>Rutiner för fakturering av barnomsorg.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Fakturering utgår från vårdnadshavares inkomst.</p>	<p>Rutiner för fakturering av barnomsorg.</p> <p>Metod Stickprovskontroll av 5 ärenden. För godkänt ska i samtliga granskade ärenden fakturering utgå från vårdnadshavares rapporterade inkomst.</p> <p>Granskningsansvarig Charlie Larsson</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

5.2 Säkerhet och trygghet

5.2.1 Informations-säkerhet

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Verksamheten agerar inte i enlighet med GDPR.</p> <p>Riskvärde 9 ■</p>	<p>Offentlighets- och sekretesslagen och GDPR.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Offentlighets- och sekretesslagen reglerar vilka uppgifter som omfattas av sekretess. Dataskyddsförordningen reglerar grundläggande principer för behandling av personuppgifter och vilken skyldighet som finns att informera de registrerade om man hanterar deras personuppgifter.</p>	<p>Rutin informationsdelning</p> <p>Metod Stickprovskontroll medarbetare självskattning kännedom och följsamhet gentemot rutiner och regler för informationshantering enligt GDPR. För godkänt krävs 4 av 5.</p> <p>Granskningsansvarig Charlie Larsson</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>
<p>Kontinuitetsplan saknas för Treserva.</p> <p>Riskvärde 6 ◆</p>	<p>Kontinuitetsplan saknas.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Verksamheten behöver en plan för hur fortsatt rättssäker myndighetsutövning och utbetalning av försörjningsstöd kan säkerställas vid driftstopp eller driftstörning</p>	<p>Kontinuitetsplan saknas</p> <p>Metod I samverkan med ToS upprätta kontinuitetsplan</p> <p>Granskningsansvarig Tanja Tajic Björkman</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

5.3 Upphandling/inköp

5.3.1 Upphandling

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Direktupphandling genomförs på enheten för kultur utan att det dokumenteras.</p> <p>Riskvärde 8 ■</p>	<p>Riktlinjer och mallar för direktupphandling.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet På intranätet finns publicerat information om vad och hur dokumentation ska ske när direktupphandling genomförs.</p>	<p>Mall för dokumentation av direktupphandling</p> <p>Metod Stickprovskontroll självskattning används mall för dokumentation av direktupphandling. För godkänt krävs 4 av 5.</p> <p>Granskningsansvarig Charlie Larsson</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

5.4 Verksamhet

5.4.1 Simundervisning

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Simundervisning bedrivs utan centralt dokumenterad och fastställd säkerhetsrutin.</p> <p>Riskvärde 8 </p>	<p>Centralt fastslagen rutin.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutinen beskriver säkerhet och ansvar för simundervisning.</p>	<p>Säkerhetsrutin simundervisning.</p> <p>Metod Stickprovskontroll rektorer kännedom om rutinen. för godkänt utfall krävs 4 av 5.</p> <p>Granskningsansvarig Charlie Larsson</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

5.4.2 Underhåll av konst

Risk	Kontrollmoment	Granskning
<p>Konst upphandlad av kommunen underhålls inte enligt avtal med upphovsman.</p> <p>Riskvärde 6 </p>	<p>kontrollmoment för underhåll av konst saknas.</p> <p>Beskrivning av kontrollmomentet Rutiner och ansvarsfördelning vad gäller underhåll av konst behöver upprättas.</p>	<p>Kontrollmoment för underhåll av konst saknas.</p> <p>Metod Inventera vilka lagar och bestämmelser som reglerar frågan och upprätta rutin för kommunens underhåll av konst. Ansvarsfördelning mellan sektorena BoL och SoU behöver också tydliggöras.</p> <p>Granskningsansvarig Matilda Skön</p> <p>Slutdatum 2024-09-30</p>

6 Rapportering

Resultatet av arbete enligt intern kontrollplan redovisas i en intern kontrollrapport. Rapporten redovisas till ansvarig nämnd under december månad.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Emma Trygg

2023-12-06

Delposter inom riksnormen för försörjningsstöd 2024

Sammanfattning

Tillsammans med skäligen kostnader för vissa andra behov avgör riksnormen nivån på försörjningsstödet. Beloppen bestäms av regeringen inför varje nytt kalenderår och gäller som miniminivå för de behov som riksnormen ska täcka. Riksnormen grundar sig på Konsumentverkets senaste pris- och konsumtionsundersökningar. Fram till och med 2011 fördelade Socialstyrelsen riksnormen i delposter som då var lika över riket. Sedan 2012 är det upp till varje kommun att själv fördela totalbeloppet i riksnormen i de olika delposter som framgår av socialtjänstförordningen (2001:937). Denna fördelning ska beslutas om årligen. I riksnormen 2024 har normens samtliga poster räknats upp med 8,7 procent jämfört med riksnormen för 2023.

Kommunstyrelsen föreslås att anta förvaltningens förslag om fördelning av delposter 2024.

Juridisk bedömning

Förslaget har tagits fram i enlighet med gällande lagstiftning. Riksnormen inom försörjningsstödet regleras genom socialtjänstlagen (2001:453) och socialtjänstförordningen (2001:937).

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Det ekonomiska biståndet som regleras i 4 kap. 1§ Socialtjänstlagen består av två delar:

- 1) försörjningsstöd och
- 2) livsföringen i övrigt.

Försörjningsstödet som ska tillgodose hushållens mer regelbundna utgifter per månad består även den av två delar. Den första delen är riksnorm som beslutas årligen av regeringen och den andra delen är fem kostnadsposter utanför riksnormen.

Riksnormen innehåller kostnader som är någorlunda lika för alla i samhället och gäller för hela landet. Riksnormen ska täcka kostnader för följande:

- Livsmedel
- Kläder och skor
- Fritid och lek
- Hygien
- Barn- och ungdomsförsäkring
- Förbrukningsvaror
- Dagstidning och telefon.

Riksnormen för ett hushåll är den sammantagna summan av de personliga kostnaderna för samtliga medlemmar i hushållet och de gemensamma hushållshållskostnaderna per månad. Tillsammans med skäligen kostnader för vissa andra behov avgör riksnormen nivån på

försörjningsstödet. Beloppen bestäms av regeringen inför varje nytt kalenderår och gäller som miniminivå för de behov som riksnormen ska täcka. Riksnormen för ett hushåll utgör summan av de personliga kostnaderna för samtliga medlemmar i hushållet och de gemensamma hushållskostnaderna.

Det vanligaste är att de hushåll som uppbär försörjningsstöd erhåller bistånd i nivå med riksnormen. Det är endast i undantagsfall som det kan finnas skäl att ge ett bistånd utöver norm. Fördelningen av riksnormen på behovsposterna är synnerligen viktig vid löpande handläggning och bedömning av rätten till bistånd. Exempelvis används dessa vid beräkning av fickpengar för personer på institution och vid bedömning av matpengar i enlighet med kommunens yttersta ansvar.

Konsumentverkets pris- och konsumtionsundersökningar utgör underlag för regeringens årliga omräkning av riksnormen för försörjningsstödet. I riksnormen för 2024 har normens samtliga poster räknats upp med 8,7 procent jämfört med riksnorm 2023. Höjningen har vid de två senaste höjningarna varit högre än tidigare, vilket beror på det ekonomiska läget med hög inflation i landet.

Riksnormen ska fördelas i behovsposterna livsmedel, kläder/skor, lek/fritid, hygien, barn och ungdomsförsäkring. De gemensamma hushållskostnaderna ska fördelas i delposterna förbrukningsvaror samt dagstidning och telefon. Det är upp till varje kommun att självständigt avgöra hur totalsumman per kategori skall fördelas på ovanstående behovsposter.

Verksamhetens bedömning

Riksnormen för försörjningsstöd 2024 är beslutad av regeringen och förvaltningen har tagit fram förslag på hur delposterna ska fördelas. Förslaget som sådant avser fördelning av delposterna och mot den bakgrunden är bedömningen att det inte finns negativa konsekvenser av den föreslagna fördelningen. En beslutad fördelning av riksnormen är en förutsättning för att kunna säkerställa rättssäkerheten och likabehandlingsprincipen för medborgarna som har behov av försörjningsstöd.

Emellertid bör det beaktas att den höjning på 8,7 % som regeringen beslutat om kan ha en direkt påverkan på verksamhetens framtida kostnader vilket också behöver tas hänsyn till utifrån ett budgetperspektiv.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Kommunstyrelsens resultatmål utgår från kommunfullmäktiges strategiska mål. Förvaltningen bedömer att den föreslagna fördelningen av regeringens riksnorm är i enlighet med kommunstyrelsens resultatmål Kostnader för försörjningsstöd i nivå med tidigare år

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Fördelningen av riksnormen på behovsposterna är synnerligen viktig vid löpande handläggning och bedömning av rätten till bistånd. Socialstyrelsen lyfter i sin handbok för ekonomiskt bistånd fram att socialtjänsten har en viktig roll när det gäller Sveriges genomförande av agenda 2030. De lyfter fram mål 1 om att avskaffa fattigdom, mål 5 om att uppnå jämställdhet och mål 10 om minskad jämlikhet.

En beslutad fördelning av riksnormen är en förutsättning för att kunna säkerställa rättssäkerheten och likabehandlingsprincipen för medborgarna som har behov av försörjningsstöd. Mot den bakgrunden är det särskilt mål 10 som är relevant. Mål 10 Minskad ojämlikhet är grunden för ett hållbart samhälle en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt, socialt och politiskt inflytande i samhället. Det jämlika samhället bygger på principen om att alla lika rättigheter och möjligheter. Jämlikhet ses minska risken för konflikter och främjar alla människors möjligheter att delta i och påverka hur samhället utvecklas. Tre av delmålen som är kopplade till mål 10 kan betonas i sammanhanget. 10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering, 10.3 Säkerställ lika rättigheter för alla och utrota diskriminering och 10.4 Anta skatte- och socialskyddspolitik som främjar

jämlikhet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Föreslagen fördelning av riksnorm 2024 kompletterar gällande Riktlinje Handläggning av ekonomiskt bistånd.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Av förarbetena (prop. 1979/80:1) till socialtjänstlagen framgår att bistånd i form av en basbeloppsknuten bruttonorm skulle tillförsäkra enskilda i behov av bistånd en skälig levnadsstandard. Vidare framhölls att vad som avses som skälig levnadsnivå inte kan fastställas en gång för alla utan måste bedömas med utgångspunkt i den tid och de förhållanden under vilka hjälpbehövande lever. Bedömningen behöver i stort anpassas efter den allmänna standardutvecklingen i samhället eller med andra ord till vad människor i allmänhet kan kosta på sig. Förarbetena betonar vikten av politiska beslut avseende förbättringar av försörjningsstödet (i form av höjda procentsatser av basbeloppet för försörjningsstödet) då allmänna standardförbättringar för stora grupper i samhället även behöver komma de ekonomiskt hjälpbehövande till del.

Höjningen av riksnormen innebär mot den bakgrunden att alla målgrupper, inklusive barnen, får ett större belopp att förfoga över för sina personliga och hushållsgemensamma kostnader vid beräkning av rätten till ekonomiskt bistånd.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Förslaget påverkar inte medarbetarna eller hur arbetet med handläggningen utförs. Inte heller har förslaget påverkan på arbetsmiljö eller krav på personella resurser.

Ekonomisk bedömning

Riksnormen för försörjningsstöd är beslutad av regeringen och kostnaderna är därigenom inte möjliga för kommunen att påverka i sin helhet. Den beslutade årliga höjningen innebär att kostnaderna för utbetalt försörjningsstöd kan komma att öka, beroende på hur många hushåll som ansöker om och har rätt till bistånd under kommande år. Denna kostnadsökning behöver beaktas utifrån ett budgetperspektiv.

Förslag till kommunstyrelsen

Fördelning av riksnormen för försörjningsstödet delposter för 2024 antas i enlighet med förvaltningens förslag och gäller från och med den 1 januari 2024

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Lena Arnfelt
Sektorchef

Expedieras till:
Enhetschef Stöd och
försörjningsenheten

För kännedom till:
Verksamhetschef
Bildning och
Lärande

Bilaga 1. Riksnorm från och med 1 januari 2024

Personliga kostnader	0 år	1-2 år	3 år	4-6 år	7-10 år	11-14 år	15-18 år	19-20 år	Ensamstående	Sammanboende
Livsmedel	1035	1160	1260	1480	1725	1987	2385	2400	2185	3710
Livsmedel utan lunch 5 dgr/v	774	849	929	1045						
Kläder/skor	545	670	714	732	775	850	880	900	748	1430
Fritid/lek	295	436	478	530	905	1020	1086	1097	560	1125
Hygien	668	586	189	114	195	216	321	338	307	583
Barn- och ungdomsförsäkring	79	79	79	79	79	79	80	80		
SUMMA										
Totalt	2622	2931	2720	2935	3679	4152	4752	4815	3800	6484
Totalt utan lunch	2361	2620	2389	2500						

Gemensamma hushållskostnader	1 person	2 personer	3 personer	4 personer	5 personer	6 personer	7 personer
Förbrukningsvaror	173	225	405	396	488	573	580
Dagstidning/telefon	1057	1155	1435	1624	1862	2057	2157
SUMMA	1230	1360	1720	1950	2240	2540	2730

För att beräkna den gemensamma hushållskostnaden för hushåll mer än sju personer lägger man till 180 kr för varje ytterligare medlem. Det motsvarar

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Erika Abrahamsson

2023-11-09

Revidering - Allmänna lokala ordningsföreskrifter (Dnr KS2023/2313-1)

Sammanfattning

En uppdatering av kommunens allmänna lokala ordningsföreskrifter initierades hösten 2022 av kommunens säkerhetsfunktion som tillsammans med kommunpolisen ansåg att paragrafen om fyrverkerier och andra pyrotekniska varor behövde en översyn. I samband med detta arbete fick även resterande dokument en genomgång där ett antal paragrafer förtydligades, paragrafhänvisningarna kontrollerades och justerats i den mån det var nödvändigt samt språket i texten förenklades. När ordningsföreskrifterna skickades till länsstyrelsen för godkännande fick kommunen avslag på ett antal paragrafer, detta bland annat då Sveriges kommuner och landsting (SKR) i januari 2023 kom med nya riktlinjer för allmänna lokala ordningsföreskrifter.

De paragrafer som upphävts eller behövt ett förtydligande är delvis 8 §, 10, 14 och 16 §§, delvis 19 §, 20 §, delvis 21 §, 24 § och delvis 27 §.

Länsstyrelsen har ansett att någon paragraf medfört onödigt tvång på den enskilde, några paragrafer har varit otydliga och gett utrymme för tolkning av var paragrafen ska vara tillämplig och ytterligare någon paragraf har varit för tillåtande.

Förvaltningens önskan om att ändra paragrafen gällande fyrverkerier och annan pyroteknik ansågs vara alltför tillåtande. En kommun får inte besluta om undantag från de krav som ställs upp enligt ordningslagen. Således ska det krävas tillstånd för fyrverkerier och andra pyrotekniska varor även mellan kl. 17.00 på påskafton till kl. 01.00 på påskdagen samt kl. 17.00 på nyårsafton till kl. 01.00 på nyårsdagen om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Kommunfullmäktige föreslås därför besluta om att upphäva de allmänna lokala ordningsföreskrifter som antogs i december 2022 och att anta förslaget till nya allmänna lokala ordningsföreskrifter i enlighet med länsstyrelsens beslut.

Juridisk bedömning

Förslaget till nya allmänna lokala ordningsföreskrifter bedöms vara inom ramen för vad en kommun får besluta om enligt 3 kap. 8 § ordningslagen (1993:1617) samt förordning (1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen.

Förvaltningens bedömning

Det ursprungliga ärendet initierades redan under hösten 2021 av kommunens säkerhetsfunktion som i samråd med kommunpolisen kom fram till att paragrafen om fyrverkerier och andra pyrotekniska varor behövde ses över. Den nya lydelsen av paragrafen innebar att det inte krävdes tillstånd vid användning av fyrverkerier och andra pyrotekniska varor under vissa tider. Detta

godkändes inte av länsstyrelsen då kommunen inte får besluta om föreskrifter som strider mot ordningslagen ((1993:1617), endast striktare föreskrifter får antas. Paragrafen har återigen omformulerats, denna gång efter samråd med länsstyrelsen.

Paragrafen om växtlighet från tomt ska upphävas då ordningsföreskrifterna inte får angå sådant som regleras kan regleras på annat sätt, desamma gäller paragrafen om ridning. När det gäller paragrafen om camping har denna förtydligats enligt länsstyrelsens beslut, så har även skett med paragraferna gällande hundar. I paragrafen om koppelvång för hundar har förbudet mot hundar på begravningsplatser ändrats till att stadga att hundar ska hållas kopplade på begravningsplatser.

Genom denna översyn blir det tydligare och enklare för de som vistas i kommunen att veta vad som är tillåtet att göra inom kommunens gränser.

Kungälv's kommuns allmänna lokala ordningsföreskrifter utgår från SKR:s nya uppdaterade mall för lokala ordningsföreskrifter.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Varken kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål bedöms påverkas av förslaget.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Enligt Göteborgsregionens Avfallsplan 2030 ska kommunen arbeta för minskad nedskräpning och enligt Agenda 2030 för en hållbar konsumtion och produktion. Ett omfattande brukande av fyrverkerier och andra pyrotekniska varor kan inte anses gå i linje med dessa mål.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Enligt Göteborgsregionens Avfallsplan 2030 ska kommunen arbeta för minskad nedskräpning. Ett omfattande brukande av fyrverkerier och andra pyrotekniska varor kan inte anses gå i linje med dessa mål.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Genom förslaget blir det tydligare och enklare för de som vistas i kommunen att veta vad som är tillåtet att göra inom kommunens gränser.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Förslaget bedöms inte ha någon påverkan utifrån ett medarbetarperspektiv.

Ekonomisk bedömning

Förslaget bedöms inte ha någon ekonomisk påverkan.

Förslag till beslut

1. Nu gällande allmänna lokala ordningsföreskrifter (KS2022/2057) upphör att gälla.
2. Nya allmänna lokala ordningsföreskrifter (KS2023/2313) antas enligt förslag.

Martin Gistell
Enhetschef trafik, gata, park

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv kommun

Föreskrifter

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2313

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: <Utskott/beredning/nämnd>

Ersätter tidigare beslut <Datum-...Instans §.../År>

Giltighetstid: 2027-12-13

Dokumentansvarig: Samhälle och utveckling/Trafik gata park/Handläggare

Senast uppdaterad av: Erika Abrahamsson

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	3
4. Mål och viljeinriktning.....	3
5. Allmänna lokala ordningsföreskrifter.....	3
Föreskrifternas innehåll och tillämpningsområden.....	3
6. Levandegöra.....	8
7. Uppföljning.....	8

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Kungälv kommun föreskriver följande med stöd av 1 § förordningen (SFS 1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen (SFS 1993:1617).

2. Relation till andra styrdokument

Reglementet utgår från ordningslagen och har inga kopplingar till andra kommunala styrdokument.

3. Syfte

Genom förslaget blir det tydligare och enklare för de som vistas i kommunen att veta vad som är tillåtet att göra inom kommunens gränser.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen är att skapa förutsättning och styrning för att uppfylla lagar och krav samt förbättra levnadsstandarden för medborgaren.

5. Allmänna lokala ordningsföreskrifter

Föreskrifternas innehåll och tillämpningsområden

1§

Grundläggande bestämmelser om allmän ordning och säkerhet på offentlig plats finns i 3 kap ordningslagen (SFS 1993:1617).

Dessa lokala ordningsföreskrifter innehåller ytterligare bestämmelser om hur allmänna ordningen och säkerheten i Kungälv kommun ska upprätthållas.

2§

Föreskrifterna är tillämpliga på alla platser inom kommunen som är offentlig plats enligt 1 kap 2§ första stycket 1-4 ordningslagen om inte annat anges. Bestämmelserna i 20§ har till syfte att hindra att människors hälsa och egendom skadas till följd av användning av pyrotekniska varor.

3§

Vid tillämpning av 3 kap. ordningslagen och dessa föreskrifter ska, med stöd av 1 kap 2 § första stycket i ordningslagen följande områden jämnställas med offentlig plats: Oasen och Fästningsparken i Kungälv. För områden som kommunen har upplåtit till torghandel gäller, förutom tillämpliga delar av dessa ordningsföreskrifter, även lokala föreskrifter för torghandel.

4§

Innan Polismyndigheten fattar beslut om tillstånd enligt 7 §, 10 § 1 st, 11 §, 12 § 1 st och 20 § 1 st bör kommunen ges tillfälle att yttra sig.

Lastning av varor med mera

5§

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Vid lastning, forsling, lossning och annan hantering ska den som är ansvarig för åtgärden göra vad som behövs för att undvika att allmänheten utsätts för tillfälliga olägenheter genom damm, spill, buller eller dålig lukt.

Avlastning och uppläggning av gods får inte ske så att brandposter, brandsläckningsutrustningar, brandvägar och utrymningsvägar blockeras eller att räddningstjänstens arbete hindras.

Schaktning, grävning med mera

6§

Den som är ansvarig för upptagande av grus, jord eller sand, tippning av fyllnadsmassor, schaktning, grävning eller annat liknande arbete ska se till att det sker på ett sådant sätt att allmänheten utsätts för minsta möjliga olägenhet.

Vid grävning på allmän platsmark ska grävstillstånd sökas hos kommunen i god tid innan arbetet påbörjas.

Störande buller

7§

Arbete som orsakar störande buller för personer på offentliga platser, till exempel stenkrossning, pålning och nitning får inte ske utan Polismyndighetens tillstånd.

Containrar och andra anordningar

8§

Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en container eller annan anordning, som ska ställas upp på offentlig plats, är skyldig att tydligt märka denna med ägarens eller nyttjanderättshavarens namn, adress och telefonnummer

För placering och förvaring av containrar eller liknande krävs efter tre dagar tillstånd från Polismyndigheten

Vid utplacering av en container eller annan anordning ska brandskyddsaspekter beaktas. Vidare ska hänsyn tas till framkomligheten för gång – och cykeltrafiken.

För anordning som utgör fordon gäller även lagen (SFS 1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall samt förordning (SFS 1982:198) om flyttning av fordon i vissa fall.

Markiser, flaggor och skyltar

9§

Markiser, flaggor, banderoller och liknande anordningar får inte sättas upp på lägre höjd över marken än 2,20 meter. Den del av anordningen som hänger över en gångbana får inte ha lägre höjd än 2,50 meter och den del som hänger ner över en körbana får inte ha lägre höjd än 4,60 meter.

I den mån bygglov har beviljats, framgår av detta hur anordningen ska placeras.

Skyltar får skjuta ut högst 1 meter från fasadliv. Skylt får endast skjuta ut över trottoaren fram till max 0,5 meter från trottoarens ytterkant.

Trottoarpratare ska vara utformade med rund sarg i botten för att minska risken för fallolyckor. Trottoarpratare får inte sättas ut utan tillstånd från polismyndigheten.

Marschaller ska vara skyddade av en lykta eller liknande och får inte placeras direkt på gatubeläggningen.

Affischering

10§

Affisch, annons eller annat liknande anslag får inte utan tillstånd från Polismyndigheten sättas upp på eller över offentlig plats eller på husvägg, staket, kopplingsskåp, stolpar, skyltställ, träd eller liknande, som vetter mot sådan plats.

Tillstånd behövs inte för att sätta upp anslag på tavlor, pelare eller andra liknande anordningar som är avsedda för detta ändamål. Inte heller krävs tillstånd för näringsidkare att sätta upp annonser och andra tillkännagivanden som avser näringsidkarens rörelse på byggnad där rörelsen finns.

Regler för tillstånd till uppsättande av annonstavla, reklamskylt eller liknande utmed allmän väg stadgas i 46§ väglagen (1971:948) och 22§ naturvårdslagen (1965:822).

Högtalarutsändning

11§

Information, reklam, propaganda eller andra budskap som riktar sig till personer på offentliga platser, får inte ske genom högtalare eller liknande utan tillstånd från polismyndigheten.

Insamling av pengar

12§

Polismyndighetens tillstånd krävs för insamling av pengar i bössor eller liknande, om insamlingen inte är en del av en tillståndspliktig allmän sammankomst eller offentlig tillställning.

När insamlingen ska ske i samband med framförande av gatumusik krävs inte tillstånd.

Förtäring av alkohol

13§

Spritdrycker, vin eller starköl eller andra jästa alkoholdrycker med en alkoholhalt överstigande 3,5 volymprocent får inte förtäras på offentlig plats inom de områden i tätorterna Kungälv, Ytterby och Marstrand som markerats på bilagda kartor 1-3, annat än i samband med tillåten utskänkning av sådana drycker.

Tillfällig försäljning

14§

Med tillfällig försäljning avses sådan försäljning som tar offentlig plats i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och som därför normalt inte kräver tillstånd enligt 3 kap 1§ ordningslagen.

Tillfällig försäljning får inte ske på följande platser:

Nytorget, Västra Parken, Västra Gatan (delen Västra Tull – Glasbruksgränd), Posttorget, Ytterbyvägen (delen Västra Tull-Bäckgatan) eller Fästningsholmen i Kungälv.

Hamngatan och Ringplan Arvidsvik i Marstrand.

Camping

15§

Det råder campingförbud inom detaljplanelagt område i kommunen, och i Fontins naturreservat, på Koön, på Marstrandsön samt på kommunala badplatser (se kartbilaga 4-10);

- Rörtångens badplats
- Sundhammars badplats
- Romesjöns badplats
- Ingetorps badplats
- Aröds badplats
- Vadholmens badplats
- Nordöns badplats
- Rökans badplats

Reglering av tillåten parkeringstid för personbil klass II (husbilar) på kommunens ställplatser sker med vägmärken på respektive ställplats.

Badförbud

16§

Bad i öppet vatten är förbjudet i Nordre älv från "Lillebron" (Fars Hatt) och Bohusbron till motorvägsbron (E6) samt i Marstrand inom den del av hamnområdet som begränsas av Norrbro – Janssons båtvarv – hela Muskeviken – Ringens Varv -Hedvigsholmens södra udde – Södra Strandverket – Norrbro.

Hundar

17§

Hundens ägare, den som tagit emot en hund för underhåll eller användande, eller den som endast tillfälligt vårdar hunden är skyldig att följa bestämmelserna i 19 och 20 §§. Det som sägs i dessa paragrafer gäller inte för ledarhundar, assistanshundar, polishund i tjänst eller för andra civila tjänstehundar.

18§

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Hundar ska hållas kopplade på följande offentliga platser; gång- och cykelbanor, torg, parker och planteringar, lekplatser, bollplaner och begravningsplatser, se kartbilaga 5-10. Detta gäller inte iordningsställda hundrastgårdar. Naturreservat regleras separat.

Hundar får inte vistas på offentliga badplatser eller på lekplatser.

19§

Föroreningar efter hundar ska plockas upp på följande offentliga platser: Gator, vägar, gång- och cykelbanor, torg, parker och planteringar, lekplatser samt anlagda gräsmattor, se kartbilaga 5-10.

Fyrverkerier och andra pyrotekniska varor

20 §

Enligt 3 kap 7 § ordningslagen får pyrotekniska varor inte användas utan tillstånd av polismyndigheten, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Med undantag av vad som framgår i första stycket får pyrotekniska varor användas på påskafton och nyårsafton, från kl. 17.00 samt till därpå följande dag kl. 01.00, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter inte innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Det är alltid förbjudet att använda pyrotekniska varor närmare än 100 meter från sjukhus och vård- och omsorgsboende.

Vid all användning av pyrotekniska varor är användaren ansvarig så att ingen olägenhet, skada eller olycka sker på person eller egendom.

Allmänfarliga åtgärder

21§

Vid avlägsnande av snö och is från tak, rännor och liknande i enlighet med vad som föreskrivs i 3 kap 3 § ordningslagen får trafiken på platsen inte hindras eller störas i onödan.

Sprängning och skjutning med eldvapen med mera

22 §

Luftvapen eller fjädervapen, paintballvapen, pilbågar eller slangbågar får inte användas på offentliga platser.

Adressnummer och ledskyltar

23§

Byggnad, som blivit åsatt adressnummer, ska vara försedd med särskild adressnummerskylt. Sådan skylt ska sättas upp på väl synlig plats tätt ovanför eller vid sidan av byggnadens ingång. Dessutom ska en orienteringstavla eller en särskild skylt (ledskytt) sättas upp på en lämplig plats om miljö- och byggnadsnämnden bestämmer att det är nödvändigt.

Adressnummerskylt, orienteringstavla och ledskylt ska vara av väderbeständigt material och adressnummerskylten ska helst vara en så kallad lampskylt.

Fastighetsägaren ska på egen bekostnad ordna med adressnummerskylt, ledskylt och orienteringstavla.

Avgift för att använda offentlig plats m.m.

24§

För användning av offentlig plats och område som kommunen jämställt med sådan plats har kommunen rätt att ta ut en avgift enligt de grunder som har beslutats av kommunfullmäktige.

25§

Det är kommunstyrelsen som ska yttra sig i frågor som avses i 3 kap 2 § ordningslagen.

Överträdelse av lokal ordningsföreskrift

26 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot dessa föreskrifter kan dömas till penningböter enligt 3 kap 22 § andra stycket ordningslagen.

I ordningslagen finns också bestämmelser om förelägganden och förverkanden.

6. Levandegöra

Dokumentet publiceras efter antagande på kommunens hemsida.

7. Uppföljning

Kommunen kommer att kontrollera föreskrifternas innehåll vart fjärde år i samband med översyn av kommunens styrdokument.

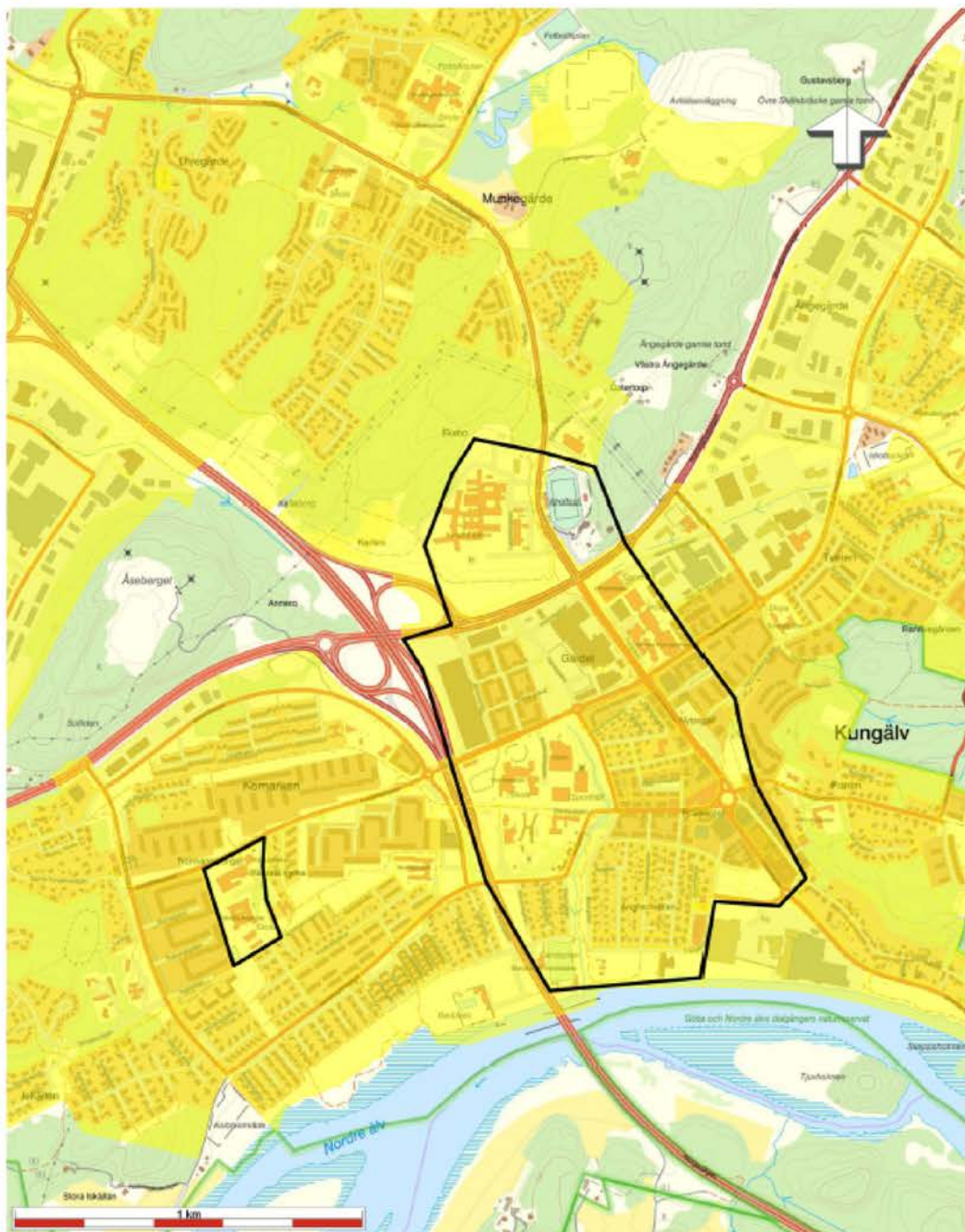
**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 1 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun. Förbud mot intag av alkoholhaltiga drycker överstigande 3,5%.

Teckenförklaring

□ Förbudsområde

■ Platser ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:15000

©Lantmäteriet Geodataserien och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

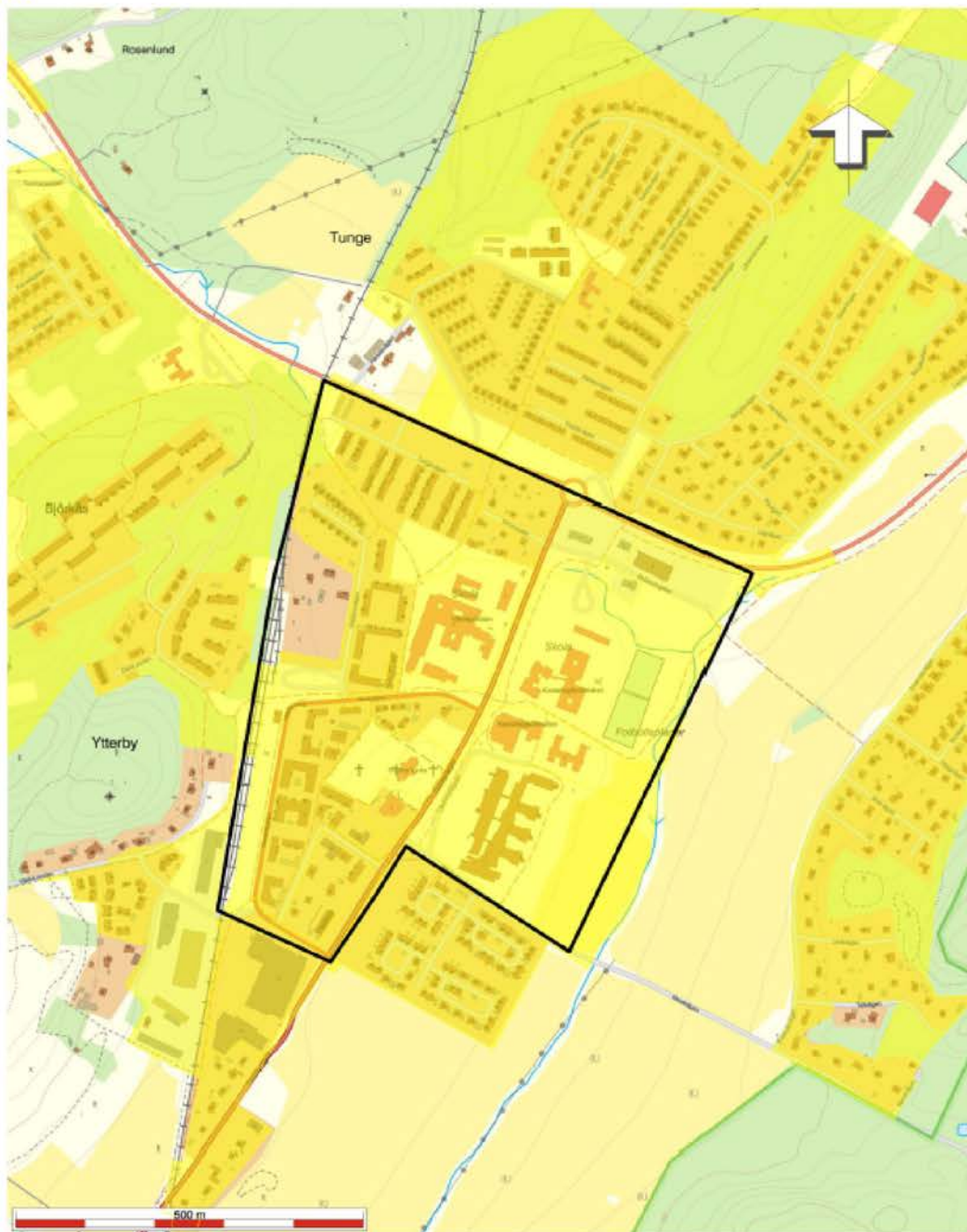
**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 2 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun. Förbud mot intag av alkoholhaltiga drycker överstigande 3,5%.

Teckenförklaring

□ Förbudsområde

■ Planer ihopslagna för yttre evgränsning

Skala: 1:7500

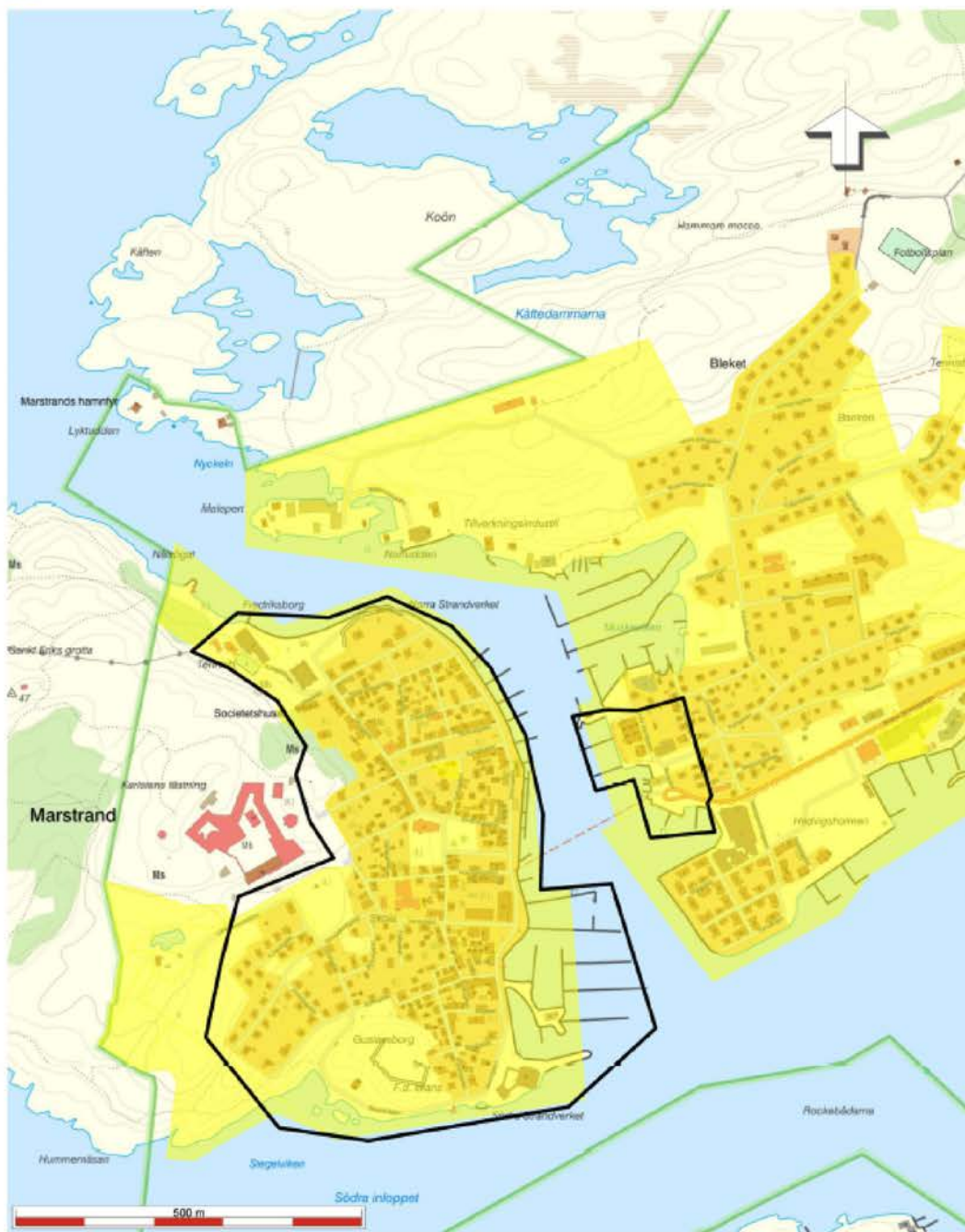
@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**Kartbilaga 3 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.
Förbud mot intag av alkoholhaltiga drycker överstigande 3,5%.**

Teckenförklaring
 □ Förbudsområde
 ■ Platser ihoplagda för yttre avgränsning

Skala: 1:7500

@Lantmäteriet Geodatacentralen och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

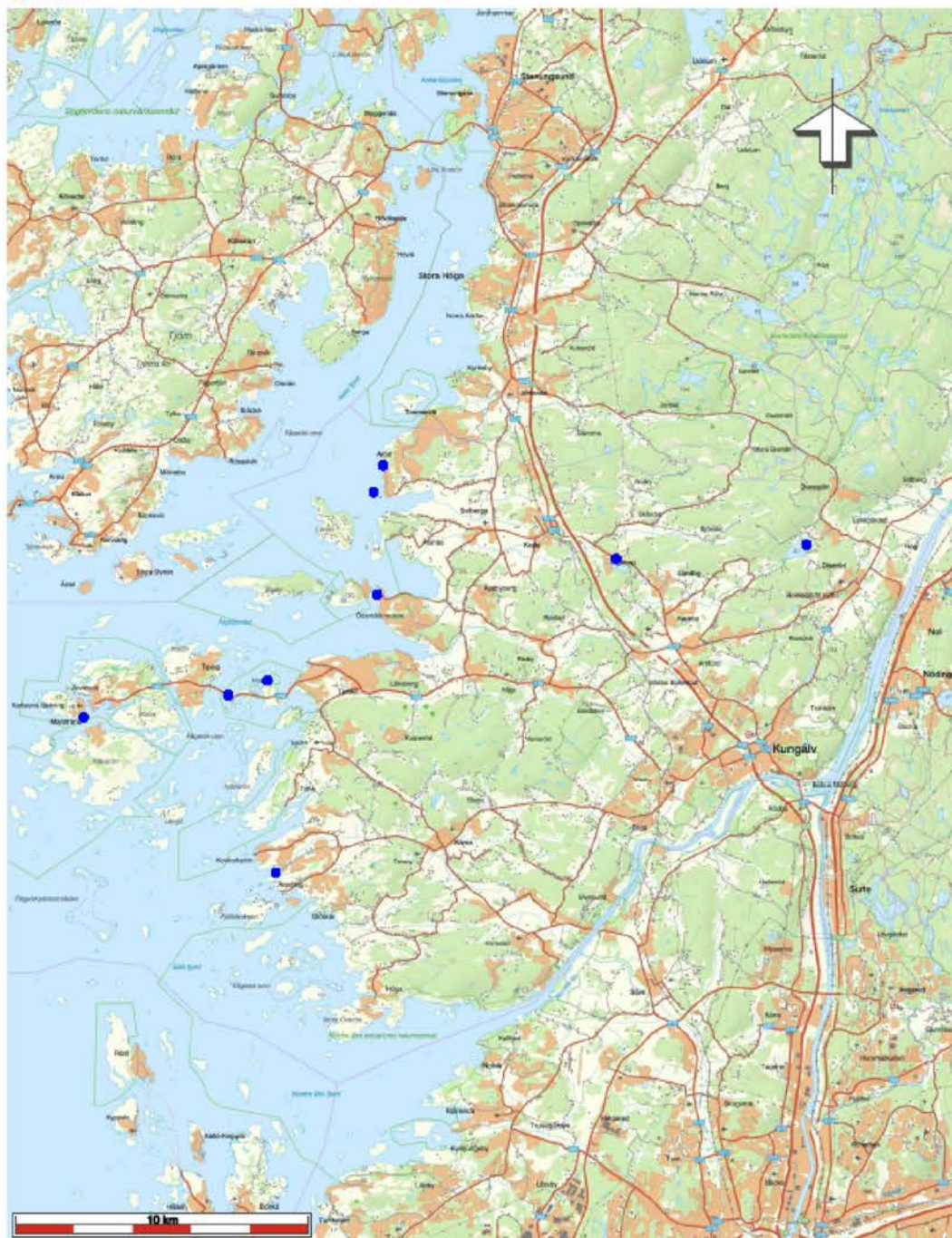

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 4 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun. Kommunala badplatser.

Teckenförklaring

- Badplatser

Skala: 1:175000

©Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

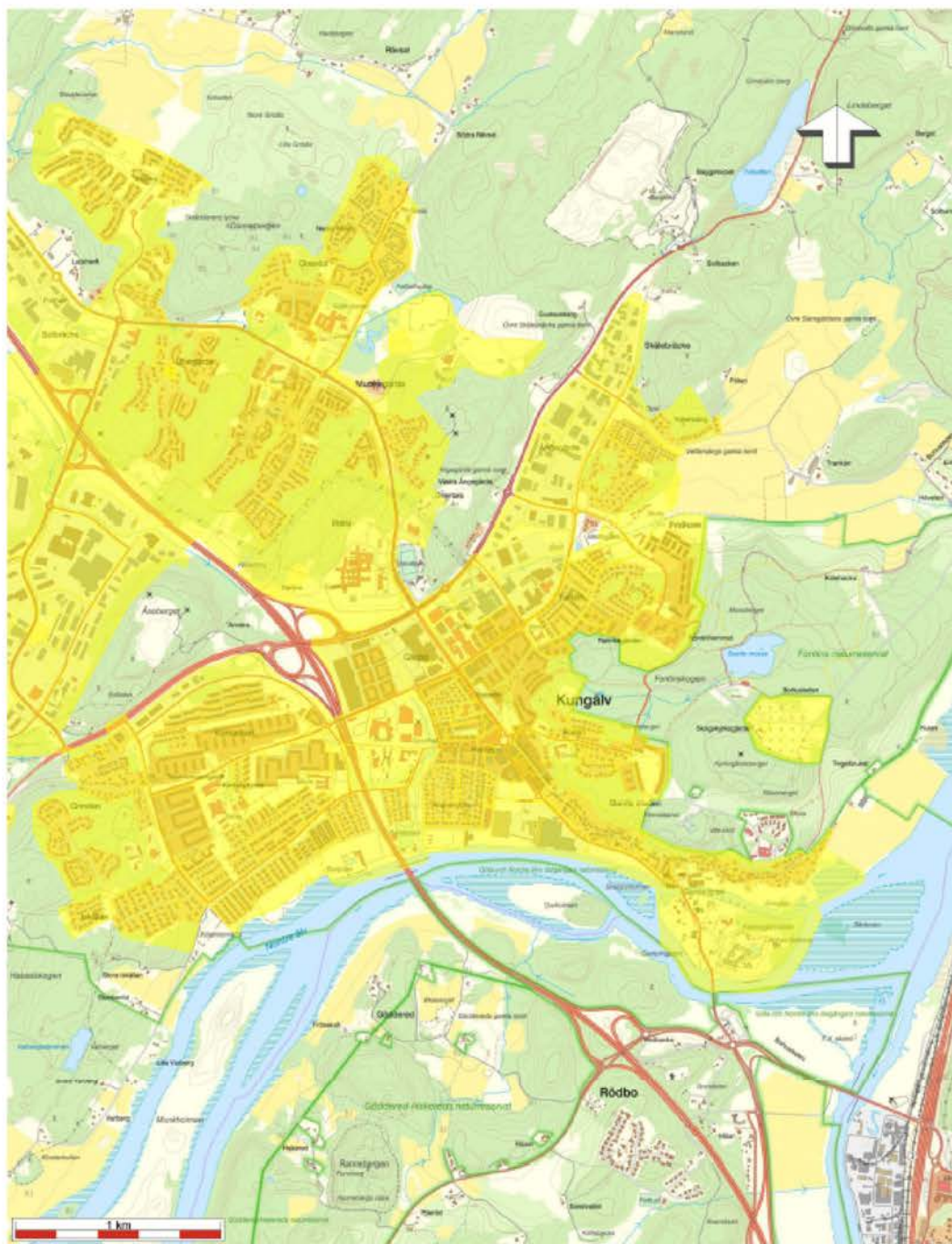

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 5 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

 Flator ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:25000

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 6 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

■ Planyer ihopsagna för yttre avgränsning

Skala: 1:7500

©Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 7 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

 Planer ihoptagna för yttre avgränsning

Skala: 1:5000

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

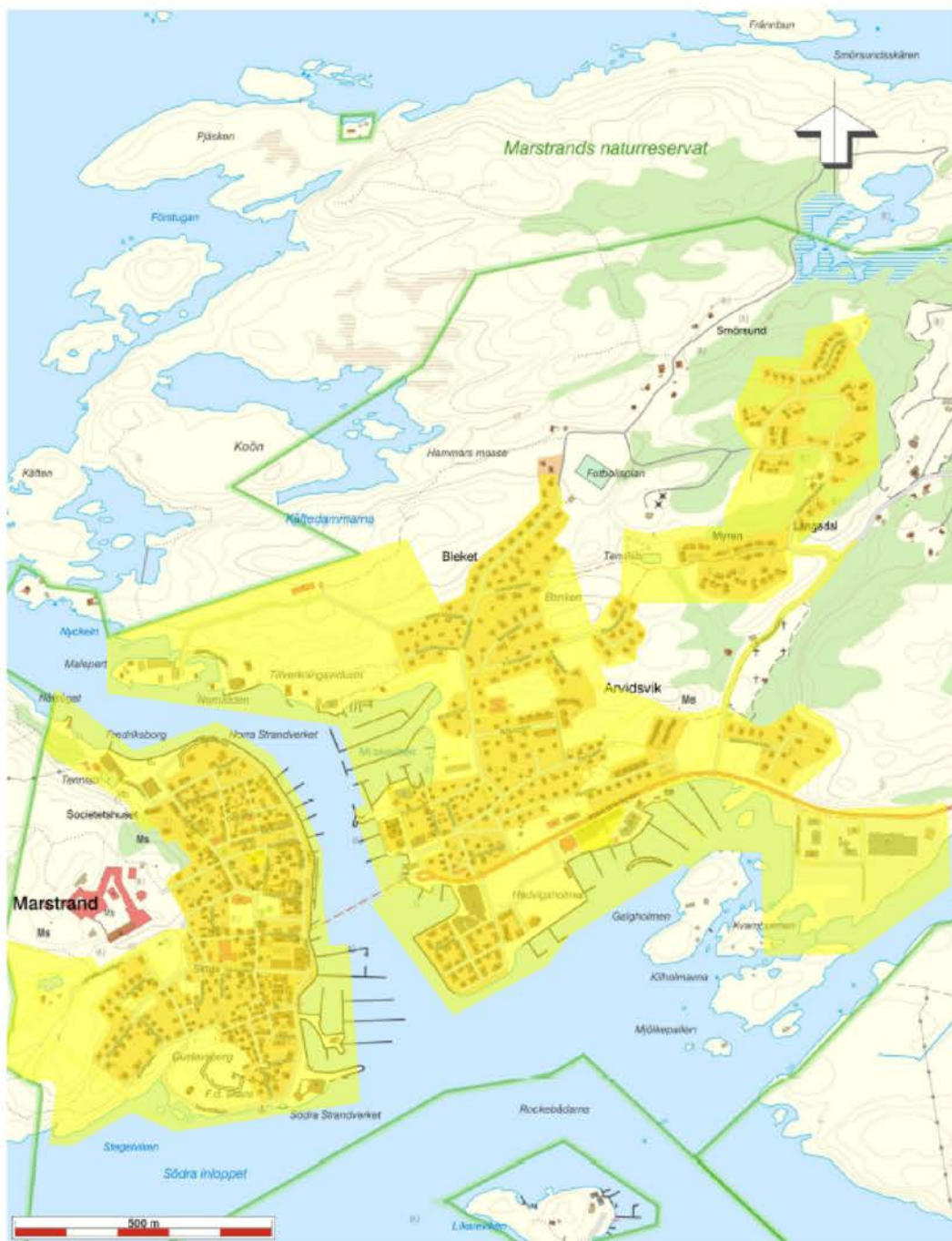

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 8 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

 Plantyper inopsagna för yttre avgränsning

Skala: 1:10000

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

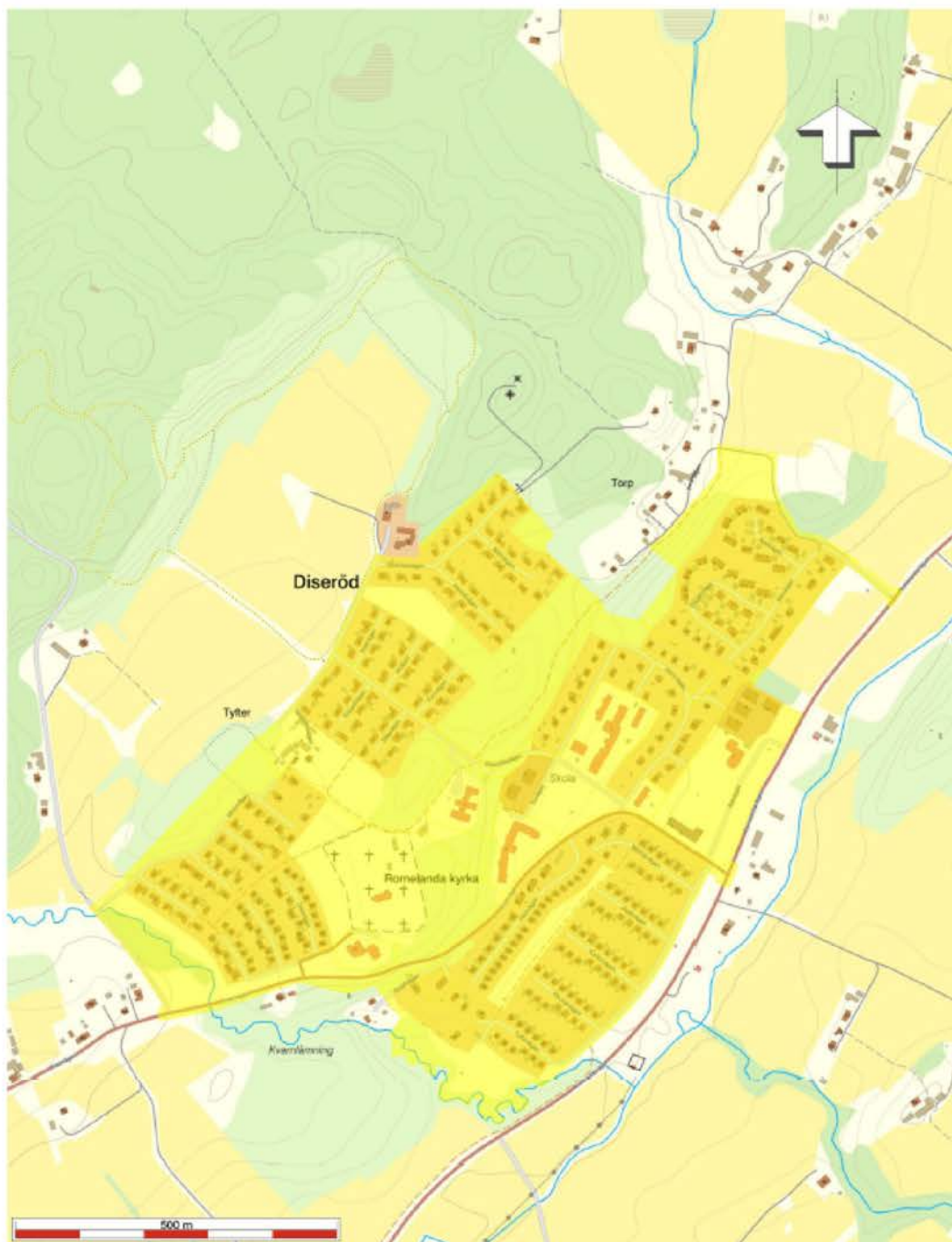

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 9 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

 Platser ihopsagna för yttre avgränsning

Skala: 1:8000

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 10 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

 Platser ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:7500

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv kommun

Föreskrifter

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2313

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: <Utskott/beredning/nämnd>

Ersätter tidigare beslut <Datum-...Instans §.../År>

Giltighetstid: 2027-12-13

Dokumentansvarig: Samhälle och utveckling/Trafik gata park/Handläggare

Senast uppdaterad av: Erika Abrahamsson

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	3
4. Mål och viljeinriktning.....	3
5. Allmänna lokala ordningsföreskrifter med synliga ändringar	3
6. Levandegöra	11
7. Uppföljning.....	11

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Kungälv kommun föreskriver följande med stöd av 1 § förordningen (SFS 1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen (SFS 1993:1617).

2. Relation till andra styrdokument

<Här skriver du kopplingar till närliggande styrdokument.>

3. Syfte

Genom förslaget blir det tydligare och enklare för de som vistas i kommunen att veta vad som är tillåtet att göra inom kommunens gränser.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen är att skapa förutsättning och styrning för att uppfylla lagar och krav samt förbättra levnadsstandarden för medborgaren.

>

5. Allmänna lokala ordningsföreskrifter **med synliga ändringar**

Föreskrifternas innehåll och tillämpningsområden

1§

Grundläggande bestämmelser om allmän ordning och säkerhet på offentlig plats finns i 3 kap ordningslagen (SFS 1993:1617).

Dessa lokala ordningsföreskrifter innehåller ytterligare bestämmelser om hur allmänna ordningen och säkerheten i Kungälv kommun ska upprätthållas.

2§

Föreskrifterna är tillämpliga på alla platser inom kommunen som är offentlig plats enligt 1 kap 2§ första stycket 1-4 ordningslagen om inte annat anges.

2§

Föreskrifterna är tillämpliga på alla platser inom kommunen som är offentlig plats enligt 1 kap 2§ första stycket 1-4 ordningslagen om inte annat anges. Bestämmelserna i 20§ har till syfte att hindra att människors hälsa och egendom skadas till följd av användning av pyrotekniska varor.

3§

Vid tillämpning av 3 kap. ordningslagen och dessa föreskrifter ska, med stöd av 1 kap 2 § första stycket i ordningslagen följande områden jämföras med offentlig plats: Oasen och Fästningsparken i

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kungälv. För områden som **staden kommunen** har upplåtit till torghandel gäller, förutom tillämpliga delar av dessa ordningsföreskrifter, även lokala föreskrifter för torghandel.

4§

Innan Polismyndigheten fattar beslut om tillstånd enligt 7 §, 11 § 1 st, 12 §, 13 § 1 st och 21 § 1 st bör kommunen ges tillfälle att yttra sig.

4§

Innan Polismyndigheten fattar beslut om tillstånd enligt 7 §, 10 § 1 st, 11 §, 12 § 1 st och 20 § 1 st bör kommunen ges tillfälle att yttra sig.

Lastning av varor med mera

5§

Vid lastning, forsling, lossning och annan hantering ska den som är ansvarig för åtgärden göra vad som behövs för att undvika att allmänheten utsätts för tillfälliga olägenheter genom damm, spill, buller eller dålig lukt.

Avlastning och uppläggning av gods får inte ske så att brandposter, brandsläckningsutrustningar, brandvägar och utrymningsvägar blockeras eller att räddningstjänstens arbete hindras.

Schaktning, grävning med mera

6§

Den som är ansvarig för upptagande av grus, jord eller sand, tippning av fyllnadsmassor, schaktning, grävning eller annat liknande arbete ska se till att det sker på ett sådant sätt att allmänheten utsätts för minsta möjliga olägenhet.

Vid grävning på allmän platsmark ska grävstillstånd sökas hos kommunen i god tid innan arbetet påbörjas.

Störande buller

7§

Arbete som orsakar störande buller för personer på offentliga platser, till exempel stenkrossning, pålning och nitning får inte ske utan Polismyndighetens tillstånd.

Containrar och andra anordningar

8§

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en container eller annan anordning, som ska ställas upp på offentlig plats, är skyldig att tydligt märka denna med ägarens eller nyttjanderättshavarens namn, adress och telefonnummer

För placering och förvaring av containrar eller liknande krävs efter tre tillstånd från Polismyndigheten

Vid utplacering av en container eller annan anordning ska brandskyddsaspekter beaktas. Vidare ska hänsyn tas till framkomligheten för gång – och cykeltrafiken.

För anordning som utgör fordon gäller även lagen (SFS 1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall samt förordning (SFS 1982:198) om flyttning av fordon i vissa fall.

8§

Ägaren eller nyttjanderättshavaren till en container eller annan anordning, som ska ställas upp på offentlig plats, är skyldig att tydligt märka denna med ägarens eller nyttjanderättshavarens namn, adress och telefonnummer

För placering och förvaring av containrar eller liknande krävs efter tre dagar tillstånd från Polismyndigheten

Vid utplacering av en container eller annan anordning ska brandskyddsaspekter beaktas. Vidare ska hänsyn tas till framkomligheten för gång – och cykeltrafiken.

För anordning som utgör fordon gäller även lagen (SFS 1982:129) om flyttning av fordon i vissa fall samt förordning (SFS 1982:198) om flyttning av fordon i vissa fall.

Markiser, flaggor och skyltar

9§

Markiser, flaggor, banderoller och liknande anordningar får inte sättas upp på lägre höjd över marken än 2,20 meter. Den del av anordningen som hänger över en gångbana får inte ha lägre höjd än 2,50 meter och den del som hänger ner över en körbana får inte ha lägre höjd än 4,60 meter.

I den mån bygglov har beviljats, framgår av detta hur anordningen ska placeras.

Skyltar får skjuta ut högst 1 meter från fasadliv. Skylt får endast skjuta ut över trottoaren fram till max 0,5 meter från trottoarens ytterkant.

Trottoarpratare ska vara utformade med rund sarg i botten för att minska risken för fallolyckor. Trottoarpratare får inte sättas ut utan tillstånd från polismyndigheten.

Marschaller ska vara skyddade av en lykta eller liknande och får inte placeras direkt på gatubeläggningen.

Växtlighet från tomt

10§

Innehavaren av fastighet ska förhindra att ut- och uppväxande växtlighet vid tomtgräns som buskar, träd och häckar medför skymd sikt eller hindrad framkomlighet för trafikanter. Fri höjd för växtlighet ska därför vara minst 2,5 meter över gångbanan, minst 3,2 meter över cykelbana och minst

**KUNGÄLV
KOMMUN**

4,6 meter över körbana. Fastighetsinnehavare ska vidare förhindra att växtlighet från tomt inte stör gatubelysning på offentlig plats.

Affischering

11§

10§

Affisch, annons eller annat liknande anslag får inte utan tillstånd från Polismyndigheten sättas upp på eller över offentlig plats eller på husvägg, staket, kopplingsskåp, stolpar, skyltställ, träd eller liknande, som vetter mot sådan plats.

Tillstånd behövs inte för att sätta upp anslag på tavlor, pelare eller andra liknande anordningar som är avsedda för detta ändamål. Inte heller krävs tillstånd för näringsidkare att sätta upp annonser och andra tillkännagivanden som avser näringsidkarens rörelse på byggnad där rörelsen finns.

Regler för tillstånd till uppsättande av annonstavla, reklamskylt eller liknande utmed allmän väg stadgas i 46§ väglagen (1971:948) och 22§ naturvårdslagen (1965:822).

Högtalarutsändning

12§

11§

Information, reklam, propaganda eller andra budskap som riktar sig till personer på offentliga platser, får inte ske genom högtalare eller liknande utan tillstånd från polismyndigheten.

Insamling av pengar

13§

12§

Polismyndighetens tillstånd krävs för insamling av pengar i bössor eller liknande, om insamlingen inte är en del av en tillståndspliktig allmän sammankomst eller offentlig tillställning.

När insamlingen ska ske i samband med framförande av gatumusik krävs inte tillstånd.

Förtäring av alkohol

14§

Alkoholhaltiga får inte intas på offentlig plats inom de områden i tätorterna Kungälv, Ytterby och Marstrand som markerats på bilagda kartor annat än i samband med tillåten utskänkning av sådana drycker.

13§

Spritdrycker, vin eller starköl eller andra jästa alkoholdrycker med en alkoholhalt överstigande 3,5 volymprocent får inte förtäras på offentlig plats inom de områden i tätorterna Kungälv, Ytterby och

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Marstrand som markerats på bilagda kartor 1-3, annat än i samband med tillåten utskänkning av sådana drycker.

Ambulerande försäljning

15§

Med ambulerande försäljning avses sådan försäljning som tar offentlig plats i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och som därför normalt inte kräver tillstånd enligt 3 kap 1§ ordningslagen.

Ambulerande försäljning får inte ske på följande platser:

Nytorget, Västra Parken, Västra Gatan (delen Västra Tull – Glasbruksgränd), Posttorget, Ytterbyvägen (delen Västra Tull-Bäckgatan) eller Fästningsholmen i Kungälv.

Hamngatan och Ringplan Arvidsvik i Marstrand.

Tillfällig försäljning

14§

Med tillfällig försäljning avses sådan försäljning som tar offentlig plats i anspråk endast tillfälligt och i obetydlig omfattning och som därför normalt inte kräver tillstånd enligt 3 kap 1§ ordningslagen.

Tillfällig försäljning får inte ske på följande platser:

Nytorget, Västra Parken, Västra Gatan (delen Västra Tull – Glasbruksgränd), Posttorget, Ytterbyvägen (delen Västra Tull-Bäckgatan) eller Fästningsholmen i Kungälv.

Hamngatan och Ringplan Arvidsvik i Marstrand.

Camping

16§

Det råder campingförbud i detaljplanelagt område i kommunen. Inom områden som upplåtits för fritidsändamål eller till annat allmänt användande får camping äga rum på de platser och under de tider av året som bestämts av kommunen. Det är inte tillåtet att regelbundet eller under längre tid övernatta i sin bil på annan plats än reglerade ställplatser.

15§

Det råder campingförbud inom detaljplanelagt område i kommunen, och i Fontins naturreservat, på Koön, på Marstrandön samt på kommunala badplatser (se kartbilaga 4-10);

- Rörtångens badplats
- Sundhammars badplats
- Romesjöns badplats
- Ingetorps badplats
- Aröds badplats
- Vadholmens badplats
- Nordöns badplats

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Rökans badplats

Reglering av tillåten parkeringstid för personbil klass II (husbilar) på kommunens ställplatser sker med vägmärken på respektive ställplats.

Badförbud

17§

16§

Bad i öppet vatten är förbjudet i Nordre älv från ”Lillebron” (Fars Hatt) och Bohusbron till motorvägsbron (E6) samt i Marstrand inom den del av hamnområdet som begränsas av Norrbro – Janssons båtvarv – hela Muskeviken – Ringens Varv -Hedvigsholmens södra udde – Södra Strandverket – Norrbro.

Hundar

18§

17§

Hundens ägare, den som tagit emot en hund för underhåll eller användande, eller den som endast tillfälligt vårdar hunden är skyldig att följa bestämmelserna i 19 och 20 §§. Det som sägs i dessa paragrafer gäller inte för ledarhundar, assistanshundar, polishund i tjänst eller för andra civila tjänstehundar.

19 §

Hundar ska alltid hållas kopplade i detaljplanelagt område och i naturreservat. Under tiden från den 1 april till och med den 30 september gäller koppeltvång på offentlig plats i hela kommunen. Undantag gäller för inhägnade områden avsedda för hundar och på privat mark.

Hundar får inte vistas på begravningsplatser, offentliga badplatser eller lekplatser.

18§

Hundar ska hållas kopplade på följande offentliga platser; gång- och cykelbanor, torg, parker och planteringar, lekplatser, bollplaner och begravningsplatser, se kartbilaga 5-10. Detta gäller inte iordningsställda hundrastgårdar. Naturreservat regleras separat.

Hundar får inte vistas på offentliga badplatser eller på lekplatser.

20 §

Inom offentliga platser med tydlig stadsprägel skall föroreningar efter hundar plockas upp.

19§

Föroreningar efter hundar ska plockas upp på följande offentliga platser: Gator, vägar, gång- och cykelbanor, torg, parker och planteringar, lekplatser samt anlagda gräsmattor, se kartbilaga 5-10.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Fyrverkerier och andra pyrotekniska varor

21 §

Enligt 3 kap 7 § ordningslagen får pyrotekniska varor inte användas utan tillstånd av polismyndigheten.

Tillstånd för fyrverkerier och andra pyrotekniska varor krävs inte kl. 17.00 på påskafton till kl. 01.00 på påskdagen samt kl. 17.00 på nyårsafton till kl. 01.00 på nyårsdagen inom detaljplanelagt område. Det är aldrig tillåtet att använda fyrverkerier eller andra pyrotekniska varor vid sjukhuset eller vid kommunens vård- och omsorgsboenden.

20 §

Enligt 3 kap 7 § ordningslagen får pyrotekniska varor inte användas utan tillstånd av polismyndigheten, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Med undantag av vad som framgår i första stycket får pyrotekniska varor användas på påskafton och nyårsafton, från kl. 17.00 samt till därpå följande dag kl. 01.00, om användningen med hänsyn till tidpunkten, platsens belägenhet och övriga omständigheter inte innebär risk för skada på eller någon beaktansvärd olägenhet för person eller egendom.

Det är alltid förbjudet att använda pyrotekniska varor närmare än 100 meter från sjukhus och vård- och omsorgsboende.

Vid all användning av pyrotekniska varor är användaren ansvarig så att ingen olägenhet, skada eller olycka sker på person eller egendom.

Allmänfarliga åtgärder

22§

21§

Vid avlägsnande av snö och is från tak, rännor och liknande i enlighet med vad som föreskrivs i 3 kap 3 § ordningslagen får trafiken på platsen inte hindras eller störas i onödan.

Sprängning och skjutning med eldvapen med mera

23 §

22§

Luftvapen eller fjädervapen, paintballvapen, pilbågar eller slangbågar får inte användas på offentliga platser.

Ridning

24§

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Ridning får inte ske i anlagda och skyltade motionsspår på kommunens mark.

Adressnummer och ledskyltar

25§

23§

Byggnad, som blivit åsatt adressnummer, ska vara försedd med särskild adressnummerskylt. Sådan skylt ska sättas upp på väl synlig plats tätt ovanför eller vid sidan av byggnadens ingång. Dessutom ska en orienteringstavla eller en särskild skylt (ledskylt) sättas upp på en lämplig plats om miljö- och byggnadsnämnden bestämmer att det är nödvändigt.

Adressnummerskylt, orienteringstavla och ledskylt ska vara av väderbeständigt material och adressnummerskylten ska helst vara en så kallad lampskylt.

Fastighetsägaren ska på egen bekostnad ordna med adressnummerskylt, ledskylt och orienteringstavla.

Avgift för att använda offentlig plats

26§

24§

För användning av offentlig plats och område som kommunen jämställt med sådan plats har kommunen rätt att ta ut en avgift enligt de grunder som har beslutats av kommunfullmäktige.

Polismyndighet med mera

27§

Polismyndighet enligt dessa allmänna lokala ordningsföreskrifter är Polismyndigheten, Region Väst, Kungälv, 405 90 Göteborg.

Det är kommunstyrelsen som ska yttra sig i frågor som avses i 3 kap 2 § ordningslagen.

25§

Det är kommunstyrelsen som ska yttra sig i frågor som avses i 3 kap 2 § ordningslagen.

Överträdelse av lokal ordningsföreskrift

28 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot någon av 5-16 §§, 18-24 §§ kan dömas till penningböter enligt 3 kap 22 § andra stycket ordningslagen.

I ordningslagen finns också bestämmelser om förelägganden och förverkanden.

26 §

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot dessa föreskrifter kan dömas till penningböter enligt 3 kap 22 § andra stycket ordningslagen.

I ordningslagen finns också bestämmelser om förelägganden och förverkanden.

6. Levandegöra

De allmänna föreskrifterna kommuniceras via kommunens hemsida.

7. Uppföljning

För att säkerställa att kommunen har aktuella och anpassade allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv kommun behöver uppföljning och utvärdering ske kontinuerligt.

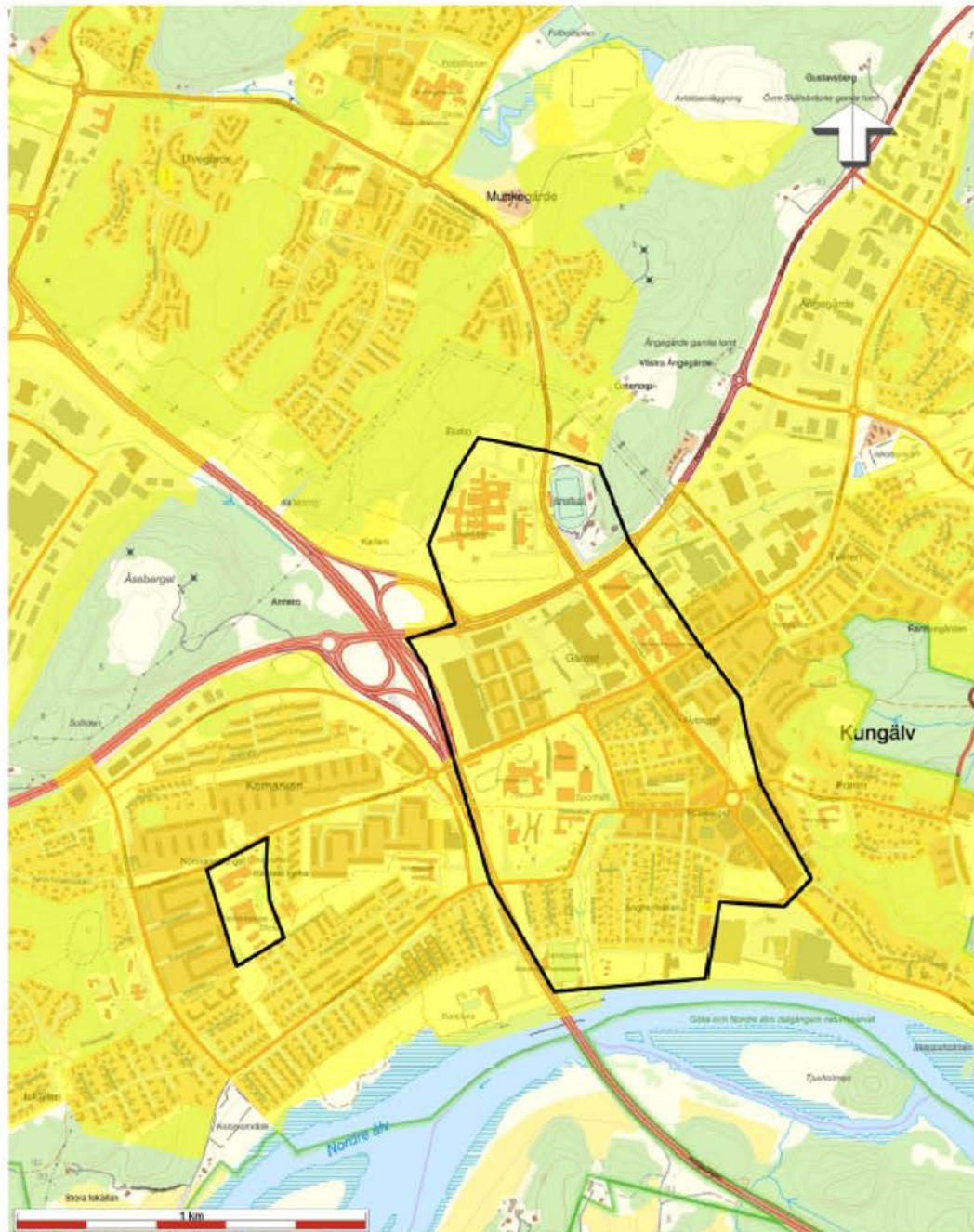
**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 1 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun. Förbud mot intag av alkoholhaltiga drycker överstigande 3,5%.

Teckenförklaring

□ Förbudsområde

■ Platser för ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:15000

©Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

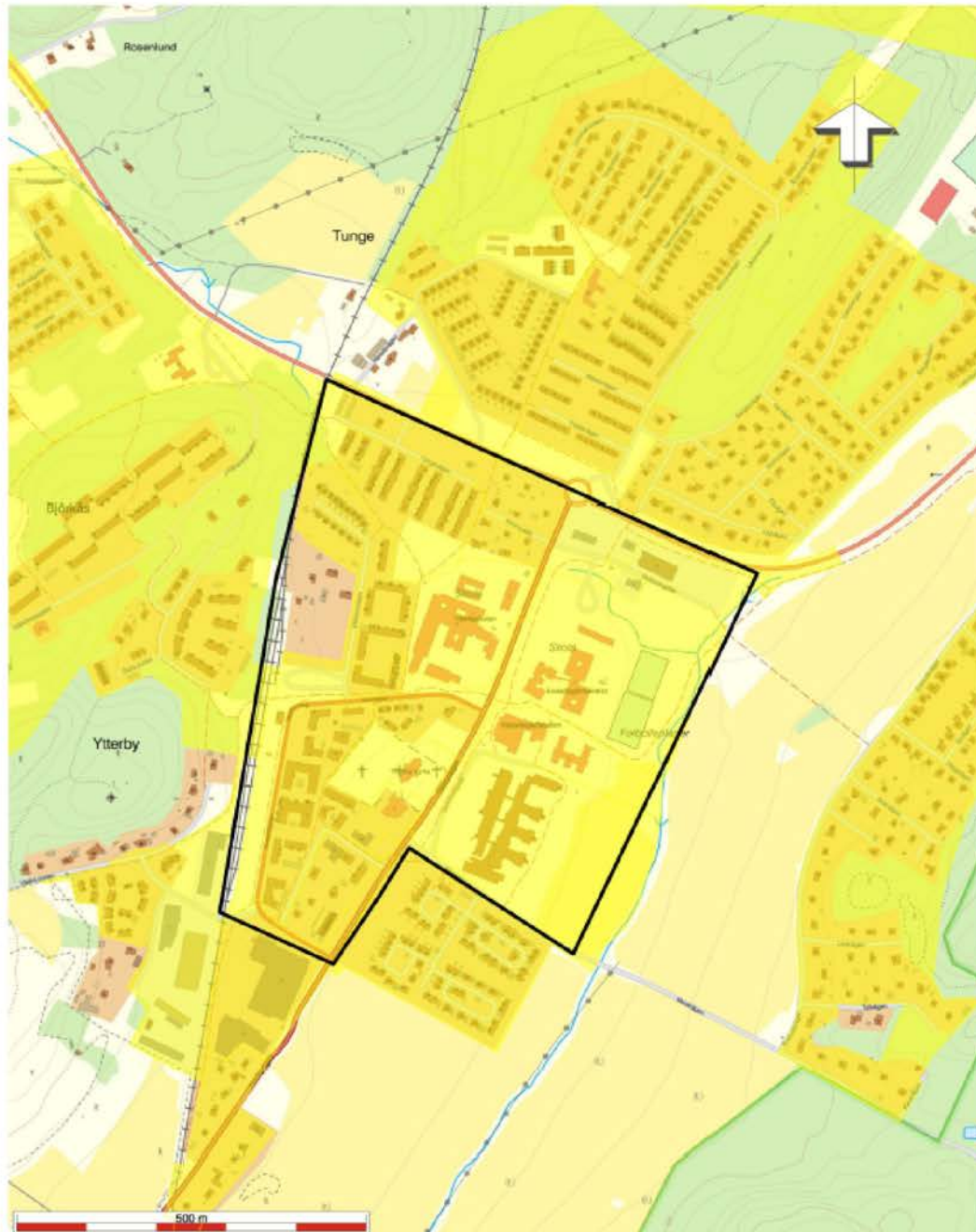
**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 2 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun. Förbud mot intag av alkoholhaltiga drycker överstigande 3,5%.

Teckenförklaring

□ Förbudsområde

■ Planstyr ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:7500

@Lantmäteriet Geodatassamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

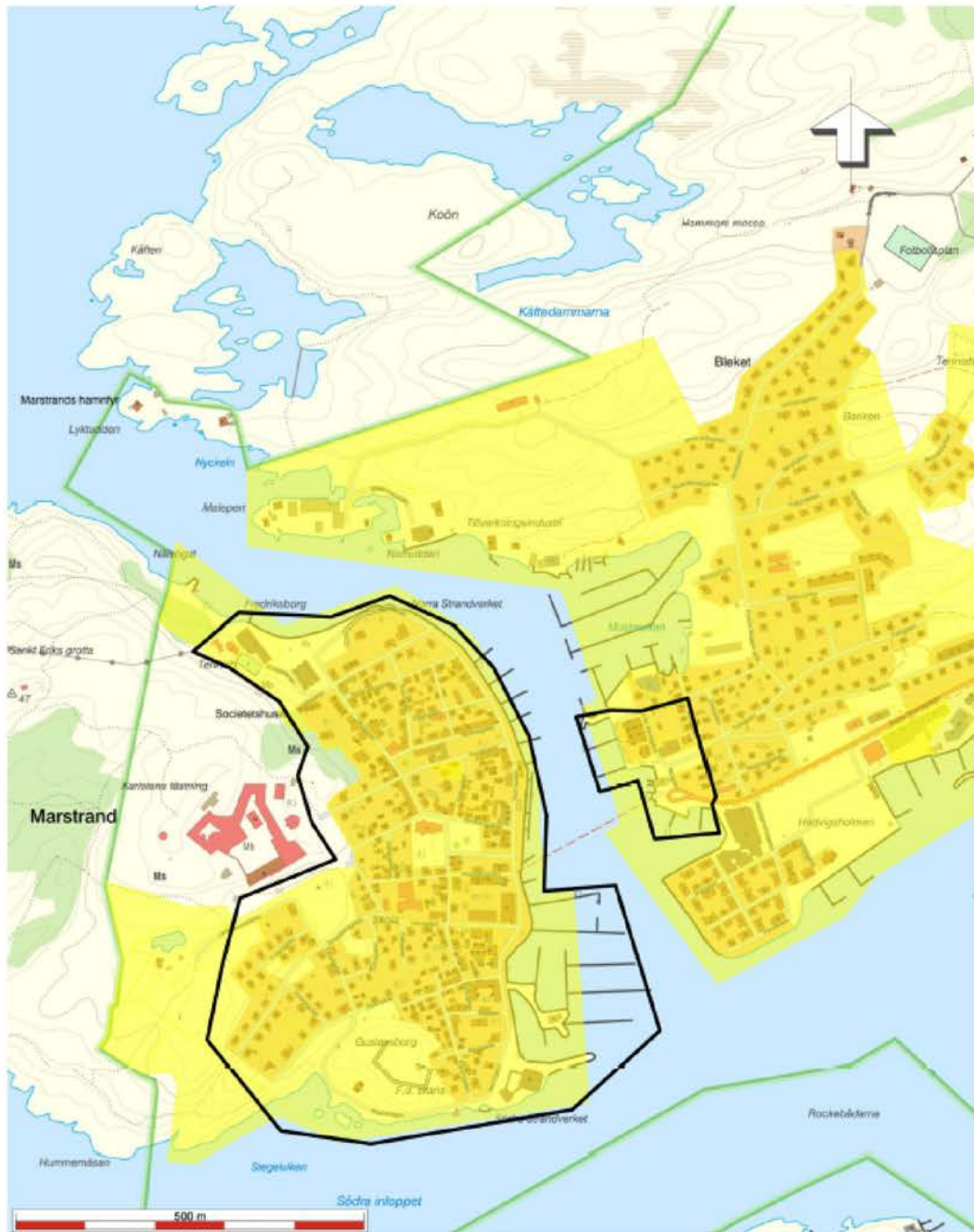
**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 3 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun. Förbud mot intag av alkoholhaltiga drycker överstigande 3,5%.

Teckenförklaring

□ Förbudsområde

■ Platser ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:7500

©Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

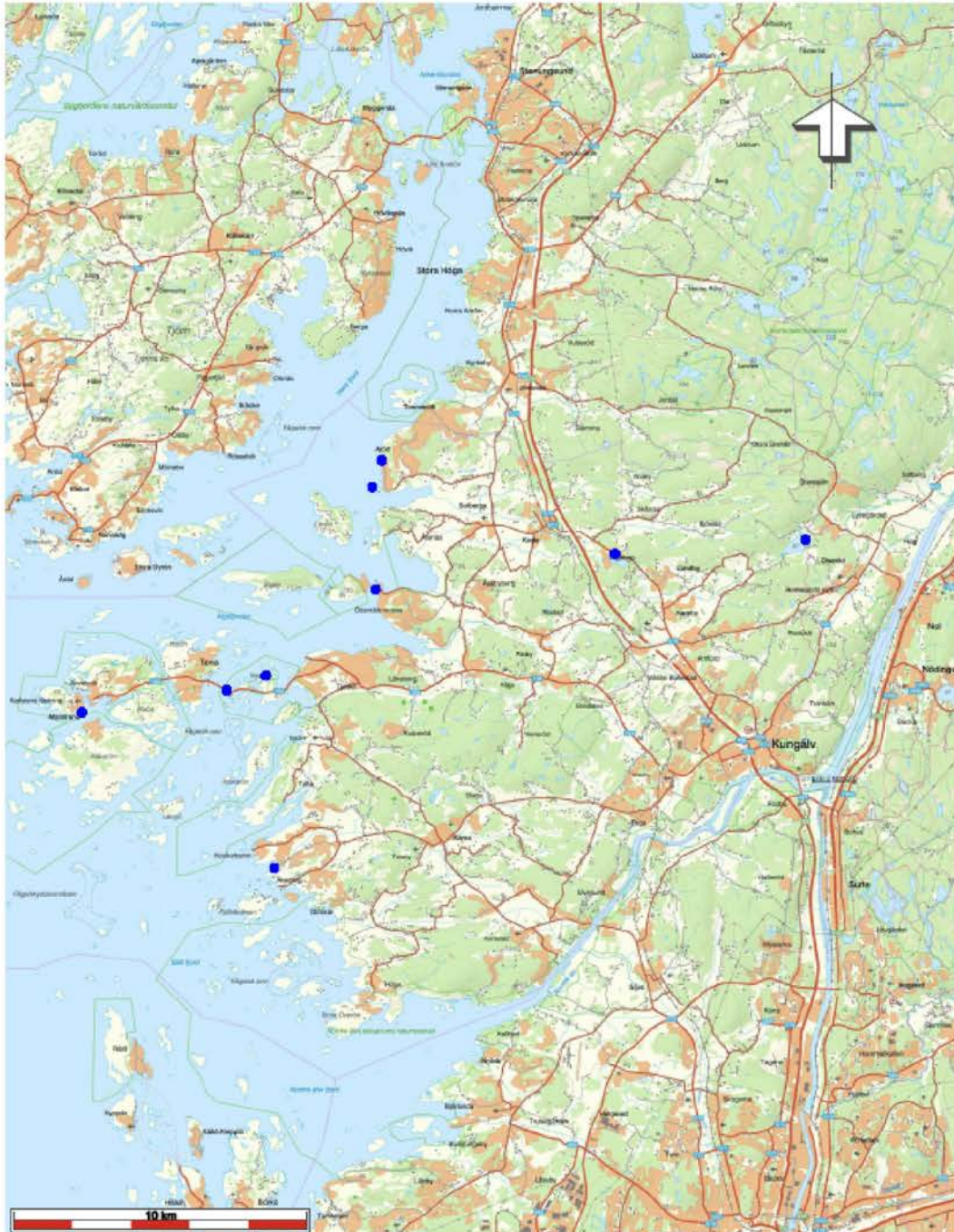

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 4 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun. Kommunala badplatser.

Teckenförklaring

- Badplatser

Skala: 1:175000

©Lantmäteriet, Orodatsamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

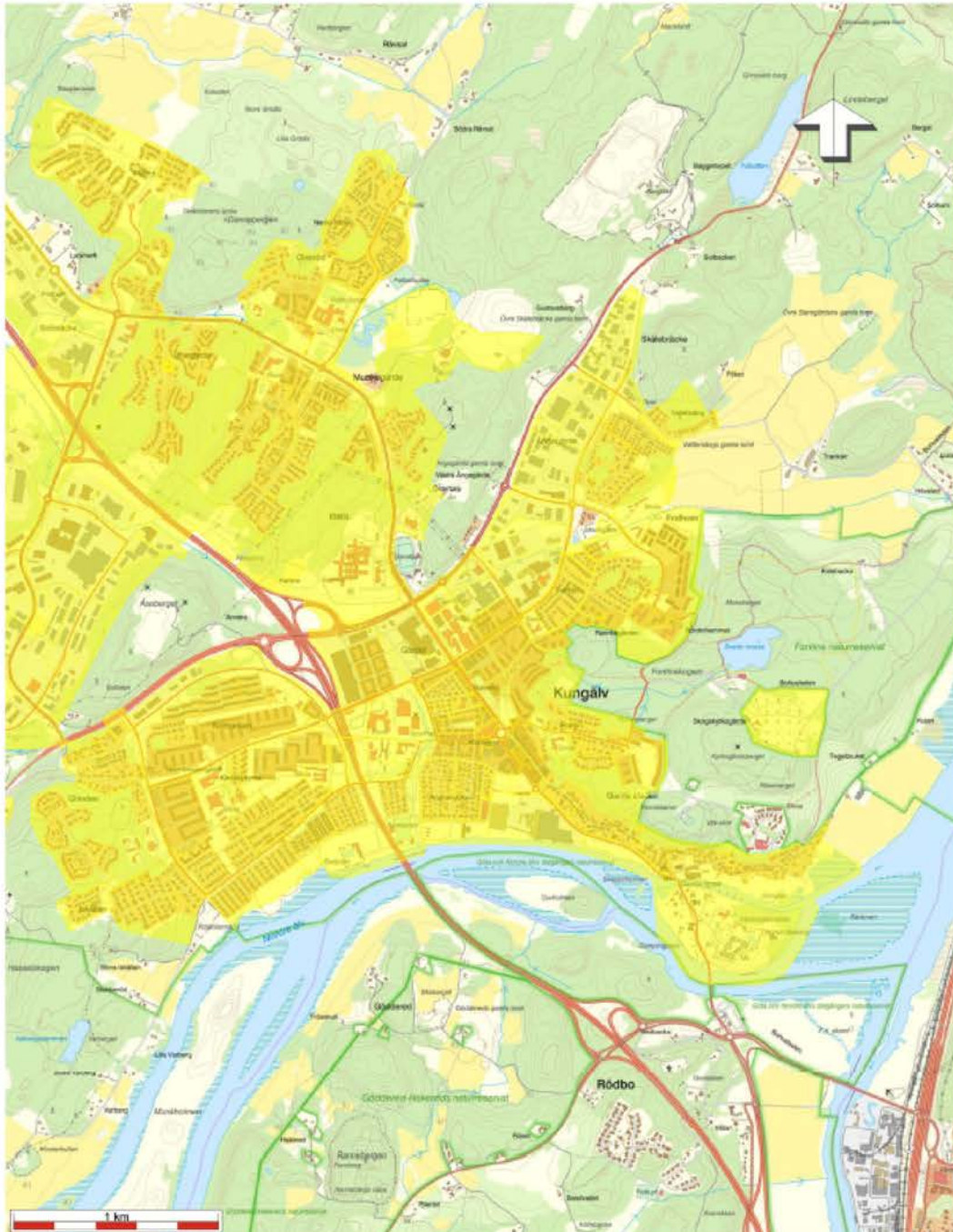

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 5 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

 Plåstyor ihopsagna för yttre avgränsning

Skala: 1:25000

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 6 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

■ Planer för ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:7500

©Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 7 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

■ Platser ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:5000

©Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

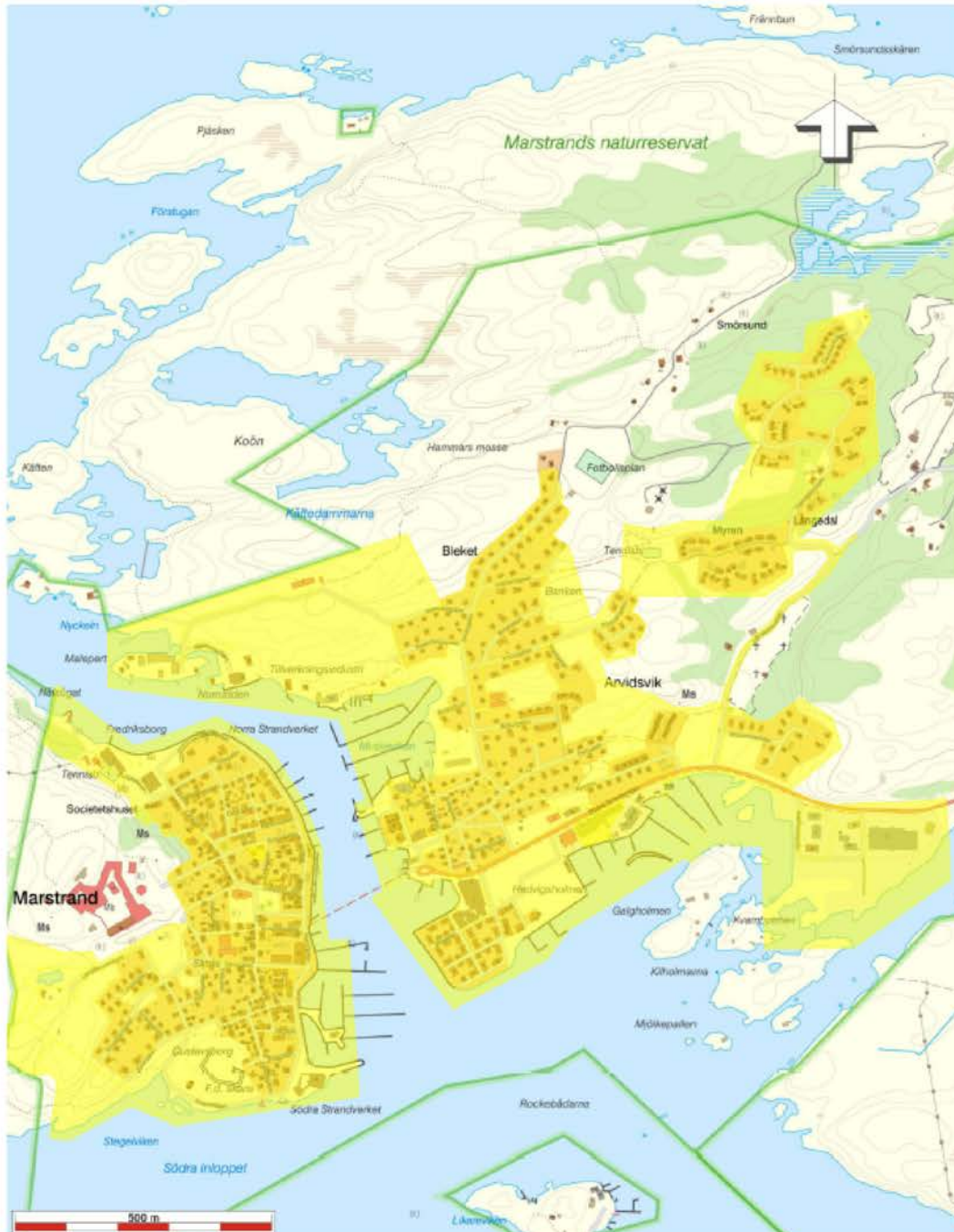

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kartbilaga 8 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

Platser ihopslagna för yttre avgränsning

Skala: 1:10000

@Lantmäteriet Geodatassamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLV
KOMMUN**

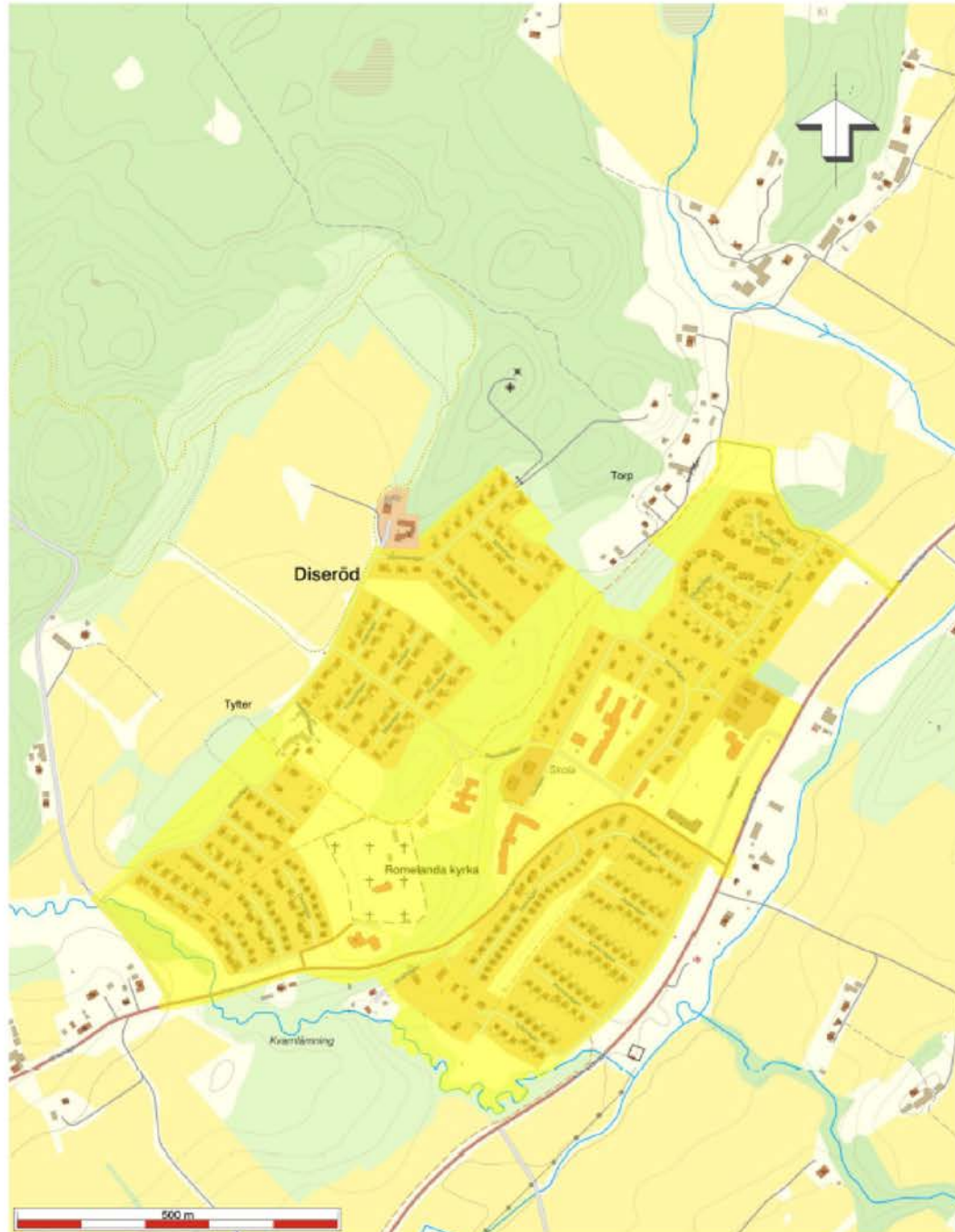

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 9 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

 Plåstyor ihopsagna för yttre avgränsning

Skala: 1:8000

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kartbilaga 10 till Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv Kommun.

Teckenförklaring

■ Planzoner ihopsagna för yttre avgränsning

Skala: 1:7500

@Lantmäteriet Geodatasamverkan och Kungälv kommun

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (5)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Charlotta Lindström

2023-08-29

Avgäld för upplåtelse av kommunägd mark genom tomträtt (Dnr KS2022/2055-1)

Sammanfattning

Kungälv kommun upplåter 22 fastigheter med tomträtt för varierande ändamål.

För beräkning av tomträttsavgäld finns två gällande beslut av kommunfullmäktige.

Det äldsta beslutet är KF 1995-02-27 § 6 och avser "tomträttsavgäld för industrimark". I beslutet lämnas uppdrag till kommunstyrelsen "att vid bestämmande av tomträttsavgäld för industrimark, i varje särskilt fall fastställa dels markens värde dels en skälig ränta på markvärdet". Verksamheten bedömer att den beslutade metoden fungerar bra och överensstämmer väl med vad som anges i lag, rättspraxis och kommunens styrdokument. Verksamheten föreslår att detta beräkningssätt för avgäld inte begränsas till industrimark utan används för kommunens samtliga typer av tomträttsupplåtelser.

Det andra beslutet är KF 2004-03-08 § 28 och avser endast "tomträttsavgälder för småhusfastigheter". Beslutet anger att avgälden ska beräknas utifrån fastighetens taxeringsvärde som ska justeras enligt en angiven formel och därefter multipliceras med en av kommunfullmäktige angiven avgäldsränta. Kungälv kommun har på senare år erbjudit friköp av alla småhustomträtter varför det nu återstår endast en småhustomt upplåten med tomträtt. Verksamheten bedömer att det saknas skäl att behandla denna tomträttsupplåtelse för småhustomt på annat sätt än kommunens tomträttsupplåtelser för övriga ändamål.

Verksamheten föreslår att kommunfullmäktiges beslut 1995-02-27 § 6 och 2004-03-08 § 28 upphävs och ersätts av ett nytt beslut innebärande att vid bestämmande av avgäld för Kungälv kommuns upplåtelse av mark med tomträtt, för alla förekommande ändamål, ska i varje enskilt fall bestämmas dels markens värde, dels en skälig ränta på markvärdet. Vid bedömning av markvärdet skall hänsyn tas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

Juridisk bedömning

Upplåtelse av mark med tomträtt är en kommunal angelägenhet eftersom endast mark som ägs av kommun (eller stat) får upplåtas med tomträtt.

Avgälden ska anges i tomträttsavtalet och gäller oförändrad i perioder om minst tio år. Vid periodens slut finns möjlighet att ändra avgälden. Om parterna inte kommer överens om avgäldens storlek återstår för kommunen att låta mark- och miljödomstolen fastslå beloppet. Om inte överenskommelse har uppnåtts, eller stämning till domstol har skett, senast ett år före den nya avgäldperiodens början fortsätter den tidigare avgälden att gälla oförändrad ytterligare en tioårsperiod.

Enligt jordabalken 13 kapitlet ska bestämmande av tomträttsavgäld för den kommande perioden ske på grundval av det värde marken äger vid tiden för omprövningen. Vid bedömning av

markvärdet ska hänsyn tagas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

Verksamheten bedömer att förslaget till beslut stämmer väl överens med vad lagen anger.

Juridisk bedömning

Upplåtelse av mark med tomträtt är en kommunal angelägenhet eftersom endast mark som ägs av kommun (eller stat) får upplåtas med tomträtt.

Avgälden ska anges i tomträttsavtalet och gäller oförändrad i perioder om minst tio år. Vid periodens slut finns möjlighet att ändra avgälden. Om parterna inte kommer överens om avgäldens storlek återstår för kommunen eller tomträttshavaren att låta mark- och miljödomstolen fastslå beloppet. Om inte överenskommelse har uppnåtts, eller talan om omprövning har väckts vid domstol, senast ett år före den nya avgäldsperiodens början fortsätter den tidigare avgälden att gälla oförändrad ytterligare en tioårsperiod.

Enligt jordabalken 13 kapitlet ska bestämmande av tomträttsavgäld för den kommande perioden ske på grundval av det värde marken äger vid tiden för omprövningen. Vid bedömning av markvärdet ska hänsyn tagas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

Verksamheten bedömer att förslaget till beslut stämmer väl överens med vad lagen anger.

Samråd har skett med kommunjuristen.

Förvaltningens bedömning

Kungälv kommun upplåter 22 fastigheter med tomträtt. Av dessa upplåts tio för föreningsändamål, fyra för förskola/skola, tre för bostäder (flerbostadshus med hyresrätt). Övriga ändamål är bland annat resecentrum, campingplats samt en småhustomt.

Verksamheten har gjort en genomgång av gällande beslut för beräkning av tomträttsavgäld och har kommit fram till att en uppdatering behövs.

Omförhandling av tomträttsavgäld sker i första hand genom att ett ändringsavtal tecknas med tomträttshavaren. Om parterna inte kommer överens finns möjlighet att väcka talan i mark- och miljödomstolen som då fattar beslut om avgälden.

Vid beräkning av tomträttsavgäld för småhustomt används de beräkningsdirektiv som kommunfullmäktige beslutade 2004-03-08 § 28. För tomträttsupplåtelser med 10-årig avgäldsperiod innebär det att avgälden ska vara 3,5 % av ett framräknat markvärde baserat på marktaxeringsvärdet enligt angiven formel. I sällsynta fall är den avtalade avgäldsperioden 20 år och då anger beslutet att avgälden ska vara 4,0 %. Den högre räntesatsen avses kompensera för inflation och markprishöjningar under den längre period som avgälden löper oförändrad. Lagen tillåter inte att avgälden uppräknas med till exempel index under avgäldsperiodens löptid.

Valet av räntenivå har stor betydelse för avgäldens storlek. Ränteläget i samhället och utslag i domstolar ger en indikation om lämplig räntenivå. Verksamheten bedömer att beslutet KF 2004-03-08 § 28 inte längre ger tillräcklig möjlighet till nödvändig marknadsanpassning. Verksamheten bedömer vidare att kommunens enda kvarvarande tomträttsupplåtelse för småhus bör kunna hanteras på samma sätt som kommunens övriga tomträttsupplåtelser. Beslutet KF 2004-03-08 § 28 bör därför kunna upphävas.

Beslutet KF 1995-02-27 § 6 rörande industrimark bedömer verksamheten fortfarande fungerar bra men bör ersättas av ett motsvarande beslut som ska gälla för samtliga förekommande tomträttsändamål. Beslutet innebär att "att vid bestämmande av tomträttsavgäld för industrimark, i varje särskilt fall fastställa dels markens värde dels en skälig ränta på markvärdet".

Vid beräkning av avgäld för övriga tomträttsändamål, undantaget industrimark, saknas uttryckligt beslut av kommunfullmäktige hur avgälden ska beräknas. Verksamheten följer anvisningarna i jordabalken 13 kapitlet vilket i praktiken innebär att kommunfullmäktiges beslut 1995-02-27 § 6 rörande industrimark har tillämpats även för övriga tomträttsändamål. Verksamheten bedömer fastighetens markvärde och tillämpar en skälig avgäldsränta. Bedömning av fastighetens markvärde kan ske antingen genom att verksamheten gör en egen värdering eller beställer en fastighetsvärdering av auktoriserad fastighetsvärderare. Vid bedömning av avgäldsräntan fås ledning av det allmänna ränteläget och eventuella prejudicerande domslut för liknande tomträttsupplåtelser. Den slutliga avgälden fås fram genom att räntesatsen multipliceras med fastighetens markvärde.

Om utomstående värderingsman anlitas förekommer det att uppdraget omfattar att bedöma både markvärde och en lämplig avgäld.

Av kommunstyrelsens delegeringsordning framgår vem som har behörighet att fatta beslut i det enskilda ärendet.

Nedan följer lite allmän information om upplåtelseformen tomträtt:

Bestämmelserna om tomträtt finns i jordabalken 13 kapitlet där det anges att "nyttjanderätt till fastighet under obestämd tid kan för visst ändamål mot årlig avgäld i pengar upplåtas som tomträtt". Tomträtt får endast upplåtas i en hel fastighet, som ägs av kommun eller stat.-Uppsägning kan bara ske vid utgången av vissa tidsperioder som är minst sextio år. Om tomträtten gäller annat ändamål än bostadsbebyggelse får perioden vara kortare, dock minst 20 år. Tomträttshavaren själv får inte säga upp kontraktet men får fritt sälja tomträtten och eventuella byggnader. I tomträttsavtalet kan kommunen ange föreskrifter rörande fastighetens användning och bebyggelse och andra bestämmelser. Kommunen har rätt till avkastning på sin mark genom att ta ut en avgäld som ligger fast i 10 år eller i vissa fall 20 år utan möjlighet till höjning.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Förslaget är förenligt med kommunfullmäktiges strategiska mål och kommunstyrelsens resultatmål.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ingen direkt beröringspunkt.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Förslaget att beräkna tomträttsavgäld baserat på tomträttsfastighetens markvärde stämmer väl överens med styrdokumentet Riktlinjer för markanvisning och exploateringsavtal (KS2018/0971) där det betonas att kommunal mark ska säljas till marknadspris.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Förslaget berör tomträttshavare till kommunägd mark upplåten med tomträtt. De utgörs i huvudsak av föreningar och företag samt någon enstaka privatperson. Förslaget medför ett tydligt, enhetligt och rättssäkert sätt att bestämma tomträttsavgälder. Om överenskommelse inte nås finns möjlighet för part att hänskjuta avgörandet till domstol, vilket garanterar en opartisk och demokratisk process.

Förslaget bedöms inte ha påverkan utifrån ett skattebetalarperspektiv. Eventuellt ökade hanteringskostnader ryms inom de totala intäkterna från kommunens tomträttsupplåtelser.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Förslaget bedöms inte få några negativa effekter för medarbetarna.

Ekonomisk bedömning

Förslaget innebär att verksamheten troligtvis kommer att beställa fastighetsvärderingar i större utsträckning än tidigare vilket medför en ökad kostnad som måste tas från intäkterna från kommunens tomträttsupplåtelser. I sammanhanget kan nämnas att Lantmäteriet i fler fall har börjat kräva värdeutlåtande från värderingsfirma som bedömningsunderlag vid beviljande av inskrivning av tomträttsavtal, varför kostnader för värderingar kan bli svåra att undvika. I gengäld innebär en utomstående värdering ofta en säkrare bedömning av marknadsvärdet i svårbedömda fall.

Förslag till beslut

1. Besluten KF 1995-02-27 § 6 rörande tomträttsavgäld för industrimark samt KF 2004-03-08 § 28 rörande tomträttsavgäld för småhusfastigheter upphävs.

2. Vid bestämmande av avgäld för upplåtelse av mark med tomträtt, för alla förekommande ändamål, ska i varje enskilt fall bestämmas dels markens värde, dels en skälig ränta på markvärdet. Vid bedömning av markvärdet skall hänsyn tas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef Planering och
Myndighet

Expedieras till:

För kännedom till: Enhetschef Kart och Mark Boris Damljanovic, Charlotta Lindström

Bilaga, kompletterande information

Bedömning av beslutets utfall vid beräkning av ny tomträttsavgäld för småhustomt

Verksamheten har gjort fiktiva beräkningar av tomträttsavgäld för en småhustomt, dels med gällande metod, dels med föreslagen beräkningsmetod. Beräkningarna visar att skillnaden i utfall är relativt liten. Skillnaden skulle dock kunna bli större om en ny värderings beställs och anlitad värderingsfirma bedömer att fastighetens marknadsvärde har ökat.

Avgäld beräknad enligt gällande beslut KF 2004-03-08 § 28, med formel baserad på taxeringsvärde och fasta räntesatser.

5.400.000 (marktaxeringsvärde år 2023)
 - 200.000 kr (avdrag 200.000 kr till VA-klass 6, VA saknas)
 - 81.850 (avdrag för uppräknad lantmäterikostnad som tomträttshavaren har betalat själv vid tecknade av tomträttsavtalet.)
 - 520.000 (avdrag schablonbelopp 10% för trädgårdsanläggningar som tomträttshavaren har bekostat)
= 4.598.150 kr Beräkningsunderlag

Tioårig avgäldsperiod: 4.598.150 kr x 3,5 % = **160.935 kr i avgäld.**

Tjuugoårig avgäldsperiod 4.598.150 kr x 4 % = **183.926 kr i avgäld.** (Den avgäldsperiod som gäller enligt tomträttsavtalet för aktuell fastighet.)

Gällande fullmäktigebeslut anger att underlaget ska vara "marktaxeringsvärde som gäller året före den tidpunkt som omräkning av avgälden skall ske". För aktuell tomträttsfastighet blir det därför taxeringsvärdet för 2023 som ska användas för beräkning under år 2024 av ny avgäld som ska gälla från 2025-01-01.

Avgäld beräknad enligt förslag till beslut innebärande att "Vid bestämmande av avgäld för upplåtelse av mark med tomträtt, för alla förekommande ändamål, ska i varje enskilt fall bestämmas dels markens värde, dels en skälig ränta på markvärdet".

En befintlig värdering från juni 2022 för aktuell tomträttsfastighet har använts som underlag. Enligt värdeutlåtandet är marknadsvärdet 6.000.000 kr, med ett bedömt friköpspris för tomträtten på 85 %, avrundat 5.000.000 kr.

Enligt värdeutlåtandet ingår inte byggnader, anslutningar, anläggningar (trädgård), tomträtt i det bedömda marknadsvärdet.

Avgälden bör beräknas på det värde som kommunen är beredd att sälja för (friköp) d v s **5.000.000 kr.** (Värdeutlåtandets värdetidpunkt 2022-06-17.)

Ränta 3,25 % x 5.000.000 kr = avgäld **162.500 kr.**

Ränta 3,5 % x 5.000.000 kr = avgäld **175.000 kr.**

Ränta 3,75 % x 5.000.000 kr = avgäld **187.500 kr.**

Ränta 4,0 % x 5.000.000 kr = avgäld **200.000 kr.**

Kf § 6

Dnr 1994.386

TOMTRÄTTSAVGÄLDER FÖR INDUSTRIMARK

Kommunfullmäktige har vid sammanträde 1984-09-24, § 166, i ärende som då var rubricerat "Tomträttsavgälder, industritomt, Marstrand" beslutat följande:

- 1 att tomträttsavgälder för industri i Marstrand skall utgå med 10 procent av det tomtvärde som kommunstyrelsens arbetsutskott beslutar skall gälla vid tidpunkt då överenskommelse om avgäld skall träffas,
- 2 att tomträttshavarna skall erbjudas friköp som alternativ till fortsatt tomträttsupplåtelse vid ändring av avgälden,
- 3 att godkänna att fastighetskontoret upprättar överenskommelser om ny avgäld för Kräftan 22 med 9 600 kr/år, Krabban 6 med 2 000 kr/år och Krabban 8 med 2 700 kr/år för avgäldsperioden 1985 - 1995 med tomträttshavarna till dessa tomter.

Planeringskontoret och kommunsekretariatet har i PM 1994-12-20 lämnat förslag till beslut i ärende som avser tomträttsavgälder för industrimark.

Kommunstyrelsens arbetsutskott har vid sammanträde 1995-01-10, § 2, lämnat förslag till beslut i ärendet som framgår enligt nedan.

Kommunstyrelsen har behandlat ärendet vid sammanträde 1995-02-08, § 26.

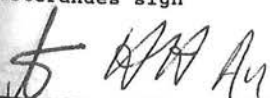
Yrkande

Hans Henriksson (mp): Uppdrag lämnas till kommunstyrelsen att vid bestämmande av tomträttsavgäld för industrimark, i varje särskilt fall fastställa dels markens värde dels en skälig ränta på markvärdet.

Proposition

Ordföranden ställde proposition på Hans Henrikssons yrkande mot kommunstyrelsens förslag till beslut och fann att kommunfullmäktige beslutat i enlighet med Hans Henrikssons yrkande.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Kf § 6 (forts)

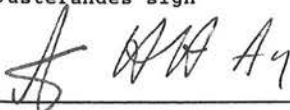
BESLUT

- 1 Kommunfullmäktiges beslut 1984-09-24, § 166, punkt 1 upphävs.
- 2 Uppdrag lämnas till kommunstyrelsen att vid bestämmande av tomträttsavgäld för industri-
mark, i varje särskilt fall fastställa dels
markens värde dels en skälig ränta på mark-
värdet.

I ärendet yttrade sig Hans Henriksson (mp) och Leif
Johansson (s).

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

Kommunfullmäktige

2004-2

2004-03-08

12 (27)

KUNGÄLVS KOMMUN

KF § 28

Tomträttsavgälder för småhus. Upphävande av kommunfullmäktiges tidigare beslut (DnrKS2003/508)

Kommunfullmäktige beslutade den 3 november 2003 § 143 om hur beräkning av tomträttsavgälder i Kungälv kommun skall ske. Beslutet gällde i praktiken enbart småhustomter i Marstrand.

Beslutet innebar höjningar av de fem närmast aktuella avgälderna från 5.200 kr/år till 19.934 – 23.669 kr/år vid 20-årig avtalsperiod. Efter det att kommunstyrelsens presidium haft diskussioner med företrädare för tomträttshavarna föreslås kommunfullmäktiges beslut ersättas med nedanstående förslag. Förslaget innebär 25 % lägre årsavgifter än det tidigare beslutet. Det tillfredsställer ändå inte tomträttshavarnas uppfattning om vad som vore en rimlig höjning.

Som ett alternativ föreslås att tomträttshavarna skall kunna få köpa loss tomterna för ett pris som är lägre än det som tidigare har gällt. Att det varit få försäljningar under senare år tyder på att marktaxeringsvärdet har varit alltför högt även före de senaste årens kraftiga höjningar. Tomträttshavarna har hittills haft möjlighet att köpa loss tomterna för ett pris lika med aktuellt taxeringsvärde för tomten. Taxeringsvärdena 2003 är för de fem tomterna 666.000 kr till 773.800 kr och har ökat kraftigt under senare år (2000 var motsvarande värden 273.000 kr till 317.000 kr).

En försäljning av tomterna innebär att kommunen får en, icke föraktlig, engångsinkomst och för framtiden slipper administrationen av tomträtterna. Kanske bör det påpekas att marknadsvärdet för ett hus i Marstrand där tomten ägs av kommunen är obetydligt lägre än när huset ägs av husägaren. Det innebär att värdestegringen för den enskilde om han köper tomten inte motsvarar det fulla marktaxeringsvärdet. Därför är det inte orimligt att sälja tomterna för ett lägre belopp än marktaxeringsvärdet.

Beslutsunderlag

Kommunfullmäktiges protokoll den 3 november 2003 § 143.

Kommunstyrelsens ordförandes skrivelse.

Kommunstyrelsens protokoll den 18 februari 2004 § 41.

Yrkanden

Hans Henrikson (mp): Återremiss.

Leif Johansson (s): Avslag på Hans Henriksons (mp) yrkande om återremiss.

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

Kommunfullmäktige _____

2004-2

2004-03-08

13 (27)

KUNGÄLVS KOMMUN

KF § 28 (forts)

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på Hans Henriksons (mp) yrkande om återremiss mot att ärendet skall avgöras idag och finner att kommunfullmäktige beslutar att ärendet skall avgöras idag. Omröstning begärs inte.

Yrkanden

Bengt Gustafsson (m): Den tomträttshavare som vill köpa loss tomten kan göra det för ett värde som är hälften av det aktuella marktaxeringsvärdet. Det halva marktaxeringsvärdet skall reduceras med värdet av sådana kostnader som tomträttshavaren själv nedlagt.

Björn Saletti (v): Bengt Gustafssons yrkande avslås.

Propositionsordning

Ordföranden ställer proposition på yrkandena och finner att kommunfullmäktige beslutar enligt Björn Salettis avslagsyrkande.

Omröstning begärs. Kommunfullmäktige godkänner följande omröstningsordning:

Ja-röst för avslag på Bengt Gustafssons (m) yrkande och

Nej-röst för bifall till Bengt Gustafssons (m) yrkande.

Vid omröstningen avges 31 ja-röster och 27 nej-röster (se omröstningsbilaga).

Beslut

Tomträttsavgälder för småhusfastigheter upplåtna av Kungälv kommun utgår med 3,5 % (tioårig avgäldsperiod) respektive 4,0 % (tjugoårig avgäldsperiod) av beräkningsunderlaget. Detta framräknas genom att använda fastighetens marktaxeringsvärde som gäller året före den tidpunkt som omräkning av avgälden skall ske. Marktaxeringsvärdet reduceras därefter med värdet av sådana kostnader som tomträttshavaren själv nedlagt (t ex trädgårdsanläggningar, anslutningavgift för VA-anslutning) men multipliceras inte med någon uppräkningsfaktor. (Denna blir alltså 1,00 i stället för 1,33.)

Beslutet ersätter tidigare beslut i kommunfullmäktige den 3 november 2003 § 143.

I ärendet yttrar sig Hans Henrikson (mp), Leif Johansson (s), Bengt Gustafsson (m), Björn Saletti (v), Håkan Olsson (fp).

Jan Abrahamsson (m) deltar inte i handläggningen av ärendet på grund av jäv.

Reservation från tjänstgörande ledamöter i Moderata Samlingspartiet och i Folkpartiet.

Expedieras till: Hus och Mark

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

14 (26)

§ 143/2023

Avgäld för upplåtelse av kommunägd mark genom tomträtt (Dnr KS2022/2055)

Sammanfattning

Kungälv kommun upplåter 22 fastigheter med tomträtt för varierande ändamål.

För beräkning av tomträttsavgäld finns två gällande beslut av kommunfullmäktige.

Det äldsta beslutet är KF 1995-02-27 § 6 och avser ”tomträttsavgäld för industrimark”. I beslutet lämnas uppdrag till kommunstyrelsen ”att vid bestämmande av tomträttsavgäld för industrimark, i varje särskilt fall fastställa dels markens värde dels en skälig ränta på markvärdet”. Verksamheten bedömer att den beslutade metoden fungerar bra och överensstämmer väl med vad som anges i lag, rättspraxis och kommunens styrdokument. Verksamheten föreslår att detta beräkningssätt för avgäld inte begränsas till industrimark utan används för kommunens samtliga typer av tomträttsupplåtelse.

Det andra beslutet är KF 2004-03-08 § 28 och avser endast ”tomträttsavgälder för småhusfastigheter”. Beslutet anger att avgälden ska beräknas utifrån fastighetens taxeringsvärde som ska justeras enligt en angiven formel och därefter multipliceras med en av kommunfullmäktige angiven avgäldsränta. Kungälv kommun har på senare år erbjudit friköp av alla småhustomträtter varför det nu återstår endast en småhustomt upplåten med tomträtt. Verksamheten bedömer att det saknas skäl att behandla denna tomträttsupplåtelse för småhustomt på annat sätt än kommunens tomträttsupplåtelse för övriga ändamål.

Verksamheten föreslår att kommunfullmäktiges beslut 1995-02-27 § 6 och 2004-03-08 § 28 upphävs och ersätts av ett nytt beslut innebärande att vid bestämmande av avgäld för Kungälv kommuns upplåtelse av mark med tomträtt, för alla förekommande ändamål, ska i varje enskilt fall bestämmas dels markens värde, dels en skälig ränta på markvärdet. Vid bedömning av markvärdet skall hänsyn tas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Avgäld för upplåtelse av kommunägd mark genom tomträtt

Bilaga 1995-02-27_KF_§6_tomträttsavgäld_industrimark

Bilaga 2004-03-08_KF_§28_Tomträttsavgälder_småhus

Förslag till kommunstyrelsen

1. Besluten KF 1995-02-27 § 6 rörande tomträttsavgäld för industrimark samt KF 2004-03-08 § 28 rörande tomträttsavgäld för småhusfastigheter upphävs.
2. Vid bestämmande av avgäld för upplåtelse av mark med tomträtt, för alla förekommande ändamål, ska i varje enskilt fall bestämmas dels markens värde, dels en skälig ränta på markvärdet. Vid bedömning av markvärdet skall hänsyn tas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

15 (26)

_____

Expedieras till:

För kännedom till: Enhetschef Kart och Mark Boris Damljanovic, Charlotta Lindström

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

14 (26)

§ 143/2023

Avgäld för upplåtelse av kommunägd mark genom tomträtt (Dnr KS2022/2055)

Sammanfattning

Kungälv's kommun upplåter 22 fastigheter med tomträtt för varierande ändamål.

För beräkning av tomträttsavgäld finns två gällande beslut av kommunfullmäktige.

Det äldsta beslutet är KF 1995-02-27 § 6 och avser ”tomträttsavgäld för industrimark”. I beslutet lämnas uppdrag till kommunstyrelsen ”att vid bestämmande av tomträttsavgäld för industrimark, i varje särskilt fall fastställa dels markens värde dels en skälig ränta på markvärdet”. Verksamheten bedömer att den beslutade metoden fungerar bra och överensstämmer väl med vad som anges i lag, rättspraxis och kommunens styrdokument. Verksamheten föreslår att detta beräkningssätt för avgäld inte begränsas till industrimark utan används för kommunens samtliga typer av tomträttsupplåtelse.

Det andra beslutet är KF 2004-03-08 § 28 och avser endast ”tomträttsavgälder för småhusfastigheter”. Beslutet anger att avgälden ska beräknas utifrån fastighetens taxeringsvärde som ska justeras enligt en angiven formel och därefter multipliceras med en av kommunfullmäktige angiven avgäldsränta. Kungälv's kommun har på senare år erbjudit friköp av alla småhustomträtter varför det nu återstår endast en småhustomt upplåten med tomträtt. Verksamheten bedömer att det saknas skäl att behandla denna tomträttsupplåtelse för småhustomt på annat sätt än kommunens tomträttsupplåtelse för övriga ändamål.

Verksamheten föreslår att kommunfullmäktiges beslut 1995-02-27 § 6 och 2004-03-08 § 28 upphävs och ersätts av ett nytt beslut innebärande att vid bestämmande av avgäld för Kungälv's kommuns upplåtelse av mark med tomträtt, för alla förekommande ändamål, ska i varje enskilt fall bestämmas dels markens värde, dels en skälig ränta på markvärdet. Vid bedömning av markvärdet skall hänsyn tas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Avgäld för upplåtelse av kommunägd mark genom tomträtt

Bilaga 1995-02-27_KF_§6_tomträttsavgäld_industrimark

Bilaga 2004-03-08_KF_§28_Tomträttsavgälder_småhus

Förslag till kommunstyrelsen

1. Besluten KF 1995-02-27 § 6 rörande tomträttsavgäld för industrimark samt KF 2004-03-08 § 28 rörande tomträttsavgäld för småhusfastigheter upphävs.
2. Vid bestämmande av avgäld för upplåtelse av mark med tomträtt, för alla förekommande ändamål, ska i varje enskilt fall bestämmas dels markens värde, dels en skälig ränta på markvärdet. Vid bedömning av markvärdet skall hänsyn tas till ändamålet med upplåtelsen och de närmare föreskrifter som ska tillämpas i fråga om fastighetens användning och bebyggelse.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV'S
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

15 (26)

_____
Expedieras till:

För kännedom till: Enhetschef Kart och Mark Boris Damljanovic, Charlotta Lindström

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Karolina Lovric

Klicka eller tryck här för att ange datum.

Svar på motion avseende etablerande av stödort i Ukraina (Dnr KS2023/0415-3)

Sammanfattning

Till kommunfullmäktiges sammanträde den 2 mars 2023 inkom en motion avseende etablerande av stödort i Ukraina. Motionen ämnar till att:

- en arbetsgrupp med intresserade och drivna personer från i fullmäktige representerade partier bildas. Även representanter för närings- och föreningsliv föreslås bjudas in.
- en beskrivning tas fram för hur ett verkningsfullt stöd över tid skall kunna utformas.
- arbete startar för att identifiera en stödort i Ukraina

Lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter sätter ramar för internationell biståndsverksamhet i kommunal regi, som i regel är en statlig angelägenhet. Kommuner och landsting får lämna bistånd i form av utrustning, rådgivning, utbildning eller på annat sätt till ett land som får svenskt statligt bistånd. Bistånd i form av ekonomiskt stöd får lämnas endast för att genomföra utbildning och rådgivning. Bistånd till ett land som inte får svenskt statligt bistånd får lämnas av kommuner och regioner i form av utrustning som kommunerna och regionerna inte längre behöver för sin verksamhet.

Förvaltningen bedömer att det inte föreligger hinder för att en arbetsgrupp bildas i enlighet med motionens intentioner under förutsättningen att arbete med utförande av stödet till en potentiell stödort hanteras inom ramen för gällande lagar och författningar.

Kommunfullmäktige föreslås besluta att motionen anses besvarad.

Juridisk bedömning

Internationell biståndsverksamhet är i grunden en statlig angelägenhet. I 5 kap 4-9 §§ lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter (befogenhetslagen) finns regler som i viss utsträckning utvidgar kommunernas och regionernas kompetens på området. Motsvarande möjlighet kan anförtros kommunala företag, kommunalförbund eller regionförbund genom lokala eller regionala beslut.

Kommuner och regioner får lämna hjälp i form av utrustning, rådgivning, utbildning eller på annat sätt till alla länder som får svenskt statligt bistånd. Utrymmet att lämna ett rent ekonomiskt bistånd är dock begränsat. Det utrymme som finns tar sikte på sådant ekonomiskt stöd som syftar till att genomföra utbildning och rådgivning. I skälighetsomfattning är det möjligt att bidra ekonomiskt för att transportera och ställa i ordning utrustningen så att den kan tas i bruk.

Till länder i behov av katastrofhjälp kan hjälp lämnas i form av utrustning som kan avvaras i den egna verksamheten, oberoende av om landet ifråga får svenskt statligt bistånd eller inte.

Som huvudregel ska kommuner och regioner förvissa sig om att bistånd som lämnas kommer till avsedd användning. Handlar det om utrustning som kommunerna och regionerna inte längre behöver för sin verksamhet gör sig inte det kravet lika starkt gällande.

Förvaltningens bedömning

Till kommunfullmäktiges sammanträde den 2 mars 2023 inkom en motion avseende etablerande av stödort i Ukraina. Motionen ämnar till att:

- en arbetsgrupp med intresserade och drivna personer från i fullmäktige representerade partier bildas. Även representanter för närings- och föreningsliv föreslås bjudas in.
- en beskrivning tas fram för hur ett verkningsfullt stöd över tid skall kunna utformas.
- arbete startar för att identifiera en stödort i Ukraina

Det finns flera former av internationella samarbeten som kommuner och regioner ägnar sig åt. De vanligaste formerna bland kommuner (enligt tidigare enkäter) är vänortssamarbeten och kommunala partnerskap. En vänort är en formaliserad vänskap med en annan ort eller kommun. Det är en bilateral, formaliserad och långsiktigt samarbete, som ska stimulera kontakter och utbyten mellan invånare, föreningar och andra organisationer i vänorterna.

Det finns tydliga ramar för hur kommuner kan tillhandahålla internationell hjälp och stöd i lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter. Som ovan nämnt får kommuner och regioner lämna hjälp i form av utrustning, rådgivning, utbildning eller på annat sätt till alla länder som får svenskt statligt bistånd. Utrymmet att lämna ett rent ekonomiskt bistånd är dock begränsat. Sveriges biståndsmyndighet, Sida, har ett antal projekt riktade mot Ukraina.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har, genom SALAR International, skapat en plattform för kommunala partnerskap med kommuner i Ukraina. Det finns ett team i Ukraina som stödjer att partnerskapen förmedlas och sätts upp samt för att sprida goda exempel, metoder och kunskap.

Förvaltningen bedömer att det inte föreligger hinder för att en arbetsgrupp bildas i enlighet med motionens intentioner under förutsättningen att arbete med utförande av stödet till en potentiell stödort hanteras inom ramen för gällande lagar och författningar.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet är kopplat till kommunfullmäktiges strategiska mål om att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet berör Agenda 2030:s mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen samt mål 17 om genomförande och globalt partnerskap.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Inga styrande dokument berörs av detta ärende.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Genom att bjuda in näringsliv och föreningsliv i arbetet med att identifiera en stödort i Ukraina skapas en möjlighet för medborgare att vara delaktiga i arbetet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Ärendet har ingen påverkan utifrån medarbetarperspektivet.

Ekonomisk bedömning

Utrymmet att lämna ett rent ekonomiskt bistånd är begränsat. Det utrymme som finns tar sikte på sådant ekonomiskt stöd som syftar till att genomföra utbildning och rådgivning. I skäligen omfattning är det möjligt att bidra ekonomiskt för att transportera och ställa i ordning utrustningen så att den kan tas i bruk.

Det är i dagsläget svårt att göra en ekonomisk bedömning då det är oklart vad för stöd som kan komma att bli aktuellt om ett stödortsarbete etableras.

Förslag till beslut

Motionen anses besvarad.

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Expedieras till:

För kännedom till:

Motion avseende etablerande av stödort i Ukraina

Som vi alla är medvetna om så pågår det sedan 2014 ett krig i Europa, ett krig som eskalerades kraftigt i samband med den omfattande ryska attacken mot Ukraina den 24 februari 2022. Kriget för med sig ett oerhört lidande för den ukrainska befolkningen. Tusentals har dött eller skadats under terrorbombningar och förödelsen är enorm i stora områden av landet.

I motsats till vad Putin och Kreml hoppades på så har Ukraina visat ett fantastiskt mod och en enastående uthållighet i försvaret av sitt land. Europa och större delen av den demokratiska världen har kommit samman och bidrar med resurser som hjälper Ukraina att försvara sitt land, skydda och ta hand om sina medborgare och att till slut driva ut de ryska trupperna ur landet.

Det är sannolikt en lång väg kvar till en fred, en fred som när den kommer också måste vinnas av Ukraina. Enorma investeringar kommer krävas för att bygga upp Ukraina igen, återskapa infrastruktur, skolor, sjukvård och annat som nu utsätts för en kraftig förstörelse. Många av de som lever i Ukraina har förlorat i stort sett allt, familjemedlemmar har dödats, försvunnit eller skadats allvarligt. Barn väntar förgäves på att se en förälder återvända från fronten eller till och med komma hem från arbetet. Det kommer krävas enorma resurser och ett lika enormt engagemang, hållbart över tid, för att återskapa det som nu förstörs under kriget. Ingen kan göra allt men alla kan bidra med något.

Det finns säkerligen redan idag många kommuninvånare som bidrar till att stötta Ukraina i deras svåra situation. Organisationer har bildats både i Sverige och utomlands för att aktivt bidra på många olika sätt, inom flera olika områden. Stödet är också ofta brett, sett i perspektivet att stödet ofta går till olika funktioner, men sällan direkt till utpekade orter. I dagsläget är det med all säkerhet helt rätt, men på sikt lär stöd behöva riktas till specifika orter, för att täcka en orts specifika behov.

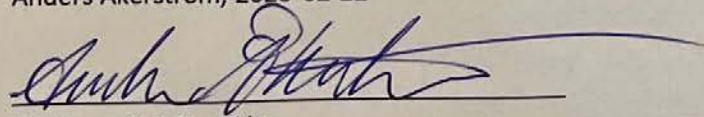
Stödet till specifika orter kommer att ta tid att bygga upp och kommer vara viktigt över en längre tid. Genom att tidigt identifiera en ort i Ukraina dit Kungälv vill rikta sitt stöd, ges goda möjligheter att skapa strukturer och system för att kunna ge ett effektivt stöd. Vi kan lära känna den ort som vi väljer att stötta, sätta ansikten och namn på de som behöver stöd och över tid visa att vi kan göra skillnad.

Via kontakter med t.ex. Ukrainska ambassaden eller lämpliga ukrainska organisationer eller myndigheter kan vi förhoppningsvis få hjälp med att identifiera en eller flera orter där vi kan göra skillnad. Tanken är att dels titta på vad vi som kommun kan göra och del titta på hur vi kan hjälpa till att kanalisera ett stöd från de av våra kommuninvånare, föreningar och företag.

Jag yrkar på att;

- en arbetsgrupp med intresserade och drivna personer från i fullmäktige representerade partier bildas. Även representanter för närings- och föreningsliv föreslås bjudas in.
- en beskrivning tas fram för hur ett verkningsfullt stöd över tid skall kunna utformas.
- arbete startar för att identifiera en stödort i Ukraina

Anders Åkerström, 2023-02-22

Centerpartiet Kungälv

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Johan Hellborg

2023-10-03

Antagande Detaljplan för seniorboende och rehabiliteringslägenheter, Kastellegården 1:380 (Dnr KS2019/0263-44)

Sammanfattning

Ärendet startades när BOKAB inkom med begäran om planbesked 2019-02-07. Den handläggs med normalt förfarande i enlighet med 5 kap PBL (2010:900). Förslaget är förenligt med fördjupad översiktsplan Ytterby.

Kommunstyrelsen beslutade den 17 april 2019, § 100/2019 att ge förvaltningen i uppdrag att upprätta detaljplan för aktuellt område.

Syftet med planen är att möjliggöra nybyggnation av bostäder. Detaljplanen möjliggör även centrum- och vårdverksamhet. Genom detaljplanen skapas goda förutsättningar för ett kvalitativt boende med fina utblickar och goda kommunikationer.

Förslaget överensstämmer med översiktsplan 2010 och FÖP Ytterby från 2021. I "undersökning av betydande miljöpåverkan" är ställningstagandet att detaljplanen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan gjort, länsstyrelsen har gjort samma bedömning i sitt samrådsyttrande.

Juridisk bedömning

Detaljplanen har tagits fram enligt plan och bygglagen, PBL (2010:900).

De överprövningspunkter som har tagits upp i granskningsutlåtande har bemötts och risken för överklagande av länsstyrelsen anses vara liten.

Det finns fortfarande punkter i yttranden som kvarstår, de kan av olika anledningar inte lösas inom ramen för en detaljplan och påverkan av detaljplanens genomförande anses inte som negativ.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Ärendet startades när BOKAB inkom med begäran om planbesked 2019-02-07. Den handläggs med normalt förfarande i enlighet med 5 kap PBL (2010:900). Förslaget är förenligt med fördjupad översiktsplan Ytterby.

Kommunstyrelsen beslutade den 17 april 2019, § 100/2019 att ge förvaltningen i uppdrag att upprätta detaljplan för aktuellt område.

Planens syfte är att möjliggöra nybyggnation av bostäder. Detaljplanen möjliggör även centrum- och vårdverksamhet.

Bedömning

Sedan detaljplanen startades har fördjupad översiktsplan (FÖP) för Ytterby tagits fram och antagits av kommunfullmäktige 2021-04-15. Aktuellt planområde ligger inom det som definieras som Centrala Ytterby i FÖP:en.

Planförslaget påverkar området kring Kyrkebäcken. Detta är viktigt för fiskbeståndet och vattnets kvalitet bl.a. då bäcken mynnar i Nordre Älv som utgör Natura 2000-område. Kyrkebäcken nedströms planområdet har risker avseende stabilitet. Det innebär att rimligt flöde i bäcken måste säkerställas. Dagvattenutredning har tagits fram som stöd för planförslaget.

Granskning för detaljplanen genomfördes under tiden 26 juni – 21 augusti 2023. Under granskningen inkom 7 yttranden med erinran. Yttranden handlar om MKN vatten med fiskvärden, fastighetsinformation, jordbruksmark, förtydligande av planbestämmelser, energihushållning, utredning av hela Kyrkebäcken. Alla synpunkter är bemötta i granskningsutlåtandet även om alla inte går att lösa inom planarbetet.

Dagvatten- och skyfallsutredningen har kompletterats för MKN vatten. Naturvårdsutlåtande har tagits fram för beskrivning av Kyrkebäckens fiskvärden. Plankartan har justerats för att tydliggöra ett par bestämmelser och kompletterats med bestämmelse om uteplatsers förhållande till buller.

Förvaltningens bedömning är att förslaget kan antas.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Mål nr 3: Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar

-Bostadsområdet är lokaliserat i nära anslutning till aktivitetsstråk och i nära anslutning till Kastellegårdsskolan med dess bollplan.

Mål nr 6: Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen

-Genom byggnation inom berört område utnyttjas befintlig utbyggd infrastruktur som finns inom och i direkt anslutning till detaljplaneområdet, till exempel vägar och vatten- och avloppsnät.

Mål nr 7: Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan

-Bostäderna är lokaliserade med centralt läge i Ytterby med gång och cykelavstånd till Ytterby station och service på orten. Längs med Marstrandsvägen finns en befintlig gång och cykelväg som leder mellan Ytterby och Kungälv. Detta medför goda förutsättningar för resor till fots, med cykel och med kollektivtrafik. Med ökat bostadsutbyggande ökar också underlaget för god kollektivtrafik.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

I detaljplanens planbeskrivning redogörs för planområdets förhållande till de miljömål som bedömts relevanta för planförslaget.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Fördjupad översiktsplan för Ytterby, antagen 2021, anger för aktuellt område centrumbebyggelse förtätning.

Vid planarbete ska kommunens dagvattenplan följas. Denna anger bl.a. att dagvatten i första hand ska fördröjas på fastigheten.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Barnperspektivet:

Området ligger nära skolor och förskolor. Närhet till gång- och cykelbanor samt kollektivtrafik ökar de äldre barnens möjlighet att självständigt nå sina aktiviteter. Klevevägen har en begränsad trafik och behöver inte korsas för att nå Kastellegårdsskolan, där de yngsta barnen kommer att gå.

Jämställdhetsperspektivet:

Statistiskt finns skillnader mellan mäns- och kvinnors levnadsmönster. Även andra faktorer påverkar individens behov och möjligheter. Föreslaget område har goda förutsättningar för alla att få ett bra vardagsliv genom nära tillgång till service som skolor och handel samt att området nås med alla trafikslag, inte minst kollektivtrafik med god kapacitet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Denna rubrik bedöms inte relevant i detta ärende.

Ekonomisk bedömning

Detaljplanen bekostas genom undertecknat plankostnadsavtal, kommande bebyggelse inom planen friskrivs därmed från planavgift vid bygglov.

Området berörs av utbyggnad av ny huvudledning för VA. Ledningen behöver flyttas för att möjliggöra byggnation, exploatören står för all merkostnad som uppkommer av flytten.

Förslag till beslut

1. Detaljplanen för seniorboende och rehabiliteringslägenheter, Kastellegården 1:380 i Kungälv kommun antas enligt plan- och bygglagen PBL (2010: 900) kap 5 § 27.

Mirsad Radonic
Tf Verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: BOKAB
Johan Hellborg, planarkitekt
Anni Danielsson, mark- och exploateringsingenjör

För kännedom till: Gunilla Carlsson Gremner, registrator Plan
Anna Hedlin, administratör Plan
Fredric Arpfjord, verksamhetschef planering & myndighet
Anders Holm, Sektorchef samhälle och utveckling

PLANBESKRIVNING

Antagandehandling 2023-12-13

Diarienummer KS2019/0263

Detaljplan för bostäder

ÖSTER OM YTTERBYHEMMET

Del av Kungälv Kastellegården 1:380 med flera

SAMHÄLLE OCH UTVECKLING

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00
FAX 0303-190 35
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

INFORMATION	3
PLANENS SYFTE OCH HUVUDDRAG	4
Syfte	4
Huvuddrag	4
PLANDATA	4
Lägesbestämning	4
Areal	4
Markägoförhållanden	5
TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN	5
Kommunala beslut	5
Översiktsplan	5
Detaljplan, områdesbestämmelser och förordnanden	7
Tidigare ställningstaganden	7
FÖRENLIGHET MED MILJÖBALKEN	8
Miljömål	8
Undersökning av betydande miljöpåverkan	10
Avvägningar enligt Miljöbalken	10
Jordbruksmark	12
FÖRUTSÄTTNINGAR & FÖRÄNDRINGAR	13
Natur	13
Bebyggelseområden	20
Friytor	23
Gator och trafik	24
Teknisk försörjning	29
UTFORMNING OCH BESTÄMMELSER	35
KONSEKVENSER AV PLANENS GENOMFÖRANDE	37
Miljökonsekvenser	37
Sociala konsekvenser	37
GENOMFÖRANDEBESKRIVNING	39
Organisatoriska frågor	39
Ansvar för anläggningar	40
Avtal och överenskommelser	41
Markförvärv	41
Ansvariga myndigheter/upplysningar	41
Fastighetsrättsliga frågor	42
Ekonomiska frågor	45
Tekniska frågor	46
MEDVERKANDE TJÄNSTEMÄN & KONSULTER	48

INFORMATION

En detaljplan är ett juridiskt dokument som styr hur marken får användas för ett område inom kommunen, exempelvis för bostäder, kontor, handel eller industri. Detaljplanen får även reglera placering, utformning och utförande. En detaljplan består av en plankarta som är juridiskt bindande och en planbeskrivning som beskriver plankartan. Planbeskrivningen (denna handling), som inte är juridiskt bindande, ska underlätta förståelsen för plankartans innebörd.

Detaljplanen omfattar följande handlingar:

Planhandlingar:

- Planbeskrivning (denna handling)
- Plankarta med planbestämmelser samt illustrationskarta

Övriga handlingar:

- Fastighetsförteckning (publiceras inte på internet)
- Undersökning av betydande miljöpåverkan
- Samrådsredogörelse
- Granskningsutlåtande

Utredningar:

- Projekterings PM - Geoteknik, Bohusgeo AB, 2012-05-03, rev 2023-05-23
- Dagvatten- och skyfallsutredning, Norconsult AB, 2022-10-28, rev 2023-06-19, rev 2023-09-29
- Trafikutredning, Norconsult AB, 2022-12-09
- Trafikbulerutredning, Norconsult AB, 2022-08-30
- Arkeologisk utredning, Rio Göteborg natur- och kulturkooperativ, 2022
- Naturvårdsutlåtande, Naturcentrum AB, 2023-06-01, rev 2023-10-10

Handlingarna (förutom fastighetsförteckningen) finns på Kungälv's kommuns hemsida under planprocess och byggnation: www.kungalv.se/Bygga--bo--miljo/aktuella-planer/

Fastighetsförteckning, beslutsprotokoll samt övriga handlingar finns i Kungälv's Stadshus, adress: Ytterbyvägen 2, Kungälv. För information om planförslaget, kontakta Kundcenter på telefonnummer 0303 – 23 80 00.

Handläggning:

Arbetet med denna detaljplan påbörjades tredje kvartalet 2021. Den handläggs med standardförfarande i enlighet med 5 kap plan- och bygglagen (SFS 2010:900). Förslaget är förenligt med översiktsplanen och Länsstyrelsens granskningsyttrande.

Efter granskning av planförslaget sammanställs alla inkomna synpunkter i ett granskningsutlåtande med förslag till eventuella justeringar och kompletteringar. Därefter skickas detaljplanen ut för antagande. Detaljplanen bedöms kunna antas tidigast fjärde kvartalet 2023.

PLANENS SYFTE OCH HUVUDDRAG

Syfte

Syftet med planen är att möjliggöra nybyggnation av bostäder. Detaljplanen möjliggör även centrum- och vårdverksamhet. Genom detaljplanen skapas goda förutsättningar för ett kvalitativt boende med fina utblickar och goda kommunikationer.

Huvuddrag

Detaljplanens huvuddrag innebär att planområdet planläggs för bostadsändamål och att bostadshus i tre våningar kan uppföras inom området. Även centrum- och vårdverksamhet kan möjliggöras. Sammantaget bedöms cirka 100 bostäder kunna uppföras inom planområdet. Parkeringsplats löses inom kvartersmark. Delar av Klevevägen ingår i detaljplanen och planläggs som allmän platsmark, gata. Kyrkebackens strandzon i östra delen av planområdet planläggs som allmän platsmark, park.

PLANDATA

Lägesbestämning

Planområdet är beläget i centrala Ytterby och ligger 200 meter öster om Torsbyvägen. Östra delen av planområdet angränsar till Kyrkebacken och jordbruksmark. Västra delen av planområdet angränsar till Ytterbyhemmet (en form av vårdhem), tandvårdsklinik, natur samt en parkeringsplats.

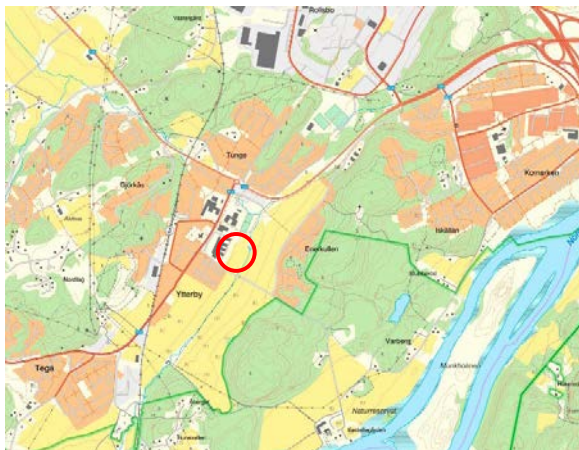
Kommunövergripande bild med planområdets lokalisering markerat rött

Areal

Planområdet har en yta på cirka 3,0 hektar.

Markägoförhållanden

Fastigheten Kastellegården 1:380 ägs av Kungälv kommun helägda bolag Bokab och fastigheten Katedern 1 ägs av kommunen. Angränsade mark till planområdet är kommunal- respektive statlig mark. Fullständig förteckning över fastighetsägare och rättighetshavare inom och intill planområdet framgår av den fastighetsförteckning som hör till detaljplanen.

Ortsövergripande bild med planområdet markerat rött

Planområde markerat med streckad rött

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Kommunala beslut

Kommunstyrelsen, 2021-04-17, fattade beslut om att påbörja byggherredriven planprocess med Bokab AB.

Översiktsplan

Översiktsplanen för Kungälv kommun, antagen av Kommunfullmäktige 2012-01-19, anger möjlig förtätning eller omvandlingsområde samt befintligt centrumområde inom planområdet.

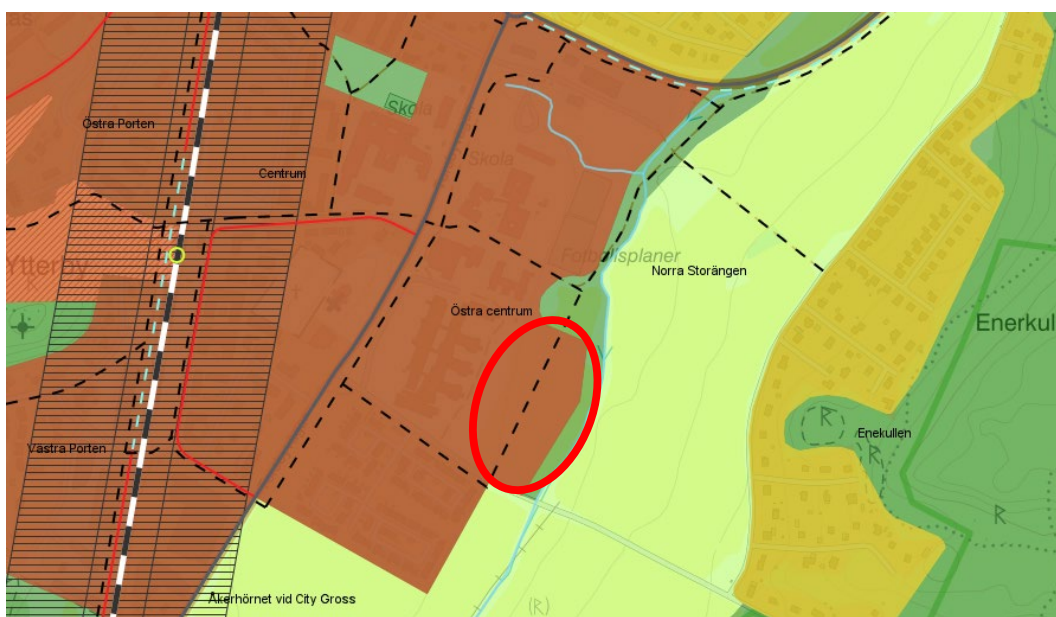
Enligt översiktsplanen ska nya områden främst tillkomma i direkt anslutning till befintlig bebyggelse och i så stor utsträckning som möjligt ska befintlig infrastruktur utnyttjas. I centrala Ytterby eftersträvas en bebyggelseutveckling med sammanhållen bebyggelse och korta avstånd. Ytterby bör i första hand växa genom kompletterande bebyggelse i de centrala delarna. Framförallt i de stationsnära lägena bör en hög bebyggelsestäthet eftersträvas.

Översiktsplanen anger att planområdet ligger inom Tätortsavgränsningen av serviceort Kungälv, Ytterby och Kareby. För västra delen av planområdet, anges i översiktsplanen pågående markanvändning centrumområde (röd skrafferad yta i kartutdrag nedan). Hela planområdet ingår i utpekad möjligt förtättnings- eller omvandlingsområde (orange linje på kartutdrag nedan). Aktuellt förslag till detaljplan överensstämmer med översiktsplanen från år 2012.

Översiktsplan, mark- och vattenanvändningskarta för Ytterby. Planområdet markerat med röd ring.

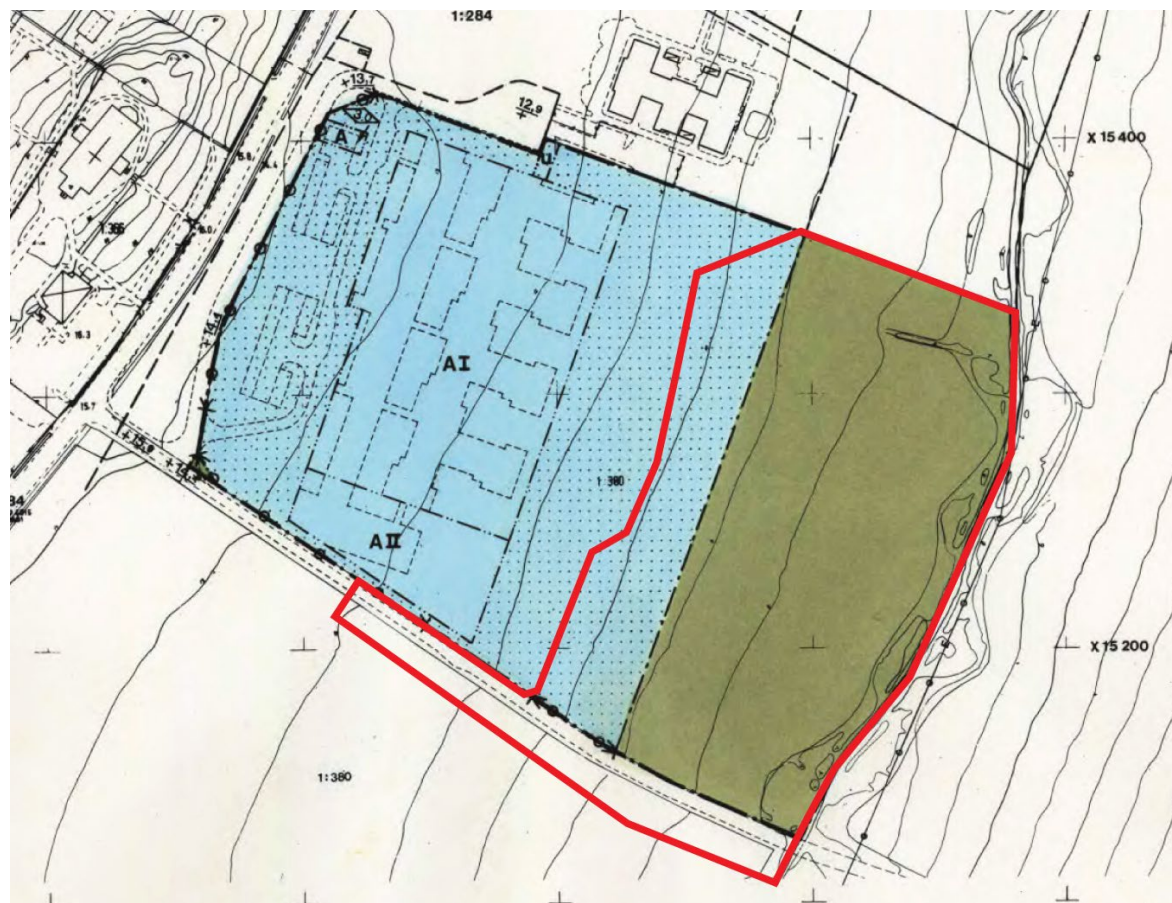
Den fördjupade översiktsplanen för Ytterby, antagen av Kommunfullmäktige 2021-04-15, anger centrumbebyggelse förtätning på större delen av planområdet (brun yta i kartutdrag nedan). Östra delen av planområdet föreslås natur och rekreation / park längs med Kyrkebäcken (grön yta i kartutdrag nedan). Området runtomkring planområdet pekats ut som jordbruksmark (ljusgrön yta i kartutdrag nedan). Den nu aktuella detaljplanen stämmer överens med den fördjupade översiktsplanen.

Fördjupad översiktsplan för Ytterby, mark- och vattenanvändningskarta för Ytterby. Planområdet markerat med röd ring.

Detaljplan, områdesbestämmelser och förordnanden

Planområdet omfattas av *Förslag till utvidgning av stadsplanen för del av Kastellegården 1:380*, akt nummer 199, 1980-03-06 som anger markanvändning park eller plantering samt allmänt ändamål. Östra delen av befintlig detaljplan ersätts av aktuellt planförslag. Planens genomförande tid har gått ut.

Detaljplan Förslag till utvidgning av stadsplanen för del av Kastellegården 1:380. Planområdet markerat med röd form.

Tidigare ställningstaganden

I "Bostadsförsörjningsprogram för Kungälv's kommun 2020-2022" redovisas övergripande strategier för bostadsförsörjningen samt planeringsberedskapen för nya bostäder. Bostadsbyggnationen under perioden ska främst ske inom tätorterna. Bostadsbebyggelse ska ske med hög täthet, fokuserat på attraktivitet i befintliga miljöer eller i anslutning till befintlig infrastruktur så som kollektivtrafik, gång- och cykelstråk, väg och VA. För att bidra till en hållbar utveckling ska kommunen sträva efter att få en blandad bebyggelse och bostäder med olika upplåtelseform i alla kommunens delar.

Kommunfullmäktige har 2017-02-02 fattat beslut om Vision 2040. Visionsdokumentet är det övergripande styrdokumentet i kommunen och ska genomsyra alla kommunens mål och verksamheter samt ge vägledning vid beslut. Visionen är den gemensamma utgångspunkten för hur kommunen ska utvecklas för att vara en attraktiv kommun att bo och verka i.

Energiplanen för Kungälv kommun är antagen av kommunfullmäktige 2010-02-11. Syftet med energiplanen är att åstadkomma en effektiv och resurssnål energi- och transportanvändning som är baserad på förnybara energikällor. Genom att tillämpa de två strategierna; minska den totala energiförbrukningen samt övergå till förnyelsebara energikällor och hållbara transporter tar Kungälv kommunens ansvar för att skapa ett fossilfritt, resurssnålt, energieffektivt och uthålligt samhälle. Åtgärder är bland annat: Fortsatt fjärrvärmeutbyggnad.

Kungälv arbetar för att uppnå K2020:s måluppfyllelse, vilket innebär att 40% av resorna i Göteborgsregionen ska ske kollektivt år 2025.

Grönplanen för Kungälv kommun är antagen i kommunfullmäktige oktober 2006. Det är en handlingsplan för hur kommunen ska planera, bygga och sköta park- och naturmark i tätorterna.

Övergripande mål är att:

- Öka den biologiska mångfalden och utöka antalet biotoper
- Värna om och utveckla platsernas identitet och kulturhistoriska värde
- Underlätta och inspirera till rekreation, naturstudier och aktiviteter i park- och naturmark

Genomförd inventering visar att Ytterby ligger i ett odlingslandskap i en relativt flack terräng. Det omgivande odlingslandskapet är inte tillgängligt för rekreation. Samtliga boende i Ytterby har dock ett grönområde som fungerar som kvarters- eller stadsdelspark eller en skog inom 300 meter från sin bostad. Brister som konstateras är att grönområdena är relativt likformade och har brist på identitet. Barriärerna splittrar upp den gröna strukturen. Förslag på projekt för att förbättra situationen i Ytterby är att utveckla gång- och cykelnätet så att tillgängligheten till landskapet ökar.

Kungälv kommun har en Naturvårds- och friluftslivsplan, som är beslutad av kommunfullmäktige 2005. I planen beskrivs naturen i Kungälv och vilka områden som klassas som skyddsvärda. Planen innehåller också mål och åtgärder för hur kommunen ska skydda naturen och underlätta för friluftslivet. Som en fördjupning till naturvårds- och friluftslivsplanen finns rapporten Närströvsområden i Kungälv-Ytterby, Inventering och åtgärdsplan som bland annat redovisar kvaliteter och funktioner för friluftslivet samt viktiga närströvsområden runt Ytterby tätort. Ytterby är i jämförelse med många tätorter i samma storlek välförsett med bostadsnära natur som dessutom ofta har höga upplevelsevärden. Rapporten är antagen av kommunfullmäktige 2008.

FÖRENLIGHET MED MILJÖBALKEN

Enligt plan- och bygglagen 2 kap ska hänsyn tas både till allmänna och enskilda intressen vid prövningen av lämpligheten av föreslagen planläggning. Bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 och 4 kap miljöbalken ska tillämpas.

Sammantaget bedöms detaljplanen vara förenlig med en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurser enligt 3 kap miljöbalken.

Miljömål

Riksdagen har fastställt 16 övergripande miljömål för Sverige. Målen beskriver de kvaliteter som vår miljö och våra gemensamma natur- och kulturresurser måste ha för att vara ekologiskt hållbara på sikt. Kungälv kommun har arbetat för att bryta ner och lokalt anpassa de nationella

miljömålen. Kommunen har tagit fram rapporten ”Kungälv kommuns lokala miljömål” (reviderad februari 2010). Av de lokalt anpassade miljömålen är följande särskilt angelägna för planförslaget: God bebyggd miljö, Frisk luft, Ett rikt växt- och djurliv, Begränsad klimatpåverkan samt Ett rikt odlingslandskap.

God bebyggd miljö

Miljömålet ”God bebyggd miljö” innebär bland annat att städer, tätorter och annan byggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Översiktsplanen pekar ut vilka områden som är lämpliga att bebygga kopplat till kollektivtrafik, värdefull natur mm. Planförslaget är lokaliserat i utkanten av en befintlig tätort med tillgång till kollektivtrafik, natur och service.

Frisk luft

Miljömålet ”frisk luft” har ambitionen att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Planområdet bedöms ha fortsatt tillgång till frisk luft eftersom det är placerat i utkanten av Ytterby vid det öppna jordbrukslandskapet. Ambitionen är att bebyggelsen i planområdet placeras på sådant sätt instängda utrymmen undviks och att det finns ett bra luftflöde genom planområdet. Därutöver kommer andelen trafik i och runtomkring planområdet vara förhållandevis låg vilket minimerar risken för luftföroreningar som kan påverka människors hälsa negativt.

Ett rikt växt- och djurliv

Många växt- och djurarter är beroende av att vattendragen skyddas från alltför stor exploatering. Näringsämnesläckage och miljögifter från t.ex. vägavrinning försämrar livsmiljöerna i dessa känsliga ekosystem. I Kungälv finns 12 vattendrag som av länsstyrelsen klassats som regionalt fiskeintresse. Kommunen har under flera år arbetat för att förbättra statusen i dessa, fiskvårdsåtgärder har bland annat genomförts i Kyrkebäcken. För att bäcken ska vara lämplig som livsmiljö för öring är det viktigt att vattendraget beskuggas, att tillräckligt med lekbottnar finns och att eventuella vandringshinder tas bort och att nya inte tillskapas. Planområdet ska anslutas till det kommunala VA-nätet och dagvattenhanteringen ska ske så att ingen negativ påverkan uppkommer på recipient.

Begränsad klimatpåverkan, frisk luft

Målet ”Begränsad klimatpåverkan” innebär bland annat att halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Kommunens val när det gäller lokalisering av nya bostäder och verksamheter identifieras som en viktig faktor för att begränsa framtida utsläpp i ett större sammanhang. Det är god resurshushållning att omvandla planområdet och nyttja det för bostäder och verksamheter även om exploateringen innebär en viss lokal påverkan. Området har ett läge med god kollektivtrafik och väl utbyggd service samt infrastruktur.

Ett rikt odlingslandskap

Målet ”Ett rikt odlingslandskap” innebär bland annat att exploateringen av jordbruksmark ska begränsas samt förvaltas på ett långsiktigt hållbart sätt. Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks. Planområdet är sedan tidigare utpekad som strategiskt utbyggnadsområde för nya bostäder och ligger dessutom inom tätortavgränsningen för Ytterby. En förtätning med närhet till service och kollektivtrafik bedöms

som eftersträvanvärt och ger möjlighet till att leva mer hållbart genom att exempelvis välja gång, cykel och kollektiva trafikslag.

Aktuellt planförslag har redovisat i relation till de lokala miljömålen och bedöms stämma överens med dessa.

Undersökning av betydande miljöpåverkan

Alla planer som upprättas av kommunen ska i ett tidigt skede i processen behovsbedömmas enligt Miljöbalkens 6 kap 11§. Behovsbedömningen är den analys som leder fram till ställningstagandet om en miljöbedömning ska genomföras eller inte. Anses planens genomförande kunna leda till betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning enligt Miljöbalken 6 kap 11-13 §§ genomföras och en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) upprättas. I samband med behovsbedömningen ska även länsstyrelsen ges tillfälle att yttra sig över denna.

Kommunen har tagit fram en behovsbedömning och bedömer att detaljplanens genomförande inte medför sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap 11§ Miljöbalken. Förslaget till detaljplan är förenligt med Miljöbalkens 3, 4 och 5 kapitel och planens konsekvenser bedöms kunna hanteras inom ramen för ordinarie planprocess. Beslut om behovsbedömningen togs på delegation av planchefen i samband med beslut om godkännande av samrådshandlingar.

Avvägningar enligt Miljöbalken

Riksintressen (3 kap MB)

Planområdet ligger cirka 300 meter öster om naturreservatet Göta och Nordre älvs dalgång som är skyddat i 3 kap Miljöbalken för riksintresse för naturvård samt riksintresse för friluftsliv. Planförslaget bedöms vara förenligt med de grundläggande hushållningsbestämmelserna i 3 kap MB.

Cirka 400 meter sydväst och cirka 1,5 km sydost om planområdet finns de två kulturmiljöerna Kastellegården-Ragnhildsholmen m.m. som är riksintresse för kulturmiljövård. Kulturmiljöerna beskrivs att det var en central plats under järnåldern och äldre medeltid samt att det finns gravfält, stadslämningar och borgen på denna plats.

I centrala Ytterby går Bohusbanan som är riksintresse för järnväg enligt Miljöbalken 3 kapitlet, 6 §.

Riksintressen (4 kap MB)

Planläggningen bedöms inte påverka eller beröra område som omfattas av särskilda hushållningsbestämmelser enligt 4 kap miljöbalken.

Miljö kvalitetsnormer (5 kap MB)

Miljö kvalitetsnormer (MKN) är föreskrifter i miljöbalken om en lägsta miljö kvalitet för mark, vatten, luft eller miljön i övrigt inom ett geografiskt område. Miljö kvalitetsnormerna omfattar bland annat föroreningar i utomhusluft, olika parametrar i fisk- och musselvatten samt omgivningsbuller.

Vattenförekomst

Kyrkebäcken, som gränsar till planområdet i sydost, mynnar i vattendraget Nordre Älv. Nordre Älv omfattas av miljö kvalitetsnormer för ytvatten. Enligt den senaste klassningen är den

ekologiska statusen för vattenområdet måttlig, då älvens vattennivåer regleras på ett sätt som påverkar den ekologiska statusen negativt. Ambitionerna är att miljökvalitetsnormen god ekologisk status ska uppnås till 2033. Den kemiska statusen är klassad till ”Uppnår ej god”. Nordre älv är ett Natura 2000 område enligt habitat- och fågeldirektivet. Bottenfaunan klassas som måttlig med en indikation på övergödningspåverkan men bedömningen är osäker.

Efter att föreslagna reningssystem implementerats hamnar alla föroreningskoncentrationer under riktvärdet för Kungälv kommun och detaljplanens genomförande bedöms inte försvåra möjligheterna att uppnå miljökonsekvensnormer (MKN).

Föroreningar i utomhusluft

Det finns idag inga indikationer på att gällande miljökvalitetsnormer överskrids eller riskerar att överskridas inom områden som kan komma att beröras eller påverkas av aktuell planläggning.

Natura 2000

Planläggningen berör inget Natura 2000-område, men recipient för dagvatten från planområdet är Nordre älv, som utgör Natura 2000-område. Älvdalgången och älven utgör ett betydelsefullt område för fågellivet, såväl för häckande, rastande som övervintrande arter. Cirka 400 meter sydost om planområdet ligger Göta älv-Nordre älvs dalgång som berörs av riksintresse Natura 2000 (fågeldirektivet).

Naturreseptat (7 kap 4-8 § MB) / Kulturreseptat (7 kap 9 § MB)

Planområdet ligger i direkt anslutning till Kastellegårdens byggnadsminne. Cirka 300 meter öster om planområdet ligger naturreseptatet Göta och Nordre älvs dalgång.

Biotopskydd (7 kap 11 § MB)

Planområdet berörs inte av något generellt biotop- eller nyckelbiotopskydd. Detta trots att planområdet berör jordbruksmark.

Djur- och växtskyddsområde (7 kap 12 § MB)

Planområdet samt hela Ytterby omfattas av värdeetrakt, Skog och Skyddsvärda träd enligt Länsstyrelsen. Värdeetrakten skog omfattar södra Göta älvs dalgång med omgivande fjällar samt värdeetrakt för skyddsvärda träd inkluderar särskilt skyddsvärda lövträd. Vidare berörs planområdet inte av något särskilt skyddsområde för djur.

Strandskydd (7 kap 13-18 § MB)

Kyrkebäcken omfattas inte av strandskyddsbestämmelser.

Vattenverksamhet (11 kap MB)

Kyrkebäcken i östra delen av planområdet ingår i markavvattningsföretag (Castellegården mfl TF 1928, akt nummer O-E1a-0101). Markavvattningsföretaget tillkom i syfte att torrlägga omkringliggande marker för att kunna bedriva jordbruk på dessa. Markavvattningsföretag kan ses som blå korridorer, vilka är översvämningskänsliga områden då de ofta är före detta våtmarker i lågpunkter i landskapet. Om dagvatten tillförs ett markavvattningsföretag kan

vattenförhållandena förändras så kraftigt att det kan finnas anledning att ompröva markavvattningsföretaget. Omprövning görs som ansökningsmål till miljödomstolen.

Kungälv's kommun planerar att avveckla markavvattningsföretaget. Kommunen kommer vid en avveckling att ta ansvar för framtida skötsel och underhåll så att avvattningen fungerar längs hela dikessträckan. Kommunen har skickat in en ansökan där man ansökt om upphävning. Ingen negativ påverkan på nedströms liggande markavvattningsföretag bedöms uppkomma.

Bortledning av grundvatten

Om det finns behov för stabiliseringsåtgärder, som exempelvis pålning, så kan bortledning av grundvatten vid anläggnings- och/eller driftsskedet bli aktuellt. Åtgärder som kan innebära bortledning av grundvatten innebär en vattenverksamhet som regleras i 11 kap miljöbalken. Bortledning av grundvatten är tillståndspliktig om det inte är uppenbart att vare sig allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Det är verksamhetsutövarens ansvar att göra denna bedömning. I det fall åtgärden bedöms vara tillståndspliktig ska samråd utföras i tidigt skede med Länsstyrelsen.

Jordbruksmark

Planförslaget innebär ianspråktagande av jordbruksmark. Enligt Miljöbalken (3 kap 4§) får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Planområdet omfattas av *Förslag till utvidgning av stadsplanen för del av Kastellegården 1:380*, akt nummer 199, 1980-03-06 som anger markanvändning park eller plantering samt allmänt ändamål. Detta innebär att planområdet är planlagt sedan tidigare och ianspråktagande av jordbruksmarken har prövats i tidigare planprocess. Detta förhållande beskrivs även i MOD P6258-20

Göteborgsregionen (GR)

Göteborgsregionen har beslutat om en gemensam strukturbild som innehåller överenskommelser för regionala strukturen är långsiktigt hållbar. Målet med strukturbilden är att medlemskommunerna, inklusive Kungälv's kommun tar sitt ansvar lokalt genom att utgå från styrdokumentet i sin planering. Enligt strukturbilden är ambitionen att regionen ska växa på ett hållbart sätt, där nya bostäder ska präglas av mångfald, tillgänglighet samt placeras i närhet till kollektivtrafik och samhällsservice.

Planområdet planeras i anslutning till Ytterby tätort i ett stationsnära läge med gångavstånd till service, Ytterby station, cykelstråk samt närliggande befintlig bebyggelse och kollektivtrafik. Föreslagen bebyggelse bedöms följa ambitionerna i Göteborgsregionens strukturbild.

Göteborgsregionens gemensamma strukturbild

Tidigare ställningstaganden

I den kommuntäckande översiktsplanen från år 2012 är aktuellt detaljplaneområde utpekade för möjlig förtätning eller omvandlingsområde samt befintligt centrumområde. Planområdet är även utpekade i fördjupad översiktsplan (FÖP) för Ytterby antagen år 2021 som område för centrumbebyggelse, förtätning samt natur / rekreation / park

längs med Kyrkebäcken. Planområdet bedöms överensstämma med såväl den kommuntäckande översiktsplanen från 2012 som med den fördjupade översiktsplanen för Ytterby från 2021.

FÖRUTSÄTTNINGAR & FÖRÄNDRINGAR

Natur

Mark och vegetation

Förutsättningar

Ett naturvårdsutlåtande finns som underlag för planarbetet framtaget av Naturcentrum AB, 2023-06-01, reviderat 2023-10-10. I utlåtandet beskrivs det att planområdet utgörs av igenväxande åkermark med ruderatflora. Det finns inga tydliga landskapselement att ta hänsyn till på åkermarken. Åkermarken bedöms inte ha någon särskild betydelse för biologisk mångfald. Den bedöms i sitt nuvarande tillstånd motsvara övrig värdeklass 5 enligt Svensk standard för naturvärdesbedömning. SS199000:2023.

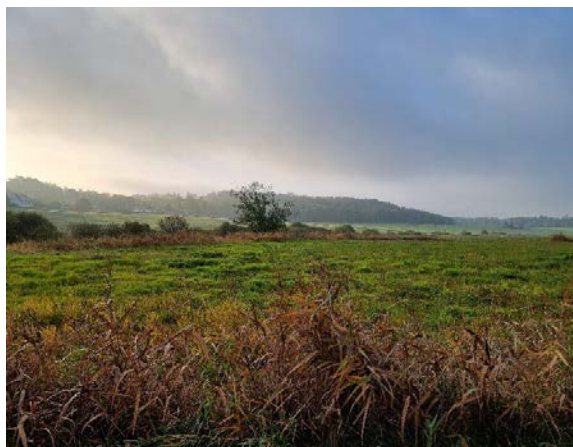
Utmed planområdets östra gräns rinner Kyrkebäcken. Längs med bäcken finns en bård av sly, och buskage. Kyrkebäcken är på platsen negativt påverkat genom uträtning och överfördjupning genom dikning. Kyrkebäcken saknar därför naturliga strandzoner och bedöms därmed inte vara en väsentlig livsmiljö för grod- och kräldjur. Vattendraget bedöms i sitt nuvarande tillstånd motsvara visst naturvärde, naturvärdesklass 4. Lövbuskagen kan utgöra livsmiljö för enstaka vanligt förekommande fåglar. En bäverdamm noterades i vattendraget.

Enligt naturvårdsutlåtandet har Kyrkebäcken ett konstaterat värde för bland annat havsvandrande öring. Under de senaste åren har det också genomförts en par habitatförstärkande åtgärder särskilt riktat mot havsvandrande öring i andra delar av Kyrkebäcken. Bäcken har bedömts ha relativt hög potential att hysa en livskraftig havsöringpopulation om man med åtgärder kan komma till bukt med uttorkningsproblematiken som, likt många andra kustmynnande vattendrag, är stor i Kyrkebäcken. Bäcken bedöms också ha ett värde för ål i och med att det i övre delarna av avrinningsområdet finns flera våtmarker och mindre sjöar som är fina livsmiljöer för ål.

Planområdet angränsar till en detaljplanelagt parkområde i norr. Parkområdet består idag av en öppen gräsyta. Däremot finns det ambitioner i framtiden att omvandla gräsytan till en park med planteringar, sittplatser, bänkar, bord, soptunnor och solskydd för rekreation. Detta medför att de framtida boende i planområdet samt närboende kommer i framtiden ha god tillgång till en bostadsnära rekreation. Väster om planområdet mot Ytterbyhemmet finns en långsmal kulle med sly och träd som utgör en distans mellan Ytterbyhemmet, parkeringsplatsen och planområdet.

Kyrkebäcken. Vy mot norr.

*Träd längs med Kyrkebäcken norr om planområde.
Vy mot sydost.*

Planförslag

I naturvårdsutlåtandet bedöms föreslagen exploatering inte leda till att grod- och kräldjur eller fåglar störs genom buller, mänsklig aktivitet, habitatförstörelse eller på något annat sätt. Grönområdet längs med Kyrkebäcken föreslås bevaras som ett parkområde och vidareutvecklas till ett allmänt parkstråk för gångväg, belysning och skötsel/underhåll av bäcken och dess strandzon. Detta säkerställs med allmän plats, PARK. Majoriteten av befintlig grönska längs med Kyrkebäcken bevaras. Parkstråket längs med bäcken föreslås anläggas med stenmjöl. Plantering av bärande träd och buskar föreslås för att bidra positivt till biologisk mångfald och skuggning av Kyrkebäcken med öringar, samt fungera som buffertzona mellan bäck och gångväg. Exempelvis föreslås även parkbänkar med placering två och två med en jämn fördelning på sträckan. Papperskorgar placeras till varje parkbänksgrupp.

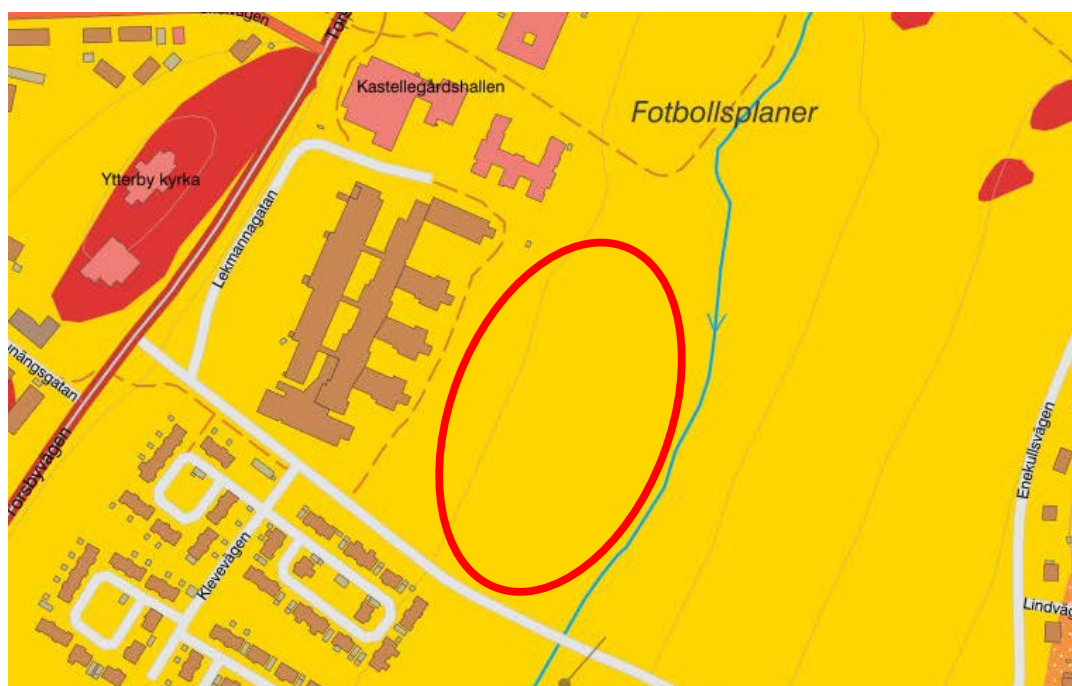
Påverkan på vattendraget Kyrkebäcken bedöms vara begränsad till utsläpp av dagvatten. Den dagvatten- och skyfallsutredning (Norconsult, 2023) som genomförts visar att både mängderna och halterna av de flesta av ämnena minskar, blir oförändrade eller är försumbara och ligger under MKN. De bedöms inte påverka fiskbeståndet eller andra biologiska värden i vattendraget.

Geotekniska förhållanden

Förutsättningar

Som underlag för planarbetet har en geoteknisk utredning genomförts, Bohusgeo AB, 2021-05-03, reviderad 2023-05-23 och sammanfattas nedanför.

Markytans nivå varierar mellan ca +10 i den västra delen och mellan ca +7 i den östra delen. Bäckbotten är på nivån +4.5. Markytans lutning är ca 1:30 inom ängsmarken och lokalt vid Kyrkebäcken ca 1:2-1:3. Kyrkebäcken är i huvudsak bevuxet med vattenväxter och erosionen är liten. Möjligheten till infiltration är dålig då undergrunden utgörs av lera. Risk för bergras eller blocknedfall som kan påverka detaljplaneområdet bedöms inte föreligga. Berg saknas inom området. Jordlagren utgörs av mäktiga lerlager. Leran bedöms vara så tät att marken kan klassas som lågradonmark.

Jordarter 1:25 000 – 1:100 000, 2021, SGU kartvisare. Postglacial lera (gul) och urberg (röd).

Planförslag

Släntstabiliteten bedöms under nuvarande förhållanden vara tillfredsställande och den planerade bebyggelse bedöms kunna utföras utan att stabiliteten blir otillfredsställande.

Planbestämmelsen *belastning₁* anger att ingen ytterligare belastning får påföras marken inom egenskapsområdet. På övriga delar av planområdet skall belastningen av stabilitetsskäl ej överstiga 25 kPa. Detta säkerställs med bestämmelsen *b₂* inom kvarteretsmark och *belastning₂* på allmän plats. Observera att belastningsbegränsningen 25 kPa inte har någon koppling till grundläggning. Vid mer än en våning rekommenderas stödpålning eller kohesionspålning av byggnader. Byggnader i ett plan kan sannolikt grundläggas med platta på mark och kompensationsgrundläggning. Inom parkmarken föreslås ett egenskapsområde där gångbana får uppföras. Egenskapsområdet är nödvändigt för att säkerställa att gångbanan inte placeras närmare än 19 meter från Kyrkbäckens mittfåra på grund av stabilitetsskäl. Inom detta område är det tillåtet att framföra underhållsfördon såsom snöröjning samt göra eventuell höjning av gångbanan. Det är också möjligt att sätta bänkar, soptunnor och plantering av träd och buskar i det tänkta parkstråket längs med bäcken.

Nivåsättningen i området är viktig att hålla på en låg nivå så att belastningar orsakad av fyllningar minimeras ur sättningsynpunkt. Fyllningar kommer att ge upphov till sättningar vilket man skall ta hänsyn till i samband med detaljprojektering.

För att bedöma sättningar för kohesionspålade byggnader bör man undersöka djup till berg vid detaljprojektering. Detta syftar till att se pällängder vid stödpålning eller se att det är bergfritt vid kohesionspålning. Observera att det kan finnas problem med artesiskt vattentryck i samband med sondering.

Förorenad mark

Förutsättningar

Inom planområdet bedöms det vara låg risk för markföroreningar eftersom marken har tidigare använts för jordbruk.

Planförslag

Någon vidare undersökning av marken inom planområdet bedöms inte vara nödvändig.

Sociala aspekter

Förutsättningar

Inom planområdet finns det inga mötesplatser. Planområdet består mestadels av en öppen gräsyta som kan, under exempelvis kvällar och nätter, upplevas otrygg och ödslig eftersom platsen har låg aktivitet. Det är få som passerar under kvälls- och nattetid samt området saknar belysning. Väster om planområdet finns ett vårdboende samt tandläkarmottagning vilket bidrar med mötesplatser, likaväl som boulebanor som angränsar till planområdet i väster. Väster om planområdet ligger Ytterby kyrka med tillhörande församlingshem som samlar olika ålderskategorier. Även norr om planområdet finns förskola och skola som är en viktig mötesplats i Ytterby.

Planförslag

Föreslagen bebyggelse tillskapar nya bostäder vilket kan bidra med ökad trygghet och aktivitet i området. Bostäderna kan även medföra ökat serviceunderlag i tätorten Ytterby. Parkstråket som planeras i östra planområdet tillgängliggör naturen och Kyrkebäcken för invånarna i Ytterby.

I närheten till planområdet finns även naturmiljöer och goda rekreationsmöjligheter vilket bidrar till en god boendemiljö.

Radon

Förutsättningar

Planområdet täcks med mäktiga lager lera. Planområdet bedöms ingå i lågrisk område för radon enligt den övergripande radonkartering som finns för Kungälv kommun.

Planförslag

Inga byggnadstekniska åtgärder bedöms behövas. I så fall hanteras dessa vid startbesked.

Risk för skred/höga vattenstånd

Förutsättningar

Som underlag för planarbetet har en geoteknisk utredning genomförts, Bohusgeo AB, 2021-05-03, rev 2023-05-23. Se sammanfattning i avsnittet Geotekniska förhållanden, ovan. Vattenflödet i Kyrkebäcken fluktuerar och översvämning intill bäckfårornas mötespunkt sydost om planområdet inträffar emellanåt. Det är då de lägre liggande markytorna runt om bäcken som riskerar att översvämmas. Klevevägen söder om planområdet bedöms inte riskeras att översvämmas och har därmed fortsatt god framkomlighet även vid höga vattenstånd. Majoriteten av planområdet lutar

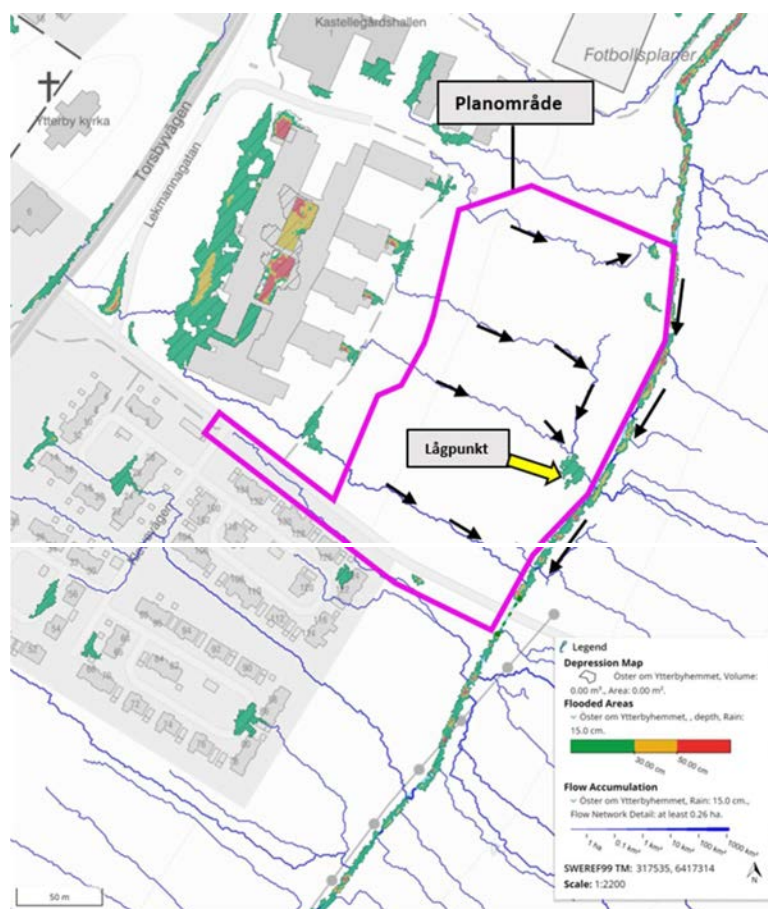
från väster ner mot öster mot Kyrkbäcken, vilket medför att det finns naturliga ytavrinningsvägar och inga naturligt förekommande lågpunkter inom planområdet som riskerar instängda områden.

Planförslag

Diket är i huvudsak bevuxet med vattenväxter och erosionen är liten. Vattenhastigheten i Kyrkbäcken bedöms vara låg och till delar verkar vattnet vara stillastående. Något särskilt erosionskydd rekommenderas inte.

Enligt skyfallskarteringen finns ingen risk för översvämning inom områden för planerad bebyggelse. Vid skyfall och höga flöden i vattendragen kan vattnet stiga och eventuellt översvämma allmän platsmark, PARK, i strandzonen. Risken för översvämning inom kvartersmark, på grund av skyfall eller höga vattenstånd i Kyrkbäcken, bedöms som mycket liten.

Inom ramen för VA-, dagvatten- och skyfallsutredning, Norconsult 2022-10-28, rev 2023-09-29, har en skyfallsanalys gjorts för området. Analysen har gjorts med hjälp av verktyget Scalgo som översiktligt ger information om översvämningrisker. Vid skyfall förutsätts att allt vatten kan rinna undan från planområdet vidare till Kyrkbäcken för att sedan transporteras till Nordre Älv och slutligen Nordre Älvs fjord. Analysen ger en indikation på var vatten ansamlas och har gjorts för ett regn på 150 mm. Kartbilden nedan visar rinnvägar och vattendjup vid ett skyfall för befintlig situation. Lågpunkterna ligger inom allmän plats och kommer därmed inte att bebyggas.

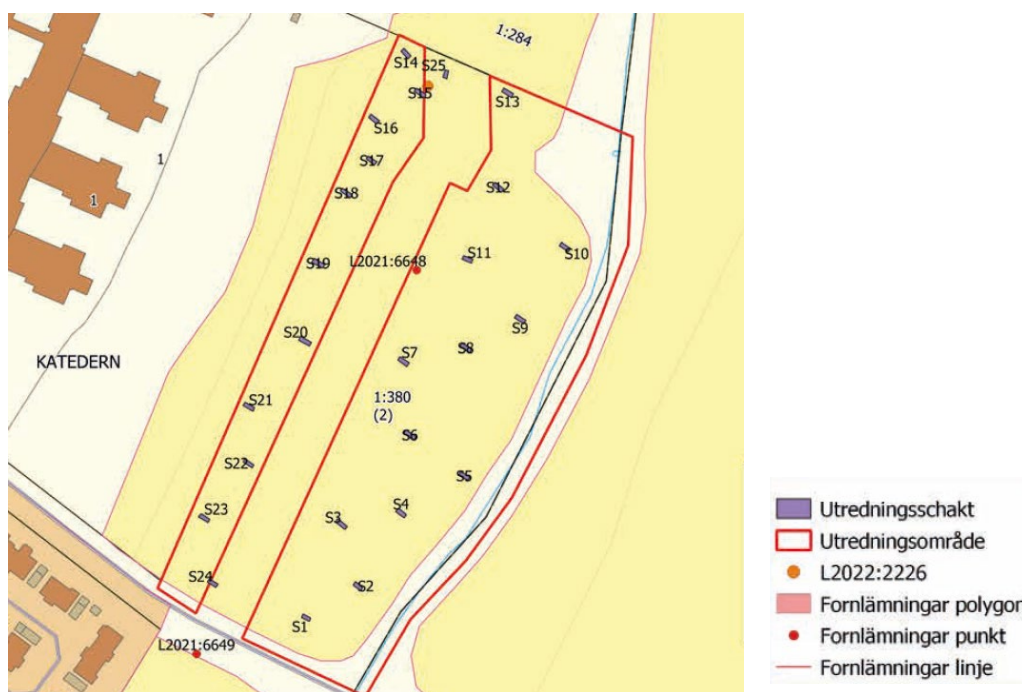

Avrinningsvägar vid extrem nederbörd (Scalgo Live, 2021)

Kulturmiljö & Fornlämningar

Förutsättningar

Inom planområdet och dess närområde finns flera fyndplatser. I samband med projektet för överföringsledning för VA inom Kungälv kommun har en korridor av utredningsytan utretts. Vid utredning av den korridor som löper genom nuvarande utredningsområdets mitt registrerades ett metalldetektorfynd. Fyndet, L2021:6648, består av en knapp i silver/kopparlegering med fågelornamentik, preliminärt daterad till yngre järnålder alternativt tidig medeltid. I anslutning till utredningsområdets södra del finns även ett depåfynd av 18 penningar. Penningarna är utan årtal, och är efterpräglingar av Christian II:s mynt för Gustav Vasa. De är tolkade som knektsolder. Fyndet gjordes i samband med metalldetektorundersökning inom ramen för Kungahällaprojektet vid Göteborgs universitet.

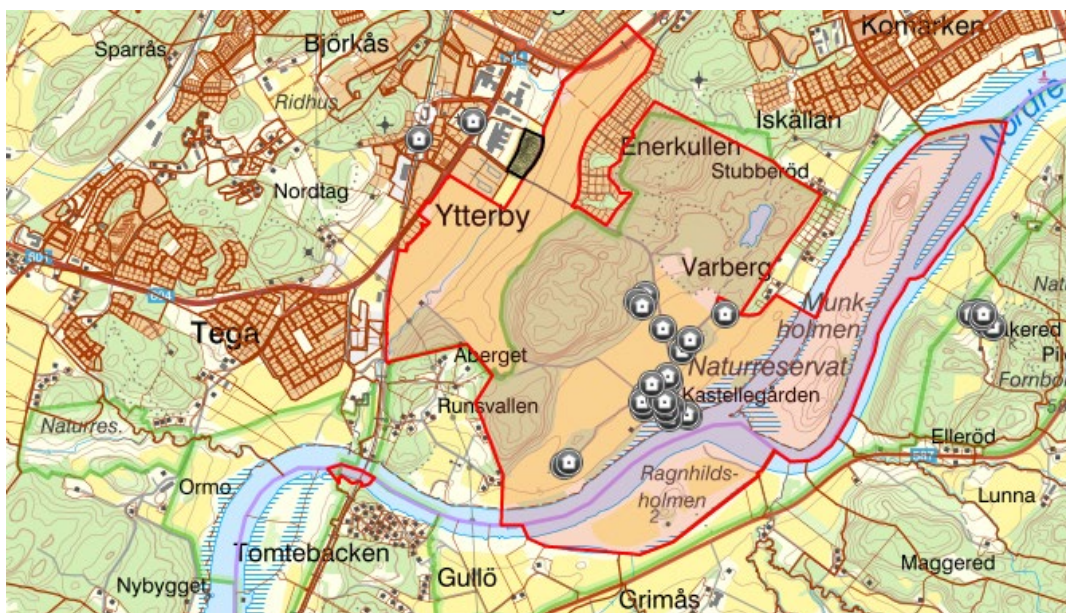

Översiktskarta med utredningsområdet med samtliga sökschakt samt metalldetektorfynd utmärkta.

Planområdet angränsar i öster till det statliga byggnadsminnet Kastellegården 1:1.

Byggnadsminnet omfattar östra Ytterby och sträcker sig sydost över jordbrukslandskapet, Göta och Nordre älvs dalgångars naturreservat och sedan till delar av Nordre älv och Munkholmen. Merparten av bebyggelsen som ingår i byggnadsminnet ligger vid den västra kuststräckan mot älven. Byggnadsminnet omfattar gårdsbebyggelse, ekonomibyggnader samt jordbruksmark.

Vid planområdet består byggnadsminnet av jordbruksmark. Det äldre kartmaterialet visar att marken har anor tillbaka till medeltid, och att den rumsliga fördelningen på 1700-talet mellan inägor och utmark fortfarande är synlig i landskapet genom fördelningen odlad mark och skog.

Bebyggelseregistret (Riksantikvarieämbetet 2023) som visar det statliga byggnadsminnet Kastellegården 1:1 (röd yta). Planområdet markerat med svart yta och svart ram.

Planförslag

Som underlag för planarbetet har en arkeologisk utredning (Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ, 2022) genomförts. Utredningen genomfördes genom att sammanlagt 25 sökschakt drogs inom undersökningsområdet. Sökschaktsgrävningen resulterade inte i fynd av några förhistoriska anläggningar eller föremål. En metalldektivering utfördes också, vilken resulterade i ett mindre material bestående av metallskrot av historisk/recent karaktär, samt ett fragment av beslag i brons eller liknande kopparlegering. Detta registrerades som L2022:2226, fyndplats för övrig kulturhistorisk lämning. Det har inte närmare kunnat gå att fastställa exakt vad föremålet har varit eller göra en närmare datering. Fyndplatsen L2022:2226 är att betrakta som undersökt och borttagen. I övrigt påträffades ingenting av arkeologiskt intresse. Bedömningen är att inga ytterligare antikvariska åtgärder är nödvändiga.

Om fornlämningar påträffas under grävning eller annat arbete, skall arbetet avbrytas och förhållandet omedelbart anmälas till Länsstyrelsen enligt kulturmiljölagen 2 kap. 10 § lagen (1988:950).

Beträffande byggnadsminnet så ligger planområdet strax utanför avgränsningen, närmare bestämt på andra sidan Kyrkebacken. Vattendraget blir en naturlig avgränsning mot den värdefulla miljön på andra sidan bäcken. Föreslagen detaljplan tar avstamp i omkringliggande bebyggelse, vilket bidrar till att planförslaget skapar en självklar förlängning av Ytterby tätort.

Enligt regeringsbeslut (dnr RAÄ-2020-901) så är det framför allt Kastellegårdens kungsgård som utgör grunden i byggnadsminnesförklaringen. Byggnaderna ligger i huvudsak vid Nordre älv utan visuell koppling till planområdet. Byggnadsminnet bedöms därför fortfarande vara intakt utan negativ påverkan från föreslagen detaljplan. Den tillhörande jordbruksmarken är en viktig del av kulturmiljön, dock så bedöms den tillkommande bebyggelsen inte hindra fortsatt jordbruk. Det finns inget tydligt nationellt riktvärde för skyddsavstånd till jordbruk. Mellan föreslagen bebyggelse och jordbruksmark föreslås ett parkområde som är ca 20–25 meter brett. Därutöver finns också en bestämmelse p₁, *Byggnad ska placeras minst 4,5 meter från användningsgräns*. Detta innebär i praktiken att det blir minst 25–30 meter avstånd mellan föreslagen bebyggelse och

jordbruket. Jordbruket bedriver ingen djurhållning och därför påverkas inte planområdet av eventuella allergener.

I både aktuell översiktsplan och fördjupad översiktsplan för Ytterby är planområdet utpekad för möjligt förtätnings- eller omvandlingsområde samt centrumbebyggelse, förtätning. Lämpligheten att exploatera aktuellt planområde framför andra markområden har därför bedömts i tidigare planskeden.

Bebyggelseområden

Bostäder och befintlig bebyggelse

Förutsättningar

Inom planområdet finns det ingen befintlig bebyggelse. Planområdet ligger strax öster om centrala Ytterby samhälle. Väster om planområdet ligger Ytterbyhemmet som är ett vårdboende samt tandvårdscentral i 2 våningar med rött sadeltak. Vårdboendet har en tegelfasad med inslag av liggande träpanel i vitt. Tandvårdcentralen som är relativt nybyggd har en fasad i vit/gul kulör och med en röd ventilationsbyggnad i röd plåt på taket. Sydväst om planområdet ligger radhus i en våning med rött sadeltak och stående träpanel i färgglada färger såsom gult, rött och grönt. Planområdet angränsar i norr till en instängslad skolgård som tillhör förskolan Kastellegården. Förskolan är i en våning och har en stående träpanel.

*Befintlig radhusbebyggelse sydväst om planområde.
Vy mot sydväst.*

*Ytterbyhemmet och tandvårdcentral väster om planområde.
Vy mot väster*

Planförslag

Planförslaget möjliggör uppförandet av bostäder och vård inom planområdet. Även centrumändamål möjliggörs i bottenvåning inom planområdet. Illustrerad utformning (nedanför) visar förslag på bebyggelse. Avsikten är att omvandla området som idag upplevs som en gräsyta utan något specifikt syfte. Utbyggnaden inom planområdet utgör del av en planerad och pågående förtätning och utveckling av Ytterby.

Detaljplanen möjliggör cirka 10 000 m² bostäder samt vård- och centrumverksamhet, vilket innebär cirka 100 bostäder. Största tillåtna byggnadsarea är 40% inom användningsområdet inom fastigheten. Högsta nockhöjd är satt till 16 meter och byggnadshöjd på 10 meter, vilket medger bostadshus i upp till cirka 3 våningar. Största tillåtna takvinkel är 45 grader vilket säkerställs med bestämmelsen o₁. Högsta nockhöjd för komplementbyggnader är 4 meter. Inom kvartersmark

ska föreslagen bebyggelse placeras minst 4,5 meter från användningsgräns, vilket säkerställs med bestämmelsen p₁. Inom kvartersmark kombineras användningsbestämmelser D, vård som ofta betraktas som allmän kvartersmark och B, bostäder, som ofta betraktas som enskild kvartersmark. Dessa användningsbestämmelser kombineras inom kvartersmarken eftersom kommunen har rådighet över marken då det är kommunens bolag som är markägare.

Föreslagen fastighetsgräns för det blivande bostadskvarteret ligger cirka 19 meter från bäcken i norra delen av planområdet och cirka 25 meter från bäcken i södra delen av planområdet. Byggrättens utbredning är anpassad efter föreslagna geotekniska stabilitetsåtgärder utmed bäcken.

Illustrationskarta med förslag på utformning.

Arbetsplatser, övrig bebyggelse

Förutsättningar

Inga arbetsplatser finns inom planområdet. Väster om planområdet ligger Ytterbyhemmet och förskolan Kastellgården som är arbetsplatser belägna i närområdet. Även Ytterby kyrka ligger väster om planområdet.

Planförslag

Planförslaget kan möjliggöra arbetsplatser inom planområdet genom exempelvis vård- eller korttidsboende samt centrumverksamhet.

Service

Förutsättningar

Ingen service finns inom planområdet. Planområdet angränsar i väster till vårdcentral och tandvårdcentral vid Ytterbyhemmet. Närmaste förskola är Kastellegården som ligger strax nordväst om planområdet. Nordväst om förskolan ligger Kastellegårdshallen och Kastellegårdsskolan (årskurs F-3 och 4-6) med fritidshem. Närmaste service finns vid Ytterby station, cirka 500 meter väster om planområdet. Vid Ytterby station finns apotek, bageri samt restaurang. Cirka 500 meter sydväst om planområdet, längs med Torsbyvägen, finns en större matbutik samt återvinningsstation.

Ytterbyhemmet med gångbana. Planområde ligger mellan bården med sly på vänstra sidan av bilden. Vy mot söder.

Förskola Kastellegården nordväst om planområde. Vy mot norr.

Planförslag

Planförslaget möjliggör service i form av centrum- och vårdändamål. Tillkommande bostäder stärker även serviceunderlaget i tätorten.

Tillgänglighet

Förutsättningar

Planområdet har goda förutsättningar för hög tillgänglighet för boende och verksamma inom området på grund av flack terräng samt väl utbyggt gång- och cykelnät som förbinder platsen med omgivande rekreations- och serviceområden. Även promenadavstånd till kollektivtrafik med hög turtäthet bidrar till hög tillgänglighet.

Planförslag

Planförslaget möjliggör tillgängligt vårdboende, centrumverksamhet och flerbostadshus för äldre i ett relativt centralt läge i Ytterby. Föreslagen bebyggelse tillför nya bostäder i form av framför allt mindre och tillgängliga lägenheter. Det skapar möjligheter för äldre att lämna sitt småhus för ett bekvämare boende. Det kan i sin tur medföra flyttkedjor och skapar möjligheter för unga vuxna att flytta hemifrån eller skapa familj utan att lämna Ytterby.

Inom allmän plats PARK är visionen att det ska bli ett sammanhängande grönt stråk längs med Kyrkebäcken. Med ett gångstråk bedöms tillgängligheten därför att öka längs med Kyrkebäcken

vilket anses positivt både för framtida boende i planområdet och nuvarande boende i hela Ytterby.

Landskapsbild, byggnadskultur och gestaltning

Förutsättningar

Planområdet är exponerat mot Klevevägen, där planområdet ger ett relativt ordnat intryck av den öppna gräsytan då den inte används i någon större utsträckning. Mot söder och öster har planområdet ett exponerat läge eftersom det gränsar till Kyrkebäckens dalgång och det öppna jordbrukslandskapet. Dalgången omges av bebyggelse på respektive sida. Kyrkan i centrala Ytterby är ett viktigt landmärke och en väsentlig del av silhuetten av Ytterby. Längs med Kyrkebäcken växer det sly och buskar som utgör en tydlig gräns mellan planområdet och dalgången. I östra planområdet finns ett träd som har ett värde utifrån landskapsbild och naturvärde. Byggnader runtomkring planområdet är främst uppförda i ett plan, förutom Ytterbyhemmet som är 2 våningar högt.

Planförslag

Landskapsbilderna kommer att förändras i samband med föreslagen bebyggelse. De föreslagna byggnaderna kommer vara tre våningar höga vilket är något högre än omkringliggande bebyggelse. Däremot är planområdet beläget på lägre marknivå jämfört med omkringliggande bebyggelse så därför bedöms skillnaden inte bli så påtaglig.

Friytor

Natur, lek & rekreationsområden

Förutsättningar

Inom planområdet finns det en öppen ängsyta vilket kan användas för natur, lek och rekreation. Däremot upplevs ängsytan som oanvänd och ödslig på grund av ovårdad grönska och anses därför inte ha något rekreativt värde.

I närheten av planområdet finns det ytor för natur, lek och rekreation. Funktionella ytor för idrott med exempelvis fotbollsplan finns strax norr om planområdet, i anslutning till Kastellegårdsskolan. Planområdet angränsar i väster till flertalet bouleplaner. Öster om planområdet finns exempelvis Nordre Älvs dalgång och andra rekreationsområden. Väster om Ytterby och planområdet finns även Björkås-, Porten- och Tega naturströvområden.

Planförslag

Planförslaget medför att befintlig ängsyta inom planområdet ersätts med bebyggelse. Ängsytan bedöms ha låga värden vad gäller natur, lek och rekreation samt att den verkar vara outnyttjad. Förutsättningar för lek och rekreation i planområdets närhet är goda. Behovet av friyta invid bostad kan uppfyllas. De föreslagna bostäderna inom kvartersmark angränsar till parkstråket längs med Kyrkebäcken och lättillgängliga ströv- och naturområden i utkanten av Ytterby. Närområdet erbjuder lättillgängliga cykel- och promenadslingor. Planområdet angränsar i norr till ett parkområde som är utpekad i FÖP för Ytterby. I framtiden finns det ambitioner att denna park ska utvecklas vilket skulle skapa god tillgång till parkområde för framtida boende i planområdet. Planområdet ligger också 300 meter väster om Göta och Nordre älvs dalgångars naturreservat.

Gator och trafik

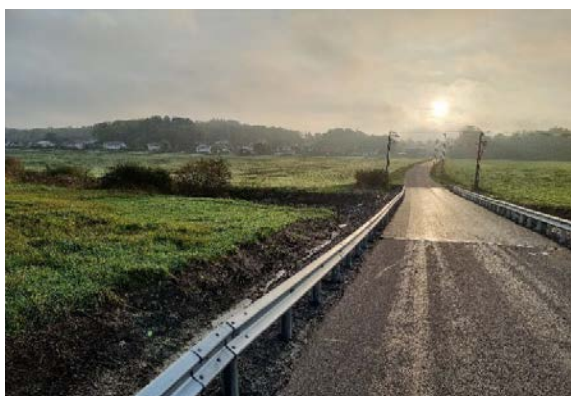
Gatunät, gång-, cykel- och mopedtrafik

Förutsättningar

I planområdets södra del passerar Klevevägen som är den primära anslutningsvägen till och från planområdet. Klevevägen ansluter till den kommunala vägen Torsbyvägen i väster. Den västra delen av Klevevägen, mellan Torsbyvägen och infarten till föreslagen kvartersmark är kommunal. Längre österut är vägen enskild vilket inkluderar gatan inom planområdet. Både på Klevevägen och Torsbyvägen har en högsta tillåtna hastighetsgräns om 50 km/h. Torsbyvägen har beräknad årsdygnstrafik (ÅDT) år 2022 med 12 700 fordon / dygn medan Klevevägen har 800 fordon / dygn. Torsbyvägen går genom Ytterby tätort med flera anslutande vägar till bland annat Kastellegårdsskolan, Ytterbyskolan och Ytterby station. Norr om planområdet ansluter Torsbyvägen till väg 168 i en cirkulationsplats. Väg 168 är en större, statlig väg som går mellan Kungälv och Marstrand.

Lekmannagatan ligger öster om Torsbyvägen och är en kommunal väg som har hastighetsbegränsningen 50 km/h. Bland annat nås Ytterbyhemmet och förskolan Kastellegården via Lekmannagatan.

Gång- och cykelvägnätet i Ytterby är väl utbyggt. Det finns idag gång- och cykelvägar i nära anslutning till planområdet som leder till målpunkter i både Ytterby och Kungälv. Däremot saknas det i nuläget gång- och cykelväg inom och till planområdet. Väster om planområdet finns en trafikseparerad gång- och cykelväg längs en del av Klevevägen som leder vidare till bland annat Ytterby station. Väster om planområdet, längs med Ytterbyhemmet, finns en gång- och cykelväg kombinerad servicegata som går i riktning mot förskolan Kastellegården nordost om planområdet. Norr om planområdet går en gång- och cykelväg som bland annat leder mot Kungälv. Det finns även gång- och cykelväg längs Lekmannagatan. I anslutning till den finns passage över Klevevägen. I anslutning till korsningen Torsbyvägen/Klevevägen finns en gång- och cykelpassage över Torsbyvägen.

*Klevevägen med nyrenoverad bro över Kyrkebäcken.
Vy mot öster.*

Torsbyvägen. Vy mot norr.

Planförslag

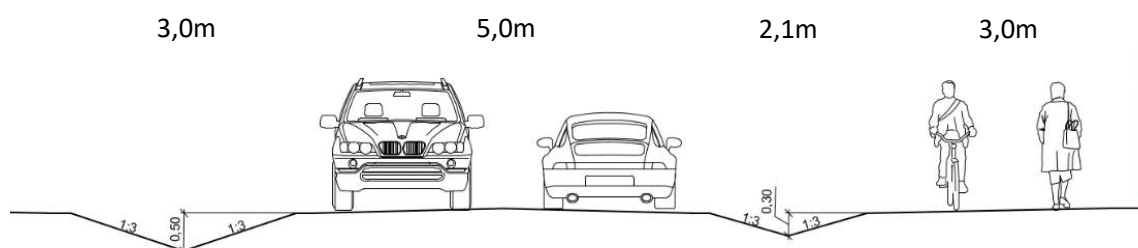
En trafikutredning har tagits fram av Norconsult 2022-12-09. Delar av Klevevägen som ligger inom planområdet föreslås planläggas som allmän plats GATA. Klevevägen föreslås få ändrat huvudmannaskap från enskilt till kommunalt. Kvartersmarkens tillfartsväg ansluter till Klevevägen och leder fram till parkeringsplatser framför och längs med föreslagna flerbostadshus. Inom planområdet föreslås även seniorboende. Seniorboendets innergård

planeras att utformas som ett växthus vilket innebär att servicefordon behöver ha tillgång till boendets norra sida för skötsel av fasad. För att möjliggöra detta föreslås en kombinerad gångväg och serviceväg längs planområdets norra sida. Vägen ansluter till tillfartsvägen i norr. Det bedöms vara en fungerande trafiksituation då antalet servicefordon förväntas vara få. Det finns även en befintlig gångstig mellan planområdet och Ytterbyhemmet i norra delen av planområdet. Ambitionen är att anlägga en gång- och cykelväg på denna plats för ökad tillgänglighet mellan planområdet och servicevägen i väster, samt skapa en tydlig koppling till den framtida parken norr om planområdet. I södra delen av planområdet föreslås även en ytterligare gångväg för att koppla an västerut. Gångvägen och gång- och cykelvägen i västra delen av planområdet kommer även användas som serviceväg vilket underlättar underhåll för kommunens fordon. Föreslagna dragningar är ungefärligt gestaltade i illustrationskartan.

I planområdets östra del föreslås en upplyst gångbana längs med Kyrkebäcken som går i nord-sydlig riktning mot Kastellegårdsskolan och Marstrandsvägen. Enligt den geotekniska utredningen får gångbanan inte placeras närmare än 19 meter från Kyrkbäckens mittfåra på grund av stabilitetsskäl (Bohusgeo, 2023). Möjliga geotekniska lösningar för gång- och cykelvägen behöver studeras vidare i kommande projekteringsstadium. Eftersom gångvägen planeras i anslutning till ett planerat seniorboende är det viktigt att man i kommande planeringsstadium planerar för jämt underlag som fungerar för personer med rullstol, rullator eller liknande. Det är även viktigt att det planeras för god belysning för att öka tryggheten.

I södra delen av planområdet föreslås en gång- och cykelväg på Klevevägens norra sida, med en överfart till södra delen av Klevevägen för att ansluta till befintligt gång- och cykelvägnät. Gång- och cykelbanan sträcker sig fram till de planerade bostäderna i den södra delen av planområdet. Vid infarten till planområdet föreslås även en förhöjning vid in- och utfarten för att minska hastigheterna samt prioritera hållbart resande genom att gående och cyklister har företräde vid upphöjningen. Diken förslås på båda sidor om körbanan. Gång- och cykelvägen säkerställs med bestämmelserna gc-väg₁. Klevevägens föreslagna sektion visas nedanför. De nya gång- och cykelvägarna ska driftas och underhållas enligt kommunens riktlinjer gällande bl.a. snöröjning.

Föreslagen sektion Klevevägen. Vy mot väster.

Korsningen Torsbyvägen/Klevevägen kompletteras med en förhöjning av befintlig gång- och cykelpassage. Detta för att reducera hastigheten i körningen och på så sätt öka trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter men även öka framkomligheten för svängande fordon till och från Klevevägen.

En kapacitetsberäkning har utförts för korsningen Torsbyvägen/Klevevägen för att beräkna hur befintlig trafiksituation påverkas av den tillkommande trafiken från planområdet. Torsbyvägen

beräknas ha en årsdygnstrafik (ÅDT) år 2040 med 15 700 fordon / dygn med tillkommande trafik. Det motsvarar 200 fler fordon / dygn jämfört med utan tillkommande trafik från planområdet. Klevevägen beräknas ha en ÅDT år 2040 med 1 500 fordon / dygn med tillkommande trafik vilket är 500 fordon / dygn mer jämfört med utan tillkommande trafik. Resultatet understiger den rekommenderade maximala belastningsgraden och enligt VGU fungerar därmed korsningen med hänsyn till kapacitet.

Kollektivtrafik

Förutsättningar

Planområdet ligger cirka 600 meter öster om Ytterby station som har avgångar med både buss och tåg. Under rusningstrafik avgår tåg mot både Göteborg och Stenungsund 2 gånger/timme i vardera riktningen. Från Ytterby avgår även tåg mot Uddevalla och Strömstad men med lägre turtäthet. Från stationen avgår flertalet lokala busslinjer mot bland annat Tjuvkil, Kärna, Korseberget och Ullstorp. Flera av busslinjerna kör via Kungälv's resecentrum där det sedan avgår expressbussar mot Göteborg var 5:e minut. Mellan Ytterby och Kungälv avgår totalt ca 5-8 bussar/timme under rusningstid.

Cirka 800 meter norr om planområdet ligger hållplatsen Ytterby vägskäl. Flertalet av busslinjerna från Ytterby station stannar här. Från Ytterby vägskäl avgår även Marstrands express som kör mellan Marstrand och Göteborg via Kungälv.

Planförslag

Planförslaget medför ett ökat resandeunderlag för kollektivtrafiken i Ytterby genom ett tillskott av bostäder i ett läge med närhet till utbyggd kollektivtrafik. Trygga och gena gång- och cykelvägar ifrån planområdet till Ytterby station är en viktig faktor för att människor ska använda sig av kollektivtrafiken. Boende, besökare och verksamma inom planområdet kommer att få goda möjligheter till resande med kollektivtrafik, både lokalt och regionalt. Hållplatsläge vid Ytterby station alternativt Ytterby vägskäl finns i närheten till planområdet, ca inom 600-800 meter från det planerade bostadskvarteret. Planförslaget medför inga förändringar för hållplatsläget för Ytterby station eller Ytterby vägskäl.

Räddningstjänst

Vid behov bedöms räddningstjänsten kunna angöra byggnader genom att köra in på kvartersmark och bostadsgårdar.

Parkering, varumottagning, utfarter

Förutsättningar

Inom planområdet finns ingen parkeringsyta, cykelparkeringar, varumottagning eller utfarter. Väster om planområdet finns en asfalterad parkeringsplats.

Planförslag

Detaljplanen är flexibel och möjliggör både bostäder, centrum och vård i byggnaderna som planeras i planens södra del. Kungälv's kommun har en Parkeringsnorm – del av plan för smart och effektiv parkering (Kungälv's kommun 2019). I bygglovsskedet anger parkeringstalen minsta antal bil- och cykelplatser som fastighetsägaren måste anordna. Parkeringsbehovet för den södra delen har därför beräknats utifrån två olika alternativ. I alternativ 1 antas byggnaden till största del bestå av bostäder men även en mindre andel yta avsedd för serviceändamål. I alternativ 2

antas också den mindre servicen att anläggas men 25% av bostadsytan antas i stället vara ett LSS-boende eller en vårdcentral.

- **Alternativ 1**
Flerbostäder ca 3800 kvm BTA
Mindre verksamhet/service ca 220 kvm BTA
- **Alternativ 2**
Flerbostäder ca 2900 kvm BTA
Vårdanläggning (LSS eller vårdcentral) ca 900 kvm BTA
Mindre verksamhet/service ca 220 kvm BTA

Parkeringsbehovet för den eventuella verksamheten är samma för de båda alternativen och har beräknats utifrån BTA. Eftersom det inte är bestämt vad för typ av verksamhet som planeras har parkeringsbehovet tagits fram för den typ av verksamhet som ger störst parkeringsbehov vilket enligt parkeringsnormen är handel. I tabellerna nedanför redovisas parkeringsbehovet för alternativ 1 och 2.

Alternativ 1	BTA [kvm]	Parkeringsbehov baserat på BTA
Flerbostadshus	3 800	34

Parkeringsbehov för planområdets flerbostadshus enligt Kungälv's kommuns parkeringsnorm (zon B).

Enligt ovanstående beräkningar för alternativ 1 samt exploatörens parkeringsbehov för seniorboendet blir planområdets totala parkeringsbehov 103 parkeringsplatser fördelade enligt följande:

- Seniorboende: 62 parkeringsplatser
- Flerbostadshus: 34 parkeringsplatser
- Verksamhet/service: 7 parkeringsplatser

Alternativ 2	BTA [kvm]	Parkeringsbehov baserat på BTA
Flerbostadshus	2 900	26
Alt. LSS-boende	900	8
Alt. Vårdcentral	900	18

Parkeringsbehov för bostäder och vårdanläggning enligt Kungälv's kommuns parkeringsnorm (zon B).

Parkeringsbehovet för alternativ 2 beräknas utifrån den typ av vårdanläggning som ger störst behov vilket enligt parkeringsnormen innebär vårdcentral. Parkeringsbehovet för seniorboendet och den mindre servicen är samma som i alternativ 1 (62 resp. 7 st).

Enligt ovanstående beräkningar för alternativ 2 samt exploatörens parkeringsbehov för seniorboendet blir planområdets totala parkeringsbehov **113** parkeringsplatser fördelade enligt följande:

- Seniorboende: 62 parkeringsplatser
- Flerbostadshus: 26 parkeringsplatser
- Vårdanläggning (vårdcentral): 18 parkeringsplatser
- Verksamhet/service: 7 parkeringsplatser

Inom planområdet föreslås parkeringsplatser i mitten av planområdet samt längs med infartsvägen (se föreslagen utformning i illustrationskarta). Parkeringsytans placering innebär en kurvig tillfartsväg vilket kan hjälpa till att reducera hastigheten på vägen. Parkeringsytan framför seniorboendet är utformad med en lastplats i väster och möjliggör rundkörning (utan backning) för en sopbil. Vid behov kan större som normallastbil backvända inom området.

I närheten av planområdet, vid Ytterbyhemmet och Kastellegården förskola finns befintliga parkeringsplatser som, om möjligt, bör samutnyttjas med planområdet för att reducera parkeringsbehovet. Exakt hur ett eventuellt samutnyttjande skulle kunna fungera behöver studeras i kommande skeden då det kräver samarbete mellan olika parter. Det är ännu inte heller fastställt vad för typ av bostäder/verksamheter som planeras inom planområdet.

Parkeringsbehovet för cykel har beräknats enligt kommunens parkeringsnorm för både seniorboendet och den södra delen. Parkeringsbehovet för cykel beräknas utifrån zon A då det ger störst parkeringsbehov för cykel. Parkeringsbehovet för den södra delen beräknas utifrån två olika alternativ (A och B) på samma sätt som parkeringsbehovet för bil. Enligt Alternativ A som är baserat på samma scenario som nämns ovanför blir planområdets totala cykelparkeringsbehov 203 parkeringsplatser. I alternativ B blir det totala behovet 198 cykelparkeringsplatser. Både alternativ A och B bedöms kunna inrymmas inom planområdet.

Cykelparkeringar bör ligga i nära anslutning till bostadsentréerna och de ska vara trygga och väderskyddade platser. Cykelparkering ska anordnas för boende på kvartersmark liksom för de verksamheter som planeras.

Störningar och risker

Förutsättningar

Berg i dagen förekommer inte inom planområdet, vilket medför att det finns ingen risk för blocknedfall eller bergras finns inom området.

En trafikbullerutredning har tagits fram av Norconsult (2022-08-30) som underlag för detaljplanen. Planområdet bedöms inte vara bullerutsatt i dagsläget.

Planförslag

Trafikbullerutredningen redovisar att riktvärdet för ekvivalent ljudnivå vid bostadsfasad 60 dBA klaras på avstånd om 5 m eller mer från Klevevägens vägmitt. Då riktvärdet för ekvivalent ljudnivå vid fasad klaras inom hela planområdet kan bostäder placeras och utformas fritt inom planområdet. Beräkningsresultaten visar att riktvärdena för uteplats klaras på avstånd om ca 25 m eller mer från Klevevägens vägmitt om uteplats förläggs mot Klevevägen och inget skärmar bullret. Om uteplats förläggs ”bakom” huset kommer riktvärdena för uteplats klaras på betydligt kortare avstånd då byggnaden i sig kommer fungera som en bullerskärm.

För vård- och centrumlokaler finns inga riktvärden för ljudnivåer utomhus. Då trafiken på Klevevägen kommer alstra relativt lite buller kommer riktvärdena inomhus för vård- och centrumlokaler klaras inom hela planområdet med standardfönster.

Teknisk försörjning

Vatten och spillvatten

Förutsättningar

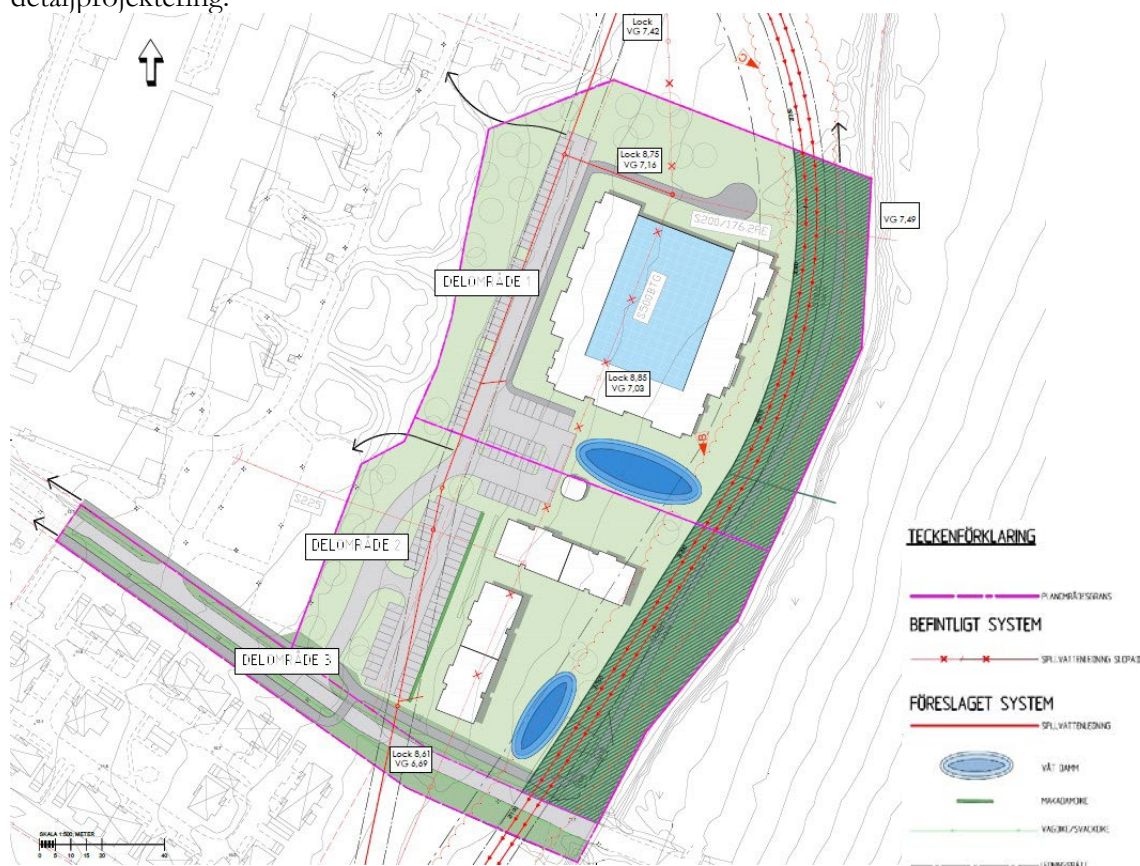
Spillvatten från befintlig bebyggelse i närheten av planområdet avleds via kommunalt ledningsnät för spillvatten till Valnäs avloppspumpstation och vidare till bergtunnel vid Rödbo söder om Nordre Älv. Därifrån avleds spillvattnet i tunnelsystem till Ryaverket i Göteborg.

Norr om planområdet finns ett befintligt vattenförsörjningssystem.

Planförslag

En VA-utredning har genomförts som underlag för planarbetet. Resultatet redovisas i Rapport VA-, dagvatten och skyfallsutredning, Norconsult, 2022-10-28, rev. 2023-06-19. Framtida exploatering är placerad ovan befintliga kommunala spillvattenledningar. I samband med exploatering kommer befintliga spillvattenledningar att läggas om. Ledningssystem för spillvatten föreslås förläggas i planområdets västra del som utifrån byggnadernas placering utformas med självfall i så stor utsträckning som möjligt. Detta säkerställs med bestämmelsen u₁, markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar.

En lämplig anslutningspunkt för framtida vattenförsörjningssystem har identifierats norr om planområdet, i befintlig GC-väg norr om Kastellegårdshallen. Enligt uppgift från Kungälv kommun är kapaciteten i befintligt vattenledningsnät tillräcklig för anslutning av tillkommande bebyggelse, men detta föreslås kontrolleras genom mätning av tryck och flöde inför detaljprojektering.

Föreslagen omplacering av spillvattenledningar för att möjliggöra föreslagen bebyggelse.

Dagvatten, skyfall, översvämning

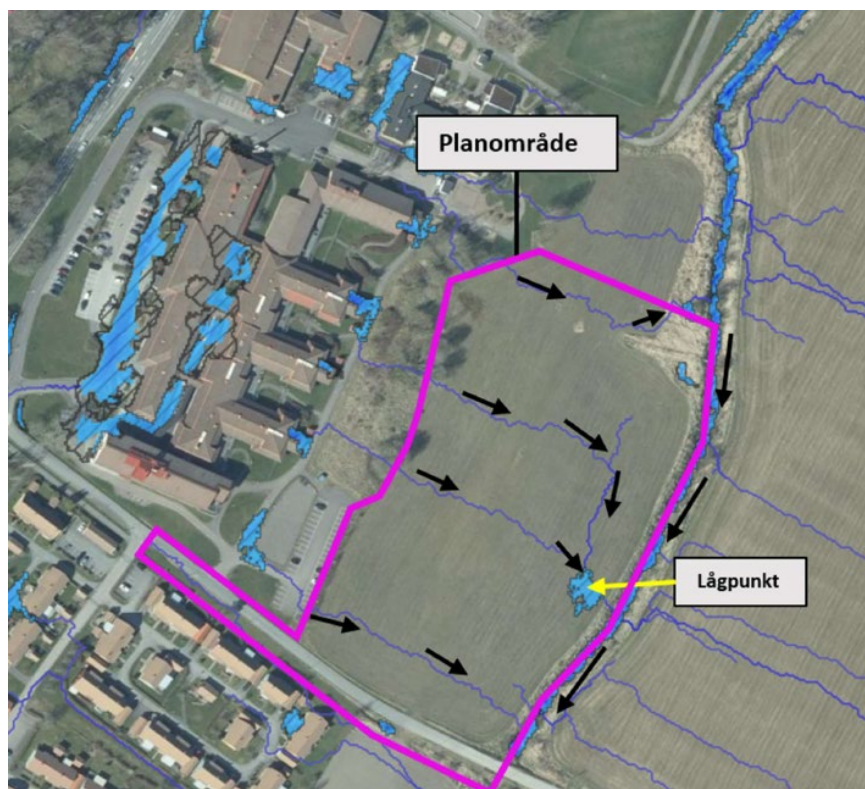
Förutsättningar

En VA-utredning har genomförts som underlag för planarbetet. Resultatet redovisas i Rapport VA-, dagvatten och skyfallsutredning, Norconsult, 2022-10-28, rev. 2023-06-19, rev. 2023-09-29.

Planområdet avvattnas först mot recipienten Kyrkebäcken genom i huvudsak ytlig avledning. Söder om planområdet leds Kyrkebäcken genom en trumma under Klevevägen. Därefter rinner det mot Nordre Älv och slutligen Nordre Älvs fjord. Nämda vatten uppvisar måttlig ekologisk status samt kemisk status är klassad som uppnår ej god. Inga skyddsvärda intressen har uppvisats i området med koppning till VA och dagvatten.

Jordlagren bedöms under vegetationsjordlagret från markytan räknat i huvudsak utgöras av fast ytlager och sedan lera. Möjligheten till infiltration är därför dålig då undergrunden utgörs av lera. Vattnet i området avleds till markavvattningsföretaget Castellegården mfl. TF 1928. Kungälv kommun kommer att ta ett initiativ att avveckla markavvattningsföretaget. Kommunen kommer vid en avveckling att ta ansvar för framtida skötsel och underhåll så att avvattningen fungerar längs hela dikessträckan.

Vattenflödet i Kyrkebäcken fluktuerar och översvämning intill bäckfårornas mötespunkt sydost om planområdet inträffar emellanåt. Det är då de lägre liggande markytorna runt om bäcken som riskerar att översvämmas. Klevevägen söder om planområdet bedöms inte riskeras att översvämmas och har därmed fortsatt god framkomlighet även vid höga vattenstånd. Majoriteten av planområdet lutar från väster ner mot öster, mot Kyrkebäcken vilket medför att det finns naturliga ytavrinningsvägar.

Befintliga rinnvägar inom planområdet och utpekade lågpunkter. Norconsult 2021.

Planförslag

Planförslaget leder till förändrade dagvattenflöden och ett förändrat föroreningsinnehåll i dagvattnet. I framtiden väntas även klimatförändringar leda till förändrade dagvattenflöden, varför det också bör beaktas vid dimensionering av framtida dagvattensystem.

Markanvändningen för den planerade exploateringen skiljer sig betydligt från befintlig situation med större hårdgjorda ytor pga. takytor, vägar och parkering. För att säkerställa att dagvattenflödet från planområdet inte ökar och därmed överbelastar recipient eller skapar översvämningssproblem inom eller nedströms planområdet behöver dagvattnet fördröjas. Den tillåtna avtappningen från planområdet har ansatts till det befintliga dagvattenflödet vid ett 10-årsregn, vilket beslutats i samråd med Kungälv's kommun. Planområdet har delats upp i tre delområden, se bild nedan. Den erforderliga fördröjningsvolymen per område är dimensionerad för att hantera ett framtida 20-årsregn.

Delområde 1-3 för dagvattenhantering, Norconsult 2021.

I de olika delområdena 1–3, se bild ovan, föreslås olika lösningar för att omhänderta dagvattnet. Observera att de olika lösningarna är baserade på illustrationskartan som är ett exempel på hur planområdet kan utformas. Därmed kan fördröjningsvolymen variera beroende på andel hårdgjord yta.

I delområde 1 erfordras en fördröjningsvolym om 177 m^3 , vilket kan uppnås med en våt damm om ca 530 m^2 . Vidare kan även en tank placeras under föreslagen bostadsbebyggelse i norr för att hantera dagvatten från taket som sedan kan användas till bevattning. Med hjälp av en sådan

lösning skulle behovet av fördröjning i dagvattendammen reduceras. I delområde 2 behövs en erforderlig fördröjningsvolym på 80 m³, vilket kan uppnås med ett makadamdike längs parkeringens östra kant. Även en våt damm föreslås i sydost om ca 315 m². Kommunen ser positivt på andra typer av hållbara lösningar gällande dagvattenhantering som kan minska behovet av fördröjning inom planområdet, såsom sedumtak och regnbäddar. Inom kvartersmarken (delområde 1-2) föreslås en fördröjningsvolym om ca 3 m³ /100 m² hårdgjord yta. På så vis uppfylls med marginal föreliggande behov av såväl fördröjning som rening av dagvatten. Detta säkerställs med bestämmelsen b₁. Se även tabell nedanför med erforderlig effektiv fördröjningsvolym för respektive delområde. Ambitionen är att denna bestämmelse säkerställer att dagvatten kan fördröjas inom kvartersmark och minska risken för skador och olyckor.

	Red area [ha]	Utflöde [l/s]	Dimensionerande regntid [min]	Erforderlig fördröjningsvolym [m ³]	Erforderlig fördröjningsvolym [m ³ /100 m ²]
Delområde 1	0,70	26,33	10	177	2,52
Delområde 2	0,33	13,54	10	80	2,42
Delområde 3	0,14	12,44	10	20	1,42

Erforderlig effektiv fördröjningsvolym för delområde 1-3.

Det bedöms inte finnas något behov av att täta botten i de föreslagna dammarna. Jordarten i området är huvudsakligen lera vilket innebär att möjligheten till infiltration är mycket begränsad. Den permanenta nivån i dammen ställer in sig i nivå med bäcken, grundvattnet eller utloppsnivån. Noteras bör att en sänkning av grundvattenytan är anmälningspliktig vattenverksamhet enligt 11 kap. 2 § Miljöbalken.

I delområde 3 erfordras en fördröjningsvolym på 20 m³ vilket uppnås med ett öppet vägdike/svackdike som kan placeras mellan Klevevägen och föreslagna GC-vägen.

Efter exploatering och föreslagen rening ökar föroreningshalterna för PAH och BaP. För övriga analyserade föroreningar beräknas halterna att minska eller förbli oförändrade till följd av detaljplanens genomförande. Efter att föreslagna reningssystem implementerats hamnar alla föroreningskoncentrationer under riktvärdet för Kungälv kommun. I de fall som halterna minskar eller förblir oförändrade sker ingen otillåten försämring av recipientens status och möjligheterna att uppnå MKN äventyras inte. I dagvatten- och skyfallsutredningen redovisas en mer detaljerad bedömning av respektive föroreningshalt innan och efter exploatering.

Att samla upp dagvatten från exempelvis taktytor och nyttja detta vatten som en resurs, exempelvis till bevattning, är något som förordas. Att särskilt takvatten, som är förhållandevis rent, från smutsigare vatten från vägdagvatten som behöver renas i större utsträckning, kan reducera belastningen på föreslagna reningssystem. Inom planområdet föreslås reningssystem såsom våta dammar, makadamdike och svackdike som renar dagvattnet samt reducerar föroreningshalterna. Då rening har varit dimensionerande för planområdet föreslås även ett svackdike som löper från vändzonen längst med lokalgatan och som avleds till dammen inom delområde 1. Svackdikets fördröjningsvolym beräknas till ca 80 m³.

För att inte skapa instängda områden bör höjdsättningen av planområdet ägnas stor omsorg. Området föreslås höjdsättas så att marköversvämning vid 100-årsregn inte skadar byggnader eller att instängda områden och lågpunkter skapas. Utformningen av dagvattensystemet förutsätts följa

Kungälv's kommuns dagvattenplan samt bilagd dagvattenutredning. Detta står som upplysning i plankartan. Lägsta golvnivå föreslås inte understiga 0,5 m över marknivån vid förbindelsepunkt för dagvatten.

Östra delen av planområdet, längs med Kyrkebäcken, planläggs som allmän plats PARK. Det ger kommunen fortsatt rådighet över bäcken och dess närområde samt skapar möjligheten att inom egen fastighet underhålla västra delen av vattenområdet och strandzonen. Avsikten med användningsområde PARK är att skötselnivån ska vara relativt låg inom området samt att allmänheten har fortsatt tillgång till Kyrkebäcken. Vid skyfall och höga flöden i vattendragen kan vattnet stiga och eventuellt översvämma allmän platsmark PARK i strandzonen. Risken för översvämning inom kvarteretsmark, på grund av skyfall eller höga vattenstånd i Kyrkebäcken, bedöms som liten.

Flödet som belastar befintlig trumma i Kyrkebäcken direkt nedströms planområdet uppgår vid ett 100-årsregn till uppskattningsvis 6 000 l/s. Trummans kapacitet uppgår till omkring 20 000–30 000 l/s. Planområdet utgör därmed ca 3 promille av det totala avrinningsområdet som belastar utloppet. Således bedöms trummas kapacitet med god marginal vara tillräcklig.

Troligtvis kommer utlopp till Kyrkebäcken att behöva förses med erosionskydd, vilket avgörs i samband med detaljprojektering. Detta är beskrivet i plankartan under rubriken upplysning.

Brandvattenförsörjning och släckvatten

Förutsättningar

Enligt (Svenskt Vatten P114, 2020) har bostadshus med högst tre våningar ett dimensionerande släckvattenflöde på 10 l/s. Vissa kritiska driftförhållanden har kort varaktighet, och sannolikheten för att dessa ska inträffa exakt samtidigt som den maximala förbrukningen är därför mycket liten. I samband med brandvattenuttag och andra kortvariga driftförhållanden rekommenderas att den dimensionerande samtida förbrukningen beräknas som maximal timförbrukning under ett dygn med medelstor förbrukning.

Planförslag

Den maximala timförbrukningen under ett medeldygn har beräknats till 0,9 l/s och dimensionerande släckvattenförbrukning blir därmed 10,9 l/s.

Värme

Förutsättningar

Fjärrvärme finns inte utbyggt till eller inom planområdet. Bebyggelse i Ytterby ska i första hand anslutas till fjärrvärmenätet enligt framtagna principer i kommunens energiplan och miljöprogram för bostäder. Kungälv Energi ansvarar för utbyggnad av fjärrvärmenätet.

Planförslag

Fjärrvärmeutbyggnad till planområdet kan bli aktuellt. Uppvärmning avses annars ske med enskilda lösningar.

El

Förutsättningar

Kungälv Energi har en transformatorstation i anslutning till planområdet. Denna ligger söder om

---

Kleevägen vid befintliga radhus.

Planförslag

Kapacitet finns för genomförande av föreslagen utbyggnad inom planområdet. Anslutning sker till befintlig transformatorstation.

Fiber**Förutsättningar**

Kungälv Energi har utbyggt fibernät i Ytterby.

Planförslag

Planområdet planeras att anslutas till fibernätet.

Avfall**Förutsättningar**

Avfallshantering från verksamheter inom planområdet följer gällande föreskrifter inom Kungälv kommun. I östra delen av planområdet finns Ytterby återvinningscentral, ÅVC Ytterby, som är en av kommunens återvinningscentraler.

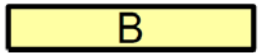
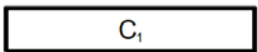
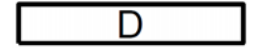
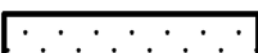
Planförslag

Avfallshantering för fastigheterna ska följa gällande föreskrifter inom Kungälv kommun. Avfallsutrymmen, exempelvis i form av miljöhus, kommer behövas för både bostäder och verksamheter. Sopbilar föreslås nyttja Hollandsgatan vid hämtning av sopkärl. Med ombyggnad av Hollandsgatan, och föreslagen placering av miljöhus och nya byggnader, uppfyller planförslaget de krav och mått som anges i kommunens *"Checklista för avfallshantering vid plan- och bygglovprocesser"*.

Cirka 500 meter sydväst om planområdet, längs med Torsbyvägen, finns en återvinningsstation.

UTFORMNING OCH BESTÄMMELSER

Bestämmelser i plankartan reglerar och fastställer lämplig användning av markområden. Planbestämmelser ska ha stöd i plan- och bygglagens fjärde kapitel och möjliggöra att detaljplanens syfte kan uppnås. I tabellen nedan beskrivs och motiveras de bestämmelser som förekommer i plankartan.

Beteckning	Beskrivning & Motivering
	Användningen säkrar gata för Klevevägen, gång- och cykelbana, gångväg samt dike.
	Grönområde som är anlagt och kräver skötsel längs med Kyrkebacken samt i nordvästra delen av planområdet. Bestämmelsen säkrar ytor för exempelvis grönska och gång- och cykelbana.
	Användningen motiveras av att syftet med planen är att skapa ett levande bostadskvarter med blandade typer av bostäder.
	Möjliggör kombinationer av olika centrumverksamheter med handel, service, servering, kontor och andra verksamheter som ligger centralt och ska vara lätta att nå. Centrum får endast lokaliseras i bottenvåning.
	Möjliggör kombinationer av olika slags vårdverksamheter både offentlig och privat. Det kan exempelvis inkludera äldrevård, vårdcentral, psykisk vård eller lättare vård och hälsovård såsom sjukgymnastik, kiropraktor, tandvård eller personalhälsovård.
belastning ₁	Bestämmelsen reglerar att ingen ytterligare belastning får påföras marken inom användningsområdet.
belastning ₂	Bestämmelsen reglerar att belastningen inom gångväg i västra delen av parkområdet samt inom nordvästra delen av planområdet av stabilitetsskäl ej skall överstiga 25 kPa.
gc-väg ₁	Bestämmelsen säkerställer att gång- och cykelväg uppförs inom allmän plats GATA samt PARK. Syftet är att skapa en trafikseparerad gång- och cykelväg som ökar trafiksäkerheten och tillgängligheten. Bestämmelsen uppförs längs med parkområdet i norra planområdet samt vid Klevevägen i södra planområdet.
gång ₁	Bestämmelsen säkerställer att gångväg uppförs inom allmän plats PARK. Syftet är att möjliggöra ett gångstråk längs med Kyrkebacken.
	Prickmark innebär att byggnader inte får placeras på marken. Bestämmelsen har satts för att marken ska vara tillgänglig för allmänna underjordiska ledningar och får därför inte förses med byggnad.
ö ₁	Bestämmelsen innebär att huvudbyggnader inte får uppföras. Bestämmelsen tillåter komplementbyggnader uppföras såsom cykelförråd, miljöhus, etc. samt tillåter också skärmtak, solskydd och staket. Bestämmelsen uppförs i västra respektive norra planområdet

Planbeskrivning - Antagandehandling 2023-12-13

	där ambitionen är att skalan på bebyggelsen ska minska mot omgivande befintlig bebyggelse.
h_1	Bestämmelsen reglerar högsta tillåtna nockhöjd på huvudbyggnad. Begränsningar har utformats för att anpassa till ortens landskapsbild.
h_2	Bestämmelsen reglerar högsta tillåtna byggnadshöjd på huvudbyggnad. Begränsningar har utformats för att anpassa till ortens landskapsbild samt säkerställa att endast 3 våningar uppförs inom planområdet.
h_3	Bestämmelsen reglerar högsta tillåtna nockhöjd på komplementbyggnad. Ambitionen är att komplementbyggnaderna minskar i skala i västra/norra planområdet för att skapa en mjuk övergång i höjd till befintlig bebyggelse.
u_1	Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar ger stöd för att senare bilda servitut eller annan rättighet. Markreservatet kombineras med prickmark för att säkerställa att marken inte bebyggs ovanpå ledningen och att underhåll av ledningarna kan genomföras.
p_1	Bestämmelsen reglerar att byggnader ska placeras minst 4,5 meter från användningsgräns för att bebyggelsen inte ska inkräkta för mycket på allmän plats och allmänhetens upplevelse under vistelsen. Bestämmelsen säkerställer också att det är möjligt att underhålla fasader på kvartermark.
m_1	Om bostaden har en eller flera uteplatser ska minst en vara placerad på minst 25 meters avstånd från Klevevägen.
o_1	Bestämmelsen reglerar största tillåtna takvinkel. Detta är med hänsyn till omkringliggande bebyggelse som i regel har sadeltak.
o_2	Bestämmelsen reglerar minsta tillåtna takvinkel för att undvika platta tak. Detta är med hänsyn till omkringliggande bebyggelse som i regel har sadeltak.
b_1	Bestämmelsen reglerar att dagvatten ska fördröjas 3 m ³ per 100 m ² hårdgjord yta inom användningsområdet. Syftet är att säkerställa att kvartermarkens dagvatten fördröjs samt minska risken för skador och olyckor.
b_2	Bestämmelsen reglerar att belastningen inom planområdet skall av stabilitetsskäl ej överstiga 25 kPa på grund av geotekniska skäl.
	Bestämmelserna reglerar den största yta som kan bebyggas inom användningsområde inom fastigheten.
	Genomförandetiden är 5 år från den dag planen vinner laga kraft.

KONSEKVENSER AV PLANENS GENOMFÖRANDE

Miljökonsekvenser

När en myndighet eller kommun upprättar eller ändrar en plan eller ett program, som krävs i lag eller annan författning, skall myndigheten eller kommunen göra en miljöbedömning av planen, programmet eller ändringen, om dess genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planen eller programmet så att en hållbar utveckling främjas. Regeringen får meddela föreskrifter om vilka slags planer och program som alltid kan antas medföra en betydande miljöpåverkan samt om undantag från kravet på miljöbedömning. Regeringen får också meddela föreskrifter om samråd i samband med bedömningen av om en plan, ett program eller en ändring kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Lag (2004:606).

Sammanfattningsvis bedöms den föreslagna utbyggnaden vara i god överensstämmelse med såväl nationella som lokala miljömål och bidra till att uppfylla miljömålen.

Avvägning mellan landskapanalysens förespråkande av ett lågt exploateringsstal och översiktsplanens intentioner om ett förtätat samhälle har gjorts. Kommunen har en högt uppsatta bostadsmål och förtätningen är i linje med övriga styrdokument. En hög exploatering motiveras av närhet till stationsområdet och mål om täthet i kommunens serviceorter.

Planområdes består i dagsläget av en öppen ängsmark utan konstaterade naturvärden. Ett genomförande av detaljplanen innebär att jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse. Denna yta är dock planlagd sedan tidigare med annan markanvändning. Andelen hårdgjord yta ökar i förmån för bebyggelse och infrastruktur vilket gör att andelen natur minskar och kan medföra vissa negativa miljökonsekvenser. Majoriteten av Kyrkebäcken planeras att bevaras i befintligt skick vilket gör att befintliga naturvärden längs med bäcken bevaras. Gång- och cykelstråket som planeras väster om Kyrkebäcken kan bidra till viss påverkan på miljökonsekvenser, dock kan det samtidigt bidra till att människor kommer närmare naturen vilket också är ett viktigt pedagogiskt verktyg. Belysningen längs med Kyrkebäcken bör utformas med hänsyn till ljusföroreningar och störning av den naturliga dygnsrytmen för växt- och djurliv.

Fler boende och verksamma inom området innebär påverkan på buller och luft då transporterna ökar. Det finns goda förutsättningar för att använda buss, cykel eller att gå i stället för att använda egen bil.

Sociala konsekvenser

Föreslagen bostadsbebyggelse inom planområdet innebär ett tillskott av flerbostadshus, något som eftersträvas utifrån kommunens översiktsplan och bostadsförsörjningsmål. Detaljplanen möjliggör även vård- och centrumverksamhet vilket kan bidra till utökad service i området. I norra delen av planområdet föreslås även bokonceptet Bovieran som riktar sig till 55+. Genom att möjliggöra bostäder för äldre kan det också bidra till positiva flyttkedjor där äldre flyttar från sina småhus till lägenheter, och barnfamiljer får möjlighet att flytta in i småhus. Bokonceptet Bovieran har inglasade bostadsgårdar med flertalet mötesplatser vilket även kan bidra till integration mellan människor. Däremot är bokonceptet enbart för en äldre åldersgrupp och kan därför exkludera åldersgrupper såsom barn, ungdomar och unga vuxna.

Planområdet kan idag upplevas otryggt och ödsligt under exempelvis kvälls- och nattetid eftersom platsen enbart består av en gräsyta och har inga funktioner som bidrar med liv och

---

rörelse. En utbyggnad i området kan bidra till en positiv upprustning och utökning av Ytterby, ökad aktivitet, trygghet samt knyta ihop bostadsområdena Ytterby och Enkullsvägen. Även det planerade parkstråket i östra delen av planområdet kan upplevas tryggare eftersom bostäder planeras med fönster och uteplatser samt god belysning mot parkstråket. Längs med Klevevägen föreslås även trafikseparerade gång- och cykelvägar vilket ökar trafiksäkerheten längs med gatan.

Ett befolkningstillskott i staden är även positivt eftersom det kan bidra till ett tillräckligt besöks- och kundunderlag för handel och servicefunktioner i närliggande servicepunkter och centrum samt bidra till utökad kollektivtrafik. Läget ger också goda förutsättningar för hållbara transporter, såsom gång-, cykel- och kollektivtrafik genom att det finns befintliga gång och cykelbanor samt utveckling av busshållplats i anslutning till planområdet. Planområdet är beläget ca 4 km från centrala Kungälv och har god tillgång till kollektivtrafik med bussförbindelse in till centrala Kungälv 1-2 gånger i timmen vardagar. Planförslaget medger ökat antal boende i området vilket kan riskera att biltrafiken ökar. Stadsbilden bedöms kunna bibehållas eftersom planen medger en byggnadshöjd i förhållande till befintlig bebyggelse vilket är 1-3 våningar.

Jämställdhet

Planområdet ligger nära centrala Ytterby vilket medför att det finns god tillgång till service på nära avstånd både via gång och cykel. Flertalet bussar går till exempelvis Kungälv vilket också gör att planområdet anses vara tillgängligt. Parkeringsplatser och nära avstånd till entréer möjliggörs vilket kan bidra med hög tillgänglighet för exempelvis äldre och/eller funktionshindrade. I planområdet möjliggörs det användningen vård samt centrum vilket kan bidra med utökad service i närområdet både för befintliga invånare och tillkommande.

Barnperspektiv

Gång- och cykelväg planeras inom parkstråket i östra delen av planområdet, vilket binder samman norra och södra Ytterby. Stråket kan bidra till en trafiksäker miljö för barn och ungdomar samt ökad rörlighet i samhället. Stråket planeras att vara upplyst, vilket också kan bidra med ökad trygghet och användning under kvälls- och nattetid. Inga lekparkar planeras inom planområdet. Gångbanan på Klevevägen planeras att förlängas fram till planområdet, vilket ökar trafiksäkerheten i området.

GENOMFÖRANDEBESKRIVNING

Genomförandedelen har till syfte att redovisa de organisatoriska, fastighetsrättsliga, ekonomiska och tekniska åtgärder som behövs för att åstadkomma ett samordnat och ändamålsenligt genomförande av detaljplanen.

Denna del tar upp principiell ansvarsfördelning och möjligheter till genomförande av detaljplan för Öster om Ytterbyhemmet, Kungälv Kastellegården 1:380 m fl.

Organisatoriska frågor

Preliminär tidplan

Planarbetet handläggs med standardförfarande i enlighet med Plan- och bygglagens (SFS 2010:900) 5 kap 6§.

För planen gäller följande tidplan:

- Plansamråd, 1:a kvartalet 2023
- Granskning, 2:e kvartalet 2023
- Antagande av kommunfullmäktige, 4:a kvartalet 2023

Genomförandeavtal är undertecknat mellan berörda parter.

Genomförandetid

Planens genomförandetid är 5 år från den dag planen vinner laga kraft. Vald genomförandetid ger en skäligen tid för utbyggnad av planområdet.

Under genomförandetiden har fastighetsägaren en lagstadgad rätt att bygga i enlighet med planen och detaljplanen får inte ändras utan att synnerliga skäl föreligger. Efter genomförandetidens slut fortsätter planen att gälla tills kommunen tar fram ny plan eller ändrar gällande plan.

Fastighetsägaren äger efter genomförandetidens slut ingen rätt till ersättning för förlorade rättigheter som fanns i den ursprungliga planen.

Huvudmannaskap

Detaljplanen har kommunalt huvudmannaskap.

Huvudmannaskap innebär ett ansvar för utbyggnad, drift och underhåll av allmänna platser. Med kommunalt huvudmannaskap har kommunen en rättighet, men även en skyldighet att lösa in allmän platsmark som ligger inom privatägda fastigheter. Huvudmannaskap innebär även att kommunen före genomförandetidens utgång ska ha upplåtit de allmänna platserna till allmänt nyttjande. All mark som ingår i allmän plats ska regleras till angränsande kommunal fastighet.

Berörda fastigheter framgår under rubriken fastighetsrättsliga konsekvenser.

Kvartersindelning

Detaljplanen möjliggör avstyckning för bostäder, centrumändamål (endast i bottenvåning) och vård. Kvartersmarken kan komma att delas upp i flera fastigheter. Detaljplanen anger att den största byggnadsarean inom användningsområdet inom fastigheten får vara 40 %.

Tillgänglighet under produktionstiden

Klevevägen är upplåten till Ytterby-Tunge ga:2 och förvaltas av Ytterby vägförening. Vägen ska vara tillgängligt för allmän trafik under produktionstiden.

Ansvar för anläggningar

Allmän plats, kvartersmark och tekniska anläggningar:

Ansvarsfördelningen är sammanfattad i nedanstående tabell:

Anläggning	Beskrivning av planbestämmelse	Genomförandeansvarig	Driftsansvarig
Allmänna platser			
GATA	Gata	Kungälv kommun	Kungälv kommun
PARK	Park	Kungälv kommun	Kungälv kommun
Egenskaps-bestämmelser för allmän plats			
belastning ₁	Ingen ytterligare belastning får påföras marken	Kungälv kommun	Kungälv kommun
belastning ₂	Belastningen inom planområdet skall av stabilitetsskäl ej överstiga 25 kPa	Kungälv kommun	Kungälv kommun
gc-väg ₁	Gång- och cykelväg	Kungälv kommun	Kungälv kommun
gång ₁	Gångväg	Kungälv kommun	Kungälv kommun
Kvartersmark			
B	Bostäder	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare
C ₁	Centrumändamål endast i bottenvåning	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare
D	Vård	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare
Egenskapsbestämmelser för kvartersmark			
u ₁	Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar	Ledningshavare	Ledningshavare
b ₁	Dagvatten ska fördröjas 3 m ³ / 100 m ² hårdgjord yta	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare
b ₂	Belastningen inom planområdet skall av stabilitetsskäl ej överstiga 25 kPa.	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare	Fastighetsägare, nyttjanderättshavare

Kommunen är genomförandeansvarig för allmän plats enligt huvudmannaskapet. Hur ansvar för utbyggnad fördelas i samverkansavtalet/exploateringsavtalet.

Avtal och överenskommelser

Plankostnadsavtal

Kommunstyrelsen gav 2019-04-17, förvaltningen i uppdrag att upprätta en byggherredriven detaljplan för Kastellegården 1:380 m.fl.

Kommunen och exploatören har upprättat ett plankostnadsavtal med syfte att reglera ansvars- och kostnadsfördelning i den byggherredrivna processen. Avtalet undertecknades 2021-03-08 och innehåller även en fördelning av kommunens kostnader i form av handläggning, administration och alla övriga kostnader i samband med upprättande av detaljplanen. Kostnaderna ska specificeras i samverkansavtalet.

Samverkansavtal

Ett samverkansavtal (KS2021/2031) är tecknat mellan kommunen och Exploatören. Syftet med detta samverkansavtal är att ange förutsättningar för att upprätta en detaljplan inom Kastellegården 1:380 och del av Katedern 1 samt ange villkor och förutsättningar för fortsatt arbete. Samverkansavtalet syftar även till att klargöra ekonomi, genomförandefrågor och övrigt samarbete. De slutliga förutsättningarna för exploatering och eventuella marköverlåtelse regleras i ett genomförandevalt mellan Kommunen och Exploatören som undertecknas innan detaljplanen antas.

Genomförandevalt

Genomförandevalt ska upprättas mellan kommunen och Exploatören innan detaljplanen tas upp för antagande. Avtalet ska reglera medfinansieringsersättning, ansvar- och kostnadsfördelning för utbyggnad av allmän plats och allmänna VA-ledningar samt övriga genomförandefrågor.

Markförvärv

Inom detaljplanen finns två befintliga fastigheter, Kungälv Kastellegården 1:380 och Katedern 1 som ska exploateras. Exploatören ska upplåta den mark som är utlagd som allmän plats till kommunen, se nedan under ”Fastighetsrättsliga konsekvenser”.

Fastigheten Katedern 1 ägs idag av Kungälvs kommun. Del av denna fastighet planläggs med planbestämmelsen ö₁, kvartersmark för bostäder B, centrumändamål (endast i bottenvåning) C₁ och vård D. Planbestämmelse ö₁ innebär att huvudbyggnad ej får uppföras. En mindre del av fastigheten planläggs för allmän plats PARK i norra delen av planområdet och med egenskapsbestämmelsen gc-väg.

När planen vunnit laga kraft planeras ett markbyte mellan kommunen och Bokab. Den del av Katedern 1 som är utlagd som kvartersmark ska regleras till Kastellegården 1:380 och den del av Kastellegården 1:380 som är utlagd som allmän plats, park ska regleras till den kommunala fastigheten, Kastellegården 1:284.

Ansvariga myndigheter/upplysningar

Ansökan om bygglov/marklov

Bygglov samt marklov söks hos Miljö- och byggnadsnämnden i Kungälvs kommun.

Ansökan om lantmäteriförrättning

Ansökan om fastighetsbildning görs hos statliga Lantmäteriet i Göteborg.

Dispenser och tillstånd

Berörd fastighetsägare, tomträttsinnehavare eller nyttjanderättshavare ansöker om och bekostar samtliga erforderliga tillstånd (t ex bygglov, tillstånd enligt miljöbalken mm) som erfordras för verksamhet och/eller för åtgärder inom detaljplanen. Respektive tillståndsmyndighet tar ut en avgift enligt taxa för att behandla tillståndsansökan.

Fastighetsrättsliga frågor

Markägare

Fastigheten Kastellegården 1:380 ägs av Bohusläns Kommunala Exploateringsbolag (nedan BOKAB) som avser exploatera den del fastigheten som ligger inom detaljplanen. Fastigheten Katedern 1 ägs av Kungälv kommun.

Erforderlig fastighetsbildning

Den del av Katedern 1 som är utlagd som kvartersmark ska regleras till Kastellegården 1:380 och den del av Kastellegården 1:380 som är utlagd som allmän plats, park ska regleras till den kommunala fastigheten, Kastellegården 1:1. I samband med fastighetsregleringen föreslås även att allmän plats inom Katedern 1 regleras till Kastellegården 1:284.

Vidare kan Kastellegården 1:380 komma att avstyckas för att avskilja mark inom detaljplan från mark utom detaljplan. Kvartersmarken kan även komma att delas upp i olika mindre fastigheter.

Gemensamhetsanläggningar

Då det är kommunalt huvudmannaskap i detaljplanen är det endast aktuellt att bilda gemensamhetsanläggning på kvartersmark om så behövs. Gemensamhetsanläggning bör bildas för anläggningar som ska skötas och nyttjas gemensamt. Beroende på om bostadskvarteren i sin tur delas in i flera fastigheter kan även gemensamhetsanläggningar bli erforderliga för att lösa gemensamma nödvändigheter såsom väg och dagvattendamm. Det kan även bli aktuellt att ha ett gemensamt miljöhus för sophantering.

Genom den del i detaljplanen som är utlagd som GATA löper en gemensamhetsanläggning för väg, Kungälv Ytterby-Tunge ga:2, som förvaltas av Ytterby vägförening.

Gemensamhetsanläggningen planeras omprövas så att kommunen övertar huvudmannaskapet och förvaltningen för den del av Klevevägen från där gemensamhetsanläggningen slutar idag fram till korsningen av Kyrkebäcken, ca 120m. Det innebär att vägsträckan kommer införlivas i det kommunala vägnätet. Enligt 40 a § anläggningslagen ska ägaren till den mark som blir av med belastning av en gemensamhetsanläggning betala ersättning till de fastigheter som deltar i gemensamhetsanläggningen om det uppkommer en skada. Gemensamhetsanläggningen Ytterby-Tunge ga:2 bedöms inte skadas av omprövningen. Gemensamhetsanläggningen kommer ha samma funktion som innan omprövningen och förändringen i gemensamhetsanläggningen är så pass liten i förhållande till dess storlek.

Ledningsrätt

Vid omläggning av ledningar till följd av exploateringen ska eventuell ledningsrätt omprövas att gälla ledningens nya läge. De delar av befintliga allmänna ledningsområden som hamnar på kvartersmark till följd av den nya detaljplanen ska säkerställas med ledningsrätt, till förmån för respektive ledningshavare. I detaljplanen säkerställs de genom ett markreservat markerat med u¹.

Genom byggrätten löper idag en ledningsrätt 1482-2018/90.1 med ändamål vatten och avlopp till förmån för Kungälv kommun. För att se till, underhålla och reparera ledningen har ett 8 m brett område upplåtits med ledningen i mitten. Ledningsrätten avses flyttas till i detaljplanen utlagt U-område.

Befintlig ledningsrätt utökas även med en ledning för vatten och avlopp i väst/östlig riktning och vidare in på parkmark. Alternativt skapas en ny ledningsrätt.

Servitut

Servitut kan bli aktuellt beroende på hur kvartersmarken delas in i fastigheter. Bildande av servitut kan ske genom lantmäteriförrättning eller genom avtal med berörda fastighetsägare.

Markavvattningsföretag

Inom planområdet finns ett markavvattningsföretag, Castellegården mfl. TF 1928.

Markavvattningsföretaget tillkom då omkringliggande marker var en jordbruksbygd och det fanns ett behov av att torrlägga båtnadsområdet för ändamålsenlig brukning av marken. Idag ser många områden annorlunda ut och behovet blir då förändrat. Kommunen kommer att ta ansvaret för hela dikesträckan efter en eventuell omprövning/upphävning. Kommunen har skickat in en ansökan där man ansökt om upphävning. I nuläget är ansvarsfördelningen enligt bilden nedan.

Fastighet	Nummer	Fastighetsägare	Andel
Kastellegården	1:1	Staten	12,14 %
Kastellegården	1:22	Kommunen	29,22 %
Kastellegården	1:23	Kommunen	10,23 %
Rollsbo	1:32	Bohusläns kommunala exploateringsaktiebolag (Bokab)	38,44 %
Ytterby-Tunge	1:4	Kommunen	3,23 %
Ytterby-Tunge	1:26	Två privatpersoner	6,74 %
			100 %

Fastigheter som idag bedöms inneha andel i markavvattningsföretaget samt deras bedömda andel listas i tabell.

Detaljplanens genomförande bedöms inte medföra en betydande miljöpåverkan, vilket medför att ingen MKB har upprättats. Utifrån föreslagna åtgärder bedöms i nuläget inte någon negativ påverkan på nedströms liggande markavvattningsföretag uppkomma.

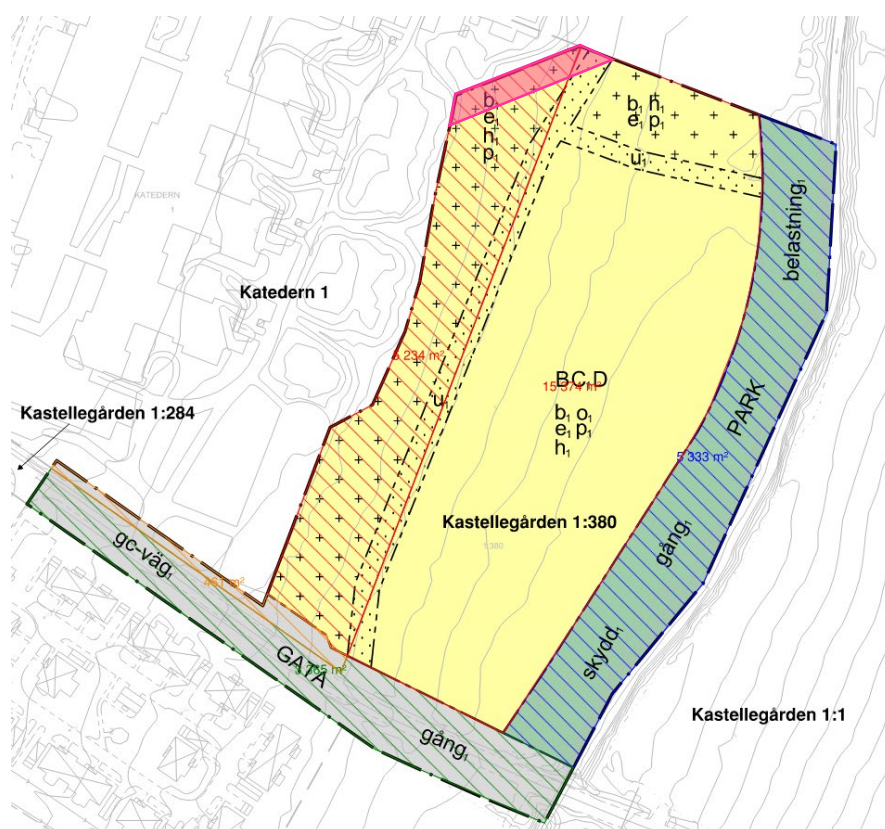
Ansökan om lantmäteriförrättning

Exploatören ansöker om och betalar för de lantmäteriförrättningar som krävs för att genomföra detaljplanen som berör allmän plats samt för de delar som är knutna till fastigheten som de exploaterar.

Fastighetsrättsliga konsekvenser

Se tabell, samt tillhörande karta nedan.

Fastigheter	Erhåller mark	Avstår kvartersmark	Avstår allmän platsmark	Ny fastighet inom kvartersmark
Kastellegården 1:380	ca 4830 m ² 		Park: ca 5333 m ² Gata: ca 3 365 m ² Park: ca 102 m ² 	
Katedern 1	Park: ca 102 m ² 	ca 4830 m ² 	Gata: ca 461 m ² 	
Kastellegården 1:284	Park: ca 5333 m ² Gata: ca 3 365 m ² Gata: ca 461 m ² 			

Ekonomiska frågor

Detaljplaneekonomi

Exploatören inom området betalar samtliga kostnader som berör Kastellegården 1:380 och Katedern 1 och som uppkommer i samband med upprättandet av detaljplanen. Detta regleras i särskilt plankostnadsavtal och ska regleras vidare i samverkansavtal och exploateringsavtal.

Kungälv's kommun, såsom huvudman för allmän plats, kommer få kostnader för iordningställande av allmänna anläggningar inom allmän plats som inte exploatören bekostar då samverkansavtalet och exploateringsavtalet är tecknat.

Ekonomiska konsekvenser för exploatören

Inom planområdet skapas nya byggrätter för bostäder, centrumändamål (endast i bottenvåning) och vård, vilka i sin tur ger intäkter vid försäljning. Exploatören får intäkter för försäljning av mark.

Exploatören får kostnader för utbyggnad inom respektive fastighet utlagd som kvartersmark, anslutningsavgifter (el, tele mm), fastighetsbildning och övriga kostnader. Beroende på hur samverkansavtalet och exploateringsavtalet landar kan exploatören även komma att svara för kostnader för delar av utbyggnad av allmän plats. Vidare kan exploatören även komma att delvis ansvara för utbyggnad av allmänna anläggningar samt VA inom detaljplanen och kommer därmed få kostnader för dessa.

Ekonomiska konsekvenser för övriga

Ledningshavare bekostar erforderlig utbyggnad av sina respektive ledningsnät om inget annat avtalats. Blivande fastighetsägare erlägger en avgift för användningen av den samlade kommunala användningen.

Ledningshavare kan även få kostnader för flytt av ledningar. Kostnadsansvaret för eventuell flytt av underjordiska ledningar är beroende av den rätt som ledningen är belägen i marken med. Kostnadsansvaret för flytt av underjordisk ledning kan även regleras i exploateringsavtal. Kostnader som är förknippade med att tillskapa rätt för (servitut, ledningsrätt, gemensamhetsanläggning och/eller annan nyttjanderätt) anläggning på annans mark bekostas av ägare av anläggningen/ ledningen.

Framtida driftkostnader

Kommunen svarar för drift och underhåll av allmän plats inklusive dess anläggningar såsom gata, park.

Exploatören svarar för drift och underhåll inom kvartersmark inklusive dagvattendammar då de är belägna inom kvartersmark.

Tekniska frågor

Tekniska undersökningar

Under planarbetet har ett antal tekniska utredningar genomförts. Dessa utredningar ingår i planhandlingarna, se ovan.

Vatten och avlopp

Planområdet ligger inom Ytterby och kommunens verksamhetsområde för vatten, dag och avlopp planeras utökas med detaljplanen. Kommunens ledningar för vatten, spillvatten och dagvatten finns i anslutning till planområdet. Bostadsfastigheten/erna planeras att anslutas till kommunens vatten- och avloppsnät.

Inom kvartersmarken är idag ledningsrätt upplåten för vatten och avloppsledningar. Dessa planeras att läggas om för att tillgängliggöra ny byggrätt. Ledningssystemet föreslås förläggas i planområdets västra del, inom föreslaget u-område med självfall i så stor utsträckning som möjligt. Även nya ledningar planeras förläggas i planområdets norra del i väst/östlig riktning. Det nya bostadsområdet planeras anslutas till befintlig anslutningspunkt norr om planområdet, i befintlig GC-väg norr om Kastellegårdshallen.

Kommunen ansvarar för brandvattenförsörjning för tillkommande bebyggelse. Vidare i planarbetet bör det tittas vidare på påkopplingspunkter.

Dagvatten

Planområdet är knappt 3 ha, obebyggt och består, förutom av befintlig väg, av åkermark och sluttar nedåt till Kyrkebäcken. Då andelen hårdgjorda ytor ökar, ökar även kravet på dagvattenhantering.

Planområdet avvattnas först mot recipienten Kyrkebäcken genom i huvudsak ytlig avledning. För att säkerställa att dagvattenflödet från planområdet inte ökar och därmed överbelastar recipient eller skapar översvämningsproblem inom eller nedströms planområdet behöver dagvattnet

---

fördröjas. Området längst i norr ska fördröja 177m³, vilket kan uppnås med en våt damm om ca 530 m². Området i mitten ska fördröja 80 m³, vilket kan uppnås med ett makadamdike längs parkeringens östra kant. Även en våt damm föreslås i sydost om ca 315 m². Området i söder ska fördröja 20 m³ vilket uppnås med ett öppet vägdikey/svackdike som kan placeras mellan Klelevägen och föreslagna GC-vägen.

Gator och allmän plats

Planområdet angränsar till Klelevägen som idag är upplåten till Ytterby vägförening. En infart kommer att skapas från befintlig väg. Beroende på hur kvartersmarken avstyckas kan gemensam väg inom området behövas ut till gemensam utfart.

En gångväg planeras inom parkmarken inom detaljplaneområdet som ansluter till befintlig gc-väg längs Klelevägen. Området ansluter även till befintliga stigar väster om planområdet.

Parkering

Huvudprincipen är att alla anläggningar ska ansvara för att tillräckligt med parkeringsplatser för deras verksamhet finns inom deras fastighet.

Avfall

Avfall ska hanteras inom den egna fastigheten. Där det är lämpligt kan gemensamt miljöhus lösas.

Marksanering

Exploatör ansvarar för erforderlig marksanering om sådan skulle behövas inom den egna fastigheten.

Värme

Inom planområdet ska exploatören verka för att kommande fastighetsägare ansluter sig till fjärrvärmesystemet om Kungälv's energi väljer att etablera fjärrvärme i området.

El-, bredband och teleförsörjning

Planområdet är anslutet till el-, bredband och telenät. Kungälv's energi ansvarar för elnätet inom området.

El-anslutningsavgifter uttages i enlighet med gällande taxa.

MEDVERKANDE TJÄNSTEMÄN & KONSULTER

Planhandlingarna har på uppdrag av Bokab AB upprättats av Norconsult AB, genom uppdragsansvarig Cecilia Sjölin, planarkitekt och handläggare Camilla Estvall, planarkitekt. Genomförandebeskrivning har upprättats av Jennie Gavér, Svefa i samråd med Kungälvskommun.

Underliggande utbyggnadsförslag är framtaget av Bovieran / Balder i samarbete med Liljewall arkitekter.

Detaljplanarbetet har bedrivits inom ramen för byggherredriven planprocess.

Kungälvskommun 2023-12-13

För Samhälle och utveckling

Johan Hellborg
Planarkitekt

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef Planering och myndighet

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Antagandehandling
Ärende: KS2019/0263
2023-12-13

Granskningsutlåtande

Detaljplan för Bostäder

KUNGÄLV KASTELLGÅRDEN 1:380 M.FL., ÖSTER OM YTTERBYHEMMET

I Ytterby, Kungälv kommun

INNEHÅLL

INLEDNING	3
GRANSKNINGENS GENOMFÖRANDE	3
SAMMANFATTNING	3
INKOMNA SYNPUNKTER	4
STATLIGA MYNDIGHETER.....	4
STATLIGA BOLAG	7
REGIONALA ORGAN.....	8
KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR.....	8
ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER.....	9
FÖRÄNDRING AV PLANFÖRSLAGET	14
BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS GRANSKNINGSYTTRANDE	15

INLEDNING

GRANSKNINGENS GENOMFÖRANDE

Förslag till detaljplan för Kungälv Kastellegården 1:380 mfl "Öster om Ytterbyhemmet" har varit utställt på granskning under perioden 26 juni 2023 till 21 augusti 2023. Granskningshandlingar har sänts till berörda kommunala och statliga myndigheter och organ samt till berörda sakägare. Förslaget har även varit tillgängligt för påseende under granskningstiden hos Kundcenter i Stadshuset samt på kommunens hemsida.

Möjlighet att tycka till om planförslaget har även funnits i tidigare skede. Planförslaget var utställt på samråd under perioden 8 februari 2023 till 1 mars 2023. Samrådshandlingar sändes till berörda kommunala och statliga myndigheter och organ samt till berörda sakägare. Förslaget var även tillgängligt för påseende under samrådstiden hos Kundcenter i Stadshuset samt på kommunens hemsida.

I detta granskningsutlåtande redovisas endast de skriftliga synpunkter som inkommit under granskningsperioden, samt kommunens svar på dessa. De skriftliga synpunkter som inkom under samrådet finns redovisade i en samrådsredogörelse där även kommunens svar på inkomna synpunkter redovisas. Samrådsredogörelsen finns tillgänglig på kommunens hemsida.

SAMMANFATTNING

De främsta synpunkterna som kom in under granskning är frågor som är kopplade till vattenkvalitet i Kyrkebäcken och Nordre älv, miljö kvalitetsnormer för vatten, genomförandefrågor, fiskvärden i Kyrkebäcken, enskild och allmän kvartermark, markavvattningsföretag, planbestämmelser i plankartan, risk för översvämning nedströms samt gestaltning av Kyrkebäcken. Detta har lett till att VA-, dagvatten- och skyfallsutredningen har kompletterats efter granskning. Likaså har naturvårdsutlåtandet kompletterats med bedömning om fiskvärden i Kyrkebäcken. Utförlig sammanfattning av ändringar i planhandlingarna finns under rubriken "Förändring av planförslaget" på sida 14.

YTTRANDE FRÅN	UTAN ERINRAN	MED ERINRAN	SYNPUNKT SOM EJ TILLGODOSETTS
1. Länsstyrelsen		X	
2. Lantmäteriet		X	
3. Statens geotekniska institut	X		
4. Polismyndigheten		X	
5. Trafikverket	X		
6. Statens fastighetsverk		X	
7. Postnord	X		
8. Bohusläns museum	X		
9. Miljö- och byggnadsnämnden		X	
10. Naturskyddsföreningen		X	
11. Privatperson 1		X	

INKOMNA SYNPUNKTER

Under granskningstiden har 11 skrivelser inkommit vilka redogörs och kommenteras nedan. Från statliga myndigheter och bolag, regionala organ samt kommunala nämnder, bolag och förvaltningar har 9 skrivelser inkommit. Från sakägare har 0 skrivelser inkommit. Från bostadsrättsinnehavare, hyresgäster och boende har 0 skrivelser inkommit. Från övriga privatpersoner, föreningar med mera har 2 skrivelser inkommit. Vissa skrivelser har sammanfattats medan andra återges i sin helhet, för att se samtliga yttranden i sin helhet hänvisar vi till kommunens ärendenummer KS2019/0263. Länsstyrelsens granskningsyttrande redovisas i sin helhet i Bilaga 1.

STATLIGA MYNDIGHETER

1. LÄNSSTYRELSEN (2023-07-06)

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen bedömer med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap. 10 § PBL och nu kända förhållanden att planen inte kan accepteras och kan därför komma att prövas av Länsstyrelsen om den antas.

Miljökvalitetsnormer för vatten

I uppdaterad dagvattenutredning har slutsatsen dragits att kadmium, nickel, kvicksilver och PAH:er ökar i samband med exploateringen. Länsstyrelsen efterfrågade i sitt samrådsyttrande en tydligare koppling till recipienternas status samt Kyrkebäckens fiskvärden vid bedömningen av om de ökade värdena kunde accepteras. Nuvarande diskussion handlar fortsatt om att Kungälv kommun riktvärden följs. För Nordre älv är till exempel urban markanvändning en utpekad påverkanskälla där PAH:er är utpekade som risk för sänkt status.

Länsstyrelsen vill ännu en gång lyfta att de förändringar som potentiellt kan leda till en negativ påverkan på MKN vatten behöver motiveras kopplat till de vattenförekomster som riskerar att påverkas negativt. Diskussionen ska ske på kvalitetsfaktornivå. Även om det finns osäkerheter i de beräkningar som genomförts eftersöker alltså Länsstyrelsen en diskussion som belyser hur ämnena potentiellt skulle kunna påverka vattenområdena eller om det, på grund av förutsättningarna i recipienterna, inte är ett problem.

Vidare har redovisats att fördröjningen som reserverats genom planbestämmelse är tillräcklig för att täcka fördröjningsbehovet.

Det finns fortsatt motstridigheter i planbeskrivningen gällande markavvattningsföretaget vilka bör ses över.

Synpunkter enligt annan lagstiftning

Artskydd

I samrådet yttrade sig Länsstyrelsen bland annat över vad planhandlingarna behöver innehålla med avseende på skyddade arter. Inte för att Länsstyrelsen såg att det förelåg en tydlig risk att detaljplanen möter hinder av artskyddsbestämmelser, utan för att planhandlingar behöver innehålla tillräckliga uppgifter i dessa avseenden. Är beslutsunderlaget bristfälligt kan det utgöra skäl för en domstol att vid ett eventuellt överklagande inte godta beslutet att anta detaljplanen (se bland annat RÅ 2005 ref. 44, MÖD 2014:4). Kommunen har till granskningshandlingarna bifogat ett naturvårdsutlåtande. Detta ger vid handen att mark- och vattenmiljöerna som berörs av planen inte har någon tydlig funktion för skyddade arter. Länsstyrelsen har inga skäl att ifrågasätta uppgifterna. Med ledning av MÖD P 3304–2022 bedömer

Länsstyrelsen att planhandlingarna innehåller tillräckliga uppgifter om skyddade arter och att inga ytterligare utredningar behövs.

Vattenverksamhet

I uppdaterad dagvattenutredning har skrivits att en sänkning av grundvattenytan är en anmälningspliktig vattenverksamhet. Länsstyrelsen vill informera om att bortledning av grundvatten alltid är tillståndspliktigt hos mark och miljödomstolen om det inte är uppenbart att vare sig enskilda eller allmänna intressen påverkas. Åtgärden kan alltså inte anmälas till Länsstyrelsen. Det erosionsskydd som planeras vid utloppet till Kyrkebäcken ska troligen antingen anmälas till Länsstyrelsen eller ansökas om tillstånd för hos mark- och miljödomstolen beroende på dess storlek samt flödet i Kyrkebäcken.

KOMMENTAR

Dagvattenutredningen har kompletterats utifrån Länsstyrelsens yttrande. Dagvattenutredningen fastslår att framtida beräknade föroreningshalter inte bedöms innebära någon otillåten försämring och äventyrar inte möjligheterna att uppnå MKN för vatten. Detta förtydligas i planbeskrivningen.

Naturvårdsutlåtandet har kompletterats med beskrivning av Kyrkebäckens fiskvärden och huruvida dessa bedöms påverkas av föreslagen exploatering. De halter som har beräknats i utsläpp av dagvatten bedöms inte påverka fiskbeståndet eller andra biologiska värden i vattendraget. Detta förtydligas i planbeskrivningen.

Text om markavvattningsföretag ses över i planbeskrivningen.

Plankartan uppdateras med upplysning om att erosionsskydd vid utloppet till Kyrkebäcken ska anmälas till Länsstyrelsen eller ansökas om tillstånd hos mark- och miljödomstolen. Planbeskrivningen uppdateras med information om detta.

2. LANTMÄTERIET (2023-07-06)

Delar av planen som bör förbättras

Eventuell ersättning för minskning av ga

Gemensamhetsanläggningen Ytterby-Tunge ga:2 behöver som en följd av planförslaget omprövas och minskning av de upplåtta områdena behöver ske. Enligt 40 a § anläggningslagen ska ägaren till den mark som blir av med belastning av en gemensamhetsanläggning betala ersättning till de fastigheter som deltar i gemensamhetsanläggningen om det uppkommer en skada. I planbeskrivningen nämns inget om dessa regler som inte är dispositiva och numera gäller när en gemensamhetsanläggning minskas i omfattning.

Kombination enskild + allmän kvartersmark

Det förekommer i planen en kombination av så kallad allmän kvartersmark (kvartersmark för annat än enskilt bebyggande) och enskild kvartersmark inom planområdet. Användningen D (Vård) betraktas i de flesta fall som allmän kvartersmark och till sådan mark hör inlösenregler. Enligt 6 kap. 13 § PBL har kommunen rätt att lösa sådan mark som ska användas för annat än enskilt bebyggande, om användningen för det avsedda ändamålet inte kan anses säkerställd. Markägaren kan även begära att kommunen löser in sådan mark enligt 14 kap. 14 § PBL. Att kombinera allmän och enskild kvartersmark kan leda till problem, exempelvis kan det bli så att ingen byggnad för det allmänna ändamålet byggs och utan enbart för det enskilda. Inlösenrätten för det allmänna ändamålet finns då fortfarande kvar. I denna situation kan både fastighetsägaren och kommunen begära att kommunen ska lösa in området för det allmänna ändamålet

trots att området är utbyggt för det enskilda ändamålet. Lantmäteriet rekommenderar att kommunen så långt som möjligt skiljer enskild och allmän kvartersmark åt. Ett förslag är att specificera var den allmänna respektive den enskilda användningen gäller så att de hålls åtskilda, till exempel genom att införa 3D-redovisning i plankartan ifall den allmänna kvartersmarken och den enskilda ska gälla för olika plan i byggnaden.

Om förhållanden är sådana att kommunen ändå vill gå vidare med förslaget med kombination av enskild och allmän kvartersmark och gör bedömningen att eventuella problem eller risker med detta är små eller inga, så bör denna bedömning redovisas och motiveras i planbeskrivningen.

Delar av planen som skulle kunna förbättras

Byggnadshöjd bör helst inte användas

I detaljplanen finns en planbestämmelse där begreppet byggnadshöjd används. Lantmäteriet vill tipsa om att Boverket rekommenderar att höjd på byggnadsverk endast i undantagsfall ska regleras med begreppet byggnadshöjd. Detta beror på att det i rättspraxis finns olika tolkningar av begreppet. När byggnadshöjd används kan lovprövningen försvåras och leda till svårförutsedda resultat. Boverket förordar i stället i första hand att totalhöjd eller nockhöjd används eller möjligen takfotshöjd. Läs gärna mer om detta på sidan om "Höjd på byggnadsverk" i PBL Kunskapsbanken. I Boverkets föreskrifter BFS 2020:5 finns totalhöjd och nockhöjd som egna kategorier medan andra begrepp för att reglera höjd på byggnadsverk registreras i en gemensam kategori för övrigt och blir därmed svåra att följa upp vid övergripande analyser av till exempel outnyttjade byggrätter.

KOMMENTAR

Kommunen anser att användningsbestämmelserna D Vård och B Bostäder inom kvartersmarken i detta fall inte innebär någon risk för kommunen eftersom det är kommunens bolag som är markägare och kommunen har önskemål om att just denna kombination av användningsbestämmelser används. Planbeskrivningen kompletteras med tydliggörande kring kombination av enskild och allmän kvartersmark. Således uppstår inga problem som medför behov av justering och/eller förtydligande av detaljplanens bestämmelser och dess beskrivning.

I övrigt kompletteras och förtydligas planbeskrivningen avseende ersättningsreglerna för omprövning av gemensamhetsanläggningen Ytterby-Tunge ga:2.

I denna plan är undantaget från rekommendationerna att använda byggnadshöjd motiverad. Planen kommer att möjliggöra bostadsbyggnad med flexibel byggnadsarea och nockhöjd. Tanken är att bostäderna ska vara i tre våningar för att möta Kyrkebäcken och jordbruksmarken på ett varsamt sätt. Inga ändringar sker i planhandlingarna.

3. STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT (SGI) (2023-08-16)

SGI har tidigare yttrat sig i samrådsskedet under februari 2023 (5.2-2302-0201). Vid detta tillfälle efterfrågades förtydliganden av belastningsbegränsningar intill bäcken. Detta har nu gjorts och härmed bedöms tidigare givna kommentarer ha beaktats. Sammanfattningsvis ser SGI från geoteknisk säkerhetssynpunkt inga hinder för fortsatt planläggning.

KOMMENTAR

Yttrandet noteras.

4. POLISMYNDIGHETEN (2023-06-28)

Lokalpolisområde Kungälv/Ale har i nuläget inga synpunkter på själva bebyggelsen.

Däremot, som vi tidigare påpekat vid andra nybyggnationer av bostäder i och runt Ytterby, har vi starka synpunkter vad det gäller trafiken. Vi anser att från- och tillfartsvägar är undermåliga. I stort sett varje dag uppstår trafikstockningar på lv 168.

Det byggs fler och fler bostäder i och runt Ytterby samt att det planeras för ett stort Arena område i Rollsbo. Detta medför att risken för olyckor ökar väsentligt om inget görs åt vägnätet i området.

KOMMENTAR

Yttrandet noteras. Planen ligger inom gångavstånd till både handel/service och kollektivtrafik (både tåg och buss) och bör uppmuntra till resande på andra sätt än med bil. Det finns även flera kopplingar in mot centrala Ytterby, varav en är planskild.

Utöver detta arbetas det för att förverkliga vägprojektet Ekelöv-Kareby som kommer att leda om trafiken längs väg 168 väster om Ytterby.

5. TRAFIKVERKET (2023-08-21)

Trafikverket yttrade sig i samrådsskedet och hade då inget att erinra i ärendet, då Trafikverket inte ser att planförslaget har någon större påverkan på statlig infrastruktur och har fortsatt inget att erinra i detta ärende.

KOMMENTAR

Yttrandet noteras.

STATLIGA BOLAG

6. STATENS FASTIGHETSVERK (SFV) (2023-07-05)

Planförslaget

Det framgår av planbeskrivningen att detaljplanen syftar till att möjliggöra nybyggnation av bostäder liksom centrum- och vårdverksamhet. Genom detaljplanen skapas goda förutsättningar för ett kvalitativt boende med fina utblickar och goda kommunikationer. Kommunen menar att planområdet är en förtätning av Ytterby eftersom planområdet redan är detaljplanelagt men inte ianspråktaget. Den föreslagna skalan är för att möjliggöra "Bovieran" som har ett växthus som kräver en flexibel höjd samt möjliggöra flerbostadshus för vård och viss centrumverksamhet.

Nockhöjden på huvudbyggnad sänks i granskningsförslaget från 17 till 16 meter.

SFV menar att de nya byggnaderna även med en högsta nockhöjd av 16 meter, kraftigt kommer att avvika från intilliggande befintlig bebyggelse. De föreslagna höga byggnaderna blir väl synliga i det känsliga öppna jordbruks- och kulturlandskapet och kommer att förvanska upplevelsen av det kulturhistoriskt värdefulla landskapet.

Statligt byggnadsminne - påverkan

Detaljplanen berör det statliga byggnadsminnet Kastellegårdens kungsgård då det ligger i anslutning till planområdet.

SFV delar inte kommunens uppfattning att föreslagen bebyggelse inte anses medföra begränsningar i att bedriva ett aktivt jordbruk inom det statliga byggnadsminnet Kastellegårdens kungsgård och att föreslagen parkmark skulle utgöra tillräcklig buffert mellan bostadsändamålet och jordbruket.

KOMMENTAR

Planområdet är en förtätning av Ytterby eftersom planområdet redan är detaljplanelagt men inte ianspråktaget. Den föreslagna skalan är för att möjliggöra boendekonceptet "Bovieran" som har ett växthus och kräver en flexibel höjd samt möjliggöra flerbostadshus för vård och viss centrumverksamhet. Nockhöjden på

huvudbyggnad sänktes från 17 till 16 meter i granskningsskedet. Planområdet ingår inte i det statliga byggnadsminnet Kastellegården. Nuvarande nockhöjden bibehålls till antagande.

Kommunen vidhåller ställningstagandet att föreslagen bebyggelse inte kan anses medföra begränsningar i att bedriva ett aktivt jordbruk inom Kastellegårdens kungsgård. Mellan planområdet och det statliga byggnadsminnet utgör Kyrkebäcken och föreslagen parkmark en naturlig buffert som avdelar bostadsändamålet och jordbruksverksamheten. I stora delar av Ytterby föreligger snarlika förutsättningar med bebyggelse intill jordbruksmark vilket hittills inte lett till inskränkningar för jordbruksverksamheterna. Inga ändringar sker i planhandlingarna.

7. POSTNORD (2023-06-22)

PostNord har i uppdrag att tillhandahålla den samhällsomfattande posttjänsten vilket bland annat innebär att det är Postnord som ska godkänna placeringen och standarden på postmottagningsfunktionen. I denna roll representerar Postnord samtliga postoperatörer som är verksamma i det aktuella området.

Post ska kunna delas ut miljövänligt, kostnadseffektivt och med hänsyn till arbetsmiljön för chaufförer och brevbärare. För att det ska kunna genomföras i praktiken behöver utdelningen standardiseras.

Vid nybyggnation av villor och radhus placeras postlådan i en lådsamling vid infarten till området. I flerfamiljshus ska man ta emot sin post i en fastighetsbox på entréplan.

Kontakta PostNord i god tid på utdelningsförbättringar@postnord.com för dialog gällande godkännande av postmottagning i samband med nybyggnation.

En placering som inte är godkänt leder till att posten inte börjar delas ut till adressen.

KOMMENTAR

Yttrandet noteras.

REGIONALA ORGAN

8. Bohusläns museum (2023-07-03)

Arkeologisk utredning är genomförd av Rio kulturkooperativ Göteborg. Inga fornlämningar påträffades inom planområdet. Enligt Länsstyrelsen bedöms planförslaget inte komma i konflikt med omgivande fornlämningar (Samrådsredogörelse 2023-06-26).

Mot bakgrund av ovan har Bohusläns museum inget att erinra mot ärendet.

KOMMENTAR

Yttrandet noteras.

KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR

9. MILJÖ- OCH BYGGNADSNÄMNDEN (2023-08-08)

Miljöenheten

I samrådsskedet togs upp att det behövdes planbestämmelser för att säkerställa riktvärden förekvivalent ljudnivå vid uteplatser i framtida bygglovsprövning. Riktvärden för uteplats klaras på avstånd om ca 25 m eller mer från vägmitt vilket nu tas upp i plankartan under skydd mot störningar. Miljöenheten håller med bygglovsenheten om att bestämmelsen även bör ha en beteckning.

Bygglovsenheten

Bygglovenheten har granskat de föreslagna ändringarna från samrådsskedet i plankartan med planbestämmelser samt tillhörande planbeskrivning. Miljö- och byggnadsnämndens yttrande i samrådsskedet har till största del beaktats, men Bygglovenheten finner att några synpunkter kvarstår och att ytterligare synpunkt tillkommit.

Bygglovenheten anser att det finns oklarheter och formuleringar som kan komma att innebära svårigheter att tolka detaljplanen i bygglovsskedet. Följande behöver ses över inför antagande:

- Alla planbestämmelser bör ha en beteckning för tydligheten och förståelsen i planbeskrivningen under avsnitt "Utformning och bestämmelser". För vissa bestämmelser saknas beteckning, detta gäller bestämmelser enligt nedanstående punkter.
- Se över hur byggrätten regleras. Nu anges att största byggnadsarea är 40 % av användningsområdet. Då detta ger ett fast tal i kvadratmeter bör byggrätten anges med kvadratmeter för att göra det tydligt för alla som ska förstå detaljplanen utan att behöva räkna på ytan vid varje tillfälle. Då området är uppdelat på tre olika användningsområden införs förslagsvis e1, e2 och e3 med respektive angiven byggrätt i kvadratmeter.
- Bestämmelse om belastning på kvartersmark behöver bestämmas med en beteckning, förslagsvis b2 för att göra den tydlig och var den gäller.
- Bestämmelse om uteplatser med hänsyn till skydd mot störningar anser bygglovenheten vara väl formulerad och anpassad till denna detaljplan. Den bör dock ha en beteckning.

KOMMENTAR

Beteckningar om uteplatser med hänsyn till skydd mot störningar samt bestämmelse om belastning läggs till i plankartan för ökad läsbarhet. Planbestämmelse om byggrätten revideras för att tydliggöra att största tillåtna byggnadsarea gäller inom fastigheten. Planbestämmelserna uppdateras i planbeskrivningen.

ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER

10. NATURSKYDDSFÖRENINGEN (2023-08-21)

Naturskyddsföreningen lämnar i det följande synpunkter och förslag avseende ovanstående detaljplan.

Kyrkebäcken

I Samrådsyttrandet betonade Naturskyddsföreningen betydelsen av att värna bäcken genom att förstärka naturvärdena och förutsättningar för ökad/bevarad biologisk mångfald.

I kommunens Kommentarer i Samrådsredovisningen framförs att bäcken inte har något större värde. Detta grundas på Naturvårdsutlåtande 2023-06-02 av Naturcentrum.

Naturskyddsföreningen är av motsatt uppfattning. Vi framhåller vikten av att ta vara på Kyrkebäcken av olika skäl.

Kyrkebäcken har stort värde som vattendrag och kan med fördel restaureras, inte minst inom markområdet som behandlas i föreliggande förslag till detaljplan. Vår uppfattning angående Kyrkebäcken har dessutom stöd i Grönstrukturplanen i FÖP Ytterby. På sidan 24 behandlas översvämningar i bäcken och på sidan 34 föreslås "...en omgestaltning av bäcken till ett mer slingrande lopp kan bidra till att skapa

attraktiva och intressanta parkmiljöer". /.. / " Ett mer slingrande lopp har även möjligheter att öka naturvärden längs bäcken och ge förbättrad dagvattenrening då flödet bromsas upp".

Under sommaren 2023 har det förekommit översvämningar i Kungälv kommun. Kommunens åtgärder för att hantera konsekvenser av klimatförändringar som t ex skyfall visade sig otillräckliga. Det finns anledning att ta vara på varje möjlighet till åtgärder! Många bäckar små....

Vi hänvisar också till information från HaV, Havs och vattenmyndigheten samt Länsstyrelsen med exempel på de omfattande restaureringsarbeten av vattendrag som pågår i Sverige. Restaurering av vattendrag görs genom olika typer av åtgärder. När det gäller Kyrkebäcken kan en restaurering återskapa ett slingrande vattendrag, återmeandring, så som föreslås i FÖP Ytterby. Förutom att påverka flödet skapas fria vandringsvägar och möjligheter att plantera växter som bidrar till den biologiska mångfalden i området. Att restaurera Kyrkebäcken skulle ge ett värdefullt bidrag för möjligheter att uppnå miljömålet Levande sjöar och vattendrag. HaV lyfter fram att "arbetet med att restaurera vattendrag och sjöar behöver fortsätta och värdefulla natur- och kulturmiljöer i anslutning till sjöar och vattendrag behöver bevaras och skyddas. Byggnad och annan exploatering i strandzonen behöver minska". se länk.

Även på Länsstyrelsens hemsida finns information angående restaurering av vattendrag, bäckar mm. "Länsstyrelsen arbetar med restaurering av sjöar och vattendrag tillsammans med mark- och fiskrättsägare, intresseorganisationer, kommuner, myndigheter och andra intressenter. Syftet är att med gemensamma krafter återställa vattenmiljöerna till ett mer naturligt tillstånd vilket skapar förutsättningar för det naturliga växt- och djurlivet att återhämta sig. Restaurering är även en viktig del av fiskevården".

Alternativ användning av marken

Vi hänvisar till texten i vårt Samrådsyttrande avseende alternativa sätt att använda marken. I samrådsyttrandet citerade vi FÖP Ytterby sidorna 49 ff. Avsnittet inleds med "Längs med Kyrkebäcken föreslås ett parkstråk och centralt i området, i skolvägens förlängning, föreslås en ny park".

I Grönstrukturplanen sidan 22 står det att "Det råder stor brist på Allmän parkmark i Ytterby. Endast ytor med viss anlagd parkkaraktär har identifierats". Brist på större träd nämns särskilt. På sidan 33 ff finns ett avsnitt om Stadsparker med motiveringar till att anlägga några sådana. I östra delen av Ytterby föreslås Kyrkebäcksparken (nummer 17). Vi anser att detta är ett mycket bra alternativ till att bebygga hela det område som skall tas i anspråk enligt Detaljplanen.

Jordbruksmark

I Kommentarer i Samrådsredogörelsen framgår det att Länsstyrelsen tagit bort kravet på lokaliseringalternativ pga att redan finns en detaljplan för området där marken omdefinierats till Park. Detaljplanen togs fram då Ytterbyhemmet skulle byggas och den vann laga kraft 1980.

Naturskyddsföreningen menar att omvärldssituationen är totalt förändrad jämfört med 1980. Krig i Europa och brist på mat var inte aktuellt på det sätt som det är idag. Att luta sig mot en så föråldrad detaljplan för att kunna bygga på mark som är möjlig att använda för odling är inte framsynt. Det är inte heller ett beslut som kan bidra till att uppnå hållbarhetsmålen.

Bostadsbyggnation och energi

I vårt yttrande i Samrådet skriver vi bland annat "att husen skall byggas som passivhus och/eller plusenergihus". Det borde inte vara några problem om det ingår i markanvisningen. Det är också ett motiv som svar på EU:s krav på att alla nya hus som byggs 2020 och senare ska klara kravet på nollenergi.

I de handlingar vi tagit del av har en så kallad Boviera ritats in i Detaljplanen. På någon ritning kallas byggnaden Växthus. Naturskyddsföreningen ställer sig mycket frågande till en sådan byggnad utifrån energianvändning. Hur kan den motiveras utifrån krav på nollenergi? Vilka möjligheter finns att använda solpaneler på en sådan byggnad? Vilka fördelar har en sådan byggnad jämfört med passivhus och plusenergihus? Hur förhåller sig en sådan byggnad till kommunens klimatlöften och klimatpolitik?

KOMMENTAR

Kommunen är positiv till att Kyrkebäcken kan omgestaltas för att motsvara visionen i FÖP Ytterby. Plankartan möjliggör allmän platsmark, PARK, vilket säkerställer ett parkområde närmast Kyrkebäcken. Parkområdet kan gestaltas på många olika sätt och kan exempelvis innehålla promenadslingor, rekreation och naturvärden som kan nyttjas av både befintliga och framtida boende samt besökare i närområdet. Detta är tillåtet inom ramen av allmän platsmark, PARK. Däremot finns det en belastningsproblematik inom planområdet som medför att det behövs belastningsbestämmelser för att säkerställa en god stabilitet.

Belastningsproblematiken var inte känd när FÖP Ytterby togs fram. Detta kan försvåra möjligheten att omforma bäcken just på denna plats. Dock är det fortfarande möjligt att arbeta med restaureringsarbete av vattendrag, plantera växter och bidra till biologisk mångfald. Inga ändringar görs i planhandlingarna eftersom dessa åtgärder ingår i allmän platsmark, PARK.

I FÖP Ytterby är det förankrat att planområdet kan utvecklas med 'centrumbebyggelse förtätning'. Kommunen argumenterar för att planområdet är en av de lämpligaste platserna i Ytterby för att möjliggöra ytterligare bostäder, vård och mindre centrumverksamhet, vilket har utretts i FÖP Ytterby. Planområdet är en av de platserna närmast centrum som är lämpligt för exempelvis ett vårdboende, även om det kan verka att den ligger i utkanten av Ytterby tätort. Planområdet ses som en lämplig förlängning av tätorten och kan även bidra med ytterligare service och vård för de boende på exempelvis Ytterbyhemmet likaväl som de boende söder om Klevevägen.

Naturskyddsföreningen påpekar att det råder stor brist på allmän platsmark i Ytterby. I FÖP Ytterby pekas ett parkområde ut norr om planområdet som Kyrkebäcksparken. Föreslagen exploatering kommer inte försvåra möjligheterna att etablera en park på denna plats eftersom det utpekade parkområdet ligger norr om planområdesgränsen. Det föreslagna parkstråket allmän plats PARK längs med östra delen av planområdet kan också bidra positivt till att det utpekade parkområdet genom att promenadstråk planeras till parken. Inga ändringar görs i planhandlingarna.

Länsstyrelsen reviderade sitt yttrande angående byggande på jordbruksmark. Se samrådsredogörelse: *Länsstyrelsen (2023-03-31)*. I det reviderade yttrandet konstaterar Länsstyrelsen att planområdet omfattas av en befintlig detaljplan vilket innebär att frågan anseende bevarandet av jordbruksmark redan är avgjord i tidigare planprocess. Ingen lokaliseringsutredning är därför nödvändig. Lansspråktagandet av planområdet är därför tillåten enligt nuvarande lagstiftning.

I Plan- och bygglagen (PBL) finns krav på att byggnader ska ha de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om energihushållning och värmeisolering. Kraven ska alltid uppfyllas vid nybyggnad. PBF förtydligar vad som krävs för att

uppfylla kraven på energihushållning och värmeisolering i PBL. Här framgår bland annat att en byggnad ska ha en mycket hög energiprestanda, ha särskilt goda egenskaper när det gäller hushållning med el och vara utrustad med en klimatskärm som säkerställer god värmeisolering. De krav som ställs här ska uppfyllas. Planen omöjliggör inte energieffektivt byggande utan tillåter både exempelvis passivhus, solpaneler, etc.

Inga ändringar sker i planhandlingarna.

11. PRIVATPERSON 1 (2023-08-21)

Undertecknade fastighetsägare har tidigare yttrat oss i samrådsskedet. Våra samrådssynpunkter kvarstår och vi vill tillägga och understryka nedanstående punkter:

1. Vi ser att vårt samrådsyttrande i samrådsredogörelsen bara betraktas som ett yttrande från privatperson. Vår fastighet Tega 1:2 har sin fastighetsgräns i Kyrkbäcken och vår tomt är, som framgår av samrådsyttrandet, starkt påverkad av kommunens användande av bäcken som dagvattenrecipient. Vi anser oss alltså ha ett väsentligt intresse av att kommunen tar ansvar för att dagvattenhanteringen i här aktuellt planområde och övriga befintliga och tillkommande detaljplaner i Ytterby inte leder till negativa effekter för vattenföringens kvalitet och kvantitet i Kyrkbäcken varken för oss eller bäcken i sin helhet. Vi bör därför betraktas och anges som sakägare i fortsatt planarbete.
2. Vi anser fortsatt att det i underlaget till detaljplanens utredning av dagvatten saknas en övergripande analys av hela Kyrkbäcken. En sådan måste göras för att få en nulägesbild av bäckens status och för att säkerställa att föreslagna dagvattenåtgärder ger tillräcklig och önskad effekt. Våra problem med återkommande översvämningar och erosion flera gånger om året belyses t ex inte. Bedömning av erforderliga klimatanpassningsåtgärder saknas också. Vi kan inte heller se i granskningshandlingarna att även dag- och ytvatten från områdena ovanför planområdet vägts in i dagvatten- och skyfallsutredningen och dess åtgärdsförslag. Genom exploateringen försvinner den buffertzonen som nuvarande markanvändning utgjort. Åkermarken har minskat föroreningsbelastningen och dagvattenflödena till bäcken från befintlig bebyggelse och asfaltytor vid Ytterbyhemmet mm. Vi ifrågasätter lämpligheten i att det är exploatören Bokab, inte kommunens va-ansvariga, som beställt dagvattenutredningen. Detta framgår inte heller i planbeskrivningen.
3. Det måste säkerställas att de dagvattenåtgärder med fördröjning mm som föreslås i detaljplanen verkligen kommer till utförande och upprätthålls över tid. Om detta är frågor som kommer att regleras i kommande genomförandeavtal framgår inte av planbeskrivningen trots Lantmäteriets påpekande i samrådet. Det är bra att fördröjningskravet preciseras i planbestämmelsen b1 men då måste man vara säker på att angiven mängd tagit höjd för förhållanden utanför detaljplaneområdet, framtida klimatförändringar mm som vi pekat på i punkt 2.

KOMMENTAR

Planens sakägare har beslutats utifrån planområdets placering och utbredning. All planläggning som sker påverkar sin omgivning mer eller mindre. Sakägare är ofta de som är direkt berörda av förändringarna som planen medger. Även om man inte bedöms som sakägare så har ni fortfarande rätten att yttra er om planförslaget.

Detaljplanen hanterar flödena som kommer från planområdet och enligt dag- och skyfallsutredningen kommer flödet ut från planområdet minska efter genomförda fördröjningsåtgärder.

Med anledning av att planförslaget inte medför ökade vattenflöden nedströms så bedöms detaljplanens påverkan på er fastighet inte vara betydande. Därför bedöms ni inte vara sakägare i denna detaljplan.

Det finns två utredningar om Kyrkebäckens tillflöden. Den ena har utrett situationen nord-nordöst om förgreningen strax norr om planområdet och den andra har utrett det västra tillflödet. Båda utredningarna tar hänsyn till rådande kunskap om klimatförändringar och hur det påverkar flödena. Båda har också förslag till åtgärder för att förbättra situationen nedströms. Dessa processer tar lång tid och planering men är på gång, fördröjning kommer att byggas vid arenaområdet vilket kommer att minska flödet från det nord-nordöstra tillflödet. För det andra tillflödet finns det flera olika åtgärdsförslag och vilket som kommer att skapas är ännu inte fastställt. Detaljplanen hanterar flödena som kommer från planområdet och enligt dag- och skyfallsutredningen kommer flödet ut från planområdet minska efter genomförda fördröjningsåtgärder. Det finns dock i nuläget inte någon utredning om Kyrkebäcken från tillflödena ned till Nordre älv.

I den byggherredrivna planprocessen överlåter kommunen framtagandet av planförslag samt majoriteten av utredningar till exploatörerna. Före utredningar tas fram ska dock exploatörerna skicka förfrågningsunderlaget till kommunen för att granska att allt relevant finns med. Sedan bör det även hållas ett startmöte med kommunen för att gå igenom upplägget på utredningen och vilket material/rutiner som finns hos kommunen som utredaren ska förhålla sig till. Efter att utredningen har tagits fram ska kommunen granska den. Det är ett politiskt beslut som togs när planen fick positivt planbesked som styr hur planen ska tas fram.

Eftersom det finns bestämmelse om dagvattenfördröjning på plankartan kommer bygglovsenheten att säkerställa att det uppfylls i samband med sökt bygglov.

Inga ändringar sker i planhandlingarna.

FÖRÄNDRING AV PLANFÖRSLAGET

Inför antagande av detaljplanen har planförslaget förändrats enligt nedan. Mindre redaktionella justeringar redovisas ej.

Utredningar

- Dagvatten- och skyfallsutredning, Norconsult AB, 2022-10-28, rev 2023-06-19, rev 2023-09-29. Utredningen kompletterades med hur planområdet påverkar vattenkvaliteten i Kyrkebäcken och Nordre älv samt miljö kvalitetsnormer för vatten.
- Naturvårdsutlåtande, Naturcentrum AB, 2023-06-01, rev 2023-10-10. Utredningen kompletteras med beskrivning av Kyrkebäckens fiskvärden och om dessa bedöms påverkas av föreslagen utveckling.

Plankarta

- Plankartan uppdateras med upplysning om att erosionsskydd vid utloppet till Kyrkebäcken ska anmälas till Länsstyrelsen eller ansökas om tillstånd hos mark- och miljödomstolen.
- Beteckningar om uteplatser med hänsyn till skydd mot störningar läggs till i plankartan för ökad läsbarhet.
- Beteckningar om belastning inom kvartersmark läggs till i plankartan för ökad läsbarhet.
- Planbestämmelse om byggrätten revideras för att tydliggöra att det gäller inom fastigheten.

Planbeskrivning

- Text om markavvattningsföretag ses över i planbeskrivningen.
- Planbeskrivning revideras utifrån kompletterad dagvatten- och skyfallsutredning. Detta inkluderar exempelvis beräknade föroreningshalter samt möjligheterna att uppnå MKN.
- Planbeskrivning kompletteras med beskrivning av Kyrkebäckens fiskvärden och huruvida dessa bedöms påverkas av föreslagen exploatering.
- Planbeskrivningen kompletteras med tydliggörande kring kombination av enskild och allmän kvartersmark.
- Planbeskrivningen kompletteras avseende ersättningsreglerna för omprövning av gemensamhetsanläggningen Ytterby-Tunge ga:2.
- Generell översyn av reviderade planbestämmelserna.

Fredric Arpfjord

Verksamhetschef Planering och myndighet

Samhälle och utveckling

Johan Hellborg

Planarkitekt

Samhälle och utveckling

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS GRANSKNINGSYTTRANDE

Granskningsyttrande över detaljplan för bostäder Öster om Ytterbyhemmet. Del av Kungälv Kastellegården 1:380 m.fl., i Kungälv kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsens samlade bedömning

Länsstyrelsen bedömer med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap. 10 § PBL och nu kända förhållanden att planen inte kan accepteras och kan därför komma att prövas av Länsstyrelsen om den antas.

Motiv för bedömningen

Länsstyrelsen befarar inte att:

- Riksintresse kommer att skadas påtagligt (både MB kap. 3 och 4)
- Mellankommunal samordning blir olämplig
- Strandskydd upphävs i strid med gällande bestämmelser (MB 7 kap.)
- Bebyggelse blir olämplig eller ett byggnadsverk olämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion (buller, strålning, risk för olyckor, översvämning, erosion)

Länsstyrelsen befarar däremot att föreslagen exploatering kan leda till att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte nås.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

I uppdaterad dagvattenutredning har slutsatsen dragits att kadmium, nickel, kvicksilver och PAH:er ökar i samband med exploateringen. Länsstyrelsen efterfrågade i sitt samrådsyttrande en tydligare koppling till recipienternas status samt Kyrkebäckens fiskvärden vid bedömningen av om de ökade värdena kunde accepteras. Nuvarande diskussion handlar fortsatt om att Kungälv kommunens riktvärden följs. För Nordre älv är till exempel urban markanvändning en utpekad påverkanskälla där PAH:er är utpekade som risk för sänkt status.

Länsstyrelsen vill ännu en gång lyfta att de förändringar som potentiellt kan leda till en negativ påverkan på MKN vatten behöver motiveras kopplat till de vattenförekomster som riskerar att påverkas negativt.

Diskussionen ska ske på kvalitetsfaktornivå. Även om det finns osäkerheter i de beräkningar som genomförts eftersöker alltså Länsstyrelsen en diskussion som belyser hur ämnena potentiellt skulle kunna påverka vattenområdena eller om det, på grund av förutsättningarna i recipienterna, inte är ett problem.

Vidare har redovisats att fördröjningen som reserverats genom planbestämmelse är tillräcklig för att täcka fördröjningsbehovet.

Det finns fortsatt motstridigheter i planbeskrivningen gällande markavvattningsföretaget vilka bör ses över.

Synpunkter enligt annan lagstiftning

Artskydd

I samrådet yttrade sig Länsstyrelsen bland annat över vad planhandlingarna behöver innehålla med avseende på skyddade arter. Inte för att Länsstyrelsen såg att det förelåg en tydlig risk att detaljplanen möter hinder av artskyddsbestämmelser, utan för att planhandlingarna behöver innehålla tillräckliga uppgifter i dessa avseenden. Är

Granskningsutlåtande
Kungälv kommun
Ärende: KS2019/0263

beslutsunderlaget bristfälligt kan det utgöra skäl för en domstol att vid ett eventuellt överklagande inte godta beslutet att anta detaljplanen (se bland annat RÅ 2005 ref. 44, MÖD 2014:4).

Kommunen har till granskningshandlingarna bifogat ett naturvårdsutlåtande. Detta ger vid handen att mark- och vattenmiljöerna som berörs av planen inte har någon tydlig funktion för skyddade arter. Länsstyrelsen har inga skäl att ifrågasätta uppgifterna. Med ledning av MÖD P 3304–2022 bedömer Länsstyrelsen att planhandlingarna innehåller tillräckliga uppgifter om skyddade arter och att inga ytterligare utredningar behövs.

Vattenverksamhet

I uppdaterad dagvattenutredning har skrivits att en sänkning av grundvattenytan är en anmälningspliktig vattenverksamhet.

Länsstyrelsen vill informera om att bortledning av grundvatten alltid är tillståndspliktigt hos mark och miljödomstolen om det inte är uppenbart att vare sig enskilda eller allmänna intressen påverkas. Åtgärden kan

alltså inte anmälas till Länsstyrelsen. Det erosionsskydd som planeras vid utloppet till Kyrkebäcken ska troligen antingen anmälas till Länsstyrelsen eller ansökas om tillstånd för hos mark- och miljödomstolen beroende på dess storlek samt flödet i Kyrkebäcken

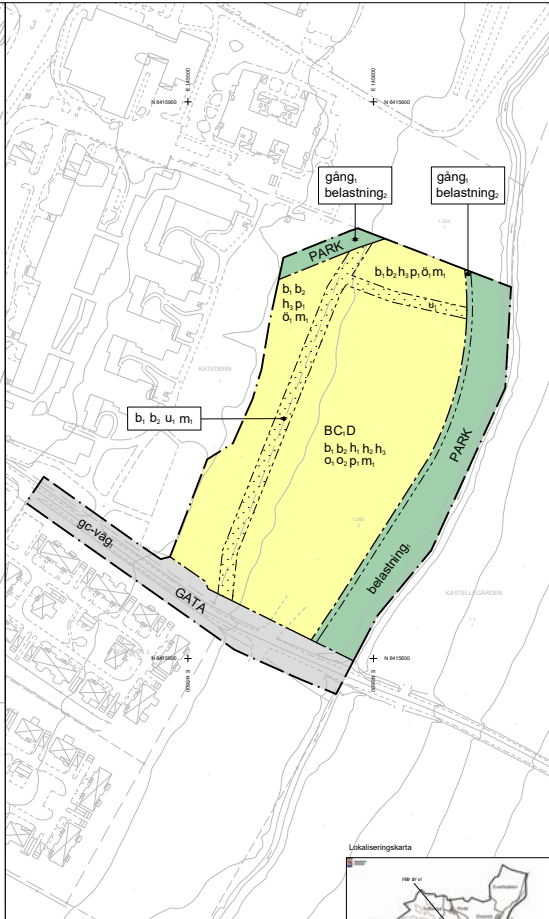
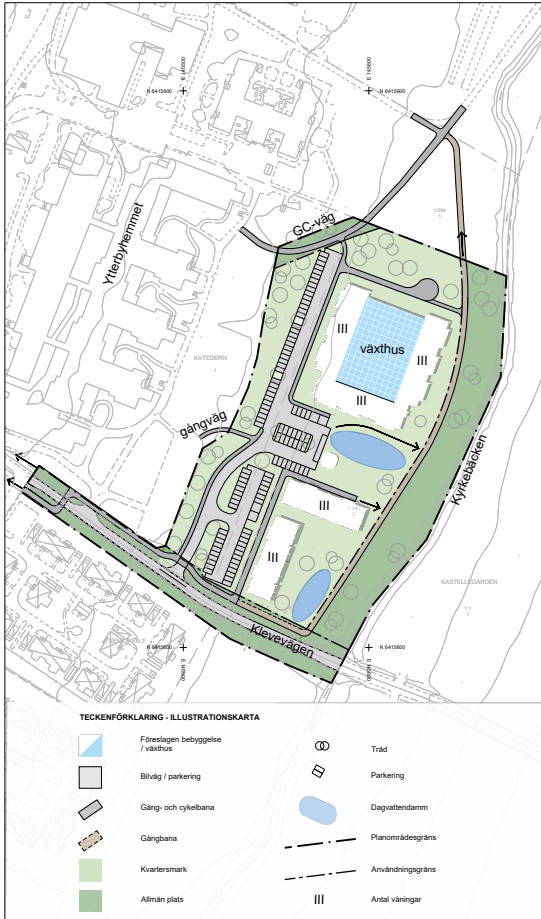
De som medverkat i beslutet

Företrädare för Natur och Miljöskyddsavdelningen har bidragit till beredningen av detta yttrande. Detta yttrande har beslutats av funktionschef Nina Kiani Janson med planhandläggare Johanna Severinsson som föredragande.

ILLUSTRATIONSKARTA

PLANKARTA

Syfte: att möjliggöra nybyggnation av bostäder. Detaljplanen möjliggör även centrum- och värdeverksamhet. Genom detaljplanen skapas goda förutsättningar för ett kvalitativt boende med fina utblickar och goda kommunikationer.

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med redovisade beteckningar. Endast angiven användning och utövning är tillåten.

GRÄNSBETECKNINGAR

Planområdesgräns
Användningsgräns
Egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Allmän plats
GATA Gata
PARK Park

Kvartermark

B Bostäder
C Centrumändamål endast i bottenvåning
D Vård

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS

Utformning av allmän plats
belastning: Ingen ytterligare belastning får påföras marken
belastning: Belastningen inom planområdet skall av stabilitetsmått ej överstiga 25 kPa
g-vägg: Gång- och cykelvägg
g-vägg: Gångvägg

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande
 Marken får inte försas med byggnad
 Marken får inte försas med huvudbyggnad

Höjd på byggnadsverk
h: Högst höjd på huvudbyggnad är 18 meter
h: Högst höjd på huvudbyggnad är 10 meter
h: Högst höjd på komplementbyggnad är 4 meter

Markreservat för allmännyttiga ändamål
u: Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar.

Placering
p: Byggnad ska placeras minst 4,5 meter från användningsgräns
Skydd mot stämningar
m: Om bostaden har en eller flera utplattar ska minst en vara placerad på minst 25 meters avstånd från Klevevägen.

Takvinkel
o: Största takvinkel är 45 grader
o: Minsta takvinkel är 5 grader

Utförande
b: Dagvatten ska fördröjas 3 m² / 100 m² hälsigt yta
h: Belastningen inom planområdet skall av stabilitetsmått ej överstiga 25 kPa

Utnyttjandegrad
Största byggnadsarea är 40 % av användningsområdet inom fastigheten

Genomförandetid

Genomförandets tid är 5 år från den dag planen eller laga kraft

UPPLYSNINGAR

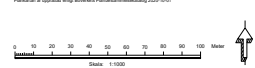
Utformningen av dagvattenledningen förslås till Kungälv kommunens dagvattenplan samt tillagd dagvattenledning. Utloppet till Kyrkstegen kan behövas försas med erosionsskydd vilket angivs i samband med detaljgrönplanering. I så fall, ska det anläggas till Länsstyrelsen eller anläggas om tillstånd hos mark- och miljömyndighet.

GRUNDKARTANS BETECKNINGAR

	Planområdesgräns
	Användningsgräns
	Egenskapsgräns
	GATA
	PARK

Grundkartans information
Stadsplaneringsförordningen 2010:52
Stadsplaneringsförordningen 2010:52:16
Plan 2019/0263-44
Plan 2019/0263-44:1:10
Plan 2019/0263-44:1:11
Plan 2019/0263-44:1:12
Plan 2019/0263-44:1:13
Plan 2019/0263-44:1:14
Plan 2019/0263-44:1:15
Plan 2019/0263-44:1:16
Plan 2019/0263-44:1:17
Plan 2019/0263-44:1:18
Plan 2019/0263-44:1:19
Plan 2019/0263-44:1:20
Plan 2019/0263-44:1:21
Plan 2019/0263-44:1:22
Plan 2019/0263-44:1:23
Plan 2019/0263-44:1:24
Plan 2019/0263-44:1:25
Plan 2019/0263-44:1:26
Plan 2019/0263-44:1:27
Plan 2019/0263-44:1:28
Plan 2019/0263-44:1:29
Plan 2019/0263-44:1:30
Plan 2019/0263-44:1:31
Plan 2019/0263-44:1:32
Plan 2019/0263-44:1:33
Plan 2019/0263-44:1:34
Plan 2019/0263-44:1:35
Plan 2019/0263-44:1:36
Plan 2019/0263-44:1:37
Plan 2019/0263-44:1:38
Plan 2019/0263-44:1:39
Plan 2019/0263-44:1:40
Plan 2019/0263-44:1:41
Plan 2019/0263-44:1:42
Plan 2019/0263-44:1:43
Plan 2019/0263-44:1:44
Plan 2019/0263-44:1:45
Plan 2019/0263-44:1:46
Plan 2019/0263-44:1:47
Plan 2019/0263-44:1:48
Plan 2019/0263-44:1:49
Plan 2019/0263-44:1:50
Plan 2019/0263-44:1:51
Plan 2019/0263-44:1:52
Plan 2019/0263-44:1:53
Plan 2019/0263-44:1:54
Plan 2019/0263-44:1:55
Plan 2019/0263-44:1:56
Plan 2019/0263-44:1:57
Plan 2019/0263-44:1:58
Plan 2019/0263-44:1:59
Plan 2019/0263-44:1:60
Plan 2019/0263-44:1:61
Plan 2019/0263-44:1:62
Plan 2019/0263-44:1:63
Plan 2019/0263-44:1:64
Plan 2019/0263-44:1:65
Plan 2019/0263-44:1:66
Plan 2019/0263-44:1:67
Plan 2019/0263-44:1:68
Plan 2019/0263-44:1:69
Plan 2019/0263-44:1:70
Plan 2019/0263-44:1:71
Plan 2019/0263-44:1:72
Plan 2019/0263-44:1:73
Plan 2019/0263-44:1:74
Plan 2019/0263-44:1:75
Plan 2019/0263-44:1:76
Plan 2019/0263-44:1:77
Plan 2019/0263-44:1:78
Plan 2019/0263-44:1:79
Plan 2019/0263-44:1:80
Plan 2019/0263-44:1:81
Plan 2019/0263-44:1:82
Plan 2019/0263-44:1:83
Plan 2019/0263-44:1:84
Plan 2019/0263-44:1:85
Plan 2019/0263-44:1:86
Plan 2019/0263-44:1:87
Plan 2019/0263-44:1:88
Plan 2019/0263-44:1:89
Plan 2019/0263-44:1:90
Plan 2019/0263-44:1:91
Plan 2019/0263-44:1:92
Plan 2019/0263-44:1:93
Plan 2019/0263-44:1:94
Plan 2019/0263-44:1:95
Plan 2019/0263-44:1:96
Plan 2019/0263-44:1:97
Plan 2019/0263-44:1:98
Plan 2019/0263-44:1:99
Plan 2019/0263-44:1:100

Antagandehandling		
Detailplan för bostäder Öster om Ytterbyhemmet Kastellegården 1:380		
Kommunens aktnummer	XXXX	Kungälv Kommun
Antagandenummer	KS2019/0263	
Antagandets utträdningsår	XXXX	Laga kraft
Laga kraft	20XX-XX-XX	
Antagandets författare	Fredric Asplund	Johan Hellborg
Antagandets datum	2023-12-12	
Antagandets beslut	2023-12-15	KS 3/XX
Antagandets beslut	2023-12-15	

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Anni Danielsson

2023-11-10

Genomförandeavtal Bokab (Dnr KS2021/2031-8)

Sammanfattning

Förvaltningens bedömning

Kommunstyrelsen gav 2019-04-17, förvaltningen i uppdrag att upprätta en byggherredriven detaljplan för Kastellegården 1:380 med flera, (KS2019/0263–3), med utökat planförfarande enligt plan- och bygglagen (PBL 2010:900). Planområdet föreslås utvecklas genom ett tillskott av nya bostäder samt centrum och vårdverksamhet. Kommunstyrelsen godkände 2023-09-20 Samverkansavtal med tillhörande bilaga (KS2021/2031–6).

I samband med antagande av detaljplanen ska ett genomförandeavtal tecknas avseende förutsättningar och ansvarsfördelning för genomförande av detaljplanen samt för försäljning av del av den kommunala kvartersmarken.

En värdering av kvartersmarken är framtagen, där kvartersmarken värderats till 110kr/kvm. Exploatören betalar kostnader för projektering och utbyggnad av allmän plats.

Vid byggnationen tillkommer det ca 8000 kvm ny BTA och planområdet ligger i centrala Ytterby. Baserat på hur många influenser området påverkas av nu och i framtiden så uppskattar kommunen att ersättningsnivån för medfinansiering blir 5 %. Med utgångspunkt utifrån dessa uppgifter så blir medfinansieringsersättningen 2 000 000 kronor.

Genom byggrätten löper idag en ledningsrätt med ändamål vatten och avlopp till förmån för Kungälv kommun som behöver flyttas för att byggnation ska kunna ske. Efter genomförd entreprenad redovisar Exploatören underlag på kostnaderna för entreprenaden kopplat till "flytten" av ledningen och fakturerar därefter Kungälv kommuns VA-verksamhet 62 % av projektets totala kostnader. Maximalt får projektets totala kostnader uppgå till 6 500 000 kr. Om kostnaden för projektet överstiger 6 500 000 kr står exploatören ensidigt för hela överskjutande delen.

Då exploatören initierar en flytt av VA-ledning under dess tekniska livslängd bekostar exploatören merkostnaden för flytten motsvarande kvarvarande livslängd för ledningen.

Förvaltningen bedömer att föreslaget avtal underlättar ett effektivt genomförande av detaljplanen. Genom avtalet regleras kostnader och ersättningar mellan berörda parter och ansvarsförhållanden klargörs.

Juridisk bedömning

Försäljningen sker i enlighet med Kommunallagen (1991:900) och EU:s statsstödsregler om försäljning av offentlig egendom.

Den kommunala likabehandlingsprincipen skall vara rådande norm vid försäljning av kommunal mark och att kommunallagen förbjuder stöd till enskilda. EU:s statsstödsregler ska säkerställa att Kommunen inte skall sälja fast egendom till ett pris som understiger marknadspriset. Inför

upprättande av genomförandeavtalet har värdering av byggrättens marknadsvärde gjorts av oberoende värderingsman och priset är satt med ledning av detta.

Genomförandeavtalet har upprättats i enlighet med tillämpliga lagrum i Jordabalken (1970:994).

Avtalets innehåll har stämts av med kommunjurist.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kommunstyrelsen gav 2019-04-17, förvaltningen i uppdrag att upprätta en byggherredriven detaljplan för Kastellegården 1:380 med flera, (KS2019/0263–3), med utökat planförfarande enligt plan- och bygglagen (PBL 2010:900). Planområdet föreslås utvecklas genom ett tillskott av nya bostäder samt centrum och vårdverksamhet.

Kommunstyrelsen godkände 2023-09-20 Samverkansavtal med tillhörande bilaga (KS2021/2031–6). Syftet med samverkansavtalet är att ange förutsättningar för att upprätta en detaljplan samt ange villkor och förutsättningar för fortsatt arbete. Samverkansavtalet syftar även till att klargöra ekonomi, genomförandefrågor och övrigt samarbete. Samverkansavtalet ersätts i sin helhet av genomförandeavtalet med tillhörande bilagor.

Del av fastigheten Kastellegården 1:380 är i dag planlagd som allmänt ändamål, park och plantering. Fastigheten ligger mellan Ytterbyhemmets äldreboende och Kyrkebäcken. Det tänkta planområdet består idag av sly och delvis jordbruksmark men har närhet till förskolor, skolor, övrig service och kollektivtrafik.

I samband med antagande av detaljplanen ska ett genomförandeavtal tecknas avseende förutsättningar och ansvarsfördelning för genomförande av detaljplanen samt för försäljning av del av den kommunala kvartersmarken.

Ett förslag till genomförandeavtal har upprättats mellan Kommunen och Bokab. Genomförandeavtalet reglerar villkor mellan Kommunen och Bokab avseende genomförande av framtagna detaljplan. Avtalet syftar till att reglera ansvarsförhållanden, fastighetsrättsliga och ekonomiska frågor m.m. I genomförandeavtalet regleras också förutsättningar för kommande marköverlåtelse/försäljning.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen bedömer att föreslaget avtal underlättar ett effektivt genomförande av detaljplanen. Genom avtalet regleras kostnader och ersättningar mellan berörda parter och ansvarsförhållanden klargörs.

Bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål

Mål nr 6: En ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen
Genom byggnation inom berört område utnyttjas befintlig utbyggd infrastruktur som finns inom och i direkt anslutning till detaljplaneområdet, till exempel vägar och vatten- och avloppsnät.

Mål nr 7: Att underlätta för invånare och företag som vill reducera klimatutsläppen
Bostäderna är lokaliserade med centralt läge i Ytterby med gång och cykelavstånd till Ytterby station och service på orten. Med ökat bostadsutbyggande ökar också underlaget för god kollektivtrafik.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

I detaljplanens planbeskrivning redogörs för planområdets förhållande till miljömål som bedömts relevanta för planförslaget.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Genomförandeavtalet förhåller sig till gällande styrdokument.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Inom ramen för framtagande av berörd detaljplan har medborgare, näringsliv och myndigheter beretts tillfälle att yttra sig om och lämna synpunkter avseende berörd detaljplan och exploatering.

Detaljplanearbetet syftar till en utbyggnad av bostäder. Fler boende skapar behov av förskoleplatser och vistelseytor för barn och unga. Positiva aspekter på planen är att det finns en god kollektivtrafik som underlättar vardagsresor till arbete och att kommunal och kommersiell service finns inom promenadavstånd.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Denna rubrik bedöms inte relevant i detta ärende.

Ekonomisk bedömning

Försäljning av mark och åtgärder på allmän plats

Genomförande av detaljplanen och här berört avtal kommer att generera intäkter till Kommunen i form av såld kvartersmark. I genomförandeavtalet regleras förutsättningar för kommande marköverlåtelse/försäljning av kvartersmark, en värdering är framtagen. Försäljningen av kvartersmarken genererar en intäkt till Kommunen på 110kr/kvm, ca 550 000kr. Exploatören betalar kostnader för projektering och utbyggnad av allmän plats.

Medfinansieringsersättning

Medfinansieringsersättning enligt 39–40 §§ 6 kap plan- och bygglagen. Med anledning av den lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari år 2015, har kommunfullmäktige beslutat om riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansierings-ersättning KF§210/2019.

Vid byggnationen tillkommer det ca 8000 kvm ny BTA och planområdet ligger i centrala Ytterby. Baserat på hur många influenser området påverkas av nu och i framtiden så uppskattar kommunen att ersättningsnivån för medfinansiering blir 5 %. Med utgångspunkt utifrån dessa uppgifter så blir medfinansieringsersättningen 2 000 000 kronor. Medfinansieringsersättning ska erläggas inom 30 dagar efter lagakraftvunnet bygglov. Förvaltningen har frångått kommunfullmäktiges beslut om riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansierings-ersättning och valt att ta ut ersättningen vid lagakraftvunnet bygglov i stället för vid lagakraftvunnen detaljplan. Detta på grund av rådande omständigheter där inflationen leder till ökade materialpriser och höga räntor.

Flytt av VA ledningar

Genom byggrätten löper idag en ledningsrätt med ändamål vatten och avlopp till förmån för Kungälv kommun som behöver flyttas för att byggnation ska kunna ske. Efter genomförd entreprenad redovisar Exploatören underlag på kostnaderna för entreprenaden kopplat till "flytten" av ledningen och fakturerar därefter Kungälv kommuns VA-verksamhet 62 % av projektets totala kostnader. Maximalt får projektets totala kostnader uppgå till 6 500 000 kr. Om kostnaden för projektet överskrider 6 500 000 kr står exploatören ensidigt för hela överskjutande delen.

Då exploatören initierar en flytt av VA-ledning under dess tekniska livslängd bekostar exploatören del av kostnad för flytten motsvarande kvarvarande livslängd för ledningen.

Övriga ekonomiska konsekvenser

Exploatören ska betala de faktiska plankostnaderna som uppkommit i samband med detaljplanearbetet. Ett plankostnadsavtal är framtaget.

Driftskostnader

Kommunen är huvudman för allmän plats i framtagen detaljplan. Detta innebär att Kommunen kommer att få ansvar och kostnader för drift och underhåll av nya allmänna anläggningar inom planområdet. Detta avser ny gång och cykelväg och nya gångstråk.

Förslag till beslut

1. Upprättat genomförandeavtal med Bokab godkänns.

2. Kommundirektören och kommunstyrelsens ordförande får i uppdrag att underteckna genomförandeavtalet.

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Boris Damljanovic
Enhetschef kart- och markenheten

Expedieras till:

För kännedom till:

KS2021/2031

Mellan **Bokab, Bohusläns Kommunala Exploaterings AB** (org. nr 556069–9539),
Trädgårdsgatan 9, 442 30 Kungälv, nedan kallad Exploatören och Kungälv kommun (org.nr
212000–1371), 442 81 Kungälv, nedan kallad Kommunen träffas härmed följande

GENOMFÖRANDEAVTAL

nedan kallat "Avtalet"

avseende planläggning och övrigt samarbete i samband med byggnation av bostäder och allmänna platser inom fastigheten Kastellegården 1:380 och Katedern 1 i Kungälv kommun. Kommunens diarienummer KS2021/2031.

Exploatören och Kommunen är nedan gemensamt benämnda "Parterna".

Till Avtalet hör bilagda handlingar:

Bil 1: Plankarta och Illustrationskarta antagandehandling

Bil 2: Styrdokument riktlinjer för markanvisning och exploateringsavtal

Bil 3: CBRE Valuation & Advisory Services värderingsrapport, (Askvägen 3 m.fl.)

Värdetidpunkt: den 23 augusti 2023

A. BAKGRUND OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

1. Bakgrund och syfte

Fastigheten Kastellegården 1:380 ägs av Bokab, Bohusläns Kommunala Exploaterings AB. En mindre del av tänkt planområde ligger på fastigheten Katedern 1, som ägs av Kungälv kommun. Kommunstyrelsen gav 2019-04-17, förvaltningen i uppdrag att upprätta en byggherredriven detaljplan för Kastellegården 1:380 med flera, (KS2019/0263–3), med utökat planförfarande enligt plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Ett samverkansavtal har ingåtts mellan Parterna. Samverkansavtalet ska ersättas med Avtalet. Avtalet reglerar marköverlåtelse till Exploatören samt villkoren för genomförandet av den planerade byggnationen.

B. DETALJPLAN

1. Beskrivning

Detaljplanen möjliggör en utbyggnad av bostäder, i dag består området mellan Ytterbyhemmets äldreboende och Kyrkebäcken av sly och delvis jordbruksmark.

2. Plankostnad och Planavgift

Parterna har upprättat samverkansavtal daterat 2023-10-26 vilket reglerar Exploatörens ansvar för plankostnaderna. Exploatören står för plankostnaderna samt för utredningar. När Exploatören har erlagt detaljplanekostnader enligt samverkansavtalet behöver Exploatören, eller köpare av Exploatörens fastighet, inte betala planavgift i samband med bygglov inom Detaljplanen.

KS2021/2031

C. MARKÖVERLÅTELSE

1. Marköverlåtelse

Kommunen överlåter härmed all kvartersmark enligt Detaljplanen till Exploatören. Exploatören överlåter all allmänplatsmark enligt Detaljplanen till kommunen.

Slutliga fastighetsgränser avgörs och fastställs genom efterföljande lantmäteriförrättning. Parterna förbinder sig att acceptera de mindre justeringar av gränser som följer av lantmäterimyndighetens beslut.

2. Köpeskilling

En värdering har gjorts av oberoende värderingsman. Värderingen har upphandlats av Kommunen i enlighet med LOU. Enligt *CBRE Valuation & Advisory Services värderingsrapport, (Askvägen 3 m.fl.) Värdetidpunkt: den 23 augusti 2023* ska ersättning för kvartersmarken uppgå till 110kr/kvm och allmänplatsmarken uppgå till 5kr/kvm.

Köpeskillingen ska betalas när Lantmäteriförrättning vunnit laga kraft.

4. Betalningsuppgifter mm

Köpeskilling ska betalas mot faktura genom insättning på av Kommunen anvisat konto.

Om Exploatören inte betalat köpeskillingen i rätt tid äger Kommunen rätt att häva köpet eller kräva fullgörande av köpet. Ska betalningen fullgöras är Exploatören skyldig att betala dröjsmålsränta enligt lag.

4. Tillträde

Exploatören har rätt att nyttja kvartersmarken för exempelvis etablering med mera innan Exploatören formellt tillträder marken när förrättningen vunnit laga kraft.

D. FASTIGHETSBILDNING

1. Fastighetsbildning

Fastighetsbildning ska ske i enlighet med Detaljplanen.

Exploatören ansöker om och bekostar fastighetsbildning för genomförandet av Detaljplanen hos Lantmäteriet. Kommunen biträder härmed ansökan. Parterna åtar sig att snarast möjligt godkänna förrättningsbeslut så att det vinner laga kraft.

2. Gemensamhetsanläggning

Exploatören ansvarar ensamt för att hos lantmäterimyndigheten ansöka om förrättning för inrättande av eventuella gemensamhetsanläggningar. Kostnader för bildande av dessa gemensamhetsanläggningar ska betalas av Exploatören. Kommunen ska inte erlagga någon ersättning till Exploatören för deltagande i framtida gemensamhetsanläggningar.

3. Ledningsrätt

Exploatören eller respektive ledningsägare förutom Kommunen ansvarar för och bekostar samtliga nödvändiga åtgärder för nya och befintliga ledningsrätter som behöver omprövas till följd av exploateringen. Vid omläggning av ledningar till följd av exploateringen ska eventuell ledningsrätt omprövas så ledningsrätten placeras i enlighet med ledningens nya läge. De delar av befintliga allmänna ledningsområden som hamnar på kvartersmark till följd av den nya detaljplanen ska säkerställas med ledningsrätt, till förmån för respektive ledningshavare.

KS2021/2031

I detaljplanen säkerställs det genom ett markreservat markerat med u1 på plankartan. Genom byggrätten löper idag en ledningsrätt 1482-2018/90.1 med ändamål vatten och avlopp till förmån för Kungälv kommun. För att se till, underhålla och reparera ledningen har ett 8 m brett område upplåtits med ledningen i mitten. Ledningsrätten avses flyttas till i detaljplanen utlagt U område. Befintlig ledningsrätt utökas även med en ledning för vatten och avlopp i väst/östlig riktning och vidare in på parkmark. Alternativt skapas en ny ledningsrätt.

Flytt av befintlig ledning ska ske på följande sätt:

- Exploatören ska beställa och övervakar entreprenaden med ”flytt” av den befintliga ledningen.
- Kontakt ska hållas löpande med Kungälv kommun VA-avdelning så att VA ges möjlighet att granska handlingar och delta vid besiktningar etc.
- Efter genomförd entreprenad redovisar Exploatören underlag på kostnaderna för entreprenaden kopplat till ”flytten” av ledningen och fakturerar därefter Kungälv kommun VA-verksamhet 62 % av projektets totala kostnader. Maximalt får projektets totala kostnader uppgå till 6 500 000 kr. Om kostnaden för projektet överskrider 6 500 000 kr står exploatören ensidigt för hela överskjutande delen.

Då exploatören initierar en flytt av VA-ledning under dess tekniska livslängd bekostar exploatören merkostnaden för flytten motsvarande kvarvarande livslängd för ledningen.

Ingen ersättning ska utgå för markupplåtelser till följd av ledningsrätter inom detaljplanen.

E. ALLMÄNNA OCH GEMENSAMMA ANLÄGGNINGAR

1.Allmän plats

Exploatören svarar för utbyggnaden av alla anläggningar på allmän platsmark, innan utbyggnad påbörjas ska Kommunen godkänna projekteringen. Exploatören är skyldig att under arbetets gång kontinuerligt informera kommunen om byggnationen och redovisa eventuella avvikelser/ändringar från projekthandlingarna. Exploatören ska betala kostnader för projektering och utbyggnad av allmän plats.

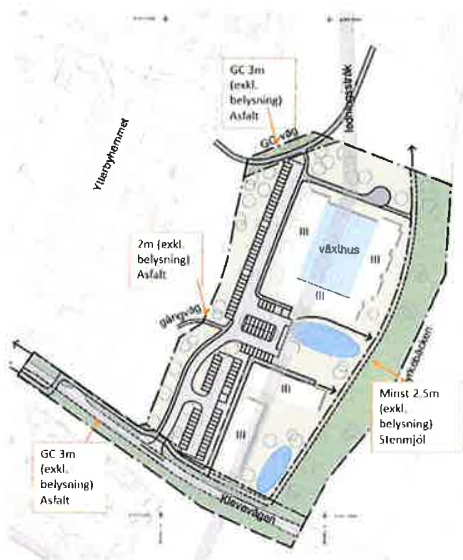
Belysningen byggs ut i samförstånd med Kungälv energi. Kungälv energi ska vara delaktiga i projekteringen och bistår med belysningsmaterial. Kungälv energi övertar och förvaltar belysningen när entreprenaden är klar.

Utformning av allmän plats:

- GC längs Klevevägen 3m (exkl. belysning, andra hinder) ASFALT
- GC/gångbana längs Kyrkbäcken 2.5m (exkl. belysning, andra hinder) STENMJÖL
- GC i nordvästra hörnet 3m (exkl. belysning, andra hinder) ASFALT
- Gångväg från Ytterbyhemmet minst 2m (exkl. belysning, andra hinder) ASFALT
- Parken bör bestå av plantering av bärande träd (ca 18 stycken) och buskar för ekologisk mångfald samt för skuggning av Kyrkbäcken och dess öringar, och även fungera som buffertzonen mellan bäck och gångväg. Längst med gångvägen bör ett tiotal parkbänkar placeras parvis med papperskorg intill.

KS2021/2031

2. Va-anläggningar

Planområdet ligger inom kommunalt verksamhetsområde för vatten och spillvatten. Exploatören betalar anslutningsavgift i enlighet med gällande va-taxa. Avgiften debiteras i samband med beviljat bygglov.

3. Arkeologi

En arkeologisk utredning (Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ, 2022) har genomförts.

Utredningen genomfördes genom att sammanlagt 25 sökschakt drogs inom undersökningsområdet. Sökschaktsgrävningen resulterade inte i fynd av några förhistoriska anläggningar eller föremål. En metalldetektering utfördes också, vilken resulterade i ett mindre material bestående av metallskrot av historisk/recent karaktär, samt ett fragment av beslag i brons eller liknande kopparlegering. Detta registrerades som L2022:2226, fyndplats för övrig kulturhistorisk lämning. Det har inte närmare kunnat gå att fastställa exakt vad föremålet har varit eller göra en närmare datering. Fyndplatsen L2022:2226 är att betrakta som undersökt och borttagen.

I övrigt påträffades ingenting av arkeologiskt intresse. Bedömningen är att inga ytterligare antikvariska åtgärder är nödvändiga.

4. Geoteknik

En geoteknisk utredning har genomförts, Bohusgeo AB, 2023-05-23.

Markytans nivå varierar mellan ca +10 i den västra delen och mellan ca +7 i den östra delen. Bäckbotten är på nivån +4.5. Markytans lutning är ca 1:30 inom ängsmarken och lokalt vid diket/bäcken ca 1:2-1:3. Diket är i huvudsak bevuxet med vattenväxter och erosionen är liten. Möjligheten till infiltration är dålig då undergrunden utgörs av lera. Risk för berggras eller blocknedfall som kan påverka detaljplancområdet bedöms inte föreligga. Berg saknas inom området. Jordlagren utgörs av mäktiga lerlager. Leran bedöms vara så tät att marken kan klassas som lågradonmark.

Belastningen inom planområdet skall av stabilitetsskäl ej överstiga 25 kPa, detta står med på plankartan.

KS2021/2031

F. HUSBYGGNATION OCH ANLÄGGNINGAR INOM KVARTERSMARK

1. Husbyggnation

Exploatören ansvarar för alla åtgärder inom sin kvartersmark.

2. Tidplan

Exploatören avser att påbörja byggnationen så snart som möjligt efter att detaljplanen vunnit laga kraft.

3. Miljö- samt tillgänglighetsanpassning av byggnation

Kommunen uppmanar till miljöanpassad byggnation. Det gäller till exempel energieffektiva bostäder, hållbara materialval, insatser för biologisk mångfald, tillgängliggörande av naturområden samt underlättande för de boende att göra hållbara val i vardagen. Även byggprocessen bör vara resurs- och energieffektiv för att minska dess negativa miljöpåverkan.

4. Parkering

Exploatören ska lösa parkering till bostäder och verksamheter inom fastigheten Kastellegården 1:380. Gällande parkeringsnorm för Kungälv kommun ska tillämpas.

5. Bygglogistik

Exploatören skall under byggnationstiden säkerställa en god stadsmiljö samt en fungerande infrastruktur. Arbetsområdet samt transporter till och från byggarbetsplatsen får inte hindra framkomligheten för:

- Räddningstjänstens utryckningsmöjligheter.

- Tredjeman gällande bil/gång och cykeltrafik. Omledning ska ske i exploateringsområdets närhet och bestäms av godkänd TA-plan.

Större och långvarigt bestående provisoriska vägar, trafikomläggningar, provisoriska parkeringsplatser och andra arrangemang såsom iordningsställande av etableringsytor, säkerhetsåtgärder och erforderliga återställningsarbeten som föranletts av Exploatörens byggnation och som erfordras för att befintliga verksamheter inom och utom Exploateringsfastigheten ska ombesörjas och bekostas av Exploatören så att det fungerar under byggnationen.

6. Syn och skador

Exploatören eller av denne anlitad entreprenör ska svara för att erforderlig syn och besiktning av mark, anläggningar och byggnader genomförs enligt gängse metoder. De skador som uppkommer under byggnadstiden och som vållats av Exploatören eller av denne anlitad entreprenör ska återställas och bekostas genom Exploatörens försorg.

7. Försäkringar

Med anledning av ovan nämnda arbeten ska Exploatören teckna de försäkringar som erfordras för att ge omkringliggande fastigheter betryggande skydd mot eventuella skador. Bevis om tecknade försäkringar ska på begäran inlämnas till Kommunen innan markarbetena påbörjas och vara tillgängliga för berörda fastighetsägare.

KS2021/2031

G. TEKNISK FÖRSÖRJING

1. VA-anslutning

Fastigheterna ligger inom kommunalt verksamhetsområde för vatten och spillvatten. Exploatören betalar eventuell ytterligare anslutningsavgift eller lägenhetsavgift i enlighet med gällande taxa. Anläggningsavgift för vatten och spillvatten ska betalas enligt vid varje tillfälle gällande taxa. Debitering sker efter att förbindelse-punkt har upprättats. Anläggningsavgift betalas av den som vid dagen för förbindelsepunktens upprättande är ägare till fastigheten/erna inom området, om ingen annan överenskommelse gjorts.

2. Dagvatten

Dagvatten ska fördröjas/infiltreras inom kvartersmarken innan avledning. Dagvattenanläggningar på Exploatörens kvartersmark byggs ut och bekostas av Exploatören.

Dagvatten ska hanteras i enlighet med Kommunens dagvattenplan med innehållande dagvattenpolicy antagen 2017-05-18 (KS 2013/1902-47-48), och Detaljplanens bestämmelser.

En VA, dagvatten- och skyfallsutredningen har gjorts, *Öster om Ytterbyhemmet VA-, dagvatten- och skyfallsutredning daterad 2023-09-29, Version: 5*. Utredningens slutsats är att förutsättningarna för fördröjning av dagvatten inom planområdet är goda där föreslagna dagvatten-system både fördröjer och renar dagvattnet enligt föreliggande krav.

Planområdet är knappt 3 ha, obebyggt och består, förutom av befintlig väg, av åkermark och marken sluttar nedåt till Kyrkebäcken. Då andelen hårdgjorda ytor ökar, ökar även kravet på dagvattenhantering. Planområdet avvattnas först mot recipienten Kyrkebäcken genom i huvudsak ytlig avledning. För att säkerställa att dagvattenflödet från planområdet inte ökar och därmed överbelastar recipient eller skapar översvämningssproblem inom eller nedströms planområdet behöver dagvattnet fördröjas. Området längst i norr ska fördröja 177m³, vilket kan uppnås med en våt damm om ca 530 m². Området i mitten ska fördröja 80 m³, vilket kan uppnås med ett makadamdike längs parkeringens östra kant. Även en våt damm föreslås i sydost om ca 315 m². Området i söder ska fördröja 20 m³ vilket uppnås med ett öppet vägdike/svackdike som kan placeras mellan Klevevägen och föreslagna GC-vägen.

Ifall exploatören gör en dagvattenlösning som bygger på att dagvatten avleds från kvartersmark till bäcken i öster, efter rening och fördröjning i markförlagda dagvattenlösningar inom kvartersmarken så krävs inte anslutning till det allmänna dagvattennätet. Däremot förutsätter detta då att servitut, innan genomförande, upprättas mellan exploatörens berörda fastigheter och kommunen avseende villkor för utsläpp i bäck och över kommunal fastighet.

När dagvattenanläggning inom kvartersmark är byggd ska Exploatören tillhandahålla ett protokoll från besiktning av dagvattenanläggning där dess avsedda funktion säkerställs. Besiktningsprotokoll ska lämnas till enheten VA teknik/miljö inom kommunen.

För de fall kommande fastighetsägare i framtiden vill/behöver ansluta sig till det kommunala dagvattennätet har Kungälv kommun rätt ta ut anläggningsavgift enligt vid då gällande taxa, samt därefter löpande brukningsavgift.

Exploatören är skyldig att söka om erforderliga tillstånd kopplade till dagvatten.

3. Avfallshantering

För avfallshantering gäller Avfallsföreskrifter Kommunal författningssamling, antagen 2015-09-10 (§ 241/2015) av kommunfullmäktige.

KS2021/2031

4. El, Fiber och fjärrvärme

Bostäderna ska anslutas till kommande öppna fibernät som ägs av Kungälv Energi AB. Exploatören kontaktar själv Kungälv Energi AB och för att förvissa sig om att det finns, eller går att teckna avtal för den internetoperatör Exploatören eventuellt väljer att teckna föravtal med. Anslutningsavgifter betalas av Exploatören.

Uppvärmning kan komma att ske med fjärrvärme alternativt med enskilda lösningar. Exploatören ansvarar för att samråda kring villkoren för fjärrvärmeanslutning och i förekommande fall teckna avtal med Kungälv Energi AB.

H. ÖVRIGT**1. Medfinansieringsersättning**

Medfinansieringsersättning enligt 39–40§§ 6 kap plan- och bygglagen. Med anledning av den lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari år 2015, har kommunfullmäktige beslutat om riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning KF§210/2019.

Riktlinjerna ska klargöra vilka förutsättningarna och krav som Kommunen ställer på byggherrar som vill exploatera mark. De syftar till att tydliggöra hur Kommunen arbetar med markanvisningar av kommunal mark och exploateringsavtal vid utveckling av annans mark.

I tidigare tecknat samverkansavtal mellan Parterna framgår det att det kommer att utgå medfinansieringsersättning.

Medfinansieringsersättning infördes i PBL i samband med Sverige förhandlingen, detta innebär att den som får nytta av infrastruktur också ska bidra ekonomiskt till utbyggnaden av denna. Ersättningen är baserad på hur många BTA som ska byggas.

Vid byggnationen tillkommer det ca 8000 kvm ny BTA, planområdet ligger i centrala Ytterby som ligger inom influensområde enligt bilaga B. Baserat på hur många influenser området påverkas av nu och i framtiden så uppskattar kommunen att ersättningsnivån för medfinansiering blir 5 %.

$8000 \text{ BTA} * 5 \text{ 000 kr (inom värdeområde för Ytterby)} * 5 \% \text{ (ersättningsnivån för medfinansiering)} = 2 \text{ 000 000 kronor.}$

Med utgångspunkt utifrån dessa uppgifter blir medfinansieringsersättning för området 2 000 000 kronor.

Medfinansieringsersättning ska erläggas inom 30 dagar efter lagakraftvunnet bygglov. Exploatören faktureras av Kommunen.

2. Skador

Exploatören ska iaktta aktsamhet så att skador undviks på befintliga gator och närliggande anläggningar. Skador som uppkommer på befintliga anläggningar utanför Exploatörens tomtmark ska återställas av Exploatören till den del skadan uppkommit till följd av Exploatören eller dennes entreprenörs verksamhet. Det åligger Exploatören att undvika lerspill o.d som uppkommer vid transporter till och från området i samband med byggnationen. Det åligger Exploatören att i förekommande fall kalla berörda till syn av befintliga anläggningar före och efter genomförd byggnation. De skador som uppkommer under byggnadstiden och som vållats av Exploatören

KS2021/2031

eller av denne anlitad entreprenör ska återställas genom Exploatörens försorg och på dess bekostnad.

3. Upplag och dylikt

Upplag eller uppställning av bodar m.m får inte ske utanför Exploatörens kvartersmark utan skriftligt medgivande från Kommunen eller annan markägare.

4. Överlåtelseförbud

Avtalet får inte helt eller delvis överlåtas på annan utan skriftligt godkännande av Kommunen.

Om Exploatören säljer sin fastighet innan Detaljplanens genomförandetid upphör ska ett förbehåll göras i köpekontraktet om att Avtalet ska gälla mot ny köpare. Köparen ska förbinda sig att göra motsvarande förbehåll om en försäljning av fastigheten sker inom Detaljplanens genomförandetid.

4. Tvist

Tvist med anledning av Avtalet ska avgöras i allmän domstol.

5. Exploateringsavtalets giltighet

Avtalet är till alla delar giltigt under förutsättning att:

- a) Detaljplanen som ligger till grund för Avtalet antas av kommunstyrelsen i Kungälv och vinner laga kraft senast två år efter att Avtalet undertecknats av Parterna.
- b) det godkänns av kommunstyrelsen i Kungälv genom beslut som därefter vinner laga kraft.

6. Återgång

Om Avtalet ej skulle bli giltigt enligt ovan ska överläggningar upptas mellan Parterna beträffande projektets fortsatta handläggning.

Avtalet har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna tagit var sitt.

Kungälv 2023-
För Kungälvs kommun

_____
Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordförande

Kungälv 2023- 12-06
För Bokab, Bohusläns Kommunala Exploaterings AB

_____
MIGUEL ODHNER
ORDFÖRANDE

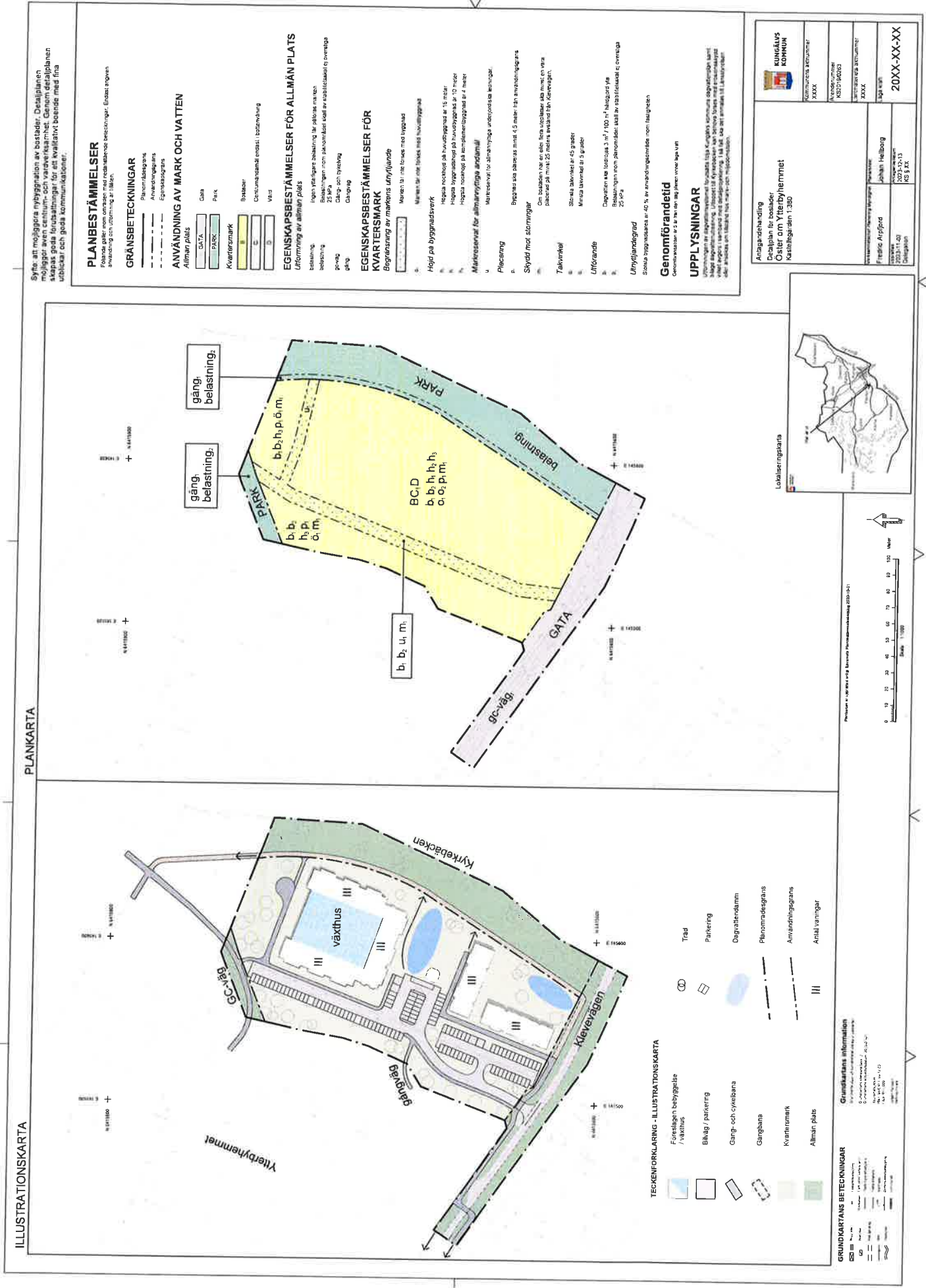
Kungälv 2023-
För Kungälvs kommun

_____
Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Kungälv 2023- 12-06
För Bokab, Bohusläns Kommunala Exploaterings AB

_____

Bilaga 1

PLANBESTÄMMELSER
 Planbestämmelser som omfattas av detaljplanen. Endast områden som omfattas av detaljplanen är tillåtna. Områden som omfattas av detaljplanen är tillåtna om de inte omfattas av någon annan bestämmelse som innebär en högre skyddsnivå.

GRÄNSBETECKNINGAR
 Planområdesgränser
 Användningsgränser
 Egenskapsgränser

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN
 Allmän plats
 GATA
 PARK
 Kvarterstomt
 Stadsgränd
 Centrumområde endast i beståndsbildning
 Vik

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS
 Upprättning av allmän plats
 Bestämning
 Bestämning för allmän plats
 Bestämning för allmän plats
 Bestämning för allmän plats
 Bestämning för allmän plats

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK
 Bestämning av markens användning
 Bestämning av markens användning
 Bestämning av markens användning
 Bestämning av markens användning

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR HÖJD PÅ BYGGNADSVÄRK
 Höjden för byggnadens tak
 Höjden för byggnadens tak
 Höjden för byggnadens tak
 Höjden för byggnadens tak

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR PÅLÄGGNING
 Påläggning av markens användning
 Påläggning av markens användning
 Påläggning av markens användning
 Påläggning av markens användning

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR SKYDD MOT STÖRMÖR
 Skydd mot stormöret
 Skydd mot stormöret
 Skydd mot stormöret
 Skydd mot stormöret

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR TÄLTKÄLL
 Tätkäll
 Tätkäll
 Tätkäll
 Tätkäll

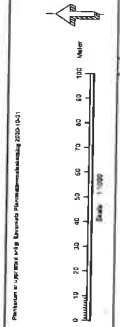
EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR LIFÖRÄNDE
 Liförändring
 Liförändring
 Liförändring
 Liförändring

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR URNYLJANDENGRAD
 Utrymdningsgrad
 Utrymdningsgrad
 Utrymdningsgrad
 Utrymdningsgrad

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR GENOMFÖRANDETID
 Genomförandetid
 Genomförandetid
 Genomförandetid
 Genomförandetid

UPPLYSNINGAR
 Upplysningar
 Upplysningar
 Upplysningar
 Upplysningar

Kommuns förvaltningsenheten Kommunstyrelsen Kommunledningscentralen Kommunhuset 2033 11 03 0800 88 11 11	
Anlagandehandling Detaljplan för bostäder Öster om Ytterbyhemmet Kasällvägen 1:380	Kommunstyrelsens förvaltningsenheten Kommunledningscentralen Kommunhuset 2033 11 03 0800 88 11 11
Kommunstyrelsens förvaltningsenheten Kommunledningscentralen Kommunhuset 2033 11 03 0800 88 11 11	Kommunstyrelsens förvaltningsenheten Kommunledningscentralen Kommunhuset 2033 11 03 0800 88 11 11

ILLUSTRATIONSKARTA

PLANKARTA

Handwritten signature or initials.

Riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning

Styrdokument

Diarie-/dokumentnummer:	KS2019/0931
Beslut:	KF § 210/2019
Beredande politiskt organ:	Samhällsbyggnadsutskottet
Ersätter tidigare beslut	KF § 140/2018
Giltighetstid:	Tillsvidare
Dokumentansvarig:	Mark och exploatering
Senast uppdaterad av:	Daniel Markånger

Innehåll

1. Generellt	3
1.1. Inledning	3
1.2. Bakgrund och syfte	3
1.3. Vem gör vad inom Kungälv's kommun?	3
1.4. Uppföljning och revidering av riktlinjerna	3
1.5. Avsteg från riktlinjer	4
2. Värderingsprinciper vid markanvisningar	4
2.1. Prissättning vid försäljning av kommunal mark	4
3. Riktlinjer för markanvisning	4
3.1. Vad är en markanvisning?	4
3.2. Mål	4
3.3. Hur går en markanvisning till?	5
3.3.1. Anbudsförfarande	5
3.3.2. Markanvisningstävling	5
3.3.3. Direktanvisning	5
3.3.4. Försäljning via tomtkö	5
3.4. Ansökan och handläggning	6
3.4.1. Ansökan om markanvisning	6
3.4.2. Hantering av inkomna förslag och intresseanmälningar	6
3.5. Villkor för markanvisning och val av exploatör	6
3.6. Markanvisningsavtalets innehåll	7
3.7. Marköverlåtelseavtal	8
4. Riktlinjer för exploateringsavtal	8
4.1. Mål	8
4.2. Vad är ett exploateringsavtal?	8
4.3. Handläggning	8
4.3.1. När tecknas exploateringsavtal?	8
4.3.2. Vad regleras i exploateringsavtal?	8
5. Medfinansieringsersättning	10
1. Inledning	11
2. Möjligheter till medfinansieringsersättning	11
3. Influensområden	11
4. Värdeområden	12
5. Ersättningsnivåer	12
6. Beräkning av medfinansieringsersättning:	12
7. Betalningstidpunkt	13
8. Ändrade förutsättningar	13

[Handwritten signature]

1. Generellt

1.1. Inledning

Med anledning av den lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari år 2015, har kommunfullmäktige beslutat om riktlinjer för markanvisning samt riktlinjer för exploateringsavtal.

- Lag (2014:899) om riktlinjer för kommunala markanvisningar
- Plan och bygglagen (2010:900) - Exploateringsavtal behandlas i 1:4, 6:39-6:42 PBL

1.2. Bakgrund och syfte

Riktlinjerna ska klargöra vilka förutsättningarna och krav som kommunen ställer på byggherrar som vill exploatera mark och syftar till att tydliggöra hur kommunen arbetar med markanvisningar av kommunal mark och exploateringsavtal vid utveckling av annans mark.

Utöver den nya lagstiftningen gäller även annan lagstiftning vid prissättning och försäljning av kommunal mark, bland annat följande:

- Kommunallagen (2017:725) likställighetsprincipen 2:3 KL, kommunen ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat, enligt 2:8 KL är det förbjudet att ge individuellt inriktat näringslivsstöd om det inte föreligger synnerliga skäl för det, enligt 8:1 KL ska kommunen ha god ekonomisk hushållning.
- Lag (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler och förordning (2016:605) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler. Försäljningen ska föregås av ett öppet anbudsförfarande, där det ekonomiskt mest fördelaktiga budet väljs, eller priset baseras på en oberoende expertvärdering som genomförs innan försäljningen. I annat fall måste försäljningen anmälas i förväg till EU-kommissionen, som har att bedöma stödets förenlighet med den inre marknaden.

1.3. Vem gör vad inom Kungälv kommun?

I Kungälv kommun beslutar kommunstyrelsen om ett markområde skall gå ut för markanvisning samt vilket förfarande som ska tillämpas. Det sker vanligen i samband med beslut att påbörja planläggning av ett område. Upprättade markanvisningsavtal ska godkännas av kommunstyrelsen.

Vem som beslutar om marköverlåtelseavtal följer av kommunstyrelsens delegeringsordning och reglemente för kommunstyrelsen. Beslutanderätten ligger alltid kvar hos kommunfullmäktige om det avser ärenden av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Exploateringsavtal och övriga typer av avtal för genomförande av detaljplan som inte är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt får antas av kommunstyrelsen enligt nuvarande reglemente för kommunstyrelsen (KS2018/0127). Om exploateringsavtalet är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt är det kommunfullmäktige som beslutar om antagande.

1.4. Uppföljning och revidering av riktlinjerna

I samband med att avtal tecknas ansvarar förvaltningen för att riktlinjerna följs. Förvaltningen ansvarar vidare för uppföljning och eventuell revidering av riktlinjerna, men det är kommunfullmäktige som beslutar om eventuell revidering av riktlinjerna.

1.5. Avsteg från riktlinjer

Kommunstyrelsen respektive kommunfullmäktige som har ansvar att ingå avtal enligt dessa riktlinjer får i enskilda fall, när det finns särskilda skäl eller krävs för att ändamålsenligt genomföra en detaljplan, frångå riktlinjerna.

2. Värderingsprinciper vid markanvisningar

2.1. Prissättning vid försäljning av kommunal mark

Kommunallagen ställer krav på god ekonomisk hushållning med kommunens resurser och tillåter inte stöd till enskild näringsidkare, utom då synnerliga skäl föreligger för kommunens del. Det innebär att en överlåtelse av mark under marknadspris därför som huvudregel är otillåtet. Det är vidare även att betrakta som ett olagligt statsstöd enligt Europeiska unionens statsstödsregler. Kommunen ska därför alltid vid försäljning av kommunal mark säkerställa att marken säljs till marknadspris.

Försäljning av fastigheter ska antingen föregås av ett öppet anbudsförfarande, där det ekonomiskt mest fördelaktiga budet väljs, eller att priset baseras på en värdering av oberoende auktoriserad värderingsman som genomförs innan försäljningen. Om det finns nyligen sålda jämförelseobjekt som kan säkerställa att priset är marknadsmässigt behövs inte en värdering göras. Anbud ska öppnas samtidigt och så snart som möjligt efter anbudstidens utgång vid ett slutet möte där minst två personer som utsetts av kommunen ska delta. Anbudena ska föras upp i en förteckning, som ska bestyrkas av dem som deltar i mötet.

Kommunen tar som huvudregel betalt för byggrättens totala BTA ovan mark enligt gällande detaljplan, exklusive friliggande komplementbyggnader t.ex. cykelförvaring, förråd, tvättstuga. Om beviljat bygglov överskrider den totala BTA ovan mark som detaljplanen tillåter ska exploitören även betala för överskjutande areal. Om byggrättspriset inte är bestämt när markanvisningsavtalet tecknas, skall avtalet i stället beskriva hur byggrätten värderas i ett senare skede.

3. Riktlinjer för markanvisning

3.1. Vad är en markanvisning?

Med markanvisning avses en överenskommelse mellan en kommun och en exploitör som ger exploitören ensamrätt att under vanligtvis två år och under givna villkor förhandla med kommunen om överlåtelse eller upplåtelse av ett visst markområde för bebyggande.

Om markanvisning sker i ett tidigt skede kan det innebära att exploitören är delaktig och har en aktiv roll i framtagande av detaljplan, utredningsarbete och framställande av projektets ramar. Om markanvisning i stället sker efter detaljplanen vunnit laga kraft innebär det att merparten av förutsättningarna är klarlagda och exploitören har begränsad möjlighet att påverka.

3.2. Mål

- Tydliggöra hur kommunens markanvisningar hanteras.
- Markanvisningar ska främja konkurrens och mångfald.
- Markanvisningsprocessen ska vara förutsägbar och transparent.
- Markanvisningen ska bidra till kommunfullmäktiges strategiska mål och resultatmål.

3.3. Hur går en markanvisning till?

Kungälv kommun använder sig av olika metoder vid markanvisning av kommunal mark; anbudsförfarande, tävlingsförfarande och direktanvisning. Därutöver sker förmedling av planlagda enskilda villatomter avsedda för privatpersoner via kommunens tomtkö. Vilken typ av metod som används beror bland annat på platsens målbild och förutsättningar, om det finns lagakraftvunnen detaljplan samt om området tidigare erbjudits för exploatering.

Kommunen kan i samband med markanvisning även välja att upplåta mark med tomträtt i stället för överlåtelse med äganderätt. Det sker t.ex. i situationer när kommunen vill behålla rådigheten över bostädernas upplåtelseform.

3.3.1. Anbudsförfarande

Kommunen definierar ett markområde samt ett antal villkor och kriterier som byggherrar får lämna in anbud på. Inkomna anbud kontrolleras så att ställda krav och kriterier är uppfyllda. Anbudsgivaren som uppfyller ställda krav och kriterier samt lämnar det högsta anbudspriset tilldelas marken under förutsättning att kommunen godtar anbudspriset.

3.3.2. Markanvisningstävling

Detta förfarande används för områden där gestaltning eller andra förhållanden är särskilt betydelsefulla. Vid ett tävlingsförfarande definierar kommunen ett markområde med ett antal villkor och kriterier som byggherrar får lämna in förslag på hur de vill bebygga. Villkoren och kriterierna vid markanvisning varierar utifrån kommunens inriktning för området samt i vilket skede i detaljplaneprocessen som markanvisningen initieras. Villkoren kan t.ex. vara våningshöjd, utformning, upplåtelseform och pris. I kommunens material framgår det tydligt vad som gäller för markanvisningen.

Kommunen har möjlighet att ställa krav på hur omfattande och genomarbetade byggherrarnas förslag ska vara, i form av referensobjekt, enklare skisser, arkitektritningar, utredningar etc.

Markpriset är inte alltid viktigast, t.ex. kan utformning, miljö, innovativa lösningar m.m. för att skapa ett långsiktigt hållbart och attraktivt resultat vara avgörande vid tilldelning av marken.

Där andra aspekter än priset är avgörande kan villkoren innehålla ett acceptpris. Acceptpriset innebär att markanvisningen sker till ett fast pris. För att säkerställa att acceptpriset är marknadsmässigt ska det grundas på en värdering från oberoende auktoriserad värderingsman eller på nyligen sålda jämförelseobjekt.

3.3.3. Direktanvisning

Direktanvisning innebär att marken tilldelas en exploatör utan konkurrens, till skillnad från övriga metoder som alltid sker i konkurrens med andra aktörer. Förfarandet kan användas om det föreligger särskilda skäl t.ex. avsiktsförklaring, att kommunen önskar pröva ett speciellt koncept eller om en exploatör presenterar unika idéer.

Direktanvisning kan också ges i det fall kommunen redan genomfört ett anbudsförfarande eller en markanvisningstävling utan acceptabla anbud. Vid en direktanvisning värderas marken alltid av en oberoende auktoriserad värderingsman om det inte finns nyligen sålda jämförelseobjekt som kan säkerställa att priset är marknadsmässigt.

3.3.4. Försäljning via tomtkö

Kommunens planlagda enskilda villatomter avsedda för privatpersoner förmedlas via kommunens tomtkö. Innan fastigheterna läggs ut till försäljning värderas marken alltid av en oberoende auktoriserad

värderingsman om det inte finns nyligen sålda jämförelseobjekt som kan säkerställa att priset är marknadsmässigt.

3.4. Ansökan och handläggning

3.4.1. Ansökan om markanvisning

För att få information inför kommunens kommande markanvisningar kan en exploatör anmäla sig till intressentregistret, [länk](#). Ett elektroniskt brev skickas till samtliga registrerade e-postadresser i intressentregistret i samband med nya anbudsförfaranden eller markanvisningstävlingar.

All aktuell information om markanvisningen publiceras på kommunens hemsida, [länk](#). Annonsering kan även ske i t.ex. ords- och branschtidningar. Efter avslutad markanvisning finns information på kommunens hemsida om vilka byggherrar som valts.

En exploatör har möjlighet att skriftligen ansöka om direktanvisning för ett specifikt markområde. Ansökan görs via formulär på kommunens hemsida, [länk](#). En förutsättning för att en ansökan om direktanvisning skall behandlas är att det bifogas en idébeskrivning (t.ex. beskrivning av karaktär, storlek, upplåtelseform, utformning på bebyggelse, tidsperspektiv), skisser över det man vill uppföra samt en motivering till direktanvisningen.

3.4.2. Hantering av inkomna förslag och intresseanmälningar

Efter att anbud eller tävlingsbidrag lämnats för markanvisning får exploatören besked enligt den tidplan som angetts i anbuds- eller tävlingsmaterialet. När anbuden öppnats enligt punkt 2.1 går de vidare till kommunens projektgrupp som utvärderar och utser den exploatör som går vidare i markanvisningsprocessen och därmed får förhandla med kommunen om upprättande av markanvisningsavtal.

Vid en förfrågan om direktanvisning som initieras av en exploatör är handläggningstiden individuell utifrån det avsedda geografiska områdets prioritet i förhållande till kommunens övriga projekt. Om förfrågan om direktanvisning inkommer tillsammans med ansökan om planbesked, besvaras båda frågorna parallellt.

All dokumentation hanteras i enlighet med kommunens dokumenthanteringsplan.

3.5. Villkor för markanvisning och val av exploatör

Kommunen presenterar vid varje enskild markanvisning bedömningsgrunder för det specifika området. Bedömningsgrunderna kan vara inriktade på särskilda fokusområden t.ex. pris, val av upplåtelseform, gestaltning och utformning, innovationsstyrka, kvalitetstänkande, tidplan och miljöprofil.

Vid en markanvisning tar kommunen hänsyn till exploatörens ekonomiska stabilitet, förmåga att i samarbete med kommunen genomföra projektet, eventuellt tidigare samarbete med kommunen, referensprojekt samt kommunens tidigare fördelning av markanvisningar för att uppnå konkurrens. Exploatören förväntas tillsätta en organisation för projektets utveckling och genomförande.

Kungälv kommun ställer inga särkrav utöver Boverkets byggregler angående energieffektiva byggnader men specifika områden kan utvecklas utifrån miljöprofil. Bedömningsgrunder för om byggprojekt bedöms att ha miljöprofil kan exempelvis vara låg energiförbrukning, hållbara material och främjande av biologisk mångfald.

Kommunen arbetar, via Social Översiktsplan, aktivt och långsiktigt med social integration och ser positivt på samarbete med byggherrar som investerar särskilt i socialt ansvarstagande.

3.6. Markanvisningsavtalets innehåll

I markanvisningsavtalet skall det tydligt framgå fördelning av ansvar och kostnader mellan kommunen och exploatören, vilket markområde det rör sig om samt markpris.

Exploatören skall bekosta:

- Detaljplanekostnader inklusive utredningar om inte annat avtalas. Vid tillfällen då det är fler än en exploatör fördelas detaljplanekostanden proportionerligt utifrån respektive exploatörs BTA.
- Gatukostnader.
- Anslutningsavgifter för vatten och avlopp, el, tele, bredband, fjärrvärme samt övriga av kommunfullmäktige beslutade anslutningsavgifter.
- Fastighetsbildning eller annan lantmäteriförrättning. Nödvändiga ledningsrätter och servitut över kvartersmark ska tålas utan ersättning.
- Samtliga åtgärder, inklusive utredningar och undersökningar, för anläggningar inom kvartersmark.
- Bygglovsavgifter.
- Sitt eget deltagande under projektets genomförande.
- Eventuella parkeringsfriköp.

I avtalet skall även framgå hur åtaganden fördelas mellan parterna. Hur vatten och avlopp, dagvatten, parkering, avfallshantering och elförsörjning hanteras ska alltid regleras i avtalet, medan frågor kring sanering och andra tekniska frågor regleras vid behov.

Övriga allmänna förutsättningar som gäller för markanvisning:

- En markanvisning från Kungälv kommun är tidsbegränsad till maximalt 2 år efter undertecknat avtal. Om marköverlåtelse inte träffas inom denna tid ska markanvisningen återgå utan ersättning eller kompensation till exploatören. Förlängning kan medges, under förutsättning att förseningen inte beror på exploatören, och måste ske skriftligen.
- En markanvisning får inte överföras till en annan exploatör utan kommunens skriftliga medgivande. Överförande kan medges till helägt bolag inom koncernen om moderbolaget går i borgen för åtagandena i markanvisningsavtalet.
- Kommunen kan under avtalsperioden återta en överenskommen markanvisning om det är uppenbart att exploatören inte avser eller förmår att genomföra det överenskomna projektet med avsedd utformning eller inom utsatt tid. Ett återtagande ger inte exploatören någon rätt till ersättning.
- Projekt som inte går att genomföra till följd av ändrade detaljplaneförutsättningar, exempelvis överklagan, eller andra myndighetsbeslut ger inte rätt till ersättning eller ny markanvisning som kompensation.
- Kungälv kommun kan inte garantera byggrätter vid markanvisning, om inte lagakraftvunnen detaljplan redan finns då markanvisningsavtalet tas fram.
- Exploatören skall följa de regler och riktlinjer som kommunfullmäktige, kommunstyrelsen eller miljö- och byggnadsnämnden fastställt som gäller vid tidpunkten för markanvisningen.
- Kungälv kommun har rätt att bestämma om val av upplåtelseform såsom ägande-, bostads- eller hyresrätt samt sociala hänsynstaganden för markanvisningen.
- Innan exploatören tillträtt sitt exploateringsområde har kommunen rätt att nyttja området t.ex. för byggväg, avlastningsyta eller etableringsyta.

- Kungälv kommun förbehåller sig rätten att förkasta samtliga anbud till en markanvisning om inget uppfyller ställda krav.
- Kungälv kommun uppmuntrar till miljöanpassad byggnation. Det gäller till exempel energieffektiva bostäder, hållbara materialval, insatser för biologisk mångfald, tillgängliggörande av naturområden samt underlättande för de boende att göra hållbara val i vardagen. Även byggprocessen bör vara resurs- och energieffektiv för att minska dess negativa miljöpåverkan.

3.7. Marköverlåtelseavtal

När förutsättningarna för att realisera markanvisningen finns, vanligtvis i samband med att detaljplanen skall antas, tecknas ett marköverlåtelseavtal mellan exploatören och kommunen. Marköverlåtelseavtalet ersätter markanvisningsavtalet. I princip omfattar marköverlåtelseavtalet samtliga villkor som normalt ingår i ett markanvisningsavtal. Därutöver ska det innehålla villkor om överlåtelse av mark, kommunens rätt till hävning för det fall exploatören inte uppfyller sina åtaganden. Kommunen kan kräva ekonomisk säkerhet för exploatörens förpliktelser. Typ av säkerhet beslutas av kommunen, till exempel genom inbetalning på förhand, pantbrev, bankgaranti eller borgen, ex moderbolagsborgen. I avtalet kan även skrivas vitesförpliktelse för det fall att exploatören inte håller sina åtaganden eller tidplan.

4. Riktlinjer för exploateringsavtal

4.1. Mål

- Tydliggöra krav och förutsättningar för tecknande av exploateringsavtal.
- Kommunens process för exploateringsavtal ska vara förutsägbar och transparent.

4.2. Vad är ett exploateringsavtal?

Exploateringsavtal definieras i PBL § 1:4; *ett avtal om genomförande av en detaljplan mellan en kommun och en exploatör eller en fastighetsägare avseende mark som inte ägs av kommunen, dock inte avtal mellan en kommun och staten om utbyggnad av statlig transportinfrastruktur.*

Byggherren eller fastighetsägaren benämns i kommunens exploateringsavtal som exploatör. Syftet med exploateringsavtalet är att säkerställa att en detaljplan kan antas och genomföras på ett sådant sätt att kraven på ett välfungerande bebyggelseområde blir tillgodosedda.

4.3. Handläggning

4.3.1. När tecknas exploateringsavtal?

Exploateringsavtal tecknas då kommunen behöver säkerställa detaljplanens genomförande vid exploatering på privat mark. Kommunen bedömer före eller under detaljplaneskedet om ett exploateringsavtal skall tecknas med exploatören. Bedömningen sker utifrån den enskilda detaljplanens förutsättningar. Exploateringsavtal tecknas alltid om detaljplanen innehåller allmän plats (enskilt eller kommunalt huvudmannaskap).

Exploateringsavtalet arbetas fram under detaljplaneprocessen och skall vara undertecknat av exploatören inför detaljplanens antagande. Exploateringsavtal som inte är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt får antas av kommunstyrelsen enligt nuvarande reglemente för kommunstyrelsen (KS2018/0127). Om exploateringsavtalet är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt är det kommunfullmäktige som beslutar om antagande.

4.3.2. Vad regleras i exploateringsavtal?

Exploateringsavtalets innehåll är anpassat utifrån den specifika exploateringsens förutsättningar. Exploateringsavtalets syfte är att reglera genomförandets kostnader och ansvarsfördelning mellan

Handwritten signature or mark.

exploatören och kommunen samt även mot andra intressenter (t.ex. Trafikverket eller samfällighetsföreningar).

Åtaganden som anges i avtalet ska vara nödvändiga för att detaljplanen ska kunna genomföras. De åtgärder som ingår i exploatörens åtagande ska stå i rimligt förhållande till dennes nytta av detaljplanen. Med sådana åtgärder avses även åtgärder som kan behöva vidtas utanför det område som detaljplanen omfattar.

Exploateringsavtalet ska normalt reglera:

- Parternas åtaganden.
- Exploateringsbidrag.
- Avtalsområdets avgränsning.
- Överlåtelse/upplåtelse av allmän platsmark till kommunen eller samfällighetsförening.
- Ansvarsfördelning för utbyggnad och finansiering av allmän plats.
- Utbyggnadstakt, eventuell etappindelning och tidpunkt för färdigställande.
- Hänvisning till gällande riktlinjer, t.ex. för avfallshantering och dagvattenplan.
- Tidplan, säkerhet/garantier, överlåtelse av avtalet, avtalets giltighet etc.
- Eventuella parkeringsfriköp.
- Medfinansieringsersättning.

Ett exploateringsavtal kan även innehålla marköverlåtelse, överenskommelse om ledningsrätt eller servitut etc.

I Kungälv kommun gäller följande:

- **Detaljplan:** Samtliga kostnader för framtagande av detaljplan, inklusive utredningar bekostas av exploatören. Ett separat plankostnadsavtal tecknas mellan exploatören och kommunen innan detaljplanarbetet påbörjas och exploateringsavtal tecknas.
- **Fastighetsbildning:** Samtliga fastighetsbildningsåtgärder (avstyckning, fastighetsreglering, bildande av gemensamhetsanläggningar mm) som krävs för att genomföra detaljplanen bekostas av exploatören.
- **Allmän plats inom planområdet:** Exploatören bekostar utbyggnaden (projektering och byggnation) av allmän plats som krävs för detaljplanens genomförande både vid enskilt och kommunalt huvudmannaskap. Vid kommunalt huvudmannaskap utför kommunen normalt projektering och byggnationen. Marken överlämnas till kommunen utan ersättning. Vid enskilt huvudmannaskap utför exploatören projektering och utbyggnad. Ansvar för drift kan överlämnas till delägande fastigheter i anläggningssamfälligheten.
- **VA och andra ledningar:** Exploatören bekostar samtliga anslutningsavgifter (t.ex. VA, el, tele, fiber, fjärrvärme), dagvattenlösningar inom kvartersmark och eventuell flytt av ledningar eller annan infrastruktur som krävs för att genomföra exploateringen.
- **Övriga åtgärder:** Exploatören ansvarar för samt bekostar övriga åtgärder och utredningar som krävs för att genomföra detaljplanen, t.ex. åtgärder och utformning för avfallshantering, sanering, arkeologi, bulleråtgärder, bevarande och kompensationsåtgärder av skyddsvärda områden och klimatanpassningsåtgärder.
- **Säkerställande av avtal:** Kommunen kan kräva ekonomisk säkerhet för exploatörens förpliktelser. Typ av säkerhet beslutas av kommunen, till exempel genom inbetalning på förhand,

pantbrev, bankgaranti eller borgen, ex moderbolagsborgen. I avtalet skrivs vitesförpliktelse för det fall att exploitören inte håller sina åtaganden eller tidplan.

5. Medfinansieringsersättning

Värdeåterföring av kommunala investeringar

Innehåll

<u>Medfinansieringsersättning</u>	10
1. <u>Inledning</u>	11
2. <u>Möjligheter till medfinansieringsersättning</u>	11
3. <u>Influensområden</u>	11
4. <u>Värdeområden</u>	12
5. <u>Ersättningsnivåer</u>	12
6. <u>Beräkning av medfinansieringsersättning</u>	12
7. <u>Betalningstidpunkt</u>	13
8. <u>Ändrade förutsättningar</u>	13

1. Inledning

I den gällande Översiktsplanen visar kommunen vilja att växa och många nya områden för ny bebyggelse har pekats ut längs med huvudstråket enligt GRs strukturbild men också i kommunens sekundärstråk. Nya möjliga områden har också pekats ut i våra serviceorter och grannbyar. Ny byggelse genererar fler innevägnare som i sin tur ger ökade transporter på vägarna inom kommunen.

Kommunen har i tidigt skede insett vikten av att möta olika behov som uppstår vid en hög tillväxttakt. Kommunen har tecknat flertalet medfinansieringsavtal på statligt vägnät med Trafikverket. Medfinansieringsavtalen avser bl.a. trafikåtgärder i form av ombyggnation av det befintliga Kungälvsmotet, ny väg och ny trafikplats mellan Ekelöv och Kareby och flera statliga gång- och cykelvägar samt Resecentrum. Kommunens åtagande rörande medfinansiering uppgår till ett belopp om ca 300 miljoner kronor på statligt vägnät.

Kommunen tar in medfinansiering för följande åtgärder:

<p>GC-vägar Tjuvkil-Ytterby Kareby-Kode</p> <p>Vägar/mot Väg 168, Ekelöv-Kareby Kungälvsmotet Väg 168, Genom Tjuvkil</p> <p>Kungälvs Resecentrum</p>

Sedan den 1 april 2017 gäller nya bestämmelser i 6 kap 40 § 2 st Plan- och bygglagen (PBL). Syftet med bestämmelserna är att göra det möjligt att återföra till samhället delar av den värdeökning som kan antas uppstå på fastigheter till följd av investeringar i statlig och mellankommunal transportinfrastruktur i form av väg och järnväg.

2. Möjligheter till medfinansieringsersättning

Enligt de nya bestämmelserna rörande medfinansiering har Kommunen möjlighet att i exploateringsavtalet förhandla om medfinansiering under förutsättning att fastigheterna som omfattas av detaljplanen kan antas öka i värde.

3. Influensområden

Kommunen bedömer att det uppstår en positiv värdepåverkan inom influensområden som framgår av bilaga A-C. Utifrån den värdepåverkan som nya trafikmot samt gång- och cykelvägar antas medföra för fastigheter inom influensområdena är det skäligt att exploitörer inom dessa områden bidrar till del av kommunens kostnader för infrastrukturprojekten.

Bilaga A avser influensområde för verksamheter avseende trafikmot och Kungälv resecentrum. Området är indelat i två zoner. Den ena zonen gäller centrala Kungälv, den andra Marstrand.

Bilaga B avser influensområde för bostäder avseende trafikmot och Kungälvs resecentrum. Området utgörs av en zon.

[Handwritten signature]

Bilaga C avser influensområde för bostäder avseende cykelbanor. Området är indelat i två zoner. Cykelbana mellan Ytterby-Tjувkil samt Kode-Kareby.

4. Värdeområden

Medfinansieringsersättningen baseras på olika värdenivåer, se bilaga D-E.

Värdenivåer är framtagna för bostäder respektive verksamheter och revideras årligen med index enligt punkt 5.

Bilaga D avser värdeområden för verksamheter. Centrala Kungälv ligger på 450 kr/kvm och Marstrand 650 kr/kvm.

Bilaga E avser värdeområden för bostäder. Nivåerna går från 2000 kr/BTA upp till 10 000 kr/BTA.

5. Ersättningsnivåer

Storleken på medfinansieringsersättningen kommer fastställas efter förhandling mellan Kommunen och varje enskild exploatör med beaktande av den kommunala likabehandlingsprincipen och ovan nämnda principer. Den procentuella ersättningsnivån avgörs av vilka influensområden som exploateringen berör samt vilken typ av exploatering som avses. Medfinansieringsersättning tas endast ut för exploateringar som avser bostäder med upplåtelseformerna bostadsrätt och äganderätt samt för verksamheter inklusive lasarett.

Förhandling om medfinansieringsersättning kommer inte att ske för exploatering avseende bostäder upplåtna med hyresrätt, skola, förskola, småskalig vård, kontor, handel i bottenvåningar, LSS och jämförlig verksamhet.

Värdenivåerna inom värdeområdena för bostäder är knutna till fastighetsprisindex för småhus för permanentboende, Stor-Göteborg år 2018 (1 015). Skulle indextalet för något påföljande år ha ändrats i förhållande till år 2018 skall värdenivåerna justeras med hela det procenttal med två decimaler varmed indextalet ändrats. Värdenivåerna avrundas till heltalet kronor. Värdenivåerna skall dock aldrig sättas lägre än angivna nivåer i riktlinjerna. Regleringen sker alltid fr.o.m. den 1 mars året efter det att indextalet föranlett ändring.

6. Beräkning av medfinansieringsersättning:

Här nedan följer ett antal exempel på hur en medfinansieringsersättning kan beräknas. Observera att de procentuella nivåerna endast är exempel och ska inte ses som styrande.

Verksamheter:

En exploatör väljer att bygga 20 000 kvm för verksamheter inom Rollsboindustriområde, utifrån dessa förutsättningar kan medfinansieringen bli följande då Rollsboindustriområde ligger inom influensområde enligt bilaga A.

Exempel på beräkning:

20 000 kvm * 450 kr (inom värdeområde för verksamheter) * 10 % (ersättningsnivån för medfinansiering) = 900 000 kronor.

Bostäder:

En exploatör väljer att bygga 5000 BTA för bostäder inom centrala Kungälv, utifrån dessa förutsättningar kan medfinansieringen bli följande då centrala Kungälv ligger inom influensområde enligt bilaga B.

Exempel på beräkning:

5000 BTA * 7 000 kr (inom värdeområde för Kungälv C) * 5 % (ersättningsnivån för medfinansiering) = 1 750 000 kronor.

Handwritten signature or mark.

Bostäder:

En exploatör väljer att bygga 5000 BTA för bostäder inom Tjuvkil, utifrån dessa förutsättningar kan medfinansieringen bli följande då Tjuvkil ligger inom två influensområden, enligt bilaga B och C, vilket motiverar en högre ersättningsnivå.

Exempel på beräkning:

5000 BTA * 4000 kr (inom värdeområde för Tjuvkil och kustnära områden) * 8 % (ersättningsnivån för medfinansiering) = 1 600 000 kronor.

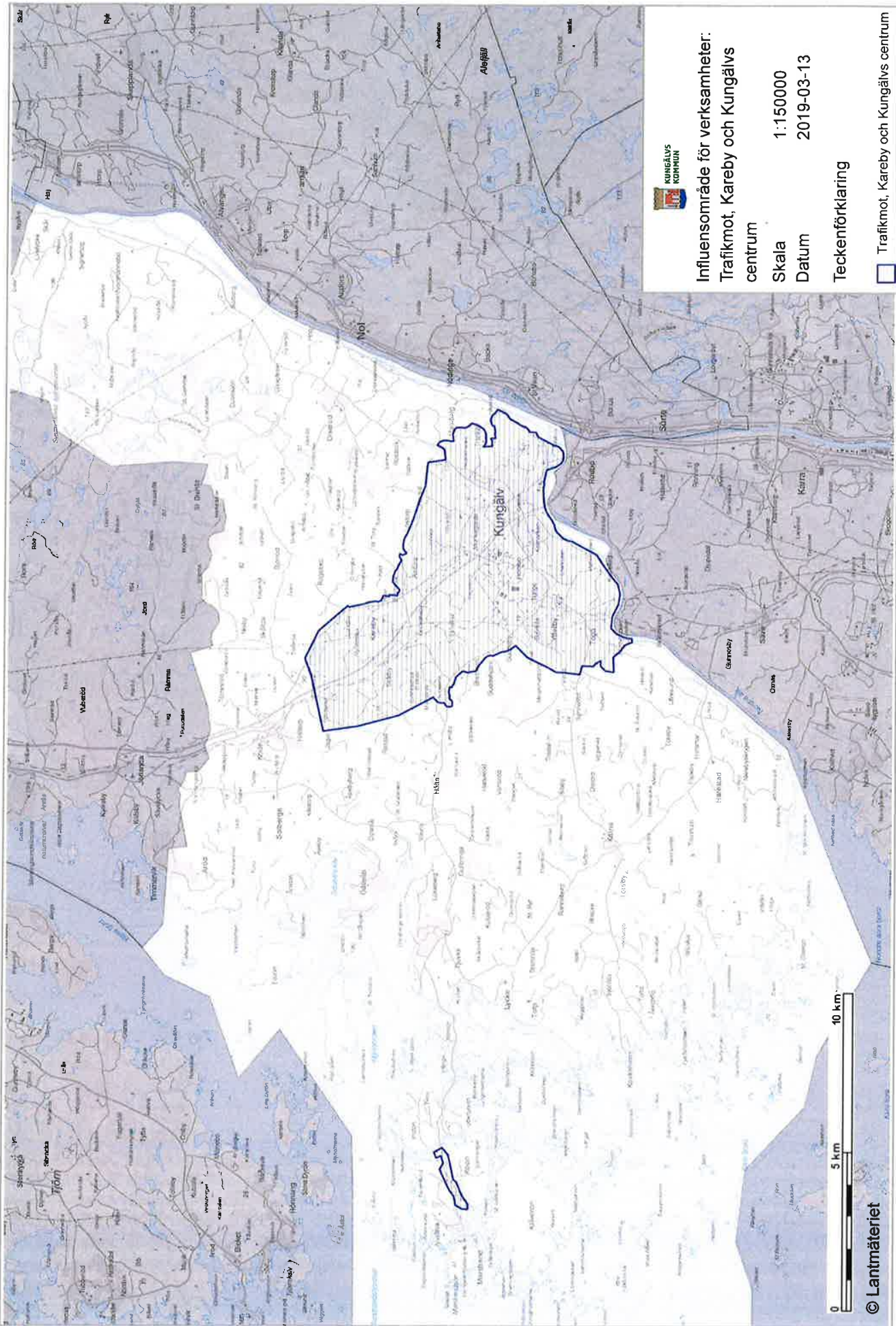
7. Betalningstidpunkt

Medfinansieringsersättning ska i normalfallet för genomförande-, eller exploateringsavtal erläggas inom 30 dagar efter lagakraftvunnet avtal och detaljplan.

8. Ändrade förutsättningar

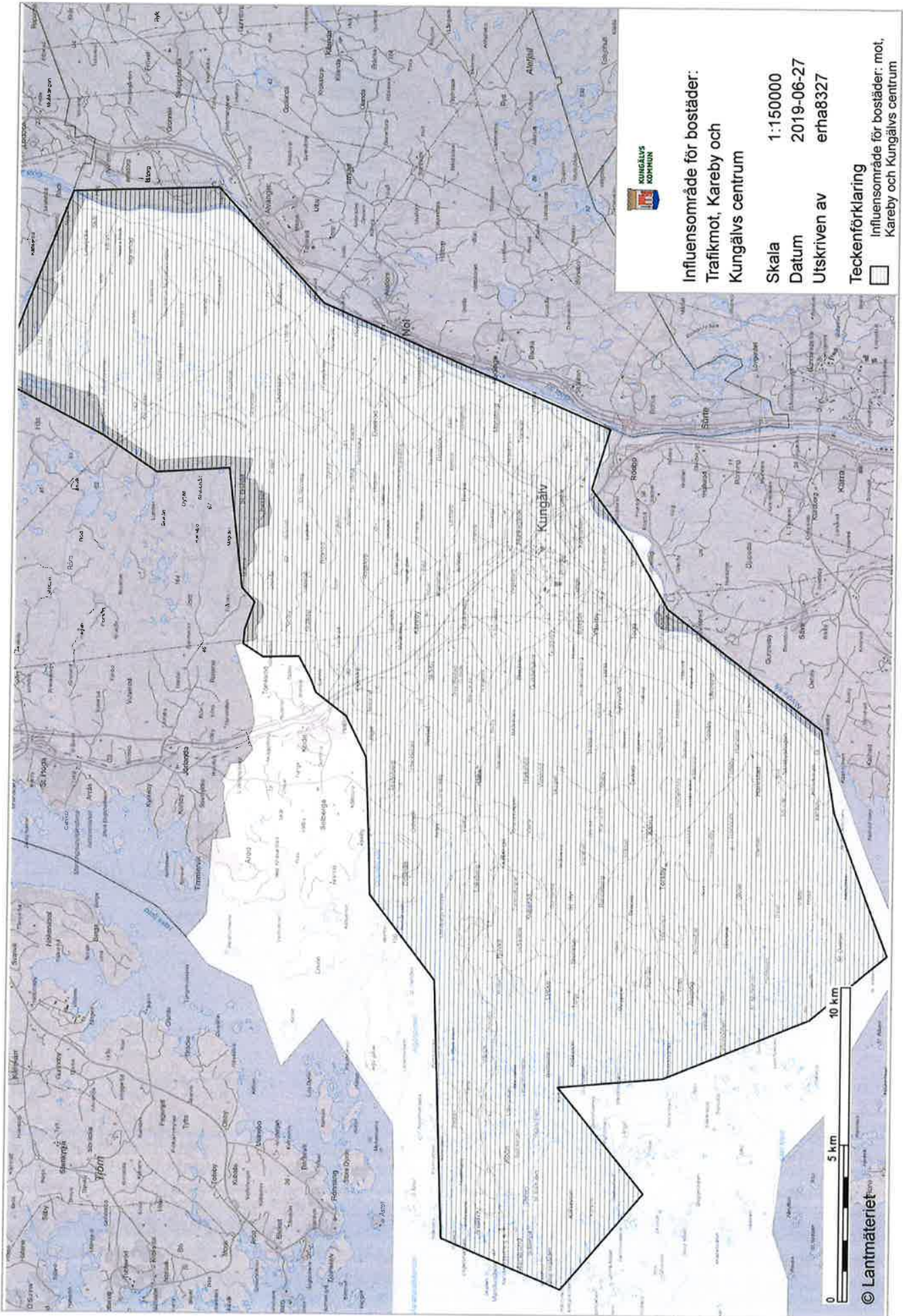
Förutsättningarna kan i framtiden ändras om kommunen exempelvis är med och medfinansierar ett nytt resecentrum i Ytterby. En revidering av riktlinjerna kommer i så fall att ske.

Bilaga A

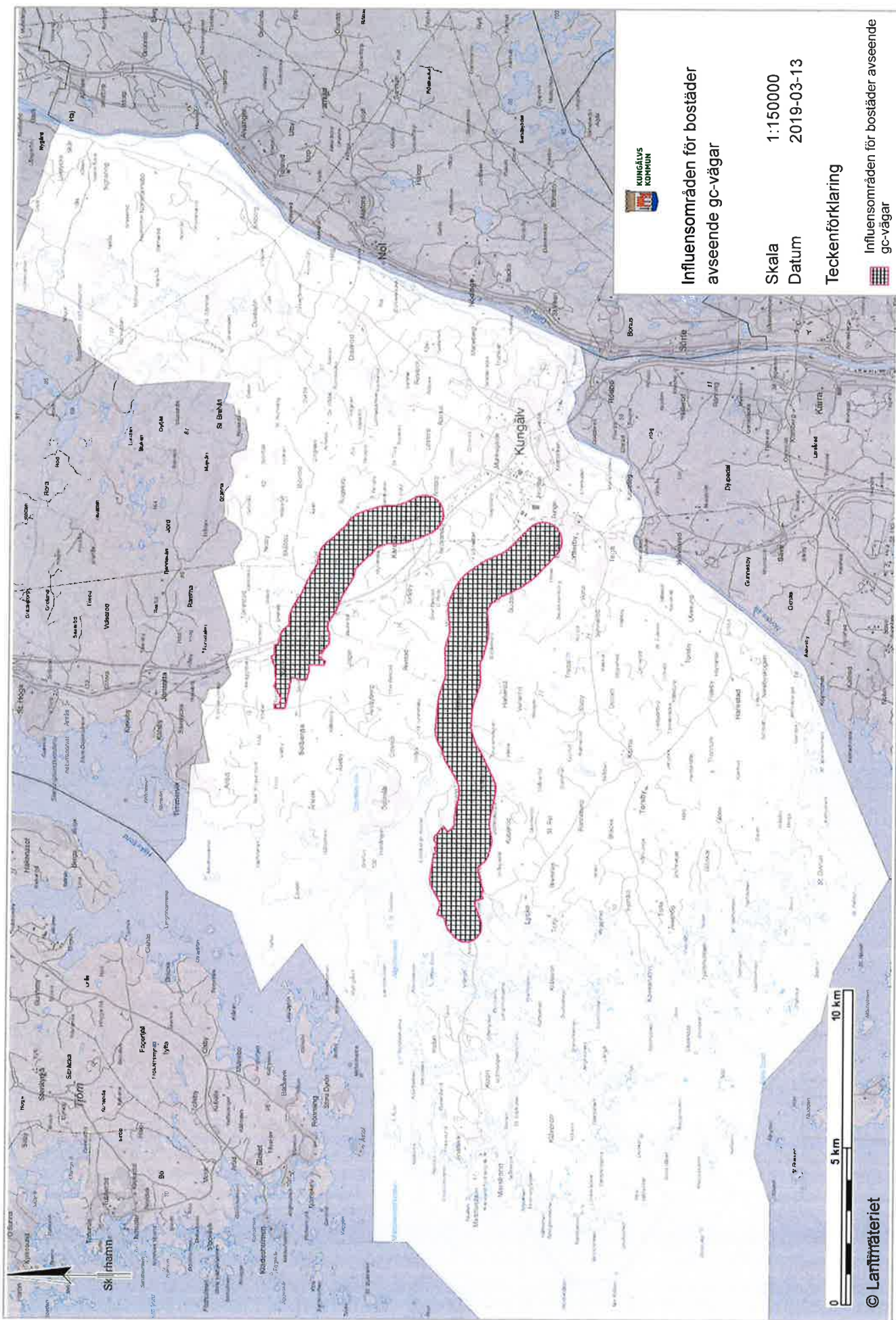
[Handwritten mark]

Bilaga B

4

Bilaga C

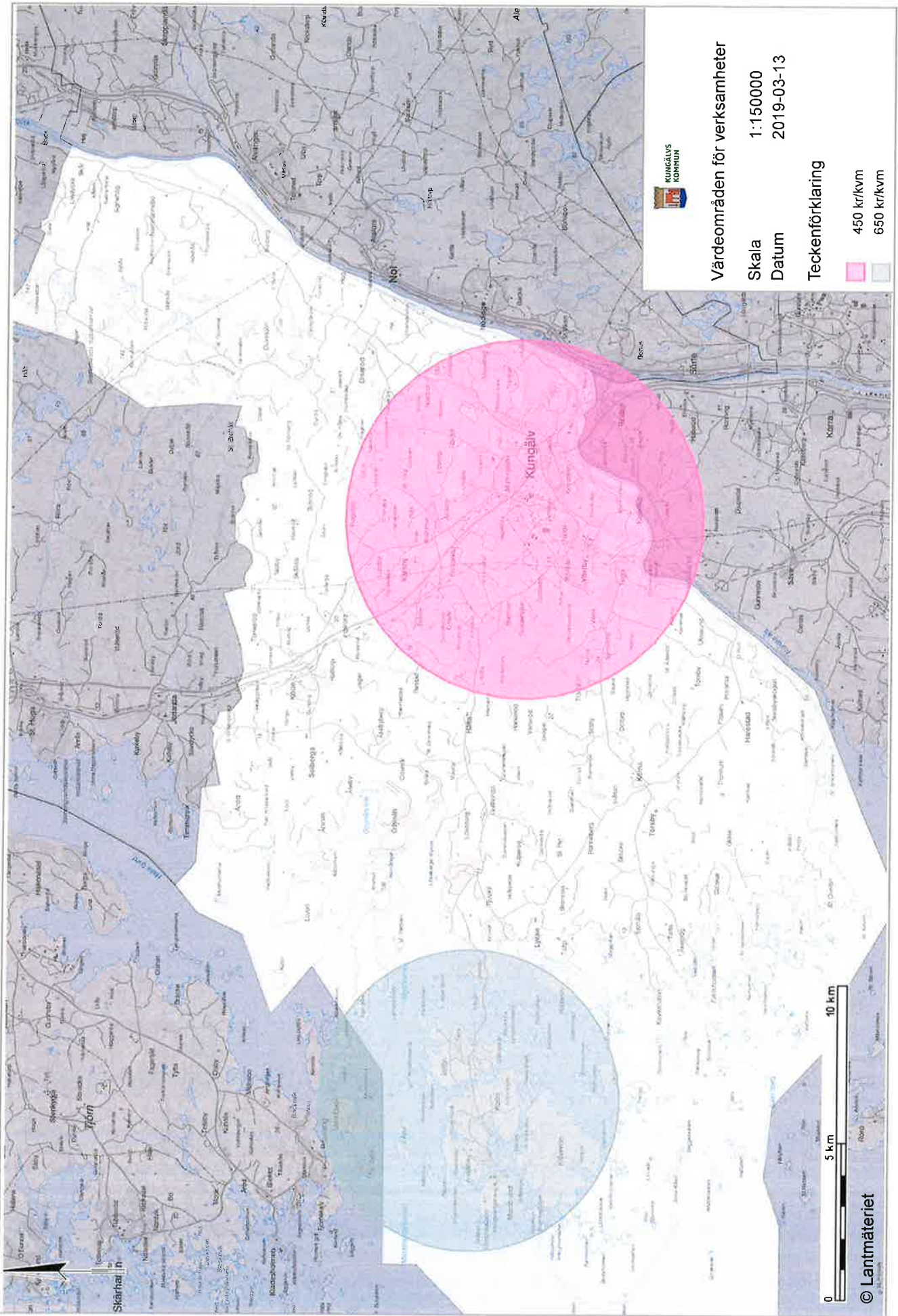
**Influensområden för bostäder
avseende gc-vägar**

Skala 1:150000
Datum 2019-03-13

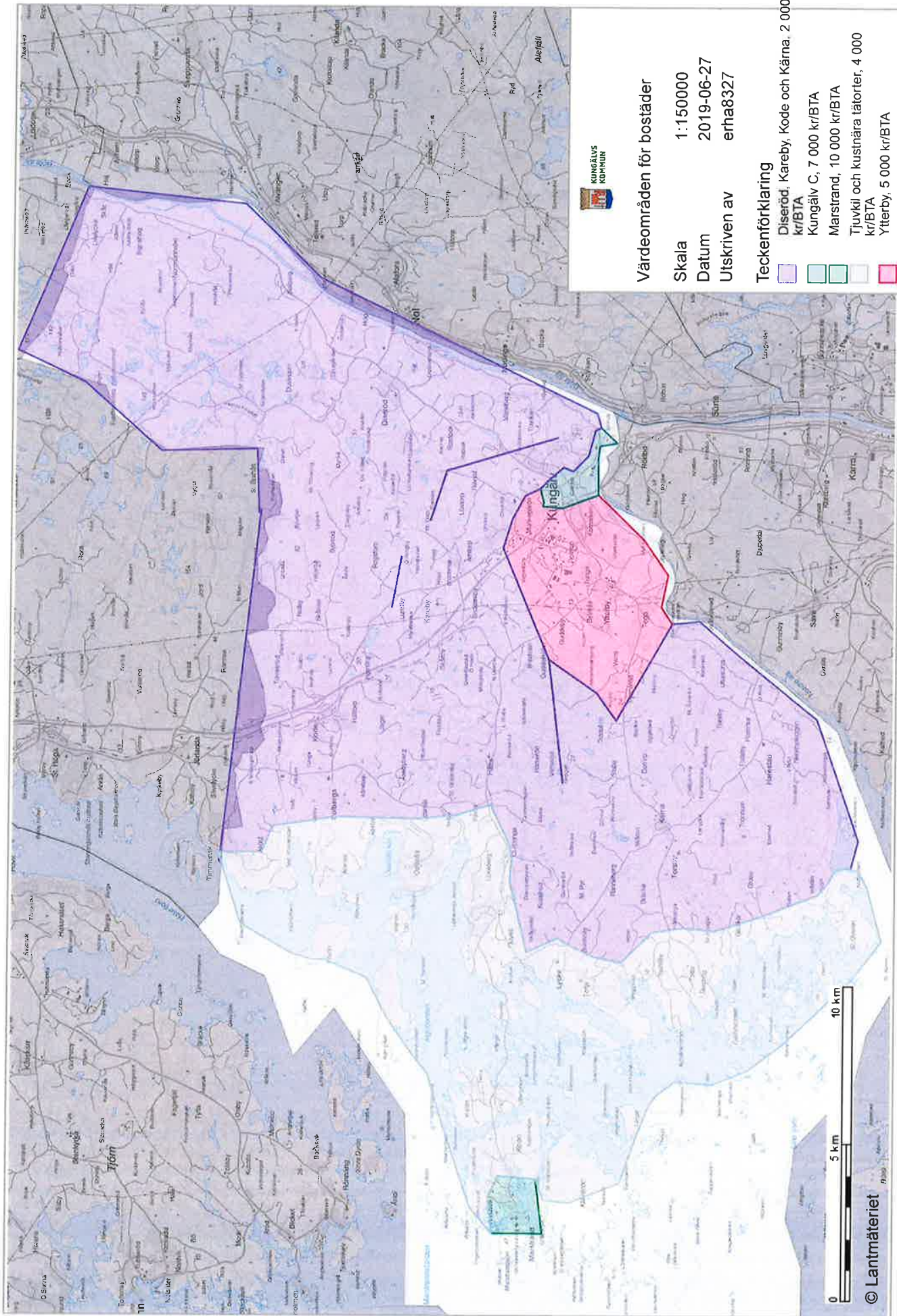
Teckenförklaring

 Influensområden för bostäder avseende gc-vägar

Bilaga D

Bilaga E

4

Bilaga 3

CBRE Valuation & Advisory Services

CBRE

Värderingsrapport

Byggrättsportfölj, Kungälv

(Askvägen 3 m.fl.)

På uppdrag av:
Kungälv kommun

Värdetidpunkt: den 23 augusti 2023

✓

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Rättsligt Meddelande

Denna värderingsrapport ("Rapporten") har upprättats av CBRE Sweden AB ("CBRE") uteslutande för Kungälv kommun ("Kunden") i enlighet med villkoren i uppdragsbrevet daterat den 2023-08-16 ("Uppdraget").

Rapporten är konfidentiell och får inte lämnas ut till någon annan än Kunden och till kunden behöriga rådgivare samt affärspartners såsom finansieringsinstitut, bank och revisorer. CBRE har tillhandahållit denna Rapport under förutsättning att den endast kommer att visas för och användas av Kunden och att ingen annan person äger rätt att återropa den utan CBRE:s uttryckliga skriftliga förutom nämnda parter ovan. För det fall CBRE uttryckligen har godkänt att en annan person än Kunden får återropa Rapporten ska CBRE inte ha ett större ansvar gentemot någon part som återropar denna Rapport än vad de skulle ha haft om sådan part hade varit en gemensam Kund enligt Uppdraget.

För det fall CBRE uttryckligen har godkänt att en annan person än Kunden får återropa Rapporten ska CBRE inte ha ett större ansvar gentemot någon part som återropar denna Rapport än vad de skulle ha haft om sådan part hade varit en gemensam Kund enligt Uppdraget.

CBRE:s högsta sammanlagda ansvar gentemot alla parter, oavsett om det har uppkommit under, i samband med eller i enlighet med återopandet av denna Rapport, och vare sig det grundar sig på avtalsförhållande eller annars, genom försummelse eller på annan grund, ska ej överstiga det lägre beloppet av (i) 25% av värdet på fastigheten vilken Uppdraget avser på dagen för Uppdraget; (ii) eller 25 prisbasbelopp vid värdetidpunkten eller; (iii) arvodets storlek.

Utöver dessa skadeståndsbelopp, i enlighet med detta uppdrag, så ska CBRE inte vara ansvarig för någon annan skada, vare sig indirekt, särskild eller som uppstår som en konsekvens av denna Rapport, oavsett hur den har orsakats, vare sig det grundar sig på avtalsförhållande eller annars, genom försummelse eller på annan grund, som uppstår till följd av eller i samband med denna Rapport. Inget i denna Rapport utesluter den ansvarsskyldighet som inte kan uteslutas enligt gällande lag.

För det fall du erhållit denna Rapport, utan att du är Kund, Adressat eller om CBRE inte har tillhandahållit Dig denna Rapport (utan CBRE:s skriftliga samtycke) eller om du endast fått ta del av denna Rapport för informationsändamål, då kan Du inte förlita Dig på Rapporten för något ändamål. I sådant fall är CBRE inte ansvarig för några förluster eller skador som kan komma att drabba Dig (oavsett om det är direkta, indirekta eller skador som uppkommer som en konsekvens av innehållet i Rapporten) eftersom detta är ett obehörigt användande Rapporten. Denna Rapport är endast avsedd att visas för och användas av Kunden och då äger ingen annan person eller annat företag någon rätt att återropa eller att förlita dig på denna Rapport, utan CBRE:s uttryckliga skriftliga medgivande. CBRE åtar sig inte att lämna någon ytterligare information eller korrigera eventuella felaktigheter i Rapporten.

Inget av uppgifterna i denna Rapport utgör råd om fördelarna med att ingå någon form av transaktion på grundval av innehållet i Rapporten.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Sammanfattning

Värderingsobjekt	Byggrättsporfölj, Kungälv
Värdetidpunkt	den 23 augusti 2023
Rapportdatum	den 14 september 2023
Uppdragsgivare	Kungälv kommun
Uppdragsbeskrivning	CBRE har fått i uppdrag att marknadsvärdera fastigheten med angiven värdetidpunkt
Ändamål	Internt ändamål
Typ av Värderare	Extern

Bedömt marknadsvärde av Byggrättsporfölj, Kungälv vid värdetidpunkten den 23 augusti 2023:

Värderingsobjekt	Till Kommunen	Till Bokab
Arntorp	-	758 400 kr
Tyfter	-	4 000 000 kr
Rollsbo Förtätning	-	700 000 kr
Rollsbo Södra	574 600 kr	-
Norra Kyrkbäcken	27 000 kr	286 000 kr
Totalt	601 600 kr	5 744 400 kr

Thomas Lindström

Analyst

Analytiker

För CBRE Sweden ABs räkning

Andreas Eckermann

Senior Director

RICS Registered Valuer samt av Samhällsbyggarna
Auktoriserad Fastighetsvärderare

För CBRE Sweden ABs räkning

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Innehåll

1. Rättsligt Meddelande
2. Sammanfattning
3. Introduktion
4. Översikt fastighetsmarknad
5. Värderingsobjekt- Bostäder
6. Värderingsobjekt- Industri
7. Värderingsobjekt- Övriga Ändamål
8. Sammanfattande Kommentar
9. Bilagor

Innehållet i denna Rapport kan endast åberopas av:

- I. Adressaterna på Rapporten; eller
- II. Parter som har fått ett skriftligt godkännande från CBRE.

Denna Rapport ska läsas och tolkas i sin helhet och får endast åberopas med förbehåll för de friskrivningar och ansvarsbegränsningar som finns i Rapporten. Läs igenom den här informationen innan ni åberopar innehållet i Rapporten. För det fall ni inte förstår informationen rekommenderar vi att ni söker oberoende juridisk rådgivning.

1

Värderings- rapport

AA

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Introduktion

Uppdraget

Av Kungälv kommun genom Sara Höghäll har CBRE Sweden AB erhållit uppdraget att marknadsvärdera en Byggrättsportfölj i Kungälv kommun. Värdebedömningen är utförd under augusti 2023 med värdetidpunkt den 23 augusti 2023.

Värdebedömningen avser byggrätter på del av fastigheterna Arntorp 1:2, Rollsbo 1:32, Rollsbo 3:3, Diseröd 1:1, Kastellegården 1:380, Katedern 1 och Ulvegärde 2:1 inför kommande markbyte mellan fastighetsägarna Kungälvs kommun och Bokab. Värdeobjekten består av totalt fem olika objekt fördelade på ovan fastigheter enligt de markerade områden av uppdragivaren erhållna uppgifter.

Ytorna för respektive objekt samt fördelningen mellan kommunen och Bokab är angivna nedan.

Värderingsobjekt	Till Kommunen	Till Bokab
Arntorp	-	30 336
Tyfter	-	40 000
Rollsbo Förtätning	-	20 000
Rollsbo Södra	57 460	-
Norra Kyrkbäcken	5 400	5 200
Totalt	62 860	95 536

Vidare skall hänsyn tas till respektive markområdet enligt detaljplan tillåtna ändamål samt i vilket stadie av planprocessen objektet befinner sig i det fall detaljplan saknas.

Värdet redovisas i kr/kvm TA samt det totala värdet enligt ovan kvm.

Värderingsförutsättningar

Värdebedömningen grundas vad gäller sakuppgifter på uppgifter som erhållits från uppdragsgivaren, vilket inkluderar plankartor, förslag till markbyte och övrig info behjälplig för uppdraget.

Någon närmare kontroll av dessa uppgifter, utöver en allmän rimlighetskontroll, har inte utförts inom ramen för detta uppdrag. Om någon sakuppgift eller värderingsförutsättning som värderingen grundas på visar sig vara felaktig bör värderingen utföras igen med den riktiga informationen.

Fastigheten har ej besiktigats i samband med detta uppdrag.

Det antas vidare att objektet inte belastas av miljöskuld, föreläggande (av myndighet), annat fel eller brist än vad som framgår av detta utlåtande. Om besiktning har utförts är den ej av sådan karaktär att den uppfyller säljarens upplysningsplikt eller köparens undersökningsplikt enligt 4 kap 19 § Jordabalken.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Värderingsunderlag

Följande värderingsunderlag har inhämtats utöver material erhållits från uppdragsgivaren:

- Utdrag ur fastighetsregistret
- Kartunderlag
- Foton
- Ortsprisdata

Ansvarsbegränsning

CBRE:s skadeståndsansvar omfattar endast ersättning för direkt skada för fel och försummelse. Det omfattar inte indirekt skada såsom utebliven vinst, förväntad besparing, förlust av inkomst eller annan allmän förmögenhetsskada. CBRE:s ansvar omfattar inte skada som beror på att felaktiga förutsättningar eller felaktig information lämnats till oss vare sig informationen erhållits från uppdragsgivaren eller officiella register. Uppdragsgivarens rätt till skadestånd enligt ovan är förverkad om anspråk på ersättning inte framställs skriftligen utan dröjsmål, dock senast ett år efter att uppdraget har utförts. CBRE accepterar inget skadeståndsansvar mot annan part än uppdragsgivaren för respektive värdeutlåtandes innehåll. För ytterligare information se Bilaga "Allmänna Villkor för Värdeutlåtande" i Uppdragsbrevet.

Förändringar i marknadsläget

Värdet i denna rapport representerar CBRE:s objektiva uppfattning av marknadsvärdet. Begreppet marknadsvärde avser det mest sannolika priset vid en tänkt försäljning av värderingsobjektet på en fri och öppen fastighetsmarknad. Försäljningen förutsätts ske vid värdetidpunkten efter det att fastigheten varit utbjuden till försäljning på för fastigheten sedvanligt sätt under en normal marknadsföringstid.

CBRE rekommenderar att marknadssituationen och värderingarna regelbundet ses över och att uppdragsgivaren inhämtar professionell konsult hjälp om värderingsobjektet skall avyttras.

Värderingsstandard

Värderingen har upprättats i enlighet med senaste Versionen av RICS Valuation – Global Standards vilken införlivar internationella värderingsstandard ("the Red book"). Vi kan också försäkra att vi har följt Samhällsbyggarnas etiska regler. De fastighetsegenskaper som ligger till grund för värderingen är angivna i denna rapport. Värderingen är utförd av Thomas Lindström, Analytiker och Andreas Eckermann, RICS Registered Valuer samt av Samhällsbyggarna Auktoriserad Fastighetsvärderare. Vi bekräftar att vi har tillräckligt med lokala och nationella kunskaper om fastighetsmarknaden och har den kompetens och förståelse som krävs för att genomföra värderingen på ett fullvärdigt sätt.

Oberoende

De totala intäkterna från uppdragsgivaren (och andra bolag inom samma företagsgrupp), inklusive arvodet för det här uppdraget, understiger 5,0 % av de totala intäkterna för CBRE Sweden AB.

CBRE Sweden AB känner inte till någon intressekonflikt i samband med detta uppdrag.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Övrigt

Det arvode som CBRE erhåller för att utföra denna värdering är ett förutbestämt belopp och ej kopplat till fastighetens marknadsvärde. Värderingen finns tillgänglig för tillsyn av uppförande hos RICS disciplinnämnd, i enlighet med RICS standard. I händelse av att Ni anser att vi inte uppnått de höga krav som vi ställt oss i de tjänster vi tillhandahåller, meddela i så fall oss. En skriftlig kopia av vår handlingsplan för klagomål kommer att göras tillgänglig på begäran.

Energideklaration

Vi har antagit att det finns en energideklaration för fastigheten i enlighet med Lagen om energideklaration.

Miljöaspekter

Förorenad mark eller byggnad

CBRE har inte undersökt om nuvarande eller föregående användning inom fastigheten, eller närliggande fastigheter, innebär miljöstörande effekter på mark eller byggnad. Bedömt marknadsvärde förutsätter att inga miljöbelastningar finns.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

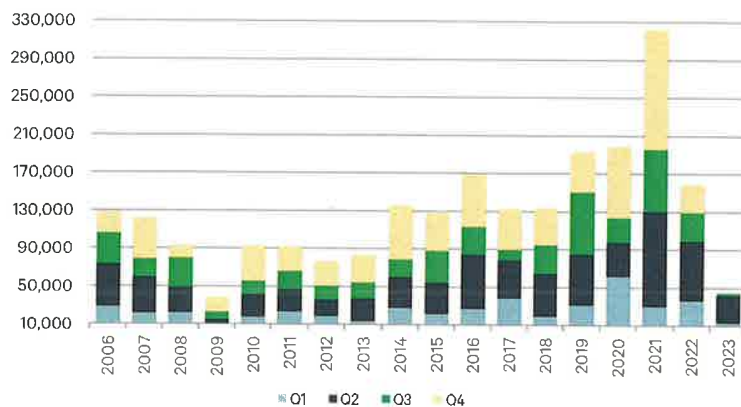
Översikt fastighetsmarknad

Transaktionsmarknaden – Sverige 2023 Q2

Transaktionsvolymen för andra kvartalet 2023 var 29,3 miljarder SEK, vilket är cirka 54% mindre jämfört med föregående år. Inledningen av året har präglats av osäkerheter i ekonomin efter kontinuerligt höga inflationsnivåer och en skakig banksektor och kämpande börsnoterade fastighetsbolag. Efter en trög start på året var det en ökad aktivitet mot slutet av det andra kvartalet. Främst bostadssektorn såg flera transaktioner slutförda, efter en lång tid med mycket låg aktivitet.

Transaktionsmarknaden

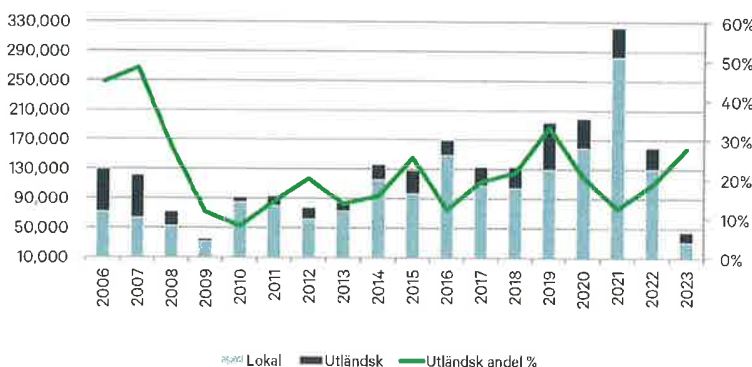
TRANSAKTIONSVOLYM (MILJONER KR) (2002 EXKL. VASAKRONAN I SEK 41 BILJ. CNF)

Inhemskt bolag står för en tydlig majoritet av transaktionsvolymen och det utländska kapitalet står för en relativt låg andel av köpen i Sverige. Under första halvåret för år 2023 stod utländska köpare för ca 28 procent av volymen. Den genomsnittliga andelen under de senaste 10 åren har varit cirka 19 procent på årlig basis. Utländska investerare är aktiva inom de flesta segmenten, men med ett primärt fokus på större logistikportföljer samt kontorsfastigheter i attraktiva lägen.

Transaktionsmarknaden

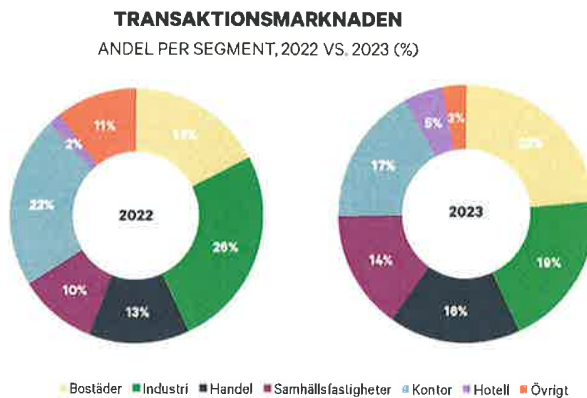
LOKALA VS. UTLÄNDSKA (MILJONER KR) (2009 EXKL. VASA KRONAN I MILJARDER)

Segmentet som presterade bäst detta kvartal var Bostäder med 28,4 % av den totala investeringsvolymen, följt av Samhällsfastigheter på 21,7 % och Handel på 21 %. I&L-volymerna var 15,5% och kontorstransaktionsaktiviteten sjönk till

VALUATION & ADVISORY SERVICES

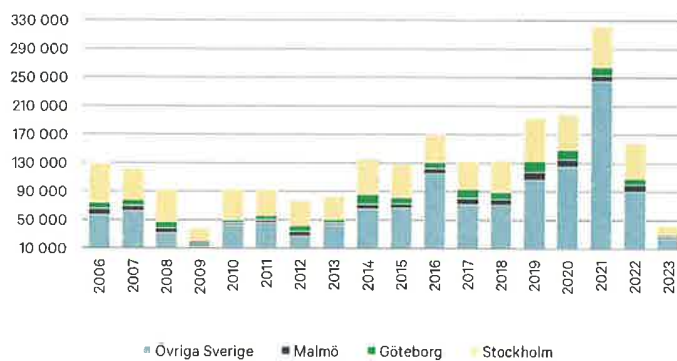
9,9% av den totala volymen. Bostadssektorn hade sett väldigt få transaktioner sedan början av räntehöjningarna, men under andra kvartalet slutfördes flera betydande affärer. Samhällsfastigheter har också haft det kämpigt länge, men en betydande transaktion slutfördes för cirka 5 miljarder SEK.

Under första halvåret 2022 har merparten av transaktionsvolymen skett i Stockholm och i rikstäckande portföljer samt i Sveriges mindre städer. Det andra kvartalet har inneburit ett par större portföljer, såsom bildandet av Delcore Fastigheter av ICA och AMF och NREP:s förvärv av en portfölj av samhällsfastigheter från Vectura.

Transaktionsmarknaden

TRANSAKTIONSVOLYM PER MARKNAD (MILJONER KR)
(2003: EK KL VA SÄKRIGNAN 41 MILJARDER KR)

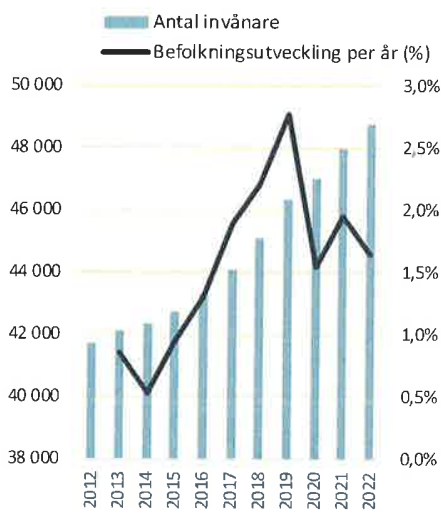

Kvartalet har präglats av fortsatt osäkerhet i ekonomin, med kriget i Ukraina, envisa inflationsnivåer och en skakig banksektor. Den svenska fastighetssektorn har varit under stor uppsikt under kvartalet, med fokus främst på SBB:s ekonomiska svårigheter. Företaget har sålt av flera fastigheter under försommaren, och strålkastarljuset från media och politiskt håll är fortsatt starkt. De fundamentala problemen på investeringsmarknaden som uppstod under 2022 fortsätter att vara aktuella idag och visar inga tecken på att försvinna inom en snar framtid. Många börsbolag som tidigare varit aggressiva köpare befinner sig nu på andra sidan affärerna. CBRE har sett stabiliserade avkastningar i kontors- och industrisegmenten på starka lägen. Byggsektorn fortsätter att kämpa med höga kostnader och svårigheter med att sälja slutprodukten, särskilt för bostadsprojekt. De presenterade siffrorna inkluderar inte strukturella investeringar som mellan SBB och Brookfield eller mellan pensionsfonderna AMF och AP7.

Lägesbeskrivning (Makro)

Befolkning

Det aktuella värderingsobjektet är beläget i Kungälv kommun i Västra Götalands län. Kommunen har 48 762 invånare (Thursday-06-30), vilket rankar den som nummer 53, av 290 kommuner, baserat på befolkning.

Befolkningsutvecklingen har varit positiv under den senaste 10-årsperioden med en högre tillväxt än Sverige som helhet.

Arbetsmarknad

Utvecklingen på arbetsmarknaden har varit positiv de senaste åren med en sjunkande arbetslöshet. Jämförs kommunen med Sverige ur ett historiskt perspektiv, bedöms arbetslösheten som låg.

Varje år rankar Svenskt Näringsliv Sveriges kommuners arbetsmiljö. Saturday rankades Kungälv som 179 bästa kommun, vilket innebär en bättre placering än 2021 då kommunen hamnade på plats 211.

Inkomst och utbildningsnivå

Medianinkomsten i kommunen ligger över riksnittet (Thursday). Även den disponibla inkomsten per hushåll (medianvärdet) är högre för kommunen jämfört med snittet Sverige (Thursday).

Andelen personer med eftergymnasial utbildning är högre än genomsnittet i Sverige. Av invånarna mellan 25 och 64 år har cirka 17 procent en eftergymnasial utbildning på under tre år och 27 procent på tre år eller mer.

	Kungälv		Sverige	
Befolkningsmängd	48 762	↑	10 487 859	↗
Befolkningstillväxt (%)	1,6%	↓	0,5%	↓
Medelålder	41,7		41,2	
Arbetslöshet (%)	4,4%	↓	7,9%	↓
Medianinkomst (kr)	342 300		304 100	
Disponibel inkomst per hushåll (median, kr)	464 500		386 100	
Eftergymnasial utbildning (% av befolkningen)	44,0%		43,7%	

Källa: foretagsklimat.se, SCB, Arbetsförmedlingen och Ekonomifakta

Värderingsobjekt- Bostäder

Bostadsmarknaden – Sverige

Den svenska befolkningen växer snabbt. SCB räknar med en årlig ökning med mellan 40 000 och 60 000 personer per år de närmsta åren. Det är en långsammare ökningstakt än de närmast föregående åren. Under 2022 passerade Sverige 10,5 miljoner invånare, vilket innebär att Sverige har vuxit med över 1,1 miljoner invånare sedan 2010 och förväntas nå 11 miljoner 2032.

70%...

... av Sveriges kommuner
rapporterar om bostadsbrist

I takt med att vi blir fler ändras även befolkningsammansättningen. Antalet yngre och antalet äldre växer och påverkar behovet av offentligt finansierade välfärdstjänster och efterfrågan på bostadsmarknaden.

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2022 bedömer 204 av landets 290 kommuner att det råder ett underskott på bostadsmarknaden. Det är en minskning med tre kommuner från 2021-års mätning och åtta kommuner senaste två åren. Totalt anger 66 kommuner att marknaden är i balans, vilket är en ökning med sju kommuner jämfört med föregående år. De kommuner som bedömer att det har ett underskott har minskat något för femte året i rad men bristen på bostäder är fortsatt stor. Trots en kraftig ökning av antalet nybyggda bostäder på senare år har framförallt grupper som är nya på bostadsmarknaden svårt att tillgodose sina bostadsbehov. Det gäller till exempel unga, studenter och nyanlända, personer med funktionsnedsättning, men även äldre personer som vill eller behöver byta bostad. En tredjedel av kommunerna uppger att det finns ett begränsat antal bostäder med skäligen boendekostnader.

Efterfrågan

Efterfrågan på bostäder är fortsatt hög och behovet av nya bostäder är stort. För att möta den höga efterfrågan behöver ett nytt Stockholm eller ett nytt Stor-Göteborg uppföras under de närmsta fem åren. Det handlar om volymer som inte varit aktuella i Sverige sedan miljonprogrammet. I många kommuner begränsas dock byggandet av höga produktionskostnader samt det faktum att det blivit svårare för privatpersoner att få lån vilket försvårar ytterligare med stigande bostadsräntor.

Historiskt sett har det råddit en hög efterfråga på bostäder, som det går att ta fasta på genom de historiskt stigande bostadspriserna. I samband med Covid-19 rapporterades det om sjunkande priser som gick att härleda till pandemin, men statistik visade snart att nedgången var högst tillfällig och snabbt vände och priserna har sedan dess fortsatt öka fram till 2022. Under andra halvåret av 2022 och framåt har bostadspriserna sjunkit snabbt som främst härleds till ökad inflation och stigande räntekostnader. Under de senaste 12 månaderna (202301) har priserna på bostadsrätter i riket sjunkit med 8,6 procent, i Stor-Stockholm 7,8 procent, Stor-Göteborg 11 procent och Stor-Malmö med 6,9 procent.

Utbud

Boverket utreder det långsiktiga behovet av bostäder och kan konstatera att byggbehovet är fortsatt stort och de bedömer att det behöver tillkomma mer än 63 000 bostäder per år fram till 2030 för att svara mot den stora befolkningsökningen som länge föreläggat.

Behovet av bostäder bidrog till att antalet påbörjade bostäder mer än fördubblades i genomsnitt mellan 2012 och 2017. Byggandet planade dock ut 2019 och Coronapandemin fick initialt utvecklingen att återigen vända nedåt. Det allmännyttiga bostadsbeståndet i Sverige ökade med knappt 4 250 bostäder under 2021. Boverket räknar i sin prognos under december 2022 att antalet bostäder med startbesked minskar från 71 500 år 2021 till 32 000 under 2023. Enligt

VALUATION & ADVISORY SERVICES

boverket kommer utvecklingen av både hyresrätter och bostadsrätter att fortsätta minska, under 2023 och 2024 bedöms ett bristande utbud av nyproducerade bostäder.

Det statliga investeringsstödet avskaffades under 2022 för utveckling av hyresrätter, studentlägenheter och äldreboenden vilket förväntas påverka utbudet av bostäder negativt. Det var en betydande skillnad i genomsnittliga byggpriser för hyresrätter med investeringsstöd (28 000 kr/kvm) och utan (39 000 kr/kvm). Investeringsstödet användes för 40 procent av de hyresrätter som byggdes 2021. Det slopade investeringsstödet kommer främst att synas vid byggstart under 2023. Byggekostnaderna har även de ökat, Byggnadsindex var enligt SCB 22 procent högre under tredje kvartalet 2022 jämfört med två år tidigare och stigit med 15 procent under de senaste fyra kvartalen.

Hyresmarknaden – Sverige

Hyresavtal för bostäder gäller oftast på obestämd tid med tre månaders uppsägningstid. I Sverige tillämpas bruksvärdessystemet vid hyressättning vilket innebär att faktorer så som exempelvis läge, storlek, standard på lägenheten och närhet till service avgör hyresnivån. Generellt gäller att den hyra som förhandlas mellan Hyresgästföreningen och de kommunägda bolagen blir norm för hyressättningen hos privata aktörer. Denna nivå ska i sin tur bygga på de kommunala bolagens självkostnad.

Bruksvärdessystemet ska vara en reglering som ska motverka orimligt höga hyror vilket gör att den utgående hyran ofta skiljer sig från marknadshyran. För nyproducerade bostäder ligger hyresnivåerna dock närmre marknadsnivå än för äldre lägenheter då hyran är kostnadsbaserad. Vanligen förhandlar hyresvärdar och en organisation av hyresgäster om en presumtionshyra som är giltig under 15 år och behöver under denna period inte justeras ned till samma nivå som bruksvärdeshyror. Detta infördes 2006 för att främja nybyggnation av hyreslägenheter.

Hyresstatistik

I oktober 2022 kom SCB ut med en ny undersökning med hyresstatistik på kommun- och stadsdelsnivå. Statistiken visar den genomsnittliga årshyran för en lägenhet i Sverige är enligt tabellen nedan:

	Årshyra, kr/kvm
1 ROK	1 464
2 ROK	1 275
3 ROK	1 201
4+ ROK	1 163

Hyrorna varierar betydligt mellan regioner. Hyresnivån i storstäderna är högre än i de mindre kommunerna. Ett hushåll i en kommun med färre än 75 000 invånare får betala drygt 1 000 kr mindre i hyra per månad för en trea än ett hushåll i Stockholm. I Stockholms län ligger hyresnivån i genomsnitt på 1 425 kr/kvm och år (median 1 386 kr/kvm), Stockholms Kommun på 1 466 kr/kvm och år, Göteborgs kommun på 1 288 kr/kvm och år samt Malmö kommun på 1 418 kr/kvm och år under 2022. I mindre kommuner (under 75 000 invånare) är den genomsnittliga årshyran 1 085 kr/kvm.

Årets hyreshöjningar för 2023 var rekordhöga, merparten av hyreshöjningarna är inom intervallet 3 – 4,75 % efter ovanligt långa förhandlingar mellan fastighetsägarna och hyresgästföreningen. De ökade hyreshöjningarna kompenserar i många fall inte för fastighetsägarnas ökade förvaltningskostnader och flera fastighetsägare har fört fram förslag för ytterligare en hyreshöjning mellan de vanliga årliga hyreshöjningarna.

Hyrorna varierar även mellan fastigheter byggda olika år. Billigast är det att bo i lägenheter byggda under 1941–1960 och 1961–1980. Lägenheter i hus byggda 1981–2000 samt 1940 och tidigare har en något högre snitthyra.

Som dyrast är hyran i nyproducerade bostäder. Hyran för nybyggda lägenheter 2021 var i genomsnitt 1 863 kr/kvm för riket som helhet, vilket är en sänkning med 5 kr/kvm jämfört med nybyggda lägenheter 2020.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Genomsnittshyran per kvadratmeter för hyresrätter i flerbostadshus som beviljats investeringsstöd är 1 654 kr/kvm, vilket kan jämföras med en presumtionshyra på 2 052 kr/kvm, en förhandlad bruksvärdeshyra på 1 973 kr/kvm och individuella hyresförhandlingar på 1 986 kr/kvm. Hyrorna avser hela landet och även här finns en diskrepans mellan storstäderna och övriga landet. I Sverige låg genomsnittet för förhandlad bruksvärdeshyra år 2021 om 1 973 kr/kvm och presumtionshyra om 2 052 kr/kvm.

Hyresändringar vid presumtionshyror

Svea hovrätt meddelade under juni 2022 två nya domstolsbeslut om rätt till hyresändringar för viss nyproduktion, det vill säga presumtionshyrorna. Hovrätten fastställde i domfallen att presumtionshyrorna under 15 årsperioden i regel enbart får höjas hälften så mycket som den årliga procentuella höjningen av vanliga hyror. Detta är en slutgiltig dom och kan inte överklagas. Detta kommer att påverka marknaden för nyproducerade hyresrätter med presumtionshyra.

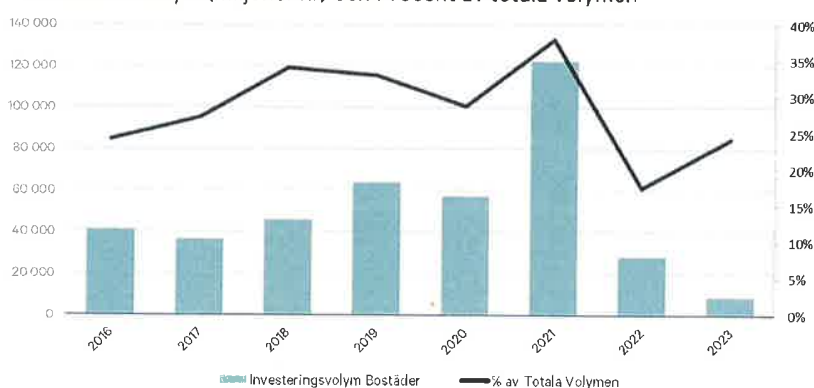
Investerarmarknaden – Bostäder

Likt resterande fastighetsmarknaden har transaktionsvolymen för bostadsfastigheter avtagit under 2023. Det finns flera olika faktorer som har bidragit till den minskade aktiviteten däribland det rådande konjunkurläget, i form av stigande räntor, ökad inflation och ökade produktions- och förvaltningskostnader som har medfört mer passiva investerare. Det har tidigare varit möjligt att se trender i att fler investerare väljer att placera kapital i alternativa marknader än den direkta fastighetsmarknaden, exempelvis fastighetsaktier istället för direkta fastigheter. Trots rådande konjunkurläge finns det kapitalstarka aktörer med intresse av att investera i fastighetsmarknaden. En anledning till att transaktionsvolymen avtagit är att köpare och säljare har olika syn om fastighetsobjektets värde och därav har svårt att komma överens.

De stigande räntorna och de högre produktions- och förvaltningskostnaderna i samband med att årets hyreshöjningar för bostäder inte motsvarar de ökade kostnader som råder för tillfället har bidragit till att bostadssegmentet är ett av de segment som haft den mest negativa värdeutvecklingen senaste året. Den låga direktavkastningen bostäder tidigare genererat är svårare att räkna hem idag och i takt med att priset på kapital ökar minskar även lönsamheten för lågavkastande fastigheter. Flera investerare har istället valt att vända sig till högre avkastande fastighetsegmentet än det stabila bostadssegmentet.

Transaktionsmarknaden Bostäder

Transaktionsvolym (Miljoner kr) och Procent av totala volymen

(Källa: CBRE)

Ovanstående diagram visar transaktionsvolymen för bostadsfastigheter och resterande transaktionsvolym.

Investeringsmarknaden för bostadssegmentet har sedan rekordåret 2021 (till stor del präglad av Akelius-portföljen, 92,5 mdkr) fortsatt att avta. Under 2022 uppgick transaktionsvolymen för bostadssegmentet till närmare 28 mdkr och

VALUATION & ADVISORY SERVICES

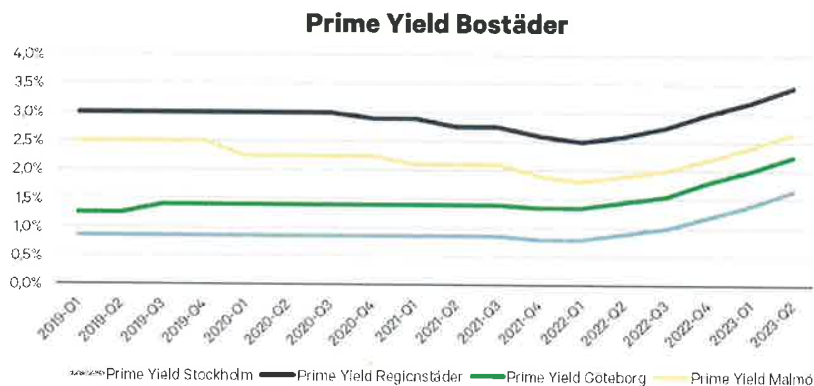
motsvarade ca 17 % av den totala transaktionsvolymen om ca. 160 mdkr. Bostadstransaktionerna har under Q1 2023 varit få till antalet, närmare bestämt elva i antal, vilket är 45 % lägre än Q1 2022. Transaktionsvolymen för bostäder uppgick i Q1 2023 till 1,665 mdkr, vid samma tidpunkt 2022 uppgick volymen för bostäder till 5,530 mdkr, det vill säga en minskning med närmare 70 %.

En intressant transaktion som kommunicerades under mars 2023 var JM:s bostadsprojekt om 12 121 kvm i Järfälla som Resinova förvärvade. Fastigheten är under uppförande och beräknas slutföras i Q3 2024. Köpeskillingen uppgick till 676 mkr eller 55 771 kr/kvm.

Både CBREs och Savills respektive investeringsfonder förvärvade varsin portfölj av nybyggda hyresrätter under Q2. Först ut var Savills IM som förvärvade en portfölj i regionstäder för 1,095 miljoner kr, vilket motsvarar ett kvadratmeterpris om ca 42,500. CBRE IM förvärvade sedan en portfölj i Järfälla för 850 miljoner kr, strax över 50,000 kr/kvm.

Börsnoterade bolaget Heba Fastigheter sålde en portfölj i Hökarängen i södra Stockholm. Portföljen såldes i början av juni till ett pris om ungefär 32,000 kr/kvm. Enligt säljarens pressmeddelande var det överenskomna fastighetsvärdet 8% lägre än vad portföljen värderades till vid slutet av Q1, endast två månader före transaktionstillfället.

Under Q1 2023 har inga bostadsförvärv genomförts av utländska aktörer, men det har noterats ett ökat intresse från både inhemska och utländska aktörer som utvärderar bostadssegmentet för potentiella investeringar, ett klart positivare tonläge än hösten 2022. Investerarmarknaden för bostäder förväntas öka i takt med att inflationen stabiliseras och nedskrivna fastighetsvärden accepteras av fastighetsägare och direktavkastningskraven ökar.

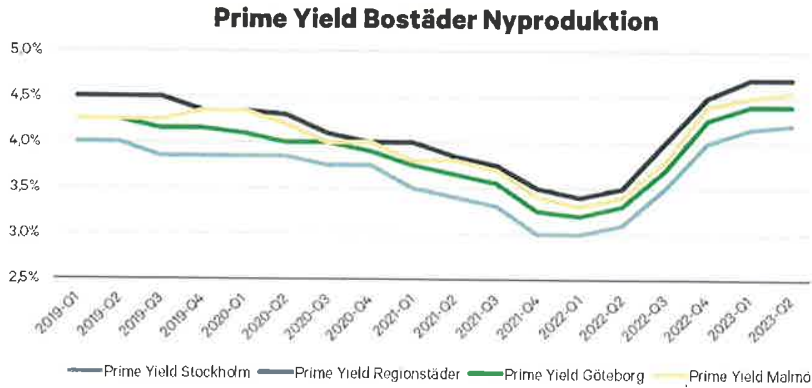

(Källa: CBRE)

I ovanstående diagram illustreras bedömda avkastningskrav för bostäder i Stockholm, Göteborg, Malmö och regionstäder. Diagrammet är mellan 2019 Q1 och 2023 Q2 och primeyielden motsvarar de mest attraktiva fastigheterna ur ett investeringsperspektiv för respektive ort.

Avkastningskravet inom samtliga marknader låg stabilt med en nedåtgående trend under en längre tid, den lägsta noteringen inom samtliga marknader var vid Q1 2022. Därefter har avkastningskraven justerats uppåt inom samtliga områden vid samtliga kvartal. Det ska tilläggas att vid specifika fall för riktigt bra fastigheter kan avkastningskravet vara lägre än bedömd prime, exempelvis vid unika bostadsobjekt.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

(Källa: CBRE)

I ovanstående diagram illustreras det bedömda avkastningskravet för relativt nyproducerade bostäder i Stockholm, Göteborg, Malmö och regionstäderna. Diagrammet är mellan 2019 Q1 och 2023 Q2 och primeyielden motsvarar de mest attraktiva fastigheterna ur ett investeringsperspektiv för respektive ort.

Bedömningen av avkastningskravet för nyproducerade bostäder var som lägst under 2022 Q1 och har sedan dess ökat i samtliga kvartal fram till 2023 Q1. Nyproducerade bostäder har generellt högre avkastningskrav än det äldre beståndet och det går ofta att härleda till ökade produktionskostnader. Dessutom är det vanligt förekommande bland nyproducerade bostäder att produktionsbaserade presumtionshyror används vilket medför en osäkerhet som reflekteras i ett högre avkastningskrav. Det ska tilläggas att vid specifika fall för riktigt bra fastigheter kan avkastningskravet vara lägre än prime, exempelvis vid unika bostadsobjekt. Utöver att nyproducerade bostäder är i gott skick och standard så har de vanligtvis någon form av miljöcertifiering som möter framtidens ESG-krav.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Värderingsobjekt – Arntorp

Värderingsobjektet är beläget i Arntorp, som främst utgörs av industrifastigheter men även villor till viss del. Marken består av skog. Verksamhetsområdet består främst av lätt industri och bilhandlare.

Kollektivtrafik finns i form av bussar med vilka centrala Kungälv kan nås inom 10 minuter, där det finns ett stort utbud av service. Ytterby tågstation ligger också i närheten och når centrala Göteborg inom 20 minuter.

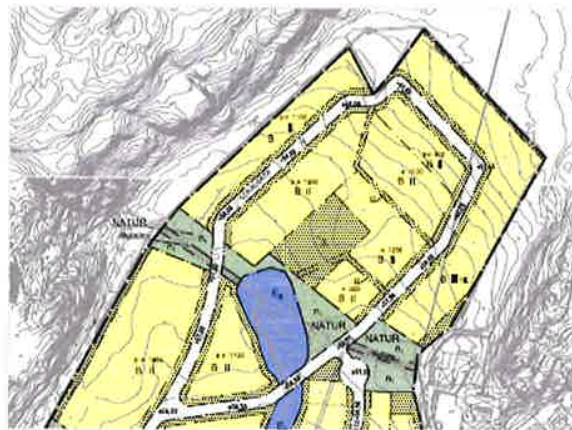
Objekt	Arntorp
Objektstyp	Skogbevuxen mark
Fastighetsbeteckning	Del av Arntorp 1:2
Adress	Ej fastställd adress
Distrikt	Kareby
Upplåtelseform	Äganderätt
Lagfaren ägare	Kungälv kommun
Tomt	30 366 kvm
Planstatus	Berörd del ligger utanför detaljplanelagd mark.
Kommentar	Skogsfastighet intill befintlig bostadsområde. Del av fastighetens södra tomt prövades i detaljplan för Arntorp 1:4, bostäder men lyftes ur och lades vilande till granskningskedet på grund av dåliga vägförhållanden samt enligt uppdragsgiveren att lämningar hittades på marken (orangemarkerade område i t.h.)

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Värderingsobjekt – Tyfter

Värderingsobjektet är beläget i Tyfter, ett bostadsområde i nordöstra Kungälv. Marken består av obebyggd åkermark där intilliggande fastigheter består av villaområden och skogbevuxen mark. Inom närheten återfinns skolor samt ett begränsat utbud av service i form av butiker och restauranger.

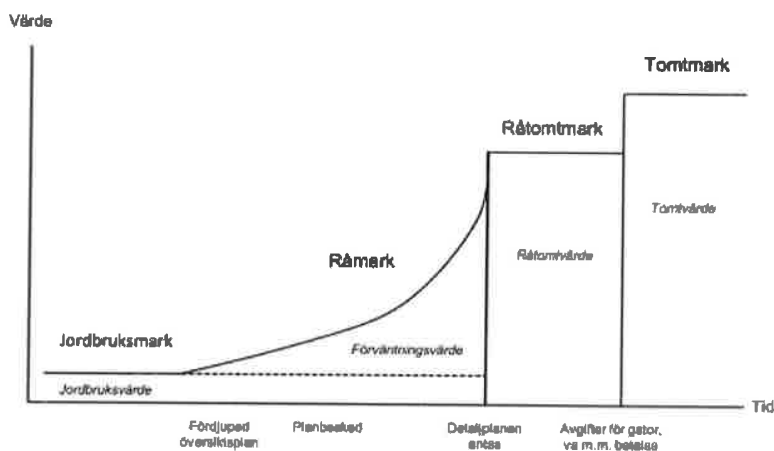
Kollektivtrafik finns i form av bussar med vilka centrala Kungälv kan nås inom 15 minuter, där det även finns ett större utbud av service.

Objekt	Tyfter
Objektstyp	Åkermark
Fastighetsbeteckning	Del av Diseröd 1:1
Adress	Ej fastställd adress
Distrikt	Romelanda
Upplåtelseform	Äganderätt
Lagfaren ägare	Kungälv kommun
Tomt	Ca 40 000 kvm
Planstatus	Planen står inför granskning, har varit vilande sedan 2015 på p.g.a. VA-lösningar
Kommentar	Ledningar till VA kommer färdigställas tidigast år 2030

Planprocessen och Värdekedjan

Vid värdering av mark, grundas värdebedömningen, så långt som möjligt på försäljningar av befintlig mark med liknande karaktär. Mark tenderar dock allt som oftast att säljas med lagakraft vunnen detaljplan eller med förbehåll att plan skall erhållas och väldigt få försäljningar görs mitt i en planprocess. Värderingsobjekten är placerade i olika faser i planeringskedjan i allt från råmark, mark med förväntansvärde och med färdig detaljplan. Diagrammet nedan åskådliggör förväntansvärdet och den närmast exponentiella värdeutvecklingen desto närmare antagen detaljplan planeringsprocessen kommer.

Planrisker

Planrisker avser inte bara om detaljplan erhålls utan det finns även andra faktorer som bör beaktas. Exempel på risker är:

- Vad får man bygga?
- När får man bygga?
- Hur mycket får man bygga?

Dessa risker ger i sin tur fler frågetecken. Tidsfaktorn kan tex vara högst avgörande för ett projekt. Byggpriser kan stiga kraftigt under perioden, marknaden ge vika eller att någon annan hinner före. Hur denna risk prissätts är svårt att svara på i detalj och skiftar från projekt till projekt givet marknaden och vad det är som skall byggas och när. Den allmänna uppfattningen, vilket diagrammet illustrerar, är dock att mark tidigt planprocessen värdesätts lågt.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Ortspris- Icke detaljplanelagd mark

Det är ganska ovanligt med förvärv av fastigheter med förväntansvärde. Oftast villkoras affären av laga kraft vunnna detaljplan. Det händer dock ibland att någon är villig att ta risken. Nedan är några exempel på förvärv i främst Göteborgsregionen.

Fastigheten Kärra 11:104 förvärvades i februari 2013. Köpeskillingen uppges vara 3,9 mkr, motsvarande 129 kr/kvm TA. Fastigheten förvärvades av PEAB som är ett av Sveriges ledande byggföretag. Fastigheten ligger utanför detaljplan men innanför en avstyckningsplan från 1944. Fastigheten är belägen i ett redan befintligt bostadsområde. Fastigheten tycks ha bra exploateringsförhållanden baserat på att marken enbart täcks av skog. Däremot ska tidpunkten för förvärvet beaktas, fastighetspriserna har sedan köptillfället setts öka i Göteborgsregionen.

I augusti 2017 förvärvades fastigheten Tuve 11:5 av HSB för en köpeskillning om 5 mkr, motsvarande 174 kr/kvm. Fastigheten är belägen på Hisingen intill Hisingsparken. Omkringliggande bebyggelse består främst av flerfamiljshus i flera våningar vilket tyder på en förväntan om en relativt god möjlig exploateringsgrad. Tidpunkten för förvärvet ska beaktas, priserna på marknaden har sedan köptillfället ökat.

År 2017 förvärvades fastigheten Göteborg Åseby 7:2 med en tomtarea på 11 383 00 kvm för ett pris om 88 Kr/TA. Denna fastighet är en del av Säve flygplats och likt värderingsobjektet ligger den utanför detaljplan. Däremot fanns redan en avkastande verksamhet när fastigheten förvärvades men planen för fastigheten var okänd och är därför inte ett helt jämförbart objekt men ger en indikation på den absolut lägsta värdenivån.

Under 2018 förvärvades fastigheten Tuve 1:4. Fastigheten består av åkermark och försålles för 250 kr/kvm TA. Fastigheten är nära 30 000 kvm. Priset åskådliggör väl det förväntansvärde som finns i storstadsregioner då åkermark i Västsverige återfinns omkring ca. 145 000 kr per hektar som medelvärde och betesmark omkring en tredjedel av det.

Under 2020 förvärvades Göteborg Hovås 19:1 för 236 Kr/TA med en area på 35 402 TA. Priset anses återspegla värdenivåerna i ett av Göteborgs mest eftertraktade områden.

CBRE har kännedom om att fastigheten Östra Gårdstunga 17:1 i Eslöv förvärvades i augusti 2016 av Obos Mark AB. Köpeskillning uppges vara ca 2 mkr, motsvarande ca 70–80 kr/kvm TA. Vid köptillfället saknades detaljplan men fastigheten ingick i kommunens fördjupade översiktsplan från 2010 där kommunen genomförde en utredning kring att exploatera området för bostadsbebyggelse. Därav bedöms försäljningen omfatta ett förväntningsvärde för framtida bostadsbebyggelse. Fastigheten är inte belägen i Göteborgsregion men påvisar priserna runt omkring i landet och kan sättas i relation till värderingsobjekten. Göteborgsregion inklusive Kungälv anses vara ett bättre läge och därmed generellt rendera i ett högre värde.

Vi har även kännedom om vad några av de större bostadsbyggarna har värdesatt sin egen markbank till och genomgående är att mark som endast erhållit positivt planbesked värdesätts lågt.

Den senaste och förmodligen mest intressanta försäljningen är Landia som i April 2022 förvärvade 503 693 kvm mark, Skårby 13:4. Kungsbacka kommun har i sin översiktsplan, som vann laga kraft i december 2021, pekat ut Anneberg som prioriterat för framtida bostadsbebyggelse. Erlagd köpeskillning motsvarar ca 200 kr/Kvm TA. Priset är ovillkorat DP men tilläggsköpeskillningar sägs kunna tillkomma. Det finns även möjligheter att ta berg på fastigheten vilket skall vara en positiv faktor. Villkorade byggrätter har sedermera, ca en månad efter tillträdet, försålts vidare till Sveaviken Bostad för 4 600 kr/kvm.

I Kungälv har det sålts mycket få icke planlagda tomter. I början av 2022 såldes dock en tomt på 16 897 kvm till Västkusttomter AB för 497 kr/kvm TA intill ett befintligt bostadsområde. Detaljerna kring affären är dock okända samt vad köparens syfte med tomten är.

De listade försäljningarna sträcker sig mellan 80 kr/kvm tomtarea (TA) till 236 kr/kvm TA. Det har skett relativt få försäljningar av icke detaljplanelagd mark och flertalet av jämförelseobjektens försäljningar är något äldre. Värdeutvecklingen sedan dess får i många fall anses ha varit positiv även om marknaden tvärnitat de senaste månaderna och riskaptiten bedöms som kraftigt försvagad. Landias förvärv i Kungsbacka skulle troligen försålts till lägre nivåer idag.

Ortspris – Mark utan förväntansvärde

Det finns även mark utan förväntansvärde, i perifera lägen eller som av övrig anledning inte får eller kan exploateras. Oftast finns då värdet i virkeslager eller som jordbruksmark men för mark som är mer eller mindre obrukbar på grund av läge, utformning eller övriga restriktioner brukar de värdesättas rent schablonmässigt mellan 5 – 10 kr/kvm.

Exempel på mark med svåra förutsättningar som försålts i Kungsbacka är Kläppa 1:5 vilken köptes av privatperson under 2018. Marken försålles för 8 kr/kvm.

I Partille såldes under 2019 tre fastigheter, Lexby 3:39, 5:36 och 6:41, för 8 kr/kvm TA. Marken är smala skogsskiften som går över landsväg och med liten del myrmark. Fastigheterna bedöms som ej kunna exploateras och värdet av skogen svår att tillgodogöra sig.

Åkermark värdesätts efter bördighet där marken i Skåne brukar generera högst priser. Ibland över 500 000 kr/ha. Genomsnittspriset för den näst mest åtråvärda åkermarken som vi finner i delar av Skåne, Västra Götaland, Östergötland, Södermanland, Västmanland, Stockholm och Uppsala, återfinns omkring 220 000 kr/ha. Betesmark brukar prismässigt återfinnas ca en tredjedel av åkermarkspriset.

I Kungsbacka Frillesås försålles fastigheten Rågelund 1:127 under 2018. Idag drivs plan för bostäder på fastigheten men då var det åkermark vilken försålles för 12 kr/kvm vilket får anses vara något billigt även om priserna stigit succesivt sedan dess.

Skogsmark värderas egentligen efter typ och antal kubikmeter virkeslager men i Västra Götaland/Södra Sverige motsvarar det som medeltal hösten 2022 ca 143 000 kr /ha. eller 14 kr/kvm

Värderesonemang

Som nämnt ovan har en del av objektet prövats i Arntorp 1:4 detaljplan. Planens syfte i detta fall var att möjliggöra avstyckning av villatomter i området. Objektet ligger dock utanför detaljplan och avsaknaden av vägar och förekomsten av fornlämningar har bevisligen stoppat planprocessen i tidigare skeden. Marken bör därmed värderas som ej plandlagd mark med väldigt lågt förväntansvärde. Sannolikheten att en investerare skulle köpa marken som har nekats exploatering vid tidigare instans bedöms som mycket låg.

Exakta jämförelseobjekt saknas men enligt CBRE bör värdet återfinnas mellan de lägre försäljningarna av mark med förväntansvärde dock högre än mark utan förväntansvärde då det ändå bedöms finnas en, om än mycket liten, möjlighet till exploatering.

Genom en samlad bedömning utifrån jämförelseköpen ovan anser vi att värderingsobjektet **Arntorp** bör sannolikt skulle återfinnas omkring **20- 30 kr/kvm TA.**

Till skillnad från Arntorp pågår planprocessen för Tyfter. Planen står för tillfället inför granskning och har varit vilande sedan 2015. Enligt uppdragsgivaren är det VA-lösningar som orsakar fördröjningen då ledningarna som krävs för bebyggelse förväntas vara färdiga tidigast år 2030 och senast år 2040. Det har föreslagits andra temporära lösningar, som skulle kunna påskynda processen, men med avseende på den fördröjning som redan pågått anses dessa lösningar något uddlösa och få investerare hade stått för investeringen som detta hade krävts. I övrigt bedöms området inneha goda möjligheter för exploatering men den osäkra tidsaspekten samt kvarstående risker med planen (överklagande etc.) motiverar ett mycket lågt pris. Av ovan redovisade kan objektet likställas med förvärvet av Skårby 13:4. Kungsbacka kommun som har högt förväntansvärde men ligger utanför laga kraft vunnen plan.

Genom en samlad bedömning utifrån jämförelseköpen ovan anser vi att värderingsobjektet **Tyfter** bör sannolikt skulle återfinnas omkring **75- 125 kr/kvm TA.**

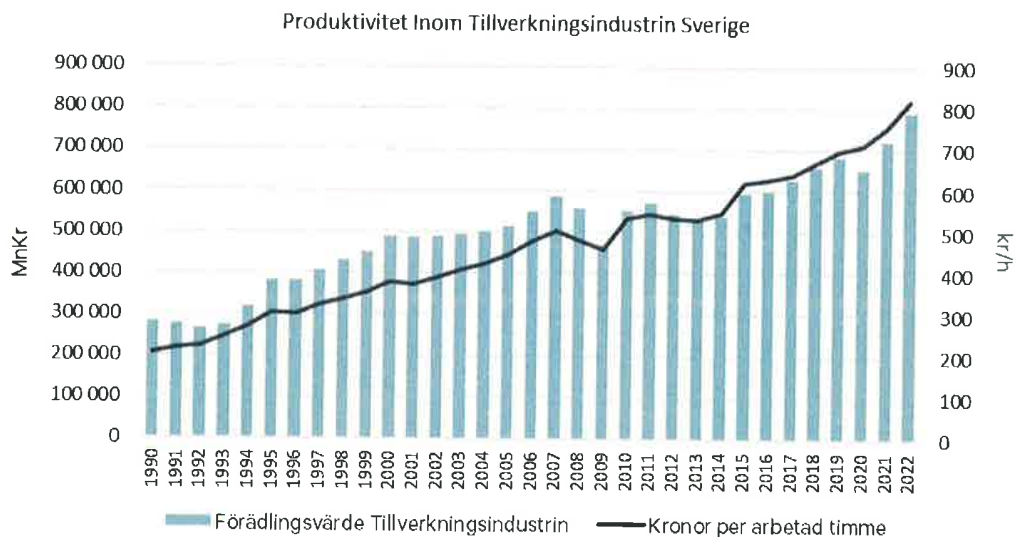
Värderingsobjekt- Industri

Industrimarknaden

Sverige är ett starkt tillverkningsland och den industriella traditionen började redan på 1600-talet. Industrin har varit viktig för den svenska BNP-tillväxten och har spelat en stor roll vid såväl låg- som högkonjunkturer. Under 1900-talet skedde stora förändringar i den svenska industrin som gick från de mer traditionella skogs- och järnindustrierna till modernare industrier, med högre krav på teknologi, så som bilindustrin. Senare, under 1990-talet, växte nya forskningsintensiva industrier fram, specialiserade inom bland annat informationsteknik och läkemedel. Transformationen under 90-talet var i spåren av den kris som råde där 40% av industrins arbetsställen slogs ut.

Som en följd av Sveriges långa tradition som en tillverkande nation har landet en diversifierad och konkurrenskraftig underleverantörssektor där företagen levererar produkter till internationella företag i såväl Sverige som utomlands. Det stora utbudet av leverantörer, kombinerat med en högutbildad och skicklig arbetskraft, ses som två stora fördelar för tillverkning i Sverige och är tillgångar som varit stabila länge samt tagit flera årtionden att bygga upp.

Sverige ligger i framkant vad gäller innovation och utbildning. Landet har bland annat blivit utsedd till EU:s mest innovativa land för sjunde året i rad, enligt EIS ranking för 2022. En viktig orsak till framgången inom den svenska industrisektorn ligger i framgången hos de svenska industri- och ingenjörsbolagen. Företagen har spelat en stor roll för tillväxt, sysselsättning, utveckling, export och slutligen den svenska välfärden. Tillverkning har under senare år prioriterats mer och företagets årliga avdrag för forskning och utveckling har ökat varje år sedan dess införande år 2014. Sverige har investerat i ett antal långsiktiga tvärvetenskapliga forskningsprogram inom olika branscher, akademier och institut, för att bygga en stark kompetens inom hållbar produktion. Exempel på två center för strategisk forskning inom tillverkning är Sustainable Production Initiative (Chalmers och Lunds Tekniska Högskola) samt XPRES (Kungliga Tekniska Högskolan och Mälardalen Universitet) som startade 2008.

(Källa: SCB)

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Idag tillverkas fler varor i Sverige än innan 90-talskrisen och fram till 2006 har den svenska industrin kunnat erhålla ett försprång gentemot konkurrerande länder, mycket tack vare en svag kronkurs efter krisen. Sedan dess har Sverige haft en förhållandevis svag produktivitet utveckling som har ökat i genomsnitt med 1% jämfört med 1,5% i konkurrentländerna, vilket initialt bedöms bero på mindre investeringar och på senare år relativt höga arbetskraftskostnader. När pandemin inträffade i 2020 kämpade många företag med produktiviteten men tack vare statligt stöd och fokus på korttidsarbete kunde en viss effektivitet uppnås som gynnade industribranschen i förhållande till många andra branscher.

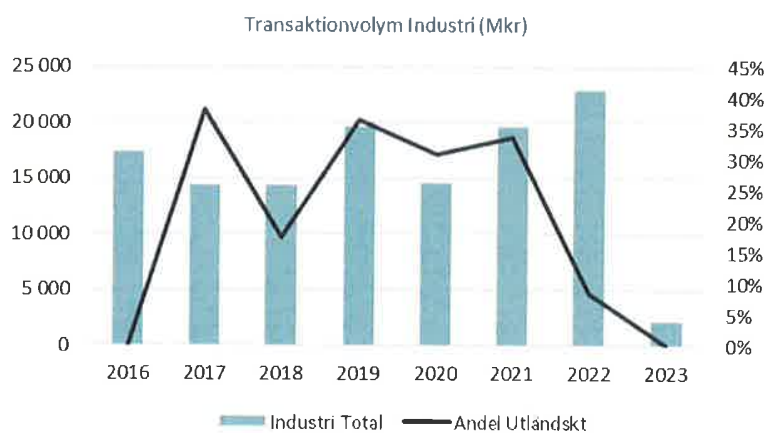
I dagsläget härleds problemen främst till ökad inflation som följd av flaskhals i leveranskedjor och ökade energipriser på grund av kriget i Ukraina. De ökade kraven på hållbara fastigheter samt rusande energikostnader har dock lett till en stor omställning inom industrimarknaden. Det har bland annat lagt grunden för den stora industriboomen som skett i Norrland, där det finns god tillgång till stabila och förhållandevis billiga energiförsörjning. Industrin i Norrland har tidigare varit begränsat till statlig gruvverksamhet och stålproduktion men nu har även väckt internationellt intresse med Facebooks etablering av serverhallar och spanska Fertiberia kommande etablering av vätgas- och konstgödsselfabrik.

Minskad globalisering och ökad regionalisering riskerar att öka kostnaden på insatsvaror i framtiden samtidigt som det kan minska störningar i leveranskedjorna till följd av kriser i andra delar av världen. Hur den svenska industrin kommer att fortskrida beror kortsiktigt på inflationsutveckling och långsiktigt på fortsatt offentlig stöd för teknisk utveckling och omställning till hållbara energikällor samt diversifiering av leveranskedjorna. Inflationen bedöms dock avta mot slutet av året och produktionsutsikterna är fortsatt optimistiska enligt konjunkturbarometern.

Investeringsmarknaden – Industri

Investeringsmarknaden för industrilokaler varierar betydligt beroende på vilken typ av fastighet det är. Rörelsefastigheter utgörs av verksamhetsanpassade lokaler som i regel ägs av verksamhetsutövaren. Då lokalerna är särskilt anpassade för en viss typ hyresgäst och verksamhet uppstår en risk ifall hyresgästen flyttar vilket begränsar investeringsmöjligheten för dessa typer av objekt. Förvaltningsfastigheter kännetecknas däremot av att vara mer flexibla och har goda möjligheter till anpassningar och alternativa användning.

Likt logistikmarknaden finns en tydlig hyrespotential inom segmentet samt en ökad efterfråga på moderna och flexibla lokaler vilket gör fastigheterna attraktiva för fastighetsutvecklare, som Revelop. Fastigheterna har traditionellt ägs av lokala industribolag och förvaltare men på senare år har fler rikstäckande bolag och även internationella bolag gett sig in i marknaden. Denna utveckling har lett till en viss yieldkompression på primefastigheter inom segmentet. Ett annat tydligt trendskifte är förflyttning av industriområden i centrala lägen till mer perifera lägen inom orten. Industriområden och hamnar så som Värtahamnen i Stockholm och Backaplan i Göteborg har gett plats åt bostäder och kontor till följd av nedläggning av traditionella industrier och värdeutvecklingen av bostäder.

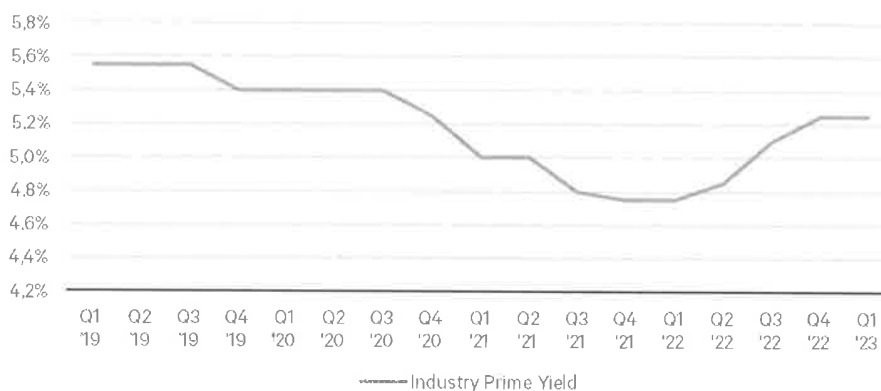

VALUATION & ADVISORY SERVICES

(Källa: CBRE)

Ovan sammanställning exkluderar uppenbara försäljningar av logistikfastigheter men gränsdragningen mellan lager och logistik är ofta hårfin. Till skillnad från logistik, försäljs industrifastigheter i mindre utsträckning till utländska investerare. De försäljningar som sker är generellt större, rikstäckande portföljer vilket gör att vissa år sticker ut mer än andra.

Det har skett en viss ökning inom transaktionsvolymen fram till år 2022. Under 2022 uppgick transaktionsvolymen inom segmentet till SEK 23 Mdkr, motsvarande ca 14 % av totala transaktionsvolymen. Det är en något högre andel än tidigare år då industrisegmentet generellt utgör lägre än 10 procent av volymen. För 2021 var antalet försäljningar betydligt mer blygsamt med endast 6 % av den totala volymen men volymen var ändå stor jämför med övriga år.

(Källa: CBRE)

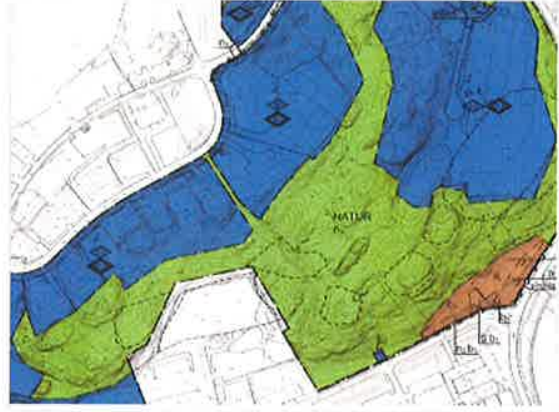
Primeyielden för industriella fastigheter bedöms, för Q1 2023, uppgå till 5,25 % vilket är en ökning med 0,5 procentenheter från lägsta notering i Q1 2022. I jämförelse med andra segment, som logistik, har inte industrimarknaden straffats lika hårt, vilket dels beror på att det redan var en högt avkastande produkt. Sedan slutet av det föregående året bedöms yieldnivån stabiliserats något, dock riskerade fortsatta räntehöjningar att leda till stigande yelder under året. Likt logistik finns dock en fortsatt stor efterfråga på moderna och flexibla lokaler.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Värderingsobjekt- Rollsbo Förtätning

Värderingsobjektet består av ett flertal mindre tomter belägna i Rollsbo industriområde. Området består av industri- och lagerfastigheter samt viss sällanköpshandel. Objektet har god tillgänglighet med bil då E6:an ligger i nära anslutning. Lokal busstrafik finns även i området och vidareförbindelser återfinns i centrala Kungälv. Det finns även viss service området i form av butiker och restauranger.

Objekt	Rollsbo Förtätning
Objektstyp	Natur
Fastighetsbeteckning	Del av Ulvegärde 2:1
Adress	Ej fastställd adress
Distrikt	Kungälv
Upplåtelseform	Äganderätt
Lagfaren ägare	Kungälv kommun
Tomt	20 000 kvm
Planstatus	Planlagd mark, berörd mark har naturändamål.
Kommentar	Mark intill befintlig industriområde. Genomförandetiden har utgått. Planprogram i tidigt stadie utredde exploatering på berörd mark men antogs ej grund av naturvärdesbedömningar och önskan om att behålla "ridå" mellan områdena.

Ortspris

Objektet består av totalt fem olika tomter som utgörs av skogbevuxen mark med ändamål natur enligt detaljplan. Samtliga tomter prövades i den gällande detaljplanen som nya verksamhetsområden men nekades exploatering då det pekats ut som områden med naturvärde. Särskilt betoning har i detaljplanen lagts på att bevara "skogsridåer" mellan verksamhetsområdena. Det skall dock påpekas att vissa intrång på naturområden har gjordes i senaste planändringen då befintliga fastighetsägare har fått utökad markyta mot naturområdet som dels utgörs av värdeobjektet. Vid "Ändring av detaljplan Rollsbo Västerhöjd" gjordes en liknande ändring efter att den ursprungliga detaljplanen vann laga kraft. Enligt uppdragsgivaren finns även en önskan hos befintliga fastighetsägare att utöka deras fastighetsgränser.

Det finns alltså ett visst intresse för mark intill bebyggda tomter som befintliga fastighetsägare kan använda som uppställningsmark alternativt för att utöka nuvarande exploatering på fastigheten. Det skall däremot påtalas att antalet eventuella köpare för åtminstone två av objekten begränsas till de intilliggande fastighetsägarna vilket är mellan tre till fem stycken.

Det finns mycket få försäljningar av mark med naturändamål men det finns exempel på icke planlagd mark som har liknande storlek och utformning i Göteborg. Värdet på dessa typer av objekt med färdigställd plan är dock mycket liten.

I exempelvis Arendal såldes Biskopsgården 830:810 för ca 1 600 kr/kvm TA i början av 2021. Syftet med förvärvet var att nyttja marken som uppställningsyta i väntan på att en detaljplan för området skulle vinna laga kraft. Exploatering av fastigheten skulle då göras tillsammans med intilliggande fastighetsägare för att maximera byggrätten. Även om Arendal är ett betydligt bättre industriområde än Kungälv ger jämförelseobjektet en idé om betalningsviljan för liknande mark då mark generellt säljs omkring 3 000 kr/kvm TA i samma läge och under samma tid. Även Göteborgs kommun har köpt liknande mark i samma område för cirka 1 500 kr/kvm TA.

Om man ser till mark närmre Kungälv finns endast äldre försäljningar att tillgå. En liknande tomt försålles i Kungälv 2017. Fastigheten är belägen inklämd mellan järnvägsspår och E6:an och försålles för 75 kr/kvm TA till Schakt i väst som sannolikt använder fastigheten som uppställningsyta. Den tomten var dock något större än tomterna redovisade ovan och icke planlagd.

Det mest jämförbara försäljningen utgörs dock av Stiftet 3 som gränsar skogspartiets södra del. Fastigheten köptes av en intilliggande fastighetsägare för 195 kr/kvm TA under år 2019 och berörs av en stadsplan från 1974. Äldre stadsplaner medför viss risk då genomförandetiden har utgått och kommunens plan för området kan ha ändrats sedan dess. Stadsplanen är dessutom relativt inskränkande då endast en tredjedel av tomten får bebyggas, dock verkar övriga berörda fastighetsägarande fått dispens från denna begränsning. Värderingsobjektets ändamål skall dock anses vara mer inskränkande och värde bör därmed inte överskrida köpeskillingen av jämförelseobjektet även om försäljningen är något åldrad.

Värderesonemang

Värdeobjektet bör värdesättas som två olika objekt, med och utan förväntasvärde. De med förväntasvärde består av tomterna som inte inskrider med detaljplanens "skogsridåer". Som påvisat ovan finns det betalningsvilja för liknande objekt, i förvisso, mycket bättre lägen och något större fastigheter. Värdet bör dock vara mycket låg även för dessa objekt särskilt med avseende på att det finns mycket få potentiella köpare. Med hänsyn till ovan resonemang anser vi att värde bör återfinnas omkring **75 kr/kvm TA**.

För objekten utan förväntasvärde finns heller inte något värde som eventuell uppställningsmark eller värde i skogen då den inte får avverkas. Med hänvisning till ovan redovisade objekt utan förväntasvärde bör värdet snarare återfinnas kring **5 kr/kvm TA**.

Det viktade kvadratmeterpriset för hela värderingsobjektet med hänsyn till ytan på rödmarkerade områden i bilden ovan uppgår till **35 kr/kvm TA**.

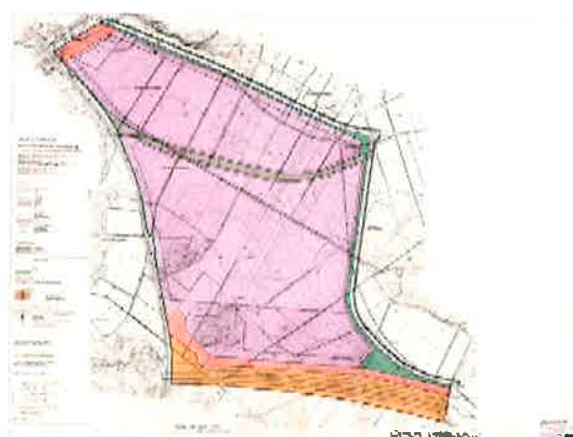
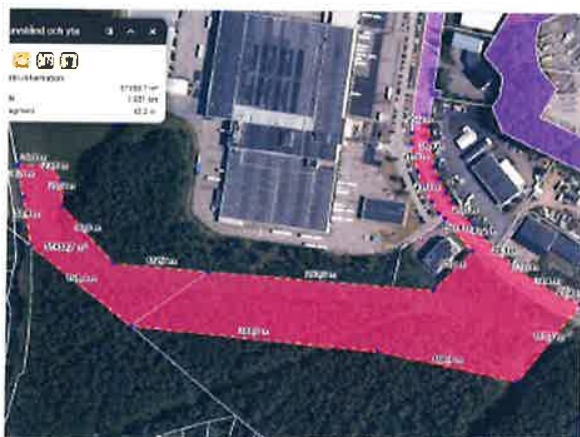
VALUATION & ADVISORY SERVICES

Värderingsobjekt- Övriga Ändamål

Rollsbo Södra

Objektet är beläget i södra delen av Rollsbo industriområde och består av skog och gatumark. Det finns även en elledning som korsar skogspartiet. Intilliggande fastigheter består av lager- och industrifastigheter norr om objektet medan det till väst och syd består av mer skog.

Objektet har god tillgänglighet med bil då E6:an ligger i nära anslutning. Lokal busstrafik finns även i området och vidareförbindelser återfinns i centrala Kungälv. Det finns även viss service området i form av butiker och restauranger.

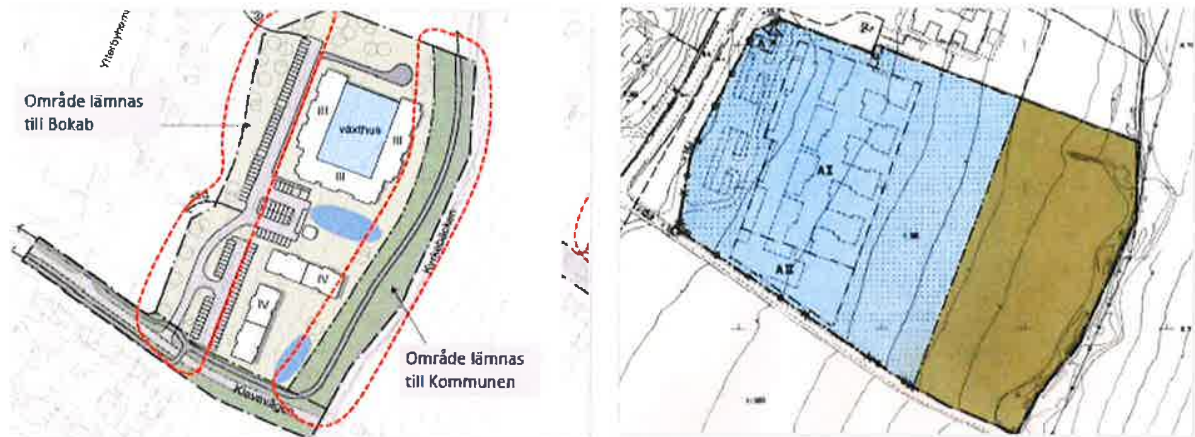

Objekt	Rollsbo Södra
Objektstyp	Gatutrafikändamål, högspänningsledning och park
Fastighetsbeteckning	Del av Rollsbo 3:3 & Rollsbo 1:32
Adress	Ej fastställd adress
Distrikt	Kungälv
Upplåtelseform	Äganderätt
Lagfaren ägare	Bohusläns Kommunala Exploateringsaktiebolag
Tomt	57 460 kvm
Planstatus	Berörs av stadsplan. Planen medger bebyggelse för gatutrafikändamål, högspänningsledning och park.
Kommentar	Mark intill befintlig industriområde. Genomförandetiden har utgått.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Norra Kyrkbäcken

Värderingsobjektet består av två obebbyggda marktomter och är belägen i den yttre delen av samhället Ytterby. Ytterby utgör en mindre bebyggelse i Kungälv kommun. Inom gångavstånd från objektet finns service i form av restauranger och butiker. Tågstationen ligger också nära som trafikerar västkusten och Göteborg. Bussar till centrala Kungälv avgår också från tågstationen.

Objekt	Norra Kyrkbäcken
Objektstyp	Park och prickad mark (parkering)
Fastighetsbeteckning	Del av Kastellegården 1:380 & Katedern 1
Adress	Lekmannagatan 2
Distrikt	Ytterby
Upplåtelseform	Äganderätt
Lagfaren ägare	Bohusläns Kommunala Exploateringsaktiebolag, Kungälv kommun
Tomt	10 600 kvm
Planstatus	Stadsplan. Planen medger inom berörda områden består av prickad mark samt nyttjande för parkändamål. Ny plan på samråd.
Kommentar	Endast västra tomten som innehar ett avkastande värde i form av parkering och förråd

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Ortspris

Rollsbo Södra

Objektet Rollsbo Södra berörs av stadsplanen "Industriområde, Rollsbo III" som medger bebyggelse för gatutrafikändamål, högspänningsledning och park. Den södra delen av objektet med ändamål för gatutrafik var tilltänkt som "ny sträckning av Marstrandsvägen" men sedan genomförandetidens utgång verkar den planen skrotats. Objektet bedöms dock inte besitta något förväntansvärde med avseende på högspänningsledning och begränsningen den tillför omkringliggande mark och tillgänglighet.

Fastigheter som består av gatumark eller mark med högspänningsledningar genererar ingen inkomst för ägaren och det finns därmed ingen marknad för dessa typer av objekt. Vid de tillfällen det säljs sådana objekt är det inte sällan en intilliggande fastighetsägare som behöver kompletterande mark till deras befintliga fastighet. Då utgörs köpeskillingen av ett schablonmässigt ansat andel av intilliggande fastighetens byggrättsvärde vilket brukar vara omkring 1-3 procent. CBRE menar dock denna form av värderingsmetod inte utgör marknadsvärde och avstår från värderingsmetoden i den mån möjligt men har kännedom om liknande sorters mark som sålts i ett intervall från 5 kr/kvm TA till 10 kr/kvm TA som redovisas under avsnittet mark utan förväntansvärde. För detta objekt finns också endast en realistisk presumtiv köpare vilket är den berörda kommunen.

För den delen som är bevuxen med skog bedöms värdet återfinnas i antal kubikmeter virkeslager. I Västra Götaland/Södra Sverige motsvarar det som medeltal ca 125 000 kr /ha. eller 12,5 kr/kvm.

Med avseende på ovan bör marknadsvärdet återfinnas vid **10 kr/kvm TA**.

Norra Kyrkbäcken

Objektet utgörs av två tomter som berörs av stadsplanen, "Kastellegården 1:380", där den ena tomten består av prickad mark och den andra enbart tillåter nyttjande för parkändamål. En ny detaljplan har gått igenom samråd och kommer troligtvis vinna laga kraft i början av nästa år. Huvudsyfte med planen är att möjliggöra bebyggelse för bostäder och alternativt bostäder och LSS dock inte på värderingsobjektet mark. För ena tomten ändras inte ändamålet utan förbli mark med parkändamål. Då marken inte kan exploateras och eftersom det inte finns något värde att utvinna i form av skog eller jordbruk bör värdet uppgå till omkring **5 kr/kvm TA**.

Det andra objektet får, enligt den tänkta planen, bebyggas med komplementbyggnader som förutsätts vara förråd, parkering m.m. Dessa typer av objekt säljs som regel tillsammans med den intilliggande byggrätten för bostäder eller annan kommersiell bebyggelse. I dessa fall tillsätts ingen premie, med vissa undantag, för just komplementbyggnader då det tenderar vara ett krav enligt detaljplan. Ägaren måste alltså tillhandahålla parkeringar m.m. och värdet härleds till bostadsbyggrätten men ingår i totala värdet för fastigheten. För att efterlikna marknadens syn på objekt värderas därmed byggrätten för intilliggande byggrätt som motsvarar sammanlagda värdet på båda objekten.

Byggrätten för bostäderna får bebyggas enligt planbeskrivning med ungefär 3 800 kvm BTA. Beskrivningen medger inte vilket upplåtelseform bostäderna skall utgöra men enligt uppgifter från uppdragsgivaren ska åtminstone en del av marken uppföras med bostadsrätter varvid värderingen utgör ifrån ovan angiven yta och upplåtelseform.

Ortsprisundersökningen har genomförts vad avser genomförda köp av tomtmark med byggrätt för flerbostadshus. Då det finns få jämförelsebara försäljningar inom Kungälv kommun har tabellen kompletterats med försäljningar i liknande och närliggande kommuner. Köpen har också grovt gallrats avseende uppenbar intressegemenskap mellan köpare och säljare samt där byggrättens storlek eller ändamål ej kunnat utläsas. Vidare inkluderas endast försäljningar inom de senaste tre åren då tidigare försäljningar inte anses representativa.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Datum	Kommun	Fastighet	Byggrätt (BTA)	SEK/kvm BTA Köpare	Säljare
2023-03-28	Partille	Kv Simhallet	7 200	6 500 Kynningsrud, AF Gruppen	Partillebo
2022-04-07	Kungsbacka	Södercentrum 9 & 10	-	4 900 Magnolia	Kungsbacka Kommun
2022-05-25	Kungsbacka	Skårby 13:4	-	4 600 Sveaviken Bostad	Landia
2021-11-17	Kungälv	(del av) Gärdet 1:3	-	10 000 Magnolia	Kungälv Kommun
2021-12-01	Trollhättan	-	ca. 10 000	6 500 Serneke	Kraftstaden Trollhättan

Listan innehåller 5 transaktioner och varierar mellan 4 600 och 10 000 kr/kvm BTA, med ett genomsnitt på cirka 6 500 kr/kvm BTA.

Mycket få försäljningar har skett senaste tre åren varav endast en i Kungälv kommun vilket skedde i slutet av år 2021. Magnolia förvärvade tomten av Kungälv kommun i ett av de mest attraktiva delarna av kommunen. CBRE har tillgång till tidigare försäljningar i Kungälv som sålts för betydligt lägre pris varvid denna försäljning får anses utgöra en toppnotering för byggrättsförsäljningar i Kungälv. Samma gäller en markanvisning i Trollhättan där Serneke köpte rätten att uppföra 10 000 kvm BTA bostadsrätter i en nyetablerad stadsdel Vårvik. Sedan dess har ingen bebyggelse i området tagit fart och exploatörens byggnadsskyldighet har förlängts av Kraftstaden.

I Kungsbacka finns flera försäljningar i en något sämre marknad där köpeskillingen uppgick till 4 600 och 4 900 kr/kvm BTA. Försäljningarna bör ge en bättre vägledning i en liknande ort men ändå i en bättre marknad än idag. Den senaste försäljningen i tabellen skedde i Partille. Partille ligger i nära anslutning till Göteborg och bostadsrätter har sålts på högre nivåer än övriga orter i ovan tabell. Försäljningen bedöms alltså vara förhållandevis mycket låg med avseende på läget och bör ge viss vägledning med hänsyn till den nuvarande marknaden.

Värdebedömning av byggrätter är idag mycket svår på grund av avsaknaden av jämförelseobjekt. Den generella uppfattning av marknad är att de flesta exploatörerna avvaktar med sina befintliga projekt och väldigt sällan påbörjar nya. Endast i storstäder verkar projekt få någon bärighet medan i det i mindre orter står stilla. För att kunna sälja byggrätter krävs alltså ett lägre pris för tillmötesgå en potentiell köpare. Värdeobjektet ligger i ett attraktivt läge inom kommunen men ändå sekundärt till mer centrala områden som redovisat ovan. Samtidigt bör värdet inte överstiga försäljningarna i Kungsbacka som skedde i ett liknande läge men i en något bättre marknad. Med hänsyn till ovan resonemang bör värdet på värderingsobjektets bostadsbyggrätter återfinnas i nivå med 4 000 kr/kvm BTA vilket motsvarar 15 200 000 kr totalt.

Tomtarean för värderingsobjektet samt objektet med byggrätten uppgår till ca 14 000 kvm TA. Alltså uppgår värdet per kvadratmeter tomtarea till **1 085 kr/kvm**.

Avdrag

Som nämnts ovan tenderar denna typ av mark följa med vid försäljningar av byggrätt och prissätts sällan för sig själv. I de fall som de måste värdesättas görs det ofta som en procentsats av värdet för helheten, ofta mellan 10-30% av värdet, då merparten av värdet som sagt skapas av bostäderna i detta fall. Då marken ligger relativt solitärt och inte centralt i någon storstad bör procentsatsen återfinnas i det nedre spannet. I föreliggande fall anser CBRE att värdet borde reduceras till endast 10% då givet läget och de ringa möjligheterna till parkeringsintäkter. Således återstår ca **110 kr/kvm** markarea.

Slutligen måste värdet justeras för att plenen ännu inte är antagen. Givet att samrådet har avslutats och resultat nu behandlas och som nämnt ovan, mycket kan fortfarande hända, bör priset reduceras ytterligare med 50%.

Efter gjorda avdrag erhålls ett värde för den kompletterande marken "Område lämnas till Bokab" om **55 kr/kvm TA**.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Sammanfattande Kommentar

CBRE har i uppdrag av Kungälv kommun värderat fem objekt fördelat på sju olika fastigheter. Objekten delades in i tre olika värderingskategorier bostäder, industri och övriga ändamål.

Bostäder

Bostäder består av två objekt Arntorp och Tyfter. Arntorp ligger utanför vunnen detaljplan samt hade nekats exploatering på grunda av dåliga vägförhållanden och fornlämningar på marken. Förväntasvärdet bedöms vara mycket låg och värdet anses vara i det lägre spannet av jämförbara försäljningar. Detaljplanen för Tyfter ligger inför granskning men har stått vilande i åtta år på grund av avvaktande VA-lösningar. Ledningar dras i nuvarande skede men bedöms vara klara tidigast år 2030. Osäkerheten kring tidsfaktorn samt en underliggande risk med detaljplanen bedöms ha stor negativ inverkan på värdet varvid objektet värdesattas i nivå med icke planvunnen mark.

Värdet för varje objekten sammanfattas nedan:

Arntorp:	25 kr/kvm TA
Tyfter:	100 kr/kvm TA

Industri

Rollsbo Förtätning bedöms inneha förväntasvärde för industribebyggelse. Objekten består av totalt fem separata marktomer samtliga med parkändamål enligt nuvarande detaljplan. Tidigare planändringar har dock påvisat att det finns möjlighet att inskränka i planen och därmed bedöms förväntasvärde återfinnas för de objekt som är intilliggande befintlig bebyggelse. För resterande tomter bedöms dock möjligheten till exploatering mycket låg med avseende på skogsridåer som planen ämnar att behålla. För objekten med förväntasvärde anses en intilliggande försäljning utgöra bästa jämförelseobjekt medan resterande objekt kan likställas med jungfrulig mark.

Värdet för varje objekten sammanfattas nedan:

Objekt med förväntansvärde:	75 kr/kvm TA
Objekt utan förväntansvärde:	5 kr/kvm TA

Övriga Ändamål

Slutligen utgörs två av värderingsobjekten mark som tillåts bebyggelse med övrigt ändamål. Här ingår alla objekt som inte ingår i den konventionella investerarmarknaden. Rollsbo Södra angränsar ett industriområde i norr och berörs av en äldre stadsplan med ändamål för gatutrafikändamål, högspänningsledning och park. Då objektet inte inbringar någon avkastning utan snarare kan framstå som en börda för ägaren finns ingen marknad för dessa typer objekt. För detta objekt finns också troligtvis endast en presumtiv köpare. CBRE har kännedom om objekt som sålts inom intervallet 5 till 10 kr/kvm TA samt att skog säljs vid ungefär 12,5 kr/kvm TA varvid objektet bör återfinnas i det högre intervallet.

Rollsbo Södra:	10 kr/kvm TA
-----------------------	---------------------

I Norra Kyrkbäcken är objektet uppdelat i två tomter. Den ena marken tillåts endast användas i syfte för parkändamål. Då marken inte får exploateras och då det inte finns något värde att utvinna i form av skog eller jordbruk kan objektet likställas med jungfrulig mark. Även om det andra objektet inte kan bebyggas med bostäder säljs allt som oftast liknande objekt tillsammans med intilliggande byggrätt. Värdet på objekt är alltså beroende av byggrätten på intilliggande mark. Ett ortspris vittnade om ett värde om cirka 4 500 kr/kvm BTA med hänsyn till försäljningar i Kungsbacka men med hänsyn till marknaden gjordes ett visst avdrag för att motsvara investerares syn på objektet. Det sammanlagda tomtarean av objektet samt intilliggande mark gav sedan ett värde per kvm TA. Avdrag görs sedan med hänsyn till vad som får byggas samt stadie i planprocessen.

VALUATION & ADVISORY SERVICES

Norra Kyrkbäcken (till kommunen):**5 kr/kvm TA****Norra Kyrkbäcken (till Bokab):****55 kr/kvm TA**

Sammanlagt värde

Det sammanlagda värdet för respektive objekt utgår från av uppdragsgivaren erhållna ytor. Värdena presenteras i tabellen nedan:

Värderingsobjekt	Till Kommunen	Till Bokab
Arntorp	-	758 400 kr
Tyfter	-	4 000 000 kr
Rollsbo Förtätning	-	700 000 kr
Rollsbo Södra	574 600 kr	-
Norra Kyrkbäcken	27 000 kr	286 000 kr
Totalt	601 600 kr	5 744 400 kr

2

Bilagor

CBRE Sweden AB – ALLMÄNNA VILLKOR

1. INLEDNING

- 1.1. I dessa Villkor kallas CBRE Sweden AB "vi", "oss" eller "vår" och kunden med vilken vi ingår avtal om tjänster kallas "ni" och "er".
- 1.2. Vårt ansvar är endast gentemot er och vi kommer att utföra våra tjänster med den rimliga noggrannhet, kompetens och aktsamhet som förväntas av behöriga och kvalificerade personer inom de relevanta områdena och som har erfarenhet av att utföra sådana tjänster och kommer vid vart tillfälle att agera i god tro.
- 1.3. Detta avtal är mellan er och CBRE Sweden AB. Ingen tjänsteman, chef, anställd, medlem eller konsult på CBRE Sweden AB kommer att ingå avtal direkt med er eller personligen åta sig juridiskt ansvar gentemot er avseende arbetet som utförts på uppdrag av CBRE Sweden AB. All korrespondens och annan dokumentation som skickas till er under uppdraget ska i allt väsentligt anses ha skickats på uppdrag av CBRE Sweden AB.
- 1.4. Våra tjänster och avgifter finns angivna i Uppdragsbrevet.
- 1.5. Villkoren för vårt uppdrag är bindande för er och för oss och kan endast ändras genom en mellan oss skriftlig överenskommelse som är skriftligen godkänd av era behöriga firmatecknare.

2. AVGIFTER OCH KOSTNADER

- 1.6. För det fall det förekommer någon väsentlig ändring i uppdragets omfattning, kommer vi skriftligen komma överens med er om en tilläggs- eller alternativ avgift.
- 1.7. Om inte annat uttryckligen anges i vårt uppdragsbrev, ska ni, utöver våra avgifter, ansvara för samtliga skäligt upparbetade direkta utgifter inklusive, utan begränsning, utgifter för reklam, kopiering, tryckkostnader, mailshots, signboards, fotografering, mottagningar, utskrifter av ritningar, bud, resor, övernattninng mm, samt allt slags marknadsföringsmaterial.
- 1.8. Om vi ansvarar för att ta fram marknadsföringsmaterial ska vi inhämta kostnadsförslag för marknadsföringsmateriel samt inhämta ert godkännande innan vi ådrar oss kostnaden.
- 1.9. Samtliga offererade avgifter i vårt uppdragsbrev är exklusive moms, vilket kommer att läggas till enligt gällande räntesats. Moms ska även betalas av er på utlägg och andra belopp, i förekommande fall.
- 1.10. För det fall vårt uppdrag av någon anledning avslutas, förbehåller vi oss rätten att ta betalt för utfört arbete (även om det inte är slutfört) i enlighet med den överenskomna avgiften för uppdraget eller enligt senare överenskomna versioner av avtalsvillkoren.

3. BETALNING

- 1.11. Våra fakturor förfaller till betalning enligt de betalningsvillkor som anges på fakturan.
- 1.12. Vid försening av betalning förbehåller vi oss rätten att debitera ränta i enlighet med Räntelagen (1975:635) samt ta betalt för alla skäliga indrivningskostnader som vi har upparbetat i samband med inkassering av utestående betalningar som ni är skyldiga oss.

4. KVALITETSKONTROLL OCH KLAGOMÅLSFÖRFARANDE

- 4.1. En ökad tillfredsställelse hos kunderna och en fortsatt förbättring är grundläggande förutsättningar för vårt system och vi kommer att sträva efter att förse er med förstklassig personlig service.
- 4.2. Meddela oss om ni anser att vi inte uppnår den höga standard som vi har satt när vi tillhandahåller tjänsterna. Vårt klagomålsförfarande omfattar en fullständig utredning av alla klagomål som vi tar emot och har utformats i enlighet med Royal Institution of Chartered Surveyors ("RICS") etiska regler. Kopia av vårt klagomålsförfarande finns tillgänglig på beställning.

5. ANSVAR

- 5.1. All information som vi har tagit emot, eller kommer att ta emot, från er eller era representanter har ansetts, eller kommer att anses, fullständig och korrekt om inte annat anges.
- 5.2. I samband med detta uppdrag ska inte något utesluta eller begränsa en parts ansvar för dödsfall eller personlig skada som orsakats av den partens oaktsamhet, eller för missvisande information som lämnats i bedrägligt syfte.
- 5.3. Ingen part i uppdraget ska vara ansvarig gentemot den andra parten för
  - i) några indirekta eller särskilda förluster eller skador, följdförluster eller följdiskador, oavsett hur dessa uppkommer, vare sig inomkontraktuellt, utomkontraktuellt, genom försumlighet eller på annan grund eller
  - ii) förlust av vinst, förlust av kontrakt, förlust av inkomst, ökade kostnader och utgifter eller slösaktiga utgifter, vare sig direkta eller indirekta.
- 5.4. Part ska ej vara ansvarig gentemot den andra parten för brist eller försening vid utförandet av dess skyldigheter enligt uppdraget då en sådan brist eller försening är på grund av faktorer utom rimlig kontroll.

- 5.5. Vårt maximala sammanlagda ansvar gentemot er till följd av, eller i samband med, detta uppdrag (inomkontraktuellt, utomkontraktuellt, genom försumlighet eller på annan grund) oavsett hur det uppkommer, ska inte under några omständigheter överstiga det lägre av: (i) 25% av värdet på den fastighet som uppdraget avser (vid tidpunkten för detta uppdrag samt på grundval av det som anges i uppdraget eller, om inget anges, marknadsvärdet enligt RICS:s definition); eller (ii) ett belopp motsvarande CBRE Sweden AB:s arvode för utförandet av Uppdraget; eller (iii) 25 gånger prisbasbeloppet eller dess motsvarighet på dagen för värderingen.
- 5.6. Vi har inget ansvar för eventuella förseningar eller misslyckande att tillhandahålla tjänsterna i enlighet med detta uppdrag i den mån att en sådan försening eller ett sådant misslyckande orsakas av antingen er eller en tredje part för vilken ni är ansvarig. Ifall vi är ansvarig part tillsammans med andra, ska vårt ansvar begränsas till den andel av förlusten som rimligen kan tillskrivas oss under förutsättning att alla andra parter betalar den förlustandel som hänförs till dem (oavsett om de gör det eller ej).
- 5.7. Ni godkänner att ni ej kommer att framställa något krav med anledning av detta uppdrag (inomkontraktuellt, utomkontraktuellt, genom försumlighet eller på annan grund) gentemot någon tjänsteman, chef, anställd, medlem eller konsult på CBRE Sweden AB.

6. DOKUMENT

- 6.1. Om inte annat uttryckligen anges i vårt uppdragsbrev, ska samtliga immateriella rättigheter i alla rapporter, ritningar, konton och annan dokumentation som har upprättats ("Dokumenterna") eller framställts av oss i samband med uppdraget (inklusive utan begränsning kalkyler, databaser, elektronisk post eller någon annan elektroniskt framställd eller bevarad dokumentation) tillhöra oss.
- 6.2. Vi beviljar er härmed en oåterkallelig, royaltyfri, världsomfattande licens att använda, kopiera och reproducera Dokumenterna. Vi ska ej vara ansvariga för Dokumentens användning i annat syfte än vad de var avsedda för.
- 6.3. Ni har ej tillåtelse att inkludera Dokumenterna eller någon del därav i ett prospekt eller annan publikation. I händelse att vi, skriftligen, samtycker till att ni hänvisar till något av Dokumenterna i ändamål avsedda för granskning av andra parter, får ni inte distribuera, arkivera eller på annat sätt göra sådant material tillgängligt förrän ni har försett oss med fullständiga kopior av det ni avser göra tillgängligt samt fått vårt skriftliga godkännande. Ni är ersättningskyldiga gentemot oss för eventuella kostnader och utgifter, inklusive advokatkostnader, som uppkommer till följd av juridisk granskning av det material ni ska göra tillgängligt. Om ni begär vårt godkännande för att använda eller publicera Dokumenterna eller någon del däri (inklusive alla värderingar som finns i dem) för tredje part måste ni ge oss ett prov på text och layout och identifiera det avsedda forumet och mottagarna. Om vi godkänner utgivningen får ni inte avvika från det vi godkänner.

7. UPPHÖRANDE

- 7.1. Våra tjänster i enlighet med uppdragets villkor ska upphöra i någon av följande situationer:
  - 7.1.1. När arbetet är slutfört; eller
  - 7.1.2. Om båda parter anser att det inte ligger i parternas bästa intresse att vi fortsätter att agera på ert uppdrag; eller
  - 7.1.3. Om ni inte betalar våra fakturor när de förfaller till betalning, eller vi skäligan förutser att så blir fallet; eller
  - 7.1.4. Med omedelbar verkan om antingen ni eller vi blir föremål för sanktioner eller där det skulle komma att vara olagligt eller strider mot de andra parternas intressen att fortsätta arbeta tillsammans; eller
  - 7.1.5. Om någon av oss blir insolvent, eller att en konkursförvaltare, likvidator, förvaltare eller tvångsförvaltare har utsetts; eller
  - 7.1.6. Om någon av oss upphör eller hotar med att upphöra med sin verksamhet.

8. FORCE MAJEURE

- 8.1. En "Force Majeure-händelse" ska definieras som varje händelse utanför rimlig kontroll av någon av parterna som påverkar dess förmåga att fullgöra några av sina skyldigheter (utom betalning) enligt kontraktet som innehåller dessa villkor inklusive utan begränsning.: Covid-19 (inklusive utan begränsning alla åtgärder som införts av någon regering eller tillsynsmyndighet i förhållande till Covid-19); naturkatastrof; , epidemier eller pandemi; terroristattacker, civila uppror eller upplöpp, krig, hot eller

Allmänna villkor (sid 2 av 2)

- föberedelse för krig; nukleär-, kemisk- eller biologisk kontaminering; lag eller åtgärder som vidtas av en regering eller offentlig myndighet (inklusive utan begränsning lokala, nationella eller internationella restriktioner för resor); kollaps av byggnader, brand, explosion eller olycka; och alla arbets- eller händelstvister, strejker, industriella åtgärder eller lockouts.
- 8.2. Om endera parten förhindras, hindras eller försenas i eller från att utföra några av sina skyldigheter enligt detta avtal till följd av en Force Majeure-händelse, ska den berörda parten inte bryta mot avtalet eller på annat sätt ansvara för sådant misslyckande eller försening vid fullgörandet av sådana skyldigheter.
- 8.3. Den berörda parten ska, så snart det rimligen är genomförbart, efter starten av en Force Majeure-händelse, underrätta den andra parten om sådana Force Majeure-händelse och effekten av Force Majeure-händelsen på dess förmåga att fullgöra någon av sina skyldigheter enligt avtalet.
- 8.4. Den berörda parten ska använda rimliga ansträngningar för att mildra effekten av Force Majeure-händelsen på fullgörandet av sina skyldigheter.
- 8.5. Om den berörda parten förhindras, hindras eller försenas i eller från att utföra några av sina skyldigheter enligt detta avtal till följd av en Force Majeure-händelse under en kontinuerlig period på mer än 30 dagar:
- 8.5.1. har den berörda parten rätt att avbryta fullgörandet av sina skyldigheter tills de rimligen kan utföras; eller
- 8.5.2. om ett sådan upphävande inte är rimligt eller praktiskt under omständigheterna, kan båda parter ömsesidigt komma överens om att säga upp avtalet med dess villkor

9. TILLÄGGSVILLKOR

- 9.1. Endast värderingsuppdrag – Vid värdering av en fastighet eller en fastighetsportfölj på uppdrag av er hänvisas till bifogade Tilläggs villkor för Värderingsuppdrag.

10. PENNINGTVÄTTSBESTÄMMELSER

- 10.1. När det krävs enligt lag är vi skyldiga att utföra kundkontroller, inklusive, i förekommande fall, identifiera era moderbolag, större aktieägare, verkliga huvudmän och styrelsemedlemmar och inhämta relevanta underlag för att säkerställa att vi följer penningtvättslagen. Då sådan information efterfrågas ska ni förse oss med den omgående så att vi kan fortsätta att tillhandahålla er våra tjänster. Vi ska ej vara ansvariga gentemot er eller någon annan part för någon försening eller försummelse i utförandet av tjänsterna som kan orsakas av vår skyldighet att följa sådana krav.
- 10.2. Ni representerar, åtar er och garanterar att alla pengar i er ersättning för vårt uppdrag (om sådana finns) härrör från legitima källor och inte är relaterade till intäkter från brott, penningtvätt eller annan olaglighet, varken direkt eller indirekt.
- 10.3. Vi utför sanktionskontroller för att säkerställa att vi inte direkt eller indirekt arbetar med sanktionerade personer eller utför transaktioner i strid med tillämpliga sanktionslagar eller förordningar i USA, Europeiska Unionen eller Storbritannien. Vi kan avsluta detta uppdrag utan bestraffning om ni är eller blir föremål för sanktioner eller om en sanktionsanslutning (enligt 50%-regeln) inte avslöjas för oss. "Sanktionerad Person": är en fysisk eller

juridisk person a) som är belägen, har hemvist, är bosatt eller är registrerad i en sanktionsstat, eller b) när det gäller en stat eller en enhet eller part som ägs eller kontrolleras av en sanktionsstat, som är belägen, har hemvist, är bosatt eller är registrerad i en sanktionsstat. "Sanktionsstat": är en stat som är föremål för sanktioner eller ekonomiskt embargo från en eller flera stater

11. ALLMÄNT

- 11.1. Vi ger inte juridisk rådgivning. Vid behov bör ni söka juridisk rådgivning från era advokater. Vi har inget ansvar för innehållet i erhållen juridisk rådgivning.
- 11.2. Vi innehar en yrkesansvarsförsäkring (vilken är tillgänglig på begäran).
- 11.3. Vi följer Dataskyddsförordningen ("GDPR") samt Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning i dess lydelse med anledning av era personuppgifter. Om ni kräver att vi behandlar personuppgifter under uppdragets gång (där ni är personuppgiftsansvariga och vi är personuppgiftsbiträde) ska bestämmelserna i bilagan "Bilaga för databehandling" gälla.
- 11.4. Parterna i uppdraget ska erbjuda det samarbete som krävs för att säkerställa att alla parterna följer svensk lag. Vi kan inte tillhandahålla några tjänster som kan innebära brott mot tillämpliga lagar eller få oss eller våra dotterbolag att bryta mot någon sanktion, förbud eller begränsningar enligt FN:s säkerhetsråds resolutioner eller enligt några andra handels- eller ekonomiska sanktioner, lagar eller förordningar.
- 11.5. Samtliga diskussioner vi håller med er, rådgivning vi ger er och dokumentation som ni förser oss med ska hållas konfidentiella om inte annat överenskommit, bortsett från transaktionsdata som delas med kreditvärderingsinstitut och tredjeparts fastighetsdata-tjänstföretag för ändamål som inkluderar statistisk rapportering om branschtrender.
- 11.6. Du samtycker till att vi kan använda informationen som tillhandahålls enligt detta avtal för intern datarevision och analytiska ändamål samt för att bygga databaser och/eller undersökningar för internt bruk av CBREs koncernföretag. Förutsatt att sådan information har blivit tillräckligt anonymiserad, samtycker du också till användningen av informationen för externt forskningsändamål vars syfte är att förbättra kvaliteten på vårt tjänsteerbjudande till alla våra kunder. "Koncernföretag" betyder i förhållande till ett företag, varje dotterbolag eller holdingbolag från tid till annan för det företaget, och varje dotterbolag från tid till annan av ett holdingbolag i det företaget. Om någon del av uppdraget vid något tillfälle anses ogiltigt eller blir ogiltigt eller på annat sätt inte kan verkställas av någon anledning, kommer den delen att anses utelämnad från uppdraget. Giltigheten eller verkställbarheten för de återstående delarna av uppdraget ska inte på något sätt påverkas eller försämrats till följd av det utelämnandet.
- 11.7. Uppdraget, samt alla frågor eller tvister som uppkommer till följd av eller i samband med Uppdraget (kontraktrelaterade eller icke-obligatoriska, såsom skadestånd utom avtalsförhållanden, för brott mot författning eller förordningar, eller annat) ska vara underkastade och tolkas enligt svensk lag och den exklusiva behörigheten för domstolarna i Sverige.
- 11.8. Detta avtal utgör hela avtalet mellan parterna och ersätter alla tidigare avtal, löften, garantier, framställningar och förståelser mellan dem, antingen skriftliga eller muntliga som rör detta uppdrag.

Allmänna villkor - Appendix

Bilaga för databehandling

"Dataskyddslagen" avser föreskriften om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter som kallas Allmänna dataskyddsförordningen (EU) 2016/679) och all nationell lagstiftning som genomför sådan reglering eller på annat sätt är relaterat till dataskydd och integritet.

"Behandling", "Registrerad", "Personuppgifter" ("Data"), "Personuppgiftsincident", "Tillsynsmyndighet", "Personuppgiftsansvarig" och "Personuppgiftsbiträde" ska ha den innebörd som ges i dataskyddslagen.

1. **Regelefterlevnad:** Båda parter ska följa alla tillämpliga krav i dataskyddslagen. Denna punkt 1 kompletterar, och varken avlägsnar, tar bort eller ersätter, en parts skyldigheter enligt dataskyddslagen.
2. **Parternas förhållande:** Parterna bekräftar att ni är personuppgiftsansvarig och att vi är personuppgiftsbiträde. I den utsträckning som det inte anges någon annanstans i detta avtal är detaljerna i behandlingen enligt följande:
  - 2.1. **Behandlingsföremål:** Att tillhandahålla rådgivningstjänster till kunden i förhållande till ärendet som beskrivs i villkoren.
  - 2.2. **Behandlingens varaktighet:** Såsom krävs för att leverera våra tjänster enligt detta avtal, eller som på annat sätt krävs enligt lag.
  - 2.3. **Behandlingens karaktär och syfte:** För att ge den rådgivning som krävs för uppdraget som beskrivs i detta avtal ska CBRE granska underliggande dokumentation och information (t.ex. hyresavtal, transaktionsdokument) som tillhandahålls av kunden eller deras rådgivare, inspektera fastigheter och prioritera data som anses lämpligt. CBRE kan också kontakta tredje part i förhållande till en fastighet, om kunden instruerar till det.
  - 2.4. **Typ av data som bearbetas:** Data som granskas i syfte att tillhandahålla rådgivningstjänsterna. Detta kan inkludera namn på individer och adresser, som finns i den underliggande dokumentationen som tillhandahålls CBRE. Dessa personuppgifter kan relateras till kunden, ägaren av fastigheten eller tredje part.
3. **CBREs ansvar:** Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 1, ska vi, i förhållande till alla uppgifter som behandlas i samband med att vi fullgör våra skyldigheter enligt detta avtal:
  - 3.1. endast behandla data med dokumenterade instruktioner från er för att fullgöra våra skyldigheter enligt detta avtal och se till att vår personal och de av våra underbiträden (definierat nedan) endast behandlar data på instruktioner från er, såvida inte annat krävs enligt tillämplig lag.
  - 3.2. se till att vår personal och personal hos våra underbiträden som har behörighet att behandla data har åtagit sig konfidentialitet eller är under en lämplig lagstadgad tystnadsplikt;
  - 3.3. implementera lämpliga organisatoriska och tekniska åtgärder som krävs för att säkerställa en säkerhetsnivå som är passande för behandlingens karaktär, omfattning, sammanhang och syfte samt kostnad för genomförandet som är lämplig för den risken. Vid bedömningen av lämplig säkerhetsnivå ska vi särskilt ta hänsyn till den risk som utgörs av behandlingen, fysiska personers rättigheter och friheter, särskilt från obehörig eller olaglig behandling, oavsiktlig eller olaglig förstörelse, förlust, ändring, obehörigt avslöjande av eller tillgång till data som överförs, lagras eller på annat sätt behandlas.
  - 3.4. inte utse någon ytterligare tredje part, inklusive konsult, underleverantör, agent eller professionell rådgivare eller annan tredje part som kan ta emot och/eller ha tillgång till data (underbiträde) utan ert tidigare allmänna skriftliga tillstånd med förbehåll för oss:
    - 3.4.1. informera kunden om varje avsedd ersättare för ett underbiträde och ge kunden 10 arbetsdagar att invända mot sådan överenskommelse eller ersättare;
    - 3.4.2. införa skriftliga avtalsförpliktelser med varje underbiträde som väsentligen liknar de skyldigheter som ålagts oss enligt detta tillägg; och
    - 3.4.3. förbli ansvariga gentemot er för eventuella fel ett sådant underbiträde gör med väsentligen liknande skyldigheter för dataskydd.
  - 3.5. med beaktande av behandlingen av oss, rimligen hjälpa er med era skyldigheter, så långt det är möjligt och genom lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder, för att svara på: (i) varje begäran från en registrerad utövare någon av sina rättigheter enligt dataskyddslagen (inklusive dess rätt till åtkomst, korrigering, invändning, radering och dataportabilitet, i tillämpliga fall); och (ii) all annan korrespondens, förfrågan eller klagomål som mottagits från en registrerad, tillsynsmyndighet eller annan tredje part i samband med behandlingen av uppgifter, som dessa, hänför sig till den information som behandlas av oss på era vägnar enligt detta avtal. I händelse av att en sådan begäran, korrespondens, förfrågan eller klagomål görs direkt till oss, kommer vi omedelbart att informera er och tillhandahålla fullständiga detaljer om den information som finns tillgänglig för oss;
  - 3.6. tillhandahålla rimligt samarbete till er i samband med någon konsekvensbedömning av uppgiftsskydd och/eller samråd med tillsynsmyndigheter som kan krävas enligt dataskyddslagen. För att undvika tvivel ska sådant stöd vara strikt begränsat till behandlingen av data av oss på era vägnar enligt detta avtal, med beaktande av behandlingen och den information som finns tillgänglig för oss;
  - 3.7. om vi blir medvetna om en bekräftad personuppgiftsincident, informera er utan överdrivet dröjsmål och tillhandahålla rimlig information och samarbete till er så att ni kan uppfylla alla rapporteringsskyldigheter för incidenten som ni kan ha enligt dataskyddslagen.
  - 3.8. vid ert skriftliga inval, och i den mån det är tekniskt genomförbart, antingen:
    - 3.8.1. förstöra datan säkert (inklusive alla kopior av den); eller
    - 3.8.2. returnera datan (inklusive befintliga kopior) till er i det format som krävs av er (på er bekostnad);
  - 3.9. inte mer än en gång under en tolv månadersperiod, om inte annat krävs av en tillsynsmyndighet eller om ni rimligen misstänker bristande efterlevnad av detta tillägg, tillhandahålla all information som rimligen är nödvändig för att visa att vi och eventuella underbiträden uppfyller detta tillägg och/eller tillåter ni och/eller era auktoriserade representanter, med minst 15 arbetsdagar i förväg skriftligt meddelande till oss, rimlig tillgång under normala arbetstider till alla relevanta lokaler och dokument för att granska de förfaranden och åtgärder som avses i detta tillägg. Sådana granskningar ska ske på er bekostnad, förutsatt att om en sådan granskning avslöjar att vi bryter mot denna bilaga, ska vi bära alla sådana kostnader. Dessutom ska en sådan revision utföras med minsta möjliga störning i vår verksamhet och där ni eller era auktoriserade representanter undertecknar vårt standardavtal om konfidentialitet.
  - 3.10. Om vi är medvetna om att eller anser att en instruktion som ni har gett i enlighet med punkt 3.9 strider mot dataskyddslagstiftningen eller annan tillämplig lag, kommer vi omedelbart att informera dig om detta och ge detaljer om den potentiella överträdelsen.
4. **Internationella dataöverföringar:**
  - 4.1. Vid tillämpningen av punkterna 4.2 och 4.3:
    - 4.1.1. "Europa" betyder (i) medlemsstaterna i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, och (ii) med omedelbar verkan efter dess utträde ur Europeiska unionen, Storbritannien.
    - 4.1.2. "Storbritanniens och EU:s dataskyddslag" avser dataskyddslagstiftningen och alla tillämpliga brittiska dataskyddslagar (inklusive dataskyddslagen 2018, som kan ändras eller ersättas efter Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen)
  - 4.2. Vi ska inte överföra data till (eller tillåter att data behandlas i eller från) ett land utanför Europa såvida det inte vidtar sådana åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att överföringen överensstämmer med Storbritanniens och EU:s dataskyddslag (inklusive, där tillämpliga, sådana åtgärder som beskrivs i punkt 4.3).
  - 4.3. Om och när unionslagstiftningen upphör att gälla för Storbritannien efter Storbritanniens utträde ur Europeiska Unionen skall:
    - 4.3.1. i den utsträckning som data omfattas av lagstiftningen om dataskydd i enlighet med unionslagstiftningen, ska vi inte överföra data till (eller tillåta att data behandlas i eller från) Storbritannien såvida det inte vidtar nödvändiga åtgärder för att säkerställa att överföringen överensstämmer med dataskyddslagstiftningen; och
    - 4.3.2. vi överför inte data till (eller tillåter att data behandlas i eller från) ett land utanför Europa såvida det inte uppfyller kraven i punkt 4.2.

CBRE Sweden AB – ALLMÄNNA VILLKOR FÖR FASTIGHETSVÄRDERING (Sida 1 av 2)

Nedan finns angivet de allmänna villkor som våra värderingar och värderingsrapporter normalt följer såvida inte något annat uttryckligen avtalats och omnämnts i själva värderingsrapporten. Vi diskuterar gärna särskilda varianter till nedanstående villkor för att passa dina behov.

Dessa kompletterande villkor skall läsas i kombination med våra Allmänna Villkor (Standard terms of business).

1) Värderingsstandard	5) Dokumentation
<p>Alla värderingar utförs i enlighet med den senaste utgåvan av de värderingsstandarder som publicerats av RICS (Royal Institution of Chartered Surveyors) samt enligt IVS standard och Samhällsbyggarnas (ASPECT:s) riktlinjer och etiska regler. CBRE följer RICS standard vilket medför att värderingsrapporten kan komma att hållas tillgänglig ifall granskning skulle ske av RICS disciplinnämnd.</p>	<p>Vi förutsätter att den fastighet som värderas har de juridiska egenskaper som vanligtvis är förknippat med en fastighet. Såvida vi inte blivit särskilt instruerade, görs ingen kontroll av giltigheten av lagfarten/tomträtten och relaterade juridiska dokument. Om vi blivit försedda med juridisk dokumentation kommer vi att ta hänsyn till detta i det fall vi bedömer det ha en påverkan på marknadsvärdet, men en juridisk tolkning utförs inte av CBRE Sweden AB utan skall istället utföras av juridisk rådgivare.</p>
<p>Värderingarna utförs av fastighetsvärderare med hög kompetens och anslutna till RICS och/eller Samhällsbyggarnas (ASPECT:s) och följer de regler och rekommendationer som är utfärdade av RICS ("The Red book", senaste upplagan) samt Samhällsbyggarnas etiska regler.</p>	<p>Såvida inte annat anges i värdeutlåtandet utgår vi ifrån att varje fastighet har en juridiskt korrekt lagfart/tomträtt och är fri från alla icke avgjorda rättsvister.</p>
<p>2) Definition Marknadsvärde</p> <p>Alla värderingar utförs på det sätt som överenskommit med kunden samt i enlighet med bestämmelserna och definitionerna av värderingsstandard såvida inte annat överenskommit och avtalats.</p> <p>Om inget annat anges i rapporten har vi förutsatt att "marknadsvärde" är definierat som:</p> <p>"Marknadsvärde är det pris som sannolikt skulle betalas/erhållas om fastigheten bjöds ut på en fri och öppen marknad med tillräcklig marknadsföringstid, utan partsrelationer och utan tvång."</p> <p>Såvida inte annat är angivet görs inga reservationer i våra värderingar för kostnader vid genomförandet av en försäljning, förvärv eller kostnader kopplade till lån och finansiering.</p> <p>Det bör noteras att marknadsvärderingen är baserad på faktauppgifter och bedömningar per tidpunkten för värderingen. Det rekommenderas därför att marknadsvärderingar regelbundet uppdateras.</p>	<p>Vi förutsätter att all dokumentation som lämnats till oss, vare sig den kommer från uppdragsgivaren eller offentliga register, är tillfredsställande och korrekt.</p> <p>Såvida inte annat anges i värdeutlåtandet antar vi att servitut, begränsningar, förbund eller annat inte har betydelse för fastighetens marknadsvärde.</p>
<p>3) Informationskällor</p> <p>Värdebedömningen grundas vad gäller sakuppgifter på uppgifter som erhållits från fastighetsägaren. Detta avser uthyrbare areor, hyresintäkter och övriga hyresvillkor, uppgifter om vakanta lokaler etc. Någon närmare kontroll av dessa uppgifter, utöver en allmän rimlighetskontroll, har inte utförts inom ramen för detta uppdrag. Om någon sakuppgift eller värderingsförutsättning som värderingen grundas på visar sig vara felaktig bör värderingen utföras igen med den riktiga informationen.</p> <p>Om värderingar utförs av fastigheter fullt utrustade som en fungerande enhet, har vi utgått från att den mottagna informationen är korrekt och tillförlitlig och kan styrkas av oberoende revision.</p>	<p>6) Hyreskontrakt</p> <p>Såvida vi inte erhållit annan information förutsätts att hyresavtal är tecknade enligt Fastighetsägarnas Standardavtal för hyreskontrakt.</p> <p>7) Hyresgästernas betalningsförmåga</p> <p>Såvida inte annat anges i värdeutlåtandet, gör vi inte ingående undersökningar avseende hyresgästernas finansiella styrka och betalningsförmåga utan förlitar på vår bedömning av marknadens uppfattning om dem.</p> <p>Såvida inte annat anges förutsätter vi att hyresgästen kan uppfylla sina finansiella skyldigheter enligt hyresavtalet och att det inte finns någon utestående hyresinbetalning eller andra betalningar eller inofficiella överträdelse av hyreskontraktet.</p>
<p>4) Besiktning</p> <p>Vi genomför de fastighetsbesiktningar och utredningar som enligt vår bedömning och/eller praxis är nödvändig, lämplig och möjlig med avseende på de särskilda förhållanden som råder. Värdebedömningen grundar sig på objektets skick vid besiktningstillfället.</p> <p>Såvida inte annat anges i värdeutlåtandet antas att objektet inte belastas av miljöskuld, föreläggande (av myndighet), annat fel eller brist än vad som framgår av detta utlåtande. Utförd besiktning är ej av sådan karaktär att den uppfyller säljarens upplysningsplikt eller köparens undersökningsplikt enligt 4 kap 19 § Jordabalken.</p>	<p>8) Area</p> <p>Såvida inte annat anges i värdeutlåtandet förlitar vi oss på riktigheten i de areaangivelser som vi blivit försedda med från uppdragsgivaren. Någon närmare kontroll av dessa uppgifter, utöver en allmän rimlighetskontroll, har inte utförts inom ramen för detta uppdrag. Om någon sakuppgift eller värderingsförutsättning som värderingen grundas på visar sig vara felaktig bör värderingen utföras igen med den riktiga informationen.</p> <p>I de fall vi uttryckligen instruerats att göra en uppmätning av ytor utförs den i enlighet med riktlinjerna som utfärdats av RICS, såvida vi inte uttryckligen att vi har förlitat sig på en annan källa eller metod till information.</p>
	<p>9) Stadsplanering och andra rättsliga bestämmelser</p> <p>Såvida inte annat anges förutsätts i våra värderingar att fastigheterna och lokalerna följer bestämmelser enligt gällande detaljplanering samt att bygglov erhållits, och att fastigheterna och lokalerna uppfyller alla lagstadgade bestämmelser samt att certifikat för detta utfärdats.</p> <p>Vi antar också att alla nödvändiga godkännanden, licenser och tillstånd för användning av fastigheten och den process som utförs i dessa har erhållits och kommer att fortsätta att existera och inte omfattas av någon betungande villkor.</p>

Allmänna villkor för fastighetsvärdering (Sida 2 av 2)

Om inte annat meddelas till oss, utgår vi ifrån att det inte finns några utestående lagstadgade brott eller hotande tvister i fråga om fastigheten.

10) Tekniska undersökningar

Såvida inte annat avtalats, utförs inte tekniska eller strukturella undersökningar. Vi besiktigar heller inte de delar som är oexponerade eller oåtkomliga, eller undersöker de elektriska, värme-, avlopps- eller andra installationer.

Uppenbara fel eller eftersatt underhåll återspeglas i vår marknadsvärdebedömning, men ingen garanti ges att all egendom är fri från fel. Vi utgår från att de delar som inte har besiktigats inte är behäftade med materialfel i sådan utsträckning att det skulle kunna få oss att ändra vår uppfattning av marknadsvärdet.

11) Skadliga material

Såvida inte särskilt avtalats, utförs inte undersökningar för att fastställa om en byggnad har uppförts med eller byggts om med miljöskaadliga material eller metoder. Såvida vi inte informeras om annat, förutsätts i vår värdering att inget sådant material eller sådana metoder har använts. Vanliga exempel på miljöbelastningar är hög aluminiumoxidhalt i betong/cement, kalciumklorid och asbest.

12) Mark och grundläggning

Såvida inte särskilt avtalats, genomförs ej undersökningar på plats för att avgöra lämpligheten av markförhållanden. Vi åtar oss heller inte att själva utföra miljö-, arkeologiska eller geotekniska undersökningar. Såvida vi inte informeras om annat, förutsätts att dessa aspekter är tillfredsställande och att marken är fri från skadliga ämnen under markytan som till exempel metangas eller andra skadliga ämnen.

I de fallen en byggnad har ombyggnadspotential antas, såvida inte annat anges, att marken har tillräcklig bärrighet för den förväntade om-/tillbyggnaden utan behov av ytterligare och kostnadskrävande förstärkning av stomme eller utbyggt dräneringssystem.

Såvida inte annat anges förutsätts att ingen oväntad kostnad kommer att uppstå i samband med rivning och avlägsnande av befintlig huskropp på fastigheten.

13) Miljöföroreningar

Såvida inte annat anges har vi antagit att fastigheten ej är belastad med miljöföroreningar eller potentiella miljöföroreningar. Såvida inte särskilt avtalats, genomför vi inte någon undersökning av tidigare eller nuvarande användning av antingen fastigheten eller någon fastighet som gränsar till eller är belägen i närheten, för att fastställa om det finns någon risk för miljöförorening.

Skulle det dock senare fastslås att sådana föroreningar finns på fastigheten eller på en angränsande fastighet eller att någon lokal bedrar till en miljöskaadlig effekt, kan detta ha en negativ inverkan på marknadsvärdet.

14) Högspänningsutrustning

I det fall det finns högspänningsförsörjning i närheten av fastigheten har vi, såvida inget annat angetts, inte tagit hänsyn till eventuella sannolika inverkan på framtida försäljning och eventuella förändringar i allmänhetens uppfattning om konsekvenserna för hälsan.

15) Anläggningar och maskiner

Såvida inte annat anges förutsätts att fastigheten i vår värdering innehåller de fasta installationer som består av hyresvärdens fixturer, såsom pannor, uppvärmning, belysning, sprinkler- och ventilationssystem och hissar. Generellt inkluderas dock ej processanläggningar, maskiner och utrustning (tex tryckeriutrustning) och de inventarier som normalt anses vara tillhöriga hyresgästen.

Där fastigheten värderas som en fullt utrustad operativ enhet omfattar vår värdering inventarier, inredning och utrustning som krävs för att generera omsättning och vinst och det antas att dessa ägs och inte hyrs.

16) Beskattning

Inga justeringar av marknadsvärdet görs för de kostnader som kan uppstå för betalning av bolagsskatt, kapitalvinsskatt eller annan skatt, vare sig befintlig skatt eller som kan uppstå vid ombyggnad, utveckling, rivning eller på annat sätt. Vår värdering är exklusive eventuell moms/latent skatt som kan uppkomma.

17) Statliga bidrag

Såvida inte annat anges utförs alla värderingar utan korrigering för bidrag, som erhållits eller kan erhållas vid tidpunkten för värderingen, från regering eller Europeiska Unionen.

18) Värdering av fastighetsportföljer

Vid värdering av fastighetsportföljer (dvs fler än en fastighet), är varje fastighet värderad för sig. Ingen premium eller rabatt läggs till det sammanlagda värdet av de enskilda fastigheterna i det fallet att hela eller delar av portföljen släpps ut på marknaden vid någon tidpunkt.

19) Värdering av fastigheter i andra länder

Vid värdering av fastigheter utanför Sverige redovisas värdet i lämplig lokal valuta och representerar vår uppfattning av det realiserbara värdet i ursprungslandet, beräknad i enlighet med lokal praxis, utan hänsyn gjorts för överföringen av kapital till Sverige.

20) Sekretess

Våra värderingar och rapporter är strikt konfidentiella och enbart avsedda för den part som de riktar sig till, eller andra professionella rådgivare, för det särskilda ändamål som de avser och inget ansvar av något slag accepteras gentemot tredje part för hela eller del av deras innehåll.

21) Publicering

Varken hela eller någon del av vår rapport, eller någon hänvisning till detta, kan ingå i offentliggjorda dokument eller offentlig förklaring, eller offentliggöras på något sätt eller lämnas muntligen till en tredje part utan skriftligt godkännande av formen och sammanhanget för publicering eller utlämnande. Sådant godkännande krävs även om CBRE Sweden AB nämns med namn och i det fall CBRE Sweden AB:s rapport kombineras med andra rapporter.

22) Regler mot pengatvätt

EU:s 3:e penningtvättsdirektiv (2005/60/EG) kräver att vi rapporterar, dokumenterar underlag samt innehar rutiner för kundidentifiering. Som en del i detta kan vi behöva be er om vissa identifikationsdokument.

Vi skall inte hållas ansvariga gentemot er eller annan part för försening i vårt arbete eller misslyckande att utföra tjänsten som orsakas av vår skyldighet att uppfylla dessa krav.

23) Mänskliga rättigheter

Leverantören representerar och garanterar att den är bekant med Förenta Nationernas Deklaration om Mänskliga Rättigheter och dess ansvar att respektera mänskliga rättigheter i dess utförande och att föregå med gott exempel gällande förebyggande av barnarbete och människohandel, frihet mot fördomar och diskriminering samt i enlighet med överenskommelser om anständiga arbetstider och lönekrav.

Leverantören står för att om den observerar, eller har anledning att känna till någon handling som riskerar att strida mot mänskliga rättigheter, ska den omedelbart informera om detta till CBRE.

ALLMÄNNA VILLKOR FÖR VÄRDEUTLÅTANDE

Dessa allmänna villkor är gemensamt utarbetade av CBRE Sweden AB, Cushman & Wakefield Sweden AB, Forum Fastighetsekonomi AB, FS Fastighetsstrategi AB, Newsec Advisory Sweden AB, Savills Sweden AB och Svefa AB. De är utarbetade med utgångspunkt från God Värderarsed, upprättat av Sektionen För Fastighetsvärdering inom Samhällsbyggarna och är avsedda för auktoriserade värderare inom Samhällsbyggarna. Villkoren gäller från 2022-01-27 vid värdering av hela, delar av fastigheter, tomträtter, byggnader på ofri grund eller liknande värderingsuppdrag inom Sverige. Såvitt ej annat framgår av värdeutlåtandet gäller följande;

1 Värdeutlåtandets omfattning

- 1.1 Värderingsobjektet omfattar i värdeutlåtandet angiven fast egendom eller motsvarande med tillhörande rättigheter och skyldigheter i form av servitut, ledningsrätt, samfälligheter och övriga rättigheter eller skyldigheter som framgår av utdrag från Fastighetsregistret hänförligt till värderingsobjektet.
- 1.2 Värdeutlåtandet omfattar även, i förekommande fall, till värderingsobjektet hörande fastighetstillbehör och byggnadstillbehör, dock ej industritillbehör i annan omfattning än vad som framgår av utlåtandet.

- 1.1 Kontroll av inskrivna rättigheter har skett genom utdrag från Fastighetsregistret. Den information som erhållits genom Fastighetsregistret har förutsatts vara korrekt och fullständig, varför ytterligare utredning av legala förhållanden och dispositionsrätt ej vidtagits. Vad gäller legala förhållanden utöver vad som framgår av Fastighetsregistret har dessa enbart beaktats i den omfattning information därom lämnats skriftligen av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud. Förutom det som framgår av utdrag från Fastighetsregistret samt av uppgifter som lämnats av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud har det förutsatts att värderingsobjektet inte belastas av icke inskrivna servitut, nyttjanderättsavtal eller andra avtal som i något avseende begränsar fastighetsägarens rådighet över egendomen samt att värderingsobjektet inte belastas av betungande utgifter, avgifter eller andra gravationer. Vidare har det förutsatts att värderingsobjektet inte är föremål för tvist i något avseende.

2 Förutsättningar för värdeutlåtande

- 2.1 Den information som innefattas i värdeutlåtandet har insamlats från källor som bedömts vara tillförlitliga. Samtliga uppgifter som erhållits genom uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud och eventuella nyttjanderättshavare, har förutsatts vara korrekta. Uppgifterna har endast kontrollerats genom en allmän rimlighetsbedömning. Vidare har förutsatts att inget av relevans för värdebedömningen har utelämnats av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud. Ingen kontroll av hyresgästernas betalningsförmåga har gjorts om det ej nämnts specifikt i utlåtandet.
- 1.2 De areor som läggs till grund för värderingen har erhållits genom uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud. Värderaren har förlitat sig på dessa areor och har inte mätt upp dem på plats eller på ritningar, men areorna har kontrollerats genom en rimlighetsbedömning. Areorna har förutsatts vara uppmätta i enlighet med vid varje tillfälle gällande "Svensk Standard".
- 2.2 Vad avser hyres- och arrendeförhållanden eller andra nyttjanderätter, har värdebedömningen i förekommande fall utgått från gällande hyres- och arrendeavtal samt övriga nyttjanderättsavtal. Kopior av dessa eller andra handlingar utvisande relevanta villkor har erhållits av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud.
- 2.3 Värderingsobjektet förutsätts dels uppfylla alla erforderliga myndighetskrav och för fastigheten gällande villkor, såsom planförhållanden etc, dels ha erhållit alla erforderliga myndighetstillstånd för dess användning på sätt som anges i utlåtandet.

3 Miljöfrågor

- 3.1 Värdebedömningen gäller under förutsättningen att mark eller byggnader inom värderingsobjektet inte är i behov av sanering eller att det föreligger någon annan form av miljömässig belastning.

- 3.2 Mot bakgrund av vad som framgår av 3.1 ansvarar värderaren inte för den skada som kan åsamkas uppdragsgivaren eller tredje man som en konsekvens av att värdebedömningen är felaktig på grund av att värderingsobjektet är i behov av sanering eller att det föreligger någon annan form av miljömässig belastning.
- 3.3 Om information ej erhålles om en byggnad är miljöcertifierad antas det i värdebedömningen att byggnaden ej är certifierad.

4 Besiktning, tekniskt skick

- 4.1 Den fysiska konditionen hos de anläggningar (byggnader osv) som beskrivs i utlåtandet är baserad på översiktlig okulär besiktning. Utförd besiktning har ej varit av sådan karaktär att den uppfyller säljarens upplysningsplikt eller köparens undersökningsplikt enligt 4 kap 19 § Jordabalken. Värderingsobjektet förutsätts ha det skick och den standard som den okulära besiktningen indikerade vid besiktningstillfället.
- 4.2 Värderaren tar inget ansvar för dolda fel eller icke uppenbara förhållanden på egendomen, under marken eller i byggnaden, som skulle påverka värdet. Inget ansvar tas för:
  - sådant som skulle kräva specialistkompetens eller speciella kunskaper för att upptäcka.
  - funktionen (skadefriheten) och/eller konditionen hos byggnadsdetaljer, mekanisk utrustning, rörledningar eller elektriska komponenter.
  - Bristar i de delar som ej besiktats

5 Ansvar

- 5.1 Eventuella skadeståndsanspråk till följd av påvisad skada till följd av fel i värdeutlåtandet skall framställas inom ett år från värderingstidpunkten (datum för undertecknande av värderingen).
- 5.2 Det maximala skadestånd som kan utgå för påvisad skada till följd av fel i värdeutlåtandet är 25 prisbasbelopp vid värderingstidpunkten.

6 Värdeutlåtandets aktualitet

- 6.1 Beroende på att de faktorer som påverkar värderingsobjektets marknadsvärde förändras över tiden är den värdebedömning som återges i utlåtandet gällande endast vid värdetidpunkten med de förutsättningar och reservationer som angivits i utlåtandet.
- 6.2 Framtida in- och utbetalningar samt värdeutveckling som redovisas i utlåtandet i förekommande fall, har gjorts utifrån ett scenario som, enligt värderarens uppfattning, återspeglar fastighetsmarknadens förväntningar om framtiden. Värdebedömningen innebär inte någon utfästelse om faktisk framtida kassaflödes- och värdeutveckling.

7 Värdeutlåtandets användande

- 7.1 Innehållet i värdeutlåtandet med tillhörande bilagor tillhör uppdragsgivaren och skall användas i sin helhet till det syfte som anges i utlåtandet.
- 7.2 Används värdeutlåtandet för rättsliga förfoganden, ansvarar värderaren endast för direkt eller indirekt skada som kan drabba uppdragsgivaren om utlåtandet används enligt 7.1. Värderaren är fri från allt ansvar för skada som drabbat tredje man till följd av att denne använt sig av värdeutlåtandet eller uppgifter i detta.
- 7.3 Innan värdeutlåtandet eller delar av det reproduceras eller refereras till i något annat skriftligt dokument, måste värderingsföretaget godkänna innehållet och på vilket sätt utlåtandet skall återges.
- 7.4 Tredje part får ej använda värdeutlåtande utan skriftligt godkännande av värderaren.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Pia Jakobsson

2023-11-30

Budget 2024 - Sektorernas verksamhetsplaner (Dnr KS2023/2190-15)

Sammanfattning

I föreliggande dokument redovisas sektorernas verksamhetsplaner för 2024. Dokumenten innehåller sektorernas verksamhetsplanering tillsammans med ekonomisk ram och har sin utgångspunkt i Förvaltningens verksamhetsplan 2023 (KS2023/2190)

Kommunstyrelsen föreslås anteckna sektorplanerna för 2024.

Juridisk bedömning

Förvaltningens verksamhetsplan och sektorernas verksamhetsplaner är upprättade i enlighet med kapitel 11 ekonomisk förvaltning i kommunallagen.

Förvaltningens bedömning

Kommunfullmäktige beslutade under våren om rambudget 2024-2027 med utblick och Kommunstyrelsen fattade i sin tur beslut ett budgetdirektiv kopplat till rambudgeten. Dessa dokument är majoritetens instruktion om strategiska och finansiella mål, resultatmål och uppdrag.

Förvaltningens verksamhetsplan, tillsammans med tillhörande dokument och bilagor, beskriver hur förvaltningen inom givna verksamhetsmässiga och ekonomiska ramar planerar att styra och leda, genomföra och följa upp de av kommunstyrelsen givna förutsättningarna 2024.

Sektorernas verksamhetsplaner innehåller respektive sektors styrning, planering, genomförande, ekonomiska ram, arbetsätt etc för samma period. Avgörande för genomförande av verksamhetsplaner är en tät uppföljning av mål, uppdrag, volymförändringar och sektorernas ekonomi.

Resultatmål och uppdrag följs upp i tertiärrapporter och bokslut medan ekonomin följs upp enligt särskild ordning och rapporteras till kommunstyrelsen.

Facklig samverkan av sektorplanerna har genomförts.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Kommunstyrelsens resultatmål utgår från kommunfullmäktiges strategiska mål. Sektorerna har åtagit sig de sektormål som är relevanta för sektorn. Dessutom tillkommer uppdrag från kommunstyrelsen och fullmäktiges beredningar.

Verksamhetsplanerna beskriver hur respektive sektor kommer att arbeta för att uppnå målen och uppdragen utifrån de ekonomiska ramar som tilldelats.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Syfte och mål för kommunal verksamhet kan i stor utsträckning kopplas mot målen enligt agenda 2030. Det gäller också i Kungälv.

I sektorplanerna beskrivs hur sektorernas verksamhet ska genomföras enligt lagar, förordningar, styrdokument och de mål som kommunfullmäktige och kommunstyrelsen har formulerat inom ramen för de ekonomiska resurserna som tilldelats.

I samband med bokslut förs en uppföljning av Agenda 2030 målen ur ett Kungälvskommunperspektiv som utgår från förvaltningens verksamhetsplan och sektorernas sektorplaner.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Sektorplanerna tar sin utgångspunkt i Förvaltningens verksamhetsplan 2024 som i sin tur utgår från majoritetens budgetdirektiv 2024.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

De politiska målen formuleras ur ett medborgarperspektiv. Sektorplanerna är en del i styrningen av sektorernas verksamhet, beskriver dess målsättningar, uppdrag och prioriteringar samt de ekonomiska ramarna.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Risk- och konsekvensanalyser av eventuella organisatoriska eller andra förändringar som påverkar verksamheterna och dess medarbetare, ska vid varje tillfälle genomföras vid respektive arbetsplats och samverkas enligt samverkansavtalet

Ekonomisk bedömning

Sektorernas verksamhetsplaner redovisas sektorns ekonomiska ram. Åtagandet i sektorplanerna ligger inom ram. Ingen separat ekonomiska bedömning är gjord vid sidan om föreslagna sektorplaner.

Förslag till kommunstyrelsen

Informationen antecknas till protokollet.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till: Sektorchefer

För kännedom till: Ekonomi- och kvalitetsenheten

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sektorplan 2024

Samhälle och utveckling

2023-11-21

Innehållsförteckning

1	Sektorns verksamhet	5
1.1	Verksamhetsidé	5
1.2	Styrande dokument av särskild betydelse.....	5
1.3	Politisk vision, värderingar, mål och uppdrag som direkt påverkar verksamheten.....	9
1.4	Målgrupper	11
2	Sektorns verksamhetsområden	13
2.1	VO Plan och Myndighet.....	13
2.1.1	Verksamhetsidé.....	13
2.2	VO Teknik.....	13
2.2.1	Verksamhetsidé.....	13
2.3	VO Service	14
2.3.1	Verksamhetsidé.....	14
2.4	VO Lokaler och anläggningar	14
2.4.1	Verksamhetsidé.....	14
2.5	Projektenheten	14
2.5.1	Verksamhetsidé.....	14
3	Sektorns förutsättningar	15
3.1	Nulägesanalys inför 2024.....	15
3.1.1	Nuläge och förutsättningar.....	15
3.2	Ekonomi	16
3.2.1	Hela sektorn (Tkr)	16
3.2.2	VA-verksamheten (Tkr).....	16
3.2.3	Avfallsverksamheten (Tkr).....	16
3.2.4	Miljö, avgiftsfinansierat (Tkr)	17
3.2.5	Nettokostnad per verksamhet (Tkr)	17
3.3	Kommentar till budget och ekonomi	17
3.4	Personal	17
3.4.1	Anställda.....	17
3.4.2	Sjukfrånvaro	18
3.4.3	Sjuklönekostnad (Tkr).....	18
3.5	Kommentar till personalsiffror	18
3.6	Volymer	18
3.6.1	VO Teknik.....	18

3.6.2	Vatten och avlopp	18
3.6.3	Trafik- gatu- och parkenheten	18
3.6.4	Hamnverksamheten	19
3.6.5	Renhållning.....	19
3.6.6	VO service	19
3.6.7	Måltidsservice.....	19
3.6.8	VO Planering & myndighet	20
3.6.9	Bygglovsenheten	20
3.6.10	Miljöenheten	20
3.6.11	Planenheten	20
3.6.12	Bostadsförsörjning	20
3.6.13	VO Lokaler och anläggningar.....	20
3.6.14	Kommunala fastigheter	20
3.6.15	Fritid 21	
3.6.16	Kommentarer till volymtal.....	21
3.7	Viktiga nyckeltal	21
3.7.1	VA, nyckeltal.....	21
3.7.2	Renhållning, nyckeltal	21
3.7.3	Trafik Gata Park, nyckeltal	21
3.7.4	Måltidsservice, nyckeltal	22
3.7.5	Miljö, nyckeltal.....	22
3.7.6	Kommunala fastigheter, nyckeltal.....	22
3.7.7	Fritid 22	
4	Kommunstyrelsens resultatmål som sektorn planerar att arbeta med samt aktiviteter och indikatorer	23
4.1	Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö	23
4.2	Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv.....	24
4.3	Förbättrat näringslivsklimat.....	26
4.4	Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet.....	29
4.5	Planeringsberedskap skall finnas för bostäder, verksamhetsmark och handel.....	32
4.6	Ökad kollektiv jobbpendling	35
4.7	Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck.....	38
4.8	Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck.....	43
4.9	Robusta kommunala funktioner klarar en samhällsstörning på 90 dagar.....	45

4.10	Kommunens användning av fossila bränslen ska minska, med målet att vara fossilfritt 2030	46
4.11	Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun.....	47
4.12	Kommunens verksamheters kvalité och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner	48
5	Politiska uppdrag.....	51
5.1	Uppdrag från kommunfullmäktige	51
5.1.1	<i>KF uppdrag</i>	51
5.2	Uppdrag från kommunstyrelsen	51
5.2.1	<i>KS uppdrag</i>	51
6	Sektorövergripande processer	56
6.1	Agenda 2030.....	56
6.2	Intern kontroll.....	56
6.3	Säkerhet och trygghet	56

1 Sektorns verksamhet

1.1 Verksamhetsidé

Sektor Samhälle och utveckling gör det attraktivt att bo i, arbeta i och besöka Kungälv. Vi ger en god service, en rättvis och rättssäker myndighetsutövning till invånarna och näringslivet, hållbar samhällsutveckling och skapar förutsättningar för kommunens alla verksamheter genom att bland annat tillhandahålla ändamålsenliga lokaler, lokalvård och måltider. Vi skapar också förutsättningar för ett aktivt fritids- och föreningsliv.

Sektorn utvecklar och förvaltar kommunens gemensamma mark, teknisk infrastruktur och den fysiska miljön. Arbetet inom sektorn sker genom de olika enheternas unika uppdrag och kompetens, och genom samordning i linjeorganisationen och portföljprocessen. Samhällsutvecklingsprocessen präglas av ekonomisk hushållning och miljömässig hållbarhet. Det sektorn levererar under normala omvärldsförhållanden ska vi även leverera i kris och krig.

1.2 Styrande dokument av särskild betydelse

Kommunala styrdokument	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt?
Ledning och styrning i Kungälv kommun, riktlinjer	Beskriver ansvarsroller vid styrning och ledning för olika sektorer och bolag i kommunen.	Sektorns och sektorchefens roll och ansvar för styrning och ledning.
Styrning och ledning av program, projekt och uppdrag	Beskriver process och ansvar för styrning och ledning av program, projekt och uppdrag.	Ansvarsfördelning, rutiner för genomförande,
Arbetsgivarpolicy för Kungälv kommun	Beskriver arbetsgivarens åtaganden.	Det övergripande syftet för medarbetare och ledare/chefer i Kungälv kommun är att tillhandahålla välfärd, service och tjänster av hög kvalitet till kommunens medborgare, brukare, föreningar och näringsliv.
Kommunstyrelsens delegeringsordning	Beskriver vilka beslut som är delegerade till sektorn, och till vilken nivå/befattning.	Avsnitt D, samhällsbyggnad
Lagar och förordningar ur delegeringsordningen som gäller för SoU	Beskrivning/kommentar	Berörda verksamheter
Anläggningslagen (1973:1149)	Anläggningslagen reglerar bestämmelser som rör gemensamhetsanläggningar. Bland annat anges villkor för att en gemensamhetsanläggning ska kunna inrättas.	Planering och myndighet, Teknik
Avfallsförordningen (2011:927)	Denna förordning innehåller bestämmelser om avfall, avfallens hantering och avfallsförebyggande åtgärder.	Teknik
Fastighetsbildningslagen (1970:988)	Fastighetsbildningslagen reglerar bland annat hur och undervilka omständigheter indelningen av marken i fastigheter får förändras och hur marken får byta ägare.	Planering och myndighet, Teknik

Fastighetstaxeringslag (1979:1152)	Vid fastighetstaxering ska beslut fattas om fastigheternas skatte- och avgiftspliktsförhållanden och indelning i taxeringsenheter.	Planering och myndighet
Förordning om vattenverksamhet (1998:1388)	Förordningen reglerar tillstånd om vattenverksamhet och markavvattning.	Teknik
Förordning om producentansvar för returpapper (2018:1463)	Syftet med denna förordning är att 1. producenter ska tillhandahålla eller ansluta sig till ett insamlingssystem som tar operativt och finansiellt ansvar för att samla in och behandla retur-papper, 2. retur-papperet ska tas om hand på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt, och 3. nå det materialåtervinningsmål som anges i 10 §.	Teknik
Förordning om producentansvar för förpackningar (2018:1462)	Syftet med denna förordning är att 1. minska mängden förpackningsavfall genom att förpackningar a) framställs på ett sådant sätt att deras volym och vikt begränsas till den nivå som krävs för att upprätthålla en god säkerhets- och hygiennivå, b) endast används när det är nödvändigt, och c) återanvänds, 2. begränsa skadligheten för miljön av material och ämnen i förpackningar, 3. producenterna ska tillhandahålla eller ansluta sig till ett insamlingssystem som tar operativt och finansiellt ansvar för att samla in och behandla förpackningsavfall, 4. förpackningsavfall ska tas om hand på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt, och 5. nå materialåtervinningsmålen i 17-25 §§.Förordning (2020:615).	Teknik
Jaktförordningen (1987:905)	Förordningen reglerar jakttider, utsättning av vilt, skydds jakt samt användningen av jaktmetoder, utrustning och hundar vid jakt. I förordningen regleras även vilka skyldigheter som skall iakttas i samband med en trafikolycka.	Planering och myndighet
Jaktlagen (1987:259)	Jaktlagen reglerar var, när och hur jakt får bedrivas.	Planering och myndighet
Jordabalken (1970:994)	I Jordabalken finns bestämmelser om fastigheter, fastighetsgränser mm.	Planering och myndighet, Teknik, Lokaler och anläggningar
Ledningsrättslagen (1973:1144)	Enligt denna lag kan den som för en ledning eller annan anordning vill utnyttja ett utrymme inom en fastighet få rätt till det (ledningrätt).	Planering och myndighet, Teknik
Lag om riksfärdtjänst (1997:735)	En kommun ska på de villkor som anges i denna lag lämna ersättning för reskostnader för personer som till följd av ett stort och varaktigt funktionshinder måste resa på ett särskilt kostsamt sätt.	Teknik
Lag om färdtjänst (1997:736)	Denna lag gäller särskilt anordnade transporter för personer med funktionshinder (färdtjänst).	Teknik
Lag (2016:1145) om offentlig upphandling	Denna lag gäller för upphandling som genomförs av en upphandlande myndighet (offentlig upphandling). Med upphandling avses de åtgärder som vidtas i syfte att anskaffa varor, tjänster eller byggentreprenader genom tilldelning av kontrakt.	Alla verksamheter
Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (1998:812)	Lagen innehåller bestämmelser för vattenverksamhet och vattenanläggningar, till exempel många regler för samfälliga vattenanläggningar och vattenanläggningar med flera delägare.	Planering och myndighet, Teknik
Lag med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning (1998:814)	Lagen innehåller bestämmelser om gatuhållning, snöröjning, skyltning mm för att säkerställa god hälsa, framkomlighet och trafiksäkerhet.	Teknik

Miljöbalken (1998:808)	Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.	Planering och myndighet, Teknik, Lokaler och anläggningar
Miljöprövningsförordningen (2013:251)	Denna förordning innehåller bestämmelser om tillståndsplikt och anmälningsplikt för verksamheter och åtgärder som avses i 9 kap. miljöbalken.	Teknik
Ordningslagen (1993:1617)	Ordningslagen innehåller särskilda föreskrifter om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar samt föreskrifter om allmän ordning och säkerhet i övrigt dels vid sammankomster och tillställningar, på offentliga platser och vid vissa anläggningar och verksamheter, dels i viss kollektiv persontrafik.	Teknik, Lokaler och anläggningar
Plan- och bygglagen (2010:900)	I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.	Planering och myndighet, Teknik, Lokaler och anläggningar
Lag om flyttning av fordon i vissa fall (1982:182) /Förordning om flyttning av fordon i vissa fall (1992:182)	Lagen och förordningen behandlar rättigheter och skyldigheter för flytt av fordon som förhindrar verksamhet, är felparkerat eller utgör en olägenhet.	Teknik
Lag om kommunal parkeringsövervakning (1987:24)	Med parkeringsövervakning avses i denna lag övervakning av efterlevnaden av sådana föreskrifter om parkering eller stannande av fordon som omfattas av ett förordnande enligt 1 § lagen (1976:206) om felparkeringsavgift.	Teknik
Lag om förvaltning av samfälligheter (1973:1150)	En samfällighet består av mark, anläggningar, rättigheter med mera som gemensamt tillhör flera fastigheter.	Planering och myndighet
Skogsvårdslagen (1979:429)	Lagen reglerar rättigheter och skyldigheter vid förvaltning av skog. Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls.	Teknik
Trafikförordning (1998:1276)	Trafikförordningen innehåller bestämmelser för trafik på väg och i terräng, samt ansvarsfördelningen mellan kommuner och statliga myndigheter	Teknik
Lag om äganderättsutredningar och legalisering (1971:1037)	I lagen finns bestämmelser om när äganderättsutredningar får göras gällande fast egendom.	Planering och myndighet
Övriga lagar och förordningar som styr SoU	Beskrivning/kommentar	Berörda verksamheter
Kommunallagen (2017:725)	Syftet med kommunallagen är att reglera kommuners och regioners självstyre.	Alla verksamheter
Livsmedelslagen (2006:804)	Denna lag syftar till att säkerställa en hög skyddsnivå för människors hälsa och för konsumenternas intressen när det gäller livsmedel.	Teknik, Service
Dricksvattenföreskrifterna (SLVFS 2001:30)	Föreskrifterna innehåller bestämmelser för hantering och distribution av dricksvatten.	Teknik

Förvaltningslagen (2017:900)	Lagens syfte är att människor som är föremål för myndighetsutövning ska behandlas rättvist och demokratiskt. Lagen garanterar enskilda individers rättssäkerhet i kontakten med myndigheterna, något som även anses involvera snabb och serviceinriktad handläggning, information under handläggningstiden, och att individerna förstår beslutet, anledningen till beslutet och att de har rätt att överklaga.	Lokaler och anläggningar
Lag om allmänna vattentjänster (2006:412)	Bestämmelserna i denna lag syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.	Teknik
Elsäkerhetslagen (2016:732)	Denna lag syftar till att främja hög elsäkerhet och minska risker för att el orsakar personskada eller sakskada.	Teknik, Lokaler och anläggningar
Skollagen (2010:800)	Skollagen styr det som gäller skolväsendet. I sektorn gäller det framförallt måltidsverksamheten.	Service
Lag om kollektivtrafik (2010:1065)	I denna lag finns bestämmelser om kollektivtrafik på väg, järnväg, vatten, spårväg och med tunnelbana.	Teknik
Lag om skydd mot olyckor (2003:778)	Bestämmelserna i denna lag syftar till att i hela landet bereda människors liv och hälsa samt egendom och miljö ett med hänsyn till de lokala förhållandena tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.	Lokaler och anläggningar, Teknik
Väglagen (1971:948)	I Väglagen finns bestämmelser som reglerar allmänna vägars byggande, vägrätt, drift, säkerhet, förvaltning och indragning med mera	Teknik
Dataskyddsförordningen GDPR	Dataskyddsförordningen är en europeisk förordning som reglerar behandlingen av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter inom Europeiska unionen.	Alla verksamheter
Säkerhetsskyddslagen (2018:585)	Med säkerhetsskydd avses skydd av säkerhets-känslig verksamhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten samt skydd i andra fall av säkerhetsskydds-klassificerade uppgifter. Med säkerhetsskydds-klassificerade uppgifter avses uppgifter som rör säkerhets-känslig verksamhet och som därför omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller som skulle ha omfattats av sekretess enligt den lagen, om den hade varit tillämplig.	Alla Verksamheter
Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	Särskilt Avdelning IV	Alla verksamheter
Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap	Bestämmelserna i denna lag syftar till att kommuner och regioner ska minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred. Kommuner och regioner ska därigenom också uppnå en grundläggande förmåga till civilt försvar	Alla verksamheter
Elberedskapslag (1997:288)	Elberedskapslagen är den lag som reglerar elföretagens skyldigheter att vidta åtgärder för att säkerställa samhällets behov av elförsörjning vid svåra påfrestningar och höjd beredskap. Skyldigheterna i lagen gäller för företag som bedriver produktion av el, överföring av el och handel med el.	
Lag (2003:778) om skydd mot olyckor	Bestämmelserna i denna lag syftar till att i hela landet bereda människors liv och hälsa samt egendom och miljö ett med hänsyn till de lokala förhållandena	Alla verksamheter

	tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.	
Lag (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data	Lagen syftar till att främja den offentliga sektorns tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande, särskilt i form av öppna data, under förutsättning att krav på informationssäkerhet och skydd av personuppgifter kan upprätthållas och att det inte innebär risker för Sveriges säkerhet.	Alla Verksamheter
Arbetsmiljölagen (AML)	Arbetsmiljölagen (AML) är en ramlag som ställer grundläggande krav på hur arbetsmiljön ska utformas och vem som är ansvarig för arbetsmiljön. Syftet med arbetsmiljölagen är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet och att skapa en god arbetsmiljö. Det är arbetsgivaren som är ytterst ansvarig för arbetsmiljön och som ska leda arbetet för en bättre arbetsmiljö.	Alla Verksamheter

1.3 Politisk vision, värderingar, mål och uppdrag som direkt påverkar verksamheten

Vision och värderingar	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Politisk vision	Politisk Vision 2040	Punkt 8, Framtid och utveckling: Kungälv har en tydlig miljöprofil och strävar efter ett långsiktigt hållbart samhälle innehållande de tre dimensionerna socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Det innebär ett samhälle där levnadsvillkor och resursanvändning möter mänskliga behov utan att äventyra hållbarheten. Kungälv präglas av den lilla stadens miljö, den stora stadens möjligheter och av kraften i att ingå i en tillväxtregion. Kungälv är en kommun med en levande skärgård och landsbygd. Att bygga attraktiva, tillgängliga och kreativa miljöer för boende och besökare lockar människor till kommunen. Effektiva kommunikationer gör det enkelt att arbeta, leva och besöka Kungälv. Ett positivt klimat för entreprenörskap och nyföretagande bidrar till ett dynamiskt och varierat näringsliv. Kungälvs utveckling beror i hög grad på utvecklingskraften hos näringslivet i kommunen.
Värderingar i Kungälvs kommun, policy	Beskriver chefens och medarbetarens roll och vad/hur vi ska uppnå goda resultat.	Vi arbetar för Kungälvsborna. Vi arbetar på politikernas uppdrag för att Kungälv ska vara en bra kommun att bo och verka i - både nu och i framtiden. Med ett professionellt bemötande har vi Kungälvsbornas bästa för ögonen. Genom vårt agerande skapar vi förtroende hos medborgarna, organisationer, näringsliv och andra vi möter i vårt arbete.

Resultatmål

Politiska målområden	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö	Genom skolans värdegrundsarbete, systematiskt arbete med lokaler och arbetsmiljö tar vi ett helhetsansvar för varje individ. Det främjande och förebyggande arbetet ska syfta till att förankra respekten för alla människors lika värde samt att bidra till en skolmiljö där alla barn och elever känner sig trygga och utvecklas	Sektorn har ett viktigt uppdrag att tillhandahålla ändamålsenliga lokaler och anläggningar för skolverksamhet och idrottsverksamhet. Vi ansvarar för att förvalta barns och elevers skol- och idrottslokaler på bästa sätt.
Fler barn och unga – inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv	Öka tillgänglighet till kommunens kultur- och fritidsutbud för kommuninvånare och brukare. Målet omfattar såväl barn, unga, äldre och riktar särskilt fokus på personer med funktionsvariation	Förbättra den fysiska tillgängligheten till våra anläggningar, såväl inomhusanläggningar som friluftsområden. Skapa förutsättningar för ett aktivt föreningsliv.
Förbättrat näringslivsklimat	Förvaltningens näringslivskontakter ska kännetecknas av öppenhet, tydlighet, långsiktighet och tillgänglighet. Trygghet i samhället ger förutsättningar för ett gott näringslivsklimat. Våra processer ska utgå från lagstiftningen och vara rättssäkra och transparenta.	En effektiv och rättssäker myndighetsutövning och att skapa förutsättningar för företag att etablera sig är viktiga uppdrag inom sektorn.
Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet	Handläggningstider av kommunens myndighetsutövning och service ska inte överstiga lagstadgade maxtider.	Rättssäker handledning och effektiva processer. Digitalisering är en viktig åtgärd för att effektivisera våra processer
Planeringsberedskap ska finnas för bostäder, verksamhetsmark och handel	Kommunen ska ha god framförhållning gällande strategisk planering för att på ett effektivt sätt möta medborgarnas, marknadens och den kommunala organisationens efterfrågan och behov av bostäder, verksamhetsmark och handel. Viktiga faktorer för en god planeringsberedskap är Strategisk beredskap (ÖP, FÖP, program, riktlinjer) Markberedskap (strategiska markköp) Resurs- och organisationsberedskap (personalresurser och genomförbarhet)	Arbeta långsiktigt och kontinuerligt med planering och analys i hela processen från markfrågor och detaljplaneprocessen till färdigt bygglov
Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck	Fokusområden är minskade utsläpp från trafik, enskilda avlopp och av mikroplaster. När det gäller utsläpp till vattenmiljö ska påverkan från dag- och spillvatten samt ytavrinning beaktas. Energi-effektivisering och utbyte till förnybara bränslen ska genomföras successivt både internt i kommunförvaltningen och externt i den geografiska kommunen.	Elektrifiering, laddinfrastruktur, fossilfri energi, energieffektivisering, VA-utbyggnad mm.
Ökad kollektiv jobbpendling	Planera och genomföra åtgärder i syfte att fler människor både på landsbygd och i stad väljer kollektiva former för att ta sig till och från arbetsplatsen.	Skapa förutsättningar för kollektiv pendling. Pendelparkeringar, byggnation i kollektivtrafiknära lägen.
Robusta kommunala funktioner klarar en samhällsstörning på 90 dagar	Kungälv ska sträva efter att uppfylla MSB:s riktlinjer för kommunala verksamheters krisberedskap. Kommunerna är ansvariga för verksamhet som måste fungera även under kriser, exempelvis äldreomsorg, vattenförsörjning, fjärrvärme, räddningstjänst och skola. Regionerna ansvarar bland annat för sjukvård och kollektivtrafik som även det måste fungera. Vid samhällsstörningar	Sektorn ansvarar för bland annat lokaler vattenförsörjning som måste fungera även vid kriser.

Politiska målområden	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
	ska kommunen ta fler ansvar samtidigt:- Leda och se till att den egen verksamhet kan genomföras som vanligt. - Samordna och organisera de åtgärder för att hantera krisen som genomförs av olika aktörer i kommunen, till exempel räddningstjänst, polis och olika enheter från kommunen - Organisera och säkerställa informationen till allmänheten- Delta i samverkan på regional nivå.	
Kommunens användning av fossila bränslen ska minska, med målet att vara fossilfritt 2030	Kommunen ska verka för att hela kommunen (medborgare, näringsliv och kommunkoncern) ska minska användningen av fossila bränslen. Användningen av fossila bränslen inom förvaltningen ska upphöra till 2030.	Utbyggnad av laddinfrastruktur, kommunala fordonsflottan, Transportavtal, HVO, Elektrifiering av Lasse Maja
Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun	Att det är attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun kännetecknas av att det finns ordinarie personal med stabil personalomsättning som säkerställer kontinuiteten i verksamheten, samtidigt som det finns en viss flexibilitet med hjälp av andra anställningsformer. Att frisknärvaron är hög och att chefer har ett rimligt antal medarbetare skapar förutsättningar för att en anställning i Kungälv kommun uppfattas som attraktivt. Andra viktiga faktorer är en god arbetsplatskultur, flexibla arbetsvillkor och personlig utveckling utifrån kompetens och erfarenhet.	Kompetensutveckling och kompetensförsörjning.
Kommunens verksamheters kvalitet och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner	Förvaltningen har ett högt kvalitetsfokus och arbetar strukturerat med utveckling och ständiga förbättringar i våra verksamheter. Kungälv resultat ska vara bättre än genomsnittet av jämförbara kommuner när det gäller verksamhetens kvalitet och hushållning	Använda och lita på medarbetares kompetens och förmåga att utveckla verksamheten. Sektorerna har många unika uppdrag som också tillsammans bidrar till de större processerna. Samarbete och nytänkande är viktiga framgångsfaktorer.

1.4 Målgrupper

Målgrupp	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Kommunens hushåll/boende, fastighetsägare	Brukare av teknisk infrastruktur, servicetjänster såsom renhållning, Bostäder/tomtmark	Att förse målgruppen med ändamålsenliga tjänster med hög kvalitet.
Föreningsliv	Idrottsföreningar, kulturföreningar	Erbjuda attraktiva och ändamålsenliga idrotts- och föreningslokaler.
Näringsliv och myndigheter	Industri, tjänsteföretag, myndigheter och andra verksamheter.	Skapa förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv. Rättssäkra processer och effektiv handläggning. Pålitlig teknisk infrastruktur och kollektivtrafik. Erbjuder etableringsmark genom en effektiv planprocess.
Förtroendevalda	Politiker i fullmäktige, kommunstyrelsen, beredningar och utskott.	Rättssäkra processer, tydlig kommunikation, bra beslutsunderlag
Besökare	Turister och andra besökare	Attraktiva miljöer för turism och rekreation. Att skapa förutsättningar för en hållbar turismnäring.

Målgrupp	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Allmänhet	Personer som rör sig i den fysiska miljön, trafiken och i samhället	En säker och attraktiv fysisk miljö. Goda miljöer för rekreation. Attraktiva och ändamålsenliga offentliga lokaler.
Kommunens verksamheter	Bildning och lärandes verksamheter, ToS verksamheter	Samordning av bland annat lokalfrågor, lokalvård och måltidsfrågor

2 Sektorns verksamhetsområden

2.1 VO Plan och Myndighet

2.1.1 Verksamhetsidé

Planering och myndighets verksamheter arbetar inom olika områden och från olika perspektiv med den övergripande målsättningen att bibehålla och skapa förutsättningarna för en robust och socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar samhällsutveckling. Uppdraget utgår ifrån politiska mål och visioner som vi förverkligar genom rättssäkra och transparenta processer.

Verksamheten ansvarar för att fullgöra kommunens uppgifter inom plan-, byggnadsväsendet. Detta gör vi genom strategisk och översiktlig samhällsplanering, detaljplanering och utredningar, genom att ge högkvalitativ rådgivning och information, prövning av ärende och utövning av tillsyn gällande byggnation. Uppdraget är också att hjälpa dem som bor, vistas och verkar i Kungälv kommun idag och i framtiden, att kunna följa lagstiftning inom miljö-, hälsoskydds- och livsmedelsområdena och att följa upp och se till att så sker. Vi är en ansvarsfull fastighetsägare med aktiv förvaltning som säkerställer marktillgång och tillskapandet av rättigheter för kommunens olika behov av mark för samhällsutveckling. Verksamheten ansvarar också för det kommungemensamma geografiska informationssystemet där tillgänglighet och kvalitet på information ska vara sådan att den kommer både den kommunala organisationen, kommunmedborgare och andra intressenter till stor nytta.

2.2 VO Teknik

2.2.1 Verksamhetsidé

Verksamhetsområdets grunduppdrag är att tillhandahålla teknisk försörjning i form av infrastruktur inom områden såsom VA, renhållning, kommunala gator och vägar, parker, gästhamnar och färjetransporter. Syftet är att bibehålla, utveckla och planeringsmässigt tillse att det finns teknisk försörjning inom respektive enhets ansvarsområde.

Vi ansvarar för att tillhandahålla fullgoda vatten- och avloppstjänster som är avgörande för människors liv och hälsa.

Vi ansvarar för att tillhandahålla och utveckla renhållningstjänster på ett rationellt och miljömässigt sätt så att samhällets påverkan på miljön ska minimeras.

Vi tillhandahåller offentliga miljöer och trafikmiljöer inom vårt väghållaransvar som ska upplevas som trygga, säkra och attraktiva. Ett särskilt syfte är att bidra till människors möjligheter att ställa om och kunna göra mer klimatanpassade val i form av att skapa goda förutsättningar för god kollektivtrafik, fungerande sammanbundna gång- och cykelvägar och ett fungerande parkeringssystem med en alltmer utbyggd laddinfrastruktur.

Vi tillhandahåller gästhamnsvksamhet, fasta båtplatser och färjekommunikation på och mellan Koön och Marstrandsön.

Vi samarbetar över enhetsgränserna för att kunna ge största möjliga nytta för medborgaren. Verksamhetsområdet är med i långsiktigt planeringsarbete i de kommunala projekten.

2.3 VO Service

2.3.1 Verksamhetsidé

Service ska leverera tjänster som innefattar leverans av måltider och lokalvård till brukare, boende, elever och barn samt anställda inom kommunen och de aktörer som är verksamma i kommunens lokaler. Måltidsservice och lokalvården utför uppdrag inom samtliga sektorer.

Område Service samtliga tjänster ska ge en totalupplevelse och ett mervärde för god hälsa och miljö. Måltidsservice ska kvalitetssäkra mat och måltider i verksamheterna i enlighet med dom strategiska miljömålen. Lokalvården ska kvalitetssäkra att kommunens lokaler är rena och har god hygien, samt bidra till en bra arbetsmiljö för alla som verkar i kommunens lokaler. Det dagliga arbetet ska medverka till långsiktig hållbarhet både för lokaler och miljö.

Service ska genom sin verksamhet bidra till kommunens och regionens attraktionskraft. Måltidsservice och lokalvården ska genom sin leverans bidra till ett hållbart samhälle, en hållbar utveckling med en hög kvalitativ och kostnadseffektiv leverans.

Service är till för alla kommunens medborgare, besökare och föreningsliv i de verksamheter som vi är verksamma i.

"Det ska vara gott att leva i Kungälv".

2.4 VO Lokaler och anläggningar

2.4.1 Verksamhetsidé

Vi tillhandahåller verksamhetslokaler, idrottsanläggningar och service till förvaltningen, medborgare och föreningar.

Vi har en hög tillgänglighets nivå i våra lokaler för såväl ung som gammal.

Vi är en viktig stödfunktion för våra kärnverksamheter, så att de kan fokusera på sitt huvudsakliga arbete.

Vi är en väg in i kommunen för att tillhandahålla en snabb och hög service för dem vi finns till för.

2.5 Projektenheten

2.5.1 Verksamhetsidé

Projektetenheten är en stödfunktion för sektorn och sektorchef Samhälle och Utveckling genom

- Att säkerställa framtagande och realisering av Investeringsprogrammet och Portföljtidsplanen.
- Kvalitetssäkra och följa upp projekten i Portföljtidsplanen, Investerings- och driftprogrammet (Projekt med en investering över 5 Mkr och/eller bidrar till Tillväxt)
- Projektledning av Komplexa samhällsutvecklingsprojekt (typ A och B projekt) med fokus på ekonomi, tidplan, personella resurser och bostadsleverans.
- Genom att stötta, utbilda i och upprätthålla projektmodell och portföljstyrning.
- Verksamhetsnära ekonomiskt stöd.

3 Sektorns förutsättningar

3.1 Nulägesanalys inför 2024

3.1.1 Nuläge och förutsättningar

Under 2023 har oroligheter och kriser i omvärlden lett till hög inflation och höjda räntor i Sverige. Det sämre samhällsekonomiska läget påverkar bland annat byggbranschen mycket negativt.

Byggande

Intresset för projekt med färdiga byggrätter och projekt med ett tillträde där köpeskillingen ska betalas i närtid uppges vara i stort sett obefintligt medan projekt längre från ett genomförande är fortsatt intressanta för marknaden. På grund av stora varsel i byggbranschen och fortsatt osäkra ekonomiska kalkyler för bostadsbyggande bolag så kommer vi under 2024 se färre antal pågående byggnationer av bostäder. Den konjunktursvängning som vi sett på bostadssidan har inte märkts av inom segmentet industri, verksamheter och handel.

Planering

Läget ser trots konjunkturen fortfarande ganska ljus ut. De flesta som vill utveckla sina fastigheter vill fortsatt driva sina projekt och nya förfrågningar om ny eller ändring av detaljplan inkommer i samma takt som tidigare.

Befolkning

Befolkningstillväxten kommer att dämpas till följd av att bostadsbyggandet avtagit och ser ut att fortsatt avta under första delen av 2024. Detta påverkar kommunens skatteprognoser negativt.

Investeringsvolymen

Portföljen kommer under 2024 att behöva anpassas efter rådande ekonomiska förutsättningar. Dämpad befolkningstillväxt kan också komma att påverka behoven av kommunala följdinvesteringar som till exempel förskolor.

Inflationens inverkan på sektorn

Sektorn köper in stora volymer livsmedel, drivmedel, el, lokalvård, markskötsel, kemikalier med mera där inflationen drivit upp priserna betydligt. Inom vissa områden har sektorn anpassat utbudet efter prisläget, exempelvis måltider, medan det inom andra områden är mycket svårt att kompensera på kort sikt (el, drivmedel).

3.2 Ekonomi

3.2.1 Hela sektorn (Tkr)

	Budget 2024	Budget 2023	Utfall 2022
Intäkter		631 956	606 327
Personalkostnader		-244 462	-233 187
Övriga kostnader		-657 704	-641 798
Summa kostnader		-902 166	-874 985
Nettokostnad	-286 502	-270 210	-268 658

3.2.2 VA-verksamheten (Tkr)

	Budget 2024	Budget 2023	Utfall 2022
Summa intäkter	161 797	142 001	129 468
Personalkostnader	-40 700	-39 116	-33 651
Övriga kostnader	-142 846	-101 385	-100 280
Summa kostnader	-183 546	-140 501	-133 931
Nettokostnader	-21 749	1 500	-4 463

3.2.3 Avfallsverksamheten (Tkr)

	Budget 2024	Budget 2023	Utfall 2022
Summa intäkter	80 747	60 357	56 513
Personalkostnader	-7 430	-6 545	-4 766
Övriga kostnader	-74 817	-57 015	-50 000
Summa kostnader	-82 247	-63 560	-54 766
Nettokostnader	-1 500	-3 202	1 747

Från 1 januari 2024 tar Sveriges kommuner över ansvaret för insamling av förpackningsavfall från hushållen. Kommunerna ska ordna separat insamling av förpackningar fastighetsnära och ta över de insamlingsstationer som finns i kommunen. Kommunerna ersätts av producenterna via Naturvårdsverket. Regeringen beslutade det här sommaren 2022 vilket innebär att ersättning hur den kommer ske och till vilka belopp fortfarande är lite osäkert. Renhållningen har fått göra ett omfattande arbete på kort tid och har initiala kostnader. En viss försiktighet görs i budget till ett underskott på ca 1,5 mkr dessa täcks av resultatfonden för 2024 som är positiv efter tidigare överskott i verksamheten. Budgeten kan förändras fram till inläsning.

3.2.4 Miljö, avgiftsfinansierat (Tkr)

	Budget 2024	Budget 2023	Utfall 2022
Summa intäkter		4 292	4 094
Personalkostnader		-13 099	-11 890
Övriga kostnader		-1 242	-219
Summa kostnader		-14 341	-1 913
Nettokostnader		-10 049	-9 708

3.2.5 Nettokostnad per verksamhet (Tkr)

	Budget 2024	Budget 2023	Utfall 2022
Sektorchef		-65 397	-65 545
Projektenheten		-4 118	-2 986
Verksamhetsområde Teknik		-83 940	-74 401
Verksamhetsområde Service		0	-561
Verksamhetsområde Planering		-37 157	-30 674
Verksamhetsområde Fastighet		-79 598	-94 491
Nettokostnad		-270 210	-268 658

I rambudgeten 2024 finns resurser avsatta för lönekostnadsökningar, volymökningar (fler platser, äldre, barn, elever mm) samt driftkostnadsökningar till följd av investeringar. Dessa kostnadsökningar budgeteras centralt i förvaltningen och budget kommer att fördelas ut till sektorerna under året efter faktiskt utfall.

3.3 Kommentar till budget och ekonomi

3.4 Personal

3.4.1 Anställda

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Antal anställda	500	502
- Antal anställda, kvinnor	316	324
- Antal anställda, män	184	178
Antal årsarbetare	493	493
- Antal årsarbetare, kvinnor	310	316
- Antal årsarbetare, män	183	177

3.4.2 Sjukfrånvaro

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Sjukfrånvaro (%) av ordinarie arbetstid	6,2	7
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) - Kvinnor	7,6	7,9
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) - Män	4	5,2
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder <= 29 år	5,7	5,6
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder 30-49 år	4,5	6,2
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder >= 50 år	8,3	8
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), mindre än 15 dagar	2,7	3,4
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), 15 dagar eller mer	3,5	3,6
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), 15-90 dagar	1,1	1,2
Andel av sjukfrånvaro som överstiger 60 dagar (%)	42,5	38,6

3.4.3 Sjuklönekostnad (Tkr)

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Sjuklönekostnad (Tkr, Inkl personalomkostnader (PO))	3 368	5 589
- Sjuklönekostnad, kvinnor (Tkr, inkl PO)	2 328	3 775
- Sjuklönekostnader, män (Tkr, inkl PO)	1 040	1 814

3.5 Kommentar till personalsiffror

3.6 Volymer

3.6.1 VO Teknik

3.6.2 Vatten och avlopp

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal läckor	15	15		36

3.6.3 Trafik- gatu- och parkenheten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal parkeringsplatser	5 280	5 200		5 192
Antal kvadratmeter gata, parkering, trottoar, gång- och cykelväg, allmän platsmark	1 430 000	1 380 000		1 413 710
Antal aktivitetsplatser, allmän platsmark	47	47		45
Antal kvadratmeter gräsyta, allmän platsmark	820 000	820 000		805 530

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal kvadratmeter planteringsyta, allmän platsmark	13 900	13 500		13 716
Antal kvadratmeter gräsyta, kvartersmark	245 000	212 000		240 708
Antal kvadratmeter planteringsyta, kvartersmark	960	1 850		952
Antal aktivitetsplatser, kvartersmark	72	72		72
Antal färdtjänstären	760	650		721
Antal skolskjutsären	3 700	4 300		3 239

3.6.4 Hamnverksamheten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal besökande båtar i gästhamnen.	14 000	13 500	14 500	15 300
Antal resenärer färjetrafik	475 000	550 000	450 000	506 380

3.6.5 Renhållning

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal abonnenter med hämtning av hushållsavfall	14 500	13 500		13 125

3.6.6 VO service

3.6.7 Måltidsservice

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal serverade måltider totalt	3 500 000			
Antal serverade måltider totalt (koefficient)	2 625 000	2 612 000	2 612 000	2 352 036
Antal serverade luncher inom förskola	340 000			
Antal serverade luncher inom förskola (koefficient)	272 000	265 000	265 000	239 065
Antal serverade luncher inom skola	880 000			
Antal serverade luncher inom skola (koefficient)	880 000	880 000	880 000	876 243
Antal serverade luncher inom gymnasieskola	210 000			
Antal serverade luncher inom gymnasieskola (koefficient)	280 000	280 000	260 000	271 250
Antal serverade luncher inom äldreomsorg	121 000			
Antal serverade luncher inom äldreomsorg (koefficient)	155 000	155 000	155 000	146 199
Antal serverade måltider med specialkost/anpassad kost inom sektor Bildning och Lärande.	125 000	120 000	125 000	119 637

3.6.8 VO Planering & myndighet

3.6.9 Bygglövsenheten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal delegationsbeslut	500	600	600	656
Antal startbesked	600	700	600	758
Antal beslut om förhandsbesked	75	100	100	96
Antal slutbesked	600	650	700	617

3.6.10 Miljöenheten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal delegationsbeslut	1 200	1 200		1 114
Antal tillsyns/kontrollrapporter	700	700		709

3.6.11 Planenheten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal antagna detaljplaner	7	7	2	7

3.6.12 Bostadsförsörjning

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal slutbesked för bostäder med bostadsrätt	80	300		94
Antal slutbesked för bostäder med hyresrätt	20	30		30
Antal slutbesked för bostäder med eget ägande	100	120		95
Varav antal slutbesked för bostäder avseende målgrupp äldre (seniorbostäder, trygghetsboende, tryggt boende m.fl.)	0	24		0

3.6.13 VO Lokaler och anläggningar

3.6.14 Kommunala fastigheter

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Elförbrukning (MWh), egna lokaler och anläggningar	18 000	19 000	16 400	18 641
Bruksarea (BRA), egna fastigheter, m2	216 600	222 000	212 000	211 072
Bruksarea (BRA) inhyrda fastigheter, m2	77 160	58 000	76 800	66 250

3.6.15 Fritid

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Föreningar som erhåller föreningsbidrag, antal	125	138	122	126
Simhall, antal besök	89 000	87 000	80 000	92 536
Idrottshallar i kommunen, antal bokningsbara timmar	17 950	16 896	16 900	16 600
Ishall Oasen, antal öppna/bokningsbara timmar	3 000	2 965	3 000	2 965
Gymnastiksalar i kommunen, antal bokningsbara timmar	13 000	13 039	13 000	12 766

3.6.16 Kommentarer till volymtal

3.7 Viktiga nyckeltal

3.7.1 VA, nyckeltal

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal klagomål på dricksvattenkvaliteten		50		16

3.7.2 Renhållning, nyckeltal

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Mängd säck och kärl avfall per invånare, Kg/ år	165	172		162
Mängd grovavfall och farligt avfall, inklusive elavfall och batterier, per invånare, kg/ år	230	270		209
Mängd förpackningar per invånare, kg/år	55	50		44

3.7.3 Trafik Gata Park, nyckeltal

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Förnyelsetakt ytskikt (antal år för att förnya den totala ytan)		30		25,5

3.7.4 Måltidsservice, nyckeltal

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Kostnad för skolmåltider i kommunal grundskola, kr/elev	6 300	5 900	6 200	5 664
Produktionssvinn, i gram per serverad tallrik	22	22	20	18,8
Redovisning i gram av genomsnitt svinn per tallrik vid serverad portion inom sektor Bildning och Lärande.	22	20	22	24,9
Andel ekologiska livsmedel i måltidsverksamheten	37	35	32	28,4

3.7.5 Miljö, nyckeltal

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Händelsestyrd kontroll för livsmedelsgruppen, Antal timmar	250	250		150
Antal matförgiftningar	15	15		17
Antal klagomål (ej matförgiftningar) inom livsmedelsområdet	15	15		19
Antal RASSF och oförutsedda händelser	21	21		29
Antal klagomål inom hälsoskyddsområdet	30	30		32
Antal tillstånd för bergvärme	65	65		59

3.7.6 Kommunala fastigheter, nyckeltal

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
kWh/m ² (elenergi), egna lokaler	78	80		88,3
kWh/m ² (fjärrvärme), egna lokaler	68	68		72

3.7.7 Fritid

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Andel bokade timmar av bokningsbara timmar (%) Ishall	97	97		
Andel bokade timmar av bokningsbara timmar (%) Idrottshallar	70	70		
Andel bokade timmar av bokningsbara timmar (%) Gymnastiksalar	35	41		
Antal idrottshallar per 10 000 invånare	0,62	0,68		0,7
Antal konstgräsplaner per 10 000 invånare	0,62	0,68		

4 Kommunstyrelsens resultatmål som sektorn planerar att arbeta med samt aktiviteter och indikatorer

4.1 Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö

Förvaltningens tolkning

Genom skolans värdegrundsarbete, systematiskt arbete med lokaler och arbetsmiljö tar vi ett helhetsansvar för varje individ. Det främjande och förebyggande arbetet ska syfta till att förankra respekten för alla människors lika värde samt att bidra till en skolmiljö där alla barn och elever känner sig trygga och utvecklas

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																										
<p>Antal anmälda skadegörelser på kommunens skolor Målvärde 2024 280</p> <table border="1"> <caption>Data for Indikator: Antal anmälda skadegörelser på kommunens skolor</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T3 2020</td> <td>365</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T1 2021</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T2 2021</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T3 2021</td> <td>358</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T1 2022</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T2 2022</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T3 2022</td> <td>209</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T1 2023</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T2 2023</td> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T3 2023</td> <td>260</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>T1 2024</td> <td>95</td> <td>280</td> </tr> <tr> <td>T2 2024</td> <td>190</td> <td>280</td> </tr> <tr> <td>T3 2024</td> <td>280</td> <td>280</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	T3 2020	365	-	T1 2021	-	-	T2 2021	-	-	T3 2021	358	-	T1 2022	-	-	T2 2022	-	-	T3 2022	209	-	T1 2023	-	-	T2 2023	-	-	T3 2023	260	-	T1 2024	95	280	T2 2024	190	280	T3 2024	280	280	<p>Beskrivning Indikatorn mäter antal anmälda skadegörelser på kommunala skolor i kommunen. Grundskolor och gymnasium. Ej förskolor.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistik Fastighet Drift och underhåll. Antal ärenden i systemet Nilex genom att söka på "skolor" samt ärende "skadegörelse". Kastellegårdshallen är med då den nyttjas av skolelever. Ansvarig Tomas Gustavsson</p>
År	Utfall	Målvärde																																									
T3 2020	365	-																																									
T1 2021	-	-																																									
T2 2021	-	-																																									
T3 2021	358	-																																									
T1 2022	-	-																																									
T2 2022	-	-																																									
T3 2022	209	-																																									
T1 2023	-	-																																									
T2 2023	-	-																																									
T3 2023	260	-																																									
T1 2024	95	280																																									
T2 2024	190	280																																									
T3 2024	280	280																																									

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Genomföra trygghetsskapande åtgärder i lärmiljöer</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2026-12-31</p>	<p>Beskrivning Sektorn ansvarar för lokaler samt lokalvård. Vi skapar förutsättningar en trygg och säker fysisk miljö. Exempel på säkerhetshöjande åtgärder är översyn av låssystem/passerkort på skolor och kameraövervakning.</p> <p>Ansvarig Tomas Gustavsson</p>
<p>NPF-säkring av skolmiljöer</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Inventering åtgärder av skolmiljöer för att säkra alla barns behov, även de med neuropsykiatriska funktionshinder.</p> <p>Ansvarig Tomas Gustavsson</p>

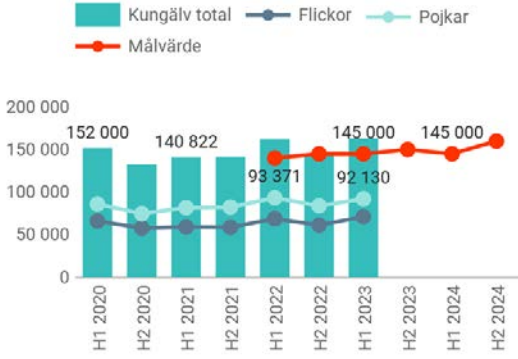
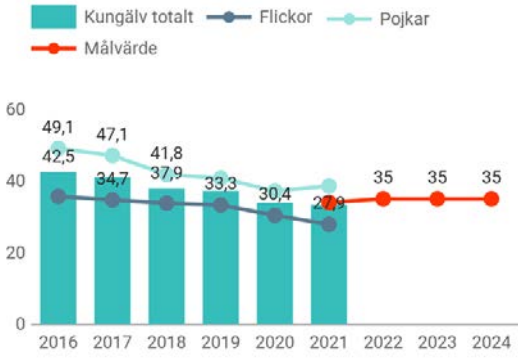
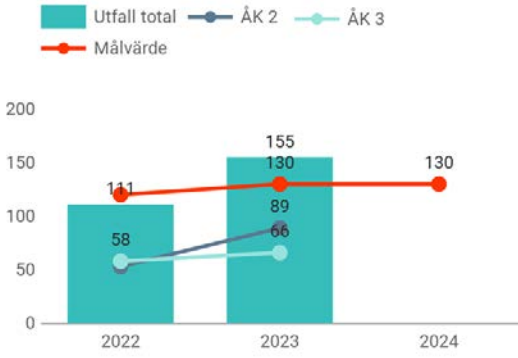

4.2 Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv

Förvaltningens tolkning

Öka tillgänglighet till kommunens kultur- och fritidsutbud för kommuninvånare och brukare i samverkan med civilsamhällets aktörer. Målet omfattar såväl barn, unga, äldre och riktat särskilt fokus på personer med funktionsvariation.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																												
<p>Andel elever i årskurs 8 i grundskolan som är medlem i en förening (mäts vart 3:e år, LUPP-undersökningen) Målvärde 2024 65%</p> <table border="1"> <caption>Data for Andel elever i årskurs 8 i grundskolan som är medlem i en förening</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv (%)</th> <th>Flickor Kungälv (%)</th> <th>Pojkar Kungälv</th> <th>Genomsnitt GR9k (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2016</td> <td>74</td> <td>67</td> <td>81</td> <td>67</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2017</td> <td>57</td> <td>68</td> <td>64</td> <td>68</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2018</td> <td>63</td> <td>68</td> <td>63</td> <td>68</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>57</td> <td>68</td> <td>64</td> <td>67</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>59</td> <td>67</td> <td>67</td> <td>67</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>59</td> <td>67</td> <td>67</td> <td>67</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>60</td> <td>67</td> <td>67</td> <td>67</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>65</td> <td>65</td> <td>65</td> <td>65</td> <td>65</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>65</td> <td>65</td> <td>65</td> <td>65</td> <td>65</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kungälv (%)	Flickor Kungälv (%)	Pojkar Kungälv	Genomsnitt GR9k (%)	Målvärde (%)	2016	74	67	81	67		2017	57	68	64	68		2018	63	68	63	68		2019	57	68	64	67		2020	59	67	67	67		2021	59	67	67	67		2022	60	67	67	67		2023	65	65	65	65	65	2024	65	65	65	65	65	<p>Beskrivning Resultatet hämtas från LUPP-undersökningen som görs i några av Göteborgsregionens kommuner vart tredje år. Medverkande i 2020 års undersökning var Ale, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund och Tjörn. I LUPP ställs frågor till elever i årskurs 8 om ungas livssituation. Indikatorn visar andelen som svarar ja på frågan: Är du medlem i någon förening? Till exempel religiös förening eller församling, kultur- eller idrottsförening, politiskt ungdomsförbund, friluftsförening, data- eller spelförening m.m. Jämförelse görs med genomsnittet av de deltagande kommunerna i Göteborgsregionen.</p> <p>Mätmetod och rutiner Resultatet hämtas från LUPP-undersökningen som görs i Göteborgsregionens 9 kommuner. Andel som svarar ja på frågan: Är du medlem i någon förening? Till exempel religiös förening eller församling, kultur- eller idrottsförening, politiskt ungdomsförbund, friluftsförening, data- eller spelförening m.m. Jämförelse görs med genomsnittet i Göteborgsregionen. Målvärde baseras på tidigare års utfall Ansvarig Håkan Hambeson, Katarina Vallström</p>
År	Kungälv (%)	Flickor Kungälv (%)	Pojkar Kungälv	Genomsnitt GR9k (%)	Målvärde (%)																																																								
2016	74	67	81	67																																																									
2017	57	68	64	68																																																									
2018	63	68	63	68																																																									
2019	57	68	64	67																																																									
2020	59	67	67	67																																																									
2021	59	67	67	67																																																									
2022	60	67	67	67																																																									
2023	65	65	65	65	65																																																								
2024	65	65	65	65	65																																																								
<p>Antal medlemskap i föreningar 7-20 år Målvärde 2024 5 400</p> <table border="1"> <caption>Data for Antal medlemskap i föreningar 7-20 år</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv totalt</th> <th>Flickor</th> <th>Pojkar</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>5 172</td> <td>2 255</td> <td>2 917</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>5 166</td> <td>2 468</td> <td>2 855</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>5 553</td> <td>2 468</td> <td>3 085</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>5 200</td> <td></td> <td></td> <td>5 200</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>5 400</td> <td></td> <td></td> <td>5 400</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kungälv totalt	Flickor	Pojkar	Målvärde	2020	5 172	2 255	2 917		2021	5 166	2 468	2 855		2022	5 553	2 468	3 085		2023	5 200			5 200	2024	5 400			5 400	<p>Beskrivning Indikatorn mäter antal medlemskap i föreningar i Kungälv. 7-20 år. Indikatorn redovisar även resultat uppdelat mellan flickor och pojkar för att synliggöra eventuella skillnader mellan könen. En individ kan vara medlem i flera föreningar.</p> <p>Mätmetod och rutiner Uppgifterna hämtas i APN av fritidskonsulent. Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Katarina Vallström</p>																														
År	Kungälv totalt	Flickor	Pojkar	Målvärde																																																									
2020	5 172	2 255	2 917																																																										
2021	5 166	2 468	2 855																																																										
2022	5 553	2 468	3 085																																																										
2023	5 200			5 200																																																									
2024	5 400			5 400																																																									

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																							
<p>Antal deltagartillfällen redovisade inom LOK-stödet (Lokalt aktivitetsstöd) Målvärde 2024 160 000</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Halvår</th> <th>Kungälv total</th> <th>Flickor</th> <th>Pojkar</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>H1</td> <td>152 000</td> <td>~60 000</td> <td>~92 000</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>H2</td> <td>~130 000</td> <td>~55 000</td> <td>~75 000</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>H1</td> <td>140 822</td> <td>~55 000</td> <td>~85 822</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>H2</td> <td>~135 000</td> <td>~55 000</td> <td>~80 000</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>H1</td> <td>93 371</td> <td>~55 000</td> <td>~38 371</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>H2</td> <td>~140 000</td> <td>~55 000</td> <td>~85 000</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>H1</td> <td>145 000</td> <td>~55 000</td> <td>~90 000</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>H2</td> <td>~140 000</td> <td>~55 000</td> <td>~85 000</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>H1</td> <td>145 000</td> <td>~55 000</td> <td>~90 000</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>H2</td> <td>~160 000</td> <td>~55 000</td> <td>~105 000</td> </tr> </tbody> </table>	År	Halvår	Kungälv total	Flickor	Pojkar	2020	H1	152 000	~60 000	~92 000	2020	H2	~130 000	~55 000	~75 000	2021	H1	140 822	~55 000	~85 822	2021	H2	~135 000	~55 000	~80 000	2022	H1	93 371	~55 000	~38 371	2022	H2	~140 000	~55 000	~85 000	2023	H1	145 000	~55 000	~90 000	2023	H2	~140 000	~55 000	~85 000	2024	H1	145 000	~55 000	~90 000	2024	H2	~160 000	~55 000	~105 000	<p>Beskrivning Föreningarna får lokalt aktivitetsstöd för varje genomförd aktivitet i föreningar. Indikatorn redovisar även resultat uppdelat mellan flickor och pojkar för att synliggöra eventuella skillnader mellan könen.</p> <p>Mätmetod och rutiner Uppgifterna hämtas i APN av fritidskonsulent. Målvärden baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Katarina Vallström</p>
År	Halvår	Kungälv total	Flickor	Pojkar																																																				
2020	H1	152 000	~60 000	~92 000																																																				
2020	H2	~130 000	~55 000	~75 000																																																				
2021	H1	140 822	~55 000	~85 822																																																				
2021	H2	~135 000	~55 000	~80 000																																																				
2022	H1	93 371	~55 000	~38 371																																																				
2022	H2	~140 000	~55 000	~85 000																																																				
2023	H1	145 000	~55 000	~90 000																																																				
2023	H2	~140 000	~55 000	~85 000																																																				
2024	H1	145 000	~55 000	~90 000																																																				
2024	H2	~160 000	~55 000	~105 000																																																				
<p>Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal per invånare 7-20 år (Statligt LOK-stöd) Målvärde 2024 35</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv totalt</th> <th>Flickor</th> <th>Pojkar</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2016</td> <td>49,1</td> <td>42,5</td> <td>~6,6</td> </tr> <tr> <td>2017</td> <td>47,1</td> <td>34,7</td> <td>~12,4</td> </tr> <tr> <td>2018</td> <td>41,8</td> <td>37,9</td> <td>~3,9</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>33,3</td> <td>~30,0</td> <td>~3,3</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>30,4</td> <td>~28,0</td> <td>~2,4</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>27,9</td> <td>~25,0</td> <td>~2,9</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>35</td> <td>~35</td> <td>~0</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>35</td> <td>~35</td> <td>~0</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>35</td> <td>~35</td> <td>~0</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kungälv totalt	Flickor	Pojkar	2016	49,1	42,5	~6,6	2017	47,1	34,7	~12,4	2018	41,8	37,9	~3,9	2019	33,3	~30,0	~3,3	2020	30,4	~28,0	~2,4	2021	27,9	~25,0	~2,9	2022	35	~35	~0	2023	35	~35	~0	2024	35	~35	~0	<p>Beskrivning LOK-stödet ges till aktiviteter för pojkar och flickor 7-20 år. Stöd ges även till handikappidrottare som är äldre än 20 år, men detta är exkluderat i denna sammanräkning. En sammankomst är en ledarledd gruppaktivitet inriktad mot föreningens idrottsliga verksamhet. Källa Riksidrottsförbundet.</p> <p>Antal deltagartillfällen i åldern 7-20 år i LOK-stödsberättigade idrottsföreningar under året, dividerat med antal invånare 7-20 år den 31/12. Deltagartillfällen är summan av antalet närvarande deltagare i av RF godkända sammankomster för vilken föreningen sökt LOK-stöd (Statligt lokalt aktivitetsstöd).</p> <p>Mätmetod och rutiner Resultatet hämtas i Kolada. Välj "könsuppdelat" för att se resultat uppdelat på kvinnor och män. Medelresultatet skrivs in manuellt. ID: U09800 Publiceringsvecka: v48 2023 Avser år: 2022 Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Katarina Vallström</p>															
År	Kungälv totalt	Flickor	Pojkar																																																					
2016	49,1	42,5	~6,6																																																					
2017	47,1	34,7	~12,4																																																					
2018	41,8	37,9	~3,9																																																					
2019	33,3	~30,0	~3,3																																																					
2020	30,4	~28,0	~2,4																																																					
2021	27,9	~25,0	~2,9																																																					
2022	35	~35	~0																																																					
2023	35	~35	~0																																																					
2024	35	~35	~0																																																					
<p>Antal barn som deltar i idrottsskolan Åk 2 och 3 Målvärde 2024 130</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall total</th> <th>Åk 2</th> <th>Åk 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2022</td> <td>111</td> <td>58</td> <td>~53</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>155</td> <td>89</td> <td>~66</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>130</td> <td>~130</td> <td>~0</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall total	Åk 2	Åk 3	2022	111	58	~53	2023	155	89	~66	2024	130	~130	~0	<p>Beskrivning Idrottsskolan vänder sig till barn i skolår 2 och 3 i Kungälvs kommun. Idrottsskolan vill ge barn i Kungälvs kommun möjligheten att testa olika idrotter under två års tid. Förhoppningen är att barnen skall hitta en idrott som passar dem, så att de vill fortsätta att idrotta och delta i föreningslivet. Under ett år får barnen testa 5 olika idrotter och får aktiviteter under 20 veckor. Barnen testar varje idrott under en fyraveckorsperiod.</p> <p>Inget målvärde är satt för 2023 då vi inte har något tidigare utfall att hålla oss till.</p> <p>Mätmetod och rutiner Idrottsskolan följer läsåret. Indikatorn rapporteras därmed för senaste läsåret. Handbollsklubben sköter administration och rapporterar antal deltagare i idrottsskolan. Ansvarig Katarina Vallström</p>																																							
År	Utfall total	Åk 2	Åk 3																																																					
2022	111	58	~53																																																					
2023	155	89	~66																																																					
2024	130	~130	~0																																																					

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Åtgärda enkelt avhjälpna hinder på kommunala gator</p> <p>Startdatum 2022-01-01 Slutdatum 2026-12-31</p>	<p>Beskrivning Enligt plan för funktionshinderpolitiskt arbete kapitel 7, tillgänglig och användbar miljö. Enkelt avhjälpna hinder på befintliga kommunala gator, gång- och cykelvägar, torg och andra allmänna platser ska åtgärdas</p> <p>Ansvarig Martin Gistell</p>
<p>Fortsatt satsning på idrottsskolan för åk 2-3</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Idrottsskolan drivs av Kungälv's handbollsklubb på uppdrag av Kungälv's kommun.</p> <p>Ansvarig Tomas Gustavsson</p>

4.3 Förbättrat näringslivsklimat

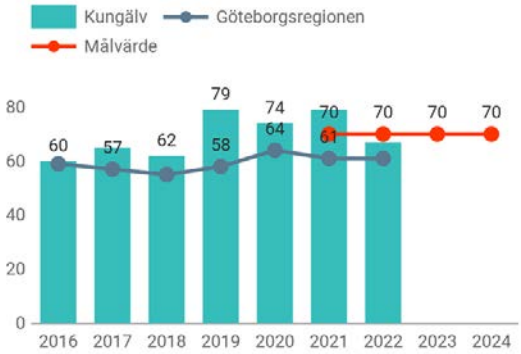
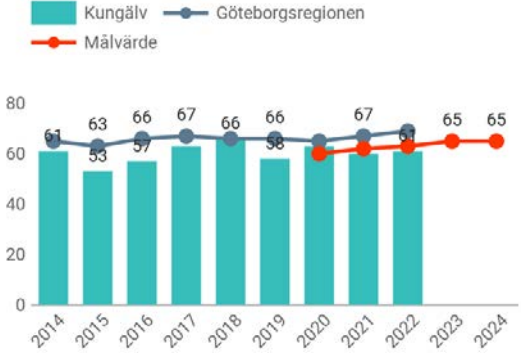
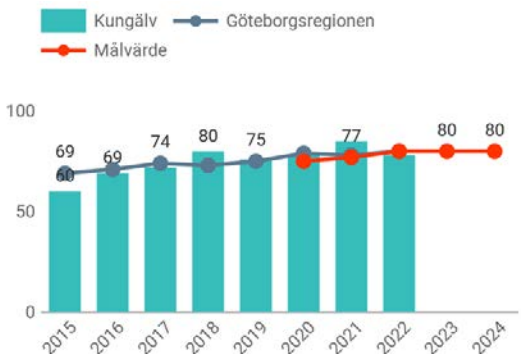
Förvaltningens tolkning

Förvaltningens näringslivskontakter ska kännetecknas av öppenhet, tydlighet, långsiktighet och tillgänglighet. Trygghet i samhället ger förutsättningar för ett gott näringslivsklimat. Våra processer ska utgå från lagstiftningen och vara rättssäkra och transparenta.

Handlingsplan

För att näringslivet i Kungälv's kommun ska utvecklas måste både befintliga företag och företag som vill etablera sig i kommunen uppleva att det finns ett gynnsamt näringslivsklimat att verka i. Vi följer upp index i servicemätningen Insikt.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig												
<p>Insikt, Kungälv's kommuns totalindex Målvärde 2024 74</p> <table border="1"> <caption>Insikt, Kungälv's kommuns totalindex</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Index</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>72</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>72</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>69</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>73</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>74</td> </tr> </tbody> </table>	År	Index	2020	72	2021	72	2022	69	2023	73	2024	74	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Undersökningen är ett verktyg för kommunerna i arbetet med att skapa ett bättre företagsklimat. Resultatet redovisas i form av ett index 0-100.</p> <p>Insikt utgörs av en enkätundersökning där enkäten skickas till företag som haft ett avslutat myndighetsärende med kommunen. De myndighetsområden som undersöks är brandtillsyn, bygglov, markupplåtelse (ej arrende), miljö- och hälsoskydd samt serveringstillstånd. I enkäten ställs frågor avseende sex serviceområden - information, tillgänglighet, kompetens, bemötande, rättssäkerhet och effektivitet.</p> <p>Mätmetod och rutiner Resultatet redovisas i form av ett index 0-100. Resultat finns att hämta i SKR:s webbportal för Insikt. https://insikt.origogroup.com/ Undersökningen Insikt redovisas årsvis vecka 20 året efter undersökningsåret. För deltagande kommuner kan resultaten följas löpande i en webbportal som på ett tydligt sätt åskådliggör resultaten över tid. Webbportalen har en publik sida där en del övergripande resultat visas, men för kommunspecifika och fördjupande resultat krävs lösenord. SKR offentliggör i april året efter mätåret de nationella resultaten samt kommunranking för gruppen företagare i en så kallad Öppen jämförelse Företagsklimat.</p>
År	Index												
2020	72												
2021	72												
2022	69												
2023	73												
2024	74												

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																				
<p>Bygglov – Index i servicemätningen insikt (Företag) Målvärde 2024 70</p> <table border="1"> <caption>Bygglov – Index i servicemätningen insikt (Företag)</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2016</td><td>60</td><td>70</td></tr> <tr><td>2017</td><td>67</td><td>70</td></tr> <tr><td>2018</td><td>62</td><td>70</td></tr> <tr><td>2019</td><td>79</td><td>70</td></tr> <tr><td>2020</td><td>74</td><td>70</td></tr> <tr><td>2021</td><td>70</td><td>70</td></tr> <tr><td>2022</td><td>70</td><td>70</td></tr> <tr><td>2023</td><td>70</td><td>70</td></tr> <tr><td>2024</td><td>70</td><td>70</td></tr> </tbody> </table>	År	Kungälv	Målvärde	2016	60	70	2017	67	70	2018	62	70	2019	79	70	2020	74	70	2021	70	70	2022	70	70	2023	70	70	2024	70	70	<p>Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Fredric Arpfjord, Olivia Widell Tengvall</p> <p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Indikatorm mäter företags upplevda service. NKI-gradering: 80 eller högre: Mycket högt, 70 till 80: Högt, 62 till 69: Godkänt, 50 till 61: Lågt, 50 eller lägre: Mycket lågt</p> <p>Mätmetod och rutiner Resultat hämtas från https://insikt.origogroup.com/. Välj gruppen företag. Jämförelse med BRG. Ansvarig Mirsad Radoncic</p>						
År	Kungälv	Målvärde																																			
2016	60	70																																			
2017	67	70																																			
2018	62	70																																			
2019	79	70																																			
2020	74	70																																			
2021	70	70																																			
2022	70	70																																			
2023	70	70																																			
2024	70	70																																			
<p>Miljö och hälsa - Index i servicemätningen insikt, Myndighetsområde miljö (Företag) Målvärde 2024 65</p> <table border="1"> <caption>Miljö och hälsa - Index i servicemätningen insikt, Myndighetsområde miljö (Företag)</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2014</td><td>61</td><td>70</td></tr> <tr><td>2015</td><td>53</td><td>70</td></tr> <tr><td>2016</td><td>66</td><td>70</td></tr> <tr><td>2017</td><td>67</td><td>70</td></tr> <tr><td>2018</td><td>66</td><td>70</td></tr> <tr><td>2019</td><td>66</td><td>70</td></tr> <tr><td>2020</td><td>67</td><td>70</td></tr> <tr><td>2021</td><td>67</td><td>70</td></tr> <tr><td>2022</td><td>67</td><td>70</td></tr> <tr><td>2023</td><td>65</td><td>70</td></tr> <tr><td>2024</td><td>65</td><td>70</td></tr> </tbody> </table>	År	Kungälv	Målvärde	2014	61	70	2015	53	70	2016	66	70	2017	67	70	2018	66	70	2019	66	70	2020	67	70	2021	67	70	2022	67	70	2023	65	70	2024	65	70	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Undersökningen är ett verktyg för kommunerna i arbetet med att skapa ett bättre företagsklimat. Målet från miljö och byggnadsnämnden är att resultatet ska öka. Slutliga målvärdet är 70.</p> <p>Mätmetod och rutiner På SKR:s hemsida finns undersökningen att tillgå och plocka fram resultatet. Välj NKI för företag. Jämförelse med BRG. Ansvarig Kristina Franzén</p>
År	Kungälv	Målvärde																																			
2014	61	70																																			
2015	53	70																																			
2016	66	70																																			
2017	67	70																																			
2018	66	70																																			
2019	66	70																																			
2020	67	70																																			
2021	67	70																																			
2022	67	70																																			
2023	65	70																																			
2024	65	70																																			
<p>Myndighetsområde Livsmedel (Företag) - Index i servicemätningen Insikt Målvärde 2024 80</p> <table border="1"> <caption>Myndighetsområde Livsmedel (Företag) - Index i servicemätningen Insikt</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2015</td><td>69</td><td>80</td></tr> <tr><td>2016</td><td>69</td><td>80</td></tr> <tr><td>2017</td><td>74</td><td>80</td></tr> <tr><td>2018</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>2019</td><td>75</td><td>80</td></tr> <tr><td>2020</td><td>77</td><td>80</td></tr> <tr><td>2021</td><td>77</td><td>80</td></tr> <tr><td>2022</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>2023</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>2024</td><td>80</td><td>80</td></tr> </tbody> </table>	År	Kungälv	Målvärde	2015	69	80	2016	69	80	2017	74	80	2018	80	80	2019	75	80	2020	77	80	2021	77	80	2022	80	80	2023	80	80	2024	80	80	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Undersökningen är ett verktyg för kommunerna i arbetet med att skapa ett bättre företagsklimat. Målet för livsmedel är att index ska öka med ett par enheter årligen utifrån 2019 år resultat.</p> <p>Mätmetod och rutiner Resultatet finns att hämta på https://insikt.origogroup.com. Välj företag och jämförelse med BRG. Ansvarig Kristina Franzén</p>			
År	Kungälv	Målvärde																																			
2015	69	80																																			
2016	69	80																																			
2017	74	80																																			
2018	80	80																																			
2019	75	80																																			
2020	77	80																																			
2021	77	80																																			
2022	80	80																																			
2023	80	80																																			
2024	80	80																																			
<p>Allmän platsmarkupplåtelse - Index i servicemätningen Insikt (Företag) Målvärde 2024 80</p>	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Undersökningen är ett verktyg för kommunerna i arbetet med att skapa ett bättre företagsklimat. Index 0-100. NKI-gradering: 80 eller högre: Mycket högt,</p>																																				

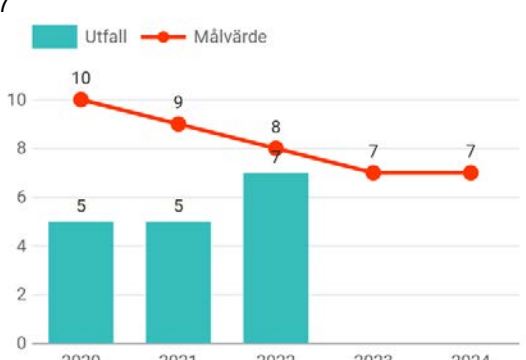
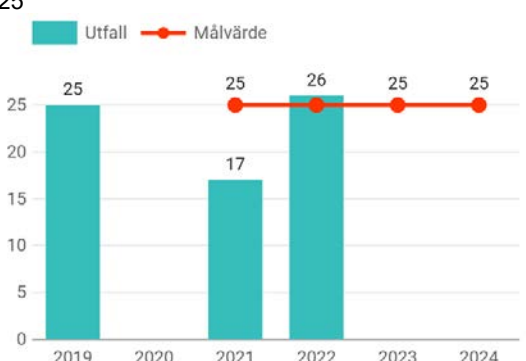
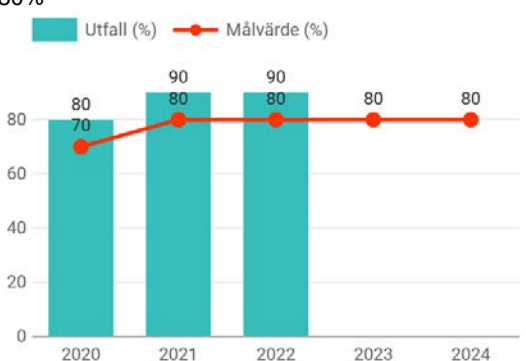
Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>70 till 80: Högt, 62 till 69: Godkänt, 50 till 61: Lågt, 50 eller lägre: Mycket lågt</p> <p>Mätmetod och rutiner Resultat hämtas från https://insikt.origogroup.com/. Välj kundgrupp företag. Jämförelse med BRG.</p> <p>Ansvarig Martin Gistell</p>	
<p>Serveringstillstånd - Index i serviceundersökningen Insikt, (Företag) Målvärde 2024 70</p> <p>80 eller högre: Mycket högt, 70 till 80: Högt, 62 till 69: Godkänt, 50 till 61: Lågt, 50 eller lägre: Mycket låg</p> <p>Mätmetod och rutiner På SKR:s hemsida finns undersökningen att tillgå och plocka fram resultatet. Välj kundgruppen företag. Jämförelse med BRG.</p> <p>Ansvarig Kristina Franzén</p>	

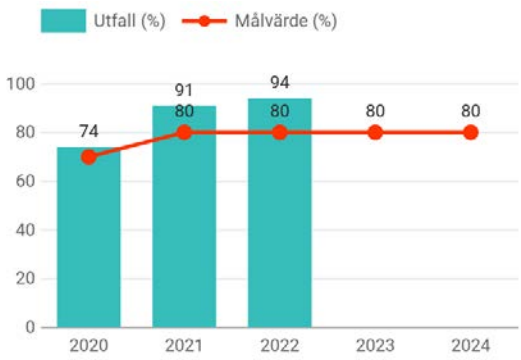
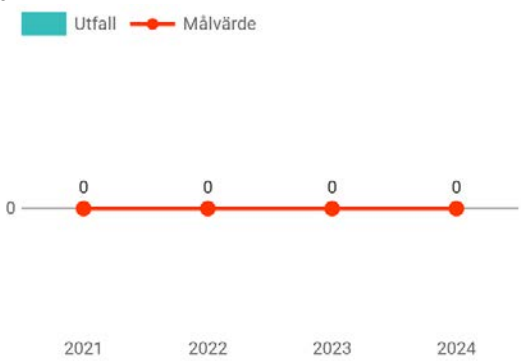
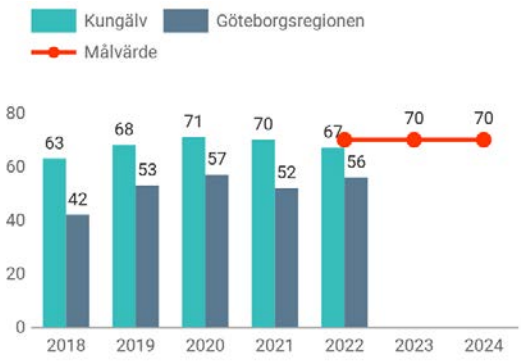
Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Utveckla och implementera diverse webb/e-tjänster</p> <p>Startdatum 2021-01-01 Slutdatum 2026-12-31</p>	<p>Beskrivning På respektive enhet utveckla och implementera diverse webb/e-tjänster så som</p> <ul style="list-style-type: none"> - Förbättra digital kundservice - Kartbaserad synpunkt/felanmälan om yttre miljö - Webbtjänster och app renhållningsenheten - E-tjänster för miljöenheten - E-tjänster för måltid/specialkost - Digital lokalbokningstjänst - Fastighetsbaserat ärendehanteringssystem - Digitalt SBA-system, Fastighet <p>Ansvarig Anders Holm, Anneli Thronsen, Fredric Arpfjord, Tomas Gustavsson</p>

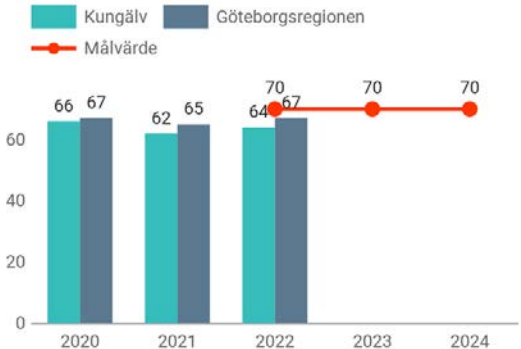
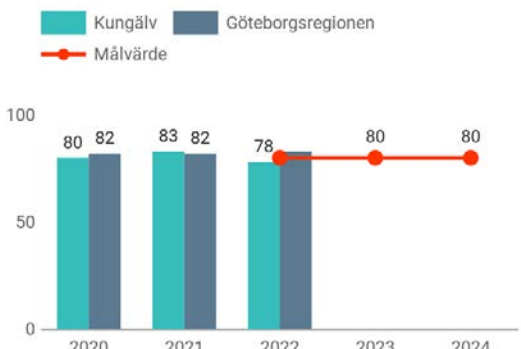
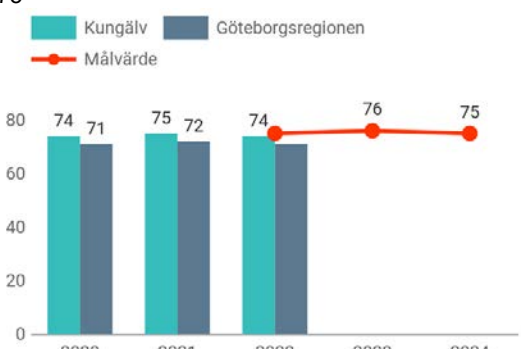
4.4 Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet

Förvaltningens tolkning

Service på rätt nivå och inom angiven tid, enligt gällande lagstiftning

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																					
<p>Handläggningstid för bygglovsärende (veckor) Målvärde 2024 7</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>5</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>5</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>7</td> <td>8</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>7</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>7</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	5	10	2021	5	9	2022	7	8	2023	7	7	2024	7	7	<p>Beskrivning Lagen säger att handläggningstiden för bygglov ska vara högst 10 v. Målet är att bygglov/förhandsbesked beslutas inom 8 veckor från kompletta handlingar.</p> <p>Mätmetod och rutiner Idag manuell avstämning. Medelvärde. Bygglovsenheten tar själva fram siffran. Ansvarig Mirsad Radoncic</p>			
År	Utfall	Målvärde																				
2020	5	10																				
2021	5	9																				
2022	7	8																				
2023	7	7																				
2024	7	7																				
<p>Handläggningstid från start till antagen detaljplan (månader, median) Målvärde 2024 25</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>25</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>25</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>17</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>26</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>25</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>25</td> <td>25</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2019	25	25	2020	25	25	2021	17	25	2022	26	25	2023	25	25	2024	25	25	<p>Beskrivning Indikatorn mäter handläggningstid från start till antagen detaljplan. Utfallet visar antal månader, medianvärde av alla handlagda detaljplaner de senaste två åren.</p> <p>Mätmetod och rutiner Mäter på samma sätt som i Öppna jämförelser: Startdatum - Datum för antagande. Medianvärde för de senaste två åren. Ansvarig Anna Hedlin, Fredric Arpfjord</p>
År	Utfall	Målvärde																				
2019	25	25																				
2020	25	25																				
2021	17	25																				
2022	26	25																				
2023	25	25																				
2024	25	25																				
<p>Andel överklagade bygglovsbeslut som står sig i överprövande instanser Målvärde 2024 80%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>80</td> <td>70</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>90</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>90</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>80</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>80</td> <td>80</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	80	70	2021	90	80	2022	90	80	2023	80	80	2024	80	80	<p>Beskrivning Målet är att 70 % av överklagade miljö och bygglovsbeslut skall stå sig i överprövande instanser. Politikerna i miljö- och byggnadsnämnden kan välja att inte överklaga beslut som går emot nämnden och då står sig domslutet i den lägre instansen. Det behöver inte innebära att det skulle ha gjort det om beslutet hade överklagats uppåt. Ju högre upp nämnden väljer att överklaga desto mer prejudicerande blir domen.</p> <p>Mätmetod och rutiner Bygglovsenheten tar fram siffror. Dela upp i analysen för förhandsbesked och bygglov.</p> <p>Ansvarig Mirsad Radoncic</p>			
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																				
2020	80	70																				
2021	90	80																				
2022	90	80																				
2023	80	80																				
2024	80	80																				

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Andel överklagade miljöbeslut som står sig i överprövande insatser Målvärde 2024 80%</p> 	<p>Beskrivning Målet är att 80 % av överklagade miljö och bygglovsbeslut skall stå sig i överprövande instanser. Politikerna i miljö- och byggnadsnämnden kan välja att inte överklaga beslut som går emot nämnden och då står sig domslutet i den lägre instansen. Det behöver inte innebära att det skulle ha gjort det om beslutet hade överklagats uppåt. Ju högre upp nämnden väljer att överklaga desto mer prejudicerande blir domen.</p> <p>Mätmetod och rutiner Miljöenheten tar fram siffror Ansvarig Kristina Franzén</p>
<p>Antal upphävda detaljplaner av överklagade eller överprövade detaljplaner Målvärde 2024 0</p> 	<p>Beskrivning Måttet beskriver hur många av de planer som överklagas/överprövas som upphävs av överprövande instans. Målet är att inga (0) av detaljplanerna upphävs.</p> <p>Mätmetod och rutiner Antal upphävda (beslutsdatum) planer under året</p> <p>Ansvarig Anna Hedlin</p>
<p>Bygglov - Index kundnöjdhet handläggningstid i Insikt Målvärde 2024 70</p> 	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Indikatorn mäter kundnöjdhet gällande handläggningstid. Resultat över 70 är ett högt betyg.</p> <p>Mätmetod och rutiner På SKR:s hemsida finns undersökningen att tillgå och plocka fram resultatet. Räkna alla svarande (Företag och övriga). Välj delområde "Hur nöjd var du med tiden för handläggningen av ditt ärende?" Jämförelse med BRG.</p> <p>Undersökningen Insikt redovisas årsvis vecka 20 året efter undersökningsåret.</p> <p>NKI-gradering: 80 eller högre: Mycket högt, 70 till 80: Högt, 62 till 69: Godkänt, 50 till 61: Lågt, 50 eller lägre: Mycket lågt</p> <p>Målvärde baseras på tidigare års utfall och ambitionen att nå nivån: Högt. Ansvarig Mirsad Radoncic</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																								
<p>Myndighetsområde miljö - Index Kundnöjdhet handläggningstid i Insikt Målvärde 2024 70</p> <table border="1"> <caption>Data for Myndighetsområde miljö - Index Kundnöjdhet handläggningstid i Insikt</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv</th> <th>Göteborgsregionen</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>66</td> <td>67</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>62</td> <td>65</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>64</td> <td>67</td> <td>70</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td></td> <td>70</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td></td> <td>70</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kungälv	Göteborgsregionen	Målvärde	2020	66	67		2021	62	65		2022	64	67	70	2023			70	2024			70	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Indikatorn mäter kundnöjdhet gällande handläggningstid. Resultat över 70 är ett högt betyg.</p> <p>Mätmetod och rutiner På SKR:s hemsida finns undersökningen att tillgå och plocka fram resultatet. Räkna alla svarande (Företag och övriga). Jämförelse med BRG. Välj delområde "Hur nöjd var du med tiden för handläggningen av ditt ärende?" Undersökningen Insikt redovisas årsvis vecka 20 året efter undersökningsåret.</p> <p>NKI-gradering: 80 eller högre: Mycket högt, 70 till 80: Högt, 62 till 69: Godkänt, 50 till 61: Lågt, 50 eller lägre: Mycket lågt</p> <p>Målvärde baseras på tidigare års utfall och ambitionen att nå nivån: Högt Ansvarig Kristina Franzén</p>
År	Kungälv	Göteborgsregionen	Målvärde																						
2020	66	67																							
2021	62	65																							
2022	64	67	70																						
2023			70																						
2024			70																						
<p>Myndighetsområde livsmedel - Index Kundnöjdhet handläggningstid i Insikt Målvärde 2024 80</p> <table border="1"> <caption>Data for Myndighetsområde livsmedel - Index Kundnöjdhet handläggningstid i Insikt</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv</th> <th>Göteborgsregionen</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>80</td> <td>82</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>83</td> <td>82</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>78</td> <td>82</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td></td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td></td> <td>80</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kungälv	Göteborgsregionen	Målvärde	2020	80	82		2021	83	82		2022	78	82	80	2023			80	2024			80	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Indikatorn mäter kundnöjdhet gällande handläggningstid. Ansvarig enhet är miljöenheten. Resultat över 70 är ett högt betyg.</p> <p>Mätmetod och rutiner På SKR:s hemsida finns undersökningen att tillgå och plocka fram resultatet. Räkna alla svarande (Företag och övriga). Välj delområde "Hur nöjd var du med tiden för handläggningen av ditt ärende?" Jämförelse med BRG. Undersökningen Insikt redovisas årsvis vecka 20 året efter undersökningsåret.</p> <p>NKI-gradering: 80 eller högre: Mycket högt, 70 till 80: Högt, 62 till 69: Godkänt, 50 till 61: Lågt, 50 eller lägre: Mycket lågt</p> <p>Målvärde baseras på tidigare års utfall och ambitionen att nå nivån: Högt Ansvarig Kristina Franzén</p>
År	Kungälv	Göteborgsregionen	Målvärde																						
2020	80	82																							
2021	83	82																							
2022	78	82	80																						
2023			80																						
2024			80																						
<p>Markupplåtelse allmän platsmark - Index Kundnöjdhet handläggningstid i Insikt Målvärde 2024 75</p> <table border="1"> <caption>Data for Markupplåtelse allmän platsmark - Index Kundnöjdhet handläggningstid i Insikt</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv</th> <th>Göteborgsregionen</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>74</td> <td>71</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>75</td> <td>72</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>74</td> <td>72</td> <td>76</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td></td> <td>76</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td></td> <td>75</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kungälv	Göteborgsregionen	Målvärde	2020	74	71		2021	75	72		2022	74	72	76	2023			76	2024			75	<p>Beskrivning Insikt är en servicemätning av kommunernas myndighetsutövning. Indikatorn mäter kundnöjdhet gällande handläggningstid. Ansvarig enhet är Trafik, gata park. Resultat över 70 är ett högt betyg.</p> <p>Mätmetod och rutiner På SKR:s hemsida finns undersökningen att tillgå och plocka fram resultatet. Räkna alla svarande (Företag och övriga). Välj delområde "Hur nöjd var du med tiden för handläggningen av ditt ärende?" Jämförelse med BRG. Undersökningen Insikt redovisas årsvis vecka 20 året efter undersökningsåret.</p> <p>NKI-gradering: 80 eller högre: Mycket högt, 70 till 80: Högt, 62 till 69: Godkänt, 50 till 61: Lågt, 50 eller lägre: Mycket lågt</p> <p>Målvärde baseras på tidigare års utfall och ambitionen att nå nivån: Högt Ansvarig Martin Gistell</p>
År	Kungälv	Göteborgsregionen	Målvärde																						
2020	74	71																							
2021	75	72																							
2022	74	72	76																						
2023			76																						
2024			75																						

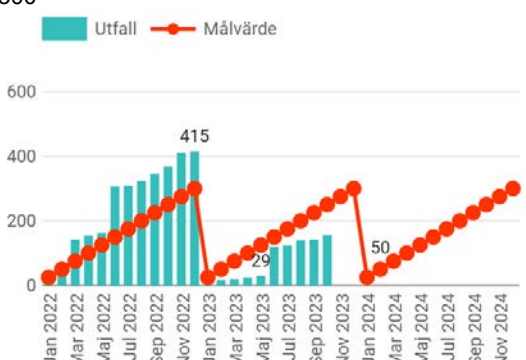

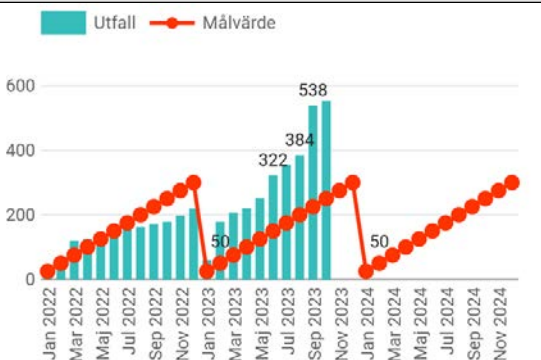
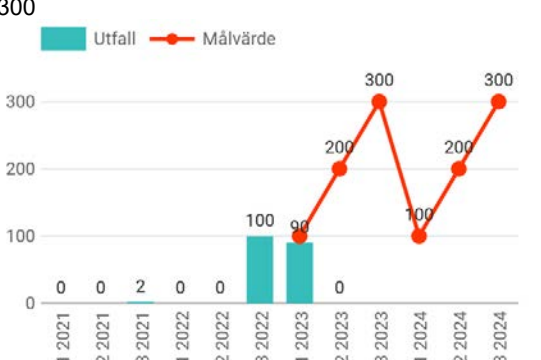
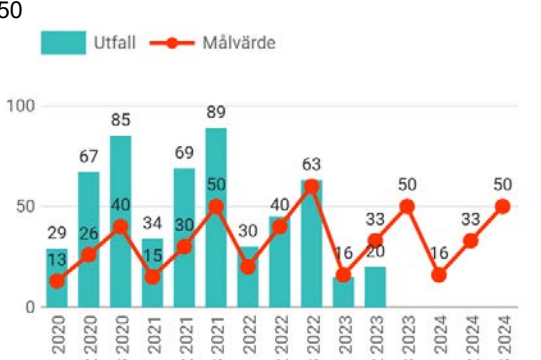
Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Utveckla och implementera diverse webb/e-tjänster</p> <p>Startdatum 2021-01-01 Slutdatum 2026-12-31</p>	<p>Beskrivning På respektive enhet utveckla och implementera diverse webb/e-tjänster så som</p> <ul style="list-style-type: none"> - Förbättra digital kundservice - Kartbaserad synpunkt/felanmälan om yttre miljön - Webbtjänster och app renhållningsenheten - E-tjänster för miljöenheten - E-tjänster för måltid/specialkost - Digital lokalbokningstjänst - Fastighetsbaserat ärendehanteringssystem - Digitalt SBA-system, Fastighet <p>Ansvarig Anders Holm, Anneli Thronsen, Fredric Arpfjord, Tomas Gustavsson</p>

4.5 Planeringsberedskap skall finnas för bostäder, verksamhetsmark och handel

Förvaltningens tolkning

Kommunen ska ha god framförhållning gällande strategisk planering för att på ett effektivt sätt möta medborgarnas, marknadens och den kommunala organisationens efterfrågan och behov av bostäder, verksamhetsmark och handel. Viktiga faktorer för en god planeringsberedskap är Strategisk beredskap (ÖP, FÖP, program, riktlinjer) Markberedskap (strategiska markköp) Resurs- och organisationsberedskap (personalresurser och genomförbarhet)

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Antalet bostäder i beviljade bygglov Målvärde 2024 300</p> 	<p>Beskrivning Summan av småhus, lägenheter i flerfamiljshus och olika former av kommunala omsorgsboenden. Målet är 300 per år vilket innebär 25 nya bostäder per månad. Målvärde och utfall 2020 och framåt redovisas årsvis.</p> <p>Mätmetod och rutiner Manuell räkning sker på totalen varje månad och följs upp månadsvis. Varje månad adderas måltalet med 25 nya bostäder. Målvärdet per år är 300. Vid varje årsskifte nollställs mätningen. Ansvarig Mirsad Radoncic, Marika Hysten</p>
<p>Antalet bostäder som fått slutbesked (Antal färdigställda lägenheter) Målvärde 2024 300</p>	<p>Beskrivning Enligt lagstiftning får man inte ta bostad i drift (flytta in) innan slutbesked erhållits. Målvärdet är 300 per år vilket innebär 25 bostäder per månad. Målvärde och utfall 2020 och framåt redovisas årsvis.</p> <p>Mätmetod och rutiner Manuell räkning utifrån när beslut diarieförs. Mäts månadsvis. Varje månad adderas måltalet med 25 nya (300/12) bostäder. Trendpilen visar förändring av måluppfyllnad jämfört med föregående år. Ökning av måluppfyllnad = positiv trend. Ansvarig Mirsad Radoncic, Marika Hysten</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																									
<p data-bbox="225 338 335 367">Indikator</p> <p data-bbox="240 338 510 367">Utfall — Målvärde</p> <table border="1" data-bbox="240 403 782 696"> <thead> <tr> <th>Månad</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Jan 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Mar 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Maj 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Juli 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Sep 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Nov 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Jan 2023</td><td>50</td><td>0</td></tr> <tr><td>Mar 2023</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Maj 2023</td><td>322</td><td>0</td></tr> <tr><td>Juli 2023</td><td>384</td><td>0</td></tr> <tr><td>Sep 2023</td><td>538</td><td>0</td></tr> <tr><td>Nov 2023</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Jan 2024</td><td>0</td><td>50</td></tr> <tr><td>Mar 2024</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Maj 2024</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Juli 2024</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Sep 2024</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>Nov 2024</td><td>0</td><td>0</td></tr> </tbody> </table>	Månad	Utfall	Målvärde	Jan 2022	0	0	Mar 2022	0	0	Maj 2022	0	0	Juli 2022	0	0	Sep 2022	0	0	Nov 2022	0	0	Jan 2023	50	0	Mar 2023	0	0	Maj 2023	322	0	Juli 2023	384	0	Sep 2023	538	0	Nov 2023	0	0	Jan 2024	0	50	Mar 2024	0	0	Maj 2024	0	0	Juli 2024	0	0	Sep 2024	0	0	Nov 2024	0	0	<p data-bbox="798 338 1402 367">Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig</p>
Månad	Utfall	Målvärde																																																								
Jan 2022	0	0																																																								
Mar 2022	0	0																																																								
Maj 2022	0	0																																																								
Juli 2022	0	0																																																								
Sep 2022	0	0																																																								
Nov 2022	0	0																																																								
Jan 2023	50	0																																																								
Mar 2023	0	0																																																								
Maj 2023	322	0																																																								
Juli 2023	384	0																																																								
Sep 2023	538	0																																																								
Nov 2023	0	0																																																								
Jan 2024	0	50																																																								
Mar 2024	0	0																																																								
Maj 2024	0	0																																																								
Juli 2024	0	0																																																								
Sep 2024	0	0																																																								
Nov 2024	0	0																																																								
<p data-bbox="225 719 638 748">Antal bostäder i antagna detaljplaner</p> <p data-bbox="225 748 399 777">Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 777 271 806">300</p> <p data-bbox="240 784 510 813">Utfall — Målvärde</p> <table border="1" data-bbox="240 828 782 1142"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2021</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>2</td><td>0</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>0</td><td>0</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>100</td><td>0</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>90</td><td>0</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>200</td><td>0</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td>300</td><td>0</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td>100</td><td>0</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td>200</td><td>0</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td>300</td><td>0</td></tr> </tbody> </table>	Period	Utfall	Målvärde	T1 2021	0	0	T2 2021	0	0	T3 2021	2	0	T1 2022	0	0	T2 2022	0	0	T3 2022	100	0	T1 2023	90	0	T2 2023	200	0	T3 2023	300	0	T1 2024	100	0	T2 2024	200	0	T3 2024	300	0	<p data-bbox="798 719 1402 748">Beskrivning</p> <p data-bbox="798 748 1402 806">Antal bostäder som medges i de detaljplaner som antagits under året.</p> <p data-bbox="798 806 1402 835">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="798 835 1402 864">Tas fram av planenheten.</p>																		
Period	Utfall	Målvärde																																																								
T1 2021	0	0																																																								
T2 2021	0	0																																																								
T3 2021	2	0																																																								
T1 2022	0	0																																																								
T2 2022	0	0																																																								
T3 2022	100	0																																																								
T1 2023	90	0																																																								
T2 2023	200	0																																																								
T3 2023	300	0																																																								
T1 2024	100	0																																																								
T2 2024	200	0																																																								
T3 2024	300	0																																																								
<p data-bbox="225 1178 734 1207">Antal bostäder i beviljade bygglov utomplans</p> <p data-bbox="225 1207 399 1236">Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 1236 255 1265">50</p> <p data-bbox="240 1243 510 1272">Utfall — Målvärde</p> <table border="1" data-bbox="240 1288 782 1601"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2020</td><td>29</td><td>13</td></tr> <tr><td>T2 2020</td><td>67</td><td>26</td></tr> <tr><td>T3 2020</td><td>85</td><td>40</td></tr> <tr><td>T1 2021</td><td>34</td><td>15</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>69</td><td>30</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>89</td><td>50</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>30</td><td>30</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>40</td><td>40</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>63</td><td>63</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>16</td><td>16</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>33</td><td>20</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td>50</td><td>50</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td>16</td><td>16</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td>33</td><td>33</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td>50</td><td>50</td></tr> </tbody> </table>	Period	Utfall	Målvärde	T1 2020	29	13	T2 2020	67	26	T3 2020	85	40	T1 2021	34	15	T2 2021	69	30	T3 2021	89	50	T1 2022	30	30	T2 2022	40	40	T3 2022	63	63	T1 2023	16	16	T2 2023	33	20	T3 2023	50	50	T1 2024	16	16	T2 2024	33	33	T3 2024	50	50	<p data-bbox="798 1178 1402 1207">Beskrivning</p> <p data-bbox="798 1207 1402 1294">Avser bostäder i beviljade bygglov (samtliga inkomna bygglov som avser utomplans kommer att handläggas)</p> <p data-bbox="798 1294 1402 1323">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="798 1323 1402 1382">Statistik från bygglovsenheten. Ansvarig Mirsad Radoncic, Marika Hysten</p>									
Period	Utfall	Målvärde																																																								
T1 2020	29	13																																																								
T2 2020	67	26																																																								
T3 2020	85	40																																																								
T1 2021	34	15																																																								
T2 2021	69	30																																																								
T3 2021	89	50																																																								
T1 2022	30	30																																																								
T2 2022	40	40																																																								
T3 2022	63	63																																																								
T1 2023	16	16																																																								
T2 2023	33	20																																																								
T3 2023	50	50																																																								
T1 2024	16	16																																																								
T2 2024	33	33																																																								
T3 2024	50	50																																																								
<p data-bbox="225 1637 686 1700">Antal hektar verksamhetsmark i antagna detaljplaner</p> <p data-bbox="225 1700 399 1729">Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 1729 239 1758">0</p>	<p data-bbox="798 1637 1402 1666">Beskrivning</p> <p data-bbox="798 1666 1402 1812">Antal hektar verksamhetsmark i antagna detaljplaner är en indikator för att se hur mycket byggbar mark för exploatering av verksamheter som finns i kommunen. Målvärdet bygger på de pågående detaljplaner som beräknas att antas under året.</p> <p data-bbox="798 1812 1402 1841">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="798 1841 1402 1921">Tas fram av planenheten. Informationen finns i WebbGis och mäts i plankartorna för de antagna detaljplanerna.</p>																																																									

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
	<p>Beskrivning Antal kvadratmeter handel i antagna detaljplaner är en indikator som visar förberedd byggbar mark för handelsetableringar i kommunen. Målvärdet bygger på de pågående detaljplaner som beräknas att antas under året.</p> <p>Mätmetod och rutiner Tas fram av planenheten. Informationen finns i WebbGis och mäts i plankartorna för de antagna detaljplanerna. Ansvarig Fredric Arpfjord</p>
<p>Antal kvadratmeter handel i antagna detaljplaner Målvärde 2024</p>	<p>Beskrivning Kompletterar indikatorn som beskriver totalt antal hektar verksamhetsmark Bokabs mark ingår</p> <p>Mätmetod och rutiner Ytor i detaljplanerna med hjälp av ägarskap i fastighetsregistret. Mätningen genomförs i december månad. Ansvarig Fredric Arpfjord</p>
<p>Ny indikator Antal hektar kommunägd verksamhetsmark i antagna detaljplaner</p> <p>Inga tillgängliga data</p>	<p>Beskrivning Kompletterar indikatorn som beskriver totalt antal hektar verksamhetsmark Bokabs mark ingår</p> <p>Mätmetod och rutiner Ytor i detaljplanerna med hjälp av ägarskap i fastighetsregistret. Mätningen genomförs i december månad. Ansvarig Fredric Arpfjord</p>
<p>Ny indikator Antal hektar såld kommunägd verksamhetsmark i antagna detaljplaner</p> <p>Inga tillgängliga data</p>	<p>Mätmetod och rutiner Ytor i detaljplanerna med hjälp av ägarskap i fastighetsregistret. Mätningen genomförs i december månad. Ansvarig Fredric Arpfjord</p>

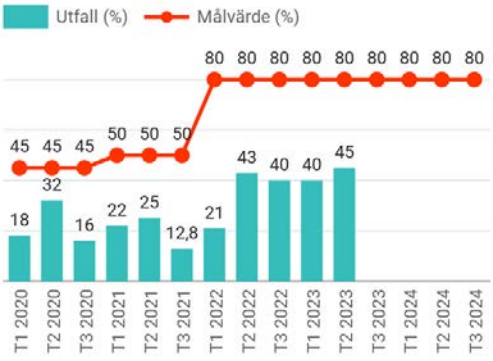
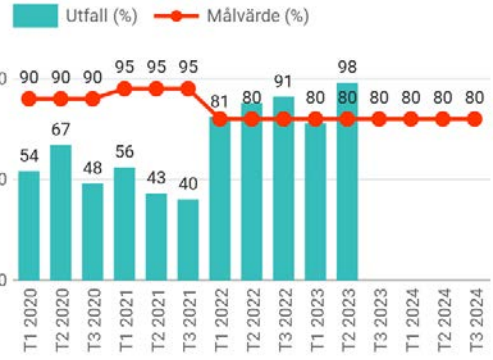
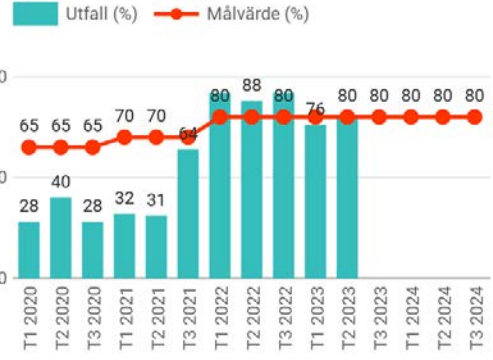
Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Samordning med Bokab kring mark för näringslivet</p> <p>Startdatum 2020-01-01 Slutdatum 2026-12-31</p>	<p>Beskrivning Samordning för gemensam utveckling av mark för stöd till befintligt näringsliv ska påbörjas. Arbetet kommer att starta när en ny näringslivslots är på plats.</p> <p>Ansvarig Fredric Arpfjord, Olivia Widell Tengvall</p>

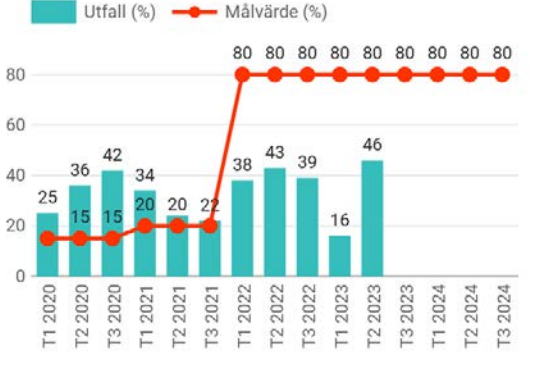
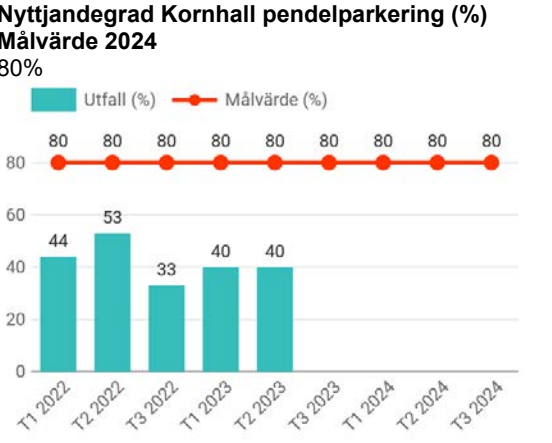
4.6 Ökad kollektiv jobbpendling

Förvaltningens tolkning

Planera och genomföra åtgärder i syfte att fler människor både på landsbygd och i stad väljer kollektiva former för att ta sig till och från arbetsplatsen.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																								
<p>Totalt antal resande (resor) med kollektivtrafik i Kungälvskommun Målvärde 2024 9 012 500</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>6 937 742</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>7 884 193</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>8 501 416</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>8 750 000</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>9 012 500</td> <td>9 012 500</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	6 937 742		2021	7 884 193		2022	8 501 416		2023	8 750 000		2024	9 012 500	9 012 500	<p>Beskrivning Mäter antal stämplingar på hela sträckan på inomkommunala linjer samt antal stämplingar på totalsträcka på expressbussar genom kommunen. Förvaltningen redovisar enskilda linjer om önskemål uppkommer.</p> <p>Mätmetod och rutiner Mäter antal stämplingar på hela sträckan på inomkommunala linjer samt antal stämplingar på totalsträcka på expressbussar genom kommunen. Statistiken redovisas av Västtrafik till kommunens kollektivtrafikansvarige, halvårsvis och årsvis. Frågor om statistikuppgifterna ställs via mejl till kommun@vasttrafik.se Målvärde bygger på att öka antalet resenärer med 3% varje år till 2030. Ansvarig Amanda Stenbom</p>						
År	Utfall	Målvärde																							
2020	6 937 742																								
2021	7 884 193																								
2022	8 501 416																								
2023	8 750 000																								
2024	9 012 500	9 012 500																							
<p>Antal resor med kollektivtrafik i Kungälvskommun Målvärde 2024 4 200 000</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>4 064 016</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>3 171 247</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>2 966 340</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>3 655 826</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>4 000 000</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>4 200 000</td> <td>4 200 000</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2019	4 064 016		2020	3 171 247		2021	2 966 340		2022	3 655 826		2023	4 000 000		2024	4 200 000	4 200 000	<p>Beskrivning Indikatoren bygger delvis på påstigande under ett genomsnittligt dygn, måndag till torsdag. Det baseras på västtrafiks kundräkningssystem på de linjer som har det systemet. För övriga linjer inkluderas statistik beräknat på stämplingar och uppskattad mängd resenärer på linjen.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistik från västtrafik. Data från kundräkningssystemet levereras av samhällsplanerare på västtrafik och övrig data levereras av koordinatör för samhällsutveckling. Data finns tillgänglig februari/mars. Ansvarig Amanda Stenbom</p>			
År	Utfall	Målvärde																							
2019	4 064 016																								
2020	3 171 247																								
2021	2 966 340																								
2022	3 655 826																								
2023	4 000 000																								
2024	4 200 000	4 200 000																							
<p>Befolkning i kollektivtrafknära läge, andel (%) Målvärde 2024 78%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2018</td> <td>72,5</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>76,2</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>76,6</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>76,2</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>76,2</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>78</td> <td>78</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>78</td> <td>78</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2018	72,5		2019	76,2		2020	76,6		2021	76,2		2022	76,2		2023	78	78	2024	78	78	<p>Beskrivning Andel befolkning i det geografiska området som har en trafikerad hållplats inom 500 meter från sin folkbokföringsadress. Med trafikerad hållplats avses hållplats, för samtliga trafikslag som trafikeras med minst en avgång per timme, vardagar mellan 06:00 och 20:00. Avståndet till hållplats utgår från fågelavstånd och beaktar inte väg- och gatanät. Nyckeltalet följer upp miljö kvalitetsmålet 'God bebyggd miljö', se även www.sverigemiljomal.se. Källa: SCB</p> <p>Mätmetod och rutiner Nyckeltalet hämtas från Kolada (ID: N07418). Publiceringsvecka: v24 2023. Avser år: 2021 Målvärde bygger på tidigare års utfall. Ansvarig Håkan Hambeson, Amanda Stenbom</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																							
2018	72,5																								
2019	76,2																								
2020	76,6																								
2021	76,2																								
2022	76,2																								
2023	78	78																							
2024	78	78																							

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																
<p>Nyttjandegrad Kode pendelparkeringar (%) Målvärde 2024 80%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2020</td><td>18</td><td>45</td></tr> <tr><td>T2 2020</td><td>32</td><td>45</td></tr> <tr><td>T3 2020</td><td>16</td><td>45</td></tr> <tr><td>T1 2021</td><td>22</td><td>50</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>25</td><td>50</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>12,8</td><td>50</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>21</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>43</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>40</td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>40</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>45</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td></td><td>80</td></tr> </tbody> </table>	Period	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2020	18	45	T2 2020	32	45	T3 2020	16	45	T1 2021	22	50	T2 2021	25	50	T3 2021	12,8	50	T1 2022	21	80	T2 2022	43	80	T3 2022	40	80	T1 2023	40	80	T2 2023	45	80	T3 2023		80	T1 2024		80	T2 2024		80	T3 2024		80	<p>Beskrivning Indikatorn beskriver nyttjandegrad på tre pendelparkeringar i Kode. De ligger vid motorvägen, brandstationen och tågstationen. Mätning sker en vardag mellan 9-15 i varje tertialperiod. Motorväg 155 platser Brandstation 39 platser Tågstation 57 platser Totalt 251 platser</p> <p>Mätmetod och rutiner Antal bilar dividerat med antal parkeringsplatser. Handikapparkering och platser med laddstation är inkluderade i antalet parkeringsplatser. Mätning sker tertialvis en vardag mellan 9-15 under april, augusti och december. Ansvarig Martin Gistell, Jimmy Sandberg</p>
Period	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2020	18	45																																															
T2 2020	32	45																																															
T3 2020	16	45																																															
T1 2021	22	50																																															
T2 2021	25	50																																															
T3 2021	12,8	50																																															
T1 2022	21	80																																															
T2 2022	43	80																																															
T3 2022	40	80																																															
T1 2023	40	80																																															
T2 2023	45	80																																															
T3 2023		80																																															
T1 2024		80																																															
T2 2024		80																																															
T3 2024		80																																															
<p>Nyttjandegrad Ytterby pendelparkering (%) Målvärde 2024 80%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2020</td><td>54</td><td>90</td></tr> <tr><td>T2 2020</td><td>67</td><td>90</td></tr> <tr><td>T3 2020</td><td>48</td><td>90</td></tr> <tr><td>T1 2021</td><td>56</td><td>95</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>43</td><td>95</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>40</td><td>95</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>81</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>91</td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td>98</td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td></td><td>80</td></tr> </tbody> </table>	Period	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2020	54	90	T2 2020	67	90	T3 2020	48	90	T1 2021	56	95	T2 2021	43	95	T3 2021	40	95	T1 2022	81	80	T2 2022	80	80	T3 2022	91	80	T1 2023	80	80	T2 2023	80	80	T3 2023	98	80	T1 2024		80	T2 2024		80	T3 2024		80	<p>Beskrivning Indikatorn beskriver nyttjandegrad på pendelparkeringen i Ytterby. Fyra av platserna på parkeringen tillhör Förbo. Mätning sker en vardag mellan 9-15 i varje tertialperiod. Totalt 226 platser. Målvärdet är baserat på bedömningen att en parkering med mer än 80 % beläggning uppfattas som fullsatt.</p> <p>Mätmetod och rutiner Antal bilar dividerat med antal parkeringsplatser. Handikapparkering och platser med laddstation är inkluderade i antalet parkeringsplatser. Mätning sker tertialvis en vardag mellan 9-15 under april, augusti och december. Ansvarig Martin Gistell, Jimmy Sandberg</p>
Period	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2020	54	90																																															
T2 2020	67	90																																															
T3 2020	48	90																																															
T1 2021	56	95																																															
T2 2021	43	95																																															
T3 2021	40	95																																															
T1 2022	81	80																																															
T2 2022	80	80																																															
T3 2022	91	80																																															
T1 2023	80	80																																															
T2 2023	80	80																																															
T3 2023	98	80																																															
T1 2024		80																																															
T2 2024		80																																															
T3 2024		80																																															
<p>Nyttjandegrad Kärna pendelparkering (%) Målvärde 2024 80%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2020</td><td>28</td><td>65</td></tr> <tr><td>T2 2020</td><td>40</td><td>65</td></tr> <tr><td>T3 2020</td><td>28</td><td>65</td></tr> <tr><td>T1 2021</td><td>32</td><td>70</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>31</td><td>70</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>64</td><td>70</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>88</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>76</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>80</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td></td><td>80</td></tr> </tbody> </table>	Period	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2020	28	65	T2 2020	40	65	T3 2020	28	65	T1 2021	32	70	T2 2021	31	70	T3 2021	64	70	T1 2022	80	80	T2 2022	88	80	T3 2022	80	80	T1 2023	76	80	T2 2023	80	80	T3 2023		80	T1 2024		80	T2 2024		80	T3 2024		80	<p>Beskrivning Indikatorn beskriver nyttjandegrad på tre pendelparkeringen i Kärna. Mätning sker en vardag mellan 9-15 i varje tertialperiod. Antal parkeringar i Kärna är 25 st.</p> <p>Mätmetod och rutiner Antal bilar dividerat med antal parkeringsplatser. Handikapparkering och platser med laddstation är inkluderade i antalet parkeringsplatser. Mätning sker tertialvis en vardag mellan 9-15 under april, augusti och december. Antal parkeringar i Kärna är 25 st.</p> <p>Ansvarig Martin Gistell, Jimmy Sandberg</p>
Period	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2020	28	65																																															
T2 2020	40	65																																															
T3 2020	28	65																																															
T1 2021	32	70																																															
T2 2021	31	70																																															
T3 2021	64	70																																															
T1 2022	80	80																																															
T2 2022	88	80																																															
T3 2022	80	80																																															
T1 2023	76	80																																															
T2 2023	80	80																																															
T3 2023		80																																															
T1 2024		80																																															
T2 2024		80																																															
T3 2024		80																																															
<p>Nyttjandegrad Diseröd pendelparkering (%) Målvärde 2024 80%</p>	<p>Beskrivning Indikatorn beskriver nyttjandegrad på pendelparkeringen i Diseröd. Mätning sker en vardag mellan 9-15 i varje tertialperiod. Total antal platser: 110</p> <p>Mätmetod och rutiner Antal bilar dividerat med antal parkeringsplatser. Handikapparkering och platser med laddstation är inkluderade i antalet parkeringsplatser. Mätning sker tertialvis en vardag mellan 9-15 under april, augusti och december. Ansvarig Martin Gistell, Jimmy Sandberg</p>																																																

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																
 <p>Utfall (%) — Målvärde (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2020</td><td>25</td><td>15</td></tr> <tr><td>T2 2020</td><td>36</td><td>15</td></tr> <tr><td>T3 2020</td><td>42</td><td>15</td></tr> <tr><td>T1 2021</td><td>34</td><td>20</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>20</td><td>20</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>22</td><td>20</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>38</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>43</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>39</td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>16</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>46</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td></td><td>80</td></tr> </tbody> </table>	Period	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2020	25	15	T2 2020	36	15	T3 2020	42	15	T1 2021	34	20	T2 2021	20	20	T3 2021	22	20	T1 2022	38	80	T2 2022	43	80	T3 2022	39	80	T1 2023	16	80	T2 2023	46	80	T3 2023		80	T1 2024		80	T2 2024		80	T3 2024		80	
Period	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2020	25	15																																															
T2 2020	36	15																																															
T3 2020	42	15																																															
T1 2021	34	20																																															
T2 2021	20	20																																															
T3 2021	22	20																																															
T1 2022	38	80																																															
T2 2022	43	80																																															
T3 2022	39	80																																															
T1 2023	16	80																																															
T2 2023	46	80																																															
T3 2023		80																																															
T1 2024		80																																															
T2 2024		80																																															
T3 2024		80																																															
<p>Nyttjandegrad Kornhall pendelparkering (%) Målvärde 2024 80%</p> <p>Utfall (%) — Målvärde (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2022</td><td>44</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>53</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>33</td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>40</td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>40</td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td></td><td>80</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td></td><td>80</td></tr> </tbody> </table>	Period	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2022	44	80	T2 2022	53	80	T3 2022	33	80	T1 2023	40	80	T2 2023	40	80	T3 2023		80	T1 2024		80	T2 2024		80	T3 2024		80	<p>Beskrivning Indikatorn beskriver nyttjandegrad på pendelparkeringen vid Kornhallsfärjan. 30 parkeringsplatser. Mätning sker en vardag mellan 9-15 i varje tertialperiod.</p> <p>Mätmetod och rutiner 30 st parkeringsplatser. Antal bilar dividerat med antal parkeringsplatser. Handikapparkering och platser med laddstation är inkluderade i antalet parkeringsplatser. Mätning sker tertialvis en vardag mellan 9-15 under april, augusti och december.</p> <p>Ansvarig Martin Gistell, Jimmy Sandberg</p>																		
Period	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2022	44	80																																															
T2 2022	53	80																																															
T3 2022	33	80																																															
T1 2023	40	80																																															
T2 2023	40	80																																															
T3 2023		80																																															
T1 2024		80																																															
T2 2024		80																																															
T3 2024		80																																															

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Planera byggnation i lägen med attraktiv kollektivtrafik</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Prioritera positiva planbesked och bygglov i lägen med attraktiv kollektivtrafik</p> <p>Ansvarig Mirsad Radoncic, Fredric Arpfjord</p>
<p>Analysera konsekvenserna av ny zonindelning för Västtrafik</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Under 2023 blev centrala Kungälv omlottzon (zon A+B). Förvaltningen behöver analysera effekterna på parkeringssituationen på grund av den nya zonindelningen. Behov av pendelparkeringar på andra platser än dagens kan uppstå.</p> <p>Ansvarig Amanda Stenbom, Marcus Spovell (borttagen)</p>

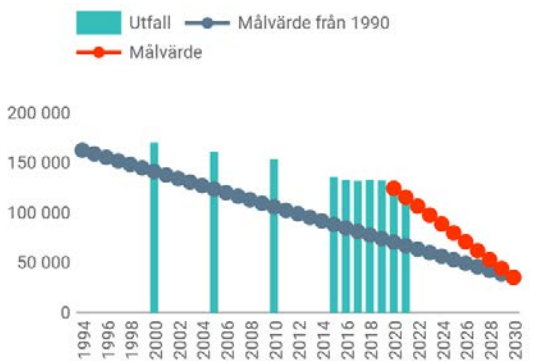
4.7 Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck

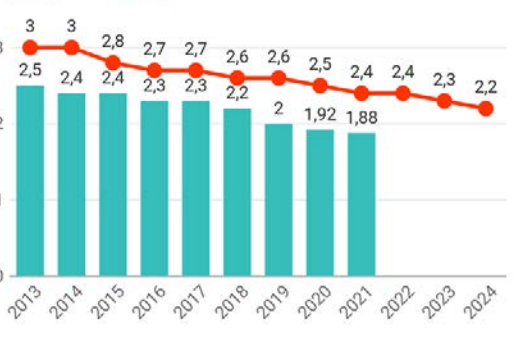
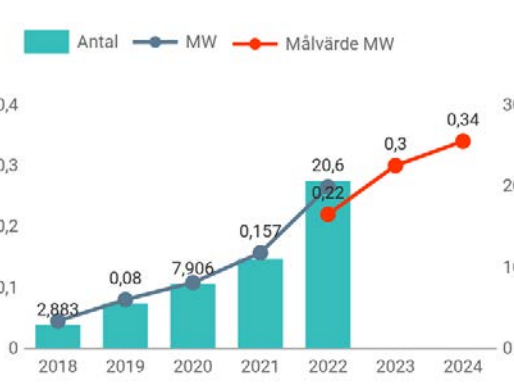
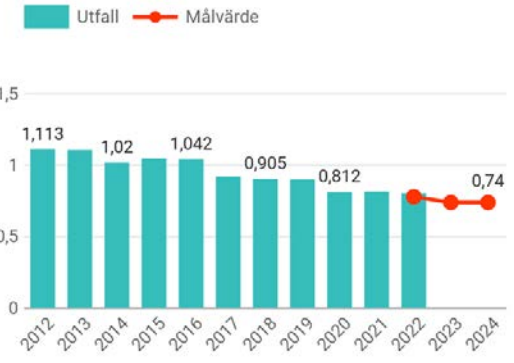
Förvaltningens tolkning

Det här resultatmålet följer två av kommunfullmäktiges strategiska mål.

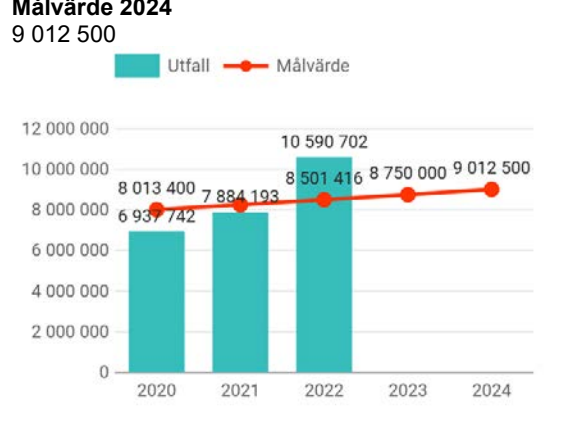
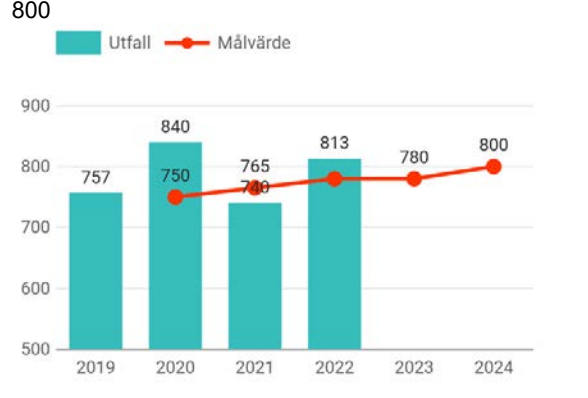
- Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan
- Levande havsmiljö

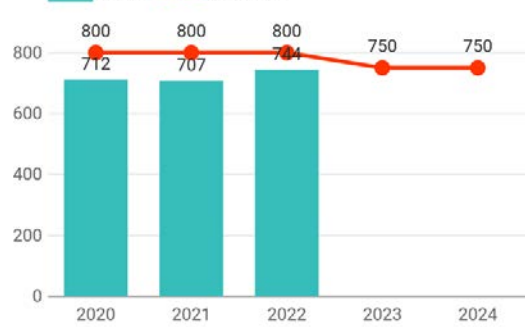
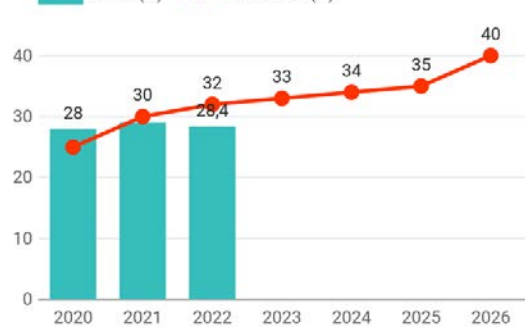

Fokusområden är minskade utsläpp från trafik, enskilda avlopp och av mikroplaster. När det gäller utsläpp till vattenmiljö ska påverkan från dag- och spillvatten samt ytavrinning beaktas. Energieffektivisering och utbyte till förnybara bränslen ska genomföras successivt både internt i kommunförvaltningen och externt i den geografiska kommunen.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Totala utsläpp av växthusgaser i Kungälv (ton/år) Målvärde 2024 88 889</p> 	<p>Beskrivning Utsläppen av växthusgaser redovisas i koldioxidekvivalenter. växthusgaser används som begrepp för att prata om de gaser som påverkar vårt klimat. Koldioxid, metan, lustgas och ytterligare några gaser räknas in i denna grupp. Dessa gaser finns naturligt men mänskliga aktiviteter har väsentligt ökat utsläppen av växthusgaser.</p> <p>Grovt sett kommer koldioxid från förbränning av fossila bränslen, metan från djurens matsmältning och nedbrytning av torvmarker; och lustgas släpps ut från marken vid odling. När man uttrycker utsläppen av en viss växthusgas i koldioxidekvivalenter anger man hur mycket koldioxid det motsvarar för att ge samma verkan på klimatet. Metan bidrar 21 gånger mer till växthuseffekten än koldioxid, och ett metanutsläpp på 1 ton motsvarar därför 21 ton koldioxidekvivalenter. Målsättningen är att minska kommunens utsläpp av växthusgaser 2030 med 80% jämfört med 1990.</p> <p>Mätmetod och rutiner Data hämtas från nationella emissionsdatabasen på smhi.se. Välj Kungälv, växthusgaser totalt. Siffrorna publiceras vanligtvis under sommaren. Målvärde bygger på målsättningen att minska kommunens utsläpp av växthusgaser 2030 med 80% jämfört med 1990.. Ansvarig Håkan Hambeson</p>
<p>Fossila koldioxidutsläpp ton/invånare från lokaler samt fordon Målvärde 2024 2,2</p>	<p>Beskrivning Avser hela kommunen, från lokaler samt fordon. Fossila koldioxidutsläpp från trafik, arbetsmaskiner samt uppvärmning av bostäder och lokaler, ton per invånare.</p> <p>Mätmetod och rutiner Länsstyrelserna tar fram statistik för respektive kommun. Baseras på försäljningsstatistik samt trafikmätningar mm. Statistiken levereras med två års försdröjning. Siffran från länsstyrelsen divideras med befolkningsstatistik från SCB från det aktuella året. Detta görs manuellt. https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/ Välj Kungälv, ämne Koldioxid (CO2) och exportera excel-fil. Lägg ihop statistiken från transporter, egen uppvärmning av bostäder och lokaler samt</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																										
<p data-bbox="225 342 810 369">Utfall — Målvärde</p> <table border="1" data-bbox="252 376 767 712"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2013</td><td>2,5</td><td>3</td></tr> <tr><td>2014</td><td>2,4</td><td>3</td></tr> <tr><td>2015</td><td>2,4</td><td>2,8</td></tr> <tr><td>2016</td><td>2,3</td><td>2,7</td></tr> <tr><td>2017</td><td>2,3</td><td>2,7</td></tr> <tr><td>2018</td><td>2,2</td><td>2,6</td></tr> <tr><td>2019</td><td>2</td><td>2,6</td></tr> <tr><td>2020</td><td>1,92</td><td>2,5</td></tr> <tr><td>2021</td><td>1,88</td><td>2,4</td></tr> <tr><td>2022</td><td></td><td>2,4</td></tr> <tr><td>2023</td><td></td><td>2,3</td></tr> <tr><td>2024</td><td></td><td>2,2</td></tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2013	2,5	3	2014	2,4	3	2015	2,4	2,8	2016	2,3	2,7	2017	2,3	2,7	2018	2,2	2,6	2019	2	2,6	2020	1,92	2,5	2021	1,88	2,4	2022		2,4	2023		2,3	2024		2,2	<p data-bbox="820 342 1396 369">arbetsmaskiner.</p> <p data-bbox="820 371 1396 421">Målvärdet bygger på att minska kommunens utsläpp kontinuerligt. Ansvarig</p> <p data-bbox="820 423 1396 450">Håkan Hambeson, Fredric Arpfjord</p>			
År	Utfall	Målvärde																																									
2013	2,5	3																																									
2014	2,4	3																																									
2015	2,4	2,8																																									
2016	2,3	2,7																																									
2017	2,3	2,7																																									
2018	2,2	2,6																																									
2019	2	2,6																																									
2020	1,92	2,5																																									
2021	1,88	2,4																																									
2022		2,4																																									
2023		2,3																																									
2024		2,2																																									
<p data-bbox="225 716 810 801">Installerad effekt i nätnätanslutna solcellsanläggningar i Kungälv kommun (MW) och antal anläggningar per 1000 invånare</p> <table border="1" data-bbox="252 808 767 1198"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Antal</th> <th>MW</th> <th>Målvärde MW</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2018</td><td>2,883</td><td>0,08</td><td></td></tr> <tr><td>2019</td><td></td><td>0,08</td><td></td></tr> <tr><td>2020</td><td>7,906</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>2021</td><td></td><td>0,157</td><td></td></tr> <tr><td>2022</td><td>20,6</td><td>0,22</td><td></td></tr> <tr><td>2023</td><td></td><td></td><td>0,3</td></tr> <tr><td>2024</td><td></td><td></td><td>0,34</td></tr> </tbody> </table>	År	Antal	MW	Målvärde MW	2018	2,883	0,08		2019		0,08		2020	7,906			2021		0,157		2022	20,6	0,22		2023			0,3	2024			0,34	<p data-bbox="820 716 1396 743">Beskrivning</p> <p data-bbox="820 745 1396 862">Indikatorn visar installerad effekt i nätnätanslutna solcellsanläggningar och antal anslutna solcellsanläggningar i elnäten inom kommunen. Målvärde beräknas på historisk utveckling.</p> <p data-bbox="820 864 1396 891">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="820 893 1396 996">Data hämtas från Energimyndighetens statistikdatabas: Nätnätanslutna solcellsanläggningar, antal och installerad effekt. Divideras med befolkningsstatistik från SCB för respektive år.</p> <p data-bbox="820 999 1396 1025">Ansvarig</p> <p data-bbox="820 1028 1396 1055">Håkan Hambeson, Erik Wennergren</p>										
År	Antal	MW	Målvärde MW																																								
2018	2,883	0,08																																									
2019		0,08																																									
2020	7,906																																										
2021		0,157																																									
2022	20,6	0,22																																									
2023			0,3																																								
2024			0,34																																								
<p data-bbox="225 1202 810 1288">Energianvändning fastigheter i kommunförvaltningen (Mwh per år och invånare) Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 1290 810 1317">0,74</p> <table border="1" data-bbox="252 1323 767 1684"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2012</td><td>1,113</td><td></td></tr> <tr><td>2013</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>2014</td><td>1,02</td><td></td></tr> <tr><td>2015</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>2016</td><td>1,042</td><td></td></tr> <tr><td>2017</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>2018</td><td>0,905</td><td></td></tr> <tr><td>2019</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>2020</td><td>0,812</td><td></td></tr> <tr><td>2021</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>2022</td><td></td><td></td></tr> <tr><td>2023</td><td></td><td>0,74</td></tr> <tr><td>2024</td><td></td><td>0,74</td></tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2012	1,113		2013			2014	1,02		2015			2016	1,042		2017			2018	0,905		2019			2020	0,812		2021			2022			2023		0,74	2024		0,74	<p data-bbox="820 1202 1396 1229">Beskrivning</p> <p data-bbox="820 1232 1396 1323">Total energiförbrukning i kommunens fastigheter. Inkluderar el, fjärrvärme, pellets och olja. I fastigheter ingår VA och inhyrda lokaler</p> <p data-bbox="820 1326 1396 1352">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="820 1355 1396 1485">Underlag hämtas från Kungälv energi (Exceldokument: Fakturaunderlag Kungälv kommun el december). Samt information om fjärrvärmeförbrukning, pellets och olja från Fastighet Drift och Underhåll:s verksamhetssystem Vitec .</p> <p data-bbox="820 1509 1396 1673">Fakturaunderlaget skickas varje månad från system och projekt på Kungälv energi till Teknisk förvaltare på Fastighet Drift och Underhåll och sektorns ekonom, Teknisk förvaltare skickar vidare till VA och TGP. Ansvarig</p> <p data-bbox="820 1644 1396 1671">Erik Wennergren</p>
År	Utfall	Målvärde																																									
2012	1,113																																										
2013																																											
2014	1,02																																										
2015																																											
2016	1,042																																										
2017																																											
2018	0,905																																										
2019																																											
2020	0,812																																										
2021																																											
2022																																											
2023		0,74																																									
2024		0,74																																									
<p data-bbox="225 1688 810 1751">Andel lokal förnybar elproduktion i Kungälv kommun</p> <p data-bbox="225 1753 810 1780">Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 1783 810 1809">4,6%</p>	<p data-bbox="820 1688 1396 1715">Beskrivning</p> <p data-bbox="820 1718 1396 1839">Andel lokalt producerad förnybar el i Kungälv i förhållande till total användning av el. Det gäller all elproduktion hos Kungälvs Energi samt företag och invånare. (Enhet: Procent).</p> <p data-bbox="820 1841 1396 1868">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="820 1870 1396 1964">Statistik från Kungälv Energi. Målvärde bygger på tidigare års utfall och känd planerad utbyggnad. Ansvarig</p> <p data-bbox="820 1944 1396 1971">Håkan Hambeson, Fredric Arpfjord</p>																																										

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p data-bbox="225 338 815 369">Indikator</p> 	<p data-bbox="815 338 1402 369">Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig</p>
<p data-bbox="225 719 815 784">Totalt antal resande (resor) med kollektivtrafik i Kungälv kommun Målvärde 2024 9 012 500</p> 	<p data-bbox="815 719 1402 750">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 750 1402 884">Mäter antal stämplingar på hela sträckan på inomkommunala linjer samt antal stämplingar på totalsträcka på expressbussar genom kommunen. Förvaltningen redovisar enskilda linjer om önskemål uppkommer.</p> <p data-bbox="815 884 1402 916">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 916 1402 1099">Mäter antal stämplingar på hela sträckan på inomkommunala linjer samt antal stämplingar på totalsträcka på expressbussar genom kommunen. Statistiken redovisas av Västtrafik till kommunens kollektivtrafikansvarige, halvårsvis och årsvis. Frågor om statistikuppgifterna ställs via mejl till kommun@vasttrafik.se</p> <p data-bbox="815 1099 1402 1155">Målvärde bygger på att öka antalet resenärer med 3% varje år till 2030. Ansvarig</p> <p data-bbox="815 1155 1402 1205">Amanda Stenbom</p>
<p data-bbox="225 1205 815 1270">Antal cyklar/dygn på våra 3 mätpunkter Målvärde 2024 800</p> 	<p data-bbox="815 1205 1402 1236">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 1236 1402 1348">Vi mäter genomsnittligt antal cyklar per dygn under året på cykelvägarna vid Ytterbystigen, Strandgatan och Karebyvägen. Vårt mål är att antal cyklar ska öka med 2% varje år.</p> <p data-bbox="815 1348 1402 1379">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 1379 1402 1563">Vi mäter antal passerande cyklar på cykelvägarna vid Ytterbystigen, Strandgatan och Karebyvägen. Mätningen sker under hela året med magnetslingor som är nedfrästa i cykelbanan. Eftersom mätpunkterna ibland slutar fungera är det bättre att mäta per genomsnitt per dygn under året istället för totalt antal. Ansvarig</p> <p data-bbox="815 1563 1402 1666">Martin Gistell</p>
<p data-bbox="225 1666 815 1731">Antal körda mil med bil per invånare Målvärde 2024 750</p>	<p data-bbox="815 1666 1402 1697">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 1697 1402 1809">Indikatorn beskriver hur långt invånarna kör med bil per år. Målvärde baseras på planerad utbyggnad på landsbygd. Bilberoende är högre på landsbygd än i tätort.</p> <p data-bbox="815 1809 1402 1841">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 1841 1402 1917">Se nationell statistik hos RUS, Regional Utveckling & Samverkan i miljömålssystemet. Resultatet publiceras under sommaren.</p> <p data-bbox="815 1917 1402 1973">https://www.rus.se/statistik-och-indikatorer/korstrackor/</p> <p data-bbox="815 1973 1402 2029">Målvärde bygger på tidigare års utfall. Ansvarig Håkan Hambeson</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																										
<p data-bbox="233 349 518 371">Utfall — Målvärde</p> <table border="1" data-bbox="233 371 759 696"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>800</td> <td>712</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>800</td> <td>707</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>800</td> <td>704</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>-</td> <td>750</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>-</td> <td>750</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	800	712	2021	800	707	2022	800	704	2023	-	750	2024	-	750																									
År	Utfall	Målvärde																																									
2020	800	712																																									
2021	800	707																																									
2022	800	704																																									
2023	-	750																																									
2024	-	750																																									
<p data-bbox="233 730 558 801">Andel ekologiska livsmedel i måltidsverksamheten (%) Målvärde 2024 34%</p> <p data-bbox="233 835 568 857">Utfall (%) — Målvärde (%)</p> <table border="1" data-bbox="233 857 759 1182"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>28</td> <td>25</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>30</td> <td>30</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>28,4</td> <td>32</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>-</td> <td>33</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>-</td> <td>34</td> </tr> <tr> <td>2025</td> <td>-</td> <td>35</td> </tr> <tr> <td>2026</td> <td>-</td> <td>40</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	28	25	2021	30	30	2022	28,4	32	2023	-	33	2024	-	34	2025	-	35	2026	-	40	<p data-bbox="821 730 965 752">Beskrivning</p> <p data-bbox="821 754 1369 808">Mäta förvaltningens och invånarnas klimatpåverkan genom att mäta andel ekologiska livsmedel.</p> <p data-bbox="821 810 1070 833">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="821 835 1390 994">Andel (%) inköpta ekologiska livsmedel av total mängd inköpta livsmedel i kronor. Redovisande inköp hämtas från statistiksystem Hantera och kostnadskonton livsmedel i AGRESSO. Mäts månadsvis. Rapporteras tertialvis. Ansvarig Anneli Thronsen</p>																		
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																																									
2020	28	25																																									
2021	30	30																																									
2022	28,4	32																																									
2023	-	33																																									
2024	-	34																																									
2025	-	35																																									
2026	-	40																																									
<p data-bbox="233 1216 596 1288">Koldioxid-utsläpp av livsmedel i måltidsverksamheten Målvärde 2024 1,5</p> <p data-bbox="233 1321 512 1344">Utfall — Målvärde</p> <table border="1" data-bbox="233 1344 759 1993"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T3 2020</td> <td>1,67</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T1 2021</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T2 2021</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T3 2021</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T1 2022</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T2 2022</td> <td>1,7</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T3 2022</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T1 2023</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T2 2023</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T3 2023</td> <td>1,6</td> <td>1,6</td> </tr> <tr> <td>T1 2024</td> <td>1,5</td> <td>1,5</td> </tr> <tr> <td>T2 2024</td> <td>1,5</td> <td>1,5</td> </tr> <tr> <td>T3 2024</td> <td>1,5</td> <td>1,5</td> </tr> </tbody> </table>	Period	Utfall	Målvärde	T3 2020	1,67	1,6	T1 2021	1,6	1,6	T2 2021	1,6	1,6	T3 2021	1,6	1,6	T1 2022	1,6	1,6	T2 2022	1,7	1,6	T3 2022	1,6	1,6	T1 2023	1,6	1,6	T2 2023	1,6	1,6	T3 2023	1,6	1,6	T1 2024	1,5	1,5	T2 2024	1,5	1,5	T3 2024	1,5	1,5	<p data-bbox="821 1216 965 1238">Beskrivning</p> <p data-bbox="821 1240 1281 1263">Andelen kg CO2e per kg inköpta livsmedel.</p> <p data-bbox="821 1296 1383 1402">Riktlinje och målvärde utifrån det regionala arbetet Klimat 2030. Riktlinjen är 1,7 kg Co2e per kg inköpta livsmedel. Vårt målvärde 2021 -2022 är 1,6 kg Coe per inköpta livsmedel.</p> <p data-bbox="821 1404 1070 1426">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="821 1429 935 1451">Mätmetod</p> <p data-bbox="821 1453 1350 1559">Co2e värdet mäts per kg inköpta livsmedel. Resultat sammanställs och redovisas via Hantera statistiksystem. Resultatet baseras på typ av livsmedelsinköp för hela verksamhetsområdet.</p> <p data-bbox="821 1592 906 1615">Rutiner</p> <p data-bbox="821 1617 1394 1964">Via Statistiksystemet Hantera får vi månadsvis sammanställningar över utfall Co2e i perioden och ackumulerat utfall kopplat till vårt mål. Systemet tar fram information som visar inköpta varors klimatpåverkan, Resultatet redovisas och följs upp med handlingsplan i olika styrande grupper inom verksamhetsområdet (ledningsgrupp, köksledargrupp, medarbetargrupp). Uppföljning och åtgärdsplan sker både på enhetsnivå, köksledargrupp och i menyplaneringsgruppen. Riktlinjer målvärde via gemensamma klimatmål i det regionala arbetet Klimatmål 2030. Ansvarig Anneli Thronsen</p>
Period	Utfall	Målvärde																																									
T3 2020	1,67	1,6																																									
T1 2021	1,6	1,6																																									
T2 2021	1,6	1,6																																									
T3 2021	1,6	1,6																																									
T1 2022	1,6	1,6																																									
T2 2022	1,7	1,6																																									
T3 2022	1,6	1,6																																									
T1 2023	1,6	1,6																																									
T2 2023	1,6	1,6																																									
T3 2023	1,6	1,6																																									
T1 2024	1,5	1,5																																									
T2 2024	1,5	1,5																																									
T3 2024	1,5	1,5																																									

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Pilotprojekt inom cirkulära kläder</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Klädindustrin kräver stora resurser, den står för ungefär tio procent av jordens koldioxidutsläpp, är vatten- och energikrävande och använder ofta stora mängder kemikalier. Här behövs nya sätt att tänka. Som offentlig verksamhet har kommunen en viktig roll i omställningen till ett mer hållbart samhälle. Verksamheter med hög personalomsättning som inte återanvänder sina arbetskläder har höga och onödiga kostnader för dessa. En ökad återanvändning och återvinning av textilier kommer att minska risken att arbetskläder hamnar i vanliga sopor och förbränns, och därmed bidrar till bättre resurseffektivitet och mindre avfall samt skapar en hållbar ekonomisk tillväxt. Kungälv kommun vill därför genom ett pilotprojekt utforska möjligheten till att cirkulera arbetskläder. Projektet om cirkulära arbetskläder står i linje med Avfallsplanen 2030:s mål om förebyggande av avfall i kommunala verksamheter och återanvändning samt är ett effektivt verktyg i arbetet med Agenda 2030.</p> <p>Ansvarig Sofia Samuelsson</p>
<p>Återställning av våtmarker</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning En viktig del i att minska klimatutsläppen är att återställa våtmarker. Åtgärder genomförs med stöd av extern finansiering.</p> <p>Ansvarig Fredric Arpfjord</p>
<p>Främja fjärrvärme i exploateringsområden för att minska eleffektbehovet i kommunen.</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Främja fjärrvärmeanslutning för att minska belastningen på elnätet under de kalla årstiderna. Kommunen kan inte reglera för anslutning till fjärrvärme men kan t.ex. inrikta planläggningen på möjliggörande.</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Anna Hedlin</p>
<p>Omklassifiera gräsytor till ängsmark</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Se över markskötselavtal och undanta möjliga gräsytor för ängsbildning.</p> <p>Ansvarig Martin Gistell</p>
<p>Utökad källsortering i kommunala verksamheter</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning För att ta hand om avfallet som uppstår i kommunala verksamheter på bästa möjliga sätt med avseende på miljö, resurseffektivitet och ekonomi. Kommunen strävar efter att flytta avfallet uppåt i avfallstrappan i enlighet med EU:s avfallshierarki. Det avfall som inte kan förebyggas, ska återanvändas, materialåtervinnas och i sista hand energiåtervinnas. Från 2024 blir det obligatoriskt att samla in matavfall. Samma år blir det också förbjudet att slänga förpackat livsmedelsavfall. Många förpackningar och tidningar hamnar i restavfallet istället för att lämnas till återvinning. Att förbättra användarnas möjligheter att lämna förpackningar och tidningar, till exempel i stadshuset, bidrar till bättre utsortering med ökad materialåtervinning som följd. Kommunens egna verksamheter bör vara föregångare och visa vägen, både inom sin egen avfallsverksamhet och genom att se till att alla kommunala arbetsplatser sorterar ut sitt avfall. Kungälv kommun vill därför utöka källsorteringen i kommunala verksamheter. Detta sker i linjen med Avfallsplanen 2030:s mål att alla kommunala arbetsplatser ska sortera sitt avfall.</p> <p>Ansvarig Sofia Samuelsson</p>

4.8 Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck

Förvaltningens tolkning

Det här resultatmålet följer två av kommunfullmäktiges strategiska mål.

- Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan
- Levande havsmiljö

Fokusområden är minskade utsläpp från trafik, enskilda avlopp och av mikroplaster. Energieffektivisering, omställning till förnybara bränslen och en övergång till mer hållbar konsumtion är också prioriterade områden. När det gäller utsläpp till vattenmiljö ska påverkan från dag- och spillvatten samt ytavrinning beaktas. Information, kunskap och samverkan är viktiga verktyg för att nå målet.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																												
<p>Insamlad mängd skräp inom strandstädningen (kg/år) Målvärde 2024 18 000</p> <table border="1"> <caption>Insamlad mängd skräp inom strandstädningen (kg/år)</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>6 500</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>17 006</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>20 665</td> <td>17 000</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>17 000</td> <td>17 000</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>18 000</td> <td>18 000</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	6 500	-	2021	17 006	-	2022	20 665	17 000	2023	17 000	17 000	2024	18 000	18 000	<p>Beskrivning Det är kommunens ansvar att städa Kungälvs kust som består av 149 sträckor, sammanlagt 40 mil och andra naturområden där allemansrätten gäller. Förutom städning längs kustlinjen och skärgården städas cirka tio kilometer längs älvar, sjöar och vattendrag varje år. (Miljölaget) städar på kusten med två egna båtar och egen personal under hela året. Framförallt sker städning på öar utan landförbindelse. Idrottsföreningar i samarbete med föreningen "Städa Sverige" städar varsitt strandområde längs kusten från fastlandet.</p> <p>Mätmetod och rutiner Siffran tas fram vid årets slut av verksamhetsledare från entreprenadenheten som samordnar strandstädningen. Målvärde bygger på tidigare års utfall. Ansvarig Håkan Hambeson, Marco Viita</p>										
År	Utfall	Målvärde																											
2020	6 500	-																											
2021	17 006	-																											
2022	20 665	17 000																											
2023	17 000	17 000																											
2024	18 000	18 000																											
<p>Status näringsämnen totalt i havet (skala 1-5) Målvärde 2024 4</p> <table border="1"> <caption>Status näringsämnen totalt i havet (skala 1-5)</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Instö ränna</th> <th>Åstol</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>4</td> <td>4</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>4</td> <td>5</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>4</td> <td>4</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>4</td> <td>4</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>4</td> <td>4</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>4</td> <td>4</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table>	År	Instö ränna	Åstol	Målvärde	2019	4	4	-	2020	4	5	-	2021	4	4	-	2022	4	4	4	2023	4	4	4	2024	4	4	4	<p>Beskrivning Bohuskustens vattenvårdsförbund, där Kungälv är medlem, gör kontinuerliga mätningar av näringsämnen och statusbedömningar av vattenkvaliteten utifrån dessa mätningar. I Kungälv kommun sker mätningarna vid Instö ränna och vid Åstol. De näringsämnen som ingår i den totala bedömningen är vinterhalter av totalkväve, totalfosfor, löst oorganiskt kväve, löst oorganiskt fosfor samt sommarhalter av totalkväve och totalfosfor.</p> <p>Statusklassning 5, Hög status 4, God status 3, Måttlig status 2, Otillfredsställande status 1, Dålig status</p> <p>Målpuppfyllnad beräknas genom att jämföra resultatet vid Instö ränna med uppställt målvärde.</p> <p>Mätmetod och rutiner Data hämtas från Årsrapport Hydrografi från Bohuskustens vattenvårdsförbund under Näringsämnen totalt. https://bvvf.se/. Målvärde bygger på tidigare års utfall för Instö ränna.</p> <p>Ansvarig Håkan Hambeson</p>
År	Instö ränna	Åstol	Målvärde																										
2019	4	4	-																										
2020	4	5	-																										
2021	4	4	-																										
2022	4	4	4																										
2023	4	4	4																										
2024	4	4	4																										

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																												
<p>Status växtplankton i havet (skala 1-5) Målvärde 2024 4</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Instö ränna</th> <th>Åstol</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>4</td> <td>5</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>4</td> <td>5</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>4</td> <td>4</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>4</td> <td>5</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td></td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td></td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table>	År	Instö ränna	Åstol	Målvärde	2019	4	5		2020	4	5		2021	4	4		2022	4	5		2023			4	2024			4	<p>Beskrivning Bohuskustens vattenvårdsförbund, där Kungälv är medlem, gör kontinuerliga statusklassningar av växtplankton. Statusklassning av växtplankton görs efter mätningar av klorofyll a samt mätning av biovolym. Mätningar i Kungälv görs vid Instö ränna och vid Åstol. Växtplankton utgör basen i näringsväven och påverkas bl.a. av förändringar i näringsförhållanden, väder, klimat och av betning från djurplankton och filtrerande fastsittande djur, t.ex. musslor. Växtplankton påverkar i sin tur resten av ekosystemet. Statusklassning 5, Hög status 4, God status 3, Måttlig status 2, Otillfredsställande status 1, Dålig status Måluppfyllnad beräknas genom att jämföra resultatet vid Instö ränna med uppställt målvärde</p> <p>Mätmetod och rutiner Data hämtas från Årsrapport Hydrografi från Bohuskustens vattenvårdsförbund. Se figur Statusklassning av växtplankton. https://bvvf.se/. Målvärde bygger på tidigare års utfall för Instö ränna.</p> <p>Ansvarig Håkan Hambeson</p>
År	Instö ränna	Åstol	Målvärde																										
2019	4	5																											
2020	4	5																											
2021	4	4																											
2022	4	5																											
2023			4																										
2024			4																										
<p>Beräknat utsläpp kväve vid nödavledning (Kg/år) Målvärde 2024 400</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kväve kg/år</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2021</td> <td>430</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>716,7</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td>400</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>400</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kväve kg/år	Målvärde	2021	430		2022	716,7		2023		400	2024		400	<p>Beskrivning Vid nödavledning (bräddning) sker utsläpp av avloppsvatten till recipient (vattendrag, dike). Mängden kväveutsläpp beräknas årligen i miljörapport till länsstyrelsen. Kväveutsläpp bidrar till övergödning av hav och vattendrag.</p> <p>Mätmetod och rutiner Mängden kväveutsläpp beräknas årligen i miljörapport till länsstyrelsen. Beräknas på medelvärde på inkommande avloppsvatten i reningsverket och beräknad mängd nödavlett avloppsvatten vid pumpstationer. Ansvarig Carolina Bodlund, Joacim Lindström</p>													
År	Kväve kg/år	Målvärde																											
2021	430																												
2022	716,7																												
2023		400																											
2024		400																											
<p>Beräknat utsläpp fosfor vid nödavledning (kg/år) Målvärde 2024 60</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Fosfor (kg/år)</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2021</td> <td>70</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>80,4</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>60</td> </tr> </tbody> </table>	År	Fosfor (kg/år)	Målvärde	2021	70		2022	80,4		2023		60	2024		60	<p>Beskrivning Vid nödavledning (bräddning) sker utsläpp av avloppsvatten till recipient (vattendrag, dike). Mängden fosfor beräknas årligen i miljörapport till länsstyrelsen. Fosforutsläpp bidrar till övergödning av hav och vattendrag.</p> <p>Mätmetod och rutiner Mängden fosforutsläpp beräknas årligen i miljörapport till länsstyrelsen. Beräknas på medelvärde på inkommande avloppsvatten i reningsverket och beräknad mängd nödavlett avloppsvatten vid pumpstationer. Ansvarig Carolina Bodlund, Joacim Lindström</p>													
År	Fosfor (kg/år)	Målvärde																											
2021	70																												
2022	80,4																												
2023		60																											
2024		60																											

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Åtgärder för att minska tillskottsvatten i avloppsledningarna.	Beskrivning Vatten från kraftiga regn tränger in i avloppsnätet och överbelastar pumpstationer och reningsverk och kan orsaka behov av bräddning. Ansvarig Joacim Lindström
Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31	

4.9 Robusta kommunala funktioner klarar en samhällsstörning på 90 dagar

Förvaltningens tolkning

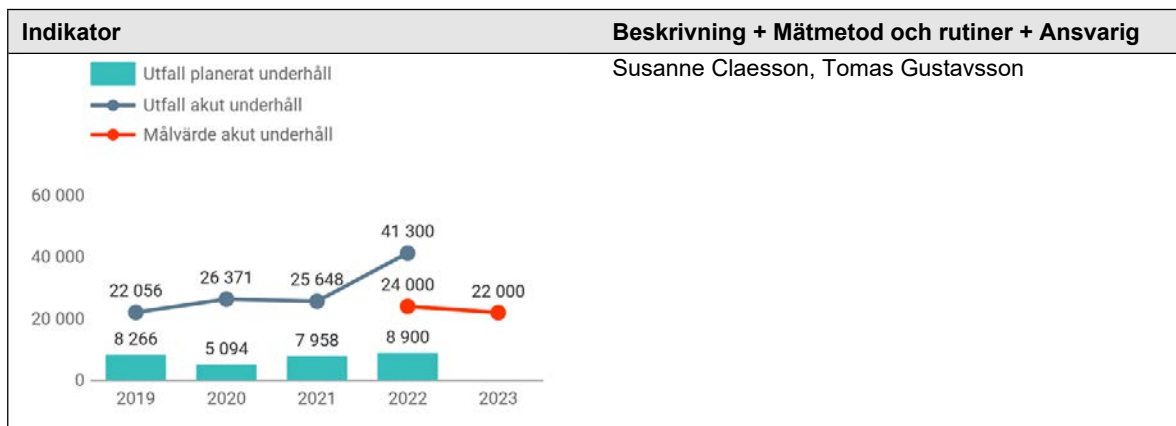
Kungälv ska sträva efter att uppfylla MSB:s riktlinjer för kommunala verksamheters krisberedskap.

Kommunerna är ansvariga för verksamhet som måste fungera även under kriser, exempelvis äldreomsorg, vattenförsörjning, fjärrvärme, räddningstjänst och skola. Regionerna ansvarar bland annat för sjukvård och kollektivtrafik som även det måste fungera.

Vid samhällsstörningar ska kommunen ta fler ansvar samtidigt:

- Leda och se till att den egen verksamhet kan genomföras som vanligt.
- Samordna och organisera de åtgärder för att hantera krisen som genomförs av olika aktörer i kommunen, till exempel räddningstjänst, polis och olika enheter från kommunen
- Organisera och säkerställa informationen till allmänheten
- Delta i samverkan på regional nivå.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig															
<p>Andel av befolkningen som bor max 2,5 km från en trygghetspunkt. Målvärde 2024 75%</p> <table border="1"> <caption>Data for Trygghetspunkt</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2022</td> <td>75,6</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>75,5</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>75</td> </tr> <tr> <td>2025</td> <td></td> <td>75</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2022	75,6		2023	75,5		2024		75	2025		75	<p>Beskrivning En trygghetspunkt är en samlingsplats som personer som bor eller vistas i kommunen kan vända sig till för stöd och skydd vid extraordinära händelser. Kungälv kommun har för tillfället 11 fastställda trygghetspunkter. Under 2022 bor 75,6 % av kommuninvånarna inom en 2,5 kilometers radie från en av kommunens utsedda trygghetspunkter.</p> <p>Mätmetod och rutiner Säkerhetsfunktionen tillsammans med enheten Kart- och mark genomför mätningen senast maj månad varje år. Informationen tar fram genom beräkning i kartsystemet GIS. Målvärdet har fastställts till att minst 75 % av kommunens invånare, över tid, ska ha en trygghetspunkt inom en radie på 2,5 km. Ansvarig Anders Holm, Tony Övringe</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)														
2022	75,6															
2023	75,5															
2024		75														
2025		75														
<p>Utfall planerat och akut underhåll lokaler och anläggningar (tkr)</p>	<p>Beskrivning Ändamålsenliga och väl fungerande kommunala lokaler en av förutsättningarna för ett robusthet i kommunala funktioner. Förebyggande underhåll är mer kostnadseffektivt och ger en bättre robusthet och bidrar till mindre akut underhåll.</p> <p>Mätmetod och rutiner Budget för planerat underhåll och akut underhåll ligger under enheten Fastighet drift och underhåll. Utfallet visar utfall för planerat respektive akut underhåll exklusive personalkostnader. Ansvarig</p>															

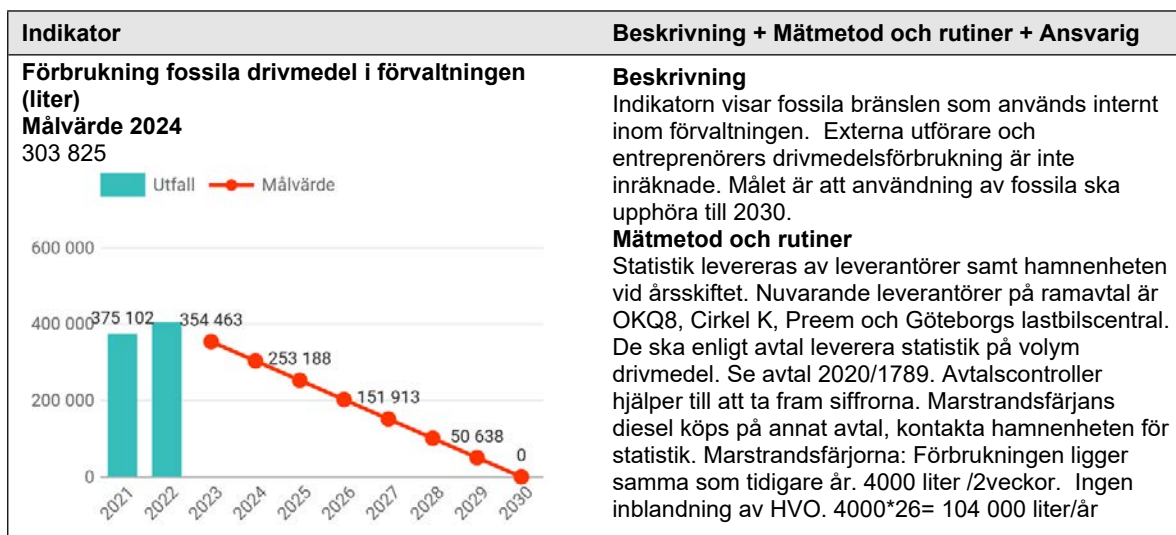

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Upprustning av skyddsrum enligt framtagen inventering Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning En inventering av skyddsrum är genomförd. Åtgärder planeras enligt behoven i inventeringen. Ansvarig Tomas Gustavsson

4.10 Kommunens användning av fossila bränslen ska minska, med målet att vara fossilfritt 2030

Förvaltningens tolkning

Kommunen ska verka för att hela kommunen (medborgare, näringsliv och kommunkoncern) ska minska användningen av fossila bränslen. Användningen av fossila bränslen inom förvaltningen ska upphöra till 2030.

4.11 Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun

Förvaltningens tolkning

Att det är attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun kännetecknas av att det finns ordinarie personal med stabil personalomsättning som säkerställer kontinuiteten i verksamheten, samtidigt som det finns en viss flexibilitet med hjälp av andra anställningsformer. Att frisknärvaron är hög och att chefer har ett rimligt antal medarbetare skapar förutsättningar för att en anställning i Kungälv kommun uppfattas som attraktivt. Andra viktiga faktorer är en god arbetsplatskultur, flexibla arbetsvillkor och personlig utveckling utifrån kompetens och erfarenhet.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Känsla av meningsfullhet, temperaturmätning Målvärde 2024 7</p>	<p>Beskrivning Indikatorn mäter i vilken utsträckning medarbetare upplever att arbetet är meningsfullt. Meningsfullhet är upplevelsen av att mål är väsentliga och påverkansbara av den egna arbetsinsatsen samt hur arbetsinsatsen bidrar till positiv utveckling både för medarbetaren och samhället. Meningsfullhet är en viktig del för medarbetarens känsla av sammanhang(KASAM) och påverkar stegen attrahera, utveckla och behålla i ARUBA. Temperaturen för meningsfullhet mäts genom Winningtemp som är en löpande attitydundersökning med frågor som ställs till alla medarbetare i kommunen. Indikatorn utgår från en sammanställning av ett antal frågor kopplat till meningsfullhet.</p> <p>Mätmetod och rutiner Indikatorn avser resultatet för hela tertialen. Siffror tas fram ur Winningtemp av personal på HR-enheten.</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Marie Stervik</p>
<p>Möjlighet till personlig utveckling, temperaturmätning Målvärde 2024 6,5</p>	<p>Beskrivning Indikatorn mäter i vilken utsträckning medarbetare upplever att arbetet erbjuder personlig utveckling och kompetensutveckling för att kunna utföra ett bra arbete samt möjligheten till att lära sig nya saker. Personlig utveckling ger stimulans och ökar känsla av hanterbarhet och begriplighet vilket är en del av KASAM. Det påverkar även stegen attrahera, utveckla och behålla i ARUBA. Temperaturen för personlig utveckling mäts genom Winningtemp som är en löpande attitydundersökning med frågor som ställs till alla medarbetare i kommunen. Indikatorn utgår från en sammanställning av ett antal frågor kopplat till personlig utveckling.</p> <p>Mätmetod och rutiner Indikatorn avser resultatet för hela tertialen. Siffror tas fram ur Winningtemp av personal på HR-enheten.</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Marie Stervik</p>
<p>Upplevelse av teamkänsla, temperaturmätning Målvärde 2024 7</p>	<p>Beskrivning Indikatorn mäter i vilken utsträckning medarbetare upplever teamkänsla. Teamkänsla syftar till samarbete och respekt kollegor emellan samt hur detta används för att utveckla idéer och arbetssätt tillsammans. Det påverkar hanterbarheten(KASAM) och stegen attrahera, utveckla och behålla i ARUBA. Temperaturen för teamkänsla mäts genom</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
	<p>Winningtemp som är en löpande attityundersökning med frågor som ställs till alla medarbetare i kommunen. Indikatorn utgår från en sammanställning av ett antal frågor kopplat till teamkänsla.</p> <p>Mätmetod och rutiner Indikatorn avser resultatet för hela tertialen. Siffror tas fram ur Winningtemp av personal på HR-enheten.</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Marie Stervik</p>

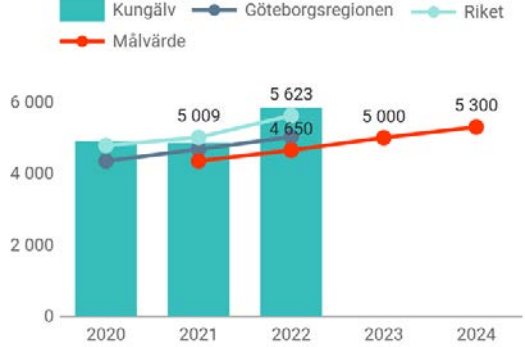
Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Tydliggöra arbetsbeskrivning utifrån grunduppdrag för chefer och medarbetare inom sektorn</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Tydliggör befattningsbeskrivningar, ansvar, tidshorisont och omfattning.</p> <p>Ansvarig Anders Holm</p>

4.12 Kommunens verksamheters kvalitet och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner

Förvaltningens tolkning

Förvaltningen har ett högt kvalitetsfokus och arbetar strukturerat med utveckling och ständiga förbättringar i våra verksamheter. Kungälv resultat ska vara bättre än genomsnittet av jämförbara kommuner när det gäller verksamhetens kvalitet och hushållning

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Kostnad för måltider i kommunal grundskola åk 1-9, kr/elev Målvärde 2024 6 400</p>	<p>Beskrivning Kostnad för måltider i grundskola skolkommun, tkr dividerat med antal elever i kommunens grundskola. Avser åk 1-9 motsvarande. Avser skolmåltidsverksamhet (inklusive personal, livsmedel, transporter och material), cafeteria, administrativa kostnader (t.ex. lönekostnader för skolmåltidskonsulent och kostkonsulent), köp av tillagning eller servering av en från kommunen fristående entreprenör. Även intäkter från leveranser av mat till annan verksamhet redovisas om kostnader för denna verksamhet ingår i skolmåltidskostnaderna. Lokalkostnader för skolmåltider redovisas inte här utan under lokaler. De skolor som köper sin sina skolmåltider från storkök och betalar ett portionspris ska exkludera kostnaden för lokaler om de ingår i portionspriset.</p> <p>Målvärde baseras på GR:s resultat tidigare år.</p> <p>Mätmetod och rutiner Resultat publiceras i Kolada vecka 35 för föregående år. Kostnad för måltider i kommunal grundskola åk 1-9, kr/elev Kostnad för måltider i grundskola skolkommun, tkr dividerat med antal elever i kommunens grundskola. Avser åk 1-9 motsvarande.</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																														
	<p>Avser skolmåltidsverksamhet (inklusive personal, livsmedel, transporter och material), cafeteria, administrativa kostnader (t.ex. lönekostnader för skolmåltidskonsulent och kostkonsulent), köp av tillagning eller servering av en från kommunen fristående entreprenör. Även intäkter från leveranser av mat till annan verksamhet redovisas om kostnader för denna verksamhet ingår i skolmåltidskostnaderna. Lokalkostnader för skolmåltider redovisas inte här utan under lokaler. De skolor som köper sin sina skolmåltider från storkök och betalar ett portionspris ska exkludera kostnaden för lokaler om de ingår i portionspriset. Uppgiften avser kalenderår, mätt 31 december. Avser egen regi. Källa: SCB. ID: N15013 Typ: Kommun Publiceringsvecka: v35 2023 Preliminära uppgifter publiceras: v14 2023 Avser år: 2022 Ansvarig Anneli Thronsen</p>																														
<p>Kostnad för måltider i kommunal gymnasieskola, kr/elev Målvärde 2024 5 300</p> <table border="1" data-bbox="236 981 762 1326"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Kungälv</th> <th>Göteborgsregionen</th> <th>Riket</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>~4,800</td> <td>~4,500</td> <td>~4,800</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>5 009</td> <td>~4,800</td> <td>~4,800</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>5 623</td> <td>~4,800</td> <td>~4,800</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>5 000</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>-</td> <td>5 300</td> </tr> </tbody> </table>	År	Kungälv	Göteborgsregionen	Riket	Målvärde	2020	~4,800	~4,500	~4,800	-	2021	5 009	~4,800	~4,800	-	2022	5 623	~4,800	~4,800	-	2023	-	-	-	5 000	2024	-	-	-	5 300	<p>Beskrivning Kostnad för måltider kommunal gymnasieskola, tkr dividerat med antal elever i kommunens gymnasieskola. Avser skolmåltidsverksamhet (inklusive personal, livsmedel, transporter och material), cafeteria, administrativa kostnader (t.ex. lönekostnader för skolmåltidskonsulent och kostkonsulent), köp av tillagning eller servering av en från kommunen fristående entreprenör. Även intäkter från leveranser av mat till annan verksamhet redovisas om kostnader för denna verksamhet ingår i skolmåltidskostnaderna. Lokalkostnader för skolmåltider redovisas inte här utan under lokaler. De skolor som köper sin sina skolmåltider från storkök och betalar ett portionspris ska exkludera kostnaden för lokaler om de ingår i portionspriset. Uppgiften avser kalenderår, mätt 31 december. Målvärde baseras på GR:s resultat tidigare år. Mätmetod och rutiner Resultat publiceras i Kolada vecka 35 för föregående år. Uppgiften avser kalenderår, mätt 31 december. Avser egen regi. Källa: SCB. Kolada ID: N17012 Ansvarig Anneli Thronsen</p>
År	Kungälv	Göteborgsregionen	Riket	Målvärde																											
2020	~4,800	~4,500	~4,800	-																											
2021	5 009	~4,800	~4,800	-																											
2022	5 623	~4,800	~4,800	-																											
2023	-	-	-	5 000																											
2024	-	-	-	5 300																											
<p>Kostnad per "sålda" måltider Inga tillgängliga data</p>	<p>Beskrivning mäta kostnadseffektivitet inom måltidsverksamheten. mäta kostnadseffektiv leverans. Möjliggöra att jämföra sig med privata verksamheter. Det gäller båda råvarornas kostnader per måltid och personalkostnaden per måltid. Ansvarig Anneli Thronsen</p>																														
<p>Kostnad per kvadratmeter städad yta Inga tillgängliga data</p>	<p>Beskrivning mäta t.ex. kostnad per kvadratmeter städad yta för jämförelse av extern och intern leverans. Mätmetod och rutiner Kommer Ansvarig Anneli Thronsen</p>																														

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Uppdatering och komplettering av underhållsplan för byggnader</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2023-12-31</p>	<p>Beskrivning Underhållsplanen beskriver fastigheternas underhållsbehov och utgör ett underlag för prioritering av åtgärder utifrån tilldelad budget. Underhållsbehovet uppdateras löpande. Underhållsåtgärder för kommande år fastställs i slutet av innevarande år.</p> <p>Ansvarig Susanne Claesson, Tomas Gustavsson</p>
<p>Översyn IT-system</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2023-12-31</p>	<p>Beskrivning Inom Sektor Samhälle och utveckling finns det drygt 60 IT-system. En genomlysning av dessa system önskas och syftena är att: - effektivisera förvaltningen av Sektorns IT-system och visa eventuella möjligheter att minska förvaltningskostnaden. - se över säkerheten i systemen - finns det system som kan avvecklas eller slås ihop</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Tomas Gustavsson</p>
<p>Öka omsättningen i lager och minska lagerhållning</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Måltidsverksamheten behöver utveckla ett systematiskt arbetssätt för att öka omsättningen i lager för att minska svinn. Digitalt lagerhanteringssystem är en möjlig lösning. Aktiviteten förlängs till och med 2024.</p> <p>Ansvarig Anneli Thronsen</p>
<p>Styrning, planering och uppföljning</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Prioritera och förbättra styrning mot grunduppdrag. Planera och följ upp arbetet kontinuerligt för att säkra kvalitet och hushållning med resurserna.</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Anneli Thronsen, Fredric Arpfjord, Marcus Spovell (borttagen), Tomas Gustavsson</p>

5 Politiska uppdrag

5.1 Uppdrag från kommunfullmäktige

5.1.1 KF uppdrag

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2023-2024 BSoF. Inkludering av barn från resurssvaga hem i föreningslivet	Förslag på åtgärder tas fram i dialog med beredningen och idrottsrådet Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt, Anders Holm, Dennis Reinhold	Beskrivning i samarbete med berörd beredning. En förutsättning kan vara aktiviteter med låga avgifter och gratis eller billig förtäring vid aktiviteter och utflykter.
Ny 2023-2024 BSF. Kollektivtrafik/Ta fram modell över ny ansvarsfördelning av kollektivtrafik	Förslag på modell tas fram i dialog med beredningen Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm	Förvaltningen bistår beredningen med att utarbeta förslag på modell.

5.2 Uppdrag från kommunstyrelsen

5.2.1 KS uppdrag

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2023-2024 Utveckla Oasen och gamla stadskärnan utifrån tydliga krav på arkitektur och utformning när ny bebyggelse möter den gamla.	Styrning av arkitektur och utformning av bebyggelse genom Struktur- och färdplan, Arkitekturpolicy samt Gestaltningssystem i detaljplaneprocesserna. Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2026-12-31 Ansvarig Anders Holm, Åsa Berglie	Arkitektur och utformning av bebyggelse styrs genom processen i olika dokument, beroende detaljeringsnivå. Genom Struktur- och färdplan Kungälv, Arkitekturpolicy och gestaltningssystem i detaljplaneprocessen finns förutsättningar att styra arkitektur och utformning av bebyggelse.
Ny 2023-2024 Främja arbetet med att rusta upp och sköta vandringsleder i hela kommunen	Strategiskt samarbete med lokala aktörer och Västkoststiftelsen för upprustning av vandringsleder Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm	Kungälv har ett flertal vandringsleder som förvaltas av olika aktörer. Förvaltningen ser över ansvarsfördelning inom förvaltningen och i samarbetet med andra aktörer, såsom Västkoststiftelsen. Förutom skötsel kommer förvaltningen att se över behovet av utrustning och upprustning.

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2023-2024 Bidra till att Marstrand stärks som året-runt-samhälle	<p>Utveckling av offentlig service och infrastruktur</p> <p> Pågående med avvikelse</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm</p>	<p>Planera för mer verksamheter i området kring Marstrand med detaljplan. Säkerställ uteserveringar i detaljplan.</p> <p>Utveckling av offentlig service som exempelvis skola, arbete med detaljplaner, upprustning av kajer, kundcenter och utveckling av marstrandsfärjan.</p>
Ny 2023-2024 Arbeta fram förslag på stadsplan där kulturen ingår i konceptet	<p>Utredning nytt stadsbibliotek i Kungälv's tätort.</p> <p> Ej påbörjad</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm, Dennis Reinhold</p>	<p>Utred möjligheter, utmaningar och kostnader för byggnation i egen regi eller annans regi. I samarbete med Sektor Bildning och Lärande utreda konsekvenser för kulturverksamheten och Mimers hus gymnasium.</p> <p>Genomförandets slutdatum förlängs till 2024-12-31.</p>
	<p>Utredning etablering av stadsmuseum i Kungälv's gamla stadskärna.</p> <p> Ej påbörjad</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm, Dennis Reinhold</p>	<p>Utred möjligheter att inhysa stadsmuseum i befintlig bebyggelse. Exempelvis Rådhuset eller Sigillet. Utredningen görs i samarbete med Sektor Bildning och Lärande. Undersök även möjligheten att skapa ett digitalt stadsmuseum.</p> <p>Genomförandets slutdatum förlängs till 2024-12-31.</p>
Ny 2023 Ökad kollektiv jobbpendling	<p>Regelbunden dialog med Västtrafik och Trafikverket</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm</p>	<p>Kollektivtrafikfrågan är en viktig del i samhällsplaneringen. En utgångspunkt i översiktsplanarbetet är GR:s strukturbild. Detaljplaner med möjlighet till god kollektivtrafik prioriteras framför andra. Regelbunden dialog hålls med Västtrafik gällande linjer och turtäthet. Dialog hålls med Trafikverket om behov av robusta älvförbindelser samt medfinansiering av väglänken Kareby-Ekelöf (väg 168-E6).</p>
Ny 2023-2024 Identifiera, organisera och leda lokalt/regionalt samarbete för ett friskt och levande hav. Uppdraget omfattar att föreslå tidplan för åtgärder, uppföljning och åtgärder på plats senast 2025	<p>Samarbete med 8+fjordar</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm</p>	<p>I samarbete med 8 Fjordar, övriga medlemskommuner, och andra organisationer tas förslag på åtgärder fram. 8 Fjordars arbetssätt ska vara grunden till det. Förvaltningen arbetar med Åtgärdsprogram för västerhavets vattendistrikt 2021-2027, som Havs och vattenmyndigheten tagit fram.</p>
Ny 2023-2024 Öka parkernas attraktivitet med planteringar och aktivitetsytor, Offentlig utsmyckning - avsätt resurser för att göra kommundelarnas centra trevligare, Blomsterstaden	<p>Använd ekosystemtjänster för att öka stadens attraktivitet och robusthet.</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm</p>	<p>I arbetet med en färdplan för Kungälv's stadskärna kommer det tas ett helhetsgrepp gällande grönstrukturen, stråken, mötesplatserna m.m. som skapar en attraktiv stad. I exploateringsprojekten utreds moderna lösningar där det är möjligt att kombinera planteringar med dagvattenlösningar och ekosystemtjänster. Kongahällaområdet kommer att kompletteras med en park.</p>

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2023-2024 Underlätta för de invånare, föreningar och företag i Kungälv som vill reducera klimatutsläppen, Omställningsrådgivning till medborgare	Synliggöra kommunens erbjudande om rådgivning Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm	Frågorna ska hanteras via kundcenter. Genom operativ samverkan inom förvaltningen och uppgiftsväxling inom förvaltningen tillgodoses uppgiften inom kundcenters uppdragsområde. Samarbete ska ske med energirådgivningen och Kungälv Energi.
Ny 2023-2024 Trångboddhet, Sociala kontrakt, Socialtjänstens behov av bostäder	Bostadsplanering Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Anders Holm	En modell tas fram för att matcha behov och utbud i tätt samarbete mellan ToS och SoU. Resultatet av behovsanalysen ska införlivas i bostadsförsörjningsprogrammet. Våra behov läggs med i framtida markanvisningar. Utredning och förslag presenteras
Ny 2023-2024 Satsning på friluftsliv och förebyggande hälsa	Uppmuntra till och engagera medborgarna i förenings, fritids, och friluftaktiviteter. Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm	Kungälv har ett rikt idrotts- och kulturliv med många aktiva personer. Förvaltningen behöver nå ut till och engagera personer som riskerar stillasittande, ensamhet och osunda livsvanor som ger en sämre hälsa. Workshop om inkludering av unga i meningsfulla fritidsaktiviteter har genomförts med representanter från bland annat förvaltningen, idrottsrådet, funktionspolitiska rådet. Liknande workshop har även gjorts i ungdomsrådet. Resultatet av detta och kommande möten kommer utgöra underlag till en kommande plan för inkludering i meningsfulla fritidsaktiviteter.
	Ny 2024 Satsning på friluftsliv och förebyggande hälsa i Fontinområdet och övriga rekreationsområden i kommunen Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Anders Holm	Vi vill utveckla våra leder med enklare träningsredskap, skyltning, stigar, parkering, badplatser, ställplatser för husbilar som behöver en långsiktig plan för skötsel.
Ny 2024 Bistå fastighetsägarna att forma verksamhetsutbudet i gamla Kungälv.	Upprätta forum för dialog och analys med förvaltningen, KMN och fastighetsägarna om att stärka utbudet i gamla Kungälv. Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2026-12-31 Ansvarig Anders Holm	Ett forum för dialog med alla parter för att hjälpa varandra och skapa synergieffekter. Kommunen bistår genom att förtäta bostadsbeståndet i gamla Kungälv vilket kommer att stärka köpkraften i området. Med struktur- och färdplanen skapar vi förutsättningar i området.

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2024 Analysera behovet av framtida klimatanpassningar i översiktsplanen.	Genomföra klimatanpassningsanalyser i översiktsplanen. — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2026-12-31 Ansvarig Anders Holm	I en översiktsplan ska kommunens mark- och vattenanvändning avvägas. I gränszonen mellan mark och vatten uppstår klimatanpassningsåtgärder. I detaljplan beskrivs hur klimatanpassningsåtgärder ska utföras.
Ny 2024 De strategiska och långsiktiga inköpen av kommunal mark ska öka.	Utveckla arbetssätt för markförvärv i tidiga skeden i enlighet med exploateringsområden i översiktsplanen. — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Anders Holm	Förvaltningen behöver se över arbetssätt för markförvärv i tidiga skeden. Vi har idag en avsatt budget som kan utnyttjas bättre. Inköp av mark behöver balanseras mot försäljning av mark.
Ny 2024 Kommunen ansluter sig till Klimatkommunerna	Förbereda och lämna ansökan om medlemskap i klimatkommunerna samt bereda politiskt beslut — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Anders Holm	Kraven för medlemskap i Klimatkommunerna är att kommunen politiskt beslutar eller har beslutat om att arbeta för att: -kontinuerligt inventera utsläpp av växthusgaser -sätta upp mål för att minska utsläppen -ha en handlingsplan och genomföra åtgärder för att minska utsläppen -kontinuerligt informera om arbetet till nätverket. Därefter görs ett utvärderingstest där man tittar på det totala klimatarbetet i organisationen. Detta ligger till grund för ett eventuellt erbjudande om medlemskap, i vilket fall kommunen kan ta ett politiskt beslut om att gå med i Klimatkommunerna. Föreningen finansieras huvudsakligen av medlemsavgifter som fastställs av årsmötet. 2022 är medlemsavgiften 4000 kr + 0,3 kr/invånare. https://klimatkommunerna.se/om-oss/blimedlem/
Ny 2024 Bostäder med olika upplåtelseformer	Sträva efter blandning av upplåtelseformer i samhällsplaneringen — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Anders Holm	Möjlighet att styra upplåtelseformer i detaljplan är begränsat enligt lagstiftning. Frivilliga överenskommelser kan tecknas med exploatörer.
Ny 2024 Hållbar bostadspolitik i hela kommunen	Beakta miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet i bostadsplaneringen — Ej påbörjad	En hållbar bostadspolitik kan omfatta följande principer och åtgärder: Social rättvisa och inkludering: Att se till att alla har tillgång till bostäder av god kvalitet till rimliga kostnader. Det kan inkludera åtgärder för att bekämpa hemlöshet, främja allmännyttiga bostäder och stödja sårbara grupper på

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
	<p>Startdatum 2024-01-01</p> <p>Slutdatum 2025-12-31</p> <p>Ansvarig Anders Holm</p>	<p>bostadsmarknaden.</p> <p>Energisnålhet och resurseffektivitet: Att främja energieffektiva byggnader och användning av förnybar energi för att minska bostadssektorns klimatpåverkan. Det kan innebära att införa byggnadsregler och incitament för energieffektiv renovering samt främja användningen av gröna teknologier och innovationer.</p> <p>Hållbar stadsplanering: Att främja blandade bostadsområden med närhet till arbetsplatser, service och kollektivtrafik. Det kan innebära att främja kompakt stadsplanering, skapa grönområden och främja hållbara transportsystem för att minska beroendet av privatbilism.</p> <p>Återbruk och cirkulär ekonomi: Att främja återbruk och återvinning av byggnadsmaterial för att minska avfall och resursförbrukning.</p>

6 Sektorövergripande processer

6.1 Agenda 2030

2015 antog FN:s generalförsamling resolutionen Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling. Den består av 17 globala mål och 169 tillhörande delmål som syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. målen är globala men mycket av arbetet måste ske på lokal nivå. Kungälv's kommun har ett ansvar för utvecklingen på lokal nivå för att skapa en god livsmiljö för nuvarande och framtida invånare och samtidigt bidra till det gemensamma arbetet för att nå målen på regional, nationell och global nivå. Flera av kommunens grunduppdrag, exempelvis vård, skola, omsorg och samhällsplanering, är direkt eller indirekt kopplade till delmål i agenda 2030.

I sektor Samhälle och utveckling planerar, bygger och underhåller vi det framtida Kungälv. Målen i Agenda 2030 hjälper oss att planera ett samhälle som ger en god livsmiljö även i framtiden. Agenda 2030 används som ett analysverktyg och en modell för hur vi ska utveckla samhället ur såväl ekonomisk som social och miljömässig hållbarhet.

Under 2024 ligger fokus på fortsatt utbildning och uppföljning av genomförda insatser som bidrar till målen. Sektorn arbetar tillsammans med övriga sektorer, föreningar och näringsliv för att skapa bästa möjliga förutsättningar för social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

6.2 Intern kontroll

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna, med medborgarens bästa för ögonen, bedrivs effektivt och säkert. En intern kontrollplan upprättas för varje år där sektorledningen genom en riskanalys har identifierat de största riskerna för att våra rutiner inte följs. Granskning genomförs under året och följs upp i en rapport i slutet av året.

Inför 2024 har sektorn i riskanalysen identifierat risker inom tidsredovisning av projekt, nyckelhantering, livsmedelshandling och tecknande av avtal i projekt. Risker definieras utifrån sannolikhet och allvarlighetsgrad. Några granskningarna som gjorts under 2023 visar på avvikelser och kommer därmed även att göras 2024 efter vidtagna förbättringsåtgärder.

6.3 Säkerhet och trygghet

I oktober 2023 fastställde Kommunstyrelsen en ny Risk och Sårbarhetsanalys för Kungälv's kommun. I arbetet med framtagande av den nya analysen så har alla sektorer genomlyst sina verksamheter och identifierat samhällsviktiga verksamheter, åtaganden och beroenden. Man har också i det arbetet testat sårbarheten hos varje sektor genom olika riskscenarier och därigenom fått fram eventuella sårbarheter.

Under 2024 kommer sektorn ha huvudfokus på kontinuitetsplanering utifrån resultatet i Risk

och Sårbarhetsanalysen. Varje sektor skall jobba utifrån den handlingsplan som tagits fram genom analysen och uppföljning skall ske i Stratsys modul för RSA.

Ny oljeskyddsplan kommer att tas fram under 2024 och Samhälle och Utveckling kommer att jobba med och implementera delen för oljeskyddssanering.

Vidare kommer planering för livsmedels- och bränsleförsörjning prioriteras.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sektorplan 2024

Trygghet och stöd

2023-12-06

Innehållsförteckning

1	Sektorns verksamhet	4
1.1	Verksamhetsidé	4
1.2	Styrande dokument av särskild betydelse.....	4
1.3	Politisk vision, värderingar, mål och uppdrag som direkt påverkar verksamheten.....	5
1.4	Målgrupper	6
2	Sektorns verksamhetsområden	7
2.1	Individ och familjeomsorg	7
2.1.1	Verksamhetsidé.....	7
2.2	Äldreomsorg.....	7
2.2.1	Verksamhetsidé.....	7
2.3	Funktionsstöd	8
2.3.1	Verksamhetsidé.....	8
2.4	Hälso- och sjukvård.....	8
2.4.1	Verksamhetsidé.....	8
3	Sektorns förutsättningar	9
3.1	Ekonomi	9
3.1.1	Nettokostnad per verksamhet (Tkr).....	9
3.2	Kommentar till budget och ekonomi.....	9
3.3	GAP-analys.....	9
3.4	Personal	9
3.4.1	Anställda.....	9
3.4.2	Arbetade timmar.....	9
3.4.3	Sjukfrånvaro	10
3.4.4	Sjuklönekostnad (Tkr).....	10
3.5	Volymer.....	10
3.5.1	Barn och unga	10
3.5.2	Utförarenheten + Barn och ungdomsenheten	11
3.5.3	Vuxenenhet	11
3.5.4	Myndighetsbeslut äldre	11
3.5.5	Trygga ungdomsmiljöer.....	11
3.5.6	Funktionshinder myndighet.....	11
3.5.7	Bostad med särskild service enligt LSS och SoL, antal brukare	11
3.5.8	Personlig assistans	12

3.5.9	Daglig verksamhet.....	12
3.5.10	Lägenheter och platser VoÄ.....	12
3.5.11	Köpta platser hospice och sjukhus.....	12
3.5.12	Brukare i hemtjänsten.....	12
3.5.13	Ersatta timmar i hemtjänsten.....	13
3.5.14	Registrerade patienter HSV.....	13
4	Kommunstyrelsens resultatmål som sektorn planerar att arbeta med samt aktiviteter och indikatorer	14
4.1	5. Ökad behovstäckning inom äldreomsorgen och LSS inom lagstadgad tid	14
4.2	6. Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv.....	15
4.3	8. Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet.....	16
4.4	10. Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck.....	17
4.5	12. Minskat utanförskap och bidragsberoende.....	17
4.6	14. Utanförskapet minskar genom att försörjningsstödet villkoras mot individuella kontrakt med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser.....	19
4.7	15. Robusta kommunala funktioner	19
4.8	16. Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun.....	19
4.9	17. Kommunens verksamheters kvalité och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner	21
5	Politiska uppdrag.....	24
5.1	Uppdrag från kommunfullmäktige	24
5.2	Uppdrag från kommunstyrelsen	24
5.2.1	KS uppdrag.....	24
6	Sektorövergripande processer	28
6.1	Agenda 2030.....	28
6.2	Intern kontroll.....	28
6.3	Säkerhet och trygghet.....	28

1 Sektorernas verksamhet

1.1 Verksamhetsidé

Trygghet och stöd

Sektor Trygghet och stöds verksamhetsidé utgår från socialtjänstlagens portalparagraf samt hälso- och sjukvårdslagen:

Sektor Trygghet och Stöd ska på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Sektor Trygghet och stöd innefattar Individ och Familjeomsorg, Stöd inom Funktionshinderområdet, Äldreomsorg samt hälso- och sjukvård.

1.2 Styrande dokument av särskild betydelse

Styrdokument	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt?
Lagar	Socialtjänstlagen, Hälso- och sjukvårdslagen, Förvaltningslagen, Kommunallagen, Lagen om stöd för funktionshindrade, Bosättningslagstiftningen, LOV Lagen om valfrihet, Offentlighets och Sekretesslagen, Arbetsmiljölagen, Yttrandefrihetsgrundlagen, GDPR	Trygghet och stöds verksamheter styrs utifrån lagkrav. Verksamheterna ska ha hög följsamhet till aktuell lagstiftning.
Föreskrift	SOSFS 2014:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamheter som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.	Sektorernas verksamheter ska säkerställa att dokumentation sker i enlighet med föreskrifter och allmänna råd.
Föreskrift	SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrift och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.	Säkerställer att de som bedriver verksamhet ska ansvara för att det ledningssystem som ska finnas innehåller de processer och rutiner som behövs för att säkerställa att verksamheten uppfyller ställda krav i Socialstyrelsens föreskrifter. Sektorn ska arbeta kontinuerligt enligt beslutat årshjul med systematiskt kvalitetsarbete.
Program	Program för social hållbarhet	Programmet för social hållbarhet finns nedbruten i fyra planer. Arbetet med social hållbarhet är nära kopplat till sektorernas kärnverksamhet och befintliga uppdrag. Målet är öka innanförskapet för medborgare i Kungälv kommun.
Planer	Social översiktsplan, Funktionshindersplan, Trygg i plan	Planerna är underliggande dokument till programmet social hållbarhet och innehåller aktiviteter som verksamheterna ska arbeta med för att nå målet med ökat innanförskap.
Planer	Äldreplan	Planen är ett underliggande dokument till programmet social hållbarhet och innehåller aktiviteter som

Styrdokument	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt?
		verksamheterna ska arbeta med för att nå målet med ökat innanförskap för målgruppen äldre.
Handlingsplan	Folkhälsa	Handlingsplanen är framtagen i samråd med Västra Götalandsregionen. Kommunen och regionen har ett gemensamt åtagande att alla elever ska lämna skolan med fullföljda studier. Folkhälsoplanen är en del av social översiktsplan och har en nära koppling till befintliga mål och uppdrag. Aktiviteter som verksamheterna ska genomföra finns beskrivna i planen.
Handlingsplan	SIMBA	Planen är godkänd av den politiska samrådsgruppen inom SIMBA och innehåller flera aktiviteter som ska genomföras i verksamheterna i samverkan med regionen. Psykisk ohälsa och Nära vård är två områden som har stort fokus inom delregional samverkan i SIMBA.
Färdplan	God och nära vård	Förberedelse pågår inom ramen för God och nära vård genom kompetenshöjande insatser för medarbetare. Mer vård kommer utföras i hemmet istället för på sjukhus, något som ställer krav på att medarbetare inom kommunen har kompetens och därmed känner sig trygga med att utföra mer avancerade arbetsuppgifter.
Avtal	Heltidsresan	Arbete pågår med att erbjuda alla anställda en heltidsanställning. Det innebär att verksamheterna behöver utveckla nya arbetsätt för att möjliggöra heltidsanställningar. Arbetet sker i nära samarbete med fackförbundet Kommunal.
	Digitaliseringsplan	
	Kompetensförsörjningsplan	

1.3 Politisk vision, värderingar, mål och uppdrag som direkt påverkar verksamheten

Politisk värdegrund och förhållningssätt

Tillsammans ska vi säkra välfärden och välfärdens medarbetare i skolan och omsorgerna. Kungälv ska ha en välfungerande vård, skola och omsorg. Säkerställandet av den generella välfärden är högsta prioritet samtidigt är vi garanterade för att varje reform som genomförs ska vara fullt ut finansierad. Vi ska jämföra oss med de bästa kommunerna i landet. All uppföljning och utvärdering av våra verksamheter skall göras i förhållande till de bästa kommunerna i landet inom respektive verksamhetsområde. Det går att effektivisera kommunen och jobba smartare än idag. Det kommer ställa höga krav på kommunens ekonomi och resultatuppföljning – som vi vill utveckla (Programförklaring 2030)

I Kungälv har alla människor lika värde och vår gemenskaps kännetecknas av ömsesidig respekt. Alla som möter kommunens verksamhet ska känna att de har samma rättigheter och möjligheter men även skyldigheter. Alla medborgare i Kungälv ska ha möjligheten till delaktighet och inflytande i de demokratiska processerna. (Utdrag ur Policydokument Värderingar i Kungälvs kommun)

Politiskt beslutad vision 2040

Välfärden syftar till att ge den enskilde individen en god livskvalitet. Det innebär rätt till arbete och utbildning i livets alla skeden. Utvecklingen inom välfärdstjänsterna ska i högre grad utgå från individens behov och villkor. Välfärd är hälsa, ett bra boende, ett fungerande livspussel med bra barnomsorg, socialtjänst, sjukvård samt omsorg och trygghet för äldre och personer med funktionsnedsättning. Kommunen erbjuder vård och omsorg med möjlighet till en aktiv och stimulerande vardag. Alla medborgare har en kompetens som möter den efterfrågan som finns på arbetsmarknaden. Medborgare med olika etnisk bakgrund, kön, ålder, funktionsnedsättning och sexuell läggning är en styrka som bidrar till kommunens utveckling. Skillnader i sysselsättningsgrad mellan invånare med svensk respektive utländsk bakgrund har jämnats ut. Kommunen arbetar för att nå en väl fungerande och hållbar arbetsmarknad med hög sysselsättning som bidrar till en hållbar tillväxt och välfärd.

1.4 Målgrupper

Målgrupp	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Till de i lagen definierade målgrupperna för sektorns ansvar hör barn och unga, människor med funktionsvariationer, människor med missbruksproblem, äldre med behov av äldreomsorg, människor med behov av hemsjukvård, samt brottsoffer där särskilt kvinnor och barn som utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående har lyfts fram. Anhörigvårdare som vårdar anhöriga i hemmet och är i behov av anhörigstöd. Sektorn arbetar även med målgruppen nyanlända som anvisats till Kungälv kommun.	Sektor Trygghet och stöds verksamheter finns till för människor i alla åldrar som behöver stöd från socialtjänsten, den kommunala hemsjukvården eller har behov av stöd i integrationsprocessen.	Att ge insatser utifrån laglig grund. Att utföra hälso- och sjukvårdande insatser i hemmet på ett tryggt och säkert sätt. Att medborgares upplevelse av utförda insatser är god. Att medborgare känner förtroende för verksamheten. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Behov	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Rekryteringsbehov	Rekryteringsbehovet är stort inom omsorgsyren	Ha en långsiktig planering för hur behovet ska omhändertas
Kompetensutveckling	Sektorn har behov av att kompetensutveckla för att kunna möta kvalitetskrav och framtida utveckling med God och nära vård.	Genomföra en kompetenskartläggning och sedan ta fram men kompetensutvecklingsplan

2 Sektorns verksamhetsområden

2.1 Individ och familjeomsorg

2.1.1 Verksamhetsidé

Verksamhetsområdet ansvarar för och utför kommunens myndighetsutövande socialtjänst. Detta innebär att vi är den del av socialtjänsten som tar emot, utreder ansökningar eller anmälningar tillsammans med brukare/n, föreslår och beslutar om insatser samt följer upp dessa med brukare/n med stöd av Socialtjänstlagen som är socialtjänstens grundläggande lagstiftning och utgår från att aktiviteterna sker med brukaren under frivillighet, delaktighet. Verksamheten har även ett liknande ansvar för socialtjänstens mer ingripande myndighetsutövandet – då med stöd av tvångslagstiftning enligt LVU och LVM för att säkerställa att barn, ungdomar, unga vuxna och vuxna med tungt missbruk/beroende får skydd och stöd för att inte allvarligt riskera sin hälsa och sitt liv på grund av livssituationen

Inom verksamhetsområdet finns utförarverksamhet och förebyggande verksamhet inom fritid, individ och familj. Verksamheten möter personer i alla åldrar och erbjuder en aktiv fritid, serviceinsatser och biståndsbedömda insatser enligt SoL. Verksamheten arbetar med att stödja personer till boende och med behandling till personer med missbruksproblematik samt stöd och behandling till barn, ungdomar och familjer. Arbetet sker uppsökande med fältverksamhet. Inom fritid finns även fritidsgårdsverksamhet.

Verksamheten arbetar enligt kunskapsbaserade metoder för att stärka skyddsfaktorer, minska sårbarhetsfaktorer, motverka utanförskap och möjliggöra ett så självständigt liv som möjligt.

2.2 Äldreomsorg

2.2.1 Verksamhetsidé

Verksamheten ansvarar för hjälp i hemmet samt vård och omsorgsboende.

Verksamheten arbetar med insatser, service, omsorg och vård för att möjliggöra ett så självständigt liv som möjligt för den enskilde i ordinarie boende samt särskilt boende för äldre.

Insatserna är behovsbedömda av myndighet enligt SoL och LSS och utförs enligt ett behovsriktat och systematiskt arbetssätt med individens behov i centrum för att öka den enskildes delaktighet. För att ge ökad trygghet för brukare och närstående erbjuds trygghetsskapande välfärdsteknik där verksamheten sköter service och support.

Verksamheten utgör ett stöd för att den enskilde ska kunna leva ett meningsfullt liv präglat av oberoende och trygghet med respekt för självbestämmande och integritet i sitt ordinarie boende.

Verksamheten grundar sig på den nationella värdegrunden med personcentrerad vård och omsorg som förhållningssätt och arbetssätt, vilket innebär att vård och omsorg sker i överenskommelse mellan personen och utföraren och utgår från personens förmågor, behov och förutsättningar.

Verksamheten ska skapa förutsättningar för att hyresgäster på vård och omsorgsboende ska ges möjlighet att leva ett så självständigt och meningsfullt liv som möjligt, utifrån individens behov genom självbestämmande och delaktighet. Hyresgäster som bor på vård och omsorgsboende skall känna trygghet, värdighet och tillit livet ut, där boendemiljön erbjuder

gemenskap och samvaro.

2.3 Funktionsstöd

2.3.1 Verksamhetsidé

Verksamheten ansvarar för att barn och vuxna ska få det stöd och den hjälp de behöver, enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Verksamheten erbjuder insatser inom socialpsykiatri för vuxna med psykiska funktionsnedsättningar och sjukdomar.

Inom verksamhetsområdet funktionsstöd ingår daglig verksamhet, korttidsverksamhet, bostad med särskild service, boendestöd, aktivitetshus och personligt ombud.

2.4 Hälso- och sjukvård

2.4.1 Verksamhetsidé

Inom verksamhetsområde hälso- och sjukvård samt hälsofrämjande ingår kommunal hälso- och sjukvård, korttidsverksamhet, anhörigstöd och förebyggande verksamhet.

Genom hälso-och sjukvårdsinsatser, rehabiliteringsinsatser arbetar verksamheten med att stödja patient/medborgare utifrån behov samt möjliggör att insatserna ges på ett tryggt och säkert sätt där patient/medborgare behandlas med respekt och görs delaktig.

Hälsofrämjande förebyggande enheten arbetar för att möta medborgarnas behov utifrån anhörigstöd, folkbildning och hälsofrämjande förebyggande aktiviteter.

3 Sektorns förutsättningar

3.1 Ekonomi

3.1.1 Nettokostnad per verksamhet (Tkr)

	Budget 2024	Budget 2023	Utfall 2022
Nettokostnad	-1 280 334	-1 278 965	-1 169 264

3.2 Kommentar till budget och ekonomi

I rambudgeten 2024 finns resurser avsatta för lönekostnadsökningar, volymökningar (fler platser, äldre, barn, elever mm) samt driftkostnadsökningar till följd av investeringar. Dessa kostnadsökningar budgeteras centralt i förvaltningen och budget kommer att fördelas ut till sektorerna under året efter faktiskt utfall.

Sektor Trygghet och Stöd har från och med 2024 en förändrad organisation. Från och med budget 2024 ingår enheten stöd och försörjning i sektor Bildning och lärande med 34,1 Mkr.

3.3 GAP-analys

Vi jobbar med omvärldsbevakning i syfte att inspireras och lära oss mer av andra goda exempel både inom och utanför kommunen. Vi fortsätter jämföra enheter för att öka likvärdigheten samt jämföra oss och våra förutsättningar med andra liknande kommuner och riket.

3.4 Personal

3.4.1 Anställda

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Antal anställda	1 576	1 553
- Antal anställda, kvinnor	1 334	1 320
- Antal anställda, män	242	233
Antal årsarbetare	1 511	1 475
- Antal årsarbetare, kvinnor	1 273	1 247
- Antal årsarbetare, män	238	228

3.4.2 Arbetade timmar

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Månadsavlönade (antal timmar)	1 333 031	1 962 766
- Månadsavlönade, kvinnor (antal timmar)	1 105 491	1 630 630
- Månadsavlönade, män (antal timmar)	227 540	332 136
Mer/övertid (antal timmar)	27 979	56 793
Timavlönade (antal timmar)	207 180	292 511

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
- Timavlönade, kvinnor (antal timmar)	152 512	207 590
- Timavlönade, män (antal timmar)	54 668	84 920
Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar (%)	13,2%	12,7%
- Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar, kvinnor (%)	11,9%	11%
- Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar, män (%)	18,9%	19,7%

3.4.3 Sjukfrånvaro

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Sjukfrånvaro (%) av ordinarie arbetstid	12,2	12,6
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) - Kvinnor	13,7	13,5
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) - Män	7,5	7,7
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder <= 29 år	9	8,8
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder 30-49 år	11	11,9
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder >= 50 år	15,2	15,2
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), mindre än 15 dagar	5	5,5
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), 15 dagar eller mer	7,2	7,1
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), 15-90 dagar	2	2,2
Andel av sjukfrånvaro som överstiger 60 dagar (%)	46,9	42,9

3.4.4 Sjuklönekostnad (Tkr)

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Sjuklönekostnad (Tkr, Inkl personalomkostnader (PO))	17 662	26 818
- Sjuklönekostnad, kvinnor (Tkr, inkl PO)	15 117	23 353
- Sjuklönekostnader, män (Tkr, inkl PO)	2 545	3 465

3.5 Volymer

Individ och Familjeomsorgen (IFO)

3.5.1 Barn och unga

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal vård dagar SIS, HVB och stödboende 0-20 år	6 000	4 700	6 000	6 850
Antal vård dagar familjehem 0-20 år	25 900	14 800	16 900	16 259
Antal mottagna ensamkommande barn	4	5	5	7

3.5.2 Utförarenheten + Barn och ungdomsenheten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Intern öppenvård, biståndsbedömda insatser Utförarenheten-Barn och Ungdom	230	230	230	239

3.5.3 Vuxenenhet

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal vård dagar SIS och HVB, 21- år	2 300	1 400	3 000	4 661
Antal vård dagar externt boende med stöd 21- år	12 500	8 200	15 000	14 355

3.5.4 Myndighetsbeslut äldre

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal beslut om särskilt boende	215	215	215	195

3.5.5 Trygga ungdomsmiljöer

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Totalt antal deltagartillfällen i den främjande verksamheten	10 000	10 000	10 000	10 675
Antal verksamhetstimmar, främjande verksamhet	3 500	2 050	2 050	3 337
Antal timmar förebyggande verksamhet på fältet	3 000	3 200	3 200	3 418

Funktionshinder (FH)

3.5.6 Funktionshinder myndighet

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal ärenden LSS och SFB, SoL	750	750	750	743

3.5.7 Bostad med särskild service enligt LSS och SoL, antal brukare

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Egen bostad med särskild service (BmSS), vuxna inkl. psykiatri	145	145	145	145
Köp av bostad med särskild service (BmSS) vuxna	17	9	14	15
Köp av bostad med särskild service (BmSS) barn och unga	5	2	5	3

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Köp av skolplatser	2	4	2	2

3.5.8 Personlig assistans

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
SFB (tidigare LASS), kommunen anordnare, antal timmar	50 000	50 000	21 000	34 700
LSS-assistans, kommunen anordnare, antal timmar	1 500	1 500	2 500	1 638
LSS-assistans, annan anordnare, antal timmar	18 000	18 000	15 000	15 043

3.5.9 Daglig verksamhet

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal brukare daglig verksamhet	235	235	235	218
-Varav Köp av daglig verksamhet, deltagare	18	18	18	18

Äldreomsorg (ÄO)

3.5.10 Lägenheter och platser VoÄ

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Totalt antal lägenheter i särskilt boende	443	438	435	416
Varav i egen regi	352	353	335	331
Varav i extern regi	58	56	58	55
Varav korttidsplatser egna	33	19	24	19
Varav korttidsplatser köpta	0	10	15	11

3.5.11 Köpta platser hospice och sjukhus

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Köpta dygnsplatser Hälso- och sjukvård (Hospice)	55	55	180	118
Vårddygn på sjukhus, med betalningsansvar för kommunen	75	75	130	80

3.5.12 Brukare i hemtjänsten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Brukare med hemtjänst	1 250	1 250	1 200	1 275

3.5.13 Ersatta timmar i hemtjänsten

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Ersatta timmar i hemtjänsten	445 000	445 000	436 500	438 848
varav i egen regi	385 000	385 000	376 500	380 120
varav i extern regi	60 000	60 000	60 000	58 728

3.5.14 Registrerade patienter HSV

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Totalt antal patienter i hemsjukvården	1 400	1 400	1 400	1 347
Därav antal patienter under 65 år	250	250	250	229

4 Kommunstyrelsens resultatmål som sektorn planerar att arbeta med samt aktiviteter och indikatorer

4.1 5. Ökad behovstäckning inom äldreomsorgen och LSS inom lagstadgad tid

Förvaltningens tolkning

Skapa förutsättningar för kostnadseffektiva former av boenden och utveckla den långsiktiga planeringen så att efterfrågan och behov matchas i enlighet med lagen.

Handlingsplan

Samarbete med sektor Samhälle och utveckling i lokalförsörjningsfrågor

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																								
<p>Antal egna boendeplatser enligt LSS och SoL Målvärde 2024 151</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>103</td> <td>103</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>117</td> <td>117</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>117</td> <td>117</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>145</td> <td>145</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>151</td> <td>151</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	103	103	2021	117	117	2022	117	117	2023	145	145	2024	151	151	<p>Beskrivning Från och med 2023 följs egna boendeplatser enligt LSS och SoL. Tidigare visade indikatorn antalet befintliga LSS lägenheter i Kommunen, som består av LSS gruppboende, LSS serviceboende</p> <p>Mätmetod och rutiner Siffrorna hämtas från lokalförsörjningsplan och verksamhetsprognoser. Målvärdet bygger planerad byggnation/inhyrning. Ansvarig Carina Winkler-keithsdotter, Peter Almgren</p>						
År	Utfall	Målvärde																							
2020	103	103																							
2021	117	117																							
2022	117	117																							
2023	145	145																							
2024	151	151																							
<p>Väntetid i antal dagar från ansökningsdatum till första erbjudet inflyttningsdatum till särskilt boende, medelvärde Målvärde 2024 60</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2018</td> <td>48</td> <td>48</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>75</td> <td>75</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>83</td> <td>83</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>50</td> <td>50</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>65</td> <td>65</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>60</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>60</td> <td>60</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2018	48	48	2019	75	75	2020	83	83	2021	50	50	2022	65	65	2023	60	60	2024	60	60	<p>Beskrivning Medelvärde, antal dagar från ansökningsdatum till första erbjudet inflyttningsdatum avseende särskilt boende inom äldreomsorg. Med ansökningsdatum avses det datum då ansökan om plats på särskilt boende kommer in till kommunen, oavsett om ansökan görs skriftligt eller muntligt. Avser ansökningar som bifallits. Med erbjudet inflyttningsdatum avses det datum då den enskilde enligt kommunens erbjudande har möjlighet att flytta in på ett särskilt boende, oavsett om den enskilde sedan väljer att flytta in eller inte. Avser samtliga utredningar avseende plats på särskilt boende som avslutades i kommunen under första halvåret, och som avsåg personer som vid tidpunkten för ansökan var 65 år eller äldre. Ingår i Kommunens kvalitet i korthet (KKiK).</p> <p>Mätmetod och rutiner Måttet hämtas från Kolada. ID: U23401. Utfallet redovisas med ett års förskjutning. Målvärde baseras på tidigare års resultat. Ansvarig Maria Stenmark, Peter Almgren</p>
År	Utfall	Målvärde																							
2018	48	48																							
2019	75	75																							
2020	83	83																							
2021	50	50																							
2022	65	65																							
2023	60	60																							
2024	60	60																							
<p>Befintliga LSS-/SoL lägenheter inom verksamhetsområde Sociala resurser Målvärde 2024 28</p>	<p>Beskrivning Antal befintliga LSS-/SoL lägenheter inom Social resurs. Planeringen följer investeringsplanen.</p> <p>Mätmetod och rutiner Siffrorna hämtas från verksamhetsområdet Social</p>																								

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Utfall — Målvärde</p> <p>27 27 28 27 28 28 28 28 28 28 28 28 28 28 28</p> <p>T3 2020 T1 2021 T2 2021 T3 2021 T1 2022 T2 2022 T3 2022 T1 2023 T2 2023 T3 2023 T1 2024 T2 2024 T3 2024</p>	<p>resurs. Uppgifterna ska redovisa LSS respektive Sol separat i kommentarerna samt ev outhyrda lägenheter med förklaring till varför Ansvarig Mikael Fridlund, Peter Almgren</p>
<p>Väntetid i antal dagar från beslut till första erbjudna inflyttningsdatum avseende boende enl. LSS § 9.9, medelvärde Målvärde 2024 153</p> <p>Utfall — Målvärde</p> <p>1 000 800 600 400 200 0</p> <p>821 381 153 153</p> <p>2021 2022 2023 2024</p>	<p>Beskrivning Genomsnittligt antal dagar som gått mellan beslut och första erbjudna inflyttningsdatum i boende enligt LSS. Med första erbjudet inflyttningsdatum menas den dag då personen enligt kommunens erbjudande kan flytta in - vare sig personen tackar ja eller nej, alternativ väljer att flytta in eller inte. Avser alla påbörjade LSS-insatser avseende boende under årets 6 första månader (minimum 4 beslut), exklusive omprövningar. Källa: Egen undersökning i kommunen.</p> <p>Mätmetod och rutiner Mätt från Kolada. ID: U28418. Utfallet redovisas med ett års förskjutning. Målvärde baseras på medelvärdet i samtliga kommuner. Ansvarig Carina Winkler-keithsdotter, Peter Almgren</p>

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Samverkan och planering av framtida LSS bostäder</p> <p>Startdatum 2021-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning I arbetet med att hantera framtida behov av bostäder för LSS, behöver kommunen kontinuerligt arbeta in nya lösningar kommande exploateringar. Med hjälp av lokalresursplanering och samverkan mellan olika aktörer inom plan och byggnation, kan man möta behovet av bostäder för intellektuellt funktionsnedsatta personer nu och framåt.</p> <p>Ansvarig Lena Arnfelt</p>

4.2 6. Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv

Förvaltningens tolkning

Alla ska ha möjlighet att utöva och ta del av kultur- och fritidsverksamhet. Mångfald och delaktighet ska stimuleras.

Handlingsplan

Kulturskolans verksamhet fortsätter i samma utsträckning som tidigare år. Biblioteksverksamheten bidrar genom ett ökat fokus på barn och unga. Föreningslivet ska

givas goda förutsättningar för sina verksamheter och aktiviteter för barn och unga. Samverkan mellan skola, socialtjänst, fritid och kultur ger ökade möjligheter till deltagande.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																					
<p>Ungdomars upplevelse av inflytande på fritidsgårdar, Trygga ungdomsmiljöer Målvärde 2024 65</p> <table border="1"> <caption>Data for Ungdomars upplevelse av inflytande på fritidsgårdar, Trygga ungdomsmiljöer</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>50</td> <td>50</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>63</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>60</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>62</td> <td>60</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>65</td> <td>65</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>65</td> <td>65</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2019	50	50	2020	63	60	2021	60	60	2022	62	60	2023	65	65	2024	65	65	<p>Beskrivning Ungdomars upplevda inflytande, delaktighet och ansvarstagande på fritidsgårdarna. Mätningen görs årligen under hösten och rapporteras i T3</p> <p>Mätmetod och rutiner Mätningen sker genom årlig enkät i oktober KEKS (kvalitet och kompetens i samverkan). Dessa siffror kan endast rapporteras i T3. Ansvarig Thomas Hermansson, Peter Almgren</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																				
2019	50	50																				
2020	63	60																				
2021	60	60																				
2022	62	60																				
2023	65	65																				
2024	65	65																				
<p>Ungdomars upplevelse av trygghet och bemötande på fritidsgårdar Målvärde 2024 90%</p> <table border="1"> <caption>Data for Ungdomars upplevelse av trygghet och bemötande på fritidsgårdar</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>92</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>85</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>92</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>90</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>90</td> <td>90</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	92	85	2021	85	85	2022	92	85	2023	90	90	2024	90	90	<p>Beskrivning Årligen genomförs en enkät där upplevd trygghet och bemötande, i den främjande verksamheten, mäts.</p> <p>Mätmetod och rutiner En central enkät (mötesplatsenkäten) genomförs i 60 kommuner och administreras av KEKS. (Kvalitet och Kompetens i Samverkan) Ansvarig Thomas Hermansson, Peter Almgren</p>			
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																				
2020	92	85																				
2021	85	85																				
2022	92	85																				
2023	90	90																				
2024	90	90																				

4.3 8. Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet

Förvaltningens tolkning

Service på rätt nivå och inom angiven tid, enligt gällande lagstiftning

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Utredningstid i antal dagar från ansökan till beslut om LSS-insats (alla insatser) Målvärde 2024 60</p>	<p>Beskrivning Genomsnittligt antal dagar som gått mellan ansökan och beslut om LSS-insats, alla insatser. Avser alla beslut om LSS-insats under årets 6 första månader, exklusive omprövningar och beslut om sjukvård inom personlig assistans. Inkluderar även beslut som leder till avslag.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistiken hämtas från databasen Kolada: Utredningstid i antal dagar från ansökan till beslut om LSS-insats (alla insatser), medelvärde(U28414).</p> <p>Ansvarig Susanne Ek, Peter Almgren</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Utredningstid i antal dagar från påbörjad utredning till avslutad utredning inom barn och ungdom 0-20 år, medelvärde Målvärde 2024 120</p>	<p>Beskrivning Utredningstid i antal dagar från påbörjad utredning till avslutad utredning inom barn och ungdom 0-20 år, medelvärde Detta är ett utvecklingsnyckeltal, se frågor och svar på kolada.se för mer information. Genomsnittligt antal dagar från att utredningen påbörjats av socialtjänsten till dess att utredningen avslutats. Avser barn- och ungdom 0-20 år. Mätperiod är första halvåret. Målvärde baseras på att utredning ska vara slutförd senast inom fyra månader enligt Socialtjänstlagen 11 kap § 2.</p> <p>Mätmetod och rutiner Hämtas från Kolada.ID: U33401. Utfallet redovisas med ett års förskjutning. Målvärdet baseras på att utredningstiden inte ska överstiga lagstadgade 120 dagar. Ansvarig Peter Almgren, Emma Appelqvist</p>

4.4 10. Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck

Förvaltningens tolkning

Fokusområden är minskade utsläpp från trafik, enskilda avlopp och av mikroplaster. När det gäller utsläpp till vattenmiljö ska påverkan från dag- och spillvatten samt ytavrinning beaktas. Energieffektivisering och utbyte till förnybara bränslen ska genomföras successivt både internt i kommunförvaltningen och externt i den geografiska kommunen.

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Genomföra aktiviteter enligt avfallsplanen</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Aktiviteter i avfallsplanen med koppling till sektorn genomförs.</p> <p>Ansvarig Lena Arnfelt</p>

4.5 12. Minskat utanförskap och bidragsberoende

Förvaltningens tolkning

Behovet av olika typer av bidrag, såsom försörjningsstöd har till stor del samband med hur olika strukturella faktorer utvecklas i samhället. En viktig förutsättning är att definiera

prioriterade behovsgrupper och utveckla och anpassa förhållningssätt, metoder och insatser efter detta. Inom målet ryms även kommunens arbetsmarknadsverksamhet som fyller en viktig roll i att få fler individer att gå till egen försörjning.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																																																										
<p>Arbetslösa inklusive i åtgärder i Kungälv (16-65 år) Målvärde 2024 4%</p> <table border="1"> <caption>Arbetslösa inklusive i åtgärder i Kungälv (16-65 år)</caption> <thead> <tr> <th>Månad</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Riket (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> <th>VGR (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Jan 2023</td><td>5,5</td><td>5,8</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Feb 2023</td><td>6,5</td><td>5,8</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Mar 2023</td><td>6,4</td><td>5,7</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Apr 2023</td><td>6,3</td><td>5,5</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Maj 2023</td><td>6,1</td><td>5,4</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Jun 2023</td><td>6,2</td><td>5,4</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Jul 2023</td><td>6,3</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Aug 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Sep 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Okt 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Nov 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Dec 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Jan 2024</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Feb 2024</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Mar 2024</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Apr 2024</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> <tr><td>Maj 2024</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>6</td></tr> </tbody> </table>	Månad	Utfall (%)	Riket (%)	Målvärde (%)	VGR (%)	Jan 2023	5,5	5,8	4	6	Feb 2023	6,5	5,8	4	6	Mar 2023	6,4	5,7	4	6	Apr 2023	6,3	5,5	4	6	Maj 2023	6,1	5,4	4	6	Jun 2023	6,2	5,4	4	6	Jul 2023	6,3	5,6	4	6	Aug 2023	6,4	5,6	4	6	Sep 2023	6,4	5,6	4	6	Okt 2023	6,4	5,6	4	6	Nov 2023	6,4	5,6	4	6	Dec 2023	6,4	5,6	4	6	Jan 2024	6,4	5,6	4	6	Feb 2024	6,4	5,6	4	6	Mar 2024	6,4	5,6	4	6	Apr 2024	6,4	5,6	4	6	Maj 2024	6,4	5,6	4	6	<p>Beskrivning Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd, andel av den registerbaserade arbetskraften 16-64 år. Målvärde sätt med ambitionen att arbetslösheten ska minska. Arbetslösheten i Kungälv är idag låg. De som är långt från arbetsmarknaden idag är svårare att få ut i arbete. Det föreslagna målvärdet är framtaget utifrån en samlad bedömning av innehållet i nedanstående punkter.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Politisk vilja -Förhållandet i arbetslösheten mellan Kungälv och andra kommuner i GR -Prognoser och bedömningar om arbetsmarknaden från AF, SCB, SKR ekonomirapport -Förhållandet, gapet, mellan Kungälv och rikets arbetslöshet -Antal varsel och konkurser i Kungälv -Förhållandet mellan prognoser som AF gör om framtida arbetslöshet och tidigare målvärde för Kungälvs kommun. -Vikten av signalvärde internt och externt <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet är satt utifrån en samlad bedömning av nuvarande förutsättningar i Kungälv Informationen hämtas från Arbetsförmedlingens hemsida: http://mstatkommun.arbetsformedlingen.se/ Välj fliken: Sökande antal/andel Välj: Andel av registerbaserade arbetskraften totalt Välj aktuell månad, Västra Götaland och Kungälv Addera kolumnerna Öppet arbetslösa och Program med aktivitetsstöd. Ansvarig Håkan Hambeson</p>
Månad	Utfall (%)	Riket (%)	Målvärde (%)	VGR (%)																																																																																							
Jan 2023	5,5	5,8	4	6																																																																																							
Feb 2023	6,5	5,8	4	6																																																																																							
Mar 2023	6,4	5,7	4	6																																																																																							
Apr 2023	6,3	5,5	4	6																																																																																							
Maj 2023	6,1	5,4	4	6																																																																																							
Jun 2023	6,2	5,4	4	6																																																																																							
Jul 2023	6,3	5,6	4	6																																																																																							
Aug 2023	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Sep 2023	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Okt 2023	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Nov 2023	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Dec 2023	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Jan 2024	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Feb 2024	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Mar 2024	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Apr 2024	6,4	5,6	4	6																																																																																							
Maj 2024	6,4	5,6	4	6																																																																																							
<p>Utbetalt försörjningsstöd exklusive nyanlända, Tkr per tertial Målvärde 2024 7 900</p> <table border="1"> <caption>Utbetalt försörjningsstöd exklusive nyanlända, Tkr per tertial</caption> <thead> <tr> <th>Tertial</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T3 2020</td><td>6,600</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T1 2021</td><td>6,600</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>7,893</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>6,600</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>6,600</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>6,600</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>6,600</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>7,200</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>7,200</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td>7,900</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td>7,900</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td>7,900</td><td>7,900</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td>7,900</td><td>7,900</td></tr> </tbody> </table>	Tertial	Utfall	Målvärde	T3 2020	6,600	7,900	T1 2021	6,600	7,900	T2 2021	7,893	7,900	T3 2021	6,600	7,900	T1 2022	6,600	7,900	T2 2022	6,600	7,900	T3 2022	6,600	7,900	T1 2023	7,200	7,900	T2 2023	7,200	7,900	T3 2023	7,900	7,900	T1 2024	7,900	7,900	T2 2024	7,900	7,900	T3 2024	7,900	7,900	<p>Beskrivning Försörjningsstöd är ett behovsprövat ekonomiskt bidrag, som betalas ut av kommunens socialtjänst. Rätten till ekonomiskt bistånd beslutas enligt Socialtjänstlagen och innebär alltid en individuell bedömning. Försörjningsstödet består av riksnorm (belopp per person som är lika för hela landet) och övrigt försörjningsstöd (som ska täcka skäliga kostnader för: boende, hushållsel med mera).</p> <p>Mätmetod och rutiner Utbetalt försörjningsstöd i kommunen, i tusenkronor per tertial exkl. nyanlända. Hämtas från Treserva (verksamhetssystem) och Agresso (ekonomisystem). För att ta fram utbetalt försörjningsstöd under tertialen, görs sökning på bokföringsdag. Målvärde bygger på budgeterat belopp.</p>																																																
Tertial	Utfall	Målvärde																																																																																									
T3 2020	6,600	7,900																																																																																									
T1 2021	6,600	7,900																																																																																									
T2 2021	7,893	7,900																																																																																									
T3 2021	6,600	7,900																																																																																									
T1 2022	6,600	7,900																																																																																									
T2 2022	6,600	7,900																																																																																									
T3 2022	6,600	7,900																																																																																									
T1 2023	7,200	7,900																																																																																									
T2 2023	7,200	7,900																																																																																									
T3 2023	7,900	7,900																																																																																									
T1 2024	7,900	7,900																																																																																									
T2 2024	7,900	7,900																																																																																									
T3 2024	7,900	7,900																																																																																									

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Genomföra aktiviteter enligt planer för social hållbarhet	Ansvarig Fredrik Skreberg

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2027-12-31	

4.6 14. Utanförskapet minskar genom att försörjningsstödet villkoras mot individuella kontrakt med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser

Förvaltningens tolkning

Alla med försörjningsstöd ska ha en individuell utredning och uppföljning med krav på arbetsmarknadsfrämjande åtgärder. Effekten förväntas bli minskat utanförskap och ökad känsla av sammanhang.

4.7 15. Robusta kommunala funktioner

Förvaltningens tolkning

Kungälv ska sträva efter att uppfylla MSB:s riktlinjer för kommunala verksamheters krisberedskap.

Kommunerna är ansvariga för verksamhet som måste fungera även under kriser, exempelvis äldreomsorg, vattenförsörjning, fjärrvärme, räddningstjänst och skola. Regionerna ansvarar bland annat för sjukvård och kollektivtrafik som även det måste fungera.

Vid samhällsstörningar ska kommunen ta fler ansvar samtidigt:

- Leda och se till att den egen verksamhet kan genomföras som vanligt.
- Samordna och organisera de åtgärder för att hantera krisen som genomförs av olika aktörer i kommunen, till exempel räddningstjänst, polis och olika enheter från kommunen
- Organisera och säkerställa informationen till allmänheten
- Delta i samverkan på regional nivå.

4.8 16. Attraktivt att vara anställd i Kungälvs kommun

Förvaltningens tolkning

Våra medarbetare ska känna stolthet i sitt arbete för kommunen och möta medborgarna med ett gemensamt serviceinriktat förhållningssätt. Andra viktiga faktorer är arbetsplatskultur, möjligheter till utveckling, flexibla arbetsvillkor, personlig utveckling utifrån kompetens och erfarenhet

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
Personalomsättning inom trygghet och stöd Målvärde 2024 16%	Beskrivning För att utveckla och styra verksamhetens och medarbetarnas kompetens i rätt riktning, är det viktigt att säkra rekryterings- och kompetensutvecklingsbehovet på kort och lång sikt. Mätmetod och rutiner Andel månadsanställda som slutat sin anställning i sektorn och lämnat kommunen under senaste tolv månader i procent av totalt antal tillsvidareanställda. Hämtas från HR personalredovisning. Ansvarig

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																	
<p>Utfall (%) Målvärde (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T3 2022</td> <td>15</td> <td>8</td> </tr> <tr> <td>T1 2023</td> <td>15,2</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T2 2023</td> <td>15,4</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T3 2023</td> <td></td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T1 2024</td> <td></td> <td>16</td> </tr> </tbody> </table>	Period	Utfall (%)	Målvärde (%)	T3 2022	15	8	T1 2023	15,2	10	T2 2023	15,4	10	T3 2023		10	T1 2024		16	<p>Lena Arnfelt, Fanny Lagren</p>															
Period	Utfall (%)	Målvärde (%)																																
T3 2022	15	8																																
T1 2023	15,2	10																																
T2 2023	15,4	10																																
T3 2023		10																																
T1 2024		16																																
<p>Genomsnittlig sysselsättnings-grad Målvärde 2024 90</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T2 2021</td> <td>94</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T3 2021</td> <td>94,4</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T1 2022</td> <td>94,6</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T2 2022</td> <td>95,3</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T3 2022</td> <td>95</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T1 2023</td> <td>95,2</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T2 2023</td> <td>95,7</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T3 2023</td> <td></td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T1 2024</td> <td></td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>T2 2024</td> <td></td> <td>90</td> </tr> </tbody> </table>	Period	Utfall	Målvärde	T2 2021	94	90	T3 2021	94,4	90	T1 2022	94,6	90	T2 2022	95,3	90	T3 2022	95	90	T1 2023	95,2	90	T2 2023	95,7	90	T3 2023		90	T1 2024		90	T2 2024		90	<p>Beskrivning Genomsnittlig sysselsättningsgrad för alla månadsanställda medarbetare i sektorn.</p> <p>Mätmetod och rutiner Hämtas ur lönesystemet (Personec), avser sysselsättningsgrad enligt anställningsavtal. Ansvarig Lena Arnfelt, Fanny Lagren</p>
Period	Utfall	Målvärde																																
T2 2021	94	90																																
T3 2021	94,4	90																																
T1 2022	94,6	90																																
T2 2022	95,3	90																																
T3 2022	95	90																																
T1 2023	95,2	90																																
T2 2023	95,7	90																																
T3 2023		90																																
T1 2024		90																																
T2 2024		90																																
<p>Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar (%) Målvärde 2024 10%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Period</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T1 2022</td> <td>12,8</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T2 2022</td> <td>12,7</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T3 2022</td> <td>12,7</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T1 2023</td> <td>12,3</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T2 2023</td> <td>13,2</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T3 2023</td> <td></td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>T1 2024</td> <td></td> <td>10</td> </tr> </tbody> </table>	Period	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2022	12,8	10	T2 2022	12,7	10	T3 2022	12,7	10	T1 2023	12,3	10	T2 2023	13,2	10	T3 2023		10	T1 2024		10	<p>Beskrivning Anges i procent. Över tid kan detta mått visa förändring av timavlönades andel av utförda timmar. Alla ögonblickssiffror avser 1/12 (tertiäl 1/4, 1/8, 1/12)</p> <p>Period avser 1/12 - 30/11 (tertiäl 1/12-31/3, 1/12-31/7, 1/12-30/11)</p> <p>Information hämtas ur lönesystemet vid ett tillfälle och dokumenteras i Stratsys. Därefter är Stratsys källan för dessa personalsiffror. Inte lönesystemet, eftersom det inte stänger perioder.</p> <p>Ansvarig Fanny Lagren</p>									
Period	Utfall (%)	Målvärde (%)																																
T1 2022	12,8	10																																
T2 2022	12,7	10																																
T3 2022	12,7	10																																
T1 2023	12,3	10																																
T2 2023	13,2	10																																
T3 2023		10																																
T1 2024		10																																
<p>Aktivitet</p> <p>Arbeta tillitsbaserat</p> <p>Startdatum 2021-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning + Ansvarig</p> <p>Beskrivning Vi arbetar med verksamhetsplanering, utveckling och uppföljning enligt modellen för verksamhetsstyrning (MOVE)</p> <p>Ansvarig Lena Arnfelt</p>																																	

4.9 17. Kommunens verksamheters kvalité och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner

Förvaltningens tolkning

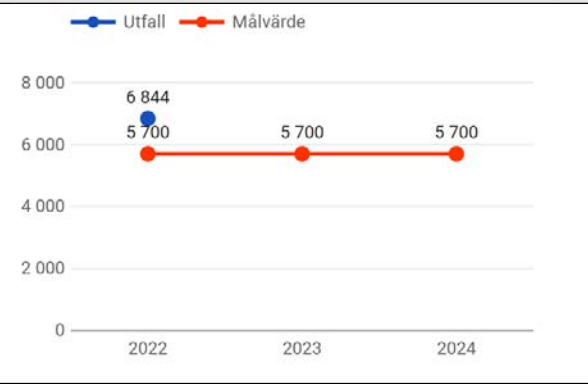
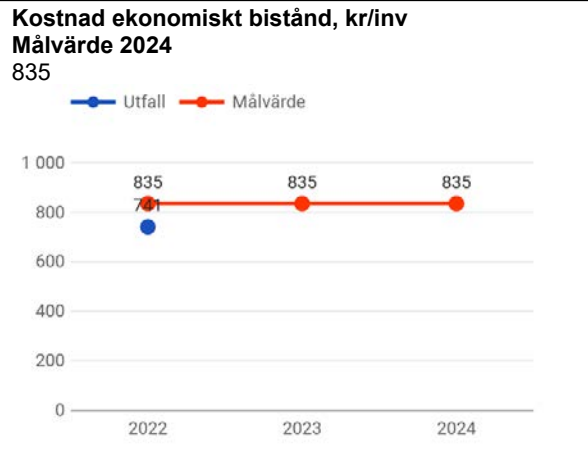
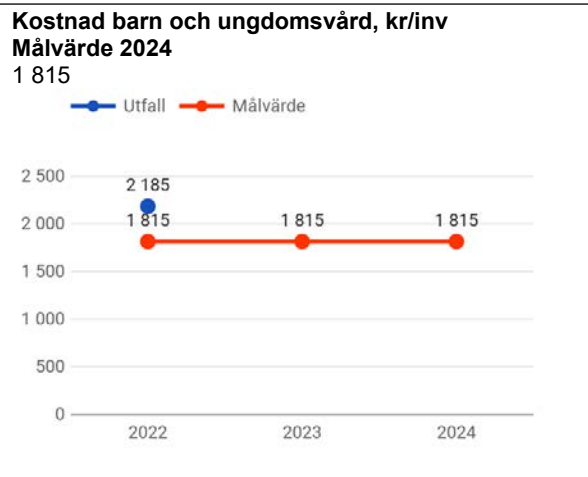
Kungälv resultat ska vara bättre än genomsnittet av jämförbara kommuner avseende verksamhetens kvalit t och hushållning. Målsättningen är sänkta kostnader inom kommunens verksamheter i förhållande till föregående år med bibehållen kvalit t i insatserna.

Verksamhetens kvalit t = Genomsnittligt jämförbart utbud, resultat, handläggningstider och inom lagarnas gränsar.

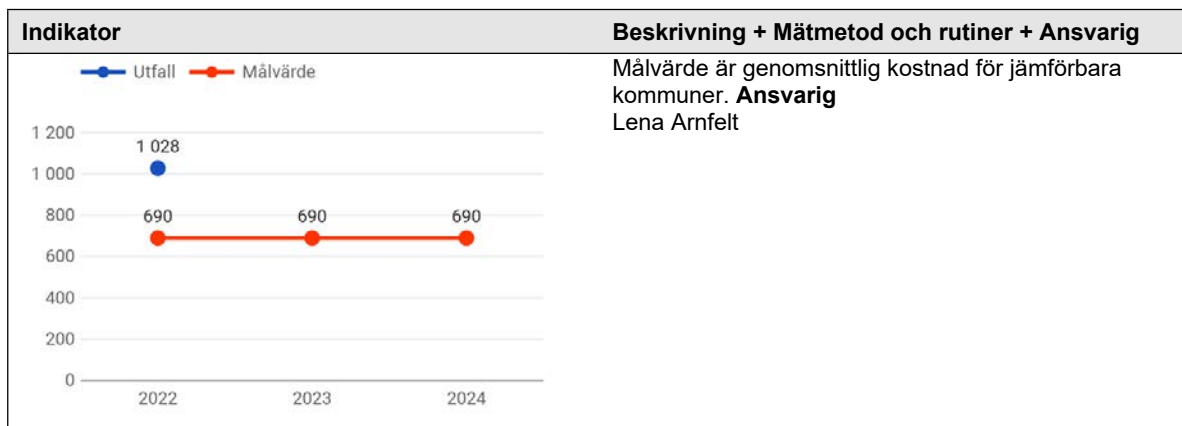
Handlingsplan

Sektorn har upprättat olika effektiviseringsåtgärder för att få budget i balans. Alla verksamhetsområden kommer att jobba med dessa åtgärder.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig												
<p>Kostnad hemtjänst äldreomsorg, kr/inv 80+ Målvärde 2024 85 000</p> <table border="1"> <caption>Kostnad hemtjänst äldreomsorg, kr/inv 80+</caption> <thead> <tr> <th>�r</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2022</td> <td>83 650</td> <td>85 000</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>85 000</td> <td>85 000</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>85 000</td> <td>85 000</td> </tr> </tbody> </table>	�r	Utfall	Målvärde	2022	83 650	85 000	2023	85 000	85 000	2024	85 000	85 000	<p>Beskrivning Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting f�r hemtjänst äldreomsorg, dividerat med antal invånare 80+ 31/12. Avser samtliga regi. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående �r.</p> <p>Mätmetod och rutiner Jämförelse med liknande kommuner och riket. Källa: Kolada (N21024). Målvärde �r genomsnittlig kostnad för jämförbara kommuner äldreomsorg. Ansvarig Lena Arnfelt</p>
�r	Utfall	Målvärde											
2022	83 650	85 000											
2023	85 000	85 000											
2024	85 000	85 000											
<p>Kostnad särskilt boende äldreomsorg, kr/inv 80+ Målvärde 2024 133 000</p> <table border="1"> <caption>Kostnad särskilt boende äldreomsorg, kr/inv 80+</caption> <thead> <tr> <th>�r</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2022</td> <td>122 370</td> <td>133 000</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>133 000</td> <td>133 000</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>133 000</td> <td>133 000</td> </tr> </tbody> </table>	�r	Utfall	Målvärde	2022	122 370	133 000	2023	133 000	133 000	2024	133 000	133 000	<p>Beskrivning Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting f�r särskilt boende äldreomsorg, dividerat med antal invånare 80+ 31/12. Avser samtliga regi. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående �r.</p> <p>Mätmetod och rutiner Jämförelse med liknande kommuner och riket. Källa: Kolada (N23006). Målvärde �r genomsnittlig kostnad för jämförbara kommuner. Ansvarig Lena Arnfelt</p>
�r	Utfall	Målvärde											
2022	122 370	133 000											
2023	133 000	133 000											
2024	133 000	133 000											
<p>Kostnad funktionsnedsättning LSS och SFB, kr/inv Målvärde 2024 5 700</p>	<p>Beskrivning Kostnad funktionsnedsättning LSS och SFB minus ersättning från FK enligt SFB. Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting exkl. ersättning från Försäkringskassan, dividerat med antal invånare den 31/12. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående �r.</p> <p>Mätmetod och rutiner Jämförelse med liknande kommuner och riket.</p>												

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig												
 <p>Utfall Målvärde</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2022</td> <td>6 844</td> <td>5 700</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td>5 700</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>5 700</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2022	6 844	5 700	2023		5 700	2024		5 700	<p>(Trelleborg). Källa: Kolada (N25017). Målvärde är genomsnittlig kostnad för jämförbara kommuner. Ansvarig Lena Arnfelt</p>
År	Utfall	Målvärde											
2022	6 844	5 700											
2023		5 700											
2024		5 700											
<p>Kostnad ekonomiskt bistånd, kr/inv Målvärde 2024 835</p> <p>Utfall Målvärde</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2022</td> <td>741</td> <td>835</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td>835</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>835</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2022	741	835	2023		835	2024		835	<p>Beskrivning Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för ekonomiskt bistånd (inkl. utredningskostnader), dividerad med antal invånare totalt den 31/12. Försörjningsstöd till flyktinghushåll ingår inte. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående år. Mätmetod och rutiner Jämförelse med liknande kommuner och riket (Lidingö). Källa: Kolada (N31001). Målvärde är genomsnittlig kostnad för jämförbara kommuner. Ansvarig Lena Arnfelt</p>
År	Utfall	Målvärde											
2022	741	835											
2023		835											
2024		835											
<p>Kostnad barn och ungdomsvård, kr/inv Målvärde 2024 1 815</p> <p>Utfall Målvärde</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2022</td> <td>2 185</td> <td>1 815</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td></td> <td>1 815</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>1 815</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2022	2 185	1 815	2023		1 815	2024		1 815	<p>Beskrivning Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för barn och ungdomsvård, dividerat med antal invånare i kommunen den 31/12. Avser vård och stöd som socialtjänsten ger till barn och ungdomar 0-20 år i form av vård på hem för vård eller boende (HVB), familjehem, individuellt behovsprövad öppenvård och övriga öppna insatser. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående år. Mätmetod och rutiner Jämförelse med liknande kommuner och riket (Lidingö). Källa: Kolada (N33001). Målvärde är genomsnittlig kostnad för jämförbara kommuner. Ansvarig Lena Arnfelt</p>
År	Utfall	Målvärde											
2022	2 185	1 815											
2023		1 815											
2024		1 815											
<p>Kostnad missbrukarvård vuxna, kr/inv Målvärde 2024 690</p>	<p>Beskrivning Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för missbrukarvård vuxna, dividerat med antal invånare totalt 31/12. Avser vård och omsorg i form av institutionsvård, vård i familjehem, bistånd avseende boende och olika öppna insatser som socialtjänsten ger till vuxna personer som har missbruksproblem. Som vuxen person avses här person som är 21 år eller äldre. Avser samtliga regi. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående år. Mätmetod och rutiner Jämförelse med liknande kommuner och riket (Lidingö). Källa: Kolada (N35001).</p>												

5 Politiska uppdrag

5.1 Uppdrag från kommunfullmäktige

5.2 Uppdrag från kommunstyrelsen

5.2.1 KS uppdrag

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2023 OKTOBER 2024 Ökade insatser för att motverka den ofrivillig ensamheten tillsammans med externa intressenter	Samarbete med civilsamhälle och föreningsliv Pågående Startdatum 2021-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt	Utöka samarbete med föreningar och civilsamhälle i syfte att motverka ofrivillig ensamhet för seniorer. Planerade aktiviteter genomförs i brett samarbete inom kommun och med näringsliv, volontärer och föreningsliv. Förvaltningen ska utveckla ett hållbart upplägg kring frivilligt arbete för att motverka ensamhet bland seniorer.
Ny 2023 OKTOBER 2024 Organiserad fritidsaktivitet	Stärkt stöd till föreningar för att arbeta mer inkluderande mot föreningsaktiviteter Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt, Anders Holm, Åsa Berglie	Stärkt stöd för organiserade fritidsaktiviteter unga, äldre och medborgare med funktionsnedsättning. Förvaltningen ska arbeta inkluderande mot föreningsaktiviteter samtidigt som föreningslivet och civilsamhället ska stimuleras att erbjuda mer aktiviteter. Förvaltningen ser över organisationen för att optimera befintliga resurser.
Ny 2023 Uppföljning och revidering av Plan för Trygghet utifrån ökade insatser mot narkotikaförsäljning, brott, våld och organiserad brottlighet	Ta fram aktiviteter i Plan Trygg i Kungälv utifrån det fortsatta och utvecklade samarbetet mellan ToS och BoL inom alkohol och drogförebyggande-arbete. Avslutad Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt, Dennis Reinhold	Ta fram aktiviteter i Plan Trygg i Kungälv utifrån det fortsatta och utvecklade samarbetet mellan ToS och BoL inom alkohol och drogförebyggande-arbete. Den nu uppstartade Mini Maria mottagningen vänder sig till ungdomar som har problem kopplade till alkohol eller droger samt deras föräldrar och eller anhöriga. Utöka samarbete mellan kommunen, Polisen och allmännyttan.
Ny 2023 OKT 2024 Utred hur utbudet inom daglig verksamhet kan utvecklas	Utredning om hur utbud inom daglig verksamhet kan utvecklas genom hallarenan Pågående	Utredning görs och genomförande presenteras. Arbetet ska ske i samarbete med projektchef som ansvarar för lokalresursplanen.

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
	<p>Startdatum 2023-01-01</p> <p>Slutdatum 2024-12-31</p> <p>Ansvarig Lena Arnfelt, Åsa Berglie</p>	
Ny 2023-2024 Trångboddhet, Sociala kontrakt, Socialtjänstens behov av bostäder	<p>Bostadsplanering</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01</p> <p>Slutdatum 2025-12-31</p> <p>Ansvarig Lena Arnfelt, Anders Holm, Åsa Berglie</p>	<p>En modell tas fram för att matcha behov och utbud i tätt samarbete mellan ToS och SoU. Resultatet av behovsanalysen ska införlivas i bostadsförsörjningsprogrammet. Våra behov läggs med i framtida markanvisningar.</p> <p>Utredning och förslag presenteras</p>
Ny 2023 OKTOBER Sociala resurskedjan Ny 2024 Utveckla den operativa samverkan mellan skola, socialtjänst och externa aktörer	<p>Sammanhållande arbete mellan socialtjänst, skola och fritid</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01</p> <p>Slutdatum 2024-12-31</p> <p>Ansvarig Lena Arnfelt, Dennis Reinhold</p>	<p>Ett sammanhållande arbete mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola och fritid är påbörjat utifrån tidiga insatser för barn och unga i syfte att förbättra samordningen på operativ nivå inom olika kompetensområden.</p> <p>Prioriterat är att vidmakta och hålla och höja kvaliteten i befintliga verksamheter som exempelvis familjehuset Klippan och Familjecentralen Fyren samt pågående samverkan och partnerskap med föreningslivet. Implementera arbetet med friskvårdsgrupp (obesitas).</p> <p>Riktlinjer och rutiner för den operativa samverkan för det sociala och pedagogiska arbetet kring barn och ungdomar med sociala riskfaktorer tas fram.</p> <p>Barn, unga och familjeenheten inom socialtjänsten är i slutfasen av att implementera en arbetsmetod som ska stärka familjers och barns egna nätverk med stöd från socialtjänsten, före externa placeringar. Arbetsmetoden förväntas leda till högre kvalitet för barnen och minska antalet externa placeringar.</p>
Ny 2024 Stäm av utvecklingen av köpta insatser mot att kommunen som alternativ skaffar sig högre egen insatsförmåga	<p>Utveckla metoder och arbetssätt för att verkställa fler insatser inom kommunen</p> <p> Ej påbörjad</p> <p>Startdatum 2024-01-01</p> <p>Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskriver behov i lokalförsörjningsplan. Utveckla metoder och arbetssätt för att verkställa fler insatser inom kommunen.</p>

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
	Ansvarig Lena Arnfelt	
Ny 2024 Generella föräldrautbildningar	Säkerställa resurs och kompetens samt effekt för genomförande av föräldrautbildningar — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt	Förvaltningen behöver säkerställa att nyckelpersoner finns på plats för genomförande av föräldrautbildningar.
Ny 2024 Föräldrastöd som inkluderar föräldrar till barn i behov av särskilt stöd	Operativ samverkan mellan skola och socialtjänst — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt, Dennis Reinhold	Skola och socialtjänst har en operativ samverkan för att ge stöd till föräldrar. Familjecentrerat arbetssätt ska påbörjas i Komarken. Tillsammans med BVC och socialtjänst initiera hembesöksprogram.
Ny 2024 Utveckla samhällskontraktet genom tätare information/matchning och årsberättelse	Uppföljning och effekt av samhällskontrakten — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt, Dennis Reinhold	Uppföljning och effekt av samhällskontrakten sker i samband med att programmet för social hållbarhet med underliggande planer redovisas. Kompetenscentrum kommer under 2024 ha löpande uppföljning och dialog med de aktörer som skriver på samhällskontraktet.
Ny 2024 Ta fram en vägledning för det sociala arbetet som ökar likställighet och rättssäkerhet vid bedömningar och beslut utifrån den nya socialtjänstlagen	Riktlinjer för funktionshinder, IFO och äldreomsorg tas fram för politiskt beslut — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Lena Arnfelt	
Ny 2024 Inför modell att mäta social hållbarhet i kommunens samlade budgetarbete	Modell för att mäta social hållbarhet — Ej påbörjad	Modell för att mäta social hållbarhet innefattar tre delar, verksamhetsutveckling, uppföljningsstruktur samt ekonomisk konsekvensanalys. Beträffande verksamhetsutveckling ska förvaltningen

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
	<p>Startdatum 2024-01-31</p> <p>Slutdatum 2025-12-31</p> <p>Ansvarig Lena Arnfelt, Dennis Reinhold</p>	<p>implementera de olika verktyg så som effektlogik, aktörskarta, processkarta, baslinjemätning med syfte att ännu tydligare kunna visa på effekter av insatser. När det gäller uppföljningsstruktur handlar det om fortsatt arbete kring program social hållbarhet och tydligare koppla aktiviteter mot mål. I samverkan med RISE har ett kunskapsunderlag tagits fram kring verksamhetskostnader och samhällsekonomiska konsekvenser.</p> <p>Modellen är ett stöd för att se förvaltningens verksamhet på ett nytt sätt. Uppdraget att implementera den ekonomiska konsekvensanalysen innebär att förvaltningen ska:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analysera framtaget beräkningsunderlag kopplat till målgruppen i syfte att identifiera resultat i resurser och över tid. - omsätt identifierade resultat i handlingsplan kopplat till budget. - prioritera vilka handlingar som ska genomföras.

6 Sektorövergripande processer

6.1 Agenda 2030

Sektor Trygghet och Stöd är i sitt grunduppdrag direkt eller indirekt kopplat till Agenda 2030 och de olika målområdena. Utifrån dimensioner ekonomi, sociala och miljömässiga sätter sektorn särskilt fokus på följande under 2024:

- Socialt: genomförande av program social hållbarhet med underliggande planer.
- Miljö: fortsatt implementering av hållbara resor samt hållbar konsumtion av förbrukningsartiklar inom vård och omsorg.
- Ekonomi: fortsatt satsa resurser på ett strukturerat och genomtänkt vis för att uppnå resultat över tid. För att lyckas med ambitionerna krävs ett systematiskt arbete som hela tiden sätter sociala och ekonomiska utfall gemensamt i fokus.

Mål 17 Genomförande och partnerskap handlar om att olika aktörer ska samverka. Fortsatt fokus för sektorn 2024 är utvecklad samverkan internt och externt.

6.2 Intern kontroll

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna, med medborgarens bästa för ögonen, bedrivs effektivt och säkert. En intern kontrollplan upprättas för varje år där sektorledningen genom en riskanalys har identifierat de största riskerna för att våra rutiner inte följs.

Den interna kontrollplanen redovisas för kommunstyrelsen i december 2024, med förslag till eventuell åtgärdsplan och intern kontrollplan 2025.

Fokus gällande de verksamhetsspecifika granskningarna inom Trygghet och stöd blir att förstärka och säkerställa det strategiska kvalitetslednings-arbetet med identifiering av risker och åtgärder i socialtjänstprocessen och hälso- och sjukvårdprocessen samt uppföljning av egenkontroller och åtgärder för att förbättra verksamhetens funktionalitet i brukar- och medborgarperspektiven.

6.3 Säkerhet och trygghet

Alla sektorer och verksamheter ansvarar för säkerhet och trygghet inom sitt ansvarsområde och grunduppdrag. Det innebär att skapa säkerhet och trygghet för verksamheternas målgrupper och medarbetare och att ha en beredskap att upprätthålla prioriterad verksamhet i händelse av kris.

Lagstiftning och styrande dokument:

- *Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*
- *Lag (2003:778) om skydd mot olyckor*
- *Säkerhet och trygghetspolicy för Kungälv kommun (KS2019/1909)*

I oktober 2023 fastställde Kommunstyrelsen en ny Risk och Sårbarhetsanalys för Kungälv kommun. I arbetet med framtagande av den nya analysen så har varje sektor genomlyst sina verksamheter och identifierat samhällsviktiga verksamheter, åtaganden och beroenden. Man har också i det arbetet testat sårbarheten hos varje sektor genom olika riskscenarier och

därigenom fått fram eventuella sårbarheter.

Under 2024 skall sektorn ha huvudfokus på kontinuitetspanering utifrån resultatet i Risk och Sårbarhetsanalysen. Varje sektor skall jobba utifrån den handlingsplan som tagits fram genom analysen och uppföljning skall ske i Stratsys modul för RSA.

Inom sektorn så kommer också stort fokus ligga på arbetet med Social hållbarhet läggas och man har ansökt om medel hos Brå för utveckling och utbildning av SIG-samordning. Om dessa medel tilldelas så kommer detta arbete att startas upp under 2024

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sektorplan 2024

Bildning och lärande

2023-12-06

Innehållsförteckning

1	Sektorns verksamhet	5
1.1	Verksamhetsidé	5
1.2	Styrande dokument av särskild betydelse.....	5
1.3	Politisk vision, värderingar, mål och uppdrag som direkt påverkar verksamheten.....	6
1.4	Målgrupper	7
2	Sektorns verksamhetsområden	9
2.1	Förskola och pedagogisk omsorg	9
2.1.1	Verksamhetsidé.....	9
2.2	Grundskola och fritidshem Åk F-6.....	9
2.2.1	Verksamhetsidé.....	9
2.3	Grundskola Åk 7-9	9
2.3.1	Verksamhetsidé.....	9
2.4	Gymnasium och vuxenutbildning.....	9
2.4.1	Verksamhetsidé.....	9
2.5	Kultur.....	9
2.5.1	Verksamhetsidé.....	9
2.6	Kompetenscentrum.....	10
2.6.1	Verksamhetsidé.....	10
3	Sektorns förutsättningar	11
3.1	Ekonomi	11
3.1.1	Nettokostnad per verksamhet (Tkr)	11
3.1.2	Nettokostnad per verksamhet (Tkr)	11
3.2	Kommentar till budget och ekonomi	11
3.3	GAP-analys.....	11
3.4	Personal	11
3.4.1	Anställda.....	11
3.4.2	Arbetade timmar	11
3.4.3	Sjukfrånvaro	12
3.4.4	Sjuklönekostnad (Tkr).....	12
3.5	Kommentar till personalsiffror	12
3.6	Volymer	12
3.6.1	Förskola och pedagogisk omsorg.....	12
3.6.2	Förskoleklass, grundskola, fritidshem och anpassad grundskola.....	13

3.6.3	Gymnasieskola och anpassad gymnasieskola	13
3.6.4	Vuxenutbildning.....	13
3.6.5	Ekonomiskt bistånd.....	13
3.6.6	Mottagning nyanlända och ensamkommande	14
3.6.7	Bibliotek och kulturskola.....	14
3.6.8	Kommentarer till volymtal.....	14
3.7	Viktiga nyckeltal	14
4	Kommunstyrelsens resultatmål som sektorn planerar att arbeta med samt aktiviteter och indikatorer	15
4.1	1. Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö	15
4.2	2. Alla förskolebarn är efter avslutad förskola väl förberedda att börja grundskolan	17
4.3	3. Vuxenutbildningen bidrar till livslångt lärande och lägre arbetslöshet.....	19
4.4	4. En kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd	21
4.5	6. Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv	23
4.6	7. Förbättrat näringslivsklimat.....	25
4.7	8. Kortare handläggningstider med bibehållen rättsäkerhet	25
4.8	10. Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck.....	26
4.9	12. Minskat utanförskap och bidragsberoende	26
4.10	13. 100% av alla ungdomar inom uppföljningsansvaret erbjuds vuxenutbildning	28
4.11	14. Utanförskapet minskar genom att försörjningsstödet villkoras mot individuella kontrakt med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser.....	29
4.12	15. Robusta kommunala funktioner	30
4.13	16. Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun.....	30
4.14	17. Kommunens verksamheters kvalité och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner	34
4.15	Kommentar	36
5	Politiska uppdrag.....	37
5.1	Uppdrag från kommunfullmäktige	37
5.1.1	KF uppdrag	37
5.2	Uppdrag från kommunstyrelsen	37
5.2.1	KS uppdrag.....	37
6	Sektorövergripande processer	44
6.1	Agenda 2030.....	44
6.2	Intern kontroll	44
6.3	Säkerhet och trygghet	44

1 Sektorernas verksamhet

1.1 Verksamhetsidé

Sektor bildning och lärandes målsättning, som är en tolkning av kommunens vision, är att "Alla ska lyckas". Visionen ska vara vägledande för alla våra verksamhetsområden och prägla vårt sätt att arbeta.

- Vi har som grundidé att de människor som har valt att arbeta hos oss ständigt ska reflektera över sitt ansvar och roll för att uppnå "alla ska lyckas".
- Konkret innebär det att alla har ett uttalat ansvar för att bidra till att skapa en utvecklande lärmiljö som möjliggör att alla kan lyckas.
- Vår vision innehåller också en förväntan på medarbetarna att vara ansvarstagande och kreativa.
- Det innebär också en förväntan att alla anstränger sig för att skaffa sig relevant information i syfte att utveckla verksamheten till en utvecklande lärmiljö för alla barn och elever.
- Inställningen hos våra medarbetare ska därför präglas av ett aktivt förhållningssätt där initiativ till förbättringar är en naturlig del av jobbet.
- Sektorerna måste därför präglas av öppenhet och en stark tilltro till medarbetarnas kompetens och förmåga.

1.2 Styrande dokument av särskild betydelse

Styrdokument	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt?
Skollag	Lag som styr det som gäller i skolväsendet.	Att berörda delar av organisationen har god kännedom och kunskap om de delar i skollagen som angår dem.
Skolförordningar för respektive verksamhet	Ytterligare regelverk för skolväsendet.	Att berörda delar av organisationen har god kännedom och kunskap om de delar i skollagen som angår dem.
Läroplaner	Beskriver skolans värdegrund och uppgifter samt övergripande mål och riktlinjer	Att undervisning och övrigt skolinnehåll utgår från läroplan.
Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter	Att alla barns rättigheter tillförsäkras de barn som finns i sektorernas verksamheter.
Allmänna råd	Rekommendationer om hur olika skolformer bör tillämpa lagar och regler	Om verksamheten på annat sätt inte tillämpar lagar och regler ska allmänna råd efterlevas helt.
Arbetsmiljölagen	Lag som styr arbetsmiljön för personal och elever	Att en god arbetsmiljö tillförsäkras alla som vistas inom sektorernas verksamheter.
Samverkansavtal	Avtal mellan arbetsgivare och fack	Att arbetsgivare och fack tillsammans arbetar mot goda arbetsförhållanden och en god arbetsmiljö.
Samverkansavtal GR	Avtal inom Göteborgsregionen inom olika verksamheter. Långtgående samverkan sker exempelvis genom	Att tillsammans med andra kommuner ta ett gemensamt ansvar på de områden som kräver det.

Styrdokument	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt?
	gymnasieskolans gemensamma antagning.	
Agenda 2030	FN:s globala mål för hållbar utveckling. De globala målen är 17 ambitiösa och universella mål som antogs av världens ledare 2015. Målen ska bidra till socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling och vara uppnådda till år 2030 i världens alla länder.	Att de mål som sektorns verksamheter bidrar till synliggörs.
Bibliotekslagen	Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.	Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.
Socialtjänstlagen SoL	Lag som styr myndighetsutövande och verkställande av insatser inom socialtjänst och äldreomsorg.	Försörjningsstöd är en viktig del av det sociala skyddsnätet.

1.3 Politisk vision, värderingar, mål och uppdrag som direkt påverkar verksamheten

Kommunfullmäktiges strategiska mål

- Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande.
- Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv.
- Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle.

Kommunstyrelsens resultatmål

- Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun.
- Kommunens verksamheters kvalitet och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner.
- Alla barn och elever vistas i trygg och säker pedagogisk miljö.
- Alla förskolebarn är efter avslutad förskola väl förberedda att börja grundskola.
- En kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd.
- Förbättrat näringslivsklimat.
- Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv.
- Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet.
- 100% av alla ungdomar inom uppföljningsansvaret erbjuds vuxenutbildning.
- Utanförskapet minskar genom att försörjningsstödet villkoras mot individuella kontrakt med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser.

Politiska uppdrag från 2023 och framåt

- Resurssäkra skolpengen långsiktigt
- Trygg skola - kartläggning, åtgärder, utvärdering. Utvecklad och närvarande elevhälsa

- Planera barnomsorg dygnet runt om ett sådant behov uppstår.
- NPF-säkra förskolor/skolor
- Ändamålsenlig resurssättning utifrån skolresultat
- Stärka rektorernas mandat och mod
- Stärk lärarens pedagogiska roll
- Planera skolan långsiktigt utifrån elevprognoserna
- Erbjud YH-utbildningar i Kungälv
- Dialog med näringslivet om kompetensbehov
- Korta köerna till kulturskolan
- Sociala investeringar med lön istället för bidrag

1.4 Målgrupper

Sektorn som helhet har följande målgrupper av särskilt betydelse:

Målgrupp	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Barn	Utbildning och omsorg utifrån skollag och läroplan	Alla har rätt att bli sitt bästa jag i en tillgänglig förskola och pedagogisk omsorg
Elever	Alla elever behöver mötas där de befinner sig.	Det kompensatoriska uppdraget, trygghet och studiero samt individanpassning
Vårdnadshavare	Skolan ska klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har.	Goda och tillitsfulla relationer.
Alla barn, unga och äldre oavsett social situation och funktionsvariation.	Alla barn och unga i Kungälv kommun ska ha likvärdiga möjligheter att utvecklas genom kulturutövande i verksamhet av hög kvalitet och hög tillgänglighet. Alla medborgare i Kungälv kommun ska ha möjlighet att ta del av kulturupplevelser, kulturella aktiviteter, kommunens rika kulturarv och en kulturell mötesplats i Mimers Kulturhus.	Brett och varierat utbud med god tillgänglighet.
Arbetssökande	Arbetssökande i behov av sektorns stöd kan vara personer långt från arbetsmarknaden, unga personer och nyanlända. Sektorn kartlägger behov och erbjuder insatser för att stötta individen på sin väg mot egen försörjning.	Att erbjuda ett välfungerande stöd för att nå egen försörjning.

Sektorchef, sektorsledningsgrupp och central förvaltning har följande viktiga målgrupper:

Målgrupp	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
Huvudman	Skolchefens/Sektorchefens uppgift är att hjälpa huvudmannen se till att verksamheten följer de styrdokument som gäller för utbildning och kultur.	Att ge rätt bild av verksamheten till våra politiker
Verksamhetschefer	Skolchefens/Sektorchefens uppgift är att arbeta tillsammans med	Att skapa förutsättningar för verksamhetschefer att utveckla

Målgrupp	Beskrivning/kommentarer	Vad är särskilt Viktigt för oss?
	verksamhetschefer så att verksamheten ska kunna följa de föreskrifter som gäller för utbildning och kultur.	enheterna mot en högre måluppfyllelse
Rektorer/enhetschef	Verksamhetschefs uppgift är att ge förutsättningar till rektor/enhetschef så att enheterna ska kunna följa de föreskrifter som gäller för verksamhetsområdena.	Att skapa förutsättningar för rektorer/enhetschef att utveckla enheten mot en högre måluppfyllelse
Övriga sektorer inom kommunen	Sektorchefens uppgift är att arbeta för att skapa hållbara strukturer för samarbete	Förbättra och utveckla samarbetet för en högre måluppfyllelse inom kommunen, skolan och kulturen.

2 Sektorernas verksamhetsområden

2.1 Förskola och pedagogisk omsorg

2.1.1 Verksamhetsidé

Barnen i Kungälvs kommuns förskolor får ta del av en lek- och lustfylld utbildning som vilar på demokratiska värden. Vi utmanar barnen och lägger grunden till ett livslångt lärande i en trygg och stimulerande miljö. En förskola där alla har rätt att bli sitt bästa jag.

2.2 Grundskola och fritidshem Åk F-6

2.2.1 Verksamhetsidé

Grundskolan i Kungälv ska bedriva en likvärdig och trygg utbildning som vilar på en vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i syfte att främja elevers utveckling och lärande. Elever ska utvecklas och utmanas i kunskaper och värderingar för att nå så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar. Verksamheten skall vara transparent så att såväl elever som vårdnadshavare känner delaktighet.

2.3 Grundskola Åk 7-9

2.3.1 Verksamhetsidé

Grundskolan i Kungälv ska bedriva en likvärdig och trygg utbildning som vilar på en vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i syfte att främja elevers utveckling och lärande. Elever ska utvecklas och utmanas i kunskaper och värderingar för att nå så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar. Verksamheten skall vara transparent så att såväl elever som vårdnadshavare känner delaktighet.

2.4 Gymnasium och vuxenutbildning

2.4.1 Verksamhetsidé

Gymnasieskolorna i Kungälvs kommun ska anordna likvärdig utbildning av hög kvalitet, genom undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Skolorna ska vara attraktiva där eleverna trivs, känner trygghet och studiero. Alla elever ska nå så långt i sin kunskapsutveckling som möjligt. Tiden i gymnasieskolan ska också bli en positiv och viktig pusselbit i alla elevers livsresa till goda samhällsmedborgare.

2.5 Kultur

2.5.1 Verksamhetsidé

Kultur

Verksamhetsidé: Kulturen i Kungälvs kommun ska ge alla möjlighet att ta del av kulturupplevelser, kulturella aktiviteter, kommunens rika kulturarv och en kulturell mötesplats i Mimers Kulturhus. Kulturen ska stötta och stärka kommunens kulturaktörer. Kulturens roll ska tydliggöras i arbetet med inkludering, samhällsbyggande och demokratiska processer och

bidra till sammanhang och mening.

2.6 Kompetenscentrum

2.6.1 Verksamhetsidé

Kompetenscentrum

Kompetenscentrums verksamhetsidé är att skapa möjligheter för människor att kunna nå egen försörjning. Kompetenscentrum riktar sig mot medborgarna i Kungälv kommun, i första hand medborgare mellan 16 och 65 år.

Kompetenscentrums huvuduppgift är att erbjuda utbildningar och insatser som leder till arbete eller vidare studier. En viktig uppgift är att skapa förutsättningar för ett livslångt lärande för alla och samverka med arbetsmarknadens aktörer i syfte att skapa utbildningar och insatser som möter arbetsmarknadens framtida kompetensbehov.

Kompetenscentrum samlar kommunens kompetenser inom utbildning, arbete och integration för att skapa effektiva insatser som gynnar målgruppen. Medborgarna som kommer in till Kompetenscentrum ska erbjudas kartläggning av kompetenser för att kunna ta del av behovsanpassade insatser som ökar möjligheter till snabb etablering på arbetsmarknaden. Genom att arbeta tillsammans ska vi möjliggöra en ökad integration i det svenska samhället.

- Öka individers möjligheter att skapa, utveckla och bibehålla en långsiktig och hållbar etablering på arbetsmarknaden eller inom företagande
- Arbeta med kompetensförsörjning utifrån ett arbetsgivarperspektiv
- Bedriva utbildningar som möter arbetsmarknadens efterfrågan i samverkan med näringslivet

3 Sektorns förutsättningar

3.1 Ekonomi

3.1.1 Nettokostnad per verksamhet (Tkr)

	Budget 2024	Budget 2023	Utfall 2022
Sektorgemensamt	-138 436	-107 253	-103 511
Förskola och pedagogisk omsorg	-433 097	-426 118	-359 669
Grundskola och fritidshem åk F-6	-513 380	-488 552	-452 063
Grundskola åk 7-9	-123 121	-145 987	-135 772
Gymnasium	-205 289	-201 624	-183 721
Kultur	-47 607	-44 195	-41 732
Kompetenscentrum	-71 151	-37 567	-28 383
Nettokostnad	-1 532 081	-1 451 296	-1 304 852

I rambudgeten 2024 finns resurser avsatta för lönekostnadsökningar, volymökningar (fler platser, äldre, barn, elever mm) samt driftkostnadsökningar till följd av investeringar. Dessa kostnadsökningar budgeteras centralt i förvaltningen och budget kommer att fördelas ut till sektorerna under året efter faktiskt utfall.

Från och med budget 2024 ingår försörjningsstöd i sektor Bildning och lärande.

3.1.2 Nettokostnad per verksamhet (Tkr)

3.2 Kommentar till budget och ekonomi

3.3 GAP-analys

Sektorn arbetar med omvärldsbevakning i syfte att inspireras och lära av andra goda exempel både inom och utanför kommunen. Sektorn fortsätter jämföra enheter för att öka likvärdigheten samt jämföra förutsättningar med andra liknande kommuner och riket.

3.4 Personal

3.4.1 Anställda

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Antal anställda	1 671	1 732
- Antal anställda, kvinnor	1 383	1 411
- Antal anställda, män	288	321
Antal årsarbetare	1 641	1 679
- Antal årsarbetare, kvinnor	1 358	1 370
- Antal årsarbetare, män	283	309

3.4.2 Arbetade timmar

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Månadsavlönade (antal timmar)	1 633 312	2 352 045

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
- Månadsavlönade, kvinnor (antal timmar)	1 310 963	1 882 601
- Månadsavlönade, män (antal timmar)	322 350	469 444
Mer/övertid (antal timmar)	4 188	5 704
Timavlönade (antal timmar)	97 133	148 670
- Timavlönade, kvinnor (antal timmar)	79 643	119 561
- Timavlönade, män (antal timmar)	17 490	29 109
Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar (%)	5,6%	5,9%
- Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar, kvinnor (%)	5,7%	6%
- Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar, män (%)	5,1%	5,8%

3.4.3 Sjukfrånvaro

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Sjukfrånvaro (%) av ordinarie arbetstid	7,6	8,2
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) - Kvinnor	8,3	9
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) - Män	4,4	5,4
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder <= 29 år	7,9	7,7
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder 30-49 år	7	7,3
- Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%) Ålder >= 50 år	8,3	9,5
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), mindre än 15 dagar	3,8	4,5
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), 15 dagar eller mer	3,8	3,7
Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid (%), 15-90 dagar	1,4	1,3
Andel av sjukfrånvaro som överstiger 60 dagar (%)	35,8	34,1

3.4.4 Sjuklönekostnad (Tkr)

	Utfall T2 2023	Utfall 2022
Sjuklönekostnad (Tkr, inkl personalomkostnader (PO))	17 470	27 020
- Sjuklönekostnad, kvinnor (Tkr, inkl PO)	14 954	23 099
- Sjuklönekostnader, män (Tkr, inkl PO)	2 516	3 921

3.5 Kommentar till personalsiffror

3.6 Volymer

3.6.1 Förskola och pedagogisk omsorg

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Kommunal förskola, antal helårsplatser	2 236	2 183	2 195	2 076

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Kommunal pedagogisk omsorg, antal barn	140	150	145	155
Fristående förskola, antal barn	655	620	610	577

3.6.2 Förskoleklass, grundskola, fritidshem och anpassad grundskola

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Kommunal grundskola, årskurs F-9, antal elever	5 367	5 406	5 360	5 373
Kommunal anpassad grundskola, årskurs 1-9, antal elever	57	55	59	55
Kommunala fritidshem, antal elever	2 450	2 385	2 389	2 343
Fristående grundskola, årskurs F-9, antal elever	700	700	700	694
Fristående fritidshem, antal elever	250	250	250	250

3.6.3 Gymnasieskola och anpassad gymnasieskola

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Kommunal anpassad gymnasieskola (Trekungagymnasiet), antal elever totalt	85	85	86	84
Kommunal gymnasieskola (Mimers hus), antal elever totalt	1 600	1 600	1 588	1 579
Kommunal gymnasieskola i annan kommun, antal elever folkbokförda i Kungälv kommun	275	250	272	251
Fristående gymnasieskola, antal elever	400	400	394	398

3.6.4 Vuxenutbildning

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Sfi, gymnasial och grundläggande vuxenutbildning, antal elever folkbokförda i Kungälv kommun	1 100	1 200		1 089
Sfi, gymnasial och grundläggande vuxenutbildning, antal elever folkbokförda i annan kommun	150	150		193
Sfi, gymnasial och grundläggande vuxenutbildning i annan kommun, antal elever folkbokförda i Kungälv kommun	300	350		233

3.6.5 Ekonomiskt bistånd

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal nya ärenden ekonomiskt bistånd 16 - 24 år	100	80	80	48
Antal nya ärenden ekonomiskt bistånd 25 - år	300	240	240	201
Antal ungdomar 16-24 år som får utbetalning	120	100	100	76

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal hushåll med utbetalning per månad (genomsnitt) inklusive nyanlända	310	280	280	274

3.6.6 Mottagning nyanlända och ensamkommande

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal mottagna enligt bosättningslagstiftning (vuxna/familjer)	27	27	27	29
Antal nyanlända enligt lagen om eget boende (EBO vuxna/familjer)	15	15	15	14
Antal barn i mängden mottagna enligt bosättningslagstiftning	36	36	10	33

3.6.7 Bibliotek och kulturskola

Volymtal	Plan 2024	Plan 2023	Prognos helår 2023	Utfall 2022
Antal utlån totalt	280 000	280 000	280 000	276 235
Antal utlån barn	150 000	140 000	150 000	149 020
Antal deltagartillfällen kulturskolan	28 000	26 400		28 535

3.6.8 Kommentarer till volymtal

3.7 Viktiga nyckeltal

4 Kommunstyrelsens resultatmål som sektorn planerar att arbeta med samt aktiviteter och indikatorer

4.1 1. Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö

Förvaltningens tolkning

Genom skolans värdegrundsarbete, systematiskt arbete med lokaler och arbetsmiljö tar vi ett helhetsansvar för varje individ. Det främjande och förebyggande arbetet ska syfta till att förankra respekten för alla människors lika värde samt att bidra till en skolmiljö där alla barn och elever känner sig trygga och utvecklas.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig												
<p>Elevenkät årskurs 2 i grundskolan: "Jag är trygg i skolan", index. Målvärde 2024 85</p> <table border="1"> <caption>Data for Elevenkät årskurs 2</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>84</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>82</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>85</td> <td>85</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	84	85	2021	82	85	2022	85	85	<p>Beskrivning Enkäten genomförs en gång per året av Göteborgsregionen. Indikatorn visar ett index från 0-100 utifrån frågans verbala svarsalternativ. Resultatet publiceras under våren.</p> <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall	Målvärde											
2020	84	85											
2021	82	85											
2022	85	85											
<p>Elevenkät årskurs 5 i grundskolan: "Känner du dig trygg i skolan?", index. Målvärde 2024 80</p> <table border="1"> <caption>Data for Elevenkät årskurs 5</caption> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>78</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>81</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>79</td> <td>80</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	78	80	2021	81	80	2022	79	80	<p>Beskrivning Enkäten genomförs vartannat år av Skolinspektionen och vartannat år av Göteborgsregionen. Indikatorn visar ett index från 0-100 utifrån frågans verbala svarsalternativ.</p> <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall	Målvärde											
2020	78	80											
2021	81	80											
2022	79	80											
<p>Elevenkät åk 9 i grundskolan: "Känner du dig trygg i skolan?", index. Målvärde 2024 80</p>	<p>Beskrivning Enkäten genomförs en gång per året av Göteborgsregionen. Indikatorn visar ett index från 0-100 utifrån frågans verbala svarsalternativ. Resultatet publiceras under våren.</p> <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>												

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig												
<p>Elevenkät år 2 i gymnasieskolan: "Känner du dig trygg i skolan?", index. Målvärde 2024 80</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>76</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>80</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>75</td> <td>80</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	76	80	2021	80	80	2022	75	80	<p>Beskrivning Enkäten genomförs en gång per året av Göteborgsregionen. Indikatorn visar ett index från 0-100 utifrån frågans verbala svarsalternativ. Resultatet publiceras under våren.</p> <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall	Målvärde											
2020	76	80											
2021	80	80											
2022	75	80											
<p>Enkät till vårdnadshavare i förskola och pedagogisk omsorg "Jag upplever att mitt barn känner sig tryggt", index. Målvärde 2024 4,55</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>4,51</td> <td>4,55</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>4,55</td> <td>4,55</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>4,55</td> <td>4,55</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	4,51	4,55	2021	4,55	4,55	2022	4,55	4,55	<p>Beskrivning Statistiken kommer från GR:s vårdnadshavarenkät till vårdnadshavare för barn i Kungälv kommunens förskolor. Enkäten genomförs årligen. Indikatorn visar ett index från 0-5 utifrån frågans verbala svarsalternativ.</p> <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen.</p> <p>Statistiken kommer från GR:s vårdnadshavarenkät till vårdnadshavare för barn i Kungälv kommunens förskolor. Enkäten genomförs årligen. https://goteborgsregionen.se/kunskapsbank/regiongemensamenkatiforskolaochpedagogiskomsorg2020.5.2c9665f617704cb69f358b2.html Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall	Målvärde											
2020	4,51	4,55											
2021	4,55	4,55											
2022	4,55	4,55											

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>DF Respons</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning DF Respons är det digitala IT-verktyg där fall av kränkande behandling och diskriminering anmäls utifrån skollagens bestämmelsen. I systemet genomförs även samtliga utredningar om kränkande behandling.</p> <p>Ansvarig</p>

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
	Dennis Reinhold
Skolinspektionens och Göteborgsregionens elevenkäter	Beskrivning Skolinspektionen och Göteborgsregionens elevenkäter genomförs i årskurs 2, årskurs 5 och årskurs 8 i grundskolan samt i år 2 samt år 3 i gymnasieskolan. En viktig del av enkäterna är frågor om trygghet och kränkande behandling.
Startdatum 2023-01-01	Ansvarig Niklas Delander
Slutdatum 2024-12-31	

4.2 2. Alla förskolebarn är efter avslutad förskola väl förberedda att börja grundskolan

Förvaltningens tolkning

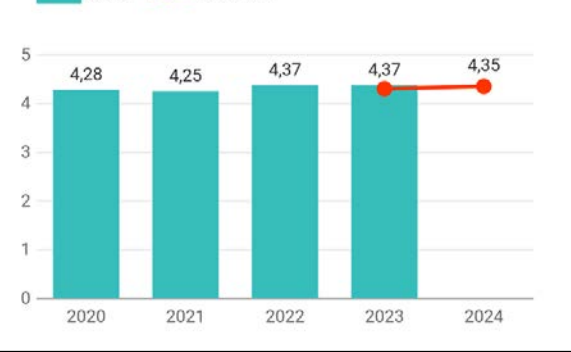
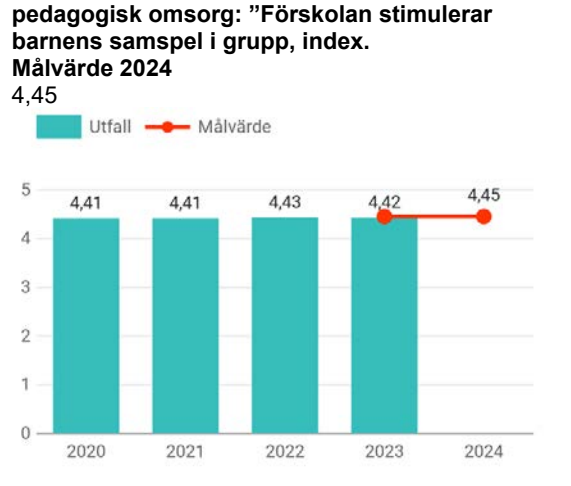
Utbildningen i förskolan ska bidra till att barnet utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att leka och lära ska vara grunden för utbildning. Den ska präglas av att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

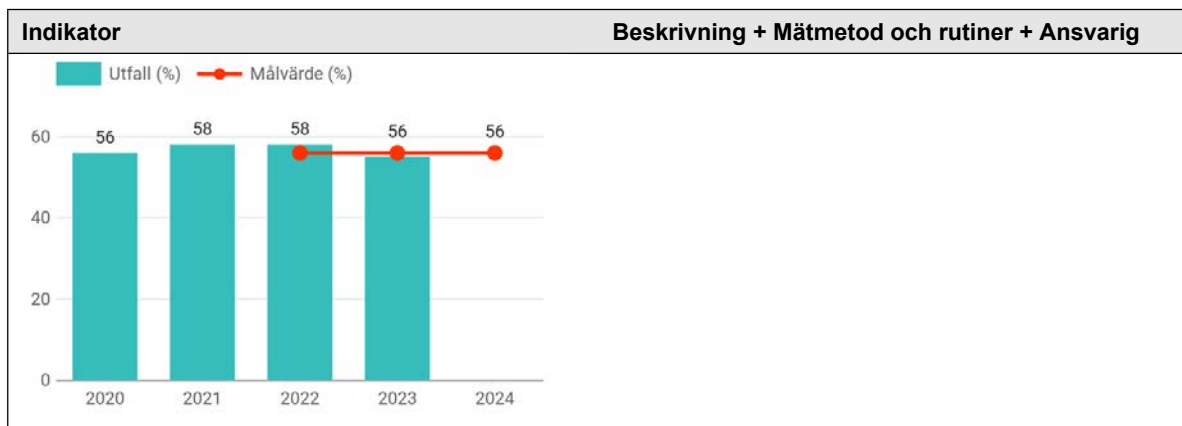
Enligt läroplanen ska förskolan ge varje barn förutsättningar att utveckla

- självständighet och tillit till sin egen förmåga
- förmåga att fungera enskilt och i grupp, samarbeta, hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt att ta ansvar för gemensamma regler
- förmåga att lyssna på och reflektera över andras uppfattningar samt att reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																		
<p>Enkät till vårdnadshavare i förskola och pedagogisk omsorg: "Mitt barn ges möjlighet att bearbeta konflikter, reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra", index. Målvärde 2024 4,35</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>4,33</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>4,31</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>4,35</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>4,34</td> <td>4,35</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>4,35</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	4,33		2021	4,31		2022	4,35		2023	4,34	4,35	2024		4,35	<p>Beskrivning Statistiken kommer från GR:s vårdnadshavarenkät till vårdnadshavare för barn i Kungälv kommun förskolor. Enkäten genomförs årligen. Indikatorn visar ett index från 0-5 utifrån frågans verbala svarsalternativ.</p> <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall	Målvärde																	
2020	4,33																		
2021	4,31																		
2022	4,35																		
2023	4,34	4,35																	
2024		4,35																	
<p>Enkät till vårdnadshavare i förskola och pedagogisk omsorg: "Förskolan uppmuntrar mitt barn att uttrycka sina tankar och åsikter, index. Målvärde 2024 4,35</p>	<p>Beskrivning Statistiken kommer från GR:s vårdnadshavarenkät till vårdnadshavare för barn i Kungälv kommun förskolor. Enkäten genomförs årligen. Indikatorn visar ett index från 0-5 utifrån frågans verbala svarsalternativ.</p> <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>																		

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																		
<p data-bbox="225 338 798 369">Enkät till vårdnadshavare i förskola och pedagogisk omsorg: "Förskolan stimulerar barnens samspel i grupp, index. Målvärde 2024 4,45"</p> <table border="1" data-bbox="225 369 798 719"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>4,28</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>4,25</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>4,37</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>4,37</td> <td>4,37</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>4,35</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	4,28		2021	4,25		2022	4,37		2023	4,37	4,37	2024		4,35	<p data-bbox="798 338 1402 369">Beskrivning</p> <p data-bbox="798 369 1402 719">Statistiken kommer från GR:s vårdnadshavarenkät till vårdnadshavare för barn i Kungälv kommunens förskolor. Enkäten genomförs årligen. Indikatorn visar ett index från 0-5 utifrån frågans verbala svarsalternativ.</p> <p data-bbox="798 719 1402 750">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="798 750 1402 996">Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall	Målvärde																	
2020	4,28																		
2021	4,25																		
2022	4,37																		
2023	4,37	4,37																	
2024		4,35																	
<p data-bbox="225 719 798 750">Barn 1-5 år inskrivna i förskola, andel (%) Målvärde 2024 85%</p> <table border="1" data-bbox="225 750 798 1234"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>81</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>82</td> <td>82</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>85</td> <td>85</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>83</td> <td>83</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>85</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	81		2021	82	82	2022	85	85	2023	83	83	2024		85	<p data-bbox="798 719 1402 750">Beskrivning</p> <p data-bbox="798 750 1402 1400">Indikatorn visar hur stor andel av de barn som kan gå i förskolan och som gör det. Grundantagandet är att om förskolan i Kungälv har hög kvalitet så påverkar det de barn som går i förskolan i att vara väl förberedda till skolan och framtida lärande.</p> <p data-bbox="798 1400 1402 1431">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="798 1431 1402 1601">Hämtas från Skolverket eller Kolada och avser föregående kalenderår. Redovisas en gång per år.</p> <p data-bbox="798 1601 1402 1635">Målvärdet bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas årlig Ansvarig Håkan Hambeson</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																	
2020	81																		
2021	82	82																	
2022	85	85																	
2023	83	83																	
2024		85																	
<p data-bbox="225 1234 798 1265">Heltidstjänster i förskolan med förskollärlärolegitimation, kommunal regi, andel (%) Målvärde 2024 56%</p>	<p data-bbox="798 1234 1402 1265">Beskrivning</p> <p data-bbox="798 1265 1402 1344">Heltidstjänster i förskolan med förskollärlärolegitimation, kommunal regi, andel (%).</p> <p data-bbox="798 1344 1402 1375">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="798 1375 1402 1453">Hämtas från Skolverket eller Kolada. Indikatorn redovisas årligen. Resultatet avser föregående års resultat. Målvärdet bygger på tidigare års resultat.</p> <p data-bbox="798 1453 1402 1485">Ansvarig Håkan Hambeson</p>																		

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Göteborgsregionen vårdnadshavarenkät och personalens självskattning för förskolan Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Göteborgsregionen anordnar varje år en vårdnadshavarenkät för förskolan samt en självskattning för personalen. Båda ligger till grund för förskolans systematiska kvalitetsarbete. Ansvarig Niklas Delander
Nätverk mellan förskollärare och lärare Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Sektor kommer att ordna ett återkommande nätverk mellan förskollärare och lärare i syfte att stärka övergångar och samverkan mellan skolformerna samt bidra till erfarenhetsutbyte. Ansvarig Monica Carhult Karlsson, Lars-Gunnar Hermansson
Stödmaterial om tidiga insatser i förskolan Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Sektor har tagit fram ett stödmaterial om tidiga insatser i förskolan tillsammans med en handledning för att stärka förskolans arbete mot barn i behov av stöd. Stödmaterialiet används på samtliga förskolor. Ansvarig Monica Carhult Karlsson

4.3 3. Vuxenutbildningen bidrar till livslångt lärande och lägre arbetslöshet

Förvaltningens tolkning

Genom att erbjuda vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå samt sfi till alla som är i behov av det bidrar vuxenutbildningen till fler i arbete och fortsatta studier. Yrkesutbildning är en särskild viktig del av detta. Målet omfattar samverkan för att identifiera och stödja personer som står långt från arbetsmarknaden.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
Andelen godkända kursbetyg av slutförda kurser - grundläggande och gymnasial kommunal vuxenutbildning Målvärde 2024 90%	Beskrivning Andel godkända kursbetyg av slutförda kurser, det vill säga exklusive kursavbrott. En elev kan läsa flera kurser och indikatorn visar alltså inte andel elever, utan andel kurser. Mätmetod och rutiner Betygsresultaten utgår från kommunens egna siffror. Målvärde bygger på tidigare års resultat. Indikatorn

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																		
<p>Utfall (%) Målvärde (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>90,8</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>90</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>90</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>92</td> <td>90</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>90</td> <td>90</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	90,8	90	2021	90	90	2022	90	90	2023	92	90	2024	90	90	<p>redovisas en gång per år. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																	
2020	90,8	90																	
2021	90	90																	
2022	90	90																	
2023	92	90																	
2024	90	90																	
<p>Antalet elever folkbokförda i Kungälv kommun som deltar i yrkesutbildning inom GR och kommunens vuxenutbildning.</p> <p>Utfall Målvärde</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2023</td> <td>250</td> <td>250</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2023	250	250	<p>Beskrivning Indikatorn beskriver det sammanlagda antalet elever som är folkbokförda i Kungälv kommun och som deltar i yrkesutbildning i GR:s eller Kungälv kommunens regi. I kommunens vuxenutbildning räknas yrkesutbildning, lärlingsutbildning samt språkstödsutbildning med yrkesinriktning in.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistiken för yrkesutbildning inom GR kommer direkt från GR, medan statistiken för kommunens vuxenutbildning kommer från kommunens egna system. Målvärde bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas en gång per år.</p> <p>Kommer från GR:s enkät för vuxenutbildningen som kan fås från rektorn för vuxenutbildningen. Ansvarig Håkan Hambeson</p>												
År	Utfall	Målvärde																	
2023	250	250																	
<p>Andel elever folkbokförda i Kungälv kommun som har arbete, studerar eller är egenföretagare efter att de avslutat yrkesutbildning inom GR</p> <p>Utfall (%) Målvärde (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>78</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>80</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>80</td> <td>80</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>80</td> <td>80</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	78	80	2021	80	80	2022	80	80	2023	80	80	<p>Beskrivning Indikatorn beskriver vilken i grad elever folkbokförda i Kungälv kommun är sysselsatta genom arbete, studier eller eget företag efter att de avslutat yrkesutbildning inom GR.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistiken kommer från GR:s enkät för vuxenutbildningen som kan fås från rektorn för vuxenutbildningen. Målvärde bygger på tidigare års resultat. Indikatorn redovisas en gång per år.</p> <p>Ansvarig Håkan Hambeson</p>			
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																	
2020	78	80																	
2021	80	80																	
2022	80	80																	
2023	80	80																	

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Yrkesutbildningar, lärlingsutbildningar och kombinationsutbildningar</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Vuxenutbildning bedriver yrkesutbildningar, lärlingsutbildningar och kombinationsutbildningar för att öka möjligheten till arbete och bidra till kommunens och näringslivets kompetensförsörjning.</p> <p>Ansvarig Tanja Tajic Björkman</p>
<p>Jobbspår</p> <p>Startdatum</p>	<p>Beskrivning Jobbspår är ett sätt att skräddarsy insatser för arbetssökande utifrån arbetsgivarnas behov av arbetskraft och samtidigt anpassa omfattningen</p>

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	av insatserna till de kunskaper och kompetenser som individerna har med sig. På så vis blir jobbspåren ett effektivt sätt att rekrytera personal. Ansvarig Tanja Tajic Björkman
Yrkesvalidering Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Yrkesvalidering innebär att elever inom vuxenutbildningen får sina yrkeskunskaper bedömda för att tydligare visa på vilken kompetens de redan besitter genom sin arbetslivserfarenhet. Tanken är att detta ska kunna stärka deras ställning på arbetsmarknaden och förenkla deras möjligheter att gå igenom en yrkesutbildning. Ansvarig Tanja Tajic Björkman

4.4 4. En kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd

Förvaltningens tolkning

I en kunskapsskola som utbildar för livet, ska varje barn och elev ha rätt resurs vid rätt tillfälle. För att klara detta behövs tydligt ledarskap, välutbildade pedagoger, flexibla grupp- och klassindelningar, en möjlighet till en andra chans som lov- och sommarskola, tillräckligt med stödpersonal och en utvecklad modern elevhälsa. Uppdragsgivaren vill också se fler möjligheter att läsa efter skoldagens slut, en andra chans i ett annat sammanhang.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																		
<p>Andel elever (%) med godkänt betyg i samtliga ämnen vårterminen årskurs 6. Målvärde 2024 85%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>83</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>83</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>80</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>74</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>85</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	83		2021	83		2022	80		2023	74		2024		85	<p>Beskrivning Statistiken kommer från Skolverket och inkluderar de ämnen som finns i elevens utbildning. Årets resultat kommer från kommunens egna system. När Skolverkets släpper sin statistik under hösten så korrigeras resultatet om det skiljer sig åt från resultatet från kommunens system.</p> <p>Mätmetod och rutiner Utgångspunkten för verksamheten i grundskolan är att samtliga elever ska få godkänt betyg i alla ämnen. Målvärdet bygger på föregående års resultat och används enbart för att utvärdera målet om en kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																	
2020	83																		
2021	83																		
2022	80																		
2023	74																		
2024		85																	
<p>Andel elever (%) med godkänt betyg i samtliga ämnen i slutbetyg för årskurs 9. Målvärde 2024 80%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>78</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>78</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>73</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>79</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>80</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	78		2021	78		2022	73		2023	79		2024		80	<p>Beskrivning Statistiken kommer från Skolverket och inkluderar de ämnen som finns i elevens utbildning. Årets resultat kommer från kommunens egna system. När Skolverkets släpper sin statistik under hösten så korrigeras resultatet om det skiljer sig åt från resultatet från kommunens system.</p> <p>Mätmetod och rutiner Utgångspunkten för verksamheten i grundskolan är att samtliga elever ska få godkänt betyg i alla ämnen. Målvärdet bygger på föregående års resultat och används enbart för att utvärdera målet om en kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																	
2020	78																		
2021	78																		
2022	73																		
2023	79																		
2024		80																	

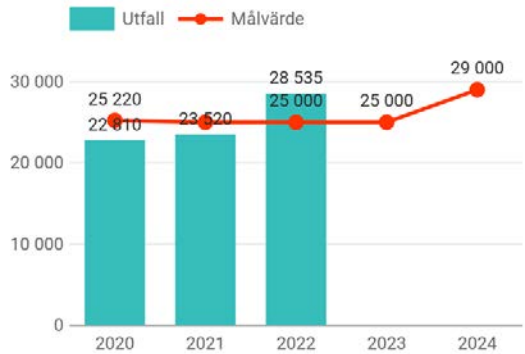
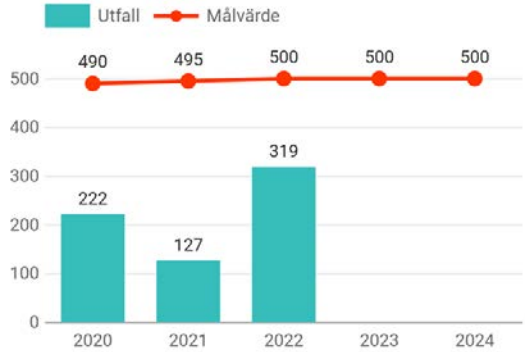
Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																		
<p>Andel elever (%) med behörighet till yrkesprogram i gymnasieskolan i slutbetyg för årskurs 9. Målvärde 2024 85%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>87</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>86</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>89</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>84</td> <td>84</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>85</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	87		2021	86		2022	89		2023	84	84	2024		85	<p>Beskrivning Statistiken kommer från Skolverket och inkluderar de ämnen som finns i elevens utbildning. Årets resultat kommer från kommunens egna system. När Skolverkets släpper sin statistik under hösten så korrigeras resultatet om det skiljer sig åt från resultatet från kommunens system.</p> <p>Mätmetod och rutiner Utgångspunkten för verksamheten i grundskolan är att samtliga elever ska bli behöriga till minst yrkesprogrammen i gymnasieskolan efter årskurs 9. Målvärdet bygger på föregående års resultat och används enbart för att utvärdera målet om en kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																	
2020	87																		
2021	86																		
2022	89																		
2023	84	84																	
2024		85																	
<p>Andel avgångselever (%) från gymnasieskolan med gymnasieexamen. Målvärde 2024 90%</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>84</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>89</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>90</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>86</td> <td>86</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td></td> <td>90</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall (%)	Målvärde (%)	2020	84		2021	89		2022	90		2023	86	86	2024		90	<p>Beskrivning Statistiken kommer från Skolverket. När årets resultat redovisas kommer resultatet från kommunens eget system. I det fall som resultatet ändras när Skolverkets statistik kommer under hösten korrigeras resultatet i påföljande tertialrapport.</p> <p>Mätmetod och rutiner Utgångspunkten för verksamheten i gymnasieskolan är att samtliga avgångselever ska få en gymnasieexamen. Målvärdet bygger på föregående års resultat och används enbart för att utvärdera målet om en kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd. Indikatorn redovisas årligen. Ansvarig Niklas Delander</p>
År	Utfall (%)	Målvärde (%)																	
2020	84																		
2021	89																		
2022	90																		
2023	86	86																	
2024		90																	

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Barn- och elevhälsa</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Elevhälsa är lagstadgat enligt skollagen och barnhälsa erbjuds även av Kungälv kommun. Elevhälsan innehåller skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och personer med specialpedagogisk kompetens. Tanken är att elevhälsan och barnhälsan i främst ska arbeta förebyggande och hälsofrämjande och på så vis bidra till ökad målpuppfyllelse och att elever får det stöd de behöver.</p> <p>Ansvarig Catharina Bengtsson</p>
<p>Lov- och sommarskola</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Lov- och sommarskola erbjuds i grundskolan och i gymnasieskolan för att ge möjlighet för eleverna att nå godkänt betyg i fler ämnen och därigenom få behörighet till gymnasieskolan alternativt få en gymnasieexamen.</p> <p>Ansvarig Catharina Bengtsson, Amela Filipovic</p>
<p>Läxhjälp</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Läxhjälp erbjuds i grundskolan för att stödja och hjälpa eleverna i deras kunskapsutveckling och bidra till att fler elever kan få godkänt betyg i samtliga ämnen.</p> <p>Ansvarig Catharina Bengtsson, Lars-Gunnar Hermansson</p>

4.5 6. Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv

Förvaltningens tolkning

Öka tillgänglighet till kommunens kultur- och fritidsutbud för kommuninvånare och brukare i samverkan med civilsamhällets aktörer. Målet omfattar såväl barn, unga, äldre och riktar särskilt fokus på personer med funktionsvariation.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Antal deltagartillfällen på kulturskola Målvärde 2024 29 000</p> 	<p>Beskrivning Antal deltagartillfällen. En elev kan räknas flera gånger.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistiken kommer från kommunens egna system. Redovisas en gång per år. Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Matilda Skön</p>
<p>Antal kulturevenemang Målvärde 2024 500</p> 	<p>Beskrivning Antalet kulturarrangemang omfattar allt från föreläsningar, utställningar, teater- eller dansföreställningar och konserter för barn och vuxna. Mycket samarbete sker med utomstående aktörer för att kunna upprätthålla ett rikt och varierat kulturutbud.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistiken kommer från kommunens egna system. Redovisas tertialvis och ackumuleras under året. Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Matilda Skön</p>
<p>Antal utlån av media till barn och unga på biblioteken Målvärde 2024 145 000</p>	<p>Beskrivning Anger totalt antal lån inklusive e-media till barn och unga.</p> <p>Mätmetod och rutiner Statistiken kommer från kommunens egna system. Redovisas tertialvis och ackumuleras under året. Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Matilda Skön</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Aktiva låntagare i kommunala bibliotek, antal/1000 inv. Målvärde 2024 250</p>	<p>Beskrivning Antal aktiva låntagare på biblioteket dividerat med antal invånare totalt 31/12, multiplicerat med 1000. Med aktiva låntagare avses de som under året utfört minst en transaktion. Avser endast folkbibliotek (skolbibliotek ingår inte, de kommuner som samredovisat skolbibliotek med folkbiblioteken har streckats). Källa: Kungliga biblioteket och SCB.</p> <p>Mätmetod och rutiner Hämtas ur Kolada. Källa: Kungliga biblioteket och SCB. Publiceras vanligen under våren eller tidig sommar. Redovisas en gång per år. Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Matilda Skön</p>
<p>Antal utlån media totalt</p>	<p>Beskrivning Anger totalt antal lån inklusive e-media.</p> <p>Mätmetod och rutiner Mäts varje tertial. Ansvarig Matilda Skön</p>

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Study Along hos kulturskolan</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Studie Along är ett digitalt verksamhetssystem som införs på kulturskolan. Det kommer både att fungera som ett antagningssystem för kulturskolan och som en lärplattform.</p> <p>Ansvarig Matilda Skön</p>
<p>Kulturgarantin</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Kulturgarantin implementerades under 2023, verksamheten fortsätter att arbeta i enlighet med kulturgarantin.</p> <p>Ansvarig Matilda Skön</p>

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Phunk Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Phunk och mini-phunk för de yngre eleverna är kulturskolans verksamhet som riktar sig mot barn och ungdomar med en funktionsvariation. Ansvarig Matilda Skön

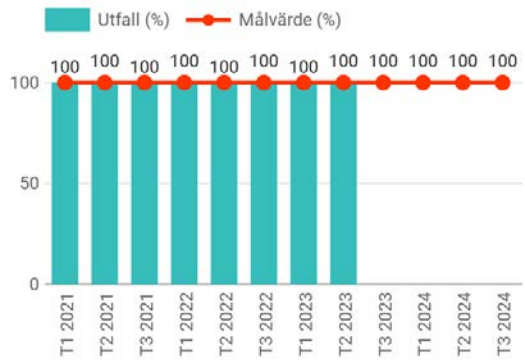
4.6 7. Förbättrat näringslivsklimat

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Gymnasieskolans branschråd Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Samtliga Mimers hus yrkesprogram har branschråd där representanter från både gymnasieskolan och branschen tillsammans utvecklar utbildningen. Ansvarig Amela Filipovic
Digital plattform för näringsliv och kompetensförsörjning Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Sektorn utvecklar med en kommungemensam plattform där vi samlar alla praktikplatser både inom kommunen och näringslivet. Syftet är att vi ska minimera dubbelarbete och kategorisera platserna både utifrån arbetsgivarnas och individernas behov. Ansvarig Tanja Tajic Björkman
Kompetenscentrums arbetsgivarservice Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Kompetenscentrums arbetsgivarservice riktar sig mot lokala arbetsgivare och ger möjlighet till praktik, arbetsträning och subventionerade anställningar för arbetssökande inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet. Ansvarig Tanja Tajic Björkman

4.7 8. Kortare handläggningstider med bibehållen rättsäkerhet

Förvaltningens tolkning

Handläggningstider av kommunens myndighetsutövning och service ska inte överstiga lagstadgade maxtider.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
Andel som erbjudits förskola inom fyra månader efter ansökan Målvärde 2024 100% 	Beskrivning Indikatorn anger i vilken grad kommunen följer skollagen bestämmelse om att erbjuda barnomsorg inom 4 månader. Mätmetod och rutiner Mäts en gång per år. Målvärde baseras på tidigare års utfall. Ansvarig Håkan Hambeson

4.8 10. Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck

Förvaltningens tolkning

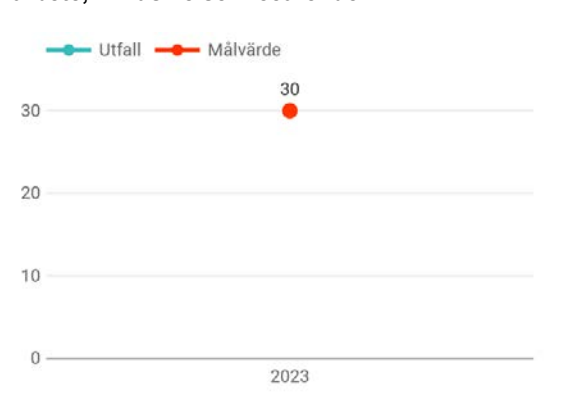
Fokusområden är minskade utsläpp från trafik, enskilda avlopp och av mikroplaster. När det gäller utsläpp till vattenmiljö ska påverkan från dag- och spillvatten samt ytavrinning beaktas. Energieffektivisering och utbyte till förnybara bränslen ska genomföras successivt både internt i kommunförvaltningen och externt i den geografiska kommunen.

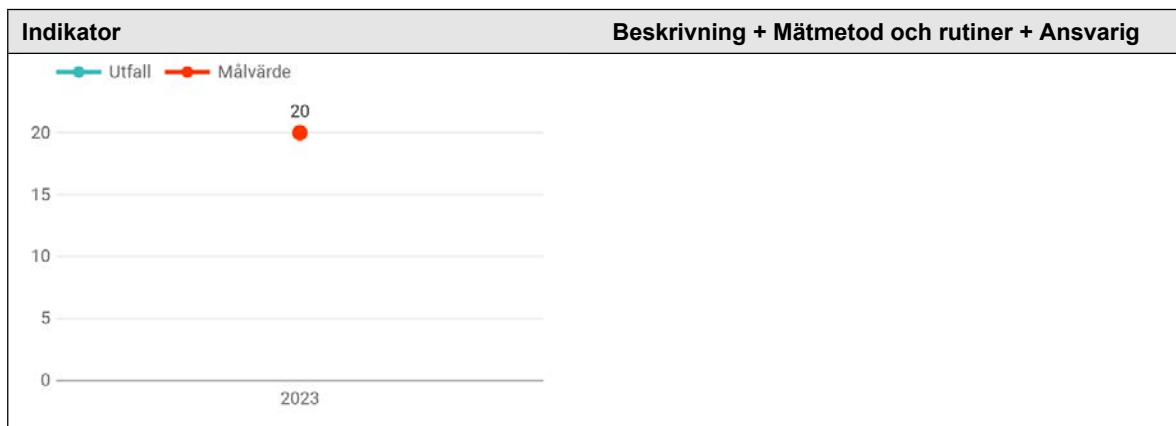
4.9 12. Minskat utanförskap och bidragsberoende

Förvaltningens tolkning

Behovet av olika typer av bidrag, såsom försörjningsstöd har till stor del samband med hur olika strukturella faktorer utvecklas i samhället. En viktig förutsättning är att definiera prioriterade behovsgrupper och utveckla och anpassa förhållningssätt, metoder och insatser efter detta. Inom målet ryms även kommunens arbetsmarknadsverksamhet som fyller en viktig roll i att få fler individer att gå till egen försörjning.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																																																										
<p>Arbetslösa inklusive i åtgärder i Kungälv (16-65 år) Målvärde 2024 4%</p> <table border="1"> <caption>Data for Arbetslösa inklusive i åtgärder i Kungälv (16-65 år)</caption> <thead> <tr> <th>Månad</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Riket (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> <th>VGR (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Jan 2023</td><td>6,5</td><td>5,8</td><td>4</td><td>5,8</td></tr> <tr><td>Feb 2023</td><td>6,5</td><td>5,8</td><td>4</td><td>5,8</td></tr> <tr><td>Mar 2023</td><td>6,4</td><td>5,7</td><td>4</td><td>5,7</td></tr> <tr><td>Apr 2023</td><td>6,3</td><td>5,5</td><td>4</td><td>5,5</td></tr> <tr><td>Maj 2023</td><td>6,1</td><td>5,4</td><td>4</td><td>5,4</td></tr> <tr><td>Jun 2023</td><td>6,2</td><td>5,4</td><td>4</td><td>5,4</td></tr> <tr><td>Jul 2023</td><td>6,3</td><td>5,6</td><td>4</td><td>5,6</td></tr> <tr><td>Aug 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>5,6</td></tr> <tr><td>Sep 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>5,6</td></tr> <tr><td>Okt 2023</td><td>6,4</td><td>5,6</td><td>4</td><td>5,6</td></tr> <tr><td>Nov 2023</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td></tr> <tr><td>Dec 2023</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td></tr> <tr><td>Jan 2024</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td></tr> <tr><td>Feb 2024</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td></tr> <tr><td>Mar 2024</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td></tr> <tr><td>Apr 2024</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td></tr> <tr><td>Maj 2024</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td></tr> </tbody> </table>	Månad	Utfall (%)	Riket (%)	Målvärde (%)	VGR (%)	Jan 2023	6,5	5,8	4	5,8	Feb 2023	6,5	5,8	4	5,8	Mar 2023	6,4	5,7	4	5,7	Apr 2023	6,3	5,5	4	5,5	Maj 2023	6,1	5,4	4	5,4	Jun 2023	6,2	5,4	4	5,4	Jul 2023	6,3	5,6	4	5,6	Aug 2023	6,4	5,6	4	5,6	Sep 2023	6,4	5,6	4	5,6	Okt 2023	6,4	5,6	4	5,6	Nov 2023	4	4	4	4	Dec 2023	4	4	4	4	Jan 2024	4	4	4	4	Feb 2024	4	4	4	4	Mar 2024	4	4	4	4	Apr 2024	4	4	4	4	Maj 2024	4	4	4	4	<p>Beskrivning Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd, andel av den registerbaserade arbetskraften 16-64 år. Målvärde sätt med ambitionen att arbetslösheten ska minska. Arbetslösheten i Kungälv är idag låg. De som är långt från arbetsmarknaden idag är svårare att få ut i arbete. Det föreslagna målvärdet är framtaget utifrån en samlad bedömning av innehållet i nedanstående punkter.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Politisk vilja -Förhållandet i arbetslösheten mellan Kungälv och andra kommuner i GR -Prognoser och bedömningar om arbetsmarknaden från AF, SCB, SKR ekonomirapport -Förhållandet, gapet, mellan Kungälv och rikets arbetslöshet -Antal varsel och konkurser i Kungälv -Förhållandet mellan prognoser som AF gör om framtida arbetslöshet och tidigare målvärde för Kungälvs kommun. -Vikten av signalvärde internt och externt <p>Mätmetod och rutiner Målvärdet är satt utifrån en samlad bedömning av nuvarande förutsättningar i Kungälv Informationen hämtas från Arbetsförmedlingens hemsida: http://mstatkommun.arbetsformedlingen.se/ Välj fliken: Sökande antal/andel Välj: Andel av registerbaserade arbetskraften totalt Välj aktuell månad, Västra Götaland och Kungälv Addera kolumnerna Öppet arbetslösa och Program med aktivitetsstöd. Ansvarig Håkan Hambeson</p>
Månad	Utfall (%)	Riket (%)	Målvärde (%)	VGR (%)																																																																																							
Jan 2023	6,5	5,8	4	5,8																																																																																							
Feb 2023	6,5	5,8	4	5,8																																																																																							
Mar 2023	6,4	5,7	4	5,7																																																																																							
Apr 2023	6,3	5,5	4	5,5																																																																																							
Maj 2023	6,1	5,4	4	5,4																																																																																							
Jun 2023	6,2	5,4	4	5,4																																																																																							
Jul 2023	6,3	5,6	4	5,6																																																																																							
Aug 2023	6,4	5,6	4	5,6																																																																																							
Sep 2023	6,4	5,6	4	5,6																																																																																							
Okt 2023	6,4	5,6	4	5,6																																																																																							
Nov 2023	4	4	4	4																																																																																							
Dec 2023	4	4	4	4																																																																																							
Jan 2024	4	4	4	4																																																																																							
Feb 2024	4	4	4	4																																																																																							
Mar 2024	4	4	4	4																																																																																							
Apr 2024	4	4	4	4																																																																																							
Maj 2024	4	4	4	4																																																																																							
<p>Utbetalt försörjningsstöd exklusive nyanlända, Tkr per tertial Målvärde 2024 7 900</p>	<p>Beskrivning Försörjningsstöd är ett behovsprövat ekonomiskt bidrag, som betalas ut av kommunens socialtjänst. Rätten till ekonomiskt bistånd beslutas enligt</p>																																																																																										

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p data-bbox="225 338 815 369">Indikator</p> 	<p data-bbox="815 338 1402 369">Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig</p> <p data-bbox="815 369 1402 481">Socialtjänstlagen och innebär alltid en individuell bedömning. Försörjningsstödet består av riksnorm (belopp per person som är lika för hela landet) och övrigt försörjningsstöd (som ska täcka skäliga kostnader för: boende, hushållsel med mera).</p> <p data-bbox="815 481 1402 504">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 504 1402 660">Utbetalt försörjningsstöd i kommunen, i tusenkronor per tertial exkl. nyanlända. Hämtas från Treserva (verksamhetssystem) och Agresso (ekonomisystem). För att ta fram utbetalt försörjningsstöd under tertialen, görs sökning på bokföringsdag. Målvärde bygger på budgeterat belopp.</p>
<p data-bbox="225 719 815 795">Antal ärenden inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet, inklusive serviceärenden.</p> 	<p data-bbox="815 719 1402 750">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 750 1402 952">Indikatorn beskriver antal ärenden som funnits inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet, både de som är pågående och som har avslutats. Även serviceärenden räknas in. Med arbetsmarknadsverksamhet avses i detta fall den verksamhet som bedrivs hos AME eller motsvarande enhet inom kommunen.</p> <p data-bbox="815 952 1402 974">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 974 1402 1086">Statistiken tas fram och redovisas separat för varje tertial och ackumuleras inte under året. Statistiken utgår från antal ärenden och inte antal individer, eftersom arbetsmarknadsstatistiken är utformat på detta vis. Ansvarig</p> <p data-bbox="815 1086 1402 1131">Niklas Delander</p>
<p data-bbox="225 1205 815 1288">Antal ärenden inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet som resulterat i arbete, inklusive serviceärenden.</p> 	<p data-bbox="815 1205 1402 1243">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 1243 1402 1444">Antal ärenden inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet som resulterat i arbete. Inkluderar även serviceärenden. Med arbetsmarknadsverksamhet avses i detta fall den verksamhet som bedrivs hos AME eller motsvarande enhet. Resultat i arbete mäts utifrån de ärende som har arbete som avslutsorsak.</p> <p data-bbox="815 1444 1402 1467">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 1467 1402 1534">Tas fram ur Treserva och kommunens egna manuella system. Redovisas årsvis. Ansvarig</p> <p data-bbox="815 1534 1402 1579">Niklas Delander</p>
<p data-bbox="225 1691 815 1780">Antal ärenden inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet som resulterat i studier, inklusive serviceärenden.</p>	<p data-bbox="815 1691 1402 1736">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 1736 1402 1982">Antal ärenden inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet som resulterat i påbörjade studier inom vuxenutbildningen (ej sfi) eller andra eftergymnasiala studier. Inkluderar även serviceärenden. Med arbetsmarknadsverksamhet avses i detta fall den verksamhet som bedrivs hos AME eller motsvarande enhet. Resultat i studier mäts utifrån de ärende som har studier som avslutsorsak.</p> <p data-bbox="815 1982 1402 2004">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 2004 1402 2072">Tas fram ur Treserva och kommunens egna manuella system. Redovisas årsvis. Ansvarig</p> <p data-bbox="815 2072 1402 2083">Niklas Delander</p>

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Kompetenscentrums arbetsgivarservice Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Kompetenscentrums arbetsgivarservice riktar sig mot lokala arbetsgivare och ger möjlighet till praktik, arbetsträning och subventionerade anställningar för arbetssökande inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet. Ansvarig Tanja Tajic Björkman
Aktivitetsplaner för arbetssökande Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Alla arbetssökande inom kommunens arbetsmarknadsverksamhet kommer att ha aktivitetsplaner med en tydlig planering mot arbete, studier eller annan aktivitet. Ansvarig Tanja Tajic Björkman
Praktik, arbetsträning och subventionerade anställningar Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Kompetenscentrum stödjer och hjälper arbetssökande att få arbete genom bland annat praktik, arbetsträning och subventionerade anställning. Genom dessa insatser möjliggörs för individen att långsiktigt etablera sig på arbetsmarknaden. Ansvarig Tanja Tajic Björkman

4.10 13. 100% av alla ungdomar inom uppföljningsansvaret erbjuds vuxenutbildning

Förvaltningens tolkning

Alla ungdomar under 20 år i det kommunala aktivitetsansvaret som inte har fullföljda studier ska erbjudas vuxenutbildning. Detta förutsätter en nära samverkan mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen samt att alla ungdomar inom uppföljningsansvaret får en individuellt utformad planering.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
Andel av ungdomarna (%) inom uppföljningsansvaret som varit i kontakt med handläggare. Målvärde 2024 100%	Beskrivning Andelen av totala antalet ungdomar som är aktuella för KAA som varit i kontakt med handläggare. Mätmetod och rutiner Mäts tre gånger om året och återspeglar ögonblicksbilder hämtade ur systemet ELIN. Målvärde bygger på att 100 % ska få en kontakt med handläggare. Ansvarig Niklas Delander

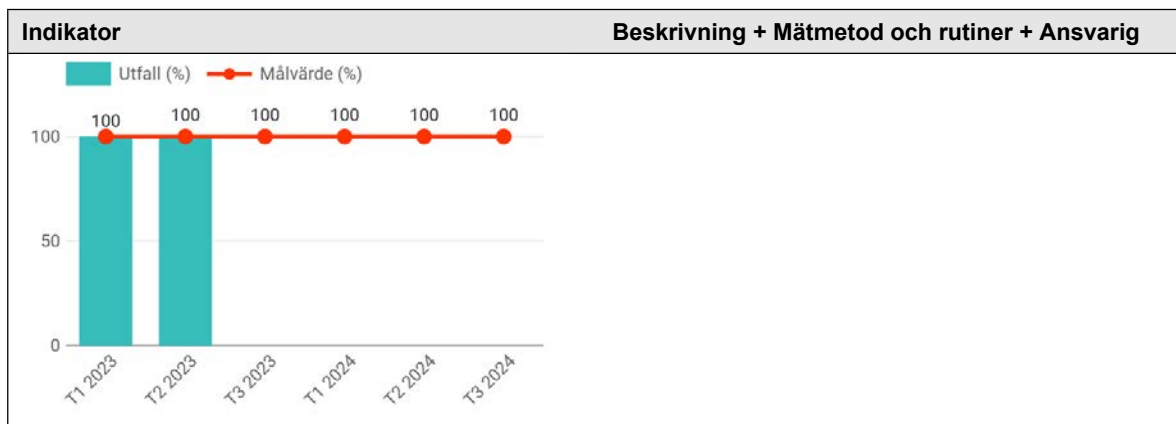
Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Andel av ungdomarna (%) inom uppföljningsansvaret utan sysselsättning som erbjudits insats. Målvärde 2024 100%</p>	<p>Beskrivning Andel av de ungdomar utan sysselsättning som blivit erbjudna insats från KAA-handläggare. Mätmetod och rutiner Mäts tre gånger om året och återspeglar ögonblicksbilder hämtade ur systemet ELIN. Målvärde bygger på att 100 % ska erbjudas insats.. Ansvarig Niklas Delander</p>
<p>Andel personer vars försörjningsstöd har villkorats med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser där socialtjänstlagen tillåtit det Målvärde 2024 100%</p>	<p>Beskrivning Indikatorn anger andelen personer vars försörjningsstöd har villkorats med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser där socialtjänstlagen tillåtit det. Mätmetod och rutiner Uppgifterna samlas in av sektorn och redovisas tertialvis. Målvärdet bygger på att 100 % av de som får försörjningsstöd villkoras med individuella kontrakt, där socialtjänstlagen tillåtit det. Ansvarig Håkan Hambeson</p>

4.11 14. Utanförskapet minskar genom att försörjningsstödet villkoras mot individuella kontrakt med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser

Förvaltningens tolkning

Alla med försörjningsstöd ska ha en individuell utredning och uppföljning med krav på arbetsmarknadsfrämjande åtgärder. Effekten förväntas bli minskat utanförskap och ökad känsla av sammanhang (KASAM).

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Andel personer vars försörjningsstöd har villkorats med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser där socialtjänstlagen tillåtit det Målvärde 2024 100%</p>	<p>Beskrivning Indikatorn anger andelen personer vars försörjningsstöd har villkorats med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser där socialtjänstlagen tillåtit det. Mätmetod och rutiner Uppgifterna samlas in av sektorn och redovisas tertialvis. Målvärdet bygger på att 100 % av de som får försörjningsstöd villkoras med individuella kontrakt, där socialtjänstlagen tillåtit det. Ansvarig Håkan Hambeson</p>

4.12 15. Robusta kommunala funktioner

Förvaltningens tolkning

Förslag tolkning

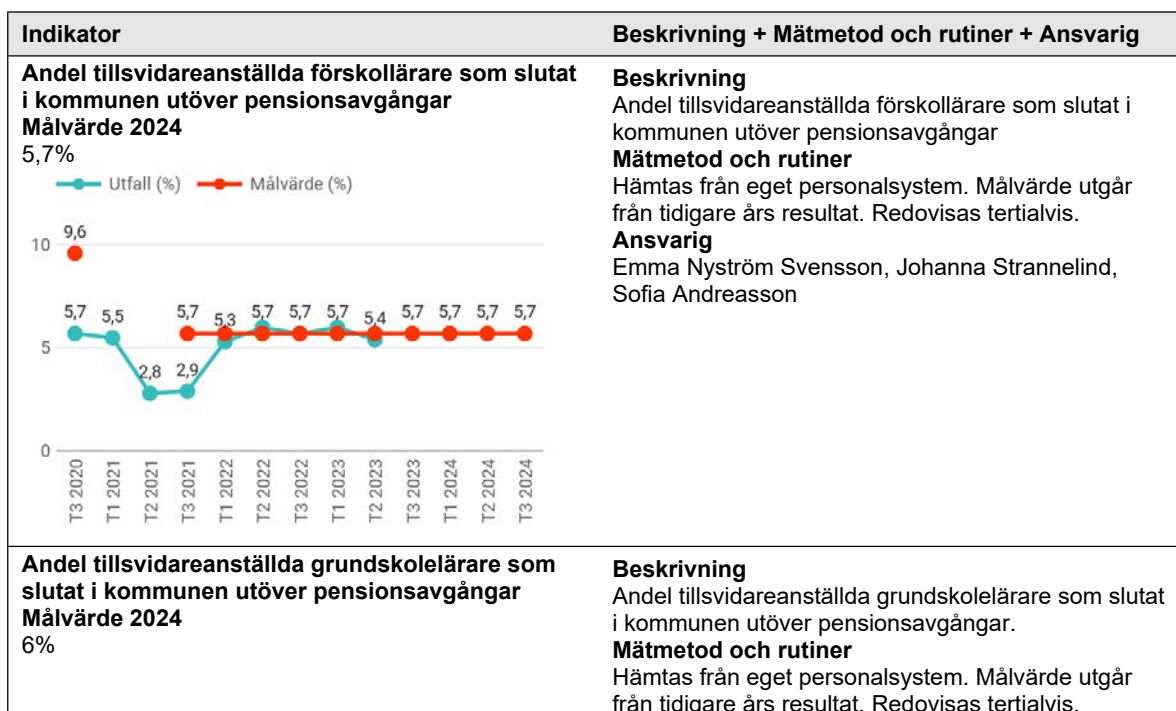
Kungälv ska sträva efter att uppfylla MSBs riktlinjer för kommunala verksamheters krisberedskap.

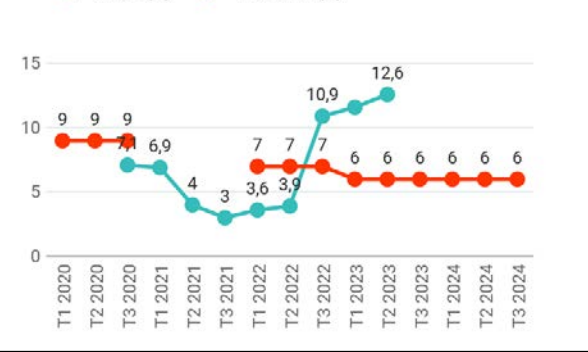
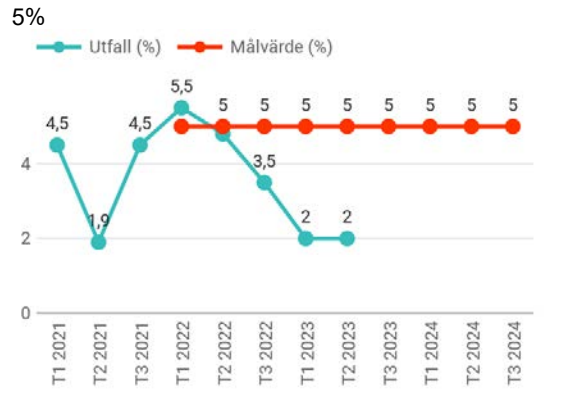
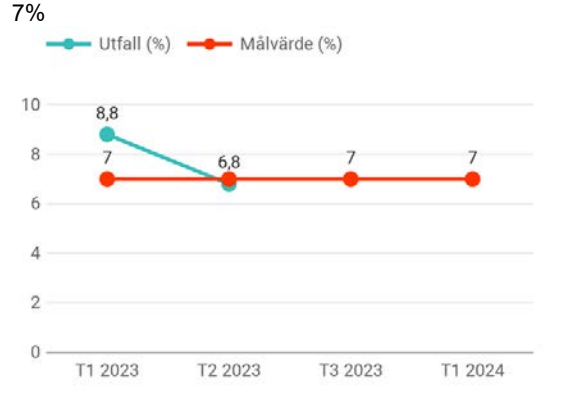
Kommunala verksamheter (msb.se)

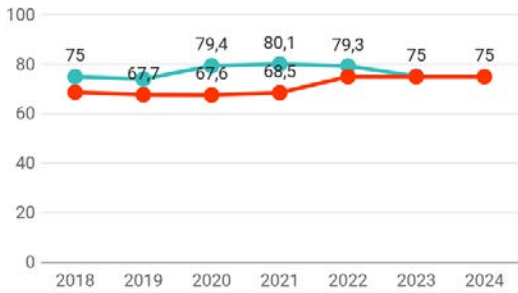
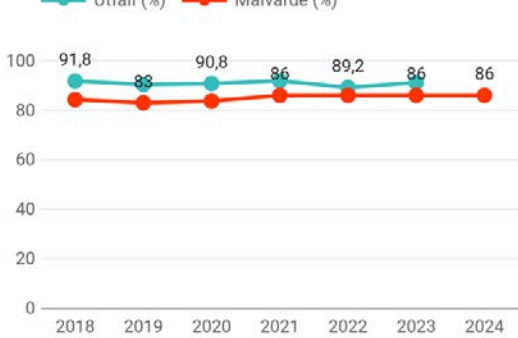

4.13 16. Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun

Förvaltningens tolkning

För att leverera välfärdstjänster med hög kvalitet inom kommunens samtliga verksamheter behöver kommunen professionell och motiverad personal. Våra medarbetare ska känna engagemang i sitt arbete för kommunen och möta medborgarna med ett gemensamt serviceinriktat förhållningssätt. Andra viktiga faktorer är arbetsplatskultur, möjligheter till utveckling, flexibla arbetsvillkor, personlig utveckling utifrån kompetens och erfarenhet.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																																																
<p data-bbox="225 338 815 369">Utfall (%) Målvärde (%)</p> <table border="1" data-bbox="225 369 815 719"> <thead> <tr> <th>Tidpunkt</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2020</td><td>9</td><td>9</td></tr> <tr><td>T2 2020</td><td>9</td><td>9</td></tr> <tr><td>T3 2020</td><td>9</td><td>9</td></tr> <tr><td>T1 2021</td><td>6,9</td><td>6,9</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>4</td><td>4</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>3</td><td>3</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>3,6</td><td>3,6</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>3,9</td><td>3,9</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>10,9</td><td>10,9</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>6</td><td>6</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>12,6</td><td>12,6</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td>6</td><td>6</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td>6</td><td>6</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td>6</td><td>6</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td>6</td><td>6</td></tr> </tbody> </table>	Tidpunkt	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2020	9	9	T2 2020	9	9	T3 2020	9	9	T1 2021	6,9	6,9	T2 2021	4	4	T3 2021	3	3	T1 2022	3,6	3,6	T2 2022	3,9	3,9	T3 2022	10,9	10,9	T1 2023	6	6	T2 2023	12,6	12,6	T3 2023	6	6	T1 2024	6	6	T2 2024	6	6	T3 2024	6	6	<p data-bbox="815 338 1396 369">Ansvarig Emma Nyström Svensson, Johanna Strannelind, Sofia Andreasson</p>
Tidpunkt	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2020	9	9																																															
T2 2020	9	9																																															
T3 2020	9	9																																															
T1 2021	6,9	6,9																																															
T2 2021	4	4																																															
T3 2021	3	3																																															
T1 2022	3,6	3,6																																															
T2 2022	3,9	3,9																																															
T3 2022	10,9	10,9																																															
T1 2023	6	6																																															
T2 2023	12,6	12,6																																															
T3 2023	6	6																																															
T1 2024	6	6																																															
T2 2024	6	6																																															
T3 2024	6	6																																															
<p data-bbox="225 719 815 801">Andel tillsvidareanställda gymnasielärare som slutat i kommunen utöver pensionsavgångar Målvärde 2024 5%</p> <table border="1" data-bbox="225 801 815 1205"> <thead> <tr> <th>Tidpunkt</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2021</td><td>4,5</td><td>4,5</td></tr> <tr><td>T2 2021</td><td>1,9</td><td>1,9</td></tr> <tr><td>T3 2021</td><td>4,5</td><td>4,5</td></tr> <tr><td>T1 2022</td><td>5,5</td><td>5,5</td></tr> <tr><td>T2 2022</td><td>5</td><td>5</td></tr> <tr><td>T3 2022</td><td>3,5</td><td>3,5</td></tr> <tr><td>T1 2023</td><td>2</td><td>2</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>2</td><td>2</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td>5</td><td>5</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td>5</td><td>5</td></tr> <tr><td>T2 2024</td><td>5</td><td>5</td></tr> <tr><td>T3 2024</td><td>5</td><td>5</td></tr> </tbody> </table>	Tidpunkt	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2021	4,5	4,5	T2 2021	1,9	1,9	T3 2021	4,5	4,5	T1 2022	5,5	5,5	T2 2022	5	5	T3 2022	3,5	3,5	T1 2023	2	2	T2 2023	2	2	T3 2023	5	5	T1 2024	5	5	T2 2024	5	5	T3 2024	5	5	<p data-bbox="815 719 1396 750">Beskrivning Andel tillsvidareanställda gymnasielärare som slutat i kommunen utöver pensionsavgångar.</p> <p data-bbox="815 750 1396 784">Mätmetod och rutiner Hämtas från eget personalsystem. Målvärde utgår från tidigare års resultat. Redovisas tertialvis.</p> <p data-bbox="815 784 1396 817">Ansvarig Emma Nyström Svensson, Johanna Strannelind, Sofia Andreasson</p>									
Tidpunkt	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2021	4,5	4,5																																															
T2 2021	1,9	1,9																																															
T3 2021	4,5	4,5																																															
T1 2022	5,5	5,5																																															
T2 2022	5	5																																															
T3 2022	3,5	3,5																																															
T1 2023	2	2																																															
T2 2023	2	2																																															
T3 2023	5	5																																															
T1 2024	5	5																																															
T2 2024	5	5																																															
T3 2024	5	5																																															
<p data-bbox="225 1205 815 1321">Andel tillsvidareanställda chefer inom sektor Bildning och Lärande som slutat i kommunen utöver pensionsavgångar Målvärde 2024 7%</p> <table border="1" data-bbox="225 1321 815 1720"> <thead> <tr> <th>Tidpunkt</th> <th>Utfall (%)</th> <th>Målvärde (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>T1 2023</td><td>8,8</td><td>7</td></tr> <tr><td>T2 2023</td><td>6,8</td><td>6,8</td></tr> <tr><td>T3 2023</td><td>7</td><td>7</td></tr> <tr><td>T1 2024</td><td>7</td><td>7</td></tr> </tbody> </table>	Tidpunkt	Utfall (%)	Målvärde (%)	T1 2023	8,8	7	T2 2023	6,8	6,8	T3 2023	7	7	T1 2024	7	7	<p data-bbox="815 1205 1396 1243">Beskrivning Som komplement till indikatorn tittar vi också på genomsnittlig anställningstid för chefer.</p> <p data-bbox="815 1243 1396 1276">Mätmetod och rutiner Hämtas från eget personalsystem. Målvärde utgår från tidigare års resultat. Redovisas tertialvis.</p> <p data-bbox="815 1276 1396 1310">Ansvarig Håkan Hambeson, Emma Nyström Svensson, Johanna Strannelind, Sofia Andreasson</p>																																	
Tidpunkt	Utfall (%)	Målvärde (%)																																															
T1 2023	8,8	7																																															
T2 2023	6,8	6,8																																															
T3 2023	7	7																																															
T1 2024	7	7																																															
<p data-bbox="225 1720 815 1825">Andel (%) lärare (heltidstjänster) i kommunal grundskola med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne. Målvärde 2024 75%</p>	<p data-bbox="815 1720 1396 1758">Beskrivning Andel legitimerade lärare med behörighet i minst ett ämne av samtliga grundskollärare som var anställda i oktober respektive år. Långtidsanställda vikarier, d.v.s. vikarier som är anställda längre än månad, räknas med.</p> <p data-bbox="815 1758 1396 1792">Mätmetod och rutiner Hämtas från Skolverket. Målvärde utgår från tidigare års resultat. Redovisas en gång per år. Ansvarig Håkan Hambeson</p>																																																

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p data-bbox="277 344 576 371">Utfall (%) Målvärde (%)</p> 	
<p data-bbox="233 725 788 831">Andel (%) lärare (heltidstjänster) i kommunal gymnasieskola (exkl. yrkeslärare) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne. Målvärde 2024 86%</p> <p data-bbox="277 860 576 887">Utfall (%) Målvärde (%)</p> 	<p data-bbox="826 725 963 752">Beskrivning</p> <p data-bbox="826 757 1378 943">Andel legitimerade lärare (helårstjänster) med behörighet i minst ett av ämnena den undervisar i av samtliga gymnasielärare (exkl. yrkeslärare) som var anställda i oktober respektive år. Långtidsanställda vikarier, dvs. vikarier som är anställda längre än en månad, räknas med. Yrkeslärare räknas inte med eftersom det inte finns samlad statistik för alla lärare.</p> <p data-bbox="826 947 1070 974">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="826 978 1378 1048">Hämtas från Skolverket. Målvärde utgår från tidigare års resultat. Redovisas en gång per år. Ansvarig Håkan Hambeson</p>
<p data-bbox="233 1240 778 1317">Andel chefer (%) med antal medarbetare färre än 26 Målvärde 2024 50%</p> <p data-bbox="277 1352 576 1379">Utfall (%) Målvärde (%)</p> 	<p data-bbox="826 1240 963 1267">Beskrivning</p> <p data-bbox="826 1272 1362 1323">Andel chefer som har 25 medarbetare eller mindre. Endast månadsavlönad personal inkluderade.</p> <p data-bbox="826 1352 1378 1429">Vid de fall där det finns fler än en chef för en personalgrupp är antalet medarbetare delat på antal chefer.</p> <p data-bbox="826 1433 932 1460">Ansvarig Emma Nyström Svensson, Johanna Strannelind, Sofia Andreasson</p>
<p data-bbox="233 1727 746 1803">Andel chefer (%) med antal medarbetare inom intervallen 26-35 Målvärde 2024 30%</p>	<p data-bbox="826 1727 963 1753">Beskrivning</p> <p data-bbox="826 1758 1378 1809">Andel chefer som har medarbetare inom intervallen 26-35. Endast månadsavlönad personal inkluderade.</p> <p data-bbox="826 1839 1378 1915">Vid de fall där det finns fler än en chef för en personalgrupp är antalet medarbetare delat på antal chefer.</p> <p data-bbox="826 1919 932 1946">Ansvarig Emma Nyström Svensson, Johanna Strannelind, Sofia Andreasson</p>

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig
<p>Andel chefer (%) med antal medarbetare, fler än 35 Målvärde 2024 20%</p>	<p>Beskrivning Andel chefer som mer än 35 medarbetare. Endast månadsavlönad personal inkluderade.</p> <p>Vid de fall där det finns fler än en chef för en personalgrupp är antalet medarbetare delat på antal chefer.</p> <p>Ansvarig Emma Nyström Svensson, Johanna Strannelind, Sofia Andreasson</p>

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
<p>Tillitsbaserad styrning och ledning</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Tillitsbaserad styrning och ledning ska prägla alla styrnings- och kvalitetsprocesser inom sektorn. Det är också en grund för SKA/Move och för de vertikala dialoger som genomförs mellan överordnad och underordnad chef tre gånger per år.</p> <p>Ansvarig Dennis Reinhold</p>
<p>Ledarforum</p> <p>Startdatum 2022-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Bildning och lärande bedriver ett ledarforum för samtliga chefer som anordnas ett antal gånger per år. Syftet är att stärka ledarskapet, kvaliteten och likvärdigheten inom sektorn.</p> <p>Ansvarig Dennis Reinhold</p>
<p>Handlingsplan för HÖK21</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Handlingsplanen utifrån Huvudöverenskommelse 2021 berör bland annat områden som arbetsmiljö, arbetsorganisation och lönebildning. Syftet är att trygga kompetensförsörjningen inom skola och förskola skolan på både kort och lång sikt.</p> <p>Ansvarig Dennis Reinhold</p>
<p>Winningtemp</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31</p>	<p>Beskrivning Winningtemp är Kungälv's kommun temperaturmätning med korta och regelbundna frågor till alla medarbetare. Bland annat mäts ledarskap, arbetglädje och delaktighet.</p> <p>Ansvarig Dennis Reinhold</p>

4.14 17. Kommunens verksamheters kvalité och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner

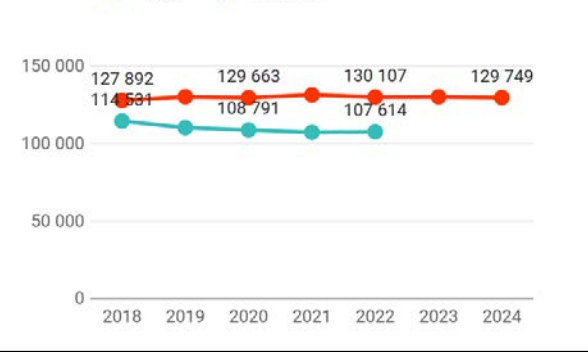
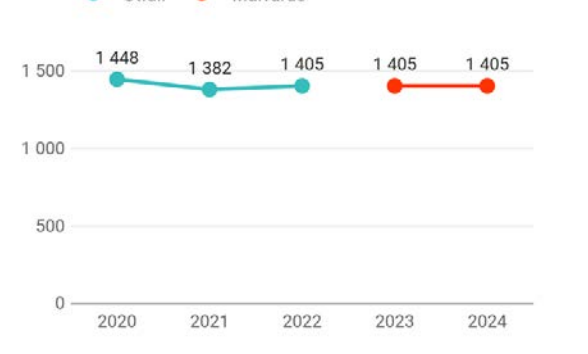

Förvaltningens tolkning

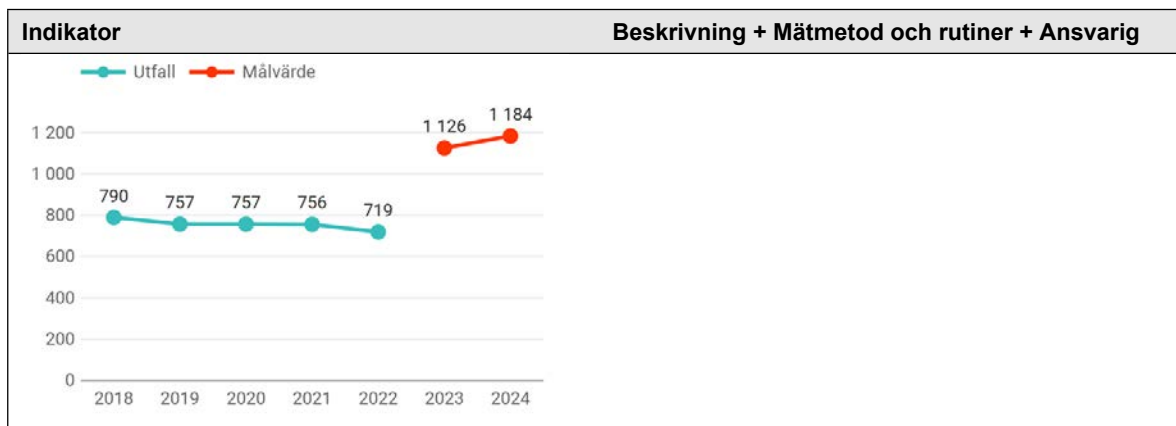
Förvaltningen har ett högt kvalitetsfokus och arbetar strukturerat med utveckling och ständiga förbättringar i våra verksamheter. Kungälv resultat ska vara bättre än genomsnittet av jämförbara kommuner när det gäller verksamhetens kvalitet och hushållning

Handlingsplan

Vårt mål  r 4 % i överskott, vilket behövs för att finansiera framtida nödvändiga investeringar, trygga kärnverksamheter och för att klara morgondagens pensionskostnader. För att minska risken för kommande generationer och kunna fullfölja våra tillväxtambitioner, säkra välfärden och ta ansvar för våra pensionsförpliktelser, måste kommunen prioritera god ekonomisk hushållning. För kommunstyrelsens del innebär det att utveckla kommunens ekonomistyrning att vi uppnår balans mellan resurser, kvalité och produktionsresultat.

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																								
<p>Kostnad kommunal förskola, kr/inskrivet barn Målvärde 2024 163 180</p> <table border="1"> <caption>Data for Kostnad kommunal förskola</caption> <thead> <tr> <th>�r</th> <th>Utfall (kr)</th> <th>Målvärde (kr)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2018</td><td>160 000</td><td>145 000</td></tr> <tr><td>2019</td><td>148 472</td><td>148 000</td></tr> <tr><td>2020</td><td>160 000</td><td>150 000</td></tr> <tr><td>2021</td><td>160 000</td><td>155 000</td></tr> <tr><td>2022</td><td>160 000</td><td>150 000</td></tr> <tr><td>2023</td><td>155 000</td><td>150 000</td></tr> <tr><td>2024</td><td>160 000</td><td>163 180</td></tr> </tbody> </table>	�r	Utfall (kr)	Målvärde (kr)	2018	160 000	145 000	2019	148 472	148 000	2020	160 000	150 000	2021	160 000	155 000	2022	160 000	150 000	2023	155 000	150 000	2024	160 000	163 180	<p>Beskrivning Kostnad kommunal förskola (bruttokostnad minus interna intäkter och k�p av huvudverksamhet) dividerat med antal inskrivna barn i förskola i kommunens egen regi, per kalenderår. Avser egen regi. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående �r.</p> <p>Mätmetod och rutiner Hämtas från Skolverket. Målvärde �r kostnaderna för jämförbara kommuner (Koladas uträkning "liknande kommuner förskola"). Redovisas en gång per år.</p> <p>Ansvarig Håkan Hambeson</p>
�r	Utfall (kr)	Målvärde (kr)																							
2018	160 000	145 000																							
2019	148 472	148 000																							
2020	160 000	150 000																							
2021	160 000	155 000																							
2022	160 000	150 000																							
2023	155 000	150 000																							
2024	160 000	163 180																							
<p>Kostnad för kommunal grundskola �k 1-9, kr/elev Målvärde 2024 124 758</p> <table border="1"> <caption>Data for Kostnad f�r kommunal grundskola �k 1-9</caption> <thead> <tr> <th>�r</th> <th>Utfall (kr)</th> <th>Målvärde (kr)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>2018</td><td>105 000</td><td>105 000</td></tr> <tr><td>2019</td><td>110 000</td><td>110 000</td></tr> <tr><td>2020</td><td>100 000</td><td>115 000</td></tr> <tr><td>2021</td><td>105 000</td><td>120 000</td></tr> <tr><td>2022</td><td>110 000</td><td>120 000</td></tr> <tr><td>2023</td><td>115 000</td><td>120 000</td></tr> <tr><td>2024</td><td>115 000</td><td>124 758</td></tr> </tbody> </table>	�r	Utfall (kr)	Målvärde (kr)	2018	105 000	105 000	2019	110 000	110 000	2020	100 000	115 000	2021	105 000	120 000	2022	110 000	120 000	2023	115 000	120 000	2024	115 000	124 758	<p>Beskrivning Denna statistikuppgift visar den totala kostnaden per elev f�r grundskola �k 1-9 för valt �r. I statistiken ingår kostnader för: lokaler och inventarier, måltider, elevhälsa, undervisning, lärverktyg, utrustning och skolbibliotek, övriga kostnader, till exempel SYV-verksamhet. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående �r.</p> <p>Mätmetod och rutiner Hämtas från Skolverket. Målvärde �r kostnaderna för jämförbara kommuner (Koladas uträkning "liknande kommuner grundskola"). Redovisas en gång per år.</p> <p>Ansvarig Håkan Hambeson</p>
�r	Utfall (kr)	Målvärde (kr)																							
2018	105 000	105 000																							
2019	110 000	110 000																							
2020	100 000	115 000																							
2021	105 000	120 000																							
2022	110 000	120 000																							
2023	115 000	120 000																							
2024	115 000	124 758																							
<p>Kostnad för kommunal gymnasieskola, kr/elev Målvärde 2024 129 749</p>	<p>Beskrivning Denna statistikuppgift visar den totala kostnaden per elev i den kommunala gymnasieskolan f�r valt �r. I statistiken ingår kostnader för: lokaler och inventarier, måltider, elevhälsa, undervisning, lärverktyg, övriga kostnader. Indikatorn publiceras med ett års fördröjning och avser därmed föregående �r.</p>																								

Indikator	Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig																								
<p data-bbox="225 338 815 369">Indikator</p> <table border="1" data-bbox="225 369 815 719"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2018</td> <td>114 591</td> <td>127 892</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>108 791</td> <td>129 663</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>107 614</td> <td>130 107</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>107 614</td> <td>129 749</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>107 614</td> <td>130 107</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>107 614</td> <td>129 749</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>107 614</td> <td>129 749</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2018	114 591	127 892	2019	108 791	129 663	2020	107 614	130 107	2021	107 614	129 749	2022	107 614	130 107	2023	107 614	129 749	2024	107 614	129 749	<p data-bbox="815 338 1402 369">Beskrivning + Mätmetod och rutiner + Ansvarig</p> <p data-bbox="815 369 1402 400">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 400 1402 472">Hämtas från Skolverket. Målvärde är kostnaderna för jämförbara kommuner (Koladas uträkning "liknande kommuner gymnasieskola"). Redovisas en gång per år. Ansvarig</p> <p data-bbox="815 472 1402 504">Håkan Hambeson</p>
År	Utfall	Målvärde																							
2018	114 591	127 892																							
2019	108 791	129 663																							
2020	107 614	130 107																							
2021	107 614	129 749																							
2022	107 614	130 107																							
2023	107 614	129 749																							
2024	107 614	129 749																							
<p data-bbox="225 719 815 790">Kostnad per andel (%) elever med godkända betyg i samtliga ämnen i årskurs 9.</p> <p data-bbox="225 790 815 822">Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 822 815 853">1 405</p> <table border="1" data-bbox="225 853 815 1205"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>1 448</td> <td>1 448</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>1 382</td> <td>1 448</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>1 405</td> <td>1 448</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>1 405</td> <td>1 405</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>1 405</td> <td>1 405</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2020	1 448	1 448	2021	1 382	1 448	2022	1 405	1 448	2023	1 405	1 405	2024	1 405	1 405	<p data-bbox="815 719 1402 750">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 750 1402 889">Indikatorn visar den totala kostnaden per elev för kommunal grundskola delat på andelen med godkänt betyg i samtliga ämnen i slutbetyget för årskurs 9. Båda uppgifterna går att få från Kolada, men kommunen måste själv göra uträkningen.</p> <p data-bbox="815 889 1402 920">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 920 1402 1048">Uppgifterna hämtas från Skolverket eller Kolada, men kommunen måste själv göra själva uträkningen. Målvärde utgår från tidigare års resultat. Redovisas en gång per år med ett års eftersläpning Ansvarig</p> <p data-bbox="815 1048 1402 1079">Håkan Hambeson</p>						
År	Utfall	Målvärde																							
2020	1 448	1 448																							
2021	1 382	1 448																							
2022	1 405	1 448																							
2023	1 405	1 405																							
2024	1 405	1 405																							
<p data-bbox="225 1205 815 1276">Kostnad per andel (%) med examensbevis inom 3 år (genomströmning på 3 år)</p> <p data-bbox="225 1276 815 1308">Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 1308 815 1339">2 087</p> <table border="1" data-bbox="225 1339 815 1691"> <thead> <tr> <th>År</th> <th>Utfall</th> <th>Målvärde</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2018</td> <td>1 860</td> <td>1 860</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>1 737</td> <td>2 088</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>1 695</td> <td>2 087</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>1 714</td> <td>2 087</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>1 710</td> <td>2 087</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>2 087</td> <td>2 087</td> </tr> <tr> <td>2024</td> <td>2 087</td> <td>2 087</td> </tr> </tbody> </table>	År	Utfall	Målvärde	2018	1 860	1 860	2019	1 737	2 088	2020	1 695	2 087	2021	1 714	2 087	2022	1 710	2 087	2023	2 087	2 087	2024	2 087	2 087	<p data-bbox="815 1205 1402 1236">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 1236 1402 1323">Indikatorn visar den totala kostnaden per elev för kommunal grundskola delat på andel elever med gymnasieexamen inom 3 år.</p> <p data-bbox="815 1323 1402 1355">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 1355 1402 1482">Uppgifterna hämtas från Skolverket eller Kolada, men kommunen måste själv göra själva uträkningen. Målvärde utgår från tidigare års resultat. Redovisas en gång per år med ett års eftersläpning. Ansvarig</p> <p data-bbox="815 1482 1402 1514">Håkan Hambeson</p>
År	Utfall	Målvärde																							
2018	1 860	1 860																							
2019	1 737	2 088																							
2020	1 695	2 087																							
2021	1 714	2 087																							
2022	1 710	2 087																							
2023	2 087	2 087																							
2024	2 087	2 087																							
<p data-bbox="225 1691 815 1722">Kostnad kulturverksamhet, kr/inv</p> <p data-bbox="225 1722 815 1753">Målvärde 2024</p> <p data-bbox="225 1753 815 1785">1 184</p>	<p data-bbox="815 1691 1402 1722">Beskrivning</p> <p data-bbox="815 1722 1402 1785">Denna statistikuppgift visar den totala kostnaden för kommunens kulturverksamhet per invånare.</p> <p data-bbox="815 1785 1402 1816">Mätmetod och rutiner</p> <p data-bbox="815 1816 1402 1921">Redovisas en gång per år. Hämtas från Kolada. Målvärde utgår från jämförbara kommuner ("Liknande kommuner övergripande" på Kolada). Ansvarig</p> <p data-bbox="815 1921 1402 1953">Håkan Hambeson</p>																								

Aktivitet	Beskrivning + Ansvarig
Systematiskt kvalitetsarbete i skola och förskola Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Sektorerna genomför ett systematiskt kvalitetsarbete för skola och förskola utifrån skollagens bestämmelser och Skolverkets allmänna råd i syfte att följa upp och förbättra kvaliteten i verksamheten. Ansvarig Niklas Delander
Strukturresurs för grundskolan Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31	Beskrivning Kungälv kommun strukturresurs innebär att kommunen fördelar en viss del av budgeten utifrån grundskolornas olika socioekonomiska struktur i elevsammansättningen. Ansvarig Catharina Bengtsson, Lars-Gunnar Hermansson

4.15 Kommentar

5 Politiska uppdrag

5.1 Uppdrag från kommunfullmäktige

5.1.1 KF uppdrag

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2023/2024 BBL. Resurssäkra skolpengen långsiktigt	Ny 2023 • Genomlysning och vidareutveckling av skolans resursfördelningsmodell Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	Kommunens resursfördelningsmodell för grundskolan kommer att genomlysas. Skolpengsbegreppet kommer att definieras. Resursfördelningsmodellen kommer också tydligare definiera vilka kostnader som skolpengen ska räckta till sett till resurser.

5.2 Uppdrag från kommunstyrelsen

5.2.1 KS uppdrag

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
Ny 2023/2024 • Trygg skola - kartläggning, åtgärder, utvärdering. • Insatser för en inre miljö som präglas av ordning, som eleverna är en del i och bidrar till • Stärk lärarens pedagogiska roll	Trygg skola - kartläggning, åtgärder, utvärdering. Pågående Startdatum 2019-05-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	Tryggheten i skolan kommer att stärkas genom rastaktiviteter för grundskolan F-6 samt anpassade och pedagogiska måltider för årskurs F-9. Samarbetet med Trygga ungdomsmiljöer fortsätter. Diskriminerings- och likabehandlingsplanerna kommer att stärkas genom att tydliggöra roller och ansvar. Fortsatt implementering kommer att ske av DF Respons som är sektorn digitala system för att anmäla, utreda och följa upp kränkande behandling och diskriminering. Inom det systematiska kvalitetsarbetet utvärderas även trygghet och studiero samt kränkande behandling och diskriminering. En viktig del i detta är Skolinspektionens och GR:s elevenkäter samt skolornas egna trygghetsenkäter.
	Ny 2024 • Insatser för en inre miljö som präglas av ordning, som eleverna är en del i och bidrar till Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig	Uppdraget kommer att bedrivas utifrån skollagens bestämmelser om trygghet och studiero, både utifrån bestämmelserna om en god arbetsmiljö, personalens befogenheter och disciplinära och andra särskilda åtgärder. Personalen kommer att stärkas i dessa begrepp. Eleverna kommer att delta i framtagande av ordningsregler och en dialog kommer att föras mellan lärare och elever om trygghet och studiero som begrepp. Disciplinära åtgärder och andra

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
	Dennis Reinhold	särskilda åtgärder kommer att dokumenteras utifrån skollagens krav.
	Stärk lärarens pedagogiska roll Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	Undervisningens kvalitet samt ledning och stimulans är grunden för trygghet och studiero i klassrummet. Ett fortsatt utvecklingsarbete kring undervisningens kvalitet och pedagogiskt ledarskap kommer att genomföras för att ge rektorena möjlighet att stärka kvaliteten på sina lärares undervisning.
Ny 2023/2024 • Utvecklad och närvarande elevhälsa som är rätt dimensionerad. • Ta fram en tydlig kommungemensam vägledning för kompensatoriska och anpassade pedagogiska åtgärder i skolan.	Ny 2023/2024 • Utvecklad och närvarande elevhälsa som är rätt dimensionerad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	Elevhälsan kommer att utvecklas genom elevhälsoteamen på skolorna som består av både medarbetare från skolan och från kommunens stödenhet. Sektorn för bildning och lärande arbetar även fortsättningsvis enligt elevhälsoplanen och Skolverkets process för särskilt stöd.
	Ny 2024 • Ta fram en tydlig kommungemensam vägledning för kompensatoriska och anpassade pedagogiska åtgärder i skolan. Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	Kompensatoriska och anpassade pedagogiska åtgärder finns beskrivna i grundskolans och gymnasieskolans elevhälsoplan. Elevhälsoplanerna kommer att genomlysas. Specialpedagognätverket kommer även att tillhandahålla kommungemensam kompetensutveckling kring ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd direkt riktat till skolorna och lärarna.
Ny 2023 Planera barnomsorg dygnet runt om ett sådant behov uppstår.	Utredning av barnomsorg dygnet runt om sådant behov uppstår Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	Barnomsorg dygnet runt kommer att utredas av förvaltningen. Grunden för utredningen är omvärldsbevakning av hur andra kommuner genomfört omsorg på obekvämt arbetstid. En viktig del av utredningen är att belysa kostnaderna för de olika alternativen.
Nytt 2023 OKTOBER NPF-säkra förskolor/skolor (Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning)	Ny 2023/2024 • NPF-säkring i fastighetsprojekt och lokalanpassningsbudget 	En beskrivning av NPF-säkring av lokaler kommer att tas fram som en del av lokalförsörjningsplanen. NPF-säkring kommer att omhändertas i de kommande stora ombyggnationerna

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
	<p>Startdatum 2023-01-01</p> <p>Slutdatum 2025-12-31</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Åsa Berglie, Dennis Reinhold</p>	<p>och renoveringarna som pågår eller startar inom kort på ett antal skolor och förskolor. Dessa åtgärder kommer att behöva anpassas efter förutsättningarna i respektive byggnad.</p> <p>Inventeringen av övriga lokaler kommer att göras utifrån ett NPF-perspektiv. Målet är att en del av lokalanpassningsbudgeten årligen avsätts för att tillgodose behovet av NPF-säkring.</p> <p>Samverkan mellan Bildning och Lärande och Samhälle och Utveckling kommer att ske i genomförandet.</p>
	<p>Ny 2023/2024 • Stödenheten och specialpedagogiska nätverket sprider kunskap om NPF</p> <p>— Ej påbörjad</p> <p>Startdatum 2024-01-01</p> <p>Slutdatum 2025-12-31</p> <p>Ansvarig Anders Holm, Dennis Reinhold</p>	<p>Stödenhetens kompetensutveckling kopplat till NPF till skolorna kommer att utökas. Stödenheten fortsätter även att tillhandahåller kompensatoriska hjälpmedel.</p> <p>Specialpedagogiska nätverket kommer att bidra med kompetens i NPF-frågor. På enskilda skolor och förskolor sker även pedagogiskt utvecklingsarbete som i olika utsträckning berör neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.</p> <p>Stödenheten bedriver även en särskild undervisningsgrupp för årskurs 6-9 på Skomakaren som bland annat riktar sig till elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.</p>
Ny 2023 OKTOBER Ändamålsenlig resurssättning utifrån skolresultat	<p>Utveckling och uppföljning av resursfördelning för skolan</p> <p>🟢 Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01</p> <p>Slutdatum 2025-12-31</p> <p>Ansvarig Dennis Reinhold</p>	<p>Strukturresursen för grundskolan kommer att höjas från 3 till 5 procent av grundskolans budget. Uppföljningen av både strukturresursen och tilläggsresursen inom det systematiska kvalitetsarbetet stärkas och det samma gäller resursfördelningen mellan gymnasieskolans program.</p> <p>Nationella prov och betygsresultat kommer att ingå i det systematiska kvalitetsarbetet och analyseras på skolenhets-, verksamhets- och sektorsnivå. De vertikala dialogerna med rektorerna kommer tydligare att utgå från rektorerna fokusområden med tydlig koppling till skolornas resultat.</p>
Ny 2023 OKTOBER Stärka rektorernas mandat och mod	<p>Satsningar genomförs för att stärka rektorernas pedagogiska ledarskap</p> <p>🟢 Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01</p> <p>Slutdatum</p>	<p>Ledarforum kommer att anordnas och utgör ett viktigt stöd för rektorernas ledarskap. Nya rektorer och biträdande rektorer genomgår det statliga rektorsprogrammet. Kompetensutveckling för rektorer inom respektive verksamhet kommer att genomföras. Vertikala dialoger stärker ledarrollen. Rektors pedagogiska ledarskap utvärderas även genom det systematiska kvalitetsarbetet på</p>

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
	2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	skolenhets-, verksamhets- och sektorsnivå.
Ny 2023 Utred skolans upptagningsområden och skolskjutsar • Planera skolan långsiktigt utifrån elevprognoserna	Ny 2024 Utred skolans upptagningsområden och skolskjutsar — Ej påbörjad Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Anders Holm, Åsa Berglie, Dennis Reinhold	Utifrån lokalförsörjningsplanen kommer en presentation att göras av hur elevkapaciteten för F-6-skolorna ser ut i relation till befolkningstillväxten, inklusive planerade och pågående ombyggnationer och renoveringar. Kommunikationen mot UBL i lokalfrågor kommer att stärkas och utskottet få löpande information i fastighetsfrågor. Kungälv kommun fördelar platser på grundskolor utifrån fritt skolval och närhetsprincipen. Upptagningsområden används i dagsläget inte. En genomlysning kommer att ske av om upptagningsområden är förenliga med fritt skolval och närhetsprincipen. Skolskjutsar genomförs i första hand via Västrafik. Även skolskjutsarna kommer att genomlysas. Samverkan kommer att ske mellan Bildning och lärande och Samhälle och utveckling kring uppdraget.
	Utredning av skolstrukturen för kommunens högstadieskolor ▶ Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Anders Holm, Åsa Berglie, Dennis Reinhold	Utifrån lokalförsörjningsplanen kommer en utredning genomföras av skolstrukturen för högstadieskolorna i relation till elevprognoserna. Utredningen kommer att innehålla rekommendationer om lämpliga åtgärder. Utredningen kommer också undersöka möjligheten att skapa en sammanhållande skola mellan Olserödsskolan och Munkegärdeskolan. Samverkan kommer att ske mellan Bildning och lärande och Samhälle och utveckling kring uppdraget.
Ny 2023 OKTOBER 2024 Studier mot kompletterande försörjningsstöd	Följa GR:s arbete med möjligheten till kompletterande försörjningsstöd för personer som uppbar försörjningsstöd ▶ Pågående Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2024-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold	Följa GR:s arbete med möjligheten till kompletterande försörjningsstöd för personer som uppbar försörjningsstöd och studerar. Implementera det som är möjligt utifrån lagstiftning. Enligt SKR: Vuxna studerande ska i första hand försörja sig på de förmåner som ges inom ramen för studiestödssystemet. Den som studerar är därför normalt skyldig att söka studiestöd, såsom studiehjälp och studiemedel, för att försörja sig under studietiden. Den som inte klarar sig på studieförmåner är normalt skyldig att stå till arbetsmarknadens förfogande för att ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt SoL. Om det finns godtagbara skäl kan det finnas rätt till försörjningsstöd även om

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
		<p>man inte står till arbetsmarknadens förfogande.</p> <p>Enligt förarbeten till SoL (prop. 2015/16:136 s. 21) bör kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande inte ställas på ungdomar som går i gymnasiet, eftersom studier är en viktig förutsättning för arbete. Vidare bör inte heller kravet ställas på en vuxenstuderande att omedelbart avbryta sina studier för att stå till arbetsmarknadens förfogande om studierna är en förutsättning för framtida arbete. En individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall.</p>
Erbjud YH-utbildningar i Kungälv	<p>Utredning av YH-lärcentrum</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold</p>	En utredning kommer att genomföras om ett YH-lärcentrum i Kungälv. För att starta ett YH-lärcentrum krävs ett godkännande från Myndigheten för yrkeshögskolan.
Ny 2023 Dialog med näringslivet om kompetensbehov	<p>Utökad satsning på näringslivets behov utifrån Kompetenscentrum, gymnasieskolan och grundskolan</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold, Madeleine Nilsson</p>	<p>Kompetenscentrum kommer att genomföra en utbyggnad av samhällskontraktet och förbättra arbetsgivarservicen i relation till näringslivet. Kompetenscentrum och vuxenutbildningen kommer att även att bedriva en dialog kring yrkesutbildningar utifrån näringslivets behov.</p> <p>I gymnasieskolan kommer branschråden att fördjupa sitt samarbete med näringslivet. För grundskolan kommer en digital plattform för prao att tas fram.</p>
Ny 2023 OKTOBER Korta köerna till kulturskolan	<p>Nytt ansökningsystem för kulturskolan samt samverkan med studieförbund och privata kulturskolor</p> <p> Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold</p>	<p>Lärplattformen Study Along kommer att implementeras för att göra det enklare för barn, ungdomar och vårdnadshavare att ansöka om en plats i kulturskolan. På detta sätt kommer köbegreppet att successivt upphöra.</p> <p>Utbudet i kulturskolan uppdateras löpande utifrån kulturskolans syfte och barn och ungdomars intresse. Ett av kulturskolans syfte är att bidra till kompetensförsörjningen till exempelvis symfoniorkestrar och högre utbildning inom musik och kultur.</p> <p>Kontakt kommer att tas med studieförbunden för att uppmana dem att starta igång kulturundervisning i Kungälv för barn och ungdomar. Kontakt kommer även att tas med de privata kulturskolor</p>

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
		som finns i Kungälv för att stärka samverkan.
Ny 2024 Kultur i kommundelarna	<p>Ny 2024 • Kultur i kommundelarna</p> <p>— Ej påbörjad</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold</p>	<p>Närbiblioteken kommer att erbjuda ett utökat programutbud i samverkan med både allmänkultur och kulturskolan.</p> <p>Arrangemang kommer att anordnas ute i kulturdelarna där både biblioteket och kulturskolan kommer att finnas representerat, till exempel familjelördagar i Komarken och andra områden. Samarbetet med lokala aktörer vid arrangemang kommer att utökas, både arrangemang i egen regi och andra aktörers evenemang.</p> <p>Samarbetet med förskolor kommer att fortsätta för att nå ut med läsfrämjande aktiviteter för barn och deras föräldrar på olika platser i kommunen.</p> <p>Kulturskolan kommer fortsätta att arbeta med att förlägga konserter och lägerverksamhet på olika platser i kommunen som komplement till Mimers kulturhus. Undervisningen inom kulturskolan bedrivs i hög grad redan ute i kommundelarna.</p>
NY 2023 OKT 2024 Sociala investeringar med lön istället för bidrag	<p>Utreda sociala investeringar med lön istället för bidrag</p> <p>🟢 Pågående</p> <p>Startdatum 2023-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Åsa Berglie, Dennis Reinhold</p>	<p>En utredning kommer att göras om hur sociala investeringar kan genomföras för individer med lön istället för bidrag.</p> <p>Exempel på social investering är ett sportbibliotek, där resursåteranvändning kan hjälpa till att nå kommunens Agenda 2030 samt bidra till cirkulär ekonomi.</p>
Ny 2024 Inför modell att mäta social hållbarhet i kommunens samlade budgetarbete	<p>Använd och utveckla verktyg för verksamhetsutveckling enligt SMASH på Kompetenscentrum</p> <p>— Ej påbörjad</p> <p>Startdatum 2024-01-01 Slutdatum 2025-12-31 Ansvarig Dennis Reinhold</p>	<p>Kompetenscentrums huvuduppgift är att erbjuda utbildningar och insatser som leder till arbete eller vidare studier. En viktig uppgift är att skapa förutsättningar för ett livslångt lärande för alla och samverka med arbetsmarknadens aktörer i syfte att skapa utbildningar och insatser som möter arbetsmarknadens framtida kompetensbehov.</p> <p>Genom projekt SMASH har verktyg utvecklats och provats, på bland annat Kompetenscentrums verksamhet, med syfte att mäta och följa upp individer förflyttning i samband med utbildning och insatser.</p> <p>Målsättningen är att genom bättre uppföljning på individnivå få fler i arbete och studier. Kompetenscentrum ges i uppdrag att använda och utveckla SMASH-projektets modell för</p>

Politiskt uppdrag	Genomförande	Beskrivning
		verksamhetsutveckling. Ambitionen är att Kompetenscentrum är ett lärande exempel i förvaltningen.

6 Sektorövergripande processer

6.1 Agenda 2030

Sektorns arbete riktar sig särskilt mot vissa av målen i Agenda 2030.

Den delen av sektorn som arbetar med utbildning berör framför allt detta mål:

- Mål 4: God utbildning för alla

Den delen av sektorn som arbetar med arbetsmarknad och integration berör även dessa mål:

- Mål 1: Ingen fattigdom
- Mål 10: Minskad ojämnlighet

Alla delar av sektorn arbetar på ett eller annat vis gentemot detta mål:

- Mål 5: Jämställdhet

Inom Agenda 2030 finns inte något specifikt mål om kultur, men kulturskolans och bibliotekets verksamhet kan på olika vis sammankopplas med målet om god utbildning för alla.

6.2 Intern kontroll

Syftet med intern kontroll är att säkra effektiv förvaltning och undgå allvarliga fel. En god intern kontroll bidrar till att ändamålsenligheten stärks och att verksamheterna, med medborgarens bästa för ögonen, bedrivs effektivt och säkert. En intern kontrollplan upprättas för varje år där sektorledningen genom en riskanalys har identifierat de största riskerna för att våra rutiner inte följs. Granskning genomförs under året och följs upp i en rapport i slutet av året.

Inför 2024 har sektorn i riskanalysen identifierat risker inom direktupphandling, fakturering, arbetsmiljöansvar, fastighetsfrågor, underhåll samt informationssäkerhet. Risken definieras utifrån sannolikhet och allvarlighetsgrad.

6.3 Säkerhet och trygghet

I oktober 2023 fastställde Kommunstyrelsen en ny Risk och Sårbarhetsanalys för Kungälv kommun. I arbetet med framtagande av den nya analysen så har varje sektor genomlyst sina verksamheter och identifierat samhällsviktiga verksamheter, åtaganden och beroenden. Man har också i det arbetet testat sårbarheten hos varje sektor genom olika riskscenarier och därigenom fått fram eventuella sårbarheter.

Under 2024 skall sektorn ha huvudfokus på kontinuitetspanering utifrån resultatet i Risk och Sårbarhetsanalysen. Varje sektor skall jobba utifrån den handlingsplan som tagits fram genom analysen och uppföljning skall ske i Stratsys modul för RSA.

Vidare så skall Bildning och lärande fortsätta det arbete som genomförts under 2023 gällande krisplanering Hot och Våld och under 2024 komplettera detta med utbildningsinsatser i verksamheterna rörande Pågående dödligt våld (PDV) och inrymning.

**KUNGÄLV'S
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Åsa Berglie, Frida Anderberg

2023-11-14

Kungälv's Roddklubb-nyttjanderätt och investeringsbidrag föreningslokal (Dnr KS2023/2288-1)

Sammanfattning

Kungälv's roddklubb (KRK) bildades 1931. KRK bedriver idrottslig verksamhet med roddsporten som bas. Antalet medlemmar är cirka två hundra personer. KRK's lokaler ligger på Fästningsholmen, vid båthamnen. Under många år har verksamheten kämpat med årliga översvämningar i sina lokaler. I en skrivelse från klubben uppger de att deras lokaler inte längre är ändamålsenliga på grund av rötskador. KRK's målsättning är att riva befintligt klubbhus och uppföra en ny byggnad som är säkrad mot översvämningar.

För att finansiera sin byggnation kommer klubben att söka medel hos bland annat Riksidrottsförbundet, Allmänna Arvsfonden, Boverket och olika stiftelser. För att kunna söka medel behöver klubben kunna visa upp en lång nyttjanderätt på marken samt en andel medfinansiering från kommunen.

Den befintliga byggnaden är föreningsägd och står på statlig mark. Kommunen har nyttjanderätt på marken genom ett avtal med Statens Fastighetsverk (SFV). Avtalet tillåter att kommunen gör underupplåtelser på marken till exempelvis Roddklubben. Ett så kallat avtal om lägenhetsarrende, eller nyttjanderättsavtal, har arbetats fram tillsammans med Roddklubben. KRK ska betala en årlig arrendeavgift om 15 000 kr per år. Avgiften indexregleras

Riktlinjer för föreningsstöd (KS2023/1118-4) punkt 12.3 anger reglerna för att söka investeringsstöd för idrottsverksamhet i Kungälv's kommun.

KRK har framfört behov av kommunal medfinansiering i form av ett investeringsstöd för att kunna söka bidrag för att bygga ny klubblokal. Investeringsbidraget som efterfrågats av föreningen är ca en miljon kronor. Finansiering av det kommunala investeringsbidraget hanteras i kommande budgetprocess.

Förslag till beslut

1. Upprättat förslag till avtal om lägenhetsarrende för Kungälv's Roddklubb godkänns.
2. Ordförande för utskottet Samhälle och utveckling samt sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att teckna avtal om lägenhetsarrende och därtill nödvändiga tilläggsavtal med Kungälv's Roddklubb.

Förslag till beslut Kommunstyrelsen

1. Kungälv's Roddklubb erhåller ett investeringsbidrag om 1 mkr som medfinansiering till nybyggnation av nytt klubbhus på Fästningsholmen.
2. Bidraget villkoras med att Kungälv's Roddklubb inkommer med ekonomiska underlag för investeringen senast 2024-12-31 samt att kommunen godkänner underlaget.
3. Ekonomichef får i uppdrag att verkställa punkt 1 och 2 ovan.

Juridisk bedömning

Kommunjuristen har gjort bedömningen att det ligger inom ramen för den kommunala kompetensen att upplåta mark till ideella föreningar som är verksamma i kommunen. Det är även kompetensenligt att bevilja dessa föreningar investeringsstöd.

Följande kommunalarättsliga principen har beaktats:

- den kommunala kompetensen och allmänintresset
- likställighetsprincipen
- lokaliseringsprincipen

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kungälv's Roddklubb

Kungälv's roddklubb (KRK) bildades 1931. KRK bedriver idrottslig verksamhet med roddsporten som bas. Övriga verksamheter är längdskidåkning, löpning samt olika typer av gymaktiviteter. Antalet medlemmar är cirka två hundra och i föreningen finns aktiva i åldrarna 7–90. Föreningen aktiverar årligen ca 100 barn och unga genom idrotts- och roddskolor. KRK är även en del av Mimerns hus Nationellt idrottsutbildning (NIU).

KRK's lokaler ligger på Fästningsholmen, vid båthamnen, där klubben även har sin brygga. Under många år har verksamheten kämpat med årliga översvämningar i sina lokaler. I en skrivelse från klubbens uppger de att deras lokaler är inte längre ändamålsenliga. Åratal av översvämningar har resulterat i mögel- och rötskador vilket innebär att lokalerna är utdömda. KRK bedömer att om ingenting görs snart kan klubben tvingas att lägga ner sin verksamhet.

KRK's målsättning är att riva befintligt klubbhus och uppföra en ny byggnad som är säkrad mot översvämningar. Föreningsverksamheten som är inriktad på rodd behöver ligga nära sin brygga och därför är det befintliga läget viktigt. För att finansiera sin byggnation kommer klubben att söka medel hos bland annat Riksidrottsförbundet, Allmänna Arvsfonden, Boverket och olika stiftelser. För att kunna söka medel behöver klubben kunna visa upp en lång nyttjanderätt på marken samt en andel medfinansiering från kommunen.

Den befintliga byggnaden är föreningsägd och står på statlig mark. Kommunen har nyttjanderätt på marken genom ett avtal med Statens Fastighetsverk (SFV). Avtalet tillåter att kommunen gör underupplåtelser på marken till exempelvis Roddklubben.

Bedömning

Ett nyttjanderättsavtal har arbetats fram tillsammans med Roddklubben. Det har även stämts av med SFV som en underupplåtelse till kommunens nyttjanderätt på Fästningsholmen. Avtalet innebär att Roddklubben har nyttjanderätt på marken där deras nuvarande byggnad står och där deras bryggor ligger i vattnet. Längden för nyttjanderätten är initialt 20 år och därefter en förlängning med ett år i taget om det inte sägs upp. När klubben ska uppföra ny byggnad på platsen ska tillstånd inhämtas genom bygglovsansökan samt tillstånd från fastighetsägaren SFV.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet bedöms utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål nr 3, att ge möjligheter till en aktiv fritid till alla åldrar. Ärendet bedöms också utifrån kommunstyrelsens resultatmål nr 9, fler barn, unga och äldre, inklusive personer med funktionsvariation, deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

KRK's behov av att bygga nytt klubbhus och båtförvaring bottnar i behov av en klimatanpassad byggnad. Med extrema högvatten flera gånger per år hotas föreningens fortsatta verksamhet på

platsen. Genom att uppföra en ny säkrad byggnad som klarar högvatten och extremväder på ett bättre sätt kan KRK fortsätta erbjuda aktiva i alla åldrar en idrottslig verksamhet inom roddsporten. Den nya byggnaden kan genom modern byggteknik minska energibehovet och använda sig av till exempel solenergi eller fjärrvärme. Ärendet bedöms framför allt svara upp mot mål nr 11 i Agenda 2030, Hållbara städer och samhällen.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Idrottspolitiskt program (KS2018/1043) anger bland annat att "idrottens roll i Kungälv's kommun ska stärkas. Styrkan ska uppnås genom idrottens egna mål att rekrytera och engagera medlemmar och ledare."

Vidare säger det idrottspolitiska programmet att syftet med bidrag skall vara:

- Bidra till en god och jämlik folkhälsa
- Fostra ansvarstagande individer
- Stimulera integration och minska utanförskap
- Säkra Kungälv som en attraktiv kommun
- Skapa en rolig, stimulerande och omväxlande fritid för alla.
- Säkerställa bra utbildade ledare
- Uppmuntra unga att bli ledare
- Stimulera möjligheten för föreningar att ta emot personer med funktionsvariationer.

Riktlinjer för föreningsstöd (KS2023/1118–4) punkt 12.3 anger reglerna för att söka investeringsstöd för idrottsverksamhet i Kungälv's kommun.

Idrottsföreningar med egna anläggningar kan ansöka om investeringsstöd. Stödet beviljas i den mån kommunen har finansiella medel kvar att fördela där barn- och ungdomsverksamhet prioriteras.

Stödet syftar till att förbättra situationen för de etablerade föreningar som saknar eller har dåliga möjligheter att bedriva sin verksamhet eller som behöver ekonomiskt stöd för att utveckla verksamheten inför den närmaste framtiden.

Enligt riktlinjerna kan ett investeringsbidrag avse exempelvis:

- Om- eller tillbyggnad eller visst nybyggnadsarbete.
- Större underhållskostnader för anläggning som behöver utföras under innevarande verksamhetsår.
- Investering i inventarier som är nödvändiga för föreningens verksamhet.
- Tillgänglighetsanpassning av lokaler.
- Att genomföra åtgärder som är gynnsamma ur miljöhänsyn och/eller är energisparåtgärder.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

KRK har en lång historia i Kungälv och erbjuder möjligheter till träning och tävling för alla åldrar. Klubben ligger i centrala Kungälv dit det är enkelt att ta sig med buss. Rodd ingår som NIU-program på Mimers Gymnasium och med nya lokaler kan den verksamheten fortsätta och utvecklas. När KRK får möjligheten att uppföra ny klimatsäkrad klubblokal och fortsätta bedriva sin verksamhet kan barn och unga i kommande generationen erbjudas möjlighet att träna rodd och delta i andra föreningsaktiviteter i centrala Kungälv. KRK får också möjlighet att utveckla sin tävlingsverksamhet och tävlingar kan genomföras i Kungälv.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Ärendet bedöms inte ha påverkan för kommunens medarbetare.

Ekonomisk bedömning

KRK ska betala en årlig arrendeavgift om 15 000 kr per år. Avgiften indexregleras. En jämförelse har gjorts med vad liknande ideella idrottsföreningar betalar för sina arrenden eller tomträtter för klubblokaler med mera. Utifrån den jämförelsen har arrendeavgiften tagits fram.

Sammanställning med exempel på avgifter för idrottsföreningar med egna klubblokaler

Förening	Område	Arrendeavgift	Tomträttsavgift
Ytterby IS	markområde för fotbollshall	25 000 kr	
Kode If	tomträtt klubblokaler/omkläd		12 600 kr
IK Kongahälla	tomträtt klubblokaler		16 200 kr
RUF fotbollsförening Romelanda	ytor för 3 fotbollsplaner, klubbhus, parkering mm	15 500 kr	

Kommunen har idag en kostnad om 153 000kr för nyttjanderätten för den statliga delen av Fästningsholmen. Via betesarrenden, nyttjanderätt för roddklubben och andra underupplåtelse får kommunen intäkter. Även parkeringsavgifter på de kommunala parkeringarna på Fästningsholmen bidrar till intäkter för kommunen. Kommunen har förutom kostnaden för nyttjanderätten också driftkostnader för parker och övriga offentliga miljöer på holmen.

Investeringsbidrag

KRK har framfört behov av kommunal medfinansiering i form av ett investeringsstöd för att kunna söka bidrag för att bygga ny klubblokal. Investeringsbidraget som efterfrågats av föreningen är ca en miljon kronor. Föreningen behöver kunna visa upp beslut om medfinansiering vid sin ansökan till Riksidrottsförbundet, Boverket, Allmänna Arvsfonden med flera. Finansiering av det kommunala investeringsbidraget till Roddklubben kommer att hanteras i kommande budgetprocess.

Förslag till beslut

1. Upprättat förslag till avtal om lägenhetsarrende för Kungälv's Roddklubb godkänns.
2. Ordförande för utskottet Samhälle och utveckling samt sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att teckna avtal om lägenhetsarrende och därtill nödvändiga tilläggsavtal med Kungälv's Roddklubb.

Förslag till beslut Kommunstyrelsen

1. Kungälv's Roddklubb erhåller ett investeringsbidrag om 1 mkr som medfinansiering till nybyggnation av nytt klubbhus på Fästningsholmen.
2. Bidraget villkoras med att Kungälv's Roddklubb inkommer med ekonomiska underlag för investeringen senast 2024-12-31 samt att kommunen godkänner underlaget.
3. Ekonomichef får i uppdrag att verkställa punkt 1 och 2 ovan.

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till: Tomas Gustavsson, Åsa Berglie, Frida Anderberg, Christina Gunnesby

För kännedom till: Erika Abrahamsson

AVTAL OM LÄGENHETSARRENDE

Upplåtare: Kungälv's kommun
Samhälle och planering/Kart och Mark
442 81 KUNGÄLV
Org.nr: 212000-1371
nedan kallad Upplåtaren

Arrendator: Kungälv's Roddklubb
Bertil Göranssons väg 3
442 31 KUNGÄLV
Org.nr: 853300-2989
nedan kalla Arrendatorn

1. Arrendeområde

Arrendeområdena avser delar av fastigheterna Kungälv Gamla Staden 1:11, 1:19 och Högebro 6 och som är markerade med röd kantlinje på bifogad kartbilaga, bilaga 1. Arrendeområdet omfattar två områden med en total areal om ca 2000 m². Gamla Staden 1:11 ägs av Statens Fastighetsverk (SFV) och arrenderas av Kungälv's kommun, se bilaga 2. De övriga två fastigheterna ägs av Kungälv's kommun. Upplåtelsen inom Gamla Staden 1:11 är en andrahandsupplåtelse.

2. Upplåtelse

Härmed upplåts, rätt för Arrendatorn att, på de villkor som anges i detta avtal, nyttja Arrendeområdet på följande sätt och för följande ändamål: Yta för föreningslokal, uppställningsplatser samt vattenområde för båtbygga.

Används arrendeområdet i strid med detta ändamål äger upplåtaren rätt att säga upp arrendet.

Växande skog får inte avverkas.

3. Arrendetid

Upplåtelsen gäller från 2024-01-01 till och med 2043-12-31. Avtalet ska sägas upp senast sex månader före arrendetidens utgång. I annat fall förlängs avtalet ett år i sänder. Om avtalet sägs upp upphör det att gälla utan någon rätt till förlängning. Så kallad tyst förlängning gäller ej.

4. Avgift

Arrendeavgiften utgör 15 000 kronor per år exklusive mervärdesskatt och skall erläggas årsvis i förskott.

Vid försenad betalning tillkommer dröjsmålsränta enligt lag samt ersättning för betalningspåminnelse enligt vad som stadgas för

inkassokostnader.

Arrendeavgiften är indexreglerad enligt punkt 5 nedan.

5. Indexreglering

Ovanstående arrendeavgift benämns basarrende. Basarrendet är anpassat till indextalet för oktober månad 2023, enligt konsumentprisindex (totalindex) med 1980 som basår.

Skulle indextalet någon påföljande oktobermånad ha ändrats i förhållande till bastalet skall arrendeavgiften justeras med det procenttal varmed indextalet ändrats i förhållande till bastalet.

Arrendeavgiften avrundas till heltal kronor. Avgiftsbeloppet skall dock aldrig sättas lägre än basarrendet.

Avgiftsändring sker alltid fr.o.m. den 1 januari året efter det att oktoberindex föranlett omräkning.

6. Byggnader

Arrendator disponerar arrenderat markområde samt byggnader och brygga, som uppförts eller kommer att uppföras. Ny, om- och tillbyggnad får inte uppföras utan att arrendatorn söker vederbörligt tillstånd om bygglov. Tillstånd krävs även från fastighetsägaren, Statens fastighetsverk, för om- och nybyggnad samt ändringar av omgivande mark.

7. Vägar

Arrendeområdet angränsar till en kommunal gata.

8. Myndighetstillstånd

Arrendatorn är skyldig att skaffa de tillstånd som erfordras för verksamheten på arrendeområdet. Arrendatorn skall följa alla de föreskrifter som meddelas av myndighet eller lag.

Fästningsholmen är ett statligt byggnadsminne och skyddas av skyddsföreskrifter upprättade av Riksantikvarieämbetet (RAÄ), som är tillsynsmyndighet. Inga ändringsåtgärder, ombyggnader och installationer får göras utan samråd med SFV och tillstånd från RAÄ. Hela området är ett fornminne och för alla åtgärder i mark krävs tillstånd från länsstyrelsen. Den långsiktiga förvaltningen, skötseln och brukandet av Fästningsholmen ska ske i enlighet med vid varje tidpunkt gällande skyddsföreskrift och vårdprogram.

9. Besiktning och inspektion

Upplåtaren ska efter begäran ha rätt till tillträde till Arrendeområdet för besiktning och inspektion.

10. VA-försörjning samt elanslutning

Arrendatorn har befintlig el och vattenförsörjning till området och ansvarar för behov av kapacitetsökning kopplat till sin verksamhet.

11. Ändring av mark- eller bottenförhållanden

Arrendatorn äger ej rätt att, utan skriftligt tillstånd från Kommunen och berörda myndigheter, schakta, muddra eller på annat sätt förändra mark- eller bottenförhållanden inom Arrendeområdet eller angränsande områden.

Kommunen deltar inte i kostnad för muddring eller schaktning.

12. Framtida detaljplan

Detaljplan finns redan för platsen. Kommunen fritager sig från allt ansvar och ersättningskyldighet för den skada som eventuellt kan drabba Arrendatorn om ny detaljplan fastställs och det åligger Arrendatorn att i så fall vidtaga de förändringar som Kommunen i anledning härav kan påfordra.

13. Kostnader

Arrendatorn skall svara för avgifter och övriga kostnader som uppkommer genom arrendeområdets nyttjande.

14. Inskrivning

Detta avtal får inte inskrivas.

15. Överlåtelse och upplåtelse

Arrendatorn får inte överlåta detta avtal på annan utan upplåtarens skriftliga godkännande. Arrendatorn får inte heller upplåta hela eller delar av arrendeområdet till annan.

16. Arrendeområdets skick och skötsel

Arrendeområdet upplåts i befintligt skick. Arrendatorn ska väl vårda arrendeområdet och hålla detta i ett väl städat skick. Arrendatorn skall tillse att hans verksamhet på arrendeområdet inte medför men för grannar eller någon annan. Arrendatorn får inte använda Arrendeområdet så att risk för miljöskada uppkommer. Arrendatorn skall följa för miljön gällande författningar samt domstolars och myndigheters beslut.

17. Avledande av vatten

Arrendatorn har att på egen bekostnad vidta erforderliga åtgärder för avledande av vatten från arrendeområdet.

18. Inhägnad

Arrendeområdet får ej inhägnas.

19. Skatt

Fastighetskatt som belöper på det utarrenderade området betalas av upplåtaren.

20. Arrendets upphörande

Parterna vill klarlägga att bestämmelserna i 11 kap. 5-6 a §§ JB om

rätt till ersättning för arrendatorn med anledning av arrendets upphörande aldrig skall tillämpas på detta avtal.

Vid avtalets upphörande skall arrendatorn ta bort sina saker, i görligaste mån återställa arrendeområdet i ursprungligt skick, samt återlämna arrendeområdet väl avstädat. I annat fall har kommunen rätt att på Arrendatorns bekostnad och utan dennes hörande låta avröja och återställa arrendesområdet.

21. Ledningsdragning

Arrendatorn medger att jordägaren, eller annan som har dennes tillstånd, får dra fram nya samt vidmakthålla befintliga ledningar under eller över mark genom Arrendeområdet med erforderliga ledningsstolpar och andra anläggningar, om detta kan ske utan avsevärd olägenhet för Arrendatorn. Arrendatorn är skyldig att utan ersättning tåla de intrång som föranleds av att ledningarna anläggs och nyttjas, men har rätt till ersättning för direkta skador i samband med ledningsdragningen i övrigt.

22. Ansvar

Arrendatorn skall i alla sammanhang svara för skada som härrör från dennes verksamhet på arrendeområdet. Arrendatorn har ansvar för av sin verksamhet orsakad skada på arrendeområdet även efter avtalets upphörande.

Arrendatorn ska tillse att arrendeområdet inte medför risk för skada för besökande eller tredje man.

Upplåtaren ansvarar inte för skador på arrendatorns egendom orsakade av tredje man.

Arrendatorn förbinder sig att teckna och under arrendetidens bestånd vidmakthålla tillfredställande ansvars- och sakförsäkring för arrendatorns åtaganden enligt detta avtal.

23. Hänvisning till jordabalken

I övrigt gäller vad i 7-8 kap. jordabalken eller annars i lag stadgas om lägenhetsarrende.

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna tagit var sitt.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 5 (5)
Diarienummer: KS2023/2288
Vitec nr: xxx

Kungälv 2023-
För KUNGÄLV'S KOMMUN

Ort: 2023-
För Kungälv's Roddklubb

.....
Namnförtydligande
Utskottet Samhälle och utveckling

.....
Namnförtydligande
Arrendator

- Bilagor:
1: Kartbilaga
2. Nyttjanderättsavtal - Statens Fastighetsverk

UTSKAST

DIARIENUMMER:0885/22
AVTALSNUMMER:1004897
OBJEKTS-ID:O321

NYTTJANDERÄTTSAVTAL

- JORDÄGARE:** Svenska staten genom Statens fastighetsverk, SFV
202100-4474
- NYTTJANDE-
RÄTTSHAVARE:** Kungälv's kommun
212000-1371
442 81 KUNGÄLV'S KOMMUN
- NYTTJANDE-
RÄTTSOMRÅDE:** Del av fastigheten Gamla staden 1:11 samt 1:12 enligt karta, bilaga 1.
- UPPLÅTELSE:** SFV upplåter åt Kungälv's kommun en icke-exklusiv rätt att på de villkor som anges i detta avtal nyttja det upplåtna området på följande sätt och för följande ändamål.
- A. Bibehålla byggnad och stugor för vandrarhemsverksamhet enligt karta, bilaga 1.
  - B. Bibehålla byggnad för kioskverksamhet enligt karta, bilaga 1.
  - C. Bibehålla entrébyggnad i anslutning till fästningsruinen, bilaga 1. Kungälv's kommun är medveten om att denna rätt är beroende av att vid varje tidpunkt gällande tillstånd från Riksantikvarieämbetet, RAÄ, finns och att placeringen av uppförd entrébyggnad, på egen bekostnad kan behöva flyttas inom området enligt anvisning från RAÄ. Om tillstånd från RAÄ saknas åligger det Kungälv's kommun att bekosta och genomföra rivning, bortforsling och återställande av platsen.
  - D. Bibehålla park på Fästningsholmen, se bilaga 1.
  - E. Bibehålla parkeringar, se bilaga 1.
  - F. Bibehålla vägar, se bilaga 1.
  - G. Bibehålla båthamn, se bilaga 1

AVTALSNUMMER:1004897

Kungälv's kommun är införstådd med att det inom det upplåtna området även finns andra av SFV upplåtna nyttjanderätter och att SFV kan komma att upplåta ytterligare rättigheter inom området. Kungälv's kommun åtar sig att inte hindra utövandet av dessa rättigheter.

All användning förutom det som nämns i detta avtal kräver skriftligt tillstånd från SFV.

- UPPLÅTELSETID:** Upplåtelsen gäller för tidsperioden 2023-01-01 tom 2047-12-31
- UPPSÄGNING/
FÖRLÄNGNING:** Uppsägning ska ske skriftligen senast 24 månader före avtalstidens utgång. Om uppsägning ej sker, förlängs kontraktet på oförändrade villkor för en tid om 5 år i sänder.
- AVGIFT:** Kungälv's kommun ska per år betala en avgift om 153 000 kronor jämte index enligt nedan.
Avgiften ska betalas utan anfordran i förskott senast den sista vardagen före varje kalenderkvartals början genom insättning på 5134-3606. Avsändare, kund- och avtalsnummer anges.
Vid betalningstillfället gällande mervärdesskatt tillkommer.
Vid sen betalning tillkommer dröjsmålsränta enligt lag samt ersättning för betalningspåminnelse enligt vad som stadgas för inkassokostnader.
- INDEXJUSTERING
AV AVGIFTEN:** Basavgiften utgörs av 100 % av avgiftsbeloppet, det vill säga 153 000 kronor.
Basavgiften ska anses anpassad till följande indextal, vilket ska utgöra basal och ligga till grund för indexjusteringen.
Basavgiften ska anses anpassad till indextalet för oktober månad år 2022, bastalet.
SFV har rätt att justera avgiftsbeloppet med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex (totalindex med 1980 som basår).
Avgiftsjusteringen ska utgå i form av ett tillägg till avgiftsbeloppet och utgå med en viss procent av bashyran enligt följande:

AVTALSNUMMER:1004897

Om indextalet någon påföljande oktobermånad stiger i förhållande till bastalet, ska tillägg utgå med det procenttal varmed indextalet har ändrats i förhållande till bastalet. Därefter ska tillägg utgå i förhållande till indexändringarna och avgiftsjusteringen ska beräknas på basis av den procentuella förändringen mellan bastalet och indextalet för respektive oktobermånad.

Avgiftsjusteringen kan inte medföra att avgiftsbeloppet blir lägre än det i nyttjanderättsavtalet under rubriken **AVGIFT** angivna beloppet.

Justering av avgiftsbeloppet ska ske från och med den 1 januari varje år efter det att oktoberindex föranlett en sådan justering.

ÖVERLÅTELSE OCH UNDER-UPPLÅTELSE:

Kungälv's kommun har rätt att i sin tur upplåta nyttjanderätt inom det upplåtna området enligt följande.

1. För Kungälv's roddklubb (853300-2989) att uppföra och bibehålla byggnad för Kungälv's roddklubbs föreningsverksamhet enligt karta bilaga 1.
2. För Föreningen Kungälv's Musei Vänner (853301-0420) att uppföra och bibehålla byggnad för hembygdsgård och museum enligt karta bilaga 1.
3. För annan att bedriva vandrarhems- eller gästgiveriverksamhet och kioskverksamhet inom byggnaderna som angetts under A och B, se bilaga 1 i avsnittet **Upplåtelse** ovan.
4. För annan att uppföra och bibehålla stängsel och nyttja yta för fårskötsel, se bilaga 4.

Andra upplåtelser än de som anges ovan får inte ske utan SFV:s skriftliga tillstånd.

Kungälv's kommun är införstådd med att det inom det upplåtna området även finns andra av SFV upplåtna nyttjanderätter och att SFV kan komma att upplåta ytterligare rättigheter inom området. Kungälv's kommun åtar sig att inte hindra utövandet av dessa rättigheter.

Kungälv's kommun åtar sig att i avtalen med sina nyttjanderättshavare tillse att utövandet av andra av SFV upplåtna rättigheter inom området inte hindras.

ANSVAR:

Kungälv's kommun ska i alla sammanhang svara för skada som härrör från verksamheten på nyttjanderättsområdet. Kungälv's kommun har ansvar för av denna och dennes verksamhet orsakad skada på nyttjanderättsområdet även efter avtalets upphörande.

Kungälv's kommun ska tillse att användningen av nyttjanderättsområdet alltid sker i överensstämmelse med gällande plan- och byggbestämmelser och att alla nödvändiga tillstånd, godkännanden och eller liknande för nyttjanderättsområdets användning för avsett ändamål har inhämtats och gäller.

AVTALSNUMMER:1004897

- MILJÖ:** Kungälv's kommun ska bedriva verksamheten på området i enlighet med de krav och bestämmelser som följer av Miljöbalken och annan författning för miljön samt följa domstolars och myndigheters beslut.
- MYNDIGHETS-TILLSTÅND:** Kungälv's kommun är skyldig att skaffa de tillstånd som erfordras för verksamheten på nyttjanderättsområdet. Kungälv's kommun ska följa alla de föreskrifter som meddelas av myndighet eller som följer av lag.
- Statligt byggnadsminne och Fornminne
- Bohus Fästning och Fästningsholmen är ett statligt byggnadsminne (SBM) och skyddas av skyddsföreskrifter upprättade av Riksantikvarieämbetet (RAÄ) som är tillsynsmyndighet. Inga ändringsåtgärder, ombyggnader eller installationer får göras utan samråd med SFV och tillstånd från RAÄ. Hela området är fornminne och för alla åtgärder i mark krävs tillstånd från Länsstyrelsen. Den långsiktiga förvaltningen, skötseln, och brukandet av Fästningsholmen ska ske i enlighet med vid varje tidpunkt gällande skyddsföreskrifter och vårdprogram.
- NYBYGGNAD:** Kungälv's kommun äger inte rätt att uppföra ny byggnad eller anläggning utan SFV:s skriftliga tillstånd.
- LICENS:** SFV är innehavare av det inarbetade och registrerade Varumärket BOHUS FÄSTNING. Ordvarumärket BOHUS FÄSTNING är registrerat i Sverige i enlighet med registreringsnummer 507079.
- Varumärket BOHUS FÄSTNING utgör ett stort ekonomiskt och immateriellt värde för nationens, regionens och kommunen invånare och samhällsaktörer. Kungälv's kommun förhär även fastigheten Bohus fästning av SFV (se hyresavtal 1004899). Hyresavtalet inkluderar ett licensavtal vilket ger Kungälv's kommun en rättighet att under hyresperioden nyttja varumärket Bohus fästning i den publika verksamheten på fästningen.
- Vad gäller detta avtal så förbinder sig Kungälv's kommun att i alla sammanhang arbeta för att befintliga och framtida aktörer och verksamheter på Fästningsholmen aktivt stärker Varumärket BOHUS FÄSTNING, skyddar Varumärket från intrång samt säkerställer att Varumärket inte i något sammanhang eller på något sätt degenereras.
- Kungälv's kommun ska utan dröjsmål underrätta SFV om varje intrång i varumärket eller misstänkt degenerering av detsamma.
- OMRÅDETS SKICK/ÅTERSTÄLLANDE VID AVFLYTT:** Nyttjanderättsområdet upplåts i befintligt skick. Kungälv's kommun ska vid avflyttning återlämna nyttjanderättsområdet i ett för SFV godtagbart skick.

AVTALSNUMMER:1004897

**NYTTJANDERÄTTS
HAVARENS
EGENDOM OCH
AVTALS
UPPHÖRANDE:** SFV är inte skyldig att lösa in egendom som tillhör Kungälv's kommun när avtalet upphör. Ej heller i övrigt ska SFV vara skyldig att utge ersättning till Kungälv's kommun vid avtalets upphörande.

INSKRIVNING: Detta avtal får inte inskrivas.

**SÄRSKILD
UPPSÄGNINGS-
RÄTT:** Det är av synnerlig vikt för SFV och en förutsättning för detta avtals bestående att Kungälv's kommun även har ett kontinuerligt hyresförhållande med SFV avseende Bohus fästning (avtalsnummer 1004899) under hela avtalstiden. Det sagda innebär dock inte att hyrestiden avseende Bohus fästning vid varje tillfälle måste överensstämma med avtalstiden för detta nyttjanderättsavtal.

För det fall hyresförhållandet mellan Kungälv's kommun och SFV avseende Bohus fästning upphör under avtalstiden för detta nyttjanderättsavtal, har SFV rätt att säga upp detta nyttjanderättsavtal för omedelbar avflyttning/med beaktande av 12 månaders uppsägningstid.

Vad som nu sagts gäller även för det fall Kungälv's kommun överlåter hyresrätten till Bohus fästning eller annars sätter annan i sitt ställe avseende hyresrätten till Bohus fästning.

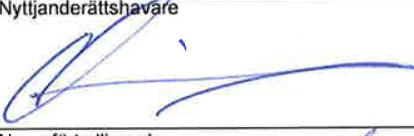
BILAGOR: Följande bilagor utgör avtalsinnehåll:

1. Ritningsbilaga
2. Fastighets skatteklausul
3. Gränsdragningslista mark
4. Skötselplan mark

AVTALSNUMMER:1004897

UNDERSKRIFT

Detta avtal är upprättat i två (2) likalydande exemplar varav parterna har tagit varsitt.

Ort och datum 2023 05-14	Ort och datum 202305-08
.Inrdägare 	Nyttjanderättshavare
Namnförtydligande Johan Skarberg	Namnförtydligande Moleh Lindqvist
Jordägare	Nyttjanderättshavare
Namnförtydligande	Namnförtydligande Miguel Oelbner

Jan Olov Westerberg

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

22 (26)

§ 148/2023

Kungälv's Roddklubb-nyttjanderätt och investeringsbidrag föreningslokal (Dnr KS2023/2288)

Sammanfattning

Kungälv's roddklubb (KRK) bildades 1931. KRK bedriver idrottslig verksamhet med roddsporten som bas. Antalet medlemmar är cirka två hundra personer. KRK's lokaler ligger på Fästningsholmen, vid båthamnen. Under många år har verksamheten kämpat med årliga översvämningar i sina lokaler. I en skrivelse från klubben uppger de att deras lokaler inte längre är ändamålsenliga på grund av rötskador. KRK's målsättning är att riva befintligt klubbhus och uppföra en ny byggnad som är säkrad mot översvämningar.

För att finansiera sin byggnation kommer klubben att söka medel hos bland annat Riksidrottsförbundet, Allmänna Arvsfonden, Boverket och olika stiftelser. För att kunna söka medel behöver klubben kunna visa upp en lång nyttjanderätt på marken samt en andel medfinansiering från kommunen.

Den befintliga byggnaden är föreningsägd och står på statlig mark. Kommunen har nyttjanderätt på marken genom ett avtal med Statens Fastighetsverk (SFV). Avtalet tillåter att kommunen gör underupplåtelser på marken till exempelvis Roddklubben. Ett så kallat avtal om lägenhetsarrende, eller nyttjanderättsavtal, har arbetats fram tillsammans med Roddklubben. KRK ska betala en årlig arrendeavgift om 15 000 kr per år. Avgiften indexregleras

Riktlinjer för föreningsstöd (KS2023/1118-4) punkt 12.3 anger reglerna för att söka investeringsstöd för idrottsverksamhet i Kungälv's kommun.

KRK har framfört behov av kommunal medfinansiering i form av ett investeringsstöd för att kunna söka bidrag för att bygga ny klubblokal. Investeringsbidraget som efterfrågats av föreningen är ca en miljon kronor. Finansiering av det kommunala investeringsbidraget hanteras i kommande budgetprocess.

Förslag till beslut

1. Upprättat förslag till avtal om lägenhetsarrende för Kungälv's Roddklubb godkänns.
2. Ordförande för utskottet Samhälle och utveckling samt sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att teckna avtal om lägenhetsarrende och därtill nödvändiga tilläggsavtal med Kungälv's Roddklubb.

Förslag till beslut Kommunstyrelsen

1. Kungälv's Roddklubb erhåller ett investeringsbidrag om 1 mkr som medfinansiering till nybyggnation av nytt klubbhus på Fästningsholmen.
2. Bidraget villkoras med att Kungälv's Roddklubb inkommer med ekonomiska underlag för investeringen senast 2024-12-31 samt att kommunen godkänner underlaget.
3. Ekonomichef får i uppdrag att verkställa punkt 1 och 2 ovan.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV'S
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

23 (26)

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Kungälv's Roddklubb-nyttjanderätt och investeringsbidrag föreningslokal

Bilaga KS2023_2288_Lägenhetsarrende_Kungälv's Roddklubb

Bilaga KS2023_2288_kartbilaga

Bilaga Bilaga2_KS2022_2035_Nyttjanderättsavtal SFV

Beslut

1. Upprättat förslag till avtal om lägenhetsarrende för Kungälv's Roddklubb godkänns.
2. Ordförande för utskottet Samhälle och utveckling samt sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att teckna avtal om lägenhetsarrende och därtill nödvändiga tilläggsavtal med Kungälv's Roddklubb.

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kungälv's Roddklubb erhåller ett investeringsbidrag om 1 mkr som medfinansiering till nybyggnation av nytt klubbhus på Fästningsholmen.
2. Bidraget villkoras med att Kungälv's Roddklubb inkommer med ekonomiska underlag för investeringen senast 2024-12-31 samt att kommunen godkänner underlaget.
3. Ekonomichef får i uppdrag att verkställa punkt 1 och 2 ovan.

Expedieras till: Tomas Gustavsson, Åsa Berglie, Frida Anderberg, Christina Gunnesby

För kännedom till: Erika Abrahamsson

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV'S
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

22 (26)

§ 148/2023

Kungälvs Roddklubb-nyttjanderätt och investeringsbidrag föreningslokal (Dnr KS2023/2288)

Sammanfattning

Kungälvs roddklubb (KRK) bildades 1931. KRK bedriver idrottslig verksamhet med roddsporten som bas. Antalet medlemmar är cirka två hundra personer. KRK's lokaler ligger på Fästningsholmen, vid båthamnen. Under många år har verksamheten kämpat med årliga översvämningar i sina lokaler. I en skrivelse från klubben uppger de att deras lokaler inte längre är ändamålsenliga på grund av rötskador. KRK's målsättning är att riva befintligt klubbhus och uppföra en ny byggnad som är säkrad mot översvämningar.

För att finansiera sin byggnation kommer klubben att söka medel hos bland annat Riksidrottsförbundet, Allmänna Arvsfonden, Boverket och olika stiftelser. För att kunna söka medel behöver klubben kunna visa upp en lång nyttjanderätt på marken samt en andel medfinansiering från kommunen.

Den befintliga byggnaden är föreningsägd och står på statlig mark. Kommunen har nyttjanderätt på marken genom ett avtal med Statens Fastighetsverk (SFV). Avtalet tillåter att kommunen gör underupplåtelse på marken till exempelvis Roddklubben. Ett så kallat avtal om lägenhetsarrende, eller nyttjanderättsavtal, har arbetats fram tillsammans med Roddklubben. KRK ska betala en årlig arrendeavgift om 15 000 kr per år. Avgiften indexregleras

Riktlinjer för föreningsstöd (KS2023/1118-4) punkt 12.3 anger reglerna för att söka investeringsstöd för idrottsverksamhet i Kungälvs kommun.

KRK har framfört behov av kommunal medfinansiering i form av ett investeringsstöd för att kunna söka bidrag för att bygga ny klubblokal. Investeringsbidraget som efterfrågats av föreningen är ca en miljon kronor. Finansiering av det kommunala investeringsbidraget hanteras i kommande budgetprocess.

Förslag till beslut

1. Upprättat förslag till avtal om lägenhetsarrende för Kungälvs Roddklubb godkänns.
2. Ordförande för utskottet Samhälle och utveckling samt sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att teckna avtal om lägenhetsarrende och därtill nödvändiga tilläggsavtal med Kungälvs Roddklubb.

Förslag till beslut Kommunstyrelsen

1. Kungälvs Roddklubb erhåller ett investeringsbidrag om 1 mkr som medfinansiering till nybyggnation av nytt klubbhus på Fästningsholmen.
2. Bidraget villkoras med att Kungälvs Roddklubb inkommer med ekonomiska underlag för investeringen senast 2024-12-31 samt att kommunen godkänner underlaget.
3. Ekonomichef får i uppdrag att verkställa punkt 1 och 2 ovan.

UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

23 (26)

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Kungälv's Roddklubb-nyttjanderätt och investeringsbidrag föreningslokal

Bilaga KS2023_2288_Lägenhetsarrende_Kungälv's Roddklubb

Bilaga KS2023_2288_kartbilaga

Bilaga Bilaga2_KS2022_2035_Nyttjanderättsavtal SFV

Beslut

1. Upprättat förslag till avtal om lägenhetsarrende för Kungälv's Roddklubb godkänns.
2. Ordförande för utskottet Samhälle och utveckling samt sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att teckna avtal om lägenhetsarrende och därtill nödvändiga tilläggsavtal med Kungälv's Roddklubb.

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kungälv's Roddklubb erhåller ett investeringsbidrag om 1 mkr som medfinansiering till nybyggnation av nytt klubbhus på Fästningsholmen.
2. Bidraget villkoras med att Kungälv's Roddklubb inkommer med ekonomiska underlag för investeringen senast 2024-12-31 samt att kommunen godkänner underlaget.
3. Ekonomichef får i uppdrag att verkställa punkt 1 och 2 ovan.

Expedieras till: Tomas Gustavsson, Åsa Berglie, Frida Anderberg, Christina Gunnesby

För kännedom till: Erika Abrahamsson

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV'S
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Cecilia Eriksson

2023-11-09

Förslag till Beslut – Plankostnadsavtal, detaljplan för handel, del av Gärdet 1:1 (Dnr KS2022/2438-19)

Sammanfattning

Frågan nu gäller plankostnadsavtal inom detaljplanearbete för handel och restaurang. Markområdet ligger strax väster och söder om Kungälv sjukhus, inom del av fastigheten Gärdet 1:1. Lagfaren ägare är Kungälv kommun. Avtalet tecknas mellan inblandade parter Kungälv kommun och två exploatörer; Max Burgers AB och Biltema Real Estate AB.

Kommunstyrelsen beslutade § 106 / 2022-04-27 (KS2021/2015) om positivt planbesked, för användning handel. Kommunstyrelsen beslutade § 39 / 2023-02-15 (KS2022/2438) att ge förvaltningen i uppdrag att upprätta detaljplan för detsamma. Utskottet för samhälle och utveckling informerades 2023-06-07 om justering av inriktningen till att inrymma även restaurang.

Juridisk bedömning

Plankostnadsavtalet har upprättats utifrån tillämpliga lagrum, däribland Plan- och bygglagen (2010:900). Avtalet har stämts av med kommunjurist.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kommunstyrelsen beslutade § 106 / 2022-04-27 (KS2021/2015) om positivt planbesked för användning handel inom del av Gärdet 1:1. Kommunstyrelsen beslutade § 39 / 2023-02-15 (KS2022/2438) att ge förvaltningen i uppdrag att upprätta detaljplan för detsamma. Exploatör var Biltema Real Estate AB. Under senhösten 2023 visade exploatör Max Burgers AB intresse för planarbetet. Förutsättningarna för att utöka planarbetet till att inrymma även restaurang undersöktes med positiv utgång. Utskottet för samhälle och utveckling informerades 2023-06-07 om justering av inriktningen.

Lagfaren ägare till Fastigheten Gärdet 1:1 är Kungälv kommun.

Avtalet har utformats av förvaltningens enheter Kart- och mark (mex), Projektledning och Plan och har stämts av med kommunjurist.

Syftet med plankostnadsavtalet är att ange förutsättningarna för villkor och kostnader vid upprättandet av ny detaljplan. Avtalet är den ekonomiska överenskommelsen mellan exploatörer och kommun om finansieringen av planarbetet.

Bedömning

Plankostnadsavtalet bör godkännas.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Kommunfullmäktiges strategiska mål.

Planeringsberedskap skall finnas för bostäder, verksamhetsmark och handel

- Planområdet innebär tätortsnära plats för handel och verksamhet.

Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen:

- I samband med upprättande av berörda avtal har dialog förts med aktuella exploatörer och närliggande aktörer.

Ökad kollektiv jobbspending.

- Planen förutsätter ökad kommunikation mellan Kongahälla och norr om Marstrandsvägen. För anställda i de nya verksamheterna samt på sjukhuset finns ökade kommunikationer.

Plankostnadsavtalet för detaljplan för Gärdet 1:1 kopplas till kommunstyrelsens resultatmål om att Kommunen ska ha god framförhållning gällande planering för att på ett effektivt sätt möta marknadens efterfrågan av verksamhetsmark och handel.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Inom ramen för detaljplanen kommer det att redogöras för planområdets förhållande till de miljömål som bedöms relevanta för kommande planförslag. Plankostnadsavtalet syftar till det ekonomiska underlag kommunen behöver upprätta med exploatörerna.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Planen kommer bidra till Kommunfullmäktiges strategiska mål: "Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen" och även kommunstyrelsens mål om "Planeringsberedskap skall finnas för bostäder, verksamhetsmark och handel".

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

I detaljplanen för området studeras hur medborgare och brukare påverkas. Viss negativ inverkan kan komma att påverka närströvområdet. Planen ämnar dock att aktivt förbättra för de medborgare som går och cyklar genom området och i förlängningen att kunna stärka kopplingarna mellan stadskärnan och norr om Marstrandsvägen. Detta skulle för invånare kunna innebära bättre kopplingar till resecentrum, men även mer trafik och större flöden genom området.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Planläggningen bedöms inte påverka arbetsmiljön negativt. Planenheten har dock många pågående detaljplaner, prioritering av planarbetet bedöms därför i förhållande till sektorns personella resurser.

Ekonomisk bedömning

Detaljplan

Enligt plan- och bygglagen 12 kap. 9 § får kommunen ta ut en ersättning för att täcka de kostnader som planarbetet innebär för kommunen. Plankostnaderna betalas av Biltema Real Estate AB och MAX Burgers AB. Ersättning för planarbetet kommer att tas ut i enlighet med gällande timprisersättning beslutad av kommunfullmäktige vid avtalets ingång. Exploatören ålägger sig att betala för all nedlagd tid som kommunens tjänstepersoner och konsulter lägger på detaljplanarbetet. Detta inkluderar framtagande av grundkarta och fastighetsförteckning. Exploatören ålägger sig även att betala för erforderliga utredningar och underlag.

Plankostnadsavtalet är upprättat utifrån med Kungälv's kommuns Riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning, KS2019/0931.

Genomförande

Plankostnadsavtalets genomförandedel ger inga direkta ekonomiska konsekvenser. Avtalet sätter ramarna för kommande förhandlingar avseende kostnader och intäkter som kommer att hanteras med exploatören under kommande exploateringsavtal. Plankostnadsavtalets genomförandedel kommer att ligga till grund för upprättande av senare exploateringsavtal, vilket tecknas i samband med antagande av detaljplan.

Exploatören kommer att betala exploateringsbidrag som avser den faktiska kostnaden för utbyggnad av allmän plats, och projektledningskostnader som krävs för att genomföra detaljplanen. Exploateringsbidraget fördelas enligt en princip om respektive parts nytta, vilken tydliggörs under planarbetet och regleras i kommande exploateringsavtal. Kommunen kommer att förhandla om medfinansieringsersättning i samband med framtagandet av exploateringsavtal. Detta kommer att ske enligt Kungälv's kommuns Riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning, KS2019/0931.

Förslag till beslut

1. Upprättat plankostnadsavtal mellan Kungälv's kommun, Biltema Real Estate AB och MAX Burgers AB godkänns.
2. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektör får i uppdrag att underteckna Plankostnadsavtalet.

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef Planering och
Myndighet

Expedieras till: Kristian Hallin (kristian.hallin@biltema.com)
Henrik Lejon (henrik.lejon@max.se)

För kännedom till: Cecilia Eriksson, Plan/Samhälle och utveckling
Anna Hedlin, Plan/Samhälle och utveckling
Frida Anderberg, Kart och mark/Samhälle och utveckling

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438
2023-10-03

Plankostnadsavtal

Detaljplan för

Gärdet 1:1, handel vid E6

Kungälv kommun

Handwritten signature in blue ink.

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

1 AVTALET

1.1 SYFTET MED PLANKOSTNADSAVTALET

Det här avtalet tecknas mellan Biltema Real Estate AB, nedan kallad Exploatören 1 och Max Burgers AB, nedan kallad Exploatören 2, tillsammans kallas de för Exploatörerna, och Kungälv kommun, nedan kallad Kommunen, för upprättande av detaljplan för Gärdet 1:1.

Avtalets syfte är att fastställa kostnader, kostnadsfördelning och parternas olika åtaganden i samband med upprättande av detaljplanen.

Ett markanvisningsavtal med Exploatören 1 har undertecknats 2023-01-24 med diarienummer KS2022/2283. I det avtalet regleras förutsättningarna för markanvisningen samt på en mer övergripande nivå, förutsättningar som Kommun och Exploatören 1 ska förhålla sig till i samband med genomförandet av planerad exploatering, dvs. efter att detaljplanearbete formellt har avslutats. Faktiska kostnader för nedlagt arbete under detaljplanens genomförandeskede samt övriga kostnader kopplade till detta skede regleras inte i detta avtal utan kommer att regleras i ett kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal.

Planläggningen syftar till att pröva exploatering enligt Kommunstyrelsens beslut om positivt planbesked 2022-04-27 §106/2022 samt beslut om planuppdrag 2023-02-15 §12/2023.

1.2 PARTER

Kungälv kommun

Organisationsnummer	212000-1371
Namn	Samhälle och utveckling
Adress	442 81 KUNGÄLV
Ansvarig chef	Fredric Arpfjord
Handläggare plan	Ida Bjärmark och Cecilia Eriksson
Handläggare exploateringsingenjör	Frida Anderberg
E-postadress	ida.bjarmark@kungalv.se cecilia.eriksson@kungalv.se frida.anderberg@kungalv.se

nedan kallad Kommunen

Exploatören 1

Organisationsnummer	556297-3338
Företag	Biltema Real Estate AB
Adress	Garnisonsgatan 26, 3tr, 254 66 HELSINGBORG
Kontaktperson	Kristian Hallin
Telefonnummer	+ 46 (0) 732 523 542
E-postadress	kristian.hallin@biltema.com
Faktureringsadress	invoiceBRES@biltema.com
Faktureringsreferens	Kristian Hallin

nedan kallad Exploatören 1

ML
HLW

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

Exploatören 2

Organisationsnummer	556188-7562
Företag	Max Burgers Aktiebolag
Adress	Skeppsbrogatan 48, 972 31 LULEÅ
Kontaktperson	Henrik Lejon
Telefonnummer	+ 46 (0)761 - 48 02 06
E-postadress	henrik.lejon@max.se
Faktureringsadress	Fakturamax@max.se
Faktureringsreferens	Henrik Lejon

nedan kallad Exploatören 2

Vid byte av handläggare eller kontaktperson ska samtliga parter informeras.

1.3 GILTIGHET

Detta plankostnadsavtal ska godkännas av Kommunstyrelsens genom beslut. Innan plankostnadsavtalet tas upp för godkännande ska det vara undertecknat och godkänt av Exploatörerna.

Kommunen undertecknar plankostnadsavtalet efter beslut om plankostnadsavtalets godkännande.

Avtalet är giltigt endast om det undertecknats av samtliga parter.

1.4 TIDIGARE TECKNAT AVTAL

Sedan tidigare finns ett undertecknat markanvisningsavtal med Exploatören 1 (signerat 2023-01-24) som är giltigt under 24 månader eller till dess att ett marköverlåtelse- och genomförandeavtal tecknas. I avtalet regleras villkor för markanvisningen samt på en övergripande nivå även hur kostnader ska regleras i genomförandeskedet. I kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal kommer detta att preciseras och regleras mer i detalj.

1.5 ÖVERLÅTELSE AV AVTAL

Exploatörerna får inte överlåta det här avtalet till någon annan fysisk eller juridisk person, utan Kommunens skriftliga medgivande.

1.6 ÄNDRADE FÖRUTSÄTTNINGAR

Samtliga parter ska underhand och utan dröjsmål kommunicera och informera motparten i frågor som är av betydelse för planarbetet och dess framtagande.

Exploatörerna är medvetna om att vissa önskemål inte alltid kan tillgodoses, även om förutsättningarna från början bedömdes positiva för en planläggning.

Eftersom det under planarbetet kan komma fram information som gör att den planläggning som det här avtalet syftar till inte längre är lämplig, kan Kommunen inte garantera att planarbetet leder fram till en antagen detaljplan.

Om omfattning och innehåll ändras väsentligt ska den ändrade inriktningen förankras politiskt hos Kommunen.

HL
jlo

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

1.7 UPPSÄGNING AV AVTALET

Båda exploatörer har rätt att säga upp avtalet ensidigt. Om en av exploatörerna säger upp avtalet, upphör samarbetet med den exploatören omedelbart. Uppsägningen ska vara skriftlig. Ett beslut från Kommunen att avbryta planarbetet p.g.a. att planen inte är genomförbar med tanke på vad utredningar visar eller yttranden från andra myndigheterna, medför att Avtalet upphör att gälla. Skulle planarbetet avbrytas ska Exploatörerna betala upparbetade plankostnader till och med avbrottet. I det fall Kommunen har beställt arbeten, som ej går att återkalla, innan samarbetet avbröts ska Exploatörerna stå för sin andel av dessa kostnader. Kommunen ska i den mån det är möjligt försöka begränsa sådana kostnader för Exploatörerna.

Kommunen kan inte garantera antagande av detaljplan utan reserverar sig för den prövning av detaljplanen som Kommunen och beslutande myndigheter utför.

Exploatörerna äger ej rätt till ersättning/skadestånd från Kommunen om planarbetet avbryts, detaljplanen inte antas eller får laga kraft, om detaljplan upphävs eller om exploateringen oavsett skäl inte kan genomföras.

1.8 HÄVNING AV AVTALET

Om Exploatörerna inte uppfyller sina skyldigheter enligt detta avtal så har Kommunen rätt att häva det. Likaså om Exploatörerna inte kommer in med det underlag som krävs eller betalar fakturor inom överenskommen tid. Hävningen ska föregås av en skriftlig uppmaning om vad som ska åtgärdas inom en viss tid och att utebliven åtgärd leder till hävning. Meddelandet ska vara skriftligt.

Vid hävning av avtalet ska Exploatörerna betala upparbetade plankostnader tills dess att avtalet hävs. I det fall Kommunen, innan hävning, har beställt arbeten som ej går att återkalla ska Exploatörerna stå för sina andelar av dessa kostnader. Kommunen ska i den mån det är möjligt försöka begränsa sådana kostnader för Exploatörerna. Exploatörerna äger ej rätt till ersättning/skadestånd från Kommunen om avtalet hävs.

1.9 TVIST

Twist rörande tolkning eller tillämpning av detta avtal och ur avtalet uppkomna rättsförhållanden ska, om parterna inte enas om annat, hänskjutas till svensk allmän domstol.

2 PLANARBETET

2.1 BAKGRUND

Avsikten med detaljplaneringen är att möjliggöra för tillkommande byggnad med handel och kontor i planområdets norra del och att utreda möjligheten för ytterligare verksamhetstomter intill Marstrandsvägen med bl.a. restaurang som ändamål.

2.2 OMRÅDESAVGRÄNSNING

Planområdet är beläget i centrala Kungälv, väster och söder om Kungälv sjukhus, norr och öster om Kungälvsmotet och söder om Munkegårde. Se kartbild på nästa sida. De fastigheter som berörs av planläggningen är Gärdet 1:1 och Lasarettet 1. Områdets areal är ca 50 000 kvadratmeter inklusive yta för tillfartsväg. Området kan komma att justeras under pågående planarbete.

MR
WZ glo

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

Planområdets lokalisering i Kungälv.

2.3 PLANPROCESSEN

Planläggning av mark styrs i huvudsak av plan- och bygglagen. Förutom lagar finns det också föreskrifter, riktlinjer och andra typer av styrande dokument som Kommunen behöver förhålla sig till under processens gång.

Enligt PBL 2010:900 ska detaljplaneprocessen följa en viss handläggningsordning där planprocessen kan hanteras antingen med standardförfarande eller utökat förfarande. Standardförfarande kan tillämpas om förslaget är förenligt med översiktsplanen och om det inte är av betydande intresse för allmänheten eller i övrigt av stor betydelse. Detaljplanen får inte heller antas medföra en betydande miljöpåverkan. När något av dessa kriterier inte uppfylls ska ett utökat förfarande tillämpas. Kommunen avser att handlägga förslaget enligt utökat förfarande. Val av förfarande kan komma att ändras under planprocessens gång.

Exploatörerna är medveten om att:

- Kommunen är skyldig att beakta såväl Exploatörernas intressen som allmänna och andra enskilda intressen, när det gäller detaljplanens utformning och innehåll.
- Beslut om att anta en detaljplan ska föregås av samråd med de som berörs av detaljplanen, granskning och andra beredningsåtgärder samt att resultatet av samråd/granskning kan innebära att planförslaget ändras eller att arbetet avbryts.
- Sakägare, bostadsrättshavare, hyresgäster, boende och hyresgästorganisationer har rätt att anföra besvär mot Kommunens beslut att anta en detaljplan.

HL 9/20

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

- Beslut att anta en detaljplan kan prövas av Länsstyrelsen, Mark- och miljödomstolen samt Mark- och miljööverdomstolen.

Mot denna bakgrund har Kommunen rätt att avbryta detaljplanearbetet eller ge det en annan inriktning än vad Exploatörerna önskar. Kommunen har vidare, mot denna bakgrund, rätt att anta en detaljplan med ett annat innehåll än vad Exploatörerna önskar.

2.4 ÄGANDERÄTT OCH NYTTJANDERÄTT

Äganderätten och upphovsrätten till detaljplanen och därtill hörande dokumentation, utredningar och modeller samt digitalt material (nedan gemensamt "Materialet") tillkommer oinskränkt och exklusivt Kommunen. Kommunens ovan angivna rättighet innefattar bl. a att Kommunen äger rätt att sprida, publicera, framställa exemplar och göra de ändringar i materialet som Kommunen önskar. Kommunen äger även rätt att överlåta sina rättigheter enligt ovan till annan, exempelvis Lantmäteriet.

Kommunen äger rätt att fritt disponera, publicera, kopiera och bearbeta från Exploatörernas inkomna handlingar för utarbetande av detaljplanen. Kommunen får inte överlåta dessa handlingar utan endast tillgodogöra sig handlingarna på sådant sätt som anges.

Därutöver har Kommunen rätt att hantera inkomna och upprättade handlingar i enlighet med gällande bestämmelser avseende allmänna handlingars offentlighet och sekretess.

Digitalt kartmaterial och digitala modeller, som tagits fram av Kommunen, får Exploatörerna och deras konsulter endast använda vid framtagande av denna detaljplan. Efter det att detaljplanen fått laga kraft ska nybyggnadskarta utgöra underlag för projektering och bygglov.

2.5 PRELIMINÄR TIDPLAN

Samråd	1:a kvartalet 2024
Granskning	4:e kvartalet 2024
Antagande	1:a kvartalet 2025

Tidplanen är endast en preliminär uppskattning. Parterna är medvetna om att avvikelser från upprättad tidplan kan uppkomma och har vid sådana avvikelser inga ersättningsanspråk på varandra.

2.6 PARTERNAS ÅTAGANDE

Parterna är överens om att arbetet med detaljplanen och dess genomförande sker genom samarbete.

Parterna är överens om att processen med framtagande av detaljplan och efterföljande genomförande av exploateringen ska ske genom samverkan och samarbete. Parterna ska löpande hålla varandra informerade om vad som händer i projektet. Parterna ska i detta arbeta för ett samarbete där en prestigelös dialog kan föras kring olika knäckfrågor och annat som behöver lösas för att driva projektet framåt. Parterna ska ha löpande avstämningar och uppföljningar avseende projektets framfart, ekonomi och budget.

MW
HZ *HS*

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

2.6.1 KOMMUNENS ÅTAGANDE

Kommunen ansvarar för att ta fram planhandlingar, grundkarta, fastighetsförteckning och andra erforderliga handlingar för att genomföra planprocessen samt i övrigt svara för detaljplanens formella handläggning.

Kommunen tillsätter de resurser och kompetenser som behövs för att driva planarbetet och efterföljande genomförande.

Kommunen ansvarar för att beställa erforderliga utredningar. Utredningskostnad ska stämmas av med Exploatörerna innan beställning görs.

2.6.2 EXPLOATÖRERNAS ÅTAGANDEN

Exploatörerna ska medverka i planarbetet och ska på egen bekostnad tillhandahålla egna resurser och erforderligt underlag till detaljplanen. Underlaget kan exempelvis bestå av projektbeskrivningar, ritningar, illustrationer och analyser. Det åligger Exploatörerna att i samråd med Kommunen tillse att underlaget får den omfattning och kvalitet som behövs.

2.7 UTREDNINGSBEHOV

I ett tidigt skede har följande utredningar bedömts vara relevanta för planarbetet:

- Geoteknisk undersökning
- Utredning om betydande miljöpåverkan (UBMP)
- Markteknisk miljöundersökning
- Vatten- avlopp- och dagvattenutredning (VAD-utredning)
- Flyghinderanalys
- Bullerutredning
- Trafikutredning
- Naturvärdesinventering
- Riskanalys farligt gods
- Luftföroreningar

Ytterligare utredningar kan komma att behövas under planarbetets gång.

3 PLANKOSTNAD

Enligt plan- och bygglagen 12 kap. 9§ får Kommunen ta ut en ersättning för att täcka de kostnader som planarbetet innebär för Kommunen. Ersättning för planarbetet kommer att tas ut i enlighet med gällande timtaxa beslutad av kommunfullmäktige vid avtalets ingång. Exploatörerna ålägger sig att betala för all nedlagd tid som planarbetet innebär. Detta inkluderar framtagande av grundkarta och fastighetsförteckning. Exploatörerna ålägger sig även att betala för erforderliga utredningar och underlag.

Genom att plankostnadsavtal har upprättats erläggs ingen planavgift i samband med bygglov för de fastigheter som berörs av plankostnadsavtalet. Efter att planarbetet har avslutats tillkommer kostnader bland annat för kommunala resurser och nedlagd

*mv
H2 20*

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

arbetstid i samband med detaljplanens genomförande. Dessa kostnader är inte inkluderade i plankostnaden utan kommer att regleras i ett kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal.

3.1 PRELIMINÄR KOSTNADSBEDÖMNING PLANARBETE

Kostnadsbedömningen är en uppskattning av den arbetstid som kommunens tjänstepersoner och konsulter kommer att behöva för planarbetet. Utredningar under planarbetet inkluderas inte i kostnadsuppskattningen. Uppskattningen är gjord inför starten av planarbetet. Då det kan uppkomma nya frågor som behöver hanteras under planarbetet ska uppskattningen ses som en preliminär bedömning. Handläggaren följer löpande upp arbetad tid mot budget och rapporterar avvikelser så tidigt som möjligt. Skulle arbetet kräva mindre arbetstid än beräknat betalar Exploatörerna enbart för den nedlagda tiden. Arbete som föranleds av förändringar i angivna förutsättningar eller tillkommande moment så som överklagan/överprövning är inte inkluderade i den preliminära bedömningen, dessa kostnader faktureras i förekommande fall enligt nedlagd tid.

Den uppskattade kostnaden för Kommunens nedlagda tid är cirka 2 000 000 kronor.

Ingen moms debiteras på de arbeten som ingår i den preliminära kostnadsbedömningen.

3.2 UPPARBETADE KOSTNADER

I samband med undertecknandet av detta plankostnadsavtal godkänner Exploatörerna att dessa faktureras för tidigare upparbetade plankostnader samt eventuella kostnader avseende tidigare utförda utredningar för aktuellt planärende.

3.3 KOSTNADSFÖRDELNING

I planarbetet deltar Exploatören 1 och Exploatören 2. Kostnadsfördelning för plankostnaderna och utredningskostnaderna med anledning av planarbetet ska ske utifrån nedan överenskomna procentsatser. Kostnadsfördelning är gjord efter förväntad nytta av planen.

Exploatören 1, 556297-3338	90 %
----------------------------	------

Exploatören 2, 556188-7562	10 %
----------------------------	------

Totalt 100 %

Exploatörerna har inget solidariskt betalningsansvar gentemot den andre.

3.4 DEBITERING

Var tredje månad faktureras den faktiska kostnaden som under perioden föranletts av arbete med ovanstående detaljplan.

Timtaxan för kommunens tjänstepersoner, inklusive inhouse-konsulter, debiteras vid var tidpunkt av Kommunfullmäktige beslutad taxa. Just nu gällande taxa är 900 kr/timme.

Kostnader för utredningar faktureras var tredje månad.

Eventuell överklagan/överprövning debiteras löpande i förekommande fall.

BT
ms

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

3.5 BETALNING

Betalning sker mot faktura. Av fakturan framgår arten och omfattningen av utfört arbete. Fakturan ska betalas inom 30 dagar från fakturadatum. Är parterna oense om någon del av fakturan ska ostridigt belopp betalas. Vid försenad betalning utgår dröjsmålsränta enligt räntelagen.

4 GENOMFÖRANDE

Detta kapitel syftar till att informera om åtgärder, kostnader och avtal kopplade till kommande genomförande av exploateringen, efter detaljpaneläggning. I kapitlet informeras även om förutsättningar som Kommun och Exploatörerna ska förhålla sig till i samband med detaljplanens genomförande, dvs. efter att detaljplanarbetet formellt har avslutats. Detta kommer sedan att regleras närmare i ett senare skede i form av ett marköverlåtelse- och genomförandeavtal.

Fördelning av kostnader och åtaganden i samband med detaljplanens genomförande regleras i kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal.

4.1 MARKÖVERLÅTELSE- OCH GENOMFÖRANDEAVTAL

Plankostnadsavtalet ska i samband med antagande av detaljplanen ersättas med ett marköverlåtelse- och genomförandeavtal. Marköverlåtelse- och genomförandeavtalet ska arbetas fram parallellt med detaljplaneprocessen och vara undertecknat av exploatörerna innan antagandehandlingen för detaljplanen tas upp för beslut i kommunen. Undertecknande av kommunen sker efter att kommunens antagandebeslut har vunnit laga kraft.

Marköverlåtelse- och genomförandeavtalet ska villkoras av att detaljplanen vinner laga kraft. Parterna avser att i marköverlåtelse- och genomförandeavtalet reglera samtliga frågor rörande förutsättningar för genomförandet av detaljplan och byggnation.

4.2 EXPLOATERINGSBIDRAG

Exploatörerna ska betala exploateringsbidrag som avser de faktiska kostnaderna för utbyggnad av allmän plats och projektledningskostnader som krävs för genomförande av detaljplan. Exploateringsbidraget fördelas enligt en princip om respektive parts nytta som tydliggörs i detaljplaneskedet/-skedena. Exploateringsbidragets slutliga omfattning regleras i kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal.

Uttagande av gatukostnadsersättning kan eventuellt bli aktuellt inom planområdet.

4.3 FINANSIERING AV INFRASTRUKTUR

Det kommer sannolikt att krävas åtgärder på vägar, gång- och cykelbanor och andra anläggningar utanför planområdet, till följd av exploateringen i planområdet, och exploatörerna inom planområdet ska helt eller delvis finansiera detta.

4.4 SÄKERHET

Exploatörerna ska, i kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal med Kommunen, ställa erforderlig säkerhet. Säkerheten kan vara moderbolags-, bank-, försäkringsgaranti och on demand. Säkerheten avser utbyggnad av allmän plats och övriga erforderliga åtgärder.

MW
H2 JO

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

4.5 MARKÖVERLÅTELSE

Det kommer att bli aktuellt med marköverlåtelser mellan Kommunen och exploatörerna. Beslut om tillvägagångssätt bör fattas gemensamt inför kommande granskningsförfarande av detaljplan och skrivas in i kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal. Slutliga fastighetsgränser avgörs och läggs fast genom efterföljande lantmäteriförrättning.

Marköverlåtelser ska ske i enlighet med kommunens vid var tid gällande "Riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning". Köpeskilling ska sättas utifrån värdering gjord av oberoende värderingsman. Värderingen ska genomföras i anslutning till tecknande av marköverlåtelseavtal. Projektspecifika kostnader kommer att dras av från köpeskillingen. Köpeskilling ska erläggas i samband med marköverlåtelse.

4.6 LANTMÄTERIFÖRRÄTTNINGAR, SERVITUT OCH ANDRA RÄTTIGHETER

Exploatörerna ska ansöka om och bekosta fastighetsbildning för sina exploateringsområden (kvartersmark) som krävs för genomförande av detaljplan, inklusive gemensamhetsanläggningar och samfällighetsföreningar. Huvudprincipen är att exploatörerna ska bekosta fastighetsbildningen. Eventuella servitut som behöver säkerställas, på exploatörernas mark inom planområdet till förmån för kommunal fastighet, ska som huvudprincip upplåtas utan ersättning.

Belastningar på berörda fastigheter ska utredas under detaljplaneprocessen.

4.7 LEDNINGSRÄTT

Eventuella kommunala ledningar (inklusive kommunala bolag) som behöver säkerställas på kvartersmark inom planområdet ska som huvudprincip upplåtas med ledningsrätt. Förrättningskostnader för bildande av ledningsrätt för kommunala ledningar, bekostas av exploatörerna.

4.8 TEKNISKA FRÅGOR

4.8.1 ALLMÄN PLATS

Allmän plats inom detaljplan ska ha kommunalt huvudmannaskap. Kommunen ansvarar för utbyggnad av vägar och övriga anläggningar på allmän platsmark. Exploatörerna står för kostnaden. Kostnadsfördelning för utbyggnad av allmän plats klargörs i kommande marköverlåtelse- och genomförandeavtal.

4.8.2 VATTEN OCH AVLOPP

Planområdet ligger delvis utanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och spillvatten. Kommunen kommer att inrätta hela området i verksamhetsområdet, där kommunen alternativt exploatörerna svarar för utbyggnaden av VA-anläggningar. Exploatörerna betalar anläggningsavgift i enlighet med vid var tidpunkt gällande VA-taxa om kommunen bygger ut VA-anläggningarna. Om exploatörerna bygger och bekostar utbyggnad av VA-anläggningar, beslutas det senast innan projektering. Det tas då fram ett separat avtal mellan parterna som reglerar hur kostnader för anslutning ska hanteras samt krav på tekniska lösningar, enligt tillägg till VA-policyn "Alternativ utbyggnadsmodell för VA" KS2013/1902-32.

ML
MR
JL

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

4.8.3 DAGVATTEN

Planområdet ligger delvis utanför kommunalt verksamhetsområde för dagvatten. Kommunen kommer troligen, beroende på vad dagvattenutredningen kommer fram till, att inrätta hela planområdet i verksamhetsområde för dagvatten. Exploatörerna ansvarar för dagvattenhanteringen inom respektive kvartersmark och ska följa Kungälv kommuns vid var tid gällande dagvattenpolicy antagen av kommunfullmäktige. Även kommande dagvattenutredning som tas fram under detaljplaneläggningen ska ligga till grund för lämpligt val av teknisk lösning för dagvattenhanteringen inom planområdet.

4.8.4 VÄRME, EL OCH FIBER

Området bör ges möjlighet att ansluta till fjärrvärmenätet. Anslutningsavgiften betalas i förekommande fall av Exploatörerna efter överenskommelse med Kungälv Energi AB. Exploatörerna har rätt att använda sig av annan alternativ uppvärmningsteknik.

Planområdet ska anslutas till befintligt elnät som ägs av Kungälv Energi AB. Anslutningsavgifter betalas av Exploatörerna efter överenskommelse med Kungälv Energi AB. Eventuellt tillkommande avgifter för elförsörjning betalas av respektive part. Placering av transformatorstationer behöver ses över i planarbete.

Byggnader inom planområdet ska ges möjlighet att ansluta till fibernätet. Anslutningsavgifter betalas av Exploatörerna efter överenskommelse med berörd leverantör.

4.9 BYGGNATION INOM KVARTERSMARK

4.9.1 AVFALLSHANTERING

För avfallshantering ska vid var tid gällande avfallsföreskrifter följas.

4.9.2 BYGGLOVSAVGIFT OCH ANDRA AVGIFTER OCH TAXOR

Exploatörerna ska betala bygglovsavgift samt övriga av kommunfullmäktige beslutade anslutningsavgifter och taxor.

Avseende planavgift se avsnitt 3. Plankostnad.

4.9.3 PARKERING

Parkeringsbehovet för kommande exploatering ska i sin helhet lösas inom respektive exploatörs område.

4.9.4 MILJÖ- SAMT TILLGÄNGLIGHETSANPASSNING AV BYGGNATION

Kommunen uppmuntrar till miljöanpassad byggnation. Det gäller till exempel energieffektiva bostäder, hållbara materialval, insatser för biologisk mångfald samt underlättande för de boende att göra hållbara val i vardagen. Även byggprocessen bör vara resurs- och energieffektiv för att minska dess negativa miljöpåverkan.

HL
JLO
mw

Plankostnadsavtal
Ärende: KS2022/2438

Detta avtal har upprättats i tre identiska exemplar varav parterna tagit var sitt.

Kungälv
För Kungälv kommun

Ort och datum: Helsingborg 2023-10-16
För Biltema Real Estate AB

.....
Kommunstyrelsens ordförande

.....
Martin Norrman

.....
Kommundirektör

.....
Maria Olofsson

Ort och datum: Stockholm 231004
För Max Burgers Aktiebolag

.....
Richard Bergfors

.....
Christoffer Bergfors

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

17 (26)

§ 145/2023

Förslag till Beslut - Plankostnadsavtal, detaljplan för handel, del av Gärdet 1:1 (Dnr KS2022/2438)

Sammanfattning

Frågan nu gäller plankostnadsavtal inom detaljplanearbete för handel och restaurang. Markområdet ligger strax väster och söder om Kungälvssjukhus, inom del av fastigheten Gärdet 1:1. Lagfaren ägare är Kungälvss kommun. Avtalet tecknas mellan inblandade parter Kungälvss kommun och två exploatörer; Max Burgers AB och Biltema Real Estate AB.

Kommunstyrelsen beslutade § 106 / 2022-04-27 (KS2021/2015) om positivt planbesked, för användning handel. Kommunstyrelsen beslutade § 39 / 2023-02-15 (KS2022/2438) att ge förvaltningen i uppdrag att upprätta detaljplan för detsamma. Utskottet för samhälle och utveckling informerades 2023-06-07 om justering av inriktningen till att inrymma även restaurang.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Förslag till Beslut - Plankostnadsavtal, detaljplan för handel, del av Gärdet 1:1

Bilaga Avtal - Plankostnadsavtal undertecknat av Max Burgers AB och Biltema Real estate AB

Förslag till kommunstyrelsen

1. Upprättat plankostnadsavtal mellan Kungälvss kommun, Biltema Real Estate AB och MAX Burgers AB godkänns.
2. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektör får i uppdrag att underteckna Plankostnadsavtalet.

Expedieras till: Kristian Hallin (kristian.hallin@biltema.com)
Henrik Lejon (henrik.lejon@max.se)

För kännedom till: Cecilia Eriksson, Plan/Samhälle och utveckling
Anna Hedlin, Plan/Samhälle och utveckling
Frida Anderberg, Kart och mark/Samhälle och utveckling

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVSS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

17 (26)

§ 145/2023

Förslag till Beslut - Plankostnadsavtal, detaljplan för handel, del av Gärdet 1:1 (Dnr KS2022/2438)

Sammanfattning

Frågan nu gäller plankostnadsavtal inom detaljplanearbete för handel och restaurang. Markområdet ligger strax väster och söder om Kungälvssjukhus, inom del av fastigheten Gärdet 1:1. Lagfaren ägare är Kungälvss kommun. Avtalet tecknas mellan inblandade parter Kungälvss kommun och två exploatörer; Max Burgers AB och Biltema Real Estate AB.

Kommunstyrelsen beslutade § 106 / 2022-04-27 (KS2021/2015) om positivt planbesked, för användning handel. Kommunstyrelsen beslutade § 39 / 2023-02-15 (KS2022/2438) att ge förvaltningen i uppdrag att upprätta detaljplan för detsamma. Utskottet för samhälle och utveckling informerades 2023-06-07 om justering av inriktningen till att inrymma även restaurang.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Förslag till Beslut - Plankostnadsavtal, detaljplan för handel, del av Gärdet 1:1

Bilaga Avtal - Plankostnadsavtal undertecknat av Max Burgers AB och Biltema Real estate AB

Förslag till kommunstyrelsen

1. Upprättat plankostnadsavtal mellan Kungälvss kommun, Biltema Real Estate AB och MAX Burgers AB godkänns.
2. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektör får i uppdrag att underteckna Plankostnadsavtalet.

Expedieras till: Kristian Hallin (kristian.hallin@biltema.com)
Henrik Lejon (henrik.lejon@max.se)

För kännedom till: Cecilia Eriksson, Plan/Samhälle och utveckling
Anna Hedlin, Plan/Samhälle och utveckling
Frida Anderberg, Kart och mark/Samhälle och utveckling

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVSS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Linda Andreasson

2023-10-11

Remissvar - Samråd om förslag till ändrade havsplaner (Dnr KS2023/2099-2)

Sammanfattning

Den 10 februari 2022 tog regeringen beslut om de första svenska havsplanerna. Samtidigt fick Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram förslag till ändrade havsplaner med syftet att skapa förutsättningar för ökad energiutvinning i havet, i form av havsbaserad vindkraft.

Havs- och vattenmyndigheten har nu bjudit in till samråd för ändrade havsplaner.

Samrådet pågår från den 14 september till den 15 december 2023. I november kommer förslag till havsplaner ut på samråd med grannländer. Under samrådet arrangerar Havs- och vattenmyndigheten en serie informationsträffar med representanter för olika grupper.

Havsplanerna är vägledande för myndigheter och kommuner när de tar fram översiktsplaner, planlägger, ger tillstånd eller förvaltar havet. Näringsidkare kan också få vägledning av planerna.

Samrådshandlingar innehåller "Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet" samt Konsekvensbeskrivning av förslaget.

Havsplanerna anger användningar av havet för olika geografiska områden. De användningar som anges bedöms vara de mest lämpliga med hänsyn till områdenas beskaffenhet, läge och de behov som finns samt utifrån planernas övergripande syfte. De geografiska avgränsningarna av användningar i havsplanerna baseras på någon av nedanstående tre typer av allmänna intressen:

Riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken.

Andra allmänna intressen av väsentlig betydelse.

I havsplanerna anges område för energiutvinning eller alternativt område för energiutvinning, försvar, generell användning, natur, rekreation, sjöfart, yrkesfiske och sandutvinning.

Den del som berör västkusten och Kungälv kommun är Västerhavet.

I norra delen av Västerhavet finns höga naturvärden, friluftsliv och turism samt omfattande yrkesfiske. Samtidigt är Försvarsmakten mer positiv till energiutvinning här än i Östersjön och det finns viktiga områden för energiutvinning med goda möjligheter till anslutning.

Konsekvensbeskrivningen visar på risker för negativ påverkan av olika slag i Västerhavet och främst gäller det flyttfåglar och sjöfågel. Risk för negativa effekter finns även för säl och tumlare samt lekrområden för fisk. Påverkan kommer att ske för fartygsleder, kultur och friluftsliv. Detta innebär att ytterligare faktaunderlag krävs samt försiktighetsåtgärder vid tillståndsgivning.

Alla energiområden bedöms påverka yrkesfisket i Västerhavet. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regionalt och lokalt perspektiv.

Havsvindkraft i stort innebär en positiv effekt på andelen möjlig fossilfri el.

I havsplanerna har arealen områden med särskild hänsyn till höga naturvärden utökats i alla tre havsplaneområden. Fokus ligger särskilt på behov av stärkt skydd av fågel, i synnerhet flyttfågel men även sjöfågel i födosöks- och övervintringsområden.

Risk för betydande kumulativa effekter anses vara stor i Kattegatt med hänsyn till antalet planerade vindkraftsområden i danska vatten, i ett område där det också finns en stor ansamling föreslagna och alternativa energiområden på svensk sida.

Kungälv kommun har i ärenden rörande ansökningar om etablering av vindkraftsparker till havs ställt sig positiv till dessa både inom territorialhavet samt i Sveriges ekonomiska zon.

Frågor som Hav o vatten gärna vill ha svar på i samrådet:

- Hur ser ni på förslagen till energiområden samt alternativa energiområden?

- Finns det ytterligare konsekvenser som behöver uppmärksammas, utöver de som tas upp i miljökonsekvensbeskrivningarna? I så fall vilka?

- Hur kan vi förbättra förslagen i övrigt?

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på förslaget på havsplan för Västerhavet eller omfattning av konsekvensbeskrivningarna och att kommunen därmed ställer sig positiv till förslaget.

Juridisk bedömning

Enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten följa upp de beslutade planerna och ta fram nya förslag till havsplaner vid behov eller minst vart åttonde år. Det krävs beredskap för att kontinuerligt ta in, värdera och använda ny kunskap i kommande havsplaner. Havsplaneringen är en bred process som involverar många aktörer i flera steg. Efter att regeringen beslutat om havsplanerna ska de tillämpas och följas upp i en återkommande cyklisk process.

På regional och kommunal nivå har länsstyrelserna en viktig roll i samordningen mellan statlig och kommunal planering. Sveriges 14 kustlänsstyrelser deltar i arbetet för kommunal medverkan och i annat stödjande arbete gentemot kommunerna. Länsstyrelserna i Kalmar, Västernorrlands och Västra Götalands län samordnar arbetet för berörda kustlänsstyrelser. Kustlänsstyrelserna tar också fram kompletterande regionalt planeringsunderlag, exempelvis från kommuner och utvecklingsansvariga aktörer, eller internt från länsstyrelsen i frågor inom länsstyrelsens ansvarsområden.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Frågor som Hav o vatten gärna vill ha svar på i samrådet:

- Hur ser ni på förslagen till energiområden samt alternativa energiområden?
- Finns det ytterligare konsekvenser som behöver uppmärksammas, utöver de som tas upp i miljökonsekvensbeskrivningarna? I så fall vilka?
- Hur kan vi förbättra förslagen i övrigt?

Samrådshandlingar finns på samrådssidorna på hav o vattens webbplats.
havochvatten.se/havsplanering.

Bedömning

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på förslaget på havsplan för Västerhavet eller omfattning av konsekvensbeskrivningarna och därmed är positiva till förslaget. Förvaltningens förslag på svar är att kommunen inte har några synpunkter på föreslagna energiområden, inga synpunkter på att det skulle saknas konsekvenser som skulle behöva beskrivas eller andra synpunkter på hur förslagen skulle kunna kompletteras.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet berör delvis Kommunfullmäktiges mål om Levande havsmiljö och kommunstyrelsens mål; Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Havsplanerna har bedömts utifrån Sveriges miljömål som kopplar till den miljömässiga dimensionen av de globala målen.

Miljömål	Möjligheten för havsplanen att påverka
Begränsad klimatpåverkan	Genom att vägleda om lämpliga områden för utvinning av förnybar energi.
Frisk luft	Genom att vägleda om den rumsliga fördelningen av båt- och fartygstrafik och tillhörande luftutsläpp i förhållande till samhällen och natur.
Bara naturlig försurning	Ingen påverkan.
Giftfri miljö	Genom att vägleda om rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar havsbotten och riskerar frigöra miljögifter som finns i sedimentet.
Skyddande ozonskikt	Ingen påverkan.
Säker strålmiljö	Ingen påverkan.
Ingen övergödning	Ingen påverkan.
Levande sjöar och vattendrag	Ingen påverkan.
Grundvatten av god kvalitet	Ingen påverkan.
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar bestånd av fisk och skaldjur, och det allmänna ekologiska statuset för kustvatten.
Myllrande våtmarker	Ingen påverkan.
Levande skog	Ingen påverkan.

Miljömål	Möjligheten för havsplanen att påverka
Ett rikt odlingslandskap	Ingen påverkan.
Storslagen fjällmiljö	Ingen påverkan.
God bebyggd miljö	Ingen påverkan.
Ett rikt växt- och djurliv	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av områden för naturskydd, och av aktiviteter som påverkar bevarande status för olika naturtyper och arter, och tillgänglighet för människan natur- och kulturmiljöer.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärenden berör kommunens översiktsplan och framför allt arbetet med att ta fram en ny översiktsplan.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Havsplanerna är viktiga för alla medborgare då det avser ett övergripande ställningstagande avseende användning och skydd av kommunernas och statens havsområden.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Frågor rörande havsmiljö är viktiga och kommer att behöva hanteras i kommande arbete med översiktsplan. Det är en utmaning för förvaltningen att leva upp till de förväntningar som finns på specialkunskap inom området.

Ekonomisk bedömning

Ärendet har igen ekonomisk påverkan på kommunen.

Förslag till beslut

1. Kungälv kommun har inte några synpunkter på förslaget på havsplan för Västerhavet eller omfattning av konsekvensbeskrivningarna och ställer sig därmed positiv till förslaget.

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: I ämnesraden märker ni ert mail med diarienummer: 2168-23
Mejla synpunkter till: havochvatten@havochvatten.se

För kännedom till: Linda.andreasson@kungalv.se

Förslag till ändrade havsplaner för Bottnicka viken, Östersjön och Västerhavet

Samrådsversion (dnr 2168-23)

2023-09-14

Havs
och Vatten
myndigheten

Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Samrådsversion (dnr 2168-23)

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2023-09-14

Omslagsbild: Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Samråd om förslag till ändrade havsplaner

Havsplanering är ett av våra viktigaste verktyg för att vi ska nå en långsiktigt hållbar utveckling av våra hav. Mellan den 14 september och den 15 december är förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet med tillhörande konsekvensbeskrivning ute på samråd. Det innebär att förslaget tillgängliggörs så att alla som vill kan lämna synpunkter på förslaget. Syftet med samrådet är att förankra och förbättra havsplanerna. Därför vill vi gärna få in förbättringsförslag eller ytterligare kunskap kring de områden som havsplanerna hanterar. Det ger oss bättre underlag i nästa planeringssteg.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram samrådsförslaget inom ramen för ett regeringsuppdrag om nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna. Uppdragets målsättning är att möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar elproduktion till havs utöver den planering som finns i de nuvarande havsplanerna (M2022/00276). Den samlade målbilden uppgår då till 120 terawattimmar. Användning energiutvinning avser havsbaserad vindkraft.

I enlighet med uppdraget är havsbaserad vindkraft huvudfokus i förslaget. Utgångspunkten för planeringen av havsbaserad vindkraft har framförallt varit underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023a). Samrådet är det första formella dialogskedet i havsplaneringsprocessen.

Vi vill få in synpunkter på ett stort antal energiutvinningsområden för att komma fram till de mest lämpliga områdena sett till både energiutvinning, andra intressen, samt helheten. Utöver våra förslag till områden med energiutvinning redovisar vi även ett antal alternativa områden.

Förslag till områden och de alternativa områdena markeras på olika sätt i plankartorna. Under samrådet ska de alternativa områdena ses som möjliga ersättningar eller komplement till föreslagna områden. För att nå uppdragets målsättningar bedömer vi att flera av de områden som nu redovisas som alternativ, behöver finnas med i det slutliga förslaget. Vi önskar därför få in synpunkter både på föreslagna områden och på de alternativa områdena under samrådet. Syftet är att komma fram till mest lämplig användning av havsområdet sett till helheten och uppdragets målbild.

Miljömässiga, ekonomiska och sociala konsekvenser sammanfattas övergripande i planförslaget, men redovisas mer utvecklat i dokumentet *Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Samrådsversion. Dnr 2168-23*. Konsekvensbeskrivningen innehåller förslag till den konsekvensbeskrivning som krävs inom ramen för strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. 1–19 §§ miljöbalken.

Göteborg, september 2023

Mats Svensson

Avdelningschef, Havs- och vattenmyndigheten

Mer information om samrådet

Lämna dina synpunkter till Havs- och vattenmyndigheten senast den 15 december 2023.

Du kan lämna synpunkter på två sätt:

- via vårt webbformulär som du hittar på, www.havochvatten.se/havsplanering
- mejla synpunkterna till havochvatten@havochvatten.se, ange diarienummer 2168-23 i ärendemeningen.

Havs och vattenmyndigheten anordnar även informationsmöten om samrådsförslaget.

Läs mer här: [Informationsträffar om ändrade havsplaner](#)

Bakgrund

Den 10 februari 2022 fattade regeringen beslut om Sveriges första havsplaner, för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Havsplanerna är statens samlade vägledning till myndigheter, kommuner och regioner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av områden i havet. Övervägandena i havsplanerna är strategiska och långsiktiga. I samband med beslutet om havsplanerna fattade regeringen beslut om ett nytt uppdrag om nya områden för energiutvinning i havsplanerna för att möjliggöra energiutvinning till havs med ytterligare 90 terawattimmar utöver de områden som finns i de beslutade havsplanerna (M2022/00276). Förslag till nya havsplaner ska lämnas till regeringen senast den 31 december 2024.

Dialog i flera steg

En första del i uppdraget (M2022/00276) samordnades av Energimyndigheten och handlade om att ta fram underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning till havs. Denna del av uppdraget levererades den 31 mars 2023. Flera myndigheter, däribland Havs och vattenmyndigheten, deltog i arbetet. Den efterföljande havsplaneringsprocessen innefattar två formella dialogskeden, samråd (hösten 2023) och granskning, (vår-sommar 2024) där alla aktörer som vill kan lämna synpunkter på förslag till ändrade havsplaner.

Sammanfattning

Sverige tar fram tre havsplaner – en för Bottniska viken, en för Östersjön och en för Västerhavet. En havsplan ger vägledning kring vad som är den bästa användningen av havet. Havsplanerna vägleder nationella myndigheter, kommuner och domstolar i kommande beslut, planering och tillståndsprövningar. Näringsidkare får också vägledning av planen.

Havsplanerna ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. De ska förena näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål.

Havsplanerna innehåller vägledning om mest lämplig användning. Den eller de användningar som anges i ett område har företräde framför andra användningar. I stora delar av havet kan olika användningar samsas om de anpassar sig till varandra. Havsplanerna vägleder om vilken eller vilka användningar som har företräde och vilken anpassning som behövs. Havsplanerna anger tretton användningar:

- elöverföring
- energiutvinning
- utredningsområde energiutvinning
- försvar
- generell användning
- kultur
- natur
- rekreation
- sandutvinning
- utredningsområde sandutvinning
- sjöfart
- utredningsområde sjöfart
- yrkesfiske.

Havsplanerna innehåller även områden som anges som alternativa energiutvinningsområden, och alternativa utredningsområden energiutvinning. De alternativa områdena kan ses som möjliga ersättningar eller komplement till föreslagna områden.

Havsplanerna anger också områden där särskild hänsyn ska tas till höga naturvärden, till höga kulturmiljövärden eller till totalförsvarets intressen.

Alla användningar grundar sig på avvägningar och en lämplighetsbedömning utifrån läge, beskaffenhet och behov. Riksintressen och andra allmänna intressen är viktiga för avvägningen.

Konsekvenserna av havsplanerna bedöms utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala perspektiv sammanfattas övergripande i planförslaget, men redovisas mer utvecklat i dokumentet.

Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Samrådsversion. Dnr 2168-23.

Havsplaneringen tar sin utgångspunkt i lagar, förordningar, samhällsmål, rapporter av olika slag samt den dialog som förs med berörda intressenter i planeringsprocessens olika steg.

Läsanvisning

Du kan läsa planerna som ett dokument – med kartstöd på webben.

Dokumentet kompletteras med webbsidor hos Havs- och vattenmyndigheten som är en hjälp för att utforska planerna. På webbsidorna finns kartor som är både klickbara och sökbara, och som går att zooma i. Där finns dessutom underlag i olika kartor att jämföra.

Du hittar både webbsidorna och detta dokument på www.havochvatten.se.

Så här är dokumentet strukturerat

Dokumentet är uppdelat i åtta delar. Del 1 är en bakgrundsbeskrivning. Del 2 är gemensam för alla tre havsplaner och innehåller övergripande vägledning och överväganden. Detsamma gäller del 6 om innebörd och konsekvenser, del 7 om planeringsförutsättningar och del 8 med referenser och förteckningar. Del 3, 4 och 5 innehåller vägledning och överväganden för respektive havsplan, det vill säga för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet.

Innehåll

1. Om havsplaner och havsplaneringsprocessen.....	9
1.1. Uppdrag att ta fram förslag till havsplaner.....	9
1.2. Havsplanerna och deras tillämpning	9
1.3. Havsplaneringsprocessen	15
2. Havsplanernas övergripande vägledning samt överväganden	19
2.1. Vision och mål	19
2.2. Vägledning om mest lämplig användning och särskild hänsyn	24
2.3. Övergripande överväganden	28
3. Bottniska viken: Vägledning och överväganden.....	48
3.1. Bottenviken	52
3.2. Norra Bottenhavet och Norra Kvarken	59
3.3. Södra Bottenhavet	64
4. Östersjön: Vägledning och överväganden.....	71
4.1. Norra Östersjön och Södra Kvarken	75
4.2. Mellersta Östersjön.....	82
4.3. Sydöstra Östersjön	91
4.4. Södra Östersjön.....	98
4.5. Sydvästra Östersjön och Öresund	104
5. Västerhavet: Vägledning och överväganden.....	111
5.1. Norra Västerhavet.....	114
5.2. Södra Västerhavet.....	122
6. Innebörd och konsekvenser.....	130
6.1. Innebörd.....	130
6.2. Konsekvenser	134
7. Planeringsförutsättningar	139
7.1. Havsplanering i ett sammanhang.....	139
7.2. Kustområdenas attraktivitet och hållbar samhällsutveckling.....	143
7.3. Havets tillstånd.....	146
7.4. Klimatochsamhällsanpassning	151
7.5. Ekosystemtjänster	154
7.6. Intressen och anspråk	157
7.7. Risker	237
8. Referenser och förteckningar.....	240

1. Om havsplaner och havsplaneringsprocessen

1.1. Uppdrag att ta fram förslag till havsplaner

Den 10 februari 2022 fattade regeringen beslut om Sveriges första havsplaner, för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. I samband med beslutet om havsplanerna fattade regeringen beslut om ett nytt uppdrag om nya områden för energiutvinning i havsplanerna för att möjliggöra energiutvinning till havs med ytterligare 90 terawattimmar utöver de områden som finns i de beslutade havsplanerna (M2022/00276).

Enligt uppdraget ska Havs- och vattenmyndigheten lämna förslag till nya havsplaner senast den 31 december 2024. En första del av uppdraget som avser underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning till havs levererades den 31 mars 2023 av Energimyndigheten (Energimyndigheten, 2023a). Framtagandet av underlaget samordnades av Energimyndigheten och togs fram tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, Svenska kraftnät, Försvarsmakten, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sjöfartsverket, Statens jordbruksverk och Sveriges geologiska undersökning. Redovisningen finns tillgänglig på Energimyndighetens webbplats.

Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten har samtidigt haft ett relaterat regeringsuppdrag att ta fram en kunskapsmanställning om möjligheterna och förutsättningarna för samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård. Uppdraget redovisades den 28 februari 2023 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023c).

1.2. Havsplanerna och deras tillämpning

Havsplanering är till för att havet ska användas hållbart, nu och i framtiden. Många ska samsas om havet, och havsplaner underlättar detta genom att ge vägledning kring vad som är den bästa användningen av havet ur ett helhetsperspektiv.

I Sverige finns en statlig havsplanering som regleras i miljöbalken och havsplaneringsförordningen (SFS 2015:400). Genom denna lagstiftning har Sverige även införlivat EU:s havsplaneringsdirektiv (2014/89).

Övergripande

Den statliga havsplaneringen omfattar tre havsplaner – en för Bottniska viken, en för Östersjön och en för Västerhavet. Havsplanerna omfattar Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför den baslinje som avses i lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

Figur 1.2-1 De tre havsplaneområdena

Havsplanerna som beslutas av regeringen ska ge vägledning till myndigheter, kommuner och regioner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av områdena i havet. Regeringen får meddela föreskrifter om sådana förbud eller begränsningar av verksamheter och åtgärder inom ett havsplanerat område som behövs för att uppnå syftet med planen.

En havsplan ger vägledning om användning för de områden som omfattas av havsplanen, för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till deras beskaffenhet, läge och de behov som finns i samhället. Vid behov innehåller havsplanerna avvägningar mellan olika intressen.

Syftet med havsplanerna är att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Havsplanerna förenar näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål och ska bidra till att

- god miljöstatus i havsmiljön nås och upprätthålls
- havets resurser används hållbart så att havsanknutna näringar kan utvecklas
- samexistens främjas mellan olika verksamheter och användningsområden

I arbetet med att ta fram havsplaner ska en ekosystemansats tillämpas.

Enligt havsplaneringsförordningen ska Havs- och vattenmyndigheten hålla sig uppdaterad om utvecklingen inom berörda områden och vid behov eller minst vart åttonde år ta fram nya förslag

till havsplaner. Under denna havsplaneringsomgång genomförs uppdateringen av planerna inom ramarna för ett regeringsuppdrag. Där identifieras behovet att hitta nya eller utökade platser i havet lämpliga för energiutvinning för att bidra till ett ökande behov av fossilfri elproduktion

Havsplanerna vägleder på en strategisk nivå

Havsplanernas överväganden är strategiska och långsiktiga. Det innebär att havsplanerna ger inriktningen för användningen av havet. I havsplaneringsprocessen bedöms lämpligheten för olika användningar övergripande. Baserat på denna bedömning vägleder havsplanen om företräden för användningar. Vid en eventuell efterföljande tillståndsprovning genomförs en mer detaljerad projekt- och platsspecifik provning av användningen i ett område. Exempelvis prövas om en exploatering medför risk för olyckor, fara för människors hälsa och säkerhet, risk för erosion, risk för påtaglig skada på ett riksintresse, eller risk att miljö kvalitetsnormer inte kan efterlevas.

För att planens syfte om en långsiktigt hållbar utveckling ska uppnås krävs i vissa fall att havsförvaltningen med tillhörande regelverk utvecklas, eller att regeringen meddelar föreskrifter om förbud eller begränsningar av vissa verksamheter eller åtgärder. Det kan exempelvis handla om reglering eller andra åtgärder som underlättar samexistens mellan olika intressen. När det gäller åtgärder inom yrkesfisket eller sjöfarten krävs i många fall överenskommelser eller beslut inom EU eller Internationella sjöfartsorganisationen (International Maritime Organization, IMO).

Havsplanerna vid tillståndsprovning

Havsplanerna ska vara ett vägledande underlag såväl vid tillståndsprovningar som vid andra ärenden enligt miljöbalken. Varje myndighet eller kommun som tillämpar miljöbalken ska se till att havsplanerna är tillgängliga i målet eller ärendet vid provning av en verksamhet eller åtgärd inom havsplaneområdet. Vid frågor som rör ny eller ändrad användning av ett havsområde ska miljöbalken tillämpas. Vid tolkningen av vad som är mest lämplig användning enligt dessa bestämmelser är havsplanerna vägledande.

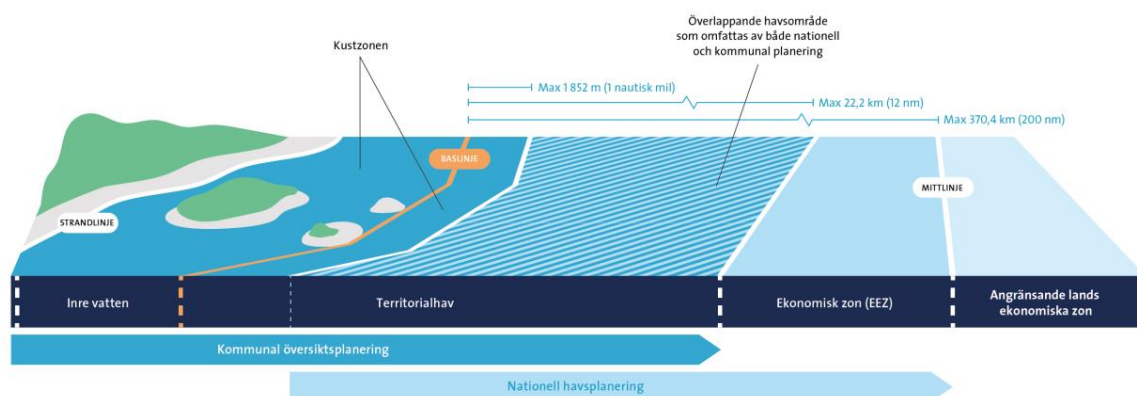
Havsplanerna kommer även vara ett vägledande underlag vid vissa tillståndsprovningar enligt andra lagar där miljöbalkens hushållningsbestämmelser är tillämpliga, exempelvis lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, kontinentalsockellagen (1966:314) samt lagen (1983:293) om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn. Detta eftersom bestämmelserna i bland annat 3 och 4 kapitlen miljöbalken ska tillämpas även vid provningar i mål och ärenden enligt ovan nämnda lagar.

Länsstyrelsen har en viktig roll eftersom den är ansvarig för de initiativ som behövs för att det i planerings- och beslutsprocesser tas hänsyn till 3 och 4 kapitlen miljöbalken. När 3 och 4 kapitlen miljöbalken ska tillämpas vid provningen av ett mål eller ärende, ska länsstyrelsen särskilt verka för att riksintressena tillgodoses. I områden som omfattas av en beslutad havsplan ska länsstyrelsens arbete grundas på havsplanen enligt 3 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden.

Havsplanernas roll i kommunal planering

Kommunen ska enligt plan- och bygglagen (2010:900) ta fram en översiktsplan för hela kommunen, inklusive territorialhavet. Havsplanerna är vägledande för den kommunala

planeringen. I området i territorialhavet där de statliga och kommunala planerna överlappar gäller båda planerna, i det yttersta havsområdet gäller endast havsplanen och i kustområdet gäller endast den kommunala översiktsplanen.

Figur 1.2-2 Begrepp, gränser och planeringsansvar. I territorialhavet delar staten planeringsansvar med kommunerna. I den ekonomiska zonen har staten ensamt planeringsansvar

Samspelet mellan havsplaner och översiktsplaner är viktigt för att kopplingen mellan hav och land ska fungera bra. Översiktsplaner är betydelsefulla för att visa lokala och regionala överväganden och anspråk som kan vara av relevans för havsplaneringen.

I de fall en kommun har redovisat tydliga avsikter i fråga om den framtida användningen av de havsområden som kommer att omfattas både av en översiktsplan och en havsplan, vägs de in vid beslutet om havsplan. Vid kommunala omprövningar och fördjupningar av översiktsplaner blir havsplanerna en samlad källa till information om statens syn på den framtida mark- och vattenanvändningen inom området. Detsamma gäller i relation till regionplaner. Är havsplanens ställningstaganden inaktuella, exempelvis om nytt kunskapsunderlag framkommit sedan planen beslutades, kan det finnas anledning för kommunen att i översiktsplanen avvika från havsplanen. Det finns inga hinder för att anta en översiktsplan som skiljer sig från havsplanen.

Länsstyrelsen har två formella verktyg där den särskilt ska uppmärksamma kommunerna i översiktsplanearbetet på om kommunens syn inte överensstämmer med den syn som är redovisad i havsplanen.

- Under granskningstiden av en ny eller ändrad översiktsplan lämnar länsstyrelsen ett granskningsyttrande enligt 3 kapitlet 16 § plan- och bygglagen. I det ska det bland annat framgå om kommunens förslag inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kapitlet miljöbalken, om förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kapitlet miljöbalken inte följs, om mellankommunala frågor inte är samordnade på ett lämpligt sätt, eller om ett byggnadsverk är olämpligt med hänsyn till hälsa och säkerhet. Länsstyrelsens granskningsyttrande ska grunda sig på någon av punkterna i 3 kapitlet 16 § plan- och bygglagen men vid bedömningen av om planförslaget tillgodoser ett riksintresse enligt 3

eller 4 kapitlet miljöbalken, får länsstyrelsen vägledning av havsplanen (se hänvisning ovan till 3 § hushållningsförordningen).

- Länsstyrelsen ska också i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet enligt 3 kapitlet 26 § plan- och bygglagen. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige. I underlaget anges hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen och om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen bevakar de statliga intressena och ska yttra sig över kommunens förslag till detaljplan när kommunen tar fram en sådan, enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen. Även när en kommun tar fram en detaljplan skulle det kunna uppkomma situationer då detaljplanen inte överensstämmer med synen på den framtida användningen av vattenområdet som redovisas i havsplanen.

Möjlighet för prövning av nya anspråk inom havsplaneområdena

Nya anspråk och behov förväntas kontinuerligt uppstå inom havsplaneområdena. Sådana anspråk behandlas i uppföljningar och nya förslag till havsplaner. Tills nya havsplaner finns beslutade ska vägledning tas i befintliga havsplaner i den mån det är relevant. Om det inte finns någon direkt vägledning i havsplanerna kan planering och beslutsfattning göras utifrån havsplanernas intentioner eller utifrån bästa tillgängliga kunskap.

Möjlighet att föreslå föreskrifter

Regeringen får meddela föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter eller åtgärder inom ett havsplanerat område, om det behövs för att uppnå syftet med planen. Föreskrifter eller begränsningar av användandet av det planlagda området ska vara sådana som inte omfattas av befintliga restriktions- och förbudsmöjligheter (enligt proposition 2013/14:186 s. 21). Förbud och begränsningar för viss användning kan ge möjligheter till annan användning av området. Havs- och vattenmyndigheten har hittills inte arbetat fram några förslag till sådana föreskrifter. Myndigheten bedömer att befintlig förvaltning i huvudsak har möjlighet att fånga det som havsplanerna vägleder om. Samtidigt finns det områden där det kan behöva införas ytterligare restriktioner eller förenklande åtgärder för att nå planens syften, men där det är oklart om dagens regelverk ger tillräckligt stöd för detta. En fråga som behöver utredas är om det behövs särskilda föreskrifter mot trålning vid miljöfarliga vrak. Möjligheter att meddela föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter eller åtgärder inom ett havsplanerat område kan i vissa fall begränsas av internationella regleringar såsom den EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Planering i cykler och uppföljning av planen

Havsplanering kan beskrivas som en återkommande process som pågår i cykler över flera år. Via ett flertal steg går havsplaneringen från inhämtning av information och analys av nuläget till planering där havsplanerna är resultatet av planeringsprocessen. Därefter tillämpas planerna och uppföljning görs löpande. Enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten följa upp de beslutade planerna och ta fram nya förslag till havsplaner vid

behov eller minst vart åttonde år. Det krävs beredskap för att kontinuerligt ta in, värdera och använda ny kunskap i kommande havsplaner.

Havs- och vattenmyndigheten har utarbetat ett förslag till ramverk för uppföljning av havsplanerna i samverkan med bland annat länsstyrelser och universitet. Syftet med ramverket är att vägleda i uppföljningen av havsplaner för att underlätta och förbereda nästa planeringsomgång samt att ge stöd till Havs- och vattenmyndigheten att uppfylla de lagstadgade kraven för uppföljning.

Ramverket innefattar dels löpande uppföljning som rör omvärldsbevakning och uppdatering av planeringsförutsättningar, såsom förändrade anspråk eller användningar. Dels innefattar ramverket fördjupad uppföljning där fokus ligger på tillämpning, måluppfyllelse, konsekvenser och analys av planens aktualitet.

Under denna planeringsomgång kommer en löpande uppföljning att genomföras inom ramarna för planeringsprocessen. Ramverket fastställs i samband med att förslag till havsplaner lämnas till regeringen.

Den fördjupade uppföljningen fokuserar på att:

- analysera planens aktualitet utifrån nya eller förändrade anspråk, förutsättningar och användningar
- besvara frågor om hur havsplanen tillämpas och om hur vägledningen fungerar
- bedöma planens konsekvenser och måluppfyllelse
- ta fram kunskap om den betydande miljöpåverkan som planen medför.

Resultaten från uppföljningen kommer att användas i Havs- och vattenmyndighetens aktualitetsprövning av beslutade havsplaner. I enlighet med havsplaneringsförordningen ska nya förslag till havsplaner tas fram minst vart åttonde år.

När regeringen har beslutat om havsplanerna ansvarar Havs- och vattenmyndigheten för uppföljning genom att löpande hålla sig underrättad om utvecklingen inom berörda områden.

Uppföljningen av planen kan delas upp i två delar,

- dels utifrån havsplaneringsförordningen 21 §, vilket främst avser tillämpning och aktualitet av planen, såsom tillämpningsprocess av planens vägledning, omvärldsbevakning såsom utveckling inom olika sektorer, nationell politik, lagstiftning och regelverk
- dels utifrån krav enligt 6 kapitlet miljöbalken, 16 och 19 §§ om miljöeffekter av planens tillämpning.

När det gäller uppföljning enligt miljöbalken ska Havs- och vattenmyndigheten särskilt följa upp och utvärdera den miljöpåverkan som planerna i praktiken medför. Avsikten är att tidigt få kunskap om betydande miljöpåverkan som inte har identifierats tidigare, så att denna påverkan stoppas eller minskas. Uppföljningen syftar också till att bevaka den miljöpåverkan som förväntas och som har beskrivits i planens miljökonsekvensbeskrivning.

En redogörelse av åtgärder för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av havsplanerna medför återfinns i miljökonsekvensbeskrivningen.

Myndigheten avser att, förutom den obligatoriska uppföljningen av planernas miljöpåverkan, även följa upp deras ekonomiska och sociala påverkan och verkan i framtida planering, förvaltning och verksamhetsnivå. En del av uppföljningen handlar om hur den statliga och kommunala planeringen bidrar till att koppla ihop land och hav.

I uppföljningen kommer även en analys att göras över hur aktiviteter i havet avlastar aktiviteter som annars behöver ske på land. Underlaget kan bidra till en samlad bedömning av hur samhällets behov kan mötas bäst ur ett hållbarhetsperspektiv.

1.3. Havsplaneringsprocessen

Havsplaneringen är en bred process som involverar många aktörer i flera steg. Efter att regeringen beslutat om havsplanerna ska de tillämpas och följas upp i en återkommande cyklisk process.

Havsplaner tas fram i samverkan

Havsplaneringen är en öppen process som ger möjlighet till medverkan för de som berörs på kommunal, regional, nationell och internationell nivå. Även bransch- och intresseorganisationer, liksom forskningsinstitutioner, bereds möjlighet att medverka och bidra med insikt och kunskap.

På nationell nivå sker samverkan med centrala myndigheter, länsstyrelser och organisationen Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) kring strategiska planeringsfrågor, planeringsprocessen och sektorsfrågor. Samverkan sker bland annat inom en tvärssektoriell samverkansgrupp där berörda myndigheter, samordnande länsstyrelser och SKR ingår.

På regional och kommunal nivå har länsstyrelserna en viktig roll i samordningen mellan statlig och kommunal planering. Sveriges 14 kustlänsstyrelser deltar i arbetet för kommunal medverkan och i annat stödjande arbete gentemot kommunerna. Länsstyrelserna i Kalmar, Västernorrlands och Västra Götalands län samordnar arbetet för berörda kustlänsstyrelser. Kustlänsstyrelserna tar också fram kompletterande regionalt planeringsunderlag, exempelvis från kommuner och utvecklingsansvariga aktörer, eller internt från länsstyrelsen i frågor inom länsstyrelsens ansvarsområden.

Kommunerna bidrar till planeringen med underlag, synpunkter och förbättringsförslag under planeringsprocessen. Detta sker inte minst genom den kommunala översiktsplaneringen i både kustområden och den del av territorialhavet som överlappar med den nationella havsplaneringen. Det bidrar till att stärka kopplingen mellan hav och land och förbättrar koordineringen mellan nationell och kommunal planering.

Från och med den 1 januari 2019 är det regionerna som leder och utvecklar det regionala tillväxtarbetet. I Gotlands län är det Gotlands kommun som är ansvarig. De regionala utvecklingsstrategierna utgör underlag i planeringsarbetet. Under havsplaneringsprocessen deltar de regioner, länsstyrelser och kommunala samverkansorgan som är utvecklingsansvariga aktörer.

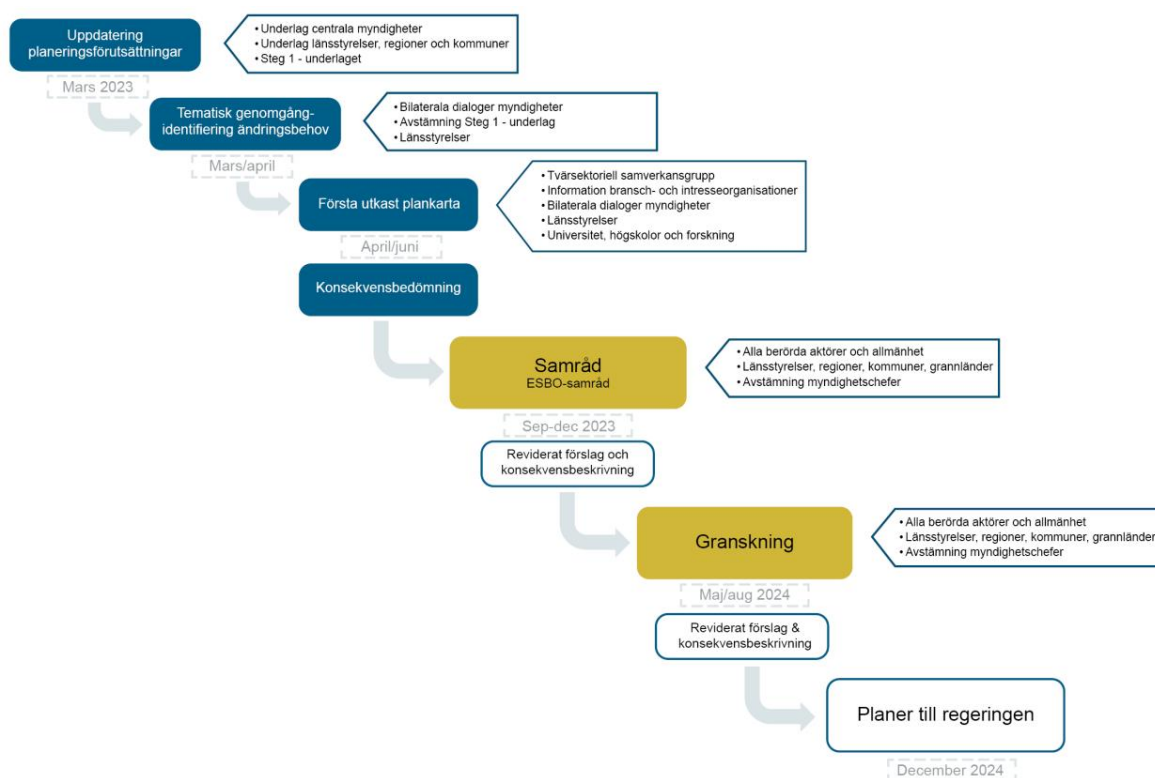
[Det finns möjlighet att läsa mer om vilka som deltar under havsplaneringsprocessen i den processbeskrivning som tagits fram av Havs och Vattenmyndigheten.](#)

Dialog i flera steg

Processen med att ta fram havsplaner har flera steg. Två formella dialogskeden, samråd och granskning, sker innan regeringen fattar beslut om havsplanerna enligt havsplaneringsförordningen. Det innebär att förslagen till havsplaner görs tillgängliga så att den som vill kan yttra sig. De inkomna synpunkterna bedöms och ligger till grund för reviderade planförslag. De formella dialogskedena bidrar till ett brett deltagande och en demokratisk process.

Havs- och vattenmyndigheten genomför även samråd med Sveriges grannländer i enlighet med Esbokonventionen. Esbokonventionen avser gränsöverskridande miljöeffekter.

Havsplaneringsprocessen innefattar i stor grad även kontinuerlig dialog och samverkan. Det innebär exempelvis avstämningar och dialog med centrala myndigheter och länsstyrelser kring tematiska och processrelaterade frågor.

Figur 1.3-1 Illustration över övergripande processteg och berörda aktörer. Samråd och granskning är särskilt viktiga dialogsteg under denna havsplaneringsomgång

Planering med ekosystemansatsen som grund

Enligt havsplaneringsförordningen ska en ekosystemansats tillämpas när havsplanerna utarbetas. Ekosystemansatsen är en strategi för bevarande av naturvärden, hållbart nyttjande

och rättvis fördelning av naturresurser, med målet att säkerställa att användningen av ekosystemen sker inom deras gränser (Havs- och vattenmyndigheten, 2012).

FN:s konvention om biologisk mångfald utgör en av de viktigaste internationella grunderna för ekosystemansatsen. Ekosystemansatsen utgår ifrån de tolv så kallade Malawiprinciperna. Ekosystemansatsen tillämpas i havsplaneringen på flera olika sätt utifrån Malawiprinciperna (Havs- och vattenmyndigheten, 2012). Några exempel:

- Havsplaneringen utgår från de samhällsmål som fastställs utifrån samhällets övergripande intressen. Samverkan och dialog under arbetets gång gör det möjligt att fånga upp perspektiv från många olika aktörer. Relaterar främst till Malawiprincip 1 - Samhällets intressen bestämmer förvaltningens mål och 10 - Ekosystemansatsen bör integrera bevarande av biologisk mångfald och ett hållbart nyttjande av densamma.
- Havsplaneringen ger vägledning på övergripande och strategisk nivå med utrymme för planering på lokal och regional nivå. Kommuner och regioner ges möjlighet till medverkan i den nationella havsplaneringen, så att hänsyn kan tas till lokala och regionala behov. Relaterar främst till Malawiprincip 2 - Förvaltningen bör vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån och engagera alla för att kunna balansera lokala och allmänna intressen.
- Havsplaneringen genomförs i en öppen planeringsprocess med samverkan och dialog utifrån kommunala, regionala, nationella och internationella perspektiv. Processen medger både samverkan i det dagliga arbetet och formella tillfällen att inhämta synpunkter. Relaterar främst till Malawiprincip 2 - Förvaltningen bör vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån och engagera alla för att kunna balansera lokala och allmänna intressen, 11 - Ekosystemansatsen bör beakta all typ av relevant information, även vetenskaplig och traditionell och lokal kunskap, innovationer och metoder och princip 12 - Ekosystemansatsen bör involvera alla relevanta sektorer i samhället och vetenskapliga discipliner.

Bedömning av konsekvenser

Enligt miljöbedömningsförordningen antas havsplaner medföra en sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap. 3 § miljöbalken. Det föreligger därför krav på genomförande av strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. 1–19 §§ miljöbalken. Arbetet med strategisk miljöbedömning dokumenteras i en konsekvensbeskrivning i form av ett samlat dokument för de tre havsplaneområdena.

Kraven på miljöbedömning av havsplaner utgår också från miljöbalkens portalparagraf enligt vilken balken ska tillämpas så att:

- människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
- värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
- den biologiska mångfalden bevaras,
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
- återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Kraven innebär att även sociala och ekonomiska aspekter behöver inkluderas i en bred bedömning av effekter. Konsekvensbeskrivningen inkluderar därför sociala och ekonomiska effekter utöver de miljömässiga som ställs krav på enligt 6 kap. miljöbalken.

Ett nationellt avgränsningssamråd hölls under perioden 8 juli till 10 oktober 2022. Sveriges grannländer har underrättats enligt Esbokonventionen (1 december 2022 till 28 februari 2023).

Konsekvensbedömningen är en del av tillämpningen av ekosystemansatsen. Den ska tydliggöra miljömässiga och andra effekter och vägleda planeringen för att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling.

Enligt havsplaneringsförordningen ska förslag till havsplaner tydligt redovisa innebörden och konsekvenserna av användningen av havsområdet enligt planen.

2. Havsplanernas övergripande vägledning samt överväganden

2.1. Vision och mål

Vision – havet 2050

En havsplan är framtidsinriktad och ska bidra till att forma den framtid vi vill nå. Målåret i havsplanerna är år 2040. Samtidigt används år 2050 som visionsår för att stimulera till diskussion och tankar om planeringens långsiktiga perspektiv.

Havsplanerna blickar framåt till år 2050 och utgår från en vision om hur havet används, förutsatt att planeringsmålen uppfylls. Visionen representerar det tillstånd som havsplaneringen ska bidra till att förverkliga.

År 2050 nyttjar vi havet genom konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar. Havet har god miljöstatus och en rik biologisk mångfald. Vi bevarar och utvecklar natur- och kulturmiljöer i havet och tillvaratar dess ekosystemtjänster. Det finns gott om upplevelsevärden och möjlighet till rekreation. Havet är till glädje och nytta för alla. Näringsliv och förvaltning samverkar och havsplanerna bidrar med helhetssyn, framförhållning och förutsägbarhet. År 2050 lever vi i fred och frihet i Östersjö- och Nordsjöregionen. Klimatförändringarna har bromsats och vi har anpassat oss efter förändrade förhållanden.

Planeringsmål

Havsplanerna ska integrera näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. För att stödja genomförande av havsplaneringsprocessen finns det tio planeringsmål. Planeringsmålen utgår ifrån samhällsmål, lagstiftning, nationella strategier och andra relevanta underlag (Figur 2.1-1). Mål och strategier från den globala till den nationella nivån inkluderas, bland annat FN:s globala mål för hållbar utveckling och EU-strategier kopplade till marina och maritima frågor, miljö, klimat och energi. På nationell nivå har exempelvis strategier och målsättningar som knyter an till havsmiljöfrågor olika havsrelaterade verksamheter tagits i beaktning samt Sveriges miljömål.

Planeringsmålen togs fram under första planeringsomgången, men har i viss utsträckning uppdaterats i denna andra planeringsomgång. Planeringsmålen består av ett övergripande mål som stöds av övriga nio mål. Dessa nio är indelade i två grupper med rubrikerna *skapa förutsättningar för* respektive *skapa beredskap för*. Anspråk som finns tydliga och omfattande i närtid grupperas under *förutsättningar*, medan frågor som främst i ett längre framtidsperspektiv bedöms kunna ha omfattande anspråk i havet grupperas under *beredskap*. Målen som avser beredskap signalerar att havsplaneringen ska ta höjd för framtida behov och verksamheter.

Övergripande mål:

- Bidra till god havsmiljö och hållbar utveckling.

Skapa förutsättningar för:

- Regional utveckling, rekreation och bevarande av kulturvärden
- Marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster
- Hållbar sjöfart
- God tillgänglighet
- Energiöverföring och förnybar elproduktion i havet
- Ett hållbart yrkesfiske
- Försvar och säkerhet.

Skapa beredskap för:

- Framtida utvinning av mineraler och koldioxidlagring
- Framtida etablering av hållbart vattenbruk.

Övergripande mål: Bidra till god havsmiljö och hållbar utveckling

Havsplanerna ska övergripande ge rumsliga förutsättningar för att tillgodose utvecklingsbehov och mål om hållbar utveckling, samtidigt som de bidrar till att god havsmiljö nås och upprätthålls.

God havsmiljö beskrivs framför allt i det nationella miljökvalitetsmålet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* och dess preciseringar. Andra miljökvalitetsmål är också relevanta, exempelvis *Ett rikt djur och växtliv*, *Ingen övergödning* och *Giftfri miljö* som även fångar in hur miljöproblem från land och luft har påverkan på havet. God miljöstatus i enlighet med havsmiljöförordningen är en av preciseringarna.

Hållbar utveckling relaterar bland annat till Sveriges maritima strategi och till EU:s gröna giv som till exempel inkluderar utveckling av en hållbar blå ekonomi.

Utvecklingen är hållbar när vi ekonomiskt, miljömässigt och socialt kan tillfredsställa våra behov i dag, samtidigt som vi ger förutsättningar för kommande generationer att tillgodose sina behov. En viktig utgångspunkt för havsplaneringen är att hållbar utveckling förutsätter väl fungerande ekosystem. I enlighet med ekosystemansatsens helhetsperspektiv beaktas därför ekosystemets funktioner utifrån flera tidsperspektiv samt direkta, indirekta och samlade, kumulativa effekter av anspråk i havet.

Mål: Skapa förutsättningar för regional utveckling, rekreation och bevarande av kulturvärden

Havsplanerna ska ge rumsliga förutsättningar för hållbar utveckling, god livskvalitet, jämlikhet och attraktiva miljöer regionalt och lokalt. Olika platser och områden har olika förutsättningar för och perspektiv på den regionala utvecklingen. Därför ska havsplaneringen eftersträva goda förutsättningar för lokal och regional utveckling längs hela kuststräckan.

Havsplanerna ska bidra till att bevara viktiga natur- och kulturvärden, ta hänsyn till landskapsbilden och skapa förutsättningar för utveckling av havsanknutna näringar och rekreation. Rekreation, som bland annat omfattar friluftsliv och fritidsfiske, har stor betydelse för människors livskvalitet och hälsa.

Kulturvärden är viktiga för upplevelsen av landskapet, för människors identitet och för att skapa attraktiva miljöer att leva och bo i. Havet rymmer idag en tämligen outforskad del av våra kulturhistoriska värden. Ökad kunskap om kulturvärdena i havet bidrar både till lokal och regional identitet och till besöksnäring. Kulturvärdena har också ett egenvärde.

Naturvärden och kulturvärden vid kusten och i utsjön är ofta en förutsättning för att kunna skapa möjligheter för och vidareutveckla yrkesfiske respektive besöksnäring i kustsamhällen. Även andra havsrelaterade verksamheter som bidrar till utveckling och hållbar blå ekonomi i kustområdet ska ges goda förutsättningar att bidra till sysselsättning och livskvalitet.

Mål: Skapa förutsättningar för marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster

Havsplanerna ska bidra till goda ekosystem och utveckling av ekosystemtjänster. De ska stödja inrättandet av nya marina skyddsområden i enlighet med nationella och internationella mål och skapa förutsättningar för att stärka och bevara representativitet, funktionalitet och ekologiska samband. Havsplaneringen ska vidare bidra till att gynnsam bevarandestatus upprätthålls för de arter och livsmiljöer skyddet omfattar. Gynnsam bevarandestatus är ett begrepp som används för att beskriva de förutsättningar som behövs för att en naturtyp, livsmiljö eller specifik art ska kunna finnas kvar långsiktigt. Begreppet används för naturtyper och arter som pekats ut som särskilt värdefulla inom ramen för det europeiska nätverket Natura 2000.

Havsplanerna ska bidra till säkerställande av marin grön infrastruktur. Med grön infrastruktur menar vi ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och ekosystemtjänster som är viktiga för samhället främjas i hela landskapet. Den gröna infrastrukturen är en viktig förutsättning för främjande av ekosystemtjänster. Planerna ska även bidra till att säkra spridningsvägar och vandringsvägar i och mellan livsmiljöer i den marina miljön, samt flyttstråk för fågel. Havsplanerna ska ge förutsättningar för vetenskapliga undersökningar och långsiktig övervakning av havsmiljön.

Mål: Skapa förutsättningar för hållbar sjöfart

Havsplanerna ska ge förutsättningar för ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar sjöfart. Det gäller såväl närsjöfart som fjärrsjöfart. Sjöfarten ges tillräckligt utrymme för att kunna växa, samtidigt som havsplanerna bidrar till ökad sjösäkerhet med färre olyckor och minskning av riskerna för utsläpp av olja eller andra ämnen, liksom andra störningar. Havsplanerna ska ge förutsättningar för effektiva transportvägar med låg bränsleförbrukning samt minsta möjliga miljöeffekter av sjöfarten, särskilt i ekologiskt känsliga områden. Hänsyn ska tas till att Östersjön är utpekad som ett särskilt känsligt havsområde, PSSA (Particularly Sensitive Sea Area), av Internationella sjöfartsorganisationen (International Maritime Organization, IMO).

Mål: Skapa förutsättningar för god tillgänglighet

Havsplanerna ska skapa förutsättningar för utveckling av den havsanknutna transportsektorn och annan infrastruktur samt göra havet tillgängligt för en bred allmänhet.

God tillgänglighet i transportsystemet till sjöss ger goda förutsättningar för att hålla samman transportinfrastrukturen som helhet, så att exempelvis överföring av gods från väg och järnväg till

sjöfart underlättas. Beredskap ska skapas för en utveckling av fysisk infrastruktur, exempelvis framtida tunnlar eller broar.

Det ska fortsatt finnas goda förutsättningar för fiskefartyg att nå och nyttja havet och hamnar nödvändiga för fiskeverksamheten.

Rumsliga förutsättningar ska ges för användning av havet för infrastruktur för elektronisk kommunikation i form av sjökablar och radiosystem. Förutsättningar ska även skapas för att ge människor tillgång till havet för friluftsliv och rekreation. Det kan bidra till både folkhälsa och utveckling inom besöksnäring

Mål: Skapa förutsättningar för energiöverföring och förnybar energiproduktion i havet

Havsplanerna ska stödja arbetet med integrering och anslutning till det europeiska elnätet och ge förutsättningar för existerande, planerade och potentiella sjökablar för energiöverföring inom Sverige och mellan Sverige och andra länder. Detta gäller även gasledning och kablar för energiöverföring från havsbaserad energiproduktion.

Havsplanerna ska bidra till att skapa förutsättningar för Sveriges framtida behov av utvinning av fossilfri energi. I detta ska planeringen stödja Sveriges energimål genom att skapa förutsättningar för utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

Beredskap ska finnas för annan havsbaserad energiproduktion från andra typer av förnybara källor och havsplanerna ska ge förutsättningar för test av ny teknik på området.

Mål: Skapa förutsättningar för ett hållbart yrkesfiske

Havsplanerna ska bidra till ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske inom ramen för en ekosystembaserad förvaltning som inkluderar hänsyn till viktiga livsmiljöer både för fisk och för andra arter. Väl förvaldade fiskbestånd och livsmiljöer för fisk är en förutsättning för ett hållbart och konkurrenskraftigt yrkesfiske.

Särskilt viktigt är integrering med planeringen av kustområdena, där det finns viktiga livsmiljöer för fisk, nämligen lekgränder och uppväxtområden.

Mål: Skapa förutsättningar för försvar och säkerhet

Havsplanerna ska skapa förutsättningar för försvar av Sverige och svenska intressen på såväl kort som lång sikt. Aktörer inom såväl militärt som civilt försvar ges förutsättningar att bedriva sin verksamhet, bland annat genomföra övningar under olika förhållanden samt annan verksamhet av betydelse för det militära försvaret, såsom signalspaning. Havsplanerna ska även ge förutsättningar att tillgodose behovet av strategisk försörjning av Sverige i fred, kris och krig.

Mål: Skapa beredskap för eventuell framtida utvinning av mineraler samt för koldioxidlagring

Hänsyn ska tas till att det kan vara aktuellt med ökad utvinning av ändliga resurser som sand, grus och andra mineraler samt med koldioxidlagring för att motverka klimatförändring. Utvinning av olja och gas i Sveriges sjöterritorium eller ekonomiska zon är dock inte aktuell.

Mål: Skapa beredskap för framtida etablering av hållbart vattenbruk

Havsplanerna ska ha rumslig beredskap för vattenbrukets utveckling och potential att yteffektivt använda havet för hållbar produktion.

Sett till vattenbrukets utvecklingspotential och en ökad forskning på området kan vattenbruk utanför kustzonen bli aktuellt inom en framtid som ryms inom havsplaneringens planeringsram 2040 och visionsår 2050. Därför ska havsplaneringen ta hänsyn till att vattenbruk kan bli aktuellt i havsplaneområdena i framtiden.

Figur 2.1-1 Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen

2.2. Vägledning om mest lämplig användning och särskild hänsyn

Planbeskrivningen med tillhörande plankartor vägleder om användningen av havet. Plankartorna redovisar de geografiska områdena för olika användningar och särskild hänsyn. I detta kapitel redovisas hur plankartorna ska läsas samt innebörden av användningar och särskild hänsyn.

Plankartornas redovisning

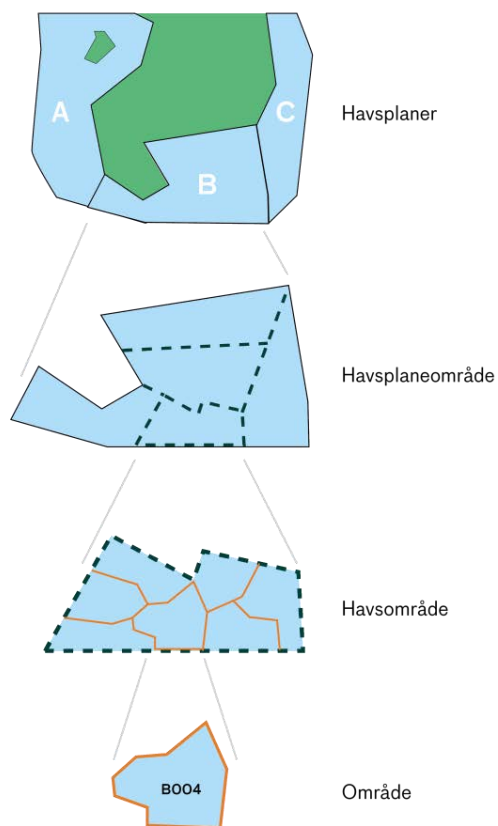
De användningar som framgår av plankartan har bedömts som de mest lämpliga och dessa har företräde framför andra användningar. Annan användning inom området ska anpassas till de angivna användningarnas förutsättningar och behov vid förvaltning, planering och tillståndsprovning.

I många fall anges flera användningar på samma plats som lämpligast. Dessa har då samma grad av företräde framför annan användning. Där mer än en användning anges bedöms samexistens vara möjlig. Där en av flera användningarna utgörs av utredningsområde får framtida provningar eller planeringsomgångar visa om samexistens är möjlig. De användningar som bedöms kunna samexistera kan behöva anpassa sig till varandra.

Havsplanen omfattar alla utrymmen inom planområdet – havet, utrymmet ovanför havsytan, havsbotten och underliggande jordlager. Observera att avgränsningen mellan fastighetsindelad vatten och allmänt vatten inte är fullständigt utredd. Därför kan planområdenas avgränsning mot kusten i verkligheten avvika från avgränsningen som visas i havsplanens kartor. Enligt 4 kapitlet 10 § miljöbalken ska havsplanerna omfatta Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav utanför de särskilda avgränsningslinjer, en nautisk mil räknat från baslinjerna, som framgår av lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

Plankartorna ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna för planeringen i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå. Planområdeskartorna (karta 1, 5 och 11) är i skala 1:2 300 000 i full A4, medan havsområdeskartorna (karta 2-4, 6-10 och 12-13) är i skala 1:1 000 000 i full A4.

För att tydligare redovisa planeringen delas respektive havsplaneområde in i havsområden. De tre havsplanerna består av tio havsområden. Indelningen i havsområden har ingen juridisk innebörd.

FAKTARUTA: Vägledning om företräde

Vägledningen om mest lämplig användning anger företräde för användningar. Dessutom anges i vissa områden behov av särskild hänsyn. Havspanernas vägledningar innebär varken förbud eller några bindande restriktioner.

Som exempel kan nämnas fartygens rätt att ta sig fram oavsett vad havspanerna anger, så länge det inte finns restriktioner i sjöfartsregleringen, möjligheten att ansöka om tillstånd för energiutvinning i andra områden än de som anges i havspanerna, hänsyn till natur- och kulturvärden även där de inte anges i havspanerna och att yrkesfiske bedrivs inom större ytor än havspanernas användning och regleras genom EU.

Figur 2.2-1 Havspanerna delas in i olika typer av områden.

Användningar redovisas på olika sätt i plankartan:

- Användningarna energiutvinning, utredningsområde energiutvinning, försvar, generell användning, kulturmiljö och natur redovisas med en bokstav och avgränsas med linjer som bildar områden. Varje område har ett nummer, till exempel Ö200.
- Användningarna elöverföring, rekreation, sandutvinning, utredningsområde sandutvinning, sjöfart, utredningsområde sjöfart och yrkesfiske avgränsas av egna geografiska markeringar. Dessa geografiska markeringar sträcker sig oftast över flera av de nummerade områdena. Nedan beskrivs användningarna och de förhållningssätt som är viktiga för användningarna vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

Mest lämplig användning

Elöverföring

Förutsättningar för infrastruktur för att distribuera och överföra el ska bibehållas. Det ska finnas goda möjligheter att upprätthålla och underhålla infrastrukturen.

Energiutvinning

Område för energiutvinning. Förutsättningar för energiutvinning ska bibehållas. Infrastruktur för att distribuera och överföra el, stabilitet på och under havsbotten för eventuell grundsättning samt god tillgänglighet för fartyg vid byggnation, drift och underhåll ska beaktas.

Utredningsområde energiutvinning

Område med goda förutsättningar för energiutvinning där vidare utredning krävs för att avgöra om användning energiutvinning är den mest lämpliga

Energiutvinning, alternativ

Alternativt område med goda förutsättningar för energiutvinning. Under samrådet ses ett alternativt område som ett alternativ eller potentiellt komplement till föreslagna områden att överväga i den fortsatta planeringsprocessen.

Utredningsområde energiutvinning, alternativ

Alternativt område med goda förutsättningar för energiutvinning där utredning krävs i områdena för att avgöra om användning energiutvinning är den mest lämpliga. Under samrådet ses ett alternativt område som ett alternativ eller potentiellt komplement till föreslagna områden att överväga i den fortsatta planeringsprocessen.

Försvar

Område för försvarsverksamhet som omfattar sjöövningsområden samt påverkansområden för anläggningar utanför havsplaneområdena. Förutsättningar för försvarsverksamhet ska bibehållas.

Generell användning

Område där ingen särskild användning har företräde. Användningarna elöverföring, rekreation, sandutvinning, utredningsområde sandutvinning, sjöfart, utredningsområde sjöfart och yrkesfiske som avgränsas av sina egna geografiska markeringar har dock företräde där de anges.

Kultur

Område med kultur- eller naturhistorisk miljö. Kultur- respektive naturhistoriska värden ska bevaras.

Natur

Område för natur. Området har naturvärden som ska bevaras och utvecklas för säkerställande av biologisk mångfald och främjande av ekosystemtjänster.

Rekreation

Område för rekreation inklusive friluftsliv. Förutsättningar för rekreation och god tillgänglighet för allmänheten ska bibehållas.

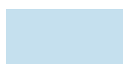
Sandutvinning

Område för sandutvinning. Förutsättningar för sandutvinning och god tillgänglighet för fartyg vid utvinning ska bibehållas.

Utredningsområde sandutvinning

Område med goda förutsättningar för sandutvinning där vidare utredning krävs för att avgöra om användning sandutvinning är den mest lämpliga

Sjöfart

Område med särskild betydelse för sjöfart. Förutsättningar för sjöfartsverksamhet ska bibehållas och trafiksäkerhet med tillräckliga manöverutrymmen ska beaktas.

Utredningsområde sjöfart

Område för vidare utredning för att avgöra om användning sjöfart är den mest lämpliga.

Yrkesfiske

Område för yrkesfiske. Förutsättningar för att bedriva yrkesfiske ska bibehållas. God tillgänglighet för yrkesfiskefartyg till hamnar och fiskeområden lämpliga utifrån variationer över säsonger och år ska beaktas.

Särskilt om kablar och ledningar

Utläggning, drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Detta gäller för hela planområdet.

Särskild hänsyn

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen

Inom området ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen vid förvaltning, planering och tillståndsprövning. Risk för samlad, kumulativ påverkan från energiotvinning på försvarsintressen ska beaktas. I ett område betecknat Gf eller Nf avser hänsynen begränsningar av höga objekt på grund av flygverksamhet

Särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden

Inom området ska särskild hänsyn tas till höga kulturmiljövärden vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

Hänsynsbeteckningen omfattar kulturmiljöer som huvudsakligen ligger utanför havsplaneområdena. Särskild hänsyn avser landskapsbild och påverkan behöver bedömas utifrån lokala förutsättningar. Påverkansområden kan vara större än angivna områden i havsplanerna.

n

Särskild hänsyn till höga naturvärden

Inom området ska särskild hänsyn tas till höga naturvärden vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

Värden som har identifierats i havsplaneringsprocessen listas per havsområde i del 3, 4 och 5.

2.3. Övergripande överväganden

Bedömning av mest lämplig användning och särskild hänsyn

Användning

Havsplanerna anger användningar av havet för olika geografiska områden. De användningar som anges bedöms vara de mest lämpliga med hänsyn till områdenas beskaffenhet och läge samt de behov som finns, och utifrån planernas övergripande syfte. De geografiska avgränsningarna av användningar i havsplanerna baseras på någon av nedanstående tre typer av allmänna intressen:

- Riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden.
- Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken.
- Andra allmänna intressen av väsentlig betydelse.

Särskild hänsyn

Havsplanerna anger områden där särskild hänsyn ska tas till totalförsvarets intressen, höga kulturmiljövärden eller höga naturvärden. Hänsynen avser värden som är viktiga att bevara eller stärka för att havet ska kunna användas hållbart. Behovet av att ange särskild hänsyn har identifierats inom havsplaneringsprocessen som ett komplement till att ange användningar.

Om riksintressen

Områden som omfattas av riksintresseanspråk

Områden som omfattas av riksintresseanspråk är utpekade av myndigheter och regleras i de verksamhetsanknutna hushållningsbestämmelserna i 3 kapitlet miljöbalken. Områdena avser både olika bevarandebestämmelser och områden som är viktiga för exploatering för ett visst ändamål. Ett område som omfattas av riksintresseanspråk ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada områdets värde. För att begreppet påtagligt skada ska vara uppfyllt ska åtgärden antingen

ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller tillfälligt ha mycket stor negativ påverkan på detta.

Särskilt om riksintresseanspråk och allmänna intresse av väsentlig betydelse i förslagsarbetet

I förslagsarbetet har de energiområden som redovisas i regeringsuppdragets första del om underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023a) bedömts vara allmänt intresse av väsentlig betydelse, såvida de inte tidigare pekats ut som riksintresseanspråk. Energimyndigheten anger i redovisningen att myndigheten har för avsikt att se över och uppdatera riksintresseområdena för vindbruk till havs och ser underlaget och utpekade områden i planeringsunderlaget som en grund för utpekande av nya riksintresseområden. Detta kan således innebära att enskilda områden som nu är allmänna intressen av väsentlig betydelse för vindbruk pekas ut som riksintresseanspråk innan förslag till havsplaner lämnas till regeringen.

I ett föreslaget område för energiutvinning ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför del av ett riksintresseanspråk för yrkesfiske som överlappar. Detta då det bedömts vara mest lämplig användning för området utifrån helheten och regeringsuppdragets målbild. Även i fem alternativa områden redovisas att allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför yrkesfiske.

Områden som är av riksintresse enligt 4 kapitlet miljöbalken

Områden som är av riksintresse regleras i de geografiskt anknutna hushållningsbestämmelserna i 4 kapitlet miljöbalken. Områden som har särskilt stora värden när det gäller natur- och kulturvård, turism och friluftsliv anges direkt i 4 kapitlet. Dessa områden är i sin helhet av riksintresse. Natura 2000-områden är också av riksintresse enligt 4 kapitlet miljöbalken. Verksamheter eller åtgärder som kan påverka ett sådant naturområde på ett betydande sätt kräver särskild tillståndsprövning.

Allmänna intressen av väsentlig betydelse

Generellt är allmänna intressen i planeringen mark- och vattenintressen som bidrar till att uppnå samhällsmål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Vad som är allmänna intressen av *väsentlig betydelse* och som enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska redovisas i havsplanerna, övervägs på nationell nivå i havsplaneringsprocessen. Något av följande bör vara uppfyllt för intresset i ett geografiskt område för att i havsplaneringen bedömas vara ett allmänt intresse av väsentlig betydelse:

- Är av stor nationell vikt.
- Behövs för viktiga samhällsfunktioner nu eller i framtiden.
- Behövs för att uppnå stor samhällsnytta.
- Behövs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden.
- Behövs för att genomföra eller upprätthålla nationellt eller internationellt viktiga strukturer.

Om något av kriterierna uppfylls kan en lokal, regional, nationell eller internationell fråga vara ett allmänt intresse av väsentlig betydelse.

Elöverföring

Behov

En förutsättning för att uppnå de nationella och europeiska målen för energi- respektive klimatpolitiken är att det finns möjligheter att i större utsträckning koppla samman elsystemen i Sverige och olika länder i Europa. Genom bättre sammankoppling av elnäten mellan länderna kring Östersjön och Nordsjön skapas bättre förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av vindkraftparker till havs.

Områden med riksintresseanspråk

Anläggningar för energidistribution kan pekas ut som riksintressen enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Det är Energimyndigheten som kan peka ut riksintresseanspråken. Inga riksintresseanspråk för energidistribution finns i havsplaneområdena.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Transmissions- och regionnät bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse.

Havsplanernas område med användning elöverföring

Områden som anges som användning elöverföring bygger på Sveriges befintliga transmissionsnät som utgör ett allmänt intresse av väsentlig betydelse i havsplaneområdena. När områden anges för användning elöverföring innebär detta en vägledning om att intresset har företräde planering och tillståndsprövning i de områdena.

Energiutvinning

Behov

Enligt Tidöavtalet bör planeringen för elanvändning i Sverige utgå från ett behov om minst 300 terawattimmar årligen 2045, ungefär en fördubbling jämfört med elanvändningen i nuläget. Detta ska genomföras inom ett energimål som är 100 procent fossilfritt. Avtalet sätter inget specifikt mål för utbyggnad av vindkraft generellt eller havsbaserat vindkraft specifikt, men beskriver att den är ett viktigt inslag i landets energimix.

Det regeringsuppdrag som ligger till grund för arbetet med att ta fram ändrade förslag till havsplaner anger att målsättningen är att havsplanerna ska möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar i årlig produktion. Tillsammans med tidigare planering innebär det att målsättningen är 120 terawattimmar.

Områden med riksintresseanspråk

Energimyndigheten pekar ut områden av riksintresse för energiproduktion, i detta fall vindbruk, enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. För flera områden där det finns riksintresseanspråk för vindbruk anger havsplanerna en annan användning. Det beror på att användningarna bedöms oförenliga och att den andra användningen ges företräde.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Utöver riksintresseanspråken har ytterligare områden för energiutvinning arbetats fram tillsammans med Energimyndigheten och andra myndigheter (Energimyndigheten, 2023a). Dessa områden bedöms vara allmänna intressen av väsentlig betydelse för den nationella produktionen av förnybar el. De bidrar till möjligheten att uppnå energimålen.

Områdena har identifierats utifrån en helhetsbedömning som beaktar om området har lämpliga förutsättningar. Dessa förutsättningar avser vindhastighet, havsdjup och avstånd till baslinjen. Då teknik förändras i snabb takt identifierades även områden som inte är aktuella i närtid, men som bedöms kunna bli det längre fram i tiden.

För flera områden anges en annan användning. Det beror på att användningarna bedöms oförenliga och att den andra användningen ges företräde.

Havsplanernas områden med användning energiutvinning

Områden med användning energiutvinning avser i denna planeringsomgång endast vindkraft. De bygger på områden med riksintresseanspråk och områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk som har identifierats i havsplaneringsprocessen.

Områden som anges som utredningsområden är områden där vidare utredning i planering eller tillståndsprövning krävs för att avgöra om användning energiutvinning är den mest lämpliga. Det kan exempelvis handla om att det krävs så kallat Natura 2000-tillstånd för att vindkraft ska kunna anläggas eller att detaljerade analyser behövs för att bedöma om en specifik anläggning är förenlig med något annat intresse.

Utöver förslag till områden med energiutvinning redovisar vi även ett antal alternativa områden. Förslag till områden och de alternativa områdena markeras på olika sätt i plankartorna. Under samrådet ska de alternativa områdena ses som möjliga ersättningar, alternativ eller potentiella komplement till föreslagna områden att överväga i den fortsatta planeringsprocessen. För att nå regeringsuppdragets målsättningar bedömer vi att flera av de områden som nu redovisas som alternativ behöver finnas med i det slutliga förslaget.

När områden anges för användning energiutvinning innebär detta en vägledning om att intresset har företräde vid planering och tillståndsprövning i de områdena. Ansökan om tillstånd för etablering av vindkraft kan göras även för områden som inte är angivna i havsplanerna. För att anlägga en vindkraftspark till havs krävs bland annat tillstånd som prövas av mark- och miljödomstolen eller regeringen.

Ett områdes avgränsning i kartan är översiktlig utifrån havsplanernas strategiska nivå. Den närmare avgränsningen vid en vindkraftsetablering fastställs i tillståndsprövning och kan skilja sig från planens avgränsning. Bland annat finns det behov av säkerhetsavstånd mellan fartygstrafik och vindkraftsanläggningar. Storleken på säkerhetsavståndet är beroende av vilken trafik som trafikerar stråket men även de geografiska förutsättningarna. Hur stort avstånd som behövs i ett enskilt projekt fastställs i tillståndsprocessen för vindkraftsanläggningen. Säkerhetsavståndet ligger utanför avgränsningen för användning sjöfart. I planeringsprocessen har en övergripande

bedömning gjorts om respektive förslag till område för energiutvinning eller alternativområde kan inrymma ett säkerhetsavstånd.

Försvar

Behov

Sveriges totalförsvar består av militär verksamhet och civil verksamhet. Försvarsmakten har behov av övningsområden i havet och i kustzonen, utan störningar från fysiska eller tekniska hinder. För signalspaning finns det behov av skydd för att motverka störningar från andra verksamheter. Det civila försvaret är i behov av en fungerande försörjning av varor och tjänster. Farleder till strategiska hamnar behöver hållas fria och förutsättningar för havskablar för elförsörjning och kommunikation behöver bibehållas.

Områden med riksintresseanspråk

För det militära försvaret finns riksintressen definierade i och i anslutning till havet. Försvarsmakten pekar ut militära områden av riksintresse enligt 3 kapitlet 9 § miljöbalken. Inom havsplaneområdena avser de sjöövningsområden.

Inom havsplaneområdena finns även riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del som omfattas av sekretess och för dessa redovisas inte geografisk avgränsning eller funktion.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Påverkansområden inom havsplaneområdena för försvarsanläggningar (riksintresseanspråk för totalförsvaret) utanför havsplaneområdena bedöms utgöra allmänna intressen av väsentlig betydelse då de behövs för försvarsanläggningarnas funktioner.

Havsplanernas områden med användning försvar

Områden som anges som användning försvar bygger på riksintresseanspråk inom havsplaneområdena (sjöövningsområden) och på påverkansområden för riksintresseanspråk som finns utanför havsplaneområdena. När områden anges för användning försvar innebär detta en vägledning om att intresset har företräde vid planering och tillståndsprövning i de områdena.

Havsplanernas områden med särskild hänsyn till totalförsvarets intressen

I de områden där särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges behöver verksamheter som omfattar fasta installationer samråda med Försvarsmakten om hur anläggningar kan utformas så att försvarsintressen inte påverkas negativt.

Generell användning

Behov

Nya typer av anspråk och anspråk inom nya geografiska områden förväntas uppstå framöver. Det finns därför ett behov av att behålla utrymmen där sådana nya anspråk kan vara lämpliga att pröva. Samtidigt kan sådana anspråk prövas överallt inom havsplaneområdet.

Havsplanernas områden med generell användning

Inom områden som anges som generell användning överlappar i olika grad annan användning som avgränsas av sina egna markeringar, såsom elöverföring, rekreation, sandutvinning, utredningsområde sandutvinning, sjöfart eller yrkesfiske. Dessa användningarna har företräde där de anges.

Kultur

Behov

Enligt de nationella kulturmiljömålen ska kulturmiljöarbetet bland annat främja ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas, samt främja en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Områden med riksintresseanspråk

Riksantikvarieämbetet pekar ut områden av riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. I dagsläget finns inga riksintresseanspråk utpekade inom havsplaneområdena. Däremot finns det riksintresseanspråk för kulturmiljövård i anslutning till eller närheten av havsplaneområdena.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Världsarv bedöms vara så värdefulla från kultur- eller naturmiljösynpunkt att de är en angelägenhet för hela mänskligheten. De pekas ut enligt UNESCO:s världsarvskonvention. Inom havsplaneområdet för Bottniska viken finns världsarvet Höga kusten.

En länsstyrelse eller en kommun kan enligt 7 kapitlet 9 § miljöbalken besluta att ett område ska skyddas och förvaltas som kulturresevat. Avsikten är att möjliggöra vård och bevarande av värdefulla kulturpräglade landskap. I dagsläget finns inga kulturresevat inom havsplaneområdena.

Landskapsbildsskydd är ett skydd som infördes med stöd av 19 § naturvårdslagen i dess lydelse före den 1 januari 1975. Syftet med skyddet är att skydda stora områden från större påverkan eller förändring. Bestämmelserna i områden med landskapsbildsskydd gäller fram till dess att de ersätts med andra skyddsformer. Inom havsplaneområdena finns landskapsbildsskydd för ett område vid Öregrund och Östhammar.

Riksantikvarieämbetet har identifierat kulturhistoriska karaktärsdrag och utifrån det markerat kulturhistoriska värdekärnor (P. Nordström, 2003). Områden med kulturhistoriska värdekärnor finns med i havsplanerna. Utöver det generella hänsynsavståndet som är inkluderat behövs en analys av hur kulturvärden kan påverkas utifrån lokala förutsättningar som topografi med mera och i förhållande till den verksamhet som planeras.

Ovan beskrivna områden bedöms i havsplaneringsprocessen vara allmänna intressen av väsentlig betydelse. Tillkommande underlag som förbättrar kunskapsläget om höga kulturvärden inom och i anslutning till havsplaneområdena kan komma att ligga till grund för allmänna intressen av väsentlig betydelse i framtida planering.

Havsplanernas områden med användning kultur

De områden som anges som användning kultur bygger för närvarande på områden med världsarv.

När områden anges för användning kultur innebär detta en vägledning om att intresset har företräde planering och tillståndsprövning i de områdena. Höga kulturvärden finns även i andra områden.

Havsplanernas områden med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden

De områden som anges med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden bygger på områden med landskapsbildsskydd och områden som Riksantikvarieämbetet angivit som kulturhistoriska värdekärnor (P. Nordström, 2003).

När områden anges med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden innebär detta en särskild hänsyn till intresset vid förvaltning, planering och tillståndsprövning.

Natur

Behov

Den biologiska mångfalden ska bevaras. När havet och dess resurser nyttjas ska det ske på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Vissa marina miljöer behöver särskilt värnas i relation till andra verksamheter. Dessa behov kan motivera skydd eller andra åtgärder inom förvaltning och tillståndsprövning för att säkerställa minskad miljöpåverkan på marina ekosystemtjänster såsom fiskproduktion.

Livskraftiga marina miljöer stärker och säkrar tillgång till ekosystemtjänster. Sammanhängande, representativa och ekologiskt funktionella strukturer är viktiga förutsättningar för detta. Det finns även behov av hållbar förvaltning av områden som är extra viktiga för de marina ekosystemen när klimatet förändras, så kallade klimattillflykter.

En klimattillflykt är ett område som kan behöva särskilt skydd för att viktiga växter och djur ska bevaras när klimatet förändras och deras utbredning minskar. Områdena är ofta de mer stabila delarna av en arts större utbredningsområde som väntas bli kvar när salthalt och temperatur förändras. En klimattillflykt bedöms vara viktig för att arten ska fortsätta att finnas i havsområdet. Klimattillflykt kan också kallas för klimatrefug eller klimatrefugium. Läs mer i rapporten Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017 (Havs- och vattenmyndigheten, 2017d).

Områden av riksintresse och med riksintresseanspråk

Tre olika riksintressen berör naturvärden i havet:

- Riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden, föreslås av länsstyrelsen. Därefter granskar Naturvårdsverket urvalet och föreslår områden till regeringen. Det är därefter regeringen som beslutar att föreslå till EU-kommissionen att dessa områden ska upptas i Natura 2000-nätverket. Natura 2000-områden ingår som en del i det marina områdesskyddet.

- Riksintresse för naturvård enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken pekas ut av Havs- och vattenmyndigheten.
- Riksintresse för yrkesfisket avseende lek- och uppväxtområden enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken pekas ut av Havs- och vattenmyndigheten.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

I havsplaneringsprocessen bedöms riksintressena och riksintresseanspråken inte ensamma vara tillräckliga för att uppnå god miljöstatus, bevara den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster och skydda viktiga områden och arter när klimatet förändras. Därför har ytterligare områden med höga naturvärden uppmärksamats eller identifierats i havsplaneringsprocessen och bedömts vara allmänna intressen av väsentlig betydelse. Områdena utgörs dels av redan skyddade områden enligt 7 kapitlet miljöbalken, dels av områden som identifierats inom ramen för havsplaneringsprocessen.

De områden som är av allmänt intresse av väsentlig betydelse för höga naturvärden och som har identifierats inom havsplaneringen bygger på en stor mängd underlagsinformation som samlats in eller tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten (Havs- och vattenmyndigheten, 2019). En uppdatering av underlaget genomfördes av kustlänsstyrelserna under hösten 2022. Underlaget visar naturtyper och arter som är förekommande och representativa för respektive havsplaneområden. Bedömningen baseras på följande kriterier:

- Området utgör Marine Protected Area, MPA) enligt de regionala havsmiljökonventionerna Helcom (Konventionen för skydd av Östersjöområdets miljö) och Oskar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten), men är inte skyddat genom svensk lagstiftning.
- Området har bekräftade naturvärden eller hänsynsbehov enligt flerfaldiga underlag. Det avser underlag som rör naturvärdeskartering och miljöpåverkan. Det ingår även underlag om områden viktiga för arter och ekosystem i ett framtida förändrat klimat, så kallade klimattillflykter.
- Området har bekräftade naturvärden eller hänsynsbehov utifrån enskilt underlag. Underlagen som ligger till grund för bedömningen visar på låg osäkerhet.
- Området har bekräftade naturvärden med hög ursprunglighet. Ursprunglighet definieras som områden med förhållandevis låg miljöpåverkan samtidigt som de ekologiska värdena är höga.
- Området är i en planeringsprocess för att bli ett marint skyddat område till exempel Natura2000-område, naturreservat eller nationalpark. Beslutade skyddade områden får användningsbeteckningen stora N.

Marina naturreservat och nationalparker bedöms vara av allmänt intresse av väsentlig betydelse. Dessa områden ingår i det marina områdesskyddet tillsammans med Natura 2000-områden. Även planerade marina områdesskydd av typerna Natura 2000 och marina naturreservat utgör allmänt intresse av väsentlig betydelse.

Vissa områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse omfattas idag inte av befintligt områdesskydd. Havsplanerna bidrar till att uppmärksamma och stärka potentiella ekologiska sammanhang mellan områden som omfattas av ett marint skydd och områden av allmänt intresse

av väsentlig betydelse genom att identifiera de senare. Planeringen förstärker således förutsättningarna för en sammanhängande grön infrastruktur, genom områden som är viktiga för att bevara ekosystemtjänster.

Havsplanernas områden med användning natur

När områden anges för användning natur innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena. Naturvärden som behöver skyddas kan även finnas i andra områden.

Miljöövervakningsstationer finns på specifika platser i havet. Med anledning av havsplanernas skala redovisas inte platserna i havsplanerna. Stationerna bör dock beaktas i planering, förvaltning och tillståndsprövning.

Havsplanernas områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

Områden som anges med särskild hänsyn till höga naturvärden baseras på identifierade allmänna intressen av väsentlig betydelse. I områden med särskild hänsyn till höga naturvärden kan det finnas särskilda behov av framtida åtgärder vid förvaltning, planering och tillståndsprövning för att säkerställa ekosystemtjänster kopplade till områdenas värden, strukturer och förutsättningar. Naturvärden att ta hänsyn till kan även finnas i andra områden.

Rekreation

Behov

Det övergripande målet för friluftspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Utveckling av friluftslivsrelaterade näringsverksamheter kan tillgängliggöra friluftsliv för fler människor.

Områden med riksintresseanspråk

Havs- och vattenmyndigheten pekar ut områden av riksintresse för friluftsliv i havet, enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. Endast ett fåtal områden finns utpekade inom havsplaneområdena. Dessa finns främst i anknytning till kusterna och vid vissa utsjöbankar, det vill säga grunda områden i öppna havet.

Områden som är av riksintresse

Utmed kusten och i havsområdet finns riksintressen för rörligt friluftsliv enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken. Vid några kustremisor är de avgränsade så att de befinner sig i eller sträcker sig in i havsplaneområdet.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

I denna planeringsomgång anges inga områden med allmänna intressen av väsentlig betydelse. I framtida planering kan intressen som uppfyller kriterier för allmänna intressen av väsentlig

betydelse utgörs av exempelvis viktiga passager för fritidsbåtar, områden som är attraktiva att besöka och rekreationsområden identifierade i kommunala översiktsplaner.

Havsplanernas områden med användning rekreation

De områden som anges som användning rekreation bygger på riksintresseanspråk friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken.

När områden anges för användning rekreation innebär detta en vägledning om att intresset har företräde planering och tillståndsprövning i de områdena.

Sandutvinning

Behov

Uttag av naturgrus på land ska minska som ett led i att säkra Sveriges grundvatten och uppfylla miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Naturgrus bygger upp många naturliga grund- och dricksvattenreservoarer och har ofta höga natur- och kulturvärden. Bergkross är det främsta ersättningsmaterialet för naturgrus i strävan att minska uttaget av naturgrus. Det finns en del användningsområden, såsom till den fina fraktionen i betong, där det i dagens läge är kostsamt eller kräver mycket energi att producera ersättningsmaterial från krossat berg samt genererar restprodukter. Inom dessa användningsområden kan marin sand och grus ersätta naturgrus från land.

Marin sand och grus kan också användas för att motverka den kusterosion som sker längs några kustavsnitt i södra Sverige. Att sanden utvinns nära där den ska användas är fördelaktigt med tanke på kostnader och miljöeffekter av långa transporter.

Områden med riksintresseanspråk

Fyndigheter som innehåller värdefulla ämnen eller material kan pekas ut som riksintressen enligt 3 kapitlet 7 § miljöbalken. Det är Sveriges geologiska undersökning, SGU, som kan peka ut riksintresseanspråken. Inga riksintresseanspråk för sand finns i havsplaneområdena.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Utifrån ett regeringsuppdrag har Sveriges geologiska undersökning identifierat områden där det finns möjligheter till ett miljömässigt hållbart uttag av marin sand och grus av rätt kvalitet. Den miljömässiga hållbarheten bedöms utifrån flera aspekter (Sveriges geologiska undersökning, 2017):

- Området får inte vara för kustnära eftersom detta riskerar förändringar i sedimentdynamiken, vilket kan orsaka ökad kusterosion.
- Solljusexponerade grunda biologiskt produktiva och känsliga områden ska undvikas.
- Biologisk mångfald ska bevaras och ekosystemen i och kring tåkten får inte påverkas i sådan grad att förmågan att leverera ekosystemtjänster försvinner eller oåterkalleligt minskar

De identifierade områdena bedöms i havsplaneringsprocessen vara allmänna intressen av väsentlig betydelse då sandutvinning i havet anses viktigt i arbetet med klimatanpassning, för att nå miljökvalitetsmål samt för materialförsörjningen.

Havsplanernas områden med användning sandutvinning

De områden som anges som användning sandutvinning bygger på i havsplaneringsprocessen identifierade områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse. De områden som anges lämpliga för sandutvinning i havsplanerna behöver utredas vidare i vilka delar av områdena som hållbar utvinning kan möjliggöras, med utgångspunkt i det underlag som tagits fram av Sveriges geologiska undersökning och Havs- och vattenmyndigheten.

När områden anges för användning sandutvinning innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprovning i de områdena. Områdena behöver utvärderas noggrant, bland annat när det gäller fysiska, kulturhistoriska och biologiska aspekter innan en täktverksamhet kan komma till stånd. Kontinuerlig utvärdering med hjälp av lämpliga kontrollprogram är också nödvändig.

Större delen av den yta som pekats ut som områden för sandutvinning i havsplanerna finns i södra Sverige där förbrukningen av naturgrus är stor samtidigt som tillgången till naturgrus på land är begränsad. Södra Sverige förväntas fortsatt ha ett expansivt byggande. De marina förutsättningarna, förhållandevis låga transportkostnader till förbrukningsområden samt höga kostnader för annat ersättningsmaterial motiverar sandutvinning som användning i delar av havsområdena. Ett annat motiv är behov av sand för att motverka kusterosion i södra Sverige.

Havsplanernas områden med användning utredningsområde sandutvinning

I områden där sandutvinning förväntas kräva så kallat Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken anges området som utredningsområde sandutvinning.

Sjöfart

Behov

Det övergripande transportpolitiska målet är att säkerställa samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Effektiva, hållbara och kapacitetsstarka godstransporter är en prioriterad fråga för regeringen. Några av syftena med den nationella planen för transportsystemet 2022–2033 är att främja överflyttningen av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart, att minska transportsektorns miljöpåverkan och att skapa förutsättningar för att utveckla morgondagens transportsystem. Sjöfarten har stor betydelse för en fungerande försörjning av Sverige med varor och tjänster, vilket även har relevans för totalförsvaret.

Områden med riksintresseanspråk

Trafikverket pekar ut områden av riksintresse för kommunikationer avseende sjöfart enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken.

Områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse

Stråk som utgör särskilt viktiga länkar mellan Sverige och grannländerna bedöms vara allmänna intressen av väsentlig betydelse.

Havsplanernas områden med användning sjöfart

De områden som anges som användning sjöfart bygger på riksintresseanspråk för sjöfart och i havsplaneringsprocessen identifierade områden av allmänt intresse av väsentlig betydelse för sjöfart. Sjöfart bedrivs i alla havsområden. På grund av olika faktorer sker dock stora delar av framför allt den internationella trafiken med större fartyg i vissa avgränsade stråk. Dessa stråk utgör enbart rekommendationer. Fartygstrafik av mycket stor vikt för Sverige kan förekomma och förekommer alltså även utanför de stråk som anges som användning sjöfart i havsplanerna.

Sjöfarten i sin helhet har betydligt större ytanspråk än plankartans stråk för att fungera väl.

När områden anges för användning sjöfart innebär detta en vägledning om att intresset har företräde vid planering och tillståndsprövning i de områdena. Dessa områden representerar de stråk som är av störst betydelse för att effektiva, säkra och tillgängliga sjöfartstransporter ska kunna bibehållas och utvecklas, men begränsar på intet sätt sjöfarten till dessa stråk. Att sjöfarten har tillträde till och använder även andra områden är en förutsättning för att de i havsplanerna utpekade stråken kan ha en så begränsad geografisk yta. Fartyg har rätt till oskadlig genomfart i territorialhavet enligt havsrätten. Den internationella sjöfarten regleras framför allt av Internationella sjöfartsorganisationen, (International Maritime Organization, IMO).

I Bottniska viken råder särskilda förutsättningar vintertid med tjock och omfattande havsis. Detta påverkar förutsättningarna för sjöfarten som behöver stora ytor för att säkra framkomligheten. Detta bör beaktas vid etablering av vindkraft och andra fasta installationer till havs. Det saknas samlad kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Detta kräver därför vidare utredning.

Det ska finnas ett säkerhetsavstånd mellan en vindkraftspark och ett fartygsstråk eller en farled. Storleken på säkerhetsavståndet är beroende av vilken trafik som trafikerar stråket men även de geografiska förutsättningarna. Hur stort avstånd som behövs i ett enskilt projekt fastställs i tillståndsprocessen för vindkraftsanläggningen. Säkerhetsavståndet ligger utanför avgränsningen för användning sjöfart och redovisas inte i plankartan. Havsplanen vägleder inte om säkerhetsavstånd på specifika platser

Havsplanernas områden med användning utredningsområde sjöfart

Där områden anges som användningen utredningsområde sjöfart behöver det utredas vidare om sjöfart är den mest lämpliga användningen. Det anges där fler än en användning har anspråk i samma område och mer utredning av de aktuella användningarnas behov på platsen krävs innan beslut om mest lämplig användning kan fattas. Riksintresseanspråk för sjöfart finns kvar även om riksintresseanspråket motsvaras av utredningsområde sjöfart. Användning utredningsområde sjöfart anges också där det saknas tillräckligt underlag för att avgränsa den närmare sträckningen av användningen.

Yrkesfiske

Behov

Yrkesfisket är en maritim näring med betydelse för livsmedelsförsörjning och livsmedelsproduktion. Yrkesfisket ger också upphov till landbaserade arbetstillfällen inom hamnverksamhet och beredningsindustri, vilket bidrar till livskraftiga skärgårdssamhällen som upprätthåller identitet och kulturmiljö. Att upprätthålla en hållbar matproduktion med livsmedel med högt näringsvärde är viktigt för samhället. Fisk från vårt närområde är ett betydelsefullt bidrag till vår livsmedelsförsörjning. Behoven förutsätter att god miljöstatus i havet nås och upprätthålls samt att de ekosystemtjänster som fisket är beroende av säkerställs. Yrkesfisket kräver relativt stora ytor eftersom olika fångstmetoder och målarter innebär olika fiskeområden som förändras mellan olika årstider, från år till år och över längre tid.

Områden med riksintresseanspråk

Havs- och vattenmyndigheten pekar ut områden av riksintresse för yrkesfisket avseende fångstområden och landningshamnar enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken.

Havsplanernas områden med användning yrkesfiske

Användning yrkesfiske baseras huvudsakligen på riksintresseanspråk avseende fångstområden. En mindre del av ett område i Skagerrak baseras på allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske.

Riksintresseanspråk för yrkesfisket avseende lek- och uppväxtområden ingår i områden med användning natur i havsplanerna. Potentiellt viktiga områden för fiskhabitat utanför riksintresseområden ingår i områden med särskild hänsyn till höga naturvärden.

Hur yrkesfisket bedrivs och vilka redskap som används kan komma att förändras i framtiden, exempelvis på grund av beståndsförändringar eller teknisk utveckling av redskap. Det kan också komma att förändras av att det införs restriktioner som rör ett specifikt fiske eller fiskemetod.

När områden anges för användning yrkesfiske innebär detta en vägledning om att intresset har företräde i planering och tillståndsprövning i de områdena. Yrkesfiske bedrivs även i andra områden och vid tillståndsprövning är det därför viktigt att söka uppdaterad information om fisket i det aktuella området.

Data- och telekablar

Det saknas övergripande sektorplanering för data- och telekablar. Platser för nedläggning av sådana kablar bör stämmas av tidigt vid projektering av kabelläggning för att minska konflikterna med andra anspråk.

Geologisk lagring av koldioxid

Enligt beräkningar finns en betydande kapacitet för koldioxidlagring i Sverige och inom svensk ekonomisk zon (Sveriges geologiska undersökning, 2016b). Det behövs emellertid mer data och kunskap innan några områden för lagring kan föreslås i havsplanerna.

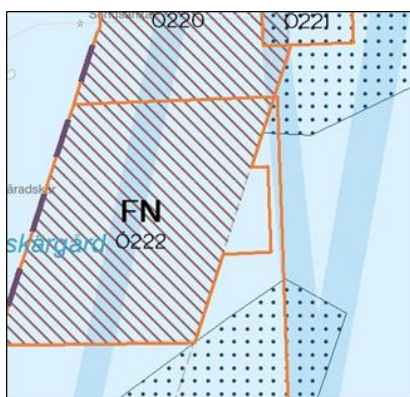
Vattenbruk

I dagsläget finns ingen samlad nationell kartläggning av möjliga geografiska utvecklingsområden för vattenbruk i planområdet. I Jordbruksverkets och Havs- och vattenmyndighetens handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk 2021 - 2026 syftar en åtgärd till att underlätta identifiering och planering av lämpliga områden för olika former av hållbart vattenbruk (Jordbruksverket, 2021). Nya planeringsunderlag tillsammans med utvecklad odlingsteknik kan på sikt bidra till bättre planeringsförutsättningar för vattenbruk i planområdet. I detta skede skapar havsplanerna beredskap för vattenbruk, men anvisar inga specifikt avgränsade områden avsedda för vattenbruk.

Vägledning om samexistens

Havsplanerna ska främja samexistens mellan olika verksamheter och användningsområden. Att havsplanerna anger samexistens skapar flexibilitet och uppmuntrar verksamheter till ömsesidig anpassning och utveckling. Samexistensen kan också leda till synergieffekter. Övervägandena nedan syftar till att vägleda om hur samexistens kan fungera och förklara hur havsplanerna förhåller sig till samexistens mellan de olika användningar som anges. De är grupperade under två rubriker beroende på graden av anpassning som vanligen bedöms nödvändig för samexistens – viss anpassning och mer anpassning. För att samexistensen ska kunna fungera kan exempelvis vissa verksamheter behöva regleras ytterligare eller särskilda villkor föreskrivas av tillståndsprovande myndigheter. Det kan även handla om särskilda föreskrifter som kan behövas för att syftet med havsplanerna ska uppnås och som regeringen beslutar om enligt 4 kapitlet miljöbalken 10 § andra stycket.

Samexistens mellan användningar kan bedömas vara möjlig på en plats medan det på en annan plats inte bedöms fungera. På liknande sätt kan samexistens bedömas vara möjlig i ett övergripande perspektiv men inte inom planeringens tidshorisont. När användningar inte bedöms kunna samexistera ges ett intresse företräde.

Figur 2.3-1 Exempel på hur samexistens kan se ut i plankartan. I plankartan redovisas samexistens genom att användningar överlappar. I området Ö222 samexisterar användningarna försvar (F), natur (N), rekreation (snedställda sträck), och sjöfart (blå linjer).

Där samexistens kan kräva viss anpassning

Försvar och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan försvar och sjöfart. Sjöfart kan ofta bedrivas utan begränsning inom ett sjöövningssområde. När försvarsövningar pågår kan ett sjöövningssområde behöva avlysas tillfälligt.

Försvar och yrkesfiske

Havsplanerna anger samexistens mellan försvar och yrkesfiske. Yrkesfiske kan ofta bedrivas utan begränsning inom ett försvarsområde. När försvarsövningar pågår kan ett sjöövningssområde behöva avlysas tillfälligt. Försvarsövningar kan emellertid påverka yrkesfiskets resurser genom fiskdödlighet och påverkan på lek- och uppväxtområden.

Kultur och natur

Havsplanerna anger samexistens mellan kultur och natur. Kulturmiljöer är ofta väl integrerade i naturen. Naturvårdsinsatser, exempelvis hantering av marint skräp och borttagning av förlorade fiskeredskap, kan skada fornlämningar om de utförs med ovarsamma metoder. Vrak kan i vissa fall utgöra ett kulturvärde samtidigt som de kan påverka miljön negativt.

Kultur och rekreation

Havsplanerna anger samexistens mellan kultur och rekreation. Kulturmiljöer är ofta en del av de värden som utgör grunden för rekreation eller gör ett område attraktivt för besökare. Detta bidrar till synergieffekter, men en hög besöksintensitet kan också ha negativ påverkan på kulturmiljön. Det finns ett stort värde i att tillgängliggöra kulturarvet under vattnet, bland annat för dykare. Dykning och annat friluftsliv, som sportfiske och båtliv, kan dock innebära en risk för att kulturmiljön under vatten förstörs.

Natur och rekreation

Havsplanerna anger samexistens mellan natur och rekreation. Naturen är ofta en del av de värden som utgör grunden för rekreation eller gör ett område attraktivt för besökare. Detta bidrar

till synergieffekter, men en hög besöksintensitet kan också medföra påverkan på naturvärdena. Exploatering av natursköna platser för turismverksamheter kan, liksom buller från fritidsbåtar, vattenskotrar och andra aktiviteter, innebära en konflikt med naturvårdsintressen.

Rekreation och sandutvinning

Sandutvinning kan medföra negativ påverkan på naturvärden. Samtidigt kan en ökad trafik vid borttransportering av sanden påverka förutsättningarna för rekreation negativt. Sandutvinning, och därmed transporterna, sker dock som regel under begränsade perioder.

Rekreation och yrkesfiske

Havsplanerna anger samexistens mellan rekreation och yrkesfiske. Yrkesfisket utgör grunden för fiskesamhällen utmed kusten som är attraktiva för rekreation. Intressekonflikter kan finnas mellan fritidsfiske och yrkesfiske om man vill fiska på samma plats med redskap som inte fungerar tillsammans.

Sandutvinning och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan sandutvinning och sjöfart. Sandutvinning kan alstra viss trafik och medföra hinder för framkomligheten för sjöfarten. Sandutvinning sker dock under mycket begränsade perioder, vilket gör att påverkan begränsas.

Sjöfart och yrkesfiske

Yrkesfiske med rörliga redskap fungerar ofta med viss anpassning i områden med sjöfart, men kan ibland försvåras vid intensiv fartygstrafik eller trafikseparering.

Där samexistens kan kräva mer anpassning

Energiutvinning och försvar

Energiutvinning och försvarsintresset är i många områden svåra att kombinera eftersom vindkraftparker kan ha stor inverkan på Försvarsmaktens anläggningar och verksamhet. I vissa områden går det att etablera energianläggningar om särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. För samtliga energiområden (förslag eller alternativ) anges i havsplanen särskild hänsyn till totalförsvarets intressen.

Energiutvinning och kultur

Energianläggningar kan påverka kulturmiljöer och landskapsbild negativt. Storskaliga vindkraftparker i närheten av kusten kan komma att dominera en plats och därigenom påverka de värden som visar på viktiga historiska skeenden och som tidigare gett platsen dess karaktär. Anläggningar som fundament eller kablar på havsbotten kan ha negativ inverkan på fornlämningar. I anläggningsfasen kan påverkansområdet på havsbotten vara betydligt större än själva exploateringsområdet. Arkeologiska utredningar och undersökningar kan krävas.

Lokalisering och anpassningsåtgärder vid utformning av energianläggningar kan begränsa negativ påverkan. Inom områden som omfattas av riksintresse enligt 4 kapitlet 3 § miljöbalken är

det inte tillåtet med tillståndspliktig vindkraft, med undantag för Öland. I sådana områden anger havsplanerna inte energiutvinning.

Energiutvinning och natur

Användning energiutvinning anges inte tillsammans med användning natur i områden där naturvärdena är så höga och av ett sådant slag att det råder stor osäkerhet om anläggningar för energiutvinning kan etableras utan att skada eller försvåra ett bevarande av naturvärdena.

Bedömningen av möjligheten till samexistens görs ur ett helhetsperspektiv som också tar hänsyn till sammanlagda, kumulativa, effekter av energiområden eller andra planerade verksamheter i närområdet ur ett långsiktigt perspektiv. Bedömningen görs på samma sätt inom alla områden med användning natur. Vid tillståndsprövningen av en verksamhet som kan ha en betydande påverkan på ett Natura 2000-område ska en bedömning göras om verksamheten är förenlig med bestämmelserna i 7 kapitlet 28b–29 §§ miljöbalken. Tillståndsprövningen sker på en mer detaljerad nivå än havsplaneringens översiktliga bedömningar.

Energiutvinning i form av vindkraftsanläggningar till havs kan påverka fågel och fladdermöss, samt bottenmiljön negativt. Under anläggningsfasen uppstår vanligen undervattensbuller från pålning och trafik som kan påverka djurlivet negativt. Under driftsfasen uppstår ljud som kan påverka djurlivet. Anläggningen i sig kan utgöra hinder för fågel eller fladdermöss. Under avvecklingsfasen uppstår vanligen undervattensbuller från arbete och trafik som kan påverka djurlivet negativt. Kablar längs botten kan skada värdefulla naturmiljöer och elektriska kablar som genererar elektromagnetiska fält kan påverka marina organismer i olika utsträckning. Vindkraftverken kan samtidigt utgöra konstgjorda rev som skapar skyddade födosöksområden för fisk.

Energiutvinning och rekreation

Energiområden kan minska tillgängligheten för rekreation, särskilt i områden nära kusten. Energiområden kan samtidigt utgöra landmärken och turistmål.

Energiutvinning och sandutvinning

Energiutvinning med vindkraftverk behöver stabil botten för grundsättning. Vid sandutvinning sugts eller grävs sand upp från botten, vars stabilitet då förändras.

Energiutvinning och sjöfart

Havsplanerna anger vanligen inte energiutvinning och sjöfart i samma område. Vilket intresse som ges företräde beror på vilken av användningarna som bedöms mest lämplig på den specifika platsen och om behoven bedöms kunna tillgodoses någon annanstans. På flera platser bedöms sjöfartens framkomlighet tillgodoses inom närliggande områden.

Det är i flera fall möjligt att anpassa utformningen av vindkraftparkerna på ett sådant sätt att sjöfartens framkomlighet inte påverkas negativt. Sjöfarten kan dock vanligen inte passera genom ett område med fasta anläggningar som en vindkraftpark om området är litet eller verken står tätt. Havskablar kan påverka möjligheterna till nödankring och därför komma i konflikt med sjöfarten, särskilt i livligt trafikerade farleder. Det finns också ett särskilt behov av förbättrad kunskap när

det gäller den havsbaserade vindkraftens påverkan på isbildning och förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart i Bottniska viken.

Energiutvinning och yrkesfiske

Havsbaserad vindkraft försvårar för navigation och yrkesfiske inom området. Installation av vindkraft försvårar att använda både aktiva och passiva redskap i olika grad. Anpassning av vindkraftsparkens utformning eller fiskeredskap kan påverka möjligheterna till samexistens. Internationella exempel har visat på ett minskat fiske även inom anpassade vindkraftsparker (Havs- och vattenmyndigheten, 2023c).

Försvar och kultur

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan försvar och kultur. I havet kan försvarsverksamhet innebära risk för negativ påverkan på kulturlämningar och kulturlandskap på havsbotten. Försvarsanläggningar kan samtidigt utgöra en del av det kulturhistoriska arvet vid kusten.

Försvar och natur

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan försvar och natur. I de fall samexistens bedöms olämpligt ges ett intresse företräde. Om området är ett Natura 2000-område gäller miljöbalkens regler om verksamhet i Natura 2000-områden. Totalförsvarets intressen ges företräde enligt 3 kapitlet miljöbalken i de fall naturvärdena utgörs av allmänna intressen av väsentlig betydelse eller omfattas av riksintresseanspråk. Försvarsverksamhet kan innebära trafik, buller, sprängningar och andra aktiviteter som riskerar att påverka naturvärden negativt. Den militära marina verksamheten kan behöva anpassas så att skada på naturvärden minimeras. Det kan ske genom att Försvarsmakten exempelvis planerar sin övningsverksamhet i området så att inverkan på naturvärdena minimeras, vilket Försvarsmakten också planerar för redan idag.

Försvar och rekreation

Havsplanerna anger samexistens mellan försvar och rekreation. Försvarsverksamhet kan innebära buller, trafik, sprängningar och andra aktiviteter som riskerar att påverka rekreation, inklusive friluftsliv, negativt. Verksamheterna kan i flera fall anpassas till varandra.

Försvar och sandutvinning

Havsplanerna anger inte samexistens mellan försvar och sandutvinning. Totalförsvarets intressen ges företräde enligt 3 kapitlet miljöbalken. Försvarsverksamhet som till exempel medför ammunitioner kan medföra att sanden inte är tjänlig för utvinning.

Kultur och sandutvinning

Kulturlämningar kan påverkas negativt av sandutvinning som innebär förändring av havsbotten. Arkeologisk utredning kan krävas.

Kultur och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan kultur och sjöfart. Sjöfarten har gett upphov till flera av de kulturmiljöer som vi har i dag samt fornlämningar i form av vrak. Fartygsstråk och farleder som

är intensivt trafikerade kan innebära utsläpp, förändrad landskapsbild och muddring som påverkar kulturvärden negativt. Sjöfart kan leda till erosion som blottlägger, slipar och transporterar bort exponerade delar av en lämning. Sjöfart kan också medföra att grunt belägna lämningar skadas av ankare eller fartygsskrov.

Kultur och yrkesfiske

Yrkesfisket är i flera fall en näring som har bidragit till värdefulla kulturmiljöer, till exempel fiskesamhällen som är en del av kulturarvet. Fiske med aktiva redskap som trålning kan påverka kulturlämningar på havsbotten negativt.

Natur och sandutvinning

Havsplanerna anger samexistens mellan natur och sandutvinning i de fall bedömningen är att sådan samexistens kan vara möjlig. Vid tillståndsprövningen av en verksamhet som kan ha en betydande påverkan på ett Natura 2000-område kommer en bedömning göras av om verksamheten är förenlig med bestämmelserna i 7 kapitlet 28b–29 §§ miljöbalken. Tillståndsprövningen sker på en mer detaljerad nivå än havsplaneringens översiktliga bedömningar. Sandutvinning kan påverka de naturvärden som finns i ett område, särskilt om de är koncentrerade till bottenmiljön. Att utvinningen är lokal, sker inom korta tidsperioder och utförs med relativt skonsam teknik kan begränsa påverkan.

Natur och sjöfart

Havsplanerna anger vanligen samexistens mellan natur och sjöfart. Sjöfart kan innebära belastningar på naturen i form av undervattensbuller, muddring, erosion och oljeutsläpp. Samtidigt kan sjöfart, om den optimeras, utgöra ett klimateffektivt transportmedel i jämförelse med andra transportmedel.

Natur och yrkesfiske

Havsplanerna anger samexistens mellan natur och yrkesfiske. Fiske kan ha stora effekter på de marina ekosystemen, främst på de arter man har för avsikt att fånga, men även på andra arter och habitat som det kan finnas behov av att skydda. Yrkesfiske som utförs med aktiva redskap som bottentrål eller som medför bifångst av skyddade och hotade arter kan innebära negativ påverkan på naturvärden. I vissa fall medför inte yrkesfisket någon påverkan, och ofta finns det möjligheter att anpassa fångstmetoder så att påverkan på naturvärden begränsas. Anpassning av fiskemetod är en vanligt förekommande åtgärd inom fiskförvaltningens regleringsarbete, men det finns även många andra sätt att anpassa yrkesfisket till naturvårdens behov. I vissa fall tillåts inte att fiske bedrivs.

Rekreation och sjöfart

Havsplanerna anger samexistens mellan rekreation och sjöfart. Sjöfart är i flera fall en näring som har bidragit till miljöer som är attraktiva att besöka. Sjöfarten kan också bidra med god tillgänglighet. Fartygsstråk som är intensivt trafikerade kan dock innebära störningar som buller och utsläpp eller utgöra barriärer för till exempel fritidsfiske och fritidsbåttrafik.

Sandutvinning och yrkesfiske

Havsplanerna anger samexistens mellan sandutvinning och yrkesfiske. Sandutvinning påverkar bottenmiljön som i sin tur kan påverka fiskens livsmiljöer och därmed de fiskbestånd yrkesfisket nyttjar. Påverkan är dock vanligen lokal och tidsbegränsad, vilket i vissa fall kan ge utrymme för anpassning till exempel genom att undvika perioder då området är viktigt för fisken, såsom under lek.

Samexistens genom särskild hänsyn

Havsplanerna specificerar inte vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att uppfylla särskild hänsyn i ett specifikt område. Lämpliga åtgärder kan vid behov specificeras av regeringen eller av andra myndigheter vid tillståndsprövning eller vid annan förvaltning.

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen kan bland annat innebära att lokalisering och utformning av en vindkraftpark behöver anpassas till försvarsintressen. Det gäller även andra sorters fasta installationer och övrig användning. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen kan även innebära att anpassning behöver ske när flera energiområden samlat kan ha en påverkan på totalförsvaret. Risk för sammanlagd, kumulativ, påverkan på försvarsintressen ska alltså beaktas. Det innebär att utbyggnad inom ett energiområde kan påverka möjligheten att nyttja ett annat område som i planen har betecknats med E för energiutvinning, eller E(utr) för utredningsområde energiutvinning.

Särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden

Bedömning av påverkan på kulturmiljöer behöver ske för enskilda projekt i ett tidigt skede och i ett helhetsperspektiv utifrån lokala förutsättningar. Kulturmiljöer som kan påverkas av en förändrad landskapsbild finns huvudsakligen utanför havsplaneområdena. Sambandet mellan land och hav behöver beaktas. Anläggningar och verksamheter i havet kan behöva anpassas i utformning eller lokalisering så att kulturmiljövärdena bevaras.

Särskild hänsyn till höga naturvärden

Särskild hänsyn till höga naturvärden kan bland annat innebära att verksamheter anpassas till platser och tidsperioder som minimerar direkt, indirekt eller kumulativ skada på naturvärden. Det kan exempelvis handla om:

- att Försvarsmakten vid planering av sin verksamhet samråder med kommuner och länsstyrelser om de lokala förutsättningarna och anpassar övningar och aktiviteter till platser och tidsperioder så att höga naturvärden inte skadas
- anpassning i utformning och teknik av anläggningar för energiutvinning eller anpassning av anläggningsarbeten och drift till särskilda tidsperioder
- införande eller utökande av marint områdesskydd
- fiskereglering avseende områden, redskap eller tid för fångstupptag
- anpassning av hastighet, maximalt djupgående eller tidpunkt för sjötrafiken.

3. Bottniska viken: Vägledning och överväganden

Allmänt om havsplaneområdet

Här finns en sammanfattning av planeringens huvuddrag för havsplaneområdet. Inriktningen för användningen och överväganden för havsplaneområdets havsområden redovisas också.

Plankartan ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå.

Utläggning, drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Detta gäller för hela planområdet.

I Bottniska viken finns tre havsområden:

- Bottenviken
- Norra Bottenhavet och Norra Kvarken
- Södra Bottenhavet.

Förnybar elproduktion

Havsplanerna ska bidra till att nå samhällsmålet om 100 procent fossilfri elproduktion år 2040. Förutsättningarna för energiutvinning i form av vindbruk i Bottniska viken skiljer sig till viss del från övriga havsplaneområden. Intressekonflikterna med natur, yrkesfiske och försvar är generellt lägre och även sjöfarten är mindre intensiv i dessa havsområden. Bottenviken får varje år isvinter och även vid så kallade lindriga isvintrar så bildas havsis i princip i hela havsområdet. Det saknas samlad kunskap när det gäller den havsbaserade vindkraftens påverkan på isbildning och förutsättningarna för isbrytning och vintersjöfart i Bottniska viken (Sjöfartsverket, 2022). Vindförutsättningarna är något sämre i Bottniska viken jämfört med Östersjön och Västerhavet, men fortfarande generellt sett goda. I vissa områden i Bottniska viken finns dock så stark konkurrens mellan vindbruk och andra användningar, exempelvis olika naturvärden eller försvarsintressen, att samexistens inte bedöms gå att uppnå.

Utgångspunkten för planeringen har varit uppdaterade underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023a). Planeringen av områden med energiutvinning bygger på en helhetsbedömning av hur havsplanen bäst kan bidra till att energimålen nås. Områden med energiutvinning föreslås både i utsjön och i mer kustnära områden. Vissa föreslagna områden berörs av Natura 2000-lagstiftningen, vilket innebär att vindkraftsetablering endast kan tillåtas där, om den inte riskerar att skada eller störa de livsmiljöer eller arter som ska skyddas. Flera (13 av 23) energiutvinningsområden och alternativområden i Bottniska viken betecknas som utredningsområden, E(utr) i plankartan. I Bottniska viken grundar sig detta till största del i de osäkerheter som råder kring vindkraftsutvecklingens påverkan på försvarsintresset. Utpekandet av alternativa utredningsområden för energiutvinning grundar sig i

osäkerheter kring kumulativa effekter av storskalig vindkraftsutveckling, bland annat på naturvärden och möjligheterna att ansluta elproduktionen till stamnätet.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Föreslagna energiområden och alternativa energiområden som havsplanen anger i Bottniska viken innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. I alla föreslagna energiområden eller alternativa energiområden anges därför särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. I vissa av områdena anges även särskild hänsyn till höga naturvärden.

Goda förutsättningar för olika verksamheter

Bottniska viken är det av Sveriges tre havsplaneområden som är minst belastat av mänsklig påverkan samtidigt som miljötillståndet fortfarande behöver förbättras för att god miljöstatus ska uppnås. Här finns stora områden med höga friluftsvärden och goda förutsättningar för olika verksamheter. Bland annat ligger många stora och viktiga industrier i norra Sverige, vilka använder sjövägen för sina transporter. I stora delar av Bottniska viken finns områden med goda förutsättningar för fossilfri energiutvinning i form av vindkraft till havs. Det finns ett område i norra Bottenviken som kan vara lämpligt för utvinning av sand. Sveriges totalförsvaret har intressen i havsplaneområdet, bland annat i form av ett sjöövningssområde i norra Bottenhavet samt påverkansområden i Bottenviken för verksamheter på land.

Många verksamheter i Bottniska viken bedöms fungera bra tillsammans, det vill säga att de kan samexistera. Ibland måste dock samexistensen regleras för att fungera. Det kan exempelvis handla om att områden avlyses vid försvarsövningar eller om regler för hur fartyg, till exempel fiskande fiskefartyg, får framföras i farleder som ingår i trafiksepareringssystem. Sådana regleringar sker inte genom havsplanen, utan återfinns i annan lagstiftning. Det saknas samlad kunskap kring möjligheterna för samexistens mellan vintersjöfart och storskalig energiutvinning till havs.

Världsarv, småskaligt fiske och värdefull natur

Världsarvet Höga kusten är välbesökt av turister året om, men främst på sommaren, då turbotåtar och fritidsbåtar kommer till hamnarna i området. Under tidig höst infaller surströmmingspremiären som är omtalad och drar till sig många besökare.

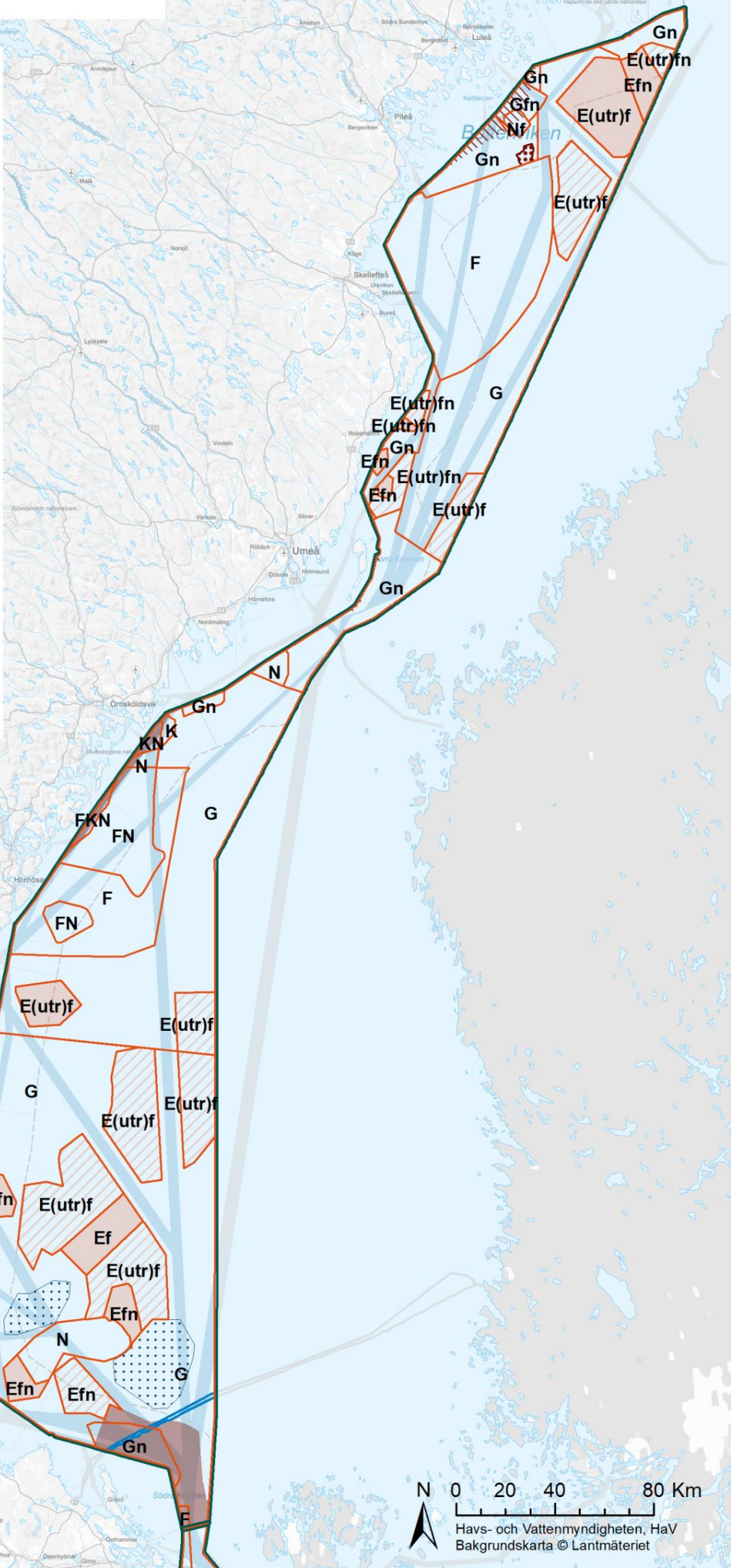
Yrkesfisket i Bottniska viken är huvudsakligen småskaligt. Fisket är gles i utsjön, men tätare i de kustnära vattnen. Användning yrkesfiske anges i Södra Bottenhavet där den största koncentrationen av svenskt yrkesfiske i havsplaneområdet finns. Fisket kan komma att påverkas av föreslagna energiområden och alternativa områden. Användning yrkesfiske i planen baseras enbart på fiske från svenska fartyg, men även finskt fiske bedrivs. Ofta sammanfaller det svenska och finska fisket geografiskt. Inom de områden som berörs av riksintresseanspråk för yrkesfiske i Södra Bottenhavet föreslås inga överlappande energiområden eller alternativa energiområden.

I havsplaneområdet finns stora områden med höga naturvärden och flera av dem är naturreservat, Natura 2000-område samt riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområde för fisk. Dessa har användning natur i havsplanen. Utöver dem finns områden med höga naturvärden med behov av särskild hänsyn för att fortsättningsvis kunna bidra till

värdefulla ekosystemtjänster. Andra verksamheter behöver visa särskild hänsyn till de höga naturvärdena.

Karta 1. Plankarta havsplaneområde Bottniska viken

- Planområde
- Användningar**
- Elöverföring
- E** Energiutvinning
- E(utr)** Utredningsområde energiutvinning
- E** Energiutvinning alternativ
- E(utr)** Utredningsområde energiutv. alternativ
- F** Försvar
- G** Generell användning
- K** Kultur
- N** Natur
- Rekreation
- Sandutvinning
- Sjöfart
- Yrkesfiske
- Särskild hänsyn**
- f** till totalförsvarets intressen
- till höga kulturmiljövärden
- n** till höga naturvärden
- Anslutningar utanför havsplan**
- Elöverföring/ Sjöfart

3.1. Bottenviken

Energiutvinning

I Bottenviken anges totalt 10 energiområden, vilket inkluderar förslag till områden med energiutvinning och alternativa områden.

I norra delen av Bottenviken anges fyra energiområden (B110, B111, B113, B117). Alla fyra områden bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. För alla områden anges särskilt hänsyn till totalförsvarets intressen. Sydöst Malören (B111) som ligger delvis i territorialhavet inom Kalix kommun och delvis i ekonomisk zon och Öst Farstugrunden (B110) som ligger delvis i territorialhavet inom Luleå och Kalix kommuner och delvis i ekonomisk zon är föreslagna energiområden. Detta har sin grund i att B111 och delar av B110 överlappar med ett projektområde som Forsvarsmakten har analyserat och där de bedömer att det kan finnas möjligheter för vindkraft utan att det medför påtaglig skada på riksintressen eller områden av betydelse för totalförsvarets militära del (Energimyndigheten, 2023a). Påverkan på totalförsvarets militära dels hemliga intressen har inte utretts i delar av område B110. Därför anges området som utredningsområde. För område B111 anges särskild hänsyn till höga naturvärden vilket innefattar revmiljöer och fiskleksområden. Inom område B111 är det lämpligt med bottenfasta fundament medan det i B110 till största del är lämpligt med flytande fundament med hänsyn till djupet.

Två av områdena i norra delen av Bottenviken anges som alternativa områden (B113, B117). Utpekandet av alternativa områden signalerar vikten av att beakta kumulativa effekter där större kluster av energiområden finns. Potentiella kumulativa effekter i området kan bland annat innefatta effekter på naturvärden, kulturvärden, rekreativvärden och möjligheterna att ansluta elproduktionen till stamnätet. Påverkan på totalförsvarets militära dels hemliga intressen har inte utretts i områdena. Därför anges de även som utredningsområden. Området Sydöst Malören och Sandskär (B117) som ligger till största del inom Haparanda kommun, anges som alternativ även på grund av närheten till Haparanda skärgårds nationalpark och potentiell påverkan på nationalparkens värden. Området (B117) anger även särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fisklek och däggdjursområde. I detta område är det lämpligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. I utsjöområdet Sydöst Svalan och Falkens grund (B113) ligger ett större alternativt utredningsområde för energiutvinning. I området är i huvudsak flytande fundament lämpligt med hänsyn till djupet. B113 har liknande förutsättningar som B110. Det råder dock större osäkerheter kring påverkan på totalförsvarets intressen för område B113, bland annat på grund av närheten till Tåme Skjutfält (B105). Därför anges området som alternativ.

I södra delen av Bottenvikens havsområde anges sex energiområden (B107, B108, B135, B137-B139). Alla sex områden bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. För alla områden anges särskilt hänsyn till totalförsvarets intressen. Tre av områdena anges som förslag till områden med energiutvinning (B107, B108, B139). Två av förslagsområdena ligger i Robertsfors kommun i södra delen av Bottenviken (B107, B108) och föreslås som energiutvinningsområden av olika skäl. Områdena anges som energiområden i den kommunala översiktsplaneringen. Områdena anges även som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022) och samexistens med totalförsvarets militära dels hemliga intressen bedöms därför sannolikt möjlig (Energimyndigheten, 2023a). Områdena bedöms även vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Inom båda dessa områden är det lämpligt med

bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Områdenas kustnära läge gör att hänsyn behöver tas till flyttande och häckande fåglar samt fladdermöss. För områdena anges särskild hänsyn till höga naturvärden vilket även innefattar revmiljöer och fiskleksområden. Även det tredje föreslagna området, Syd Kallviksklubben (B139), ligger i Robertsfors kommun och anges som energiområden i den kommunala översiktsplaneringen. Området finns dock inte med i beslutad havsplan och påverkan på totalförsvarets militära dels hemliga intressen har inte utretts i området. Därför anges området som utredningsområde.

Tre av områdena i den södra delen av Bottenvikens havsområde anges som alternativ (B135, B137, B138). I alla områdena är det lämpligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet. Utpekandet av alternativa områden signalerar vikten av att beakta kumulativa effekter där större kluster av energiområden finns. Potentiella kumulativa effekter i området kan bland annat innefatta effekter på naturvärden, kulturvärden, rekreationsvärden och möjligheterna att ansluta elproduktionen till stamnätet. Två av områdena ligger i territorialhavet, Sydöst Kallviksklubben (B137) inom Skellefteå kommun och Område kring Rata Storgrund (B138) inom Robertsfors kommun. Område B137 anges som alternativ även på grund av potentiellt negativ påverkan på upplevelsevärdena och det riksintresseanspråk för friluftsliv som sträcker sig längs Lövånger-kusten. Område B138 har även närhet till riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3kap. 6 § miljöbalken Holmöarna. I både B137 och B138 anges särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fisklek, däggdjursområde samt fågel- och fladdermusområde. Det tredje alternativområdet i södra delen av Bottenvikens havsområde är Utsjöområde öst Rata Storgrund (B135). Påverkan på totalförsvarets militära dels hemliga intressen har inte utretts i området. Därför anges områdena som utredningsområden.

Det finns riksintresseanspråk för vindbruk i havet utanför Piteå och Luleå samt riksintresseanspråk för sjöfarten och totalförsvaret (B104–B105). Vindbruk bedöms här inte vara förenligt med de andra riksintresseanspråken. Riksintresseanspråk för sjöfart och totalförsvaret ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Utanför Luleå och Piteå finns ett område med allmänt intresse av väsentlig betydelse för sandutvinning (B104) som ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar vid Tåme skjutfält i Skellefteå kommun, eftersom det har ett påverkansområde som sträcker sig ut i havsplaneområdet (B105). Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges vid flygövningsområdet vid Kallax (B102–B103) där en mindre del av ett stoppområde för höga objekt går in i havsplaneområdet. Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga områden med användning energiutvinning (B107-B108, B110, B111, B113, B117, B135, B137-B139),

Kultur

Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten mot land utanför havsplaneområdet. Det finns även kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet utanför havsplaneområdet. Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom eventuell påverkan på kulturmiljövärden från

energiutvinning i områdena längst kusten från Rata Storgrund upp till Bjuröklubb (B106-B108, B137-B139) samt i norra Bottenviken (B110, B111, B117).

Natur

Havsplanen anger användning natur för området Marakallen utanför Luleå (B103) som är skyddat genom Natura 2000. Särskild hänsyn till höga naturvärden anges längst upp i norr (B111, B112 och B117), inom delar av Luleå och Piteå kommuner (B102, B104, B109) samt för områdena längst kusten från Rata Storgrund upp till Bjuröklubb (B106-B108, B137-B139) där hänsynen utgörs av såväl fågel och fladdermusområden som även revmiljöer och fiskleksområden. Nästan hela riksintressanspråket naturvård vid Kinnbäcksfjärden ligger utanför havsplaneområdet. En mindre del av riksintresseanspråket går in i havsplanens område B105. Riksintresseanspråket tillgodoses, men beroende på havsplanens övergripande skala utgör det ingen användning i havsplanen. De stabila vinterisarna i Bottenviken präglar havsmiljön i utsjön. Isarna utgör underlag för fotosyntetiserande alger och vikare (ringsäl) behöver isen för att kutarna ska överleva. När klimatförändringarna minskar den kompakta drivisens utbredning blir de norra delarna av Bottniska viken allt mer av avgörande betydelse. Klimattillflykter för vikare har identifierats i nära anslutning till havsplaneområdet längs med delar av den norra kusten (Havs- och vattenmyndigheten, 2017d).

Rekreation

I norra delen av havsområdet omfattas hela kusten mot land, utanför havsplaneområdet, av riksintresse för det rörliga friluftslivet och riksintresseanspråk för friluftsliv. Riksintresset och riksintresseanspråket sträcker sig in i havsplaneområdet. I havsplanen anges användning rekreation (B102-B105, B109). Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv. Eventuell vindkraftsetablering i den ekonomiska zonen ger en visuell påverkan i området.

Sandutvinning

Havsplanen anger användning sandutvinning längst ut i Luleå kommuns utsjö på Svalans och Falkens grund (B104). Utifrån risksynpunkt bedöms sandutvinning inte vara lämplig i angränsande område som går in i påverkansområdet för Tåme skjutfält (B105).

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i utsjön och in till hamnar inom havsområdet (B102-B106, B136). Flera viktiga hamnar, bland annat Skellefteå och Luleå, ligger längs kusten i Bottenviken och sjötrafiken är viktig för industrin i nordligaste Sverige. Inloppen till hamnarna är ofta långa och går genom den grunda skärgården. Hänsyn måste tas till ständigt pågående landhöjning.

I Bottenviken råder särskilda förutsättningar vintertid med tjock och omfattande havsis. Detta påverkar förutsättningarna för sjöfarten som behöver stora ytor för att säkra framkomligheten. Detta bör beaktas vid etablering av vindkraft och andra fasta installationer till havs. Det saknas samlad kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Detta kräver därför vidare utredning. I plankartan redovisas de viktigaste

sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Yrkesfisket är gles i Bottenvikens utsjövatten. Det fiske som bedrivs är mestadels med passiva redskap och kustnära. Höstfisket efter siklöja för löjrom är ekonomiskt betydande. Detta fiske sker kustnära med aktiva redskap och i huvudsak utanför havsplaneområdet.

Karta 2. Plankarta havsområde Bottenviken

Havsområde

B100 ID-nummer

Användningar

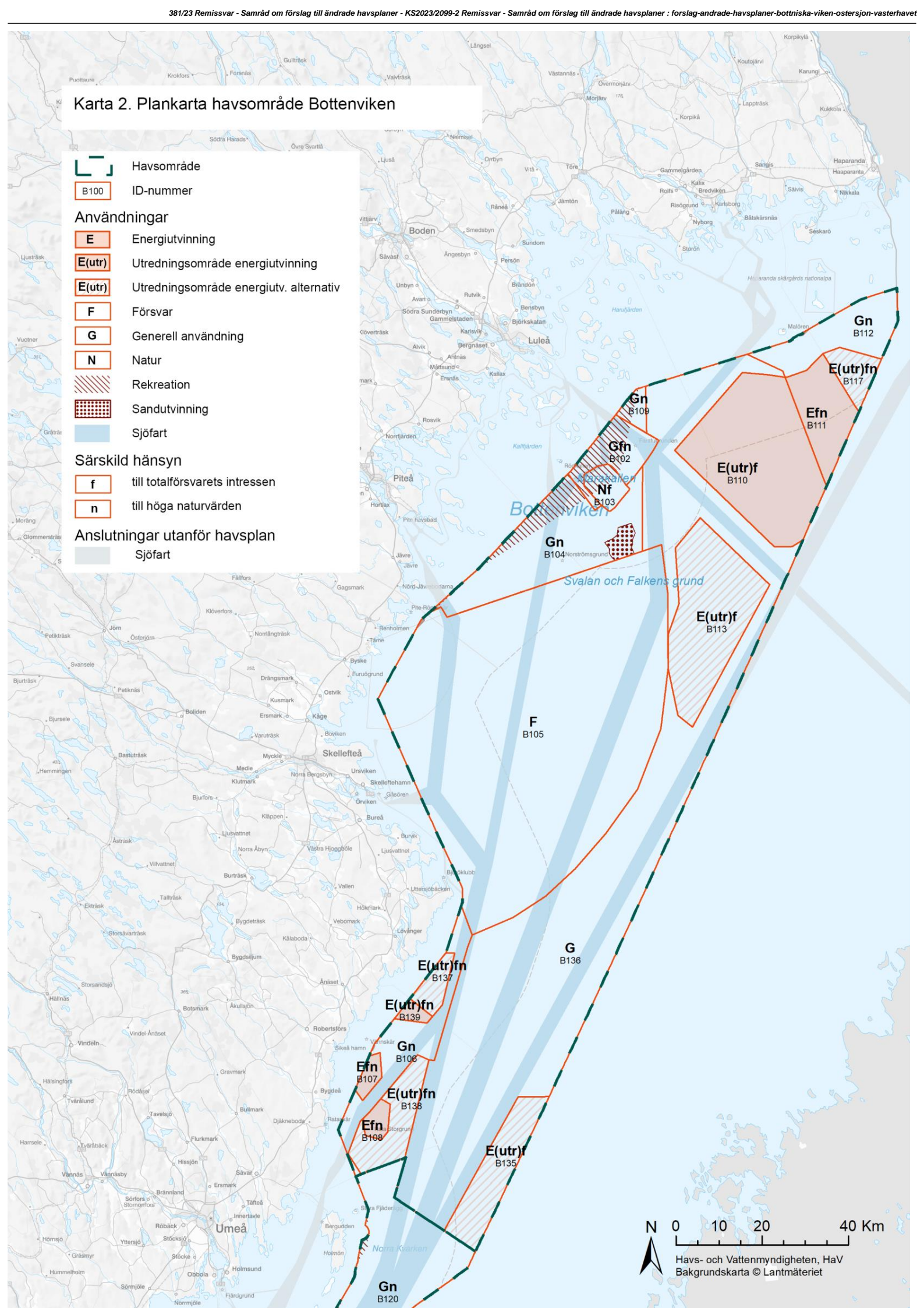
- E** Energiutvinning
- E(utr)** Utredningsområde energiutvinning
- E(utr)** Utredningsområde energiutv. alternativ
- F** Försvar
- G** Generell användning
- N** Natur
- Rekreation
- Sandutvinning
- Sjöfart

Särskild hänsyn

- f** till totalförsvarets intressen
- n** till höga naturvärden

Anslutningar utanför havsplan

- Sjöfart

Områdestabell Bottenviken

Tabell 1 Områdestabell Bottenviken

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
B102	Generell användning Rekreation Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde. Totalförsvarets intressen		
B103	Natur Rekreation Sjöfart	Totalförsvarets intressen		
B104	Generell användning Rekreation Sandutvinning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde. Revmiljö.	Försvar, sjöfart och sandutvinning ges företräde framför energiutvinning.	Riksintresseanspråk för totalförsvaret och sjöfart ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk och allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för sandutvinning ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
B105	Försvar Sjöfart Rekreation	Höga kulturmiljövärden	Försvar och sjöfart ges företräde framför energiutvinning och sandutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk och allmänt intresse av väsentlig betydelse sandutvinning. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
B106	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde.		
B107	Energiutvinning	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde. Totalförsvarets intressen		
B108	Energiutvinning	Höga naturvärden: Fisklekområde. Revmiljö. Fågelområde. Fladdermusområde. Totalförsvarets intressen		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
B109	Generell användning Rekreation	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde.		
B110	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen		
B111	Energiutvinning	Höga naturvärden: Fisklekområde. Däggdjursområde. Totalförsvarets intressen		
B112	Generell användning	Höga naturvärden: Fisklekområde. Däggdjursområde. Höga kulturmiljövärden		
B113	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
B117	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fisklekområde. Däggdjursområde. Totalförsvarets intressen		
B135	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anpassat till höga naturvärden.
B136	Generell användning Sjöfart			
B137	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde. Totalförsvarets intressen		
B138	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde. Totalförsvarets intressen		
B139	Utredningsområde energiutvinning	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Fladdermusområde. Fisklekområde. Totalförsvarets intressen		

3.2. Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

Energiutvinning

I Norra Bottenhavet och Norra Kvarken finns ett utredningsområde med användning energiutvinning, Brämön (B163). En del av området ligger inom Sundsvalls kommun och en del i ekonomisk zon. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. I större delen av området är flytande fundament lämpligt med hänsyn till djupet. I områdets västra del är bottenfasta fundament möjliga.

I Norra Bottenhavet och Norra Kvarken finns ett alternativt område med användning energiutvinning Nordöst Eyrasaltbanken (B161) som är del av ett större område (B160) som sträcker sig in i havsområde Södra Bottenhavet. I västra delen av området är flytande fundament lämpligt med hänsyn till djupet och i den östra är det möjligt med bottenfasta fundament. Området anges som alternativt energiområde på grund av det är del av ett större kluster av områden som sträcker sig söderut till i Havsområde Södra Bottenhavet. Det signalerar vikten av att beakta kumulativa effekter där större kluster av energiområden finns.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar för sjöövningssområdet Härnön, som sträcker sig från kusten genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon, och för påverkansområdet för Skärsvikens skjutfält (B127–B129, B132). Vid vindkraftsutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga områden med användning energiutvinning (B163, B161).

Kultur

Höga kustens världsarv med unika kultur- och naturmiljöer sträcker sig ut i havet. Längs med Höga kustens strandlinje finns en koncentration av strandbundna lämningar från kontinuerlig mänsklig verksamhet under 7000 år. De olika tidsperiodernas strandlinjer innehåller såväl boplatser och fångstgropar från stenåldern som bronsåldersrösen. Gravhögar från järnåldern samt hamnar och husgrunder från förra årtusendet är andra typer av lämningar från strandlinjerna (Riksantikvarieämbetet, 2017). För dessa områden anger havsplanen användning kultur (B130–B132). På finska sidan finns världsarvet finska Kvarkens skärgård. Höga kusten omfattas även av riksintresse obruten kust.

Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten mot land, utanför havsplaneområdet. Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger huvudsakligen utanför havsplaneområdet. Emellertid sträcker sig ett sådant område in i planområdet vid Höga kusten och omfattas där av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden (B126, B127, B130–B132, B162). Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Natur

Havsplanen anger användning natur i flera områden från Bonden och Sydostbrotten i norr till Vänta litets grund i söder. Sydostbrotten (B122) omfattas både av Natura 2000-område och

naturreservatet Örefjärden-Snöanskärgården. Vid Höga kusten finns riksintresseanspråk för naturvärden (B126–B127, B131–B132). Vänta litets grund (B129) omfattas av Natura 2000. Grundet har klassats som en av de mest värdefulla utsjöbankarna i Bottniska viken (Naturvårdsverket, 2006).

Särskild hänsyn till höga naturvärden anges utanför Holmön (B120) och Vallinsgrundet (B118) som har revmiljöer, fisklekområden, samt förekomst av fågel och däggdjur. Området vid Holmön (B120) fungerar även som passage för migrerande rovfåglar (Hansson, 2019). I sin helhet präglas havsområdet av låg användning och miljöpåverkan är därför förhållandevis låg med hög ursprunglighet (Havs- och vattenmyndigheten, 2018e). Natura 2000-området Holmöarna och överlappande naturreservat och riksintresseanspråk för naturvård ligger huvudsakligen i kustzonen, men en mindre del sträcker sig in vid havsplaneområdets avgränsning mot Holmöarna och kusten (B120). Riksintresseanspråket tillgodoses, men beroende på havsplanens övergripande skala anges inte användning natur i plankartan.

Rekreation

Vid Höga kusten finns ett riksintresse för det rörliga friluftslivet som angränsar till havsplaneområdet. Inom planområdet söder och öster om Holmöarna (B120) finns det riksintresseanspråk för friluftsliv. Eventuell vindkraftsetablering norr om Holmöarna ger en visuell påverkan i området. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart för flera fartygsstråk till och från Norra och Södra Kvarken (B120, B126-B128, B130-B132, B136, B162). Flera viktiga hamnar ligger längs kusten i Norra Bottenhavet. Sjötrafiken är viktig såväl till den egna kusten som söderut via Södra Kvarken ut i Östersjön och norrut via Norra Kvarken till både svenska och finska hamnar i Bottenviken. Eftersom vintrarnas isar rör sig på ett oförutsägbart sätt behöver sjöfarten stora ytor och alternativa rutter inom Bottniska viken. Det saknas samlad kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Detta kräver därför vidare utredning.

Norra Kvarken som förbinder Bottenviken med Bottenhavet är mycket viktig för industrin i norr. Genom Norra Kvarken leds sjöfarten av säkerhetsskäl i ett trafiksepareringssystem (TSS) eftersom passagen är trång och grund vilket ger sjöfarten begränsat manöverutrymme. Över Kvarken, mellan Umeå och Vasa i Finland, går Europaväg 12 via färjelinje och har användning sjöfart i planen. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Det fiske som bedrivs är begränsat, med passiva redskap och kustnära. Visst pelagiskt fiske sker i söder.

Karta 3. Plankarta havsområde Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

Havsområde
 B100 ID-nummer

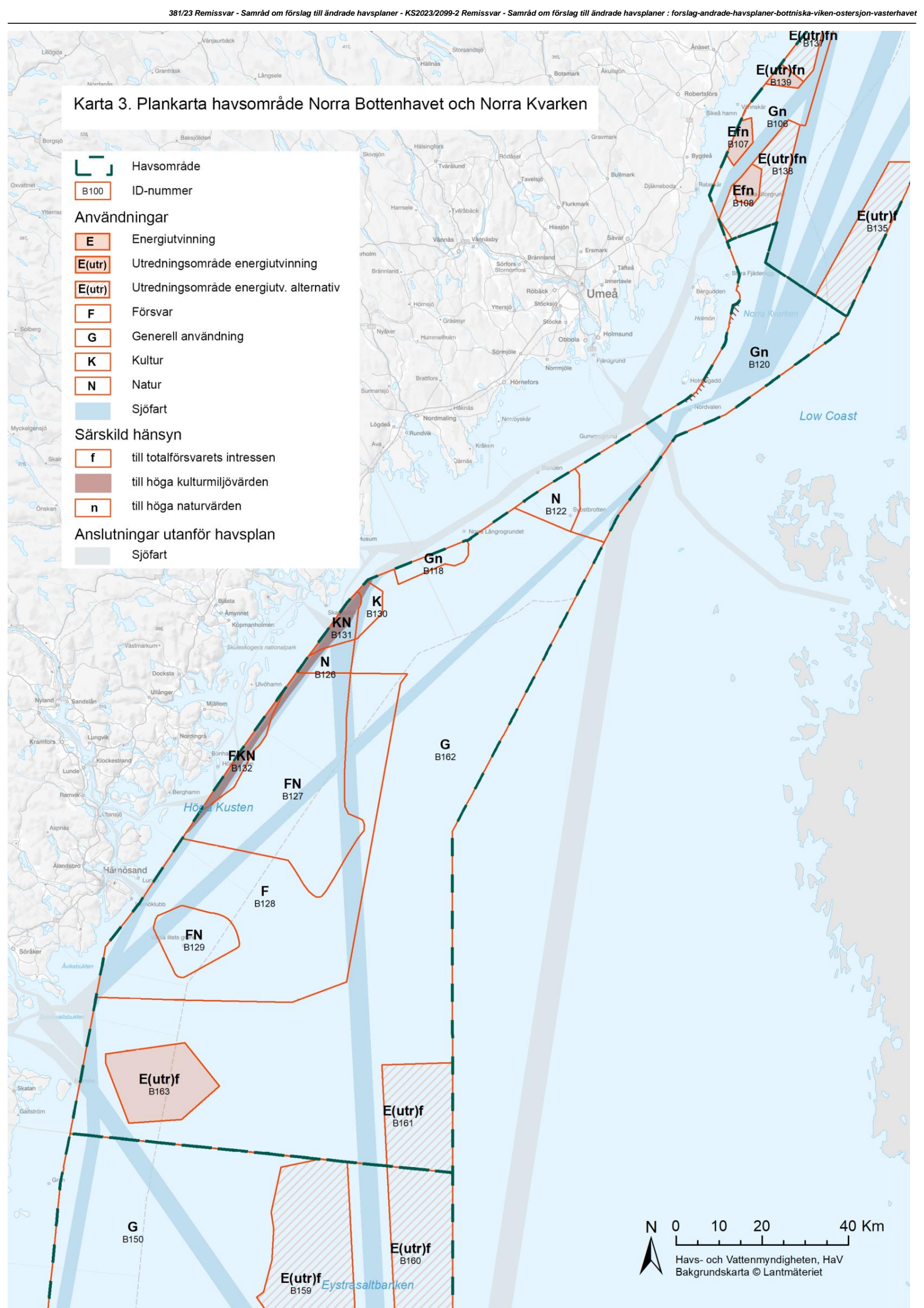
Användningar

- E** Energiutvinning
- E(utr)** Utredningsområde energiutvinning
- E(utr)** Utredningsområde energiutv. alternativ
- F** Försvar
- G** Generell användning
- K** Kultur
- N** Natur
- Sjöfart

Särskild hänsyn

- f** till totalförsvarets intressen
- till höga kulturmiljövärden
- n** till höga naturvärden

Anslutningar utanför havsplan
 Sjöfart

Områdestabell Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

Tabell 2 Områdestabell Norra Bottenhavet och Norra Kvarken

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
B118	Generell användning	Höga naturvärden: Revmiljö. Fisklekområde. Fågelområde. Däggdjursområde.		
B120	Generell användning Rekreation Sjöfart	Höga naturvärden: Revmiljö. Fisklekområde. Fågelområde. Däggdjursområde.	Energiutvinning anpassas till natur	Område av allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anpassat till område med särskild hänsyn till höga naturvärden.
B122	Natur			
B126	Natur Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		
B127	Försvar Natur Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		
B128	Försvar Sjöfart			
B129	Försvar Natur Sjöfart			
B130	Kultur Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		
B131	Kultur Natur Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
B132	Försvar Kultur Natur Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		
B161	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
B162	Generell användning Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		
B163	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen		

3.3. Södra Bottenhavet

Elöverföring

Användning elöverföring utgörs av två transmissionsnätskablar (FennoScan) som går från området vid Forsmark i Sverige över till Finland. (B150, B154)

Energiutvinning

I Södra Bottenhavet finns flera grundområden och goda vindförhållanden vilket gör området intressant för energiutvinning.

I Södra Bottenhavet finns fem områden med användning energiutvinning:

- I Utsjöområde norr Sylen (B164) som bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Området anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022).
- Vid Storgrundet (B146) där det finns ett tillståndsgivet projekt och riksintresseanspråk för vindbruk. Området anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan (Regeringen, 2022).
- På Gretas klackar (B142), Östra Finngrunden (B149) och Utknallen (B152) där det finns riksintresseanspråk för vindbruk. Områdena anges som energiutvinningsområde i beslutad havsplan. Östra Finngrunden (B149) har anpassats till område av riksintresse för yrkesfisket. I alla fem områdena (B142, B146, B149, B152, B164) är det möjligt med bottenfasta fundament med hänsyn till djupet.

Ett alternativt område för energiutvinning anges i Södra Bottenhavet, Syd Finngrunden (B156). Området ingår i Älvkarleby, Tierp samt Östhammars kommuner. Delar av området ligger i ekonomisk zon. Området bedöms vara allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk har anpassats till riksintresseområde för yrkesfisket och område med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Området överlappar delvis med ett projektområde som analyserats av Försvarmakten och där de bedömer att vindkraft kan uppföras med högre sannolikhet utan att detta medför påtaglig skada på riksintressen eller områden av betydelse för totalförsvarets militära del (Energimyndigheten, 2023a).

Havsplanen anger alternativa utredningsområden med användning energiutvinning i fyra större områden i Södra Bottenhavet som bedöms vara av allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

- Utsjöområdet Eystrasaltbanken (B159). Området överlappar i stora delar med ett projektområde som Försvarmakten har analyserat och där de bedömer att det inte kan uteslutas att det kan finnas möjlighet för vindkraft att uppföras utan att detta medför påtaglig skada på riksintressen eller områden av betydelse för totalförsvarets militära del (Energimyndigheten, 2023a).
- Utsjöområdet Öst Eystrasaltbanken (B160) som är del av ett större område som sträcker sig in i havsområde Norra Bottenhavet och Norra Kvarken. Påverkan på totalförsvarets militära dels hemliga intressen är inte utredd (Energimyndigheten, 2023a).

- Utsjöområde Hudiksvall till Söderhamn (B148). Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk har delvis anpassats till rekreativvärden vid kusten. Påverkan på totalförsvarets militära dels hemliga intressen är inte utredd (Energimyndigheten, 2023a).
- Utsjöområde Norr Finngrundet (B158). Området överlappar delvis med ett projektområde som analyserats av Forsvarsmakten och där de bedömer att det kan finnas möjlighet för vindkraft att uppföras utan att detta medför påtaglig skada på riksintressen eller områden av betydelse för totalförsvarets militära del (Energimyndigheten, 2023a).

Även större delen av de alternativa utredningsområden med användning energiutvinning har möjlighet till etablering för bottenfasta fundament med undantag för Utsjöområde Hudiksvall till Söderhamn (B148) och Öst Eyrasaltbanken (B160) där delar av områdena är lämpliga för etablering av bottenfasta fundament. Möjligheten att bottenfasta fundament blir lämpligt i större delar av området kan dock finnas i framtiden.

De alternativa utredningsområdena med användning energiutvinning visar på att det finns goda förutsättningar för energiutvinning i Södra Bottenhavet, men signalerar vikten av att beakta kumulativa effekter där större kluster av områden finns. Det grundar sig även i ställningstaganden i beslutad havsplan (2022).

Västra banken och Finngrundet (B157) omfattas av flera riksintresseanspråk. Finngrundens västra, norra och östra del omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. Det går ett viktigt fartygsstråk genom området som omfattas av riksintresseanspråk för sjöfart. Vid Finngrundet finns även ett lek- och uppväxtområde för fisk som utgör ett riksintresseanspråk för yrkesfiske. Utöver detta har Natura 2000-områden etablerats på bankarna till skydd för värdefulla naturtyper. I området Västra banken och Finngrundet (B157) ges företräde till natur och sjöfart framför energiutvinning. Utredningsområde energiutvinning på Västra Finngrundet som enligt tidigare beslutad havsplan för Bottniska viken 2022 bedömts vara förenlig med Natura 2000-lagstiftningen (Regeringen, 2022) utgår. Detta eftersom förändrade förutsättningar gör att flera andra områden för energiutvinning föreslås som bedöms vara mer lämpliga ur ett helhetsperspektiv.

Fyra av områdena med användning energiutvinning anger särskild hänsyn till höga naturvärden. Förutom Finngrundet (B149, B152) som är av betydelse för rastande och övervintrande sjöfåglar, så gäller särskild hänsyn till höga naturvärden även andra utsjöbankar i havsområdet, som Gretas Klackar (B142) och Storgrundet (B146). Även i det alternativa energiområdet Syd Finngrundet (B156) råder särskild hänsyn till höga naturvärden. En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett område som är skyddat enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000, kräver alltid särskild tillståndsprövning. Detta gäller även verksamheter och åtgärder som ligger utanför Natura 2000-området, men som kan påverka värdena inom Natura 2000 området.

Genom fyra av energiområdena (B148-B149, B158, B164) går ett fartygsstråk som omfattas av riksintresseanspråk för sjöfart. Företräde ges till energiutvinning och sjöfarten anpassas i enlighet med bedömning i tidigare beslutad havsplan för Bottniska viken (2022). Bedömningen är att tillgängligheten till södra Norrlandskustens hamnar kvarstår även om trafiken kan behöva gå mer österut än tidigare.

Vid Campsgrund i söder finns riksintresseanspråk som inte bedöms vara förenliga (B150). Den del av riksintresseanspråk för vindbruk i Tierps och Älvkarleby kommuner som ligger i

havsplaneområdet bedöms inte vara förenligt med överlappande riksintresseanspråk för totalförsvaret eller riksintresseanspråk för sjöfarten. Riksintresseanspråk för totalförsvaret och för sjöfart ges därför företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk.

Försvar

Inom Östhammars kommun anges användning försvar på grund av ett påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet (B153).

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. De många energiområdena inom Södra Bottenhavet innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges därför för samtliga energiområden i Södra Bottenhavet (B142, B146, B148, B149, B152, B156, B158 -B159, B160, B164).

Kultur

Kusten i söder, vid Gräsö mot Södra Kvarken, omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför havsplaneområdet. Ett område vid Öregrund och Östhammar är landskapsbildsskyddsområde och omfattas i havsplanen av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden (B150, B153–B154). Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger huvudsakligen utanför havsplaneområdet. Ett sådant område sträcker sig dock in i planområdet vid Hudiksvall och omfattas där av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden (B150). Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom eventuell påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning i flera områden i Södra Bottenhavet (ex. B142, B146, B152, B156). Utmed kusten finns också en historisk segelled, St Olav, som sträcker sig från Åland till Trondheim.

Natur

Havsplanen anger användning natur på Finngrundens tre bankar (B157) där det finns Natura 2000-områden. Vid Finngrunden finns övervintringsområden för sjöfågel. Grunden utgör den nordligaste utposten för övervintrande alfågel, som är en hotad art i Sverige. Det finns också ett riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområde för fisk som sträcker sig över Finngrunden.

Vid Nordanstigskusten ligger ett riksintresseanspråk för naturvård. En del av riksintresseanspråket överlappar sälskyddsområdet Lillgrund. En mindre del av riksintresseanspråket och sälskyddsområdet sträcker sig in i havsplaneområdet (B150). Riksintresseanspråket tillgodoses, men beroende på havsplanens övergripande skala markeras det inte som användning natur i plankartan.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden på andra utsjöbankar i havsområdet, som Gretas klackar (B142) och Storgrundet (B146) där det finns revmiljöer, fisklek- och däggdjursområde. Även Östra Finngrunden (B149) där höga naturvärden består av revmiljö, fisklek- och fågelområde. I områdena Utknallen (B152), Argos grund till Grundkallegrund (B154)

och Syd Finngrundan (B156) anges särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av att de ligger inom ett viktigt fågelsträck.

Rekreation

I kustområdet finns grunda skärgårdar med genuina fiskelägen. Inom Hudiksvalls kommun finns riksintresseanspråk för friluftsliv i närheten av havsplaneområdet. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv. Eventuell vindkraftsetablering i den ekonomiska zonen ger en visuell påverkan i området. Alternativa energiområdet Utsjöområde Hudiksvall till Söderhamn (B148) har delvis anpassats till rekreativvärden vid kusten.

Sjöfart

Användning sjöfart anges för flera fartygsstråk till och från Södra Kvarnen (B150, B153, B154, B157). Flera viktiga hamnar ligger längs kusten i Södra Bottenhavet. Sjötrafiken i havsområdet är avgörande för många industrier med destinationer både utmed den egna kusten och i övriga Sverige och Finland. Eftersom isen är väderberoende och oförutsägbar behöver sjöfarten ha utrymme till många alternativa rutter. Det saknas kunskap om hur havsbaserad vindkraft påverkar isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart. Detta kräver därför vidare utredning. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor i anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Ett fartygsstråk som omfattas av riksintresseanspråk för sjöfart går genom två av utredningsområdena för energiutvinning och två av de alternativa utredningsområdena (B148-B149, B158, B164). Företräde ges till energiutvinning och sjöfarten anpassas i enlighet med bedömning i tidigare beslutad Havsplan för Bottniska viken (2022). Bedömningen är att tillgängligheten till södra Norrlandskustens hamnar kvarstår även om trafiken kan behöva gå mer österut än tidigare. Planen tillgodoser härmed både vindkrafts- och sjöfartsintressena.

Utredningsområde sjöfart

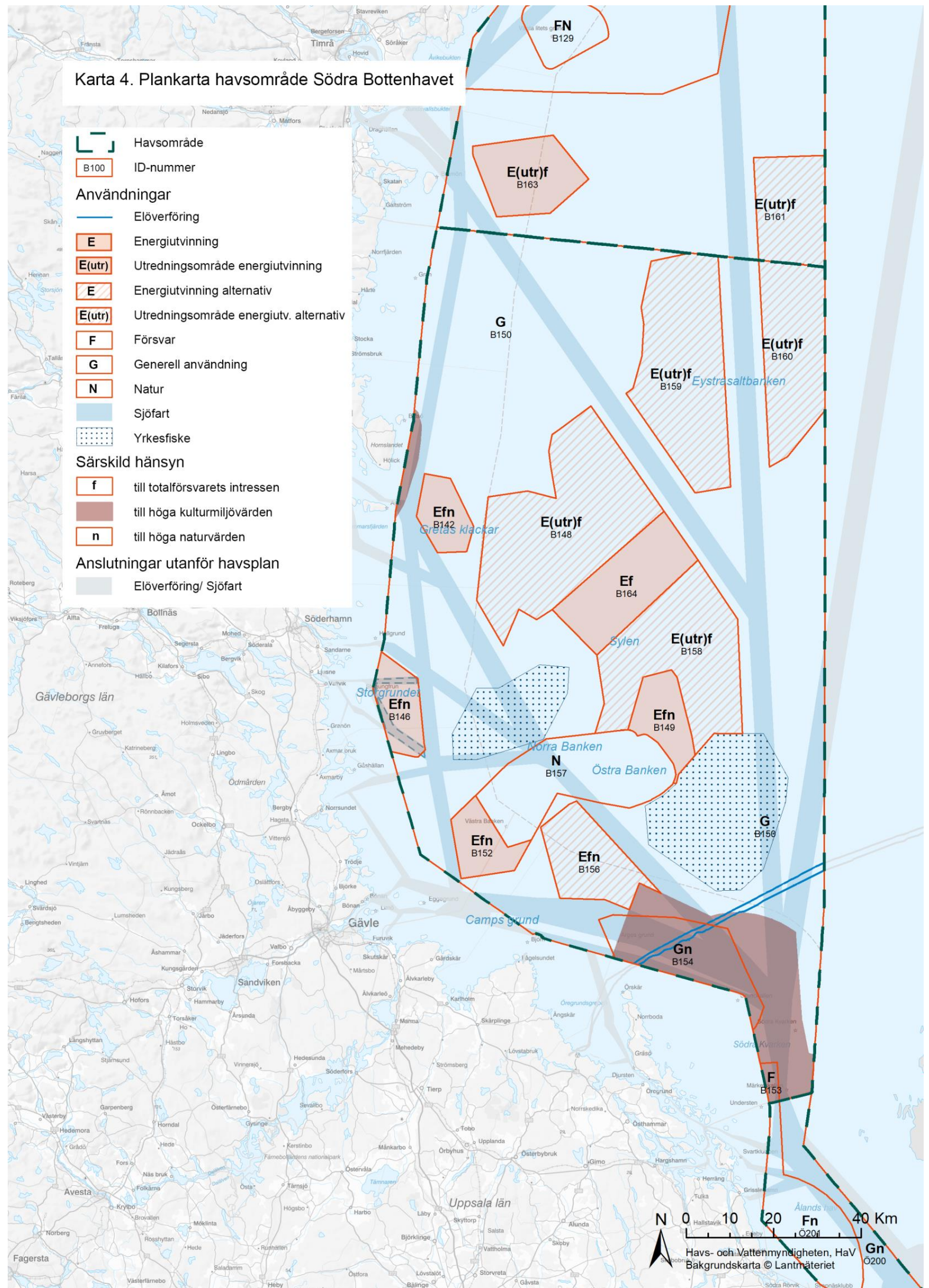
Havsplanen anger utredningsområde sjöfart vid inloppen till Ljusne och Vallvik vid Storgrundet. För att åstadkomma samexistens med området för energiutvinning (B146) behöver sjöfarten utredas. Anpassning kan därefter behöva ske av både sjöfart och energiutvinning.

Yrkesfiske

Det finns ett kustnära fiske som präglar många av de mindre kustsamhällena och som mest bedrivs med passiva redskap i och utanför kustbandet. Ett tidvis intensivt pelagiskt fiske bedrivs framför allt kring utsjöbankarna och i havsområdets sydöstra delar. Södra Bottenhavet har tre områden som utgör riksintresse för yrkesfisket. Dels ett lek- och uppväxtområde för fisk på Finngrundan. Detta område omfattas till viss del av Natura 2000 och hela området anges som användning natur i Havsplanen. Väster och öster om Finngrundan finns två fångstområden som utgör riksintresse för yrkesfisket. Dessa omfattas av användning yrkesfiske (B150). Det östra området har getts företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Förutom svenskt fiske bedrivs även ett finskt fiske i området (Backer & Frias, 2013).

Karta 4. Plankarta havsområde Södra Bottenhavet

- Havsområde
- B100 ID-nummer
- Användningar**
- Elöverföring
- E Energiutvinning
- E(utr) Utredningsområde energiutvinning
- E Energiutvinning alternativ
- E(utr) Utredningsområde energiutv. alternativ
- F Försvar
- G Generell användning
- N Natur
- Sjöfart
- Yrkesfiske
- Särskild hänsyn**
- f till totalförsvarets intressen
- till höga kulturmiljövärden
- n till höga naturvärden
- Anslutningar utanför havsplan**
- Elöverföring/ Sjöfart

Områdestabell Södra Bottenhavet

Tabell 3 Områdestabell Södra Bottenhavet

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
B142	Energiutvinning	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fiskekområde. Revmiljö. Totalförsvarets intressen		
B146	Energiutvinning Utredningsområde sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fiskekområde. Revmiljö. Totalförsvarets intressen		
B148	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför sjöfart	Sjöfarten anpassad i enlighet med bedömning i tidigare beslutad Havsplan för Bottniska viken (2022)
B149	Energiutvinning	Höga naturvärden: Revmiljö. Fiskekområde. Fågelområde. Särskilt låg miljöpåverkan. Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför sjöfart	Området omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. Sjöfarten anpassad i enlighet med bedömning i tidigare beslutad Havsplan för Bottniska viken (2022)
B150	Elöverföring Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske	Höga kulturmiljövärden	Försvar, yrkesfiske och sjöfart ges företräde framför energiutvinning.	Vid Camps grund ges företräde åt riksintresseanspråk för totalförsvaret enligt 3 kap. 10 § miljöbalken samt riksintresseanspråk för sjöfart framför den del av riksintresseanspråk för vindbruk som ligger i planområdet. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Sydost Finngrundet ges riksintresseanspråk för yrkesfiske enligt 3 kap. 10 § miljöbalken företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
B152	Energiutvinning	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen		
B153	Försvar Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
B154	Elöverföring Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde. Revmiljö. Höga kulturmiljövärden		
B156	Energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassas till kultur.	Utbredningen av allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk anpassas till område med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden.
B157	Natur Sjöfart		Natur och sjöfart ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för sjöfart ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk Natura 2000-område ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
B158	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför sjöfart	Sjöfart anpassad i enlighet med bedömning i tidigare beslutad havsplan för Bottniska viken (2022)
B159	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
B160	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
B164	Energiutvinning	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför sjöfart	Sjöfart anpassad i enlighet med bedömning i tidigare beslutad Havsplan för Bottniska viken (2022)

4. Östersjön: Vägledning och överväganden

Allmänt om havsplaneområdet

Här finns en sammanfattning av planeringens huvuddrag för havsplaneområdet. Inriktningen för användningen och överväganden för havsplaneområdets havsområden redovisas också.

Plankartan ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå.

Utläggning, drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Detta gäller för hela planområdet.

I Östersjön finns fem havsområden:

- Norra Östersjön och Södra Kvarken
- Mellersta Östersjön
- Sydöstra Östersjön
- Södra Östersjön
- Sydvästra Östersjön och Öresund

Förnybar elproduktion

Havsplanerna ska bidra till att nå samhällsmålet om 100 procent fossilfri elproduktion år 2040. Förutsättningarna för vindbruk i Östersjön skiljer sig mellan olika havsområden. Gemensamt för alla områden är att de tekniska möjligheterna för havsbaserad vindkraft är goda, sett till vindhastighet och djup. Sjöfarten är intensiv i hela Östersjön. Totalförsvarets militära del ianspråk stor yta, både öppna och ej öppna. Nära land finns många värdefulla kulturmiljöer och områden för rörligt friluftsliv. Sydvästra, södra, sydöstra och mellersta Östersjön har stora naturvärden med bland annat fåglar, däggdjur och värdefulla bottenmiljöer.

Utgångspunkten för planeringen har varit uppdaterade underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023a). Planeringen av områden för energiutvinning bygger på en helhetsbedömning av hur havsplanen bäst kan bidra till att energimålen nås. Områden för energiutvinning föreslås både i utsjön och i mer kustnära områden. Vissa föreslagna områden berörs av Natura 2000-lagstiftningen, vilket innebär att vindkraftsetablering endast kan tillåtas där om den inte riskerar att skada eller störa de livsmiljöer eller arter som ska skyddas. Alla förslag till områden med energiutvinning och alternativa områden i Östersjön förutom två anges som utredningsområden. I Östersjön grundar sig detta i de osäkerheter som råder kring vindkraftens påverkan på försvarsintresset och osäkerheter kring kumulativa effekter av storskalig vindkraftsetablering, bland annat på naturvärden och möjligheterna att ansluta elproduktionen till stamnätet.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. De många energiområden som havsplanen anger i Östersjön innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. I alla förslag till områden för

energiutvinning och alternativa energiområden anges därför särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. I vissa av områdena anges även särskild hänsyn till höga naturvärden.

Konkurrens mellan användningar

Det finns höga naturvärden i havsplaneområdet vilket påverkar framtida etablering av vindkraft och vid sandutvinning. Verksamheterna bedöms som möjliga, men i flera fall ställs krav på prövning enligt Natura 2000-lagstiftningen.

Sveriges totalförsvär har omfattande intressen i havsplaneområdet, bland annat i form av sjöövningsområden. Samexistensmöjligheterna för vindbruk är därmed lägre än i andra havsområden.

Operationella oljeutsläpp från sjöfarten söder om Gotland har en negativ påverkan på populationen av alfågel. Sjötrafiken kan även påverka tumlare genom buller. Ett sätt att minska påverkan kan vara att styra om trafiken, men det kan även finnas andra lösningar. Att göra ändringar i någon del av trafiksystemet är komplext och kan få konsekvenser i andra delar av trafiksystemet. Sjöfartens påverkan på naturmiljön och vilka åtgärder som kan vara lämpliga för att minska sjöfartens negativa påverkan behöver utredas vidare, och därför anger havsplanen användning utredningsområde sjöfart såväl söder som norr och öster om Gotland. Populationen av alfågel kan påverkas negativt även av vindkraft. Hänsyn till detta har tagits i den samlade bedömningen för vindkraft i havsplaneområdet.

Natur och människor

I Östersjöns havsplaneområde finns höga naturvärden och attraktiva livsmiljöer för människor. Kust- och skärgårdslandskapen används flitigt för rekreation inklusive friluftsliv och det finns höga kulturvärden både i kustbandet och i havet.

Det finns stora områden med höga naturvärden i havsplaneområdet och flera av dem är naturreservat eller Natura 2000-område som har användning natur i havsplanen. Utöver dem finns områden där verksamheter behöver ta särskild hänsyn till höga naturvärden.

Samtidigt som det finns goda förutsättningar för olika verksamheter behöver miljön i Östersjön förbättras för att god miljöstatus ska nås. Det finns exempelvis stora områden med döda bottnar på grund av syrebrist.

Näringsliv och sjöfart som binder samman

Östersjön har stor betydelse för den internationella handeln och är därför också ett av de mest intensivt trafikerade områdena i världen. De många fartygsstråken binder samman länderna och bidrar till målet att länka samman Östersjöregionen genom transport av människor och gods. Med denna utgångspunkt har fartygsstråk som sträcker sig från Sveriges grannländer in i svensk ekonomisk zon identifierats som allmänna intressen av väsentlig betydelse och anges som användning sjöfart.

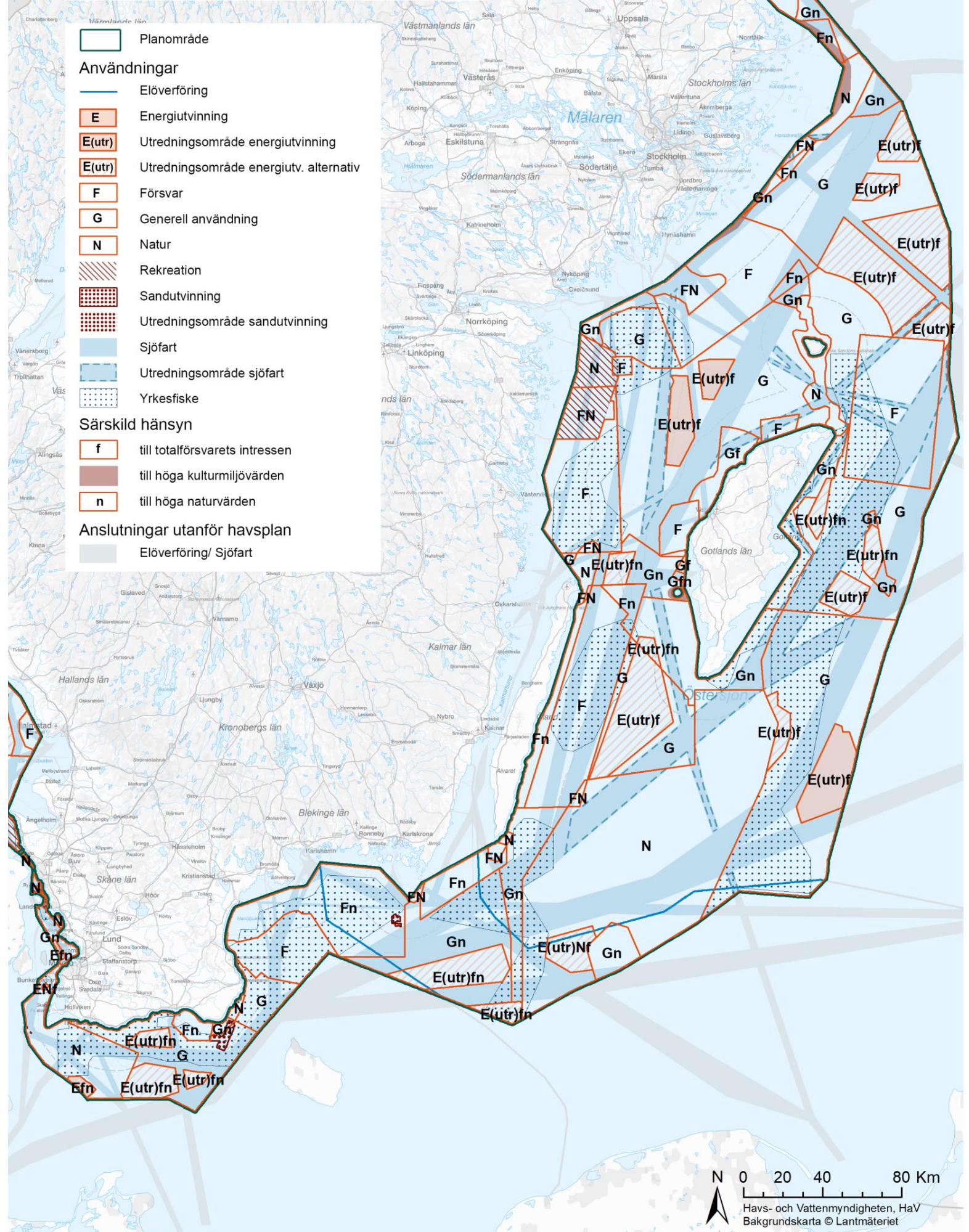
I havsplaneområdet finns några områden som kan vara möjliga för utvinning av sand och det finns goda tekniska förutsättningar för havsbaserad energiutvinning. Yrkesfisket sker på mycket stora ytor och fiskeområden förändras dessutom mellan olika år och över längre tid. Därför är

yta för användning yrkesfiske utbredd i havsplanen. Utvecklingen av beståndssituationen är avgörande för fiskemöjligheterna. Situationen är svår för bland annat torskbeståndet i Östersjön, vilket påverkar fiskemöjligheterna negativt

.

Karta 5. Plankarta havsplaneområde Östersjön

- Planområde
- Användningar**
- Elöverföring
- E Energiutvinning
- E(utr) Utredningsområde energiutvinning
- E(utr) Utredningsområde energiutv. alternativ
- F Försvar
- G Generell användning
- N Natur
- Rekreation
- Sandutvinning
- Utredningsområde sandutvinning
- Sjöfart
- Utredningsområde sjöfart
- Yrkesfiske
- Särskild hänsyn**
- f till totalförsvarets intressen
- till höga kulturmiljövärden
- n till höga naturvärden
- Anslutningar utanför havsplan**
- Elöverföring/ Sjöfart

4.1. Norra Östersjön och Södra Kvarken

Energiutvinning

I Norra Östersjön råder goda vindförhållanden och lämpliga djup för havsbaserade vindkraftverk samtidigt som elbehovet är stort på grund av förbrukningen i Mälardalsregionen. I flera områden längs kusten från Norrtälje till Oxelösund finns riksintresseanspråk för vindbruk (Ö203, Ö208, Ö210-Ö211, Ö214, Ö504, Ö507). De riksintresseanspråk för vindbruk som finns inom havsområdet bedöms inte vara förenliga med riksintresseanspråk för totalförsvaret och försvarsintressena ges därför företräde. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i Gustaf Dalén samt sydost om Gustaf Dalén (Ö208, Ö211) bedöms inte vara förenligt med riksintresseanspråk för totalförsvaret, samt allmänna intressen av väsentlig betydelse för naturvård. Området ligger kustnära och är av mycket stor betydelse för häckande, övervintrande och rastande sjöfåglar.

Nordost om Gotland anger havsplanen fem alternativa utredningsområden med användning energiutvinning (Ö205, Ö216, Ö218, Ö219, Ö279). Områdena har få konflikter med andra intressen och goda möjligheter för havsbaserad vindkraft. Områdena anges som alternativ då den samlade belastningen av alla områden bedöms stor på försvarsintresset. Möjligheterna att ansluta alla dessa områden till elnätet i närtid bedöms också som låg.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar längs stora delar av kuststräckan i havsområdet på grund av riksintresseanspråk för totalförsvaret samt påverkansområden. Väddö skjutfält ligger i Norrtälje kommun vid Södra Kvarken, med tillhörande påverkansområde ut över havet (Ö201).

Havsplanen anger användning försvar även för påverkansområden vid Söderarms och Korsö skjutfält i kommunerna Norrtälje respektive Värmdö (Ö202, Ö206-Ö207). I Stockholms södra skärgård sträcker sig Utö skjutfält och sjöövningssområde Nåttarö från kusten genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon utanför kommunerna Värmdö, Haninge och Nynäshamn (Ö210, Ö504-Ö505). I Ö203, Ö208, Ö210-Ö211, Ö214, Ö220, Ö504, Ö507 har riksintresseanspråk för totalförsvarets militära del företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk.

Kultur

Hela kuststräckan i havsområdet omfattas av riksintresse högexploaterad kust. I direkt anslutning till havsplaneområdet finns riksintresseanspråk för kulturmiljövård i kommunerna Norrtälje och Värmdö. Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger huvudsakligen utanför havsplaneområdet. Ett par sådana områden sträcker sig in i planområdet utanför Stockholms skärgård och Norrtälje, där de i havsplanen omfattas av särskild hänsyn till höga kulturmiljövården (Ö200, Ö202-Ö203, Ö217, Ö504, Ö507). Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Natur

Havsplanen anger användning natur inom tre områden kring Stockholms skärgård, där det finns riksintresseanspråk för naturvård (Ö203, Ö206, Ö210). Området vid Norrtälje kommun omfattar också ett planerat marint naturreservat (Ö203). Strax utanför havsplaneområdet (Ö504) planeras en marin nationalpark i Nämndöskärgården.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i flera områden. Ålands hav (Ö200-Ö201) utgör födosöksområden för fågel. Det är också en passage för migrerande rovfågel (Hansson, 2019). I Ålands hav finns även unika syresatta djupområden, migrerande lax samt livskraftigt torskbestånd. Norr och sydost om Svenska högarna finns fyra områden med potentiell klimattillflykt för blåmussla. Detta är fyra av de åtta identifierade områden i Östersjön (Havs- och vattenmyndigheten, 2017d). Klimattillflykten värnas genom särskild hänsyn till höga naturvärden (Ö200, Ö202, Ö207, Ö214). I området Öst Svenska Högarna (Ö214) finns även höga naturvärden i form av däggdjurs- och fågelområde och revmiljöer. Längst i sydväst av havsområdet anges särskild hänsyn till höga naturvärden eftersom det finns revmiljö och lek- och däggdjursområde (Ö211). Det finns höga naturvärden bland annat i form av revmiljöer väster om Stockholms södra skärgård (Ö207, Ö507). Norr om Kopparstenarna finns ett fågelområde (Ö505).

Några riksintresseanspråk för naturvård som huvudsakligen ligger i kustzonen sträcker sig in i havsplaneområdet. Beroende på havsplanens övergripande skala markeras de inte som användning natur i havsplanen, däremot tillgodoses riksintresseanspråken. Detta gäller bland annat vid Simpnäsklubb (Ö200-Ö202) och väster om Hävringe i Nyköpings kommun (Ö211).

Rekreation

Havsplanen anger användning rekreation utanför delar av Östergötlands skärgård (Ö208, Ö211). Vägledningen om användning rekreation baseras på riksintresseanspråk för friluftsliv.

I Norra Östersjön ligger den yttre delen av Stockholms skärgård med höga kultur-, friluftslivs- och naturvärden. Över Södra Kvarken bildar den tillsammans med Ålands skärgård och Finlands västkust ett världsunikt stråk av grunda skärgårdar. Stockholms skärgård är en av Sveriges mest välbesökta med många naturhamnar och marinor. Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande. Fritidsbåtstrafiken rör sig ofta både till och från Bottniska viken i norr, Gryts och Sankt Annas skärgårdar i söder, till Gotland och över Ålands hav.

I höjd med havsområdets södra delar omfattas kusten, utanför havsplaneområdet, av riksintresse för rörligt friluftsliv. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i stråk både i utsjön och in mot hamnar vid kusten (Ö200-Ö203, Ö206-Ö208, Ö210-Ö211, Ö214, Ö217, Ö504-Ö505). Fartygsstråken ingår även i Östersjöns större trafiksystem med förbindelser med Finska viken, Åland och Baltikum. För att binda samman fartygsstråk från Stockholm mot Lettland anges användning sjöfart öster om den östligaste (djup-)farleden i svensk ekonomisk zon (Ö217). Det smala vattenområdet Södra Kvarken är passagen mellan Norra Östersjön och Bottenhavet. För att göra farvattnet säkert finns

det ett system med trafiksepareringar som ligger både i Sverige och i Finland. Passagera till Mälaren via Södertälje kanal in till Stockholm, vägen in till Oxelösunds hamn och Stockholm Norvik hamn är andra viktiga stråk för användning sjöfart i havsområdet. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Utredningsområde sjöfart

Horsstensleden är en eventuell framtida farled genom Stockholms skärgård in till Stockholms hamn. Den tänkta leden ligger inte i havsplaneområdet, men ansluter genom två riksintresseanspråk för sjöfart till trafiksystemet i havsplaneområdet (Ö206–Ö207 respektive Ö203, Ö206). Horsstensleden finns inte med i Nationell planering för transportinfrastrukturen 2022–2033 (Regeringen, 2021b). Det ligger utanför den statliga havsplaneringens juridiska mandat att ta ställning till huruvida den tänkta farleden utanför havsplaneområdet är lämplig. Däremot bör havsplanen ta höjd för att det i en framtid kan bli aktuellt med en ny farled in mot Stockholm. Av denna anledning markeras anslutningarna som utredningsområde sjöfart.

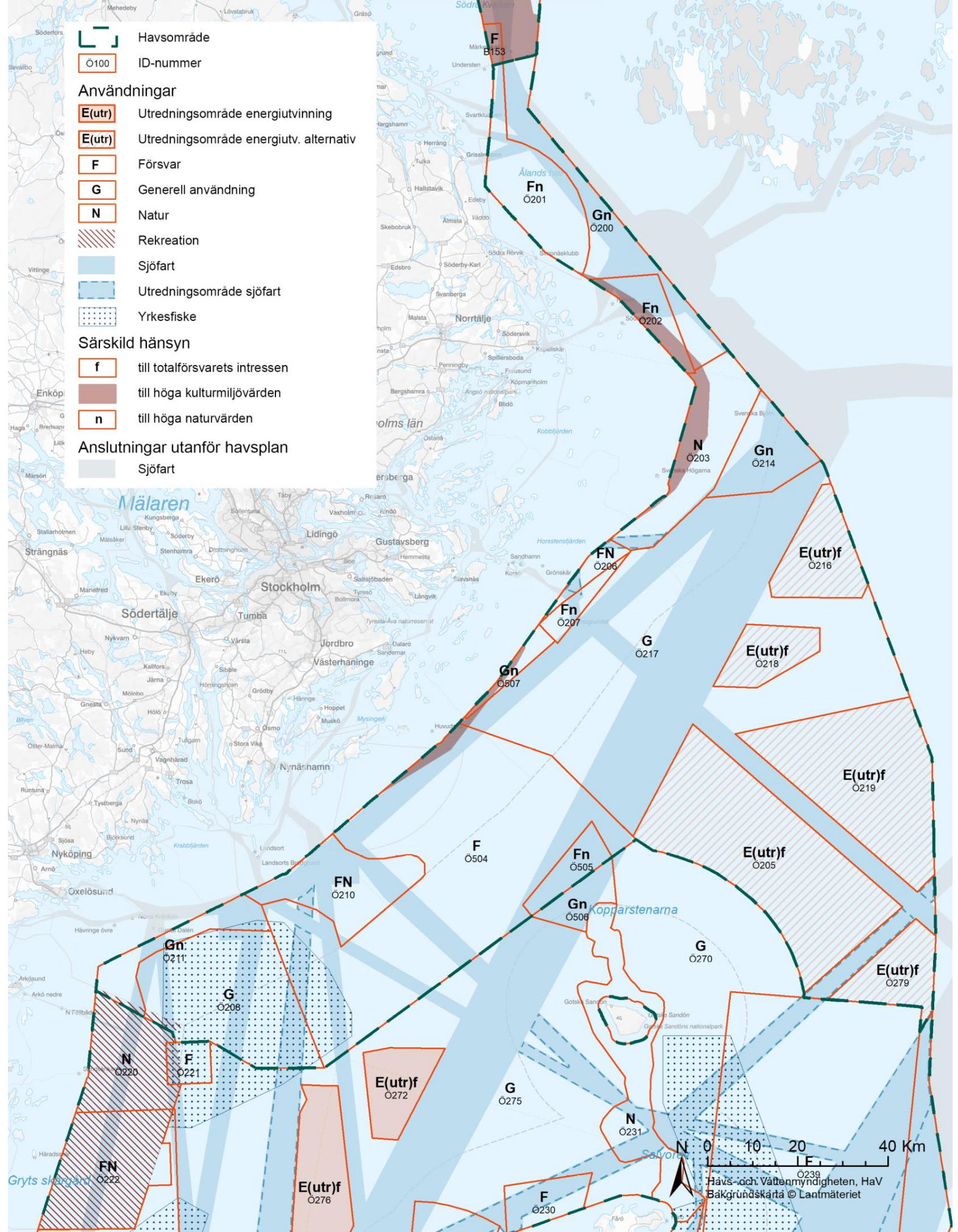
Från Nynäshamn går ett stråk mot Gdansk i Polen där havsplanen också anger utredningsområde sjöfart (Ö208, Ö210, Ö504). Även runt Gotland, i havsområdena Mellersta Östersjön och Sydöstra Östersjön anger havsplanen utredningsområde sjöfart, vilket beskrivs mer under rubriken Utredningsområde sjöfart i de två havsområdena.

Yrkesfiske

I hela Norra Östersjön från Värmdö kommun och söderut, samt i ett mindre område i Södra Kvarnen, bedrivs pelagiskt fiske, som avser fiske efter sill/strömming och skarpsill i utsjön. Användning yrkesfiske anges längst söderut i området (Ö208, Ö211, Ö504).

Karta 6. Plankarta havsområde Norra Östersjön och Södra Kvarken

- Havsområde
- Ö100 ID-nummer
- Användningar**
- E(utr) Utredningsområde energiutvinning
- E(utr) Utredningsområde energiutv. alternativ
- F Försvar
- G Generell användning
- N Natur
- Rekreation
- Sjöfart
- Utredningsområde sjöfart
- Yrkesfiske
- Särskild hänsyn**
- f till totalförsvarets intressen
- till höga kulturmiljövärden
- n till höga naturvärden
- Anslutningar utanför havsplan**
- Sjöfart

Områdestabell Norra Östersjön och Södra Kvarken

Tabell 4 Områdestabell Norra Östersjön och Södra Kvarken

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö200	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Hög ursprunglighet. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö. Höga kulturmiljövärden		
Ö201	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.		
Ö202	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Hög ursprunglighet. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö. Höga kulturmiljövärden		
Ö203	Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart	Höga kulturmiljövärden	Försvar ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö205	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
Ö206	Försvar Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart			
Ö207	Försvar Sjöfart Utredningsområde sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Hög ursprunglighet. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö.		
Ö208	Generell användning Rekreation Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Försvar, natur ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för naturvård ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö210	Försvar Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart		Försvar ges företräde framför energiutvinning.	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö211	Generell användning Rekreation Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Revmiljö.	Försvar, natur ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för naturvård ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö214	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö.	Försvar ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö216	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
Ö217	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart	Höga kulturmiljövärden		
Ö218	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
Ö219	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
Ö279	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen		
Ö504	Försvar Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske	Höga kulturmiljövärden	Försvar ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö505	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
O507	Generell användning	Höga naturvärden: Revmiljö. Höga kulturmiljövärden	Försvar ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

4.2. Mellersta Östersjön

Energiutvinning

I Mellersta Östersjön råder goda förhållanden för energiutvinning. Havsplanen anger två utredningsområden med användning energiutvinning (Ö272, Ö276). Områdena har få konflikter med andra intressen. Utsjöområde nordväst Gotland (Ö272) överlappar till mycket stor del ett större område som Försvarsmakten har analyserat i tillståndsprocessen. Försvarsmakten framför i sitt yttrande gällande projektet att deras bedömning är att ett uppförande av föreslagen vindkraftpark skulle medföra påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del. Därför motsätter de sig vindkraft i området (Ö272). Utredningar behöver genomföras gällande möjligheterna att ansluta till elnätet, samlad påverkan på sjöfarten samt försvarets intressen vid projektering (Energimyndigheten, 2023a). Området Syd Nielsengrin (Ö276) har inte analyserats av Försvarsmakten.

I Östergötlands skärgård finns del av riksintresseanspråk för vindbruk (Ö220) som inte bedöms vara förenligt med totalförsvarets intressen. Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk.

I havsområdet finns fyra alternativa utredningsområden med användning energiutvinning (Ö213, Ö271, Ö277, Ö509). Öster om Gotland (Ö213, Ö271, Ö509) finns behov att utreda möjligheterna att ansluta till elnätet i närtid, den samlade påverkan på fisket i området, samt påverkan på försvarsintresset. Norr om Öland (Ö277) är ett område som inte ingår i planeringsunderlaget som redovisades av Energimyndigheten mars 2023 och därmed behöver utredas ytterligare. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför yrkesfiske i två områden (Ö213, Ö271). I områdena bedrivs pelagiskt fiske vilket är mycket svårt att förena med en vindkraftsetablering. Användningarna bedöms därför inte kunna samexistera.

Nordost om Gotska Sandön finns ett område av väsentlig betydelse för vindbruk (Ö270). Området ligger inom område av riksintresse enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken samt nära område av riksintresse för friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. För att områdets värden av ostördhet och orördhet ska kunna bevaras ges riksintesse rörligt friluftsliv och riksintesse friluftsliv företräde allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

Försvar

Det finns flera områden i Mellersta Östersjön som anges som användning försvar. Längs fastlandskusten finns sjöövningssområdena Sandsänkan (Ö221) och Urban som sträcker sig genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon utanför Valdemarsviks, Västerviks och Oskarshamns kommuner (Ö222–Ö224). Söder om Visby ut i territorialhavet anges försvar eftersom området utgör påverkansområde för Tofta skjutfält (Ö228). Lite längre norrut ligger sjöövningssområde Fårö (Ö230). Sjöövningssområde Sankt Olof (Ö239) ligger öster om Gotland och Fårö. Havsplanen anger särskild hänsyn till totalförsvarets intressen för delar av Gotlands västkust på grund av stoppområde för höga objekt för Visby flygplats (Ö229, Ö278, Ö289).

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges för alla energiområden (Ö213, Ö271, Ö272, Ö276, Ö277, Ö509) i havsområdet.

Kultur

Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusterna utanför havsplaneområdet och på Gotska sandön. Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger huvudsakligen utanför havsplaneområdet. Ett par sådana områden sträcker sig in i planområdet vid Stora Karlsö (Ö291) samt utanför Ölands norra udde (Ö225) och omfattas i havsplanen av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Utanför havsplaneområdet finns riksintresse för obruten kust som omfattar både Ölands öst- och västsidor och löper längs kusten från Västervik till Arkösund i norr. Kusterna kring Gotland utanför havsplaneområdet omfattas av riksintresse för högexploaterad kust.

Natur

Havsplanen anger användning natur för flera områden, framför allt längs fastlandskusten och norr om Gotland. Områdena längs kusterna vid Östergötlands och Kalmar län omfattas av riksintresseanspråk för naturvård (Ö220, Ö222, Ö224–Ö225, Ö234). Området vid Gotska sandön och Salvorev omfattas av Natura 2000 och flera andra naturskydd som till exempel naturreservat och Helcom MPA (Marine Protected Area) (Ö231). Det finns riksintresseanspråk för naturvård som huvudsakligen ligger i angränsande kustzon, men som sträcker sig strax in i havsplaneområdet, bland annat i Västerviks kommun (Ö223). Riksintresseanspråken tillgodoses, men beroende på havsplanens övergripande skala markeras de inte som användning natur i havsplanen.

Vid sjöövningssområde Sandsänkan i Östergötlands skärgård (Ö221) finns riksintresseanspråk för totalförsvaret och i områdets västra del finns en liten del av riksintresseanspråk för naturvård. Området där riksintresseanspråken överlappar är skalmässigt litet i förhållande till plankartans geografiska skala och markeras därför inte i plankartan med användning FN. Försvarsverksamheten bör bedrivas så att negativ påverkan undviks på de naturvärden som ligger till grund för riksintresseanspråk naturvård.

Vid Kopparstenarna (Ö506) anges särskild hänsyn till höga naturvärden på grund av fågel. Norr Öster om Gotland anges särskild hänsyn till höga naturvärden för fem områden. Området öst om Gotland (Ö296) präglas av revmiljöer, fågelområden och lekområden för fisk med låg miljöpåverkan. Området Sydöst Fårösund (Ö506) är ett fågelområde. Klints bank (Ö212-Ö213, Ö215) utgör en potentiell klimattillflykt för blåmussla. Även väster om Gotland, runt Stora Karlsö (Ö289, Ö291), anger havsplanen särskild hänsyn till höga naturvärden då området är viktigt för fågel såsom sillgrisslor och tordmule. Även Ö277 är viktig för fågel.

Rekreation

Havsplanen anger användning rekreation utanför delar av Östergötlands skärgård (Ö220-Ö222). Vägledningen om användning rekreation baseras på riksintresseanspråk för friluftsliv. Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande, och värdefulla områden finns längs hela kusten vid Gryts och Sankt Annas skärgårdar till Norra Öland och runt Gotland.

Kusten från Västerviks kommun och söderut samt kusten kring Gotland, utanför havsplaneområdet, omfattas av riksintresse rörligt friluftsliv. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Nordost om Gotska Sandön finns ett område av väsentlig betydelse för vindbruk. Området ligger inom område av riksintresse enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken samt nära område med riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. Gotska Sandön är unik i Sverige med sitt isolerade, ensliga, läge som erbjuder utblickar över obruten horisont och utan ljud- och ljusstörningar. För att områdets värden av ostördhet och orördhet ska kunna bevaras ges riksintesse rörligt friluftsliv och riksintesse friluftsliv företräde allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i flera fartygsstråk inom Mellersta Östersjön (Ö215, Ö220-Ö225, Ö228-Ö230, Ö234-Ö235, Ö239, Ö270, Ö275, Ö278, Ö289, Ö291, Ö506). Flera viktiga hamnar ligger längs kusten. Sjötrafiken är viktig med trafik både till fastlandskusten, till Gotland och vidare norrut eller söderut, samt till svenska och utländska hamnar runt Östersjön. Ett fartygsstråk som sträcker sig från Rigabukten och ansluter till djupfarleden öster om Gotland i svensk ekonomisk zon är ett allmänt intresse av väsentlig betydelse. Sträckan markeras som användning sjöfart (Ö270).

I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Utredningsområde sjöfart

Över Salvorev, mellan Fårö och Gotska sandön, går idag två passager för sjötrafik genom ett område med mycket höga naturvärden: bland annat finns den rödlistade arten alfågel här. En utredning från Havs- och vattenmyndigheten (2017c) visar att alfågel påverkas negativt av operationella oljeutsläpp från fartyg. Behovet av att utreda sjöfartens påverkan i området kring Salvorev och vilka åtgärder som kan vara lämpliga för att minska sjöfartens negativa påverkan är nära knutet till behovet av utredning i det kraftigare trafikerade området kring Hoburgs bank söder om Gotland. Utöver alfågeln ska även sjöfartens påverkan på tumlare utredas där. Tumlaren är en rödlistad art som påverkas negativt av buller från sjötrafik. Den sammantagna effekten av detta behöver utredas vidare och för fartygsstråken över Salvorev anger planen därför utredningsområde sjöfart. Även ett fartygsstråk öster om Gotland och farleden in till Slite, liksom två stråk från Nynäshamn mot Rigabukten respektive Polen, är del av utredningsområde sjöfart som kan påverka sjöfarten i Mellersta Östersjön. Läs mer om det i avsnittet om inriktning för användningen i Sydöstra Östersjön.

Yrkesfiske

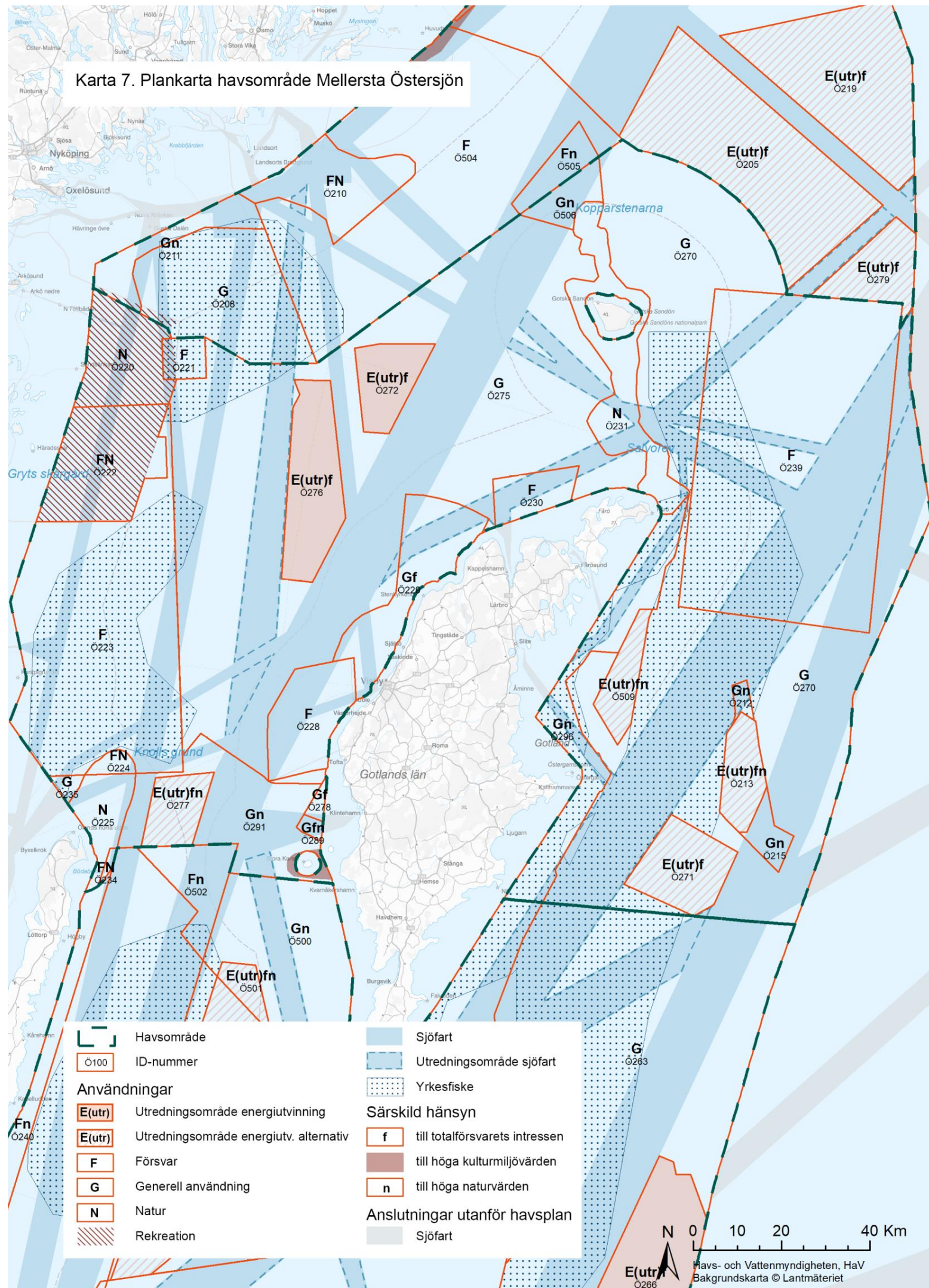
Planen anger användning yrkesfiske mot den inre havsplanegränsen (Ö221, Ö223, Ö235, Ö275) och öster om Gotland (Ö212, Ö231, Ö239, Ö270, Ö275, Ö296). Användningen motsvaras av riksintresseanspråk för yrkesfiske. Yrkesfisket är utbrett i Mellersta Östersjön. Det mesta fisket i

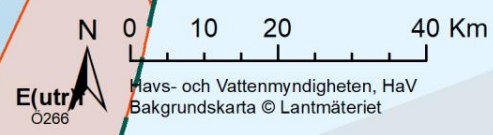
Mellersta Östersjön är pelagiskt fiske som avser sill/strömming och skarpsill, och bedrivs i hela utsjön. Ett visst fiske med passiva redskap sker in mot kusten.

Riksintresse yrkesfiske överlappar allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i två alternativområden för energi (Ö213, Ö271) där det allmänna intresset för vindbruk ges företräde. Användning yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i område Ö270. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Karta 7. Plankarta havsområde Mellersta Östersjön

	Havsområde		Sjöfart
	ID-nummer		Utredningsområde sjöfart
Användningar			Yrkesfiske
	Utredningsområde energiutvinning	Särskild hänsyn	
	Utredningsområde energiutv. alternativ		till totalförsvarets intressen
	Försvar		till höga kulturmiljövärden
	Generell användning		till höga naturvärden
	Natur	Anslutningar utanför havsplan	
	Rekreation		Sjöfart

Områdestabell Mellersta Östersjön

Tabell 5 Områdestabell Mellersta Östersjön

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö212	Generell användning Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fisklekområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla.		
Ö213	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Klimattillflykt för blåmussla. Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö215	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fisklekområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla.		
Ö220	Natur Rekreation Sjöfart		Försvaret ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö221	Försvaret Rekreation Sjöfart Yrkesfiske			
Ö222	Försvaret Natur Rekreation Sjöfart			
Ö223	Försvaret Sjöfart Yrkesfiske			
Ö224	Försvaret Natur Sjöfart			
Ö225	Natur Sjöfart			

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö228	Försvar Sjöfart			
Ö229	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart	Totalförsvarets intressen		
Ö230	Försvar Utredningsområde sjöfart			
Ö231	Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske			
Ö234	Försvar Natur Sjöfart			
Ö235	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske			
Ö239	Försvar Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför energjutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö270	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske och friluftsliv ges företräde framför energiutvinning	<p>Riksintresse rörligt friluftsliv Nordost Gotska sandön ges enligt 4 kap. 2 § miljöbalken företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.</p> <p>Användningarna bedöms inte kunna samexistera.</p> <p>Riksintresseanspråk för friluftsliv ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk.</p> <p>Användningarna bedöms inte kunna samexistera.</p> <p>Riksintresseanspråk för yrkesfiske öst Gotland ges företräde enligt 3 kap 10 § miljöbalken. framför område av väsentlig betydelse för energiutvinning</p> <p>Användningarna bedöms inte kunna samexistera.</p> <p>Riksintresse rörligt friluftsliv öst Gotland ges företräde enligt 4 kap. 2 § miljöbalken framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk</p> <p>Användningarna bedöms inte kunna samexistera</p>
Ö271	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	<p>Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresse för yrkesfiske.</p> <p>Användningarna bedöms inte kunna samexistera.</p>
Ö272	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen		
Ö275	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Försvaret ges företräde framför energiutvinning	<p>Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap 10 § miljöbalken framför allmänt område av väsentligt intresse för vindbruk.</p> <p>Användningarna bedöms inte kunna samexistera.</p>
Ö276	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen		
Ö277	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö278	Generell användning Sjöfart	Totalförsvarets intressen		
Ö289	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.		
Ö291	Generell användning Utredningsområde sjöfart Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde. Höga kulturmiljövärden		
Ö296	Generell användning Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde.		
Ö506	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde.		
Ö509	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen		

4.3. Sydöstra Östersjön

Elöverföring

Användning elöverföring utgörs av transmissionskabeln NordBalt som passerar genom havsområdet (Ö248, Ö254, Ö255, Ö258, Ö263). Den ansluter till Nybro i Sverige och till Klaipeda i Litauen.

Energiutvinning

I Sydöstra Östersjön råder goda förutsättningar för energiutvinning och behovet av el är stort på grund av den höga förbrukningen i södra Sverige. De många utsjöbankarna har både goda vindförhållanden och lämpliga djup för havsbaserade vindkraftverk. Samtidigt finns det mycket höga naturvärden. De yttersta östra och västra delarna av Norra Midsjöbanken och en del av Södra Midsjöbanken omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. Det finns även allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindkraft i två områden vid Norra Midsjöbanken. Båda bankarna, förutom en del av Södra Midsjöbanken, omfattas av Natura 2000.

Havsplanen anger inte energiutvinning för Norra Midsjöbanken (Ö254). Den omfattas av Natura 2000 och av områdesskydd enligt Helcom (MPA). Den sammanlagda påverkan på naturvärdena i området bedöms kunna bli för hög om vindkraft anläggs i anslutning till Södra Midsjöbanken.

Vid Kårehamn (Ö240, Ö503) finns riksintresseanspråk för både vindbruk och totalförsvaret. I en del av området finns en befintlig vindkraftsanläggning. Anläggningen är begränsad i utbredning och på grund av havsplanens övergripande skala anges inte energiutvinning på plankartan, men intresset tillgodoses. Framtida utökning av området bedöms i havsplanen inte vara förenlig med totalförsvarets intressen och därför tillgodoser havsplanen inte det riksintresseanspråk som ligger utanför den redan befintliga anläggningen.

Sydost om Gotland pekas ett område med användning energiutvinning ut (Ö266), där allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för sjöfart.

Havsplanen anger utredningsområde med användning energiutvinning väster om Södra Midsjöbanken (Ö255). Inom området finns del av riksintresseanspråk för vindbruk. Området är inom Natura 2000-området Hoburgs bank och Midsjöbankarna (Ö254). Bedömningen är att detta medför att det ställs krav på särskild tillståndsprovning enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, en så kallad Natura 2000-prövning. Av detta skäl anges området som alternativ utredningsområde.

Samexistensen måste dock prövas i en så kallad Natura 2000-prövning. Även Polen planerar för vindkraft i polsk ekonomisk zon på Södra Midsjöbanken, vilket kan föranleda behov av samordning för att förebygga omfattande miljöpåverkan. God samordning kan också främja ett effektivt utnyttjande av infrastruktur.

Mellan Öland och Gotland finns ett större alternativt utredningsområde med användning energiutvinning (Ö273, Ö501). Sydost om Gotland finns ett alternativ utredningsområde (Ö261). I dessa ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför riksintresse för yrkesfiske. Områdena Sydväst Hoburg (Ö273) och Väst Näsudden (Ö501) överlappar till mycket

stor del områden som Försvarsmakten analyserat i tillståndsprocessen. Försvarsmakten framför i sina yttranden gällande respektiveprojekt att deras bedömning är att ett uppförande av respektive föreslagen vindkraftpark inom detta område skulle medföra påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära. Området Öst Hoburgs bank (Ö261) har inte analyserats av Försvarsmakten. Områdena anges därför som alternativa. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske (pelagiskt fiske) i båda områdena. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Områdena Ö262 och Ö273 redovisas som alternativa områden där vindbruk har företräde framför yrkesfiske.

Vid utbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen.

Försvar

Användning försvar anges för sjöövningssområde Hanö och Martin som ligger utanför Öland (Ö234, Ö240, Ö250, Ö252, Ö502-Ö503). Sjöövningssområde Martin sträcker sig från kusten genom territorialhavet ut i svensk ekonomisk zon utanför Borgholm och Mörbylånga kommuner. Den nordligaste delen av sjöövningssområde Hanö ligger inom territorialhavet söder om Öland. Havsplanen anger särskild hänsyn till totalförsvarets intressen i samtliga energiområden (Ö255, Ö261, Ö266, Ö273, Ö501)

Kultur

Kusten längs Öland omfattas av riksintresse obruten kust och Gotlands kust omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Södra Ölands odlingslandskap är ett världsarv och omfattas även till stor del av landskapsbildsskydd. Det finns flera områden som omfattas av riksintresseanspråk för kulturmiljövård utanför havsplaneområdet i kustområdena kring Gotland och Öland. Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger huvudsakligen utanför havsplaneområdet. Emellertid sträcker sig en mindre del in i planområdet utanför Ölands östkust (Ö240) och omfattas i havsplanen av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Natur

Havsplanen anger användning natur i ett stort område som sträcker sig från Gotlands södra udde vid Hoburgen via Hoburgs bank till Norra Midsjöbanken och Södra Midsjöbanken (Ö254) och två ett mindre angränsande område (Ö250, Ö255). De omfattas av Natura 2000 och har mycket värdefull natur. I stora delar är miljöpåverkan låg och havsmiljön kan betraktas som relativt ursprunglig (Havs- och vattenmyndigheten, 2018e). Naturvärdena utgörs av värdefulla bottenmiljöer, reproduktionsområde för den hotade östersjötumslaren samt de viktigaste övervintringsområdena för alfågeln. Båda arterna är rödlistade enligt Artdatabankens bedömning. Även födosöksområden för alfågel och annan fågel, samt lek område för fisk finns i området. Havsområdets bankar anges som potentiella klimattillflykter för flera arter, vilket indikerar att områdets ekologiska betydelse kan komma att vara mycket hög i framtiden (Havs- och vattenmyndigheten, 2017d). Länsstyrelsen i Kalmar län har föreslagit att Natura 2000-området ska utökas och även innefatta Ö248.

Havsplanen anger användning natur vid Ölands sydspets (Ö252-Ö253) där det finns ett marint naturreservat.

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i flera områden längs kusterna och i anslutning till områden med naturskydd där det också finns viktiga naturvärden (Ö240, Ö248, Ö258, Ö500-Ö502).

Rekreation

Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande i delar av Sydöstra Östersjön. Det finns flera områden som omfattas av riksintresseanspråk för friluftsliv utanför havsplaneområdet i kustområdena kring Gotland och Öland. Kusten kring Gotland omfattas av riksintresse rörligt friluftsliv. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Sjöfart

Användning sjöfart anges för flera fartygsstråk inom havsområdet (Ö240, Ö250, Ö254, Ö258, Ö263, Ö266, Ö293, Ö502-Ö503). I Sydöstra Östersjön är sjötrafiken viktig, med omfattande trafik till både utländska och svenska hamnar. Väster om Gotland går framförallt trafik med svenska destinationer, medan internationell trafik till och från Finska viken och Baltikum dominerar söder och öster om Gotland (Havs- och vattenmyndigheten, 2017b). Två fartygsstråk, som sträcker sig från hamnar i Baltikum (Ventspils respektive Klaipeda) och ansluter till djupfarleden sydost om Gotland i svensk ekonomisk zon, utgör allmänna intressen av väsentlig betydelse. Sträckorna anges som användning sjöfart (Ö254, Ö263). I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Utredningsområde sjöfart

Planen anger utredningsområde sjöfart för ett stråk från Gdansk i Polen till Nynäshamn. Havsplanen anger även utredningsområde sjöfart mellan Norra Midsjöbanken och Hoburgs bank. Där går sjöfarten i dag genom ett grundområde med mycket höga naturvärden för de rödlistade arterna tumlare och alfågel, vilket också omfattas av Natura 2000. Utredningar visar att alfågelpopulationen påverkas negativt av operationella oljeutsläpp från fartyg och att tumlare störs av buller från fartygsstråk (Havs- och vattenmyndigheten, 2016b, 2018a). Från naturvårdssynpunkt finns det anledning att utreda sjöfartens påverkan på naturmiljön och vilka åtgärder som kan vara lämpliga för att minska sjöfartens negativa påverkan.

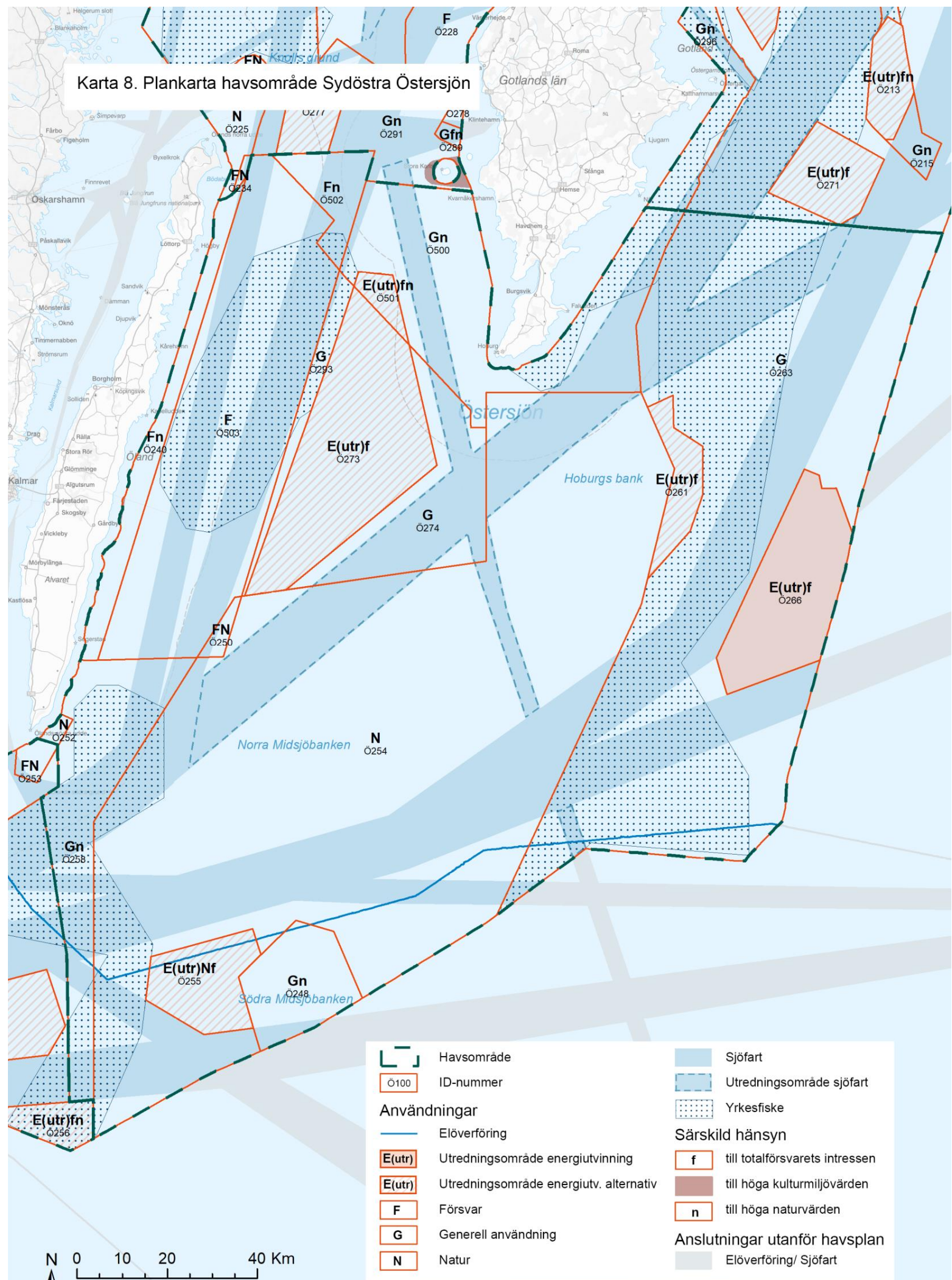
Flera områden i Sydöstra och Mellersta Östersjön berörs direkt eller indirekt av ovan beskrivna problematik. Eventuella åtgärder skulle kunna påverka trafikflödena genom djupvattenrutten som ligger söder om rutten Hoburgs bank–Norra Midsjöbanken och norr om Södra Midsjöbanken, samt rutterna väster och öster om Gotland och rutten i våra grannländer.

Innan slutlig ställning tas om fartygsstråken behöver problematiken utredas. En utredning behöver bland annat omfatta analys av sjötrafikens miljöpåverkan och olika typer av åtgärder, liksom samhällsekonomiska konsekvenser för transporter och sjöfartsnäringen nationellt och internationellt, samt övriga konsekvenser till följd av åtgärder. De flesta förändringar gällande sjöfarten kräver beslut som fattas internationellt, till exempel ruttändringar, och behöver därmed internationellt stöd samt vara förenlig med folkrätten inklusive havsrätten.

Yrkesfiske

Användningen yrkesfiske anges i flera större områden (Ö254, Ö258, Ö263, Ö293, Ö500, Ö502-Ö503). Yrkesfisket är utbrett i Sydöstra Östersjön, men bedrivs sällan på utsjöbankarna. Fiske efter torsk har mest bedrivits i de sydvästra delarna av havsområdet med trålfiske i utsjön och passivt fiske närmare kusten. Det pelagiska fisket som avser fiske efter sill/strömming och skarpsill bedrivs i stora delar av utsjön, men inte på bankarna. Visst fiske med passiva redskap sker utanför Ölands kust. Det finns även pelagiskt fiske som är riksintresseanspråk i Ö261 och Ö273. Dessa områden redovisas som alternativa utredningsområden för vindbruk där vindbruk ges företräde framför yrkesfiske.

Karta 8. Plankarta havsområde Sydöstra Östersjön

	Havsområde		Sjöfart
	ID-nummer		Utredningsområde sjöfart
Användningar			Yrkesfiske
	Elöverföring	Särskild hänsyn	
	Utredningsområde energiutvinning		till totalförsvarets intressen
	Utredningsområde energiutv. alternativ		till höga kulturmiljövärden
	Försvar		till höga naturvärden
	Generell användning	Anslutningar utanför havsplan	
	Natur		Elöverföring/ Sjöfart

Områdestabell Sydöstra Östersjön

Tabell 6 Områdestabell Sydöstra Östersjön

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö240	Försvar Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Revmiljö. Särskilt låg miljöpåverkan. Höga kulturmiljövärden	Försvar ges företräde framför utökad energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. I del av området finns en befintlig vindkraftsanläggning. Framtida utökning av området bedöms inte vara förenlig med totalförsvarets intressen.
Ö248	Generell användning Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla. Revmiljö. Planerat områdesskydd.		
Ö250	Försvar Natur Sjöfart			
Ö252	Natur			
Ö254	Elöverföring Natur Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske		Natur ges företräde framför energiutvinning	Natura 2000 ges företräde enligt 3 och 4 kap. miljöbalken framför riksintresseanspråk för och allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö255	Utredningsområde energiutvinning, alternativ Natur	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassas till naturvärden	En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett område som är skyddat enligt 7 kap. 28 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000, kräver alltid särskild tillståndsprövning.
Ö258	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde.		
Ö261	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresse för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö263	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske			
Ö266	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen		
Ö273	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresse för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera
Ö274	Generell användning Utredningsområde sjöfart			
Ö293	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske			
Ö500	Generell användning Sjöfart Utredningsområde sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde.		
Ö501	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen		
Ö502	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde.		
Ö503	Försvar Sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför utökad energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvaret ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. I del av området finns en befintlig vindkraftsanläggning. Framtida utökning av området bedöms inte vara förenlig med totalförsvarets intressen.

4.4. Södra Östersjön

Elöverföring

Användning elöverföring motsvaras av två transmissionskablar som förbinder Sverige med utlandet. NordBalt-kabeln går mellan Sverige och Litauen. Den ansluter till Nybro i Sverige och till Klaipeda i Litauen (Ö247, Ö259). SwePolLink är den andra transmissionskabeln i havsområdet och den förbinder Karlshamn med Slupsk i Polen (Ö259, Ö269, Ö508).

Energiutvinning

I södra Östersjön råder goda förutsättningar för energiutvinning och behovet är stort på grund av den höga elförbrukningen i södra Sverige. Utsjöbankar och kust har både goda vindförhållanden och lämpliga djup för havsbaserade vindkraftverk. Det finns två riksintresseanspråk för vindbruk nära kusten i Kristianstads och Sölvesborgs kommuner. I området Norra Hanöbukten (Ö508) har tillståndet för ett tidigare vindkraftsprojekt löpt ut. I området finns även riksintresseanspråk för totalförsvaret. Havsplanen ger företräde åt försvarsintresset.

I havsområdets norra del finns del av ytterligare ett riksintresseanspråk för vindbruk. Inom området finns även riksintresseanspråk för totalförsvaret. Regeringen har avslagit en ansökan om vindkraft i området med hänvisning till att riksintresseanspråk för totalförsvaret har företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Havsplanen ger företräde åt försvarsintresset (Ö508).

I havsområdet råder goda förutsättningar för vindkraft med höga vindhastigheter och utsjöbankar med lämpligt djup. Havsplanen anger två alternativa utredningsområden med användning energiutvinning (Ö256, Ö269). Ett av dessa områden, Utsjöområde syd Öland (Ö256) överlappar med användning yrkesfiske. Användningarna bedöms kunna samexistera. Områdena anges som alternativområden då försvarsintresset har stora ytanspråk i området som kan försvåra för samexistens. Särskild hänsyn ska tas till totalförsvarets intressen i båda områdena (Ö256, Ö269).

Försvar

Försvar anges som användning i stora delar av havsområdet (Ö247, Ö253, Ö260, Ö264, Ö508). Karlskrona örlogshamn är en av Sveriges största och viktigaste marinbaser. Skjutfälten Ravlunda och Rinkaby har påverkansområden i havet utanför Simrishamns, Kristianstads och Sölvesborgs kommuner. Sjöövningssområde Hanö ligger i territorialhavet och svensk ekonomisk zon i Hanöbukten och söder om Öland.

Vid Utklippan (Ö260) anges samexistens mellan försvar, natur, rekreation och sjöfart. I den norra delen av området finns riksintresseanspråk för totalförsvaret. Inom området finns även riksintresseanspråk för naturvård samt ett marint naturreservat.

Försvarsverksamheten bör bedrivas så att negativ påverkan undviks på de naturvärden som ligger till grund för det marina naturreservatet.

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges för områdena Ö256 och Ö269.

Kultur

Hela kuststräckan omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför havsplaneområdet. Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger huvudsakligen utanför havsplaneområdet. Emellertid sträcker sig mindre delar in i planområdet vid Hanöbukten (Ö264, Ö267, Ö508) och omfattas där av särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

I planområdet i Hanöbukten och vid ytterligare platser utanför kusten i Skåne och Blekinge finns bevarade stenålderslandskap på havsbotten. Utanför Verkeåns mynning i Haväng har marinarkeloger dokumenterat och provundersökt ett område med stenålderslämningar. I den fortsatta havsplaneringsprocessen kan tillkommande underlag komma att ligga till grund för framtida vägledning om användning kultur i området.

Natur

Havsplanen anger användning natur på flera ställen i Södra Östersjön. Utklippan (Ö260) omfattas av marint naturreservat, riksintresseanspråk för naturvärden och ett befintligt Helcom MPA-område. Kiviksbredan utanför Kristianstad (Ö508) har av Länsstyrelsen i Skåne län via Naturvårdsverket föreslagits som ett område att ingå i marin baltisk region i Natura 2000-nätverket. Området är föreslaget med avseende på arterna tumlare, gråsäl och knobbsäl samt naturtyperna sandbankar och rev. Ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Söder om Simrishamns kommun (Ö268) löper ett kustnära stråk av höga naturvärden som omfattas av riksintresseanspråk för naturvård.

Havsplanen anger användning natur vid Ölands sydspets (Ö252–Ö253) där det finns ett marint naturreservat. För att främja och säkerställa ekosystemtjänster anges därför särskild hänsyn till höga naturvärden för flera områden. Utanför Karlskrona (Ö247) ska särskild hänsyn visas till revmiljöer och däggdjursområde, och längre ut i utsjön till fisklek- och däggdjurs område med särskilt hög miljöpåverkan (Ö256, Ö259, Ö269). I Hanöbukten finns bland annat rödlistad tumlare av den starkt hotade Östersjöpopulationen, även i Försvarsmaktens sjöövningssområde (Ö508). I samma område anger planen särskild hänsyn till höga naturvärden för lekområde, däggdjur och fågel, samt klimattillflykt för de tre arterna blåmussla, blåstång och sill. I Hanöbukstens nordvästra hörn finns ytterligare områden som kan utgöra klimattillflykter för dessa tre arter (Havs- och vattenmyndigheten, 2017d).

Rekreation

Användning rekreation anges utanför Karlskrona (Ö260) där det finns riksintresseanspråk för friluftslivet. Friluftslivet som även omfattar fritidssjöfarten är viktiga i Södra Östersjön. Längs kusten, utanför havsplaneområdet, finns flera områden som omfattas av riksintresseanspråk för friluftslivet. Kusten i Hanöbukstens västliga delar omfattas av riksintresse rörligt friluftsliv. Längs kusten utanför Simrishamn finns ett riksintresse för rörligt friluftsliv som angränsar till planområdet. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Sandutvinning

Havsplanen anger användning sandutvinning utanför Utklippan (Ö508). Området ligger i en regional omgivning med expansiv bebyggelseutveckling och kommunala intressen av strandfodring som klimatanpassningsåtgärd. Där finns också höga naturvärden som det ska tas särskild hänsyn till, vilket ställer höga krav på samexistensen. Området är en viktig livsmiljö för torsk och framtida utvinning behöver bland annat ta hänsyn till torskens lekperioder för att inte riskera negativ påverkan

Sjöfart

Användning sjöfart anges i fartygsstråk genom området (Ö247, Ö253, Ö259-Ö260, Ö264, Ö267, Ö508). Det mest trafikerade fartygsstråket i Östersjön går genom Södra Östersjön i system med trafiksepareringar längs Sveriges sydkust från Öresund eller från Gedser mellan Danmark och Tyskland, via Bornholmsgattet mot södra Öland. Här börjar även en djupled för vissa fartyg vid passage österut genom Östersjön. Sjötrafiken går delvis in till kusten, men främst vidare mot både svenska och utländska hamnar.

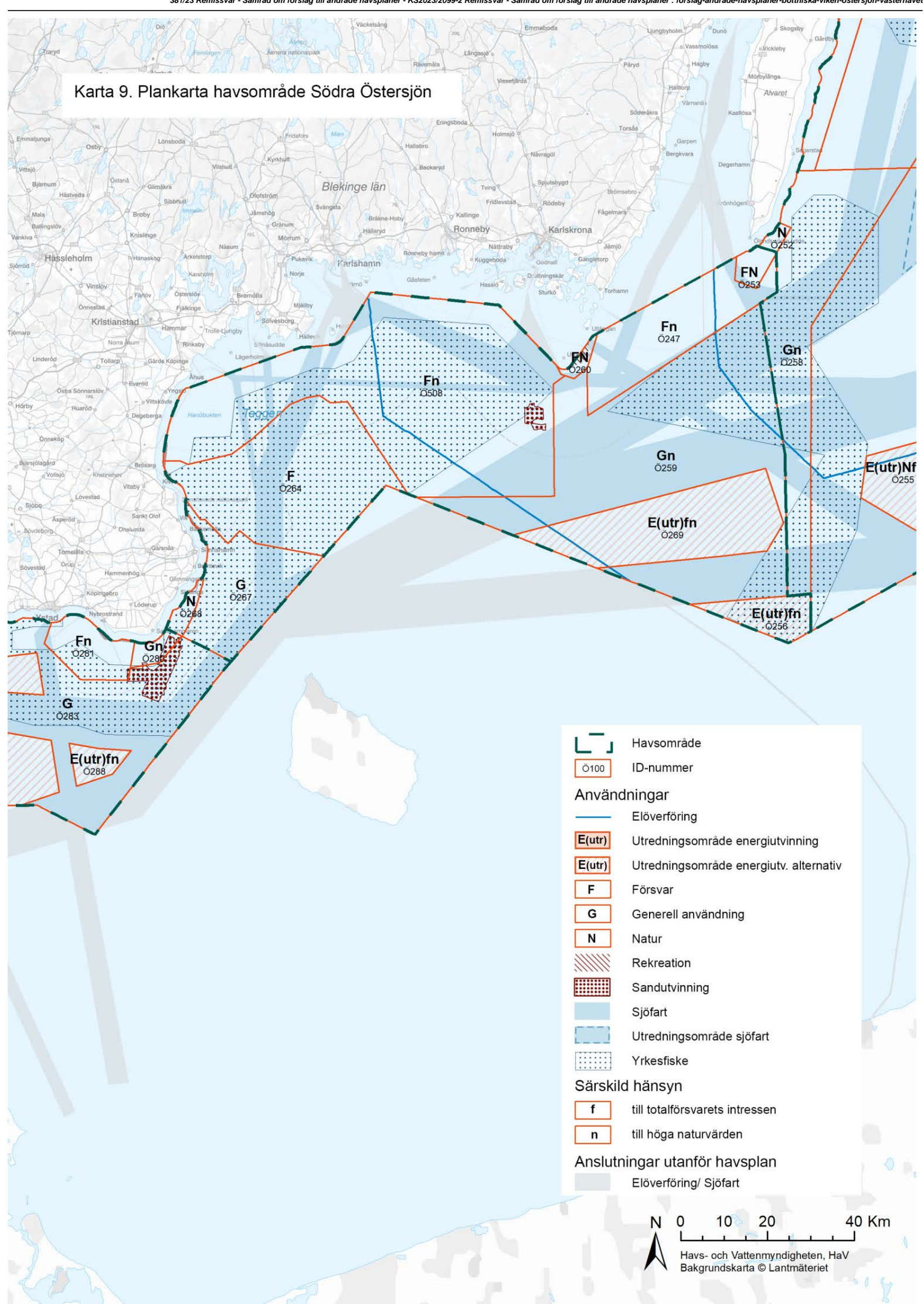
I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Användning yrkesfiske anges i de flesta områdena eftersom yrkesfisket är utbrett i Södra Östersjön (Ö256-Ö257, Ö259, Ö264, Ö267-Ö268, Ö508). Användningen motsvaras av riksintresseanspråk för yrkesfiske. Yrkesfiske efter torsk har mest bedrivits med trål i utsjön, men också med passiva redskap närmare kusten. Pelagiskt yrkesfiske efter sill och skarpsill bedrivs i utsjön. Annat fiske med passiva redskap bedrivs i olika utsträckning längs med kusten och i Hanöbukten. I området bedrivs även fiske av fiskare från andra EU-länder

Karta 9. Plankarta havsområde Södra Östersjön

	Havsområde
	ID-nummer
Användningar	
	Elöverföring
	Utredningsområde energiutvinning
	Utredningsområde energiutv. alternativ
	Försvar
	Generell användning
	Natur
	Rekreation
	Sandutvinning
	Sjöfart
	Utredningsområde sjöfart
	Yrkesfiske
Särskild hänsyn	
	till totalförsvarets intressen
	till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan	
	Elöverföring/ Sjöfart

Områdestabell Södra Östersjön

Tabell 7 Områdestabell Södra Östersjön

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö247	Försvar Elöverföring Sjöfart	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Revmiljö.		
Ö253	Försvar Natur Sjöfart			
Ö256	Utredningsområde energiutvinning, alternativ Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Totalförsvarets intressen		
Ö259	Elöverföring Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Särskilt hög miljöpåverkan.		
Ö260	Försvar Natur Rekreation Sjöfart			
Ö264	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga kulturmiljövärden		
Ö267	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga kulturmiljövärden		
Ö268	Natur Yrkesfiske			
Ö269	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fisklekområde. Däggdjursområde. Särskilt hög miljöpåverkan. Totalförsvarets intressen		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
O508	Elöverföring Försvar Sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Fågelområde. Klimattillflykt för blåmussla. Klimattillflykt för sill. Klimattillflykt för blåstång. Höga kulturmiljövärden	Försvar ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för totalförsvar ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför två riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

4.5. Sydvästra Östersjön och Öresund

Elöverföring

Användning elöverföring finns i norra Öresund (Ö294). Användningen motsvaras av Öresundskablarna, två kabelförbindelser för 400 kV mellan Kristinelund i Sverige och Skibstrupgård i Danmark.

Energiutvinning

Det finns goda förutsättningar för vindkraft i havsområdet och behovet är stort på grund av den höga elförbrukningen i södra Sverige. Kust- och utsjöbankar har goda vind-förhållanden och bra djupförhållanden för bottenbaserade vindkraftverk. Lillgrund (Ö287) är Sveriges största befintliga havsbaserade vindkraftpark. Vid eventuell förändring av vindkraftverken vid Lillgrund behöver inflygningsområdet till Köpenhamns flygplats Kastrup beaktas. Vid Kriegers flak (Ö285) råder goda förutsättningar för havsbaserad vindkraft. I området finns ett tillståndsgivet vindkraftsprojekt där större delen av projektområdet omfattas av riksintresseanspråk för vindbruk. En mindre del av projektområdet överlappar med ett Natura 2000-område.

Riksintresseanspråk för vindbruk utanför Skurups kommun (Ö282) tillgodoses i havsplanen som alternativ eftersom vindbruk i området påverkar totalförsvarets och fiskets riksintressen. Två områden har identifierats som allmänna intressen av väsentlig betydelse för energiutvinning söder om Skåne (Ö286, Ö288). Förutsättningarna för vindbruk är gynnsamma och den sammanlagda, kumulativa miljöpåverkan bedöms vara låg. På grund av totalförsvarets intressen utpekas området som alternativ.

Inom Malmö och Kävlinge kommun (Ö298) bedöms möjligheterna för energiutvinning vara goda. Påverkan på naturintressen och sjöfart behöver utredas vidare.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar för påverkansområde i havet för Kabusa skjutfält i Ystads kommun (Ö281). En liten del av ett riksintresseanspråk för totalförsvaret vid Falsterbonäset, betecknat som övrigt påverkansområde, går in i det område som havsplanen omfattar (Ö284). På grund av havsplanens övergripande skala redovisas inte försvarsintresset på plankartan. Riksintresseanspråket för totalförsvaret tillgodoses eftersom försvarsintresset och de användningar som havsplanen anger bedöms kunna samexistera.

Särskild hänsyn till totalförsvarets intressen anges vid energiområden (Ö285, Ö282, Ö286, Ö287, Ö288, Ö298).

Kultur

Hela kuststräckan omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Flera områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs hela kusten utanför havsplaneområdet. Det går in riksintresseanspråk öster om Ystad (Ö280, Ö281). En liten del av riksintresseanspråk för kulturmiljövård vid Falsterbonäset går in i det område som havsplanen omfattar (Ö284). På grund av havsplanens övergripande skala redovisas inte intresset på plankartan. Riksintresseanspråket

för kulturmiljövård tillgodoses, eftersom intresset och de användningar som havsplanen anger bedöms kunna samexistera. Det finns även riksintresseanspråk runt Vens östra och norra kust (Ö292, Ö299) samt utmed kusten norr om Helsingborg (Ö294).

Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger utanför havsplaneområdet, varför plankartan inte anger områden med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Natur

Havsplanen anger användning natur i flera områden. För området som sträcker sig från utsjön vid östra delar av Trelleborgs kommun via Falsterbonäset till sydligaste delen av Öresund baseras användningen på två Natura 2000-områden samt riksintresseanspråk natur (Ö284). Områdets östra delar omfattas av Natura 2000-området Sydvästskånes utsjövatten som inrättades 2016 för skydd av tumlare. Områdets nordvästliga delar omfattas av riksintresseanspråk natur och en stor del av Natura 2000-området Falsterbohalvön/Falsterbo-Foteviken, som är skyddat enligt både fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. Även ett marint naturreservat, Måkläppen – Limhamnströskeln, finns i området som sammantaget hyser stora och unika värden avseende fågel och har en geologi som ger upphov till ett sandvandringsområde utan motsvarighet i Sverige. Den befintliga vindkraftparken Lillgrund (Ö287) finns inom riksintresseanspråk natur och där anger havsplanen samexistens mellan användning energiutvinning och natur.

Området norr om Ven i Öresund (Ö292) omfattar ett Natura 2000-område för tumlare och viktiga ängar med ålgräs, det kommunala naturreservatet Knähaken och riksintresseanspråk yrkesfiske lekområde. Lundåkrabukten (Ö290) omfattar riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lekområde för fisk, samt naturreservatet Lundåkrabukten. Utanför Helsingborg finns det marina naturreservatet Grollegrund (Ö294). Här finns också en viktig passage för migrerande rovfågel (Hansson, 2019).

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i Öresund (Ö298, Ö299) där det finns sammanhängande höga värden av betydelse för bevarande och utvecklade ekosystemtjänster. Dessa förstärks av förekomsten av däggdjur, fågel, värdefulla bottenmiljöer och lekområden för fisk. Samtidigt som naturvärdena är höga är påverkan från mänsklig verksamhet stor. Det nya marina naturreservatet Flädierev finns i kustområdet utanför Bjärred och överlappar med havsplaneområdet (Ö299). Den överlappande delen av naturreservatet är för litet för att illustreras i plankartan, men berör ett mindre område vid den inre plangränsen.

Öster om Ystad löper ett kustnära stråk av höga naturvärden som anges med särskild hänsyn till höga naturvärden (Ö280–Ö281). Där finns värdefulla rev för fisklek samt ett viktigt fågel- och däggdjursområde.

Rekreation

Havsplanen anger användning rekreation kring Ven (Ö292, Ö299) där det finns riksintresseanspråk för friluftslivet. Värdefulla kustlandskap sträcker sig längs västra och södra Skåne. I Öresund finns ett omfattande fritidsfiske och turbofiske. Friluftslivet och fritidssjöfarten är viktiga i hela havsområdet. Flera områden med riksintresseanspråk för friluftsliv finns utanför

havsplaneområdet, framför allt längs Skånes södra och västra kust. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Sandutvinning

Söder om Ystad (Ö280, Ö281, Ö283) fanns tillstånd för sandutvinning som löpte till 2021. Sanden används för strandfodring och utvinning har skett under åren 2011, 2014, 2017 och 2020 (Ystads kommun, 2023). Utförd tillsyn visar att översedimentering av tidigare spår från utvinningen sker genom de geologiska processerna i området (Sveriges geologiska undersökning, 2018b).

Utredningsområde sandutvinning

Utanför Falsterbo (Ö284) finns ett utredningsområde för sandutvinning. Lämplighet för sandutvinning har bedömts för delar av ett undersökningsområde och finns redovisat i rapporten Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (Sveriges geologiska undersökning, 2017). Föreslaget sandutvinningsområde vid Falsterbo sammanfaller med de västligaste delar av Natura 2000-området Sydvästskånes utsjövatten. Natura 2000-området har inrättats för att stärka skyddet av Bälthavspopulationen respektive Östersjöpopulationen av tumlare. Tumlarens höga geografiska rörlighet har resulterat i ett förhållandevis stort Natura 2000-område. Helhetsbedömningen i havsplanen är att samexistens med sandutvinning kan vara möjlig utifrån att utvinning föreslås i utkanten av Natura 2000-området. Tumlarens säsongsvisa variationer, tillsammans med att miljöeffekten av sandutvinningen bedöms uppstå på en begränsad yta under en begränsad tid, stärker möjligheten till samexistens mellan användningarna natur och sandutvinning. Sandutvinningen behöver anpassas efter Natura 2000-skyddet. En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett område som är skyddat enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000, kräver alltid särskild tillståndsprövning.

Utredningsområdet för sandutvinning ligger i ekonomisk zon. Öster om detta område finns Natura 2000-området Falsterbohalvön-Foteviken, som även är marint naturreservat och del av riksintresseanspråk naturvård. I detta område som ligger i territorialhavet och utanför utredningsområdet för sandutvinning, identifieras sandutvinning som en verksamhet som utgör risk för skada (Länsstyrelsen i Skåne län, 2005). I rapporten Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (Sveriges geologiska undersökning, 2017), bedöms att sandutvinning kan vara möjlig i ekonomisk zon utanför Natura 2000-området Falsterbohalvön-Foteviken. I den ekonomiska zonen finns ekologiskt värdefulla platser där bottenvegetation och musselbankar förekommer samt där det finns i postglacial sand och grus. Bedömningen är att sandutvinning kan vara möjlig väst och sydväst om dessa platser.

Sandutvinningsområdet vid Falsterbo ligger inom ett område med utpekad trafikseparering för sjöfart. Intressena bedöms kunna samexistera. Den trafik som sandutvinningen beräknas medföra bedöms som låg (Sveriges geologiska undersökning, 2017, 2018b). Befintliga sjöfartsvolymer innebär att sandutvinningen står för ett försumbart tillägg av bullerpåverkan.

För de båda sandutvinningsområdena finns potentiell påverkan på yrkesfisket som vid Falsterbo även förstärks av kumulativa miljöeffekter från dansk utvinning i Öresund. Påverkan bedöms kunna begränsas om skonsamma utvinningsmetoder används och om utvinningen förläggs till tider när fisken inte leker (Sveriges geologiska undersökning, 2017).

Sjöfart

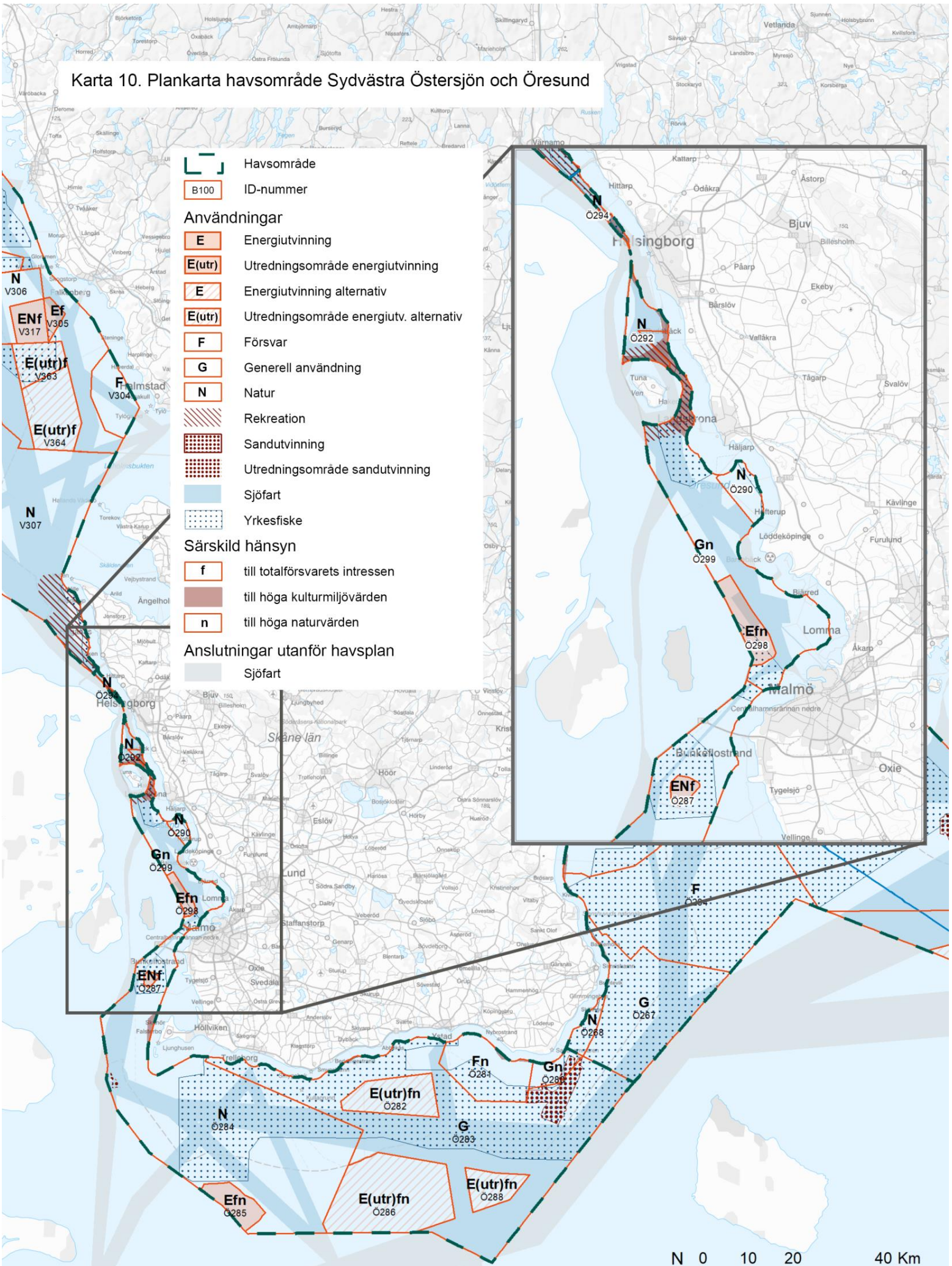
Användning sjöfart anges i fartygsstråk genom havsområdet (Ö281, Ö283-Ö284, Ö292, Ö294, Ö298-Ö299). Det mest trafikerade fartygsstråket i Östersjön går genom Sydvästra Östersjön i ett system med trafiksepareringar längs Sveriges sydkust från Öresund via Falsterbo i Vellinge kommun eller från Gedser, mellan Danmark och Tyskland, till Bornholmsgattet. Sjötrafiken går vidare mot både svenska och utländska hamnar. Öresund är en av få vägar in till Östersjön för stora fartyg. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

Yrkesfisket är utbrett och därför anger havsplanen användning yrkesfiske i en stor del av havsområdet (Ö280-Ö281, Ö283-Ö284, Ö290, Ö294, Ö298-Ö299). Användningen motsvarar riksintresseanspråk för yrkesfiske. Yrkesfiske efter torsk bedrivs mest med trålfiske i utsjön, men också med passiva redskap närmare kusten. Pelagiskt yrkesfiske efter sill och skarpsill bedrivs i hela utsjön. Annat fiske med passiva redskap bedrivs i varierande utsträckning längs med kusten. I Öresund är bottentrålning inte tillåten, utan yrkesfisket sker med passiva redskap, bland annat efter torsk.

Karta 10. Plankarta havsområde Sydvästra Östersjön och Öresund

- Havsområde
- B100 ID-nummer
- Användningar**
- E Energiutvinning
- E(utr) Utredningsområde energiutvinning
- E Energiutvinning alternativ
- E(utr) Utredningsområde energiutv. alternativ
- F Försvar
- G Generell användning
- N Natur
- Rekreation
- Sandutvinning
- Utredningsområde sandutvinning
- Sjöfart
- Yrkesfiske
- Särskild hänsyn**
- f till totalförsvarets intressen
- n till höga naturvärden
- Anslutningar utanför havsplan**
- Sjöfart

Områdestabell Sydvästra Östersjön och Öresund

Tabell 8 Områdestabell Sydvästra Östersjön och Öresund

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö280	Generell användning Sandutvinning Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö.		
Ö281	Försvar Sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Höga kulturmiljövärden		
Ö282	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	Riksintresseanspråk för vindbruk ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö283	Generell användning Sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske och sjöfart ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för yrkesfiske ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför riksintresseanspråk och allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresseanspråk för sjöfart ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
Ö284	Natur Utredningsområde sandutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Höga kulturmiljövärden	Sandutvinning anpassas till natur, till exempel avseende tidsperiod och lokalisering av uttag	En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett område som är skyddat enligt 7 kap. 28 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000, kräver alltid särskild tillståndsprövning.
Ö285	Energiutvinning	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fågelområde. Revmiljö. Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassas till natur och försvar	En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett område som är skyddat enligt 7 kap. 28 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000, kräver alltid särskild tillståndsprövning.
Ö286	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassad till försvar	Användning energiutvinning behöver anpassas till försvarsintresset.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
Ö287	Energiutvinning Natur	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	Riksintresseanspråk för vindbruk ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Det finns en vindkraftpark i området. Yrkesfiskets behov tillgodoses i närliggande område.
Ö288	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassad till försvar	Användning energiutvinning behöver anpassas till försvarsintresset.
Ö290	Natur Yrkesfiske			
Ö292	Natur Rekreation Sjöfart	Höga kulturmiljövärden		
Ö294	Elöverföring Natur Rekreation Sjöfart Yrkesfiske	Höga kulturmiljövärden		
Ö298	Energiutvinning Yrkesfiske Sjöfart	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för energiutvinning med anpassning till sjöfart och yrkesfiske	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk bedöms kunna anpassas för att samexistera med sjöfart och yrkesfiske.
Ö299	Generell användning Rekreation Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde. Höga kulturmiljövärden		

5. Västerhavet: Vägledning och överväganden

Allmänt om havsplaneområdet

Här finns en sammanfattning av planeringens huvuddrag för havsplaneområdet. Inriktningen för användningen och överväganden för havsplaneområdets havsområden redovisas också.

Plankartan ska tolkas i den ungefärliga skalan mellan 1:700 000 och 1:1 000 000. Gränserna och markeringarna i kartan är översiktliga utifrån havsplanernas strategiska nivå.

Utläggning, drift och underhåll av data- och telekablar, kraftkablar, rörledningar och gasledningar ska möjliggöras där det är lämpligt. Detta gäller för hela planområdet.

I Västerhavet finns två havsområden:

- Norra Västerhavet
- Södra Västerhavet.

Höga naturvärden och nationalpark under ytan

Det finns stora områden med höga naturvärden i havsplaneområdet och flera av dem är naturreservat och Natura 2000-områden. I Norra Västerhavet finns dessutom Kosterhavets nationalpark, där naturskyddet främst gäller undervattensmiljöer. Utöver skyddade områden redovisar havsplanen även områden för särskild hänsyn till höga naturvärden.

I Västerhavet finns marina däggdjur som tumlare och säl samt lek- och uppväxtområden för flera fiskarter. Havsplanerområdet korsas av två mycket viktiga sträckleder för bland annat vårflyttande rovfåglar. Här inryms också grundområden av internationell vikt för övervintrande sjöfågel. Området utgör även en viktig förbindelselänk och passage för fåglar som flyttar sig i nord-sydlig riktning mellan havsområdena.

Näringsliv och människor

På många platser inom Västerhavets havsplaneområde finns det attraktiva livsmiljöer för människor. Utmed hela kusten är friluftslivet och turismen viktig. Det bedrivs omfattande yrkesfiske efter både fisk och skaldjur som fångas med olika typer av redskap. Sjötrafiken är omfattande i hela planområdet, även nära kusten. En betydande del av trafiken till och från Östersjön tar sig genom Västerhavet och Öresund och det finns flera hamnar på västkusten med stor betydelse för svensk utrikeshandel. Sveriges totalförsvaret har intressen i havsplaneområdet, bland annat i form av sjöövningssområden. Det finns goda förutsättningar för havsbaserad vindkraft med hög vindhastighet.

Samtidigt som det finns goda förutsättningar för olika verksamheter behöver miljötillståndet i Västerhavet förbättras för att god miljöstatus ska nås.

Många verksamheter fungerar bra tillsammans i planområdet. Samexistensen är ofta reglerad. Det kan till exempel handla om att områden avlyses vid försvarsövningar eller om regler för hur

fartyg får framföras i farleder som ingår i trafiksepareringssystem, till exempel fiskande fiskefartyg.

Yrkesfiske, sjöfart och vindkraft

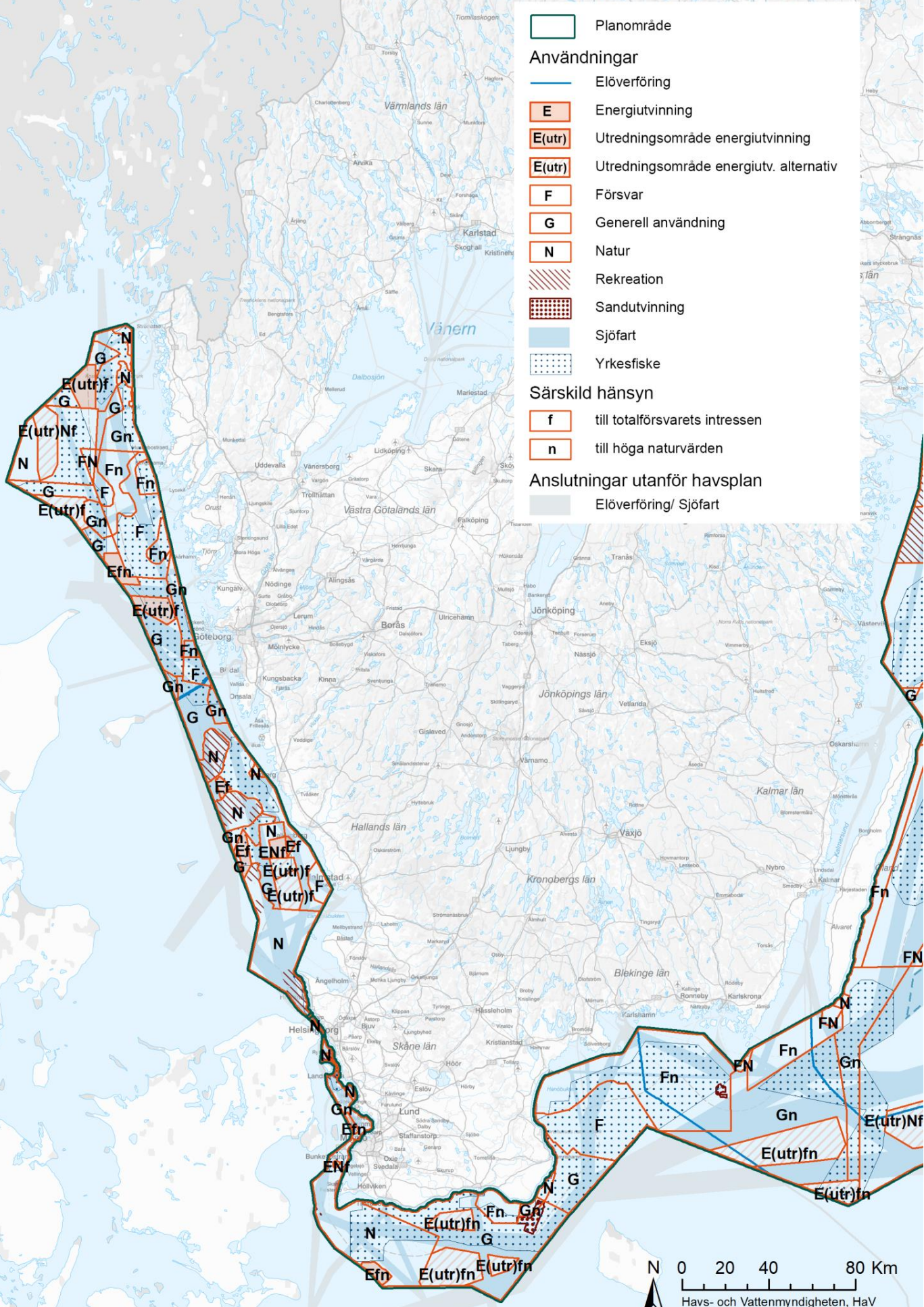
Havsplanerna ska bidra till att nå samhällsmålet om 100 procent fossilfri elproduktion år 2040. Förutsättningarna för havsbaserad vindkraft är goda i Västerhavet. Det finns dock stor konkurrens om utrymmet i Västerhavet med bland annat yrkesfiske och sjöfart. Utgångspunkten för planeringen har varit uppdaterade underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna (Energimyndigheten, 2023a). Planeringen av områden för energiutvinning bygger på en helhetsbedömning av hur havsplanen bäst kan bidra till att energimålen nås sett till vindkraftens och andra intressens behov. Områden för energiutvinning föreslås både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Vissa föreslagna områden berörs av Natura 2000-lagstiftningen, vilket innebär att vindkraftsetablering endast kan tillåtas där, om den inte riskerar att skada eller störa de livsmiljöer eller arter som ska skyddas. Flera energiområden och alternativa energiområden i Västerhavet betecknas som utredningsområden. Skälen är att påverkan på totalförsvarets militära del behöver utredas mer, eller att etablering av vindkraft kräver så kallat Natura 2000-tillstånd.

Vid energiutbyggnad ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen. De energiområden som havsplanen anger i Västerhavet innebär en risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. I alla energiområden anges därför särskild hänsyn till totalförsvarets intressen. I ett område anges även särskild hänsyn till höga naturvärden.

Yrkesfisket är geografiskt omfattande i Västerhavet och till viss del föränderligt mellan olika år och över längre tid. Därför är ytan för användning yrkesfiske stor i havsplanen. I planeringen av områden för energiutvinning har hänsyn tagits till den sammanlagd, kumulativa påverkan på yrkesfisket. I några fall ges dock vindbruk företräde framför yrkesfiske.

Det finns omfattande reglering med trafikseparering för sjöfarten i Västerhavet. Havsplanen följer utpekade riksintresseanspråk. Anspråken kompletteras med ett fartygsstråk som utgör allmänt intresse av väsentlig betydelse i norra Skagerrak.

Karta 11. Plankarta havsplaneområde Västerhavet

- Planområde
- Användningar**
- Elöverföring
- E Energiutvinning
- E(utr) Utredningsområde energiutvinning
- E(utr) Utredningsområde energiutv. alternativ
- F Försvar
- G Generell användning
- N Natur
- Rekreation
- Sandutvinning
- Sjöfart
- Yrkesfiske
- Särskild hänsyn**
- f till totalförsvarets intressen
- n till höga naturvärden
- Anslutningar utanför havsplan**
- Elöverföring/ Sjöfart

5.1. Norra Västerhavet

Energiutvinning

I Norra Västerhavet råder goda förutsättningar för vindkraft med höga vindhastigheter. Det är djupt vilket kräver flytande fundament. Från norr om Göteborg och söderut är det grundare och möjligt med bottenfasta fundament.

I Norra Västerhavet finns ett område med användning energiutvinning (V357), två utredningsområden med användning energiutvinning (V352, V359) och två alternativa utredningsområden med användning energiutvinning (V355, V360). Eventuell vindkraftsetablering i samtliga fem områden bedöms ge stor samlad negativ påverkan för yrkesfisket och för framkomligheten. Av dessa skäl redovisas två av områdena som alternativområden.

Området Norr Bratten och väst Kosterhavet (V352) i den ekonomiska zonen väster om Kosterhavets nationalpark anges som utredningsområde med användning energiutvinning. I området finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Området överlappar delvis med ett projektområde som analyserats av Forsvarsmakten och där de bedömer att vindkraft kan uppföras med högre sannolikhet utan att detta medför påtaglig skada på riksintressen eller områden av betydelse för totalförsvarets militära del. Hela området har dock inte analyserats utifrån påverkan på totalförsvarets militära intressen (Energimyndigheten, 2023a). Av detta skäl anges området som utredningsområde.

Området Sydväst sjöövningssområde Skagen (V357) längst västerut från Tjörn i den ekonomiska zonen anges som område med användning energiutvinning. I området ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Eftersom endast flytande fundament kan bli aktuella bedöms nuvarande yrkesfiske efter nordhavsräka inte kunna samexistera med vindkraft. Området ligger inom ett större projektområde som analyserats av Forsvarsmakten och där de bedömer att det kan finnas möjlighet för vindkraft att uppföras utan att detta medför påtaglig skada på riksintressen eller områden av betydelse för totalförsvarets militära del (Energimyndigheten, 2023a).

Området Nordväst Öckerö (V359) anges som utredningsområde med användning energiutvinning. I området finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk samt riksintresseanspråk för yrkesfiske i hela den del som ligger i territorialhavet och en liten del i ekonomisk zon. Området överlappar till liten del med ett projektområde som analyserats av Forsvarsmakten och där de bedömer att det kan finnas möjlighet för vindkraft att uppföras utan att detta medför påtaglig skada på riksintressen eller områden av betydelse för totalförsvarets militära del, men Forsvarsmakten bedömer även att det troligen krävs ytterligare analyser av det specifika området för att vidare utreda förutsättningarna (Energimyndigheten, 2023a). Av detta skäl anges området som utredningsområde.

Området Nordvästra Bratten (V360) utgör ett alternativt utredningsområde med användning energiutvinning. I området finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk och sjöfart. Fartygstrafiken bedöms kunna gå i ett nord-sydligt stråk öster om området. Allmänt intresse för vindbruk ges därför företräde framför sjöfart. När det gäller totalförsvarets intresse behöver eventuell påverkan utredas. Området ligger i sin helhet inom Natura 2000-området Bratten.

Bedömningen är att detta medför att det ställs krav på särskild tillståndsprövning enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, en så kallad Natura 2000-prövning. Av dessa skäl anges området som utredningsområde.

Utsjöområdet norr Skagen (V355) väst om Öckerö i ekonomisk zon utgör ett alternativt utredningsområde med användning energiutvinning. I området finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk som överlappar med riksintresseanspråk för yrkesfiske. I området ges allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske. Eftersom endast flytande fundament kan bli aktuella bedöms nuvarande yrkesfiske efter nordhavsräka inte kunna samexistera med vindkraft. En ansökan om ett projekt som även omfattar ett större område norrut bereds av länsstyrelsen på uppdrag av regeringen (information 2023-07-06). I det utökade området är yrkesfiske angiven som mest lämplig användning och har därmed prioritet framför energiutvinning. Försvarsmakten har inte analyserat det specifika området V355, men har analyserat vindkraftsprojektet med ett större projektområde som helt överlappar området. Påverkan på totalförsvarets militära intressen för detta mindre områdes specifika avgränsning är inte till fullo utrett (Energimyndigheten, 2023a). Av detta skäl anges området som utredningsområde.

Försvar

Havsplanen anger användning försvar för sjöövningssområde Skagen som sträcker sig från Sotenäs i norr till Tjörn i söder, ut över hela territorialhavet samt i ekonomisk zon (V320-V322, V336, V339, V347). Längre söderut, nästan helt inom Göteborgs kommun, ligger sjöövningssområdet Känsö där havsplanen också anger användning försvar (V318-V319).

Riksintresseanspråk för försvar ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk i sjöövningssområdet Skagen (V320).

Alternativt utredningsområde men användning energiutvinning V355 är beläget inom ett större projektområde för vindbruk som har analyserats av Försvarsmakten i tillståndsprocessen. Försvarsmaktens bedömning är att en vindkraftsetablering enligt det aktuella projektet skulle medföra påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del. Påverkan på totalförsvarets militära dels hemliga intressen för detta mindre områdets specifika avgränsning är inte till fullo utrett (Energimyndigheten, 2023a).

I alla energiområden anges särskild hänsyn till totalförsvarets intressen.

Kultur

Kusten längs södra delen av Norra Västerhavet omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Den norra kuststräckan omfattas av riksintresse obruten kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför havsplaneområdet, bland annat ett större område kring Göteborgs södra skärgård. Kust- och havslandskapet eller fri horisont är väsentliga fysiska uttryck för anspråken. Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger utanför havsplaneområdet. Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv. Utanför Göteborgs södra skärgård ligger ett litet område med särskild hänsyn till kulturmiljövården (V318).

Natur

Havsplanen anger användning natur i många delar av havsområdet. I väst finns Natura 2000-området Bratten (V336, V360, V366).

Kring Kosteröarna anges användning natur vid Strömstad (V344) och Tanum (V349) i områden med nationalpark, naturreservat och Natura 2000.

I flera områden ska särskild hänsyn tas till höga naturvärden (V318, V321, V324, V339, V347, V348, V350, V357). I några fall avses områden där det inte finns något områdesskydd i dag, men som planeras i hela eller delar av områdena. Kring Väderöarna och Svabergsgrunden har förstudier för inrättande av marina naturreservat påbörjats med anledning av höga värden av sällsynta bottenmiljöer.

Rekreation

Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande i hela havsområdet och fritidsbåttrafiken rör sig ofta till och från Norge och Danmark. Bohuskustens skärgård är välbesökt med omfattande turism och det finns många naturhamnar och marinor. Kusten utanför havsplaneområdet i norra delen av Norra Västerhavet, till norr om Lysekil, omfattas av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Hela kuststräckan utanför havsplaneområdet omfattas av riksintresseanspråk för friluftslivet. Eventuell vindkraftsetablering ger en visuell påverkan i området. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i stora delar av havsområdet (V318-V324, V339, V344, V347-V351, V353-V354, V356, V358, V366), med flera fartygsstråk från Oslo till Södra Västerhavet samt in mot kusten och ut förbi Skagen mot Nordsjön. I områden V355 och V360 finns allmänt intresse av väsentlig betydelse för både vindbruk och sjöfart. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Den nord-sydgående fartygstrafiken bedöms kunna flytta österut. Därför redovisas användning sjöfart i ett nord-sydligt stråk genom områdena V348, V351, V356 och V366.

Rutter från Östersjön sträcker sig genom Skagerrak ut i Nordsjön och vidare ut i världshaven. Sverige har även rutter till Danmark och Norge. I Göteborg och Lysekil ligger Sveriges två största hamnar.

I Norra Bohuslän anger en gemensam översiktsplan ett område för verksamheter mellan två sjöstråk (V350) i Tanums och Sotenäs kommuner. Vid etablering av verksamheter är hänsyn till sjösäkerhetsfrågor viktigt. Området anges i havsplanen som generell användning med särskild hänsyn till höga naturvärden. I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

Yrkesfiske

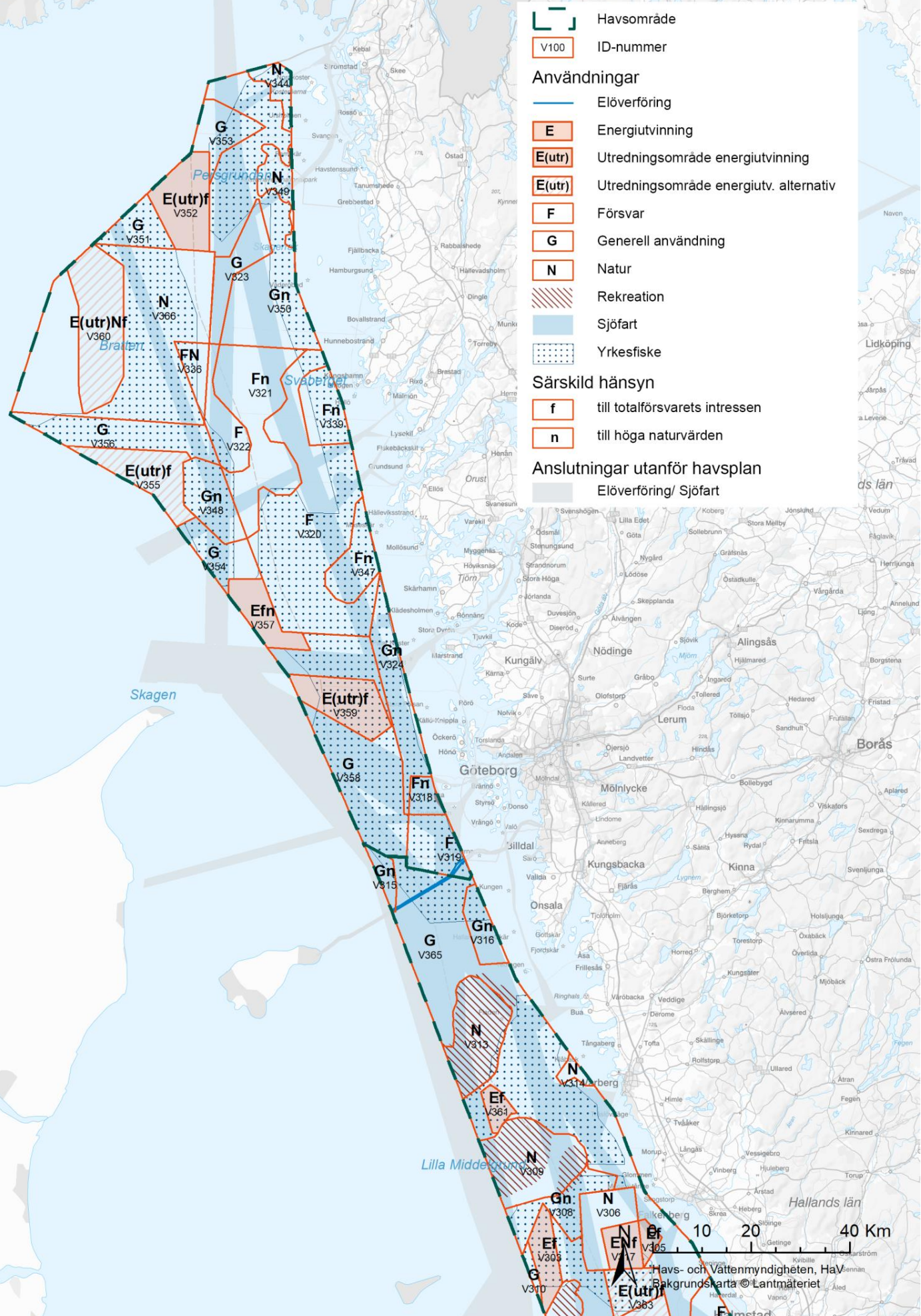
Yrkesfisket är omfattande i Norra Västerhavet och anges som användning i en stor del av havsområdet (V318-V321, V323-V324, V336, V339, V344, V347-V349, V350-V351, V353-V354,

V356, V358, V366). Räkfiske bedrivs i stor omfattning i den norra delen av området. Fiske efter havskräfta bedrivs över hela havsområdet förutom längst i väster. Skaldjur har en förhållandevis låg geografisk rörlighet, vilket gör att fiskeområdena är mer stabila än i annat fiske. Närmare kusten utövas ett burfiske för havskräfta. Fiske med passiva redskap sker i olika utsträckning över hela området, något intensivare i söder. Pelagiskt fiske bedrivs från Sotenäs och söderut. Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk för yrkesfiske i område V357 och V355 (alternativ). Områdena är lämpliga för flytande vindkraftverk. Det bedöms därför inte möjligt att bedriva fiske med aktiva redskap i området.

Väst (23–38 nautiska mil) om ön Måseskär finns ett dumpningsområde med 28 fartyg som innehåller kemiska stridsmedel i okänd utsträckning. Havsplanens vägledning är att yrkesfiske inte är en lämplig användning i detta dumpningsområde. Miljöfarliga ämnen har läckt ut i den marina miljön och samtidigt bedrivs ett aktivt trålfiske i närheten av vraken. Trål och trålbord som är i kontakt med havsbotten river upp sediment och sprider ämnena över ett större geografiskt område. Data från studier visar att nedbrytningsprodukter från kemiska stridsmedel återfinns i matfisk och kräftdjur i området. Sammantaget innebär detta att yrkesfiske inte bör bedrivas i närområdet. Området är geografiskt litet i förhållande till plankartans geografiska skala och markeras därför inte i plankartan.

Karta 12. Plankarta havsområde Norra Västerhavet

10 20 40 Km

Havs- och Vattenmyndigheten, Havsbakgrundsdata © Lantmäteriet

Områdestabell Norra Västerhavet

Tabell 9 Områdestabell Norra Västerhavet

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
V318	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpennor. Höga kulturmiljövärden		
V319	Elöverföring Försvar Sjöfart Yrkesfiske			
V320	Försvar Sjöfart Yrkesfiske		Försvar ges företräde framför energiutvinning	Riksbankens anspråk för totalförsvar ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V321	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpennor. Planerat områdesskydd.		
V322	Försvar Sjöfart Yrkesfiske			
V323	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske			
V324	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Fisklekområde. Däggdjursområde.		
V336	Försvar Natur Yrkesfiske			
V339	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpennor. Planerat områdesskydd.		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
V344	Natur Sjöfart Yrkesfiske			
V347	Försvar Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Hög ursprunglighet. Revmiljö.		
V348	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Särskilt hög miljöpåverkan.	Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning	Riksintresse för yrkesfiske ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V349	Natur Sjöfart Yrkesfiske			
V350	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Revmiljö. Mjukbotten med sjöpenor. Planerat områdesskydd.		
V351	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V352	Utredningsområde energiutvinning	Totalförsvarets intressen		
V353	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske			
V354	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske			
V355	Utredningsområde energiutvinning, alternativ	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
V356	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske			
V357	Energiutvinning	Höga naturvärden: Fågelområde. Totalförsvarets intressen	Energiutvinning ges företräde framför yrkesfiske	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ges företräde framför riksintresseanspråk yrkesfiske. Användningarna bedöms inte kunna samexistera
V358	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning	Riksintresseanspråk för yrkesfiske ges företräde enligt 3 kap. 10 § miljöbalken framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V359	Utredningsområde energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen		
V360	Utredningsområde energiutvinning, alternativ Natur	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassas till natur	En verksamhet eller åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka ett område som är skyddat enligt 7 kap. 28 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000, kräver alltid särskild tillståndsprövning.
V366	Natur Sjöfart Yrkesfiske		Yrkesfiske ges företräde framför energiutvinning	Allmänt intresse av väsentlig betydelse för yrkesfiske ges företräde framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

5.2. Södra Västerhavet

Elöverföring

Användning elöverföring motsvaras av de två parallella transmissionsnätskablarna Konti-Skan 1 och Konti-Skan 2 som går mellan Lindome i Sverige och Vester Hassing på Jylland i Danmark. Två kabelförbindelser för 400 kV mellan Kristinelund i Sverige och Skibstrupgård i Danmark, de så kallade Öresundskablarna ligger vid gränsen mellan havsplan Västerhavet och Östersjön. De redovisas i område Ö294 i havsområde Öresund i Östersjöns havsplan.

Energiutvinning

I havsområdet råder goda förutsättningar för vindkraft med höga vindhastigheter. Djupet medger bottenfasta fundament. Transmissionsnätet på land är väl utbyggt eftersom kärnkraftverket Ringhals ligger vid Hallandskusten.

I Södra Västerhavet anges fyra områden med användning energiutvinning (V303, V305, V317, V361) och två utredningsområden med användning energiutvinning (V362-V364).

Det finns tre tillståndsgivna projekt i Södra Västerhavet. I ekonomisk zon finns två områden med tillståndsgivna projekt enligt kontinentalsockellagen: ett område väster om Varberg (V361) och ett område väster om Falkenberg (V303). För närvarande (information 2023-07-05) prövas överklaganden av Natura 2000-tillstånden för områdena. Områdena utgör allmänna intressen av väsentlig betydelse för vindkraft som till stor del överlappar riksintresseanspråk för yrkesfiske.

I territorialhavet finns ett tillståndsgivet kustnära projekt utanför Falkenberg (V305) där en ansökan om förlängd igångsättningstid och arbetstid lämnats in (information 2023-07-05). I denna del finns ett riksintresseanspråk för vindbruk. I den del av området V305 som inte omfattas av det tillståndsgivna projektet finns istället ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk och en liten del av ett större riksintresseanspråk för yrkesfiske. En framtida etablering av vindkraft bedöms kunna samexistera med riksintresseanspråket för yrkesfiske om verksamheterna anpassas till varandra. Väster om området för det tillståndsgivna projektet finns ett område (V317) där energiutvinning anses vara allmänt intresse av väsentlig betydelse.

I område V317 utanför Falkenberg finns även riksintresseanspråk för yrkesfisket som avser lek område. I området anges användning natur. Under förutsättning att etablering av vindkraft inte påtagligt skadar riksintresseanspråket avseende lek område för fisk bedöms samexistens vara möjlig i område V317.

På utsjöbanken Stora Middelgrund som är belägen i nordvästra delen av område V307 finns ett riksintresseanspråk vindbruk. På bankens södra del finns ett riksintresseanspråk för friluftsliv. Området ligger i ett Natura 2000-område, vilket ställer särskilda krav på energiutvinningen om samexistens ska vara möjlig. Regeringen har avslagit en ansökan om etablering av en vindkraftspark på banken. Länsstyrelsen har avslagit ansökan om Natura 2000-tillstånd enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken. Det finns viss överlapp med farleden i östra delen av området. Av dessa skäl ges natur, sjöfart och friluftsliv företräde framför riksintresse vindbruk.

I område Sydväst Falkenberg (V363) i Falkenbergs kommun och intilliggande område Väst Halmstad (V364) i Halmstads kommun finns allmänna intressen av väsentlig betydelse för vindbruk. Riksintresse yrkesfiske överlappar nästan helt i V363 och till liten del i V364. Yrkesmässigt kräftfiske bedrivs i båda områdena i sin helhet. Påverkan på försvarets militära del är inte utredd. Av detta skäl anges områdena som utredningsområden. Områdena anges som alternativa utredningsområden med användning energiutvinning utifrån en helhetsbedömning av samlad påverkan på yrkesfisket från redan tillståndgivna parker i södra Västerhavet (V303, V305, V361) samt område V317 som ligger norr om V363-V364.

Det finns ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ca 4–6 km från Skrea strand (V365). Vid kusten nära vindbruksområdet ligger ett område med riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken och ett område av riksintresse för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § miljöbalken Riksintresse för rörligt friluftsliv och riksintresseanspråk för friluftslivet ges därför företräde framför allmänt intresse för vindbruk.

Vid energiutbyggnad i Södra Västerhavet ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen i samtliga energiområden. Flera vindkraftparker innebär risk för sammanlagd, kumulativ påverkan på totalförsvarets intressen. Den risken ska beaktas vilket kan innebära begränsningar för utbyggnadens omfattning, samlat eller i enskilda områden. För att samexistens ska vara möjlig mellan olika användningar behöver anläggning av vindkraftverk utföras med hänsyn till Södra Västerhavets höga naturvärden och det lokala yrkesfisket.

Försvar

Utanför Halmstad anger havsplanen användning försvar på grund av påverkansområde för Ringenäs skjutfält (V304). I alla energiområden anges särskild hänsyn till totalförsvarets intressen.

Kultur

Hela kuststräckan omfattas av riksintresse högexploaterad kust. Områden med riksintresseanspråk för kulturmiljövård finns längs kusten utanför havsplaneområdet. Kulturhistoriska värdekärnor identifierade av Riksantikvarieämbetet ligger utanför havsplaneområdet, varför plankartan inte anger områden med särskild hänsyn till höga kulturmiljövärden. Hänsynsavstånd till värdekärnorna behöver bedömas i ett lokalt perspektiv, såsom eventuell påverkan på kulturmiljövärden av energiutvinning väster om Falkenberg (V305, V317, V363, V364).

Natur

Havsplanen anger användning natur för ett stort område i Södra Kattegatt (V307) som omfattas av Natura 2000. naturreservatet Skånska Kattegatt och riksintresseanspråk för naturvård på utsjöbanken Röde bank i norr och vid Hallands Väderö österut. Användning natur anges även för Morups bank (V306), Lilla Middelgrund (V309) och Fladen (V313) som har höga naturvärden och utgör Natura 2000-områden i delar av områdena. Lilla Middelgrund (V309) och Fladen (V313) omfattas även av riksintresseanspråk för naturvård och området runt Morups bank utgör riksintresseanspråk för lek område för fisk (V306, V317). Balgö utanför Varberg (V314) är ett Natura 2000-område.

På utsjöbankarna finns höga värden för främst fågel och tumlare, viktiga lekområden för fisk och värdefulla bottenmiljöer. Naturvårdsverket har identifierat utsjöbankarna Fladen och Lilla Middelgrund som särskilt värdefulla (Naturvårdsverket, 2006).

Havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden i tre områden i Södra Västerhavet (V308, V315–V316). Höga naturvärden finns även utanför svenskt territorialhav och ekonomisk zon.

Rekreation

Havsplanen anger användning rekreation för några av de värdefulla utsjöbankarna (V307- 309, V365) och ett område från Kullen och söderut mot Öresund (V307) som omfattas av riksintresseanspråk för friluftslivet. Utsjöbankarna omfattas även av Natura 2000, och fritidsfisket har begränsats genom reglering. På delar av utsjöbankarna Fladen (V313), Lilla Middelgrund (V309) och Stora Middelgrund (V307) samt i södra Kattegatt (V307), är det exempelvis förbjudet att fritidsfiska av bevarandeskäl. Friluftslivet och fritidsfisket är i övrigt omfattande, både längs kusten och på utsjöbankarna. Viktiga passager för fritidsbåtstrafiken går mellan Sverige och Danmark, samt över Läsö. Stora delar av kusten, utanför havsplaneområdet, omfattas också av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Möjlighet till samexistens med andra användningar och hänsynsavstånd behöver bedömas i ett lokalt perspektiv.

Det finns ett allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk ca 4–6 km från Skrea strand (V365). Vid kusten ligger ett område med riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken, Skrea strand- Tylösand som har stödskriterier stillhet och orördhet. Vid kusten finns också ett område av riksintresse för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Etablering av vindkraft medför stor visuell påverkan på upplevelsevärden i ett område som nyttjas av många människor. Riksintresse för rörligt friluftsliv och riksintresseanspråk för friluftslivet ges därför företräde framför allmänt intresse för vindbruk.

Sjöfart

Havsplanen anger användning sjöfart i stora delar av Södra Västerhavet (V304, V305-V309, V311, V313, V315-V316, V365) i stråk från norr till söder och in i hamnarna längs kusterna, både på svenska och danska sidan. Användning sjöfart omfattar områden med riksintresseanspråk för sjöfart vilka inkluderar områden med trafiksepareringssystem som krävs för säker sjöfart.

Sjötrafiken är viktig och omfattande eftersom vägen genom Södra Västerhavet är en av få vägar in till Östersjön för stora fartyg. I söder, utanför Stora och Lilla Middelgrund, finns vägvalet Öresund eller Stora Bält som båda begränsar vilken höjd och vilket djup fartygen kan ha. Stora Bältbron begränsar höjden.

Den andra vägen in i Östersjön är Kielkanalen som medför begränsningar i bredd, längd och djup på fartygen. För att garantera säker sjöfart genom de grunda vattnen i Södra Västerhavet finns ett trafiksepareringssystem för trafiken norr om Skagen och en fartygsrutt närmare den svenska kusten för trafiken mellan Skagen och Öresund.

I plankartan redovisas de viktigaste sjöfartsstråken, inte sjöfartens totala behov av ytor. I anslutning till sjöfartsstråken bör ett säkerhetsavstånd finnas. Avståndet anpassas till lokala förhållanden efter riskbedömning.

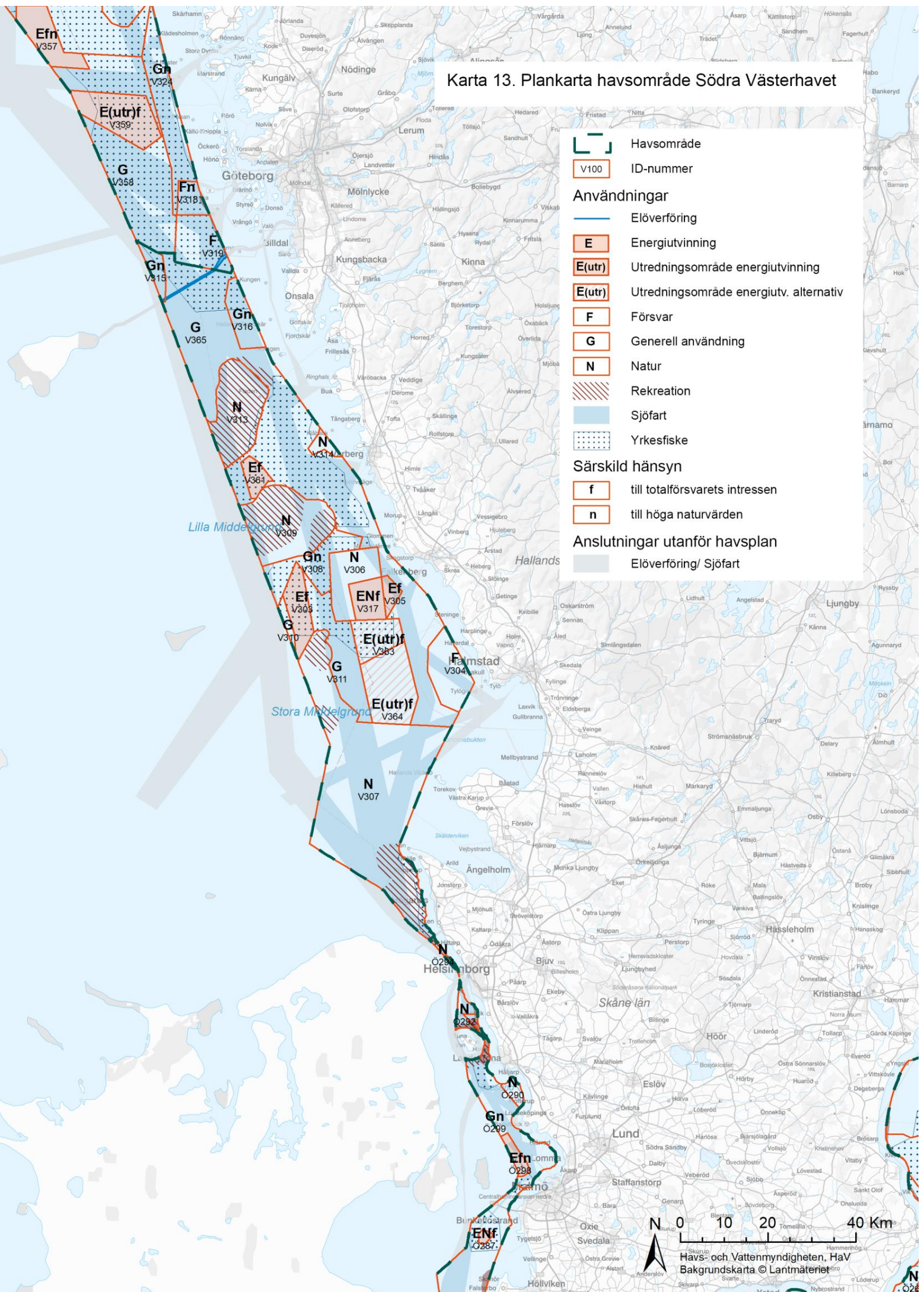

Yrkesfiske

Havsplanen anger användningen yrkesfiske i stora delar av Södra Västerhavet (V303, V308, V310-V311, V313, V363-V365). Viktiga lekområden för torsk i mellersta och södra delarna av Södra Västerhavet omfattas av områden där havsplanen anger användning natur.

Yrkesfisket är utbrett i Södra Västerhavet men även starkt reglerat, bland annat helt och delvis stängt för både yrkes- och fritidsfiske på delar av utsjöbankarna Fladen (V313), Lilla Middelgrund (V309) och Stora Middelgrund (V307) samt i södra Kattegatt (V307), är det exempelvis förbjudet att fiska av bevarandeskäl. I havsområdet bedrivs fiske efter framförallt havskräfta och pelagisk fisk. Burar används i mindre utsträckning för att fiska havskräfta och hummer närmare kusten. Fiske med passiva redskap sker i olika utsträckning över hela området. Det finns fångstområden som utgör riksintresseanspråk för yrkesfiske i V303, 305, V307-V308, V310, V313, V309, V315-V316, V361, V363, V365, men fiske sker även utanför riksintresseanspråken.

Karta 13. Plankarta havsområde Södra Västerhavet

	Havsområde
	ID-nummer
Användningar	
	Elöverföring
	Energiutvinning
	Utredningsområde energiutvinning
	Utredningsområde energiutv. alternativ
	Försvar
	Generell användning
	Natur
	Rekreation
	Sjöfart
	Yrkesfiske
Särskild hänsyn	
	till totalförsvarets intressen
	till höga naturvärden
Anslutningar utanför havsplan	
	Elöverföring/ Sjöfart

Områdestabell Södra Västerhavet

Tabell 10 Områdestabell Södra Västerhavet

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
V303	Energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen		
V304	Försvar Sjöfart			
V305	Energiutvinning Sjöfart Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen		
V306	Natur Sjöfart			
V307	Natur Rekreation Sjöfart Yrkesfiske	Höga kulturmiljövärden	Natur och sjöfart ges företräde framför energiutvinning	Natura 2000 ges företräde enligt 4 kap. miljöbalken framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresseanspråk för friluftsliv ges företräde enligt 3 kap. 10 § framför allmänt intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera. Riksintresseanspråk sjöfart ges enligt 3 kap. 10 § ges företräde framför riksintresseanspråk för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.
V308	Generell användning Rekreation Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Fågelområde. Revmiljö. Planerat områdesskydd.		
V309	Natur Rekreation Sjöfart			

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
V310	Generell användning Yrkesfiske			
V311	Generell användning Rekreation Sjöfart Yrkesfiske			
V313	Natur Rekreation Sjöfart Yrkesfiske			
V314	Natur			
V315	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde. Revmiljö. Särskilt hög miljöpåverkan.		
V316	Generell användning Sjöfart Yrkesfiske	Höga naturvärden: Däggdjursområde. Fisklekområde.		
V317	Energiutvinning Natur	Totalförsvarets intressen	Energiutvinning anpassas till natur (lek område för fisk)	Se text under Södra Västerhavet ovan för mer info.
V361	Energiutvinning Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen		
V363	Utredningsområde energiutvinning, alternativ Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen		
V364	Utredningsområde energiutvinning, alternativ Yrkesfiske	Totalförsvarets intressen		

Område	Användningar	Särskild hänsyn	Företräde eller särskild anpassning för samexistens	Motivering till företräde
V365	Elöverföring Generell användning Rekreation Sjöfart Yrkesfiske		Friluftsliv ges företräde framför energiutvinning	Företräde ges åt riksintresseanspråk friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken och rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § miljöbalken framför allmänt framför intresse av väsentlig betydelse för vindbruk. Användningarna bedöms inte kunna samexistera.

6. Innebörd och konsekvenser

6.1. Innebörd

Nationell helhetsplanering

Fysisk planering innebär att samhällets olika mål ska integreras till en hållbar helhet, där det rumsliga sammanhanget synliggörs och beslutas i en planhandling. En plan ska ge stabilitet i form av förutsägbarhet i den framtida användningen, samtidigt som den ska medge flexibilitet för hantering av förändrade omvärldsfaktorer och utveckling av ny teknik. Den nationella havsplaneringen är en relativt ny form av fysisk planering i Sverige, där helhetsperspektivet har att förhålla sig till pågående sektorplanering och förvaltning. I havsplanen ska vi även integrera näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. Målkonflikter som rör användningen av havet tydliggörs när olika samhällsmål får ett rumsligt uttryck.

Planering av havet skiljer sig i vissa delar från landplanering, sett till flöde och dynamik i användningen samt i relation till anspråk och olika planeringsnivåer, från det lokala perspektivet till det internationella. I den nationella havsplaneringen har planeringen och redovisningen utarbetats så att havsplanernas vägledning ges på lämplig nivå. Beskrivning av beteckningar för användning och hänsyn i havsplanerna är ett uttryck för detta. Havsplanerna vägleder om vilka funktioner och värden som behöver bevaras och utvecklas, så att vägledningen till myndigheter och verksamhetsutövare ger flexibilitet i förhållande till förändrade förutsättningar i framtiden. Samtidigt som havsplanerna anger vilken användning och vilka funktioner som bör ha företräde i ett visst område kan förvaltning och åtgärder anpassas framöver.

Olika planeringsnivåer

Den nationella havsplaneringen är övergripande och på en översiktlig nivå; i den kommunala fysiska planeringen görs en mer detaljerad planering nära land och längs kusten. Mycket verksamhet sker just i kustzonen som ingår i den kommunala och regionala planeringen men inte i den nationella havsplaneringen. Kommuner och regioner har stora möjligheter i planeringen av lokal och regional utveckling. Det finns också potential för gemensam vidareutveckling av planeringen mellan kommunal, regional och statlig nivå för att stärka land-havsperspektivet.

I den nationella havsplaneringen samverkar Sverige även med grannländerna. Det internationella samarbetet handlar bland annat om metodutveckling, gemensamma planeringsunderlag och uppföljning av havsplanerna. Vi strävar även efter funktionell samstämmighet med grannländernas havsplaner. Med funktionell menar vi att planeringen inte motverkar grannländernas planering.

Samexistens

I många avseenden ger havsplanerna företräde för användning som redan pågår i havet. Samexistens för olika aktiviteter på samma plats kan vara reglerad och redan etablerad, men en utvecklad förvaltning behövs för att fler verksamheter ska få plats och för att de värden som bör bevaras ska bibehållas och utvecklas. När det gäller yrkesfiske och havsbaserad vindkraft

behöver verksamheterna samverka för att hitta praktiska och tekniska lösningar samexistens där det är möjligt.

Användning av havet

Utveckling av pågående verksamheter

Havsplanerna ger goda förutsättningar för framtida utveckling och ökning av internationell handel och ökande transporter av gods och människor till sjöss både mellan länder runt Östersjön och till och från hamnar bortom Östersjön. Havspanerna bidrar på så sätt till Östersjöstrategins mål om att öka välbefindandet och länka samma Östersjöregionen, men även till transportpolitiska mål om att transporter bör flyttas från väg till sjöfart och järnväg. Användning sjöfart har, med några undantag, också anpassats till planering av sjöfart i Sveriges grannländer. Havspanen för Östersjön innebär att sjötrafiken och fartygsstråken runt Gotland utreds med utgångspunkten att sjöfartens miljöpåverkan behöver minska, framför allt negativ påverkan på fågel och tumlare, samtidigt som vi ska ha ett effektivt, klimatsmart och säkert trafiksystem. När det gäller säkerhetsavstånd hanteras detta i tillståndsprövningen för exempelvis havsbaserad vindkraft, dvs. havspanen innehåller ingen platsspecifik vägledning om säkerhetsavstånd. Inom havspanen för Bottniska viken råder särskilda förutsättningar då det vintertid bildas tjock och omfattande havsis, särskild i de norra delarna. Vindkraftsutvecklingens påverkan på isbildning, förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart kräver vidare utredning och förbättrad kunskap.

Havsplanerna ger uttryck för samhällsmål om ett fortsatt och utvecklat yrkesfiske genom att ange företräde för yrkesfiske i viktiga fångstområden. Genom områden med användning natur respektive särskild hänsyn till höga naturvärden bidrar havspanerna med förutsättningar för hållbara fiskbestånd som ger framtida utveckling av yrkesfisket. Yrkesfiske samexisterar generellt väl med andra verksamheter såsom sjöfart och Forsvarsmaktens övningsverksamhet. Om vindkraft etableras i ett område påverkas yrkesfisket på den specifika platsen. Anpassning av både fiskeverksamheten och vindkraften kan behöva ske. Baserat på nuvarande kunskap, bedöms fiske med aktiva redskap vara mycket svårt eller omöjligt att bedriva i områden med flytande vindkraftverk bland annat beroende på hur vindparken utformas.

Ambitionen har varit att minska framtida negativa påverkan på yrkesfisket från etablering av havsbaserad vindkraft. Sett till Energimyndighetens förslag till områden för energiutvinning under regeringsuppdragets första steg (Energimyndigheten, 2023a) har flera områden utgått eller minskat i yta på grund av yrkesfiskets behov av fångstområden. I ett område i Västerhavet föreslås emellertid att vindbruk ges företräde framför yrkesfiske. Det finns även fyra alternativa energiområden i Östersjön, samt ett i Västerhavet där vindbruk ges företräde framför yrkesfiske. Företräde för vindbruk ges där förhållanden endast medge flytande fundament för vindkraftsturbinerna eller där riksintresseanspråket avser pelagiskt fiske med aktiva redskap. Vissa områden anges som alternativa områden med energiutvinning, bland annat på grund av påverkan på yrkesfiske. Det finns även områden med användning yrkesfiske som överlappar med användning energiutvinning. Det handlar om områden där det kan bli aktuellt med bottenfasta fundament. Bedömningen är att samexistens kan vara möjlig, men samexistensen hanteras i tillståndsprocessen och i efterföljande projektering.

Både sjöfart och fiske är rörliga verksamheter som använder stora områden. För sjöfart redovisar plankartorna de stråk som är av särskilt stor vikt för att transportfunktionen ska kunna

upprätthållas. I realiteten kan sjötrafiken använda alla områden som inte har direkta restriktioner, vilket också är en förutsättning för att de utpekade stråken kan ha en så begränsad geografisk yta. Fartygstrafik av mycket stor vikt för Sverige kan förekomma och förekommer alltså även utanför de stråk som markeras för sjöfart i plankartorna.

För fiske redovisar plankartorna viktiga fångstområden. Fisket kan dock fortsätta ske även i övriga områden, i enlighet med gällande fiskereglering. Vid framtida anspråk från andra verksamheter behöver exakt lokalisering och platsanvändning analyseras i en mer detaljerad planering. Avvägningar behöver göras utifrån aspekten att funktionerna fiske och sjöfart ska bibehållas.

Goda förutsättningar för försvar och säkerhet tar sig uttryck i havsplanerna dels genom att försvar och säkerhet väger tungt i avvägningar mellan intressen, dels genom användning försvar som omfattar både sjöövningsområden och de påverkansområden som behövs för anläggningar på land. Säkerhet är en förutsättning för samhällets utveckling, för såväl miljö och näringsliv som social välfärd. I flera fall har tiden inte medgett fullständig analys av påverkan på försvarsintresset. Sådana områden, liksom områden med försvarsintressen som inte är öppna anges som utredningsområden för energiutvinning eftersom de behöver utredas vidare inom ramen för planeringen eller i eventuella tillståndsprocesser.

Förnybar energi

Energiutvinning är en förhållandevis ny användning av havet som ställer krav på havsplanering. Det finns goda tekniska förutsättningar för havsbaserad vindkraft i Sveriges havsområden och i södra delen av landet finns ett underskott på elproduktion. Intresset för att investera i tillståndsansökningar och undersökningar är också mycket stort. I regeringsuppdraget är målsättningen att havsplanerna ska möjliggöra för ytterligare 90 TWh (terawattimmar) årlig elproduktion. Befintlig havsplan bedöms möjliggöra 20–30 TWh. Den samlade målsättningen blir att havsplanerna ska möjliggöra 120 TWh.

Havs och vattenmyndigheten har valt att samråda om ett stort antal områden för energiutvinning. Förutom förslag till områden eller utredningsområden med energiutvinning redovisar vi ett antal alternativa områden. Under samrådet ska de alternativa områdena ses som alternativ eller potentiella komplement till föreslagna områden att överväga i den fortsatta planeringsprocessen.

För de områden (förslag till områden eller alternativa områden) som är utredningsområden behöver påverkan på andra intressen såsom försvar och Natura 2000 utredas i den fortsatta planeringsprocessen eller i en eventuell ärendeprovning. Eftersom havsplanerna är vägledande och bygger på översiktliga överväganden innebär det inte att alla områden för energiutvinning i havsplanerna kan byggas ut eller byggas ut i sin helhet. Att havsplanerna anger företräde bereder möjligheter för kommande beslut. I senare tillståndsprocesser prövas energiprojekt gentemot de funktioner och de värden som ska bevaras, inklusive värden i Natura 2000-områden. Krav för anpassning ställs då i förhållande till bland annat lokala förutsättningar och planerad verksamhet. I alla föreslagna energiområden inklusive alternativa områden ska särskild hänsyn tas till totalförsvarets intressen och i flera områden ska särskild hänsyn tas till höga naturvärden.

Områden för havsbaserad vindkraft föreslås både i Sveriges ekonomiska zon och territorialhav. I förslaget redovisas 24 förslag till energiområden (101 TWh) och 33 alternativa energiområden

(279 TWh). Den beräknande produktionen avser den produktion som teoretiskt kan ske om områdenas yta nyttjas full ut, vilket inte är sannolikt för samtliga områden.

De föreslagna områdena räcker inte till för att nå uppdragets målsättning om att ge förutsättningar för 120 TWh i årlig elproduktion från havsbaserad vindkraft (att jämföra med dagens elanvändning i Sverige på 140 TWh). För att nå regeringsuppdragets målsättningar därför behöver flera av de områden som nu redovisas som alternativ, finnas med i det slutliga förslaget.

Samrådsförslaget, innehåller det något färre eller ytmässigt mindre områden än vad som redovisas i Energimyndighetens redovisning av regeringsuppdragets första del. Det beror på avvägningar mot andra intressen vilka redovisas i de planspecifika delarna av planförslaget.

Mellan Sverige och grannländer finns flera förbindelser för elöverföring. Transmissionsnätet utgör användning elöverföring i havsplanen. För att öka integrationen mellan svenska och europeiska nät planeras fler förbindelser.

Materialförsörjning

Havsplanen vägleder om användning sandutvinning i fyra områden, varav tre där det tidigare inte skett sandutvinning. Utvinning av marin sand bidrar till att möta samhällets behov av sand för konstruktion samt strandfodring som en del i klimatanpassningen. Materialförsörjning från svenska havsområden är ett alternativ till import från andra länder. De områden som har identifierats är de som bedöms vara mest lämpliga sett till naturvärden, biologiska och geologiska faktorer, tekniska egenskaper samt sedimentdynamik. Den närmare utbredningen i de områden som markerats redovisas i plankartan bör fastställas först i en tillståndsprövning.

Planeringsunderlaget redovisar de försiktighetsåtgärder som krävs för att täktverksamhet ska kunna ske med minimerad negativ påverkan.

Kulturarv och rekreativvärden

Kulturarvet som beaktas i havsplaneringen utgörs dels av kulturhistoriska lämningar i havet, dels kulturmiljöer längs kusten. Havsplanerna uppmärksammar risk för både direkt och indirekt påverkan på kulturmiljövärden. Havsplanerna anger att särskild hänsyn ska tas till höga kulturmiljövärden i kustzonen, men exakta områden kan inte anges i de nationella havsplanernas övergripande skala. Under denna planeringsomgång arbetar Kustlänsstyrelserna med ett regeringsuppdrag att ta fram nya och förbättrade planeringsunderlag för den marina kulturmiljön. Underlaget ska levereras till Havs och vattenmyndigheten i januari 2024 och kan komma att påverka havsplanerna innan nästa formella dialogskede. Det finns även behov av ett samlat planeringsunderlag för rekreation, som återger hur användning av havet samverkar med lokala värden och vilken betydelse dessa har i den nationella havsplaneringen. Utöver detta finns det behov av att belysa de sociala värden som kultur och rekreation i kust och havsområdet ger i form av hälsa och välbefinnande.

Förstärkning av ekosystemtjänster

En havsplan är en av flera delar i havs- och vattenmiljöförvaltningen som ska bidra till att vi når miljö kvalitetsmålen och att vi når om god miljöstatus i havet. Övergripande handlar det om att i avvägning mellan intressen se till att ge förutsättningar för de ekosystemtjänster från havet vi

människor behöver. I hög utsträckning är sysselsättning och utveckling inom olika näringar beroende av havets ekosystemtjänster, som mat och syre.

Havsplanerna vägleder om områden med användning natur som samlar befintliga och planerade områdesskydd, riksintresseanspråk för naturvård och riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområden.

Havsplanernas vägledning innehåller även ett nytt sätt att styra mot utvecklande av värdefulla ekosystemtjänster, som komplement till etablerade former av naturskydd, till nytta för många intressen. Genom vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden uppmärksammas de naturvärden som all havsförvaltning och all verksamhet behöver ta hänsyn till, inte minst med tanke på behovet av resiliens i den pågående klimatförändringen. På så sätt nås och upprätthålls även god miljöstatus i havet.

Vägledningen om särskild hänsyn berör planering och tillståndsprövning, men riktas även till arbetet med utveckling av havsförvaltningen. De angivna områdena är underlag i förvaltningen med syftet att berörda myndigheter tillsammans med berörda sektorer arbetar vidare med de utpekade områdena, för att se om specifika åtgärder behöver vidtas så att särskild hänsyn tas till de höga naturvärdena. Intentionen är också att vägleda aktörer att planera verksamhet och aktiviteter, i tid och rum och med möjlighet för anpassning till ändrade förutsättningar, för att de inom sin egen rådighet ska bidra till havets ekosystemtjänster.

6.2. Konsekvenser

I detta avsnitt redogörs för de samlade effekter som de ändrade havsplanerna för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet kan ge upphov till. Utgångspunkten är vägledningen i havsplanerna om olika användningar och särskild hänsyn. Förhållandevis stort fokus läggs på effekterna av vindkraftsetablering enligt planernas vägledning om energiutvinning. Anledningen är att det är denna vägledning som framför allt bedöms leda till betydande förändringar i hur havsplaneområdena används. Övriga användningar anses inte påverkas i sitt bedrivande i lika stor utsträckning, varför respektive miljöeffekter förblir i stort sett oförändrade jämfört med nollalternativet då havsplanerna inte genomförs. Sandutvinning och sjöfart tas upp kortfattat även om inga ändringar ingår beträffande deras användning jämfört med i beslutad havsplan.

På liknande sätt råder inte heller havsplanen över de flesta mänskliga aktiviteter på land, varav flera står för merparten av belastningen på Sveriges marina miljöer. Vägledande plan kan dock påverka aktiviteter och verksamheter på land, vilket till viss del ingår i bedömningarna av planens effekt.

Sandutvinning

Sandutvinning vid Svalans och Falkens grund i Bottenviken samt Utklippan, Sandhammaren och Sandflyttan i Östersjön bedöms kunna medföra lokalt stora effekter på bottenmiljöer och delvis även vattenkvaliteten. Effekterna är dock begränsade geografiskt och tidsmässigt, och därmed marginella sett till havsplaneområdena i sin helhet. Det är viktigt att täktverksamheter anpassas till lek- och uppväxtperioder för fiskarter i områdena för att inte drabba fiskresurserna negativt. Täktverksamhet och transport till och från kusten kan leda till högre luftburna utsläpp, och

bedöms ge en liten försämring av luftkvalitet främst lokalt. Effekten på människors hälsa eller för klimatet bedöms som obetydliga med hänsyn till andra utsläppskällor.

Sjöfart

I södra Bottenhavet medför havsplanens vägledning en förlängning av sjöfartens körsträcka. Detta kommer att bidra till en ökning av luftutsläpp bland annat växthusgaser med viss effekt på klimat. En marginell försämring av luftkvalitet bedöms ske lokalt, men utan effekt på människors hälsa. Effekterna kan begränsas i och med utveckling av bränslen och övergång till fossilfria bränslen inom sjöfarten. Havsplanen för Östersjön innehåller utredningsområden för sjöfart bland annat vid Hoburgs bank, Midsjöbankarna och Salvorev. Utredningsalternativet beskrivs i beslutad havsplan 2022 med MKB och hållbarhetsbeskrivning, och omfattar omdirigering av sjöfart bort från känsliga naturområden för att skydda fåglar och marina däggdjur. Även i detta fall bedöms en ökad körsträcka för sjöfarten ge upphov till viss negativ effekt på klimat. Omdirigeringen anses samtidigt kunna gynna den marina miljön genom minskad bullerstörning och minskade utsläpp av föroreningar till havs. Denna potentiella positiva effekt är särskilt viktig för fåglar och marina däggdjur som vistas i utsjöbanksområdet, så som alfågeln och Östersjötummlaren.

Energi

Fågel

Havsplanernas vägledning om energiutvinning bedöms medföra risk för negativa effekter på flyttfågel samt häckande, rastande och övervintrande fågel på flera ställen. Risk för betydande negativa effekter är störst där energiområden står mitt i smala passager över hav, så kallade flaskhalsar, som finns i alla tre havsplaneområden. Energiområden längs det breda flyttfågelstråket tvärs över Östersjön medför också risk för negativa effekter. Vindkraftsetablering på eller intill utsjöbankar, samt nära kusten innebär i sin tur varierande risk för påverkan på häckande, rastande och övervintrande fågel, samt på arter som sträcker längs kusten. Eventuella barriäreffekter behöver undersökas, i synnerhet vid utbyggnad på flera områden samtidigt och med hänsyn till planerade vindkraftsprojekt i grannländerna.

Bottenmiljöer

Påverkan på havsbotten förekommer vid utbyggnad av havsbaserad vindkraft, med bestående ändringar i form av konstgjort substrat i de områden som är aktuella för bottenfasta fundament. I vissa miljöer kan införandet av nytt konstgjort havsbottenssubstrat ha positiva effekter för den marina miljön. Effekterna, positiva som negativa, behöver dock undersökas specifikt för varje lokal, bland annat för att undvika skada på skyddade bottenmiljöer. I områden på större djup där flytande vindkraftverk är aktuella är påverkan på havsbotten i regel mindre.

Marina däggdjur

Störning av marina däggdjur bedöms kunna förekomma framför allt i samband med anläggning av havsbaserad vindkraft. Risken är särskilt stor inom Östersjötummlarens utbredningsområde i sydöstra och centrala Östersjön, givet populationens akut hotade status. Den lilla populationen med knobbsäl i Kalmarsund är klassificerad som hotad. Övriga populationer av marina däggdjur i svenska vatten bedöms ha livskraftiga bestånd. Negativ påverkan på marina däggdjur bör i de

flesta fall kunna minimeras till acceptabla nivåer med hjälp av bullerdämpande åtgärder och genom att undvika störning under känsliga reproduktionsperioder. Närmare kusten behöver liknande hänsyn tas till potentiella effekter på säl. Långtidseffekterna under driftsfasen är otillräckligt studerade, vilket kan motivera försiktighet i etableringstakten och undvikande av ett stort antal vindkraftsprojekt i områden som är viktiga för arterna.

Fisk och fisklek

Enligt nuvarande kunskap anses etablering av havsbaserad vindkraft inte utgöra ett hot mot fiskarter eller fiskpopulationer, förutsatt att tillräckliga hänsynsåtgärder införs som är anpassade till lokala förutsättningar. Påverkan på fisklek och -uppväxt behöver beaktas särskilt. Anläggning och nedmontering av vindkraftverk orsakar viss sedimentspridning som kan påverka fisklarver och därmed fisklek negativt. Risken finns på flera av de energiområden som är belägna på eller intill kända fiskleksområden. I regel anses dock risken kunna minimeras till acceptabla nivåer genom anpassning av anläggnings- och nedmonteringstiderna till lekperioderna för de arter som leker i de aktuella områdena.

Om fiske skulle begränsas inom vindkraftsparker minskar fisketrycket inom energiutvinningsområdena, vilket kan gynna fiskresursen, bottenmiljöer och marina däggdjur. Ett flertal sådana områden finns i Västerhavet där energietablering har potential att bidra till grön infrastruktur som länk mellan skyddade områden. I dagsläge är det dock inte möjligt att utvärdera omfattning av denna positiva effekt för miljön.

Luft och klimat

Utsläpp av luftburna föroreningar och växthusgaser kan öka till följd av fartygstrafiken för anläggning, service och underhåll samt nedmontering av vindkraftsparker. Baserad på nuvarande kunskap är effektstorleken dock inte möjligt att uppskatta. Positiva effekter för klimatet anses samtidigt kunna uppstå genom utökad produktion av fossilfri el. I förslagen till havsplaner uppskattas produktionspotentialen i föreslagna energiområden motsvara cirka två femtedelar av potentialen i alternativa energiområden.

Vindkraftsetablering enligt planförslagets vägledning om energiutvinning bedöms innebära risk för påverkan på andra intressen. Här följer en kort genomgång av effekter på sjöfart, yrkesfiske, kulturmiljö, landskap, friluftsliv och rekreation.

Elproduktionspotential

Föreslagna energiområden har potential att bidra med 101 TWh och de alternativa energiområdena med 279 TWh fossilfri el i enlighet med Sveriges klimat- och energipolitiska mål. Införandet av säkerhetsavstånd mot sjöfart kommer att medföra en minskning av faktisk produktionspotential i energiområdena.

Sjöfart

Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten. Avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Behov av platsspecifika anpassningar för att främja samexistens med sjöfart behöver bedömas för respektive energiområde och beslutas i tillståndprocessen. Skulle säkerhetsavstånd inte tillämpas så skulle det utgöra en säkerhetsrisk för sjöfarten med

potentiella konsekvenser för miljön och människors hälsa. Energiområdena redovisas olika i förhållande till användning sjöfart i plankartorna. Redovisningen bör vara mer konsekvent i den fortsatta planeringen.

I Bottniska viken utgör påverkan på vintersjöfart ytterligare en potentiell risk som behöver redas ut för att framkomlighet och sjösäkerhet ska kunna tillgodoses.

Yrkesfiske

För yrkesfisket uppgår det uppskattade samlande bortfallet i landningsvärde i alla tre havsplaneområdena till cirka 23 miljoner kronor årligen, motsvarande cirka 3% av svenska fiskets årliga landningsvärde. Bortfallet i de föreslagna energiområdena uppskattas till cirka en tredjedel av detta belopp. Fisken i Västerhavet står för cirka 60% av bortfallet. I Bottniska viken och Östersjön är det främst flyttrålfiske efter pelagiska arter som drabbas, medan i Västerhavet är det framför allt bottentrålfiske efter räka, kräfta respektive fisk där de kraftigaste bortfallen bedöms förekomma. I alla tre havsplaneområden kan konsekvenserna för den lokala livsmedelsförsörjningen från havet, fiskhamnar och kustsamhällen vara betydande och bör tas i beaktning vid prövning av vindkraftsprojekt.

Kulturmiljö, landskap, friluftsliv och rekreation

Negativa effekter på kulturmiljöer, landskap, friluftsliv och rekreation bedöms kunna uppstå till följd av bland annat visuell påverkan från havsbaserade vindkraftsparker. Effekten bedöms vara störst vid etablering i energiutvinningsområden närmast kusten, och drabbar flera områden från Haparanda skärgård i Bottenviken, Norra Kvarken och Södra Bottenhavets kust i Bottniska viken; områden på Gotland och Öland, samt söder om Skåne i havsplaneområde Östersjön; till större delar av Västerhavets kust, med tyngdpunkt på områdena norr om Halmstad och i höjd med Kungälv. Avstånd till land och energiområdenas storlek, särskilt parallellt med kusten, är avgörande för omfattningen på effekten.

Friluftslivsområden i havet finns på några ställen och tillgängligheten vid etablering av havsbaserad vindkraft behöver säkerställas. Faktaunderlag om vindkraftens effekter på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation, samt dess sociala och ekonomiska effekter för exempelvis besöksnäringen i ett lokalt och regionalt perspektiv är idag bristfälligt och behöver kompletteras.

Särskild hänsyn till höga naturvärden

I havsplanerna har arealen områden med särskild hänsyn till höga naturvärden utökats i alla tre havsplaneområden. Fokus ligger särskilt på behov av stärkt skydd av fågel, i synnerhet flyttfågel men även sjöfågel i födosöks- och övervintringsområden. De föreslagna utökade områden med särskild hänsyn till höga naturvärden med fokus på sjöfågel kan ge visst skydd i form av krav på försiktighetsåtgärder vid prövning av tillståndspliktiga verksamheter i dessa områden, inklusive havsbaserad vindkraft.

I Östersjön och Västerhavet avser vissa nya hänsynsområden starkare skydd av Östersjötummlaren respektive skyddsvärda naturtyper. Tillsammans med övriga hänsynsområden samt områden med användning natur i havsplanerna signalerar de nya hänsynsområdena behovet av särskilt skydd vid planering och reglering av mänskliga aktiviteter och bedöms kunna bidra till ett hållbart nyttjande och bevarad biologisk mångfald i havsplaneområdena.

Gränsöverskridande effekter

Fågel, fisk och marina däggdjur

Flertalet identifierade miljöeffekter bedöms vara gränsöverskridande och påverka Sveriges alla grannländer i varierande utsträckning. De fågel-, fisk- och däggdjursarter som bedöms kunna påverkas av användningar som havsplanen råder över är i många fall del av gränsöverskridande populationer. Flyttfågelstråken genom svenska vatten samt utsjöbankar i alla tre havsplaneområden används av populationer som sträcker långt bortom Skandinavien, och är därmed av global betydelse.

Sjöfart och yrkesfiske

Effekterna på sjöfart och fiske påverkar också utländska fartyg och fiskare samt tillgänglighet till farleder till och hamnar i grannländerna. Genom Västerhavet passerar större delen av sjöfartstrafiken till och från Östersjön, och havsplaneområdet är av global betydelse för all handel med Östersjöregionen. När det gäller fiske bedöms de potentiella effekterna för utländska flottor vara minst lika stora som för svenskt fiske. Effekterna på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation i norra Bottenviken, Hanöbukten, Öresundsregionen samt större delen av Västerhavet anses också kunna påverka motsvarande värden i Finland, Danmark och Norge.

Energi

Vindkraftens potentiella positiva effekter i form av utökad produktion av fossilfri el kan i sin tur gynna inte bara de länder som Sverige har elhandel med, utan även övriga länder med hänsyn till potentiella fördelar för klimatet.

Kumulativa effekter

I Sveriges och grannländernas territorialhav och ekonomiska zoner ökar mänsklig användning kontinuerligt. Planerad havsbaserad vindkraft står för en kraftig ökning på kort och medellång sikt, inte bara i Sverige utan också i grannländerna. Hänsyn behöver därför tas till risken för kumulativa effekter i den fortsatta planeringen och tillståndsprövningen av främst havsbaserad vindkraft, men också andra verksamheter. Risken kan vara särskilt stor i områden med stor koncentration av energiområden och där det finns höga naturvärden av internationell betydelse. Gränsöverskridande samverkan om bedömning av den typen av kumulativa effekter är önskvärd.

7. Planeringsförutsättningar

7.1. Havsplanering i ett sammanhang

Havsplaneringen förhåller sig till Sveriges förpliktelser enligt FN:s havsrättskonvention (SÖ 2000:1) och folkrätten i övrigt samt lagstiftning och politik på EU-nivå. Samarbeta spelar en viktig roll i planeringen. Sverige samarbetar med sina grannländer inom EU-projekt och inom arbetet med regionala havsmiljökonventioner. Inom Sverige överlappar planeringsansvaret i territorialhavet mellan kommunen och staten i 65 kommuner. Havsplaneringen är en av flera processer i den samlade havs- och vattenförvaltningen.

Gränser i havet och Sveriges rättigheter

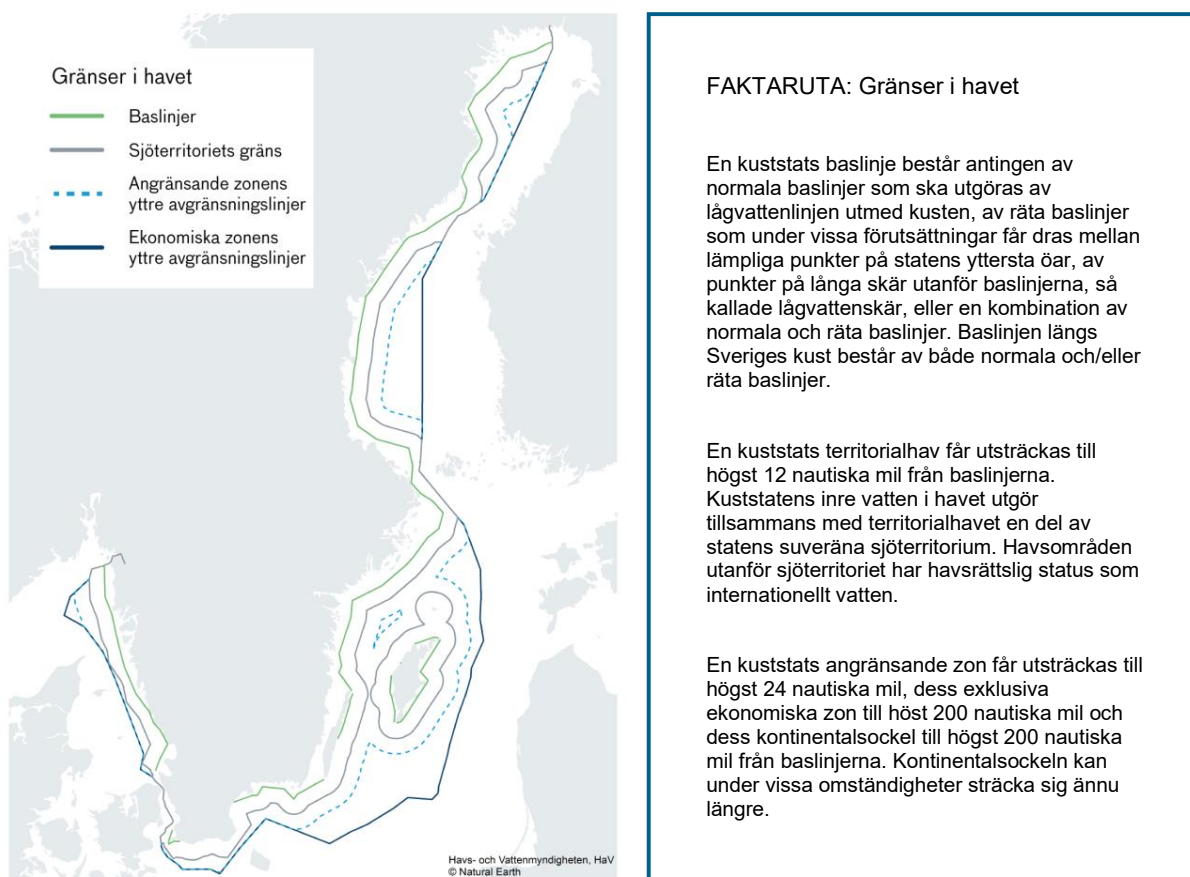
FN:s havsrättskonvention erbjuder ett i det närmaste heltäckande regelverk för havens fredliga utnyttjande och inkluderar samtliga marina områden. Konventionen upprättar en noggrann balans mellan å ena sidan kuststatens intressen att kontrollera verksamheter i kustnära områden, å andra sidan alla staters rätt att utnyttja det fria havet utan onödiga begränsningar. Konventionen innehåller ett omfattande regelverk med förpliktande bestämmelser till skydd av den marina miljön.

Sveriges sjöterritorium omfattar inre vatten och territorialhavet. Inre vatten består av vattenområden på land samt i havet innanför riksgränsen och de baslinjer som följer av konventionen och övriga folkrättsliga överenskommelser. Territorialhavet sträcker sig tolv nautiska mil från baslinjerna med de begränsningar som följer av överenskommelser om bland annat riksgränsen.

Sverige har full suveränitet över sjöterritoriet. I enlighet med folkrätten har dock utländska fartyg rätt till oskadlig genomfart på territorialhavet. Sveriges angränsande zon sträcker sig högst 24 nautiska mil räknat från baslinjerna. Inom den angränsande zonen får åtgärder vidtas för att utöva nödvändig kontroll för att förhindra eller bestraffa överträdelse på svenskt territorium, inklusive territorialhav, av lagar och andra författningar som rör tullar, skatter, inresa eller hälsofrågor, och skydda fornlämningar, fornyfynd och andra föremål av arkeologiskt eller historiskt intresse. En kuststats suveräna rättigheter vad avser fiske och andra levande tillgångar får inom ramen för en ekonomisk zon utövas upp till 200 nautiska mil från kusten. Kuststaten har också jurisdiktion för att bygga och använda konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner, att utöva marinvetenskaplig forskning samt skydda och bevara den marina miljön. Samtidigt gäller de flesta fria havsrättigheterna (förutom t.ex. fiske) i den ekonomiska zonen. Sveriges ekonomiska zon omfattar de områden utanför sjöterritoriet som framgår av en bilaga till lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner. Sverige har viss jurisdiktion och vissa suveräna rättigheter inom den ekonomiska zonen. Svenska myndigheter kan vidta åtgärder inom zonen inom ramen för de befogenheter de har enligt svensk lagstiftning och i enlighet med folkrättens regler. Reglering av fiske sker inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik. EU har delegerat rätten att utfärda viss reglering till medlemsstaterna.

Havsplanerna omfattar större delen av territorialhavet och svensk ekonomisk zon i sin helhet. I territorialhavet delar staten planeringsansvar med kommunerna. I den ekonomiska zonen har staten ensamt planeringsansvar.

Det finns även lagstiftning och politik på EU-nivå som rör havet och verksamheter kopplade till havet. Det gäller bland annat EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG), andra miljöskyddsdirektiv och unionens transport-, sjöfarts- och energipolitik samt den tidigare nämnda fiskeripolitiken.

Figur 7.1-1 Sveriges gränser i havet.

Många grannländer att samverka med

De svenska havsplanerna gränsar till nio grannländers territorialhav eller ekonomiska zoner. Samtliga grannländer förutom Ryssland har antagit havsplaner. De sju grannländer som är medlemmar i EU är förbundna att utarbeta havsplaner i enlighet med EU:s ramdirektiv för havsplanering (2014/89/EU). Direktivets artikel 11 anger skyldighet att samarbeta med angränsande EU-länder. Syftet är att skapa enhetliga och samordnade planer samt etablera samarbeten som framförallt hanterar gränsöverskridande frågor. Medlemsländerna ska även sträva efter samarbete med angränsande länder utanför EU.

Sverige har tidigare deltagit i och deltar i EU-finansierade projekt för att bygga upp samarbeten med grannländerna. Det bidrar till bättre koordinering i havsplaneringsarbetet, förbättrad kunskap

och hantering av gränsöverskridande frågor men även bättre samordning av data och annat planeringsunderlag.

Formaliserat samarbete med grannländer sker inom ramen för konventionen om skydd av Östersjöområdets miljö (Helcom), där Bottniska viken och Kattegatt ingår. Det finns ett särskilt forum för samarbete mellan de ministrar som har ansvar för fysisk planering i Östersjöregionen, Vision and Strategies Around the Baltic Sea (Vasab). Vasab och Helcom har bildat en arbetsgrupp för fysisk planering av havet som bland annat har utvecklat riktlinjer för gränsöverskridande samråd och hur ekosystemansatsen kan tillämpas i havsplaneringen. Sedan 2018 finns även ett forum för havsplanerare i Östersjöregionen, Planners' forum. Inom forumet tas praktiska havsplaneringsfrågor upp.

Dialog mellan länder och de förslag till havsplaner och miljökonsekvensbeskrivningar som tas fram sker också i form av så kallat Esbosamråd. Det innebär att grannländer inklusive Sverige först informerar om att havsplanering är på gång och sedan låter de intresserade grannländerna lämna synpunkter.

Kommunernas planering av territorialhavet

Kommunerna har enligt plan- och bygglagen (2010:900) planeringsansvar för Sveriges territorium, vilket även innefattar inre vatten och territorialhav. Den statliga havsplaneringen innebär att planeringsansvaret i territorialhavet nu överlappar mellan kommunen och staten i 65 kommuner. Ytterligare ett 20-tal kommuner har kust mot havet, men inte hav som ingår i de statliga havsplaneområdena.

I översiktsplaner redovisar kommunerna hur de vill främja en långsiktig god utveckling när det gäller mark- och vattenanvändning. Översiktsplanerna är grunden för kommunernas rätt att själva besluta om detaljplaner och tolka innebörden i allmänna intressen. 60 kommuner har inkluderat kust- och havsområdet i sin översiktsplanering enligt den senaste uppföljningen av indikatorerna i Sveriges maritima strategi (Havs- och vattenmyndigheten, 2023d). Det motsvarar 72 procent av de kommuner som omfattas av indikatorn och är en ökning med 17 procentenheter sedan förra uppföljningen 2019. Vissa kommuner har tagit fram en ändring av översiktsplanen som specifikt fokuserar på havsområdet. Andra har i den kommunomfattande översiktsplanen samlat havs- och sjöplaneringen i egna avsnitt med tydligt redovisade intresseavvägningar och väl underbyggda ställningstaganden. Områden nära land och i kustzonen behandlas dock oftare och mer detaljerat i planerna än områden längre ut i territorialhavet (Boverket, 2018).

Enligt 7 kapitlet plan- och bygglagen ska Stockholms, Skåne och Hallands län utföra regional fysisk planering. Regionala planeringen i Stockholm, Skåne och Halland utförs av respektive region. I Stockholms län har man arbetat med regionplanering sedan 1950-talet och här innehåller planeringen ställningstaganden som rör skärgårdsmiljöerna. Region Skåne har sedan 2019 haft i uppdrag att utföra regional fysisk planering och antog sin första regionplan den 14 juni 2022. Från den 14 juni 2022 har även Region Halland samma uppdrag. För att åstadkomma ökad enhetlighet i landet bör det enligt propositionen 2017/18:266 (2018), införas regional fysisk planering i ytterligare län, när behov av och förutsättningar för sådan planering finns.

Havsplanering – en del av havs- och vattenförvaltningen

Havs- och vattenförvaltningen berör många av samhällets sektorer. Ekosystemen känner inte av administrativa gränser och en grundläggande princip för förvaltningen är därför att den ska vara koordinerad och integrerad i alla sina delar. Vattenförvaltningen har en stark koppling till havsförvaltningen och tillsammans ska de ses som en helhet från källa till hav. Havspolitikerna utgår från att haven är en oundgänglig resurs för människan och samhället. Havs- och vattenförvaltningen innehåller flera verktyg och instrument, allt ifrån fysisk planering till juridiska och ekonomiska styrmedel.

Regeringen har pekat ut den maritima sektorn som viktig för tillväxt och utveckling och antog en nationell maritim strategi år 2015 (Näringsdepartementet, 2015). Strategin är ett inriktningsdokument för det fortsatta arbetet med att utveckla de maritima näringarna. Utöver utveckling av traditionella branscher som fiske och sjöfart finns det potential för bland annat energiutvinning till havs, nya former för vattenbruk, miljöteknik, blå bioteknik och marin och kustnära turism. Den nationella strategin kopplar till Europeiska kommissionens riktlinjer för en integrerad strategi för havspolitikerna (KOM/2008/0395) och till Europeiska kommissionens strategi Blå tillväxt - möjligheter till hållbar tillväxt inom havs- och sjöfartssektorn (KOM/2012/494). I maj 2021 publicerade kommissionen en ny strategi för en hållbar blå ekonomi i EU: Omställning av EU:s blå ekonomi för en hållbar framtid (KOM/2021/240). Den nya strategin är en del i EU:s gröna giv. Samtidigt som tillväxt och utveckling ska ske har Sverige utmaningen att uppnå god miljöstatus i våra hav. Effekterna av övergödningen är fortsatt tydliga och omfattande. Ytterligare åtgärder krävs för att minska tillförseln av näringsämnen från land till hav. Det lokala åtgärdsarbetet behöver utvecklas liksom arbetet med att minska belastningen av främst fosfor i sjöar, kustområden och hav. De negativa miljöeffekterna av yrkesfiske måste fortsatt minska. Bland annat behöver uttaget av arter av fiskar och skaldjur bli långsiktigt hållbara. Ökad förekomst av marint skräp är ett växande hot. Målsättningen är att kunna utveckla användningen av havets resurser på ett hållbart sätt, så att vi säkerställer en god havsmiljö. Mycket av den negativa miljöpåverkan i havet har sitt ursprung på land och behöver åtgärdas vid sin källa. Se mer i avsnitt 7.3 om Havets tillstånd.

För att vända den negativa miljöutvecklingen och uppnå en hållbar användning av havens resurser antog Europeiska gemenskapen (nu EU) bland annat havsmiljödirektivet (2008/56/EG), som införts i Sverige genom havsmiljöförordningen (2010:1341). Havsmiljödirektivet syftar till att uppnå eller upprätthålla god miljöstatus i Europas hav till år 2020. Det finns även ett vattendirektiv (2000/60/EG) som anger vad EU-länderna ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten. Direktivet har införts i Sverige genom vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Verktygen i havsmiljöförordningen är definition och bedömning av god miljöstatus, miljökvalitetsnormer med indikatorer, åtgärdsprogram inklusive undantag och övervakningsprogram. Bedömning av tillståndet i svenska havsområden sammanfattas i Havs- och vattenmyndighetens rapport *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018 – 2023, Bedömning av miljö tillstånd och socioekonomisk analys* (2018c). En uppdaterad bedömning remitteras under hösten 2023 och ska beslutas 2024.

Sverige genomför enligt havsmiljöförordningen två av artiklarna i havsmiljödirektivet med verktyget miljökvalitetsnorm. Det är dels vad som kännetecknar god miljöstatus (artikel 9), dels miljömål (artikel 10), vilket leder till två typer av miljökvalitetsnormer. Att en god miljöstatus upprätthålls eller nås för Sveriges delar av Nordsjön och Östersjön är en övergripande norm

enligt 17 § havsmiljöförordningen och vad detta innebär preciseras i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2012:18, bilaga 2. Miljömålen genomförs som miljö kvalitetsnormer med indikatorer som fastställs enligt 19 § och även de finns införda i HVMFS 2012:18, bilaga 3.

Miljö kvalitetsnormer är ett juridiskt styrmedel som regleras i kapitel 5 i miljöbalken. I havsmiljöförordningen anges att Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram miljö kvalitetsnormer med indikatorer med hänsyn till belastning och påverkan. Detta är ny form av miljö kvalitetsnormer jämfört med vad som tidigare funnits i Sverige. Miljö kvalitetsnormer med indikatorer ska visa vägen mot god miljöstatus och göra det möjligt att god miljöstatus uppnås. För respektive miljö kvalitetsnorm finns tillhörande indikatorer vars målvärden måste klaras om normen ska följas. Om bedömningen av miljö tillståndet visar att god miljöstatus inte nås eller upprätthålls och om miljö kvalitetsnormerna med indikatorer inte följs ska Havs- och vattenmyndigheten enligt havsmiljöförordningen ta fram åtgärdsprogram. Det senaste åtgärdsprogrammet beslutades 2021 (Havs- och vattenmyndigheten, 2018c) och genomförande av det pågår.

När det gäller vattendirektivet är målet att uppnå god ekologisk och god kemisk status. För att nå målet fastställs miljö kvalitetsnormer och vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå god vattenkvalitet. Det upprättas även förvaltningsplaner för arbetet.

Havsplaneringen är en process som ska bidra till att havsanknutna näringar kan utvecklas samtidigt som god miljöstatus nås och upprätthålls. Havsplaneringen skapar goda möjligheter till samsyn om hur vi ska använda haven hållbart. Havsplaneringen är en av flera processer i den samlade havs- och vattenförvaltningen som tillsammans med övrig förvaltning och samhällsbygge verkar för att uppnå uppsatta mål.

7.2. Kustområdenas attraktivitet och hållbar samhällsutveckling

Sverige har en av Europas längsta kuster, en koncentration av befolkning längs kusterna och en stark tradition av maritim verksamhet. Koncentration av befolkning och affärsverksamheter bidrar till gynnsamma förhållande vad gäller boende, sysselsättning, näringslivsutveckling, synergier beträffande infrastruktur-, mark- och resurseffektivt nyttjande, men riskerar även ett ökat tryck på mark-, vatten- och andra naturresurser. Havsplanerna som syftar till att bidra till en långsiktig hållbar utveckling (4 kapitlet miljöbalken) ska utformas för att integrera näringspolitiska mål, sociala mål och miljö mål, och är en del av en integrerad marin förvaltning och ska verka för att balansera olika behov och anspråk på våra havsområden. Havsplanering och annan fysisk planering lyfts som viktigt verktyg i såväl internationella, nationella och regionala strategier för att främja en hållbar utveckling.

Hållbar regional utveckling

Nationella mål för den regionala utvecklingspolitiken är att verka för lokal och regional utvecklingskraft för en hållbar utveckling i hela landet (Regeringen, 2020c). Den regionala utvecklingspolitiken utgör även en del av genomförandet av Agenda 2030. Utvecklingskraft handlar här om en *”ekonomiskt, socialt och miljömässig hållbar utveckling där de tre*

dimensionerna är integrerade och ömsesidigt beroende av varandra", i linje med Agenda 2030. Som ramverk för genomförande av politiken är nationell strategi för regional utveckling. En av prioriteringar i strategin lyder *Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet*. Detta innefattar så väl aspekter som *"Hög livskvalitet och attraktiva livsmiljöer"*, där natur- och kulturvärden tillvaratas och en *"God samhällsplanering"* som *"skapar förutsättningar för såväl näringslivets utveckling och konkurrenskraft som för människors livskvalitet"*, samt *främja en samhällsstruktur som bidrar till hållbara livsmiljöer med minskad klimatpåverkan och bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat*. Strategins prioriteringar innefattar även att skapa förutsättningar för företagande i hela landet, samt prioritering tillgänglighet och hållbara transportsystem och betydelsen av klimat- och miljömässig hållbar ekonomi och att främja innovationer exempelvis utveckling av lösningar för lagring av elenergi relaterat till variabel kraft, såsom sol- och vind. Beträffande tillgänglighet lyfts transportsektorns klimatomställning och vikten av hållbara bränslen och elektrifiering transportsystemet, samt behovet bättre samordning i den fysiska planeringen lokal, regional och nationell nivå avseende verksamheter och transportinfrastrukturplanering.

Havsplaneringens övergripande planeringsmål, God havsmiljö och hållbar utveckling, med tillhörande tematiska och sektorspecifika planeringsmål, såsom skapa förutsättningar för *regional utveckling; energiöverföring och förnybar energiproduktion i havet; hållbar sjöfart, God tillgänglighet, samt marin grön infrastruktur och främja ekosystemtjänster*, är in linje med den regionala utvecklingspolitiken och verkar för samordning och vägledning om användning av havsområden i syfte att verka för en hållbar utveckling, såväl regionalt som nationellt.

Regeringen antog 2015 En svensk maritim strategi – för människor, jobb och miljö (Näringsdepartementet, 2015). Strategin innefattar en vision om *Konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö*. Strategin omfattar tre perspektiv *Hav i balans, Attraktiva kustområden* samt *Konkurrenskraftiga näringar*. Inom strategin lyft kust- och havsplanering upp som ett viktigt verktyg, likväl andra åtgärdsområden, för att nå visionen. Till strategin har ett antal indikatorer tagits fram för uppföljning av strategin utifrån dess perspektiv - och åtgärdsområden. Indikatorerna innefattar såväl ekonomiska, miljö- och sociala indikatorer och senaste uppföljningen redovisades av Havs- och vattenmyndigheten 2023 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023d).

Uppföljningen av indikatorerna visar på en positiv utveckling i kustområdena vad beträffande andel kommuner som planerar sina kustområden, samt relativt gynnsamma förhållande sett till andel boende, förvärvsarbetande, livslängd, ekonomisk utsatthet och besöksattraktivitet i jämförelse med utveckling i övriga landet (tätorter med fler än 10 000 invånare undantagna). Uppföljningen visar även relativt gynnsam utveckling inom vissa maritima näringar såsom turism, marin teknik och vattenbruk medan för vissa verksamheter en oförändrad eller nedåtgående trend, exempelvis havsbaserad energi och totalvolym av fångad fisk. En viss positiv utveckling ses gällande havsmiljön, såsom minskade nivåer av miljögifter, ökad andel hållbara fiskbestånd, relativt minskad klimatpåverkan från maritima näringar. I uppföljning noteras även att övergödning och belastningsnivåer i Egentliga Östersjön fortsatt är höga, samt fortsatt stora mängder marint skräp på våra stränder.

Befolkning

Den historiska betydelsen av havet som transportled och som källa för mat avspeglas än i dag i den geografiska koncentrationen av befolkning längs kusterna. År 2017 fanns 5,3 miljoner invånare inom 10 kilometer från kustlinjen i Sverige. Det motsvarar drygt halva befolkningen, eller 52 procent (Statistiska centralbyrån, 2019a). Sveriges tre största kommuner, Stockholm, Göteborg och Malmö, har alla kontakt med havet.

På senare tid har orter inom pendlingsavstånd till de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö vuxit. En del av tillväxte har även skett genom att tidigare fritidsbebyggelse fått permanentboende befolkning. Många attraktiva kustområden lockar även turister på sommaren, vilket ger underlag för permanentboende med försörjning inom besöksnäringen. Senaste uppföljning av maritima strategin 2023 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023d) visar att kustområdet fortsatt har gynnsamma förutsättningar när det gäller bland annat andel befolkning och utbildningsnivå. Uppföljningen visar även att andel av befolkning i kustområdet (tätorter större än 10 000 exkluderade) har varit relativt konstanta under perioden, likväl andel förvärvsarbete motsvarande cirka 30 procent av samtliga förvärvsarbete i Sverige.

Maritima näringar

Med sin mångfald av maritima aktiviteter är svenska havs- och kustområden en viktig tillgång för svensk ekonomi. Den nationella maritima strategin är avsedd att verka för en hållbar blå ekonomi och hållbara maritima näringar. Maritima näringar definieras i strategin som verksamheter som sker på, i, eller är beroende av resurser från havet samt verksamheter som bidrar med varor eller tjänster direkt riktade till de maritima verksamheterna. I de maritima näringarna inkluderas även verksamheter i kustområdet som på annat sätt är beroende av havet, exempelvis turism. Även motsvarande verksamheter i och intill de större sjöarna räknas till de maritima näringarna i strategin.

Definitionen av maritima företag utgår från en kombination av branschmässiga och geografiska grändragningar. I strategin används följande indelning av de aktuella näringarna: a) Transport: rederier, hamn- och logistikföretag, b) Maritim teknik och produktion: teknik-, system- och underleverantörer, varv samt fritidsbåtsindustrin, c) Havet som naturresurslivsmedel, energi från våg, vatten och vind, substrat för biobränslen, mineral m.m. d) Fritid och turism: färjetrafik, kryssningsverksamhet, skärgårdsturism, fritidsfiske, handel med och service av fritidsbåtar, samt marinor, e) Service: exempelvis skeppsmäklare, försäkringsbolag, kommersiell sjömätning och undersökningsverksamhet.

Senaste uppföljningen av maritima strategin visar att förvärvsarbete inom de maritima näringarna, motsvarar cirka 44 500 personer år 2020 (tätorter med fler än 10 000 invånare undantagna), varav antalet förvärvsarbete inom områdena maritim turism och transport, motsvarade ca 15 500 respektive 11 500 stycken. För maritima näringar, exkluderat skärgårdsturism, visade uppföljning ett förädlingsvärde på cirka 31 miljarder kronor. Beträffande maritim turism i dess helhet, inklusive skärgårdsturism visade uppföljningen att maritim turism hade en nettoomsättning på cirka 25 miljarder.

Besöksattraktivitet

Kust- och skärgårdslandskap är med sina natur- och kulturmiljöer viktiga för Sveriges attraktionskraft både för boende och som turistland och för en långsiktigt konkurrenskraftig besöksnäring. Totalt spenderades cirka 35 miljoner gästnätter inom 10 kilometer från kusten år 2017, vilket motsvarar 61 procent av det totala antalet gästnätter i Sverige (Statistiska centralbyrån, 2019b). Vid uppföljning av maritima strategin, som avgränsas och exkluderar de större städerna, var antalet maritima gästnätter cirka 15 miljoner år 2017 och senaste uppföljningen visar på en ökning av antalet gästnätter fram till 2019, med ett visst tapp år 2020 till följd av pandemin. Uppföljningen visar även att nettoomsättning och förvärvsarbete inom maritim turism ökat under perioden 2014 till 2019, men även där en tydlig nedgång under inledande pandemiår 2020 (Havs- och vattenmyndigheten, 2023d).

Tillgänglighet och uppkoppling av kustområdena

Tillgänglighet är en viktig aspekt gällande regional utveckling, en viktig förutsättning för boende, företagande och attraktivitet. Transport och infrastruktur är en viktig komponent för tillgänglighet. Även tillgång till digital infrastruktur såsom bredband är en av flera förutsättningar för att kustområdena ska vara attraktiva för såväl företag som för boende, arbete och besök. Exempelvis gäller det tillgänglighet till nya tjänster och för att överbrygga de geografiska avstånd som kan finnas till vissa tjänster och annan service.

7.3. Havets tillstånd

Förutsättningar för ekosystemen

Ett ekosystem karakteriseras av växter, djur och mikroorganismer i en gemensam miljö som interagerar med varandra. Det är svårt att rumsligt avgränsa ekosystem, dock kan livsmiljöer definieras som ger en möjlighet att avgränsa rumsliga enheter i den marina miljön. Livsmiljöer kan variera i storlek och kan hysa delar av havsbotten, hela havsbotten, vattenkolumnen och även angränsande landområden.

Naturliga förutsättningar som påverkar arters utbredningsområden i havet är salthalt, temperatur, istäcke, strömmar, vindar, vågor, vattnets omsättningstid, djupförhållanden och typ av botten. Det finns tydliga gradienter i svenska havsområden vilket resulterar i att det finns en mängd olika typer av livsmiljöer och en stor variation av växt- och djurarter. Organismer som lever på havsbotten är anpassade för specifika miljöförhållanden, som ett visst intervall i salthalt eller tillgängligt solljus, och överlever inte när miljöförhållandena förändras av naturliga eller mänskliga orsaker. Salthalten i bottenvattnet i Sveriges havsområden varierar från nära sötvatten i norra Bottenviken till oceaniska förhållanden i yttre delar av Skagerrak. Dessa skillnader avspeglar sig i havsområdenas biologiska mångfald och sammansättning. Många arter i Bottniska viken är så kallade sötvattensarter och unika arter anpassade till det bräckta vattnet. Det betydligt saltare Västerhavet har högre biologisk mångfald som inkluderar flera nationellt sällsynta arter i relativt små livsmiljöer.

Förutsättningarna för marina ekosystem påverkas i olika grad av mänskliga aktiviteter. Påverkan kan härstamma från aktiviteter som bedrivs idag eller från historisk användning, såväl på land

som i havet. Sjöfart, fiske och utsläpp från landbaserade källor, såsom industrier, transport, jordbruk och avloppssystem, är exempel på mänskliga aktiviteter som påverkar havens ekosystem.

I Östersjöns planområde är en stor del av de djupare liggande bottenarna helt eller nästan helt utan syre. I Västerhavet förekommer periodvis låga syrgaskoncentrationer i södra delen av Kattegatt och i östra delen av Skagerrak, främst i de inre fjordsystemen. Problemet med syrebrist återfinns inte än i Bottniska viken. Syrebristen bidrar till minskad biologisk mångfald, förändrad artsammansättning och påverkar ekosystemen och livsmiljöerna negativt. Syrebrist är delvis en följd av naturliga förutsättningar men har förvärrats och spridits till nya områden som en konsekvens av övergödning.

Behoven hos ekosystemen och konsekvenser av miljöpåverkan bedöms i det nationella arbetet med EU:s havsmiljödirektiv som är införlivat i svensk lagstiftning genom havsmiljöförordningen (2010:1341). Den senaste bedömningen redovisas i rapporten Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018 – 2023 (2018c) men kommer att uppdateras under 2024. Rapporten ger en samlad bild av havsmiljöns tillstånd och nyttjandet av den. Nästa avsnitt återger en sammanfattning av rapportens övergripande bedömning av tillståndet för marina arter och livsmiljöer. I den refererade rapporten inkluderas Bottniska viken i termen Östersjön.

Havs- och vattenmyndighetens bedömning av miljötillståndet i havet

Växt- och djurliv

God miljöstatus bedöms i de flesta fall inte vara uppnådd, varken i Östersjön eller i Västerhavet. Det finns dock tecken på återhämtning i framför allt Västerhavet och för vissa arter och artgrupper i Östersjön långsiktigt, t.ex. om man jämför med situationen för 20 till 30 år sedan. På kort sikt kan det inte ses en tydlig förbättring för de flesta ekosystemkomponenter (Havs- och vattenmyndigheten, 2018c).

För tumlare är populationsstorleken relativt stabil i Västerhavet, men kritiskt låg i Östersjön. För säl är tillståndet stabilt. Knubbsäl i Västerhavet och gråsäl i Östersjön har ökad i antal men med lägre tillväxt jämfört med tidigare år. De senast tre åren minskade knubbsäls- och gråsälpopulationerna i både Västerhavet och Östersjön, Gråsälens och knubbsälens utbredning är stabil. Situationen för vikare (ringsäl) är fortsatt kritisk med lägre tillväxt än nödvändigt för att populationen ska kunna uppnå förvaltningsmålen i en snar framtid. Knubbsälpopulationen i Kalmarsund är naturligt små.

Utvecklingen för de flesta fågelarter är generellt positiv. Bedömningen görs för häckande fåglar och övervintrande fåglar. Artgrupperna ytfodosökare, pelagiska fodosökare och växtbetare uppnådde samtliga god miljöstatus, vilket inte grupperna med vadande och bentiska fodosökare gjorde. För övervintrande fågelarter i Västerhavet uppnår grupperna med bentiskt, vadande och betande fodosök god miljöstatus, medan de två grupperna med ytfodosökande och pelagiskt fodosökande arter inte gör det. I Östersjön uppnår grupperna med pelagiskt, vadande och betande fodosökare god miljöstatus, vilket inte grupperna med ytfodosökare och bentiskt fodosökande arter gör.

Situationen för fisk är ansträngd och allvarlig, vilket främst visar sig genom att storleksfördelningen för de flesta arter är förskjuten till små individer. För många bestånd i Östersjön, framför alla bottenlevande arter, är situationen kritisk. God miljöstatus uppnås inte för kommersiellt nyttjad fisk och skaldjur i vare sig Västerhavet eller Östersjön. Exempel på bestånd som uppnår god miljöstatus är rödspätta och äkta tunga i Östersjön och sill (höstlekande), rödspätta och kummel i Västerhavet.

Biologisk mångfald

Lägesbeskrivningen från 2018 för Västerhavet och Östersjön i det nationella arbetet med havsmiljödirektivet visar liknande bild som den senaste fördjupade utvärderingen 2023 av de två havsrelaterade miljömålen *Ett rikt växt- och djurliv* och *Hav i balans samt levande kust och skärgård*. Bedömningen var att dessa två miljö kvalitetsmål inte nås till 2030 (Naturvårdsverket, 2023) även om det finns områden med positiv utveckling.

Mänsklig påverkan

Det är svårt att peka ut enskilda aktiviteter eller belastningar som orsak för tillståndet hos arter och livsmiljöer i svenska hav. Övergödning, förhöjda halter av farliga ämnen, buller, habitatförlust, muddring och dumpning samt fiske och introduktion av vissa främmande arter bidrar negativt till statusen för många av de arter och livsmiljöer som bedömts.

God miljöstatus uppnås inte för övergödning. Positivt är att det svenska läckaget av näringsämnen till haven generellt sett minskar. Dock innebär en lång historisk period med höga utsläpp att näringsämnen lagrats upp och fortsätter påverka havsmiljön negativt, framför allt i Östersjön. Detta gör att förbättringar ännu inte tydligt kan utläsas i miljön. På västkusten är det endast Norra Västerhavets utsjövatten som bedöms ha god miljöstatus, och i Östersjön endast kustvattnen i norra delarna av Bottenhavet och i Bottenviken (Havs- och vattenmyndigheten, 2018c).

God miljöstatus uppnås inte heller för utsläpp och befintliga halter av farliga ämnen i haven. Detta beror på för höga halter av flera långlivade miljögifter i havsmiljön. Påverkan syns bland annat på snäckor, vitmärta och havsörn. Bland positiva tecken framträder oförändrade eller nedåtgående trender för halterna av många bedömda farliga ämnen i svenska hav.

Även mer direkt exploatering av marina miljöer utgör avsevärd påverkan. Uttaget av flera arter fiskar och skaldjur bedöms vara för stort för att bestånden ska vara långsiktigt hållbara (Havs- och vattenmyndigheten, 2018c). Till det kommer indirekta effekter på ekosystemen av fisket, såsom oavsiktliga bifångster och skador på havsbottnarna. Fiskbestånden påverkas även av andra miljöproblem, framför allt övergödning på grund av låga syrehalter eller syrebrist.

Enligt preliminär bedömning nås god miljöstatus för impulsivt undervattensljud i Skagerrak, Kattegatt, Bornholms havet och Hanöbukten, Västra Gotlandshavet, Bottenhavet, Norra Kvarken och Bottenviken.

Enligt preliminär bedömning nås god miljöstatus för kontinuerligt undervattensljud i Bottenhavet, Norra Kvarken och Bottenviken. I svenskt förvaltningsområde är det nästan uteslutande sjöfart som påverkar indikatorn, vilket resultaten bekräftar; god miljöstatus nås endast i de tre bassängerna i Bottniska viken, med mindre intensiv sjöfart.

Havs- och vattenmyndigheten håller samråd om en ny inledande bedömning om status i havsmiljön enligt havsmiljöförordningen under hösten 2023 med beslut 2024.

Fysisk påverkan såsom anläggande av bryggor och hamnar bedöms vara ett problem för hela näringsväven. Detta särskilt i kustområden där sådan infrastruktur kan orsaka fysisk förlust eller skada på växter och djur, särskilt om de sammanfaller med viktiga lek- och födosöksområden. I likhet med bedömningen inom havsmiljödirektivet visar analyser inom havsplaneringen en liknande bild gällande mänsklig bakgrundsbelastning på havsmiljön. Havsplaneringsanalyserna har utförts med det kumulativa planeringsverktyget Symphony.

Övervakning och undersökningar till havs

Det pågår övervakning och undersökningar i havsområdena, såväl vad gäller oceanografiska förhållanden som maringeologi, djup, vattnets fysikaliska och kemiska egenskaper och biologisk mångfald, inklusive fiskbestånd. Det finns särskilda områden och platser i havsplanområdet där det sker övervakning av sediment i fråga om metaller och organiska miljögifter. Övervakningen utgörs av ett flertal representativa punkter som ligger utspridda i havsbassängen antingen som enstaka punkter eller som kluster.

Karta 14. Kumulativ miljöpåverkan nuläge

 Havsplaneområden

Symphony Gröna kartan

Aggregerade naturvärden. Medelvärde per planområde av Symphonys samlade naturvärden. Baseras på sammanvägda kategorier av bottenmiljö, fisk, däggdjur och fågel.

 Hög
 Låg

(Havs- och vattenmyndigheten)

7.4. Klimat och samhällsanpassning

Pågående klimatförändringar kommer att påverka havet och människans möjlighet att använda havet och dess ekosystemtjänster på många olika sätt. Frågan om klimatets påverkan på havet och människan samt naturens möjlighet att anpassas till nya förhållanden är komplex. Samspelet mellan havet och de växter och djur som lever där regleras av aspekter såsom vattentemperatur, salthalt, andra kemiska processer, tillgången till föda och uppväxt- och lekområden, friska livsmiljöer och fungerande ekosystem. Det är stor sannolikhet att ett förändrat klimat innebär betydande förändringar i havens ekosystem då isläggningssmönster, vattentemperatur, salthalt, förorening, strömmar, syresättning samt vind- och vågmönster påverkas (IPCC, 2023). Klimatfrågan kommer även att påverka samhällets anspråk på hur havet bör användas. Exempelvis har ett angeläget behov av att relativt omgående minska utsläppen av växthusgaser medfört en ökad användning av havet för utvinning av olika former av fossilfri energi, som havsbaserad vind- eller vågkraft. Detta avspeglar sig nu både i nationella och internationella politiska mål, samt i en kraftig ökning av anspråk på havsområden avseende projekteringar för vindkraftsetablering till havs (Energimyndigheten, 2023a).

Klimatförändringens konsekvenser på havets miljö

Fortsatta utsläpp och förändrade av koldioxid i atmosfären påverkar havsmiljön och leder till att förutsättningarna för livet i havet förändras. Förhöjda halter av koldioxid i atmosfären resulterar i att havet försuras då luftens koldioxid löser sig i havsvattnet och sänker pH-värdet. Sjunkande pH-värde har konstaterats både i världshaven och i svenska havsområden. Föroreningen av haven bidrar till att det finns mindre löst kalk kvar i haven, vilket får konsekvenser för växt- och djurarter samt ekosystem som använder kalk i sina skal och skelett. Temperaturökning, krympande isar och salthaltförändringar är andra faktorer som klimatförändringen väntas föra med sig, vilket kan påverka det marina livet både lokalt och i större skala (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a; Helcom, 2021) varmare havsvatten gör det lättare för främmande arter att etablera sig i svenska vatten och att arter som inte trivs i högre temperaturer antingen migrerar till kallare vatten eller dör ut.

Klimatanpassning

Klimatanpassning innebär att verka för ökad beredskap för att hantera effekter av klimatpåverkan. Nationellt sker detta bland annat utifrån förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete och nationell klimatanpassningsstrategi (prop.2017/18:163), vilket bland annat innefattar framtagande av risk- och sårbarhetsanalyser, samt ta fram handlingsplaner utifrån prioritering av biologiska och ekologiska effekter, men även arbete generellt kopplat till förvaltningsområden och praktisk hänsyn inom ramen för exempelvis havsplanering.

Effekter av klimatförändringar såväl i hav som på land kan innebära ett ökat intresse för, men även förändringar av verksamheter till havs. När vi tar fram havsplaner behöver vi ta hänsyn till hur användningen av havet kan behöva förändras. Högre vattennivåer och kraftigare väderfenomen kan exempelvis leda till en ökad stranderosion i kustområden och därmed öka behovet av sandutvinning till havs (Havs- och vattenmyndigheten, 2018d).

Inom havsmiljöförvaltningen ökar även behovet av att ta hänsyn till klimat för att skydda höga naturvärden och dess utbredning för att säkerställa viktiga ekosystemtjänster. Detta gäller exempelvis arbetet med marint områdesskydd och skyddsvärda naturvärden vilka behöver värderas utifrån ett klimatperspektiv där utbredningen av dessa värden kan förändras på sikt. Behov av god uppföljning av det marina områdesskyddets representativitet och funktionalitet väntas öka i ett förändrat klimat. Uppföljningen är viktig för att nätverket av skyddade områden ska bidra till en grön infrastruktur i havet som främjar produktionen av ekosystemtjänster och en hållbar ekonomisk utveckling.

Klimattillflykter i havsplaneringen

I havsplaneringsprocessen har rapporter tagits fram för att öka förståelsen för de utmaningar som havens ekosystem kommer att utsättas för i ett förändrat klimat och för att skapa möjligheter för förvaltningen att hantera dessa. Den första rapporten (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a) visar på behovet av att främja områden med hög biologisk mångfald i havet, då mångfalden i sig ger goda förutsättningar för motståndskraft mot klimatförändringens effekter. Genom en hållbar framtida förvaltning av dessa områden kan den fortsatta produktionen av ekosystemtjänster säkerställas. I rapporten föreslås att planeringen bör peka ut så kallade klimattillflykter. Klimattillflykter är områden där effekten av klimatförändringen är liten i förhållande till omgivande livsmiljö, vilket möjliggör högre överlevnad av arter. En klimattillflykt kan behöva särskilt skydd för att viktiga växter och djur ska bevaras när klimatet förändras och deras utbredning minskar. Områdena är ofta de mer stabila delarna av en arts större utbredningsområde som väntas bli kvar när salthalt och temperatur förändras. Klimattillflykt kan också kallas för klimatrefug eller klimatrefugium.

I en uppföljande rapport från 2017 (Havs- och vattenmyndigheten, 2017d) har modelleringar av hydrografiska och ekologiska faktorer genomförts utifrån två relativt olika klimatscenarier framtagna av FN:s klimatpanel. Syftet är att få en bild av sannolika förändringar i utbredningsmönster för viktiga marina arter. Vikare, torsk, sill, skorv, ålgräs, blåmussla och ett antal tångarter har valts ut för att gemensamt representera större artgrupper inom Östersjöns och Bottniska vikens marina ekosystem. Analyser genomfördes på alla tre havsplaneområden, men för Västerhavet kunde klimattillflykter inte identifieras till följd av begränsad datatillgång.

Modellerade förändringen kommer att ske gradvis men kommer troligtvis leda till att stora delar av Östersjöns marina vegetation kan gå förlorad och eventuellt ersättas av sötvattensarter som är mer anpassade efter dessa nya förhållanden (Havs- och vattenmyndigheten, 2017d). Klimattillflykter har identifierats både inom havsplaneområdena och i kustområdena utanför havsplaneområdena. Klimattillflykter visas i karta 15.

HaV har drivit arbetet med att ta fram nya och förbättrade data och kunskap om de kumulativa effekterna av klimatförändringar genom projektet ClimeMarine. I projektet, som avslutades 2022, har HaV, SGU, SMHI och Göteborgs universitet tagit fram nya kartor för temperaturförändringar, salthaltsförändringar och isutbredning för olika scenarier fram till slutet av århundradet, samt underlag för dessa i verktyget Symphony. Analyser visade att påverkan från klimatförändringar var i storleksordningen lika stor som all kumulativ miljöpåverkan som vi har från andra belastningar nu (SMHI, 2018).

Karta 15. Klimattillflykter

 Havsplaneområden

Klimattillflykter

Exempel på klimattillflykter för några arter baserat på analys och data tillgängliga 2017. Västerhavet omfattades inte av analysen.

- Blåmussla
- Blåstång
- Sill
- Torsk
- Vikare
- Algräs

(Havs- och vattenmyndigheten)

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

7.5. Ekosystemtjänster

Havet är en oundgänglig resurs för människan och samhället. Livskraftiga ekosystem är grunden för ett hållbart användande av havets resurser. De marina ekosystemen erbjuder ett rikt utbud av varor och tjänster som människan är beroende av, så kallade ekosystemtjänster. Begreppet ekosystemtjänster beskriver ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Det representerar ett sätt att beskriva ekosystemen ur människans perspektiv och tydliggör vårt beroende av naturen.

Reglering av klimat genom upptag och bindning av kol i biomassa, samt reglering av vattenflöden och erosionsskydd utifrån växt- och rotsystem är exempel på viktiga ekosystemtjänster kopplat till exempel klimat och klimatanpassning. Biologisk mångfald är en nödvändig förutsättning för att ekosystemen ska ha kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Många olika ekosystem och naturtyper, olika arter och stor genetisk variation inom arterna behövs för att ekosystemen ska vara livskraftiga och ha förmåga till anpassning och återhämtning trots störningar, till exempel vid utsläpp av föroreningar och värmeböljor. Sådan återhämtningskraft eller motståndskraft kallas också resiliens.

Vissa ekosystemtjänster är mer direkta och synliga än andra, som råvaror vi använder till material och mat. Andra är indirekta, stödjande, som viktiga livs- och uppväxtmiljöer för fisk, men utgör förutsättningar för de direkta, så kallade försörjande ekosystemtjänsterna, se faktaruta nedan. Andra ekosystemtjänster kopplar till människors upplevelser och välbefinnande såsom rekreation i kust- och havsmiljöer. Genom att analysera vilka ekosystemtjänster vi får från havet blir det tydligare hur viktiga de är för människor och samhället.

FAKTARUTA: Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är produkter och tjänster från naturen som bidrar till människors välfärd och välbefinnande, exempelvis produktionen av mat och rening av vatten. Ekosystemtjänster delas ofta in i fyra kategorier: stödjande, reglerande, försörjande och kulturella:

Stödjande ekosystemtjänster är grundläggande funktioner i ekosystemen som är en förutsättning för alla de andra ekosystemtjänsterna, till exempel fotosyntes och biokemiska kretslopp, samt livsmiljöer för arter såsom fisk.

Reglerande ekosystemtjänster är nyttan människor har av ekosystemfunktioner som på-verkar miljöfaktorer. Det hand- ar till exempel om klimatreglering, som att växthusgaser fångas in, och nedbrytning av näringsämnen för att motverka övergödning i våra vatten och hav.

Försörjande ekosystemtjänster är de livsnödvändiga resurser som naturen tillhandahåller, till exempel livsmedel, rent vatten och råvaror.

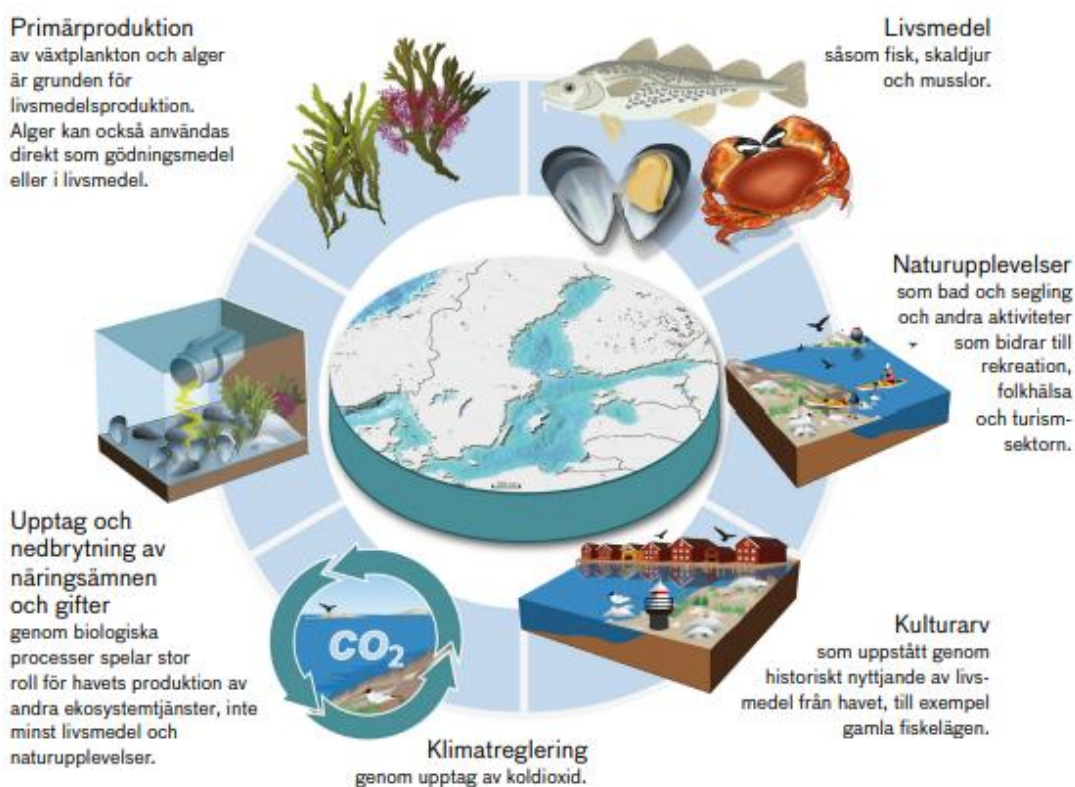
Kulturella ekosystemtjänster omfattar andliga och upplevelsemässiga värden som bidrar till vårt välbefinnande, till exempel miljöer för inspiration och rekreation, som dykning, fritidsfiske och andra naturupplevelser.

Ekosystemtjänster och intressen i havet

Biologisk mångfald, näringsvävar och livsmiljöer såsom lek- och uppväxtområden för fisk utgör grundläggande strukturella och funktionella ekosystemtjänster i havet. Dessa stödjande tjänster skapar förutsättningar för direkta tjänster som exempelvis fisk- och skaldjur för kommersiellt fiske och fritidsfiske, samt naturmiljöer för friluftsliv och rekreation som är betydande för välbefinnande och hälsa. Natur- och kulturmiljöer kan i sin tur bidra till regional utveckling och vara viktiga förutsättningar för exempelvis friluftsliv och besöksnäring.

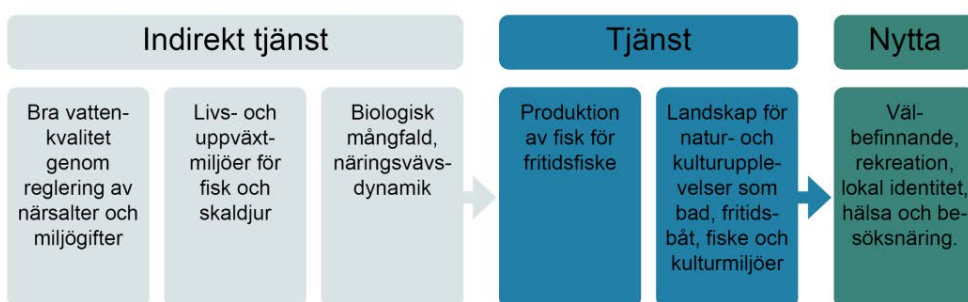
Funktioner som reglering av miljögifter, föroreningar och närsalter bidrar även till en förbättrad vattenkvalitet. Att säkerställa dessa ekosystemtjänster främjar såväl återuppbyggnad av kommersiella fiskebestånd som biologisk mångfald. Det kan i sin tur bidra till en ökad återhämtningsförmåga vid klimatförändringar och eventuella störningar, såsom föroreningar.

Ekosystemtjänsterna är en förutsättning för en långsiktigt hållbar förvaltning av havet och för att säkerställa en långsiktig hållbar användning av havets resurser (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a).

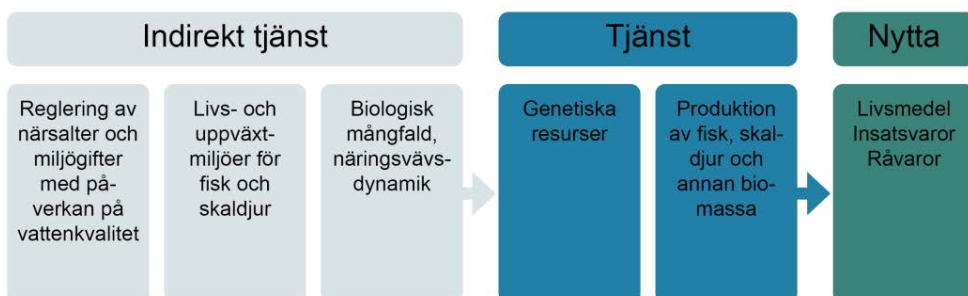
Figur 7.5-1 Havets ekosystem bidrar med flera samhällsviktiga funktioner som till exempel produktion av livsmedel. De mer synliga ekosystemtjänsterna påverkar och är beroende av andra indirekta som inte är så synliga. Till exempel är fiskar beroende av livskraftiga livsmiljöer och lekrområden för att överleva och ge bärkraftiga fiskbestånd. Ett annat exempel är ekosystem som bryter ner näringsämnen och gifter

- Friluftsliv, natur- och kulturmiljöer:
  - Ekosystemtjänster i form av kultur – och naturlandskap bidrar till upplevelser och aktiviteter, vilket bidrar till människors välbefinnande, livskvalitet och hälsa, exempel här vara fritidsfiske, paddling eller bad.
  - Natur- och kulturmiljöer bidrar även till människors identitet och sociala miljö. I detta fall gäller det ekosystemtjänster såsom landskap att vistas i och kulturarv som uppstått genom nyttjande av havet, till exempel fiskelägen.
  - Ekosystemtjänsterna kan även bidra till värdeskapande rekreation, turism och besöksnäring.
  - Aktiviteter inom friluftsliv och turism kan, liksom annan användning av havsområden, påverka olika ekosystemtjänster genom buller, utsläpp av farliga ämnen från fritidsbåtar, eller skräp och ankring som påverkar bottenmiljöer och kulturmiljöer.

Figur 7.5-2 Viktiga ekosystemtjänster för friluftsliv, natur- och kulturmiljö.

- Yrkesfisket
  - Fisk och skaldjur är en viktig ekosystemtjänst för yrkesfisket. Fisket är även beroende av indirekta ekosystemtjänster som väl fungerande näringsvävsdynamik och goda livs- och uppväxtmiljöer för fisk och skaldjur.
  - Som de flesta användningar av havet kan även fisket påverka livsmiljöer och biologisk mångfald genom bland annat ohållbart uttag av fisk, bottenkador, slitage och marint skräp i form av förlorade fiskeredskap. Upptaget av fisk- och skaldjur kan ge förändringar i födovävar. Fisket kan även skada kulturmiljöer på botten, till exempel vrak.

Figur 7.5-3 Viktiga ekosystemtjänster för fisket

7.6. Intressen och anspråk

Energi

Energisektorns behov av ytor för användning i havet är dels knutet till produktion, dels till överföring av energi. Energiproduktion till havs sker i Sverige i liten skala främst som vindkraft. I vårt territorialhav och ekonomiska zon sker överföring av energi genom kraftledningar och gasledningar.

Energiomställningen och elektrifiering av delar av samhället och industrin ökar elbehovet i Sverige. För att täcka elbehovet behövs det ny elproduktion där havsbaserad vindkraft har en stor potential.

Ur energiutvinningsperspektiv finns det flera fördelar med havsbaserad vindkraft. Vindarna till havs är ofta både starkare och jämnare än över land, vilket gör det möjligt att bygga större och effektivare parker. Havsbaserad vindkraft möjliggör en större geografisk spridning av elproduktionen i Sverige vilket är positivt. Svårigheten att uppnå ekonomisk lönsamhet i projekten har tidigare begränsat utbyggnaden till havs. Den snabba teknikutveckling som har skett inom havsbaserad vindkraft har lett till pressade priser och en ökad lönsamhet. Detta har lett till att områden med goda förutsättningar i närtid bör kunna producera el till konkurrenskraftiga kostnader (Energimyndigheten, 2023a).

Ur energiutvinningsperspektiv finns det flera fördelar med havsbaserad vindkraft. Vindarna till havs är ofta både starkare och jämnare än över land, vilket gör det möjligt att bygga effektiva parker med en hög produktion. Havsbaserad vindkraft kan tillföra elproduktion i områden där det finns begränsningar i etablering av andra kraftslag så som landbaserad vindkraft. På så sätt kan havsbaserad vindkraft ge en större geografisk spridning av elproduktionen i Sverige. Högre kostnader för havsbaserad vindkraft jämfört med till exempel landbaserad vind försvårar att uppnå ekonomisk lönsamhet och kan begränsa utbyggnaden av vindkraft till havs. Snabb teknikutveckling och teknisk mognad inom havsbaserad vindkraft har under senare år gett lägre produktionskostnader och därmed en ökad lönsamhet. Detta har lett till att projekt i områden med goda förutsättningar har ökade möjligheter att förverkligas och i närtid kunna producera el till konkurrenskraftiga kostnader (Energimyndigheten, 2023a).

Trenden med snabbt sjunkande kostnadsläge har brutits under 2022 på grund av stigande kostnader på kapital, råvaror, komponenter och anläggning.

Havsenergisystem är ett samlingsbegrepp som i nuläget främst innefattar energiomvandling från vågor, tidvatten (strömmande och fördämt), temperaturskillnader och salthaltskillnader. I Sverige bedrivs forskning, utveckling och demonstration inom vågkraft och forskning inom marin strömkraft. Strömkraft baseras framför allt på strömmande tidvatten och havsströmmar. Inom vågkraft ligger Sverige långt fram i den internationella utvecklingen, men trots det är tekniken fortfarande ny och under utveckling.

Befintlig användning

Vindkraft

De svenska vindkraftverken producerade tillsammans 33 TWh under år 2022, varav de havsbaserade verken producerade 0,6 TWh (Energimyndigheten, 2023b). Sveriges totala elproduktion uppgick 2022 till 170 TWh (Energimyndigheten, 2023c). Det finns idag tre vindkraftparker till havs i Sverige: Lillgrund (Öresund), Bockstigen (Gotland) och Kårehamn (Öland). Samtliga är belägna inom territorialhavet.

Bristande lönsamhet och goda förutsättningar för utbyggnad av annan elproduktion har gjort att intresset tidigare varit svalt för att bygga havsbaserad vindkraft i Sverige. Men de senaste åren har intresset ökat kraftigt och förväntningarna är idag stora. Orsakerna till det stora intresset är flera.

- Satsningar på teknik och marknadsutveckling i andra länder har bidragit till en snabb teknisk utveckling och kostnadsminskningar.
- Elproduktionskostnaderna för havsbaserad vindkraft bedöms fortfarande vara högre än för landbaserad vindkraft, men skillnaden minskar och för platser med goda förutsättningar bedöms konkurrenskraftiga kostnader vara inom räckhåll.
- Kraftigt ökade förväntningar på elektrifieringens roll för klimatomställningen med ett kraftigt ökat behov av utbyggnad av ny elproduktion som följd.
- Behovet av ny elproduktion är i nuläget störst i södra Sverige där havsbaserad vindkraft utgör en lösning med stor potential och potentiellt minskade konflikter med närboende (i förhållande till landbaserad vindkraft).
- Regeringsinitiativ har signalerat en vilja om mer havsbaserad vindkraft.

Havsenergi

Uppsala universitet driver i dag två olika forskningsanläggningar, Söderfors där ett marint strömkraftverk har installerats och Lysekil som omfattar flera vågkraftsaggregat. Även utanför Sotenäs har vågkraft installerats. Flera privata och offentliga aktörer förbereder nya experiment med havsenergi i svenska vatten (International Energy Agency, 2023).

Elöverföring till havs - utlandsförbindelser

Sverige har idag flera utlandsförbindelser för överföring av el. I Västerhavet mellan Sverige och Jylland finns två likströmsförbindelser (Konti-Skan 1 och 2). I Öresund knyts det svenska transmissionsnätet ihop med elnätet på Själland via två växelströmsförbindelser 400 kV Själland och Skåne är också sammankopplade via flera regionledningar.

Sverige och Tyskland sammanbinds via en likströmsförbindelse, Baltic Cable, som utgår ifrån Trelleborg. Svenska kraftnät planerar att bygga ytterligare en likströmsförbindelse till Tyskland, Hansa Power Bridge. Landtaget för den nya förbindelsen planeras öster om Ystad. I södra Östersjön finns slutligen också elförbindelser till Polen (SwePol Link) och Litauen (NordBalt).

I Bottniska viken invid Forsmarks kärnkraftverk finns två elförbindelser till Finland (Fenno-Skan 1 och 2).

Vid sidan av utlandskablar för el finns även region- och lokalnätsledningar till havs, bland annat de två likströmsförbindelserna mellan Västervik och Gotland. Svenska kraftnät ska vidare bygga två nya elförbindelser till Gotland. Dessa planeras tas i drift år 2031. Sjöfartsverket har slutligen också ett nätverk av icke koncessionspliktiga ledningar i skärgården, som förser både fyranläggningar och privatkunder med el.

Figur 7.6-1 Svenska kraftnäts havskapacitetszoner – elnät kapacitetsmässig indelning av havsplanerna. Västerhavet delas in i två zoner (1 och 2), Östersjön i fem zoner (3-7) och Bottniska viken i två zoner (8 och 9). (SvK, 2022)

Elöverföring till havs – anslutningsledningar för havsbaserad vindkraft

Den 1 januari 2022 gavs Svenska kraftnät av den dåvarande regeringen i uppdrag för att förbereda för utbyggnad av transmissionsnätet inom Sveriges sjöterritorium för att möjliggöra anslutning av havsbaserad elproduktion. En strategisk utbyggnad av transmissionsnätet i sex olika havsområden föreslogs som ett led i detta nya uppdrag (Svenska kraftnät, 2022).

Den 21 juni 2023 skickade en nuvarande regeringen ut promemorian "Ändring i förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät", i vilken det föreslås att uppdraget om transmissionsnätsutbyggnad till havs tas bort från och med den 1 oktober 2023.

Vid sidan av förberedelser för en egen utbyggnad av transmissionsnätet till havs – som nu alltså uteblir – så arbetar Svenska kraftnät också med att utveckla processen för aktörer som är intresserade av att ansluta havsbaserad vindkraft subventionsfritt till transmissionsnätet på land. För att systematisera arbetet med den stora mängden anslutningsförfrågningar arbetar man bland annat med geografiska så kallade havskapacitetszoner. För dessa zoner kommer Svenska kraftnät att förbereda en eller flera anslutningspunkter i transmissionsnätet på land. Positionerna för dessa punkter och information om de till anslutningspunkterna kopplade kapacitetsmässiga

förutsättningarna delges därefter samtliga intressenter, som organiseras i särskilda intressentpooler. Erbjudande om anslutning ges till den eller de aktörer som först erhåller nödvändiga tillstånd om anläggning och drift av en vindkraftspark i zonen (Svenska kraftnät, 2023).

Gas

Mellan Malmö och Danmark finns en naturgasledning som står för matningen till det västsvenska naturgassystemet. Ytterligare en naturgasledning sträcker sig mellan Danmark och Sverige i Öresund och en ny ledning, Baltic Pipe, planeras mellan Polen och Danmark, eventuellt genom Sveriges ekonomiska zon. Mellan Ryssland och Tyskland finns gasledningar genom Finska viken och Östersjön. Gasledningarna löper som parallella rör på botten. Ledningarna nyttjas inte längre som en följd av Rysslands anfällsrig mot Ukraina. Ledningarna är också skadade efter sabotage.

Anspråk

Som ett underlag för de nya havsplanerna har nio myndigheter, samordnade av Energimyndigheten, tagit fram ett planeringsunderlag för havsbaserad vindkraft. Målet var att peka ut områden för att möjliggöra för 120 TWh årsproduktion av havsbaserad vindkraft. För att ta höjd för osäkerheter identifierades större områden än vad som skulle behövas om alla områden nyttjas till 100 procent. 53 områden som vid fullt utnyttjande motsvarande 412 TWh har identifierats i det svenska havsplaneområdet, i ett första steg för att möjliggöra för 120 TWh havsbaserad vindkraft. Denna havsplan är det andra steget i detta regeringsuppdrag.

Teknikutvecklingen för havsbaserad vindkraft har accelererat de senaste tio åren och utvecklingen fortsätter i snabb takt. Bland annat har turbinerna blivit större och därmed mer kostnadseffektiva vilket leder till att de kan producera el till en lägre kostnad än tidigare. Runt 2010 var det vanligt med turbiner med en effekt på runt 3 MW, bland projekten som byggs idag är 7–9 MW en vanlig storlek. För framtiden projekteras idag för turbinstorlekar motsvarande 15–20 MW.

Vätgasproduktion

Flera havsbaserade vindkraftsprojekt ser det som en möjlighet att producera vätgas med den el som genereras av vindkraften. Detta kan ske antingen i själva anläggningen, eller i land. Vid produktion på plats innebär detta ytterligare infrastruktur till havs, antingen för att kunna ta emot fartyg och lasta vätgas, eller gasledningar till land. I dagsläget finns ingen vätgasproduktion till havs i det svenska havsplaneområdet.

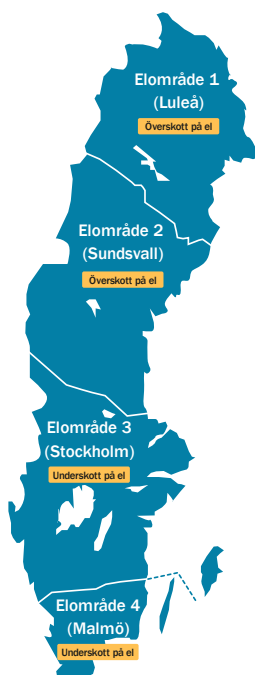
Infrastruktur

Sverige är uppdelat i 4 elområden, från 1 i norr till 4 i söder. I norra Sverige finns ett produktionsöverskott, och i södra Sverige ett underskott. Elområdena ger genom olika prissättning vägledning om var det behövs mer produktion och elöverföring. Som en följd av bland annat Rysslands anfällsrig mot Ukraina har elpriserna i alla områden, men främst i elområde 3 och 4 varit ovanligt höga under en period. Dock finns ett signalerat ökat elbehov även i norr genom industrins elektrifiering.

Elmarknaden

Sverige och Europa har avreglerade elmarknader och el handlas under fri konkurrens. Elnäten är ihopkopplade och elen kan flöda över nationsgränser. Elmarknadens syfte är att de samlade produktions- och överföringsresurserna ska nyttjas så effektivt som möjligt när behovet hos elanvändarna ska tillgodoses.

Indelning av elområden är ett sätt att hantera fysiska begränsningar, så kallade flaskhalsar, i transmissionsnätet. Sverige är idag uppdelat i fyra elområden, se figur 7.6-2. I norra Sverige finns idag ett produktionsöverskott, och i södra Sverige ett underskott (dock finns indikationer på att detta kan förändras i framtiden med anledning av elektrifieringen). Elområdena ger genom olika prissättning vägledning om var det behövs mer produktion och elöverföring. Elpriserna har inom samtliga elområden, dock främst elområde 3 och 4, till följd av bland annat det geopolitiska läget varit ovanligt höga under en period.

Figur 7.6-2 Elområden i Sverige. Det produceras idag mycket el i norr men förbrukas mycket i söder (Energimarknadsinspektionen, u.å.).

Nationell energipolitik

Enligt Tidöavtalet bör planeringen för elanvändning utgå från ett behov om minst 300 terawattimmar 2045, ungefär en fördubbling jämfört med nuläget. Detta ska genomföras mot bakgrund av ett energipolitiskt mål att elproduktionsmixen ska bli 100 procent fossilfri. Avtalet innebär vidare att tidigare politiska initiativ att subventionera nätanslutningen av havsbaserad vindkraft genom en utbyggnad av transmissionsnätet i svenskt territorialvatten tas bort. Avtalet sätter inget specifikt mål för utbyggnad av vindkraft, men beskriver att den är ett viktigt inslag i landets energimix (Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna, 2022).

Utvecklingszoner och områden för testbäddar

Det finns behov av platser i havet för att pröva och testa ny marin teknik eller produktion. I Lysekil, Sotenäs och Tanums kommuner har särskilda utvecklingszoner gemensamt pekats ut i respektive kommuns översiktsplaner. Zonerna är avsedda för produktions- och testanläggningar för marina livsmedel och marin energi. En av zonerna är belägen i Västerhavets planområde.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Energimyndigheten beslutar om riksintressen för anläggningar för energiproduktion och energidistribution enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken.

Anspråken för energiproduktion i havsplaneområdet innefattar vindbruk och baseras på kriterier för årsmedelvind, djup och områdesstorlek. Riksintresse energiproduktion togs fram 2013, och teknikutvecklingen inom vindkraften har gått snabb sedan dess. Teknikutvecklingen sedan 2013 gör att det idag finns fler områden som har lämpliga egenskaper för vindkraft jämfört med när riksintresseområdena beslutades

Anspråken för energiproduktion i havsplaneområdet innefattar vindbruk och baseras på kriterier för årsmedelvind, djup och områdesstorlek. Riksintresse energiproduktion togs fram 2013, och teknikutvecklingen inom vindkraften har gått snabb sedan dess, vilket lett till att områden med större djup än de som då pekades ut går att bebygga på samma marknadsmässiga grunder som på land.

Inga riksintressen för energidistribution har ännu pekats ut i havsplaneområdena.

Allmänna intressen

Projekt

Utöver riksintresseanspråken har olika energiföretag visat intresse för att anlägga havsbaserad vindkraft i avgränsade områden i alla tre havsplaneområden. Dessa anspråk befinner sig i olika skeden i enskilda tillstånds- eller planeringsprocesser.

Det finns också planerade vindkraftparker där tillstånd finns, men som ännu inte är uppförda eftersom den tekniska utvecklingen gjort tillstånden inaktuella. Två av dessa projekt har lagts ned (Taggen, Utgrunden II), och en har skickat in en ny ansökning som behandlas av Mark- och Miljödömsstolen (Storgrundet). Maj 2022 beslutade även regeringen att bevilja tillstånd för byggnationen av den svenska delen vid området Kriegers Flak (sedan tidigare har vindkraftparker uppförts på den danska och tyska sidan). Februari 2023 beviljades även tillstånd för kabeldragning på havsbotten från området. I maj 2023 beviljade regeringen tillstånd för två havsbaserade vindkraftsparkerna utanför Hallandskusten (Kattegatt Syd och Galene). I juli 2023 nekade regeringen ändringstillstånd till en havsbaserad vindkraftspark (Stora Middelgrund).

Vindbruk i kommunala översiktsplaner

Kommuner pekar ut områden för vindbruk i sin översiktsplanering enligt plan- och bygglagen (2010:900). Flera kommuner planerar för kustnära havsbaserad energiotvinning genom att ange lämpliga områden i sina översiktsplaner.

Andra områden

I det planeringsunderlag som tagits fram gemensamt av nio myndigheter har nya områden med goda förutsättningar för havsbaserad vindkraft identifierats. I arbetet har det gjorts en skillnad mellan vad som aktuellt i närtid och vad som kan bli aktuellt i ett längre tidsperspektiv. I analyserna har vindhastighet, vattendjup och avstånd till baslinjen fungerat som tekniska parametrar. Parametrarna har varit viktade i analysen där vindhastighet haft störst vikt följt av vattendjup och avstånd till baslinjen har getts minst betydelse (Energimyndigheten, 2023a).

Internationellt samspel

Olika länders områden för energiutvinning kan ha stora samordningsfördelar, särskilt om de ligger i någorlunda nära anslutning till varandra. Det gäller både i projekteringsfasen planerings-, bygg- och driftsfasen och för infrastrukturen. Flera av Sveriges grannländer har pågående planering för områden med energiutvinning. Energiutvinning i andra länder kan också innebära konsekvenser i Sverige, till exempel i form av miljöpåverkan.

Södra Midsjöbanken ligger i både Sveriges och Polens ekonomiska zon. I den svenska zonen finns planer på att anlägga en vindkraftspark i anslutning till banken. Polen har i den polska ekonomiska zonen på banken utfärdat lokaliseringstillstånd för energiutvinning, vilket görs i ett tidigt skede för fortsatt utredning. Planering och projektering i respektive land kan påverka olika nationella intressen, varför det finns behov av samverkan i gränsöverskridande frågor.

Sedan 2015 finns en vindkraftspark i tysk ekonomisk zon och sedan 2021 i dansk ekonomisk zon vid Kriegers flak. Vindkraftsparkerna delar nätlösning och näten i Själland och Mecklenburg-Vorpommern har sammanlänkats genom en interkonnektor i anslutning till parkerna. Elen kan växla riktning om behov finns. I svensk ekonomisk zon vid Kriegers flak finns alla tillstånd på plats för att påbörja installation av vindkraft. Samordning kan även behöva ske med Danmark kring vindkraft i Öresundsregionen. Tyskland och Danmark har flera områden i sina havsplaner i närheten av svenskt vatten eller ekonomisk zon där angiven användning är vindkraft. Dessa kan påverka möjligheterna att bygga vindkraft i svenska vatten.

I norra Östersjön och Bottenviken finns flera tänkta projekt i Finlands och Ålands ekonomiska zon som kan påverka möjligheterna för utbyggnad i svensk ekonomisk zon i havsområdena. Även i Estlands, Lettlands och Litauens ekonomiska zon finns planerade vindkraftsprojekt vilka kan påverka möjligheterna i svensk ekonomisk zon.

Svenska Kraftnät och en tysk systemoperatör planerar en svensk-tysk elförbindelse, Hansa Power Bridge. Elförbindelsen ska sträcka sig ca 300 kilometer från Güstrow i nordöstra Tyskland till Hurva i Skåne och ha en kapacitet på 700 MW. Upphandlingen är just nu pausad och förväntas återupptas under 2024. Enligt Tidöavtalet bör arbetet med den förbindelsen pausas till prisdifferenserna mellan elområdena minskat betydligt.

EU har kommit överens om nya tillägg till förnybarhetsdirektivet (EU/2018/2001) som innebär förändringar för planeringsförutsättningarna för förnybar energi. Tidigare planering kommer kunna ligga till grund för en kartläggning av möjliga platser för förnybar energi, och vissa platser kommer även kunna pekas ut som accelerationszoner där kraven på miljökonsekvensbeskrivning sänks. Havsplanen bör enligt direktivet fungera som ett underlag till den nationella kartläggningen.

Karta 16. Energi: Riksintresseanspråk och andra anspråk

 Havsplaneområden

Riksintresseanspråk för energiproduktion, 3 kap. 8 § MB

 Vindbruk

Andra anspråk för vindbruk

 Vindbruk i kommunala översiktsplaner (2023)

 Planeringsunderlag
Förslag på energiutvinningsområden i havsplanerna (2023)

(Energimyndigheten, Länsstyrelsen)

Anspråk för elöverföring

 Transmissionsnät

(Svenska kraftnät)

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Juridiska förutsättningar

För att anlägga en vindkraftpark till havs behövs ett antal tillstånd från flera olika tillståndsmyndigheter. Inom territorialhavet krävs tillstånd enligt bland annat 9 och 11 kapitlen miljöbalken (1998:808). Inom territorialhavet krävs dessutom kommunal tillstyrkan enligt 16 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) samt anmälan enligt plan- och bygglagen. Ansökan prövas av mark- och miljödomstolen. I ekonomisk zon krävs tillstånd enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon och ansökan prövas av regeringen. Dessutom krävs tillstånd enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln för undersökningar av havsbotten och utläggning av ledningar vid vindkraftsetablering i den ekonomiska zonen eller sjöterritoriet. Om vissa förutsättningar är uppfyllda är undersökning av havsbotten innanför territorial-gränsen inte tillståndspliktigt utan anmälningspliktig. När en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt krävs också ett särskilt Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken. Kravet på ett sådant tillstånd gäller både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Prövningen görs av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen och av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

Om byggnationen av en vindkraftsanläggning medför ett ingrepp i en fornlämning krävs även tillstånd enligt 2 kap. 12 § kulturmiljölagen (1988:950). När man ska uppföra en anläggning bör man därför ta reda på om arbetsföretaget berör någon fornlämning och samråda med länsstyrelsen.

Miljö och klimat

Vindkraft

Havsbaserad vindkraft påverkar den lokala marina miljön på olika sätt vid anläggning, drift och avveckling. De lokala omständigheterna spelar en betydande roll för vilka konsekvenser som uppstår. Påverkan kan delas upp i vad som sker under projekterings och anläggningsfasen samt avvecklingsfasen och vad som sker under driftsfasen. Påverkan under anläggnings- och avvecklingsfasen är temporär och övergående så som ljud vid pålning och grumling. Det finns tekniska lösningar som minskar störningen. Under driftfasen uppstår visst ljud, men eventuella subtila effekter av ljud som avges genom fundamentet är ännu inte klarlagda. När det gäller fågel och fladdermöss beräknas risken vara liten att dessa dör på grund av vindkraftverk jämfört med annan mänsklig påverkan, förutsatt att hänsyn till dessa risker tas vid lokaliseringen och utformning av vindkraftparker. Vissa fågelarter uppvisar undvikandebeteende vid vindkraftsparker vilket innebär att de måste söka föda någon annanstans. Det kan då uppstå habitatförlust, som i det här fallet innebär att en art inte längre har tillgång till en livsmiljö den tidigare haft tillgång till. Det är oklart om undvikandebeteendet är bestående eller om vissa arter vänjer sig vid nya förutsättningar. En positiv effekt av vindkraft är att vindkraftverkens fundament kan fungera som konstgjorda rev och locka till sig vissa ryggradslösa djur, fisk och marina däggdjur (Bergström m.fl., 2022).

Havsbaserad vindkraft har i dagsläget två huvudkategorier gällande fundament, antingen bottenfasta eller flytande. De vanligaste typerna av bottenfasta fundament är gravitationsfundament, monopiles eller fackverk. Monopiles och fackverk kan förankras på plats med sugkoppsankare, alternativt genom pålning eller borring i havsbotten. Gemensamt för de bottenfasta fundamenten är att de har ett väldigt litet fotavtryck i vattenpelaren. Inräknat all

kabeldragning i parken är påverkan på botten cirka 1–2 procent av parkens yta (Isæus m.fl., 2022). Innebörden av detta är att även om den havsbaserade vindkraften har stora ytanspråk så är det faktiska fotavtrycket begränsat. Vilken sorts bottenfast fundament som används avgörs av området's beskaffenhet. I dagsläget används bottenfasta fundament ner till ungefär 70 meters djup, men försöksverksamhet pågår på djupare vatten.

Flytande fundament är en ny teknik som i dagsläget finns på plats bland annat i skotska och norska vatten. Djupet bör vara åtminstone cirka 50 meter för att flytande fundament ska vara aktuellt att använda framför bottenfasta fundament. Gemensamt för alla flytande tekniker är att de förankras i botten med linor. Den vanligaste förankringstypen innebär slacka linor (på engelska *catenary mooring*), som för att de ska vara effektiva behöver vara flera gånger längre än avståndet mellan turbin och botten. Elkabeln behöver sedan vara ännu längre för att skydda den från påfrestningar. Detta innebär att flytande vindkraft generellt har ett mycket större fotavtryck i vattenpelaren än vad bottenfast vindkraft har, men ungefär lika mycket bottenpåverkan. Flytande vindkraft kommer också behöva ett större skyddsavstånd på grund av förankringarna. I dagsläget undersöks även flytande fundament med spända linor, som har ett mindre fotavtryck i vattenmassan (SSPA, 2023). Inga sådana förankringar finns dock ännu i drift.

Kablar

Anläggandet av en sjökabel medför fysiska ingrepp i bottenmiljön. Anläggningsarbetet kan ge tillfällig grumling av vattnet, förändrad bottenmaterialstruktur och lokal påverkan på vattenväxter. Grumlingen kan påverka fisk, bottenfauna och bottenflora. Bottenväxter och bottenlevande djur kan dock etablera sig på nytt över den nedlagda kabeln. Under drifttiden bedöms påverkan i huvudsak begränsas till tillfällena då kabeln eventuellt ska repareras. Alla elektriska kablar genererar elektromagnetiska fält som kan påverka marina organismer i olika utsträckning. Kunskapsläget gällande fisk visar inte att elektromagnetiska fält skulle utgöra ett hot mot fisk eller fiskpopulationer (Öhman, 2023). Kraffälten varierar beroende på vilken typ av kabel som används och mängden elektricitet som överförs. Genom olika skyddsåtgärder, som exempelvis att gräva ner kabeln i botten, kan kraffältens påverkan på marina organismer minimeras. Detta kan vara viktigt där högspännings-kablar korsar vandringsvägen för ål (Bergström m.fl., 2022).

Klimat

Vindkraft och vågkraft är förnybara energikällor, som inte bidrar till utsläpp av växthusgaser eller andra föroreningar vid drift och med låga livscykelutsläpp av koldioxid. Det är positivt för havsmiljön eftersom klimatförändringar och framför allt den pågående havsförsurningen utgör betydande hot mot marina ekosystem i en nära framtid. En omställning till att samhällets energianvändning är fri från fossila bränslen kan enbart ske under förutsättning att ny elproduktion kommer på plats.

Försvar

Totalförsvar avser den samlade verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig samt för att försvara landet i händelse av krig. Sveriges totalförsvar består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Den militär civila delen är ömsesidigt förstärkande. Med militärt försvar avses den verksamhet som bedrivs av Försvarsmakten med stöd av försvarsmyndigheter, delar av de frivilliga försvarsorganisationerna samt delar av försvarsindustrin och övriga relevanta delar av näringslivet. Med civilt försvar avses den civila verksamhet som myndigheter, kommuner, regioner, enskilda, företag, frivilla försvarsorganisationer och det civila samhället med flera vidtar för att förbereda Sverige för krig.

Försvarsmaktens huvuduppgift är att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Försvarsmakten ska främja svensk säkerhet och hävda Sveriges territoriella integritet. Myndigheten ska ha förmåga att värna Sveriges suveräna rättigheter och svenska intressen samt att förebygga och hantera konflikter och krig såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten genomför för närvarande den största militära tillväxten sedan 1950-talet, utifrån regeringens försvarsbeslut (Regeringen, 2020b).

Det civila försvaret ska värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i omvärlden. Flera statliga myndigheter och andra aktörer har ansvar inom det civila försvaret. De senaste åren har planeringen av det civila försvaret återupptagits.

Befintlig användning

Totalförsvarets militära del nyttjar havet för flera olika typer av verksamhet. Främst nyttjas havet för olika typer av militär övnings- och utbildningsverksamhet, övervakning av det svenska territoriet, signalspaning och provverksamhet. Verksamheten bedrivs dygnet runt årets alla dagar och syftar till att säkerställa ett fungerande militärt försvar av Sverige. Försvarsmaktens verksamhet och informationsinhämtning till havs har också stor betydelse för civila myndigheter och andra aktörer såsom Sjöfartsverket, Kustbevakningen och SMHI.

Övningar

Försvarsmaktens uppdrag medför att myndigheten har ett kontinuerligt behov av att utbilda och öva krigsförband i förmågan till väpnad strid. För detta ändamål har Försvarsmakten ett behov av att kunna nyttja olika övnings- och skjutfält, sjöövningsområden och flygövningsområden. Runt Sveriges kuster och skärgårdsområden finns flera övnings- och skjutfält. I havet finns sjöövningsområden i såväl kustnära områden som längre ut från land. Dessa områden nyttjas kontinuerligt av inte minst marinens och flygvapnets förband för olika typer av övningsverksamhet. Militär övningsverksamhet och utbildning i förmågan till väpnad strid behöver genomföras på ett säkert sätt för förbanden men också för allmänheten samt civil sjö- och flygtrafik, så att inte vådabeskjutningar, incidenter eller olyckor inträffar. Försvarsmakten genomför övningar på väst-, syd-, ost-, och Norrlandskusten med deras olika kustförhållanden, havsförhållanden samt hydrologiska och meteorologiska betingelser. Övningar genomförs under olika ljus- och mörkerförhållanden och vid alla tider på året och dygnet. De militära förbanden har behov av att genomföra övningar med bland annat skarp ammunition både i närheten av sina ordinarie örlogshamnar, flygplatser och basområden men även från tillfälliga baser längs med Sveriges kust.

Vissa militära övningsområden kan även nyttjas för provverksamhet med olika militära vapensystem och utrustning, vilket är en väsentlig del i den kontinuerliga utvecklingen av den militära försvarsförmågan. Det finns även skjutfält och sjöövningsområden som är särskilt lämpliga för denna typ av verksamhet.

Övervakning av det svenska territoriet

I Försvarsmaktens uppdrag ingår att kunna upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet samt värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Detta uppdrag förutsätter att Försvarsmakten har förmåga att övervaka Sveriges havsområde och markera mot kränkningar på och under havsytan samt i luftrummet ovanför havet. Övervakningen sker bland annat med hjälp av fasta och rörliga sensorer som bidrar till att skapa en luft- och sjölägesbild.

Den lägesbild som Försvarsmakten upprätthåller delges i sin tur till flera mottagare, däribland Kustbevakningen som nyttjar informationen som stöd i sitt arbete med att förebygga och öka upptäckten av lagöverträdelse till sjöss inom sjötrafik, ordning, miljö och fiske samt naturskydd. Sjöfartsverkets Sjö- och flygräddningscentral samt Vessel Traffic Service är ytterligare exempel på mottagare av sjölägesbilden.

Signalspaning

Försvarets Radioanstalt, FRA, bedriver signalspaning i syfte att kartlägga bland annat yttre militära hot mot landet, hot mot svensk personal som deltar i internationella insatser, internationell terrorism och gränsöverskridande brottslighet, främmande underrättelseverksamhet mot svenska intressen och övriga internationella företeelser som har betydelse för svensk utrikes-, säkerhets-, och försvarspolitik. All signalspaning är riktad mot utländska förhållanden och sker på uppdrag av regeringen, Regeringskansliet, Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och Nationella operativa avdelningen inom Polismyndigheten. Uppdragsgivarna är fortlöpande i behov av underrättelserapportering och signalspaningsverksamheten bidrar kontinuerligt till att skydda Sverige och svenska intressen.

Signalspaning kan försvåras eller omöjliggöras vid förekomst av passiva och aktiva, avsiktliga eller icke avsiktliga elektromagnetiska störningar, eftersom signalspaningen syftar till att uppfatta mycket svaga elektromagnetiska signaler. Verksamhetens natur kräver därför ett mycket stort skydd mot elektromagnetiska störningar.

Telekommunikationssystem, solcellsanläggningar, järnvägar, system för transmission av elektrisk kraft och anläggningar för laddning av bilar är exempel på landbaserade verksamheter som kan påverka verksamheten mycket negativt. Vindkraftverk, särskilt havsbaserad, kan också påverka signalspaningen mycket negativt, även på stora avstånd.

Civilt försvar

Det militära försvaret har ett starkt intresse av att samhällets funktionalitet upprätthålls. Samhällets samlade förmåga att stödja Försvarsmakten när det råder höjd beredskap är en del av totalförsvaret. De militära och civila delarna av totalförsvaret stärker och skapar förutsättning för varandra. Det civila försvaret är beroende av att enskilda intressen som transporter med mera

kan bedrivas och fungerar vid höjd beredskap eftersom flödet av varor och tjänster är viktigt för en trygg försörjning. Farleder till strategiska hamnar liksom havsförlagda kablar för kommunikation och för elförsörjning, det vill säga transmissionsnätet, är delar av det civila försvaret som ingår i havsplaneringen. Strategiska hamnar ska kunna säkras av Försvarmakten.

Anspråk

Försvarmakten är beroende av övnings- och skjutfält och sjöövningsområden för att kunna genomföra övningar vid olika kust- och havsförhållanden, utan störningar från fysiska eller tekniska hinder som begränsar verksamheten hos de militära förbanden. För signalspaningen och övervakningen av det svenska territoriet finns det behov av att skydda denna verksamhet från störningar från andra verksamheter som påverkar till exempel sambands- och radarsystem och som också kan medföra begränsningar i flyg- och sjösäkerheten.

Fasta installationers påverkan på militär verksamhet

Inom en del områden riskerar etablering av vindkraftverk och andra höga objekt att medföra betydande negativ påverkan på militära intressen och utpekade riksintressen för totalförsvarets militära del. Den närmare påverkan kan i vissa fall inte beskrivas öppet med hänsyn till att informationen omfattas av försvarssekretess. Anläggningar för energiutvinning kan vara förenliga med de militära intressena, men exakt utbredning av vindkraftsparker och placering av enskilda vindkraftverk behöver bedömas i varje enskilt fall, antingen vid den planeringsprocess som sker i myndighetssamverkan eller i samråds- eller tillståndsprövningsprocessen med berörd verksamhetsutövare. Detta för att utreda den exakta effekten på de militära intressena.

Generellt kan vindkraftverk bland annat medföra skada på militära intressen i form av:

- påverkan på tekniska system och möjligheten att nyttja dessa för att övervaka Sveriges territorium inklusive påverkan på förmågan till tidig förvarning vid fjärrbekämpning av civila och militära mål
- begränsningar i möjligheten att utbilda och öva de förmågor som är en förutsättning för att Försvarmakten ska nå operativ effekt
- begränsningar i möjligheten till skydd av landets territorium vid en eventuell framtida konflikt i strategiskt viktiga områden.

Framtiden

Försvarmaktens tillväxt genomförs enligt regeringens inriktningsbeslut för Försvarmakten vad avser planeringsförutsättningar, mål för Försvarmaktens operativa förmåga, krigsorganisationens utveckling och grundorganisationens utveckling (Regeringen, 2020b). Beslutet tar utgångspunkt i riksdagens beslut av proposition *Totalförsvaret 2021–2025* (Riksdagen, 2020). I propositionen konstaterar regeringen, mot bakgrund av det fortsatt försämrade säkerhetspolitiska läget, att det militära försvaret fortsatt behöver stärkas och den operativa förmågan öka. Av riksdagsbeslutet framgår att det militära försvaret ska utformas och dimensioneras för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige. Målet innebär att totalförsvaret ska ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet.

Sveriges regering fattade även beslut den 16 maj 2022 om att ansöka om medlemskap i Nato. Den 5 juli 2022 undertecknade samtliga Natoländer anslutningsprotokollet för Sverige. Till dess att samtliga Natoländer har ratificerat Sveriges ansökan om Natomedlemskap har Sverige status som inbjudet land (invitee).

Beslutad tillväxt av Försvarmakten är den största sedan 1950-talet och innebär en omfattande ökning av myndighetens organisation och verksamhet. För att Försvarmakten ska kunna genomföra, av riksdag och regering, givna uppgifter behöver Försvarmakten säkerställa tillgång till områden och anläggningar som möjliggör lösandet av dessa. Sådana områden och anläggningar utgörs bland annat av övnings- och skjutfält, sjöövningsområden, flottiljflygplatser och olika typer av tekniska system. Försvarmakten konstaterar att behov av sådana områden kommer öka kraftigt under perioden 2021–2030. Tillväxten medför även att Försvarmakten behöver nyttja befintliga verksamhetsplatser, såsom övnings- och skjutfält på land och till havs, i större utsträckning än i dagsläget.

Försvarmaktens skjut- och övningsfält utgör totalt sett en begränsad resurs. Det är således viktigt att tillse att det går att nyttja de flottiljflygplatser, skjut- och övningsfält som finns kvar utan betydande begränsningar. Möjligheterna för Försvarmakten att flytta verksamhet som blivit omöjlig att genomföra på ett sjöövningsområde är idag minimala. Det finns helt enkelt inte tillräckligt med skjut- och övningsfält. Vidare går utvecklingen mot rörliga tekniska anläggningar, vilket innebär att det blir svårare att förutse var försvarsverksamheten kan störas. Tekniken blir mer störningskänslig och störning från fasta installationer i havet bedöms öka.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen, enligt 3 kapitlet 9 § miljöbalken, första stycket.

Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna enligt 3 kapitlet 9 § miljöbalken, andra stycket.

Vid en avvägning mellan oförenliga riksintressen ska totalförsvarets intressen ges företräde enligt 3 kapitlet 10 § miljöbalken.

Totalförsvarets militära del

Försvarmakten beslutar om riksintresseanspråk, deras påverkansområden och andra områden av betydelse för totalförsvarets militära del. Som sektorsmyndighet för totalförsvarets militära del företräder Försvarmakten även andra myndigheter, som Försvarets materielverk (FMV), Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Försvarets radioanstalt (FRA) och Fortifikationsverket (FORTV). Inom de områden som har utpekats som riksintresse av Försvarmakten finns bland annat skjutfält och sjöövningsområden, militära flygplatser, teknisk infrastruktur och anläggningar. Värdebeskrivningar för anspråken finns på Försvarmaktens webbplats.

Karta 17. Försvar: Riksintresseanspråk och påverkansområden

 Havsplaneområden

Riksintresseanspråk för
totalförsvaret, 3 kap. 8 § MB

 Riksintresse i havet (Sjöövningsområde)

Andra anspråk, påverkansområden

 Påverkansområde för buller eller annan risk

 Område med särskilt behov av hinderfrihet

 Stoppområde för höga objekt

 MSA-område (Minimum Safe Altitude)

 Påverkansområde övrigt

(Försvarsmakten)

Öppet redovisade riksintresseanspråk och påverkansområden som relaterar till havet för totalförsvarets militära del. Riksintresseområden som omfattas av sekretess visas inte i kartan.

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Försvarsmaktens riksintresseanspråk och områden av betydelse utgörs dels av anspråk som redovisas öppet, dels av riksintressen som av sekretessskäl inte kan redovisas öppet. Även de områden som med hänsyn till försvarsssekretess inte kan redovisas öppet beaktas i havsplaneringen.

FAKTARUTA: Exempel på olika riksintressekategorier och påverkansområden inom totalförsvarets militära del. En fullständig förteckning av totalförsvarets militära dels riksintressen och områden av betydelse med påverkansområden finns att tillgå på Försvarsmaktens webbplats.

Riksintressen på land

Öppet redovisade riksintressen på land kan exempelvis vara skjutfält, flygplatser, övningsfält eller skjutbanor. Riksintressen för totalförsvarets militära del har pekats ut för att skydda omistliga verksamhetsområden eller funktioner som krävs för att säkerställa att Försvarsmakten kan upprätthålla och utveckla ett militärt försvar av Sverige.

Riksintressen i havet (sjöövningsområden)

Sjöövningsområden krävs för att fartygsförband i samverkan med flyg- och helikopterförband ska kunna öva Försvarsmaktens huvuduppgift, förmågan till väpnad strid. Utpekade sjöövningsområden av riksintresse syftar till att bevara möjligheten att bedriva verksamhet inom områden med bland annat olika kust- och havsförhållanden samt skilda metrologiska och hydrologiska förhållanden. Det är av vital betydelse för Försvarsmakten att övningsverksamheten inom sjöövningsområdena säkerställs även på lång sikt. Områdena nyttjas för olika typer av militär övningsverksamhet och kan ske både med marina förband och med luftfarkoster. Temporär avlysning förekommer. Fasta anläggningar riskerar att skada riksintresset.

Påverkansområde

I de flesta fall medför den verksamhet som bedrivs inom ett riksintresse eller område av betydelse en omgivningspåverkan som sträcker sig utanför gränsen för riksintresseområdet. Det kan vara till exempel skjut-, spräng-, hamn-, flygverksamhet, radar, sensorer och kommunikationsanläggningar.

När det är möjligt redovisas omgivningspåverkan i form av olika typer av påverkansområden. Detta för att tydliggöra planeringsförutsättningarna för kommuner, länsstyrelser, andra myndigheter och övriga aktörer.

Exempel på påverkansområden är sådana som anger områden som är bullerutsatta från Försvarsmaktens verksamhet eller där avlysning sker för att säkerställa riskavstånden för olika typer av skjutverksamhet. Ytterligare exempel är områden i anslutning till militära flygplatser eller övningsområden där luftfarkoster används och inom vilka flyghinder därför kan begränsa eller omöjliggöra den militära verksamheten.

Totalförsvarets civila del

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har ansvar att identifiera riksintressen för totalförsvarets civila del. Arbete med att utveckla underlag pågår. Om riksintresseområden inom havsplanernas geografiska avgränsning kommer att identifieras kan inte förutses i dagsläget.

Transmissionsnätet i havet, sjökablar för kommunikation och farleder som utgör allmänna intressen i det civila försvaret kan även utgöra riksintresseanspråk för kommunikationer (3 kapitlet 8 § miljöbalken) som Energimyndigheten, Post- och telestyrelsen respektive Trafikverket ansvarar för att redovisa.

Internationellt samspel

Utanför ett lands territorialhav kan andra länder genomföra militära övningar, vilket Nato och grannländer gör i svensk ekonomisk zon. Därför är möjligheten att genomföra försvarsövningar

inom svensk ekonomisk zon ett internationellt intresse i havsplaneringen. När Sverige i sin övningsverksamhet samverkar internationellt används ordinarie svenska sjöövningsområden. Fasta anläggningar som kablar i havet kan vara en del av andra länders totalförsvär, vilka kan påverka den svenska havsplaneringen angående användning och beslut om installationer i Sveriges havsplaneområden.

Juridiska förutsättningar

Enligt miljöbalken ska mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Enligt 3 kapitlet 10 § miljöbalken ska, vid avvägning mellan två oförenliga riksintressen, företräde ges till försvarsintresset om ett område eller del av området behövs för en anläggning för totalförsvaret.

Enligt miljöbalken ska mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan motverka totalförsvarets intressen. Enligt 3 kapitlet 10 § miljöbalken ska, vid avvägning mellan två oförenliga riksintressen, företräde ges till försvarsintresset om ett område eller del av området behövs för en anläggning för totalförsvaret.

Försvarsverksamhet ska följa de allmänna hänsynsreglerna i 2 kapitlet miljöbalken. I allmänhet behöver verksamheten även tillståndsprövas enligt miljöbalken. Det kan vara fråga om skjutfält som är tillstånds- eller anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet. Sprängning i vattenområde kan även betraktas som anmälnings- eller tillståndspliktig vattenverksamhet.

Enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller sekretess för uppgifter som rör totalförsvaret, om det kan antas skada landets försvar eller vålla fara för rikets säkerhet om uppgiften röjs. Det gäller exempelvis kart- eller flygbildmaterial om militärgeografiska förhållanden, fasta försvarsanläggningar för krigsbruk och platser från vilka signalspaning bedrivs.

I skyddslagen (2010:305) regleras förstärkt skydd för byggnader, områden och andra objekt mot sabotage, spioneri och röjande av hemliga uppgifter, som rör totalförsvaret. Till ett vattenområde av särskild betydelse för försvaret som har klassats som skyddsobjekt har obehöriga inte tillträde. Förbudet kan förenas med förbud mot avbildningar, beskrivningar eller mätningar. Undersökningar enligt minerallagen (1991:45) får inte utan tillstånd från länsstyrelsen äga rum inom 200 meter från skyddsobjekt eller på sådant avstånd som regeringen bestämmer.

Enligt lagen om skydd för geografisk information (2016:319), som reglerar lägesbestämd information om förhållanden på och under markytan samt på och under sjö- och havsbotten, krävs tillstånd för bland annat sjömätning, fotografering från luftfartyg inom vissa områden, samt för spridning av flygbilder och alla sammanställningar av information om förhållanden i ett visst vattenområde eller en sträcka av ett vattenområde som avser Sveriges sjöterritorium, med undantag för insjöar, vattendrag och kanaler.

Miljö och klimat

Nyttjandet av ammunition vid skjutövningar orsakar tillförsel av metaller till vattenmiljön vilket bidrar till föroreningsituationen i havet även om förhållandevis lite metaller löses i vattenmassan. Lokalt kan detta tillskott av metaller med tiden bli hög. Buller skapas ofta vid skjut-och sprängövningar och ibland vid flyg- och fartygsövningar vilket kan orsaka störningar i djurlivet

både under och ovan havsytan. Buller under vissa delar av året då den biologiska aktiviteten är hög är ofta allvarligare än vid andra tidpunkter. Det handlar om lekperioder för fisk, sälars kutningsperiod eller fåglars häcknings- och ruvningsperioder. Försvarsmakten har dock ett behov av att öva och träna sin operativa förmåga och sina förband även vid dessa tider. För att kunna ta hänsyn till när risk för påverkan är stor har Försvarsmakten utvecklat en marinbiologisk kalender. Den innehåller information om vilka områden som är känsliga för påverkan från undervattensbuller vid olika tider på året.

Försvarsmakten har sedan år 2016 mål inom områdena energieffektivisering, minskad andel osorterat avfall och miljöhänsyn vid övningar och insatser (Försvarsmakten, 2023).

Marina naturreservat och andra formella områdesskydd med utbredning över havet kan i sin tur också medföra begränsningar för Försvarsmaktens verksamhet eller påtaglig skada på riksintressen för totalförsvarets militära del. Det kan handla om områdesskydd som genom föreskrifter och förbud förhindrar den verksamhet myndigheterna inom totalförsvarets militära del bedriver inom området, exempelvis genom begränsningar av möjligheten att färdas med fartyg och båtar eller bedriva skjut eller sprängverksamhet inom militära övningsområden.

Extrema väderhändelser kan förändra livsbetingelserna på olika platser och förstärka redan existerande konflikt drivande faktorer. Klimatförändringar innebär också förändringar i Arktis, vilket ökar intresset för och den strategiska betydelsen av närområdet och Östersjön.

Geologisk lagring av koldioxid

Befintlig användning

Geologisk koldioxidlagring innebär att koldioxid från luften avskiljs och lagras i geologiska formationer djupt ner under havsbotten. I dag sker ingen geologisk lagring av koldioxid i Sverige och inga föreslagna installationer finns.

Det är geologin som ger förutsättningarna för geologisk koldioxidlagring. Stora delar av svensk berggrund är utesluten för koldioxidlagring på grund av alltför låg porositet och lagringskapacitet, men i vissa delar av Sverige finns porös berggrund som skulle kunna vara lämplig för lagring av koldioxid.

Tekniken för koldioxidlagring benämns CCS, Carbon Capture and Storage. Processen omfattar stegen infångning och avskiljning av koldioxid främst vid industri- eller förbränningsprocesser för vidare transport till lagringsplatsen där den lagras i form av en vätska som är nästan lika tung som vatten. Transporten sker antingen i rörledningar till en brunnsanläggning på havsbotten eller med fartyg till en injekteringsplattform som pumpar ned vätskan. Brunnarna på havsbotten tar tillsammans med rörledningar maximalt ett hundratal kvadratmeter av havsbotten i anspråk. Plattformen liknar en mindre oljeplattform, som antingen står på ben förankrade i havsbotten eller flytande på pontoner.

I Sverige är det mest lämpligt med lagring av koldioxid i djupa geologiska bildningar, så kallade akviferer, med hög porositet och genomsläpplighet. Tekniken är välkänd och prövad och används bland annat i Norge där koldioxid lagrats sen 1996 djupt under havsbotten i norska Nordsjön och senare även i Norska- och Barentshavet. Sveriges geologiska undersökning, SGU, bedömer att bättre kunskap kring akviferer är nödvändigt för att undersöka lagringskapaciteten. Myndigheten rekommenderar enligt ett nyligen avslutat regeringsuppdrag (Sveriges geologiska undersökning, 2021a) att göra nya undersökningar till havs i identifierade lagringsområden.

Koldioxidlagring regleras i Sverige genom regler i dels kontinentalsockelagen, dels förordning (2014:21) om geologisk lagring av koldioxid som utgör genomförande av CCS-direktivet dvs. EU:s direktiv om geologisk lagring av koldioxid (2009/31/EG). Det krävs exempelvis tillstånd för att utforska havsbotten inför inledande undersökningar.

Anspråk

Koldioxidlagring kan vara ett komplement till andra metoder för att minska de storskaliga utsläppen av koldioxid till atmosfären genom att avskilja och lagra den i berggrunden. Sverige har genom internationella överenskommelser förbundit sig att minska utsläppen av växthusgaser och även antagit egna klimatmål, bland annat att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. En miljömässigt säker geologisk lagring av koldioxid anses därför kunna bidra till att nå uppsatta klimatmål.

Inledande geologiska bedömningar indikerar att två havsområden i Sverige har bra potential för geologisk lagring av koldioxid: Faluddens lagringsenhet inom delar av Borgholmformationen i sydöstra Östersjön samt Amager lagringsenhet inom delar av Amagergrönsanden utanför sydvästra Skåne. Det finns behov av att mer noggrant undersöka de mest lämpliga lagringsenheterna innan en närmare planering kan göras. Mer detaljerade underlag behöver bland annat inkludera miljöförhållanden, havsbottens berggrund och geotekniska egenskaper. Framtida anspråk kan avse platser för brunnar,

sträckningar för rörledningar eller framkomlighet för fartyg. Regeringen har gett SGU i uppdrag att bland annat undersöka och utreda lämpliga platser för permanent lagring av koldioxid i Sverige samt analysera förutsättningarna för driften av lagringsplatserna. Uppdraget ska slutredovisas senast 15 mars 2026.

Utveckling och trender

Politiska beslut och den tekniska utvecklingen kommer att vara avgörande för vilken roll geologisk lagring av koldioxid kommer att ha i framtiden.

Internationellt samspel

De nordiska länderna har sammanlagt en hög teoretisk lagringskapacitet för koldioxid, motsvarande lagring av mer än 500 års utsläpp på nuvarande nivåer (Sveriges geologiska undersökning, 2016b). Flertalet sträcker sig över länders ekonomiska zoner. Forskning och datainsamling om lagring av koldioxid sker i stor utsträckning genom internationella samarbeten. De flesta lagringsplatserna för koldioxid återfinns i Norge, men även Sverige och Danmark har potential i och i anslutning till Västerhavet.

Juridiska förutsättningar

Enligt förordningen (2014:21) om geologisk lagring av koldioxid får geologisk lagring av mer än 100 000 ton koldioxid endast ske i Sveriges ekonomiska zon och i de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför baslinjen. Det är samma geografiska avgränsning som för de statliga havsplanerna. För att få tillstånd krävs en tillståndsprövning enligt miljöbalken av mark- och miljödomstol samt tillstånd av regeringen enligt kontinentalsockellagen. Lagstiftningen bygger på EU:s direktiv om geologisk lagring av koldioxid (2009/31/EG) och ytterst på havsrättskonventionen. När en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt krävs också ett särskilt Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken. Kravet på ett sådant tillstånd gäller både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Prövningen görs av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen och av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

För infångning och transport av koldioxid krävs också ett antal tillstånd.

I nuläget är det inte förenligt med Helsingforskonventionens förbud mot dumpning av avfall att lagra koldioxid i Östersjön. Det har inom Helcom rekommenderats att utreda och juridiskt tolka förbudet och huruvida det även inkluderar lagring under havsbotten. Globala Londonprotokollet mot dumpning ser koldioxidlagring som avfall och förbjuder därmed som utgångspunkt också gränsöverskridande transport av koldioxid. Sedan 2009 finns dock ett tillägg som tillåter gränsöverskridande transport i syfte att lagra. Detta har inte trätt i kraft, varför konventionsparterna inklusive Sverige antagit en resolution som möjliggör att, i väntan på att tillägget ska träda i kraft, tillåta gränsöverskridande transport i syfte att lagra koldioxid. Även förbudet i EU:s direktiv om geologisk lagring av koldioxid (2009/31/EG) mot lagring i komplex som sträcker sig utanför medlemsstaternas områden är något som skulle kunna påverka möjligheterna till lagring i Östersjön. Exempelvis ligger den ovan utpekade Faluddenformationen mycket nära gränsen för EU.

Miljö och klimat

Koldioxidlagring kan ha en positiv effekt på klimatet eftersom en reducerad koncentration av koldioxid i atmosfären kan motverka den pågående globala uppvärmningen.

Säker hantering och bedömning av miljö- och hälsorisker är en nyckelfråga vid införandet av koldioxidlagring i större skala. Atmosfären kan motverka den pågående globala uppvärmningen. Enligt EU:s direktiv för geologisk lagring av koldioxid får en geologisk formation endast användas som lagringsplats om det inte finns någon betydande risk för läckage, och om ingen betydande risk för miljön eller människors hälsa föreligger. Placeringen av anläggningar, såsom injektionsbrunnar, kan riskera att belasta miljön. Vissa sediment eller bergarter kan vara känsligare än andra, då viss flora och fauna är knutna till vissa bottnar och sediment. Sediment kan även innehålla miljögifter eller orsaka skred. I anläggningsskedet, men även till viss del under driftskedet, finns det risk att miljögifter kommer i omlopp. Förorenade sediment förekommer främst kustnära och i finkorniga jordarter. Koldioxidlagring under havsbotten kan medföra miljöbelastning i form av ökad fartygstrafik under utrednings- och anläggningsskede, samt för service, underhåll och transport under drift. Miljöpåverkan från etablerade anläggningar anses vara begränsade till den fysiska platsen för anläggning, från fartygstrafik. Under utredningsskede och anläggningsskede kan undervattensbuller öka från sjömätning och fartygstrafik.

Karta 18. Geologisk lagring av koldioxid: Anspråk

 Havsplaneområden

Anspraak för geologisk lagring av koldioxid

 Möjliga områden för koldioxidlagring

(Sveriges geologiska undersökning)

Arnager Greensand

Fäludden

0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Infrastruktur

Infrastruktur är anläggningar för transport av varor, personer och tjänster samt för överföring av energi och information. I detta avsnitt behandlas transportinfrastruktur för vägar, järnvägar och luftfart. Infrastruktur för energi och sjöfart behandlas under respektive avsnitt Energi och Sjöfart. Det finns även kablar för kommunikation i havet. Transportinfrastrukturen möjliggör förbindelse och kommunikation inom och mellan regioner och länder. Det finns för närvarande två längre fasta förbindelser från det svenska fastlandet över havet, Ölandsbron och Öresundsförbindelsen. Den senare har både fordons- och tågtrafik. Det finns tio flygplatser med civil luftfart med trafikflyg som är belägna nära havet. Luftfarten har anspråk på lufrummet över vissa delar av havet, då inga byggnader över 300 meter får uppföras i inflygningsområdena (MSA-område, Minimum Sector Altitude, civil definition).

Befintlig användning

Väg och järnväg

Ölandsbron över Kalmarsund binder samman Kalmar på fastlandet med Färjestaden på Öland. Bron är 6,1 kilometer lång med en segelfri höjd på 36 meter och en fri brobredd på 13 meter. Öresundsförbindelsen är en 15,9 kilometer lång förbindelse över och under Öresund, mellan Malmö vid Limhamn och Köpenhamn vid Amager. Högbron har en segelfri höjd av 57 meter över Flintrännen. Förbindelsen består av motorväg och dubbelspårig järnväg. Under 2022 passerade cirka 6,7 miljoner fordon Öresundsförbindelsen, vilket motsvarade nästan 18 000 fordon per dygn (Øresundsinstitutet, 2023).

Flygplatser

De största civila flygplatserna i Sverige, som är belägna nära havet, är Luleå (Kallax), Umeå, Skellefteå, Visby, Örnsköldsvik, Sundsvall-Timrå, Ronneby (Kallinge), Ängelholm, Halmstad och Kalmar (Trafikanalys, 2023a). Flera av dessa flygplatser är även militära, till exempel Luleå, Visby och Ronneby. För att flygtrafiken ska fungera säkert finns det runt alla flygplatser ytor som ska hållas fria från hinder. De militära flygplatserna har specifika krav på hinderfrihet på grund av att det även kan finnas behov av övningar i lågflygning.

Kablar för data- och telekommunikation

Samhällets beroende av internet ökar hela tiden liksom behovet av kommunikation mellan Sverige och andra länder. Merparten av denna kommunikation med andra länder sker genom kablar i havet. Ett exempel på sådan kommunikation är radiolänkarna mellan Sverige och Danmark över Öresund samt mellan fastlandet och Gotland.

Även om överföringskapaciteten i kablarna ständigt ökar, finns behov av fler kablar för att skapa utrymme och säkerhet i näten.

Anspraak

Mål för transportpolitiken

Riksdagen har beslutat om det övergripande transportpolitiska målet, att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Riksdagen har även beslutat liksom om ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet (Regeringen, 2021a). Funktionsmålet för tillgänglighet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Två preciseringar av funktionsmålet är särskilt viktiga när det gäller behovet av vägar eller tunnlar, som förbinder Sverige med andra länder. Den ena preciseringen innebär att näringslivet ska ges tillgång till transporter av bättre kvalitet och stärka den internationella konkurrenskraften. Den andra preciseringen innebär att tillgängligheten ska förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder. Hänsynsmålet för säkerhet, miljö och hälsa innebär bland annat att transportsystemets utformning, funktion och användning ska bidra till det övergripande gener generationsmålet för miljö och att miljö kvalitetsmålen nås.

Det finns även mål inom klimatpolitiken. Ett etappmål för Sveriges klimatmål är att utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter (förutom inrikesflyg) ska ha minskat med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010.

Regeringen tog 2018 fram en nationell godstransportstrategi. Genom strategin vill regeringen skapa förutsättningar för effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter. Strategin ska samtidigt bidra till att nå de transportpolitiska målen, stärka näringslivets konkurrenskraft och främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart.

Utveckling och trender

En fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör har utretts för att fördjupa integrationen i Öresundsregionen, skapa möjligheter för en större arbetsmarknad och bostadsmarknad samt för att avlasta Öresundsbron och väg E6. Godstrafiken mellan Sverige och kontinenten liksom persontransporter förväntas öka.

Malmös och Köpenhamns kommuner har genomfört en förstudie om hur en tunnelbaneförbindelse mellan städerna kan skapa ytterligare kapacitet förbi Öresund och därmed stärka integrationen och tillväxten i området. Motivet för förbindelsen är att den dagliga pendlingen mellan Malmö och Köpenhamn ökar snabbare än den övriga Öresundstrafiken. När den planerade tunneln under Fehmarn bält är klar år 2028 blir Öresundsbrons kapacitet mer ansträngd.

Landskrona stad har utrett möjligheterna till det som kallas "Europaspåret", som är en föreslagen järnvägsförbindelse mellan Landskrona och Köpenhamn. Öresundsbron som beräknas stå inför ökad framtida belastning kan med Europaspåret effektivt avlastas. Förbindelsen Landskrona-Köpenhamn är tänkt hantera alla slag av järnvägstransporter; godståg, höghastighetståg och regionalståg. Frågan har utretts inom ett projekt som drivs av Landskrona stad (Landskrona stad, 2022).

I Umeå kommuns översiktsplan finns ett reservat utpekade för en fast förbindelse på lång sikt mellan Umeå och Vasa (Umeå kommun, 2018). Därtill har Umeå och Vasa arbetat fram en gemensam utvecklingsstrategi som syftar till att förbättra livskvaliteten för regionens invånare och stärka förutsättningarna för företag och organisationer. I strategin pekas en fast förbindelse mellan städerna ut som en parameter för att uppnå målet om en integrerad region och ett utökat utbyte mellan länderna. Här ingår även möjligheten att öka överföringsförbindelser för el respektive vätgas mellan länderna. Finlands regering har i sitt regeringsprogram från juni 2023 angett att en fast förbindelse mellan Umeå och Vasa ska utredas (Statsrådet, 2023).

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Trafikverket beslutar om riksintressen för anläggningar för kommunikationer för sjöfart, väg, järnväg och luftfart enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Anspråken avser befintliga, planerade och framtida anläggningar.

Post- och telestyrelsen beslutar om riksintressen för anläggningar för elektronisk kommunikation enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Inga riksintressen har pekats ut för havsbaserad elektronisk kommunikation i havsplaneområdena. I dagsläget saknas övergripande nationell planering för tele- och kommunikationskablar.

Både Öresundsförbindelsen och Ölandsbron är utpekade som riksintressen. Ölandsbron, väg 137, är av särskild betydelse för regional och interregional trafik mellan Öland och fastlandet. Samtliga tio flygplatser vid havet är utpekade som riksintressen för luftfart av Trafikverket.

Juridiska förutsättningar

Utbyggnad av bebyggelse och anläggningar föregås av planläggning och bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900). Kommunerna har ansvar för översiktsplaner, detaljplaner och bygglov vilket i huvudsak har betydelse för landområden och kustvatten, men sträcker sig ut till sjöterritoriets gräns. När det gäller infrastruktur som väg- eller järnvägsbroar och tunnlar, i havet med anslutning till landområden föregås planeringen normalt av en vägplan eller järnvägsplan enligt väglagen (1971:948) respektive lagen (1995:1649) om byggande av järnväg. Om byggnationen eller utläggning av kablar medför ett ingrepp i en fornlämning krävs även tillstånd enligt 2 kap. 12 § kulturmiljölagen (1988:950). När man ska uppföra en anläggning eller lägga ut kablar bör man därför ta reda på om arbetsföretaget berör någon fornlämning och samråda med länsstyrelsen.

Karta 19. Infrastruktur: Riksintresseanspråk och andra anspråk

 Havsplaneområden

Riksintresseanspråk för infrastruktur, 3 kap. 8 § MB

- Flygplats, flyghinder influensområde
- Flygplats, MSA-yta (Minimum Sector Altitude)
- Järnväg, befintlig
- Järnväg, befintlig (Öresundsbroförbindelsen)
- Järnväg, framtida
- Vägar, befintliga

Andra anspråk för infrastruktur

- Flygplats i grannland, MSA-yta
(Trafikverket, Havs- och vattenmyndigheten)

Miljö och klimat

Anläggning av broar och tunnlar i havet sker ofta i grunda områden och till stor del nära kusten eller på utsjöbankar. Anläggning av tunnlar, fundament och pirar medför att strömförhållandena ändras, vilket i sin tur på sikt påverkar bottensedimenten runt omkring. Under anläggningsfasen rörs sediment upp från havsbotten och muddring kan behövas med konsekvenser för naturmiljön. Under driftsfasen kan nya anläggningar utgöra ett hinder för migrerande arter både under och över vattenytan. Nya anläggningar kan ensam eller i kombination med andra anslutande anläggningar leda till fragmentering av landskapet. Särskilda skyddsåtgärder kan behöva genomföras för att minska uppkomst av störande ljud- och ljusbarriärer. Sedan anläggningarna har tagits i bruk sker en förändring av tidigare transportmönster.

De sammanlagda effekterna på mängden utsläpp av växthusgaser och för klimatet behöver utredas för varje infrastrukturprojekt som genomförs.

Kulturmiljö

Kulturmiljön ger sammantaget en bild av Sveriges historia och människors leverne. Kulturmiljöer har uppstått genom olika historiska händelser, processer, verksamheter och återspeglar människors nyttjande av landskapet från forntid till nutid. Tillsammans ska de göra det möjligt för nuvarande och kommande generationer att ta del av landskapets historiska dimension och därigenom förstå Sveriges utveckling genom tiderna.

Kulturmiljöer kan också ha betydelse för människor på olika sätt. Det kan handla om identitet och sammanhang i tillvaron eller om ett välbefinnande. Kulturmiljöer har även betydelse för den ekonomiska utvecklingen på lokal och regional nivå liksom för rekreation, turism och forskning. Hur kulturmiljöer används varierar från generation till generation. En grundläggande förutsättning är dock att det ska finnas en tillräcklig mångfald och mängd av bevarade kulturmiljöer för att kunna förstå hur landet formats och utvecklats över tid.

Kulturarvet i och vid havet

Kust- och skärgårdslandskapen har till stor del präglats av de traditionella näringarna fiske, sjöfart, jordbruk, industri och turism. Värdefulla miljöer, landskap och byggnader är knutna till skärgårdsjordbruket, fiskelägen och badorter, hamnar, befästningar, fyr- och lotsplatser och kustanknuten industri som i sin tur uppstått just där på grund av kopplingen till havet.

Verksamheten i kust- och skärgårdslandskapen har varit intensiv genom århundradena, vilket också resulterat i ett omfattande kulturlandskap på havsbotten. Detta består av dels enstaka lämningar, till exempel fartygslämningar, dels områden med lämningar, till exempel boplatser från äldre stenålder, fartygsspärrar från vikingatid och medeltid (s.k. pålspärrar), hamnanläggningar, ankringsplatser med mera.

Landbundna kulturmiljöer längs med kusten samspelar i olika grad med havet. De kan delas in i olika typer utifrån deras behov av samspel med havet för att spegla skeden, händelseförlopp eller verksamheter. De olika behoven gör dem i sin tur olika känsliga för påverkan. För många av dessa kulturmiljöer är ett närliggande kust- och skärgårdslandskap och en fri horisont viktiga för att kunna förstå hur de fungerat historiskt.

Nationella mål

De nationella målen för kulturmiljöarbetet är ett komplement till de nationella kulturpolitiska målen (Regeringen, u.å.) och till de preciseringar om kulturmiljön som finns för flera av miljö kvalitetsmålen, samt till generationsmålet för miljöarbetet (Regeringen, 2020a). Målen ska styra det statliga insatserna på kulturmiljöområdet, inspirera och vägleda politiken i kommuner och landsting för att bland annat främja ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas (Regeringen, 2012). Det finns en rad olika lagar och regler för arbetet med att nå målen och för att skydda kulturmiljön, mana till hänsyn och för att ta tillvara kulturmiljön i planeringen av förändringar.

Kulturmiljöarbetet sker till stor del även inom miljömålssystemet, i samverkan mellan myndigheter som berörs av kulturmiljömålen. Generationsmålet *Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart* och miljömålens preciseringar om kulturmiljön är målbilder för arbetet (Naturvårdsverket, u.å.).

Karta 20. Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk

 Havsplaneområden

Riksintressen, 4 kap. MB

 Obruten kust, 3 §

 Högexploaterad kust, 4 §

Riksintresseanspråk, 3 kap. MB

 Kulturmiljövård, 6 §

(Länsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet)

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Karta 21. Kulturmiljö: Andra värdefulla områden

 Havsplaneområden

Andra värdefulla områden för kulturmiljö

 Världsarv enligt världsarvskonventionen UNESCO

 Kulturresevat, 7 kap. 9 § MB

 Landskapsbildsskydd bildat med stöd av 19 § i den tidigare naturvårdslagen

 Kulturhistoriska värdekärnor ur Sveriges kust- och skärgårdslandskap

 Marina lämningar

(UNESCO, EC, Helcom, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet)

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Riksantikvarieämbetet ansvarar för att peka ut riksintressen för kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Kulturmiljövårdens riksintressen ska tillsammans ge en bild av samhällets olika utvecklingsfaser ur ett nationellt perspektiv. Riksintressena representerar olika historiska skeden och anspråken varierar såväl till kulturhistoriskt innehåll som storlek. I dagsläget finns cirka 300 utpekade riksintressen för kulturmiljövård längs med kusten, men ännu inga i havsplaneområdet. De kustnära riksintressena kan påverkas av verksamheter i eller i anslutning till dess avgränsning och en bedömning behöver göras av om/hur riksintressets värde påverkas negativt. För att veta hur riksintressena generellt ska hanteras i planeringssammanhang finns en beskrivningstext som anger vad riksintresset består av. Beskrivningstexter för Sveriges samtliga riksintressen för kulturmiljövården finns på Riksantikvarieämbetets webbplats.

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken

Utöver kulturmiljövårdens anspråk enligt 3 kap. miljöbalken finns även riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken. Det är geografiskt avgränsade riksintresseområden angivna i miljöbalken och beslutade av riksdagen. Dessa är riksintressen för obruten kust enligt 4 kap. 3 § miljöbalken och riksintressen för högexploaterad kust enligt 4 kap. 4 § miljöbalken. Områdena är med hänsyn till sina natur- och kulturvärden i sin helhet av riksintresse och användning får inte påtagligt skada områdenas natur- och kulturvärden.

Övriga allmänna intressen

Internationella konventioner

Olika internationella konventioner har hänsynen till landskapet och kulturmiljöer i fokus, exempelvis Europarådets landskapskonvention och Unesco:s världsarvskonvention. Konventionernas krav tillämpas genom de lagar och det regelverk som gäller i Sverige.

Landskapskonventionen är en konvention som betonar landskapet som en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Konventionens huvudsyfte är att utveckla en helhetssyn på landskapets värden och innebär att Sverige ska tillämpa ett landskapsperspektiv i sin politik för regional utveckling, stadsplanering, kultur- och naturmiljövård, jordbruk, skogsbruk samt alla andra områden som kan ha inverkan på landskapet.

Världsarven pekas ut utifrån Unesco:s världsarvskonvention och är miljöer som bedöms vara så värdefulla från kultur- eller naturmiljösynpunkt att de är en angelägenhet för hela mänskligheten. Ett världsarv kan påverkas av verksamheter i eller i anslutning till världsarvets gränser och en bedömning behöver göras av om världsarvets universella värde påverkas negativt. Till världsarven finns även buffertzoner som hör till världsarvens skyddsområde. I anslutning till havsplaneområdet finns flera världsarv som kan påverkas av verksamheter som sker till havs: Höga kusten, Hansestaden Visby, Örlogsstaden Karlskrona, Södra Ölands odlingslandskap och Struves meridianbåge.

Andra allmänna intressen

Regeringen beslutar om nya statliga byggnadsminnen enligt förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen. De ägs av staten och berättar viktiga delar av Sveriges och den statliga förvaltningens historia. Statliga byggnadsminnen som berör havsplaneringen är till exempel fyrrar,

lotsstationer eller maritima försvarsanläggningar. De statliga byggnadsminnena kan indirekt påverkas av planerade etableringar i havsplaneområdet. I nuvarande havsplaner finns inte statliga byggnadsminnen särskilt redovisade.

Riksantikvarieämbetet identifierade år 2003 kulturhistoriska karaktärsdrag längs med den svenska kusten och tog utifrån det fram kulturhistoriska värdekärnor (P. Nordström, 2003). Värdekärnorna sammanfaller i väsentliga delar med de områden som omfattas av miljöbalkens geografiska hushållningsbestämmelser. Se även under Pågående utvecklingsarbete.

För att möjliggöra vård och bevarande av värdefulla kulturpräglade landskap kan en länsstyrelse eller en kommun enligt 7 kap. 9 § miljöbalken (1998:808) besluta om att ett område ska skyddas och förvaltas som kulturresevat. I dagsläget finns inga kulturresevat inom havsplaneområdet men några kulturresevat ligger i anslutning till havet.

Landskapsbildskydd är ett skydd som infördes med stöd av den tidigare naturvårdslagen. Syftet med skyddet är att skydda stora områden från större påverkan eller förändring. Bestämmelserna i områden med landskapsbildskydd gäller fram till dess att de ersätts med andra skyddsformer.

Det finns även andra kulturmiljöer som är av stort regionalt och/eller lokalt intresse som behöver hanteras vid en planering av en verksamhet eller etablering. De kan till exempel vara avgränsade och beskrivna i kommunernas översiktsplaner eller vara skyddade områden i detaljplaner eller områdesbestämmelser.

Övriga planeringsförutsättningar

Olika verksamheter och etableringar till havs kan påverka kulturmiljöer på två sätt – en direkt mer fysisk påverkan och en indirekt mer visuell påverkan. Direkt påverkan kan ske genom exempelvis de ingrepp som en etablering kräver eller verksamhet orsakar på havsbotten och som därmed kan påverka fornlämningar och kulturhistoriska lämningar. Påverkansområdet kan vara större än själva exploateringsområdet genom till exempel att olika anslutningspunkter kan behövas med tillhörande kabeldragningar såväl i havet som på land.

Indirekt påverkan kan ske på de kulturmiljöer som ligger till exempel på land i anslutning till havsområdet. Nya etableringar kan innebära en visuell påverkan på en kulturmiljö och den historiska funktion den är ett uttryck för. Påverkan handlar om hur etableringen uppfattas och tolkas tillsammans med kulturmiljön och dess värden.

Riksantikvarieämbetet sammanfattar planeringsförutsättningarna för en kulturmiljö med att bedömningar behöver göras dels utifrån vilken känslighet en kulturmiljö har för en etablerings placering, höjd och skala, dels utifrån en etablerings avstånd till kulturmiljön då dominans eller konkurrens kan uppstå med kulturmiljön (Riksantikvarieämbetet, 2014, 2015, 2019). En viktig aspekt för planeringen är att påverkan på kulturmiljö endast till viss del kan bedömas i havsplaneskedet utifrån den föreslagna ytan för etablering. Förutsättningarna för en etablering kan fullständigt bedömas först när det står klart hur en tänkt etablering kommer att ta sig uttryck (höjd, placering, utformning, gestaltning). I det tidiga planeringsskede som en nationell havsplan utgör går det därför inte att fullt ut ange förutsättningar för en etablering i närheten av en kulturmiljö utan är något som klargörs i efterföljande processer på en regional och lokal nivå.

Utveckling av planeringsunderlag

I dagsläget finns inte ett nationellt anpassat planeringsunderlag för kulturmiljöfrågorna i havsplaneringen. Befintliga underlag är inaktuella, ofullständiga, saknar anpassade analyser eller hanterar en skala som gör dem svåra att använda i den nationella havsplaneringen. Det kan till exempel handla om att informationen om marina lämningar är ofullständig och att okända fornlämningar kan påträffas i områden som inte har undersökts. Det kan även handla om svårigheterna att utifrån för detaljerade underlag hantera kulturmiljöintresset på en nationell nivå. Avsaknaden av planeringsunderlag gör det svårt att ta fram samlade analyser av kulturmiljövårdens anspråk i förhållande till havsplaneringen.

Samtliga kustlänsstyrelser har i uppdrag att ta fram ändamålsenligt planeringsunderlag för kulturmiljöer i den nationella havsplaneringen (Regeringen, 2021c). Uppdraget ska redovisas i januari 2024. Länsstyrelserna avser att ta fram värdeområden som baseras på till exempel riksintressen, kommunalt utpekade kulturmiljöer, forn- och kulturhistoriska lämningar på land och under havsytan, sammanhang i landskapet samt siktlinjer, riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken, kultur- och naturreservat, Natura 2000-områden, biosfärsområden och landskapsbildskydd. Några länsstyrelser har även valt att uppdatera och kvalitetssäkra informationen om marina lämningar i kulturmiljöregistret. Kustlänsstyrelserna arbetar utifrån en gemensamt framtagna instruktion, men har samtidigt möjlighet att själva välja inriktning och ambitionsnivå.

Kunskapen om den indirekta påverkan på kulturmiljöer i kust- och skärgårdslandskapet behöver utvecklas. Utvecklingsarbetet, såväl på en nationell som regional nivå, bedöms på sikt kunna ge bättre förutsättningar för kulturmiljövårdens samlade analyser in i havsplaneringen.

Internationellt samspel

Länderna runt Östersjön samarbetade i EU-projektet BalticRIM (2017–2020) i syfte att ta fram metoder för att integrera havets kulturarv i havsplanering. Inom projektet togs det fram vägledningar för att behandla kulturarv i havsplaneringen.

Juridiska förutsättningar

Miljöbalkens bestämmelser

Miljöbalken ska tillämpas så att värdefulla kulturmiljöer skyddas och vårdas. Det framgår exempelvis av de så kallade hushållningsbestämmelserna i 3 kap. 6 §, i bestämmelserna om miljöbedömningar i 6 kap. samt i bestämmelserna om skydd av områden 7 kap. 9 §.

Plan- och bygglagens bestämmelser

Av såväl miljöbalken som plan- och bygglagen (2010:900) framgår att kulturvärden och kulturmiljön är ett allmänt intresse. De kommunala och regionala kulturmiljöanspråken skyddas genom de allmänna varsamhetskraven och hushållningsbestämmelserna i miljöbalken. Plan- och bygglagen syftar till att främja goda sociala levnadsförhållanden och en god långsiktigt hållbar livsmiljö för såväl människorna i dagens samhälle som för kommande generationer. Ett sätt att säkerställa en långsiktigt hållbar livsmiljö är att värna kulturvärdena. Information om dessa kulturvärden och -miljöer finns bland annat i kommunala kulturmiljöprogram och översiktsplaner.

Bestämmelser om skydd av fornminnen, värdefulla byggnader och kyrkliga kulturminnen

I kulturmiljölagen (1988:950 1 kap. 1 §) finns regler för att skydda fornminnen såsom fornlämningar, fornfynd, samt värdefulla byggnader och kyrkliga kulturminnen. Syftet är att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Kulturmiljölagen reglerar tillståndsprocesser för verksamheter som kan påverka kulturmiljöer i och vid havet. Länsstyrelsen prövar ansökningar om tillstånd till verksamheter som kan leda till att till exempel fornlämningar kan komma att ändras eller skadas.

Det är förbjudet att skada eller förstöra fornlämningar och de är skyddade oavsett om det är kända eller inte. Av Sveriges nästan 700 000 registrerade fornlämningar och kulturhistoriska lämningar utgörs cirka 12 000 av maritima lämningar, varav närmare 3000 är fornlämningar (Riksantikvarieämbetet och Havs- och Vattenmyndigheten, 2020). Lagen föreskriver att en fartygslämning ska betraktas som fornlämning om den förlit före 1850. Länsstyrelsen kan dock bestämma att en yngre lämning ska ses som fornlämning om den har ett högt kulturhistoriskt värde. Även i den angränsande zonen utanför territorialhavet har Sverige rätt att skydda arkeologiska och historiska föremål på havsbotten.

Miljö och klimat

Klimatförändringar, som exempelvis höjning av havsnivån och förändrad vattentemperatur, med medföljande processer som strandförskjutning och bottenrörelser kan leda till att kulturmiljöer både på land och i havet skadas. En höjning av havsnivån kommer att innebära att flera kulturmiljöer översvämmas. Havets rörelse betyder också att exempelvis fornlämningar kan rubbas. Ökad erosion av stränderna kan leda till att kulturmiljöer i kustbandet förstörs.

Östersjön och Bottniska viken har unika förutsättningar med låga salthalter och temperaturer som gör att kulturhistoriska lämningar på havsbotten ofta är välbevarade. Ett förändrat klimat och en höjning av havstemperaturen kan leda till att invasiva arter som skadar träkonstruktioner (som till exempel pålspärrar och skeppsvrak) kan etablera sig och påverka dessa unika förhållanden.

I sin tur kan till exempel fartygslämningar, äldre hamnanläggningar och kulturhistoriska industrimiljöer utgöra potentiella miljöhot i havet eftersom de kan innehålla tungmetaller av olika slag och andra miljöfarliga ämnen.

Naturskydd

Skydd av marina miljöer är ett av verktygen för att nå god miljöstatus i havet. Effektiva och sammanhängande former av naturskydd skapar förutsättningar för att nå flera etappmål inom miljömålen *Ett rikt växt- och djurliv* och *Hav i balans samt levande kust och skärgård*. Det är viktigt att skyddet är ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt. Detta lägger grunden för en mer omfattande grön infrastruktur i havet som syftar till att bibehålla och förstärka ekosystemen och de tjänster som de levererar.

Begreppet naturskydd i havsplanerna avser samtliga skyddsformer med anspråk i havet. Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön enligt 3 kapitlet 3 § miljöbalken. Olika skyddsformer anges i 7 kapitlet miljöbalken och inkluderar bland annat naturreservat, nationalparker och djur- och växtskyddsområden. Miljöbalkens skyddsformer i 7 kapitlet omfattar även andra typer av skydd som inte finns inom havsplaneområdena, så som strandskyddsområden. Olika typer av fiskeregleringar innebär också att naturen skyddas från vissa åtgärder som kan skada naturmiljön. Fiskereglering kan införas med nationell fiskerilagstiftning och med stöd av EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Begreppet marina skyddade områden avser specifikt marina nationalparker, marina naturreservat och Natura 2000-områden där man rapporterat att det finns naturvärden som överensstämmer med marina Natura 2000-naturtyper. Marina områdesskydd omfattar därmed inte alla miljöbalkens skyddsformer. Marina skyddade områden inrättas och förvaltas i det nationella arbetet med områdesskydd.

Olika typer av områdesskydd

Natura 2000-områden

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv. I ett Natura 2000-område ska naturtyper utvecklas på ett bra sätt och arter ska växa till livskraftiga bestånd. Det är förbjudet att utan tillstånd bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område.

Utpekande av Natura 2000-områden görs utifrån två EU-direktiv, art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet.

Natura 2000-områden kan inrättas både i svenskt territorium och i svensk ekonomisk zon.

Nationalparker

Hittills är Kosterhavets nationalpark i Västerhavet det enda exemplet på en renodlad marin nationalpark i Sverige. Syftet är att bevara ett särpräglad och artrikt havs- och skärgårdsområde samt angränsande landområden i väsentligen oförändrat skick. Det finns ytterligare sex nationalparker vid havet med större eller mindre havsarealer, nämligen Haparanda skärgård, Skuleskogen vid Höga kusten, Ängsö i Stockholms skärgård, Gotska sandön, Blå jungfrun i Kalmarsund samt Stenshuvud vid Skånes östra kust. Arbetet pågår med att inrätta Östersjöns första marina nationalpark Nämdöskärgården. Invigning av nationalparken planeras till 2025.

Naturreservat

Den vanligaste formen av skydd enligt 7 kapitlet miljöbalken utgörs av naturreservat som inrättas av länsstyrelse eller kommun. Marina naturreservat har ett marint syfte med beskrivning av hur syftet ska nås samt vilka marina värden som omfattas av skyddet. Med reservaten följer särskilda ordningsföreskrifter. De flesta marina naturreservaten ligger kustnära och omfattar hav, stränder och öar, vilket innebär att enbart delar av dem finns inom det statliga havsplaneområdet. Naturreservat kan enbart inrättas i svenskt territorium, dvs. inte i svensk ekonomisk zon.

Ospar och Helcom MPA

Sverige har genom internationella konventioner åtagit sig att skydda värdefulla kust- och havsmiljöer. För Nordostatlanten gäller Oskar och de skyddade områdena kallas Marine Protected Areas, MPA. I Östersjön finns Helcom och områdena heter i stället Helcom MPA.

Oskar och Helcom MPAs beslutas av regeringen och kan inrättas både i svenskt territorium och i svensk ekonomisk zon.

Djur- och växtskyddsområden

En länsstyrelse eller kommun kan inrätta djur- och växtskyddsområden om det behövs ett särskilt skydd utöver bestämmelserna i artskyddsförordningen eller fiskelagstiftningen, som skyddar arter genom bland annat fridlysning. Djur- och växtskyddsområden i havet är främst fågel- och sälskyddsområden med tillträdesförbud under vissa perioder av året.

Befintlig användning

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med Naturvårdsverket nationellt ansvar för områdesskydd. Myndigheterna tar fram allmänna råd, handböcker, riktlinjer och annat vägledningsmaterial inom sina ansvarsområden. De har också rätt att överklaga vissa beslut enligt 7 kapitlet miljöbalken.

Länsstyrelserna har tillsammans med kustkommunerna rätt att inrätta marina områdesskydd i territorialhavet. Efter riksdagens godkännande kan regeringen förklara ett område för nationalpark. Regeringen beslutar även om Natura 2000-områden, Oskar och Helcom MPA i både territorialhav och i ekonomisk zon, efter beredning av länsstyrelser och Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten.

Förvaltning av beslutade marina områdesskydd sker vid länsstyrelserna oavsett skyddsform och lokalisering i territorialhav eller ekonomisk zon. Undantaget är kommunala marina områdesskydd där kommunerna själva ansvarar för dessa områdens långsiktiga förvaltning. Vanligen utarbetas bevarande- eller skötselplaner beroende på skyddsform. Beträffande nationalparker, naturreservat samt djur- och växtskyddsområden regleras olika verksamheter genom föreskrifter i själva beslutsdokumentet. För naturreservat och nationalparker finns även skötselplaner. Dessa utgör dock endast vägledning för förvaltningen och innehåller ingen reglering riktad mot allmänhet eller verksamhetsutövare. Natura 2000-områden regleras på annat sätt, dels genom ett tillståndskrav för verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön i området (7 kap. 28a § miljöbalken), dels genom att myndigheter ska prioritera Natura 2000-områden i skyddsarbetet (7 kap 27 § miljöbalken). I förordningen om områdesskydd är det uttryckt "Inom ramen för sina befogenheter och ansvarsområden ska myndigheterna vidta de åtgärder som

behövs eller är lämpliga med hänsyn till det skyddsintresse som föranlett att ett område förtecknats”.

I förordningen om områdesskydd 17 § står även att länsstyrelserna skall upprätta bevarandeplaner, som ska beskriva syftet med varje område och därigenom underlätta Natura-prövningar. Bevarandeplaner är dock inte beslutsdokument.

Fiske i marina skyddade områden kan regleras genom att förvaltande part, det vill säga kommun eller länsstyrelse, uppmärksammar eventuella behov av fiskereglering för att uppnå områdesskyddets syfte till Havs- och vattenmyndigheten, vanligen i form av en så kallad hemställan. Beroende på områdets lokalisering kan hemställan om behov av fiskereglering leda till en internationell process kring reglering inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Verksamheter som omfattas av tillståndsplikt, exempelvis energi- eller sandutvinning, och som bedöms påverka ett Natura 2000-område behöver söka särskilt Natura 2000-tillstånd utöver verksamhetens övriga tillstånd. Natura 2000-tillstånd kan antingen prövas av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen eller av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

Anspråk

Nationella och internationella mål om områdesskydd

År 2022 antogs ett nytt internationellt ramverk för att bevara biologisk mångfald fram till 2030 inom ramen för FN:s konvention för biologisk mångfald. På engelska heter konventionen The Convention on Biological Diversity, CBD. EU representerar Sverige i konventionen för biologisk mångfald och har tagit fram en strategi för biologisk mångfald där det framgår att EU har som mål att skydda minst 30 procent av havsmiljön som marina områdesskydd och andra effektiva områdesbaserade bevarandeåtgärder genom ekologiskt representativa, sammanhängande och funktionella nätverk. Av dessa områdesskydd ska minst 10 procent vara strikt skyddade.

För närvarande pågår ett så kallat överträdelseärende mot Sverige, där EU-kommissionen anser att Sverige inte fullgjort sina åtaganden enligt fågeldirektivets artikel 4.1 och 4.2. Detta gäller specifikt i marin miljö och kommissionen har ålagt Sverige att utreda hur stor andel av de 20 *Important Bird Areas* (IBA-områden) utsedda av BirdLife som kan motsvara kriterierna enligt fågeldirektivet, och därför bör föreslås som nya Natura 2000-områden (SPA). Som en följd av detta har samtliga kustlänsstyrelser utom Västerbotten och Norrbotten haft ett regeringsuppdrag att föreslå nya Natura 2000-områden (SPA) utgående från dessa IBA-områden. Efter bedömning av länsstyrelsernas förslag har Naturvårdsverket har lämnat in en hemställan om förslag till områden till regeringen.

EU-kommissionen ställer krav på medlemsländer att bidra till att skydda 30 procent, varav 10 procentandelar strikt skyddade, av EU:s land- respektive havsareal till 2030. Det finns också en önskan att medlemsstaterna genomför tillräckligt med åtgärder för att minst 30 procent av naturtyper och arter utpekade i naturvårdsdirektiven ska uppnå tydligt förbättrad status. Bägge dessa utfästelser skulle kunna resultera i krav på skydd av större arealer. När det gäller längre sikt finns även åtagandet inom art- och habitatdirektivet att utpekade arter och naturtyper ska uppnå gynnsam bevarandestatus.

Den geografiska utbredningen av de marina skyddade områdena är störst nära kusten. Endast ett fåtal skyddade områden, främst Natura 2000-områden, finns utanför trålgränsen som ligger 3–4 nautiska mil från baslinjen. Sveriges marina områdesskydd omfattade år 2022 cirka 14 procent av Sveriges inre vatten, territorialhav och ekonomiska zon. Arealen baseras på nationalpark, naturreservat och Natura 2000-område. Andelen varierar mellan havsplaneområdena, där störst andel, 32 procent, finns i Västerhavet och för Egentliga Östersjön är 17 procent, och i Bottniska viken är 5 procent skyddat. I det fortsatta arbetet inom marina områdesskyddet är fokus på att säkerställa områdesskyddets egenskaper som ett ekologisk representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk för skydd av kärnområden inom den gröna infrastrukturen genom det ramverk och regionala planer för marint områdesskydd som kustlänsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten utvecklat tillsammans.

Förutom den geografiska spridningen har även storleken på det skyddade området betydelse. För att kunna upprätthålla livskraftiga populationer av arter krävs en viss storlek.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Havs- och vattenmyndigheten beslutar om riksintressen för naturvård enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken, i de fall anspråken rör marina miljöer. Riksintresseanspråk för naturvård till havs har tagits fram utifrån kriterier som ostördhet och antal unika, hotade eller sårbara naturtyper eller arter.

Områden som utses som riksintressen för naturvård har få motsvarigheter i regionen, i landet eller internationellt vad gäller särskilt höga naturvärden. De utpekade områdena ska tillsammans väl representera huvuddragen i svensk natur. Områdena ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada deras värden.

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken

Områden som anges i 4 kapitlet 2–8 §§ miljöbalken är i sin helhet av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena. Detta innebär att alla Natura 2000-områden klassas som riksintressen.

Internationellt samspel

Områdesskydd genom regionala havsmiljökonventioner

Sverige har förbundit sig att skydda de marina områden som har pekats ut inom ramen för Helsingforskonventionen (Helcom) och som benämns Helcom MPA, för Östersjön inklusive Kattegatt. I delar av Kattegatt överlappar Helcoms område med Oslo-Paris konventionen (Ospar) och dess förvaltningsområde Nordostatlant. Inom Ospar finns områdesskydd som benämns Ospar MPA.

Områdena har i sig inte något rättsligt skydd, men Sverige har i de flesta fallen valt områden som även är skyddade som Natura 2000-områden. Genom att de införlivas i Helcom eller Ospar får de också en erkänd skyddsstatus utanför EU. Områdesskydd inom Helcom och Ospar utgår från respektive konventions överenskomna sammanställningar över marina livsmiljöer och arter som bedöms hotade.

Vid Höga kusten finns Sveriges största Helcom MPA-område som endast till en mycket liten del utgörs av Natura 2000-område.

I redovisningen av ett regeringsuppdrag hösten 2018 tog Havs- och vattenmyndigheten fram förslag till kompletteringar och justeringar i nätverket av skyddade områden enligt Helcom och Ospar. Av uppdraget framgick att arbetet skulle fokusera på områden som i dag är helt eller delvis skyddade av andra områdesskydd (Havs- och vattenmyndigheten, 2018b). I ett annat regeringsuppdrag 2018 presenterade myndigheten möjliga marina skyddade områden utan lokal mänsklig påverkan. Angreppssättet var bland annat att komplettera skydd enligt Natura 2000 med skydd enligt Helcom och Ospar (Havs- och vattenmyndigheten, 2018g).

Ekologiskt och biologiskt signifikanta områden

FN-konventionen för biologisk mångfald, CBD, har pekat ut områden som utifrån vetenskapliga kriterier bedöms som ekologiskt eller biologiskt signifikanta områden. Dessa områden (EBSA, Ecological and Biological Significant Areas) har inte något rättsligt skydd i sig utan utpekandet visar på områden som är av ekologisk och biologisk betydelse, vilket ska kunna beaktas i olika sammanhang.

Inom ramen för konventionen antogs 2018 nio EBSA-områden. Fem av områdena ligger inom havsplaneområdena:

- Norra Bottniska viken
- Kvarkens skärgård
- Ålands hav, Åland och Skärgårdshavet
- Södra Gotland tumlarområde
- Fladen och Stora samt Lilla Middelgrund.

Tre av dessa är gränsöverskridande områden som delas med Finland.

Koordinerad havsplanering

I enlighet med EU:s havsplaneringsdirektiv ska medlemsländerna samarbeta med andra medlemsländer för att samordna sina nationella planeringsprocesser. Planering som rör havets ekosystem är en central del i en koordinerad havsplanering och i planeringen ska en ekosystemansats tillämpas.

Samarbetet stöds av flera projekt medfinansierade av EU. Sverige har lett och deltagit i flera internationella samordningsprojekt, bland annat projekten Baltic SCOPE 2015–2017 och Pan Baltic Scope 2018–2019. Flera pågående projekt fokuserar på havsplaneringens koppling till havsmiljöförvaltning, i synnerhet områdesskydd. Havs- och vattenmyndigheten deltar projektet eMSP-NBSR som omfattar både Östersjön och Nordsjön. Havs- och vattenmyndigheten leder tillsammans med Helcom projektets arbete med ekosystembaserad havsplanering. Andra projekt som lyfter detta perspektiv är MSP4BIO och MSP-Green.

Genom de regionala havskonventionerna Helcom och Oskar samverkar Sverige även brett kring havsmiljön med bland annat Storbritannien och Norge som inte omfattas av EU-gemensamma samverkansforum. Inom Helcom finns en särskild arbetsgrupp för havsplanering som har inrättats i samarbete med organisationen Vision and Strategies around the Baltic Sea, Vasab.

Utvecklingsarbete

Trots tidigare och pågående insatser inom marin kartering råder i dag en påtaglig osäkerhet om utbredningen av olika typer av naturvärden i havet. Vissa områden kan med lätthet pekats ut som värdefulla eller känsliga, men en transparent och enhetlig process krävs för att identifiering av sådana områden ska vara heltäckande och rättvisande. Följande karteringsprojekt har bäring på havsplaneringens nuvarande och framtida arbete.

Inventeringar av utsjöbankar

År 2004 fick Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att inventera marina naturtyper på utsjöbankar, det vill säga grunda områden i öppna havet. I uppdraget ingick att belysa utsjöbankarnas värde ur den marina naturvårdens synvinkel men även att bedöma möjligheterna att samordna naturvårdens intressen med intresset för etablering av vindkraft. I två rapporter (Naturvårdsverket, 2006, 2010) redovisades fleråriga karteringar för Sveriges utsjöbankar som även innehöll en statusbedömning av marina värden presenterade per artgrupp och livsmiljö, samt ett totalt sammanvägt värde.

År 2016 fick Sveriges geologiska undersökningar i uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten att utföra ytterligare undersökningar av Hoburgs bank i syfte att få en mer detaljerad förståelse och tillförlitlig rumsrig information om olika arters och livsmiljöers utbredning på havsbotten. Resultaten redovisas i en rapport (Sveriges geologiska undersökning, 2020) som beskriver hur heltäckande kartläggning med moderna metoder används till att producera högupplösta kartor över bentiska biotoper och livsmiljöer och som ger en bättre bild över hur stora ytor som täcks av olika habitattyper samt utbredningen av mer sällsynta mindre habitat.

Karta 22. Naturvård: Riksintressen och riksintresseanspråk samt nationella naturskydd

 Havsplaneområden

Riksintressen, 4 kap. MB

 Natura 2000, 8 §

Riksintresseanspråk, 3 kap. MB

 Naturvård, 6 §

Andra naturskydd, 7 kap MB

 Nationalparker, 2 §

 Naturreservat, 4-6 §§

 Djur- och växtskyddsområden, 12 §

(Naturvårdsverket)

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Karta 23. Naturmiljö: Internationella naturskydd

 Havsplaneområden

Områdesskydd

 Natura 2000

 Områdesskydd (MPA) regionala havsmiljökonventionen HELCOM

 Områdesskydd (MPA) regionala havsmiljökonventionen OSPAR

(Helcom, OSPAR, Naturvårdsverket, EEA)

Andra naturvärden

 Ekologiskt och biologiskt signifikanta områden EBSA

(Helcom)

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Symphony – ett planeringsstöd

Symphony är ett bedömningsverktyg för att kvantitativt väga samman den kumulativa påverkan som en mängd olika miljöbelastningar som exempelvis trålning, grumling, buller och utsläpp från sjöfart och landbaserade aktiviteter har på olika ekosystemkomponenter i haven. Havs- och vattenmyndigheten har utvecklat metoden för att användas i havsplanering och annan havsmiljöförvaltning. Metoden baseras på Halpern et al. (2008). Med Symphony kan den sammanlagda, kumulativa miljöpåverkan från olika belastningar visas utifrån nuläge, framtidsbild eller förändringar genom planeringen. Med kumulativ miljöpåverkan menas den sammanlagda belastningen från olika mänskliga verksamheter på växt- och djurliv i havet.

Den kumulativa belastningen utgår ifrån kartering av 32 naturvärden, som exempelvis revmiljö, olika fisk- och fågelarter och musselkolonier. Material har samlats in från exempelvis Statens geologiska undersökning (SGU), Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Naturvärdenas känslighet för olika belastningar har bedömts av vetenskapliga experter tillsammans med tillhörande bedömning om osäkerheter utifrån kunskapsnivån för olika komponenter. Symphony beräknar summan av belastningars påverkan på alla naturvärden med olika känslighet på varje plats i havet, i rutor om 250 x 250 meter. Summan kan översättas till en färgskala som gör det enklare att se områden med hög respektive låg påverkan.

Förutom kumulativa belastningar kopplade till havsplaneringens användningar, ger Symphony en summerad bild av havets naturvärden. Det har använts som underlag i havsplaneringen under namnet Symphony Gröna kartan, även omnämnd som Gröna kartan 3. Kartan har utgjort ett av flera underlag för identifiering av områden för särskild hänsyn till höga naturvärden (sk. lilla n-områden). Symphony har i konsekvensbeskrivningen använts för att analysera hur naturvärdena i olika områden kan påverkas av energiutvinning.

Nationell marin kartering

Projektet Nationell marin kartering drivs av Havs- och vattenmyndigheten och syftar till att ta fram heltäckande biologiska kartor över havsbotten och omgivande livsmiljöer för hela Sveriges havsområden. Det är ett pågående flerårigt projekt med stöd av kustlänsstyrelserna och ska resultera i enhetliga och jämförbara karteringar att använda i marin förvaltning.

Nationell och regional handlingsplan för marint områdesskydd

Förvaltningen av marina skyddade områden är inne i en aktiv fas. En nationell handlingsplan för marint områdesskydd (Havs- och vattenmyndigheten, 2016a) har tagits fram. Havs- och vattenmyndigheten har också tillsammans med berörda kustlänsstyrelser tagit fram ett ramverk och tre regionala planer för marint områdesskydd (2021). De regionala planerna identifierar bland annat gemensamma mål skydd av olika bevarandevärden inom de regionala områdena i Östersjön vars indelning överensstämmer med motsvarande havsplaneområden, dock med utbredning ända in till strandlinjen.

Regionala handlingsplaner för grön infrastruktur

Grön infrastruktur är nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande.

Definitionen lyder: “Grön infrastruktur utgör ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.” (Havs- och vattenmyndigheten, 2023e)

Samtliga länsstyrelser fick 2015 i uppdrag av regeringen att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Naturvårdsverket har ett övergripande koordinerande ansvar där Havs- och vattenmyndigheten bistått med samordning och kunskap i arbetet som rör grön infrastruktur i havet. En viktig del av Havs- och vattenmyndighetens kunskapsstöd har varit att utarbeta ett förslag till ramverk för naturvärdesbedömning i marin miljö kallat Mosaic. Med hjälp av ramverket kan metoder och underlag som främjar bevarandet av naturvärden och ekosystemtjänster utvecklas samstämigt i kustlänsstyrelsernas förvaltningsområden och skapa en grund för en väl fungerande grön infrastruktur som tar hänsyn till hela landskapet. Länsstyrelsens regionala handlingsplaner för grön infrastruktur finns nu på plats. Planerna är utformade så att de kan användas av olika aktörer som kunskaps- och planeringsunderlag, till exempel i beslut hur mark och vatten kan användas.

Bevarandeplaner för Natura 2000-områden

Länsstyrelsen är ansvarig för att ta fram bevarandeplaner för Natura 2000-områden. I bevarandeplanerna beskrivs bland annat vilka arter och livsmiljöer som ska skyddas. Användningen av havet i och i närheten av befintliga och planerade skyddade områden får inte skada utpekade skyddsvärden eller medföra att den art eller de arter som ska skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området.

Ytterligare behov

I ett övergripande perspektiv finns behov av fortsatt arbete med kartering av den marina miljön och utvecklad förståelse för hur olika användningar påverkar den och de marina ekosystemtjänsterna. Mer specifikt finns ett särskilt behov av ett utvecklat planeringsunderlag för höga naturvärden med avseende på klimattillflykter. Detsamma gäller mer detaljerade kunskaper om flyttningsstråk för migrerande fågel och fladdermöss som kan påverkas av fasta installationer i havet. Det finns även behov av utökade kunskaper om rastning- och övervintringsområden och dynamiken för fåglar inom dessa. Till exempel i vilken grad alfåglar skiftar mellan olika grundområden under säsong, och mellan år, vilket kan vara viktigt att känna till för att bättre kunna utforma relevanta skyddsåtgärder. Det finns även behov av mer kunskap och ett utvecklat planeringsunderlag angående försvarsaktivitetens påverkan på höga naturvärden.

Friluftsliv och turism

Friluftsliv och turism i och vid havet innefattar landskaps- och naturupplevelser och olika friluftaktiviteter. Det innefattar också besök i kulturmiljöer som fiskelägen, fyrplatser och lotsplatser samt vrakdykning. Dessa miljöer har betydelse för lokal identitet, välbefinnande och livskvalitet. De värden som utgör grunden för friluftslivet och turismen är alltså starkt knutna till landskapet och de natur- och kulturvärden som finns i landskapet. Den svenska definitionen av friluftslivet är ”*vistelser utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling*” (2010:2008).

Möjligheter till ett rikt friluftsliv är värdefullt för många, både för den enskilda människan och för samhället i stort. Att vara ute i naturen kan medföra en rad positiva effekter för hälsan, till exempel minskad stress, stärkt kognitiv förmåga och förbättrad psykisk hälsa. Det främjar också fysisk aktivitet samtidigt som möjlighet till sociala kontakter i en avkopplande miljö ges (Folkhälsomyndigheten, 2023).

Vad friluftsliv är och vad det omfattar varierar för olika människor. I förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer används definitionen: Friluftsliv är vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling.

Områden som är attraktiva att besöka är också viktiga för den regionala utvecklingen och för utvecklingen av maritima näringar, såsom besöksnäringen. Närheten till havet, höga naturvärden och kulturhistoriska värden gör kustlandskapet attraktivt för såväl boende och rekreation som växande nationell och internationell turism.

Friluftsliv och turism förekommer i större grad vid kusterna och i mer begränsad omfattning i de havsområden som ingår i de nationella havsplanerna, även om en hel del aktiviteter även finns ute till havs. Friluftslivet och turismen vid kusterna kan dock påverkas på olika sätt av andra verksamheter vid havet såsom exempelvis havsbaserad vindkraft.

Befintlig användning

Befintlig statistik tyder på att mängden friluftslivsutövande varit relativt stabilt de senaste 30 åren, även om vi kan se ett ökat intresse inte minst under pandemiåren. Det finns ingen separat statistik för marint friluftsliv men siffror för det generella friluftslivet visar att det finns skillnader i friluftaktivitet mellan olika åldersgrupper, kön och socioekonomisk bakgrund (Skriver Hansen m.fl., 2021).

När det gäller turismen så ligger fortfarande en hel del påverkan kvar efter pandemiåren även om branschen börjar återhämta sig. Några förändringar som fortfarande ligger kvar är exempelvis ett ökat intresse för naturupplevelser och att den inhemska turismen utgör en allt större del av turismen i Sverige (Tillväxtverket, 2022).

Friluftslivet är beroende av flera förutsättningar för att komma till stånd. Det handlar om att det ska finnas tillräcklig tillgång till natur-, och kulturmiljöområden av god kvalitet där det går att utöva friluftsliv. Områdena behöver också vara tillgängliga, både fysiskt och upplevelsemässigt, för friluftsutövaren som kan vara både närboende och tillrest. Naturområden som på olika sätt är skyddade, exempelvis nationalparker, Natura 2000-områden och naturreservat är särskilt viktiga för friluftslivet och dess utveckling.

Kustområden och marina landskap kan ha flera olika kvaliteter som bidrar till upplevelsevärden och friluftsliv och som kan behöva beaktas i planeringen (Naturvårdsverket, 2022). Kvaliteter i landskapet kan i detta sammanhang vara:

- Stor variationsrikedom av upplevelser i samma område.
- Stor variationsrikedom bland naturtyper och arter.
- Områden med för Sverige representativa natur- och kulturmiljöer.
- Rik förekomst av sällsynta naturtyper och arter.
- Geologiskt intressanta platser
- Bra möjligheter till utblick över omgivningarna, med eller utan en obruten horisont.
- Tysta områden.
- Andra kvaliteter i landskapet som är lämpligt för olika aktiviteter som till exempel paddling, bad, båtliv, fiske, jakt, cykling, klättring, ridning mm.

Även om friluftslivet såväl som turismen främst äger rum i kustnära områden kan flera av dessa kvaliteter komma att påverkas i olika grad av havsplaneringen. Exempelvis kan tysta områden och obruten horisont komma att påverkas av vindkraftsutbyggnad i havet, beroende på hur nära kusten det sker.

Friluftaktiviteter i och vid havet

Det finns många olika typer av friluftaktiviteter i och vid havet. Bland de vanligast förekommande aktiviteterna finns promenader och vandringar vid kusten samt bad i hav eller sjö (Fredman m.fl., 2019). Andra havsrelaterade friluftaktiviteter innefattar fritidsbåtliv, dykning, sälsafari, SUP- och kajakpaddling. Delar av året i delar av havsområdet är även aktiviteter på is aktuella, såsom skridskoåkning. Sverige har ett rikt biologiskt marint liv vilket stärker förutsättningarna för friluftsliv genom variationsrika upplevelser. Det finns exempelvis många välbevarade vrak som är intressanta för dykare och snorkelleder som etablerats på vissa platser i syfte att främja intresset för undervattensmiljön.

Fågelskådning är en populär friluftaktivitet som är beroende av fågelbestånden. Jakt av bland annat sjöfågel förekommer även längs kusten.

Båtliv

I Sverige finns det cirka 865 000 sjödugliga fritidsbåtar. I Transportstyrelsens båtlivsundersökning 2020 konstateras att fler har sökt sig till båtlivet under de senaste åren. I totalt 16 procent av de svenska hushållen finns det minst en fritidsbåt och små båtar och dagtursbåtar utgör större delen av beståndet. Under maj–september 2020 uppgick antalet dagar då båt användes till över 19 miljoner och antalet övernattningar som görs uppgår till 2,7 miljoner under säsongen. Frihetsupplevelsen och naturupplevelsen är det som svenskarna värderar allra högst i sitt båtliv (Transportstyrelsen, 2021).

Det finns över 1 500 fritidsbåtshamnar, varav drygt 400 klassas som gästhamnar (SweBoat, 2019) Antalet maritima gästnätter har stadigt ökat fram till år 2019, men en tydlig minskning skedde 2020 från cirka 16 miljoner maritima gästnätter år 2019 till cirka 11, 6 miljoner 2020. Viss återhämtning har skett under 2021, dock i mindre omfattning vad gäller kryssningspassagerare (Havs- och vattenmyndigheten, 2023d). Västerhavet och Östersjön svarar för vardera omkring 45 procent av gästnätterna, medan Bottniska viken svarar för drygt 6 procent. Av övernattningarna i

gästhamnar 2018 gällde 37 procent utlandsflaggade båtar, främst från nordeuropeiska länder. Dags- och fisketurer är det vanligaste sättet att använda motorbåtar, medan segelbåtar i större utsträckning används för längre turer med övernattnig. Internationell kryssningsturism ökade stadigt i svenska hamnar innan pandemin, men har inte återhämtat sig till tidigare nivåer (Trafikanalys, 2023b).

Fritidsfiske

Fritidsfiske innebär att man fiskar för rekreation eller för konsumtion av fångsten i det egna hushållet. Fångsten får inte säljas. Det finns goda förutsättningar för fritidsfiske i Sverige och det är en populär aktivitet. År 2021 ägnade sig cirka 1,5 miljoner svenska medborgare mellan 16–80 år vid något tillfälle åt fritidsfiske på svenskt vatten och spenderade gemensamt 15,3 miljarder kronor på utgifter och investeringar som båtinköp, fiskekort och resor. Av det totala antalet fritidsfiskedagar i Sverige avsåg 30 procent fiske i havet och utmed kusterna (HaV och SCB, 2022). Med fritidsfiske avses allt fiske som inte sker med stöd av fiskelicens eller personlig fiskelicens. Fritidsfiske sker till största delen med handredskap men kan också bedrivas med så kallade mängdfångande redskap som långrev, garn/nät, ryssja och bur, men det finns även andra redskap. En del av fritidsfisket sker genom organiserat turbåtsfiske eller via guidebåtar. Turbåtsfisket gör fritidsfisket tillgängligt samtidigt som det ger lokal sysselsättning.

Fritidsfisket är som mest populärt på sommarhalvåret, men bedrivs även under vintern på havsisen, framför allt i mellersta Östersjön och Bottniska viken (HaV och SCB, 2022). Det dominerande fritidsfisket utövas som vanligt spöfiske. Eftersom fritidsfisket ofta sker nära bostadsorten är intensiteten ofta relaterad till befolkningstäthet och fisket är utspritt längs hela kusten. Men det finns även andra faktorer som påverkar var man väljer att fiska exempelvis skyddade områden för väder och vind, tillgången till service och fiskbeståndens attraktivitet.

Friluftsliv och turism i Bottniska viken

Besöks- och utsiktsplatser vid havet och gäst- och naturhamnar för småbåtar är av stor betydelse för friluftslivet och besöksnäringen i Bottniska vikens kustområde. Ett särskilt viktigt område är Höga kusten med sin starkt kuperade kust och spår av världens största landhöjning. Även Bottenvikens skärgård med turbåtstrafik, isvägar, ett flertal utpekade besöksmål och över 4 000 öar är av stor betydelse. Haparanda Skärgård är längst i norr är nationalpark och ett betydelsefullt område. Om isarna medger är det vintertid populärt med sparkstötting, skridskor och skidor på isen.

Rekreationsområdena är viktiga för regional utveckling i fråga om boende, friluftsliv och turism. Uppskattningsvis finns en stor potential att utveckla besöksnäringen, till följd av att den relativt oexploaterade norrlandskusten har stor dragningskraft och gott om sportfiskemöjligheter.

Fritidsfisket är en betydande aktivitet i Bottniska viken. Statistik visar att svenskar spenderade ungefär 500 000 fiskedagar i Bottniska vikens kust- och havsområde under 2021. De viktigaste målarterna i Bottniska viken är abborre, öring, gädda och sik samt i viss mån även strömming och lax (HaV och SCB, 2022).

Friluftsliv och turism i Östersjön

Östersjöns område omfattar storstadsregionerna Stockholm och Malmö, Sveriges största öar Gotland och Öland, unika gränsöverskridande skärgårdsmiljöer och områden av stor betydelse för fritidsboende och friluftsliv.

På land varierar förutsättningarna – från Skånes sandstränder via Gotlands klintkuster av kalksten till Stockholms skärgård med öar och skär av gnejs och granit. I de mer tätbefolkade kustområdena i Skåne och Stockholms län är trycket stort mot de attraktiva kustnära områdena. På Gotland och Öland är fritidssektorn och turismen viktig för den regionala utvecklingen. I Stockholms skärgård och i utsjön finns värdefulla områden för friluftslivet.

Öresundsområdet är tätbefolkat och ett av de mest exploaterade områdena i Sverige. Där bedrivs tät fritidsbåtstrafik och turbåtsfiske. Längs Sveriges sydkust finns värdefulla naturmiljöer som utgör bas för friluftsliv, besöksnäring och aktiviteter som sportdykning och vrakdykning.

Stora delar av Gotlandskusten har orörd och omväxlande natur som nyttjas för friluftsliv av både bofasta och turister. Längs kusten finns också många gamla och väl bevarade fiskelägen med höga kulturhistoriska värden. Hoburgs bank, Salvorev och Gotska sandön är Sveriges viktigaste fågelområden i Östersjön, vilka tillsammans med Natura 2000-områden i kustzonen är viktiga mål för friluftsliv, rekreation och fågelskådning. Gotska Sandön är även skyddat som nationalpark.

Fritidsfiske är en betydande friluftaktivitet i Östersjöområdet. Statistik visar att svenskar spenderade ungefär 2,5 miljoner fiskedagar i Egentliga Östersjön och Öresund under 2021 (HaV och SCB, 2022). Fritidsfisket i Östersjön bedrivs i huvudsak kustnära men ofta i båt.

Gädda och abborre är fritidsfiskets mest fångade arter i Östersjön. Andra arter är torsk, sik och plattfisk. Det bedrivs även trollingfiske efter vandringslax, särskilt i Simrishamnsområdet men även utanför andra delar av Skånes och Blekinges kust.

Friluftsliv och turism i Västerhavet

I Västerhavet ökar turismen och exploateringstrycket är högt i kustzonen. Under sommaren fördubblas befolkningen i Halland och femdubblas i norra Bohuslän. Även båtlivet är omfattande och 27 procent av alla gästnätter för båtlivet i Sverige är förlagda till norra Bohuslän (Havs- och vattenmyndigheten, 2015b).

Hela kustzonen är viktig för regional utveckling när det gäller boende, friluftsliv och turism med aktiviteter som bad, dykning och fritidsbåtar. Kosterarkipelagen i Skagerrak har mycket högt friluftsvärde, vilket bland annat illustreras av Kosterhavets nationalpark som etablerades 2009.

I Skagerrak finns stråk med omfattande fritidsbåtstrafik mellan Göteborgsområdet och Jylland och Läsö i Danmark. Även i södra delen av havsplaneområdet, i Södra Västerhavet, sker omfattande fritidsbåtsaktivitet, vilket gör området till det med mest trängsel.

Fritidsfiske är en betydande friluftaktivitet även i Västerhavet. Statistik visar att svenskar spenderade ungefär 1 200 000 fiskedagar i Västerhavets kust- och havsområde under 2021. Det mesta av fritidsfisket i Västerhavet sker kustnära. I Skagerrak sker en övervägande del av fisket med båt, medan det i Kattegatt är jämnt fördelat mellan båt och från land. Kvantitetsmässigt är makrill den i särklass viktigaste arten för fritidsfiske i Västerhavet. Andra arter är torsk, krabba

hummer och plattfiskar (HaV och SCB, 2022). Turbåtsfiske på utsjögrund/skärgårdar och guideade turer efter större kräftdjur med burar förekommer i dessa områden.

Anspraak

Friluftsliv, fritidsfiske och turism har varierande behov i havet, bland annat avseende höga natur- och kulturvärden, god tillgänglighet och service, god vattenkvalitet samt ett rikt växt- och djurliv (till exempel starka fiskbestånd med naturlig storleksfördelning). Besöksnäringen väntas fortsätta öka efter en nedgång under pandemin och kan därmed skapa förutsättningar för ytterligare utveckling längs kusterna. Detta kan även öka trycket på främst storstadsregionernas kustzoner och därmed påverkas och påverka av utvecklingen i havet. Även friluftslivet väntas få en ökad betydelse vilket ger ett fortsatt stort behov av tillgång till natur-, och kulturmiljöområden av god kvalitet.

Nationella mål och strategier

År 2012 fastställde riksdagen tio nationella mål för friluftslivspolitikerna som skulle uppnås till 2020. Dessa innebär att:

- naturen ska vara tillgänglig för alla
- personligt och ideellt engagemang står i centrum
- allemansrätten värnas
- det hållbara brukandet tar hänsyn till friluftslivets behov
- kommunernas ansvar för den tätortsnära naturen är starkt
- friluftslivet bidrar till landsbygdsutveckling och regional tillväxt
- skyddade områden är en tillgång för friluftslivet
- friluftslivet har en given roll i skolans arbete
- fysisk aktivitet och avkoppling stärker folkhälsan
- beslut om friluftsliv fattas med god kunskap.

Uppföljning av målen genomfördes senast 2019 och pekade på att skyddade områden, tillgänglig natur och engagemang och samverkan har positiv utveckling medan övriga mål har oklar eller negativ utveckling. Därtill finns en del utmaningar, såsom brist på kunskapsunderlag för att göra bedömningar och andra aspekter såsom ökat exploateringsstryck (Naturvårdsverket, 2019).

Miljökvalitetsmålen under Sveriges miljömål omfattar friluftsliv och har flera preciseringar som berör friluftsliv. Läs mer på www.sverigesmiljomal.se.

År 2021 beslutade Regeringen om en Strategi för hållbar turism och växande besöksnäring (Regeringen, 2021d). Visionen i strategin är att Sverige 2030 är världens mest hållbara och attraktiva resmål byggt på innovation. För att nå visionen identifieras ett antal strategiska områden för hållbar turism och växande besöksnäring. Dessa är enklare företagande, jobb och kompetens, kunskap och innovation, tillgänglighet samt marknadsföring. Till varje område kopplas fyra horisontella perspektiv: hållbarhet, digitalisering, platsutveckling och samverkan.

Utveckling och trender

Friluftslivet genomgår ständig utveckling, exempelvis med hjälp av ny friluftslivsutrustning, nya sätt att organisera sig, digitalisering och diversifiering av aktiviteter. Friluftslivet idag är mer mångfacetterat och en trend som både växt sig stark och diversifierats är sportifieringen av friluftslivet. Samtidigt är merparten av friluftslivet präglad av tämligen enkla och vardagliga aktiviteter. De som är nya friluftslivsutövare söker sig främst till tillgängliga, tillrättalagda och kända områden vilket resulterar i att mer erfarna söker sig vidare till platser som ligger längre bort (Naturvårdsverket, 2022).

Sedan början av 2000-talet har turismen i Sverige haft en stadig tillväxt. Svenska och utländska besökares konsumtion i Sverige uppgick 2021 till 249 miljarder kronor och turismens andel av BNP har mellan 2015 och 2018 legat runt 2,6 procent (Tillväxtverket, 2022). I ett större samhällsperspektiv bidrar turismen också till lokal och regional utveckling, investeringar, service, bevarande och utveckling av natur- och kulturmiljöer och kan förstärka platsers attraktionskraft.

Turismens och besöksnäringens positiva utveckling fick ett tvärt stopp under våren 2020 vid utbrottet av covid-19-pandemin. Enligt OECD minskade omsättningen för den internationella turismen med hela 80 procent under 2020. Inhemsk turism kunde till viss del upprätthållas och stärktes på vissa håll. Pandemin har medfört att människor har besökt natur- och kulturmiljöer i större utsträckning än tidigare. Intresset för naturturism och friluftsliv har ökat. Trycket på många besöksmål har varit stort och därför också inneburit ökat slitage i fysiska miljöer. Det är ännu för tidigt att utvärdera de långsiktiga konsekvenserna av covid-19-pandemin men det är troligt att turismen kommer att förändras (Regeringen, 2021d).

Klimatförändringar och anpassningar förväntas påverka både turismen och friluftslivet, se mer under rubriken klimat.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Riksintresseanspråken för friluftslivet definieras som områden med stora friluftsvärden på grund av särskilda natur- och kulturvärden. Ett område bedöms vara av riksintresse för friluftslivet om dess natur- och/eller kulturvärden och tillgänglighet för allmänheten gör att det är eller kan bli attraktivt för besökare från hela eller en stor del av landet eller utlandet. Även andra områden kan vara av riksintresse för friluftslivet om de är viktiga för många människors friluftsliv och nyttjas mycket. Det gäller framför allt de tre storstadsregionerna, där behovet av tätortsnära natur särskilt ska beaktas.

Naturvårdsverket tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten beslutar om riksintressen för friluftsliv, enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken. Längs kusten finns riksintresseanspråk som indirekt kan beröras av verksamheter i havet. Det finns över 60 utpekade riksintresseområden med naturtypen hav och kust. Flertalet av områdena omfattar både land och vatten, men få sträcker sig ut i havsplaneområdet.

Riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken

Längs kusten finns flera områden av riksintresse för friluftsliv/rörligt friluftsliv som är geografiskt utpekade i miljöbalken och beslutade av riksdagen. Det finns riksintresseområden enligt 4 kap. 2 § miljöbalken som sträcker sig längs bland annat kusten i Bohuslän, Halland, Östergötlands

skärgård, Södermanlands och Stockholms skärgård, Höga kusten och Norrbotten.

Dessa områden har så höga natur- och kulturvärden att de är eller kan bli attraktiva för besökare från hela eller en stor del av landet eller utlandet. Turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen ska särskilt beaktas vid bedömning av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Avgränsningarna som anges i miljöbalken är övergripande och kan avgränsas närmare i den kommunala översiktsplaneringen i dialog med länsstyrelsen.

Andra riksintressen av relevans för friluftslivet

Det finns även andra områden av riksintresse som har bäring på friluftslivet och till viss del även turismen. Bland annat de områden som är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kapitlet 6 § miljöbalken innefattar miljöer som också är av värde för friluftslivet. Det kan vara exempelvis bruksmiljöer eller åker och betesmarker. Se även avsnitt om kulturmiljö för mer information. Även områden av riksintressen för naturvård kan vara av stort värde för friluftslivet och turismen. När det gäller naturvård är dock områden med inrättade skydd på olika nivåer av ännu större vikt för friluftslivet såsom nationalparker eller naturreservat. Vissa områden av riksintresse för yrkesfiske är också av vikt för fritidsfisket.

Utveckling av planeringsunderlag

Det finns ett behov av planeringsunderlag som återger vilken betydelse rekreationsvärden, inklusive turism och friluftsliv, har för den nationella havsplaneringen. Underlag på lokal och regional nivå kan ha relevans och bidra till ett samlat nationellt underlag om de kan värderas utifrån ett nationellt perspektiv. Länsstyrelserna tog fram en förstudie med förslag till nya planeringsunderlag för marint friluftsliv som konstaterade att framtida planeringsunderlag bör skilja på kartläggning av områden där aktiviteter bedrivs i dag och vilka områden som har förutsättningar för värdefulla upplevelser som till exempel obruten horisont, ostördhet och storslagenhet. Alltså att planeringsunderlag bör ta förutsättningar för upplevelsevärden likväl som befintlig användning i beaktande (Länsstyrelserna, 2020).

Internationellt samspel

Rekreationsvärdena längs med de svenska kusterna attraherar besökare från hela världen. Det bedrivs intensiv fritidsbåtstrafik och fisketurverksamhet mellan Sverige och våra grannländer samt ökande internationell kryssningstrafik. Framför allt under sommaren kan det innebära att det blir trängsel och konkurrens om utrymme i olika havsområden. Sverige är välkänt för goda förutsättningar och tillgänglighet till storslagna naturupplevelser, inte minst kopplat till det kust- och havsbaserade friluftslivet. Det är därmed av stor vikt att planera väl för att behålla upplevelsevärdena samtidigt som dess potential att utvecklas för ökad tillväxt tillgodoses såväl nationellt som i samverkan med andra länder.

Karta 24. Rekreation: Riksintressen och riksintresseanspråk

 Havsplaneområden

Riksintressen, 4 kap. MB

 Rörligt friluftsliv, 2 §

Riksintresseanspråk, 3 kap. MB

 Friluftsliv, 6 §

(Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten)

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Miljö och klimat

Friluftsliv och turism innebär en mängd olika aktiviteter som i varierande utsträckning behöver tillgång till ett välmående hav och olika ekosystemtjänster. Men samtidigt som turism och friluftsliv nyttjar ekosystemtjänster från naturen påverkar aktiviteterna också miljön negativt på flera sätt.

Motordriven trafik på havet, från stora kryssningsfartyg till små motordrivna fritidsbåtar, bidrar med utsläpp i havet. Fritidsbåtar kan påverka botten negativt genom mekaniskt slitage på värdefulla grundområden som ålgräsängar. Bryggor kan också medföra att ålgräsängar försvinner. Även andra transporter inom friluftsliv och turism använder sig i stor utsträckning av motordrivna transportmedel. Fritidshus och kommersiella boenden producerar avloppsvatten som medför att kväve och fosfor läcker ut i havet. På så sätt påverkar även landbaserad turism och friluftsliv övergödningen i havet (Havs- och vattenmyndigheten, 2020; Moksnes m.fl., 2019).

Andra föroreningar i havet kommer från olika typer av båtbottnfärg. Dessa föroreningar finns i vattnet samt i bottensedimentet och ansamlas i fisk och skaldjur. Turism och rekreation vid och på havet bidrar även till det marina skräpet, som spolas i land eller lämnas kvar på stranden. Transportsystemens miljöeffekter i form av utsläpp, buller och förbrukning av ändliga resurser orsakas till viss del av turismen även om kommersiella transporter står för en betydligt större del. Buller från vattenskotrar och andra motordrivna fritidsbåtar är ett växande problem. Sådana störande fritidsaktiviteter inverkar negativt på andra typer av turism och friluftsliv.

Med ökande turism finns också risk att områden med höga naturvärden blir överexploaterade och att djur- och växtlivet påverkas negativt, till exempel vid ankring och intensiv användning av naturhamnar.

Ökande turism kan medföra större utsläpp av koldioxid, eftersom många utlandsturister reser långa sträckor, ofta med flyg. Även kryssningstrafik och båtliv med motorbåtar medför sådana utsläpp. Klimatförändringarna kan påverka förutsättningarna för turism och friluftsliv på flera sätt. Ett varmare klimat kan på sikt hota isläggningsen i Bottenvikens skärgård och förkorta turistsäsongen vintertid. Samtidigt kan ett varmare klimat på sikt göra det attraktivare att semestra i Sverige. Å andra sidan kan ökad nederbörd under sommaren verka i motsatt riktning. Ett varmare klimat i andra delar av världen kan också medföra en ökad turism till Sverige med ett förhållandevis svalare klimat. Förändringar av temperatur och salthalt i havet påverkar fiskbestånden och förutsättningarna för fritidsfiske, men även intensitet av algblomningar, frekvensen av stormar samt ökad nederbörd. I norra Sverige kan havsnivåhöjning påverka förhållanden vid kusten på mycket lång sikt. I Skåne, där det redan pågår landsänkning kan denna förstärkas och stranderosionen öka.

Sjöfart

Sjöfarten är en global sektor av mycket stor betydelse för Sverige (UNCTAD, 2023). Sjöfart är också viktig för transport av passagerare, och bara i EU översteg antalet passagerare i EU hamnar före covid-19-pandemin 400 miljoner om året (Eurostat, 2023). I Sverige rör sig fartygen främst i ett omfattande nätverk av farleder och fartygsstråk i havet och de större sjöarna. Näringslivet är beroende av ett välfungerande transportsystem eftersom detta påverkar de geografiska transaktionskostnaderna. Sjöfarten är mest betydelsefull för den råvaruintensiva exportnäringslivet och de delar av näringslivet som exporterar stora volymer. Sjöfarten har vidare betydelse för det civila försvarets behov av en fungerande försörjning av Sverige med varor och tjänster.

Befintlig användning

Sveriges farledssystem delas in i fyra farledsklasser, där framför allt klass ett och två används av handelssjöfarten. Klass tre och fyra är avsedda för den mindre sjöfarten samt för fritidsbåtstrafik. För samtliga farleder finns restriktioner för hur stora fartyg som får framföras. De har olika standard på utmärkning som är anpassad efter aktuell trafik. Utomskärs finns utöver farlederna så kallade fartygsstråk som förbinder farlederna, utan utmärkning. Fartygsstråken kan ändras vintertid eftersom fartygen då tar den framkomligaste vägen med eller utan assistans av isbrytare. Fartyg rör sig även utanför de fartygsstråk som redovisas i planering eller som riksintressen. I realiteten kan sjötrafiken använda alla områden som inte har direkta restriktioner eller där det inte finns tekniska hinder.

Ruttsystem

Ruttsystem syftar till att minska olycksriskerna. Begreppet ruttsystem omfattar bland annat trafiksepareringssystem (TSS), enkel- och dubbelriktade leder, rekommenderade leder, djupvattenleder och förbudsområden.

FN:s internationella sjöfartsorganisation, IMO (International Maritime Organisation), är det internationella organ som får inrätta och anta bestämmelser om ruttsystem för den internationella sjöfarten. Ruttsystem är rekommenderade men kan göras obligatoriska genom beslut av IMO. Dessa förändringar förhandlas med alla medlemsländer i IMO.

Godsflöden

Under 2021 uppgick godsvolymererna över kaj till ungefär 168 miljoner ton (Trafikanalys, 2022). Fyra femtedelar transporterades på lastfartyg och en femtedel på färjor. Godsflödena till och från Sverige berör särskilt de stora transoceaniska hamnarna vid Nordsjön och Engelska kanalen såsom Antwerpen, Hamburg och Rotterdam. Godstransporter med utrikes sjöfart har ökat under det senaste årtiondet medan inrikestransporterna har legat relativt konstant. Inrikes sjötransporter utgör under ett normalår cirka sju procent av de totala sjötransporterna, räknat som andel av godset. Petroleumprodukter, mineraler samt kalk och cement är dominerande godsslag.

Passagerartrafik

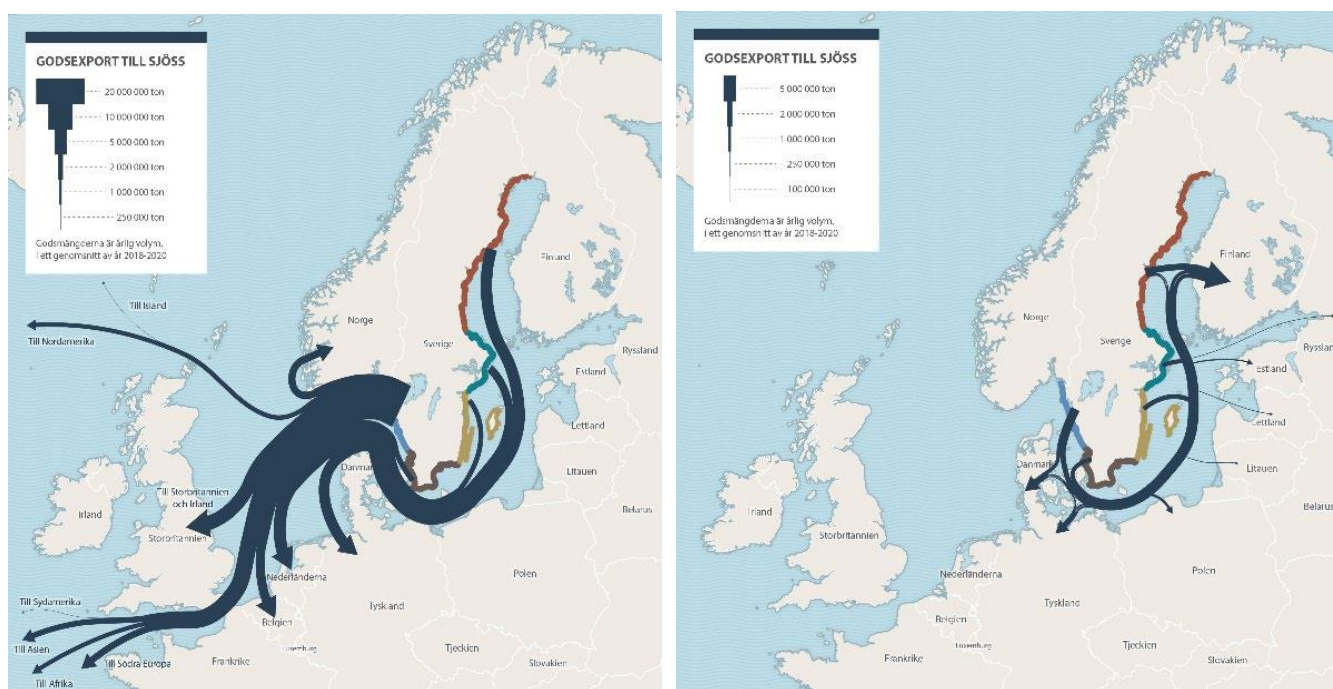
Även passagerartrafiken är av stor vikt. Utöver den viktiga passagerartrafiken mellan fastlandet och Gotland finns det ett stort antal internationella färjeförbindelser. 2021 reste totalt knappt 21 miljoner passagerare med sjöfart i Sverige, nere från cirka 38 miljoner åren innan covid-pandemin

(Sjöfartsverket, 2023). Sverige har färjeförbindelser med Norge, Danmark, Tyskland, Polen, Litauen, Lettland, Estland och Finland.

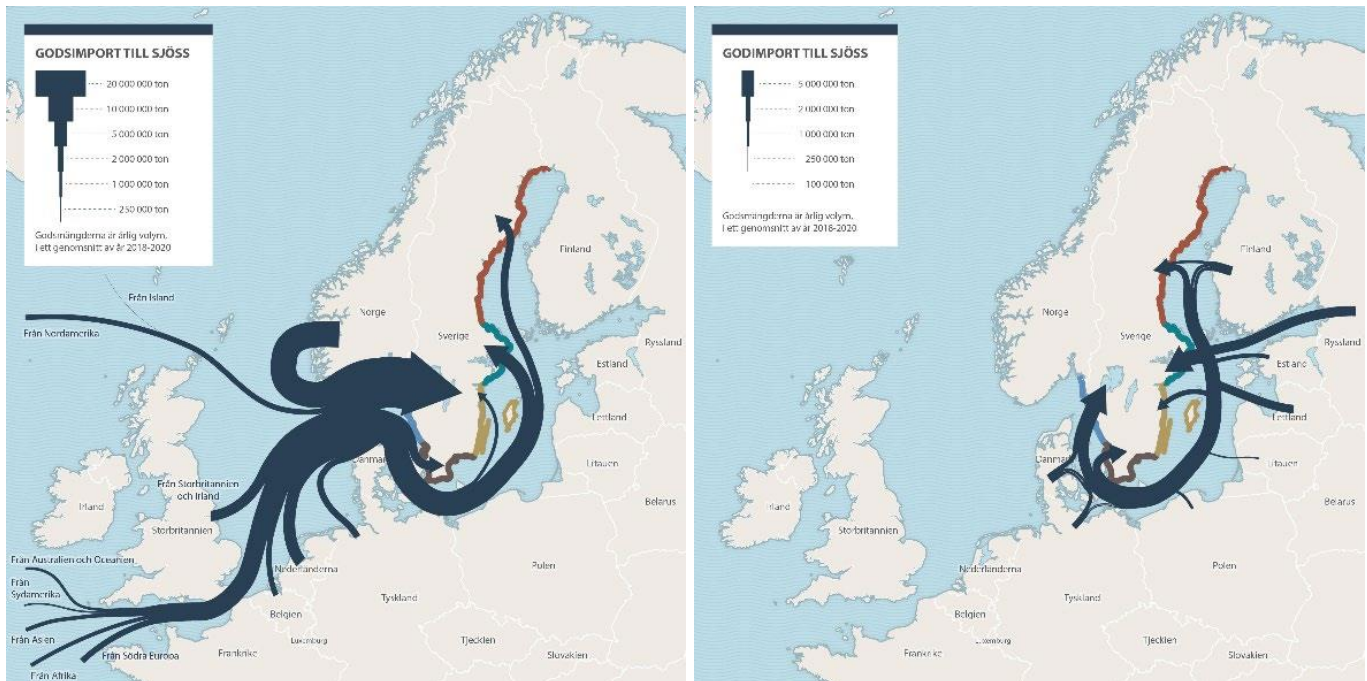
Hamnar

Hamnarna i Sverige är viktiga logistiknoder i regionala, nationella och internationella transportkedjor. I Sverige finns det över hundra hamnar, varav ett 50-tal är allmänna hamnar och övriga industrihamnar. Hamnarna är av varierande storlek och både hanterar gods och fungerar som kombiterminaler för omlastning mellan sjöfart och andra transportslag. Hamnarna fyller olika funktioner i transportsystemet vilket har styrt deras lokalisering och specialisering mot olika godstyper. EU har pekat ut kärnhamnar i TEN-T (Trans-European Transport Network) som anses vara strategiskt viktiga och särskilt prioriterade då de knyter an till det europeiska stomnätverkets nio korridorer. Fem av dessa kärnhamnar ligger i Sverige och tillhör Skandinavien-Medelhavskorridoren: Luleå, Stockholm, Göteborg, Malmö/Köpenhamn (CMP) och Trelleborg. Därutöver ingår 21 svenska hamnar i det övergripande TEN-T nätverket (Kommissionen, 2022). Bland de svenska exporthamnarna finns de största godsflöderna i Göteborg, Brofjorden, Helsingborg, Malmö, Trelleborg, Stockholm och Luleå (Sjöfartsverket, 2023).

I Figur 7.6-3 och Figur 7.6-4 visas de regionala godsexporter respektive godsimporter som hanterades av svenska hamnar för perioden 2018–2020. Såväl export- som importflöderna är störst i hamnar på Västkusten, med Göteborg som Sveriges störst hamn sett till mängden gods.

Figur 7.6-3 Godsexport till sjöss till länder utanför (vänster) och i (höger) Östersjön, genomsnitt i ton för åren 2018–2020 (Trafikanalys, 2022)

Figur 7.6-4 - Godsimport till sjöss från länder utanför (vänster) och i (höger) Östersjön, genomsnitt i ton för åren 2018–2020 (Trafikanalys, 2022)

Sjöfart i Bottniska viken

Många stora och viktiga industrier i Norrland använder sjövägen för sina transporter, med trafik till både svenska och finska hamnar innan merparten av godset når slutanvändaren i Centraleuropa eller i Storbritannien. Sjöfarten har begränsat manöverutrymme i Norra Bottenhavet och Norra Kvarken och är indelad i ett trafiksepareringssystem (TSS) på grund av djupförhållandena och den smala passagen. Därutöver råder särskilda förutsättningar vintertid i Bottenviken med tjock och omfattande havsis, men även Södra Bottenhavet påverkas regelbundet av omfattande isbildning. Under en normal eller hård isvinter täcks hela norra Östersjön och mellersta Östersjön av is.

Omfattande isbildning påverkar förutsättningarna för sjöfarten som behöver stora ytor och tillgång till alternativa fartygsstråk för att säkra framkomligheten. Anspråk till stora havsytor för fasta installationer så som vindkraftsparker utgör därför en särskilt stor utmaning för vintersjöfarten i hela Bottniska viken, då de riskerar begränsa den flexibiliteten som anses vara nödvändig för framkomligheten. Kunskapen om hur isförhållande påverkas av ett stort antal fasta installationer är idag begränsad och Sjöfartsverket har efterlyst en särskild utredning av den havsbaserade vindkraftens påverkan på vintersjöfart innan beslut om storskalig vindkraftsutbyggnad i Bottniska viken ska fattas. Frågan är särskilt relevant med tanke på de förväntade ökningarna i godsvolymer till och från Norrländska hamnar.

Sjöfart i Östersjön

Sjöfarten är betydande i hela Östersjön. Längs Östersjöns kust återfinns flera viktiga hamnar. Sjötrafiken går både till fastlandskusten, till Gotland och vidare norrut eller söderut, till både svenska och utländska hamnar. Väster om Gotland går framförallt trafik med svenska destinationer medan internationell trafik till och från Finska viken och Baltikum dominerar söder och öster om Gotland.

För fartygstrafiken till och från Östersjön finns det tre alternativa sjövägar; Öresund, Kielkanalen och Stora Bält. Det mest trafikerade sjöfartsstråket i Östersjön är Öresundsrutten som går genom Södra Östersjön längs Sveriges sydkust i system med trafiksepareringar. Trafiken genom Öresundsrutten begränsas dock av att djupet vid Flintrännan mellan Köpenhamn och Malmö är cirka 7,5 meter, varför fartyg med större djupgående får använda en av de alternativa rutterna.

Sjöfart i Västerhavet

Sjötrafiken är omfattande i hela Västerhavet, även nära kusten, och det finns flera hamnar med stor betydelse för svensk utrikeshandel. En betydande del av trafiken till och från Östersjön tar sig genom Kattegatt och Öresund. Genom Skagerrak sträcker sig därefter fartygsleder vidare ut i Nordsjön och världshaven.

I Kattegatt är sjötrafiken viktig och omfattande eftersom området är en av endast två vägar in till Östersjön för stora fartyg. Sjöfartsstråken finns utredda i hela havsområdet med flera stråk från norr till söder och in i hamnarna längs kusterna, både på svenska och danska sidan.

I söder, utanför Stora och Lilla Middelgrund, finns vägvalet Öresund eller Stora Bält som båda begränsar vilken höjd och vilket djupgående fartygen kan ha. Stora Bältbron begränsar höjden. För att garantera säker sjöfart genom de grunda vattnen i Kattegatt beslutades 2018 om nya trafiksepareringsregleringar på båda sidor om utsjöbankarna (International maritime organization, 2018). Åtgärderna trädde i kraft under 2020.

I Västerhavet finns Sveriges två största hamnar, Göteborgs hamn och Brofjordens hamn. Sjöfarten finns därför inom hela havsplaneområdet med flera fartygsstråk från Oslo i norr till Kattegatt i söder samt in mot kusten och ut förbi Skagen mot Nordsjön.

Anspråk

Godsutvecklingen inom sjöfart har varit relativt stabil sedan 2015, gällande både import och export. De senaste godsprognoserna visar en liten ökning på uppskattade fyra procent vad gäller importerna, samtidigt som exporterat gods väntas öka med 21 procent fram till 2030. Ökningen förväntas ske främst inom torrbulk där järnmalm anses utgöra den största delen av exporten. Godsflöderna till och från hamnar i regionen Övre Norrland förväntas öka som mest, med en förväntad procentuell ökning av import- och exportflöderna mellan 2022 och 2030 på hela 32 procent respektive 88 procent (Sjöfartsverket, 2023). Av den nationella godstransportstrategin framgår att en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart ska främjas, men överflyttningen hittills har varit svårt att mäta (Sjöfartsverket, 2023). Det är därför inte möjligt att förutspå om strategin kommer att ha någon större påverkan på de havsburna godsflöderna.

Ökningen av fartygsstorlek är en global trend som funnits i många år och som förväntas fortsätta, inklusive i Sverige och dess närområde. Utvecklingen berör särskilt hamnarna, vars infrastruktur och utrustning behöver anpassas till större fartyg. Även miljömässiga och regulatoriska aspekter behöver anpassas för att säkerställa fartygens framkomlighet och navigations säkerhet. Tillsammans med en fortsatt containerisering är ökande fartygsstorlekar två av de viktigaste faktorerna bakom hamninvesteringar, som driver på andra utvecklingar inom exempelvis digitalisering och automatisering (Sjöfartsverket, 2023).

Den yta som behövs för sjöfart på och över havet är idag hårt belastad. Sjöfart bedrivs i alla områden som havsplanerna omfattar och har i sin helhet betydligt större behov än havsplanernas områden med användning sjöfart. Sjöfarten förväntas öka i framtiden varför bevarande av befintliga särskilt utpekade ytor är av mycket stor vikt för att säkra framkomlighet och tillgänglighet. Förändrade handelsmönster och krav på nya förbindelser kan på sikt öka behoven för särskilt utpekade ytor.

Teknikutveckling

Ny teknikutveckling är svår att planera för i dagsläget. Automatiserade fartyg och fartyg med andra utformningar och bränslen är under utveckling. En övergång till fler fartyg som använder flytande naturgas (LNG), metanol eller andra alternativa bränslen kan bidra till ett minskat beroende av olja. Detta kan innebära att vissa hamnar behöver byggas om eller att trafikintensiteten till bunkerhamnar med LNG intensifieras. Det sker även en elektrifiering, bland annat går elfärjor mellan Helsingborg och Helsingör.

Det pågår utveckling av system för trafikstyrning och navigering, inkl. ruttoptimering (STM - Sea Traffic Management). Systemen syftar till att höja säkerheten, minska miljöpåverkan och öka effektiviteten till sjöss. Genom informationsdelning i realtid där alla parter tar del av varandras rutter, intentioner och planer uppskattas bland annat antalet grundstötningar och kollisioner minska med över 60 procent (Sjöfartsverket, 2019; STM, 2021).

Framtiden

Nya krav som medför högre transportkostnader kan påverka sjöfartens utveckling. Kryssningstrafiken på Östersjön fortsätter att öka med fler och större fartyg. Utvecklingen inom världssjöfarten innebär att fartyg som anlöper svenska hamnar blir längre, bredare och mer djupgående, vilket även ökar säkerhetskraven på farlederna. Investeringsbehovet har ökat väsentligt under senare år, på grund av brister med avseende på säkerheten vid hamnar och anslutande farleder och behovet kan förväntas öka ytterligare i framtiden. Åtgärder som kan bli aktuella är framför allt fördjupning och breddning (Trafikverket, 2013).

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Trafikverket beslutar om riksintressen för anläggningar för kommunikationer för sjöfart, väg, järnväg och luftfart enligt 3 kapitlet 8 § miljöbalken. Anspråken avser befintliga, planerade och framtida anläggningar.

Utpekade riksintressen för sjöfart består av fartygsstråk i förbindelse med varandra och med ett internationellt nät vars sträckning och omfattning bestäms av rutter som slagits fast av IMO och Helcom samt av RAIS-analyser av faktiska fartygsrörelser.

Karta 25. Sjöfart: Riksintresseanspråk och andra anspråk

 Havsplaneområden

Riksintresseanspråk för sjöfart,
3 kap. 8 § MB

- Hamn
- Befintlig farled
- Djupa och skyddade områden
- Planerad/framtida farled
- Ankarplats

(Trafikverket)

Andra anspråk för sjöfart

Ruttsystem IMO

- Förbudsområde
- Djupvattenled
- Kusttrafikzon
- Uppmärksamhetsområde
- Rekommenderad rutt
- Cirkulationsplats
- Trafikstråk
- Trafiksepareringszon
- Dubbelriktad led

(Havs- och vattenmyndigheten, Helcom, Transportstyrelsen)

N 0 25 50 100 km

Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Andra anspråk

I havsplaneringsprocessen har det identifierats fartygsstråk som ansluter till fartygsstråk till våra grannländer.

Internationellt samspel

En stor del av sjöfarten är internationell och en heltäckande bild av sjöfarten i Sveriges vatten förutsätter samarbete med grannländerna.

Fartygsstråk och trafiksepareringar är i stora delar gemensamma för Sverige, Finland och Danmark, men även stora internationella fartygsstråk går genom svenskt vatten.

Juridiska förutsättningar

Regleringen av sjöfarten utgår från havsrättskonventionen (SÖ 2000:1) och konventioner under Internationella sjöfartsorganisationen, IMO. I territorialhavet har Sverige suveränitet, vilket innebär som utgångspunkt obegränsad rätt att reglera olika verksamheter, med undantag för rätten till oskadlig genomfart för utländska fartyg. Sverige har dock viss rätt att reglera trafiken inom territorialhavet, bland annat farleder och trafiksepareringssystem. Denna rätt måste dock utövas med hänsyn till bland annat IMO:s rekommendationer. Artikel 17-26 reglerar oskadlig genomfart inom territorialhavet.

Inom Sveriges ekonomiska zon gäller istället friheten till sjöfart. Utöver sina suveräna rättigheter, har kuststaten inom den exklusiva ekonomiska zonen dock jurisdiktion i vissa avseenden, bland annat för att skydda och bevara den marina miljön. Då kuststaten utövar sina rättigheter och skyldigheter ska den visa skälig hänsyn till andra staters rättigheter och skyldigheter, bland annat friheten till sjöfart. För den ekonomiska zonen finns bland annat artikel 60.7 som anger att *“Konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner samt säkerhetszoner omkring dessa får inte upprättas där de kan hindra användningen av erkända farleder av väsentlig betydelse för den internationella sjöfarten”*.

Hänsyn behöver tas till regelverket under IMO. Förändringar av internationella farleder av miljöskäl kan vara möjliga om de beslutas av IMO.

Miljö och klimat

Sjöfarten påverkar omgivningen genom utsläpp till både luft och vatten. Under ett fartygs drift släpps gaser ut i luften, smörjmedel och oljor från propellerhylsor läcker ut i havet, avfall från toalett, rengöring och kök ansamlas och måste tömmas. Främmande arter sprids genom barlastvatten och påväxt, drift och olyckor orsakar utsläpp av olja och kemikalier i vattnet som ibland även når land. Små, kontinuerliga utsläpp utgör den största delen av oljeutsläppen i Östersjön. Nyligen har även vattenföroreningar kopplade till användning av skrubbrar, som används för att rena fartygsutsläpp från exempelvis svaveloxider, uppmärksammats, i synnerhet i områden där skrubbevatten släpps ut i naturen (Lunde Hermansson m.fl., 2023).

Sjöfarten påverkar också havsbotten och kustlinjen mera direkt i anslutning till farleder och hamnar, till exempel genom erosion och muddring, vilket kan ge störningar eller riskera att miljögifter frigörs. Även dumpning av muddermassor kan ge miljöpåverkan.

På senare år har medvetenheten ökat om fartygstrafikens påverkan på miljön genom alstrande av undervattensbuller och forskningen på området har intensifierats. Det har konstaterats att framför allt marina däggdjur och fisk kan påverkas av ljud och bli bortträngda från områden, men det finns fortfarande stora kunskapsluckor om hur kontinuerligt lågfrekvent ljud påverkar marina organismer på längre sikt.

De flesta bestämmelser som gäller sjöfarten med syfte att skydda miljön är internationella. Möjligheterna till nationell särreglering är små. Internationella sjöfartsorganisationen IMO har pekat ut Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde (s.k. PSSA – Particularly Sensitive Sea Areas) inom vilket specifika åtgärder kan vidtas. Dessa åtgärder omfattar trafikstyrning, striktare tillämpning av krav på utsläpp och krav på utrustning (Transportstyrelsen, 2017).

Sjöfarten påverkar klimatet genom utsläpp av växthusgaser på grund av användningen av fossila drivmedel. Samtidigt finns det ofta fördelar med att flytta transporter från väg till sjötransporter och på så sätt minska klimatpåverkan, men det har nyligen konstaterats att fördelning av gods mellan olika trafikslag har legat stabilt över tid både i Sverige och i Europa (Sjöfartsverket, 2023). Tillsammans med internationell luftfart är internationell sjöfart en av de snabbast växande utsläppskällorna i transportsektorn, även om vägtransport fortfarande står för den största andelen av sektorns utsläpp. Behovet av att begränsa sjöfartens utsläpp av växthusgaser är idag den största drivkraften bakom den tekniska utvecklingen i sektorn (Sjöfartsverket, 2023).

Utvinning av material

Befintlig användning

Sandutvinning innebär att fraktioner av sand och grus utvinns ur havsbotten för att främst användas i produktionen av byggnadsmaterial, eller för strandfodring. För närvarande finns det inga tillstånd för sand-, grus- och stentäkter i Sverige. I Ystads kommun har dock ett tio år långt tillstånd nyligen avslutats (2021). I Ängelholms och Höganäs kommuner pågår (2023-08-16) tillståndsprövning för uttag av sand i Skälderviken, i syfte att strandfodra och motverka kusterosion i området.

Marin sandtäktsverksamhet bedrivs vanligen genom sandsugning med släpsugningsteknik. Det innebär att ett fartyg med utrustning släpar ett sugrör, som kan liknas vid ett dammsugarmunstycke, längs havsbotten. Munstycket suger upp ett jämnt lager av sand från havsbotten. Spåren efter sandsugningen är en till tre meter breda och upp till en halv meter djupa. Släpsugningstekniken följer riktlinjerna från det internationella havsforskningsrådet, ICES, avseende hur täktverksamheten ska utföras för minimal miljöpåverkan. Det uppfodrade materialet lastas ombord på fartyg. Fartygen som normalt sett bedriver verksamhet i Östersjön lastar maximalt 8000 ton, men det finns fartyg som kan lasta upp till 50 000–80 000 ton (Sveriges geologiska undersökning, 2017, 2018b).

Anspråk

Ett alternativ till naturgrus från land är att nyttja marina förekomster av sand och grus. Utvinning av sand och grus kan vara av stor betydelse för produktion av byggnadsmaterial, betong och betongvaror. Det gäller även betongkonstruktioner för havsbaserad vindkraft.

De områden, där marin sand och grus delvis kan ersätta naturgrus, är de kustnära regioner som har stor förbrukning av naturgrus och samtidigt har små tillgångar av naturgrus på land och som förväntas fortsättningsvis vara expansiva inom byggande och industri. För dessa regioner kan marin sand och grus vara ett ekonomiskt och miljömässigt hållbart alternativ till naturgrus på land. Hållbarheten påverkas dock i hög grad av avstånd mellan utvinnings- och användningsområdena, samt tillhörande transportkostnader (Sveriges geologiska undersökning, 2017).

Stockholm–Mälardalen, Skåne samt Göteborg och Västra Götaland är de mest aktuella regionerna för användning av marin sand och grus som en del i materialförsörjningen. Behovet av material i dessa regioner gör att marin sand och grus kan konkurrera med marknadspriset på naturgrus från täkter på land. Inom dessa regioner finns även hamnar som har möjlighet att ta emot, förvara samt förädla marin sand och grus samt transportera vidare materialet med lastbil och tåg. Förutom användningsområden inom anläggningsindustrin finns också intresse att använda marin sand och grus som kusterosionsskydd via strandfodring. Denna användning är aktuell främst i södra Sverige, som drabbas hårdast av kusterosion.

Inom ett regeringsuppdrag har Sveriges geologiska undersökning i samråd med Havs- och vattenmyndigheten utrett nio geografiska områden intressanta för utvinning av marin sand och grus (Sveriges geologiska undersökning, 2017).

Fyra av de nio områden på svensk kontinentalsockel har identifierats som mest lämpliga för sanduttag mot bakgrund av naturvärden, biologiska och geologiska faktorer, tekniska egenskaper samt sedimentdynamik. Dessa fyra områden är Sandflyttan, Sandhammar bank och Klippbanken

i södra Östersjön samt Svalan och Falkens grund i Bottenviken. Lämpligheten avser valda delar av dessa områden. Området vid Sandflyttan ligger inom ett Natura 2000-område.

I redovisningen anges exempel på förutsättningar som ska vara uppfyllda för att täktverksamhet ska kunna påbörjas. Innan en täktverksamhet kan komma till stånd behöver ett område utvärderas noggrant, bland annat när det gäller fysiska, arkeologiska och biologiska aspekter. För att säkerställa att inte negativa effekter uppstår av en eventuell täktverksamhet är det nödvändigt att den kontinuerligt utvärderas med hjälp av lämpliga kontrollprogram. I redovisningen finns även förslag till riktlinjer för hur täktverksamhet ska utföras.

När det gäller sandtäkt i ett Natura 2000-område får sådan verksamhet endast ske om den är förenlig med 7 kapitlet 28a-29 §§ miljöbalken.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Sveriges geologiska undersökning, SGU, beslutar om riksintressen för utvinning av marin sand och grus, enligt 3 kapitlet 7 § miljöbalken. I dagsläget finns inga riksintresseanspråk.

Dock ska, enligt 3 kapitlet 7 § första stycket miljöbalken, mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa.

Utveckling och trender

Intresset ökar för att undersöka möjligheterna att tillgodogöra sig sand, grus och sten från kontinentalsockeln för byggnation, infrastruktur och strandfodring. Miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet innebär att naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet ska bevaras. Det medför att uttag av naturgrusavlagringar på land för användning i materialförsörjningen behöver minska.

Kustexploatering och klimatförändringar kan medföra ett ökat behov av strandfodring. Denna problematik har hittills varit särskilt tydlig i sydöstra Skåne. Sand- och grusutvinning på land kommer allt oftare i konflikt med dricksvattenförsörjning. Samtidigt innebär import av marin sand en miljöpåverkan som är svår att kvantifiera och kontrollera.

Utvinning av mineral i havet diskuteras på flera ställen i världen, inklusive Europa. I Östersjöområdet har diskussionen om utvinning av järn-mangannoduler diskuteras sedan länge där främst Ryssland varit en aktiv part. Inom projekten MINDeSEA (Seabed Mineral Deposits in European Seas: Metallogeny and Geological Potential for Strategic and Critical Raw Materials) och GeoERA (European Geological Surveys Research Area) har kartunderlag över förekomsten av mineraler i Europas hav inklusive Östersjön och Västerhavet tagits fram. Det finns ett tillstånd beviljat 2023 för undersökning av havsbotten inom Sveriges ekonomiska zon i Bottenviken inför projektering av mineralrika noder i aktuellt område (Klimat- och näringslivsdepartementet, 2023). Tillståndet gäller under fem år.

Detta och annat kunskapsunderlag behövs för eventuell framtida planering för uttag av mineraler i havsområden. Det pågår även arbete för att ansöka om tillstånd för utvinning av mineralrika noder i Bottenviken. Projektet är ett privat initiativ som för närvarande befinner sig i en förberedande och undersökande fas.

Det finns avsaltningсанläggningar, så kallade bräckvattenverk, i Sandvik på Öland och i Kvarnåkershamn och Herrvik på Gotland. Syftet är bland annat att tillgodose dricksvattenbehovet, då grundvattennivåerna under vissa perioder under senare år nått kritiskt låga nivåer.

Internationellt samspel

Sandutvinning sker i flera av Sveriges grannländer. Dansk sandutvinning i södra delen av Kattegatt och Öresund har historiskt skett i nära anslutning till svenskt vatten. Verksamheter kommer dock avvecklas där givna tillstånd löper ut, eftersom Danmarks regering i november 2018 beslöt att stoppa möjligheten att söka nya tillstånd i Öresund (Folketinget, 2018).

Kontinentalsockellagen förbjuder utvinning av olja och gas inom svenskt kontinentalsockelområde. Inom polskt och ryskt kontinentalsockelområde i Östersjön utvinns dock olja och gas. Även Lettland och Litauen har i sina kontinentalsockelområden fyndigheter men ingen känd utvinning sker i dagsläget. Litauen delade senast 2018 ut licenser för utforskning. I Lettlands kontinentalsockelområde finns två prospekterings- och utvinningstillstånd men ingen utvinningsverksamhet har hittills skett (Sveriges geologiska undersökning, 2021b).

Juridiska förutsättningar

Beroende på omfattning och möjligheten att betydande skadeverkningar uppstår ger regeringen eller Sveriges geologiska undersökning (SGU) tillstånd till sand-, grus- och stentäkt inom allmänt vatten på kontinentalsockeln enligt kontinentalsockelförordningen (1966:315). SGU utövar även tillsyn av efterlevnaden av föreskrifter och villkor för tillstånd enligt kontinentalsockellagen. När en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt krävs också ett särskilt Natura 2000-tillstånd enligt 7 kapitlet 28 a § miljöbalken. Kravet på ett sådant tillstånd gäller både i territorialhavet och i ekonomisk zon. Prövningen görs av mark- och miljödomstolen om tillståndsansökan i övrigt ska avgöras av domstolen och av länsstyrelsen när tillståndsansökan avser en anläggning i ekonomisk zon.

Om sandutvinning medför ett ingrepp i en fornlämning krävs även tillstånd enligt 2 kap. 12 § kulturmiljölagen (1988:950). När man vill utvinna sand bör man därför ta reda på om arbetsföretaget berör någon fornlämning och samråda med länsstyrelsen.

Karta 26. Utvinning av material: Anspråk

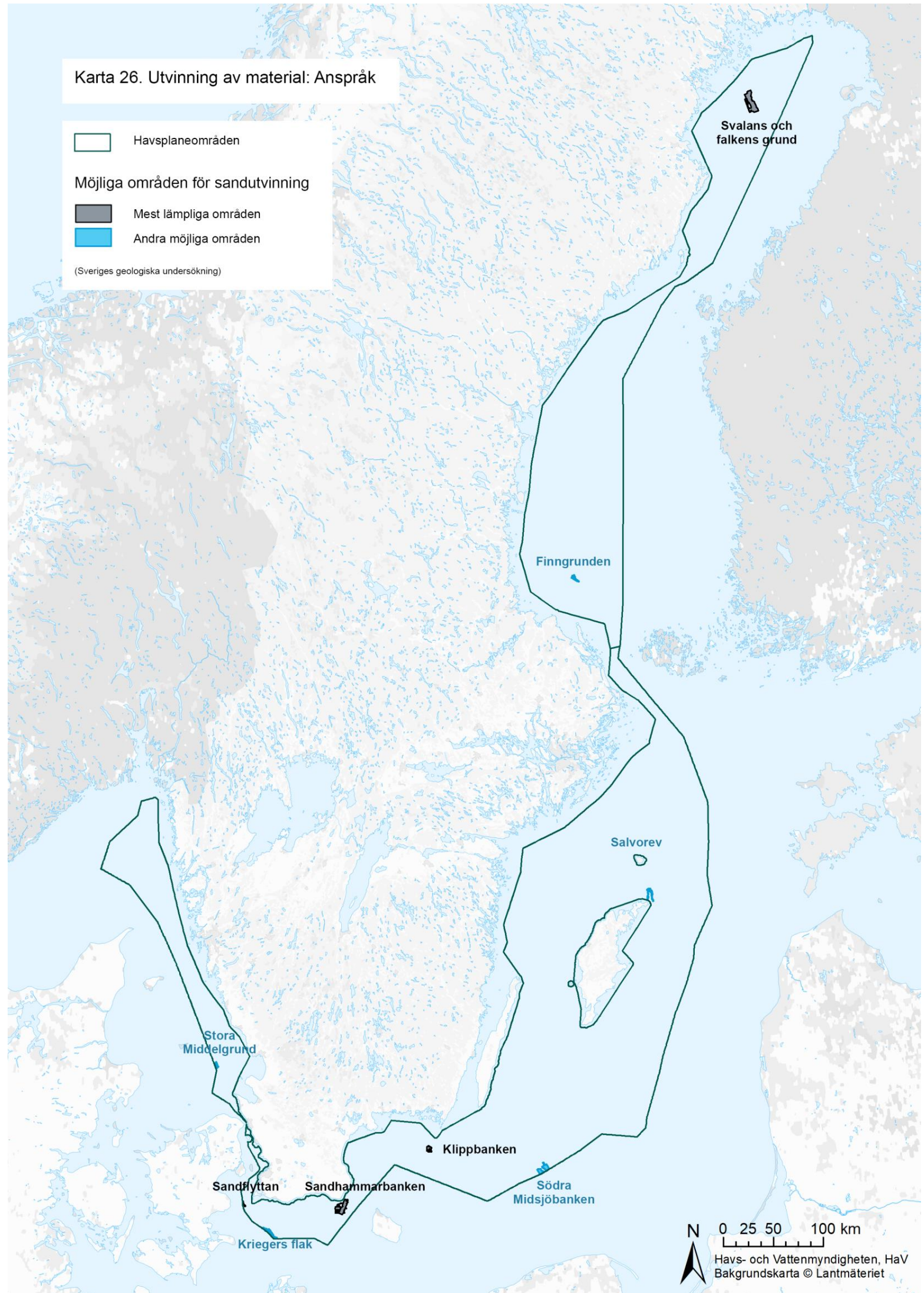
 Havsplaneområden

Möjliga områden för sandutvinning

 Mest lämpliga områden

 Andra möjliga områden

(Sveriges geologiska undersökning)

Miljö och klimat

Naturgrusutvinning på havsbotten innebär att sediment avlägsnas med tillhörande bottenfauna och bottenflora. Utöver den direkta negativa påverkan på botten kan det också ge negativa effekter på fågel- och fiskpopulationer samt andra marina djur som normalt livnär sig på dessa resurser.

Störningar i äggläggningen kan uppstå hos lekande fisk, som befinner sig i ett sådant område.

Återhämtningen av bottenfauna och bottenflora efter utvinning sker vanligtvis på några månader eller år, men det finns betydande variation mellan olika livsmiljötyper. Internationella havsforskningsrådet (ICES) och många av dess medlemsländer har utformat riktlinjer för hur exempelvis täktverksamhet ska utföras för att orsaka minimal miljöpåverkan (ICES, 2016).

Uttag av marin sand och grus kan även leda till olika fysiska förändringar i kustzonen och orsaka strandförlust, minska det naturliga skyddet mot kusterosion och påverka ström- och bottenförhållanden. Vid marin sandutvinning bör åtgärder vidtas för att minimera risken för bildande av depressioner (bottenområde med större djup än omgivande botten) där det finns risk för utveckling av syrebrist i bottenvattnet.

När det gäller miljöbelastning från en framtida utvinning av noder så finns det kunskapsluckor att fylla i kring omfattning av påverkan på miljö i och kring botten. En utvinning av noder från havsbotten riskerar att ha stor fysisk påverkan på botten biologiskt och geologiskt, idag vet vi inte tillräckligt om återhämtningstid för främst mikro- och makrofauna knutna till bottenmiljöerna. Mer forskning behövs kring metod för utvinning kopplat till undervattensbuller och sedimentation/grumling.

Vattenbruk och blå bioteknik

Vattenbruk är ett samlingsnamn för uppfödning och odling av vattenlevande djur eller växter, som till exempel fisk, kräftdjur, musslor, ostron, sjöpungrar eller alger. Blå bioteknik handlar om att utforska och utnyttja olika marina organismer för att utveckla nya produkter.

Vattenbruket i Sverige omfattar odling av fisk, skaldjur och alger. Sveriges goda vattentillgångar ger förutsättningar för vattenbruk på flera håll runt om i landet. Samtidigt är närsaltbelastningen hög i flera havsområden, vilket begränsar möjligheten att etablera kassodling av fisk i områdena.

Odling av mikro- och makroalger har potential att producera produkter som oljor, vitaminer och speciella proteiner. Dessa kan på sikt utgöra ingredienser för livsmedel, djurfoder, mediciner eller bränsle. Odling av alger, sjöpungrar och musslor kan samtidigt bidra till förbättrad havsmiljö genom näringsupptag. Sammantaget kan detta bidra till både utveckling av blå bioekonomi och ge miljönytta.

Befintlig användning

I Bottniska viken bedrivs vattenbruk idag enbart nära kusten och inte inom havsplaneområdet.

I Östersjön finns ett begränsat vattenbruk. Odlingen sker i kustvattnet och inte inom havsplaneområdet. För Östersjön är det särskilt intressant med vattenbruk som även bidrar till förbättrad havsmiljö genom till exempel näringsupptag då havsområdet är övergött. Blåmusslor och alger är exempel på arter som kan vara aktuella under vissa förutsättningar. Blåmusslor kan utgöra bas för exempelvis produktion av djurföda. Utanför Söderköping finns en odling för musslor som miljöåtgärd.

I Västerhavet odlas framförallt blåmusslor för konsumtion, men det finns även kommersiell odling av makroalger, ostron och sjöpungrar. Det pågår även forskning kring utökad odling och användning av dessa arter.

Mål

Jordbruksverket har tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten en gemensam strategi för yrkesfisket, vattenbruket, fritidsfisket och fisketurismen med tillhörande sektorsspecifika handlingsplaner (Jordbruksverket, 2021). Strategin och handlingsplanerna ger en gemensam målbild och skapar en tydlig inriktning för utveckling av svenskt fiske och vattenbruk. Strategin understryker vikten av väl fungerande och väl förvaltade ekosystem som grund för lönsamma och konkurrenskraftiga näringar, och behovet att ta hänsyn till alla tre perspektiv av hållbarhet – miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet. Den lyfter också behovet av bättre kunskap, kompetensutveckling och kommunikation till stöd för förvaltning och näringarnas utveckling.

Fisket- och vattenbruket är även inkluderade i *En livsmedelsstrategi för Sverige - fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/2017:104)*. Strategin som har sikte på 2030 och omfattar hela livsmedelskedjan, ska bidra till att potentialen för hela livsmedelskedjan nyttjas fullt ut. Det innebär en ökad och hållbar produktion av mat som kan leda till fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet och ge konsumenter, oavsett bakgrund, bättre förutsättningar att göra medvetna val.

Jordbruksverket har beviljats medel i form av ett vattenbrukspaket för att genomföra projekt för att utveckla det svenska vattenbruket kopplat till livsmedelsstrategins mål.

Anspraak

I dag pågår forskning och teknikutveckling både vad gäller olika arter och odlingsmetoder. I framtiden kan det bli aktuellt med odlingar i utsjön.

I dagsläget finns ingen samlad kartläggning av möjliga geografiska utvecklingsområden för vattenbruk i planområdena. Forskare på Kungliga tekniska högskolan har emellertid gjort en lokaliseringsstudie om makroalger på västkusten (Thomas, 2019).

Allmänt intresse för vattenbruk

Miljöbalken innehåller inga bestämmelser om riksintressen för vattenbruk, men anger vattenbruk som ett allmänt intresse. Enligt 3 kapitlet 5 § första stycket miljöbalken ska vattenområden som har betydelse för vattenbruk så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande.

Utveckling och trender

Medvetna konsumenter som efterfrågar innovativa, miljöanpassade och nyttiga alternativ, skapar utvecklingspotential för odling av marina livsmedel. Algodling är en bransch under tidig utveckling i Sverige. Odling av makroalger är en stor och växande marknad globalt sett och det finns god potential för att denna typ av odling ska kunna växa även i Sverige. Teknikutveckling för odling av musslor och sjöpungar pågår, med bland annat nedsänkta odlingar som är mindre känsliga för våg- och ispåverkan. Den typen av odling kan på sikt bli aktuell även utomskärs till havs.

Genom ökad kunskap och utveckling av blå bioteknik kan det i framtiden bli aktuellt med utvinning av genetiska resurser för användning inom andra industriella områden eller som läkemedel (Kommissionen, u.å.).

Inom EU:s alginitiativ har alger identifierats som en lovande havsresurs, till stor del outnyttjad i Europa som kan vända negativa trender som klimatförändringar, miljöförstöring, förlust av biologisk mångfald och ohållbar matproduktion till nya affärsmöjligheter för Europa. Tack vare algers rika näringsvärde och låga koldioxidavtryck, erbjuder alger en enorm potential för en mängd olika livsmedel och icke-livsmedel: djur- och fiskfoder eller fodertillsatser, läkemedel, nutraceutika, biostimulanter, bioförpackningar, kosmetika eller till och med biobränslen. Den europeiska gröna given erkänner algers viktiga roll som en källa till alternativt protein för ett hållbart livsmedelssystem i Europa. Olika initiativ såsom Farm to Fork, Bioekonomistategierna, Blå Bioekonomin Forum och direktivet om förnybar energi uppmanar åtgärder för att bättre nyttja algernas potential.

En allt större andel av den fisk, skaldjur, blötdjur och alger som konsumeras i världen produceras genom vattenbruk. Vattenbruket bidrar också med nya innovativa material inom bioteknik så som substitutionsmaterial för plast, oljor, proteiner för läkemedel, kosmetika och foder för en växande bioekonomi.

Produktion av djur och växter kan ha direkta positiva effekter på människors hälsa och miljön. Fisk är ett av våra mest effektiva djur för köttproduktion och uppskattningar gör gällande att två tredjedelar av all fiskkonsumtion år 2030 kommer från vattenbruk (World bank, 2013). Produktion av till exempel alger och musslor kan även ha positiva miljöeffekter genom upptag av näringsämnen från vattnet.

Vattenbruksbranschen har visat intresse för att samlokalisera vattenbruk med havsbaserad vindkraft. Förutsättningarna för detta har analyserats av Havs- och Vattenmyndigheten och Energimyndigheten i kunskapssammanställningen Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård (Havs- och vattenmyndigheten, 2023c).

Internationellt samspel

Det internationella samspelet avser framför allt marknadsutveckling för odlad fisk, tillgång till foder och i vilken mån den gemensamma havsmiljön tål utökad fiskodling.

Juridiska förutsättningar

Det krävs tillstånd från länsstyrelsen för att anlägga och driva en fiskodling enligt 2 kapitlet 16 § förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen. Med fiskodling avses även odling av vissa vattenlevande blötdjur och vattenlevande kräftdjur, jämför 4 § fiskelagen (1993:787). En fiskodling (dock inte en skaldjursodling) kan också vara anmälnings- eller tillståndspliktig som miljöfarlig verksamhet enligt 9 kapitlet miljöbalken. Ärendet prövas enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) av länsstyrelsen eller om den är anmälningspliktig av berörd kommun beroende på hur mycket foder som förbrukas i odlingen.

Miljö och klimat

Fiskodling i öppna system påverkar miljön negativt genom tillskott av näringsämnen från odlingen, risk för rymningar och smittspridning, samt genom att olika kemikalier används vid odlingen och når den omgivande miljön.

Musselodling har mindre negativ miljöpåverkan framför allt för att den begränsas lokalt. Direkt under och strax runtomkring odlingen kan det bli en ökad organisk belastning och ibland även lokal syrebrist i sedimentet. Musslornas konsumtion av mikroalger innebär dock att näring tas upp ur havet, vilket kan reducera övergödningen.

Miljöpåverkan vid odling av alger har efter miljöundersökningar bedöms som liten. Däremot kan de synas från land och ta plats i öppet hav (personlig kommunikation, 26 november 2018).

Vattenbruket kan erbjuda ett energieffektivt och klimatsmart sätt att producera livsmedel. Multitrofa odlingar där alger, musslor och fisk odlas tillsammans, kan öppna möjligheter för miljövänligare uppfödning av fisk i öppna system.

Anläggningar längre ut till havs är ett framtidsscenario där bra vattenkvalitet kan kombineras med ökad produktion inom vattenbruket. Genom odling av musslor, ostron och alger, som tar upp näringsämnen ur havet, kan det dessutom ge samhället ett bidrag i arbetet för ett friskare hav.

I Skandinavien odlas främst kallvattenkrävande laxartad fisk. Ett varmare klimat med varmare havsvatten kan inverka negativt på förutsättningarna för odling av dessa arter. Andra arter, till exempel gädda, gös och abborre, gynnas å andra sidan av högre vattentemperatur. Sjukdoms- och parasittrycket kan också tänkas öka vid högre vattentemperaturer. Utsläpp i havet och ökande koldioxidhalt i atmosfären bidrar till att försura havsvattnet, vilket skulle kunna innebära problem för odling av musslor och ostron, eftersom inlagring av kalk försvåras. Ändrade väderförhållanden kan påverka odlingar genom vind- och vågpåverkan. Klimatförändringar som påverkar saltvatteninströmningen i Östersjön och Bottniska viken kan få stora konsekvenser för vattenbruk i dessa områden.

Yrkesfiske

Yrkesfisket, det vill säga det kommersiella fisket som försörjer konsumenter och fodertillverkare med fisk, bidrar även till arbetstillfällena och till att upprätthålla kustsamhällets identitet och livskraft. Yrkesfisket och dess kringverksamheter stärker också den lokala kulturmiljön som kulturbärare på många platser och skapar i många fall attraktionskraft för turism. Fisket bedrivs mer eller mindre intensivt i alla Sveriges havsområden. Det finns en dynamik i fisket som gör att fisketrycket varierar både geografiskt och över tid. Småskaligt fiske i Sverige bedrivs normalt inom mer begränsade områden nära kusten på grund av fartygens kapacitet och fiskeinriktning, medan annat fiske är mer dynamiskt och rör sig över större områden, även områden utanför svenskt territorialhav eller ekonomisk zon. Var fiske bedrivs varierar mellan säsongerna, men beror också på hur fiskemöjligheterna utvecklas över tid, det vill säga hur fiskbestånden och regleringen av fisket utvecklas.

Befintlig användning

Svenskt fiske bedrivs mer eller mindre intensivt i Östersjön inklusive Bottniska viken samt i Västerhavet, men periodvis även längre bort i Nordsjön och Norska havet. I Bottniska viken är yrkesfisket säsongsmässigt präglat utifrån isfria perioder.

Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet har olika fysiska och ekologiska förutsättningar för förekomst av marina djurarter såsom fisk och skaldjur, vilket i sin tur påverkar fisket. Bottniska vikens och Östersjöns ekosystem har en relativt enkel struktur med få dominerande arter vilket även gör ekosystemen extra känsliga. Många av arterna här lever nära sin toleransgräns för salthalt och kan vara speciellt känsliga för påverkan. Västerhavet uppvisar däremot en stor biologisk mångfald med högre produktivitet i näringskedjans alla led. I Bottniska viken och Östersjön förändras sammansättningen av arter från söder till norr som en följd av minskande salthalt, vilket innebär att andelen marina arter minskar. Flera viktiga fiskarter, till exempel sill/strömming och skarpsill förekommer i alla tre områdena, medan andra är unika för respektive havsplaneområde. I Östersjön och Kattegatt är torskbeståndet på en låg nivå sedan flera år. För närvarande (2023) är det förbjudet att ha ett riktat fiske av torsk i Östersjön.

Av den totala mängden landad fisk används majoriteten som foderfisk. År 2022 utgjordes totalt 77 procent av de totala landningarna av foderfisk (Statistiska centralbyrån, 2023). Vissa arter används i större grad som foderfisk, så som sill/strömming och skarpsill, medan andra arter, så som torsk, nordhavsräka och havskräfta används primärt till humankonsumtion.

Det kustnära yrkesfisket påverkas av säl- och skarv. Säl- och skarv orsakar skador på redskap, och såväl säl- som skarv konkurrerar om fiskfångsterna. I vissa områden är det periodvis svårt att bedriva ett lönsamt fiske. I syfte att kontrollera säl- och skarvpopulationerna bedrivs skydds jakt på båda arterna. Enligt jaktförordningen (1987:905) får Naturvårdsverket, efter hörande av Havs- och vattenmyndigheten besluta om licensjakt på gråsäl och knobbsäl. Naturvårdsverket kan även besluta om skydds jakt för att förebygga allvarliga skador och skydda fisk.

I såväl svenskt territorialhav som i ekonomisk zon förekommer fiske från andra EU-länders fartyg. Samtidigt landar svenska fiskefartyg ofta sina fångster i utländska hamnar i Östersjö- och Västerhavsregionerna.

Yrkesfiske i Bottniska viken

Yrkesfisket i Bottniska viken bedrivs mest småskaligt och är geografiskt utspritt, med den största koncentrationen i Södra Bottenhavet. De ekonomiskt viktigaste arterna är siklöja och strömning (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a). Fisket är glest i utsjön, men tätare i de kustnära vattnen. Det kustnära fisket i Södra Bottenhavet sker mest med passiva redskap. Ett tidvis intensivt fiske efter framförallt sill/strömning bedrivs kring utsjöbankarna och i havsområdets sydöstra delar.

Det yrkesfiske som bedrivs i norra Bottenhavet är begränsat och sker med passiva redskap och i kustnära miljöer, med inslag av pelagiskt fiske i de södra delarna av norra Bottenhavet.

Surströmning och rom från siklöja är två välkända produkter från Bottniska viken. Fisket efter siklöja sker utanför havsplaneområdet närmare kusten. I Bottniska viken pågår även finskt fiske efter strömning i svenskt territorialvatten och ekonomisk zon. Lövskärs hamn i Luleå, Storön i Kalix kommun, Renöhamn i Piteå och Norrsundets hamn strax norr om Gävle är viktiga landningshamnar i Bottniska viken.

Yrkesfiske i Östersjön

Fisket i Östersjöns havsplaneområde utgör en stor andel av det svenska yrkesfisket både värdemässigt och sett till fångstmängd. Fisket bedrivs av fiskeföretag hemmahörande främst på ostkusten, men även en del fartyg från västkusten.

De ekonomiskt och kvantitetsmässigt viktigaste arterna de senaste fem åren (2018–2022) i Östersjön är skarpsill och sill/strömning (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a). Historiskt har även torsk varit av stor betydelse för fisket i Östersjön. Sedan 2020 är fångsterna av torsk mycket små på grund av att beståndet är mycket svagt. Andra arter i det kommersiella fisket, men av avsevärt mindre betydelse, är skrubbskädda och piggar. Det förekommer också ett kustnära ålfiske. Fisket bedrivs både passivt, med till exempel nät, och aktivt med trål. I Öresund bedrivs endast fiske med passiva redskap.

I anslutning till egentliga Östersjön är viktiga hamnar för landning Västervik i Småland, Byxelkrok på Öland, Ronehamn på Gotland, Nogersund och Karlskrona i Blekinge samt Simrishamn i Skåne.

Yrkesfiske i Västerhavet

På västkusten finns en lång tradition av att nyttja och hantera fisk och skaldjur från havet.

I Västerhavet är yrkesfisket varierat, de ekonomiskt viktigaste arterna för yrkesfisket är nordhavsräka och havskräfta (Statistiska centralbyrån, 2023). Det sker även ett blandfiske efter bottenlevande arter som kolja och gråsej och pelagiska arter som makrill, sill och skarpsill. Det förekommer både passivt fiske med till exempel burar och aktivt fiske med trål och vad. Flertalet viktiga hamnar för landning angränsar Västerhavet. I Hallands län återfinns bland annat Träslövsläge, och utöver det stora antalet större landningshamnar i Bohuslän, såsom Rönäng, Ellös, Grebbestad, och Mollösund, finns här även i Göteborg en betydande hamn för landning samt Sveriges största fiskauktion.

Anspraak

En förutsättning för att fiske ska kunna bedrivas är att det finns tillgång till goda fiskbestånd. Attraktiva, lönsamma och hållbara verksamheter som bedrivs inom ekosystemens bärkraft är utgångspunkter i visionen i den nationella strategin för svenskt fiske och vattenbruk 2021–2026. Goda fiskbestånd kräver att fisken har tillgång till lämpliga livsmiljöer under sina olika livsstadier. Inte minst är områden för fiskens reproduktion, tillväxt och i somliga fall vandring viktiga. För yrkesfisket är det således nödvändigt att det finns tillräckligt med kunskap och skydd av livsmiljöerna. Behovet av förbättrad kunskap kring fiskbestånd är tätt sammankopplat med bedömningar som görs inom ramen för havsmiljöförvaltningen. Kommersiellt viktiga fisk- och skaldjursarter är viktiga delar i arbetet med bland annat nationell marin kartering. Behovet av förbättrad kunskap om relationen mellan fiskens livsmiljöer och mänsklig påverkan är även identifierad i arbetet med en ekosystembaserad fiskförvaltning.

För fiskets bedrivande är det viktigt med fungerande infrastruktur i form av tillgängliga fiskeplatser, hamnar och landningsplatser och att fartygen kan förflytta sig mellan dessa. En särskild utmaning är att fisket är dynamiskt över tiden och att en anpassning av fisket sker utifrån beståndsutvecklingen, både i fråga om beståndens storlek, täthet och utbredning. Det finns också en ekonomisk dynamik relaterad till marknadsförutsättningar och fiskeföretagens lönsamhet.

Utveckling och trender

God yrkeskunskap och medvetna konsumenter som efterfrågar innovativa, miljöanpassade och nyttiga alternativ gör att det finns utvecklingspotential för yrkesfisket. Liksom i andra branscher pågår sedan länge en effektivisering i fiskesektorn, vilket inneburit färre yrkesfiskare och fiskefartyg. Därutöver påverkar beståndsstatusen för kommersiellt viktiga fiskbestånd möjligheten att bedriva yrkesfiske, där exempelvis den kommersiellt viktiga arten torsks vikande beståndstatus lett till att torskfisket kraftigt begränsats. Samtidigt finns det samhällsmål om att det småskaliga kustfisket ska främjas. Andra faktorer som kan förändra verksamheten är ändrade konsumtionsmönster samt teknikutveckling och anpassning för att minska fiskets påverkan på exempelvis bottenmiljöer. Vidare kan andra anspråk på olika områden i haven komma att påverka framtida fiske.

Vid sidan av rådande dynamik kan klimatförändringar ytterligare medföra att yrkesfisket behöver ändra fiskemönster och fiskeområden eftersom olika fiskarters utbredningsområden förändras.

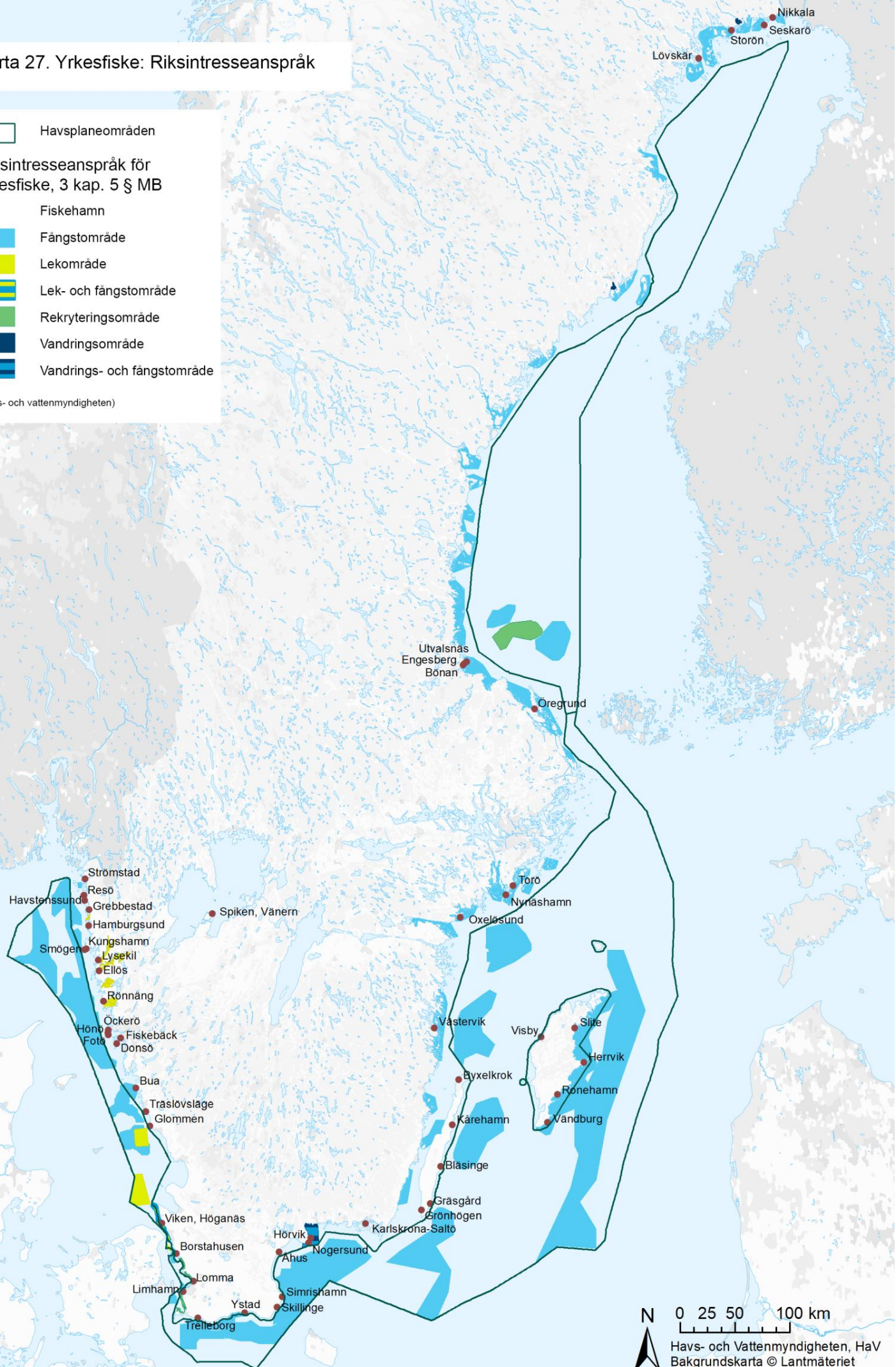
Karta 27. Yrkesfiske: Riksintresseanspråk

 Havsplaneområden

Riksintresseanspråk för yrkesfiske, 3 kap. 5 § MB

- Fiskehamn
- Fångstområde
- Lekområde
- Lek- och fångstområde
- Rekryteringsområde
- Vandringsområde
- Vandrings- och fångstområde

(Havs- och vattenmyndigheten)

Karta 28. Yrkesfiske: Andra anspråk

 Havsplaneområden

Andra anspråk för yrkesfiske

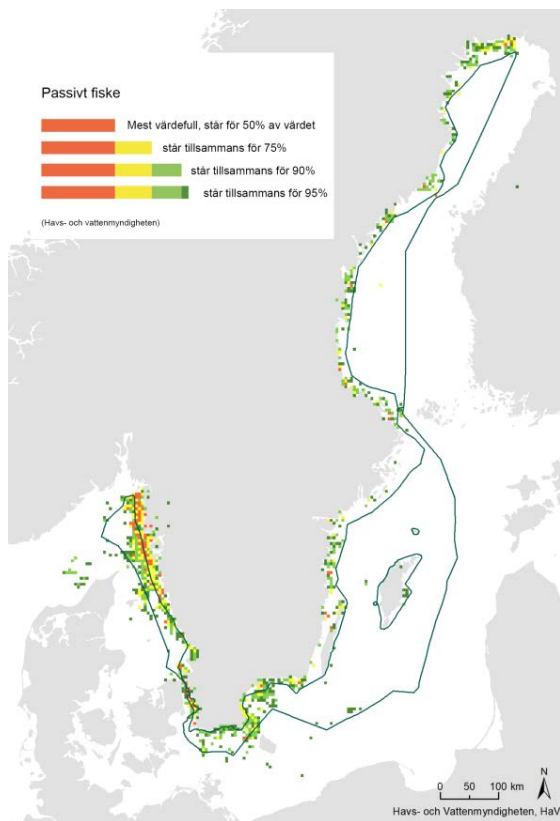
Sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för demersalt, pelagiskt och passivt fiske under perioden 2012-2021

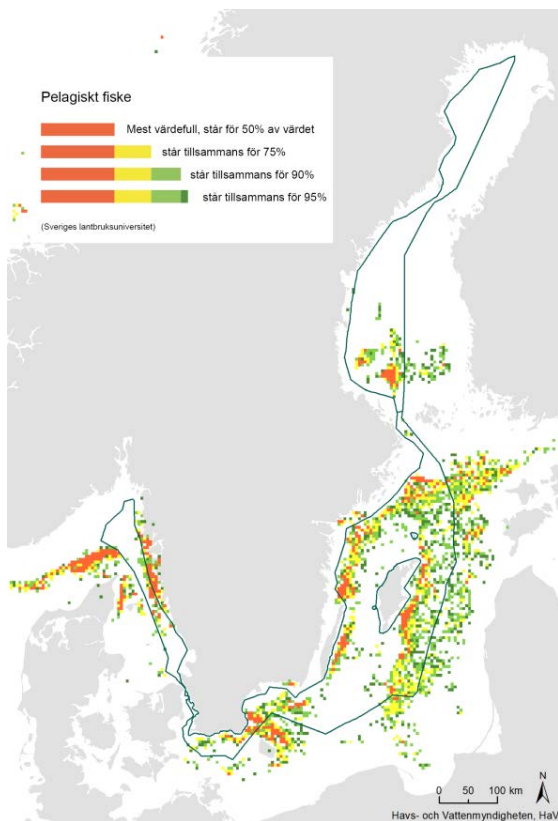
(Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges lantbruksuniversitet)

N 0 25 50 100 km

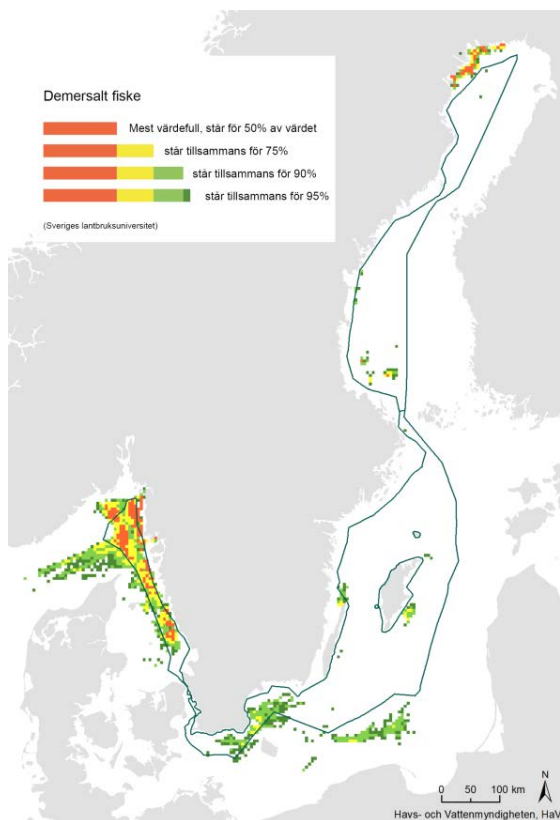
Havs- och Vattenmyndigheten, HaV
Bakgrundskarta © Lantmäteriet

Figur 7.6-5 Passivt fiske

Figur 7.6-6 Pelagiskt fiske

Fiske med olika sorters redskap

Figurerna på den här sidan bryter isär den data som visas i karta 28 på de olika sorters fiske som bedrivs i svenska vatten.

Figur 7.6-5 – 7.6-7 visar en sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för svenska fiskerier under perioden 2012-2021: Passivt fiske (Övre vänster) (Havs- och vattenmyndigheten, 2023b); Pelagiskt trålfiske (Övre höger) (Sveriges lantbruksuniversitet, 2023); Demersalt trålfiske (Nedre vänster) (Sveriges lantbruksuniversitet, 2023).

Pågående arbete

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med Jordbruksverket en gemensam strategi för yrkesfisket, vattenbruket, fritidsfisket och fisketurismen med tillhörande sektorsspecifika handlingsplaner. Strategin och handlingsplanerna utgår från ekosystemansatsen och ska bidra till att stärka måluppfyllnaden i Maritima strategin samt En livsmedelsstrategi för Sverige - fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/2017:104). Strategin är vägledande för de båda myndighetens arbete för ett hållbart fiske.

HaV arbetar löpande, med stöd av vetenskapligt underlag, med att införa nödvändiga fiskeregleringar i marina skyddade områden, baserat på de behov som pekats ut av berörda länsstyrelser. HaV har genom ett regeringsuppdrag, arbetat för en nödvändig fiskereglering i marina skyddade områden i Kattegatt, och i juli 2022 trädde en ny delegerad förordning från EU-kommissionen i kraft. Den ska skydda biologisk mångfald och motverka bifångst av tumlare och sjöfågel. De marina skyddade områden som omfattas av fiskereglering för yrkes- och fritidsfiske är Fladen, Lilla Middelgrund, Stora Middelgrund och Röde bank samt Morups bank.

I februari 2021 fick HaV ett regeringsuppdrag om att utarbeta gemensamma rekommendationer om bevarandeåtgärder med fokus på skydd av tumlare i Hoburgs bank och Midsjöbankarna Sydvästskånes utsjövatten, Havet kring Ven, samt Nordvästra Skånes havsområde. I januari 2022 fick HaV i uppdrag att gå vidare med flera marina skyddade områden: Finngrundet–Västra, Norra och Östra banken, Svenska Högarna, Ottenby rev, Falsterbohalvöns havsområde, Foteviksområdet, Bunkeflo strandängar, Löddeåns mynning, Salvikens strandängar, Lundåkrabukten och Balgö. I samtliga dessa områden har även fartyg från andra medlemsstater rätt att fiska, varför en överenskommelse med berörda länder krävs inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik. Båda uppdragen ska slutredovisas när överenskommelse om fiskereglering finns för de angivna marina skyddade områdena är framtagna. HaV lämnade en lägesrapport i maj 2022 för samtliga områden. HaV arbetar för att utarbeta gemensamma rekommendationer om bevarandeåtgärder i samtliga berörda marina skyddade områden och i vissa områden finns reglering på plats. En delegerad förordning från EU-kommissionen trädde i kraft i februari 2022. Den omfattar reglering av garnfiske och krav på pingers (ljudskrämmor) i för att skydda den akut hotade populationen av Östersjötumlare. De marina skyddade områden som omfattas av fiskereglering för yrkesfisket är Hoburgs bank och Midsjöbankarna inklusive Södra Midsjöbanken samt Sydvästskånes utsjövatten i Östersjön.

Karta 29. Yrkesfiske: Fiskeregleringar

 Havsplaneområden

Fiskeregleringar

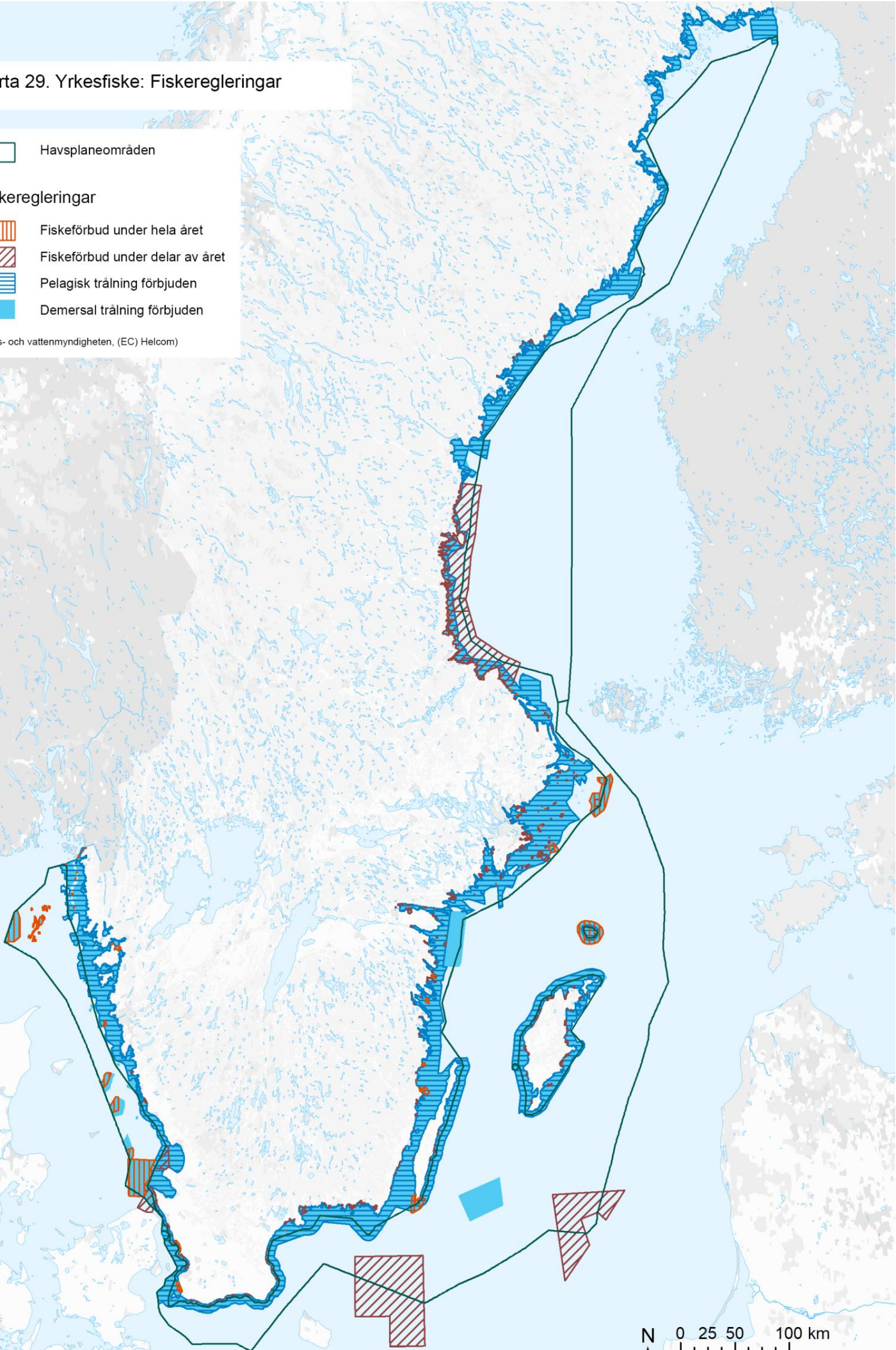
 Fiskeförbud under hela året

 Fiskeförbud under delar av året

 Pelagisk träning förbjuden

 Demersal träning förbjuden

(Havs- och vattenmyndigheten, (EC) Helcom)

Parallellt har HaV beslutat om nationell fiskereglering i ett trettiotal marina skyddade områden där endast svenska fartyg har fiskemöjligheter.

HaV arbetar också för en fiskerikontroll och övervakning som ska säkerställa att regleringarna följs. Sedan några år tillbaka finns ett uppföljningsprogram för att studera effekter av fiskereglering kopplat till bevarandevärden i marina skyddade områden.

Vidare pågår ett arbete med att genomföra ett tidsbegränsat vetenskapligt projekt som motsvarar en utflyttning av trålgränsen för fartyg som fiskar efter pelagiska arter i Östersjön. Syftet med projektet är att utvärdera effekterna på sill- och strömmingsbeståndens biomassa samt dess storleks-, bestånds- och åldersstruktur.

Därutöver arbetar Havs- och vattenmyndigheten med att se över det demersala systemet, det vill säga det system som reglerar fiskemöjligheterna för fartyg som fiskar efter bottenlevande arter och att presentera förslag till hur ett nytt system skulle kunna se ut. En förändring av systemet kan bland annat påverka fiskeflottans struktur.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken

Riksintresseanspråk för yrkesfiske enligt 3 kapitlet 5 § miljöbalken avser områden i haven, insjöar, älvar samt hemma- och landningshamnar. Havs- och vattenmyndigheten beslutar om riksintressen för yrkesfisket. Områdena i haven omfattar såväl svenskt inre vatten och territorialhav som ekonomisk zon. För haven avser riksintresseanspråken för yrkesfiske fångstområden, lek- och uppväxtområden samt vandringsstråk för fisk och skaldjur.

Riksintresseanspråk för yrkesfiske som avser fångstområden definieras huvudsakligen utifrån fångstvärde per ytenhet, alltså ett ekonomiskt kriterium. Områdena är identifierade utifrån ett urval av data över årliga landningsvärden inom tolv fiskerier över en längre tidsperiod. Tillämpat ekonomiskt kriterium avser relativa värden.

Riksintresseanspråken för yrkesfiske som avser lek- och uppväxtområden och vandringsstråk definieras utifrån den ekologiska betydelsen för olika livsstadier av kommersiellt viktiga fisk- och skaldjursarter.

Internationellt samspel

Yrkesfisket förvaltas huvudsakligen inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik (GFP). Detta avser fiskerier som delas med andra EU-länder. Bland annat fiskar danska fiskare i svenskt territorialhav och ekonomisk zon och övriga EU-länder runt Östersjön i svensk ekonomisk zon. Reglering av fiske utanför Sveriges nuvarande nationella trålgräns, men i svenskt territorialhav, kräver överenskommelser med berörda grannländer och beslut inom EU. Utländska fiskefartyg från bland annat Danmark, Polen, Norge och Finland landar fångst i svenska hamnar. I Bottniska viken bedrivs finskt fiske på finsk kvot i svenskt territorialhav och ekonomisk zon med Norrsundet som en betydande landningshamn för utländska fartyg. I Östersjön har Västervik och Simrishamn haft ett betydande andel utländska landningar de senaste fem åren. I Västerhavet bedrivs fiske med norska och danska fiskefartyg i svenskt territorialhav och utländska fartyg. I den svenska ekonomiska zonen i Västerhavet fiskar, förutom norska och danska fiskefartyg, även tyska fartyg. Utländska landningar sker vid flera hamnar vid Västerhavet, bland annat Smögen och Strömstad.

I Västerhavet utövas ett stort svenskt fiske i norska vatten. Svenska yrkesfiskare landar stora kvantiteter i Danmark, där bland annat Skagen och Hirtshals är viktiga landningshamnar.

Juridiska förutsättningar

Det yrkesmässiga fisket regleras inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik (GFP) med kompletterande nationell svensk fiskelagstiftning. Regleringen utgår från havsrättskonventionen. Geografiskt reglerar fiskeripolitiken det yrkesmässiga fisket ut till den yttre gränsen för den ekonomiska zonen, men gäller EU-fartyg även utanför EU-vatten enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013. För fiske som inte är yrkesmässigt finns de flesta bestämmelserna i nationell lagstiftning, som i Sverige är fiskelagen (1993:787) samt förordningar och föreskrifter. EU:s medlemsstater har fritt tillträde att fiska i EU:s vatten in till 12 nautiska mil från baslinjerna utanför andra medlemsstaters kuster. När det gäller svenska vatten har Danmark och Norge tillträde in till fyra nautiska mil från baslinjen i Skagerrak, Danmark in till tre nautiska mil från kustlinjen i Kattegatt, samt Danmark och Finland in till fyra nautiska mil från baslinjen i Östersjön (inklusive Bottniska viken). Enligt de avtal som Sverige har med Danmark, Norge och Finland får den fiskande staten bedriva fiske enligt sina egna regler, det vill säga flaggstatens regler. Inom Öresund är fisket gemensamt för svenska och danska fiskare. Hur fisket får bedrivas där anges i 2 kapitlet 2 § Fiskeriverkets föreskrifter (2004:36) om fiske i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön.

Miljö

Fiske har olika miljöpåverkan beroende på vilken fiskemetod som avses. Fisket påverkar storleken och strukturen på fiskpopulationerna både för de arter som fisket inriktas mot och de som fångas oavsiktligt.

Inom främst det passiva fisket påverkas även andra delar av näringskedjor då marina däggdjur och fågel fastnar i näten. Även redskap som förlorats i havet skapar problem då de fortsätter fånga djur långt efter att de förlorats. Minskningen av antalet fiskar i olika led i näringskedjan ger även följd effekter på ekosystemen i övrigt.

Bottentråkning ger spår i mjukbottenarna som påverkar bottenlevande djur och bottenstruktur, vilket kan resultera i förändrade artsammansättningar och bottenmiljöer. Enligt underlagsrapporter till regeringsuppdrag M2017/02522/Nm om bottentråkningens effekter försvinner sex procent av arterna vid ett tråldrag på en tidigare opåverkad botten. Återhämtningstid för en bottenmiljö vars biologiska värden degraderats till hälften kan uppgå till sex år (Sveriges lantbruksuniversitet, 2018).

Fisket påverkar också miljön på samma sätt som annan fartygstrafik genom utsläpp till luft och vatten med stor variation beroende på fångstmetod.

Beståndens storlek

Periodvisa fiskeriundersökningar ligger till grund för vetenskapliga bedömningar om fiskbeståndens storlek och om hur mycket fisk som kan tas upp. Utifrån dessa gränser bedöms det om fisket efter ett visst bestånd är hållbart och om fiskbeståndet befinner sig inom säkra biologiska gränser. Vissa arter, framförallt arter med stor utbredning och som rör sig över stora områden, förvaltas gemensamt inom EU, andra mer lokala och stationära arter förvaltas

nationellt. Den vetenskapliga bedömningen för de gemensamt förvaltade arterna sker inom Internationella havsforskningsrådet, Ices, och är sedan rådgivande underlag för den kvottilldelning mellan EU:s medlemsländer som sker årligen av EU:s ministerråd. För nationellt förvaltade arter bistår Sveriges lantbruksuniversitet med vetenskapligt baserade beståndsuppskattningar.

Förändringar i fiskens omgivande ekosystem påverkar fisksamhällenas struktur och förutsättningarna för fiske, men fisketrycket i sig kan också ge upphov till förändringar i ekosystemen. Övergödning från till exempel jordbruk och reningsverk påverkar ekologin i haven. Tillförsel av näringsämnen leder till ökad produktion av alger som har stor påverkan i vissa områden. Under lång tid har det tillförts miljöföroreningar till haven såsom dioxin, PCB och kvicksilver, som är svårnedbrytbara och kan ansamlas och lagras i fettvävnaden hos människor och djur.

Ökad sjöfart har inneburit att spridningen av främmande arter ökat. Även utsläpp från fartyg kan skada fiskar och skaldjurs livsmiljöer. Grunda livsmiljöer kan påverkas av svallvågor från båttrafik. Även områden med höga koncentrationer av säl och andra fiskpredatorer kan medföra ökat predationstryck och minskade förutsättningar för fisket. Fiskeresursen påverkas även av fysiska störningar i ekosystemen som kan bero på muddring, anläggningar, förlorade fiskeredskap och ljud. En viktig påverkansfaktor är strandexploatering som kan innebära att fiskars lekhabitat

Klimat

Förändringar i klimat kan påverka såväl fiskars geografiska utbredning som deras reproduktion, tillväxt och födotillgång, vilket behöver beaktas i förvaltningen av fiskbestånden. När klimatet förändras och blir varmare värms även haven upp. Även andra möjliga effekter av klimatförändringar, så som försurning, ändrade nederbördsmonster, förändrad isläggning och ökat läckage av näringsämnen riskerar att påverka fiskbestånden. Östersjön är en mer isolerad bassäng än Västerhavet. I Östersjön kan klimatförändringen förutom högre temperaturer även leda till en lägre salthalt genom ökande nederbörd och sötvattenutströmning från land, vilket påverkar artsammansättning och ekosystemen. Klimatets påverkan på marina ekosystem och arter kommer i förlängningen påverka fisket. Graden av påverkan på fisket skiljer sig åt mellan olika typer av fisken (Bartolino m.fl., 2023).

7.7. Risker

Med risker och påverkansfaktorer menas risker för olyckor och andra händelser som kan ge skadliga konsekvenser för människor och djur- och växtliv i havet. De största riskerna finns i samband med olyckor som exempelvis kollisioner inom sjöfarten. Sådana olyckor kan föra med sig risker för utsläpp av olja, kemikalier eller andra skadliga ämnen. Miljöfarliga ämnen kan även hamna i havet via utsläpp från land. Risker kan även uppstå på grund av att skadliga ämnen som redan finns i havet läcker ut. Det kan ske från till exempel fiberbankar, som innehåller historiskt avfall från industrier med skadliga ämnen. Det kan också handla om avfall eller ammunition och kemiska stridsmedel som har dumpats i havet.

Utsläpp

Olyckor eller aktiva handlingar och sjunkna vrak kan vara orsak till utsläpp av olja och olika kemikalier. Vid händelse av utsläpp till havs eller vid den svenska kusten kan marina ekosystemtjänster påverkas kraftigt på lokal eller regional nivå. Framst berörs naturskyddsintressen och eventuellt kulturarv, men även andra intressen som rekreativvärden inom friluftsliv och turism samt yrkesfiske, akvakulturer och boendemiljöer längs kusten.

Utsläpp av olja och oljeprodukter

Oljeutsläpp i havet kan komma från landbaserade verksamheter, driva in från internationellt vatten, eller ske till följd av sjöfartsolyckor. Större oljeutsläpp till följd av sjöfarten är ovanligare i dag än för några decennier sedan, tack vare skärpta regler, ökad miljöövervakning och förbättrade möjligheter att ta hand om spillolja i hamnar (Havs- och vattenmyndigheten, 2018h).

Även sjunkna och läckande vrak innebär en risk för oljeutsläpp. Det finns cirka 300 identifierade miljöfarliga vrak på svenska havsbottenar, där många vrak riskerar oljeläckage (Sjöfartsverket, 2011, 2015). Riskerna ser olika ut i svenska hav beroende på havsmiljö och aktiviteter. Framträdande påverkan är korrosion av vrakens skrov, militär verksamhet och även yrkesfisket med trål då fiske ofta förekommer i nära anslutning till vraken eftersom de utgör revstrukturer som attraherar fisk (Chalmers, 2023). Enstaka, stora oljeutsläpp från vraken har ofta dödlig effekt på djur och växter som kommer i kontakt med oljan. Miljöpåverkan från mindre, men kontinuerliga oljeutsläpp är också en källa till miljöproblem. Effekter av dessa kan vara nedsatt reproduktion, genetisk påverkan, cancer och försämrad motståndskraft. Sådana effekter kan över lång tid medföra lika stora eller större effekter än ett enstaka stort oljeutsläpp.

Utsläpp av andra skadliga ämnen

Risken för allvarliga konsekvenser vid utsläpp av kemikalier kan vara mindre än för olja eftersom de flesta kemikalier medför mindre allvarlig miljöfara. Emellertid beror konsekvenserna på vilken typ av kemikalier det handlar om och var utsläppet sker. Den här typen av utsläpp är mera resurs- och kostnadskrävande att hantera än olja. Det finns vissa områden med koncentrerade halter av miljöfarliga ämnen från historisk dumpning, vilket påverkar möjligheter för dagens verksamheter att utvecklas där. Till exempel finns det cirka 23 000 tunnor med kvicksilverhaltigt avfall i havet vid Sundsvallsbukten. Även minor och dumpade kemiska stridsmedel från världskriget utgör en risk för människor och miljö. Ammunition från militära övningar kan utgöra en förorening.

Sjunkna och läckande vrak innebär också en risk för utsläpp av kemikalier. En betydande andel är fartyg fullastade med kemiska stridsmedel som dumpades efter andra världskriget. Ett sådant område finns utanför Måseskär i Skagerrak där provtagningar på fisk under senare år visar halter av senapsgas som bekräftar att det sker läckage och spridning i miljön (Havs- och vattenmyndigheten, 2018f).

Fiberbankar

Fiberbankar finns framför allt längs Bottenhavets kust. Där bildar de historiska föroreningarna från massaindustrin stora ansamlingar på havsbotten i form av fiberbankar och fiberrika sediment. Längs med Bottenhavets kust finns även förorenade sediment utan inslag av fibrer.

Många miljöskadliga ämnen har identifierats i fiberbankarna, bland annat höga halter av miljögifter som PCB, DDT och arsenik samt tungmetaller som kvicksilver, bly och kadmium (Sveriges geologiska undersökning, 2016a). Behovet av sanering av förorenade sediment i Bottenhavet kan komma att öka till följd av att fiberbankarna varken är fysiskt eller kemiskt stabila. Det finns en risk att miljögifter sprids till djupare områden, där de kan tas upp av bottenlevande organismer och föras vidare uppåt i näringskedjan.

Även stormar och vågverkan, ändrade bottenströmmar och olika mänskliga aktiviteter såsom sjöfart, muddring och trålning kan bidra till spridning av förorenade sediment (Sveriges geologiska undersökning, 2018a). Landhöjning bidrar till att förorenade bottenytor som i dag ligger under vatten, på sikt kommer att ligga ovan vattenytan och utsättas för erosion i form av vågor och vind med risk för spridning av föroreningarna.

Sjöfartsolyckor

Sjöfartsrelaterade olyckor förekommer regelbundet, och kan ofta härledas till trafikintensitet eller grundstötningar. Riskerna är oljeutsläpp och avbrott i transporter. I de trånga farvattnen kring Öresund och Bornholm samt vid infartslederna till de olika hamnarna, är det högre sannolikhet för olyckor (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2016). EU-projektet BRISK (Sub-regional risk of spill of oil and hazardous substances in the Baltic Sea) har bedömt riskerna för olyckor i havet. Enligt BRISK föreligger de största riskerna inom svenska havsområden vid Svenska Björn, nordost om Ölands södra grund, i Bornholmsgattet och Öresund. Årligen passerar 38 000 fartyg genom Öresund, vilket gör att själva trafikintensiteten är en risk i sig. Genom Bornholmsgattet passerar omkring 51 000 fartyg per år. Med korsande och anslutande farleder innebär detta att Bornholmsgattet enligt BRISK är det mest trafikintensiva området i Östersjön, där sannolikheten för en allvarig olycka är som störst.

Havsbaserad vindkraft

Havsbaserad vindkraft innebär nya fasta installationer till havs. Dessa blir då till navigationshinder för fartyg. Vid tillståndsprövning av en vindkraftspark prövas vilket säkerhetsavstånd som behövs på platsen. Avståndet beror på vilken trafik som trafikerar stråket, men även de geografiska förutsättningarna. Vid ett haveri finns risk att miljöfarliga ämnen såsom olja släpps ut i havet, antingen från fartyg eller turbin. Vindkraftsparker innebär även en ökad lokal servicetrafik mellan parken och servicehamnen. Vid konstruktion av vindkraft till havs måste andra risker tas i beaktande, såsom miljöfarliga vrak och oexploderad ammunition.

Karta 30. Risker: Dumpade stridsmedel

 Havsplaneområden

Dumpade stridsmedel

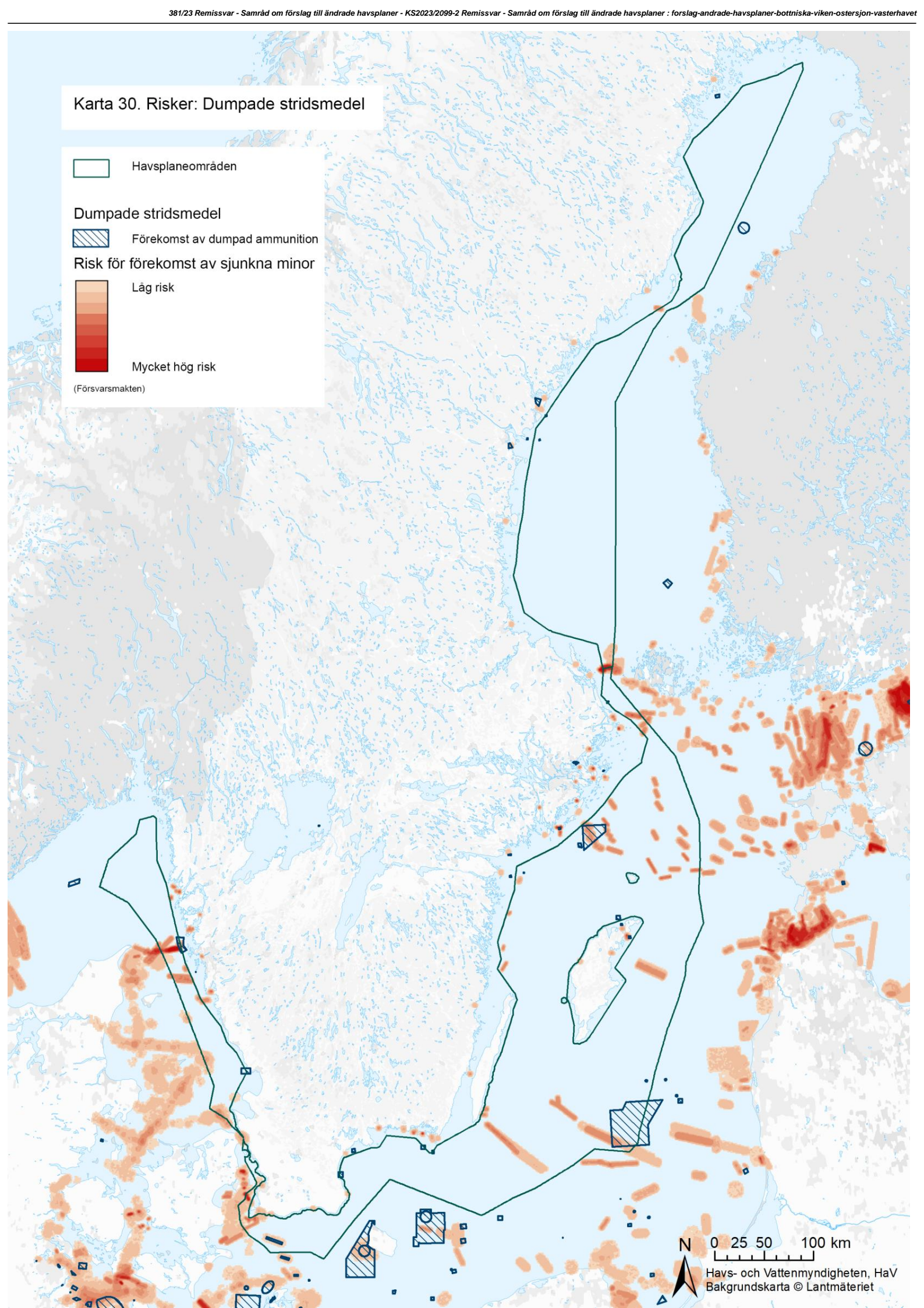
 Förekomst av dumpad ammunition

Risk för förekomst av sjunkna minor

 Låg risk

 Mycket hög risk

(Försvarsmakten)

8. Referenser och förteckningar

Referenser

Backer, H., & Frias, M. (Red.). (2013). *Planning the Bothnian Sea—Key findings of the Plan Bothnia project.*

Bartolino, V., Bergström, L., Erlandsson, M., & Koehler, B. (2023). *Potential future climate change effects on Swedish fish and fisheries* (Aqua reports 2023:9).

Bergström, L., Öhman, M. C., Berkström, C., Isæus, M., Kutsy, L., Koehler, B., Nyström Sandman, A., Ohlsson, H., Ottvall, R., Schack, H., & Wahlberg, M. (2022). *Effekter av havsbaserad vindkraft på marint liv: En syntesrapport om kunskapsläget 2021* (7049). Vindval, Naturvårdsverket.

Boverket. (2018). *PM - Uppföljning av område fysisk planering—Land, kust och hav inom den maritima strategin.* Boverket.

Chalmers. (2023). *Riskbedömningsverktyget VRAKA | Chalmers.*

<https://www.chalmers.se/institutioner/m2/forskning/maritima-studier/maritim-miljovetenskap/riskbedomningsverktyget-vraka/>

Energimarknadsinspektionen. (u.å.). *Elområde—Energimarknadsinspektionen.* Elområde.

Hämtad 13 september 2023, från <https://www.ei.se/konsument/el/sa-har-fungerar-elmarknaden/elomrade>

Energimyndigheten. (2023a). *Förslag på lämpliga energiutvinningsområden i havsplanerna.* Energimyndigheten.

Energimyndigheten. (2023b). *Antal verk, installerad effekt och vindkraftproduktion fördelad på landbaserad och havsbaserad vindkraft, hela landet.* Antal verk, installerad effekt och vindkraftproduktion fördelad på landbaserad och havsbaserad vindkraft, hela landet, 2003-.

https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Vindkraftsstatistik/Vindkraftsstatistik/EN0105_5.px/table/tableViewLayout2/?loadedQueryId=f4074d12-e389-4a03-81e0-b89d2ca6e11b&timeType=from&timeValue=0

Energimyndigheten. (2023c). *Energiläget*. Energiläget 2023.

<https://www.energimyndigheten.se/statistik/energilaget/?currentTab=1>

Eurostat. (2023). *Maritime passenger statistics—Statistics Explained*.

<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=550549>.

Folketinget. (2018). *B 35 Forslag til folketingsbeslutning om etablering af beskyttet naturområde i*

Øresund. <https://www.ft.dk/samling/201711/beslutningsforslag/b35/index.htm>

Folkhälsomyndigheten. (2023). *Friluftsliv—Folkhälsomyndigheten*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/>

Fredman, P., Ankre, R., & Chekalina, T. (2019). *Friluftsliv 2018—Nationell undersökning av*

svenska folkets friluftsvanor (6887). Naturvårdsverket.

Försvarsmakten. (2023). Ett hållbart försvar. *Ett hållbart försvar*.

<https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/ett-hallbart-forsvar/>

Gröndahl, F. (2018, november 26). *E-post ang miljöpåverkan av algodling vid Seafarm, Koster*.

[Personlig kommunikation].

Halpern, B. S., Walbridge, S., Selkoe, K. A., Kappel, C. V., Micheli, F., D'Agrosa, C., Bruno, J. F.,

Casey, K. S., Ebert, C., Fox, H. E., Fujita, R., Heinemann, D., Lenihan, H. S., Madin, E.

M. P., Perry, M. T., Selig, E. R., Spalding, M., Steneck, R., & Watson, R. (2008). A Global

Map of Human Impact on Marine Ecosystems. *Science*, 319(5865), 948–952.

<https://doi.org/10.1126/science.1149345>

Hansson, P. (2019). *Koncentrationer av hotade termikflyttande fåglar i Fennoskandia (Vox*

Natura). ARCUM - Arctic research centre at Umeå university.

HaV och SCB. (2022). *Fritidsfiske 2021*.

Havs- och vattenmyndigheten. (2012). *Tillämpning av ekosystemansatsen i havsplaneringen*

(2012:14). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2015a). *Ekosystemtjänster från svenska hav—Status och*

påverkansfaktorer (2015:12). Havs- och Vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten. (2015b). *Havsplanering—Nuläge 2014* (2015:2).

- Havs- och vattenmyndigheten. (2016a). *Handlingsplan för marint områdesskydd: Myllrande mångfald och unika naturvärden i ett ekologiskt nätverk under ytan*. (M2015/771/Nm). Havs- och Vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2016b). *Sjöfart och naturvärden vid utsjöbankarna i centrala Östersjön*. (2016:14). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2017a). *Havsplanering med hänsyn till klimatförändringar* (2017:16). Havs- och Vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2017b). *Omdirigeringsanalys av sjöfart kring Hoburgs bank och Midsjöbankarna* (2017:11). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2017c). *Sjötrafik på Salvorev, norr om Gotland*. (2017:28). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2017d). *Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017— Möjliga klimatrefugier i Östersjön baserat på två scenarier* (2017:13). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018a). *Effekter av omdirigering av sjöfart och tumlare vid Hoburgs bank och Midsjöbankarna*. (2018:6). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018b). *Förslag till komplettering av nätverket av Helcom- och Ospar MPA* (Dnr 2650-18).
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018c). *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018—2023, bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys* (2018:27). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018d). *Miljösystemanalys för Havsplaneringen*. Havs- och Vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018e). *Symphony—Integrerat planeringsstöd för statlig havsplanering utifrån en ekosystemansats*. (2018:1). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018f). *Undersökning av biota i anslutning till dumpade fartyg med kemisk ammunition* (2018:21).
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018g). *Uppdrag om marina skyddade områden utan lokal mänsklig påverkan* (Redovisning av regeringsuppdrag Dnr 1-18).

- Havs- och vattenmyndigheten. (2019). *Natur i havsplaneringen—En fördjupning om utgångspunkter och underlag för natur och klimat i havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Underlag till regeringen* (Dnr 3628-2019).
- Havs- och vattenmyndigheten. (2020). *Fysisk störning i grunda havsområden* (2020:12).
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023a). *Fiskedata*. (Opublicerat). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023b). *Kartlager över svenskt fiske med passiva redskap. Opublicerat underlag till havsplanering*.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023c). *Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, naturvård och vattenbruk* (2023:2). Havs- och Vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023d). *Uppdrag om att redovisa en uppföljning av indikatorerna för den maritima strategin för perioden 2020-21* (Dnr 2767-2022). Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018h). *Oljeutsläpp—Havsmiljö och vattenmiljö—Miljöpåverkan—Havs- och vattenmyndigheten*.
<https://www.havochvatten.se/miljopaverkan-och-atgarder/miljopaverkan/foreoreningar-och-farliga-amnen/oljeutslapp.html>
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023e). *Grön infrastruktur för biologisk mångfald—Vägledning—Vägledning, föreskrifter och lagar—Havs- och vattenmyndigheten*.
<https://www.havochvatten.se/vagledning-foreskrifter-och-lagar/vagledningar/ovriga-vagledningar/gron-infrastruktur-for-biologisk-mangfald.html>
- Helcom. (2021). *Climate Change in the Baltic Sea 2021 Fact Sheet Baltic Sea Environment Proceedings n°180*. HELCOM/Baltic Earth.
- ICES. (2016). *Effects of extraction of marine sediments on the marine environment 2005-2011*.
- International Energy Agency. (2023). International activities on ocean energy—Sweden. I *Annual report—An overview of ocean energy activities in 2022*. The executive committee of IEA ocean energy systems.
- International maritime organization. (2018). *Maritime Safety Committee (MSC), 99th session 16-25 May 2018*. <https://www.imo.org/en/MediaCentre/MeetingSummaries/Pages/MSC-99th-session.aspx>

- IPCC. (2023). *Sections*. In: *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. 35–115. <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647>
- Isæus, M., Beltrán, J., Stensland Isæus, E., Öhman, M. C., & Andersson-Li, M. (2022). *Ekologiskt hållbar vindkraft i Östersjön—Slutrapport för projekt Marin MedVind—Underlag för storskalig hållbar vindkraft till havs (7055)*. Vindval, Naturvårdsverket.
- Jordbruksverket. (2021). *Handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk 2021—2016*. Jordbruksverket.
- Klimat- och näringslivsdepartementet. (2023). *Ansökan om tillstånd enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln att utforska kontinentalsockeln inom Sveriges ekonomiska zon i Bottenviken (KN2023/00656)*.
- Kommissionen. (u.å.). *Blå bioteknik*. Hämtad 28 augusti 2023, från https://blue-economy-observatory.ec.europa.eu/eu-blue-economy-sectors/blue-biotechnology_sv
- Kommissionen. (2022). *TENtec Interactive Map Viewer*.
<https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html?layer=1,2,3,4,5,6,8,9&country=SE>
- Landskrona stad. (2022). *Europaspåret Danmark—Sverige 2022* [Informationsbroschyr].
- Lunde Hermansson, A., Hassellöv, I.-M., Jalkanen, J.-P., & Ytreberg, E. (2023). Cumulative environmental risk assessment of metals and polycyclic aromatic hydrocarbons from ship activities in ports. *Marine Pollution Bulletin*, 189, 114805.
<https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2023.114805>
- Länsstyrelsen i Skåne län. (2005). *Bevarandeplan för Natura 2000-område Falsterbo-Foteviken*.
- Länsstyrelserna. (2020). *Friluftsliv—En förstudie med förslag till nya planeringsunderlag för marint friluftsliv*. (202010).
- Moksnes, P.-O., Eriander, L., Hansen, J., Albertsson, J., Andersson, M., Carlström, J., Egardt, J., Fredriksson, R., Granhag, L., Lindgren, F., Nordberg, K., Wendt, I., Wikström, S., & Ytreberg, E. (2019). *Fritidsbåtars påverkan på grunda kustekosystem i Sverige (2019:3)*. Havsmiljöinstitutet.

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2016). *Riskbild för oljeolyckor till sjöss i Sverige—En kunskapsöversikt för Östersjön, Västerhavet och de stora sjöarna*.
- Naturvårdsverket. (u.å.). *Sveriges miljömål*. Hämtad 31 augusti 2023, från <https://sverigesmiljomal.se/>
- Naturvårdsverket. (2006). *Inventering av marina naturtyper på utsjöbankar* (5576).
- Naturvårdsverket. (2010). *Undersökning av utsjöbankar: Inventering, modellering och naturvärdesbedömning* (6385).
- Naturvårdsverket. (2019). *Uppföljning av målen för friluftspolitiken 2019* (6904).
- Naturvårdsverket. (2022). *Friluftsliv—Tematiskt planeringsstöd för regionala analyser för vindkraft [Nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad]*.
- Naturvårdsverket. (2023). *Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023. Rapport, 7088*.
- Näringsdepartementet. (2015). *En svensk maritim strategi—För människor, jobb och miljö*. Näringsdepartementet.
- P. Nordström. (2003). *Sveriges kust- och skärgårdslandskap: Kulturhistoriska karaktärsdrag och känslighet för vindkraft* (2003:4). Riksantikvarieämbetet.
- Regeringen. (u.å.). *Mål för kultur*.
- Regeringen. (2012). *Kulturmiljöns mångfald* (Proposition 2012/13:96).
- Regeringen. (2018). *En ny regional planering* (2017/18:266).
- Regeringen. (2020a). *Budgetproposition för 2021* (Proposition 2020/21:1).
- Regeringen. (2020b). *Inriktning för Försvarsmakten 2021—2025*. Försvarsdepartementet. <https://www.forsvarsmakten.se/contentassets/a2ba9b8d26d149a99f8c39f3f2221cb6/regeringsbeslut-om-inriktning-for-forsvarsmakten-2021-2025.pdf>
- Regeringen. (2020c). *Nationell strategi för hållbar utveckling i hela landet 2021—2030*.
- Regeringen. (2021a). *Framtidens infrastruktur—Hållbara investeringar i hela Sverige* (Proposition 2020/21:151).
- Regeringen. (2021b). *Nationell planering för transportinfrastrukturen 2022-2033* (Skr 2021/22:261). Infrastrukturdepartementet.
- Regeringen. (2021c). *Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende länsstyrelserna* (Fi2021/03170 Fi 2021/03409).

- Regeringen. (2021d). *Strategi för hållbar turism och växande besöksnäring*.
- Regeringen. (2022). *Havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet—Statlig planering i territorialhav och ekonomisk zon. Bilaga till beslut 2022-02-10. M2019/02215*.
- Riksantikvarieämbetet. (2014). *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken—Handbok*.
- Riksantikvarieämbetet. (2015). *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: Grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*.
- Riksantikvarieämbetet. (2019). *Kulturmiljöers känslighet: Metod för att bedöma kulturmiljöers känslighet i samband med vattenvårdsåtgärder som innebär fysiska miljöanpassningar vid sjöar och vattendrag*.
- Riksantikvarieämbetet. (2017). *Höga kusten*. <https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/varldsarv-i-sverige/alla-varldsarv-i-sverige/hoga-kusten/>
- Riksantikvarieämbetet och Havs- och Vattenmyndigheten. (2020). *Fiskets påverkan på det marina kulturarvet: Riskbedömning och slutsatser om hur skador på forn- och kulturlämningar i våra hav kan undvikas vid trål- och garnfiske*.
- Riksdagen. (2020). *Totalförsvaret 2021-2025* (Proposition 2020/21:30).
- Sjöfartsverket. (2011). *Miljörisker från fartygsvrak* (RU 2009/4683/TR).
- Sjöfartsverket. (2015). *Miljörisker sjunkna vrak II: Undersökningsmetoder och miljöaspekter*. (Dnr 1399-14-01492-15).
- Sjöfartsverket. (2022). *PM Vindkraftsparkers inverkan på vintersjöfarten* (Dnr 22-05610).
- Sjöfartsverket. (2023). *Sjöfartsverkets omvärldsanalys 2023*.
- Sjöfartsverket. (2019). *STM Validation Project—STM – Sea Traffic Management*.
<https://www.seatraficmanagement.info/projects/stm-validation/>
- Skriver Hansen, A., Falla Arce, J., & Lindberg, I. (2021). *Friluftsliv under coronapandemin—Kartläggning av friluftsvanor och vistelse i naturen under coronapandemin i Västra Götaland* (2021:1). Mistra Sport & Outdoors.
- SMHI. (2018). *ClimeMarine – effekter av klimatförändring i marin planering* | SMHI.
<https://www.smhi.se/forskning/forskningsenheter/oceanografi/climemarine-effekter-av-klimatforandring-i-marin-planering-1.136093>

SSPA. (2023). *Sjösäkerhetsanalys—Fiske i havsbaserade vindkraftsparker* (Dnr 2022-8944).

Energimyndigheten.

Statistiska centralbyrån. (2019a). *Opublicerad statistik om befolkning vid kusten år*.

Statistiska centralbyrån. (2019b). *Opublicerad statistik om gästnätter år*.

Statistiska centralbyrån. (2023). *Det yrkesmässiga fisket i havet 2022: Sveriges officiella statistik*

(Statistiska meddelanden JO 55 SM 2301). Statistiska centralbyrån.

Statsrådet. (2023). *Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023*

(2023:59).

STM. (2021). *STM – Sea Traffic Management* -. <https://www.seatrafficmanagement.info/>

Svenska kraftnät. (2022). *Uppdrag att förbereda utbyggnad av transmissionsnät till områden inom*

Sveriges sjöterritorium—Anslutning av havsbaserad elproduktion (Dnr 2021/4349).

Svenska Kraftnät.

Svenska kraftnät. (2023). *Öppen dörr—Processen*. Öppen dörr - processen.

<https://www.svk.se/utveckling-av-kraftsystemet/transmissionsnattet/utbyggnad-av-transmissionsnat-till-havs/oppen-dorr/>

Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna. (2022). *Tidöavtalet*.

Sveriges geologiska undersökning. (2016a). *Kartläggning och riskklassning av fiberbankar i*

Norrland. (2016:21).

Sveriges geologiska undersökning. (2016b). *Koldioxidlagring i Sverige—Sammanställning och*

resultat från NORDICCS (2016:20). Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges geologiska undersökning. (2017). *Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i*

Sverige (2017:05). Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges geologiska undersökning. (2018a). *Förorenade sediment—Behov och färdplan för en*

renare vattenmiljö (2018:21).

Sveriges geologiska undersökning. (2018b). *Havsplan marin sand, internt arbetsmaterial*.

Sveriges geologiska undersökning. (2020). *High resolution benthic habitat mapping of Hoburgs*

bank, Baltic sea (2020:34).

Sveriges geologiska undersökning. (2021a). *Geologisk lagring av koldioxid i Sverige och*

grannländer—Status och utveckling (2021:4).

- Sveriges geologiska undersökning. (2021b). *Utvinning av naturresurser i anslutning till svensk kontinentalsockel* (Dnr 21-2825/2021).
- Sveriges lantbruksuniversitet. (2018). *Bottentråkning—Effekter på marina ekosystem och åtgärder för att minska bottenpåverkan*. (Aqua reports 2018:7). Akvatiska resurser.
- Sveriges lantbruksuniversitet. (2023). *Kartlager över svenskt fiske med aktiva redskap. Underlag till havsplanering*. (HaV dnr: 02689-2023). Institutionen för akvatiska resurser.
- SweBoat. (2019). *Fakta om båtlivet i Sverige 2019*.
- Thomas, J.-B. E. (2019). Identifying suitable sites for Macroalgae Cultivation on the Swedish West Coast. *Coastal Management*, 47(1), 88–106.
<https://doi.org/10.1080/08920753.2019.1540906>
- Tillväxtverket. (2022). *Fakta om svensk turism 2021*.
- Trafikanalys. (2022). *Kartläggning av gränsöverskridande godsflöden* (2022:18). Trafikanalys.
- Trafikanalys. (2023a). *Luftfart 2022* (Trafikanalys statistik 2023:09).
- Trafikanalys. (2023b). *Sjötrafik*. <https://www.trafa.se/sjofart/sjotrafik/>
- Trafikverket. (2013). *Kunskaps- och planeringsunderlag för gemensam nulägesbeskrivning av havet*. (Dnr 2013/8610).
- Transportstyrelsen. (2021). *Båtlivsundersökningen 2020—En undersökning om båtlivet i Sverige* (Dnr 2021-2170).
- Transportstyrelsen. (2017). *Barlastvattenkonventionen och svensk lagstiftning—Transportstyrelsen*. <https://transportstyrelsen.se/sv/sjofart/Miljo-och-halsa/Barlastvatten/Barlastvatten/Internationell-barlastvattenkonvention/>
- Umeå kommun. (2018). *Översiktsplan Umeå kommun. Fördjupning för Umeå*.
- UNCTAD. (2023). *Review of maritime transport 2022*. United nations conference on trade and development.
- World bank. (2013). *Fish to 2030: Prospects for fisheries and aquaculture*.
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/458631468152376668/pdf/831770WP0P11260ES003000Fish0to02030.pdf>
- Ystads kommun. (2023). *Strandfodring i Ystad*. <https://www.ystad.se/bygg-miljo/miljo-och-avfall/natur-miljo-och-klimat/integrerad-kustzonsforvaltning/strandfodring-i-ystad/>

Öhman, M. C. (2023). *Effekter av havsbaserad vind på fisk (7115)*. Vindval, Naturvårdsverket.

Øresundsinstitutet. (2023). *Øresundsindex Trafik Q4 2022. Trafiken över Øresund*.

Lagar, förordningar med mera

SFS 1966:314. Lag om kontinentalsockeln.

SFS 1966:315. Kontinentalsockelförordning.

SFS 1971:948. Väglag.

SFS 1983:293. Lag om inrättande, utvidgning och avlysning av allmän farled och allmän hamn.

SFS 1987:905. Jaktförordning.

SFS 1988:950. Kulturmiljölag.

SFS 1991:45. Minerallag.

SFS 1992:1140. Lag om Sveriges ekonomiska zon.

SFS 1993:787. Fiskelag.

SFS 1994:1716. Förordning om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.

SFS 1995:1649. Lag om byggande av järnväg.

SFS 1998:808. Miljöbalk.

SFS 1998:896. Förordning om hushållning med mark- och vattenområden.

SFS 2004:660. Vattenförvaltningsförordning.

SFS 2009:400. Offentlighets- och sekretesslag.

SFS 2010:305. Skyddslag.

SFS 2010:900. Plan- och bygglag.

SFS 2010:1341. Havsmiljöförordning.

SFS 2010:2008. Förordning om statsbidrag till friluftorganisationer

SFS 2013:251. Miljöprövningsförordning.

SFS 2013:558. Förordning om statliga byggnadsminnen.

SFS 2014:21. Förordning om geologisk lagring av koldioxid.

SFS 2015:400. Havsplaneringsförordning.

SFS 2016:319. Lag om skydd för geografisk information.

SFS 2017:1272. Lag om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner.

SFS 2018:1428. Förordning om myndigheters klimatanpassningsarbete

FIFS 2004:36. Fiskeriverkets föreskrifter om fiske i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön.

HVMFS 2012:18. Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (Ramdirektiv för vatten).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/31/EG av den 23 april 2009 om geologisk lagring av koldioxid och ändring av rådets direktiv 85/337/EEG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG, 2001/80/EG, 2004/35/EG, 2006/12/EG och 2008/1/EG samt förordning (EG) nr 1013/2006

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken, om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1954/2003 och (EG) nr 1224/2009 och om upphävande av rådets förordningar (EG) nr 2371/2002 och (EG) nr 639/2004 och rådets beslut 2004/585/EG.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/89/EU av den 23 juli 2014 om upprättandet av en ram för havsplanering.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor

Proposition Hushållning med havsområden (prop. 2013/14:186).

Londonprotokollet: 1996 års protokoll till 1972 års konvention (SÖ 1974:8) om förhindrandet av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall och annat material

SÖ 2000:1. Förenta nationernas havsrättskonvention Montego Bay den 10 december 1982 och avtalet om genomförande av Del XI i denna konvention

Världsarvskonventionen: Unescos konvention om skydd för världens kultur och naturarv, Paris, 16 november 1972

Kartförteckning

Karta 1. Plankarta havsplaneområde Bottniska viken	51
Karta 2. Plankarta havsområde Bottenviken	56
Karta 3. Plankarta havsområde Norra Bottenhavet och Norra Kvarken	61
Karta 4. Plankarta havsområde Södra Bottenhavet	68
Karta 5. Plankarta havsplaneområde Östersjön	74
Karta 6. Plankarta havsområde Norra Östersjön och Södra Kvarken	78
Karta 7. Plankarta havsområde Mellersta Östersjön	86
Karta 8. Plankarta havsområde Sydöstra Östersjön	95
Karta 9. Plankarta havsområde Södra Östersjön	101
Karta 10. Plankarta havsområde Sydvästra Östersjön och Öresund	108
Karta 11. Plankarta havsplaneområde Västerhavet	113
Karta 12. Plankarta havsområde Norra Västerhavet	118
Karta 13. Plankarta havsområde Södra Västerhavet	126
Karta 14. Kumulativ miljöpåverkan nuläge	150
Karta 15. Klimattillflykter	153
Karta 16. Energi: Riksintresseanspråk och andra anspråk	164
Karta 17. Försvar: Riksintresseanspråk och påverkansområden	171
Karta 18. Geologisk lagring av koldioxid: Anspråk	178
Karta 19. Infrastruktur: Riksintresseanspråk och andra anspråk	182
Karta 20. Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk	185
Karta 21. Kulturmiljö: Andra värdefulla områden	186
Karta 22. Naturvård: Riksintressen och riksintresseanspråk, nationella naturskydd	197
Karta 23. Naturmiljö: Internationella naturskydd	198
Karta 24. Rekreation: Riksintressen och riksintresseanspråk	208
Karta 25. Sjöfart: Riksintresseanspråk och andra anspråk	215

Karta 26. Utvinning av material: Anspråk	221
Karta 27. Yrkesfiske: Riksintresseanspråk	229
Karta 28. Yrkesfiske: Andra anspråk	230
Karta 29. Yrkesfiske: Fiskeregleringar	233
Karta 30. Risker: Dumpade stridsmedel	239

Källförteckning för geografiska underlag

Bakgrundskartor

I plankartor

Topografisk webbkarta Visning. Lantmäteriet, <https://www.lantmateriet.se/sv/geodata/vara-produkter/produktlista/topografisk-webbkarta-visning/>.

I förutsättningskartor

Topografisk webbkarta Visning, skiktindelad. Lantmäteriet, <https://www.lantmateriet.se/sv/geodata/vara-produkter/produktlista/topografisk-webbkarta-visning-skiktindelad/>.

I övriga figurer

Natural Earth. Hämtad från Natural Earth, <https://www.naturalearthdata.com/>. Hämtad 2022.

Kartor skapade av Havs och vattenmyndigheten

Plankartor

Skapade av Havs- och vattenmyndigheten, HaV. Skapade: 2023.

Kumulativ miljöpåverkan, nuläge

Gröna kartan: Aggregerade naturvärden (symphonymetoden). Skapat av Havs- och vattenmyndigheten, HaV, och Sveriges geologiska undersökning, SGU. Skapad: 2023.

Klimattillflykter

Klimattillflykter. Baserat på en rapport från Havs- och vattenmyndigheten (2017). Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017: Möjliga klimatrefugier i Östersjön baserat på två olika scenarier. Rapport 2017:37. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Energi: Riksintresseanspråk och andra anspråk

Riksintresse för energiproduktion vindbruk. Hämtad från Energimyndigheten, <https://www.energimyndigheten.se/fornybart/riksintressen-for-energiandamal/riksintressen-for-vindbruk/kartmaterial/>. Hämtad: 2019-09-16.

Vindbruk i kommunala översiktsplaner (2023). Sammanställning gjord av länsstyrelsen i Västra Götaland. Hämtat: 2023.

Transmissionsnätskablar. Hämtad från Geodata.se, <https://www.geodata.se/geodataportalen/srv/swe/catalog.search;jsessionid=D100875A27C2ED6D8C45D4C722741F97#/metadata/08ec56a0-6b5c-4f83-b29e-375e6f1a34b9>. Hämtad: 2021-06-02.

Försvaret: Riksintresseanspråk och påverkansområden

Riksintresse för totalförsvarets militära del och dess påverkansområden. Inkommit från Försvarsmakten. Hämtat: 2023-02-15.

Infrastruktur: Riksintresseanspråk och andra anspråk

Riksintresse för trafikslagets anläggningar. Hämtad från Trafikverket, <https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/>. Hämtad: 2023-04-24.

Flygplats i grannland, MSA-tytor (Minimum Sector Altitude). Skapad av Havs- och vattenmyndigheten, HaV. Skapad: 2017.

Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk
Riksintresse Obruten kust MB4kap3. Hämtad från Planeringskatalogen, <https://ext-geodatakatalog-forv.lansstyrelsen.se/PlaneringsKatalogen/>. Hämtad: 2019-10-07.

Riksintresse för Högexploaterad kust (LST Riksintresse Högexploaterad kust MB4kap4). Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, <https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/>. Hämtad: 2019-09-17.

Riksintresse för Kulturmiljövård (RAÄ Riksintresse Kulturmiljövård MB3kap6). Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, <https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/>. Hämtad: 2022-06-11.

Kulturmiljö: Andra värdefulla områden

UNESCO sites. Hämtad från HELCOM, <http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/78e50e17-0049-4212-8288-922ba6f32e4f>. Hämtad: 2019-10-04. (UNESCO, EC, HELCOM).

Världsarv i Sverige, enligt INSPIRE, nedladdningstjänst. Hämtad från Riksantikvarieämbetet, <https://www.geodata.se/geodataportalen/srv/swe/catalog.search#/metadata/e682b368-977d-495a-b183-f4c8f21d82f5>. Hämtad: 2019-10-07.

Skyddade områden, kulturresevat. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, <https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen>. Hämtad: 2019-10-04.

Landskapsbildsskydd (Öppna tjänster för data i naturvårdsregistret). Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, <https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad: 2019-09-17

Kulturhistoriska värdekärnor. De kulturhistoriska värdekärnorna är framtagna efter analys utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv av kuststräckor särskilt känsliga för vindkraftverk. De finns beskrivna i rapporten Nordström, Pernilla. Sveriges kust- och skärgårdslandskap: kulturhistoriska karaktärsdrag och känslighet för vindkraft. 2003. Riksantikvarieämbetet. <http://raa.diva-portal.org/smash/get/diva2:1294842/FULLTEXT01.pdf>.

Lagring av material: Anspråk

Möjliga områden för koldioxidlagring. Baserat på en rapport från Sveriges

geologiska undersökning (2016). Koldioxidlagring i Sverige – sammanställning och resultat från NORDICCS. Rapport 2016:20. Uppsala: Sveriges geologiska undersökning.

Naturvård: Riksintressen och riksintresseanspråk samt nationella naturskydd

Skyddade områden, Art- och habitatdirektivet (Natura2000, SCI, SAC).

Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen,

<https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad: 2023-09-01.

Skyddade områden, fågeldirektivet (Natura 2000, SPA). Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, <https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad: 2023-09-01.

Riksintresse naturvård. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen,

<https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad: 2019-10-10.

Riksintresse naturvård i Fladen. Inkommit från: Länsstyrelsen Halland. Inkommit: 2019.

Skyddade områden, nationalparker. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen, <https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad: 2019-10-07.

Skyddade områden, naturreservat. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen,

<https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad:

2023-08-24.

Skyddade områden, djur- och växtskyddsområden. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen,

<https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad: 2019-09-24.

Naturvård: Internationella naturskydd

Natura 2000 data - the European network of protected sites. Hämtad från

European Environment Agency, <https://www.eea.europa.eu/en/datahub/datahubitem-view/6fc8ad2d-195d-40f4-bdec-576e7d1268e4>. Hämtad: 2023-08-25. (En delmängd av datat visas i kartan). Copyright holder: Directorate-General for Environment (DG ENV).

OSPAR MPA. Inkommit från OSPAR. Inkommit: 2019-10-24. (En delmängd av datat visas i kartan).

HELCOM MPAs. Hämtad från HELCOM,

[http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/d27df8c0-de86-4d13-a06d-](http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/d27df8c0-de86-4d13-a06d-35a8f50b16fa)

35a8f50b16fa. Hämtad: 2019-09-24.

Ecologically or Biologically Significant Marine Areas (EBSAs) in the Baltic

Sea. Hämtad från HELCOM, <http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/828468c6-dd88-408c-97d3-ce9c926681f0>.

Hämtad: 2019-10-04.

Rekreation: Riksintressen och riksintresseanspråk

LST Riksintresse Rörligt friluftsliv MB4kap1+2. Hämtad från Länsstyrelsens externa geodatakatalog, <https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/>

GeodataKatalogen/GetMetaDataById?id=072b6b36-2cf6-4717-a616-bbf3fddea83d. Hämtad: 2019-09-17.

Riksintresse Friluftsliv. Hämtad från Naturvårdsverket Miljödataportalen,

<https://miljodataportalen.naturvardsverket.se/miljodataportalen/>. Hämtad: 2023-08-23.

Riksintresse Friluftsliv i Östergötlands Skärgård. Skapat av Havs- och vattenmyndigheten, HaV.

Skapat: 2023.

Sjöfart: Riksintresseanspråk och andra anspråk

Riksintresse för Trafikslagans anläggningar. Hämtad från Trafikverket,

<https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/Riksintressen/trafikverkets-beslutade-riksintressen/>. Hämtad:

2023-04-24.

IMO ships routeing guide. Hämtad från HELCOM,

<http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/60712fe9-ce1b-4fc6-b0b6-46e44f9bf134>. Hämtad: 2018.

Routeing measures Kattegat. Inkommit från Transportstyrelsen. Inkommit:

2017-10-31.

Recommended route Kattegat. Inkommit från Transportstyrelsen. Inkommit: 2017-10-31.

Utvinning av material: Anspråk

Möjliga områden för sandutvinning. Baserat på en rapport från Sveriges

geologiska undersökning (2017). Förutsättningar för utvinning av marin

sand och grus i Sverige. Dnr 21-2973/2015. Rapport 2017:05. Uppsala: Sveriges geologiska undersökning.

Yrkesfiske: Riksintresseanspråk

Riksintresse yrkesfiske. Hämtad från Havs- och vattenmyndigheten, HaV.

https://www.havochvatten.se/data-kartor-och-rapporter/data-och-statistik/havskatten/visa-datamangd.html#esc_entry=435&esc_context=1. Hämtad: 2020.

Yrkesfiske: Andra anspråk

Värdekarta fiske. Skapat av Havs- och vattenmyndigheten, HaV, och Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Skapat 2022.

Yrkesfiske: Fiskeregleringar

Fiskets geografier. Hämtad från Havs- och vattenmyndigheten, HaV,

<https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/kartor--gis/karttjanster/karttjanster/fiskets-geografier.html>. Hämtad: 2023.

Cod fisheries closures. Hämtad från HELCOM,

<https://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/api/records/42f9583a-505b-411e-8ade-b2f10e03610b>. Skapat: 2013-02-13. (EC, HELCOM).

Risker: Dumpade stridsmedel

Förekomst av dumpad ammunition och risk för sjunkna minor. Inkommit från Forsvarsmakten. Inkommit: 2019-01-21.

Kartfigurer skapade av Havs och vattenmyndigheten

Figur 1.2-1

Översikts- och exempelfigurer. Havs- och vattenmyndigheten, HaV. 2019.

Figur 7.1-1

Gränser i havet. Hämtade från Sjöfartsverket, www.sjofartsverket.se. Hämtade: 2018

Figur 7.6-5, 7.6-6, 7.6-7

Värdekartor fiske. Skapad av Havs- och vattenmyndigheten, HaV, och Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Skapad 2023.

Figurförteckning

Figur 1.2-1 De tre havsplaneområdena	10
Figur 1.2-2 Begrepp, gränser och planeringsansvar.	12
Figur 1.3-1 Illustration över övergripande processteg och berörda aktörer.....	16
Figur 2.1-1 Planeringsmålen	23
Figur 2.2-1 Havsplanerna delas in i olika typer av områden.	25
Figur 2.3-1 Exempel på hur samexistens kan se ut i plankartan.....	42
Figur 7.1-1 Sveriges gränser i havet.	140
Figur 7.5-1 Havets ekosystem.....	155
Figur 7.5-2 Viktiga ekosystemtjänster för friluftsliv, natur- och kulturmiljö.....	156
Figur 7.5-3 Viktiga ekosystemtjänster för fisket	156
Figur 7.6-1 Svenska kraftnäts havskapacitetszoner	159
Figur 7.6-2 Elområden i Sverige.	161
Figur 7.6-3 Godsexport till sjöss till länder utanför och i Östersjön	211
Figur 7.6-4 - Godsimport till sjöss från länder utanför och i Östersjön	212
Figur 7.6-5 Passivt fiske	231
Figur 7.6-6 Pelagiskt fiske.....	231
Figur 7.6-7 Demersal trålning.....	231

Tabellförteckning

Tabell 1 Områdestabell Bottenviken	57
Tabell 2 Områdestabell Norra Bottenhavet och Norra Kvarken	62
Tabell 3 Områdestabell Södra Bottenhavet	69
Tabell 4 Områdestabell Norra Östersjön och Södra Kvarken	79
Tabell 5 Områdestabell Mellersta Östersjön	87
Tabell 6 Områdestabell Sydöstra Östersjön	96
Tabell 7 Områdestabell Södra Östersjön	102
Tabell 8 Områdestabell Sydvästra Östersjön och Öresund	109
Tabell 9 Områdestabell Norra Västerhavet	119
Tabell 10 Områdestabell Södra Västerhavet	127

Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Samrådsversion (dnr 2168-23)

2023-09-14

Havs
och Vatten
myndigheten

Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Samrådsversion (dnr 2168-23)

Den här rapporten har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten.
Myndigheten ansvarar för rapportens innehåll och slutsatser.

© HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETEN | Datum: 2023-09-14

Omslagsbild: Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten | Box 11 930 | 404 39 Göteborg | www.havochvatten.se

Förord

Mellan den 14 september och den 15 december 2023 är förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet med denna tillhörande konsekvensbeskrivning ute på samråd.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram samrådsunderlaget inom ramen för ett regeringsuppdrag om nya eller ändrade områden för energiutvinning i havsplanerna. Uppdragets målsättning är att möjliggöra för ytterligare 90 terawattimmar elproduktion till havs utöver den planering som finns i de nuvarande havsplanerna (M2022/00276). Den samlade målbilden uppgår då till 120 terawattimmar. Användning energiutvinning avser havsbaserad vindkraft.

Syftet med samrådet är att förankra och förbättra havsplanerna med hjälp av berörda och intressenter. Konsekvensbeskrivningens funktion är att ge en bred bild av potentiella miljömässiga, ekonomiska och sociala effekter som havsplanerna med förslag och alternativ till energiområdena kan ge upphov till. Konsekvensbeskrivningen innehåller förslag till den miljökonsekvensbeskrivning som krävs inom ramen för strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. 1–19 §§ miljöbalken.

Dokumentet har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten. Ett viktigt underlag har varit slutrapporten från det första steget i regeringsuppdraget för ändrade havsplaner (Energimyndigheten, 2023a).

Havs- och vattenmyndigheten kommer att utöver detta nationella samråd också genom Naturvårdsverket hålla i ett internationellt s.k. Esbosamråd för att ta in synpunkter från grannländer.

Nationella och internationella samrådssynpunkter kommer att bidra till ett urval av energiområden. Dessa kommer att presenteras i havsplaneringens granskningskede våren 2024 tillsammans med en uppdaterad konsekvensbeskrivning.

Göteborg, september 2023

Mats Svensson

Avdelningschef, Havs- och vattenmyndigheten

Mer information om samrådet

Lämna dina synpunkter till Havs- och vattenmyndigheten senast den 15 december 2023.

Du kan lämna synpunkter på två sätt:

- via vårt webbformulär som du hittar på, www.havochvatten.se/havsplanering
- mejla synpunkterna till havochvatten@havochvatten.se, ange diarienummer 2168-23 i ärendemeningen.

Havs och vattenmyndigheten anordnar även informationsmöten om samrådsförslaget

Läs mer här: [Informationsträffar om ändrade havsplaner](#)

Sammanfattning

Denna konsekvensbeskrivning med inkluderad miljökonsekvensbeskrivning är ett underlag vid samråd för förslag till ändrade havsplaner hösten 2023.

Sandutvinning

Sandutvinning vid Svalans och Falkens grund i Bottenviken samt Utklippan, Sandhammaren och Sandflyttan i Östersjön bedöms kunna medföra lokalt stora effekter på bottenmiljöer och delvis även vattenkvaliteten. Tåktverksamhet och transport till och från kusten kan leda till högre luftburna utsläpp, och bedöms ge en liten försämring av luftkvalitet främst lokalt. Effekten på människors hälsa eller för klimatet bedöms som obetydliga med hänsyn till andra utsläppskällor.

Sjöfart

I södra Bottenhavet medför havsplanens vägledning en förlängning av sjöfartens körsträcka. Detta kommer att bidra till en ökning av luftutsläpp bland annat växthusgaser med viss effekt på klimat. En marginell försämring av luftkvalitet bedöms ske lokalt, men utan effekt på människors hälsa. Havsplanen för Östersjön innehåller utredningsområden för sjöfart bland annat vid Hoburgs bank, Midsjöbankarna och Salvorev. Utredningsalternativet beskrivs i beslutad havsplan 2022 med miljökonsekvensbeskrivning och hållbarhetsbeskrivning, och omfattar omdirigering av sjöfart bort från känsliga naturområden för att skydda fåglar och marina däggdjur. Även i detta fall bedöms en ökad körsträcka för sjöfarten ge upphov till viss negativ effekt på klimat. Omdirigeringen anses samtidigt kunna gynna den marina miljön genom minskad bullerstörning och minskade utsläpp av föroreningar till havs. Denna potentiella positiva effekt är särskilt viktig för fåglar och marina däggdjur som vistas i utsjöbanksområdet, så som alfågeln och Östersjötummlaren.

Energi

Fågel

Havsplanernas vägledning om energiutvinning bedöms medföra risk för negativa effekter på flyttfågel samt häckande, rastande och övervintrande fågel på flera ställen. Risk för betydande negativa effekter är störst där energiområden står mitt i smala passager över hav, så kallade flaskhalsar, som finns i alla tre havsplaneområden. Energiområden längs det breda flyttfågelstråket tvärs över Östersjön medför också risk för negativa effekter. Vindkraftsetablering på eller intill utsjöbankar, samt nära kusten innebär i sin tur varierande risk för påverkan på häckande, rastande och övervintrande fågel, samt på arter som sträcker längs kusten. Eventuella barriäreffekter behöver undersökas, i synnerhet vid utbyggnad på flera områden samtidigt och med hänsyn till planerade vindkraftsprojekt i grannländerna.

Bottenmiljöer

Påverkan på havsbotten förekommer vid utbyggnad av havsbaserad vindkraft, med bestående ändringar i form av konstgjort substrat i de områden som är aktuella för bottenfasta fundament. I vissa miljöer kan införandet av nytt konstgjort havsbottenssubstrat ha positiva effekter för den marina miljön. Effekterna, positiva som negativa, behöver dock undersökas specifikt för varje

lokal, bland annat för att undvika skada på skyddade bottenmiljöer. I områden på större djup där flytande vindkraftverk är aktuella är påverkan på havsbotten i regel mindre.

Marina däggdjur

Störning av marina däggdjur bedöms kunna förekomma framför allt i samband med anläggning av havsbaserad vindkraft. Risken är särskilt stor inom Östersjöumlarens utbredningsområde i sydöstra och centrala Östersjön, givet populationens akut hotade status. Den lilla populationen med knobbsäl i Kalmarsund är klassificerad som hotad. Övriga populationer av marina däggdjur i svenska vatten bedöms ha livskraftiga bestånd. Negativ påverkan på marina däggdjur bör i de flesta fall kunna minimeras till acceptabla nivåer med hjälp av bullerdämpande åtgärder och genom att undvika störning under känsliga reproduktionsperioder. Långtidseffekterna under driftfasen är otillräckligt studerade, vilket kan motivera försiktighet i etableringstakten och undvikande av ett stort antal vindkraftsprojekt i områden som är viktiga för arterna.

Fisk och fisklek

Enligt nuvarande kunskap anses etablering av havsbaserad vindkraft inte utgöra ett hot mot fiskarter eller fiskpopulationer, förutsatt att tillräckliga hänsynsåtgärder införs som är anpassade till lokala förutsättningar. Påverkan på fisklek och -uppväxt behöver beaktas särskilt. Anläggning och nedmontering av vindkraftverk orsakar viss sedimentspridning som kan påverka fisklarver och därmed fisklek negativt. Risken finns på flera av de energiområden som är belägna på eller intill kända fiskleksområden. I regel anses dock risken kunna minimeras till acceptabla nivåer genom anpassning av anläggnings- och nedmonteringstiderna till lekperioderna för de arter som leker i de aktuella områdena.

Om fiske skulle begränsas inom vindkraftsparker minskar fisketrycket inom energiutvinningsområdena, vilket kan gynna fiskresursen, bottenmiljöer och marina däggdjur. Ett flertal sådana områden finns i Västerhavet där energietablering har potential att bidra till grön infrastruktur som länk mellan skyddade områden. I dagsläge är det dock inte möjligt att utvärdera omfattning av denna positiva effekt för miljön.

Luft och klimat

Utsläpp av luftburna föroreningar och växthusgaser kan öka till följd av fartygstrafiken för anläggning, service och underhåll samt nedmontering av vindkraftsparker. Baserad på nuvarande kunskap är effektstorleken dock inte möjligt att uppskatta. Positiva effekter för klimatet anses samtidigt kunna uppstå genom utökad produktion av fossilfri el. I förslagen till havsplaner uppskattas produktionspotentialen i föreslagna energiområden motsvara cirka två femtedelar av potentialen i alternativa energiområden.

Vindkraftsetablering enligt planförslagets vägledning om energiutvinning bedöms innebära risk för påverkan på andra intressen. Här följer en kort genomgång av effekter på sjöfart, yrkesfiske, kulturmiljö, landskap, friluftsliv och rekreation.

Elproduktionspotential

Föreslagna energiområden har potential att bidra med 101 TWh och de alternativa energiområdena med 279 TWh fossilfri el i enlighet med Sveriges klimat- och energipolitiska mål.

Införandet av säkerhetsavstånd mot sjöfart kommer att medföra en minskning av faktisk produktionspotential i energiområdena.

Sjöfart

Havsplanerna vägleder inte om specifika säkerhetsavstånd till sjöfarten. Avstånd kommer att krävas för alla energiområden. Behov av platsspecifika anpassningar för att främja samexistens med sjöfart behöver bedömas för respektive energiområde och beslutas i tillståndprocessen. Skulle säkerhetsavstånd inte tillämpas så skulle det utgöra en säkerhetsrisk för sjöfarten med potentiella konsekvenser för miljön och människors hälsa. Energiområdena redovisas olika i förhållande till användning sjöfart i plankartorna. Redovisningen bör vara mer konsekvent i den fortsatta planeringen.

I Bottniska viken utgör påverkan på vintersjöfart ytterligare en potentiell risk som behöver redas ut för att framkomlighet och sjösäkerhet ska kunna tillgodoses.

Yrkesfiske

För yrkesfisket uppgår det uppskattade samlande bortfallet i landningsvärde i alla tre havsplaneområdena till cirka 23 miljoner kronor årligen, motsvarande cirka 3% av svenska fiskets årliga landningsvärde. Bortfallet i de föreslagna energiområdena uppskattas till cirka en tredjedel av detta belopp. Fisken i Västerhavet står för cirka 60% av bortfallet. I Bottniska viken och Östersjön är det främst flyttrålfiske efter pelagiska arter som drabbas, medan i Västerhavet är det framför allt bottentrålfiske efter räka, kräfta respektive fisk där de kraftigaste bortfallen bedöms förekomma. I alla tre havsplaneområden kan konsekvenserna för den lokala livsmedelsförsörjningen från havet, fiskhamnar och kustsamhällen vara betydande och bör tas i beaktning vid prövning av vindkraftsprojekt.

Kulturmiljö, landskap, friluftsliv och rekreation

Negativa effekter på kulturmiljöer, landskap, friluftsliv och rekreation bedöms kunna uppstå till följd av bland annat visuell påverkan från havsbaserade vindkraftsparker. Effekten bedöms vara störst vid etablering i energiutvinningsområden närmast kusten, och drabbar flera områden från Haparanda skärgård i Bottenviken, Norra Kvarken och Södra Bottenhavets kust i Bottniska viken; områden på Gotland och Öland, samt söder om Skåne i havsplaneområde Östersjön; till större delar av Västerhavets kust, med tyngdpunkt på områdena utanför och norr om Halmstad och i höjd med Kungälv. Avstånd till land och energiområdenas storlek, särskilt parallellt med kusten, är avgörande för omfattningen på effekten. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regionalt och lokalt perspektiv.

Friluftslivsområden i havet finns på några ställen och tillgängligheten vid etablering av havsbaserad vindkraft behöver säkerställas. Faktaunderlag om vindkraftens effekter på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation, samt dess sociala och ekonomiska effekter för exempelvis besöksnäringen i ett lokalt och regionalt perspektiv är idag bristfälligt och behöver kompletteras.

Särskild hänsyn till höga naturvärden

I havsplanerna har arealen områden med särskild hänsyn till höga naturvärden utökats i alla tre havsplaneområden. Fokus ligger särskilt på behov av stärkt skydd av fågel, i synnerhet flyttfågel

men även sjöfågel i födosöks- och övervintringsområden. De föreslagna utökade områden med särskild hänsyn till höga naturvärden med fokus på sjöfågel kan ge visst skydd i form av krav på försiktighetsåtgärder vid provning av tillståndspliktiga verksamheter i dessa områden, inklusive havsbaserad vindkraft.

I Östersjön och Västerhavet avser vissa nya hänsynsområden starkare skydd av Östersjötummlaren respektive skyddsvärda naturtyper. Tillsammans med övriga hänsynsområden samt områden med användning natur i havsplanerna signalerar de nya hänsynsområdena behovet av särskilt skydd vid planering och reglering av mänskliga aktiviteter och bedöms kunna bidra till ett hållbart nyttjande och stärkt grön infrastruktur i havsplaneområdena.

Gränsöverskridande effekter

Fågel, fisk och marina däggdjur

Flertalet identifierade miljöeffekter bedöms vara gränsöverskridande och påverka Sveriges grannländer i varierande utsträckning. De fågel-, fisk- och däggdjursarter som bedöms kunna påverkas av användningar som havsplanen råder över är i många fall del av gränsöverskridande populationer. Flyttfågelstråken genom svenska vatten samt utsjöbankar i alla tre havsplaneområden används av populationer som sträcker långt bortom Skandinavien, och är därmed av global betydelse.

Sjöfart och yrkesfiske

Effekterna på sjöfart och fiske påverkar också utländska fartyg och fiskare samt tillgänglighet till farleder till och hamnar i grannländerna. Genom Västerhavet passerar större delen av sjöfartstrafiken till och från Östersjön, och havsplaneområdet är av global betydelse för all handel med Östersjöregionen. När det gäller fiske bedöms de potentiella effekterna för utländska flottor vara minst lika stora som för svenskt fiske.

Kulturmiljö, friluftsliv och rekreation

Effekterna på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation i norra Bottenviken, Hanöbukten, Öresundsregionen samt större delen av Västerhavet anses också kunna påverka motsvarande värden i Finland, Danmark och Norge.

Energi

Vindkraftens potentiella positiva effekter i form av utökad produktion av fossilfri el kan gynna inte bara de länder som Sverige har elhandel med, utan även övriga länder med hänsyn till potentiella fördelar för klimatet.

Kumulativa effekter

I Sveriges och grannländernas territorialhav och ekonomiska zoner ökar mänsklig användning kontinuerligt. Planerad havsbaserad vindkraft står för en kraftig ökning på kort och medellång sikt, inte bara i Sverige utan också i grannländerna. Hänsyn behöver därför tas till risken för kumulativa effekter i den fortsatta planeringen och tillståndsprövningen av främst havsbaserad vindkraft, men också andra verksamheter. Risken kan vara särskilt stor i områden med stor

koncentration av energiområden och där det finns höga naturvärden av internationell betydelse. Gränsöverskridande samverkan om bedömning av den typen av kumulativa effekter är önskvärd.

Bidrag till uppnående av Sveriges miljökvalitetsmål

Begränsad klimatpåverkan – positiv effekt genom att skapa bättre förutsättningar för en kraftigt utökad etablering av havsbaserad vindkraft i svenskt territorialhav och svensk ekonomisk zon.

Frisk luft – liten eller marginell risk för negativ effekt genom skadliga luftföroreningar.

Giffri miljö – marginellt förhöjd risk att miljögifter frigörs från sedimentet vid sandtäktverksamheter

Hav i balans samt levande kust och skärgård – både negativ och positiv effekt genom utveckling av sandtäktsverksamhet i ett fåtal värdefulla områden respektive vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden i betydligt flera och större områden.

Ett rikt växt- och djurliv – både negativ och positiv effekt genom havsbaserad vindkraft och sandtäktverksamhet, som innebär risker för biologisk mångfald av betydelse från den lokala till den internationella nivån, respektive vägledning om skydd för specifika värdefulla områden och anpassningsbehov för maritima aktiviteter med syfte att bevara biologisk mångfald och ekosystemens integritet.

Innehåll

1. Inledning.....	13
1.1. Havspanering och havspanernas målsättningar	13
1.2. Strategisk miljöbedömning av havspaner.....	14
1.2.1. Formella krav för strategisk miljöbedömning av havspaner.....	14
1.3. Havspanernas förhållande till andra planer och program	15
1.3.1. Riksintressen, styrdokument och fysisk planering	15
1.3.2. Miljö- och klimatmål.....	18
1.4. Terminologi och definitioner	20
1.5. Läsanvisning.....	21
2. Konsekvensbedömning havspan för Bottniska viken	22
2.1. Bedömning av miljömässiga effekter.....	22
2.1.1. Effekter på skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald	22
2.1.2. Effekter på vatten och luft.....	31
2.1.3. Effekter på klimat.....	33
2.1.4. Effekter av förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden	33
2.2. Bedömning av ekonomiska effekter	35
2.2.1. Effekter på sektorers förutsättningar	35
2.3. Bedömning av sociala effekter	41
2.3.1. Befolkning och människors hälsa.....	41
2.3.2. Effekter på kulturmiljö.....	42
2.3.3. Effekter på friluftsliv och rekreation	43
2.4. Samlad bedömning Bottniska viken	48
3. Konsekvensbedömning havspan för Östersjön	51
3.1. Bedömning av miljömässiga effekter.....	51
3.1.1. Effekter på skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald	51
3.1.2. Effekter på vatten och luft.....	61
3.1.3. Effekter på klimat.....	62
3.1.4. Effekter av förslag till områden med särskild hänsyn till höga naturvärden	62
3.2. Bedömning av ekonomiska effekter	64
3.2.1. Effekter på sektorers förutsättningar	64
3.3. Bedömning av sociala effekter	70
3.3.1. Befolkning och människors hälsa.....	70

3.3.2.	Effekter på kulturmiljö.....	70
3.3.3.	Effekter på friluftsliv och rekreation.....	72
3.4.	Samlad bedömning Östersjön.....	76
4.	Konsekvensbedömning havsplan för Västerhavet.....	79
4.1.	Bedömning av miljömässiga effekter.....	79
4.1.1.	Effekter på skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald.....	79
4.1.2.	Effekter på vatten och luft.....	87
4.1.3.	Effekter på klimat.....	87
4.1.4.	Effekter av förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden	88
4.2.	Bedömning av ekonomiska effekter.....	90
4.2.1.	Effekter på sektorers förutsättningar.....	90
4.3.	Bedömning av sociala effekter.....	96
4.3.1.	Befolkning och människors hälsa.....	96
4.3.2.	Effekter på kulturmiljö.....	96
4.3.3.	Effekter på friluftsliv och rekreation.....	97
4.4.	Samlad bedömning Västerhavet.....	100
5.	Samlade resultat och slutsatser.....	103
5.1.	Bedömning mot havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten.....	103
5.1.1.	Planktonsamhällen och pelagiska miljöer.....	103
5.1.2.	Fisk.....	104
5.1.3.	Fågel.....	105
5.1.4.	Marina däggdjur.....	106
5.1.5.	Bottenmiljöer.....	107
5.1.6.	Hydrografiska förhållanden.....	108
5.1.7.	Undervattensbuller.....	108
5.1.8.	Övriga effekter.....	109
5.2.	Uppfyllande av Sveriges miljö kvalitetsmål.....	109
5.3.	Bedömning mot andra planer, policyer och program.....	111
6.	Åtgärder, uppföljning och övervakning.....	114
7.	Nuläge och nollalternativ.....	119
7.1.	Hantering av planalternativ, nollalternativ och energiområden.....	119
7.2.	Hydrografiska förhållanden.....	120
7.3.	Biologiska förhållanden.....	121
7.3.1.	Fisk.....	123
7.3.2.	Marina däggdjur.....	125

7.3.3. Fågel.....	125
7.4. Kemiska förhållanden	126
7.5. Maritima aktiviteter och belastningar	127
7.5.1. Energiutvinning.....	127
7.5.2. Försvar	128
7.5.3. Kulturmiljö.....	130
7.5.4. Lagring och utvinning av material	131
7.5.5. Natur.....	131
7.5.6. Rekreation	132
7.5.7. Sjöfart	134
7.5.8. Yrkesfiske	136
8. Metod	138
Källhänvisning	145
Figurförteckning.....	153
Tabellförteckning	156
Bilaga A Kartor över landningsvärden i det svenska yrkesfisket.....	157
Bilaga B Sammanställning av åtgärder i miljökonsekvensbeskrivning av beslutad havsplan	169

1. Inledning

1.1. Havsplanering och havsplanernas målsättningar

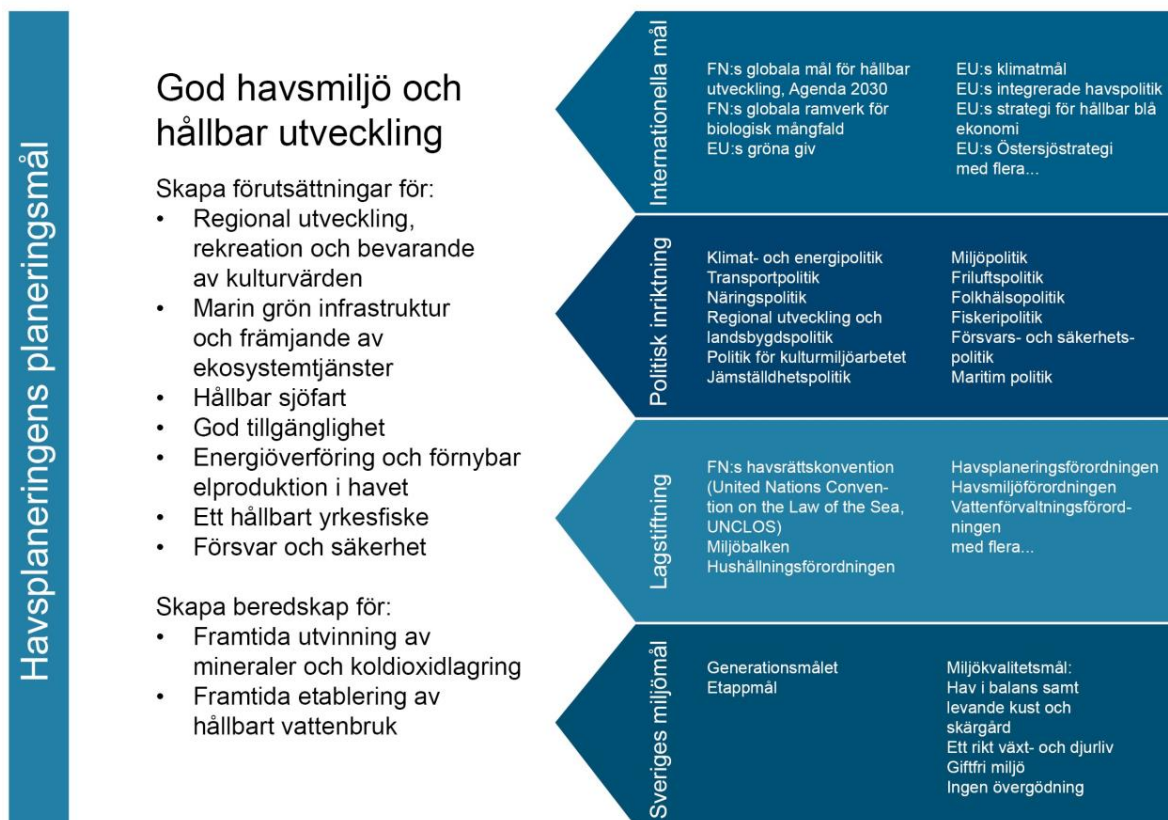
Havsplanerna ska visa den mest lämpliga användningen av havet. Det handlar om att i havsplaner, utifrån ett helhetsperspektiv, ge rumsliga förutsättningar för olika typer av verksamheter eller skydd i havet. Havsplanering är processen i vilken havsplanerna tas fram. I den organiseras nuvarande och kommande verksamheter i havsområdena så att miljömässiga, näringspolitiska och sociala mål nås. Antagna havsplaner är vägledande för annan planering, förvaltning och prövning av projekt. Havsplanering är ett av flera verktyg för staten att styra och påverka verksamheter och miljötillståndet i havet.

I juli 2014 beslutade EU om ett direktiv för havsplanering (2014/89/EU). Enligt direktivet ska havsplaneringen verka för en hållbar utveckling för havsbaserad energi, sjötransporter, fiske, vattenbruk samt bevarande, skydd och förbättring av miljön. Ekosystemansatsen ska tillämpas i planeringen så att de maritima verksamheternas belastning på miljön är förenlig med god miljöstatus enligt EU:s havsmiljödirektiv, implementerat i Sverige bland annat genom havsmiljöförordningen.

EU:s direktiv för havsplanering införlivades i Sveriges nationella lagstiftning i september 2014 genom en bestämmelse i miljöbalken (4 kap. 10§) om statlig havsplanering i Sverige, samt 2015 genom havsplaneringsförordningen (2015:400) som reglerar havsplaneringens genomförande. Miljöbalken lägger fast att syftet med havsplanerna ska vara att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling.

Havsplaneringsförordningen förtydligar att havsplanernas utformning ska bidra till god miljöstatus och att havets resurser ska användas hållbart så att havsanknutna näringar kan utvecklas. Att olika verksamheter ska kunna existera tillsammans är ett uttalat mål. Integrering av näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål syftar till att ge ett helhetsperspektiv i planeringen. Utifrån denna aspekt har 10 planeringsmål tagits fram under den föregående planeringsprocessen (Figur 1). Det övergripande målet för havsplanering är *God havsmiljö och hållbar tillväxt*, vilket sedan understöds av de övriga nio planeringsmålen. Planeringsmålen tar även hänsyn till olika internationella mål, politiska inriktningar, lagstiftning och miljömål.

Nya målsättningar i den planeringsprocess som inleddes 2022 berör främst ökade ambitioner gällande områden för energiutvinning till havs. Utöver dessa har havsplanerna uppdaterats utifrån nya förutsättningar för områdesskydd och andra intressen.

Figur 1. Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a).

1.2. Strategisk miljöbedömning av havsplaner

1.2.1. Formella krav för strategisk miljöbedömning av havsplaner

Enligt miljöbedömningsförordningen antas havsplaner medföra en sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap. 3 § miljöbalken. Det föreligger därför krav på genomförande av strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. 1–19 §§ miljöbalken. Arbetet med strategisk miljöbedömning ska dokumenteras i en miljökonsekvensbeskrivning.

Kraven på miljöbedömning av havsplaner utgår också från miljöbalkens portalparagraf, enligt vilken balken ska tillämpas så att:

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och

5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Kraven innebär att även sociala och ekonomiska aspekter behöver inkluderas i en bred bedömning av effekter. Detta dokument har därför fått titeln konsekvensbeskrivning samtidigt som kraven som gäller strategisk miljöbedömning varit vägledande i arbetet och hänsyn tagits till kraven som för miljökonsekvensbeskrivning vid utformning av dokumentet.

Konsekvensbeskrivningen har formen av ett samlat dokument för de tre havsplanerna vars effekter presenteras såväl var för sig som tillsammans.

Enligt 6 kap. 10§ miljöbalken ska den myndighet som upprättar eller ändrar en plan samråda om konsekvensbedömningens omfattning och detaljeringsgrad. Ett avgränsningssamråd hölls med en samrådsperiod från 8 juli till 10 oktober 2022.

Både Esbo-konventionen med tillhörande protokoll samt direktiv om strategisk miljöbedömning (2001/42/EG) reglerar samråd vid gränsöverskridande betydande miljöpåverkan. Dessa har genomförts i svensk rätt genom införlivande i 6:e kapitlet miljöbalken och miljöbedömningsförrordningen (2017:966). De generella kraven är att underrätta berörda länder om aktuell planering och genomföra samråd när planförslag och miljökonsekvensbeskrivning finns framtagna.

Då ansvaret för samråd gentemot andra länder idag ligger hos Naturvårdsverket, har Havs- och vattenmyndigheten informerat Naturvårdsverket om att havsplaneringen bedöms kunna ge upphov till betydande gränsöverskridande påverkan. Grannländerna Norge, Danmark, Tyskland, Polen, Litauen, Lettland, Estland, Finland och Åland har därför underrättats genom ett samrådsförfarande som pågick mellan 1 december 2022 och 28 februari 2023.

1.3. Havsplanernas förhållande till andra planer och program

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt 6 kap. 11 § miljöbalken innehålla en sammanfattning av planens huvudsakliga syfte och dess förhållande till andra relevanta planer och program. Havsplanerna ska syfta till en hållbar utveckling och planeringen ska utgå från mål och strategier på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Det urval av planer, program och andra processer som presenteras i avsnittet sker främst utifrån deras relevans för den pågående havsplaneringen, som har fokus på identifiering av nya områden för energiutvinning till havs.

1.3.1. Riksintressen, styrdokument och fysisk planering

1.3.1.1. Riksintressen

Riksintressen är geografiska områden som har pekats ut som nationellt betydelsefulla. Förslag till havsplan ska vara förenligt med bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden och med angivna riksintressen enligt nedan:

Riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken (redovisas av riksintressemyndigheter)

- Dessa innefattar bland annat riksintresse för yrkesfiske, naturvård och friluftsliv, kulturmiljövård, anläggningar för energiproduktion och eldistribution, anläggningar för

kommunikationer, samt totalförsvarets anläggningar. Riksintressen och respektive myndighet anges i 2 § hushållningsförordningen.

Riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken (anges direkt i lagen)

- Dessa gäller större områden med stora natur- och kulturvärden samt värden för friluftsliv som i sin helhet är nationellt betydelsefulla. Här ingår kustområden samt Natura 2000-områden (förtecknas i särskild ordning).

Havsplanerna ska vara vägledande för användningar av havet, baserat på utpekade riksintressen samt avvägningar dem emellan.

1.3.1.2. Anslutning till transmissionsnätet

Svenska kraftnät arbetar för närvarande med att utveckla processen för aktörer som vill ansluta havsbaserad vindkraft till transmissionsnätet på land. För att hantera anslutningsförfrågningarna arbetar man med så kallade havskapacitetszoner. I dessa zoner kommer Svenska kraftnät att förbereda en eller flera anslutningspunkter, vars positionering och kapacitet därefter delges samtliga intressenter. Erbjudande om anslutning ges till den eller de aktörer som först erhåller nödvändiga tillstånd om anläggning och drift av en vindkraftspark i respektive zon (Svenska kraftnät, 2023).

1.3.1.3. Strategi för hållbar utveckling, en svensk maritim strategi, och EU-strategier

Enligt havsplaneringsförordningen ska förslag till havsplan utformas så att planen integrerar näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. I *Nationell strategi för regional hållbar utveckling i hela landet 2121–2030* anges ett antal strategiska områden och prioriteringar gällande näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. Den nationella strategin är vägledande för inriktningen av de regionala utvecklingsstrategierna (se avsnitt 1.3.1.4) samt styrande för de statliga medlen för regionalt utvecklingsarbete. De stora samhällsutmaningar som genomsyrar den nationella strategin för hållbar regional utveckling är: miljöproblem och klimatförändringar, demografiska förändringar, samt ökade klyftor nationellt och inom EU. Det strategiska område som bedöms vara mest relevant för havsplaneringen är *Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet*, vilket innefattar "god samhällsplanering". Samhällsplaneringen ska främja en samhällsstruktur som bidrar till hållbara livsmiljöer, minskad klimatpåverkan, samt bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat. Ett ytterligare strategiskt område av relevans för havsplaneringen är *Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet* (Regeringen, 2021).

År 2015 beslutade regeringen om en nationell maritim strategi för Sverige. Strategin syftar till att uppnå regeringens vision om "Konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö". Visionen vilar på tre likställda perspektiv: Hav i balans, Konkurrenskraftiga maritima näringar, och Attraktiva kustområden. Strategin berör ett flertal politikområden med koppling till havet, regional utveckling, näringsliv och miljö, och bidrar därigenom till genomförandet av en svensk integrerad havspolitik. I strategin lyfts havsplanerna fram som ett viktigt instrument för att styra utvecklingen i svenska vatten. Genom att ange den mest lämpliga användningen för olika havsområden främjar havsplanerna och miljöbedömningen exempelvis säkerhet till havs i linje med strategin, så att risker för människor samt djur- och växtliv i samband med olyckor minimeras.

I den svenska maritima strategin noteras även betydelsen av EU:s strategier för de olika havsbassängerna. För Sveriges del är EU:s strategi för Östersjöregionen relevant, som syftar till att stärka samarbete för att gemensamt hantera utmaningar och möjligheter. Strategins tre övergripande mål är: Rädda havsmiljön, Länka samman regionen, och Öka välbefindandet. Till strategin hör en handlingsplan, som bland annat innefattar policyområdena fysisk planering och havsplanering (PA Planning), samt energi (PA Energy). Östersjöstrategin bidrar till genomförandet av Agenda 2030, men även av EU:s så kallade Gröna giv. Den Gröna givens syftar till en omställning till en modern, resurseffektiv samt konkurrenskraftig ekonomi, och inkluderar tillsammans med andra viljeinriktningar en industriomställning för ett klimatneutralt EU 2050. Enligt Östersjöstrategin kräver anpassning till den Gröna givens att klimatåtgärder och främjandet av hållbar utveckling integreras i strategins samtliga policyområden. Svensk havsplanering är nära integrerat med grannlänternas arbete på området och dess åtgärder enligt handlingsplanen.

På EU-nivå finns dessutom en rad sektorsspecifika strategier med relevans för havsplanering inom politikområdena klimat och energi, transport, fiske, friluftsliv, samt säkerhet och försvar. Såväl EU:s strategi för blå ekonomi som strategin för havsbaserad förnybar energi verkar för genomförandet av EU:s Gröna giv (Europeiska kommissionen, 2021; Europaparlamentet, 2022). Därutöver finns en föreslagen plan vid namn REPowerEU, som syftar till att snabba på omställningen inom energisektorn för ett minskat importberoende samt ökad satsning på förnybar energi och vätgas. I planen ingår bland annat förslag om ändring av direktiv (2018/2001) om främjande av användning av energi från förnybara energikällor. Ändringsförslaget innefattar system för utpekande av land- och havsområden för energiproduktion (inklusive miljöbedömning), samt att anläggningar för produktion av förnybar energi ska anses vara av överordnat allmänt intresse. Om förslaget realiserar kan det påverka både havsplanerings- och miljöbedömningsprocesser.

1.3.1.4. Regionala utvecklingsstrategier

Enligt förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ska varje region ta fram så kallade regionala utvecklingsstrategier (RUS). Dessa strategier innehåller visioner, mål och långsiktiga prioriteringar för utvecklingen i respektive län, och ger en samlad bild av regionens perspektiv på hållbar utveckling. Med hänsyn till sektorsvisa anspråk och tillgångar är dessa strategier av relevans för havsplaneringen. EU:s strategi för Östersjöregionen, den nationella strategin för hållbar utveckling, havs- och fiskeriprogrammet liksom kommunala översiktsplaner ska vara vägledande för inriktningen av de regionala utvecklingsstrategierna. Regionala utvecklingsstrategier ska vara väl förankrade lokalt och regionalt, och utarbetas i samverkan med berörda kommuner, regioner, länsstyrelser och andra berörda statliga myndigheter.

1.3.1.5. Kommunal och regional översiktsplanering

Enligt plan- och bygglagen (2010:900) PBL ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen, inklusive det havsområde (inre vatten och territorialhav) som finns inom kommunens gränser. Genom havsplaneringsförordningen har kommunerna och staten ett geografiskt överlappande planeringsansvar i större delen av territorialhavet. Detta innebär att skillnader mellan kommunala och statliga planeringsintressen i den överlappande zonen kan uppkomma, vilket är en utmaning för statlig och kommunal planering att hantera genom samverkan och dialog. Genom god samverkan kan framtida målkonflikter mellan

planeringsnivåerna minimeras. De statliga havsplanerna kan även bidra till att utveckla och förstärka kommunernas planering av kustzon och territorialhav.

En kommun kan även styra tillförsel, distribution och användning av energi. Enligt lag (1977:439) om kommunal energiplanering ska varje kommun ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. Kommunen ska i sin planering främja hushållning med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel (Energimyndigheten, 2022).

För hantering av kommunöverskridande frågor såsom infrastruktur, klimat och bostadsförsörjning sker även fysisk planering på regional nivå. En regionplan ska ge grundragen för användning av mark och vattenområden, och syftar till att underlätta kommunal och annan planering. Regionplanen är inte bindande, utan ska vara vägledande för översikts- och detaljplaner samt områdesbestämmelser. Regional planering ska enligt PBL genomföras i Stockholms och Skånes län, i övriga län är det frivilligt. Regionplanen är relevant för havsplaneringen utifrån dess rumsliga planering samt koppling mellan hav och land, exempelvis gällande infrastruktur och klimat.

1.3.2. Miljö- och klimatmål

1.3.2.1. Nationella miljömål

Sveriges miljömålssystem innefattar ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål, samt sex etappmål. Generationsmålet är övergripande för den svenska miljöpolitiken, som i sin tur ska vara vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Till generationsmålet finns ett antal så kallade strecksatser som förtydligar målets innebörd och vad miljöpolitiken ska fokusera på. De strecksatser som är särskilt relevanta för havsplaneringen är:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.

Av de 16 svenska miljökvalitetsmålen är följande mest centrala för havsplaneringen: Hav i balans samt levande kust och skärgård, Begränsad klimatpåverkan, Giffri miljö, Ingen övergödning, Ett rikt växt- och djurliv, samt En god byggd miljö. Miljökvalitetsmålen beskrivs av ett antal preciseringar, där några är särskilt relevanta för havsplaneringen. Det gäller exempelvis ekosystemtjänster, gynnsam bevarandestatus, hotade arter, grön infrastruktur, värnande av friluftslivet samt bevarade av kultur- och naturvärden. Även preciseringar om god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) och god kemisk- och ekologisk status enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) är av betydelse för havsplaneringen.

1.3.2.2. Klimatpolitik nationellt och inom EU

År 2017 antog Sverige ett klimatpolitiskt ramverk bestående av en klimatlag (2017:720), klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Klimatlagen ålägger regeringen att föra en politik som utgår från klimatmålen och att regelbundet rapportera om utvecklingen. Sverige har ett långsiktigt klimatmål om noll nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045, för att därefter uppnå negativa

utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990. De kvarvarande utsläppen (ned till noll) uppnås genom så kallade kompletterande åtgärder. För att nå målet får även avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung räknas som en åtgärd där rimliga alternativ saknas (Naturvårdsverket, u.d.). Klimatanpassningsarbetet relaterar till havsplaneringen genom arbetet för ökad beredskap och risk- och sårbarhetsanalyser enligt förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete, men också utifrån den nationella klimatanpassningsstrategin (prop. 2017/18:163) med prioriteringen biologiska och ekologiska effekter.

EU:s mål om klimatneutralitet 2050 verkar i linje med internationella åtaganden enligt Parisavtalet. Genom förordning om en europeisk klimatlag ska den politiska ambitionen om att uppnå klimatmålen senast 2050 bli en rättslig skyldighet för EU och genom dess antagande förbinder sig medlemsländer att minska nettoutsläppen av växthusgaser med 55 procent fram till 2030 (Europeiska rådet, 2021a). EU:s strategi för att uppnå dessa mål är den Gröna given (se avsnitt 1.3.1.3) och genom det så kallade 55 procent-paketet förväntas detta omsättas i praktiken. I paketet ingår en uppsättning förslag till översyn av klimat-, energi- och transportrelaterad lagstiftning och nya lagstiftningsinitiativ för att anpassa unionsrätten till EU:s klimatmål. EU:s strategi för klimatanpassning (Europeiska rådet, 2021b) och dess åtgärder, så som insamling och utbyte av data och kunskap, samt mål om att främja naturbaserade lösningar för att stärka klimatresiliens och ekosystem är också av relevans för havsplaneringen.

1.3.2.3. *EU-direktiv för havs- och vattenmiljö*

EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EC) syftar till att uppnå god miljöstatus i EU:s havsområden och implementeras i svensk lagstiftning genom havsmiljöförordningen (2010:1341). För svenska havsområden har Havs- och vattenmyndigheten i föreskrift (HVMFS 2012:18) beslutat om vad som kännetecknar god miljöstatus och fastställt miljö kvalitetsnormer med indikatorer. Myndigheten har även fastställt ett miljöövervakningsprogram och ett åtgärdsprogram. Havsplaneringen stödjer genomförandet av havsmiljöförvaltningen främst genom rumslig planering som gynnar god miljöstatus. Arbetet i havsförvaltningen sker även via regionala överenskommelser så som Helcom (Helsingforskonventionen) med en aktionsplan för Östersjön, och dess motsvarighet i Nordostatlant, Oskar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlant).

Även EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EC) har viss koppling till havsplanering utifrån landbaserade aktiviteter, vattenresurser och potentiella indirekta påverkans- och nyttjandefaktorer från källa till hav. Direktivet implementeras i Sverige genom vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och har på motsvarande sätt mål för miljöstatus i sötvatten och kustområdet. Sveriges fem vattenmyndigheter beslutar om förvaltningsplaner, miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram.

1.3.2.4. *Arbete för biologisk mångfald*

Det svenska arbetet för att stärka biologisk mångfald, motverka klimatförändringar och verka för hållbart nyttjande omfattar ett flertal verktyg. Några av dessa är marint områdesskydd, regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, motverkande av fysisk påverkan på vattenmiljön, restaurering, åtgärder för hotade arter, motverkande av invasiva främmande arter, samt regleringar inom fisket. Det nationella arbetet baseras främst på genomförandet av EU:s fågel- samt art- och habitatdirektiv (2006/147/EG respektive 92/43/EEG), EU:s strategi för biologisk

mångfald 2030 och EU:s gemensamma fiskeri- och jordbrukspolitik. Havsplaneringens roll i detta handlar om rumslig vägledning och avvägningar gällande exempelvis yrkesfiske och skydd av naturvärden.

EU:s strategi för biologisk mångfald (Europeiska kommissionen, 2020) inkluderar en långsiktig plan för skydd och återställande av natur och ekosystem, vilket bland annat innebär en målsättning om att skydda minst 30 procent av havsområdet till 2030. Av dessa 30 procent ska 10 procentenheter vara strikt skyddade. Strategin omfattar även åtgärder för invasiva främmande arter och hotade arter, samt krav på medlemsländerna att ta fram nationella åtaganden för skydd och återställande. Som en del i strategiarbetet presenterade EU-kommissionen i juni 2022 ett förslag till förordning om återställande av natur som bland annat medför att 20 procent av havet ska restaureras till 2030.

Vidare måste medlemsstaterna enligt strategin säkerställa att minst 30 procent av alla arter och livsmiljöer som för närvarande inte har gynnsam status kommer upp till den kategorin eller uppvisar en starkt positiv utveckling. Kommissionen kommer även begära att medlemsstaterna senast 2030 säkerställer att det inte sker någon försämring i bevarandetrender och bevarandestatus för någon av de livsmiljöer och arter som är skyddade enligt fågel- samt art- och habitatdirektiven (för marina miljöer även EUNIS). Havsplaneringen stödjer genomförandet av dessa direktiv och strategier genom den rumsliga vägledning som havsplanerna ger om användningen av havet.

1.4. Terminologi och definitioner

Användning är ett begrepp för de typer av verksamheter eller intressen som kategoriseras i havsplanerna: elöverföring, energiutvinning, utredningsområde energiutvinning, försvar, generell användning, kultur, natur, rekreation, sandutvinning, utredningsområde sandutvinning, sjöfart, utredningsområde sjöfart och yrkesfiske.

Belastning är den förändring av fysiska förhållanden som planens genomförande medför (t.ex. att ett område tas i anspråk, grumling eller buller).

Effekt eller **påverkan** är den förändring i miljön som en belastning medför på en ekosystemkomponent (habitat eller enskild flora och fauna). Effekter kan vara direkta eller indirekta, kumulativa, positiva eller negativa, lång- eller kortsiktiga och ger upphov till konsekvenser (se nedan).

Ekosystemansatsen är en strategi för bevarande av naturvärden, hållbart nyttjande och rättvis fördelning av naturresurser. Den syftar till att ta hänsyn till både miljömässiga, sociala och ekonomiska sammanhang och en mer integrerad förvaltningsmetodik. Ansatsen inkluderar ett antal vägledande principer (Malawiprinciperna), bland annat principen om att säkerställa att användningen av ekosystemen sker inom deras gränser (Convention on biological diversity, 2007).

Ekosystemkomponenter i Symphony är livsmiljöer, arter eller grupper av djur och växter som utgör en del av marina ekosystem.

Ekosystemtjänster är de produkter och tjänster från naturens ekosystem som bidrar till människans välbefinnande och välfärd. Begreppet hjälper till att systematisera kopplingen mellan

ekologi och samhälle samt synliggöra att välfungerande ekosystem är viktiga för samhälle, hälsa och välfärd.

Klimatneutralitet innebär att utsläpp av växthusgaser är netto noll.

Konsekvens är effekternas betydelse ur ett miljö- och samhällsperspektiv.

Miljöaspekter är de aspekter som beskrivs i 6 kap. miljöbalken, med avseende på vilka teman miljöbedömningen görs.

Miljökonsekvensbeskrivning är den skriftliga redogörelse som bland annat ska identifiera, beskriva och bedöma den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra.

Strategisk miljöbedömning av planer och program är den process som ligger bakom miljökonsekvensbeskrivningen. Den innehåller vissa moment som myndigheter och kommuner ska genomföra när de upprättar eller ändrar vissa planer eller program vars genomförande kan antas medföra betydande miljöpåverkan (6 kap. miljöbalken).

1.5. Läsanvisning

Denna konsekvensbeskrivning är uppdelad i åtta kapitel. Efter detta inledande kapitel följer tre kapitel med en beskrivning av de förväntade miljöeffekterna av havsplanerna för Bottniska viken, Östersjön respektive Västerhavet. I kapitel 5 sammanställs bedömningarna för varje havsplan i förhållande till bedömningsgrunder enligt havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten. Kapitlet innehåller även analyser av havsplanernas bidrag till uppfyllande av Sveriges miljö kvalitetsmål och målsättningar i andra policyer, planer och strategier. Efterföljande kapitel innehåller förslag till åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa de betydande negativa miljöeffekter som identifierats i konsekvensbedömningen. I kapitlet ingår även en analys av åtgärder för uppföljning och övervakning av dessa miljöeffekter. Kapitel 7 beskriver hanteringen av alternativ i konsekvensbedömningen samt nuläget avseende miljömässiga och samhällsekonomiska förhållanden. Sista kapitlet presenterar metoden som använts i konsekvensbedömningen.

2. Konsekvensbedömning havsplan för Bottniska viken

2.1. Bedömning av miljömässiga effekter

2.1.1. Effekter på skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald

2.1.1.1. Fågel

Fågelbeståndens variationer har flera orsaker som ofta är skilda i arternas olika livsmiljöer. Det är därför i regel mycket svårt att peka ut den faktor som har störst betydelse för utvecklingen av ett visst bestånd. Bland de användningar som havsplanen vägleder om är det framför allt rekreation, fiske, sjöfart och energiutvinning som riskerar att påverka fågelbestånd negativt. Av dessa är det enbart vägledningen om energiutvinning, i form av havsbaserad vindkraft, som kan medföra betydliga förändringar i hur havsplaneområdet Bottniska viken används jämfört med nollalternativet.

Faktabaserat underlag om dödlighet, barriäreffekt eller undanträngningseffekt orsakade av havsbaserad vindkraft i svenska vatten finns i dagsläge inte. Studier i andra länder och regioner – varav det största antalet hittills är modelleringsstudier från Nordsjöregionen – tyder på att havsbaserad vindkraft kan ha betydande negativa effekter för vissa arter som födosöker eller rastar i havet, alternativt förflyttar sig över havet. Samtidigt finns det andra arter som inte påverkas alls, och till och med vissa som attraheras till och kan gynnas av havsbaserade vindkraftsparker (Leemans & Collier, 2022; Bergström m.fl., 2021; Rydell m.fl., 2017). Att det faktabaserade underlaget om inte bara vindkraftens effekter, utan även i många fall om beståndstatus och andra påverkansfaktorer är bristfälligt gör effektbedömningar osäkra. Även om sannolikheten av negativa effekter generellt är större i områden där det finns kända ansamlingar eller flyttstråk, kan risken för påverkan i andra områden inte uteslutas helt. Av denna anledning och med hänsyn till försiktighetsprincipen, slogs effektkategorierna ”ingen effekt” och ”marginell effekt” samman med effektkategori ”liten effekt”.

I havsplaneområdet Bottniska viken är de största riskerna för stora och medelstora negativa effekter på fåglar koncentrerade till Södra Bottenhavet, i synnerhet områdena kring Finngrundens. De föreslagna energiområdena B149, B152, B156, B158 samt i mindre utsträckning B146, B164, B142 och B148 bedöms medföra störst risk för främst flyttfåglar, men även för övervintrande fåglar. Området är av stor regional betydelse för rastande och övervintrande sjöfåglar, varav flera är kända för att vara mycket störningskänsliga.

När det gäller flyttfåglar är höstflyttningen förbi Finngrundens och södra Bottenhavet särskilt omfattande, med över 100 arter och en miljon individer av större fåglar. I jämförelse visar undersökningar att vårsträcket omfattar strax under 70 arter. Ett flertal flyttfågelsarter är rödlistade. Utöver passage av större fåglar flyttar ett förmodat mycket stort antal tättingar. För arter som sädgås, sångsvan, storlom och smålom bedöms en betydande andel av populationerna passera området, från häckningsområdena i nordöstra Skandinavien och nordvästra Ryssland. För underarten taigasädgås återfinns den centrala flyttvägen för den samlade världspopulationen över detta område.

Längs kusten finns mycket viktiga häckningsområden, rastning och övervintringsområde för sjöfåglar, som riskerar att påverkas negativt av vindkraftsutbyggnad i de föreslagna energiområden B146, B152 och B156. Tobisgrissla, silltrut och skrântärna, och en hög täthet av havsörn är några av kända häckande arter i området, som även använder grundområden vid Finngrunden för födosökning. Särskilt viktiga områdena är Lövstabukten och Björns skärgård samt naturreservatet Gräsö östra skärgård. Skärgårdsområdet väster om B146 har en rik fågelfauna och längs kusten finns ett sträck av sjöfåglar. Flera skyddsvärda fågelarter häckar i området. Av dessa är storlom, svarthakedopping och fiskgjuse känsliga för mänsklig störning.

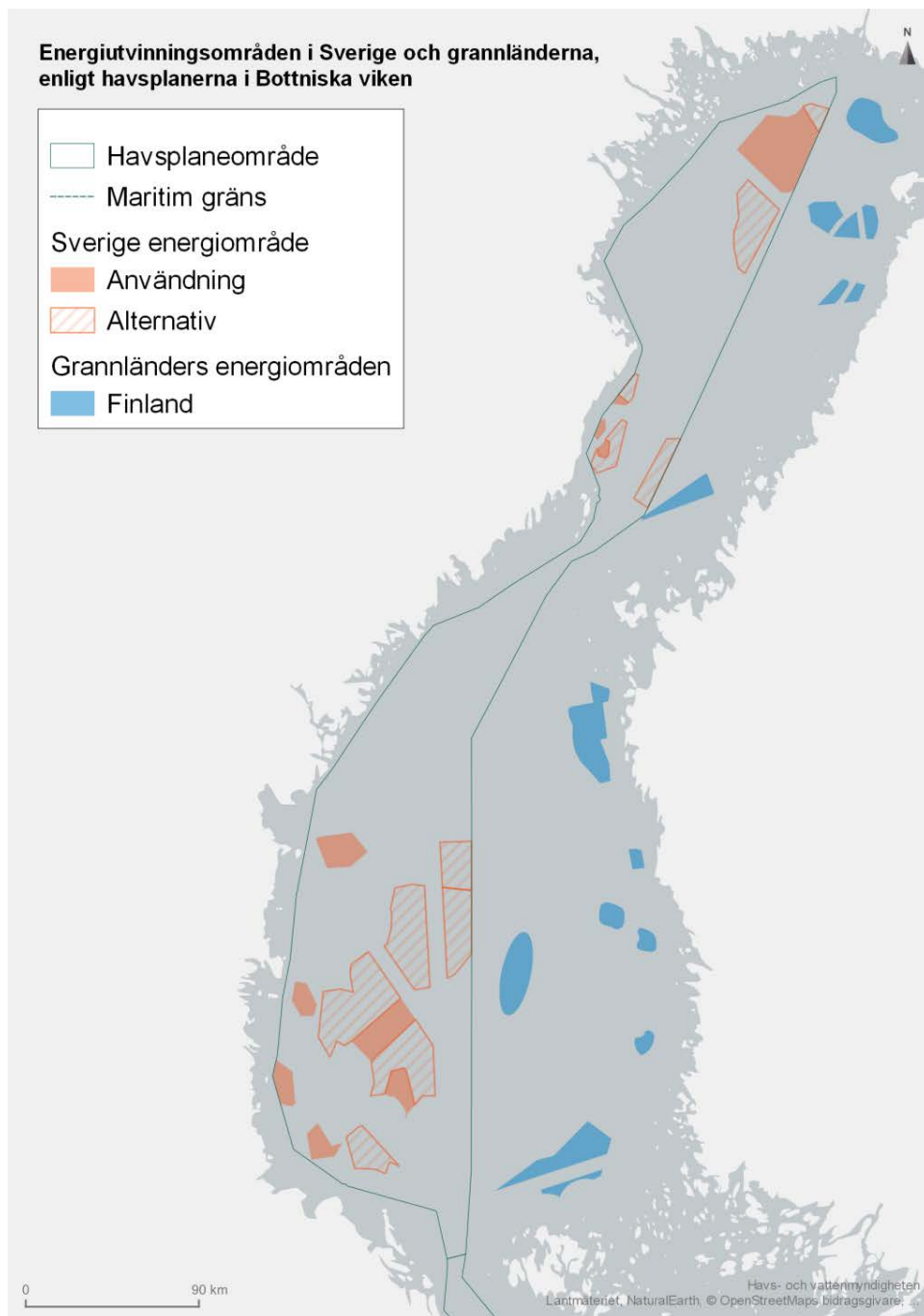
Energiområdena i Norra Kvarken är belägna strax norr om det flyttfågelstråk som sträcker sig i nordväst-sydostlig riktning mellan Umeå-Holmön och Vasa-regionen i Österbotten i Finland, där passagen över havet är som kortast. Flyttrutten används av flera störningskänsliga arter av rovfåglar samt trana, sädgås, vadare, sångsvan och andra fjäll- och tajgaarter. Sträckkorridorens gränser varierar med väder- och vindförhållandena, varför alla sex föreslagna och alternativa energiområden – B107, B108, B135, B137, B138 och B139 – bedöms medföra risk för medelstor negativ påverkan.

Vid kusten finns i viss omfattning häckande sjöfåglar och fåglar som sträcker längs kusten, och det finns en risk för viss negativ påverkan från vindkraftsetablering i de föreslagna energiområden B139, B137, B107, B108 och B138, om än liten. När det gäller det sistnämnda området bedöms närheten till Holmöarna även utgöra viss risk för de arter som häckar där.

Längst i norr i Bottenviken är det kustavsnitt som gränsar till Haparanda skärgårds nationalpark mycket känsligt. Flera av öarna är fågelskyddsområden, och flera områden pekats ut delvis på grund av att de är förhållandevis opåverkade av människan. Området nära kusten är mycket viktigt för flyttande-, rastande och häckande fåglar, varav flera är känsliga för mänsklig påverkan. Fågelsträcket bedöms ske på bred front längs kusten och delvis över öppet hav, och det finns viss risk att det påverkas negativt av vindkraftsetablering. Riskerna är större närmare kusten, varför den potentiella negativa påverkan bedöms som medelstor i det alternativa energiområdet B117, och liten i de föreslagna energiområden B110 och B111. Riskerna är lägre i det alternativa energiområdet B113.

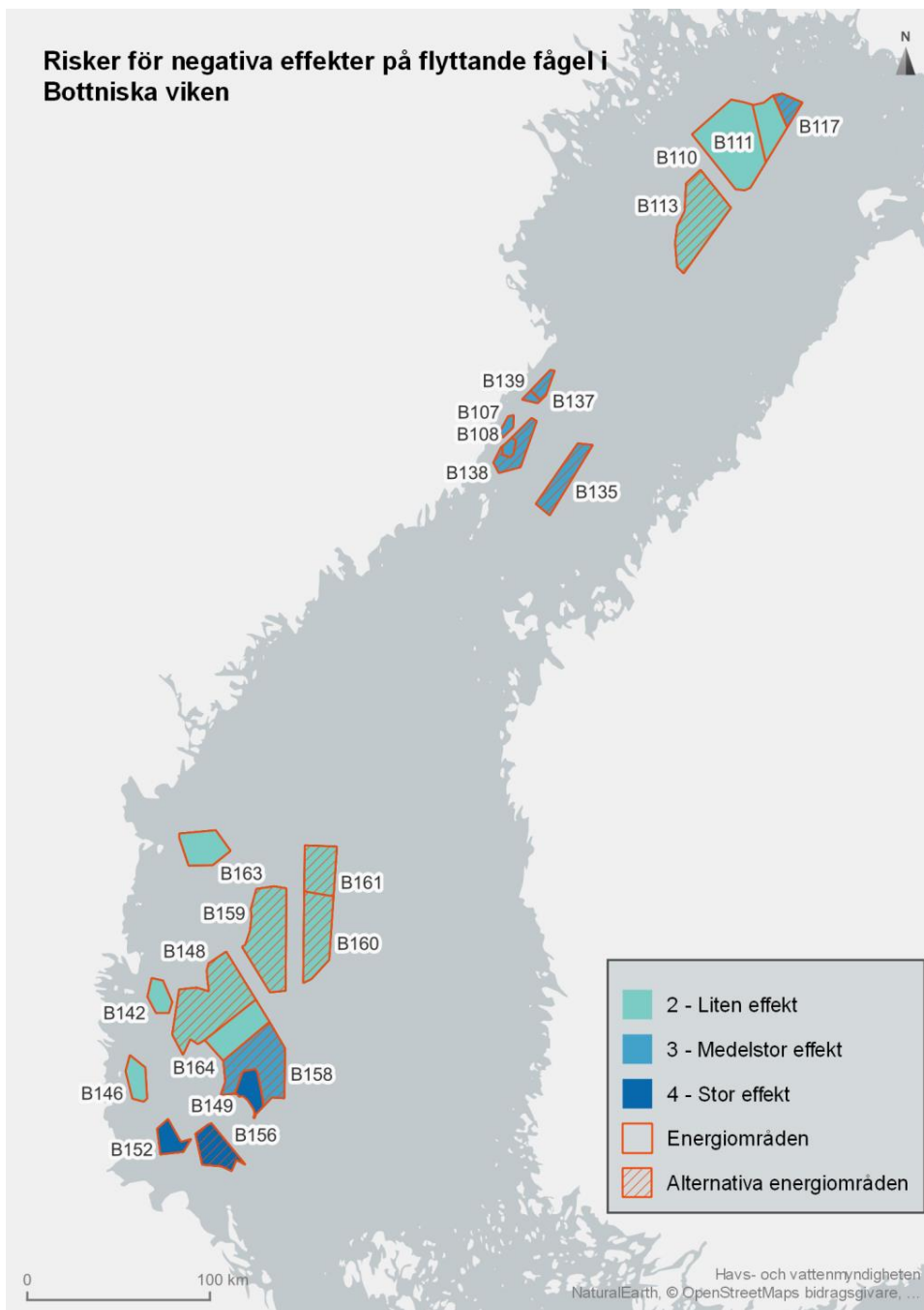
På finska sidan Bottenviken planeras ett flertal vindkraftsparker, vilket ökar risken för kumulativa effekter i samband med vindkraftsetablering på svensk sida (se Figur 2). Denna risk bör tas i beaktning vid framtida prövning av vindkraftsprojekt på bägge sidor gränsen. Något lägre risk för kumulativ påverkan finns i övriga delar av Bottniska viken, då lokaliseringen av planerade finska vindkraftsområdena är något glesare.

Nedanföret visar Figur 3 och Figur 4 med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiutvinningsområdena på flyttfåglar och övervintrande fåglar i havsplaneområdet Bottniska viken.

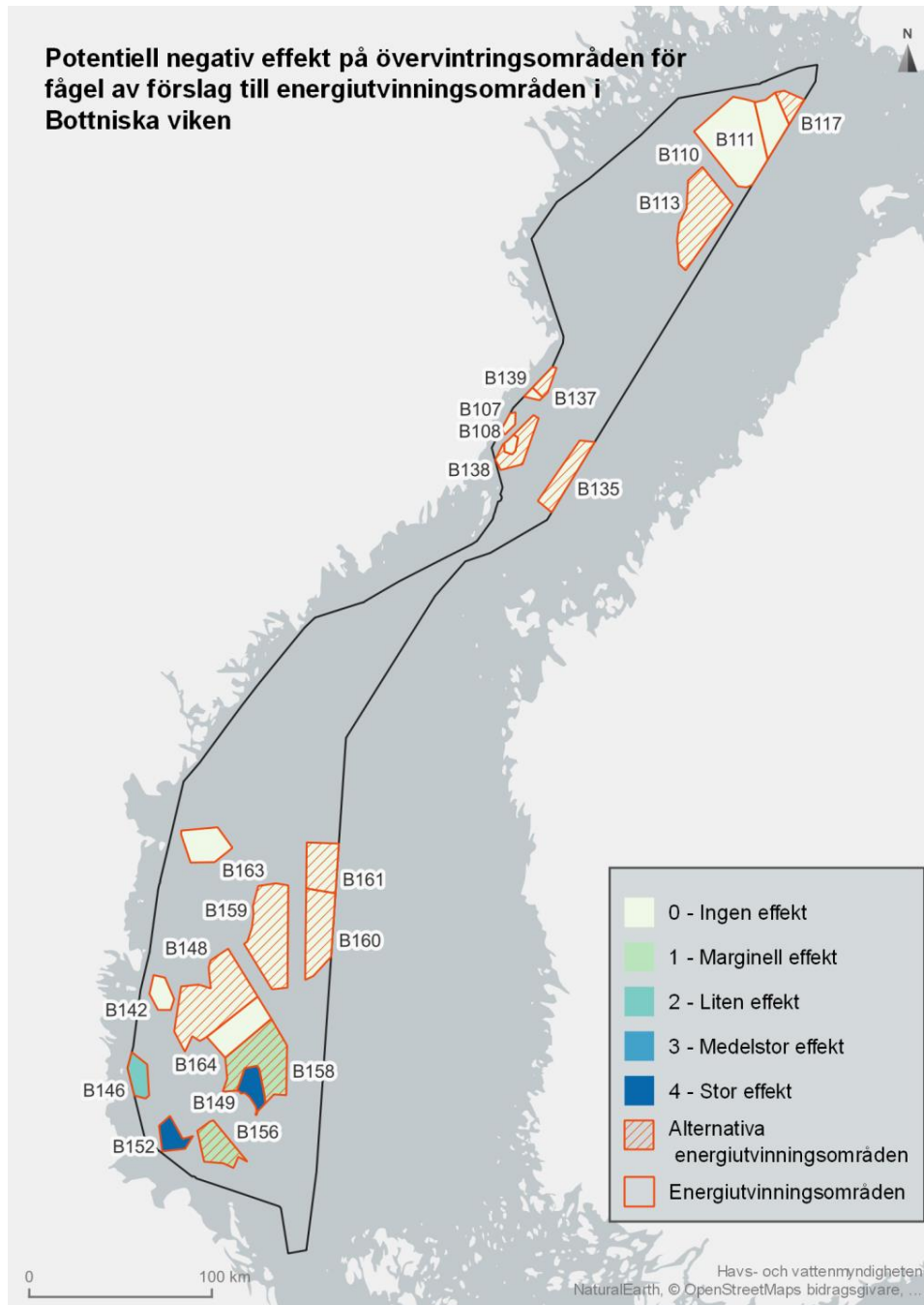

Figur 2. Karta över planerade eller föreslagna energiutvinningsområden i Finland och Sverige i Bottniska viken.

Figur 3. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Figur 4. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

2.1.1.2. Marina däggdjur

Påverkan på marina däggdjur uppkommer främst genom spridning av impulsivt undervattensbuller och sedimentspridning i anläggningsfasen för havsbaserad vindkraft men även driftskedet kan ge upphov till negativa effekter till exempel genom kontinuerligt

undervattensbuller. I Bottniska viken är de förekommande marina däggdjuren vikaresäl och gråsäl.

Vikaresäl

Vikaresäl förekommer främst i Bottenviken med populationskoncentration längst norrut i viken. Den bedöms enligt rödlistan för 2020 som livskraftig (Artdatabanken, u.d.).

Känsliga tider under vikaresälens livscykel är februari-maj då parning, kutning, digivning och pälsbyte sker. Etablering under denna period bör därför undvikas. Det saknas kunskap om hur områden med havsbaserad vindkraft kan påverka förutsättningarna för vikare t.ex. genom påverkan på förekomst av havsis. De föreslagna energiområdena B110 och B111 och alternativområdet B117 bedöms ha störst potentiell negativ effekt på vikaresäl på grund av deras överlapp med dess viktigaste utbredningsområde. Förslags- och alternativområdena (B107, B108, B135, B137, B139, B138) vid Norra Kvarken bedöms ha begränsad risk att påverka vikaresäl medan övriga energiområden i Bottenhavet inte bedöms riskera att påverka den.

Gråsäl

Gråsäl förekommer i Bottniska viken främst vid Norra Kvarken och i södra Bottenhavet. Den bedöms enligt rödlistan för 2020 som livskraftig (Artdatabanken, u.d.).

Gråsäl bedöms vara känslig för störning under februari till juni och ha större förekomst i kustnära områden än i utsjön. De mer kustnära energiområdena B142 och B146 bedöms ha störst potentiell negativ effekt på gråsäl. Effekter från anläggningsfasen bedöms dock kunna minimeras till försumbara nivåer om åtgärder motsvarande dubbla bubbelgardiner används vid pålning.

2.1.1.3. Bottenmiljöer

Bottenpåverkan i energiområden är beroende av en rad faktorer. Vilken typ av anläggning som används t.ex. bottenfasta fundament eller flytande verk liksom graden av bottenförslutning i området.

I merparten av energiområdena i Bottniska viken kommer graden av bottenpåverkan främst bero på vilken typ av anläggning som är aktuell. I Bottniska viken är det främst följande energiområden där hela eller delar ligger djupare än 70 meter och därför kan vara aktuella för flytande installation: B110, B113, B135, B163, B160 och B161. Bottenpåverkan bedöms i dessa fall bli marginell.

Bottenmiljöerna i områden utanför kust och utsjöbankar i Bottniska viken utgörs av mjukbotten med lera men även särskilt i södra Bottenhavet en hel del sten och block. I områden med mjukbotten kommer bottenfasta fundament innebära en introduktion av nytt hårt substrat. Här kan så kallade reveffekter uppkomma som bidrar till biologisk mångfald och en positiv effekt, men också viss risk för spridning av oönskade främmande arter. Om hänsyn till bottenförutsättningar tas vid projektering och anläggning bedöms negativa effekter på befintliga bottenmiljöer kunna undvikas för både bottenfasta och flytande anläggningar.

I Bottniska viken bedrivs bottentrålning i mycket begränsad omfattning. Det är endast för energiområden i södra Bottenhavet, främst B156 och B152 där en positiv effekt kan antas uppkomma av minskad bottentrålning till följd av energiutvinning.

2.1.1.4. Fisk och lekområden

I det föreliggande förslaget till ändrad havsplan för Bottniska viken innebär vägledningen om energiutvinning den största ändringen jämfört med den beslutade havsplanen. Slutsatserna om effekten av vägledning om övriga användningar i miljökonsekvensbeskrivningen av beslutad havsplan anses därför gälla för föreliggande förslag till havsplan (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

När det gäller effekter på fisk och fisklek anses vägledningen om sandutvinning vid Svalans och Falkens grund i Bottenviken kunna medföra en liten negativ effekt lokalt på fisk, i synnerhet lekande strömming och siklöja. Det föreslagna täktområdet sammanfaller delvis med grundare lekområden i utsjön dock inte med arternas viktigaste lekområden. Eftersom det finns flera lekområden i Bottniska viken, varav de viktigaste i kustzonen, bedöms den negativa effekten vara marginell i förhållande till hela havsplaneområde. Det är viktigt att anpassa täktverksamheten till viktiga reproduktionsperioder för fiskarterna i området.

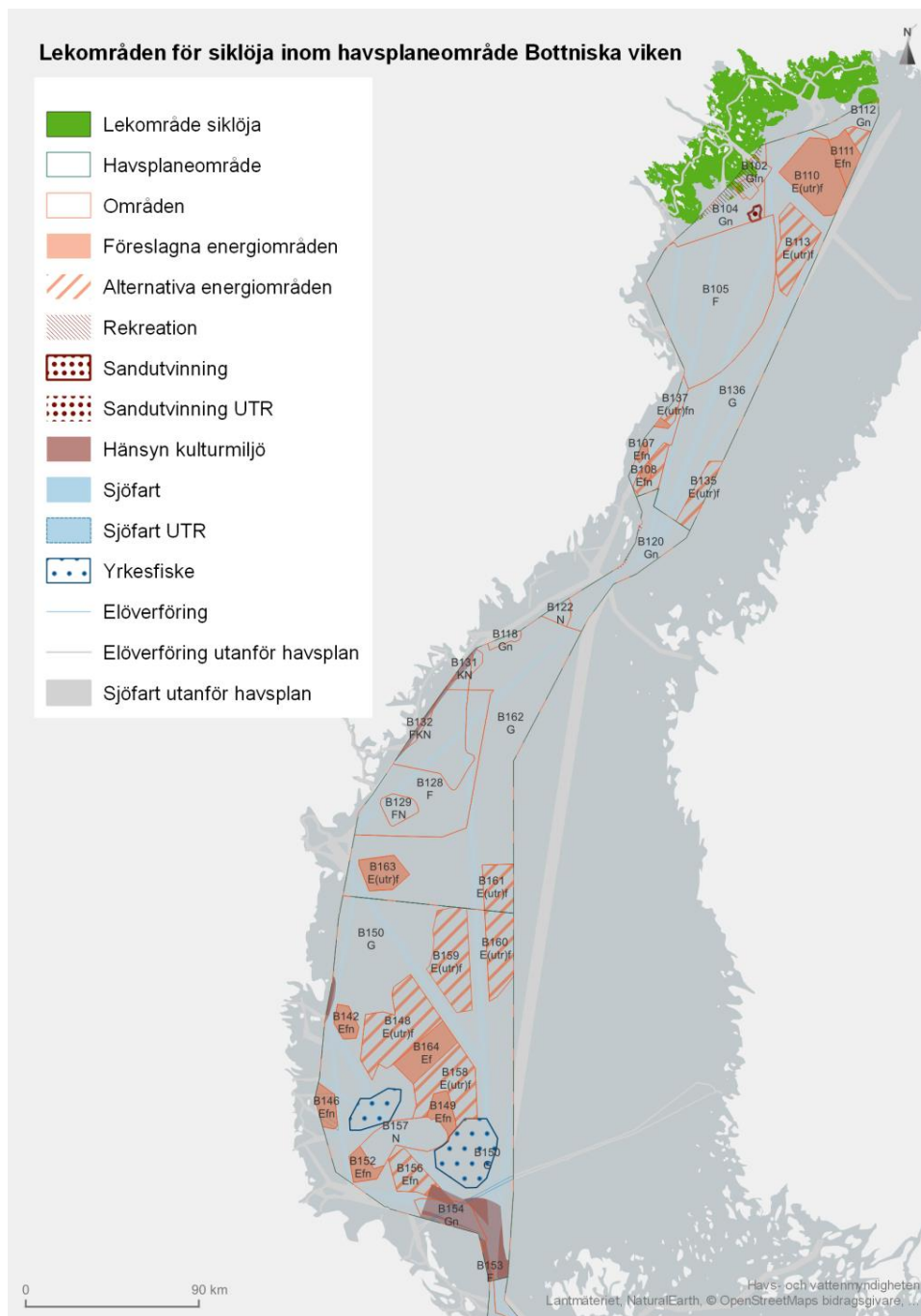
Miljökonsekvensbedömningen av beslutad havsplan lyfter också risken för marginellt förhöjd belastning genom undervattensbuller och operativa utsläpp från sjöfart i samband med havsplanens vägledning om något längre sjöfartsleder efter anpassning till föreslagna energiområden i Södra Bottenhavet. Med tanke på att ändringen i sjöfartstrafiken är förhållandevis liten och att fisken rör sig i ett mycket stort område, bedöms effekten på fisk vara marginell.

När det gäller havsplanens vägledning om energiutvinning kan den medföra risk för negativ påverkan på fisk, i synnerhet där energiområden sammanfaller med lek- och uppväxtområden. Enligt den senaste syntesen av effekter av havsbaserad vindkraft på fisk pekar den samlade vetenskapliga evidensen mot att tillförseln av vindkraftverk till havs inte utgör ett hot för fiskarter eller fiskpopulationer (Öhman, 2023). Slutsatsen gäller dock enbart om vissa försiktighetsåtgärder införs för att minimera den havsbaserade vindkraftens mest akuta belastningar, i synnerhet impulsivt undervattensbuller och sedimentspridning. Liksom andra studier lyfter dock syntesen att effekterna kan skilja sig avsevärt mellan olika områden samt att det återstår viktiga kunskapsluckor (se även Hogan m.fl., 2023). Av dessa anledningar bör vindkraftsetablering alltid föregås av en lokal bedömning av hur fisk påverkas.

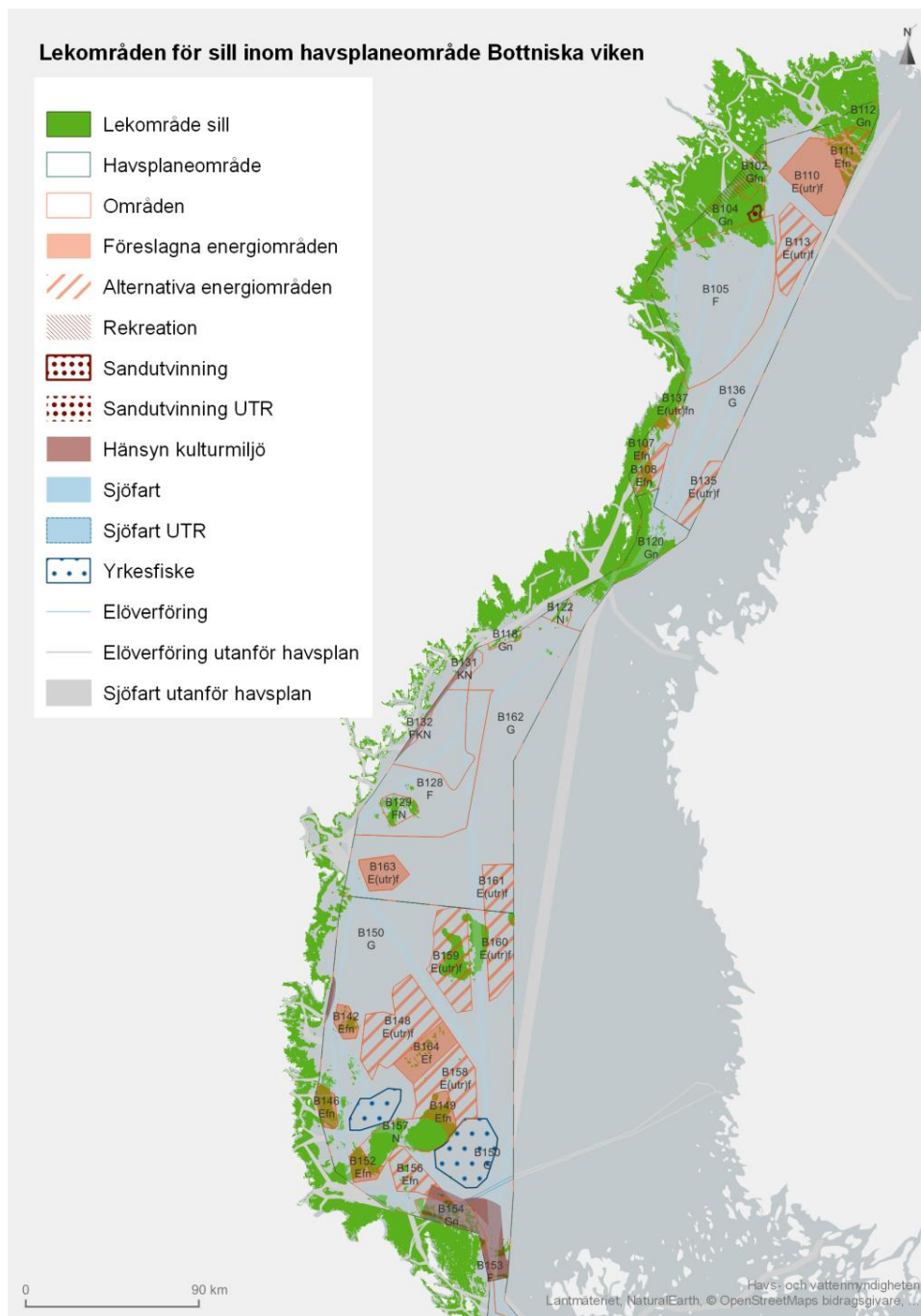
I Bottniska viken är det flera föreslagna och alternativa energiområden som sammanfaller med kända lekområden för sill/strömming. Lekområdenas exakta utbredning är inte alltid känd, varför närmare bedömningar behöver göras inför eventuell framtida vindkraftsetablering. Det är främst de energiområden som är belägna kustnära eller på grundare områden som har större risk att påverka strömmingslekområden. I Södra Bottenhavet rör det sig om de föreslagna energiområdena B142, B146, B152 och B164, samt delar av de alternativa energiområdena B158, B159, B160 och B161. I Norra Kvarken riskerar alla föreslagna och alternativa energiområden viss inskränkning på lekområden, i synnerhet de områden som ligger närmast kusten: B107, B108, B137 och B139, samt i mindre utsträckning B138. Av områdena i Bottenviken är det framför allt det alternativa energiområdet B117 och delvis det föreslagna energiområdet B111 som sammanfaller med lekområden för strömming, och där eventuell

framtida vindkraftsetablering anses behöva anpassas. I Figur 5 och Figur 6 visas modellerade lekområden för siklöja respektive sill/strömning i Bottniska viken.

Den minskning av fiskeaktiviteter som kan förekomma till följd av etablering av havsbaserad vindkraft i de föreslagna energiområdena kan leda till ett minskat exploateringsstryck på fiskresursen och gynna dess återhämtning. Eftersom det inte är känt hur fisket kommer att påverkas av och anpassas efter eventuell vindkraftsetablering, är det inte möjligt att uppskatta hur stor en sådan positiv effekt skulle kunna bli.

Figur 5. Lekområden för siklöja i Bottniska viken. Lekområden visas med grön färg. (Källa: SLU Aqua).

Figur 6. Lekområden för sill/strömning i Bottniska viken. Lekområden visas med grön färg. (Källa: SLU Aqua).

2.1.2. Effekter på vatten och luft

Effekter på vatten som livsmiljö avser förändringar i vattens fysiska och kemiska förhållanden till följd av havsplanens vägledning om de olika användningarna. I Bottniska viken är det vägledningen om sandutvinning och energiutvinning som bedöms vara relevanta ur detta perspektiv.

När det gäller sandutvinning bedöms den föreslagna täktverksamheten vid Svalans och Falkens grund kunna medföra en negativ effekt på vattenkvalitet lokalt, till följd av ökad grumling i närhet av tükten. Effekten anses vara kortvarig, och därmed obetydligt sett till havsplanen i sin helhet, i linje med slutsatsen i miljökonsekvensbeskrivningen av beslutad havsplan (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

Modelleringsstudier har visat att etableringen av havsbaserad vindkraft kan påverka hydrografiska förhållanden inte bara i närheten av en vindkraftspark, utan även på en större regional nivå (Arneborg m.fl., 2023). Preliminära resultat från modelleringar av effekterna från minskad vindstyrka bakom existerande vindkraftsparker i Östersjön och Västerhavet tyder på förhållandevis små förändringar i salthalt och temperatur, samt skiktning. Modelleringarna tar dock inte hänsyn till vindkraftverkens effekter under vatten, där fundament anses kunna bromsa vattenströmmar och skapa ökad turbulens och därmed större blandning av vattenmassor. I vilken utsträckning dessa effekter tar ut varandra är inte känt i dagsläge. De preliminära resultaten tyder på att större vindkraftsområden har större effekter. Det är därför särskilt viktigt att vidare undersöka de kumulativa hydrografiska effekterna av de stora sammanhängande föreslagna och alternativa energiområden i Bottniska viken.

När det gäller effekter på luft avser bedömningen förändringar i utsläpp av luftburna föroreningar till följd av havsplanens vägledning. De användningar som är relevanta i detta sammanhang är sjöfart, fiske, sandutvinning och havsbaserad vindkraft på grund av anläggnings- och servicebåtstrafik i samband med anläggning, drift och nedmontering av vindkraftsparker. När det gäller sjöfart föreslår havsplanen för Bottniska viken ett cirka fem procent längre sjöfartsstråk genom Södra Bottenhavet till följd av energiområdena B149, B148, B158 och B164. Konsekvenserna av den förlängda färdvägen är enligt miljökonsekvensbeskrivningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a) marginellt ökade utsläpp från sjöfart och därmed marginellt försämrade luftkvalitet lokalt.

Etablering av vindkraft i de föreslagna energiområdena kan innebära längre färdsträckor även för fiskefartyg. I dagsläget är det dock inte möjligt att förutse i vilken utsträckning detta kan komma att ske, varför det inte heller går att uppskatta eventuella förändringar i luftutsläpp från fiskefartyg till följd av havsplanen vägledning om havsbaserad vindkraft.

Vägledningen om energiutvinning bedöms kunna leda till en omfattande vindkraftsetablering med tillhörande kraftig ökning av transporter för anläggning och service av vindkraftverken. Transportökningens omfattning går inte att bedöma utan närmare kunskap om vindkraftsparkernas verksamhet, och därmed inte heller hur stor negativ effekt för luftkvalitet den kan föranleda.

Liksom för sjöfarten skiljer sig inte havsplanens vägledning avseende sandutvinning från den i den beslutade havsplanen. Slutsatserna i miljökonsekvensbeskrivningen från 2019 gäller därför för föreliggande förslag till havsplan. Enligt den bedömningen kan den föreslagna sandutvinningen vid Svalans och Falkens grund i Bottenviken leda till en ökning av luftutsläpp från sjötransporter vid sandutvinning och mellan täkt och hamn. Detta bedöms kunna ha en marginell negativ påverkan på luftkvalitet lokalt.

2.1.3. Effekter på klimat

Effekter kopplat till klimat bedöms för havsplanen Bottniska viken vara positiva med hänsyn till vägledning om energiområden för havsbaserad vindkraft. Vindkraft som förnybar energikälla bidrar under drift inte till utsläpp av växthusgaser och har ur ett livscykelperspektiv låga utsläpp av koldioxid (Energimyndigheten, 2023a). Potentialen för utvinning av fossilfri energi i Bottniska vikens föreslagna energiområden uppskattas till en årlig produktion på 55,1 TWh. Inkluderas även alternativa energiområden uppskattas potentialen till totalt 165,2 TWh (se även avsnitt 2.2.1.2). Den faktiska effekten på klimatet beror dock även på, om och vilka energikällor som ersätts eller utgör alternativ energibas, och huruvida dessa är fossilbaserade eller inte.

Förslag till havsplan med energiområden kan påverka andra användningar med potentiell effekt beträffande utsläpp av växthusgaser. Detta gäller exempelvis eventuella förändringar i körsträcka för sjöfart och yrkesfiske. För Södra Bottenhavet innebär föreslagna energiområden B148, B149, B158 och B164 belägna i farled en förlängd körsträcka för sjöfart. Konsekvensen vad gäller utsläpp av växthusgaser är dock svåra att uppskatta, men det bedöms vara ett begränsat antal passager som påverkas. Förlängd resväg har uppskattats till högst cirka 15 km utifrån plankarta samt AIS-data, vilket bedöms vara av mindre betydelse (Havs- och vattenmyndigheten 2019b). Notera att sträckning av farleden i föreliggande havsplan inte skiljer sig från beslutad havsplan, där farleden är flyttad och går nordöst om föreslagna energiområden.

Totalt bedöms planen bidra till nationella och internationella klimatmål, omställning till en fossilfri energisektor. samt bidra till omställning till en fossilfri industri- och transportsektor (Energimyndigheten, 2023b).

2.1.4. Effekter av förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

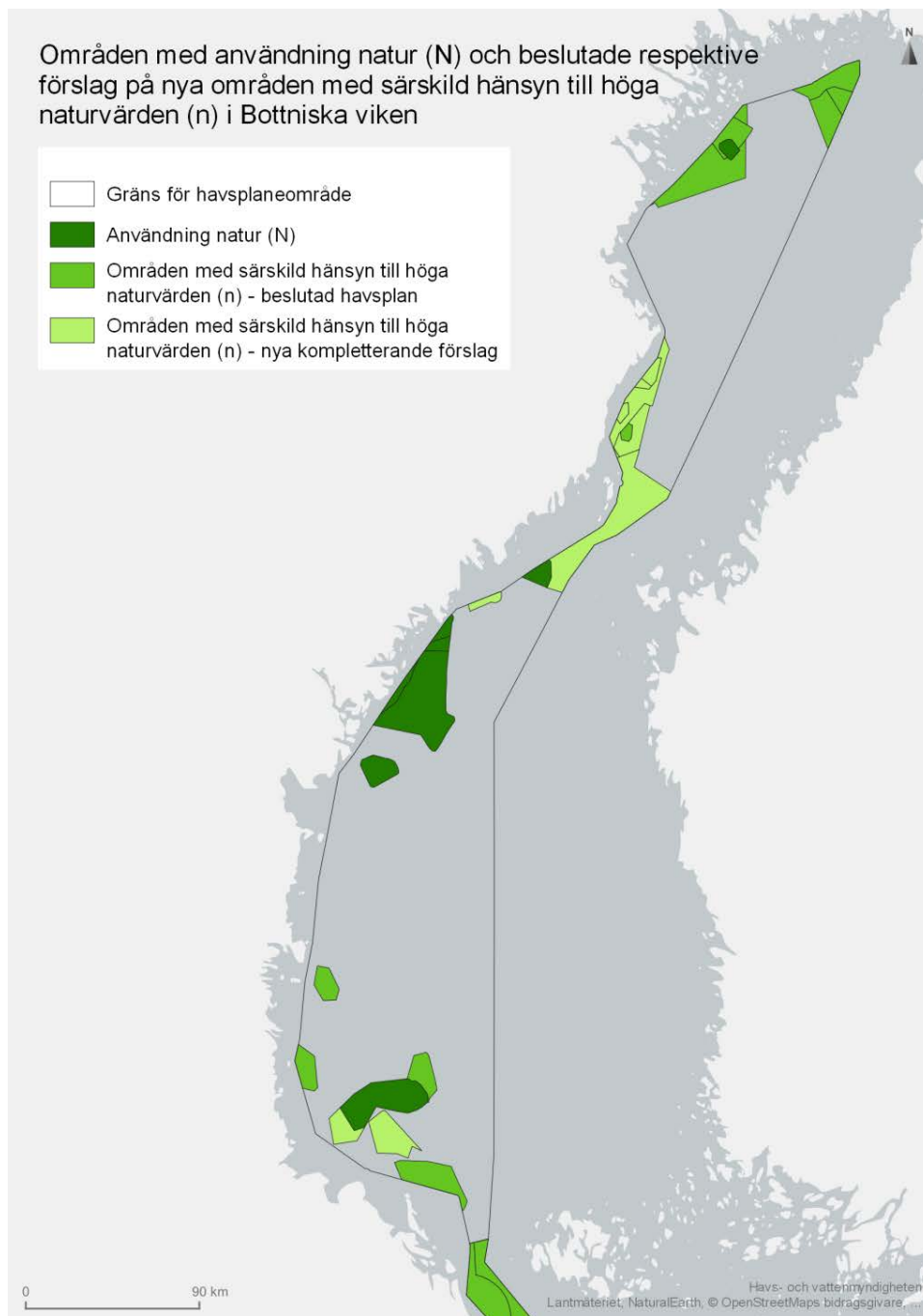
Planen inkluderar ett antal förslag till nya områden för särskild hänsyn till höga naturvärden (så kallade lilla n-områden). Dessa har tagits fram i en process tillsammans med kustlänsstyrelser och Naturvårdsverket. HaV ansvarar för slutförslagen som presenteras i samrådet.

Planområdet Bottniska viken kännetecknas generellt av en lägre andel skyddade områden liksom färre områden för särskild hänsyn till höga naturvärden än både Östersjön och Västerhavet. I planförslaget ingår dock ett antal förslag till kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden. Det handlar dels om förslagsområdet B152 väster om västra Finngrundens och alternativområdet B156 söder om Finngrundens. Båda dessa områden föreslås för särskild hänsyn till flyttfågel och övervintrande fågel.

Vidare har en större utökning av områdena för särskild hänsyn till höga naturvärden B106, B107, B120, B137, B138 och B139 föreslagits vid och norr om Norra Kvarken. Det bekräftar också det EBSA-område som finns över Norra Kvarken i de gränsöverskridande svensk-finska vattnen (EBSA= Ecologically or Biologically Significant Marine Areas). Även området B118 har utökats åt sydväst.

Förslagen till kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden bedöms bidra till starkt särskild hänsyn främst till fågel vid användning av dessa områden, både för områden med föreslagna användning energiutvinning och annan användning. Tillsammans med områden för särskild hänsyn till höga naturvärden i beslutad havsplan bedöms dessa ge ett gott komplement till områdesskyddet, bidra till grön infrastruktur och ekosystemtjänster och ett hållbart nyttjande i

Bottniska viken. I Figur 7 visas områdena med användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden inom havsplaneområde Bottniska viken.

Figur 7. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Bottniska viken.

2.2. Bedömning av ekonomiska effekter

2.2.1. Effekter på sektorers förutsättningar

2.2.1.1. Yrkesfiske

Påverkan på yrkesfiskets bedrivande och lönsamhet i Bottniska viken kommer framför allt från havsplanens vägledning om nya eller reviderade energiutvinningsområden. Av totalt 22 energiutvinningsområden som anges i planförslaget har hälften potential att påverka det yrkesmässiga fisket negativt. Av dessa är fem alternativa energiutvinningsområden.

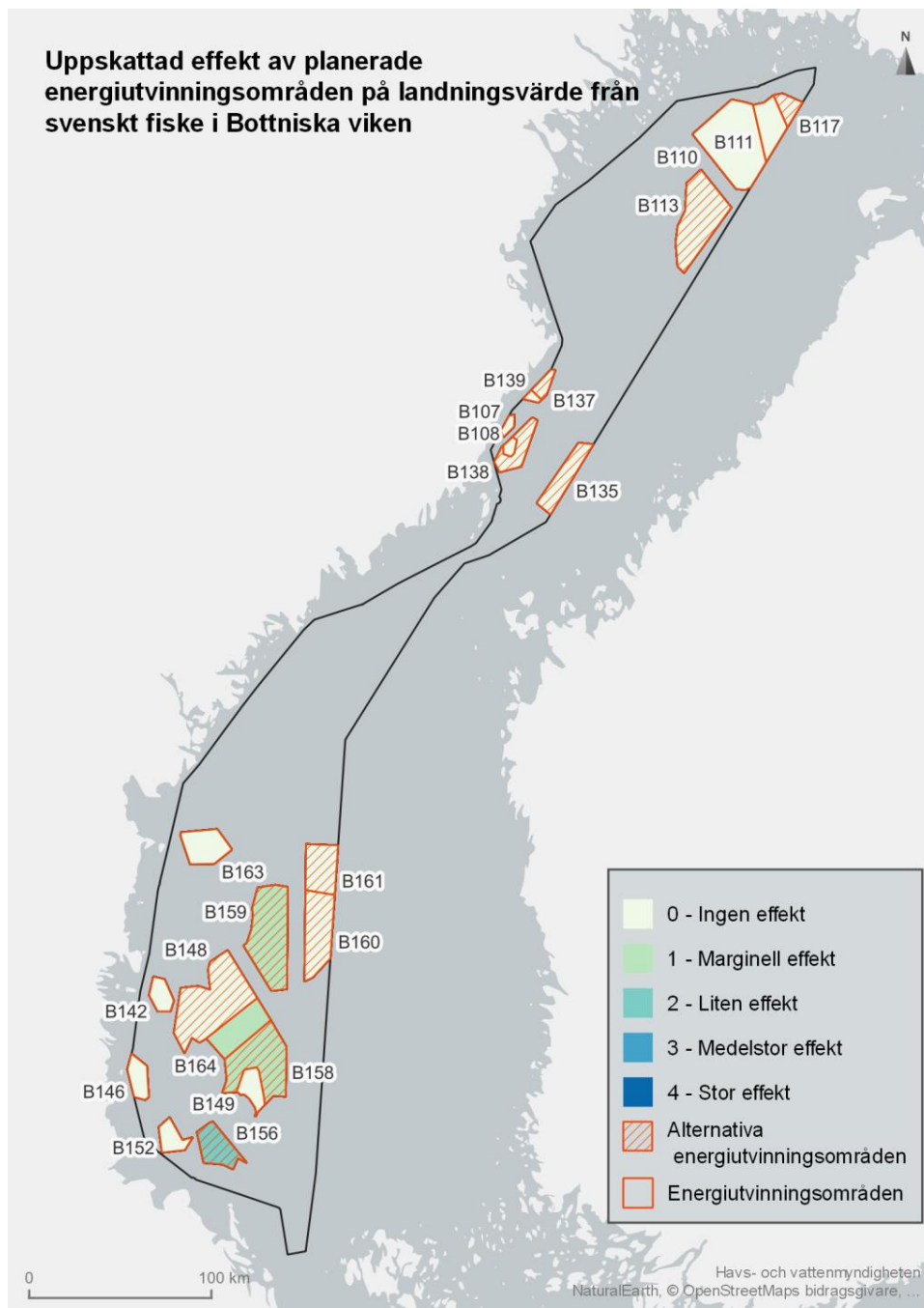
Den uppskattade totala årliga förlusten av landningsvärde i Bottniska viken uppgår till drygt en miljon kronor till följd av vindkraftsetablering i de 11 föreslagna och alternativa energiområdena, vilket motsvarar cirka 0,16 procent av det årliga landningsvärdet för svenskt yrkesfiske i svenskt hav (Tabell 1). De största potentiella förlusterna finns inom det pelagiska trålfisket i det alternativa energiområdet B158, följt av bottentrålfiske efter huvudsakligen sill i det alternativa energiområdet B156, som är belägna norr respektive söder om Finngrundens i Gävlebukten. Inga andra fisker bedöms bli påverkade av den föreslagna vindkraftsetableringen i Bottniska viken. Det ekonomiskt mycket värdefulla siklöjefisket i Bottenviken bedrivs mycket kustnära, utanför havsplaneområdet.

	Planalternativ 1: föreslagna energiområden	Planalternativ 2: föreslagna och alternativa energiområden
Förlust av årligt landningsvärde (kr)	142 858	1 020 261
Andel av det årliga landningsvärdet (procent)	0,02	0,16

Tabell 1. Beräknad förlust av landningsvärde i det yrkesmässiga fisket till följd av föreslagen energiutvinning i Bottniska viken.

Utöver svenskt fiske pågår ett omfattande finskt fiske i hela Bottniska viken, som är minst lika stort som det svenska. Antaget att finskt fiske bedrivs i samma områden som det svenska fisket, kan den totala förlusten för det yrkesmässiga fisket i Bottniska viken vara dubbelt så stor än vad som anges i Tabell 1.

Figur 8 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiutvinningsområdena på landningsvärdet från svenskt fiske i Bottniska viken. I Bilaga A visas kartor över beräknade landningsvärden och bortfall i landningsvärde inom föreslagna och alternativa energiområden i havsplaneområdena.

Figur 8. Uppskattad effekt av planerade energiutvinningsområden på landningsvärde från svenskt fiske i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

2.2.1.2. Energiutvinning

Bottniska viken har i genomsnitt något lägre vindhastighet än de två andra havsplaneområdena, men korta avstånd till fastlandet och förhållandevis lågt vattendjup i stora områden, vilket gör att flera områden ändå uppvisar medelhög ekonomisk potential utifrån vald bedömningsmetod.

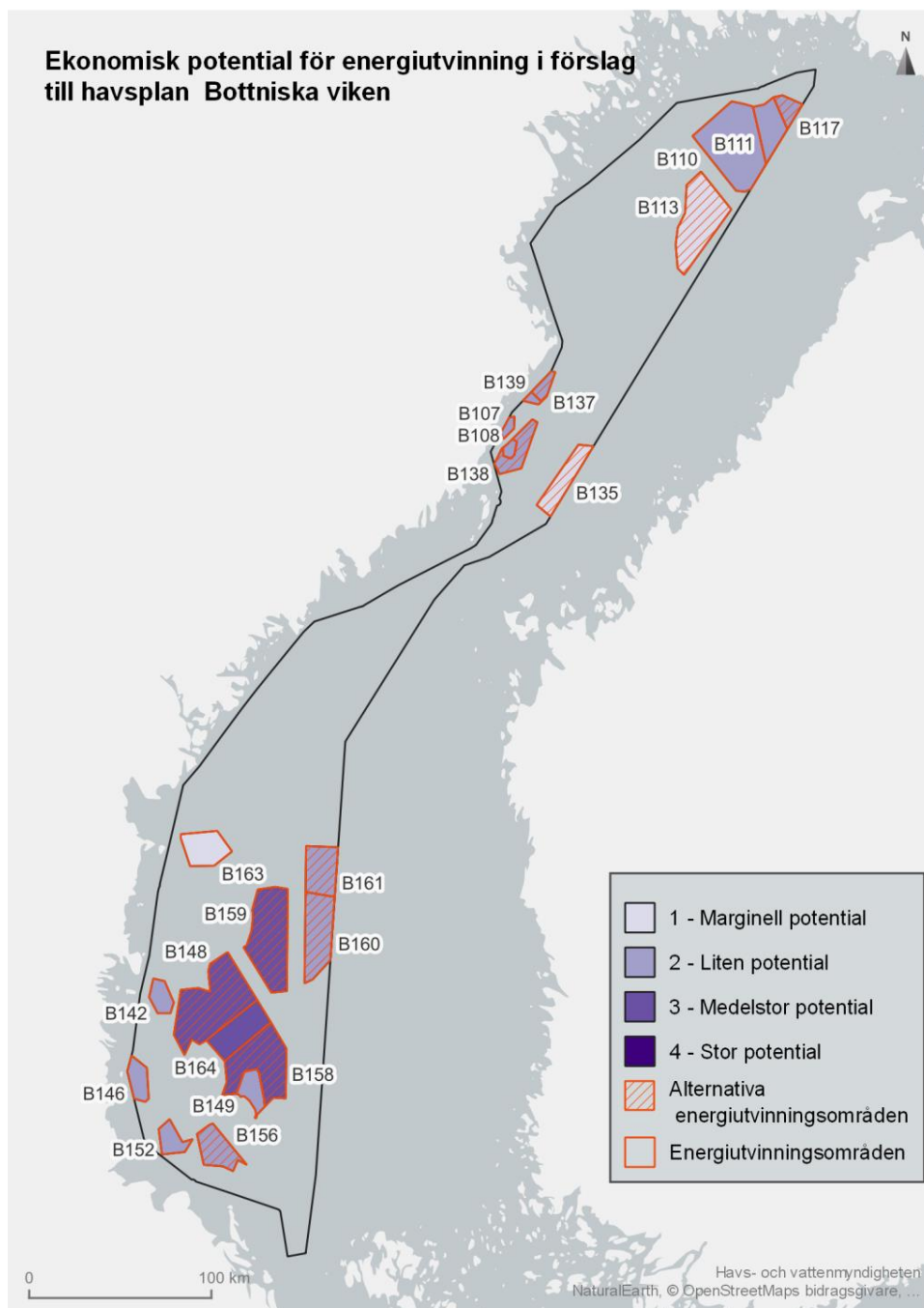
Bland dessa finns tre av havsplaneområdets fyra största områden sett till yta och produktionspotential – B148, B158 och B159. Inget av dessa områden ligger närmast fastlandet.

Lägst potential återfinns i områdena B113 i Bottenviken, B135 i Norra Kvarken och B163 i Södra Bottenhavet. Enligt bedömningsmetoden beror resultatet för de två första områden främst på att projektering av vindkraftsparker inte kommit långt, samtidigt som de inte är särskilt stora ytmässigt och därmed inte har särskilt stor produktionspotential.

Tabell 2 jämför den samlade ytan och uppskattade årliga elproduktion från de energiutvinningsområden som ingår i planalternativ 1 och 2. Figur 9 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade relativa ekonomiska potentialen av de föreslagna energiutvinningsområdena i Bottniska viken.

	Planalternativ 1: föreslagna energiområden	Planalternativ 2: föreslagna och alternativa energiområden
Yta (km²)	2 757	8 260
Uppskattad årlig produktion (GWh)	55 148	165 191

Tabell 2. Yta och uppskattad årlig elproduktion i planalternativ 1 och 2 i havsplan Bottniska viken.

Figur 9. Ekonomisk potential för energiutvinning i förslag till havsplan Bottniska viken. Mörk färg visar stor potential och ljus färg visar liten potential.

2.2.1.3. Sjöfart

Sjöfart bedöms kunna samexistera med energiutvinning till havs förutsatt att rätt förutsättningar ges och att sjöfartens säkerhet beaktas. Detta innebär bland annat att hänsyn måste tas till säkerhetsavstånd så att sjösäkerhet och nationella samt internationella regler till sjöss kan följas.

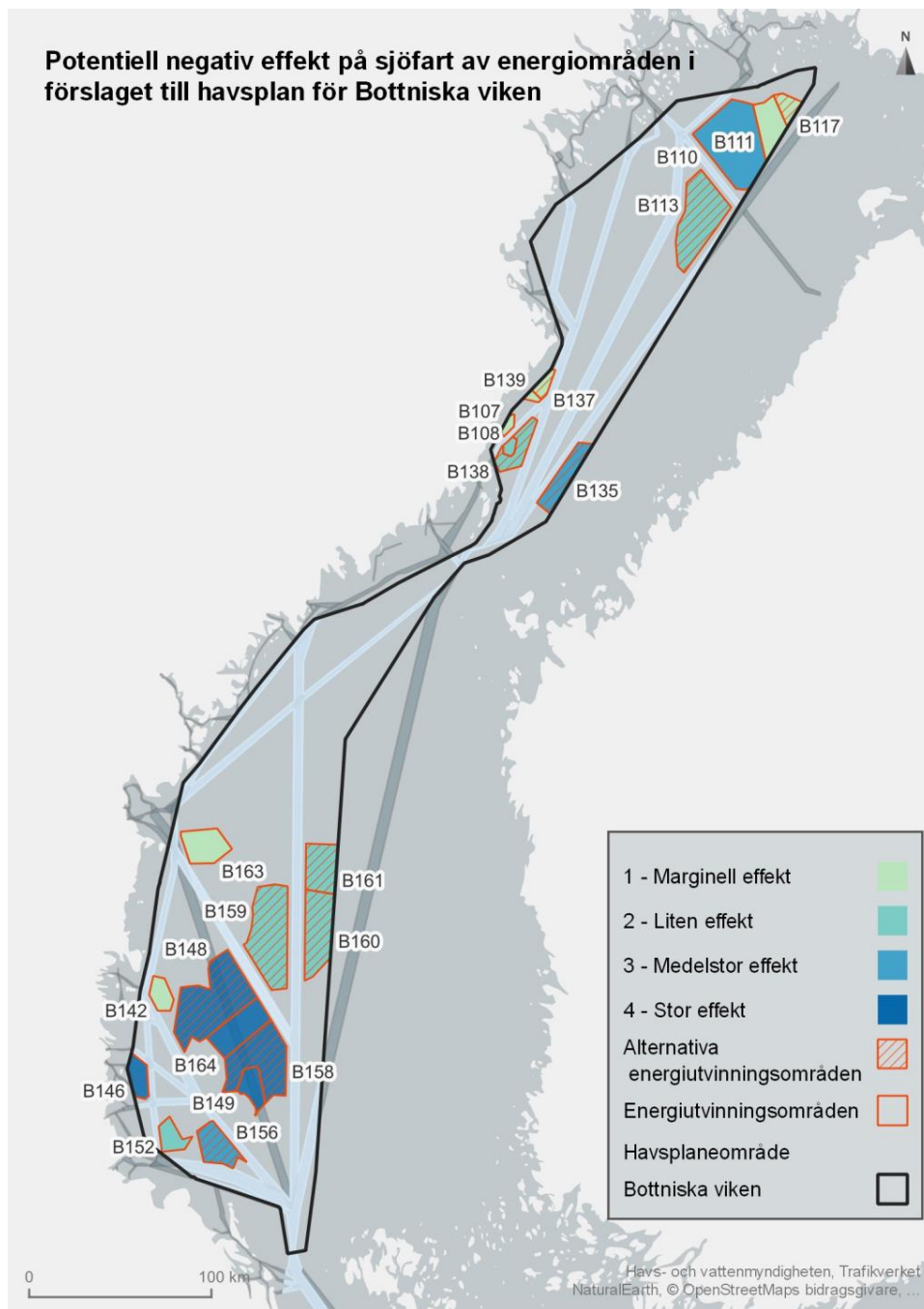
Havsplanen är vägledande för mest lämpad användning. För etablering av verksamheter till havs, såsom vindkraft, krävs prövning och beslut inklusive specificering av hänsyn och säkerhetsavstånd för att möjliggöra samexistens med sjöfart. Sjöfartens förutsättning i planområdet är en viktig del när gäller person- och godstransporter, tillgänglighet till och från hamnar i Sverige, grannländer och internationellt. Behov av ytterligare utredning avseende påverkan på vintersjöfart vid vindkraftsetablering i planområdet anges i förslag till havsplan Bottniska viken.

I förslag till havsplan för Bottniska viken finns totalt 11 föreslagna energiområden, samt ytterligare 11 alternativa energiområden. Säkerhetszoner för respektive energiområden inkluderas i varierande grad. Havsplanen anger dock att säkerhetszon behöver beaktas utifrån förutsättningar för respektive energiområde. De föreslagna energiområdena i Bottenviken B110, B111, B113 och B117 innefattar ett visst säkerhetsavstånd gentemot nationella farleder, dock ej mot grannland. Energiområdena är även belägna mellan flera farleder mellan Luleå, Haparanda och Finland, vilket innebär att flerdimensionell hänsyn fodras.

I Norra Kvarken vid farled mellan Umeå, Skellefteå och vidare norrut föreslås ett antal energiområden (B107, B108, B135, B138, B139, B139). Av dessa behöver samtliga anpassas så att plankartan på ett konsekvent sätt redovisar energianvändningen bredvid användning sjöfart.

Söderut, i anslutning till farleder mellan Gävle och Sundsvall, vägleder havsplanen om ett antal energiområden. Tillämpning av säkerhetszon för de olika energiområdena varierar och även här behöver anpassning av säkerhetsavstånd ske. Sjöfarten föreslås följa den dragning som anges i befintliga havsplaner i det stråk som går tvärs genom Södra Bottenhavet upp till Sundsvall och Härnösand. Denna sträckning skiljer sig mot det riksintresset för sjöfarten och innebär en viss omväg, med hänsyn till de energiområdena (B148, B149, B158, B164). Konsekvenser av omvägen och den förlängda körsträckan är svår att uppskatta, men det bedöms ändå vara ett begränsat antal passager som påverkas. Utifrån plankartan och AIS-data uppskattas den förlängda resvägen till högst cirka 15 km, vilket bedöms vara av mindre betydelse utifrån frekvens av passager samt avstånd (Havs- och vattenmyndigheten 2019).

Figur 10. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. Figur 10 visar med hjälp av färgkod den potentiella negativa effekt som energiområden kan ha på sjöfart i havsplaneområde Bottniska viken.

Figur 10. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

2.3. Bedömning av sociala effekter

2.3.1. Befolkning och människors hälsa

Kunskapen om den havsbaserade vindkraftens effekter på människors hälsa är ytterst begränsad. Hälsoeffekterna av vindkraft på land har studerats i större utsträckning, och vissa slutsatser kan vara relevanta även för havsbaserad vindkraft, om än sällan direkt tillämpbara.

I Vindvals senaste syntesrapport om vindkraftens påverkan på människors intressen ingår en genomgång av studier av effekter på hälsa (Bolin m.fl., 2021). Syntesen lyfter buller, skuggor och varningsljus som de främsta möjliga påverkansfaktorer. När det gäller buller hänvisar författarna till ett flertal studier om rapporterade bullerstörningar inom ett fåtal kilometer från vindkraftverk,¹ dock inga vetenskapligt säkrade resultat om bullernivåer från vindkraft som överstiger Sveriges riktvärden utanför bostäder och inte heller bevis på sömnstörningar eller andra negativa hälsoeffekter från exponering för buller orsakat av vindkraft. Enligt författarna visar några studier att det kan finnas ett positivt samband mellan rapporterad bullerstörning och annan form av upplevd störning från vindkraft, nämligen visuell påverkan.

Miljökonsekvensbeskrivningar av svenska havsbaserade vindkraftsparker innehåller i regel en bedömning av effekter av luftburet buller. I Sverige är riktvärdet för vindkraftsbuller 40 dBA vid bostäder, och 35 dBA i områden där ljudbilden är särskilt viktigt och naturliga ljud dominerar. Modelleringar som exempelvis ingår i ansökningarna av parkerna Gretas klackar i Södra Bottenhavet samt Kattegatt Syd, Kattegatt Offshore och Galatea Galene i Kattegatt visar att den samlade bullernivå avtar till 35 dBA inom högst fem kilometer från parkens yttre gräns. Påverkan från luftburet buller vid kusten bedöms som försumbar.

I Bottniska viken finns inget föreslaget energiutvinningsområde som ligger närmare än 5 km från bosättningar vid kusten. Utifrån den befintliga kunskapen om den landbaserade vindkraftens hälsoeffekter samt resultat från modelleringsstudier för svenska havsbaserade vindkraftsprojekt, bedöms risken för hälsoeffekter från vindkraftsetablering inom föreslagna energiområden som försumbar.

När det gäller skuggning, anger Boverket (2009) att det är svårt att avgöra gränsen för vilket avstånd som skuggor från vindkraftsverk är uppfattbara. Samtidigt visar erfarenheter att ingen skuggeffekt uppfattas på tre kilometer avstånd. In en studie för Storbritanniens energi- och klimatdepartement nämns ett avstånd på tio rotordiametrar som den gräns bortom vilken skuggning inte upplevs som problematisk (Brinckerhoff, 2011). För moderna verk med en totalhöjd på 350 m och rotordiameter på 320-330 m, betyder det ett gränsavstånd på 3,2 till 3,3 km. I havsplanen för Bottniska viken finns inget föreslaget energiområde som ligger närmare än fem kilometer från fastlandet, varför skuggning och tillhörande hälsorisker för människor vid kusten bedöms vara obetydlig.

När det gäller hälsoeffekter från varningsljus som vindkraftverk är utrustade med, hänvisar Bolin m.fl. (2021) till en litteraturgenomgång som visar samband mellan störning från direkt visuell påverkan, skuggning samt varningsljus från vindkraftverk och ökad risk för sömnproblem. Det är dock oklart exakt vilken effekt exponering för varningsljus har och hur denna effekt påverkas av

¹ Författarna använde navhöjd och inte avstånd i meter som inkluderingskriterium. Avstånd på 20 till 40 navhöjder som används i bakomliggande studien motsvarar cirka 1200 – 2400 m för vindkraftverk med totalhöjd på högst 100 m enligt studien.

avståndet till ljuskällan. Med tanke på de föreslagna energiområdenas förhållandevis stora avstånd till fastlandet i Bottniska viken, bedöms risken för negativa hälsoeffekter för befolkningen vid kusten som försumbar.

Övriga hälsoeffekter som kan härledas till havsplanens vägledning om andra användningar i Bottniska viken redovisas i hållbarhetsbeskrivningen av beslutade havsplaner från 2019 (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b). Där dras slutsatsen att varken den föreslagna sandutvinningen i Bottenviken eller vägledningen om sjöfart innebar några hälsorisker. Vägledningen om dessa två användningar i föreliggande förslag till havsplan för Bottniska vilken skiljer sig inte från den i beslutad havsplan, varför samma slutsatser anses fortsätta gälla.

Bedömningen av de föreslagna energiområdenas effekter på sjöfart tyder på en försämrad navigationssäkerhet på grund av ett stort antal fasta installationer i närhet av farleder, som i vissa fall sammanfaller med säkerhetsavstånd, i ett havsområde utsatt för isbildning vintertid (se avsnitt 2.2.1.3). Detta medför en förhöjd risk för sjöfartsolyckor, som indirekt medför högre risk för människors hälsa, såväl för de direkt inblandade i en eventuell olycka som för allmänheten vid exempelvis åtföljande miljöolycka.

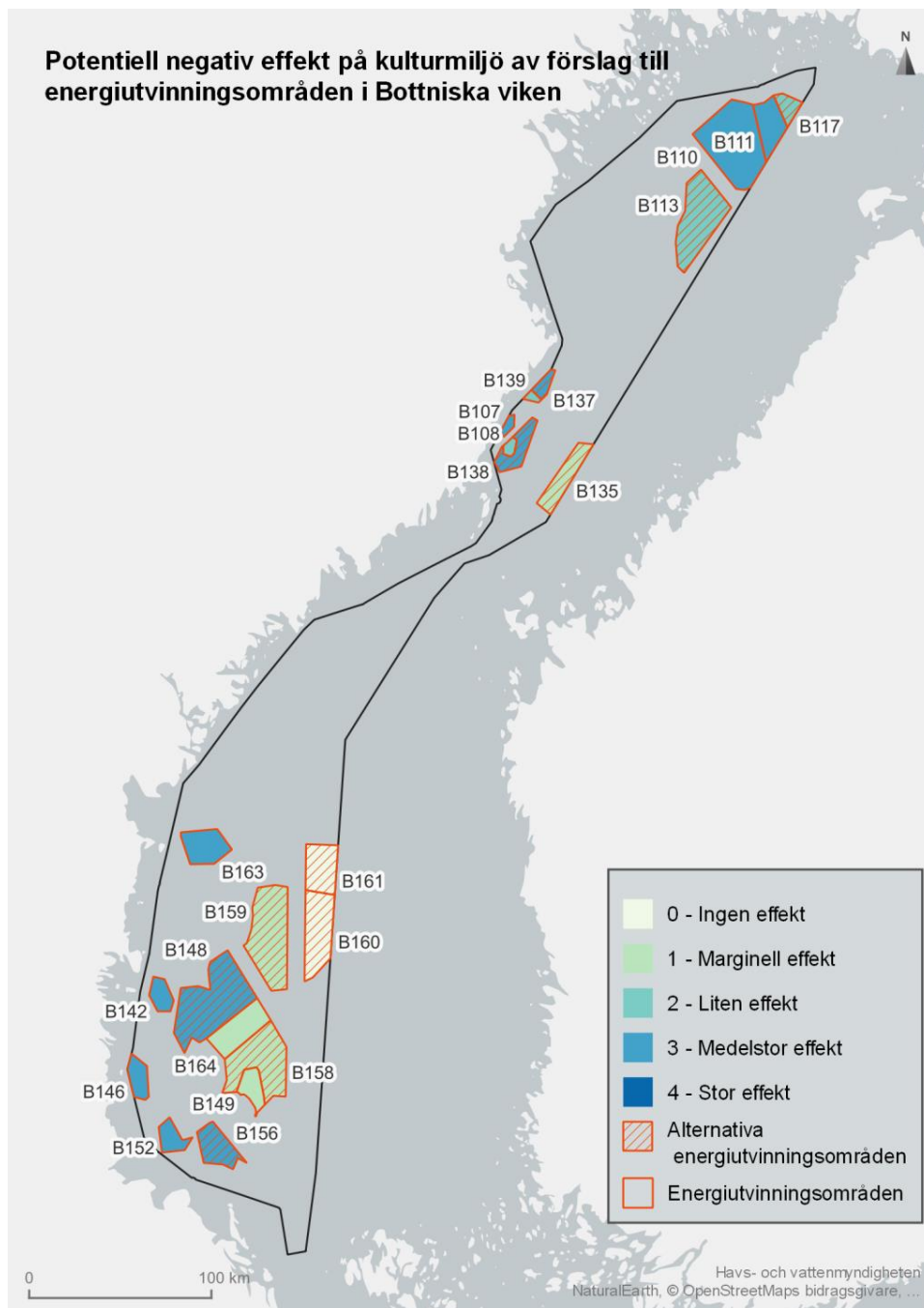
2.3.2. Effekter på kulturmiljö

I 11 utav Bottniska vikens 22 föreslagna och alternativa energiområden bedöms risken för negativ effekt på kulturmiljövärdena på kusten som medelstor. Med ett undantag ligger alla dessa områden helt eller delvis innanför territorialhavsgränsen, och är därmed förhållandevis kustnära. Undantaget är det alternativa energiområdet B148 i Gävlebukten, vars förhållandevis höga effekt i större utsträckning beror på områdets stora yta. Området angränsar till territorialhavsgränsen i väst.

I ytterligare fyra energiområden bedöms risken för en negativ effekt på kulturmiljön som liten. Även dessa områden är belägna förhållandevis nära eller mycket nära kusten, varför dominans eller konkurrens med kulturmiljövärden på land bedöms kunna förekomma. Fem andra områden bedöms medföra risk för marginell negativ effekt. Dessa områden ligger alla längre bort från kusten. Med undantag för det alternativa energiområdet B135 nordost om Umeå ligger övriga fyra områden i Gävlebukten, som trots deras storlek ligger tillräckligt långt bort från kusten för att risken för påverkan ska bedömas som marginell. De två alternativa energiutvinningsområdena B160 och B161 vid den maritima gränsen mot Finland bedöms inte ha någon effekt på kulturmiljön.

De flesta planerade energiområdena i Bottenviken medför också risk för påverkan på kulturmiljöer i Finland, med tanke på närheten till finska kusten.

Figur 11 visar med hjälp av färgkod den uppskattade effekten av de föreslagna och alternativa energiområdena på kulturmiljön i Bottniska viken. Generellt sett kan man dra slutsatsen att de alternativa energiområdena i genomsnitt har lägre effekt på kulturmiljön, främst på grund av att deras avstånd till kusten är större. Detta är särskilt märkbart i Södra Bottenhavet, där flertalet av de alternativa områdena är belägna längst ut till havs.

Figur 11. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

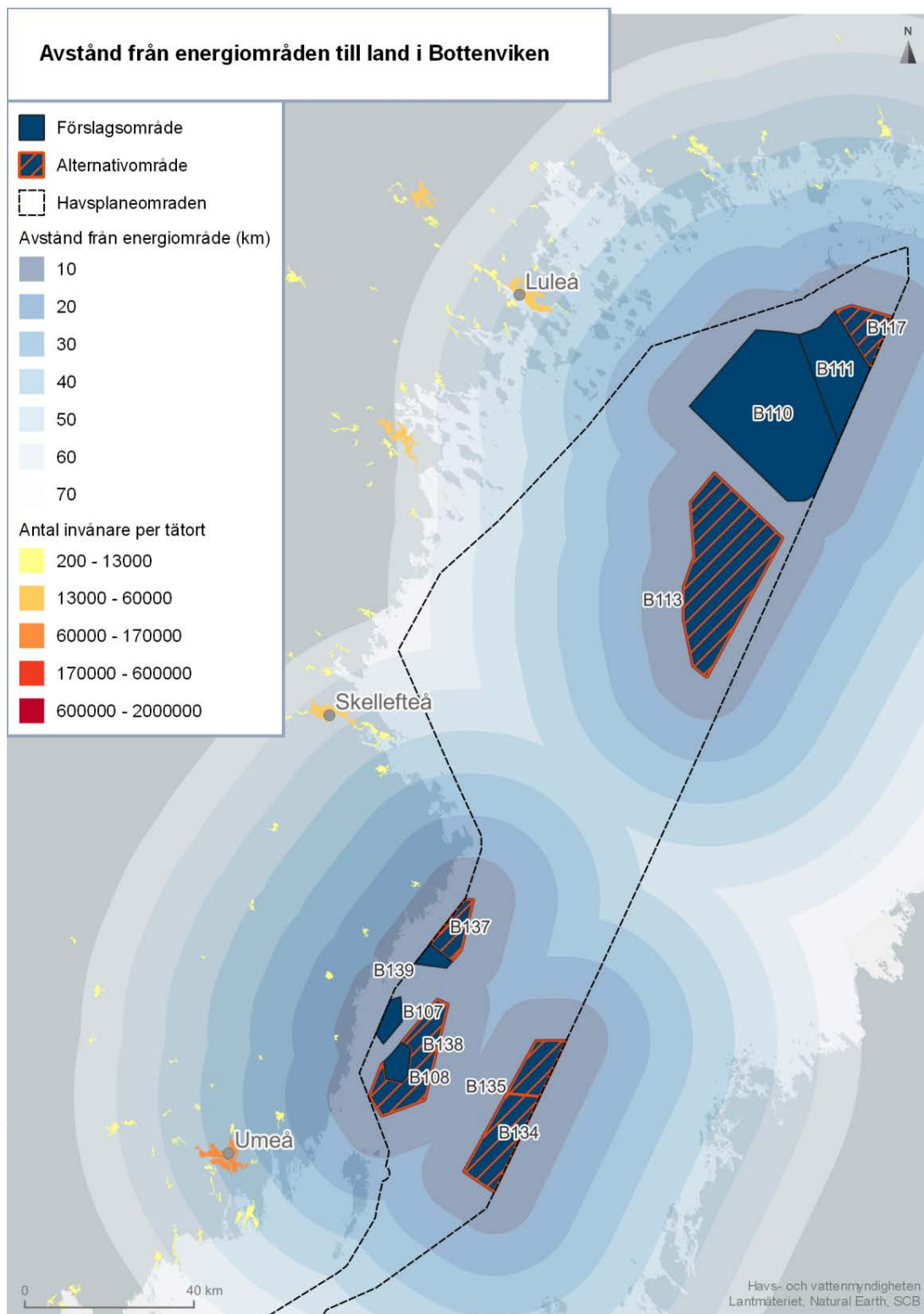
2.3.3. Effekter på friluftsliv och rekreation

Planförslaget vägleder om användning rekreation i sex områden i Bottniska. De föreslagna områdena baseras på befintliga riksintressen för friluftsliv.

I förslag till havsplan Bottniska finns totalt 11 föreslagna energiområden, samt ytterligare 11 alternativa energiområden. Föreslagna energiområden i norra delen av havsplanområdet (B110,

B111, alternativ B117), innebär en relativt stor potentiell påverkan på riksintresse friluftsområde Norrbottens kust och skärgård, som tillsammans med nationalparken Haparanda skärgård norr om områdena har stora värden för friluftslivet. Även alternativområde B113 kan ha viss påverkan på dessa områden. Aktuella friluftslivsaktiviteter i områdena är exempelvis natur- och kulturupplevelser, bad, båtliv, kanot och kajakpaddling, vindsurfing, skärmflygning. Stödkriterier för upplevelser innefattar bland annat stillhet, tystnad, orördhet. Energiområdena har till viss del anpassats till nationalparken Haparanda skärgård och Malören som är särskilt utpekade områden i ytterskärgården. Områdenas utbredning innebär att stora delar av riksintresseområdet och värdena orördhet och stillhet kan påverkas negativt. Kumulativ påverkan på upplevelsevärdena från alla områden längs kusten behöver beaktas.

Figur 12 visar ungefärligt avstånd från föreslagna och alternativa energiområden i Norra Kvarken och Bottenviken till land. Figuren tar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket har stor inverkan på visuell påverkan på olika områden på land.

Figur 12. Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för Bottenviken.

Motsvarande kumulativa påverkan behöver även beaktas när det gäller energiområden (B107, B108, B137, B138, B139 i viss mån B135), som ligger i anslutning till riksintresse för friluftsliv i

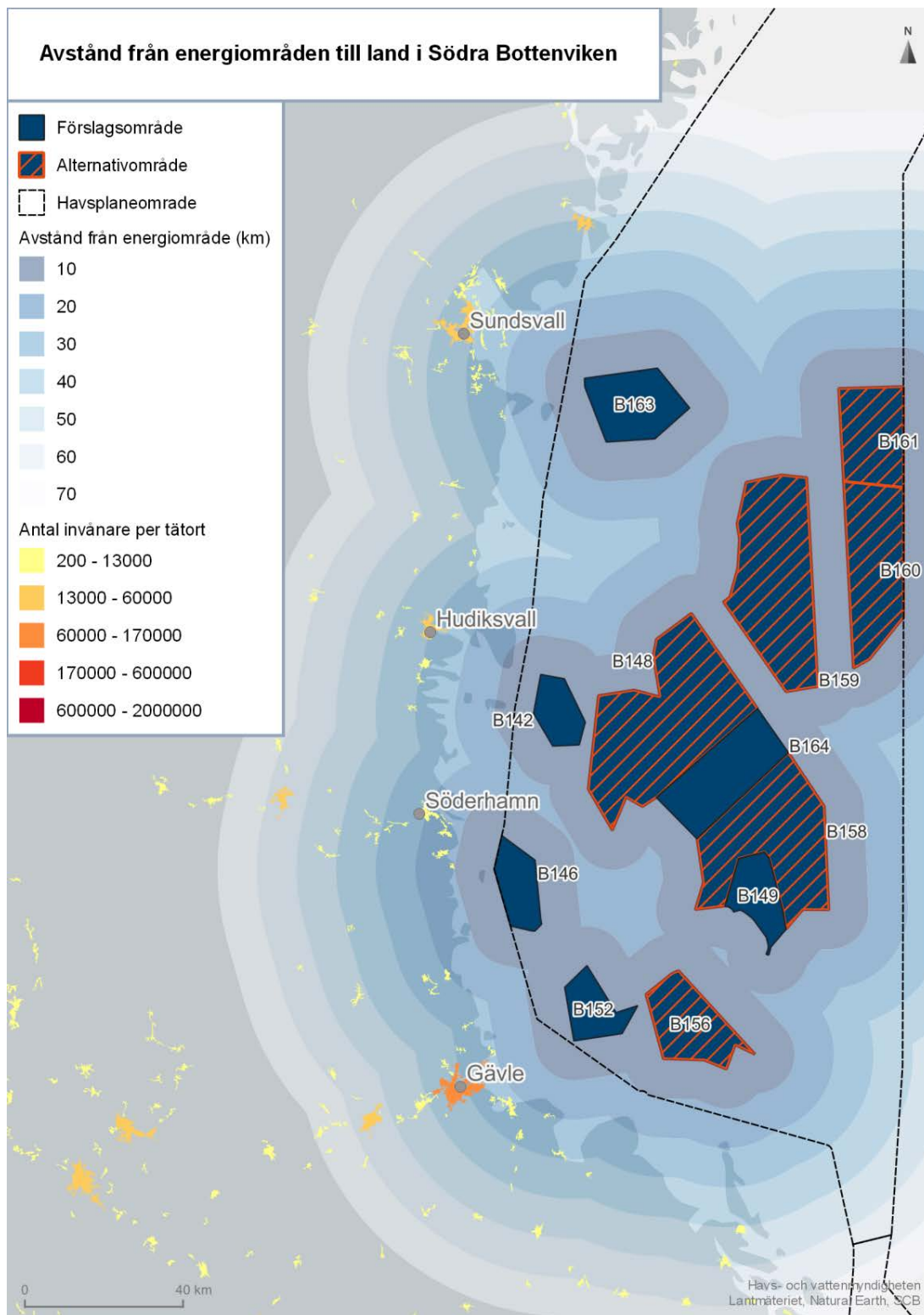
områdena Holmöarna och Lövsångerkusten. Aktuella friluftaktiviteter innefattar båtliv, fritidsfiske, fågelskådning, paddling, skidåkning, skridskoåkning och vandring. Området Holmöarna innefattar värden som kan påverkas av vindkraft såsom orördhet, stillhet, tystnad och låg ljudnivå samt tilltalande landskapsbild.

Energiområde B163 bedöms ha potentiell negativ påverkan inom 20 km på riksintresse friluftslivsområde Brämön-Lörudden och Sydöstra Åstön. Aktuella friluftslivsaktiviteter är bland annat vandring, båtliv, fågelskådning, kanot och fritidsfiske.

I södra Bottenhavet mellan Hudiksvall och Söderhamn är det främst energiområden B142 som bedöms ha potentiell negativ påverkan på riksintressen friluftsområden Hudiksvallskusten med Hornslandet, samt område B146 på friluftslivsområde Ljusnans dalgång. Aktiviteter för dessa riksintresse bedöms dock inte direkt kopplat till kust- och hav, men enligt bedömning, (Energimyndigheten, 2023a), är viktiga värden för riksintresset orördhet, stillhet, tilltalande landskapsbild och av värdebeskrivningen framgår att Hudiksvallskusten med Hornslandet anses vara ett av de vackraste kustavsnitten i länet och samtidigt ett av de mest värdefulla områdena för rekreation och friluftsliv. I Energimyndighetens rapportbilaga noteras även att området är förhållandevis orört och oexploaterat och har ett varierat utbud av friluftaktiviteter i en kulturellt, geologiskt och biologiskt intressant miljö och att detta som kan skada värdena är olika typer av anläggningar (exempelvis industrianläggningar) och bulleralstrande verksamheter (exempelvis vindkraftsverk). Ett förberedande arbete pågår även för att utreda området som nationalpark. Området är även utpekade i kommunens översiktsplan som område för vindkraft. I Energimyndighetens rapport noteras i bilaga även att "om parken får avslag i miljöprövning bör det göras en ny bedömning av hur området påverkar värdena för friluftslivet" (Energimyndigheten, 2023a).

I Södra Bottenhavet vid Gävle cirka 20 kilometer från kust finns i föreslagen havsplan energiområden B152 och alternativ B156. I kustområdet finns riksintresse friluftsliv, områdena Nedre Dalälven och Billudden med aktuella aktiviteter som vandring och fritidsfiske, samt Öregrunds-Gräsö skärgård med aktiviteter som fritidsfiske och båtliv. Enligt tidigare bedömningar skulle exploateringar inom eller närområdet kunna skada områdets värden som skulle medföra att främst skärgårdens öar och skär utsätts för störande ljud eller ljus, förändrad landskapsbild eller andra effekter som kan negativt påverka upplevelsen av området.

Figur 13 visar ungefärligt avstånd från föreslagna och alternativa energiområden i Södra Bottenhavet till land. Figuren tar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket har stor inverkan på visuell påverkan på olika områden på land.

Figur 13. Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för Bottenhavet.

2.4. Samlad bedömning Bottniska viken

I detta avsnitt sammanställs för havsplaneområde Bottniska viken de effekter som förslaget till ändrad havsplan bedöms kunna ge upphov till. Utgångspunkten för sammanställningen är havsplaneförslagets vägledning om olika användningar.

Sandutvinning vid Svalans och Falkens grund bedöms kunna medföra lokalt stora effekter på bottenmiljöer och delvis även vattenkvaliteten, men effekterna är obetydliga sett till havsplaneområdet i sin helhet. För att undvika negativ påverkan på fisklek är det viktigt att eventuell framtida täktverksamhet anpassas till lek- och uppväxtperioden för sill/strömming som förekommer i området. Täktverksamheten och transport till och från kusten kan leda till högre utsläpp av luftföroreningar, med en liten försämring av luftkvalitet lokalt.

Likaså bedöms sjöfartens ökade färdsträcka i Södra Bottenhavet till följd av havsplanens vägledning om energiutvinning kunna leda till en marginell försämring av luftkvalitet i området, som dock inte bedöms påverka människors hälsa. Effekten för klimatet av dessa ökade utsläpp bedöms vara obetydlig sett till övriga utsläppskällor.

Havsplaneförslagets vägledning om energiutvinning bedöms medföra risk för negativa effekter på flyttfågel samt häckande, rastande och övervintrande fågel. Risk för effekt är störst i Finngrundsområdet och i Norra Kvarken vad gäller flyttfågel och övervintrande fågel respektive flyttfågel, samt längst kusten för häckande, rastande och övervintrande fåglar. Förslag på utökade områden med särskild hänsyn till höga naturvärden med fokus på sjöfågel kan ge viss skydd i form av krav på försiktighetsåtgärder vid tillståndsprövning av vindkraftsprojekt i dessa områden.

Vindkraftsetablering orsakar förändring av bottenmiljöer, men effekten bedöms vara försumbar sett till andelen havsbottenyta som kan påverkas. I vissa miljöer kan införandet av nytt konstgjort havsbottensubstrat ha positiva effekter för den marina miljön. Effekterna, positiva som negativa, behöver dock undersökas specifikt för varje lokal, bland annat för att undvika skada på skyddade bottenmiljöer.

Störning av marina däggdjur bedöms kunna förekomma framför allt i samband med anläggning av havsbaserad vindkraft, men effekten anses kunna minimeras till acceptabla nivåer genom införande av försiktighetsåtgärder i synnerhet vad gäller undervattensbuller och undvikande av känsliga reproduktionsperioder för vikaresäl och gråsäl.

På liknande sätt bedöms risken för negativ påverkan på fisklek kunna minimeras genom att anpassa anläggningstiden till lekperioden för sill och siklöja för vindkraftsprojekt i de föreslagna och alternativa energiområdena belägna närmast kusten. Fiskresursen anses kunna gynnas av minskat fiske inom energiutvinningsområdena, men en eventuell positiv effekt är i dagsläge inte möjligt att kvantifiera.

Ökad fartygstrafik under vindkraftsparkernas olika stadier anses kunna medföra ökade utsläpp av luftburna föroreningar samt växthusgaser, men baserad på nuvarande kunskap är det inte möjligt att uppskatta effektstorleken. Samtidigt anses vägledningen om energiutvinning kunna medföra positiva effekter för klimatet genom att möjliggöra ökad produktion av fossilfri el.

Vindkraftsetablering enligt planförslagets vägledning om energiutvinning bedöms även innebära risk för påverkan på andra intressen. Sjöfartssäkerheten riskerar en försämring om inte säkerhetsavstånden till farleder respekteras. I förslaget till havsplan inkluderas säkerhetsavstånd för respektive energiområden i varierande grad. Säkerhetsavstånd till farleder anges inte i flera energiområden i Södra Bottenhavet och i Norra Kvarken, samt norrut i Bottenviken och angränsande farleder till Finland. Påverkan på vintersjöfart i hela havsplaneområdet utgör en potentiell risk som behöver redas ut för att riksintresse sjöfart ska kunna tillgodoseas.

Förlusterna för yrkesfisket är mycket små sett till landningsvärdet i hela landet, och drabbar främst flyttrålfisket efter pelagiska arter i Finngrundområdet. Effekterna kan dock vara betydande ur ett lokalt och regionalt perspektiv, vilket också behöver undersökas närmare vid eventuell framtida vindkraftsetablering.

Negativa effekter på kulturmiljöer, friluftsliv och rekreation bedöms kunna uppstå till följd av visuell påverkan från havsbaserade vindkraftsparker. Effekten bedöms vara störst vid etablering i energiutvinningsområden närmast kusten, och stor påverkan bedöms främst kunna uppstå i Bottenviken, friluftsområde Norrbottens kust och skärgård, Södra Bottenhavet och Norra Kvarken, däribland området kring Holmöarna. Energiområdena i Bottenviken är inte belägna lika nära kusten, men upptar en förhållandevis stor del av siktlinjen söderut från Haparandas skärgård, varför den visuella påverkan också kan vara betydande. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regional och lokalt perspektiv. Faktaunderlag om vindkraftens effekter på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation, samt underlag för betydelse för regional utveckling och dess ekonomiska effekter för exempelvis besöksnäringen är idag bristfälligt.

I förslaget till ändrad havsplan utökades arealen områden med särskild hänsyn till höga naturvärden, med särskilt fokus på fågel. Tillsammans med övriga hänsynsområden samt områden med användning natur i beslutad havsplan bedöms dessa signalera behovet av särskilt skydd vid planering och reglering av mänskliga aktiviteter och därmed bidra till ett hållbart nyttjande i Bottniska viken. Havsplaneförslagets vägledning om övriga användningar medför inga förändringar jämfört med hur och var respektive verksamheter bedrivs idag, och bedöms därför inte medföra några specifika miljöeffekter.

Flertalet identifierade miljöeffekter bedöms vara gränsöverskridande och påverka framför allt grannlandet Finland. Fågel-, fisk- och däggdjursarter som bedöms kunna påverkas av användningar som havsplanen råder över finns i hela Bottniska viken och är i många fall del av gränsöverskridande populationer. När det gäller flyttfågel kan effekter från verksamheter i svenskt vatten påverka populationer som sträcker över betydligt längre avstånd, varför vissa effekter kan vara av global betydelse. Effekterna på sjöfart och fiske påverkar också utländska fartyg och fiskare samt tillgänglighet till farleder och hamnar i Finland. När det gäller fiske bedöms de potentiella effekterna för finskt fiske vara minst lika stora som för svenskt fiske. Effekterna på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation i norra Bottenviken anses också kunna påverka värden vid finska kusten. Samtidigt kan andra länder också gynnas av vindkraftens potentiella positiva effekter i form av utökad produktion av fossilfri el.

Det finns ingen tydlig skiljelinje mellan föreslagna och alternativa energiområden när det gäller de samlade miljöeffekterna. De alternativa områdena är i genomsnitt belägna längre ut till havs, vilket sänker effekten på natur- och kulturmiljövärdena vid kusten. Samtidigt höjs

produktionskostnaderna med avstånd till kusten, vilken kan sänka kostnadseffektiviteten. En viktig aspekt att beakta i den fortsatta planeringen är risken för kumulativ påverkan. Större ansamlingar av vindkraftsparker, som i Södra Bottenhavet, kan medföra alltför höga kumulativa effekter som i dagsläge är mycket svåra att förutse. Även den planerade vindkraftsutvecklingen i finska vatten behöver tas i beaktning, i synnerhet i norra Bottenviken där ett flertal vindkraftsområden föreslås enligt finsk havsplan relativt nära energiområden i svenskt vatten. Riskerna kopplade till kumulativa effekter kan vara särskilt höga i områden med höga naturvärden och som är regionalt eller globalt viktiga, vilket är fallet med Finngrundområdet i Södra Bottenhavet.

3. Konsekvensbedömning havsplan för Östersjön

3.1. Bedömning av miljömässiga effekter

3.1.1. Effekter på skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald

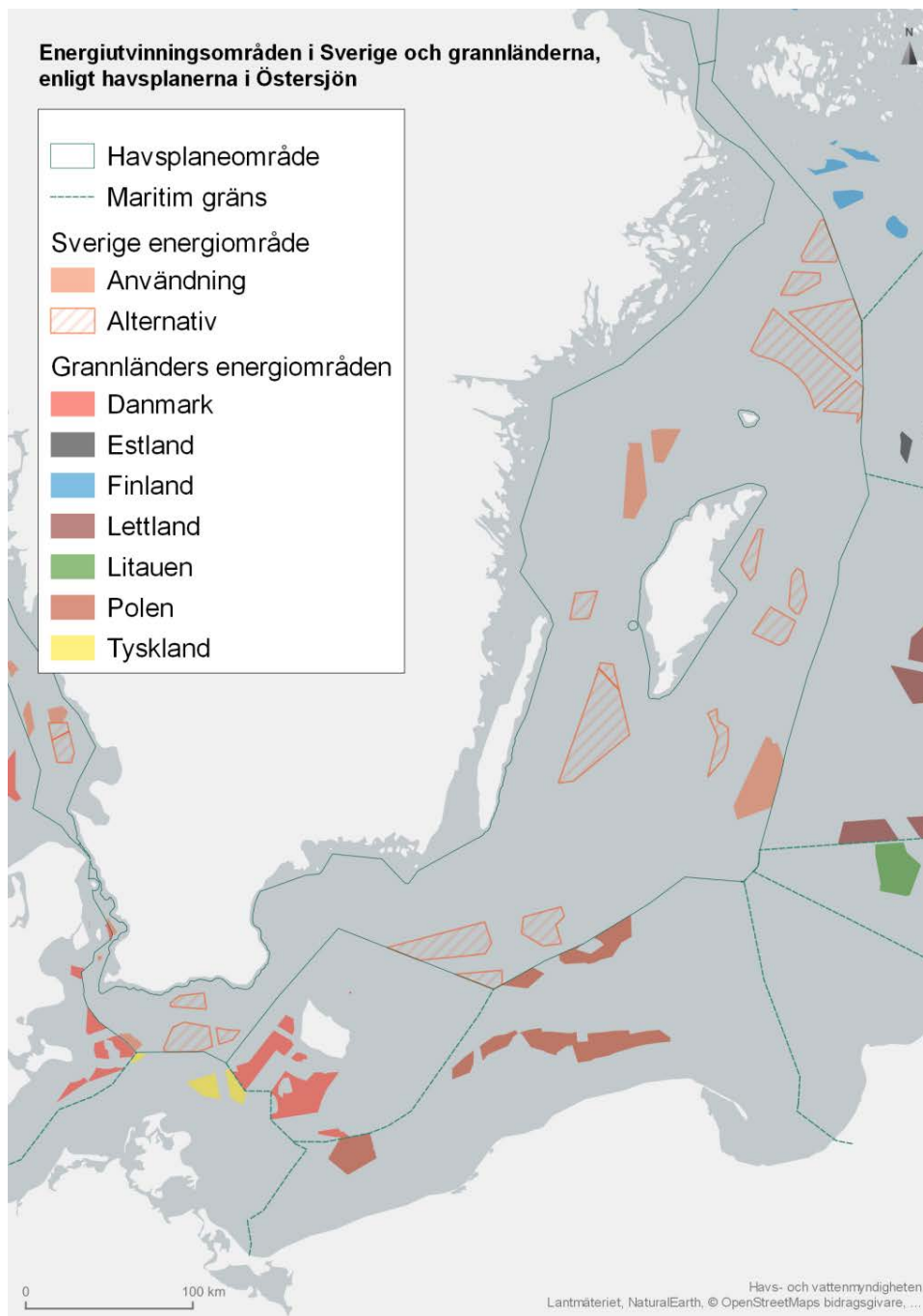
3.1.1.1. Fågel

På liknande sätt som i havsplaneområdet Bottniska viken är det framför allt havsplanens vägledning om energiutvinning och utredningsområde sjöfart som medför risk för negativ effekt på fåglar. Havsfåglar och fåglar som migrerar över havet drabbas idag av en rad andra mänskliga aktiviteter på land och till havs. Havsplanens vägledning kommer dock inte att direkt påverka dessa aktiviteter på ett betydande sätt, varför riskbilden bedöms förbli oförändrad.

De potentiella positiva miljöeffekterna av att flytta den sjöfart som idag trafikerar genom Hoburgs bank och Midsjöbankarna till en djupvattenled söder och öster om bankarna redogjordes för i miljökonsekvensbeskrivningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Utifrån slutsatser från tidigare studier samt resultat från Symphony drogs då slutsatsen att förflyttningen av sjöfarten från bankarna var det mest gynnsamma alternativet för skydd av hotade arter av fågel och marina däggdjur samt för att minska sjöfartens kumulativa miljöpåverkan. Eftersom vägledningen om utredningsområde sjöfart är oförändrad, anses slutsatserna gälla för föreliggande förslag till havsplan för Östersjön.

Genom större delar av sydliga och centrala Östersjön går breda flyttfågelstråk i sydväst-nordostlig riktning från söder om Skåne, genom södra Hanöbukten, förbi Öland och Gotland, och vidare mot Finska viken och Södra kvarken. Sträcket omfattar flera miljoner individer årligen både vår och höst. Utöver detta breda stråk utgör smala passager över havet, så kallade flaskhalsar särskilt viktiga flyttstråk för landlevande fåglar samt fladdermöss som i största möjliga mån försöker minimera passagera över öppet hav. Kända flaskhalsar inom havsplaneområdet Östersjön är Öresund, sträcket Kalmarsund-Öland-Gotland och Södra Kvarken. Etablering av havsbaserad vindkraft i de föreslagna energiområden som är belägna inom det breda sträcket respektive de kända flaskhalsarna avses därför medföra risk för stor eller medelstor effekt på fåglar. Risk för kumulativa effekter med hänsyn till grannländernas planer för vindkraftsetablering finns och behöver undersökas vid beslut om tillstånd i svenska vatten (se Figur 14).

Med undantag för området Ö298 i Öresund, är alla energiområden med uppskattad stor eller medelstor effekt på fåglar alternativa energiområden i förslaget till havsplan. När det gäller Ö298 ligger området nära invid ön Saltholm som utgör ett viktigt häckningsområde för många fågelarter. Öster om energiområdet ligger fågelskyddsområden av stor betydelse för ett flertal störningskänsliga fågelarter. Utöver hög risk för kollisioner, barriäreffekter och undanträngning, finns även risk för kumulativ påverkan givet flera andra påverkansfaktorer i närområdet. De skyddade områden ligger i tätbefolkade områden med ett samlat högt tryck från omgivningen. Ytterligare påverkansfaktor av vindkraft kan därför medföra försämrad status för skyddade arter. Över Öresund är tätheten av flyttande landfåglar och sannolikt även fladdermöss särskilt hög, och varför risken för negativ effekt på flyttfåglar är särskilt hög.

Figur 14. Karta över planerade eller föreslagna energiutvinningsområden i Sverige och grannländerna i Östersjön.

Andra områden med risk för stor negativ påverkan på fåglar är Ö273, Ö501 och Ö277 mellan Öland och Gotland, Ö282 söder om Skåne samt Ö509 öster om Gotlands norra halva. De två senare alternativa energiområdena ligger förhållandevis nära kusten, och medför risk för kollisioner, barriäreffekter och undanträngning av häckande, övervintrande och rastande fåglar. Områdena mellan Öland och Gotland är belägna inom ett kärnområde för häckande sjöfåglar i Östersjön och i en central flyttningsskorridor för stora delar av bestånden av flera arter med

häckningsområden i nordvästra Ryssland och norra Skandinavien. Många av dessa sträckande fåglar rastar längs Ölands och Gotlands kuster, som inrymmer viktiga födosöksområden.

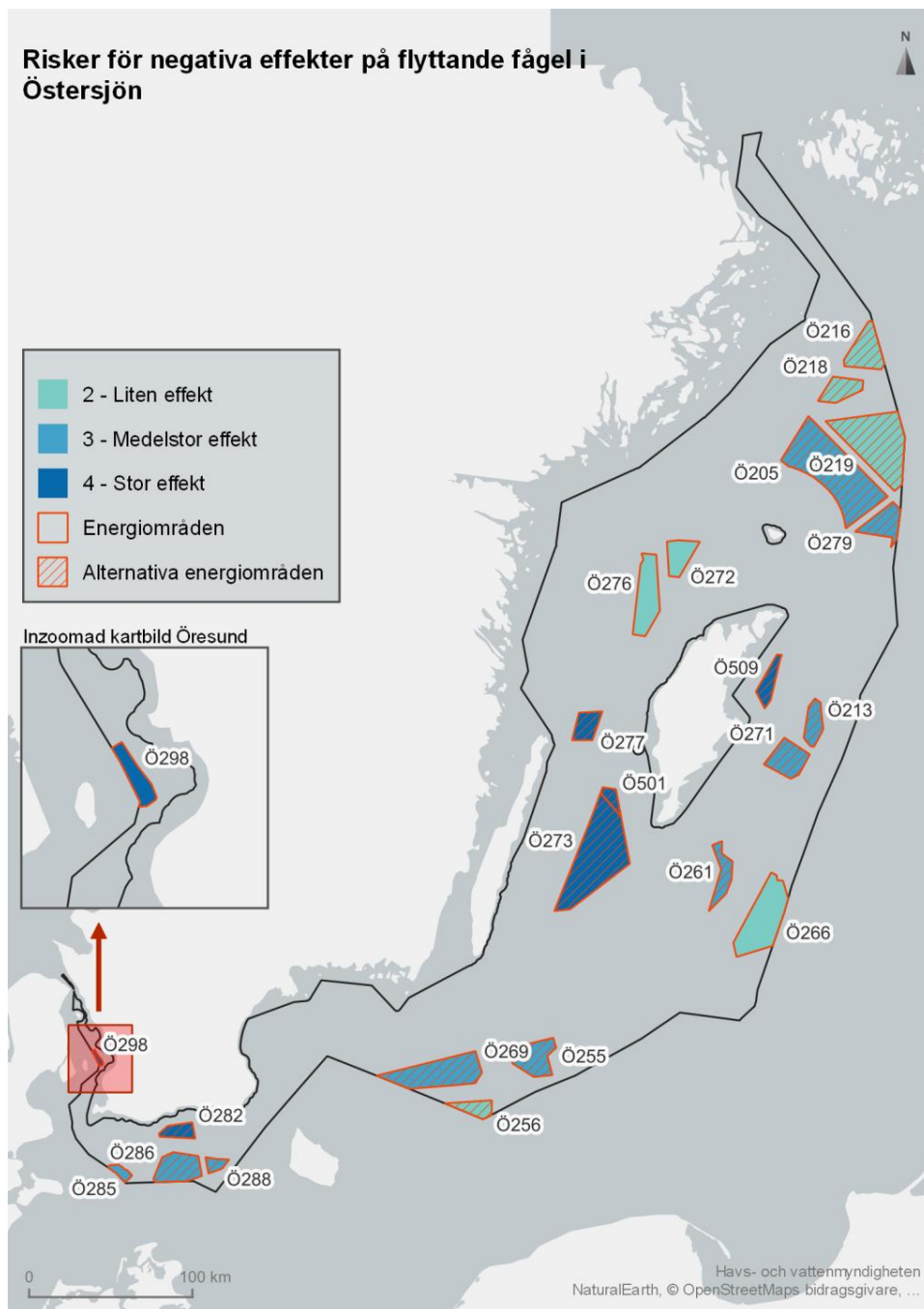
Föreslagna energiområden med risk för medelstor negativ effekt på fåglar återfinns söder om Skåne och Blekinge, samt väster och nordväst om Gotland. Områdena belägna i farvatten söder om Skåne, från Ö285 i väst till Ö288 i öst bedöms medföra risk för att ett brett område tas i anspråk av vindkraft samtidigt som det används vår och höst av miljontals flyttfåglar i syd-nordlig sträckning, däribland landlevande småfågel, rovfåglar och tranor. Möjligheten för störningskänsliga arter att flyga runt alla energiområden är svårt att bedöma, men risken för undanträngning och kollisioner under svåra vind- och ljusförhållanden anses kunna vara betydande. Det är inte heller klarlagt om det kan finnas differentiering inom detta breda fågelsträck som kan innebära lägre risk för kollisioner. Risk för kollisioner borde kunna sänkas med anpassad drift av vindkraftsparkerna, där exempelvis verken stoppas under vissa väderförhållanden, eller när fågel detekteras.

Det mer kustnära området Ö282 medför risk för fågelarter som vistas eller sträcker längs kusten. Vindkraftsutbyggnad i det alternativa energiområdet Ö269 nordost om Bornholm riskerar att påverka den östliga delen av den breda flyttningsrörelsen genom Östersjön negativt, särskilt för det fåglar som tar sikte på Bornholm. Områdets västra del är således mer problematisk.

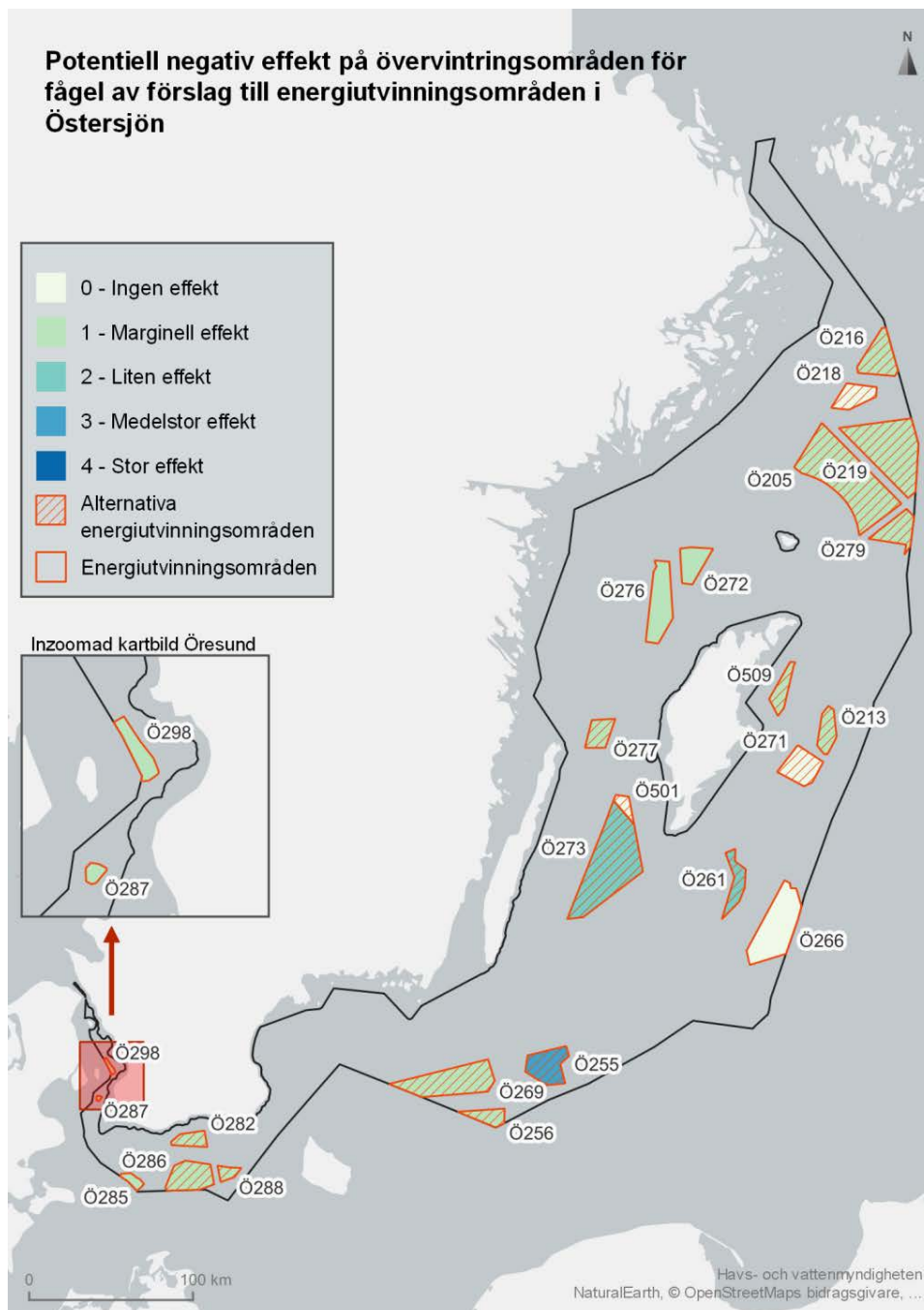
Inom de alternativa energiområdena öster och nordöst om Gotland – Ö213 och Ö271, respektive Ö205 och Ö279 – är fågelvärdena inte tillräckligt kartlagda. Det bedöms dock som sannolikt att flyttning av stora antal fåglar sker på bred front genom områdena, och kan påverkas negativt av havsbaserad vindkraft. Den stora ansamlingen alternativa energiområden nordväst om Gotland medför dessutom stor risk för kumulativ påverkan då områdena upptar en mycket stor yta längst flyttkorridoren mot sydvästra Finland.

De alternativa energiområdena Ö255, Ö261 och Ö273 ligger inne i respektive intill Natura 2000-området Hoburgs bank och Midsjöbankarna. Utsjöbankarna är av global betydelse för ett flertal störningskänsliga övervintrande sjöfåglar, däribland den hotade alfågeln, men även tobisgrissla, sillgrissla och tordmule. Inget av områdena är beläget på djup grundare än 30 m och påverkar därför inte direkt de huvudsakliga födosöksområden för de arter som födosöker på havsbotten. Det finns dock risk för undanträngning av störningskänsliga arter, i synnerhet om alla eller flera av de föreslagna och alternativa energiområdena skulle bebyggas, varför effekten anses vara medelstor. Med tanke på arternas behov av skydd, bedöms ytterligare undersökningar vara nödvändiga inför eventuell etablering av vindkraft på områdena.

Figur 15 och Figur 16 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiutvinningsområdena på flyttfåglar och övervintrande fåglar i havsplaneområdet Östersjön.

Figur 15. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Figur 16. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.1.1.2. Marina däggdjur

I Östersjön förekommer gråsäl, knubbsäl och Bälthavs- respektive Östersjötumlare. Gråsäl och knubbsäl har livskraftiga populationer enligt den senaste rödlistan från SLU (Artdatabanken, u.d.).

Knubbsäl

I Kalmarsund förekommer också en liten isolerad population med knubbsäl som är rödlistad i kategorin sårbar. Enligt publicerade studier (Stanley m.fl., 1996; Goodman, 1998) är Kalmarsundsbeståndet det genetiskt mest avvikande bland Europas knubbsälar. Beståndet har troligen varit isolerad från övriga knubbsälbestånd under minst 6 000 år. Det är alternativa energiområdena Ö269 söder om Öland och Ö273 mellan Öland och Gotland som skulle kunna påverka knubbsälpopulationen i Kalmarsund, men den potentiella effekten bedöms vara liten.

Förslag till energiområden Ö298 i Öresund kan effekt på knubbsäl men även här bedöms effekten vara liten.

Gråsäl

Gråsälen är vanligt förekommande i Östersjön. Den kan störas och skrämmas iväg av undervattensbuller men är inte lika bullerkänslig som tumlaren. Åtgärder som vidtas för att minska bullerutbredning i anläggningsfasen bidrar också till begränsning av negativa effekter på gråsäl.

Tumlare

Östersjötumlaren är klassad som akut hotad medan Bälthavstumlaren är klassad som livskraftig (Artdatabanken, u.d.).

Enligt resultaten från projektet SAMBAH ansamlas tumlare från Östersjöpopulationen under sommarhalvåret i området på och mellan bankarna i centrala Östersjön (Hoburgs bank, Norra Midsjöbanken och Södra Midsjöbanken). Sommarhalvåret är den tid då tumlaren är som mest känslig för störning eftersom den kalvar i juni-juli och parar sig i augusti. Tumlaren diar sin kalv under upp till tio månader och under åtminstone det första halvåret från födseln antas kalven vara så beroende av honan att en eventuell separation kan vara kritisk. Av dessa anledningar är området ett mycket viktigt område för Östersjöns akut hotade tumlarpopulation.

De alternativa energiområdena Ö255, Ö256, Ö261, Ö269, Ö273 på eller angränsande till Norra eller Södra Midsjöbanken och Hoburgs bank bedöms ha potential till stor negativ effekt på Östersjötumlaren i anläggningsfasen. Moderna bullerdämpande åtgärder som dubbla bubbelgardiner kan bidra till att minimera risken för negativ effekt på tumlare. Hänsyn måste också tas till säsongen.

Det föreslagna energiområdet Ö266 och det alternativa området Ö277 bedöms ha en potentiell medelstor effekt på Östersjötumlare.

De alternativa energiområdena, Ö213, Ö271 och Ö509 öster om Gotland bedöms ha en begränsad negativ effekt på tumlare om bullerbegränsande åtgärder utförs i anläggningsfasen. Detsamma gäller för de föreslagna energiområdena Ö272 och Ö276 nordväst om Gotland. De alternativa energiområdena Ö216, Ö218, Ö219, Ö205 och Ö279 bedöms ha liten risk att påverka Östersjötumlaren negativt i anläggningsfasen. Energiområdena Ö282, Ö285, Ö286, Ö288, Ö298 runt Skåne bedöms ha en medelstor potentiell negativ effekt på Bälthavs- och eller Östersjötumlare, men risken kan hanteras genom bullerdämpande åtgärder till exempel med dubbla bubbelgardiner eller motsvarande.

Kunskapen om effekter i driftskedet är begränsade och det går inte att utesluta negativa effekter även om sannolikheten bedöms vara mindre.

3.1.1.3. *Bottenmiljöer*

Bottenpåverkan i Östersjön bedöms främst bero på typen av anläggning (bottenfast eller flytande), och i viss mån om bottenstrålning förekommer i området.

Vissa djupare delar av Östersjön har under en lång period påverkats negativt av syrebrist och bedöms därför sakna naturvärden. Dessa energiområden överlappar helt eller delvis med sådana områden: Ö272, Ö276, Ö205, Ö219, Ö279. Dessa områden är aktuella för flytande anläggningar vars fysiska strukturer kan bidra med nytt hårt substrat och därigenom nya miljöer för arter som söker sig till den typen av substrat. Det är en risk att även oönskade främmande arter gynnas av ökad förekomst av hårda substrat.

Naturliga bottensubstrat i Östersjön består till stor del av mjukbottnar med lera samt sand, grus och sten. Om hänsyn tas till förekomst av känsliga bottnar vid projektering och anläggning bedöms negativa effekter på befintliga bottenmiljöer kunna undvikas för både bottenfasta och flytande anläggningar i Östersjön.

I Östersjön förekommer bottenstrålning men i begränsad omfattning främst i följande energiområden: Ö205, Ö255, Ö269, Ö277 och Ö288. I dessa områden skulle i viss mån etablering av havsbaserad vindkraft och begränsning av bottenstrålning kunna ha en positiv effekt på bottenmiljöer.

3.1.1.4. *Fisk och lekomyråden*

I det föreliggande förslaget till ändrad havsplan för Östersjön är det framför allt vägledning om sandutvinning respektive energiutvinning som bedöms medföra risk för påverkan på fisk. När det gäller sandutvinning är vägledningen i föreliggande förslag till ändrad havsplan den samma som i beslutad havsplan, varför slutsatserna i respektive miljökonsekvensbedömning anses gälla (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

Vid sandutvinning på Utklippan bedöms förhöjd grumlighet kunna förekomma lokalt. Effekten bedöms vara kortvarig eftersom sedimentet huvudsakligen består av grovkornig sand och grus (SGU, 2017). Även om området ligger utanför torskens lekomyråde, kan torsklarver driva in i området (Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för akvatiska resurser, 2018). Larverna är känsliga för suspenderat sediment vid högre koncentrationer, varför täktverksamheten helst bör pausas under de tiderna på året när det finns torsklarver i vattnet. Området är även en del av ett viktigt uppväxtområde för torsken, och botten används troligtvis av plattfisk. Med utgångspunkt i osäkerheten om verksamhetens utformning och dess specifika effekter på fiskar och fiskhabitat, samt med hänsyn till försiktighetsprincipen bedöms effekten av föreslagen sandtäktverksamhet i Utklippan kunna medföra måttligt negativa effekter på fisk. Effekterna bedöms vara mest lokala och reversibla på kort sikt utifrån verksamhetens geografiska omfattning i förhållande till havsplaneområdet och alternativa lekomyråden för de drabbade arterna. Specifika effekter på fisk och i synnerhet fisklek bör undersökas närmare vid tillståndsprövning.

Den föreslagna sandutvinningen vid Sandhammar bank, söder om Ystad antas däremot inte medföra några särskilda effekter på fisk. Enligt tidigare bedömningar hyser området inga särskilt

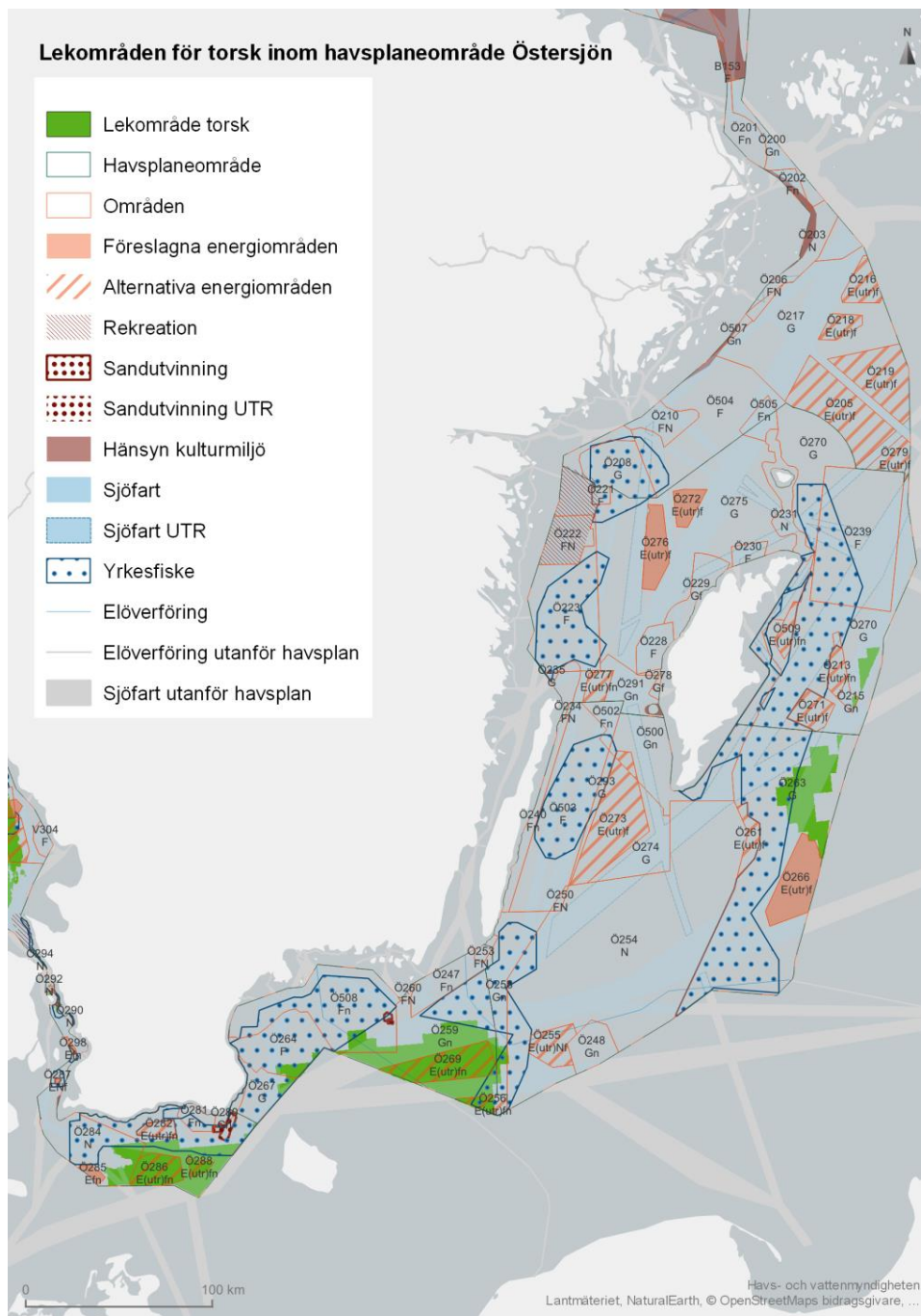
värdefulla naturtyper, men det anses kunna vara ett födosökområde för plattfisk (SGU, 2017). Området kännetecknas av stor sedimentrörlighet och sanduttaget bedöms bli kompensert av ackumulation av sand från bankens övre del. Hög substratdynamik och stor tidsmässig variation i bottenfauna försvårar bedömningen av täktverksamhetens specifika effekter på biodiversitet.

Lokalt stora negativa miljöeffekter bedöms kunna uppstå i samband med den föreslagna sandutvinningen vid Sandflyttan sydväst om Falsterbo. Störning på känsliga habitat för berörda fiskarter som torsk och plattfisk borde kunna minimeras genom att undvika tidsperioder med känsliga livsstadier för arterna, samt genom att fördela sanduttaget så att risken för syrefattiga gropar inte uppstår (Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för akvatiska resurser, 2018). Med hänsyn till de höga naturvärdena i närområdet bedöms sandtäktverksamheten kunna medföra måttliga till stora negativa effekter för fisk, men specifika effekter behöver undersökas inom ramen för Natura 2000-prövning. Förhöjd grumlighet bedöms förekomma lokalt under sanduttag, men antas inte bli långvarig med hänsyn till sedimentets kornstorlek, varför effekten anses vara lokal och liten i förhållande till havsplaneområdet i sin helhet.

När det gäller havsplanens vägledning om energiutvinning kan den medföra risk för negativ påverkan på fisklekområden. Trots återstående kunskapsluckor, anses etablering av havsbaserad vindkraft inte utgöra ett hot för fiskarter eller fiskpopulationer om tillräckliga lokalt anpassade försiktighetsåtgärder vidtas (Öhman, 2023; Hogan m.fl., 2023; se avsnitt 2.1.1.4). Inom havsplaneområde Östersjön sammanfaller flera föreslagna och alternativa energiområden med kända lekområden för torsk och sill/strömming. Utbredningen av dessa lekområden är inte alltid känd i detalj, och närmare bedömningar behöver göras inför eventuell framtida vindkraftsetablering.

Risk för negativ påverkan på fisklek finns i hela Öresund, där det föreslagna energiområde Ö298 är belägen. Farvattnen söder om Skåne och Bleking är kända lek- och uppväxtområden för torsk, varför eventuell vindkraftsutbyggnad i de alternativa energiområdena Ö286, Ö288, Ö256 och Ö269 behöver anpassas till viktiga reproduktionsperioder för denna art. Ett stort lekområde för skrubbskädda tros sammanfalla med torsklekområdet söder om Blekinge, och möjlig påverkan på denna art bör också tas i beaktning. Det föreslagna energiområde Ö266 är belägen i nära anslutning till ett lekområde för torsk sydost om Gotland, och möjlig påverkan och anpassningsbehov vid framtida vindkraftsetablering behöver undersökas. På Hoburgs bank och Midsjöbankarna förekommer viss sill/strömmingslek, varför möjlig påverkan av vindkraftsetablering på det alternativa energiområde Ö255 behöver beaktas. I Figur 17 och Figur 18 visas modellerade lekområden för sill/strömming respektive torsk i Östersjön.

Figur 18. Lekområden för torsk i Östersjön. Lekområden visas med grön färg. (Källa: SLU Aqua).

På liknande sätt som i havsplaneområdet Bottniska viken, kan en minskning av fiskeaktiviteter förekomma till följd av etablering av havsbaserad vindkraft i de föreslagna energiområdena. En sådan minskning skulle kunna leda till minskat exploateringstryck på fiskeresursen och gynna dess återhämtning. Det är dock inte känt hur fisket kommer att påverkas och anpassas efter eventuell vindkraftsetablering, varför det inte är möjligt att uppskatta hur stor en sådan positiv effekt skulle kunna bli. Enligt miljökonsekvensbedömningen av beslutad havsplan anses viss anpassning av fiskets bedrivande inom områden där havsplanen anger särskild hänsyn till höga naturvärden

kunna ha en liten positiv effekt på fiskresursen (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Anpassningar avser till exempel minskad bifångst eller minskad påverkan på havsbotten vid bottentrålning. Om och i så fall hur sådana bestämmelser skulle kunna införas är dock omöjligt att förutse i dagsläge, och därmed även de potentiella positiva effekterna för fisk.

3.1.2. Effekter på vatten och luft

I havsplaneområdet Östersjön är det havsplanens vägledning om energiutvinning, sandutvinning och utredningsområde sjöfart som bedöms kunna medföra effekter på vatten och luft. I föreliggande förslag till havsplan är vägledningen om de två senare användningarna samma som i beslutad havsplan. Slutsatserna i miljökonsekvensbeskrivningen och hållbarhetsbeskrivningen från 2019 gäller därför för effekter på vatten respektive luft.

Förslaget till havsplan för Östersjön vägleder om ny eller utökad sandutvinningsverksamhet i tre områden, Utklippan inom Ö508, Sandhammar bank inom Ö280 och Ö281, samt utredningsområdet Sandflyttan inom Ö284. Tidigare täktverksamhet på Sandhammar har upphört. Alla tre områden har enligt Sveriges Geologiska Undersökning geologiska, ekonomiska och miljömässiga förutsättningar för sandutvinning (SGU, 2017). Ökade sjötransporter i samband med själva sandutvinningen och transport mellan täkt bedöms leda till ökade luftutsläpp och en marginellt försämrad luftkvalitet lokalt. Sandutvinningen bedöms kunna leda till ökad grumling och försämrad vattenkvalitet lokalt. Effekten anses dock vara kortvarig, varför inga bestående effekter för vattenkvalitet bedöms uppstå (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a).

Förslaget till havsplan för Östersjön vägleder om ett flertal utredningsområden för sjöfart genom centrala Östersjön. Dessa innebär bland annat förflyttning av sjöfartstrafiken som idag går genom Hoburgs bank och Norra Midsjöbanken till en djupvattensfarled söder och öster om banken. Förflyttningen medför en cirka fem procent längre färdsträcka och en cirka 2,6 procent högre bränsleförbrukning vid oförändrad medelhastighet, vilket innebär en liten negativ effekt på luftkvalitet i hela havsplaneområdet (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Utöver utredningsområden sjöfart medför havsplanens vägledning inga ytterligare förändringar för sjöfarten jämfört med nollalternativet.

Etablering av havsbaserad vindkraft i Östersjön i linje med havsplanens vägledning om energiutvinning kan i vissa områden leda till förändringar i fiskets bedrivande och fiskefartygens färdsträckor. Sådana förändringar är dock inte möjligt att förutse i dagsläge, och därmed inte heller de eventuella konsekvenserna vad gäller luftutsläpp. På liknande sätt som i Bottniska viken, anses vindkraftsetableringen enligt vägledningen i förslaget till havsplan för Östersjön kunna leda till kraftigt ökade sjötransporter för anläggning och service av vindkraftsparkerna, vilket kan leda till högre luftutsläpp. Storleken på denna eventuella effekt går dock inte att förutse utan närmare kunskap om framtida vindkraftsverksamheterna i de föreslagna energiområdena.

Etablering av vindkraftsparkar kan även ha effekter på vattenkvalitet. Ökad grumlig uppstår under anläggning och nedmontering, men effekten är i regel kortvarig och lokal, och därmed obetydlig sett till havsplaneområdet i sin helhet och vindkraftsparkernas uppskattade livslängd på flera decennier. Även effekter på hydrografiska förhållanden anses kunna uppstå, både lokalt och på regional nivå (Arneborg m.fl., 2023; se avsnitt 2.1.2). Utifrån nuvarande kunskapsläge är det dock inte möjligt att uppskatta omfattningen av sådana effekter.

3.1.3. Effekter på klimat

Effekter kopplat till klimat bedöms för havsplan Östersjön utgöra ett positivt bidrag med hänsyn till vägledning om energiområden för havsbaserad vindkraft. Vindkraft som förnybar energikälla bidrar under drift inte till utsläpp av växthusgaser och ger i ett livscykelperspektiv låga utsläpp av koldioxid (Energimyndigheten, 2023a). Potential för energiområden för fossilfri energi i planområde Östersjön uppskattas till en årlig produktion på 32,7 TWh. Inkluderas även alternativa e-områden uppskattas potentialen till totalt 184,2 TWh (se avsnitt 3.2.1.2). Den faktiska omfattning av effekt på klimat beror dock även på, om och vilka energikällor som ersätts eller utgör alternativ energibas, huruvida dessa är fossilbaserade eller inte.

Förslag till havsplan med energiområden kan påverka andra användningar med potentiell effekt beträffande utsläpp av växthusgaser, det gäller exempelvis eventuella förändringar i körsträcka för sjöfart och yrkesfiske. Totalt bedöms planen bidra till nationella, internationella klimatmål, omställning till en fossilfri energisektor och omställning till en fossilfri industri- och transportsektor (Energimyndigheten, 2023b).

3.1.4. Effekter av förslag till områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

Planförslaget innehåller för Östersjön ett antal kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden (lilla n-områden). De alternativa energiområdena (Ö282, Ö286 och Ö288) söder om Skåne föreslås som områden för särskild hänsyn till höga naturvärden för att stärka särskild hänsyn till migrerande fågel och möta upp det i tysk havsplan markerade flyttfågelstråket Rügen – Skåne.

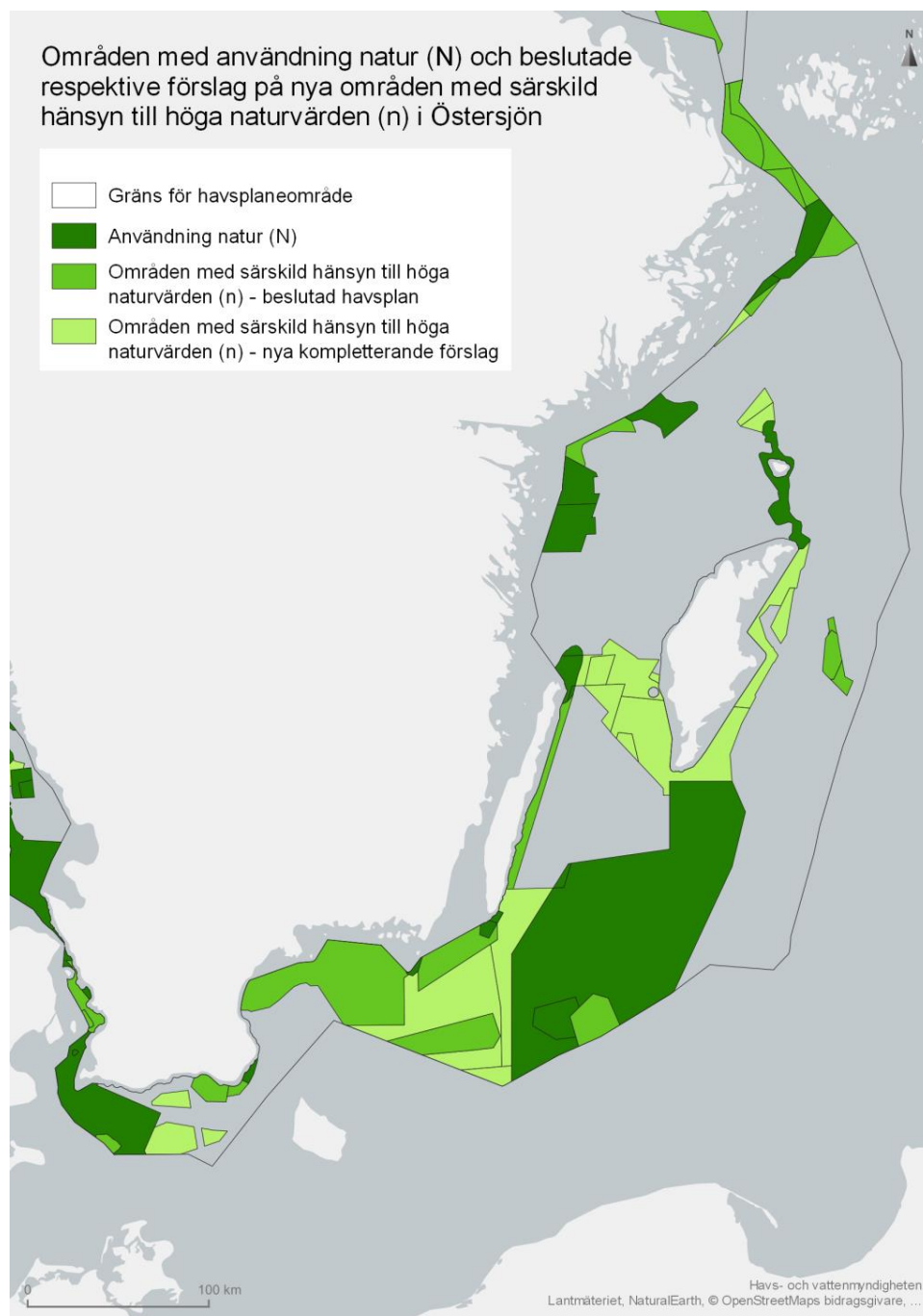
Områdena för generell användning, sjöfart och yrkesfiske (Ö258 och Ö259) och det alternativa energiområdet (Ö256) mellan Hanöbukten och Midsjöbankarna har främst föreslagits som områden för särskild hänsyn till höga naturvärden med hänsyn till Östersjöpopulationen av tumlare.

Södra Midsjöbanken (Ö248) är område för särskild hänsyn till höga naturvärden i beslutad havsplan men är också föreslaget som Natura 2000-område enligt fågeldirektivet utpekad för sjöfåglar, alfågel och tobisgrissla. Flera områden runt Gotland ingår i förslag till nya Natura 2000-områden enligt fågeldirektivet. Väster om Gotland gäller detta för delar av områdena Ö291 och Ö500 runt Stora Karlsö. Öster om Gotland gäller det för områdena Ö500 och Ö296 längs östkusten.

Förslag på nya områden för särskild hänsyn till höga naturvärden för fågel är det alternativa energiområdet Ö277 och området Ö291 med generell användning och sjöfart norr och väster om Karlsöarna. Nordväst om Gotska sandön har ett område med användning försvar (Ö505) och ett med generell användning (Ö506) kompletterats som områden för särskild hänsyn till höga naturvärden med fokus på fågel, och öster om Muskö föreslås ett område med generell användning (Ö507) vara ett område för särskild hänsyn till höga naturvärden .

Tillämpning av särskild hänsyn till höga naturvärden bedöms för de nya områdena med beteckning lilla n i Östersjön vara relevant vid etablering av havsbaserad vindkraft, men också som vägledning för andra användningar som t.ex. yrkesfiske och sjöfart. I praktiken kan det bidra till bättre förutsättningar för bevarande av biologisk mångfald och en grön infrastruktur som bas

för utvecklade ekosystemtjänster. I Figur 19 visas områdena med användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden inom havsplaneområde Östersjön.

Figur 19. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Östersjön.

3.2. Bedömning av ekonomiska effekter

3.2.1. Effekter på sektorers förutsättningar

3.2.1.1. Yrkesfiske

Det yrkesmässiga fisket i Östersjön bedöms kunna påverkas negativt av den föreslagna utvecklingen av havsbaserad vindkraft. Alla 23 energiområden i förslaget till ändrad havsplan riskerar att påverka fiskets bedrivande och lönsamhet. Av dessa 23 områden är 17 så kallade alternativa energiområden.

Den totala årliga bortfallet i det svenska yrkesfiskets landningsvärde i Östersjön uppskattas till knappt åtta miljoner kronor till följd av vindkraftsetablering i de föreslagna energiområdena. Denna siffra motsvarar cirka 1,24 procent av det totala årliga landningsvärdet för svenskt yrkesfiske i svenskt hav, vilket visas i Tabell 3. Den uppskattade förlusten inom de 17 alternativa energiområdena utgör cirka 85 procent av den totala minskningen i landningsvärde.

De största potentiella bortfallen uppmätts i energiområdena Ö205, Ö219 och Ö266, som sammanlagt når upp till knappt 4,3 miljoner kronor i uppskattat bortfall inom det flyttrålfisket efter pelagiska arter. Denna siffra motsvarar cirka 1,5 procent av det årliga landningsvärdet för det svenska flyttrålfisket efter pelagiska arter i svenskt hav. De uppskattade bortfallen inom bottentrålfiske efter pelagiska arter är som högst cirka 3 600 kronor per område, i totalt åtta områden, och effekten bedöms därför som försumbar. Det samlade bortfallet för bottentrålfisket efter torsk och andra bottenlevande arter uppskattas till drygt 685 tusen kronor om året, varav nära hälften avser det fiske som bedrivs i det alternativa energiområdet Ö286 söder om Skåne. Detta fiske har dock varit kraftigt begränsat sedan 2019 efter år av försämrade bestånd, vilket lett till betydligt lägre landningsvärden på senare år.

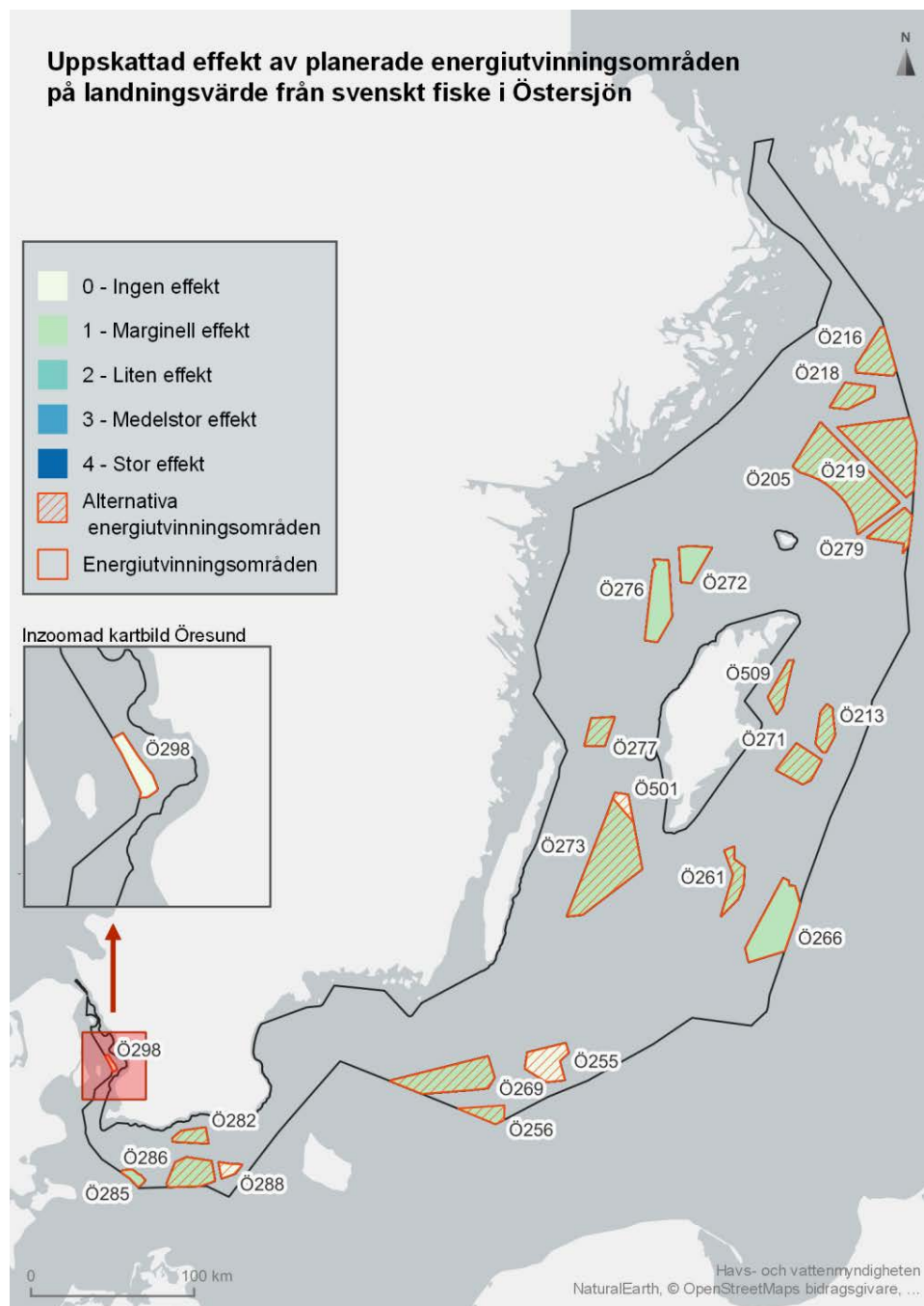
	Planalternativ 1: föreslagna energiområden	Planalternativ 2: föreslagna och alternativa energiområden
Förlust av årligt landningsvärde (kr)	1 195 431	7 983 940
Andel av det årliga landningsvärdet (procent)	0,19	1,24

Tabell 3. Beräknad förlust av landningsvärde i det yrkesmässiga fisket till följd av föreslagen energiutvinning i Östersjön.

Liksom i andra utsjöområden pågår utöver svenskt fiske ett omfattande utländskt fiske i svenska vatten i Östersjön. De totala potentiella förlusterna med alla fisken inräknade anses därför kunna vara betydligt större än vad som anges i Tabell 3, under antagandet om att utländska flottor fiskar i samma områden som den svenska.

Figur 20 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiutvinningsområdena på landningsvärdet från svenskt fiske i Östersjön. I Bilaga A visas kartor över beräknade landningsvärden och bortfall i landningsvärde inom föreslagna och alternativa energiområden i havsplaneområdena.

Figur 20. Uppskattad effekt av planerade energiutvinningsområden på landningsvärde från svenskt fiske i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.2.1.2. Energiutvinning

I havsplaneområdet Östersjön finns flera områden med hög genomsnittlig vindhastighet och gynnsamt avstånd till fastlandet. Jämfört med de två andra havsplaneområdena finns även här de två ytmässigt största energiområdena, nämligen Ö205 nordost om Gotska Sandön och Ö273 mellan Öland och Gotlands södra spets. Sett till hela havsplaneområdet har alternativa energiområden potential att producera över fyra gånger så mycket el som de föreslagna energiområdena, varför den ekonomiska potentialen är mycket större för planalternativ 2 än planalternativ 1 (Tabell 4).

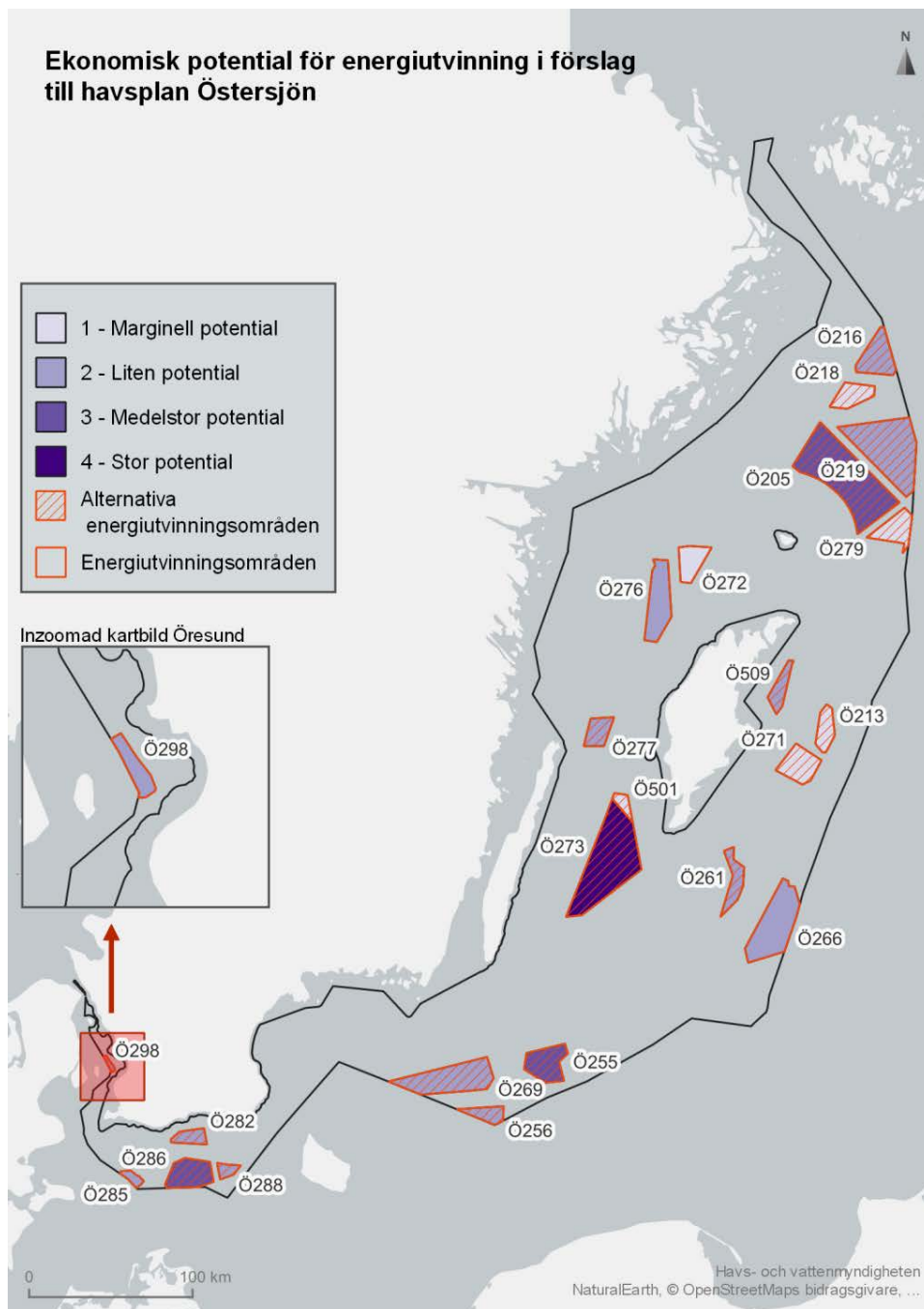
Fyra alternativa energiområden – Ö273, Ö205, Ö255 och Ö286 – bedöms ha stor eller medelstor ekonomisk potential enligt vald bedömningsmetod. De första två är belägna på större djup och är helt eller delvis lämpliga för flytande fundament.

De sex områdena med lägst uppskattad ekonomisk potential tillhör alla första kvartilen vad gäller elproduktionspotential och är alla belägna i områden som är olämpliga för bottenfasta fundament. Vindförhållandena är bra, dock inte bäst. Inom fyra av dessa sex områden hade projekt påbörjat samrådsförfaranden senast januari 2023, inget projekt hade dock lämnat in en tillståndsansökning.

Tabell 4 jämför den samlade ytan och uppskattade årliga elproduktion från de energiutvinningsområden som ingår i planalternativ 1 och 2. Figur 21 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade relativa ekonomiska potentialen av de föreslagna energiutvinningsområdena i havsplaneområde Östersjön.

	Planalternativ 1: föreslagna energiområden	Planalternativ 2: föreslagna och alternativa energiområden
Yta (km²)	1 633	9 362
Uppskattad årlig produktion (GWh)	32 652	184 244

Tabell 4. Yta och uppskattad årlig elproduktion i planalternativ 1 och 2 i havsplan Östersjön

Figur 21. Ekonomisk potential för energiutvinning i förslag till havsplan Östersjön. Mörk färg visar stor potential och ljus färg visar liten potential.

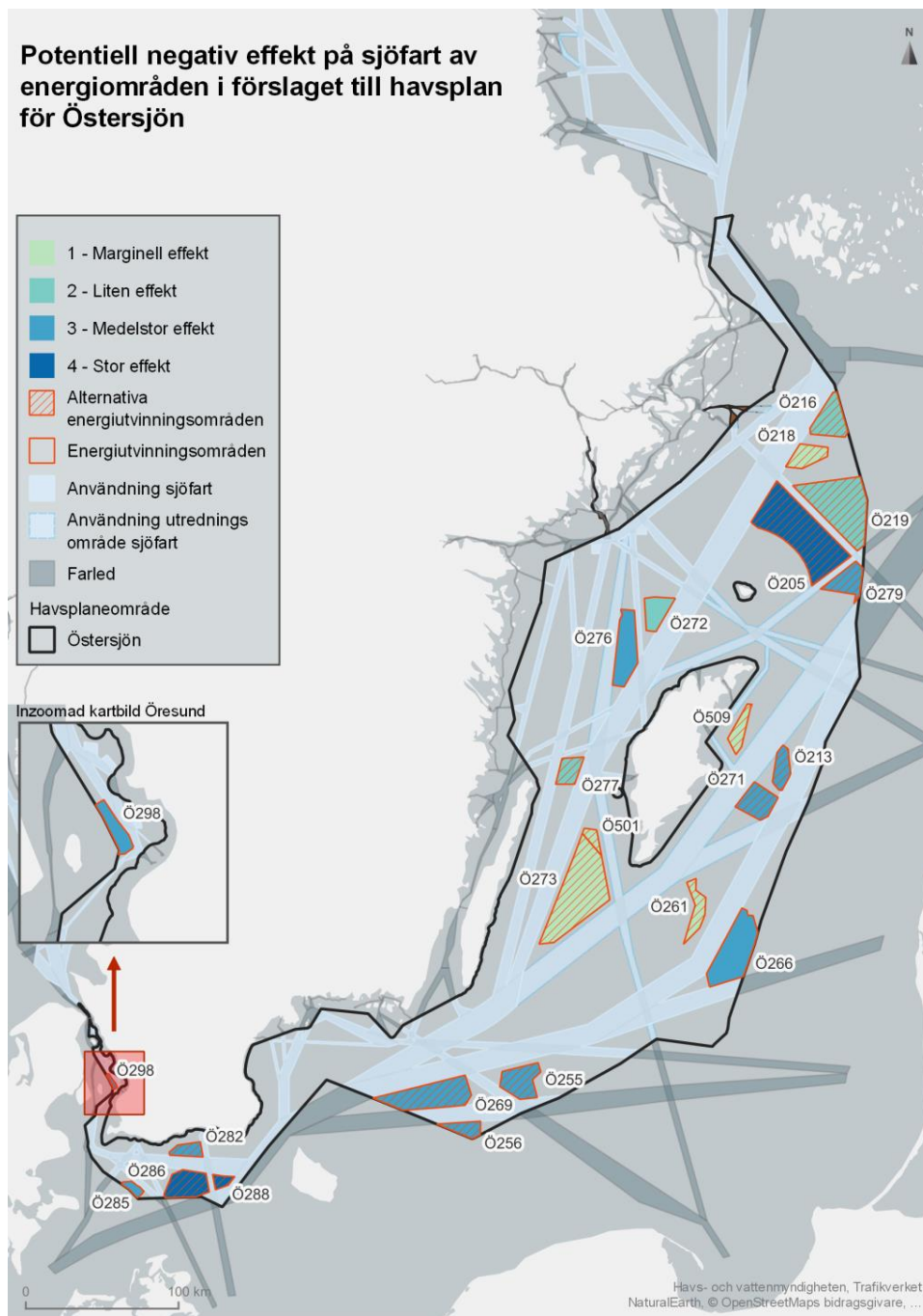
3.2.1.3. Sjöfart

Sjöfart bedöms kunna samexistera med energiområden för vindkraftparker förutsatt att rätt förutsättningar ges och att sjöfartens säkerhet beaktas. Detta innebär bland annat att hänsyn måste tas till säkerhetsavstånd så att sjösäkerhet och nationella och internationella regler till sjöss kan följas.

I förslag till havsplan Östersjön finns sex stycken föreslagna energiområden, samt ytterligare 17 alternativa energiområden. Hänsyn till säkerhetsavstånd i planförslag varierar mellan de olika energiområdena. Av samtliga 23 energiområden bedöms fyra föreslagna energiområden, samt 10 alternativa energiområden ha en medelstor till stor effekt på sjöfarten. I Norra Östersjön och Södra Kvarnen finns tre energiområden (Ö205, Ö219, Ö279) vilka bedöms ha en medelstor och stor potentiell påverkan, med hänsyn till säkerhetsavstånd i ekonomisk zon och till grannländerna. I Sydvästra Östersjön och Öresund bedöms alternativa energiområden (främst Ö286, Ö288) ha en potentiell stor påverkan och effekt på sjöfartens förutsättningar. För samexistens krävs att plats-specifika säkerhetsavstånd inkluderas i tillståndsprocess. Detta gäller även energiområde Ö298 vilket är beläget i anslutning till en farled med omfattande sjöfart, nationell som internationell.

I planområdet finns även utredningsområden för sjöfart vid Hoburgs bank, Midsjöbankarna och Salvorev. Utredningsalternativet beskrivs i beslutad havsplan med miljökonsekvensbeskrivning och hållbarhetsbeskrivning (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a; 2019b), och omfattar omdirigering av sjöfart bort från känsliga naturområden för att skydda fåglar och marina däggdjur. Ändrad förlängd körsträcka medför ökad bränsleförbrukning och ökade utsläpp av luftburna föroreningar och växthusgaser. Effekt på sikt beror på utvecklingen av bränslen inom sjöfarten.

Figur 22 visar med hjälp av färgkod den potentiella negativa effekt som energiområdena viken kan ha på sjöfart i havsplanområdet Östersjön.

Figur 22. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.3. Bedömning av sociala effekter

3.3.1. Befolkning och människors hälsa

Bedömningen av effekter på människors hälsa av vindkraftsetablering i energiområdena i havsplaneområde Östersjön liknar den för Bottniska viken i avsnitt 2.3.1. Endast det föreslagna energiområdet Ö298 i Öresund ligger närmare kusten än fem kilometer och bedöms kunna orsaka buller- och ljusstörningar för befolkningen i tätbefolkade områden i sydvästra Skåne samt norra Köpenhamnsområdet på danska sidan av Öresund. Malmö-Köpenhamnsregionen är dock ett starkt urbaniserat och i viss utsträckning industrialiserat område, och eventuella buller- eller ljusstörningar från vindkraftsetableringen på Ö298 tillkommer i områden med redan förhållandevis höga bakgrundsstörningar. Den höga befolkningstätheten i regionen motiverar dock högre försiktighet och noggrannhet i utredning av hälsoeffekter från buller- och ljusstörningar.

Liksom för de två andra havsområdena ändrar inte det föreliggande förslaget till havsplan den vägledning om övriga användningar som finns i den beslutade havsplanen från 2022. Tidigare hållbarhetsbeskrivning bedömer risken för hälsoeffekter från vägledningen om sjöfart som obetydlig med hänsyn till försumbara förändringar i utsläpp av luftburna föroreningar (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b). Sandutvinningsverksamheter vid Utklippan, Sandhammar banken och Sandflyttan enligt havsplanens vägledning om sandutvinning bedöms ha en marginell negativ påverkan på luftkvalitet lokalt (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a), men utan en närmare uppskattning av luftutsläpp är det inte möjligt att bedöma eventuella risker för människors hälsa. Vindkraftsetablering i det föreslagna energiområdet Ö298 kan dock innebära en förhöjd risk för navigationssäkerheten och därmed indirekt för människors hälsa. Inom ramen för uppdraget att ta fram förslag på lämpliga energiutvinningsområden för havsplanerna (Energimyndigheten, 2023a), lyfter Sjöfartsverket i sin bedömning av området att hänsyn till säkerhetsavstånd saknas och att placering av vindkraftverk behöver anpassas till sjöfart. I detta arbete bör hälsoriskerna utredas noggrant.

3.3.2. Effekter på kulturmiljö

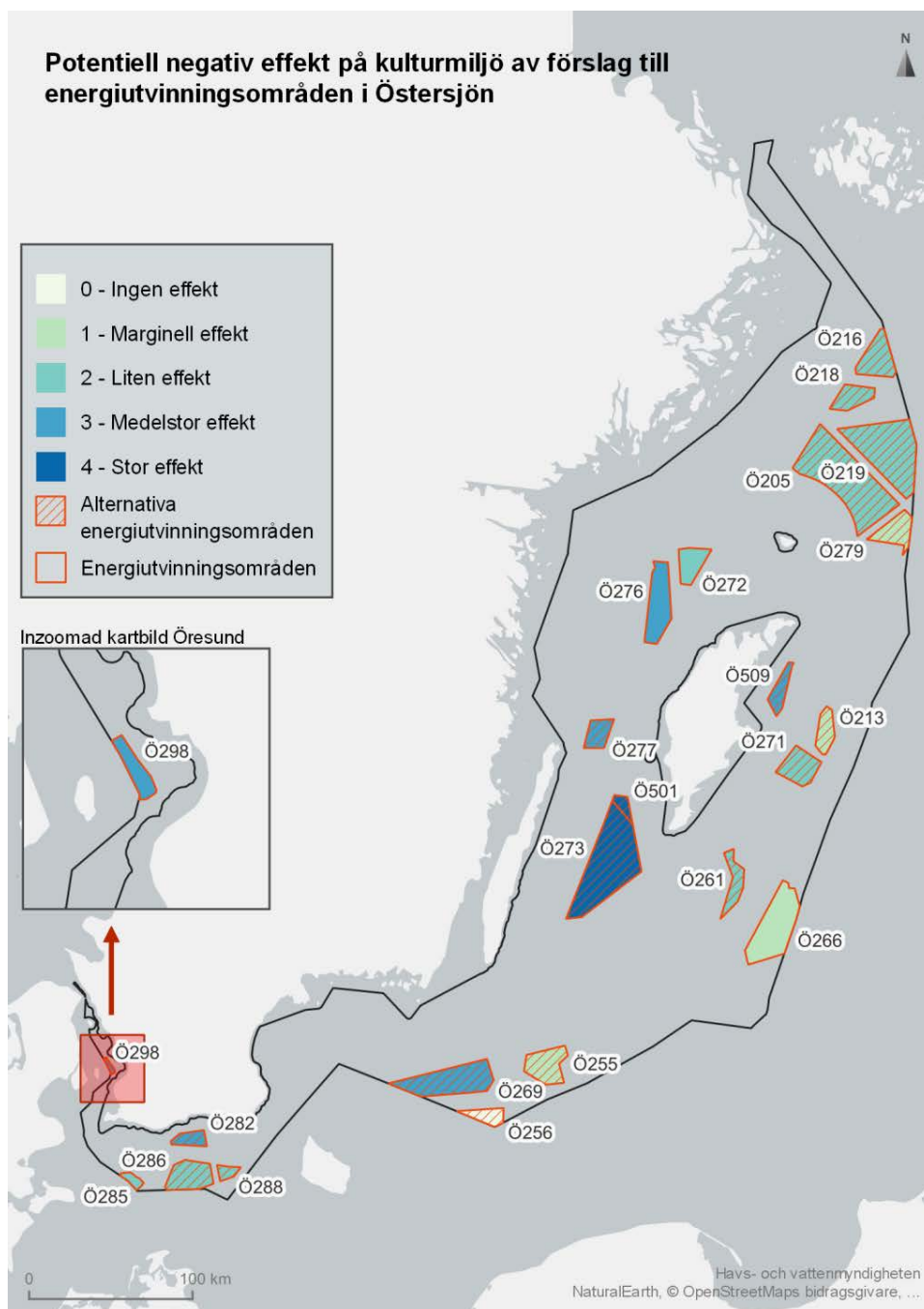
I havsplaneområdet Östersjön finns de enda två energiområden där det bedöms finnas risk för stor negativ effekt på kulturmiljön, nämligen de alternativa energiutvinningsområdena Ö273 och Ö501 som tillsammans upptar en stor havsyta mellan Öland och Gotlands sydvästra spets. Områdena ligger förhållandevis nära båda öarnas kuster och bedöms kunna påverka världsarven Hansestad Visby och Södra Ölands kulturlandskap indirekt.

I sex andra områden finns risk för medelstor negativ effekt på kulturmiljön. Av dessa ligger fyra – Ö277 nordost om Öland, Ö282 söder om Skåne, Ö298 i Öresund och Ö509 öster om Gotland – innanför territorialhavets gräns, dvs förhållandevis mycket nära kusten, varför dominans eller konkurrens med kulturmiljövärden på land bedöms kunna uppstå. De två andra områdena – Ö269 söder om Blekinge och Öland, och Ö276 nordväst om Gotland – bedöms kunna påverka världsarven Örlogsstaden Karlskrona och Södra Ölands odlingslandskap, respektive Hansestaden Visby indirekt. Denna indirekta påverkan gör att den samlade effekten blir större, trots att områdena ligger på större avstånd till kusten.

Ytterligare fyra energiområden bedöms medföra risk för liten negativ effekt för kulturmiljön, medan området Ö256 som är ett förhållandevis litet energiområde drygt 80 kilometer söder om Ölands södra spets inte bedöms ha någon effekt alls.

Energiområden Ö298 i Öresund och Ö288 söder om Skåne kan eventuellt även påverka kulturmiljöer på Själland respektive Bornholm i Danmark.

Figur 23 visar med hjälp av färgkod den uppskattade effekten av de planerade energiområden på kulturmiljön i havsplaneområdet Östersjön. I motsats till Bottniska viken, där alternativa energiområdena tenderar att ha lägre effekt på kulturmiljö på grund av i genomsnitt större avstånd till kusten, syns inte något likande mönster mellan planalternativ 1 och 2 vad gäller kulturmiljöeffekterna i havsplaneområdet Östersjön.

Figur 23. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

3.3.3. Effekter på friluftsliv och rekreation

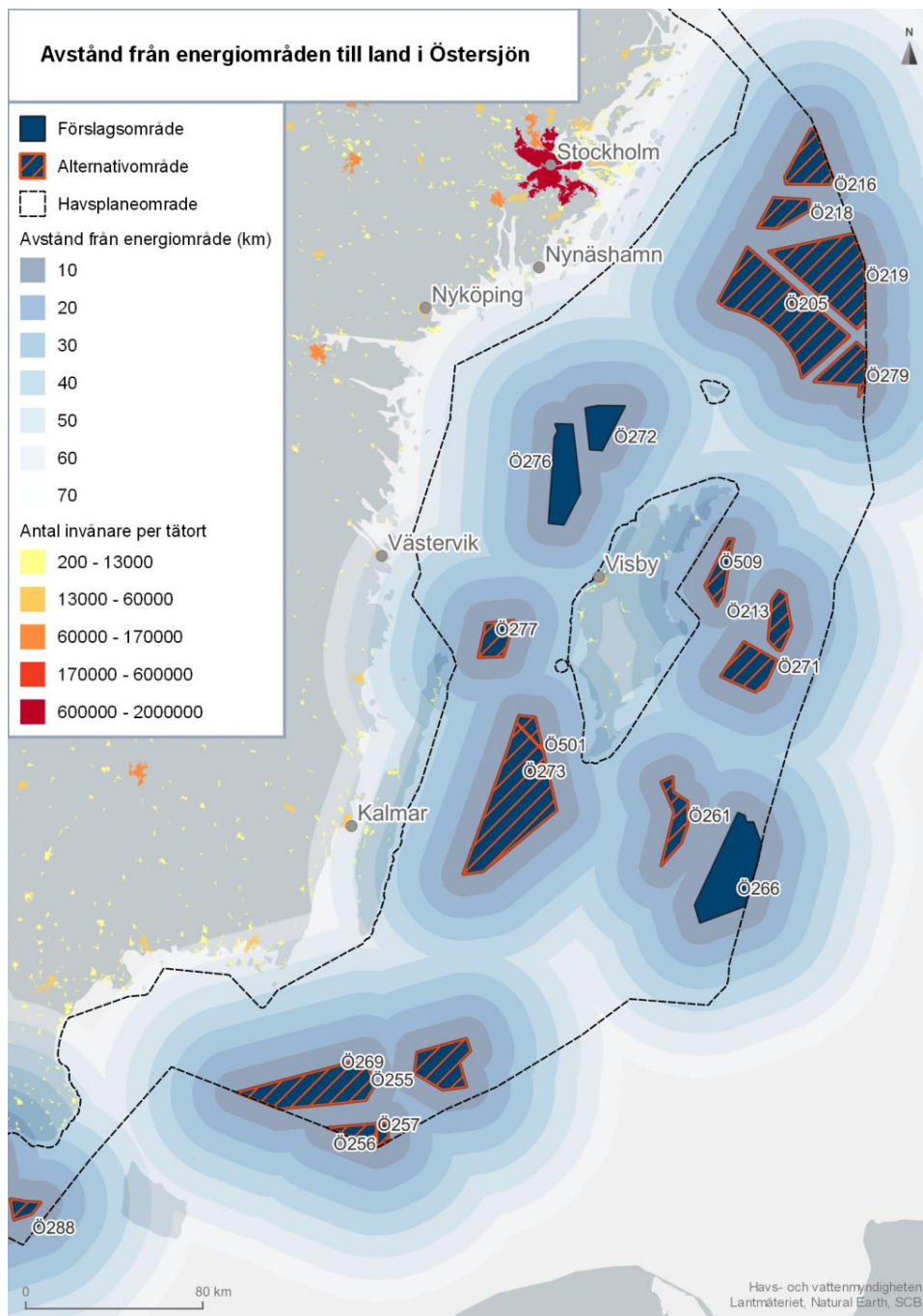
Planförslagets vägleder om användning rekreation i nio områden i Östersjön. De föreslagna områdena baseras på befintliga riksintressen för friluftsliv.

I förslag till havsplan Östersjön finns sex stycken föreslagna energiområden, samt ytterligare 17 alternativa energiområden. I havsområde Norra Östersjön och Södra Kvarnen finns ett antal

alternativa energiområden (Ö216, Ö218, Ö219, Ö205, Ö279). Energiområde Ö205, närmast Gotska sandön har anpassats med hänsyn till riksintresse för friluftsliv och avstånd är enligt planförslaget cirka 35 km. Enligt föregående bedömning noteras dock att Gotska Sandön också är utpekad som nationalpark. Gotska Sandön har dokumenterat höga värden och en särprägel genom att det är isolerat och ostört. Värdena i riksintressebeskrivningarna som kan påverkas av vindkraft är tystnad och stillhet. Påverkan utreds närmare av projektör inom pågående samråd om vindkraft. Även energiområdet Ö272, mellan fastlandet och Gotland, cirka 30 km från Gotska Sandön bedöms kunna ha negativ påverkan och behöver utredas närmare (Energimyndigheten, 2023a).

Figur 24 visar ungefärligt avstånd från föreslagna och alternativa energiområden i Östersjön till land. Figuren tar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket har stor inverkan på visuell påverkan på olika områden på land.

Figur 24. Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för norra Östersjön.

Öster om Gotland finns alternativt energiområde Ö509 ca 15 km från kusten med potentiell negativ påverkan på friluftslivsområde Nordöstra Gotlands kust och skärgård, Gotlandskusten inklusive Fårö, värdena som kan påverkas av vindkraft är tystnad, stillhet, orördhet.

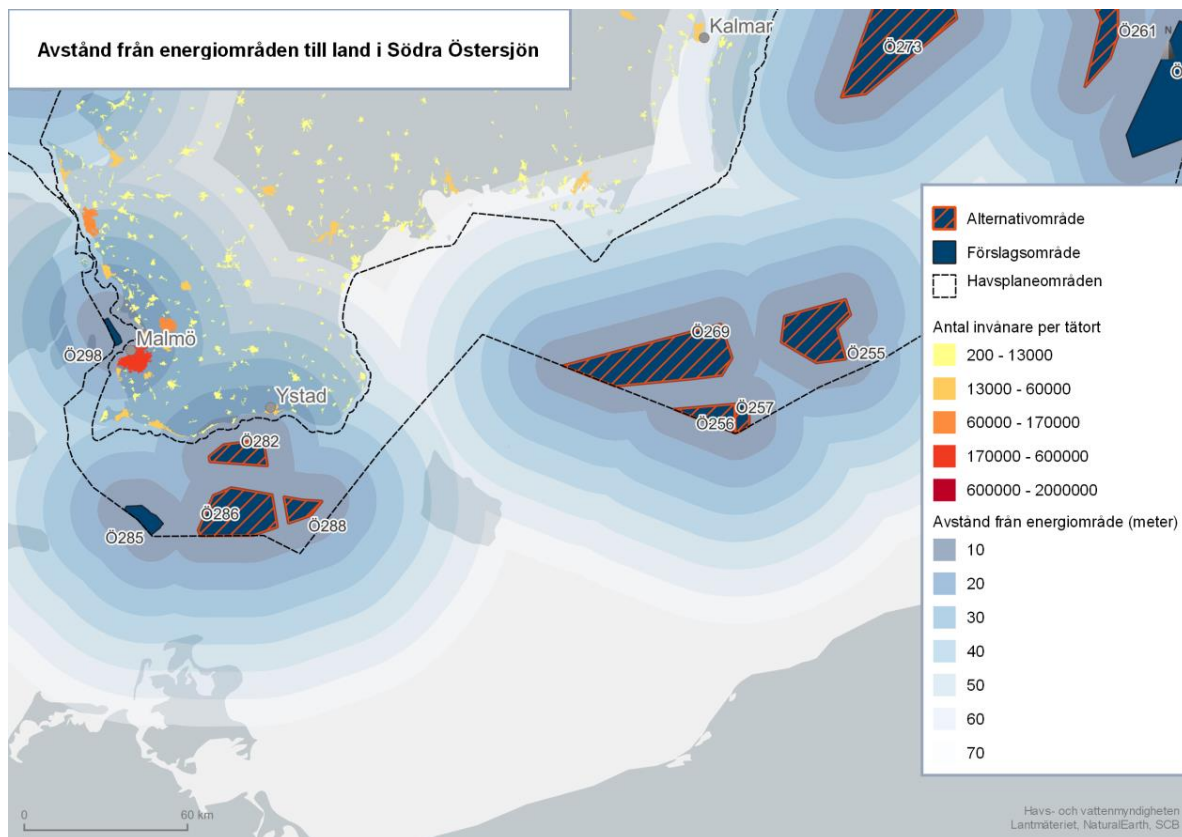
Energiområde Ö276 mellan Gotland och fastlandet ligger cirka 25 km från Gotlands ostkust där det finns riksintresseanspråk för friluftsliv, Gotlandskusten samt Gotland. Områdets form bedöms vara relativt gynnsam då påverkan på upplevelsevärdena för friluftslivet avtar med avståndet.

Det alternativ energiområdet Ö277, beläget cirka 13 km Ölands kust, kan påverka riksintresseområde Norra Ölands kuster. Aktiviteter enligt värdebeskrivning är vandring, terrängcykling och ridning. Norr om Gotland finns alternativområden Ö273, Ö261 och närmast Gotlandskusten Ö501, vilka inom en radie på cirka 20, respektive 30 km bedöms kunna påverka riksintresseområde Storsudret, Gotlandskusten och Karlsöarna. Värdena som kan påverkas av vindkraft är tystnad, stillhet, natur- och kulturupplevelser, utblickar mot hav.

I Sydvästra Östersjön och Öresund finns det alternativa energiområdet Ö282, cirka 8 km från kusten och riksintresseanspråk Kuststräckan Trelleborg - Abbekås - Sandhammaren - Mälarhusen - Simrishamn. Området är utpekad i förslag till Skånes friluftspan som ett nationellt viktigt område. Värden som anges för områdena är, tilltalande landskapsbild, goda förutsättningar för aktiviteter bland annat skärmflygning. Värdena bedöms till stor del vara knutna till kustzonen. De alternativa energiområdena Ö286 och Ö288, längre ut till havs, cirka 30 km från kusten, bedöms ha samma potentiella negativa påverkan på riksintresset men avtagande med avstånd.

I Öresund utanför Malmö och Lomma föreslås energiområde Ö298 ca 5 km från land. Området bedöms potentiellt påverka landbaserade riksintresseområden såsom Kävlingeån från Vombsjön till Bjärred samt Höje å (Energimyndigheten 2023a).

Figur 25 visar ungefärligt avstånd från föreslagna och alternativa energiområden i södra Östersjön till land. Figuren tar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket har stor inverkan på visuell påverkan på olika områden på land.

Figur 25. Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för södra Östersjön.

3.4. Samlad bedömning Östersjön

I detta avsnitt sammanställs de effekter som förslaget till ändrad havsplan för Östersjön bedöms kunna ge upphov till. Utgångspunkten för sammanställningen vägledningen om olika användningar i havsplaneförslaget.

Havsplanen vägleder om sandutvinning vid Utklippan, Sandhammar och Sandflyttan. På alla tre ställen bedöms sandtäktverksamhet kunna medföra lokalt stora effekter på bottenmiljöer och delvis även vattenkvaliteten. Effekterna är dock geografiskt och tidsmässigt begränsade, och därmed marginella i förhållande till hela havsplaneområdet. Eventuella framtida täktverksamheter bör anpassas till lek- och uppväxtperioden för torsk och plattfisk i områdena. Täktverksamheterna och transport till och från kusten kan leda till högre utsläpp av luftföroreningar, och därmed en liten försämring av luftkvalitet lokalt.

Ändrad körsträcka för sjöfart vid Hoburgs bank och Midsjöbankarna i linje med havsplanens vägledning om utredningsområde sjöfart anses kunna gynna den marina miljön genom minskad bullerstörning och minskade utsläpp av föroreningar. Denna potentiella positiva effekt är särskilt viktig för fåglar och marina däggdjur som vistas i utsjöbanksområdet, så som alfågeln och Östersjötummlaren. Ändrad körsträcka medför även ökade utsläpp av luftburna föroreningar och växthusgaser till följd av ökad bränsleförbrukning. Effekt på sikt beror även på utvecklingen av bränslen inom sjöfarten.

Havsbaserad vindkraftsetablering enligt vägledningen om energiutvinning bedöms medföra risk för negativa effekter på flyttfågel samt häckande, rastande och övervintrande fågel. Risken är störst i framför allt ett flertal alternativa områden belägna mitt i smala passager över hav, så kallade flaskhalsar, eller i den breda flyttkorridoren tvärs över delar av södra och centrala Östersjön. Energiområden närmare kusten och i anslutning till utsjöbankarna utgör även risk för häckande, rastande och övervintrande fåglar. Eventuella barriäreffekter behöver undersökas, i synnerhet vid utbyggnad på flera områden. Förslagna utökade områden med särskild hänsyn till höga naturvärden med fokus på sjöfågel kan ge viss skydd i form av krav på försiktighetsåtgärder vid tillståndsprövning av vindkraftsprojekt i dessa områden. Flera av dessa n-områden avser ökat skydd av flyttfågel längs sträckningskorridoren.

Vindkraftsetablering medför ändringar i havsbotten, men effekten bedöms vara försumbar sett till andelen havsbottenyta som kan påverkas. Effekten kan i vissa områden vara positiv i form av utökat hårdbottenssubstrat, vilket kan gynna vissa marina arter. Risk för skada på skyddade naturtyper kan dock förekomma, varför lokala förutsättningar och effekter alltid behöver undersökas.

Störning av marina däggdjur bedöms kunna förekomma framför allt i samband med anläggning av havsbaserad vindkraft. Risken är särskilt stor inom Östersjötumlarens utbredningsområde i sydöstra och centrala Östersjön, givet populationens akut hotade status. Negativ påverkan bör kunna minimeras till acceptabla nivåer med hjälp av bullerdämpande åtgärder och genom att undvika störning under känsliga reproduktionsperioder. Närmare kusten behöver liknande hänsyn tas till potentiella effekter på knubbsäl och gråsäl. Långtidseffekterna under driftsfasen är otillräckligt studerade.

Sedimentspridning i samband med anläggning eller nedmontering av havsbaserad vindkraft anses kunna påverka fisklek negativt. Risken bör dock kunna minskas till acceptabla nivåer genom anpassning av anläggnings- och nedmonteringstiderna till lekperioden för bland annat torsk, plattfisk och sill. Fiskresursen kan potentiellt gynnas av minskat fisketryck inom energiutvinningsområdena, men en eventuell positiv effekt går i dagsläge inte att utröna. Ökad fartygstrafik i samband med anläggning, service och underhåll samt nedmontering av vindkraftsparker kan leda till ökade utsläpp av luftburna föroreningar och växthusgaser, effektstorleken är inte möjligt att uppskatta. Samtidigt anses vägledningen om energiutvinning kunna medföra positiva effekter för klimatet genom att möjliggöra ökad produktion av fossilfri el. De alternativa energiområdena i synnerhet har stor potential i detta avseende.

Andra användningar av havsplaneområdet Östersjön riskerar också påverkan från vindkraftsetablering. Sjöfartssäkerheten kan drabbas negativt i över hälften av energiområdena, vilka sammanfaller med säkerhetsavstånd till farleder, varav flera av internationell betydelse. Minskade säkerhetsavstånd utgör en navigationsrisk med potentiella negativa konsekvenser för miljön och människors hälsa. Säkerhetsavstånd och den faktiska ytan tillgänglig för vindkraft i energiområdena bör illustreras på ett konsekvent sätt i den fortsatta planeringen.

Förlusterna för yrkesfisket är små sett till landningsvärdet i hela landet, och drabbar framför allt flytträlfisket efter pelagiska arter i centrala Östersjön. Största bortfall uppskattas inom alternativa energiområden, vilket delvis förklaras av att de är fler och i genomsnitt större. Även om det samlade bortfallet i landningsvärde inte överstiger cirka 1,24%, kan konsekvenserna vara betydande ur ett lokalt och regionalt perspektiv.

Negativa effekter på kulturmiljöer, friluftsliv och rekreation bedöms kunna uppstå till följd av visuell påverkan från havsbaserade vindkraftsparker. Flera av energiområden föreslås relativt nära kusten, i somliga fall inom synhåll för särskilt värdefulla kultur-, friluftsliv- eller rekreationsmiljöer. Stor påverkan bedöms främst kunna uppstå i de områdena som återfinns på Gotland och Öland, samt söder om Skåne, där risk för kumulativ effekt från etablering på flera energiområden är stor. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regional och lokalt perspektiv. Faktaunderlag om vindkraftens effekter på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation behöver kompletteras, exempelvis gällande betydelse för regional utveckling, samt eventuella ekonomiska följeffekter för exempelvis besöksnäringen.

I förslaget till ändrad havsplan är antalet nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden stort. Främsta syftet är att stärka hänsyn till flyttfågel längs sträckningskorridorer, men även till Östersjötummlaren i områden mellan Hanöbukten och Midsjöbankarna. Ökad hänsyn till dessa naturvärden bör tas vid planering och reglering av samtliga mänskliga aktiviteter, vilket bedöms bidra till ett mer hållbart nyttjande i Östersjön. Havsplaneförslagets vägledning om övriga användningar medför inga förändringar jämfört med hur och var respektive verksamheter bedrivs idag, och bedöms därför inte medföra några specifika miljöeffekter.

De flesta miljöeffekterna anses vara gränsöverskridande och påverkar alla Östersjöländer. Fågel-, fisk- och däggdjursarter som kan bli påverkade av användningar som havsplanen råder över rör sig i många fall över större delar av Östersjön. Flyttfågelstråken genom svenska vatten används av populationer som sträcker långt bortom Skandinavien, och är därmed av global betydelse. När det gäller effekterna på sjöfart och fiske påverkas utländska fartyg och fiskare i minst lika utsträckning som svenska. Visuella påverkan på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation från vindkraften i Öresundstrakten samt nära Bornholm kan påverka värden i Danmark, vilket bör beaktas vid eventuell framtida exploatering. Samtidigt kan andra länder också gynnas av vindkraftens potentiella positiva effekter i form av utökad produktion av fossilfri el.

Planalternativ 2, bestående av både föreslagna och alternativa energiområden, medför i havsplaneområde Östersjön betydligt större effekter än planalternativ 1, som enbart innehåller föreslagna energiområden. Detta förklaras till stor del av att de alternativa energiområdena är flera och i genomsnitt större är de föreslagna energiområdena. De senare möjliggör dock bara en femtedel av elproduktionen i alternativa energiområden, vilket försvårar uppfyllelse av Sveriges klimat- och energipolitiska mål. I den fortsatta planeringen bör risken för kumulativa effekter beaktas, i synnerhet i områden med stor koncentration av energiområden och där det finns höga naturvärden av regional eller global betydelse.

4. Konsekvensbedömning havsplan för Västerhavet

4.1. Bedömning av miljömässiga effekter

4.1.1. Effekter på skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald

4.1.1.1. Fågel

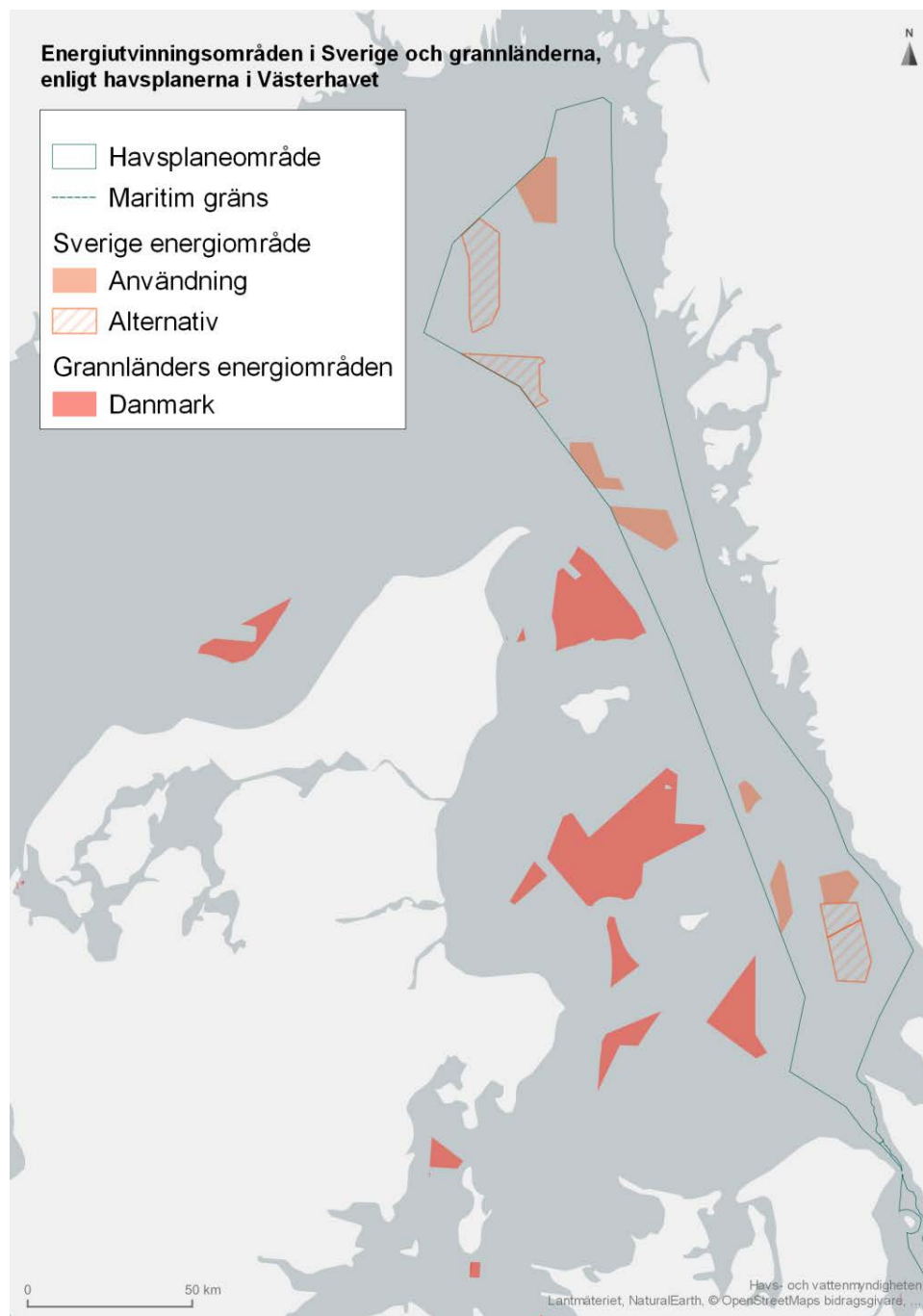
På liknande sätt som för de två andra förslagen till havsplaner, står vägledningen om energiutvinning i havsplanen för Västerhavet ensamt för den ökade risken för negativ påverkan på fåglar. Även om de finns andra användningar som idag orsakar dödlighet och habitatförlust hos sjöfåglar, medför havsplanens föreslagna vägledning inga förändringar i dessa andra användningar som påverkar de negativa effekterna på fåglar.

Över Västerhavets havsplaneområde går två huvudsakliga flyttfågelstråk: i norra Västerhavet går ett stråk i sydväst-nordostlig riktning mellan Skagen i Danmark till skärgårdsområdet mellan Tjörn i söder och Smögen i norr. I södra Västerhavet sträcker sig en annan sydväst-nordostlig flyttrutt från Grenå-området över Anholt i danskt vatten till Falkenberg-Varbergområdet. De föreslagna energiområdena inom dessa två flyttstråk – V357 och V359 i norr och V303, V305, V317 samt V361 i söder - bedöms medföra risk för stor eller medelstor negativ effekt på sträckande fåglar. V357 och V359 riskerar att påverka en flyttfågelkorridor som under vårflyttningen används av rovfåglar, varav många är rödlistade. Naturvårdsverket gör bedömning att risken för kollisioner, undanträngning och barriäreffekten är hög då området ligger mitt i en förhållandevis smal flyttkorridor (Energimyndigheten, 2023a). Passagen används även av fladdermöss. I samband med V359, kan V357 även utgöra en risk för fågelarter som rör sig i nord-sydlig riktning mellan Skagerrak och Kattegatt.

Även flyttkorridoren i söder är betydelsefull för rovfåglar och fladdermöss, och uppskattningsvis följer tre till fyra tusen rovfåglar denna rutt under vårsträcket. Det är framför allt V303 som riskerar att negativt påverka fågelsträcket, men även delar av V305, V317 och V361. Det finns dessutom planer på ytterligare vindkraftsparker i danskt vatten som påverkar samma flyttkorridor, varför det finns risk för betydande kumulativ påverkan. De mer kustnära energiområdena – V305, V317, V363 och V364 – medför en viss risk för negativ påverkan på arter som sträcker längs kusten samt kusthäckande arter som födosöker i havet. För dessa arter utgör vindkraftsetablering i dessa områden en eventuell barriär till födosöksområdena längre ut till havs. V364 angränsar i söder mot Natura 2000-området Nordvästra Skånes havsområde, som är utpekat bland annat för skydd av övervintrande änder.

Området i Kattegatt som avgränsas av Fladen i norr och Stora Middelgrund i söder samt in mot kusten är av internationell betydelse för flera havsfåglar, däribland sillgrissla, tordmule och tretåig mås. Dessa arter visar olika känslighet mot störning från havsbaserad vindkraft (Leemans & Collier, 2022). Även om varje föreslaget energiutvinningsområde endast påverkar en mindre del av hela det område, är risken stor att de olika arternas habitat fragmenteras eller delar därav blir otillgängliga om alla energiområden skulle utvecklas. Risken för kumulativa effekter är särskilt

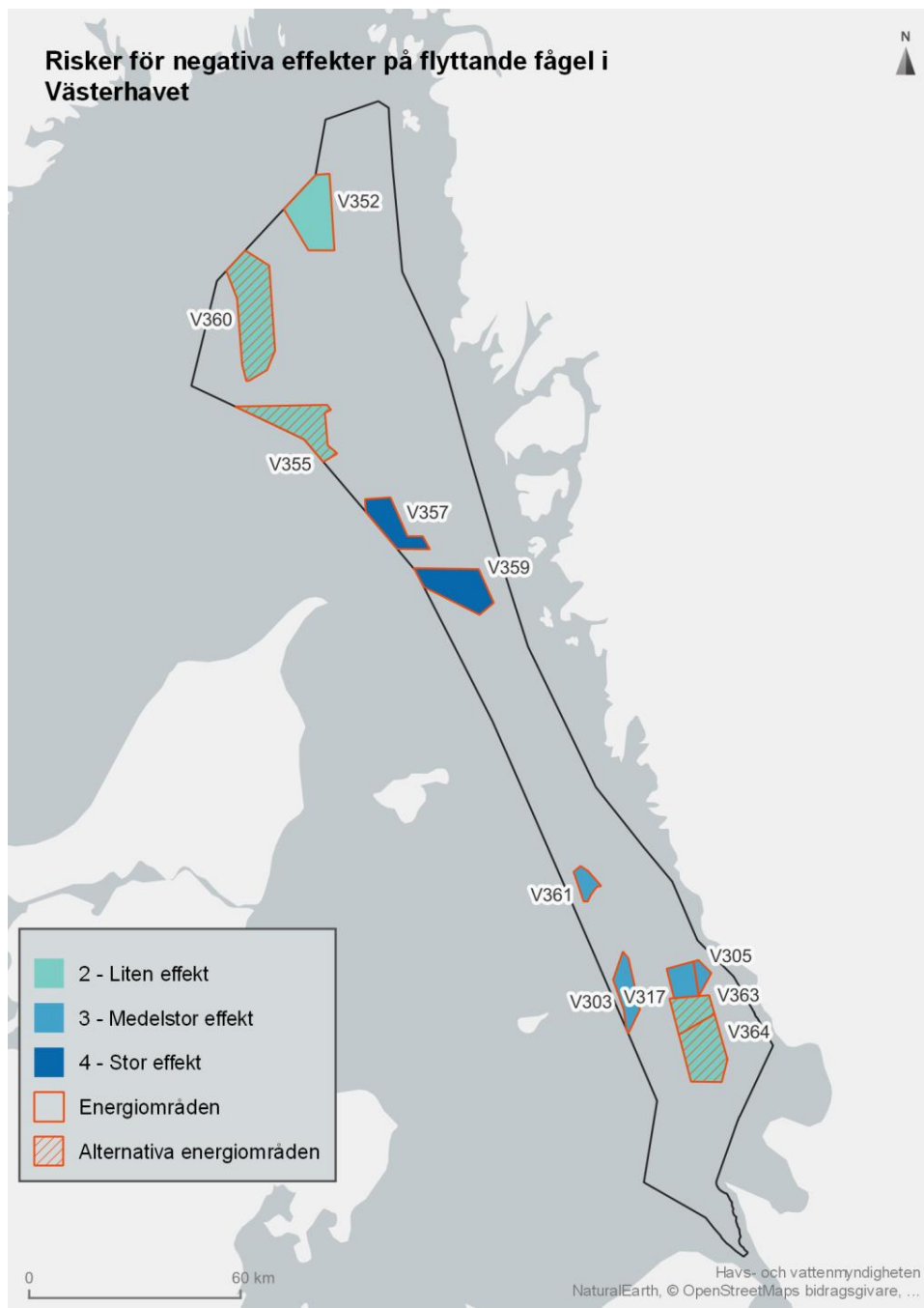
hög i ljuset av det förhållandevis stora antalet vindkraftsparker som också planeras i danskt vatten i södra Kattegatt, vilket visas i Figur 26.

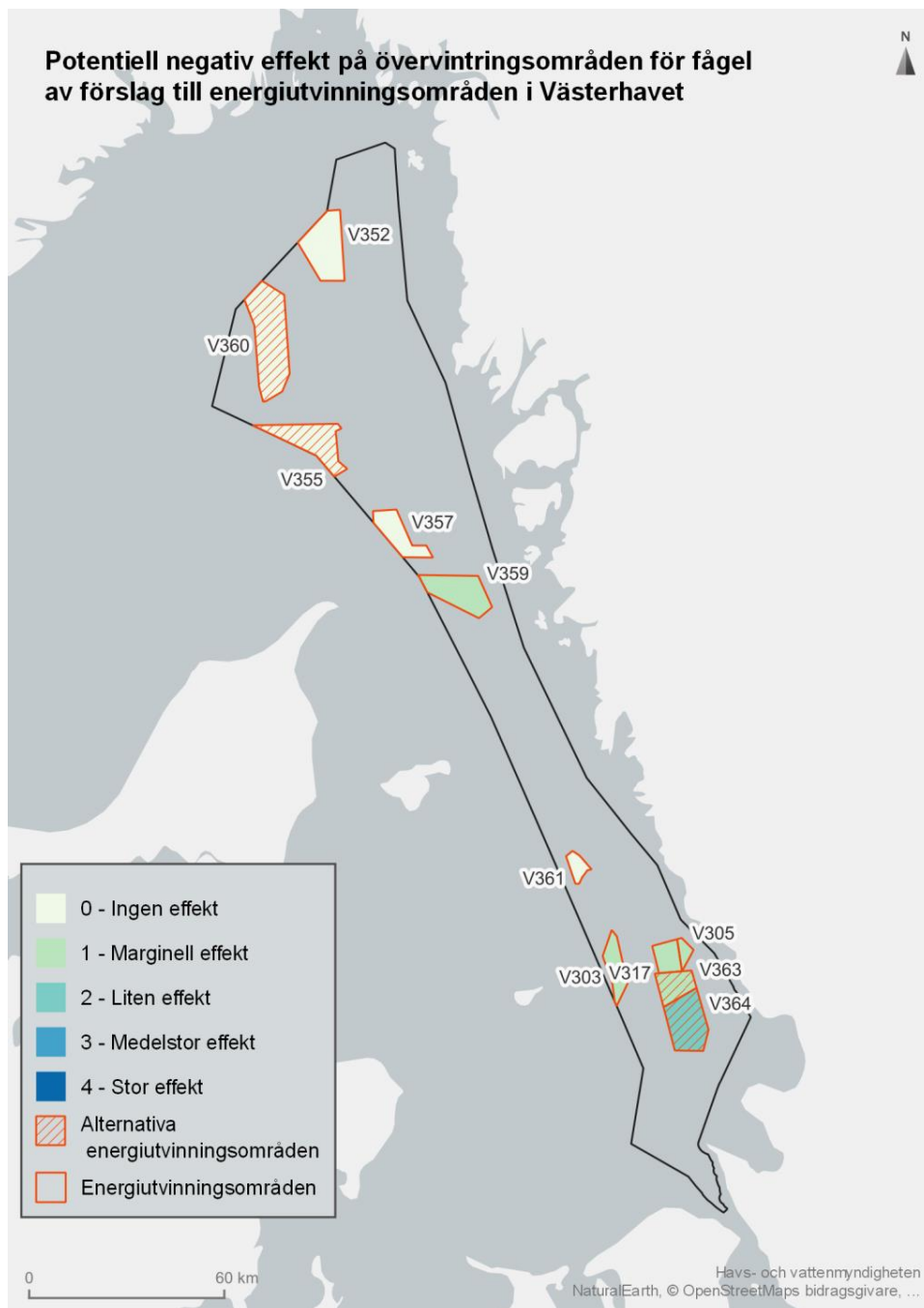
Figur 26. Karta över planerade eller föreslagna energiutvinningsområden i Danmark och Sverige i Västerhavet.

Figur 27 och Figur 28 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiområdena på flyttfåglar och övervintrande fåglar i havsplaneområdet Västerhavet.

Figur 27. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

Figur 28. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.1.1.2. Marina däggdjur

I Västerhavet förekommer knobbsäl, tumlare och i begränsad utsträckning gråsäl.

Knubbsäl

Knubbsälen håller till nära kusten och vilar på kobbar och skär. De cirka 15 000 knubbsälar som förekommer längs västkusten ner till Öresund hör till en population som kategoriseras som Livskraftig i den svenska rödlistan (Artdatabanken, u.d.). Knubbsälen är inte lika känslig för impulsivt undervattensbuller som tumlaren. Effekter från anläggningsfasen bedöms kunna minimeras till försumbara nivåer om skadelindrande åtgärder motsvarande dubbla bubbelgardiner används vid pålning.

I Västerhavet innebär antagandet om minskat fiske i de flesta energiområden en positiv effekt för knubbsäl.

Tumlare

I Västerhavet förekommer Skagerrakpopulationen av tumlare som har ett stort och flera små (men viktiga) reproduktionsområden i främst Skagerrak (Wijkmark, 2015). Särskilt skyddsvärda områden för denna population är området vid Jyllands nordspets, vilket är en del av ett stort reproduktionsområde.

I Kattegatt är Fladen samt Lilla- och Stora Mittelgrund de viktiga områdena för tumlaren, dessa nyttjas dock främst av Bälthavspopulationen. Varken populationen i Skagerrak eller Bälthavspopulationen är idag hotade, utan klassas som Livskraftig i den svenska artlistan (Artdatabanken, u.d.).

Föreslag till energiområde V357 bedöms ha en potentiell medelstor negativ effekt på tumlare i anläggningsfasen eftersom området överlappar med ett tumlartätare område som sträcker sig in i danskt havsområde.

De föreslagna energiområdena V303 och V361 nära Fladen och Lilla Mittelgrund bedöms också ha en potentiell medelstor negativ effekt på tumlare i anläggningsfasen. Något mindre risk gäller för områdena V317, V305, V363 och V364 i anslutning till Morups bank.

Om hänsyn tas till när på säsongen anläggningsarbeten sker för att undvika skada och skadelindrande åtgärder motsvarande dubbla bubbelgardiner används så bedöms effekterna på tumlare inte påverka populationerna negativt i Västerhavet.

På samma sätt som för knubbsäl kan energiområden som leder till minskat faktiskt yrkesfiske i Västerhavet ha positiva effekter på tumlare bland annat genom minskad risk för död genom bifångst. Effekten är beroende på förändringen i fiskeansträngning och därför osäker.

Gråsäl

Ett litet antal gråsälar återfinns också längs den svenska västkusten.

Den hänsyn som kommer att ställas för att minimera störning av tumlare vid anläggning av energiområden i Västerhavet kommer indirekt också utesluta negativa effekter på gråsäl.

4.1.1.3. Bottenmiljöer

Bottenpåverkan i energiområden är beroende av en rad faktorer, så som typ av kraftverksfundament och graden av fiske med bottenkontakt som får bedrivas i området. Där flytande verk är troliga har antagande om att trålning inte kommer att vara möjligt gjorts. I områden där verken förväntas vara bottenfasta har antagande om en femtioprocentig minskning i trålning gjorts. Inga antaganden har gjorts kring förflyttning av fiskeriansträngning. Det finns därför osäkerhet i bedömningsresultaten. I bedömningen som grundar sig i Symphonyresultat är det dock tydligt att det positiva värdet av att bottentrålning till del eller helt upphör kan innebära en större positiv effekt än den negativa påverkan av anläggningen av bottenfundament. Resultatet bygger på att anläggning av vindkraftfundament tar en begränsad yta i anspråk medan bottentrålning påverka en avsevärt större yta. Flytande verk bedöms ha mindre negativ effekt vid anläggning än bottenfasta fundament.

En ytterligare dimension kring anläggning av bottenfasta fundament är deras potentiella reveffekt som kan vara gynnsam för biologisk mångfald. Vissa farhågor finns dock kring deras potential till att sprida oönskade främmande arter.

Om hänsyn tas till förekomst av känsliga arter och habitat vid projektering och anläggning bedöms negativa effekter på befintliga bottenmiljöer vara marginella för både bottenfasta och flytande anläggningar i Västerhavet. Skillnaden i bottenpåverkan för de olika energiområdena i Västerhavet härrör främst ur graden av bottentrålning som förväntas minska vid en energietablering. Stor positiv effekt på främst djupa mjukbottnar bedöms det alternativa energiområdet V355 ha potential till.

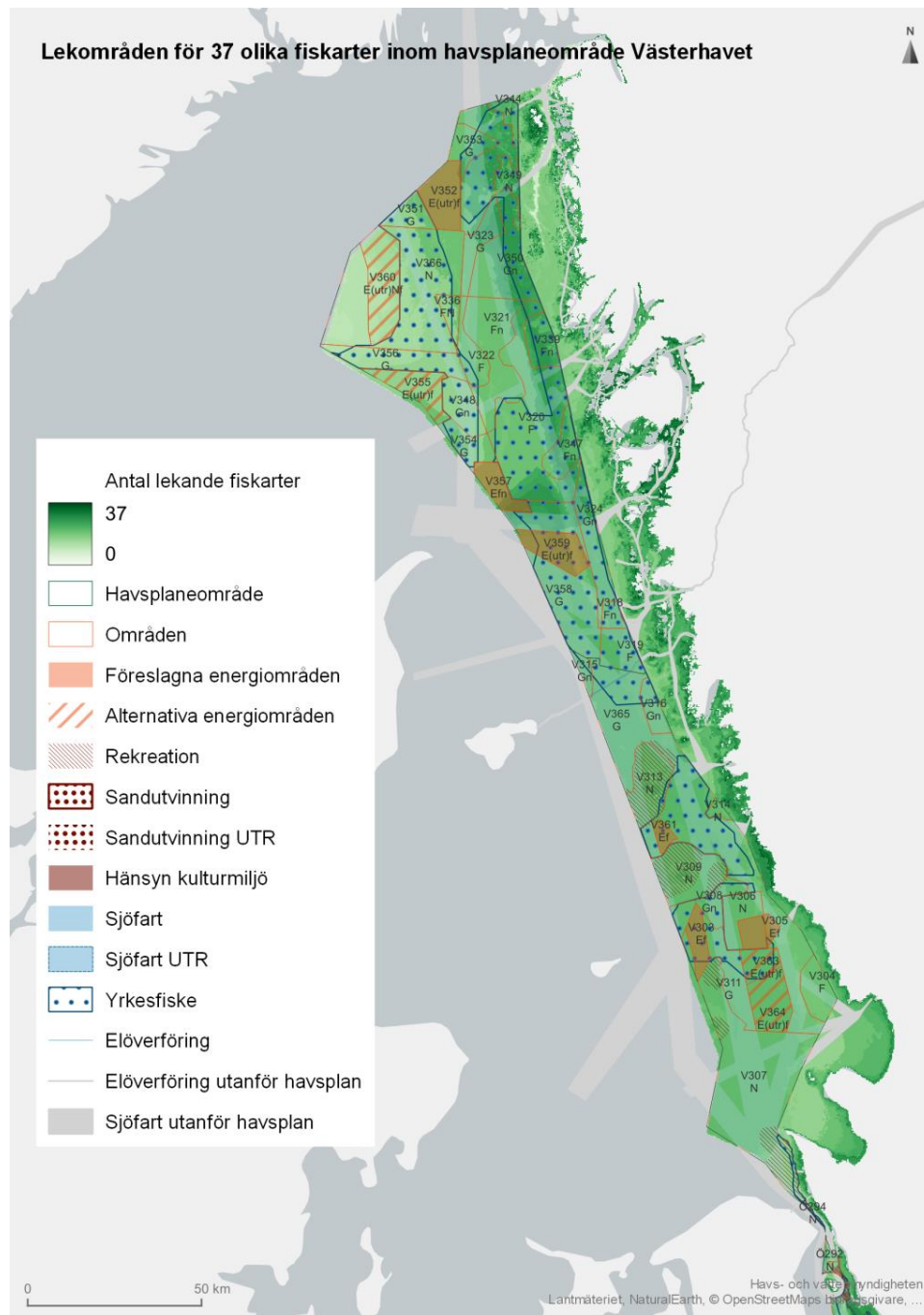
Vindkraftområden till havs kan ha funktionen som återhämtningsområden för den marina miljön under vattnet, och under driftfasen stärka lokal grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Denna potentiella funktion är störst för energiområdena i norra Västerhavet och något mindre för energiområdena i södra Västerhavet. I en förlängning skulle energiområden med den funktionen kunna kvalificera sig som så kallade OECMs (*Other Effective Area-based Conservation Measures*) om de uppfyller kriterierna uppställda för sådana områden.

4.1.1.4. Fisk och lekomyråden

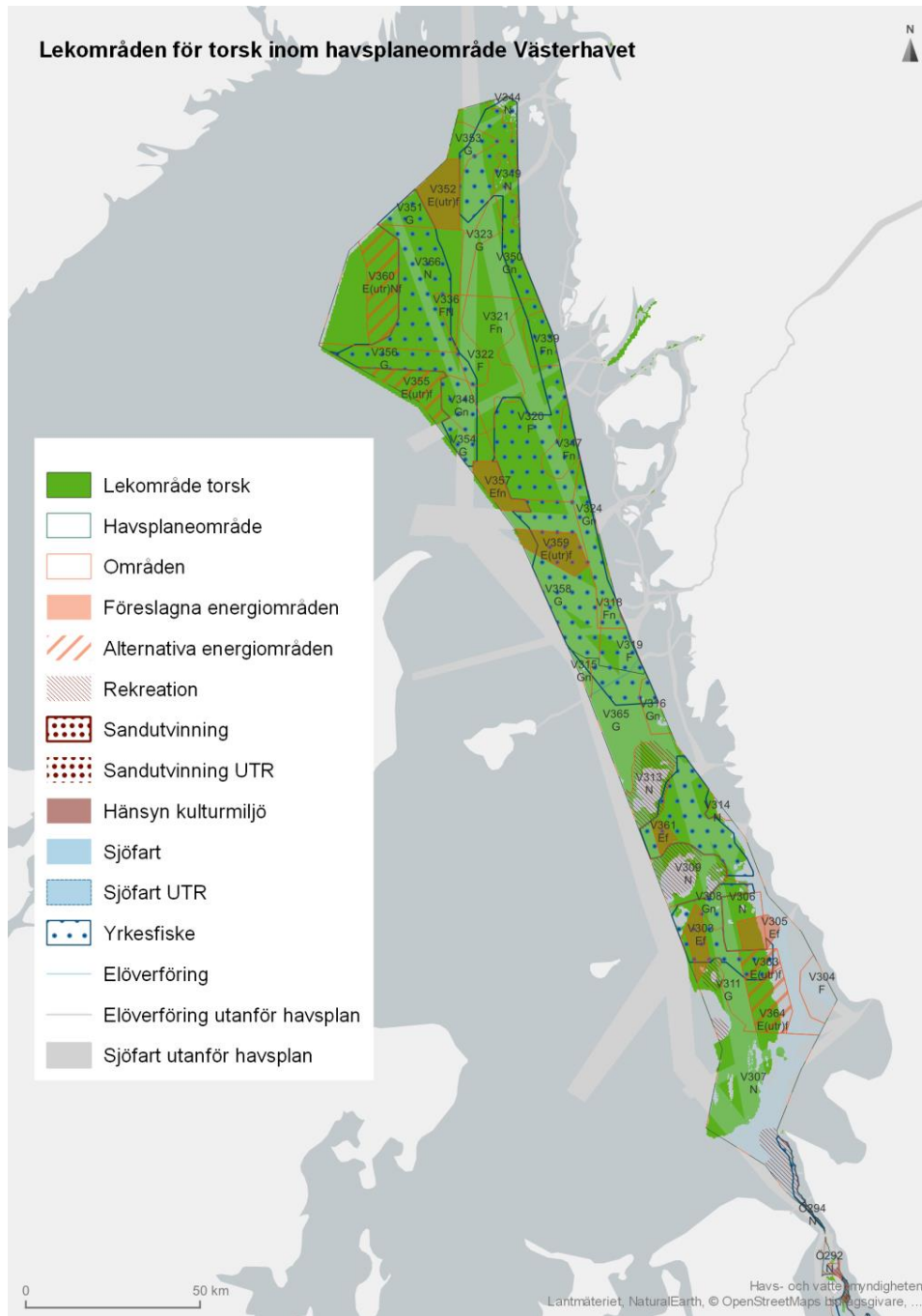
I det föreliggande förslaget till ändrad havsplan för Västerhavet är det framför allt vägledning om energiutvinning som kan innebära risk för påverkan på fisk, i synnerhet genom att drabba fisklekomyråden. I övrigt anses etablering av havsbaserad vindkraft inte utgöra ett hot för fiskarter eller fiskpopulationer, givet att lokala förutsättningar beaktas och tillräckliga försiktighetsåtgärder tillämpas vid vindkraftsetablering (se avsnitt 2.1.1.4).

I Västerhavet förekommer fisklek och -uppväxt på bred front, varför flera av de föreslagna och alternativa energiområdena medför risk att drabba lek- och uppväxtområden. Närmare bedömningar behöver göras inför eventuell framtida vindkraftsetablering i dessa områden. I hela norra Västerhavet leker många arter som är betydelsefulla för ekosystemet och yrkesfisket, vilket föranleder att hänsyn till lekande fisk och skaldjur måste tas vid eventuell framtida exploatering i de föreslagna energiområdena V352, V357 och V359, samt de alternativa energiområdena V355 och V360. Förhållandena skiljer sig åt mellan olika områden, varför områdesspecifika undersökningar och anpassningar anses vara viktiga (se Öhman, 2023).

I Kattegatt överlappar de föreslagna energiområdet V317 och delar av V305 med ett viktigt lekområde för torsk tillika fiskhabitat. Området är utpekad som riksintresseanspråk utifrån dess betydelse för torsklek och uppväxt. Etablering av havsbaserad vindkraft i enlighet med planförslaget medför stor risk för påverkan, vilket kräver stor hänsyn och anpassning, i synnerhet under anläggningsfasen. I Figur 29 och Figur 30 visas modellerade lekområden för 37 olika fiskarter respektive torsk i Västerhavet.

Figur 29. Lekområden för 37 olika fiskarter i Västerhavet. Lekområden visas med grön färggradient. (Källa: SLU Aqua).

Figur 30. Lekområden för torsk i Västerhavet. Lekområden visas med grön färg. (Källa: SLU Aqua).

På liknande sätt som i de två andra havsplaneområdena, anses en minskning av fiskeaktiviteter kunna förekomma till följd av etablering av havsbaserad vindkraft enligt planförslaget. Minskningen skulle kunna leda till minskat fisketryck på fiskeresursen och gynna resursens återhämtning. Hur fisket kommer att påverkas och anpassas efter eventuell vindkraftsetablering går dock inte att förutse i dagsläget. Det är därför inte heller möjligt att bedöma hur stor sådan

positiv effekt skulle kunna bli. På liknande sätt lyfter miljökonsekvensbedömningen av beslutad havsplan att havsplanens vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden kan bidra till införande av bestämmelser för ett mer skonsamt fiske, vilket anses kunna ha en liten positiv effekt på fiskresursen (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Bestämmelser kan exempelvis avse anpassningar för minskad bifångst eller minskad påverkan på havsbotten vid bottentrålning. Om och i så fall hur sådana anpassningar skulle kunna införas är dock omöjligt att förutse i dagsläge, och därmed även de potentiella positiva effekterna för fisk.

4.1.2. Effekter på vatten och luft

I förslaget till havsplan för Västerhavet är det enbart vägledningen om energiutvinning som bedöms kunna föranleda effekter på vatten- och luftkvalitet. Utbyggnad av havsbaserad vindkraft enligt havsplanens vägledning om energiutvinning anses kunna medföra förändringar i var fisket bedrivs, vilket kan leda till förändringar i färdsträckor, bränsleförbrukning och luftutsläpp från fiskefartyg. I dagsläge är det dock inte möjligt att förutse omfattningen på denna potentiella effekt.

På liknande sätt som i de två andra havsplaneområdena anses vindkraftsetableringen enligt vägledningen i förslaget till havsplan för Västerhavet kunna leda till ökade sjötransporter för anläggning och service av vindkraftsparkerna. Detta anses kunna leda till högre luftutsläpp, men det är i dagsläge inte möjligt att uppskatta storleken på denna eventuella effekt utan närmare kunskap om vindkraftsverksamheterna i de föreslagna energiområdena. Vindkraftsetableringen kan även ha effekter på vattenkvalitet genom ökad grumlig under anläggning och nedmontering. Effekten är dock i regel kortvarig och lokal, och därmed obetydlig sett till havsplaneområdet i sin helhet och vindkraftsparkernas uppskattade livslängd. Även effekter på hydrografiska förhållanden anses kunna förekomma, både lokalt och på regional nivå (Arneborg m.fl., 2023; se avsnitt 2.1.2). Utifrån nuvarande kunskapsläge är det dock inte möjligt att uppskatta omfattningen av sådana effekter.

4.1.3. Effekter på klimat

När det gäller effekter kopplat till klimat bedöms havsplan Västerhavet utgöra ett positivt bidrag med hänsyn till vägledning om energiområden för havsbaserad vindkraft. Vindkraft som förnybar energikälla bidrar under drift inte till utsläpp av växthusgaser och ur ett livscykelperspektiv låga utsläpp av koldioxid (Energimyndigheten, 2023b). Potential för energiområden för fossilfri energi i planområde Västerhavet uppskattas till en årlig produktion på 13,6 TWh. Inkluderas även alternativa e-områden uppskattas potentialen till totalt 27,9 TWh (se avsnitt 4.2.1.2). Den reala omfattning av effekt på klimat beror dock även på, om och vilka energikällor som ersätts eller utgör alternativ energibas, huruvida dessa är fossilbaserade eller inte.

Förslag till havsplan och aktuella energiområden påverkar även andra användningar med potentiella effekt beträffande utsläpp av växthusgaser, det gäller exempelvis eventuella förändringar i körsträcka för sjöfart och yrkesfiske. Totalt bedöms planen bidra till nationella, internationella klimatmål och omställning till en fossilfri energisektor, vilket är betydande utifrån scenarion för framtida energi- och elbehov, inte minst för omställning till en fossilfri industri- och transportsektorn (Energimyndigheten, 2023b).

4.1.4. Effekter av förslag till nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden

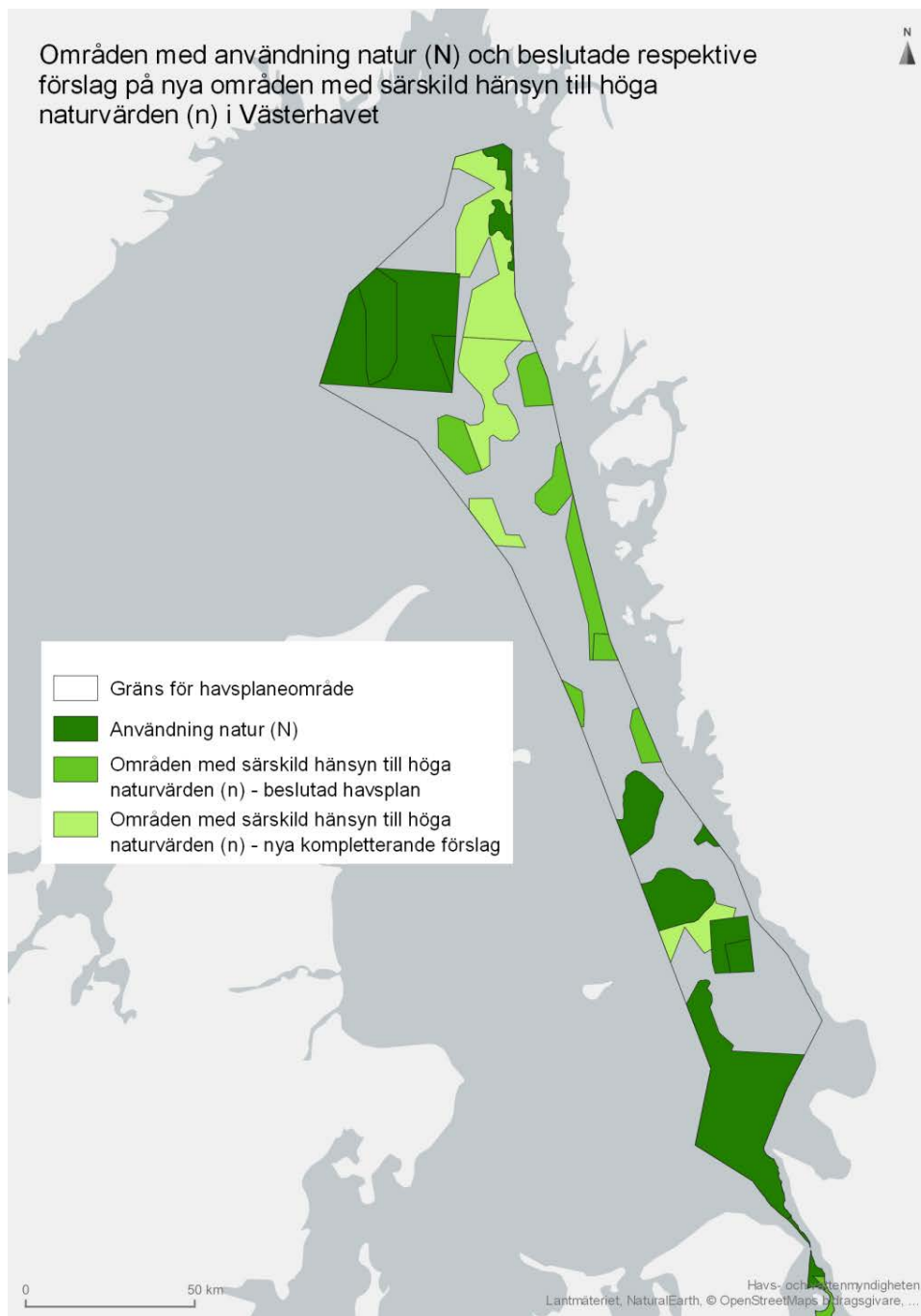
I Västerhavet finns förslag till kompletterande områden för särskild hänsyn till höga naturvärden i ett område för generell användning (V308). Området föreslås av Naturvårdsverket som nytt Natura 2000-områden enligt fågeldirektivet. Det har också värdefulla förekomster av bubbelrev.

En komplettering av områden för särskild hänsyn till höga naturvärden finns i förslaget till energiområde (V357) som fågelområde eftersom det ligger i ett flyttfågelstråk från Skagen till svenska västkusten.

Förslag till komplettering av områden för särskild hänsyn till höga naturvärden finns också i norra Skagerrak innanför det skyddade området Bratten. Förslagen är mindre omfattande än de som inkommit från länsstyrelsen i Västra Götaland. HaV har sett ett värde i att prioritera bland områden. Exempel på områden som inte inkluderats är de norr och söder om Bratten.

Områdena för särskild hänsyn till höga naturvärden i Västerhavet kompletterar det befintliga relativt omfattande nätverket med skyddade områden. De föreslagna nya områdena med beteckning lilla n bedöms kunna vägleda om särskild hänsyn för hållbart nyttjande vid etablering av vindkraft och annan användning som till exempel yrkesfiske. Tillsammans med beslutade områden för särskild hänsyn till höga naturvärden bedöms förslagen kunna bidra till att en stärkt grön infrastruktur och ekosystemtjänster samt att bevarandemål för biologisk mångfald nås. I Figur 31 visas områdena med användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden inom havsplaneområde Västerhavet.

Figur 31. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Västerhavet.

4.2. Bedömning av ekonomiska effekter

4.2.1. Effekter på sektorers förutsättningar

4.2.1.1. Yrkesfiske

Liksom i de två andra havsplaneområdena är den föreslagna energiutvinningen den användning som bedöms kunna påverka yrkesfiskets bedrivande och lönsamhet på ett negativt sätt. Västerhavet är det havsplaneområdet med den högsta uppskattade förlusten av landningsvärde inom det yrkesmässiga fisket till följd av den föreslagna utbyggnaden av havsbaserad vindkraft, uppmätt till drygt 14 miljoner kronor om året med alla planerade energiutvinningsområden inräknade (Tabell 5). Denna siffra motsvarar cirka 2,2 procent av det svenska yrkesfiskets årliga landningsvärde från fångster i svenska hav.

Medan de uppskattade bortfallen i landningsvärde är mycket små inom flyttrålfiskena samt bottentrålfisket efter pelagiska arter, är de betydligt större inom bottentrålfisken efter havskräfta, räka och bottenlevande fisk, på cirka 5 miljoner, 7,3 miljoner respektive 1,5 miljoner kronor om året. Dessa siffror motsvarar cirka 5,6 procent, 6,4 procent och 5,1 procent av respektive fiskets samlade årliga landningsvärde.

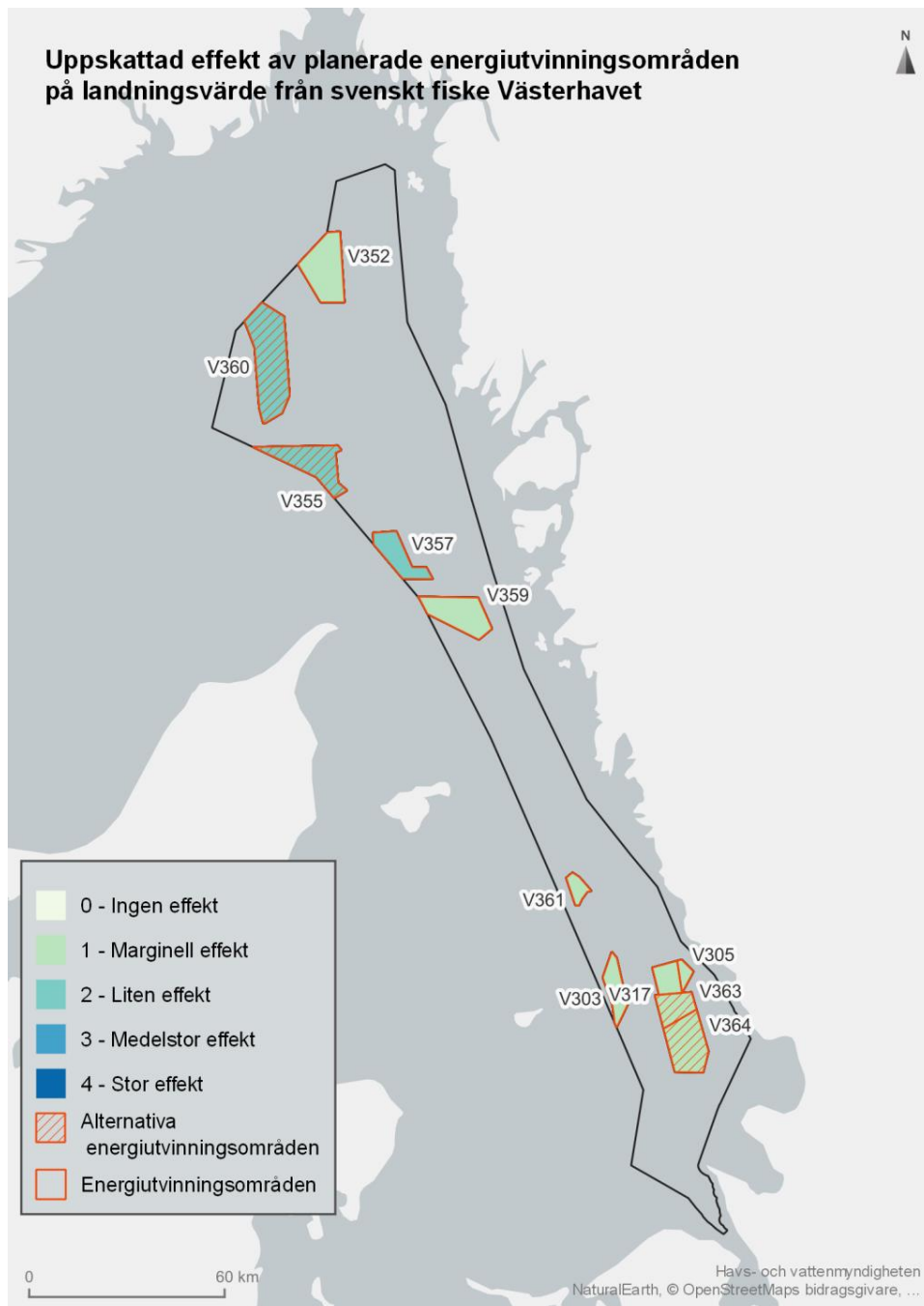
Potentiella bortfall i landningsvärde finns i alla 11 energiutvinningsområden som föreslås i Västerhavet. För kräftfisket är det uppskattade tappet störst i energiområden V303 i Kattegatt följt av V359 och V317, som är föreslagna energiområden i Kattegatt respektive Skagerrak. Det samlade bortfallet i landningsvärde för kräftfisket inom dessa tre områden uppskattas till cirka 2,9 miljoner kronor om året. När det gäller bottentrålfiske med räktrål, är alternativa energiområden V355 och V360 i Skagerrak som tillsammans står för cirka 6,2 miljoner kronor och därmed merparten av det uppskattade bortfallet av landningsvärde. Bottentrålfiske efter bottenlevande fisk är mer utspritt över hela Västerhavet, och i princip riskerar alla energiområden att påverka fångsterna negativt. Det uppskattade bortfallet i landningsvärde är dock högst i energiutvinningsområdet V357 i Skagerrak, på cirka 755 tusen kronor om året.

	Planalternativ 1: föreslagna energiområden	Planalternativ 2: föreslagna och alternativa energiområden
Förlust av årligt landningsvärde (kr)	6 376 801	14 002 186
Andel av det årliga landningsvärdet (procent)	0,99	2,18

Tabell 5. Beräknad förlust av landningsvärde i det yrkesmässiga fisket till följd av föreslagen energiutvinning i Västerhavet.

Liksom i andra utsjöområden pågår utöver svenskt fiske ett omfattande utländskt fiske i svenska vatten i Västerhavet, framför allt av danska och norska fartyg. De samlade potentiella förlusterna för alla flottor kan därför vara betydligt högre än vad som anges i Tabell 5, då det är känt att utländska fartyg i stor utsträckning fiskar i samma områden som svenska fartyg.

Figur 32 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade effekten av de föreslagna energiutvinningsområdena på landningsvärdet från svenskt fiske i Västerhavet. I Bilaga A visas kartor över beräknade landningsvärden och bortfall i landningsvärde inom föreslagna och alternativa energiområden i havsplaneområdena.

Figur 32. Uppskattad effekt av planerade energiutvinningsområden på landningsvärde från svenskt fiske i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.2.1.2. Energiutvinning

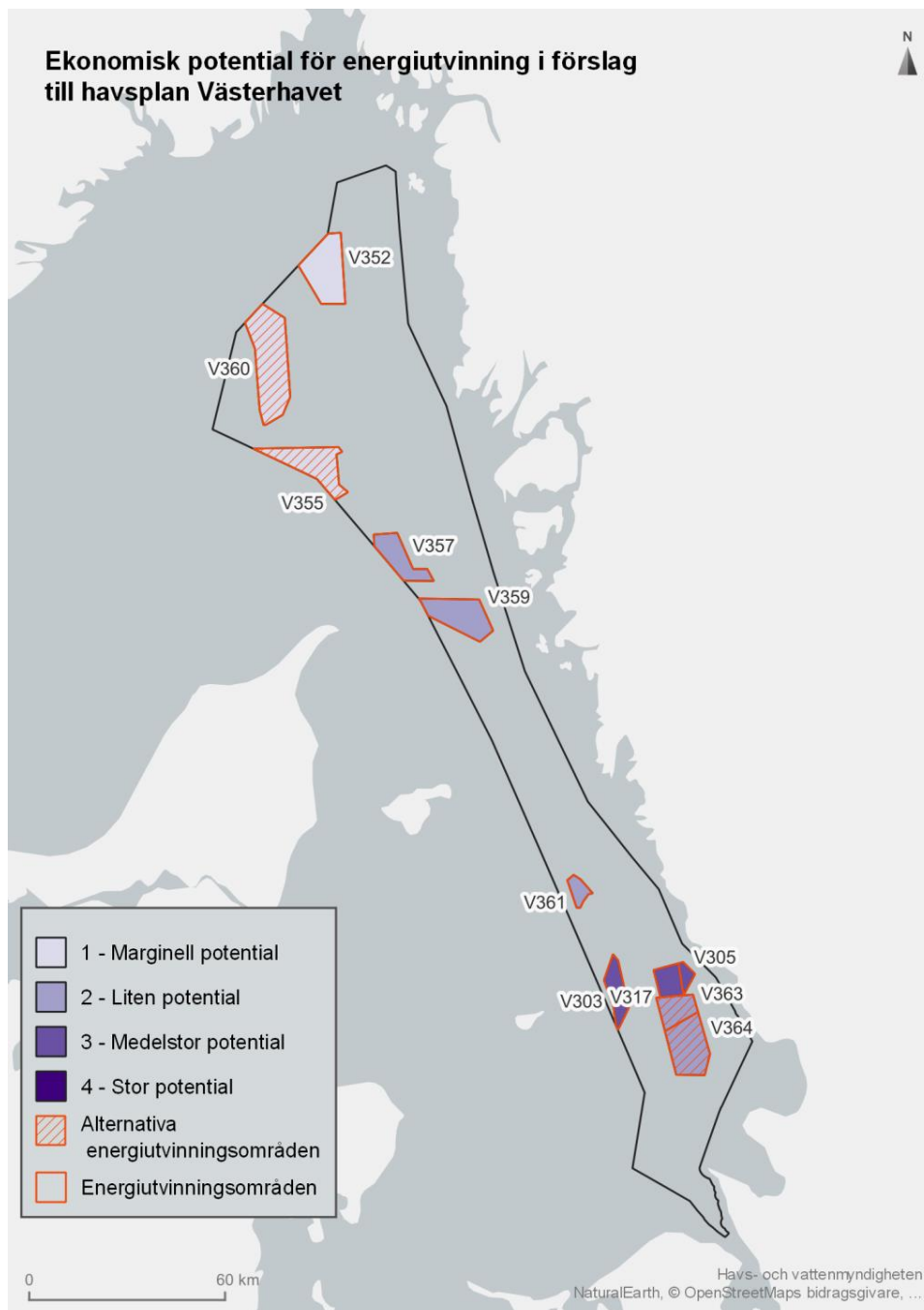
Västerhavets fyra föreslagna alternativa energiutvinningsområden har, på grund av större genomsnittlig yta, en uppskattad elproduktionspotential som är lite större än potentialen för de sju energiutvinningsområden (se Tabell 6). Det är dock bland de senare som de tre områden med högst uppskattad ekonomisk potential finns, nämligen V303, V305 och V317. Dessa tre områden ligger i Kattegatt nära eller mycket nära fastlandet och på förhållandevis grunda områden.

I den andra ändan av skalan finns tre områden som bedöms ha lägst uppskattad ekonomisk potential. Alla är belägna på större djup och antas vara lämplig för flytande fundament. Liksom övriga energiutvinningsområden i havsplaneområde Västerhavet är det belägna förhållandevis nära fastlandet. I inget av områdena finns det projekt som i slutet av januari 2023 hade ansökt om tillstånd.

Tabell 6 jämför den samlade ytan och uppskattade årliga elproduktion från de energiutvinningsområden som ingår i planalternativ 1 och 2. Figur 33 visar med hjälp av färgkod storleken på den beräknade relativa ekonomiska potentialen av de föreslagna energiutvinningsområdena i havsplaneområde Västerhavet.

	Planalternativ 1: föreslagna energiområden	Planalternativ 2: föreslagna och alternativa energiområden
Yta (km²)	678	1 395
Uppskattad årlig produktion (GWh)	13 550	27 903

Tabell 6. Yta och uppskattad årlig elproduktion i planalternativ 1 och 2 i havsplan Västerhavet.

Figur 33. Ekonomisk potential för energiutvinning i förslag till havsplan Västerhavet. Mörk färg visar stor potential och ljus färg visar liten potential.

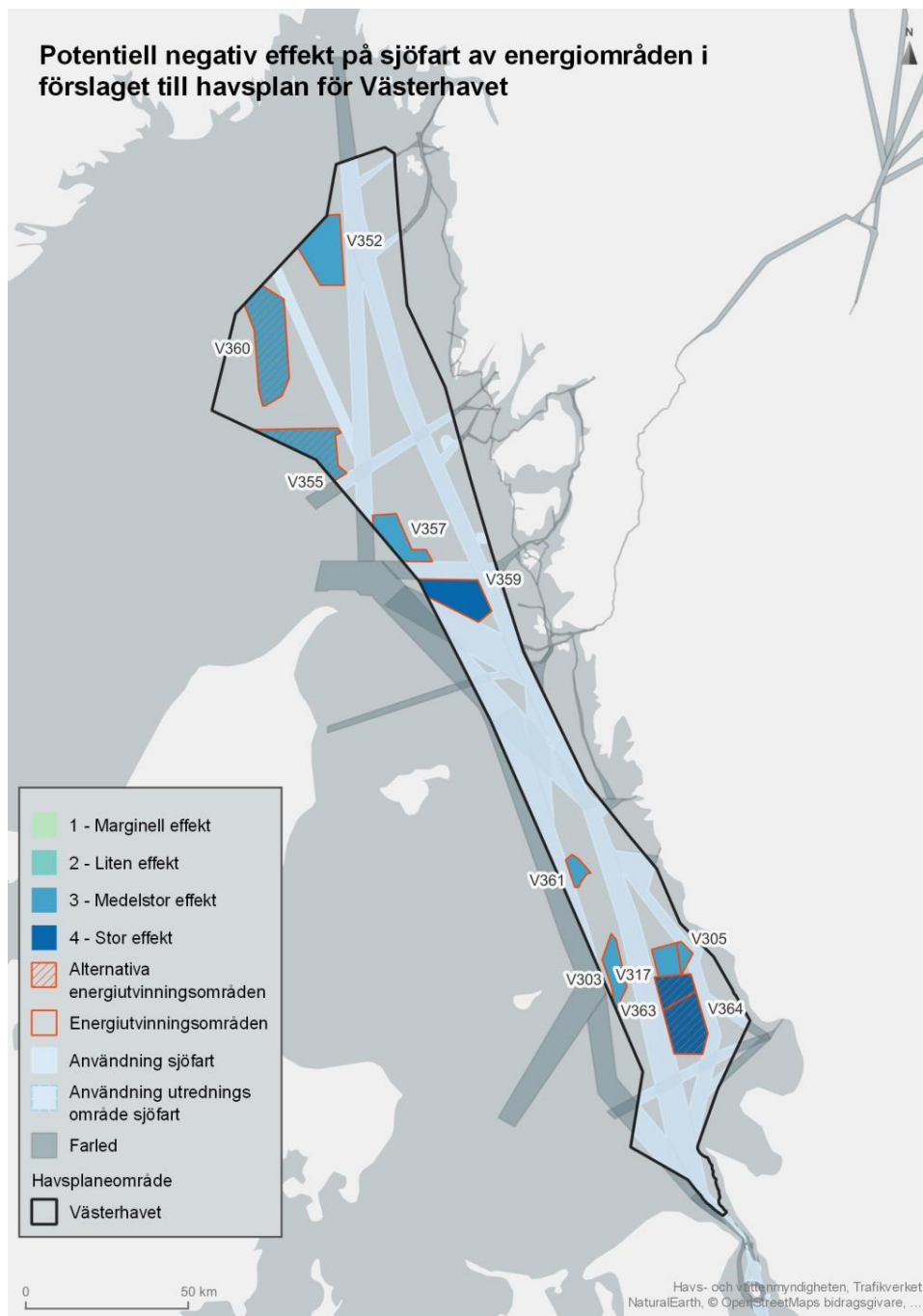
4.2.1.3. Sjöfart

Sjöfarten bedöms kunna samexistera med energiutvinning till havs förutsatt att sjöfartens säkerhet beaktas. Detta innebär bland annat att hänsyn tas till säkerhetsavstånd för att sjösäkerhet och nationella och internationella regler till sjöss kan följas.

I förslag till havsplan Västerhavet finns sju föreslagna energiområden, samt ytterligare fyra alternativa energiområden. Hänsyn till säkerhetsavstånd i planförslag varierar mellan de olika energiområdena. Alla fyra energiområden i Södra Västerhavet, V303, V305, V317 och V361, är belägna mellan farleder. Tillstånd för vindkraftparker finns för V303, V305 och V361, och säkerhetsavstånd specificeras i respektive tillstånd. Energiområde V317 är beläget med ett visst avstånd till befintliga farleder. I området finns även två alternativa energiområden V363 och 364, vilka är belägna längs med farleder. Samtliga energiområden bedöms ha stor påverkan på sjöfarten utifrån att områden till viss del sammanfaller med bedömt ytbehov för säkerhetsavstånd, angivet i Energimyndigheten (2023a). Motsvarande gäller för energiområde V357 och V359, vilka är lokaliserade i anslutning till två respektive tre farleder mellan Göteborg och Tjörn.

Norrut finns ytterligare ett energiområde, V352, som i plankartan åt öster har ett kortare säkerhetsavstånd än det som angivits för hänsyn och anpassning i Energimyndigheten (2023a). Norrut finns två alternativa energiområden V360 och V355 vilka till viss del är lokaliserade vid farleder och riksintresse sjöfart. Energiområdena ligger även, enligt notering, över ett fartygsstråk av väsentlig betydelse för den internationella sjöfarten (UNCLOS artikel 60:7). Sjöfartsverket bedömer att stråket eventuellt skulle kunna flyttas åt nordost, men anser att en sådan flytt strider mot UNCLOS och därför inte är genomförbar (Energimyndigheten, 2023a). Enligt AIS-data verkar dock sjöfartstrafiken i området vara relativt begränsad och sjöfarten verkar främst gå fartygsstråket enligt planförslagets användning sjöfart.

Figur 10. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Bottniska viken. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt. Figur 34 visar med hjälp av färgkod den potentiella negativa effekt som energiområden viken kan ha på sjöfart i havsplaneområde Västerhavet.

Figur 34. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.3. Bedömning av sociala effekter

4.3.1. Befolkning och människors hälsa

Utifrån de föreslagna energiområdenas avstånd till bosättningar vid kusten, bedöms vindkraftsetablering i dessa områden inte medföra någon betydlig förhöjd risk för buller- eller ljusstörningar och därmed inte heller för befolkningen eller människors hälsa. Det föreslagna energiområde som är belägen närmast kusten – V305 – ligger cirka sju kilometer väster om Falkenberg, vilket enligt diskussionen i avsnitt 2.3.1 bedöms vara ett tillräckligt stort avstånd för att buller- och ljusstörningar inte ska vara problematiska. Alla andra föreslagna energiområden är belägna på betydligt större avstånd från fastlandet.

Liksom för de två andra havsplaneområdena gäller slutsatserna om den beslutade havsplanens effekter på människors hälsa enligt respektive hållbarhetsbeskrivning även för föreliggande förslag till havsplan för Västerhavet (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b). Effekterna bedöms då vara obetydliga med hänsyn till i stort sett oförändrade utsläpp av luftburna föroreningar från fiskefartyg. I föreliggande förslag till havsplan för Västerhavet bedöms yrkesfisket kunna påverkas av flera och större energiområden i Kattegatt och Skagerrak, men det är inte möjligt i dagsläge att förutse hur fiskets bedrivande kommer att anpassas. Det är därför inte heller möjligt att uttala sig om huruvida utsläpp från fiskefartyg kan förändras, eller om detta skulle kunna föranleda några risker för människors hälsa.

Ett antal föreslagna energiområden bedöms kunna utgöra en förhöjd navigationssäkerhetsrisk på grund av avsaknaden av eller otillräckliga säkerhetsavstånd till sjöfartsleder, enligt avsnitt 4.2.1.3. I likhet med bedömningarna av havsplanerna för Bottniska viken och Östersjö, bedöms en högre risk för sjöolyckor indirekt kunna medföra en högre risk för negativa effekter på människors hälsa.

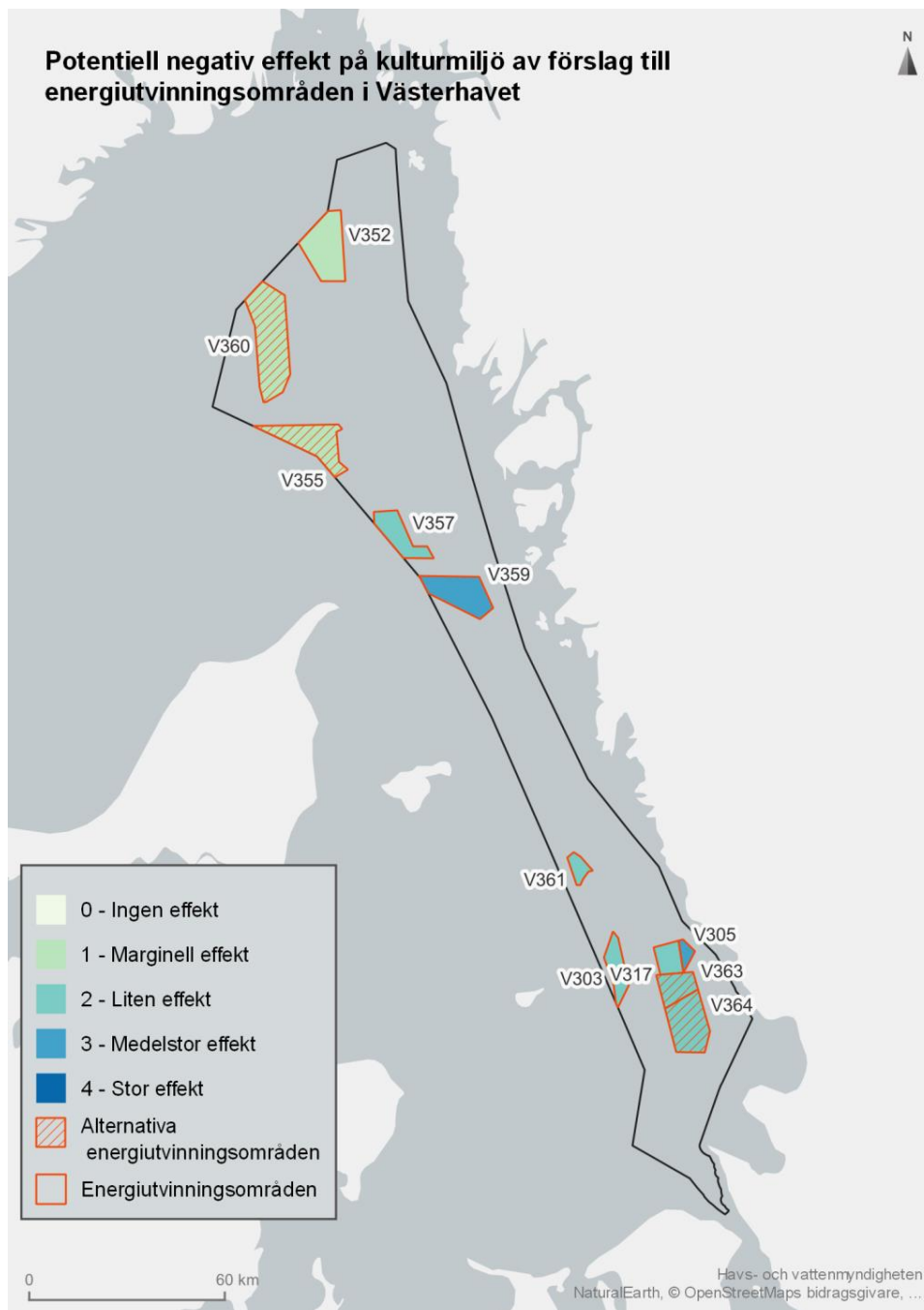
4.3.2. Effekter på kulturmiljö

I havsplaneområdet Västerhavet finns två områden som medför risk för medelstor negativ effekt på kulturmiljön. Dessa områden, V305 utanför Falkenberg och V359 utanför Göteborgs norra skärgård, ligger både inom territorialhavet, cirka 6 respektive 13 kilometer från kusten. Ytterligare sju energiutvinningsområden bedöms medföra risk för liten negativ effekt. Inga särskilt utpekade kulturmiljövärden anses kunna bli påverkade, samtidigt finns det risk för att vissa av de planerade energiutvinningsområdena i Skagerrak också påverkar kulturmiljöer i Danmark och Norge negativt. Områdena V355, V357 och V359 är särskilt betydelsefulla på grund av deras relativa närhet till Skagen i Danmark.

Energiutvinningsområdena V352, V355 och V360 bedöms kunna medföra risk för marginell påverkan på kulturmiljön. De två senare områdena är belägna på mellan 35 och 40 km från land, varför deras visuella påverkan anses vara begränsad.

Figur 35 visar med hjälp av färgkod den uppskattade effekten av energiutvinningsområdena på kulturmiljön i havsplaneområdet Västerhavet. Liksom i havsplaneområdet Östersjön syns ingen tydlig skillnad mellan planalternativ 1 och 2 vad gäller energiutvinningsens effekter på kulturmiljö. De två områden med störst risk för negativ effekt på kulturmiljö är föreslagna energiområden, medan alla fyra alternativa områden liksom övriga fem energiområden alla har liten eller marginell potentiell effekt.

Figur 35. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet. Mörk färg visar stor effekt och ljus färg visar liten effekt.

4.3.3. Effekter på friluftsliv och rekreation

Planförslagets vägleder om användning rekreation i sex områden i Västerhavet. De föreslagna områdena baseras på befintliga riksintressen för friluftsliv.

I förslag till ändrad havsplan Västerhavet finns 7 stycken förslag till energiområden, samt ytterligare 4 alternativa energiområden. I södra Västerhavet, längst havsbandet mellan Halmstad

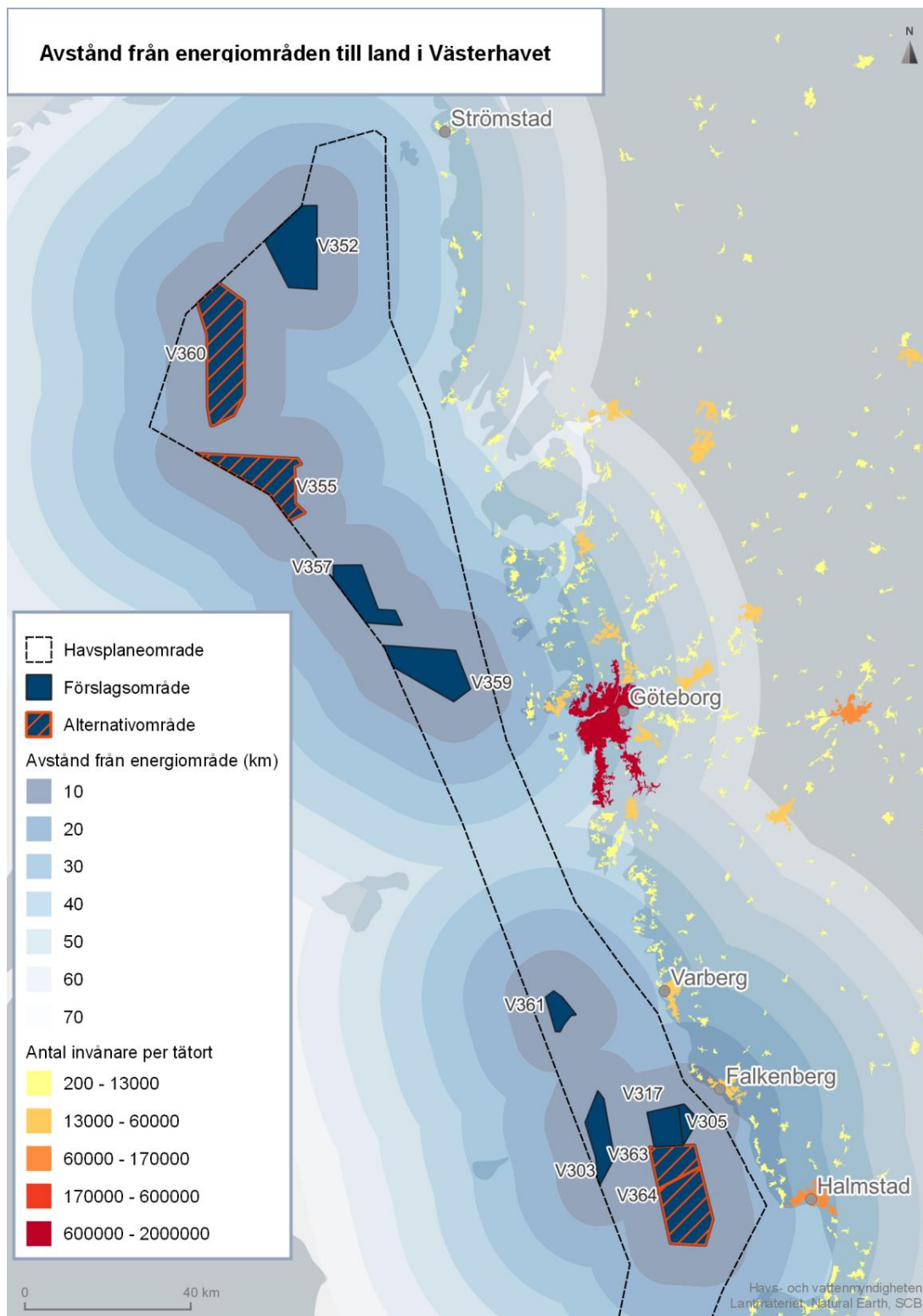
och Varberg finns fyra föreslagna energiområden. Två energiområden V305 och V317, närmast belägna cirka 7 km från kusten, samt två energiområden vid bankarna V303 och V361. Därtill finns två alternativa områden V363 och V264, utanför Halmstad. Samtliga energiområden har varierande grad av negativ påverkan på kust- och landbaserade riksintressen för friluftsliv, Skrea strand – Tylesand och Ätran-Högvadsån, utifrån dess placering och avstånd till kustområden. Riksintresseområde utanför Varberg, område Getterön-Årnäs-Balgöfjorden bedöms kunna ha en viss påverkan av energiområdet V361, tillstånd finns dock för vindkraftpark, såväl för energiområdena V303, V305.

I havplaneområdet finns även riksintressena friluftsliv på utsjöbankarna, i områdena Lilla Middelgrund, Morups bank, Stora Middelgrund, Röde bank, samt Fladen vilka även bedöms kunna bli negativt påverkade av vindkraftsetablering i varierande omfattning beroende på avstånd och aktivitet. Värdebeskrivningar för riksintresseområdena innefattar aktiviteter som fritidsfiske, dykning och tumlarsafari.

I Norra Västerhavet i kustbandet utanför Kungälv och Tjörn finns energiområdena V357 och V359. Dessa bedöms kunna ha negativ påverkan på riksintresseanspråk för friluftsliv i områdena Södra Bohusläns kust, samt på Göteborgs skärgård. Aktuella aktiviteter enligt värdebeskrivningar för friluftsområdena är kulturupplevelser, kiting/skärmflygning, dykning och surfing. Energiområdet V359, beläget närmast kust, har ett avstånd till området Södra Bohusläns kust på cirka 8 kilometer och till Göteborgs skärgård på cirka 18 kilometer.

Norrut i planområdet finns energiområde V352. Området kan påverka riksintresseanspråk för friluftsliv Norra Bohusläns kust – yttre kustzon, samt Kosterhavets nationalpark öster om området. Värdena som framgår av värdebeskrivningen är orördhet längst ut i kustbandet, tilltalande landskapsbild med känslighet för vindkraftsexploatering. Visuellt påverkan från vindkraft på för vindkraft känsliga friluftslivsvärden bedöms finnas inom hela området (Energimyndigheten, 2023a). Påtaglig påverkan österut, som gradvis minskar västerut. Kumulativ påverkan behöver beaktas i det fortsatta arbetet. Längre ut från kusten, cirka 50 respektive 40 kilometer finns alternativa energiområden V360 och V365. Dessa bedöms ha gradvis lägre påverkan utifrån avstånd till nationalpark och riksintressen för friluftsliv. Risk för kumulativ negativ påverkan på upplevelsevärdena avseende områden utpekade bör beaktas, i såväl i Bohuslän som i Södra Västerhavet.

Figur 36 visar ungefärligt avstånd från föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet till land. Figuren tar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket har stor inverkan på visuell påverkan på olika områden på land.

Figur 36. Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för Västerhavet.

Sammantagen finns potentiell negativ påverkan med varierad grad på förutsättningar för rekreation och värden för riksintresse för friluftsliv, utifrån planens vägledning energi i

havsplanen. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas ur ett regionalt och lokalt perspektiv. Potentiell påverkan på friluftsliv innefattar både riksintressen belägna i havsplanområdet och vid kusten.

4.4. Samlad bedömning Västerhavet

I detta avsnitt redogörs för de samlade effekter som förslaget till ändrad havsplan för Västerhavet kan ge upphov till. Utgångspunkten är vägledningen i havsplaneförslaget om olika användningar, varav vägledningen om energiutvinning står för merparten av de potentiella effekterna.

Havsbaserad vindkraftsetablering enligt vägledningen om energiutvinning bedöms medföra risk för negativa effekter på flyttfågel samt häckande, rastande och övervintrande fågel. Riskerna är störst från energiutvinningsområden belägna i smala passager över havet mellan Skagen och södra Bohuslän, samt över utsjöbankarna i Kattegatt. Den ansamling av energiområden som föreslås i det senare området utgör även risk för betydande påverkan på häckande, rastande och övervintrande fåglar. Området är av internationell betydelse för flera sjöfågelarter. Eventuella barriäreffekter behöver undersökas, i synnerhet vid utbyggnad på flera områden och med hänsyn till den vindkraftsutbyggnad som planeras på danska sidan gränsen. I havsplaneförslaget utökas antalet områden med särskild hänsyn till höga naturvärden, som delvis pekas ut i syfte att stärka skydd av sjöfågel och flyttfågel. Stärkt skydd anses kunna ta form av krav på försiktighetsåtgärder vid tillståndsprövning av vindkraft eller annan tillståndspliktig verksamhet i dessa områden.

Påverkan på havsbotten förekommer vid utbyggnad av havsbaserad vindkraft, med bestående ändringar i form av konstgjort substrat i de områden som är aktuella för bottenfasta fundament. Även om alla energiområden skulle utvecklas bedöms effekten vara obetydligt sett till andelen havsbottenyta som kan påverkas. Ytterligare hårbotten, om än konstgjord, kan i vissa områden vara positiv då den skapar nya livsmiljöer som gynnar vissa marina arter. Risk för skada på skyddade naturtyper behöver undersökas lokalt. I områden på större djup där flytande vindkraftverk är aktuella är påverkan på havsbotten i regel minimal.

Störning av marina däggdjur bedöms kunna förekomma framför allt i samband med anläggning av havsbaserad vindkraft. Tumlare och sälpopulationer i området bedöms vara livskraftiga och risken bedöms vara liten om tillräckliga försiktighetsåtgärder införs, så som bullerdämpning och undvikande av känsliga reproduktionsperioder. Långtidseffekterna under driftfasen är otillräckligt studerade, vilket kan motivera försiktighet i etableringstakten och koncentration av vindkraftsprojekt i områden som är viktiga för arterna.

Anläggning och nedmontering av vindkraftverk orsakar viss sedimentspridning som kan påverka fisklarver och därmed fiske negativt. Riskerna anses i regel kunna minimeras till acceptabla nivåer genom anpassning av anläggnings- och nedmonteringstiderna till lekperioderna för de olika arter som leker i Västerhavet. I Kattegatt bör anpassning till torsklek beaktas särskilt. Om fiske skulle begränsas inom vindkraftsparker minskar fisketrycket inom energiutvinningsområdena, vilket kan gynna fiskresursen, bottenmiljöer och marina däggdjur. Det är i dagsläge inte möjligt att förutse omfattning av denna eventuella positiva effekt för miljön.

Utsläpp av luftburna föroreningar och växthusgaser kan öka till följd av fartygstrafiken för anläggning, service och underhåll samt nedmontering av vindkraftsparker. Baserad på nuvarande kunskap är effektstorleken dock inte möjligt att uppskatta. Positiva effekter för klimatet anses

samtidigt kunna uppstå genom utökad produktion av fossilfri el. I förslaget till havsplan för Västerhavet uppskattas produktionspotentialen i föreslagna och alternativa energiområden vara ungefär lika stor.

Utöver vissa delar av det marina ekosystemet, riskerar även andra mänskliga användningar av havsplaneområdet Västerhavet att påverkas av vindkraftsetablering. Flertalet energiområden sammanfaller med säkerhetsavstånd till farleder, varav de flesta är av internationell betydelse. Beaktan av säkerhetszoner är betydande för att undvika säkerhetsrisker för sjöfarten, med potentiella konsekvenser för miljön och människors hälsa. Hela havsplaneområdet är förhållandevis trångt, med många anspråk på en begränsad yta, på såväl svenska som danska vatten, vilket begränsar alternativ. I den fortsatta planeringen bör säkerhetsavstånd illustreras på ett konsekvent sätt och hänsyn tas till den faktiska ytan tillgänglig för vindkraft i energiområdena.

För yrkesfisket är det uppskattade bortfallet i landningsvärde i Västerhavet betydligt större än motsvarande i Östersjön respektive Bottniska viken. Den uppskattade förlusten uppgår till cirka 14 miljoner kronor om året till följd av vindkraftsetablering i föreslagna och alternativa energiområden. Bortfallen uppskattas vara störst inom de demersala trålfiskena efter räka, kräfta respektive fisk. Konsekvenserna för livsmedelsförsörjningen från havet, fiskhamnar och kustsamhällen kan vara betydande och bör tas i beaktning vid prövning av vindkraftsprojekt.

Längs större delar av Västerhavets kust anses negativa effekter på kulturmiljöer, friluftsliv och rekreation kunna uppstå till följd av bland annat visuell påverkan från havsbaserade vindkraftsparker. Ett omfattande friluftsliv och ett flertal kulturmiljöer med havsanknytning kännetecknar kustremsan. Potentiell negativ påverkan bedöms främst återfinnas i kusttrakterna utanför och norr om Halmstad samt i höjd med Kungälv, där energiutvinningsområdena föreslås nära fastlandet. Tillgänglighet till friluftslivsområden i Kattegatts utsjöbankar behöver säkerställas vid eventuell vindkraftsetablering. I övrigt finns risk att större delar av horisonten täcks av vindkraftsparker om alla föreslagna och alternativa energiområden samt planerade vindkraftsparker i danska vatten skulle utvecklas. Faktaunderlag om vindkraftens effekter på kulturmiljö, friluftsliv och rekreation behöver kompletteras. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regional och lokalt perspektiv.

I förslaget till ändrad havsplan finns nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden i både norra och södra Västerhavet. Främsta syftet är att stärka hänsyn till flyttfågel längs sträckningskorridorer samt häckande, rastande och övervintrande fåglar i Kattegatts utsjöbankar. I vissa områden avser hänsynsbeteckningen också att stärka skydd av skyddsvärda bottenmiljöer. Ökad hänsyn till dessa naturvärden bör tas vid planering och reglering av samtliga mänskliga aktiviteter, vilket bedöms bidra till ett mer hållbart nyttjande i Västerhavet. Havsplaneförslagets vägledning om övriga användningar medför inga förändringar jämfört med hur och var respektive verksamheter bedrivs idag. Havsplanen bedöms därför inte medföra några specifika ytterligare miljöeffekter.

De flesta miljöeffekterna anses vara gränsöverskridande och påverkar grannländerna Danmark och Norge. Fågel-, fisk- och däggdjursarter som kan bli påverkade av användningar som havsplanen råder över är i många fall del av gränsöverskridande populationer, och flera migrerar långt bortom Kattegatt-Skagerrakområdet. Flyttfågelstråken över Västerhavet är viktiga för fågelarter som sträcker långt bortom Skandinavien, och är därmed av global betydelse. När det gäller fiske påverkas särskilt danska och även norska fiskefartyg i minst lika stor utsträckning som

svenska. Genom Skagerrak och Kattegatt passerar större delen av sjöfartstrafiken till och från Östersjön, varför eventuella effekter på sjöfart är relevanta för all handel med Östersjöregionen. Fritidsbåtstrafik mellan Danmark och Sverige är intensiv i Kattegatt, och visuell påverkan från havsbaserad vindkraft i Skagerrak kan även drabba värdefulla kulturmiljöer och landskap vid danska och norska kusten. Andra länder anses samtidigt kunna gynnas av vindkraftens potentiella positiva effekter i form av utökad produktion av fossilfri el.

I havsplaneområde Västerhavet är skillnaderna mellan föreslagna och alternativa energiområden förhållandevis små vad gäller både uppskattade miljöeffekter och uppskattad produktionspotential. Risk för betydande kumulativa effekter anses vara stor i Kattegatt med hänsyn till antalet planerade vindkraftsområden i danska vatten, i ett område där det också finns en stor ansamling föreslagna och alternativa energiområden på svensk sida. Samtidigt är området värdefullt inte bara ur miljösynvinkel, utan även för andra mänskliga användningar. I den fortsatta planeringen bör risken för kumulativa effekter bedömas noggrant, inklusive i samråd med grannlandet Danmark.

5. Samlade resultat och slutsatser

I detta kapitel sammanställs bedömningen av havsplanernas miljöeffekter för de tre havsplaneområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet utifrån de resultat som rapporteras i ovanstående kapitel. Analyserna i andra delen görs på nationell nivå, dvs. de omfattar alla tre havsplanerna.

Avsnitt 5.1 redogör för havsplanernas bidrag till att uppnå god miljöstatus i svenska vatten enligt havsmiljödirektivet och de kriterier i ramdirektivet för vatten som har en anknytning till den marina miljön. Avsnitt 5.2 innefattar en analys av hur havsplanerna gemensamt bidrar till att uppnå Sveriges miljö kvalitetsmål. Sista avsnittet redogör för havsplanernas konsekvenser för andra relevanta planer, policyer och program.

Bortsett från användning energiutvinning och vägledningen om hänsyn till höga naturvärden på ett flertal områden skiljer sig vägledningen i föreliggande förslag till ändrade havsplaner inte från beslutade havsplaner. Analyserna i detta kapitel bygger därför i stor utsträckning på slutsatserna i miljökonsekvensbeskrivning och hållbarhetsbeskrivning av beslutade havsplaner som publicerades 2019 (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a; 2019b).

5.1. Bedömning mot havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten

5.1.1. Planktonsamhällen och pelagiska miljöer

Sammanlagt bedöms havsplanerna inte ha någon betydande effekt på planktonsamhällen eller på pelagiska livsmiljöer. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten visas i Tabell 7.

Planktonsamhällen och pelagiska livsmiljöer

HMD	D1C6 <i>Tillståndet i pelagiska livsmiljöer</i>	Ingen effekt
HMD	D4C1 <i>Påverkan på trofiska gruppens mångfald</i>	Ingen effekt
RDV	Växtplankton i kustvatten och vatten i övergångszon	Ingen effekt

Tabell 7. Samlad bedömning för planktonsamhällen och pelagiska livsmiljöer. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Ökad grumlighet bedöms kunna uppstå till följd av täktverksamheter och i samband med anläggning av havsbaserad vindkraft i de områden där havsplanerna vägleder om sandutvinning respektive energiutvinning. Även om belastningen kan vara betydande lokalt, är den i regel kortvarig och geografiskt avgränsad, och effekterna för vattenkvalitet och marint liv inte betydande. I områden där fisklek förekommer är det viktigt att anpassa verksamheter som orsakar sedimentspridning till lekperioderna, för att minimera risken för negativ påverkan på fiskarnas pelagiska livsstadier.

Etablering av havsbaserad vindkraft kan innebära begränsningar för fisket, i synnerhet fiske med aktiva redskap. Skulle bottentrålfiske begränsas, kan detta medföra en positiv effekt i form av minskad grumlighet, i synnerhet i områden med bottnar av finsediment. Liknande effekt kan uppstå till följd av havsplanernas vägledning om särskilt hänsyn till höga naturvärden ifall detta skulle leda till införandet av förvaltningsåtgärder riktade mot fiske med bottenkontakt. Den faktiska omfattningen av dessa två effekter är inte möjlig att utröna i dagsläge.

5.1.2. Fisk

Sammanlagt bedöms havsplanerna inte ha någon betydande effekt på fisk inom havsplaneområdena. Effekterna kan dock variera något mellan olika områden. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet och ramdirektivet för vatten visas i Tabell 8.

Fisk

HMD	D1C2 <i>Abundans av arter av fåglar, däggdjur och fiskar</i>	Ingen effekt
HMD	D3C1 <i>Fiskeridödligheten hos kommersiellt nyttjade arter</i>	Ingen effekt
HMD	D3C2 <i>Lekbeståndets biomassa hos kommersiellt nyttjade arter</i>	Ingen effekt
HMD	D4C1 <i>Påverkan på trofiska gruppens mångfald</i>	Ingen effekt
HMD	D4C2* <i>Påverkan på balansen i abundans mellan trofiska grupper</i>	Ingen effekt
HMD	D9C1 <i>Farliga ämnen i marina livsmedel</i>	Ingen effekt
RDV	Vandringsbenägna fiskarter	Ingen effekt
	Bottenfauna i kustvatten och vatten i övergångszonen	Ingen effekt

Tabell 8. Samlad bedömning för fisk. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Tillhörande indikator avser karp- och rovfiskar i kustvatten.

Den marginellt längre körsträckan för sjöfarten genom Södra Bottenhavet till följd av havsplanernas vägledning om energiutvinning bedöms medföra marginellt förhöjt undervattensbuller samt marginellt högre halter förorenande ämnen från operativa utsläpp. Dessa belastningar anses kunna ha en marginell negativ effekt på pelagiska fiskarter. Anpassning av fisket och även sjöfarten till energiområden på andra ställen kan ha liknande effekter, men dessa går inte att förutse i dagsläget.

Omdirigering av sjöfarten i de två utredningsområden Salvorev och Hoburgs bank i norra, respektive sydöstra Östersjön bedöms däremot kunna medföra små positiva effekter för marint liv, inklusive fisk.

Havsplanernas vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden kan leda till införandet av anpassningsåtgärder för olika mänskliga aktiviteter i syfte att minska belastningen på marint liv. Det finns således potential att vägledningen indirekt bidrar till ökat skydd av fiskarter. På liknande sätt kan etablering av havsbaserad vindkraft medföra begränsningar i fiskets bedrivande, vilket kan gynna fisken. Omfattningen av dessa effekter är inte möjligt att uppskatta utifrån nuvarande kunskap.

I övrigt anses etablering av havsbaserad vindkraft allmänt inte utgöra ett hot mot fiskarter eller fiskpopulationer, utifrån senaste kunskapsynteser. Det är dock viktigt att risk på påverkan undersöks i varje område med hänsyn till fiskarternas känslighet och övriga lokala förutsättningar.

Ökad grumlighet i samband med sandutvinning samt anläggning och nedmontering av havsbaserad vindkraft kan påverka fisklek negativt, men risken för sådan påverkan bedöms kunna minimeras till acceptabla nivåer genom införande av hänsynsåtgärder för respektive verksamhet.

5.1.3. Fågel

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha en medelstor negativ effekt på fågel inom havsplaneområdena. Effekten varierar kraftigt mellan områden. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i Tabell 9.

Fågel

HMD	D1C2 <i>Påverkan på populationen</i>	Medelstor negativ effekt
HMD	D4C1 <i>Påverkan på trofiska gruppens mångfald</i>	Medelstor negativ effekt
RDV	<i>Ingen relevant bedömningsgrund</i>	Bedömning uteblir

Tabell 9. Samlad bedömning för fågel. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Ett flertal föreslagna och alternativa energiområden är belägna mitt i eller intill flyttkorridorer som används av stora antal individer av olika fågelarter. Flera av dessa flyttfågelstråk är av global betydelse. Energiområden inom så kallade flaskhalsar medför särskilt höga risker, inte bara för sjöfågel, utan även för landfågel och fladdermöss som söker kortaste möjliga passagen över hav. Havspanen vägleder även om energiutvinning på eller intill övervintringsområden för skyddsvärda fågelarter, vilket är fallet för utsjöbankarna i Södra Bottenhavet, sydöstra Östersjön och södra Kattegatt. Utöver dessa föreslås ett fåtal energiområden nära kusten, vilket utgör en särskild risk för fåglar som häckar, födosöker eller sträcker längs kusten.

I ett flertal andra områden bedöms risken för påverkan på fågel vara liten. Vanligtvis rör det sig om områden på större djup längre ut till havs och på större avstånd från flyttfågelstråk eller smala passager över hav.

I vissa områden anses risken för negativ effekt på fågel kunna minimeras genom att anpassa vindkraftsparkernas drift utifrån vind- och väderförhållandena eller närvaro av fåglar. I ett antal andra områden anses sådana hänsynsåtgärder inte vara tillräckliga. Risken för påverkan från havsbaserad vindkraft bör ses mot bakgrunden av den nedåtgående trend för flera

sjöfågelpopulationer, samt i en kontext av den kraftiga ökningen av havsbaserad vindkraft i grannländerna.

5.1.4. Marina däggdjur

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha blandade effekter på marina däggdjur. Viss negativ effekt avser framför allt tumlare, i synnerhet Östersjöpopulationen till följd av störning från vindkraft. Vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden kan ha en liten positiv effekt. Påverkan på säl anses inte vara betydande. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i Tabell 10.

Däggdjur

HMD	D1C1* <i>Dödlighet till följd av bifångst</i>	Liten positiv effekt
HMD	D1C2 <i>Påverkan på populationen</i>	Marginell negativ effekt
HMD	D1C3** <i>Populationernas demografiska egenskaper</i>	Ingen effekt
HMD	D1C4*** <i>Utbredning av arter</i>	Ingen effekt
HMD	D4C1**** <i>Påverkan på trofiska gruppens mångfald</i>	Ingen effekt
RDV	<i>Ingen relevant bedömningsgrund</i>	Bedömning uteblir

Tabell 10. Samlad bedömning för marina däggdjur. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Tillhörande indikator gäller bifångst av tumlare; (**) Tillhörande indikatorer gäller dräktighetsfrekvens och späcktjocklek hos gråsäl; (***) Tillhörande indikatorer gäller utbredning av gråsäl, knubbsäl och vikaresäl; (****) Tillhörande indikatorer gäller abundans och trender för gråsäl, knubbsäl och vikaresäl).

De positiva effekter som avser deskriptor D1C1 beror på minskad dödlighet i bifångst eller fysisk störning från fiske och försvarsverksamhet i områden där havsplanen vägleder om särskild hänsyn till höga naturvärden. Effekten antas vara något större för tumlare än för säl. Antaganden som görs för dessa områden gäller tillämpning av bifångstminimerande metoder och redskap i trål- och garnfiske, samt större anpassning av försvarsövningar under biologiskt känsliga perioder för däggdjur.

Hänsynsåtgärder anses också kunna tas vid etablering av havsbaserad vindkraft så att risken för negativ påverkan på de flesta marina däggdjurspopulationer kan sänkas till acceptabla nivåer. För den akut hotade Östersjötumlararen anses ändå havsbaserad vindkraft kunna utgöra ett hot om det byggs inom artens kärnutbredningsområde, varför havsplanens vägledning sammanlagt anses medföra en negativ effekt.

Havsplanens vägledning bedöms i övrigt inte göra någon skillnad för faktorer som påverkar sälarna abundans eller utbredning.

5.1.5. Bottenmiljöer

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha en marginell positiv effekt på bottenmiljöer inom havsplaneområdena. Effekten kan variera mellan områden. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i Tabell 11.

Bottenmiljöer

HMD	D6C3 <i>Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer</i>	Marginell positiv effekt
HMD	D6C5* <i>Omfattning negativa effekter av mänskliga belastningar</i>	Marginell positiv effekt
RDV	Morfologiskt tillstånd i kustvatten och vatten i övergångszon	Ingen effekt
RDV	Makroalger och gömfröiga växter i kustvatten	Ingen effekt

Tabell 11. Samlad bedömning för bottenmiljöer. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten. (*) Relevanta indikatorer innefattar bottenfauna i kustvatten (5.8A) och bottenfauna i utsjövatten (5.8B).

Små positiva effekter kan uppstå i områdena där havsplanen vägleder om särskild hänsyn till höga naturvärden utifrån antagandet om begränsning av fiske med bottenkontakt. Effekten är störst inom havsplaneområdet Västerhavet. Förflyttning av sjöfartslederna till djupare vatten i Södra Bottenhavet samt i samband med utredningsområdena i Östersjön kan också leda till en något minskad påverkan på grundare bottenmiljöer enligt modelleringen i Havs- och vattenmyndigheten (2019a).

Lokalt stora negativa effekter bedöms uppstå i de föreslagna sandutvinningsområdena i Bottenviken samt i sydvästra och södra Östersjön. Områdena är belägna under den fotiska zonen, och täktverksamheten bedöms inte ha några negativa effekter för bottenlevande växter. Effekterna på bottenfauna bedöms däremot vara mycket negativa på grund av uttag av stora mängder sediment samt återsedimentering av uppgrumlat sediment i närområdet. Trots stora lokala negativa effekter för bottenmiljöer, är effekterna från täktverksamheten geografiskt begränsade, och mycket små i förhållande till arealen sandbankar i havsplaneområdena. Risken finns dock för permanent fysisk störning, vilket skulle kunna strida mot miljö kvalitetsnormerna D.1 och D.3. Risken behöver undersökas närmare inom ramen för tillståndsprövning.

Den föreslagna etableringen av vindkraft i linje med vägledning om energiutvinning medför risk för permanenta förändringar i bottenarnas struktur. Vindkraftfundament och erosionsskydd kan samtidigt bidra med nya livsmiljöer för vissa bottenlevande organismer. Den havsbottenyta som täcks av fundament och erosionsskydd uppgår i regel till mindre än en procent av en vindparks totala yta. Den sammanlagda effekten för bottenmiljöer bedöms således som inte betydande. Eventuell begränsning av fiske med aktiva redskap med bottenkontakt inom vindkraftsparken kan utgöra ett visst skydd av bottenmiljöer, och därmed medföra en positiv effekt. Omfattning av denna effekt är dock inte möjligt att uppskatta. Påverkan under anläggningen och i mindre utsträckning avverkning anses vara mer omfattande, men kortvariga och därför inte heller betydande. Påverkan på skyddade bottenarter behöver undersökas närmare inom ramen för prövningsprocesser för att undvika oacceptabel skada.

5.1.6. Hydrografiska förhållanden

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha en negativ effekt på hydrografiska förhållanden inom havsplaneområdena. Storleken på effekten är oklar. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i Tabell 12.

Hydrografiska förhållanden

HMD	D7 <i>Bestående förändringar av hydrografiska villkor</i>	Negativ effekt
RDV	Hydromorfologiska kvalitetsfaktorer i kustvatten och vatten i övergångszon <ul style="list-style-type: none"> • Konnektivitet • Hydrografiska villkor 	Negativ effekt
RDV	Fysikaliskkemiska kvalitetsfaktorer i kustvatten och vatten i övergångszon <ul style="list-style-type: none"> • Siktdjup • Näringsämnen • Syrebalans • Särskilt förorenande ämnen 	Bedömning uteblir

Tabell 12. Samlad bedömning för hydrografiska förhållanden. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Etablering av havsbaserad vindkraft enligt havsplanernas vägledning om energiutvinning medför risk för regionala förändringar i hydrografiska förhållanden i alla tre havsplaneområden. Preliminära resultat av modelleringsstudier i svenska farvatten tyder på möjliga ändringar i vind- och strömförhållanden, med konsekvenser bland annat för skiktning, temperatur och salinitet i havet och kustzonen. Storleken på denna effekt samt följd effekter för fysikaliskkemiska förhållanden är i dagsläget oklara.

5.1.7. Undervattensbuller

Sammanlagt bedöms havsplanerna ha en marginell negativ effekt på undervattensbuller inom havsplaneområdena. Den samlade bedömningen mot relevanta deskriptorer enligt havsmiljödirektivet visas i Tabell 13.

Undervattensbuller

HMD	D11 <i>Undervattensbuller</i>	Liten negativ effekt
RDV	<i>Ingen relevant bedömningsgrund</i>	Bedömning uteblir

Tabell 13. Samlad bedömning för undervattensbuller. HMD: havsmiljödirektiv, RDV: ramdirektivet för vatten.

Antaganden om minskad påverkan från fiske- och försvarsverksamhet i områden där havsplanerna vägleder om särskild hänsyn till höga naturvärden anses leda till minskat undervattensbuller i dessa områden. Den möjliga förflyttningen av sjöfartsleden söder om Gotland till djupare vatten bedöms också minska bullernivån från sjöfart.

Såväl vindkraftsutbyggnaden som sandutvinningsverksamheterna kommer att öka undervattensbuller i ett flertal områden. Det antas vara möjligt att begränsa tillförsel av impulsivt ljud under anläggning och avverkning vindkraftsparker till acceptabla nivåer. Exakta hänsynsåtgärder behöver specificeras för varje område inom ramen för tillståndsprövning. Den omfattande utbyggnaden av havsbaserad vindkraft enligt havsplanernas vägledning anses leda till en förändrad ljudbild i flera områden även under driftsfasen, med i genomsnitt högre ljudnivå. Kunskapen om långsiktiga biologiska och ekologiska effekter av en förhöjd ljudnivå är i dagsläge bristfällig.

5.1.8. Övriga effekter

Havsplanerna anses inte ha några betydande effekter vad gäller havsmiljödirektivets deskriptorer D2 – främmande arter, D5 – övergödning, D8 – koncentration och effekter av farliga ämnen och D10 – marint skräp.

5.2. Uppfyllande av Sveriges miljökvalitetsmål

I detta avsnitt redogörs för analysen av hur förslaget till ändrade havsplaner kan bidra till uppfyllelsen av Sveriges miljömål. Resultaten sammanfattas i Tabell 14 och beskrivs i text nedanför för de fem mål som havsplanerna anses bidra till.

Miljömål	Möjligheten för havsplanen att påverka
Begränsad klimatpåverkan	Genom att vägleda om lämpliga områden för utvinning av förnybar energi.
Frisk luft	Genom att vägleda om den rumsliga fördelningen av båt- och fartygstrafik och tillhörande luftutsläpp i förhållande till samhällen och natur.
Bara naturlig försurning	Ingen påverkan.
Giftfri miljö	Genom att vägleda om rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar havsbotten och riskerar frigöra miljögifter som finns i sedimentet.
Skyddande ozonskikt	Ingen påverkan.
Säker strålmiljö	Ingen påverkan.
Ingen övergödning	Ingen påverkan.
Levande sjöar och vattendrag	Ingen påverkan.
Grundvatten av god kvalitet	Ingen påverkan.
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av aktiviteter som påverkar bestånd av fisk och skaldjur, och det allmänna ekologiska statuset för kustvatten.
Myllrande våtmarker	Ingen påverkan.
Levande skog	Ingen påverkan.

Miljömål	Möjligheten för havsplanen att påverka
Ett rikt odlingslandskap	Ingen påverkan.
Storslagen fjällmiljö	Ingen påverkan.
God bebyggd miljö	Ingen påverkan.
Ett rikt växt- och djurliv	Genom att vägleda om företräde och rumslig fördelning av områden för naturskydd, och av aktiviteter som påverkar bevarande status för olika naturtyper och arter, och tillgänglighet för människan natur- och kulturmiljöer.

Tabell 14. Sammanfattning av havsplanernas bidrag till uppfyllelse av Sveriges miljömål.

När det gäller målet *Begränsad klimatpåverkan*, avser havsplanernas bidrag framför allt klimatpåverkande utsläpp. Havsplanerna anses ha en liten positiv effekt genom att skapa bättre förutsättningar för en kraftigt utökad etablering av havsbaserad vindkraft i svenskt territorialhav och svensk ekonomisk zon. Vägledningen om energiutvinning bedöms kunna underlätta tillståndsprövningsprocesser och därmed höja takten för förnybar energiutvinning till havs. I den mån att elproduktionen från havsbaserad vindkraft ersätter fossilbaserade energikällor, anses havsplanerna kunna bidra till att minska Sveriges utsläpp av växthusgaser.

Havsplanerna har ett litet eller marginellt negativt bidrag till målet *Frisk luft* främst med hänsyn till halter av skadliga luftföroreningar. Havsplanerna påverkar inte vilka bränslen som används inom sjöfarten som är den maritima näringen som släpper ut mest luftföroreningar. Vägledningen om sandutvinning och kustnära rekreation som mest lämplig användning anses bidra till marginellt förhöjda utsläpp i berörda kustnära områden. Motsvarande bedömning görs av effekterna från ökade utsläpp från fartygstrafik i samband med anläggning, drift och nedmontering av havsbaserad vindkraft. Havsplanen bedöms inte ha någon nettoeffekt på utsläpp från fiskebåtar, trots att vindkraftsetableringen kan medföra förändringar i fiskets bedrivande.

Miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* påverkas framför allt av att havsplanernas vägledning om utveckling av sandtäktverksamheter kan bidra till förhöjd risk att miljögifter frigörs från sedimentet och tas upp av marina organismer. Det finns dock idag inget belägg för att områdena i fråga har förhöjda halter miljögifter, varför risken anses vara marginell. Ökad små- och servicebåtstrafik i samband med vägledning om prioriterad användning rekreation, energiutvinning och sandutvinning medför högre risk för operativa utsläpp som drabbar miljön lokalt. Omfattningen av denna effekt är dock svår att uppskatta.

Havsplanernas bidrag till målet *Hav i balans samt levande kust och skärgård* avser bevarande av biologisk mångfald, främjande av hållbart nyttjande samt skydd av värdefulla områden. Genom vägledning om etablering av havsbaserad vindkraft och utveckling av sandtäktsverksamhet i ett fåtal värdefulla områden medför havsplanerna en förhöjd risk för störning av värdefulla och i vissa fall hotade arter och livsmiljöer. Samtidigt öppnar havsplanen genom vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden för möjligheten för ökat skydd av habitat och arter i betydligt flera och större områden. Begränsning av exempelvis fiske inom vindkraftsparker kan i vissa fall också utgöra ett utökad skydd för marina arter. Det är också positivt att användning natur bekräftar alla befintliga och planerade skyddade områden, riksintresseanspråk för naturvård och fiskekområden. Vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden uppmärksammar

betydelsen av specifika områden för biologisk mångfald, ekosystemens integritet och klimatanpassning, vilket kan vara grunden för framtida skydd av habitat eller arter.

Slutligen avser havsplanernas bidrag till miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* bevarande och nyttjande av biologisk mångfald, bevarande av livsmiljöer och ekosystem, livskraftiga bestånd, samt tillgång till natur- och kulturmiljöer. Havsplanerna vägleder om utbyggnad av havsbaserad vindkraft och sandtäktverksamhet, som både innebär risker för biologisk mångfald av betydelse från den lokala till den internationella nivån. Samtidigt vägleder planerna om skydd för specifika värdefulla områden samt om anpassningsbehov för maritima aktiviteter med syfte att bevara biologisk mångfald och ekosystemens integritet. Sådana anpassningar kan vara betydelsefulla för bevarande och återhämtning av bestånd av kommersiella fisk- och skaldjursarter, samt av arter som drabbas av bifångst eller annan störning. Havsplanerna vägleder om skydd av värdefulla kultur- och rekreationsmiljöer till havs, vilket främjar tillgång till natur och kultur. Samtidigt finns det risk att flera kustnära landskap, rekreationsområden och kulturmiljöer tappar attraktionskraft på grund av utbyggnad av vindkraftspark och intensifiering av kustnära fartygstrafik.

5.3. Bedömning mot andra planer, policyer och program

Enligt havsplaneringsförordningen ska förslag till havsplan utformas så att planen integrerar näringspolitiska, sociala och miljömässiga mål. Inom ramen för havsplaneringen har det tagits fram tio planeringsmål som stöd för denna integrering av politikområden. Övergripande mål är god havsmiljö och hållbar utveckling, samt därtill ett antal tematiska och sektorsvisa delmål. Samtliga mål förhåller sig på olika sätt till nationella politikområden och strategier. Utgångspunkt för bedömning av planförslaget utgår i och med detta från planeringsmålen, satt i relation till den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030 (Regeringen, 2021).

Regional utvecklingspolitik utgör en del av Sveriges genomförande av globala målen för hållbar utveckling Agenda 2030. Agenda 2030:s mål och delmål är integrerade och odelbara och omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. I strategin för regional utveckling framgår att politiken ska främja en bättre miljö, minska klimatpåverkan och främja energiomställning (se avsnitt 1.3). Dessutom ska politiken främja en hållbar strukturomvandling och utveckling av näringslivet. Den regionala utvecklingspolitiken ska främja förutsättningar att bedriva ett långsiktigt hållbart utvecklingsarbete och bidra till att Sverige inte har några nettoutsläpp av växthusgaser senast 2045. Samtliga politikområden är enligt strategin av betydelse för att nå målen (Regeringen, 2021).

I Tabell 16 anges på vilket sätt havsplanerna bedöms bidra till prioriteringar i den nationella strategin för regional utveckling. I tabellen analyseras också på ett övergripande sätt havsplanernas inverkan på riksintressen och styrdokument noterade i avsnitt 1.3.

Riksintressen är geografiska områden som har pekats ut som nationellt betydelsefulla. Förslag till havsplan ska vara förenligt med bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden och riksintressen enligt 3 kap. och 4 kap. miljöbalken. Havsplanens vägledning har som utgångspunkt olika riksintressen och avvägningar däremellan. Vid avvägning mellan intressen ska samexistens eftersträvas och vid oförenliga intressen säkerställas så riksintressen inte påtagligt försvåras eller skadas.

Nationell strategi för regional utveckling – prioritering	Planeringsmål	Möjligheten för havsplanen att påverka och bidra till strategin	Riksintressen och styrdokument	Havsplanernas inverkan
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet - <i>Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer</i>	<i>Skapa förutsättningar för:</i> • Regional utveckling • Marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster	Genom att vägleda om områden för användning rekreation och kulturmiljö, samt hänsyn och anpassning för natur- och kulturlandskap, påverkar havsplanen strategins prioritering relaterad till att främja natur- och kulturlandskap, vistelse i natur, allemansrätt och friluftsliv. Gröna och blå ytor bidrar, enligt strategin, även till förbättrad folkhälsa och livskvalitet.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Friluftsliv • Kulturmiljö • Naturvård <i>Exempel relaterade styrdokument</i> Plan och bygglagen, natur- och kulturmiljö - Friluftsmål - Folkhälsopolitiska - Maritima strategin (indikator 8, 9) - Strategi för hållbar turism och besöksnäring	Riksintresse friluftsliv och kulturmiljö bedöms till viss del tillgodoses utifrån användning rekreation och kultur. Potentiell påverkan på friluftsliv och kulturmiljö innefattar både riksintressen belägna i havsplanområden och vid kusten. Sammantagen finns potentiell negativ påverkan med varierad grad på förutsättningar för rekreation, riksintresse friluftsliv och kulturmiljö, utifrån vägledning om energitvinning i havsplanerna. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regionalt och lokalt perspektiv
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet - <i>God samhällsplanering</i>	<i>Skapa förutsättningar för:</i> • Regional utveckling • Energiöverföring och förnybar energitvinning i haven • Marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster	Genom planens vägledning om energiområden, samt användning natur och särskild hänsyn höga naturvärden påverkar havsplanen strategins prioritering att främja en samhällsstruktur som bidrar till hållbara livsmiljöer, minskad klimatpåverkan, samt bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Anläggningar för energiproduktion och eldistribution • Naturvård <i>Exempel relaterade styrdokument:</i> - Energipolitiska mål - Maritima strategin (indikator 3, 8, 9, 16) - Strategi för Biologisk mångfald - Strategi för hållbar turism och besöksnäring - EU:s strategi för förnybar energi - EU:s strategi för Blå ekonomi - EU:s strategi för Östersjöregionen	Riksintressen samt kompletterande underlag avseende energiproduktion och riksintresse naturvård bedöms till viss del tillgodoses utifrån föreslagna och alternativa energiområden, samt användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden. Påverkan mellan dessa användningar redovisas i föregående avsnitt och miljöbeskrivning.
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet - <i>God samhällsplanering</i>	<i>Skapa förutsättningar för:</i> • Regional utveckling • Försvar och säkerhet	Påverkar prioritering genom att samhällsplaneringen ska säkerställa att totalförsvarets intressen beaktas.	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken: • Totalförsvaret <i>Exempel relaterade styrdokument</i> - Säkerhetspolitiska mål	Riksintresse totalförsvaret bedöms till viss del tillgodosett utifrån havsplanen vägledning om utredning, anpassning och hänsyns.
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet	<i>Skapa förutsättningar för:</i> • Regional utveckling	Planens vägledning om energi bidrar till strategins prioritering om utbyggnaden, produktionen och	Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken:	Riksintresse energiproduktion bedöms till större del tillgodoses utifrån föreslagna

Nationell strategi för regional utveckling – prioritering	Planeringsmål	Möjligheten för havsplanen att påverka och bidra till strategin	Riksintressen och styrdokument	Havsplanernas inverkan
<p>– En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi</p>	<ul style="list-style-type: none"> Energiöverföring och förnybar energitvinning i haven <p>Skapa beredskap förutsättningar för:</p> <ul style="list-style-type: none"> Utvinning av mineraler och koldioxidlagring 	<p>användningen av förnybar energi. Detta är betydelsefullt bland annat för en hållbar regional utveckling. Det är oklart hur planens vägledning om sandutvinning påverkar strategins prioriteringar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Anläggningar för energiproduktion och eldistribution <p>Relaterade styrdokument:</p> <ul style="list-style-type: none"> Energi politiska mål Maritima strategin (indikator 16) EU:s strategi för förnybar energi EU:s strategi för Blå ekonomi EU:s strategi för Östersjöregionen 	<p>energiområden och alternativ Ett antal initiala energiområden, klassas som allmänt intresse för särskild betydelse och redovisade av Energi myndigheten (2023a) har dock vägts bort.</p>
<p>Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet</p> <p>– En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi</p>	<p>Skapa förutsättningar för:</p> <ul style="list-style-type: none"> Regional utveckling Ett hållbart yrkesfiske <p>Skapa beredskap förutsättningar för:</p> <ul style="list-style-type: none"> Framtida etablering av hållbart vattenbruk 	<p>Genom planens vägledning om användning yrkesfiske, inklusive hänsynsvägledning, påverkar planen även prioritering om en konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad, klimatmässig hållbar ekonomi. Avseende vattenbruk vägleder planen ännu inte om detta.</p>	<p>Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken:</p> <ul style="list-style-type: none"> Yrkesfiske <p>Relaterade styrdokument:</p> <ul style="list-style-type: none"> Framtidens fiske Maritima strategin (indikator 3, 17, 18) EU:s gemensamma fiskeripolitik EU:s strategi för Blå ekonomi EU:s strategi för Östersjöregionen 	<p>Havsplanernas vägledning om energitvinning påverkar yrkesfisket negativt genom begränsning av fiskemöjligheter inklusive inom riksintresseområden. Riksintresse yrkesfiske tillgodoses delvis. Vägledning om användning natur och särskild hänsyn till höga naturvärden, eventuellt även energiområden kan ha positiva effekter på fiskresursen, och därigenom gynna ett hållbart fiske i ett längre perspektiv.</p>
<p>Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet</p> <p>– Tillgänglighet genom hållbara transportsystem</p>	<p>Skapa förutsättningar för:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hållbar sjöfart 	<p>Planens vägledning sjöfart påverkar prioritering utifrån påverkan av transportförsörjning till havs, betydande för människor och näringsliv i hela landet. I prioritering lyft även vikten av samordning verksamheter och transportinfrastruktur mellan lokal, regional och nationell nivå.</p>	<p>Riksintressen enligt 3 kap. samt 4 kap. miljöbalken:</p> <ul style="list-style-type: none"> Sjöfart <p>Relaterade strategier:</p> <ul style="list-style-type: none"> Transportpolitiska mål Maritima strategin (indikator 10, 14, 15) Regionplaner EU:s strategi för Östersjöregionen 	<p>Riksintresse sjöfart bedöms huvudsakligen tillgodoses utifrån användning sjöfart i havsplanerna. Potentiell påverkan med varierad grad bedöms gälla avseende förutsättningar för sjöfart och föreslagna energiområden och alternativa områden. Behov av platsspecifika anpassningar för att främja samexistens med sjöfart bedöms för respektive energiområde i tillståndsprocessen.</p>

Tabell 15 - Havsplanernas inverkan på prioriteringar inom nationell strategi för regional utveckling.

6. Åtgärder, uppföljning och övervakning

Enligt 6 kap 11§ nr.5 och 7 miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa betydande negativa miljöeffekter, samt en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. I detta avsnitt läggs fram förslag till bägge typer av åtgärder, nämligen effektminimerande åtgärder och åtgärder för uppföljning och övervakning.

Inom ramen för miljökonsekvensbeskrivningen av beslutad havsplan analyserades och beskrevs i detalj åtgärder för de betydande miljöeffekter som havsplaneförslaget ansågs ge upphov till (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a). Analysen synkades då med framtagandet av ett nytt åtgärdsprogram inom ramen för havsmiljödirektivet och genomförandet av havsmiljöförordningen. Eftersom vägledningen i det föreliggande förslag till ändrade havsplaner om de flesta användningar inte skiljer sig från vägledningen i de beslutade planerna, gäller den analysen och den åtgärdsbeskrivning som gjordes 2019 fortfarande idag. Dessa åtgärder återges i Bilaga B.

Förslaget till ändrade havsplaner har särskilt fokus på utbyggnad av havsbaserad vindkraft. På motsvarande är det huvudsakliga syftet med föreliggande samrådsförfarande att identifiera de energiområden som ur ett helhetsperspektiv är mest lämpade att gå vidare med i planeringsprocessen. Mot denna bakgrund är det lämpligt att i föreliggande konsekvensbeskrivning titta närmare på åtgärder som specifikt avser den havsbaserade vindkraftens effekter på miljön och andra mänskliga aktiviteter. Konsekvensbedömningen är på en övergripande, strategisk nivå, och lämpar sig därför inte för fastställande av specifika hänsynsåtgärder för enskilda områden eller projekt. Analysen utgår därför från fem huvudsakliga åtgärdestyper och använder sig av resultat från bedömningarna i föregående kapitel för att illustrera vilka effekter dessa åtgärdestyper lämpar sig för. Åtgärdestyperna är 1. Lokalisering, 2. Energiområdenas gränser, 3. Vindkraftsparkens utformning, 4. Teknikval för anläggning, drift och avveckling, och 5. Förbättrande åtgärder. Planeringen berör i regel enbart de två första åtgärdestyperna, medan typer 1-4 ofta är föremål för tillåtlighetsprövningen. Förbättrande åtgärder har hittills mest utvecklats av vindkraftsbolag på frivillig basis, men krav på införande av sådana åtgärder har börjat ställas av vissa länder.

Lokalisering

Val av lokalisering är ett första och i många fall avgörande steg för bedömning av ett energiområdes lämplighet, både för dess ekonomiska bärkraftighet och miljöeffekter. Lokalisering är också en grundläggande bedömningsfaktor vid tillåtlighetsprövning av vattenverksamheter enligt miljöbalken. Där bedömningsresultat visar att en vattenverksamhet innebär en för hög risk för oacceptabel skada på delar av den marina miljön eller andra mänskliga intressen, kan verksamheten nekas på den föreslagna lokaliseringen. Sådan bedömning är i dagsläge mycket svårt att göra på en strategisk, övergripande nivå på grund av otillräckligt detaljerad kunskap om miljömässiga och samhällsekonomiska förhållanden i alla föreslagna och alternativa energiområden. I det rådande systemet med vägledande havsplaner och ett 'öppen dörr' etableringssystem för havsbaserad vindkraft, det är inte heller möjligt att besluta om tillåtlighet i ett visst område bara på grund av resultat från en strategisk bedömning. Dessa begränsningar till trots, anses dessa resultat kunna ge en värdefull indikation om lokaliseringar som är mer eller

mindre problematiska för en viss användning till den fortsatta planeringen. Det faktum att strategiska bedömningar tar i beaktning kumulativa effekter på ett sätt som enskilda projektbedömningar sällan gör är särskilt värdefullt. Utifrån resultaten i föreliggande konsekvensbedömning kan det exempelvis röra sig om att inte ha med i den fortsatta planeringen områden som är särskilt riskfyllda för fågel eller annat hotat marint liv, respektive medför särskilt stora förluster eller risker för andra mänskliga aktiviteter eller intressen.

Energiområdenas gränser

Det kan finnas fall där ett energiområdets lokalisering är generellt sett acceptabel, men där vissa justeringar i dess gränser måste göras för att minimera risken för oacceptabel effekt på andra intressen. Lokaliseringen förblir oförändrad i sina stora drag, men energiområdets storlek anpassas. Inom ramen för den pågående havsplaneringen gjordes sådana anpassningar av de energiområden som ingick i Energimyndigheten (2023a). Men hänsyn till resultaten i denna konsekvensbedömning kan anpassning av vissa energiområdenas gränser motiveras bland annat av införande av säkerhetszoner runt farleder; undvikande av fisklekområden eller störning av värdefulle bottenmiljöer; minskad visuell eller fysisk störning av kulturmiljöer respektive rekreativmiljöer; undvikande av särskilt värdefulla områden för andra marina näringar, exempelvis fiske.

Vindkraftparkens utformning

Denna åtgärdstyp liknar den föregående, om anpassning av ett energiområdets yttre gränser, men rör snarare den inbördes utformningen av en vindkraftspark. Detta rör exempelvis avstånd mellan vindkraftverk, disposition av vindkraftverken eller införande av genomseglingsskorridorer. På en mer detaljerad nivå ingår även placeringen av varje enskilt vindkraftverk, så kallad 'micro siting' i denna åtgärdstyp. Micro-siting är en bestående del av vindparksprojekteringen som i miljöskyddssyfte används bland annat för att undvika skada på skyddsvärde naturtyper. Åtgärder av denna typ avser i regel att främja samexistens med andra intressen avseende såväl miljö som andra mänskliga aktiviteter. Passagekorridorer kan till exempel införas för att underlätta för fiskefartyg att nå fiskeområdena bortom vindkraftsparken, eller för att skapa större utrymme för sträckande fåglar. Disposition och avstånd mellan vindkraftverk spelar roll bland annat för möjligheten att bedriva fiske inom en vindkraftspark (Havs- och vattenmyndigheten & Energimyndigheten, 2023) och för graden visuell påverkan från olika punkter vid kusten.

Teknikval för anläggning, drift och avveckling

Inom denna åtgärdstyp återfinns många av de hänsynsåtgärder som föreskriv i tillstånd till att anlägga havsbaserad vindkraft. Åtgärderna är mycket varierade och i regel anpassade till de specifika förutsättningarna i projektområdet och de specifika effekter som vindkraftsprojektet bedöms ge upphov till. Fastställande av åtgärder av denna typ kräver således detaljerade konsekvensbedömningar. I Tabell 16 sammanfattas några av de mest frekventa tekniska åtgärder avseende miljömässiga effekter som används under en vindkraftsparks olika stadier (baserad på Havs- och vattenmyndigheten & Energimyndigheten, 2023). Motsvarande tekniska åtgärder kan krävas för att minska risk för skada på andra mänskliga intressen. Vanligt förekommande är åtgärder avseende sjö- och flygsäkerhet, men i syfte att möjliggöra samexistens med exempelvis fiske finns andra teknikval som kan göras. Exempel är nergrävning av kablar, anpassning av anläggningsarbetena till fiskets bedrivande, kraftverksfundament utan

utstickande delar eller med avfendring eller minimering av kraftverksdelar som fiskeredskap kan fastna i (Havs- och vattenmyndigheten & Energimyndigheten, 2023). Samexistens med försvarsintressen är ett annat område där teknisk anpassning kan vara aktuell.

Fas	Typ av åtgärd	Beskrivning och mål
Undersökning och projektdesign	Lokalisering	Placering och nergrävning av kablar på ett sätt för att undvika påverkan på känsliga bottenmiljöer eller arter
Undersökning och projektdesign	Utformning	Val av material och utrustning med minst möjliga påverkan på miljö, exempelvis verksfundament som inte kräver pålning eller borrar eller verk med större fri höjd mellan rotorblad och vattenytan
Undersökning och projektdesign	Schemaläggning	Utförande av undersökningar utanför känsliga perioder för skyddsvärda arter, exempelvis reproduktions-, födosöks- och migrationsperioder
Anläggning och underhåll	Schemaläggning	Genomförande av anläggnings- och underhållsarbeten utanför känsliga perioder för skyddsvärda arter, exempelvis reproduktions-, födosöks- och migrationsperioder
Anläggning och underhåll	Operativ ledning och kontroll	Utsläppskontroller för att hindra eller minska olika utsläpp eller belastningar under anläggnings- eller underhållsarbeten, exempelvis ljuddämpande skyddsåtgärder vid pålning av fundament
Anläggning och underhåll	Restaurering	Återställning av bottenmiljöer efter genomförda anläggnings- och underhållsarbeten, exempelvis nergrävning av kablar
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Reglering av hinderbelysning eller annan belysning i områden där ljuskänsliga arter förekommer
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Användning av akustiska skrämsemetoder i samband med arbeten som orsakar buller på en nivå som kan vara skadlig för skyddsvärda arter
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Kontroll av utsläpp av föroreningar till vatten och luft som kan vara skadliga för miljön.
Anläggning och drift	Operativ ledning och kontroll	Reglering av båttrafik i samband med anläggning, service och underhåll i syfte att minska påverkan på arter som är känsliga för buller eller annan mänsklig påverkan
Drift	Operativ ledning och kontroll	Ändringar på vindkraftverk eller andra delar av vindkraftsparken i syfte att minska kollisionrisken för fåglar och fladdermöss, exempelvis färg på rotorblad och stoppreglering
Drift och avveckling	Operativ ledning och kontroll	Driftstopp vid oförutsett höga miljöeffekter i syfte att genomföra skadelindrande eller miljörestaurerande åtgärder
Avveckling	Schemaläggning	Anpassning av tiden av nedmontering eller uppgradering (<i>repowering</i>) till känsliga perioder för skyddsvärda arter som förekommer i området, exempelvis reproduktions-, födosöks- eller migrationsperioder
Avveckling	Restaurering	Återställning av bottenmiljöer i samband med nedmontering

Tabell 16. Hänsynsåtgärder som tillämpas vid etablering av havsbaserad vindkraft. Baserat på en sammanställning gjord för OSPAR gruppen om utveckling av havsbaserad förnybar energi, ICG-ORED. Skadelindring omfattar följande fyra åtgärdstyper enligt skadelindringshierarkin: undvikande, minskning, återställning och acceptans inklusive kompensation.

Införandet av denna typ av åtgärder ställs i de flesta fall som villkor för att effekterna på miljön och andra mänskliga intressen ska kunna reduceras till acceptabla nivåer i områden som annars inte hade varit lämpliga för vindkraft.

Förbättrande åtgärder

Denna sista åtgärdstyp omfattar åtgärder som hittills främst utvecklats av vindkraftsoperatörer i syfte att uppnå vissa miljöförbättringar i samband med anläggning av en havsbaserad vindkraftspark. Införandet av miljöförbättrande åtgärder har främst skett på frivillig basis av vindkraftsoperatörer, men på senare år har länder som Storbritannien och Nederländerna börjat utveckla villkor för netto positiv miljöeffekt, så kallad 'marine net gain', respektive införande av naturinkluderande designer i havsbaserade vindkraftsprojekt. Motsvarande principer har utvecklats för att skapa bättre förutsättningar för andra mänskliga verksamheter att bedrivas inom vindkraftsparker, exempelvis fritidsfiske och annan rekreation eller marint vattenbruk. Förbättrande åtgärder har hittills utvecklats främst inom ramen för pilotprojekt, men den är sannolikt att deras tillämpning blir standard i framtiden. När det gäller de miljöeffekter som identifierats inom ramen för denna konsekvensbedömning kan förbättrande åtgärder vara lämpliga för att öka diversiteten av bottenmiljöer och gynna bottenlevande arter.

Slutligen är det lämpligt att nämna några områden där behov av ny kunskap avses vara stort för att hållbart nyttjande av havsplaneområdena ska uppnås i linje med målsättningar i havsplanerna och övrig svensk havsförvaltning. I miljökonsekvensbeskrivningen av beslutade havsplaner beskrevs sex stycken förslag på utrednings- och samordningsområden (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a): 1. kumulativ påverkan från havsbaserad vindkraft på sjöfåglar; 2. fladdermöss och påverkan från vindkraft; 3. alternativa energiutvinningsområden; 4. områdesspecifika åtgärder i områden med särskild hänsyn till höga naturvärden; 5. omdirigering av sjöfart i Södra Bottenhavet; samt 6. vidareutveckling av rumsligt underlag om ekosystemtjänster. Med undantag för det tredje området, behåller dessa områden sin aktualitet.

I efterföljande stycken diskuteras ytterligare tre områden i behov av särskild utredning: 1. vintersjöfart och havsbaserad vindkraft i Bottniska viken; 2. den havsbaserade vindkraftens påverkan på friluftsliv, rekreation och besöksnäringen; och 3. ett övervakningsprogram för havsbaserad vindkraft.

Vintersjöfart och havsbaserad vindkraft

Problematiken kring havsbaserade vindkraftens inverkan på vintersjöfart har beskrivits av Sjöfartsverket i en promemoria i samband med uppdraget att ta fram förslag på lämpliga energiutvinningsområden för havsplanering (Energimyndigheten, 2023a, bilaga 5). För att kunna bedöma konsekvenserna av havsplanernas vägledning om energiutvinning och för att havsplaneringen ska kunna vägleda om framtida användning av områden som är istäckta delar av året, behöver kunskapsläget om vindkraftens inverkan förbättras. Det finns i dagsläge inga erfarenheter från andra länder om vindkraftsetablering och sjöfart i områden med liknande förhållanden, varför det är särskilt angeläget att reda ut frågan i Bottniska viken. Det stora antalet energiområden i havsplanen för Bottniska viken är ett viktigt argument bakom utredningen.

Havsbaserade vindkraftens påverkan på friluftsliv, rekreation och besöksnäringen

Visuell påverkan från havsbaserad vindkraft är ett vanligt förekommande argument mot vindkraftsetablering. Visuell påverkan kan drabba upplevelsen av både naturliga och bebyggda miljöer, och påverka värdet på friluftsliv-, rekreations- och kulturmiljöer. Kunskapen om den faktiska omfattningen av denna effekt är dock bristfällig, både från utlandet och i synnerhet från Sverige. En utredning av konsekvenserna för svenska kulturmiljöer ska redovisas i början av 2024, men det finns ingen motsvarande studie av möjliga effekter för friluftsliv och rekreation. Betydelsen av en sådan utredning är stor givet den omfattande utbyggnad av havsbaserad vindkraft längs Sveriges kuster som havsplanerna vägleder om. Givet kunskapsbristen om faktiska effekter på dessa två aspekter samt om följd effekter på besöksnäringen är det i dagsläge inte möjligt att göra en robust bedömning av effekterna av vindkraftsetablering i olika kustnära områden.

Övervakningsprogram för havsbaserad vindkraft

Den omfattande utbyggnaden av havsbaserad vindkraft som havsplanerna vägleder om utgör ett betydande ingrepp i den svenska marina miljön. Även om havsbaserade vindkraftsparker varit i drift i över två decennier, är kunskapen om biologiska och ekologiska effekter fortfarande mycket begränsad. Kunskapsbristen omfattar särskilt effekterna på lång sikt och över större geografiska områden. Givet den storskaliga utbyggnaden inte bara i Sverige utan även i grannländerna, är det just dessa storskaliga effekter som aktualiseras.

Sveriges marina övervakningsprogram är otillräckliga för att följa upp vindkraftens olika miljöeffekter i alla områden där havsbaserad vindkraft kan komma att etableras. Redan idag finns brister i övervakning av några av de marina arter och livsmiljöer som anses bli mest påverkade av havsbaserad vindkraft, exempelvis Östersjötumlare och flertalet sträckande fågel. Sverige är inte ensam om denna brist, vilket innebär att det finns förhållande lite kunskap om långsiktiga, kumulativa effekter att hämta från andra länder. Dessutom skiljer sig förhållandena i Sveriges territorialhav och ekonomisk zon avsevärt från Nordsjöländernas, där större delen av kunskapen om vindkraftens effekter hittills producerats.

Vindkraftsprojektörer samlar idag mycket stora mängder data om den marina miljön. Denna information förblir i regel privat och enbart den del som ingår i tillståndshandlingar blir offentlig. När vindkraftsparker byggs åligger vindkraftsoperatören att följa upp miljöeffekterna enligt ett kontrollprogram som fastställs av staten. Mot denna bakgrund bör möjligheterna för samarbete mellan staten, privata vindkraftsoperatörer och andra organisationer, däribland akademien, analyseras inom ramen för utformningen av ett framtida nationellt övervakningsprogram.

7. Nuläge och nollalternativ

7.1. Hantering av planalternativ, nollalternativ och energiområden

Konsekvensbedömningen baseras på en uppskattning av havsplanernas effekter jämfört med miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planerna inte genomförs (6 kap. 11§ miljöbalken). Referensåret för planalternativen har satts till 2040, utifrån en uppskattning av hur lång tid det skulle kunna ta för en fullständig tillämpning av planerna, i synnerhet vad gäller utbyggnad av havsbaserad vindkraft. Denna tidsavgränsning innebär att konsekvensbedömningen utgår från att havsplanerna ligger fast och till fullo har tillämpats år 2040. Detta kan anses vara ett orimligt antagande, men samtidigt är det relevant för att beslutsfattare ska kunna få en överblick över just dessa havsplaners samlade verkan.

Datamässigt är miljöbedömningen baserad på kunskapen om miljöparametrar, såsom ekosystemkomponenter, samt mänskliga aktiviteter vid bedömningstillfället. De flesta dataunderlag är från det senaste decenniet, med det förekommer både äldre och nyare underlag. För detaljer kring vilka data som används hänvisas till referenslistan i samt Symphony metadata-dokumentet (Havs- och vattenmyndigheten & Sveriges geologiska undersökning, 2018).

Gemensamt för alla bedömningsparametrar är svårigheten att förutse utvecklingen fram till referensåret 2040. Denna utmaning är särskilt stor för de parametrar som genomgår en snabb förändring. I föreliggande havsplaneringsprocess och konsekvensbedömning är utbyggnaden av havsbaserad vindkraft av särskild betydelse dels på grund av dess snabba utvecklingstakt, dels utifrån havsplaneringens uttryckliga målsättning att identifiera lämpliga områden för energiutvinning. I linje med denna målsättning ämnar samrådet, som denna konsekvensbeskrivning är underlag för, att samla in inspel från olika intressenter om de planerade energiutvinningsområdenas lämplighet.

Mot denna bakgrund är det viktigt att i konsekvensbeskrivningen uppskatta miljöeffekten av varje energiutvinningsområde som ingår i planen och som därmed bedöms kunna bli utbyggda. Av denna anledning används nuläget som råder 2023 som nollalternativ gällande utbyggnad av havsbaserad energiutvinning, där enbart vindkraftsparken Lillgrund i Öresund finns inom havsplaneområdet. Utöver Lillgrund finns sommaren 2023 ytterligare tre vindkraftsprojekt inom havsplanerområdet som tilldelats tillstånd, nämligen Kriegers Flak (2022) söder om Skåne, samt Kattegatt Syd och Galene (båda 2023) i Kattegatt. Eftersom det i skrivande stund är oklart när dessa parker faktiskt kommer att byggas, ingår de inte i nollalternativet, trots att frågor kring påverkan och behov av hänsyn till miljön och andra verksamheter bedöms vara avgjorda i och med tillståndsbesluten.

När det gäller förhållandena i miljön och övriga verksamheter uppskattas utvecklingen fram till referensåret 2040 utifrån nuläget år 2023 och framtida trendanalyser för de fall där sådana finns tillgängliga. Detta beskrivs under efterföljande rubriker i detta kapitel.

De förhållanden i miljön och mänskliga verksamheter som anses råda vid fullständig tillämpning av havsplanerna referensåret 2040 kallas för planalternativ. I föreliggande havsplaneringsprocess finns två typer av energiutvinningsområden, nämligen föreslagna energiområden och alternativa

energiområden. I konsekvensbedömningen hanteras dessa två typer som två planalternativ: planalternativ 1 innefattande enbart de föreslagna energiområdena, och planalternativ 2 innefattande både de föreslagna energiområdena och de alternativa energiområdena. Båda planalternativen bedöms mot nollalternativet.

7.2. Hydrografiska förhållanden

Salthalten varierar kraftigt längs Sveriges kust, från cirka 30–33 psu (practical salinity unit, mätt i g/l eller g/kg) i östra Skagerrak till 2–4 psu i Bottniska viken. Salthaltsvariationen gör att varje havsområde har unika egenskaper och sätter gränser för ekosystemen genom att påverka arternas utbredningsområden. Med förändringen i salthalt följer en övergång från saltvattensarter i Skagerrak till en dominans av sötvattensarter i Bottniska viken. Salthalten varierar också lokalt från lägre halter vid strandlinjen, särskilt vid älvmyningar, till högre halter i öppna havet.

Östersjösystemet har en estuarin cirkulation, vilket innebär att vatten i ytlagret strömmar ut ur Östersjön och djupvatten strömmar in. De stora mängderna av vatten som rinner ut från floderna i Östersjöområdet utgör ytvattenlager medan djupvattenlager består av djupvatten med högre salthalt från Skagerrak och Kattegatt. Inflödet av djupvatten är säsongsberoende och kräver särskilda förhållanden av både vattenstånd och väder, vilket gör att hela Östersjön är känslig för påverkan som kan förändra dessa förutsättningar. Inom Östersjön finns dessutom flera grunda trösklar som försvårar inflödet av saltvatten in genom Östersjön och till Bottniska viken. Om inflöden från Västerhavet under en längre period inte kan ersätta djupvattnen i Östersjön resulterar det i en stagnationsperiod (Havs- och vattenmyndigheten, 2009) som påverkar det marina livet både lokalt och i större skala. I Bottniska viken tar det cirka 5 år för vattnet att omsättas vilket är en stor skillnad jämfört med den egentliga Östersjöns cirka 30 år. Skagerrak har en god vattenomsättning på grund av den direkta förbindelsen till Nordsjön. Kattegatt är däremot en övergångszon och omsättningen av djupvatten kan under kortare tider vara begränsad (Havet.nu, 2023a), även om omsättningstiden generellt beräknas till runt 3 månader.

Skiktning mellan olika vattenmassor i vattenkolumnen kan försvåra eller hindra omblandning mellan vattenlagren och därmed bidra till syrefattiga bottenar (Naturvårdsverket, 2013). Syrebrist vid botten bidrar till minskad biologisk mångfald samt förändrad artsammansättning och påverkar därmed ekosystemen negativt. Under syrefria förhållanden frigörs även näringsämnen, såsom fosfat och silikat, från sedimenten till vattenmassan, som kan nå ytskiktet och bidra till övergödningproblemet. I Östersjöns havsplaneområde är en stor del av de djupare bottenarna helt eller delvis utan syre, och utbredningen ser inte ut att minska (Havs- och vattenmyndigheten, 2022).

Bottniska viken har två grunda trösklar, Södra och Norra Kvarken och det instängda läget gör att vattenkvaliteten här nästan helt präglas av vatten från älvar och vattendrag, vilket gör salthalten i området låg. Ytvattencirkulationen i Bottniska viken går motsols då saltare vatten som kommer österifrån, blandas med vatten från älvarna och strömmar söderut längs Sveriges kust. Under sommaren skapas en skiktning på ungefär 15 m djup i området, men djupomblandningen under kalla vintrar gör att Bottenviken inte uppvisar syrebrist i bottenvattnet. Vattnets omsättning påverkas bland annat av istäcket. Under en normal vinter täcker den maximala utbredningen av is hela Bottniska viken och de norra delarna av Östersjön. I Bottniska vikens kustnära områden

ligger istäcket längst, mellan 100–190 dagar om året. Inom havsplaneringen är det viktigt att beakta att sommar- och vinterförhållanden kan innebära två helt olika miljöer och förutsättningar.

Den generella trenden inom hela Östersjön är en försämrade vertikal cirkulation till följd av en ökad temperatur som orsakar starkare skiktning mellan yt- och djupvattenmassorna. Alla havsområden påverkas negativt av dessa förändringar men de leder till större effekter i vissa områden och på vissa arter. För torsken är mellersta, sydöstra och södra Östersjön extra viktiga lek- och uppväxtområden och i dessa områden innebär försämrade hydrografiska förhållanden ett hot mot artens återhämtning.

I Västerhavet utgör det inströmmande saltvattnet från Skagerrak med salthalt på ca 34 psu bottenvatten i Kattegatt. Vattnet som strömmar ut från Östersjön har en salthalt på ca 10 psu och lägre densitet än det saltare djupvattnet. På sin väg igenom Kattegatt blandas det salta bottenvattnet in i ytlager som i norra Kattegatt och i östra Skagerrak har salthalt mellan 25 och 30 psu. Skagerrak har ett medeldjup på 218 m med en god syretillgång genom hela vattenkolumnen. Kattegatt har medeldjup på 23 m och en stabil skiktning på cirka 15 m djup som begränsar vertikal omblandning.

7.3. Biologiska förhållanden

Artrikedomen längs Sveriges kuster varierar kraftigt, främst på grund av salthaltsvariationen. De större växt- och djurarternas antal går från cirka 1 500 arter i Skagerrak och cirka 800 arter i Kattegatt till cirka 70 arter i Östersjön söder om Gotland. Växtklädda botten är bland de mest produktiva och artrika.

Den biologiska mångfalden är vital för att kunna bevara de ekosystemtjänster människan förlitar sig på och för att bibehålla den naturliga populationssammansättningen. Bottniska viken och Östersjöområdet har betydligt lägre biologisk mångfald än Västerhavet och bedöms vara mer känsliga för förändringar. I Västerhavet finns stora sedimentlevande organismer som kan öka syresättning av sediment och därmed bindning av kväve, fosfor och kol. Denna process, som minskar effekter från försurning och övergödning, saknas i Östersjöområdet. Både Bottniska viken och Östersjön har dock uppvisat stor motståndskraft då flera utrotningshotade arter återhämtat sig efter genomförda åtgärder. Exempel på sådana arter är vikaren i Bottniska viken, men även vitmärlan, vars särskilda känslighet för yttre miljöfaktorer gör den till en indikatorart. Ett annat exempel är östersjömusslan, som har ökat i antal och biomassa i Norra Bottenhavet men minskat i Södra Bottenhavet, andra arter med högt känslighetsvärde har dock ökat i detta område (Havsmiljöinstitutet, 2016). I Östersjöområdet har exempelvis rovfågel- och knobbsälspopulationerna, som lidit stora skador från de miljö- och hälsoskadliga ämnen som förkortas PCB, nu lyckats återhämta sig.

Enligt Artdatabankens rödlista år 2020 (Artdatabanken, u.d.) är 237 havslevande arter samt 60 brackvattensarter i svenska vatten rödlistade. Generellt är få marina arter rödlistade, vilket anses bero på att det saknas kunskap om arternas status. Detta gör att flera arter inte kan bedömas utifrån rödlistningskriterierna. De förändringar som har skett i havsmiljön anses därmed kunna påverka långt fler arter än vad rödlistan återspeglar (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a). Kunskapsbristen är särskilt stor för ryggradslösa djur och alger och många arter i dessa grupper återfinns i rödlistans kategori "Kunskapsbrist". Generellt sett är utbredning av syrefria botten, storskaliga klimatförändringar och effekter av fiske de största hoten mot de marina arterna. Andra

viktiga faktorer är miljögifter, exploatering av grunda områden, försurning, samt predation från marina däggdjur och fåglar (Havs- och vattenmyndigheten, 2022).

Bottniska viken innehåller inte lika många arter som de andra svenska havsområdena men de flesta populationer är välmående. Här förekommer både brackvattensarter och sötvattensarter, och ett typiskt bottenfaunasamhälle består av cirka 10 arter (Havet.nu, 2023b). Framtida förändringar av salthaltnivåer kan ge stor påverkan på den känsliga artsammansättningen. De stabila vinterisarna i utsjön utgör ett underlag för fotosyntetiserande alger och vikaresäl behöver isen för att kutarna ska överleva. När klimatförändringarna minskar de stabila isarnas utbredning, blir de norra delarna av Bottniska viken av allt mer avgörande betydelse (Havs- och vattenmyndigheten, 2017a).

I Östersjön lever marina arter och sötvattensarter i samma habitat och är ofta genetiskt anpassade till brackvattensmiljön. Jämfört med många andra hav är den biologiska mångfalden i Östersjön låg. Eftersom endast ett fåtal nyckelarter utgör fundamentet av födoväven, är Östersjön särskilt känslig för mänsklig påverkan. Öresund är ett grunt område, med ett växt- och djurliv som är en blandning mellan Östersjöns och Västerhavets kustmiljöer. Bottenmiljöer domineras av marina arter där salthalten är hög, medan fler brackvattensarter typiska för Östersjöområdet dominerar ytlagret grundare än 10–12 m vattendjup.

Storskaliga fluktuationer i klimatet de senaste årtiondena har påverkat Östersjön och gör det svårt att skilja på naturliga och mänskliga faktorer. På de lägre trofiska nivåerna har sammansättningen av växtplankton förändrats, vilket i sin tur inneburit en påverkan på bestånd av djurplankton och hoppkräftor, som är huvudfödan för fisk. Samtidigt har många undervattensväxter försvunnit i exploaterade och förorenade områden, särskilt i Södra Östersjön. Bestånd av ryggradslösa djur har minskat både i antal och i individtäthet, samtidigt som Östersjöns ekosystem bedöms ha genomgått ett regimskifte, i synnerhet vad gäller fiskesamhällen (Eklöf m.fl., 2020; Yletyinen m.fl., 2016) vilket påverkat arter som är beroende av fisk.

Blåmusslan är en av de allra viktigaste biotopbildande arterna i Östersjön, då det är den dominerande arten på hårda botten (Marbipp, 2018). Andra särskilt viktiga biotopbildande arter är blåstång och ålgräs. Det är av stor vikt att bevara och försöka gynna dessa nyckelarter. Blåmusselbankar utgör substrat för andra organismer och indikerar därför hög biologisk mångfald. Dessa blåmusselbankar bidrar även med en reglerande ekosystemtjänst i form av filtrering av partiklar i vattnet, vilket bidrar till lägre grumlighet i vattenpelaren. Idag är de största musselsamhällena begränsade till grundare botten och bankarna är därför av högt skyddsvärde. Blåmusslans utbredningsområde begränsas av salthalten och sträcker sig därför inte förbi Bottenhavet.

Betydelsen av de olika nyckelarterna varierar i Östersjöns olika havsområden. På mjukbotten i Norra Östersjön och Sydöstra Östersjön är ålgräs och borstnate med flera vanligt förekommande och betydelsefulla arter. I området söder om Öland har stora, täta tångbälten av framför allt sågtång dokumenterats. I Södra Östersjön dominerar blås- och sågtång på hårbotten och där finns även cirka 100 arter makroalger, varav en majoritet är mycket ovanliga (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a). På Öresunds mjukbotten dominerar ålgräs. På hårda botten förekommer ofta brunalger som till exempel blåstång, vilken bildar tångbälten.

Västerhavet har med sina näst intill oceanlika förhållanden större biologisk mångfald jämfört med Östersjön och Bottniska viken. Skagerrak, som är djupare, har en mer stabil salthalt och god syretillgång, har nästan dubbelt så många större djur- och växtarter som Kattegatt. Av de makroalger som förekommer i Västerhavet är, liksom i Östersjön, en majoritet mycket ovanliga. I Västerhavet har en stor tillförsel av näringsämnen orsakad av människan inneburit stora förändringar längs kusten, med kraftiga öknings av mängden växtplankton och organiska partiklar i vattnet. En större mängd partiklar minskar ljusstillgången för växter och en ökad näringsstillgång gynnar generellt snabbväxande alger. Långsiktiga förändringar i tångsamhällen varierar längs Sveriges kust och i Skagerrak har en nedgång pågått länge.

Ålgräs är idag en hotad art. Längs Bohuslänskusten har den areella utbredningen minskat med över 60 procent sedan 1980-talet till följd av bland annat övergödning och överfiske, vilket motsvarar en förlust på cirka 12 500 ha ålgräs (Moksnes m.fl., 2016). Ålgräs har rotsystem som kan bilda ängar vilka binder sediment som minskar effekter från erosion på havsbotten samtidigt som de tillför syre och är viktiga uppväxtområden för flera fiskarter. Friska ängar binder även upp mycket näringsämnen, vilket kan motverka algblooming, och kol, som kan minska koldioxidhalten och motverka försurningen av havsvattnet. För att gynna goda uppväxtmöjligheter och en hög biodiversitet är storleken på ålgräsängarna viktig. Ålgräsängarnas sammanhängande storlek har visat sig vara den viktigaste faktorn för överlevnaden av fiskyngel som vistas på ängarna (Staveley m.fl., 2016).

I Västerhavet är det också viktigt att bevara och gynna nyckelarterna blåmussla och ögonkorall, som är två viktiga biotopbyggande arter för överlevnad av de ekosystem som ännu finns kvar. Strukturbildande arter, som ögonkorallen, har ofta lång livslängd och låg fortplantning, något som gör de känsliga för förändringar. Andra arter som visat sig essentiella är små betare, som till exempel märlor. Vid en hög mångfald i denna grupp kan påväxten på ålgräs hållas ned, vilket är viktigt för att bibehålla ålgräsängar.

Även mjukbottnar som är relativt opåverkade av människan kan ha högt skyddsvärde då de ofta inhyser hotade grävande organismer och olika arter av sjöpenor. Svampdjur är också effektiva filterare som kan ta upp plankton och annat organiskt material, och breder ut sig främst på hårda moränbottnar. Många ryggradslösa djur är mjukbottenlevande organismer och har därför påverkats av bottentråning i hög grad. Trålfisket är mest intensivt i Kattegatt, följt av Skagerrak och Södra Östersjöns havsområde, vilket gör de ryggradslösa djuren i dessa havsområden till de mest utsatta. De långlivade större piprensarna, som tidigare återfanns i Västerhavet, drabbas särskilt hårt av det intensiva bottentrålfisket och är idag hotade (Artdatabanken, u.d.; Sköld m.fl., 2021). Västerhavet har den högsta förekomsten av kräftdjur, som nordhavsräka, krabbtaska, hummer och havskräfta. Dessa arter har stor ekonomisk betydelse men drabbas idag av högt fisketryck från både yrkesfiske och fritidsfiske (Havs- och vattenmyndigheten & Sveriges lantbruksuniversitet, 2019).

7.3.1. Fisk

Fiskfaunans sammansättning i Bottniska viken består framför allt av torsk, strömming och skarpsill, med sötvattensarter såsom abborre och mört närmare kusten. Lax, öring och ål förekommer, men består till viss grad av inplanterade individer. Bestånden av sik är stabila i Bottenviken, men i Bottenhavet tyder bland annat bristen på äldre individer och minskande fångster per ansträngning i yrkesfisket på att beståndet är utanför biologiskt säkra gränser.

Strömmingens situation har på senare år fått mycket uppmärksamhet i samband med flera rapporter om minskande tillgång av sill utmed den svenska kusten, i synnerhet stor sill. Sillens låga medelvikt de senaste 15 åren bedöms vara resultat av bland annat högt fisketryck, predation av gråsälén och förändringar i tillgång till föda, samt en av orsakerna bakom den minskande lekbiomassan. Fångsterna av abborre har i provfiske varit stabila i större delen av Bottniska viken, förutom i Norra Kvarken, där trenderna varit negativa, också för antalet stora individer. Situationen för vild lax i Bottenviken har förbättrats sedan ett par decennier, och uppvisar idag god status, medan bestånden längre söderut generellt blir svagare. Minskat fiske har tillsammans med andra åtgärder lett till minskad dödlighet under senare år, men det finns bekymmer med sjukdomsrelaterad dödlighet i flera älvar. De vilda havsöringsbestånden har påverkats negativt av ett flertal påverkansfaktorer så som övergödning, kanalisering, vandringshinder, vattenkraftutnyttjande och för låg vattenföring sommartid, samt konsekvenser av ett varmare klimat. Fiskets inverkan på bestånden är inte känd, vilket motiverar en försiktighetsansats vad gäller allt fiske. Siklöjan som är den ekonomiskt sett viktigaste arten i Bottenviken, har relativt stabila bestånd trots årliga variationer, även om kunskapen om beståndsstrukturen bedöms vara begränsad. Predation av vikaresälén bedöms vara upp till fem gånger större än fiskets uttag (Resursöversikt, 2022).

Fiskfaunan i Östersjön består av cirka 50 fiskarter. I utsjöområdena handlar det framförallt om saltvattensarter som torsk, sill och skarpsill, medan de mer kustnära områdena domineras av sötvattensarter, som abborre och mört, men även av plattfiskar. Ål förekommer längs kustområdena med störst utbredning i de södra havsområdena. Bestånden av lax, öring, ål och till viss del även sik, är en blandning av naturlig och utplanterad fisk. I Östersjön har fisketrycket historiskt haft en stor påverkan på flera kommersiellt intressanta arter som torsk, kolja, tunga, rödspätta och lyrtorsk. Återhämtningen går långsamt trots att fiske efter vissa arter stoppats, trålgränsen flyttats ut och andra bevarandeåtgärder har genomförts. Statusen för torsk är särskilt bekymmersam, och nyrekrytering av ung torsk är sedan 2017 på mycket låga nivåer (Resursöversikt, 2022). I Öresundsområdet är läget bättre, där det sedan 1930-talet har varit förbjudet med trålfiske, men även här har andelen stor fisk minskat de senaste åren (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a).

Fiskfaunans sammansättning i Västerhavet är ungefär densamma som i övriga Nordsjön. Omkring 80 marina fiskarter förökar sig i svenska vatten och antalet fiskarter minskar generellt från Skagerrak mot Öresund. Torsk, sill, skarpsill och tobis dominerar, samt på sand- och lerbottnar oftast plattfiskar. Ål förekommer längs hela Sveriges västkust, men mer allmänt i de södra delarna (Havs- och vattenmyndigheten, 2015b). Det största ålbeståndet i Sverige är beläget i södra Skagerraks inre kustområde men förekomsten är hög inom hela havsplaneområdet Västerhavet. Fisksamhället i Västerhavet har sedan slutet av 1800-talet förändrats med en minskning av stor, vuxen rovfisk till ett ekosystem där små och unga individer dominerar. Exempel på arter som påverkats starkt av fisketryck är torsk, kolja, tunga, rödspotta och lyrtorsk. Återhämtningen går långsamt trots olika bevarandeåtgärder, och nivåerna är inte tillfredställande. Bestånden av torsk är fortfarande på en så låg nivå att de bedöms ha minskad reproduktionskapacitet.

Den främsta mänskliga påverkan på fiskbestånden utgörs av fisket, men påverkan sker även från tillförsel av näringsämnen och miljögifter, samt exploatering och fysisk påverkan på livsmiljöer. Reglering av älvar och rensningar i både större och mindre vattendrag påverkar fiskbestånd och fiske genom att begränsa tillgången till lämpliga lekområden för havslevande fisk (Havs- och

vattenmyndigheten, 2015a). Andra fysiska störningar i ekosystemet kan bero på muddring, anläggningar, förlorade fiskeredskap och buller. En osäkerhetsfaktor är hur fiskens livsmiljö och födobas påverkas av klimatförändringar och den ökade utbredningen av syrefattiga bottnar i Östersjön. Drygt 20 fiskarter ingår i rödlistan för hotade arter, däribland torsk, kolja, långa och hälleflundra, samt kummel och klorocka (Havsmiljöinstitutet, 2016).

7.3.2. Marina däggdjur

Situationen för alla tre sälarterna har förbättrats sedan 1970-talet, då de var akut hotade på grund av jakt och låg fruktsamhet. Sedan 1988 har dock ett antal sjukdomsepidemier påverkat sälpopulationerna negativt. Knubbsälsstammen drabbades av sälpesten PDV (Phocine distemper virus), vilket ledde till att hälften av sälarna i Skagerrak och Kattegatt dog. Trots detta rapporteras gråsälsbeståndet ha en god tillväxttakt (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a) och artens utbredning är störst i Norra Östersjön och södra Bottniska viken (Havet.nu, 20123b).

De marina däggdjur som påträffas i Bottniska viken är gråsäl och vikaresäl (vikare), i Östersjön återfinns gråsäl, knubbsäl, vikaresäl och tumlare, och i Västerhavet lever gråsäl, knubbsäl och tumlare. I Bottniska viken är såväl vikaren som gråsälen klassade som "livskraftig". Vikaren är beroende av havsisens utbredning då den föder sin kut på is, vilket även gråsälen föredrar att göra (Lewander m.fl., 2011). Vikaren återfinns därför främst i Bottenviken under vinterhalvåret och påverkas därmed mycket av den globala uppvärmning som riskerar att minska isens utbredning. För ökad återhämtning och förhöjd livskraft hos vikarbeståndet krävs ytterligare åtgärder, i synnerhet för att möta effekterna av klimatförändringarna (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a). Status för sälarterna i Östersjön har förbättrats på senare år, och de flesta är klassade som "livskraftiga". Knubbsälen är dock klassificerad som "sårbar" i Östersjön, men som "livskraftig" i Västerhavet. Gråsälen är den största av sälarterna och är inte lika vanlig i Västerhavet som knubbsälen, vilken är havsplaneområdets vanligaste sälart. Knubbsälen är den enda sälart som vanligtvis fortplantar sig i Västerhavet.

Tumlaren är den enda valart som är bofast i svenska vatten och den påträffas i samtliga havsområden inom havsplaneområdet. I Östersjön finns två populationer av tumlare, vilka benämns Östersjöpopulationen och Bälthavspopulationen. Östersjöpopulationen är rödlistad sedan 2020 och klassad som "akut hotad". Tumlarpopulationerna påverkas framför allt genom skador från fiske, undervattensbuller, ekosystemförändringar samt miljögifter. Arten saknar idag ett tillräckligt starkt skyddssystem, då endast ett fåtal av de marint skyddade områdena är specifikt utformade för att skydda tumlaren. Detta medför en stor risk för framför allt Östersjöpopulationens fortsatta existens, då svenska vatten är dess huvudsakliga utbredningsområde (Carlström & Carlén, 2016). I Västerhavet förekommer Skagerrakpopulationen av tumlare som har ett stort och flera små (men viktiga) reproduktionsområden i främst Skagerrak (Wijkmark, 2015). Särskilt skyddsvärda områden för denna population är området vid Jyllands nordspets, vilket är en del av ett stort reproduktionsområde. I Kattegatt är Fladen samt Lilla- och Stora Middelgrund de viktiga områdena för tumlaren, dessa nyttjas dock främst av Bälthavspopulationen. Varken populationen i Skagerrak eller Bälthavspopulationen är idag hotade, utan klassas som "livskraftiga".

7.3.3. Fågel

De dominerande häckfåglarna i Bottniska viken är ejder, sjöorre och svärta (Green, 2016). Dominerande häckfåglar i Östersjöns skärgårdar är ejder, skrattmåsar och storskarv, därutöver

finns stora bestånd av ett flertal andra dykänder och måsfåglar. På Karlsöarna vid sydgränsen av Mellersta Östersjön finns särskilt stora kolonier av tordmule och sillgrissla. Tordmule, sillgrissla och tobisgrissla finns även längre norrut i Östersjön.

Det finns många övervintrande bestånd av sjöfåglar i både Bottniska viken och Östersjön, men dessa domineras av dykänder som vigg och alfågel. Även alkorna övervintrar i båda områden tillsammans med olika arter av måsar (Havs- och vattenmyndigheten, 2015a). Många havslevande fågelarter, som alfågel, ejder och svärta, har minskat drastiskt i Östersjöområdet de senaste decennierna.

Dominerande häckfåglar i Västerhavet är ejder och måsfåglar som gråtrut. Huvuddelen häckar i Bohusläns skärgårdar, men betydande kolonier förekommer även på öar i Kattegatt. Bland rastande och övervintrande sjöfåglar dominerar ejder, svärta och sjöorre, samt ett betydande antal knipor och knölsvanar i inre farvatten. Stormfågel och havssula förekommer också, särskilt i samband med stormar under hösten och vintern. Även andra arter observeras regelbundet, så som tretåig mås vilken häckar på Nidingen.

Havsörnen är Sveriges största rovfågel och en typisk art längs hela Östersjökusten. Efter att ha utsatts för förgiftning av miljögifterna DDT² och PCB³, som förhindrande fortplantningen och nästintill ledde till artens utrotning i slutet på 1970-talet, har en successiv återhämtning av populationen observerats. Denna återhämtning ses som ett exempel på lyckad naturvård, och man räknar med att det finns över 800 häckande havsörnspår i Sverige, vilket är samma nivå som på 1950-talet. Skador på ägg från dessa miljögifter, och även förhöjda värden av bly i vävnad, hittas tidvis fortfarande, även om de flesta dödsfallen orsakas av kollisioner med tåg och kraftledningar (Naturhistoriska riksmuseet, 2015).

7.4. Kemiska förhållanden

Marina miljöer påverkas idag av både historiska och samtida belastningar. Dessa utgörs främst av utsläpp av näringsämnen från verksamheter på land och vatten, selektivt uttag av arter genom fiske, men även andra mänskliga aktiviteter. Den första övervakningen av miljögifter i svenska havsområden påbörjades under sent 1960-tal och flera mätserier har därefter lagts till. Sedan de första mätningarna har halterna av tidiga miljögifter som de svårnedbrytbara PCB och DDT, samt bly, minskat i organismer i den marina miljön tack vare framgångar i åtgärdsarbetet. Detta har bidragit till en betydande återhämtning av flera marina arter såsom havsörn och säl. Även om halterna av de flesta klassiska miljögifter har minskat rekommenderar Livsmedelsverket fortsatt barn, ungdomar och kvinnor i fertil ålder att äta fet fisk från Östersjön högst två till tre gånger per år till följd av dioxiner och andra miljögifter i denna fisk.

Illegala oljeutsläpp från fartyg i Östersjön och Västerhavet, oljeläckage från propellerhylsor samt vrak i Västerhavet bidrar till förorening av Sveriges hav (Havsmiljöinstitutet, 2014). Bottniska vikens långa tradition av industrier har resulterat i många förorenade områden med höga halter av miljögifter längs kusten. Utsläppen innebär konkreta miljöutmaningar när framtida behov av muddring i farleder, energiproduktion och energiöverföring ska tillgodoses.

² DDT= diklordifenyltrikloretan

³ PCB=klorerade ämnena polyklorerade bifenyl

Sammantaget visar resultaten från miljöövervakningen att Sverige ännu är långt från målet om en giftfri miljö, även om tillförsel av ett flertal miljögifter ständigt minskat de senaste decennierna och förutsättningarna för att uppnå det målet har förbättrats på senare år (Havs- och vattenmyndigheten, 2018; Kemikalieinspektionen, 2022). Enligt den senaste inledande bedömningen gjord inom ramen för EU:s havsmiljödirektiv, är halterna av flertalet farliga ämnen fortsatt högre än tröskelvärden som definierar god miljöstatus. Särskilt bekymmersamt är de höga halterna av kvicksilver och bromerade difenyletrar, som överskrider i fisk i kustvatten i hela Sverige och som dessutom visar ingen eller långsam förbättring. Dioxiner och dioxinliknande föroreningar är fortsatt problematiska i Östersjön. Eftersom Östersjöns ekosystem är förhållandevis ungt och arfattigt, är den särskilt känslig för farliga ämnen, i synnerhet om dessa drabbar nyckelarter. Trots en nedåtgående trend i tennföroreningar, förekommer fortfarande hormonstörande effekter på snäckor, i synnerhet i Västerhavets och Egentliga Östersjöns kustvatten. Kadmiumhalterna i utsjosediment i vatten runt Gotland ligger också på en för hög nivå, vilket delvis kan förklaras av de höga halterna i berggrunden i området. Ett växande problem globalt är plastföroreningar i havet, i synnerhet när de bryts ner till mikroskopiska partiklar som kan tas upp av organismer och orsaka förgiftning.

7.5. Maritima aktiviteter och belastningar

7.5.1. Energiutvinning

Havsbaserad energiproduktion kan komma från vind, vågor, strömmar, tidvatten eller salthaltsgradient. I Sverige sker den havsbaserade energiproduktionen i liten skala och främst som vindkraft. År 2022 producerade den svenska vindkraften 33 TWh, varav de havsbaserade verken stod för 0,6 TWh (Energimyndigheten, 2023c). Det finns idag tre vindkraftparker till havs i svenska vatten (Bockstigen, Kårehamn och Lillgrund), samtliga är belägna inom territorialhavet men bara Lillgrund ingår i havsplaneområdet. Intresset för havsbaserad vindkraft har ökat kraftigt de senaste åren, bland annat till följd av ökade förväntningar på elektrifieringens roll för klimatomställningen. En annan drivkraft är den starka teknik- och marknadsutveckling internationellt som har bidragit till kostnadsminskningar. Den havsbaserade vindkraft som projekteras idag har till exempel betydligt större turbiner och kan anläggas på ett större djup än tidigare generationer (Energimyndigheten, 2023a).

I Bottniska vikens havsplaneområde finns idag inget verk i drift. Här skiljer sig förutsättningarna för havsbaserad vindkraft till viss del från övriga havsplaneområden, då intressekonflikter med andra användningar generellt är färre. Unikt för Bottniska vikens havsplaneområde är den årliga isbildningen vintertid, och det finns ett behov av förbättrad kunskap om hur den havsbaserade vindkraften påverkar havsisen, samt förutsättningar för isbrytning och vintersjöfart (Sjöfartsverket, 2022). Vindförhållande i området är generellt sett goda, men fortfarande något sämre jämfört med övriga havsplaneområden (Energimyndigheten, 2023a). I Östersjöns havsplaneområde finns som ovan nämnt ett mindre vindkraftspark i drift. I maj 2022 beviljade regeringen tillstånd för ett ytterligare projekt, avseende den svenska delen av Kriegers Flak. Förutsättningarna för vindkraft i Östersjön varierar, men vind- och djupförhållanden är generellt goda. I havsplaneområdet har sjöfarten och totalförsvaret stora ytanspråk, och även höga naturvärden som riskerar att påverkas av vindkraftsetableringar. I Västerhavets havsplaneområde finns goda förutsättningar för vindkraft, men här konkurrerar sektorn om utrymme med yrkesfisket och sjöfarten. Sedan juli 2023 finns två beviljade tillstånd för vindkraftsparkerna Kattegatt Syd och Galene utanför Hallandskusten.

Belastningar som kopplas till havsbaserad vindkraft varierar mellan anläggningsfas, driftfast och avvecklingsfas. Påverkan under anläggning- och avvecklingsfasen är temporär, och avser främst bottenpåverkan och buller. Avtrycket är också av olika karaktär beroende på fundamentstyp. Bottenfasta fundament förankras på plats med sugkoppsankare, alternativt genom pålning eller borring i havsbotten. Idag används bottenfasta fundament ner till cirka 70 meters djup, men försöksverksamhet förekommer på djupare vatten. Flytande fundament kan användas framför bottenfasta på djup av åtminstone cirka 50 meter, och förankras i botten med linor. Den flytande vindkraften har betydligt större avtryck i vattenpelaren jämfört med bottenfasta, eftersom linor och elkabel behöver vara flera gånger längre än avståndet mellan turbin och botten. De olika fundamentstyperna har ungefär lika mycket bottenpåverkan (Energimyndigheten, 2023a).

Under driftfasen uppstår visst ljud, men effekterna av detta är inte klarlagda. Fåglar och fladdermöss riskerar att påverkas genom kollisioner, men vissa arter kan också drabbas av habitatförlust då de undviker vindkraftsparken för att söka föda på andra platser. Anläggningen av kablar medför fysisk påverkan på bottenmiljön samt grumling, som kan påverka fisk, bottenfauna och bottenflora. Under driften genererar kabeln ett elektromagnetiskt fält, men utifrån nuvarande kunskapsläge bedöms detta inte utgöra något hot mot fisk eller fiskpopulationer (Öhman, 2023). En potentiellt positiv effekt av vindkraft är att fundamenten kan fungera som konstgjorda rev och locka till sig vissa ryggradslösa djur, fisk och marina däggdjur (Bergström m.fl., 2022).

När det gäller övrig energiutvinning till havs är tekniken ny och till stor del under utveckling. I Sverige bedrivs forskning, utveckling och demonstration inom vågkraft, samt forskning inom marin strömkraft. Ett flertal privata och offentliga aktörer förbereder nya experiment med havsenergi i svenska vatten (International Energy Agency, 2023). Idag finns flera vindkraftsprojekt som lyfter fram möjligheten att producera vätgas med den el som genereras av vindkraften, antingen i själva anläggningen eller på land. Produktion på plats kräver ytterligare infrastruktur till havs, antingen för fartyg att ta emot och lasta vätgas, eller gasledningar till land. Det finns för närvarande ingen vätgasproduktion i det svenska havsplaneområdet. Beträffande naturgas finns idag en ledning mellan Malmö och Danmark som står för tillförseln till det västsvenska naturgasnätet. Två parallella ledningar löper mellan Ryssland och Tyskland genom Sveriges ekonomiska zon (Nord Stream) och ytterligare en ledning planeras mellan Polen och Danmark som också kan beröra svensk ekonomisk zon.

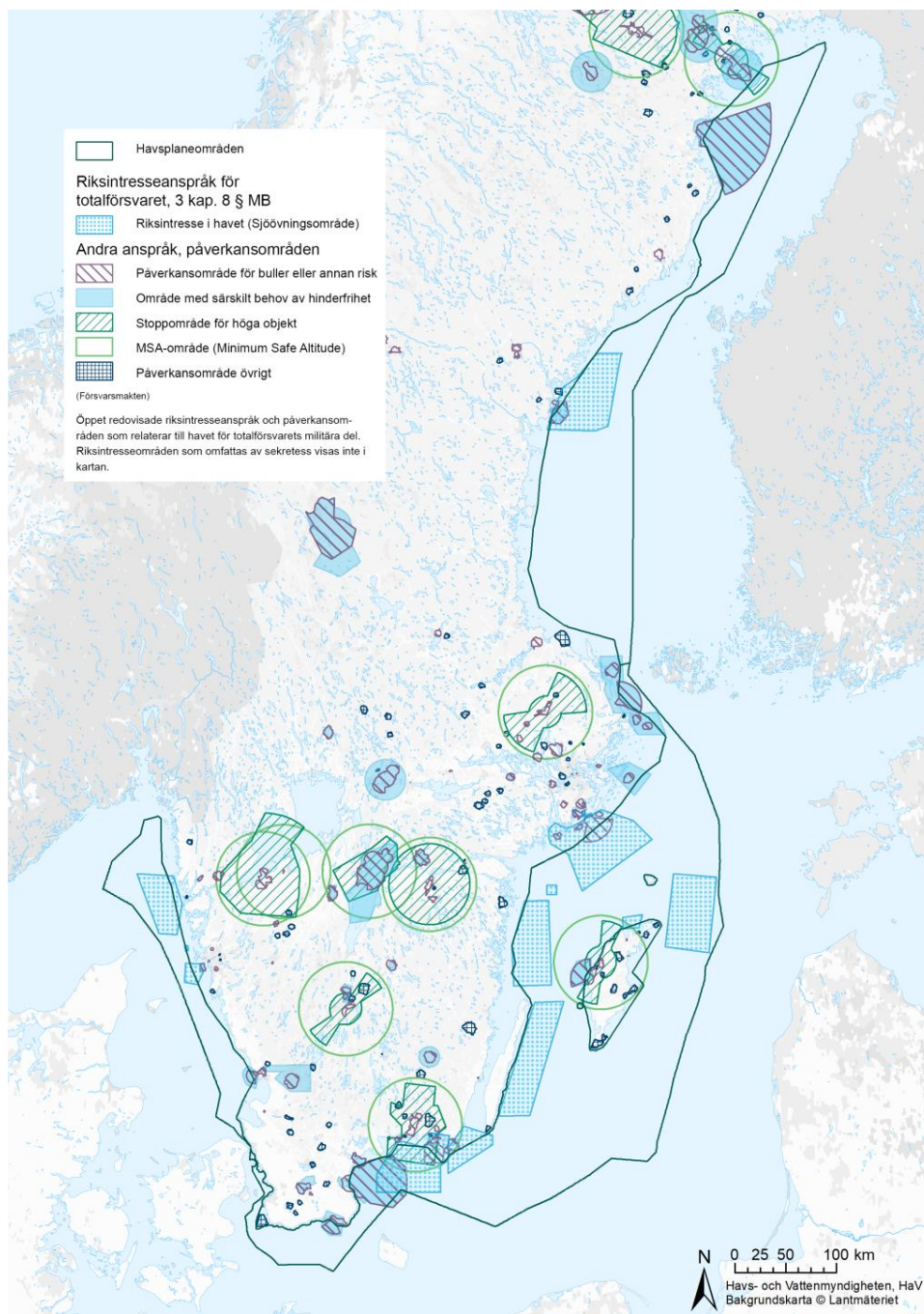
7.5.2. Försvar

Försvarsaktiviteter i havsplaneområdet innefattar främst signalspaning, övervakning och övningsverksamhet. Försvarsmakten genomgår för närvarande den största tillväxten sedan 1950-talet, utifrån regeringens försvarsbeslut (Regeringen, 2020), och militära aktiviteter bedrivs i samtliga havsplaneområden (Figur 37). I Bottniska vikens havsplaneområde finns skjut- och flygövningsverksamhet i delar av Skellefteå respektive Luleå kommun, som exempelvis kräver särskild hänsyn vid energiutbyggnad. I Östersjöns havsplaneområde har totalförsvaret stora ytanspråk, med ett flertal skjut- och övningsområden bland annat kring Gotland och Blekinge skärgård. I Västerhavets havsplaneområde finns ett större sjöövningsområde som sträcker sig från Sotenäs kommun i norr till Tjörns kommun i söder, samt ett mindre område beläget utanför Göteborgs kommun.

Skjutövningar som bedrivs i utpekade områden, både under och över vattenytan, orsakar föroreningar genom tillförsel av metaller till havsmiljön. Utöver fysisk påverkan orsakar skjut- och

sprängövningar, samt i viss mån flyg- och fartygsövningar, undervattensbuller. Effekter för det marina livet varierar till viss del med tidpunkt på året, där till exempel lekperioder för fisk samt häcknings- och ruvningsperioder för fåglar är känsligare. Försvarsmakten har dock ett behov av att övning även vid dessa tider och har därför utvecklat en marinbiologisk kalender för att kunna ta hänsyn till när påverkansrisken är stor.

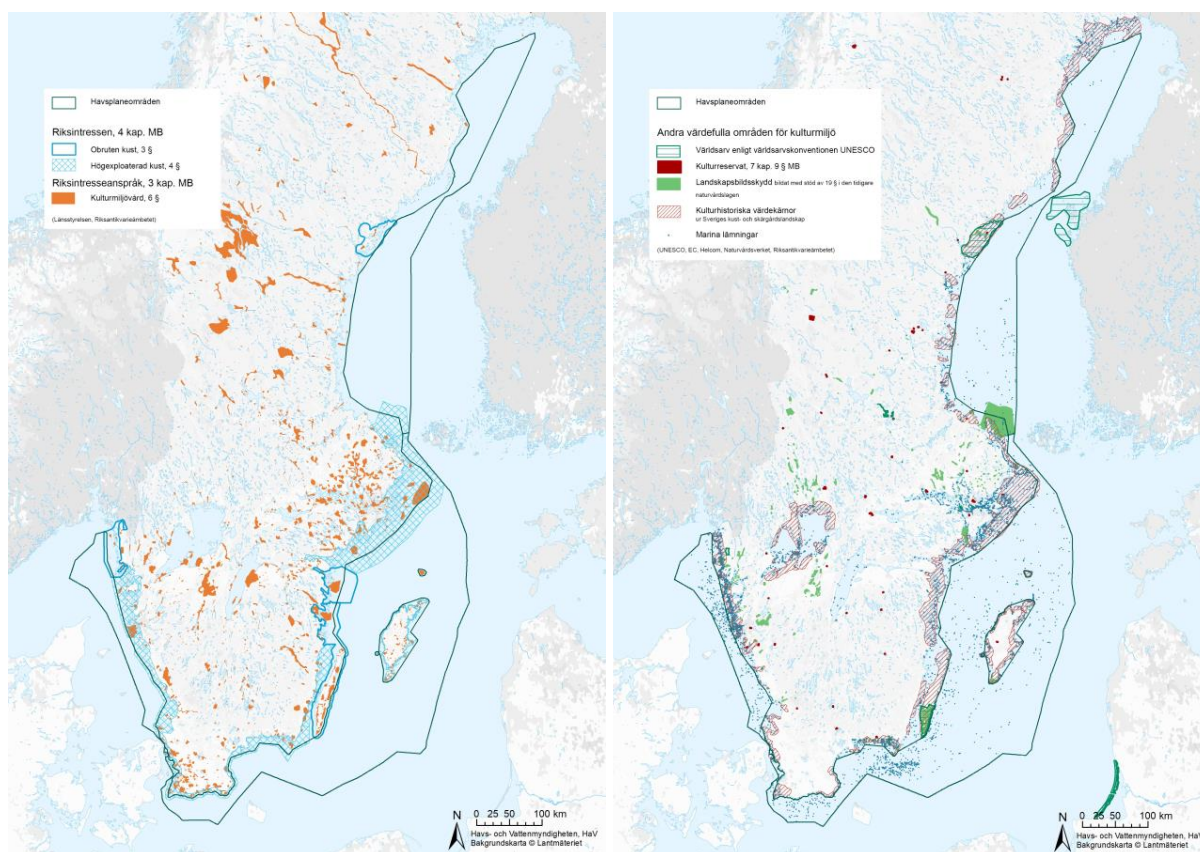

Figur 37. Försvar: Riksintrasseanspråk och påverkansområden (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a).

7.5.3. Kulturmiljö

En av flera drivkrafter till den marina turismen är tillgången till kulturmiljöer längs kusten (Figur 38). Den intensiva verksamheten i kust- och skärgårdslandskapen genom århundradena har resulterat i ett omfattande kulturlandskap både på land och till havs. Östersjön har med sin låga salthalt en unik förmåga att konservera fartyglämningar vilket gör den till en välbevarad kulturskatt att utforska och förvalta. Idag finns cirka 300 utpekade riksintressen för kulturmiljövård längs kusten, men ännu inga i havsplaneområdena. Kulturmiljöer utanför havsplaneområdena kan dock påverkas indirekt av förändring av landskapet eller ändrad tillgänglighet inom havsplaneområdena. På Riksantikvarieämbetet pågår ett arbete med att ta fram riktlinjer för utpekande av riksintressen för kulturmiljö i havet.

Klimatförändringar, som exempelvis höjning av havsnivå och medföljande strandförskjutning kan leda till att kulturmiljöer både på land och i havet skadas. En höjning av havstemperaturen kan också innebära etablering av invasiva arter som skadar träkonstruktioner. Fartyglämningar, äldre hamnanläggningar och kulturhistoriska industrimiljöer kan i sin tur utgöra miljöhot om de innehåller tungmetaller och andra miljöfarliga ämnen som frigörs i havet.

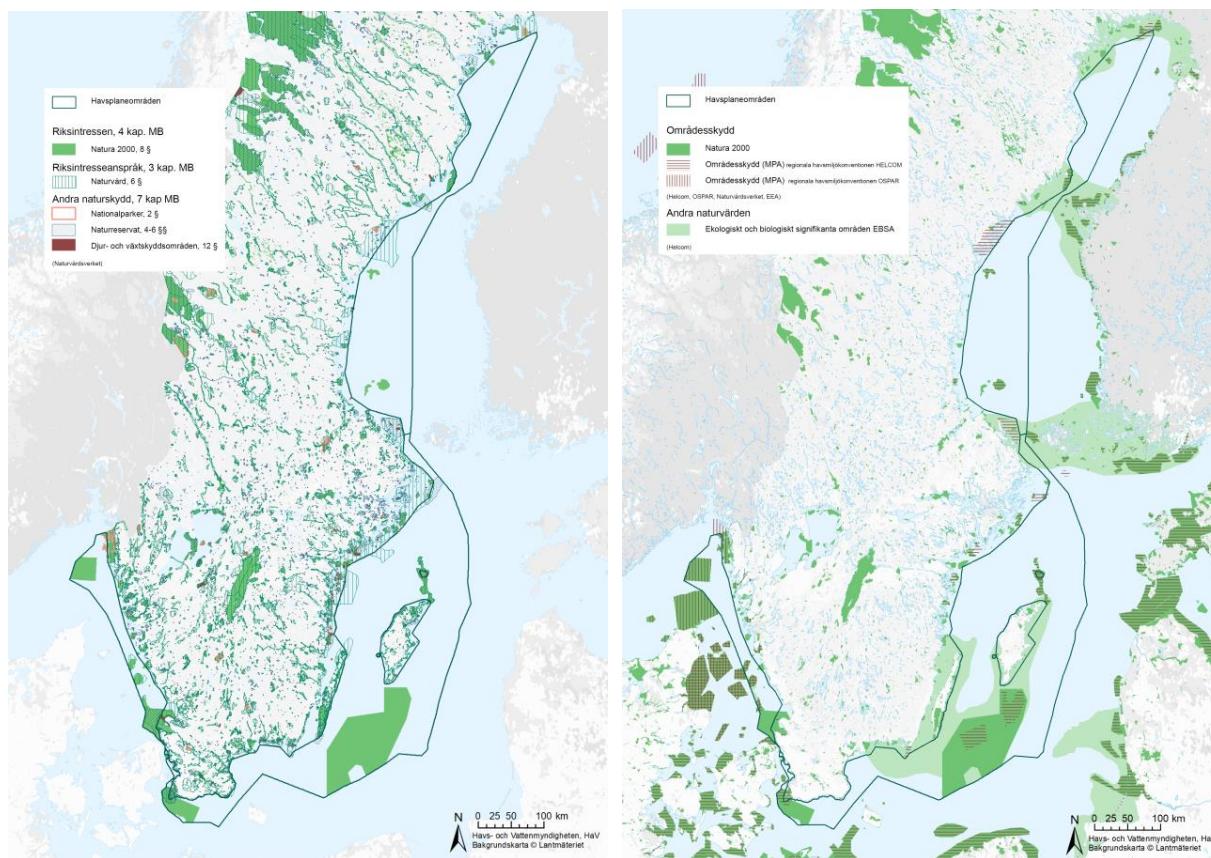
Figur 38. Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk (Vänster); Kulturmiljö: Andra värdefulla miljöer (Höger) (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a).

7.5.4. Lagring och utvinning av material

Sand och grus som utvinns ur havsbotten används främst i produktion av byggnadsmaterial och för strandfodring. Idag finns inga tillstånd för sand-, grus-, och stentäkter i Sverige, då det tidigare tillståndet i Östersjöns havsplaneområde (Ystads kommun) avslutades 2021. Ett tillstånd för uttag av sand i Skälderviken prövas för närvarande (augusti 2023) i Ängelholms och Höganäs kommuner, i syfte att motverka kusterosion i området. Behovet av utvinning som syftar till materialförsörjning är störst i Stockholm-Mälardalen, Skåne, samt Västra Götaland. Här finns också goda möjligheter att ta emot, förvara, förädla samt transportera marin sand och grus. Utvinning som syftar till strandfodring är aktuell främst i södra Sverige, som generellt drabbas hårdast av kusterosion. Materialutvinning på havsbotten innebär att sediment avlägsnas, med tillhörande flora och fauna. Utöver den direkta påverkan på botten kan fågel-, fisk-, och däggdjurspopulationer som livnär sig på dessa resurser påverkas negativt. Återhämtningen av bottenflora och bottenfauna varierar mellan olika livsmiljötyper, från några månader till år.

Idag förekommer ingen koldioxidlagring i Sverige, och för närvarande saknas tillräckliga data och kunskap för att föreslå områden för lagring i havsplanerna. Miljöeffekter av koldioxidlagring förknippas främst med risker för läckage från lagringsplatsen och potentiella effekter av försurning av vattnet, utöver belastning i samband med anläggningsfasen.

7.5.5. Natur

Figur 39. Naturskydd: Rikssintressen och riksintresseanspråk samt nationella naturskydd (V); Internationella naturskydd (H) (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a).

Inrättande av marina områdesskydd i form av Natura 2000-områden, naturreservat och nationalparker är ett sätt att peka ut och skydda värdefulla områden (Figur 39). År 2022 antogs ett nytt internationellt ramverk för bevarande av biologisk mångfald inom ramen för FN:s Konvention för biologisk mångfald. Det nya ramverket innefattar mål om att skydda minst 30 procent av havsmiljön till 2030, varav 10 procentenheter ska vara strikt skyddade. I konventionen företräds Sverige av EU, och EU-kommissionen ställer nu krav på medlemsländerna att uppfylla målen. Det befintliga marina områdesskyddet i Sverige omfattade år 2022 cirka 14 procent av Sveriges inre vatten, territorialhav och ekonomiska zon. Andelen varierar mellan havsplaneområdena, där Västerhavet har 32 procent marint områdesskydd, medan motsvarande andelar i Östersjön och Bottniska viken är 17 respektive 5 procent.

I Bottniska vikens havsplaneområde finns många unika naturmiljöer. Norrbottens skärgård i norra Bottenviken är ett riksintresseområde eftersom höga natur- och kulturvärden är av betydelse för turism och friluftsliv. Här ingår även nationalparken Haparanda skärgård. Havsmiljön i utsjöområdet präglas av stabila vinterisar som är viktiga för fotosyntetiserande alger och vikarens kutar. De norra delarna av havsplaneområdet blir viktiga klimattillflykter för vikare när klimatförändringarna minskar isens utbredning (Havs- och vattenmyndigheten, 2017b). Längre söderut har världsarvet Höga kusten utsetts av UNESCO som ett område med en unik kultur- och naturhistorisk miljö. Finngrundens i Södra Bottenhavet är den nordligaste platsen för övervintrande alfågel, som är en hotad art i Sverige.

I Östersjöns havsplaneområde finns stora områden med höga naturvärden och flera av dem är skyddade som naturreservat eller genom Natura 2000-nätverket. Samtidigt behöver miljön i Östersjön förbättras, då det exempelvis finns stora områden med döda botten på grund av syrebrist. I de norra delarna av havsplaneområdet finns dock unika syresatta djupområden, livskraftigt torskbestånd, samt passage för migrerande rovfågel (Hansson, 2019). I Sydöstra Östersjön återfinns de tre stora utsjöbankarna Hoburgs bank, Norra Midsjöbanken och Södra Midsjöbanken. Området är relativt opåverkat av föroreningar, och innehåller viktiga livsmiljöer för bland annat sjöfågel och den rödlistade Östersjöpopulationen av tumlare (Sveriges geologiska undersökning, 2022). Hanöbukten i Södra Östersjön är ytterligare ett viktigt område för tumlaren, dessutom finns höga naturvärden för revmiljö, lek område, fågel samt klimattillflykt för blåmussla, blåstång och sill (Havs- och vattenmyndigheten, 2017b).

Det salta vattnet i Västerhavet gör havsplaneområdet betydligt mer artrikt än Östersjön och Bottniska vikens bräckta vattenmiljöer. Här finns bland annat marina däggdjur som tumlare och säl, samt lek- och uppväxtområden för flera fiskarter. Kosterhavets nationalpark i den norra delen av Västerhavets havsplaneområde är Sveriges enda renodlade marina nationalpark. Syftet är att bevara ett särpräglat och artrikt havs- och skärgårdsområde samt angränsande landområden i väsentligen oförändrat skick. I Södra Västerhavet finns stora Natura 2000-områden och riksintresseanspråk för naturvård. Här ingår utsjöbankarna Röde bank, Morups bank, Lilla Middelgrund och Fladen med höga naturvärden för fågel, tumlare, lek område för fisk och värdefulla bottenmiljöer.

7.5.6. Rekreation

Utgångspunkt för användning rekreation i havsplanen bygger på riksintresseanspråk friluftsliv, enligt miljöbalken. Friluftsliv och turism förekommer i större omfattning vid kusterna jämfört med i havsplaneområdena. Kustnära rekreation och friluftsliv kan påverkas av havsplaneringen

vägledande användning på olika sätt, exempelvis av synliga installationer som vindkraftverk. Populära friluftslivsaktiviteter tills havs och kustområden innefattar till exempel båtliv, fritidsfiske, kustnära vandring, bad, dykning, skärmflygning, jakt och safari.

Fritidsbåtar finns i totalt 16 procent av svenska hushåll, och det totala antalet uppgår till cirka 865 000 fritidsbåtar nationellt (Transportstyrelsen, 2021). År 2021 bedrevs fritidsfiske av cirka 1,5 miljoner svenska medborgare mellan 16–80 år, varav cirka 30 % av fritidsfiskedagarna tog plats på marint vatten (Havs- och vattenmyndigheten & Statistiska centralbyrån, 2022). Intresset för friluftsutövande fick ett lyft under pandemiåren och väntas få en ökad betydelse i framtiden. Även besöksnäringen förväntas fortsätta öka efter en nedgång under pandemin, och inhemsk turism utgör en allt större del av turismen i Sverige (Tillväxtverket, 2022).

Bara ett fåtal områden av riksintresse för friluftslivet finns utpekade inom havsplaneområdena, främst i närhet till kusterna och vissa utsjöbankar. Det ska tilläggas att även områden av riksintresse för kulturmiljövård och naturvård har betydelse för rekreation.

Bottniska viken har ett varierat kustlandskap med stor potential för utveckling av besöksnäringen såväl sommartid som vintertid. Bottenvikens skärgård med turbotrafik och isvägar, världsarvet Höga kusten samt nationalparken Haparanda skärgård är betydande besöksmål.

Östersjöns havsplaneområde, med angränsande kust, innefattar höga naturvärden som erbjuder möjligheter för ett aktivt friluftsliv i närhet till storstadsregionerna. På Öland och Gotland är fritids- och turismsektorerna viktiga för den regionala utvecklingen, och närliggande Hoburgs bank, Salvorev samt Gotska sandön är Östersjöns viktigaste fågelområden. Fritidsfiske är en betydande aktivitet i området, med omkring 2,5 miljoner fiskedagar under 2021 (Havs- och vattenmyndigheten & Statistiska centralbyrån, 2022). Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande. Fritidsbåtstrafiken rör sig ofta både till och från Bottniska viken i norr, Gryts och Sankt Annas skärgårdar i söder, till Gotland och över Ålands hav. Kusten från Västerviks kommun och söderut samt kusten kring Gotland, utanför havsplaneområdet, omfattas av riksintresse rörligt friluftsliv, såväl kusten i Hanöbuktens västliga delar och längs kusten utanför Simrishamn finns ett riksintresse för rörligt friluftsliv som angränsar till planområdet. Värdefulla kustlandskap sträcker sig längs västra och södra Skåne. I Öresund finns ett omfattande fritidsfiske och turbotrafik. Friluftslivet och fritidssjöfarten är viktiga i hela havsområdet. Flera områden med riksintresseanspråk för friluftsliv finns utanför havsplaneområdet, framför allt längs Skånes södra och västra kust.

I Västerhavets havsplaneområde finns ett omfattande båtliv, växande turism och även här ett stort fritidsfiske. Friluftslivet och fritidssjöfarten är omfattande och fritidsbåtstrafiken rör sig ofta till och från Norge och Danmark. Kosterhavets nationalpark inrymmer unika naturvärden och är ett populärt friluftsmål. Vid kusten finns bland annat Bohuskustens skärgård som är välbesökt med omfattande turism med många naturhamnar och marinor. Nästan hela Västerhavets havsplaneområde angränsar till en remsa närmast kusten med riksintressen för rörligt friluftsliv. I havsplaneområdet finns även riksintressena friluftsliv på utsjöbankarna, områdena Lilla Middelgrund, Morups bank, Stora Middelgrund, Röde bank, samt Fladen.

Samtidigt som turism och friluftsliv behöver tillgång till ett välmående hav påverkar aktiviteterna också miljön negativt. Motordriven trafik på havet bidrar till utsläpp och undervattensbuller, och olika typer av båtbottnfärg kan bidra till föroreningar. Anläggning av bryggor och hamnar

påverkar värdefulla grunda ekosystem, och kustnära rekreation medför nedskräpning. Ytterligare exempel är tillförsel av kväve- och fosforutsläpp från fritidshusens avloppsvatten som bidrar till övergödning. Effekterna av belastningar varierar mellan både plats och tidpunkt (Moksnes m.fl., 2019; Havs- och vattenmyndigheten, 2020).

7.5.7. Sjöfart

Sjöfarten är en global sektor av mycket stor betydelse för Sverige (UNCTAD, 2023). Sjöfart är också viktig för transport av passagerare, och bara i EU översteg antalet passagerare i EU hamnar före covid-pandemin 400 miljoner om året (Eurostat, 2023). I Sverige rör sig fartygen främst i ett omfattande nätverk av farleder och fartygsstråk i havet och de större sjöarna. Näringslivet är beroende av ett välfungerande transportsystem eftersom detta påverkar de geografiska transaktionskostnaderna. Godsutvecklingen inom sjöfarten har varit relativt stabil sedan 2015, för både import och export. I de senaste godsprognoserna uppskattas en ökning på 4 procent för import, samtidigt som exporterat gods väntas öka med 21 procent fram till 2030. Sjöfarten är särskilt betydelsefull för den råvaruintensiva exportnäringen och de delar av näringslivet som exporterar stora volymer. Vidare har sjöfarten betydelse för det civila försvarets behov av en fungerande försörjning av Sverige med varor och tjänster och utgör per definition en samhällsviktig funktion (MSB, 2023).

I Bottniska vikens havsplaneområde finns många stora industrier som använder sjövägen för sina transporter. Godsflödena till och från hamnar i området förväntas öka markant 2022–2030, med omkring 32 procent för import och 88 procent för export (Sjöfartsverket, 2023). Idag sker färjetrafik mellan Umeå och Vasa i Finland, och Umeå kommun har i sin översiktsplan en vision om en framtida fast förbindelse över Norra Kvarken. Samtidigt påverkas framkomligheten av en omfattande isbildning i området vintertid, vilket medför ett behov av större ytor och alternativa fartygsstråk. Stora ytanspråk för fasta installationer som vindkraftsparker medför därför en stor utmaning för vintersjöfarten, särskilt med tanke på de förväntade ökningarna i godsvolymer. I dagsläget saknas kunskap i frågan om effekter av havsbaserad vindkraft på vintersjöfart och isbrytning, och Sjöfartsverket lyfter därför vikten av att utreda detta vidare (Sjöfartsverket, 2022).

Sjöfarten i Östersjöns havsplaneområde är betydande, och avser både varutransport samt passagerar- och kryssningstrafik. För fartygstrafik till och från Östersjön finns det tre alternativa sjövägar; Öresund, Kielkanalen och Stora Bält. Det mest trafikerade sjöfartsstråket i området är Öresundsrutten, som går genom södra Östersjön och följer Sveriges sydkust. Trafiken genom Öresundsrutten begränsas dock av djupet vid Flintrännen mellan Köpenhamn och Malmö, vilket endast är cirka 7,5 meter, varför fartyg med större djupgående får använda de alternativa rutterna. Vidare färdas fartyg med svenska destinationer främst väster om Gotland, medan internationell trafik dominerar söder och öster om ön.

I Västerhavets havsplaneområde finns Sveriges två största hamnar, Göteborgs hamn och Brofjordens hamn. Sjöfarten är omfattande i hela området, och flera hamnar är av stor betydelse för svensk utrikeshandel. Här finns även viktiga fartygsstråk för transporter till exempelvis Oslo, Köpenhamn, och vidare in i Östersjön. Ytterligare information om betydelsen av sjöfart och hamnverksamhet som noder för regionala, nationella och internationella transportkedjor finns i föreliggande förslag till havsplan (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a).

Sjötrafiken är omfattande i hela Västerhavet, även nära kusten, och det finns flera hamnar med stor betydelse för svensk utrikeshandel. En betydande del av trafiken till och från Östersjön tar sig

genom Kattegatt och Öresund. Genom Skagerrak sträcker sig därefter fartygsleder vidare ut i Nordsjön och världshaven. I Kattegatt är sjötrafiken viktig och omfattande eftersom området är en av endast två vägar in till Östersjön för stora fartyg. Sjöfartsstråken finns utredda i hela havsområdet med flera stråk från norr till söder och in i hamnarna längs kusterna, både på svenska och danska sidan.

I söder, utanför Stora och Lilla Middelgrund, finns vägvalet Öresund eller Stora Bält som båda begränsar vilken höjd och vilket djupgående fartygen kan ha. Stora Bältbron begränsar höjden. För att garantera säker sjöfart genom de grunda vattnen i Kattegatt beslutades 2018 om nya trafiksepareringsregleringar på båda sidor om utsjöbankarna (International maritime organization, 2018). Åtgärderna trädde i kraft under 2020.

I Västerhavet finns Sveriges två största hamnar, Göteborgs hamn och Brofjordens hamn. Sjöfarten finns därför inom hela havsplaneområdet med flera fartygsstråk från Oslo i norr till Kattegatt i söder samt in mot kusten och ut förbi Skagen mot Nordsjön. Ytterligare information angående betydelsen sjöfart och hamnverksamhet som noder för regionala, nationella och internationella transportkedjor se plandokument, kapitel 7.

Sjöfarten bedöms generellt kunna samverka och samexistera med energiområden för vindkraftsparker vid rätt förutsättningar, som att sjöfartens säkerhet beaktas. Detta innebär bland annat att säkerhetsavstånd måste beaktas för att sjösäkerhet och nationella samt internationella regler till sjöss kan följas. Mer om rättsliga förutsättningar går att finna i Energimyndighetens rapport 2023:12 (Energimyndigheten, 2023a).

Behov av säkerhetsavstånd varierar och behöver anpassas utifrån farledens beskaffenhet och användning. Lämpliga säkerhetsavstånd krävs för att inte sjösäkerheten ska påverkas negativt eller innebära påtaglig skada för riksintresset. Sjösäkerhetsaspekten är viktig för att undvika olyckor till havs och indirekta miljöeffekter med påverkan på såväl befolkning, som djur och växtliv, samt påverka förutsättningar för sjöfarten och arbetsmiljö till sjöss. För etablering av verksamheter, så som vindkraft, till havs krävs prövning och beslut som inkluderar specificering av hänsyn och säkerhetsavstånd för att möjliggöra samexistens med sjöfart.

Sjöfarten påverkar miljön på flera olika sätt. Bränsleförbränningen innebär både utsläpp av förorenande gaser och partiklar, samt av koldioxid och andra växthusgaser. Internationell sjöfart är en snabbt växande utsläppskälla, och behovet av att minska dess klimatpåverkan är idag den starkaste drivkraften bakom teknikutvecklingen i sektorn (Sjöfartsverket, 2023). Andra konsekvenser av sjöfartens drift är operativa oljeutsläpp, samt avfall från kök, toalett och rengöring. Även användningen av en utsläppsrenande anordning (så kallad skrubber), har nyligen kopplats till vattenföroreningar (Lunde Hermansson m.fl., 2023). Det marina livet påverkas också av det undervattensbuller som orsakas av fartygens motorer, propellrar och ekolod, då det kan störa kommunikationen mellan organismer. Vidare finns det vid tömning av barlastvatten risk att fartyg sprider främmande arter som etablerar sig i svenska vatten och konkurrerar ut inhemska arter, med potentiellt stora konsekvenser för ekosystemen. Sjöfarten påverkar också havsbotten i anslutning till farleder och hamnar, där muddring och dumpning av muddermassor pågår utspjutt för att göra grunda områden tillgängliga för större fartyg.

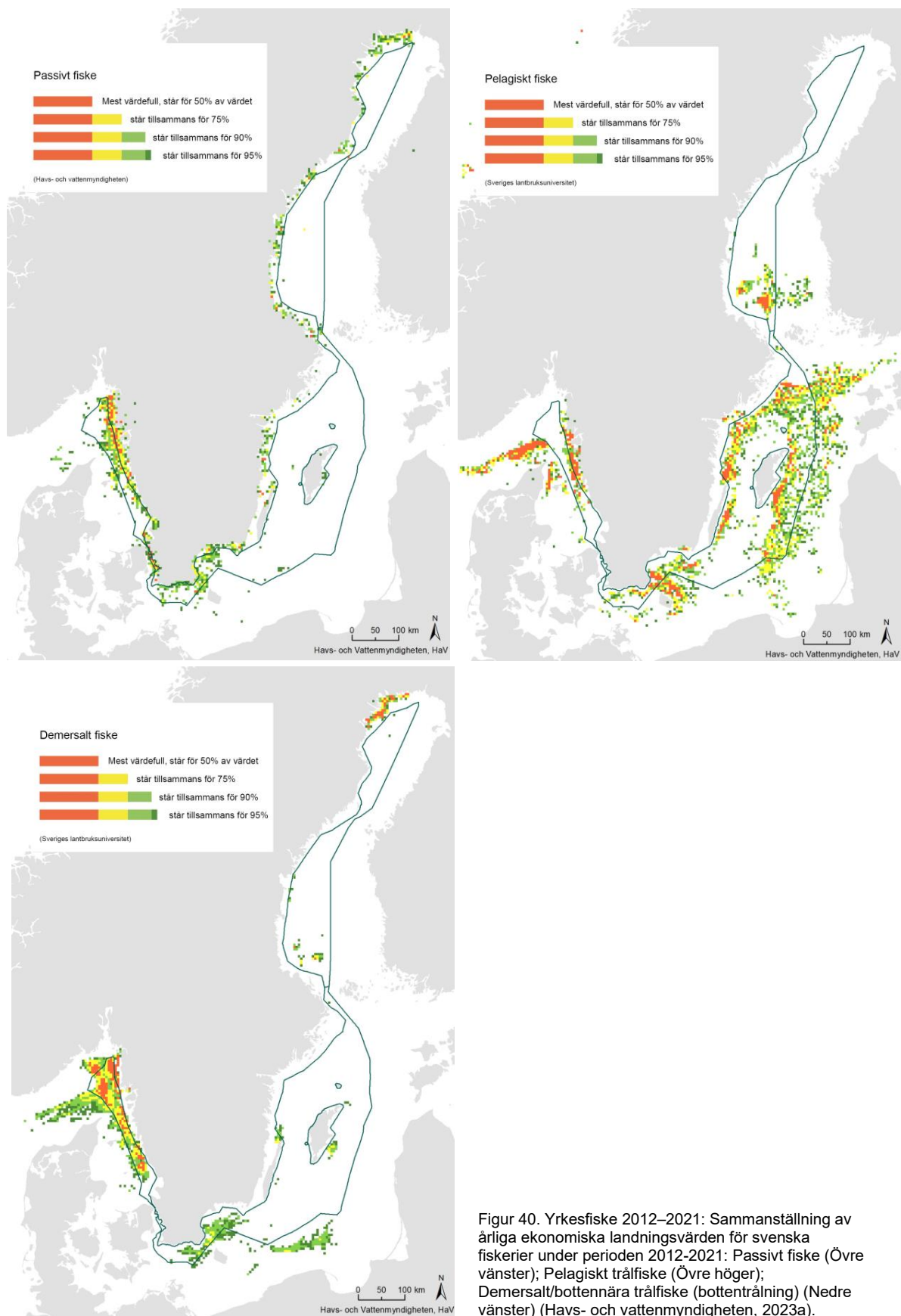
7.5.8. Yrkesfiske

Det svenska yrkesfisket är varierat, med större båtar som oftast fiskar med trål och mindre båtar med burar, fällor och nät (Figur 40). Det finns en dynamik i fisket som gör att fisketrycket varierar både geografiskt och över tid. Det småskaliga fisket bedrivs normalt inom mer begränsade områden nära kusten, medan större båtar rör sig över stora områden i och bortom svenskt territorialhav och ekonomisk zon. Förutsättningarna för fisket påverkas av säsong, men också av utvecklingen av fiskebestånden och fiskereglering.

Yrkesfisket i Bottniska vikens havsplaneområde är mest småskaligt, med störst koncentration nära kusten och i Södra Bottenhavet. Fisket är tydligt säsongsberoende, då området är isbelagt under delar av året. De ekonomiskt viktigaste arterna är siklöja och strömming, där fisket efter siklöja sker närmare kusten (utanför havsplaneområdet) (Havs- och vattenmyndigheten, 2023b). I utsjöområdet pågår även finskt strömmingsfiske. Fisket i Östersjöns havsplaneområde utgör en stor andel av det svenska yrkesfisket sett till både värde och fångstmängd. De viktigaste arterna de senaste åren (2018–2022) är skarpsill och sill/strömming, sedan torskbeståndet försvagats (Havs- och vattenmyndigheten, 2023b). I området används både passiva och aktiva redskap, med undantag för Öresund, där fisket uteslutande bedrivs med passiva redskap. I Västerhavets havsplaneområde är yrkesfisket varierat, där de ekonomiskt viktigaste arterna är nordhavsräka och havskräfta (Statistiska centralbyrån, 2023). Det förekommer även ett blandfiske efter arter som kolja och sej (bottenlevande) samt makrill, sill och skarpsill (pelagiska).

Fisket påverkar storleken och strukturen på fiskpopulationerna, både för de arter som fisket inriktas mot och de som fångas oavsiktligt. Ytterligare andra arter och ekosystem påverkas indirekt genom interaktioner i näringskedjan. Fisket med passiv utrustning påverkar fåglar och marina däggdjur som fastnar i näten, även redskap som förlorats i havet skapar problem då de fortsätter fånga djur långt efter att de förlorats. Bottentrålning påverkar havsmiljön genom uttag av arter, bifångst, samt fysisk skada av bottenmiljön. Pelagisk trålning är förenat med samma typer av belastning som bottentrålning, med undantag för fysisk bottenpåverkan. Även utsläpp och undervattensbuller hör till konsekvenserna av fisket.

Figur 40. Yrkesfiske 2012–2021: Sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för svenska fiskerier under perioden 2012-2021: Passivt fiske (Övre vänster); Pelagiskt trålfiske (Övre höger); Demersalt/bottennära trålfiske (bottentrålning) (Nedre vänster) (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a).

8. Metod

Tyngdpunkten i konsekvensbedömningen ligger på uppskattning av skillnaderna i miljömässiga, sociala och ekonomiska effekter mellan planalternativen och nollalternativet (se avsnitt 7.1). I konsekvensbedömningen har en i huvudsak semi-kvantitativ ansats tillämpats, enligt beskrivningen nedan. En kvantitativ ansats anses inte vara tillämpbar sett till havsplanernas övergripande nivå samt omöjligheten att sätta numeriska värden på alla olika aspekter som planerna påverkar och de effekter dessa medför. Havsplanernas påverkan beskrivs i relativa termer ur ett förändringsperspektiv i förhållande till nuläget. I konsekvensbeskrivningen lyfts särskilt de relativa effekter som de olika energiområdena i havsplanerna kan medföra.

Urvalet av bedömningsaspekter som ingår i konsekvensbedömningen gjordes utifrån kraven i 6 kap 2§ miljöbalken för de miljömässiga aspekterna. Urval av sociala och ekonomiska aspekter gjordes på grundval av kriterierna i hållbarhetsbedömningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019b) med hänsyn till havsbaserade vindkraftens mest sannolika effekter. I urval av bedömningsaspekter togs även hänsyn till synpunkter som kommit in till Havs- och vattenmyndigheten under avgränsningsrådet av konsekvensbedömningen. I Tabell 17 visas de bedömningsaspekter som använts i konsekvensbedömningen.

Dimension	Bedömningsaspekt
Miljö	Skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald.
Miljö	Bottenmiljöer
Miljö	Vatten och luft
Miljö	Klimat
Miljö	Andra delar i miljön
Miljö	Hushållning med mark, vatten och fysiska miljön, samt med material, råvaror och energi
Social	Befolkning och människors hälsa
Social	Kulturmiljö
Social	Friluftsliv och rekreation, inkl. landskap
Ekonomi	Yrkesfiske – landningsvärde
Ekonomi	Sjöfart – framkomlighet och säkerhet
Ekonomi	Energiutvinning – resurseffektivitet, inkl. produktionspotential

Tabell 17 - Bedömningsaspekter som använts i konsekvensbedömningen.

Skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald, bottenmiljöer, vatten och luft, klimat, andra delar i miljön samt befolkning och människors hälsa

Bedömning av aspekterna *Skyddade djur- och växtarter samt biologisk mångfald* och *Bottenmiljöer* utgår från Havs- och vattenmyndighetens Symphonymetod för bedömning av kumulativa effekter (för en utförlig beskrivning av Symphonymetoden och dess användning i en

konsekvensbedömning, se Havs- och vattenmyndigheten, 2019a; för Symphonymetadata, se Havs- och vattenmyndigheten och Sveriges geologiska undersökning, 2018). Analyser av effekter av förändrad användning, i detta fall energianvändning, har gjorts för alla energiområden. Resultaten av effekter på ekosystemkomponenter marina däggdjur, övervintrande fågel, kustfågel och bottenmiljöer har sedan använts för att visa olika områdets potentiella effekt i en skala från noll till fyra, där fyra indikerar stor negativ effekt. De samlade Symphonyresultaten har legat till grund för en expertbedömning av risk för påverkan i respektive havsplaneområde.

Metoden för bedömning av effekter på flyttfågel och fladdermöss samt på fisk och fisklek bygger på kartunderlag från Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten samt expertbedömning från Lunds Universitet och Naturvårdsverket, respektive Havs- och vattenmyndigheten. Bedömning av effekter på vatten och luft, klimat samt befolkning och människors hälsa baseras på miljökonsekvensbeskrivningen och hållbarhetsbeskrivningen av beslutade havsplaner (Havs- och vattenmyndigheten, 2019a, 2019b) och bygger på expertbedömning.

Hushållning med mark, vatten och fysiska miljön, samt med material, råvaror och energi

Bedömningen av miljöaspekten *hushållning med mark, vatten och fysiska miljön, samt med material, råvaror och energi* gjordes kvalitativt och ingår i den samlade effektbedömningen i kapitel 5, i synnerhet avsnitt 5.3.

Kulturmiljö

Bedömningen av effekterna på *Kulturmiljö* har sin utgångspunkt i beskrivningarna av påverkan på kulturmiljöintressena i Energimyndigheten (2023a), bilaga 6. I dessa beskrivningar bedöms i vilken utsträckning de föreslagna energiutvinningsområdena riskerar att påverka olika kända kulturmiljötyper, skapa konkurrens eller dominans gentemot kulturmiljöerna eller påverka särskilt utpekade kulturmiljövärden som världsarv. Dessa tre aspekter förhåller sig främst till den visuella påverkan orsakad av vindkraftsparkerna, som i sin tur kan påverka upplevelsen av de olika kulturmiljövärdena. Bedömningen är översiktlig och bör ses som preliminär i väntan på nytt underlag som ska färdigställas i början av 2024 inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag att ta fram planeringsunderlag för kulturmiljöer i den nationella havsplaneringen.

Bedömningen tar även hänsyn till energiområdenas avstånd till kusten och längden parallellt med kusten. Avståndet mättes på det kortaste avståndet mellan energiområdet och kusten inklusive öar. För energiområden som ligger mellan två öar eller mellan fastlandet och en ö summerades parallelllängderna mot båda landsdelarna. Avstånd till kusten och parallelllängd normaliserades i skalan 0-1 genom att dela med det högsta uppmätta värdet för respektive kriterium.

För jämförelse mellan energiområden utvecklades följande index:

Påverkan på kulturmiljö = $KV \times (A_n + PL_n) + DK + SM$, där

KV – Förekomst av kulturmiljövärden som berörs (ja/nej)

A_n – Avstånd till kusten, normaliserat

PL_n – Parallelllängd, normaliserad

DK – Förekomst av dominans eller konkurrens (ja/nej)

SM – Påverkan på särskilt utpekade kulturmiljövärden (ja/nej)

Indexet kan ta värden mellan 0 och 4, med följande effektskala:

0 = Ingen effekt

0,001 - 1 = Marginell effekt,

1,001 - 2 = Liten effekt

2,001 - 3 = Medelstor effekt

3,001 - 4 = Stor effekt

Friluftsliv och rekreation, inklusive landskap

Bedömning av påverkan på friluftsliv och rekreation inklusive landskap har utgångspunkt i riksintresseanspråk för friluftsliv och Energimyndigheten (2023a), särskilt bilaga 6. Bedömning sker utifrån geografisk analys och buffertzoner utifrån potentiellt geografiskt överlapp mellan riksintressen för friluftsliv och buffertzoner om 20 och 30 km runt om energiområden. Bedömning inkluderar inte hänsyn till terräng eller vegetation vid kusten, vilket har stor inverkan på visuell påverkan på olika områden på land. Bedömningen utgår från havsplanernas energiområden och innefattar även indirekt potentiell påverkan på landbaserade riksintressen för friluftsliv. Påverkan avser förutsättningar för friluftaktiviteter och potentiell påverkan utifrån aktuella värdebeskrivningar, exempelvis visuell påverkan, upplevelsevärden och tillgänglighet.

Yrkesfiske - landningsvärde

För bedömningen av effekterna på *landningsvärdena inom yrkesfisket* gjordes först en kartläggning av det genomsnittliga årliga landningsvärdet för de fisken som anges nedan. Årsmedelvärden baseras på VMS- och loggboksdata för svenskt yrkesmässigt fiske för perioden 2012-2021. Siffrorna bör enbart ses som en approximering av värdet på fångster från olika geografiska områden då det finns osäkerheter kring uppskattning av marknadsvärdet samt av det exakta geografiska ursprunget för vissa fiskerier. Siffrorna anses dock ge en verklighetsenlig bild av var olika fisken bedrivs samt den relativa storleken vad gäller de olika fiskernas landningsvärden.

Aktiva fisken:

- Östersjön och Bottniska viken:
  - Bottentrålfiske efter torsk och bottenlevande arter
  - Flyttrålfiske efter torsk
  - Bottentrålfiske efter siklöja
- Västerhavet:
  - Bottentrålfiske med räktrål
  - Bottentrålfiske efter i huvudsak havskräfta
  - Bottentrålfiske (inklusive snurrevad) efter i huvudsak bottenlevande fisk
- Östersjön, Bottniska viken och Västerhavet:
  - Bottentrålfiske efter pelagiska arter, främst sill, skarpsill och makrill
  - Flyttrålfiske efter pelagiska arter, främst sill, skarpsill och makrill
  - Ringnot/snörpvadsfiske efter pelagiska arter främst sill och skarpsill

Passiva fisken:

- Burar och tinor
- Fällor och ryssjor
- Garn/nät
- Krokredskap
- Skrapa/skave
- Övrigt passivt fiske

Utifrån denna kartläggning beräknades värdet för varje fiske inom alla energiområden i havsplanerna. För att uppskatta bortfall i landningsvärde inom varje energiområde orsakat av vindkraftsetablering gjordes antaganden nedan. Uppgifterna om typ av fundament baseras på antagandena i Energimyndigheten (2023a), bilaga 6.

- Inom energiutvinningsområden med flytande verk:
  - Inget trålfiske ska bedrivas
  - Alla passiva fisken får fortsätta bedrivas
- Inom energiutvinningsområden med bottenfasta verk:
  - Allt trålfiske minskar med 50%
  - Alla passiva fisken får fortsätta bedrivas

För att kunna jämföra mellan de olika energiområdena beräknades först andelen minskat landningsvärde i varje energiområde i förhållande till det årliga landningsvärdet för respektive fiske för hela landet. För varje fiske omvandlades andelen i procent till ett femgradigt index enligt följande skala:

0. Andelstal mellan 0 och 0,01 procent
1. Andelstal mellan 0,01 och 1 procent
2. Andelstal mellan 1 och 2 procent
3. Andelstal mellan 2 och 3 procent
4. Andelstal mellan 3 och 4 procent

Det femgradiga medelindexet för varje energiområde beräknades genom att summera indexen för alla fisken och dela med antalet fisken i området som kan bli påverkade av energiutvinning.

Antaganden om fiskets fortsatta bedrivande inom energiområden utgår från den senaste kunskapssammanställningen om samexistensmöjligheter med havsbaserad vindkraft (Havs- och vattenmyndigheten & Energimyndigheten, 2023), som till viss del baseras på utbyten med fiskebranschen i Sverige. Då det idag saknas konkret erfarenhet av yrkesmässigt fiske inom vindkraftsparkar, bör antaganden ses med försiktighet. Flera faktorer avseende utformning av vindkraftsparken och anpassningar av såväl fiske- som vindparksverksamheten kommer sannolikt att påverka de faktiska samexistensmöjligheterna. I bedömningen togs inte heller hänsyn till förflyttning av fiskeansträngning till alternativa närliggande fiskeområden. Anledningarna till detta är att möjligheten till sådan förflyttning varierar kraftigt mellan fiskena, att det inte är möjligt i dagsläget att förutse fiskarnas ändrade beteende och faktiska vilja att bedriva sitt fiske i andra områden, samt att det inte är känt om resursen skulle tåla ett ökat fisketryck i de område som fisket flyttar till.

I beräkningen ingår inte heller några eventuella positiva effekter för exempelvis de passiva fiskena, som kan anses bli möjliga och i vissa fall till och med främjas inom vindkraftsparker. Huruvida detta kommer att ske och i så fall i vilken utsträckning är inte möjligt att uppskatta utifrån dagens kunskapsläge vad gäller fiskets bedrivande i vindkraftsparker.

Sjöfart – framkomlighet och säkerhet

Bedömningen av effekter på *framkomlighet och säkerhet inom sjöfarten* sker utifrån en relativ jämförelse mellan energiområden avseende hur sjöfarten kan komma att påverkas och vilka förutsättningar som finns för samexistens. Utgångspunkten är bland annat det behov av säkerhetszoner som beskrivs i Energimyndigheten (2023a), avsnitt 4, bilaga 5 och 6. I avsnitt 4 och i bilaga 5 i *Sjöfartsverkets PM om vindkraftens inverkan på vintersjöfarten* beskrivs förutsättning för samexistens, behovet av utredning gällande vintersjöfart och rättsliga förutsättningar. I bilaga 6 beskrivs de anpassningar till sjöfarten som är aktuella för respektive energiområde. Bedömningen som sker med utgångspunkt från Energimyndigheten (2023a) är preliminär översikt av förutsättningar för samexistens med sjöfart. Vidare utredningar gällande förutsättningar för vintersjöfart och områdesvis anpassning för samexistens med sjöfart och vindkraft krävs vid beslut om etablering.

Bedömningen baseras således på Energimyndigheten (2023a), samt på förslag till energiområden i samrådsförslag till havsplaner. Det som bedöms är relativt area och andel av säkerhetszon relativt respektive energiområden, behov av ändrad farled, förekomst av vintersjöfart (isbrytning), om energiområdets gränsar till fler än en farled, om gränsar till farled i grannland, samt om särskild anmärkning avseende olämplighet eller säkerhetszon redovisad i Energimyndigheten (2023a).

För jämförelse mellan energiområden används följande summering och indexering:

$$\text{Påverkan på sjöfart} = AZ_n + AA_n + JF + VS_n + FL + AN + GL$$

AZ_n – Area, potentiell area inom säkerhetszon, normaliserat

AA_n – Andel av energiområde relaterat till säkerhetszon, normaliserat

JF – Justerad farled, ökad körsträcka, procent i decimalform.

VS_n – vintersjöfart, energiområde som andel area av planområdet, normaliserat

FL – Flerdimensionell påverkan. Gränsar fler farleder (Nej (0)/Ja (1))

AN - Anmärkning i rapport (Nej (0) /Ja, Ej accept (1), Ja, Notering krav på säkerhetsavstånd (0,5))

GL – Gränsar till grannland (Nej (0) /Ja (1), 20KM (0,5))

Summa påverkan på sjöfart, indexeras, normaliserat till 0-1, och fördelas enligt följande effektskala:

0 = Ingen effekt

0,10 – 0,24 = Marginell effekt,

0,25 – 0,49 = Liten effekt

0,50 – 0,74 = Medelstor effekt

0,75 – 1 = Stor effekt

Energiutvinning – resurseffektivitet inklusive produktionspotential

Bedömning av de olika energiutvinningsområdenas ekonomiska effekter gjordes indirekt genom att uppskatta områdenas *resurseffektivitet och produktionspotential*. Tillvägagångssättet liknar det som använts av Energimyndigheten (2023a). Som indikatorer för resurseffektivitet användes avstånd från fastlandet, vattendjup och medelvindhastighet. För ekonomi användes en indikator för att bedöma den tidsmässiga potentialen av när en vindkraftspark kan vara i drift, samt områdets potentiella årliga elproduktion som indikator för förädlingsvärde. Motivering av valet av indikatorerna finns i Energimyndigheten (2023d).

Varje område tilldelades poäng för indikatorerna avstånd till fastlandet, djup och vindhastighet enligt Tabell 18.

Poäng	Avstånd till kusten	Djup	Vindhastighet
1	Längre än 80 km	Djupare än -70 m	Lägre än 8,5 m/s
2	Mellan 40 km och 80 km	Mellan -40 och -70 m	Mellan 8,5 och 9 m/s
3	Närmare än 40 km	Grundare än -40 m	Högre än 9 m/s

Tabell 18. Poängskala för indikatorerna avstånd till fastlandet, djup och vindhastighet.

Indikatorn för bedömning av den tidsmässiga potentialen av när en vindkraftspark kan vara i drift bygger på hur långt i tillståndsansökningsprocessen varje område kommit. Poängskalan i Tabell 19 användes.

Kriterium	Beskrivning	Poäng
Fundament	Huvuddelen av området lämpligt för bottenfasta fundament (grundare än -70m)	1
Fundament	Huvuddelen av området lämpligt för flytande fundament (djupare än -70m)	0
Tillstånd	Området överlappar med pågående projekt som ansökt om eller tilldelats tillstånd	1
Tillstånd	Området överlappar inte med pågående projekt som ansökt om eller tilldelats tillstånd	0
Samråd	Området överlappar med projekt som skickat in samrådshandlingar	0,5
Samråd	Området överlappar med projekt som inte påbörjat samrådet	0

Tabell 19. Kriterier och poängskala för indikatorn tidsmässig potential. Uppgifter om tillstånd och samråd hämtade från Vindbrukskollen (<https://vbk.lansstyrelsen.se/>) i slutet av januari 2023.

För varje energiutvinningsområden summerades poängen för indikatorerna i Tabell 18 och Tabell 19. Kriterier och poängskala för indikatorn tidsmässig potential., och delades sedan i kvartiler utifrån poängsumman.

Det finns stor osäkerhet i att uppskatta försäljningsvärdet och andra ekonomiska effekter av producerad el från framtida havsbaserade vindkraftsparker. Av denna anledning användes områdenas uppskattade årliga produktionspotential som indikator för förädlingsvärdet. Produktionspotentialen beräknades genom att multiplicera varje områdes yta med ett schabloniserat värde av 5 MW installerad kapacitet per kvadratkilometer och 4 000 fullasttimmar om året. Intervallen mellan energiutvinningsområdena med störst respektive minst potentiella produktion delades i kvartiler, och varje område tilldelades poäng mellan 1 och 4 motsvarande respektive första till fjärde kvartilen.

Indexet för att jämföra energiutvinningsområdena byggdes genom att summera kvartilen motsvarande poängsumman av de sex första indikatorerna och kvartilen motsvarande produktionspotentialen. Denna summa delades i sin tur i kvartiler för att generera en skala mellan 1 och 4, motsvarande lägst respektive störst uppskattad ekonomisk potential.

Källhänvisning

Andersson, M. H., Andersson, S., Ahlsén, J., Andersson, B. L., Hammar, J., Persson, L., . . .

Wikström, A. (2016). *Underlag för reglering av undervattensljud vid pålning. Rapport 6723. Vindval*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Arneborg, L., Öberg, J., Pemberton, P., Karlberg, M., & Fredriksson, S. (2023). *Regionala effekter av havsbaserad vindkraft. Underlag till konsekvensbedömning av havsplaner. HaV Dnr 3787-2022, SMHI dnr 2023/315/10.7*. Havs- och vattenmyndigheten och SMHI.

Artdatabanken. (u.d.). *Artfakta*. Uppsala: SLU Artdatabanken.

Bergström, L., Öhman, M., Berkström, C., Isaeus, M., Kautsky, L., Koehler, B., . . . Wahlberg, M. (2022). *Effekter av havsbaserad vindkraft på marint liv. En syntesrapport om kunskapsläget 2021. Rapport 7049. Vindval*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Bolin, K., Hammarlund, K., Mels, T., & Westlund, H. (2021). *Vindkraftens påverkan på människors intressen. Uppdaterad syntesrapport 2021. Rapport 7013. Vindval*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Boverket. (2009). *Vindkraftshandboken. Planering och prövning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden*. . Karlskrona: Boverket.

Brandt, M., Dragon, A.-C., Diederichs, A., Bellmann, M. A., Wahl, V., Piper, W., . . . Nehls, G. (2019). Disturbance of harbour porpoises during construction of the first seven offshore wind farms in Germany. *Marine Ecology Progress Series*, 596, 213-232.

Brinckerhoff, P. (2011). *Update of UK Shadow Flicker Evidence Base. Final Report*. London: Department of Energy and Climate Change.

Carlström, J., & Carlén, I. (2016). *Skyddsvärda områden för tumlare i svenska vatten. Aquabiota Report 2016:04. 90pp*. Aquabiota.

Convention on biological diversity. (2007). *Principles*. Hämtat från Convention on Biological Diversity: <https://www.cbd.int/ecosystem/principles.shtml>

Eklöf, J. S., Sundblad, G., Erlandsson, M., Donadi, S., Hansen, J. P., Klemens Eriksson, B., & Bergström, U. (2020). A spatial regime shift from predator to prey dominance in a large

coastal ecosystem. *Communications Biology*. doi:<https://doi.org/10.038/s42003-020-01180-0>

Energimyndigheten. (2022). *Lagen om kommunal energiplanering*. Hämtat från

Energimyndigheten: <https://www.energimyndigheten.se/energieffektivisering/lagar-och-krav/lagen-om-kommunal-energiplanering/>

Energimyndigheten. (2023a). *Förslag på lämpliga energiutvinningsområden i havsplanerna (ER 2023:12)*. Statens Energimyndighet.

Energimyndigheten. (2023b). *Scenarier över Sveriges energisystem 2023. Med fokus på elektrifieringen 2050. (ER 2023:07)*. Eskilstuna: Energimyndigheten.

Energimyndigheten. (2023c). *Antal verk, installerad effekt och vindkraftproduktion fördelad på landbaserad och havsbaserad vindkraft, hela landet*. Hämtat från Energimyndigheten: https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Vindkraftsstatistik/Vindkraftsstatistik/E_N0105_5.px/tableViewLayout2/?loadedQueryId=f4074d12-e389-4a03-81e0-b89d2ca6e11b&timeType=from&timeValue=0

Energimyndigheten. (2023d). *Konsekvensbedömning nya energiområden i havsplanerna*. Havs- och vattenmyndigheten Dnr 764-22.

Europaparlamentet. (2022). *En europeisk strategi för förnybar energi till havs. (2022/C 342/08)*.

Europeiska kommissionen. (2020). *Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. EU:s strategi för biologisk mångfald 2030. COM(2020)380*.

Europeiska kommissionen. (2021). *Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om en ny strategi för en hållbar blå ekonomi i EU. Omställning av EU:s blå ekonomi för en hållbar framtid. COM(2021)240*.

Europeiska rådet. (2021a). *En europeisk klimatlag: rådet och parlamentet når preliminär överenskommelse*. Hämtat från Europeiska rådet: <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2021/05/05/european-climate-law-council-and-parliament-reach-provisional-agreement/>

- Europeiska rådet. (2021b). *Rådet godkänner ny EU-strategi för klimatanpassning*. Hämtat från Europeiska rådet: <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2021/06/10/council-endorses-new-eu-strategy-on-adaptation-to-climate-change/>
- Eurostat. (2023). *Maritime passenger statistics*. Hämtat från Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=550549>.
- Fiskbarometern. (2022). *Resursöversikt 2022*. Hämtat från Fiskbarometern: <https://www.fiskbarometern.se/rapport/2022>
- Goodman, S. J. (1998). Patterns of extensive genetic differentiation and variation among European harbor seals (*Phoca vitulina vitulina*) revealed using microsatellite DNA polymorphisms. *Molecular Biology and Evolution*, 104-118. Hämtat från <https://academic.oup.com/mbe/article/15/2/104/965054>
- Green, M. H. (2016). *Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2015*. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Hansson, P. (2019). *Koncentrationer av hotade termikflyttande fåglar i Fennoskandia*. Hämtat från <https://www.umu.se/arktiskt-centrum/nyheter/nya-publikationer/> den 29 November 2019
- Havet.nu. (2023a). *Fakta om Västerhavet*. Hämtat från Havet.nu: <https://www.havet.nu/vasterhavet>
- Havet.nu. (2023b). *Fakta om Bottniska viken*. Hämtat från Havet.nu: <https://www.havet.nu/-bottniska-viken>
- Havs- och vattenmyndigheten & Statistiska centralbyrån. (2022). *Fritidsfiske 2021*. Havs- och vattenmyndigheten och Statistiska centralbyrån.
- Havs- och vattenmyndigheten & Sveriges geologiska undersökning. (2018). *Symphony Source Data Overview*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten & Sveriges lantbruksuniversitet. (2019). *Fisk- och skaldjursbestånd i hav och sötvatten 2018 (Rapport 2019:4)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2009). *Vad styr saltvatteninbrotten till Östersjön? Havet 2009. Liv i rörelse i det fria vattnet*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

- Havs- och vattenmyndigheten. (2015a). *Havsplanering - Nuläge 2014 (Rapport 2015:2)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2015b). *Förslag till inriktning för havsplaneringen med avgränsning av miljöbedömningen*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2015c). *God havsmiljö 2020. Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. Del 4: Åtgärdsprogram för havsmiljön. Rapport 2015:30*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2017a). *Havsplan Östersjön Samrådshandling 2017*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2017b). *Underlag för klimatrefugier i havsplaneringen 2017: Möjliga klimatrefugier i Östersjön baserat på två olika scenarier (Rapport 2017:37)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2018). *Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018-2023 (Rapport 2018:27)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2019a). *Miljökonsekvensbeskrivning av havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet (Dnr 3628-2019)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2019b). *Hållbarhetsbeskrivning av havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet (Dnr 3628-2019)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2020). *Fysisk störning i grunda havsområden (Rapport 2020:12)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2022). *Hav i balans samt levande kust och skärgård. Fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen 2023. (Rapport 2022:18)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023). *Fiskedata. Opublicerat*.
- Havs- och vattenmyndigheten. (2023a). *Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Samrådsversion (Dnr 2168-23)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

- Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten. (2023). *Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård. En kunskapssammanställning om förutsättningar och åtgärder (Rapport 2023:2)*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.
- Havsmiljöinstitutet. (2014). *Sjöfarten kring Sverige och dess påverkan på havsmiljön (Rapport 2014:4)*. Göteborg: Havsmiljöinstitutet.
- Havsmiljöinstitutet. (2016). *Havet 2015/2016 - om miljötillståndet i svenska havsområden*. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket.
- Hogan, F., Hooker, B., Jensen, B., Johnston, L., Lipsky, A., Methratta, E., . . . Hawkins, A. (2023). *Fisheries and Offshore Wind Interactions: Synthesis of Science*. NOAA Technical Memorandum NMFS-NE-291. Woods Hole, MA: NOAA NMFS Northeast Fisheries Science Centre.
- International Energy Agency. (2023). *International activities on ocean energy - Sweden. Annual report - An overview of ocean energy activities in 2022*. The executive committee of IEA ocean energy systems.
- International maritime organization. (u.d.). *Maritime Safety Committee (MSC), 99th session 16-25 May 2018*. Hämtat från <https://www.imo.org/en/MediaCentre/MeetingSummaries/Pages/MSC-99th-session.aspx>
- Kemikalieinspektionen. (2022). *Miljö kvalitetsmål Giftfri miljö (Rapport 3/2022)*. Sundbyberg: Kemikalieinspektionen.
- Leemans, J., & Collier, M. (2022). *Update on the current state of knowledge on the impacts of offshore wind farms on birds in the OSPAR Region: 2019-2022*. Bureau Waardenburg Report 22-198. Culemborg: Bureau Waardenburg.
- Lewander, M., Karlsson, M., & Lundberg, K. (2011). *Havet 2011 Om miljötillståndet i våra havsområden*. Göteborg: Havsmiljöinstitutet.
- Lunde Hermansson, A., Hassellöv, I.-M., Jalkanen, J.-P., & Ytreberg, E. (2023). Cumulative environmental risk assessment of metals and polycyclic aromatic hydrocarbons from ship activities in ports. *Marine Pollution Bulletin*(189).
doi:<https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2023.114805>

Marbipp. (2018). *Arter & funktioner*. Hämtat från Marbipp:

<https://www.marbipp.tmbi.gu.se/2biotop/4musslor/>

Moksnes, P.-O., Eriander, L., Hansen, J., Albertsson, J., Andersson, M., Carlström, J., . . .

Ytreberg, E. (2019). *Fritidsbåtars påverkan på grunda ekosystem i Sverige (Rapport 2019:3)*. Göteborg: Havsmiljöinstitutet.

Moksnes, P.-O., Gipperth, L., Eriander, L., Laas, K., Cole, S., & Infantes, E. (2016). *Förvaltning*

och restaurering av ålgräs i Sverige - Ekologisk, juridisk och ekonomisk bakgrund (Rapport 2016:8). Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

MSB. (2023). *Lista med viktiga samhällsfunktioner*. MSB. Hämtat från

<https://rib.msb.se/filer/pdf/29800.pdf>

Naturhistoriska riksmuseet. (2015). *Havsörn*. Hämtat från Naturhistoriska riksmuseet:

<https://www.nrm.se/faktaomnaturenochrymden/djur/faglar/havsorn.7090.html>

Naturvårdsverket. (2013). *Karakterisering av PCB och PCDD/F i Östersjöns ytsediment*.

Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. (u.d.). *Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk*. Hämtat från

Naturvårdsverket:

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomställningen/sveriges-klimatarbete-klimatmal-och-klimatpolitiska-ramverk>

Nordzell, H., Wallström, J., & Wahtra, J. (2019). *Analys av befintliga åtgärders bidrag till att uppnå*

miljökvalitetsnormer i havsmiljön. Anthesis. Opublicerad.

Regeringen. (2020). *Inriktning för Försvarmakten 2021-2025*. Förvarsdepartementet.

Regeringen. (2021). *Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021-2030*.

Hämtat från

<https://www.regeringen.se/contentassets/53af87d3b16b4f5087965691ee5fb922/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling-i-hela-landet-20212030/>

Rose, A., Brandt, M., Vilela, R., Diederichs, A., Schubert, A., Kosarev, V., . . . Piper, W. (2019).

Effects of noise-mitigated offshore pile driving on harbour porpoise abundance in the German Bight 2014-2016 (Gescha 2). Assessment of Noise Effects. Berlin:

Arbeitsgemeinschaft OffshoreWind e.V.

- Rydell, J., Ottvall, R., Pettersson, S., & Green, M. (2017). *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss. Uppdaterad syntesrapport 2017. Rapport 6740. Vindval*. Stockholm: Naturvårdsverket.
- SGU. (2017). *Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (Rapport 2017:05)*. Uppsala: Sveriges geologiska undersökning.
- Sjöfartsverket. (2022). *PM Vindkraftsparkers inverkan på vintersjöfarten (Dnr 22-05610)*. Göteborg: Sjöfartsverket.
- Sjöfartsverket. (2023). *Sjöfartsverkets omvärldsanalys 2023*. Sjöfartsverket.
- Sköld, M., Ren, E., Jonsson, P., Wernbo, A., Wikström, A., & Wennhage H. (2021). *Tätheten av sjöpenor i skyddade och bottentrålade områden i Skagerrak och Kattegatt: förslag till övervakningsprogram för epifaunans status (Aqua report 2021:14)*. SLU: Institutionen för akvatiska resurser.
- SLU Aqua. (u.d.). Kartor fiskhabitat för havsplaneringen, opublicerat material.
- Stanley, H. F., Casey, S., Carnahan, J. M., Goodman, S., Harwood, J., & Wayne, R. K. (1996). Worldwide patterns of mitochondrial DNA differentiation in the harbor seal (*Phoca vitulina*). *Molecular Biology and Evolution*, 368-382. Hämtat från <https://academic.oup.com/mbe/article/13/2/368/983299>
- Statistiska centralbyrån. (2023). *Det yrkesmässiga fisket i havet 2022: Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden JO 55 SM 2301*. Statistiska centralbyrån.
- Staveley, T., Perry, D., Lindborg, R., & Gullström, M. (2016). Seascape structure and complexity influence temperate seagrass fish assemblage composition. *Ecography*, 39, 1-11.
- Svenska kraftnät. (2023). *Öppen dörr-processen*. Hämtat från Svenska kraftnät: <https://www.svk.se/utveckling-av-kraftsystemet/transmissionsnatet/utbyggnad-av-transmissionsnat-till-havs/oppen-dorr/>
- Sveriges geologiska undersökning. (2022). *High-resolution benthic habitat mapping of Hoburgs bank, Baltic Sea (Rapport 2020:34)*. Sveriges geologiska undersökning.
- Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för akvatiska resurser. (2018). *Spatiala analyser Delleverans B 31 maj. Projekt 31 inom överenskommelse mellan Havs- och*

vattenmyndigheten och Sveriges lantbruksuniversitet 2018. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

Tillväxtverket. (2022). *Fakta om svensk turism 2021 (Rapport 0419)*. Tillväxtverket.

Transportstyrelsen. (2021). *Båtlivsundersökningen 2020 - En undersökning om båtlivet i Sverige (Dnr 2021-2170)*. Transportstyrelsen.

UNCTAD. (2023). *Review of maritime transport 2022*. United Nations conference on trade and development.

Wijkmark, N., & Enhus, C. (2015). *Metodbeskrivning för framtagande av GIS-karta för en nationellt övergripande bild av marin grön infrastruktur*. AquaBiota Water Research AB.

Yletyinen, J., Bodin, Ö., Weigel, B., Nordström, M. C., Bonsdorff, E., & Blenckner, T. (2016).

Regime shifts in marine communities: a complex systems perspective on food web dynamics. *Proceeding of the Royal Society B*. doi:<https://doi.org/10.1098/rspb.2015.2569>

Öhman, M. (2023). *Effekter av havsbaserad vindkraft på fisk*. Rapport 7115. *Vindval*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Figurförteckning

Figur 1. Planeringsmålen och några av de övergripande mål och förutsättningar som varit utgångspunkter vid formulerandet av planeringsmålen.	14
Figur 2 - Karta över planerade eller föreslagna energiutvinningsområden i Finland och Sverige i Bottniska viken	24
Figur 3. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Bottniska viken.....	25
Figur 4. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken.....	26
Figur 5. Lekområden för siklöja i Bottniska viken..	30
Figur 6. Lekområden för sill/strömning i Bottniska viken.	31
Figur 7. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Bottniska viken.	34
Figur 8. Uppskattad effekt av planerade energiutvinningsområden på landningsvärde från svenskt fiske i Bottniska viken..	36
Figur 9. Ekonomisk potential för energiutvinning i förslag till havsplan Bottniska viken.	38
Figur 10. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Bottniska viken..	40
Figur 11. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiutvinningsområden i Bottniska viken.	43
Figur 12 Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för Bottenviken.....	45
Figur 13 Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för Bottenhavet.....	47
Figur 14 - Karta över planerade eller föreslagna energiutvinningsområden i Sverige och grannländerna i Östersjön	52
Figur 15. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Östersjön.....	54
Figur 16. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön.....	55
Figur 17. Lekområden för sill/strömning i Östersjön..	59
Figur 18. Lekområden för torsk i Östersjön.....	60
Figur 19. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Östersjön.....	63
Figur 20. Uppskattad effekt av planerade energiutvinningsområden på landningsvärde från svenskt fiske i Östersjön.....	65
Figur 21. Ekonomisk potential för energiutvinning i förslag till havsplan Östersjön.	67
Figur 22. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Östersjön.	69
Figur 23. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiutvinningsområden i Östersjön.	72
Figur 24 Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för norra Östersjön	74

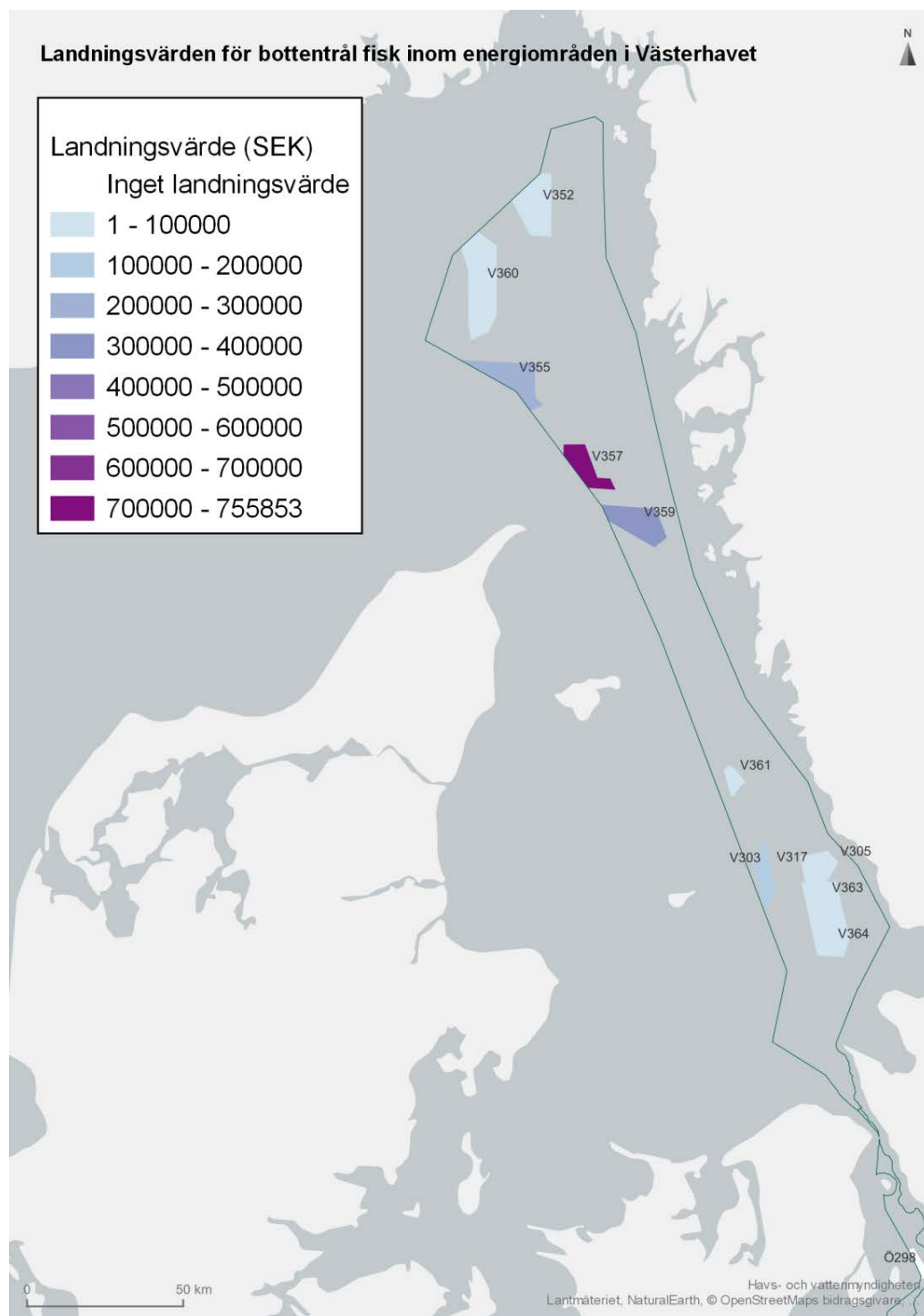
Figur 25 Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för södra Östersjön	76
Figur 26 - Karta över planerade eller föreslagna energiutvinningsområden i Danmark och Sverige i Västerhavet.....	80
Figur 27. Risker för negativa effekter på flyttande fågel i Västerhavet.....	81
Figur 28. Potentiell negativ effekt på övervintringsområden för fågel av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet.....	82
Figur 27. Lekområden för 37 olika fiskarter i Västerhavet.....	85
Figur 28. Lekområden för torsk i Västerhavet.....	86
Figur 29. Områden med användning natur (N) och beslutade respektive förslag på nya områden med särskild hänsyn till höga naturvärden (n) i Västerhavet.....	89
Figur 30. Uppskattad effekt av planerade energiutvinningsområden på landningsvärde från svenskt fiske i Västerhavet.....	91
Figur 31. Ekonomisk potential för energiutvinning i förslag till havsplan Västerhavet.....	93
Figur 32. Potentiell negativ effekt på sjöfart av energiområden i förslaget till havsplan för Västerhavet.....	95
Figur 33. Potentiell negativ effekt på kulturmiljö av förslag till energiutvinningsområden i Västerhavet.....	97
Figur 34 Karta över energiområdenas avstånd till land och befolkning i tätorter på land för Västerhavet.....	99
Figur 35. Försvar: Riksintresseanspråk och påverkansområden (Havs- och vattenmyndigheten, 2023a).....	129
Figur 36. Kulturmiljö: Riksintressen och riksintresseanspråk	130
Figur 37. Naturvård: Riksintressen och riksintresseanspråk samt nationella naturskydd (V); Internationella naturskydd (H)	131
Figur 38. Yrkesfiske 2012–2021: Sammanställning av årliga ekonomiska landningsvärden för svenska fiskerier under perioden 2012-2021	137
Figur 39 - Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter fisk inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet	157
Figur 40 - Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter fisk inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet	158
Figur 41 - Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter kräfta inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet	159
Figur 42 - Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter kräfta inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet	160
Figur 43 - Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter räka inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet	161
Figur 44 - Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter räka inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet	162
Figur 45 - Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter sill/strömning inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.....	163
Figur 46 - Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter sill/strömning inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.....	164

Figur 47 - Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter torsk inom föreslagna och alternativa energiområden i Östersjön	165
Figur 48 - Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter torsk inom föreslagna och alternativa energiområden i Östersjön	166
Figur 48 - Karta över landningsvärden för flyttrålfiske efter sill/strömning inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.....	167
Figur 49 - Karta över bortfall av landningsvärden för flyttrålfiske efter sill/strömning inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.....	168

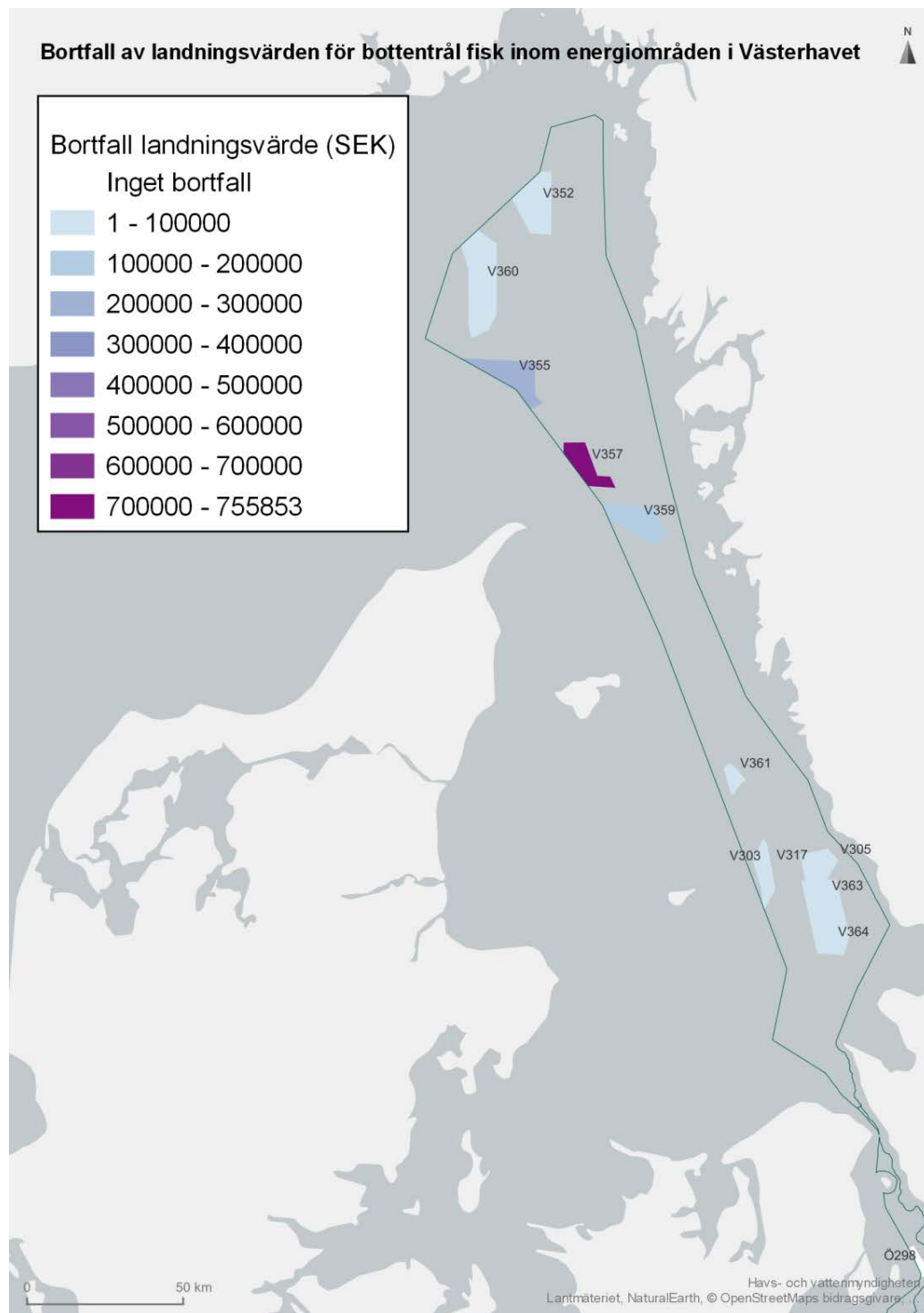
Tabellförteckning

Tabell 1. Beräknad förlust av landningsvärde i det yrkesmässiga fisket till följd av föreslagen energiutvinning i Bottniska viken.....	35
Tabell 2. Yta och uppskattad årlig elproduktion i planalternativ 1 och 2 i havsplan Bottniska viken.	37
Tabell 3. Beräknad förlust av landningsvärde i det yrkesmässiga fisket till följd av föreslagen energiutvinning i Östersjön.....	64
Tabell 4. Yta och uppskattad årlig elproduktion i planalternativ 1 och 2 i havsplan Östersjön	66
Tabell 5. Beräknad förlust av landningsvärde i det yrkesmässiga fisket till följd av föreslagen energiutvinning i Västerhavet.....	90
Tabell 6. Yta och uppskattad årlig elproduktion i planalternativ 1 och 2 i havsplan Västerhavet...	92
Tabell 7. Samlad bedömning för planktonsamhällen och pelagiska livsmiljöer.. ..	103
Tabell 8. Samlad bedömning för fisk.....	104
Tabell 9. Samlad bedömning för fågel.. ..	105
Tabell 10. Samlad bedömning för marina däggdjur.....	106
Tabell 11. Samlad bedömning för bottenmiljöer.	107
Tabell 12. Samlad bedömning för hydrografiska förhållanden.	108
Tabell 13. Samlad bedömning för undervattensbuller.. ..	108
Tabell 14. Sammanfattning av havsplanernas bidrag till uppfyllelse av Sveriges miljömål.	110
Tabell 15 - Havsplanernas inverkan på prioriteringar inom nationell strategi för regional utveckling.	113
Tabell 15. Hänsynsåtgärder som tillämpas vid etablering av havsbaserad vindkraft.....	116
Tabell 17 - Bedömningsaspekter som använts i konsekvensbedömningen.....	138
Tabell 18. Poängskala för indikatorerna avstånd till fastlandet, djup och vindhastighet.	143
Tabell 19. Kriterier och poängskala för indikatorn tidsmässig potential.	143

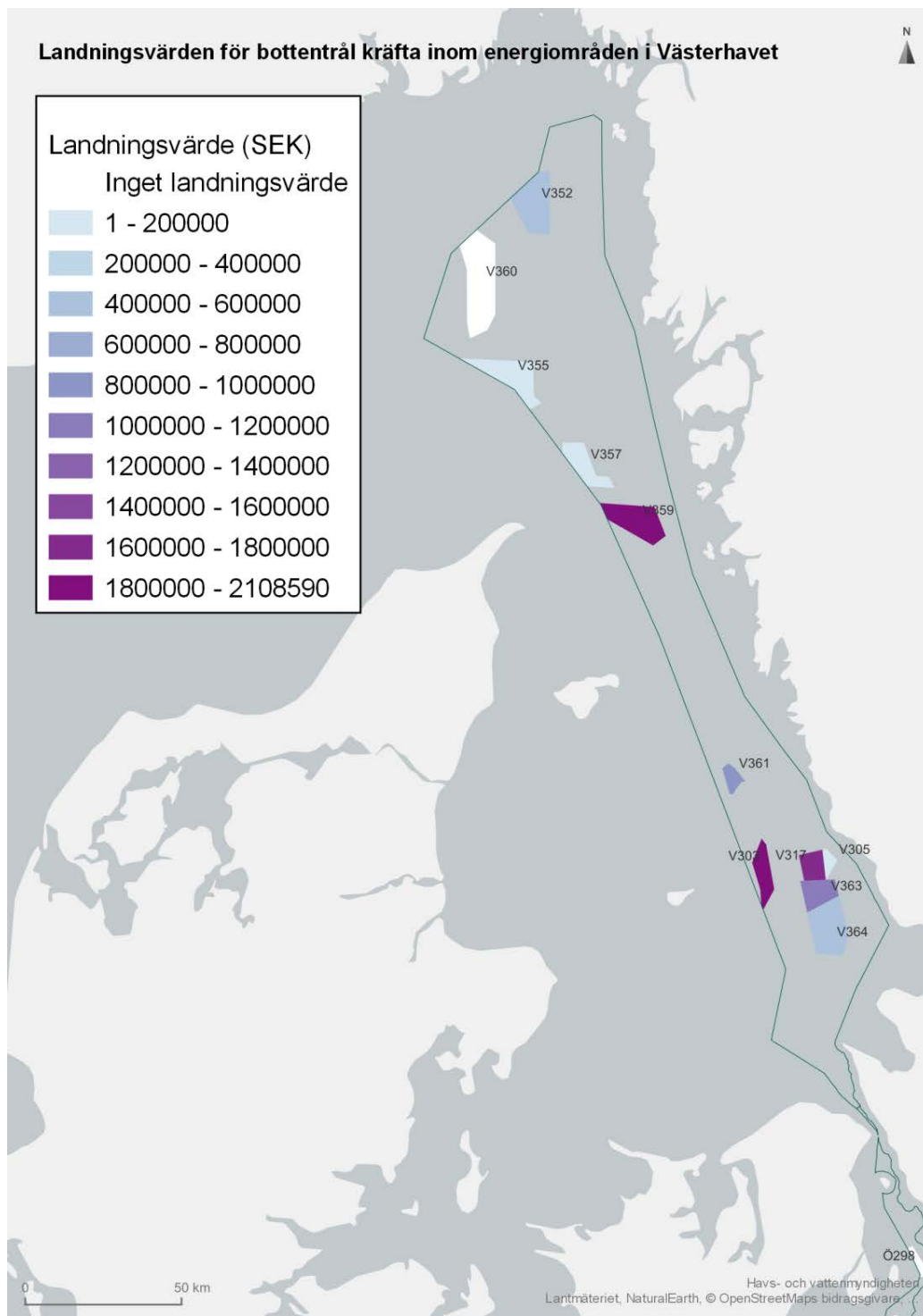
Bilaga A Kartor över landningsvärden i det svenska yrkesfisket

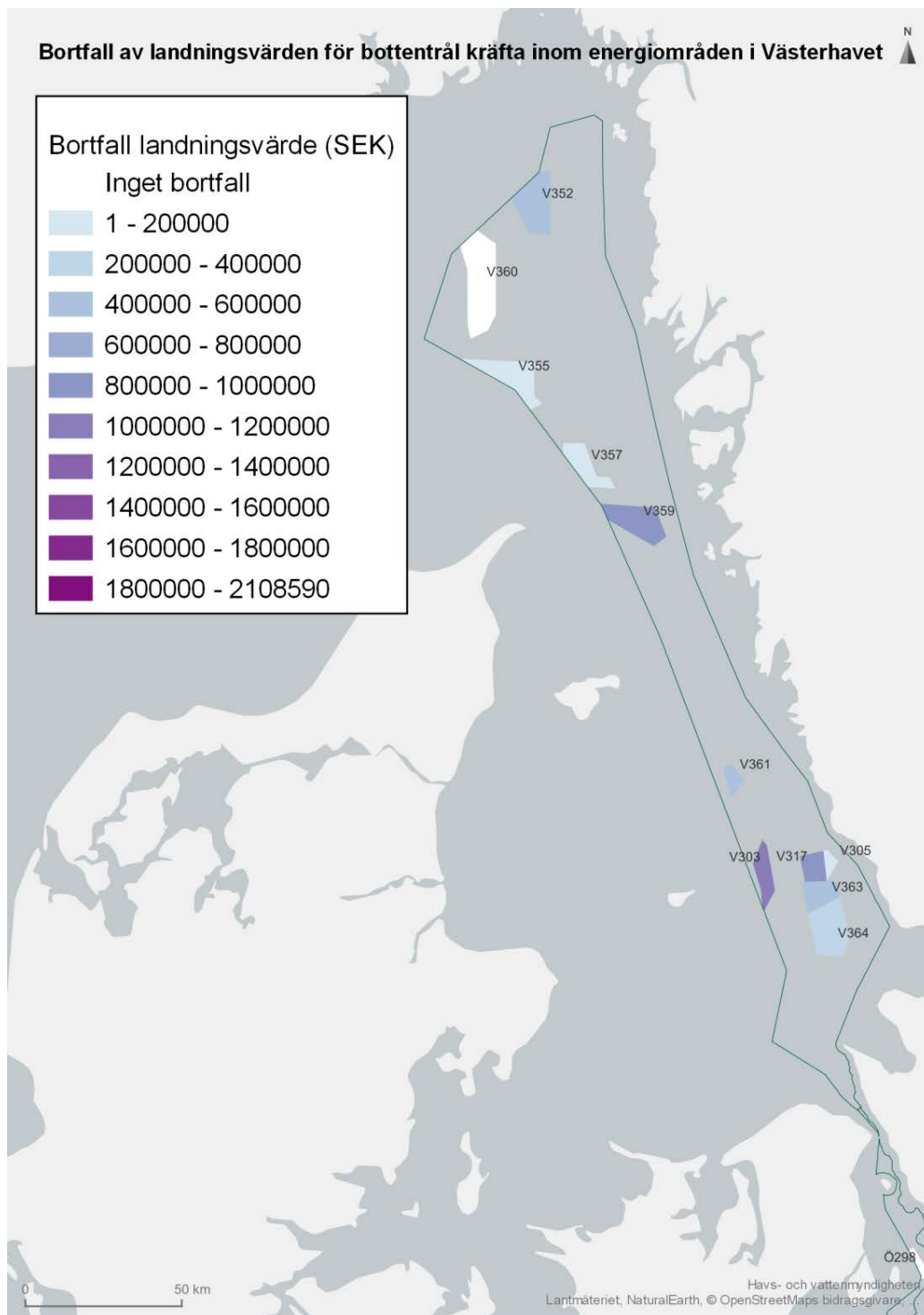
Figur 41 - Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter fisk inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet

Figur 42. Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter fisk inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet.

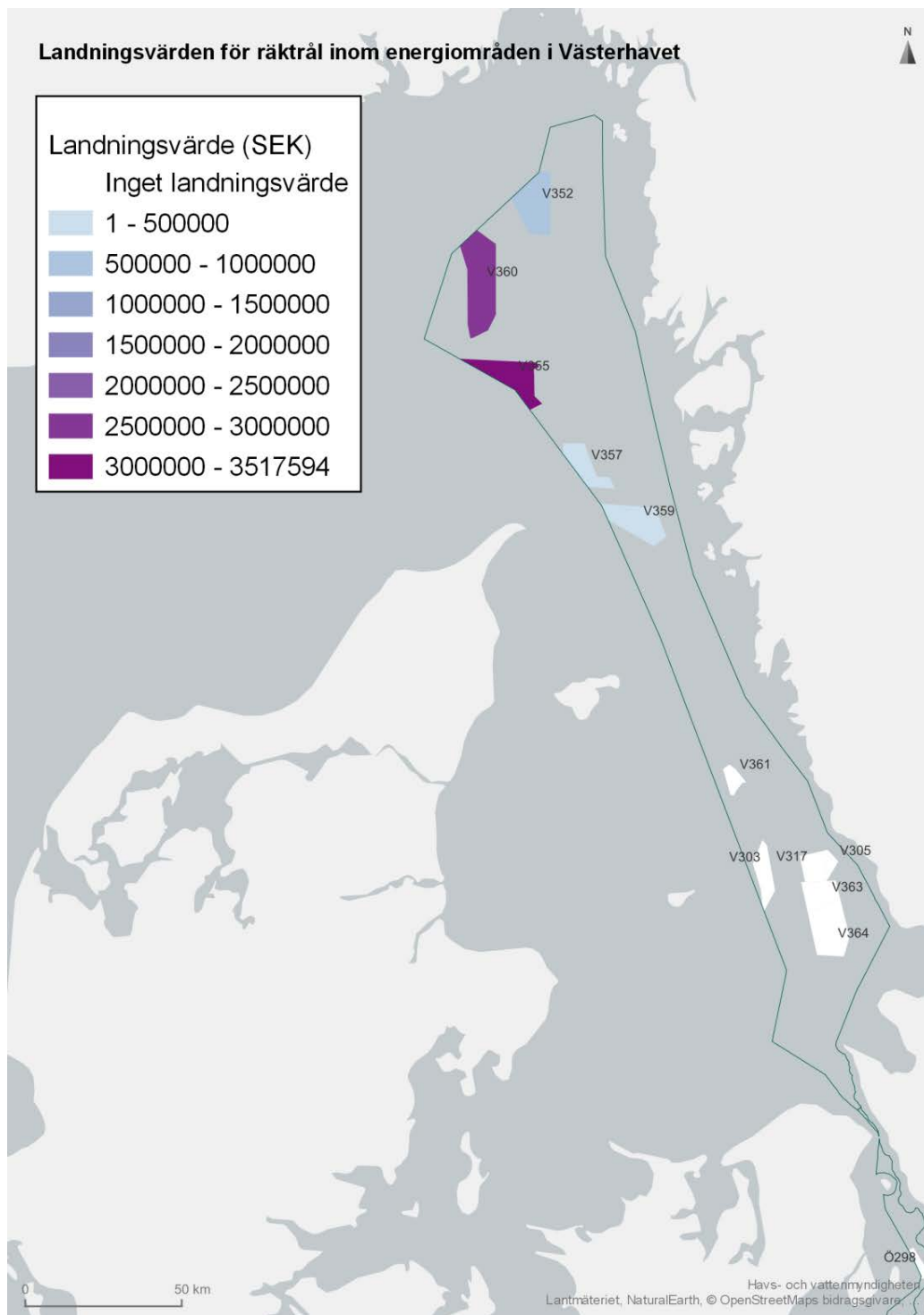

Figur 43. Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter kräfta inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet.

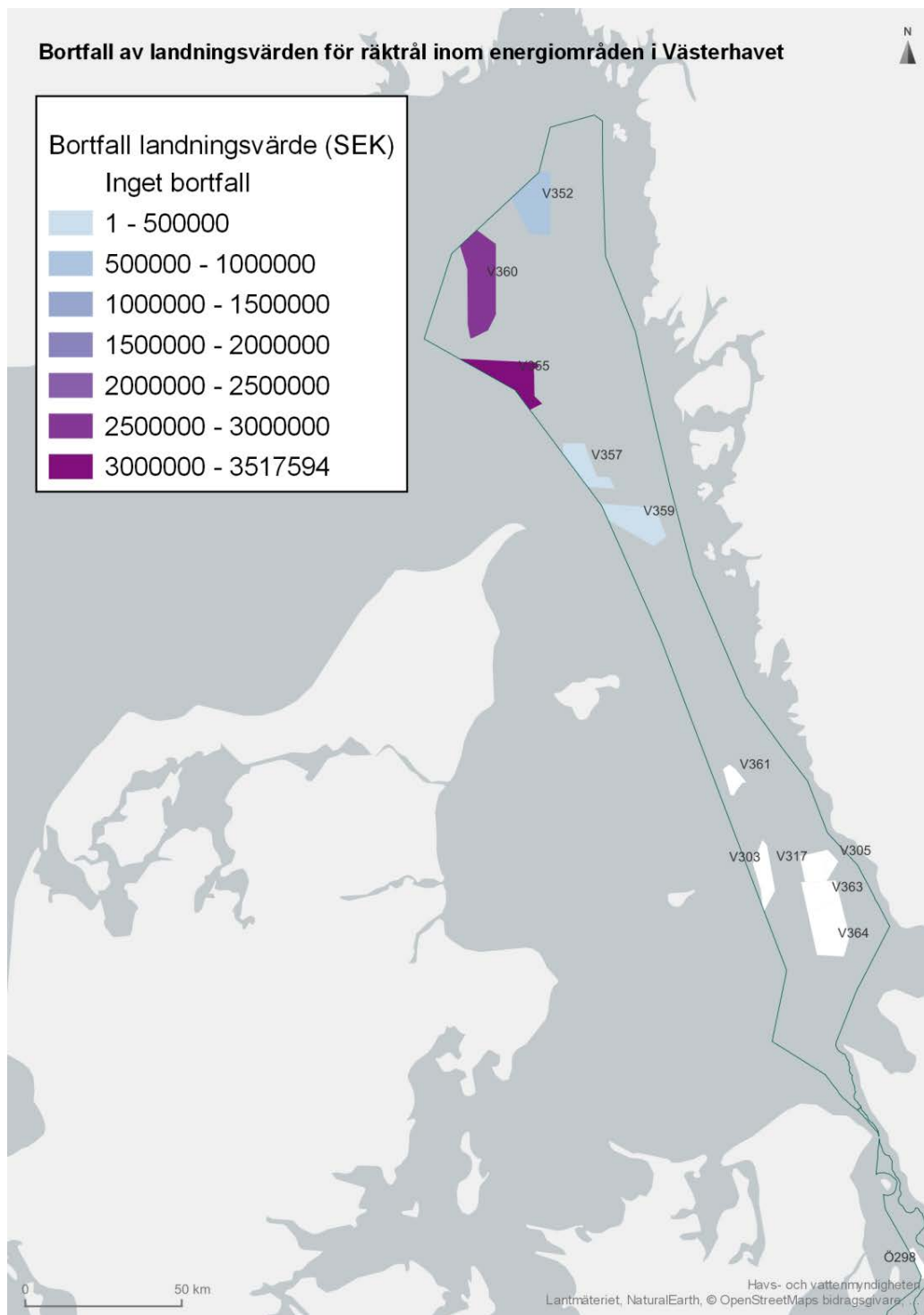

Figur 44. Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter kräfta inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet.

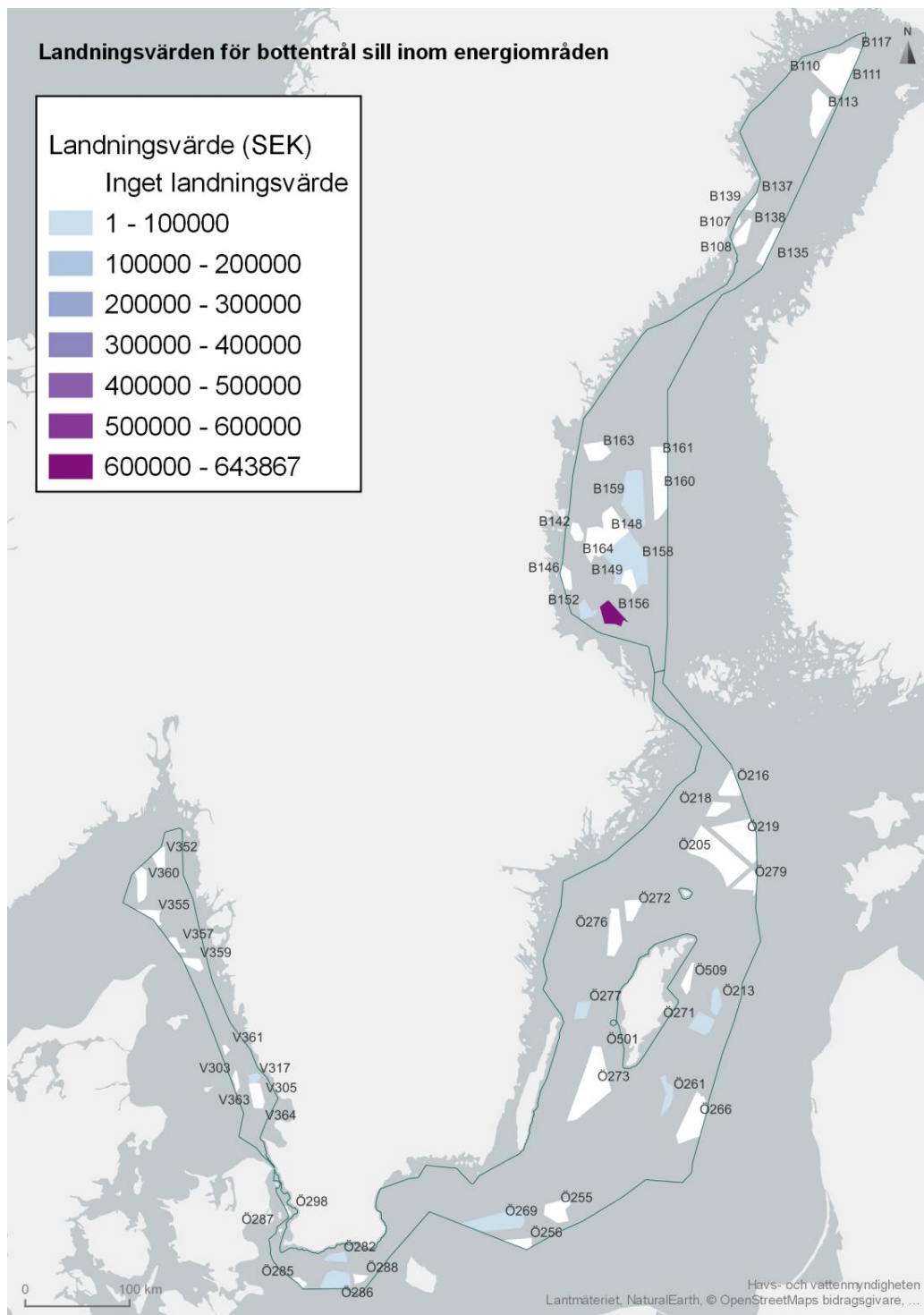

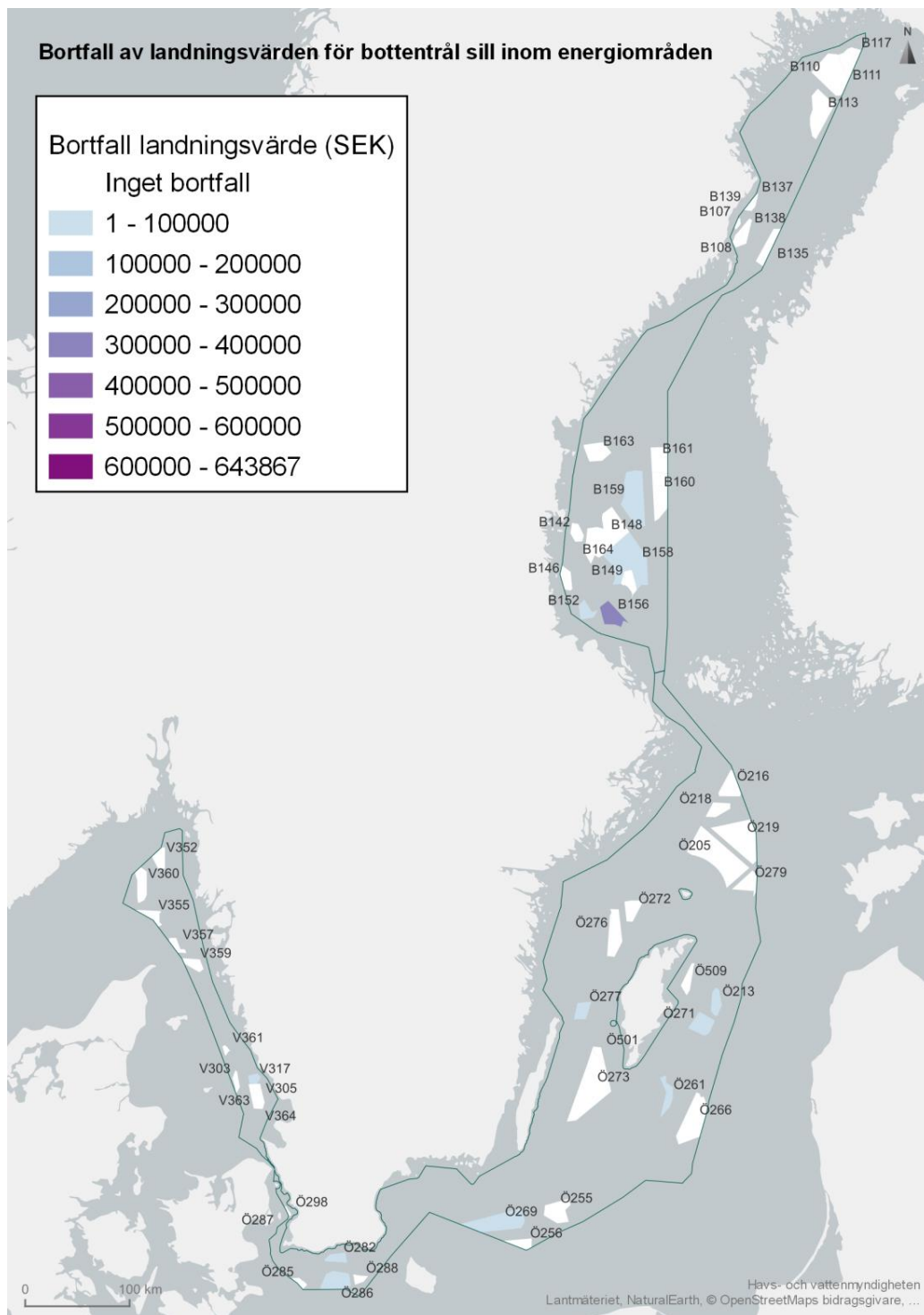
Figur 45. Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter räka inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet.

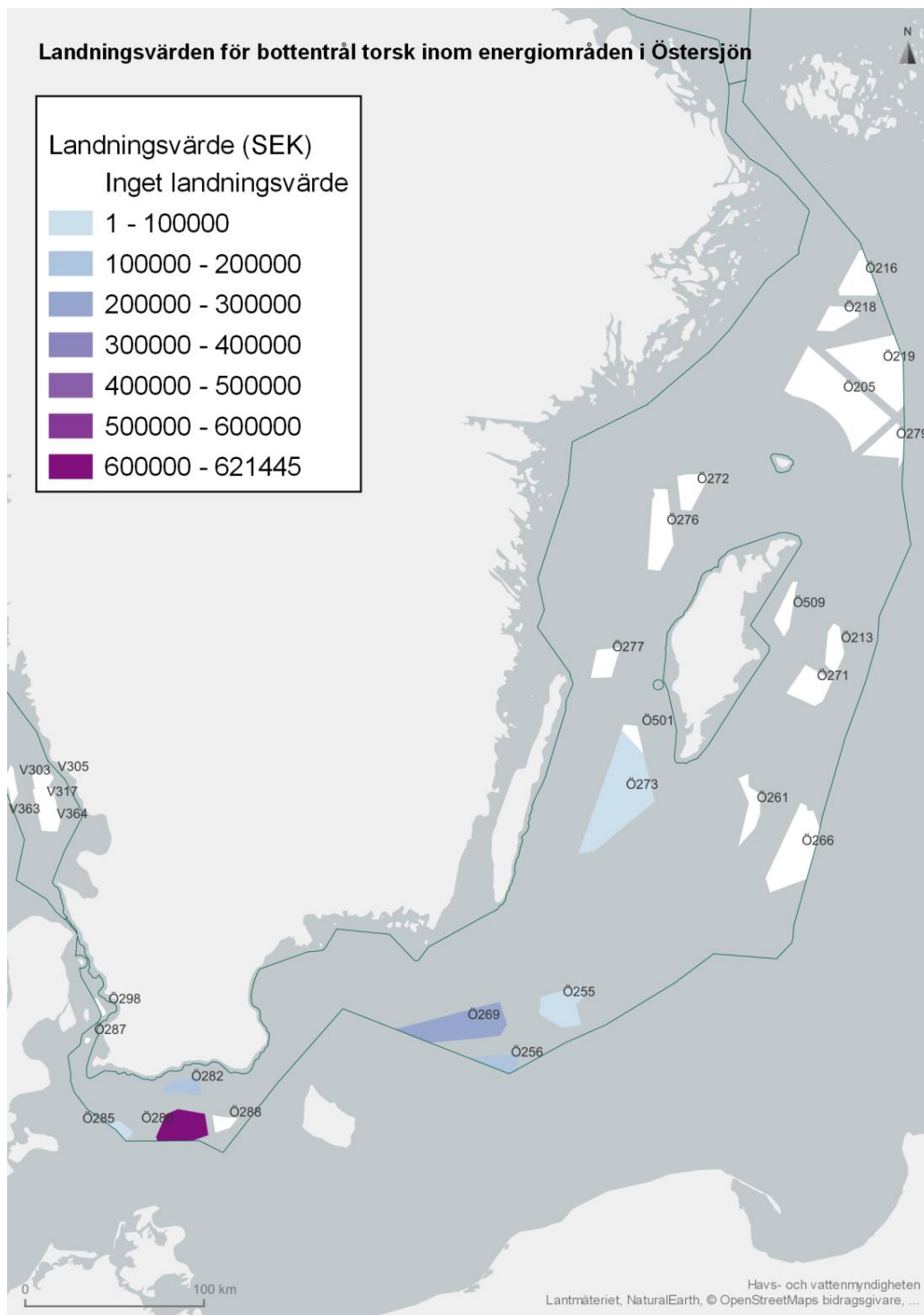
Figur 46. Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter räka inom föreslagna och alternativa energiområden i Västerhavet.

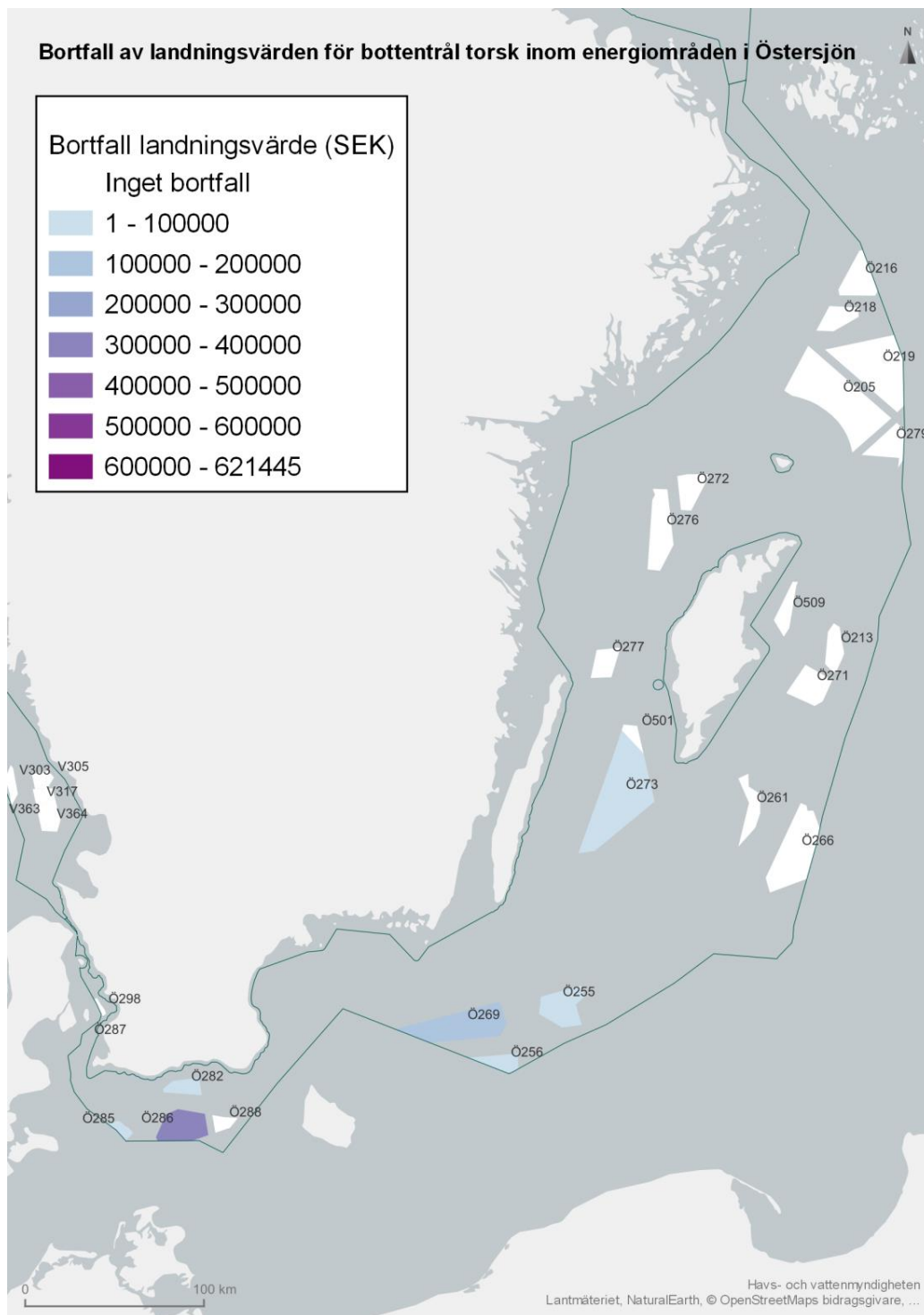
Figur 47. Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter sill/strömning inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.

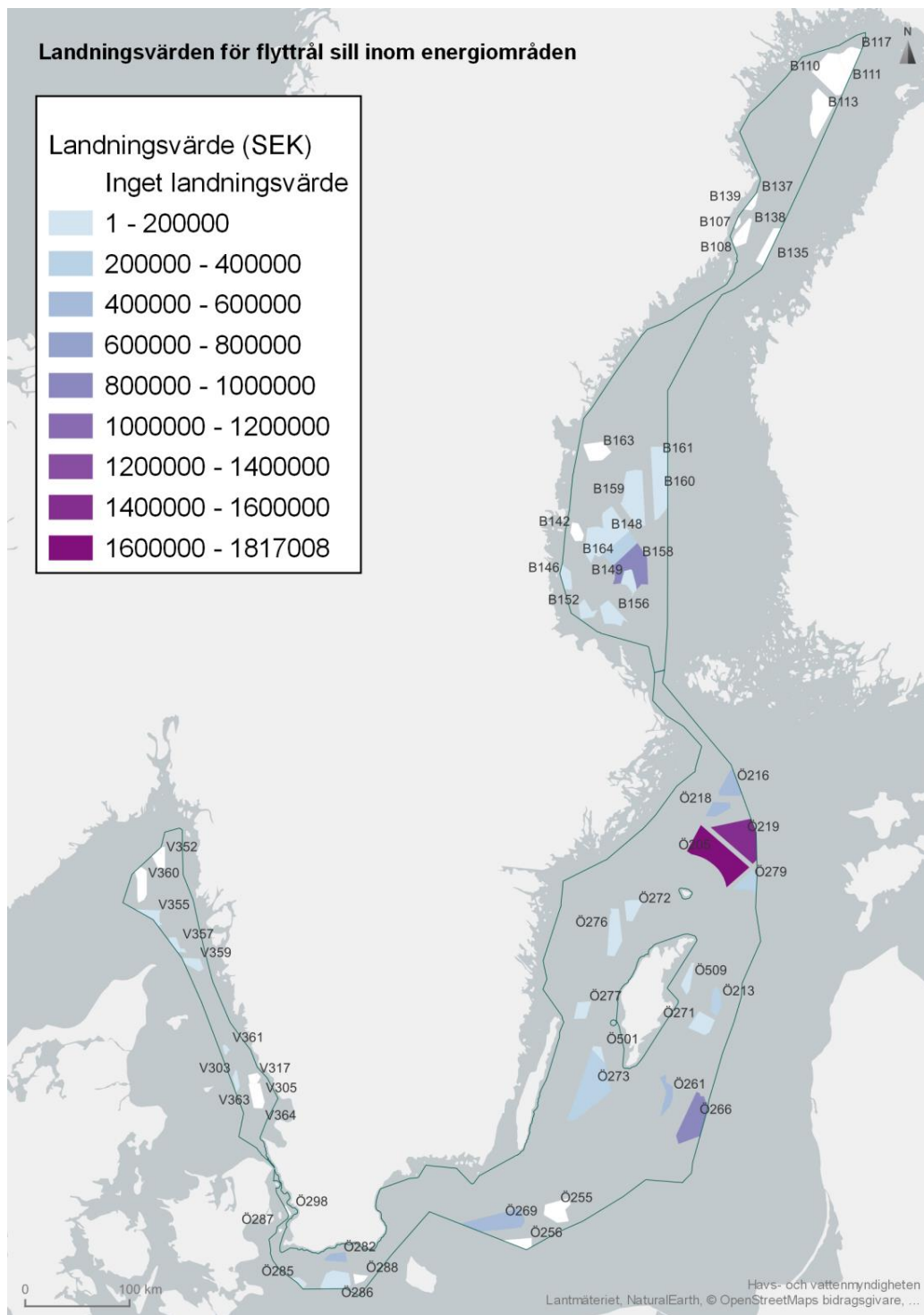
Figur 48. Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter sill/strömming inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.

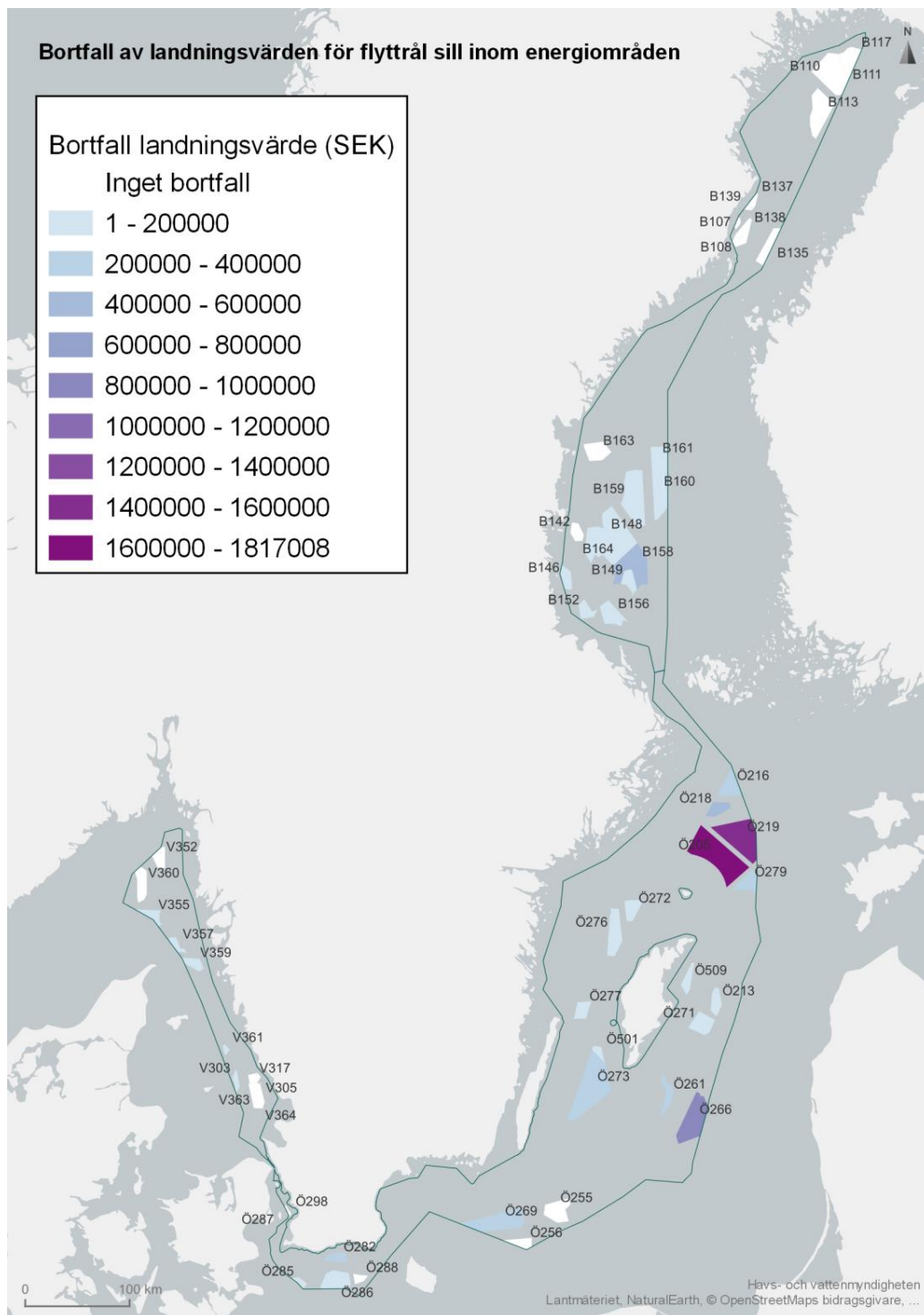
Figur 49. Karta över landningsvärden för bottentrålfiske efter torsk inom föreslagna och alternativa energiområden i Östersjön.

Figur 50. Karta över bortfall av landningsvärden för bottentrålfiske efter torsk inom föreslagna och alternativa energiområden i Östersjön.

Figur 51. Karta över landningsvärden för flyttrålfiske efter sill/strömming inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.

Figur 52. Karta över bortfall av landningsvärden för flyttrålsfiske efter sill/strömming inom föreslagna och alternativa energiområden i alla tre havsplaneområden.

Bilaga B Sammanställning av åtgärder i miljökonsekvensbeskrivning av beslutad havsplan

Miljöeffekt	Habitatförlust för marina däggdjur och sjöfågel till följd av störning vid anläggning respektive drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet
Berörda kriterier och indikatorer	<p>Deskriptor D1 – Biologisk mångfald <i>Biologisk mångfald bevaras. Livsmiljöernas kvalitet och förekomst samt arternas fördelning och abundans överensstämmer med rådande geomorfologiska, geografiska och klimatiska villkor.</i></p> <p>Kriterium D1C2 - Abundans av arter av fåglar, däggdjur och fiskar Indikator 1.2A – Abundans av häckande havsfåglar Indikator 1.2B – Abundans av övervintrande havsfåglar Indikator 1.2C – Abundans och trender för gråsäl Indikator 1.2D – Abundans och trender för knubbsäl Indikator 1.2E – Abundans och trender för vikaresäl Kriterium D1C4 – Utbredning av arter Indikator 1.4A – Utbredning av gråsäl Indikator 1.4B – Utbredning av knubbsäl Indikator 1.4C – Utbredning av vikare Relevanta indikatorer för tumlare saknas</p>
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	<p>Relevanta åtgärder handlar företrädesvis om administrativa styrmedel kopplade till regelverket för tillståndsprövning av vattenverksamhet enligt 9 och 11 kap miljöbalken. I samband med det kan villkor för minskning av störning på olika arter ställas fast. Det saknas idag vägledning om hur havsbaserad vindkraft respektive sandutvinning bör utformas för att minimera risk för störning, samt hur olika lösningar bör prövas. Bland annat saknas det gränsvärden för vad som är skäligen störning för olika arter eller artgrupper, såväl under anläggning, som under drift och avverkning. Det råder även oenighet om skyddsåtgärders förmåga att minimera belastningar till skäliga nivåer.</p> <p>Kunskapskapande åtgärder inom bland annat ramen för Vindvalsprogrammet och åtgärd 25 under Åtgärdsprogrammet för havsmiljö är relevanta i detta sammanhang.</p> <p>Andra relevanta existerande åtgärder innefattar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Artskyddsförordningen (2007:845), som genomför Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, samt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar. - Åtgärdsprogram för hotade arter. Det saknas idag specifika program för hotade sjöfågelarter. Det finns ett åtgärdsprogram för tumlare från 2013, som har fokus på minimering av bifångst, inventering och kartläggning av populationer, undervattensbullerproblematiken och områdesskydd. Programmet är under uppdatering.

Miljöeffekt	Habitatförlust för marina däggdjur och sjöfågel till följd av störning vid anläggning respektive drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet
	<p>Inom ramen för den föreliggande miljöbedömningen testades en åtgärd för att minimera risken av vindkraftsetableringen på Södra Midsjöbanken för bentiskt födosökande sjöfåglar, med särskilt fokus på alfågel. Åtgärden innebär omlokaliseringen av vindkraftsparken till närliggande områden djupare än 30m. Modellering i Symphony visar en betydande minskning av påverkan på sjöfågel. Samtidigt innebär åtgärden att vindkraftsparken lokaliseras innanför Natura 2000-områdets gränser.</p>
Uppföljning och övervakning	<p>Övervakningsprogram för sjöfågel</p> <p>Övervakningen av häckande och övervintrande fåglar längs kusten och i utsjön syftar till att följa beståndsutvecklingen över tid, vilken kan påverkas av förändrade förhållanden i födoväven men också av direkt påverkan som uppstår av en rad olika mänskliga aktiviteter. Data som samlas in innefattar:</p> <p><i>Övervintrande sjöfåglar (landnära och i utsjön)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Antal övervintrande sjöfåglar inom räkningenheter längs kusten eller längs flygtransekter i utsjön (se metoder) - Geografisk utbredning kan delvis bedömas utifrån populationernas storlek <p><i>Häckande sjöfåglar</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Abundans och utbredning av olika sjöfågelarter längs den svenska kusten - Antal och storlek av främst ejderungar (indirekt mått på ungarnas ålder) <p>Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/sjofaglar.html</p> <p>Övervakningsprogram för säl</p> <p>Syftet med övervakningen av säl är att studera långsiktiga trender i den marina miljön till följd av mänsklig påverkan genom att dokumentera sälpopulationernas utveckling. Följande data samlas in via provmätningar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - populationens tillväxthastighet (i procent) - populationsstorlek (antal sälar) - utbredning av gråsäl under pälsbytesperioden i maj - utbredning av knubbsäl under pälsbytesperioden i augusti - utbredning av vikare under isläggnings i Bottniska viken i april. <p>Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/sal.html.</p> <p>Övervakningsprogram för tumlare</p> <p>Syftet med övervakningen är att följa upp trender i abundans och populationstillväxt för tumlare i svenska vatten. Hot mot tumlare är framför allt förhöjd dödlighet genom bifångster i fisket, miljögifter, minskad födotillgång till följd av överfiske samt förlust av livsmiljöer vilket främst beror på störning i form av buller. I undersökningen mäts:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Relativ täthet och utbredning av tumlare inom undersökt område - Populationens tillväxthastighet (i procent) - Populationsstorlek (antal tumlare per kv.km)

Miljöeffekt	<p>Habitatförlust för marina däggdjur och sjöfågel till följd av störning vid anläggning respektive drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet</p>
	<p>- Hälsa- och sjukdomsövervakning Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/tumlare.html</p>
Miljöeffekt	<p>Fysiska skador på marina däggdjur orsakade av impulsivt undervattensljud</p>
Berörda kriterier och indikatorer	<p>Miljökvalitetsnorm E.2 <i>Mänskliga verksamheter ska inte orsaka skadligt impulsivt ljud i marina däggdjurs utbredningsområden under tidsperioder där djuren är känsliga för störning.</i></p> <p>Deskriptor D1 – Biologisk mångfald <i>Biologisk mångfald bevaras. Livsmiljöernas kvalitet och förekomst samt arternas fördelning och abundans överensstämmer med rådande geomorfologiska, geografiska och klimatiska villkor.</i></p> <p>Kriterium D1C4 – Utbredning av arter Indikator 1.4A – Utbredning av gråsäl Indikator 1.4B – Utbredning av knubbsäl Indikator 1.4C – Utbredning av vikare Relevanta indikatorer för tumlare saknas</p>
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	<p>Miljöeffekten är starkt förknippad med risken för habitatförlust för marina däggdjur som beskrivs ovan. Effekten är särskilt betydelsefull för tumlare på grund av deras känslighet för undervattensbuller och beroende av ekolokalisering för överlevnaden. Effekten är till viss del även relevant för sälar.</p> <p>Aktiviteter i svenska vatten som främst orsakar potentiellt skadligt impulsivt ljud innefattar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pålning och sprängning vid anläggning av vindkraft till havs - pålning för transportinfrastruktur - sprängning i samband med militära insatser - dragnings av el- och kommunikationsledningar - seismologiska undersökningar av havsbotten <p>Vattenverksamhet som riskerar att drabba människor eller miljön negativt kräver tillstånd enligt miljöbalken och prövas av mark- och miljödomstolen. De viktigaste effektminimerande åtgärderna fastställs i samband med tillståndsprövningen i form av operativa villkor, som vanligtvis innebär bestämmelser om när och var verksamheten får utföras, samt tillämpning av skyddsåtgärder. På så vis minimeras risken för skada genom att skrämja bort djuren från området, minska bullernivån eller undvika perioder där djuren är särskilt känsliga för störning, exv. kalvningsperioden. Exempel på riskreducerande åtgärder omfattar. (Nordzell m.fl., 2019):</p> <ul style="list-style-type: none"> - val av årstid för anläggning - gradvis ökning av pålningsstyrka - användning av tumlar- och sälskrämmor - användning av bullerdämpningsmetoder, nämligen bubbelridåer, olika former av skyddsmantlar, kassuntekniker eller skärmar av gasfyllda ballonger.

Miljöeffekt	Fysiska skador på marina däggdjur orsakade av impulsivt undervattensljud
	<p>Effekterna av tillämpning av bullerminimerande åtgärder vid anläggning av vindparker i Tyskland har nyligen publicerats och utgör ett viktigt underlag för anläggningar i svenska vatten, där liknande studier inte finns (Brandt m.fl., 2018; Rose m.fl., 2019).</p> <p>Inom ramen för Vindval programmet togs fram underlag och vägledning om reglering av undervattensbuller vid pålning (Andersson m.fl., 2016), som bl.a. anger förslag på bullernivåer som kan ge upphov till hörselskador hos tumlare. På Havs- och vattenmyndigheten pågår arbete med att ta fram enhetlig vägledning för undervattensbuller som omfattar andra verksamheter än enbart vindkraft. Relevanta policyåtgärder omfattar arbetet inom tematiska expertgrupper på EU-nivå, eller under OSPAR och HELCOM för Nordsjön respektive Östersjön.⁴ I Sverige initierades 2015 en nationell referensgrupp för undervattensbuller med uppdrag att utveckla nationella gränsvärden för påverkan från mänskligt orsakade undervattensbuller. Syftet är att dessa gränsvärden ska användas vid tillståndsprövningar och konsekvensbedömningar.</p>
Uppföljning och övervakning	<p>Övervakningsprogram för impulsivt undervattensbuller</p> <p>Programmets syfte är att kartlägga omfattningen av bullrande aktiviteter i tid och rum för att få en bild av den ackumulerade ljudmiljön i havet och kunna förebygga att för många höga impulsiva ljud inte förekommer samtidigt inom ett område. Information som rapporteras inom programmet innefattar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Typ av aktivitet - Position (koordinater eller ICES delruta (<i>ICES statistical subrectangles</i>)) - Proxy för källstyrka (ljudnivå) - Start- och slutdatum - Förekomst av bullerdämpande åtgärd <p>Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/remissversion-for-overvakning-i-marin-miljo/marin-miljoovervakning/impulsivt-undervattensbuller.html.</p> <p>Övervakningsprogram för säl Se ovan</p> <p>Övervakningsprogram för tumlare Se ovan</p>
Miljöeffekt	Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet
Berörda kriterier och indikatorer	<p>Miljökvalitetsnorm D.3 <i>Permanent förändringar av hydrografiska förhållanden som beror på storskaliga verksamheter, enskilda eller samverkande, får inte påverka biologisk mångfald och ekosystem negativt.</i></p> <p>Deskriptor D6 – Havsbotten integritet</p>

⁴ MSFD Common Implementation Strategy Technical Group on Underwater Noise (TG-NOISE); OSPAR Intersessional Correspondence Group on Underwater Noise (ICG Noise); HELCOM Expert Network on Underwater Noise (EN-Noise).

Miljöeffekt	<p>Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet</p>
	<p><i>Havsbottnens integritet håller sig på en nivå som innebär att ekosystemens struktur och funktioner kan tryggas och att i synnerhet de bentiska ekosystemen inte påverkas negativt.</i></p> <p>Kriterium D6C3 – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Indikator 6.3A – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Kriterium D6C5 – Omfattning av negativa effekter av mänskliga belastningar Indikator 5.8B – Bottenfauna i utsjövatten</p> <p>Deskriptor D7 – Bestående förändringar av hydrografiska villkor <i>Deskriptoren saknar för närvarande specifika kriterier och indikatorer.</i></p> <p>Miljö kvalitetsnorm C.3 <i>Populationerna av alla naturligt förekommande fiskarter och skaldjur som påverkas av fiske har en ålders- och storleksstruktur samt beståndsstorlek som garanterar deras långsiktiga hållbarhet.</i></p> <p>Deskriptor D1 – Biologisk mångfald <i>Biologisk mångfald bevaras. Livsmiljöernas kvalitet och förekomst samt arternas fördelning och abundans överensstämmer med rådande geomorfologiska, geografiska och klimatiska villkor.</i> Kriterium D1C2 – Abundans av arter av fåglar, däggdjur och fiskar Indikator 1.2H – Lekbiomassa för pelagiska och demersala fiskarter</p> <p>Deskriptor D3 – Kommerciellt nyttjade fiskar och skaldjur <i>Populationerna av alla kommerciellt nyttjade fiskar och skaldjur håller sig inom säkra biologiska gränser och uppvisar en ålders- och storleksfördelning som vittnar om ett friskt bestånd.</i> Kriterium D3C2 – Lekbeståndets biomassa hos kommerciellt nyttjade arter Indikator 3.2A – Lekbiomassa för att kommerciellt nyttjade populationer</p>
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	<p>Miljöeffekten orsakas huvudsakligen av förhöjd sedimentspridning samt förändring av bottenförhållanden inom och i närheten av de områden där havsplanerna anger användning sandutvinning. Hydrografiska förhållanden som antas kunna bli förändrade är grumlighet och djupförhållanden, samt eventuellt strömmar i närområdet. Risk för sådana förändringar kan vara hög vid sandutvinning, beroende på sedimenttyp och –dynamik, samt på verksamhetens omfattning och varaktighet. Dessa aspekter avgör om förändringarna blir permanenta eller ej. Vid anläggning av vindkraft till havs bedöms vanligtvis risken för betydande och långvariga effekter på biologisk mångfald och ekosystem vara försumbar. Risken och eventuella skademinimerande åtgärder behöver ändå utredas och prövas. Förändringar som enbart uppstår under anläggnings- eller avverkningsfaser räknas vanligtvis inte som permanenta, vilket dock är fallet för förändringarna som orsakas av själva vindkraftverksfundament under driftfasen.</p> <p>Risk för förlust av fiskhabitat har liknande orsak som för andra marina arter, nämligen tumlare och säl, enligt beskrivningen ovan. Förändringar i bottenstruktur och –dynamik kan göra habitat olämpligt för vissa arter, samtidigt som större mänsklig närvaro kan skrämja bort djuren. Sedimentuttag kan vara direkt skadligt för arter som lägger ägg på bottenstrukturer, samtidigt som förhöjd</p>

Miljöeffekt	<p>Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet</p> <p>sedimentspridning kan störa reproduktionsförmåga hos arter med pelagiska ägg- och larvstadier.</p> <p>Åtgärder för att bibehålla god miljöstatus avseende hydrografiska villkor faller huvudsakligen inom ramen för tillståndsprövningen. Det rör sig om administrativa styrmedel kopplade till olika lagar och förordningen, nämligen miljöbalken. Det är viktigt att beslutsunderlag finns tillgängligt för bedömningen av verksamheter och åtgärder. Det finns vanligtvis krav på en miljökonsekvensbeskrivning, vilken bör redovisa verksamhetens påverkan på hydrografiska förhållanden.</p> <p>Miljökonsekvensbeskrivning vid tillståndsprövning enligt 9 kap. och 11 kap. miljöbalken anses vara det främsta styrmedlet för att säkerställa att infrastruktur eller annan verksamhet i utsjön inte försämrar statusen på miljö kvalitetsnormen D.3 (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c).</p> <p>Inom åtgärdsprogrammet för havsmiljö 2016-2021 föreslogs en åtgärd (ÅPH 13) för att ta fram vägledning för att stärka beskrivningarna av hydrografiska förändringar och hur dessa påverkar marina ekosystem. Inom samma åtgärdsprogram finns en rad andra åtgärder för att ta fram vägledning eller policyer avseende olika aspekter knutna till bottenmiljöers integritet och restaurering som är relevanta för uppfyllandet av miljö kvalitetsnormen D.3.</p> <p>Åtgärder mot negativa effekter för fisk i termer av habitatförlust orsakad av fysisk störning är i stort sett av samma karaktär som för habitatförlust för marina däggdjur och fåglar, enligt beskrivningen ovan. Det handlar företrädesvis om administrativa styrmedel som bestäms inom ramen för tillståndsprövningsprocessen.</p> <p>Flertalet existerande åtgärder relaterade specifikt till fisk är riktade mot fiske, som anses vara den huvudsakliga anledningen till förändringar på fiskbestånd och fiskesamhällen, trots flera andra påverkansfaktorer i den marina miljön (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c). Sådana åtgärder faller inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik respektive den nationella fiskeregleringen, och är inte direkt relevanta för störning orsakad av nya konstruktioner eller verksamheter. I jämförelse anses åtgärder relaterade till villkor för byggande i vattnet eller planering och drift av vattenverksamhet generellt ha betydligt lägre potentiell effekt för att uppnå god miljöstatus (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c). Dock i samband med specifika projekt kan sådana åtgärder vara avgörande för att minimera risk för skada, genom förslagsvis att undvika störning under biologiskt känsliga perioder.</p>
Uppföljning och övervakning	<p>Övervakning av hydrografiska villkor</p> <p>Övervakning av hydrografiska förhållanden ingår i fem olika övervakningsprogram, varav två mäter hydrografiska egenskaper (fysiska egenskaper som temperatur och salt, och hydrologiska egenskaper som strömmar, vågor och vattenstånd), och tre följer upp mänskliga belastningar och deras effekter, nämligen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - effekter av kylvatten; - fysisk påverkan - bentiska livsmiljöer. <p>De senare två programmen är relevanta för de effekter som beskrivs ovan och som bedöms kunna uppstå till följd av tillämpningen av havsplanerna. Dessa två program är för närvarande under utveckling. Data från bägge programmen behöver kunna kombineras för att bedöma eventuell påverkan av fysisk störning på</p>

Miljöeffekt	<p>Habitatförlust samt minskad reproduktionsförmåga hos fisk till följd av fysisk störning vid drift av sandutvinningsverksamhet</p>
	<p>livsmiljöer. Det räknas med att följande data kommer att behöva samlas in inom dessa två program:</p> <p><i>Fysisk påverkan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - data om bottenrålning - data från miljöbalksprövningar, - data från flygbilder och satellitdata <p>För varje verksamhet eller konstruktion samlas följande uppgifter in:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tidpunkt - geografisk plats - areal/längd - relativa inverkan med avseende på hydrologiska kvalitetsfaktorer - generell vågregim runt företeelsen och hur denna påverkas - bottensubstrat som påverkas och påverkar det kringliggande området - djupverkan - zoner av intensitet - intensitet av påverkanstryck <p>Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/marin-miljoovervakning/fysisk-paverkan.html.</p> <p><i>Bentiska miljöer</i></p> <p>Naturtypernas och livsmiljöernas geografiska utbredning och förekomsternas arealer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utbredningsområde och areal som täcks av naturtyper och livsmiljöer - Strukturer (i naturtyper och livsmiljöer) som kan definieras rumsligt <p>Naturtypernas och livsmiljöernas kvalitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - biotiska och abiotiska strukturer (exv förekomst av vegetation) - ekologiska funktioner (exv. typisk artsammansättning, arters storleks- och eller åldersstruktur m.fl.) <p>Detaljer om programmet finns på https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljoovervakning/marin-miljoovervakning/bentiska-livsmiljoer.html</p> <p>Övervakningsprogram för kustfisk och utsjöfisk</p> <p>Huvudsyfte med dessa två program består att följa upp förändringar i antal och storleksstruktur hos de vanligaste arter som nyttjas kommersiellt. Programmen har därmed ett betydande fokus på fiske och hur det påverkar bestånden. Data som samlas in inom programmen används även för att bedöma statusen på ekosystemet. Data från utsjöfiskövervakningen samordnas mellan olika länder och används i arbetet för att ta fram underlag för fiskekvoter.</p> <p>Programmen har inget särskilt fokus på hur fiskbestånden, reproduktionsförmåga hos fisk eller lekbestånden påverkas av fysisk störning. Övervakningsdata utgör ändå grunden för tillståndsbedömningar, inklusive bedömning av lekbestånden, som i sin tur är nödvändiga för att kunna uppskatta och jämföra effekterna av nya konstruktioner eller verksamheter. Där en viss vattenverksamhet anses kunna medföra negativa effekter på fisk, lekhabitat och reproduktionsförmåga, ska ett kontrollprogram tas fram som övervakar dessa aspekter.</p>

Miljöeffekt	Förlust av bottenmiljöer vid anläggning och drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet
Berörda kriterier och indikatorer	<p>Miljö kvalitetsnorm D.1 <i>Den av mänsklig verksamhet opåverkade havsbottenarealen ska ha en omfattning som ger förutsättningar för att upprätthålla bottenarnas struktur och funktion för respektive livsmiljötyp.</i></p> <p>Miljö kvalitetsnorm D.2 <i>Arealen av biogena substrat ska bibehållas eller öka.</i></p> <p>Deskriptor D6 – Havsbotten integritet <i>Havsbottens integritet håller sig på en nivå som innebär att ekosystemens struktur och funktioner kan tryggas och att i synnerhet de bentiska ekosystemen inte påverkas negativt.</i></p> <p>Kriterium D6C3 – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Indikator 6.3A – Utsträckning av fysisk störning i bentiska livsmiljöer Kriterium D6C5 – Omfattning av negativa effekter av mänskliga belastningar Indikator 5.8B – Bottenfauna i utsjövatten</p>
Åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter	<p>De flesta existerande åtgärder rörande havsbottens integritet är riktade mot bottenträlfiskets påverkan på bottenmiljöer. Trots flertal andra belastningar som påverkar havsbotten, anses bottenträlning efter fisk vara den dominerande aktiviteten i utsjön som orsakar negativ fysisk påverkan på havsbottarna. Detta gäller i synnerhet i Västerhavet, medan i Östersjön trälfiskets påverkan på havsbottens integritet inte är lika omfattande (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c). Existerande åtgärder omfattar områdesspecifika föreskrifter för att minska trälfiskets påverkan inom befintliga skyddade områden, utflyttning av trålgränsen på västkusten, fiskeregleringar för skydd av havsbottens integritet under fiskelagen och förordningen om fiske, samt inrättande av skyddade områden, inklusive biotopskyddsområden.</p> <p>Inrättande av skyddsområden kan även vara relevant som förebyggande åtgärd för skydd mot andra belastningar som riskerar påverka havsbotten, bland annat vindkraftsetablering och utvinning av material. I detta sammanhang kan åtgärden användas för att förbjuda eller begränsa mänsklig påverkan i syfte att bevara havsbottarna, och öppnar för möjligheten att inom skyddsplaner för vissa typer av skyddade områden ställa krav på restaurerings- respektive kompensationsåtgärder.</p> <p>För specifika vattenverksamheter såsom havsbaserad vindkraft och materialutvinning är de villkor som bestäms inom ramen för tillståndsprövning enligt miljöbalken viktigast för att minimera risken för negativ påverkan på havsbottarnas integritet (se ovan). En viktig aspekt är tröskelvärden för vad som anses vara acceptabel störning eller skada på havsbottens integritet, som idag ej är bestämt. Detta relaterar till kunskap om de olika naturtypernas utbredning och vad olika grader och typer av mänsklig påverkan betyder för bentiska ekosystemens struktur och funktion. Sådan kunskap är också nödvändig för att kunna bedöma form och omfattning av eventuell framtida restaurering och kompensation vid bortfall av naturligt bottenhabitat. Sådana åtgärder tillämpas för närvarande inte i utsjön. Inom åtgärdsprogrammet för havsmiljön 2016-2020 togs fram åtgärd ÅPH 25, riktat mot bland annat uppbyggande av kunskap om musselbankar i Östersjöns utsjö, fysisk</p>

Miljöeffekt	Förlust av bottenmiljöer vid anläggning och drift av havsbaserad vindkraft, samt drift av sandutvinningsverksamhet
	påverkan på djupa mjukbottenar, revmiljöer och skagrusbottenar i Västerhavet (Havs- och vattenmyndigheten, 2015c).
Uppföljning och övervakning	<p>Övervakningsprogram för fysisk påverkan Se ovan, under Övervakningsprogram för hydrografiska villkor. Det samlas idag olika sorters data som skulle kunna användas för uppskattning av fysisk påverkan från olika mänskliga aktiviteter. Det saknas dock en samlad strategi för hur data ska användas vid bedömningar. Metoder för såväl övervakning som bedömning är under utveckling. Vid enskilda projekt tas sådana metoder vanligtvis fram inom ramen för projektets kontrollprogram.</p> <p>Övervakningsprogram för bentiska livsmiljöer Övervakningen ingår i följande sex olika övervakningsprogram, varav de två första är relevanta för miljöeffekten i fråga, samtidigt som de för närvarande är under utveckling.</p> <ul style="list-style-type: none"> - bentiska livsmiljöer - fysisk påverkan (se ovan) - större djur på havsbotten - sedimentlevande makrofauna - vegetationsklädda bottenar - vattnets kemiska egenskaper (syre och pH) <p>För bentiska livsmiljöer se ovan under <i>Övervakningsprogram för hydrografiska villkor</i>.</p> <p>Storskaliga nationella marina karteringar av Sveriges havsområden har genomförts sedan 2016, i syfte att förbättra kunskapen om bentiska marina livsmiljöer. Det pågår även utveckling av övervakning för att löpande kunna följa upp de bentiska livsmiljöernas tillstånd, samt omfattningen av mänskliga aktiviteter och dess negativa effekter på livsmiljöerna. Det utvecklas nu innovativa övervakningsmetoder, där grunda bottenmiljöer kommer att övervakas med satellit och valideras med anpassad övervakning lokalt. En tillförlitlig heltäckande övervakning av bentiska livsmiljöer på djupare områden kräver dock fortsättningsvis en omfattande kartläggningsinsats, framförallt för att skapa tillräckligt noggranna data om djup och substrat. Parallellt sker även en utveckling av övervakning av fysisk påverkan, med hjälp av flygbildstolkning och påverkansmodeller.</p>

Konsekvensbedömning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Samrådsversion (dnr 2168-23)

Vi arbetar för levande hav och vatten

Havs- och vattenmyndigheten, HaV, är en statlig förvaltningsmyndighet inom miljöområdet. Vi arbetar på regeringens uppdrag för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskresurserna

**Havs
och Vatten
myndigheten**

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

18 (26)

§ 146/2023

Remissvar - Samråd om förslag till ändrade havsplaner (Dnr KS2023/2099)

Sammanfattning

Den 10 februari 2022 tog regeringen beslut om de första svenska havsplanerna. Samtidigt fick Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram förslag till ändrade havsplaner med syftet att skapa förutsättningar för ökad energiutvinning i havet, i form av havsbaserad vindkraft.

Havs- och vattenmyndigheten har nu bjudit in till samråd för ändrade havsplaner.

Samrådet pågår från den 14 september till den 15 december 2023. I november kommer förslag till havsplaner ut på samråd med grannländer. Under samrådet arrangerar Havs- och vattenmyndigheten en serie informationsträffar med representanter för olika grupper.

Havsplanerna är vägledande för myndigheter och kommuner när de tar fram översiktsplaner, planlägger, ger tillstånd eller förvaltar havet. Näringsidkare kan också få vägledning av planerna.

Samrådshandlingar innehåller ”Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet” samt Konsekvensbeskrivning av förslaget.

Havsplanerna anger användningar av havet för olika geografiska områden. De användningar som anges bedöms vara de mest lämpliga med hänsyn till områdenas beskaffenhet, läge och de behov som finns samt utifrån planernas övergripande syfte. De geografiska avgränsningarna av användningar i havsplanerna baseras på någon av nedanstående tre typer av allmänna intressen:

Riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken.

Andra allmänna intressen av väsentlig betydelse.

I havsplanerna anges område för energiutvinning eller alternativt område för energiutvinning, försvar, generell användning, natur, rekreation, sjöfart, yrkesfiske och sandutvinning.

Den del som berör västkusten och Kungälv kommun är Västerhavet.

I norra delen av Västerhavet finns höga naturvärden, friluftsliv och turism samt omfattande yrkesfiske. Samtidigt är Försvarsmakten mer positiv till energiutvinning här än i Östersjön och det finns viktiga områden för energiutvinning med goda möjligheter till anslutning.

Konsekvensbeskrivningen visar på risker för negativ påverkan av olika slag i Västerhavet och främst gäller det flyttfåglar och sjöfågel. Risk för negativa effekter finns även för säl och tumlare samt lekområden för fisk. Påverkan kommer att ske för fartygsleder, kultur och

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

19 (26)

friluftsliv. Detta innebär att ytterligare faktaunderlag krävs samt försiktighetsåtgärder vid tillståndsgivning.

Alla energiområden bedöms påverka yrkesfisket i Västerhavet. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regionalt och lokalt perspektiv.

Havsvindkraft i stort innebär en positiv effekt på andelen möjlig fossilfri el.

I havsplanerna har arealen områden med särskild hänsyn till höga naturvärden utökats i alla tre havsplaneområden. Fokus ligger särskilt på behov av stärkt skydd av fågel, i synnerhet flyttfågel men även sjöfågel i födosöks- och övervintringsområden.

Risk för betydande kumulativa effekter anses vara stor i Kattegatt med hänsyn till antalet planerade vindkraftsområden i danska vatten, i ett område där det också finns en stor ansamling föreslagna och alternativa energiområden på svensk sida.

Kungälv kommun har i ärenden rörande ansökningar om etablering av vindkraftsparker till havs ställt sig positiv till dessa både inom territorialhavet samt i Sveriges ekonomiska zon.

Frågor som Hav o vatten gärna vill ha svar på i samrådet:

- Hur ser ni på förslagen till energiområden samt alternativa energiområden?
- Finns det ytterligare konsekvenser som behöver uppmärksammas, utöver de som tas upp i miljökonsekvensbeskrivningarna? I så fall vilka?
- Hur kan vi förbättra förslagen i övrigt?

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på förslaget på havsplan för Västerhavet eller omfattning av konsekvensbeskrivningarna och att kommunen därmed ställer sig positiv till förslaget.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Remissvar - Samråd om förslag till ändrade havsplaner

Bilaga forslag-andrade-havsplaner-bottniska-viken-ostersjon-vasterhavet

Bilaga konsekvensbeskrivning-forslag-till-andrade-havsplaner

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kungälv kommun har inte några synpunkter på förslaget på havsplan för Västerhavet eller omfattning av konsekvensbeskrivningarna och ställer sig därmed positiv till förslaget.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

20 (26)

Expedieras till: I ämnesraden märker ni ert mail med diarienummer: 2168-23
Mejla synpunkter till: bavochvatten@bavochvatten.se

För kännedom till: Linda.andreasson@kungalv.se

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

18 (26)

§ 146/2023

Remissvar - Samråd om förslag till ändrade havsplaner (Dnr KS2023/2099)

Sammanfattning

Den 10 februari 2022 tog regeringen beslut om de första svenska havsplanerna. Samtidigt fick Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram förslag till ändrade havsplaner med syftet att skapa förutsättningar för ökad energiutvinning i havet, i form av havsbaserad vindkraft.

Havs- och vattenmyndigheten har nu bjudit in till samråd för ändrade havsplaner.

Samrådet pågår från den 14 september till den 15 december 2023. I november kommer förslag till havsplaner ut på samråd med grannländer. Under samrådet arrangerar Havs- och vattenmyndigheten en serie informationsträffar med representanter för olika grupper.

Havsplanerna är vägledande för myndigheter och kommuner när de tar fram översiktsplaner, planlägger, ger tillstånd eller förvaltar havet. Näringsidkare kan också få vägledning av planerna.

Samrådshandlingar innehåller ”Förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet” samt Konsekvensbeskrivning av förslaget.

Havsplanerna anger användningar av havet för olika geografiska områden. De användningar som anges bedöms vara de mest lämpliga med hänsyn till områdenas beskaffenhet, läge och de behov som finns samt utifrån planernas övergripande syfte. De geografiska avgränsningarna av användningar i havsplanerna baseras på någon av nedanstående tre typer av allmänna intressen:

Riksintressen enligt 4 kapitlet 8 § miljöbalken, det vill säga Natura 2000-områden.

Riksintresseanspråk enligt 3 kapitlet miljöbalken.

Andra allmänna intressen av väsentlig betydelse.

I havsplanerna anges område för energiutvinning eller alternativt område för energiutvinning, försvar, generell användning, natur, rekreation, sjöfart, yrkesfiske och sandutvinning.

Den del som berör västkusten och Kungälv kommun är Västerhavet.

I norra delen av Västerhavet finns höga naturvärden, friluftsliv och turism samt omfattande yrkesfiske. Samtidigt är Försvarsmakten mer positiv till energiutvinning här än i Östersjön och det finns viktiga områden för energiutvinning med goda möjligheter till anslutning.

Konsekvensbeskrivningen visar på risker för negativ påverkan av olika slag i Västerhavet och främst gäller det flyttfåglar och sjöfågel. Risk för negativa effekter finns även för säl och tumlare samt lekområden för fisk. Påverkan kommer att ske för fartygsleder, kultur och

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

19 (26)

friluftsliv. Detta innebär att ytterligare faktaunderlag krävs samt försiktighetsåtgärder vid tillståndsgivning.

Alla energiområden bedöms påverka yrkesfisket i Västerhavet. Påverkan och behov av anpassning för att främja samexistens behöver bedömas i ett regionalt och lokalt perspektiv.

Havsvindkraft i stort innebär en positiv effekt på andelen möjlig fossilfri el.

I havsplanerna har arealen områden med särskild hänsyn till höga naturvärden utökats i alla tre havsplaneområden. Fokus ligger särskilt på behov av stärkt skydd av fågel, i synnerhet flyttfågel men även sjöfågel i födosöks- och övervintringsområden.

Risk för betydande kumulativa effekter anses vara stor i Kattegatt med hänsyn till antalet planerade vindkraftsområden i danska vatten, i ett område där det också finns en stor ansamling föreslagna och alternativa energiområden på svensk sida.

Kungälv kommun har i ärenden rörande ansökningar om etablering av vindkraftsparker till havs ställt sig positiv till dessa både inom territorialhavet samt i Sveriges ekonomiska zon.

Frågor som Hav o vatten gärna vill ha svar på i samrådet:

- Hur ser ni på förslagen till energiområden samt alternativa energiområden?
- Finns det ytterligare konsekvenser som behöver uppmärksammas, utöver de som tas upp i miljökonsekvensbeskrivningarna? I så fall vilka?
- Hur kan vi förbättra förslagen i övrigt?

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på förslaget på havsplan för Västerhavet eller omfattning av konsekvensbeskrivningarna och att kommunen därmed ställer sig positiv till förslaget.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Remissvar - Samråd om förslag till ändrade havsplaner

Bilaga forslag-andrade-havsplaner-bottniska-viken-ostersjon-vasterhavet

Bilaga konsekvensbeskrivning-forslag-till-andrade-havsplaner

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kungälv kommun har inte några synpunkter på förslaget på havsplan för Västerhavet eller omfattning av konsekvensbeskrivningarna och ställer sig därmed positiv till förslaget.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

20 (26)

Expedieras till: I ämnesraden märker ni ert mail med diarienummer: 2168-23
Mejla synpunkter till: bavochvatten@bavochvatten.se

För kännedom till: Linda.andreasson@kungalv.se

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2023-10-13

Reviderad förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust (Dnr KS2023/2165-2)

Sammanfattning

Samordningsförbundet Älv & Kust har inkommit med ett förslag till ny förbundsordning. Förslaget till ny förbundsordning har tidigare varit ute på remiss, där lämnades ett tillstyrkande till förslaget av kommunstyrelsen (KS § 138/2023).

I förslag till ny förbundsordning föreslås ett antal ändringar utifrån inkomna remissvar. För § 10 och § 13 görs förändringar enligt nedan:

§ 10 Begreppet kungörelser tillämpas inte längre för samordningsförbund utan har ersatts med begreppet tillkännagivanden

§ 13 Då samordningsförbundet redan är bildat är skrivningen i andra stycket överflödig. "Vid bildandet av förbundet skall årsredovisningen fastställas av medlemmarna i samband med bildandet."

För § 11, Görs ett förtydligande av regleringen av respektive kommuns ekonomiska åtagande: Kommunernas medlemsavgift fördelas med en fast avgift om 100 tkr/år och kommun. Resterande fördelas med den andel invånare respektive kommun har av områdets totala befolkning. Andelsberäkningen utgår från föregående års befolkningsstatistik.

Förslag till ny förbundsordning följer i allt väsentligt den uppdaterade mall som presenterats 2022-12-20 av Nationella rådet.

Den främsta förändringen i förhållande till tidigare förbundsordningen är i § 6 där det uttrycks att förbundets styrelse ska bestå av minst en ledamot och en ersättare från varje medlem. Det betyder att kommunerna, som tidigare haft var sin representant och alturnerat som ordinarie ledamot, i förslaget nu har en ledamot och en ersättare.

Kommunstyrelsen föreslås att godkänna förslaget till ny förbundsordning.

Juridisk bedömning

Samordningsförbundet Älv och Kust har inrättats med stöd av lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Ale Kommun, Kungälv Kommun, Stenungsunds Kommun, Tjörns Kommun, Öckerö Kommun och Västra Götalandsregionen.

En ny tolkning av lagstiftningen gällande medlemmarnas representation har meddelats av Nationella rådet 2022-02-24. Den nya tolkningen innebär att den tidigare ordningen där kommunerna gemensamt har en ordinarie plats och fyra ersättare i förbundets styrelse upphör. Ny tolkning innebär att varje medlem har en ledamot och en ersättare i styrelsen. Förändringen berör endast kommunerna som i och med den nya tolkningen kommer att ha en ordinarie och en ersättare i styrelsen.

Förvaltningens bedömning

Ett förslag till ny förbundsordning för Samordningsförbundet Älv & Kust inkom till kommunen den 26 september 2023. Den nya förbundsordningen föreslås gälla från och med 2024-04-01. Samordningsförbundet önskar ett svar i god tid så att ledamöterna får möjlighet att utse ledamöter och ersättare till styrelsen vid beslut.

Förslag till ny förbundsordning har tagits fram. Utkastet följer i allt väsentligt den uppdaterade mall som presenterats 2022-12-20 av Nationella rådet.

Förbundsordningen är medlemmarnas styrning av förbundets styrelse. Det är därför viktigt att förbundsordningen har goda förutsättningar att hanteras av respektive medlem.

Den främsta förändringen i förhållande till tidigare förbundsordningen är i § 6 där det uttrycks att förbundets styrelse ska bestå av minst en ledamot och en ersättare från varje medlem. Det betyder att kommunerna, som tidigare haft var sin representant och alturnerat som ordinarie ledamot, i förslaget nu har en ledamot och en ersättare.

Förvaltningen har tagit del av förslaget inklusive de revideringar som föreslås efter tidigare remiss och har inga synpunkter.

Kommunstyrelsen föreslås att godkänna förslaget till ny förbundsordning.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ändringen i förbundsordningen har ingen direkt koppling till politiska mål, men samordningsförbundets arbete är i linje med kommunstyrelsens resultatmål om minskat utanförskap och bidragsberoende.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Syftet med samordningsförbundet är att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Samordningsförbundet Älv & Kust har identifierat de områden där förbundets verksamhet bidrar till en ökad hållbarhet:

- Ingen fattigdom
- God hälsa och välbefinnande
- Jämställdhet
- Minskad ojämlikhet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Social översiktsplan – plan kring ökat innanförskap 2027 har viss koppling till samordningsförbundets verksamhet men ingen direkt koppling till ärendet som nu behandlas och förslaget till beslut.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Målgrupp för samordningsförbundets verksamhet är personer med medicinska, psykiska, sociala och arbetsmarknadsrelaterade problem som behöver stöd från flera samhällsinstanser. Dessa personer står ofta långt ifrån arbetsmarknaden och är vanligen beroende av offentlig försörjning. Genom samordnade rehabiliterande insatser ska de kunna återfå eller förbättra sin arbetsförmåga, och i förlängningen kunna försörja sig själva.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Föreslagen ändring i förbundsordningen bedöms inte ha någon påverkan på arbetsbelastningen, arbetsmiljön eller personella resurser i Kungälv kommun.

Ekonomisk bedömning

Innehållet i förslaget till förbundsordning bedöms inte få några ekonomiska konsekvenser för kommunen.

Förslag till kommunstyrelsen

Reviderad förbundsordning för Samordningsförbundet Älv & Kust godkänns.

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Lena Arnfelt
sektorchef trygghet och stöd

Expedieras till:

Samordningsförbundet
Älv & Kust

För kännedom till:

From: Henrik Svedberg
Sent: Tue, 26 Sep 2023 06:13:03 +0000
To: Kungälv kommun
Subject: Förslag förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust
Attachments: Styrelseprotokoll Samordningsförbundet Älv och Kust nr 5 2023-09-13.pdf, 2023-09-13 §80 Förslag Förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust.pdf, 2023-09-13 §80 TU - Förslag till förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust.pdf
Categories: Emilie

Till Samordningsförbundet Älv & Kusts medlemmar

Hej!

Här kommer förslag till ny förbundsordning för Samordningsförbundet Älv & Kust. Ny förbundsordning föreslås börjar gälla från 2024-04-01. Till dess ska även kommunala styrelseledamöter och ersättare ha utsetts. Vår förhoppning är att beslut om ny förbundsordning kan hanteras så att kommunerna i god tid kan utse sina ledamöter och ersättare till styrelsen.

Är det några frågor så kontakta mig.

Hälsningar!
Henrik Svedberg
Förbundschef

Samordningsförbundet Älv & Kust / Bilgatan 7B, 442 40 Kungälv / Telefon: 073-712 99 33 /
Hemsida: www.alvokust.se / E-post: henrik.svedberg@alvokust.se

**PROJEKT
GRÄNSGÅNGARE**

Styrelseprotokoll 2023-09-13

Dnr: 2023/01

Tid: 2023-09-13 kl 14.00-15.30**Plats:** Stenungsbaden**Ledamöter** Närvarande:

Safet Peci, Arbetsförmedlingen, ordförande

Tomas Angervik (S), Västra Götalandsregionen, vice ordförande

Susanne Elvind, Försäkringskassan

Lars Kopp (M), Ale kommun

Frånvarande:

Ersättare Närvarande:

Jan Rudén (S), Stenungsunds kommun

Sandra Svensson (M), Öckerö kommun

Eva-Lotta Liljenzin (M), Västra Götalandsregionen

Yvonne Andersson (M), Tjörns kommun

Pia Gillerstedt (S), Kungälv kommun

Frånvarande:

Andreas Pettersson, Försäkringskassan

Pernilla Stamlin, Arbetsförmedlingen

Övriga

Henrik Svedberg, förbundschef

Ann-Katrin Österman, bitr. förbundschef

Sekreterare

AnnKatrin Österman

Ann-Katrin Österman

Justeras

Safet Peci

Safet Peci (Sep 18, 2023 08:28 GMT+2)

Safet Peci, ordf.

Tomas Angervik

Tomas Angervik (Sep 18, 2023 09:46 GMT+2)

Tomas Angervik, justerare

- § 72 Sammanträdet öppnas**
Safet Peci hälsar välkommen och förklarar sammanträdet öppnat.
- § 73 Upprop**
Närvaro i enlighet med protokollets första sida.
- § 74 Val av justerare**
Styrelsen beslutar:
- Utse Tomas Angervik att justera dagens protokoll.
- § 75 Fastställande av dagordning**
Styrelsen beslutar:
- Fastställa dagordningen i enlighet med föredragningslista.
- § 76 Föregående protokoll**
Styrelsen beslutar:
- Fastställa föregående protokoll från 2023-05-17
- § 77 Delårsrapport**
Beslutad delårsrapport för perioden januari – augusti ska upprättas och meddelas senast 2 oktober i enlighet med tidsplan för redovisning för Samordningsförbund i Västra Götaland.
- Handlingar
TU: Delårsrapport jan – aug 2023
Delårsrapport SOF Älv & Kust januari-augusti 2023
- Styrelsen beslutar:
- Godkänna Delårsrapport 2023-01-01 -2023-08-31 för Samordningsförbundet Älv & Kust.
  - Översända delårsrapporten till respektive medlem i Samordningsförbundet Älv & Kust för kännedom.
  - Förklara Delårsrapport 2023-01-01 -2023-08-31 för Samordningsförbundet Älv & Kust omedelbart justerad.
  - Inför kommande budgetarbete se över styrelsens inriktning i verksamhetsplan 2023 s. 19 om 1 000 tkr i eget kapital i syfte att skapa flexibilitet som hanterar ekonomiska fluktuationer i verksamheten.
- § 78 Uppföljning från regional samverkansdag 9 juni**
9 juni genomfördes en regional samverkansträff med styrelser för samordningsförbund inom Västra Götaland och Halland. Temat var kompetensförsörjning. Styrelsen för en dialog kring hur man ser på värdet av

regional samverkan och på vilket samordningsförbund kan vara en del i att bidra till kompetensförsörjningsutmaningen.

Styrelsen beslutar:

- Notera dialogen till protokollet.

§ 79

Styrgrupp Projekt Grängångare

Under perioden 2023-01-01 – 2025-12-31 har ESF beviljat projektet Grängångare. Projektet drivs av Samordningsförbundet Göteborg, Väst och Älv & Kust med Älv & Kust som projektägare.

I ansökan till ESF har förbunden meddelat att de kommer att ha en styrgrupp bestående av förtroendevalda från styrelserna. I ansökan uttrycks styrgruppens uppgift och syfte: *"Ambitionen med styrgruppens sammansättning är att öka förutsättningarna för spridning och implementering i projektets avslutsskede. Styrgruppen ska fungera strategiskt."* Styrgruppen förväntas sammanträda tre ggr/år.

Handlingar

TU: Styrgrupp Projekt Grängångare

Styrelsen beslutar:

- Försäkringskassan utser bland sina styrelseledamöter i de tre styrelserna en representant till projektets styrgrupp.
- Arbetsförmedlingen utser bland sina styrelseledamöter i de tre styrelserna en representant till projektets styrgrupp.
- Västra Götalandsregionen utser bland sina styrelseledamöter i de tre styrelserna en representant till projektets styrgrupp.
- Varje förbund utser inom sig en av styrelsens kommunala representanter till styrgruppen.
- Arvode utgår från det förbund som representanten har sitt styrelseuppdrag.

§ 80

Förbundsordning

2022-02-04 meddelade Nationella rådet att ett arbete med översyn av tidigare mall för upprättande av förbundsordning påbörjats. Främsta skälet till översynen är att tolkningen av hur styrelsernas representation ska se ut förändrats. Den nya tolkningen är att varje medlem i förbundet ska representeras av minst en ledamot och minst en ersättare i förbundets styrelse.

Styrelsen fattade 2023-03-24 beslut om att sända ut förslag till ny förbundsordning på remiss. Remisstiden gick ut 2023-09-08.

Handlingar

TU: Förslag till förbundsordning SOF Älv & Kust

Förslag till förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust

Styrelsen beslutar:

- Översända förslag till ny förbundsordning för beslut till förbundets medlemmar.

§ 81   Rapporter/meddelande

- a. Ansvarsfrihet 2022, Tjörn
- b. Ansvarsfrihet 2022, Stenungsund
- c. Ansvarsfrihet 2022, Ale
- d. Samråd 2024, Öckerö
- e. Samråd 2024, Stenungsund
- f. Samråd 2024, Ale
- g. Remissvar ny förbundsordning, Kungälv
- h. Remissvar ny förbundsordning, Ale
- i. Remissvar ny förbundsordning, Stenungsund
- j. Anteckningar presidium 2023-09-01

§ 82   Personalärende

Ordförande informerar om lönerevision för förbundschef.

§ 83   Övrigt

Inga övriga frågor anmäls

§ 84   Mötet avslutas

Ordförande tackar samtliga närvarande och avslutar mötet.

Styrelseprotokoll 2023-09-13

Dnr: 2023/01

Bilagor

§77 TU: Delårsrapport jan – aug 2023

§77 Delårsrapport SOF Älv & Kust januari-augusti 2023

§79 TU: Styrgrupp Projekt Gränsgångare

§80 TU: Förslag till förbundsordning SOF Älv & Kust

§80 Förslag till förbundsordning Samordningsförbundet Älv & Kust

Förbundsordning för Samordningsförbundet Älv & Kust

Förbundsordningen följer av Nationella rådet reviderad mall för förbundsordning 2022-12-20. Följande förbundsordning ersätter tidigare förbundsordning och gäller från 2024-04-01.

§ 1 Förbundets namn

Förbundets namn är Samordningsförbundet Älv & Kust.

§ 2 Förbundets säte

Samordningsförbundet ska ha sitt säte i Kungälv kommun.

§ 3 Förbundets medlemmar

Förbundet har åtta medlemmar som tillsammans utgör fyra parter: Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Ale kommun, Kungälv kommun, Stenungsunds kommun, Tjörns kommun, Öckerö kommun och Västra Götalandsregionen.

§ 4 Förbundets ändamål

Samordningsförbundets ändamål är att inom kommunernas geografiska område bedriva finansiell samordning enligt Lagen om finansiell samordning 2003:1210 (FinsamL) mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Ale kommun, Kungälv kommun, Stenungsunds kommun, Tjörns kommun, Öckerö kommun och Västra Götalandsregionen.

§ 5 Förbundets organisation

Samordningsförbundet ska ledas av en styrelse. Förbundsstyrelsen får utse en tjänsteperson som ska leda arbetet inom förbundet enligt styrelsens anvisningar.

§ 6 Styrelsen

Styrelsen ska bestå av åtta ledamöter och åtta ersättare. Arbetsförmedlingen utser en ledamot och en ersättare. Försäkringskassan utser en ledamot och en ersättare. Ale kommun utser en ledamot och ersättare. Kungälv kommun utser en ledamot och en ersättare. Stenungsunds kommun utser en ledamot och en ersättare. Tjörns kommun utser en ledamot och en ersättare. Öckerö kommun utser en ledamot och en ersättare. Västra Götalandsregionen utser en ledamot och en ersättare.

Mandatperioden är fyra år och räknas från den 1 april året efter det att val av fullmäktige har ägt rum i hela landet.

Styrelsen utser bland sina ledamöter en ordförande och en vice ordförande för den tid som styrelsen bestämmer.

§ 7 Samordningsförbundets uppgifter och beslutanderätt

Styrelsen är beslutsför när fler än hälften av ledamöterna är närvarande. Vid lika röstetal har ordförande utslagsröst. Förbundet har till uppgift att:

1. besluta om mål och riktlinjer för den finansiella samordningen
2. stödja samverkan mellan samverkansparterna
3. finansiera insatser för individer som behöver samordnade rehabiliteringsinsatser i syfte att uppnå eller förbättra förmågan att utföra förvärvsarbete, och som ligger inom de samverkande parternas samlade ansvarsområde
4. besluta på vilket sätt de medel som finns för finansiell samordning ska användas
5. svara för uppföljning och utvärdering av rehabiliteringsinsatserna
6. upprätta budget och årsredovisning för den finansiella samordningen

De insatser som finansieras av förbundet ska registreras och följas upp via uppföljning Finsam.

Det ingår inte i Samordningsförbundets uppdrag att besluta i frågor om förmåner eller rättigheter för enskilda. Förbundet får därför inte heller vidta åtgärder i övrigt som innefattar myndighetsutövning.

Vidare får förbundet inte tillhandahålla tjänster som är avsedda för enskilda och inte heller i övrigt bedriva eller upphandla rehabiliteringsinsatser.

§ 8 Medlemmarnas initiativrätt

En medlem i förbundet har rätt att väcka ett ärende i förbundsstyrelsen.

§ 9 Samråd

Styrelsen ska hålla förbundsmedlemmarna underrättade om den allmänna planläggningen av förbundets verksamhet och om frågor av större ekonomisk eller organisatorisk betydelse. Styrelsen har rätt att från förbundsmedlemmarna få de yttranden och upplysningarna som behövs för att styrelsen ska kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Samordningsförbundet ska samråda med förbundsmedlemmarna innan beslut om budget fattas.

§ 10 Kungörelser

Förbundets tillkännagivanden ska anslås på Ale kommuns, Kungälvs kommun, Stenungsunds kommun, Tjörns kommun, Öckerö kommun och Västra Götalandsregionens anslagstavla.

§ 11 Medlemmarnas tillgångar och skulder samt fördelning av kostnader/parternas bidrag av medel

Varje medlem har vid varje tidpunkt andel i förbundets tillgångar och skulder i förhållande till vad medlemmen ska tillskjuta som medlemsbidrag för att täcka förbundets kostnader. Detta gäller även under uppsägningstid om en medlem begär utträde enligt § 15 i denna förbundsordning.

Medlemmarnas ekonomiska bidrag till verksamheten ska fördelas på följande sätt:

- Försäkringskassan ska bidra med hälften av medlen
- regionen med en fjärdedel
- kommunerna tillsammans med en fjärdedel.

Kommunernas medlemsavgift fördelas med en fast avgift om 100 tkr/år och kommun. Resterande fördelas med den andel invånare respektive kommun har av områdets totala befolkning. Andelsberäkningen utgår från föregående års befolkningsstatistik.

§ 12 Styrning, insyn och skuldsättning

Förbundsstyrelsen ska varje år, tre månader efter räkenskapsårets utgång, upprätta årsredovisning för verksamheten och ekonomin, som skickas till medlemmarna. Förbundet får inte ingå borgen. Förbundet får inte heller sätta sig i skuld utöver vad som är sedvanliga krediter för verksamheten.

Om samordningsförbundet saknar tillgångar för att betala en skuld ska en medlem skjuta till så stor del av bristen som svarar mot den andel som medlemmen ska bidra med (5 § FinsamL)

§ 13 Budget

Förbundsstyrelsen ska fastställa samordningsförbundets budget för det kommande året senast den 30 november. Förbundsstyrelsen ska dessförinnan samråda med förbundsmedlemmarna om budgetförslaget. Budgeten ska innehålla en plan för verksamheten under budgetåret. I planen ska anges mål och riktlinjer som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning. Budgeten ska också innehålla en plan för ekonomin för en period av tre år, varvid budgetåret ska vara periodens första år.

Sammanträdet för budgetens behandling är offentligt.

§ 14 Revisorer

Förbundets räkenskaper och årsredovisning samt styrelsens förvaltning ska granskas av en revisor för varje förbundsmedlems räkning. För Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska Försäkringskassan utse en gemensam revisor.

En revisor ska utses av kommunerna Ale, Kungälv, Stenungsund, Tjörn, Öckerö och en revisor ska utses av Västra Götalandsregionen.

Revisorer utses i enlighet med bestämmelserna i 25 § lagen (2003:1 210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser.

Mandattiden för de förtroendevalda revisorerna är fyra år räknat från 1 april året efter det att val av fullmäktige i kommun och region har ägt rum. Mandattiden för statens revisorer hanteras i särskild ordning.

§ 15 Utträde

En förbundsmedlem har rätt att efter uppsägning utträda ur förbundet.

Upplysning: Uppsägningstiden är 3 år.

Regleringen av de ekonomiska mellanhavandena mellan förbundet och den utträdande medlemmen ska bestämmas i en överenskommelse mellan samtliga förbundsmedlemmar. Den ekonomiska regleringen ska ske utifrån de andelar i förbundets samlade tillgångar och skulder som gäller det år då medlemmen utträder ur förbundet, om inte annat avtalas mellan medlemmarna.

Vid en förbundsmedlems utträde ska förbundet träda i likvidation enligt förbundsordningens § 16 och medlemmarnas ekonomiska mellanhavanden regleras enligt förbundsordningens § 11. Om det efter utträde finns minst en kommun och minst en region kvar, och de statliga medlemmarna kvarstår, får de kvarvarande medlemmarna besluta om att fortsätta förbundets verksamhet. Ett sådant beslut måste fattas innan uppsägningstiden för den utträdande medlemmen har löpt ut.

§ 16 Likvidation och upplösning

Om medlemmarna inte kan enas om förutsättningarna för utträde när uppsägningstiden i 15 § är till ända, ska förbundet omedelbart träda i likvidation. Detsamma ska ske om inte förbundet uppfyller det grundläggande kravet om antal medlemmar efter att en medlem utträtt ur förbundet (3 § andra meningen FinsamL).

Likvidationen verkställs av styrelsen i egenskap av likvidator. När förbundet trätt i likvidation ska skulderna betalas och egendomen avyttras. Kvarvarande tillgångar ska därefter fördelas mellan medlemmarna enligt principerna i § 11 i denna förbundsordning.

När styrelsen har fullgjort sitt uppdrag ska den avge en slutredovisning för sin förvaltning. Det görs genom att styrelsen avger en förvaltningsberättelse över likvidationen i sin helhet som redovisar betalning av skulder, försäljning av egendom och skiftet av behållna tillgångar därefter. Till berättelsen ska bifogas redovisningshandlingar för hela likvidationen.

Vad gäller förbundets arkiv ska den kommuns arkivmyndighet som ansvarar för tillsynen (enligt 20 § FinsamL 2003:1210) kontaktas för diskussion om var det upplösta förbundets arkiv ska förvaras. Till slutredovisningen ska fogas styrelsens beslut om vilken av förbundets medlemmar som ska överta och vårda de handlingar som hör till förbundets arkiv. Förbundet är upplöst när förvaltningsberättelsen och redovisningshandlingarna har delgivits samtliga medlemmar.

§ 17 Tvister

Tvister mellan förbundet och dess medlemmar ska, om parterna inte kan nå en frivillig uppgörelse, avgöras vid en allmän domstol i Sverige.

§ 18 Ersättning till ledamöter, ersättare och revisorer

Arvoden och ersättningar till ordförande, vice ordförande, styrelseledamöter, ersättare och revisorer ska följa de bestämmelser som gäller för förtroendevalda i Västra Götalandsregionen. För den statliga revisor som Försäkringskassan utsett utgår istället ersättning enligt gällande upphandlingsavtal. Ersättningar och arvoden betalas av samordningsförbundet. Om sakkunnigt biträde anlitas av revisorer betalas arvodet av förbundet.

Ordförande och vice ordförande i förbundet ersätts med fyra respektive tre procent av fast månadsersättning för heltidsarvoderat regionråd i Västra Götalandsregionen.

§ 19 Arkivtillsyn

Arkivmyndighet i Kungälv kommun ansvarar för tillsynen av att samordningsförbundet fullgör sina skyldigheter enligt arkivlagen (1990:782).

§ 20 Ändringar i förbundsordningen

Ändringar i förbundsordningen ska fastställas genom likalydande beslut av förbundets samtliga medlemmar.

Dnr: 2023-01
Sammanträde 2023-09-13
Henrik Svedberg

Tjänsteutlåtande

Förbundsordning

Bakgrund

Styrelsen fattade 2021-11-26 beslut om att översända ett förslag om förändrad förbundsordning till förbundets medlemmar. 2022-02-04 meddelade Nationella rådet att ett arbete med översyn av tidigare mall för upprättande av förbundsordning påbörjats. Främsta skälet till översynen är att tolkningen av hur styrelsernas representation ska se ut förändrats. Den nya tolkningen är att varje medlem i förbundet ska representeras av minst en ledamot och minst en ersättare i förbundets styrelse.

Styrelsen fattade 2022-02-25 beslut om att avvakta förslag om ny förbundsordning till dess att ny mall tagits fram av Nationella rådet. En ny mall presenterades 2022-12-20.

Styrelsen fattade 2023-03-24 beslut om att sända ut förslag till ny förbundsordning på remiss. Remisstiden gick ut 2023-09-08.

Ärendet

Remissvar har lämnats av Kungälv kommun, Stenungsunds kommun och Tjörns Kommun. Ale har meddelat att de inte kommer att ge något svar på remissen. Ingen av remisserna gör anspråk på att föreslå avgörande förändringar i den föreslagna förbundsordningen. Tjörns kommun har i sitt remissvar lämnat påpekande i förtydligande syfte. Dessa är:

§10 Begreppet kungörelser tillämpas inte längre för samordningsförbund utan har ersatts med begreppet tillkännagivanden

§11 Tjörns kommun efterfrågar en tydligare reglering av respektive kommuns andel av tillgångar, skulder samt medlemmarnas ekonomiska bidrag.

§13 Då samordningsförbundet redan är bildat är skrivningen i andra stycket överflödig. "Vid bildandet av förbundet skall årsredovisningen fastställas av medlemmarna i samband med bildandet."

I förslag till ny förbundsordning görs de föreslagna ändringarna för §10 och §13. För §11, förtydligande av regleringen av respektive kommuns ekonomiska åtagande görs följande förändring i förslaget:

Kommunernas medlemsavgift fördelas med en fast avgift om 100 tkr/år och kommun. Resterande fördelas med den andel invånare respektive kommun har av områdets totala befolkning. Andelsberäkningen utgår från föregående års befolkningsstatistik.

Dnr: 2023-01
Sammanträde 2023-09-13
Henrik Svedberg

Tjänsteutlåtande

Förslag till ny förbundsordning följer i allt väsentligt den uppdaterade mall som presenterats 2022-12-20 av Nationella rådet.

Den främsta förändringen i förhållande till tidigare förbundsordningen är i §6 där det uttrycks att förbundets styrelse ska bestå av minst en ledamot och en ersättare från varje medlem. Det betyder att kommunerna, som tidigare haft var sin representant och alternerat som ordinarie ledamot, i förslaget nu har en ledamot och en ersättare.

När ny förbundsordning är beslutad hos förbundets samtliga medlemmar meddelas kommunerna att de ska utse en ordinarie och en ersättare för respektive kommun.

Styrelsen föreslås besluta:

- Översända förslag till ny förbundsordning för beslut till förbundets medlemmar.

Henrik Svedberg

Förbundschef

Dnr: 2023-01
Sammanträde 2023-09-13
Henrik Svedberg

Tjänsteutlåtande

Jämställda beslut

Frågor inför ett beslut
1. Har beslutet föregåtts av arbete med frågor utifrån ett jämställdhetsperspektiv (tex vid en insats, vänder den sig lika mycket till kvinnor/män, flickor/pojkar?) Nej
2. Kommer individbaserad statistik som rör beslutet vara uppdelat på kön? Ej aktuellt
3. Kan beslutet få diskriminerande konsekvenser på kort- eller lång sikt? Nej
4. Gynnar beslutet en viss grupp, finns det i så fall adekvata skäl till detta? Nej
5. Tas själva beslutet i styrelsen av både män och kvinnor? Ja

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Sarah Franzén

2023-11-27

Remissvar på remiss från Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan (Dnr KS2023/2582-2)

Sammanfattning

Kungälv kommun har 2023-10-24 erhållit remiss ifrån Stenungsunds kommuns gällande Stenungsunds kommuns granskningshandling för förslag till vattentjänstplan.

Kungälv kommun berörs av Stenungsunds kommuns förslag till vattentjänstplan genom pågående utbyggnad för vattendistribution från Kungälv till Stenungsund och vidare mot Tjörn. Innehållet i vattentjänstplanen bedöms vara i linje med gällande överenskommelse mellan kommunerna.

De delar där Kungälv kommun berörs av Stenungsunds VA-utbyggnad är beskrivna i vattentjänstplanen; ny överföringsledning för dricksvatten mellan kommunerna samt angränsande VA-planområden.

Juridisk bedömning

Förfarandet med remittering av granskningshandling för vattentjänstplanen följer lagstiftningen i vattentjänstlagen.

Förvaltningens bedömning

Kungälv kommun har 2023-10-24 erhållit remiss ifrån Stenungsunds kommun gällande Stenungsunds kommuns granskningshandling för förslag till vattentjänstplan.

Sveriges kommuner ska enligt ny lagstiftning i Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster anta en vattentjänstplan som redogör för kommunens långsiktiga planering för utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen och därigenom försörja områden i behov av kommunala vattentjänster. Planen ska även innefatta kommunens bedömning av vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att den allmänna VA-anläggningen ska fungera vid skyfall/extrem nederbörd. Dessutom krävs en bedömning om planen kan antas medföra betydande miljöpåverkan eller ej, enligt 6 kap. miljöbalken.

Planen ska samrådats med myndigheter och fastighetsägare som har väsentligt intresse av planen.

Kungälv kommun berörs av Stenungsunds kommuns förslag till vattentjänstplan genom pågående utbyggnad för vattendistribution från Kungälv till Stenungsund och vidare mot Tjörn. Innehållet i vattentjänstplanen och angiven vattenleverans bedöms vara i linje med gällande överenskommelse mellan kommunerna.

Kungälv kommun vill påpeka att det är i båda kommunernas intresse att säkerställa att den mellankommunala ledningen fungerar och skyddas även vid extremt väder så som skyfall (se kap. 6).

Kungälv kommun vill också kommentera meningarna "Vid sammankoppling med Kungälv kommun behövs ingen förstärkning av nuvarande ledningsnät i första skedet. Möjlighet finns att få

ytterligare 20 l/s och då behöver delar av huvudledningsnätet mellan Jörlanda och Stora Höga uppdimensioneras' (kap.4.1). Kungälv kommun har uppfattningen att ledningsnätet kan behöva uppdateras tidigare än så för att få robusthet i systemet.

Kungälv kommun har inga invändningar mot Stenungsunds framtagna granskningshandling gällande ny vattentjänstplan. De gemensamma intressen som finns, såsom ny överföringsledning för dricksvatten mellan kommunerna samt angränsande VA-planområden, är beskrivna i granskningshandlingen.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Genom kommunal samverkan för vattendistribution möjliggörs kommunstyrelsens resultatmål; *Ökad robusthet i kommunala funktioner.*

Kungälv ska sträva efter att uppfylla MSB:s riktlinjer för kommunala verksamheters krisberedskap. Kommunerna är ansvariga för verksamhet som måste fungera även under kriser, exempelvis äldreomsorg, vattenförsörjning, fjärrvärme, räddningstjänst och skola. Regionerna ansvarar bland annat för sjukvård och kollektivtrafik som även det måste fungera.

Vid samhällsstörningar ska kommunen ta större ansvar och samtidigt:

- Leda och se till att den egna verksamheten kan genomföras som vanligt.
- Samordna och organisera de åtgärder för att hantera krisen som genomförs av olika aktörer i kommunen, till exempel räddningstjänst, polis och olika enheter från kommunen.
- Organisera och säkerställa informationen till allmänheten
- Delta i samverkan på regional nivå.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Genom kommunal samverkan för vattendistribution möjliggörs en långsiktigt tryggad vattenförsörjning och är i linje med målen om god hälsa och välbefinnande samt rent vatten och sanitet för alla.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ej relevant.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Ett mellankommunalt samarbete för vattendistribution säkerställer att både medborgare och brukare i båda kommunerna får säkrare tillgång till dricksvatten av god kvalitet på lång sikt.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Innehållet i remissen berör till viss del kommunens vattenförsörjning och bedöms medföra positiva effekter.

Ekonomisk bedömning

Innehållet i remissen gällande ekonomin för vattendistribution över kommungränsen har hanterats och hanteras framöver separat ifrån vattentjänstplanen.

Förslag till beslut

Kungälvvs kommun översänder bilaga 1 till Stenungsunds kommun som svar på remissen gällande granskning om vattentjänstplan.

Martin Lilja
Enhetschef VA-teknik

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: Oskar Engdahl
Martin Lilja
Anders Holm

För kännedom till: Sarah Franzén

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (1)
Datum: 2023-11-21

Dnr: KS2023/2582

Svar på remiss gällande Stenungsunds kommuns förslag till vattentjänstplan

Kungälv kommun har 2023-10-24 erhållit remiss ifrån Stenungsunds kommuns gällande Stenungsunds kommuns granskningshandling för förslag till vattentjänstplan. Kungälv kommun berörs av Stenungsunds kommuns förslag till vattentjänstplan genom pågående utbyggnad för vattendistribution från Kungälv till Stenungsund och vidare mot Tjörn.

Kungälv kommun vill påpeka att det är i båda kommunernas intresse att säkerställa att den mellankommunala ledningen fungerar och skyddas även vid extremt väder så som skyfall (se kap. 6).

Kungälv kommun vill kommentera meningarna 'Vid sammankoppling med Kungälv kommun behövs ingen förstärkning av nuvarande ledningsnät i första skedet. Möjlighet finns att få ytterligare 20 l/s och då behöver delar av huvudledningsnätet mellan Jörlanda och Stora Höga uppdimensioneras' (kap.4.1). Kungälv kommun har uppfattningen att ledningsnätet kan behöva uppdateras tidigare än så för att få robusthet i systemet.

Innehållet i vattentjänstplanen bedöms vara i linje med gällande överenskommelse mellan kommunerna.

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Martin Lilja
Enhetschef VA-Teknik

From: Teknikvastenungsund
Sent: Tue, 24 Oct 2023 13:08:41 +0000
To: Undisclosed recipients:
Subject: Granskning Vattentjänstplan
Attachments: Vattentjänstplan granskningshandling inkl bilagor.pdf, Vattentjänstplan Samrådsredogörelse.pdf
Categories: Emilie

Hej,

Stenungsunds kommun har tagit fram ett förslag till vattentjänstplan som nu är ute på granskning. Planen innehåller kommunens långsiktiga planering för att tillgodose behovet av kommunalt vatten och avlopp. Granskningen syftar till att informera om pågående arbete och ge möjlighet till insyn och påverkan.

Ni är välkomna att lämna synpunkter på förslaget

Mellan 25 oktober - 24 november 2023 pågår granskningen vilket innebär att ni kan lämna in synpunkter på förslaget.

Granskningshandlingarna finns under samrådstiden i kommunhusets entré på Strandvägen 15, i foajén på Kulturhuset Fregatten samt i Stenungsunds arena. Handlingarna finns också tillgängliga på kommunens hemsida www.stenungsund.se/vattentjanstplan.

Ni lämnar in dina synpunkter skriftligt senast 24 november.

Mejla till:

teknikVA@stenungsund.se

Ange ärende "Vattentjänstplan2023"

alternativt per post till:

Stenungsunds kommun/Infrastruktur

Strandvägen 15

444 31 Stenungsund

Ange ärende "Vattentjänstplan2023"

Vänliga hälsningar

Lisa Chohan Strömner

Strategisk processledare, Infrastruktur

Stenungsunds kommun

Telefon: 0303 - 73 28 83

E-post: lisa.chohan-stromner@stenungsund.se

Besöksadress: Strandvägen 15, Stenungsund

Hemsida: www.stenungsund.se

Information om behandling av personuppgifter

För att Stenungsunds kommun ska kunna utföra sitt uppdrag och besvara ditt meddelande kommer kommunen att behandla dina personuppgifter.

Läs gärna mer om hur kommunen behandlar personuppgifter och vilka rättigheter du har som registrerad: www.stenungsund.se/personuppgifter

Vattentjänstplan

Granskningshandling

Typ av dokument

Plan

Beslutat av

Beslutsdatum

xxxx-xx-xx

Diarienummer

2023/455

Dokumentägare

Infrastruktur

Giltighetstid

Tills vidare

Framtagen av

Lisa Chohan Strömner

Reviderad

xxxx-xx-xx

Stenungsunds
kommun

Kontakt

Lisa Chohan Strömner

lisa.chohan-stromner@stenungsund.se

0303 73 28 83

www.stenungsund.se

Innehållsförteckning

Ordlista Vattentjänstplan	5
1. Inledning	7
1.1. Bakgrund	7
1.2. Syfte och mål	8
1.3. Målgrupp.....	8
1.4. Giltighetstid och uppföljning.....	8
1.5. Kopplingar till andra styrande och vägledande dokument	9
2. Lagstiftning rörande vattentjänstplaner	12
2.1 VA-utbyggnad	12
2.2 Skyfallsanalys	12
2.3 Långsiktig planering av kommunens allmänna VA-försörjning.....	12
2.4 Bedömning av betydande miljöpåverkan	12
2.5 Samråd och beslut av vattentjänstplanen	13
3. Metod för framtagande av vattentjänstplanen	14
3.1 Arbetsgrupp	14
3.2 Långsiktiga planeringen av den allmänna VA-försörjningen.....	15
3.3 Metod för framtagande av VA-utbyggnadsplan	15
3.4 Metod för framtagande av påverkan på allmänna VA-anläggningar vid skyfall.....	21
4. Långsiktig planering av den allmänna VA-försörjningen.....	23
4.1 Dricksvattenförsörjning	23
4.2 Spillvattenhantering.....	25
4.3 Dagvatten.....	25
4.4 Förnyelseplanering	26
5. VA-utbyggnad.....	27
5.1 VA-planområden	27
5.2 Enskilt VA-område	30
5.3 VA-bevakningsområden.....	33
5.4 VA-utredningsområden	38
5.5 VA-utbyggnadsområden	41
5.6 Åtgärder för VA-planområden	43

6. Skyfallsanalys	44
6.1 Generella åtgärder	44
6.2 Avloppspumpstationer	44
6.3 Dagvattenpumpstationer.....	45
7. Bedömning av betydande miljöpåverkan.....	46
8. Samråd och antagande	47

Bilaga 1 Bedömningsmodell för VA-planområden

Bilaga 2 Undersökning av behov av strategisk miljöbedömning

Ordlista Vattentjänstplan

Allmän vattentjänst är tjänster för vattenförsörjning och avlopp där de tillhandahålls genom en allmän VA-anläggning

Allmän VA-anläggning är en anläggning för vatten eller avlopp som kommunen äger eller har rättsligt bestämmande över och som har anordnats för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAV). De samlade VA-anläggningarna (för produktion, distribution och omhändertagande) inom en kommuns gränser, för vilka en kommun är huvudman, benämns "den allmänna VA-anläggningen".

Allmän VA-försörjning avser VA-försörjning inom allmänt verksamhetsområde för VA. Allmän VA-försörjning kan även benämnas kommunal VA-försörjning.

Avloppsvatten är samlingsnamn för spillvatten och dagvatten från detaljplanerat område.

Dagvatten är ytligt avrinnande regnvatten och smältvatten.

Enskild VA-försörjning avser VA-försörjning utanför allmänt verksamhetsområde för VA.

Gemensamhetsanläggning är en enskild VA-anläggning som inrättats för två eller flera hushåll/fastigheter gemensamt.

Klimatfaktor är ett värde som används för att ta hänsyn till klimatförändringarnas förväntade påverkan på exempelvis nederbördsmängden. Faktorn har beräknats enligt ett eller flera klimatscenarier och speglar hur mycket kraftigare den undersökta händelsen antas bli i framtiden.

Recipient är ett hav, en sjö eller ett vattendrag som kan ta emot dagvatten, bräddvatten och renat avloppsvatten.

Spillvatten är vatten från hushåll (toalett, bad/dusch, disk och tvätt) och andra verksamheter (industrier, biltvättar och dylikt).

Statusklassning av vattenförekomster innebär att tillståndet i vattenförekomsten bedömts utifrån kriterier och gränsvärden som fastlagts i vattendirektivet. För grundvattenförekomster bedöms kemisk och kvantitativ status (vattentillgång) och för ytvattenförekomster bedöms kemisk och ekologisk status. Målet är att vattenförekomsterna ska uppnå "god status" i samtliga avseenden.

VA är ett samlingsnamn för vatten och avlopp.

VA-huvudman är den som äger en allmän VA-anläggning.

Vattenförekomst är grundvatten- och ytvattenförekomster som är bedömda enligt vattenförvaltningsförordningen. Grundvattenförekomster är grundvattenmagasin där det idag tas ut vatten till fler än 50 personer eller där det bedöms vara möjligt att ta ut mer än 10 m³/d. Ytvattenförekomster är sjöar med en yta större än 0,5 km² eller vattendrag som har ett tillrinningsområde större än 10 km². Vattenförekomster presenteras i den nationella databasen VISS. I databasen finns uppgifter om bland annat statusklassificeringar, miljökvalitetsnormer, riskbedömningar och bedömningar av vattenmiljöproblem.

VA-planområden används i vattentjänstplanen som gemensamt begrepp för de områden med sammanhållen bebyggelse som identifierats i arbetet med vattentjänstplanen. VA-planområden har i Vattentjänstplanen delats upp i följande kategorier:

- *Enskilt VA-område* är ett område med en sådan karaktär att godtagbart omhändertagande av avlopp och tjänligt dricksvatten kan lösas genom enskilda VA anläggningar idag så väl som i framtiden. I områden med enskilt VA är det varje fastighetsägares ansvar att försörjningen av dricksvatten och omhändertagandet av spillvatten och dagvatten fungerar tillfredsställande
- *VA-bevakningsområde* är ett område som idag har enskild VA-försörjning och som, utifrån den information kommunen har, fungerar tillfredsställande. Om bebyggelsen skulle utökas eller förändras är det dock inte självklart att vatten- och avloppssituationen kommer att fungera tillfredsställande.
- *VA-utredningsområde* är ett område där det finns osäkra parametrar som behöver utredas vidare innan beslut kan fattas kring hur området ska kategoriseras. Det kan bero på stora osäkerheter kopplat till behovet av förändrad VA-försörjning. Det kan även bero på att möjligheten till anslutning med överföringsledning är mycket låg vilket gör att alternativa lösningar behöver utredas vidare.
- *VA-utbyggnadsområde* är ett område som idag har enskild VA-försörjning men som har behov av en förändrad VA-struktur. Hela eller delar av VA-utbyggnadsområdet planeras att införlivas i verksamhetsområde för allmänna dricks- och spillvattentjänster.

Verksamhetsområde är ett av kommunfullmäktige fastställt geografiskt definierat område, inom vilket kommunen är huvudman för vatten- och/eller avloppsförsörjning. Inom verksamhetsområdet gäller kommunal VA-taxa.

Återkomsttid är ett begrepp som används för att beskriva hur pass vanlig eller ovanlig en händelse är. Med en händelses återkomsttid menas att händelsen i genomsnitt inträffar eller överträffas en gång under denna tid.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Vattentjänstplaner är en följd av den lagändring i Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) som trädde i kraft 1 januari 2023. Lagändringen innebär bland annat att alla kommuner i Sverige senast den 1 januari 2024 ska ha tagit fram en vattentjänstplan.

Vattentjänstplanen ska enligt lagtexten innehålla:

”kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. En vattentjänstplan ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall”.

Ändringen i LAV innebär bland annat en ökad flexibilitet för kommunerna. Vid bedömningen gällande om det finns behov av en allmän vattentjänst ska, i och med lagförändringen, särskild hänsyn tas till lokala förutsättningar att tillgodose vatten- och avloppsförsörjningen genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Idag är ca 70-75 % av Stenungsunds kommuns invånare anslutna till kommunalt VA vilket innebär att ca 5 400 abonnenter och ca 20 000 fysiska personer försörjs genom de vattenverk och reningsverk med tillhörande ledningsnät som finns i Stenungsunds kommun. Det finns ca 3 200 enskilda avlopp i kommunen.

Stenungsunds kommun tillsammans med Sweco som processledare upprättade en VA-plan under åren 2020-2022. VA-planen består av VA-översikt, VA-policy och VA-handlingsplan där den sistnämnda antogs i kommunfullmäktige 2022-09-08 §139. VA-planens alla delar har varit viktiga underlag i arbetet med denna vattentjänstplan (se vidare beskrivning i kap 3, Metod för framtagande av vattentjänstplanen).

Vattentjänstplanen har tagits fram genom arbetsmöten med arbetsgrupp inom Stenungsunds kommun och med konsultstöd av Sweco som dels processledare och författande av planen.

1.2. Syfte och mål

Huvudsyftet med vattentjänstplanen är att ge förutsättningar för en god och långsiktig planering av Stenungsunds kommuns skyldigheter att ordna allmänna vattentjänster. Den ska även ge berörda möjlighet till insyn och deltagande i processen eftersom den ska samrådats och granskas i likhet med andra kommunal planer. Planen är inte bindande.

Vattentjänstplanen innehåller:

- Kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses, och
- Kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Målet med vattentjänstplanen är att:

- identifierade VA-planområden kategoriseras som enskilt VA-område, VA-bevakningsområde, VA-utredningsområde eller VA-utbyggnadsområde
- risker för den allmänna VA-anläggningen som följd av skyfall identifieras och åtgärder föreslås
- långsiktig planering för behov och åtgärder gällande förbättring av den allmänna VA-anläggningen tydliggörs
- undersökning genomförs om vattentjänstplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan
- allmänheten har fått möjlighet att delta och påverka genom samråd och granskning.

1.3. Målgrupp

Målgrupp för vattentjänstplanen är Stenungsunds kommuninvånare samt politiker och tjänstemän.

1.4. Giltighetstid och uppföljning

Giltighetstiden för vattentjänstplanen är inte tidsbegränsad men kommunfullmäktige ska minst vart fjärde år pröva om vattentjänstplanen är aktuell med hänsyn till behovet av allmänna vattentjänster (Regeringen, 2023). Vattentjänstplanens tidshorisont är 12 år, vilket har bedömts som en rimlig planeringshorisont. Det är även lämpligt att se över den i samband med framtagande av ny översiktsplan.

1.5. Kopplingar till andra styrande och vägledande dokument

Vision 2035

Stenungsund har en politiskt beslutad vision, *Vision 2035*, där det finns två avgörande inriktningar för hur Stenungsund ska vara år 2035.

- Attraktivt och välkomnande
- Ekonomisk, ekologisk och socialt hållbar utveckling

Stenungsunds vision 2035 innebär att vi år 2035 ska vara ca 35 000 invånare. Ett ökat invånarantal och mer bebyggelse ställer också krav på VA-försörjningen i kommunen. Både för allmän VA-försörjning och för enskild VA-försörjning.

Visionen betonar vikten av att kommunen ska arbeta med ett hållbarhetsperspektiv med de tre dimensionerna social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Genom en hållbar vattenförsörjning i kommunen finns goda möjligheter att uppnå en hållbar utveckling enligt Vision 2035. Kopplingen till Vattentjänstplanen ligger framför allt i den ekologiska dimensionen vilket innebär att Stenungsund värnar om människans långsiktiga fortlevnad, en naturskön miljö samt biologisk mångfald. Stenungsund ska arbeta aktivt för att anpassa samhället efter vad miljön och människornas hälsa tål.

Översiktsplan

En viktig utgångspunkt för vattentjänstplanen är kommunens översiktsplan, som vägleder beslut om mark- och vattenanvändning.

Översiktsplanen handlar om hållbara strategier för allt det som gör Stenungsund till en bra plats att bo på och verka i, nu och i framtiden. Översiktsplaneringen är vägledande för hur den byggda miljön ska utvecklas eller bevaras och hur kommunens mark- och vattenområden bör användas i framtiden.

Översiktsplanen för Stenungsunds kommun antogs 2020 och visar mål, strategier och riktlinjer för hur användningen av mark och vatten ska nyttjas fram till 2035.

En av strategierna i översiktsplanen är att säkerställa och öka färskvattenkapaciteten. Detta ska göras genom att tillgången på färskvatten (råvatten och produktion) stärks, bland annat genom samarbete med Kungälv kommun samt att vattenkvaliteten i ytvattentäkten Stora Hällungen värnas.

En annan av strategierna är att säkerställa god status och kvalitet i kustvatten, sjöar och vattendrag. Havsvattnets kvalitet säkerställs genom medverkan till fortsatt sanering av bebyggelseområden med VA-problem i kustområdet samt åtgärder för att fånga upp närsalter från jordbruksmark.

På kommunens hemsida finns gällande översiktsplan tillgänglig.

Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Västerhavets Vattendistrikt

EU:s vattendirektiv infördes för att långsiktigt säkra en hållbar vattenförvaltning inom EU. I Sverige har vattenmyndigheterna ett utpekat ansvar för att hålla samman vattenförvaltningsarbetet så att vattendistriktens sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten förvaltas på ett hållbart sätt. Vattenmyndigheten i Västerhavets distrikt tar var sjätte år fram ett åtgärdsprogram för Västerhavets vattendistrikt där de pekar på vad Sveriges statliga och kommunala myndigheter behöver göra inom sina respektive ansvarsområden för att följa miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten enligt miljöbalk (1998:808) (MB) 5 kap. och vattenförvaltningsförordningen (2004:660) 6 kap. Kommunerna har fått ansvar för 6 åtgärder i nuvarande förvaltningsprogram:

- Åtgärd 1: Förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande
- Åtgärd 2: Miljötillsyn och prövning
- Åtgärd 3: Dricksvattenskydd
- Åtgärd 4: Fysisk planering enligt plan- och bygglagen
- Åtgärd 5: VA-plan inklusive dagvatten
- Åtgärd 6: Dioxiner från småskalig förbränning

Vattentjänstplanen är en del i åtgärd 5, VA-plan inklusive dagvatten. Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Kommunens skyldighet att ordna med vattentjänster bestäms i §6 i Lagen om allmänna vattentjänster och bestäms bl.a. efter vattenförekomsternas behov av minskad näringstillförsel via enskilda avlopp.

Befintlig strategisk VA-planering

Befintlig VA-plan togs fram under perioden 2020 - 2022 och består av:

-VA-översikt (2021) – beskriver nuvarande VA-försörjning i Stenungsund och redovisar framtida utmaningar och behov.

-VA-policy (KF 2022-02-03 §24)- målbild och tillhörande ställningstaganden för att uppnå en hållbar VA-försörjning.

-VA-handlingsplan (KF 2022-08-08 §139)- redovisar åtgärdsbehov för att uppnå policyns målbild och ställningstaganden (allmän dricks- och spillvattenförsörjning, dagvatten och skyfall samt enskild försörjning) samt VA-utbyggnadsplan. I VA-utbyggnadsplanen identifierades potentiella §6-områden (LAV), så kallade VA-planområden. Denna del har flyttats från handlingsplanen till denna vattentjänstplan och utvecklats i enlighet med den förändrade lagstiftningen.

I samband med att en ny bedömning av VA-planområdena görs i denna vattentjänstplan kommer beslut om att göra de delar av VA-handlingsplanen som berör VA-planområden upphävas i samband med antagande av vattentjänstplanen.

Policy och riktlinjer för små avlopp

I mars 2023 beslutade kommunfullmäktige i Stenungsund att anta policy och riktlinjer för små avlopp för Stenungsund, Tjörn och Orust kommuner.

Policyn och riktlinjen syftar till att skapa en gemensam tolkning av de regler och krav som finns för att skydda människors hälsa och miljön vid prövning och tillsyn av små avloppsanläggningar.

Målet med policyn och riktlinjen är att:

- handläggningen ska ske med gemensamma bedömningsgrunder i de tre kommunerna
- ge en ökad tydlighet
- möjliggöra effektivare handläggning
- underlätta för kommuninvånarna att göra ett medvetet och hållbart val av avloppsanläggning

Policyn beskriver övergripande kommunernas förutsättningar, dricksvattensituationen, gällande lagar, bestämmelser och mål samt vilka skyddsnivåer avseende miljö- och hälsoskydd som ska gälla. Den beskriver även hur inventering och tillsyn ska prioriteras. Riktlinjerna beskriver mer ingående hur prövning och tillsyn ska utföras för att minska miljöpåverkan från små avlopp genom bland annat kravställning på små avloppsanläggningar.

Klimatanpassningsplan

Klimatanpassningsplanen beslutades 2022 och är ett övergripande dokument vars syfte är att se hur Stenungsunds kommun påverkas av klimatförändringarna genom att identifiera risk- och sårbarheter, belysa olika frågeställningar och effekter såsom vad det innebär med bland annat en höjd havsnivå, ökad nederbörd och varmare temperaturer. I åtgärdsbilagan framhålls identifierade åtgärder som kommunen kan vidta för att minska effekten av klimatförändringarna. Både planen och åtgärderna är ett underlag som beskriver hur Stenungsund kan ta omhand de effekter som kommer ske av klimatförändringarna och visar därmed på möjligheter för ett fortsatt hållbart samhälle och en lokal utvecklingsförmåga för både människor, djur och natur.

En åtgärd i klimatanpassningsplanen var att ta fram en kommunövergripande skyfallskartering. Denna har varit grund till skyfallsanalysen som är gjord för påverkan på VA-anläggningen i Vattentjänstplanen.

Recipientklassning

Kommunen påbörjade under 2022 att ta fram en övergripande recipientklassning som sammanställer den information som finns tillgänglig för recipienterna och vad för hänsyn som behöver visas för varje respektive recipient. Syftet med recipientklassningen var att få en översikt av värdena och känsligheten i kommunens vattenförekomster vilket kan ligga till grund för prioritering av åtgärder kopplat till t.ex. tillsyn av enskilda avlopp, utbyggnad av allmänna vattentjänster m.m.

Recipientklassning har använts i arbetet med Vattentjänstplanen vid bedömning av recipientens känslighet för respektive VA-planområde.

2. Lagstiftning rörande vattentjänstplaner

Föreliggande kapitel beskriver ändringarna i LAV som trädde i kraft 1 januari 2023.

2.1 VA-utbyggnad

Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga bedömning av behovet av nya verksamhetsområden (VA-utbyggnadsplan). Ändringen i LAV innebär bland annat en ökad flexibilitet för kommunerna. Vid bedömningen gällande om det finns behov av en allmän vattentjänst ska i och med lagförändringen särskild hänsyn tas till lokala förutsättningar att tillgodose vatten- och avloppsförsörjningen genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Bedömningsmodellen bedömer områdets behov men tar även hänsyn till dels möjligheterna att ansluta området till allmänt VA med överföringsledning och dels förutsättningarna för att lösa VA-försörjningen med enskilda anläggningar för varje fastighet eller för flera fastigheter genom en gemensamhetsanläggning.

2.2 Skyfallsanalys

Vattentjänstplanen ska enligt ändringarna i lagen även innehålla en redogörelse för kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning som uppkommer vid skyfall (Regeringen, 2023). Eftersom skyfall kan ha påverkan på samtliga vattentjänster ska hela den allmänna anläggningen studeras.

2.3 Långsiktig planering av kommunens allmänna VA-försörjning

Den långsiktiga planeringen ska omfatta en kortfattad beskrivning av större förändringar, till exempel en ny vattentäkt, nya renings- eller vattenverk eller planerad sammanslagning av flera försörjningsområden. Löpande planering för exempelvis förnyelse och beredskap bör även omnämnas.

2.4 Bedömning av betydande miljöpåverkan

Enligt 6 kap. miljöbalken ska en strategisk miljöbedömning göras för planer som krävs i lag och kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Huruvida en vattentjänstplan kan antas medföra betydande miljöpåverkan avgörs genom en undersökning i enlighet med kraven i miljöbalken kapitel 6 samt miljöbedömningsförordningen.

2.5 Samråd och beslut av vattentjänstplanen

Vattentjänstplanerna ska samrådask och granskas i likhet med andra kommunala planer. Kommunen ska enligt §6c LAV på lämpligt sätt och i skälig omfattning samråda med de fastighetsägare och myndigheter som kan antas ha ett väsentligt intresse av planen och ställa ut ett förslag till vattentjänstplan för granskning under minst 4 veckor. Därefter fastställs vattentjänstplanen och beslutas av kommunfullmäktige.

3. Metod för framtagande av vattentjänstplanen

3.1 Arbetsgrupp

Arbetet med vattentjänstplanen har tagits fram med en arbetsgrupp inom samhällsbyggnad med Sweco som processledare och författare. Arbetet har utgått ifrån handlingarna inom VA-planen men underlag har kompletterats och reviderats med de delar som krävs enligt den nya skrivelsen i Lagen om allmänna Vattentjänster.

Deltagande i projektorganisationen har bestått av kompetenser enligt tabell nedan.

Arbetsgrupp		
Lisa Chohan Strömner Strategisk processledare	Erica Ottosson Miljöinspektör	Carina Petersson Enhetschef Miljö
Linda Källfelt Projektledare VA-drift	Jörgen Larsson Driftingenjör	Marcus Johansson Driftingenjör
Fredrik Axelsson Abonntingenjör VA	Josef Maleki VA-ingenjör	Martin West VA-ingenjör
Linnéa Skott Planarkitekt	Josefin Johansson Planarkitekt	Clara Svendsdotter Samhällsplanerare
Victoria Lind Magnusson Utvecklingsledare Natur Miljö	Rebecka Lindvall Bygglövshandläggare	Pernilla Larsson Mark- och Exploateringsingenjör
Styrgrupp		
Stefan Svedhem Sektorchef Samhällsbyggnad	Camilla Svensson Verksamhetschef Infrastruktur	
Konsultstöd Sweco		
Christina Wetterlundh Uppdragsansvarig	Karin Heimdal Handläggare VA-utbyggnad	Nilas Sparrström Handläggare skyfall
Jenny Forsberg Specialist	Sofia Refsnes Granskare	Daniel Lundqvist Specialist skyfall

3.2 Långsiktiga planeringen av den allmänna VA-försörjningen

Den långsiktiga planeringen av den allmänna VA-försörjningen är baserad på nuvarande VA-översikt i VA-planen men är uppdaterade efter dagens förhållande.

3.3 Metod för framtagande av VA-utbyggnadsplan

Det är Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) 6 § som reglerar kommunens skyldighet att förse ett område med allmänna vattentjänster. Lagtexten från 6 § LAV lyder som följer:

6 § Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen

- 1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och*
- 2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.*

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

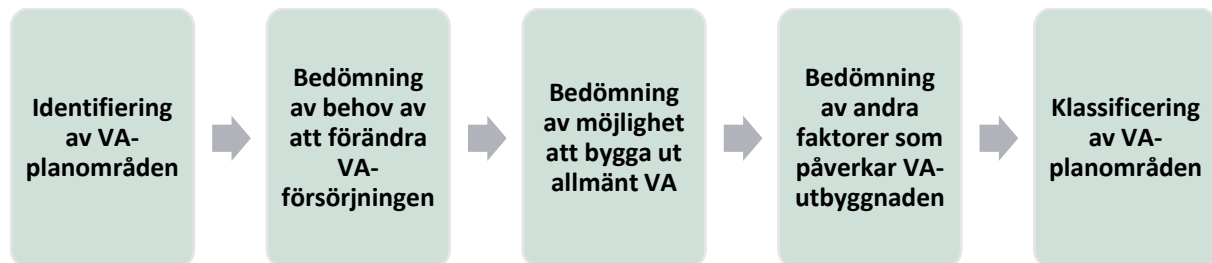
Enligt 6 § LAV, har kommunen ett ansvar att ordna vattentjänster (dricks- och/eller avloppsvatten) för bebyggelse som tillsammans bildar ett större sammanhang, om risk för människors hälsa eller miljön föreligger. Vid bedömningen av behovet ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Behovet av en plan för VA-utbyggnad

Kommunens samhällsbyggnad går hand i hand med planering av VA-försörjning och det är därför viktigt att skapa sig ett ökat handlingsutrymme genom att i god tid identifiera områden som kan omfattas av § 6 i Lagen om allmänna vattentjänster. De identifierade områdena ska då ingå i en långsiktig plan för VA- utbyggnad. Utan en plan för VA-utbyggnad kan kommunen riskera att ställas inför förelägganden från Länsstyrelsen enligt 51 § LAV om att inrätta allmänna vattentjänster i områden där avsikten inte är att bygga ut allmänt VA eller där man planerat att göra det vid ett senare tillfälle. Dessa beslut tas då utan planering och politiskt antagen prioritering vad gäller VA-utbyggnad vilket minskar kommunens kontroll över VA-taxans utveckling. En god VA-planering är därför kommunens möjlighet att själv påverka i vilken ordning olika områden ska anslutas till den allmänna VA-försörjningen.

I resultatdelen av vattentjänstplanen som handlar om VA-utbyggnad (kap 5. VA-utbyggnad) presenteras en bedömning av områden som i dag inte ingår i verksamhetsområdet för allmän VA-försörjning och som har eller kan komma att få ett behov av att lösa försörjningen av dricksvatten,

spillvatten eller dagvatten i ett större sammanhang. I Figur 1 beskrivs den arbetsgång som använts vid bedömning av de identifierade VA-planområden

Figur 1 Arbetsgång för bedömning av VA-planområden.

Steg 1 Identifiering av VA-planområden

Fastigheter inom verksamhetsområde för allmän VA-försörjning tillhör allmänt VA-område. Fastigheter i mycket gles bebyggelse, utanför allmänt verksamhetsområde, tillhör enskilt VA-område. Mellan dessa två ytterligheter finns områden med tät bebyggelse där det är enskild VA-försörjning idag.

I denna del av vattentjänstplanen identifieras områden som skulle kunna utgöra så kallade ”större sammanhang”. Dessa områden benämns vidare som VA-planområden. I VA-planområden kan det finnas grund för att tillämpa 6 § LAV.

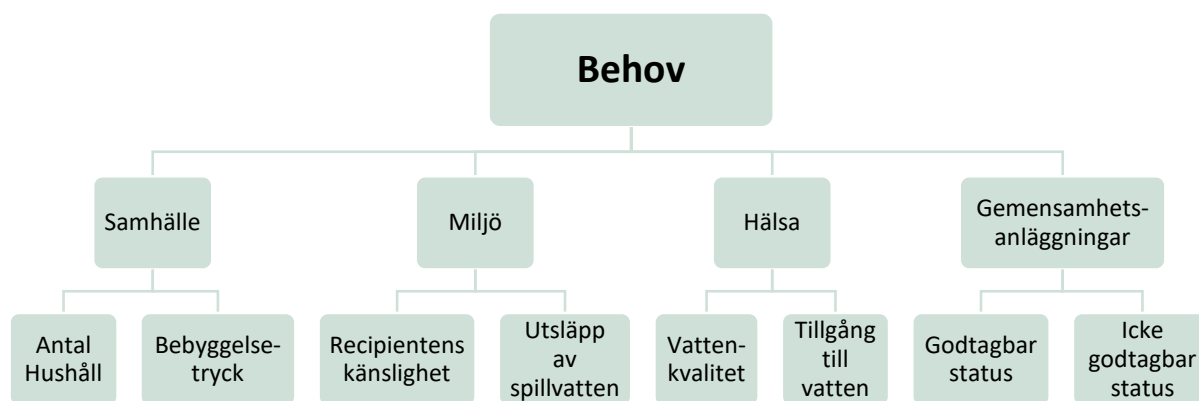
Det finns otydligheter i lagen kring vad som krävs för att bebyggelse ska utgöra ett så kallat större sammanhang. I förarbetena till lagen nämns 20–30 hushåll medan rättspraxis visar att så få som 8 hushåll kan utgöra ett större sammanhang. Hur många fastigheter som behöver vara berörda är framför allt beroende av hur starkt miljö- eller hälsoskyddsbehovet gör sig gällande eller kan förväntas komma att göra det. Enligt praxis behövs det åtminstone en något så när samlad bebyggelse av 20–30 fastigheter som underlag för en allmän VA-anläggning. En utbyggnad av en befintlig eller planerad anläggning kan dock ske för betydligt färre fastigheter. Om bebyggelsen på en fastighet är av större omfattning så kan det minska antal fastigheter som krävs. I praxis har till och med enstaka fastigheter i närheten av ett befintligt verksamhetsområde ansetts planmässigt och i övrigt ha ett så nära samband med bebyggelsen inom verksamhetsområdet att fastigheternas VA-frågor skulle lösas i det större sammanhanget med denna bebyggelse (prop 2005/6:78 s 42 samt Mark- och miljööverdomstolens (MÖD) avgörande i mål M10214-16).

Gällande avstånd mellan husen anger rättspraxis i ett fall att 300 meter var för långt för att utgöra del av större sammanhang medan ett annat fall visade att 150–200 m var applicerbart.

Med utgångspunkt i resonemangen ovan har analysen av VA-planområdet i Stenungsund omfattat områden med 20 hus eller fler med ett avstånd om 150 meter eller mindre mellan husen. Försörjningen av dricksvatten och omhändertagandet av spillvatten i dessa områden sker i dagsläget med enskilda anläggningar. De enskilda anläggningarna kan vara dricksvattenbrunnar och avloppsanläggningar för enstaka hushåll eller grupper av hushåll.

Steg 2 Bedömning av behov av att förändra VA-försörjningen

De områden som utgör VA-planområden bedöms med avseende på flera kriterier som tillsammans bildar områdets ”behov av en förändrad vattenförsörjning eller avloppshantering”. Detta görs för att tydligt kunna redovisa vilka områden som är mest angelägna att arbeta vidare med. Det ger också en grund för prioritering av eventuell anslutning till allmän VA-försörjning eller andra förbättrande åtgärder. Klassningen av VA-planområdena görs utifrån en kvalitativ bedömning av olika kriterier som sedan inarbetas i en bedömningsmodell. Bedömningsmodell samt beskrivning av kriterierna redovisas i Bilaga 1. Kriterier avseende behovet visar hur angeläget det är att ett område får en förändrad VA-försörjning, se Figur 2.

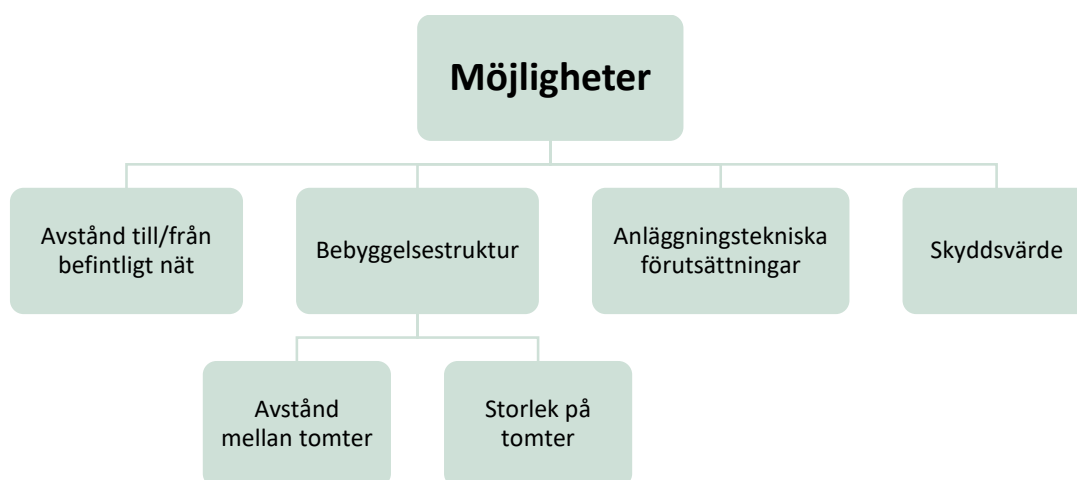
Figur 2 Kriterier vid bedömning av behov av förändrad vattenförsörjning och avloppshantering.

Arbetsgruppen har sedan områdesbedömningar i tidigare VA-handlingsplan fått nytt underlag att utgå ifrån. En recipientklassning har utförts vilket, tillsammans med information i Länsstyrelsens databas VattenInformationsSystem Sverige (VISS), ger en större kunskap om recipienternas naturvärden samt påverkan. Enligt den nya skrivningen i lagen om allmänna vattentjänster har också en bedömning gjorts över om de gemensamhetsanläggningar som finns anses ha godtagbar eller inte godtagbar status. I den bedömningen har även hänsyn tagits till om gemensamhetsanläggning omfattar stora eller små delar av fastigheterna inom respektive VA-planområde.

Steg 3 Bedömning av möjlighet att bygga ut allmänt VA

Kriterier avseende möjligheten indikerar hur kostsamt det är att ansluta ett område till allmän VA-försörjning genom överföringsledningar till den befintliga allmänna VA-anläggningen, se Figur 3. Denna del har inte uppdaterats sedan bedömningen i tidigare VA-handlingsplan då dessa inte anses ha förändrats.

Figur 3 Kriterier vid bedömning av möjlighet till förändrad vattenförsörjning och avloppshantering

Med den möjlighet som är förknippad med VA-utbyggnad i olika områden, tillsammans med den del som utgör bedömning av behov, kan, som ovan nämnt, ett resonemang föras kring prioriteringsordning och takten för VA-utbyggnaden. I denna vattentjänstplan analyseras möjligheten för anslutning till allmänt VA via överföringsledning till den befintliga allmänna VA-anläggningen. Syftet med analysen är inte att ta fram en kostnad för VA-anslutning av respektive område utan att visa bilden bakom kostnaden, det vill säga i vilka aspekter är möjligheten för VA-anslutning god och var är möjligheterna mer utmanande.

För mer information om bedömningsmodellen och parametrar se bilaga 1.

Steg 4 Bedömning av andra faktorer som kan påverka VA-utbyggnaden

Efter genomfört steg 1-3 kan även andra faktorer som kan påverka VA-utbyggnaden tas med inför klassificeringen av VA-planområdena. Det kan finnas behov av ytterligare utredningar för att kunna göra slutlig klassning av området som t.ex. vattentillgång och kapacitet i befintliga anläggningar eller fördjupade utredning avseende behov och möjligheter för anslutning. Andra faktorer som kan påverka kan vara budget kommande åren samt om området kan samordnas i utbyggnad med t.ex. pågående detaljplaner eller andra infrastrukturprojekt.

Steg 5 Klassificering av VA-planområden

Med utgångspunkt i VA-planområdenas behov, möjlighet och andra faktorer som kan påverka VA-utbyggnaden kategoriseras de som ett av alternativen för VA-planområden i Figur 4. Eftersom bedömningen görs utifrån tillgängliga underlag behöver dessa uppdateras när ytterligare underlag framkommer eller då förutsättningarna förändras.

Genom att följa metoden beskriven ovan har identifierade VA-planområden bedömts och klassificerats i någon av kategorierna för VA-planområden i Figur 4.

Behovet i Stenungsund har bedömts utifrån en viktning mellan de olika kriterierna samhälle, hälsa och miljö där samtliga kriterier getts samma dignitet. Viktningen mellan parametrarna har därmed satts till följande: Samhälle 33%, Hälsa 33% och Miljö 33%. Vidare har fritidsboende ansetts ha en lägre påverkan och behov jämfört med permanentboende och därav har fritidsboende viktats ner till 50% medan permanentboende viktats till 100%.

Parametrarna som representerar möjlighet till utbyggnad består av längd på överföringsledning till befintligt nät, bebyggelsestruktur i området, anläggningstekniska förutsättningar, samordningsvinster samt skyddsvärde. Viktningen mellan dessa parametrar är följande: längd på överföringsledning till befintligt nät 25%, bebyggelsestruktur 25%, anläggningstekniska förutsättningar 25% samt skyddsvärde till 25%. Samordningsvinster har inte tagits med i analysen och har därför viktats till 0%.

Figur 4 Kortfattad beskrivning av de olika kategorierna för VA-planområden.

Enskilt VA-område

Ett enskilt VA-område är ett område med en sådan karaktär att godtagbart omhändertagande av avlopp och tjänligt dricksvatten kan lösas genom enskilda VA anläggningar idag så väl som i framtiden. I områden med enskilt VA är det varje fastighetsägares ansvar att försörjningen av dricksvatten och omhändertagandet av spillvatten och dagvatten fungerar tillfredsställande.

VA-bevakningsområde

Ett VA-bevakningsområde är ett område som idag har enskild VA-försörjning och som, utifrån den information kommunen har, fungerar tillfredsställande. Om bebyggelsen skulle utökas eller förändras är det dock inte självklart att vatten- och avloppsituationen kommer att fungera tillfredsställande.

Kommunen bör därför bevaka till exempel utsläpp av spillvatten från området, antalet tillkommande bygglov eller förändring i nyttjande av bebyggelsen. När ett bevakningsområde förändras kan det klassas om till VA-utredningsområde eller VA-utbyggnadsområde.

VA-utredningsområde

I områden som klassas som VA-utredningsområde finns osäkra parametrar som behöver utredas vidare innan beslut kan fattas kring hur området ska kategoriseras. Det kan bero på stora osäkerheter kopplat till behovet av förändrad VA-försörjning. Det kan även bero på att möjligheten

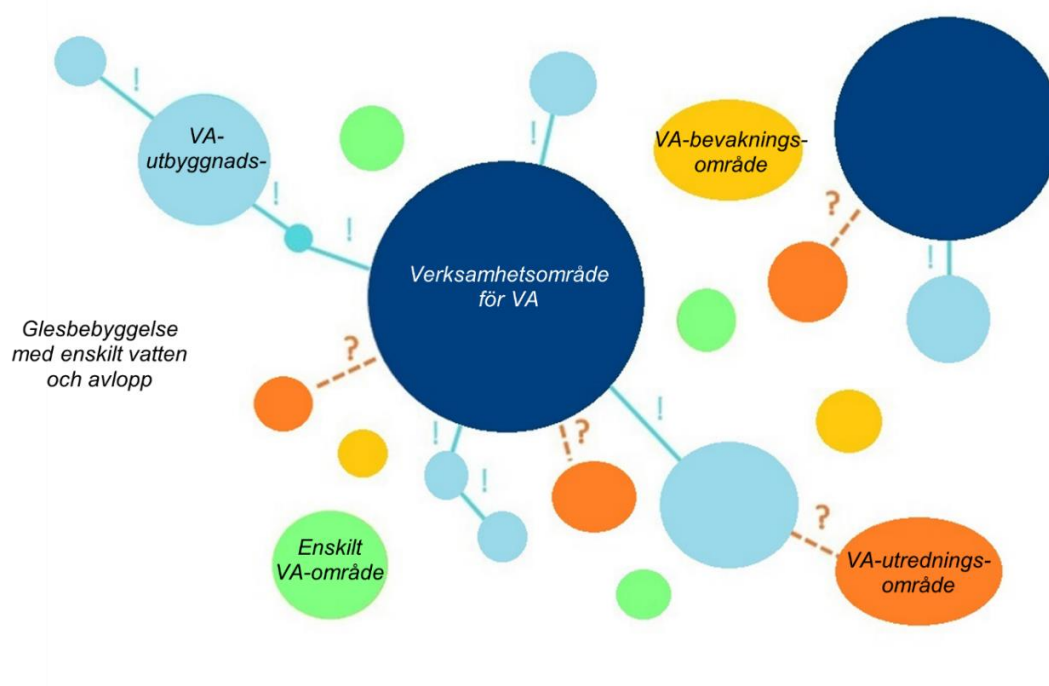
till anslutning med överföringsledning är mycket låg vilket gör att alternativa lösningar behöver utredas vidare.

VA-utredningsområde är ett temporärt tillstånd. När utredningen är utförd klassificeras området till VA-utbyggnadsområde, VA-bevakningsområde eller enskilt VA-område. Att en utredning görs innebär inte per automatik att en allmän VA-utbyggnad blir aktuellt.

VA-utbyggnadsområde

Ett VA-utbyggnadsområde är ett område som idag har enskild VA-försörjning men som har behov av en förändrad VA-struktur. Hela eller delar av VA-utbyggnadsområdet planeras att införlivas i verksamhetsområde för allmänna dricks- och spillvattentjänster.

För VA-utbyggnadsområden bör även behovet av allmänt dagvatten utredas. Behovsutredningen ska grundas i 6 § LAV och identifiera huruvida det föreligger ett behov av allmän dagvattenhantering ur miljö – eller hälsoperspektiv.

Figur 5 Schematisk figur över de fyra olika områdestyperna och verksamhetsområde för VA.

3.4 Metod för framtagande av påverkan på allmänna VA-anläggningar vid skyfall

Generellt

Våra dagvattensystem är till för att avleda ytligt avrinnande regnvatten och smältvatten genom ledningar och öppna diken. Nya allmänna dagvattenanläggningarna dimensioneras enligt branschpraxis med kapacitetskrav att klara vanligt förekommande regn (upp till ett regn med 30-års återkomsttid). I samband med skyfall är därför dagvattensystemets kapacitet mycket begränsad i förhållande till regnets intensitet och volym. Det gäller även för markens infiltrationsförmåga som ofta inte räcker till för att ta emot regnmängderna. Följden blir avrinning på markytan som kan leda till översvämningar. Höga vattennivåer som följd av skyfall kan leda till oönskade konsekvenser för ett samhälle, en stad eller en ort.

Återkomsttid

är ett begrepp som används för att beskriva hur vanlig eller ovanlig en viss händelse är. Ett regn med 100 års återkomsttid är ett regn så kraftigt att det statistiskt sett kan antas inträffa en gång vart hundra år.

Beroende på var översvämningen inträffar kan den medföra allvarliga konsekvenser för exempelvis bebyggelse, infrastruktur och samhällsviktig verksamhet. I föreliggande vattentjänstplan ligger fokus på den påverkan som vid skyfall kan uppstå på den allmänna VA-anläggningens delar som är lokaliserade ovan mark, det vill säga främst byggnader och inte ledningar. Analysen inkluderar inte påverkan för VA-anläggningarna som uppstår på grund av stigande havsnivåer eller höga nivåer i vattendrag som kan uppstå i samband med längre regnperioder.

När pumpstationer får in mycket tillskottsvatten via ledningsnätet är det stor risk att pumparna inte har tillräcklig kapacitet att pumpa vidare spillvattnet, men denna analys och åtgärdsförslag hanteras inte i vattentjänstplanen utan i stället inom kommunens arbete för att minska tillskottsvattenmängder. Stenungsunds kommun har en spillvattenmodell över spillvattenanläggningen för ledningsnät anslutet till Stråvliden avloppsreningsverk där pumpstationer med risk för bräddningar samt områden med risk för översvämning via ledningssystemet vid en regnhändelse finns identifierade. Denna modell används för prioritering av utredningar och åtgärder på ledningsnätet.

Stenungsunds kommun har sedan våren 2022 gett Sweco i uppdrag att upprätta en dagvattenmodell med kombinerad kommunövergripande ytmodell där konsekvenser av ett skyfall kan studeras. Ytmodellen i detta uppdrag var färdigställt vid framtagande av vattentjänstplanen och har därför varit ett viktigt verktyg vid skyfallsanalysen. Kommunen har även ett pågående uppdrag att ta fram en kommunövergripande skyfallsplan för att säkerställa att kommunen arbetar med skyfallsfrågor på ett hållbart sätt och minska konsekvenserna vid händelse av ett skyfall. I detta arbete tittar kommunen på regn med en högre återkomsttid än 100-årsregn.

Inom arbetet med tillståndsansökan för Stråvlidens reningsverk har också en skyfallsutredning tagits fram som använts i detta arbete.

Framtagande av åtgärdsförslag

Identifiering av de delar av den allmänna VA-anläggningen som bedöms kunna påverkas negativt av ett skyfall har gjorts på följande sätt:

Underlag på alla kommunala VA-anläggningars lokalisering har tagits fram av kommunen. De anläggningar som ingått i analysen är råvattenbrunnar, vattenverk, tryckstegringsstationer, högreservoar, avloppsreningsverk, spillvattenpumpstationer och dagvattenpumpstationer. Skyfallskartering är utförd i en dynamisk modell i verktyget "Mike 21 ytmodell" och har legat som underlag för GIS-analysen. I modellen har 100-årsregn och klimatkraftorn 1,4 använts. I GIS-analysen har de VA-anläggningar identifierats där ett 100-årsregn i ytmodellen medför ett vattendjup på platsen (inom 10 m) på mer än 20 cm. VA-anläggningarna har därefter grupperats utifrån vattennivåer för prioritering av åtgärdsförslagen.

Klimatkraftorn

är ett värde som används för att ta hänsyn till klimatförändringarnas förväntade påverkan på exempelvis intensiteten i ett skyfall. Faktorn har beräknats enligt ett eller flera klimatscenarioer. Om nederbörds mängden multipliceras med en klimatkraftorn på 1,4 innebär det att ett regn med motsvarande återkomsttid antas vara 40 % kraftigare i framtiden, på grund av klimatförändringarnas påverkan.

I tillägg till de anläggningar som genom analysen ovan identifierats har även anläggningar där Stenungsunds kommun bedömer att en översvämningsrisk finns inkluderats.

Identifierade VA-anläggningar samt kringliggande ytor (enligt metodiken ovan) har studerats på en övergripande nivå i syfte att ta fram åtgärdsförslag. De vattennivåer som resultatet ger är inte exakta utan ger en grov bedömning av nivåer som kan uppkomma vid ett 100-årsregn. Åtgärdsförslagen har tagits fram genom workshoparbete där projektledare, VA-ingenjörer och driftpersonal deltog. Platsbesök utfördes på några intressanta anläggningar för att diskutera lämpliga åtgärder.

4. Långsiktig planering av den allmänna VA-försörjningen

Stenungsunds kommun har enligt Vision 2035 en ambition att år 2035 vara 35 000 invånare. År 2022 gjordes en analys av det framtida dricksvattenbehovet i kommunen och då bedömdes att dricksvattenbehovet år 2050 kommer vara ca 2,5 miljoner kubikmeter per år. Dagens mängd producerat dricksvatten för hela kommunen uppgår till totalt ca 1,7 miljoner kubikmeter per år. För att kunna försörja ett växande Stenungsund enligt vision 2035 och prognos krävs mer tillgång till råvatten och en ökad produktionskapacitet.

En del som ingår i nuvarande VA-plan är den politiskt antagna VA-policyn (KF 2022-02-03 §24). Där beskrivs kommunens målbild med VA-försörjningen 2035 samt ställningstaganden som ska hjälpa kommunen att gå från nuläge till målbild.

4.1 Dricksvattenförsörjning

Dricksvattenförsörjningen i Stenungsund tätort, Ödsmål, Stora Höga, Jörlanda och Spekeröd sker idag i huvudsak från Stora Hällungen via vattenverket i Stenungsund med ca 19 000 anslutna personer. Utöver vattenverket i Stenungsund finns det två mindre kommunägda vattenverk i Svenshögen och Ucklum, med ca 500 respektive 400 anslutna personer.

Stenungsunds tätort, Ödsmål, Stora Höga, Jörlanda och Spekeröd

När Stenungsund växer i antal invånare ställs högre krav på dricksvattenförsörjningen i kommunen och större tillgång till vatten för dricksvattenproduktion. Stenungsunds kommun har flera arbeten på gång med syfte att säkerställa tillgången för dricksvattenproduktion och leverans för att kunna möta kommuninvånarnas behov. Dels pågår dialog mellan kommunen och industrin där möjligheterna att få tillbaka delar av kommunens andel av den totala vattendomen från Stora Hällungen ses över och dels pågår arbete med att sammankoppla vattenledningsnätet med Kungälv och därmed stärka dricksvattenförsörjningen genom att få dricksvatten från Göta Älv.

För att klara leverans av vatten från Kungälv till Stenungsund byggs en ny överföringsledning med tillhörande tryckstegring, vilken beräknas vara i drift 2024. Stenungsund kommer därefter få en stärkt vattenförsörjning med dricksvatten från Kungälv motsvarande 20 l/s i medelförbrukning varav 10 l/s kommer nyttjas av Tjörn.

Svenshögen

Svenshögens vattenverk är ett ytvattenverk som har Stora Hällungen som vattenresurs. Status på befintligt vattenverk i Svenshögen är god, med en hög teknisk standard. Det finns kapacitet för de VA-utbyggnationer som pågår men möjligheter till ett utökad uttag ur Stora Hällungen behöver utredas.

Ucklum

Ucklums vattenverk är kommunens enda grundvattenverk med en god status på vattenverket och en hög teknisk standard. Stenungsunds kommun saknar idag tillstånd för grundvattenuttaget och det pågår en tillståndsprocess med att söka tillstånd för nuvarande samt ett utökat uttag. Nuvarande vattentäkt har inte kapacitet att försörja den bebyggelseutveckling som önskas i kommunens översiktsplan och det kommer därför behöva utredas och säkerställas ytterligare vattentillgång i Ucklum.

Ledningsnätet

Mängden utläckage och odebiterat dricksvatten uppgick 2022 till ca 21%. En minskning av läckaget från dricksvattennätet utgör en stor möjlighet att minska kommunens totala vattenbehov. Mellan åren 2019 och 2022 hittade och lagade kommunen ett flertal läckor vilket gjorde att behovet från Stenungsunds vattenverk har minskat från 1,9 miljoner kubikmeter per år till 1,6 miljoner kubikmeter per år. Minskningen motsvarar ca 5000 personers årliga vattenförbrukning. Ett aktivt arbete med att minska utläckaget innebär också att behovet av investeringar på dricksvattenanläggningen för utökad kapacitet kan senareläggas. Kommunen har senaste åren utfört och planerat ett flertal aktiviteter för att minska utläckaget och den odebiterade leveransen från ledningsnätet, t.ex. inköp av och utbildning i läcksökningsutrustning, digitala vattenmätare, flödesmätare på ledningsnätet, låsning av brandposter och planerat anläggande av vattenkiosk.

Kommunen har en hydraulisk dricksvattenmodell över dricksvattennätet för Stenungsunds vattenverk sedan 2015 som har uppdaterats i flera steg. Modellen ger kunskap om nuvarande kapacitet samt om det finns tillräcklig kapacitet för framtida förhållanden. Vid sammankoppling med Kungälv kommun behövs ingen förstärkning av nuvarande ledningsnät i första skedet. Möjlighet finns att få ytterligare 20 l/s och då behöver delar av huvudledningsnätet mellan Jörlanda och Stora Höga uppdimensioneras.

Reservvatten

Kommunen saknar idag reservvattentäkt och reservvattenverk men vid sammankoppling med Kungälv kommun kommer södra delen av kommunen i framtiden både kunna försörjas av vatten från Göta älv via Kungälv och Stora Hällungen. Det är avgörande för dricksvattenförsörjningens uthållighet att det finns reservvattentäkter. Reservvattentäkter är en viktig fråga i beredskapsarbetet även om Livsmedelslagstiftningen idag inte innehåller krav på att en producent ska ordna alternativ dricksvattenförsörjning. En statlig utredning "Ökad beredskap för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster" planeras färdigställas i januari 2024 angående krav för att stärka VA-huvudmännens beredskap att leverera vattentjänster vid händelse av kris, höjd beredskap och då ytterst krig. Utredningen kan påverka framtida lagkrav.

Under 2023 har kommunen arbetat med en risk- och sårbarhetsanalys för VA-försörjningen. Som komplement till denna görs även en separat leveranssäkerhetsanalys som ytterligare tydliggör behov och åtgärdsförslag för att minska sårbarheten och öka leveranssäkerheten.

4.2 Spillvattenhantering

Inom Stenungsunds kommun finns tre avloppsreningsverk, Strävlidens, Svenshögens och Ucklums avloppsreningsverk. Dessa tar emot och renar spillvatten från anslutna fastigheter till spillvattenanläggningen samt slam från de enskilda avloppen i kommunen.

Strävlidens reningsverk har sedan juni 2023 fått ett nytt tillstånd. Tillståndet möjliggör en utbyggnad för att kunna ta emot en belastning motsvarande 28 000 pe vilket behövs för att klara tillväxten fram till år 2045.

Svenshögens reningsverk är dimensionerat för 1000 pe och är tillräckligt för dagens behov. Dock kommer verkets kapacitet vara nära fullt utnyttjat vid anslutning av områdena Svartehallen och Sågen där VA-utbyggnad pågår vid framtagande av denna vattentjänstplan.

Ucklums avloppsreningsverk är dimensionerat för 600 pe och är nyligen renoverat för att säkerställa en effektivare reningsprocess. Ucklums reningsverks recipient är Stora Hällungen som är huvudvattentäkt för större delen av kommunen och därmed är kraven på driftssäkerhet höga.

Tillskottsvatten

Det tillkommer stora mängder tillskottsvatten som belastar avloppsreningsverken, 40-50 % i Strävlidens reningsverk (2020), 60-70 % i Svenshögen och 70-80 % i Ucklum, av totalt inkommande vatten (2019). För Strävlidens reningsverk finns det indikationer på att en av orsakerna kan vara inträngande havsvatten till ledningssystemet anslutet till Strävliden. Att minska mängden tillskottsvatten till anläggningen kräver åtgärder både på den allmänna anläggningen och på privata ledningar. Genom att få ner mängderna tillskottsvatten till anläggningen kan bebyggelse anslutas utan att behöva öka kapacitet på ledningar och pumpstationer.

I Ucklum har en detaljerad tillskottsvattenutredning utförts i de centrala och norra delarna för att identifiera var de stora mängderna tillskottsvatten kommer ifrån. En åtgärdsplan ska tas fram och arbete med att minska tillskottsvattnet planeras att påbörjas under 2024.

4.3 Dagvatten

Dagvatten är regn- och smältvatten som rinner från ytor såsom hustak, vägar, parkeringar eller andra hårdgjorda ytor. Mängden och föroreningsinnehållet i dagvatten beror på vilka ytor dagvattnet kommer i kontakt med på sin väg från de hårdgjorda ytorna till sin slutliga recipient.

Bland ställningstaganden i VA-policyn finns 6 st som berör dagvattenhanteringen i kommunen. Under 2023 pågår ett arbete med att ta fram en dagvattenplan för kommunen där målet är att konkretisera och integrera en hållbar dagvattenhantering i samhällsbyggnadsprocessen. Målet med dagvattenhanteringen är att minska belastningen på recipienterna samt att minska risken för översvämningar.

Kommunen har också under 2022 och 2023 tagit fram en dagvattenmodell (med kopplad ytmodell beskriven i avsnitt 3.2) där kapaciteten i nuvarande dagvattenanläggning kartläggs.

Det finns ett behov av att identifiera de delar av dagvattenanläggningen som dels behöver utökad kapacitet, dels de delar av dagvattenanläggningen som belastar recipienterna som mest. Historiskt har dagvattenhantering i huvudsak fokuserat på att avleda dagvatten via brunnar och ledningar till

närmsta recipient. Idag behöver en hållbar dagvattenhantering även innehålla fördröjande och renande åtgärder för att inte belasta nedströms system med för höga flöden och/eller föroreningar.

I Stenungsund finns 19 vattenförekomster med fastställda miljö kvalitetsnormer. Ingen av dessa uppnår idag god ekologisk status eller god kemisk status. Kommunen har under 2022/2023 utfört en recipientklassning där påverkan och naturvärden i de 19 vattenförekomsterna men även flertalet mindre bäckar har kartlagts. Detta för att öka kunskapen av vilka åtgärder som kan krävas för att minska belastningen till dessa. För flertalet av vattenförekomsterna anges att urban markanvändning kan vara en betydande påverkan på vattenkvaliteten.

4.4 Förnyelseplanering

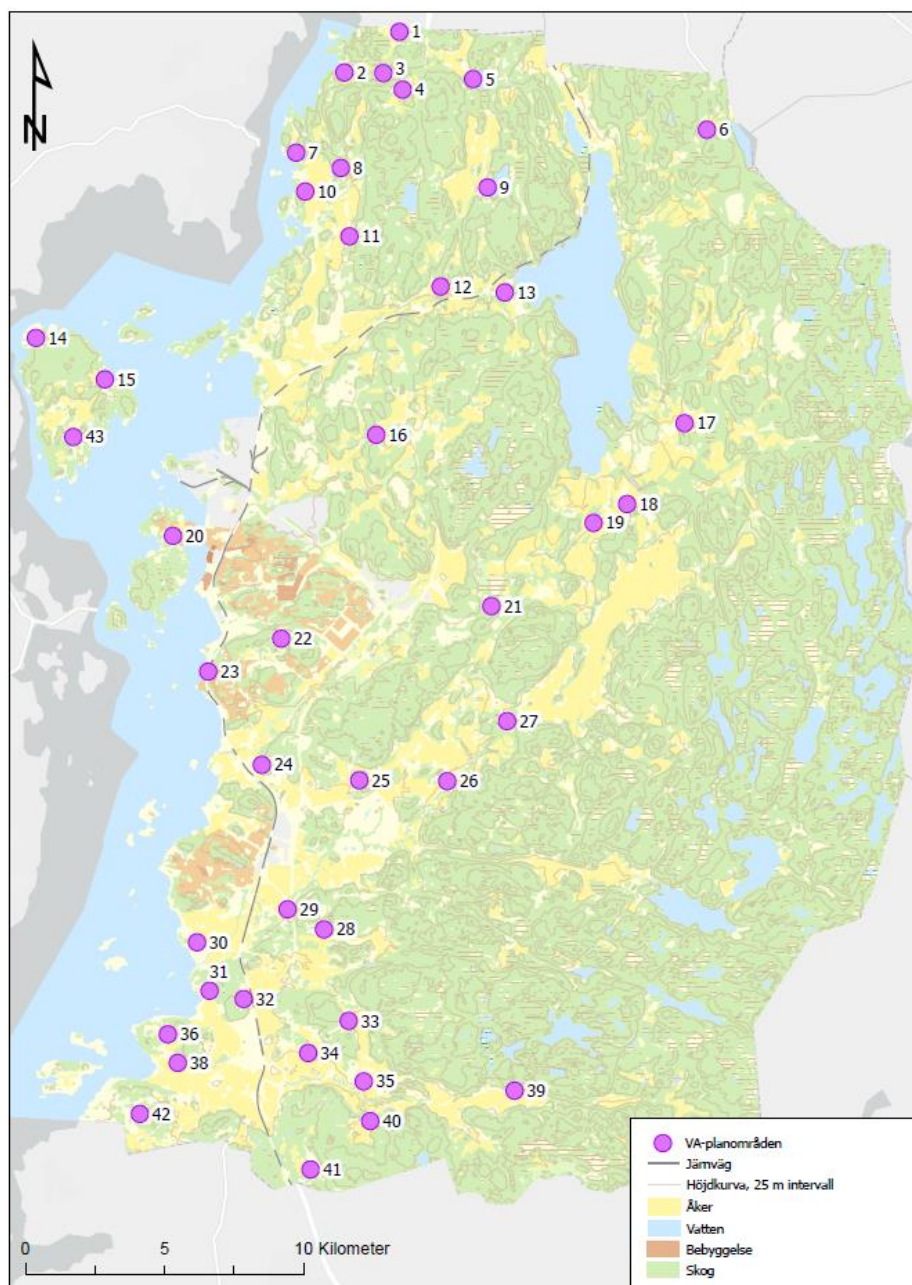
En 3-årsplan "Åtgärdsplan för 2020-2023" finns för det spillvatten som leds till Strävlidens reningsverk och en ny håller på att tas fram för kommande treårsperiod. Den kommande planen utökas med beskrivning av skyddsvärden såsom badplatser, naturskyddsområden, dricksvattenbrunnar etc. Beskrivningarna ska beaktas i kommande åtgärdsplan. Åtgärdsplanen omfattar bland annat ledningsomläggning, uppgradering av pumpstationer, tillskottsvattenutredningar och övervakning av bräddning.

Förnyelsetakt varierar stort mellan år till år och 5 årsmedelvärdet för ledningsnätet i Stenungsund motsvarar en utbytestakt på 300-500 år för vattentjänsterna spillvatten, dricksvatten och dagvatten. Kommunen håller på att ta fram en förnyelseplan där framtida förnyelsebehov identifieras. Förnyelseplanen beräknas beslutas under kvartal 1 2024. Förnyelsetakten kommer sannolikt att behöva öka kommande år för att uppfylla behovet och ökade krav på anläggningen.

5. VA-utbyggnad

5.1 VA-planområden

I Figur 6 nedan redovisas vilka VA-planområden som identifierats i den GIS-analys som utfördes i arbetet med framtagande av VA-handlingsplanen. De 43 VA-planområden som identifierats består av minst 20 fastigheter där avståndet mellan byggnaderna är 150 meter eller mindre.

Figur 6 Identifierade VA-planområden genom GIS-analys baserad på 20 hus eller fler med ett avstånd om 150 meter eller mindre mellan husen.

VA-planområdets utbredning behöver inte motsvara eventuellt framtida verksamhetsområdes utbredning. Vilka fastigheter som bör ingå fastställs i efterföljande behovsutredning där man går ner på fastighetsnivå. I Vattentjänstplanen anges därför inte kartor över exakta antalet fastigheter i respektive VA-planområde. Behovet av verksamhetsområde för dagvatten är inte inkluderat i analysen. Det rekommenderas att behovet av verksamhetsområde för dagvatten utreds i samband med avgränsningen av utbyggnationen för övrig VA i ett område.

Den information som redovisas och legat till grund för klassning av områdena är underlag och kunskap som arbetsgruppen tillsammans har sammanställt. Kommunen har inte tillsyn över enskilda dricksvattentäkter vilket innebär att det för flera områden saknas uppgifter om nuvarande vattenkvalitet och vattentillgång. VA-planområdena har bedömts enligt beskrivning i Bilaga 1.

Behovet av och möjligheten till en förändrad VA-försörjning i kommunens VA-planområden sammanfattas i figur 7 och 8.

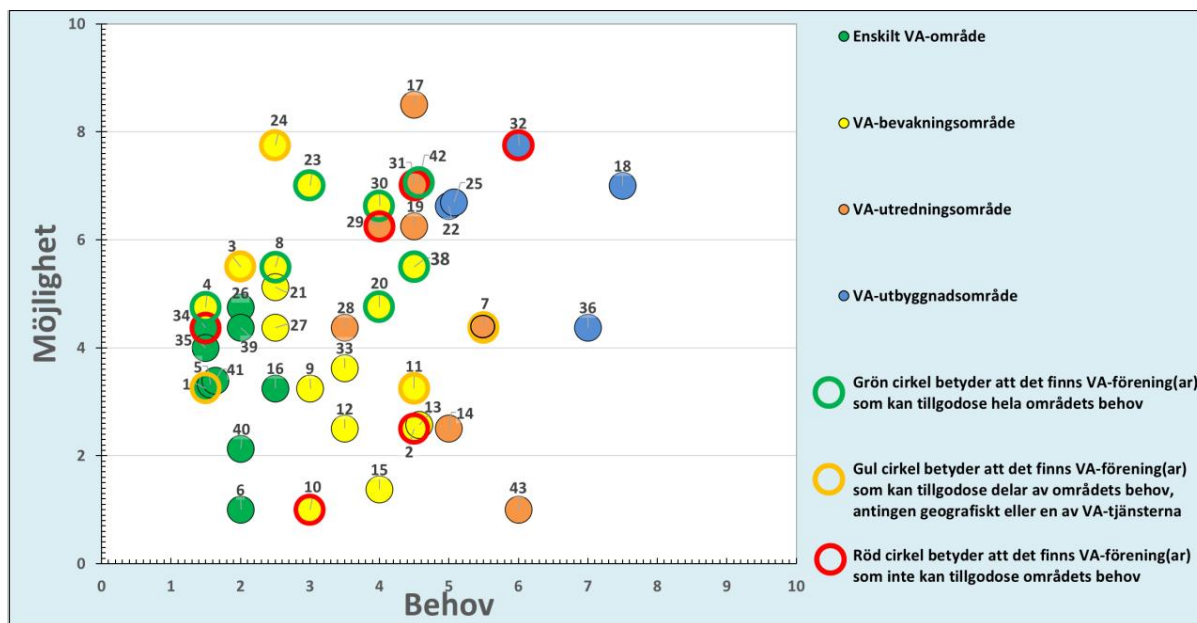
Resultatsammanställning				
Allmänt			Behov	Möjligheter
Område nr.	Namn	Områdestyp	Prioriteringspoäng (1-10)	Prioriteringspoäng (1-10)
1	Tegen	Enskilt VA-område	1,5	3,3
2	Hälledalen	VA-bevakningsområde	4,5	2,5
3	Övre Hälledalen	VA-bevakningsområde	2,0	5,5
4	Rödmyren/Viddesgårde	VA-bevakningsområde	1,5	4,8
5	Gullborqa	Enskilt VA-område	1,6	3,3
6	Amdal	Enskilt VA-område	2,0	1,0
7	Kolhättan/Klätten	VA-utredningsområde	5,5	4,4
8	Ödsmåls-Röd	VA-bevakningsområde	2,5	5,5
9	Käderöd	VA-bevakningsområde	3,0	3,3
10	Viddesgårde	VA-bevakningsområde	3,0	1,0
11	Krontofta	VA-bevakningsområde	4,5	3,3
12	Kvicklingedalen	VA-bevakningsområde	3,5	2,5
13	Östra Skår/Talbo	VA-bevakningsområde	4,6	2,6
14	Stora Askerön, Norr	VA-utredningsområde	5,0	2,5
15	Stora Askerön, Östra	VA-bevakningsområde	4,0	1,4
16	Lasshammar	Enskilt VA-område	2,5	3,3
17	Grössbyn	VA-utredningsområde	4,5	8,5
18	Härqusseröd öster om väg 650	VA-utbyggnadsområde	7,5	7,0
19	Härqusseröd väster om väg 650	VA-utredningsområde	4,5	6,3
20	Norra Stenungsön	VA-bevakningsområde	4,0	4,8
21	Järnkätt/Kärr	VA-bevakningsområde	2,5	5,1
22	Norra Hallerna	VA-utbyggnadsområde	5,0	6,6
23	Bäckmans väg	VA-bevakningsområde	3,0	7,0
24	Skönhammar	VA-bevakningsområde	2,5	7,8
25	Spekeröd/Kännestorp	VA-utbyggnadsområde	5,1	6,7
26	Grinstorp	Enskilt VA-område	2,0	4,8
27	Norra Tveten	VA-bevakningsområde	2,5	4,4
28	Saxeröd	VA-utredningsområde	3,5	4,4
29	Bråland/Anrås öster om väg 160	VA-utredningsområde	4,0	6,3
30	Norra Anrås	VA-bevakningsområde	4,0	6,6
31	Kyrkebv	VA-utredningsområde	4,5	7,0
32	Kvarnhöjden	VA-utbyggnadsområde	6,0	7,8
33	Skotthed	VA-bevakningsområde	3,5	3,6
34	Tortorp	Enskilt VA-område	1,5	4,4
35	Raröd	Enskilt VA-område	1,5	4,0
36	Källsnäs och Källsby	VA-utbyggnadsområde	7,0	4,4
38	Källsby Övra	VA-bevakningsområde	4,5	5,5
39	Jordal	Enskilt VA-område	2,0	4,4
40	Rämma	Enskilt VA-område	2,0	2,1
41	Furudalen (Jörlanda inlag)	Enskilt VA-område	1,6	3,4
42	Timmervik/Sävelvcke/Baqgehög	VA-utredningsområde	4,6	7,1
43	Stora Askerön	VA-utredningsområde	6,0	1,0

Figur 7 Bedömning av respektive områdes behov och möjlighet till förändrad VA-försörjning samt vilken klassning området får.

I

Figur 8 finns områdena markerade med behov på x-axeln och möjligheter på y-axeln. Beroende på bedömningen av områdenas behov och möjligheter har de klassificerats som någon av de fyra områdeskategorierna, enskilt VA-område, bevakningsområde, VA-utredningsområde samt VA-utbyggnadsområde. De områden där det finns stort behov av förändrad VA-försörjning och stora möjligheter för VA-utbyggnad eller samordning för VA-utbyggnad har klassats som VA-utbyggnadsområden. Flera av VA-utbyggnadsområden ligger i direkt anslutning till kommunens bebyggelseutveckling och pågående eller kommande detaljplaner.

I figuren finns också de områden markerade som idag har gemensamhetsanläggningar för sin VA-försörjning. Gemensamhetsanläggningarna kan bestå av VA-anläggningar som med avtal är anslutna till den allmänna anläggningen men också anläggningar som är enskilda men förvaltas som en gemensamhetsanläggning. Behovet har analyserats utifrån den viktning mellan behovskriterierna som beskrivs i avsnitt 3.3.

Figur 8 Diagram som redovisar VA-planområdenas behov och möjlighet till förändrad VA-försörjning samt VA-planområdenas klassning. De VA-planområden där det idag finns gemensamhetsanläggningar markeras med en cirkel beroende på omfattningen av anslutning inom området.

5.2 Enskilt VA-område

Enskilt VA-område		
Nr	Namn	Kommentar
1	Tegen	<p>Området omfattar ca 25-30 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till lågt men det kan påverkas med framtida bro till Orust och ny koppling till E6. Ungefär hälften av fastigheterna är anslutna till en gemensamhetsanläggning för enskilt avlopp. För övriga sker spillvattenhanteringen på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till låg. Området ligger längre än 100 m från närmsta recipient som är Hälledalsbäcken, slutlig recipient är Havsstensfjorden.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang</p>
5	Gullborga	<p>Området omfattar ca 20 bostäder varav nästan hälften utgörs av fritidsboenden. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som låg men kan påverkas med framtida bro till Orust och ny koppling till E6. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till medel. Området ligger längre än 100 m från närmsta recipient som är Hälledalsbäcken, slutlig recipient är Havsstensfjorden.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang</p>
6	Amdal (Ucklum)	<p>Området omfattar ca 20 bostäder varav nästan hälften utgörs av fritidsboenden. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som lågt. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten och påverkan från de enskilda avloppen på miljön är medel och dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet. Ca 4-5 fastigheter ligger inom men precis i utkanten av vattenskyddsområdet för Göta Älv, resterande har avrinning mot Kungsbrobäcken som mynnar i Stora Hällungen.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>

16	Lasshammar	<p>Området omfattar ca 50 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt men kan påverkas om det blir ett nytt mot från E6 och utveckling av verksamheter på östra sidan av E6. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till medel. Recipient för området är Lasshammarsbäcken som är en del av Stenunge å vilken har stor påverkan av näringsämnen.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>
26	Grinstorp	<p>Området omfattar ca 20-25 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till medel. Närmsta recipient är Lerån som mynnar i Anråse å vilken har stor påverkan av näringsämnen och mynnar i Natura 2000-område.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>
34	Tortorp	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms till lågt. Några fastigheter är anslutna till kommunalt dricksvatten, för övriga bedöms dricksvattnet i området ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet. Spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till medel. Området ligger längre än 100 m från närmsta recipient som är Jörlandaån.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>
35	Raröd	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms till lågt. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till låg. Området ligger längre än 100 m från närmsta recipient som är Jörlandaån.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>

39	Jordal	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till lågt. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till medel. Delar av området ligger inom 100 m från närmsta recipient som är Jörlandaån.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>
40	Rämna	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till lågt. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till medel. Delar av området ligger inom 100 m från närmsta recipient som är Jörlandaån.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>
41	Furudalen	<p>Området omfattar ca 30 bostäder varav ungefär hälften utgörs av fritidsboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till låg. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen på miljön bedöms till medel. Området ligger längre än 100 m från närmsta recipient som är Jörlandaån.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang.</p>

5.3 VA-bevakningsområden

VA-bevakningsområde		
Nr	Namn	Kommentar
2	Hälledalen	<p>Området omfattar ca 50 bostäder varav de flesta utgörs av fritidsboenden. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt men det kan påverkas med framtida bro till Orust och koppling till E6. En liten del av området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning för vatten och spillvatten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet. Påverkan från enskilda avloppen i området bedöms vara hög. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient. Närmsta recipient är Hälledalsbäcken och Havsstensfjorden.</p> <p>Området bedöms idag inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om belastningen på recipienten ökar, t.ex. genom att bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>
3	Övre Hälledalen	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav nästan hälften utgörs av fritidsboenden. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms till lågt men det kan påverkas med framtida bro till Orust och koppling till E6. En stor del av området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning för dricksvatten och spillvatten. För övriga bedöms dricksvattnet ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp på bedöms till medel. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient. Närmsta recipient är Hälledalsbäcken och slutlig recipient Havsstensfjorden.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om belastningen på recipienten ökar, t.ex. genom att bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>
4	Rödmyren/ Viddesgårde	<p>Området omfattar ca 35 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt men det kan påverkas med framtida bro till Orust och koppling till E6. Nästan hela området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning för dricksvatten och spillvatten. För de få övriga bedöms dricksvattnet ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och mycket få enskilda avlopp bedöms påverka miljön negativt. Närmsta recipient är Hälledalsbäcken och slutlig recipient Havsstensfjorden.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om belastningen på recipienten ökar, t.ex. genom att bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>

8	Ödsmåls-Röd	<p>Området omfattar ca 45-50 bostäder varav de flesta utgörs av permanentboende. Bebyggelsestrycket bedöms som medel då nya fastigheter bildats sedan VA-föreningen inrättades. En del av området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning. För övriga bedöms dricksvattnet ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till låg. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient. Området har Korsgårdsbäcken som recipient.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att gemensamhetsanläggningen inte kan svara för områdets behov.</p>
9	Käderöd	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som lågt. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp i området bedöms till hög. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>
10	Viddesgårde	<p>Området omfattar ca 30 bostäder varav ungefär hälften utgörs av fritidsboenden. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som medel då nya fastigheter bildats sedan VA-förening bildats. En stor del av området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning. För övriga bedöms dricksvattnet ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från de enskilda avloppen bedöms till låg. Största delen av området har Halsefjorden som recipient.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att gemensamhetsanläggningen inte kan svara för områdets behov.</p>

11	Krontofta	<p>Området omfattar ca 135-145 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av fritidsboenden. Majoriteten av bostäderna inom området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning. För övriga bedöms dricksvattnet ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet. Påverkan från enskilda avlopp i området bedöms till hög. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som medel då nya fastigheter bildats sedan VA-förening bildats. Området har sin avrinning både till Korsgårdsbäcken och direkt till Halsefjorden.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att gemensamhetsanläggningen inte kan svara för områdets behov.</p>
12	Kycklingedalen	<p>Området omfattar ca 40 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedömd som lågt. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp i området bedöms till medel. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>
13	Östra Skår/Talbo	<p>Området omfattar ca 70 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av permanentboende. Bebyggelsestrycket i området bedöms som lågt. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp i området bedöms till medel. Största delen av området avrinner till Ödsmålsån medan några fastigheter har avrinning direkt eller via Talbobäcken till Stora Hällungen. Ca 9 fastigheter ligger inom vattenskyddsområdet för Stora Hällungen. Kommunal badplats ligger inom 500 m.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>

15	Stora Askerön, Östra	<p>Området omfattar ca 45-50 bostäder varav majoriteten utgörs av fritidsboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt och begränsas delvis av jordbruksmark i området. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha tillräcklig kapacitet men kvaliteten kan variera inom området och påverkan från enskilda avlopp i området bedöms till medel. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient. Närmsta recipient är Askeröfjorden som norr om området är ett Natura 2000-område.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>
20	Norra Stenungsön	<p>Området omfattar ca 130-140 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt. Hela området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning. Närmsta recipient är Askeröfjorden.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att gemensamhetsanläggningen inte kan svara för områdets behov.</p>
21	Järnklätt/Kärr	<p>Området omfattar ca 30-35 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp bedöms till medel. Närmsta recipient är Norumsån som mynnar i Hake Fjord som är Natura 2000-område.</p> <p>Området bedöms inte ha behov av att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>
23	Bäckmans väg	<p>Området omfattar ca 45 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedömt till lågt. Hela området är ansluten till allmänt VA via en gemensamhetsanläggning. Närmsta recipient är Hallernabäcken som mynnar i Hake Fjord.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att gemensamhetsanläggningen inte kan svara för områdets behov.</p>

24	Skönhammar	<p>Området omfattar 30-35 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms till lågt. Majoriteten av fastigheterna i området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning. För övriga bedöms dricksvattnet ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp är låg. Närmsta recipient är Dyrtorpsbäcken som mynnar i Hake Fjord som är ett Natura 2000-område.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att gemensamhetsanläggningen inte kan svara för områdets behov.</p>
27	Norra Tveten	<p>Området omfattar ca 40 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms som lågt. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp bedöms till medel. Närmsta recipient är Lerån vilken mynnar i Anråse å. Slutlig recipient är Hake Fjord som är ett Natura 2000-område.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas.</p>
30	Norra Anrås	<p>Området omfattar ca 20 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms till lågt. Hela området är anslutet till den allmänna VA-anläggningen via en gemensamhetsanläggning. Närmsta recipient är Anråse å och Hake Fjord.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att gemensamhetsanläggningen inte kan svara för områdets behov.</p>
33	Skotthed	<p>Området omfattar ca 70 bostäder varav de flesta används som permanentboende. Nuvarande bebyggelsetryck bedöms till medel då en del nya fastigheter har bildats de senaste åren. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp är bedömt till medel. Området ligger längre än 100 m från närmsta recipient som är Vulserödsbäcken (Anråse å) och Jörlandaån.</p> <p>Området bedöms inte ha behov att lösa VA-försörjning i ett större sammanhang. Detta kan dock förändras om bebyggelsen i området förändras eller utökas så att belastningen på recipienten ökar.</p>

38	Källsby Övra	<p>Området omfattar ca 20 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som medel. Hela området är anslutet till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning.</p> <p>Området bör bevakas med avseende på gemensamhetsanläggningens möjlighet att tillgodose tillkommande anslutningar.</p>
----	---------------------	--

5.4 VA-utredningsområden

VA-utredningsområde		
Nr	Namn	Kommentar
7	Kolhättan/Klättern	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav ungefär hälften utgörs av permanentboende. Bebyggelsestrycket bedöms begränsas bl.a. av VA-situationen. Avloppshanteringen i området sker via en gemensamhetsanläggning för enskilt avlopp och det finns uppgifter om problem med både dricksvattenkvalitet och -kvantitet för en del av fastigheterna. Påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till hög. Delar av området ligger inom 100 m från näringsbelastad recipient, Havsstensfjorden.</p> <p>Områdets VA-försörjning kan behöva lösas i ett större sammanhang genom anslutning till allmänt vatten och avlopp. Behov av och möjligheter för en allmän VA-försörjning ska utredas.</p>
14	Stora Askerön, Norr	<p>Området omfattar 55-60 bostäder varav nästan samtliga utgörs av fritidsboenden. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som lågt och begränsas av gällande detaljplan. Inom området finns en gemensamhetsanläggning för enskilt avlopp för ca 30 fastigheter. För övriga tillgodoses vatten och spillvattenhanteringen i området på den enskilda fastigheten. Det finns uppgifter om kvalitetsproblem för dricksvattnet i området och påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till hög. Närmsta recipient är Askeröfjorden vilken också är ett Natura 2000-område.</p> <p>Området har ett tydligt behov av förändrad VA-situation. Hur VA-försörjningen kan lösas behöver studeras vidare då området är beläget på en ö utanför kommunens västra kust utan anslutande ledningar för vatten och avlopp. Området har därför klassats som VA-utredningsområde.</p>

17	Grössbyn	<p>Området omfattar 35-40 bostäder varar majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som lågt. En del fastigheter är anslutna till allmän spillvattenanläggning och en del är anslutna till en enskild gemensamhetsanläggning för dricksvatten. För övriga tillgodoses vatten och spillvattenhanteringen på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet. Påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till hög då området ligger i anslutning till ett vattenskyddsområde samt till en gemensam vattentäkt för ca 20 hushåll. Området har funnits med som ett saneringsområde enligt tidigare VA-saneringsplan men befintlig täkt har inte tillräcklig kapacitet för att försörja området med allmänt dricksvatten. Då alternativ täkt behöver utredas klassas området som ett VA-utredningsområde.</p> <p>Behov av och möjligheter för en allmän VA-försörjning ska utredas.</p>
19	Härgusseröd väster om väg 650	<p>Området omfattar ca 40 bostäder varar majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till lågt. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till hög då området ligger delvis med avrinning till Stora Hällungen som är kommunal vattentäkt. Befintlig vattentäkt i Ucklum har inte tillräcklig kapacitet för att försörja området med allmänt dricksvatten. Då alternativ täkt behöver utredas klassas området som ett VA-utredningsområde.</p> <p>Behov av och möjligheter för en allmän VA-försörjning ska utredas.</p>
28	Saxeröd	<p>Området omfattar 40-45 bostäder varar majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som medel då en del nya fastigheter har bildats senaste åren. Det finns en gemensamhetsanläggning för enskilt avlopp i området. Vattenkvaliteten i området bedöms vara god men det finns indikationer på vattenbrist i området vilket behöver utredas vidare. Påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till medel. Närmsta recipient är Anråse å som mynnar i Hake Fjord som är Natura 2000-område.</p> <p>Behovet av en förändrad VA-försörjning behöver utredas ytterligare då området ligger nära Anråse å.</p>

29	Bråland/Anrås öster om väg 160	<p>Området omfattar ca 180 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms som medel då en del nya fastigheter har bildats senaste åren. Inom området finns några bostäder anslutna till den allmänna VA-anläggningen via en gemensamhetsanläggning. För övriga tillgodoses vatten och spillvattenhanteringen i området på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig mängd för att täcka områdets behov och påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till medel. Närmsta recipient är Anråse å som mynnar i Hake Fjord som är Natura 2000-område. Området behöver delas upp i olika delar för att spegla de olika sammanhang som finns.</p> <p>Behovet av en förändrad VA-försörjning behöver utredas ytterligare då området ligger nära Anråse å samt innefattar ett stort antal bostäder.</p>
31	Kyrkeby	<p>Området omfattar ca 35 bostäder varav ungefär hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till medel. Ungefär hälften av bostäderna är anslutna till den allmänna anläggningen via en gemensamhetsanläggning. För övriga tillgodoses vatten och spillvattenhanteringen i området på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig mängd för att täcka områdets behov och påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms vara hög och området ligger i direkt anslutning till Hake Fjord och Natura 2000-område.</p> <p>Behov av och möjlighet för en förändrad VA-försörjning ska utredas med avseende på utsläpp till recipienten.</p>
42	Timmervik/ Sävelycke/ Baggehög	<p>Området omfattar ca 275–300 bostäder varav lite över hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelseutveckling bedömt till medel. Det pågår ett planprogram för angränsande område i Kungälv kommun. Nästan hela området är anslutet till den allmänna VA-anläggningen via flera gemensamhetsanläggningar. För övriga tillgodoses vatten och spillvattenhanteringen på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet för övriga i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig mängd för att täcka områdets behov. Påverkan från enskilda avlopp på miljön är låg. Närmsta recipient är delvis Jörlandaån och delvis Hake Fjord.</p> <p>Behovet av en förändrad VA-försörjning behöver utredas ytterligare då området ligger i närhet till Hake Fjord samt innefattar ett stort antal bostäder.</p>

43	Stora Askerön	<p>Området omfattar ca 100-120 bostäder varav majoriteten utgörs av fritidsboenden. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till lågt och begränsas av jordbruksmark. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Det finns uppgifter om problem med dricksvattenkvalitet för en del av fastigheterna. Påverkan från enskilda avlopp på miljön bedöms till hög. Närmsta recipient är Askeröfjorden.</p> <p>Områdets VA-försörjning behöver lösas i ett större sammanhang genom anslutning till allmänt vatten och avlopp. Hur VA-försörjningen kan lösas behöver studeras vidare då området är beläget på en ö utan anslutande ledningar för vatten och avlopp. Området har därför klassats som VA-utredningsområde.</p>
----	----------------------	--

5.5 VA-utbyggnadsområden

VA-utbyggnadsområde		
Nr	Namn	Kommentar
18	Härgusseröd öster om väg 650	<p>Området omfattar ca 25 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Bebyggelsestrycket är bedömt till högt då det pågår utbyggnation av detaljplaner i närheten. Vatten- och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området har bristande kvalitet och otillräcklig mängd för att täcka områdets behov och påverkan på miljön bedöms till hög. Avrinning från området går delvis till vattenskyddsområde för den kommunal vattentäkten Stora Hällungen och delvis till Lerån som senare mynnar i Anråse å.</p> <p>Områdets VA-försörjning behöver lösas i ett större sammanhang genom anslutning till allmänt VA. Området har funnits med som ett saneringsområde enligt tidigare VA-saneringsplan. Befintlig täkt har kapacitet för att försörja den norra delen av området med allmänt dricksvatten. För de södra delarna behöver kompletterande vattenresurs i Ucklum utredas vidare. Detta medför en etappvis utbyggnad inom området.</p>

22	Norra Hallerna	<p>Området omfattar ca 45 bostäder varav ungefär hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck är bedömt till högt med antaget planprogram och planering för kommande detaljplaner. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan på miljön bedöms till hög. Närmsta recipient Hallernabäcken och Nösäsbäcken, slutlig recipient Hake Fjord som är ett Natura 2000-område.</p> <p>Områdets VA-försörjning behöver lösas i ett större sammanhang genom anslutning till allmänt VA och VA-utbyggnad planeras i samband med exploatering av detaljplan i området.</p>
25	Spekeröd/ Kännestorp	<p>Området omfattar ca 35-40 bostäder varav majoriteten utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedöms till högt med pågående detaljplaner. Vatten och spillvattenhanteringen i området tillgodoses på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan på miljön bedöms till medel. De flesta fastigheter har sin avrinning mot Dyrtorpsbäcken som mynnar i Hake Fjord vilket är ett Natura 2000-område, medan några avrinner mot Anråse å.</p> <p>Områdets VA-försörjning behöver lösas i ett större sammanhang genom anslutning till allmänt VA och VA-utbyggnad planeras i samband med exploatering av detaljplan i området.</p>
32	Kvarnhöjden	<p>Området omfattar ca 35 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av permanentboende. Nuvarande bebyggelsestryck bedömt till högt med pågående detaljplan. Delar av området är anslutna till allmänt VA. För övriga tillgodoses vatten och spillvattenhanteringen i området på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området bedöms ha god kvalitet och tillräcklig kapacitet och påverkan på miljön bedöms till hög. Området har mindre än 100 m till recipient som är näringsbelastad, mynnar i Natura 2000-område.</p> <p>Områdets VA-försörjning behöver lösas i ett större sammanhang genom anslutning till allmänt VA och VA-utbyggnad planeras i samband med exploatering av detaljplan i området. I området finns även en gemensamhetsanläggning som är ansluten till allmänt VA via avtal. Utbyggnad planeras i samband med exploatering av närliggande pågående detaljplan.</p>

36	Källsby och Källsnäs	<p>Området omfattar ca 90 bostäder varav lite mer än hälften utgörs av fritidsboende. Nuvarande bebyggelseutveckling bedöms till medel. Delar av området anslutna till allmänt VA. För övriga tillgodoses vatten och spillvattenhanteringen i området på den enskilda fastigheten. Dricksvattnet i området har bristande kvalitet och otillräcklig mängd för att täcka områdets behov och påverkan på miljön bedöms till hög. Delar av området har mindre än 100 m till recipient som är ett Natura 2000-område. Området har funnits med som ett saneringsområde enligt tidigare VA-saneringsplan.</p> <p>Områdets VA-försörjning och avloppshantering behöver lösas i ett större sammanhang genom anslutning till allmänt VA. Förutsätter stärkt vattenförsörjning genom ledning från Kungälv kommun.</p>
----	-----------------------------	--

5.6 Åtgärder för VA-planområden

Nedan beskrivs åtgärder för fortsatt arbete med VA-planområden uppdelade på övergripande och för respektive klassning av området. Hänvisning inom parentes motsvarar åtgärdens nummer i VA-handlingsplanen.

Övergripande

- Genomför årlig aktualisering av klassningen i VA-planområden och kommunicera eventuella förändringar till berörda delar av kommunens organisation (Å11)
- Ta fram rutiner åt berörda delar av kommunens organisation för att den ordinarie verksamheten ska beakta klassningen av VA-planområden (Å12)

Områden med enskilt VA

- Ta fram plan för tillsyn av enskilda avlopp samt fortsätta arbetet med inventering av dessa (Å36)

VA-utredningsområden

- Genomför fördjupade utredningar av de VA-utredningsområden som identifierats i Vattentjänstplanen (Å10)

VA-utbyggnadsområden

- Upprätta en 10-årsplan för VA-utbyggnad utifrån resultatet i Vattentjänstplanen (Å8)
- Utbyggnad till VA-planområdena ska planeras, utredas och projekteras, därtill ska behovet av verksamhetsområde för dagvatten klargöras (Å9)
- Ta fram kommunikationsmaterial till VA-utbyggnadsområden och informera berörda (Å13)

6. Skyfallsanalys

I föreliggande kapitel beskrivs resultatet från identifierade VA-anläggningar där risk för översvämning finns vid ett skyfall motsvarande ett 100-årsregn med en klimatafaktor på 1,4. I kapitlet beskrivs även förslag till åtgärder som kan vidtas för att bibehålla anläggningens funktion vid ett skyfall.

Identifierade anläggningar enligt ovan stycke har diskuterats på workshop gemensamt med Sweco och Stenungsunds kommun och med efterföljande platsbesök vid intressanta anläggningar. Vissa av de identifierade anläggningarna visade sig då förvaltas av annan part eller av andra anledningar ej vara aktuella. Diskussion om vissa anläggningar som påverkas av höga havsnivåer skedde och har noterats men ej ingått i dataanalysen. Arbetet resulterade i 37 stycken VA-anläggningar som ägs och förvaltas av VA-huvudmannen och där risk för översvämning finns vid skyfall. För sex av dessa behöver ingen åtgärd vidtas då påverkan bedöms vara liten eller att kommunen inte är huvudman för anläggningen.

6.1 Generella åtgärder

Funktionen i en VA-anläggning kan oftast upprätthållas så länge styr- och el inte står under vattenytan. Generella rekommendationer är att för varje anläggning klargöra de lägsta känsliga anläggningsdelarna till exempel styr- och elskåp och tillhörande komponenter som kan drabbas och slå ut driften av pumpstationen. Åtgärder som kan vidtas är till exempel täta dörrar, höja elkomponenter, valla in anläggningen (mobila eller stationära) om det är lämpligt och prioriterat samt anlägga avskärande diken om vattennivån är lägre och det går att avleda vattnet på ett bra sätt. För samtliga anläggningar och åtgärder rekommenderas ytterligare förstudie innan projektering av större åtgärd påbörjas.

Kommunens största reningsverk Stråvliden har inte studerats närmare i denna analys eftersom översvämningensrisken har hanterats i samband med verkets tillståndsansökan. Några få dricksvattenanläggningar behöver studeras närmare till exempel för att anlägga avskärande diken i anslutning till anläggningen och höja el- och styrkomponenter i anläggningen.

Vid platsbesök på anläggningarna uppmärksammades att den externa elförsörjningen till anläggningarna i flera fall låg på en lägre nivå än den drabbade VA- anläggningen. Det innebär att även elförsörjningen som ligger utanför VA-huvudmannens rådighet behöver säkras vid händelse av ett skyfall. Dialog med elleverantören är en föreslagen åtgärd.

6.2 Avloppspumpstationer

Det är flest avloppspumpstationer som riskerar att drabbas av översvämning vid ett skyfall vilket är naturligt eftersom de ofta ligger lågt placerade i terrängen för att spillvatten ska kunna avledas dit via självfallsledningar. Det är 8 pumpstationer där vattennivån kring stationen riskerar att bli ca 20-40 cm och som därmed riskerar att påverkas. Åtgärder som föreslås är främst att höja el- och styrkomponenter och anlägga avskärande diken. Det finns 10 avloppspumpstationer som riskerar att vattennivån blir högre än 40 cm kring pumpstationen och åtgärder behöver vidtas. Åtgärder som

föreslås förutom att höja el- och styrkomponenter är att installera bakvattenstopp för bräddledningar och invallning.

Prioritering av åtgärder bör utgå från parametrar som till exempel antal drabbade kunder och känslighet i recipienter eller vattentäkter som riskerar drabbas av nödvärdledning från pumpstationer.

6.3 Dagvattenpumpstationer

Det är 7 dagvattenpumpstationer som riskerar att drabbas av översvämningar vid skyfall. Flertal av dessa pumpar bort dagvatten från Gång- och cykeltunnlar under vägar. Även här behöver el- och styrsåkåp ses över så de inte riskerar att svämmas över. Mobila dräneringspumpar behövs för att tömma tunnlar om det blir problem med strömförsörjningen.

Prioritering av åtgärder bör utgå från parametrar till exempel nyttjandenivå av gång- och cykeltunnlar och konsekvenser om passagen inte kan nyttjas under den tiden översvämningen pågår. Påverkan på dessa tunnlar och konsekvenser för framkomligheten tas även med i kommunens övergripande arbete med skyfallsplanen.

7. Bedömning av betydande miljöpåverkan

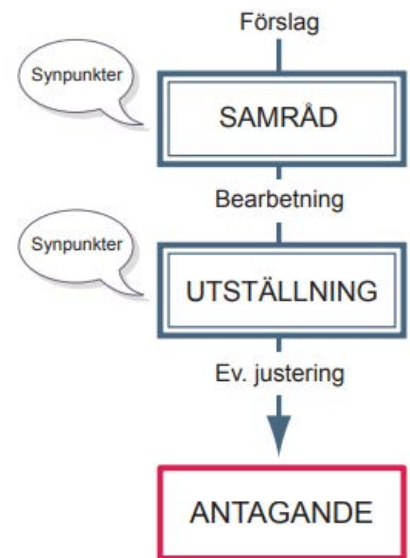
En undersökning gällande betydande miljöpåverkan har genomförts i enlighet med 6 kap. 6 § första stycket 1 miljöbalken. Genomförandet av vattentjänstplanen för Stenungsunds kommun kan utifrån denna inte antas medföra en betydande miljöpåverkan eftersom planens innehåll inte anger förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller i bilagan till miljöbedömningsförordningen (jfr 2 § 1-2 p miljöbedömningsförordningen). Planen anger inte heller förutsättningar för att bedriva verksamheter och åtgärder med hänsyn till hur de kan påverka miljön så att en betydande miljöpåverkan kan antas (jfr 4 § miljöbedömningsförordningen). Vid bedömningen har de kriterier som anges i 5 § miljöbedömningsförordningen beaktats, se bedömningen i bilaga 2.

Omständigheter som påverkar bedömningen av betydande miljöpåverkan är huvudsakligen påverkan från ytterligare utbyggnad av det allmänna verksamhetsområdet för VA. Vattentjänstplanen ger förutsättningar för utbyggnad till fem sådana områden under dess genomförandetid. En omständighet som skulle kunna tala för en betydande miljöpåverkan, enligt miljöbalken 6 kap 6 §, är att ett fåtal fastigheter inom utbyggnadsområdet Källsby/Källsnäs som är lokaliserat inom ett Natura 2000-område. Åtgärder inom detta område skulle därmed kunna kräva tillstånd enligt 7 kap 28a§ miljöbalken. Med anledning av att området redan är utbyggt med befintliga hus och tillhörande väg samt att bevarandeområdets syfte främst omfattar naturvärden i det omkringliggande havsområdet bedöms inte att genomförandet av vattentjänstplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan genom att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

En annan omständighet som skulle kunna tala för en betydande miljöpåverkan är att ytterligare grundvattenuttag behöver göras för att kunna försörja Ucklum med dricksvatten i samband med utökning av verksamhetsområdet. Dock är behovet av ytterligare uttag inte så stort att det bedöms innebära att en verksamhet som omfattas av 6 § miljöbedömningsförordningen eller i bilagan till miljöbedömningsförordningen kommer att bedrivas till följd av genomförandet av vattentjänstplanen. Planen anger inte lokalisering för en sådan framtida vattentäkt och anger därmed inte förutsättningarna för bedriva någon sådan verksamhet eller någon annan verksamhet som bedöms kunna påverka miljön på ett betydande sätt.

8. Samråd och antagande

Enligt lagen om allmänna vattentjänster ska Vattentjänstplanen samrådas med de fastighetsägare och myndigheter som kan antas ha ett väsentligt intresse av planen. De synpunkter som kommer fram under samrådet sammanställs, bedöms och kommenteras i en samrådsredogörelse. Utifrån synpunkterna görs sedan eventuella revideringar. Det reviderade förslaget ställs därefter ut under minst fyra veckor. Efter utställning och ytterligare eventuella revideringar antas vattentjänstplanen av kommunfullmäktige. Det är bara beslutet att anta planen som vinner laga kraft, normalt 3-4 veckor efter att beslutet kommunicerats. Innehållet i vattentjänstplanen blir därför aldrig juridiskt bindande.

Referenser

Regeringen. (01 2023). *Lag om allmänna vattentjänster*. Hämtat från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2006412-om-allmanna-vattentjanster_sfs-2006-412

Bilaga 1

Bedömningsmodell för VA-planområden

Manual för hantering av modellverktyget

Stenungsunds
kommun

**Stenungsunds
kommun**

Kontakt

Lisa Chohan Strömner

lisa.chohan-stromner@stenungsund.se

0303 73 28 83

stenungsund.se

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Bedömning av behov av förändrad vattenförsörjning eller avloppshantering.....	5
1.1 Samhälle	6
1.2 Miljö (avloppssituationen).....	6
1.3 Hälsa (dricksvattensituationen).....	7
1.4 Befintliga vatten- och/eller avloppsföreningar	7
2. Bedömning av möjligheten för anslutning till allmänt VA	8
2.1 Avstånd till/från befintligt nät.....	9
2.2 Bebyggelsestruktur.....	9
2.3 Anläggningstekniska förutsättningar.....	10
2.4 Skyddsvärde	10

Förord

Manual för hantering av modellverktyget

Denna manual är ett hjälpmedel vid hantering av det modellverktyg som används för att bedöma vilket behov det finns av förändrad vattenförsörjning eller avloppshantering och möjlighet för anslutning till allmän VA-försörjning (via överföringsledning) i de områden i kommunen som utgör VA-planområden.

Manualen redovisar nedanstående moment. Tillvägagångssätt för avgränsning av VA planområden eller vilket underlag som behövs för att utföra bedömningarna redovisas inte här.

1. Bedömning av behov av förändrad VA-försörjning

De områden som utgör VA-planområden bedöms med avseende på flera kriterier som tillsammans bildar områdets ”behov av en förändrad vattenförsörjning eller avloppshantering”. Detta görs för att kommunen ska kunna se vilka områden som är mest angelägna att arbeta med. Det ger också en grund för prioritering av eventuell anslutning till allmän VA-försörjning eller andra förbättrande åtgärder. Bedömningen omfattar de bebyggelsegrupper som identifierats i GIS-analysen över fastigheter med enskild försörjning. I förarbetena till LAV ansågs 20–30 fastigheter utgöra lägsta nivån för samlad bebyggelse. Stenungsunds GIS-analys omfattar bebyggelsegrupper där 20 eller fler hus ligger med minst 150 meters avstånd till varandra.

De faktorer som bygger upp ”behovet” för en allmän VA-hantering är bebyggelsestruktur, hälsa och miljö. Ett av rekvisiten i 6 § LAV som reglerar ett kommunalt ansvar för att lösa VA-situationen i ett område är att området har en samlad bebyggelse som medför att VA-situationen behöver lösas i ett större sammanhang.

I bedömningen av områdets behov av en förändrad VA-situation ska särskild hänsyn tas till att förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. I de områden det finns en förening eller gemensam anläggning som svarar för områdets vattenförsörjning och/eller bortledning av spillvatten bedöms den befintliga anläggningens utbredning och status.

En annan faktor i behovskriteriet är områdets bebyggelsetryck och därmed på sikt förändrad VA-situation. Faktorn för miljö analyseras utifrån områdets nuvarande VA-lösning där utsläpp från avloppsanläggningar har en negativ påverkan samt om det finns risk för påverkan i en känslig recipient i området. I det sista rekvisitet, människors hälsa, bedöms områdets tillgång till dricksvatten med tillräcklig kvalitet och ett möjligt uttag som bedöms kunna tillgodose områdets behov.

1.1 Samhälle

Samhällsfaktorn är indelad i två kategorier, antalet hushåll och bebyggelsestryck. I förarbetet till lag (2016:412) om allmänna vattentjänster har man ansett att ett antal av 20–30 fastigheter kan tänkas utgöra ett antagbart minimum för att bebyggelsen ska anses som samlad. Bedömning av vad som kan utgöra samlad bebyggelse har inte förändrats med lagändringen i Lag (2022:1249) om ändring i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. I denna analys har man därav satt detta intervall som en lägsta nivå för att ett område ska utgöra ett VA-planområde. Intervallerna ++ och +++ har satts efter spridningen av bostäder inom de olika VA-planområdena

Antalet hushåll anges i tre storleksklasser enligt nedan:

- +++ Området innefattar >50 hushåll
- ++ Området innefattar 31–50 hushåll
- + Området innefattar 20–30 hushåll

Parametern omvandlingstryck/bebyggelsestryck anges i tre storleksklasser enligt nedan:

- +++ Området har högt omvandlingstryck/bebyggelsestryck och omfattas av politiskt beslut, t.ex. fördjupad översiktsplan eller detaljplan.
- ++ Området har ett högt omvandlingstryck/bebyggelsestryck men omfattas ej av politiskt beslut.
- + Området har ej högt omvandlingstryck/bebyggelsestryck och omfattas ej av politiskt beslut.

1.2 Miljö (avloppssituationen)

Miljöfaktorn är indelad i två parametrar, utsläpp och recipient.

Parametern, utsläpp, tar hänsyn till den förorenande verksamheten/källan som här utgörs av avloppsanläggningar.

- +++ I området finns till stor del avloppsanläggningar som påverkar miljön negativt, eller området har inte de naturliga och/eller geografiska förutsättningarna för att avloppsfrågan ska kunna lösas ur miljömässig synpunkt.
- ++ I området finns en mindre andel avloppsanläggningar som påverkar miljön negativt, eller området har delvis de naturliga och/eller geografiska förutsättningarna för att avloppsfrågan ska kunna lösas ur miljömässig synpunkt.
- + I området finns ett mycket begränsat antal avloppsanläggningar som påverkar miljön negativt, eller området har de naturliga och/eller geografiska förutsättningarna för att avloppsfrågan ska kunna lösas ur miljömässig synpunkt.

Parametern, recipient tar hänsyn till närheten till känslig recipient i tre nivåer:

- +++ Området ligger i direkt anslutning till skyddat område eller kommunal badplats, (inom 500 meter) eller inom fastställt/föreslaget vattenskyddsområde. Området ligger inom 100 meter från vattendrag eller sjö som är hårt belastat av näringsämnen. Avståndet baseras på risk för påverkan i områden som anses särskilt känsliga och riskerar att påverka människors hälsa negativt. Påverkan från avloppsvatten på vattendrag eller andra vattenförekomster är en miljörisk
- ++ Området ligger i direkt anslutning till vattenförekomst (inom 100 meter) som inte uppnår god ekologisk status p.g.a. övergödning, alternativt anses känslig.
- + Området ligger utanför ovan angivna områden.

1.3 Hälsa (dricksvattensituationen)

Hälsofaktorn är indelad i två parametrar, kvantitet och kvalitet.

Hälsofaktorn kvantitet tar hänsyn till huruvida tillgången på dricksvatten är tillräcklig eller inte.

- +++ I området finns otillräcklig kapacitet.
- ++ I området finns tidvis otillräcklig kapacitet eller begränsad mängd dricksvatten.
- + I området finns tillräcklig kapacitet.

Hälsofaktorn kvalitet beaktar de eventuella problem som kan vara förknippad med vattenkvaliteten. Bedömningen baseras delvis på platsens fysiska förhållanden så som ogynnsamma jordartsförhållanden, mindre tomter och lutning vilket skulle kunna bidra till en ökad risk för kontaminering av enskilda vattenbrunnar.

- +++ Allvarliga kvalitetsproblem förekommer i små delar av området eller mindre kvalitetsproblem i stora delar av området.
- ++ Allvarliga kvalitetsproblem förekommer i enstaka fall och mindre kvalitetsproblem i små delar av området.
- + Mindre allvarliga problem eller inga problem finns i området.

1.4 Befintliga vatten- och/eller avloppsföreningar

I Lag (2022:1249) om ändring i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster tillkom ett nytt stycke i 6 § som anger att kommunen ska ta särskild hänsyn till möjligheten att uppnå syftet med bestämmelsen, det vill säga att tillgodose skyddet för människors hälsa eller miljön, genom enskilda va-anläggningar. Bedömningen i den här analysen tar sikte på att bedöma gemensamma anläggningars förutsättningar att lösa behovet. I bedömningen ses till anläggningens kapacitet och status för att bedöma anläggningens förutsättningar att tillgodose hela VA-planområdets behov av

vatten- och spillvatten. Enskilda anläggningar bedöms i punkt ”miljö” och ”hälsa” nedan i detta dokument.

- 3 Föreningen kan tillgodose områdets behov för vatten- och spillvatten
- 2 Föreningen kan tillgodose delar av områdets behov, antingen delar av området eller endast en vattentjänst.
- 1 Föreningen kan inte tillgodose områdets behov av vatten- och spillvatten.
- 0 Det finns ingen förening i området.

2. Bedömning av möjligheten för anslutning till allmänt VA

De faktorer som bygger upp ”möjligheten” för ett område att anslutas till allmänt VA grundas på de huvudsakliga aspekter som i slutändan gör genomförandet mer eller mindre kostsamt. I det här fallet analyseras möjligheten för anslutning till allmänt VA via överföringsledning till den befintliga allmänna VA-anläggningen.

Om området är beläget i närheten av den allmänna anläggningen är av betydelse för bedömningen, så väl som avståndet mellan fastigheterna då det påverkar hur långt ifrån varandra förbindelsepunkten måste anläggas vilket påverkar kostnadstäckningen.

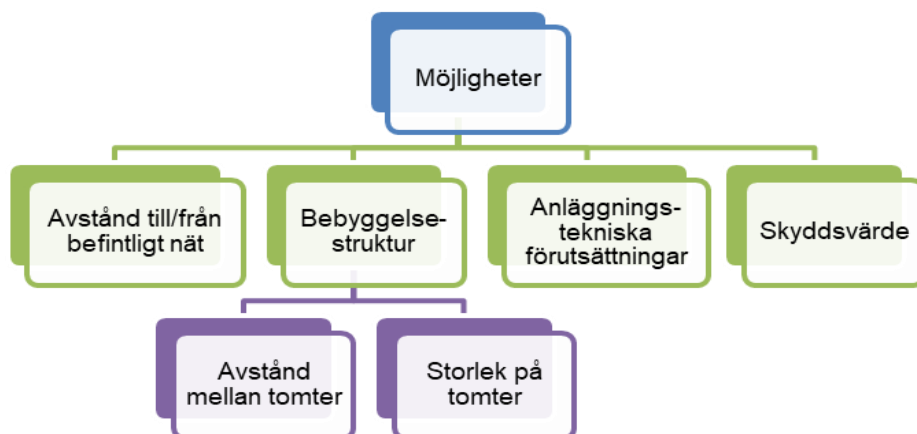
Möjligheten till utbyggnad påverkas även av områdets fysiska förutsättningar som jordartsförhållanden och höjdförhållanden då detta påverkar den allmänna anläggningens utformning om exempelvis behov av pumpning i området uppstår. Detta påverkar inte bara kostnad för utbyggnad utan även framtida drift- och underhållskostnader.

Områden som har så höga skyddsvärden att VA-utbyggnaden får ta en omväg innebär normalt att kostnaden eller det administrativa förarbetet ökar. Sådana förarbeten kan bland annat utgöras av markförhandlingar eller tillstånd- och dispensärenden.

Syftet med denna bedömning är inte att ta fram en kostnad för VA-anslutning av respektive område utan att visa bilden bakom kostnaden, dvs i vilka aspekter är möjligheten för VA anslutning god och var är möjligheterna mindre goda.

Den bild som skapas av möjlighetsbedömningen kan användas som en grund för kostnadsberäkning. I det skede där kostnaden beräknas beaktas också sådana aspekter som har att göra med hur fördelning av kostnad ska gå till och hur investeringar ska göras över tid. Detta beaktas inte vid bedömning av respektive områdes ”inneboende” möjlighet för VA utbyggnad.

Med den möjlighet som är förknippad med VA-utbyggnad i olika områden, tillsammans med den del som utgör bedömning av behov, kan ett resonemang föras kring prioriteringsordning och takten för VA-utbyggnad. Förhoppningen är att det i resonemanget ska vara lätt för alla berörda att se bakgrunden till varför det är mer eller mindre dyrt att bygga ut VA och hur behovet inom olika områden skiljer sig åt.

2.1 Avstånd till/från befintligt nät

Denna faktor är avsedd att visa längden på nya, nödvändiga överföringsledningar till respektive område från närmsta möjliga anslutningspunkt i det befintliga ledningsnätet, varifrån dimension av spill- och dricksvattenledning är tillräcklig för områdets behov. Kriterier för bedömning av Avstånd till/från befintligt nät visas nedan.

- +++ Avståndet till närmaste anslutningspunkt på befintligt nät är mindre än 500 m
- ++ Avståndet till närmaste anslutningspunkt på befintligt nät är mellan 0,5 – 1,5 km
- + Avståndet till närmaste anslutningspunkt på befintligt nät är större än 1,5 km

2.2 Bebyggelsestruktur

Bebyggelsestrukturen inom ett område påverkar hur god kostnadstäckning VA-utbyggnad inom ett område kan uppnå. Bebyggelsestrukturen utgörs främst av de två delarna avstånd mellan tomter och storlek på tomter. Ju närmare varandra tomterna ligger och ju mindre de är desto bättre bedöms kostnadstäckningen vara, vilket är gynnsamt vid bedömning av möjlighet. Enligt uppgifter från kommunen anses medelstorleken på tomter uppgå till 2000 m². Modellen utgår därför från att det är den vanligaste tomtstorleken. Kriterier för bedömning av Bebyggelsestruktur visas nedan.

Avstånd mellan tomter

- +++ Tomterna gränsar till varandra och samma huvudledning kan försörja två husrader
- ++ Tomterna gränsar till varandra men en huvudledning kan bara försörja en husrad
- + Tomterna är glest belägna

Storlek på tomter

- +++ Medelstorlek tomt <2000 m²
- ++ Medelstorlek tomt 2000 – 3000 m²
- + Medelstorlek tomt >3000 m²

2.3 Anläggningstekniska förutsättningar

Jordartsförhållandena och förekomst av ytligt berg inom ett område påverkar kostnad för markarbeten. Kostnaden påverkas också av hur stabil marken är, dvs de geotekniska förutsättningar som finns, vilket styrs av jordarter, berg och höjdvariationer. Även höjdvariationerna inom området påverkar kostnaden för VA-utbyggnad. Kriterier för bedömning av Anläggningstekniska förutsättningar visas nedan.

- +++ Området bedöms ha goda geotekniska förutsättningar med gynnsamma jordartsförhållanden och/eller avloppsvatten bedöms kunna avledas till befintligt VA med självfall.
- ++ Området bedöms delvis ha goda geotekniska förutsättningar, delvis svåra geotekniska förutsättningar och/eller avloppsvatten kan delvis ledas till befintligt VA med självfall.
- + Området bedöms ha svåra geotekniska förutsättningar med ogynnsamma jordartsförhållanden eller berg i dagen och/eller avloppsvatten bedöms behöva pumpas till befintligt VA.

2.4 Skyddsvärde

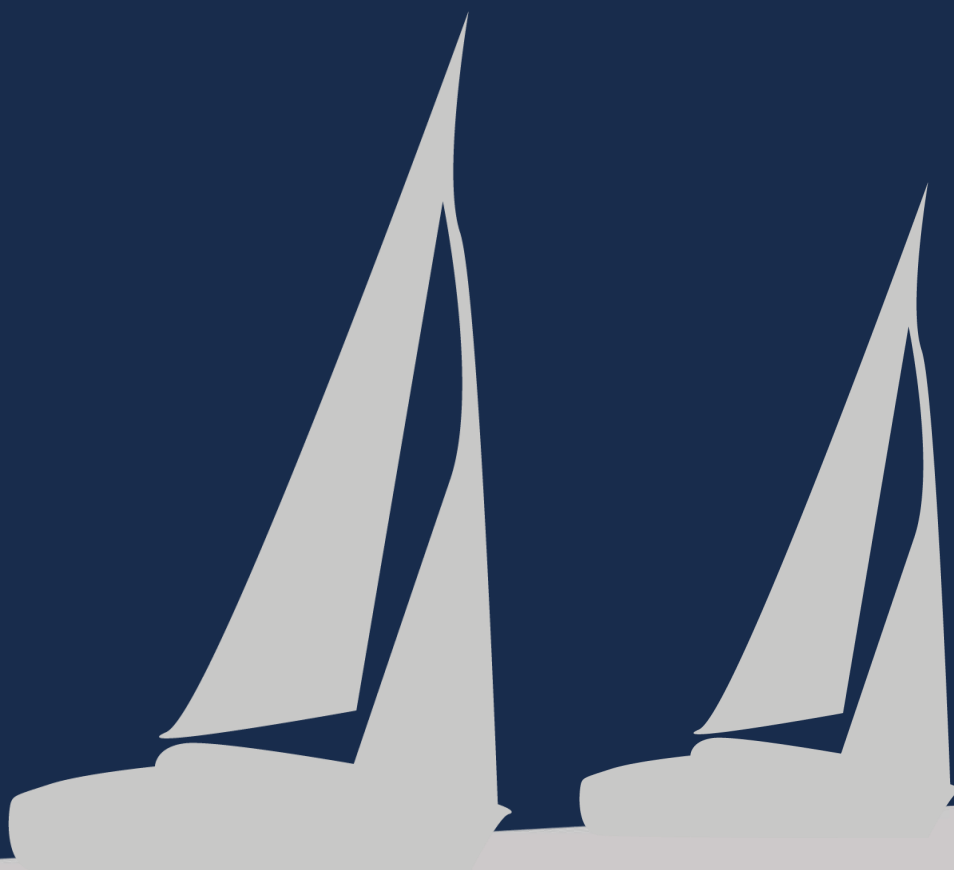
De skyddsvärden som finns i kommunen kan påverka hur möjlig VA-anslutningen är till olika områden. Områden som har så höga skyddsvärden att VA-utbyggnaden får ta en omväg innebär normalt att kostnaden ökar. I områden som innehar höga skyddsvärden kan det krävas mer omfattande administrativt förarbete innan VA-utbyggnad kan ske. Sådana förarbeten kan bland annat utgöras av markförhandlingar eller tillstånd- och dispensärenden.

Kriterier för bedömning av Skyddsvärde visas nedan.

- +++ Det finns inga sådana skyddsvärden som påverkar önskad VA-utbyggnad.
- ++ Det finns sådana skyddsvärden inom området att VA-utbyggnaden behöver ta en viss omväg.
- + Det finns sådana skyddsvärden inom området att VA-utbyggnaden behöver ta en betydande omväg.

Bilaga 2

Undersökning av behov av strategisk miljöbedömning

Stenungsunds
kommun

**Stenungsunds
kommun**

Kontakt

Lisa Chohan Strömner

lisa.chohan-stromner@stenungsund.se

0303 73 28 83

www.stenungsund.se

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Sammanfattning av vattentjänstplanen	4
3. Processbeskrivning	5
4. Behov av strategisk miljöbedömning och undersökning	6
2.1. Steg 1 och 2 – Krav på miljöbedömningar för planer	6
2.2. Steg 3 – Natura 2000	6
2.3. Steg 4 och 5 – Bedömning av typ av plan och angivna förutsättningar	7
2.5. Steg 6 Undersökning om betydande miljöpåverkan kan antas	10
5. Beslut om betydande miljöpåverkan	14

1. Inledning

Parallellt med framtagandet av vattentjänstplanen behöver behovet av en strategisk miljöbedömning undersökas i enlighet med 6 kap miljöbalken (MB) och miljöbedömningsförordningen (2017:966). I detta dokument redovisas processen, relevanta lagtexter och resultatet av arbetet, där slutsatsen är att planen inte medför betydande miljöpåverkan och att en strategisk miljöbedömning därmed inte behöver genomföras.

2. Sammanfattning av vattentjänstplanen

Stenungsund kommuns vattentjänstplan innehåller i enlighet med Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) 6b och c§:

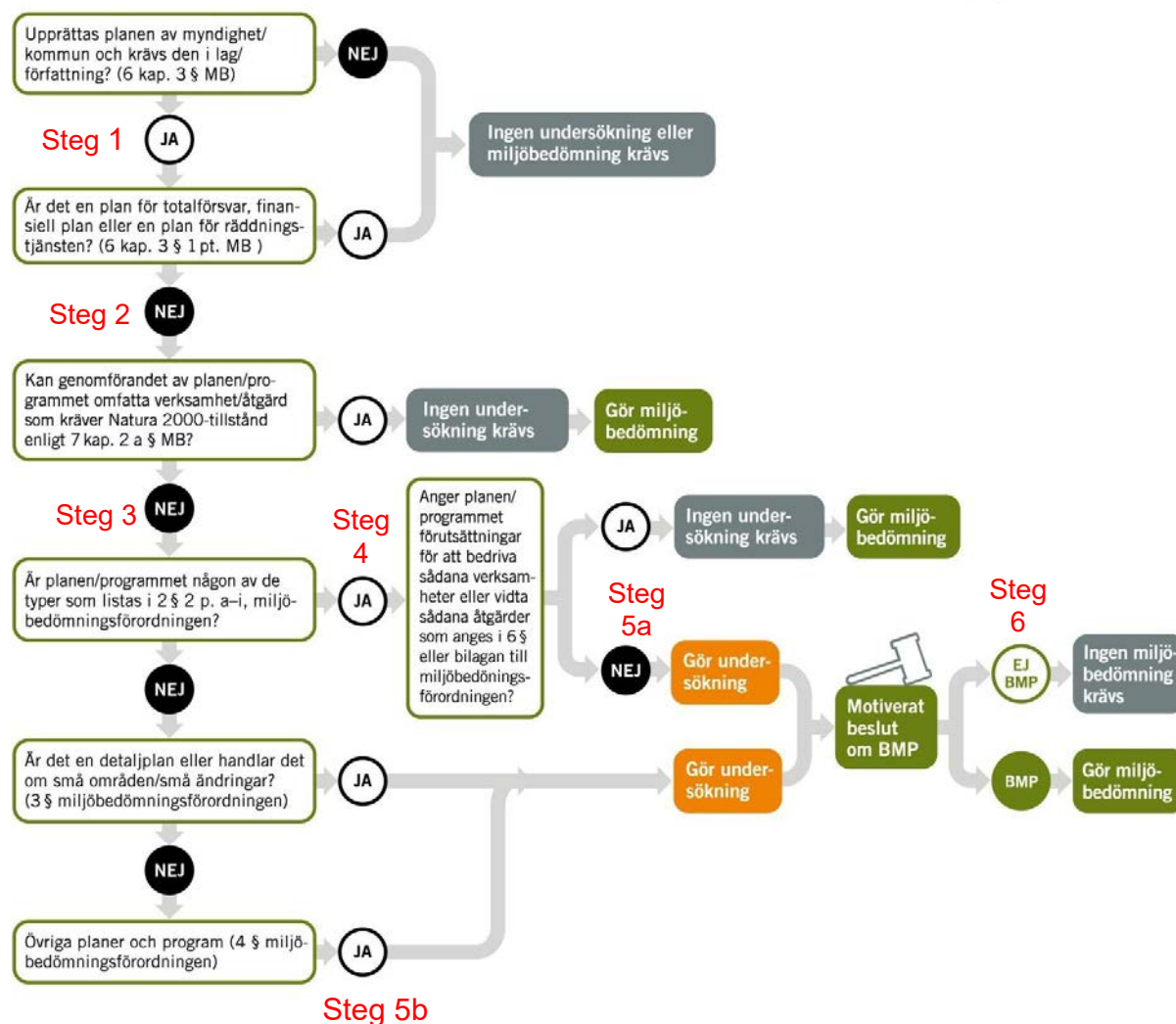
- VA-planområden kategoriserade som enskilt VA-område, VA-bevakningsområde, VA-utredningsområde eller VA-utbyggnadsområde,
- Kartläggning av påverkan och framtagande av åtgärdsförslag för att den allmänna VA-anläggningen ska fungera vid skyfall
- Långsiktig planering för behov och åtgärder gällande förbättring av den allmänna VA-anläggningen
- Undersökning om vattentjänstplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan

Åtgärderna i vattentjänstplanen anger vad som behöver göras men fastslår inte hur, det vill säga den anger inga tekniska lösningar eller eventuella markanspråk. Det utreds vidare i respektive projekt.

3. Processbeskrivning

Figuren nedan är hämtad från Naturvårdsverkets handledning för strategisk miljöbedömning av planer och program. Strategisk miljöbedömning är processen att identifiera, beskriva och bedöma miljöeffekter vid arbete med och beslut om planer och program. I undersökningsprocessen identifieras det om genomförandet av vattentjänstplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan och därmed också om en miljökonsekvensbeskrivning behöver upprättas. Den röda numreringen i figuren representerar de bedömningar som gjorts och redovisas nedan i respektive steg.

STRATEGISK MILJÖBEDÖMNING – behöver en undersökning göras?

Figur 1 Undersökning om en strategisk miljöbedömning behöver göras, Naturvårdsverket 2023-10-04

4. Behov av strategisk miljöbedömning och undersökning

Rubrikerna i detta stycke hänvisar till numreringarna i Figur 1.

2.1. Steg 1 och 2 – Krav på miljöbedömningar för planer

Första och andra steget innebär att ta reda på om vattentjänstplanen omfattas av lagkravet på när en strategisk bedömning ska utföras enligt 6 kap. 3 § Miljöbalken.

Strategiska miljöbedömningar för planer och program

3 § En myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning ska göra en strategisk miljöbedömning, om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Skyldigheten gäller inte

1. planer och program som endast syftar till att tjäna totalförsvaret eller räddningstjänsten, och
2. finansiella eller budgetära planer och program.

Lag (2017:955).

Slutsats steg 1: JA, vattentjänstplanen faller under sådana planer som anges i 3 § för vilka en strategisk miljöbedömning ska göras om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Vattentjänstplanen är reglerad i lagen om allmänna vattentjänster (LAV) och tas fram av kommunen.

Slutsats steg 2: NEJ, vattentjänstplanen omfattas inte av undantagen som anges i 3 §, dvs det är inte en plan för totalförsvaret, en finansiell plan eller en plan för räddningstjänsten.

2.2. Steg 3 – Natura 2000

Enligt 2 § i miljöbedömningsförordning nämns planer som ska eller inte ska antas medföra en betydande miljöpåverkan. Om det i vattentjänstplanen beskrivs åtgärder som kräver tillstånd enligt 7 kap 28 a § i miljöbalken (Natura 2000) ska den alltid antas medföra betydande miljöpåverkan.

Planer och program som ska eller inte ska antas medföra en betydande miljöpåverkan

2 § En betydande miljöpåverkan ska antas enligt 6 kap. 3 § första stycket miljöbalken, om

1. genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan komma att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, eller

Slutsats steg 3: NEJ. Ett fåtal fastigheter inom ett VA-utbyggnadsområde (Källsby/Källsnäs) är lokaliserat inom ett Natura 2000-område. Åtgärder inom detta område skulle därmed kunna kräva tillstånd enligt 7 kap 28a§ miljöbalken. Med anledning av att området redan är utbyggt med befintliga hus och tillhörande väg samt att bevarandeområdets syfte främst omfattar naturvärden i det omkringliggande havsområdet bedöms inte att genomförandet av vattentjänstplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan genom att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

2.3. Steg 4 och 5 – Bedömning av typ av plan och angivna förutsättningar

I Steg 4 avgörs om vattentjänstplanen omfattar den typ av plan som listas i 2§ punkt 2 i Miljöbedömningsförordningen och i steg 5 görs bedömning över om vattentjänstplanen anger förutsättningar för att bedriva verksamheter eller åtgärder som anges i 6§ eller bilagan till miljöbedömningsförordningen.

Planer och program som ska eller inte ska antas medföra en betydande miljöpåverkan

2 § En betydande miljöpåverkan ska antas enligt 6 kap. 3 § första stycket miljöbalken, om

1. genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan komma att omfatta en verksamhet eller åtgärd som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, eller
2. planen, programmet eller ändringen anger förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller bilagan till denna förordning och är
  - a) ett åtgärdsprogram enligt 5 kap. 8 § miljöbalken,
  - b) en avfallsplan enligt 15 kap. 41 § miljöbalken eller enligt 9 kap. 11 § avfallsförordningen (2020:614),
  - c) en översiktsplan enligt 3 kap. plan- och bygglagen (2010:900),
  - d) en regionplan enligt 7 kap. plan- och bygglagen,
  - e) en plan för tillförsel, distribution och användning av energi enligt lagen (1977:439) om kommunal energiplanering,
  - f) en länsplan enligt förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur,
  - g) en havsplan enligt havsplaneringsförordningen (2015:400),
  - h) en plan för moderna miljövillkor enligt 11 kap. 28 § miljöbalken, eller
  - i) en annan plan eller ett annat program som avser jord- eller skogsbruk, fiske, energi, industri, transporter, regional utveckling, avfallshantering, vattenförvaltning, telekommunikationer, turism, fysisk planering eller markanvändning. Förordning (2020:694).

Slutsats steg 4: JA, vattentjänstplanen faller under de planer som tas upp under "i)" p.2. plan för fysisk planering eller markanvändning.

I 6 § miljöbedömningsförordningen (MBF) listas verksamheter som alltid kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. T.ex. listas verksamheter som är tillståndspliktiga enligt 28 kap. 1 eller 2 §§ miljöprövningsförordningen:

- större avloppsreningsverk som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar minst 2 000 personequivaler
- en avloppsreningsanläggning med en anslutning av 2 000 personer eller fler
- vattenöverledning av mer än fem procent av normal lågvattenmängd i något av de berörda områdena
- muddring i ett miljöriskområde

Vidare omfattas vissa sådana mer omfattande verksamheter som omfattas av krav på regeringens tillåtlighetsprövning. Av dessa är följande potentiellt aktuella (17 kap. 4 a § miljöbalken):

- 13. vattenregleringar varigenom ett vattenmagasin av minst 100 miljoner kubikmeter under året eller tio miljoner kubikmeter under veckan ska utnyttjas,
- 14. vattenöverledningar eller andra vattenbortledningar från vattendrag eller sjöar med en normal oreglerad lågvattenföring av minst tio kubikmeter i sekunden i bortledningspunkten eller utloppet, om därigenom en sådan mängd vatten tas i anspråk att vattenföringen understiger fyra femtedelar av den normala oreglerade lågvattenföringen,
- 15. grundvattentäkter för tillgodogörande av en större vattenmängd än 10 000 kubikmeter om dygnet, om inte minst nio tiondelar av det uttagna vattnet återförs till grundvattenmagasinet,
- 16. andra vattenregleringar, vattenöverledningar och vattenbortledningar än som har angetts förut, om verksamheten avser någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan och företaget kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande slag,

Nedan listas också de infrastrukturprojekt som anges i bilagan till miljöbedömningsförordningen:

10. Infrastrukturprojekt som avser
- a) anläggning av industriområden,
  - b) tätortsbebyggelse, inklusive byggande av shoppingcentrum och parkeringsplatser,
  - c) byggande av järnvägar, omlastningsstationer eller terminaler för kombinerad trafik,
  - d) anläggning av flygfält,
  - e) byggande av vägar, hamnar eller hamnanläggningar, inklusive fiskehamnar,
  - f) anläggning av inre vattenvägar eller anläggningar för reglering av vattenflöden,
  - g) dammar och andra fördämningar eller vattenmagasin för långvarigt bruk,
  - h) spårvägar, upphöjda eller underjordiska järnvägar, hängbanor eller liknande banor av speciell typ som endast eller i huvudsak används för passagerartransport,
  - i) byggande av rörledningar för gas eller olja,
  - j) anläggning av vattenledningar över långa avstånd,
  - k) kustanläggningar för att bekämpa erosion eller havsanläggningar i form av vallar, pিরer, vågbrytare eller andra anläggningar för skydd mot havet eller andra havsanläggningar varigenom kustlinjen kan ändras (andra verksamheter och åtgärder än sådana som avser underhåll eller återuppbyggnad av anläggningar),
  - l) system för utvinning av grundvatten eller konstgjord grundvattenbildning, eller
  - m) anläggningar för överledning av vatten mellan avrinningsområden.

Slutsats steg 5a: NEJ, planen anger inte förutsättningar för sådan verksamhet som anges i 6 § eller bilagan till miljöbedömningsförordningen.

Omständigheter som påverkar bedömningen av betydande miljöpåverkan är huvudsakligen påverkan från ytterligare utbyggnad av det allmänna verksamhetsområdet för VA. Vattentjänstplanen för Stenungsund ger övergripande förutsättningar för att utbyggnad bör ske till fem sådana områden under dess genomförandetid. Dessa områden är lokaliserade i nära anslutning till befintligt allmänt verksamhetsområde och befintliga avloppsrenings- och vattenverk bedöms ha tillräcklig kapacitet.

En annan omständighet som skulle kunna tala för en betydande miljöpåverkan är att ytterligare grundvattenuttag behöver göras för att kunna försörja Ucklum med dricksvatten i samband med utökning av verksamhetsområdet. Dock är behovet av ytterligare uttag inte så stort att det bedöms innebära att en verksamhet som **omfattas av 6 § miljöbedömningsförordningen eller i bilagan till miljöbedömningsförordningen kommer att bedrivas till följd av genomförandet av vattentjänstplanen. Planen anger inte heller lokalisering för en sådan framtida vattentäkt**

och anger därmed inte förutsättningarna för att bedriva någon sådan verksamhet eller någon annan verksamhet som bedöms kunna påverka miljön på ett betydande sätt.

Även om en Vattentjänstplan inte anses vara en sådan plan som omfattas av 2 § 2 p. MBF kan en sådan plan antas medföra betydande miljöpåverkan enligt förutsättningarna som regleras i 4 § MBF:

4 § Planer och program som krävs i lag eller annan författning och som upprättas av en myndighet eller kommun samt ändringar i sådana planer och program ska, om de inte omfattas av 2 §, antas medföra en betydande miljöpåverkan endast om

1. planerna, programmen eller ändringarna anger förutsättningar för att bedriva verksamheter och åtgärder med hänsyn till hur de kan påverka miljön, och
2. en undersökning enligt 6 kap. 6 § miljöbalken visar att en sådan miljöpåverkan kan antas.

Slutsats steg 5b: JA, enligt tidigare bedömning omfattas denna vattentjänstplan inte av 2 § MBF. Eftersom planen krävs i lag, upprättas av en kommun samt anger förutsättningar för verksamheter/åtgärder som skulle kunna påverka miljön ska en bedömning göras enligt 4 § p 2 genomföras, vilket görs i steg 6 nedan.

2.5. Steg 6 Undersökning om betydande miljöpåverkan kan antas

För att utreda om planen antas medföra betydande miljöpåverkan görs en undersökning i enlighet med miljöbalken 6 kap 6 §.

6 § Undersökningen ska innebära att myndigheten eller kommunen

1. identifierar omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan, och
2. samråder i frågan om betydande miljöpåverkan med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen eller programmet, om myndigheten eller kommunen inte redan i identifieringen kommer fram till att en strategisk miljöbedömning ska göras.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om sådana omständigheter som avses i första stycket 1. *Lag (2017:955).*

Om undersökningen visar att planen kan antas medföra betydande miljöpåverkan behöver en miljökonsekvensbeskrivning (strategisk miljöbedömning) tas fram och antas parallellt med planen. Undersökningen ska generera ett beslutsunderlag men den bidrar samtidigt till kunskap som kan

vara användbar i det fortsatta arbetet med planen samt med miljöbedömningen i de fall en sådan ska göras. En viktig del av undersökningen är att ta reda på hur olika typer av miljöeffekter samspelar med varandra för att få en tydligare uppfattning om eventuell betydande miljöpåverkan.

Om undersökningen visar att planen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan behöver ingen strategisk miljöbedömning tas fram.

Undersökningen har utgått ifrån 5 § miljöbedömningsförordningen där det tydliggörs vad undersökningen skall utgå ifrån vid bedömning av om planen eller programmets genomförande kan antas ge upphov till betydande miljöpåverkan.

Att undersöka om genomförandet av en plan eller ett program kan antas medföra en betydande miljöpåverkan

5 § Vid en undersökning enligt 6 kap. 6 § miljöbalken ska identifieringen av omständigheter som i det enskilda fallet talar för eller emot en betydande miljöpåverkan utgå ifrån

1. i vilken utsträckning planen, programmet eller ändringen
  - a) anger förutsättningar för verksamheter eller åtgärder när det gäller lokalisering, typ av verksamhet, storlek eller driftsförhållanden eller genom att fördela resurser,
  - b) har betydelse för de miljöeffekter som genomförandet av andra planer eller program medför,
  - c) har betydelse för att främja en hållbar utveckling eller för integreringen av miljöaspekter i övrigt, eller
  - d) har betydelse för möjligheterna att följa miljölagstiftningen,
2. miljöproblem som är relevanta för planen, programmet eller ändringen,
3. de sannolika miljöeffekternas och det påverkade områdets utmärkande egenskaper,
4. i vilken utsträckning det går att avhjälpa de sannolika miljöeffekterna,
5. miljöeffekternas gränsöverskridande egenskaper,
6. miljöeffekternas omfattning,
7. riskerna för människors hälsa eller för miljön till följd av allvarliga olyckor eller andra omständigheter,
8. det påverkade områdets betydelse och sårbarhet på grund av intensiv markanvändning, överskridna miljökvalitetsnormer, dess kulturvärden eller andra utmärkande egenskaper i naturen, och
9. påverkan på områden eller natur som har erkänd skyddsstatus nationellt, inom Europeiska unionen eller internationellt.

En checklista har upprättats och använts som hjälp i arbetet med bedömningen för att tydliggöra vilka aspekter som särskilt har bedömts i undersökningen.

Tabell 1. Vid "ja" på följande 3 frågor innebär planen alltid en betydande miljöpåverkan och en strategisk miljöbedömning krävs.

	Ja	Nej
Påverkar planen ett Natura 2000-område så att tillstånd krävs enligt MB 7 kap 28a §?		x
Anger planen/programmet förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller bilagan till miljöbedömningsförordningen?		x
Innebär planens genomförande betydande miljöpåverkan? (Ställningstagande utifrån checklistan nedan)		x

Tabell 2. Checklista och redogörelse över vilka aspekter som särskilt har bedömts i undersökningen

Övergripande bedömningsområden	Negativ påverkan	Ingen/ Neutral påverkan	Positiv påverkan	Kommentar
Globala mål/Agenda 2030			x	Vattentjänstplanen ska bidra till att säkerställa kommunens vattentjänster, vilket bidrar till måluppfyllelse av: Mål 6, "rent vatten och sanitet för alla" Mål 11 "hållbara städer och samhällen" Mål 13 "Bekämpa klimatförändringarna" Mål 14 "Hav och marina resurser" Mål 15 "Ekosystem och biologisk mångfald"
Nationella miljömål		x		Vattentjänstplanen kan bidra till vissa förutsättningar att uppnå miljö kvalitetsnormerna genom minskad påverkan från enskild VA-försörjning på recipienter. Planen ger också förutsättningar för en mer robust och klimatanpassad VA-försörjning i och med risk- och åtgärdsanalys kring skyfallspåverkan. Vattentjänstplanen kan bidra till måluppfyllelse av: Ingen övergödning Hav i balans Grundvatten av god kvalitet
Regionala miljömål		x		Samma som för de nationella miljömålen
Översiktsplan		x		Ingen direkt påverkan i nuläget, men bebyggelseutveckling som kan påverka behovet av vattentjänster behöver bevakas i det fortsatta arbetet.
Riksintressen och skyddade områden		x		Ingen påtaglig påverkan på några riksintressen eller andra skyddade områden. Små delar av två utbyggnadsområden omfattas av riksintressen för natur- och/eller kulturmiljö.

Kulturmiljö		x		Inga exakta ledningsdragningar föreslås i planen, vilket gör att den direkta påverkan blir osäker. Det förekommer fornlämningar och kulturmiljöer inom flera VA-utbyggnadsområden. Dessa har dock inte sådan känslighet att de bedöms påverkas på ett betydande sätt vid ett genomförande av planen, t.ex enstaka gårdsmiljöer. Det förekommer inga riksintressen för kulturmiljö.
Naturmiljö		x		Ingen direkt påverkan. Inga exakta ledningsdragningar föreslås i planen.
Sociala värden och rekreation		x		Eventuell liten positiv påverkan på sociala värden genom att säkra vattentjänsterna som utgör en viktig grund för ett hållbart och robust samhälle. Påverkan bedöms dock vara liten och sekundär och kan därför anses vara försumbar.
Materiella värden		x		Ingen direkt påverkan men åtgärder till följd av planen kan skydda tekniska installationer (som har materiella värden) i den allmänna VA-anläggningen. Skyddet medför dock också en kostnad att upprätta. Så påverkan bedöms vara neutral.
Hälsa och säkerhet (människa och miljö)			x	Riskerna bedöms minska något genom att säkerställa vattentjänsterna med åtgärder för att minimera påverkan på VA-anläggningarna vid skyfall.
Ekosystemtjänster		x		Ingen direkt påverkan. Men, beroende på hur åtgärder genomförs/utformas, kan olika ekosystemtjänster bevaras, utvecklas eller försämrats
Vatten (yt- och grundvattenkvalitet)		x		Vattentjänstplanen bidrar till förutsättningar att uppnå miljökvalitetsnormerna för vatten genom åtgärder för att minska påverkan från enskild VA-försörjning på recipienter
Klimat (lokalt)		x		Ingen påverkan

Sammanfattningsvis görs bedömningen att vattentjänstplanen inte antas medföra en betydande miljöpåverkan eftersom planens innehåll inte anger förutsättningar för att bedriva sådana verksamheter eller vidta sådana åtgärder som anges i 6 § eller i bilagan till miljöbedömningsförordningen (jfr 2 § 1-2 p miljöbedömningsförordningen). Planen anger inte heller förutsättningar för att bedriva verksamheter och åtgärder med hänsyn till hur de kan påverka miljön så att en betydande miljöpåverkan kan antas (jfr 4 § miljöbedömningsförordningen). Vid bedömningen har de kriterier som anges i 5 § miljöbedömningsförordningen beaktats.

Kommunens övergripande ställningstagande om att planen inte antas medföra betydande miljöpåverkan redovisas i huvudhandlingen med denna bilaga som komplement och underlag till bedömningen.

5. Beslut om betydande miljöpåverkan

Efter genomförd undersökning ska kommunen besluta om genomförandet av vattentjänstplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan eller inte enligt 6 kap. 7 § i miljöbalken. Det ska framgå i beslutet vilka omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan.

Beslut i frågan om miljöpåverkan

7 § Myndigheten eller kommunen ska efter undersökningen i ett särskilt beslut avgöra om genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Beslutet ska redovisa de omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan.

Beslutet ska göras tillgängligt för allmänheten. *Lag (2017:955).*

8 § Beslutet om huruvida genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan får inte överklagas särskilt. *Lag (2017:955).*

För vattentjänstplanen fattas beslut som följer kommunens ställningstagande om att planen inte antas medföra betydande miljöpåverkan av kommunstyrelsen i samband med granskningen av vattentjänstplanen.

Slutgiltigt beslut gällande att planen inte antas medföra betydande miljöpåverkan fattas av kommunfullmäktige i samband med antagandet av planen, då detta ställningstagande kommer ligga som en bilaga till planen vid antagande.

**Stenungsunds
kommun**

Bilaga
2023-10-02

Dnr KS 2023/455

Lisa Chohan Strömner
Strategisk processledare VA

Samrådsredogörelse

Vattentjänstplan - Stenungsunds kommun, Västra Götalands

Bakgrund

Stenungsunds kommun har tagit fram ett förslag till vattentjänstplan enligt Lagen om allmänna vattentjänster. Enligt lagändringar som trädde i kraft 1 januari 2023 ska varje kommun ha en aktuell vattentjänstplan som innehåller kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen är ett planeringsunderlag och är inte juridiskt bindande.

En vattentjänstplan ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Vattentjänstplanen bedöms inte innebära betydande miljöpåverkan.

Hur samrådet har bedrivits

Kommunstyrelsen beslutade 2023-06-19 §240 att godkänna upprättade samrådshandlingar och att skicka ut förslaget till vattentjänstplan på samråd i enlighet med Lagen om allmänna vattentjänster 6 §. Samrådstiden varade mellan 2023-06-26 och 2023-08-27. Under samrådstiden fanns handlingarna tillgängliga i Stenungsunds kommunhus, Strandvägen 15, och på Kulturhuset Fregatten. Handlingarna fanns även tillgängliga på kommunens hemsida, www.stenungsund.se.

Samrådet kungjordes på kommunens anslagstavla, i ST-tidningen (2023-06-28, 2023-07-01 och 2023-07-05) och Göteborgsposten (2023-06-28). Vattentjänstplanen tas fram i enlighet med §6 i Lagen om allmänna vattentjänster. Vid samrådstidens början skickades även underrättelse om samråd ut till berörda myndigheter, kommunala instanser och föreningar enligt särskild utsändningslista upprättad 2023-06-26.

Inkomna synpunkter och kommentarer

Under samrådstiden har det inkommit nio yttranden varav sex utan erinran eller synpunkter på förslaget. Nedan följer en sammanställning av samrådsyttranden och kommunens kommentarer till dessa.

Alla yttranden har, i samrådsredogörelsen, fått ett separat svar baserat på yttrandets innehåll. Nedan följer samtliga yttranden i sin helhet och kommunens tillhörande kommentarer.

Fortsatt arbete

Justeringar som föreslås är följande:

- Uppdatering av text angående tillstånd för Strävlidens reningsverk
- Komplettering i stycke ”Kopplingar till andra styrande och vägledande dokument”
- Komplettering av bedömning av påverkan på miljön från enskilda avlopp i VA-planområde
- Komplettering med en bilaga avseende processen med behov av strategisk miljöbedömning och undersökning om betydande miljöpåverkan
- Generella förtydliganden och beskrivningar av text och figurer

Förslag till granskningshandlingar ska tas fram i enlighet med de justeringar som föreslås i samrådsredogörelsen.

Innehållsförteckning

Statliga och regionala myndigheter	4
Länsstyrelsen i Västra Götaland	4
Lantmäteriet	8
Sveriges geologiska undersökning	8
Havs- och vattenmyndigheten	8
Kommunala nämnder, förvaltningar och bolag.....	9
Tekniska myndighetsnämnden	9
Räddningstjänsten Storgöteborg	12
Samhällsbyggnad Exploatering	13
Kommuner.....	13
Tjörns kommun.....	13
Kungälv kommun.....	13

Statliga och regionala myndigheter

Länsstyrelsen i Västra Götaland

2023-08-24

Sammanfattande synpunkter

Kommunen har kommit fram till att vattentjänstplanen inte innebär betydande miljöpåverkan och kommunen har motiverat det ställningstagandet. I planen framgår det att kommunen har inlett arbete med att revidera tillståndet för Stenungsund avloppsreningsverk till 28 000 pe. Tillståndet i dag för avloppsreningsverket ligger på 20 000 pe. Detta kommer innebära att ett nytt tillstånd kommer krävas för avloppsreningsverket. I samband med planerade utbyggnadsområden (5 områden) innebär det också nya ledningsdragningar. Länsstyrelsen kan därför inte utesluta att planen omfattas av betydande miljöpåverkan.

Länsstyrelsens synpunkter på vattentjänstplanen

Säkrad avloppsvattenrening

Det framgår inte om samråd har skett eller kommer att ske med de fastighetsinnehavare som kan antas ha ett väsentligt intresse av planen. Kommunen ger förslag på fem utbyggnadsområden där berörda fastighetsägare kan ha ett väsentligt intresse av planen.

Det saknas en tidplan för anslutning av vattentjänster för några utbyggnadsområden som föreslås i planen, så som norra Hallerna, Spekeröd/Kännestorp och Kvarnhöjden. Länsstyrelsen önskar ta del av det fortsatta arbetet med utbyggnads- och tidsplan.

Dagvattenhantering saknas och bör vara med som bilaga.

Bedömning av områden

I planen saknas det status på de enskilda avloppsanläggningarna inom respektive område inom alla kategorier. I kommunen är det känsliga vattendrag och fjordar där enskilda avlopp är en stor påverkansfaktor för fosfor och kväve och är därav en bidragande orsak till att sänka statusen.

Länsstyrelsen kan inte se att området Jörlanda med 270 hus är med i bedömningen av vilket område det tillhör. Inom det området finns det också förorenat mark. Hur ser det ut för övriga områden inom kommunen med förekomst av förorenad mark?

Säkrad dricksvattentillgång

Dricksvattenproduktionen i kommunen kommer behöva utökas i framtiden i samband med en växande befolkning. Kommunen saknar i dagsläget en reservvattentäkt och ett reservvattenverk. Länsstyrelsen ser därför positivt på att kommunen föreslår att stärka dricksvattenförsörjningen genom sammankoppling med Kungälv kommun och att södra Stenungsund i framtiden kommer försörjas via Göta Älv via Kungälv samt befintlig huvudvattentäkt Stora Hällungen.

Bilaga
2023-10-02

Dnr KS 2023/455

Grundvattenuttag för dricksvatten sker i kommunens grundvattenverk i Ucklum. Kommunen saknar dock tillstånd för uttaget. Kommunen beskriver att en tillståndsprocess pågår för att söka tillstånd för nuvarande samt utökat uttag.

Miljö kvalitetsnormer för vatten (MKN)

Påverkan på vattenmiljön och möjligheten att uppnå eller bibehålla god status i berörda vattenförekomster är en viktig miljöaspekt som ska vägas in vid bedömning av i vilka områden det finns behov av att ordna vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang enligt 6 § Lagen om allmänna vattentjänster.

Vattenförekomsterna påverkas bland annat av näringsämnen från avloppsreningsverk och diffusa utsläpp från enskilda avlopp med bristfällig rening.

Vad gäller de identifierade områdena med enskilt VA bör kommunen i sin bedömning väga in påverkan på berörda yt- och grundvattenförekomster, redogöra för möjligheten att följa fastställda miljö kvalitetsnormer samt identifiera om det föreligger något åtgärdsbehov i vattenförekomsten för att det ska vara möjligt att följa MKN för vatten.

Skyfall och översvämning

Länsstyrelsen noterar att en skyfallskartering har gjorts som i stort följer de rekommendationer som Länsstyrelsen har gett ut (Rekommendationer för hantering av översvämning till följd av skyfall – stöd i fysisk planering). Länsstyrelsen vill dock påpeka att det är bra att även ha med i beräkningarna ännu större regnmängder än 100-årsregn. MSB rekommenderar att minst två olika regn med olika återkomsttid i intervallet 100 – 1 000 år används.

Genom den analys över VA-anläggningarnas funktion vid skyfall som framgår av vattentjänstplanen finns det goda förutsättningar för kommunen att bedöma riskerna för funktionaliteten för VA-systemet vid extrem nederbörd.

De förslag på åtgärder som presenteras för att antingen minska riskerna eller göra mer detaljerade bedömningar kommer att medverka till att på sikt öka resiliensen vid skyfall.

Kommunen har genom sina kommande och befintliga analyser goda möjligheter att identifiera risker och åtgärder för att öka resiliensen i VA-systemet. Kommunen har identifierat att GC-tunnlar kan riskeras att översvämmas. Då dessa utgör en del av kommunikationsmöjligheterna inom tätorterna är det bra om en diskussion med övriga delar av kommunen görs för att skapa en enhetlig bild över hur samhällena påverkas av skyfall.

Då stora delar av kommunen har förhöjd risk för skred på grund av finkorniga jordarter med förutsättningar för kvicklera bör det i det fortsatta arbetet ta riskerna för skred i beaktande, då det kan påverka ledningsgravar.

Vattentjänstplanen nämner havsnivåhöjningar. SMHI har beräkningar för att beräkna framtida medelvattenstånd, vilket kan användas för långsiktig planering.

Översiktsplanen utgör det huvudsakliga redskapet för att bidra till en trygg vattenförsörjning genom fysisk planering. Länsstyrelsen ser det därför som positivt med att vattentjänstplanen har en tydlig koppling till kommunens översiktsplan.

Vattentjänstplanen ska samtidigt kunna utgöra ett planeringsunderlag i den rullande översiktsplaneprocessen och vid kommande uppdateringar av översiktsplanen. Planeringsstrategin är ett lämpligt verktyg för att långsiktigt koppla vattentjänstplanen till översiktsplanen.

Under 2022 antog kommunen Klimatanpassningsplan och 2021 beslutade Länsstyrelsen Västra Götaland om Riskhanteringsplan Stenungsund 2022 – 2027 Enligt Översvämningdirektivet 2007/60/EC. Båda dokumenten avhandlar skyfall och påverkan på samhället. Även Stenungsunds kommuns Risk och sårbarhetsanalys 1019 – 2022 har identifierat skyfall som en samhällsrisk.

Det arbete som har gjorts som underlag för vattentjänstplanen ökar möjligheterna att ge en bra samlad bild över riskerna med skyfall och hur dessa kan minska samt vara till hjälp i genomförandet av ovan nämnda planer.

Beskrivning av ärendet

Förslag till vattentjänstplan inkom för samråd till länsstyrelsen den 26 juni 2023.

Upplysningar

Om det i framtiden skulle bli så att till exempel privatpersoner begär tillsyn för ett område, eller att samfällighetsföreningar inte längre vill ha eget ansvar för ett befintligt VA-område, kan Länsstyrelsen komma att bedöma områden annorlunda än vad kommunen gjort i den här vattentjänstplanen, oaktat detta yttrande.

Kommunens vattentjänstplan är ett planeringsunderlag som behöver beaktas i översiktsplanen. Vattentjänstplanen kan bland annat ge underlag för avvägningar om lämplig mark- och vattenanvändning och vilka hänsynsbehov som finns.

Kommunens kommentar

Sammanfattande synpunkter

Kommunen har sedan samrådet av Vattentjänstplanen fått beslut om tillstånd för Strävlidens reningsverk. Text i Vattentjänstplanen uppdateras efter nu gällande förutsättningar.

Samrådsredogörelsen beskriver hur berörda fastighetsägare informerades och hade möjlighet att lämna synpunkter på förslaget. Inför granskning kommer även separata utskick göras till de fastigheter som föreslås ingå i VA-utbyggnadsområden.

Inför granskningen ska en bilaga tas fram som beskriver bedömningen av behov av strategisk miljöbedömning och undersökning om vattentjänstplanen bedöms innebära betydande miljöpåverkan. Bedömningen är fortsatt att vattentjänstplanen inte innebär betydande miljöpåverkan.

Säkrad avloppsvattenrening

Kommunen har beskrivit arbetet med dagvatten under stycke 4.3 i Vattentjänstplanen samt hänvisat till att behov av dagvatten för fastigheter inom VA-utbyggnadsområden ska utredas i behovsutredningar för respektive område. Resultat av arbetet med dagvatten kommer bifogas till nästa version av vattentjänstplanen.

Bedömning av områden

En tidsatt VA-utbyggnadsplan kommer tas fram efter Vattentjänstplanens antagande. De föreslagna VA-utbyggnadsområdena planeras att byggas ut inom de 12 år som är Vattentjänstplanens planeringshorisont. De tre VA-utbyggnadsområdena Norra Hallerna, Kvarnhöjden och Spekeröd samordnas med utbyggnad till pågående detaljplaner vilket också beskrivs i områdesbeskrivningarna under stycke 5.5.

I Bilaga 1 till Vattentjänstplanen beskrivs vilka faktorer som bedömningarna har baserats på. Status på de enskilda avloppen och deras påverkan på recipienterna har bedömts inom samtliga VA-planområden. Förtydligande av bedömningarna för varje område justeras i områdesbeskrivningarna i Vattentjänstplanen.

Området som Länsstyrelsen hänvisar till som Jörlanda (270 hus) består idag till största del av allmänt verksamhetsområde eller ingår i VA-planområden 31 Kyrkeby och område 32 Kvarnhöjden.

Kommunen har inte kännedom om att det inom de framtagna VA-planområdena finns områden där förorenad mark påverkar dricksvattenkvaliteten.

Miljö kvalitetsnormer

I Bilaga 1 där bedömningsmetoden beskrivs för VA-planområde beskrivs att det under parametern miljö tas hänsyn till närheten till känslig recipient. I denna bedömning har hänsyn tagits till recipientens status där uppgifter har hämtats från VISS samt kommunens pågående arbete med att ta fram en recipientklassning.

Skyfall och översvämning

Kommunen har utfört en kommunövergripande skyfallskartering och arbetar med att ta fram en skyfallsplan för att säkerställa att kommunen arbetar med skyfallsfrågor på ett hållbart sätt och minska konsekvenserna vid händelse av ett skyfall. I detta arbete tittar kommunen på klimatkompenserat regn med högre återkomsttid än 100 år. I förlängningen kommer resultatet från skyfallskarteringen också tas om hand i strukturplaner och åtgärdsförslag. Vattentjänstplanen förtydligas med det pågående övergripande arbetet med skyfallsplanen.

Övriga synpunkter noteras.

**Stenungsunds
kommun**

Bilaga
2023-10-02

Dnr KS 2023/455

Lantmäteriet

2023-08-22

Lantmäterimyndigheten har ingen lagstadgad skyldighet att granska den aktuella typen av remiss och Lantmäteriet avstår därför från att lämna några synpunkter.

Kommunens kommentar

Noteras.

Sveriges geologiska undersökning

2023-06-29

SGU har 2023-06-26 fått handlingar där möjlighet ges att inkomma med yttrande rörande vattentjänstplan 2023 - Stenungsunds kommun. SGU:s dnr 33-1545/2023. SGU avstår från att lämna yttrande i rubricerat ärende.

Kommunens kommentar

Noteras.

Havs- och vattenmyndigheten

2023-08-26

Havs- och vattenmyndigheten har tagit del av samrådsunderlaget i Vattentjänstplan 2023. Myndigheten avstår från att lämna synpunkter på underlaget. Det innebär inte att myndigheten tagit ställning i sakfrågan eller till handlingarna i ärendet.

Kommunens kommentar

Noteras.

Kommunala nämnder, förvaltningar och bolag

Tekniska myndighetsnämnden

2023-08-25

Tekniska myndigheten har tagit del av samrådshandling för vattentjänstplan i Stenungsunds kommun och vill lämna följande synpunkter.

- Ordlista (sid 5)
Under ”Recipient” bör Hav bör stå med.
Termen ”Allmänna vattentjänster” med förklaring kan med fördel infogas här.
- Bakgrund (sid.7)
Antalet enskilda avlopp bör ändras från ca 3200 till ca 3000.
- 1.2 Syfte och mål (sid. 7–8)
I texten anges att ”Arbetet resulterar i att: ”
Det är otydligt vad som avses med ”arbetet”. Förslag att omformulera så att det knyter an till rubriken på stycket.
- 1.5 Kopplingar till andra styrande och vägledande dokument (sid. 8)
Förslag att även inkludera
  - Policy och riktlinjer för små avlopp
  - Klimatanpassningsplan
  - Recipientklassning (under framtagande?)
  - Dagvattenplan (under framtagande)
  - Vision 2035.
  - Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Västerhavets Vattendistrikt
- 3.3 VA-utbyggnadsplan (sid. 13–17)
Avsnittet kan med fördel förtydligas i struktur och terminologi. Förslag att ändra rubrik till 3.3 Metod för framtagande av VA-utbyggnadsplan, för att relatera till efterföljande rubrik för 3.4.
Förslag att låta Figur 1 inleda avsnittet och att föra in numrerade underliggande rubriker som följer figurens processteg och terminologi.
- 3.3 VA-utbyggnadsplan (sid. 15)
Under rubriken ”Behovet av en plan för VA-utbyggnad” anges termen ”ytterligare påverkansfaktorer” vara en utgångspunkt vid kategorisering av VA-planområden. Med fördel kan det redogöras för vad som innefattas i begreppet.
- 3.4 Metod för framtagande av påverkan på allmänna VA-anläggningar vid skyfall (sid. 18)
Det finns en otydlighet i terminologin i avsnittet. I texten anges att vattentjänstplanen har fokus på **skador** som kan uppstå vid skyfall. Senare i texten framgår att analysen

inte inkluderar **konsekvenser** på grund av till exempel stigande havsnivåer. Rubriken till kapitlet anger **påverkan**.

- 3.4 Metod för framtagande av påverkan på allmänna VA-anläggningar vid skyfall (sid. 19)
Under rubriken ”Framtagande av åtgärdsplan” är meningen ”Genom GIS-analys har VA-anläggningar där ett vattendjup som är större än 20 cm och finns inom en radie om 10 m från anläggningen identifierats.” otydlig och kan gärna förtydligas.
- 4.2 Spillvattenhantering (sid 22)
Under rubriken ”Tillskottsvatten” framgår att en stor del av inkommande vatten till avloppsreningsverken består av tillskottsvatten. Vattentjänstplanen kan med fördel beskriva en analys av hur åtgärder för att identifiera och reducera mängden tillskottsvatten förhåller sig till behovet av att bygga ut anläggningen (reningsverk inklusive nät).
- I sista stycket under rubriken ”Tillskottsvatten” står det att aktuella siffror för förnyelse av ledningarna är mellan 400–500 år för de tre vattentjänsterna. Det låter som väldigt lång tid och en förklaring skulle förtydliga.
- 4.3 Dagvatten (sid. 22–23)
Texten om dagvattenmodellen kan misstolkas att gälla enbart en dagvattenanläggning och inte den totala dagvattenanläggningen inom kommunen.
- 5. VA-utbyggnad (sid. 24–40)
Det finns en risk för sammanblandning av fastigheter inom området Kvarnhöjden. Fastigheterna heter Kyrkeby i fastighetsbeteckningen, men ingår inte i området Kyrkeby i dokumentet. I kommunen finns också två områden som benämns Amdal. Ett som heter Amdalen (vid Östra skår) och en som heter Amdal (nordost om Ucklum och det område som avses i dokumentet).

Där det är aktuellt, skulle uttrycket ”känslig recipient” med fördel kunna förtydligas till Natura 2000-område eller utsläpp mot dricksvattentäkt.

För att öka tydlighet i dokumentet skulle en lista kunna upprättas över de områden där utsläppen går till områden såsom Natura 2000-områden och allmänna dricksvattentäkter.

För ett fåtal områden anges hur området klassades i tidigare VA-plan. Det blir tydligare om informationen är konsekvent för alla områden.

- 5.1 VA-planområde (sid. 24)
Det saknas detaljerade kartor eller listor över ingående fastigheter i identifierade områden i figur 6. Då underlaget anger hur många fastigheter som ingår i ett område bör informationen också kunna ritas ut på en karta alternativt i en lista som med fördel kan inkluderas i dokumentet. Om det finns anledning att inte specificera fastigheter som ingår i de olika områdena kan en motivering till detta anges i texten.

- 5.1 VA-planområden (sid. 26)
Figur 8 bör förstoras då siffror, text och flaggor i bilden är små och svåra att tyda. Förslag att i stället använda olika former på svarta symboler, och eventuellt ersätta flaggorna med något annat.
- 5.3 VA-bevakningsområden (sid. 32)
Krontofta och Kycklingedalen innehåller exakt samma antal fastigheter. Det behöver kanske dubbelkollas.
- 5.6 Åtgärder för VA-planområden (sid. 40)
Under rubriken "Områden med enskilt VA" finns tre punkter. Det framgår inte om de avser avloppsvatten eller dricksvatten. Utöver detta är punkterna otydliga gällande vad som avses med åtgärden samt vart ansvaret ligger.
- 6.1 Generella åtgärder (sid. 41)
Förtydliga vad som avses med meningen "Vid platsbesök på anläggningarna uppmärksammades att den externa elförsörjningen i flera fall låg lägre än den som VA-huvudmannen har rådighet över i sina VA-anläggningar"
- 6.2 Avloppspumpstationer (sid. 41)
Karta eller lista över de 18 avloppspumpstationer som riskerar att drabbas av översvämning kan med fördel inkluderas i dokumentet.
- 6.3 Dagvattenpumpstationer (sid. 42)
Karta eller lista över de 7 dagvattenpumpstationer som riskerar att drabbas av översvämning kan med fördel inkluderas i dokumentet.
- 6. Bedömning av betydande miljöpåverkan (sid. 43)
I andra stycken är meningen "En omständighet som skulle kunna tala för en betydande miljöpåverkan, enligt miljöbalken 6 kap 6 §, är att ett fåtal fastigheter inom ett utbyggnadsområde är lokaliserat inom ett Natura 2000-område." otydligt i avseende påverkan för fastigheter inom Natura 2000-område. Förslagsvis kan det förtydligas genom att lägga in vilket utbyggnadsområde som avses i meningen.

Generella synpunkter

- I dokumentet refereras det till recipientklassningen på sida 15 och 23, om recipientklassningen inte är färdigställd kan det vara olämpligt att hänvisa till det dokument.
- Det finns två kapitel 6.
- Dokumentet förutsätter att underlagen för dokumentet kommer att finnas fortsatt tillgängliga. För att dokumentet ska kunna användas framöver bör det säkerställas att underlaget finns tillgängligt och sparat.

Kommunens kommentar

Kommunen kompletterar avsnitt 1.5 Kopplingar till andra styrande dokument.

Övriga synpunkter noteras och där redaktionella justeringar eller förtydliganden i texter har önskats ses detta över för att ge vattentjänstplanen en större tydlighet och läsbarhet.

Räddningstjänsten Storgöteborg

2023-08-25

Stenungsunds kommun har ansvar för både de allmänna vattentjänster och tillgången till brandvatten för räddningsinsatser. Då båda dessa funktioner nästan undantagslöst samordnas är det viktigt att planeringen och dimensioneringen av dricksvattenledningarna sker på ett sådant sätt att förutsättningar ges för en tillfredsställande brandvattenförsörjning. Det är för räddningstjänsten viktigt att en brandvattenplan, enligt Svenskt Vattens P114, tas fram för att säkerställa att bl.a. samordning sker mellan dricksvatten- och brandvattenförsörjningen.

I samrådshandlingen framgår att nuvarande vattentäkt i Uecklum inte har kapacitet för att försörja den planerade bebyggelseutvecklingen. Det avses därför att utredas och säkerställa vattentillgången för samhället. Ur räddningstjänstens synpunkt är det viktigt att detta prioriteras eftersom nuvarande vattenförsörjningssystem inte ger tillfredsställande flöde i de befintliga brandposterna.

Samrådshandlingen anger att man planerar att låsa brandposter för att minska odebiterade leveranser från ledningsnätet. Låsta brandposter förekommer idag i Sverige och delvis även i Räddningstjänsten Storgöteborgs område. Olika låsningssystem finns och det är viktigt att val av system sker i samråd med räddningstjänsten.

Gällande kapitlet skyfallsanalys är det främst dagvattenpumpstationerna som är intressanta ur räddningstjänstens synpunkt. Skälet till det är att skyfall ofta drabbar flera fastigheter samtidigt och att det därmed blir svårt att klara av att hantera dessa i samband med översvämning. Det anges att sju stycken dagvattenpumpstationer riskerar att drabbas av översvämningar vid skyfall, men det anges inte var dessa är belägna. Parametrar för prioritering av att säkerställa funktionen för dessa pumpstationer bör ur räddningstjänstens synpunkt vara om de påverkar samhällsviktig verksamhet, framkomlighet på utryckningsvägar, samt antalet byggnader som samtidigt riskerar att drabbas av översvämning.

Kommunens kommentar

Kommunen noterar lämnade synpunkter. Inga förändringar görs i Vattentjänstplanen men kommunen och Teknikenheten är positiva till fortsatt och förbättrat samarbete i frågor som berör dricksvatten- och brandvattenförsörjning.

**Stenungsunds
kommun**

Bilaga
2023-10-02

Dnr KS 2023/455

Samhällsbyggnad Exploatering

2023-08-18

Mark och exploatering har inga synpunkter.

Kommunens kommentar

Noteras.

Kommuner

Tjörns kommun

2023-08-23

Tjörns kommun har inget att erinra avseende Stenungsunds kommuns vattentjänstplan.

Sammanfattning

Stenungsunds kommun har tagit fram ett förslag till vattentjänstplan som nu är ute på samråd. Planen innehåller bl.a. kommunens långsiktiga planering för att tillgodose behovet av kommunalt vatten och avlopp.

Tjörns kommuns VA-avdelning har tagit del av samrådshandlingen och berett ärendet inför beslut i samhällsbyggnadsnämnden. Nämnden svarar i samrådet för kommunens räkning. Stenungsunds och Tjörns kommuner har ett utarbetat samarbete kring VA-försörjning i närregionen. Förslaget på vattentjänstplan för Stenungsunds kommun bedöms inte påverka Tjörns kommun. Förvaltningen har därför inga synpunkter på planförslaget.

Kommunens kommentar

Noteras.

Kungälv kommun

2023-08-24

Kungälv kommun har 2023-06-26 erhållit remiss ifrån Stenungsunds kommuns gällande Stenungsunds kommuns samrådshandling för förslag till vattentjänstplan.

Kungälv kommun berörs av Stenungsunds kommuns förslag till vattentjänstplan genom pågående utbyggnad för vattendistribution från Kungälv till Stenungsund och vidare mot Tjörn. Innehållet i vattentjänstplanen bedöms vara i linje med gällande överenskommelse mellan kommunerna.

Kungälv kommun har ingen erinran gällande vattentjänstplanens innehåll.

Kommunens kommentar

Noteras.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

25 (26)

§ 150/2023

Remissvar på remiss från Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan (Dnr KS2023/2582)

Sammanfattning

Kungälv kommun har 2023-10-24 erhållit remiss ifrån Stenungsunds kommuns gällande Stenungsunds kommuns granskningshandling för förslag till vattentjänstplan.

Kungälv kommun berörs av Stenungsunds kommuns förslag till vattentjänstplan genom pågående utbyggnad för vattendistribution från Kungälv till Stenungsund och vidare mot Tjörn. Innehållet i vattentjänstplanen bedöms vara i linje med gällande överenskommelse mellan kommunerna.

De delar där Kungälv kommun berörs av Stenungsunds VA-utbyggnad är beskrivna i vattentjänstplanen; ny överföringsledning för dricksvatten mellan kommunerna samt angränsande VA-planområden.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Remissvar på remiss från Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan
Bilaga Bilaga 1_Remissvar gällande remiss Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan
Bilaga Granskning Vattentjänstplan.msg
Bilaga Vattentjänstplan granskningshandling inkl bilagor.pdf
Bilaga Vattentjänstplan Samrådsredogörelse.pdf

Förslag till kommunstyrelsen

Kungälv kommun översänder bilaga 1 till Stenungsunds kommun som svar på remissen gällande granskning om vattentjänstplan.

Expedieras till: Oskar Engdahl
Martin Lilja
Anders Holm

För kännedom till: Sarah Franzén

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

25 (26)

§ 150/2023

Remissvar på remiss från Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan (Dnr KS2023/2582)

Sammanfattning

Kungälv kommun har 2023-10-24 erhållit remiss ifrån Stenungsunds kommuns gällande Stenungsunds kommuns granskningshandling för förslag till vattentjänstplan.

Kungälv kommun berörs av Stenungsunds kommuns förslag till vattentjänstplan genom pågående utbyggnad för vattendistribution från Kungälv till Stenungsund och vidare mot Tjörn. Innehållet i vattentjänstplanen bedöms vara i linje med gällande överenskommelse mellan kommunerna.

De delar där Kungälv kommun berörs av Stenungsunds VA-utbyggnad är beskrivna i vattentjänstplanen; ny överföringsledning för dricksvatten mellan kommunerna samt angränsande VA-planområden.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Remissvar på remiss från Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan
Bilaga Bilaga 1_Remissvar gällande remiss Stenungsunds kommun gällande granskningshandling vattentjänstplan
Bilaga Granskning Vattentjänstplan.msg
Bilaga Vattentjänstplan granskningshandling inkl bilagor.pdf
Bilaga Vattentjänstplan Samrådsredogörelse.pdf

Förslag till kommunstyrelsen

Kungälv kommun översänder bilaga 1 till Stenungsunds kommun som svar på remissen gällande granskning om vattentjänstplan.

Expedieras till: Oskar Engdahl
Martin Lilja
Anders Holm

För kännedom till: Sarah Franzén

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Filen hittades inte. Den är antingen borttagen eller utcheckad

KS2015/880

Mellan **Centrumfastigheter i Kungälv AB** (orgnr: 556642–7059) Kaserntorget 7, 411 18 Göteborg, nedan kallad Exploatören och **Kungälvs kommun** (org.nr 212000–1371), 442 81 Kungälv, nedan kallad Kommunen träffas härmed följande

Tilläggsavtal till samverkansavtal

avseende planläggning och övrigt samarbete i samband med byggnation av bostäder och lokaler på fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37 m.fl. Kungälvs kommun, Västra Götalands län. Kommunens diarienummer KS2015/880

Exploatören och Kungälvs kommun är nedan gemensamt benämnda "Parterna".

Till detta tilläggsavtal hör bilagda handlingar:

Bilaga 1: *Undertecknat Samverkansavtal, signerat 2020-09-15/2020-05-26.*

Tilläggsavtalets bakgrund och syfte

Mellan Parterna finns ett samverkansavtal som syftar till att ange förutsättningar för att upprätta en ny detaljplan för fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37. Det anger även villkor och förutsättningar för samarbetet Parterna emellan. Samverkansavtalet syftar även till att klargöra ekonomi och genomförandefrågor. Samverkansavtalet undertecknades 2020-09-15/2020-05-26.

Bakgrunden till detta tilläggsavtal är att samverkansavtalet gäller till 2023–12–31 eller till den tidigare tidpunkt då exploateringsavtal träffats mellan parterna.

Detaljplanen har varit ute på granskning och ska efter inkomna synpunkter komplettera med uppgifter gällande markmiljön innan detaljplanen kan antas och exploateringsavtal träffas mellan Parterna. Samverkansavtalet behöver därför förlängas och justeras enligt nedan.

Samverkansavtalet enligt ovan fortsätter att gälla i alla delar med undantag för nedanstående ändringar i styckena Tidplan (B.4), Samverkansavtalets giltighet och återgång (punkt F) och Villkor (punkt G).

B.4 Tidplan

Målsättningen är att antagande av detaljplanen sker under kvartal I 2025. Kommunen ansvarar ej för tidsfördröjning som orsakats av händelse utanför kommunens kontroll.

F. Samverkansavtalets giltighet och återgång

Samverkansavtalet gäller till den tidpunkt då exploateringsavtal träffats mellan parterna eller vid tidigare tidpunkt om samarbetet avbryts.

Skulle samarbetet avbrytas skall Exploatören betala upparbetade kostnader för detaljplan, utredningar och Exploatörens del av projektledning till och med avbrottet. Exploatören äger ej rätt till skadestånd/kompensation från Kommunen vid avbrutet samarbete eller förfallet samverkansavtal.

KS2015/880

G. Villkor

Detta tillägg till samverkansavtal skall godkännas av kommunstyrelsen genom beslut som därefter vinner laga kraft. Innan tillägget tas upp för beslut skall det vara undertecknat och godkänt av Exploatören.

Återgång

Om Avtalet ej skulle bli giltigt enligt ovan ska överläggningar upptas mellan Parterna beträffande projektets fortsatta handläggning.

Detta tilläggsavtal har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna tagit var sitt.

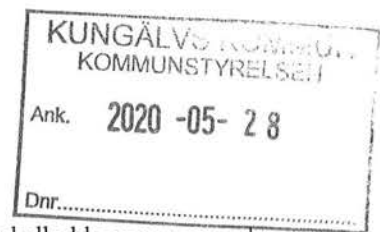
Kungälv
För **Kungälv kommun**

Göteborg 2023 - 11-14
För **Centrumfastigheter i Kungälv AB**

_____
Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordf.

_____
Henrik Nilsson

_____
Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Mellan **Kungälv kommun** (orgnr: 212000-1371), 442 81 Kungälv, nedan kallad kommunen och **Centrumfastigheter i Kungälv AB** (orgnr: 556642-7059), Kaserntorget 7, 411 18 Göteborg, nedan kallad exploatören, träffas härmed följande:

SAMVERKANSAVTAL

avseende planläggning och övrigt samarbete i samband med byggnation av bostäder och lokaler på fastigheterna Kungälv Klocktornet 1, 34 och 37 m.fl.

Till samverkansavtalet hör bilagda handlingar:

- Bilaga 1:* Planprogram Liljedal
- Bilaga 2:* Exploateringsgrad
- Bilaga 3:* Karta över föreslaget detaljplaneområde
- Bilaga 4:* Projektorganisation Liljedal

A. BAKGRUND, SYFTE OCH OMRÅDE

A.1. Bakgrund och Syfte

Exploatören har begärt att återuppta arbete med detaljplanen fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37. Detaljplanen ska följa antaget planprogram för Kungälv stadskärna, delen Liljedal, se **bilaga 1**. Kungälv kommun har inga avsatta medel för omläggning av Västra tullen samt för en ledningsflytt norr om Klocktornet 37. Om exploatörens kommande byggrätt medför att åtgärderna ovan eller andra nödvändiga omlägningsarbeten uppkommer ska exploatören bekosta dessa åtgärder fullt ut.

För att utveckla Kungälv centrum är det viktigt att fler bostäder samt handelslokaler tillskapas i de centrala delarna av Kungälv.

Detta samverkansavtal syftar till att ange förutsättningar för att upprätta en ny detaljplan för Klocktornet 1, 34 och 37 samt ange villkor och förutsättningar för fortsatt samarbete. Samverkansavtalet syftar även till att klargöra ekonomi, genomförandefrågor och övrigt samarbete. De slutliga förutsättningarna för exploatering och eventuella marköverlåtelse regleras i ett exploateringsavtal mellan kommunen och exploatören som undertecknas innan detaljplanen antas. Parterna har diskuterat en exploateringsgrad för kvarteret som ligger i linje med gällande planprogram, där förslag B2, **bilaga 2**, används som en illustration.

A.2. Område

Området som berörs av detta samverkansavtal framgår av karta, **bilaga 3**. Avgränsningen är preliminär och parterna har diskuterat olika alternativ på utbredning av kvarteret; 1. den egna fastigheten, 2. en mellan nivå, 3. en maximal nivå. Målet är att komma fram till en så väl fungerande byggrätt som möjligt.

B. DETALJPLAN

B.1. Beskrivning

Kommunen skall upprätta detaljplan för området i samverkan med exploatören och pröva frågan i beslut.

B.2. Detaljplanekostnader

Exploatören skall betala de faktiska kostnader som uppkommer i samband med detaljplanarbetet. Kostnaderna består av kommunens handläggning, konsult, annonsering, utskick, offentliga möten, upprättande av grundkarta samt utredningar. Följande utredningar är nödvändiga:

- VA- och dagvattenutredning
- Komplettering av genomförd markmiljöutredning
- Geoteknisk utredning
- Trafikutredning (när det gäller angöring, tillgänglighet mm)
- Bullerutredning baserat på hur förslaget ser ut med bostäder.
- Solstudier - på maxutnyttjad byggrätt.

Om planarbetet visar på ytterligare utredningsbehov betalar exploatören kompletterande utredningar.

I det fall byggrätten utökas eller ändras inom eller i anslutning till det avtalade område, så att kompletterande undersökningar måste göras, står exploatören själv för den kostnaden. Om den utökade eller ändrade byggrätten efter prövning och eventuella utredningar, visar sig lämplig, skall den arbetas in i planen.

Den preliminära uppskattade detaljplanekostnaden uppgår till ca 1 500 000 kr, exklusive utredningar. Mervärdesskatt utgår inte. Utredningskostnader för framtagande av detaljplanen tillkommer och betalas av Exploatören.

Kommunens detaljplanehandläggare kan tillsättas antingen av kommunen anställd planarkitekt eller av kommunen upphandlad extern konsult.

Fakturering sker löpande av upparbetade plankostnader samt utförda utredningar.

Exploatören finansierar helt sitt deltagande under projektets genomförande. Utöver kostnader för framtagande detaljplan samt utredningar skall exploatören betala bygglovsavgift samt övriga av Kommunfullmäktige beslutade anslutningsavgifter.

Parterna är överens om att arbetet med detaljplanen och dess genomförande sker genom samarbete. Kommunen tillsätter de resurser och kompetenser som behövs för att ta fram detaljplanen och dess genomförande. Exploatören skall tillsätta och bekosta egna resurser och kompetenser, t ex i form av en arkitekt, för att delta i projektet med detaljplanen och dess genomförande.

HL

B.3. Planavgift

När exploatören erlagt detaljplanekostnader enligt detta avtal behöver exploatören, eller köpare av dennes fastighet, inte betala planavgift i samband med bygglov inom den detaljplan avtalet avser.

B.4. Tidplan

Målsättningen är att antagande av detaljplanen sker under kvartal 2 2022. Kommunen ansvarar ej för tidsfördröjning som orsakats av händelse utanför kommunens kontroll.

B.5. Avbruten detaljplaneläggning

Kommunen kan inte garantera antagande av ny detaljplan utan reserverar sig för den prövning enligt plan- och bygglagen av detaljplanen som kommunfullmäktige och myndighet utför. Exploatören äger ej rätt till ersättning/skadestånd från kommunen om detaljplanen ej vinner laga kraft eller om utvecklingen av fastigheten av andra skäl ej kan genomföras. Vid avbruten detaljplaneläggning ska Exploatören betala samtliga upparbetade detaljplanekostnader enligt punkt F.

C. FASTIGHETSUTVECKLING KLOCKTORNET 1, 34 och 37

C.1. Projektorganisation

Exploatörens detaljplan och fastighetsutveckling är en del i ett projekt, "Liljedal" som omfattar fler detaljplaner samt genomförande och utbyggnad av allmän plats i stadsdelen Liljedal, se projektorganisation **bilaga 4**.

Kommunen tillsätter projektledning som svarar för ledning och styrning av projektet "Liljedal". Projektledningen syftar till att skapa en kvalitetshöjning i stadsutvecklingsprocessen. Resultatet skall, genom en sammanhållen projektledning för hela stadsdelen, bidra till att stärka varumärket för Kungälv's stadskärna där handelsstråk och förtätning av bostäder genomförs med framdrift, samordnat och effektiviserat med fokus på helheten inom projektet "Liljedal".

Parterna förbinder sig att fortlöpande och utan anmaning lämna varandra all den information som de innehar och som de förstår berör övriga i projektet inblandade parter's möjligheter att effektivt och rationellt genomföra projektet.

C.2. Årets Stadskärna

Kommunen har som mål att jobba för Årets Stadskärna. Arbetet fokuserar på samverkan mellan kommunen, fastighetsägare och verksamhetsutövare i utvecklingen av staden. De fastighetsägare som avser utveckla fastigheter inom staden arbetar gemensamt, i en samverkansgrupp, med bland annat etableringsstrategier för handel och andra verksamheter. Gruppen sammankallas och leds i dagsläget av organisationen Fastighetsägarna GFR samt Kungälv's kommun. Exploatören skall i största möjliga mån delta och bidra i denna samverkansgrupp så länge den består.

C.3. Exploateringsavtal

För fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37 skall ett exploateringsavtal arbetas fram parallellt med detaljplaneprocessen och vara undertecknat av exploatören innan antagandehandlingen för detaljplanen tas upp för beslut. Undertecknande av kommunen sker efter kommunfullmäktiges antagandebeslut. Exploateringsavtalet skall villkoras av att detaljplanen antas genom beslut som vinner laga kraft. Parterna avser att i exploateringsavtalet reglera samtliga frågor rörande utveckling och genomförande av fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37 m.fl.

Exploateringsavtalet kommer reglera ansvarsfördelning och villkor för genomförandet av detaljplan och byggnation inom kvarteret Klocktornet 1, 34, 37 som ägs av Exploatören.

C.4. Marköverlåtelse

Beroende av var kvarteretsmarken placeras i kommande detaljplan kan det bli aktuellt med marköverlåtelser mellan Kommunen och Exploatören.

Värdering av marken skall utföras utifrån de kommande byggrätternas värde vid lagakraftvunnen detaljplan. Värderingen skall utföras av en oberoende auktoriserad värderingsman. Kommunen beställer och bekostar värderingen.

C.5. Fastighetsbildning

Kommunen ansöker om och exploatören bekostar fastighetsreglering enligt punkt C.4.

Exploatören ansöker och bekostar eventuellt övriga fastighetsbildningsåtgärder som krävs för att genomföra detaljplanen.

C.6. Gemensamhetsanläggningar

Exploatören ansvarar för och bekostar att erforderliga gemensamhetsanläggningar bildas inom fastigheterna 1, 34 och 37 för genomförandet av detaljplanen. Exploatören svarar för att en samfällighetsförening bildas för förvaltning av gemensamhetsanläggningar.

C.7. Exploateringsbidrag

Exploatören skall betala exploateringsbidrag som avser gatukostnadsersättning för utbyggnad av allmän plats och projektledningskostnader om krävs för att genomföra detaljplanen.

Exploateringsbidraget slutliga omfattningen regleras i kommande exploateringsavtal.

C.8. Ledningsrätt

Kommunen förbehåller sig ledningsrätt för de allmänna VA-ledningar som kan komma att behövas för att genomföra detaljplanen (så kallade u-områden i detaljplanen). Exploatörerna förbinder sig att upplåta sådan ledningsrätt utan ersättning samt att underteckna ytterligare avtal som kan krävas.

C.9. Säkerhet

Exploatören skall, i kommande exploateringsavtal mellan denne och kommunen, ställa erforderlig säkerhet. Säkerheten skall vara, moderbolags-, bank- eller försäkringsgaranti. Storlek på säkerheten kommer att regleras i exploateringsavtalet.

M. Oll.
HL

C.10. Parkering

Utgångspunkten är att parkering till bostäder och verksamheter skall lösas inom fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37. Gällande parkeringsnorm för Kungälv kommun skall tillämpas. Parkeringsfriköp från kommunen finns som alternativ för de parkeringsplatser som exploatören inte kan ordna inom egen fastighet. Ett parkeringsfriköp i Kungälv kommun kostar 250 000 kr per plats exklusive moms, KS2018/0178.

C.11. Upparbetade detaljplanekostnader

I samband med undertecknandet av detta avtal godkänner Exploatören att faktureras 175,564 kr avseende tidigare utförda utredningar samt upparbetade plankostnader från 2019 till idag.

C.12. Medfinansieringsersättning

Kommunen kommer att förhandla om medfinansieringsersättning med Exploatören i samband med framtagandet av exploateringsavtalet. Detta kommer att ske enligt antagna riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning, KS2019/0931.

D. HUSBYGGNATION OCH ANLÄGGNINGAR INOM KVARTERSMARK

D.1. Kvartersmark

Exploatören ansvarar för alla åtgärder inom sin kvartersmark. Exploatören skall följa gestaltungsprinciper som beskrivs i planprogrammet, kommande detaljplans planbeskrivning och eventuellt gestaltungsprogram.

D.2. Upplåtelseform och användning

Exploatören skall inom sina fastigheter uppföra byggnader innehållande i bostäder och lokaler för centrumändamål.

D.3. Miljö- samt tillgänglighetsanpassning av byggnation

Kommunen ser positivt på att bostadsbyggnationen sker med en resurs- och energieffektiv grundsyn för att uppnå en miljöanpassad nybyggnation där kommunens Energiplan kan vara vägledande.

E. TEKNISKA FRÅGOR

E.1. Allmän plats

Kommunen svarar för utbyggnaden av alla anläggningar på allmän platsmark. Exploatören skall betala kommunens kostnader för utbyggnad av allmän plats som krävs för att möjliggöra exploateringen, enligt punkt C7. Exploatören bekostar eventuell in- och utfart till fastigheterna.

E.2. Vatten och avlopp

Fastigheterna ligger inom kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp och har idag förbindelsepunkt för vatten och avlopp. Exploatören betalar eventuell ytterligare anslutningsavgift eller lägenhetsavgift i enlighet med gällande va-taxa.

HL

E.3. Dagvatten

En dagvattenutredning kommer att genomföras under detaljplaneprocessen och ska följa Kungälv kommuns dagvattenpolicy antagen av kommunfullmäktige 2017-05-18.

Dagvatten från hårdgjorda ytor skall infiltreras och fördröjas lokalt inom fastigheterna innan avledning sker till det kommunala ledningsnätet för dagvatten.

E.4. Värme

Exploateringsområdet bör anslutas till kommunens fjärrvärmenät om inte Kungälv energi AB, KEAB, har en annan uppfattning. Anslutningsavgifter betalas av exploitören efter överenskommelse med KEAB. Det åligger exploitören att träffa särskilt avtal om detta med Kungälv Energi AB innan markanvisningsavtal undertecknas av kommunen.

E.5. El

Exploateringsområdet är anslutet till befintligt elnät som ägs av KEAB. Eventuellt tillkommande avgifter för elförsörjning betalas av Exploatören.

E.6. Fiber

Bostäder och lokaler bör ha möjlighet att anslutas till fibernätet.

E.7. Avfallshantering

För avfallshantering gäller avfallsföreskrifter antagna av kommunfullmäktige 2015-09-10 (§ 241/2015).

F. SAMVERKANSAVTALETS GILTIGHET OCH ÅTERGÅNG

Detta samverkansavtal gäller till 2023-12-31 eller till den tidigare tidpunkt då exploateringsavtal träffats mellan parterna.

Om exploateringsavtal mellan parterna inte träffas före 2023-12-31 ska samarbetet förlängas om båda parterna vill fortsätta samarbetet. Skulle samarbetet avbrytas skall Exploatören betala upparbetade kostnader för detaljplan, utredningar och exploitörens del av projektledning till och med avbrottet. Exploatören äger ej rätt till skadestånd/kompensation från kommunen när samverkansavtalet förfaller.

G. VILLKOR

Detta samverkansavtal skall godkännas av kommunstyrelsen genom beslut som därefter vinner laga kraft. Innan samverkansavtalet tas upp för detta godkännande skall det vara undertecknat och godkänt av Exploatören.

Exploatören skall, på egen risk och på egen bekostnad, tillsätta erforderliga resurser och delta i arbetet med detaljplanen enligt punkt B från och med att detta samverkansavtal är undertecknat av exploitören.

H. ÖVERLÅTELSE

Exploatören får inte överlåta detta samverkansavtal på annan fysisk eller juridisk peson utan Kommunens skriftliga medgivande.

I. TVIST

Twist med anledning av detta samverkansavtals tolkning skall om inte annat överenskommes mellan parterna hänskjutas till allmän domstol.

J. ÖVRIGT

Handlingar som har upprättats i samband med arbetet enligt ovan är kommunens egendom om de berör allmän platsmark och exploatörens egendom om de berör den egna kvartersmarken.

Detta samverkansavtal har upprättats i två likalydande exemplar, varav parterna tagit var sitt.

Kungälv 2020 - 09-15

För Kungälv Kommun

Miguel Odhner
Kommunstyrelsens ordf.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Bevittnas:

_____

Göteborg 2020 - 05-26

För Centrumfastigheter i Kungälv AB

Henrik Nilsson
_____

_____

_____

_____

PLANPROGRAM

Kungälv stadskärna,
delen Liljedal (Rhodin 19, Klocktornet 36 m fl)

Antagen av KF 2017-05-18

PROGRAMSAMRÅD

Programförslaget och övriga handlingar finns på Kungälv's hemsida:

www.kungalv.se > Bygga, bo och miljö > Aktuella detaljplaner

Programsamrådet hölls i februari 2016.

Denna reviderade upplaga av planprogrammet antogs i Kommunfullmäktige i 2017-05-18

Upplysningar lämnas i första hand av Kundcenter, telefon 0303-23 80 00.

MEDVERKANDE

En projektgrupp inom kommunen från Samhällsbyggnad, Samhällsutveckling och Program Stads kärnan har medverkat i planprogramarbetet. Förankring har skett i kommunplaneringens beredningsgrupp och styrgrupp samt kommunens gestaltningsgrupp.

Handläggare för programmet har varit planarkitekt Matilda Svenning och översiktsplanerare Monica Wincentson.

Programhandlingen är på uppdrag av Kungälv's kommun upprättad av Norconsult AB, Carolin Folkeson och Karin Edeskog.

Programhandlingens reviderade upplaga är gemensamt vidareutvecklad av:

- Programgrupp Stads kärnan:

Cecilia Örtendahl, Anneli Skoglund, Martin Hollertz och Anders Pettersson, (Krook & Tjäder)

- Planenheten:

Linda Andreasson, Karin Svensson och Emelié Karlsson

- Projektgrupp Sydöst:

Eva Engman (Explo) som projektledare

Fotografer: Kungälv's kommun, om inget annat anges.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Sammanhängande stadskärna	6
Liljedal - nuläge	9
Möjlig utveckling av Liljedal	11
Konsekvenser	26
Fortsatt arbete	30

BILAGOR

- Kulturmiljöutredning, riksintresset Kungälv gamla stad, Archidea, 2013
- Social konsekvensbeskrivning, Norconsult, 2015
- Handelsanalys Kungälv, Tyréns, 2014
- Lokaliseringsutredning parkering, Trivector, 2015
- Luftmiljöutredning Kungälv centrum, SMHI, 2015
- Trafikanalys Kongahälla, 2013

REFERENSER

- Kungälv's översiktsplan, ÖP 2010, antagen av kommunfullmäktige januari 2012
- Idealbild Kungälv's stadskärna, planeringsunderlag till ÖP 2010
- Kungälv tar form Stadens bebyggelsemönster, Håkan Hökerberg 2003

VAD ÄR ETT PLANPROGRAM?

Planprogram kan upprättas för ett större område, till exempel en stadsdel, som underlag för flera framtida detaljplaner inom området. Programmet innebär en möjlighet för kommunen att på ett tidigt stadium lyfta frågor om alternativa lösningar på planeringsuppgiften till diskussion och presentera utgångspunkter och mål. Denna reviderade upplaga av planprogrammet har arbetats utifrån inkomna synpunkter från sakägare efter samrådet samt med syftet att ytterligare tydliggöra kommunens vision om en stärkt identitet av denna del av stadskärnan.

PLANPROGRAM ENLIGT PBL

Planprogrammet har tagits fram enligt plan- och bygglagen, PBL (2010:900). Enligt PBL ska kommunen ange planens utgångspunkter och mål i ett särskilt program, om kommunen bedömer att det behövs för att underlätta detaljplanearbetet. I arbetet med att ta fram ett program ska kommunen samråda med berörda myndigheter som t.ex. länsstyrelsen, kända sakägare och boende, kända berörda organisationer och andra enskilda som har ett väsentligt intresse av förslaget.

Information: www.boverket.se

INLEDNING

BAKGRUND

Enligt Kungälv's översiktplan, ÖP 2010, ska Kungälv's centrum utvecklas till en blandstad med särskilt hög täthet. Utgångspunkten för planprogrammet har varit ett fördubblat invånarantal i stadskärnan, från 3500 till 7000 personer, för att uppnå visionen. Det innebär ca 2 000 nya bostäder.

Kommunstyrelsen beslutade 2014-06-25 att upprätta ett planprogram för området i stadskärnan som i detta planprogram kallas Liljedal. Programmet ska vara underlag till flera detaljplaner och ge en helhetsbild över möjlig och lämplig utbyggnad inom området Liljedal.

Utifrån kommunens vision om att ytterligare stärka identiteten av denna del av stadskärnan och utifrån inkomna yttranden från sakägare och övriga har planprogrammet vidareutvecklats till denna reviderade upplaga.

SYFTE

Programmet syftar till att formulera principer för en attraktiv och vacker stad med förutsättningar för ett gott liv. Programmet ska visa möjlig utveckling av området Liljedal och hur pågående och kommande förändringar av stadskärnan kan bilda en god bebyggd miljö. Programmet ska också ge en överblick över möjlig utveckling av hela Kungälv's stadskärna.

- Strategiska ställningstaganden för bebyggelsens utveckling
- Utveckla stadens innehåll och utbudets kvalitet
- Förädla stadsmiljön
- Stärka Kungälv's identitet och stadskärnans anseende
- Bidra till hållbar utveckling (ur Projektdirektiv Stadskärnan m.m.)

VISION FÖR STADSKÄRNAN

Kungälv ska vara en unik tillgång i Göteborgsregionen med en tät och levande stadskärna. Stadskärnans identitet präglas av historia och tradition men räds inte ett modernt uttryck. Trivsel, trygghet och tillgänglighet kring mötesplatser och stråk skapar en god livsmiljö.
Ur Idealbild Kungälv's stadskärna, KF 2003

- God bebyggd miljö, med en särskilt hög täthet
- Kongahällatomten och stadskärnan ska komplettera varandra
- Handelsstråk Västra gatan, Strandgatan, Ytterbyvägen – Uddevallavägen – Kongahälla ska utvecklas
- Bebyggelse-, trafik och grönstruktur lika viktiga
- Den gamla trästadens karaktärsdrag ska tas tillvara

Ur ÖP 2010

STADSKÄRNANS KARAKTÄR OCH STYRKOR

Kungälv's stadskärna har en tydlig småstads-karaktär med bevarad kulturhistoriskt intressant trähusbebyggelse och trädgårdsstad. Tydliga årsringar, handsgator och områden med småskalig bebyggelse, tvärstråk och siktlinjer. I stadskärnan finns ytor kvar att exploatera. Det ger staden en unik möjlighet att bygga samman staden och utveckla den till en hållbar, tät

blandstad, med attraktiva boenden och god livsmiljö. De små torgen möjliggör för trivsamma mötesplatser och Västra tullens större stadsrum mitt i staden kan utvecklas till en naturlig mötesplats och knutpunkt. Närheten till Nordre älv och parker mitt i staden utgör en resurs för rekreation och mötesplatser.

UTVECKLINGSFRÅGOR/NULÄGE

I STADSKÄRNAN

Dagens centrum upplevs som utspritt med långa avstånd mellan olika centrumfunktioner och få bostäder. Hur kan man "läka" gatorna och fylla tomrummen så att man skapar goda förutsättningar för ett fortsatt väl fungerande centrum? Olika delar av stadskärnan har olika identitet och karaktär. Hur kan man förstärka dessa karaktärer så att man får en variation mellan stadsdelarna och sammanhållen variation inom stadsdelen? Hur kan man visa respekt för Kungälvs kulturarv och ändå pröva nytt och tätt och samtidigt säkerställa att viktiga ytor, gator och stråk även fortsättningsvis blir kvalitativa och attraktiva inslag i stadsrummet?

- Hur kan man skapa ett centrum som hänger ihop?
- Hur kan man locka fler personer till stadskärnan?
- Vilka delar av stadskärnan kan förtätas och omvandlas?
- Hur kommer olika delar av stadskärnan att upplevas och användas när ny handel tillkommer i Kongahälla?
- Kan stadskärnans olika delar komplettera varandra med sina unika identiteter?
- Vad blir Liljedals framtida roll i staden?
- Vad blir den totala bilden av alla pågående och kommande förändringar i Liljedal?
- Hur kan man stödja hållbara resvanor

SAMMANHÄNGANDE STADSKÄRNA

EN STADSKÄRNA I FÖRÄNDRING

Kungälvs stads kärna står inför stora förändringar och går nu in i en ny expansiv fas. Vid Kungälvsmotet, mellan E6:an och Uddevallavägen, uppförs nu Kongahälla innehållande köpcenter, handelsplats och bostäder. Dessutom flyttas navet för kollektivtrafiken från Busstorget vid Uddevallavägen ut till nya Resecentrum vid E6:an.

Detta får konsekvenser i stadsbilden, då fokus för handel i stads kärnan sannolikt kommer att förskjutas från stadens äldre centrala delar till det nya Kongahälla Köpcenter som kommer kunna erbjuda både stora och små handelskoncept under ett och samma tak och där man som besökare främst kommer att röra sig inomhus.

NYA STADEN

Den stora stadsutveckling som nu sker av Kongahällaområdet, Vita Fläcken, Mimersstaden, och Nytorgsstaden inklusive gamla busstorget, kommer att på några få år omdefiniera och ändra stadsbilden i stora delar av stads kärnan. Den Nya Staden växer fram med nya attraktiva stadsmiljöer, var och en med sin egen karaktär.

GAMLA STADEN - egen identitet

Parallellt med framväxten av Nya Staden, tar kommunen nu vara på möjligheten att förvalta, förädla och bygga vidare på det historiska arv som idag återfinns i områdena runt Liljedal samt Västra- och Östra Gatan; **Den Gamla Staden**. En levande och unik stadsmiljö med en tydlig småstadskaraktär, rik på upplevelser och traditioner som gör detta till en attraktiv plats att bo och verka i. Stads kärnan i Kungälv kommer därmed kunna erbjuda ett attraktivt och tydligt komplement till Kongahälla. En annan sorts stadsupplevelse i ett område med egen tydlig identitet. **Gamla Staden** blir också en viktig pusselbit för att etablera stads kärnan som ett givet besöksmål för såväl kommuninvånare som för utflyktssökande från hela regionen.

Miljöbild från dagens Posttorg vid Västra Tullen

Kungälvs stadskärna består av flera delområden med olika karaktär och bebyggelsestyper. Bebyggelsen är tydligt indelad i årsringar, vilket gör att man kan se stadens utveckling och historia (Archidea, 2013). Stadsdelarna skiljs ofta åt av stora ytor för trafik, parkering eller biutor med oklar användning, vilket skapar en känsla av tomrum.

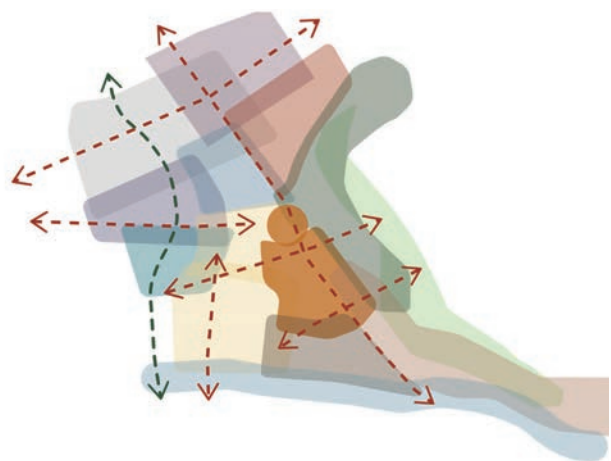
Staden skulle bli attraktivare och vackrare om stadsdelarna bands ihop och kom närmare varandra. Upplevelsen längs stråken bör vara omväxlande och ge många intryck om man ska uppnå en god livsmiljö med trivsel, trygghet och tillgänglighet kring mötesplatser och stråk.

Att förtäta Kungälvs stadskärna med fler bostäder, handel och verksamheter, är ett viktigt verktyg för att binda samman stadsdelarna. Dessutom behöver gator, tvärstråk, torg och parker utvecklas med hög kvalitet och stadsmässighet.

Antalet invånare och utbudet av handel, verksamheter och service har stor betydelse för stadslivet. Målet är att fördubbla antalet invånare i stadskärnan till år 2025 med ca 2000 bostäder samt öka dagbefolkningen genom utveckling av kontor och andra verksamheter, vilket också ger förutsätt-

ningar för handel och verksamheter. Redovisning sker områdesvis på nästa sida.

Fördubblat invånarantal i stadskärnan medför också ökat behov av kommunal service, så som förskola, skola m.m.

Principskiss sammanhängande stadskärna

MÖJLIG NY BEBYGGELSE I STADSKÄRNAN

Kongahälla

- Omvandling med ca 1000 bostäder, samt handel och verksamheter om ca 50000 m²

Mimersstaden

- Komplettering med ca 500 bostäder och eventuellt viss yta handel och verksamheter

Thorildsområdet

- Nytt resecentrum intill motorvägs-hållplats, idrottshallar och skola och bostäder
- Eventuellt komplettering med bostäder, till exempel på parkeringsytor

Nytorgsområdet

- Befintlig bussterminal flyttar
- Komplettering med ca 300-400 bostäder genom förtätning och utveckling av samt handel och verksamheter
- Parkeringsanläggning
- Uddevallavägen mer stadsmässig

Nya Gärdet

- Komplettering med ca 30-40 bostäder m.m. längs Uddevallavägen

Fontinbergets rand

- Komplettering med cirka 50-100 bostäder
- Koppling mellan Västra gatan och Övre Fontinskolan viktig

Kvarnkullen

- Pågående byggnation av 50 bostäder
- Eventuellt fler parkeringsplatser mot E6?

Liljedal

- Komplettering med cirka 650 bostäder, handel och verksamheter om cirka 12 000 m²
- Parkeringsanläggning
- Ombyggnad Västra tullen

Gamla Gärdet och Rådmansängarna

- Eventuellt mindre komplettering med bostäder.

Äldre delen av Gamla staden

- Bevara och utveckla kulturmiljövärden med småskalig handel och service

Kexfabriken

- Om delar av Kexfabriken flyttar eller förändras kan staden öppnas mer mot älven
- Kan Bräckeboden integreras mer i staden?

Vattenlinjen

- Önskvärt med sammanhängande gångstråk längs älven
- Utveckling med verksamheter, aktivitetspark och samt båtplatser

LILJEDAL - NULÄGE

Dagens Liljedal består av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse längs Västra gatan, öppna parkeringsytor, handelsstråk och i viss mån verksamheter och bostäder. Bebyggelsen varierar i skala och ger ett något splittrat intryck, med bland annat låga handelsbyggnader intill ett nybyggt kvarter (Liljedalskvarteret) med bostäder och handel i bottenvåningen. Parkeringshuset Klocktornet och andra relativt storskaliga byggnader ligger intill den kulturhistoriskt värdefulla, småskaliga bebyggelsen.

De öppna parkeringsytorna ägs av kommunen.

I övrigt ägs fastigheterna inom området av flera olika fastighetsägare.

Strandgatan har de senaste åren byggts om till en

stadsmässig gata med utrymme för alla trafikslag. Västra Tullen utgörs av en stor cirkulationsplats med träd och buskage.

Vid biografen Trappan finns en passage upp mot Fontinberget.

Det saknas kvalitativa vistelseytor inom området, men flera platser har potential att utvecklas och fungera som mötesplatser framöver. Avsaknaden av bostäder i delar av området bidrar till att området kan kännas otryggt på kvällar och nätter.

Utdrag ur Social konsekvensbeskrivning, Norconsult, 2015

Nyare bebyggelse längs Strandgatan

Äldre bebyggelse längs Västra gatan

Västra parken

Västra Tullen, passage mot Västra gatan

Handel vid Gustav Hjerpes plats

Passage från Liljedal mot Biograf Trappan och Fontinberget. Foto: Carolin Folkesson, Norconsult.

Klocktornets parkeringshus

Parkering, sydvästra delen av Liljedal

MÖJLIG UTVECKLING AV LILJEDAL

PRINCIPER FÖR UTVECKLING AV LILJEDAL

- Identiteten av den **Den Gamla staden** ska förstärkas genom att låta den nya bebyggelsen bilda en sammanhållen helhet med den befintliga.
- Västra tullen; där **Nya Staden** möter **Gamla Staden** förstärks som entréplats, som stadens mittpunkt och som mötesplats, med torg, stråk och en direkt anslutning till Västra parken.
- Uppbrutna kvarter med gröna gårdar och smitvägar.
- Handel och verksamheter längs Strandgatan, Västra gatan, Västra tullen och angränsande Ytterbyvägen
- Bredda staden genom nya och förstärkta stråk tvärs Strandgatan och Västra gatan
- Beakta riksintresset för kulturmiljö
- Utveckla och definiera platser och torg och värna viktiga sollägen för skapa förutsättningar för en attraktiv stadsupplevelse.

KULTURMILJÖ OCH KARAKTÄR

Kungälv är idag en av Nordens mest välbevarade trästäder där bebyggelsen och tomtindelningen längs Västra gatan utgör riksintresse för kulturmiljövärden. Stadens bebyggelse är indelad i tydliga årsringar. Kungälvs utveckling och historia kan därför enkelt följas i byggnadernas arkitekturstil. (Archidea, 2013).

Stadsplan från 1696

Översiktsplanen, ÖP 2010, anger att det är viktigt att inte bryta den historiska kontinuiteten i en stads utveckling. Den gamla trästadens karaktärsdrag ska tas tillvara och riksintresset ska beaktas.

Västra gatan är hjärtat i Kungälvs identitet och att utveckla de kulturhistoriska värdena bidrar till en unik och attraktiv stadsdel.

Gamla uthus är placerade utmed tomtgränserna och gatans lätta krökningar erbjuder successivt nya synfält. Tvärgränder och portar ger utblick mot Strandgatan och älven. Träd, häckar och diken visar de gamla tomtgränserna.

Kexfabriken framträder tydligt i stadsbilden - både genom sin storlek och genom placeringen vid älven. Västra gatans västra sida rymmer tät centrumbebyggelse.

(Kungälv tar form, Stadens bebyggelsemönster, Håkan Hökerberg, 2003)

Västra gatan. Foto: Carolin Folkesson, Norconsult.

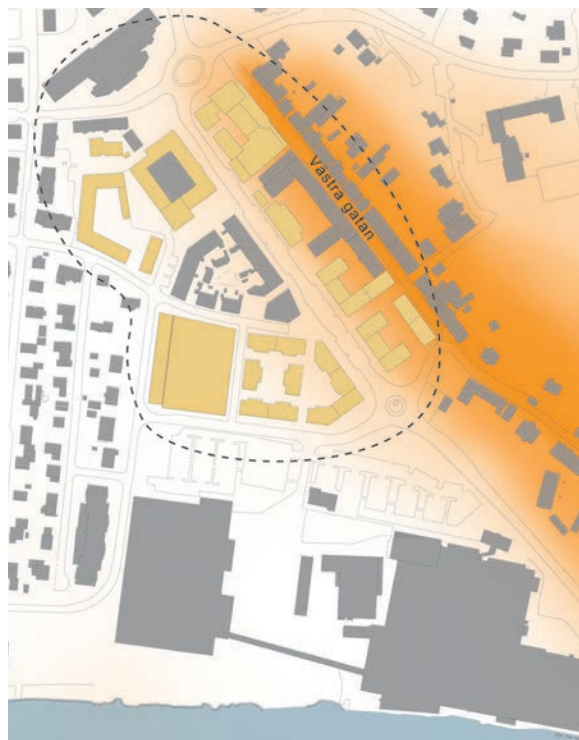

Passager på Västra Gatan

Stråk över flera kvarter

Miljön närmast Västra Gatan är känslig för förändringar såsom förtätning med ny bebyggelse. Allra känsligast är de södra delarna av Västra gatan mellan Glasbruksgränd och Gamla Torget. Västra Gatans affärsstråk, från Glasbruksgränd till Västra Tullen, karaktäriseras av centrumbebyggelse med verksamheter i gatuplan och lägenheter ovanpå. Även om flera av de ursprungliga husen utefter denna del av gatan har rivits och ersatts på 1950, 60- och 70-talet, så har de nya husen fortsatt respekterat den ursprungliga skalan vilket har resulterat i en bibehållen karaktär och upplevelse av en gågata i den lilla staden. Karaktäristiskt för Västra Gatan är också de flertalet passager genom och mellan fastigheter som leder in till gårdar eller stråk. Denna karaktär har tydligt tagits vidare i det nya kvarteret utefter Strandgatan som ett exempel där ett större kvarter, brutits upp i mindre enheter och där en sympatisk offentlig smitväg leder genom kvarteret. Dessa utökade kopplingar och händelser i stadsväven möjliggör och uppmuntrar till att "myllra" och upptäcka det oväntade och därmed berikas upplevelsen av besöket i stadsrummet. De ytterligare tillägg som nu görs i Liljedal ska verka för att denna ursprungliga karaktär av både kvartersstruktur och skala ytterligare förstärks.

Förhållande till riksintresse för kulturmiljö "Kungälvs gamla stad". Bilden visar vilka delar av programområdet runt Västra gatan som är känslig för förändringar. Ju mörkare färg, desto känsligare.

IDENTITET GAMLA STADEN

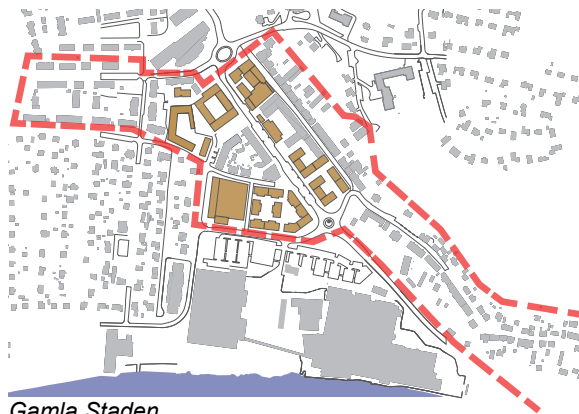
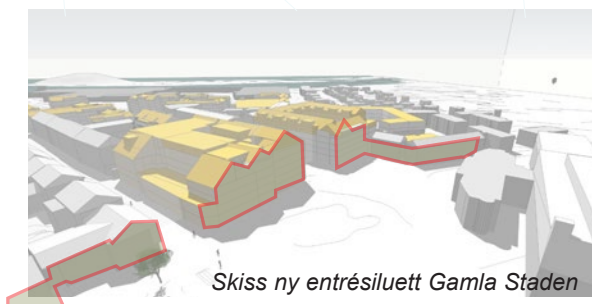
I perspektivet av den stora stadsutveckling som sker i Nya Staden vill Kungälv's Kommun även ta vara på möjligheten att förvalta, förädla och bygga vidare på det historiska arv som utgörs av den äldre delen av stadskärnan och därmed stärka dess identitet med egen tydlig karaktär som särskiljer sig stadsrummet.

Den Gamla Staden, enklast definierad som området mellan Västra Tullen och Fästningsholmen är med sin historiska stadsmiljö unik i sitt slag. Området som utgörs av Liljedalsområdet samt Västra- och Östra Gatan inramas vackert av Älven, Fontinberget och Fästningen i fonden. Företrädesvis i Liljedalsområdet finns dock stora glapp i gatumiljöerna som skapar osammanhängande och otydliga samband och en oklar stadsbild. Genom att förtäta och bygga nytt kan dessa tomrum fyllas, gaturummen läkas och nya stråk och siktlinjer etableras till en tydlig och fungerande helhet.

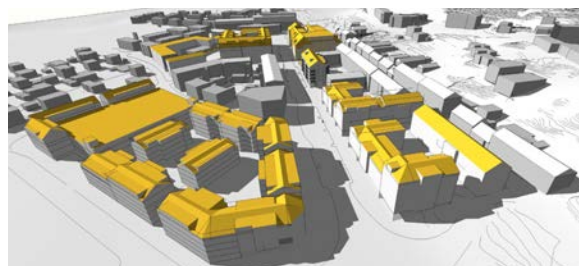
Att anlända till Gamla Staden

En stadsentré är en händelse i stadsrummet som markerar en övergång från en stadsdel till en annan; Det kan handla om en ändrad byggnadsskala, ett ändrat gatumönster eller ett ändrat uttryck i arkitekturen. Ju tydligare denna övergång är, desto starkare sätts identiteten för detta stadsrum i medvetandet hos allmänheten.

Den Gamla Staden har tre stora entréplatser: Gamla Torget, Krukan och Västra Tullen. Medan Gamla Torget är tydligt, vackert och välkomponerat behöver identiteten både för Krukan och Västra Tullen förtydligas och förstärkas.

Gamla Staden

Förstärka och bygga vidare på det historiska arvet

Idéskiss av Liljedalsområdet, som en del av **Gamla Staden**

BESKRIVNING AV MÖJLIG BEBYGGELSE

Liljedal kan förtätas och omvandlas genom att man bebygger de öppna parkeringsytorna och river eller bygger på befintliga handelsbyggnader med ett antal våningar.

Byggnader som uppförs i området ska ha som utgångspunkt att stärka stadsdelens identitet. Hur ny bebyggelse möter och knyter an mot intilliggande bebyggelse måste därför studeras för att inte övergångar mellan två byggnadsskalor ska bli oproportionella. Byggnadsdelar som t.ex möter den äldre bebyggelsen mot Västra gatan och vid Posttorget utgår ifrån skalan på befintlig bebyggelse och hålls nere i höjd för att förstärka och framhäva dessa historiska byggnader samt säkra goda solvärden vid dessa plaster. Bebyggelsen ska ligga med långsidan längs Västra gatan, som den gamla stadens historiska "långgatsplan". Området bedöms på så sätt bli ett modernt tillägg och en länk mellan den lägre gamla staden mot den nyare, tätare staden. Vid Strandgatan kan byggnadshöjderna ökas något då detta gaturum bedöms kunna klara av en större skala och samtidigt stärka identiteten. Cirkulationsplatsen vid Västra Tullen bör byggas om till en stadsmässig, mindre trafikplats. Därigenom ges utrymme för stadsliv, torg, gång- och cykeltrafik och Västra tullen kan utvecklas

som stadens mittpunkt och mötesplats.

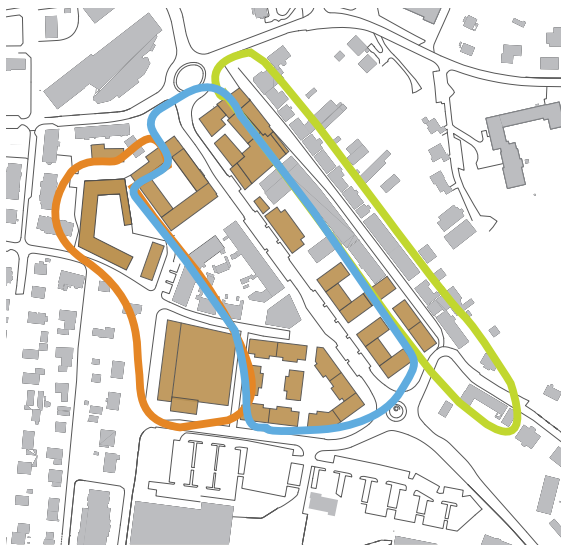
Under de flesta gårdar förutsätts parkeringsgarage. Därutöver behövs en större parkeringsanläggning som kan placeras på Gärdet 1:3 (västra). Fasaden mot Trädgårdsgatan och Liljedalsgatan och om möjligt även mot Gamla Gärdesgatan, bör utgöras av enkelsidiga lägenheter eller kontor, eventuellt med handel i bottenvåningen, för att skapa en trevlig och trygg miljö längs gatan. De fasader på Gärdet 1:3 som blir rena garagefasader ska ges ett attraktivt uttryck med omsorgsfull detaljering, stadslika fasader, gärna med många gröna inslag.

Gustav Hjärpes Torg bör, jämte Västra Tullen, förstärkas som den andra viktiga större platsen i Liljedal,

Bottenvåningarna ska upplåtas för handel på utpekade stråk och platser medan resterande våningar kan bli bostäder eller kontor längs Strandgatan, Västra gatan och Västra tullen. För att möta upp den moderna staden uppförs byggnader vars utformning bidrar till att stärka den Gamla Stadens identitet.

BEBYGGELSE

Tillkommande bebyggelse kan ge ungefär 500 nya bostäder och ytterligare ytor för kontor, handel och service, när bottenvåningarna omstruktureras för att möta visionen om områdets stadsmiljö. Bebyggelsen föreslås utformas som uppbruten kvartersstruktur, så som Liljedalskvarteret från 2005. För att nå en större befolkningstäthet föreslås en högre skala än tidigare, generellt 4-7 våningar. Längs Västra gatan är skalan lägre med 2-4 våningar. Högre exploatering är svårt att försörja med parkering inom antagen parkeringsnorm.

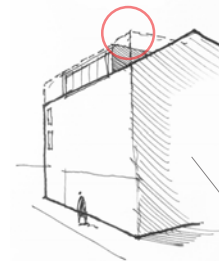

- 2-4 våningar.
- 3-5 våningar.
- 4-7 våningar.   ■ Exempel ny bebyggelse

De nya byggnadernas utformning tar sin utgångspunkt i småstadens karaktär och dess historia och visar hänsyn till sin omgivning vilket gör att det befintliga gaturummet förstärks samtidigt som nya rumsbildningar skapas och stadsbilden bildar en helhet. En omsorgsfull hantering av husvolymernas utformning och utbredning är central för att detta ska uppnås. Väl avvägda byggnadshöjder samt välstuderade taklutningar och takfotshöjder bidrar till att både nya och gamla platsbildningar, gator och gränder blir solbelysta och därmed behagliga att vistas under dagens ljusa timmar.

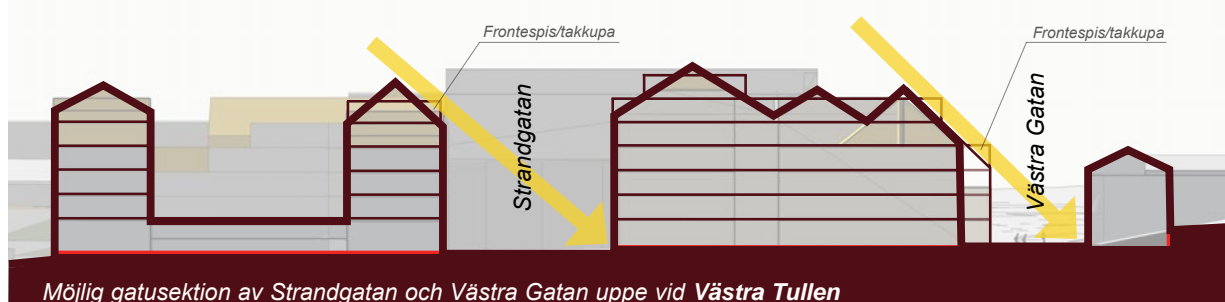
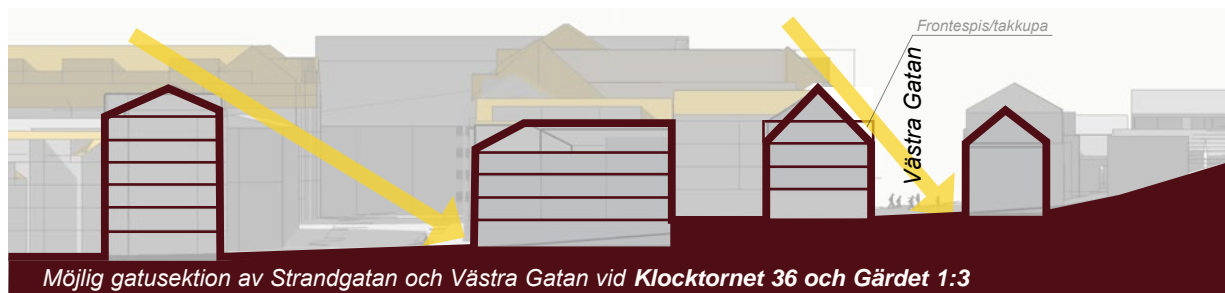

När takfotshöjden vid hushörnen hålls nere minskar den upplevda höjden av byggnaden. Med användandet frontespiser / takkupor blir översta våningen ändå väl utnyttjad.

Fyra våningar läses och upplevs som tre i gaturummet.

När dessa solbelysta stadsmiljöer samtidigt är lättillgängliga, trygga, omsorgsfullt utformade, behagligt belysta på kvällstid samt fyllda med ett innehåll i form av verksamheter i gatuplan med t.ex. uteserveringar och sittplatser, skapas förutsättningar för att detta blir en attraktiv del av staden, till dit man givet söker sig, dröjer sig kvar – och gärna återvänder.

Idéskiss av Liljedalsområdet, som en del av **Gamla Staden**

Gestaltungsprinciper bebyggelse

Gestaltungsprinciper för tillkommande bebyggelse:

- Ny bebyggelse ska bidra till att sammanbinda stadskärnans olika delområden. Proportioner och skala ska noga studeras för att tillvarata miljö- och upplevelsevärden, behålla och tillskapa siktlinjer och utblickar mellan husen, samt skapa trivsamma mötesplatser. *Den Gamla Stadens* identitet och särart ska stärkas
- Formspråket ska ge uttryck av vår samtid, samtidigt som det anknyter till karaktären i området vad gäller skala, hushöjder, fönstersättning, materialval, färgsättning m.m.
- Takavslutningar där fasad möter tak ska vara välstuderade med medveten utformning. Frontespiser, takkupor eller indragna takvåningar uppmuntras för att kunna hålla nere hushörnens takfotshöjder på översta våningen.
- Variation längs gatan, detaljeringsgrad och rytm som ger kvaliteter för fotgängare i staden.
- Uppbrutna kvarter med gröna gårdar.
- Halvprivata "smitvägar" genom gårdarna där det är möjligt.
- Vertikalitet som ger en upplevelse av korta fasader.
- Hög arkitektonisk kvalitet och medveten, i huvudsak ljus, färgsättning.
- Variation i höjd, i huvudsak 4-7 våningar.
- Trä som fasadmateriäl förordas generellt i planområdet för att förstärka det historiska arvet i området.
- Bostadsentréer mot gata för aktivitet och variation.
- Beakta riksintresset längs Västra gatan vad gäller bebyggelsemönster, skala, material (trä och puts) och färgsättning (ljus).
- Västra gatans småskaliga bebyggelse med låga trähus på långsmala tomter längs långgatsplanens organiska form ska bibehållas eller återskapas.
- Aktiva bottenvåningar med lokaler som har entréer mot Strandgatan, Västra gatan och Västra tullen.
- Vid bullerutsatta gator ska byggnader utformas så att en ljuddämpad gård skapas. Minst hälften av bostadsrummen ska vändas mot gården.

GATOR OCH TORG

Allmänna platser som gator och torg ska fungera som mötesplats för så många olika grupper som möjligt. Barn och ungas perspektiv ska särskilt beaktas när gator och torg byggs om, liksom tillgänglighet för alla människor.

Strandgatan har de senaste åren byggts om till en stadsmässig gata. Behovet av framkomlighet för bilar och bussar har avvägs mot en god upplevelse av stadskärnan för fotgängare och cyklister. Det är viktigt med trygga passager för gång- och cykeltrafikanter. För att stadskärnan ska bli attraktiv krävs hög ambitionsnivå vad gäller utformning, materialval och skötsel.

Kommunen arbetar vidare med att studera utformningen av gator och torg för säkerställa att respektive stadsrums unika karaktär ska tillvaratas och framhävas. Sammantaget bildar de upplevelsen av helheten i Gamla Staden.

Västra Tullens entrétorg till Västra Gatan

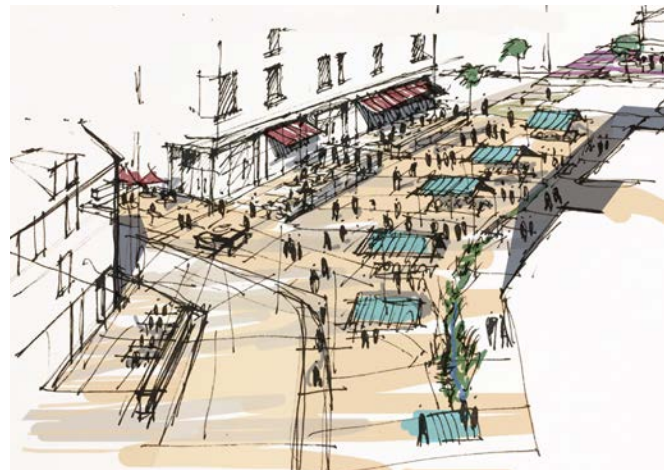
Stråk och platsbildningar i Liljedal

Stadsliv med uteserveringar och torghandel på Gustaf Hjerpes Torg

- - - Modern handelsgata, huvudcykelstråk
- - - Handelsgata i kulturmiljö
- - - Tvärstråk
- Torg, platser
- - - Grönt stråk
- Park, grön plats

Västra Tullen som mittpunkt

Västra Tullen är utpekad som stadskärnans mittpunkt och mötesplats. Här sker mötet mellan *Nya-* och *Gamla Staden*. Där Västra Parken avslutas och där Uddevallavägen övergår i Strandgatan utgör Posttorget tillsammans med Västra Gatans-entrétorg den sammanhängande urbana yta som markerar början på *Gamla Staden*. Området bör dessutom ges höga ambitioner vad gäller gestaltning då detta är en viktig offentlig plats i staden där byggnaderna i Liljedal blir en identitetsskapande siluett för den Gamla Staden. För att Västra Tullen ska kunna bli denna mittpunkt måste också handel och verksamheter ges goda förutsättningar att utvecklas. Viktiga solplatser ska därför också säkerställas med anpassade takfotshöjder. Cirkulationsplatsen minskas till förmån för nya mer stadsmässiga ytor runt själva trafiken som således kan bli attraktiva mötesplatser vid Stadshuset, Västra parken, Västra gatan, Posttorget och byggnaderna i norra Klocktornet.

Västra parken bör vidareutvecklas med blomsterprakt, lek, rekreation och evenemang för att stärka detta som en given behaglig grön promenad- och vistelseyta för stadens inånare och besökare. Västra Tullen och Västra Parken är varandras komplement och utgör tillsammans den enhet som kan stadfästa detta till stadskärnans givna mittpunkt och mötesplats.

Förslag på utformning av Västra tullen

Attraktiva ytor skapas runt den nya, mindre cirkulationsplatsen

Idéskiss över Västra Tullen; stadskärnans mittpunkt och mötet mellan Nya- och Gamla Staden.

Rörelsemönster/stråk

Flytten av resecentrum och förtätning av Liljedal med ny bebyggelse ger nya rörelsemönster i stadskärnan och breddar staden i öst-västlig riktning. Särskilt stor skillnad gör stråket från Gamla Gärdesgatan, tvärs genom nuvarande Klocktornet, uppför trappan mot Fontinberget och Kärleksstigen.

Stråket i Trädgårdsgatans förlängning kan förstärkas genom att området vid älven vidareutvecklas för besöksnäring, verksamheter samt Älvparken. Den kvartersstruktur som nu etableras i Liljedal erbjuder nya möjligheter att "myllra" runt och upptäcka stadsdelens olika urbana rum och erbjudanden. Beroende på årstid, tid på dygnet och väderlek kommer upplevelsen av denna promenad att variera. Genom att t.ex använda tvärstråken, snedda över gårdarnas smitvägar eller smita genom bakgårdarnas passager kan man plötsligt finna det unika i en solig caféterrass, en bänk i läplats eller en tillfällig torghandel.

Huvudstråk, tvärstråk och platsbildningar i Liljedal

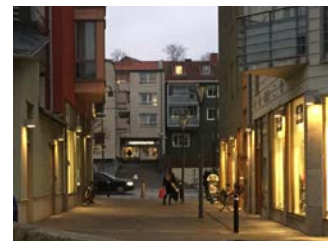
Tvärpassage i Liljedal

Referens potential;
Victorapassagen i Göteborg

Huspassage i Liljedal

Tvärpassage i Liljedal

Ett grönt vattenstråk utefter Trädgårdsgatan skapas för att skapa en starkare koppling till Nordre älv och samtidigt stärka områdets dagvattenhantering.

Gestaltungsprinciper gator och torg

- Hög ambitionsnivå för utformning och materialval
- Definiera gator, platser och stråk: utformning och användning
- Utforma platser att stämma träff, njuta av solen och hitta lä, med lekvänliga möbler
- Kollektivtrafik, fotgängare och cyklister ska prioriteras
- God tillgänglighet ska eftersträvas
- Västra gatan ska vara enkelriktad gågata

HANDEL OCH VERKSAMHETER

Kungälv håller på att utvecklas till en tät stad med flera olika handelsplatser och stråk. I och runt Liljedal karakteriseras den Gamla Stadens handel och verksamheter av att de är belägna i en äldre stadskärna med en identitet som präglas av det historiska arvet och att man som besökare rör sig i unika utomhusmiljöer, som höjer totalupplevelsen av besöket till mer än bara shopping.

En växande dagbefolkning genom kontor och andra arbetsplatser samt ökad befolkningstäthet skapar förutsättningar för mångfald inom handeln och andra verksamheter. Upplevelser och flanerande står i fokus.

Husens bottenvåningar inom planområdet är aktiva och bidrar till att ge staden liv och trygghet genom handel, service, verksamheter, restauranger och caféer. Särskilt längs Västra gatan, Strandgatan, Ytterbyvägen och vid Västra Tullen. Liljedal ska bli en livskraftig centrumkärna, som bygger vidare på småstadens kvaliteter. Verksamheter ska lokaliseras så att man skapar sammanhängande strukturer och intressanta stråk. Västra gatan bidrar till en känsla av autenticitet, mysighet och det pittoreska genom sin kulturhistoriska identitet.

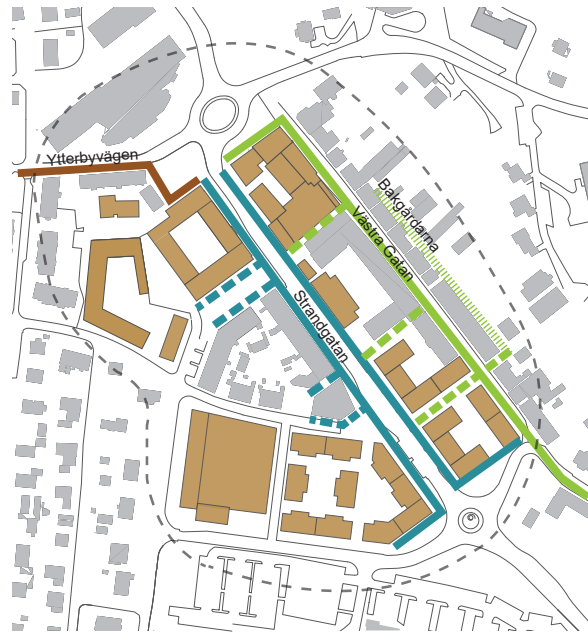
Entréerna vid Västra tullen och rondellen "Krukan" bör utformas så att de lockar besökare in till handelsstråken.

Gustaf Hjerpes Torg och Västra Tullens platsbildningar är utmärka ytor för temporära händelser så som torghandel, loppmarknad, foodtrucks och utställningar.

*Handel både under tak och under bar himmel.
En upplevelse mer än bara shopping*

20

- Huvudsakliga handelsstråk att utveckla längs Västra Gatan, Strandgatan och Ytterbyvägen.
- — — Anslutande stråk med stor potential för verksamheter och handel.
- ||||| På bakgårdarna, parallellt med Västra Gatan, finns potential att skapa ett småskaligt kulturstråk.

Kvaliteter att värna och utveckla i dagens miljö

Utvecklingsmöjligheter av handelsgator för destination och besöksnäring, (ur Handelsanalys Kungälv, Tyréns 2014)

BOSTÄDER

En förtätning och omvandling av Liljedal innebär ett tillskott av många nya bostäder i ett centralt läge. Dessa bostäder kommer att sätta sin tydliga prägel på området.

Boendet i Liljedal är mycket mer än själva bostaden. Med allt vad Kungälv's Stadskärna har att erbjuda blir detta ett boende med många kvalitéer; Närhet till handel, service, butiker, nöjen, kaféer och restauranter samt både lokal- och regional kollektivtrafik är viktiga aspekter på kvalitéer i boendet. Dessutom finns Oasen badhus och kulturhuset Mimers på kort promenadavstånd.

Förtätningen av Liljedal innebär att en tätare och mer samlad bebyggelse nu etableras utan egen större grönyta. Här är det viktigt att påpeka att Liljedal i själva verket är omgivet av grönområden med Älven och Älvparken, Västra Parken, Bäckparken, Strandparken och hela Fontinbergets friluftsområde (inklusive fritidsläggningen Kotten) i sin direkta närhet.

Kvarterstrukturen skapar gårdar mellan husen med utrymme för mer privata rum, som komplement till de allmänna mötesplatserna på gator och torg. För de bostäder som placeras vid de större gatorna, utgör gårdarna ljuddämpade platser att vistas på. Sammantaget finns det förutsättningar att skapa goda boendemiljöer med höga kvalitéer i en historisk miljö.

Bostäderna bör få olika upplåtelseformer, storlekar och prisklasser så att så alla erbjuds möjligheten att bosätta sig här.

Mötesplatser och socialt liv

Fler boende och verksamma i området ökar chansen för att gator och torg ska användas som mötesplatser och kännas livfulla. För att människor ska välja att vistas här krävs en inbjudande gestaltning som inbjuder till spontana möten.

Stråk för cykel och trygga gångvägar gör det enkelt, tryggt och smidigt att röra sig i stadens rum. En stadsmiljö som inbjuder till användning under dygnets alla timmar skapar en dynamik som i sin tur ger förutsättningar för ett gott boende,

Möjliga bostäder i Rhodin 19 och Klocktornet 1,34 och 37 mfl

Bostäder i Klocktornet 36

Bostäder i Gärdet 1:3, Östra

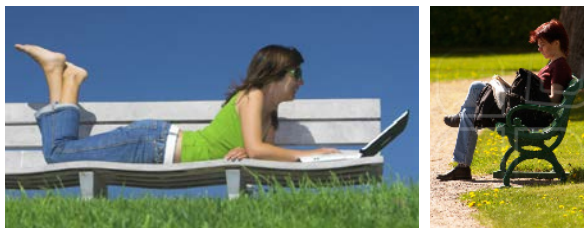
Bostäder i Gärdet 1:3, Östra

Enkelsidiga bostäder Gärdet 1:3, Västra

GRÖNSTRUKTUR

Grönska i staden har både sociala, ekologiska och kulturhistoriska kvaliteter. Den kan syresätta luften, minska luftföroreningar, ge möjligheter för stadens fauna och dämpa regn och vattenavrinning. Gröna miljöer har stor betydelse för människors vardagsliv, livskvalitet och hälsa.

Stadsdelsparker (större grönområden) bör kunna nås inom 500-800 meter från bostaden, enligt kommunens Grönplan från 2006. Kvartersparker (mindre områden) bör kunna nås inom 300 meter från bostaden. Grönplanen beskriver också begreppet "finpark" med blomsterprakt, folkliv och engagemang, centralt i staden.

För Liljedal fungerar Fontins friluftsområde både som stadsdelspark och friluftsområde, inom några hundra meter från området. Västra parken är närmaste kvarterspark och bör vidareutvecklas som park och rekreationsområde i stadskärnans mittpunkt. Älvparken och Strandparken längs älven, samt Bäckparken utgör rekreationsområden med vattenkontakt inom 500 meter från Liljedal.

Planteringar och träd på gator och torg kompletterar stadskärnans grönstruktur. Äldre, stora träd ger särskild karaktär åt en plats. Om möjligt bör stora träd därför bevaras. Träd och växter bör väljas utifrån att de tål stadsmiljö, gestaltungsaspekter och för att stärka den biologiska mångfalden. Gröna Microparker kan skapas på väl valda platser som ett välkommet och oväntat tillskott i stadsbilden med möjlighet till dagvattenfördröjning. Förslag på en sådan plats för en micropark är nya rumsbildningen mellan befintliga Liljedalskvarteret och Gärdet 1:3 vid Strandgatan.

Kärleksstigen upp mot Fontinberget. Foto: Karin Edeskog, Norconsult.

Utdrag ur Grönplan för Kungälvs kommun. Programområdet markerat med en röd ring.

1 Västra parken	4 Fontins friluftsområde
2 Bäckparken	5 Strandparken
3 Älvparken	

Grön fasad. Foto: Norconsult.

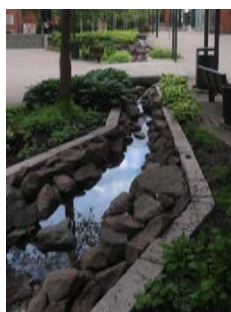
Principer grönstruktur

- Bevara och utveckla parker och grönområden för positiva upplevelser och biologisk mångfald
- Bevara om möjligt stora, äldre träd
- Utveckla gröna bostadsgårdar
- Bebyggelsen bör eftersträva gröna inslag som till exempel gröna tak, fasader och så kallade regnbäddar
- Ökad eller sparad grönska som bidrar till bättre dagvattenhantering/rening ska eftersträvas i Liljedal.

DAGVATTEN

En väl genomtänkt dagvattenhantering är viktig för den fortsatta utvecklingen och förtätningen av Liljedal då detta säkerställer att stadsdelen även i fortsättningen blir välfungerande vid såväl stora som små nederbörds mängder. Det innebär att identifiera och definiera marklutningar, instängda områden, in- och utlopp, vilka områden som kan behöva extra skydd samt vilka områden som kan anpassas och nyttjas för rening och fördröjning av dagvatten genom att t.ex peka ut viktiga grönskråk i området. De krav som kommunens dagvattenpolicy ställer på rening och fördröjning kan lättare uppnås med en fungerande helhetslösning i området.

Ökad eller sparad grönska som bidrar till bättre dagvattenhantering/rening ska eftersträvas i Liljedal. Det innebär gröna inslag i såväl den offentliga stadsmiljön som på kvartersgårdarna och möjligtvis även på de enskilda byggnaderna. I kommunens dagvattenpolicy framgår att; "fördröjning av dagvatten i första hand sker inom fastighet/kvartersmark vid nyexploatering och ombyggnad i befintliga områden".

Vattenstråket vid Trädgårdsg.

Öppen dagvattenlösning i Oslo

Öppna dagvattenlösningar

I Liljedal är öppna vattensträdgårdar/regnbäddar (sk. raingardens) fördelaktiga ur flera aspekter; Primära skälet är dess fördröjande effekter som avlastar befintligt ledningssystem. Dessutom fungerar de som renare av det dagvatten som sedermera släpps ut i Nordre Älv. Öppna, vackert utformade, dagvattenlösningar blir dessutom ett grönt, rogivande inslag i stadsmiljön med en behaglig påverkan på helheten. För Liljedal kan dessa ytor läggas i stråk och platser som ligger på väg ner till Älven.

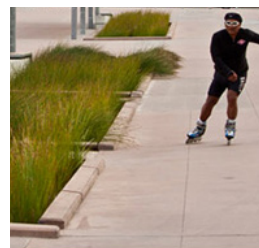
Förslag på sådana platser är rondellmitt i Västra Tullen, Micropark vid Strandgatan, Grönyta söder om Krukan samt stråket från Gustaf Hjerpes Torg och utefter Trädgårdsgatan och vidare ner till Nordre Älv. Ur ett barnperspektiv kan ett sådant vattenstråk öppna möjligheten att få följa vattnets väg från staden och ner till Nordre Älv. Ett lekfullt och pedagogiskt inslag i upplevelsen av Liljedal. Utöver dessa grönytor kan även gångytor, busshållplatser, parkeringar och lekplatser m.m. anpassas för att omhänderta och fördröja dagvatten.

Raingardens i trafikplatser

Möjliga öppna dagvattenlösningar i Liljedal

TRAFIK OCH PARKERING

Fler bostäder, handel och service i Liljedal medför ökade trafikmängder i centrum. Det är viktigt att boende, verksamma och besökande i stadskärnan i högre grad än idag kan gå till fots eller använda cykel eller kollektivtrafik för vardagens resor. Låga trafikmängder i stadskärnan är en förutsättning för att kunna skapa en attraktiv stadsmiljö, men även för att minska energianvändning och utsläpp till en hållbar nivå, förbättra luftkvaliteten i gaturummen, minska buller m.m. För att dämpa ökningen eller minska trafikmängderna kan man:

- Prioritera kollektivtrafiken och ge ett så bra kollektivtrafikerbjudande att detta framstår som ett bättre alternativ än den egna bilen
- Planera, placera och utforma parkeringarna så att man undviker så kallad söktrafik genom stadskärnan
- Utforma de större gatorna mer stadsmässigt så att fotgängare och cyklister prioriteras i gaturummet
- Uppmuntra till exempel samnyttjande av fordon och bilpool i nya kvarter

Om bostadshus uppförs i ungefär 4-5 våningar, kan kvarteret lösa sitt eget parkeringsbehov i ett källarplan under huset. Eftersom målet är fördubblat invånarantal i stadskärnan föreslår planprogrammet högre exploatering än så. Det innebär att delar av parkeringsbehovet behöver tas om hand på annan plats, exempelvis en parkeringsanläggning. Den nya bebyggelsen planeras dessutom till stor del på ytor som är parkering idag, varför även dessa platser behöver anordnas på annan plats.

En parkeringsutredning har tagits fram för att redovisa alternativ för hur parkering kan lösas i Liljedal (Trivector, 2015). En större parkeringsanläggning föreslås i sydvästra planprogramsområdet, västra Gärdet, för att ta hand om befintligt och del av tillkommande parkeringsbehov inom området. Fler än tre våningar plus takparkering i denna anläggning bedöms inte lämpligt. Det är önskvärt att en eller flera sidor av parkeringshuset kringbyggs med enkelsidiga lägenheter eller lokaler/kontor för en mer levande stadsmiljö, t.ex. längs Trädgårdsgatan och Liljedalsgatan.

För att minska söktrafik ytterligare kan området förses med ett parkeringsinformationssystem som upplyser bilister om var de kan hitta parkeringar och dess tillgänglighet.

Enkelsidiga bostäder flankerar p-anläggning ut mot Trädgårdsgatan och Liljedalsgatan. Ett av trapphusen till p-anläggningen kan med fördel förläggas vid kvarterets nordöstra hörn på Gamla Gärdesgatan som är centralt placerad punkt i Liljedal.

Principer trafik och parkering

- En målsättning bör vara att fordonstrafiken genom och i stadskärnan inte ska öka i förhållande till planprogrammets omfattning och innehåll. Parkering för bostäder ska i första hand ordnas i garage i minst ett plan på kvartersmark under respektive fastighet.
- I andra hand kan parkering anordnas i en eller flera parkeringsanläggningar, t.ex. på västra Gärdet.
- Parkeringsbehov som föreslås lösas utanför den egna fastigheten ska finansieras genom parkeringsfriköp i första hand och parkeringsavgifter i andra hand.
- Utrymme för varutransporter och annan lastning och lossning ska utformas med omsorg, så att det inte uppstår bakgator och otrygga platser längs viktiga stråk och vid mötesplatser.
- I samband med flytten av bussterminalen ska attraktiva hållplatser iordningsställas.
- Fler fotgängarvänliga stråk genom området ska skapas. Särskilt i öst-västlig riktning.
- Planering för programområdet ska utgå från den fastställda Parkeringsnormen för centrala Kungälv antagen 2016.
- Samutnyttjande av parkeringar ska vara utgångspunkten för samtliga fastighetsägare och intressenter inom programområdet. Med en hög grad av samutnyttjande kan antalet parkeringsplatser optimeras och hållas nere och en hög tillgänglighet av parkeringsplatser nära handelsstråken uppnås.

UR BARNENS PERSPEKTIV

Barn och ungas perspektiv ska särskilt beaktas när gator och torg nu byggs om i Liljedal. När vare sig större grönytor eller offentliga leplatser finns i själva planområdet är det viktigt att staden utvecklar dessa i närliggande områden som t.ex rekreation och lek vid Nordre Älv eller i parkerna. I Västra Parken finns stor potential för en större offentlig lekplats som kan locka både barn och barnfamiljer till denna del av staden. Viktigt blir även att utgå ifrån barnperspektivet vid bostadsgårdarnas utformning och använda dess potential för att anlägga grasmattor och mindre lektytor.

KRETSLOPP I LILJEDAL

En miljöplats med kretsloppshantering inrättas i kvarteret Gärdet 1:3 Västra. Platsen ligger i fint söderläge utefter Liljedalsgatan. Genom att ge återvinningen en egen plats i solen påtalas därmed vikten av denna handling i en hållbart samhälle.

Denna zon för avlastning är indragen från gatan och fungerar samtidigt som vändplats för att minimera onödiga trafikrörelser längre in på Liljedalsgatan och Trädgårdsgatan. Vid platsen återfinns även infart till kvarterets garage vars fasad ger miljöplatsen en fin inramning. Denna fasad kan med fördel utformas som en grön vägg.

Förslagsvis är kärnen nedsänkta i marken vilket innebär en ökad trivsel och trygghet på denna ljusa och exponerade plats. Risken för oönskad nedskräpning minskas då dessa fullt tillgängliga kärn inte bildar en "vägg" mot gatan utan är fullt synliga från alla håll. Platsen ska vara välbelyst under dygnets alla timmar för ökad trygghet, trivsel och orienterbarhet.

Generellt avfallshantering

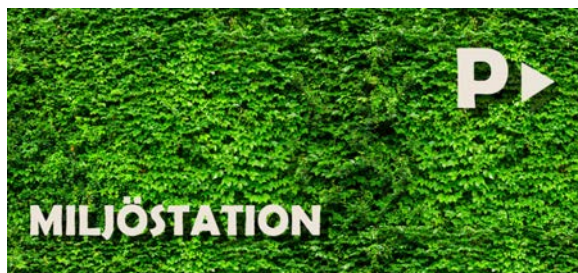
En väl planerad avfallshantering i Liljedal gör det lättare att undvika utrymmes- och tidskrävande vändzoner eller att renhållningsfordonet inte ska behöva blockera trafiken när det stannar för tömning. För att detta ska uppnås gäller rundkörning (d.v.s. inga återvändsgator) samt välavvägda ytor/fickor för uppställningsplats/lastzon med godkända avstånd från bostadsentré till avfallsutrymme. Detta ska i sin tur ska vara placerat i omedelbar anslutning till renhållningsbilens tilltänkta uppställningsplats/lastzon. God planering krävs för att säkerställa väl fungerande lastzoner på Västra Gatan och Strandgatan.

Exempel på lekplats i stadsmiljö. Foto Anders Pettersson

Exempel på lekvänliga möbler. Foto: Carolin Folkesson, Norconsult.

Miljöplats vid Liljedalsgatan

Nedsänkta kärn på Miljöplats vid Liljedalsgatan

KONSEKVENSER

Bostadsförsörjning

En förtätning och omvandling av Liljedal ger många bostäder i ett centralt läge, med närhet till handel, service, kollektivtrafik och grönområden. Det bidrar till Göteborgsregionens bostadsförsörjning på ett hållbart sätt.

Sammanhängande stadskärna

En förtätning och omvandling av Liljedal ger stora konsekvenser för upplevelsen av stadskärnan. Den nya bebyggelsen knyter samman olika delar av centrala Kungälv och gör att de kommer närmare varandra. Man fyller ut tomrummen och skapar en sammanhängande, breddad stadskärna. Med fler människor som bor och rör sig i området skapas ett större kundunderlag för handel, service, restauranger och kvällsöppna aktiviteter. Det är en förutsättning för att Liljedal ska kunna fortsätta fungera som ett viktigt besöksmål och handelsområde som komplement till Kongahällas utbud. En blandning av bostäder och verksamheter skapar förutsättningar för en levande stadsmiljö under stor del av dygnets timmar.

Kulturmiljö, identitet och karaktär

En förtätning och omvandling av Liljedal kan påverka riksintressenas värden. Om utformningen följer programmets gestaltungsprinciper blir den negativa påverkan begränsad.

Delar av riksintressets värden kan återskapas eller förstärkas i samband med ny bebyggelse, då delar av den befintliga bebyggelsen bryter mot värdena. Främst handlar det om att förstärka upplevelsen av smala tomtindelningar och öka fasadernas detaljeringsgrad och vertikalitet, samt ge entrépunkterna vid Västra Tullen och Krukan en öppnare och mer välkomnande gestaltning. Genom att fylla ut obefolkade platser och ersätta vissa hus med ny bebyggelse får stadskärnan ett nytt och samtida innehåll – ett ansiktslyft om man så vill.

Bebyggelsen och fasaderna ska förstärka områdets identitet samt ge förutsättningar för ett nytt innehåll och ett liv mellan husen. Folklivet och det utbud som det genererar kan bidra till att Västra gatan får ett uppsving som besöksmål.

Boendemiljö

Kvartersstrukturen skapar gårdar mellan husen med utrymme för mer privata rum, som komplement till de allmänna mötesplatserna på gator och torg. För de bostäder som placeras vid de större gatorna, utgör gårdarna ljuddämpade platser att vistas på. Sammantaget finns det förutsättningar att skapa goda boendemiljöer med höga kvaliteter.

Genom att blanda upplåtelseformer, lägenhetsstorlekar och prisklasser erbjuds alla att bosätta sig här.

Barn och unga

Med fler bostäder i området tillkommer fler barn och unga. Deras behov av lekutrymmen och "hängplatser" tillgodoses till viss del på gårdarna och genom programmets gestaltungsprinciper för gator och torg. Kopplingar till närströvsområden och älven är viktiga.

Växande invånarantal i centrala Kungälv ger ett behov av fler förskoleplatser. Inom Liljedal avsätts ingen yta för förskola, varför behovet av ny förskola behöver tillgodoses i annat område i centrala Kungälv, t.ex. vid Övre Fontinskolan.

De centralt belägna grundskolorna (f-6) har idag maximalt eller nära maximalt antal elever. Ökat invånarantal i centrum medför därför också ökat behov av en ny skolenhet i Kungälvs tätort.

Mötesplatser och socialt liv

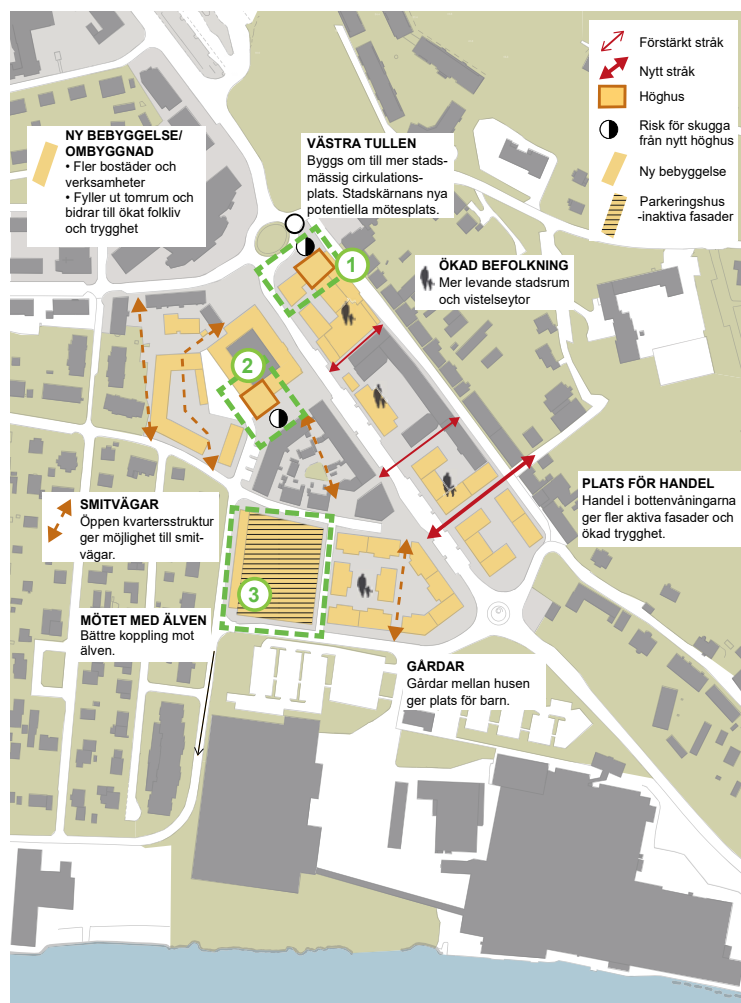
Fler boende och verksamma i området ökar chansen för att gator och torg ska användas som mötesplatser och kännas livfulla. För att människor ska välja att vistas här krävs en medveten gestaltning.

Programmets gestaltungsprinciper ger förutsättningar för en attraktiv stadsmiljö med omväxlande gaturum, som är rika på intryck. Särskilt viktigt är att bottenvåningarna upplåts för handel eller annan service. Aktiva fasader bidrar till levande och trygga stadsmiljöer.

Ny bebyggelse kan ge ny skugga på vissa platser, vilket är negativt för vistelsekvaliteten. Därför måste detta studeras noggrant.

Gamla Staden är platsen där man både bor och arbetar eller stämmer träff med vänner och njuter av natur, kultur, handel, restauranger och kaféer i unika miljöer. Här tillåts olika sorters tempo att

leva sida vid sida. Platser för vila, paus och samtal. Platser för rörelse rekreation och lek. Stråk för cykel och trygga gångvägar gör det enkelt, tryggt och smidigt att röra sig i stadens rum. Med både bostäder och arbetsplatser i området befolkas stadsmiljön under dygnets alla timmar vilket skapar en dynamik som i sin tur ger förutsättningar för ett gott och tryggt boende samt möjliggör för nytt företagande och en blomstrande handel. Tillsammans med platsbildningar och parker bildar detta den stadsväv som kommer att utgöra grunden för den unika upplevelsen av Gamla Staden som i slutändan gör att man väljer att vistas i denna del av staden. Identiteten och sinnebilderna av Gamla Staden kan därmed förstärkas! Som Kungälvbo ska man kunna känna stolthet inför denna gamla del av staden.

Större genomförda ändringar i reviderat planprogram 2017 med positiva konsekvenser för det sociala livet i staden.

1 Högt hus borttaget vilket kommer att skapa bättre förutsättningar för ett tryggt och attraktivt stadsliv runt Västra Tullen.

2 Högt hus borttaget vilket skapar förutsättningar för ett ljusare och tryggare torgmiljö under soliga timmar.

3 Sänkt och inflyttad garagevolym, kransad med bostäder på längre fasadyta innebär en attraktivare och tryggare närmiljö.

Utdrag ur Social konsekvensbeskrivning, Norconsult 2015

Trafik och parkering

Det finns en risk att trafiken till, från och genom Liljedal ökar när området förtätas med många bostäder och ytor för handel och service. För att minimera mängden fordon i stadskärnan och säkra en god tillgänglighet är det viktigt att prioritera gående och cyklister i gaturummet samt att göra det enkelt att resa kollektivt. Samtidigt måste man komma ihåg att Strandgatan idag är ett viktigt bilstråk i nord-sydlig riktning.

Det finns en risk att luftmiljön försämras i området, då gaturummen sluts i högre grad än idag. I kombination med risk för ökad trafik kan halten av hälsofarliga partiklar öka.

Boende, verksamma och besökande i Liljedal kommer i ökad utsträckning än idag att behöva parkera i en gemensam parkeringsanläggning på visst avstånd från bostaden eller målpunkten. Det kan upplevas krångligt att parkera på någon av de högsta våningarna i anläggningen jämfört med att parkera på en öppen yta, som idag. Det kan också upplevas som långa gångavstånd jämfört med dagens situation.

Att befintligt parkeringshus vid Klocktornet rivs och ersätts av en mer uppbruten struktur ökar tryggheten, då kvarteret har låg överblickbarhet och kan upplevas som otryggt idag. En annan potentiellt otrygg plats som kan förändras till det positiva är lastutrymmet bakom mataffären i kvarteret Rhodin, där tillkommande bebyggelse kan avgränsa lastutrymmet och bidra till att man känner sig sedd.

Det finns en risk att den nya parkeringsanläggningen på Gärdet skapar nya otrygga platser och baksidor på grund av långa inaktiva fasader. Parkeringsanläggningar kan ibland också upplevas otrygga för den som ska parkera. Anläggningen bör därför utformas med omsorg för att minska dessa risker. Den bör ges aktiva fasader genom att omgärdas med enkelsidiga bostäder eller kontor.

Ombyggnaden av cirkulationsplatsen vid Västra Tullen förbättrar förutsättningarna för vistelse och sociala möten på kringliggande ytor. Västra Tullen kan därmed bli stadskärnans mittpunkt och mötesplats.

Gemensamma parkeringsanläggningar för programområdet kan åstadkommas vid parkeringsanläggningen på Gärdet, i kvarteret Rhodin och vid eller under nuvarande busstorget. Sammantaget beräknas nettobehovet av parkeringsplatser

vid en hög grad av samutnyttjande att uppgå till omkring 900 parkeringsplatser. Utgångspunkten bör vara att inte koncentrera all trafik till en enda målpunkt/parkeringsanläggning utan att åstadkomma en högre tillgänglighet genom att ha som målsättning att skapa fler anläggningar i- eller i anslutning till planområdet. Detta gagnar handeln i området och man undviker att skapa en enda stor parkeringsanläggning som dels kan vara svår att hantera estetiskt i stadsrummet och dels vara svår att hantera ur ett trygghetsperspektiv. En fördjupad parkeringsutredning för programområdet bör genomföras tillsammans med en trafikanalys innan fortsatt arbete med detaljplaner kan fortsätta.

Buller

Genomförd bullerutredning inom detaljplanarbetet för Klocktornet 36 visar att det är möjligt att planera för bostäder även i övriga kvarter i Liljedal. En förutsättning är att minst hälften av bostadsrummen vänds mot gård och att varje lägenhet får en uteplats på eller mot gård om området ligger vid någon av de större gatorna. Bullersituationen studeras närmare i efterföljande detaljplaner.

Klimatanpassning

Planprogramsområdet i sin helhet överstiger översiktsplanens rekommenderade lägsta nivå för ny bebyggelse om +4,2 m. Dock kan kallare behöva översvämningssäkras och VA- och dagvattensystem anpassas till ett förändrat klimat.

Kretsloppsstation

Kretsloppsstationen som idag står på den öppna parkeringen på Gärdet flyttas till Gärdet Västra vid det nya kvarteret med parkeringsanläggning- en utefter Liljedalsgatan.

KONSEKVENSER , SVERIGES NATIONELLA MILJÖMÅL

Klimat & Luft

(Begränsad klimatpåverkan, frisk luft, bara naturlig försurning, skyddande ozonskikt)

Att förtäta städerna med bostäder möjliggör till att leva ett klimatsmart vardagsliv där man kan cykla eller åka buss. Man skapar på så sätt förutsättningar för att bo och leva resurssnålt. Det är dock risk för en sämre luftmiljö.

Vatten

(Ingen övergödning, levande sjöar och vattendrag, grundvatten av god kvalitet, hav i balans samt levande kust och skärgård, myllrande våtmarker)

Det är mycket hårdgjorda ytor i Liljedal idag vilket innebär att det är mycket vatten som behöver avledas. En övergripande planering av dagvattenhanteringen är viktig för en hållbar helhet för området. Detta innebär att övergripande minska mängden dagvatten samt att använda kloka lösningar för avledandet där öppna dagvattenlösningar är ett bra sätt att både fördröja och rena vattnet som sedan släpps ut i Nordre Älv. Resonemang kring detta avhandlas övergripande i planprogram och hanteras vidare i detaljplanerna.

Naturvård

(Levande skogar, ett rikt odlingslandskap, ett rikt växt- och djurliv)

Det kan vara en positiv konsekvens om området får en bättre grönstruktur med gröna tak, fasader etc. samt om man kan ta hand om dagvattnet på ett bättre sätt än idag. Stora, friska träd ska sparas.

Byggnade & Boende

(Giffri miljö, säker strålmiljö, god bebyggd miljö)

Genomförd bullerutredning inom detaljplanarbetet för Klocktornet 36 visar att det är möjligt att planera för bostäder även i övriga kvarter i Liljedal. En förutsättning är att minst hälften av bostadsrummen vänds mot går och att varje lägenhet får en uteplats på eller mot gård om området ligger vid någon av de större gatorna. Bullersituationen studeras närmare i efterföljande detaljplaner. Val av hållbara byggnadsmaterial är av stor vikt. Eftersträvansvärt med låg energiförbrukning. Fjärrvärme – kan vara en positiv konsekvens att koppla på fjärrvärmenätet. Möjligheten att ordna miljöhus i varje nytt kvarter bör ses över.

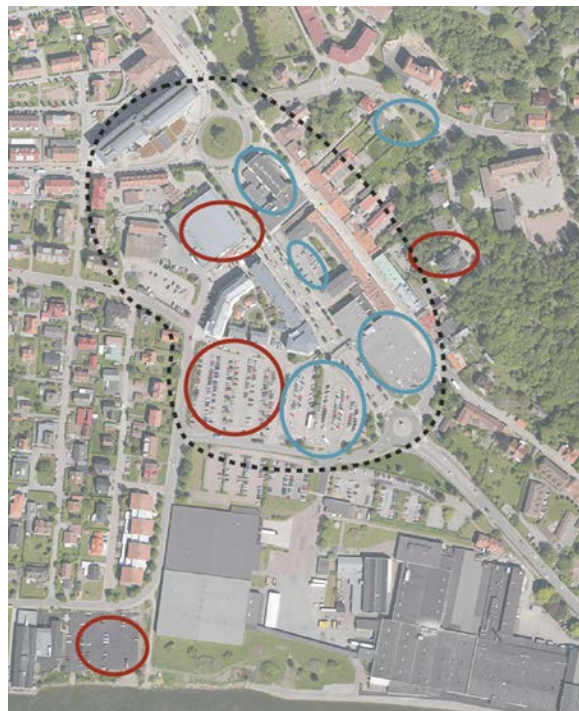
FORTSATT ARBETE

Flera detaljplanearbeten pågår för närvarande i och kring Liljedal. Ytterligare detaljplanearbeten kommer att påbörjas inom kort, med anledning av beviljade ansökningar om planbesked och anvisningar om mark.

I samband med pågående och kommande detaljplanearbeten behöver ett antal utredningar tas fram eller fördjupas, bland annat:

- Förutsättningar för vatten och avlopp
- Hantering av dagvatten
- Geotekniska förutsättningar
- Översvämningsrisker
- Buller
- Lokalisering av förskola och skola
- Kompletterande parkeringsutredning

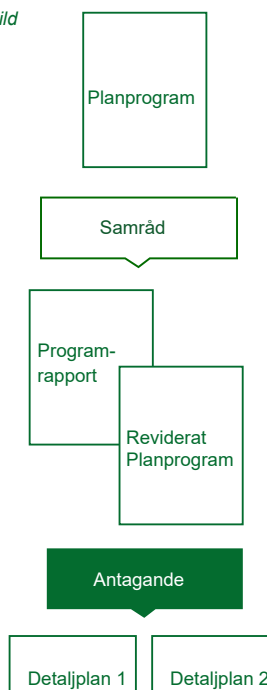
Flera allmänna platser, såsom gator, torg och parker, avses att rustas upp utifrån programmets intentioner om sammanhållen, attraktiv bebyggelse. I vissa fall byggs de allmänna platserna om i samband med utbyggnad av angränsande kvartermark, men ibland även som separat projekt inom ramen för kommunens utvecklingsprojekt i centrum.

Pågående planer vid Liljedal

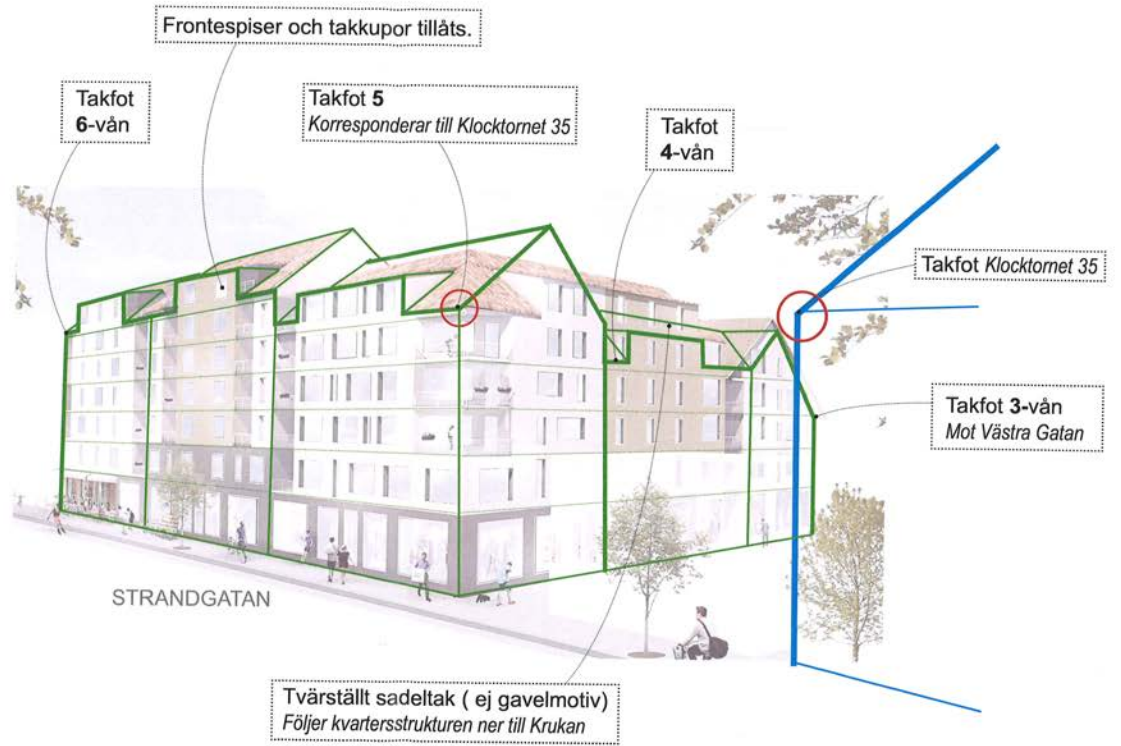
- Programområde
- Pågående detaljplanearbeten
- Ej påbörjade detaljplaner

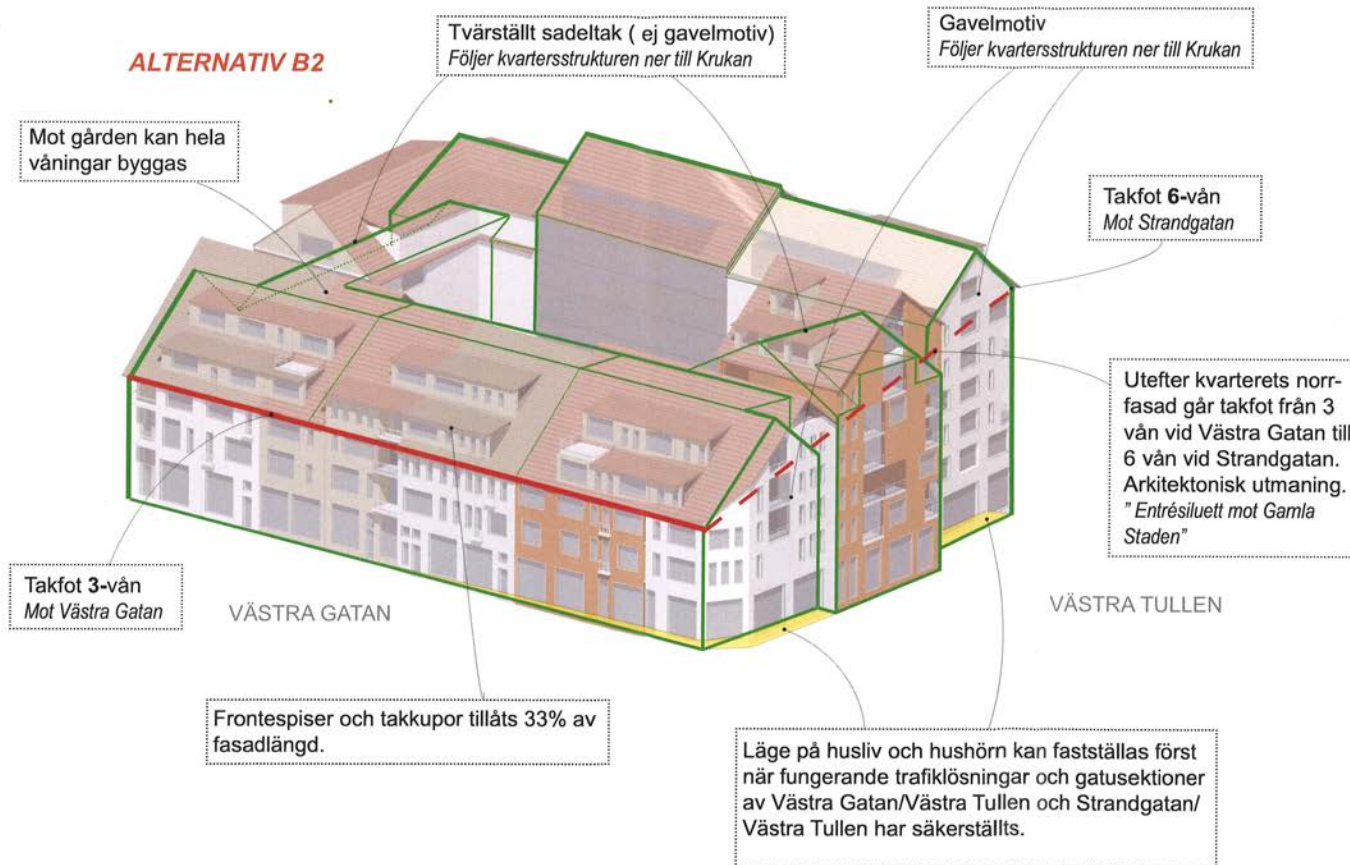
Processbild

BILAGA 2

ALTERNATIV B2

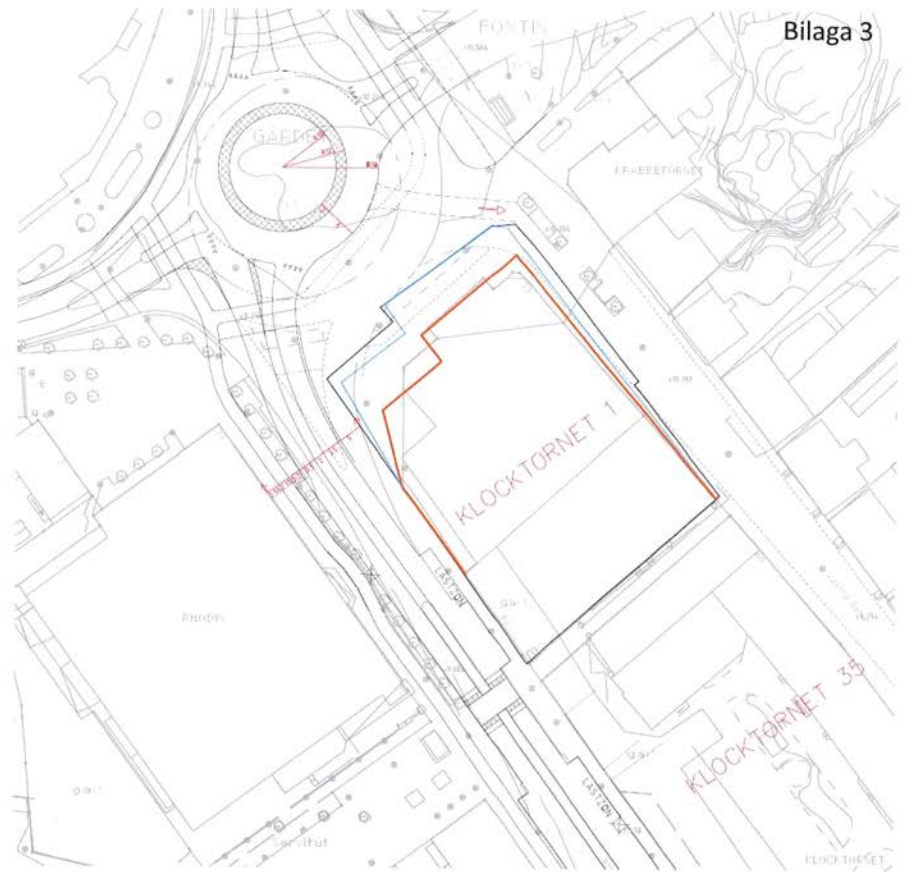
0-alternativet (grön linje)

Denna avgränsning innebär att byggnaden håller sig inom Sigillets fastigheter. Med detta alternativ krävs inget markköp eller att cirkulationsplatsen byggs om.

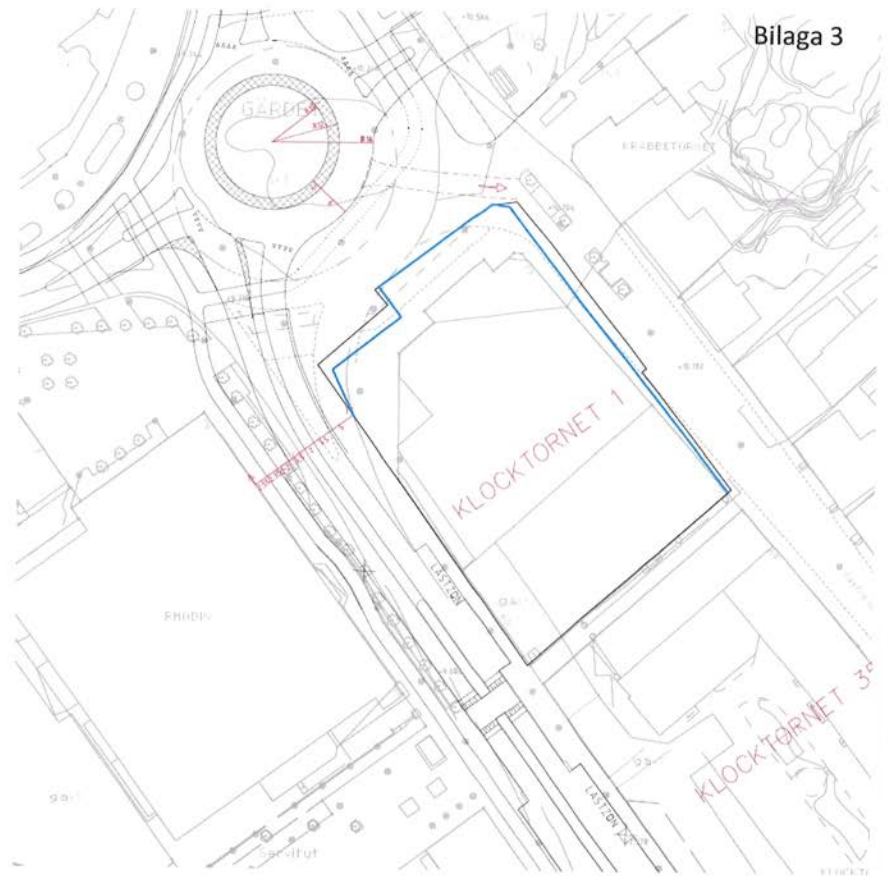
Mellanalternativet (orange linje)

Med denna avgränsning tillåts byggnaden utökas något men utan att cirkulationsplatsen behöver byggas om. Lite försäljning av mark med oförutsedda kostnader för sanering.

Maximalt utökad byggrätt (blå linje)

Denna avgränsning förutsätter markköp från kommunen och att cirkulationsplatsen minskas och Strandgatans norra del dras om. Försäljning av mark med oförutsedda kostnader för sanering.

Bilaga 3

Projektorganisation

Styrgrupp – Portfölj tillväxt

Anders Holm (ordf)

Andreas Sjunnesson

Daniel Markånger

Martin Hollertz

Pia Jakobsson

Pernilla Esping

Åsa Berglie

Projektledningsgrupp

Avtalsansvarig

Erik Hallgren
Madeleine Wollbrant

Detaljplan-
samordnare

Karin Jern

Projektledare

Rickard Holmgren

Stadsrummet -
utformning &
gestaltning

Unni Liljegren

Teknisk
infrastruktur

Michael Rönngård

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

11 (26)

§ 140/2023

Tillägg till samverkansavtal, Detaljplan för Klocktornet 1, 34 och 37 (Dnr KS2015/880)

Sammanfattning

Kungälv kommun och Centrumfastigheter i Kungälv AB tecknade 2020-05-26/2020-09-15 ett samverkansavtal avseende planläggning och övrigt samarbete i samband med byggnation av bostäder och lokaler på fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37 m.fl. Kungälv kommun, Västra Götalands län §235/2020.

Bakgrunden till detta ärende är att behov av förlängd giltighetstid av samverkansavtalet föreligger.

Samverkansavtalet mellan parterna gäller till 2023-12-31 eller till den tidigare tidpunkt då exploateringsavtal träffas mellan parterna. Exploateringsavtal tecknas i samband med att detaljplanen antas. Detaljplanen har varit ute på granskning och ska efter inkomna synpunkter kompletteras innan detaljplanen kan antas och exploateringsavtal träffas mellan parterna.

Förvaltningen har utifrån ovanstående tagit fram ett tillägg till samverkansavtalet. Tillägg till samverkansavtal tecknas med samma innehåll och villkor som samverkansavtalet med justering av avtalets giltighetstid. Samverkansavtalet gäller fram till den tidpunkt då exploateringsavtal träffas mellan parterna eller vid tidigare tidpunkt om samarbetet avbryts efter att tillägg till samverkansavtal har undertecknats av kommunen och exploitören.

Förvaltningens bedömning är att föreslaget tillägg till samverkansavtal bör godkännas och att kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna tillägg till samverkansavtal.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2023-11-09

Tillägg till samverkansavtal_exploatörs underskrift

Bilaga 1_tilläggsavtal Klocktornet 1, 34 och 37 mfl

Förslag till kommunstyrelsen

1. Upprättat tillägg till samverkansavtal mellan Centrumfastigheter i Kungälv AB och Kungälv kommun godkänns.
2. Kommunstyrelsens ordförande samt kommundirektören får i uppdrag att underteckna tillägg till samverkansavtal.

Expedieras till Centrumfastigheter i Kungälv AB- Att: Henrik Nilsson,
henrik.nilsson@sigillet-fastighet.se

För kännedom till Stina Gunnarsson- Projektenheten
Sara Höghäll- Enheten Kart och Mark
Sara Ekelund- Planenheten

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

12 (26)

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

11 (26)

§ 140/2023

Tillägg till samverkansavtal, Detaljplan för Klocktornet 1, 34 och 37 (Dnr KS2015/880)

Sammanfattning

Kungälv kommun och Centrumfastigheter i Kungälv AB tecknade 2020-05-26/2020-09-15 ett samverkansavtal avseende planläggning och övrigt samarbete i samband med byggnation av bostäder och lokaler på fastigheterna Klocktornet 1, 34 och 37 m.fl. Kungälv kommun, Västra Götalands län §235/2020.

Bakgrunden till detta ärende är att behov av förlängd giltighetstid av samverkansavtalet föreligger.

Samverkansavtalet mellan parterna gäller till 2023-12-31 eller till den tidigare tidpunkt då exploateringsavtal träffas mellan parterna. Exploateringsavtal tecknas i samband med att detaljplanen antas. Detaljplanen har varit ute på granskning och ska efter inkomna synpunkter kompletteras innan detaljplanen kan antas och exploateringsavtal träffas mellan parterna.

Förvaltningen har utifrån ovanstående tagit fram ett tillägg till samverkansavtalet. Tillägg till samverkansavtal tecknas med samma innehåll och villkor som samverkansavtalet med justering av avtalets giltighetstid. Samverkansavtalet gäller fram till den tidpunkt då exploateringsavtal träffas mellan parterna eller vid tidigare tidpunkt om samarbetet avbryts efter att tillägg till samverkansavtal har undertecknats av kommunen och exploitören.

Förvaltningens bedömning är att föreslaget tillägg till samverkansavtal bör godkännas och att kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna tillägg till samverkansavtal.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2023-11-09

Tillägg till samverkansavtal_exploatörs underskrift

Bilaga 1_tilläggsavtal Klocktornet 1, 34 och 37 mfl

Förslag till kommunstyrelsen

1. Upprättat tillägg till samverkansavtal mellan Centrumfastigheter i Kungälv AB och Kungälv kommun godkänns.
2. Kommunstyrelsens ordförande samt kommundirektören får i uppdrag att underteckna tillägg till samverkansavtal.

Expedieras till Centrumfastigheter i Kungälv AB- Att: Henrik Nilsson,
henrik.nilsson@sigillet-fastighet.se

För kännedom till Stina Gunnarsson- Projektenheten
Sara Höghäll- Enheten Kart och Mark
Sara Ekelund- Planenheten

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

2023-11-29

12 (26)

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Denna behandling '385/23 Tilläggsavtal markanvisningsavtal, förlängning'
' har inget tjänsteutlåtande.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Johan Hellborg

2023-10-11

Granskning Detaljplan för detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl (Dnr KS2018/1483-48)

Sammanfattning

Syftet med detaljplanen är bl.a. att möjliggöra byggnation av cirka 300 nya bostäder och utökad service, liksom att säkerställa skolverksamheten i stadsdelen Björkås i Ytterby. Vidare är syftet att bibehålla naturvärden och att sammanlänka befintliga bostäder med nya inom området, liksom i förlängningen att koppla området tydligare till övriga Ytterby och dess station.

Planförslaget har föregåtts av flerårig samverkan mellan Förbo och kommunen. Samverkan företas under namnet Hållbara Björkås.

Detaljplanen var på samråd under perioden 11 juni – 28 augusti 2021. Under samrådet inkom 14 yttranden. Detaljplanen har efter dessa synpunkter kompletterats med utredningar om bland annat förorenad mark, geoteknik, buller samt uppdaterat befintliga utredningar. Planförslaget har även justerats efter synpunkter samt justerats för att underlätta genomförande av föreslagen bebyggelse.

Planarbetet handläggs med utökad förfarande enligt 5 kap plan- och bygglagen (PBL). Planförslaget är förenligt med såväl gällande översiktsplan (ÖP 2012) och fördjupad översiktsplan för Ytterby (antagen 2021-04-15).

Juridisk bedömning

Detaljplanen har tagits fram enligt plan och bygglagen (2010:900) (PBL), med utökad förfarande i enligt 5 kap.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kommunstyrelsen beslutade § 98 / 2019-04-17 (KS2018/1483) om positivt planbesked för nybyggnad av bostäder i Ytterbys stadsdel Björkås. Det befintliga beståndet utgörs av 337 bostäder i flerbostadshus om 2-3 våningar, uppförda i slutet av 1960-talet. Upplåtelseformen är hyresrätt, fastighetsägare Förbo AB. Ny bebyggelse föreslås på Förbos fastigheter och på mark som idag ägs av Kungälv kommun, d.v.s. kommer att säljas inför byggnation. Det positiva planbeskedet avser flerbostadshus och radhus i blandad upplåtelseform (hyresrätt, bostadsrätt och äganderätt). I beslutet anges bl.a. att (1.) kommunstyrelsens ordförande och kommundirektör skriver under samverkansavtal med Förbo avseende planläggning m.m. i Björkås, och (4.) bedömdes preliminärt, under då kända förutsättningar, detaljplan kunna antas år 2021.

Plan- och bygglagen (PBL) anger vad som skall respektive får regleras i detaljplan, respektive får regleras i exploateringsavtal. Inget annat får regleras. Upplåtelseform får inte regleras i detaljplan eller i exploateringsavtal.

Generellt gäller att småhus får antas upplåtas som bostads- eller äganderätt, respektive bostäder i flerbostadshus som bostads- eller hyresrätt. Förbo AB äger och förvaltar hyresrätter. Förbos avsikt under planarbetet har varit att sälja markområden för annans byggnation inom dessa.

Samverkansavtal tecknat 2019-10-02 (KS2018/1483) mellan parterna är i delar, bl.a. om upplåtelseform, identiskt med beslutet om positivt planbesked. Avtalet har "tecknats med syftet att stärka samarbetet parterna emellan och skapa förutsättningar för minst 300 bostäder under perioden 2017-2023, enligt den avsiktsförklaring som tecknades den 25 april 2016 mellan parterna."

Samverkan mellan Förbo och kommunen företas under namnet Hållbara Björkås. Människors, särskilt barns och ungas vardagsmiljö präglas av bostadens närområde. Relativt homogen social miljö kan vara begränsande för ens identitet och förståelse för samhället. Samverkans mål om minskad andel utanförskap syftar till en miljö som jämfört med idag utgör en socioekonomiskt bättre förutsättning för de boende.

Samverkansavtalet 2019 och avsiktsförklaringen 2016 föregicks av långvarig samverkan mellan Förbo AB och kommunen (nuvarande enhet Trygghet och stöd) i frågor om boende ur det sociala perspektivet. Målet med arbetet har varit bl.a. att minska behovet av det sociala boendet genom att fler personer ska få egna hyresavtal. Avtal som tecknades mellan parterna år 2008 är eller har under 2023 (KS2023/1475) varit under justering.

Aktuellt planarbete påbörjades i september 2019. Syftet med detaljplanen är bl.a. att möjliggöra byggnation av cirka 300 nya bostäder och utökad service, liksom att säkerställa skolverksamheten i stadsdelen Björkås i Ytterby. Vidare är syftet att bibehålla naturvärden och att sammanlänka befintliga bostäder med nya inom området, liksom i förlängningen att koppla området tydligare till övriga Ytterby och dess station.

Detaljplanen var på samråd under perioden 11 juni – 28 augusti 2021. Under samrådet inkom 14 yttranden. Detaljplanen har efter dessa synpunkter kompletterats med utredningar om bland annat förorenad mark, geoteknik, buller samt uppdaterat befintliga utredningar. Planförslaget har även justerats efter synpunkter samt justerats för att underlätta genomförande av föreslagen bebyggelse. Den handläggs med utökat förfarande i enlighet med 5 kap plan- och bygglagen (SFS 2010:900).

En stor andel av planområdet är bebyggt. Planförslagets tillkommande bostäder har anpassats efter detta såväl som övriga rådande förhållanden som topografi med mera. Befintliga flerbostadshus är placerade parallellt och längs med varandra, i struktur och typ enligt det s.k. miljonprogrammets rationella byggande och i huvudsak i en gruppering. Tillkommande bostäder har i viss mån kunnat rymmas inom den befintliga grupperingen, genom möjlighet till rivning och nybyggnad i annan hustyp. I övrigt föreslås tillkommande bostäder i grupperingar kring den befintliga. Planbestämmelserna för de tillkommande bostäderna möjliggör en variation av hustyper inom området som helhet, från s.k. småhus (i parhus) till flerbostadshus (som punkt- och/eller lamellhus). Inom respektive gruppering ges endast en låg grad av variation av hustyper. Planförslaget rymmer även ny målpunkt torg, med möjlighet till användning centrum (verksamheter som bl.a. butiker och restauranger) i byggnaders bottenvåning.

Bedömning

Planförslagets endast låga grad av variation av hustyper inom respektive gruppering av tillkommande bostäder kan tyckas märklig i ljuset av avsikten att blanda boende i olika socioekonomiska situationer genom att blanda hustyper. Blandning även inom respektive gruppering anses ha sina fördelar i bebyggd, bebodd och förvaltd miljö, jämfört med homogena grupperingar. Samtidigt, vid placering av byggnadsvolymer av tydligt olika höjd i direkt anslutning till varandra, råder svårigheter ur de lagstadgade hänseendena stadsbild och goda ljusförhållanden, liksom ur allmän uppfattning om var upplevelsemässigt rimliga gränser går. Alternativa, mer heterogena grupperingar har utretts. Utmärker sig i nuvarande planförslag gör gruppering i planområdets norra del med möjlighet till ett flertal tillkommande parhus, strax söder om möjlighet till två flerbostadshus (av tydligt högre höjd än parhusen), såväl som grupperingen med befintliga

flerbostadshus söder om parhusen. Föreslagen gruppering av parhus har sin förklaring i rådande förutsättningar på platsen, i kriterier för genomförbarhet och i vikten av att annan än befintlig hustyp ökar i antal och därmed andel av områdets bostadsbestånd. Den homogena grupperingen av befintliga flerbostadshus får, sett i sammanhanget av den variation man möjliggör inom planområdet som helhet, anses kompenseras i tillräcklig grad av föreslagen homogen gruppering av parhus respektive den viss rivning av befintliga flerbostadshus som möjliggörs.

Den mångåriga samverkan mellan Förbo och kommunen, d.v.s. förtroende parterna emellan, är en förutsättning för realisering i helt enlighet med avsikterna. Krass verklighet med omöjlighet att förutse det oförutsedda, särskilt i kombination med rådande lågkonjunktur, innebär osäkerheter.

Detaljplanen har förankrats inom förvaltningen och bedöms kunna godkännas för granskning, enligt 5 kap. 11 § PBL.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Detaljplanen bidrar till målen om att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen och en ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Detaljplanen skapar möjlighet att nå mål om;

- Hållbara städer och samhällen.
- Minskad Ojämlighet.

Detaljplanen skapar möjlighet att nå mål om;

Mål 10: Minskad Ojämlighet.

- Planen ger möjligheter till blandade upplåtelseformer inom området och genom det ges förutsättningar att minska segregationen. Hustyper blandas genom att placera grupp av parhus mellan befintliga flerbostadshus och tillkommande flerbostadshus. Utöver detta planeras flera nya målpunkter i området.

Mål 11: Hållbara städer och samhällen.

- Planen ger möjligheter att förtäta inom område med goda kollektivtrafikförbindelser. Avståndet till Ytterby station är mindre än 1 km från samtliga bostäder, befintliga och tillkommande. Vid genomförandet av detaljplanen kommer nya och mer tillgängliga gator, gång- och cykelstråk samt tydliga övergångsställen att uppföras i området vilket förbättrar tillgängligheten i dessa delar, vilket även underlättar möjligheten att ta sig till Ytterbys centrum.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Planförslaget är förenligt med såväl gällande översiktsplan (ÖP 2012) och fördjupad översiktsplan för Ytterby (antagen 2021-04-15). I övrigt se planbeskrivning, granskningshandling.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Möjligheten för fler människor att bosätta sig i ett centralt och naturnära läge i Ytterby. Planförslaget möjliggör en starkare koppling till Ytterby station genom genare och tryggare gång och cykelvägar. Syftet med detaljplanen är att tillskapa byggrätter för cirka 300 bostäder i blandade boendeformer, centrum och skola. Planförslaget syftar även till att skapa goda rekreations-och lekmiljöer.

Med planens genomförande skapas möjlighet för fler människor att bosätta sig i ett centralt och naturnära läge i Ytterby. Det skapas ett centralt torg som tillåter centrumfunktioner och syftar till att bli en naturlig mötesplats. Aktivitetspark för barn och unga har anlagts i området.

Planförslaget möjliggör en starkare koppling till Ytterby station genom genare och tryggare gång- och cykelvägar. Ny beläggning på gator och platser ska också ge bättre tillgänglighet för så väl personer med funktionsnedsättningar som för personer med barnvagn. Utvecklingen av området bedöms också öka tryggheten när öde parkeringsytor ändras till bostäder där människor vistas och rör sig.

Planförslaget syftar till att skapa goda rekreations- och lekmiljöer som lockar människor från ett större närområde. Planområdets goda kommunikationer till närområdet och andra delar av kommunen minskar också risken för detta.

Ekonomisk bedömning

Detaljplanen bekostas genom undertecknat plankostnadsavtal samt samverkansavtal.

Förslag till beslut

1. Detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl i Kungälv kommun godkänns för granskning enligt 5 kap. 18 § plan- och bygglagen.

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef Myndighet och planering

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Expedieras till: Exploatör: anna.ola@foerbo.se
Anna Hedlin Adm, Plan/Samhälle och utveckling
Johan Hellborg, Plan/Samhälle och utveckling
Fredric Arpfjord, Plan/Samhälle och utveckling

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Granskningshandling
Ärende: KS2018/1483
2023-10-10

Samrådsredogörelse

Detaljplan för bostäder/skola/service

BALJAN 1 M.FL., ”BJÖRKÅS”

Ytterby, Kungälv kommun

Samrådsredogörelse
Kungälv kommun
Ärende: KS2018/1483

INNEHÅLL

INLEDNING	3
SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE.....	3
SAMMANFATTNING	3
INKOMNA SYNPUNKTER	4
STATLIGA MYNDIGHETER.....	4
STATLIGA BOLAG	16
REGIONALA ORGAN.....	17
KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR.....	18
SAKÄGARE	20
BOSTADSRÄTTSSINNEHAVARE, HYRESGÄSTER OCH BOENDE . FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.	
ÖVRIGA INKOMNA SYNPUNKTER..... FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.	
INKOMNA SYNPUNKTER VID SAMRÅDSMÖTE	FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.
FÖRÄNDRING AV PLANFÖRSLAGET	25
BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE	28

INLEDNING

SAMRÅDETS GENOMFÖRANDE

Förslag till detaljplan för Baljan 1 m.fl. Björkås har varit utställt på samråd under perioden 1 juli 2021 till 28 augusti 2021. Samrådshandlingar har sänts till berörda kommunala och statliga myndigheter och organ samt till berörda sakägare. Förslaget har även varit tillgängligt för påseende under samrådstiden hos Kundcenter i Stadshuset samt på kommunens hemsida. Kungörelse om samråd har anslagits på kommunens officiella anslagstavla och annonserats i Kungälv-Posten och Göteborgs-Posten.

SAMMANFATTNING

Detaljplanen har kompletterats med erforderliga utredningar för de överprövningspunkter länsstyrelsen har lämnat in i sina synpunkter.

Planbeskrivningen har kompletterats och förtydligats på en rad punkter: förorenad mark, diffust nedfall, skyfall, geoteknik, buller, elektromagnetisk strålning, djurhållning, barnperspektivet, markavvattningsföretag, inlösen av allmän plats, fastighetskonsekvensbeskrivning med karta, markreservat, trafik, gång- och cykel, VA- och dagvatten, brand- och släckvatten, planbestämmelser, skugg/solstudie.

Plankartan har ändrat upplägget för ett flertal planbestämmelser och de största ändringarna handlar om bostadsbestämmelserna. Våningsbestämmelser har tagits bort och revidering har gjorts av antalet bestämmelser om bebyggandets omfattning. Plankartan har även minskat till ytan då det södra naturområdet och delar av gatuområdet i söder har tagits bort.

INKOMNA SYNPUNKTER

Under samrådstiden har 14 skrivelser inkommit vilka redogörs och kommenteras nedan. Från statliga myndigheter och bolag, regionala organ samt kommunala nämnder, bolag och förvaltningar har 10 skrivelser inkommit. Från sakägare har 4 skrivelser inkommit. Vissa skrivelser har sammanfattats medan andra återges i sin helhet, för att se samtliga yttranden i sin helhet hänvisar vi till kommunens ärendenummer KS2018/1483. Länsstyrelsens yttrande redovisas i sin helhet i *Bilaga 1*.

STATLIGA MYNDIGHETER

1. LÄNSSTYRELSEN (2021-08-26)

Länsstyrelsens samlade bedömning

För att ett antagande inte ska prövas av Länsstyrelsen behöver kommunen:

- beskriva hur åtgärder kopplat till skyfall säkerställs och att nödvändiga åtgärder regleras på plankartan.
- utföra en översiktlig miljöteknisk markundersökning över området.
- utreda och säkerställa de geotekniska förutsättningarna

Synpunkter på sådant som kan aktualisera prövning

Länsstyrelsen bedömer med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap 10 § PBL och nu kända förhållanden att frågor som berör hälsa / säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion/ måste lösas på ett tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anges nedan för att ett antagande inte skall prövas av Länsstyrelsen.

Motiv för bedömningen

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§

Enligt 11 kap. 10 § ska Länsstyrelsen överpröva kommunens antagandebeslut av en plan eller områdesbestämmelser om dessa kan antas strida mot någon av de fem prövningsgrunderna.

Förorenad mark

Kommunen anger att det inte finns några tidigare verksamheter i området som kan ha orsakat markföroreningar och området är ett orört naturområde. Länsstyrelsen delar denna bedömning.

Enligt den geotekniska utredningen finns fyllning i området, området är uppfört runt år 1970, någon miljöteknisk markundersökning har inte utförts i planarbetet. Kontrollen av fyllnadsmassor var tidigare inte lika omfattande som nu, det är därför inte ovanligt att äldre fyllnadsmassor innehåller föroreningar. Eftersom det är fyllnadsmassor med okänt ursprung anser länsstyrelsen att det till granskningsskedet ska utföras en översiktlig miljöteknisk markundersökning avseende fyllnadsmassor inom planområdet. Om föroreningar påträffas ska vid behov en fördjupad miljöteknisk markundersökning utföras. Vid påträffande av förorening ska en riskbedömning utföras för att utreda om det krävs åtgärder för att kunna medge planerad markanvändning. Finns det behov av åtgärder för att kunna medge planerad markanvändning ska detta säkerställas med en planbestämmelse. Alla steg i processen ska stämmas av med miljökontoret i Kungälv som är tillsynsmyndighet.

I aktuell detaljplan ingår planläggning av ett område för förskola. Det har i flertalet markundersökningar i orörda områden i bland annat Göteborg visat sig att översta jordlagret innehåller halter av föroreningar, framför allt bly och PAH, över

Naturvårdsverkets generella riktvärde för känslig markanvändning och att källan till de förhöjda halterna kommer från diffust nedfall (Kartläggning av främst bly och PAH i ytjord inom Göteborgs kommun, Sweco 2019). Människor kan exponeras för markföroreningar på olika sätt såsom intag av jord, hudkontakt och inandning av damm. Oralt intag av jord kan ske avsiktligt och oavsiktligt. Små barn kan ha en ökad benägenhet att stoppa jord och andra saker i munnen.

Mot bakgrund av detta anser länsstyrelsen att det finns en risk att området innehåller förhöjda halter av föroreningar från diffust nedfall som kan påverka människor negativt. Länsstyrelsen anser därför att det till granskningsskedet ska utföras en översiktlig miljöteknisk markundersökning inom förskolans gård där syftet är att undersöka om det finns förhöjda halter av föroreningar till följd av diffust nedfall. Då det är föroreningar till följd av diffust nedfall som ska undersökas ska undersökningarna koncentreras till det översta markskiktet. Påträffas föroreningar ska dessa avgränsas och en riskbedömning över påträffade föroreningar i förhållande till planerad markanvändning tas fram. Utifrån resultatet i riskbedömningen ska förslag till åtgärder beskrivas. Om det påträffas föroreningar som behöver åtgärdas ska lämplig planbestämmelse införas på plankartan som säkerställer att åtgärderna utförs. Alla steg i processen ska stämmas av med miljökontoret i Kungälv som är tillsynsmyndighet.

Skyfall

SkyfallKommunen skriver att VA-utredningen har tagit fram förslag på vilka flödesvägar som är lämpliga att leda vattnet vid eventuellt skyfall. Kommunen skriver vidare att avskärande terrängdiken föreslås i slänt ovan planerade radhus i norr dels för att skydda husen mot skyfall dels för att säkerställa att inte naturvatten ligger på de enskilda husen. Kommunen skriver också att flertalet av befintliga gårdsytor behöver höjdsättas och byggas om så att vatten inte riskerar att skada befintliga byggnader. Länsstyrelsen anser att kommunen behöver beskriva hur ovanstående åtgärder säkerställs och att nödvändiga åtgärder regleras på plankartan. Till granskningsskedet är det också önskvärt att VA-utredningen bifogas.

Geoteknik

Länsstyrelsen hänvisar till Statens geotekniska instituts yttrande att kommunen ska göra ytterligare utredningar avseende stabilitetsförhållande för områden med lera med lägst utredningsnivå. Kommunen måste även redogöra för hur den maximalt tillåtna lasten för komplementbyggnader ska bedömas samt se över plankartan och justera enligt belastningsrestriktionerna (daterat 2021-08-26).

Råd enligt PBL och MB

Buller

För planområdet har ingen bullerutredning tagits fram. I planbeskrivningen anges att området ligger på sådant avstånd från Marstrandsvägen och järnvägen att trafik- och järnvägsbuller från dessa inte bedöms överskrida bullerförordningens riktlinjer. För Hällebergsgatan kommer viss trafikökning ske jämfört med idag. Bullerförordningens riktlinjer gäller för planområdet och bedöms kunna följas.

Enligt boverkets vägledning om buller vid detaljplanering kan en utgångspunkt för när en utredning måste göras vara när bullernivåerna ligger mindre än 5 dBA under riktvärdena. Boverket ange att vid mindre komplicerade planärenden och låga nivåer räcker det med en enklare, översiktlig utredning med få beräkningspunkter. Boverket anger att om det är uppenbart att riktvärdena kan uppfyllas med planerad utformning av bebyggelsen räcker det alltså med en mindre utredning.

Länsstyrelsen anser att det behövs en tydligare motivering till varför det inte behövs en bullerutredning med en översiktsberäkning som visar att bullerförordningens riktlinjer och Naturvårdsverkets riktvärden för buller på skolgård från väg- och spårtrafik kommer kunna följas för planområdet.

Elektromagnetisk strålning

I planbeskrivningen anges att inga nya bostäder planeras närmare än att översiktsplanens riktvärde om 0,2 mikroTesla klaras. Skyddsavståndet, av säkerhets- och underhållsskäl, på 20 meter klaras med god marginal. Det anges även att befintliga luftledningarna i planområdets södra del kommer att grävas ner på annan plats och att detta är en förutsättning för att kunna exploatera området.

Länsstyrelsen anser att det är otydligt vilket skyddsavstånd som gäller för att klara 0,2 mikroTesla för luftledningen väster om området.

Djurhållning

Det anges inte i planen att det finns en närliggande hästgård, men på kartor över området ser det ut som att det finns en närliggande hästgård där avståndet är mindre än 200 m till planområdet.

Folkhälsomyndigheten rekommenderar ett skyddsavstånd på 200 meter mellan hästverksamheter som stall, hästhagar, paddock och bebyggelse. Detta avstånd ska ses som utgångspunkt för vidare utredning i varje enskilt fall, vid planändringen eller nyproduktion av bebyggelse eller nyetablering av hästverksamheter samt vid klagomålsärenden.

Länsstyrelsen anser att kommunen till granskning behöver redogöra för avståndet till hästverksamheten, eventuell påverkan på planområdet och hur folkhälsomyndighetens rekommendationer klaras eller om det finns behov av skyddsåtgärder.

Grönstruktur/Gröna stråk

I planbeskrivningen används gröna stråk på sätt som gör att innebörden av begrepp blir svårt att ta till sig. För att det ska vara meningsfullt att använda gröna stråk i detaljplanesammanhang behöver det finnas ett förtydligande om vad som avses med gröna stråk.

I aktuell detaljplan görs till exempel bedömningen att det inte uppstår någon påverkan på det gröna stråket som leder igenom planområdets norra gräns. Länsstyrelsen förutsätter att denna bedömning utgår från att det gröna stråket framförallt har värde som ett grönt gång- och cykelstråk. För eftersom detaljplanens genomförande innebär att trädridan söder om grönastråket försvinner är det svårt att komma till slutsatsen att det gröna stråket blir opåverkat sett till tillhandahållandet av ekosystemtjänster.

Dagvattenhantering

Befintligt område har idag inga anläggningar för fördröjning eller rening av dagvattnet utan vattnet direkt avleds till närmaste recipient och vattendrag. Länsstyrelsen ser positivt på att dagvatten från befintligt område kommer att omhändertas i samband med utbyggnad av området. Det är viktigt att planerad dimensionering är tillräcklig så att fördröjning och rening av dagvatten säkerställs även vid höga flöden.

Markavvattningsföretag

Vid Marstrandsvägen, precis där Hällebergsgatan börjar, finns ett markavvattningsföretag, med benämningen Guddehjälm mfl. DF 1922. Markavvattningsföretaget bedöms av kommunen inte påverkas negativt av

planläggningen då inga åtgärder med bäcken/diket som markavvattningsföretaget förvaltar, ska utföras, inte heller andra dagvattenåtgärder inom det området planeras. Inga åtgärder planeras vid korsningen Hällebergsgatan och Marstrandsvägen i denna detaljplan. Dock kan planläggningen enligt kommunen påverka vattenföringen i bäcken genom förändrad dagvattenhantering inom planområdet innan avledning till bäcken.

Kommunen har tagit fram en VA- och dagvattenutredning för planområdet. I denna föreslås lösningar för fördröjning och avledning av dagvatten inom och utanför planområdet. Plankartan anger med planbestämmelser ytor som ska användas för fördröjning inom kvartersmarken. Utanför planområdet finns även ytor inom kommunal naturmark som ska användas för dagvattendammar innan dagvattnet leds vidare till Kyrkbäcken. Kyrkbäcken ingår i markavvattningsföretaget Castellegården mfl. TF 1928 och är även ett öringförande vattendrag med höga naturvärden.

Om dagvatten tillförs ett markavvattningsföretag kan vattenförhållandena förändras så kraftigt att det kan finnas anledning att ompröva dem. Omprövning görs som ansökningsmål till miljödomstolen.

Gör kommunen bedömningen att tillförseln av dagvatten är ringa och att vattenförhållandena inte kommer att förändras nämnvärt bör ändå alla deltagare i markavvattningsföretaget höras för att den enskilda markägaren kan vara motståndare till utsläppet.

Om kommunen gör bedömningen att tillförseln av dagvatten till markavvattningsföretagen är ringa ska det i granskningsskedet framgå hur kommunen kommit fram till den bedömningen.

Mark avsedd för dagvattenhantering bör reserveras och i möjligast mån förses med bestämmelse på plankartan. Vid planering och utformning av dagvattenhantering inom området ska hänsyn tas till förekomst av eventuella markföroreningar.

Barnperspektivet

Enligt 8 kap. 9 § andra stycket och 10-11 §§ PBL anges att vid anordnande av tomter ska det finnas tillgång till tillräckligt stor friyta lämplig för lek och utevistelse vid bland annat skolor och förskolor. Bestämmelsen ska tillämpas även om tomten är bebyggd. Dessutom blev barnkonventionen lag den 1 januari 2020. Enligt Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet bör friytan placeras i direkt anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola årskurs ett till sex, fritidshem eller liknande verksamhet och barnen och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. Friytan bör placeras i direkt eller i nära anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för skola årskurs sju till nio och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. För gymnasieskolor bör friyta placeras och ordnas på det sätt som är skäligt med hänsyn till elevernas och verksamhetens behov. Enligt Boverkets riktlinjer rekommenderas en yta på 40 kvadratmeter per barn för förskola, det finns också en rekommendation att förskolegårdar inte ska underskrida 3000 kvadratmeter.

Länsstyrelsen anser att kommunen behöver säkerställa i planen att förskolan har tillräcklig friyta och till granskning redogöra för hur Boverkets allmänna råd och riktlinjer uppfylls utifrån antal barn och friytans storlek.

Koppling till miljömålen

Länsstyrelsen anser att den fysiska planeringen utgör ett viktigt verktyg för att uppnå miljömålen. PBL (2010:900) är direkt knuten till miljöbalken, enligt dess 2 kap 2 §.

Miljömålen ska enligt miljöbalkspropositionen (1997/98:45) vara vägledande vid tillämpningen av miljöbalken.

En översiktlig redovisning av miljömål på olika nivåer, det nuvarande miljötillståndet och planinnehållets förhållande till detta beskrivs, vilket gör det möjligt att bedöma föreslagna åtgärder från miljösynpunkt.

Synpunkter enligt annan lagstiftning

Fridlysta arter

Murgröna omfattas 8 § artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att:

1. plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av växterna, och
2. ta bort eller skada frön eller andra delar.

En bedömning huruvida förekomsten av murgröna är spontan eller har sitt ursprung från närliggande trädgårdar måste göras. Bedöms det röra sig om spontan förekomst krävs det artskyddsdispens för att utföra åtgärder som kan innefattas i punkt 1 eller 2 ovan.

För att undvika påverkan på exempelvis gröngöling ska hålträd och döende stående träd sparas inom det som i Naturvärdesinventeringen kallas naturvärdesobjekt 1.

Arkeologi

En arkeologisk utredning är genomförd. Planförslaget tar god hänsyn till förekommande fornlämningar genom att marken där fornlämningarna är belägna förslås vara naturmark eller prickmark. I planområdet nordvästra del angränsar dock en föreslagen gång-cykelbana till en fornlämning i form av ett boplatsoområde, L2020:10757. Fornlämningens utbredning är inte fastställd. Tillstånd till ingrepp i fornlämning för byggnation av gång-cykelbanan krävs. Ett tillstånd kan komma att förenas med krav på arkeologisk åtgärd.

Information om vattenverksamhet

För arbeten i vatten gäller generell tillståndsplikt enligt 11 kap. 9 § miljöbalken (MB). Ansökan om tillstånd för vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstolen. För vissa vattenverksamheter kan det räcka med en anmälan om vattenverksamhet (11:9a§ MB) till Länsstyrelsen. Omfattningen av verksamheten avgör om det krävs ett tillstånd eller om det räcker med en anmälan om vattenverksamhet.

Reningsverk

I planarbetet behöver kommunen ta ställning till om det finns tillräckligt med utrymme i reningsverket för den tillkommande belastningen som planen medför.

Behovsbedömning

Kommunen bedömer att förslaget inte innebär betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning, således behöver inte en miljökonsekvensbeskrivning tas fram.

KOMMENTAR

Förorenad mark

En översiktlig miljöteknisk markundersökning har genomförts för att utreda huruvida det förekommer föroreningar som kan innebära en risk för planerad markanvändning (bostäder) vilket motsvarar Naturvårdsverkets generella riktvärde för KM. Riktvärdet för KM har överskridits i tre jordprover, däremot bedöms inte påträffade föroreningar utgöra en risk för människors hälsa och miljö.

Vidare visar analysresultatet att det inte förekommer föroreningar kopplade till tillförda massor. Påträffade föroreningar bedöms främst härröra från byggnadsmaterial (PCB) eller oljespill (parkering i söder). Tjärasfalt har ej kunnat påvisats inom området. Påverkan av diffust nedfall kan inte helt uteslutas då blyhalter över MRR påträffats i tre jordprover, däremot bedöms inte påträffade halter utgöra en risk för planerad markanvändning.

Då halter överskridande KM har påträffats ska tillsynsmyndigheten underrättas och inga schaktarbeten påbörjas innan en anmälan om avhjälpande åtgärder enligt 28 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd har upprättats och även godkänts av tillsynsmyndigheten.

Utredning om diffust nedfall har gjorts och visar att det inte finns förhöjda föroreningsnivåer på jungfrulig mark i Björkås i Kungälv.

Skyfall

I bilaga 2.0 i VA-utredningen har de tittat på rinnvägar vid extremflöden. Visar på var det finns låglänta områden.

Kartering över vattensamling efter skyfall visar att det finns områden där vatten samlas med risk för att skada byggnader. Befintlig infrastruktur möjliggör framkomst för räddningsfordon vid extrema högvatten.

Planområdet är kuperat och inga allvarliga lågpunkter har identifierats som problematiska vid kraftiga regn och bedöms inte påverka framkomligheten.

Geoteknik

PM Geoteknik, framtaget av COWI 2021, delar upp planområdet i fem delutredningsområden. En stabilitetsanalys är utförd i två sektioner inom delområde 4, det enda område där kohesionsjord förekommer.

Den bergtekniska utredningen bedömer att planområdets branta bergsslänter ska beaktas vid närbelägna, vibrationsalstrande arbeten, exempelvis sprängning. Bergsakkunnig ska rådfrågas innan vibrationer (exempelvis genom pålning eller sprängning) eller påförande av laster större än 50 kPa närmare än 10 meter från bergsslänternas krön. Vidare rekommenderas att det längs Hällebergsgatan utförs en riktad kontroll samt åtgärder avseende löst sittande block som riskerar att rasa ner på befintlig väginfrastruktur.

Buller

En bullersimulering har utförts och bullernivån ligger på ca 56-58 dBA till närmaste bostad. För att möjliggöra en tystare miljö på förskolans gård har bestämmelse införts som medger att bullerplank får uppföras.

Elektromagnetiskstrålning

Ny bebyggelse planeras på ett avstånd över 100 meter från ledningen. Med dessa förutsättningar bedöms detaljplaneförslaget inte motverka att miljömålet Säker strålmiljö uppfylls.

Påbyggnad av befintliga lamellhus närmast kraftledningen tas bort i granskningshandlingen.

Djurhållning

Text med avstånd till djurhållning är uppdaterad. Närmaste ridbyggnad är ca 240m till befintliga bostadshus som stått på platsen sedan 60-talet och det är stor höjdskillnad från ridanläggning till bostadshuset som ligger på berget.

Grönstruktur/gröna stråk

Begreppet har förtydligats.

Dagvattenhantering

Dagvatten hanteras och renas via fastighetsägarens interna ledningssystem och leds sedan vidare till fastighetsägarens föreslagna dagvattendamm i områdets västra del samt till kommunala anslutningar. Strax utanför planområdet finns ytterligare tre ytor inom kommunal naturmark som ska användas för dagvattendammar innan dagvattnet leds vidare till Kyrkbäcken. Dagvatten i området ska ledas till anläggningarna, som omhändertar och fördröjer vatten från intilliggande områden.

Planförslaget ställer krav på hur dagvatten ska hanteras inom kvartersmark genom två bestämmelser som reglerar markens anordnande och vegetation. Plankartan pekar ut delar av kvartersmarken för bostäder som ska anläggas med avledande diken för dagvatten. Plankartan pekar även ut delar där endast 60% av kvartersmarken får hårdgöras.

I delar av de norra kvarteren ställer planförslaget krav på kvartersmarkens bostäder genom att endast tillåta parhus. Med en utformning som innebär återkommande släpp mellan huskropparna säkerställer planen rinnvägar för dagvatten.

Vid planområdets västra gräns möjliggörs en teknisk anläggning i form av en dagvattendamm. Dagvattendammen utformas med fördel så att de under perioder kan stå under vatten och därmed utgöra ett extra magasin.

Barnperspektivet

Förskolans område har ökats och möjliggör en avstyckning som gör skolgården större än 3000 kvm.

Markavvattningsföretag

I norr angränsar detaljplanen till en annan pågående detaljplan. Inom den detaljplanen finns ett markavvattningsföretag som berörs av planområdet, Guddehjälm m.fl. DF 1922, dikningsföretag. Kommunen ska ansöka om att dikningsföretaget ska upphävas inom planområdet och kommunen kommer efter det att ansvara för diket inom planområdet. Då dagvattenflödet inte kommer att öka efter att planområdet är utbyggt kommer diket inte att påverkas negativt.

Behovsbedömning

Länsstyrelsen har godkänt undersöka om betydande miljöpåverkan som samrått med Länsstyrelsen där Länsstyrelsen delar där bedömningen att någon MKB inte behöver utföras för planområdet.

I övrigt noteras yttrandet.

2. LANTMÄTERIET (2021-08-24)

För plangenomförandet viktiga frågor där planen måste förbättras

INLÖSEN AV ALLMÄN PLATS

Skrivningen ang. överlåtelse av allmän plats bör förtydligas så att det framgår att kommunen med stöd av detaljplanen har rätt att lösa in den allmänna platsen utan överenskommelse med den berörda fastighetsägaren och vilka ersättningsregler som då gäller.

FASTIGHETSKONSEKVENSBESKRIVNING SAKNAS

Det är viktigt att alla som berörs av en detaljplan kan förstå planens konsekvenser för den egna fastigheten/ga:n. "Av planbeskrivningen ska de konsekvenser som ett genomförande av detaljplanen medför för bland annat sakägare, andra berörda och miljön framgå. Med detta menas att det för i princip varje enskild fastighet bör redovisas vad detaljplanen innebär med avseende på bland annat huvudmannaskap, allmänhetens tillträde, kommande fastighetsbildning, utförande och deltagande i gemensamhetsanläggningar. (prop. 2009/10:170 s. 435)"

I det aktuella planförslaget finns beskrivningar i texten om de flesta åtgärder, men plangenomförandet och dess konsekvenser behöver beskrivas på ett samlat sätt där respektive fastighetsägare kan förstå vad som detaljplanens genomförande innebär för den aktuella fastigheten.

Beskrivningen av åtgärderna kan t.ex. illustreras med en fastighetskonsekvenskarta där förändringar i fastighetsindelning och omfattning av ev. gemensamhetsanläggningar, med plankartan som bakgrund. Beskrivningen bör innehålla ett utkast till redogörelse av juridiska och ekonomiska konsekvenser, även på fastighetsnivå. Ett sätt att åskådliggöra detta på är att upprätta en fastighetskonsekvensbeskrivning.

EXPLOATERINGSAVTAL AKTUELLT MEN NÅGOT OTYDLIG REDOVISNING

I planbeskrivningen anges att ett exploateringsavtal ska tecknas i senare skede. Det anges också olika åtgärder som exploatören ska bekosta samt på något ytterligare ställe anges åtgärder som exploatören ska ansvara för.

Enligt 5 kap. 13 § 3 st. PBL ska kommunen, om avsikten är att ingå exploateringsavtal, redan i samrådsskedet redovisa avtalens huvudsakliga innehåll liksom konsekvenserna av att planen helt eller delvis genomförs med stöd av ett eller flera sådana avtal i planbeskrivningen. Lantmäteriet konstaterar att lagstiftaren har avsett att exploatörens samtliga åtaganden ska redovisas på en översiktlig nivå, men bedömer att handlingarna i dess nuvarande skick inte uppfyller lagens krav på redovisning och därför behöver kompletteras.

Eftersom redovisningen inte är så tydlig som krävs finns det inte någon möjlighet för Lantmäteriet att utföra sin lagstadgade uppgift att i samrådsskedet lämna råd i de fall avtalsinnehållet förefaller strida mot reglerna i 6 kap. 40-42 §§ PBL.

Använd gärna handboken "Lantmäterimyndighetens roll i planeringsprocessen, Handbok 5 kap. 15 och 22 a §§ PBL" som stöd ang. lagstiftningens krav när ni kompletterar planhandlingarna.

FASTIGHETSSTORLEK ISTÄLLET FÖR TOMTSTORLEK

I en egenskapsbestämmelse för kvartersmark (e22) används begreppet tomtstorlek. Vid bestämmelser om fastigheters storlek är det enligt PBL endast begreppet fastighet och inte tomt som är möjligt att reglera. Med anledning av detta behöver bestämmelsen omformuleras. Bestämmelser om fastighetsstorlek ska dessutom enligt Boverkets rekommendationer betecknas med littera d.

e₂₂Minsta tomtstorlek är 250 m², 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Lantmäteriet vill påminna om begreppet fastighet är ett äganderättsligt begrepp medan begreppet tomt inte har någon betydelse i äganderättsligt hänseende. Begreppet tomt enligt PBL är "ett område som inte är en allmän plats men som omfattar mark avsedd för en eller flera byggnader och mark som ligger i direkt anslutning till byggnaderna och behövs för att byggnaderna ska kunna användas för

avsett ändamål" (definitionen i 1 kap. 4 § PBL). En fastighet kan ibland innehålla flera tomter och ibland kan en tomt vara uppdelad i flera fastigheter. Se gärna en film från Boverket ang. begreppen tomt och fastighet.

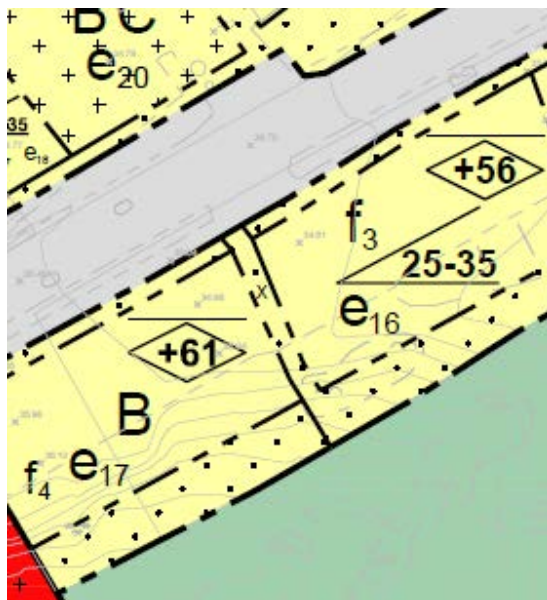
X-OMRÅDESBESTÄMMELEN TÄCKER HELA KVARTERET MED NUVARANDE REDOVISNING

Markreservat (i detta fall x-område) ska enligt Boverkets rekommendationer redovisas på olika sätt beroende på när planläggningen startats:

- för ÄPBL-planer samt PBL-planer med planstart fram till december 2014 redovisas markreservat som egenskapsbestämmelser och avgränsas med egenskapsgränser eller i förekommande fall användnings- / planområdesgränser.
- för PBL-planer med planstart från och med januari 2015 ska markreservat redovisas som administrativa bestämmelser och omges av administrativa gränser eller i förekommande fall användnings- / planområdesgränser.

Det är viktigt att den ena eller andra principen används konsekvent i både plankarta och bestämmelser för att bestämmelsen ska fungera som tänkt.

I det aktuella planförslaget redovisas markreservatet som en administrativ bestämmelse bland planbestämmelserna samtidigt som det saknas administrativa gränser för avgränsning av aktuella områden i plankartan. Detta innebär att markreservatsbestämmelsen inte avgränsas av de egenskapsgränser som finns i plankartan utan bestämmelsen gäller fram till närmaste användningsgräns. Effekten blir att all mark inom kvarteret omfattas av markreservatet.

Delar av planen som bör förbättras

PLANKARTAN FÖLJER INTE BOVERKETS REKOMMENDATIONER

Regeringen har i flera sammanhang betonat vikten av att detaljplanerna utformas på ett enhetligt sätt för att underlätta framtida digitalisering och förenkla byggprocessen. Detaljplanen tas fram enligt PBL med de regler som gäller för detaljplaner med planstart från och med januari 2015. För denna typ av detaljplaner bör som bekant Boverkets allmänna råd (2014:5) om planbestämmelser för detaljplan, tillämpas. Plankartans utformning uppfyller inte dessa råd på följande punkter och det finns inget motiv angivet till varför så har skett:

- Bestämmelsen om genomförandetid är inte formulerad enligt rekommendationerna i Boverkets planbestämmelsekatalog. Enligt rekommendationerna ska följande formulering användas då genomförandetiden ska räknas från den dag då planen vinner laga kraft eller från en senare tidpunkt; Genomförandetiden är [antal:heltal] år och börjar [antal:heltal] år efter det att planen vunnit laga kraft.

BESKRIVNING AV HUR X-OMRÅDET SKA GENOMFÖRAS OCH SKÖTAS

I planen finns ett x-område utlagt, men det finns inget omnämnt i planbeskrivningen om x-området eller hur det är tänkt att genomföras. Lantmäteriet vill här upplysa om följande vad gäller x-områden:

- Genom att lägga ut x-område i en detaljplan reglerar kommunen endast att byggnadsnämnden inte får bevilja bygglov som hindrar möjligheten att bilda en rättighet för allmänhetens tillträde till x-området. För att rättigheten ska vara säkerställd krävs det dock att det även finns en upplåtelse t.ex. ett servitut till förmån för en kommunal fastighet.
- Om någon annan än kommunen äger marken kan ägaren kräva att kommunen ska ordna en rättighet för att använda utrymmet och betala ersättning för detta.
- Det finns inget regelverk kring utbyggnad och underhåll av anläggningar på x-områden. Om ingen annan bygger ut anläggningar på området faller det därför rimligen på kommunen att ordna detta.
- Kommunen är skyldig att sköta underhåll och renhållning inom x-områden sedan man t.ex. skapat rättighet för området.
- Om det i en gällande plan är så att markägaren, eller någon rättighetshavare, inte vill upplåta en sådan rätt och släppa fram allmänheten, har kommunen små möjligheter att tvinga sig till en sådan rätt. För att vara säker på att få tillträde till fastigheten behöver normalt sett rättigheten säkras upp innan planen antas.
- Om kommunen och markägaren inte skrivit något avtalsservitut kring x-området krävs det dessutom att det är av väsentlig betydelse för en kommunal fastighet för att det ska vara möjligt att bilda ett servitut på x-området i en lantmäteriförrättning.

Dessa förhållanden behöver på något sätt beskrivas i planhandlingarna med anledning av att det finns x-områden utlagda i planförslaget. Om det ovanstående innebär problem för kommunen borde det kanske övervägas att lägga ut området för gång- och cykeltrafik som allmän plats istället för som x-område?

PLANEKONOMI

Planeekonomin är knapphändigt redovisad i planbeskrivningen, exempelvis bör det vara lämpligt att det på ett tydligare sätt framgår vilka nämnder/instanser som får intäkter respektive utgifter vid plangenomförandet för att det ska vara möjligt att följa planområdets påverkan på den kommunala budgeten. Planens ekonomiska konsekvenser för andra fastighetsägare än exploatören bör också redovisas.

. I Lantmäteriets Handbok "Lantmäterimyndighetens roll i planeringsprocessen, Handbok 5 kap. 15 och 22 a §§ PBL" ges följande råd:

"... Ekonomiska konsekvenser

Planens ekonomiska konsekvenser för kommunen och för enskilda fastighetsägare och rättighetshavare ska redovisas. Beskrivningen underlättar kopplingen till kommunens investeringsbudget och visar att planen är ekonomiskt genomförbar. ...”

REDOVISNING AV BEFINTLIGA RÄTTIGHETER/GEMENSAMHETSANLÄGGNINGAR SAMT HUR DESSA PÅVERKAS

Inom planområdet finns flera befintliga rättigheter och ett av dem (14-YTT-1090.1) beskrivs i planbeskrivningen, följande befintliga servitut och gemensamhetsanläggningar finns också innan planområdet:

- akt nr 1482-1985.1 avseende vatten- och avloppsledning till förmån för Ytterby-Tunge 2:89
- akt nr 1482-1985.2 avseende vatten och avlopp till förmån för Kungälv kommun
- Gemensamhetsanläggningen Baljan ga:1 för vatten och avlopp

Dels saknas redovisning av dessa rättigheter/gemensamhetsanläggning i planbeskrivningen och det saknas även en beskrivning av hur dessa påverkas vid genomförandet av detaljplanen.

PLANKARTAN FÖLJER INTE BOVERKETS REKOMMENDATIONER

Regeringen har i flera sammanhang betonat vikten av att detaljplanerna utformas på ett enhetligt sätt för att underlätta framtida digitalisering och förenkla byggprocessen. Detaljplanen tas fram enligt PBL med de regler som gäller för detaljplaner med planstart från och med januari 2015. För denna typ av detaljplaner bör som bekant Boverkets allmänna råd (2014:5) om planbestämmelser för detaljplan, tillämpas. Plankartans utformning uppfyller inte dessa råd på följande punkter och det finns inget motiv angivet till varför så har skett:

- Det rekommenderas inte längre att antal våningar ska användas som planbestämmelse eftersom Boverket kommit fram till att det inte är lämpligt att reglera våningshöjd i detaljplan. Se s. 53 i Boverkets konsekvensutredning inför införandet av de allmänna råden för planbestämmelser.

GRÄNSER MED 0,025 m KVALITET

Ett flertal gränser inom planområdet är inlagda i den digitala registerkartan med mycket god kvalitet (0,025 m), men denna kvalitet kan vara missvisande. Det är möjligt att dessa fastighetsgränser inte har kontrollmätts av kommunen. Vid övergången mellan referenssystemen RT 90 och SWEREF 99 transformerades nämligen tusentals gränspunkter över hela landet som registrerades rakt av, utan kontroll, med kvaliteten 0,025 m. Det har i efterhand visat sig att många av dessa punkter inte har god kvalitet. Lantmäteriet uppmanar därför kommunen att vara extra uppmärksam vid planläggning av områden där det förekommer gränser med just kvaliteten 0,025 m, och vid behov kontrollmäta sådana gränser.

VILKEN TYP AV DAGVATTENHANTERING?

I planbeskrivningen under s.46 anges hur dagvattenhanteringen ska ske inom planområdet och i plankartan finns en egenskapsbestämmelse, n1, som anger att dagvattenhantering ska ske inom vissa delar av planområdet. Planbestämmelsen n1 skulle dock kunna förtydligas och knytas an till vad som anges i planbeskrivningen LM2021/019708 genom att ange vilken typ av dagvattenhantering som ska ske inom det aktuella området, tex dagvattendamm eller svackdike.

UTFORMNING AV VÄNDPLATS

Lantmäteriet har noterat att en av vändplatserna inom detaljplanen har en rund utformning som gissningsvis grundar sig på en radie. För kännedom så kan det ur fastighetsbildningssynpunkt vara svårt att utforma fastighetsindelning utefter sådana utformningar och Lantmäteriets är generellt restriktiva mot att bilda nya fastighetsgränser utefter radie vilket kan leda till avvikelser från planen.

kommentar

Inlösen av allmänplats är justerat till granskningshandlingen.

Fastighetskonsekvensbeskrivning och karta är justerade till granskningshandlingen.

Exploateringsavtal tas fram till granskningshandlingen, redovisningen har förtydligats.

X-området är justerat.

Vändplatsen i området så att inga bågar finns i granskningshandlingen.

Plankartan ändras till granskningshandlingen från minsta tomtstorlek till minsta fastighetsstorlek.

Under administrativa bestämmelser justeras texten om genomförandetid i plankartan ändras till.

”Genomförandetiden är 10år och börjar gälla efter att detaljplanen har vunnit laga kraft.

n1 förtydligas till dike istället för endast dagvattenhantering.

Fastighetsgränserna är kontrollmätta.

Vändplatsen är ändrad både till utformning och placering.

3. STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT (SGI) (2021-08-26)

SGI:s synpunkter

Detaljplaneområdet utgörs av ett höjdparti med befintlig bebyggelse och omgivande sluttande terräng med varierande lutning och riktning. Enligt SGU:s jordartskarta och utförda geotekniska undersökningar [3 och 4] utgörs jordlagren inom detaljplaneområdet till största delen av tunna jordlager (2–3 meter), av friktionsjord på berg och av berg i dagen. Längs områdets norra och nordöstra del finns dock lera med jorddjup upp till 12 meter som kan ha kvicka egenskaper. Även fyllning förekommer. Grundvattenytan är uppmätt med ett grundvattenrör på 5 meters djup i lera, vilken visade en yta strax under markytan. Enligt PM geoteknik [1] bedöms lokalstabiliteten för befintliga förhållande och för planerad byggnation inom samtliga områden vara tillfredsställande. Dock finns inga stabilitetsberäkningar redovisade i PM Geoteknik. SGI vill upplysa om att geoteknisk utredning avseende stabilitetsförhållandena ska utföras för områden med lera med lägst detaljerad utredningsnivå enligt IEG Rapport 4:2010 alternativt IEG Rapport 6:2008. Enligt utförda geotekniska undersökningar [1 och 2] finns lera i planområdets norra och nordöstra del, och denna kan ha kvicka egenskaper. På plankartan är dessa områden markerade med gång- och cykelväg, bostäder, anslutningsgata och komplementbyggnader och sålunda anser vi att det krävs stabilitetsberäkning för dessa. Vi anser även att kommunen bör redogöra för hur maximalt tillåten last för komplementbyggnader inom utpekade områden ska bedömas, då dessa i vissa områden kan ha en inverkan på totalstabiliteten.

Enligt PM Bergteknik finns branta bergsslänter som ska beaktas vid laster större än 50 kPa närmare än 10 m från släntröner och vid vibrationsalstrande arbeten. Vi kan

dock inte av PM:en se vilka bergsslänter dessa restriktioner gäller. Ett hus kan normalt sägas väga 10 kPa per våningsplan, vilket innebär att hus med maximalt 5 våningar får uppföras nära släntröner. I planbeskrivningen anges att detaljplanen möjliggör flerbostadshus i 2–7 våningar. På plankartan finns maximala nockhöjder angivna och exempelvis anges nockhöjden till +68 för området norr om Hällebergsgatans nya vändplan där marken sluttar ned mot öster. Med en markyta på +42 (enligt plankartan) ger det en tillåten hushöjd kring 26 meter, vilket motsvarar cirka 10 våningar (vilket motsvarar cirka 100 kPa). Vi anser att PM Bergteknik bör kompletteras med vilka områden som belastningsrestriktionerna avser och att plankarta bör ses över och justeras enligt dessa.

KOMMENTAR

Geoteknisk utredning har kompletterats.

Beaktas. En stabilitetsbräkning utförs inför granskningskedet för parhusområdet i Nordost.

4. TRAFIKVERKET (2021-08-25)

Trafikverkets synpunkter

Trafikverket har tidigare yttrat sig över FÖP Ytterby dnr TRV2020-87926, daterat 2020-10-06. Trafikverkets synpunkter som berör denna detaljplan gällde projektet väg 168, Ekelöv-Kareby, övergripande trafikutredning, buller och luftkvalitet. Den Trafik- och mobilitetsutredning, 2020-09-18, som kommunen tagit fram inför detaljplanen, behandlar inte påverkan på väg 168. I vägprojektet väg 168, Ekelöv-Kareby, har en trafikanalys tagits fram som visar på bestående brister på väg 168 och E6 även med ny länk förbi Kungälv. Planbeskrivningen bör kompletteras med resultatet från trafikanalysen och konsekvenserna av exploateringen.

KOMMENTAR

Beaktas. Text från analysen har lagt till granskningshandlingen.

5. POLISMYNDIGHETEN (2021-06-16)

Lokalpolisområde Kungälv/Ale har ingen erinran mot själva detaljplanen för bebyggelsen i sig. Däremot ser vi farhågor då det byggs fler och fler bostäder men vägnätet till och från dessa bostäder är en flaskhals som orsakar stora trafikproblem, speciellt på mornar och eftermiddagar. Enda vägen ut mot E6:an, dit de flesta pendlare ska, är lv 168. Vid minsta incident i trafiken orsakar detta stora problem. Man kanske ska se över vägstruktur i samband med bostadsbyggnation.

KOMMENTAR

Noteras.

STATLIGA BOLAG

6. VÄSTTRAFIK AB (2021-08-26)

Västtrafik har tagit del av planförslaget ovan. Vi ser mycket positivt till en förtätning i kollektivtrafiknära läge. Som anges i planhandlingen är kollektivtrafiken från och till Ytterby station av god kvalitet flera tider på dygnet vilket möjliggör ett hållbart resande, inte bara till och från arbete/skola.

Västtrafik har synpunkter på förslag om förändrade hållplatslägen längs Hällebergsgatan. Det innebär redan idag en restidsförlust för befintliga resenärer som reser med områdestrafiken (linje 2) att behöva åka med upp till Hällebergsgatan. Västtrafik har därför inom ramen för förstudien inför kommande trafikavtal, föreslagit att delen av linjen som går upp till Hälleberget tas bort till förmån för snabbare restider för befintliga resenärer. Det är mycket korta avstånd som även anges i planhandlingen, ner till Ytterby station. Det motiverar inte heller en lokallinje upp i

området. Det är ännu inte beslutat när i tid linjen kommer förändras men Västtrafik måste bli involverade i den fortsatta detaljplanering och utformning så samhällets resurser satsat rätt. Eftersom det i dagsläget är oklart hur länge en busslinje finns kvar på Hällebergsgatan ber vi kommunen att ytterligare fundera över kopplingarna ner till stationen men även ut till väg 168 och befintlig hållplats "Björkås". Västtrafik har också noterat att kommunen föreslår en timglashållplats. Det är inte attraktivt ur framkomlighetssynpunkt och inte en hållplatsutformning som Västtrafik kan ställa sig bakom i detta skede.

Västtrafik önskas kontaktas när konkret utformningsförslag diskuteras.

KOMMENTAR

Plankartan kommer att möjliggöra en timglashållplats vid torget, som kommer att fungera som korttidsparkering vid torget om bussen inte går. Busslinjen kommer att dras in men kan komma att tillkomma om det blir en genomfartsväg mot Porteberget/Nordtag.

7. POSTEN (2021-08-19)

PostNord har i uppdrag att tillhandahålla den samhällsomfattande posttjänsten vilket bland annat innebär att det är Postnord som ska godkänna placeringen och standarden på postmottagningsfunktionen. I denna roll representerar Postnord samtliga postoperatörer som är verksamma i det aktuella området.

Post ska kunna delas ut miljövänligt, kostnadseffektivt, trafiksäkert och med hänsyn till arbetsmiljön för chaufförer och brevbärare. För att det ska kunna genomföras i praktiken behöver utdelningen standardiseras.

Vid nybyggnation av villor/radhus och industriområden placeras postlådan i en lådsamling vid infarten till området. I flerfamiljshus ska man ta emot sin post i en fastighetsbox på entréplan.

Kontakta PostNord i god tid på utdelningsförbättringar@postnord.com för dialog gällande godkännande av postmottagning i samband med nybyggnation och förändring av befintlig detaljplan.

En placering som inte är godkänd kan leda till att posten inte börjar delas ut till adressen.

KOMMENTAR

Noteras.

REGIONALA ORGAN

8. Bohusläns räddningstjänstförbund (2021-08-18)

1. Räddningstjänstens insats förväntas inom normal insatstid, det vill säga 10 minuter från brandstation i Kungälv. Detta innebär att för flerbostadshus som är 4 våningar eller högre kan utrymning genomföras med hjälp av räddningstjänstens stegutrustning.

2. Räddningstjänstens behov av vatten för brandsläckning tillgodoses genom det konventionella systemet med brandposter med ett inbördes avstånd på 1 SO meter, enligt Svenskt vattens anvisningar P 83. Anledningen är att det inom planområdet planeras för flerbostadshus som är högre än 3 våningar. I VA- och dagvattenutredningen redovisas två alternativ för att klara normalförbrukning och släckvattenuttag. Vilket alternativ man väljer bör enligt utredaren studeras vidare i ett senare skede då både driftmässiga och kostnadmässiga aspekter vägs in.

KOMMENTAR

Beaktas. Text om släckvatten är tillagd i reviderat planförslag. Brandvatten annat än släckvatten. VA planerar ny överföringsledning. Tillgodoser de tillräckligt med vatten som räddningstjänsten kräver när det är mer än 3vån.

KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH FÖRVALTNINGAR

9. MILJÖ- OCH BYGGNADSNÄMNDEN (2021-08-26)

Miljöenheten

Dagvatten

Detaljplanen behöver förtydliga hur åtgärder för dagvattenhantering säkerställs i praktiken genom till exempel planbestämmelser eller genomförandeavtal. Det är av största vikt att de fördröjningsvolymerna som krävs som kompensation för den totala hårdgöringsgraden i detaljplanen också realiserar. Dagvattenutredningen fastställer att det för tillkommande bostadsområden i både norr och söder behöver utföras avskärande diken för hantering av skyfall och tillrinnande naturvatten. Åtgärderna bör ses som skyddsåtgärder vilka utgör förutsättningar för att marken ska vara lämplig för de tillkommande byggrätterna.

Beteckningen E2 – Dagvattendamm bör preciseras, tex genom förklaringen Damm avsedd för fördröjning av dagvatten för att ytterligare tydliggöra ändamålet med dammen.

Släckvattenhantering vid brand i parkeringsdäck behöver beskrivas och säkerställas i genomförandet.

Detaljplanen behöver hantera risken för översvämning till exempel genom höjdsättning i plankartan.

Plankartan bör ge upplysning om att utformning av dagvattensystem ska följa kommunens dagvattenplan.

Buller

Planbeskrivningen behöver kompletteras med ytterligare underlag till varför detaljplanen förutsätts klara miljö kvalitetsnormen för buller.

Bygglovsenheten

Bygglovsenheten har granskat plankartan med planbestämmelser, bygglovsenheten har dock inte granskat den verkliga möjligheten att nyttja byggrätterna eller bestämmelsernas möjlighet till genomförande.

Bygglovsenheten har kommit fram till följande:

Inom planområdet finns det totalt 21 bestämmelser avseende byggrätt av olika art, föreslagen plan reglerar bland annat byggnadsarea och bruttoarea. Inom vissa byggrätter regleras både byggnads- och bruttoarea. Bygglovsenheten anser att detta medför en risk att det kan uppstå en situation där byggrätterna kan bli motstridiga och där byggrätterna inte kan nyttjas. I samband med granskningen så har bygglovsenheten inte undersökt bestämmelsernas möjlighet till att nyttjas.

Vidare så regleras det på flera byggrätter både nockhöjd, byggyta, våningsantal och takvinkel. Bygglovsenheten anser att byggrätterna bör regleras med färre bestämmelser och bestämmelser som inte kan bli motstridiga som t.ex. nockhöjd och våningsantal eller byggnadsarea och bruttoarea. Bygglovsenheten anser att en area bör regleras per byggrätt, med fördel byggnadsarea då exploateringen i övrigt fastställs av reglerad höjd. Vidare bör byggnadernas höjd regleras med t.ex.

nockhöjd och takvinkel eller byggnadshöjd och takvinkel och inte mednockhöjd, takvinkel och våningsantal.

Bygglovenheten har i samband med granskningen även uppmärksammat att användningsbestämmelsen "P" inte finns listad med övriga bestämmelser på plankartan, detta behöver justeras. Övriga synpunkter av mer redaktionell karaktär kommer att skickas internt till planenheten.

Bygglovenheten anser sammanfattningsvis att det finns oklarheter och formuleringar som kommer att innebära svårigheter att tolka detaljplanen i bygglovsskedet. Planbestämmelserna måste ses över i den fortsatta processen.

KOMMENTAR

Miljöenheten

Dagvattenbestämmelserna har precisarats. Höjdsättning har inte införts eftersom det främst handlar om innergårdarna och regler för höjdsättning i närheten till bostadsbyggnader finns i BBR.

En bullersimulering har utförts och bullernivån ligger på ca 56-58 dBA till närmaste bostad. För att möjliggöra en tystare miljö på förskolans gård har bestämmelse införts som medger att bullerplank får uppföras.

Bygglovsenheten

Planbestämmelserna har setts över och många har ändrats eller tagits bort för att förtydliga plankartan.

10. VA-TEKNIK(2021-07-14)

VA-teknik har deltagit i processen med framtagande av handlingar för detaljplanen i Björkås. VA-teknik har granskat och tagit del av planhandlingarna och anser att följande punkter bör förtydligas i planbeskrivningen:

Sidan 22 under kapitlet Risk för skred/höga vattenstånd (alternativ sidan 46 Dagvatten och skyfall) bör kompletteras med hur områden nedströms Björkås kan påverkas om inte skyfall eller kraftiga regn hanteras inom planen i och med att naturområden kommer att hårdgöras. Det vill säga, hur kan områden utanför planområdet påverkas av exploateringen inom planområdet då Björkås ligger på en höjd. Speciellt viktigt att beskriva hur det ska hanteras för det nya området i söder, som kan påverka andra, men även viktigt för det nya området i norr som kan bli påverkade av vattnet ifrån naturområde. Därtill är det viktigt att belysa problematiken med Kyrkebäckens funktion hela vägen ner till recipienten Nordre älv.

Sidan 48 kan med fördel kompletteras med kartbild över ytliga rinnvägar utifrån befintlig höjdsättning. För det nya området i norr har exploatör föreslagit bebyggelse över de idag naturliga avrinningsvägarna, detta för att säkerställa att en säker hantering av vattnet kan ske.

VA-teknik vill betona vikten av höjdsättning av ytavrinningsvägar för vatten inklusive i gatumark.

På sidan 53 under kapitel Ansvar för anläggningar, Tekniska anläggningar, bör det förtydligas vem som ansvarar för den planerade dagvattendammen/översvämningssytan E2 enligt rubriksättning. Ansvarsfrågan över dagvattenanläggningar ska även säkerställas så att detta hanteras även efter planens genomförande.

Det saknas även en lösning alternativt ett resonemang om hur eventuellt släckvatten ska eller kan hanteras, både i dagvattenutredningen och i planbeskrivningen. Enligt kommunens rutiner och checklista för utredningar för detaljplaner ska detta ingå.

KOMMENTAR

Beaktas. Text om släckvatten är tillagd i reviderat planförslag.

Text om höjdsättning är införts i planbeskrivningen efter VA-utredningens rekommendationer.

SAKÄGARE

11. FÖRSKOLAN VILJAN (2021-08-10)

Bakgrund

I fastigheten Ytterby-Tunge 2:89 (betecknat e20 på planförslaget) bedrivs sedan 2013 förskolan med plats för ca 50 barn. Upptagningsområdet är främst närområdet, dvs bostäderna inom de närmsta kilometrarna från förskolan. Till förskolan sker dagliga leveranser av mat och intermittenta leveranser av gods samt hämtning av avfall. Dagligen ska barn lämnas och hämtas på förskolan. Detta sker allt som oftast med bil trots att avstånden i Ytterby är små. Förskolan är arbetsplats för 14 pedagoger som reser in från alla delar av Kungälv, Ale, Stenungsund och norra Göteborg. Idag används parkering både nedanför och ovan förskolan (inom området betecknat e17 och e2 på aktuell plankarta) som personalparkering. Parkeringar på e17 används också av föräldrar som lämnar och hämtar sina barn på förskolan.

För att möta den enorma efterfrågan som råder i Ytterby i takt med att fler och fler bostäder byggs finns det planer på att utöka antalet platser på förskolan genom tillbyggnad av befintlig byggnad. Det finns också planer på uppföra ett mindre utrymme för sophantering och återvinning i anslutning till vägen.

Synpunkter på det aktuella förslaget

Planförslaget tar inte hänsyn till flödet av gods- och persontrafik till och från förskolan på Ytterby- Tunge 2:89. Föräldrar behöver parkera sina fordon medan de lämnar/hämtar barn till/från förskolan. Tex genom en utökad och till förskolan dedikerad parkeringsficka/angöringsplats i direkt anslutning till förskolan med plats för 8-9 fordon. Parkeringsfickan som finns idag är allmän och har endast plats för 2 fordon. Personal på förskolan behöver också möjlighet att parkera vid sin arbetsplats.

Fastigheten Ytterby-Tunge 2:89 ska vara EJ "kryssad" mark för att möjliggöra framtida utbyggnad av förskolan. Behovet av kommunal barnomsorg ökar i takt med byggnation enligt aktuell plan men också övrig byggnation i Ytterby, tex Nordtag och planarbetet Ytterby Tunge 2:72 och Entre Ytterby som är inom förskolans upptagningsområde. Idag är antalet förskoleplatser i Ytterby allt för få och många medborgare får åka långa sträckor inom kommunen för att komma till en förskola som har plats för deras barn. Trots viss nybyggnation av förskolor kommer tillgången av platser i Ytterby inte att möta behovet inom överskådlig framtid.

Max byggnadshöjd ska begränsas i harmoni med närliggande byggnader, dvs i nivå med byggnad inom e17.

Egenskapsgräns för området e17 ska flyttas så att 4.5 m prickad mark uppnås mellan område e17 och fastighetsgränsen till Ytterby-Tunge 2:89.

KOMMENTAR

Fastigheten ska vara med i nya planförslaget där vi utökar både fastigheten, byggnadsarean och parkeringsplatserna utanför.

12. FASTIGHETSÄGARE 1 (2021-07-04)

Jag äger fastigheten Grenen 2 som gränsar mot Hällebergsgatan som jag ser att ni avser bredda enligt den detaljplan ni lagt ut för samråd och jag har en kommentar kring detta.

I de dokument ni gjort tillgängliga är det oklart exakt hur denna breddning skall genomföras. Den schematiska översikt bilden kan tolkas som att breddning avses göras in över min fastighet jag utgår från att det inte är så, men önskar ändå göra er uppmärksamma på att min fastighet är belägen "under" Hällebergsgatan och breddning knappast kan utföras mot min fastighet utan att göra åverkan på den del av slänten som jag äger samt min tomt. Slänten är uppvuxen trädgårdsmark med fullvuxna träd, ekar, björkar, idegran, asp, alm, körsbär flera mellanstora rhododendron och även en större rhododendron som är över 6 meter hög och i stort sett oersättlig. Jag vill alltså försäkra mig om att den breddning ni avser göra av Hällebergsgatan enbart görs norrut där marken är plan och endast (eventuellt) en sopstation och diket mot parkeringen skulle påverkas.

Anledningen till att jag på förhand vill försäkra mig om detta är att ni misslyckades med att ta hänsyn till höjdskillnaderna mot min fastighet när ni i höstas drog fjärrvärme här. Lyckligtvis löste sig det då på ett acceptabelt sätt tack vare att entreprenören som genomförde projektet på min inrådan byggde en stödmur för att ta upp förändringen i markyta gentemot min fastighet. Jag ser dock inte att det skall gå att göra i det här fallet utan att påverka både min fastighet och de naturvärden som finns här väldigt negativt.

Jag skulle även gärna se att ni utredde möjligheterna att sätta upp ett någon slags bullerdämpning mellan Hällebergsgatan och min fastighet då trafikintensiteterna enligt den här planerna tycks öka ytterligare och vi redan nu störs av bussar och den sopstation som finns mitt emot vår fastighet. I nuläget finns inte något egentligt bullerskydd annat än ett glest staket och på sommaren växtlighet.

KOMMENTAR

Denna sträckning kommer inte att breddas enligt detaljplanens förslag. Enligt bullerberäkningen som gjorts i samband med planen samt tidigare trafikbullerberäkning klarar fastigheterna utmed Hällebergsgatan de bullerkrav som finns.

13. FASTIGHETSÄGARE 2 (2021-07-13)

Remissyttrande

Är i detta sammanhang representant för 5 familjer boende i ett radhus med adress Östra Porten 12-20. Radhuset som är beläget öster om Björkås Norra ligger i en sänka med berg i söder, väster och norr. Radhusets nock är ca 5 meter nedanför Björkås Norra parkering, vilket innebär att vår marknivå, ex.vis uteplats mot Björkås, är beläget ca 15 m lägre än Björkås parkering.

Gång-cykeltrafik från Björkås.

I det nya planförslaget presenteras en ny lokal GC-väg 3 m bred, markerad med ljusblå färg, från norra Björkås via, kommunens mark, ner mellan våra radhus och garage, vidare ner till centrum.

Denna GC-väg anser vi strider mot innehållet i den skriftliga överenskommelsen som upprättats mellan oss och kommunen.

I protokollet från överenskommelsen önskar kommunen säkerställa en passage genom vår tomt till en befintlig gångstig mot söder och med ringa gångtrafik.

I nuvarande planförslag för Björkås, planeras för något helt annat, för det första en gång och cykelväg mot väster, vilket inte fanns med i överenskommelsen, för det andra att det skall ske från Förbos bostadsområde som inte heller var omnämnt i överenskommelsen, som avsåg ringa gångtrafik.

Då ansåg man att en gångväg i annat läge skulle medföra onödiga ingrepp i angränsande naturmiljö. Man kan tyda det som att man annars skulle förlagt gångvägen på annat ställe än genom vår tomt. Nu skall det byggas 250-300 lägenheter i den angränsande naturmiljön vilket nu borde ge möjlighet till väg på annat ställe.

Vi har stått ut med skadegörelse och nedskräpning och störning dygnet runt, under årens lopp av boende i norra Björkås som inte använder Hällebergsgatan som avsett, för att ta sig till centrum, utan använder vår mark som passage.

En trafik som inte är i enlighet med överenskommelsen men som kommunen och FÖRBO låtit fortgå. Nu väddar vi till FÖRBO och kommunen att visa respekt för överenskommelsen och visa hänsyn till oss närboende och göra en ny väg på annat ställe ,som är säker för boende i Björkås och samtidigt minskar olägenheterna för oss.

Markförhållande-vattenföring

Vi har idag ett dike på kommunens mark mellan oss och Björkås parkering. Detta dike bekostades och utfördes av FÖRBO och kommunen pga de vattenproblem vi fått beroende på Björkås parkerings storlek, utformning och brist på egen dränering. Hur säkerställs att den nya utformningen av Björkås norra blir sådan att dessa vattenproblem förhindras?

Vi anser det vara fel med denna dikeslösning dvs avvattning av annans mark som belastar vårt dräneringssystem.

Sprängningar i Björkås

De tre nya punkthusen i Björkhus Norra skall förses med garage under husen. Vad vi förstår kommer sprängning i berget att ske bla för att ge plats för garagen. Vårt radhus befinner sig i en sänka med berg på 3 sidor med lermark och där vattenföring sker från bergen ner mot radhuset. Med Tuveraset i minne undrar vi om någon utredning utförts map skredrisk för marken mellan Björkås och ovannämnda radhus.

Skuggeffekter

Enligt planen skall det byggas 3 st höghus, 4-6 våningar, på norra Björkås i västerläge för oss. Vi misstänker att dom placeras så att det högsta huset blir närmast oss dvs med största skuggeffekten.

Vår mark ligger ca 15 m under Björkås parkering och ett 6 våningshus är ca 20 m högt vilket innebär en total höjd av ca 35 m över vår mark. Det motsvarar för oss en skuggning av ett hus på ca 15 våningar. Är det rätt tolkat och i så fall är del lagenligt?

Är det i samklang med planbeskrivningen om att beakta bebyggelsens gestaltning och möte med befintlig bebyggelse!?

Ni skriver i planbeskrivningen

Syftet med detaljplanen är även att möjliggöra ökad service i området och att sammanlänka den nya bebyggelsen med det befintliga Björkås och stärka kopplingen till Ytterby station genom gena, tydliga och säkra stråk. Viktigt att beakta i planarbetet

är bebyggelsens gestaltning och möte med befintlig bostadsbebyggelse samt trygghetsaspekten i den tillkommande miljön.

Vi hoppas och tror att syftet med planbeskrivningen även tar motsvarande hänsyn till intelligande bebyggelse och vilka konsekvenserna blir för oss närboende vid utökningen av Björkås, vi vill ju alla helst få lösningar i samförstånd och inte via juridiska processer.

KOMMENTAR

Dragningen av gc-vägen är inte fastställt och kommer inte att genomföras i samband med denna detaljplan, gc-vägen ligger utanför detaljplanens område.

Dagvattenutredningen visar att belastningen på dagvattnet mot detta håll kommer att minska efter exploatering.

Före eventuella sprängningar sker ska exploitörerna göra en riskbedömning och inventering av skicket byggnader i riskområdet har.

Redovisning av skuggor, se kommentarer under fastighetsägare 3.

14. FASTIGHETSÄGARE 3 (2021-08-28)

Som boende i det angränsande området Tornhaga är det med viss förvåning och stigande oro som vi och våra grannar tar del av förslaget till omfattande förtätning av Björkås. Utvecklingen ser vi som i grunden positiv men vi saknar den dialog som vi nu inser att boende i Björkås varit en del av.

De gångstråk och cykelvägar som nämns i förslaget är också Tornhagas. Det solljus och de vattenflöden som tas hänsyn till inom Björkås är också Tornhagas. De eventuella risker och effekter som kan drabba närliggande områden utelämnas helt enkelt i materialet och vi vill se en bredare konsekvensanalys för oss närboende.

Tydligast blir detta i Solstudien (Liljewall arkitekter), som endast består av fyra illustrationer, där Tornhaga helt saknas och de närmaste tomterna är markerade som skog. Detta kan knappast anses vara ett tillfredsställande underlag.

I planförslaget läser vi om hur hänsyn tas till sol och dagsljus för de nuvarande bostadshusen Björkås norra del, men här finns inget om vilka konsekvenser byggnationerna kommer att medföra för oss som bor norr om planområdet.

Tornhaga är ett bostadsområde som ritats med syftet att ha stort ljusinsläpp i söder. Vi efterfrågar en bättre konsekvensanalys och ifrågasätter höjden på de hus som nu planeras. Sex våningar med garage i sutteräng på berget blir Ytterbys högsta hus och kommer så vitt vi förstår leda till att solljuset blockeras under den mörka årstiden för de tomter som ligger närmast Björkås. Detta påverkar, som ett exempel, nuvarande och planerade solcellsanläggningar. För övrigt är betydelsen av solljus för människors livsmiljö väldokumenterat.

Vi önskar även en tydligare beskrivning av eventuella konsekvenser på den (i materialet rödmarkerade) översvämningssytan mellan cykelväg och Vitsippegatan. Det konstateras att Björkås ej drabbas men en riskanalys utöver detta verkar ej finnas.

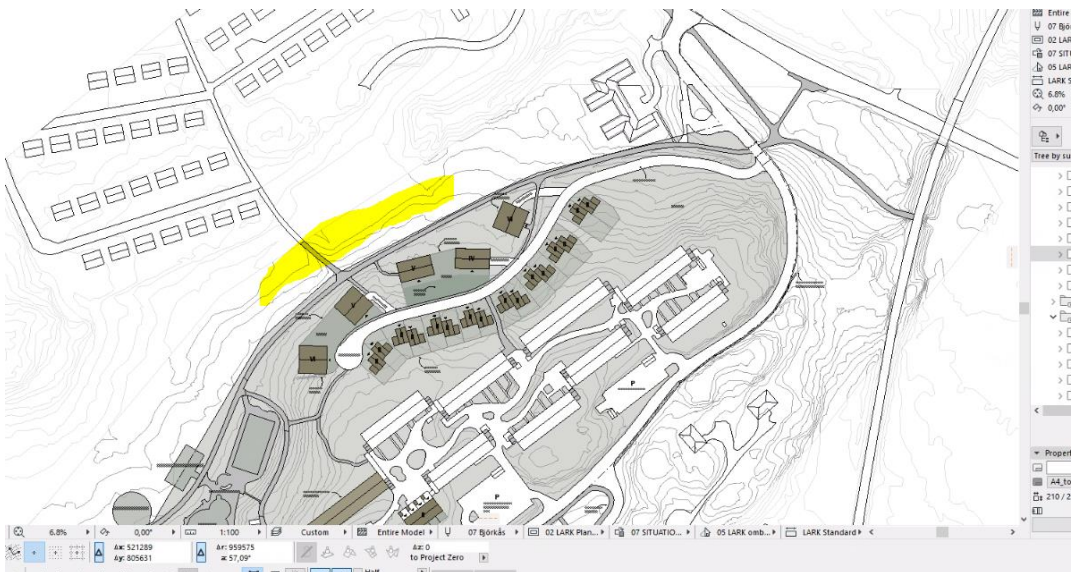
KOMMENTAR

Det är en marginell påverkan vid höstdagjämning, i övrigt ingen påverkan under året. Bedömningen är att ingen ytterligare solstudie krävs.

Samrådsredogörelse
Kungälv kommun
Ärende: KS2018/1483

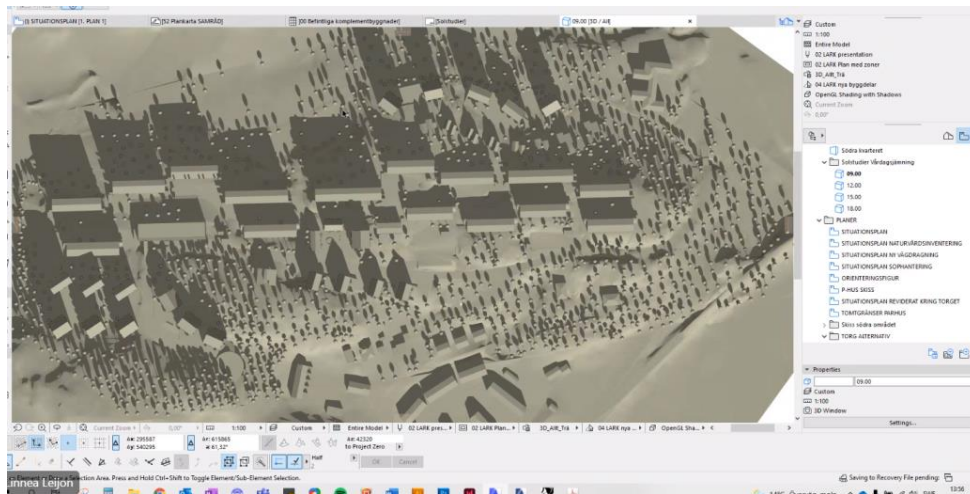

20-maj kl 9.00 morgon.
Långt bort...
Se att de sträcker sig lite förbi g-c bara.

Gulmarkerat område visar vad skuggan normalt sträcker sig kl 9.00

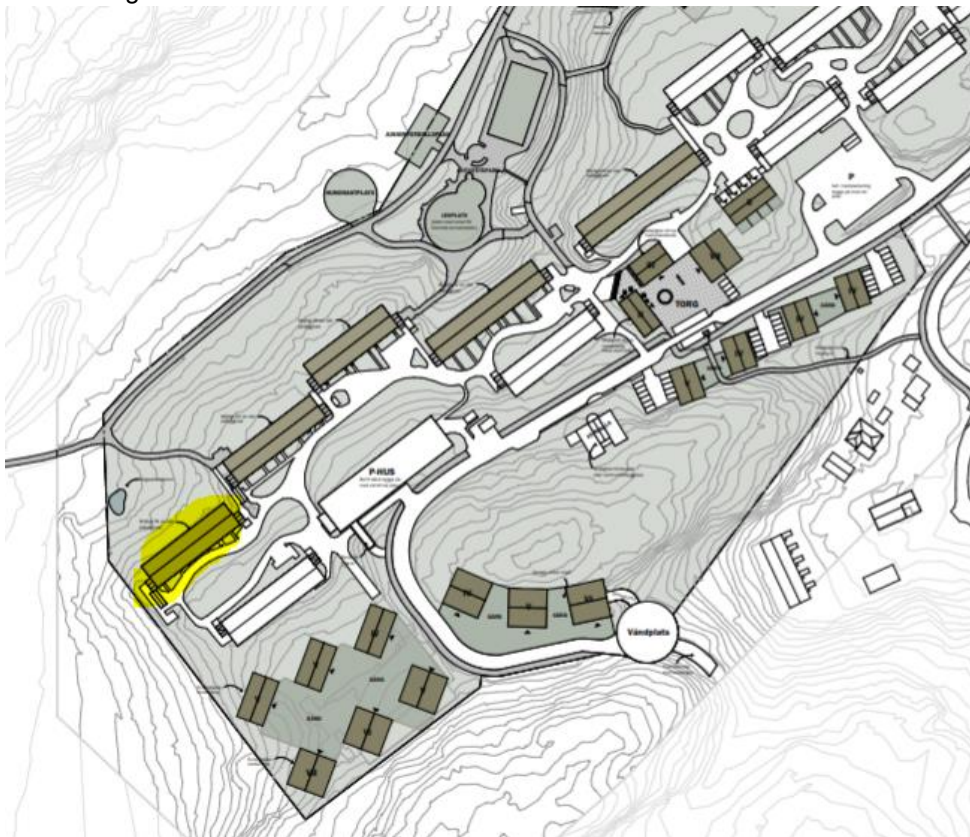
Samrådsredogörelse
Kungälv kommun
Ärende: KS2018/1483

Vårdagjämning....

Marginell påverkan vid höstdagjämning.

Föreslagen påbyggnad i huset längst i väster borde tas bort pga närhet till kraftledning.

FÖRÄNDRING AV PLANFÖRSLAGET

Inför granskning av detaljplanen har planförslaget förändrats enligt nedan. Mindre redaktionella justeringar redovisas ej.

Samrådsredogörelse
Kungälv kommun
Ärende: KS2018/1483

Utredningar

- Geoteknisk och bergteknisk undersökning komplettering
- Trafik- och mobilitetsutredning revidering
- VA- och dagvattenutredning revidering
- Miljöteknisk markundersökning
- Miljöteknisk markundersökning för diffust nedfall
- Bullerberäkning

Plankarta

- Revidering av planbestämmelser se nedan, samråd till vänster granskning till höger

Samrådsredogörelse
Kungälv kommun
Ärende: KS2018/1483

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR ALLMÄN PLATS

Placering

Garage och carport ska placeras med portgavel minst 6 meter från gata. 4 kap. 5 § 1 st 2 p.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Bebyggandets omfattning

e ₁	Största bruttoarea är 1600 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₂	Största bruttoarea är 2000 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₃	Största bruttoarea är 1650 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₄	Största bruttoarea är 2400 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₅	Största bruttoarea är 2350 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₆	Största byggnadsarea för komplementbyggnad är 250 kvadratmeter, utöver detta får hiss och trapphus byggas.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₇	Största bruttoarea är 1650 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₈	Största bruttoarea är 200 m ² per fastighet. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₉	Största byggnadsarea för komplementbyggnad är 230 kvadratmeter, utöver detta får hiss och trapphus byggas.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₀	Största bruttoarea är 1300 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₁	Största byggnadsarea för komplementbyggnad är 40 kvadratmeter. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₂	Största byggnadsarea är 120 m ² per fastighet. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₃	Största bruttoarea är 1950 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₄	Största bruttoarea är 600 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₅	Största bruttoarea är 2700 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₆	Största bruttoarea är 950 m ² exklusive garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₇	Största bruttoarea är 1200 m ² exklusive underbyggt garage.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₈	Största bruttoarea är 450 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₁₉	Största bruttoarea är 750 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₂₀	Största byggnadsarea för komplementbyggnad är 100 kvadratmeter. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₂₁	Största byggnadsarea för komplementbyggnad är 150 kvadratmeter, utöver detta får hiss och trapphus byggas.. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₂₂	Minsta tomtstorlek är 250 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Marken får inte förses med byggnad. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Endast hiss, trapphus och komplementbyggnad får placeras. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Högsta nockhöjd i meter över angivet nolplan .. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Högsta byggnadshöjd i meter över angivet nolplan .. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Högsta byggnadshöjd i meter .. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Takvinkeln får vara mellan de angivna gradtalen. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Planbeskrivning

- Texter om förorenad mark, diffust nedfall, skyfall, geoteknik, buller, elektromagnetisk strålning, djurhållning, barnperspektivet, markavvattningsföretag, inlösen av allmän plats, fastighetskonsekvensbeskrivning med karta, markreservat, trafik, gång- och cykel, VA- och dagvatten, brand- och släckvatten, planbestämmelser och skugg/solstudie har ändrats eller lagts till.

Fredric Arpfjord

Enhetschef Plan

Samhälle och utveckling

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Bebyggandets omfattning

e ₁	Största bruttoarea är 200 m ² per fastighet. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₂	Största bruttoarea är 850 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₃	Största bruttoarea är 1100 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₄	Största bruttoarea är 1800 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₅	Största bruttoarea är 2150 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₆	Största bruttoarea är 2600 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₇	Största bruttoarea är 3400 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₈	Största bruttoarea är 6000 m ² varav 83 % får vara bostäder och 17 % får vara garage. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.
e ₉	Största byggnadsarea är 800 m ² . 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

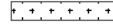
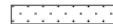
Marken får inte förses med byggnad. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Endast hiss, trapphus, komplementbyggnader och andra anläggningar än byggnader får placeras. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Högsta nockhöjd i meter. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Högsta byggnadshöjd i meter. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Takvinkeln får vara mellan de angivna gradtalen. 4 kap. 11 § 1 st 1 p.

Fastighetsstorlek

d, Minsta fastighetsstorlek är 250 m². 4 kap. 10 § 1 st 1 p.

Uttorning

f ₁	Endast parhus. 4 kap. 10 § 1 st 1 p.
f ₂	Entréväning ska ha en våningshöjd på minst 3,0 meter. 4 kap. 10 § 1 st 1 p.
f ₃	Ramp. 4 kap. 10 § 1 st 1 p.

Markens anordnande och vegetation

n ₁	Dike. 4 kap. 10 §
n ₂	Gång. 4 kap. 10 §
n ₃	Lek. 4 kap. 10 §
n ₄	Endast 60% av marken får hårdgöras. 4 kap. 10 §

Skydd mot störningar

m ₁	Bullerplank får finnas. 4 kap. 10 § 1 st 1 p.
m ₂	Grundläggning ska anpassas efter lokala geotekniska förutsättningar. 4 kap. 10 § 1 st 1 p.

ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER

Genomförandetid

Genomförandetiden är 10 år och börjar gälla efter detaljplanen har vunnit laga kraft. 4 kap. 21 §

Markreservat

u ₁	Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. 4 kap. 6 §
x	Markreservat för allmännyttig gångtrafik. 4 kap. 6 §

Gemensamhetsanläggning

g	Markreservat för gemensamhetsanläggning. 4 kap. 10 § 1 st 1 p.
---	--

BILAGA 1. LÄNSSTYRELSENS SAMRÅDSYTTRANDE

Förslag till detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m.fl i Kungälv kommun, Västra Götalands län

Handlingar daterade 2021-04-23 för samråd enligt 5 kap 11 och [11 a §§](#) plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Om ärendet

Syftet med detaljplanen är att planlägga området för att möjliggöra nybyggnation av cirka 400 bostäder i stadsdelen Björkås i Ytterby, och stärka kopplingen till Ytterby station. Bostadsområdet bedöms få en ökad variation av bostäder och underlätta boendekarriär inom stadsdelen. Ny bebyggelse utvecklar marken för närservice och bedöms även medföra ökad trygghet då relativt öde parkeringsytor ändras. Förslaget intensifierar markanvändningen, tar ett mindre område naturmark i anspråk, men bedöms inte leda till betydande miljöpåverkan. Planen innebär en förtätning av området med flerbostadshus med blandade upplåtelseformer samt parhus. Detaljplanen möjliggör också för nya målpunkter och torg i området för en mittpunkt där möten främjas. Detaljplanen syftar även till att skapa goda rekreations- och lekmiljöer.

Länsstyrelsens samlade bedömning

För att ett antagande inte ska prövas av Länsstyrelsen behöver kommunen:

- beskriva hur åtgärder kopplat till skyfall säkerställs och att nödvändiga åtgärder regleras på plankartan.
- utföra en översiktlig miljöteknisk markundersökning över området.
- utreda och säkerställa de geotekniska förutsättningarna

Synpunkter på sådant som kan aktualisera prövning

Länsstyrelsen bedömer med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap 10 § PBL och nu kända förhållanden att frågor som berör hälsa / säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion/ måste lösas på ett tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anges nedan för att ett antagande inte skall prövas av Länsstyrelsen.

Motiv för bedömningen **Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§**

Enligt 11 kap. 10 § ska Länsstyrelsen överpröva kommunens antagandebeslut av en plan eller områdesbestämmelser om dessa kan antas strida mot någon av de fem prövningsgrunderna.

Förorenad mark

Kommunen anger att det inte finns några tidigare verksamheter i området som kan ha orsakat markföroreningar och området är ett orört naturområde. Länsstyrelsen delar denna bedömning.

Enligt den geotekniska utredningen finns fyllning i området, området är uppfört runt år 1970, någon miljöteknisk markundersökning har inte utförts i planarbetet. Kontrollen av fyllnadsmassor var tidigare inte lika omfattande som nu, det är därför inte ovanligt att äldre fyllnadsmassor innehåller föroreningar. Eftersom det är fyllnadsmassor med okänt ursprung anser länsstyrelsen att det till granskningsskedet ska utföras en översiktlig miljöteknisk markundersökning avseende fyllnadsmassor inom planområdet. Om föroreningar påträffas ska vid behov en fördjupad miljöteknisk markundersökning utföras. Vid påträffande av förorening ska en riskbedömning utföras för att utreda om det krävs åtgärder för att kunna medge planerad markanvändning. Finns det behov av åtgärder för att kunna medge planerad markanvändning ska detta säkerställas med en planbestämmelse. Alla steg i processen ska stämmas av med miljökontoret i Kungälv som är tillsynsmyndighet.

I aktuell detaljplan ingår planläggning av ett område för förskola. Det har i flertalet markundersökningar i orörda områden i bland annat Göteborg visat sig att översta jordlagret innehåller halter av föroreningar, framför allt bly och PAH, över Naturvårdsverkets generella riktvärde för känslig markanvändning och att källan till de förhöjda halterna kommer från diffust nedfall (Kartläggning av främst bly och PAH i ytjord inom Göteborgs kommun, Sweco 2019). Människor kan exponeras för markföroreningar på olika sätt såsom intag av jord, hudkontakt och inandning av damm. Oralt intag av jord kan ske avsiktligt och oavsiktligt. Små barn kan ha en ökad benägenhet att stoppa jord och andra saker i munnen.

Mot bakgrund av detta anser länsstyrelsen att det finns en risk att området innehåller förhöjda halter av föroreningar från diffust nedfall som kan påverka människor negativt. Länsstyrelsen anser därför att det till granskningsskedet ska utföras en översiktlig miljöteknisk markundersökning inom förskolans gård där syftet är att undersöka om det finns förhöjda halter av föroreningar till följd av diffust nedfall. Då det är föroreningar till följd av diffust nedfall som ska undersökas ska undersökningarna koncentreras till det översta markskiktet. Påträffas föroreningar ska dessa avgränsas och en riskbedömning över påträffade föroreningar i förhållande till planerad markanvändning tas fram. Utifrån resultatet i riskbedömningen ska förslag till åtgärder beskrivas. Om det påträffas föroreningar som behöver åtgärdas ska lämplig planbestämmelse införas på plankartan som säkerställer att åtgärderna utförs. Alla steg i processen ska stämmas av med miljökontoret i Kungälv som är tillsynsmyndighet.

Skyfall

Kommunen skriver att VA-utredningen har tagit fram förslag på vilka flödesvägar som är lämpliga att leda vattnet vid eventuellt skyfall.

Kommunen skriver vidare att avskärande terrängdiken föreslås i slänt ovan planerade radhus i norr dels för att skydda husen mot skyfall dels för att säkerställa att inte naturvatten ligger på de enskilda husen. Kommunen skriver också att flertalet av befintliga gårdsytor behöver höjdsättas och byggas om så att vatten inte riskerar att skada befintliga byggnader.

Länsstyrelsen anser att kommunen behöver beskriva hur ovanstående åtgärder säkerställs och att nödvändiga åtgärder regleras på plankartan. Till granskningsskedet är det också önskvärt att VA-utredningen bifogas.

Geoteknik

Länsstyrelsen hänvisar till Statens geotekniska instituts yttrande att kommunen ska göra ytterligare utredningar avseende stabilitetsförhållande för områden med lera med lägst utredningsnivå. Kommunen måste även redogöra för hur den maximalt tillåtna lasten för komplementbyggnader ska bedömas samt se över plankartan och justera enligt belastningsrestriktionerna (daterat 2021-08-26).

Rådenligt PBL och MB Buller

För planområdet har ingen bullerutredning tagits fram. I planbeskrivningen anges att området ligger på sådant avstånd från Marstrandsvägen och järnvägen att trafik- och järnvägsbuller från dessa inte bedöms överskrida bullerförordningens riktlinjer. För Hällebergsgatan kommer viss trafikökning ske jämfört med idag. Bullerförordningens riktlinjer gäller för planområdet och bedöms kunna följas.

Enligt boverkets vägledning om buller vid detaljplanering kan en utgångspunkt för när en utredning måste göras vara när bullernivåerna ligger mindre än 5 dBA under riktvärdena. Boverket ange att vid mindre komplicerade planärenden och låga nivåer räcker det med en enklare, översiktlig utredning med få beräkningspunkter. Boverket anger att om det är uppenbart att riktvärdena kan uppfyllas med planerad utformning av bebyggelsen räcker det alltså med en mindre utredning.

Länsstyrelsen anser att det behövs en tydligare motivering till varför det inte behövs en bullerutredning med en översiktsberäkning som visar att bullerförordningens riktlinjer och Naturvårdsverkets riktvärden för buller på skolgård från väg- och spårtrafik kommer kunna följas för planområdet.

Elektromagnetisk strålning

I planbeskrivningen anges att inga nya bostäder planeras närmare än att översiktsplanens riktvärde om 0,2 mikroTesla klaras. Skyddsavståndet, av säkerhets- och underhållsskäl, på 20 meter klaras med god marginal. Det anges även att befintliga luftledningarna i planområdets södra del kommer att grävas ner på annan plats och att detta är en förutsättning för att kunna exploatera området.

Länsstyrelsen anser att det är otydligt vilket skyddsavstånd som gäller för att klara 0,2 mikroTesla för luftledningen väster om området.

Djurhållning

Det anges inte i planen att det finns en närliggande hästgård, men på kartor över området ser det ut som att det finns en närliggande hästgård där avståndet är mindre än 200 m till planområdet.

Folkhälsomyndigheten rekommenderar ett skyddsavstånd på 200 meter mellan hästverksamheter som stall, hästhagar, paddock och bebyggelse. Detta avstånd ska ses som utgångspunkt för vidare utredning i varje enskilt fall, vid planärenden eller nyproduktion av bebyggelse eller nyetablering av hästverksamheter samt vid klagomålsärenden.

Länsstyrelsen anser att kommunen till granskning behöver redogöra för avståndet till hästverksamheten, eventuell påverkan på planområdet och hur folkhälsomyndighetens rekommendationer klaras eller om det finns behov av skyddsåtgärder.

Grönstruktur/Gröna stråk

I planbeskrivningen används gröna stråk på sätt som gör att innebörden av begrepp blir svårt att ta till sig. För att det ska vara meningsfullt att använda gröna stråk i detaljplanesammanhang behöver det finnas ett förtydligande om vad som avses med gröna stråk.

I aktuell detaljplan görs till exempel bedömningen att det inte uppstår någon påverkan på det gröna stråk som leder igenom planområdets norra gräns. Länsstyrelsen förutsätter att denna bedömning utgår från att det gröna stråket framförallt har värde som ett grönt gång- och cykelstråk. För eftersom detaljplanens genomförande innebär att trädridan söder om grönstråket försvinner är det svårt att komma till slutsatsen att det gröna stråket blir opåverkat sett till tillhandahållandet av ekosystemtjänster.

Dagvattenhantering

Befintligt område har idag inga anläggningar för fördröjning eller rening av dagvattnet utan vattnet direkt avleds till närmaste recipient och vattendrag. Länsstyrelsen ser positivt på att dagvatten från befintligt område kommer att omhändertas i samband med utbyggnad av området. Det är viktigt att planerad dimensionering är tillräcklig så att fördröjning och rening av dagvatten säkerställs även vid höga flöden.

Markavvattningsföretag

Vid Marstrandsvägen, precis där Hällebergsgatan börjar, finns ett markavvattningsföretag, med benämningen Guddehjälm mfl. DF 1922. Markavvattningsföretaget bedöms av kommunen inte påverkas negativt av planläggningen då inga åtgärder med bäcken/diket som markavvattningsföretaget förvaltar, ska utföras, inte heller andra dagvattenåtgärder inom det området planeras. Inga åtgärder planeras vid korsningen Hällebergsgatan och Marstrandsvägen i denna detaljplan. Dock kan planläggningen enligt kommunen påverka vattenföringen i bäcken genom förändrad dagvattenhantering inom planområdet innan avledande till bäcken.

Kommunen har tagit fram en VA- och dagvattenutredning för planområdet. I denna föreslås lösningar för fördröjning och avledning av dagvatten inom och utanför planområdet. Plankartan anger med planbestämmelser ytor som ska användas för fördröjning inom kvartersmarken. Utanför planområdet finns även ytor inom kommunal naturmark som ska användas för dagvattendammar innan dagvattnet leds vidare till Kyrkbäcken. Kyrkbäcken ingår i markavvattningsföretaget Castellegården mfl. TF 1928 och är även ett öringförande vattendrag med höga naturvärden.

Om dagvatten tillförs ett markavvattningsföretag kan vattenförhållandena förändras så kraftigt att det kan finnas anledning att ompröva dem. Omprövning görs som ansökningsmål till miljödomstolen.

Gör kommunen bedömningen att tillförseln av dagvatten är ringa och att vattenförhållandena inte kommer att förändras nämnvärt bör ändå alla deltagare i markavvattningsföretaget höras för att den enskilda markägaren kan vara motståndare till utsläppet.

Om kommunen gör bedömningen att tillförseln av dagvatten till

markavvattningsföretagen är ringa ska det i granskningskedet framgå hur kommunen kommit fram till den bedömningen.

Mark avsedd för dagvattenhantering bör reserveras och i möjligast mån förses med bestämmelse på plankartan. Vid planering och utformning av dagvattenhantering inom området ska hänsyn tas till förekomst av eventuella markföroreningar.

Barnperspektivet

Enligt 8 kap. 9 § andra stycket och 10-11 §§ PBL anges att vid anordnande av tomter ska det finnas tillgång till tillräckligt stor friyta lämplig för lek och utevistelse vid bland annat skolor och förskolor. Bestämmelsen ska tillämpas även om tomten är bebyggd. Dessutom blev barnkonventionen lag den 1 januari 2020. Enligt Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet bör friytan placeras i direkt anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola årskurs ett till sex, fritidshem eller liknande verksamhet och barnen och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. Friytan bör placeras i direkt eller i nära anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för skola årskurs sju till nio och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. För gymnasieskolor bör friyta placeras och ordnas på det sätt som är skäligt med hänsyn till elevernas och verksamhetens behov. Enligt Boverkets riktlinjer rekommenderas en yta på 40 kvadratmeter per barn för förskola, det finns också en rekommendation att förskolegårdar inte ska underskrida 3000 kvadratmeter.

Länsstyrelsen anser att kommunen behöver säkerställa i planen att förskolan har tillräcklig friyta och till granskning redogöra för hur Boverkets allmänna råd och riktlinjer uppfylls utifrån antal barn och friytans storlek.

Koppling till miljömålen

Länsstyrelsen anser att den fysiska planeringen utgör ett viktigt verktyg för att uppnå miljömålen. PBL (2010:900) är direkt knuten till miljöbalken, enligt dess 2 kap 2 §. Miljömålen ska enligt miljöbalkspropositionen (1997/98:45) vara vägledande vid tillämpningen av miljöbalken.

En översiktlig redovisning av miljömål på olika nivåer, det nuvarande miljötillståndet och planinnehållets förhållande till detta beskrivs, vilket gör det möjligt att bedöma föreslagna åtgärder från miljösynpunkt.

Synpunkter enligt annan lagstiftning

Fridlysta arter

Murgröna omfattas 8 § artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att:

1. plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av växterna, och
2. ta bort eller skada frön eller andra delar.

En bedömning huruvida förekomsten av murgröna är spontan eller har sitt ursprung från närliggande trädgårdar måste göras. Bedöms det röra sig om spontan förekomst

krävs det artskyddsdispens för att utföra åtgärder som kan innefattas i punkt 1 eller 2 ovan.

För att undvika påverkan på exempelvis gröngöling ska hålträd och döende stående träd sparas inom det som i Naturvärdesinventeringen kallas naturvärdesobjekt 1.

Arkeologi

En arkeologisk utredning är genomförd. Planförslaget tar god hänsyn till förekommande fornlämningar genom att marken där fornlämningarna är belägna förslås vara naturmark eller prickmark. I planområdets nordvästra del angränsar dock en föreslagen gång-cykelbana till en fornlämning i form av ett boplotsområde, L2020:10757. Fornlämningens utbredning är inte fastställd. Tillstånd till ingrepp i fornlämning för byggnation av gång- cykelbanan krävs. Ett tillstånd kan komma att förenas med krav på arkeologisk åtgärd.

Information om vattenverksamhet

För arbeten i vatten gäller generell tillståndsplikt enligt 11 kap. 9 § miljöbalken (MB). Ansökan om tillstånd för vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstolen. För vissa vattenverksamheter kan det räcka med en anmälan om vattenverksamhet (11:9a§ MB) till Länsstyrelsen. Omfattningen av verksamheten avgör om det krävs ett tillstånd eller om det räcker med en anmälan om vattenverksamhet.

Reningsverk

I planarbetet behöver kommunen ta ställning till om det finns tillräckligt med utrymme i reningsverket för den tillkommande belastningen som planen medför.

Behovsbedömning

Kommunen bedömer att förslaget inte innebär betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning, således behöver inte en miljökonsekvensbeskrivning tas fram.

De som medverkat i beslutet

Företrädare för naturavdelningen, samhällavdelningen, miljöskyddsavdelningen samt vattenavdelningen har bidragit till beredningen av detta yttrande. Detta yttrande har beslutats av planhandläggare Maria Freiholtz med planhandläggare Emma Ahlgren som föredragande.

Maria Freiholtz
Emma Ahlgren

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför nammunderskrifter.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Granskningshandling
Ärende: KS2018/1483
2023-10-13

Planbeskrivning

Detaljplan för bostäder/skola/service

**BALJAN 1 M.FL.,
"BJÖRKÅS"**

Ytterby, Kungälv kommun

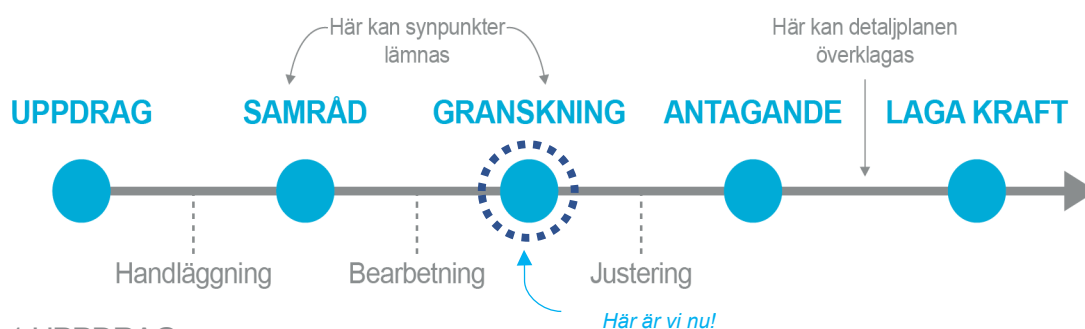
PLANPROCESSEN

VAD ÄR EN DETALJPLAN

En detaljplan är ett juridiskt dokument som styr hur marken får användas inom ett visst område inom kommunen. Detaljplanen reglerar vilka delar av ett område som får användas till vad, exempelvis bostäder, kontor, handel, park eller industri. Detaljplanen kan även reglera exempelvis var gator ska anläggas, hur höga byggnader får vara och var byggnaderna ska placeras. Genom en detaljplan kan kommunen se till att ett område används på det sätt som det är mest lämpat för. En detaljplan består av en plankarta som är juridiskt bindande och en planbeskrivning som beskriver plankartan. Planbeskrivningen (denna handling), som inte är juridiskt bindande, ska underlätta förståelsen för plankartans innebörd.

DETALJPLANENS FÖRFARANDE

Enligt plan- och bygglagen (PBL) (SFS 2010:900) ska framtagandet av en detaljplan följa en viss handläggningsordning. Vad som ingår i handläggningsordningen beror på om detaljplanen hanteras med ett standardförfarande eller utökat förfarande. Standardförfarande kan tillämpas om förslaget är förenligt med översiktsplanen och om det inte är av betydande intresse för allmänheten eller i övrigt av stor betydelse. Detaljplanen får inte heller antas medföra en betydande miljöpåverkan. När något av dessa kriterier inte uppfylls ska ett utökat förfarande tillämpas. Oavsett förfarande genomgår en detaljplaneprocess några bestämda skeden vilka förklaras nedan.

1. UPPDRAG

Ett detaljplanearbete kan inledas på olika sätt. Det kan initieras från politiskt håll för att lösa ett behov av detaljplanerad mark. En ansökan om att upprätta eller ändra en detaljplan kan även skickas in av en exploatör eller fastighetsägare.

2. SAMRÅD

När kommunen har tagit fram ett förslag på detaljplan skickas det ut på samråd. Samrådet innebär att invånare får möjlighet att ta del av planförslaget och lämna in synpunkter. Remissinstanser och sakägare, de personer som anses vara direkt berörda av planförslaget, får under samrådet ett utskick med information om planarbetet. Förslaget läggs även ut på kommunens hemsida.

3. GRANSKNING

Efter samrådet bearbetas detaljplanen utifrån de synpunkter som kommit in. Planförslaget ställs sedan ut på granskning vilket är nästa tillfälle att lämna synpunkter. Invånare, berörda myndigheter, fastighetsägare och sakägare får återigen möjlighet att ta del av kommunens förslag. Även här får de som anses vara direkt berörda av planen ett utskick. Den som inte skriftligen framfört sina synpunkter senast under granskningstiden kan förlora rätten att senare överklaga beslutet att anta detaljplanen.

4.ANTAGANDE OCH LAGA KRAFT

Efter granskningstiden kan mindre ändringar göras utifrån de synpunkter som inkommit. Detaljplanen skickas sedan för beslut om antagande. Beslutet att anta detaljplanen kan överklagas av sakägare som inte fått sina synpunkter tillgodosedda under samrådet eller granskningen. Om ingen överklagar detaljplanen inom tre veckor så får detaljplanen laga kraft.

INNEHÅLL

PLANPROCESSEN.....	2
VAD ÄR EN DETALJPLAN.....	2
DETALJPLANENS FÖRFARANDE	2
INNEHÅLL	4
INLEDNING	6
DETALJPLANENS SYFTE.....	6
GEOGRAFISKT LÄGE.....	6
AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN.....	6
ÄRENDEINFORMATION.....	6
GENOMFÖRANDETID	7
PLANFÖRSLAG.....	8
SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAGET	8
ALLMÄN PLATS	8
KVARTERSMARK.....	9
MOTIV TILL PLANBESTÄMMELSER	14
ANVÄNDNING AV MARK- OCH VATTEN	14
EGENSKAPSBESTÄMMELSER KVARTERSMARK	15
ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER	18
ORGANISATORISKA FRÅGOR.....	19
FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR	19
AVTAL OCH ÖVERENSKOMMELSER.....	22
TEKNISKA FRÅGOR	22
EKONOMISKA FRÅGOR	23
KULTURVÄRDEN	24
PRÖVNING ENLIGT ANNAN LAGSTIFTNING	FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.
UPPLYSNINGAR.....	25
PLANERINGSUNDERLAG.....	26
KOMMUNALA PLANERINGSUNDERLAG	26

REGIONALA PLANERINGSUNDERLAG.....	26
UTREDNINGAR	26
PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR.....	28
KOMMUNALA.....	28
REGIONALA	30
RIKSINTRESSEN.....	30
HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN.....	30
MILJÖKVALITETSNORMER	30
MELLANKOMMUNALA INTRESSEN.....	30
MILJÖ.....	30
HÄLSA OCH SÄKERHET.....	32
GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN	34
HYDROLOGISKA FÖRHÅLLANDEN.....	35
KULTURMILJÖ.....	35
FYSISK MILJÖ.....	35
SOCIALA FÖRUTSÄTTNINGAR.....	35
SERVICE	36
TRAFIK	36
TEKNIK.....	36
KONSEKVENSER.....	38
KOMMUNALT	38
RIKSINTRESSEN.....	38
HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN.....	38
MILJÖKVALITETSNORMER	38
MELLANKOMMUNALA INTRESSEN.....	38
NATUR.....	38
MILJÖ.....	38
HÄLSA OCH SÄKERHET.....	39
KULTURMILJÖ.....	40
FYSISK MILJÖ.....	40
SOCIALA KONSEKVENSER.....	40
TRAFIK	41

MEDVERKANDE 42

INLEDNING

DETALJPLANENS SYFTE

Syftet med planen är att möjliggöra byggnation av cirka 300 nya bostäder och utökad service samt att säkerställa skolverksamheten i stadsdelen Björkås i Ytterby. Vidare är syftet att säkerställa höga naturvärden i området genom att reglera delar av idag gällande kvartersmark som allmän platsmark för natur. Syftet med planen är även att sammanlänka ny bebyggelse med det befintliga Björkås och Ytterby station genom gena, tydliga och säkra kopplingar och stråk.

GEOGRAFISKT LÄGE

Planområdet ligger i centrala Ytterby. Norra delen av planområdet är idag obebyggt och utgörs främst av skog och sly. Södra delen av området lutar ganska kraftigt och utgörs av berg och natur. I direkt anslutning till planområdet ligger några enbostadshus i söder. Genom området går Hällebergsgatan som kommer ligga kvar i befintligt läge.

AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN

Planområdet är cirka 14 hektar och omfattar fastigheterna Baljan 1–3, Kastellegården 1:379, Ytterby-Tunge 2:89 och delar av fastigheterna Ytterby-Tunge 2:66, 2:72, s:8 och Kastellegården 1:49 och 1:284.

ÄRENDEINFORMATION

TIDPLAN

Följande preliminära tidplan gäller för detaljplanen:

Samråd	andra kvartalet 2021
Granskning	fjärde kvartalet 2023
Antagande	andra kvartalet 2024
Laga kraft	tredje kvartalet 2024

Genomförande av detaljplanen bedöms påbörjas första kvartalet 2025.

PLANHANDLINGAR

I planarbetet har ett antal olika underlag och utredningar tagits fram, vilka framgår i avsnittet "Planeringsunderlag". Planhandlingarna består av:

- Plankarta
- Planbeskrivning (denna handling)
- Illustrationsplan
- Samrådsredogörelse

Till planen hör även:

- Fastighetsförteckning
- Grundkarta (ingår i plankartan)

PLANFÖRFARANDE

Arbetet med denna detaljplan påbörjades hösten 2019. Planarbetet handläggs med utökat förfarande i enlighet med 5 kap. Plan- och bygglagen (PBL) (2010:900). Planförslaget är förenligt med översiktsplanen och Länsstyrelsens granskningsyttrande. Detaljplanen är framtagen i enlighet med Boverkets allmänna råd, (BFS 2014:5).

Planförslaget är av betydande intresse för allmänheten då många hyresrätter berörs. Ur ett socialt hållbarhetsperspektiv är delaktighet viktigt i processen varför dialoger skett utöver den vanliga detaljplaneprocessen.

Planförslaget bedöms inte medföra en betydande miljöpåverkan. Kommunens bedömning är ett resultat av genomförd undersökning av betydande miljöpåverkan, i form av identifiering av omständigheter samt samråd. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning.

GENOMFÖRANDETID

Genomförandetiden är 10 år och börjar gälla efter planen vunnit laga kraft.

Innan genomförandetiden gått ut får detaljplanen inte ändras, ersättas eller upphävas mot berörda fastighetsägares vilja.

PLANFÖRSLAG

SAMMANFATTNING AV PLANFÖRSLAGET

Syftet med planen är att möjliggöra byggnation av cirka 300 nya bostäder och utökad service samt att säkerställa skolverksamheten i stadsdelen Björkås i Ytterby. Vidare är syftet att säkerställa höga naturvärden i området genom att reglera delar av idag gällande kvartersmark som allmän platsmark för natur. Syftet med planen är även att sammanlänka ny bebyggelse med det befintliga Björkås och Ytterby station genom gena, tydliga och säkra kopplingar och stråk.

Bostadsområdet bedöms få en ökad variation av bostäder och underlätta boendekarriär inom stadsdelen. Ny bebyggelse utvecklar marken för närservice och bedöms även medföra ökad trygghet då relativt öde parkeringsytor ändras. Förslaget intensifierar markanvändningen och tar ett mindre område naturmark i anspråk, men bedöms inte leda till betydande miljöpåverkan. Planen innebär en förtätning av området med flerbostadshus samt parhus. Detaljplanen möjliggör också för nya målpunkter och en central mötesplats. Detaljplanen syftar även till att skapa goda rekreations- och lekmiljöer.

ALLMÄN PLATS

HUVUDMANNASKAP

All allmän plats inom planområdet har kommunalt huvudmannaskap.

NATUR

Förslaget säkerställer bevarande av naturområden genom mer allmän platsmark än ursprunglig detaljplan, i vilken stora delar ligger inom kvartersmark.

Förslaget medger att en del av den tidigare kvartersmarken planläggs som allmän platsmark i form av naturområde då den har natur- och rekreationsvärden.

Befintlig naturmark i planområdets nordvästra del tas delvis i anspråk för bostadsändamål. Exploateringen sker inom områden med lägre naturvärde, klass 4 (visst naturvärde). Mindre delar med naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde) tas i anspråk.

Bevarande av de delar av naturmarken som bedöms ha högre naturvärden säkerställs genom planläggning som allmän platsmark med naturändamål (NATUR).

Genom att bevara stengärdsgårdarna kan de bilda fina entréer till området. Stenmurar bör så långt det går bevaras i befintligt läge. Är det inte möjligt kan murstenen användas för uppbyggnad av nya stenmurar i soliga lägen, alternativt i form av stenrosen.

Inom områden i detaljplanen som reserveras för allmän platsmark med markanvändningen NATUR bör ekosystemtjänster främjas, exempelvis fördröjning av vatten, biologisk mångfald och mikroklimat. Kommunen ansvarar för all allmän platsmark.

VATTENVERKSAMHET

Vid Marstrandsvägen, precis där Hällebergsgatan börjar, finns ett markavvattningsföretag, med benämningen Guddehjälms mfl. DF 1922. Markavvattningsföretaget bedöms inte påverkas negativt av planläggningen. Inga åtgärder med bäck eller dike ska utföras.

Inga åtgärder planeras vid korsningen Hällebergsgatan och Marstrandsvägen i denna detaljplan. Dock kan planläggningen påverka vattenföringen i bäcken genom förändrad dagvattenhantering inom planområdet innan avledande till bäcken.

TRAFIK

Biltrafik

Hällebergsgatan försörjer all bebyggelse inom planområdet och mynnar ut i Väg 168 nordväst om planområdet. Plangränsen har anpassats för att möta pågående detaljplanering i Västra Tunge, i vilken en cirkulationsplats utreds. En vändplats planeras i Hällebergsgatans södra ände, med möjlighet för vidare anslutning till framtida planering av Porteberget.

Gång- och cykeltrafik

Genom att säkerställa att anslutande gång- och cykelbanor, till såväl centrum som till gång- och cykelbanor i nordost är säkra, gena och attraktiva ges goda förutsättningar för att öka det hållbara resandets marknadsandel.

Från Hällebergsgatan, i höjd med föreslaget centrum, föreslår planen att befintlig stig ska säkerställas med ett markreservat för allmännyttig gångtrafik då marken ska övergå till kvartersmark för bostäder. Gångstråket leder sedan vidare genom naturmark, ner till Östra Porten och Ytterby station.

Utmed Hällebergsgatan föreslås att gång- och cykelbana anläggs på den norra sidan, fram till Östra Porten. Gång- och cykelbanan utmed Hällebergsgatan föreslås få en bredd på 3 meter och ingå i det lokala gång- och cykelstråket. Parkeringsutfarter som går över gång- och cykelbanan behöver trafiksäkras med förhöjda passager. Gång- och cykelbana kommer att anslutas till gång- och cykelbana som planeras ut med Östra Porten ner till Ytterby station.

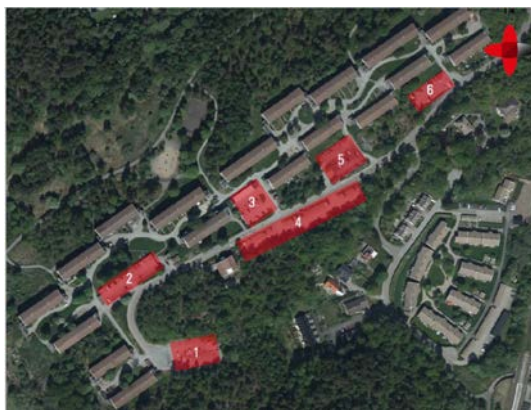
Kollektivtrafik

Planförslaget ger förutsättningar för kollektivtrafiken i Ytterby genom ett tillskott av bostäder i ett läge med närhet till Ytterby station med tåg- och busstation som finns inom gångavstånd, cirka 400 m från planområdet. Trygga och gena gång- och cykelbanor ifrån planområdet till Ytterby station är en viktig faktor för att människor ska använda sig av kollektivtrafiken. Åtgärderna för att förbättra kollektivtrafikens attraktivitet bör omfatta väderskyddade cykelställ och trafiksäkra passager. Att snabbt och enkelt kunna ta sig till Göteborg, centrala Kungälv och Stenungssund från morgon till sen kväll är en viktig faktor för att få fler att resa kollektivt. Gångvägar föreslås förbättras inom området genom planförslaget och därmed förbättra möjligheterna att gå till stationen. Vid framtida utbyggnation av Porteberget planeras gångvägar mot stationen förbättras ytterligare.

KVARTERSMARK

PARKERING

I dagsläget finns totalt 440 parkeringsplatser i området varav 380 är för boende och 50 är besöksplatser. Parkering sker idag längs med Hällebergsgatan som samlad markparkering och i P-hus, fördelat på sex olika parkeringsanläggningar i området. Befintlig parkeringssituation har undersökts i en utredning av Sigma Civil, vars fullständiga resultat redovisas i *Mobilitets- och parkeringsutredning, DP Baljan 2020*.

Figur 1. Parkeringsanläggningar, Sigma Civil.

Genomförd beläggningsstudie visar att det finns outnyttjad kapacitet, motsvarande 114 platser.

Planförslaget resulterar i att tre av sex anläggningar bebyggs med bostäder och verksamheter. Service möjliggörs i den centrala delen av området. Förslaget tillskapar ett parkeringsbehov för de cirka 380 nya bostäder som möjliggörs, vilket inte räknar med påbyggnad av befintliga huskroppar utan enbart förtätning.

Totalt påverkas 213 platser. Parkeringarna med nummer 2-5 i kartan kan utökas och byggas på med fler våningar. Summeras parkeringsbehovet för boende, verksamheter och besökare uppgår antalet parkeringsplatser för bil till totalt cirka 230, enligt *Kungälv kommun parkeringsnorm 2021*.

GRUNDLÄGGNING

Vid lokala schakter ska stabilitetsförhållandena kontrolleras. Innan uppfyllnad eller byggnad sker ska all organisk jord och fyllnadsmassor schaktas bort och ersättas med friktionsjord eller packad sprängsten. Planförslaget ställer krav på att grundläggning ska anpassas efter lokala förutsättningar genom skydd mot störningar inom kvartersmarken för bostäder i de norra kvarteren.

BEBYGGELSE

I enlighet med planens syfte möjliggör förslaget nybyggnation av bostäder och ökad service som med god gestaltning ska samverka och sammanlänka områdets äldre befintliga bebyggelse. Planen medger bostäder med varierade boendeformer fördelade på loftgångs-, lamell-, punkt- och parhus.

Utöver att i stort säkerställa äldre befintlig bebyggelse, bestående av flertalet loftgångshus längs med Hällebergsgatan, medger planförslaget nybyggnation fördelat på tre delområden som benämns *Norra kvarteren*, *Centrumkvarteren* och *Södra kvarteren*. Loftgångshusen, från 1970-talet, är uppförda i två till tre våningar och utgör områdets ryggrad. Kvarvarande hus efter planerad rivning bedöms inrymma ca 250 bostäder.

Norra kvarteren

De norra kvarteren består enbart av föreslagen ny bostadsbebyggelse som nås via en gemensamhetsanläggning från Hällebergsgatan. Mellan äldre befintlig bebyggelse och de tillkommande norra kvarteren föreslås att markens anordnande regleras för gång. Detta ställer krav på kvartersmarken för att säkerställa gen rörelse till fots.

Inom denna del av planen medges två punkthus i öster som kan uppföras till fem, respektive sex våningar. Punkthusen bedöms kunna rymma 19, respektive 22 lägenheter.

Vidare bedöms planen möjliggöra 24 parhus jämnt fördelade på gatans respektive sidor. Genom att endast tillåta parhus säkerställer planen naturliga rinnvägar genom släpp mellan huskropparna. De norra kvarteren möjliggör 65 nya bostäder i Björkås.

Figur 2. Norra kvarteren, utsnitt ur illustrationskarta, Liljewall Arkitekter.

Centrumkvarteren

I områdets mitt möjliggör planen en ny mötesplats genom tre tillkommande lamellhus som kan uppföras till fyra våningar samt ett punkthus upp till sju våningar. Huskropparna ramar in torgytan, som vetter ut mot Hällebergsgatan. Norr om gatan bedöms förslaget medge 42 nya bostäder med förutsättning att befintligt loftgångshus med 12 bostäder rivs. Centrumändamål medger möjlighet för en ökad service där det är av stor vikt att fasaderna är livfulla och att rörlighet och samband finns mellan ut- och insida.

I centrumkvarteren möjliggör planen även intensifierad markanvändning söder om Hällebergsgatan genom fyra tillkommande lamellhus, varav tre kan uppföras till fyra våningar. Det västligaste kan uppföras till fem våningar. Huskropparna söder om gatan bedöms tillskapa ytterligare 47 bostäder vilket resulterar i totalt 89 tillkommande bostäder i centrumkvarteren.

Väster om lamellhusen säkerställer planförslaget skolverksamheten, med möjlighet till utökning. Detaljplanen tillåter även ytterligare centrumverksamhet eller bostadsbyggnation.

Figur 3. Centrumkvarteren, utsnitt ur illustrationskarta, Liljewall Arkitekter.

Södra kvarteren

Väster om Hällebergsgatan medger planen högre byggnation, med en högsta tillåtna nockhöjd mellan 22, 25 och 28 meter, vilket i relation till en högsta tillåtna bruttoarea skapar en varierad bebyggelse som bedöms uppnå fem, respektive sex och sju våningar.

Mellan husen bildas en gemensam gård, i enlighet med utsnittet ur illustrationskartan nedan.

I Hällebergsgatans ände intensifieras markanvändningen ytterligare genom byggnation av bostäder.

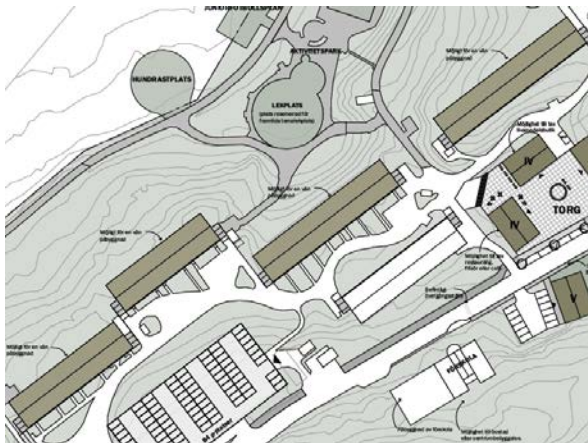
Totalt beräknas ca 120 bostäder i de södra kvarteren.

Figur 4. Södra kvarteren, utsnitt ur illustrationskarta, Liljewall Arkitekter.

Påbyggnad av befintliga loftgångshus

Planförslaget tillåter påbyggnad med ytterligare en våning på fyra av loftgångshusen genom en utökad högsta byggnadshöjd, vilket bedöms kunna tillskapa ytterligare 25 bostäder.

Figur 5. Påbyggnad av befintliga loftgångshus, utsnitt ur illustrationskarta, Liljewall Arkitekter.

Sammanlagt möjliggör planen för ca 300 nya bostäder i Björkås, utöver de ca 246 kvarvarande. Således medger planförslaget ca 550 bostäder.

PARKERING OCH ANGÖRING

Kungälv kommun har en Parkeringsnorm – del av plan för smart och effektiv parkering (Kungälv kommun 2021). I bygglovsskedet anger parkeringstalen minsta antal bil- och cykelplatser som fastighetsägaren måste anordna. För att kunna uppfylla målsättningen om långsiktig hållbar mobilitet är inriktningen att hitta en lösning som effektiviserar användandet av parkeringsytorna samtidigt som området inte blir underförsörjt av parkering.

Kungälv kommun har i sitt dokument *Parkeringsnorm* tagit fram möjligheter att reducera parkeringstalet och kallar det flexibla parkeringstal. Det innebär att en sänkning av parkeringstalen erbjuds mot att byggherren åtar sig att genomföra åtgärder som kan minska efterfrågan på parkeringen. Möjliga reduktionspaket är: kollektivtrafikpaket, bilpoolspaket och cykelpoolspaket.

Cykelparkering ska anordnas för boende på kvartersmark liksom för de verksamheter som planeras. Cykelparkeringar bör ligga i nära anslutning till bostadsentréerna och de ska vara trygga och väderskyddade platser. Det är viktigt att det finns låsmöjligheter för olika slags cyklar, till exempel lådcykel och elcyklar. Detaljplanen möjliggör utbyggnation av väderskyddade cykelparkeringar där byggrätten utökats intill befintliga hus och inom så kallad korsmark där komplementbyggnader möjliggörs.

Det finns goda förutsättningar för de boende i Björkåsområdet att resa hållbart.

Vid behov bedöms räddningstjänsten kunna angöra byggnader genom att köra in på kvartersmark och bostadsgårdar.

Nya bostäder byggs enligt Boverkets Byggregler (BBR) som ställer krav på tillgängligheten. De nya byggnaderna anpassas till terrängen och befintlig byggnation. För att tillgodose tillgänglighetskraven kan kvarteren uppföras med genomgående trapphus och hiss vilket gör det möjligt att angöra entréer och gårdar på ett tillgängligt sätt. Tillgängliga parkeringsplatser ska anordnas inom 25 meter från bostadsentré.

För de äldre befintliga bostäderna möjliggör planen byggnation av miljöhus för källsortering på parkeringsytorna längs med Hällebergsgatan. För en del av de befintliga flerbostadshusen blir avståndet från bostadsentré till avfallshantering längre än de 50 meter som anges i BBR:s allmänna råd. För nybyggnationen finns möjlighet att god tillgänglighet uppnås för

avfallshanteringen. För den nya kvartersgatan i det norra området måste gatan och vändplatsen utformas enligt gällande riktlinjer för att sopbil ska kunna angöra och vända. Kungälv kommun avfallsföreskrifter ska följas.

DAGVATTEN

Dagvatten hanteras och renas via fastighetsägarens interna ledningssystem och leds sedan vidare till fastighetsägarens föreslagna dagvattendamm i områdets västra del samt till kommunala anslutningar. Strax utanför planområdet finns ytterligare tre ytor inom kommunal naturmark som ska användas för dagvattendamm innan dagvattnet leds vidare till Kyrkbäcken. Dagvatten i området ska ledas till anläggningarna, som omhändertar och fördröjer vatten från intilliggande områden.

Planförslaget ställer krav på hur dagvatten ska hanteras inom kvartersmark genom två bestämmelser som reglerar markens anordnande och vegetation. Plankartan pekar ut delar av kvartersmarken för bostäder som ska anläggas med avledande diken för dagvatten. Plankartan pekar även ut delar där endast 60% av kvartersmarken får hårdgöras.

I delar av de norra kvarteren ställer planförslaget krav på kvartersmarkens bostäder genom att endast tillåta parhus. Med en utformning som innebär återkommande släpp mellan huskropparna säkerställer planen rinnvägar för dagvatten.

Vid planområdets västra gräns möjliggörs en teknisk anläggning i form av en dagvattendamm. Dagvattendammen utformas med fördel så att de under perioder kan stå under vatten och därmed utgöra ett extra magasin.

SKYFALL OCH ÖVERSVÄMNING

I Översiktsplan för Kungälv kommun, 2012, anges att golvyta för ny byggnation av samhällsviktiga funktioner och sammanhållen bostadsbebyggelse alltid ska ligga ovan + 3,4 m och bör överstiga + 4,4 m. (Nivåer översatta till höjdsystemet RH2000.) Marknivån inom planområdet varierar mellan cirka +12 m till +43 m (RH2000) och ligger därmed över de nivåer som anges i översiktsplanen.

Planområdet ligger högt och påverkas därmed inte av höga vattenstånd. Tillfarten vid Marstrandsvägen är en lågpunkt som kan riskera att översvämmas vid skyfall. Befintliga gårdsytor har flertalet lågpunkter som vid skyfall riskeras översvämmas. Vid eventuell framtida ombyggnation av gårdsytorna rekommenderas att dessa höjdsätts så att avledning kan ske. Garagen är exempel på anläggningar som måste skyddas från översvämning. Konstruktionen bör vara vattentät och tillfarter vara säkrade mot översvämning.

GESTALTNING

Tillkommande bebyggelse ska bidra med en variation till men också samspela med det annars homogena området genom att tillföra parhus och punkthus med olika höjder som är anpassade till områdets topografiska förutsättningar. Gestaltningen bedöms kunna bidra till en ökad känsla av trygghet och närvaro i området.

MOTIV TILL PLANBESTÄMMELSER

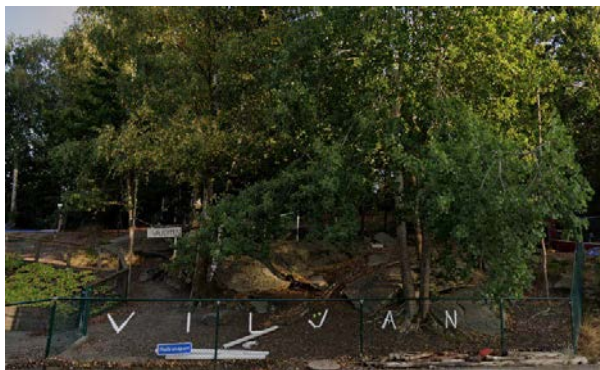
Syftet med planen är att möjliggöra byggnation av cirka 300 nya bostäder och utökad service samt att säkerställa skolverksamheten i stadsdelen Björkås i Ytterby. Vidare är syftet att säkerställa höga naturvärden i området genom att reglera delar av idag gällande kvartersmark som allmän platsmark för natur. Syftet med planen är även att sammanlänka ny bebyggelse med det befintliga Björkås och Ytterby station genom gena, tydliga och säkra kopplingar och stråk.

ANVÄNDNING AV MARK- OCH VATTEN

ALLMÄN PLATS

- GATA** Gata, i enlighet med 2. kap 7 § PBL.
Reglering om allmän plats med kommunalt huvudmannaskap som gata görs för att säkerställa Hällebergsgatans utbredning samt för att tillåta en förlängning av gatan i dess ände, med tillhörande vändplats. Detta gör det möjligt med angoring till tillkommande bostäder i områdets södra delar. Genom regleringen kan även tillgänglighet för fotgängare och cyklister öka i området via utbyggda gång- och cykelvägar längs Hällebergsgatan.
- GÅNG** Gångväg i enlighet med 2. kap 7 § PBL.
Reglering om allmän platsmark med kommunalt huvudmannaskap som gångväg görs för att säkerställa fortlevnaden av den befintliga gång- och cykelvägen som sträcker sig från öst till väst i planområdets övre gräns. Detta gör det möjligt för boende och besökare att ta sig till och från området genom ett hållbart resande i en bilfri miljö.
- CYKEL** Cykelväg, i enlighet med 2. kap 7 § PBL.
Reglering om allmän platsmark med kommunalt huvudmannaskap som cykelväg görs för att säkerställa fortlevnaden av den befintliga gång- och cykelvägen som sträcker sig från öst till väst i planområdets övre gräns. Detta gör det möjligt för boende och besökare att ta sig till och från området genom ett hållbart resande i en bilfri miljö.
- NATUR** Natur, i enlighet med 2. kap 6 § PBL.
Reglering om allmän platsmark med kommunalt huvudmannaskap som natur görs för att säkerställa bevarande av partier med högt klassade natur- eller rekreativvärden inom planområdet samt för att skapa en god helhetsverkan mellan bebyggelse och grönområde.
- ### KVARTERSMARK
- B** Bostäder, i enlighet med 2. kap 3 § PBL.
Regleringen av kvartersmark som bostäder görs dels för att säkerställa befintlig bebyggelse, dels för att möjliggöra nya bostäder inom planområdet.
- C** Centrum, i enlighet med 4.kap 37 § PBL.
Regleringen av kvartersmark som centrum görs för att skapa en variation för användningen av området och för att möjliggöra en stärkt service i området.
- E₁** Transformatorstation, i enlighet med 4. kap 2 § PBL.
Regleringen av kvartersmark som teknisk anläggning för transformatorstation görs dels för att säkerställa befintliga enheter, dels för att möjliggöra för utbyggnad av ytterligare transformatorstationer. Transformatorstationer säkerställer eldistribution och är en förutsättning för strömförsörjning av såväl tillkommande som befintliga bostäder i området.

- E₂** **Dagvattendamm, i enlighet med 4. Kap 32 § PBL.**
Regleringen av kvartersmark som teknisk anläggning för dagvattendamm säkerställer en yta för ett fördröjningsmagasin inom planområdet.
- P** **Parkering, i enlighet med 4. Kap 13 § PBL.**
Regleringen av kvartersmark som parkering görs för att säkerställa befintliga parkeringsanläggningar för att fortsatt kunna möta parkeringsbehovet i området.
- S** **Skola, i enlighet med 5. kap 17 § PBL.**
Regleringen av kvartersmark som skola görs för att säkerställa befintlig skolverksamhet genom att göra den planlig. Regleringen gör det även möjligt att utöka verksamheten för att möta framtida behov.
- I dagsläget inrymmer verksamheten ca 60–70 barn och kan genom planförslaget inrymma ca 140 barn.
- Reglering av kvartersmark som skola, i kombination med bestämmelse om största byggnadsarea samt att mark inte får förses med byggnad säkerställer tillräckligt stor friyta för en utökad mängd elever inom och i närheten av förskoletomten, lämplig för lek och utevistelse. Friytan bedöms erbjuda en attraktiv lek- och vistelsemiljö genom sin utmanande topografi och naturlika planteringar. Som komplement till friytan finns Aktivitetsparken cirka 100 meter bort från förskoletomten.

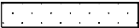
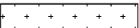
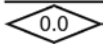
Figur 6. Utmanande topografi och naturlika planteringar, Viljans Förskola

EGENSKAPSBESTÄMMELSER KVARTERSMARK

BEBYGGANDETS OMFATTNING

- e₁** Största bruttoarea är 200 m² per fastighet, i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om en största bruttoarea om 200 kvadratmeter per fastighet görs i det norra kvarteret för de delar som ska bebyggas med parhus. Genom regleringen kan parhusen inte bli större än att den mängd som beräknas behövas för att möta befolkningstillväxten i Björkås kan bemötas.
- e₂** Största bruttoarea är 850 m², i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största bruttoarea, i relation till högsta tillåtna nockhöjd, görs för att begränsa den yta en byggnad får ta i anspråk på platsen. Olika värden på största bruttoarea och högsta tillåtna nockhöjd i detaljplanen säkerställer att en varierad bebyggelsestruktur uppnås.
- e₃** Största bruttoarea är 1100 m², i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största bruttoarea, i relation till högsta tillåtna nockhöjd, görs för att begränsa den yta en byggnad får ta i anspråk på platsen. Olika värden på största bruttoarea och högsta tillåtna nockhöjd i detaljplanen säkerställer att en varierad bebyggelsestruktur uppnås.

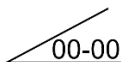
Planbeskrivning – Granskningshandling
Kungälv kommun
Ärende KS2018/1483

- e₄ Största bruttoarea är 1800 m², i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största bruttoarea, i relation till högsta tillåtna nockhöjd, görs för att begränsa den yta en byggnad får ta i anspråk på platsen. Olika värden på största bruttoarea och högsta tillåtna nockhöjd i detaljplanen säkerställer att en varierad bebyggelsestruktur uppnås.
- e₅ Största bruttoarea är 2150 m², i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största bruttoarea, i relation till högsta tillåtna nockhöjd, görs för att begränsa den yta en byggnad får ta i anspråk på platsen. Olika värden på största bruttoarea och högsta tillåtna nockhöjd i detaljplanen säkerställer att en varierad bebyggelsestruktur uppnås.
- e₆ Största bruttoarea är 2500 m², i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största bruttoarea, i relation till högsta tillåtna nockhöjd, görs för att begränsa den yta en byggnad får ta i anspråk på platsen. Olika värden på största bruttoarea och högsta tillåtna nockhöjd i detaljplanen säkerställer att en varierad bebyggelsestruktur uppnås.
- e₇ Största bruttoarea är 3400 m², i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största bruttoarea, i relation till högsta tillåtna nockhöjd, görs för att begränsa den yta en byggnad får ta i anspråk på platsen. Olika värden på största bruttoarea och högsta tillåtna nockhöjd i detaljplanen säkerställer att en varierad bebyggelsestruktur uppnås.
- e₈ Största bruttoarea är 6000 m² varav 84 % får vara bostäder och 16 % får vara garage, i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största bruttoarea, i relation till högsta tillåtna nockhöjd, görs för att begränsa den yta en byggnad får ta i anspråk på platsen. Parkeringsbehovet ska lösas inom fastigheten, som med topografiska utmaningar kan lösas med ett delvis underbyggt garage. En fördelning görs i procent för att tydliggöra hur stor del av bruttoarean som får användas för bostäder respektive garage.

Olika värden på största bruttoarea och högsta tillåtna nockhöjd i detaljplanen säkerställer att en varierad bebyggelsestruktur uppnås.
- e₉ Största byggnadsarea är 800 m², i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om största byggnadsarea, i relation till högsta tillåtna byggnadshöjd, görs för att begränsa förskolans utbyggnad till 800 m². Fastigheten är ca 4150 m² vilket säkerställer en ca 3350 m² stor friyta vid full utbyggnad av verksamheten.
- Marken får inte förses med byggnad, i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om att marken inte får förses med byggnad görs för att säkerställa öppna ytor mellan såväl befintliga som planerade huskroppar.
- Endast hiss, trapphus, komplementbyggnader och andra anläggningar än byggnader får placeras, i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen görs för att begränsa markens utnyttjande till att endast hiss, trapphus, komplementbyggnader och andra anläggningar än byggnader får placeras. Med denna precisering får hiss och trapphus anläggas för en ökad tillgänglighet för befintliga loftgångshus. Komplementbyggnader och andra anläggningar än byggnader, så som plank och murar får anläggas, vilket gör det möjligt att utveckla gårds- och lekmiljöer (n₃).
- Högsta nockhöjd i meter, i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.
Regleringen om högsta nockhöjd i meter görs för att reglera höjd upp till nock på tillkommande bebyggelse samt för att underlätta tolkningen vid bygglovsprövning. Över nock uppskjutande delar, som skorstenar och fläktrum, tillåts över högsta nockhöjd.

Högsta byggnadshöjd i meter, i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.

Regleringen om högsta byggnadshöjd i meter görs för att säkerställa befintlig bebyggelse i området. Fyra loftgångshus är lämpliga för påbyggnad av ytterligare en våning, varför de regleras med en högsta byggnadshöjd på 13 meter. Parkeringsanläggningarna har försetts med en högsta byggnadshöjd på 11 meter för att tillåta ytterligare ett plan för parkering.

Takvinkeln får vara mellan de angivna gradtalen, i enlighet med 4 kap. 11 § PBL.

Regleringen om att takvinkeln får vara mellan de angivna gradtalen görs för att möjliggöra användande av olika takmaterial och asymmetriska takåsar på ny bebyggelse för att bidra till ett varierat arkitektoniskt uttryck i området.

FASTIGHETSSTORLEK

d₁ Minsta fastighetsstorlek är 250 m², i enlighet med 4 kap. 18 § PBL.

Reglering om minsta fastighetsstorlek görs för ytor avsedda att bebyggas med parhus. I relation till begränsning av bebyggandets omfattning om att största bruttoarea är 200 m² per fastighet säkerställs att inte hela fastigheten bebyggs.

UTFORMNING

f₁ Endast parhus, i enlighet med 4 kap. 16 § PBL.

Regleringen om parhus görs för att ställa krav på utformning för att det ska uppstå släpp mellan huskropparna, i stället för att exempelvis tillåta sammanbyggda kedjehus. Med en reglering som skapar utrymme mellan husen tillåts regnvatten finna naturliga rinnvägar ner till recipienten.

f₂ Entrévåning ska ha en våningshöjd på minst 3,6 meter, i enlighet med 4 kap. 16 § PBL.

Regleringen om en minsta våningshöjd för entrévåning görs för att även möjliggöra framtida lokaler för centrumbruk.

f₃ Ramp, i enlighet med 4 kap. 16 § PBL.

Regleringen om ramp görs för att ställa krav på utformningen för att säkerställa åtkomst vid tillbyggnad av parkeringshus, i enlighet med 4 kap. 16 § PBL.

MARKENS ANORDNANDE OCH VEGETATION

n₁ Dike, i enlighet med 4 kap. 10 § PBL.

Reglering av markens anordnande och vegetation i form av dike görs för att ställa krav på hantering av dagvatten enligt de förslag på förbättrande åtgärder som presenteras i VA- och dagvattenutredningen, i enlighet med 4 kap. 10 § PBL.

n₂ Gång, i enlighet med 4 kap. 10 § PBL.

Reglering av markens anordnande och vegetation i form av gång görs för att säkerställa att en erforderlig gångväg anläggs mellan äldre befintlig bebyggelse och tillkommande bebyggelse i de norra kvarteren.

n₃ Lek, i enlighet med 4 kap. 10 § PBL.

Reglering av markens anordnande och vegetation i form av lek görs för att säkerställa fortlevnaden av befintlig Aktivitetspark i området.

n₄ Endast 60 % av markytan får hårdgöras, i enlighet med 4 kap. 10 § PBL.

Reglering av markens anordnande och vegetation i form tillåten hårdgöringsgrad görs för att säkerställa viss genomsläpplighet kring såväl äldre befintlig bebyggelse som tillkommande.

SKYDD MOT STÖRNINGAR

- m₁ Bullerplank får finnas på hela sträckan med en höjd av 2 meter över anslutande marknivå, i enlighet med 4 kap. 12 § PBL.
Regleringen av skydd mot störningar görs att möjliggöra bullerskyddande åtgärder vid förskolan för en tryggare och trivsammare miljö för lek och vila.
- m₂ Grundläggning ska anpassas efter lokala geotekniska förutsättningar, i enlighet med 4 kap. 12 § PBL.
Regleringen av skydd mot störningar görs att ställa krav på grundläggningen i de norra kvarteren.

ADMINISTRATIVA BESTÄMMELSER

GENOMFÖRANDETID

Genomförandetiden är 10 år och börjar gälla efter detaljplanen har vunnit laga kraft, i enlighet med 4 kap. 21 § PBL.

Regleringen av en genomförandetid på 10 år görs på grund av planens omfattning och bedömning om lämplig tid för genomförande.

MARKRESERVAT

- u₁ Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar, i enlighet med 4 kap. 5 § PBL.
Regleringen av markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar görs för att säkerställa åtkomst av befintliga ledningar i området.
- x Markreservat för allmännyttig gångtrafik, i enlighet med 4 kap. 6 § PBL.
Regleringen av markreservat för allmännyttig gångtrafik görs för att säkerställa allmänhetens möjlighet att röra sig, från allmän plats till allmän plats, över kvartersmarken via befintligt gångstråk mot Ytterby Station.

GEMENSAMHETSANLÄGGNING

- g Markreservat för gemensamhetsanläggning, i enlighet med 4 kap. 18 § PBL.
Regleringen av markreservat för gemensamhetsanläggning görs att säkerställa att en gemensamhetsanläggning kan bildas för gata och VA till bostäder i de norra kvarteren.

GENOMFÖRANDE AV DETALJPLANEN

Genomförandebeskrivningen redovisar de organisatoriska, fastighetsrättsliga, ekonomiska och tekniska åtgärder som behöver vidtas för att genomföra detaljplanen. Den ska redovisa vem som vidtar åtgärderna och när de ska vidtas. Genomförandebeskrivningen har ingen självständig rättsverkan. Detaljplanens bindande föreskrifter framgår i stället av plankartan och dess planbestämmelser. Genomförandebeskrivningen förtydligar detaljplanens syfte ur genomförandesynpunkt och blir därigenom vägledande vid genomförandet av detaljplanen.

ORGANISATORISKA FRÅGOR

TIDPLAN

Genomförande av planen beräknas påbörjas så snart detaljplanen vinner laga kraft. Detaljplanen förväntas vinna laga kraft tredje kvartalet 2024 under förutsättning att detaljplanen inte överklagas. Byggnation av bostäder kommer att ske etappvis, sista etappen förväntas stå klart 2034.

HUVUDMANNASKAP

Huvudmannaskap innebär ett ansvar för utbyggnad, drift och underhåll av allmänna platser. Med huvudmannaskap har kommunen en rättighet, men även en skyldighet att lösa in allmän platsmark som ligger inom privatägda fastigheter. Huvudmannaskap innebär även att kommunen före genomförandetidens utgång ska ha upplåtit de allmänna platserna till allmänt nyttjande.

FASTIGHETSRETTSLIGA FRÅGOR

Berörda fastighetsägare, kända rättighetshavare och delägare i eventuella samfälligheter framgår av fastighetsförteckningen. För att göra förändringar i fastighetsindelningen, ompröva gemensamhetsanläggningar, ändra rättigheter eller bilda ledningsrätt krävs en ansökan om lantmäteriförrättning. Vid förrättningen prövar lantmäterimyndigheten åtgärdens lämplighet, överensstämmelse med detaljplanen med mera. Fastighetsbildning inom kvartersmark sker på initiativ av fastighetsägarna själva.

Fastighetsbildnings-, ledningsrätts- och anläggningsåtgärder kan ske efter det att beslut om antagande av detaljplanen vunnit laga kraft. Förrättningskostnaderna debiteras enligt en av staten fastställd taxa. Ansökan ställs skriftligen till Lantmäteriet.

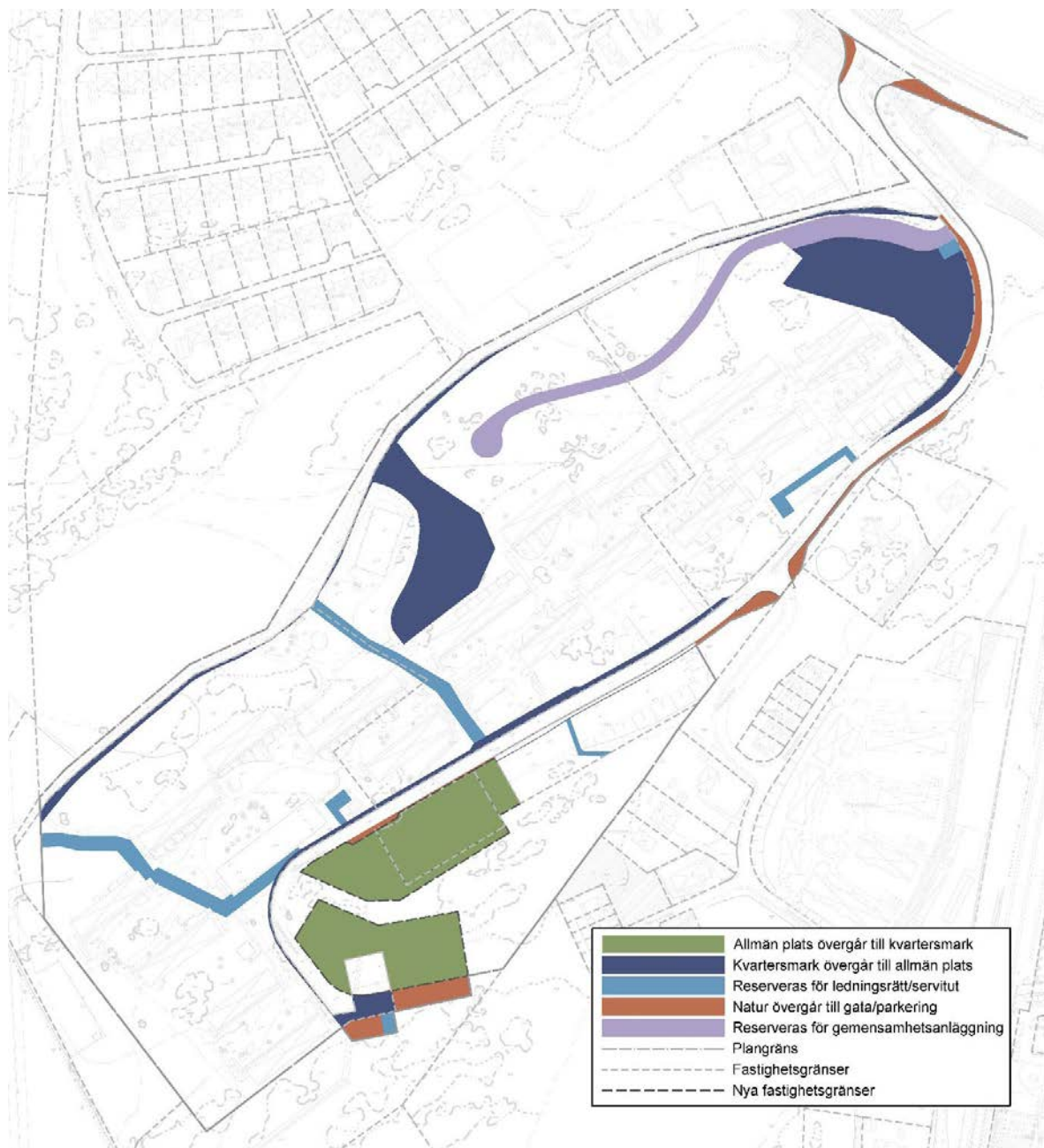
FÖRÄNDRAD FASTIGHETSINDELNING

För information om fastighetsrättsliga konsekvenser se tabell och karta i kapitlet nedan Fastighetsrättsliga konsekvenser.

FASTIGHETSÄTTSLIGA KONSEKVENSER

Nedan har konsekvenser för berörda fastigheter inom planområdet listats. I tabellen anges framtida användningsområden för respektive fastighet enligt detaljplaneförslaget samt vilka förändringar avseende fastighetsgränser som föreslås. Planbestämmelserna för respektive fastighet anges nedan med bestämmelsernas beteckningar. För information om beteckningarnas innebörd hänvisas till rubriken "Planförslag" högre upp i dokumentet alternativt plankartan, där detta beskrivs.

FASTIGHET	PLANBESTÄMMELSER	Avstår mark	Erhåller mark
Baljan 1	B, P, E ₁ , E ₂ , GATA, u	Se markerade områden om ca 1102+188+148+135 m ² . (ledningsrätt) Se markerade områden om ca 450+4005 m ² .	
Baljan 2	B, P, NATUR, GATA, GÅNG, CYKEL, u, g	Se markerat område om ca 2017 m ² . (gemensamhetsanläggning) Se markerade områden om ca 3952+714 m ² . Se markerat område om ca 670 m ² . (ledningsrätt)	
Baljan 3	B, E ₁ , NATUR, GATA, GÅNG, CYKEL, u, g	Se markerat område om ca 838 m ² . (gemensamhetsanläggning) Se markerade områden om ca 265+4472+28 m ² . Se markerade områden om ca 92+312 m ² . (ledningsrätt)	
Kastellegården 1:379	B, x	Se markerat område om ca 92 m ² . (servitut)	
Ytterby-Tunge 2:89	S, B, C, GATA		Se markerat område om ca 2393 m ² .
Ytterby-Tunge 2:66	S, B, C, GATA, E		Se markerat område om ca 241 m ² . Se markerat område om ca 90 m ² . (ledningsrätt) Se markerade områden om ca 2177+3151 m ² . Se markerade områden om ca 127+305+337+229+135+242+528 m ² .

Figur 7. Fastighetskonsekvenskarta

RÄTTIGHETER

Ledningsrätt

Eventuellt säkerställande av allmänna ledningar inom planområdet bör ske med ledningsrätt. Reservat för ledningsrätt finns utmärkt med U-område i plankartan. Ansökan och bildande av ledningsrätt ombesörjs och bekostas av ledningsägaren. Befintlig ledningsrätt, 1482-1985.2, för vatten och avlopp påverkas ej vid genomförandet av detaljplanen.

Servitut

Servitut ska bildas för gångpassage för allmänheten fram till befintlig gångstig inom område markerat med x i plankartan. Fastighetsägaren ansvarar för skötsel av området. Befintligt servitut, 1482-1985.1, för vatten och avlopp påverkas ej vid genomförandet av

detaljplanen.

Befintligt servitut, 14-YTT-1090.1, för parkering påverkas och kommer att hanteras när detaljplanen vunnit laga kraft.

Olokaliserat avtalsservitut, 14-IM3-59/855.2, för kraftledning kan komma att påverkas vid genomförandet av detaljplanen. Eventuell flytt av ledningen bekostas av exploatörerna.

GEMENSAMHETSANLÄGGNINGAR

Gemensamhetsanläggningen Baljan ga:1 med ändamål serviceledningar för vatten och avlopp påverkas inte vid genomförandet av detaljplanen.

AVTAL OCH ÖVERENSKOMMELSER

EXPLOATERINGSAVTAL

Exploateringsavtal ska upprättas mellan Kungälv kommun och exploatörerna innan detaljplanen tas upp för antagande.

Exploateringsavtalen ska bland annat reglera marköverlåtelse, medfinansieringsersättning för infrastruktur, utbyggnadsordning samt kostnads- och genomförandansvar för åtgärder som krävs med anledning av exploateringen inom allmän platsmark och kvartermark. Avtalet behandlar även utbyggnad av mark för allmän plats samt dagvattenhantering.

Exploatörerna ska bekosta utbygganden av de dagvattendammar som VA- och dagvattenutredningen föreslår, detta kommer att regleras i exploateringsavtalet. För utformning se dagvattenutredningen samt under Teknisk försörjning i Planbeskrivningen.

Exploatörerna kommer även att vara med och medfinansiera utbyggnad/upprustning av korsningen Marstrandsvägen-Hällebergsgatan. Exploatörerna kommer att stå för 25 % av utredningskostnaderna. Hur fördelningen av kostnaderna för utbyggnaden kommer att bli, ska regleras i exploateringsavtalen.

ÖVERENSKOMMELSE OM FASTIGHETSREGLERING

Överenskommelser om fastighetsreglering ska upprättas mellan Kungälv kommun och exploatörerna innan detaljplanen går upp för antagande. Överenskommelserna ska innehålla aktuella markområden som ska regleras, ersättning för marköverföringar, tillträde samt betalansvar för lantmäteriförrättningen. Se fastighetsrättsliga konsekvenser ovan.

TEKNISKA FRÅGOR

TEKNISKA ÅTGÄRDER

El-, bredband- och teleförsörjning

Kungälv energi kan komma att gräva ner befintlig luftledning som försörjer Björkås med el.

Kungälv Energi har möjlighet att dra fram fiber till området, då kanalisation ha lagts ner som en förberedelse inför ett ev. framdragande.

Skanova AB ansvarar för genomförande och skötsel av tele-anläggningar.

Värme

Fjärrvärme har nyligen dragits in i området.

Marksanering

Vid arbete med asfalten i området bör provtagning eller bedömning av PAH-halten göras. En enkel första bedömning kan göras med hjälp av ett spraytest där särskild märkfärg och UV-lampa används för att indikera tjärhaltig massa.

Några åtgärder för att åtgärda PCB-förekomst bedöms inte relevanta och påverkar därför inte detaljplanen.

Avfall

I kommunen finns en antagen renhållningsordning, beslutad av kommunfullmäktige 2015-09-10 (§241/2015) där avfallsföreskrifter ingår.

Vatten och spillvatten

Exploatörernas fastigheter ligger inom kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp. Utbyggnad av VA-systemet kommer krävas för att tillgodose områdets behov. Exploatörerna betalar utbyggnad av VA-systemet inom detaljplaneområdet samt erforderliga dagvattendammar utanför planområdet. Innan bygglov kan sökas och området exploateras behöver nya överföringsledningar i kommunen byggas ut och tas i drift. Detta för att det i dag finns en begränsad kapacitet i dagens överföringsledningar vilket gör att nya bostäder inte i dagsläget kan anslutas. Detta arbete beräknas vara klart under andra kvartalet år 2024.

”Spillvattnet kommer att avledas till Ryaverket i Göteborg, de nytilkomna fastigheterna omfattas inom ramen för det befintliga miljötillståndet för Ryaverket.”

Brandvatten och släckvatten

Kommunen ansvarar för släckvattenförsörjning för tillkommande bebyggelse. Idag finns tre brandposter i området. Vidare i planarbetet bör det tittas vidare på ytterligare påkopplingspunkter.

Dagvatten

Dagvatten ska hanteras i enlighet med kommunens dagvattenplan med innehållande dagvattenpolicy antagen 2017-05-18 (KS2013/1902-47-48) detaljplanens bestämmelser samt framtagna VA- och dagvattenutredning för Björkås och ingår som en del i planhandlingarna.

Exploatörerna är skyldiga att tillse att dagvatten från omgivande naturmark, kan tas om hand och avledas utan att grannfastigheter besväras.

Anslutningspunkt för dagvatten kommer att förläggas i fastighetens närhet. Dagvatten ska fördröjas/infiltreras och vid behov renas inom kvartersmarken innan avledning till kommunal dagvattenledning. Dagvattenanläggningar på exploatörernas kvartersmark byggs ut och bekostas av exploatörerna.

Dagvattendammar ska anläggas inom och även utom planområdet för en samlad fördröjning och rening av dagvatten. Se dagvattenutredning samt under Teknisk försörjning i Planbeskrivningen.

UTBYGGNAD ALLMÄN PLATS

Kostnader fördelas efter plannytan (BTA) mellan exploatörerna och kommunen utför utbyggnad av allmän plats. Kommer att avtalas om i exploateringsavtal.

UTBYGGNAD VATTEN OCH AVLOPP

Kostnader fördelas efter plannytan (BTA) mellan exploatörerna och kommunen utför utbyggnad av vatten och avlopp. Kommer att avtalas om i exploateringsavtal.

EKONOMISKA FRÅGOR

PLANEKONOMISK BEDÖMNING

Exploatörerna står för plankostnaderna. Ett plankostnadsavtal är upprättat med Förbo. För den södra delen där kommunen är markägare kommer plankostnadsavtal upprättas med aktuell exploatör efter markanvisning. Ett plankostnadsavtal kommer att upprättas med Förskolan Viljan. En fördelning av plankostnaderna kommer att göras, konstadsfördelningen baseras på antal BTA man tilldelats i planen.

EKONOMISKA KONSEKVENSER FÖR KOMMUNEN

Kungälv kommun, såsom huvudman för allmän plats, kommer få kostnader för iordningställande av allmänna anläggningar inom allmän plats som inte exploatörerna bekostar då exploateringsavtal är tecknade. Vidare får kommunen en kostnad för utbyggnad av va-ledningar och eventuellt upprättande av ny förbindelsepunkt, vilket delvis finansieras av anslutningsavgifter.

EKONOMISKA KONSEKVENSER FÖR EXPLOATÖRERNA

Exploatorerna bekostar omläggning av allmänna el- och teleledningar som krävs för exploatering.

Exploatorerna bekostar all utbyggnad och alla åtgärder på kvartersmark. Förutom det får exploatorerna bland annat kostnader för markförvärv samt kostnader som uppkommer i samband med utbyggnad och markarbeten.

Exploatorerna ska betala utbyggnad av dagvattendammar inom planområdet.

Exploatorerna ska medfinansiera utbyggnad/upprustning av korsningen Marstrandsvägen-Hällebergsgatan.

Exploatorerna ska betala anläggningsavgift för vatten och avlopp enligt vid varje tillfälle gällande taxa. Debitering sker när förbindelsepunkt upprättas.

Exploatorerna ska betala lantmäterikostnaderna.

EKONOMISKA KONSEKVENSER FÖR ÖVRIGA

Ledningshavare bekostar erforderlig utbyggnad av sina respektive ledningsnät om inget annat avtalats. Blivande fastighetsägare erlägger en avgift för användningen av den samlade kommunala användningen.

Ledningshavare kan även få kostnader för flytt av ledningar. Kostnadsansvaret för eventuell flytt av underjordiska ledningar är beroende av den rätt som ledningen är belägen i marken med. Kostnadsansvaret för flytt av underjordisk ledning kan även regleras i exploateringsavtal. Kostnader som är förknippade med att tillskapa rätt för (servitut, ledningsrätt, gemensamhetsanläggning och/eller annan nyttjanderätt) anläggning på annans mark bekostas av ägare av anläggningen/ ledningen.

FRAMTIDA DRIFTSKOSTNADER

Kommunen svarar för drift och underhåll av allmän plats inklusive dess anläggningar såsom gata och torg.

Respektive fastighetsägare svarar för drift och underhåll inom kvartersmark inklusive dagvattenavledning inom kvartersmark.

PLANAVGIFT

Ingen planavgift ska betalas.

DRIFT ALLMÄN PLATS

Kommunen som huvudman för allmän plats kommer att få kostnader för drift och underhåll av gator, park, gångstigar och naturmark.

DRIFT VATTEN OCH AVLOPP

Exploatorerna bekostar utbyggnad och omläggning av allmänna VA-anläggningar som krävs för exploateringen.

GATUKOSTNADER

Exploatorerna bekostar utbyggnad av allmän plats i form av gata, gång och cykel inom planområdet, med undantag för gång och cykelbana längs med den norra plangränsen som bekostas av kommunen.

KULTURVÄRDEN

RIVNINGSFÖRBUD

Inga förbud föreligger. Förbo bör dock tillvarata byggmaterial som bedöms återbrukbart vid rivning av befintlig bebyggelse då det i framtiden kan uppstå behov att ersätta delar av kvarvarande loftgångshus.

BEVARANDEKRAV

Inga bevarandekrav föreligger. Se ovan resonemang om demontering istället för demolering.

UPPLYSNINGAR

Sanering av påträffade föroreningar bekostas av förorenaren. Massor runt bebyggelsen i det södra kvarteret klassas som miljöfarlig deponi och beaktas vid renoverings- eller rivningsarbete.

Då halter överskridande KM har påträffats ska tillsynsmyndigheten underrättas och inga schaktarbeten påbörjas innan en anmälan om avhjälpande åtgärder enligt 28 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd har upprättats och även godkänts av tillsynsmyndigheten.

Den bergtekniska utredningen bedömer att planområdets branta bergsslänter ska beaktas vid närbelägna, vibrationsalstrande arbeten, exempelvis sprängning. Bergsakkunnig ska rådfrågas innan vibrationer (exempelvis genom pålning eller sprängning) eller påförande av laster större än 50 kPa närmare än 10 meter från bergsslänternas krön. Vidare rekommenderas att det längs Hällebergsgatan utförs en riktad kontroll samt åtgärder avseende löst sittande block som riskerar att rasa ner på befintlig väginfrastruktur.

PLANERINGSUNDERLAG

KOMMUNALA PLANERINGSUNDERLAG

GÄLLANDE DETALJPLANER

- YTTERBY 108, laga kraft 1968-06-18
- YTTERBY 218, laga kraft 1987-11-04

GRUNDKARTA

- Grundkarta 2022-05-30

ÖVERSIKTSPLAN

- ÖP2010
- FÖP Ytterby, 2021
- Planeringsstrategi, 2022

MILJÖBEDÖMNING

- Undersökning av betydande miljöpåverkan för BALJALN 1 M.FL., "BJÖRKÅS", 2019-11-14
- Länsstyrelsens yttrande om undersökning av betydande miljöpåverkan BALJAN 1 M.FL., "BJÖRKÅS", 2019-12-12.
- Kommunen har i särskilt beslut, USU 2021-05-11, avgjort att genomförande av åtgärderna inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. I beslutet redovisades de omständigheter som talar för eller emot det. Beslutet har gjorts tillgängligt för allmänheten (6 kap. 7 § MB). Beslutet får inte överklagas (6 kap. 8 § MB).

Planen riskerar inte att medföra betydande miljöpåverkan. En strategisk miljöbedömning (inklusive miljökonsekvensbeskrivning) skall inte genomföras.

ÖVRIGA KOMMUNALA STYRDOKUMENT

- Dagvattenplan, 2017
  - Del 1 – Dagvattenpolicy
  - Del 2 – Dagvattenhandbok
  - Del 3 – Åtgärdsförslag
- Naturvårds- och friluftspan, 2005

REGIONALA PLANERINGSUNDERLAG

REGIONALA STÄLLNINGSTAGANDEN

- Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021-2030, Västra Götalandsregionen, 2021

UTREDNINGAR

- Naturvärdesinventering, Naturcentrum, 2019
- Geoteknisk och bergteknisk undersökning, Cowi, 2021
- Trafik- och mobilitetsutredning, Sigma Civil, 2020
- VA- och dagvattenutredning, Markera, 2021
- Invånardialog, AL Studio, Förbo och Kungälv kommun, 2020

Planbeskrivning – Granskningshandling
Kungälv kommun
Ärende KS2018/1483

- Arkeologisk utredning, Bohusläns museum, 2021
- Miljöteknisk markundersökning, Sweco, 2019

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

KOMMUNALA

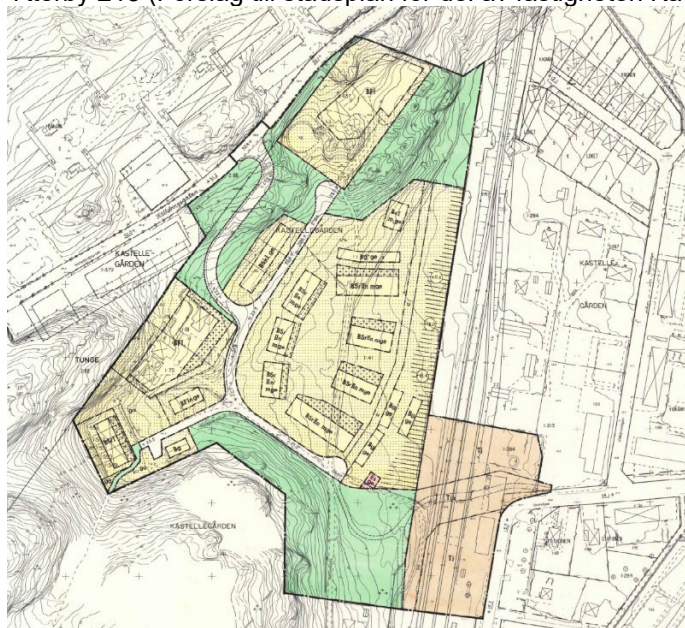
DETALJPLAN

Ytterby 108 (Förslag till stadsplan för del av fastigheten Kastellegården 1:55 m.fl.)

Figur 8. Utsnitt ur gällande plankarta för Ytterby 108.

Ytterby 218 (Förslag till stadsplan för del av fastigheten Kastellegården 1:41 m.fl.)

Figur 9. Utsnitt ur gällande plankarta för Ytterby 218.

Gällande detaljplaner Ytterby 108 och Ytterby 218 för området anger användning: gata, park, bostadsändamål, garageändamål, värmecentral och tvättstuga. Dessa kommer i samband med ett antagande att delvis upphävas och ersättas.

PLANBESKED

Beslut om planbesked KS2018/1483 2019-05-07

ÖVERSIKTSPLAN

Översiktsplanen för Kungälv kommun, antagen av Kommunfullmäktige 2012-01-19, anger för aktuell plats möjligt förtätning/omvandlingsområde. Aktuell plats ligger även inom tätortsavgränsningen för Kungälv-Ytterby. I anslutning till aktuellt område finns ett i gällande Översiktsplan (ÖP 2010) utpekad närströvsområde. Enligt översiktsplanen ska nya områden främst tillkomma i direkt anslutning till befintlig bebyggelse och i så stor utsträckning som möjligt ska befintlig infrastruktur utnyttjas. I centrala Ytterby eftersträvas en bebyggelseutveckling med sammanhållen bebyggelse och korta avstånd. Ytterby bör i första hand växa genom kompletterande bebyggelse i de centrala delarna. Framför allt i de stationsnära lägena bör en hög bebyggelsestäthet eftersträvas. Ytterbys roll som väl integrerad del av centralorten ska bestå och förstärkas. Översiktsplanen anger att planområdet ligger inom Tätortsavgränsningen av serviceort Kungälv, Ytterby, Kareby.

Delar av planområdet utmed Hällebergsgatan ligger inom område som enligt översiktsplanen anger närströvsområde. En yta inom detta område förslås för bostadsändamål, som idag till största delen är parkering. Det större naturområdet mellan gång- och cykelvägen och Tornhaga villabebyggelse kommer fortsatt vara tillgängligt för rekreativa ändamål och inga rekreativvärden bedöms påverkas negativt. Ökat bostadsbyggande är av stort allmänt intresse.

ÖVRIGA KOMMUNALA STYRDOKUMENT

Bostadsförsörjningsprogram för Kungälv kommun 2020–2022 redovisar övergripande strategier för bostadsförsörjningen samt planeringsberedskapen för nya bostäder. Bostadsbyggnationen under perioden ska främst ske inom tätorterna. Bostadsbebyggelse ska ske med hög täthet, fokuserat på attraktivitet i befintliga miljöer eller i anslutning till befintlig infrastruktur så som kollektivtrafik, gång- och cykelstråk, väg, VA. En förtätning och omvandling av Björkås ger ett betydande ökat antal lägenheter i ett centralt läge, med närhet till handel, service, kollektivtrafik och grönområden. Det bidrar till Göteborgsregionens bostadsförsörjning på ett hållbart sätt och tillskapar nya bostäder i blandade upplåtelseformer som inte finns på platsen idag.

Naturvårds- och friluftsplån för Kungälv kommun från år 2005 anger riktlinjer för kommunens naturområden som innehar olika klassningar där hänsynsnivå 1 är mest känslig för påverkan. Naturvärdesklass 3 i den standardiserade naturvärdesinventeringen motsvarar hänsynsnivå 2 i kommunens Naturvårds- och friluftsplån. Kommunens antagna riktlinje för sådana områden är följande: Omfattande exploatering i hänsynsnivå 2-områden får ej förekomma och mindre omfattande exploatering bör ej förekomma med hänsyn till de höga natur- och/eller friluftslivs- värdena. Exploatering i närheten skall ske med hänsyn till naturvårds- och friluftslivsvärdena.

Riksdagen har fastställt 16 övergripande miljömål för Sverige. Målen beskriver de kvaliteter som vår miljö och våra gemensamma natur- och kulturresurser måste ha för att vara ekologiskt hållbara på sikt. Kungälv kommun har arbetat för att bryta ner och lokalt anpassa de nationella miljömålen. Kommunen har tagit fram rapporten "Kungälv kommuns lokala miljömål" (reviderad februari 2010). Följande lokalt anpassade miljömål är särskilt angelägna för planförslaget:

God bebyggd miljö

Rikt växt- och djurliv

Frisk luft

Begränsad klimatpåverkan

REGIONALA

GÖTEBORGSREGIONENS STRUKTURBILD

Göteborgsregionens kommunförbund (GR), där Kungälv, Göteborg och elva andra kommuner ingår, är överens om hur den regionala strukturen ska utvecklas. En sammanfattande strukturbild som visar huvuddragen i regionens fysiska strukturer har skapats. Strukturbilden ligger till grund för det gemensamma arbetet med att utveckla en långsiktigt hållbar struktur i regionen. Utvecklingen ska ske utifrån kärnan, stadsområdet, huvudstråken, kustzonerna och de gröna kilarna. Kungälv kommun är en del av det norra huvudstråket. GR:s mål är att stärka huvudstråken för att alla delar av regionen ska bli långsiktigt livskraftiga. Utvecklingen ska ske med stöd av attraktiv och kraftfull pendel- och regiontrafik. Den aktuella detaljplanen är förenlig med strukturbildens mål.

RIKSINTRESSEN

Det aktuella planområdet ligger inte inom något riksintresseområde och bedöms inte heller påverka något riksintresse beläget utanför planområdet.

Bohusbanan, som finns ca 150 meter från planområdet är riksintresse för kommunikationer. Cirka 500 meter söder om planområdet finns riksintresse för kulturmiljövården, Kastellegården - Ragnhildsholmen.

HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN

Det aktuella planområdet omfattar inga av de intressen som enligt 3 kap. Miljöbalken utgör särskilt markanvändningsintresse (jordbruk, skogsbruk, ekologisk särskilt känsliga områden eller stora oexploaterade områden).

MILJÖKVALITETSNORMER

LUFT

Förtätning genom flerbostadshus och radhus/parhus medför endast marginellt tillskott av luftföroreningar. Det finns idag inga indikationer på att gällande miljö kvalitetsnormer överskrids eller riskerar att överskridas inom områden som kan komma att beröras eller påverkas av aktuell planläggning.

VATTEN

I Kungälv kommun ställs krav på rening av dagvatten för att säkerställa att miljö kvalitetsnormer uppfylls i recipienterna. Kyrkebäcken är Björkåsområdets närmaste vattendrag och biflöde till Nordre Älv. Vattendraget är klassat som "övrigt vatten" i VISS och omfattas inte av miljö kvalitetsnormer.

Belastningen från området på recipienterna är idag relativt låg och förutsättningarna är goda för att vidare minska belastningen till följd av exploateringen om de föreslagna anläggningarna eller liknande inkorporeras i detaljplanen.

MELLANKOMMUNALA INTRESSEN

Området ligger i nära anslutning till Ytterby station med goda tåg- och bussförbindelser till angränsande kommuner.

MILJÖ

DJURHÅLLNING OCH ALLERGENER

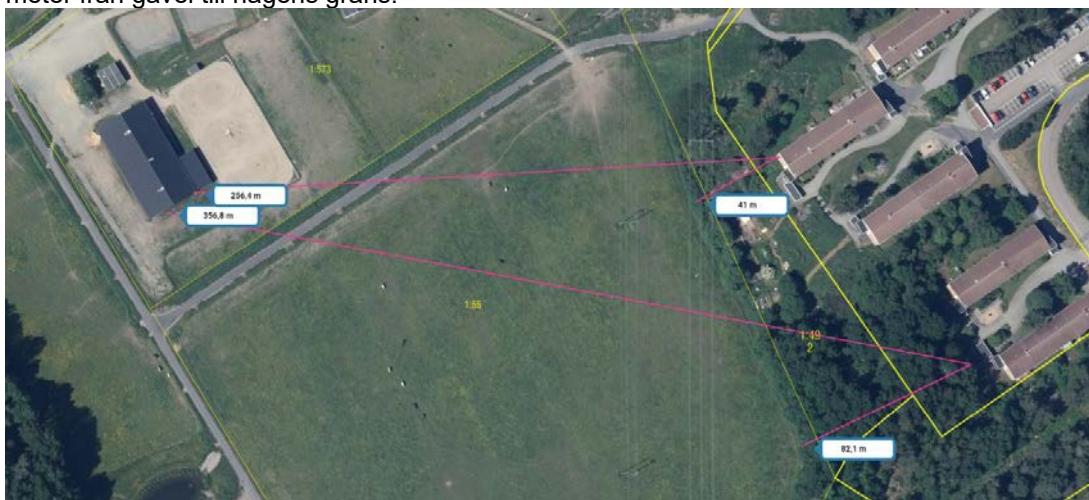
Hästen har fått en ökande betydelse för människors rekreation och hälsa, samt för företag som erbjuder ridning och andra hästupplevelser. I allt större utsträckning finns dessutom hästarna inom eller nära tätorter, just nu 75 procent av alla hästar (Boverket, 2023).

Väster om planområdet är en ridanläggning belägen, inom fastigheten Kastellegården 1:55. Kongahälla Ridsällskap, som bedriver verksamheten, har fört dialog med kommunen om möjligheten att flytta och vidareutveckla verksamheten genom en ny anläggning på annan plats.

Kommunen strävar efter att tillgodose både djurhållning och grannars behov. Risk för störning kan minskas med konkreta åtgärder på platsen, som ljuddämpning, förbättrad gödselhantering och alternativa placeringar av hagar. De vanligaste störningarna (olägenheterna) är lukt, flugor, allergener, damm, höga ljud från djuranläggningar och starkt ljussken från ridbanor.

I en öppen terräng kan vinden föra med sig lukt, damm och allergener en längre sträcka. Men om det finns kullar, vegetation och liknande emellan, kan det begränsa störningarna. Då kan ett kortare skyddsavstånd räcka.

Bostäderna i Björkås ligger på en höjd i förhållande till hästhagen och separeras med ett busk- och slyskikt längs fastighetsgränsen. Närmast belägen befintlig bebyggelse ligger ca 40-45 meter från gavel till hagens gräns.

Figur 10. Redovisning av avstånd till ridanläggning.

Risken för allergenspridning ses som en hälsorisk runt stall och hästhagar. Mellan 7-10 procent av befolkningen beräknas vara allergisk mot häst. Men allergenerna sprids främst inom 50-100 meter från platsen där hästarna vistas. Vid längre avstånd än detta förefaller mycket låg risk att påträffa halter som överstiger detektionsgränsen. Vegetation och kullar runt om gör att spridningen blir mindre. I praxis har risken för allergenspridning ofta underkänts som motiv för ett större skyddsavstånd. Utanför stall- och hagamråden sprids allergenerna främst med de människor som varit i stallet och sedan till exempel åker buss. Viktigare än avståndet till stallet blir därför att det finns möjlighet att duscha och byta kläder vid stallet.

Studier av hästallergen inomhus i bostäder visar att endast bostäder mycket nära stall (~10 m) hade mätbara halter inomhus, om ingen av de boende hade regelbunden kontakt med hästar (Boverket, 2011).

FÖRORENINGAR I MARK OCH VATTEN

En översiktlig miljöteknisk markundersökning har genomförts för att utreda huruvida det förekommer föroreningar som kan innebära en risk för planerad markanvändning (bostäder) vilket motsvarar Naturvårdsverkets generella riktvärde för KM. Riktvärdet för KM har överskridits i tre jordprover, däremot bedöms inte påträffade föroreningar utgöra en risk för människors hälsa och miljö.

Vidare visar analysresultatet att det inte förekommer föroreningar kopplade till tillförda massor. Påträffade föroreningar bedöms främst härröra från byggnadsmaterial (PCB) eller oljespill (parkering i söder). Tjärasfalt har ej kunnat påvisats inom området. Påverkan av diffust nedfall

kan inte helt uteslutas då blyhalter över MRR påträffats i tre jordprover, däremot bedöms inte påträffade halter utgöra en risk för planerad markanvändning.

Sanering av påträffade föroreningar bekostas av förorenaren. Massor runt bebyggelsen i det södra kvarteret klassas som miljöfarlig deponi och beaktas vid renoverings- eller rivningsarbete.

Då halter överskridande KM har påträffats ska tillsynsmyndigheten underrättas och inga schaktarbeten påbörjas innan en anmälan om avhjälpande åtgärder enligt 28 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd har upprättats och även godkänts av tillsynsmyndigheten.

HÄLSA OCH SÄKERHET

OMGIVNINGSBULLER

En övergripande bullerberäkning har gjorts som visar att området i stort klarar riktvärdena för buller.

RISK FÖR ÖVERSVÄMNING

Det föreligger ingen risk för översvämning till följd av stigande vattennivåer i området.

Kartering över vattensamling efter skyfall visar att det finns områden där vatten samlas med risk för att skada byggnader. Befintlig infrastruktur möjliggör framkomst för räddningsfordon vid extrema högvatten.

Planområdet är kuperat och inga allvarliga lågpunkter har identifierats som problematiska vid kraftiga regn och bedöms inte påverka framkomligheten.

RISK FÖR RAS, SKRED OCH EROSION

PM Geoteknik, framtaget av COWI 2021, delar upp planområdet i fem delutredningsområden. En stabilitetsanalys är utförd i två sektioner inom delområde 4, det enda område där kohesionsjord förekommer. I övriga delområden bedöms lokalstabiliteten vara tillfredsställande för befintliga förhållanden och framtida exploatering.

Figur 11,12. Delområden och sektioner för stabilitetsanalys, PM Geoteknik, COWI 2021.

Stabilitetsanalysen för sektion A visar att beräknade säkerhetsfaktorer mot stabilitetsbrott för befintliga förhållanden i området är tillfredsställande enligt gällande krav och normer.

Stabilitetsanalysen för sektion B visar att beräknade säkerhetsfaktorer mot stabilitetsbrott för befintliga förhållanden i området är tillfredsställande enligt gällande krav och normer.

Delområde 1

Delområdets topografiska förhållanden och små yttre laster medför att lokalstabiliteten för befintliga förhållanden bedöms vara tillfredsställande.

En eventuell ombyggnad av befintlig korsning för väg 168 (Marstrandsvägen) till en cirkulationsplats bedöms vara genomförbar ur stabilitetssynpunkt med förutsättning att markytans nivå inte förändras. Inom delområdet bedöms kvicklera finnas och det är av yttersta vikt att stabilitetsförhållandena kontrolleras vid lokala schakter eller om yttre belastningar eller topografiska förhållanden förändras.

Delområde 2

Jordlagerföljden i kombination med de grunda djupen till berg medför att lokalstabiliteten bedöms vara tillfredställande för befintliga förhållanden. Enligt gällande exploateringsförslag ska ingen förändring av befintliga förhållande ske.

Eventuell framtida byggnation i området bedöms vara genomförbar så länge stabilitetsförhållandena hanteras. De grunda jordlagren medför att eventuell framtida byggnation troligtvis grundläggs på berg.

Vid lokala schakter ska stabilitetsförhållandena kontrolleras.

Delområde 3

Inom delområdets södra del (inklusive området för en eventuell gångstig mot Ytterby Station) innebär jordlagerföljden i kombination med de grunda djupen till berg att lokalstabiliteten bedöms vara tillfredställande för befintliga förhållandena och vid framtida byggnation.

Inom delområdets västra del återfinns en befintlig grässlänt med en lutning på ca 1:5–1:6. Områdets jordlagerföljd och den relativt flacka markytan medför att lokalstabiliteten bedöms vara tillfredställande för befintliga förhållanden. Enligt gällande exploateringsförslag ska ingen förändring av befintliga förhållande ske.

Eventuell framtida byggnation i området bedöms vara genomförbar så länge stabilitetsförhållandena hanteras. De grunda jordlagren medför att eventuell framtida byggnation troligtvis grundläggs på berg.

Innan uppfyllnad sker ska all organisk jord schaktas bort och ersättas med friktionsjord eller packad sprängsten.

Vid lokala schakter ska stabilitetsförhållandena kontrolleras.

Delområde 4

Delområdet består av en befintlig slänt med i huvudsak en lutning på ca 1:5–1:6, men lokalt förekommer lutningar på upp till ca 1:2. De brantare släntlutningarna förekommer i den del av området där jordlagerföljden utgörs av friktionsjord av ringa mäktighet på berg. Utförd stabilitetsanalys visar att stabiliteten är tillfredställande för befintliga förhållanden.

Enligt gällande exploateringsförslag planeras byggnation inom delområdets östra del med punkthus och lamellhus. Byggnation upp till 4 våningar bedöms vara genomförbar på befintliga jordar i detta område. För högre byggnader rekommenderas att det relativt tunna jordlagret schaktas bort och att grundläggning sker på packat krossmaterial på berg.

I delområdets västra del som planeras för natur och komplementbyggnader bedöms byggnation i upp till 2 våningar, alternativt en uppfyllnad upp till 1,5 m vara genomförbart.

Innan byggnation sker ska all organisk jord och fyllnadsmassor schaktas bort och ersättas med friktionsjord eller packad sprängsten.

Vid lokala schakter ska stabilitetsförhållandena kontrolleras.

Delområde 5

Utbredningen av synligt berg i dagen inom delområdet innebär att befintliga byggnader troligtvis är grundlagda på packad fyllning på berg. Jordlagerföljden i kombination med de grunda djupen till berg medför att lokalstabiliteten bedöms vara tillfredställande för befintliga förhållanden.

Enligt gällande exploateringsförslag ska ungefär hälften av befintliga byggnader utökas med ytterligare 1–2 våningar. Ur stabilitetssynpunkt bedöms en tillbyggnad av befintliga byggnader

inte påverka lokalstabiliteten. Huruvida byggnadens konstruktion hanterar en ytterligare last behandlades inte inom denna utredning.

Inom delområdet planeras en fjärrvärmeledning vilket troligtvis innebär schaktarbeten i berg eller fyllning.

Vid lokala schakter ska stabilitetsförhållandena kontrolleras.

RISK FÖR RADON

En heltäckande kartering av markradon för Kungälv saknas. SGU:s kartsiktigt Gammastrålning, uran visar fördelningen av uran i den översta delen av berggrunden eller jordarterna. För Björkåsområdet visar kartsiktet låga strålningshalter.

Utifrån fältmätningar avseende radon som gjordes i den bergtekniska utredningen (Cowi, 2020) kan berggrunden inom planområdet övergripande klassas som lågradonmark.

Under 2016 genomfördes långtidsmätningar av radonhalten i husen på Baljan-fastigheterna. Mätningarna som konstaterade årsmedelvärde för inomhusluftens radonhalt genomfördes med hjälp av så kallad spårfilm i olika delar av husen. Halterna som uppmättes var betydligt under referensnivån om 200 Bq/m³ i inomhusluften som inte bör överskridas. Några radonsänkande åtgärder har därför inte varit aktuella att utföra.

RISK FÖR ELEKTROMAGNETISK STRÅLNING

Väster om planområdet finns en ledningsgata för en 130 kV regionnätledning samt en kommunalägd ledning. Regionnätledningen, som är ledningen närmast planområdet, kräver från sin yttersta anläggningsdel 20 meters skyddsavstånd av säkerhets- och underhållsskäl. Tillkommande bostäder ska i enlighet med översiktsplanen placeras så att det elektromagnetiska strålningsfältet inte överskrider riktvärdet 0,2 mikroTesla. Vilket avstånd som krävs mellan ledning och bostäder beror på spänning och maximal strömstyrka. Riktlinjerna för säkerhetsavstånd ska följas och lovprövning ska ske i samråd med Vattenfall respektive Kungälv Energi. Närmast beläget loftgångshus ligger på ett avstånd om ca 28 meter från ledningen och klarar således skyddsavståndet. Inga tillkommande bostäder planeras på detta avstånd. Planen säkerställer endast befintlig bebyggelse i detta läge.

Figur 13,14. Redovisning av avstånd till kraftledning.

GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

Inför framtagandet av detaljplanen har en geoteknisk och bergteknisk utredning utförts (COWI, 2021). Undersökningen visar att jordlagerföljden inom detaljplaneområdet huvudsakligen utgörs av friktionsjord som vilar på berg alternativt berg i dagen. Friktionsjordens mäktighet bedöms variera mellan cirka 0 och 3 meter.

Lokalt inom områdets norra delar finns förekomst av lera som via ett lager av friktionsjord vilar på berg. Lerans mäktighet bedöms variera mellan cirka 1 och 16 meter.

Stabilitetsförhållandena bedöms vara tillfredställande för befintliga förhållanden och planerad byggnation.

Ingen sättningsproblematik bedöms uppstå för planerad byggnation. Inom detaljplaneområdet bedöms planerad byggnation grundläggas genom att bergytan schaktas fram och att grundläggning sker på packade fyllning på berg alternativt plintar.

Den bergtekniska utredningen bedömer att planområdets branta bergsslänter ska beaktas vid närbelägna, vibrationsalstrande arbeten, exempelvis sprängning. Bergsakkunnig ska rådfrågas innan vibrationer (exempelvis genom pålning eller sprängning) eller påförande av laster större än 50 kPa närmare än 10 meter från bergsslänternas krön. Vidare rekommenderas att det längs Hällebergsgatan utförs en riktad kontroll samt åtgärder avseende löst sittande block som riskerar att rasa ner på befintlig väginfrastruktur.

HYDROLOGISKA FÖRHÅLLANDEN

Planområdet består till stor del av berg i dagen är främst beläget på en topografisk höjd bedöms grundvattenförekomsten vara begränsad.

Inga dricksvattenbrunnar ska enligt SGU:s brunnarkiv (SGU, 2023c) finnas inom eller i närheten av aktuellt undersökningsområde, dock flera energibrunnar.

KULTURMILJÖ

FORNLÄMNINGAR

Det finns några tidigare kända fornlämningar inom planområdet och flera kända inom närområdet. Riksintresse för kulturmiljövården finns strax söder om planområdet.

BYGGNADSMINNEN

Äldre befintliga bostäder i Björkås byggdes under miljonprogrammet med tidstypisk gestaltning.

KYRKLIGT KULTURARV

Ytterby Kyrka är belägen ca 500 meter från planområdet. Då området är uppfört under 60-talet förekommer inget kyrkligt kulturarv.

FYSISK MILJÖ

BEFINTLIG BEBYGGELSE

Bebyggelsen i området är relativt låg, mellan 2-3 våningar, placerade på en höjd, längs höjdryggens sträckning.

STADSBILD / LANDSKAPSBILD

Björkås är ett typiskt område från miljonprogramsåren avseende utseende, bebyggelse- och trafikplanering. Stadsdelens bebyggelse består av flerbostadshus, som är byggda i huvudsakligen två parallella rader uppe på en bergsplatå och följer bergets nordostliga/sydvästliga riktning. Byggnaderna är förskjutna sinsemellan vilket, tillsammans med terrängen, delar upp det stora gårdsrummet i flera mindre bostadsgårdar.

SOL- OCH SKUGGFÖRHÅLLANDEN

Goda solförhållanden råder i området. Placering och utformning av ny bebyggelse och dess utemiljöer har gjorts för att i största mån ta tillvara dagsljuset.

GRÖNSTRUKTUR

Vegetationen består huvudsakligen av gräsytor, lövskog, buskar och sly.

TOPOGRAFI

Planområdet utgörs av ett utbrett höjdparti med bebyggelse, omgivande av sluttande terräng. Obebyggda delar utgörs övervägande av slänter med varierande lutning och riktning. Markytans nivå varierar mellan ca +10 och +42 meter.

SOCIALA FÖRUTSÄTTNINGAR

BARNPERSPEKTIV

Barnets rättigheter ska, enligt lag, beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn.

De yngre barnens vardagsmiljö präglas av bostadens närområde. En renodlad och likformig bostadsmiljö och en relativt homogen social miljö är begränsande för barn och ungdomars identitet och förståelse för samhället. Planområdets goda kommunikationer till andra delar av kommunen minskar dock risken för detta.

TILLGÄNGLIGHET

Planområdet är i dagsläget till stora delar svårtillgängligt för personer med rörelsehinder genom områdets topografi, smala gångbanor och frånvaron av tydliga övergångsställen. Området ligger på en höjd med delvis branta gångvägar. Bostadsgårdarna är lätta att nå från bilparkeringarna som dock ligger strax utanför området. Det saknas tillgänglig parkering inom 25 meter från bostadsentréer eftersom bostadsgårdarna är bilfria. Flerbostadshusen har loftgångar utan hissar och är därmed inte tillgängliga för alla. Sophantering för befintliga bostäder sker samlat vid Hällebergsgatan, med längre avstånd från vissa entréer.

Nya bostäder byggs enligt Boverkets Byggregler (BBR) som ställer krav på tillgängligheten. De nya byggnaderna har anpassats till terrängen och befintlig byggnation. För att tillgodose tillgänglighetskraven kan kvarteren uppföras med genomgående trapphus och hiss vilket gör det möjligt att angöra entréer och gårdar på ett tillgängligt sätt. Tillgängliga parkeringsplatser ska anordnas inom 25 meter från bostadsentré.

MÖTESPLATSER

I dagsläget bedöms Björkås inte ha någon tydlig mötesplats.

REKREATION

I området finns såväl Aktivitetspark som natur.

SERVICE

Inom planområdet finns i dagsläget en planstridig förskola.

TRAFIK

GATUNÄT OCH BILTRAFIK

Hällebergsgatan leder genom hela området och ansluter till Östra porten i planområdets östra gräns. I planområdets nordöstra gräns ansluter området till Marstrandsvägen.

GÅNG-, CYKEL OCH MOPEDTRAFIK

Befintlig gång och cykelväg löper utmed planområdets norra gräns.

TEKNIK

DAGVATTEN

Flerbostadshusen är sammankopplade via Förbos privata ledningssystem som ansluter till kommunal huvudledning för dagvatten som går genom dalgången norr om planområdet.

Området är kuperat och idag finns inga fördröjningsanläggningar. Dagvatten avleds direkt till recipienten Kyrkebäcken.

Vid Marstrandsvägen, precis där Hällebergsgatan börjar, finns ett markavvattningsföretag, med benämningen Guddehjälms mfl. DF 1922. Markavvattningsföretaget bedöms inte påverkas negativt av planläggningen. Inga åtgärder med bäck eller dike, som markavvattningsföretaget förvaltar, ska utföras.

Inte heller andra dagvattenåtgärder inom det området planeras. Inga åtgärder planeras vid korsningen Hällebergsgatan och Marstrandsvägen i denna detaljplan.

VATTEN OCH AVLOPP

God möjlighet att ansluta till vatten och avlopp finns i området.

BRANDVATTEN

Brandvattenposter finns i området.

EL

Det finns befintlig infrastruktur och transformatorstationer i området. Området har idag direktverkande el.

VÄRME

Fjärrvärme finns framdraget till området. Befintlig bebyggelse är inte ansluten.

FIBER

Kungälv Energi har möjlighet att dra fram fiber till området, då kanalisation ha lagts ner som en förberedelse inför ett ev. framdragande.

KONSEKVENSER

KOMMUNALT

ÖVERSIKTSPLAN

Aktuellt förslag till detaljplan överensstämmer till största del med Översiktsplan 2010 samt överensstämmer fullt med förslag till ny fördjupad översiktsplan för Ytterby.

Planförslaget överensstämmer med den fördjupade översiktsplanen för Ytterby som ersätter Översiktsplanen inom sin avgränsning. FÖP för Ytterby antogs 2021-04-15. När detaljplanen påbörjades gällde ÖP 2010. Sedan har FÖP Ytterby tagits fram och är nu antagen. Därför utgör detaljplanen ingen avvikelse.

RIKSINTRESSEN

Planförslaget påverkar inga riksintressen. Sammantaget bedöms detaljplanen vara förenlig med en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurser enligt 3 kap miljöbalken.

HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT 3 KAP. MILJÖBALKEN

Hushållning med mark och vatten bedöms inte påverkas negativt.

MILJÖKVALITETSNORMER

LUFT

Föroreningsberäkningar genomförda i modelleringsverktyget StormTac visar att ett genomförande av föreslagen detaljplan kan ske utan påverkan av vattenkvaliteten i Nordre Älv. Vid framtida markanvändning och föreslagen rening minskar koncentrationen av kvicksilver, jämfört med befintlig. Förekomst av bromerade difenyletrar (PBDE) anses främst komma från långväga luftburna föroreningar. Mängden bedöms inte öka till följd av planens genomförande.

VATTEN

Varje ny fastighet inom detaljplanen ska genom fördröjning hantera sitt dagvatten innan anslutning till kommunal dagvattenledning. Dagvattenanläggningar inom fastigheter ansvaras för och underhålls av fastighetsägaren. De samlade fördröjnings- och reningsanläggningarna i änden av ledningssystemen från Björkås föreslås förvaltas och underhållas av Kungälv kommun då de ligger utanför detaljplaneområdet och kommer hantera dagvatten från hela detaljplanen med flertalet fastighetsägare.

MELLANKOMMUNALA INTRESSEN

Björkås ligger i nära anslutning till Ytterby station. Detaljplanen föreslår ökad bostadsbyggnation vilket har som positiv konsekvens att fler har goda möjligheter att välja hållbara transporter.

NATUR

GRÖNOMRÅDE

Detaljplanen innebär en intensifierad markanvändning för bostadsbyggnad, men säkerställer även mer natur och grönområden med rekreativa värden än gällande plan.

MILJÖ

MILJÖBEDÖMNING

Kommunen har i särskilt beslut, USU 2021-05-11, avgjort att genomförande av åtgärderna inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. I beslutet redovisades de omständigheter som

tar för eller emot det. Beslutet har gjorts tillgängligt för allmänheten (6 kap. 7 § MB). Beslutet får inte överklagas (6 kap. 8 § MB).

Planen riskerar inte att medföra betydande miljöpåverkan. En strategisk miljöbedömning (inklusive miljökonsekvensbeskrivning) skall inte genomföras.

Ställningstagande 4 kap. 33 b § plan- och bygglagen (2010:900)

Kommunens bedömning är att genomförandet av aktuell detaljplan inte antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Länsstyrelsen delar kommunens bedömning.

DJURHÅLLNING OCH ALLERGENER

Ny bebyggelse planeras på en höjd, ca 80-85 meter från fasad till hagens gräns och skiljs åt av ett tätt skogsskikt. Till ridhuset är avståndet till befintlig bebyggelse ca 250 meter och till planerad bebyggelse ca 350 meter. Således bedöms inte betydande risk föreligga till följd av planförslaget.

DAGVATTEN

Dagvattensystem och anläggningar i form av svackdiken och stenfyllda diken som hanterar avvattning från gator underhålls av väghållaren, där Hällebergsgatan är kommunal och vägförening föreslås ansvara för ny väg i norr.

FÖRORENINGAR I MARK OCH VATTEN

Följs förslag för dagvattenhantering med fördröjning och rening som nämns i VA- och dagvattenutredningen kommer både flödes- och föroreningsbelastningen av Kyrkebäcken som är Björkås närmaste recipient att minska i enlighet med kommunens dagvattenstrategi. Avrinning via öppna lösningar som diken och fördröjning i stenfyllda magasin och dagvattendammar ger en trög dagvattenavledning där tidigare dagvatten avletts direkt via ledningar ut till recipient. Samma åtgärder ger även en renande effekt som minskar koncentrationen av flertalet föroreningar i vattendraget.

HÄLSA OCH SÄKERHET

OMGIVNINGSBULLER

Vid förskolan, där 50/55dBA ekvivalent gäller, ska ett bullerplank uppföras för att riktvärdena inte ska överskridas. Således bedöms förslaget inte innebära negativa konsekvenser för hälsa och säkerhet.

OLYCKOR

Planförslaget bedöms inte föranleda en ökad risk för olyckor i Björkås.

ÖVERSVÄMNING

Planförslaget bedöms inte föranleda en ökad översvämningsrisk i Björkås.

RAS, SKRED, EROSION

Med en grundläggning som anpassas efter lokala geotekniska förutsättningar bedöms risk för ras, skred och erosion inte öka till följd av förslaget.

RISK FÖR ELEKTROMAGNETISK STRÅLNING

Ny bebyggelse planeras på ett avstånd över 100 meter från ledningen. Med dessa förutsättningar bedöms detaljplaneförslaget inte motverka att miljömålet Säker strålmiljö uppfylls.

KULTURMILJÖ

FORNLÄMNINGAR

Planförslaget bedöms inte påverka några kända fornlämningar. Påträffas fornlämningar i samband med markarbeten ska dessa, i enlighet med 2 kap 10 § (KML), omedelbart avbrytas och Länsstyrelsen underrättas.

FYSISK MILJÖ

BEFINTLIG BEBYGGELSE

Planförslaget innebär att äldre befintlig bebyggelse säkerställs i Björkås. Fyra av de befintliga huskropparna regleras till en högre byggnadshöjd vilket tillåter påbyggnad av ytterligare en våning. Vid ett genomförande som innebär tillkommande bebyggelse i centrumkvarteret och de södra kvarteren kommer delar av befintlig bebyggelse behöva rivas. I detta fall bör bevarande av byggmaterial beaktas för återbruk.

STADSBILD

Tillkommande byggnation i Björkås bedöms innebära positiva konsekvenser i Björkås genom en varierande bebyggelsestruktur som kompletterar och samverkar mellan äldre och nytt.

SOL- OCH SKUGGFÖRHÅLLANDEN

Planförslaget har inga negativa konsekvenser för sol- och skuggförhållanden i området. Dagsljuskravet i lägenheterna i föreslagen bebyggelse säkerställs vid bygglov.

SOCIALA KONSEKVENSER

BARNPERSPEKTIV

Planen ger avseende detta goda förutsättningar för barnen genom att det möjliggörs för anläggning av lektytor på de gemensamma uteplatserna samt genom närheten till naturområden.

De äldre barnens livskvaliteter ökar när möjligheten att på ett säkert sätt förflytta sig oberoende av föräldrar ges. Den angränsande cykelvägen och närliggande kollektivtrafik med relativt täta förbindelser möjliggör säkra resor till skola och fritidsanläggningar inom kommunen. Planen är inte anpassad till olika befolkningsgruppers möjligheter och önskemål om boende.

Genom planförslaget blir förskolan i området planerlig och tillåter utbyggnad av verksamheten och säkerställer fria och lek miljö.

TILLGÄNGLIGHET

Vid genomförandet av detaljplanen kommer nya och mer tillgängliga gator, gång- och cykelstråk samt tydliga övergångsställen att uppföras i området vilket förbättrar tillgängligheten i dessa delar, vilket även underlättar möjligheten att ta sig till Ytterbys centrum.

Planförslaget möjliggör en ombyggnation för de äldre befintliga bostäderna med utvändiga trapphus och hiss för de hus som byggs på med fler våningar. Ombyggnaden skapar möjligheter för förbättrad tillgänglighet. Ny beläggning på gator och platser ska också ge bättre tillgänglighet för så väl personer med funktionsnedsättningar som för personer med barnvagn.

TRYGGHET

Ny bebyggelse utvecklar marken för närservice och bedöms även medföra ökad trygghet då relativt öde parkeringsytor ändras med högre exploatering och ökad närvarokänsla.

MÖTESPLATSER

Med planens genomförande skapas en central punkt som tillåter centrumfunktioner i området som innebär en naturlig mötesplats.

REKREATION

Aktivitetspark och natur säkerställs genom planförslaget.

TRAFIK

MOTORTRAFIK

Ett genomförande av detaljplanen har positiva konsekvenser för motortrafiken i Björkås genom en erforderlig vändplats vid Hällebergsgatans ände.

GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Ett genomförande av detaljplanen har positiva konsekvenser för gång- och cykeltrafiken i Björkås genom bredare, säkrare och genare stråk genom området.

MEDVERKANDE

Planförslaget har tagits fram av enhet Plan, Samhälle och utveckling, Kungälv kommun, i samarbete med representanter från andra enheter och förvaltningar. Följande kompetenser från Kungälv kommun har medverkat i planarbetet: Planarkitekt, mark- och exploateringsingenjör, trafikingenjör, VA-ingenjör, trädgårdsingenjör, avfallsingenjör, miljöinspektör.

Representant från Kungälv Energi med kompetens inom elnät, värme och fiber samt representant från Bohus Räddningstjänstförbund har deltagit i planarbetet.

Planbeskrivningen har upprättats av uppdragsledande Susanne Nilzon och handledande Marcus Ekström, Ramboll.

Genomförandedelen har upprättats av Ann-Sofie Sjögren, exploateringsingenjör Anso Lantmäterikonsult AB. Johan Hellborg, planarkitekt Kungälv kommun har varit projektledare.

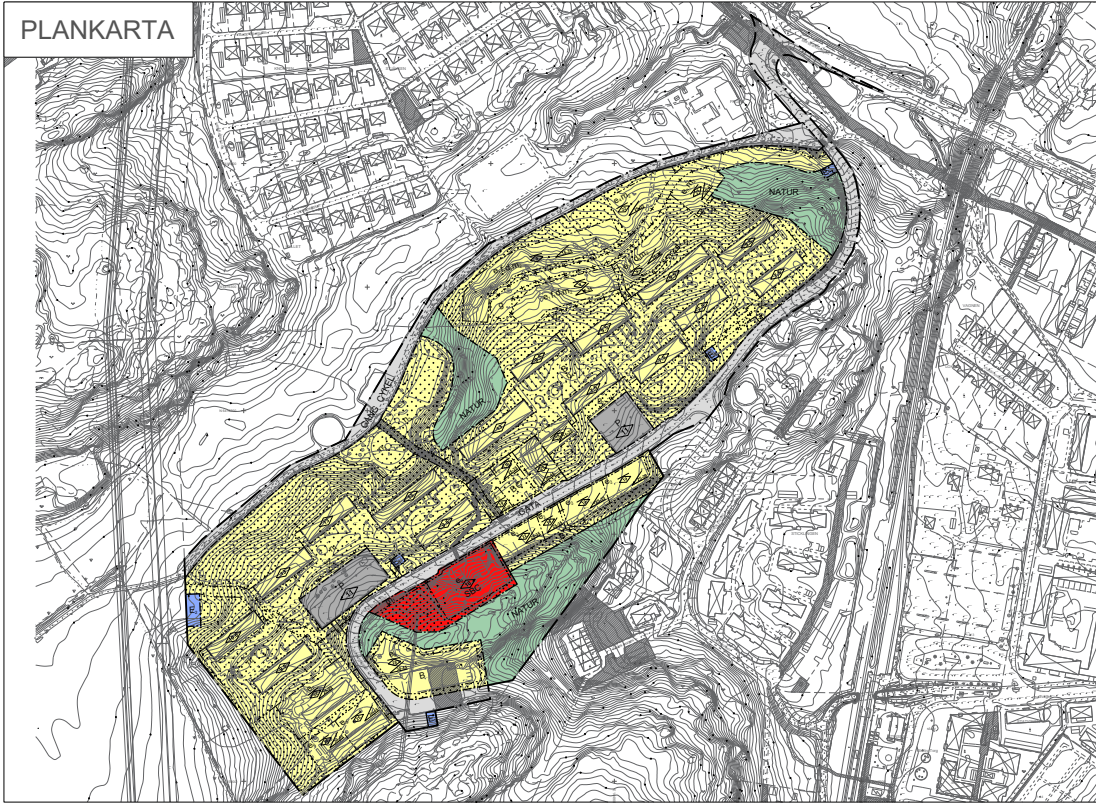
SAMHÄLLE OCH UTVECKLING

Anna Hedlin
TF Planchef

Johan Hellborg
Planarkitekt

PLANKARTA

PLANBESTÄMMELSER Färdiga planer inom området omfattar följande bestämmelser. Endast enghet användning och utformning är tillåten. Där bebyggelse saknas gäller bestämmelserna inom Naturvårdsområdet.
GRÄNSBETEKNINGAR Planeringsgränser Användningsgränser Egenskapsgränser Administrativa och regiongränser
ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN Allmän plats SÄKER GÅNGGÅG CYKELGÅG NATUROMRÅDE Kvarteretsmark Bostäder Centrum Transferrandområde Omgivningsmark Parkering Slätt
EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK Bebyggelsens omfattning Största bruttoarea är 200 m ² per fastighet Största bruttoarea är 800 m ² Största bruttoarea är 1100 m ² Största bruttoarea är 1800 m ² Största bruttoarea är 2100 m ² Största bruttoarea är 2500 m ² Största bruttoarea är 3400 m ² Största bruttoarea är 6000 m ² varav 84 % för vattenbodar och 16 % för vatten garage Största bygghöjden är 800 m Marken för vattenbodar med byggnad Marken för vatten garage, vattenbodar och garage Väggar höjdhögst 1 meter Väggar höjdhögst 1 meter Täckningsgrad för vattenbodar av engångsgräsklipp Fastighetsstorlek Största fastighetsstorlek är 200 m ² Lägringsmark Endast parkering Endast vattenbodar och garage Endast vattenbodar och garage Markens anordnande och vegetation Stora Gång Låg Endast 80% av marken för hästbodar Skydd mot störningar Bullerzon för vattenbodar Bullerzon för vattenbodar Markreservat Markreservat för utvärdering underbestämda beställningar Markreservat för utvärdering underbestämda beställningar Gemensamhetsanläggning Markreservat för gemensamhetsanläggning

Grundkartans beteckningar	Skala: 1:1500 Format: A1	
Byggnader Skärmtak Väg, gångväg Dike Stens Gårdsgård Lövskog Lövskog Lövskog	Barrskog Barrskog Höjdvägar Fastighetsbeteckning Kvarteretsnamn Kvarteretsgränstraktgräns Fastighetsgränser Markhöjder Ladningsstätt	Gemensamhetsanläggning Ladningsstätt Servitut Formlinnen Formlinnen

Grundkartans information
Grundkartan utgör ett kompletterat utdrag ur baskartan.
Grundkartans standardklass 2
Grundkartans aktualitetsdatum: 2023-09-25
Koordinatsystem: Plan: SWEREF 99 12 00
Höjd: RH 2000
Jürgen Persson
Kart- och Mark

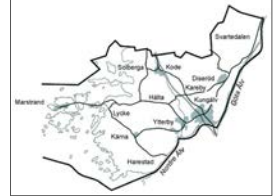
GRANSKNINGSHANDLING Detaljplan för bostäder/skolbarnservice BALJAN 1 M FL, "BJÖRKÅS" Vierby, Kungälv kommun	 Kungälv Kommun Administrativa aktnummer XXXX Arbetsnummer KS2018/1483 Epi krav 20XX-XX-XX
Handledare TF Anna Hedén	Revisor Johan Hellborg Susanne Nilsson
Ansvarig Pär-Olof Eriksson KS § XX	Revisor Pär-Olof Eriksson KS § XX

ILLUSTRATIONSKARTA

TECKENFÖRKLARING

Lokaliseringsskarta

Lokaliseringsskarta

GRANSKNINGSHANDLING
 Detaljplan för bostäder/skola/service
 BALJAN 1 M.F.L.
 "BJÖRKÅS"
 Ytterby, Kungälv kommun

Revisorer:
 Johan Hellborg, Susanne Nilzon

KUNGÄLV
 KOMMUN
 Illustrationskarta: inte för en
 maximal exploatering enligt
 de ställningsritningar
 skulle kunna se ut.

Ärendenummer
 KS2018/1483

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

16 (26)

§ 144/2023

Granskning Detaljplan för detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl (Dnr KS2018/1483)

Sammanfattning

Syftet med detaljplanen är bl.a. att möjliggöra byggnation av cirka 300 nya bostäder och utökad service, liksom att säkerställa skolverksamheten i stadsdelen Björkås i Ytterby. Vidare är syftet att bibehålla naturvärden och att sammanlänka befintliga bostäder med nya inom området, liksom i förlängningen att koppla området tydligare till övriga Ytterby och dess station.

Planförslaget har föregåtts av flerårig samverkan mellan Förbo och kommunen. Samverkan företas under namnet Hållbara Björkås.

Detaljplanen var på samråd under perioden 11 juni – 28 augusti 2021. Under samrådet inkom 14 yttranden. Detaljplanen har efter dessa synpunkter kompletterats med utredningar om bland annat förorenad mark, geoteknik, buller samt uppdaterat befintliga utredningar. Planförslaget har även justerats efter synpunkter samt justerats för att underlätta genomförande av föreslagen bebyggelse.

Planarbetet handläggs med utökat förfarande enligt 5 kap plan- och bygglagen (PBL). Planförslaget är förenligt med såväl gällande översiktsplan (ÖP 2012) och fördjupad översiktsplan för Ytterby (antagen 2021-04-15).

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Granskning Detaljplan för detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl
Bilaga Samrådsredogörelse
Bilaga Planbeskrivning Björkås granskning
Bilaga Plankarta Björkås granskning
Bilaga Illustrionskarta Björkås granskning

Förslag till kommunstyrelsen

1. Detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl i Kungälv kommun godkänns för granskning enligt 5 kap. 18 § plan- och bygglagen.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

16 (26)

§ 144/2023

Granskning Detaljplan för detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl (Dnr KS2018/1483)

Sammanfattning

Syftet med detaljplanen är bl.a. att möjliggöra byggnation av cirka 300 nya bostäder och utökad service, liksom att säkerställa skolverksamheten i stadsdelen Björkås i Ytterby. Vidare är syftet att bibehålla naturvärden och att sammanlänka befintliga bostäder med nya inom området, liksom i förlängningen att koppla området tydligare till övriga Ytterby och dess station.

Planförslaget har föregåtts av flerårig samverkan mellan Förbo och kommunen. Samverkan företas under namnet Hållbara Björkås.

Detaljplanen var på samråd under perioden 11 juni – 28 augusti 2021. Under samrådet inkom 14 yttranden. Detaljplanen har efter dessa synpunkter kompletterats med utredningar om bland annat förorenad mark, geoteknik, buller samt uppdaterat befintliga utredningar. Planförslaget har även justerats efter synpunkter samt justerats för att underlätta genomförande av föreslagen bebyggelse.

Planarbetet handläggs med utökat förfarande enligt 5 kap plan- och bygglagen (PBL). Planförslaget är förenligt med såväl gällande översiktsplan (ÖP 2012) och fördjupad översiktsplan för Ytterby (antagen 2021-04-15).

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Granskning Detaljplan för detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl
Bilaga Samrådsredogörelse
Bilaga Planbeskrivning Björkås granskning
Bilaga Plankarta Björkås granskning
Bilaga Illustrionskarta Björkås granskning

Förslag till kommunstyrelsen

1. Detaljplan för bostäder i Björkås, Baljan 1 m fl i Kungälv kommun godkänns för granskning enligt 5 kap. 18 § plan- och bygglagen.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Ida Bjärmark

2023-10-27

Planbesked för Marstrand 33:6 (Dnr KS2022/1478-4)

Sammanfattning

På aktuell fastighet, Marstrand 33:6 finns idag tre bostadshus, två sammanbyggda längs Rådhusgatan och en i ett friliggande hus inne på gården. Byggrätten för gårdshuset är i gällande detaljplan reglerat som yta för uthus och dylikt. För fastigheten finns även en tomtindelingsbestämmelse som förhindrar att fastigheten styckas av, om inte denna upphävs i samband med ny detaljplan.

Ägare för fastigheten har ansökt om planbesked för att kunna stycka av fastigheten i tre nya fastigheter, med ett bostadshus på vardera del.

Juridisk bedömning

Eventuell planläggning enligt förslaget kommer att hanteras utifrån plan- och bygglagen.

Miljöbalkens 2 kap 6 § anger att en åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska placeras utifrån vad som är lämpligt med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Ansökan avser fastigheten Marstrand 33:6, som innefattar två sammanbyggda huvudbyggnader längs Rådhusgatan. Inne på gården finns ett mindre gårdshus som även det idag används som bostadshus.

Lagfaren ägare till fastigheten är Bostadsrättsföreningen Apotekaren Nr 6. Sökanden är Clas Nyberg.

Gällande översiktsplan 2010, lagakraftvunnen 2012, anger att fastigheten ligger inom tätortsområdet för Marstrand.

Aktuell fastighet omfattas av detaljplan nr. 878 lagakraftvunnen 1982, som medger kvartersmark Bostäder för aktuell fastighet. Gårdshuset som den sökande önskar kunna stycka av till en egen fastighet, ligger idag på korsmark som endast får bebyggas av uthus.

För fastigheten gäller även tomtindelingsplan från 1941, som fastslår fastighetsgränserna för berörd fastighet och förhindrar att fastigheten styckas av.

Den sökande önskar kunna stycka av fastigheten i tre delar, en som innefattar respektive bostadshus längs Rådhusgatan, och en för gårdshuset. Inga övriga förändringar önskas utföras för bebyggelsen på fastigheten. För att kunna stycka av enligt önskemålen från sökanden behövs dels att en ny detaljplan skulle upphäva tomtindelingsplanen, och dels att planbestämmelsen för gårdshuset ändras så att den medger huvudbyggnad.

En avstyckning kan komma att ställa andra krav på byggnaderna än idag, så att exempelvis brandskydd, VA-ledningar och andra installationer anpassas till de krav som gäller för enskilda fastigheter.

Postadress: Kungälv kommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303–23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

Bebyggelsen på Marstrandsön innehar höga kulturvärden. Aktuell fastighet ligger inom riksintresse för kulturmiljö och innefattas även i kommunens kulturminnesvårdsprogram.

Stadskärnan betraktas som en fornlämning i form av bebyggt stadslager med benämningen L1968:1155.

Gällande detaljplan omfattar ett stort område med den kulturhistoriska bebyggelsen på Marstrand, där aktuell fastighet endast är en av flera med snarlika förutsättningar i plankartan. Inom aktuellt område finns kommunalt VA, men nya vattenserviser kommer behöva anläggas vid en avstyckning.

Föreslagen planändring innebär få ändringar på bebyggd miljö och bedöms därmed innebära högst begränsade konsekvenser för området avseende exempelvis dagvatten, trafikrörelser, markstabilitet och behov av service.

Bedömning

Aktuell ansökan föreslås ges ett positivt planbesked avseende att upphäva tomtindelingsplanen. Detta bör dock inte innefatta möjligheten att ändra byggrätten för komplementbyggnad.

Att upphäva tomtindelingsplanen för fastigheten skulle få begränsade konsekvenser, och bedöms vara en rimlig åtgärd.

Att ändra gällande plankarta så att korsmarken tas bort från gårdshuset och att detta tillåts bli en egen huvudbyggnad däremot bedöms inte lämpligt. På Marstrand finns idag flera komplementbyggnader som i plankartan är belagda med korsmark. Om positivt planbesked medges skulle detta enligt likabehandlingsprincipen innebära att kommunen behöver medge att korsmarken ska tillåtas upphävas även för andra liknande komplementbyggnader. Utan en större inventering av hela den befintliga bebyggelsen i området går det inte att säga vilka konsekvenser detta skulle medföra. Bebyggelsen på Marstrandsön har ett högt tryck på sig att kunna inreda, stycka av och sälja ytterligare bostäder där det är möjligt. Ett positivt planbesked till ändring från komplementbyggnad till huvudbyggnad skulle därför kunna få oönskade följdverkningar och innebära konsekvenser på flera ställen i den känsliga bebyggelsemiljön.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Den föreslagna åtgärden innebär högst begränsade konsekvenser, och bedöms inte påverka målen, varken positivt eller negativt.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Delmålet 11.4, Skydda världens kultur- och naturarv är relevant för området. Den värdefulla bebyggelsen på Marstrand bör skyddas, och en föreslagen avstyckning skulle kunna underlätta för fortsatt förvaltning av bebyggelsen.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Förslaget bedöms följa gällande översiktsplan. Översiktsplanen anger att utveckling på Marstrand bör ske varsamt, vilket bör beaktas i planarbetet.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Möjligheten till att stycka av fastigheten kan innebära att fler olika familjer får tillgång den unika miljön på Marstrand.

Ekonomisk bedömning

Ett positivt beslut på ansökan innebär inga kostnader för kommunen. Planläggningen bekostas av sökanden och ett plankostnadsavtal skrivs när planarbetet påbörjas.

Förslag till beslut

1. Ett positivt planbesked ges, enligt 5 kap. 2 § Plan- och bygglagen (PBL) Planbeskedet innefattar dock inte möjligheten att ändra bygggrätten för komplementbyggnad.
2. Planläggning bedöms preliminärt, under nu kända förutsättningar, kunna påbörjas 2026 och detaljplan antas 2028. Denna uppskattning kan ändras.

Avgift:

10 500 kr

Avgift enligt taxa fastställd av kommunfullmäktige. Faktura skickas separat.

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef
Samhälle och Utveckling

Anders Holm
Sektorschef
Samhälle ochj utveckling

Expedieras till: Clas Nyberg, nyberg.clas@gmail.com
Gunilla Carlsson Gremner, Plan/Samhälle och Utveckling

För kännedom till: Anders Holm, Samhälle och utveckling
Anna Hedlin, Plan/Samhälle och Utveckling
Ida Bjärmark, Plan/Samhälle och utveckling

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Planbeskedsrapport
Ärende: KS2022/1478
2023-10-27

Planbeskedsrapport

Ansökan om planbesked för

MARSTRAND 33:6

I Marstrand, Kungälv kommun

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
Ansökan	3
Aktuellt område.....	3
FÖRSLAG ENLIGT ANSÖKAN	4
PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR	5
Översiktsplan	5
Gällande Detaljplaner.....	5
Övriga planer och beslut.....	5
Befintlig bebyggelse	5
Kulturmiljö.....	6
Trafik.....	6
Tekniska förutsättningar.....	6
Geotekniska förhållanden	6
Riksintressen	6
Miljö, hälsa och säkerhet.....	7
Hushållningsbestämmelser enligt kap. 3 Miljöbalken	7
SAMMANFATTNING OCH BEDÖMNING.....	8
Upplysningar.....	8

Inledning

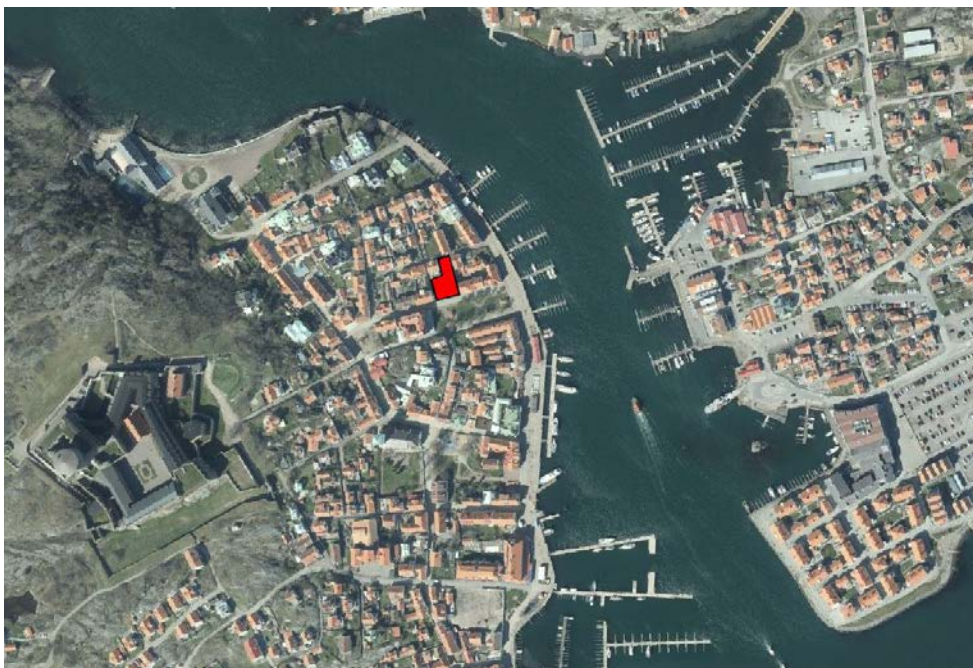
ANSÖKAN

Ansökan inkom 2022-07-08 och lämnades av Clas Nyberg.

AKTUELLT OMRÅDE

LOKALISERING, AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN

Planansökan avser fastigheten Marstrand 33:6 i centrala Marstrand, på Marstrandsön. Fastigheten är ca 560 m² och ägs idag av bostadsrättsföreningen Apotekaren nr 6.

Bild 1. Röd markering visar berörd fastighet, som ligger centralt i den gamla stadskärnan på Marstrandsön

OMRÅDET OCH OMGIVNINGARNA

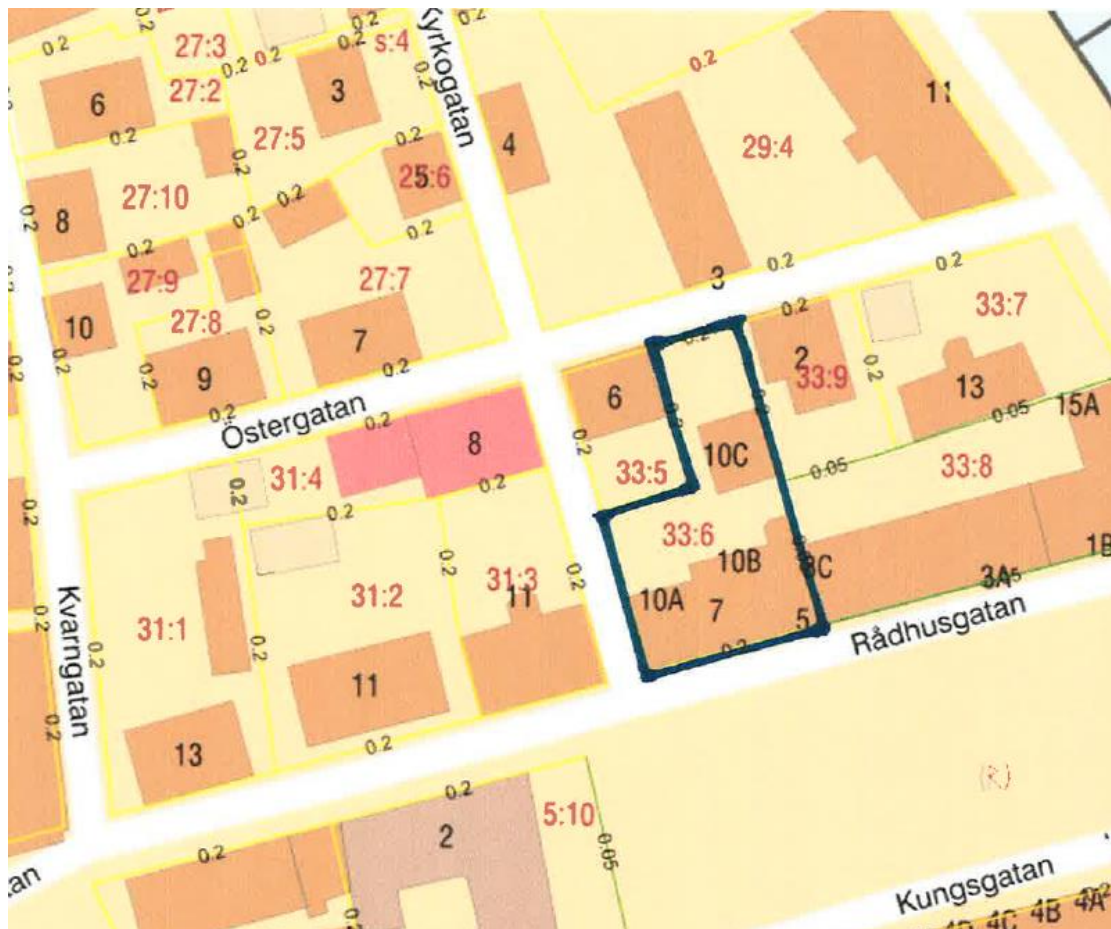
Fastigheten ligger i Marstrands historiska stadskärna omgiven av träbyggnader och direkt söder om fastigheten ligger Paradisparken. På fastigheten finns idag tre byggnader, som är inrättade för bostadsändamål. I byggnaderna finns idag totalt fyra bostäder och en lokal och mellan dem finns en gemensam gård med ett uthus.

Förslag enligt ansökan

De sökande önskar göra en ny detaljplan som möjliggör att fastigheten styckas av i tre fastigheter. Detta skulle möjliggöra ett direkt ägande istället för att fastigheten som idag ägs av bostadsrättsföreningen.

En av de tre bostadsbyggnaderna på fastigheten, Kyrkogatan 10C, är i befintlig detaljplan utpekad som uthus. Enligt de sökande har detta hus så långt tillbaka de känner till används som bostad och inte komplementbyggnad. De sökande önskar att denna byggrätt ska göras om till B och tillåta huvudbyggnad, för att denna bostad ska kunna styckas av till en av de tre önskade fastigheterna.

Bild 2. Situationsplan från planansökan som visar den aktuella fastigheten och närmast omgivande bebyggelse.

Planeringsförutsättningar

ÖVERSIKTSPLAN

I ÖP 2010 ligger fastigheten inom tätortsområdet för Marstrand. Det anges att utveckling på Marstrandsön måste ske varsamt genom att utnyttja de boendemöjligheter som finns och uppmuntra åretruntboende.

GÄLLANDE DETALJPLANER

För fastigheten gäller stadsplan för Marstrand, med ändringar från april 1980.

I gällande plankarta är fastigheten planlagd som bostadsändamål med byggrätt för bostäder längs Rådhusgatan och uthus inne på gården.

En av de tre bostäderna som de sökande önskar stycka av till en egen fastighet ligger idag på korsmark, som innebär "mark för uthus o. dyl."

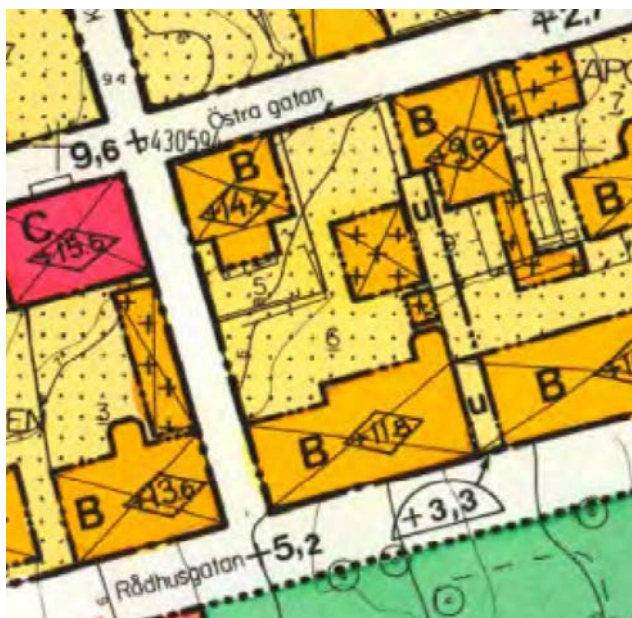

Bild 3. Utdrag ur gällande plankarta för fastigheten.

ÖVRIGA PLANER OCH BESLUT

TOMTINDELNINGSPÅN

För fastigheten finns en tomtindelningsbestämmelse från 1941. Sedan plan- och bygglagen 2010:900 räknas denna bestämmelse som planbestämmelse, och en ändring av detaljplan krävs för att kunna upphäva den. Fastigheten kan därmed inte styckas av för än tomtindelningsregleringen har upphävts i samband med ny eller ändrad detaljplan för fastigheten.

BEFINTLIG BEBYGGELSE

Nuvarande Marstrand 33:6 längs Rådhusgatan är en sammanslagning av tidigare Marstrand 33:1 & 33:2 och innefattar två sammanbyggda huvudbyggnader. Kyrkogatan 10A innehåller en bostad, och Kyrkogatan 10B innehåller två bostäder och en lokal. Inne på gården står ett

gårdshus, Kyrkogatan 10C, som i befintlig plankarta anges som uthus. Även detta nyttjas som bostad.

Kommunens bygglovenhet har gått igenom de bygglov som finns registrerade på fastigheten. Där framgår att ett av husen brann ner 1972 och återuppbyggdes därefter. Det finns även flera beviljade lov för mindre åtgärder på fastigheten, men ingenting om inredande av ytterligare bostad i gårdshuset. Det kan dock bero på brister i de äldre arkiven.

Marstrands höga kulturvärden och karaktäristiska stadskärna innebär att det finns höga krav på bevarande av bebyggelsen inom området. Skydd mot förvanskning av både stadsbilden, bebyggelsestrukturen och byggnadernas karaktärsdrag blir av stor vikt vid en eventuell detaljplan.

STRANDSKYDD

Fastigheten ligger ca 50 meter från strandkanten, men området som innefattar Marstrands tätort är idag undantagen strandskyddet.

KULTURMILJÖ

Kulturmiljön i Marstrand är av riksintresse och inkluderas i kommunens kulturminnesvårdsprogram från 1990. Stadskärnan betraktas även som en fornlämning i form av bebyggt stadslager med benämningen L1968:1155.

Den aktuella fastigheten ligger centralt i den välbevarade stadskärnan med sina traditionella trähus. I en eventuell ny detaljplan bör det säkerställas att de starka kulturhistoriska värdena bevaras.

TRAFIK

Fordonstrafik är begränsad på Marstrandsön och endast vissa fordon tillåts på ön.

TEKNISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

VATTEN OCH AVLOPP

Fastigheten ligger inom kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp.

Idag finns en vattenservis in till fastigheten. Vid en framtida avstyckning behöver varje fastighet få en egen vattenservis, och det ska vara möjligt att stänga av vattnet till en enskild fastighet vid behov.

DAGVATTEN OCH SKYFALL

Enligt den skyfallskartering som utförts för området visas att vattennivåer på 0,1-0,3 m skulle kunna uppstå på fastigheten vid ett 100-årsregn med 30 min varaktighet inklusive en klimattfaktor på 1,25.

GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

Enligt SGU:s jordartkarta består marken under fastigheten av urberg. Inga förändringar av föreslås inom området som påverkas av de geotekniska förutsättningarna.

RIKSINTRESSEN

Fastigheten berörs av riksintresse för högexploaterad kust enligt MB 4 kap samt riksintresse för friluftsliv och riksintresse för kulturmiljövård enligt MB 3 kap.

MILJÖ, HÄLSA OCH SÄKERHET

BRAND

Befintliga byggnader ligger nära varandra och en avstyckning skulle troligen medföra att hårdare brandskydds krav för byggnaderna skulle träda i kraft. Åtgärder för ökat brandskydd kan komma att krävas vid avstyckning.

LUFTKVALITET

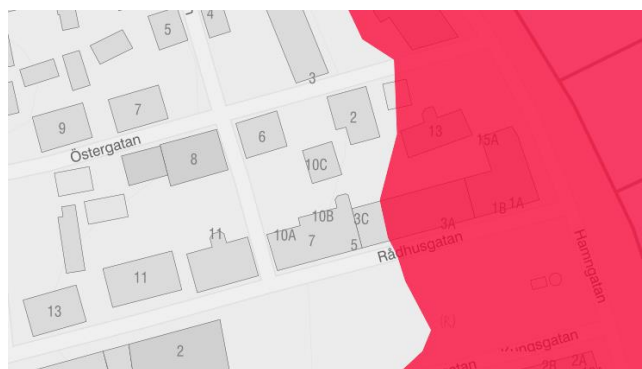
Föreslagen åtgärd skulle inte medföra några förändringar.

MILJÖKVALITETSNORMER

Då inga förändringar av markanvändningar föreslås är det troligt att miljö kvalitetsnormerna inte skulle påverkas av föreslagen detaljplan.

ÖVERSVÄMNINGSRISK

Fastigheten ligger nära strandkanten. I kommunens kartering ligger den strax utanför den yta som skulle ligga under vatten vid en havsnivå som ligger 3,4 m högre än nuläget. Med tanke på närheten till vattnet skulle översvämningsrisken behöva studeras vidare i en eventuell detaljplan.

Bild 4. Utdrag ur översvämningskartering. Röd markering visar ett vattenstånd 3,4 m högre än nuläget.

HUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER ENLIGT KAP. 3 MILJÖBALKEN

Marstrandsön innefattas av riksintresse för friluftsliv samt riksintresse för naturvård enligt miljöbalken, 3 kap. Bestämmelserna utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter och kommer därmed inte påverkas av en eventuell ny detaljplan för fastigheten.

KUNGÄLV
KOMMUN

Planbeskedsrapport
Ärende: KS2022/1478

Sammanfattning och bedömning

På aktuell fastighet, Marstrand 33:6 finns idag tre bostadshus, två sammanbyggda längs Rådhusgatan och en i ett friliggande hus inne på gården. Byggrätten för gårdshuset är i gällande detaljplan reglerat som yta för uthus och dylikt. För fastigheten finns även en tomtindelingsbestämmelse som förhindrar att fastigheten styckas av, om inte denna upphävs i samband med ny detaljplan.

Ägare för fastigheten har ansökt om planbesked för att kunna stycka av fastigheten i tre nya fastigheter, med ett bostadshus på vardera del. Inga andra ändringar önskas. Detta förutsätter att en ny detaljplan dels skulle upphäva tomtindelingsplanen, och dels ändra planbestämmelsen för huset på gården så att den medger huvudbyggnad.

BEDÖMNING

Att upphäva tomtindelingsplanen för fastigheten skulle få begränsade konsekvenser, och bedöms vara en rimlig åtgärd.

Att ändra gällande plankarta så att korsmarken tas bort från gårdshuset och att detta tillåts bli en egen huvudbyggnad däremot bedöms inte lämpligt. På Marstrand finns idag flera komplementbyggnader som i plankartan är belagda med korsmark. Om positivt planbesked medges skulle detta enligt likabehandlingsprincipen innebära att kommunen behöver medge att korsmarken ska tillåtas upphävas även för andra liknande komplementbyggnader. Utan en större inventering av hela den befintliga bebyggelsen i området går det inte att säga vilka konsekvenser detta skulle medföra. Bebyggelsen på Marstrandsön har ett högt tryck på sig att kunna inreda, stycka av och sälja ytterligare bostäder där det är möjligt. Ett positivt planbesked till ändring från komplementbyggnad till huvudbyggnad skulle därför kunna få oönskade följdverkningar och innebära konsekvenser på flera ställen i den känsliga bebyggelsemiljön.

Ett positivt planbesked föreslås avseende att upphäva tomtindelingsplanen. Detta bör dock inte innefatta möjligheten att ändra byggrätten för komplementbyggnad.

UPPLYSNINGAR

- Exploatören ska stå för kostnaderna för det framtida planarbetet. Inför start av ett planarbete ska ett plankostnadsavtal tecknas.
- Medfinansiering av infrastruktur inom och utanför planen kan bli aktuellt för exploatören. Detta kommer att regleras i plankostnadsavtal och exploateringsavtal.
- Ett positivt planbesked innebär inte en garanti att planarbete påbörjas. För att ett planarbete ska påbörjas krävs ett politiskt beslut om planuppdrag där förvaltningen får i uppdrag att påbörja planläggning.
- Nu rådande förutsättningar kan komma att förändras innan planarbete påbörjas och omfattningen av planområdet och exploateringen kan komma att förändras.
- Planarbetet bedöms kunna påbörjas tidigast 2026.

Ida Bjärmark
Planhandläggare

Anna Hedlin
Tf. Planchef

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

13 (26)

§ 142/2023

Planbeskedsrapport – Planbesked för Marstrand 33:6 (Dnr KS2022/1478)

Sammanfattning

På aktuell fastighet, Marstrand 33:6 finns idag tre bostadshus, två sammanbyggda längs Rådhusgatan och en i ett friliggande hus inne på gården. Byggrätten för gårdshuset är i gällande detaljplan reglerat som yta för uthus och dylikt. För fastigheten finns även en tomtindelingsbestämmelse som förhindrar att fastigheten styckas av, om inte denna upphävs i samband med ny detaljplan.

Ägare för fastigheten har ansökt om planbesked för att kunna stycka av fastigheten i tre nya fastigheter, med ett bostadshus på vardera del.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Planbeskedsrapport – Planbesked för Marstrand 33:6

Bilaga Planbeskedsrapport - Planbesked för Marstrand 33-6

Förslag till kommunstyrelsen

1. Ett positivt planbesked ges, enligt 5 kap. 2 § Plan- och bygglagen (PBL) Planbeskedet innefattar dock inte möjligheten att ändra byggrätten för komplementbyggnad.
2. Planläggning bedöms preliminärt, under nu kända förutsättningar, kunna påbörjas 2026 och detaljplan antas 2028. Denna uppskattning kan ändras.

Avgift:

10 500 kr

Avgift enligt taxa fastställd av kommunfullmäktige. Faktura skickas separat.

Expedieras till: Clas Nyberg, nyberg.clas@gmail.com
Gunilla Carlsson Gremner, Plan/Samhälle och Utveckling

För kännedom till: Anders Holm, Samhälle och utveckling
Anna Hedlin, Plan/Samhälle och Utveckling
Ida Bjärmark, Plan/Samhälle och utveckling

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

13 (26)

§ 142/2023

Planbeskedsrapport – Planbesked för Marstrand 33:6 (Dnr KS2022/1478)

Sammanfattning

På aktuell fastighet, Marstrand 33:6 finns idag tre bostadshus, två sammanbyggda längs Rådhusgatan och en i ett friliggande hus inne på gården. Byggrätten för gårdshuset är i gällande detaljplan reglerat som yta för uthus och dylikt. För fastigheten finns även en tomtindelingsbestämmelse som förhindrar att fastigheten styckas av, om inte denna upphävs i samband med ny detaljplan.

Ägare för fastigheten har ansökt om planbesked för att kunna stycka av fastigheten i tre nya fastigheter, med ett bostadshus på vardera del.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Planbeskedsrapport – Planbesked för Marstrand 33:6

Bilaga Planbeskedsrapport - Planbesked för Marstrand 33-6

Förslag till kommunstyrelsen

1. Ett positivt planbesked ges, enligt 5 kap. 2 § Plan- och bygglagen (PBL) Planbeskedet innefattar dock inte möjligheten att ändra byggrätten för komplementbyggnad.
2. Planläggning bedöms preliminärt, under nu kända förutsättningar, kunna påbörjas 2026 och detaljplan antas 2028. Denna uppskattning kan ändras.

Avgift:

10 500 kr

Avgift enligt taxa fastställd av kommunfullmäktige. Faktura skickas separat.

Expedieras till: Clas Nyberg, nyberg.clas@gmail.com
Gunilla Carlsson Gremner, Plan/Samhälle och Utveckling

För kännedom till: Anders Holm, Samhälle och utveckling
Anna Hedlin, Plan/Samhälle och Utveckling
Ida Bjärmark, Plan/Samhälle och utveckling

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Emma Appelqvist

2023-11-14

Svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (Dnr KS2023/2090-2)

Sammanfattning

Kungälv kommun har mottagit SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. Remissen inkom till kommunen den 14 september 2023 och Justitiedepartementet önskar svar på remissen senast den 14 december 2023.

Utredningen föreslår en ny verkställighetslag, fängelselagen för unga (2027:000). Kommunen påverkas bland annat av att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokförd ansvarar för att utse en särskild handläggare för det barn som dömts till fängelse.

Berörda verksamheter har tagit del av remissen och föreslår att upprättat förslag enligt bilaga, svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga, antas som kommunstyrelsens svar och översänds till Justitiedepartementet.

Juridisk bedömning

I remissen anges att förslaget som innebär att Socialnämnden i den kommun där den intagne är folkbokförd ska åläggas en skyldighet att utse en särskild handläggare för honom eller henne under verkställigheten av fängelsestraff innebär en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Inskränkningen bedöms vara godtagbar.

Kungälv kommun har inget att erinra gällande den juridiska bedömningen.

Förvaltningens bedömning

Kungälv kommun har mottagit SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. Remissen inkom till kommunen den 14 september 2023 och Justitiedepartementet önskar svar på remissen senast den 14 december 2023.

Utredningen har haft i uppdrag att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare som begår brott innan fyllda 18 år och föreslå lämpliga förändringar. Utgångspunkten för översynen är behovet av en ordning som möjliggör tillräckligt ingripande reaktioner vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och som säkerställer en trygg och säker miljö. I uppdraget ingår att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas.

Utredningen föreslår en ny verkställighetslag, fängelselagen för unga (2027:000). Den lagen ska gälla om den innehåller avsteg från det som följer av fängelselagen (2010:610), som i övrigt ska kunna tillämpas.

I fängelselagen för unga finns en bestämmelse om att den verkställande myndigheten, dvs. Kriminalvården eller SiS, ska utse en koordinator för barn som avtjänar fängelse. På samma sätt följer av lagen att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokförd ansvarar för att utse en särskild handläggare för det barn som dömts till fängelse. Den verkställande myndigheten ska

samverka med socialnämnden vid verkställighetsplaneringen och löpande under verkställigheten. Samråd ska ske med barnet och, om det är möjligt och bedöms som lämpligt, med hans eller hennes vårdnadshavare och med andra personer som kan ha upplysningar om barnet. Vid behov får samråd även ske med andra myndigheter och aktörer.

Fängelselagen för unga ska i första hand tillämpas när den som avtjänar fängelse är under 18 år. Kriminalvården får dock besluta att verkställighet får ske enligt fängelselagen för unga även efter att personen har fyllt 18 år. Den som avtjänar fängelse enligt fängelselagen för unga ska vara placerad vid en särskild ungdomsavdelning. Placering vid säkerhetsavdelning får inte förekomma. I fängelselagen för unga finns även särskilda bestämmelser om t.ex. sysselsättning, ersättning, permission och utslussning.

Berörda verksamheter har tagit del av remissen. Nedan följer förvaltningens synpunkter på förslaget.

Förvaltningen noterar ett skifte i synen på barn i samhället; barn som rättighetsbärare, men också som ansvarstagare där behovet av vård för de barn som begår allvarliga brott blir sekundärt. I utredningen konstateras att behovet av samhällsskydd skall gå först i valet av frihetsberövande påföljder. Denna prioritering skall även gälla för barn med exempelvis funktionsnedsättningar och/eller diagnoser som begår brott och som har ett särskilt vård- och omsorgsbehov.

Förvaltningen ser risker med att vårdperspektivet inte längre är i fokus i valet av frihetsberövande påföljder för barn då det på sikt bör kunna generera fortsatta eller kumulativa psykosociala problem liksom kostnader för samhället. Oavsett vart verkställigheten sker av frihetsberövande påföljder bör det fortsatt finnas ett tydligt vårdfokus med inriktning på att motverka de skadliga effekter som inlåsning ger hos barn samt att ge förutsättningar att ta emot stöd och hjälp för att vända en negativ utveckling hos individen.

Barnombudsmannen motsätter sig, i ett särskilt yttrande, fängelse som påföljd utifrån ett barnrättsligt perspektiv och menar att fokus bör ligga på förebyggande åtgärder och på att utveckla verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen. Barnombudsmannen påtalar den pågående utvecklingen hos barn som också motiverar ett lägre straffrättsligt ansvar samt att barn tar större skada av frihetsberövande och att detta ställningstagande är i linje med FN:s konvention om barns rättigheter.

Förvaltningen ser att åtgärder behöver vidtas för att kunna möta behov hos de barn och unga som befinner sig i samhällets vård med anledning av kriminalitet eller annat normbrytande beteende då det handlar om en målgrupp med en komplex och skild problembild. Detta gäller oavsett om barnet befinner sig i Kriminalvårdens, SiS eller socialtjänstens ansvar. Att kunna ge barn och unga en anpassad vård är väsentligt för att minska risken för återfall i brott och ytterligare repressiva åtgärder.

För förvaltningen innebär förslaget att kunna möta behoven hos de barn och unga som döms till fängelse genom en särskilt utsedd handläggare, samt insatser från socialtjänsten i anslutning till en fängelsedom. Det finns behov av att tydliggöra socialtjänstens roll samt ansvarsfördelning mellan de olika myndigheterna. Särskild tyngdpunkt bör ligga på när ansvaret för en individ går över från en myndighet till en annan.

Utifrån myndigheternas olika uppdrag är det av vikt att regeringen tillser att Kriminalvården har förutsättningar att tillgodose barns behov och rättigheter, samt kan leva upp till Barnkonventionen, innan fängelse som påföljd kan verkställas.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Remissen har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål "En trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle" samt kommunstyrelsens resultatmål minskat utanförskap och bidragsberoende

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Mål 4 om god utbildning för alla berörs till viss del och mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen har koppling till remissens innehåll. Målet handlar bland annat om alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande och ansvarsutkrävande över beslutsfattande. Delmålen 16.1 om att minska våldet i världen och 16.4 om att bekämpa organiserad brottslighet och olagliga finans- och vapenflöden har också kopplingar.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunens program för social hållbarhet, social översiktsplan och plan Trygg i Kungälv syftar alla till att stärka den sociala hållbarheten i Kungälv kommun och har koppling till ärendet på så sätt att de syftar till att kommunens medborgare ska undvika bli berörda av frihetsberövande påföljder.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Att främja trygghet och minska brottslighet är av vikt för kommunens medborgare och de brukare som har behov av socialtjänstens insatser. Överväganden behöver också göras utifrån ett barnperspektiv och barns rättigheter.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förvaltningen ger stöd till barn och unga som begått brott och som utsatts för brott. Förvaltningen kommer fortsatt att behöva ge det stödet. Förslaget i utredningen innebär ytterligare samverkan och kommer ge förvaltningen ett utökat uppdrag.

Ekonomisk bedömning

I remissen anges att för kommunernas genomförande av förslagen bedöms kostnaden uppgå till knappt fyra miljoner kronor årligen. Därutöver kommer kommunerna ha kostnader för utbildning uppgående till cirka 1,2 miljoner kronor året innan reformen genomförs och därefter löpande kostnader för utbildning om cirka 500 000 kronor per år.

Förslag till kommunstyrelsen

Upprättat förslag enligt bilaga, svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga, antas som kommunstyrelsens svar och översänds till Justitiedepartementet.

Lena Arnfelt
Sektorchef

Peter Almgren
Verksamhetschef

Expedieras till:

För kännedom till:

Skrivelse

1(2)

Datum

12/6/2023

Ärende:

Remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

Diarienummer:

KS2023/2090-3

Er referens: Ju2023/01830

Handläggare:

Emma Appelqvist

Svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

Kungälv's kommun har mottagit SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. Remissen inkom till kommunen den 14 september 2023 och Justitiedepartementet önskar svar på remissen senast den 14 december 2023.

Utredningen föreslår en ny verkställighetslag, fängelselagen för unga (2027:000). Kommunen påverkas bland annat av att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokförd ansvarar för att utse en särskild handläggare för det barn som dömts till fängelse.

Berörda verksamheter har tagit del av remissen. Nedan följer förvaltningens synpunkter på förslaget.

Förvaltningen noterar ett skifte i synen på barn i samhället; barn som rättighetsbärare, men också som ansvarstagare där behovet av vård för de barn som begår allvariga brott blir sekundärt.

I utredningen konstateras att behovet av samhällsskydd skall gå först i valet av frihetsberövande påföljder. Denna prioritering skall även gälla för barn med exempelvis funktionsnedsättningar och/eller diagnoser som begår brott och som har ett särskilt vård- och omsorgsbehov.

Förvaltningen ser risker med att vårdperspektivet inte längre är i fokus i valet av frihetsberövande påföljder för barn då det på sikt bör kunna generera fortsatta eller kumulativa psykosociala problem liksom kostnader för samhället. Oavsett vart verkställigheten sker av frihetsberövande påföljder bör det fortsatt finnas ett tydligt vårdfokus med inriktning på att motverka de skadliga effekter som inlåsning ger hos barn samt att ge förutsättningar att ta emot stöd och hjälp för att vända en negativ utveckling hos individen.

Barnombudsmannen motsätter sig, i ett särskilt yttrande, fängelse som påföljd utifrån ett barnrättsligt perspektiv och menar att fokus bör ligga på förebyggande åtgärder och på att utveckla verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen. Barnombudsmannen påtalar den pågående utvecklingen hos barn som också motiverar ett lägre straffrättsligt ansvar samt att barn tar större skada av frihetsberövande och att detta ställningstagande är i linje med FN:s konvention om barns rättigheter.

Förvaltningen ser att åtgärder behöver vidtas för att kunna möta behov hos de barn och unga som befinner sig i samhällets vård med anledning av kriminalitet eller annat normbrytande beteende då det handlar om en målgrupp med en komplex och skild problembild. Detta gäller oavsett om barnet befinner sig i Kriminalvårdens, SiS eller socialtjänstens ansvar. Att kunna ge barn och unga en anpassad vård är väsentligt för att minska risken för återfall i brott och ytterligare repressiva åtgärder.

**BARN, UNGA OCH
FAMILJEENHETEN**

**KUNGÄLV'S
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-190 35
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga, 2(2)

Datum

12/6/2023

För förvaltningen innebär förslaget att kunna möta behoven hos de barn och unga som döms till fängelse genom en särskilt utsedd handläggare, samt vidare insatser från socialtjänsten i anslutning till en fängelsedom. Det finns behov av att vidare tydliggöra socialtjänstens roll samt ansvarsfördelning mellan de olika myndigheterna. Särskild tyngdpunkt bör ligga på när ansvaret för en individ går över från en myndighet till en annan.

Utifrån myndigheternas olika uppdrag är det av vikt att regeringen tillser att Kriminalvården har förutsättningar att tillgodose barns behov och rättigheter, samt kan leva upp till Barnkonventionen, innan fängelse som påföljd kan verkställas.

From: Jessica Sundqvist on behalf of "JU L5" <ju.l5@regeringskansliet.se>
Sent: Thu, 14 Sep 2023 07:48:43 +0000
To: info@amnesty.se; registrator@arbetsgivarverket.se; arbetsmiljoverket@av.se; info@barnombudsmannen.se; info@barnrattsbyran.se; boras.stad@boras.se; info@bris.se; info@bra.se; info@brottsofferjouren.se; registrator@brottsoffermyndigheten.se; info@crd.org; do@do.se; domstolsverket@dom.se; info; registrator@esv.se; kommunen@enkoping.se; st@st.org; kommun@forshaga.se; info@socialchefer.se; forvaltningsratteniharnosand@dom.se; forvaltningsrattenikarlstad@dom.se; forvaltningsrattenistockholm@dom.se; gavle.kommun@gavle.se; stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se; gbg.tingsratt@dom.se; info@habokommun.se; haningekommun@haninge.se; hovratten.vastrasverige@dom.se; hovratten.skaneblekinge@dom.se; swedenoutreach@hrw.org; kommun@hoor.se; registrator@ivo.se; registrator@mrinstitutet.se; imy@imy.se; registrator@jk.se; info@jamstalldhetsmyndigheten.se; kontaktcenter@jonkoping.se; kammarratten.goteborg@dom.se; kammarrattenisundsvall@dom.se; kontaktcenter@katrineholm.se; info@knashemma.se; hk@kriminalvarden.se; kommunen@kristinehamn.se; Kungälv kommun; kontaktcenter@lekeberg.se; omsorg.social@lidingo.se; registrator@lnu.se; info; Lulea.kommun@lulea.se; registrator@lu.se; gavleborg@lansstyrelsen.se; vasterbotten@lansstyrelsen.se; vastragotaland@lansstyrelsen.se; malmstad@malmo.se; malmo.tingsratt@dom.se; info@mucf.se; kommun@monsteras.se; norrkopings.tingsratt@dom.se; kommunstyrelsen@nassjo.se; ofr@ofr.se; kommun@pitea.se; registrator.kansli@polisen.se; justitieombudsmannen@jo.se; kansliet@attention.se; info; info@rikskris.se; givarservice@rb.se; rbuf@rbuf.se; info@saco-s.se; seko@seko.se; skolinspektionen@skolinspektionen.se; registrator@skolverket.se; overklagandenamnden@overklagandenamnden.se; socialstyrelsen@socialstyrelsen.se; spsm@spsm.se; registrator@stat-inst.se; registrator@statskontoret.se; info@allmannabarnhuset.se; kontaktcenter@stockholm.se; stockholms.tingsratt@dom.se; registrator@su.se; ks@storuman.se; svea.hovratt@dom.se; sekretariat@icj-sweden.org; info@advokatsamfundet.se; remiss@advokatsamfundet.se; info@domareforbundet.se; registrator@skr.se; info@sverigeskvinnoorganisationer.se; sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se; sodertalje.kommun@sodertalje.se; sodertorns.tingsratt@dom.se; kommunen@tingsryd.se; tranas.kommun@tranas.se; kommun@ulricehamn.se; umea.tingsratt@dom.se; registrator@umu.se; jacob.fraiman@kris.a.se; unicef@unicef.se; registrator@uu.se; varbergdirekt@varberg.se; varmdo.kommun@varmdo.se; registrator@aklagare.se; kontakt@atvidaberg.se; orebro.tingsratt@dom.se; kundcenter@ostersund.se
Cc: betankande@elanders.com
Subject: Remiss av SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga - Svar 14/12 2023
Attachments: Remisslista SOU 2023_44.pdf
Categories: Maria

SOU 2023:44: [En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/491090/1/2023-09-14)

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44)

Remissinstanser

1. Amnesty International, Svenska sektionen

2. Arbetsgivarverket
3. Arbetsmiljöverket
4. Barnombudsmannen
5. Barnrättsbyrån
6. Borås kommun
7. BRIS – Barnens Rätt i Samhället
8. Brottsförebyggande rådet
9. Brottsofferjouren Sverige
10. Brottsoffermyndigheten
11. Civil Rights Defenders
12. Diskrimineringsombudsmannen
13. Domstolsverket
14. ECPAT Sverige
15. Ekonomistyrningsverket
16. Enköpings kommun
17. Fackförbundet ST
18. Forshaga kommun
19. Föreningen Sveriges socialchefer
20. Förvaltningsrätten i Härnösand
21. Förvaltningsrätten i Karlstad
22. Förvaltningsrätten i Stockholm
23. Gävle kommun
24. Göteborgs kommun
25. Göteborgs tingsrätt
26. Habo kommun
27. Haninge kommun
28. Hovrätten för Västra Sverige
29. Hovrätten över Skåne och Blekinge
30. Human Rights Watch Sverige

31. Höörs kommun
32. Inspektionen för vård och omsorg
33. Institutet för mänskliga rättigheter
34. Integritetsskyddsmyndigheten
35. Justitiekanslern
36. Jämställdhetsmyndigheten
37. Jönköpings kommun
38. Kammarrätten i Göteborg
39. Kammarrätten i Sundsvall
40. Katrineholms kommun
41. Knas Hemma
42. Kriminalvården
43. Kristinehamns kommun
44. Kungälv kommun
45. Lekebergs kommun
46. Lidingö kommun
47. Linnéuniversitetet (Institutionen för kriminologi och polisiärt arbete)
48. LSU – Sveriges barn- och ungdomsorganisationer
49. Luleå kommun
50. Lunds universitetet (Juridiska Fakulteten)
51. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
52. Länsstyrelsen i Västerbottens län
53. Länsstyrelsen i Västra Götaland
54. Malmö kommun
55. Malmö tingsrätt
56. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
57. Mönsterås kommun
58. Norrköpings tingsrätt
59. Nässjö kommun

60. Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR S, P, O)
61. Piteå kommun
62. Polismyndigheten
63. Riksdagens ombudsmän
64. Riksförbundet Attention
65. Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare
66. Riksförbundet Kriminellas Revansch i Samhället (RIKSKRIS)
67. Rädda Barnen
68. Rädda Barnens ungdomsförbund
69. Saco-S
70. Seko – Service- och kommunikationsfacket
71. Statens skolinspektion
72. Statens skolverk
73. Skolväsendets överklagandenämnd
74. Socialstyrelsen
75. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)
76. Statens institutionsstyrelse (SiS)
77. Statskontoret
78. Stiftelsen Allmänna Barnhuset
79. Stockholms kommun
80. Stockholms tingsrätt
81. Stockholms universitetet (Juridiska institutionen och Kriminologiska institutionen)
82. Storumans kommun
83. Svea hovrätt
84. Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen
85. Sveriges advokatsamfund
86. Sveriges Domareförbund
87. Sveriges Kommuner och Regioner
88. Sveriges Kvinnoorganisationer

89. Säkerhetspolisen
90. Södertälje kommun
91. Södertörns tingsrätt
92. Tingsryds kommun
93. Tranås kommun
94. Ulricehamns kommun
95. Umeå tingsrätt
96. Umeå universitet (Juridiska institutionen)
97. Unga KRIS (Ungdomsförbundet för Kriminellas Revansch i Samhället)
98. Unicef Sverige
99. Uppsala universitet (Juridiska Fakulteten)
100. Varbergs kommun
101. Värmdö kommun
102. Åklagarmyndigheten
103. Åtvidabergs kommun
104. Örebro tingsrätt
105. Östersunds kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet **senast den 14 december 2023**. Svaren bör lämnas per e-post till ju.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till ju.L5@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Ju2023/01830 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett [beställningsformulär hos Elanders Sverige AB](#).

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Walo von Greyerz
Departementsråd

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44)

Remissinstanser

1. Amnesty International, Svenska sektionen
2. Arbetsgivarverket
3. Arbetsmiljöverket
4. Barnombudsmannen
5. Barnrättsbyrån
6. Borås kommun
7. BRIS – Barnens Rätt i Samhället
8. Brottsförebyggande rådet
9. Brottsofferjouren Sverige
10. Brottsoffermyndigheten
11. Civil Rights Defenders
12. Diskrimineringsombudsmannen
13. Domstolsverket
14. ECPAT Sverige
15. Ekonomistyrningsverket
16. Enköpings kommun
17. Fackförbundet ST
18. Forshaga kommun
19. Föreningen Sveriges socialchefer

20. Förvaltningsrätten i Härnösand
21. Förvaltningsrätten i Karlstad
22. Förvaltningsrätten i Stockholm
23. Gävle kommun
24. Göteborgs kommun
25. Göteborgs tingsrätt
26. Habo kommun
27. Haninge kommun
28. Hovrätten för Västra Sverige
29. Hovrätten över Skåne och Blekinge
30. Human Rights Watch Sverige
31. Höörs kommun
32. Inspektionen för vård och omsorg
33. Institutet för mänskliga rättigheter
34. Integritetsskyddsmyndigheten
35. Justitiekanslern
36. Jämställdhetsmyndigheten
37. Jönköpings kommun
38. Kammarrätten i Göteborg
39. Kammarrätten i Sundsvall
40. Katrineholms kommun
41. Knas Hemma
42. Kriminalvården
43. Kristinehamns kommun
44. Kungälv kommun
45. Lekebergs kommun
46. Lidingö kommun
47. Linnéuniversitetet (Institutionen för kriminologi och polisiärt arbete)
48. LSU – Sveriges barn- och ungdomsorganisationer
49. Luleå kommun

50. Lunds universitetet (Juridiska Fakulteten)
51. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
52. Länsstyrelsen i Västerbottens län
53. Länsstyrelsen i Västra Götaland
54. Malmö kommun
55. Malmö tingsrätt
56. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
57. Mönsterås kommun
58. Norrköpings tingsrätt
59. Nässjö kommun
60. Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR S, P, O)
61. Piteå kommun
62. Polismyndigheten
63. Riksdagens ombudsmän
64. Riksförbundet Attention
65. Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare
66. Riksförbundet Kriminellas Revansch i Samhället (RIKSKRIS)
67. Rädda Barnen
68. Rädda Barnens ungdomsförbund
69. Saco-S
70. Seko – Service- och kommunikationsfacket
71. Statens skolinspektion
72. Statens skolverk
73. Skolväsendets överklagandenämnd
74. Socialstyrelsen
75. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)
76. Statens institutionsstyrelse (SiS)
77. Statskontoret
78. Stiftelsen Allmänna Barnhuset
79. Stockholms kommun

80. Stockholms tingsrätt
81. Stockholms universitet (Juridiska institutionen och Kriminologiska institutionen)
82. Storumans kommun
83. Svea hovrätt
84. Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen
85. Sveriges advokatsamfund
86. Sveriges Domareförbund
87. Sveriges Kommuner och Regioner
88. Sveriges Kvinnoorganisationer
89. Säkerhetspolisen
90. Södertälje kommun
91. Södertörns tingsrätt
92. Tingsryds kommun
93. Tranås kommun
94. Ulricehamns kommun
95. Umeå tingsrätt
96. Umeå universitet (Juridiska institutionen)
97. Unga KRIS (Ungdomsförbundet för Kriminellas Revansch i Samhället)
98. Unicef Sverige
99. Uppsala universitet (Juridiska Fakulteten)
100. Varbergs kommun
101. Värmdö kommun
102. Åklagarmyndigheten
103. Åtvidabergs kommun
104. Örebro tingsrätt
105. Östersunds kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet **senast den 14 december 2023**. Svaren bör lämnas per e-post till ju.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till ju.L5@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Ju2023/01830 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet. Om remissen är begränsad till en viss del av betänkandet, anges detta inom parentes efter remissinstansens namn i remisslistan. En sådan begränsning hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter också på övriga delar.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett [beställningsformulär hos Elanders Sverige AB](#).

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Walo von Greyerz
Departementsråd

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

*Betänkande av Utredningen om
frihetsberövande påföljder för unga*

Stockholm 2023

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2023:44

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2023

ISBN 978-91-978-91-525-0681-3 (tryck)

ISBN 978-91-525-0682-0 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 3 november 2021 att uppdra åt en särskild utredare att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (dir. 2021:99).

Justitierådet Agneta Bäcklund förordnades samma dag som särskild utredare.

Som sakkunniga i utredningen förordnades den 17 december 2021 rättssakkunniga, numera kanslirådet, Kajsa Johansson (Justitiedepartementet) och kanslirådet Miriam Söderström (Socialdepartementet). Som experter att biträda utredningen förordnades samma dag ställföreträdande chefsrådmannen Cecilia Ahlström (Göteborgs tingsrätt), biträdande avdelningschefen och chefsjuristen Tove Björnheden (Barnombudsmannen), institutionschefen, numera verksamhetsområdeschef primärvården Östra Norrbotten, Tomas Fjellvind (Statens institutionsstyrelse), polismästaren Carin Götblad (Polismyndigheten), handläggaren Ove Ledin (Sveriges Kommuner och Regioner), docenten och medicinskt sakkunnige Niklas Långström (Socialstyrelsen), advokaten Anders Malmsten (Sveriges Advokatsamfund), rättschefen Marie-Louise Ollén (Åklagarmyndigheten), rättschefen och avdelningschefen på Rättsavdelningen Caroline Oredsson (Kriminalvården), enhetschefen David Shannon (Brottsförebyggande rådet) och docenten Erik Svensson (Stockholms universitet) som experter i utredningen.

Rättssakkunniga Anna Fridh Welin (Justitiedepartementet) förordnades som sakkunnig den 25 februari 2022.

Den 1 april 2022 entledigades Miriam Söderström och departementssekreteraren Axelina Hedenskog (Socialdepartementet) förordnades i stället som sakkunnig.

Ove Ledin entledigades den 1 april 2022. Samma dag förordnades handläggaren Karin Lindström (Sveriges Kommuner och Regioner)

och biträdande chefsjuristen Caroline Hellström (Statens institutionsstyrelse) att biträda utredningen som experter.

Caroline Hellström entledigades den 1 januari 2023 och utredaren Catrine Kaunitz (Statens institutionsstyrelse) förordnades som expert i utredningen.

Rådmannen Anna Hannell har varit utredningens sekreterare från och med den 20 januari 2022.

Arbetet har bedrivits i nära samråd med experterna. Det har emellertid framförts olika uppfattningar såväl om huvudförslaget som i förslagets detaljer. De förslag som presenteras är därför utredarens även om majoriteten av experterna i huvudsak ställt sig bakom de redovisade förslagen och övervägandena. Tove Björnheden har avgett ett särskilt yttrande. Detta fogas till betänkandet.

Utredningen, som har antagit namnet Utredningen om frihetsberövande påföljder för unga, får härmed överlämna betänkandet *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga*, SOU 2023:44. Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i augusti 2023

Agneta Bäcklund

/Anna Hannell

Innehåll

Sammanfattning	17
Summary	23
1 Författningsförslag	29
1.1 Förslag till fängeslag för unga (2027:000)	29
1.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740).....	37
1.3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken (1962:700)	39
1.4 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110).....	41
1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	43
1.6 Förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302)	46
1.7 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)	52
1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	53
1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård	55
1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister	60
1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder	63

1.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister	64
1.13	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).....	65
1.14	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	67
1.15	Förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)	72
1.16	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	73
1.17	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen	75
1.18	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande	77
1.19	Förslag till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251)	79
1.20	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.....	82
1.21	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område	84
2	Utredningens uppdrag och arbete	87
2.1	Utredningsuppdraget	87
2.2	Definition av barn.....	87
2.3	Utredningens arbete.....	88
2.4	Betänkandets disposition	89
3	Straff- och påföljdssystemet för unga lagöverträdare	91
3.1	Inledning	91
3.2	Straffsystemets olika nivåer	92

3.3	Straffmätning för unga lagöverträdare.....	94
3.3.1	Inledning.....	95
3.3.2	Ungdomsvård.....	96
3.3.3	Ungdomstjänst.....	98
3.3.4	Ungdomsövervakning.....	99
3.4	Särskilt om frihetsberövande påföljder för barn och unga.....	103
3.4.1	Fängelse och slutna ungdomsvård.....	103
3.4.2	Införandet av slutna ungdomsvård.....	104
3.4.3	Reformen av ungdomspåföljderna utvärderas.....	108
3.4.4	Straffnivåutredningen.....	110
3.4.5	Påföljdsutredningens uppdrag beträffande unga lagöverträdare.....	112
4	Förhållandena i övriga nordiska länder.....	121
4.1	Inledning.....	121
4.2	Danmark.....	121
4.2.1	Allmänt.....	121
4.2.2	Unga lagöverträdare.....	123
4.3	Finland.....	127
4.3.1	Allmänt.....	127
4.3.2	Unga lagöverträdare.....	129
4.4	Island.....	132
4.4.1	Allmänt.....	132
4.4.2	Unga lagöverträdare.....	134
4.5	Norge.....	135
4.5.1	Allmänt.....	135
4.5.2	Unga lagöverträdare.....	137
4.6	Sammanfattning av genomgången av förhållandena i de nordiska länderna.....	141

5	Barns rättigheter.....	143
5.1	Inledning.....	143
5.2	Barnkonventionens grundprinciper	144
5.2.1	Artikel 2 – barnets rätt till icke-diskriminering ..	145
5.2.2	Artikel 3 – barnets bästa ska vara i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.....	146
5.2.3	Artikel 6 – barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling	148
5.2.4	Artikel 12 – barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd	149
5.3	Särskilt om frihetsberövande av barn	150
5.3.1	Artikel 37 om tortyr, förnedrande behandling och frihetsberövande.....	150
5.3.2	Artikel 40 om barn som misstänks, åtalas eller dömts för brott.....	153
5.4	Ytterligare artiklar med särskild betydelse för barns grundläggande behov.....	156
5.4.1	Artikel 24 om rätten till hälso- och sjukvård	156
5.4.2	Artikel 28 om rätten till utbildning	158
5.4.3	Artikel 31 om rätten till vila och fritid, lek och rekreation samt rätten att delta i det kulturella och konstnärliga livet	159
5.5	Om barnkonsekvensanalyser	160
5.5.1	Allmänt om barnkonsekvensanalyser	160
5.5.2	Särskilt om utredningens barnkonsekvensanalys.....	162
5.6	Sammanfattning.....	162
6	Särskilt om unga lagöverträdare.....	165
6.1	Inledning.....	165
6.2	Psykologisk forskning.....	165
6.2.1	Hjärnans utveckling.....	165
6.2.2	Neurologisk forskning.....	167
6.2.3	Ungas hjärnor är mer formbara.....	168

6.3	Något om de barn och unga som döms till frihetsberövande påföljder	168
6.3.1	Statistik om frihetsberövande påföljder för barn och unga under åren 2000–2020.....	168
6.3.2	Vilka döms till sluten ungdomsvård?	172
6.3.3	Vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.....	173
6.3.4	Huvudbrotten i domar där sluten ungdomsvård dömts ut som påföljd 2010–2021....	176
6.3.5	En strängare syn på brott påverkar den grupp unga som avtjänar frihetsberövande påföljder	181
6.4	Om behandlingseffekter vid frihetsberövanden	184
6.4.1	Brottsåterfallsförebyggande effekter av frihetsberövande påföljder.....	184
6.4.2	Effekter på unga lagöverträdare.....	186
6.4.3	Forskning som jämfört fängelse med placering vid ungdomshem.....	187
6.4.4	Alternativ till fängelse och ungdomshem	187
6.4.5	Upphörandeforskning – att sluta begå brott	189
6.5	Samtal med barn som avtjänar sluten ungdomsvård.....	194
6.5.1	Besöken och de frågor som ställdes	194
6.5.2	Allmänt om avdelningen, personal och känslan av trygghet (frågorna 1–5 och 8)	196
6.5.3	Sysselsättning, utevistelser m.m. (frågorna 6–7 och 11–12)	197
6.5.4	Behandling och syn på vad som får en att upphöra med brott (frågorna 9–10 och 13–15) ...	198
6.5.5	Efter verkställigheten (frågorna 16–20)	199
6.5.6	Några avslutande kommentarer från ungdomarna.....	199
7	Verkställighet av sluten ungdomsvård	201
7.1	Inledning.....	201
7.2	Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.....	202
7.3	Utslussning från sluten ungdomsvård.....	206

7.4	SiS riktlinjer för slutna ungdomsvård.....	208
7.4.1	Inledning.....	208
7.4.2	Verkställighetens faser.....	210
7.5	SiS skola.....	214
7.6	Vård och behandling.....	215
7.7	SiS säkerhetsprojekt	216
8	Verkställighet av fängelse i anstalt och i frihet	219
8.1	Inledning.....	219
8.2	Allmänt om verkställighet i anstalt	219
8.2.1	Verkställighetsplanering med inriktning på återfallsförebyggande åtgärder	219
8.2.2	Särskilda villkor	221
8.2.3	Säkerhet	222
8.2.4	Placering vid anstalt	224
8.2.5	Sysselsättning	225
8.2.6	Vistelse i gemensamhet och avskildhet.....	230
8.2.7	Besök och andra kontakter.....	231
8.2.8	Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder	232
8.2.9	Permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt	234
8.2.10	Särskilda utslussningsåtgärder.....	236
8.2.11	Särskilt om barn som verkställer fängelsepåföljd.....	241
8.3	Verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.....	242
8.4	Villkorlig frigivning	244
8.4.1	Inledning.....	244
8.4.2	Tidpunkten för villkorlig frigivning.....	244
8.4.3	Förutsättningar för uppskjuten villkorlig frigivning.....	244
8.4.4	Prövotid	247
8.4.5	Övervakning	247
8.4.6	Särskilda föreskrifter	250
8.4.7	Åtgärder vid misskötsamhet.....	252

8.5	Förverkande av villkorligt medgiven frihet	253
8.6	Kriminalvårdens regeringsuppdrag om förstärkta insatser för unga i kriminalvård.....	254
9	Utgångspunkter för en reform	257
10	Överväganden om frihetsberövande påföljder för barn och unga	263
10.1	Uppdraget.....	263
10.2	Behov av förändring.....	264
10.3	Alternativa lösningar.....	265
10.4	Omvärldsfaktorer som påverkar ställningstagandet	269
10.4.1	Längre strafftider.....	269
10.4.2	Införandet av ungdomsövervakning.....	271
10.5	Övergången mellan verkställighet på institution och i frihet	273
10.6	Samhällsskydd, renodling och flexibilitet.....	276
10.6.1	Samhällsskydd.....	276
10.6.2	Renodling.....	277
10.6.3	Flexibilitet	278
10.7	Slutsatserna är att fängelse ska väljas som frihetsberövande påföljd även för barn och unga och att Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten	280
10.7.1	Forskningsstöd.....	282
10.7.2	Begreppet fängelse.....	283
10.7.3	Vad är bäst för barnen	284
10.8	Det kan finnas behov av att i vissa fall särbehandla barn när fängelse verkställs.....	285
10.9	Kort om några förutsättningar för förslagen	289

11	Verkställigheten av fängelse ska vara anpassad för barn.....	291
11.1	Inledning.....	291
11.2	En ny fängelselag för unga.....	292
11.2.1	Allmänna förutsättningar för barn som avtjänar fängelse.....	292
11.2.2	Särskilt om regleringen i fängelselagen för unga.....	307
11.2.3	Om verkställighet av fängelse vid särskilt ungdomshem efter beslut enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.....	323
11.2.4	Barn ska få stöd vid övergången mellan anstalt och frihet.....	328
11.2.5	Övriga frågor.....	335
11.3	Informationsutbyte och sekretess.....	338
11.4	Internationell straffverkställighet m.m.	349
12	Alternativt förslag om påföljden slutet ungdomsvård behålls i påföljdssystemet	353
12.1	Inledning.....	353
12.2	Förlängd maximitid för slutet ungdomsvård.....	355
12.3	Förordning med instruktion för SiS.....	359
12.4	Kvalifikationstid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet.....	362
12.5	Villkorlig frigivning från slutet ungdomsvård	365
12.5.1	SiS förslag om villkorlig frigivning från slutet ungdomsvård	365
12.5.2	Utredningen lämnar inte något förslag om villkorlig frigivning från slutet ungdomsvård...	368
12.6	Sysselsättningsplikt för den som har fyllt arton år.....	369

12.7	Utformning av ett alternativt författningsförslag om slutna ungdomsvård behålls som påföljd	371
12.7.1	Det alternativa författningsförslagets placering i betänkandet.....	371
12.7.2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	372
12.7.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård.....	373
12.7.4	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse	374
13	Konsekvenser av utredningens förslag	377
13.1	Inledning.....	377
13.2	Probleminventering och bedömning av vilka som berörs av förslagen	378
13.3	Ekonomiska konsekvenser	380
13.3.1	Övergripande effekter av utredningens förslag ...	380
13.3.2	Kostnaderna för Kriminalvården	381
13.3.3	Kostnaderna för SiS	392
13.3.4	Kostnaderna för övriga statliga myndigheter	394
13.3.5	Kostnaderna för kommunernas socialtjänst	395
13.3.6	Finansiering.....	397
13.4	Andra konsekvenser	399
13.4.1	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	399
13.4.2	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	400
13.4.3	Konsekvenser för barn	400
13.4.4	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män	402
13.4.5	Övriga konsekvenser	403

14	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	405
14.1	Ikraftträdande	405
14.2	Övergångsbestämmelser	407
14.2.1	Det behövs inga övergångsbestämmelser för huvudförslaget	407
14.2.2	Övergångsbestämmelser behövs i vissa följdförfattningar.....	409
15	Författningskommentar	411
15.1	Förslaget till fängelselag för unga (2027:000).....	411
15.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740)	441
15.3	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken (1962:700).....	442
15.4	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110)	444
15.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	445
15.6	Förslaget till lag om ändring i passlagen (1978:302)	447
15.7	Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)	451
15.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	452
15.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.....	453
15.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister.....	457
15.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.....	458
15.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister	459
15.13	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) ...	460

15.14 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	461
15.15 Förslaget till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)	467
15.16 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	469
15.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.....	470
15.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande.....	472
15.19 Förslaget till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251) ...	473
15.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område	476
15.21 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område	477
Särskilt yttrande	479

Bilagor

Bilaga 1	Kommittédirektiv 2021:99	487
Bilaga 2	Utdrag ur kapitel 3 i betänkandet <i>Slopad straffrabatt för unga myndiga</i> , SOU 2018:85	503
Bilaga 3	Förslag från Statens institutionsstyrelse om villkorlig frigivning vid slutna ungdomsvård.....	533

Sammanfattning

Utredningens uppdrag

Utredningen har haft i uppdrag att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare som begår brott innan fyllda 18 år och föreslå lämpliga förändringar. Utgångspunkten för översynen är behovet av en ordning som möjliggör tillräckligt ingripande reaktioner vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och som säkerställer en trygg och säker miljö. I uppdraget ingår att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas. Översynen ska genomföras av ett ungdoms- och barnrättsperspektiv och förslagen ska säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Fängelse ska väljas som frihetsberövande påföljd även för barn och unga

Barn och unga som begår brott innan fyllda 18 år särbehandlas vid straffmätningen och påföljdsvalet. Det innebär bl.a. att det krävs synnerliga skäl för att bestämma påföljden för ett barn till fängelse. Utredningen har inte i uppdrag att föreslå några förändringar i det avseendet. Barn ska alltså även i fortsättningen dömas till frihetsberövande påföljd enbart i undantagsfall.

Sedan påföljden sluten ungdomsvård infördes för mer än 20 år sedan har samhället och brottsligheten förändrats på flera sätt. Forskning tyder på att ungdomar generellt begår färre brott, men att den grupp som begår brott blivit alltmer brottsbelastad och alltså begår

fler och allvarigare brott. Förekomsten av illegala skjutvapen och explosiva varor har också ökat betydligt. Detsamma gäller fall av dödligt våld där skjutvapen använts. Sådan brottslighet har dessutom ofta koppling till kriminella nätverk. Barn och unga som växer upp i områden där kriminella nätverk påverkar levnadsförhållandena löper också en ökad risk att involveras i organiserad brottslighet.

Det finns flera skäl att tro att strafftiderna kommer att bli längre för unga lagöverträdare. En anledning är de generella straffskärpningar som har skett på senare tid, bl.a. för mord, rån och vapenbrott. Det finns även lagförslag som för närvarande bereds och som innebär en skärpt syn på flerfaldig brottslighet. Skärpningarna är inte i sig riktade mot lagföring av barn, men kommer att påverka strafftiderna även för den kategorin av lagöverträdare. Ett annat skäl till att strafftiderna kommer att öka är att påföljden ungdomsövervakning kommer att förändra tillämpningsområdet för de frihetsberövande påföljderna när den reformen slagit igenom fullt ut. Ungdomsövervakning kan dömas ut i stället för vissa kortare frihetsstraff och därmed kommer den genomsnittliga tid som döms ut som frihetsberövande påföljd troligen att bli något längre.

Om straffen som döms ut blir längre är det ännu viktigare att den intagne får stöd vid övergången mellan institution och frihet. Om stödet uteblir är risken för återfall i brott hög. En frihetsberövande påföljd för unga bör därför innehålla moment av stöd vid övergången mellan institution och frihet. Det ska även finnas möjligheter för samhället att kontrollera att den frigivne sköter de villkor som sätts upp i samband med frigivningen och kan ingripa på ett tidigt stadium vid en ogynnsam utveckling.

Behovet av samhällsskydd, i den bemärkelse att den verksamhet som ansvarar för att verkställa frihetsberövande påföljder ska ha möjlighet att hindra rymningar, stå emot fritagningar och skapa förutsättningar för att skydda såväl intagna som personal mot hot och våld, talar för att Kriminalvården anförtros uppgiften att verkställa frihetsberövande påföljder för unga. Det beror bl.a. på att en av Kriminalvårdens huvudsakliga uppgifter är att verkställa utdömda påföljder. För verkställighet av fängelse finns ett omfattande regelverk och Kriminalvården har erfarenhet av att hantera klienter med skiftande behov av stöd och kontroll. Det innebär att fängelsepåföljden har en grundstruktur som gör det möjligt att skapa en verkställighet som tillgodoser

kravet på trygghet, såväl för de intagna och personal som för brottsoffer och samhället i övrigt.

Även för Statens institutionsstyrelse (SiS) skulle en förändring som innebär att Kriminalvården tar över ansvaret för de dömda leda till att SiS verksamhet kan renodlas till att enbart avse vård. Antalet barn och unga som är i akut behov av tvångsvård har ökat på senare tid, vilket har lett till att det uppstått kö till den tvångsvård som bedrivs vid de särskilda ungdomshemmen. Om SiS inte längre ska verkställa sluten ungdomsvård kan de platser som för närvarande används för den påföljden i stället användas för vård. En förändring som innebär att barn som tvångsvårdas tas omhand av en myndighet med ett tydligt vårduppdrag medan barn som döms för allvarliga brott omhändertas av en annan myndighet med det huvudsakliga uppdraget att verkställa straff skulle också göra systemet mer tydligt och renodlat.

Den grupp unga lagöverträdare som döms till frihetsberövande påföljder är inte homogen. Det kommer att finnas unga som påbörjar verkställigheten innan 18 års ålder men som, om strafftiden är lång, hinner bli betydligt äldre innan frigivningen aktualiseras. Behoven av insatser skiljer sig åt dels mellan olika individer, dels i olika åldrar. Det finns därför skäl att söka en lösning som ger utrymme för flexibilitet. Den som inleder verkställigheten i en form som är anpassad för barn under 18 år bör kunna övergå till verkställighet i annan form. Detta för att undvika att äldre personer avtjänar straff tillsammans med barn och för att säkerställa att lämplig sysselsättning kan erbjudas den dömde under hela verkställigheten.

Om barn och unga döms till fängelse som verkställs av Kriminalvården kan en flexibilitet uppnås genom att myndigheten placerar barn på ungdomsavdelningar där en verksamhet erbjuds som är anpassad till barns behov. Om verkställigheten fortgår efter att den dömde har fyllt 18 år kan han eller hon placeras på en annan avdelning där andra behov av t.ex. sysselsättning kan uppfyllas.

Sammantaget innebär behoven av samhällsskydd, renodling och flexibilitet att fängelse bör väljas som påföljd även för barn som döms till frihetsberövande påföljder. Verkställigheten måste dock anpassas så att de behov och rättigheter som tillkommer barn kan tillgodoses fullt ut. Kriminalvården är bäst lämpad att verkställa fängelse.

Kriminalvårdens verksamhet måste anpassas

En förutsättning för det förslag som utredningen lämnar är att Kriminalvårdens verksamhet anpassas till att barn ska vistas där. Det innebär bl.a. att barn ska avtjäna fängelse vid särskilda ungdomsavdelningar där de kan hållas avskilda från vuxna intagna under verkställigheten. Barn ska avtjäna straffet under trygga förhållanden, med rätt till lämplig sysselsättning i form av t.ex. skola, behandling och fritidsaktiviteter. Det kräver personal med rätt kompetens och erfarenhet. Av grundläggande betydelse är att Kriminalvårdens skolverksamhet utvecklas till att omfatta även yngre intagna samt att även den behandling som erbjuds för att motverka återfall i brott anpassas till barn. De rättigheter som följer av barnkonventionen tillkommer alla barn oavsett var de befinner sig under uppväxten. Kriminalvårdens verksamhet måste därmed anpassas till den nya målgruppen.

Reformen bör av den anledningen inte träda i kraft förrän den 1 januari 2028.

Det kan finnas behov av att i vissa fall särbehandla vissa barn när fängelse verkställs

Att påföljdssystemet bygger på krav på likabehandling utesluter inte att det kan finnas behov av att ta större hänsyn till dömda barns individuella förhållanden när det gäller valet mellan olika former av frihetsberövande påföljder eller vid verkställigheten av en sådan påföljd.

Det är inte osannolikt att det kan finnas undantagssituationer där ett barn riskerar att fara illa vid en verkställighet tillsammans med andra dömda. I vissa fall, inte minst när det gäller personer med särskilda behov av stöd, är förhållandena sådana att en mer utpräglad vårdpåföljd förefaller vara det lämpligaste alternativet även när personen döms för allvarlig brottslighet.

Utredningen föreslår därför att det ska införas en möjlighet att i undantagsfall besluta att ett barn som döms till fängelse kan verkställa straffet vid ett särskilt ungdomshem. För att undantagsbestämmelsen ska bli tillämplig ska det krävas att det finns synnerliga skäl hänförliga till den enskildes personliga förhållanden. Det kan vara så att den unges mognadsgrad inte överensstämmer med ungdomens verkliga ålder eller att den unge har en fysisk eller intellektuell funk-

tionsnedsättning, en psykologisk eller medicinsk diagnos eller något liknande förhållande som innebär att han eller hon kan vara särskilt utsatt i förhållande till andra intagna. Det kan också vara fråga om att andra särskilda överväganden behöver göras och att den unges behov av stöd- och omsorgsinsatser på ett mer ändamålsenligt sätt kan mötas vid ett särskilt ungdomshem. De barn som kan komma i fråga är alltså de som riskerar att fara illa av en placering bland andra dömda personer.

Det är rätten som beslutar om verkställighet ska ske vid ett särskilt ungdomshem. Beslutet fattas i samband med att ett barn döms till fängelse. Om kraven på samhällsskydd är framträdande bör det inte komma i fråga att besluta om verkställighet vid ett särskilt ungdomshem.

En ny fängelselag för unga

Utredningen föreslår en ny verkställighetslag, fängelselagen för unga (2027:000). Den lagen ska gälla om den innehåller avsteg från det som följer av fängelselagen (2010:610), som i övrigt ska kunna tillämpas.

I fängelselagen för unga finns en bestämmelse om att den verkställande myndigheten, dvs. Kriminalvården eller SiS, ska utse en koordinator för barn som avtjänar fängelse. På samma sätt följer av lagen att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokförd ansvarar för att utse en särskild handläggare för det barn som dömts till fängelse. Den verkställande myndigheten ska samverka med socialnämnden vid verkställighetsplaneringen och löpande under verkställigheten. Samråd ska ske med barnet och, om det är möjligt och bedöms som lämpligt, med hans eller hennes vårdnadshavare och med andra personer som kan ha upplysningar om barnet. Vid behov får samråd även ske med andra myndigheter och aktörer.

Fängelselagen för unga ska i första hand tillämpas när den som avtjänar fängelse är under 18 år. Kriminalvården får dock besluta att verkställighet får ske enligt fängelselagen för unga även efter att personen har fyllt 18 år. Den som avtjänar fängelse enligt fängelselagen för unga ska vara placerad vid en särskild ungdomsavdelning. Placering vid säkerhetsavdelning får inte förekomma. I fängelselagen för unga finns även särskilda bestämmelser om t.ex. sysselsättning, ersättning, permission och utslussning.

I 3 kap. fängelselagen för unga finns särskilda bestämmelser som gäller när fängelse verkställs vid ett särskilt ungdomshem. Där anges även att SiS ska ansvara för verkställighet av fängelse som sker där.

I fängelselagen för unga finns det även bestämmelser om villkorlig frigivning. Den som avtjänar fängelse enligt fängelselagen för unga ska alltid ställas under övervakning vid villkorlig frigivning. Det ska dessutom krävas synnerliga skäl för att skjuta upp villkorlig frigivning för ett barn. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl för att skjuta upp villkorlig frigivning enligt fängelselagen för unga ska det endast beaktas om den intagne under verkställigheten på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Summary

The commission of inquiry's terms of reference

The commission of inquiry has been tasked with conducting a review of regulations concerning depriving offenders under the age of 18 of their liberty and to recommend appropriate amendments. The point of departure for this review is the need for a system that facilitates sufficiently robust interventions in very serious criminality, including adequate measures to prevent recidivism and ensure a safe and secure environment. The assignment includes the specific task of considering which government agency is best suited to assuming responsibility for the enforcement of the proposed custodial sentences. The review shall be imbued with a children's rights perspective and proposals shall ensure that the rights of children are protected in accordance with the United Nations Convention on the Rights of the Child.

Prison should be available as a sentence for children

Children who commit offences before they reach 18 years of age receive special treatment in the meting out of punishment and sentencing. Among other things, extraordinary reasons are required before a child can be sentenced to prison. The inquiry's mandate does not extend to recommending changes in this regard. Even in future, sentences that deprive children of their liberty must be reserved for exceptional cases.

Since the sentence of institutional care of young offenders was introduced over 20 years ago, society and criminality have changed in many ways. Although research suggests that youths are generally committing fewer offences, those that do increasingly have extensive criminal records, committing a greater number of and more serious offences. The possession of firearms and explosives has also increased

significantly, as have cases of lethal violence involving firearms. Such crimes are also often linked to criminal networks. Children and youths growing up in areas in which criminal networks influence living conditions also run a greater risk of becoming involved in organised crime.

There are a number of reasons to believe that sentences for young offenders will increase in length. One is the recent general trend towards tougher sentencing for crimes such as murder, robbery and firearms offences. A bill is also being prepared that will mean tougher sentences when offenders are convicted of multiple crimes. While this more rigorous approach is not targeted at legal proceedings against children, it will inevitably affect the length of sentence imposed on this category of offender. Another reason why sentences will increase in length is that the relatively new sentence youth supervision will change the area of application for custodial sentences once the reform is fully implemented. As a sentence of youth supervision may be passed instead of certain short custodial sentences, it seems likely that the average length of custodial sentences will increase somewhat.

As the sentences passed become longer, it becomes even more important that inmates receive adequate support in the transition from institution to freedom. If this support is not forthcoming, the risk of recidivism is high. A custodial sentence imposed on a youth should therefore include elements of support for the transition from institution to freedom. Society must also be able to check that releasees comply with the terms of their parole and intervene at an early stage in the event of adverse developments.

Given the need to protect society, the organisation responsible for enforcing a custodial sentence must be able to prevent escapes, withstand attempts to free inmates and create the conditions for protecting both inmates and staff from threats and violence. This suggests that the Swedish Prison and Probation Service should be entrusted with enforcing custodial sentences handed down to young offenders, not least because the Swedish Prison and Probation Service's principal task is to enforce custodial sentences. The enforcement of prison sentences is covered by an extensive regulatory framework and the Swedish Prison and Probation Service is experienced in dealing with clients with shifting needs in terms of support and control. This provides a foundation for meeting security requirements, both for inmates and staff and for the victims of crime and society at large.

Were the Swedish Prison and Probation Service to take over responsibility for young offenders given custodial sentences, this would also allow the Swedish National Board of Institutional Care (SiS) to concentrate its operations on providing care. The number of children and youths in acute need of compulsory institutional care has increased over recent years, leading to queues for places in special residential homes for young people. Were SiS to be relieved of the task of caring for young people placed in an institution due to criminal behaviour, places would be freed up for other forms of care. A change by which minors placed in compulsory institutional care are cared for by one government agency, while those convicted of serious crimes are cared for by another agency with the main assignment of enforcing custodial sentences would also make the system more straightforward.

The group of young offenders who receive custodial sentences is not homogeneous. There will be those who begin a sentence before reaching 18 years of age but who, if the sentence is long, will be significantly over 18 by the time they are released. The need for interventions differs from one person to the next and between age groups, hence the need to seek a flexible solution. It should be possible to transfer an inmate from an institution adapted to minors to another once they reach 18 years of age, both to avoid children serving sentences alongside adults and to ensure that appropriate activities and occupations can be offered throughout the sentence.

If prison sentences handed down to minors are enforced by the Swedish Prison and Probation Service, the desired flexibility can be achieved by placing young offenders in a youth wing where appropriate activities can be offered. If a sentence continues after the young offender reaches 18 years of age, she or he can then be transferred to another wing where other needs, such as an occupation, can be met.

In summary, the need for specialisation, flexibility and to protect society mean that custodial sentences should be served in a prison, even if the offender is a minor. That said, the enforcement of the sentence must be adapted so that the needs and rights of children can be met in full. The Swedish Prison and Probation Service is the most suitable agency to enforce prison sentences.

The operations of the Swedish Prison and Probation Service must be adapted

One precondition for the submitted proposal is that the operations of the Swedish Prison and Probation Service are adapted to housing children. Among other things, this means children serving their sentences in separate youth wings where they can be kept apart from adult inmates. Children must be able to serve their sentences under safe conditions, with the right to activities such as school, leisure activities and therapy. This demands staff with the right expertise and experience. It is essential that the Swedish Prison and Probation Service's educational activities be developed to include school for young offenders and that the treatment programmes offered to prevent recidivism are adapted to young offenders. The provisions of the Convention on the Rights of the Child apply to all children, regardless of their situation. The Swedish Prison and Probation Service's operations must therefore be adapted to the new client group.

For this reason, the reform should not enter into force until 1 January 2028.

It may prove necessary to give special treatment to certain children when a custodial sentence is enforced

The fact that the sentencing system is based on equal treatment does not preclude the possibility that greater consideration may need to be given to the individual circumstances of children when choosing which form the deprivation of liberty should take, or when enforcing a custodial sentence.

It is likely that exceptional circumstances may arise in which a child's safety would be put at risk were they to serve their sentence with other convicted offenders. In certain cases, circumstances may be such that a sentence with a more pronounced care element may seem the most appropriate alternative even for serious offences, not least when the offender is in need of special support.

The commission therefore recommends that a provision should be inserted so that under exceptional circumstances a court may decide that a child should serve a custodial sentence in a special residential home for young people rather than prison. To invoke such a

provision, there would have to be extraordinary reasons related to the individual's personal circumstances. This might be that the child's level of maturity does not correspond to their age, or that they have a physical or intellectual disability, a psychological disorder or medical diagnoses or some similar circumstance that may make them especially vulnerable in relation to other inmates. It may also be the case that special consideration needs to be given to whether the child's need for support and care interventions can be met more effectively in a special residential home for young people. So, the primary consideration is whether placing the child among other convicted offenders presents a risk to their safety.

It is for the court to decide whether a custodial sentence should be served in a special residential home for young people. This decision is made in conjunction with sentencing. The option of serving a sentence in a special residential home for young people should not be considered if it conflicts with the requirement to protect the public.

A new act on the imprisonment of young offenders

The commission recommends a new act on the enforcement of imprisonment of young offenders, the Swedish Act on Imprisonment of Young Offenders (SFS 2027:000). This act shall apply to the extent that it deviates from the Swedish Act on Imprisonment (SFS 2010:610), which should otherwise apply.

The new act on the imprisonment of young offenders shall contain a provision that the enforcing agency – i.e., the Swedish Prison and Probation Service or SiS – must appoint a coordinator for a child serving a prison sentence. Similarly, pursuant to the act, the social welfare committee in the municipality where the child is registered in the population register shall appoint a case officer for that child. The enforcing agency shall cooperate with the social welfare committee when planning the enforcement of the sentence and on an ongoing basis while the sentence is being planned. The child shall be consulted and, if possible and deemed appropriate, her or his parents/-guardians and other individuals who may have information about the child. If necessary, other government agencies and stakeholders should also be consulted.

The act on the imprisonment of young people shall be primarily applied when someone serving a prison sentence is under 18 years of age. The Swedish Prison and Probation Service may, however, decide that the act should apply to the enforcement of a sentence after the offender has turned 18. An inmate serving a prison sentence pursuant to the act on the imprisonment of young offenders shall be placed in a separate youth wing. No one under 18 years of age shall be placed in a high-security unit. The act on the imprisonment of young offenders also includes separate provisions on matters such as occupation, remuneration, leave and release.

Chapter 3 of the act contains provisions on serving a custodial sentence in a special residential home for young people. It also states that SiS is responsible for enforcing custodial sentences in such homes.

The act on the imprisonment of young offenders also contains provisions on parole. An inmate serving a prison sentence pursuant to the act on the imprisonment of young offenders shall always be under supervision once paroled. Extraordinary reasons are also required to defer the parole of a child. When assessing whether extraordinary reasons exist to defer parole pursuant to the act, the only consideration shall be whether the inmate has seriously breached the regulations and conditions that apply to the enforcement of their sentence.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till fängelselag för unga (2027:000)

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse för den som inte har fyllt arton år.

Vid verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt gäller fängelselagen (2010:610) om inte annat följer av denna lag.

I 2 kap. finns bestämmelser som gäller när verkställigheten sker i kriminalvårdsanstalt.

I 3 kap. finns bestämmelser som gäller när fängelse verkställs vid ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Efter villkorlig frigivning gäller bestämmelserna i 26 kap. brottsbalken om inte annat följer av denna lag.

2 § Den verkställande myndigheten ska förordna en särskild koordinator för den intagne. Koordinatorn ska hålla regelbunden kontakt med den intagne och träffa honom eller henne under verkställigheten. Koordinatorn ska genom kontroll, stöd och hjälp verka för att verkställighetsplanen följs.

Till särskild koordinator ska tjänsteman vid den verkställande myndigheten eller annan lämplig person förordnas.

Om det finns skäl för det får den verkställande myndigheten entlediga koordinatorn och i stället förordna någon annan.

3 § Socialnämnden i den kommun där den intagne är folkbokförd ska utse en särskild person att vara handläggare för honom eller henne under verkställigheten.

4 § Verkställighetsplaneringen ska, om det är möjligt och bedöms som lämpligt, genomföras av den verkställande myndigheten i samråd med den intagne, hans eller hennes vårdnadshavare och andra berörda personer.

Den verkställande myndigheten ska, vid verkställighetsplaneringen och under verkställigheten, samverka med socialnämnden i den kommun där den dömda är folkbokförd. Vid behov får samråd även ske med andra berörda myndigheter och aktörer.

Innehållet i verkställigheten ska anpassas till den intagnes särskilda förutsättningar och behov.

2 kap. Verkställighet i anstalt

1 § Verkställighet enligt denna lag ska ske vid en avdelning som är särskilt anpassad för barn (ungdomsavdelning), om det inte kan anses vara till den intagnes bästa att placeras vid en annan avdelning.

Kriminalvården får besluta att verkställigheten ska ske i enlighet med denna lag trots att den intagne har fyllt arton år.

2 § Den som är under arton år får inte placeras vid en säkerhetsavdelning.

3 § En intagen ska erbjudas lämplig sysselsättning och möjlighet att delta i fritidsaktiviteter.

Den som har fyllt arton år är skyldig att delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. Det gäller dock inte den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt nämnda balk får erbjudas sysselsättning bara av den art och i den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

Enbart en intagen med sysselsättningsplikt har rätt till sådan ersättning som anges i 3 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

4 § Intagna under arton år får inte hållas inlåsta avskilda från andra intagna under en längre period än tio timmar om det inte är motiverat av säkerhetsskäl.

5 § En intagen under arton år ska erbjudas uppföljande samtal efter att ett beslut om kontroll av bostadsrum, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning har verkställts eller om den intagne har belagts med fängsel.

6 § En intagen får, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (permission) om

1. minst två månader av strafftiden har avtjänats, och
2. det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att den tid som avses i första stycket inte har förflutit.

7 § Vistelse i halvvägshus och utökad frigång enligt 11 kap. 4 och 5 §§ fängselagen (2010:610) får ske om minst tre månader av strafftiden har avtjänats.

3 kap. Verkställighet vid särskilt ungdomshem

1 § Om rätten med tillämpning av 32 kap. 5 § brottsbalken har beslutat att ett fängelsestraff ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem ska Statens institutionsstyrelse ansvara för verkställigheten.

2 § Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och de skadliga följderna av frihetsberövandet motverkas.

3 § I fråga om avbrott i verkställigheten ska 12 a kap. 1 § fängselagen (2010:610) tillämpas.

4 § Den intagne får hindras att lämna det särskilda ungdomshemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att verkställigheten ska kunna genomföras. Han eller hon får också hindras att disponera sitt pass.

Den intagnes rörelsefrihet får även inskränkas, när det behövs av hänsyn till andra intagnas eller till personalens säkerhet.

5 § Det som anges om sysselsättning och ersättning i 2 kap. 3 § ska gälla även när fängelsestraff verkställs vid ett särskilt ungdomshem.

6 § Den intagne har rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster och ta emot besök i den utsträckning det är lämpligt. Den intagnes rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster och ta emot besök får dock begränsas om det behövs med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid det särskilda ungdomshemmet eller om det kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för honom eller henne eller till skada för någon annan.

Ett beslut om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster eller ta emot besök får gälla i högst 14 dagar. När det inte längre finns förutsättningar för beslutet ska det upphävas.

7 § Vad som sägs i 15 c–d, 16, 17–17 c, 19 och 20 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska gälla även för den som avtjänar ett fängelsestraff vid ett särskilt ungdomshem.

Särskilda befogenheter med stöd av denna lag får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden.

Den intagne ska erbjudas uppföljande samtal efter att ett beslut om avskildhet, kroppsvisitation, ytlig kroppsbesiktning eller rumsvisitation har verkställts.

8 § Den intagne ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet (permission) i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms som lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett beslut om permission ska förenas med de villkor som behövs.

Vid permission får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera efterlevnaden av de villkor som ställts om var den intagne ska befinna sig.

Permission enligt första stycket får beviljas först efter att två månader av strafftiden har avtjänats. Om det finns särskilda skäl får dock permission beviljas trots att den angivna kvalifikationstiden inte har förflutit. Tid då den dömde har beviljats permission ska räknas in i verkställighetstiden.

Under den senare delen av verkställigheten ska den intagne genom konkreta utslusningsåtgärder förberedas för ett liv i frihet.

9 § Om den intagne behöver hälso- och sjukvård, ska han eller hon vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan nödvändig undersökning och behandling inte lämpligen genomföras vid det särskilda ungdomshemmet, bör den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, får den intagne föras över till ett allmänt sjukhus. Får någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen och är verksam vid ett särskilt ungdomshem kännedom om att den intagne har en sådan smittsam sjukdom som enligt 1 kap. 3 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168) utgör allmänfarlig sjukdom, ska den som förestår vården vid hemmet underrättas, om det inte står klart att det inte finns risk för smittspridning. Föreskrifter om psykiatrisk tvångsvård ges i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Om det finns anledning till det, ska den som enligt första stycket vistas utanför det särskilda ungdomshemmet stå under bevakning eller vara underkastad särskilda föreskrifter. Tiden för sådan vistelse ska räknas in i verkställighetstiden.

I fråga om behandlingen av den som har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk vård för frivillig psykiatrisk vård, tillämpas föreskrifterna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelsen i 8 § andra stycket lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Statens institutionsstyrelse att besluta om särskilda restriktioner.

10 § Polismyndigheten ska på begäran av den som förestår vården vid ett särskilt ungdomshem lämna hjälp för att söka efter och hämta tillbaka den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem om denne har avvikit.

Kriminalvården ska på begäran av den som förestår vården vid ett sådant hem lämna hjälp med transport vid förflyttning av den intagne.

En begäran enligt första eller andra stycket får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) eller, om det gäller en transport som utförs av Kriminalvården, 4 kap. 4 § och 10 § första stycket häkteslagen (2010:611) behöver tillgripas, eller

2. det annars finns synnerliga skäl.

11 § Kriminalvården ska vid en transport enligt 10 § tillämpa följande bestämmelser i häkteslagen (2010:611).

- 4 kap. 4 § om kroppsvisitation,
- 4 kap. 10 § första stycket om användning av fängsel, och
- 8 kap. 2 a § om möjligheten att i vissa fall begära hjälp av Polismyndigheten.

Den intagne får tas i förvar, om det är nödvändigt för att en transport enligt 10 § ska kunna genomföras.

12 § Den som begär hjälp enligt 10 § ska lämna Polismyndigheten eller Kriminalvården de uppgifter om den intagne som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

13 § Om den intagne avtjänar fängelse för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, ska målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

1. vid vilket särskilt ungdomshem den dömda befinner sig,
2. när den dömda frigges,
3. om den dömda förflyttas,
4. om den dömda vistas utanför det särskilda ungdomshemmet, och
5. om den dömda rymmer.

Underrättelse om en planerad vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet behöver inte lämnas, när en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse på goda grunder kan antas allvarligt äventyra den dömdes egen säkerhet.

Underrättelse till målsägande om frigivning ska lämnas i lämplig tid före frigivningen. I andra fall ska underrättelsen lämnas så tidigt som möjligt. Underrättelsen ska utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Underrättelsen ska innehålla information om de regler som gäller för meddelande av kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud.

4 kap. Villkorlig frigivning

1 § När en intagen under arton år frigges villkorligt ska han eller hon ställas under övervakning.

2 § Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning får den skjutas upp enligt vad som framgår av 26 kap. 7 § brottsbalken. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömda under verkställigheten på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Beslut om att skjuta upp den villkorliga frigivningen fattas av Statens institutionsstyrelse i de fall den dömda avtjänar fängelsestraffet vid ett särskilt ungdomshem.

5 kap. Övriga bestämmelser

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verkställighet som sker enligt denna lag.

2 § Beslut enligt denna lag fattas av Kriminalvården om inte annat följer av 3 §.

3 § Beslut enligt denna lag fattas av Statens institutionsstyrelse om verkställigheten sker vid ett särskilt ungdomshem.

4 § Besluten i 2 och 3 §§ gäller omedelbart, om inte något annat beslutas.

Besluten i första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol inom vars domkrets den institution är belägen som den intagne var inskriven vid när det beslut som överklagas fattades.

Det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

5 § Statens institutionsstyrelse ska lämna de uppgifter som behövs till Kriminalvården om en intagen som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Genom lagen upphävs lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård.
  3. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande vid verkställighet av slutna ungdomsvård.

1.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740)

Härigenom föreskrivs att 30 kap. 6 § och 51 kap. 25 § rättegångsbalken (1942:740) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

6 §¹

Har den tilltalade erkänt gärningen och bestäms brottspåföljden till annat än fängelse eller *sluten ungdomsvård* eller till fängelse i högst sex månader, får domen utfärdas i förenklad form. Dom, varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom, får också utfärdas i förenklad form

Har den tilltalade erkänt gärningen och bestäms brottspåföljden till annat än fängelse eller till fängelse i högst sex månader, får domen utfärdas i förenklad form. Dom, varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom, får också utfärdas i förenklad form

Förs i målet talan om enskilt anspråk i anledning av brott, gäller vad som sägs i första stycket första meningen endast om den tilltalade medger anspråket eller om rätten finner saken vara uppenbar.

51 kap.

25 §²

Om endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom eller om åklagaren har överklagat domen till den tilltalades fördel får hovrätten inte döma till en påföljd som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna den tilltalade till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till annan påföljd.

Vid tillämpningen av första stycket ska sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

¹ Senaste lydelse 1998:605.

² Senaste lydelse 2022:1082.

Första stycket gäller inte om

1. tingsrätten har förenat en villkorlig dom eller en skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och den tilltalade inte längre samtycker till föreskriften,

2. tingsrätten har bestämt påföljden till skyddstillsyn och den tilltalade har misskött skyddstillsynen på ett sådant sätt att det finns förutsättningar enligt 28 kap. 8 § brottsbalken att undanröja den, eller

3. det kommer fram utredning som innebär att det enligt 58 kap. 3 § första stycket 3 finns förutsättningar för resning i fråga om påföljd.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande slutna ungdomsvård.

1.3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken (1962:700)

Härigenom föreskrivs att 30 kap. 5 § och 32 kap. 5 § brottsbalken (1962:700) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

5 §¹

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Att rätten då i första hand ska bestämma påföljden till slutet ungdomsvård i stället för fängelse framgår av 32 kap.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl.

32 kap.

5 §²

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt arton år och finner rätten med tillämpning av 30 kap. att påföljden bör bestämmas till fängelse, skall den i stället bestämma påföljden till slutet ungdomsvård under viss tid. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständlighet, finns särskilda skäl däremot.

Rätten får bestämma tiden för slutet ungdomsvård till lägst fjorton dagar och högst fyra år.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (1998:603) om

Om någon *har* begått brott innan han eller hon fyllt arton år och finner rätten med tillämpning av 30 kap. att påföljden bör bestämmas till fängelse, får rätten, om det finns synnerliga skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden, besluta att fängelsestraffet, fram till tidpunkten för villkorlig frigivning, ska verkställas vid ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

¹ Senaste lydelse 2021:1103.

² Senaste lydelse 2006:891.

verkställighet av sluten ungdomsvård.

Bestämmelser om verkställighet finns i *fängelselagen för unga (2027:000)*.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Om någon har begått brott både före och efter ikraftträdandet och ska dömas till gemensam påföljd får sluten ungdomsvård användas vid tillämpning av 30 kap. 5 § brottsbalken.

1.4 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110)

Härigenom föreskrivs att 102 kap. 20 § och 106 kap. 16 § socialförsäkringsbalken (2010:110) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.

20 §¹

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreomsorgsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade

– är häktad, – är intagen i kriminalvårdsanstalt, – är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av <i>sluten ungdomsvård</i>, eller	– är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av <i>fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken</i>, eller

– på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

106 kap.

16 §²

<p>Sjukersättning och aktivitetsersättning lämnas inte för tid efter det att den försäkrade sextio dagar i följd varit frihetsberövad på grund av att han eller hon är</p>	<p>Sjukersättning och aktivitetsersättning lämnas inte för tid efter det att den försäkrade sextio dagar i följd varit frihetsberövad på grund av att han eller hon är</p>
--	--

1. häktad eller intagen i anstalt, eller 2. intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med sär-	1. häktad eller intagen i anstalt, eller 2. intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med sär-

¹ Senaste lydelse 2015:983.

² Senaste lydelse 2010:110.

skilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av *sluten ungdomsvård*. skilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av *fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken*.

Förmånerna lämnas dock åter från och med den trettionde dagen före frigivningen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande sluten ungdomsvård.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §¹

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,

2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,

3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och

4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,

2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om

¹ Senaste lydelse 2020:350.

vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, *mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag*, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande slutna ungdomsvård.

1.6 Förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302)

Härigenom föreskrivs att 7, 12, 19, 21, 24 och 26 §§ passlagen (1978:302) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Passansökan ska avslås, om

1. bestämmelserna i 6 § inte har iakttagits och sökanden inte har följt uppmaningen att avhjälpa bristen,

2. ansökan avser pass för barn under arton år och barnets vårdnadshavare inte har lämnat medgivande och det inte finns synnerliga skäl att ändå utfärda pass,

3. sökanden är anhållen, häktad eller underkastad övervakning enligt 24 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken eller reseförbud eller anmälningsskyldighet enligt 25 kap. 1 § samma balk,

4. sökanden är föremål för ett beslut om övervakningsåtgärder enligt 2 kap. 1 § lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen och åklagare inte har lämnat medgivande,

5. sökanden är föremål för en uppföljningsförklaring som avser en övervakningsåtgärd enligt 3 kap. 3 § 3–5 lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen och åklagare inte har lämnat medgivande,

6. sökanden är efterlyst och ska omhändertas omedelbart vid anträffandet,

7. sökanden genom en dom som har fått laga kraft har dömts till frihetsberövande påföljd, som inte har börjat verkställas, och det finns sannolika skäl att anta att han eller hon har för avsikt att undandra sig verkställigheten,

8. sökanden avtjänar fängelsestraff och den sammanlagda tiden att avtjäna är fängelse i minst ett år och sökanden inte har villkorligt frigivits,

---

¹ Senaste lydelse 2015:486.

9. sökanden genomgår slutet ungdomsvård och den sammanlagda vårdtiden är minst ett år,

10. sökanden genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, eller

11. sökanden enligt 2 kap. 12 § eller 6 kap. 6 § konkurslagen (1987:672) är ålagd att lämna ifrån sig sitt pass eller förbud att utfärda pass för sökanden har meddelats enligt samma bestämmelser.

9. sökanden genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, eller

10. sökanden enligt 2 kap. 12 § eller 6 kap. 6 § konkurslagen (1987:672) är ålagd att lämna ifrån sig sitt pass eller förbud att utfärda pass för sökanden har meddelats enligt samma bestämmelser.

12 §²

Passmyndigheten ska återkalla ett gällande pass, om

1. passinnehavaren har förlorat eller efter ansökan har befriats från sitt svenska medborgarskap,

2. passet avser barn under arton år och barnets vårdnadshavare eller, om barnet vistas här i landet och står under vårdnad av båda föräldrarna, en av dem begär att passet ska återkallas och det inte finns synnerliga skäl mot återkallelse,

3. en passinnehavare, som är efterlyst och ska omhändertas omedelbart vid anträffandet, uppehåller sig utomlands och det av särskilda skäl är motiverat att passet återkallas,

4. passinnehavaren genom en dom som har fått laga kraft har dömts till frihetsberövande påföljd, som inte har börjat verkställas, och det finns sannolika skäl att anta att han eller hon har för avsikt att undandra sig verkställigheten,

5. passinnehavaren avtjänar fängelsestraff och den sammanlagda tiden att avtjäna är fängelse i minst ett år och innehavaren inte har villkorligt frigetts,

6. *passinnehavaren genomgår slutet ungdomsvård och den sammanlagda vårdtiden är minst ett år,*

7. passinnehavaren genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild

6. passinnehavaren genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild

² Senaste lydelse 2020:351.

utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

8. det fanns hinder mot att bevilja passansökan enligt 7 § vid tiden för passets utfärdande och hindret fortfarande består,

9. någon annan än den för vilken passet är utställt förfogar över passet, eller

10. passinnehavaren är underkastad ett utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller ett tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag.

Ett särskilt pass ska dessutom återkallas, när de skäl som har föranlett passets utfärdande inte längre finns.

Vad som sägs i första stycket 2 ska inte gälla i det fall pass har utfärdats utan vårdnadshavares medgivande enligt 11 § andra stycket.

Vad som sägs i första stycket 10 ska inte gälla i det fall pass har utfärdats enligt 7 a § andra stycket eller 11 §.

utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

7. det fanns hinder mot att bevilja passansökan enligt 7 § vid tiden för passets utfärdande och hindret fortfarande består,

8. någon annan än den för vilken passet är utställt förfogar över passet, eller

9. passinnehavaren är underkastad ett utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller ett tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag.

19 §³

Passtillstånd fordras för den som

1. avtjänar fängelsestraff och inte är villkorligt frigiven, *eller genomgår sluten ungdomsvård, utom när straffet eller vården är en månad eller kortare tid*, eller

2. står under övervakning efter dom på skyddstillsyn eller efter villkorlig frigivning från fängelse

1. avtjänar fängelsestraff och inte är villkorligt frigiven, eller

21 §⁴

En fråga om passtillstånd för den som avtjänar fängelsestraff enligt 19 § 1 eller står under över-

En fråga om passtillstånd för den som avtjänar fängelsestraff enligt 19 § 1 eller står under över-

³ Senaste lydelse 2005:655.

⁴ Senaste lydelse 2005:974.

vakning enligt 19 § 2 prövas av Kriminalvården. Myndigheten får hänskjuta ärendet till övervakningsnämnd för avgörande. Ärendet *skall* alltid hänskjutas, om Kriminalvården finner att tillstånd inte bör meddelas. Ärenden som gäller den som avtjänar fängelsestraff *skall* hänskjutas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde den kriminalvårdsanstalt där den intagne är inskriven är belägen. Ärenden som gäller den som står under övervakning *skall* hänskjutas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den övervakade är inskriven är beläget. *En fråga om passtillstånd för den som genomgår slutet ungdomsvård enligt 19 § 1 prövas av Statens institutionsstyrelse.*

Passtillstånd *skall* vägras, om det skäligen kan antas att den dömda skulle ägna sig åt brottlig verksamhet i samband med en utlandsresa, att han eller hon genom att resa utomlands skulle söka undandra sig fortsatt verkställighet av den ådömda påföljden eller att resan annars skulle motverka hans eller hennes anpassning i samhället.

vakning enligt 19 § 2 prövas av Kriminalvården. Myndigheten får hänskjuta ärendet till övervakningsnämnd för avgörande. Ärendet *ska* alltid hänskjutas, om Kriminalvården finner att tillstånd inte bör meddelas. Ärenden som gäller den som avtjänar fängelsestraff *ska* hänskjutas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde den kriminalvårdsanstalt där den intagne är inskriven är belägen. Ärenden som gäller den som står under övervakning *ska* hänskjutas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den övervakade är inskriven är beläget.

Passtillstånd *ska* vägras, om det skäligen kan antas att den dömda skulle ägna sig åt brottlig verksamhet i samband med en utlandsresa, att han eller hon genom att resa utomlands skulle söka undandra sig fortsatt verkställighet av den ådömda påföljden eller att resan annars skulle motverka hans eller hennes anpassning i samhället.

24 §⁵

Om en passinnehavare avtjänar fängelsestraff som anges i 19 § 1, eller står under övervakning enligt 19 § 2 och skulle passstillstånd ha vägrats enligt 21 § andra stycket, kan övervakningsnämnden besluta att framställning *skall* göras hos passmyndigheten om att passet *skall* återkallas. *Om en passinnehavare genomgår sluten ungdomsvård enligt 19 § 1 och skulle passstillstånd ha vägrats enligt 21 § andra stycket, kan Statens institutionsstyrelse göra en motsvarande framställning.*

Om en passinnehavare bereds vård som anges i 20 § och om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att han eller hon har pass, kan Socialstyrelsen besluta att en framställning *skall* göras hos passmyndigheten om att passet *skall* återkallas.

Om en passinnehavare avtjänar fängelsestraff som anges i 19 § 1, eller står under övervakning enligt 19 § 2 och skulle passstillstånd ha vägrats enligt 21 § andra stycket, kan övervakningsnämnden besluta att framställning *ska* göras hos passmyndigheten om att passet *ska* återkallas.

Om en passinnehavare bereds vård som anges i 20 § och om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att han eller hon har pass, kan Socialstyrelsen besluta att en framställning *ska* göras hos passmyndigheten om att passet *ska* återkallas.

26 §⁶

Om en passmyndighet får kännedom om att ett pass har utfärdats i strid mot bestämmelserna om passstillstånd, *skall* den omedelbart anmäla detta till *myndighet som anges i 24 §*, om passinnehavaren fortfarande avtjänar fängelsestraff *eller genomgår sluten ungdomsvård*, står under övervakning eller bereds sjukvård som avses i nämnda paragraf.

Om en passmyndighet får kännedom om att ett pass har utfärdats i strid mot bestämmelserna om passstillstånd, *ska* den omedelbart anmäla detta till *övervakningsnämnden*, om passinnehavaren fortfarande avtjänar fängelsestraff, står under övervakning eller bereds sjukvård som avses i nämnda paragraf.

⁵ Senaste lydelse 2005:655.

⁶ Senaste lydelse 2005:655.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande sluten ungdomsvård.

1.7 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att 29 a § polislagen (1984:387) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 a §¹

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen får överlämna till Kriminalvården att transportera någon som är berövad friheten. Vid en sådan transport tillämpas följande bestämmelser i häkteslagen (2010:611):

- 4 kap. 4 § om kroppsvsitation,
- 4 kap. 10 § första stycket om användning av fängsel, och
- 8 kap. 2 a § om möjligheten att i vissa fall begära hjälp av Polismyndigheten

myndigheten

Om det behövs för planeringen och genomförandet av transporten, ska Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen, utan hinder av sekretess, lämna Kriminalvården de uppgifter som avses i 45 b § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, 43 b § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 47 b § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, 27 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, 20 b § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård eller 10 kap. 19 c § utlänningslagen (2005:716).

Om det behövs för planeringen och genomförandet av transporten, ska Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen, utan hinder av sekretess, lämna Kriminalvården de uppgifter som avses i 45 b § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, 43 b § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 47 b § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, 27 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, 3 kap. 12 § fängelselagen för unga (2027:000) eller 10 kap. 19 c § utlänningslagen (2005:716). eller 10 kap. 19 c § utlänningslagen (2005:716).

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande sluten ungdomsvård.

¹ Senaste lydelse 2017:137.

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs att 3 och 22 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Vård *skall* också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Vård skall också beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa sådan risk som avses i första stycket.

Vård *ska* också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

22 §²

Om det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett beteende som avses i 3 § kommer att behöva beredas vård enligt denna lag om beteendet fortsätter och det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv, om han eller hon har fyllt 15 år, och av den unges vårdnadshavare, får socialnämnden besluta

1. att den unge ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett, eller
2. att den unge ska delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten.

När ett sådant beslut meddelas, ska en särskild behandlingsplan finnas.

¹ Senaste lydelse 2006:896.

² Senaste lydelse 2022:664.

Bestämmelserna i 13 § andra stycket, 13 a § första stycket samt 21 § första stycket första meningen och andra och fjärde styckena gäller i tillämpliga delar också i fråga om beslut enligt första stycket. Prövning enligt 13 § andra stycket av om ett sådant beslut ska upphöra att gälla ska ske första gången inom sex månader från dagen för nämndens beslut.

Första stycket är också tillämpligt om den som är under 20 år och som dömts till *sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken* vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatta insatser för att hindra ett sådant beteende som avses i första stycket.

Första stycket är också tillämpligt om den som är under 20 år och som dömts till *fängelse* vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatta insatser för att hindra ett sådant beteende som avses i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande sluten ungdomsvård.

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

Härigenom föreskrivs att 1, 5, 8, 11, 15 och 29 §§ lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Föreskrifter om psykiatrisk vård som är förenad med frihetsberövande och annat tvång i andra fall än som avses i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (rättspsykiatrisk vård) ges i denna lag.

Lagen gäller den som
1. efter beslut av domstol *skall* ges rättspsykiatrisk vård,

2. är anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning,

3. är intagen i eller *skall* förpassas till kriminalvårdsanstalt eller

4. är intagen i eller *skall* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *sluten ungdomsvård* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

Lagen gäller den som

1. efter beslut av domstol *ska* ges rättspsykiatrisk vård,

2. är anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning,

3. är intagen i eller *ska* förpassas till kriminalvårdsanstalt eller

4. är intagen i eller *ska* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

5 §²

Beslut om intagning för rättspsykiatrisk vård enligt 4 § första stycket fattas av en chefsöverläkare vid en sjukvårdsinrättning eller enhet som avses i 6 §. För ett sådant beslut krävs att ett vårdintyg har utfärdats av någon annan läkare. Beträffande vårdintyg, undersökning för vårdintyg samt fastspänning, avskiljande och behandling gäller därvid bestämmelserna i 4 §, 5 §, 6 a § och 6 b § första stycket andra meningen lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård i tillämpliga delar.

En fråga om intagning för rättspsykiatrisk vård enligt 4 § första

En fråga om intagning för rättspsykiatrisk vård enligt 4 § första

¹ Senast lydelse 2006:897.

² Senaste lydelse 2006:687.

stycket *skall* avgöras skyndsamt efter undersökning av patienten.

Om rätten har fattat beslut om rättspsykiatrisk undersökning och den misstänkte har tagits in på undersökningsenheten, krävs inte något vårdintyg för beslut om rättspsykiatrisk vård. Detsamma gäller den som är anhållen, häktad, intagen i eller *skall* förpassas till kriminalvårdsanstalt eller som är intagen i eller *skall* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *sluten ungdomsvård* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken och som förts till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket för frivillig psykiatrisk vård.

stycket *ska* avgöras skyndsamt efter undersökning av patienten.

Om rätten har fattat beslut om rättspsykiatrisk undersökning och den misstänkte har tagits in på undersökningsenheten, krävs inte något vårdintyg för beslut om rättspsykiatrisk vård. Detsamma gäller den som är anhållen, häktad, intagen i eller *ska* förpassas till kriminalvårdsanstalt eller som är intagen i eller *ska* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken och som förts till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket för frivillig psykiatrisk vård.

8 §³

Vid slutet rättspsykiatrisk vård enligt denna lag gäller, om inte annat anges i 8 a §, i tillämpliga delar bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

I fråga om den som är anhållen, häktad eller intagen i eller ska förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvården i särskilda fall, om det behövs från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att stå i förbindelse med utomstående genom elektronisk kommunikation. I fråga om den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdoms-

I fråga om den som är anhållen, häktad eller intagen i eller ska förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvården i särskilda fall, om det behövs från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att stå i förbindelse med utomstående genom elektronisk kommunikation. I fråga om den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdoms-

³ Senaste lydelse 2022:669.

hem till följd av en dom på *sluten ungdomsvård* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken får Statens institutionsstyrelse fatta motsvarande beslut. Försändelser som avses i 3 kap. 6 § häkteslagen (2010:611) från den som är häktad eller anhållen, försändelser som avses i 7 kap. 6 § fängelselagen (2010:610) från den som är intagen liksom brev som avses i 19 § andra stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska dock alltid vidarebefordras utan föregående granskning.

I fråga om den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt får regeringen i särskilda fall, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666), besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller stå i förbindelse med utomstående genom elektronisk kommunikation.

11 §⁴

Den som är intagen i en kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *sluten ungdomsvård* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken och som ges rättspsykiatrisk vård får ges tillstånd att under en viss del av vårdtiden vistas utanför sjukvårdsinrättningens område. Tillståndet får ges för ett visst tillfälle eller för vissa återkommande tillfällen. Tillstånd får ges endast under för-

Den som är intagen i en kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken och som ges rättspsykiatrisk vård får ges tillstånd att under en viss del av vårdtiden vistas utanför sjukvårdsinrättningens område. Tillståndet får ges för ett visst tillfälle eller för vissa återkommande tillfällen. Tillstånd får ges endast under förutsättning att

⁴ Senaste lydelse 2008:416.

utsättning att det står i överens- det står i överensstämmelse med
stämmelse med vårdplanen. vårdplanen.

Ett tillstånd enligt första stycket får förenas med sådana villkor som anges i 26 § tredje stycket lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

15 §⁵

I fråga om den som ges rättspsykiatrisk vård enligt 4 § ska chefsöverläkaren genast besluta att vården ska upphöra när det inte längre finns förutsättningar för sådan vård. Chefsöverläkaren ska fortlöpande överväga frågan om den rättspsykiatriska vårdens upphörande.

Rättspsykiatrisk vård enligt första stycket ska upphöra senast

1. för den som är anhållen eller häktad, när beslutet om frihetsberövande upphört att gälla,

2. för den som är intagen med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, när han eller hon inte längre får hållas kvar på undersökningsenheten,

3. för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, när frigivning sker,

4. för den som är intagen i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på slutet *ungdomsvård* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken, *vid verkställighetens slut*.

4. för den som är intagen i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken, *när frigivning sker*.

29 §⁶

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är chefsöverläkaren skyldig att till *kriminalvården* lämna ut uppgift om en patient som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande *skall* förpassas till häkte eller kriminalvårdsanstalt, om uppgiften behövs inom kriminalvården.

Motsvarande skyldighet att lämna uppgifter gäller för chefsöverläkaren i förhållande till Statens institutionsstyrelse beträff-

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är chefsöverläkaren skyldig att till *Kriminalvården* lämna ut uppgift om en patient som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande *ska* förpassas till häkte eller kriminalvårdsanstalt, om uppgiften behövs inom kriminalvården.

Motsvarande skyldighet att lämna uppgifter gäller för chefsöverläkaren i förhållande till Statens institutionsstyrelse beträff-

⁵ Senaste lydelse 2008:416.

⁶ Senaste lydelse 2006:897.

ande den som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande *skall* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *sluten ungdomsvård* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

ande den som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande *ska* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande sluten ungdomsvård.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om

1. fängelse- eller förvandlingsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,

2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,

3. fängelsestraff som har fallit bort enligt 35 kap. 8 eller 9 § brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 eller 21 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,

4. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

5. *sluten ungdomsvård gallras tio år efter det att påföljden helt verkställts,*

6. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

7. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras

5. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

6. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras

¹ Senaste lydelse 2020:619.

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

8. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,

9. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,

10. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

11. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras

a. tio år efter beslutet, eller

b. tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,

12. beslut om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet, och

13. beslut om tillträdesförbud gallras fem år efter beslutet.

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

7. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,

8. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,

9. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

10. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras

a. tio år efter beslutet, eller

b. tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,

11. beslut om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet, och

12. beslut om tillträdesförbud gallras fem år efter beslutet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande sluten ungdomsvård.

1.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Den som har avtjänat fängelsestraff, *sluten ungdomsvård* eller förvandlingsstraff för böter har rätt till ersättning, om det efter överklagande eller anlitande av särskilt rättsmedel meddelas frikännande dom eller döms ut en mindre ingripande påföljd eller om den dom som har legat till grund för verkställigheten undanröjs utan beslut om ny handläggning. Detsamma gäller den som efter beslut av domstol enligt 31 kap. 3 § brottsbalken har varit intagen för rättspsykiatrisk vård.

4 §¹

Den som har avtjänat fängelsestraff, eller förvandlingsstraff för böter har rätt till ersättning, om det efter överklagande eller anlitande av särskilt rättsmedel meddelas frikännande dom eller döms ut en mindre ingripande påföljd eller om den dom som har legat till grund för verkställigheten undanröjs utan beslut om ny handläggning. Detsamma gäller den som efter beslut av domstol enligt 31 kap. 3 § brottsbalken har varit intagen för rättspsykiatrisk vård.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande *sluten ungdomsvård*.

¹ Senaste lydelse 1998:714.

1.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister

Härigenom föreskrivs i frågan om lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister

dels att 9 a § ska upphöra att gälla,

dels att 8 och 10 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

För varje person som har överlämnats till rättspsykiatrisk vård, dömts till fängelse *eller sluten ungdomsvård* får uppgifter om vård enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård registreras.

För varje person som har överlämnats till rättspsykiatrisk vård eller dömts till fängelse får uppgifter om vård enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård registreras.

Uppgifter enligt första stycket får avse

1. tidpunkt när vården har påbörjats, avbrutits och upphört,
2. på vilka sjukvårdsinrättningar personen har vårdats, samt
3. vilka diagnoser som har ställts i samband med utskrivning.

10 §²

Socialstyrelsen, Kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse *skall* lämna uppgifter enligt 6 § 7, 8 §, 9 § och 9 a § till det rättspsykiatriska forskningsregistret.

Socialstyrelsen, Kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse *ska* lämna uppgifter enligt 6 § 7, 8 § och 9 § till det rättspsykiatriska forskningsregistret.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande slutna ungdomsvård.

¹ Senaste lydelse 2000:362.

² Senaste lydelse 2005:982.

1.13 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 1 § Socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 §¹

Socialnämnden ska

1. verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden,

2. i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga,

3. bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa,

4. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,

5. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga,

6. tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem,

7. med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,

8. i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,

9. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts, och

10. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan

10. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan

¹ Senaste lydelsen 2017:809.

finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört eller sedan verkställighet av slutna ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård upphört.

finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet *har* upphört eller sedan verkställighet av fängelse enligt fängelselagen (2010:610) och fängelselagen för unga (2027:000) *har* upphört.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande slutna ungdomsvård.

1.14 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 23 kap. 6 a §, 26 kap. 7, 9 b och 15 §§ samt 35 kap. 10 b, 15 a och 20 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap. 6 a §¹

Sekretessen enligt 2 § första stycket, i fråga om specialpedagogisk insats, eller 2 § andra stycket hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar inte heller att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av verkställighetsplanen.

Sekretessen enligt 2 § första stycket, i fråga om specialpedagogisk insats, eller 2 § andra stycket hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan *för den som ska avtjäna fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000) eller ungdomsövervakning* enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar inte heller att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av *en verkställighetsplan efter dom på fängelse eller ungdomsövervakning*.

Sekretess enligt första och andra stycket hindrar inte att motsvarande uppgifter lämnas till Statens insti-

¹ Senaste lydelse 2020:620.

tutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

26 kap.

7 §²

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut om omhändertagande av en enskild,
2. beslut om vård utan samtycke,
3. *beslut om slutet ungdomsvård,*

4. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller

5. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

3. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller

4. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

9 b §³

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar inte heller att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan *för den som ska avtjäna fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000) eller ungdomsövervakning* enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar inte heller

² Senaste lydelse 2010:679.

³ Senaste lydelse 2020:620.

som omfattas av verkställighetsplanen.

att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av *en verkställighetsplan efter dom på fängelse eller ungdomsövervakning*.

Sekretess enligt första och andra stycket hindrar inte att motsvarande uppgifter lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

15 §⁴

Den tystnadsplikt som följer av 1 a, 5, 13 och 14 a §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om *sluten ungdomsvård*.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om *verkställighet av fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken*.

⁴ Senaste lydelse 2022:916.

35 kap.

10 b §⁵

Sekretessen enligt 1 § första stycket 1 hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt

Sekretessen enligt 1 § första stycket 1 hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt *fängelselagen för unga (2027:000)* eller lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sekretess hindrar inte heller att sådana uppgifter som avses i första stycket lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

15 a §⁶

Sekretessen enligt 15 § första stycket hindrar inte att uppgift om den vars dom på ungdomsövervakning verkställs enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning lämnas av Kriminalvården till en enskild eller till en annan myndighet, om det behövs för att genomföra en verkställighetsplan enligt den lagen.

Sekretessen enligt 15 § första stycket hindrar inte att uppgift om den vars *dom på fängelse verkställs enligt fängelselagen för unga (2027:000)* eller dom på ungdomsövervakning verkställs enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning lämnas av Kriminalvården till en enskild eller till en annan myndighet, om det behövs för att genomföra en verkställighetsplan enligt den lagen.

Sekretess hindrar inte heller att sådana uppgifter som avses i första

⁵ Senaste lydelse 2020:620.

⁶ Senaste lydelse 2020:620.

stycket lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

20 §⁷

Sekretess gäller hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,

2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,

3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten eller enligt *lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård*,

3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten eller enligt *fängelselagen för unga (2027:000)*.

4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande sluten ungdomsvård.

---

⁷ Senaste lydelse 2014:633.

1.15 Förslag till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)

Härigenom föreskrivs beträffande fängelselagen (2010:610)

dels att 2 kap. 3 § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §¹

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelserna avser

- placering (2 kap.),
- sysselsättning och ersättning (3 kap.),
- fritid (4 kap.),
- personliga tillhörigheter (5 kap.),
- vistelse i gemensamhet och avskildhet (6 kap.),
- besök och andra kontakter (7 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (8 kap.),
- hälso- och sjukvård (9 kap.),
- permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt (10 kap.),
- särskilda utslussningsåtgärder (11 kap.),
- varning och uppskjuten villkorlig frigivning (12 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (13–15 kap.).

När denna lag tillämpas för den som inte har fyllt arton år ska den intagnes ålder särskilt beaktas. Särskilda bestämmelser om verkställighet av fängelse för den som inte har fyllt arton år finns i fängelselagen för unga (2027:000).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

¹ Senaste lydelse 2010:610.

1.16 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs beträffande skollagen (2010:800)

dels att det ska införas två nya paragrafer, 24 kap. 10 a och b §§, av följande lydelse,

dels att det närmast före 24 kap. 10 § ska införas en ny rubrik som ska lyda "Utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning",

dels att det närmast före 24 kap. 10 a § ska införas en ny rubrik som ska lyda "Utbildning för skolpliktiga intagna i kriminalvårdsanstalt",

dels att det närmast före 24 kap. 10 b § ska införas en ny rubrik som ska lyda "Utbildning för icke skolpliktiga under arton år intagna i kriminalvårdsanstalt".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 kap.

10 a §

Under vistelse i kriminalvårdsanstalt ska skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid kriminalvårdsanstalten. För sådan utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildningen ska motsvara den som erbjuds i grundskolan eller i förekommande fall anpassade grundskolan eller specialskolan. För sådan utbildning ska relevanta bestämmelser i skollagen tillämpas med de nödvändiga avvikelser som följer av att barnet vistas i en kriminalvårdsanstalt. Följande bestämmelser behöver dock inte tillämpas:

– bestämmelser om registerkontroll (2 kap. 31–33 §§), och

– bestämmelser om lokaler och utrustning (2 kap. 35 §).

10 b §

Den som inte längre är skolpliktig och vistas i en kriminalvårdsanstalt, inte har fyllt arton år och som inte lämpligen kan fullgöra skolgång på annat sätt ska genom Kriminalvårdens försorg ges möjlighet att delta i utbildning som motsvarar sådan utbildning som erbjuds i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan.

För sådan utbildning ska relevanta bestämmelser i skollagen tillämpas med de nödvändiga avvikelser som följer av att den unge vistas i kriminalvårdsanstalt. Följande bestämmelser behöver dock inte tillämpas:

- bestämmelser om registerkontroll (2 kap. 31–33 §§), och*
- bestämmelser om lokaler och utrustning (2 kap. 35 §).*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

1.17 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § samt 3 kap. 12, 13 och 21 §§ lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §¹

Med en svensk dom på frihetsberövande påföljd avses i denna lag en dom eller ett slutligt beslut

1. som har meddelats av en svensk domstol,
2. som avser fängelse, överlämnande till rättspsykiatrisk vård *eller sluten ungdomsvård*, och
3. som har fått laga kraft.

3 kap.

12 §²

Om den frihetsberövande påföljden i den utländska domen behöver anpassas för att kunna verkställas i Sverige, ska Kriminalvården

1. besluta i fråga om påföljdens art eller längd, eller
2. överlämna åt Åklagarmyndigheten att göra en ansökan hos tingsrätten om att en ny påföljd ska bestämmas.

Beslut enligt första stycket 1 får meddelas endast om anpassningen av påföljden är av enklare slag.

En utländsk dom på frihetsberövande påföljd får, med hänsyn till dess art, endast anpassas till fängelse, överlämnande till rättspsykiatrisk vård *eller sluten ungdomsvård*.

En utländsk dom på frihetsberövande påföljd får, med hänsyn till dess art, endast anpassas till fängelse eller överlämnande till rättspsykiatrisk vård.

¹ Senaste lydelse 2015:96.

² Senaste lydelse 2015:96.

En frihetsberövande påföljd som har anpassats enligt första stycket får inte bli strängare än den ursprungliga frihetsberövande påföljden.

13 §³

Beslut enligt 12 § första stycket 1 om påföljdens längd ska meddelas om påföljden är begränsad i tiden och

1. ska verkställas i Sverige som fängelse och dess längd överstiger arton år, eller

2. ska verkställas i Sverige som sluten ungdomsvård och dess längd överstiger fyra år.

I fall som avses i första stycket 1 ska påföljdens längd bestämmas till arton år. I fall som avses i första stycket 2 ska påföljdens längd bestämmas till fyra år.

Beslut enligt 12 § första stycket 1 om påföljdens längd ska meddelas om påföljden är begränsad i tiden och ska verkställas i Sverige som fängelse och dess längd överstiger arton år.

Påföljdens längd ska i fall som avses i första stycket bestämmas till arton år.

21 §⁴

Verkställighet i Sverige ska ske enligt vad som gäller vid verkställighet av fängelse, slutet ungdomsvård eller överlämnande till rättspsykiatrisk vård, om inte annat följer av denna lag.

Verkställighet får ske även om påföljden är strängare än vad som enligt svensk lag hade kunnat följa på brottet eller brotten.

Verkställighet i Sverige ska ske enligt vad som gäller vid verkställighet av fängelse eller överlämnande till rättspsykiatrisk vård, om inte annat följer av denna lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande slutet ungdomsvård.

³ Senaste lydelse 2015:96.

⁴ Senaste lydelse 2018:1261.

1.18 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Om någon har dömts till fängelse på viss tid *eller till slutet ungdomsvård* och den dömde med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad i Sverige eller utomlands under en sammanhängande tid av minst 24 timmar, ska tiden för frihetsberövandet tillgodoräknas den dömde som verkställighet av påföljden.

Om någon har dömts till fängelse på viss tid och den dömde med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad i Sverige eller utomlands under en sammanhängande tid av minst 24 timmar, ska tiden för frihetsberövandet tillgodoräknas den dömde som verkställighet av påföljden.

Tillgodoräknande ska dock inte ske om

1. tiden för frihetsberövandet redan tillgodoräknats den dömde, eller

2. den dömde samtidigt avtjänat sådan frihetsberövande påföljd i annat mål.

Villkor som uppställts vid överförande av verkställighet från en annan stat till Sverige ska gälla vid tillämpning av denna paragraf.

3 §²

Om någon döms till fängelse på viss tid *eller till slutet ungdomsvård* och med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad på ett sätt som enligt 2 § ska tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten be-

Om någon döms till fängelse på viss tid och med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad på ett sätt som enligt 2 § ska tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten besluta att påföljden ska anses helt

¹ Senaste lydelse 2018:1251.

² Senaste lydelse 2020:621.

sluta att påföljden ska anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant beslut är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om någon döms till böter, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning och med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad på ett sätt som enligt 2 § ska tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten besluta att påföljden ska anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande slutna ungdomsvård.

1.19 Förslag till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251)

Härigenom föreskrivs att 6–8 och 11 §§ strafftidslagen (2018:1251) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Om en dömd inte är frihetsberövad när fängelsestraffet är verkställbart ska han eller hon utan dröjsmål föreläggas att senast en viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt där fängelsestraffet ska verkställas.

Om den dömd inte följer eller inte kan nås av ett föreläggande enligt första stycket eller om det finns risk för det, ska Polismyndigheten på begäran av Kriminalvården förpassa honom eller henne till ett häkte *eller* en kriminalvårdsanstalt.

Om det bedöms kunna ske utan risk för att den dömd undandrar sig verkställighet, får Polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt i stället för att förpassa honom eller henne dit.

Om en dömd inte är frihetsberövad när fängelsestraffet är verkställbart ska han eller hon utan dröjsmål föreläggas att senast en viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt *eller det särskilda ungdomshem* där fängelsestraffet ska verkställas.

Om den dömd inte följer eller inte kan nås av ett föreläggande enligt första stycket eller om det finns risk för det, ska Polismyndigheten på begäran av Kriminalvården *eller Statens institutionsstyrelse* förpassa honom eller henne till ett häkte, en kriminalvårdsanstalt *eller till ett särskilt ungdomshem*.

Om det bedöms kunna ske utan risk för att den dömd undandrar sig verkställighet, får Polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt *eller ett särskilt ungdomshem* i stället för att förpassa honom eller henne dit.

¹ Senaste lydelse 2018:1251.

7 §²

Kriminalvården får skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff

1. för domar eller beslut på fängelse i högst tre månader om syftet är att åstadkomma en jämnare beläggning i kriminalvårdsanstalterna,

2. i avvaktan på ett ställningstagande om överförande av verkställighet av en svensk dom eller ett svenskt beslut på fängelse till en annan stat, eller

3. i avvaktan på regeringens beslut i ett ärende om nåd.

I de fall som avses i första stycket 1 får verkställigheten skjutas upp under högst sex månader från den dag fängelsestraffet är verkställbart.

Om den som ska avtjäna fängelsestraff är under arton år får verkställigheten skjutas upp endast om det finns synnerliga skäl hänförliga till den unges person.

8 §³

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 § brottsbalken i ett annat mål, ska han eller hon överföras till krimi-

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 §, 28 kap. 11 § brottsbalken eller 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller intagen i kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 §, 28 kap. 11 § brottsbalken eller enligt 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestäm-

² Senaste lydelse 2018:1251.

³ Senaste lydelse 2022:933.

nalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet.

melse om vård av unga i ett annat mål, ska han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt *eller till ett särskilt ungdomshem* för fortsatt verkställighet.

11 §⁴

En dömd får förklara att han eller hon avstår från att överklaga eller fullfölja ett överklagande av en dom eller ett beslut i den del som avser fängelsestraff (nöjdförklaring).

En nöjdförklaring får lämnas inför Kriminalvården. Om en dömd inte är frihetsberövad får en nöjdförklaring också lämnas inför Polismyndigheten.

En nöjdförklaring får lämnas inför Kriminalvården. Om en dömd inte är frihetsberövad får en nöjdförklaring också lämnas inför Polismyndigheten. *Om den dömde är intagen vid ett särskilt ungdomshem får en nöjdförklaring även tas emot av en tjänsteman vid ungdomshemmet som har förordnats att ta emot en sådan förklaring.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.

---

⁴ Senaste lydelse 2018:1251.

1.20 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 och 8 §§ lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

7 §¹

Personuppgifter som kan antas ha samband med sådan brottslig verksamhet som anges i 3 kap. 2 § första stycket 1 får, om de behandlas i ett ärende, inte behandlas längre än ett år efter det att ärendet avslutades.

Om personuppgifterna inte behandlas i ett ärende får de inte behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Personuppgifter som kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer får inte behandlas längre än fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes. Om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av de tidsfristerna, får de personuppgifter som redan finns om personen fortsätta att behandlas så länge någon av uppgifterna får behandlas.

Den tid då en misstänkt person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår *sluten ungdomsvård* eller rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av de tidsfrister som anges i andra stycket.

Den tid då en misstänkt person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av de tidsfrister som anges i andra stycket.

¹ Senaste lydelse 2018:1693.

8 §²

Personuppgifter som behandlas i samband med sådan övervakning som avses i 3 kap. 2 § första stycket 2 får inte behandlas längre än tio år efter utgången av det kalenderår då den senaste registreringen avseende personen gjordes.

Den tid då en övervakad person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår *sluten ungdomsvård* eller rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av den tidsfrist som anges i första stycket.

Den tid då en övervakad person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av den tidsfrist som anges i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande *sluten ungdomsvård*.

---

² Senaste lydelse 2018:1693.

1.21 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 8 och 9 §§ lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

8 §¹

Personuppgifter som kan antas ha samband med sådan brottslig verksamhet som anges i 3 kap. 2 § första stycket 1 får, om de behandlas i ett ärende, inte behandlas längre än ett år efter det att ärendet avslutades.

Om personuppgifterna inte behandlas i ett ärende får de inte behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Personuppgifter som kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer får inte behandlas längre än fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes. Om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av de tidsfristerna, får de uppgifter som redan finns om personen fortsätta att behandlas så länge någon av uppgifterna får behandlas.

Den tid då en misstänkt person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår *sluten ungdomsvård* eller rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av de tidsfrister som anges i andra stycket.

Den tid då en misstänkt person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av de tidsfrister som anges i andra stycket.

¹ Senaste lydelse 2018:1694.

9 §²

Personuppgifter som behandlas i samband med sådan övervakning som avses i 3 kap. 2 § första stycket 2 får inte behandlas längre än tio år efter utgången av det kalenderår då den senaste registreringen avseende personen gjordes.

Den tid då en övervakad person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår *sluten ungdomsvård* eller rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av den tidsfrist som anges i första stycket.

Den tid då en övervakad person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av den tidsfrist som anges i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2028.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande beträffande *sluten ungdomsvård*.

---

² Senaste lydelse 2018:1694.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningsuppdraget

Den 3 november 2021 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år och föreslå lämpliga förändringar.¹ Utgångspunkten för översynen är behovet av en ordning som möjliggör tillräckligt ingripande reaktioner vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och som säkerställer en trygg och säker miljö. I uppdraget ingår att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas. Översynen ska genomsyras av ett ungdoms- och barnrättsperspektiv och förslagen ska säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Femton experter och sakkunniga förordnades att bistå den särskilda utredaren (se det inledande missivet).

2.2 Definition av barn

Utredningens uppdrag handlar främst om verkställigheten av frihetsberövande påföljder för barn och unga som har begått brott när de var mellan 15 och 17 år. Eftersom straffet kan komma att verkställas efter att barnet fyllt 18 år kommer regleringen dock ta sikte på barn under 18 år, men också på äldre personer, i åldersgruppen 18 och möjligen upp till 25 år. I betänkandet används ”barn” för att markera att personer som inte har fyllt 18 år avses. När såväl barn under 18 år som

---

¹ Dir. 2021:99, se bilaga 1.

unga över 18 år avses hänvisas till den gruppen som ”barn och unga”. Avsikten är att på så vis vara tydliga med att barnkonventionens definition av barn är varje människa under 18 års ålder, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet (artikel 1 barnkonventionen). Samtidigt behandlar betänkande också en grupp som inte är barn men som kan beskrivas som unga.

2.3 Utredningens arbete

Utredningens arbete har bedrivits i enlighet med sedvanliga metoder för utredningsarbete. Sammanlagt har fjorton sammanträden hållits med expertgruppen. Genom expertgruppen har information löpande utbytt med de myndigheter som varit representerade i expertgruppen. Utredningen har även haft flera kontakter med företrädare för olika myndigheter, däribland generaldirektören för SiS, Institutet för mänskliga rättigheter, Flerbrottsutredningen (Ju 2021:08), Utredningen om ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott (Ju 2022:10) samt med den utredare som har haft i uppdrag att utreda vissa särskilda befogenheter vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem (S2022:C).² Samråd har även skett med andra delar av civilsamhället, t.ex. med företrädare för Unicef och Bris.

En naturlig utgångspunkt för övervägandena har varit de åtaganden Sverige har enligt internationella överenskommelser, särskilt barnkonventionen. Jämförelser har gjorts med hur man hanterar unga lagöverträdare i de nordiska grannländerna i syfte att bl.a. kunna belysa de erfarenheter som kan dras av dessa länders erfarenheter.

Den särskilda utredaren, utredningssekreteraren och samtliga experter och sakkunniga har bjudits in att delta i studiebesök vid Norrtäljeanstalten samt Bärby ungdomshem den 10 juni 2022. Vidare har utredningen vid expertgruppsmöte den 23 september 2022 fått en redogörelse om ungdomspåföljden ungdomsövervakning av Håkan Zandén, Maria Svantesson och Gunilla Hansson som ansvarat för införandet av påföljden inom Kriminalvården.

Slutligen bör även nämnas att utredningssekreteraren tillsammans med Catrine Kaunitz, projektledare vid SiS och expert i utredningen sedan den 25 januari 2023, har genomfört intervjuer med totalt 13 ungdomar som vid tiden för intervjuerna avtjänade sluten ungdomsvård

---

² Se Ds 2023:20.

vid ungdomshemmen Fagared, Råby och Johannisberg. En sammanfattning av hur intervjuerna gick till och vad de unga berättade finns i kapitel 6.

2.4 Betänkandets disposition

Utredningens lagförslag finns i betänkandets första kapitel, dvs. i *kapitel 1*. I *kapitel 2* (detta kapitel) redogörs för kommitténs uppdrag och arbete.

I *kapitel 3* finns en kort beskrivning av gällande svensk rätt. Beskrivningen har den omfattning som utredningen har bedömt relevant för att överväganden och analyser ska bli enkla att följa och förstå. Redogörelsen gör inte anspråk på att vara fullständig.

I *kapitel 4* redovisas förhållandena i övriga nordiska länder.

I *kapitel 5* finns en redovisning av vissa rättigheter som tillkommer barn enligt barnkonventionen och som bedömts ha särskild betydelse för utredningens överväganden.

Kapitel 6 innehåller en redogörelse av vissa särskilda frågor av betydelse för unga lagöverträdare. I kapitlet finns även en sammanfattning av de samtal som har hållits med barn och unga med erfarenhet av sluten ungdomsvård.

I *kapitel 7* redovisas de bestämmelser som omgärdar verkställigheten av sluten ungdomsvård samt även en redogörelse för SiS säkerhetsprojekt.

Kapitel 8 innehåller en motsvarande redogörelse för verkställighetsbestämmelser för verkställigheten i anstalt och i frihet. Där finns även en redogörelse för Kriminalvårdens projekt med ungdomsavdelningar.

I *kapitel 9* redovisas utredningens utgångspunkter för en reform.

Kapitel 10 innehåller överväganden om vilken myndighet som ska ansvara för verkställigheten av frihetsberövande påföljder för barn och unga.

I *kapitel 11* redovisas en ny reglering för verkställighet av frihetsberövande påföljder för barn och unga.

Kapitel 12 innehåller ett alternativt förslag till det som utredningen lämnar för det fall sluten ungdomsvård ska finnas kvar med SiS som huvudman. I kapitlet redovisas även utredningens alternativa författningsändringar om sluten ungdomsvård behålls som påföljd.

I *kapitel 13* redovisas konsekvenserna av utredningens förslag.

Kapitel 14 innehåller utredningens överväganden i fråga om lagstiftningens ikraftträdande och behovet av övergångsbestämmelser.

Författningskommentaren finns i *kapitel 15*.

Betänkandet avslutas med ett särskilt yttrande och de tre bilagor som fogats till betänkandet.

3 Straff- och påföljdssystemet för unga lagöverträdare

3.1 Inledning

Unga lagöverträdare, dvs. personer under 21 år, särbehandlas i påföljdssystemet, både vid straffmätning och vid påföljdsval. Bestämmelserna om påföljdsval innebär också att personer under 18 år som huvudregel verkställer frihetsberövanden i andra former än vuxna. I brottsbalken finns ett flertal bestämmelser som har gemensamt att de syftar till att mildra ingripandena mot barn och unga jämfört med ingripanden mot vuxna. Regleringen grundar sig i en insikt om att en ungdom är omogen och inne i en utvecklingsfas och att detta kan vara en orsak till brottsligheten.

Påföljdssystemet för unga lagöverträdare bygger därför sedan lång tid tillbaka på principen att barn och unga som har begått brott i första hand ska bli föremål för insatser inom socialtjänsten och att de så långt det är möjligt bör hållas utanför kriminalvården i allmänhet och fängelserna i synnerhet.¹

På senare tid har särbehandlingen inskränkts för unga i åldern 18–20 år. Så har skett genom att möjligheten att döma personer i den åldersgruppen till ungdomspåföljder har minskat liksom, för allvarigare brott, reduktionen av de ungas straff.

Den här utredningen har inte i uppdrag att göra överväganden i frågan om när en frihetsberövande påföljd ska väljas för unga.

---

¹ Se t.ex. bet. 1994/95:JuU1 och Ds 1997:32.

3.2 Straffsystemets olika nivåer

Straffsystemet kan delas in i tre olika nivåer: (1) kriminalisering, (2) utdömande av påföljd och (3) verkställighet av påföljd. Frågan om straffrättens syfte och berättigande har diskuterats ingående under hundratalens år. Det är därför knappast förvånande att det finns en stor mängd olika svar på frågan om varför vissa gärningar ska bemötas med straff. En grundläggande sortering kan göras mellan å ena sidan sådana teorier som bygger på uppfattningen att straffrättens syfte är att förhindra att skadliga eller farliga gärningar begås i framtiden, och å andra sidan sådana teorier som i stället är konstruerade kring synsättet att straffet är en rättvis reaktion på en moraliskt förkastlig gärning. Den första typen av teorier är med ett annat språkbruk inriktade på prevention, medan den senare typen av teorier har att göra med förtjänst eller retribution.

Preventionsteorierna kan delas upp i allmänprevention och individualprevention. Om man ansluter sig till ett allmänpreventivt synsätt menar man att straffrättens syfte är att avskräcka människor i allmänhet från att begå i brott. Om man i stället har ett individualpreventivt synsätt menar man att straffrätten ska bidra till att avhålla en straffad person från att begå brott på nytt.

Det låter sig inte enkelt göras att karaktärisera ett existerande straffrättsligt system, exempelvis det svenska, som byggt på antingen prevention eller förtjänst. Det straffrättsliga regelverket är komplext och det måste ges utrymme för att beakta många olika typer av, ibland motstridiga, hänsyn. Det är därför inte eftersträvansvärt, eller ens möjligt, att åstadkomma teoretisk renodling.

I litteraturen är det numera vanligt att man försöker hantera problemen med straffrättens syfte och berättigande i ett modernt samhälle genom att dela upp problemet i mindre delar. I stället för att betrakta straffrätten som en helhet väljer man då att dela upp det straffrättsliga systemet i tre nivåer, där olika typer av argument får betydelse på respektive nivå.

På den första nivån diskuteras själva förekomsten av straffrättsliga regler liksom vad som bör vara kriminaliserat. På denna nivå träder preventionsargumenten i förgrunden. Syftet med att alls ha ett straffrättsligt system är ett försök att styra människors beteende, att skapa incitament för att avhålla människor från att begå vissa typer av gärningar. Det är med andra ord fråga om allmänprevention.

Tillämpningen av straffsystemet sker alltid i konkreta fall. På tillämpningsnivån, som alltså kan sägas vara nivå 2 i straffsystemet, är det i stället de förtjänstinriktade teoriernas begränsande argument som träder i förgrunden. Det innebär att endast den straffas som har haft möjlighet att rätta sig efter lagen (konformitetsprincipen) och som har visat relevant skuld i förhållande till gärningen (skuldprincipen). Straffet ska därutöver vara proportionerligt i förhållande till gärningens allvar och straffet för motsvarande brottstyper.

Om straffsystemet tillämpas och leder till fällande dom bestämmer domstolen en påföljd för den dömda. Denna ska sedan verkställas, vilket kan sägas vara straffsystemets tredje nivå. Under verkställigheten får individualpreventiva argument stor betydelse. Påföljden bör utformas på ett sätt som främjar – eller i vart fall inte motverkar – den dömdes återanpassning i samhället och den bör motverka återfall i brott. Både av individualpreventiva skäl och av rena anständighetsskäl finns också anledning att betona intresset av humanitet vid verkställighet av straff.

Genom att dela in straffsystemet i tre nivåer blir det tydligt vilken nivå som diskuteras och vilken typ av argument som blir viktiga på respektive nivå. Uppdraget för förevarande utredning kan placeras i den andra och tredje nivån, vilket innebär att frågor som har att göra med om en viss gärning är kriminaliserad inte kommer att behandlas i betänkandet. Uppdraget är dock inte att ta bort möjligheten att döma barn och unga till frihetsberövande påföljd, inte heller att lämna förslag som har att göra med vilket straffvärde en viss gärning har eller bör ha eller hur valet av påföljd ska göras av domstol. Utredningens överväganden kommer i stället handla om vilken eller vilka frihetsberövande påföljder som bör finnas för barn och unga, hur den eller de påföljder som väljs bör utformas och vilken myndighet som ska ansvara för verkställigheten (se kapitel 10–12 nedan).

Vid utredningens kommande överväganden är det därför en given förutsättning att krävs synnerliga skäl för att döma barn och unga som har begått brott i åldern 15–17 år till en frihetsberövande påföljd. Det betyder att en sådan påföljd endast ska väljas i sista hand och om ingen annan påföljd anses tillräckligt ingripande. En utgångspunkt för de överväganden som kommer att göras är också att barn och unga som begår brott innan de har fyllt 18 år kommer få sitt straff reducerat i enlighet med de principer som följer av 29 kap. 7 § brottsbalken.

En redogörelse för de principer som gäller för straffmätning och påföljdsval för unga lagöverträdare lämnas strax nedan. Redogörelsen gör

inte anspråk på att vara komplett i alla delar. I kommande kapitel kommer en mer ingående redovisning av de regelverk som styr verkställigheten av sluten ungdomsvård och fängelse att presenteras.

3.3 Straffmätning för unga lagöverträdare

Till varje brott är knutet en straffskala, angiven i böter, i böter eller fängelse eller endast i fängelse. Genom straffskalan har lagstiftaren gett uttryck för hur allvarligt ett visst brott anses vara. Straffskalan ger med andra ord uttryck för vad som brukar kallas brottets abstrakta straffvärde. Inom ramen för straffskalan ska därefter rätten, för det enskilda brottet, bestämma dess konkreta straffvärde. Även det ska mätas i antingen böter eller ett antal dagar, månader eller år av fängelse.

Om den dömda var under 21 år vid gärningstillfället följer det av bestämmelsen i 29 kap. 7 § brottsbalken att en reduktion av straffvärdet ska ske. Vid straffmätningen innebär särbehandlingen att om någon har begått ett brott innan han eller hon fyllt 21 år ska åldern beaktas i mildrande riktning, s.k. ungdomsreduktion. Även om det inte finns några i lag angivna gränser för hur reduktionen ska göras har det i doktrin och praxis utvecklats riktlinjer för hur den bör hanteras. Straffnedsättningen blir generellt större för den som vid tidpunkten för brottet var väsentligt yngre än 21 år än för den som nästan uppnått denna ålder. I princip blir det alltså fråga om allt större straffnedsättning ju yngre lagöverträdaren är. Även om reduktionen inte bör ske helt schematiskt utan också differentieras utifrån t.ex. straffets längd (se NJA 2000 s. 421) tillämpas ofta – som en allmän utgångspunkt – kvotdelar av straffvärdet enligt en fallande skala utifrån ålder. Enligt den ordningen reduceras straffvärdet för t.ex. en person som var 15 år vid tiden för brottet till en femtedel, för en 16-åring till en fjärdedel, för en 17-åring till en tredjedel, för en 18-åring till hälften och för en 20-åring till tre fjärdedelar av det straffvärde som skulle ha gällt för en vuxen lagöverträdare.

Den 2 januari 2022 genomfördes vissa ändringar i reglerna om ungdomsreduktion. En ändring som gjordes i 29 kap. 7 § brottsbalken innebär att det maxstraff om fängelse 10 år som tidigare gällde den som begått brott innan han eller hon fyllt 21 år numera endast gäller den som inte hade fyllt 18 år när brottet begicks. En annan ändring innebar att

det lades till ett nytt tredje stycke i paragrafen. Det nya stycket har följande lydelse.

Första stycket [dvs. att personens ungdom ska beaktas särskilt vid straffmätningen] gäller inte för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt arton år, om

1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år,
2. det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott som avses i 1, eller
3. brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer.

Reformen innebar även bl.a. en ändring i 30 kap. 5 § brottsbalken genom att den paragrafens andra stycke, där det tidigare angavs att det krävdes särskilda skäl för att döma någon som fyllt 18 men inte 21 år när brottet begicks till fängelse, togs bort. Utrymmet för att döma personer som fyllt 18 år vid lagföringen till ungdomstjänst, ungdomsvård och ungdomsövervakning minskade också.

Det sagda innebär att det numera främst är unga lagöverträdare i åldersspannet 15–17 år som generellt särbehandlas vid straffmätningen och påföljdsvalet. Det betyder att det har uppstått stora tröskeeffekter i straff- och påföljdssystemet. Om påföljdsvalet för unga lagöverträdare och de särskilda ungdomspåföljderna

3.3.1 Inledning

Unga personer, och då framför allt personer under 18 år, särbehandlas inte bara vid straffmätningen utan också vid påföljdsvalet. Påföljdssystemet innehåller påföljder som är särskilt anpassade efter de behov och förutsättningar som gäller för unga personer och som därmed i första hand ska väljas för unga lagöverträdare. Dessa är ungdomsvård, ungdomstjänst, ungdomsövervakning och slutna ungdomsvård. Härutöver kan även övriga påföljder användas i vissa fall. Unga lagöverträdare är alltså inte exkluderade från dessa påföljder och kan därför även dömas till t.ex. villkorlig dom och skyddstillsyn.

För att en person under 18 år ska kunna dömas till fängelse krävs det synnerliga skäl. Om rätten väl kommer fram till att en person som har begått brott innan han eller hon har fyllt 18 år ska dömas till fängelse ska påföljden i stället i första hand bestämmas till slutna ungdomsvård. Det följer av 30 kap. 5 § brottsbalken. Det innebär att det för närvarande finns två frihetsberövande påföljder som kan användas för barn

som begår brott innan fyllda 18 år. Fängelsestraff verkställs av Kriminalvården medan Statens institutionsstyrelse ansvarar för att verkställa slutna ungdomsvård.

3.3.2 Ungdomsvård

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt 18 år får dömas till ungdomsvård om det finns ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453; i fortsättningen SoL) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Det följer av 32 kap. 1 § brottsbalken. Om åtgärderna ska vidtas med stöd av SoL ska rätten meddela föreskrift om att den unge ska följa ett ungdomskontrakt som upprättas av socialnämnden. Innehållet i kontraktet ska framgå av domen. Om åtgärderna i stället vidtas med stöd av LVU ska en av socialnämnden upprättad vårdplan fogas till domen.

Även den som har begått brott efter det att han eller hon fyllt arton år får dömas till ungdomsvård om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt 21 år får inte dömas till ungdomsvård.

Om det behövs med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller art eller den unges tidigare brottslighet får rätten förena ungdomsvård med ungdomstjänst eller med högst 200 dagsböter. I valet mellan ungdomstjänst och böter som tilläggs påföljd ska ungdomstjänst ha företräde.

Ungdomsvård ska endast komma i fråga i de fall den unge vid en kvalificerad bedömning har befunnits löpa risk för fortsatt brottslighet och därför är i behov av kraftfulla åtgärder från socialtjänstens sida. Påföljden ska syfta till att genom vård eller andra åtgärder återföra den unge till ett socialt välfungerande liv. För det fall det saknas risk för fortsatt brottslighet bör andra påföljder komma i fråga, vilket kravet på ett särskilt vårdbehov ger uttryck för. Med detta ska förstås ett vårdbehov som inte kan bedömas som mindre.²

Ungdomsvård får dömas ut om domstolen finner att socialtjänstens planerade insatser, eventuellt i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande. Vid bedömningen ska en avvägning ske med hänsyn både till brottets straffvärde och art samt till den unges tidigare brottslighet. Det förtjänar att påtalas att det lika lite kan dömas ut en omfattande ungdomsvård för ett ringa brott som en begränsad vård vid allvarlig brottslighet. Påföljden ska alltid stå i proportion till

---

² Prop. 2005/06:165 s. 129 f.

brottets allvar. Om den unge har behov av mer vård än vad som kan dömas ut i en ungdomsvård får sådan vård i stället beredas på annat sätt genom socialtjänstens försorg.

Det är socialtjänsten som har ansvaret för att ta fram underlag för domstolarnas bedömning av om den unge har ett vårdbehov och om det finns förutsättningar för att bestämma påföljden till ungdomsvård. Enligt 11 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) ska åklagaren, före beslut i åtalsfrågan, inhämta ett yttrande från den socialnämnd som ansvarar för den unge. Yttrandet ska innehålla en redogörelse för vilka åtgärder som nämnden tidigare har vidtagit i fråga om den unge samt en bedömning av om den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt. Vidare ska yttrandet innehålla en redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta samt en bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter. Härtill ska det i vissa fall omfatta en redogörelse för den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt. Yttrandet utgör ett viktigt underlag i rättegången och för domstolens påföljdsbestämning. Rätten får döma till ungdomsvård endast om det i målet finns ett yttrande av socialnämnden med det innehåll som anges i 11 § LUL.

Socialnämnden har en rapporteringsskyldighet och ska underrätta Åklagarmyndigheten om det kan antas finnas förutsättningar för åtgärder från åklagarens eller rättens sida. Det kan vara fråga om missköttsamhet eller annat hinder för verkställigheten. I ett sådant fall kan rätten på ansökan av åklagaren undanröja påföljden och bestämma ny påföljd för brottet. I stället för att undanröja påföljden får rätten meddela den dömde en varning, om det är en tillräckligt ingripande åtgärd.

En uttalad tanke är att ungdomsvård ska kunna tillämpas för allvarigare brottslighet än sådan där den tidigare påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten var möjlig.³ Det finns inga klara uttalanden i förarbeten om vid vilket straffvärde det är uteslutet att välja ungdomsvård. Hur högt straffvärde som kan godtas har att göra med hur ingripande vården är tänkt att vara. I litteraturen anges att det inte bör komma

³ Påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten fanns innan lagändringen 2007 i 31 kap. 1 § brottsbalken. Den påföljden fick genom införande av ungdomsvård i 32 kap. 1 § en ny benämning och innebar flera ändringar i förhållande till påföljden överlämnande av vård inom socialtjänsten, se prop. 2005/06:165 s. 129 f.

i fråga att döma ut ungdomsvård som ensam påföljd för brott med straffvärden som överstiger fängelse i två år.⁴

Det finns inget hinder mot att döma till ungdomsvård vid återfall i brott. Avgörande för om en ny ungdomsvård ska dömas ut eller inte bör vara om vården framstår som ändamålsenlig och om det finns rimliga förutsättningar för att den unge ska genomföra vården på avsett vis. Om rätten anser att en skärpning av straffet är påkallad för att på så vis beakta den unges tidigare brottslighet kan det ske genom att döma ut en tilläggsföljd i form av böter eller ungdomstjänst.⁵

3.3.3 Ungdomstjänst

Ungdomstjänst är avsedd för den som har begått brott innan han eller hon har fyllt 18 år (se 32 kap. 2 § brottsbalken). Ungdomstjänst kan dömas ut om den som ska dömas anses lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Vid bedömningen av den unges lämplighet ska hans eller hennes egen inställning vägas in, även om det numera inte utgör ett formellt hinder att den unge inte samtycker till påföljden.

Om det finns särskilda skäl får även den som är över 18 år när dom meddelas dömas till ungdomstjänst. Ett sådant särskilt skäl kan vara att brottet begåtts före 18 års ålder och det blir aktuellt att bestämma påföljden kort tid efter att den unge fyllt 18 år.

Ungdomstjänst innebär att den unge åläggs att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 150 timmar. Den särskilt anordnade verksamheten kan bestå i deltagande i olika former av program eller utbildning.

Ungdomstjänst kan väljas som påföljd om den anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård. I motsats till vad som gäller vid utdömande av ungdomsvård ska brottets art enligt lagtexten inte tillmätas betydelse för möjligheten att döma ut ungdomstjänst.⁶

I valet mellan ungdomstjänst och böter ska ungdomstjänst väljas om den påföljden inte är alltför ingripande.

⁴ Se Borgeke & Forsgren, Att bestämma påföljd för brott (2021, version 4, JUNO), s. 566.

⁵ Se Borgeke & Forsgren, Att bestämma påföljd för brott (2021, version 4, JUNO), s. 567.

⁶ Jfr Borgeke & Forsgren, Att bestämma påföljd för brott (2021, version 4, JUNO), s. 565.

Av förarbetena följer att ungdomstjänst normalt bör komma i fråga endast när alternativet är ett bötesstraff på minst ”omkring” 60 dagsböter.⁷ Det innebär att ungdomstjänst i regel blir en alltför ingripande påföljd om alternativet är ett bötesstraff på 55 dagsböter eller lägre. Ungdomstjänst kan därmed inte heller ersätta penningböter. I fråga om tillämpningsområdets övre gräns har det ansetts lämpligt att ungdomstjänst inte döms ut för brottslighet med ett straffmättningsvärde överstigande sex månaders fängelse.⁸

Att den unge återfallit i brott utgör normalt inte ett hinder mot att döma till ungdomstjänst. Vid återfall kan det dock i stället bli aktuellt att bestämma påföljden till ungdomsvård, eventuellt i förening med en tilläggsåtgärd.⁹

Det är kommunerna som ansvarar för att ordna en ungdomstjänstplats för den dömda. Socialtjänsten ska upprätta en arbetsplan som närmare beskriver verkställighetsinnehållet. I planen ska anges vad ungdomstjänsten ska bestå i och när den ska utföras samt övriga villkor som kan förekomma.

Socialnämnden har en rapporteringsskyldighet och ska underrätta Åklagarmyndigheten om det kan antas finnas förutsättningar för åtgärder från åklagarens eller rättsens sida. Det kan vara fråga om missköttsamhet eller annat hinder för verkställigheten. I ett sådant fall kan rätten på ansökan av åklagaren undanröja påföljden och bestämma ny påföljd för brottet. I stället för att undanröja påföljden får rätten meddela den dömda en varning, om det är en tillräckligt ingripande åtgärd.

3.3.4 Ungdomsövervakning

Påföljden ungdomsövervakning

Den 1 januari 2021 infördes en ny ungdomspåföljd, ungdomsövervakning. Påföljden innebär att den som begått brott innan han eller hon har fyllt 18 år får dömas till ungdomsövervakning om varken ungdomsvård eller ungdomstjänst är tillräckligt ingripande påföljder med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet (se 32 kap. 3 a § brottsbalken). Den som är över 18 år när dom meddelas får dömas till ungdomsövervakning endast om det finns särskilda

⁷ Se prop. 2005/06:165 s. 132.

⁸ Jfr Borgeke & Forsgren, Att bestämma påföljd för brott (2021, version 4, JUNO), s. 581.

⁹ Se prop. 2005/06:165 s. 132 där det också särskilt anges att det borde finnas skäl att döma till ungdomsvård vid högre straffvärden än så och annars får annan påföljd väljas.

skäl. Påföljden får inte dömas ut för någon som har fyllt 21 år när dom meddelas.

Tiden för ungdomsövervakning får bestämmas till lägst sex månader och högst ett år. Detta innebär att ungdomsövervakning som utgångspunkt bör kunna väljas när det är fråga om brottslighet med ett s.k. straffmättningsvärde, i bemärkelsen straffvärde med beaktande av främst ungdomsreduktion enligt 29 kap. 7 § brottsbalken men även eventuella s.k. billighetsskäl, som överstiger sex månader men inte uppgår till mer än ett år. Dessutom bör ungdomsövervakning kunna väljas i graverande återfallssituationer och i sådana fall komma i fråga vid brottslighet med ett straffmättningsvärde som något understiger sex månader, men där även den unges tidigare brottslighet ska beaktas vid straffmätningen.¹⁰ Brottslighetens art kan vara ett skäl för att bestämma påföljden till just ungdomsövervakning. Den påföljden får nämligen dömas ut om det med hänsyn till bl.a. brottslighetens art inte är tillräckligt med ungdomsvård eller ungdomstjänst.¹¹

Den som döms till ungdomsövervakning ska medverka i verkställighetsplaneringen och följa det som anges i verkställighetsplanen. Det är Kriminalvården som ansvarar för verkställigheten. Myndigheten ska i samråd med den dömda och – om det är möjligt – hans eller hennes vårdnadshavare planera verkställigheten. Samverkan ska även ske med socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen har ansvar för den dömda och vid behov även med andra berörda myndigheter och aktörer. Verkställighetsplanen ska vara upprättad senast fyra veckor efter det att domen eller beslutet i den del som avser ungdomsövervakning är verkställbar mot den dömda.¹²

Avsikten med påföljden är att den så långt som möjligt ska angripa de riskfaktorer hos den unge som kan antas öka risken för nya brott och understödja de skyddsfaktorer som kan antas motverka en sådan risk. Straffsystemets krav på tydliga och tillräckligt ingripande påföljder innebär dock att påföljden inte kan utformas enbart utifrån den unges person och dennes behov.

Påföljden innehåller vissa obligatoriska inslag, såsom att följa den verkställighetsplan som fastställts, någon form av frihetsinskränkande inslag och en skyldighet för den dömda att hålla kontakt med en särskilt utsedd koordinator. Det finns också en obligatorisk föreskrift om att

¹⁰ Prop. 2019/20:118 s. 42 f. och 130.

¹¹ Jfr Borgeke & Forsgren, Att bestämma påföljd för brott (2021, version 4, JUNO), s. 565.

¹² Prop. 2019/20:118 s. 51 f.

den dömdes ska avhålla sig såväl från droger som från alkohol och andra berusningsmedel under verkställigheten. Utöver de obligatoriska momenten är det möjligt att reglera andra föreskrifter i verkställighetsplanen som utgår från den enskildes tillvaro. Det kan t.ex. röra frågor om boende, fritid, vård eller annan behandling, skolgång eller annan sysselsättning.¹³

En viktig del i påföljden är just inskränkningen i den dömdes frihet. Under verkställigheten ska den dömdes därför vara förbjuden att vistas utanför bostaden under kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag, från kl. 18.00 på kvällen till kl. 07.00 på morgonen, s.k. helghem-arrest.

Om ett sådant förbud inte bedöms lämpligt med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden eller om en annan inskränkning i rörelsefriheten annars bedöms vara mer ändamålsenlig, får förbudet ersättas med ett förbud att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, ett förbud att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område, eller en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig på en särskilt angiven plats.¹⁴

Efter halva verkställighetstiden ska Kriminalvården pröva om inskränkningarna i rörelsefriheten kan minskas. Efter två tredjedelar av verkställighetstiden ska Kriminalvården pröva om inskränkningarna i rörelsefriheten kan upphöra helt. Vid prövningen ska det beaktas om den dömdes har medverkat i verkställighetsplaneringen och därefter följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt. För att säkerställa att de frihetsinskränkande inslagen kan övervakas på ett betryggande vis ska rörelsefriheten kontrolleras med elektronisk övervakning.

Under verkställigheten ska en särskild koordinator utses, vars främsta uppgift är att verka för att verkställighetsplanen följs. I det ligger att kontrollera att den dömdes följer det han eller hon ska göra enligt planen, t.ex. fullfölja skolundervisningen, delta i någon särskild fritidsverksamhet eller underkasta sig viss behandling. Koordinatorns uppgift är att både kontrollera och ge stöd och hjälp till den dömdes. Koordinator kan t.ex. genom allmänna påstötningar och påminnelser eller motivationshöjande samtal påverka den dömdes att genomföra det som angetts i verkställighetsplanen. Den dömdes ska träffa koordinatören två gånger i veckan under verkställigheten. Om det finns skäl för

¹³ Prop. 2019/20:118 s. 48.

¹⁴ Prop. 2019/20:118 s. 71.

det kan antalet kontakter öka eller minska under tiden som verkställigheten pågår.

Trots att den allmänna utgångspunkt som sedan länge gällt är att barn som begått brott i första hand ska hållas utanför kriminalvården och i stället bli föremål för insatser inom socialtjänsten bestämdes det att Kriminalvården skulle ansvara för verkställigheten av ungdomsövervakning. Det huvudsakliga skälet för det var att påföljden måste kunna verkställas oavsett var i landet den dömda bor, med bibehållen kvalitet och inom de lagstadgade tidsramarna.

Kriminalvårdens uppföljning

När reformen hade varit i kraft i två år genomförde Kriminalvården en uppföljning, vilket resulterat i en rapport där myndighetens erfarenheter sammanställts.¹⁵ Av rapporten framgår följande.

Sedan påföljden ungdomsövervakning infördes den 1 januari 2021 och fram till och med den 31 december 2022 hade 149 ungdomar dömts till ungdomsövervakning. Under det första året dömdes påföljden ut i 66 fall. Under 2022 uppgick antalet domar med ungdomsövervakning som påföljd till 83.

Det har främst varit unga män som har dömts till ungdomsövervakning (cirka 90 procent). Genomsnittsåldern har varit 17 år och genomsnittslängden på ungdomsövervakningen 8,5 månader. Uppskattningsvis har cirka 20 procent av ungdomarna koppling till någon känd kriminell individ, gruppering eller våldsbejakande extremism. Ungefär en tredjedel av de ungdomar som dömts till ungdomsövervakning har samtidigt haft en pågående insats enligt LVU. Ungdomarna kan då vara placerade på institution eller bo kvar i det egna hemmet samtidigt som de ska följa den vårdplan som socialtjänsten upprättat.

Det vanligaste brottet som har lett till ungdomsövervakning är rån (cirka en tredjedel av de dömda har dömts för rån). Efter rån har de vanligaste huvudbrotten varit våldtäkt (inklusive våldtäkt mot barn) grov misshandel, grovt vapenbrott och narkotikabrott.

Av de utdömda ungdomsövervakningspåföljderna hade 110 verkställigheter genomförts eller var pågående när Kriminalvården gjorde uppföljningen. I fråga om misskötsamhet noterades att åklagare hade beslutat om varning vid tolv tillfällen och rätten delat ut varningar i

---

¹⁵ Kriminalvården, Två år med ungdomsövervakning, 2023-04-12, dnr 2019-19240.

lika många fall. Åtta domar hade blivit undanröjda på grund av misssköt-samhet och av dessa hade sju fall föregåtts av en varning av antingen åklagare eller rätten. Kriminalvården noterade att det fanns ett tydligt samband mellan de verkställigheter där det inte hade skett någon minskning av rörelseinskränkningen och de fall där det fanns beslut om åtgärd av åklagare eller rätten. Av de åtta fall där ungdomsövervakningen till följd av misssköt-samhet hade undanröjts resulterade det i att slutna ungdomsvård dömdes ut i tre fall, fängelse i tre fall samt skyddstillsyn och ungdomsvård i ett fall vardera. Ytterligare fyra domar hade blivit undanröjda, samtliga i samband med att ungdomarna dömts för nya, allvarligare brott.

3.4 Särskilt om frihetsberövande påföljder för barn och unga

3.4.1 Fängelse och slutna ungdomsvård

Barn som begått brott innan han eller hon har fyllt 18 år ska så långt det är möjligt dömas till annan påföljd än fängelse. Det följer av 30 kap. 5 § brottsbalken att det krävs synnerliga skäl för att under sådana förhållanden bestämma påföljden till fängelse. Om rätten anser att det finns synnerliga skäl för att döma den unge till fängelse följer det av 32 kap. 5 § brottsbalken att påföljden i första hand ska bestämmas till slutna ungdomsvård i stället för fängelse. I det nuvarande påföljdssystemet finns det alltså två frihetsberövande påföljder för unga lagöverträdare, fängelse och slutna ungdomsvård.

Slutna ungdomsvård får bestämmas till en viss begränsad tid, lägst 14 dagar och högst fyra år (32 kap. 5 § andra stycket brottsbalken). Enligt 26 kap. 1 § brottsbalken döms fängelse ut på viss tid eller på livstid beroende på vad som är föreskrivet för brottet. Fängelse på viss tid får inte understiga fjorton dagar och inte överstiga tio år. Om fängelse på längre tid än tio år och på livstid är föreskrivet för brottet får dock fängelse på viss tid bestämmas till högst 18 år. Även när rätten bestämmer påföljd för flerfaldig brottslighet och vid återfall i allvarlig brottslighet gäller som högsta tidsbestämda straff fängelse i 18 år (se 26 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken). Om den som återfaller i brott har begått detta innan han eller hon fyllt arton år får det dock inte läggas till grund för förhöjning av straffet.

I 29 kap. 7 § brottsbalken finns en särskild bestämmelse som anger att rätten får döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 21 år. Personens ungdom ska särskilt beaktas vid straffmätningen (s.k. ungdomsreduktion). För brott som någon har begått innan han eller hon har fyllt 18 år får det inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 § brottsbalken, får det dock dömas till fängelse i högst 14 år.

Om rätten finner att straffvärdet för den aktuella brottsligheten är så högt att tiden för frihetsberövandet trots beaktande av ungdomsreduktionen inte kan bestämmas till fyra år eller kortare utgör det ett särskilt skäl mot att döma till sluten ungdomsvård.¹⁶ Om det fängelsestraff som brottsligheten motiverar (efter beaktande av eventuella billighetsskäl och ungdomsreduktion) är längre än sex år bestäms i stället påföljden i normalfallet till fängelse.

Avgörande för tillämpningsområdet för sluten ungdomsvård blir straffskalorna för de enskilda brotten, dvs. vilka fängelsestider som kan dömas ut, men också den unges ålder vid tiden för domen.

3.4.2 Införandet av sluten ungdomsvård

På 1990-talet genomfördes flera utredningar av intresse för de frågor som ska övervägas nu, bl.a. Ungdomsbrottskommittén¹⁷ och Straffsystemkommittén¹⁸. Båda kommittéerna hade i uppdrag att på olika sätt se över påföljdssystemet.¹⁹ I Justitiedepartementet arbetades det även fram en departementspromemoria med utgångspunkt i Ungdomsbrottskommitténs överväganden och förslag. Promemorian färdigställdes 1997 och fick namnet *Påföljder för unga lagöverträdare*.²⁰ I departementspromemorian redovisades den rådande principen, nämligen att barn och unga som begått brott i första hand ska bli föremål för insatser inom socialtjänsten och att de i största möjliga mån skulle hållas utanför kriminalvården i allmänhet och fängelserna i synnerhet. Avsikten var att den principen skulle behållas. Departementspromemo-

¹⁶ Prop. 1997/98:96 s. 202.

¹⁷ Ju 1990:07; Ungdomsbrottskommittén redovisade sina överväganden och förslag i betänkandet *Reaktion mot ungdomsbrott*, SOU 1993:35.

¹⁸ Ju 1992:07; Straffsystemkommittén lämnade sina förslag i betänkandet *Ett reformerat straffsystem*, SOU 1995:91.

¹⁹ Se bilaga 2 för en mer utförlig redogörelse för Ungdomsbrottskommitténs och Straffsystemkommitténs uppdrag och förslag.

²⁰ Ds 1997:32.

rian bestod av två huvudsakliga förslag: ett om ändringar av påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten och ett om en ny påföljd – överlämnande till vård vid särskilt ungdomshem.²¹

Regeringen behandlade Straffsystemkommitténs förslag och de som lämnades i departementspromemorian Påföljder för unga lagöverträdare år 1998. Utgångspunkten var att det fanns behov av att reformera påföljdssystemet för unga lagöverträdare samtidigt som socialtjänstens huvudansvar för de unga skulle bibehållas.²²

Unga lagöverträdare skulle enligt förslagen även i fortsättningen i första hand överlämnas för olika åtgärder inom ramen för socialtjänstens verksamhet. En förändring var dock att domstol skulle pröva om socialnämndens insatser var tillräckligt ingripande med hänsyn till straffvärdet, brottets art och den unges eventuella tidigare brottslighet. Vidare infördes, mot bakgrund av Ungdomsbrottskommitténs förslag och förslaget i departementspromemorian Påföljder för unga lagöverträdare, en särskild tidsbestämd påföljd – slutna ungdomsvård – för lagöverträdare i åldersspannet 15–17 år. Statens institutionsstyrelse skulle ansvara för verkställigheten.²³

Förslaget låg i linje med den grundläggande princip som sedan lång tid rått inom kriminalpolitiken i Sverige, nämligen att unga lagöverträdare endast i sällsynta undantagsfall ska dömas till fängelse och att den principen gjorde sig särskilt gällande beträffande ungdomar under 18 år. Bakgrunden till denna princip angavs dels vara tanken att det inte är rimligt att straffa ungdomar som begår brott lika hårt som vuxna, dels vetskapen om att fängelsestraffet innebär särskilda risker för unga människor. Framför allt långvariga fängelsestraff ansågs förknippade med betydande risker för skadeverkningar för den dömda och särskilt för unga människor. Dessa omständigheter talade för att fängelsestraffet helt borde utmönstras när det gäller de yngsta lagöverträdarna.

Samtidigt angav regeringen att ungdomar ibland begår så allvarliga brott att samhället måste kunna reagera kraftfullt genom ett frihetsberövande. Det var därför nödvändigt att det inom påföljdssystemet fanns möjlighet att välja en påföljd som i rimlig utsträckning avskräckte från brott, tydligt markerade grundläggande gränser och dessutom motsvarade de krav samhället ställer på rättvisa inom straffrättskipningen. Eftersom fängelsemiljön ansågs vara en olämplig miljö för barn skapa-

²¹ Ds 1997:32 s. 9.

²² Prop. 1997/98:96.

²³ Prop. 1997/98:96 s. 138–170. Bestämmelsen har genom senare lagstiftningsärenden flyttats till 32 kap. 5 § brottsbalken, se prop. 2005/06:165 samt avsnitt 3.2.2 nedan.

des en alternativ form av frihetsberövande, sluten ungdomsvård, som gjorde det möjligt att hålla de yngsta lagöverträdarna utanför fängelserna.²⁴

Utgångspunkterna vid utformningen av den nya frihetsberövande påföljden för de yngsta lagöverträdarna var dels att verkställigheten kunde ske under sådana former att risken för skadeverkningar minimeras, dels att verkställigheten kunde ordnas så att orsakerna till den unges kriminalitet kunde angripas så effektivt som möjligt. Samtidigt ansågs det angeläget att verkställigheten utformades med beaktande av att frihetsberövandet var en straffrättslig reaktion på brott och att verkställigheten måste kunna ske under säkra och betryggande former.

Redan innan reformen gällde att om den som begått brott inte hade fyllt 18 år när brottet begicks fick fängelse dömas ut bara om det fanns synnerliga skäl. Det innebar att största möjliga restriktivitet skulle iaktas med att döma till fängelse. Det fick till följd att endast ett mindre antal ungdomar mellan 15 och 18 år dömdes till fängelse. Kriminalvården hade därför begränsad erfarenhet av behandling av unga lagöverträdare även om det hade skapats särskilda ungdomsavdelningar. Eftersom det fanns ett starkt intresse av att hålla de yngsta lagöverträdarna utanför kriminalvården i allmänhet och fängelserna i synnerhet menade regeringen att ansvaret för verkställigheten av den nya frihetsberövande påföljd för unga borde anförtros åt något annat organ än kriminalvården.

Regeringen konstaterade att SiS sedan 1994 ansvarade för planering och drift av de särskilda ungdomshemmen och att det talade för att den myndigheten även var lämpad att ansvara för verkställigheten av sluten ungdomsvård.

Det som särskilt framhölls var att det övergripande målet för denna del av SiS verksamhet var att svara för att de ungdomar som behöver vård vid ett särskilt ungdomshem ska kunna beredas vård av god kvalitet samt att SiS även hade till uppgift att bedriva metodutveckling samt stödja forskning och utvecklingsarbete, så att vården fick högsta möjliga kvalitet. Vid SiS fanns även en särskild enhet för forsknings- och utvecklingsfrågor samt ett vetenskapligt råd och man erhåller anslag för forskning och utveckling. SiS hade vidare i uppdrag att verka för ett vårdutbud som med beaktande av närhetsprincipen var differentierat utifrån individuella vårdbehov, vilket innebar att det bl.a. skulle finnas

---

²⁴ Prop. 1997/98:96 s. 153.

särskilda institutioner med hög bevakningsgrad, så att även de ungdomar som kräver särskilt intensiv bevakning skulle kunna tas om hand.

Att tilldela SiS ansvaret för verkställigheten låg dessutom väl i linje med barnkonventionen (se mer om barnkonventionen nedan i kapitel 5).²⁵

I samband med att sluten ungdomsvård infördes som påföljd framhöll regeringen att fängelse borde undvikas så långt det var möjligt när det gällde unga lagöverträdare och att den restriktivitet med att döma till en frihetsberövande påföljd borde gälla oavsett om det var fråga om att döma till fängelse eller sluten ungdomsvård. Förutsättningarna för att domstolen skulle kunna döma till sluten ungdomsvård var alltså enligt regeringen desamma som för att döma till fängelse.²⁶

Beträffande den föreslagna strafftiden föreslogs det i departementspromemorian att minimitiden skulle vara två månader för att verkställigheten skulle kunna fyllas med meningsfullt innehåll. Några remissinstanser ansåg att det inte borde finnas några begränsningar i tid och att fängelsepåföljden därmed helt skulle kunna utmönstras för de yngsta lagöverträdarna. I det avseendet framhöll regeringen att den unges behov av vård inte skulle tillmätas någon betydelse vid påföljdsbestämningen i en situation då den unge har gjort sig skyldig till så allvarlig brottslighet att det är aktuellt med ett frihetsberövande. Av det skälet kunde den unges behov av vård inte heller tillmätas någon betydelse vid bestämmandet av längden av frihetsberövandet i det enskilda fallet. Det utdömda frihetsberövandets längd skulle i stället vara relaterat till brottslighetens straffvärde. Påföljdens minimitid borde därmed inte vara kopplad till någon form av vårdperspektiv. Dessutom menade regeringen att den föreslagna minimitiden om två månader skulle få den negativa konsekvensen att rätten i en situation där en ung lagöverträdare gjort sig skyldig till sådan brottslighet att det föreligger synnerliga skäl för att döma till fängelse men straffvärdet är sådant att det inte är påkallat med fängelse överstigande två månader är tvungen att bestämma påföljden till fängelse i stället för sluten ungdomsvård. Detta trots att sluten ungdomsvård i förhållande till fängelse måste anses vara en lämpligare påföljd. Minimitiden föreslogs därför motsvara fängelseminimum.²⁷

---

²⁵ Prop. 1997/98:96 s. 153 f.

²⁶ Prop. 1997/98:96 s. 156.

²⁷ Prop. 1997/98:96 s. 157.

I fråga om maximitiden framhöll regeringen att denna borde sättas så högt att påföljden kunde omfatta även brottslighet med mycket höga straffvärden. Den övre gränsen skulle därför bestämmas med utgångspunkt i de verkställighetstider som vid tiden för lagstiftningsärendet kunde bli resultatet när ungdomar, som vid tiden för brottet var under 18 år, döms till fängelsestraff i de allra grävsta fallen. I det sammanhanget skulle den betydande reduktion som sker med stöd av 29 kap. 7 § brottsbalken beaktas. Dessutom menade regeringen att hänsyn skulle tas till att villkorlig frigivning inte skulle förekomma vid slutet ungdomsvård och att det faktiska frihetsberövandet inte borde bli längre än vad det skulle ha blivit vid en dom på fängelse. Mot den bakgrunden framstod fyra år som en lämplig övre gräns.²⁸

I sammanhanget kommenterade regeringen även det faktum att det ibland kunde bli så att den som begått brott innan han eller hon fyllt 18 år lagförs först avsevärt senare. I en situation där lång tid har flutit mellan brottet och lagföringen menade regeringen att skälen för särbehandling inte kunde anses vara lika starka som när lagföring sker i nära anslutning till brottet. Om så lång tid gått att personen åldersmässigt inte längre skulle passa in på ett särskilt ungdomshem, där i stort sett alla intagna även i framtiden borde vara under 21 år, skulle det vara möjligt att döma en sådan person till fängelse. Som ytterligare exempel på situationer då det skulle kunna vara möjligt att döma den som begått brott före 18 års ålder till fängelse angavs vara om en ung lagöverträdare under en längre period gjorde sig skyldig till omfattande och allvarlig brottslighet såväl före som efter 18 års ålder. Det sagda innebar att slutet ungdomsvård inte helt kunde förväntas ersätta fängelsepåföljden.²⁹

3.4.3 Reformen av ungdomspåföljderna utvärderas

År 2002 tillkallades en särskild utredare för att följa upp och vidareutveckla 1999 års påföljdsreform såvitt avsåg unga lagöverträdare. I direktiven³⁰ beskrevs uppdraget sammanfattningsvis på följande sätt:

Arbetet skall utföras mot bakgrund av en analys av hur de kriminalpolitiska intentionerna bakom det nuvarande påföljdssystemet har förverkligats. Utredaren skall med denna utgångspunkt göra en översyn av påföljds-

²⁸ Prop. 1997/98:96 s. 157 f.

²⁹ Prop. 1997/98:96 s. 158.

³⁰ Dir. 2002:95.

systemet och lämna förslag till hur detta kan vidareutvecklas och förbättras. Uppdraget omfattar såväl frågan om valet av påföljd som verkställigheten av de olika påföljderna. Möjligheterna att utveckla påföljderna och skapa nya påföljdsalternativ skall särskilt övervägas. De åtgärder som vidtas skall vara ägnade att motverka att den unge återfaller i brott. Syftet med uppdraget är att, med upprätthållande av de straffrättsliga principerna om proportionalitet, förutsebarhet och konsekvens, gå vidare i arbetet med att utveckla ett påföljdssystem för unga som har ett pedagogiskt och tydligt innehåll samt att utifrån den unges behov skapa bättre förutsättningar för ett återförande till ett socialt välfungerande liv och på så sätt åstadkomma en positiv förändring.

Utredningen³¹, som tog namnet Ungdomsbrottsutredningen, redovisade sina förslag i betänkandet Ingripanden mot unga lagöverträdare.³²

Utredningen konstaterade följande i ett inledande avsnitt:³³

Lagstiftaren har [...] inte övergivit behandlingstanken, särskilt inte när det gäller behandlingen av unga lagöverträdare. Tanken bygger på erfarenheten att straffrättsliga ingripanden mot unga människor måste anpassas till den unges brist på mognad, begränsade erfarenhet och särskilda förhållanden. Man menar att det inte är tillräckligt att fokusera på de brottsliga gärningarna som sådana, utan hela den unges situation måste beaktas. Härvid har särskilt betonats att rätt anpassad vård och behandling är bättre ägnad att motverka fortsatt kriminalitet från den unge än samhällsreaktioner som har straffvärdet som ensam grund.

I fråga om slutna ungdomsvård konstaterade utredningen att lagstiftarens intention hade varit att minska antalet frihetsberövanden av unga lagöverträdare och att det faktiska frihetsberövandet inte skulle vara längre än ett fängelsestraff. Utfallet visade dock att fler ungdomar hade dömts till frihetsberövande påföljder och tiderna för frihetsberövandena hade blivit längre samtidigt som antalet placeringar inom socialtjänsten inte hade minskat. Det visade enligt utredningen att det fanns behov av att ta fram och använda alternativ till frihetsberövande påföljder för unga.³⁴

Regeringen behandlade förslagen i Ungdomsbrottsutredningens betänkande 2006 i propositionen Ingripanden mot unga lagöverträdare.³⁵ I linje med förslagen i betänkandet föreslog regeringen bl.a. att ungdomsvård och ungdomstjänst skulle vara separata påföljder sam-

³¹ Ju 2002:14.

³² SOU 2004:122. För en mer utförlig redogörelse för Ungdomsbrottsutredningens förslag, se bilaga 2.

³³ SOU 2004:122 s. 144 f.

³⁴ SOU 2004:122 s. 443–451.

³⁵ Prop. 2005/06:165.

tidigt som ungdomsvård i vissa fall skulle kunna kombineras med ungdomstjänst. Ungdomsvård skulle även kunna kombineras med dagsböter, om det behövdes med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller art eller den unges tidigare brottslighet, och inte bara om ungdomstjänst inte kunde komma till stånd.

Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2007.³⁶

3.4.4 Straffnivåutredningen

Straffnivåutredningen³⁷ redovisade sina överväganden och förslag i betänkandena Straffskalan för mord och Straff i proportion till brottets allvar.³⁸

I det första betänkandet föreslog utredningen att straffskalan för mord skulle ändras från fängelse tio år eller på livstid till fängelse på viss tid, lägst tio och högst 18 år, eller på livstid.³⁹ I 29 kap. 7 § brottsbalken fanns sedan tidigare en bestämmelse om att livstids fängelse inte fick dömas ut för brott som någon hade begått före 21 års ålder. Utredningen föreslog att bestämmelsen skulle ändras så att 14 år stadgades som det längsta fängelsestraffet för den som begått brott före 21 års ålder. I den delen uttalade utredningen följande:⁴⁰

Vårt förslag att utvidga straffskalan för mord skulle innebära att även den som ännu inte fyllt 21 år skulle kunna dömas ända upp till 18 års fängelse för ett enskilt brott. Enligt vår uppfattning skulle en sådan utvidgning av straffskalan i dessa fall överensstämma mindre väl med grunderna för innehållet i 29 kap. 7 § BrB. Detta talar för att det i bestämmelsen bör anges ett högsta tidsbestämt straff som får dömas ut för ett brott som någon har begått före 21 års ålder.

Ett sådant högsta straff bör syfta till att utgöra en yttersta gräns för vilket straffrättsligt ingripande som kan ådömas en ung lagöverträdare. Enligt vår mening saknas därvid skäl att göra skillnad mellan enskilda brott och flerfaldig brottslighet. Det högsta straffet bör därför sättas till 14 års fängelse, som alltså motsvarar det högsta straff som i dag kan dömas ut för flerfaldig brottslighet som någon har begått före 21 års ålder. Förslaget innebär i praktiken en möjlighet att döma till längre straff än i dag för enskilda brott. Detta kan anses motiverat för att undvika alltför stora

³⁶ SFS 2006:891.

³⁷ Ju 2007:04.

³⁸ SOU 2007:90 respektive SOU 2008:85. Utredningens förslag kom inte direkt att påverka påföljden slutna ungdomsvård eller åldersgruppen 15–18 år, men kan komma att påverka gruppen beroende på förevarande utrednings förslag så förslagen redovisas kort här.

³⁹ SOU 2007:90 s. 131–151.

⁴⁰ SOU 2007:90 s. 165 f.

tröskeleffekter i förhållande till vad som föreslås gälla för vuxna lagöverträdare.

Det bör emellertid understrykas att förslaget inte syftar till att ändra det sätt på vilket den tilltalades ungdom betraktas vid straffmätningen enligt bestämmelserna i första stycket. Oavsett om det är fråga om flerfaldig brottslighet eller ett enskilt brott bör det endast i yttersta undantagsituationer kunna komma i fråga att i ett fall där 29 kap. 7 § BrB är tillämplig döma till ett så strängt straff som 14 års fängelse, varvid det också får förutsättas att brottet har ägt rum relativt kort tid innan den unge skulle fylla 21 år.

Enligt 32 kap. 5 § BrB ska rätten om den funnit skäl att döma till fängelse för brott som någon har begått innan han eller hon har fyllt 18 år, såsom huvudregel i stället bestämma påföljden till slutna ungdomsvård. Slutna ungdomsvård kan bestämmas till en tid av lägst 14 dagar och högst fyra år. Eftersom villkorlig frigivning inte kan ske från slutna ungdomsvård, motsvarar den längsta tiden för sådan vård i princip sex års fängelse i stränghet.

Detta innebär att den föreslagna utvidgningen av straffskalan för mord i praktiken knappast får något genomslag i de fall gärningsmannen inte uppnått 18 års ålder vid gärningstillfället. Straffnivåutredningen ansåg inte att det ingick i deras uppdrag att överväga om det skulle ske några förändringar såvitt avsåg påföljden slutna ungdomsvård och tog därför inte ställning till frågan om det vore motiverat att se över bestämmelserna om slutna ungdomsvård från nu angiven synpunkt.

Regeringen ansåg att det skulle framgå uttryckligen av bestämmelsen i 29 kap. 7 § brottsbalken att fängelse får dömas ut i längst 14 år för lagöverträdare under 21 år.⁴¹ Regeringen uttalade samtidigt att det inte fanns något behov av att ändra den maximala strafftiden för slutna ungdomsvård. Skälet för regeringens ställningstagande var att det redan vid utformningen av påföljden hade beaktats att slutna ungdomsvård skulle kunna användas även vid mycket allvarlig brottslighet. Det påpekades också att det finns en möjlighet för domstolen att i undantagsfall välja ett fängelsestraff när slutna ungdomsvård inte utgör en tillräckligt ingripande påföljd.

Beträffande de unga lagöverträdarna föreslog regeringen därför sammanfattningsvis att det för brott som någon begått innan han eller hon fyllt 21 år inte fick dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid var föreskrivet för brottet eller om det

⁴¹ Sedan 2 januari 2022 gäller begränsningen endast den som varit under 18 år när brottet begicks, se prop. 2021/22:17.

var fråga om flerfaldig brottslighet, fick dock dömas till fängelse i högst 14 år.⁴²

3.4.5 Påföljdsutredningens uppdrag beträffande unga lagöverträdare

Allmänt om Påföljdsutredningens uppdrag och förslag

I juni 2009 tillkallades en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av påföljdssystemet för vuxna och unga lagöverträdare. Utredningens uppdrag enligt direktiven var mycket brett. Vad särskilt gäller unga lagöverträdare av intresse här kan nämnas att utredningen hade i uppgift att

- ta ställning till om lagöverträdare som har fyllt 18 men inte 21 år ska behandlas som vuxna lagöverträdare vid straffmätning och påföljdsval eller något av dessa avseenden samt analysera hur ungdom bör beaktas vid straffmätningen i de fall då straffnedsättning ska ske,
- se över var och en av påföljderna slutna ungdomsvård, ungdomsvård och ungdomstjänst såvitt avser påföljdens ställning, huvudmannaskapet för påföljden, valet av påföljden, dess innehåll och utformning i övrigt samt uppföljning och reaktion vid återfall i brott eller annan misskötsamhet,
- utreda om det bör utvecklas nya inslag som kan vara särskilt lämpliga för unga lagöverträdare samt.⁴³

Utredningen⁴⁴, som tog namnet Påföljdsutredningen, redovisade sina förslag i betänkandet Nya påföljder.⁴⁵ I fråga om unga lagöverträdare uttalade utredningen följande utgångspunkter för sina överväganden:⁴⁶

- Påföljdssystemet för unga lagöverträdare fungerar relativt väl. Det finns dock behov av nya inslag.

⁴² Prop. 2008/09:118 s. 36. För en mer fullständig redogörelse för Straffnivåutredningens förslag beträffande unga lagöverträdare, se bilaga 2.

⁴³ Dir. 2009:60, som sammanfattas i SOU 2012:34 band 1 på s. 455–458.

⁴⁴ Ju 2009:11.

⁴⁵ SOU 2012:34.

⁴⁶ SOU 2012:34 band 1 s. 3 f. Se även SOU 2012:34 band 3 s. 359–373.

- Socialtjänstens huvudansvar för unga lagöverträdare ska bibehållas. Samverkan med polis, åklagare och domstolar ska utvecklas och göras mer enhetlig.
- Det bör uppnås en större likabehandling och likformighet vid verkställigheten av ungdomspåföljderna i olika kommuner.
- Inte heller för unga lagöverträdare ska någon särbehandling vid påföljdsvalet ske på grund av brottets art.

Beträffande slutna ungdomsvård angav Påföljdsutredningen att den hade övervägt om det fanns behov av längre frihetsberövande vid slutna ungdomsvård för att möta även mycket allvarlig brottslighet. Utredningen stannade dock vid att maximitiden för slutna ungdomsvård, fyra år, inte borde höjas.

Vidare övervägde Påföljdsutredningen om det behövdes bättre möjligheter till kontroll och stöd för den unge den första tiden efter att frihetsberövandet upphört varvid man kom fram till att Socialnämndens ansvar för att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som unga kan ha efter att ha verkställt slutna ungdomsvård behövde tydliggöras genom ett tillägg i socialtjänstlagen.

Påföljdsutredningens huvudförslag (som i första hand avsåg vuxna lagöverträdare) kom inte att genomföras. I fråga om unga lagöverträdare kan nämnas att det den 1 juli 2015 infördes en lagstadgad skyldighet för kommuner och myndigheter som handlägger ärenden om unga lagöverträdare att verka för att det regelbundet sker en lokal samverkan. Samtidigt togs kravet på samtycke från den unge för att kunna döma ut ungdomstjänst bort och det infördes ett krav på att socialnämnden i sitt yttrande enligt 11 § LUL ska redovisa om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till den unges person och övriga omständigheter. Det infördes också en reglering i socialtjänstlagen om att verkställigheten av en dom på ungdomstjänst ska inledas senast två månader efter att domen vunnit laga kraft om inte särskilda skäl talar emot det. I samma lagstiftningsärende genomfördes vissa förslag som Påföljdsutredningen hade lämnat för att öka stödet för unga efter frigivning från slutna ungdomsvård. Dessa kommer att redovisas nedan i avsnittet om utslussning.⁴⁷

---

⁴⁷ Se avsnitt 3.4 om utslussning.

När det gäller frågan om införandet av nya ungdomspåföljder kom den frågan att utredas vidare inom Justitiedepartementet (se avsnitt 3.4.4 ovan).

Särskilt om utredningens resonemang om längre strafftider för sluten ungdomsvård

Påföljdsutredningen konstaterade att i och med det faktum att straffskalan för flera allvarliga brott, bl.a. för mord, hade skärpts till fängelse ändrades även förutsättningarna för sluten ungdomsvård. För alla tidsbestämda straff ansåg dock Påföljdsutredningen att maximitiden för sluten ungdomsvård fortfarande var tillräckligt väl tilltagen. Det som skulle kunna motivera en höjning av maximitiden var frågan hur strafftiden skulle bedömas om straffvärdet för en vuxen lagöverträdare bedömdes vara livstids fängelse.

I den delen konstaterade Påföljdsutredningen att utgångspunkten för bedömningen av strafftiden skulle kunna tas antingen i det högsta fasta straff som anges i t.ex. straffskalan för mord, dvs. fängelse i 18 år. Ett annat alternativ var att tillämpa de tider som brukar anges vid omvandling av ett livstidsstraff till ett tidsbestämt straff, vilket normalt är någonstans mellan 18 och 25 år.⁴⁸ Eftersom regeringen vid behandlingen av Straffnivåutredningens förslag om straffskalan för mord m.m. hade angett att straffmätningen för unga lagöverträdare synes utgå från den nivå som motsvarar eller ligger nära den kortaste tid som ett livstidsstraff för en vuxen lagöverträdare kan omvandlas till borde detta utgöra den övre gränsen för bedömningen av strafftider för sluten ungdomsvård.⁴⁹ Om en vuxen person hade erhållit livstids fängelse eller 18 års fängelse för en viss brottslighet, ska domstolen, enligt författningskommentaren, utgå från 18 år vid reduktionen för en ungdom.⁵⁰ Mot den bakgrunden menade Påföljdsutredningen att det fanns anledning att utgå från 18 år vid beräkningen av möjliga strafftider för unga lagöverträdare.

Det skäl som skulle kunna anföras för att höja taket för sluten ungdomsvård var att begränsningen till fyra år i några fall kunde innebära att en person under 18 år dömdes till fängelse med motiveringen att straffskalan inte räcker till. Påföljdsutredningen bedömde dock att

⁴⁸ Prop. 2008/09:118 s. 34.

⁴⁹ Prop. 2008/09:118 s. 34.

⁵⁰ Prop. 2008/09 :118 s. 52 f.

den situationen inte skulle aktualiseras särskilt ofta. Med utgångspunkt i den doktrin och praxis som finns beträffande nedsättning av straff för unga, vilken i princip innebär att straffet för en person som är 15 år vid tidpunkten för brottet bör sättas ned till en femtedel, för en person som är 16 år till en fjärdedel, för en 17-åring till en tredjedel och för en 18-åring till hälften av vad en vuxen lagöverträdare hade fått, kommer en dom på sluten ungdomsvård ytterst sällan överskrida fyra år efter att det även har beaktats att den som döms till sluten ungdomsvård inte blir föremål för villkorlig frigivning. Påföljdsutredningen konstaterade därefter att en höjning av maximitiden för sluten ungdomsvård till sex år sannolikt skulle täcka de, i och för sig få fall, då den gällande strafftiden inte räckte till.

Skälen för att höja strafftiden ansågs emellertid inte så starka samtidigt som skälen mot att höja maximistraffet bedömdes som starka. Statistik från SiS gjorde gällande att de strafftider som i de allra flesta fallen dömdes ut låg i den nedre halvan av den tillgängliga skalan. Av samtliga intagningar för verkställighet under åren 1999–2011, togs 14 procent in för att avtjäna en påföljdstid på mer än ett år men mindre än tre år. Strax under två procent togs under perioden in för att avtjäna en påföljdstid på mer än tre år men mindre än fyra år. Antalet ungdomar som togs in för att avtjäna den maximala påföljdstiden om fyra år uppgick till endast tio under hela tolvårsperioden, vilket motsvarade mindre än en procent av antalet intagna under perioden.⁵¹

Sammantaget var skälen mot att höja maximitiden för sluten ungdomsvård starkare än skälen för. Det som främst framhölls var att det inte fanns några förebilder som kunde bringa klarhet i vad ett längre frihetsberövande skulle innebära för den unge. Inte heller var det klart att SiS skulle ha möjlighet att fylla en lång verkställighet med lämpligt innehåll. Vidare påtalades att de särskilda ungdomshemmen var avsedda för just unga personer och att åldersstrukturen på hemmen kunde förväntas ändras om strafftiderna ökade. Detta ansågs inte vara en lämplig utveckling. Vidare befarades att en ökning av maximitiden för sluten ungdomsvård kunde leda till att påföljdstiderna generellt blev längre eftersom påföljden kunde bestämmas till längre tid utan att den hamnade i det översta spannet.⁵²

---

⁵¹ SOU 2012:34 s. 555 f.

⁵² SOU 2012:34 s. 557 f.

Om påföljdsutredningens resonemang om barns behov av stöd och kontroll vid frigivning

Beträffande de ungdomar som döms till sluten ungdomsvård konstaterade Påföljdsutredningen att de ofta har behov av behandlingsinsatser både under och efter institutionsvistelsen. Detta hänger samman med den särskilda problembild som finns för den gruppen av unga.

De ungdomar som begår mycket allvarliga brott och som återfaller i allvarlig brottslighet har ofta stora personliga problem, såsom psykiska besvär, neuropsykiatriska funktionshinder och drogmissbruk. Det finns också ofta en social problematik kopplad till i första hand familjesituationen och föräldrarnas bristande förmåga att ge den unge omsorg och uppfostran. Huvuddelen av dem som döms till sluten ungdomsvård är alltså i behov av stora insatser gällande vård och påverkan. Den personliga och sociala problembilden skapar riskfaktorer för fortsatt brottslighet som kan behöva motverkas genom insatser under en betydande tid. Detta är förhållanden som framgår av den stora utvärdering som gjordes efter införandet av sluten ungdomsvård.⁵³

Påföljdsutredningen konstaterade att uppföljningar och forskning visade att många som döms till sluten ungdomsvård återfaller i brott och flera av dem lämnade verkställigheten av sluten ungdomsvård utan att det vidtogs några ytterligare åtgärder.⁵⁴ Påföljdsutredningen gjorde mot den bakgrunden bedömningen att det ofta finns behov av fortsatta åtgärder för den unge efter att sluten ungdomsvård har verkställts och den unge lämnar institutionen. Enligt utredningen fanns det behov av fortsatta insatser både inom ramen för verkställigheten och efter att påföljden fullt ut verkställts.⁵⁵

Utifrån ett brottsförebyggande perspektiv ansåg Påföljdsutredningen att det vore önskvärt om lagstiftningen på något sätt skulle kunna säkerställa att de behandlingsinsatser som sattes igång under verkställigheten av sluten ungdomsvård kunde fortsätta under en längre tid än vad som blev fallet inom ramen för de ofta förhållandevis korta verkställighetstiderna. Enligt den då tillgängliga forskningen vore det positivt om behandling kunde ske såväl på institutionen som utanför och att vården efter institutionsbehandlingen då kunde inrikta sig mot samma förändringsmål som vården på institutionen.⁵⁶ Om de insatser

⁵³ SOU 2004:122 s. 500 ff.

⁵⁴ SOU 2012:34 s. 561 ff.

⁵⁵ SOU 2012:34 s. 566 ff.

⁵⁶ SOU 2004:122 s. 505.

som görs under institutionsvistelsen inte får en fortsättning efter frigivningen, kan de i förlängningen riskera att bli mindre effektiva eller helt verkningslösa. Påföljdsutredningen konstaterade dock att de straffrättsliga principerna sätter ramar för i vilken omfattning behandlingsbehovet kan beaktas inom ramen för påföljdssystemet. Ingripandegraden, dvs. i dag den slutna ungdomsvårdens längd, påverkas inte av om den unge har ett stort eller litet behov av vård eller andra insatser. Sluten ungdomsvård är en straffrättslig påföljd som döms ut som reaktion på den unges vanligtvis mycket allvarliga brottslighet. Längden på frihetsberövandet avgörs uteslutande utifrån brottets straffvärde och den unges ålder vid gärningstillfället. Detta var enligt Påföljdsutredningen en ordning som borde bestå.⁵⁷

Enligt Påföljdsutredningen fanns det två kritiska tidpunkter då insatserna på något sätt måste övergå i en ny form för att det ska kunna upprätthållas en långsiktighet och kontinuitet. För det första gällde det möjligheterna till fortsatta insatser i samband med och i nära anslutning till det att frihetsberövandet har upphört inom ramen för verkställigheten. För det andra gällde det möjligheterna till fortsatta insatser efter det att påföljden till fullo är verkställd. Utredningen övervägde om de åtgärder som vid den tidpunkten (efter reformen om bättre utslussning från sluten ungdomsvård hade genomförts, se prop. 2010/11:107) kunde göras inom ramen för verkställigheten av sluten ungdomsvård var tillräckliga för att den unge skulle kunna anpassas till ett liv utanför institutionen. Utredningen kom fram till att behandlingsinsatser inom ramen för en verkställighet av sluten ungdomsvård bara kunde ske under en begränsad till med hänsyn tagen till att den samlade reaktionen för brottsligheten inte fick vara oproportionerlig i förhållande till straffvärdet.

I fråga om den andra kritiska övergången för den unge, då påföljden är slutligt verkställd, konstaterades att ansvaret för fortsatta behandlingsinsatser i de fallen åvilar socialtjänsten och beror på den enskildes behov. De åtgärder som i det skedet kan vidtas utgår från de förutsättningar som anges i SoL eller LVU.

Påföljdsutredningen konstaterade att en ordning med villkorlig frigivning från sluten ungdomsvård skulle kunna ha flera fördelar.

En sådan fördel ansågs vara att påföljden sluten ungdomsvård skulle bli mer jämförbar med fängelse om det inte gjordes någon reduktion av påföljdstiden när rätten bestämmer påföljdens längd såsom sker

⁵⁷ SOU 2012:34 s. 567.

i dag p.g.a. avsaknaden av villkorlig frigivning. Påföljdens trovärdighet som ett lika ingripande alternativ som fängelse skulle då kunna öka.

En annan faktor som lyftes fram var att möjligheten till senareläggning av den villkorliga frigivningen skulle kunna ses som en tydlig reaktion mot den som gör sig skyldig till allvarlig misskötsamhet under verkställigheten.

Vidare menade Påföljdsutredningen att möjligheten att under en ettårig provotid besluta om övervakning och om olika föreskrifter skulle möjliggöra en långsiktighet och kontinuitet gällande vårdinsatserna under och efter institutionstiden. Inom ramen för verkställigheten av påföljden skulle samma slag av insatser utförd av samma vårdgivare kunna sättas in under en lång tid.

Slutligen menade Påföljdsutredningen att konstruktionen med villkorlig frigivning skulle på ett tydligt sätt visa vilka krav som ställs på den unge under hela verkställigheten även då behandlingen sker utanför institutionen – och vilka konsekvenserna kan bli vid misskötsamhet. För att uppnå den långsiktiga utslussning som eftersträvas måste, till skillnad från vid villkorlig frigivning från fängelsestraff, övervakning, särskilda villkor och behandlingsinsatser under provotiden utgöra huvudregel eller kanske till och med obligatorium.

Påföljdsutredningen ansåg att det även fanns omständigheter som talade emot att införa ett system för villkorlig frigivning från slutet ungdomsvård som fullt ut byggde på det system som finns för fängelse.

Ett sådant skäl var att avsaknaden av villkorlig frigivning innebär att de krav och möjligheter till förverkande som ett sådant system innebär också saknas. Utredningen framhöll att varje ordning med villkorlig frigivning skulle innebära en repressionsökning i förhållande till det nuvarande system även om den unge inte avtjänar längre tid på institutionen. Under provotiden tillkommer nya krav för den dömd.

Övervakningsåtgärder och föreskrifter om behandling och drogkontroller utgör inte något huvudalternativ vid villkorlig frigivning från fängelse. Tvärtom är det själva frihetsberövandet som är det centrala sanktionsinnehållet i fängelsepåföljden. Övervakning ska endast beslutas om det bedöms som påkallat och det är endast om det finns skäl att anta att den frigivne behöver stöd av en särskild föreskrift om vad han eller hon ska iaktta under provotiden, som en sådan föreskrift ska meddelas. För att uppnå huvudsyftet med villkorlig frigivning från slutet ungdomsvård, ansåg Påföljdsutredningen att ordningen förmodligen skulle behöva bli den omvända. Om övervakning och krav på del-

tagande i behandling och liknande regelmässigt skulle utgör villkor under prövotiden, kommer verkställigheten att pågå med viss intensitet under hela prövotiden. I realiteten skulle påföljden slutna ungdomsvård därför bli betydligt mer ingripande och egentligen få en annan karaktär än i dag.

Enligt Påföljdsutredningen skulle det vara nödvändigt att den villkorligt medgivna friheten skulle kunna förverkas som en reaktion för den som inte uppfyller villkoren. Ett överförande av föreverkanderegleringen vid återfall efter villkorlig frigivning från fängelse enligt 34 kap. 4 § brottsbalken skulle med hänsyn till den höga återfallsfrekvensen för ungdomar dömda till slutna ungdomsvård även det kunna leda till sammanlagt väsentligt längre institutionstider än i dag. Det skulle därtill uppstå svårlösta problem gällande föreverkanderegleringen om den unge återfaller under prövotiden för slutna ungdomsvård och därefter döms till fängelse.

Slutligen befarade Påföljdsutredningen att ett system med villkorligt medgiven frihet kunde driva upp påföljdstiderna. Det berodde på att utredningen ansåg att det fanns en risk för att domstolarna i sin straffmätning redan utan villkorlig frigivning räknade in att det i realiteten sker ett slags villkorlig frigivning genom utslussningen, och att påföljdstiderna därför ligger högre än de borde. En ändring som innebär att villkorlig frigivning infördes skulle då kunna driva upp påföljdstiderna.⁵⁸

Påföljdsutredningen övervägde då om en modifierad variant av villkorlig frigivning skulle införas. Frågan som utredningen ställde sig var om man kunde hitta en lösning som innebär att de fördelar som finns med ett system för villkorlig frigivning kunde utvinnas samtidigt som en beaktansvärd repressionsökning kunde undvikas.

Utredningen övervägde inledningsvis om det vore lämpligt med en ordning som alltid innebär att den dömda ställdes under övervakning och behandling under prövotiden. I så fall skulle den det straffrättsliga ingripandet delvis pågå under en längre tid. Vilket skulle kunna motivera att villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård skulle ske efter halva strafftiden, i stället för efter två tredjedelar. En sådan ordning kan även kompensera den repressionsökning som annars skulle ske. Vidare skulle möjligheten att skjuta upp den villkorliga frigivningen på grund av misskötsamhet kunna vara begränsad till allvarligare former av misskötsamhet. Påföljdsutredningen menade att det även kunde

⁵⁸ SOU 2012:34 s. 572.

övervägas om endast mer allvarlig eller upprepad misskötsamhet skulle kunna leda till att den villkorligt medgivna friheten delvis kunde förverkas.

En fråga som utredningen ansåg svår att besvara var om återfall i brott alltid skulle behöva leda till att villkorligt medgiven frihet förverkades. Det som talade för en sådan ordning var att begreppet villkorlig frigivning annars skulle tappa sin innebörd och systemet skulle framstå som inkonsekvent och svårbegripligt.

Sammantaget ansåg Påföljdsutredningen att flera av de problem som var förknippade med villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård skulle finnas kvar även om ordningen modifierades något i förhållande till fängelse. Därtill vore det sannolikt missvisande att lämna grundstrukturen som gäller för fängelse och fortfarande kalla det för villkorlig frigivning. Vad det i realiteten skulle handla om vore snarare att ändra själva verkställighetsformen för slutna ungdomsvård från att ha varit en frihetsberövande påföljd till att delvis bli en frivårdspåföljd.⁵⁹ I stället föreslogs att de nyligen genomförda ändringarna beträffande utslussning skulle få möjlighet att verka och utvecklas. Vidare föreslog Påföljdsutredningen att socialnämndens ansvar för att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som unga kan ha efter att ha verkställt slutna ungdomsvård skulle tydliggöras genom ett tillägg i socialtjänstlagen.⁶⁰

---

⁵⁹ SOU 2012:34 s. 574.

⁶⁰ SOU 2012:34 s 574 ff och s. 576 ff.

4 Förhållandena i övriga nordiska länder

4.1 Inledning

Utredningen ska enligt direktiven göra de internationella jämförelser som bedöms relevanta. De förhållanden som råder i de nordiska grannländerna har ansetts vara av särskild betydelse för utredningens överväganden då lagstiftningen i dessa länder i många delar liknar de svenska förhållandena. Utredningen har därför valt att fokusera på de nordiska länderna.

I det följande redovisas kortfattat huvuddragen i de nordiska ländernas påföljdssystem och då särskilt hur regleringen ser ut beträffande frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år. Sammanställningen gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av hur respektive lands påföljdssystem för unga ser ut utan syftar till att ge en översikt av hur omyndiga lagöverträdare behandlas inom ramen för påföljdssystemen i de nämnda länderna.

4.2 Danmark

4.2.1 Allmänt

Det danska påföljdssystemet regleras huvudsakligen i straffeloven (1930:26, reviderad genom lovbekendtgørelse nr 1052 den 4 juli 2016 och med senare ändringar).

De allmänna straffen är *fängelse* och *böter* (6 kap. 31 § straffeloven). Ett fängelsestraff kan bestämmas till viss tid eller livstid (33 §). Straffen kan ersättas av s.k. betinget dom, med eller utan samhällstjänst.

Som straffrättslig reaktion finns också *forvaring*, *särskilda åtgärder för unga lagöverträdare* och *förbud mot att utöva viss verksamhet*. Med

betinget dom avses att rätten, om den inte anser det påkallat att straffet bestäms direkt, kan besluta att frågan om straffbestämning skjuts upp och bortfaller efter en prövotid, som utgångspunkt inte längre än tre år och aldrig längre än fem år. Om det anses mer ändamålsenligt kan straffet fastställas direkt men verkställigheten skjutas upp och bortfalla efter en prövotid. I båda fallen är uppskovet villkorat av att den dömde inte återfaller i brott och inte heller i övrigt åsidosätter de villkor som gäller under prövotiden.

Om ovillkorligt fängelse anses påkallat samtidigt som den tilltalades personliga förhållanden talar för betinget dom, kan rätten besluta att en del av straffet, dock högst sex månader, ska verkställas, medan resterande del görs villkorlig. Betinget dom kan också kombineras med böter. Som villkor för den uppskjutna straffbestämningen eller verkställigheten kan rätten föreskriva att den dömde under hela eller delar av prövotiden ska vara föremål för övervakning eller följa vissa föreskrifter om exempelvis vistelseplats, arbete, utbildning, fritidssysselsättning eller umgänge med vissa personer eller avhållsamhet från droger.

Om den dömde bryter mot villkoren för en betinget dom kan rätten tilldela honom eller henne en varning, ändra villkoren och förlänga prövotiden eller besluta om verkställighet av det utdömda straffet. Om den dömde återfaller i brott och åtalas inom prövotiden ska det enligt huvudregeln fastställas ett ovillkorligt straff för den samlade brottsligheten. Rätten har dock möjlighet att i stället döma till ovillkorligt straff endast för den nya brottsligheten och eventuellt samtidigt ändra villkoren för den betingede domen eller att döma till en ny betinget dom för den samlade brottsligheten.

Om betinget dom inte bedöms som tillräckligt kan rätten, om det är lämpligt med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden, döma till betinget dom med samhällstjänst i 30–240 timmar. I domen fastställs då också en prövotid på högst två år, under vilken den dömde ställs under övervakning. Domen kan förenas med villkor på motsvarande sätt som en betinget dom utan samhällstjänst. Betinget dom med villkor om samhällstjänst kan kombineras med ett ovillkorligt fängelsestraff om högst tre månader eller med böter. Om den dömde bryter mot villkoren om samhällstjänst eller andra villkor kan rätten omvandla straffet till ett ovillkorligt fängelsestraff eller besluta att den betingede domen ska kvarstå, eventuellt med en förlängd längsta tid för genomförande och prövotid. Om ett ovillkorligt fängelsestraff fastställs ska rätten ta hänsyn till det samhällstjänstarbete som den dömde har utfört.

Till den tidsbestämda påföljden förvaring kan den dömas som befunnits skyldig till allvarlig brottslighet, om det mot bakgrund av brottslighetens karaktär samt den dömdes person och tidigare brottslighet kan antas att han eller hon innebär väsentlig fara för andras liv, kropp, hälsa eller frihet och förvaring i stället för fängelse anses påkallat för att förebygga denna fara. Det är Åklagarmyndighetens uppgift att se till att förvaringen inte upprätthålls under längre tid eller i vidare omfattning än vad som är nödvändigt. Den dömda, huvudmannen för den institution där han eller hon vistas och kriminalomsorgen kan vända sig till åklagare och begära att beslutet ska ändras eller upphävas. Åklagaren ska då begära prövning av rätten.

4.2.2 Unga lagöverträdare

Straffmyndighetsålder och särbehandling av unga

Straffbarhetsåldern i Danmark är 15 år (3 kap. 15 § straffeloven).¹

Lagöverträdare i åldern 15–17 år särbehandlas i mildrande riktning vid såväl valet av påföljd som vid straffmätningen. I fråga om äldre lagöverträdare saknas uttryckliga bestämmelser om särbehandling vid påföljdsbestämningen. Dock särbehandlas dömda under 21 år i fråga om villkorlig frigivning.

Påföljdsval

Lagöverträdare i åldern 15–17 år kan som utgångspunkt dömas till samma påföljder som myndiga lagöverträdare. Därutöver finns det särskilda påföljder för unga lagöverträdare.

Vid mindre allvarlig brottslighet kan lagöverträdare under 18 år ingå ett ungdomskontrakt, vilket är ett avtal där den unge lagöverträdaren med samtycke från sin vårdnadshavare förbinder sig att delta i vissa särskilt angivna aktiviteter. Samtidigt avstår åklagaren från att väcka åtal. De sociala myndigheterna i den unges hemkommun ska se till att kontraktet följs. Ungdomskontrakt erbjuds i första hand ungdomar som inte har fastnat i något mönster av kriminalitet och tillämpas inte vid exempelvis våldsbrott, rån, vandalism eller narkotikabrott.

---

¹ Under perioden 1 oktober 2010–1 mars 2012 var straffbarhetsåldern 14 år.

Lagöverträdare under 18 år som begått grövre brott mot person eller andra allvarliga brott kan dömas till *ungdomssanktion*, vilket är ett alternativ till ovillkorligt fängelse. Ungdomssanktion är en tvåårig strukturerad och kontrollerad socialpedagogisk behandling. Påföljden verkställs under tillsyn av de sociala myndigheterna. För att ungdomssanktion ska kunna utdömas förutsätts att åtgärderna kan antas vara ändamålsenliga för att tillgodose den unges särskilda behov av behandling. Huvudmålet med ungdomssanktionen är att motverka att den unge begår nya brott. För den unge finns en koordinator, som ska fungera som den unges kontaktperson och rådgivare. Koordinatören ska dels samordna insatser mellan olika offentliga organ, dels underlätta samarbetet mellan den unge och dennes föräldrar och de offentliga organen.

Ungdomssanktion förutsätter inte samtycke.

Innan brottmålet avgörs genomförs en utredning av den unges förhållanden och behov. Mot bakgrund av utredningen upprättas en handlingsplan, som sedan ligger till grund för domstolens bedömning av om ungdomssanktion ska dömas ut eller inte.

En ungdomssanktion påbörjas vanligtvis med en vistelse på en sluten institution i syfte att de pedagogiska insatserna ska inledas. Därefter placeras den unge i en verksamhet i öppen regi. I ett tredje skede sker öppenvårdsbehandling med tillsyn av de sociala myndigheterna och den unge bor då exempelvis hemma hos föräldrarna eller i egen bostad.

Om verkställigheten inte fungerar, exempelvis för att den unge återfaller i brott, kan det bli aktuellt att återföra honom eller henne till en öppen eller sluten institution.

När en lagöverträdare i åldern 15–17 år döms till ovillkorligt fängelse, avtjänas straffet som regel inte i fängelse utan i de sociala myndigheternas regi eller i en särskild institution inom ramen för kriminalvården, om inte exempelvis brottslighetens art eller den dömdes farlighet talar för att det ska avtjänas i fängelse.

Som huvudregel placeras unga som ska avtjäna fängelsestraff vid någon av de särskilda ungdomsavdelningarna i Søbysøgårdsfängelset och Jyderupfängelset, men de kan också placeras i Herstedvester, i ett interneringshus, och vid ungdomsavdelningen i Vestre-fängelset. Unga intagna kan också placeras vid en vanlig avdelning i en öppen anstalt.

Om den unge undantagsvis placeras utanför en särskild ungdomsavdelning måste flera krav vara uppfyllda. Placeringen ska bl.a. baseras på en bedömning i det specifika fallet och det måste vara på en avdelning där gemenskap med de andra intagna är i enlighet med den unges bästa

och där den unga bäst skyddas från negativ påverkan. I den unges personjournal ska det antecknas om den intagne har gemenskap med intagna över 17 år. Det ska även antecknas vem den unga personen har haft gemenskap med och när (datum och tidsperiod).²

En lagöverträdare som var under 18 år vid tidpunkten för brottet får inte dömas till livstids fängelse (6 kap. 33 § tredje stycket straffeloven). Det maximala tidsbestämda straffet som kan utdömas är 16 års fängelse eller, om det finns anledning att gå utöver den föreskrivna straffskalan, 20 års fängelse.

Vid bedömningen av om den som dömts till fängelse ska frigges villkorligt, vilket kan ske efter två tredjedelar eller i särskilda fall halva strafftiden, är ålder en av de relevanta faktorerna. Dömda under 21 år kan frigges villkorligt även om övriga omständigheter talar mot det.³

Ungdomskriminalitetsnämnden

I Danmark finns sedan den 1 januari 2019 en Ungdomskriminalitetsnämnden som hanterar och beslutar åtgärder för barn i åldern 10–17 år som misstänks för brott eller har dömts för brott (de som är över 15 år). Inrättandet av den nya nämnden innebar att ett nytt brottsförebyggande system infördes i Danmark för barn och unga mellan 10 och 18 år. Ungdomskriminalitetsnämnden är inte i sig en del av den danska kriminalvården, men nämns här eftersom det finns en viss överlappning mellan systemen.⁴

Ungdomskriminalitetsnämnden är en oberoende nämnd som syftar till att hjälpa till att förebygga ungdomsbrottslighet genom att etablera riktade, individuella och förebyggande åtgärder för barn och unga i åldern 10–17 år som bedöms ha särskilt stor risk för att hamna i kriminalitet. Insatserna bestäms och genomförs utifrån en bedömning av vad som är bäst för barnet eller den unge. Detta görs i dialog med både barnet eller ungdomen och familjen.

Nämnden tillsätts löpande i alla polisdistrikt i hela landet. Nämnden består – när den sammanträder – av en domare som leder mötet, en kommunalt anställd ledamot och en representant för polisen. Barn

² Checklista ”När unge under 18 år skal afsone”, framtaget av Direktoratet for Kriminalforsorgen i Danmark.

³ Se SOU 2017:61 s. 100.

⁴ I Sverige utreds fn om ett liknande system ska införas även här, se Kommittédirektiv Ungdomskriminalitetsnämnder – en ny ordning för att förebygga brottslighet, dir. 2022:106. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 27 mars 2024.

under 15 år hanteras direkt av nämnden medan unga som blivit straffmyndiga först döms av domstol som sedan beslutar att Ungdomskriminalitetsnämnden ska besluta om åtgärd för den unge. Mål om farlig brottslighet hänskjuts till nämnden om förhållandet har eller skulle kunna leda till ett fängelsestraff. Om ett barn eller en ungdom är misstänkt för annan allvarlig brottslighet hänskjuts ärendet till nämnden om förhållandet har eller skulle kunna leda till ett fängelsestraff och barnet eller den unge samtidigt bedöms löpa särskild risk för att begå brott igen.

Nämnden kallar den unge och hans eller hennes föräldrar till ett möte. Vid mötet kan också en annan vuxen som känner den unge väl, t.ex. en lärare, delta. Därutöver deltar även en person från ungdomskriminalvården och en handläggare från den unges kommun samt i vissa fall en jurist som bistår den unge och en psykolog med förståelse för barn och unga vid mötet. Efter mötet kan nämnden beroende på vad som anses lämpligt i det enskilda fallet besluta om straksreaktion, förbedringsförarb eller att ingen ytterligare åtgärd ska vidtas. Straksreaktion är en form av omedelbar reaktion på brottet, något som ska ske mer eller mindre direkt och som avser reparera den skada som brottet orsakat. Det kan vara fråga om t.ex. att den unge åläggs en skyldighet att tala med en konfliktmedlare som kan ordna ett möte med den som den unge har varit i konflikt med. Förbedringsförarb kan liknas vid en behandling eller utbildning som syftar till att den unge genom att delta i olika aktiviteter ska sköta sig i vardagen. Åtgärden varar vanligtvis i ett eller två år och aktiviteter som kan ingå är t.ex. att den unge ska sköta sig i skolan, gå på en vanlig fritidsaktivitet och vara hemma ett visst klockslag på kvällen.

Verkställigheten av frihetsberövande påföljder för unga

Den danska Kriminalvården ansvarar för att verkställa frihetsberövande påföljder för unga. Mot bakgrund av barnkonventionens regler har Kriminalvården satt upp särskilda regler för placeringen av unga i åldersgruppen 15–17. Enligt regelverket ska unga, i vart fall inledningsvis, placeras på Søbysøgårdsfängelsets öppna ungdomsavdelning. I undantagsfall kan den unge placeras på en annan anstalt, t.ex. om det vid en individuell bedömning anses avgörande att den unge kan upprätthålla kontakt med familj och kan placeras på en särskild utbildningsanstalt som är belägen i närheten av bostadsorten.

Om en ungdom inte placeras på Søbysøgårdsfängelsets öppna ungdomsavdelning, utan vid en öppen anstalt där det finns möjlighet till kontakt med äldre fångar, ska personalen alltid vara särskilt uppmärksam på om placeringen är i enlighet med den unges intressen. Om personalen bedömer att en viss lokalisering innebär risk för att den unge utsätts för olycklig påverkan från medfångar eller på annat sätt strider mot den unges intressen, ska den unge omedelbart flyttas till en annan avdelning eller eventuellt ett annat fängelse.

Alla 15–17-åringar som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt att få och skyldighet att delta i utbildning, som står i proportion till vad som generellt krävs i grundskolan. Ungdomarna omfattas alltså av den danska folkskolelagen även under verkställigheten. Det finns särskilt antagna riktlinjer för undervisning av unga under 18 år, varav bl.a. följer att alla intagna som är under 18 år ska utredas för eventuella psykiatriska problem.

Det finns ett särskilt framtaget verktyg för att genomföra risk- och behovsbedömningar för unga (kallat YLS/CMI, vilket står för Youth Level of Service/Case Management Inventory). Inom den danska Kriminalvården är det än så länge endast YLS/CMI som används vid ungdomsavdelningen i Søbysøgård fängelse.

För att säkerställa att mottagandet av unga intagna överensstämmer med Kriminalvårdens skyldighet i förhållande till barnkonventionen och den förordning som gäller behandlingen av unga som placeras i danska fängelser har två olika checklistor utarbetats.⁵

4.3 Finland

4.3.1 Allmänt

Det finska påföljdssystemet regleras huvudsakligen genom strafflagen (19.12.1889/39, med de ändringar som har gjorts sedan lagen infördes). Sedan 2015 finns därutöver föreskrifter om de s.k. samhällspåföljderna i lagen (400/2015) om verkställighet av samhällspåföljder.

De s.k. allmänna straffarterna är ordningsbot, böter, villkorligt fängelse, samhällstjänst, övervakningsstraff och ovillkorligt fängelse.

⁵ Se Bekendtgørelse om behandlingen af 15-17-årige, der anbringes i kriminalforsorgens institutioner, BEK nr 1413 af 29/09/2020 med ændringer BEK nr 1067 af 28/06/2022 och Vejledning om behandlingen af 15-17-årige, der anbringes i kriminalforsorgens institutioner, VEJ nr 9840 af 22/11/2020.

När villkorligt fängelse döms ut, skjuts verkställigheten av straffet upp under en prøvotid. Prövotiden för villkorligt fängelse är minst ett och högst tre år. Prövotiden börjar löpa från det att domen avkunnas eller meddelas. Det villkorliga straffet förfaller, om det inte bestäms att straffet ska verkställas. Sådant beslut kan meddelas om den dömde under prøvotiden begår ett brott för vilket han eller hon enligt domstolens prövning borde dömas till ovillkorligt fängelse eller kombinationsstraff och om åtal för detta brott har väckts inom ett år från prøvotidens utgång. Villkorligt fängelse kan förenas med övervakning.

Övervakningsstraff avtjänas i bostaden och övervakas elektroniskt med hjälp av teknisk utrustning (motsvande s.k. fotboja). Under verkställigheten ska den dömde delta i övervakarsamtal, utföra arbete eller delta i utbildning, rehabilitering och programverksamhet eller motsvarande i minst tio och högst 40 timmar per vecka.

Påföljden ovillkorligt fängelse innefattar en möjlighet att döma till fängelse på livstid.

Utöver de allmänna straffarterna finns ungdomsstraff, som är en särskild påföljd för brott som någon har begått före det att han eller hon fyllt 18 år. Vidare finns de särskilda straffen varning och avsättning för tjänstemän samt disciplinstraff för krigsmän.

Påföljderna samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff benämns samhällspåföljder.

Sedan början av 2018 finns i den finska strafflagen en möjlighet att döma ut ett s.k. kombinationsstraff. Detta beskrivs på följande sätt i 2 c kap. 11 § strafflagen:

När en domstol dömer ut ett straff, kan den på yrkande av åklagaren besluta att den åtalade döms till ett kombinationsstraff som består av ovillkorligt fängelse i högst den tid som enligt de bestämmelser som tillämpas på fallet utgör maximistraffet för brottet och av en omedelbart därpå följande övervakningstid på ett år. På kombinationsstraff ska vad som föreskrivs om villkorlig frigivning och övervakad frihet på prov inte tillämpas.

4.3.2 Unga lagöverträdare

Straffmyndighetsålder och särbehandling av unga

Straffbarhetsåldern i Finland är 15 år (3 kap. 4 § första stycket strafflagen).

För lagöverträdare i åldern 15–17 år tillämpas särskilda bestämmelser gällande handläggningen av brottmål, påföljdsval och straffmätning.

Även för lagöverträdare i åldern 18–20 år finns det vissa särskilda bestämmelser, bland annat gällande möjligheten att förena villkorligt fängelse med övervakning. Vidare gäller mer generösa bestämmelser om villkorlig frigivning för denna åldersgrupp.

Påföljdsval

Den som har begått ett brott före 18 års ålder kan dömas till ungdomsstraff, om böter inte anses vara tillräckligt ingripande och vägande skäl inte kräver ett ovillkorligt fängelsestraff. En förutsättning för att döma till ungdomsstraff är att ett sådant straff är motiverat för att främja gärningspersonens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott. Det finns alltså ett individualpreventivt villkor för att ungdomsstraff ska få tillämpas.

Ungdomsstraffets längd ska vara minst fyra månader och högst ett år, beroende på brottslighetens allvar. Straffet mäts alltså ut utifrån den tilltalades förtjänst.

Under verkställigheten ställs den dömda under övervakning. Ungdomsstraffet innefattar övervakarsamtal, uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan samt stöd och handledning i samband med dessa.

Innan ett ungdomsstraff döms ut ska Brottspåföljdsmyndigheten göra upp en verkställighetsplan för straffet. Planen lämnas till rätten. Med utgångspunkt i planen kan Brottspåföljdsmyndigheten senare meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten. Om den dömda bryter mot verkställighetsplanen ska Brottspåföljdsmyndigheten ge honom eller henne en anmärkning. Om den dömda inte rättar sig efter anmärkningen eller annars allvarligt bryter mot villkoren i verkställighetsplanen, ska han eller hon få en skriftlig varning. Om den dömda inte rättar sig efter varningen, ska ärendet överföras

till allmän åklagare, som i sin tur för saken till domstol. Rätten kan då döma ut ett annat straff. Vid valet av nytt straff ska rätten beakta den dömdes ålder, hur stor del av ungdomsstraffet som har avtjänats, hur allvarlig överträdelsen har varit och brottslighetens karaktär. Ovillkorligt fängelse får, enligt lagstiftningen, dömas ut som ny påföljd om endast en liten del av ungdomsstraffet har avtjänats och det även i övrigt finns särskilda skäl för att bestämma den nya påföljden till ovillkorligt fängelse. Utgångspunkten är alltså att det nya straffet bestäms till någonting annat än ovillkorligt fängelse.

Den lagöverträdare som inte fyllt 21 år vid gärningstillfället kan dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta anses motiverat för att främja gärningspersonens anpassning i samhället och för att förhindra återfall i brott. Bedömningen av om ett villkorligt fängelsestraff ska förenas med övervakning grundar sig på en personutredning som genomförs av Brottspåföljdsmyndigheten. Övervakning ska inte beslutas om den dömda inte är i behov av den stöd som övervakningen innebär eller om han eller hon redan är föremål för andra stödåtgärder som täcker behovet.

Innehållet och intensiteten i övervakningen avgörs av den unges behov. Avsikten är att övervakningen ska stödja den dömda i hans eller hennes strävan att ändra sig. Det närmare innehållet anges i en individuell utformad övervakningsplan, som upprättas av Brottspåföljdsmyndigheten. Övervakningen kan omfatta att den unge ska delta i programverksamhet eller annan målinriktad verksamhet. Anhöriga till den dömda och olika myndigheter kan involveras eller samarbeta under övervakningen. Sammanträffanden med övervakaren och det övriga innehållet i övervakningen får uppta högst tolv timmar per månad, eller om det finns särskilda skäl högst 24 timmar per månad. Sedan övervakningen har pågått i minst sex månader kan Brottspåföljdsmyndigheten besluta att den ska upphöra, om det är uppenbart att fortsatt övervakning inte behövs.

Om den unge utan någon godtagbar anledning uteblir från ett möte med övervakaren, kan Brottspåföljdsmyndigheten besluta att han eller hon ska hämtas av polis till nästa möte. Misskötsamhet kan också leda till en muntlig eller skriftlig anmärkning från Brottspåföljdsmyndigheten. Om varken hämtning eller anmärkning leder till att den unge rättar sig, får Brottspåföljdsmyndigheten utdela en skriftlig varning. Vid upprepad misskötsamhet från den unges sida, kan rätten på talan av åklagare förlänga övervakningstiden med högst sex månader.

Det är en allmän princip att ovillkorliga fängelsestraff bör undvikas för lagöverträdare under 18 år. För ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år får inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl (6 kap. 9 § andra stycket strafflagen). När personer som är under 18 år döms till ovillkorligt fängelse placeras de i sådana fängelser där de kan hållas åtskilda från vuxna intagna, om det inte skulle anses vara till den unges fördel att han eller hon placerades tillsammans med vuxna.

Om den tilltalade var under 21 år vid gärningstillfället görs alltid en personundersökning, förutom i de fall brottet uppenbarligen föranleder böter. I personundersökningen utreds den unges livssituation och om det bör beslutas om övervakning. Dessutom görs en bedömning av vilken inverkan alternativa påföljder kan antas ha på den unges situation.

Verkställigheten av frihetsberövande påföljder för unga

Även i Finland är det Kriminalvården som ansvarar för att verkställa frihetsberövande påföljder för unga. Antalet unga som avtjänar fängelsestraff i Finland är få, endast mellan 1–3 individer per år under tidsperioden 2015–2020, varav 0–1 flickor årligen. Det är främst brott mot liv och hälsa, framför allt mord, som leder till fängelse för unga under 18 år.

Kriminalvården har nyligen börjat utveckla särskilda avdelningar där ungdomar under 18 år ska placeras. Flickor under 18 år har sedan år 2020 haft en enskild avdelning vid en anstalt enbart för kvinnor. Under 2022 öppnades en liknande avdelning för pojkar under 18 år. Eftersom antalet unga som döms till fängelse är få och för att säkerställa att de unga får den särskilda behandling som deras ålder kräver har man i Finland beslutat att endast öppna enstaka avdelningar för unga lagöverträdare.

Det finns ingen särskild säkerhetsklassning för ungdomsavdelningarna utan kravet på säkerhet bedöms individuellt för var och en som placeras där. Avdelningarna är dock placerade vid låsta anstalter. Skälet till det är att Kriminalvården inte anser sig kunna säkerställa att de unga intagna hålls separerade från de vuxna intagna om de placeras vid öppna anstalter.

Det finns inga särskilda behandlingsprogram som tagits fram speciellt för åldersgruppen 15–17 år, men Kriminalvården arbetar aktivt med

att utveckla sådana program med stöd av internationell forskning på området.

Alla intagna under 18 år har skolplikt och ska delta i grund- eller gymnasieskola under anstaltsvistelsen. Kriminalvården arbetar för närvarande med att utveckla undervisningen vid de särskilda ungdomsavdelningarna. Avsikten är att lärare från närområdet ska besöka de intagna på anstalten för undervisning.

Unga som verkställer fängelsestraff släpps stegvis mot öppnare förhållanden. Ungdomarna frigges alltid villkorligt under övervakning. Frigivningen är villkorad genom olika föreskrifter som den unge har att förhålla sig till. Vilka villkor som sätts upp bestäms individuellt utifrån de risker och behov som den unge bedöms ha. Sociala myndigheter och andra delar av det nätverk som finns i samhället (t.ex. hälso- och sjukvård) ingår i planeringen.

Om den unge missköter sig kan han eller hon drabbas av samma påföljder som vuxna som avtjänat fängelsestraff. Målet är att hålla nära kontakt med de unga som frigges för att på så sätt försöka förebygga problem och slarv med villkoren. Barnets bästa beaktas i alla beslut, även vad gäller konsekvenser av regelbrott.

4.4 Island

4.4.1 Allmänt

Det isländska påföljdssystemet regleras i almannarettens lag (1940/19, den allmänna strafflagen). Påföljderna regleras i kap. V i strafflagen.

Straffen är fängelse och böter, vilka båda kan ersättas av ett villkorligt straff. Andra straffrättsliga reaktioner är vistelse på behandlingsanstalt, säkerhetsåtgärder och förbud mot att utöva viss verksamhet.

Fängelse döms ut på viss tid mellan 30 dagar och 16 år eller på livstid (kap. V art. 34 strafflagen).

Böter kan användas både som självständigt straff och som tilläggsstraff till fängelse eller villkorligt straff. Vid fastställande av bötesbeloppet tas hänsyn till den tilltalades inkomster och förmögenhet, livsvillkor och betalningsförmåga. Vidare ska det beaktas vilken förtjänst eller besparing den tilltalade har uppnått eller försökt uppnå genom brottet när ett bötesbelopp döms ut. För varje bötesstraff finns ett alternativstraff i fängelseform. (Kap. V art. 49–54 strafflagen.)

Rätten kan besluta att straffbestämningen eller verkställigheten av ett utdömt straff ska skjutas upp under en prøvotid om minst ett och högst fem år. Uppskovet är då villkorat av att den dömde under prøvotiden inte återfaller i brott. Även andra villkor – exempelvis avseende övervakning – är möjliga. Det går att kombinera ett uppskov med föreskrift om vistelse på behandlingshem.

Rätten kan bestämma att högst tre månader av ett fängelsestraff ska vara ovillkorligt medan resten av straffet görs villkorligt. Ett villkorligt fängelsestraff kan också kombineras med böter. Om den dömde i väsentlig grad bryter mot de uppställda villkoren, kan prøvotiden förlängas och villkoren förändras. Överträdelse av villkoren kan också leda till att rätten mäter ut ett villkorligt eller ovillkorligt straff. Om ett straff redan har fastställts kan rätten i stället besluta att straffet ska verkställas.

Vid återfall i brott inom prøvotiden kan rätten döma till ovillkorligt straff för den nya brottsligheten och låta det villkorliga straffet stå kvar för den tidigare brottsligheten. Annars fastställs ett gemensamt straff för den samlade brottsligheten. Även detta straff kan göras villkorligt. Om brottet har begåtts under påverkan av alkohol och det är visat att den tilltalade missbrukar alkohol, kan det i domen beslutas om vistelse på behandlingsanstalt under viss tid. (Kap. VI strafflagen.)

Om någon hotar annan eller hotar att anlägga brand eller liknande och straff inte kan användas eller inte anses ge tillräcklig säkerhet, kan rätten på talan av åklagare besluta om åtgärder för att förhindra att hotet verkställs. En åtgärd som kan tillgripas är omhändertagande av den som hotat. Sådana säkerhetsåtgärder kan också tillämpas efter ett avtjänat fängelsestraff, om det på grund av brottet eller den dömdes person framstår som mycket sannolikt att den dömde kommer att begå brott vanemässigt eller i vinstdrivande syfte och därmed är farlig för sin omgivning. (Kap. VII art. 62–67 strafflagen.)

Om en person i offentlig tjänst gör sig skyldig till brott kan rätten frånta honom eller henne rätten att inneha sin ställning. Samtidigt kan den tilltalade fråntas rätten att under viss tid, högst fem år, eller på livstid utöva verksamhet som kräver auktorisation eller godkännande, tillstånd eller utbildning, om det är fråga om grov brottslighet eller om det annars på grund av brottet finns en näraliggande fara för missbruk av ställningen eller verksamheten. (Kap. VII art. 68–68 a strafflagen.)

4.4.2 Unga lagöverträdare

Straffmyndighetsålder och särbehandling av unga

Straffbarhetsåldern på Island är 15 år (kap. II art. 14 strafflagen).

Den tilltalades ålder är en av de allmänna faktorer som påverkar påföljdsbestämningen. Lagöverträdare i åldern 15–21 år behandlas lindrigare än äldre lagöverträdare vid påföljdsvalet.⁶ I fråga om lagöverträdare i åldern 15–17 år finns därutöver särskilda restriktioner vid straffmätningen.

Påföljdsval

Den isländska strafflagen saknar bestämmelser om särskilda ungdomspåföljder. I fråga om påföljdsbestämningen gäller dock allmänt att den tilltalades ålder ska beaktas (kap. VIII art. 70 första stycket 4 strafflagen). Vidare anges att om den tilltalade var 15–21 år vid tidpunkten för brottet är det ett särskilt skäl för att bestämma en villkorlig i stället för ovillkorlig påföljd (kap. VI art. 56 första stycket 1 strafflagen).

Det är tillåtet att gå under minimistraffet för en viss brottstyp, om lagöverträdaren vid tidpunkten för brottet var 15–17 år och fullt straff inte anses nödvändigt. Minimistraffet kan även underskridas om fullt straff betraktas som skadligt med hänsyn till hans eller hennes ungdom (kap. VIII art. 74 första stycket 2 första meningen strafflagen). I ett sådant fall är det också möjligt att meddela en slags motsvarighet till påföljdseftergift (kap. VIII art. 74 andra stycket strafflagen).

Även om det inte finns särskilda ungdomspåföljder i formell mening bygger det isländska systemet på att lagöverträdare i åldern 15–17 år i praktiken ska avtjäna frihetsberövande påföljder i lämpliga anstalter som bestäms i samråd med den isländska myndigheten för barnskydd (Barnaverndarstofa).

Den som var under 18 år vid gärningstillfället får inte dömas till strängare fängelsestraff än fängelse i åtta år (kap. VIII art. 74 första stycket 2 andra meningen strafflagen).

---

⁶ SOU 2018:85 s. 162.

Även i fråga om villkorlig frigivning från fängelsestraff särbehandlas lagöverträdare under 21 år. Utgångspunkten i isländsk straffrätt är villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden men för de unga lagöverträdarna kan frigivning komma i fråga efter en tredjedel av strafftiden.⁷

4.5 Norge

4.5.1 Allmänt

Det norska påföljdssystemet regleras numera huvudsakligen genom 2005 års lov om straff (straffeloven), som har ersatt den tidigare straffeloven från 1902.

De egentliga straffen i det norska straffsystemet är fengsel, forvaring, samfunnsstraff, ungdomsstraff, bot och rettighetstap (5 kap. 29 § straffeloven).

Om rätten dömer till fengsel kan den bestämma att verkställigheten av fängelsestraffet helt eller delvis ska skjutas upp under en prøvotid, s.k. betinget fengsel. Prövotiden ska normalt vara två år. I särskilda fall, bl.a. vid återfall i brott, kan en längre prøvotid beslutas, dock högst fem år.

Forvaring innebär intagning i anstalt på obestämd tid. Rätten fastställer en tidsram för straffet som inte bör överstiga 15 år och aldrig får överstiga 21 år. Denna tid kan på talan av åklagare förlängas med högst fem år i taget. Forvaring får användas som straff för vissa grova brott, om ett fängelsestraff inte anses tillräckligt ingripande för att skydda människors liv, hälsa eller frihet. Återfallsrisken är en avgörande faktor.

Samfunnsstraff motsvarar i huvudsak den svenska samhällstjänsten men är i Norge en fristående straffart. Samfunnsstraffet anses ligga mellan betinget fengsel och ubetinget fengsel i ingripandegrad. Samfunnsstraff kan förutom oavlönat arbete innefatta behandling eller rehabilitering. Om det finns särskilda skäl kan samfunnsstraff kombineras med fängelse i högst 60 dagar, böter eller rettighetstap. Rätten kan också föreskriva villkor om bl.a. missbruksbehandling och kontaktförbud. Om den dömda återfaller i brott under genomförandetiden eller bryter mot villkoren för straffet, kan rätten besluta att hela eller

---

⁷ Se SOU 2017:61 s. 112.

delar av det alternativa fängelsestraffet ska verkställas i anstalt. Vid återfall i brott för Åklagarmyndigheten ärendet till domstol, medan det vid brott mot villkoren är Kriminalomsorgen som för talan om att fängelsestraffet ska verkställas. När det beslutas hur stor del av fängelsestraffet som ska verkställas ska rätten ta hänsyn till det antal timmar samfunnsstraff som den dömda har genomfört. Vid återfall i brott kan rätten bestämma ett gemensamt straff för den samlade brottsligheten eller döma särskilt för den nya brottsligheten.

Rettighetstap innebär att den tilltalade förlorar en offentlig ställning eller rätten att utöva viss verksamhet eller aktivitet. Det kan också föreskrivas att utövandet av en verksamhet eller aktivitet får ske endast enligt bestämda villkor. Ett exempel på rättighetstap är kontaktförbud. Rettighetstap bestäms på viss tid, högst fem år, eller, när särskilda skäl föreligger, på obestämd tid. Rettighetstap kan beslutas som en självständig straffrättslig reaktion, om det är inte föreskrivet ett minimi-straff om fängelse i ett år eller mer för brottet. Rettighetstap kan också dömas ut i kombination med fängelse, samfunnsstraff, böter eller forvaring.

Vidare rymmer straffsystemet de ”andra straffrättsliga reaktionerna” (andre strafferettslige reaksjoner), straffutmålingsutsettelse, straffutmålingsfracfall, overføring til tvungent psykisk helsevern, overføring til tvungen omsorg, inndragning, påtaleunntatelse, overføring av saken til mekling i konfliktråd, oppfølging i konfliktråd eller til ungdomsoppfølging i konfliktråd samt tap av retten til å føre motorvogn eller tap av retten til å drive persontransport mot vederlag (5 kap. 30 § straffeloven).

Straffutmålingsutsettelse innebär att rätten skjuter upp straffmätningen under en prøvotid. Om den tilltalade har gjort sig skyldig till flera brott och det ska dömas ut ett gemensamt straff för den samlade brottsligheten kan straffutmålingsutsettelsen kombineras med ovillkorligt fängelse i minst 14 dagar eller böter.

Straffutmålingsfracfall innebär att rätten om det finns särskilda skäl helt kan avstå från att mäta ut ett straff. Vid bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska det bl.a. beaktas om ett straff skulle innebära en orimlig belastning för den tilltalade. Vidare kan rätten avstå från att mäta ut ett straff om inte straffets syfte och verkningar i övrigt kräver att det mäts ut en straffrättslig reaktion. Bestämmelsen om straffutmålingsfracfall är avsedd att utgöra en snäv undantagsregel. Endast om

mycket speciella omständigheter föreligger bör rätten avstå från att mäta ut straff.

Samtidigt som ramarna för de olika straffen anges i straffeloven, är regleringen inte särskilt utförlig när det gäller frågan om hur påföljden ska bestämmas i ett enskilt fall. I Norge styrs straffmätning och påföljdsval av tradition i stor utsträckning av rättspraxis, framför allt från Høyesteretts.⁸ Vägledande avgöranden från Høyesterett i frågor som gäller val av påföljd grundar sig som regel på allmänpreventiva överväganden.

4.5.2 Unga lagöverträdare

Straffmyndighetsålder och särbehandling av unga

Straffbarhetsåldern i Norge är 15 år. Detta följer av att det i 3 kap. 20 § straffeloven anges dels att ett krav för straffansvar är att lagöverträdaren var tillräknelig vid gärningstillfället, dels att den som var under 15 år inte var tillräknelig.

Lagöverträdare i åldern 15–17 år särbehandlas uttryckligen i mildrande riktning vid påföljdsval och straffmätning. Därutöver läggs generellt sett vikt vid låg ålder vid påföljdsbestämningen.

Påföljdsval

Unga lagöverträdare kan dömas till samma påföljder som vuxna lagöverträdare. Därutöver kan lagöverträdare i åldern 15–17 år, sedan en lagändring som trädde i kraft 2014, dömas till ungdomsstraff. Påföljden *ungdomsstraff med ungdomstormöte* och *ungdomsplan* kan väljas i stället för fängelse om lagöverträdaren var under 18 år vid gärningstillfället, brottsligheten är upprepad eller allvarlig, och lagöverträdaren samtycker till påföljden samt är bosatt i Norge. Dessutom ska hänsyn tas till att straffets ändamål inte med tyngd talar mot en icke frihetsberövande reaktion (8 a kap. 52 a § straffeloven). När ett ungdomsstraff döms ut ska en genomföringstid på sex månader till två år bestämmas. Om det alternativa fängelsestraffet skulle vara klart mer än två år, kan en genom-

⁸ I fråga om våldsbrott har Stortinget upprättat riktlinjer, vilka har fått genomslag i Høyesteretts praxis.

föringstid på tre år bestämmas. Domstolen ska också fastställa ett subsidiär fängselsstraff (alternativstraff).

Ungdomsstraffet består av genomförande av ett ungdomsstormöte, utarbetande av en individuell ungdomsplan och uppföljning av planen (4 kap. 22 § loven om konfliktrådsbehandling). Påföljden ska bygga på principen om reparativ rättvisa (restorative justice) och innebär att den unge ska delta i ett stormöte anordnat av en ungdomskoordinator som är knuten till Konfliktrådet. Vid mötet ska de som berörs av frågan delta. Den unge får då möta de som drabbats av brottet. Ungdomsstormötet ska mynna ut i en individuellt anpassad och utformad ungdomsplan. Planen kan innefatta kompensation till brottsoffer, olika brottsförebyggande åtgärder och/eller åtgärder av bestraffande natur. Ungdomsplanen ska innehålla åtgärder som innebär betydande kontroll och restriktioner för den unge.

Den unges ålder kan också beaktas särskilt vid frågan om det finns skäl att meddela *påtaleunntatelse* (åtalsunderlåtelse). Åtalsunderlåtelse används i stor omfattning för unga lagöverträdare för att undvika den belastning som en rättsprocess innebär för den unge, men även för att markera samhällets reaktion på brottet. Åtalsunderlåtelsen kan förenas med ett generellt villkor om att den dömde inte får begå brott under en tvåårig prøvotid. För lagöverträdare i åldern 15–17 år kan prøvotiden i stället sättas till 6, 12 eller 18 månader. Det kan också utformas individuellt anpassade villkor, i vissa fall i samarbete med den unges stödsystem och nätverk. Villkorade åtalsunderlåtelser används i stor omfattning för lagöverträdare under 18 år.

Om det är lämpligt får Åklagarmyndigheten besluta att personer som är misstänkta för brott ska överföras för *mekling i konfliktråd* (medling). Enligt de riktlinjer som Riksadvokaten har fastställt är ett sådant överförande lämpligt när det finns individualpreventiva hänsyn som talar för en sådan hantering och det inte finns några starka allmänpreventiva hänsyn som talar däremot. Överföring till Konfliktrådet kan utgöra ett villkor vid betinget fängsel. Misstänkta som var 15–18 år vid brottstillfället kan av Åklagarmyndigheten, om skulden anses vara bevisad, överföras till ungdomsoppfølging i konfliktrådet. Lagöverträdare under 15 år kan överföras till barnevernet. (71 a och b §§ straffprocessloven.)

Det krävs särskilda skäl för att döma den som var under 18 år vid tidpunkten för brottet till *fängsel* (6 kap. 33 § straffeloven). Høyesterett har – i frågan om när samfunnsstraff kan ersätta fängsel – uttalat att

avvägningen mellan individualpreventiva och allmänpreventiva hänsyn förskjuts när lagöverträdaren var under 18 år vid gärningstillfället. Det som i förlängningen gynnar den unges intressen träder då i förgrunden och kan bara åsidosättas om det föreligger tungt vägande allmänpreventiva hänsyn som inte kan iakttas tillfredsställande genom ett samfunnsstraff.

För lagöverträdare i åldern 15–17 år gäller ett straffmaximum på 15 år (6 kap. 33 § straffeloven). Det finns också möjlighet för rätten att gå under minimistraffet för brottstypen om lagöverträdaren är ett barn (14 kap. 80 § straffeloven).

Det krävs extraordinära omständigheter för att döma lagöverträdare i åldern 15–17 år till forvaring (7 kap. 40 § straffeloven). Den tidsram som ska fastställas för straffet forvaring kan inte sträcka sig lika långt om lagöverträdaren var under 18 år vid tidpunkten för brottet. I så fall gäller att tidsramen ”vanligtvis” inte bör överstiga 10 år, vilket kan jämföras med 15 år för en vuxen lagöverträdare, och att den inte får överstiga 15 år, vilket kan jämföras med 21 år för en vuxen lagöverträdare (7 kap. 43 § straffeloven).

Om den som misstänks för ett brott var under 18 år vid brottstidpunkten, kan det genomföras en personundersökning för minderåriga. Om den minderåriga åtalas, är utgångspunkten att en sådan undersökning ska genomföras innan dom meddelas. (13 kap. 161 a § loven om rettergangsmåten i straffesaker.)

Även om endast lagöverträdare i åldern 15–17 år särbehandlas uttryckligen läggs generellt sett vikt vid låg ålder vid påföljdsbestämningen.

Verkställigheten av frihetsberövande påföljder för unga

I Norge verkställs frihetsberövande påföljder för unga inom den vanliga Kriminalomsorgen. Under åren 2015–2021 var det 0–3 barn i åldersspannet 15–17 år som dömdes till frihetsberövande påföljd i Norge. Under 2021 dömdes en flicka, år 2019 två flickor och under övriga år inga flickor till frihetsberövande påföljd. De brott som oftast leder till frihetsberövande påföljd för unga är våldsbrott, dråp, rån och sexualbrott.

I Norge placeras de unga på en av två ungdomsenheter som finns i landet. Varje enhet har fyra platser vilket innebär att det totalt finns

åtta platser för unga. I Norge görs det ingen skillnad på interner som sitter häktade och de som avtjänar straff i fängelse, vilket i praktiken innebär att de flesta unga som tas in på ungdomsenheterna är häktade (snarare än avtjänar straff). Varje enhet har cirka 28 anställda. Dessutom finns ett myndighetsövergripande team bestående av representanter från Barnskyddet, utbildning och psykisk hälsa. Teamet ska säkerställa att de unga får den behandling och annan service som de behöver och de handleder också de övriga anställda, t.ex. miljöterapeuter och kriminalvårdare, för att dessa ska kunna arbeta med ungdomarna på ett tillfredsställande sätt.

Ungdomsenheterna är inrättade som egna avdelningar i ett vanligt fängelse. Enheterna hålls avskilda från avdelningar med vuxna intagna. Ungdomsenheterna har inte tilldelats någon säkerhetsklass utan enheterna är utformade så att de är anpassade till den säkerhetsnivå som den unge ska ha. Olika intagna kan alltså vara underkastade olika säkerhetsnivå utifrån den unges situation. På ungdomsenheterna finns även familjelägenheter där den unge kan ta emot besök som kan övernatta.

Det finns inga behandlingsprogram som tagits fram särskilt för barn och unga som avtjänar fängelsestraff. De flesta barn och unga som placeras i fängelse har dock mycket komplexa eller omfattande behov av behandling för olika former av beteendeproblematik, såsom brottslighet, missbruk, vålds- och aggressionsproblem. Deras vårdbehov tillgodoses genom kontakter med sociala myndigheter, kommunal sjukvård, barn- och ungdomspsykiatri och missbruksvård. I det dagliga livet i fängelset arbetar de anställda med att bygga upp den unges motivation till lärande och förändring. Mycket fokus läggs på dagliga rutiner, aktiviteter och uppgifter som ska bidra till att den unge lär sig sociala färdigheter, problemlösning samt att bemästra och utveckla alternativ till olämpliga handlings- och reaktionsmönster. På ungdomsenheterna erbjuds alla unga en anpassad undervisning på grundskole- och gymnasienivå. Undervisningen sker ofta med en-till-en-undervisning, dvs. bara en elev och en lärare.

Den unge kan ansöka om att få avtjäna ett fängelsestraff helt eller delvis med fotboja. Om ansökan beviljas eller när den unge frigives villkorligt från anstalt kan han eller hon åläggas en skyldighet att hålla kontakt med eller besöka kriminalvården enligt en särskild plan som upprättas för den unge. Om den villkorligt frigivne bryter mot villkoren i den upprättade planen kan han eller hon tilldelas en muntlig varning. Den unge kan även kallas till ett möte (s.k. skärpningsintervju) där

vikten av att villkoren hålls understryks eller nya villkor ställs. Om den frigivne på nytt bryter mot de uppställda villkoren, kan ärendet föras till rätten med yrkande om att verkställighet ska ske av det återstående fängelsestraffet.

4.6 Sammanfattning av genomgången av förhållandena i de nordiska länderna

Av genomgången av läget i Danmark, Finland, Island och Norge följer att det i alla dessa länder finns uttryckliga bestämmelser om särbehandling vid påföljdsvalet för de yngsta lagöverträdarna, även om sättet för särbehandling varierar mellan länderna.

I Danmark avtjänar unga lagöverträdare som döms till ovillkorligt fängelse som regel straffet i de sociala myndigheternas regi eller i en särskild institution inom ramen för kriminalvården. Endast om exempelvis brottslighetens art eller den dömdes farlighet talar för det avtjänas straffet i fängelse och då företrädesvis vid särskilda ungdomsavdelningar.

I Finland kan den som har begått ett brott före 18 års ålder dömas till ungdomsstraff, om böter inte anses vara tillräckligt ingripande och inte vägande skäl kräver ett ovillkorligt fängelsestraff. Det är en allmän princip i Finland att ovillkorliga fängelsestraff bör undvikas för lagöverträdare under 18 år. I de fall personer som är under 18 år döms till ovillkorligt fängelse placeras de i sådana fängelser där de kan hållas åtskilda från vuxna intagna, om det inte skulle anses vara till den unges fördel att göra annorlunda.

På Island saknas det särskilda ungdomspåföljder, men den tilltalades ålder ska beaktas vid påföljdsvalet. Om den tilltalade är 15–21 år vid tidpunkten för brottet anges det som ett särskilt skäl för att bestämma en villkorlig påföljd i stället för en ovillkorlig. Unga lagöverträdare i åldern 15–17 år ska dessutom i praktiken avtjäna frihetsberövande påföljder i lämpliga anstalter som bestäms i samråd med den isländska myndigheten för barnskydd.

Unga lagöverträdare i Norge kan dömas till samma slags påföljder som vuxna lagöverträdare, men det krävs särskilda skäl för att någon som var under 18 år när brottet begicks ska dömas till fängelse. Unga lagöverträdare avtjänar fängelsestraffet vid särskilda ungdomsenheter, som är inrättade som egna avdelningar i ett vanligt fängelse.

5 Barns rättigheter

5.1 Inledning

Den grupp av lagöverträdare som kommer att påverkas av de förslag som lämnas i det här betänkandet är i stor utsträckning barn i den mening som avses i artikel 1 i barnkonventionen. Barnkonventionen gäller som svensk lag sedan den 1 januari 2020. Enligt konventions-texten ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska konventionsstaterna till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att säkerställa dessa rättigheter för barn. Vid behov ska sådana åtgärder vidtas inom ramen för det internationella samarbetet. Det följer av artikel 4 i barnkonventionen.¹

De rättigheter barn har enligt barnkonventionen är en del av de mänskliga rättigheter som under lång tid har fastställts i olika internationella överenskommelser. Dessa rättigheter är till sin karaktär odelbara och samverkande. Det innebär för barnkonventionens del att rättigheterna i konventionen, trots att de är av olika karaktär, bildar en helhet och förutsätter varandra. Rättigheterna gäller för varje barn, utan åtskillnad.² Med detta i minnet kommer utredningen nedan att presentera några delar av barnkonventionen som särskilt tydligt har bäring på de frågor som uppdraget omfattar och som alltså framför allt avser utformningen av frihetsberövande påföljder för barn.

Barnkonventionen består av en inledning (preamble) och tre avdelningar. I avdelning I behandlas de rättigheter barn har enligt konventionen och i avdelning II finns bestämmelser om efterlevnaden av konventionen, bl.a. barnrättskommitténs uppdrag och staternas

---

¹ Se SOU 2016:19, prop. 2017/18:186, bet. 2017/18:SoU25 och rskr. 2017/18:389.

² SOU 2016:19 s. 88.

rapportering till kommittén. Slutbestämmelserna i avdelning III tar bl.a. upp regler kring ratificering och ikraftträdande av konventionen.

Avdelning I innehåller 41 artiklar och fyra av dessa (artiklarna 2, 3, 6 och 12) utgör konventionens s.k. grundprinciper, vilka beskrivs närmare nedan i avsnitt 5.2. I artikel 37 och 40 finns särskilda regler om frihetsberövande av barn. Enligt artiklarna får frihetsberövande av barn endast användas som en sista utväg och för kortast möjliga tid. Barn som dömts för brott ska vidare behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet på ett sätt som tar hänsyn till behoven hos personer i barnets ålder. Det närmare innehållet i dessa artiklar redovisas i avsnitt 5.2 nedan.

Utöver de nu uppräknade bestämmelserna finns ytterligare några artiklar som särskilt förtjänar att nämnas i det här sammanhanget. Det rör sig bl.a. om artiklar som tydliggör barns rätt till utbildning (artikel 28), rätten till hälso- och sjukvård (artikel 24) samt rätten till vila och fritid (artikel 31). De nämnda artiklarna beskrivs mer ingående nedan i avsnitt 5.3.

Utredningen gör inte anspråk på att göra en uttömmande beskrivning av barnkonventionen utan har, så som nämnts, valt att särskilt belysa vissa av konventionens artiklar. Naturligtvis ska samtliga artiklar i konventionen beaktas i frågor som rör barn. Att beskriva konventionen i sin helhet i det här sammanhanget skulle dock bli alltför omfattande.³

Sist i det här avsnittet redogörs kort för hur en barnkonsekvensanalys bör genomföras vid beslutsfattande i frågor som påverkar barn.

5.2 Barnkonventionens grundprinciper

De fyra grundprinciperna i barnkonventionen är principen om icke-diskriminering i artikel 2, att barnets bästa alltid ska beaktas i första hand när åtgärder som gäller barn ska vidtas enligt artikel 3, barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling i artikel 6 och rätten för barn att uttrycka sina åsikter och bli hörd i artikel 12. Grundprinciperna ska vara vägledande för hur övriga rättigheter i konventionen tolkas. Principerna har dessutom en självständig betydelse och ska vara utgångspunkt i beslut och åtgärder som kan röra enskilda barn eller

---

³ För samtliga artiklar, se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

grupper av barn. Barnrättskommittén har betonat vikten av att grundprinciperna återspeglas i den nationella lagstiftningen.⁴

5.2.1 Artikel 2 – barnets rätt till icke-diskriminering

Artikel 2 i barnkonventionen har följande lydelse⁵:

1. Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.

2. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Principen om icke-diskriminering är grundläggande i alla konventioner om mänskliga rättigheter. Enligt artikel 2.1 ska varje barn inom en stats jurisdiktion utan åtskillnad av något slag tillförsäkras de rättigheter som anges i barnkonventionen. Staten ska garantera barnet de rättigheter det har enligt konventionen. Det innebär att ett diskrimineringsförbud inte är tillräckligt, utan staten är också skyldig att genom aktiva åtgärder skydda barnet mot diskriminering. Regionala skillnader i möjligheterna för barn att få sina rättigheter tillgodosedda får inte förekomma.⁶ Staterna är skyldiga att aktivt verka för att barn inte diskrimineras och det kan även innebära krav på särskilda åtgärder för enskilda eller grupper av barn så att deras rättigheter ska bli tillgodosedda. Diskrimineringsförbudet i artikel 2 innebär dock inte att alla barn ska behandlas exakt lika.⁷

Enligt artikel 2.2 ska staten genomföra åtgärder för att skydda barnet mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av bl.a. föräldrars ställning eller tro. Medan diskrimineringsförbudet i artikel 2.1 är kopplat till rättigheterna i konventionen, innebär artikel 2.2 att staten ska skydda barnet mot alla former av diskriminering,

⁴ CRC/GC/2003/5, p. 22.

⁵ Samtliga artiklar återges här i den svenska översättning som finns i lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Påpekas bör dock att den svenska översättningen inte utgör en officiell version av konventionstexten.

⁶ CRC/GC/2003/5, p. 12, 40 och 41.

⁷ SOU 2016:19 s. 99.

inte bara i förhållande till de rättigheter som konventionen omfattar utan generellt. För de överväganden som ska göras i betänkandet innebär detta att särskild hänsyn kan behöva tas till frågor som har att göra med verkställighet av frihetsberövande påföljder för flickor och personer med funktionshinder.

5.2.2 Artikel 3 – barnets bästa ska vara i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn

Artikel 3 i barnkonventionen reglerar det förhållandet att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Artikel 3 har följande lydelse:

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder.

3. Konventionsstaterna ska säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för omvårdnad eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn.

Barnets bästa är en princip som redan innan barnkonventionens tillkomst fanns uttryckt i många länders nationella lagstiftning, men då inom specifika rättsområden, såsom familjerätten. Av artikel 3.1 följer att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Principen uttrycker både en individuell och en kollektiv rättighet. Det innebär att barnets bästa ska sättas i främsta rummet i såväl åtgärder som rör ett enskilt barn som åtgärder som rör grupper av barn.⁸

Enligt barnrättskommittén består principen om barnets bästa av flera olika dimensioner.⁹ Det är en materiell rättighet som innebär

⁸ SOU 2016:19 s. 101.

⁹ CRC/C/GC/14, p. 6.

att barnets bästa ska bedömas i beslut som gäller barnet. När olika intressen vägs mot varandra vid beslut om barn ska barnets bästa sättas i främsta rummet. Principen om barnets bästa ska alltid tillämpas när ett beslut som rör ett enskilt barn eller grupper av barn ska fattas. Principen om barnets bästa är också en grundläggande rättslig tolkningsprincip, vilket innebär att i de fall en rättsregel är öppen för mer än en tolkning ska den tolkning som tillgodoser barnets bästa mest verkningfullt ha företräde.¹⁰

Principen har stor betydelse för de överväganden som den här utredningen ska göra eftersom den ska påverka tillvägagångssätt i beslutsprocesser som påverkar barn. Artikel 3.1 anger då att när ett enskilt barn eller en grupp av barn kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen. I beslutet ska beslutsfattaren dessutom motivera på vilket sätt hänsyn har tagits till barnets bästa, dvs. vad beslutsfattaren ansett vara barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på, och hur barnets intressen vägs mot andra intressen, vare sig dessa handlar om övergripande policyfrågor eller enskilda fall. Ytterligare en del i att tillse att barnets bästa beaktas är att barnet (eller barn som grupp) ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter innan beslut fattas som påverkar barnet (eller barnen).

Av artikel 3.1 följer enligt barnrättskommittén vissa skyldigheter för staten:¹¹

- a) Skyldigheten att säkerställa att barnets bästa på lämpligt sätt integreras och konsekvent tillämpas i varje åtgärd som vidtas av offentliga institutioner. Det gäller särskilt alla genomförandeåtgärder samt administrativa eller rättsliga förfaranden som direkt eller indirekt påverkar barn.
- b) Skyldigheten att säkerställa att alla rättsliga och administrativa beslut, samt policyer och lagstiftning som gäller barn, visar att barnets bästa har satts i främsta rummet. I denna skyldighet ingår att beskriva hur barnets bästa har prövats och bedömts och vilken vikt som lagts vid barnets bästa i beslutet.
- c) Skyldigheten att säkerställa att barnets bästa har bedömts och satts i främsta rummet i beslut och åtgärder inom den privata sektorn. I detta ingår de aktörer som levererar tjänster samt andra privata

¹⁰ SOU 2016:19 s. 102.

¹¹ CRC/C/GC/14, p. 14.

organ eller institutioner som fattar beslut som rör eller påverkar barn.

För att säkerställa att barnets bästa kommer i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn krävs barnkonsekvensanalyser. Vid barnkonsekvensanalysen ska det bedömas vilka konsekvenser ett beslut kan få för ett enskilt barn. Det innebär också att på en mer generell nivå analysera vilka konsekvenserna är för barn och deras rättigheter av en policy, lag eller andra åtgärder. Det ska ske fortlöpande och vara integrerat i beslutsprocesser på alla nivåer i samhället.

Artikel 3.2 innebär att staten är skyldig att ge barnet det skydd och den omvårdnad som behövs för barnets välfärd. Den övergripande skyldighet som artikel 3.2 uttrycker har bäring på flera artiklar i konventionen. Här kan nämnas artikel 19 om att staten ska skydda barnet mot alla former av våld och övergrepp.

Artikel 3.3 anger att staten ska garantera att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn lever upp till fastställda normer avseende bl.a. säkerhet och hälsa.

5.2.3 Artikel 6 – barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling

Barnkonventionens artikel 6 reglerar barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling och har följande lydelse:

1. Konventionsstaterna erkänner varje barns inneboende rätt till livet.
2. Konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Genom artikel 6 erkänns barnets inneboende rätt till livet och statens skyldighet att i största möjliga utsträckning säkerställa barnets överlevnad och utveckling. Rätten till liv, överlevnad och utveckling ska tolkas i förhållande till övriga grundprinciper och får också sitt innehåll genom specifika artiklar i konventionen.

Principen får särskild betydelse för frågan om frihetsberövande av unga genom det krav som ställs på att staten ska främja barnets rätt att utvecklas. I detta krav ligger alla aspekter av barnets utveckling, såsom barnets fysiska, mentala, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling. Statens åtgärder ska syfta till att uppnå en optimal

utveckling för barnet och denna rätt ska staten uppfylla till det yttersta av sin förmåga.¹²

Barnets rätt till överlevnad och utveckling är dessutom kopplad till flera artiklar i konventionen som handlar om barnets rätt att få sina grundläggande behov tillgodosedda, t.ex. artikel 24 om rätten till hälso- och sjukvård och artikel 27 om rätten till en skälig levnadsstandard. Barnets rätt till utveckling handlar också om att barnet ska få de bästa förutsättningarna att utvecklas som individ, vilket bl.a. uttrycks i artikel 28 om rätten till utbildning och artikel 31 om rätten till vila och fritid, lek och rekreation samt rätten att delta i det kulturella och konstnärliga livet.

5.2.4 Artikel 12 – barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd

Den sista av de fyra grundläggande principerna återfinns i artikel 12 och reglerar barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd. Artikel 12 har följande lydelse:

1. Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
2. För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler.

Artikel 12.1 ger barnet rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet. Det gäller såväl det enskilda barnet som grupper av barn. En förutsättning för att barnet fritt ska få uttrycka sina åsikter är att barnet får information om bl.a. beslutsprocessen och under vilka omständigheter barnet ska få uttrycka sina åsikter. Barnet ska inte utsättas för påtryckningar och väljer själv om han eller hon vill utöva eller avstå från denna rättighet. Barnet ska inte heller utfrågas oftare än nödvändigt. Artikeln innebär också att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Det finns ingen åldersgräns i barnkonventionen som reglerar när barnets åsikt ska respektive inte ska beaktas. Vilken vikt som ska läggas till barnets åsikt får be-

---

¹² CRC/GC/2003/5, p. 12.

dömas utifrån barnets ålder och mognad i det enskilda fallet. Vid verkställighet av frihetsberövande påföljder för barn innebär detta att barnet ska få möjlighet att komma till tals t.ex. vid upprättande av verkställighetsplanen, i fråga om beslut om permission och i frågor som gäller omplacering till annan institution eller avdelning.

5.3 Särskilt om frihetsberövande av barn

5.3.1 Artikel 37 om tortyr, förnedrande behandling och frihetsberövande

Av särskild betydelse för de överväganden som utredningen ska göra är artikel 37 och artikel 40. Av artikel 37 i barnkonventionen följer bl.a. att inget barn får utsättas för tortyr, annan grym behandling, bestraffning eller dödsstraff och att frihetsberövande av barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Enligt artikel 40 ska det finnas alternativ till anstaltsvård för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt med hänsyn både till deras personliga förhållanden och till brottet.

Artikel 37 lyder i sin helhet:

Konventionsstaterna ska säkerställa följande:

(a) Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Varken dödsstraff eller livstids fängelse utan möjlighet till frigivning får utdömas för brott som begåtts av personer under 18 års ålder,

b) Inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller annat frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid,

c) Varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder. Särskilt ska varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna, om det inte bedöms vara till barnets bästa att inte göra detta, och ska, utom i undantagsfall, ha rätt att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök,

d) Varje frihetsberövat barn ska ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde som annat lämpligt stöd, rätt att få lagligheten i sitt frihetsberövande prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet samt rätt till ett snabbt beslut i saken.

I artikeln anges villkoren för att frihetsberöva ett barn. Det är inte i sig förbjudet att frihetsberöva barn enligt konventionen, men det ska enbart ske som en sista utväg, måste alltid ha stöd i lag och får inte vara godtyckligt. Av artikeln följer även de ytterligare villkor som ska gälla för hur ett barn som frihetsberövas behandlas, bl.a. att det ska behandlas med respekt, på ett sätt som beaktar behoven hos personer i den ålder barnet är, att barnet ska ha tillgång till ett juridiskt biträde och få ett snabbt beslut samt att barnet ska hållas åtskilt från vuxna om det inte bedöms vara till barnets bästa att inte göra det.

När det gäller frihetsberövanden genom offentliga organ har barnrättskommittén antagit den definition av begreppet frihetsberövande som finns i United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (FN:s s.k. Havannaregler om skydd för frihetsberövade underåriga).¹³ Frihetsberövande innebär, enligt kommittén, varje form av kvarhållande eller fängslande eller placering av en person i en offentlig eller privat skyddsmiljö som personen inte får lämna av egen fri vilja genom beslut från en rättslig, administrativ eller annan offentlig myndighet.¹⁴ Det innebär att t.ex. frihetsberövanden inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården och migrationsområdet omfattas av barnkonventionens regelverk.

Det finns inte någon definition eller förtydligande kommentar av vad som ska avses med ”som en sista utväg” eller vad som är ”kortast lämpliga tid” utan det är upp till varje stat att avgöra. Om man läser artikel 37(b) tillsammans med bestämmelserna i artikel 40 måste de dock förstås på så vis att det straffprocessuella påföljdssystemet ska innehålla alternativ som inte innebär frihetsberövande av den unge och att påföljderna ska vara inriktade mot åtgärder som främjar den unges återanpassning i samhället. Barnrättskommittén rekommenderar staterna att fastställa ett maxstraff för barn som anklagas för brott som reflekterar principen om kortast möjliga tid, mot bakgrund av den skada och de negativa konsekvenser som ett frihetsberövande innebär för ett barns möjligheter till återanpassning i samhället.¹⁵

¹³ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, adopted by the General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990.

¹⁴ CRC/C/GC/24, p. 8.

¹⁵ CRC/C/GC/24, p. 77.

En särskild fråga som tagits upp i den allmänna kommentaren till barnkonventionen är att barn inte ska hållas isolerade om de frihetsberövas. Att placera ett barn i en mörk cell, i isolering eller använda någon annan bestraffning eller behandling som kan äventyra det berörda barnets fysiska eller psykiska hälsa eller välbefinnande måste därför förbjudas.¹⁶

I artikel 37(c) berörs hur ett frihetsberövat barn ska behandlas. Av artikeln följer att varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet. Någon definition av dessa rekvisit ges inte. När det gäller ”människans inneboende värdighet” kan noteras att begreppet ”värdighet” är centralt i barnkonventionen och förekommer även i konventionens inledning samt i flera andra artiklar.¹⁷

Som ett led i kravet på en human behandling ingår principen om att varje frihetsberövat barn som huvudregel ska hållas åtskilt från vuxna. Om det bedöms vara till barnets bästa ska barnet däremot inte hållas åtskilt från vuxna. I artikeln ges ingen vägledning om när det kan vara bättre för barnet att hållas tillsammans med vuxna och när det bör hållas åtskilt. En bedömning av barnets bästa får ske i varje enskilt fall (mot bakgrund av principen i artikel 3). Denna del av artikel 37 har sin motsvarighet i FN:s Internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR; artiklarna 10.2 [b] och 10.3). De bestämmelserna är emellertid mer långtgående än artikel 37(c) och stadgar att ungdomsbrottslingar ska hållas åtskilda från vuxna och ges en efter deras ålder och rättsliga ställning anpassad behandling.¹⁸ Barnrättskommittén har uttalat att det finns gott om bevis för att placering av ett barn på anstalter för vuxna äventyrar barnets grundläggande säkerhet, välbefinnande samt förmåga att i framtiden hålla sig undan brott och återanpassas till samhället. Enligt kommittén bör undantaget från huvudregeln att barn ska vara åtskilda från vuxna tolkas snävt. Kommittén har i detta sammanhang uttalat att det som är lättast för en stat inte får väga tyngre än barnets bästa.¹⁹ Kommittén har även uttalat att bestämmelsen inte bör tolkas på så vis att ett barn så snart det fyllt 18 år ska flyttas till en institution för vuxna. En bedömning av vad som är det bästa för det enskilda

---

¹⁶ CRC/C/GC/10, p. 28c.

¹⁷ Se t.ex. artikel 23, 28, 39 och 40.

¹⁸ SOU 2020:63 s. 1409.

¹⁹ CRC/C/GC/24 p. 92.

barnet bör ske och vägas mot vad som är bästa för övriga barn på institutionen.²⁰

Av artikel 37 följer även en rätt för barnet att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök under den tid barnet är frihetsberövat. I den engelska versionen av barnkonventionen används ordet *correspondence*, vilket är ett vidare begrepp än det svenska ordet brevväxling. Den svenska översättningen av konventionstexten bör i det här sammanhanget tolkas dynamiskt. Rätten att hålla kontakt med familjen bör därmed även innefatta olika typer av meddelanden, t.ex. i form av ljud, bild, skrift, punktskrift, teckenspråk eller elektroniska signaler. Utöver telefon, brev, e-post och vanligt tal bör t.ex. meddelanden på sociala medier omfattas.

5.3.2 Artikel 40 om barn som misstänks, åtalas eller dömts för brott

Artikel 40 behandlar ett barns rätt till en värdig och barnanpassad straffrättslig process och kriminalvård. I artikeln understryks att barnet ska behandlas på ett sätt som främjar dess känsla för värdighet och värde samt som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja återanpassning och en konstruktiv roll i samhället. Av artikeln följer även att det ska finnas alternativ till anstaltsvård, t.ex. fosterhem, övervakning, ledning och tillsyn. För de frågor som utredningen har att överväga har delar av artikel 40.1, 40.3 och 40.4 störst betydelse och redovisas närmare nedan.

Artikel 40 lyder:

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och det önskvärda i att främja att barnet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället.

2. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i internationella instrument ska konventionsstaterna säkerställa följande:

(a) Inget barn ska misstänkas eller åtalas för eller befinnas skyldigt att ha begått brott på grund av en handling eller underlåtenhet som inte var förbjuden enligt nationell eller internationell rätt vid den tidpunkt då den begicks,

²⁰ CRC/C/GC/24 p. 93.

(b) Varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott ska ha åtminstone följande garantier:

i) att betraktas som oskyldigt till dess att barnets skuld lagligen fastställts,

ii) att snarast och direkt underrättas om anklagelserna mot sig och, om lämpligt, genom sina föräldrar eller vårdnadshavare, och att få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar,

iii) att utan dröjsmål få saken avgjord av en behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ i en opartisk förhandling enligt lag och i närvaro av juridiskt eller annat lämpligt biträde och, såvida det inte anses strida mot barnets bästa, särskilt med beaktande av barnets ålder eller situation, barnets föräldrar eller vårdnadshavare,

iv) att inte tvingas att avge vittnesmål eller erkänna sig skyldigt; att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot barnet samt att på lika villkor få vittnen inkallade och förhörda för barnets räkning,

v) att, om barnet anses ha begått brott, få detta beslut och beslut om åtgärder till följd därav omprövade av en högre behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ enligt lag,

vi) att utan kostnad få hjälp av tolk, om barnet inte kan förstå eller tala det språk som används,

vii) att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet.

3. Konventionsstaterna ska söka främja införandet av lagar och förfaranden samt inrättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befins skyldiga till att ha begått brott och ska särskilt:

a) fastställa en lägsta straffbarhetsålder,

b) vidta åtgärder, då så är lämpligt och önskvärt, för behandling av ärenden som rör barn under denna ålder utanför domstol, under förutsättning att mänskliga rättigheter och rättsligt skydd till fullo respekteras.

4. Olika åtgärder som t.ex. vård, ledning och föreskrifter om tillsyn, rådgivning, övervakning, familjehemsplacering, utbildnings- och yrkesutbildningsprogram och andra alternativ till anstaltsvård ska finnas tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välmående och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet.

Genom artikeln erkänns att varje barn som misstänks eller dömts för att ha begått brott har rätt att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde. Barnrättskommittén har uttalat att en stats lagstiftning och förfaranden bör garantera ett barns rättigheter under hela processen, ända från den första kontakten med rättsväsendet. Kommittén framhåller vikten av fortlöpande utbildning av personer som arbetar med unga lagöverträdare. Dessa personer bör

enligt kommittén vara välinformerade om såväl barns mentala, sociala och fysiska utveckling som de särskilda behov som vissa barn kan ha.²¹

I artikel 40.3 anges att en stat ska främja införandet av lagar och förfaranden samt upprätta myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinns skyldiga att ha begått brott. Detta innebär inte ett uttryckligt krav på att lagar och förfaranden ska vara barnanpassade eller att en stat behöver upprätta myndigheter och institutioner speciellt anpassade för barn, men att staten har åtagit sig att främja en sådan utveckling. Listan över åtgärder som en stat ska vidta är inte uttömmande.

Barnrättskommittén menar att artikeln innebär att en stats behöriga myndighet, i många fall en åklagare, bör utforska möjligheterna att undvika en domstolsprocess eller dom till förmån för andra åtgärder. När ett barn erbjuds sådana alternativa åtgärder bör barnets rättssäkerhetsgarantier respekteras och juridisk eller annan hjälp är nödvändig, enligt kommittén.²²

Barnrättskommittén rekommenderar att konventionsstaterna inrättar ungdomsdomstolar, antingen som separata enheter eller som delar av befintliga domstolar. Om det inte är praktiskt möjligt bör konventionsstaterna enligt kommittén säkerställa att specialiserade domare utses för att handlägga mål som gäller unga lagöverträdare.

Kommittén anser även att det ska finnas enheter inom polis- och åklagarväsendet samt försvarsadvokater som är specialiserade på ungdomsbrottslighet.²³

I artikel 40.3 (a) anges också att en stat särskilt ska fastställa en lägsta straffbarhetsålder. Vilken den åldern ska vara framgår inte av artikeln utan lämnas till respektive stat att avgöra.

Enligt artikel 40.4 ska en stat se till att det finns tillgängliga alternativ till anstaltsvård (institutional care). Som exempel på alternativ till anstaltsvård anges vård, ledning och föreskrifter om tillsyn, rådgivning, övervakning, familjehemsplacering, program för allmän utbildnings- och yrkesutbildningsprogram och andra alternativ till anstaltsvård. Inte heller den här listan ska betraktas som uttömmande.

Gemensamt för de åtgärder som anges i artikel 40.4 är att de syftar till att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga

²¹ CRC/C/GC/24 p. 39 och 41.

²² CRC/C/GC/24 p. 72.

²³ CRC/C/GC/24 p. 106 och 107.

förhållanden och till brottet. Barn som har begått brott, även unga återfallsförbrytare, har rätt att behandlas på ett sätt som tar hänsyn till deras ålder och mognad och som främjar deras återanpassning och som leder till att barnet antar en konstruktiv roll i samhället (artikel 40.1). Artikel 40.4 bör också tolkas i relation till artikel 37 (b) om att frihetsberövande av unga lagöverträdare får användas endast som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Artikel 40, tillsammans med bestämmelserna i artikel 37(b) och i viss mån artikel 9.1, innebär en inriktning av påföljdssystemet bort från frihetsberövande påföljder, särskilt fängelse.

Barnrättskommittén anser att det i en stats lagstiftning bör finnas en omfattande uppsättning av åtgärder som alternativ till ett frihetsberövande. Enligt kommittén ska ett frihetsberövande endast användas i sista hand och alternativa åtgärder ska ges företräde. Kommittén betonar att reaktionen på ett brott alltid ska stå i proportion inte bara till brottets omständigheter och svårighetsgrad, utan även till barnets ålder, mindre straffrättsliga ansvar, omständigheter och behov, liksom till samhällets olika behov, i synnerhet de långsiktiga. Vid bedömningen ska det enligt kommittén ges tyngd åt vad som är bäst för barnet och behovet av barnets återanpassning i samhället. Om ett frihetsberövande är oundvikligt bör det vara så kort som möjligt.²⁴

5.4 Ytterligare artiklar med särskild betydelse för barns grundläggande behov

5.4.1 Artikel 24 om rätten till hälso- och sjukvård

Genom artikel 24 ska barns rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering tillförsäkras barn i alla konventionsstater.

---

²⁴ CRC/C/GC/24, p. 73, 76 och 78.

Artikel 24 har följande lydelse:

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna ska sträva efter att säkerställa att inget barn berövas sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård.

2. Konventionsstaterna ska sträva efter att till fullo förverkliga denna rätt och ska särskilt vidta lämpliga åtgärder för att:

(a) minska spädbarns- och barnadödligheten,

(b) säkerställa att alla barn tillhandahålls nödvändig hälso- och sjukvård med tonvikt på utveckling av primärvården,

(c) bekämpa sjukdom och undernäring, bland annat inom ramen för primärvården, genom utnyttjande av lättillgänglig teknik och tillhandahållande av lämpliga och näringsrika livsmedel och rent dricksvatten, med beaktande av de faror och risker som miljöförstöring innebär,

(d) säkerställa tillfredsställande hälso- och sjukvård för mödrar före och efter förlossningen,

(e) säkerställa att alla grupper i samhället, särskilt föräldrar och barn, får information om och har tillgång till undervisning om barnhälsovård och näringslära, fördelarna med amning, hygien och ren miljö och förebyggande av olycksfall och får stöd vid användning av sådana grundläggande kunskaper,

(f) utveckla förebyggande hälso- och sjukvård, föräldrarådgivning samt undervisning om och hjälp i familjeplaneringsfrågor.

3. Konventionsstaterna ska vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

4. Konventionsstaterna åtar sig att främja och uppmuntra internationellt samarbete i syfte att gradvis uppnå det fulla förverkligandet av den rätt som erkänns i denna artikel. Särskild hänsyn ska härvid tas till utvecklingsländernas behov.

I artikeln finns exempel på åtgärder som konventionsstaterna bör vidta för att barns rätt till bästa möjliga hälsa samt tillgång till sjukvård ska förverkligas. Det finns ingen definition av begreppet hälsa i konventionen, men barnrättskommittén hänvisar i sin allmänna kommentar till den definition som finns i Världshälsoorganisationens (WHO:s) författning. I den anges att hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och inte enbart frånvaron av sjukdom och svaghet. Det som beskrivs om sjukvård och hälsa i barnkonventionen skulle alltså närmast kunna beskrivas som vård i relativt vid bemärkelse som även innefattar ett folkhälsoperspektiv.²⁵

Rätten till hälsa och sjukvård gäller även frihetsberövade barn. Att säkerställa barns hälsa och välbefinnande vid sådan tvångsmässig

²⁵ SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt, Volym 2, s. 969.

placering vid institution som ett frihetsberövande innebär utgör en särskild utmaning för staten.

5.4.2 Artikel 28 om rätten till utbildning

Av artikel 28 följer rätten till utbildning för varje barn. Artikeln har följande lydelse:

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning. I syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter ska de särskilt

a) göra grundskoleutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgänglig för alla,

(b) uppmuntra utvecklingen av olika former av gymnasial utbildning inklusive såväl högskoleförberedande utbildning som yrkesutbildning, göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn samt vidta lämpliga åtgärder såsom införande av kostnadsfri utbildning och ekonomiskt stöd vid behov,

(c) genom varje lämpligt medel göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga,

(d) göra utbildnings- och yrkesrelaterad information och vägledning tillgänglig och åtkomlig för alla barn,

(e) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

2. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med denna konvention.

3. Konventionsstaterna ska främja och uppmuntra internationellt samarbete i utbildningsfrågor, särskilt i syfte att bidra till att avskaffa okunighet och analfabetism i hela världen och för att underlätta tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap och moderna undervisningsmetoder. Särskild hänsyn ska härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Rätten till utbildning garanteras inte bara av barnkonventionen utan slås även fast bl.a. i det grundläggande ramverket för de mänskliga rättigheterna (The International Bill of Human Rights) och i Europakonventionen samt inom EU-rätten.²⁶

Genom artikel 28 i barnkonventionen erkänns ett barns rätt till utbildning. Barnrättskommittén har dock inte utfärdat någon allmän kommentar till artikel 28. Varken av artikelns ordalydelse eller sammanhang framgår det heller vilka närmare krav som kan ställas på ut-

²⁶ Se artikel 26 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, artikel 2 i Europakonventionen och artikel 14 i EU-stadgan.

bildningen. Det anges t.ex. inte hur länge utbildningen ska pågå eller vad den ska innehålla. Artikel 29 får dock betydelse för de överväganden som utredningen ska göra beträffande t.ex. rätten till skolgång som även gäller för barn som är frihetsberövade, men även för överväganden om det stöd som kan behövas för att barnet ska återanpassas i samhället efter att frihetsberövandet har upphört.

Av artikel 29 framgår dock att utbildningen bl.a. ska syfta till att utveckla barnets respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, för barnets föräldrar, kulturella identitet, språk och värden och förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämställdhet mellan könen och vänskap mellan alla folk.²⁷ Barnrättskommittén har uttryckt att artikeln bör tolkas så att varje stat ska säkerställa att barn erhåller minst sex år i grundskola och ytterligare tre år i gymnasieskola samt att skolåret bör omfatta 180 dagar.²⁸

5.4.3 Artikel 31 om rätten till vila och fritid, lek och rekreation samt rätten att delta i det kulturella och konstnärliga livet

Barns rätt till vila och fritid, lek och rekreation m.m. följer av artikel 31, som har följande lydelse:

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder och rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.
2. Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreativ- och fritidsverksamhet.

I fråga om rätten till vila, fritid osv. har regleringen särskild betydelse när det gäller vissa grupper av barn, i synnerhet de barn som staten tagit över ansvaret för genom t.ex. ett omhändertagande eller frihetsberövande. Frihetsberövade barn begränsas både när det gäller barnets rörelsefrihet och barnets tillgång till t.ex. utrustning som behövs för att utöva viss aktivitet. Det kan av den anledningen finnas anledning att i lagstiftning ställa särskilda krav på att den myndighet eller institution

²⁷ General comment No. 1 (2001), article 29 (1), the aims of education.

²⁸ Se Unicef m.fl., Implementation Handbook for the Convention on the Right of the Child (2007), s. 412.

som ansvarar för omhändertagna eller frihetsberövade barn säkerställer barnets rätt till t.ex. vila och till att utöva fritidsaktiviteter.

I fråga om rätten till vila har Barnrättskommittén uttalat att rätten till vila innebär att ett barn ska ges tillräckligt andrum från alla former av arbete, utbildning eller ansträngning för att barnets bästa möjliga hälsa och välbefinnande ska kunna säkerställas. Det innebär bl.a. att barn ska ges tillfälle till tillräckligt med sömn. Vad det närmare innebär framgår inte av artikeln eller Barnrättskommitténs uttalanden, men barnets behov av vila bör bedömas i förhållande till det enskilda barnets förmågor och dess utvecklingsbehov.²⁹

Enligt Barnrättskommittén innebär begreppet ”fritid” den tid då lek eller rekreation kan äga rum, dvs. tid som är fri eller utan förpliktelser och som inte innefattar formell utbildning, arbete, ansvar i hemmet eller utförande av andra livsuppehållande sysslor. Med andra ord handlar det mestadels om tid som barnet själv väljer vad den ska användas till.³⁰

Med rekreation avses i konventionen ett brett urval av aktiviteter, som bl.a. kan röra musik, konst, konsthantverk, engagemang i lokalsamhället, föreningar, idrott, spel, friluftsliv och hobbyer. Enligt barnrättskommittén handlar det om aktiviteter eller erfarenheter som är frivilligt valda av barnet.³¹

Artikeln ger vidare barn en rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Artikeln innebär dock inte enbart att staten ska respektera den rätt som anges i artikeln utan även att staten ska vidta aktiva åtgärder för att barn ska kunna delta i de olika verksamheter som nämns.

5.5 Om barnkonsekvensanalyser

5.5.1 Allmänt om barnkonsekvensanalyser

En barnkonsekvensanalys är ett verktyg för att omsätta barnkonventionen i handling och synliggöra barnets bästa i olika beslutsprocesser i frågor som rör barn. Avsikten är att barnkonsekvensanalyser ska säkerställa att beslutsprocesser sker systematiskt och att barnperspektivet tas med i besluten.

---

²⁹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 17, p. 14 a.

³⁰ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 17, p. 14 b.

³¹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 17, p. 14 d.

Innan konsekvenserna för barn analyseras behöver beslutsfattaren ha ett tillräckligt underlag för att kunna bedöma vad som är barnets bästa. Ett fullgott kunskapsunderlag måste inhämtas, t.ex. avseende gällande lagstiftning (vilket alltså även inkluderar barnkonventionen), aktuell forskning, evidens och praxis. Dessutom bör en utredning om det eller de barn som berörs vidtas och barnets eller barnens synpunkter inhämtas. Även synpunkter från andra aktörer i barnets eller barnens närhet kan behöva tas in.

Det underlag som ligger till grund för beslutet ska innehålla en utvärdering av vilka positiva och negativa konsekvenser beslutet får för barnet eller barnen. Efter utvärdering av olika alternativ ska i första hand den lösning som bedöms vara den bästa möjliga lösningen för barnet eller barnen väljas.

Det kan dock finnas motsättningar mellan barnets eller barnens bästa och andra samhällsintressen. I de fall då barnets eller barnens bästa har fått ge vika för något annat intresse är det särskilt viktigt att analysen dokumenteras på ett sätt som gör att det framgår vad som har legat till grund för prioriteringen. För det fall ett beslut i någon eller några delar inte bedöms optimalt utifrån ett barnrättsperspektiv bör beslutsfattaren även ta fram förslag till kompensatoriska åtgärder, vilket enklast kan beskrivas som åtgärder som syftar till att mildra beslut som inte i alla delar bedöms vara till barnets eller barnens bästa.

Vid bedömningen av vad som är barnets bästa är det också viktigt att komma ihåg att barn inte är någon homogen grupp. Barn har olika förutsättningar och behov beroende på bl.a. kön, ålder, socioekonomiska förhållanden, kulturell och etnisk bakgrund och eventuella funktionshinder. Det som är det bästa för ett barn i en given situation är inte nödvändigtvis det bästa för ett annat barn. Det som gynnar en grupp barn kan missgynna en annan och så vidare. Vid barnkonsekvensanalysen är det därför angeläget att olika perspektiv utvärderas på såväl individ- som gruppnivå.

Omfattningen av barnkonsekvensanalysen beror på vilken fråga som ska avgöras och vilken betydelse den bedöms få för ett enskilt barn eller en grupp av barn. I vissa fall är det tillräckligt att det görs en enklare prövning av vad som bedöms vara det bästa för barnet eller barnen medan det i andra fall kan krävas en mer omfattande utredning och bedömning.

5.5.2 Särskilt om utredningens barnkonsekvensanalys

Utredningen har genomgående lagt barnkonventionens principer och rättigheter till grund för de analyser och bedömningar som görs i betänkandet. Innan analyser och överväganden har genomförts har kunskap inhämtats om både SiS verksamhet (i den del den avser verkställighet av sluten ungdomsvård) och Kriminalvårdens verksamhet (både verkställigheten i anstalt och i frihet). Kunskapsinhämtningen har bl.a. bestått i genomgång av den lagstiftning som styr verksamheterna, genom information som inhämtats från företrädare för de båda myndigheterna, genom de samtal som har förts med barn och unga som har avtjänat sluten ungdomsvård vid intervjutillfällena samt genom studiebesök vid SiS ungdomshem Bärby och vid Kriminalvårdens anstalt i Norrtälje.

Eftersom Kriminalvården inte har några befintliga anstalter eller avdelningar där barn verkställer frihetsberövande påföljder i dag är det inte möjligt att göra några direkta jämförelser mellan SiS och Kriminalvårdens respektive verksamheter och sedan uttala sig om vilket av alternativen som är bäst för barnen eller vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för barn utifrån myndigheternas nuvarande utformning. Analysen, som redovisas nedan i avsnitt 10–12, innebär sammanfattningsvis att båda myndigheterna behöver göra anpassningar i sina verksamheter för att begränsa skadeverkningsarna av den inlåsning som ett frihetsberövande innebär samt för att minska risken för återfall i brott.

5.6 Sammanfattning

Barnkonventionens artiklar ska beaktas och utgöra en grund för alla beslut som gäller barn. Det innebär bl.a. att barnets bästa ska vara styrande för frågor som rör barn. Vid en prövning av barnets bästa måste först och främst tre grundprinciper beaktas. Dessa är artikel 2 om icke-diskriminering, artikel 6 om barnets rätt till liv och utveckling och artikel 12 om barnets rätt att göra sin röst hörd och få den beaktad. I det sammanhang som är föremål för överväganden i det här betänkandet, frihetsberövande av barn och unga, måste det också säkerställas att barnet får sina rättigheter enligt barnkonventionen tillgodosedda under frihetsberövandet, exempelvis när det gäller utbildning, information, hälso- och sjukvård och rätten att under frihetsberövandet hållas

åtskilt från vuxna, om det inte bedöms vara till barnets bästa att inte vara det.

En särskilt viktig fråga vid överväganden inför beslut som påverkar barn är att beslutsfattaren ska lyssna på barnen. Utredningen har av den anledningen intervjuat några barn och unga som vid tiden för intervjuerna avtjänade sluten ungdomsvård (se avsnitt 6.5).

6 Särskilt om unga lagöverträdare

6.1 Inledning

Målgruppen för det uppdrag som utredningen har är i huvudsak barn i barnkonventionens mening. Det är därför viktigt att lyfta fram några aspekter som är särskilt viktiga att ha i minnet när frågan om frihetsberövande av barn diskuteras. Det handlar bl.a. om hur och när hjärnan utvecklas, något om de barn och unga som döms till frihetsberövande påföljder i dag och om den brottslighet som är vanlig hos dessa ungdomar.

Av utredningens direktiv följer dessutom att barns och ungas egna erfarenheter ska tillvaratas och att synpunkter från barn och unga med erfarenheter av sluten ungdomsvård ska inhämtas. Utredningen har av den anledningen genomfört intervjuer med barn och unga som vid tiden för intervjuerna avtjänade sluten ungdomsvård. En närmare beskrivning av intervjuerna och vad barnen och de unga berättade redovisas i avsnitt 6.5.

6.2 Psykologisk forskning¹

6.2.1 Hjärnans utveckling

Senare tids psykologiska forskning tyder på att människor i de sena tonåren och de första åren efter att ha fyllt 20 år är mindre mogna än äldre människor i flera viktiga avseenden. De unga är t.ex. mer benägna att underskatta risker. Vidare är unga, särskilt de mellan 18 och 21 år, mer benägna att söka spänning. Unga i de sena tonåren och de första åren efter att ha fyllt 20 år har också sämre förmåga till impuls kontroll och att bedöma de framtida konsekvenserna av sitt handlande. Dess-

---

¹ Avsnittet är i huvudsak hämtat från SOU 2018:85, avsnitt 6.3.2–6.3.3. För bakomliggande källor hänvisning till huvudtexten.

utom mognar människor tidigare med avseende på grundläggande kognitiva förmågor, som att minnas och att tänka logiskt, än med avseende på emotionella förmågor, inklusive förmågan att utöva självkontroll, att bedöma risker och jämföra konsekvenserna av ett handlande med konsekvenserna av ett alternativt handlande samt att stå emot påtryckningar från andra.

Förmågan till självkontroll är fullt utvecklad först mellan 23 och 25 års ålder vilket innebär att en och samma individ på samma gång kan vara intellektuellt mogen men socialt och emotionellt omogen. Sådana skillnader blir särskilt tydliga när ungdomar och unga vuxna fattar beslut i emotionellt laddade situationer. Studier som presenterades 2014 och 2015 har visat att kurvan för riskfyllt beslutsfattande stiger fram till en ålder mellan 19 och 21 år, varefter den sjunker igen. En senare studie, som presenterades 2017, har visat att förmågan till självkontroll är fullt utvecklad först mellan 23 och 25 års ålder.

I bl.a. USA döms ungdomar till mycket långa fängelsestraff för allvarliga brott, även på livstid utan villkorlig frigivning baserat på juridiska argument om att de inte skulle gå att rehabilitera och utgör permanenta risker för samhället.² En aktuell översiktsartikel av Casey och medarbetare om forskning från utvecklingspsykologi och neurovetenskap påvisar emellertid betydande positiv utveckling av hjärnans mognad, liksom en sådan utveckling personlighetsmässigt, kognitivt, och beteendemässigt fungerande under tonåren och in i 20-årsåldern.

Baserat på denna forskning understryker författarna vikten av att i lagstiftning och rättspraxis väga in att tonåringars hjärnor inte är fullt utvecklade och att förändringspotentialen kan vara betydande. Det finns därför anledning att inte enbart utgå från brottens allvar och straffvärde i lagstiftning och juridisk praxis vid bedömning av unga lagöverträdarens risk för brottsåterfall och rehabiliteringspotential. Det är inte motiverat att betrakta lagöverträdare i åldersspannet 15–21 år som att de generellt skulle ha samma neurofysiologiska och utvecklingspsykologiska förutsättningar som vuxna att hantera komplexa och hotfulla situationer.³

² Casey B.J., Simmons C., Somerville L.H., & Baskin-Sommers A. Making the sentencing case: Psychological and neuroscientific evidence for expanding the age of youthful offenders. *Annual Review of Criminology* 2022;5:321-343.

³ Gutterswijk R.V., Kuiper C.H.Z., Lautan N., Kunst E.G., van der Horst F.C.P., Stams G.J.J.M., & Prinzie P. The outcome of non-residential youth care compared to residential youth care: A multilevel meta-analysis. *Children and Youth Services Review* 2020;113:104950.

6.2.2 Neurologisk forskning

Av den neurologiska forskningen följer att hjärnans utveckling fortfarande pågår i 25-årsåldern. Det har tidigare varit känt att hjärnans grundläggande funktioner och strukturer, bl.a. sådana som styr förmågan till självkontroll, fortsätter att mogna under de sena tonåren. Senare tids forskning har visat att den processen pågår fram till en ålder mellan 20 och 30 år.

Den neurologiska forskningen efter millennieskiftet har visat att den huvudsakliga anledningen till människors psykologiska omognad i tonåren och de första åren efter att ha fyllt 20 år är skillnaden i utveckling av två viktiga system i hjärnan. Det s.k. socioemotionella systemet – som gör att en individ söker t.ex. spänning, bekräftelse och belöningar – utvecklas snabbt under puberteten och är högaktivt under de sena tonåren och de första åren efter att individen fyllt 20 år. Det s.k. kognitiva kontrollsystemet däremot – vilket styr förmågan till självkontroll, impuls kontroll, framåtblickande, konsekvenstänkande (inklusive riskvärdering) och att motstå gruppptryck – undergår en tydlig utveckling ännu när individen är i 25-årsåldern. Det är alltså först efter 20 års ålder som det kognitiva systemet ”kommer i kapp”.

Skillnaderna kan förklaras medicinskt på följande sätt. Den främre delen av pannloben mognar redan i tonåren. Då är den s.k. synaptiska beskärningen huvudsakligen färdig, vilket innebär att onödiga kopplingar mellan neuroner har tagits bort och kommunikationen i hjärnan går snabbare. Kopplingarna mellan främre delen av pannloben och de områden i hjärnan som styr självkontroll m.m. mognar däremot först i 25-årsåldern. Det är först då som kopplingarna mellan neuroner har isolerats tillräckligt för att informationen ska kunna gå i full hastighet i hjärnan.

I en studie som presenterades 2016 undersöktes impuls kontroll under emotionellt neutrala förhållanden respektive typiskt känslöväckande förhållanden hos tonåringar, unga vuxna i åldern 18–21 år och unga vuxna i 25-årsåldern. Under emotionellt neutrala förhållanden var de unga vuxna i åldern 18–21 år lika förmögna som de i 25-årsåldern att kontrollera sina impulser. Under typiskt känslöväckande förhållanden däremot var impuls beteendet och hjärnaktiviteten hos de i 18–21-årsåldern jämförbar med de värden som mättes upp hos tonåringarna. Hjärnan hos en 20-åring fungerar alltså på ett liknande sätt

som hos en 16- eller 17-åring när 20-åringen utsätts för stress, ilska, rädsla eller hot.

6.2.3 Ungas hjärnor är mer formbara

Utöver det som redovisats ovan bör tilläggas att hjärnan är mer plastisk, dvs. formbar, under ungdomen. Detta gäller särskilt under de sena tonåren och de första åren efter att individen fyllt 20 år. Det är därför från neurologisk synpunkt svårt att förutse framtida kriminalitet utifrån antisocialt beteende i denna ålder. Vissa studier har visat att en mycket hög andel av de som har begått allvarliga brott i ungdomen ”växer ur” kriminaliteten. De flesta ungdomar som begår brott gör alltså detta under en kortare period för att därefter leva ett välanpassat liv. Ungdomsbrottsligheten kan med andra ord, i enlighet med vad som har uttalats i en kunskapssammanställning av Brottsförebyggande rådet, beskrivas som episodisk till sin karaktär.

6.3 Något om de barn och unga som döms till frihetsberövande påföljder

6.3.1 Statistik om frihetsberövande påföljder för barn och unga under åren 2000–2020

Statens institutionsstyrelse, SiS, har sedan 2002 årligen redovisat statistik över sin verksamhet i rapporter som hålls tillgängliga på myndighetens webbplats.⁴ Nedanstående statistik bygger på dessa uppgifter, men även på statistik som inhämtats från Brå och Kriminalvården.

År 2002 fanns 74 fastställda platser för sluten ungdomsvård. Ungdomar som dömdes till sluten ungdomsvård vårdades vid den tidpunkten tillsammans med ungdomar som vårdades med stöd av LVU. År 2002 togs 86 ungdomar in för att avtjäna sluten ungdomsvård. Av dessa var 83 pojkar och 3 var flickor. Den genomsnittliga åldern vid intagning var 17,5 år och den genomsnittliga strafftiden var 9,2 månader. Av intagningarna var verkställigheten mer än ett år i elva fall. En övervägande majoritet av ungdomarna frigavs till föräldrahemmet eller eget boende.⁵

⁴ Se <https://www.stat-inst.se/publikationer/sis-arliga-statistik/> (2022-02-02).

⁵ Allmän SiS-rapport 2003:5, SiS årliga statistik 2002, s. 36 ff.

Motsvarande statistik för år 2005 visar att antalet platser det året fastställdes till 78 platser. Antalet intagningar under året var 104, varav 100 var pojkar och 4 flickor. I genomsnitt verkställde 78 ungdomar slutna ungdomsvård per månad.⁶ Genomsnittsåldern vid intagningen var 17,7 år och den genomsnittliga verkställighetstiden var 10 månader. Även 2005 skrevs merparten av ungdomarna ut eller frigavs till föräldrahemmet eller eget boende.

År 2010 fanns det totalt 68 platser som var speciellt avsedda för ungdomar som dömts till slutna ungdomsvård. Antalet enskilda intagningar under året var 79, varav 76 pojkar och 3 flickor. Medelåldern på de intagna var 17,6 år och den genomsnittliga strafftiden var 10,1 månader. Av statistiken följer att strafftiderna varierade mellan 14 dagar och tre år. Under året frigavs 88 ungdomar, merparten till föräldrahemmet.⁷

Statistiken för år 2015 visar att det fanns 56 platser avsedda för verkställighet av slutna ungdomsvård. Under året togs 44 enskilda individer in för verkställighet, 43 pojkar och en flicka. Den genomsnittliga åldern vid intagning var 17,2 år. Strafftiderna varierade mellan 30 dagar och knappt 3,5 år. Den genomsnittliga strafftiden var 9,9 månader. Den övervägande majoriteten frigavs till föräldrahemmet.⁸

Även under åren 2016–2019 fanns det 56 platser avsedda för slutna ungdomsvård. Motsvarande siffra för 2020 var 68. Medelåldern på de ungdomar som togs in för verkställighet var lite drygt 17 år. På senare år har en viss ökning skett av den genomsnittliga strafftiden, vilken under år 2019 var drygt ett år och 2020 strax under ett år.⁹

Hälften av de barn och unga som verkställde slutna ungdomsvård under våren 2022 hade fyllt 17 år när de begick det brott de dömdes för. Vid intagning var medelåldern 17,2 år. Den yngsta intagna var dock 15 år och den äldsta 22 år.¹⁰ Åldersspannet är alltså relativt stort.

⁶ Allmän SiS-rapport 2006:6, SiS årliga statistik år 2005 s. 52 ff. Genomsnittet beräknas på följande sätt: totalt antal ungdomar som varje dag under året fanns intagna för slutna ungdomsvård dividerat med antal dagar i respektive månad under året, se s. 52.

⁷ SiS i korthet 2010 s. 11 ff.

⁸ SiS i korthet 2015 – En samling statistiska uppgifter om SiS, s. 10 f.

⁹ Se SiS i korthet för åren 2016–2020.

¹⁰ Uppgifterna har tagits fram av SiS efter förfrågan från utredningen.

En sammanställning av statistiken finns i nedanstående tabell.

Tabell 6.1 Sammanställning statistik slutna ungdomsvård 2002–2020

År	Antal platser	Intagningar	Medelålder	Strafftider
2002	74	86	17,5 år	9,2 månader
2005	78	104	17,7 år	10,0 månader
2010	68	79	17,6 år	10,1 månader
2015	56	44	17,2 år	9,9 månader
2016	56	63	17,3 år	10,1 månader
2017	56	73	17,2 år	10,6 månader
2018	56	73	17,3 år	10,4 månader
2019	56	73	17,2 år	12,2 månader
2020	68	61	17,2 år	11,9 månader

Källa: Statens institutionsstyrelse, SiS, 2002–2020 (stat-inst.se).

Sammantaget visar alltså statistiken att antalet tillgängliga platser för slutna ungdomsvård och medelåldern för de som tagits in för verkställighet varit i stort sett konstant de senaste tio åren. Även den genomsnittliga strafftiden har varit i stort sett densamma fram till för tre år sedan då den ökade något. Under 2021 dömdes barn och unga till slutna ungdomsvård i 14,5 månader i genomsnitt, vilket är en ökning med ungefär 2,5 månader jämfört med 2020. Denna ökning är ett förväntat resultat av att påföljden ungdomsövervakning infördes under 2021. En del av de som skulle ha dömts till kortare tider i slutna ungdomsvård under 2021 dömdes i stället till ungdomsövervakning, vilket innebär att de korta frihetsstraffen utgör en minskad andel av samtliga domar på slutna ungdomsvård samtidigt som de långa straffen på motsvarande sätt utgör en större andel. Konsekvensen av detta blir att den genomsnittliga strafftiden för de personer som dömts till slutna ungdomsvård ökar.

Statistik från SiS visar att omkring en tredjedel av de som tas in för att avtjäna slutna ungdomsvård har fyllt 18 år när verkställigheten inleds. Cirka två tredjedelar har hunnit fylla 18 år när påföljden är avtjänad fullt ut.¹¹

Av Brås kriminalstatistik och av statistik som hämtats från Kriminalvården följer att ett antal barn och unga har dömts till fängelse. Av tabellen nedan visas att mellan noll och åtta barn och unga årligen

¹¹ Statistik från SiS levererad till utredningen 2022-12-02.

har påbörjat en fängelseverkställighet.¹² Av tabellen följer också antalet barn och unga mellan 15 och 20 år som har börjat avtjäna slutna ungdomsvård under samma år.

Tabell 6.2 Antal inledda verkställigheter av fängelse respektive slutna ungdomsvård i angiven ålder

År	Fängelse	Fängelse	LSU	LSU
Ålder	(15–17 år)	(18–20 år)	(15–17 år)	(18–20 år)
2022	0	545	30	24
2021	2	516	47	21
2020	2	541	51	14
2019	0	525	71	15
2018	8	495	51	16
2017	5	451	59	19
2016	7	407	64	20
2015	4	450	37	10
2014	3	395	39	12
2013	3	429	30	12
2012	5	500	43	15
2010	1	537	73	14

Källa: SiS, Brå och Kriminalvården.

Av Brå:s statistik följer även att den totala utdömda strafftiden i fängelse (för alla åldrar, dvs. såväl över som under 18 år), eller den så kallade straffmassan, har ökat på senare tid. Bara mellan år 2020 och 2021 ökade straffmassan med 18 999 månader, från 138 995 månader 2020 till 157 994 månader 2021. Det motsvarar en ökning med 14 procent. Under den senaste tioårsperioden var utvecklingen inledningsvis på en jämn nivå men sedan ökade strafftiden tydligt under åren 2018–2021. Jämfört med 2017 har den totala utdömda strafftiden ökat med 62 procent. Merparten (93 procent av den totala utdömda strafftiden 2020) avsåg fängelsedomar mot män, en nivå som varit densamma under den senaste tioårsperioden.¹³

Beträffande återfall i brott visar kriminalstatistik från Brå att 23 procent av de barn och unga i åldersgruppen 15–17 år som dömdes för brott under 2019 återföll i ny brottslighet inom ett år från ingångs-

¹² Statistiken hämtad från Kriminalvårdens register 2023-03-01. Uppgiften för år 2022 är preliminär och kan komma att ändras.

¹³ Brå Kriminalstatistik, s. 32.

händelsen. Det är en ökning med 1 procent jämfört med år 2010. Störst andel återfall (48 procent) hade de som dömts till ungdomsvård som mest ingripande påföljd. Även bland de som hade dömts till fängelse, sluten ungdomsvård eller skyddstillsyn var andelen som återföll hög (drygt 40 procent) vilket förmodligen till viss del kan förklaras av att dessa personer i allmänhet begått grövre brott och hade en mer omfattande brottsbelastning sedan tidigare. Statistiken visar även att risken för återfall är störst relativt kort tid efter frigivningen för att sedan avta.¹⁴

Sammantaget visar statistiken att barn och unga redan nu döms till fängelsepåföljd (även om det sker i få fall), att straffmassan ökar och att återfallsfrekvensen är hög i den åldersgrupp som är aktuell här.

6.3.2 Vilka döms till sluten ungdomsvård?

Det är ingen enkel uppgift att ge en rättvisande bild av de barn och unga som döms till frihetsberövande påföljder. Det handlar om förhållandevis få individer årligen och gruppen är inte homogen. Den översiktliga bild som lämnas här får alltså användas med viss försiktighet.

Många har minst en psykiatrisk- eller neuropsykiatrisk diagnos. Vanliga diagnoser är ADHD eller autismspektrumtillstånd, men även andra diagnoser, såsom intellektuell funktionsnedsättning, PTSD och svår uppförandestörning förekommer. Dokumentation om psykisk ohälsa och svåra uppväxtförhållanden förekommer också bland de barn och unga som skrivs in vid de särskilda ungdomshemmen. Dessutom har ungdomarna många gånger en missbruksproblematik. De droger som oftast har använts av ungdomarna är cannabis och Tramadol.

Så som framgår av den statistik som redovisats ovan har medelåldern för de barn och unga som tagits in för verkställighet av sluten ungdomsvård ända sedan påföljden infördes varit drygt 17 år. Det är åldern vid tiden för brottet som avgör vilken påföljd, fängelse eller sluten ungdomsvård, som ska väljas. I och med att många domar överklagas till andra och ibland även tredje instans, har en del av de unga hunnit fylla 18 år när domen blir verkställbar.

En övervägande majoritet av de omkring 70 individer som årligen döms till sluten ungdomsvård är pojkar. Så har det varit sedan påföljden infördes. Vissa år har det inte tagits in några flickor alls för verkställighet av sluten ungdomsvård, medan det andra år har tagits

---

¹⁴ Brå Kriminalstatistik, Återfall i brott 2019, preliminär statistik, s. 8 ff.

in upp till som mest fyra flickor. Det finns ingen lagreglering som innebär att unga som avtjänar sluten ungdomsvård ska hållas separerade från de barn och unga som har omhändertagits enligt LVU. Tidigare har dessa grupper placerats vid gemensamma avdelningar. SiS har dock i januari 2021 beslutat att inte blanda ungdomarna på det viset. I och med att det är så få flickor som avtjänar sluten ungdomsvård omfattas dock inte flickorna av det beslutet. Flickor som avtjänar sluten ungdomsvård gör alltså fortfarande det tillsammans med barn och unga som har omhändertagits enligt LVU.¹⁵

6.3.3 Vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Det ska beslutas om vård för barn och unga om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Det följer av 2 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Enligt 3 § LVU ska vård också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Detsamma gäller för den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken och som vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa sådan risk.

LVU avser insatser inom socialtjänsten och sådana insatser för barn och unga ska som utgångspunkt göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453; SoL). Den som är under 18 år ska även beredas vård enligt LVU, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Vård med stöd av 3 § LVU får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och per-

---

¹⁵ Beslut av SiS generaldirektör den 18 januari 2021, dnr 1.1.4-517-2021.

sonliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Beslut om vård enligt LVU beslutas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Socialnämnden bestämmer hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden (11 § LVU). Enligt 10 § LVU ska vården anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem. De hem som avses i bestämmelsen är sådana familjehem, andra hem för vård eller boende och särskilda ungdomshem som avses i 6 kap. 1–4 §§ socialtjänstlagen (2001:453, SoL). Vården kan även inledas eller vidareutvecklas på sjukhus beroende på den unges vårdbehov. Vården ska bedrivas i samråd med socialnämnden.

För vård av unga som på någon grund som anges i 3 § behöver stå under särskilt noggrann tillsyn ska det finnas särskilda ungdomshem. SiS ansvarar för driften av de särskilda ungdomshemmen och för den vård och behandling som erbjuds den unge under vårdtiden. Om socialnämnden har beslutat att den unge ska vistas i ett hem som avses i ett särskilt ungdomshem under vårdtiden ska SiS anvisa plats i ett sådant hem. I akuta situationer ska SiS omedelbart anvisa en sådan plats (12 § LVU).

Om den unge har beretts vård med stöd av 3 § LVU ska socialnämnden inom sex månader från dagen för verkställighet av vårdbeslutet pröva om vården med stöd av lagen ska upphöra. Denna fråga ska där efter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

Under tid som den unge vårdas enligt LVU finns det möjlighet att vidta åtgärder mot den unge enligt 15–20 §§ LVU. Sådana åtgärder kan t.ex. innebära att den unge hindras från att lämna det hem som han eller hon har placerats vid och även i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att vården ska kunna genomföras, begränsningar i den unges möjlighet att kommunicera via elektroniska kommunikationstjänster, genomgå kroppsvissitation, det privata rummet kan genomsökas och drogtester utföras. Tvångsåtgärder får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om mindre ingripande åtgärder är tillräckliga, ska de användas (20 a § LVU).

När vård enligt LVU inte längre behövs ska socialnämnden besluta att vården ska upphöra (21 § LVU).

Enligt 22 § LVU kan förebyggande insatser vidtas för den unge i vissa fall. Om det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett

beteende som avses i 3 § LVU kommer att behöva beredas vård om beteendet fortsätter och det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv, om han eller hon har fyllt 15 år, och av den unges vårdnadshavare, får socialnämnden besluta att den unge ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett, eller att den unge ska delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten. För vården ska det upprättas en särskild behandlingsplan. Samma sak gäller för den som är under 20 år och som har dömts till sluten ungdomsvård och som vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatta insatser för att hindra att den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

När barn under 18 år misstänks för allvarlig brottslighet kan han eller hon i vissa fall placeras vid ett särskilt ungdomshem enligt LVU i stället för att häktas (jfr 24 kap. 4 § rättegångsbalken och 23 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Det samma gäller i vissa fall i avvaktan på dom efter att en huvudförhandling har avslutats.

Barn och unga som döms till sluten ungdomsvård har likheter med de som vårdas enligt LVU

SiS största verksamhetsgren utgörs av att bereda tvångsvård för unga. År 2021 hade SiS en beslutad platskapacitet om 670 platser inom LVU-vården, varav 591 platser var på låsbara enheter och 79 var på öppna avdelningar.¹⁶ Barn och unga med koppling till brottslig verksamhet och som är omhändertagna och placerade enligt LVU på den grunden utgör SiS kärnmålgrupp. En given dag har myndigheten runt 250 pojkar upp till 21 år placerade på grund av att de riskerar att utsätta sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom brottslig verksamhet. Åldersspannet är brett; runt 30 procent är över 18 år men många är under 15 år.

Inom den LVU-vård som bedrivs vid SiS särskilda ungdomshem finns många barn och unga med kopplingar till kriminella nätverk. Många av ungdomarna har varit inblandade i skjutningar och spräng-

---

¹⁶ SiS i korthet 2021, En samling statistiska uppgifter om SiS, s. 5.

ningar i kriminella miljöer. De flesta som är placerade på SiS enligt LVU på grund av kriminalitet befinner sig i en pågående rättsprocess. Många av ungdomarna kommer direkt från häkten eller är dömda till ungdomsvård. Flera ungdomar avtjänar även ungdomsövervakning samtidigt som de är tvångsomhändertagna enligt LVU. Av den anledningen har SiS beslutat att två av de särskilda ungdomshemmen som tar emot unga enligt LVU ska tillhöra den högsta säkerhetsklassen (se avsnitt 7.5 nedan om SiS säkerhetsprojekt som bl.a. lett fram till att de särskilda ungdomshemmen delas in i olika säkerhetsklasser). Vid dessa ungdomshem finns totalt åtta avdelningar för LVU-placerade och fyra för unga som är dömda till sluten ungdomsvård.

Samtidigt verkställer omkring 50–60 barn och unga sluten ungdomsvård vid vissa av de särskilda ungdomshemmen. En majoritet av dem har tidigare varit placerade enligt LVU och många befinner sig redan på ett ungdomshem när de börjar avtjäna sluten ungdomsvård eller någon annan ungdomspåföljd. För vissa unga finns beslutet om omhändertagande enligt LVU kvar under verkställigheten och drygt var femte ung som ska frigges från sluten ungdomsvård blir i stället omhändertagen enligt LVU på grund av kvarstående vårdbehov. Den unge blir då kvar inom SiS verksamhet för fortsatt vård. Målgrupperna inom SiS olika verksamhetsgrenar överlappar således varandra i allt väsentligt, vilket också var en av anledningarna till att SiS fick uppdraget att verkställa sluten ungdomsvård när sluten ungdomsvård infördes som frihetsberövande påföljd för barn och unga.

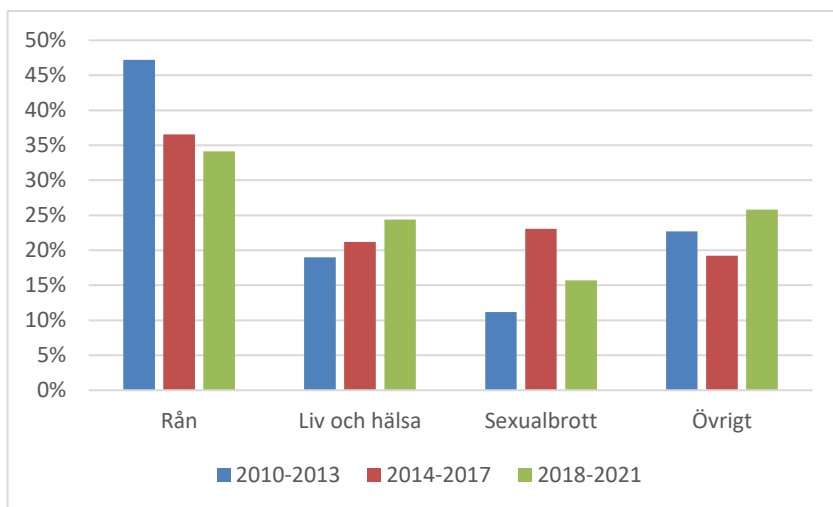
6.3.4 Huvudbrotten i domar där sluten ungdomsvård dömts ut som påföljd 2010–2021

Redovisningen ovan visar alltså att det inte har skett någon tydlig förändring i straffvärdet för den samlade brottsligheten som resulterat i domar på sluten ungdomsvård under större delen av perioden från mitten av 2000-talet och fram till i dag. Samtidigt kan ett allt för stort fokus på den genomsnittliga strafftiden skymma eventuella förändringar i den typen av brottslighet som resulterat i domar där sluten ungdomsvård valts som påföljd. Den här typen av förändringar kan ge insikter i möjliga förändringar i klientgruppens sammansättning inom sluten ungdomsvård.

En analys av huvudbrotten som resulterat i domar på sluten ungdomsvård sedan 2010 visar att det har skett en del förändringar i sam-

mansättningen av brottsligheten. Sett till huvudbrotten har tre brottskategorier dominerat under hela perioden sedan 2010, nämligen rån, brott mot liv och hälsa samt sexualbrott. Tillsammans har någon av dessa varit huvudbrott i cirka 75–80 procent av samtliga tingsrättsdomar med sluten ungdomsvård som påföljd under hela perioden sedan 2010. Samtidigt har andelen domar som resulterat i sluten ungdomsvård med rån som huvudbrott minskat över tid, medan andelen domar med ett brott mot liv och hälsa (3 kap. brottsbalken) som huvudbrott har ökat något (se figur 6.1 nedan).

Figur 6.1 De vanligaste huvudbrotten som resulterat i dom på sluten ungdomsvård under perioden 2010–2021

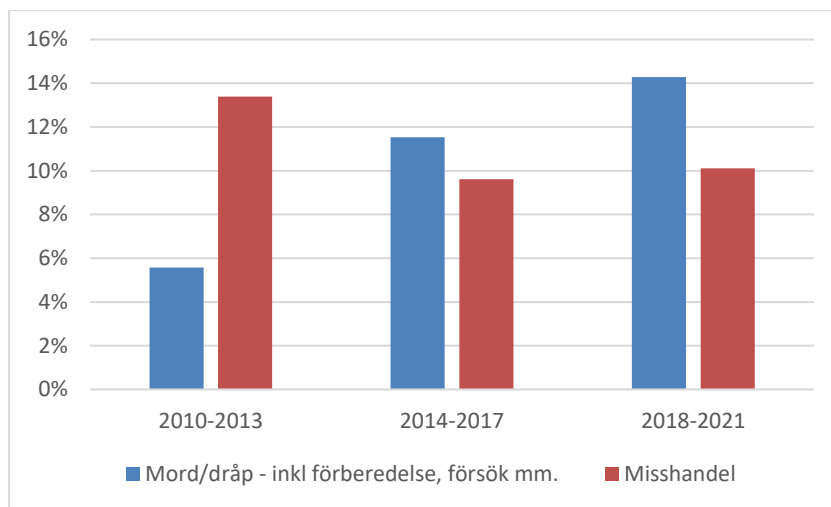

Källa: Brå:s officiella statistik.

Vid en närmare analys av domar för brott mot liv och hälsa, ser man samtidigt en tydlig förändring över tid i andelen domar där huvudbrottet är misshandel (främst grova brott) respektive mord/dråp (främst försöksbrott)¹⁷. Andelen domar med misshandel som huvudbrott har minskat över tid, medan andelen med mord/dråp som huvudbrott har ökat (från närmare sex procent 2010–2014 till drygt 14 procent 2018–2021, figur 6.2 nedan).

¹⁷ Det är få domar till sluten ungdomsvård som avser fullbordat mord eller dråp. Det handlar om 1,3 domar per år i genomsnitt under perioden 2010–2015, 2,3 per år i genomsnitt under perioden 2016–2021 enligt statistik från Brå som tagits fram särskilt för utredningens räkning.

Figur 6.2 Andel domar som resulterat i slutna ungdomsvård där huvudbrottet varit inom kategorin brott mot liv och hälsa under perioden 2010–2021

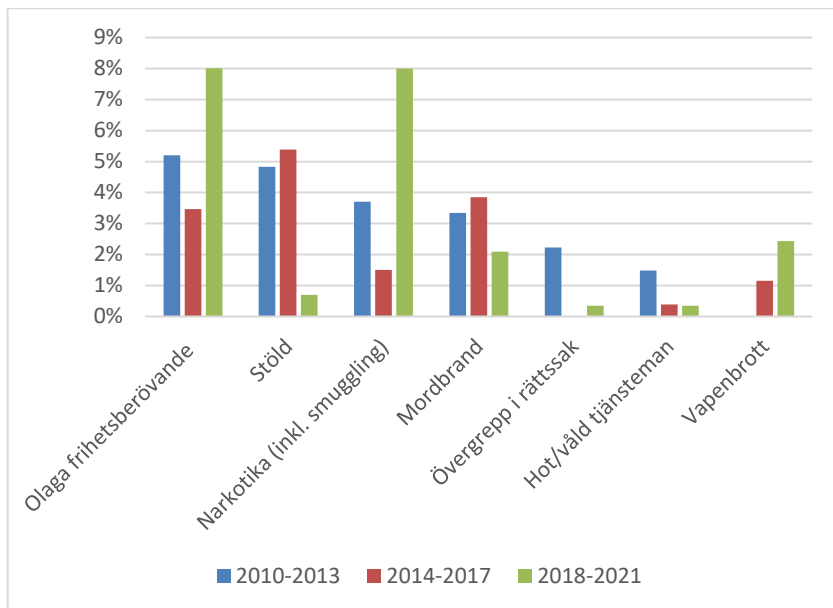

Källa: Brå:s officiella statistik.

Det har också skett förändringar över tid i sammansättningen av de mindre vanliga typerna av huvudbrott som förekommer i domar på slutna ungdomsvård. Under perioden 2010–2013 var människorov/olaga frihetsberövande och stöldbrott vanligast bland de mer sällsynta brottstyperna (cirka fem procent av domarna vardera). Under de senaste åren (2018–2021) utgör stöld huvudbrottet i mindre än en procent av domarna, medan andelen domar med människorov/olaga frihetsberövande som huvudbrott har ökat till åtta procent. Andelen domar med narkotikabrott (inklusive narkotikasmuggling) som huvudbrott har också ökat, från närmare fyra procent 2010–2013 till åtta procent 2018–2021 (figur 6.3 nedan).

Andelen domar med mordbrand, övergrepp i rättssak eller hot och våld mot tjänsteman som huvudbrott har minskat, medan man från 2016 börjar se enstaka domar där huvudbrottet i domen är ett brott mot vapenlagen. Dessa domar är få – de svarar för endast drygt två procent av domarna där påföljden bestämts till slutna ungdomsvård under 2018–2021 – men det innebär en förändring jämfört med tidigare. Under hela perioden 2000–2015 finns det bara en enda dom i lagföringsstatistiken med slutna ungdomsvård med brott mot vapenlagen som huvudbrott.

Figur 6.3 Andel övriga brottstyper som resulterat i dom på sluten ungdomsvård under perioden 2010–2021

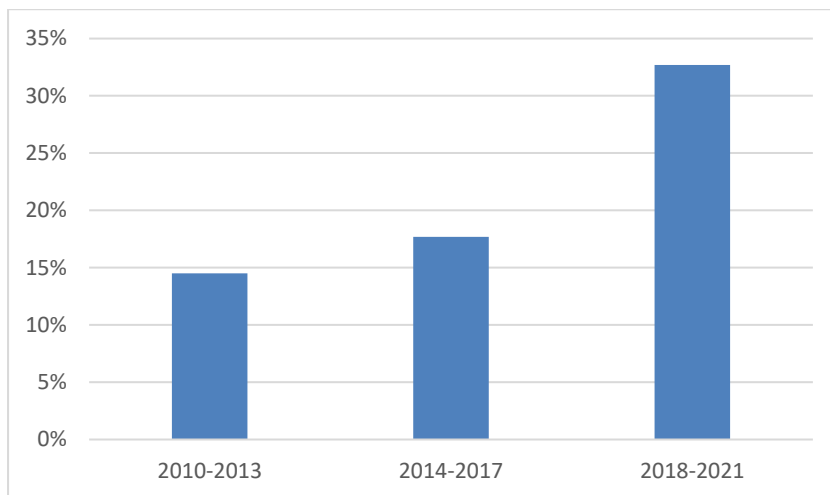
Källa: Brå:s officiella statistik.

Flera av de brottstyper som har ökat sin andel bland huvudbrotten i domar med sluten ungdomsvård som påföljd är sådana som har kopplats till de senaste årens ökning i konflikter i den kriminella miljön: dödligt våld, narkotikabrott, vapenbrott och olaga frihetsberövande. Det kan därför vara av intresse att redovisa hur stor andel av huvudbrotten i domar på sluten ungdomsvård som dessa brottstyper tillsammans svarar för under perioden sedan 2010.

Som framgår av figuren nedan har andelen domar med någon av dessa fyra brottstyper som huvudbrott ökat från närmare 15 procent under 2010–2013, till över 30 procent under 2018–2021. Det kan också nämnas att allmänfarlig ödeläggelse, en brottsrubricering som används vid åtal om sprängningar, dyker upp som huvudbrott för första gången år 2021, och förekommer i flera domar under detta år. Dessa domar, som inte tagits med i figuren nedan, svarar för ytterligare ett par procent av domarna under perioden 2018–2021. Även om det inte utifrån statistiken går att dra några slutsatser om hur stor andel av dessa brott som faktiskt har koppling till konflikter i kriminella miljöer tyder ut-

vecklingen på att brottslighet med koppling till dessa miljöer sannolikt svarar för en betydligt större andel av de brott som resulterar i en dom på sluten ungdomsvård i dag jämfört med tidigare.

Figur 6.4 Andel av domar på sluten ungdomsvård där huvudbrottet varit mord eller dråp (främst försöksbrott), olaga frihetsberövande, narkotikabrott och vapenbrott

Källa: Brå:s officiella statistik.

Sammanfattningsvis visar genomgången att den brottslighet som resulterar i domar på sluten ungdomsvård i huvudsak består av samma brotts typer i slutet av den undersökta perioden som under början av 2010-talet – rån samt grövre vålds- och sexualbrott. I kombination med redovisningen av utvecklingen av den genomsnittliga utdömda strafftiden för sluten ungdomsvård, som visat att den genomsnittliga strafftiden varit tämligen stabil under hela perioden fram till 2020, innebär det att karaktären och grovheten av den grövsta brottsligheten bland 15–17-åringar på ett generellt plan inte har förändrats i någon större utsträckning under perioden sedan 2010.

Samtidigt finns det tecken som tyder på en successiv ökning sedan 2010 i den andel av de unga som döms till sluten ungdomsvård som har begått brott som kan ha koppling till kriminella miljöer. Det finns bl.a. en ökande andel som dömts för försök till mord och dråp jämfört med grov misshandel samt en ökning av andelen som dömts för narkotikabrott, olaga frihetsberövande och i vissa fall allmänfarlig öde-

läggelse och brott mot vapenlagen. Sammantaget innebär det att ungdomar som dömts för brottslighet med koppling till kriminella miljöer sannolikt utgör en betydligt större andel av de unga som döms till slutna ungdomsvård i dag än de gjorde för tio år sedan.

Den förändring man ser i sammansättningen av brottsligheten hos de unga som döms till slutna ungdomsvård i slutet av perioden kan dock inte utan vidare tolkas som en direkt spegling av förändringar i karaktären av den faktiska ungdomsbrottsligheten. Förändringen i den lagförda brottsligheten kan delvis bero på en förskjutning i fokus för polisens arbete under de senaste åren, t.ex. i form av ett ökat fokus på brott kopplade till vissa typer av kriminella nätverk och ett något minskat fokus på de grövre brott som begås av unga utan koppling till kriminella nätverk. Oavsett anledning tyder dock förändringen i den lagförda brottsligheten på en betydelsefull förändring av sammansättningen i den slutna ungdomsvårdens klientgrupp, som bland annat för med sig ökade krav på att ta hänsyn till intagnas eventuella grupp-tillhörigheter vid placeringsbeslut.

6.3.5 En strängare syn på brott påverkar den grupp unga som avtjänar frihetsberövande påföljder

Straffskärpningar kan åstadkommas på flera olika sätt, t.ex. genom att ändra minimi- och maximistraffet för brott, införa flera grader av ett brott, precisera vilka närmare omständigheter som ska leda till att ett brott ska hänföras till en svårare grad av brottet (s.k. kvalifikationsgrunder) och genom att införa generella bestämmelser som innebär att brott ska anses svårare än vad som tidigare gällt (t.ex. genom ändringar i 29 kap. brottsbalken). Reformen som innebär att minimistraffet för ett brott skärps är ofta effektiva i den bemärkelsen att de snabbt leder till genomslag i rättstillämpningen.

En betydelsefull och påtaglig förändring avser straffet för mord. Det straffet har skärpts flera gånger sedan påföljden slutna ungdomsvård infördes, senast 2020. Den lagändringen innebär en förändring av när straffet ska bestämmas till livstids fängelse. Efter 2020 års lagändring är utgångspunkten för straffvärdet vid mord fängelse i sexton år, vilket innebär en höjning med två år i förhållande till vad som gällde dessförinnan (se "Mordet med kökskniven", NJA 2021 s. 32 jämfört med "Bajonettmordet", NJA 2013 s. 376, och "Mordstraffskalan", NJA 2016 s. 3). Förändringen påverkar självfallet straffmätningen även

när unga personer berövar en annan livet, men det påverkar också behovet av att se över den maximala strafftiden för slutna ungdomsvård eller någon annan frihetsberövande påföljd för barn och unga.

Endast när unga lagöverträdare döms för mycket allvarliga brott eller för flera allvarliga brott kommer det i fråga att döma den unge till en frihetsberövande påföljd. Straffen för flertalet av de brott som är vanligt förekommande när barn och unga döms till slutna ungdomsvård har under de senaste fem åren skärpts påtagligt. Det leder till att de frihetsberövande påföljder som döms ut för barn och unga förmodligen kommer att bli längre. Exempelvis kan nämnas att minimistraflet för våldtäkt och våldtäkt mot barn per den 1 augusti 2022 har höjts med ett år, från två års straffminimum till tre år.¹⁸

De senaste åren har straffen för vapenbrott successivt skärpts dels genom att straffskalan för brottet höjts i flera steg, dels genom att det har införts fler grader av brottet samt att kvalifikationsgrunderna för grovt och synnerligen grovt brott har ändrats. Straffskalan för brott av normalgraden var i tiden före 2014 fängelse i högst ett år. I dag är den tillämpliga straffskalan fängelse i högst tre år. Även beträffande övriga grader av vapenbrott har straffen skärpts och nya kvalifikationsgrunder har införts för grovt och synnerligen grovt vapenbrott. Efter den senaste ändringen ska det, som ett skäl för att bedöma brottet som grovt, särskilt beaktas om ett vapen har innehaft i en sådan miljö att det typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning. Vidare anges numera i 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67) att enhandsvapen anses vara av särskilt farlig beskaffenhet om det är kraftfullt eller har en särskilt farlig konstruktion eller utformning.¹⁹ I april 2023 remitterade regeringen en departementspromemoria i vilken det bl.a. föreslås att minimistraflet för grovt vapenbrott ska höjas till fyra år och att minimistraflet för synnerligen grovt vapenbrott ska höjas till sex år. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2024.

Den 1 juli 2023 skärptes straffen för bl.a. olaga hot, grovt olaga hot och rån. Samtidigt skärptes även straffet för narkotikabrott bestående av försäljning av narkotika eller befattning med narkotika som är avsedd att säljas.²⁰ Även andra lagändringar trädde i kraft då som kan komma att påverka längden av frihetsberövande påföljder för barn

¹⁸ Se prop. 2021/22:231 och SFS 2022:1043.

¹⁹ Se prop. 2013/14:226, prop. 2017/18:26 och prop. 2019/20:200.

²⁰ Se prop. 2022/23:53, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2023/01/prop.-20222353> (2023-03-06) och Skärpta straff för brott i kriminella nätverk Justitiekottets Betänkande 2022/23:JuU8.

och unga i framtiden. I paragrafen om försvårande omständigheter i 29 kap. 2 § brottsbalken har tydliggjorts att det vid bedömningen av ett brotts straffvärde särskilt ska beaktas om gärningsmännen varit i numerärt överläge och detta har utnyttjats vid brottet. Dessutom infördes en ny bestämmelse i 29 kap. brottsbalken enligt vilken det ska anses synnerligen försvårande vid bedömningen av straffvärdet om brottet inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person och innefattat användning av skjutvapen eller sprängämnen eller annat liknande ämne och brottet har begåtts på allmän eller liknande plats. Detsamma gäller om angreppet haft bakgrund i en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sprängämnen eller annat liknande ämne använts, eller varit ägnat att framkalla en konflikt av sådant slag. I sådana fall ska det även vara möjligt att döma till ett längre fängelsestraff på viss tid än det högsta straff som annars kan följa på brottet (26 kap 3 a § brottsbalken). Gångbrottsutredningen, vars betänkande låg till grund för lagändringarna, har vidare föreslagit att återfall i brott ska leda till strängare straff. I propositionen bedömde regeringen att den frågan bör utredas ytterligare.²¹ Den 1 juni 2023 beslutade regeringen tilläggsdirektiv till utredningen Ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott som bl.a. innebär att utredningen ska föreslå skärpta återfallsregler. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2024.²²

Slutligen bör även nämnas att Flerbrottsutredningen har lämnat förslag som syftar till att skärpa straffen för dem som vid ett och samma tillfälle döms för flera olika brott (flerfaldig brottslighet). Ett av förslagen innebär att de särskilda straffskalor som gäller vid flerfaldig brottslighet höjs. Som högst ska det vara möjligt att överskrida straffmaximum för brottet med sex års fängelse, vilket innebär att straffmaximum i dessa fall blir fängelse i 16 år.²³

Det lämnas också förslag på en ny modell för straffmätning av flerfaldig brottslighet införs. Den modell som Flerbrottsutredningen förordar innebär att straffen för flerfaldig brottslighet kommer bli längre än vad som är fallet i dag. Vidare ska straffmaximum enligt förslaget tillämpas när brottens antal och allvar ger skäl till det och möjligheten att döma till fängelse för flera brott som var för sig endast skulle föranlett böter ska utnyttjas i större utsträckning än i dag. Slutligen ska

²¹ Se prop. 2022/23:53 s. 13 f. och 36 ff.

²² Se dir. 2023:74.

²³ SOU 2023:1, s. 216 ff.

en samlad bedömning av straffvärdet alltid göras med utgångspunkt i den sammantagna skada, kränkning eller fara som brotten har medfört.²⁴

Flerbrottsutredningen lämnar även förslag om att det ska införas en ny bestämmelse om hur stora intervallen mellan olika fängelsestraff ska vara, dvs. vilka s.k. straffmättningsstationer som ska användas inom ramen för den tillämpliga straffskalan.²⁵

Vad som nu har redovisats är inte någon uttömmande beskrivning av de straffskärpningar som skett och som kan förväntas ske. Det råder dock inte någon tvekan om att straffen har skärpts väsentligt beträffande de brott som är vanligt förekommande bland barn och unga som döms till sluten ungdomsvård och att ytterligare förändringar i skärpande riktning är att vänta.

Det är inte möjligt att göra några generellt giltiga beräkningar av hur dessa skärpningar kommer att påverka strafftiderna för barn och unga mellan 15 och 17 år. Det kan dock konstateras att flera skärpningar har gjorts som både enskilt och tillsammans lär innebära att strafftiderna för en vuxen lagöverträdare kommer att öka med flera år i vissa fall. För unga lagöverträdare kan det efter att ungdomsreduktionen har beaktats röra sig om ökade strafftider med allt från några månader till flera år beroende på ungdomens ålder vid tiden för brottet och vilket eller vilka brott det är fråga om. Detta måste beaktas vid utredningens fortsatta överväganden.

6.4 Om behandlingseffekter vid frihetsberövanden

6.4.1 Brottsåterfallsförebyggande effekter av frihetsberövande påföljder

Vid verkställigheten av ett frihetsberövande straff ska verkställigheten – i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd – inriktas på åtgärder som syftar till att förebygga återfall. Att den dömde är frihetsberövad under påföljden innebär också att det därmed är mycket svårare för den dömde att planera och begå nya brott.

I en systematisk kunskapsöversikt sammanställde Petrich och medarbetare forskning om effekterna av frihetsberövande påföljder för dömda lagöverträdare i fråga om risk för återfall i ny allvarlig brottslighet. Baserat på 116 studier och statistisk sammanräkning (meta-

²⁴ SOU 2023:1, s. 250 ff.

²⁵ SOU 2023:1, s. 298 ff.

analys) av eventuella effekter fann man att frihetsberövande påföljder inte har någon återfallsreducerande effekt eller till och med ökade återfallen något efter avslutad påföljd jämfört med icke-frihetsberövande påföljder som skyddstillsyn.²⁶ Författarna drog slutsatsen att resultaten var stabila oavsett variationer i metodologisk noggrannhet i ursprungsstudierna, påföljdstyper och olika sociodemografiska förutsättningar hos undersökta lagöverträdare. Man menar avslutningsvis att det är osannolikt att fängelsepåföljder minskar återfall i brott om de inte erbjuder rehabiliterande verkställighetsinnehåll som kan förändra brottsdömda människor i positiv riktning utifrån forskning om vad som faktiskt fungerar.

Av särskilt intresse för de frågor som behandlas i betänkandet är en annan ungefärligen samtidig systematisk kunskapsöversikt där forskarna Loeffler och Nagin enbart tagit med studier utformade specifikt för att minimera de snedvridande effekterna av s.k. urvalsbias på analyser av fängelsepåföljders möjliga effekter på återfallsrisk. Urvalsbias innebär att det sällan är slumpmässigt vilka individer som döms till olika slags påföljder; påföljden påverkas av lagöverträdarens ålder, brotts historia och andra fallspecifika omständigheter liksom förstås den lagstiftning och juridiska praxis som utövas av domstolarna.

Författarna rapporterade²⁷ att man i de flesta av de tolv inkluderade studierna fann att en fängelsepåföljd efter fällande dom hade liten inverkan på återfallsrisken²⁸. I ett mindre antal av studierna fann man säkerställda effekter, men riktningen på dessa gick åt olika håll. De återfallsreducerande effekterna sågs främst i fängelsemiljöer där rehabiliterande insatser i form av skola, utbildning och psykologisk behandling var väl utbyggda, t.ex. i en studie av unga lagöverträdare²⁹. Sådana rehabiliterande insatser genomförs företrädesvis enligt de forskningsbaserade risk-, behovs- och mottaglighetsprinciperna för effektiv rehabilitering av lagöverträdare.³⁰

²⁶ Petrich D.M., Pratt T.C., Jonson C.L., & Cullen F.T. Custodial sanctions and reoffending: a meta-analytic review. *Crime & Justice* 2021;50:353-424.

²⁷ Loeffler C.E. & Nagin D.S. The impact of incarceration on recidivism. *Annual Review of Criminology* 2022;5:133-52.

²⁸ De två designern som använts i den systematiska sammanställningen baserades antingen på slumpmässig tilldelning av mål till domare där forskarna utnyttjar att domare faktiskt dömer ärenden olika hårt (eng: judge instrumental variable studies), eller på diskontinuiteter i straffens svårighetsgrad kring vissa straffmättningsbrytpunkter (eng: regression discontinuity studies).

²⁹ Hjalmarsson R. 2009. Juvenile jails: A path to the straight and narrow or to hardened criminality? *Journal of Law and Economics* 2009;52:779-809.

³⁰ Bonta J. & Andrews D. *The psychology of criminal conduct*. 6:e upplagan. Routledge. 2017.

Avslutningsvis var resultaten från studier av frihetsberövande häktning innan rättegång mer entydiga; de flesta fann en genomsnittlig skadlig effekt på brottsåterfall efter frigivning.³¹

Orsaken till de observerade svaga och heterogena återfallsförebyggande effekterna av fängelse jämfört med icke-frihetsberövande påföljder kan alltså antas bero på den rehabiliterande kvaliteten i påföljderna och formerna för utslussning och uppföljning i frihet. Ytterligare forskning kan förhoppningsvis bidra med mer kunskap i frågan.

6.4.2 Effekter på unga lagöverträdare

I en annan aktuell systematisk kunskapsöversikt fokuserade Creemers och medarbetare³² på om strängare frihetsberövande straff är effektiva för att minska brottsåterfall specifikt bland unga lagöverträdare under 23 års ålder som begått allvarliga vålds- eller sexualbrott. Baserat på tre tillgängliga studier av återfall efter icke frihetsberövande påföljder (villkorlig frigivning eller vård i frihet) jämfört med ett drygt 20-tal av frihetsberövande påföljder fann man ingen skillnad i brottsåterfall generellt. Inte heller fann man något samband mellan fängelsestraffets längd och risken för återfall i brott efter frigivning.

Samtidigt påminner författarna³³ om möjliga störfaktorer (eng: confounders) och urvalbias när man jämför effekter av olika påföljder. Det finns stöd för att antisocialt beteende som debuterar redan innan tonåren oftare utmärks av individuella sårbarhetsfaktorer som lättväckt aggressivitet, förekommer i flera olika miljöer, innefattar fysiskt våld och kvarstår till vuxen ålder. Med början i tonåren ses en mer situationsbetingad och övergående brottslighet som i större utsträckning påverkas av aktuella sociala faktorer. Unga med högre risk att återfalla kan komma att begå brott med högre straffvärde och få längre frihetsberövande straff. Återfallsrisken i brott efter frihetsberövande påföljder med olika längd kan alltså därför åtminstone delvis förklaras av olika omfattande risk- och sårbarhetsfaktorer.

³¹ Loeffler C.E. & Nagin D.S. The impact of incarceration on recidivism. *Annual Review of Criminology* 2022;5:133-52.

³² Creemers H.E., van Logchem E.K., Assink M., & Asscher J.J. Ramping up detention of young serious offenders: A safer future? *Trauma Violence & Abuse* 2022;Sep 5:1-19.

³³ Creemers H.E., van Logchem E.K., Assink M., & Asscher J.J. Ramping up detention of young serious offenders: A safer future? *Trauma Violence & Abuse* 2022;Sep 5:1-19.

För bättre rehabilitering behövs enligt författarna³⁴ forskning som kan hjälpa till att klargöra straffutmätningens återfallsförebyggande effekter; särskilt skillnader mellan frihetsberövande och icke-frihetsberövande påföljder.

6.4.3 Forskning som jämfört fängelse med placering vid ungdomshem

Pettersson jämförde 2010³⁵ nya lagföringar för brott inom tre år bland 15–17-åringar som dömts till sluten ungdomsvård (LSU) 1999–2003 med motsvarande återfall för unga som dömts till fängelse under åren 1991–1998, innan LSU infördes. Resultatet visade att totalt 78 procent av de LSU-dömda och 68 procent av tidigare fängelsedömda hade någon ny lagföring inom tre år. Motsvarande andelar för nya lagföringar för våldsbrott var 48 procent respektive 33 procent. När författaren kontrollerade statistiskt för den mer omfattande tidigare brottsbelastningen bland LSU-dömda minskade skillnaderna i brottsåterfall och försvann i vissa fall helt.

Utredningen har inte utöver nu nämnda studie funnit några välgjorda studier som någorlunda jämförbart har undersökt eventuella skillnader i brottsåterfall efter frihetsberövande i fängelse jämfört med motsvarande frihetsberövande i ungdomshem som liknar SiS ungdomshem. Sådana jämförelser försvåras också av skillnader mellan olika länders lagstiftning, antalet frihetsberövade unga lagöverträdare i olika påföljdstyper samt rehabiliterande innehåll i olika påföljder.

6.4.4 Alternativ till fängelse och ungdomshem

I en systematisk kunskapsöversikt jämfördes effekter av vård för unga lagöverträdare på ungdomshem med en manualbaserad vårdform utanför föräldrahemmet; Treatment Foster Care Oregon for Adolescents (TFCO-A).³⁶ I medtagna studier hanterade man inledande skillnader mellan deltagare genom matchning eller slumpmässig fördelning till de

³⁴ Creemers H.E., van Logchem E.K., Assink M., & Asscher J.J. Ramping up detention of young serious offenders: A safer future? *Trauma Violence & Abuse* 2022;Sep 5:1-19.

³⁵ Petterson T. Återfall i brott bland ungdomar dömda till fängelse respektive slutna ungdomsvård. Rapport 2/10. Stockholm: Statens institutionsstyrelse. 2010.

³⁶ Gutterswijk R.V., Kuiper C.H.Z., Lautan N., Kunst E.G., van der Horst F.C.P., Stams G.J.J.M., & Prinzie P. The outcome of non-residential youth care compared to residential youth care: A multilevel meta-analysis. *Children and Youth Services Review* 2020;113:104950.

båda behandlingsalternativen och forskarna, Gutterswijk och medarbetare, kontrollerade även för återstående individuella skillnader i sina analyser.³⁷

Ungdomar som begått allvarligare brott och placerats i en så kallad kvalificerad behandlingsfamilj hade till exempel färre brottsåterfall än de som placerats i ungdomshem. Den stora fördelen med ungdomsvård utanför ungdomshem är att den unge då bor ensam en speciellt utvald och tränad behandlingsfamilj samt att ungdomens föräldrar lättare kan involveras konstruktivt i behandling än när den unge bor på ungdomshem.

En annan viktig fördel med vård utanför institution eller på behandlingshem med boende för flera ungdomar med allvarlig kriminalitet är att möjliga skadliga effekter av det senare undviks. De skadliga effekterna anses särskilt orsakas av så kallade smittoeffekter eller avvikelseträning. Det innebär att ungdomar med kriminalitet riskerar att förstärka varandras antisociala beteenden när vård ges till en grupp i stället för individuellt till respektive ungdom. Dessutom är ungdomsvård på institution intensiv och dyr och begränsar förstås allvarligt ungdomars autonomi. En liknande systematisk kunskapsöversikt med väsentligen samma huvudfynd från svenska SBU³⁸ visar dock att behandlingsfamilj enligt TFCO-A är något dyrare än placering i ungdomshem när vistelsetiden är jämförbar.

Även om den s.k. effektstorleken till förmån för behandling i behandlingsfamilj bara var något bättre än för kriminellt belastade ungdomar i institutionsvård, bedöms även små förbättringar vara meningsfulla på lång sikt. En liten effekt kan vara särskilt viktig när interventioner riktar sig mot omfattande eller svåra problem som allvarliga beteendeproblem hos ungdomar. TFCO-A är i dag endast tillgänglig i begränsad utsträckning i Sverige och Socialstyrelsen bedömer att tillgängligheten bör utökas.³⁹

Det finns förstås fortfarande en grupp ungdomar som begår allvarliga brott och har höga risker för återfall i kriminalitet. De kan ha

³⁷ Moffitt T.E. (2015). Life-course-persistent versus adolescence-limited antisocial behavior. I: D. Cicchetti & D.J. Cohen (red.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (s. 570–98). Andra upplagan. John Wiley & Sons.

³⁸ Åström T., Bergström M., Håkansson K., Jonsson A.K., Munthe C., Wirtberg, ... & Sundell K. Treatment foster care Oregon for delinquent adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Research on Social Work Practice* 2020;30:355–67.

³⁹ Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott. Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år. Socialstyrelsen, 2021. Nedladdad från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2021-11-7626.pdf> (2023-06-10).

tidigt debuterande uppförandestörning, uttalad våldsbenägenhet eller skadligt substansbruk som gör dem mindre lämpliga för behandling i fosterhem, och där ungdomsvård på institution är det enda genomförbara alternativet. Ibland är beteendeproblemen så allvarliga att ungdomarna blir svåra att bemöta och hantera i sin egen familj eller till och med i en fosterfamilj, vilket också medför stora risker för instabilitet i fosterhemsplaceringen.

6.4.5 Upphörandeforskning – att sluta begå brott

I slutet av 2019 fick Brå i uppdrag av regeringen att studera de strategiska brotten. Förutom att uppdatera kunskapen om vilka brottstyper bland unga som starkast indikerar en risk för fortsatt brottslighet, omfattade uppdraget bl.a. att göra en kunskapsammansättning av vilka faktorer som ökar möjligheterna för någon att lämna ett kriminellt sammanhang. Sammanställningen skulle vidare ha ett särskilt fokus på unga personer. Brå redovisade uppdraget i rapporten *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet och faktorer av betydelse för att lämna ett kriminellt liv*. Nedanstående redogörelse bygger i huvudsak på uppgifter ur rapporten.⁴⁰

När man inom forskning talar man om sådana omständigheter som leder till att en person slutar att begå brott används begreppet upphörandefaktorer. Vilka faktorer som har betydelse och hur stor betydelse olika faktorer har för om en person återfaller i brott varierar från person till person. Det finns inte heller någon forskningsbaserad tidpunkt för när en person har ”slutat begå brott” utan forskare har olika uppfattning om hur länge man behöver vänta innan man kan se frånvaron av återfall i brott som permanent. Upphörande från brott anses dessutom vara en process snarare än ett tillstånd. Det är också en process som tar tid, och återfall kan inträffa på vägen. Process innebär dessutom mer än en avsaknad av återfall i brott. Den innebär också bl.a. en förändring av individens självbild och av hur andra ser på individen. Inom upphörandeforskningen talar man, precis som när fråga är om faktorer av betydelse för att en person börjar begå brott eller återfaller i brott, om risk- och skyddsfaktorer. En riskfaktor bidrar till att skapa, upprätthålla eller öka brottsaktivitet, medan en skyddsfaktor

⁴⁰ Ju2019/03969/KRIM och Brå rapport 2021:5 där ytterligare referenser till underliggande forskningsstudier kan hittas.

bidrar till att eliminera, försvaga eller minska brottsaktivitet. Faktorer som påverkar sannolikheten för att någon ska börja begå brott eller inleda en brottsaktiv period påverkar många gånger personens benägenhet att sluta begå brott.⁴¹

Upphörandeprocessen börjar med ett avbrott i brottsligheten, som kan vara kort eller långt, avsiktligt eller oavsiktligt (t.ex. genom ett frihetsberövande på grund av brott). Därefter sker i ett andra steg en förändring som innebär att individen ser sig som en åtminstone delvis annan person än tidigare (eventuellt efter att ha deltagit i behandlingsprogram). Det här steget kännetecknas av att personen inte längre vill begå ytterligare brott. I det tredje steget av upphörandeprocessen bekräftas sedan den nya självbilden som personen har som icke-kriminella av andra personer i omgivningen som inte betraktar och bemöter personen som en "kriminell" person.⁴²

Systemet med villkorlig frigivning kan ses som ett viktigt verktyg i arbetet med att få en dömd person att upphöra med brott. Under verkställigheten i anstalt har personens risk- och skyddsfaktorer identifierats och den dömda har fått genomgå behandlingsprogram och anvisats andra åtgärder för att arbeta utifrån identifierade behov. Vid utslussning och efterföljande villkorlig frigivning behövs ett fortsatt arbete där den dömda får praktisera de nya kunskaperna när han eller hon åter ska etablera sig i samhället. Redan när den villkorliga frigivningen infördes i svensk rätt påpekades i förarbetena att erfarenheterna visat att den som frigges från ett frihetsstraff ofta ställs inför stora svårigheter och sällan på egen hand kan klara upp de problem som återgången till ett normalt liv medför.⁴³ Tiden närmast efter frigivning från anstalt hade visat sig vara särskilt känslig från återfallssynpunkt. Genom villkorlig frigivning och möjligheten att under en prövotid övervaka den frigivna, skulle övergången från fängelsevistelsen till livet i frihet underlättas.⁴⁴ Risken för återfall i brott är allra störst precis efter frigivningen och den börjar därefter avta cirka ett år efter frigivningen.⁴⁵

Även om det alltså inte finns någon allmängiltig forskning om vad som får en person att upphöra med brott har man funnit en rad olika

⁴¹ Faktorer av betydelse för att lämna ett kriminellt liv och strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet, rapport 2021:5, s. 11 och 53.

⁴² Villman, E., *Förväntad desistance. Vad får norska fångar att tro på en framtid utan kriminalitet*, s. 11 f., Oslo universitet, 2017.

⁴³ Prop 1982/83:85 s. 33.

⁴⁴ Prop 1982/83:85 s. 37 f.

⁴⁵ Brå, *Samordnade insatser för klienter med villkorlig frigivning – Utvärdering av Kriminalvårdens försöksverksamhet med inlussningsgrupper*, rapport 2020:1 s. 16.

omständigheter som har visat sig underlätta för den som vill upphöra med brottslighet. Omständigheter som påverkar är t.ex. stigande ålder, psykologisk mognad⁴⁶, att personen inte har ett kriminellt umgänge, partnerskap eller föräldraskap och olika typer av prosocialt deltagande i t.ex. deltagande i skola, idrottsföreningar, ideellt arbete och liknande aktiviteter.⁴⁷

Något som också kan påverka en person att upphöra att begå brott är rutinförändrande händelser. Till sådana händelser räknas t.ex. att få en anställning, flytta till en annan stad eller ett annat bostadsområde. Vissa rutinförändrande händelser kan också uppfattas som negativa, såsom att bli frihetsberövad (i häkte eller fängelse), att själv bli utsatt för brott, att en närstående tar avstånd ifrån en, att man är nära att dö eller att en närstående avlider. Enligt forskningen kan sådana händelser leda till att individer omvärderar sin livssituation och vill ha en förändring.⁴⁸

Inom upphörandeforskningen talar man även om guidning som en beteckning på en grupp faktorer med den gemensamma nämnaren att en aktör försöker påverka den unge att upphöra med att begå brott. Guidning kan ske genom att en person som utgör en positiv förebild för den unge, t.ex. en lärare i skolan, en socialarbetare, frivårdspersonal, idrottsledare, föräldrar, mentorer eller religiösa ledare kan vara exempel på en sådan person (som inom upphörandeforskningen kallas ledsagare). En ledsagare är inte i första hand en grupp professioner utan enskilda personer som kan vinna den unges tillit och därigenom fungera som en motvikt till negativa förebilder som t.ex. äldre gängledare. Det finns även studier som visar att familjemedlemmars stödjande roll förstärks om familjen och representanter för rättsväsendet samarbetar kring den unge under den ofta kaotiska period som följer på ett rättsligt ingripande.⁴⁹

Det finns också omständigheter som kan försvåra ett upphörande, t.ex. en problematisk skolgång, utanförskap, ett kriminellt umgänge, eget missbruk, psykisk ohälsa och neurologiska sårbarheter. De flesta forskningsresultat indikerar att ett frihetsberövande snarare är försvårande för upphörandeprocessen än att det skulle underlätta i pro-

⁴⁶ I rapporten 2021:5 används termen "psykologisk mognad" som en sammanfattande beteckning på flera individuella tanke- och beteendeförändringar som typiskt sett följer av en stigande biologisk ålder, se s. 55.

⁴⁷ Brå rapport 2021:5 s. 54 ff.

⁴⁸ Brå rapport 2021:5 s. 61 ff.

⁴⁹ Brå rapport 2021:5 s. 63.

cessen. Samtidigt innebär ett längre frihetsberövande att den dömda hindras från att umgås i de tidigare kretsar som kanske lett fram till frihetsberövandet. Frihetsberövandet kan även innebära en sådan omvälvande händelse som kan leda till att personen motiveras till förändring (se strax nedan).⁵⁰

Att upphöra med att begå brott är ett beslut som individen fattar själv. Beslutet kan dock påverkas av både pådrivande och lockande faktorer som i litteraturen kallas de för ”pushes” och ”pulls”. Pådrivande faktorer är sådana omständigheter i den kriminella livsstilen som upplevs som negativa. Sådana faktorer ökar motivationen att lämna det kriminella livet. Lockande faktorer är däremot sådana positiva effekter som kan följa av ett laglydigt liv, t.ex. att ha en bostad, en familj och ett arbete i framtiden. Båda pushes och pulls kan bidra till att en person beslutar sig för att lämna ett kriminellt liv och upphöra med brott.⁵¹

I forskningen har man funnit att det finns fyra centrala tankemönster som knyter an till beslutet att upphöra med brott. Två tankemönster försvårar upphörandet, nämligen misstro och negativ självtillit, medan två tankemönster underlättar, nämligen hopp och accepterande av ansvar. Misstro och negativ självtillit är nära förknippade med skolmisslyckande, psykisk ohälsa, missbruk, faktiskt eller upplevt utanförskap och misstro mot rättsliga och sociala myndigheter. Enligt den här tesen uppfattar den som begår brott sig som misslyckad i det konventionella samhället. Personen kan uppfatta att han eller hon inte har något annat val än att fortsätta att begå brott. Hopp och accepterande av ansvar däremot handlar om att personen får en tro på att det går att leva ett liv utan brott och kan ta ansvar för både sina tidigare handlingar och en framtida förändring.⁵²

Ett viktigt resultat från upphörandeforskningen är att det sällan är en eller ett par centrala händelser som leder till att någon lämnar ett kriminellt liv. I stället måste man se upphörandet som en längre process mot ett konventionellt liv fritt från kriminalitet. Kunskaps-sammanställningar inom kriminologin visar entydigt att det inte finns en väg in i ett kriminellt livssammanhang, och kunskapssammanställningen om upphörandeprocessen visar att det inte heller bara finns en väg ut. Stödinsatserna behöver därför anpassas till var i processen en person befinner sig.⁵³

⁵⁰ Brå rapport 2021:5 s. 65 ff.

⁵¹ Brå rapport 2021:5 s. 79 f.

⁵² Brå rapport 2021:5 s. 80 ff.

⁵³ Brå rapport 2021:5 s. 87.

En särskilt viktig omständighet i upphörandeprocessen är motivationen till förändring. De som arbetar med unga lagöverträdare måste därför vara särskilt uppmärksamma på tecken på att den unge börjar omvärdera sin situation. Fokus i arbetet med vård och stöd bör riktas mot att förstärka de omständigheter som motiverar den unge och stärka hans eller hennes kapacitet att förverkliga förändringen. I processen ingår även att arbeta med att försvaga omständigheter som gör det svårare att upphöra med brottslighet. Det är individuellt vilka omständigheter som är viktiga och de beror bl.a. på den unges livsstil och det sammanhang som den unge lever i. Den unge behöver hjälp med att sätta upp realistiska mål inför framtiden eftersom misslyckanden är en försvårande faktor under upphörandeprocessen. Den enskildes motivation till förändring och omgivningens stödjande insatser bör förstärka varandra.⁵⁴

Många personer med en kriminell livsstil inleder upphörandeprocessen i ett läge med social och ekonomisk resursbrist. För dem är det särskilt viktigt att erbjuda utbildning, arbete och meningsfulla fritidsaktiviteter. Genom den typen av aktiviteter kan personens egna resurser utvecklas och individen får då lättare att hålla uppe motivationen till förändring och med tiden ersätta brottsligheten med meningsfulla, konventionella, inkomstgivande aktiviteter.⁵⁵

Det är inte ovanligt med återfall eller andra typer av misslyckanden under upphörandeprocessen. För att unga personer med en kriminell livsstil ska kunna behålla hoppet om förändring behöver de mycket stöd för att bearbeta sådana misslyckanden så att de inte bekräftar en redan negativ självbild.⁵⁶

Forskning visar att det är i stort sett samma omständigheter som påverkar upphörandeprocessen för båda könen. Olika omständigheter kan dock vara olika viktiga för kvinnor respektive män, vilket innebär att stödinsatserna troligen behöver anpassas till det. Svensk forskning har också visat att kvinnliga lagöverträdare överlag har en mer problematisk livssituation än manliga, och att de kvinnor som fortsätter att begå brott som vuxna har sämre arbetsmarknadsanknytning, mindre stabila familjeförhållanden och är mer socialt exkluderade än motsvarande grupp bland män. Stödet under upphörandeprocessen behöver därför också ta hänsyn till könsskillnader i samhällsnormer, fördelning

---

⁵⁴ Brå rapport 2021:5 s. 87 ff.

⁵⁵ Brå rapport 2021:5 s. 89 f.

⁵⁶ Brå rapport 2021:5 s. 84 f.

av föräldransvar och möjligheter på arbetsmarknaden. Brottslighet skapar dessutom ett större socialt stigma för kvinnor, och därmed har de ofta en ännu besvärligare väg fram till en plats i det konventionella samhället.⁵⁷

6.5 Samtal med barn som avtjänar slutna ungdomsvård

6.5.1 Besöken och de frågor som ställdes

Besöken ägde rum i juni respektive november 2022 och vid intervjuerna deltog utredaren/projektledaren Catrine Kaunitz⁵⁸ från SiS och utredningssekreteraren Anna Hannell. Innan besöken fick personal och ungdomar vid ungdomshemmen del av ett informationsmaterial där bakgrunden till och syftet med intervjuerna framgick. Även frågorna översändes i förväg så att ungdomarna kunde ta ställning till om de ville delta eller inte. Inför varje intervju säkerställdes att ungdomen fått och förstått informationen att det var helt valfritt att delta i intervjun och även att svara på någon eller flera av frågorna. Ungdomarna informerades även om att inga svar skulle komma att redovisas på individnivå med angivande av den unges namn. De som intervjuade ungdomarna tog inte del av någon information om de barn och unga som skulle intervjuas i förväg, men var och en av dem tillfrågades inledningsvis hur gamla de var, hur långt straff de hade dömts till och hur lång tid de hade kvar av sitt straff.

Vid både ungdomshemmet Fagared och Råby valde fem ungdomar vardera att delta. Vid ungdomshemmet Johannisberg deltog tre ungdomar. Endast en intervjuad var flicka, vilket berodde på att det just vid det tillfället enbart var en flicka som avtjänade slutna ungdomsvård. De intervjuade var mellan 16 och 19 år gamla.

Följande frågor ställdes till ungdomarna (dock inte alltid i den ordning som följer nedan):

1. Berätta om hur det är att vara här på ungdomshemmet (hur länge har du varit här, har det varit bra, mindre bra, dåligt)? Vad är det som gör att du säger så?
2. Hur upplever du miljön på avdelningen/ungdomshemmet? I skolan?

⁵⁷ Brå rapport 2021:5 s. 92 f.

⁵⁸ Catrine Kaunitz förordnades som expert i utredningen i januari 2023.

3. Har du haft möjlighet att gå undan och vara ifred när du behövt det?
4. Känner du dig trygg på avdelningen, med personalen och de andra ungdomarna?
5. Finns det någon i personalen att prata med om det finns något du vill berätta om, om det blir problem, bråk eller liknande?
6. Kan du göra något här som känns viktigt för dig? Går du i skolan? Har du något att göra på fritiden (både på och utanför hemmet)? Vad?
7. Kan du påverka innehållet i din verkställighet (ditt straff)?
8. Lyssnar personalen på dina åsikter? Får du vara med och bestämma om frågor som rör dig?
9. Vad är viktigt för att du ska kunna sluta begå brott?
10. Deltar du i något behandlingsprogram? T.ex. ART, PULS eller ÅP (säkerställ att ungdomen förstår och känner till de program som efterfrågas)? Eller i planerad färdighetsträning? Vad tycker du och de andra ungdomarna på avdelningen om att vara med i de program som erbjuds?
11. Har du gjort något utanför hemmet? Vad i så fall? Hur kändes det?
12. Har du kontakt med familj och släkt? Hur ofta träffas ni? Hur många besök har du gjort hemma? Hur kändes det?
13. Har du kompisar hemma som inte begår brott? Har du någon kontakt med dem?
14. Har du kompisar hemma som begår brott? Har du någon kontakt med dem?
15. Har någon frågat dig om du vill ha narkotika eller något annat som man inte får ha här på ungdomshemmet? Vet du om det finns narkotika här om man vill få tag på det (du behöver inte berätta var eller vem)?
16. Var kommer du bo när straffet är slut?
17. Vad ska du göra när straffet är slut? Vill du gå i skolan, göra praktik, arbeta?

18. Vem kan ge dig bäst stöd när du kommer ut härifrån (t.ex. familj eller släkt, vänner, socialtjänsten, skolan eller någon annan)?
19. Vad behöver du hjälp med för att inte begå nya brott (t.ex. bostad, skola, arbete eller något annat)?
20. Vad hade kunnat göra din tid här bättre? Vad skulle du vilja förändra?

En sammanfattning av de svar som de intervjuade ungdomarna har lämnat återges nedan.

6.5.2 Allmänt om avdelningen, personal och känslan av trygghet (frågorna 1–5 och 8)

Ungdomarna beskrev avdelningen och miljön på ungdomshemmen som bra. De kände sig trygga och hade stort förtroende för personalen. Ungdomarna ansåg att det fanns någon att vända sig till om de ville prata om något (även om flera sa sig inte ha behov av att prata). Några nämnde dock att de kunde märka av att det var personalbrist och menade att vissa anställda inte kändes så lämpliga för sitt arbete.

Vid behov av att vara ifred kan ungdomarna vara på sitt privata rum dit ingen annan har tillåtelse att gå in. De som hade erfarenhet från flera ungdomshem beskrev att det var stora skillnader mellan de olika hemmen. Regler och inställning hos personalen var exempel på saker som kunde skilja sig åt. Ungdomarna beskrev att personalen uppfattades som mer delaktiga vid vissa ungdomshem än andra. Flera tog upp att det var positivt att personalen hade vanliga kläder i stället för uniform (de jämförde med Kriminalvårdens häktespersonal som flera hade erfarenhet av) eftersom de ansåg att det minskade avståndet mellan ungdomarna och personalen.

Många ungdomar framhöll att den grupp av ungdomar som var på avdelningen var bra. Det var inget bråk utan alla var vänner. De kände sig trygga i gruppen.

Den fysiska miljön på ungdomshemmen ansåg många var ok. De berättade att vissa möbler var slitna eller trasiga och det kändes inte direkt som en hemmiljö. Någon uttryckte att det var bra att vara på ungdomshemmet för det kändes inte som att avtjäna ett straff att vara där.

Det hålls regelbundet ungdomsråd på ungdomshemmen. Vid ungdomsråden kan ungdomarna ta upp och diskutera saker de vill ändra. Det kan handla om maten som serveras och liknande frågor.

6.5.3 Sysselsättning, utevistelser m.m. (frågorna 6–7 och 11–12)

Skolan lyftes fram som särskilt bra. Framför allt betonades att det var många lärare och få elever och att varje elev kan få den hjälp som han eller hon behöver. De som var lite äldre (19 år) berättade att de inte ville gå i skolan. De ungdomarna ansåg att det fanns få alternativ till skolan. Ungdomarna önskade att det fanns mer yrkesutbildning och praktik som kunde leda till arbete när straffet var avtjänat.

I fråga om utevistelser och utslussning berättade de flesta ungdomarna att de antingen hade haft utevistelser eller visste när det kunde bli aktuellt med utevistelser (det framgick av deras verkställighetsplanering). Vid utevistelser kunde de t.ex. åka och handla kläder eller annat i en närliggande stad, spela fotboll eller titta på en match, paddla kanot, bada eller någon annan liknande aktivitet. Ungdomarna får ansöka om utevistelse efter att den inledande utredningen är klar. Flera ungdomar tyckte att det fanns lite att göra under rasterna i skolan och på fritiden. På Fagareds ungdomshem finns en basketplan på avdelningens utegård samt ett gym på området. Inne finns bl.a. bio och frisörsalong. På Råby ungdomshem finns t.ex. en multisportplan, padelbana och naturstig. På Johannisberg finns en idrottshall och gym som delas av alla avdelningar på ungdomshemmet. Varje avdelning tilldelas en timme per dag då avdelningens ungdomar kan nyttja hallen.

De flesta ungdomarna berättade att de har kontakt med familjemedlemmar via telefon och i vissa fall Skype. Några ungdomar berättade att de av olika skäl har valt att avstå från att åka på hembesök. Någon tyckte att resan hem var för lång och någon annan ville inte åka hem tillsammans med personal. Ytterligare någon ungdom berättade att han inte ville ringa till sin mamma eftersom det innebar att mammans nummer skulle ligga inlagt i en lista som alla kunde se. Den aktuella ungdomen hade en hotbild mot sig och ville därför inte att någon skulle kunna få tag på mammans kontaktuppgifter. Någon ungdom berättade också att familjen inte kunde komma på besök då det var en lång resa och dyrt att resa från hemmet till ungdomshemmet och att

boka hotell. Vid Råby ungdomshem finns en besökslägenhet där familjen kan få bo över vid besök.

Ungdomarna vid Råby ungdomshem berättade att det finns en tydlig struktur för när utevistelserna ska inledas och hur de sedan utökas till allt friare former. Om de har varit skötsamma kan ungdomarna mot slutet av verkställigheten placeras på en öppen avdelning inom ungdomshemmets område. Vid den avdelningen sköter ungdomarna sig i stort sett själva, t.ex. genom att planera och sköta inköp av mat på egen hand. Vid Fagareds ungdomshem finns en lägenhet i centrala Göteborg där ungdomar kan placeras som en del i utslussningen. Den placeringen erbjuds dock inte alla intagna.

Ungdomarna ansåg inte att de direkt kunde påverka innehållet i sin verkställighet utan de fick verkställighetsplaneringen presenterad för sig och sedan var det den som gällde.

6.5.4 Behandling och syn på vad som får en att upphöra med brott (frågorna 9–10 och 13–15)

Många ungdomar resonerade kring att de kan sluta begå brott om de själva vill det. Det finns inte direkt något som samhället eller någon runtomkring ungdomen kan göra utan det är en inställning de själva har (eller inte har). Många uttryckte att de har gått något behandlingsprogram men att det inte direkt har påverkat dem. Någon tyckte att behandlingen varit bra då den gav en möjlighet att diskutera och tänka på viktiga frågor. Några tyckte att det fanns för få behandlingsprogram och beskrev att de hade erbjudits något program i början av verkställigheten men att det sen inte hade hänt något mer. De uppgav att de kunde prata med personalen om de ville, men många sa att de inte ville det. I alla fall inte om personliga saker. Det var några som tyckte att det var viktigt med hjälp från socialtjänsten, kanske framför allt med bostad. Andra ville inte ha med socialtjänsten att göra över huvud taget.

De flesta sa att de inte längre har kontakt med vänner som begår brott. I de flesta fallen berodde det på att de inte ville ha kontakt med vänner som kunde ha dåligt inflytande på dem, men i något fall verkade det snarare bero på att personer som dömts för brott eller som är omhändertagna enligt LVU inte tillåts stå på ungdomens kontaktlista under tid då denne avtjänar slutna ungdomsvård. För någon innebar

den regeln att ungdomen inte kunde sätta upp någon person på sin kontaktlista.

Ingen av de ungdomar vi pratade med hade någon personlig kännedom om att man kan få tag på narkotika vid ungdomshemmen.

6.5.5 Efter verkställigheten (frågorna 16–20)

Flera av ungdomarna berättade att de planerade att flytta hem till en eller båda föräldrarna efter att straffet är avtjänat. Några föräldrar har flyttat till annan stad för att ungdomen skulle komma ifrån tidigare umgänge och/eller problem. De äldre ungdomarna pratade om vikten av att få en egen bostad och arbete och i den delen menade de att de behövde hjälp från socialtjänsten t.ex. för att betala hyran. De allra flesta ungdomarna sa att familjen var det viktigaste stödet för dem efter avtjänat straff. Några tyckte inte de behövde något stöd alls. Vissa ungdomar sa uttryckligen att de inte ville ha med socialtjänsten att göra. Någon sa att en kontaktperson som inte var knuten till socialtjänsten skulle kunna vara ett bra stöd.

En allmän synpunkt på verkställigheten var att de inte tilläts ha några mobiltelefoner eller surfplattor. Det tog nästan alla ungdomar upp som en nackdel. Många kommenterade också att de var tvungna att gå och lägga sig tidigt och inte hade något att göra på sina privata rum på kvällarna. En surfplatta eller liknande hade kunnat användas som förströelse på kvällstid.

6.5.6 Några avslutande kommentarer från ungdomarna

Flera ungdomar var negativa till tanken att Kriminalvården skulle ta över ansvaret för verkställigheten av frihetsberövande påföljder för barn och unga. De som hade erfarenhet av Kriminalvården ansåg bl.a. att personalen var otrevlig, att det skapade distans mellan personal och intagna att personalen bar uniform och batong samt att intagna tilläts utevistelser i väldigt begränsad omfattning inom Kriminalvården. De som uttalade sig hade endast erfarenhet av Kriminalvården genom tid i häkte.

7 Verkställighet av slutna ungdomsvård

7.1 Inledning

I samband med att påföljden slutna ungdomsvård infördes trädde även lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård (i fortsättningen LSU) och förordningen (1998:641) om verkställighet av slutna ungdomsvård i kraft. När lagen utformades ansåg lagstiftaren att det var angeläget att åstadkomma en ordning som kunde tillfredsställa behovet av att få en tidsbestämd, förutsebar frihetsberövande påföljd enligt straffrättsliga grunder, samt en verkställighetsreglering som medgav största möjliga utrymme för vård och behandling. Målsättningen var att orsakerna till den unges kriminalitet skulle angripas så effektivt som möjligt och att frihetsberövandet i sig skulle ske med minsta möjliga skadeverkningar.¹ Konstruktionen där tiden för slutna ungdomsvård följer brottets straffvärde men verkställigheten av påföljden ska präglas av den dömdes behov av vård är unik för Sverige och ansågs ge goda förutsättningar för samhället att göra ingripanden för att långsiktigt förhindra att barn och unga fastnar i en kriminell livsstil.

Nedan följer en redogörelse för regelverket som omgärdar verkställigheten av slutna ungdomsvård. Några år efter att den nya påföljden infördes fick Ungdomsbrottsutredningen i uppdrag att utvärdera regelverket. Utredningens slutsatser och förslag, som redovisades i december 2004, beskrivs också nedan. Slutligen följer en redovisning av de riktlinjer som SiS har tagit fram för hur verkställighet av slutna ungdomsvård ska genomföras. Av riktlinjerna följer bl.a. att innehållet i den vård som erbjuds på ungdomshemmen ska bygga på bästa tillgängliga kunskap samt att de aktiviteter som erbjuds och arbets-

---

¹ Prop. 1997/98:96 s. 153.

sätt som används ska fokusera och söka påverka färdigheter, beteenden och attityder hos ungdomarna.

7.2 Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Av 1 § LSU följer att sluten ungdomsvård ska verkställas vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § LVU. När lagen infördes angavs särskilt att flertalet av de bestämmelser som redan då reglerade verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen ansågs väl lämpade även för verkställigheten av den nya påföljden och att de därför skulle föras över till den nya verkställighetslagen. Vidare angavs att den gällande socialtjänstförordningen innehöll bestämmelser av administrativ art beträffande verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen. Även dessa bestämmelser skulle gälla också i den del verksamheten innebar verkställighet av den nya påföljden. Eftersom ungdomar nu även skulle vistas på de särskilda ungdomshemmen på straffrättslig grund fanns det dock behov av vissa särskilda bestämmelser om vistelsen vid ungdomshemmen.²

Av 2 § LSU framgår att verkställigheten av sluten ungdomsvård ska utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och att de skadliga följderna av frihetsberövandet motverkas. I 3 § LSU slås fast att SIS ansvarar för verkställigheten, att denna ska planeras och genomföras efter samråd med socialnämnden i den dömdes hemort samt att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömdes.

Verkställigheten av en dom på sluten ungdomsvård inleds genom att den dömdes tas in på särskilt ungdomshem (4 § LSU). Särskilt beträffande unga lagöverträdare anses det angeläget att samhällets reaktion på brott sker snabbt och i nära anslutning till brottet. När sluten ungdomsvård infördes övervägdes möjligheten att tillåta att en dom skulle kunna verkställas omedelbart och utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft. Det ansågs emellertid finnas så starka skäl som talade mot en sådan ordning, framför allt att det var fråga om en mycket ingripande straffrättslig reaktion och att intresset av att domen kunde verkställas snabbt därmed skulle vägas mot risken att den dömdes beröves sin frihet genom en dom som senare kom att ändras efter överklagande.

---

² Prop. 1997/98:96 s. 159.

Efter avvägning för och emot stannade regeringen vid en lösning som innebar att domen kan verkställas (endast påföljden) om den dömde inte inom föreskriven tid har överklagat domen även om åklagaren eller målsäganden överklagat domen (5 § LSU). Detsamma gäller enligt 6 § LSU om den dömde nöjdförklarat sig på så sätt som anges i lagen.³

När domen får verkställas ska SiS så snart som möjligt se till att den dömde tas in för verkställighet. Det är SiS som i samråd med den dömdes hemkommun avgör var påföljden ska verkställas. I lagstiftningsärendet påpekades särskilt att SiS vid placeringen av den dömde skulle beakta artikel 37 c i barnkonventionen, varav följer att varje frihetsberövat barn ska hållas åtskilt från vuxna, om det inte är till barnets bästa att inte göra det. Vid SiS ungdomshem separeras emellertid inte de som är under 18 år från de som hunnit fylla 18 år innan domen är verkställbar eller som fyller 18 år under tiden som verkställigheten pågår.

SiS ska förelägga den dömde att senast en viss dag inställa sig vid det särskilda ungdomshem som SiS har bestämt. Om den dömde inte rättar sig efter, eller inte kan nås av, SiS föreläggande om inställelse kan det bli aktuellt att hämta den dömde med hjälp av Polismyndigheten. Den dömde får även, om det är nödvändigt för att förpassningen till det särskilda ungdomshemmet ska kunna genomföras, förvaras i häkte eller i polisarrest (9 § LSU). Om den dömde är häktad eller intagen på särskilt ungdomshem när en dom på sluten ungdomsvård ska verkställas ska häktet eller det särskilda ungdomshemmet omedelbart se till att domen verkställs och att den dömde förpassas till det särskilda ungdomshem som SiS har bestämt (10 § LSU).

Av 11 § LSU följer att 17–19 §§ och 20 § första stycket strafftidslagen (2018:1251) samt 12 a kap. 1 § fängelselagen (2010:610) ska tillämpas när den tid som verkställigheten ska pågå och avbrott i verkställigheten ska beräknas. Det innebär i huvudsak att strafftiden ska beräknas från och med den dag då straffet började verkställas genom att den dömde berövades friheten och att den räknas till och med den dag som den dömde blir frigiven. Vidare ska strafftiden för en påföljd som bestämts på viss tid beräknas i dagar. Ett straff som angetts i månader eller år ska omräknas till dagar. Med en månad ska avses trettio dagar och med ett år trehundra sextiofem dagar. Om flera straff som innebär frihetsberövande på viss tid verkställs samtidigt,

³ Prop. 1997/98:96 s. 159 f.

ska den sammanlagda tiden i dagar läggas till grund för beräkningen av strafftiden. Om verkställigheten avbryts ska den tid som avbrottet varat inte räknas som verkställd tid. Verkställigheten anses inte avbruten om en intagen häktas med anledning av misstanke om brott eller med anledning av brott som prövats i ett mål eller som en påföljd avser. Däremot avräknas inte t.ex. tid då den dömden varit placerad enligt LVU i avvaktan på prövning i högre instans från strafftiden.

Det anses förenat med stora risker för skadeverkningar att beröva unga människor deras frihet. Ett av motiven till att införa påföljden sluten ungdomsvård som ett alternativ till fängelse var just att minska risken för skadeverkningar. SiS ansågs ha goda förutsättningar att inom den verksamhet som SiS redan bedrev utforma verkställigheten av den nya påföljden på ett sådant sätt att risken för skadeverkningar minskade. Ansträngningarna för att minimera skaderiskerna skulle dock genomföras med beaktande av att sluten ungdomsvård var en frihetsberövande påföljd.

Vid införandet ansågs det väsentligt för tilltron till påföljden att verkställigheten kunde genomföras med erforderlig säkerhet och att den dömden t.ex. kunde hindras från att avvika eller på annat sätt hindra verkställigheten.⁴ För att säkerställa att risken för skadeverkningar minimerades samtidigt som påföljden fick ett trovärdigt innehåll infördes ett antal bestämmelser i den nya LSU om hur verkställigheten skulle genomföras.

I 12 § LSU slås det inledningsvis fast att den dömden ska ges nödvändig vård och behandling och tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus. Därefter följer i 13–18 c §§ bestämmelser om inskränkningar som kan ske i den dömdes rörelsefrihet samt att den dömden t.ex. kan vårdas i enskildhet om omständigheterna i det enskilda fallet kräver det. Den dömden får t.ex. enligt 13 § hindras från att lämna det särskilda ungdomshemmet och från att disponera sitt pass. Den intagnes rörelsefrihet kan även inskränkas med hänsyn till andra intagnas eller personalens säkerhet.

Den som verkställer sluten ungdomsvård ska som huvudregel göra det tillsammans med andra intagna. Endast i två fall får en dömd hållas avskild från övriga intagna. Enligt 14 a § LSU får SiS besluta att en intagen hindras från att träffa andra intagna om det krävs med hänsyn till den dömdes speciella behov av vård, hans eller hennes säkerhet eller övriga intagnas säkerhet (s.k. vård i enskildhet). Vård i enskildhet

---

⁴ Prop. 1997/98:96 s. 161 f.

ska vara anpassad efter den dömdes individuella vårdbehov och frågan om vård på det viset ska prövas fortlöpande och alltid omprövas inom sju dagar från senaste prövning. Av 17 § LSU följer vidare att en dömd får hållas avskild från övriga vid hemmet om det är särskilt påkallat på grund av att han eller hon uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att ordningen inte kan säkerställas. Den som hålls avskild ska fortlöpande stå under uppsikt av personalen och avskildheten får inte pågå längre tid än som är oundgängligen nödvändigt. Inte i något fall får avskildheten pågå under en längre tid än 24 timmar i följd.

Av 14 § LSU följer att verkställighet av sluten ungdomsvård ska inledas på en låsbar enhet, men att den dömd så snart som möjligt ska tillåtas vistas under mer öppna former.

I 15 § LSU görs en hänvisning till att ett antal uppräknade bestämmelser i LVU ska gälla även för den som är föremål för verkställighet av sluten ungdomsvård. De uppräknade bestämmelserna anger bl.a. att den unge inte får inneha narkotika, alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller injektionssprutor, kanyler eller andra liknande föremål. Om sådan egendom påträffas får den omhändertas för att förstöras eller säljas enligt bestämmelserna om beslagtagna egendom. Det är vidare möjligt att låta den unge bli föremål för kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning samt få sin post kontrollerad. Om det behövs för att genomföra vården eller upprätthålla ordningen, får bostadsrum och andra slutna förvaringsställen som disponeras av den dömd undersökas (s.k. rumsvisitation). På samma grund får även en säkerhetskontroll med metalldetektor eller liknande anordning genomföras på de särskilda ungdomshem som SiS bestämmer.

Av 16 § LSU följer att den dömd ska ha rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster samt ta emot besök. Denna rätt kan dock begränsas om det bedöms som olämpligt att den dömd använder kommunikationstjänsterna eller tar emot besök. Vid bedömningen av om begränsningar ska ske ska hänsyn tas till ordningen eller säkerheten vid det särskilda ungdomshemmet eller om sådant användande eller besök kan motverka den dömdes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den dömd eller någon annan.

Av LSU följer också att den dömd ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett

tillstånd att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet ska förenas med de villkor som behövs. Vid vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera villkor som ställts om var den dömd ska befinna sig. Sådan medgiven tid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet ska räknas in i verkställighetstiden. Under den senare delen av verkställigheten ska den dömd genom konkreta åtgärder förberedas för ett liv i frihet (s.k. utslussning, 18 och 18 a §§ LSU; se avsnitt 7.3 nedan).

Under hela verkställigheten har den dömd rätt till den hälso- och sjukvård som han eller hon enligt läkarens anvisning har behov av (19 § LSU).

I LSU finns även bestämmelser om att Polismyndigheten på begäran ska bistå SiS med handräckning för att söka eller hämta tillbaka en dömd som avvikit samt att Kriminalvården i vissa fall ska bistå SiS med transporten av en ungdom. Vidare finns bestämmelser om när en målsägande ska underrättas om den dömdes frigivning eller vistelser utanför det särskilda ungdomshemmet.

SiS ska enligt 22 § LSU höra socialnämnden i den dömdes hemort innan beslut som berör den dömd, t.ex. beträffande utslussningsaktiviteter, fattas. Socialnämnden behöver inte höras om det bedöms uppenbart obehövligt.

Ytterligare detaljerade bestämmelser om bl.a. ersättning för resekostnader vid inställelse för verkställighet, nöjdförklaring och omhändertagande för verkställighet finns i förordningen (1998:641) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

7.3 Utslussning från sluten ungdomsvård

Av den reglering som gäller för sluten ungdomsvård följer att den dömd enligt 18 § LSU ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett tillstånd att vistas utanför ungdomshemmet ska förenas med de villkor som behövs. Vid vistelse utanför ungdomshemmet får elektroniska hjälpmedel (s.k. fotboja) användas för att kontrollera villkor som ställts upp om var den dömd ska befinna sig. Om den intagne inte följer

villkoren kan utevistelsen avbrytas och den unge återföras till ungdomshemmet.

Det finns inte angivet någon tidsgräns i LSU som reglerar när under verkställighetstiden en vistelse utanför ungdomshemmet kan beviljas. Utgångspunkten för alla utevistelser är dock att friheten successivt bör utökas under verkställighetens gång om den dömde följer sin verkställighetsplanering. Vistelserna bör först beviljas restriktivt för att sedan utökas till både antal och längd mot slutet av verkställigheten. Innan SiS beslutar att en ungdom ska få tillåtelse att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet ska SiS samråda med socialtjänsten i den unges hemkommun.

Enligt 18 a § LSU ska den dömde under den senare delen av verkställigheten genom konkreta åtgärder förberedas för ett liv i frihet. Vilka åtgärder som behövs eller hur utslussningen närmare ska genomföras beslutas från fall till fall utifrån den enskildes behov. Dessa behov kan variera bl.a. utifrån strafftid och den enskildes personliga och sociala förhållanden. I normalfallet bör utslussningen innebära någon form av kontinuerlig och strukturerad vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet.

De utslussningsaktiviteter som erbjuds inom SiS kategoriseras som återfallsförebyggande aktiviteter, särskilda utslussningsaktiviteter (t.ex. behandling, praktik eller utbildning utanför ungdomshemmet), boende på öppen avdelning och boende utanför ungdomshemmet. Det sist nämnda alternativet förutsätter medverkan från socialtjänsten.

Det anses vara en viktig del av vårdkedjan att de ungdomar som verkställer sluten ungdomsvård kan vistas i allt mer öppna former, särskilt mot slutet av verkställigheten.⁵ De närmare formerna för utslussningen är dock inte fastslagna utan en bedömning av vilka åtgärder som bedöms lämpliga ska ske från fall till fall. Dessutom finns det få tillgängliga platser vid mer öppna avdelningar på de särskilda ungdomshemmen, vilket innebär att barn och unga ofta skrivs ut direkt från låsta avdelningar.⁶ När påföljden är fullt ut verkställd kan den unge få eftervård t.ex. genom fortsatt placering vid ett särskilt ungdomshem i SiS regi. Sådan vård kräver dock beslut om LVU. Vård

⁵ Se t.ex. SiS 2010, Kartläggning av LSU-utslussning under 2009 samt ds 2009:9, s. 24 ff.

⁶ Se Pettersson, Tove, Betydelse av öppenhet under institutionstiden för ungdomar dömda till sluten ungdomsvård. Hur påverkas vardagen vid institutionen och återfall i brott? Institutionsvård i fokus nr 8 2017, s. 81.

kan även erbjudas på frivillig väg, men den unge placeras i sådana fall inte inom SiS verksamhet.

7.4 SiS riktlinjer för sluten ungdomsvård

7.4.1 Inledning

Det är, som redan nämns, SiS som ansvarar för verkställigheten av sluten ungdomsvård. Socialtjänsten i den dömdes hemort har dock kvar det övergripande ansvaret för en långsiktig planering av insatser för den dömda. SiS och socialtjänsten behöver därför samverka under verkställigheten.

SiS har tagit fram riktlinjer för hur sluten ungdomsvård ska utformas och genomföras och av dessa riktlinjer framgår bl.a. följande beträffande faktorer som skiljer uppdraget att verkställa sluten ungdomsvård från andra delar av SiS verksamhet:⁷

- Det är andra lagar och förordningar som styr verksamheten.
- Samhällsskyddet ska beaktas vid utevistelser.
- Det finns krav på tydligare säkerhetsrutiner.
- Information ska i vissa fall lämnas till målsäganden.
- Verkställigheten är tidsbestämd.
- Sluten ungdomsvård förutsätter inte att den dömda har ett konstaterat vårdbehov.
- Uppdraget från lagstiftaren är att SiS ska arbeta med återfallsförebyggande aktiviteter, utslussning, återanpassning till samhället och bedömning av fortsatt vårdbehov efter verkställigheten.
- Det finns möjlighet att använda elektronisk övervakning vid t.ex. utslussning.

Av riktlinjerna följer inledningsvis att innehållet i den vård som erbjuds på ungdomshemmen ska bygga på bästa tillgängliga kunskap, de aktiviteter som erbjuds och arbetssätt som används ska fokusera

---

⁷ Riktlinjer för utformning och genomförande av sluten ungdomsvård (LSU), Statens institutionsstyrelse 2019, Avdelningen för utveckling av vård och behandling, dnr 1.4.2-3890-2018 (beslutade 2018-10-16), s. 9. All information i det här avsnittet är hämtad från SiS riktlinjer.

på och söka påverka färdigheter, beteenden och attityder som bidrar till att upprätthålla ungdomarnas antisociala beteende. Behandlingsstrategier och tekniker ska i första hand utgå från kognitiv beteendeterapi och social inlärningsteori.⁸

Det övergripande syftet med verkställigheten är att den ska stärka den dömdes förutsättningar att lyckas väl utanför institutionsmiljön. Arbetet på de särskilda ungdomshemmen ska därför organiseras med målet att de ungdomar som vistas där ska rustas inför framtiden och ett liv utan kriminalitet. För att uppnå det målet ska utslussningen till livet efter frigivning vara i fokus redan från verkställighetens början.⁹

En viktig del i verkställigheten är att främja en lyckad skolgång. Den dömden har rätt till utbildning under hela verkställigheten och oavsett om målet för utbildningen är vidare studier eller arbete ska en individuell studieplan upprättas där målet för aktiviteterna i skolan tydligt ska framgå. En lyckad skolgång skapar goda förutsättningar för att ungdomen senare kan etablera sig på arbetsmarknaden, vilket i sin tur anses vara avgörande faktorer för ett socialt fungerande liv utan missbruk och kriminalitet.¹⁰

Vid rättens val av påföljden sluten ungdomsvård ska den unges behov av vård inte tillmätas någon betydelse. Under verkställigheten har dock vårdbehovet stor betydelse. Som regel ska verkställigheten inledas med att den dömden blir placerad på en utredningsavdelning. Resultatet av utredningen utgör sedan underlag för bedömningen av den dömdes vårdbehov.

Arbetet med ungdomarna på ungdomshemmen organiseras i två huvudsakliga samverkansformer; *Behandlingskollegium* och *Behandlingsteam*. I Behandlingskollegiet är det avdelningsgemensamma arbetet i fokus. På behandlingskollegierna går ungdomarnas verkställighetsplaner igenom, arbetet utvärderas och det säkerställs att alla i personalgruppen jobbar mot samma mål. I behandlingsteamen samverkar olika personalkategorier med en enskild ungdom i fokus. Företrädare med olika befattningar och kompetens från SiS olika verksamhets-

⁸ Riktlinjer för utformning och genomförande av sluten ungdomsvård (LSU), Statens institutionsstyrelse 2019, Avdelningen för utveckling av vård och behandling, dnr 1.4.2-3890-2018 (beslutade 2018-10-16), s. 9 f.

⁹ Riktlinjer för utformning och genomförande av sluten ungdomsvård (LSU), Statens institutionsstyrelse 2019, Avdelningen för utveckling av vård och behandling, dnr 1.4.2-3890-2018 (beslutade 2018-10-16), s. 10.

¹⁰ Riktlinjer för utformning och genomförande av sluten ungdomsvård (LSU), Statens institutionsstyrelse 2019, Avdelningen för utveckling av vård och behandling, dnr 1.4.2-3890-2018 (beslutade 2018-10-16), s. 10.

grenar organiseras och samlas runt den dömde för att dela information, planera för samt följa upp och utvärdera mål och aktiviteter under verkställigheten.

7.4.2 Verkställighetens faser

I riktlinjerna beskrivs verkställigheten i sju faser:¹¹

1. *Placering* och tiden före den dömdes ankomst till ungdomshemmet.
2. *Intagning* – när den dömde anländer.
3. *Den inledande verkställighetstiden* – de första fyra dagarna, då kartläggnings- eller utredningsaktiviteter planeras.
4. *Utredning eller kartläggning* – den period då utredning eller kartläggning genomförs (14 dagar till åtta veckor) och fram till dess att en verkställighetsplan har upprättats.
5. *Genomförande av verkställigheten* – period då verkställigheten genomförs i enlighet med den verkställighetsplan som upprättats.
6. *Utslussning och fortsatt genomförande av verkställigheten* – denna fas löper parallellt med fas 5, men ju närmare frigivning den dömde kommer, desto mer fokus läggs på förberedelse inför frigivning.
7. *Inför frigivning och frigivning* – de sista åtta veckorna av verkställigheten, då konkreta förberedelser inför frigivning genomförs.

Placering

Placeringsenheten på SiS har som rutin att fatta beslut om placering så snart som möjligt efter att en dom om sluten ungdomsvård får verkställas. När den unge ska placeras och i tiden före den dömdes ankomst till ungdomshemmet kommer han eller hon kontaktas av SiS placeringsenhet och/eller ungdomshemmet. Den dömde och vårdnadshavare till ungdomar under 18 år får kortfattad skriftlig information om placeringen och kontaktuppgifter till placeringsenheten och ungdomshemmet, dit de kan vända sig inför den dömdes inställelse. Även

¹¹ Riktlinjer för utformning och genomförande av sluten ungdomsvård (LSU), Statens institutionsstyrelse 2019, Avdelningen för utveckling av vård och behandling, dnr 1.4.2-3890-2018 (beslutade 2018-10-16), s. 32.

socialtjänsten kontaktas i vissa fall av placeringsenheten om enheten behöver ytterligare uppgifter om den dömd för att kunna anvisa en lämplig plats. Socialtjänsten får sedan skriftlig information från placeringsenheten om vid vilket ungdomshem den dömd placerats och ska inställa sig. Även det särskilda ungdomshem som den dömd placerats vid kontaktas av placeringsenheten inför placeringen och muntlig information om den dömd överlämnas.

Intagning

När en ny ungdom inställer sig för verkställighet fattar SiS beslut om intagning. Föräldrar till ungdomar under 18 år och socialtjänsten i den unges hemkommun ges möjlighet att närvara vid intagningen. Även föräldrar till äldre ungdomar får närvara om den dömd vill det. Vid intagningen genomförs ett strukturerat mottagningsamtal med avdelningspersonal, där den dömd får information om verkställighetens innebörd. Samtalet omfattar även en kort information om avdelningen, om SiS möjlighet att använda särskilda befogenheter och en beskrivning av vad som kommer att hända inom den närmaste tiden på ungdomshemmet. Den dömd ges också tillfälle att ställa frågor och berätta om sig själv. Avdelningspersonalen lämnar även skriftlig information om avdelningen, om vad det innebär att vara dömd till sluten ungdomsvård på SiS, om den dömdes patientjournal hos SiS och om hans eller hennes rätt till god omvårdnad.

Frågeformuläret *Risk för självmordshandling* fylls även i av personal tillsammans med den dömd. Det ska enligt rutinerna ske inom 24 timmar efter intagning. Den dömd tillfrågas även om eventuella allergier, medicinering och smittor. Enligt rutinerna ska personalen vara uppmärksam på den dömdes behov av extra stöd under den inledande fasen av verkställigheten.

När domen på sluten ungdomsvård har börjat verkställas ska dagen för verkställighetens slut fastställas av placeringsenheten.

Inledande verkställighetstiden

Under den inledande verkställighetstiden behöver den dömd kartläggas för att SiS på så vis ska kunna planera hur verkställigheten ska genomföras och vilka aktiviteter som ska erbjudas den unge. Alla

dömnda genomför i den här fasen en ADAD-inskrivningsintervju.¹² I de fall en dömd inte ska utredas (t.ex. för att verkställighetstiden är kort och den dömde inte bedöms ha behov av eftervård), ska en kartläggningsplan upprättas i nära samarbete med den dömde.

Kartläggningsplanen ska upprättas senast fyra dagar efter intagning. I planen ska möten och andra aktiviteter som den dömde ska medverka i schemaläggas.

För dömda som ska utredas upprättas en utredningsplan senast fyra dagar efter intagning. Även i den planen ska möten och aktiviteter som den dömde ska medverka i under utredningsperioden schemaläggas. De aktiviteter som anges i utredningsplanen är sådana aktiviteter som den dömde ska delta i fram till dess att en verkställighetsplan har upprättats, vilket ska ske senast 14 dagar efter intagning.

Som angetts ovan har den dömde rätt till fortsatt skolundervisning under verkställigheten. En pedagogisk överlämning ska därför ske mellan ungdomshemmet (SiS skola) och hemkommunen (genom socialtjänsten), gällande den dömdes utbildning under verkställigheten.

Utredning eller kartläggning

Under utrednings- eller kartläggningsfasen ska den dömde och eventuellt dennes föräldrar delta i de aktiviteter som planerats för i kartläggnings-, utrednings- och/eller verkställighetsplanen. Personal på ungdomshemmet ska se till att aktiviteter och bedömningar som planerats för genomförs och sammanställa information som framkommer i kartläggningen eller utredningen. Under den här fasen ska den dömde även delta i undervisning och övriga planerade aktiviteter på och utanför avdelningen.

SiS kan även efterfråga tidigare utredningar och bedömningar som genomförts av socialtjänsten och som behövs för att genomföra risk- och behovsbedömning, kartläggning och utredning beträffande den dömde.

---

¹² ADAD står för Adolescent Drug Abuse Diagnosis. Det är ett standardiserat intervjumaterial som har utvecklats vid Philadelphia Psychiatric Center i USA i slutet av 1980-talet. ADAD har översatts och anpassats till svenska förhållanden av SiS i slutet av 1990-talet. Syftet med intervjun är att kartlägga den dömdes problem och hjälpbehov inom nio livsområden. ADAD genomförs med alla ungdomar i vårdens inledande skede och i samband med frigivning (se nedan under avsnittet "Inför frigivning och frigivning").

Genomförande av verkställigheten

De uppgifter som framkommit i kartläggningen eller utredningen ligger sedan till grund för verkställighetsplanen. Även den planen upprättas i samarbete mellan den dömde, dennes föräldrar, socialtjänsten och personal på ungdomshemmet. Sedan verkställighetsplanen slagits fast genomförs de aktiviteter som angetts i planen. Verkställighetsplanen ska följas upp kontinuerligt enligt den frekvens som beslutats. Det ska göras en dokumenterad utvärdering av verksamhetsplanens samtliga mål minst var åttonde vecka.

Under fas 3 till 7 ska den dömde fortlöpande delta i utbildning och aktiviteter på ungdomshemmet och eventuellt även utanför den egna avdelningen på det sätt som angetts i den aktuella kartläggnings-/utrednings-/verkställighetsplanen och den individuella studieplanen. Under de här faserna ska det även fortlöpande ske kontakt och samråd mellan den dömde, dennes föräldrar, ungdomshemmet och socialtjänsten.

Den dömde ska under verkställigheten ges möjlighet att ha kontakt med föräldrar och socialtjänst och föräldrar bör delta i familjearbete enligt uppgjord planering. Personal på ungdomshemmet har även fortlöpande kontakt med föräldrarna om verkställighetsplaneringen. Dessutom har personal på ungdomshemmet och placeringsenheten fortlöpande kontakt kring den dömdes verkställighetsplanering och möjlighet till vistelse i öppnare former.

Under hela verkställigheten har den dömde möjlighet att ansöka om bl.a. utevistelser och olika utslussningsaktiviteter. Om den dömde ansöker om sådana aktiviteter ska ungdomshemmet yttra sig över ansökningarna innan de skickas till placeringsenheten för beslut. Placeringsenheten fattar fortlöpande beslut i frågor om bl.a. utevistelser, elektronisk övervakning, utslussningsaktiviteter och annat som rör den dömde under verkställigheten. Placeringsenheten sköter vid behov också annan administration, t.ex. underrättelser till målsägande.

Utslussning och fortsatt genomförande av verkställigheten

Planering för utslussningsaktiviteter ska finnas med från början av verkställigheten och genomförs efter samråd mellan den dömde, socialtjänsten och ungdomshemmet, samt, efter beaktande av sekretessregler, med föräldrar. Utslussningsarbetet bör intensifieras under den senare

delen av verkställigheten då den dömdes behov av att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet särskilt ska beaktas. Den dömde kan som del av utslussningen inom SiS erbjudas att delta i fyra olika typer av utslussningsaktiviteter; återfallsförebyggande aktiviteter, särskilda utslussningsaktiviteter, boende på öppen avdelning och boende utanför ungdomshemmet. Den dömde och eventuellt dennes föräldrar deltar i de utslussningsaktiviteter och övriga aktiviteter som planerats för i verkställighetsplanen.

Inför frigivning

Senast åtta veckor innan planerad frigivning ska verkställighetsplanen revideras utifrån en aktuell risk- och behovsbedömning. Revideringen ska ske efter samråd med socialtjänsten och mål och aktiviteter i planen ska i denna fas helt fokusera på den dömdes funktion och vistelse utanför institutionsmiljön. I den här fasen ska även planering av eventuell eftervård ske. I samband med frigivning ska en skolöverlämning ske mellan ungdomshemmet (SiS skola) och hemkommunen (genom socialtjänsten).

I samband med frigivning genomför den dömde ett avslutnings-samtal och ADAD utskrivningsintervju tillsammans med personal på ungdomshemmet. Personalen gör även en sammanfattning över genomförda insatser och aktiviteter samt en bedömning av eventuell kvarstående vårdbehov. Beslut om frigivning fattas när påföljden är verkställd.

7.5 SiS skola

Inom SiS verksamhet spelar skolan en central roll för ungdomsvården.¹³ Det finns ingen plikt för dem som verkställer sluten ungdomsvård att delta i skolundervisningen, men rätten till utbildning gäller även de barn och unga som verkställer frihetsberövande påföljd och myndigheten arbetar aktivt för att motivera alla intagna att delta i undervisningen. Generellt har de som döms till sluten ungdomsvård en hög närvaro i skolan och får oftare godkända betyg än de som vårdas enligt LVU. Skolan utgör den huvudsakliga sysselsättningen för dem som är intagna för sluten ungdomsvård.

¹³ (Fråga ställd till SiS om hur många som verkställer sluten ungdomsvård och som också går i skolan och hur många som får betyg?).

Alla ungdomshem har en skola med rektor, behöriga lärare, elevhälsa, studie- och yrkesvägledare och andra viktiga stödfunktioner. SiS skola är en särskild utbildningsform som regleras i 24 kap. 8–9 §§ skollagen. Utbildning motsvarande den som erbjuds inom den ordinarie grundskolan, anpassade grundskolan och specialskolan samt gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Enligt timplanen för myndighetens grundskola och gymnasieskola ska alla barn och unga erbjudas heltidsundervisning motsvarande 23 undervisningstimmar (klocktimmar) i veckan. På ungdomshemmen erbjuds även sommarskola för elever som önskar och behöver det.

För varje barn och ungdom upprättas en individuell studieplan. SiS genomför även en kartläggning av den unges tidigare skolgång och behov av särskilt stöd. Utifrån kartläggningen ges eleven en så individanpassad utbildning som möjligt.

Ungdomarnas skolprestationer och anknytning till skolan ska vara i fokus under hela placeringstiden och ungdomarnas förutsättningar för vidare studier eller arbete ska stärkas genom aktiviteter och insatser även utanför skoltid.

7.6 Vård och behandling

SiS har enligt sin instruktion ansvar bl.a. för ungdomshem som bedriver vård enligt LVU (se 1 § förordning [2007:1132] med instruktion för Statens institutionsstyrelse) och enligt 1 § LSU ska sluten ungdomsvård verkställas vid sådana hem som avses i 12 § LVU. Det innebär att SiS har ett tydligt uppdrag att vårda de som tas in vid myndighetens institutioner.

SiS arbetar med kunskapsbaserade behandlingsprogram för barn och unga utifrån olika behandlingsbehov. Behandlingen kan ske individuellt, i grupp och med de placerades familjer och nätverk. Inom myndigheten finns det riktlinjer för vilka behandlingsprogram som ska användas och på vilket sätt dessa ska genomföras. Riktlinjerna beskriver också vilken målgrupp programmen är avsedda för och vilken kompetens de medarbetare som utför dem ska ha.

Inom SiS ungdomsvård erbjuds Adolescent Community Reinforcement Approach (A-CRA), Acceptance and Commitment Training (ACT), Aggression Replacement Training (ART), Ett Självständigt Liv (ESL), KÖmmunikationsMETod (KOMET), Motiverande Samtal (MI), Problemlösning Umgänge Livsmål Självkontroll (PULS), Start,

Teori Och Praktik, Paus, Avslut (STOPPA), Treatment Foster Care Oregon (TFCO) och Återfallsprevention (ÅP).

I ungdomsvården tar institutionerna emot barn och ungdomar med olika behandlingsbehov och beroende på hemmens inriktning erbjuds därför något olika behandlingsprogram. I ungdomsvården erbjuds strukturerade MI-samtal, samt deltagande i programmen A-CRA eller Återfallsprevention i syfte att behandla missbruksproblematik. Behandlingsprogrammen PULS och ART avser minska återfall i kriminalitet medan deltagande i STOPPA-programmet förbehålls barn och ungdomar som begått sexuella övergrepp.

Vilka behandlingar som i det enskilda fallet ska erbjudas en intagen bestäms både den verkställighetsplanering som görs i samband med att verkställigheten påbörjas.

7.7 SiS säkerhetsprojekt

Sedan 2020 har det pågått ett säkerhetsprojekt inom SiS vars syfte är att stärka säkerheten vid ungdomshemmen och minska antalet avvikningar.¹⁴ Som en följd av projektet fattades det i början av 2021 beslut om att alla ungdomshem ska normeras genom att klassificeras i en av tre säkerhetsklasser.¹⁵ För närvarande pågår arbetet med att genomföra beslutet i verksamheten. Under 2021–2022 genomfördes beslutet vid ungdomshemmen Tysslinge och Johannisberg som tilldelats den högsta säkerhetsklassen, klass 1.

Institutioner i säkerhetsnivå 1 är utformade för att hantera ungdomar och klienter med de högsta riskerna avseende avvikningar, hot och våld. Dessa institutioner ska ha förmåga att förhindra avvikning och fritagning, minska risken för gisslantagning, förhindra insmuggling, skapa inre differentiering så att ovänner och målskamrater kan hållas åtskilda, tillfälligt kunna öka säkerheten med hjälp av dynamiska behörigheter i låssystem, försvåra insyn från obehöriga t.ex. i samband med medial uppmärksamhet och säkerställa en trygg vårdmiljö för ungdomar och klienter.

På institutioner i säkerhetsnivå 1 utgör byggnadernas väggar, fönster och ytterdörrar skalskyddet. Perimeterskyddet består av ett yttre avvisningsstängsel kompletterat med ett eller två säkerhetsstängsel

¹⁴ Uppdrag om förstärkt säkerhetsarbete, regeringsbeslut 2020-10-14, dnr S2020/07612 (delvis).

¹⁵ Beslut normering av teknisk och fysisk säkerhet på SiS institutioner, 2021-02-15, dnr 1.1.4-3313-2019, se även Delrapport Säkerhetsorganisation, 2020-08-24, dnr 1.1.4-4547-2019 och Säkerhetsorganisation – delrapport 2, 2020-10-20, dnr 1.1.3-5971-2020.

och detektering av obehöriga. Inpassering sker via en sluss samt via en inpasseringsbyggnad där visitation kan genomföras i den mån SiS har lagstöd för detta (en centralvakt som är bemannad dygnet runt). Leveranser sker till och från inpasseringsbyggnaden för att minimera riskerna för olovlig in- och utförelse. Besök genomförs i inpasseringsbyggnaden och inte på avdelningarna. Avdelningarna är omgärdade med säkerhetsstängsel för inre sektionering.

Boendeavdelningar med krav på hög säkerhet placeras innanför säkerhetsstängsel medan avdelningar för vård i öppnare former placeras mellan avvisningsstängslet och säkerhetsstängslet. Boendeavdelningarna är sektionerade med inre säkerhetsstängsel.

Klass 2-hem ska ha god säkerhet. Institutioner i säkerhetsnivå 2 är utformade för att hantera ungdomar med medel till hög risk för avvikning, hot och våld. Klass 2-institutioner ska ha förmåga att förhindra avvikning, upptäcka, försvåra och fördröja försök till fritagning, minska risken för gisslantagning, försvåra insmuggling, skapa inre differentiering så att ovänner och målskamrater kan hållas åtskilda, tillfälligt kunna öka säkerheten med hjälp av dynamiska behörigheter i låssystem samt säkerställa en trygg vårdmiljö för ungdomarna som vistas där.

På institutioner i säkerhetsnivå 2 utgör byggnadernas väggar, fönster och ytterdörrar skalskyddet. Perimeterskyddet består av ett yttre avvisningsstängsel kompletterat med ett säkerhetsstängsel, detektering av obehöriga samt en sluss för fordon och personal. Inom området kan sedan avdelningar med högre krav på säkerhet vara omgärdade med säkerhetsstängsel för inre sektionering. Det innebär att boendeavdelningar med krav på hög säkerhet placeras innanför säkerhetsstängslet medan avdelningar för vård i öppnare former placeras mellan avvisningsstängslet och säkerhetsstängslet. Säkerhetsstängsel är försedda med överklättringsskydd. Inpassering för fordon och personal sker via fjärrstyrda grindar. Detektering placeras innanför säkerhetsstängslet samt mellan avvisningsstängsel och säkerhetsstängsel.

Bevakningskameror är placerade i allmänna utrymmen (allrum, kök, korridorer, aktivitetsrum, utegårdar och skollokaler). Även slussar för fordon och personal samt säkerhetsstängsel övervakas med bevakningskameror. Boenderum, sjuksköterskemottagningar, och besöksrum övervakas däremot inte med kameror.

Ungdomshem med säkerhetsklass 3 ska ha normal säkerhet. De ungdomar som placeras där ska ha låg eller medelhög risk för avvik-

ning, hot och våld. Institutioner i säkerhetsnivå 3 ska ha förmåga att upptäcka och försvåra avvikning, upptäcka och förhindra hot och våld, begränsa obehöriga besök och säkerställa en trygg vårdmiljö för ungdomarna. På institutioner med säkerhetsnivå 3 utgör byggnadernas väggar, fönster och ytterdörrar skalskyddet. Perimeterskyddet består av ett avvisningsstängsel som eventuellt kan kompletteras med detektering av obehöriga. Avvisningsstängslet syftar till att förhindra att obehöriga av misstag kommer in på institutionsområdet. Institutioner i säkerhetsnivå 3 behöver inte förses med perimeterskydd om man i säkerhetsanalysen bedömer att det är onödigt. Bevakningskameror är placerade i allmänna utrymmen (allrum, kök, korridorer, aktivitetsrum, utegårdar och skollokaler). Boenderum, sjuksköterskemottagningar, och besöksrum övervakas inte heller vid klass 3-institutioner med bevakningskameror.

8 Verkställighet av fängelse i anstalt och i frihet

8.1 Inledning

Den som har dömts till fängelse ska för verkställighet av straffet som huvudregel tas in i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelser om fängelse och om villkorlig frigivning finns i 26 kap. brottsbalken. Den närmare regleringen av hur fängelse ska verkställas finns i fängelselagen (2010:610) och fängelseförordningen (2010:2010). Det finns inte något hinder enligt gällande rätt mot att döma unga lagöverträdare under 18 år till fängelse, men det ska ske endast om det finns synnerliga skäl och rätten ska då i första hand bestämma påföljden till slutet ungdomsvård (se avsnitt 3.4.1). Regleringen innebär att det är sällsynt att barn och unga under 18 år döms till fängelse. Med undantag för bestämmelser i fängelselagen om att en intagen som är under 18 år som huvudregel inte får placeras tillsammans med äldre intagna, finns ingen särskild verkställighetsreglering för omyndiga som ska avtjäna fängelsestraff.

Nedan redovisas den reglering som för närvarande gäller för verkställighet i anstalt och i frihet. Sist i kapitlet lämnas en kortfattad redogörelse för Kriminalvårdens arbete i dag med unga intagna.

8.2 Allmänt om verkställighet i anstalt

8.2.1 Verkställighetsplanering med inriktning på återfallsförebyggande åtgärder

Den som dömts till fängelse ska enligt huvudregeln avtjäna straffet i kriminalvårdsanstalt (26 kap. 4 § brottsbalken). Verkställigheten regleras, som angetts ovan, i fängelselagen och fängelseförordningen.

Kompletterande bestämmelser finns i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (KVFS 2011:1 *FARK Fängelse*).

Bestämmelser om planeringen och utformningen av verkställigheten av fängelsestraff finns i 1 kap. 5 § fängelselagen. Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.¹ I den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, ska verkställigheten inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott.

För varje intagen ska det finnas en individuellt anpassad verkställighetsplan. Verkställighetsplanen ska vara baserad på en sammanställning och bedömning av identifierade risker, behov och förutsättningar som har betydelse för verkställigheten och för möjligheterna att minska risken för återfall i brott. I detta ingår att genomföra en strukturerad risk- och behovsbedömning som mynnar ut i den individuella verkställighetsplanen. Bedömningen görs i de allra flesta fall av en specialiserad utredare men kan vid svårbedömda fall kompletteras med bedömningar av en psykolog. På detta sätt anpassas också innehållet i verkställigheten till varje individs behov. Syftet med verkställighetsplanen är att på bästa sätt kunna använda tiden i anstalt (och tiden i verkställighet efter villkorlig frigivning) till insatser som minskar risken för återfall i brott. För intagna i anstalt ska också planen bidra till att minska skadeverkingarna av frihetsberövandet som sådant.

Närmare regler om verkställighetsplaneringen finns i 6–9 §§ fängelseförordningen. En verkställighetsplan ska grundas på en utredning, dels om den intagnes behov av stöd och kontroll, dels om vilka åtgärder som bör vidtas under verkställigheten för att minska risken för återfall i brott. Vid planeringen av verkställigheten ska förutsättningarna för att den intagne ska kunna beviljas särskilda utslussningsåtgärder särskilt övervägas. Hänsyn tas till anstaltstidens längd och den intagnes motivation till förändring. Vid utformningen av verkställighetsplanen ska också hänsyn tas till brottsoffer och andra som berörs. Under verkställigheten ska planen fortlöpande följas upp och ändras när det finns anledning till det.

Det är inte den intagne som avgör vilka åtgärder som bör komma i fråga under verkställigheten. En viktig utgångspunkt är dock att den

---

¹ Detta är i princip samma formulering som återfinns i 2 § lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård, varav följer: *Verkställigheten av sluten ungdomsvård skall utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och att de skadliga följderna av frihetsberövandet motverkas.*

intagne ska motiveras att aktivt delta i och medverka vid planeringen av den. Planen ska därför utformas efter samråd med den intagne. Inför frigivningen ska verkställighetsplanen vara särskilt inriktad på konkreta åtgärder som kan underlätta övergången till ett liv i frihet. För att underlätta den intagnes anpassning i samhället krävs också ofta stödåtgärder från andra myndigheter än Kriminalvården, t.ex. för att skaffa bostad och arbete eller för att få sjukvård. Planering och utformning av verkställigheten ska därför ske i samverkan med andra berörda aktörer, framför allt socialtjänsten, hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Vid verkställighetsplaneringen görs i normalfallet en planering av hela verkställigheten. Planen omfattar inte bara tiden i anstalt och frigivningsförberedande åtgärder utan också eventuell övervakning efter villkorlig frigivning.² Om Kriminalvården vid planeringen bedömer att den intagne bör ställas under övervakning efter villkorlig frigivning ska frivården vara involverad i den övergripande planen. Frivårdskoordinatoren och planeraren på anstalt ska samverka gällande den övergripande planeringen. För frivårdskoordinatoren ligger fokus på innehållet i övervakningen, samverkan med externa aktörer inför frigivning, planering av innehållet i särskilda utslussningsåtgärder och vissa frigivningsförberedelser.³

8.2.2 Särskilda villkor

För långtidsdömda, dvs. för en intagen som avtjänar fängelse i lägst fyra år ska det beslutas om särskilda villkor om det inte är uppenbart obehövligt. Särskilda villkor kan gälla för placering i anstalt, vistelse utanför anstalt och särskilda utslussningsåtgärder och beslutas om det anses nödvändigt av säkerhetsskäl (1 kap. 7 § fängelselagen). Om det finns särskilda skäl ska sådana villkor också beslutas för en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år.

Bestämmelserna om särskilda villkor syftar till att upprätthålla de höga krav på säkerhet som gäller vid anstalt. Särskilda villkor kan gälla t.ex. i fråga om graden av övervakning och kontroll för den intagnes placering, vid vilken tidpunkt den intagne tidigast kan beviljas permission samt när och i vilken form han eller hon kan medges en särskild

² Handbok för verkställighetsplan – VSP (2016:2), beslutad 2016-09-19.

³ Handbok för verkställighetsplan – VSP (2016:2), beslutad 2016-09-19.

utslussningsåtgärd. Beslut om placering, permission, särskild permission eller särskilda utslussningsåtgärder får inte meddelas i strid med de särskilda villkoren (1 kap. 8 § andra stycket fängelselagen).

När flera straff avtjänas samtidigt är det den sammanlagda strafftiden som är avgörande för om reglerna om särskilda villkor är tillämpliga. Den som dömts till ett kortare fängelsestraff än fyra år kan också omfattas av regleringen om han eller hon till följd av flera straff eller förverkande av villkorligt medgiven frihet ska avtjäna fyra år eller längre tid.⁴ För att reglerna ska vara tillämpliga för dem som dömts till fängelse i lägst två år är det dock inte tillräckligt att strafftiden till följd av flera straff eller förverkande uppgår till två år, utan det krävs en dom på minst två års fängelse. Att reglerna om villkorlig frigivning i praktiken innebär att den dömda kommer att friges inom kortare tid än fyra respektive två år saknar betydelse för om särskilda villkor ska meddelas.

Beslut om särskilda villkor ska föregås av en individuell prövning och bygga på en risk- och behovsprofil av den intagne.

För den som dömts till fängelse i lägst två år kan särskilda villkor beslutas om det föreligger särskilda skäl. Som exempel på särskilda skäl anges i förarbetena att en intagen har kopplingar till grov organiserad brottslighet.⁵ I Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd anges att särskilda skäl att besluta om särskilda villkor för en intagen som dömts till fängelse i lägst två år exempelvis kan vara att den intagne är medlem i eller har annan koppling till ett kriminellt nätverk eller grov organiserad brottslighet, att den intagne var under 21 år när brottet begicks och är dömd för upprepad våldsbrottslighet eller att den intagne under tidigare verkställighet har gjort sig skyldig till allvarlig misskötsamhet. Även att det finns en hög risk för rymning, fritagning eller för att den intagne gör sig skyldig till allvarlig brottslighet i anstalten, kan enligt de allmänna råden utgöra skäl för särskilda villkor.

8.2.3 Säkerhet

En hög nivå av säkerhet är nödvändig för att Kriminalvården ska uppfylla kravet på samhällsskydd. Säkerhet handlar dock om mer än bara murar, stängsel, larm och kameror. Lika viktigt är att personalen har rätt utbildning, attityd och förhållningssätt till de intagna. Det är också

---

⁴ Prop. 2009/10:135 s. 122.

⁵ Prop. 2009/10:135 s. 123.

viktigt att de som tas in för att avtjäna sitt straff inte placeras med högre grad av säkerhet och mer övervakning än nödvändigt. Därför är svenska fängelser indelade i tre säkerhetsklasser.

Förmågan att motstå rymningar och fritagningsförsök avgör vilken säkerhetsklass en anstalt har. Varje intagen bedöms individuellt för att den ska hamna på rätt anstalt.

Säkerhetsklass 1 är den högsta säkerhetsklassen av slutna anstalter. Anstalter i säkerhetsklass 1 utrustas för att klara de mest riskfyllda intagna. Anstalterna Hall, Kumla och Saltvik har även så kallade säkerhetsavdelningar. De är speciellt anpassade för klienter som Kriminalvården bedömer har en särskilt hög risk för rymning eller fritagning.

Säkerhetsklass 2 utgörs av slutna anstalter med lägre säkerhetsnivå än klass 1-anstalter. Anstalterna inom kategori 2 kan ha olika grad och form av övervakning och kontroll.

Anstalter i säkerhetsklass 3, den lägsta graden av säkerhet, saknar direkta rymningshinder.

För att kunna genomföra korrekta bedömningar av de som ska avtjäna fängelsestraff och för att kunna fullgöra kravet på samhällsskydd bedriver Kriminalvården underrättelseverksamhet. Av lagen (2018:1699) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område följer att Kriminalvården får föra ett säkerhetsregister (3 kap. 1 §). I säkerhetsregistret får personuppgifter behandlas i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brott eller brottslig verksamhet på häkten och i kriminalvårdsanstalter eller i samband med annan straffverkställighet, och säkerställa ordning och säkerhet på häkten, i kriminalvårdsanstalter och i annan verksamhet som Kriminalvården bedriver.

I säkerhetsregistret får uppgifter behandlas om en person som är häktad eller verkställer ett fängelsestraff och som är eller har varit placerad på en säkerhetsavdelning. I registret får även uppgifter behandlas om en person som är häktad eller verkställer ett fängelsestraff, om det finns risk för att han eller hon under häktning eller verkställighet av fängelsestraff begår brott som inte är ringa eller utövar brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer, förbereder rymning eller försöker rymma, blir föremål för fritagning, bidrar till att allvarligt störa ordningen eller säkerheten på ett häkte eller i en kriminalvårdsanstalt, eller under häktning eller verkställighet av ett fängelsestraff utsätts för våld eller hot (3 kap. 2 §).

I säkerhetsregistret får även uppgifter behandlas om en person som verkställer en påföljd inom kriminalvården, om det finns risk för att han eller hon utövar våld eller hot mot eller otillbörlig påverkan på personal eller andra personer som uppehåller sig i kriminalvårdens lokaler (3 kap. 3 §).

Slutligen finns vissa möjligheter för Kriminalvården att behandla personuppgifter i säkerhetsregistret som gäller en person med anknytning till en person som är häktad eller verkställer straff (och som anges i 2 § enligt ovan).

Kriminalvården har rätt att göra sökningar i personuppgifter som finns i säkerhetsregistret i syfte att få fram ett urval av personer grundat på etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller uppgifter som rör hälsa, sexualliv eller sexuell läggning.

8.2.4 Placering vid anstalt

I 2 kap. fängeslagen finns bestämmelser om placering. Enligt dessa får en intagen inte placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas (1 §). En intagen får placeras på en avdelning med särskild hög grad av övervakning och kontroll (säkerhetsavdelning) om det finns en varaktig risk för att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet. Placering på säkerhetsavdelning kan också ske om det finns särskild anledning att anta att det behövs för att hindra den intagne från allvarlig brottslig verksamhet under vistelsen i anstalt (4 §). Ett beslut om placering på en säkerhetsavdelning ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

En intagen får inte heller placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. En intagen som är under 18 år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över 18 år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa (se 2 kap. 2 och 3 §§ fängeslagen).

Utgångspunkten enligt fängeslagen är att intagna ska ha möjlighet att vistas gemensamt med andra intagna. Om den enskilde begär det

och det bedöms lämpligt får en intagen dock placeras i avskildhet (se mer om vistelse i gemenskap och enskildhet i avsnitt 8.2.6 nedan).

8.2.5 Sysselsättning

Fängelselagens reglering om sysselsättning

Regler om sysselsättning finns i 3 kap. fängelselagen. Av lagen följer att en intagen har rätt att delta i viss sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet under anstaltsvistelsen (3 kap. 1 § fängelselagen). En intagen är dessutom skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. Skyldigheten att delta i sysselsättning gäller dock inte en intagen som uppbär ålderspension enligt socialförsäkringsbalken. Om en intagen har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning får han eller hon åläggas sysselsättning bara av den art och omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

Det är Kriminalvården som efter en individuell bedömning av den dömdes personliga omständigheter avgör vilken sysselsättning som ska anvisas den intagne. Bedömningen görs under verkställighetsplaneringen. En anvisad åtgärd kan vara en del av den intagnes individuella verkställighetsplan. Tidigare ansågs det inte alltid meningsfullt att ålägga en intagen skyldighet att delta i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet som han eller hon saknade motivation för.⁶ Numera kan dock en vägran att delta i en anvisad åtgärd betraktas som sådan misskötsamhet som kan leda till att villkorlig frigivning skjuts upp för den intagne.⁷ Det kan bli fallet även om Kriminalvården till följd av den dömdes negativa inställning till att genomföra åtgärden inte tar med åtgärden i verkställighetsplanen.

Medicinsk behandling av en intagen kan endast ges på frivillig grund (2 § tredje stycket). Med medicinsk behandling avses såväl somatisk som psykiatrisk behandling.⁸ Förbudet mot att tvinga en intagen till behandling hindrar dock inte att Kriminalvården arbetar aktivt med att motivera intagna att delta i behandling av medicinsk karaktär mot t.ex. missbruk.⁹

⁶ Prop. 2009/10:135 s. 129.

⁷ Prop. 2020/21:18 s. 29.

⁸ Se t.ex. JO 1995/96 s. 126 om deltagande i gruppsamtal.

⁹ Prop. 2009/10:135 s. 129.

En intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag om det inte finns synnerliga skäl emot det. Intagna ska även ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet (4 kap. 1–2 §§ fängelselagen).

Skolundervisning

Kriminalvården har i dagsläget rätt att anordna skolundervisning enligt 24 kap. 10 § skollagen (2010:800). Utbildningen motsvarar den kommunal vuxenutbildning (komvux). Skolformen omfattar utbildning på grundläggande och gymnasial nivå liksom särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå (särvox).

Syftet med vuxenutbildningen är att öka den intagnes möjlighet till ett fungerande vardagsliv efter verkställigheten, att han eller hon ska fortsätta studierna efter villkorlig frigivning och ytterst etablera sig på arbetsmarknaden och klara sin egen försörjning. Vuxna intagna kan antingen antas till utbildningen efter egen ansökan om vuxenutbildning eller anvisas att söka dit inom ramen för sysselsättningsplikten. Vägledningssamtal av studie- och yrkesvägledare föregår varje ansökan till vuxenutbildningen.

För varje elev upprättas en individuell studieplan som ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål och planerad omfattning av studierna. Studiernas omfattning ska anges i verksamhetspoäng när det gäller vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå. Utbildningen ger betyg som motsvarar de som erhålls vid kommunal vuxenutbildning.

En intagen är behörig att söka till vuxenutbildningen på grundläggande- eller gymnasial nivå från det att han eller hon har fyllt 18 år (förutom beträffande SFI där en intagen är behörig att söka från och med 16 år, 9–10 a §§ förordningen, 2011:1108, om vuxenutbildning). Enligt läroplanen är det vuxenutbildningens ansvar att varje studerande får stöd och undervisning utifrån sina individuella utbildningsmål, behov och förutsättningar.

Om Kriminalvården i dagsläget får en intagen under arton år att anordna skolundervisning för skiljer sig åtgärderna åt beroende på om strafftiden är kort eller lång. Vid kortare strafftider försöker vuxenutbildningen nå ut till barnet med insatser för att motivera till och upprätthålla kontinuitet i studier för den som är inskriven vid en skola

i sin hemkommun. För den som inte är inskriven i en skola i hemkommunen erbjuder vuxenutbildningens studie- och yrkesvägledning en inledande kartläggning av utbildningsbehoven. Om det är fråga om längre strafftider kan Kriminalvården söka dispens från Skolverket om att få skriva in en intagen under arton år i vuxenutbildning.

All vuxenutbildning är kursutformad, dvs. den utgår från ett utbud med fristående kurser och yrkespaket. På så vis kan studierna anpassas efter elevens behov. Det individuella upplägget dokumenteras i en studieplan som avgör utbildningens längd i det enskilda fallet. Kriminalvårdens utbud av kurser består för närvarande av ett hundratal olika kurser inklusive yrkespaket.

Vuxenutbildningen bedrivs vid lärcentrum som har likheter med kommunala lärcentra. Lärcentrum är en plats där studerande får tillgång till undervisning, pedagogisk handledning, InIT-dator och undervisningsmaterial. Med hjälp av ett distanskoncept är all utbildning tillgänglig vid alla anstalter. Kontinuiteten i utbildningen säkras på så vis för en intagen som studerar och byter anstalt. Den studerande får undervisning av en ämneslärare som antingen finns på plats eller på distans vid ett annat verksamhetsställe. Oavsett var den intagne befinner sig studerar han eller hon på lärcentrum där det finns utbildade lärare. Har man sin ämneslärare på distans har man stöd av både pedagoger på plats och av undervisande ämneslärare. Specialpedagogiska anpassningar görs vid behov.

Behandlingsprogram

I Kriminalvårdens uppdrag att verkställa fängelsepåföljder ligger också att förbereda de intagna för frigivningen under hela frihetsberövandet. Förberedelsen för frigivning sker under hela verkställigheten och den inledande planeringen görs alltså redan vid den inledande verkställighetsplaneringen (se avsnitt 8.2.1 ovan). En mycket viktig del i det återfallsförebyggande arbetet är just deltagande i behandlingsprogram. Vilka behandlingsprogram som i det enskilda fallet ska erbjudas en intagen bestäms vid den verkställighetsplanering som görs i samband med att verkställigheten påbörjas. Syftet med deltagande i program är att förebygga återfall i brott genom att förbättra klientens kunskaper, färdigheter och insikter. Programmen ska särskilt riktas mot varje intagens individuella kriminogena behov.

Kriminalvården utvecklar många egna behandlingsprogram men program är också hämtade från andra länder, t.ex. från Kanada och Storbritannien. Under 2020 och 2021 bedrev Kriminalvården 14 ackrediterade behandlingsprogram och 2022 bedrevs 12.¹⁰ Behandlingsprogram som tagits in från andra länder har anpassats till svenska förhållanden. Alla program är ackrediterade, vilket innebär att de har genomgått en vetenskaplig prövning.¹¹

Det ska alltså finnas vetenskapligt stöd för att använda en behandlingsmetod som erbjuds en intagen. Vissa behandlingsprogram genomförs individuellt och en del i grupp. Kriminalvården arbetar också med förberedande insatser för att motivera de intagna till att delta i de behandlingsprogram som bäst möter den enskildes behov.

När programmet är genomfört finns också insatser med förstärkande innehåll. Syftet med behandlingsprogrammen är att de ska ha en positiv effekt på så sätt att återfallen minskar. Inom Kriminalvårdens verksamhet erbjuds flera behandlingsprogram inom olika områden, såsom kriminalitet, våld, sexualbrott och missbruk. Kriminalvården har ett stort utbud av behandlingsprogram och arbetar kontinuerligt med att ta fram nya eller uppdaterade behandlingsmetoder.

De som leder behandlingsprogrammen genomgår en längre grundutbildning för programledare inom Kriminalvården och därefter en ny utbildning för varje nytt program som de ska arbeta med. Programledarna får efter sin utbildning alltid handledning för att säkerställa kvalitén i genomförandet.

Kriminalvården har för närvarande inga behandlingsprogram som särskilt riktar sig mot unga lagöverträdare i åldersspannet 15–17 år. Nya behandlingsprogram måste därmed tas fram eller befintliga anpassas till en ny målgrupp om ansvaret för att verkställa frihetsberövande påföljder för unga flyttas till Kriminalvården.

¹⁰ Kriminalvården, Årsredovisning 2022 s. 54. Vilka behandlingsprogram och innehållet i dem beskrivs kortfattat på Kriminalvårdens hemsida, <https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/behandlingsprogram/> (2023-06-28).

¹¹ Behandlingsprogrammen ackrediteras av Vetenskapliga rådet. Rådet ska se till att forsknings- och utvecklingsarbetet inom Kriminalvården håller en hög vetenskaplig kvalitet. Rådgivarna består av forskare inom bland annat psykiatri, kriminologi, socialt arbete, beteendeforskning, psykologi, genetik och epidemiologi.

Sysselsättning

Sysselsättning ska erbjudas och anvisas de intagna i syfte att förebygga återfall i brott (se avsnitt 8.2.5 ovan). Sysselsättningen bidrar även till att upprätthålla en så normal tillvaro som möjligt under fängelsetiden och förbereder de intagna för ett vardagsliv efter avtjänat straff. Målet är att sysselsättningsgraden för de intagna ska vara 85 procent, vilket till följd av den utdragna platsbristen inte har uppnåtts på senare tid. Endast i cirka en procent av fallen beror den uteblivna sysselsättningen på att den intagne vägrar att delta i anvisad sysselsättning.¹²

Den huvudsakliga sysselsättningstiden inom Kriminalvården utgörs av arbetsdriften, närmare bestämt 35 procent för män och 38 procent för kvinnor. Genom att delta i arbetsdriften är avsikten också att de intagna ska återvända till samhället med mer arbetslivserfarenhet än innan verkställigheten. Verksamheten bedrivs på motsvarande sätt som på t.ex. industrier och verkstäder ute i samhället, under överinseende av en bransch- och yrkeskunniga arbetsledare. Arbetsdriften ska vara anpassad till de intagnas behov och förutsättningar. Samverkan sker även med externa aktörer.¹³

Utöver arbetsdriften kan vissa anstalter erbjuda de intagna att delta i arbetsmarknadsutbildning. De finansieras och upphandlas av Arbetsförmedlingen och det kommer då externa utbildare som ansvarar för kursen. Arbetsmarknadsutbildning kan t.ex. ges i platsättning och golvläggning. Genom arbete, yrkesutbildning och utbildning i allmänna ämnen är tanken att den intagnes möjlighet att etablera sig på den öppna arbetsmarknaden ska öka. Under 2022 gick 40 procent av de som deltagit i arbetsmarknadsutbildning vidare till jobb eller studier efter avtjänat straff. Mellan 2019–2021 var andelen runt 30 procent.¹⁴ I framtiden planerar Kriminalvården för att fokus ska vara arbetsmarknadsutbildningen inom bristyrken.¹⁵

Annan strukturerad verksamhet (ASV) var den näst vanligaste sysselsättningen på anstalt 2022 (26 procent av sysselsättningsgraden för män och 33 procent för kvinnor). Exempel på ASV är introduktion till anstaltsvistelsen, social träning och friskvård. Andra sysselsättningar

¹² Kriminalvården, Årsredovisning 2022 s. 47 och 51.

¹³ T.ex. tillverkas husmoduler till externa aktörer vid arbetsdriften vid Norrtäljeanstalten, vilket utredningen fick information om vid studiebesök vid anstalten den 10 juni 2022. Vid anstalten tillverkas även möbler som används vid anstalten. Se även <https://www.krimprod.se/> (2023-06-28).

¹⁴ <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/nyheter/2023/april/fler-i-sysselsattning-efter-tiden-i-fangelse/> (2023-06-28).

¹⁵ Kriminalvården, Årsredovisning 2022 s. 52 f.

kan vara att sköta matlagning och tvätt själv, deltagande i föräldragrupp eller yoga, eller att gå en drama-, musik-, eller skrivkurs. I så kallade visionsrum som finns på många anstalter är tanken att den dömda ska få kraft att ta tag i sin egen situation, bryta isoleringen och förbereda sig för ett liv i frihet. En aktivitet räknas som sysselsättning om den ingår i en strukturerad och schemalagd verksamhet som leds av en handledare (en kriminalvårdare). Syftet med den strukturerade verksamheten är den intagne ska få ökade kunskaper och insikter, förbättrade färdigheter eller ett ändrat beteende.¹⁶

8.2.6 Vistelse i gemensamhet och avskildhet

Huvudregeln vid verkställighet av fängelse är att intagna ska vistas i gemenskap med andra både under tid då de har anvisats sysselsättning och under fritiden om det inte särskilt anges något annat i fängelselagen. De intagna får dock enligt 6 kap. 3 § fängelselagen hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan. Närmare förutsättningar för vad som ska gälla t.ex. för dokumentation vid avskiljande och under vilka tider en intagen får hållas avskild för dygnsvila följer av fängelseförordningen och av Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:11) om fängelse.

Av 6 kap. 4 § fängelselagen följer att en intagen får medges att på egen begäran hållas avskild från andra intagna om det är lämpligt. Medgivandet ska dock omprövas så ofta som det finns anledning till det och minst en gång i månaden. Av fängelselagen följer också att Kriminalvården tillfälligt får hålla intagna avskilda från varandra om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas eller för att en intagen är våldsam eller berusad (6 kap. 5 och 6 §§).

Därutöver följer av 6 kap. 7 § fängelselagen att en intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt bl.a. med hänsyn till rikets säkerhet, med hänsyn till att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården, med hänsyn till att det finns en risk för att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet, för att hindra att den intagne påverkar

¹⁶ Kriminalvården, Årsredovisning 2022 s. 53 f. samt <https://www.kriminalvarden.se/behandling-och-varld/annan-sysselsattning/> (2023-06-28).

någon annan intagen att allvarligt störa ordningen i anstalten, eller för att hindra att den intagne allvarligt ofredar någon annan intagen. Även ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag.

En intagen kan även tillfälligt hållas avskild från andra intagna under utredning av om villkorlig frigivning ska skjutas upp (enligt 12 kap. 1 § fängelselagen eller enligt 26 kap. 6 a och 7 §§ brottsbalken). Avskildhet på den här grunden får endast ske i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras. Den intagne får inte hållas avskild under längre tid än fyra dygn (6 kap. 8 § fängelselagen).

Slutligen får en intagen även hållas avskild om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning (6 kap. 9 § fängelselagen).

Av 6 kap. 10 § fängelselagen följer att en intagen som hålls avskild från andra intagna på grund av att han eller hon uppträder våldsamt eller är farlig för sin egen säkerhet till liv eller hälsa ska undersökas av läkare så snart som möjligt. En intagen som av andra skäl hålls avskild från andra intagna ska undersökas av läkare om det behövs med hänsyn till den intagnes hälsotillstånd, dock minst en gång i månaden.

8.2.7 Besök och andra kontakter

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll av den besökande, kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan (7 kap. 1 § fängelselagen).

Personal får övervaka besöket och ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning. Ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får dock endast kontrolleras om advokaten eller den intagne begär det (7 kap. 2 och 3 §§ fängelselagen).

Beträffande elektronisk kommunikation gäller att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning. Elektronisk kommunikation kan

också nekas den intagne om den bedöms kunna motverka den intagnes anpassning i samhället, eller på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan (7 kap. 4 § fängelselagen). Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen. Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får dock inte avlyssnas (7 kap. 5 § fängelselagen).

I fängelselagen finns även regler om att vissa försändelser som skickas till eller från en intagen får granskas om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Syftet med granskningen ska i så fall vara att undersöka om försändelsen innehåller något otillåtet föremål, eller är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, ett planerat avvikande eller något annat liknande förfarande (7 kap. 7 § fängelselagen).

En försändelse mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska dock vidarebefordras utan granskning (7 kap. 6 § fängelselagen).

En försändelse som har granskats ska, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten (7 kap. 8 § fängelselagen).

8.2.8 Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

I fängelselagen finns det även ett antal bestämmelser som innebär att Kriminalvården har rätt att vidta vissa kontroll- och tvångsåtgärder. Inledningsvis anges i 8 kap. 1 § fängelselagen att fotografi får tas av den intagne för att underlätta identifieringen av honom eller henne.

Den intagnes bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter får kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas (8 kap. 2 § fängelselagen).

Om det inte är uppenbart obehövt ska den som ska tas in i anstalt kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon kommer till anstalten (8 kap. 3 § fängelselagen). Detsamma gäller när en intagen återkommer efter en vistelse utanför anstalt, om han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan att besöket

har kontrollerats, eller det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet (8 kap. 4 § fängelselagen). I det fallet får kroppsvisitation eller kroppsbesiktning enbart ske om det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl får en intagen även i andra fall än de som nyss räknats upp kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål (8 kap. 5 § fängelselagen).

Av 8 kap. 6 § fängelselagen följer vidare att en intagen är skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl.

Som huvudregel får kroppsvisitation eller kroppsbesiktning enligt 8 kap. 7 § fängelselagen inte utföras eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Detta gäller dock inte en kroppsvisitation som avses i 5 §, en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks, en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning, eller en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas enligt 6 §. Även i andra fall får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevittnas av en kvinna. Det krävs då att åtgärden är nödvändig.

I 8 kap. 8 och 9 §§ fängelselagen finns det bestämmelser om omhändertagande av otillåtna föremål. Av 8 § följer att alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor får omhändertas och förstöras om de medförs av någon som ska tas in i en anstalt, om de påträffas hos en intagen, om de sänds till en intagen, eller om de på annat sätt påträffas inom en anstalt och det inte finns någon känd ägare till dem. Samma sak gäller för injektionssprutor, kanyler och andra föremål som är särskilt ägnade att användas vid narkotikamissbruk eller för annan befattning med narkotika. I 9 § finns bestämmelser om att föremål som påträffas i en anstalt får omhändertas, om det kan antas att föremålet kommer att tas i beslag.

Av 8 kap. 10 § fängelselagen följer att en intagen får beläggas med fängelse vid förflyttning inom anstalt och vid transport eller annan vistelse utanför anstalt, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, eller om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa. Om möjligheten att belägga en intagen med fängelse har utnyttjats på grund av att han eller hon har uppträtt våldsamt ska en läkare så snart som möjligt undersöka den intagne.

Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt får Kriminalvården besluta att alla personer som passerar in i anstalten ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll ska vara att söka efter otillåtna föremål (8 kap. 11 § fängelselagen).

Slutligen kan nämnas att det även finns regler som innebär att fordon får genomsökas efter otillåtna föremål eller personer samt att den som obehörigen försöker ta sig in i eller vägrar att lämna en anstalt får avvisas av tjänsteman vid Kriminalvården (8 kap. 12 och 13 §§ fängelselagen).

8.2.9 Permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt

I 10 kap. fängelselagen regleras förutsättningarna för permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt. En intagen får, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid, permission (10 kap. 1 § fängelselagen). För att permission ska beviljas krävs i normalfallet att minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats. Undantag från kvalifikationstiden kan göras om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan t.ex. vara att en intagen har behov av att besöka socialtjänsten eller tandläkare.¹⁷ För en intagen som avtjänar fängelse på livstid ska kvalifikationstiden bestämmas som om strafftiden är arton år. En förutsättning för permission är också att det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Permission kan vara såväl regelbunden, t.ex. helgpermission, som annan tillfällig vistelse utanför anstalt som syftar till att underlätta den intagnes successiva utslussning. I förarbetena nämns som exempel på den sistnämnda typen permission i syfte att besöka frivården, social-

---

¹⁷ Prop. 2009/10:135 s. 159.

tjänsten eller Arbetsförmedlingen, delta i möten som arrangeras av Anonyma alkoholister eller Anonyma narkomaner eller för att utöva en viss fritidsaktivitet.¹⁸

Om det finns särskilt ömmande skäl får en intagen beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (särskild permission; se 10 kap. 2 §). För att särskild permission ska beviljas krävs att den intagnes behov inte kan tillgodoses genom vanlig permission och att permission kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Särskild permission kan erhållas för att besöka en närstående som är allvarligt sjuk, delta på närståendes begravning eller en viktig angelägenhet som rör den intagnes barn.¹⁹

En permission ska förenas med de villkor som behövs (10 kap. 5 §). Villkoren ska vara individuellt utformade utifrån riskbedömningen och omständigheterna i det enskilda fallet. Enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd kan villkor t.ex. avse

- anmälningssplikt,
- förbud att använda alkohol eller annat berusningsmedel,
- förbud att använda andra läkemedel än de som förskrivits av läkare,
- förbud att vistas inom ett visst område,
- förbud att ta kontakt med brottsoffer,
- skyldighet att följa uppgjord planering för permissionen och resan från och till anstalten,
- skyldighet att genomföra antialkoholbehandling före permissionen,
- skyldighet att under hela eller delar av permissionen vistas inom ett visst område, t.ex. på permissionsadressen eller annan angiven plats, eller
- åtföljande av personal under permissionen.

---

¹⁸ Prop. 2009/10:135 s. 159 f.

¹⁹ Prop. 2009/10:135 s. 161.

8.2.10 Särskilda utslussningsåtgärder

Sedan 2007 finns det i 11 kap. fängeslagen fyra särskilda utslussningsåtgärder som syftar till att underlätta övergången från tiden i anstalt till livet i frihet.²⁰ Det är fråga om åtgärder som syftar till att minska risken för att den dömda återfaller i brott eller som underlättar hans eller hennes anpassning i samhället. Utslussningsåtgärderna ska planeras så att de kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning. Som nämnts ovan ska förutsättningarna för att bevilja särskilda utslussningsåtgärder övervägas redan i samband med verkställighetsplaneringen (6 § fängesförordningen).

De olika formerna av utslussningsåtgärder är frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. Gemensamt för de olika utslussningsåtgärderna är att de endast får meddelas om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den dömda kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig (11 kap. 2–5 §§ fängeslagen). I förarbetena betonas att riskbedömningen är en viktig del i prövningen, men att denna bedömning samtidigt inte får göras så restriktiv att möjligheten till utslussning i praktiken utesluts. Synen på misskötsamhet måste vara realistisk och det går inte heller helt att utesluta risken för återfall i missbruk och brott. Bedömningen av risk ska göras utifrån den utslussningsåtgärd som är aktuell och de villkor och den kontroll som åtgärden förenas med. Det innebär att en intagen som inte uppfyller kraven för en viss åtgärd, t.ex. utökad frigång, kan beviljas t.ex. vistelse i halvvägshus eller vårdvistelse.²¹

Frigång innebär att en intagen får möjlighet att lämna anstalten under dagtid utföra arbete, få behandling eller delta i utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet. Frigång får beviljas en intagen som har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen. Frigång kan t.ex. beviljas de intagna som har behov av en introduktion i arbetslivet. (11 kap. 2 § fängeslagen).

Vårdvistelse innebär att en intagen placeras i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § SoL och får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband

²⁰ Prop. 2005/06:123.

²¹ Se prop. 2005/06:123 s. 43 och prop. 2009/10:135 s. 164.

med hans eller hennes brottslighet (11 kap. 3 § fängelselagen). Med hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen avses antingen hem för vård och boende (HVB) eller familjehem. Den intagne får behandling för det problem som ligger bakom kriminaliteten, t.ex. drogmissbruk, spelberoende, våldsbenägenhet, sexualbrottsrelaterat beteende, kriminellt beteende eller psykiatrisk problematik. Behandlingen sker utanför fängelset på särskilda behandlingshem som Kriminalvården har avtal med, så kallade Hem för vård och boende (HVB-hem). Det finns även möjlighet till placering i familjevård och på arbetskooperativ. Avgörande för valet av vårdgivare är den intagnes behov. Om den intagne primärt har behov av behandling bör placering i behandlingshem övervägas i första hand. För en intagen med mindre behov av behandling, men med större behov av stöd, eftervård och social träning kan familjehem vara det mest lämpliga. Kriminalvården upphandlar också s.k. arbetskooperativ och kontrollerade boenden och även en sådan placering kan ske inom ramen för en vårdvistelse. Enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd bör den intagne ha genomfört någon form av brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet i anstalt eller på annat sätt visat att han eller hon är redo för att bearbeta sin problematik på det sätt som kommer att krävas under vårdvistelsen.

Vistelse i halvvägshus innebär att en intagen är placerad i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn. Vistelse i halvvägshus får beviljas en intagen som har särskilt behov av stöd eller tillsyn när minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats. För vistelse i halvvägshus krävs vidare att den intagne utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet (11 kap. 4 § fängelselagen). Halvvägshus är en typ av övergångsboende för intagna som inte har en tillräckligt ordnad situation med sysselsättning och bostad och som inte har ett vårdbehov som krävs för att en vårdvistelse ska vara aktuell. Klienten bor under eget ansvar i ett hus som är öppnare än fängelser med säkerhetsklass 3. Den här utslussningsmetoden är för intagna med särskilt behov av stöd eller kontroll. Det kan t.ex. gälla den som saknar egen bostad eller inte är redo att vistas i sin bostad under längre perioder. Klienten får lämna området under särskilda tider för att delta i sysselsättning, göra inköp och delta i aktiviteter. Klienter i halvvägshus kan ha fotboja. Halvvägshus kontrolleras av Kriminalvården och är bemannade dygnet runt för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn. Den intagne får inte vistas utanför halvvägshuset annat

än på särskilt bestämda tider. Halvvägshus finns för närvarande i Stockholm, Göteborg och Malmö. I övriga delar av landet finns möjligheter till placering på halvvägshusplats i ett stödboende eller i familjevårdslignande form med samma regler som i ett halvvägshus.

Utökad frigång innebär i stort sett detsamma som frigång men med det tillägget att den intagne under kontrollerade former avtjänar fängelsestraffet i sin bostad. Liksom vid vistelse i halvvägshus krävs för utökad frigång att den intagne avtjänat minst halva strafftiden, dock minst tre månader, och att han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet (11 kap. 5 § fängelselagen).

Det är Kriminalvården som beslutar om en intagen ska beviljas en särskild utslussningsåtgärd. Efter omprövning får Kriminalvårdens beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol (14 kap. 1 och 2 §§ fängelselagen).

En utslussningsåtgärd ska enligt 11 kap. 6 § första stycket fängelselagen förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Villkoren ska vara individuellt utformade och anpassade till den utslussningsåtgärd som avses. Villkor om skötsamhet och den intagnes skyldighet att hålla kontakt med Kriminalvården bör regelmässigt meddelas.²² Intagna som är föremål för särskild utslussningsåtgärd meddelas också regelmässigt villkor om att avhålla sig från alkohol och andra berusningsmedel. Den som är beviljad en utslussningsåtgärd är enligt 11 kap. 7 § fängelselagen skyldig att på begäran lämna vissa angivna prover för att visa att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Villkor kan enligt förarbetena²³ och Kriminalvårdens allmänna råd och föreskrifter även avse t.ex.

---

²² Prop. 2009/10:135 s. 168.

²³ Prop. 2005/06:123 s. 46.

- vilken bostad den intagne ska ha under utslussningsåtgärden,
- vilka tider och för vilka ändamål den intagne får vistas utanför bostaden eller, vid vårdvistelse, utanför hemmet,
- förbud att vistas inom eller utanför ett visst geografiskt område,
- förbud att ta kontakt med en viss person, eller
- vad som ska gälla i fråga om arbete, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sysselsättning.

Kriminalvården får enligt 11 kap. 6 § andra stycket fängelselagen ändra, upphäva eller meddela nya villkor om det finns skäl till det på grund av nya omständigheter. Villkoren kan ändras i såväl skärpande som lindrande riktning. Skärpande villkor kan t.ex. behöva meddelas för att en utslussningsåtgärd ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt eller för att kontrollen ska kunna upprätthållas vid misskötsamhet som inte är så allvarlig att det finns skäl att upphäva utslussningsåtgärden. Om verkställigheten har fungerat utan anmärkning kan det finnas skäl att, efter en tid, ändra villkoren i syfte att minska graden av kontroll. Ett villkor kan behöva upphävas om det inte längre finns förutsättningar för det aktuella villkoret.²⁴

Om det finns särskilda skäl får Kriminalvården enligt 11 kap. 6 § tredje stycket fängelselagen förena ett beslut om vårdvistelse med en föreskrift enligt 26 kap. 15 § andra stycket 4 brottsbalken. Föreskrifter som meddelats får ändras eller upphävas. Kriminalvården får även besluta om nya föreskrifter. Om det behövs för att minska risken för att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården enligt 26 kap. 16 § brottsbalken besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade (se mer om föreskrifter nedan i avsnitt 8.4.6).

Tillstånd till utslussningsåtgärd ska enligt 11 kap. 8 § fängelselagen upphävas om det inte längre finns förutsättningar för åtgärden, eller om den intagne inte rättar sig efter villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden. Bristande förutsättningar kan t.ex. föreligga om en intagen som beviljats utökad frigång förlorar sin bostad. Samma sak gäller om den intagne bor tillsammans med en person som inte längre ger sitt tillstånd till att verkställigheten

---

²⁴ Se prop. 2009/10:135 s. 168.

sker i den gemensamma bostaden. Andra bristande förutsättningar som kan leda till att en särskild utslussningsåtgärd upphävs är enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd att den intagne förlorar sin sysselsättning, kontroll med elektroniska hjälpmedel inte går att upprätthålla, brottsoffer flyttar in i den intagnes bostad, eller den utökade frigången visar sig inverka menligt på barn som den intagne delar bostad med.²⁵

Misskötsamhet ska leda till en snabb och tydlig reaktion. Allvarlig misskötsamhet som kan leda till att en utslussningsåtgärd upphävs är t.ex. att en intagen avviker, begår nya brott, är påverkad av alkohol eller narkotika, vägrar att lämna prov för drogkontroll, inte sköter sin skyldighet att hålla kontakt med Kriminalvården eller inte utför eller deltar i den sysselsättning som bestämts.²⁶ Det ställs höga krav på skötsamhet för intagna som beviljats särskild utslussningsåtgärd, även om det måste finnas en viss tolerans. Vid misskötsamhet av mindre betydelse kan Kriminalvården meddela nya eller ändrade villkor.

Enligt förarbetena bör överträdelser av villkor i samband med vistelse utanför anstalt enligt 11 kap. fängelselagen i första hand leda till att utslussningsåtgärden upphävs.²⁷ Vid verkställighet av fängelse räknas den tid som en intagen vistas utanför anstalt med stöd av 11 kap. 1 § fängelselagen in i verkställighetstiden, om inte särskilda skäl talar mot det, se 1 kap. 2 § fängelselagen. Sådana skäl kan föreligga t.ex. om en intagen använder tiden utanför anstalt för annat ändamål än det avsedda, t.ex. genom att missbruka narkotika eller utöva annan brottslig verksamhet.²⁸ Misskötsamhet i samband med en särskild utslussningsåtgärd kan, på samma sätt som misskötsamhet i anstalt, leda till att den intagne meddelas en varning (12 kap. 1 § fängelselagen).

En fråga om att upphäva ett tillstånd till en påbörjad vårdvistelse, en vistelse i halvvägshus eller en utökad frigång prövas enligt 13 kap. 3 § fängelselagen av övervakningsnämnd efter anmälan av Kriminalvården. Nämnden får också själv ta upp frågan. Ett tillstånd till en påbörjad vårdvistelse, en vistelse i halvvägshus eller en utökad frigång kan enligt 13 kap. 4 § fängelselagen interimistiskt upphävas av Kriminalvården i avvaktan på övervakningsnämndens prövning. Kriminalvårdens beslut ska genast ställas under övervakningsnämndens prövning. Senast den första arbetsdagen efter den dag då Kriminalvårdens beslut

²⁵ Se prop. 2005/06:123 s. 47 och prop. 2009/10:135 s. 169.

²⁶ Prop. 2005/06:123 s. 47.

²⁷ Prop. 2005/06:123 s. 47 och prop. 2009/10:135 s. 172.

²⁸ Prop. 2009/10:135 s. 214.

meddelades ska övervakningsnämnden pröva om beslutet ska bestå i avvaktan på den slutliga prövningen. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör beslutet att gälla. Nämnden ska skyndsamt ta upp frågan till slutlig prövning.

Om ett tillstånd till en påbörjad utslussningsåtgärd upphävs, ska den intagne omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av straffet i anstalt (11 kap. 9 § fängelselagen). Den myndighet som fattat beslutet ska underrätta Polismyndigheten som ska förpassa den intagne för fortsatt verkställighet till den anstalt som Kriminalvården anger (34 § fängelseförordningen).

8.2.11 Särskilt om barn som verkställer fängelsepåföljd

Barn som verkställer fängelsestraff i anstalt är inte särskilt vanligt förekommande i Sverige. Kriminalvården har därför liten erfarenhet av barn i anstalter och få utarbetade riktlinjer för hur barn ska hanteras i de fall de förekommer. Det är dock inte lika ovanligt att unga lagöverträdare under 18 år häktas, vilket innebär att Kriminalvården har erfarenhet av att hantera barn inom den delen av sin verksamhet.

Att barn inte ska placeras så att de vistas tillsammans med vuxna följer av 2 kap. 3 § fängelselagen. Bestämmelsen ska iakttas både i fråga om intagna som barnet bor tillsammans med på avdelningen och de som deltar i samma sysselsättning som barnet. Eftersom antalet intagna som är under 18 år är så litet kan det innebära att den unge i praktiken skulle isoleras om han eller hon inte kunde integreras med äldre intagna. Det kan därför krävas att den unge får verkställa sitt straff tillsammans med äldre personer, men då ska det i varje enskilt fall göras en individuell prövning av vad som är till barnets bästa.²⁹ Utöver den nu nämnda bestämmelsen finns det inga bestämmelser i fängelselagen eller annat regelverk som har direkt bäring på barn som verkställer straff i anstalt.

Av 1 kap. 2 a § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (KVFS 2011:1; FARK fängelse) följer att i frågor som berör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Bedömningar som rör barnets bästa ska ta sin utgångspunkt i det enskilda barnets situation. Överväganden avseende barnets bästa ska dokumenteras. I motiveringen

²⁹ Se Bäcklund m.fl. Brottsbalken, En kommentar (1 dec. 2021, version 19, JUNO), kommentaren till 2 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

till beslut ska det redogöras på vilket sätt barnets bästa har vägts in i den bedömning som ligger till grund för beslutet.

Av de allmänna råd som lämnats till den nämnda paragrafen följer att barnets åsikter och inställning bör tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. För att utreda vad som är till ett barns bästa bör barnet, i de fall det bedöms lämpligt, ges möjlighet att komma till tals och få ge sin åsikt i frågan. Om barnet inte självt framför sina åsikter, bör hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt.

Av 1 kap. 3 § FARK fängelse följer att med barn avses en person under 18 år, om inte annat anges.

8.3 Verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll

Bestämmelser om verkställighet genom intensivövervakning finns i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (i fortsättningen lagen om intensivövervakning), förordningen (1994:1060) om intensivövervakning med elektronisk kontroll samt i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om intensivövervakning med elektronisk kontroll (KVFS 2011:6).

Enligt 1 § lagen om intensivövervakning är lagen tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock inte fängelse enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömde ska avtjäna fängelse i högst sex månader.

Kriminalvården prövar, på skriftlig ansökan av den dömde eller på eget initiativ, om ett fängelsestraff ska verkställas genom intensivövervakning. Om den dömde tidigare verkställt ett fängelsestraff genom intensivövervakning får en ansökan endast bifallas om det förflutit minst tre år sedan den tidigare verkställigheten. Ytterligare ett krav är att den dömde inte begått något brott som har föranlett strängare påföljd än böter under nämnda treårsperiod (se 2 § lagen om intensivövervakning).

Under verkställigheten råder förbud för den dömde att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Att den dömde efterlever kraven kontrolleras med elektroniska hjälpmedel (s.k. fotboja). Under hela verkställigheten ska den dömde vara skötsam och efter bästa förmåga försörja sig själv. Han eller hon ska

även avstå från att använda alkohol eller annat beroendeframkallande medel (se 3–4 § lagen om intensivövervakning).

Vid verkställighet utanför anstalt ska särskilda föreskrifter meddelas om vad den dömden har att iaktta. Sådana föreskrifter kan t.ex. avse vilken bostad den dömden ska ha under verkställighetstiden, vad som ska gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning, under vilka tider och för vilka ändamål den dömden tillåts att vistas utanför bostaden, hur den dömden ska hålla kontakt med Kriminalvården. Särskild föreskrift får också avse läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller deltagande i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga (se 8 § lagen om intensivövervakning).

Under verkställigheten ska Kriminalvården löpande kontrollera att den dömden sköter de åtaganden som han eller hon har under tiden straffet avtjänas. Kriminalvården kan besluta att intensivövervakningen ska upphöra och den dömden i stället intas i anstalt om det finns skäl för det. Den dömden är skyldig att underrätta Kriminalvården om förhållanden som kan ha betydelse för verkställigheten (se 6–7 § lagen om intensivövervakning).

Den dömden ska, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten utanför anstalt, betala en avgift under tid som straff verkställs med intensivövervakning. Avgiften uppgår till 100 kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst 12 000 kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden. Det är Kriminalvården som beslutar om, och i så fall hur stor, avgiften ska vara (se 5 och 8 §§ lagen om intensivövervakning). Avgiften infördes som ett sätt att utjämna den fördel en person som avtjänar sitt fängelsestraff får jämfört med den som avtjänar i anstalt, i och med att den som avtjänar straff genom intensivövervakning t.ex. kan fortsätta att förvärvsarbeta under tiden som straffet avtjänas.³⁰

---

³⁰ Se prop. 1993/94:184 s. 20.

8.4 Villkorlig frigivning

8.4.1 Inledning

Möjligheten att bli villkorligt frigiven från fängelse infördes i svensk rätt år 1906. Bestämmelserna om villkorlig frigivning har därefter ändrats vid flera tillfällen, senast 2021. En utredning har för närvarande i uppdrag att se över bl.a. regleringen om villkorlig frigivning.³¹

Bestämmelser om villkorlig frigivning finns i 26 kap. brottsbalken. I förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder (frivårdsförordningen) finns kompletterande bestämmelser. Kriminalvården har också meddelat föreskrifter och allmänna råd på området (KVFS 2011:1).

Bestämmelserna om villkorlig frigivning gäller oavsett om den dömda avtjänar fängelsestraff i anstalt eller i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll.

8.4.2 Tidpunkten för villkorlig frigivning

Den centrala bestämmelsen om villkorlig frigivning finns i 26 kap. 6 § brottsbalken. Enligt den gäller som huvudregel att villkorlig frigivning ska ske när den dömda har avtjänat två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst en månad (första stycket). Fängelse som förvandlingsstraff för böter och fängelsestraff som dömts ut i kombination med skyddstillsyn, s.k. 28:3-fängelse, ska dock alltid verkställas fullt ut (tredje stycket). Bestämmelsen innebär att det råder en presumtion för att alla som dömts till ett tidsbestämt straff om minst en månad ska frigives villkorligt när två tredjedelar av fängelsestraffet har avtjänats.

8.4.3 Förutsättningar för uppskjuten villkorlig frigivning

Tidigare krävdes att det skulle finnas synnerliga skäl för att skjuta upp en villkorlig frigivning (se 26 kap. 6 § och 26 kap. 7 § brottsbalken i sin lydelse före den 1 april 2019 samt 26 kap. 6 a § brottsbalken i sin lydelse före den 1 maj 2021). Vid bedömningen av om det fanns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning skulle det särskilt beaktas om

³¹ Utredningen om ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott (Ju 2022:10), dir. 2022:95 och dir. 2023:74. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 1 juli 2024.

den dömde på ett allvarligt sätt brutit mot de föreskrifter och villkor som gällde för verkställigheten. Enligt förarbetena omfattade uttrycket *föreskrifter* i det här avseendet all normgivning som en intagen har att rätta sig efter, dvs. såväl lagar och förordningar som Kriminalvårdens föreskrifter och ordningsregler. Med *villkor* avsågs annat som var bindande för den intagne, t.ex. vad som bestämts i hans eller hennes verkställighetsplan. Vid bedömningen av om det fanns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning skulle en helhetsbedömning av allt som hade inträffat under verkställigheten göras. Enstaka överträdelser var normalt inte tillräckligt för att den villkorliga frigivningen skulle skjutas upp, utan som regel krävdes att den dömde på ett allvarligt sätt brutit mot reglerna vid ett flertal tillfällen.³² Uppskjuten villkorlig frigivning kunde också komma i fråga om en intagen under en stor del av verkställighetstiden vägrat att delta i någon form av sysselsättning eller om han eller hon upprepat betett sig aggressivt.

Efter en lagändring 2021 ändrades bestämmelsen i 26 kap 6 a § brottsbalken så att kravet för att kunna skjuta upp villkorlig frigivning sänktes. I stället för synnerliga skäl krävs det numera enbart *särskilda skäl*. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömde under verkställigheten i kriminalvårdsanstalt antingen inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället, eller annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

I lagstiftningsärendet angavs att det finns ett starkt intresse från samhällets sida att på ett effektivt sätt arbeta för att förhindra återfall i brottslighet. Arbetet med att förebygga återfall i brott utgör därför en viktig del av verkställigheten av fängelsestraff.³³ Ändringarna motiverades även med att det dels är angeläget att understryka vikten av att den dömde deltar i de åtgärder som Kriminalvården anser nödvändiga för att minska återfallen i brott, dels att det skapas en tydligare koppling mellan den verkställighetsplan som upprättats för den dömdes medverkan i återfallsförebyggande åtgärder och tidpunkten för villkorlig frigivning.³⁴

---

³² Prop. 2005/06:123 s. 56 och 73.

³³ Prop. 2020/21:18 s. 9.

³⁴ Prop. 2020/21:18 s. 13.

Av förarbetena följer att ett skäl att skjuta upp den villkorliga frigivningen enligt punkten 1 ovan kan vara om den dömda t.ex. inte alls deltar i eller missköter en åtgärd som anvisats honom eller henne som en del av den intagnes individuella verkställighetsplan. För att misskötsamheten ska kunna leda till uppskjuten villkorlig frigivning är det då angeläget att Kriminalvården informerar den dömda om vad misskötsamheten kan leda till samt dokumenterar eventuell misskötsamhet. De överträdelser som enligt punkten 2 ovan kan leda till uppskjuten villkorlig frigivning är desamma som enligt tidigare bestämmelse. Ändringen från synnerliga skäl till särskilda skäl innebär dock att uppskjuten villkorlig frigivning kan aktualiseras i fler fall än tidigare. Det ska t.ex. inte längre krävas att misskötsamheten är lika frekvent eller pågår under en stor del av verkställigheten. Fortfarande ska det göras en helhetsbedömning av omständigheter som talar för och emot att den villkorliga frigivningen för en intagen skjuts upp inför ett sådant beslut.³⁵

Beslut om uppskjuten villkorlig frigivning fattas av Kriminalvården (26 kap. 9 § brottsbalken) och kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (38 kap. 14 § brottsbalken). I beslutet ska anges en ny tidpunkt för när den dömda ska frigives villkorligt (26 kap. 7 § brottsbalken). Vid den tidpunkten ska villkorlig frigivning ske, om det inte även då finns särskilda skäl som innebär att frigivningen ska skjutas upp ytterligare. När den nya tidpunkten för villkorlig frigivning bestäms ska arten och omfattningen av de överträdelser som föranleder att den villkorliga frigivningen skjuts upp särskilt beaktas. Den villkorliga frigivningen får skjutas upp med högst 180 dagar åt gången. Om den dömda fortsätter att missköta sig på ett sådant sätt att det vid varje prövning finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning, kan det leda till att den villkorliga frigivningen till sist har skjutits upp så att hela fängelsestraffet ska avtjänas i anstalt. Enligt förarbetena bör dock detta endast ske i undantagsfall och vid synnerligen allvarlig misskötsamhet.³⁶

---

³⁵ Prop. 2020/21:18 s. 29 f.

³⁶ Prop. 2005/06:123 s. 61.

8.4.4 Prövotid

Efter den villkorliga frigivningen gäller enligt 26 kap. 10 § brottsbalken en prövotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst ett år. Prövotiden är den tid under vilken den dömda kan stå under övervakning (jfr 26 kap. 18 § brottsbalken). Även möjligheterna att förverka villkorligt medgiven frihet enligt bestämmelsen i 34 kap. 5 § brottsbalken påverkas av prövotiden. Av 26 kap. 10 § andra stycket brottsbalken följer att ett fängelsestraff är helt verkställt när prövotiden går ut förutsatt att villkorligt medgiven frihet inte längre kan förklaras förverkad vid den tidpunkten.

Under prövotiden efter villkorlig frigivning gäller ett allmänt skötsamhetskrav, vilket följer av 26 kap. 11 § brottsbalken. Den frigivne ska under prövotiden vara skötsam, efter förmåga försöka försörja sig och betala skadestånd som har dömts ut på grund av brottet. Den frigivne är också skyldig att på kallelse inställa sig hos Kriminalvården.

8.4.5 Övervakning

I anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare kan det beslutas att den villkorligt frigivne ska stå under övervakning.³⁷ Övervakning ska enligt 26 kap. 12 § brottsbalken beslutas om det behövs för att minska risken för att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta den frigivnes anpassning i samhället. Det är Kriminalvården som beslutar om övervakning och beslutet kan överklagas till övervakningsnämnden (26 kap. 12 § brottsbalken och 37 kap. 7 § brottsbalken).

En förutsättning för övervakning är att det finns ett behov av det. Det är själva frihetsberövandet som anses vara det centrala sanktionsinnehållet i ett fängelsestraff. Övervakning under prövotiden fyller i första hand hjälp-, stöd- och kontrollfunktioner. Övervakningen utgör också ett stöd för den frigivne och möjliggör för honom eller henne att få hjälp t.ex. med att inte återfalla i missbruk eller vid myndighetskontakter. Som en del i övervakningens stödfunktion kan samverkan ske med myndigheter eller andra, t.ex. Arbetsförmedlingen, Kronofogden, Försäkringskassan och aktörer på bostadsmarknaden vilket

³⁷ Flera av de regler som gäller för övervakning efter villkorlig frigivning är också tillämpliga vid dom till skyddstillflykt (28 kap. 6 § brottsbalken).

kan leda till att den frigivne kan få en bostad, praktik eller liknande åtgärd beviljad för sig av andra aktörer i samhället.

Enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om verkställighet av frivårdspåföljder (KVFS 2011:5 FARK Frivård) bör behovet av övervakning bedömas utifrån såväl den frigivnes behov av hjälp och stöd som behovet av kontroll. Den risk- och behovsbedömning som gjorts i samband med verkställighetsplaneringen i anstalt bör ligga till grund vid avgörandet om den frigivne behöver övervakning. Även straff-tidens längd bör vägas in. Om risken för återfall bedöms vara hög och övervakningen kan antas ha stor betydelse för att förhindra återfall, t.ex. genom att den frigivne ges möjlighet att fortsätta en behandlingsinsats som har påbörjats i anstalt, bör övervakning anses påkallad oavsett straffets längd.

Övervakningen och kriminalvården i frihet i övrigt bedrivs under ledning av Kriminalvården (26 kap. 13 § brottsbalken). Det är Kriminalvården som förordnar övervakare för villkorligt frigivna. Som övervakare kan antingen utses tjänsteman vid Kriminalvården eller lekmän. Vid behov kan en eller flera personer förordnas att biträda vid övervakningen. Det kan t.ex. finnas behov av en eller flera personer som biträder vid övervakningen om den dömda har en särskilt svår social situation. Biträde vid övervakningen kan också vara motiverat av geografiska skäl om exempelvis den dömda vistas tillfälligt på annan ort på grund av placering på behandlingshem.

Av 26 kap. 14 § brottsbalken följer att Kriminalvården under övervakningen genom stöd och kontroll ska verka för att den frigivne inte begår nya brott och att hans eller hennes anpassning i samhället främjas.

Det ska utformas en individuell plan för varje frigiven som står under övervakning. Övervakningen ska planeras och utformas tillsammans med den dömda och i samverkan med berörda myndigheter. Kriminalvården får i planen lämna anvisningar om vad som ska gälla under övervakningen. I detta ligger ett ansvar avseende dels själva övervakningen av den frigivne, dels de formella åtgärder som står till förfogande för att få den frigivne att följa de regler som gäller för honom eller henne enligt brottsbalken eller enligt föreskrifter eller anvisningar som meddelats med stöd av den. På Kriminalvården faller också ett särskilt ansvar att förmedla stöd i fråga om kontakter med andra myndigheter och aktörer. Stöd kan också avse mindre formaliserade åtgärder.

gärder, som hjälp med att göra en budget eller andra mer praktiska frågor.³⁸

Enligt 26 kap. 14 a § brottsbalken får en kontroll- eller tvångsåtgärd endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas. Paragrafen innebär att det ska göras en intresseavvägning där olägenheten för den frigivne ska vägas mot syftet med åtgärden. Det krävs starkare skäl ju mer ingripande åtgärder som övervägs.³⁹

Den som står under övervakning är skyldig att följa den individuella plan som har upprättats för verkställigheten och är även ålagd att hålla övervakaren underrättad om sin bostad, sin arbetsanställning och andra förhållanden av betydelse för övervakningen, på kallelse inställa sig hos övervakaren och enligt anvisningar upprätthålla förbindelsen med honom eller henne. Kriminalvården får även besluta att det som åligger den övervakade enligt ovan ska gälla i förhållande till en anställd vid Kriminalvården eller någon annan person som Kriminalvården bestämmer (26 kap. 15 § brottsbalken).

När övervakning beslutats ska, om möjligt, den tjänsteman från Kriminalvården som ska ansvara för övervakningen besöka den dömda i anstalten. Om det är lämpligt, bör myndigheten även genom kontakter med den dömdes familj och andra närstående ta reda på sådant som kan vara av betydelse för övervakningen (4 kap. 2 § förordningen [1998:642] om frivårdspåföljder; i fortsättningen frivårdsförordningen).

Regler för planering av övervakningen finns i 5 kap. 3 § frivårdsförordningen. Reglerna gäller både för skyddstillsynsdömda och villkorligt frigivna. Av bestämmelsen framgår bl.a. att det ska upprättas en plan för övervakningen som anger vilka åtgärder som ska vidtas. Verksamhetsplanen ska också ändras när det finns anledning till det. Det kan t.ex. finnas skäl att ändra planen om åtgärder genomförts och det finns behov av ytterligare åtgärder eller om en förnyad risk- eller behovsbedömning föranleder ändrade eller nya åtgärder. Planen kan också behöva ändras om planerade åtgärder avbrutits eller inte kommit till stånd.

Övervakaren ska enligt 5 kap. 11 § frivårdsförordningen samarbeta med Kriminalvården och hålla myndigheten underrättad om allt som är av betydelse för övervakningen. Vidare ska övervakaren samråda med den dömdes familj och andra närstående för att få deras bistånd

³⁸ Se prop. 2018/19:77 s. 59.

³⁹ Se prop. 2018/19:77 s. 60.

att hjälpa och stödja den dömda. Varannan månad, samt annars när Kriminalvården begär det, ska övervakaren avge rapport till myndigheten om den dömdes förhållanden. Om inte särskilda skäl talar mot det ska övervakaren också underrätta den dömda om innehållet i rapporten.

8.4.6 Särskilda föreskrifter

Om det behövs för att minska risken för att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta för den frigivne att anpassa sig i samhället får Kriminalvården besluta om särskilda föreskrifter som ska följas av den övervakade. En föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången (26 kap. 16 § brottsbalken).⁴⁰

Särskilda föreskrifter är närmast att se som en del av de villkor som gäller för att den frigivne ska få vistas i frihet. Avsikten är inte att särskilda föreskrifter ska meddelas i syfte att åstadkomma en skärpning av reaktionen, men om den frigivne inte efterlever de föreskrifter som har meddelats kan det ytterst innebära att han eller hon återintar i kriminalvårdsanstalt.⁴¹ Enligt förarbetena bör en särskild föreskrift bara meddelas när den fyller ett individualpreventivt syfte.⁴²

Av 26 kap. 16 § andra stycket följer i åtta punkter de olika typer av föreskrifter som kan beslutas som villkor för att den frigivne ska få vistas i frihet. Av paragrafen följer att särskilda föreskrifter får avse

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,
2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,
3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet,
4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,

⁴⁰ Bestämmelserna om särskild föreskrift är i huvudsak också tillämpliga beträffande dem som dömts till skyddstillsyn (28 kap. 6 § brottsbalken).

⁴¹ Bäcklund m.fl., Brottsbalken, En kommentar (1 dec. 2021, version 19, JUNO), kommentaren till 26 kap. 16 § brottsbalken.

⁴² Prop. 1982/83:85 s. 89.

5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,
6. kontrollerat boende eller andra anvisningar om boendet,
7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömd ska vistas eller inte får vistas, eller
8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Av samma paragrafs tredje stycke följer därutöver att en särskild föreskrift får avse när och hur skadeståndsskyldighet ska fullgöras. En sådan föreskrift får beslutas enbart i den utsträckning den inte kan antas motverka den övervakades anpassning i samhället med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska situation eller övriga omständigheter.

Om det behövs för att kontrollera att en föreskrift som beslutats för övervakningstiden följs får Kriminalvården enligt 26 kap. 17 § brottsbalken besluta att den övervakade ska bevakas genom elektronisk övervakning. Sådan övervakning får beslutas för högst sex månader åt gången.

Förutsättningarna för att besluta om elektronisk övervakning är desamma som för att ge den dömd särskilda föreskrifter, vilket innebär att beslut om elektronisk övervakning kan meddelas om det behövs för att minska risken för att den dömd begår nya brott eller om det behövs för att underlätta den dömdes återanpassning i samhället. Vid bedömningen av om elektronisk övervakning ska beslutas eller inte måste proportionalitetsprincipen beaktas och en bedömning göras om syftet i stället kan uppnås genom en mindre ingripande åtgärd. Elektronisk övervakning efter villkorlig frigivning får inte vara så ingripande att den i praktiken är att jämföra med en sådan begränsning av rörelsefriheten som äger rum inom ramen för verkställighet av ett fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Ett beslut om elektronisk övervakning bör normalt endast komma i fråga för föreskrifter avseende vistelseort eller boende. Möjligheten kan t.ex. användas om den övervakade meddelats ett förbud att vistas på eller lämna en viss plats eller ett visst område. Ett beslut om elektronisk övervakning i samband med en föreskrift om boende bör normalt

vara inskränkt till kontroll av att den övervakade befinner sig på boendet nattetid.⁴³

Tiden för elektronisk övervakning ska bestämmas efter omständigheterna i det enskilda fallet och med beaktande av proportionalitetsprincipen (jfr 26 kap. 14 a § brottsbalken).⁴⁴ Av 26 kap. 18 § brottsbalken följer att Kriminalvården löpande ska ompröva behovet av elektronisk övervakning.

8.4.7 Åtgärder vid misskötsamhet

Om den frigivne missköter sig och bryter mot föreskrifter eller anvisningar som beslutats som villkor för dennes frigivning får Kriminalvården besluta om att föreskrifter eller andra villkor ändras eller besluta om nya föreskrifter för den frigivne. Om en sådan åtgärd anses otillräcklig får Kriminalvården besluta att en varning ska meddelas den frigivne. En varning kan ofta utgöra underlag för bedömningen av om den villkorligt medgivna friheten ska förklaras förverkad. Det betyder att varning är en relativt allvarlig åtgärd och bör användas restriktivt.⁴⁵

Om en överträdelse av föreskrift eller anvisning är allvarlig och det kan antas att den frigivne inte kommer att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Kriminalvården kan vidta får övervakningsnämnden förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid om högst 90 dagar varje gång. När tiden för förverkande bestäms ska arten och omfattningen av de överträdelser som föranleder förverkandet särskilt beaktas (26 kap. 19 § brottsbalken). Ett förverkandebeslut innebär att den frigivne får avtjäna ytterligare en del av sitt straff i anstalt. Även övervakningsnämnden kan besluta om ändrade föreskrifter eller anvisningar som meddelats som villkor för villkorlig frigivning.

Av 5 kap. 15 § frivårdsförordningen följer att övervakaren skyndsamt ska anmäla till Kriminalvården att den dömda åsidosätter sina skyldigheter under övervakningen, att en meddelad föreskrift bör ändras, att en ny föreskrift bör meddelas eller inte längre behövs.

Varning eller en sådan åtgärd som avses i 26 kap. 18 § första stycket brottsbalken får inte beslutas efter prövotidens utgång. Förverkande

⁴³ Se prop. 2020/21 :85 s. 54 och Bäcklund m.fl., Brottsbalken, En kommentar (1 dec. 2021, version 19, JUNO), kommentaren till 26 kap. 17 § brottsbalken.

⁴⁴ Bäcklund m.fl., Brottsbalken, En kommentar (1 dec. 2021, version 19, JUNO), kommentaren till 26 kap. 17 andra stycket § brottsbalken.

⁴⁵ Prop. 2018/19:77 s. 65.

av villkorligt medgiven frihet får beslutas även efter prövotidens utgång om frågan innan dess har tagits upp av övervakningsnämnden (26 kap. 20 § brottsbalken). I 26 kap. 21 § brottsbalken finns en hänvisning till att bestämmelser om förverkande av villkorligt medgiven frihet när den som dömts till fängelse har begått ett annat brott finns i 34 kap. brottsbalken.

Övervakningsnämnden kan enligt 26 kap. 22 § brottsbalken förordna att den frigivne ska omhändertas om det uppkommer en fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att annan åtgärd ska vidtas mot den frigivne. Vidare får omhändertagande ske om den frigivne undandragit sig övervakningen. Ett beslut om omhändertagande ska omprövas så ofta det finns anledning till det och ett omhändertagande får som huvudregel inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl får dock genom ett nytt beslut förordnas att den omhändertagne ska kvarhållas i ytterligare en vecka. Ett omhändertagande får inte pågå efter prövotidens utgång.

8.5 Förverkande av villkorligt medgiven frihet

Om en person som blivit villkorligt frigiven från fängelse döms för ett eller flera nya brott ska den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det. En förutsättning för att den villkorligt medgivna friheten ska förverkas är dock att brottet eller brotten har begåtts under prövotiden (34 kap. 5 § brottsbalken).

Som särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet får rätten beakta om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet, om lång tid har förflutit mellan brotten, eller om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt. Det finns en klar presumtion för att villkorligt medgiven frihet ska förverkas om det finns förutsättningar för det.

Vid bedömningen av om ett förverkande framstår som oskäligt bör bl.a. sådana omständigheter som anges i 29 kap. 5 § kunna beaktas (dvs. om det finns någon strafflindrighetsgrund som är hänförlig till den enskilde själv). Vidare bör bl.a. kunna beaktas om brotten framstår som så olikartade och väsensskilda att ett förverkande inte ter sig rimligt. Det ska göras en samlad bedömning av om villkorligt medgiven frihet ska förverkas helt eller delvis eller inte alls.

Frågan om förverkande av villkorligt medgiven frihet får beslutas endast om frågan tas upp i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång. Förverkande kan alltså ske efter prövotidens utgång och det blir på så vis praktiskt möjligt att förverka villkorligt medgiven frihet även för brott som ligger sent under prövotiden.

8.6 Kriminalvårdens regeringsuppdrag om förstärkta insatser för unga i kriminalvård

Kriminalvården har i dagsläget få klienter under arton år som avtjänar fängelse i anstalt. Antalet klienter som börjar avtjäna fängelse i åldersgruppen 18–20 år är dock omkring 500 klienter årligen (se avsnitt 6.3.1).

År 2013 fick Kriminalvården i uppdrag av regeringen att genomföra en särskild satsning på åtgärder som var ägnade att förstärka det återfallsförebyggande arbetet för unga intagna under verkställigheten. Utgångspunkten för uppdraget var att unga dömda efter verkställigheten skulle vara bättre rustade för ett liv utan kriminalitet och missbruk. I den särskilda satsningen skulle bl.a. ingå ett aktivt motivationsarbete i syfte att förmå den unge att ändra livsstil och lämna kriminella grupperingar. Enligt uppdraget skulle erbjudna insatser utgå från de faktorer som har störst betydelse för återfall i brott, såsom kriminella värderingar och kriminellt umgänge, men även innefatta åtgärder som kunde bidra till att förbättra unga dömdas förutsättningar på arbetsmarknaden.⁴⁶

Som en följd av regeringsuppdraget och de extra resurser som Kriminalvården erhöll inrättades bl.a. särskilda ungdomsavdelningar och ungdomsplatser på vissa anstalter. Dessa avdelningar och platser var särskilt resurssatta och styrdes genom ett utökat klientuppdrag.⁴⁷ Inom ramen för regeringsuppdraget genomfördes även särskilda satsningar på unga i häkte och frivård.⁴⁸

De särskilda ungdomsavdelningarna var små och resursstarka med en struktur som gav ökade förutsättningar för unga klienter att nås av multimodala- och frigivningsförberedande insatser. Antalet platser vid ungdomsavdelningar utökades från cirka 70 platser till knappt 100 plat-

⁴⁶ Se Uppdrag till Kriminalvården om förstärkta insatser för unga i kriminalvård, Ju2013/4394/KRIM.

⁴⁷ Utökat klientuppdrag för ungdomsavdelning, anstalt, Kriminalvårdens dnr 2013-13963, bilaga 2 till betänkandet.

⁴⁸ Slutredovisning till regeringen, Kriminalvårdens förstärkta insatser för unga i kriminalvård och förstärkta insatser för våldsamma män 2013–2016, Kriminalvårdens dnr 2013-13962 och 2013-13963.

ser, fördelade på åtta anstalter i säkerhetsklass 1 och 2. Utöver de rena ungdomsavdelningarna skapades även s.k. ungdomsplatser på vissa anstalter. Platserna var avsedda för ungdomar med särskilda behov som bättre kunde mötas på andra anstalter än de som hade de särskilda ungdomsavdelningarna. Även ungdomsplatserna var extra resurssatta vilket bl.a. innebar högre personaltäthet i anslutning till dessa platser.⁴⁹

För att avgöra vilka återfallsförebyggande insatser som skulle erbjudas unga i kriminalvård tog Kriminalvården fram en rapport, *Återfallsförebyggande åtgärder för unga*. Rapporten var en sammanställning av aktuella och tillgängliga systematiska översikter och metaanalyser med återfall i brott som primärt effektmått. Sammanställningen gjorde inte anspråk på att vara heltäckande, men resultatet av rapporten var att insatser med terapeutisk karaktär där syftet var att ändra både beteende och tankesätt var mest effektiva, medan bestraffning, övervakning utan innehåll och avskräckning inte ansågs ha någon eller endast liten effekt. Ytterligare en slutsats var att insatser ska ges till unga klienter som löper medel till hög risk att återfalla i brott. För unga klienter med låg risk att återfalla bedömdes insatser inte ha någon eller möjligen en negativ effekt. Multimodala insatser, dvs. sådana insatser som angriper flera kriminogena behov, bedömdes ha större effekt på återfall i brott än om fokus var på endast en insats. Medicinsk behandling av ADHD visade sig också ha positiva effekter på återfall i brott hos unga. Dessutom följer av rapporten att det var viktigt att insatserna genomfördes med hög kvalitet och att personal som ansvarade för dessa hade adekvat utbildning och träning i t.ex. de behandlingsprogram som erbjöds. Slutligen följde det av rapporten att det inte fanns någon skillnad i minskad återfallsrisk mellan undersökta insatser som genomfördes på frivillig basis jämfört med sådana som var obligatoriska eller påtvingade den intagne.⁵⁰

Under den period som regeringsuppdraget pågick genomfördes en rad insatser som inte enbart var kopplade till uppdraget om ungdomsavdelningar, t.ex. infördes en ny metod för verkställighetsplanering (VSP) och för risk- och behovsbedömningar (RBM-B). Syftet med verkställighetsplaneringen är att styra verkställighetens innehåll på ett bättre och effektivare sätt. Risk- och behovsbedömningar görs för att bedöma vilka klienter som behöver särskilda insatser och vilka förändringsbara

⁴⁹ De anstalter som fick ett utökat klientuppdrag var anstalterna Hällby, Salberga, Borås, Saltvik, Kristianstad, Haparanda, Luleå och Täby.

⁵⁰ Bengtsson, T., Lardén, M. (2013) *Återfallsförebyggande åtgärder för unga*, s. 2 ff.

faktorer som är direkt relaterade till den enskilde klientens kriminalitet. Vidare bedöms klientens mottaglighet för insatser. Om klienten bedöms ha svårt att tillgodogöra sig en insats, kan insatser för att öka mottagligheten behövas, t.ex. genom att bearbeta nedstämdhet och ångest eller genom att utreda och behandla ADHD. RBM-bedömningen utgör alltså ett underlag för en individbaserad verkställighet genom prioriteringar och intensitet i de återfallsförebyggande insatserna.

Den viktigaste förändringen under arbetet med ungdomsavdelningarna var att dessa fick utökade personalresurser. När personaltätheten ökade blev möjligheten att arbeta mer klientnära större. Personal i olika delar av organisationen erbjöds även att delta i särskilda kompetenshöjande insatser. Ungdomarna fick tillgång till psykolog, studievägledning, studier och behandlingsprogram. Även möjligheten till annan strukturerad sysselsättning och fritidsaktiviteter (såsom matlagning, hushållsekonomi, studiecirklar och daglig fysisk aktivitet) ökade. Dessutom erbjöds ungdomarna tillgång till olika arbetsmarknadsutbildningar i samverkan med Arbetsförmedlingen, t.ex. svetsutbildning och finsnickeri. Antalet unga som studerade fördubblades under den tid som regeringsuppdraget pågick.⁵¹

Samtidigt som Kriminalvården såg positivt på satsningen med målgruppen unga fanns det ingen möjlighet att fortsätta den särskilda satsningen utan de extra resurser som tillhandahölls inom regeringsuppdraget. Dessutom har Kriminalvården sedan en tid stått inför stora utmaningar med mycket hög belägningsgrad på samtliga anstalter varför det inte heller av den anledningen har varit möjligt att öronmärka platser för unga. I dagsläget finns det ungdomsavdelningar på tre anstalter, nämligen anstalten Täby (10 platser), anstalten Haparanda (23 platser) och anstalten Luleå (11 platser).

---

⁵¹ Slutredovisning till regeringen, Kriminalvårdens förstärkta insatser för unga i kriminalvård och förstärkta insatser för våldsamma män 2013–2016, Kriminalvårdens dnr 2013-13962 och 2013-13963, s. 23.

9 Utgångspunkter för en reform

Utredningens bedömning: Följande utgångspunkter bör vara styrande vid överväganden om utformningen av frihetsberövande påföljder för barn och unga:

- Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet. Det innebär bl.a. att barn får frihetsberövas endast som en sista utväg och för kortast lämpliga tid, att barn inte ska verkställa frihetsberövande påföljd tillsammans med vuxna om det inte bedöms lämpligt och att barn har rätt till skola, sjukvård och en meningsfull sysselsättning på fritiden.
- Påföljdssystemet bygger på principerna om proportionalitet och ekvivalens. När det är fråga om barn måste det dock även finnas utrymme för en viss kompromiss mellan olika intressen, t.ex. intresset av proportionalitet i straffsystemet och intresset av att skydda barn från alltför långtgående straff. Systemet bör dock vara proportionerligt, ekvivalent och förutsebart inom gruppen barn och unga.
- Vid verkställighet av frihetsberövande påföljder för barn och unga bör fokus vara att minska skadeverkningarna av inläsningen, att förebygga risk för återfall i brott och att underlätta den unges återanpassning i samhället.
- Den myndighet som anförtros ansvaret för verkställigheten av frihetsberövande påföljd för barn och unga måste tilldelas tillräckliga resurser för uppdraget så att myndigheten bl.a. kan erbjuda väl anpassade lokaler, en bra skola och annan lämplig sysselsättning samt personal med rätt kompetens att möta barn och unga med särskilda behov.

- Behovet av samhällsskydd gör sig mer gällande i dag än när slutet ungdomsvård infördes. Det innebär att den myndighet som ansvarar för barn och unga som verkställer frihetsberövande påföljder måste ha god förmåga att hindra rymningar och fritagningar samt upptäcka och förhindra våld och hot som riktas mot personal och intagna.

Innan utredningen redogör för de närmare överväganden om frihetsberövande påföljder för barn och unga som gjorts samt vilken myndighet, SiS eller Kriminalvården, som bör ansvara för verkställigheten redogörs i det här avsnittet för ett antal utgångspunkter som ligger till grund för utredningens överväganden och förslag. Utredningens uppdrag är inte att föreslå ändringar beträffande straffmätningen för unga lagöverträdare. Uppdraget innefattar inte heller att lämna förslag till andra ändringar beträffande val av påföljd för barn och unga.

Överväganden och förslag bygger dock på de allmänna utgångspunkter som gäller för straff- och påföljdssystemet, såsom att straffsystemet förutsätter att de gärningar som har kriminaliserats också har påföljder som ger uttryck för allvaret i regelöverträdelsen, att påföljdssystemet måste ge uttryck för att lika fall behandlas lika, att systemet är förutsägbart och att påföljden i det enskilda fallet i största möjliga mån bör motverka återfall i brott.

Något som alltid ska beaktas när beslut fattas i frågor som gäller eller påverkar barn är barnkonventionens regelverk. Så som framgår av kapitel 5 ovan följer av barnkonventionen att principen om barnets bästa måste beaktas i varje beslutsprocess där barn är berörda. Barnets bästa kan inte alltid vara utslagsgivande när andra legitima intressen står mot barnets intresse, men barnets bästa ska utgöra en tungt vägande faktor i beslutsprocessen. Av stor vikt är också att barn och unga får komma till tals i frågor som rör dem och det gäller även i de fall barnets åsikter inte fullt ut kan bli styrande för beslutet. Inför utredningens överväganden har barn och unga som avtjänar slutet ungdomsvård intervjuats (se kapitel 6). Det som ungdomarna har berättat har påverkat förslagen.

Vidare följer av barnkonventionen att barnet har rätt till utveckling och utbildning, tillgång till hälso- och sjukvård och till vila och fritid. Dessa rättigheter måste tydligt följa av den reglering som utgör ramarna för verkställigheten av frihetsberövande påföljder för barn och unga. Hur de principer som följer av barnkonventionen ska komma

till uttryck i regelverket som styr frihetsberövande påföljder för barn och unga kommer löpande redovisas i följande kapitel.

Påföljdssystemet bygger på ett antal grundläggande principer, varav proportionalitetsprincipen är en av dem. Den innebär att en påföljds stränghet alltid ska stå i proportion till brottets svårhet. Svårare brott ska bestraffas strängare än mindre svåra brott. Principen säger emellertid inte någonting om vilken proportion det ska vara mellan svårare och mindre svåra brott. Den nivå som väljs för ett straff kan alltså förändras i takt med samhällsutvecklingen. Under det senaste decenniet har ett stort antal straffskärpningar skett såväl på en mer generell basis som i enskilda straffskalor, vilket visar att den allmänna synen på straff är strängare i dag än tidigare (se exempel på några av skärpningarna i avsnitt 6.3.3). Proportionalitetsprincipen är alltså inte statisk över tid utan poängen med principen är i stället att proportionen ska vara densamma, eller följa samma mönster, för olika brottstyper och konkreta brott. Att synen på brott generellt blivit strängare är något som måste beaktas vid de fortsatta övervägandena.

Även ekvivalensprincipen, eller likabehandlingsprincipen, är grundläggande och innebär att lika svåra brott ska bestraffas lika strängt och att olika svåra brott ska bestraffas olika strängt oavsett vem som döms för brottet. Samtidigt är det utredningens bedömning att den särbehandling som sedan länge gällt i det svenska straffsystemet och som innebär att barn och unga som begår brott innan fyllda 18 år särbehandlas vid straffmätningen, den s.k. ungdomsreduktionen, kommer att fortsätta att gälla i vart fall i någon form även framöver. Det innebär att generella straffskärpningar inte fullt ut kommer att få genomslag för barn och unga vid en jämförelse med vuxna lagöverträdare.

Med likabehandlingsprincipen avses att lika fall ska behandlas lika. Principen ger uttryck för att beslutsfattandet måste vara objektivt och bäras upp av rationella skäl. Den fungerar därmed som en garanti mot skönsmässiga beslut och förhindrar godtycke. Detta innebär dock inte att beslutsfattandet får bli schablonartat och mekaniserat utan det måste alltid ske med utgångspunkt i att varje fall är unikt. I det avseende som nu ska behandlas kan likabehandlingsprincipen sägas innebära att lika fall ska behandlas lika. Den utgångspunkten utesluter dock inte att systemet rymmer flexibilitet och anpassningar till skilda förutsättningar.

Dessutom bör barn och unga behandlas lika vid övergången mellan inlåsning och ett liv i frihet. Så som systemet är uppbyggt nu finns

det ingen motsvarighet till villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård. De barn och unga som skrivs ut från SiS kan i och för sig bli föremål för eftervård genom socialtjänstens försorg, men om eftervård blir av och hur den i så fall utformas skiljer sig åt i olika delar av landet. Det är av stor vikt att alla barn och unga erbjuds ett likvärdigt stöd vid övergången mellan inlåsning och livet i frihet.

Fortfarande ska gälla att barn och unga så långt det är möjligt ska dömas till någon annan påföljd än en frihetsberövande sådan. Om en inlåsning inte kan undvikas bör påföljden utformas så att skadeverkningarna för den unge minimeras och påföljden kan förväntas få en brottsavhållande effekt. Det ska dock hållas i minnet att det är svårt att finna empiriskt stöd för att straffsystemet har någon avgörande effekt på återfallsfrekvensen. Å andra sidan visar preventionsforskningen att det inte går att bortse från att positiva effekter kan uppstå. Resultaten visar att särskilda behandlingsinsatser inom ramen för påföljder kan ha vissa, men vanligtvis inte så starka, positiva effekter på klienternas återfall i brott.¹

En frihetsberövande påföljd för barn bör därmed, på samma sätt som för närvarande gäller, bygga på att behandling och stöd ska ges till den unge. En lämplig inriktning bör vara att verkställigheten, så som redan påpekats, i större utsträckning bör innebära en successiv övergång från inlåsning till frihet och att den övergången sker under kontrollerade former och med ett kontinuerligt stöd från samhällets sida. Detta kan t.ex. ske genom att även barn som döms till en frihetsberövande påföljd frigges villkorligt så som sker för vuxna som döms till en fängelsepåföljd i dag (se kapitel 10 och 11 nedan).

Oavsett vilken myndighet som ansvarar för barn och unga som verkställer frihetsberövande påföljder är det av avgörande betydelse för utfallet att den myndigheten får tillräckliga resurser för att utföra uppdraget på bästa möjliga sätt. Det innebär bl.a. att lokalerna måste utformas så att de skadeverkningar som följer av inlåsningen kan minimeras och att sammansättningen av intagna är sådan att barn och unga känner sig trygga under tiden de avtjänar sitt straff.

En annan viktig aspekt är att personalstyrkan är tillräckligt stor och har rätt kompetens för uppgiften. Den statistik och övrig information

---

¹ Se t.ex. Andersson/Grevholm, Vilka preventiva vinster kan förändringar av straffrätten och påföljdssystemet ge? – Vilka besked ger forskningen?, SvJT 2010 s. 469 f och Socialstyrelsens rapport Insatser för unga lagöverträdare – En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet, IMS, Institutet för utveckling av metoder för socialt arbete, 2008 och avsnitt 6.4 ovan.

som finns om de barn och unga som avtjänar eller har avtjänat sluten ungdomsvård visar tydligt att de ofta har särskilda behov som hänsyn måste tas till. Det kan vara fråga om tidigare trauman, neuropsykiatriska diagnoser, missbruksproblematik och ofta svårigheter att genomföra grundskolan. Den myndighet som ska ansvara för verkställigheten av frihetsberövande påföljder för den här gruppen barn och unga måste därmed ha tillgång till personal med rätt kompetens att möta var och en av de här barnen. Det står dessutom klart att personaliteten behöver vara tillräckligt stor för att varje ungdom ska känna sig trygg och att varje barns och ungdoms behov ska tillgodoses. Detta är även viktigt för att kunna säkerställa att verkställigheten fylls med lämpligt innehåll.

En självklar utgångspunkt är slutligen att samhällets krav på och behov av skydd från personer som begår allvarliga brott också måste tillgodoses. Med den restriktiva hållning som gäller i fråga om frihetsberövande påföljder för barn och unga bör man hålla i minnet att de ungdomar i åldersspannet 15–17 år som över huvud taget kommer i fråga för en frihetsberövande påföljd har begått mycket allvarliga brott eller har återfallit i allvarlig brottslighet. Även om det alltså är fråga om barn i lagens mening är det också nödvändigt att ta hänsyn till andra aspekter såsom brottsofferperspektiv och samhällets behov av skydd. Samhället har i viss mån förändrats sedan sluten ungdomsvård infördes så att det numera är fler barn och unga som döms för de allvarligaste brotten eller för flera allvarliga brott. Barn och unga ingår också i högre utsträckning än tidigare i kriminella gäng eller andra liknande konstellationer där det begås brott. Det innebär i sig att det finns behov av att samhället stärker sina insatser för att förebygga brott och skärper reaktionen på allvarlig brottslighet.

10 Överväganden om frihetsberövande påföljder för barn och unga

10.1 Uppdraget

Enligt direktiven ska utredningen göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år och föreslå lämpliga förändringar. Utgångspunkten för översynen är behovet av en ordning som möjliggör tillräckligt ingripande reaktioner vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och som säkerställer en trygg och säker miljö. I uppdraget ingår att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas.

Uppdraget innebär att utredningen ska överväga om befintliga frihetsberövande påföljder för barn och unga, slutna ungdomsvård och fängelse, ska finnas kvar och i så fall om det finns behov av att ändra regelverket för påföljderna. Det ingår också i uppdraget att överväga om det finns behov av en eller flera nya frihetsberövande påföljder för barn och unga samt i så fall presentera förslag till reglering för den eller de nya påföljder som föreslås.

I uppdraget ingår alltså att särskilt överväga vilken myndighet som ska ansvara för verkställigheten, men den frågan är inte styrande för vilken frihetsberövande påföljd som ska dömas ut. Av direktiven följer vidare att utredningen inte ska föreslå att någon ny myndighet ska få ansvar för att verkställa frihetsberövande påföljder. Det innebär att antingen Kriminalvården eller SiS ska ansvara för att verkställa frihetsberövande påföljder för barn och unga eller att de ska ha ett delat ansvar.

Utredningens uppdrag avser barn och unga som har begått allvarliga brott när de var mellan 15 och 17 år.

Påföljdsvalet sker alltså med utgångspunkt i den dömdes ålder vid tidpunkten för brottet. Det sagda innebär att uppdraget avser barn som begått brott före 18 års ålder, men personer som har fyllt 18 år kommer också att påverkas av de förslag som presenteras. Av dem som begår brott i åldern 15–17 år hinner många fylla 18 år innan påföljden börjar verkställas eller under tiden den verkställs.

10.2 Behov av förändring

Utredningens bedömning: Det finns behov av att göra förändringar i de frihetsberövande påföljderna för barn och unga.

Sedan påföljden slutna ungdomsvård infördes för mer än 20 år sedan har samhället och brottsligheten förändrats på flera sätt. Forskning tyder på att ungdomar generellt begår färre brott, men att den grupp som begår brott blivit alltmer brottsbelastad och alltså begår fler och allvarigare brott. Förekomsten av illegala skjutvapen och explosiva varor har också ökat. Detsamma gäller fall av dödligt våld där skjutvapen använts. Sådan brottslighet har ofta koppling till kriminella nätverk.

Barn och unga med egna sårbarheter som växer upp i områden där kriminella nätverk påverkar levnadsförhållandena löper en ökad risk att involveras i organiserad brottslighet. Under de senaste åren har barn och ungas kopplingar till kriminella nätverk uppmärksamats alltmer, inte minst till följd av den information som Polisen fått del av från bl.a. det krypterade chattverktyget Encrochat. Av det materialet framgår att unga personer ofta rekryteras för att utföra grovt våld och att det förekommer att unga i – syfte att visa sig pålitliga och för att stiga i graderna inom nätverket – åtar sig uppdrag att döda utan krav på ekonomisk motprestation.

SiS fick 2020 i uppdrag av regeringen att genomföra förändringar för att öka säkerheten och bättre tillgodose kravet på samhällsskydd i sin verksamhet. SiS har också vidtagit flera åtgärder med detta syfte.¹

Trots det förändringsarbete som SiS har genomfört står myndigheten inför stora utmaningar och uttalar behov av ytterligare förändringar när det gäller att säkerställa att verkställigheten kan ske under

¹ Uppdrag om förstärkt säkerhetsarbete, regeringsbeslut 2020-10-14, dnr S2020/07612 (delvis).

trygga former för såväl intagna barn och unga som för den egna personalen.²

Kravet på samhällsskydd har ökat under senare år vilket påverkar hur verkställigheten bör utformas.

Flera straffskärpningar har skett på senare tid, vilket påverkar längden på många frihetsstraff, och därmed även ålderssammansättningen vid de särskilda ungdomshemmen.

När strafftiderna blir längre blir behovet av åtgärder för att minska skadeverkningar av frihetsberövandet allt viktigare.

Mot denna bakgrund finns det behov av förändringar i de frihetsberövande påföljderna för den aktuella åldersgruppen.

10.3 Alternativa lösningar

Utredningens bedömning: Den frihetsberövande påföljd som väljs ska vara anpassad för den aktuella åldersgruppen och ta hänsyn till att det är fråga om barn enligt barnkonventionens definition.

Det finns flera alternativa förändringar. Såväl slutna ungdomsvård som fängelse är möjliga alternativ.

Principen att unga personer endast i undantagsfall ska dömas till en frihetsberövande påföljd gör sig alltjämt gällande beträffande ungdomar under 18 år. Den utgångspunkten påverkas inte av utredningens ställningstaganden och utredningen har inte i uppdrag att föreslå förändringar i det avseendet.

De unga som kommer i fråga för en frihetsberövande påföljd har begått allvarliga brott eller har återfallit i allvarlig brottslighet. Det är alltså nödvändigt att ta hänsyn till sådana aspekter som kan öka graden av tvång och kontroll, inte minst brottsofferperspektiv och intresset av samhällsskydd. Intresset av samhällsskydd är påtagligt vid den typ av brottslighet som normalt leder till frihetsstraff för unga, inte minst de allvarliga våldsbrotten och sexualbrotten.

Eventuella skadeverkningar som uppstår till följd av frihetsberövandet måste lindras genom kompensatoriska åtgärder som motverkar skadeverkningarna. Sådana åtgärder kan t.ex. vara att anstalter eller

² Se t.ex. Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022, Redovisning av regeringsuppdrag S2021/03345 och SiS hemställan till regeringen, Hemställan om översyn av vissa bestämmelser som styr SiS verksamhet, den 21 juni 2022, dnr 1.1.4-4201-2022.

avdelningar där barn och unga placeras under verkställigheten anpassas så att barnens behov och rättigheter kan tillgodoses. En annan sådan åtgärd kan vara att verkställigheten i större utsträckning innebär en successiv övergång från inlåsning till frihet och att den övergången sker under kontrollerade former och med ett kontinuerligt stöd från samhällets sida.

De utgångspunkter som gällde vid utformningen av slutna ungdomsvård var att verkställigheten skulle kunna ske under sådana former att risken för skadeverkningar skulle minimeras och att verkställigheten skulle kunna ordnas så att orsakerna till den unges kriminalitet skulle kunna angripas så effektivt som möjligt. Samtidigt menade man att det var angeläget att verkställigheten kunde utformas med beaktande av att frihetsberövandet är en straffrättslig reaktion på brott och att verkställigheten måste kunna ske under säkra och betryggande former. Vid överväganden om förändringar är de nämnda utgångspunkterna fortfarande giltiga. Påföljden bör alltså på samma sätt som för närvarande bygga på tankar om behandling och stöd till den unge i syfte att motverka att han eller hon återfaller i brott efter att straffet är avtjänat.

Utredningen anser att den lösning som bör väljas är en ordning där barn och unga mellan 15 och 17 år hålls avskilda från vuxna dömda och placeras på en anstalt eller ett särskilt ungdomshem som är väl anpassat för den åldersgruppen och som tar hänsyn till att det är fråga om barn enligt barnkonventionens definition. Dessa enheter bör utformas efter barnens behov av bl.a. trygghet, kontakt med familjen, skola och sysselsättning (se mer nedan i kapitel 11). Om den unge fyller 18 år under tiden som straffet avtjänas bör verkställighetsformen medge att ungdomen, om det är lämpligt, kan placeras om till en annan enhet. Vid placerings- och omplaceringsbeslut ska också hänsyn tas till att de intagna på den anstalt eller det ungdomshem där personen avtjänar sitt straff inte i alltför stor utsträckning överstiger 18 år. Verkställighetsregleringen bör alltså säkerställa att enheter där barn placeras reserveras för just barn så att dessa kan avtjäna straff under tryggast möjliga former.

Fyra alternativa lösningar bör övervägas vid prövningen av vilken eller vilka frihetsberövande påföljder som ska användas.

För det första kan påföljden slutna ungdomsvård behållas i huvudsak som den är utformad i dag men med vissa förändringar. För det andra kan slutna ungdomsvård utmönstras från påföljdssystemet och

barn och unga kan dömas till fängelse. För det tredje kan sluten ungdomsvård och fängelse kombineras för den nämnda åldersgruppen. För det fjärde kan en eller flera nya frihetsberövande påföljder tas fram i stället för sluten ungdomsvård eller fängelse.

Inledningsvis kan konstateras att utredningen inte anser att några nya frihetsberövande påföljder ska införas. En sådan åtgärd framstår inte som motiverad. Det är svårt att se hur en sådan påföljd skulle skilja sig från de befintliga alternativen, fängelse och sluten ungdomsvård, och uppdraget avser inte att söka nya alternativa huvudmän. Påföljds-systemet är redan komplext och regelverket som omgärdar var och en av påföljderna i systemet är omfattande. Att skapa en helt ny påföljd skulle därmed vara en onödigt komplicerad uppgift. I dagsläget kan både sluten ungdomsvård och fängelse användas när barn och unga ska dömas för brott. Att skapa ytterligare en ny påföljd förefaller således inte lämpligt. Det är en given utgångspunkt att påföljden sluten ungdomsvård ska verkställas av SiS och att fängelsestraff verkställs av Kriminalvården. Nästa fråga blir då om sluten ungdomsvård, fängelse, eller en kombination av de två påföljderna ska väljas.

En anledning till att behålla sluten ungdomsvård som påföljd är att sluten ungdomsvård har funnits i påföljdssystemet under lång tid. Det går därmed att analysera styrkor och brister i det regelverk som finns för påföljden och utifrån analysen föreslå förändringar om behov finns.

Det bör också påtalas att majoriteten av de barn och unga som intervjuades vid de särskilda ungdomshemmen uppgav att de trivdes bra. Många påtalade att skolan är bra.

En annan aspekt som man inte kan bortse från är att SiS har en etablerad verksamhet som på senare tid har utvecklats på flera sätt bl.a. i fråga om skolverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen. Den skola som SiS bedriver har utvecklats och förefaller ge goda resultat för de barn och unga som deltar i undervisningen. Att skolan fungerar väl måste betraktas som en framgångsfaktor av flera skäl. Godkända skolresultat är viktigt för att barnet eller den unge ska lyckas etablera sig i samhället efter att straffet har avtjänats. Det kan också bidra till att skapa en självkänsla som är viktig för den unge. I det återfallsförebyggande arbetet torde skolan alltså utgöra en viktig del. Godkända skolresultat är också viktiga för ungdomens möjlighet att etablera sig i samhället.

Nämnda förhållanden talar i någon mån för att sluten ungdomsvård behålls som påföljd och att eventuella behov av förändringar genomförs i den befintliga lagstiftning som omgärdar påföljden.

Mot att behålla sluten ungdomsvård ska ställas alternativet att barn och unga ska dömas till fängelse om en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas. Kriminalvården är den myndighet som främst ansvarar för verkställighet av påföljder, såväl fängelsestraff som påföljder i frihet. Kriminalvården har ett väl utvecklat regelverk och lång erfarenhet av att verkställa frihetsstraff under säkra former. Fängeslagens regelverk och den verksamhet som Kriminalvården bedriver vid myndighetens anstalter är emellertid inte anpassad för att barn ska vistas där och ta del av det verkställighetsinnehåll som erbjuds. Om barn och unga ska dömas till fängelse måste verkställigheten anpassas så att barnens särskilda rättigheter och behov kan tillgodoses.

Kriminalvården har en omfattande organisation och myndigheten är van vid att hantera och anpassa verksamheten till nya situationer. Så skedde t.ex. i samband med att Kriminalvården fick ansvar för att verkställa ungdomsövervakning. Kriminalvården har dessutom erfarenhet av att hantera barn under 18 år inom ramen för myndighetens häktesverksamhet. Att bedriva en verksamhet med barnperspektiv är alltså inte främmande för Kriminalvården. Enligt utredningens bedömning har Kriminalvården förutsättningar att utforma en verkställighet som är anpassad för barn. Det är dock förknippat med initiala kostnader för Kriminalvården att ta fram en verkställighetsform som lämpar sig för barn och unga. Något som talar för att ta bort sluten ungdomsvård och i stället döma även barn och unga till fängelse är att det då skapas en ökad flexibilitet i systemet. De avdelningar som är särskilt anpassade för barn kan då i huvudsak reserveras för just barn.

Inom ramen för en verkställighet i anstalt torde det också finnas större möjligheter att placera den dömda med beaktande av den dömdes ålder och utveckling. En person som är sjuutton år när han eller hon börjar avtjäna ett längre straff kan inleda sin tid i anstalt på en särskild enhet anpassad för barn. Efter att den unge fyllt 18 år kan han eller hon placeras på en annan avdelning om det inte bedöms som lämpligare att den intagne ska vara kvar på ungdomsavdelningen. Så kan vara fallet t.ex. när det endast återstår en kortare del av straffet när den intagne blir myndig, den intagne deltar i en behandling som bör avslutas innan han eller hon placeras vid en annan avdelning eller den intagne har en sådan mognadsgrad att det bedöms som bäst för

den unge att han eller hon är kvar vid ungdomsavdelningen (samtidigt som det inte bedöms som en påtaglig nackdel för andra placerade barn att den som är myndig är kvar på avdelningen).

De nu nämnda förhållandena talar för att fängelse bör väljas som frihetsberövande påföljd för barn när en sådan påföljd inte kan undvikas.

Sammantaget kan konstateras att såväl sluten ungdomsvård som fängelse är möjliga lösningar. Frågan är då vilken påföljd som bör väljas.

10.4 Omvärldsfaktorer som påverkar ställningstagandet

10.4.1 Längre strafftider

Utredningens bedömning: De strafftider som döms ut, särskilt för de äldre lagöverträdarna i åldersspannet 15–17 år, kommer att bli längre.

Det finns flera skäl att tro att strafftiderna kommer att bli längre för unga lagöverträdare. En anledning är de generella straffskärpningar som har skett på senare tid. Ett annat skäl är att införandet av påföljden ungdomsövervakning enligt utredningens bedömning i viss mån kommer att förändra tillämpningsområdet för de frihetsberövande påföljderna. Vidare finns det en politisk samsyn om behovet av en strängare kriminalpolitik. Denna samsyn kan åtminstone delvis förklaras av våldsammare brottslighet främst i särskilt utsatta områden runt om i landet, storstäder liksom mindre centralorter. Att strafftiderna generellt ökar innebär dock inte att korta frihetsstraff kommer att försvinna.

Om man ser till de brott som år 2020 ledde till att sluten ungdomsvård dömdes ut avsåg flertalet domar allvarliga brott, såsom mord, dråp, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt, rån och grovt narkotikabrott. Den utdömda strafftiden varierade mellan tre månader och fyra år. Den genomsnittligt utdömda strafftiden var tolv månader. Statistiken visar att de genomsnittliga strafftiderna för sluten ungdomsvård har ökat och det finns anledning att tro att den ökningen kommer att fortsätta (se avsnitt 6.3.1).

Det är svårt att närmare uttala sig om hur mycket strafftiderna kommer att öka. En faktor som påverkar detta är den s.k. ungdomsreduk-

tionen som innebär att straffskärpningar får större genomslag ju närmre 18 år den person som står åtalad för brott är (se avsnitt 3.3). Som tidigare nämnts gäller som utgångspunkt att strafftiden – i förhållande till straffvärdet – reduceras till en femtedel för en person som var 15 år vid tiden för brottet, en fjärdedel för en 16-åring och en tredjedel för en 17-åring. Straffskärpningar får genomslag på motsvarande sätt beroende på den dömdes ålder vid brottstillfället. Det här betyder alltså att en 15-åring kan dömas till 8 månaders sluten ungdomsvård för brottslighet som för en vuxen hade lett till 5 års fängelse.

För närvarande pågår ett arbete som syftar till att ge den unges ålder minskad betydelse vid straffmätningen.³ Om ungdomsreduktionen tas bort eller begränsas för omyndiga leder det självfallet till ökade strafftider för den åldersgrupp som är aktuell här.

Sammantaget är det utredningens bedömning att strafftiderna för den aktuella åldersgruppen framöver kommer att öka och att ökningen kommer att vara påtaglig.

Av utredningens direktiv följer att det är av särskilt intresse att åldersstrukturen vid de särskilda ungdomshemmen inte blir alltför vid. SiS behandlar, inom ramen för LVU, barn i åldern mellan 8 och 20 år.⁴ Påföljden sluten ungdomsvård har också utformats för att begränsas till en viss ålderskategori.⁵ Verkställigheten av straffrättsliga påföljder inom SiS verksamhet är primärt inriktad på personer i samma ålder, dvs. personer som inte är äldre än drygt 20 år. Personer som är äldre bör således inte avtjäna straff i SiS verksamhet. Av samma skäl som det hittills inte ansetts lämpligt att placera barn på anstalter avsedda för vuxna har det inte heller ansetts lämpligt att unga vuxna placeras på särskilda ungdomshem där barn vistas. När strafftiderna blir längre är det en självklar konsekvens att åldersstrukturen riskerar att bli alltför utsträckt. De straffskärpningar som har skett och som planeras talar alltså mot att sluten ungdomsvård behålls som påföljd för den aktuella gruppen.

---

³ Se dir. 2023:112.

⁴ Se SiS i korthet 2022 s. 6.

⁵ Prop. 1997/98:96 s. 157.

10.4.2 Införandet av ungdomsövervakning

Utredningens bedömning: Införandet av ungdomsövervakning leder till att det kommer att bli mer ovanligt med korta strafftider vid frihetsberövande påföljder för unga, särskilt för de yngsta straffmyndiga lagöverträdarna.

Genom ansvaret för ungdomsövervakning har Kriminalvården fått goda förutsättningar för att bygga upp en strukturerad övergång mellan verkställighet på institution och i frihet för unga.

Ytterligare en omständighet som påverkar ställningstagandet är införandet av påföljden ungdomsövervakning. Påföljden, som infördes den 1 januari 2021, ska kunna väljas när ungdomsvård eller ungdomstjänst inte bedöms vara tillräckligt ingripande samtidigt som det inte finns tillräckliga skäl för slutna ungdomsvård. Syftet med införandet av ungdomsövervakning är att åstadkomma en ordning som gör det möjligt för domstolen att vid allvarig brottslighet och i graverande återfallssituationer välja ett påföljdsalternativ som är lämpligt och trovärdigt både i fråga om innehåll och ingripandegrad.

Kriminalvården ansvarar för verkställigheten av ungdomsövervakning. Ungdomsövervakningen innebär att Kriminalvården har byggt upp en rikstäckande verksamhet för att arbeta med kriminalvård i frihet för unga. Påföljden innebär en kunskapsuppbyggnad inom Kriminalvården när det gäller stöd och kontroll av unga som avtjänar straff i frihet. Det faktum att Kriminalvården har det ansvaret talar för att Kriminalvården också ges ansvar för att verkställa frihetsberövande påföljder för unga. Regeringen har gett en utredare i uppdrag att överväga om påföljden ungdomsövervakning ska kunna användas i fler fall än i dag och att föreslå en ny påföljd – utvidgad ungdomsövervakning – som är mer ingripande.⁶

Ungdomsövervakning kan ersätta ett frihetsberövande i vissa fall

Det följer av förarbetena till lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning att det normalt borde bli aktuellt att överväga ungdomsövervakning som påföljd när det är fråga om brottslighet med

⁶ Se dir. 2023:112.

ett straffmättningsvärde som överstiger sex månader men inte uppgår till mer än ett år. Den aktuella brottslighetens art ska också beaktas.⁷

I samband med att ungdomsövervakning infördes gjordes uppskattningen att cirka 250 ungdomar skulle komma att dömas till påföljden varje år. Den uppföljning som Kriminalvården gjorde i början av 2022 visade att betydligt färre, endast 66 ungdomar, hade dömts till ungdomsövervakning under det första året. Under 2022 dömdes 88 unga till ungdomsövervakning.⁸ Rån var det vanligast förekommande brottet i domar där påföljden valts. I övrigt förekom även t.ex. våldtäkt, grov misshandel, försök till grovt vapenbrott och narkotikabrott bland de brott som hade lett till ungdomsövervakning.⁹ Högsta domstolen har dömt en pojke till ungdomsövervakning för bl.a. våldtäkt mot barn. Straffmättningsvärdet bedömdes med hänsyn till den tilltalades ålder (16 år vid gärningstillfället) motsvara cirka sju månaders fängelse.¹⁰

Uppföljningen tyder på att påföljden ungdomsövervakning inte har fått fullt genomslag i rättstillämpningen ännu. I och med att särskilt stor restriktivitet ska råda vid val av frihetsberövande påföljd för barn, finns det anledning att tro att fler kommer att dömas till ungdomsövervakning framöver. Flera av dem som för närvarande döms till en kortare tids slutna ungdomsvård bör kunna komma i fråga för ungdomsövervakning. Utrymmet att välja en annan påföljd än en frihetsberövande sådan blir dessutom större ju yngre den som döms är.¹¹

De förarbetsuttalanden som redovisades ovan innebär att en 15-åring skulle kunna få ungdomsövervakning för ett brott som för en vuxen lagöverträdare hade lett till ett fängelsestraff i drygt fem år. Det är då fråga om mycket allvarlig brottslighet. Det leder oss till slutsatsen att färre av de allra yngsta straffmyndiga lagöverträdarna kommer att dömas till frihetsberövande påföljder när reformen om ungdomsövervakning har slagit igenom fullt ut. Med hänsyn till uppgifter, bl.a. från Polisen, om att allt yngre barn begår allvarliga brott måste bedömningen dock sägas vara osäker.

⁷ Prop. 2019/20:118 s. 42 f. och 130.

⁸ Kriminalvårdens rapport Två år med ungdomsövervakning, 2023-04-12, dnr 2019-19240, s. 17.

⁹ Kriminalvårdens rapport Två år med ungdomsövervakning, 2023-04-12, dnr 2019-19240, s. 18.

¹⁰ Se "Ungdomsvård eller ungdomsövervakning" NJA 2022 s. 1071.

¹¹ Se Kriminalvårdens rapport Två år med ungdomsövervakning, 2023-04-12, dnr 2019-19240.

Ungdomsövervakning lägger grunden för en verkställighet i frihet som en del av frihetsstraffet

Utredningen gör bedömningen att det är till barnens bästa att det säkerställs att alla får en strukturerad utslussning och att eftervården i frihet görs till en obligatorisk del av straffet på samma sätt som villkorlig frigivning vid fängelsestraff. Att barn och unga kan ges möjlighet till stöd i frihet i den miljö där han eller hon ska vistas efter att straffet är till fullo verkställt är enligt utredningens bedömning av vikt för att motverka återfall i brott. Det finns fördelar för den enskilde om det är samma myndighet som ansvarar för den låsta delen av verkställigheten som för den del som avtjänas i frihet. Det skapar kontinuitet och skapar de bästa förutsättningarna för att de erfarenheter som vunnits under den inlåsta delen av verkställigheten kan tas tillvara när tiden i frihet planeras och verkställs.

Genom införandet av ungdomsövervakning har Kriminalvården utvecklat en struktur för att arbeta med unga lagöverträdare i den nu aktuella åldersgruppen i frihet. Myndigheten har dessutom utvecklat samarbetet med socialtjänsten och utbildat särskilda koordinatörer som ska utgöra stöd för de unga under verkställigheten. Erfarenheterna av påföljden är goda, enligt de bedömningar som hittills kan göras. Detta innebär att Kriminalvården har goda förutsättningar att erbjuda villkorlig frigivning som möter barn och ungas särskilda behov om fängelse i stället skulle väljas som påföljd.

10.5 Övergången mellan verkställighet på institution och i frihet

Utredningens bedömning: En frihetsberövande påföljd för barn bör innehålla en obligatorisk och strukturerad övergång mellan verkställighet på institution och frihet. Kriminalvården har de bästa förutsättningarna att åstadkomma en sådan övergång med stöd och kontroll i frihet.

Den 1 augusti 2011 trädde det i kraft nya bestämmelser i LSU som gav SiS en större och delvis annorlunda roll vid utslussning av unga som dömts till sluten ungdomsvård. Bestämmelserna syftade till att

förbättra verkställigheten och öka möjligheterna till successiv utslussning under kontrollerade former.

I förarbetena konstaterades att det var väl känt att övergången mellan institution och frihet är en kritisk tidpunkt då risken för återfall är hög. Vidare anfördes det att ett väl fungerande samarbete mellan SiS och socialtjänsten under hela verkställighetstiden var en viktig förutsättning för att de åtgärder som inleddes under verkställigheten också följdes av insatser efter frigivningen. Den största utmaningen när verkställigheten utformades var att finna de rätta formerna för samarbetet mellan SiS och socialtjänsten. Samarbetet ansågs viktigt för att säkerställa att den dömda fick en strukturerat utslussning från institutionen. Genom en sådan övergång skulle den dömdes anpassning till samhället kunna främjas.¹²

Vid verkställigheten av frihetsstraff måste ambitionen, bl.a. med hänsyn till syftet med påföljden, vara att i möjligaste mån motverka skadeverkningarna av frihetsberövandet, ge den dömda stöd och behandling och att främja att den dömda kan leva ett liv utan kriminalitet efter frigivningen. Övergången från placering i anstalt eller institution till frihet behöver ske successivt och på ett sådant sätt som stöder barnet eller den unge att möta livet i frihet.

Det är viktigt att barn och unga får stöd vid verkställighet i frihet och att det ges möjligheter till kontroll för att kunna ingripa på ett tidigt stadium vid en ogynnsam utveckling. De positiva erfarenheter som Kriminalvården har av arbetet med en särskilt utsedd koordinator för dem som genomgår ungdomsövervakning talar för en sådan slutsats.¹³ Utredningen bedömer att det är bäst för både barn och unga att övergången mellan inlåsning och ett liv i frihet sker med stöd och kontroll från samhällets sida.

Det finns i dag vissa brister i det stöd som erbjuds unga efter att de frigetts från slutna ungdomsvård. Socialtjänsten har svårt att kontrollera att den unge tar emot t.ex. vård som erbjuds i frihet och har inte heller någon möjlighet att enligt gällande regelverk reagera mot eventuell misskötsamhet.

Det är inte heller rimligt att förvänta sig att socialtjänsten, med de utgångspunkter för verksamheten som gäller och de åtgärder som står till buds, vid frigivning fullt ut ska kunna möta de ungas behov vid utslussning och eftervård. Socialtjänsten saknar möjlighet att kon-

¹² Prop. 2010/11:107 s. 14 f.

¹³ Se Kriminalvårdens rapport Två år med ungdomsövervakning, 2023-04-12, dnr 2019-19240.

trollera ungdomarna och att tillgodose behovet av samhällsskydd som finns om de unga skulle verkställa straff i frihet. Det finns dessutom en stor variation mellan de insatser som sätts in för unga dömda i olika kommuner. Insatserna är i vissa fall otillräckliga eller kan till och med utebli helt, vilket kan bero på att den ungdom saken gäller inte önskar kontakt med socialtjänsten, men också på att socialtjänsten saknar möjligheter att möta den unges behov. I de fall den unge har hunnit fylla 18 år när han eller hon ska frigges är dessutom socialtjänstens roll mindre framträdande än när barn under 18 år frigges. Vid intervjuerna med barn och unga som avtjänar slutna ungdomsvård framkom att få av dem förväntade sig någon direkt eftervård med stöd av socialtjänsten (se avsnitt 6.5.5 ovan). Bland annat med hänsyn till att Kriminalvården ansvarar för ungdomsövervakning i hela landet är det inte heller rimligt att bygga upp en rikstäckande verksamhet för stöd och kontroll i frihet under SiS ansvar.

Inom ramen för ett utdömt fängelsestraff finns ett system för villkorlig frigivning som efter anpassning kan erbjudas även barn. En strukturerad övergång från institution till frihet med möjlighet att avtjäna en del av påföljden i frihet med stöd och kontroll är av betydelse för att främja en återanpassning i samhället (se avsnitt 8.4 ovan).

Kriminalvården har en rikstäckande frivårdsverksamhet och lång erfarenhet av att arbeta med stöd och kontroll av dömda som verkställer straff i frihet. Detta tillsammans med de erfarenheter som har byggts upp genom ungdomsövervakningen gör att Kriminalvården har bättre förutsättningar att ansvara för en övergång från frihetsberövande till verkställighet i frihet med stöd och kontroll.

Oavsett om SiS eller Kriminalvården har huvudansvaret för verkställigheten har socialtjänsten en viktig roll för att motverka barns återfall i brott. Socialtjänsten bör ha kontakt med barnet och dennes familj under verkställigheten och aktivt samverka med den som verkställer påföljden. Den utgångspunkten bör inte förändras. Inte minst erfarenheterna av påföljden ungdomsövervakning tyder på att det finns förutsättningar för en väl fungerande samverkan mellan socialtjänsten och Kriminalvården när det gäller unga dömda.

10.6 Samhällsskydd, renodling och flexibilitet

10.6.1 Samhällsskydd

Utredningens bedömning: Behovet av samhällsskydd talar för att Kriminalvården anförtros uppgiften att verkställa frihetsberövande påföljder för unga.

Det finns ingen allmängiltig definition av begreppet samhällsskydd och det används därför med olika betydelser. I det här sammanhanget avses i första hand verksamhetens förutsättningar att hindra rymningar och stå emot fritagningar samt skapa förutsättningar för att skydda såväl intagna som personal mot hot och våld. Det är självfallet en svår och komplex uppgift att ta om hand de unga personer som begår allvarliga brott. Förutom den utmaning som det innebär att arbeta med återfallsförebyggande insatser är det också nödvändigt att söka motverka fritagningar och rymningar samt risken för våld, såväl mellan intagna och som våldsutövning riktad mot personal.

SiS har mött utmaningar när det gäller att tillgodose behovet av samhällsskydd och myndigheten har också påbörjat ett omfattande säkerhetsprojekt och efterfrågat lagändringar för att skapa möjligheter att förbättra säkerheten vid ungdomshemmen och motverka avvikningar. Resultatet av förändringarna synes bli att de särskilda ungdomshem där dömda vistas alltmer liknar fängelsemiljöer. Trots detta kvarstår utmaningar när det gäller att tillgodose behovet av trygghet och samhällsskydd. Det framgår inte minst av iakttagelser och påpekanden som IVO har gjort beträffande SiS verksamhet.¹⁴ Av rapporterna följer bl.a. att det förekommer våld och hot mellan de unga som personalen har svårt att hantera. Det förekommer även att intagna vårdas i enskildhet för att skyddas från att utsättas för våld från andra intagna samt att personal har uttryckt risk för mycket allvarligt våld och överhängande risk för skador, särskilt under sommaren då ordinarie personal har semester och att någon personal t.o.m. har uttryckt rädsla för att någon kommer bli dödad.¹⁵

För verkställighet av fängelse finns ett omfattande regelverk och Kriminalvården har erfarenhet av att hantera klienter med skiftande

¹⁴ Se t.ex. Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022, Redovisning av regeringsuppdrag S2021/03345IVO, IVO beslut 2022-07-01, dnr 3.2.2-09955/2022-19 och IVO beslut 2020-05-29, dnr 8.4.2-27989/2019-13.

¹⁵ IVO, beslut 2022-07-01, dnr 3.2.2-09955/2022-19, s. 2 f.

behov av stöd och kontroll. Det innebär att fängelsepåföljden har en grundstruktur som gör det möjligt att skapa en verkställighet som tillgodoser kravet på trygghet, såväl för de intagna och personal som för brottsoffer och samhället i övrigt. För verkställighet av sluten ungdomsvård finns det inte ett lika gediget regelverk, vilket i grunden beror på att sluten ungdomsvård har utvecklats utifrån ett vårdperspektiv snarare än ett straffverkställighetsperspektiv (se kapitel 12 nedan). Det innebär att SiS inte har samma förutsättningar som Kriminalvården att utveckla verksamheten utifrån kravet på trygghet och samhällsskydd.

Det sagda utesluter självfallet inte att det även inom Kriminalvården finns problem när det gäller att tillgodose samhällsskyddsaspekter och tryggheten för de intagna. Vid en jämförelse måste dock Kriminalvården sammantaget anses bättre rustat för att möta sådana utmaningar. Att Kriminalvården, så som expertmyndighet i fråga om att verkställa påföljder, får ansvaret för den här gruppen av lagöverträdare förefaller utifrån behovet av samhällsskydd som det bästa alternativet.

10.6.2 Renodling

Utredningens bedömning: Om Kriminalvården tar över ansvaret för att verkställa frihetsberövande påföljder för barn och unga innebär det att SiS verksamhet kan renodlas till att enbart avse vård.

Det behov av samhällsskydd som framträder vid verkställighet av påföljden sluten ungdomsvård är inte lika tydligt när det gäller gruppen barn och unga som vårdas enligt LVU även om många barn som tvångsvårdas gör det på grund av att han eller hon utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom brottslig verksamhet (jfr 3 § LVU). Det beror framför allt på att det är helt olika utgångspunkter och principer som är styrande för vården enligt LVU och utdömande av straffet sluten ungdomsvård. Det finns en risk för att kraven på ökad säkerhet för unga dömda kan få en negativ påverkan på den vård som erbjuds de barn och unga som omhändertagits enligt LVU. Det finns faktorer som talar för att blandningen av målgrupper på ungdomshemmen, den säkerhetspräglade fysiska vårdmiljön och tillgången

till särskilda befogenheter hos personalen kan vara ett hinder för vård och behandling som inte innehåller några inslag av straff.¹⁶

För SiS del skulle en förändring som innebär att Kriminalvården tar över ansvaret för de dömda leda till att SiS verksamhet kan renodlas till att avse vård. En utveckling i den riktningen vore bäst både för den grupp av barn och unga som är i behov av vård och för de som vårdas vid SiS ungdomshem enligt LVU. SiS har under en längre tid, i vart fall sedan oktober 2022, haft kö till LVU-vården. Det innebär att myndigheten inte har kunnat bevilja plats till ungdomar i akut behov av vård trots att sådan plats ska kunna erbjudas omedelbart. Platsbristen har berott bl.a. på svårighet att anställa personal och lokalbrist.¹⁷ Även om SiS inte längre ska ansvara för att verkställa sluten ungdomsvård förefaller myndigheten ha behov av såväl de lokaler som den personal som för närvarande används för verkställighet av sluten ungdomsvård.

En förändring som innebär att barn och unga som tvångsvårdas tas omhand av en myndighet med ett tydligt vårduppdrag medan barn och unga som döms för allvarliga brott tas om hand av en annan myndighet med det huvudsakliga uppdraget att verkställa straff innebär på ett principiellt plan en renodling som kan vara fördelaktig. Det skulle kunna innebära att SiS kan fokusera på att utveckla verksamheten från ett vårdperspektiv. Det skulle också göra systemet mer tydligt, inte minst för den unge.

10.6.3 Flexibilitet

Utredningens bedömning: Kriminalvården kan tillgodose behovet av flexibilitet under verkställigheten.

Den aktuella gruppen unga lagöverträdare är inte homogen. Det kommer att finnas unga som påbörjar verkställigheten innan 18 års ålder men som, om strafftiden är lång, hinner bli betydligt äldre innan frigivningen aktualiseras. Det finns därför skäl att söka en lösning som ger utrymme för flexibilitet. Det bör alltså finnas möjlighet för den

¹⁶ Nolbeck, Kajsa, Confinement and Caring, On sociomaterial practices in secured institutions for youths, avhandling vid Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet, 2022.

¹⁷ Se t.ex. *Lång kö till ungas tvångsvård – nu ska myndigheten granskas*, artikel i Göteborgs-Posten den 21 juli 2022 samt *Tonåring misstänkt för kontraktsmord – plats saknades inom tvångsvården*, artikel SVT Nyheter (<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/tonaring-misstankt-for-kontraktsmord-plats-saknades-inom-tvangsvard>; 2022-07-03).

som inleder verkställighet i en form som är anpassad för personer under 18 år att övergå till verkställighet i annan form. Detta för att undvika att betydligt äldre personer verkställer straff tillsammans med barn.

Frågan är då om den bästa lösningen vore att barn och unga börjar avtjäna en frihetsberövande påföljd som sluten ungdomsvård inom SiS verksamhet och att det införs en möjlighet att flytta över en intagen till Kriminalvården efter att han eller hon har fyllt 18 år. En sådan lösning leder dock till flera problem. Den skulle vara opraktisk och också leda till en bristande förutsebarhet och tydlighet. För den unge skulle det innebära en osäkerhet om hur straffverkställigheten kommer att se ut. Det kan också vara negativt för den unge att behöva förflyttas till en helt ny form av institution under pågående verkställighet och en sådan förflyttning kan också riskera att leda till oönskade avbrott i skolgång och pågående behandlingsinsatser. För den unge skulle det också kunna framstå som ett straff i straffet att behöva övergå från ett särskilt ungdomshem till en anstalt. Sammantaget anser utredningen att de nämnda nackdelarna innebär att förslaget inte skulle innebära någon bra lösning för barnen.

Ett annat problem med en sådan lösning är frågan om vem som ska fatta beslut om en övergång från den ena myndighetens verksamhet till den andras och i vilka fall en övergång från sluten ungdomsvård till fängelse ska ske. Det förefaller inte lämpligt att låta den ena myndigheten självständigt fatta beslut i en fråga som påverkar båda myndigheternas verksamheter och ett krav på enighet mellan myndigheterna kan leda till låsningar vid beslutsfattandet, vilket i slutänden kan påverka den unge negativt.

Om påföljden i stället ska undanröjas måste talan föras i domstol och en ny påföljd ska dömas ut. Eftersom olika strafftider, med hänsyn till skillnaderna beträffande villkorlig frigivning, kommer att dömas ut leder en sådan påföljdsomvandling till betydande problem. Komplicerade frågor om straffmätning skulle uppkomma. Kravet på förutsebarhet skulle då inte heller kunna tillgodoses. Sammantaget förefaller det inte lämpligt att bygga in en sådan komplicerad lösning i påföljds-systemet.

Vid verkställighet i anstalt kan en flexibilitet uppnås genom myndighetens placeringsbeslut.

Av de överväganden som har redovisats ovan följer att behoven av samhällsskydd, renodling och flexibilitet talar för att fängelse bör

väljas som påföljd för barn. Verkställigheten av fängelsestraffet måste dock anpassas så att de behov som barn har kan tillgodoses fullt ut.

10.7 Slutsatserna är att fängelse ska väljas som frihetsberövande påföljd även för barn och unga och att Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten

Utredningens förslag: I de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas för barn ska påföljden bestämmas till fängelse. Påföljden slutna ungdomsvård tas bort.
Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten.

Mot bakgrund av de omständigheter som redovisats ovan är det utredningens bedömning att slutna ungdomsvård bör utmönstras ur påföljdssystemet. För den nu aktuella åldersgruppen ska fängelse i stället vara det alternativ som kan komma i fråga om en frihetsberövande påföljd för barn inte kan undvikas. Kriminalvården bör svara för verkställigheten. Påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur lagstiftningen och det innebär bl.a. att det inte längre ska anges i 30 kap. 5 § andra stycket brottsbalken att rätten i första hand ska bestämma påföljden till slutna ungdomsvård i stället för fängelse om det finns förutsättningar för att döma till frihetsberövande påföljd.

En konsekvens av förslaget är att strafftiderna som döms ut för barn och unga kommer att bli längre. Det beror på att det vid införandet av slutna ungdomsvård bestämdes att strafftiden skulle bestämmas med utgångspunkt i att villkorlig frigivning inte var en del av strafftiden. Det har inneburit att det straff som rätten vid straffmätningen har kommit fram till i ett enskilt fall har reducerats med en tredjedel för att kompensera för den uteblivna villkorliga frigivningen. När barn och unga nu kommer att dömas till fängelse omfattas de av systemet för villkorlig frigivning och det finns därför inte längre skäl att göra en sådan reduktion vid straffmätningen. Utgångspunkten för förslagen är dock att tiden för frihetsberövandet inte kommer att bli längre, vilket bl.a. säkerställs genom att det ska krävas synnerliga skäl för att skjuta upp villkorlig frigivning för barn (se avsnitt 11.2.4 nedan).

Av stor betydelse för utredningens slutsats har varit förändringar i fråga om skärpta straff, införandet av ungdomsövervakning med Kriminalvården som huvudman, behovet av samhällsskydd, renodling och flexibilitet liksom behovet av stöd och kontroll vid verkställighet efter villkorlig frigivning.

Det har dock inte varit något enkelt ställningstagande och utredningen har i stor utsträckning diskuterat olika alternativa lösningar och vad som är det bästa alternativet.

I det här sammanhanget bör även nämnas att många förändringar har gjorts och ytterligare förändringar har aviserats under utredningstiden.¹⁸ Med en sådan förändringstakt påverkas förutsättningarna för uppdraget under utredningens gång. Regeringen har den 6 juli 2023 beslutat att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå skärpta regler för unga lagöverträdare.¹⁹ I uppdraget ingår att utredaren ska överväga och, om lämpligt, lämna förslag på en sänkning av straffmyndighetsåldern. Om straffmyndighetsåldern sänks kan det finnas goda skäl för att behålla påföljden slutna ungdomsvård för den ålderskategorin, om avsikten är att även dessa unga ska dömas till frihetsberövande påföljder. Eftersom så unga barn inte har omfattats av de analyser som utredningen har gjort här kan det finnas behov av ytterligare analyser om frihetsberövande påföljder för barn om straffmyndighetsåldern sänks.

De gällande reglerna om villkorlig frigivning från fängelse har haft betydelse i valet mellan slutna ungdomsvård och fängelse. När det gäller den frågan gav regeringen den 1 juni 2023 en utredare i uppdrag att lämna förslag på en skärpt reglering som innebär att villkorlig frigivning som huvudregel inte ska beviljas, annat än om det finns särskilda skäl, och att villkorlig frigivning kan ske tidigast efter tre fjärdedelar av strafftiden.²⁰ Om reglerna ändras så att villkorlig frigivning inte ska utgöra en del av fängelsepåföljden minskar skälen för att föra över de unga lagöverträdarna till Kriminalvården.

Kriminalvården är inte en myndighet med ett vårduppdrag, så som SiS är. Det innebär att delvis andra tillsynsorgan kommer att utöva tillsyn över den verksamhet som i framtiden har det huvudsakliga ansvaret för barn som frihetsberövas. Över Kriminalvårdens verksamhet utövas emellertid en omfattande tillsyn av t.ex. JO, OPCAT-enheten hos JO

¹⁸ Se t.ex. Tidöavtalet – Överenskommelse för Sverige, politisk uppgörelse den 14 oktober 2022.

¹⁹ Skärpta regler för unga lagöverträdare, dir. 2023:112.

²⁰ Tilläggsdirektiv till Utredningen om ett förstärkt samhällsskydd och en minskad risk för återfall i brott (Ju 2022:10), dir. 2023:74.

(med ett särskilt uppdrag som Nationellt Besöksorgan, NPM), Övriga ombudsmän (Diskrimineringsombudsmannen m.fl.), JK, Europarådets kommitté mot tortyr (CPT; en kommitté inom Europarådet som verkar förebyggande till skydd för frihetsberövade personer och som regelbundet genomför besök i medlemsländerna), FN:s kommitté mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling (CAT). Vidare bedriver IVO tillsyn över den hälso- och sjukvård som Kriminalvården tillhandahåller. Utredningen gör bedömningen att de nu nämnda tillsynsorganen utgör en tillräcklig garant för att barn som frihetsberövas behandlas i enlighet med gällande lagstiftning och med barnets bästa i fokus.

Nedan redovisas några ytterligare aspekter som har diskuterats.

10.7.1 Forskningsstöd

Den mest angelägna uppgiften under verkställighet av en frihetsberövande påföljd är arbete som syftar till att den dömda inte ska återfalla i brott efter avtjänat straff. De behandlingsprogram som används i brottspreventivt syfte inom både SiS och Kriminalvårdens verksamheter är baserade på den forskning som finns tillgänglig. Med det sagt har utredningen eftersökt forskningsstöd som kan ge en indikation på att ett visst straff, en särskild verkställighetsform, någon viss behandlingsform eller liknande ger bättre förutsättningar än andra för att minska risken för återfall i brott. Slutsatsen är att det inte finns någon sådan forskningsbaserad evidens för att ett visst straff eller en viss verkställighetsform ger bättre resultat än andra. Däremot finns det stöd för att säga att vissa behandlingsmetoder kan minska risken för återfall i viss mån. Att fler generellt återfaller i brott efter slutna ungdomsvård än efter avtjänat fängelsestraff kan dock snarare antas bero på andra omständigheter än att verkställighetsinnehållet i slutna ungdomsvård i sig är annorlunda än i fängelse. Det finns alltså inget stöd för att slutna ungdomsvård som verkställighetsform skulle vara sämre än fängelse eller vice versa. I och med att samma behandlingsinnehåll kan erbjudas vid verkställighet av både slutna ungdomsvård och fängelse går det inte att dra några slutsatser om vad som är bäst för barnen utifrån nu nämnda utgångspunkter.

10.7.2 Begreppet fängelse

Ordet fängelse är ett begrepp som är förknippat med negativa associationer, inte minst i fråga om barn i fängelse. Det för tankarna till hårda anstaltsmiljöer och stigmatisering och leder till föreställningar om anstalter där barn verkställer straff tillsammans med vuxna lagöverträdare. Barnkonventionen ger också uttryck för att barn inte får placeras med vuxna och FN har i en rapport om barns psykiska hälsa gett uttryck för att kriminalvårdsanstalter som sådana är modellerade för vuxna intagna och att detta även gäller när skilda enheter upprättas för barn. Förutom att inskränka barnets fysiska frihet menar rapportören bland annat att kriminalvårdsanstalter har en negativ inverkan på barnets psykiska välbefinnande. Vissa menar också att det finns barn som ser det som en ”fjäder i hatten” att placeras i fängelse, ett tecken på att man är etablerad i kriminella miljöer.

Det avgörande vid utformningen av förslagen har emellertid varit övertygelsen om att det är innehållet i verkställigheten, utformningen av miljön där de unga ska vistas och personalens kompetens att möta ungas särskilda behov som är av störst betydelse och att benämningen på frihetsberövandet i praktiken har en mindre betydelse för den unges fortsatta utveckling. Ett sådant synsätt ligger i linje med det rådande kunskapsläget och har också kommit till uttryck i internationella människorättsstandarder, där man bl.a. huvudsakligen talar om villkoren för och förhållandena under den frihetsberövade påföljden, snarare än vilken rubricering verkställigheten får.

Utredningens förslag bygger på att barnen ska ha en fysisk miljö som motsvarar ett behandlingshem (se avsnitt 11.2.1 nedan) och som medger barns behov av privatliv, gemensamhet och motions-, idrotts- och fritidsaktiviteter. Personalen ska ha kompetens anpassad för uppdraget, och de unga ska ges möjlighet till kontakt med omvärlden, skola och utbildning samt hälso- och sjukvård.

Med dessa utgångspunkter har utredningen valt att föreslå att även barn ska kunna dömas till påföljden fängelse. Ett annat begrepp skulle inte påverka innehållet i praktiken. I den verkställighetsreglering som föreslås används dock uttrycket ungdomsavdelning för att beskriva de särskilda enheter som ska byggas upp.

10.7.3 Vad är bäst för barnen

Vid bedömningen av barnets bästa bör det alltså vara avgörande att varje person blir bemött med respekt och att innehållet i verkställigheten tillgodoser det behov som personen har av bl.a. vård och behandling. De rättigheter som barn har enligt barnkonventionen måste också tillgodoses under verkställigheten.

Det finns vissa argument som talar för att sluten ungdomsvård är en bättre påföljd för barn än fängelse, t.ex. att SiS har ett tydligt vårdperspektiv för sin verksamhet. Det finns också argument som talar för att fängelse är en bättre påföljd för barn och unga, t.ex. att det finns ett välfungerande system för utslussning och villkorlig frigivning samt en stor erfarenhet av olika former av behandling. Dessutom finns det en tydlighet och struktur i Kriminalvårdens verksamhet som kan vara till barns bästa.

De faktorer som är allra viktigast, nämligen om den ena påföljden förhindrar återfall i brott i större utsträckning än den andra eller främjar ett återinträde i samhället efter att straffet är avtjänat, går dock inte att mäta. Det finns helt enkelt inget forskningsstöd för att endera av de två frihetsberövande påföljderna sluten ungdomsvård eller fängelse förhindrar återfall i brott bättre än den andra. Det som också kan konstateras är att SiS i dag har svårigheter att garantera en trygg och säker miljö för såväl de barn och unga som avtjänar straff som de vuxna som arbetar inom verksamheten med sluten ungdomsvård. Det innebär att SiS på senare tid har tvingats fokusera på att skapa en miljö som är alltmör lik anstaltsmiljö, vilket i sig innebär att skillnaden mellan sluten ungdomsvård och fängelse inte längre är lika tydlig.

Det finns alltså inget stöd för att hävda att sluten ungdomsvård är en bättre påföljd för barn och unga än fängelse eller tvärtom. Fokus måste i stället vara att välja den påföljd där det finns bäst förutsättningar att skapa ett innehåll i verkställigheten som tillgodoser barns rättigheter och behov samt samhällets krav på samhällsskydd och på att minska risken för att den unge återfaller i brott.

10.8 Det kan finnas behov av att i vissa fall särbehandla barn när fängelse verkställs

Utredningens förslag: Om det finns synnerliga skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden får rätten i samband med att den bestämmer påföljden för ett barn till fängelse besluta att straffet, fram till tidpunkten för villkorlig frigivning, ska verkställas vid ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Bestämmelser om sådan verkställighet bör föras in i den föreslagna fängelselagen för unga (2027:000).

Att påföljdssystemet bygger på krav på likabehandling utesluter inte att det kan finnas behov av att ta större hänsyn till dömda barns individuella förhållanden när det gäller valet mellan olika former av frihetsberövande påföljder eller vid verkställigheten av en sådan påföljd.

Så som har redovisats ovan i avsnitt 6.3 är det inte enkelt att ge en entydig bild av de barn som döms till frihetsberövande påföljder. Det handlar om förhållandevis få individer årligen och gruppen är inte homogen. Det är redan generellt stor skillnad mellan utvecklingen hos en femtonåring jämfört med en sjuttonåring. Dessutom kan det finnas påtagliga individuella skillnader mellan jämnåriga personers utvecklings- och mognadsgrad. Det finns också skillnader t.ex. i hur stort vikten av samhällsskydd är för olika personer som döms till frihetsberövande påföljd. Det är mot den bakgrunden svårt att bortse från att det kommer att finnas enstaka fall där den dömdes behov bäst skulle tillgodoses inom SiS verksamhet, som har ett renodlat vårdperspektiv. För vissa av de dömda, inte minst de yngsta och unga med särskilda behov av stöd eller ett särpräglat vårdbehov, är förhållandena sådana att en mer utpräglad vårdpåföljd kan vara det lämpligaste alternativet. Det bör därför övervägas om det ska införas en möjlighet att i undantagsfall särbehandla vissa barn och låta dem avtjäna straffet vid ett särskilt ungdomshem. En klar utgångspunkt för de förslag som utredningen lämnar är att Kriminalvården har en organisation med kunskap och kompetens att möta barn och vuxna med olika behov. Syftet med att skapa en möjlighet för vissa barn att få avtjäna sitt straff vid ett särskilt ungdomshem är att skapa en lagregelrad ventil för sådana undantagsfall där den dömdes personliga förhållanden innebär att behovet av

vård och omsorg är särskilt framträdande samtidigt som behovet av samhällsskydd inte är tydligt framträdande.

Ett alternativ skulle kunna vara att behålla sluten ungdomsvård, men ange att den påföljden bara får dömas ut i vissa undantagsfall. En annan form av särbehandling kan uppnås genom att det införs en möjlighet att i undantagsfall besluta att fängelse verkställs på annat sätt än i anstalt. Fördelen med att låta även den här gruppen barn dömas till fängelse skulle vara att det stöd och kontroll som inträder vid villkorlig frigivning skulle gälla även för de här intagna. Ett undantag bör därför utformas som en särreglering på verkställighetsstadiet. Det är alltså inte nödvändigt att sluten ungdomsvård behålls för att möta de behov som har identifierats.

För att undantagsbestämmelsen ska bli tillämplig ska det krävas att det finns synnerliga skäl hänförliga till den enskildes personliga förhållanden. Det kan vara så att den unges mognadsgrad inte överensstämmer med ungdomens verkliga, kronologiska ålder eller att den unge har en fysisk eller intellektuell funktionsnedsättning, en medicinsk eller psykiatrisk diagnos eller något liknande förhållande som innebär att han eller hon kan vara särskilt utsatt i förhållande till andra intagna. En annan omständighet som bör kunna beaktas är om den dömde är mycket ung. Det kan också vara fråga om att andra särskilda överväganden behöver göras och att den unges behov av stöd- och omsorgsinsatser på ett mer ändamålsenligt sätt kan mötas vid ett särskilt ungdomshem.

De personer som utredningen menar kan komma i fråga att tillämpa undantaget på är alltså de som riskerar att fara illa av en placering bland andra dömda personer. Psykansvarskommittén, som bl.a. utredde frågan om det finns ett behov av särskilda påföljdsregler beträffande lagöverträdare med intellektuell funktionsnedsättning, beskrev den problematik som kan uppstå under verkställigheten för dessa personer enligt följande:²¹

Många utvecklingsstörda har svårt att på egen hand klara olika vardagsrutiner, men varken inom kriminalvården eller rättspsykiatrin finns tillräckliga resurser för att ge erforderlig hjälp i dessa hänseenden. Miljön inom kriminalvården och rättspsykiatrin är inte heller anpassad till de utvecklingsstördas behov.

Ett stort antal utvecklingsstörda har också svårt att förstå sambandet mellan den begångna gärningen och påföljden, särskilt om det har gått lång tid, vilket leder till att verkställighetstiden upplevs som meningslös och

---

²¹ SOU 2002:3 s. 261.

destruktiv. De som döms till fängelse blir också ofta utnyttjade på olika sätt av andra intagna på anstalten, och detta kan sedan fortsätta efter verkställighetens slut och leda till att den utvecklingsstörde begår nya brott.

Psykansvarskommittén föreslog att en ny form av verkställighet av fängelse skulle införas för vissa funktionshindrade. De tre grupper som skulle kunna omfattas av kommitténs förslag var samma grupper som också omfattas av LSS-lagstiftningen, nämligen personer med utvecklingsstörning, personer med autism eller autismliknande tillstånd samt personer som drabbats av ett begåvningshandikapp i vuxen ålder. Personer som omfattas av LSS ansågs ha ett liknande omsorgsbehov.

Psykansvarskommitténs förslag kom aldrig att genomföras, men de tankar som presenterades av kommittén i fråga om den personkrets som var avsedd att omfattas av förslaget kan ge viss ledning vid avgränsningen av utredningens förslag att vissa barn och unga kan verkställa en fängelsepåföljd vid ett särskilt ungdomshem.

Om kraven på samhällsskydd är framträdande, t.ex. för att den unge har kända kopplingar till kriminella nätverk, bör det inte komma i fråga att besluta om verkställighet vid ett särskilt ungdomshem. Det bör alltså inte vara aktuellt att fatta beslut om verkställighet vid ett särskilt ungdomshem om risken för rymning eller fritagning är hög.

Undantagsbestämmelsen bör tillämpas restriktivt och bestämmelsen kan alltså sägas i första hand vara avsedd att begränsa skadeverkningarna för de yngsta barnen i åldersspannet och de barn som har ett påtagligt vård- eller omvårdnadsbehov. När ungdomsvård infördes som påföljd angavs att utrymmet att välja den påföljden är större när det gäller ungdomar som just fyllt 15 år än när det gäller äldre ungdomar och detsamma bör gälla vid tillämpningen av den undantagsbestämmelse som här föreslås.

Det undantag som nu presenteras skulle innebära att det även vid högre straffmättningsvärden än motsvarande fängelse i ett år kan bli aktuellt för domstolen att besluta att en ung person kan avtjäna straff för allvarlig brottslighet vid ett särskilt ungdomshem, genom att placeringen blir tidsbestämd på samma sätt som ett vanligt fängelsestraff. En sådan lösning skulle innebära att den risk för skadeverkningar som det kan komma att innebära för särskilt de yngsta lagöverträdarna att avtjäna sitt frihetsberövande straff i anstalt till viss del kan begränsas.

I de fall undantagsbestämmelsen används ska rätten bestämma påföljden till fängelse på viss tid och samtidigt fatta beslut om att påfölj-

den ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem. Det innebär att den dömde placeras vid ett ungdomshem tillsammans med barn och unga som har omhändertagits enligt LVU. JO har visserligen uttalat att det inte är lämpligt att ungdomar som placerats vid ett särskilt ungdomshem enligt LVU blandas med dem som dömts till sluten ungdomsvård. JO har angett att en sådan blandning kan innebära att barn och unga som omhändertas enligt LVU inte känner sig trygga. Med den avgränsning av tillämpningsområdet för undantagsbestämmelsen som föreslås torde några påtagliga problem av det slag som föranlett JO:s kritik inte uppkomma.

Utgångspunkten är att den dömde ska vara placerad vid ett särskilt ungdomshem under hela den del av strafftiden som annars hade inneburit en placering vid anstalt. När tiden för villkorlig frigivning inträder ska ansvaret för den dömde återgå till Kriminalvården. Enligt utredningens bedömning bör uppskjuten villkorlig frigivning inte komma i fråga för denna undantagsgrupp. Genom den föreslagna utformningen av bestämmelsen är regleringen i 26 kap. 6 a § brottsbalken om uppskjuten villkorlig frigivning inte heller tillämplig. Det följer ordalydelsen i 26 kap. 6 a §.

Genom att införa ett undantag kan barnets bästa beaktas på individnivå. Det är därför motiverat att införa en möjlighet att besluta om ett undantag som innebär att vissa barn och unga inte ska verkställa fängelse i anstalt.

I dag regleras verkställigheten av sluten ungdomsvård i LSU. Det kommer att finnas ett kvarstående behov av ett särskilt regelverk när barn och unga ska avtjäna fängelsestraff vid ett särskilt ungdomshem.

En fråga som då uppstår är var bestämmelserna ska placeras, i den nya fängelselag för unga som föreslås, i en separat lag om verkställighet av fängelse vid särskilt ungdomshem eller om verkställigheten ska ske enligt LVU. En annan fråga är vilket innehåll bestämmelserna ska ha.

Utredningens utgångspunkt är att fängelselagens regelverk inte ska tillämpas när verkställigheten ska ske vid ett särskilt ungdomshem. Fängelselagen innehåller ett antal bestämmelser som inte bedöms nödvändiga för de barn och unga som kan bli aktuella för verkställighet enligt undantaget eftersom det inte kan tillämpas om intresset av samhällsskydd är framträdande. I stället bör vårdbehovet framhållas i regelverket.

Det kan övervägas om de unga som ska avtjäna fängelsestraff enligt undantaget ska avtjäna straffet enligt bestämmelserna i LVU. Det

skulle innebära att fokus är på vårdbehovet och att alla barn och unga som placeras vid särskilda ungdomshem lyder under samma lagstiftning. Även om det skulle innebära ett system som är enkelt att tillämpa och en likabehandling med fokus på vård för alla barn och unga som placeras där finns det behov av att komplettera LVU med ett antal regler bl.a. om när domen är verkställbar, intagning, nöjdförklaring, beräkning av strafftid, utformning av verkställighetsplan och utslussning. Det bör dock understrykas att det enligt utredningens bedömning inte kommer att vara några egentliga skillnader i den dagliga verksamheten för den som verkställer ett straff och den som är omhändertagen. En del av de nu nämnda bestämmelserna behöver anpassas även beträffande barn och unga som ska avtjäna fängelse i anstalt. Utredningen har därför kommit fram till att det bästa alternativet är att regleringen placeras i den nya fängelselagen för unga som föreslås. Det närmare innehållet kommer att beskrivas nedan i kapitel 11.

10.9 Kort om några förutsättningar för förslagen

Förslaget att barn och unga ska dömas till fängelse om en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas innebär att påföljden slutna ungdomsvård tas bort. Kriminalvården ska ta över ansvaret för barn och unga som frihetsberövas.

Utgångspunkten för förslaget är att de barn och unga som döms till fängelse i framtiden på samma sätt som de som nu döms till slutna ungdomsvård ska kunna avtjäna straffet under trygga förhållanden, med rätt till bl.a. skola, sysselsättning, vård och behandling. Dessa rättigheter tillkommer alla barn och unga oavsett var de befinner sig under uppväxten. Om Kriminalvården ska ta över ansvaret för barn och unga måste myndigheten ges möjlighet att anpassa delar av sin verksamhet till den nya målgruppen. Av barnkonventionen följer bl.a. att barn och unga under 18 år som utgångspunkt inte ska avtjäna straff tillsammans med vuxna. Det innebär att Kriminalvården måste anpassa sin verksamhet genom att inrätta ett visst antal nya avdelningar inom befintliga anstalter så att dessa enbart tar emot barn och unga under 18 år. De närmare detaljerna om en anpassad kriminalvårdsverksamhet redovisas i kapitel 11.

Det förtjänar även att redan nu nämnas att en förutsättning för förslaget är att Kriminalvården erhåller tillräckliga resurser för att först

skapa de nya anstalter eller avdelningar som krävs för att ta emot barn och unga som ska avtjäna straff inom myndighetens verksamhet och sedan driva dessa anstalter på ett sätt som möter barnens och de ungas behov och rättigheter. De närmare bedömningar av förslagets konsekvenser, såväl ekonomiska som andra konsekvenser, redogörs för i kapitel 13.

Ytterligare en sak som redan nu bör nämnas är att Kriminalvården också måste få tillräckligt lång tid för att anpassa myndighetens verksamhet till barn och unga innan de förslag som presenteras här träder i kraft. Det innebär att förslaget för ikraftträdande kommer att vara längre än vad som kan sägas vara den vanliga i lagstiftningsärenden. Frågan om tid för ikraftträdande behandlas i kapitel 14.

11 Verkställigheten av fängelse ska vara anpassad för barn

11.1 Inledning

Det förslag som utredningen lämnar innebär att barn och unga som har begått brott i åldern 15 till 17 år ska dömas till fängelse i de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas. Kriminalvården ska ta över det huvudsakliga ansvaret för verkställigheten. För verkställighet i anstalt gäller fängeslagen (2010:610). För slutna ungdomsvård har det, som redan nämnts ovan, funnits särskilda bestämmelser för verkställigheten i LSU, men den lagen hänvisar i flera delar även till LVU.

En grundläggande förutsättning för utredningens förslag är att barn inte ska placeras med vuxna intagna inom Kriminalvårdens befintliga verksamhet. Verksamheten för barn måste vidare motsvara de särskilda behov och rättigheter som barn har. Det är inte lämpligt eller ens möjligt att utredningen anger de närmare detaljerna för hur en sådan verksamhet ska utformas t.ex. när det gäller var i landet särskilda ungdomsavdelningar ska upprättas och hur de ska utformas. Utredningen kan inte heller närmare beskriva t.ex. hur personalstyrkan ska se ut eller vilket innehåll verksamheten vid ungdomsavdelningarna ska ha. Det återstår alltså många frågor som Kriminalvården, eventuellt med stöd av andra samhällsaktörer, måste finna lösningar på. Detta innebär dock att Kriminalvården behöver både tid och tillskott i myndighetens anslag att skapa en verksamhet anpassad för barn.

I följande avsnitt redovisas dels hur utredningen mer övergripande ser på hur verkställigheten av fängelse för intagna som inte har fyllt 18 år bör utformas, dels för behovet av en särskild verkställighetsreglering för barn som avtjänar fängelse. Redan nu kan sägas att utredningen har utgått från fängeslagens bestämmelser och därifrån gjort avsteg i de fall det finns behov av särskilda regler för barn som ska

avtjäna fängelse. Utredningens utgångspunkt har varit att verkställighetsregleringen ska ha ett innehåll som motsvarar det som gäller för slutna ungdomsvård. I några delar finns det dock behov av förändringar, vilket bl.a. SiS har uppmärksammat regeringen på.¹ I de situationer utredningen överväger en strängare reglering än vad som gäller enligt LSU beror det alltså främst på att den nuvarande verkställande myndigheten har sett behov av det.

Utgångspunkten för utredningens överväganden är att de barn som döms till fängelse i framtiden ska kunna avtjäna straffet under säkra och trygga förhållanden, med rätt till bl.a. vård, behandling, skola och annan lämplig sysselsättning. Dessa rättigheter tillkommer alla barn och unga oavsett var de befinner sig under uppväxten.

11.2 En ny fängeslag för unga

11.2.1 Allmänna förutsättningar för barn som avtjänar fängelse

Utredningens förslag: En ny lag, fängeslagen för unga, införs. Lagen ska innehålla särskilda verkställighetsbestämmelser som gäller när den som ska avtjäna fängelse inte har fyllt 18 år. Lagen innebär att fängeslagen och 26 kap. brottsbalken ska tillämpas om inte den nya lagen anger något annat. I fängeslagen för unga ska det också finnas bestämmelser som gäller när fängelse verkställs vid ett särskilt ungdomshem efter beslut av rätten enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

I samband med att den nya fängeslagen för barn träder i kraft ska lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård upphöra att gälla.

I 7 § strafftidslagen (2018:1251) görs ett tillägg som innebär att Kriminalvården får skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff för ett barn endast om det finns synnerliga skäl.

Utredningen har i föregående kapitel redogjort för de överväganden som lett fram till att det nu föreslås att fängelse ska användas som frihetsberövande påföljd för barn när en sådan påföljd inte kan undvikas. För verkställighet av fängelse gäller ett omfattande och gediget regelverk i form av fängeslagen, fängesförordningen och Kriminal-

¹ Se SiS hemställan till regeringen, Hemställan om översyn av vissa bestämmelser som styr SiS verksamhet, den 21 juni 2022, dnr 1.1.4-4201-2022.

vårdens föreskrifter (se kap. 8 ovan för en beskrivning av regleringen). Verkställighetsregleringen syftar till att säkerställa att de intagnas rättigheter tillvaratas samtidigt som den grad av säkerhet som krävs för var och en av de intagna kan upprätthållas. Utgångspunkten är att verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Verkställigheten ska inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott och för varje intagen ska det finnas en individuellt anpassad verkställighetsplan.

De intagna ska som huvudregel avtjäna straffet i gemenskap med andra och de ska inte vara underkastade en mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Det finns i dessa grundläggande delar i sig inte någon skillnad i hur fängelse ska verkställas för vuxna mot hur en tänkt verksamhet för barn kan utformas. Det är därför en lämplig ordning att låta den reglering som redan finns för verkställighet av fängelse i stora delar tillämpas även när barn verkställer fängelse. Vid all tillämpning av fängelselagen samt vid alla beslut som fattas beträffande barn ska dock barnkonventionens reglering beaktas. Barnets bästa ska sättas i främsta rummet.

Vid genomgång av fängelselagen har dock utredningen kommit fram till att regelverket för barn behöver anpassas i några delar. Anpassningarna ska ske dels genom tillägg i fängelselagen, dels i en ny lag som ska gälla när barn avtjänar fängelse. Den nya lagen benämns fängelselagen för unga och ska innehålla bestämmelser om verkställighet av fängelse kriminalvårdsanstalt och vid ett särskilt ungdomshem (efter rättsens beslut i enlighet med 32 kap. 5 § brottsbalken). Det är framför allt behovet av en relativt omfattande reglering för verkställighet av fängelse vid ett särskilt ungdomshem som har lett till att utredningen föreslår att de särskilda bestämmelser som ska gälla för barn som avtjänar fängelse ska placeras i en ny lag i stället för att införas direkt i fängelselagen. Enligt 1 kap. 1 § fängelselagen gäller den lagen enbart för verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt. I syfte att hålla samman regleringen som ska gälla för barn som avtjänar fängelse har det även förts in några bestämmelser i fängelselagen för unga som ska gälla vid villkorlig frigivning. Vilka anpassningar och tillägg som ska göras kommer att redovisas i följande avsnitt.

I samband med att den nya fängelselagen för barn träder i kraft ska LSU upphöra att gälla. Genom övergångsbestämmelser ska dock lagen

gälla till dess att de som dömts till sluten ungdomsvård före ikraftträdande har avtjänat påföljden (se kap. 14 nedan).

I den nuvarande verkställighetsregleringen för sluten ungdomsvård finns det ingen bestämmelse som medger uppskov med verkställigheten så som det gör enligt 7 § strafftidslagen (2018:1251). Av nämnda bestämmelse följer bl.a. att Kriminalvården får skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff som uppgår till högst tre månader om syftet är att åstadkomma en jämnare beläggning i kriminalvårdsanstalterna. Till den bestämmelsen föreslås ett tillägg som innebär att Kriminalvården enbart om det finns synnerliga skäl får besluta om uppskov med verkställighet för den som är under 18 år. Detta då det får anses särskilt angeläget att reaktionen på brottet från samhällets sida kommer snabbt för unga lagöverträdare. Kriminalvården fattar beslut enligt 24 § strafftidslagen, vilket innebär att myndigheten meddelar beslut om uppskov även beträffande de som ska avtjäna fängelse i ett särskilt ungdomshem enligt 32 kap. 5 § brottsbalken (se avsnitt 11.2.3 nedan).

Barn ska placeras på ungdomsavdelningar

Ungdomsavdelningar anpassade för barn

Utredningens bedömning: Barn ska avtjäna fängelse vid avdelningar som är särskilt anpassade för barn så att barnets rättigheter och behov tillgodoses under verkställigheten. Avdelningarna ska kallas ungdomsavdelningar. Barn får inte placeras vid säkerhetsavdelningar.

Även den verksamhet som erbjuds barn som blir villkorligt frigivna från fängelse ska vara anpassad för att möta barnets behov.

Det är enligt utredningens bedömning av stor betydelse att en frihetsberövande påföljd för barn får ett innehåll och en utformning som är anpassad till barn. Att dessa förhållanden är betydelsefulla ur ett mänskligt rättighetsperspektiv följer också av t.ex. United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (FN:s s.k. Havannaregler om skydd för frihetsberövade underåriga.² Där anges t.ex. att institutioner där underåriga placeras bör vara öppna eller med minimala säkerhetsåtgärder och att enheterna ska vara så små som

² United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, adopted by the General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990.

möjligt för att möjliggöra en effektiv behandling. Vidare anges att frihetsberövade barn ska ha en fysisk miljö som motsvarar ett behandlingshem ("residential treatment"), och som säkerställer behovet av privatliv, sensoriska stimuli, gemensamhet och idrotts- och fritidsaktiviteter. Havannareglerna ställer även upp krav på t.ex. personalens kompetens, de intagnas kontakt med omvärlden, skola och utbildning samt hälsa- och sjukvård.³

Liknande uttalanden om vikten av en miljö som är särskilt anpassad för målgruppen barn och med personal med särskild kompetens påtalas också i andra liknande instrument.⁴ Att barn som avtjänar fängelse ska göra det i en verksamhet som har anpassats så att barns särskilda behov och rättigheter kan tillgodoses är alltså en självklar utgångspunkt för utredningens överväganden. En sådan behandling av unga lagöverträdare skulle också överensstämja med hur våra närmaste grannländer hanterar barn och unga i motsvarande situation (se kapitel 4 ovan).

Barn bör inte placeras vid en säkerhetsavdelning dels för att vuxna intagna placeras där, dels för att miljön på sådana avdelningar inte kan anpassas för barn. Om det finns särskilda krav på övervakning och kontroll av en intagen som är under 18 år bör det i stället lösas genom t.ex. ökad bemanning på en ungdomsavdelning. Särskild hänsyn måste dock tas till såväl den intagna som kräver förhöjd övervakning som till andra intagna som är placerade vid ungdomsavdelningen så att den ökade säkerheten inte påverkar övriga barn negativt.

För att säkerställa att särskild hänsyn tas till barnets ålder och de särskilda rättigheter som barn har införs det ett nytt stycke i 1 kap. 1 § fängelselagen att den unges ålder särskilt ska beaktas vid alla beslut som fattas under verkställigheten. På så vis understryks att beslutsfattaren ska göra extra omsorgsfulla överväganden när beslut enligt fängelselagen fattas i frågor som rör barn. Det innebär att det vid t.ex. beslut om placering, permission, användningen av elektroniska kommunikationstjänster, vid avlyssning av samtal och andra liknande beslut särskilt ska beaktas vad som är bäst för barnet. Barnet bör också få komma till tals innan beslut fattas som rör honom eller henne. I det här avseendet förtjänar även att nämnas att den generella propor-

³ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, antagna av generalförsamlingen genom resolution 45/113 den 14 december 1990.

⁴ Se kapitel 5 ovan samt t.ex. Europarådets kommitté mot tortyr (CPT), årsrapport för 2015 och FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 24 från 2019 om barnets rättigheter i rättssystemet.

tionalitetsprincip som följer av 1 kap. 6 § fängelselagen givetvis ska beaktas vid ingripande beslut som avser barn som avtjänar fängelse.

Även den verksamhet som erbjuds barn som blir villkorligt frigivna från fängelse ska vara anpassad (se mer om villkorlig frigivning i avsnitt 11.2.4 nedan).

Ungdomsavdelningarna ska som huvudregel förbehållas för intagna under 18 år

Utredningens förslag: Om verkställighet av fängelse sker enligt fängelselagen för unga ska den intagne tas in vid en avdelning som är särskilt anpassad för barn (ungdomsavdelning), om det inte anses vara till den intagnes bästa att placeras vid en annan avdelning.

Kriminalvården får besluta att verkställigheten ska ske enligt fängelselagen för unga trots att den intagne har fyllt 18 år.

Av 2 kap. 3 § fängelselagen följer att en intagen som är under 18 år inte får placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över 18 år om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa. Det förhållandet bör fortfarande gälla när fängelse blir den huvudsakliga frihetsberövande påföljden för barn. För att klargöra att barn inte ska avtjäna fängelse tillsammans med vuxna intagna bör det tas in en bestämmelse i fängelselagen för unga som innebär att en intagen ska placeras vid en avdelning som är särskilt anpassad för barn (ungdomsavdelning) om verkställigheten sker enligt fängelselagen för unga. Eftersom det av 1 kap. 1 § fängelselagen för unga följer att fängelselagen för unga ska tillämpas på intagna under 18 år innebär bestämmelsen att barn ska placeras på särskilda ungdomsavdelningar. Endast om det i ett enskilt fall bedöms vara till den intagnes bästa att han eller hon placeras vid en annan avdelning får det ske.

I frågan om den åldersmässiga avgränsningen för ungdomsavdelningarna kan det dock konstateras att processen att växa och mogna från barn till vuxen inte följer ett mönster som är lika för alla personer. Utvecklingen sker i stället ofta gradvis och är individuell. Det går därmed inte att säga att en person har vissa specifika behov dagen före det att han eller hon fyller 18 år och helt andra behov dagen efter. Barnkonventionen är dock tydlig med att barn är varje människa under

18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet (se artikel 1).

Utgångspunkten för en särskild verkställighetsreglering för barn bör vara den unges ålder vid verkställighetstidpunkten. Förutsättningarna för att på bästa sätt möta det enskilda barnets behov bedöms större om målgruppen för ungdomsavdelningarna avgränsas till att i huvudsak ta emot barn. Unga vuxna i 20-årsåldern kan t.ex. förväntas ha andra behov av verkställighetsinnehåll än barn i 16-årsåldern. I den nya fängelselagen för unga ska det därför framgå att lagen gäller för den som inte har fyllt 18 år.

Det innebär att huvudregeln ska vara att barn placeras vid en särskild ungdomsavdelning och att den intagne flyttas till en vanlig avdelning vid en lämplig tidpunkt efter fyllda 18 år. För vissa barn kan dock redan vetskapen om en kommande omplacering efter artonårsdagen innebära negativa konsekvenser för barnets trygghet och hälsa.⁵ Lagstiftningen bör därför göras flexibel genom att det införs en möjlighet för Kriminalvården att besluta att en ung person får avtjäna straffet enligt den lagen även om han eller hon har fyllt 18 år. Det kan t.ex. vara så att barnet endast har en begränsad tid kvar av verkställigheten när han eller hon fyller 18 år och att det av den anledningen inte finns skäl att flytta den unge. Det kan också vara så att den intagne deltar i skolundervisning eller en behandling som bör slutföras innan han eller hon omplaceras. Om den unges behov är sådant att det bedöms bäst kunna uppfyllas vid en ungdomsavdelning bör Kriminalvården besluta om fortsatt verkställighet enligt lagen. Det är möjligt att besluta att en person som har fyllt 18 år när verkställigheten inleds ska avtjäna straffet enligt lagen. Det bör dock endast komma i fråga i undantagsfall. Det kan exempelvis röra sig om en situation där en flicka, som nyligen fyllt 18 år, får verkställa enligt fängelselagen för unga om det ger förutsättningar för en lämplig sammansättning av intagna på en ungdomsavdelning för flickor. Utgångspunkten för bedömningen måste vara vad som är bäst för den enskilde intagne och de andra som vistas på avdelningen.

Avsikten är alltså inte att paragrafen ska få en alltför strikt tillämpning utan att den ska ge förutsättningar för Kriminalvården att göra Anpassningar i förhållande till den aktuella situationen för de intagna.

---

⁵ Se FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 24 – Children's rights in juvenile justice: CRC/C/GC/24 (ohchr.org), främst punkterna 40–41, 46 och 104–105.

Intresset av att åldersstrukturen vid de särskilda ungdomsavdelningarna inte blir alltför vid bör dock beaktas.

Om Kriminalvården beslutar att en intagen får avtjäna straffet enligt de särskilda verkställighetsbestämmelserna som finns i lagen innebär det samtidigt att den intagne som huvudregel ska vara placerad på en ungdomsavdelning.

Särskilt om placeringen av flickor

Utredningens förslag: För att säkerställa att även flickor under 18 år får sina behov och rättigheter tillgodosedda under verkställighet av fängelse ska Kriminalvården tillhandahålla minst två ungdomsavdelningar vid någon eller några av myndighetens kvinnoanstalter.

En särskilt komplicerad fråga är hur flickorna ska hanteras när Kriminalvården tar över verkställigheten. De flickor som avtjänar slutet ungdomsvård är få (endast 0–4 flickor per år, se avsnitt 6.3.2 ovan). SiS har platser för flickor som avtjänar slutet ungdomsvård, men de placeras alltid tillsammans med flickor som tvångsvårdas enligt LVU. Det finns alltså inte några separata avdelningar för dömda flickor så som det gör beträffande pojkar som döms till slutet ungdomsvård.

Kriminalvården har, liksom SiS, en uppdelning i anstalter för män respektive kvinnor. I dag finns platser för kvinnor vid sex anstalter i säkerhetsklass 2 och 3. Det finns inte någon säkerhetsavdelning för kvinnor. Vid två av anstalterna finns både säkerhetsklass 2 och 3, Färingsö (55 platser) och Sagsjön (35 platser). Det är främst Hinseberg (93 platser) men även Ystad (65 platser) som kan hantera svårare klienter och som har möjlighet att omplacera klienter med långa strafftider. Färingsö och Sagsjön benämns som låg säkerhetsklass 2 med inriktning på behandling. Två av anstalterna är mindre enheter i säkerhetsklass 3, Ringsjön (25 platser) och Ljustadalen (20 platser). Anstalten Sagsjön byggs om för närvarande och när den är färdig kommer Kriminalvården kunna placera intagna med högre krav på säkerhet där.⁶

Kvinnorna som är dömda till kriminalvård är något äldre än kriminalvårdspopulationen som helhet (medelåldern är 37 år). Kriminal-

⁶ Kriminalvården, Fördjupad utredning – Utveckling av anstaltsplatser för kvinnor utifrån strategier för Kriminalvårdens infrastruktur vid anstalter och häkten (2018-10-09), dnr 2016-30136.

vården ser dock en trend mot att fler kvinnor döms för allvarliga våldsbrott.⁷ Tidigare var det vanligast att kvinnor avtjänade fängelse för narkotikabrott och tillgreppsbrott, men på senare tid har majoriteten dömts för våldsbrott. Medelstrafftiden är ett år.⁸

Det är få unga kvinnor som avtjänar fängelse. Under 2021 påbörjades 23 fängelseverkställigheter av kvinnor under 21 år. Antalet har varierat något genom åren, men har legat relativt konstant. År 2020 började 18 unga kvinnor (under 21 år) avtjäna fängelse, år 2019 var antalet 16 unga kvinnor, år 2018 22 stycken, år 2017 11 stycken och år 2016 började 16 unga kvinnor avtjäna fängelse.⁹

Eftersom det är så få flickor under 18 år som döms till frihetsberövande påföljd har utredningen valt att särskilt överväga hur flickor under 18 år ska kunna få sina rättigheter och behov tillgodosedda. Det finns tre tänkbara lösningar. Det första alternativet är att Kriminalvården åläggs att anordna flera ungdomsavdelningar även för flickor (alternativ A). Alternativt kan man tänka sig att det endast skapas en avdelning för flickor under 18 år eftersom antalet flickor som döms till frihetsberövande påföljd i dag är litet (alternativ B). Slutligen är ett alternativ att flickor placeras inom Kriminalvårdens befintliga verksamhet, men att placeringen definieras som en ”ungdomsplats” med förstärkt bemanning så att bl.a. barnets behov av skola och fritidsaktiviteter kan tillgodoses (alternativ C; jfr Kriminalvårdens regeringsuppdrag om förstärkta insatser för unga i kriminalvård, avsnitt 8.6 ovan).

Vid bedömningen av vilken lösning som är den bästa för barnen bör det beaktas att det för närvarande inte finns underlag för att skapa ungdomsavdelningar där enbart flickor under 18 år placeras. Oavsett vilken lösning som väljs kommer flickor under 18 år huvudsakligen att avtjäna fängelsestraff med personer som är över 18 år. Om flickor under 18 år placeras på avdelningar med andra unga kvinnor (under 21 år) kommer ålderssammansättningen dock enligt utredningens bedömning vara acceptabel och inte heller skilja sig påtagligt åt mot den åldersstruktur som för närvarande finns inom SiS verksamhet. För att säkerställa att placeringen blir den bästa möjliga kommer det vara nödvändigt för Kriminalvården att inför varje placering av en flicka under

⁷ Av Kriminalvårdens statistik följer att 27 kvinnor i åldern 18–21 år påbörjade fängelseverkställigheter under 2019, 30 kvinnor 18–21 år 2020, 42 kvinnor 18–21 år 2021 och 40 kvinnor 18–21 år 2022. Fram till april månad 2023 hade 14 kvinnor 18–21 år tagits in för att påbörja fängelseverkställigheter.

⁸ Se Kriminalvårdens klientkartläggning 2013 och <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/nyheter/2022/januari/yngre-kvinnor-och-mer-valdsbrott-pa-hinseberg/> (2023-02-21).

⁹ Kriminalvård och statistik (KOS) 2021, s. 97 ff.

18 år bedöma vilka av de övriga intagna kvinnorna som bedöms lämpliga att placera flickan under 18 år tillsammans med.

Nästa fråga är var flickorna ska placeras, vid en särskild ungdomsavdelning eller på en ”ungdomsplats” med förstärkt bemanning. Det som bedöms vara bäst för såväl det enskilda barnet som för barnen som grupp är att Kriminalvården skapar ungdomsavdelningar även för flickorna där samma regelverk ska gälla som vid ungdomsavdelningar för pojkar t.ex. beträffande utformningen av skola, annan lämplig sysselsättning, fritidsaktiviteter och bemanning. På så vis kommer det att finnas en pågående verksamhet där lokaler, sysselsättning m.m. är anpassade för barn. Det kommer, mot bakgrund av de utmaningar som myndigheten står inför beträffande platskapaciteten nu och framöver, vara nödvändigt för Kriminalvården att använda myndighetens samtliga platser (se mer om detta i kap. 13 och 14 nedan). De platser som inte används för flickor under 18 år kommer dock troligen intagna som har fyllt 18 år placeras vid, vilket inte är optimalt. Även intagna som är över 18 år och som placeras vid ungdomsavdelning bör efter särskilt beslut av Kriminalvården avtjäna straffet enligt fängelselagen för unga (jfr det som sagts ovan om Kriminalvårdens möjlighet att fatta beslut om verkställighet enligt fängelselagen för unga även för den som har fyllt 18 år).

Slutligen gör utredningen bedömningen att det, trots det som sagts ovan om antalet dömda flickor under 18 år, inte är tillräckligt att endast en ungdomsavdelning öppnas för flickor. Det beror på att det kan finnas behov av att hålla intagna åtskilda från vissa andra intagna (t.ex. tidigare målkamrater eller intagna med koppling till olika kriminella gäng) eller att omplacera dem t.ex. vid konflikter mellan intagna. Minst två ungdomsavdelningar för flickor behöver av den anledningen skapas. Det alternativ som utredningen förordar är alltså alternativ A.

Kostnaderna för ungdomsavdelningarna kommer att beskrivas närmare i avsnitt 13.3.2.

Verksamheten vid ungdomsavdelningarna ska vara anpassad för barn

Utredningens förslag: Den verksamhet som bedrivs vid ungdoms-avdelningarna ska vara anpassad för barn. Det innebär bl.a. att verkställigheten ska ske under trygga former och att utbildning, behandling och övrig sysselsättning ska vara anpassad för barn.

Kriminalvården måste alltså anpassa sin verksamhet genom att inrätta ett antal nya avdelningar som i huvudsak tar emot barn (s.k. ungdoms-avdelningar). Detta förtydligas genom den ändring som redan nämnts ovan i 2 kap. 1 § fängeslagen för unga. Ungdomsavdelningarna ska vara avskilda från avdelningar där vuxna intagna placeras. Det ska inte skapas några säkerhetsavdelningar för barn.

Antalet ungdomsavdelningar måste vara tillräckligt stort för att möjliggöra differentiering utifrån bl.a. den riskbedömningen som görs beträffande den enskilde (så att ingen intagen avtjänar straff vid anstalt med högre säkerhet än vad som har bedömts nödvändigt för den enskilde) och att personer som döms för inblandning i samma brottslighet eller med koppling till kriminella nätverk kan hållas åtskilda. Antalet intagna och personaltäteten vid varje avdelning måste vara anpassad till att det är barn och unga som vistas där. Det innebär att personaltäteten bör vara högre än vad som gäller för en avdelning där vuxna intagna vistas. Krav bör vidare ställas på att personal som arbetar vid de särskilda barn- och ungdomsavdelningarna har såväl personlig lämplighet som rätt kompetens att arbeta med barn och unga. Vikten av fortlöpande utbildning av personal som arbetar med unga lagöverträdare så att dessa är välinformerade om såväl barns mentala, sociala och fysiska utveckling som de särskilda behov som vissa barn kan ha är också något som Barnrättskommittén har framhållit i förhållande till artikel 40 i barnkonventionen (se avsnitt 5.3.2 ovan). Utifrån erfarenhet från SiS verksamhet samt vid en jämförelse med redovisningen av uppdraget som Kriminalvården hade under den särskilda insatsen för unga inom kriminalvård (se avsnitt 8.6 ovan) kan sägas att en avdelning inte bör inrymma fler än sex till åtta intagna.

Det är av vikt att verkställigheten sker under trygga former och att de barn som ska avtjäna fängelse tillförsäkras sådan omvårdnad som behövs för att barnet ska kunna växa och utvecklas som människa. Ett sådant krav följer även bl.a. av artikel 3.2, 3.3, 6, 28 och 31 i barnkon-

ventionen (se avsnitt 5.2.2 och 5.2.3 ovan). Det bör av den anledningen ställas särskilda krav på personaltäthet och på personalens kompetens. Verkställigheten bör ske i små grupper och lokalernas utformning bör anpassas till att barn vistas där. Det måste också finnas utrymme för såväl gemenskap som enskildhet och de unga måste tillförsäkras skydd mot att utsättas för hot eller våld från andra intagna.

De lokaler som tas fram för att inrymma de särskilda ungdomsavdelningarna bör likna avdelningar vid behandlingshem på så vis att de inte inrymmer enbart boenderum och sällskapsytor utan även lokaler för skola och annan sysselsättning. Det bör finnas utrymme för både fritidssysselsättning och fysiska aktiviteter för de intagna. Vid ungdomsavdelningarna måste det säkerställas att barn med funktionshinder kan tas emot på samma villkor som barn utan sådana hinder. Det innebär bl.a. att lokalerna och i vart fall vissa boenderum måste tillgänglighetsanpassas för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (jfr kravet på icke-diskriminering i artikel 2 barnkonventionen, avsnitt 5.2.1 ovan).

Även den behandling som erbjuds vid de särskilda ungdomsavdelningarna måste anpassas så att den får ett tydligt barnperspektiv. Kriminalvården har, så som redan nämnts tidigare, under lång tid verkställt fängelse som ådömts unga i åldern 18–20 år (se avsnitt 6.3.1 ovan). Det innebär att myndigheten har stor erfarenhet av i vart fall en del av det klientel som också SiS hanterar inom sin verksamhet. Kriminalvården kan vidare dra lärdom av de erfarenheter som erhöles genom arbetet inom regeringsuppdraget om förstärkta insatser för unga i Kriminalvård som pågick 2013–2017 (se avsnitt 8.6 ovan).

Ett särskilt fokus bör läggas vid placeringen av flickor (se mer om placeringen av flickor nedan). Flickorna ska, även om de är få till antalet, tillförsäkras liknande anpassade ungdomsavdelningar som pojkar.

En fråga som särskilt bör övervägas av Kriminalvården är om personalen som arbetar vid ungdomsavdelningarna ska ha tjänstekläder och, i så fall, om klädseln bör utformas på ett annat sätt än för personal inom den övriga verksamheten. Detta då det kommer vara fråga om arbete nära barn och unga där relationen mellan personal och de intagna är särskilt viktig. Att personal inom SiS inte har haft uniform var något som framhölls som positivt av flera av de ungdomar som deltog i utredningens intervjuer. De menade att det minskade känslan av avstånd mellan intagna och personal (se avsnitt 6.5 ovan).

Frågan om tjänstekläder är dock komplicerad och SiS har sedan den 1 januari 2023 beslutat att införa enhetliga tjänstekläder för myndighetens personal. Syftet med att införa tjänstekläder har varit flera. Ett skäl är att klädseln ska fungera som en hjälp för personalen att upprätthålla ett professionellt förhållningssätt i mötet mellan personal och intagen. Ett annat är att allmänheten ska veta vem som är intagen och vem som är personal bl.a. vid bevakade permissioner.

Beslutet att införa tjänstekläder har dock inte varit invändningsfritt och det finns de som menar att sådan klädsel skapar hinder vid behandlingen. Huruvida Kriminalvårdens personal ska bära tjänstekläder eller inte vid de nya ungdomsavdelningarna bör dock inte anges i lag och frågan överlämnas därför till regeringen eller myndigheten att bedöma.

Verkställighetsplanering för barn

Utredningens bedömning: Det ska inte införas några särskilda bestämmelser om innehållet i verkställighetsplaneringen.

Utredningens förslag: Särskilda krav ska ställas på samverkan och samråd vid barnets verkställighetsplanering. Den verkställande myndigheten ska, om det är möjligt och bedöms som lämpligt, samråda med barnet och med hans eller hennes vårdnadshavare och andra berörda personer. Den verkställande myndigheten ska även, både vid verkställighetsplaneringen och löpande under verkställigheten, samverka med socialnämnden i den kommun där den dömde är folkbokförd. Vid behov får samråd även ske med andra berörda myndigheter och aktörer. Innehållet i verkställigheten ska anpassas till barnets särskilda förutsättningar och behov.

Utredningen har även övervägt om det behövs nya eller ytterligare bestämmelser om verkställighetsplaneringen för barn som ska avtjäna fängelse.

I fängeslagen finns det allmänna bestämmelser om verkställighetens inriktning och syften, vilka kompletteras med en mer detaljerad reglering i fängesförordningen (se avsnitt 8.2.1) och Kriminalvårdens föreskrifter. På samma sätt finns det allmänt hållna bestämmelser om verkställigheten i 2 § LSU, vilka kompletteras av mer detaljerade bestämmelser i förordningen (1998:641) om verkställighet av sluten ung-

domsvård (FSU) samt av riktlinjer som SiS tagit fram (se avsnitt 7.2 ovan).

Gemensamt för båda regleringarna är att verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. En verkställighetsplan ska tas fram för varje intagen och den ska vara individuell anpassad till den intagnes behov och ska, om möjligt, upprättas i samråd med den intagne. För sluten ungdomsvård finns även ett krav på samråd med socialtjänsten och med den intagnes förälder eller annan vårdnadshavare om det bedöms som lämpligt. Verkställighetsplanen ska följas upp fortlöpande och ändras när det finns anledning till det.

Beträffande innehållet i verkställighetsplaneringen för barn som avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt krävs det inte några förändringar i regleringen utan fängelselagens bestämmelser kan tillämpas. Precis som vid alla andra beslut och åtgärder som kommer att vidtas när barn avtjänar fängelse måste verkställighetsplanen utformas utifrån ett barnperspektiv, vilket bl.a. kan innebära att den behöver följas upp och eventuellt revideras mer ofta för barn än för vuxna intagna.

För barn som kommer att avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem har det förts in en bestämmelse i 3 kap. 2 § fängelselagen för unga om att verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och att de skadliga följderna av frihetsberövandet motverkas. En bestämmelse av motsvarande innehåll finns i 2 § LSU. Bestämmelsen i LSU kompletteras av en mer detaljerad reglering i 5 § förordningen (1998:641) om verkställighet av sluten ungdomsvård. I förordningen anges att en verkställighetsplan ska upprättas för den intagne samt mer detaljerat hur verkställighetsplaneringen ska gå till och vad som ska ingå i planen. Det är inte lämpligt att lägga in så detaljerade bestämmelser i fängelselagen för unga. Bestämmelsen kan eventuellt behöva kompletteras i en ny förordning om verkställighet av fängelse i särskilt ungdomshem.

Den nya fängelselagen för unga bör vidare innehålla en särskild reglering om samverkan och samråd i fråga om verkställighetsplaneringen då det finns behov av en mer omfattande samverkan kring ett barn än en vuxen. Det föreslås därför att det uttryckligen anges att den verkställande myndigheten vid verkställighetsplaneringen ska samråda med barnet och med hans eller hennes vårdnadshavare om det är möjligt och bedöms lämpligt. Bestämmelserna bör införas i fängelselagen för unga.

Att samråd ska ske med den dömda själv följer redan av barnkonventionen (se artikel 12 om barns rätt att komma till tals i alla frågor som berör barnet och avsnitt 5.2.4 ovan) och 1 kap. 5 § fängelselagen. Regleringen innebär alltså i viss mån en dubbelreglering. Att barnet får komma till tals i frågor som rör barnet är dock en så viktig grundprincip att det finns fog för att ange den även här.

Samverkan bör även ske med socialnämnden i den dömdes hemkommun och, om det finns behov av det, bör den verkställande myndigheten även samråda med andra myndigheter och aktörer. Socialnämnden kan t.ex. bidra med information om tidigare insatser som den unge har erbjudits eller deltagit i och som kan vara viktig för den verkställande myndigheten att känna till när planeringen görs. Om det bedöms lämpligt kan samråd även ske med andra personer som finns i barnets närhet, t.ex. en tidigare familjehemsförälder eller någon annan som har haft nära kontakt med barnet t.ex. inom föreningslivet. Att samverkans- och samrådsskyldigheten föreslås vara bred beror på att det är angeläget att bilden av barnets behov blir så komplett som möjligt för att säkerställa att rätt insatser erbjuds under verkställigheten.

På samma sätt som enligt gällande LSU ska fokus under verkställigheten vara att den intagne ska ges nödvändig vård och behandling. Barn och unga har vidare, bl.a. med hänvisning till barnkonventionen, rätt till utbildning, aktiviteter, vila, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus. Med vård avses i det här sammanhanget omvårdnad, stöd eller fostran samt behandlingsinsatser. De behandlingsinsatser som erbjuds de intagna ska, i likhet med behandlingsprogram som erbjuds vuxna intagna inom Kriminalvården, bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Insatserna ska dessutom vara anpassade till att det är barn och unga som står som mottagare. Behovet av sedvanlig hälso- och sjukvård samt tandvård ska erbjudas den intagne genom lokala vårdgivare i anslutning till den anstalt där barnet eller den unge är intagen. Vad gäller hälso- och sjukvård hanteras detta i enlighet med det riksavtal för utomlänsvård som innehåller bestämmelser om vad som gäller när en person får vård utanför sin egen region.

Skolundervisning vid ungdomsavdelningar

Utredningens förslag: Skollagen (2010:800) ändras så att Kriminalvården får författningsstöd för att bedriva undervisning inom grundskolan, gymnasieskolan samt i den anpassade grundskolan och den anpassade gymnasieskolan. I skollagen föreslås två nya paragrafer med ett innehåll som motsvarar det som gäller för SiS skolverksamhet i dag.

Inom SiS verksamhet spelar skolan en central roll. SiS skola bedriver utbildning motsvarande skolformerna grundskolan, gymnasieskolan, anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan (se 24 kap. 8 och 9 §§ skollagen). Utbildningen vid SiS bedrivs i form av en särskild utbildningsform enligt 24 kap. skollagen (se avsnitt 7.5 ovan).

Det finns inget tvång att delta i skolundervisningen för de barn som avtjänar sluten ungdomsvård. Även barn som avtjänar straff omfattas dock av den allmänna skolplikten och de har rätt till utbildning. SiS arbetar aktivt för att motivera alla intagna att delta i undervisningen. Skolan utgör också den huvudsakliga sysselsättningen för dem som avtjänar sluten ungdomsvård.

Kriminalvårdens möjlighet att anordna skolundervisning enligt gällande rätt begränsas till sådan utbildning som motsvarar den kommunala vuxenutbildningen (se avsnitt 8.7 ovan). Inför att barn och unga ska avtjäna fängelse i kriminalvårdsanstalt måste Kriminalvården därmed utveckla den skolundervisning som myndigheten bedriver för närvarande och anpassa den för barn. Författningsstödet måste också ändras så att Kriminalvården får rätt att bedriva undervisning inom grundskolan, gymnasieskolan, den anpassade grundskolan och den anpassade gymnasieskolan. I skollagen föreslås därför två nya paragrafer med ett innehåll som motsvarar det som gäller för SiS skolverksamhet i dag.

I det här sammanhanget förtjänar att påpekas att SiS i en hemställan till regeringen har framhållit behov av en bred översyn av skollagen för att skapa ännu bättre förutsättningar för myndigheten att bedriva skolverksamhet för de barn och unga som vistas vid de särskilda ungdomshemmen.¹⁰ Det är inte uteslutet att de synpunkter som SiS framför i hemställan även är giltiga för den skolverksamhet som Kriminalvår-

¹⁰ Se SiS hemställan till regeringen, Hemställan om översyn av vissa bestämmelser som styr SiS verksamhet, den 21 juni 2022, dnr 1.1.4-4201-2022.

den ska bedriva för barn som avtjänar fängelse vid kriminalvårdsanstalt. Att göra en grundlig genomgång av skollagens bestämmelser inom ramen för den här utredningens uppdrag skulle dock föra för långt. De frågor som SiS reser i hemställen bör därför tas i en annan ordning.

11.2.2 Särskilt om regleringen i fängeslagen för unga

En koordinator ska utses för den unge

Utredningens förslag: Den verkställande myndigheten ska utse en särskild koordinator för barnet. Koordinatorn ska hålla regelbunden kontakt med barnet och träffa honom eller henne under verkställigheten. Koordinatorn ska genom stöd, hjälp och kontroll verka för att den upprättade verkställighetsplanen följs.

Till särskild koordinator ska en tjänsteman vid den verkställande myndigheten eller en annan lämplig person förordnas. Under verkställighetens olika faser kan det vara nödvändigt att byta koordinator. Den myndighet som har utsett koordinatorn kan under pågående verkställighet förordna en eller flera andra personer att vara koordinator för barnet.

För att den unge ska få hjälp och stöd under verkställigheten ska en särskild koordinator utses. Koordinatorn ska förordnas i samband med att den unge tas in i anstalt och bör finnas med under hela verkställigheten (både i anstalt och i frihet). Under tid då den intagne avtjänar fängelse i anstalt bör koordinatorn hålla kontakt med honom eller henne för att vara ett stöd och för att motivera till deltagande i anvisad utbildning, behandling och annat som följer av verkställighetsplanen.

Kriminalvårdens erfarenhet av en särskild koordinator för unga som verkställer ungdomsövervakning är god. Uppgiften att vara koordinator för ett barn som avtjänar fängelse bör därför likna den som koordinatorn vid ungdomsövervakning har. Det betyder att en av de främsta uppgifterna för koordinatorn bör vara att verka för att verkställighetsplanen följs. I det ligger att kontrollera att den dömda följer det han eller hon ska göra enligt planen, t.ex. fullfölja skolundervisningen eller underkasta sig viss behandling. Koordinatorn bör också verka för att verkställighetsplanen följs genom att ge barnet stöd och

hjälp. Det kan exempelvis ske genom allmänna påstötningar och påminnelser eller motivationshöjande samtal. Koordinatören kan även medverka vid bevakade permissioner.

En koordinator bör även finnas med vid planering av utslussning och efter villkorlig frigivning. På så vis kan koordinatören i samråd med socialtjänsten i den unges hemkommun och den unge själv i god tid inför frigivningen upprätta en planering för tiden efter anstaltsvistelsen. I anslutning till att den dömda ska frigis villkorligt har koordinatören en viktig uppgift att hjälpa den unge i kontakten med t.ex. skola, arbetsförmedling, socialtjänst och andra samhällsaktörer.

I det här sammanhanget förtjänar att nämnas att Kriminalvården under senare tid har deltagit i flera projekt som syftar till ökad samverkan mellan myndigheter och kommuner för att minska de intagnas risk för att återfalla i brott, t.ex. ett pilotprojekt som Kriminalvården genomfört tillsammans med Sveriges kommuner och regioner om samordnad individuell plan, ett uppdrag att tillsammans med Polismyndigheten, SiS och Socialstyrelsen ta fram en nationell avhoppbarverksamhet samt ett projekt för att öka samverkan med Arbetsförmedlingen.¹¹ Sådan samverkan bör utvecklas ytterligare så att samhällets gemensamma insatser för den unge kan förbättras.

Barn och unga som frigis från fängelse kan antas ha ett större behov än vuxna av hjälp och stöd vid frigivning, vilket innebär att koordinatörens roll är väldigt viktig i det skedet av verkställigheten. Det är också i den delen det kommer att skilja mest mellan verkställighet av fängelse och verkställighet av slutna ungdomsvård. Vid utformningen av den villkorliga frigivningen bör erfarenheter kunna dras från det arbete som koordinatörerna gör inom ramen för ungdomsövervakning.

Kriminalvården kommer vara den myndighet som har det huvudsakliga ansvaret för verkställigheten under frihetsberövandet och bör i de fallen förordna den särskilda koordinatören. I några fall kommer dock SiS ansvara för verkställigheten och i de fallen bör SiS förordna koordinatören för barnet. Det har därför förts in en bestämmelse i fängelselagen för unga som anger att den verkställande myndigheten ska utse en koordinator och att en tjänsteman vid myndigheten eller en

¹¹ Se t.ex. Rapport från Sveriges Kommuner och Regioner, Att stärka samverkan med hjälp av SIP – förstudie innehållande nulägeskartläggning och rekommendationer för framtida arbete, Slutredovisning av Kriminalvårdens, Polismyndighetens, Statens institutionsstyrelses och Socialstyrelsens uppdrag att ta fram ett nationellt avhopparprogram 2021-02-22 (Kriminalvårdens dnr 2020-146) samt Slutredovisning till regeringen Kriminalvårdens förstärkta insatser för unga i kriminalvård och förstärkta insatser för våldsamma män 2013-2016, Ju2013/4394/KRIM och Ju2013/4393/KRI.

annan lämplig person ska förordnas till koordinator för den som avtjänar fängelse enligt lagen.

Socialnämndens ansvar för barn som avtjänar fängelse

Utredningens förslag: Socialnämnden i den kommun där ett barn som tas in för att avtjäna fängelse är folkbokförd ska utse en särskild person att vara handläggare för barnet.

Socialtjänsten har ett brett uppdrag att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten ska vidare med hänsyn tagen till människans eget ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet (se 1 kap. 1 § socialtjänstlagen). Socialtjänstens verksamhet grundas som utgångspunkt på frivillighet från den enskilde och endast i undantagsfall bör en åtgärd vidtas mot den enskildes vilja.

Beträffande barn följer det av 5 kap. 1 § socialtjänstlagen att Socialnämnden bl.a. ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Socialnämnden ska bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa. Vidare ska nämnden aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga och tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. Av den angivna bestämmelsen följer även att socialnämnden med särskild uppmärksamhet ska följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling och i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver. Om barnets eller den unges bästa motiverar det får vård och fostran ske utanför det egna hemmet. Slutligen följer av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen att socialnämnden i sin omsorg om barn och unga ska tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört eller sedan verkställighet av

sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har upphört.

Vid alla åtgärder som socialtjänsten vidtar som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande (1 kap. 2 § socialtjänstlagen).

Beträffande kommunens ansvar anges i 2 kap. 1 § socialtjänstlagen att varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver.

Av 2 a kap. 5 § socialtjänstlagen följer att den kommun där den enskilde är folkbokförd ansvarar för stöd och hjälp till den enskilde under kriminalvård i anstalt. Det innebär att folkbokföringskommunens ansvar inte upphör under tid då den enskilde avtjänar fängelsestraff och att ansvaret omfattar både anstaltstiden och under den tid utslussningsåtgärder pågår. Ansvaret för folkbokföringskommunen omfattar alla stöd- och hjälpinsatser som den enskilde kan ha behov av.

Utredningen föreslår inga förändringar i socialnämndens grundläggande ansvar för barn och unga så som det har beskrivits ovan. Bestämmelsen i 5 kap. 10 § socialtjänstlagen behöver dock anpassas så att det anges att socialnämnden ska tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan verkställighet av fängelse har upphört enligt fängelselagen och den nya fängelselagen för unga.

När flera samhällsaktörer med delvis överlappande, delvis olika uppgifter ska dela på ett ansvar finns det alltid en risk för att ansvaret blir otydligt med följd att ingen tar ansvar eller vissa frågor inte omhändertas av någon. Det är av yttersta vikt att barn får stöd och hjälp både under den tid de avtjänar frihetsberövande påföljd och efter att straffet är fullt ut verkställt. Ända sedan sluten ungdomsvård infördes som frihetsberövande påföljd för barn och unga har ansvaret för utslussning och eftervård varit delat. Genom att barn och unga enligt förslaget kommer att dömas till fängelse kommer framför allt ansvaret för utslussning och åtgärder för stöd och kontroll vid frigivning att bli tydligare genom att dessa delar ingår som en del av verkställigheten av ett fängelsestraff. Kriminalvården har en tydlig struktur för detta och kommer att ha huvudansvaret för barnet under hela verkställighetstiden, dvs. även under övervakningstiden efter villkorlig frigivning (se mer i avsnitt 11.2.4 nedan).

Socialnämnden har emellertid också en mycket viktig funktion att fylla under hela verkställighetstiden. Socialnämnden har ofta god kännedom om de barn och unga som döms till fängelse eftersom dessa individer i de flesta fall har varit föremål för sociala insatser tidigare i livet. Socialnämnden kan därmed ha viktig information om både barnet, hans eller hennes familj och umgänge på hemorten att delge Kriminalvården när barnets verkställighet ska planeras. Dessutom har socialnämnden kännedom om tidigare åtgärder som har vidtagits och som har planerats för tidigare i barnets liv. När det är dags för utslussning och villkorlig frigivning är det av yttersta vikt att samhället agerar gemensamt för att ge stöd åt barnet när han eller hon ska undvika att återfalla i brott.

För att stärka Socialnämndens roll i det här sammanhanget ska nämnden åläggas en skyldighet att utse en särskild handläggare för alla barn som avtjänar fängelse. Den särskilda handläggaren ska som nämnts ovan delta vid upprättandet av den intagnes verkställighetsplan genom samverkan med Kriminalvården. Handläggaren ska även delta när verkställighetsplanen följs upp och behov av förändringar diskuteras samt i samband med att utslussningsåtgärder planeras. Inför barnets frigivning bör handläggaren vara delaktig t.ex. i fråga om barnets sysselsättning, boende och eventuellt kvarstående behandlingsbehov.

Skyldigheten att utse en person som ska vara särskild handläggare för ett barn som är intagen vid kriminalvårdsanstalt gäller enligt den nya fängeslagen för unga, vilket innebär att skyldigheten upphör när verkställigheten inte längre sker enligt den lagen, dvs. vanligtvis när barnet fyller 18 år. Om Kriminalvården beslutar att en intagen ska fortsätta att verkställa straffet enligt fängeslagen för unga kvarstår dock socialtjänstens skyldighet att tillhandahålla en särskilt utpekad handläggare och samverka med Kriminalvården om den unges verkställighet. Det sagda innebär dock inte att socialnämndens allmänna skyldighet att erbjuda stöd enligt socialtjänstlagen upphör när barnet fyller 18 år utan enbart att det inte längre finns en skyldighet att utse en särskild person som ska vara handläggare för den unge.

Det är socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokförd som ska ansvara för att utse en handläggare för barnet och som i övrigt ska säkerställa att den unge får det stöd och den hjälp som han eller hon har behov av. De förslag som utredningen lämnar innebär alltså inte någon förändring beträffande folkbokföringskommunens ansvar för barn som avtjänar fängelse (jfr 2 a kap. 5 § socialtjänstlagen).

Det är inte möjligt att i detalj beskriva hur den särskilda handläggaren ska arbeta och hur samverkan ska ske med barnet, vårdnadshavare, Kriminalvården och andra aktörer. Det är lämpligare att de närmare riktlinjerna för samverkan tas fram i en annan ordning och i nära samråd med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Kriminalvården och SiS. Socialstyrelsen, som är en kunskapsmyndighet för vård och omsorgsfrågor, är också viktig i detta sammanhang. Det vore därför lämpligt att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram stödmaterial som klargör hur uppdraget med en särskild handläggare för barn som avtjänar fängelse närmare bör utformas.

Ingen sysselsättningsplikt för intagna under 18 år

Utredningens förslag: Den som avtjänar fängelse enligt fängelselagen för unga ska erbjudas lämplig sysselsättning och möjlighet att delta i fritidsaktiviteter.

Sysselsättningsplikt ska inte åläggas barn och barn har inte heller rätt till sådan ersättning som är kopplad till sysselsättning även om han eller hon väljer att delta i anvisad sysselsättning.

Det finns dock skäl att utforma en annan typ av ersättningsystem för barn som avtjänar fängelse. De närmare förutsättningarna för ett sådant system bör dock inte regleras i lag utan på lägre lagstiftningsnivå inom ramen för de verkställande myndigheternas förberedande arbete inför reformens ikraftträdande.

För den som har fyllt 18 år, men som efter beslut av Kriminalvården fortsatt ska vara placerad vid ungdomsavdelning, inträder en skyldighet att delta i anvisad sysselsättning. En intagen som har sysselsättningsplikt har rätt till ersättning enligt fängelselagen.

För barn ska det inte, så som för vuxna intagna, finnas någon sysselsättningsplikt. I stället ska det anges i fängelselagen för unga att en intagen får erbjudas lämplig sysselsättning och möjlighet att delta i fritidsaktiviteter. I det här avseendet ska alltså samma förhållanden gälla som för de barn och unga som avtjänar sluten ungdomsvård i dag. Förutom att intagna under 18 år inte ska ha sysselsättningsplikt ska 3 och 4 kap. fängelselagen alltså i huvudsak gälla även för intagna under 18 år som avtjänar fängelse.

Det främsta skälet till att barn och unga under 18 år inte ska åläggas någon sysselsättningsplikt är att det av barnkonventionen följer att barn har rätt till utbildning, men även vila, fritid, lek och rekreation. Barnkonventionen tillerkänner alltså barn och unga flera rättigheter när det gäller sysselsättning. Däremot finns det inga skyldigheter för barn att delta i den sysselsättning som erbjuds. På samma sätt som inom SiS nuvarande verksamhet bör det primära målet vara att motivera de unga intagna att frivilligt delta i skolundervisning och andra insatser som erbjuds.

Med sysselsättning avses alla aktiviteter som den intagne anvisas enligt den verkställighetsplan som har upprättats vid verkställighetens inledning. För barn bör den huvudsakliga sysselsättningen vara utbildning, men även deltagande i olika behandlingsprogram bör normalt ingå i verkställighetsplanen. Dessutom bör andra former av social färdighetsträning erbjudas de intagna (se beskrivningen av olika former av sysselsättning som för närvarande erbjuds vid Kriminalvårdens anstalter i avsnitt 8.7–8.9). Sysselsättningen ska vara anpassad till att barn ska delta i den.

Utöver sysselsättning ska barn som avtjänar fängelse även erbjudas möjligheten att utöva fritidsaktiviteter. Vilka fritidsaktiviteter det kan bli fråga om bör vara en fråga som Kriminalvården avgör inom ramen för det förberedelsearbete som krävs för att myndigheten ska kunna ta emot barn i anstalt.

SiS bör kunna erbjuda samma typ av sysselsättning och fritidsaktiviteter som för närvarande erbjuds de som avtjänar slutna ungdomsvård eller tvångsvård enligt LVU. I takt med att en intagen blir äldre (främst de som är över 18 år) bör den sysselsättning och de fritidsaktiviteter som erbjuds den intagne förändras så att mer fokus ligger vid arbetspraktik om den intagne inte är intresserad av att delta i skolundervisningen.

Sedan en intagen har fyllt 18 år är det rimligt att han eller hon åläggs en sysselsättningsplikt på samma sätt som gäller för andra vuxna intagna vid kriminalvårdsanstalt i de fall Kriminalvården beslutar att den unge ska fortsätta att verkställa straffet enligt fängelselagen för unga. I likhet med vad som gäller enligt fängelselagen ska den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken inte ha sysselsättningsplikt. Intagna som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning får i stället erbjudas sysselsättning bara av den art och i den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

I samband med att sysselsättningsplikten inträder bör den intagne också ha rätt till sådan ersättning som följer av 3 kap. 3 § fängeslagen. För närvarande får en vuxen intagen som arbetar, studerar eller deltar i annan ordnad sysselsättning en ersättning som uppgår till 13 kronor i timmen för tid som han eller hon deltar i eller utför anvisad sysselsättning.¹² Pengarna kan användas till utgifter vid permissioner samt inköp i anstaltens kiosk. De som avtjänar sluten ungdomsvård får inte ersättning för att delta i sysselsättning utan alla intagna får i stället en veckopeng eller månadspeng och storleken på vecko- eller månadspengen är lika för alla oavsett om den intagne väljer att delta i erbjuden sysselsättning eller inte. Veckopengen är för närvarande 200 kronor per vecka (månadspengen är 800 kronor). Inga andra ersättningar får betalas ut för att t.ex. förstärka en positiv beteendeförändring.¹³

Även om utredningen föreslår att de som är under 18 år inte ska ha någon formell sysselsättningsplikt är det angeläget att så många som möjligt kan motiveras att delta i den sysselsättning som erbjuds under verkställigheten. Sysselsättningen syftar till att minska risken för skadeverkningar och att ge den intagne goda förutsättningar att upphöra med brott efter verkställigheten. Företrädare för både SiS och Kriminalvården har uppgett att någon form av ”belöningssystem”, som innebär att den intagne får en viss summa pengar för deltagande i sysselsättning påtagligt ökar de intagnas vilja att delta i anvisad sysselsättning. Det finns därmed skäl att utforma en annan typ av ersättningssystem även för barn som avtjänar fängelse. De närmare förutsättningarna för ett sådant system bör dock inte regleras i lag utan på lägre lagstiftningsnivå och utredningen lämnar därför inget förslag på hur ett ersättningssystem närmare ska utformas. Ersättningen bör dock vara tydligt kopplad till just sysselsättning som anvisats den intagne för att förstärka den unges motivation att delta i sysselsättningen. Sysselsättningen för barn bör, som vi redan varit inne på tidigare, i första hand fokusera på utbildning, men även behandling och aktiviteter med rehabiliterande inriktning bör kunna uppmuntras med någon form av ersättning. Ersättningssystemet bör vara tydligt och förutsättningarna för att få del av ersättningen måste vara enkla att förstå för barnet.

Så länge det regelverk som tas fram anger förutsättningarna för att barnet ska få ersättning finns det inte, såvitt utredningen kan be-

¹² Se 3 kap. 2 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse, KVFS 2011:1.

¹³ Riktlinjer för vilka kostnader som ingår i vårdavgiften för unga som vårdas enligt LVU och kostnader för ungdomar som vårdas enligt LSU, beslutade 2022-06-27, dnr 1.4.2- 4091-2022.

döma, något hinder mot ett ersättningssystem utifrån ett barnrättsperspektiv, så länge det är till barnets bästa och inte kränker någon annan rättighet (t.ex. rätten till vila, rätten till utbildning, rätten till att inte diskrimineras, rätten att inte utnyttjas ekonomiskt osv.). Tvärtom anges det t.ex. i barnkonventionen artikel 28.1 (e) att konventionsstaterna särskilt ska vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott. I artikel 40.1 anges dessutom att ett barn som dömts för brott ska behandlas på ett sätt som tar hänsyn till det önskvärda i att främja att barnet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. De närmare förutsättningarna för ett ersättningssystem för barn bör utformas inom ramen för de verkställande myndigheternas förberedande arbete inför reformens ikraftträdande.

Permission

Utredningens förslag: En intagen som avtjänar fängelse enligt fängelselagen för unga får beviljas permission efter att två månader av strafftiden har avtjänats om det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Om det finns särskilda skäl får dock permission beviljas trots att den angivna tiden inte har förflutit.

Det ska eftersträvas att barn inte hålls inlåsta på anstalt mer eller längre än nödvändigt trots att de har dömts för allvarliga brott. Kontakten med anhöriga och samhället utanför anstalten bör alltså upprätthållas i så stor utsträckning som möjligt. Utredningen har därför övervägt om det finns behov av mer generösa permissions- och utslussningsregler än vad som gäller enligt fängelselagen.

Enligt 10 kap. 1 § fängelselagen får en intagen, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för permission om minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats, och det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att kvalifikationstiden som anges i bestämmelsen inte har förflutit.

För sluten ungdomsvård gäller enligt 18 § LSU att vistelse utanför ungdomshemmet får beviljas i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Regleringen innehåller alltså ingen kvalifikationstid för när vistelse utanför ungdomshemmet tidigast kan beviljas utan en bedömning ska göras i det enskilda fallet. Normalt beviljas inte utevistelser innan den inledande utredningen av barnet är genomförd, vilket innebär att utevistelser oftast inte beviljas under barnets eller den unges första två månader vid ungdomshemmet.

Som angetts ovan bör det vara en allmän utgångspunkt att barn ska ha stora möjligheter att vistas utanför anstalten under verkställigheten. Detta då barn bl.a. får anses ha ett större behov än vuxna av att upprätthålla en nära kontakt med sin familj och att vistas i sin hemmiljö under tiden straffet avtjänas. Samtidigt ska permissioner givetvis endast ske under förutsättning att det kan ske under trygga former för barnet och att säkerheten kan garanteras. Vid samtal med företrädare för SiS har det framkommit att den otydlighet som finns i det nuvarande regelverket beträffande när i tiden utevistelser kan beviljas kan skapa frustration hos de intagna ungdomarna.¹⁴ I praktiken beviljas inte heller permission under de första två månaderna, då den unges verkställighetsplan utformas och hans eller hennes särskilda behov och förutsättningar kartläggs. SiS har uppgett att det hade varit en fördel för både de intagna ungdomarna och för personalen om det fanns en tydlig kvalifikationstid i LSU för när utevistelser kan komma i fråga.

Mot den nu beskrivna bakgrunden gör utredningen bedömningen att det vore en bättre reglering för barnen om att det fanns en tydligare struktur för när permission kan beviljas. En kvalifikationstid om två månader innan permission beviljas förefaller lämpligt då den tiden behövs för att Kriminalvården ska hinna utreda och bedöma barnets behov av insatser samt för att tillräcklig information ska finnas om den intagne för att det ska vara möjligt för Kriminalvården att göra en risk- och säkerhetsbedömning inför beslut om permission. Det är också lämpligt att barnet är på anstalten en viss tid för att acklimatisera sig innan han eller hon beviljas permission.

Lagstiftningen bör dock vara flexibel så att möjlighet finns att möta det enskilda barnets behov i olika avseende. På samma sätt som enligt

---

¹⁴ Möte med SiS generaldirektör Elisabet Åbjörnsson Hollmark och stabschef Helena Finér den 20 januari 2023.

fängelselagen ska det därför finnas möjlighet att, om det finns särskilda skäl, bevilja permission trots att den angivna kvalifikationstiden inte har förflutit. Sådan permission kan t.ex. beviljas för besök hos socialtjänsten, tandläkare eller för deltagande vid anhörigs begravning.

Utredningen föreslår att det ska införas en särskild bestämmelse om permission i fängelselagen för unga. Av bestämmelsen ska följa att en intagen får beviljas permission om minst två månader av strafftiden har avtjänats och det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Det ska även anges att permission får beviljas trots att den angivna tiden inte har förflutit om det finns särskilda skäl.

När det gäller de övriga bestämmelser om permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt som följer av 10 kap. fängelselagen ska dessa tillämpas så som bestämmelserna är angivna i fängelselagen, dock med beaktande av att det ska fästas särskilt avseende vid vad som är barnets bästa vid alla beslut som rör barn.

Utslussningsåtgärder

Utredningens förslag: Intagna under 18 år får beviljas sådana utslussningsåtgärder som följer av 11 kap. fängelselagen.

Den kvalifikationstid som innebär att en viss andel av straffet ska avtjänas enligt 11 kap. 4 och 5 §§ fängelselagen ska inte gälla för barn.

Övergången mellan inlåsning och frihet måste ske på ett strukturerat sätt med stöd och kontroll från samhällets sida. När barn ska avtjäna fängelse i anstalt bör det därför övervägas om fängelselagens reglering av utslussningsåtgärder enligt 11 kap. fängelselagen bör gälla för barn eller det finns behov av särskilda regler i det avseendet.

De regler som gäller för utslussning vid verkställighet av fängelse har beskrivits i avsnitt 8.2.10 ovan och där framgår att de utslussningsåtgärder som kan beviljas är frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. Gemensamt för de olika utslussningsåtgärderna är att de endast får beviljas om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den dömda kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt kommer missköta sig. För vistelse vid halvvägshus samt för utökad frigång krävs att en viss del av straffet

har avtjänats innan åtgärden kan beviljas. En utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

För sluten ungdomsvård gäller en mer öppen reglering för utslussning och det anges inte i LSU vilka specifika utslussningsåtgärder som kan erbjudas den intagne och inte heller när under verkställigheten sådana åtgärder kan beviljas. Av 18 a § LSU följer att den dömda under den senare delen av verkställigheten genom konkreta åtgärder ska förberedas för ett liv i frihet. Vilka åtgärder som behövs eller hur utslussningen närmare ska genomföras beslutas från fall till fall utifrån den enskildes behov. I normalfallet bör utslussningen innebära någon form av kontinuerlig och strukturerad vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet (se avsnitt 7.3 ovan).

Inför frigivning från både fängelse och sluten ungdomsvård förutsätts det alltså att ske någon form av utslussningsåtgärd. Frågan är om en reglering av utslussningsåtgärder för barn bör följa den mer strukturerade regleringen i fängelselagen eller om ett mer öppet regelverk är bättre för barn genom att det då kan vara enklare att anpassa åtgärderna efter det enskilda barnets behov.

De utslussningsåtgärder som erbjuds inom SiS kategoriseras som återfallsförebyggande aktiviteter, särskilda utslussningsaktiviteter (t.ex. behandling, praktik eller utbildning utanför ungdomshemmet), boende på öppen avdelning och boende utanför ungdomshemmet. Det sist nämnda alternativet förutsätter medverkan från och godkännande av socialtjänsten. Enligt fängelselagen kan en intagen tillåtas att delta i utbildning, arbete, praktik eller behandling utanför anstalten (vid frigång och utökad frigång), vård genom vistelse på ett särskilt vårdboende (HVB-hem) samt boende på halvvägshus. Utredningen bedömer att de åtgärder som kan beviljas enligt LSU är likvärdiga med sådana som kan beslutas om enligt fängelselagen. Det finns därmed inte något behov av att särskilt reglera vilken typ av utslussningsåtgärder som ska användas i fängelselagen för unga utan fängelselagens reglering kan gälla. Som angetts ovan kan en tydlig struktur i många fall vara bättre för ett barn då det då blir mer förutsägbart vad som ska ske.

Det som däremot skiljer regelverken åt är att utslussningsåtgärder enligt fängelselagen kan förenas med olika mer eller mindre ingående villkor beroende på vilken utslussningsåtgärd som aktualiseras. Att

en åtgärd kan förenas med villkor kan å ena sidan betraktas som be- tungande för den enskilde, särskilt för ett barn. Å andra sidan kan möj- ligheten att ställa villkor leda till att en åtgärd beviljas med villkor i stället för att åtgärden helt nekas den enskilde. Sammantaget bedöms det som bättre för barn att det vid beslut om en utslussningsåtgärd kan före- skrivas villkor än att åtgärden helt måste nekas. Den möjlighet som finns att enligt fängelselagen förena ett beslut om utslussningsåtgärd med villkor bör därmed gälla även för barn under förutsättning att de åtgärder som beviljas för barn samt eventuella villkor som ställs för åtgärden är särskilt anpassade för barn.

Koordinatorns roll kommer vara viktig när frågor om utslussnings- åtgärder aktualiseras. Detsamma gäller för socialnämndens särskilda handläggare. När en utslussningsåtgärd har beviljats kan barnet behöva koordinators eller handläggarens hjälp att kontakta med t.ex. social- tjänsten, skolan och andra myndigheter för att inleda planeringen inför villkorlig frigivning.

Utslussningsinsatserna ska planeras med omsorg och bör som regel pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning. Av fängelselagen följer att en placering vid halvvägshus och utökad frigång får beviljas först när minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats. Även om den typen av åtgärd typiskt sett beviljas efter att andra ut- slussningsåtgärder har genomförts gör utredningen bedömningen att de utslussningsåtgärder som kan beviljas ett barn inte ska kräva att en viss andel av strafftiden har verkställts. Strafftiderna för barn är dess- utom, till följd av ungdomsreduktionen, normalt sett kortare än för vuxna vilket också talar för att det inte bör krävas att viss andel av straff- tiden har avtjänats innan utslussningsåtgärder kan påbörjas.

Kriminalvården har för närvarande inte tillgång till några halvvägs- hus som lämpar sig för barn, inte minst på grund av att vuxna placeras där. Utredningen ser dock inget hinder mot att Kriminalvården placerar barn i halvvägshus om myndigheten antingen i egen regi öppnar ett halv- vägshus anpassade för barn eller enligt 11 kap. 10 § fängelselagen anlitar en annan aktör för att bedriva en sådan barnanpassad verksamhet.

Sammantaget innebär det som nu redovisats att intagna under 18 år får beviljas sådana utslussningsåtgärder som följer av 11 kap. fängelse- lagen, men att den kvalifikationstid som innebär att en viss andel av straffet ska avtjänas enligt 11 kap. 4 och 5 §§ fängelselagen inte ska gälla för barn.

Vistelse i gemensamhet och avskildhet

Utredningens förslag: Regleringen om vistelse i gemensamhet och avskildhet i 6 kap. fängelselagen ska tillämpas även för barn.

Intagna under arton år får inte hållas inlåsta avskilda från andra intagna under en längre period än tio timmar om det inte är motiverat av säkerhetsskäl.

Utgångspunkten vid verkställighet av fängelse är att den inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av fängelselagen eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. I 6 kap. fängelselagen finns det särskilda bestämmelser om vad som ska gälla i fråga om gemenskap och avskildhet. Där framgår att huvudregeln vid verkställighet av fängelse är att intagna ska vistas i gemenskap med andra både under tid då de anvisats sysselsättning och under fritiden om det inte särskilt anges något annat. Att det förhåller sig så följer också uttryckligen av bestämmelserna i 6 kap. 1 och 2 §§ fängelselagen (se avsnitt 8.2.6 ovan).

Samma utgångspunkter gäller när slutna ungdomsvård verkställs, dvs. den dömd ska vistas tillsammans med andra och endast i undantagsfall får han eller hon hållas avskild från de andra intagna. Möjligheterna att hålla en intagen avskild från övriga intagna enligt LSU är dock mer begränsad än enligt fängelselagens bestämmelser. Enligt 14 a § LSU får en dömd hindras från att träffa andra intagna om det krävs med hänsyn till den dömdes speciella behov av vård, hans eller hennes säkerhet eller övriga intagnas säkerhet (s.k. vård i enskildhet). Enligt 17 § LSU får den dömd hållas i avskildhet om det är särskilt påkallat av att den dömd uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att han eller hon inte kan hållas till ordningen (se avsnitt 7.2 ovan).

Det bör övervägas om det finns behov av att begränsa den möjlighet att hålla intagna avskilda från varandra som följer av fängelselagen när barn ska avtjäna fängelse.

Av 6 kap. 3 § fängelselagen följer att intagna får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan. Regleringen medger att Kriminalvården nattetid låser in intagna i deras bostadsrum, vilket inte är tillåtet enligt LSU.¹⁵ Under natten är korridorerna till boenderummen nor-

¹⁵ Prop. 2009:10:135 s. 137 och prop. 2006/07:129 s. 81 f.

malt låsta och enligt SiS ordningsregler ska de dömda befinna sig i det egna boenderummet från cirka 21:30 till 07:00 (tiderna skiljer sig åt något vid de olika ungdomshemmen). Om en intagen öppnar dörren till sitt rum kommer det att gå ett larm hos nattpersonalen som då kontrollerar varför den unge har lämnat sitt bostadsrum. SiS har angett att det vore fördelaktigt om myndigheten kunde låsa i vart fall vissa dömdas boenderum på nätterna, alternativt att möjligheten fanns vid de ungdomshem som tillhör den högsta säkerhetsklassen. Det skulle öka säkerheten och leda till en större känsla av trygghet på avdelningarna.¹⁶

Bestämmelsen i 6 kap. 3 § fängelselagen anger inga närmare begränsningar för hur lång dygnsvilan får vara. De närmare bestämmelserna om dygnsvilan följer i stället av Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (KVFS 2011:1). Den regleringen innebär att olika tider och regler gäller beroende på vilken säkerhetsklass en anstalt har. Att möjligheten att hålla intagna inlåsta under dygnsvilan finns enligt lagen innebär alltså inte att så alltid sker. Mot bakgrund av att de barn som kommer att dömas till fängelse har begått allvarliga brott och då SiS har påtalat behov av en möjlighet att hålla de intagnas boenderum låsta bör den möjligheten finnas för Kriminalvården. Att rummen hålls låsta på natten innebär i många fall en nackdel då det ökar graden av inlåsnings, men kan även innebära att känslan av trygghet ökar. Givetvis ska intagna ha möjlighet att kontakta personalen under natten och det är även viktigt att boenderummen vid ungdomsavdelningarna utformas på ett sådant sätt att barnet har tillgång till det som han eller hon behöver under inlåsnings, såsom toalett och tv eller annan liknande förströelse på rummet. Den tid som Kriminalvården kan hålla ett barn inlåst avskilt från andra intagna under dygnsvilan bör begränsas till tio timmar. Detta bör även anges i lag och alltså inte, såsom för vuxna intagna, regleras av myndigheten själv. En bestämmelse om inlåsnings tas därför in i fängelselagen för unga. Begränsningen om tio timmar ska inte gälla om det är motiverat att hålla intagna inlåsta avskilda från varandra av säkerhetsskäl, t.ex. om upplopp eller slagsmål utbrutit på en avdelning.

---

¹⁶ Statens institutionsstyrelse – Budgetunderlag 2024–2026, 2023-02-24, dnr 1.1.3–7276-2022, s. 7 f.

Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

Utredningens bedömning: De särskilda kontroll- och tvångsåtgärder som följer av 8 kap. fängelselagen ska kunna tillämpas även när barn avtjänar fängelse.

En intagen under arton år ska erbjudas uppföljande samtal efter att ett beslut om kontroll av bostadsrum, kroppsvisitation, kroppsbesiktning och användning av fängsel har verkställts.

En annan fråga som bör övervägas särskilt är i vilken utsträckning de särskilda kontroll- och säkerhetsåtgärder som följer av 8 kap. fängelselagen kan tillämpas när barn avtjänar fängelse.

De åtgärder som kan vidtas, t.ex. kontroll av bostadsrum, kroppsvisitation och kroppsbesiktning, omhändertagande av föremål samt användande av fängsel har beskrivits i avsnitt 8.2.8. Möjligheten för SiS att använda särskilda befogenheter är betydligt mer begränsade. I 15 § LSU görs en hänvisning till att ett antal uppräknade bestämmelser i LVU ska gälla även för den som är föremål för slutna ungdomsvård. De uppräknade bestämmelserna anger bl.a. att den unge inte får inneha narkotika, alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller injektionssprutor, kanyler eller andra liknande föremål. Om sådan egendom påträffas får den omhändertas för att förstöras eller säljas enligt bestämmelserna om beslagtagna egendom. Det är vidare möjligt att låta den unge bli föremål för kroppsvisitation och yttlig kroppsbesiktning samt få sin post kontrollerad. Om det behövs för att genomföra vården eller upprätthålla ordningen, får bostadsrum och andra slutna förvaringsställen som disponeras av den dömda undersökas (s.k. rumsvisitation). Det är dock inte möjligt att regelbundet och på generell basis besluta om sådana åtgärder. Beslutet måste i stället grundas på ett behov i det enskilda fallet.

Av redovisningen följer att fängelselagens reglering ger Kriminalvården större möjlighet att fatta generella beslut om kontroll- och tvångsåtgärder än vad LSU medger. Det talar för att inskränkningar kan behövas när barn ska avtjäna fängelse. Det är angeläget att straff kan verkställas under säkra förhållanden. De intagna, inte minst när de är barn, har rätt att känna sig trygga under tid som de hålls inlåsta. Med hänsyn till de problem som har konstaterats i fråga om ungdomsbrottslighetens utveckling och att det finns unga som utvecklat tydliga kriminella identiteter måste det dock finnas möjlighet till kontroll- och

tvångsåtgärder för att upprätthålla säkerheten under verkställigheten. Det kan också noteras att det finns behov av att utöka SiS möjligheter att använda särskilda befogenheter i förhållande till den som avtjänar slutet ungdomsvård, bl.a. för att motverka rymningar och fritagningar och för att garantera en säker verkställighet. En kontroll- eller tvångsåtgärd får vidare användas endast om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden och om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas (den s.k. proportionalitetsprincipen, se 1 kap. 6 § fängelselagen). De särskilda kontroll- och tvångsåtgärder som följer av 8 kap. fängelselagen bör därför vara tillämpliga när barn avtjänar fängelse.

Om ett beslut fattas som innebär särskilt ingripande kontroll- eller tvångsåtgärder, som t.ex. att kontrollera den enskildes bostadsrum, genomföra kroppsvisitation eller kroppsbesiktning eller belägga en intagen under 18 år med fängelse ska den intagne ha rätt till uppföljande samtal efter att beslutet har verkställts. Detta för att den unge ska få möjlighet att bearbeta det som han eller hon har varit utsatt för. Rätten till uppföljande samtal bör begränsas till sådana särskilt ingripande åtgärder som nyss nämnts.

11.2.3 Om verkställighet av fängelse vid särskilt ungdomshem efter beslut enligt 32 kap. 5 § brottsbalken

Det finns behov av verkställighetsbestämmelser för den som ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem

Utredningens bedömning: Det finns behov av särskilda verkställighetsbestämmelser för den som, efter rättens beslut i enlighet med 32 kap. 5 § brottsbalken, ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

Utredningens förslag: I 3 kap. fängelselagen för unga införs därför bestämmelser med följande innehåll:

- SiS ansvar för verkställighet av fängelse vid särskilda ungdomshem (1 §).
- Verkställighetens utformning (2 §).
- Om avbrott i verkställigheten (3 §).

- Den intagne får hindras att lämna ungdomshemmet och även i övrigt underkastas begränsningar av rörelsefriheten (4 §).
- Om sysselsättning och rätt till ersättning (5 §).
- Elektroniska kommunikationstjänster och besök (6 §).
- Om särskilda befogenheter, proportionalitetsbestämmelse och rätt till uppföljande samtal (7 §).
- Permission och utslussningsåtgärder (8 §).
- Den intagnes rätt till hälso- och sjukvård (9 §).
- Polismyndigheten och Kriminalvården ska bistå ungdomshemmet i vissa frågor (10 §).
- Tillämpliga bestämmelser vid transport och möjlighet att ta den dömd i förvar i avvaktan på att transport kan genomföras (11 §).
- SiS har skyldighet att lämna upplysningar i vissa fall (12 §).
- Målsägandens rätt till upplysningar (13 §).

I 4 kap. har införts en bestämmelse om innebär att SiS ska fatta beslut om att skjuta upp den villkorliga frigivningen i de fall den unge verkställer fängelsestraffet vid ett särskilt ungdomshem.

De bestämmelser som finns i 1 kap. fängelselagen för unga gäller även när rätten i enlighet med 32 kap. 5 § brottsbalken har beslutat att fängelse ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem. Utöver de bestämmelser som finns i 1 kap. fängelselagen för unga om bl.a. samverkan vid upprättande av verkställighetsplan och förordnande av särskild handläggare och koordinator behövs ytterligare bestämmelser. I 3 kap. fängelselagen för unga införs därför de särskilda bestämmelser som ska gälla när beslut har fattats om att fängelse ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem. Samtliga bestämmelser förutom 1 och 4 §§ har förts över från nuvarande LSU till den nya lagen. Bestämmelserna bedöms som nödvändiga för att SiS ska kunna verkställa fängelse inom myndighetens verksamhet.

Av 3 kap. 1 § fängelselagen för unga följer att SiS ska ansvara för att verkställa ett fängelsestraff om rätten har beslutat att en intagen ska avtjäna straffet vid ett särskilt ungdomshem enlighet med 32 kap. 5 §

brottsbalken. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas i undantagsfall och antalet unga som kommer att verkställa fängelse vid särskilda ungdomshem förväntas därför bli få (se avsnitt 10.8). Det är därmed inte nödvändigt, eller ens möjligt, för SiS att ha särskilda avdelningar för de unga som verkställer fängelse inom myndighetens verksamhet. En nödvändig konsekvens av utredningens förslag är att SiS kan placera barn som avtjänar fängelse på samma avdelningar som unga som har omhändertagits för tvångsvård enligt LVU. De unga som kommer att bli aktuella för verkställighet vid särskilda ungdomshem är personer som har alldeles särskilda behov av omvårdnad, vilket innebär att utredningen inte bedömer detta som ett hinder för förslaget trots att JO tidigare har framfört kritik mot att SiS tidigare har blandat ungdomar som avtjänar slutna ungdomsvård med ungdomar som har omhändertagits enligt LVU. Antalet unga som verkställer straff inom SiS verksamhet kommer att vara få och de tillhör ett annat klientel än de som nu verkställer straff där i dagsläget.

Av 3 kap. 5 §, som inte har någon motsvarighet i LSU, följer att samma bestämmelse om sysselsättningsplikt och rätt till ersättning ska gälla för barn som avtjänar fängelse vid särskilda ungdomshem som vid kriminalvårdsanstalt (se avsnitt 11.2.2 ovan).

I bestämmelsen som reglerar rätten för den intagne att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet (permission) införs en kvalifikationstid om två månader från det att verkställigheten påbörjades. Om det finns särskilda skäl får dock vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet beviljas trots att den angivna kvalifikationstiden inte har förflutit. De närmare skälen för förslagen redovisas i avsnitt 12.4 nedan.

Slutligen bör redan här nämnas att det i 4 kap. har införts en bestämmelse som innebär att SiS fattar beslut om uppskjuten villkorlig frigivning beträffande den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem (se avsnitt 11.2.4 nedan).

Den utredare som har haft i uppdrag att utreda vissa särskilda befogenheter vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem har lämnat förslag till bl.a. nya regler om elektroniska kommunikationstjänster och rätten att ta emot besök. Dessa förslag får beaktas vid den fortsatta beredningen.¹⁷

¹⁷ Se Utökade befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem, ds 2023:20. Uppdraget har utökats och omfattar nu även en analys av om bestämmelserna om allmän inpasseringskontroll och de särskilda befogenheterna rumsvisitation, kroppsvisitation och yttlig kroppsbesiktning bör utökas (S2022C), bilaga till regeringskanslibeslut, 2023-06-21 § 347.

Följande bestämmelser har införts i 3 kap. fängelselagen för unga (motsvarande bestämmelse i LSU i parentes):

- 1 § SiS ansvar för verkställighet av fängelse vid särskilda ungdomshem (ingen motsvarighet i LSU).
- 2 § Verkställighetens utformning (2 § LSU).
- 3 § Om avbrott i verkställigheten (11 § LSU).
- 4 § Den intagne får hindras att lämna ungdomshemmet och även i övrigt underkastas begränsningar av rörelsefriheten (13 § LSU).
- 5 § Om sysselsättning och rätt till ersättning (ingen motsvarighet i LSU).
- 6 § Elektroniska kommunikationstjänster och besök (16 § LSU).
- 7 § Om särskilda befogenheter (15, 15 c–d och 17a §§ LSU), proportionalitetsbestämmelse (18 b § LSU) och rätt till uppföljande samtal (18 c § LSU).
- 8 § Permission och utslussningsåtgärder (18 § och 18 a § LSU).
- 9 § Den intagnes rätt till hälso- och sjukvård (19 § LSU).
- 10 § Polismyndigheten och Kriminalvården ska bistå ungdomshemmet i vissa frågor (20 § LSU).
- 11 § Tillämpliga bestämmelser vid transport och möjlighet att ta den dömda i förvar i avvaktan på att transport kan genomföras (20 a och c §§ LSU).
- 12 § SiS har skyldighet att lämna upplysningar i vissa fall (20 b § LSU).
- 13 § Målsägandens rätt till upplysningar (21 § LSU).

Övriga förändringar som behövs för verkställighet av fängelse vid särskilt ungdomshem

Utredningens bedömning: Det krävs anpassningar i bl.a. passlagen med anledning av att sluten ungdomsvård tas bort som påföljd och i strafftidslagen p.g.a. att intagna kan avtjäna fängelse i ett särskilt ungdomshem efter särskilt beslut av rätten enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

Utredningens förslag: Kriminalvården meddelar strafftidsbeslut enligt 24 § strafftidslagen (2018:1251) även beträffande den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Detsamma gäller passfrågor enligt passlagen (1978:302).

I 4–11 §§ LSU finns bestämmelser bl.a. om när domen är verkställbar och om nöjdförklaring. Liknande bestämmelser finns bl.a. i fängelselagen och i strafftidslagen och behövs även när fängelse ska verkställas i ett särskilt ungdomshem. I strafftidslagen (2018:1251) införs en möjlighet för den som döms till fängelse med beslut om verkställighet vid ett slutet ungdomshem att avge nöjdförklaring till en tjänsteman vid ett särskilt ungdomshem som har förordnats att ta emot en sådan förklaring om den unge är intagen vid ett sådant hem när dom meddelas. Enligt 6 § LSU kan en nöjdförklaring endast tas emot av den som förestår vården vid ett särskilt ungdomshem. För att möjliggöra att verkställigheten inleds så snart som möjligt bör bestämmelsen utformas så att den liknar den bestämmelse som gäller för intagna i häkte (jfr 11 § strafftidslagen).

I strafftidslagen har även införts vissa bestämmelser om att en dömd som inte är frihetsberövad när fängelsestraffet är verkställbart utan dröjsmål ska föreläggas att senast en viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt eller det särskilda ungdomshem där fängelsestraffet ska verkställas samt att domen för den som är intagen bl.a. vid ett särskilt ungdomshem enligt LVU när domen meddelas börjar verkställa domen direkt. Liknande bestämmelser finns i 9 och 10 §§ LSU.

I passlagen (1978:302) finns bl.a. bestämmelser om när en passansökan ska avslås, när pass kan återkallas och när passtillstånd fordras (se 7, 12 och 19 §§). Enligt passlagen ska en passansökan avslås och ett pass återkallas t.ex. om sökanden eller innehavaren genomgår sluten ungdomsvård och den sammanlagda vårdtiden är minst ett år. En fråga

om passtillstånd för den som genomgår slutna ungdomsvård prövas av SiS (21 §). SiS kan även göra en framställning till passmyndigheten om att ett pass ska återkallas för den som genomgår slutna ungdomsvård (24 §).

Till följd av att slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet har bestämmelserna ändrats. Fråga kan dock uppkomma om passtillstånd och återkallelse av pass för den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem enligt undantagsbestämmelsen i 32 kap. 5 § brottsbalken. Eftersom det kommer att gälla ett fåtal individer och för att bedömningen ska bli enhetlig föreslås att Kriminalvården ska pröva frågor om pass även beträffande den som verkställer straff vid särskilt ungdomshem. Kriminalvården ska som regel samråda med SiS inför besluten. Bara i undantagsfall kan samråd undvaras. Detsamma gäller för beslut om strafftid för de som dömda som ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

11.2.4 Barn ska få stöd vid övergången mellan anstalt och frihet

Brottsbalkens reglering om villkorlig frigivning ska gälla även för barn

Utredningens förslag: Regleringen i 26 kap. brottsbalken ska i huvudsak tillämpas även när barn blir villkorligt frigivna från fängelse.

Utredningen har kommit fram till att det är viktigt att barn som frihetsberövas får stöd vid övergången mellan verkställighet i anstalt och frihet (se avsnitt 10.5). Övergången bör vara obligatorisk och strukturerad och innehålla moment av stöd och kontroll. Sedan lång tid tillbaka har det funnits ett system för villkorlig frigivning i brottsbalken och den regleringen kompletteras av bestämmelser i frivårdsförordningen och Kriminalvårdens föreskrifter (se avsnitt 8.4 ovan). De åtgärder som kan vidtas mot en ung person som har dömts till ungdomsövervakning har vissa likheter med de åtgärder som kan vidtas vid villkorlig frigivning, med den viktiga skillnaden att åtgärderna är anpassade för barn och unga (se avsnitt 3.4.4). Vid överväganden om vilka stöd- och kontrollåtgärder som ska användas när barn blir villkorligt frigivna från fängelse

har utredningen övervägt om regleringen i 26 kap. brottsbalken eller lagen (2020:616) om ungdomsövervakning ska utgöra grund för de stöd- och kontrollåtgärder som kan beslutas när barn ska frigges villkorligt eller om en helt ny reglering ska tas fram.

Det finns ingen anledning att skapa en helt ny reglering för barn som blir villkorligt frigivna. Det främsta skälet för det är att det, som redan angetts ovan, finns två befintliga regleringar som kan användas och att det därmed förefaller lämpligare att använda någon av dem som grund och lägga till eller ta bort någon eller några bestämmelser som det finns behov av det.

I frågan om regleringen i 26 kap. brottsbalken eller den som gäller vid verkställighet av ungdomsövervakning ska tillämpas kan först konstateras att båda regelverken innehåller liknande möjligheter att besluta om såväl stöd- som kontrollåtgärder. Det som talar för att använda den reglering som tagits fram för ungdomsövervakning är att den är framtagen för att tillämpas på just barn, vilket innebär att de åtgärder som kan beslutas om enligt lagen redan har anpassats för barn.

Det som framför allt skiljer de två regleringarna åt är dock att lagen om verkställighet av ungdomsövervakning innehåller skarpare åtgärder, t.ex. om krav på inskränkningar i rörelsefriheten, att den unge ska träffa koordinatören och genom att det finns ett allmänt förbud att bruka t.ex. alkohol och narkotika. Samma åtgärder kan beslutas inom ramen för bestämmelserna i 26 kap. brottsbalken, men alla beslut under villkorlig frigivning utgår från de behov som den enskilde klienten bedöms ha och inte utifrån lagkrav. Skälet till att regleringen av ungdomsövervakning innehåller skarpare krav är att det är en påföljd som är avsedd att kunna användas för barn som har begått allvarliga brott. Påföljden är också utformad för att kunna ersätta en frihetsberövande påföljd vid återfall i brott eller när annars ett kortare frihetsberövande är alternativet.

Mot den bakgrunden förefaller det mer lämpligt att använda regleringen i 26 kap. brottsbalken som grund för beslut om villkorlig frigivning även för barn. De åtgärder som beslutas om måste dock, precis som under verkställigheten i övrigt, anpassas för barn. Utredningen föreslår att det förs in en bestämmelse som upplyser om att 26 kap. brottsbalken ska tillämpas vid villkorlig frigivning även beträffande den som verkställer fängelse enligt fängelselagen för unga.

En särreglering för barn behövs i vissa delar

Utredningens förslag: I två fall föreslås särregleringar för barn.

1. Barn ska alltid ställas under övervakning vid villkorlig frigivning.
2. För barn får villkorlig frigivning endast skjutas upp om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det beträffande barn endast beaktas om den dömde under verkställigheten i kriminalvårdsanstalt på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Nästa fråga att bedöma är om regleringen i 26 kap. brottsbalken behöver ändras på något vis. Vid en genomgång av bestämmelserna i brottsbalken har utredningen kommit fram till att särregleringar bör ske i två fall, nämligen beträffande förordnande av övervakare och möjligheten att skjuta upp villkorlig frigivning.

Av 26 kap. 6 a § brottsbalken följer att den villkorliga frigivningen kan skjutas upp om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömde under verkställigheten i kriminalvårdsanstalt inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället, eller annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Mot bakgrund av den vikt som utredningen lägger vid att barn får stöd vid övergången mellan inlåsning och frihet finns det anledning att överväga om det över huvud taget ska vara möjligt att skjuta upp villkorlig frigivning för barn. Det är dock svårt att på förhand bedöma det lämpliga i att helt utesluta möjligheten till uppskjuten villkorlig frigivning. Det bör därför vara möjligt att skjuta upp den villkorliga frigivningen även för barn, men möjligheten bör begränsas på två sätt jämfört med vuxna intagna.

För det första bör det krävas att det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning för att den ska kunna skjutas upp för ett barn. Att en reglering som innebär att en frihetsberövande påföljd för barn blir så kort som möjligt samt att påföljden ska vara inriktad mot åtgärder som främjar den unges återanpassning i samhället är också i överensstämmelse med artikel 37 (b) och 40 i barnkonventionen.

Den andra anpassningen som bör göras när det gäller villkorlig frigivning för barn är att det vid bedömningen av om det föreligger synnerliga skäl endast ska beaktas om den dömda under verkställigheten på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Det ska alltså inte, så som för vuxna intagna, beaktas om den dömda under verkställigheten har underlåtit att delta i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främjar hans eller hennes anpassning i samhället. Att den omständigheten inte ska beaktas beror på att barn inte ska ha sysselsättningsplikt under tiden i anstalt. Dessutom kan det vara svårt för ett barn att inse konsekvenserna av en misskötsamhet i det avseendet.

Sammantaget innebär det att villkorlig frigivning bara ska kunna skjutas upp i undantagsfall för barn. Möjligheten att besluta om uppskjuten villkorlig frigivning för barn ska särregleras i fängelselagen för unga. För att misskötsamheten ska kunna betraktas som allvarlig bör det vara fråga om att ett barn har brutit mot föreskrifter och villkor för verkställigheten vid mer än ett tillfälle. De villkor och föreskrifter som avses är desamma som enligt 26 kap. 6 a § brottsbalken, dvs. lagar, förordningar, Kriminalvårdens (respektive i förekommande fall SiS) föreskrifter och anstaltens (det särskilda ungdomshemmets) ordningsregler. För att misskötsamheten ska kunna betraktas som allvarlig är det nödvändigt att barnet har fått en tydlig förklaring av vilka förhållningsregler som gäller under verkställigheten och att han eller hon har förstått den information som har lämnats i det här avseendet.

Kriminalvården ska fatta beslut om uppskjuten villkorlig frigivning för de som avtjänar fängelse i anstalt medan SiS ska fatta beslut för intagna som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Skälen för en sådan uppdelning är att den myndighet som ansvarar för verkställigheten har det bästa beslutsunderlaget i fråga om den intagne har misskött sig under verkställigheten. Att Kriminalvården är behörig att fatta beslut enligt fängelselagen för unga följer redan av bestämmelsen i 5 kap. 2 § fängelselagen för unga. För SiS kompletteras behörigheten att fatta beslut med en särskild bestämmelse i 4 kap 2 § andra stycket fängelselagen för unga.

En annan fråga som enligt utredningens bedömning kräver en särreglering för barn gäller frågan om övervakare ska förordnas för alla barn eller, så som för vuxna, bara om behov finns. Redan i avsnitt 11.2.2 ovan har utredningen redogjort för koordinators roll och att en eller

flera koordinators ska vara förordnade för barnet även när straffet verkställs i frihet. Det kan då ifrågasättas om barnet har behov av en övervakare och i vilka situationer en övervakare ska förordnas för barn om det ska ske endast vid särskilda behov. Av 26 kap. 12 § brottsbalken följer att den som är villkorligt frigiven ska ställas under övervakning om det behövs för att minska risken att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. Frågan om behov ska bedömas såväl utifrån övervakningens hjälp- och stödfunktion som dess kontrollfunktion.

Koordinatorns roll liknar i många avseenden den som övervakaren har vilket i viss mån talar för att en övervakare skulle kunna vara överflödig. I båda rollerna ingår att hjälpa och ge stöd åt den dömda och att kontrollera att verkställighetsplanerna följs. Rollen som övervakare har också förändrats över tid. Från att tidigare mer ha utgjort en kontrollerande funktion så kan övervakarens uppdrag numera vara mer avgränsat och av stödjande karaktär även om en kontrollfunktion också ingår i rollen. De koordinators som i dag arbetar med ungdomsövervakningen har utöver en stödjande funktion även en kontrollerande sådan, t.ex. vad gäller nykterhet och drogfrihet och uppfyllelse av beslutade åtgärder. Rollen som koordinator är dock intensiv och ofta är två koordinators utsedda för en dömd. Detta talar för att barn som frigives villkorligt bör ha stöd av såväl koordinator som övervakare.

För att barnet ska få bästa möjliga stöd vid övergången mellan verkställighet i anstalt och i frihet ska en övervakare alltid förordnas för barnet. Det föreslås därför att en särreglering förs in i fängelselagen för unga av den innebörden. Det finns i sig inget hinder mot att en och samma person utses till koordinator och förordnas som övervakare om det bedöms lämpligt med hänsyn till barnet och hans eller hennes situation. I ett fall då det bedöms finnas ett stort behov av att kontrollera barnet, t.ex. genom elektronisk övervakning och drog- och nykterhetskontroller, kan det i vissa fall anses lämpligare att rollerna att vara koordinator och övervakare hålls isär. I ett annat fall, då man bedömer att barnet mer har behov av stöd i form av t.ex. motiverande samtal, hjälp med att komma i tid till avtalade möten och liknande åtgärder kan sannolikt koordinator och övervakaren vara en och samma person. Bedömningen får göras från fall till fall och utfallet blir beroende av vad som bedöms som det bästa för barnet utifrån behovet i det enskilda fallet. Om både en koordinator och en övervakare utses är det viktigt att de samverkar med varandra i frågor som rör barnet.

I övrigt ska den reglering som följer av 26 kap. brottsbalken gälla när barn frigges villkorligt. Vid beslut om villkor och andra åtgärder för barnet ska givetvis barnet höras och en bedömning göras av vad som är det bästa för barnet. Att samråd och samverkan kan ske med fler och andra personer och aktörer än enbart myndigheter följer av 1 kap. 4 § fängeslagen för unga vilket innebär att samverkansskyldigheten är mer omfattande för barn än för vuxna dömda (jfr 26 kap. 14 § andra stycket brottsbalken). Att samhället på så vis samordnar sina resurser för att ge stöd och hjälp till barnet bedöms vara bäst för barnet.

Möjligheten att besluta om vård enligt LVU i anslutning till att den unge frigges från anstalt ska begränsas

Utredningens förslag: Bestämmelsen i 3 § andra stycket LVU ska tas bort och 22 § andra stycket LVU anpassas till att fängelse ska dömas ut som frihetsberövande påföljd i stället för sluten ungdomsvård.

Av 3 § LVU följer att vård ska beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Av andra stycket framgår att vård också ska beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa sådan risk som avses i första stycket (se avsnitt 6.3.3 för en närmare redogörelse för LVU).

Bestämmelsen i 3 § andra stycket LVU används i många fall när den som avtjänat sluten ungdomsvård inte anses färdigbehandlad när strafftiden är slut och innebär ofta att den unge bereds fortsatt vård vid ett särskilt ungdomshem i SiS regi. Bestämmelsen tillkom för att säkerställa kontinuiteten i vården av den unge. Kravet i bestämmelsens första stycke på att det ska en "påtaglig risk" för att barnet ska skadas förutsätter att det går att visa att risken har en viss grad av aktualitet. Utan bestämmelsens andra stycke bedömdes det bli svårt för socialnämnden att visa att aktualitetskravet var uppfyllt för en ung person som varit frihetsberövad under en längre tid, innebärande att möjligheten att få till stånd ett beslut om tvångsvård i direkt anslutning till att straffet var verkställt försvårades. Aktualitetskravet har därmed

tonats ner för den som har avtjänat sluten ungdomsvård.¹⁸ Behovet av bestämmelsen kan sägas ha sin grund i att det inte finns någon lagstadgad eftervård eller villkorlig frigivning efter sluten ungdomsvård.

När nu barn och unga som begått allvarliga brott innan fyllda 18 år ska dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård kommer de att slussas ut från anstalt enligt de bestämmelser som finns i fängelselagen. De kommer även att bli villkorligt frigivna och ställas under övervakning enligt förslaget som presenterats ovan. Behovet att under sådana förhållanden ha kvar en bestämmelse som den i 3 § andra stycket LVU som sänker kravet på aktualitet för beslut om tvångsvård i anslutning till verkställighetens slut är därmed inte lika tydligt. Den som dömts till fängelse har då vistats i anstalt (eller särskilt ungdomshem enligt undantaget) och deltagit i anpassad verksamhet som syftar till att få den intagne att upphöra med att begå brott. Den dömde har sedan utifrån behov deltagit i utslussningsåtgärder samt stått under övervakning. Syftet med alla dessa åtgärder är att den dömde ska vara rustad för livet utanför institution när åtgärderna upphör. Om det därefter finns fortsatt anledning till åtgärder för den unge bör socialnämnden ansöka om LVU på nytt enligt huvudbestämmelsen i 3 § LVU. Andra stycket i bestämmelsen ska alltså tas bort.

I 22 § LVU finns bestämmelser om förebyggande åtgärder som socialnämnden kan besluta om för unga. Enligt bestämmelsen får socialnämnden besluta att den unge ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett eller att den unge ska delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten. En förutsättning för beslut om förebyggande åtgärder är att det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett beteende som avses i 3 § LVU kommer behöva beredas vård om beteendet fortsätter. Därutöver krävs att det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv, om han eller hon har fyllt 15 år, och av den unges vårdnadshavare.

Av 22 § andra stycket LVU följer att socialnämnden även kan besluta om förebyggande åtgärder för den som är under 20 år och som dömts till sluten ungdomsvård om han eller hon vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatta insatser. Även om den som avtjänar fängelse får del av sådana åtgärder som nyss nämnts ovan kan det inte uteslutas att den som verkställt en frihetsberövande påföljd kan vara i behov av ytterligare åtgärder när verkställigheten är avslutad.

---

¹⁸ Prop. 1997/98:96 s. 168 ff.

Bestämmelsen i 22 § andra stycket LVU, som alltså avser vård i öppna former, bör därmed finnas kvar men paragrafen justeras med hänsyn till att sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

11.2.5 Övriga frågor

En bestämmelse om bemyndigande införs

Utredningens förslag: Det införs ett bemyndigande i den nya fängelselagen för unga som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten utöver det som följer av 15 kap. 5 § fängelselagen.

I flera fall kommer det att finnas behov av att meddela närmare föreskrifter för hur verkställighet av fängelse för barn ska genomföras. Flertalet av dessa föreskrifter är sådana att regeringen med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen har befogenhet att meddela dem eller att delegera den rätten till myndighet (verkställighetsföreskrifter och regeringens restkompetens). I vissa fall torde dock krävas ett bemyndigande för att regeringen ska få meddela föreskrifter i fråga om förhållanden som gäller för personer som är frihetsberövade.

Av 15 kap. 5 § fängelselagen följer att föreskrifter om verkställighet meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Eftersom fängelselagen enligt den nya fängelselagen för unga ska gälla finns det redan utrymme för regeringen att lämna bemyndigande till Kriminalvården att meddela föreskrifter för verkställighet av fängelse för barn. Det kan dock inte uteslutas att även SiS behöver meddela föreskrifter för den verkställighet som kan ske där enligt förslaget till ny 32 kap. 5 § brottsbalken. Det bör därmed införas en bestämmelse om bemyndigande i den nya fängelselagen för unga.

Om överklagande

Utredningens förslag: Det ska framgå av fängelselagen för unga att beslut enligt lagen fattas av den myndighet som verkställer fängelsestraffet. Det ska vidare införas upplysning om att beslut gäller omedelbart om inte något annat beslutas, att besluten får överklagas till allmän förvaltningsdomstol inom vars domkrets den institution är beläget som den intagne var inskriven vid när det beslut som överklagas fattades samt att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

I förvaltningslagen (2017:900) finns det allmänna bestämmelser om myndigheters beslut och rätten att överklaga sådana beslut. I fängelselagen för unga behöver dock bl.a. klargöras vilken verkställande myndighet som fattar beslut och till vilken allmän förvaltningsrätt beslutet kan överklagas till.

Det är lämpligt att den myndighet som har den intagne hos sig också fattar beslut om barnet eftersom den myndigheten kommer att ha tillgång till mest fullständig information om barnet. Kriminalvården ska därför besluta i frågor som rör intagna i kriminalvårdsanstalt och i frågor som rör villkorlig frigivning för barn. SiS fattar beslut om barn som avtjänar straff vid särskilda ungdomshem.

I fängelselagen finns det bestämmelser om beslut och överklagande i 13 och 14 kap. Bestämmelserna är omfattade och skulle kunna användas även vid beslut som fattas enligt fängelselagen för unga. Det förefaller dock lämpligare att beslut som fattas under verkställigheten kan överklagas på samma sätt oavsett om den intagne verkställer fängelse i anstalt eller vid ett särskilt ungdomshem. Det införs därför särskilda bestämmelser om beslut och överklagande beträffande de beslut som fattas med stöd av fängelselagen för unga. Bestämmelserna klargör bl.a. att beslut ska gälla omedelbart om inte annat har beslutats, vilken domstol som är behörig att pröva den verkställande myndighetens beslut och att det krävs prövningstillstånd för att kammarrätten ska ta upp ett mål efter överklagan dit.

SiS ska lämna upplysningar till Kriminalvården

Utredningens bedömning: SiS ska lämna de uppgifter som behövs till Kriminalvården om en intagen som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

I de fall där den dömda avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem kommer det att finnas behov av att SiS lämnar upplysningar om den intagne till Kriminalvården i olika sammanhang. Det gäller särskilt upplysningar som påverkar straffettsbeslutet och information som behövs inför planeringen av den villkorliga frigivningen (eftersom ansvaret för den dömda då övergår till Kriminalvården).

Kriminalvården ska besluta om strafftid för alla som döms till fängelse, även beträffande de som ska avtjäna straffet vid ett särskilt ungdomshem. Det kan av den anledningen krävas att SiS lämnar uppgifter för att Kriminalvården ska kunna meddela eller ändra ett straffettsbeslut (t.ex. om den intagne avviker från ungdomshemmet under pågående verkställighet).

Inför villkorlig frigivning kommer SiS ha information om den intagne som Kriminalvården behöver för att på bästa sätt kunna planera exempelvis övervakningstiden. De båda myndigheterna behöver därför, i god tid inför villkorlig frigivning, samverka för att de utslussningsåtgärder som planeras sedan kan tas tillvara av Kriminalvården vid den fortsatta planeringen.

Det kan även i övrigt finnas behov av att uppgifter förs över till Kriminalvården för att verkställigheten ska kunna fullgöras och planeras. Det bör därför införas en skyldighet för SiS att lämna upplysningar till Kriminalvården om en intagen som avtjänat fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Den nya upplysningsskyldigheten införs i 5 kap. 5 § fängelselagen för unga.

Av 10 kap. 28 § OSL följer att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Genom att skyldigheten för SiS att lämna upplysningar till Kriminalvården följer av lag finns det inte något behov av en sekretessbrytande bestämmelse.

11.3 Informationsutbyte och sekretess

Utredningens bedömning: De verkställande myndigheterna, Kriminalvården och SiS, behöver kunna utbyta information om de barn som döms till fängelse med socialtjänsten och skolan, men även med Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Det finns behov av sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör informationsutbytet.

Det bör också vara möjligt för de verkställande myndigheterna att lämna information om de dömda till motsvarande aktörer, t.ex. inför villkorlig frigivning. Sekretess inom Kriminalvården och SiS för uppgift om enskilda personliga förhållanden ska alltså inte hindra att en uppgift om den som verkställer fängelse lämnas till en enskild eller till en annan myndighet, om det behövs för att genomföra verkställighetsplanen.

För att verkställighetsplaneringen för den unge ska kunna genomföras på bästa sätt och för att säkerställa att den unges rättigheter och behov fullt ut kan tillgodoses är det viktigt att Kriminalvården och SiS får tillgång till relevanta uppgifter om den intagne och att myndigheterna även inför utslussning och villkorlig frigivning kan dela med sig av information som respektive myndighet har. En förutsättning för det är att Kriminalvården kan samverka med andra myndigheter som har kunskap om den intagne och hans eller hennes förhållanden. Samverkan bör normalt ske med socialtjänsten, skolan och polisen. I förekommande fall kan det även bli aktuellt med samverkan med andra myndigheter och aktörer som varit i kontakt med den unge.

För att de verkställande myndigheterna ska kunna fatta väl underbyggda beslut om t.ex. placering av intagna, permission och annan vistelse utanför institution finns det också behov av informationsutbyte mellan Kriminalvården och SiS å ena sidan och Polismyndigheten och Säkerhetspolisen å den andra sidan.

Sekretessregleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, kan dock innebära att myndigheter och andra aktörer är förhindrade att lämna ut uppgifter om enskilda. Det finns därför behov av att ändra vissa sekretessbestämmelser i syfte att säkerställa att informationsutbyte kan ske. I det följande behandlas i vilka fall sekretessbrytande bestämmelser bör införas och skälen för det.

Sekretessbrytande reglering för socialtjänsten

Utredningens förslag: Bestämmelsen i 26 kap. 9 b § OSL ska ändras så att socialtjänstsekretessen inte ska hindra att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan som gäller en enskild som dömts till fängelse och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Socialtjänstsekretessen ska inte heller hindra att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av en verkställighetsplan som gäller en enskild som dömts till fängelse.

Genom ett nytt stycke ska motsvarande information kunna lämnas ut till SiS beträffande den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

Kriminalvården och socialnämnden i den dömdes hemkommun kommer ha behov av att samverka i frågor som gäller barn som döms till fängelse, bl.a. till följd av den samverkansskyldighet som finns i 1 kap. 4 § fängeslagen för unga men även av den anledningen att socialnämnden i den dömdes hemkommun kommer att ha kvar det grundläggande ansvar som finns för den unge enligt socialtjänstlagen. Koordinatör och den särskilda handläggaren kommer regelbundet ha behov av att stämma av frågor som rör barnet t.ex. i samband med att verkställighetsplanen upprättas, när den följs upp och eventuellt ändras och i samband med permissioner och utslussning.

Vad gäller information om den dömdes förhållanden och hans eller hennes behov av stöd och hjälp kan det yttrande som socialnämnden ska upprätta enligt 11 § LUL ge viss vägledning. Informationen i den typen av yttranden är normalt offentliga, men vid den fortsatta planeringen av verkställigheten kan det finnas behov av andra eller ytterligare uppgifter. Det kan gälla dels uppgifter om tidigare insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453, i fortsättningen SoL) eller LVU som den unge eller hans eller hennes familj varit föremål för, dels uppgifter som ligger i tiden efter upprättandet av socialnämndens yttrande i det brottmål som lett fram till domen på fängelse. På samma sätt som vid ungdomsövervakning kan koordinatör som ska utses för barnet ha behov av information om den unge senare under verkställigheten, t.ex. för att

efterhöra hur utslussningsinsatser fungerar eller hur den unge sköter eventuella villkor som satts upp i samband med villkorlig frigivning.

Uppgifter inom socialtjänsten om den dömda omfattas som huvudregel av sekretess. Enligt 26 kap. 1 § OSL gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Det är fråga om sträng sekretess eftersom det s.k. omvända skaderekvisitet gör sekretess till huvudregel. Sekretessen gäller enligt 8 kap. 1 § OSL även i förhållande till andra myndigheter. Om det inte införs en ny sekretessbrytande bestämmelse har socialtjänsten begränsade möjligheter att lämna uppgifter till Kriminalvården om inte den unge, och eventuellt dennes vårdnadshavare, enligt 12 kap. 2 och 3 §§ OSL samtycker till att uppgifter lämnas ut.

Eftersom det är fråga om barn det kan förmodas gälla särskilt känsliga uppgifter bör socialtjänsten i första hand lämna ut sekretessbelagda uppgifter i samförstånd med den intagne (och i förekommande fall vårdnadshavare). Det kan dock antas att ett sådant samtycke inte alltid kommer att lämnas. Det är inte heller säkert att det i det enskilda fallet är lämpligt att fråga efter samtycke, t.ex. om barnet uttrycker att han eller hon inte vill att vårdnadshavare ska kontaktas i det syftet. Det är av den anledningen motiverat, framför allt för att det ska kunna säkerställas att den unges behov av insatser under verkställigheten verkligen kommer fram, att socialtjänsten kan lämna uppgifter till Kriminalvården utan hinder av sekretess. Det intrång som det innebär att socialtjänsten med stöd av en sekretessbrytande bestämmelse kan lämna ut sekretessbelagda uppgifter uppvägs av syftet med uppgiftslämnandet, nämligen att åstadkomma en verkställighetsplanering som kan bryta kriminella och destruktiva mönster hos den unge.

Utarbetandet av verkställighetsplaner är en sådan verksamhet som omfattas av sekretess hos Kriminalvården enligt 35 kap. 15 § OSL, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. Det innebär att Kriminalvården som utgångspunkt inte kommer att lämna ut uppgifter som lämnas till myndigheten till någon annan enskild eller myndighet.

Det finns därför behov av att införa sekretessbrytande bestämmelser. Behovet bör tillgodoses genom att det görs tillägg i 26 kap. 9 b § OSL som gäller vid informationsutbyte vid ungdomsövervakning. Genom en ändring i bestämmelsens första stycket ska sekretessen brytas

för uppgifter som behövs för att upprätta en verkställighetsplan och genom en ändring i andra stycket kan uppgifter som omfattas av verkställighetsplanen utbytas mellan Kriminalvården och socialtjänsten. Bestämmelsen i 26 kap. 9 b § OSL ska därmed ändras så att den även omfattar utlämnande av information om den unge under verkställighet i anstalt och i frihet.

Eftersom SiS ska verkställa fängelse för de barn och unga som efter rättens beslut ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem och det då ankommer på SiS att utse koordinator och upprätta en verkställighetsplanering för den unge finns det behov av att motsvarande uppgifter om barn och unga som avtjänar fängelse kan lämnas ut till SiS. Det införs ett nytt tredje stycke i 26 kap. 9 b § OSL som anger detta.

Sekretessbrytande reglering för skolan

Utredningens förslag: Bestämmelsen i 23 kap. 6 a § OSL ska ändras så att sekretessen för utbildningsverksamhet inte ska hindra att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan som gäller en enskild som dömts till fängelse och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömde återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sekretessen för utbildningsverksamhet ska inte heller hindra att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av en verkställighetsplan som gäller en enskild som dömts till fängelse.

Genom ett nytt stycke ska motsvarande information kunna lämnas ut till SiS beträffande den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

Den sekretessbrytande bestämmelsen avseende sekretess för utbildningsverksamhet begränsas till att gälla för uppgifter om specialpedagogisk insats.

Det är viktigt att barn och unga kan fortsätta sin skolgång även under tid då de avtjänar fängelse. Stort fokus vid verkställighetsplaneringen bör vara på den intagnes skolgång. För att Till viss del kan Kriminalvården få information om barnets skolgång från barnet självt eller från hans eller hennes vårdnadshavare. I vissa fall kan det dock behövas

mer ingående kontakter med den skola som den unge senast gått i både när verkställighetsplanen upprättas och sedan i samband med utslussning och villkorlig frigivning. Skolans kunskaper om den intagne och hans eller hennes särskilda behov eller förhållanden i övrigt kan också vara av betydelse för Kriminalvårdens bedömning av den unges behov av insatser.

I 23 kap. 2 § OSL regleras vilken sekretess som gäller inom bl.a. grundskolan och gymnasieskolan. Första stycket i paragrafen gäller elevhälsa och har en strängare sekretess än andra stycket som handlar om skolans särskilda elevstödjande verksamhet i övrigt. Sekretess enligt första stycket gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden i sådan elevhälsa som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Sekretess enligt andra stycket gäller dels i särskild elevstödjande verksamhet i övrigt för uppgift om enskilds personliga förhållanden, dels för uppgift som hänför sig till ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier. Sekretessen gäller dock endast om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Uppgifter som omfattas av bestämmelsens andra stycke bör därmed i flera fall kunna lämnas ut till Kriminalvården om det behövs för att upprätta verkställighetsplaneringen, men det är inte säkert att alla uppgifter som Kriminalvården kan behöva kan lämnas ut efter en prövning av skaderekvisitet.

Av betydelse för upprättandet av en verkställighetsplan torde i första hand vara uppgifter om den dömdes skolgång och sådant som är knutet till skolgången. De uppgifter som kan bli aktuella att lämna ut är uppgifter om specialpedagogiska insatser och annan elevstödjande verksamhet än den som bedrivs av psykolog och kurator. När det gäller specialpedagogiska insatser kan det förekomma känsliga uppgifter om en elevs fysiska eller psykiska hälsa eller sociala förhållanden. Beträffande den övriga elevstödjande verksamheten kan det gälla uppgifter om en elevs fysiska eller psykiska förutsättningar, beteende, prestation i skolan, hemförhållanden eller fritidsmiljö. Hit räknas också verksamhet som bedrivs vid elevvårdskonferenser. För att verkställighetsplanen ska kunna bygga på en allsidig bild av den intagnes utbildningssituation bör det vara möjligt för skolan att lämna vissa uppgifter till Kriminalvården utan hinder av sekretess och utan hinder av att den unges, eller i förekommande fall dennes vårdnadshavares, samtycke.

I lagstiftningsärendet om införande av ungdomsövervakning gjordes liknande överväganden som här. Då angav regeringen att uppgifter som hänför sig till ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier också kan vara av känslig natur. För att underlaget till en verkställighetsplan ska bli rättvisande bör det vara möjligt för skolan att lämna ut även sådana uppgifter. När det gäller den unges kontakter med skolpsykolog eller skolkurator ansågs det emellertid finnas särskilda betänkligheter med en sekretessbrytande regel, motsvarande vad som gäller beträffande sekretess inom hälso- och sjukvården. Sådana uppgifter bör därför bara kunna tas med i utredningen inför en verkställighetsplan om den unge samtycker till att uppgifterna lämnas ut. En sekretessbrytande bestämmelse ansågs vara godtagbar beträffande sådana uppgifter om den enskildes förhållanden som regleras i första stycket i 23 kap. 2 § OSL och som gäller specialpedagogisk insats, medan psykologisk och psykosocial insats skulle undantas. Den sekretessbrytande bestämmelsen skulle dock också avse sådana uppgifter som omfattas av sekretess i andra stycket i paragrafen. Om det inom särskild elevstödjande verksamhet förekom uppgifter om psykologisk eller psykosocial insats ansågs det att det inte borde komma i fråga att lämna ut uppgifterna.¹⁹

Utredningen anser att samma argument är giltiga i fråga om vilka uppgifter som ska lämnas ut från skolan till Kriminalvården när en ung person ska avtjäna fängelse.

Under utslussning från anstalt kan det bli aktuellt att låta den unges tidigare skola ta över undervisningen igen. Det innebär att koordinatören kan behöva ha kontakt med skolan för att se till att den unge sköter de åtaganden som han eller hon har enligt eventuella villkor som kan förknippas med utslussningsåtgärden. Det bör därför införas en sekretessbrytande bestämmelse som innebär att det ska vara möjligt för skolan att lämna uppgifter gällande uppgifter som omfattas av utslussningsåtgärder i en verkställighetsplan.

Det finns alltså behov av att införa sekretessbrytande bestämmelser i förhållande till enskild i utbildningsverksamhet. Behovet bör tillgodoses genom att det görs tillägg i 23 kap. 6 a § OSL som gäller vid informationsutbyte vid ungdomsövervakning. Genom en ändring i bestämmelsens *första stycket* ska sekretessen brytas i fråga om specialpedagogisk insats (del av 23 kap. 2 § första stycket OSL) i fråga om uppgifter som behövs för att upprätta en verkställighetsplan. Detsamma

¹⁹ Se prop. 2019/20:118 s. 99 f.

ska gälla dels i särskild elevstödjande verksamhet i övrigt för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, dels för uppgift som hänförs till ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier (23 kap. 2 § andra stycket OSL) i fråga om uppgifter som behövs för att upprätta en verkställighetsplan. Genom en ändring i 23 kap. 6 a § andra stycket OSL kan motsvarande uppgifter lämnas ut till Kriminalvården om uppgifterna omfattas av en verkställighetsplan efter dom på fängelse.

För det fall en intagen har gått i en fristående skola eller tas in i en fristående skola som en utslussningsåtgärd bör uppgifter kunna lämnas ut enligt det resonemang som fördes i lagstiftningsärendet om ungdomsövervakning. Där angavs följande beträffande informationsutbyte hos huvudmän för fristående skolor:

För huvudmän [för fristående skolor] gäller inte offentlighetsprincipen. I 29 kap. 14 § skollagen finns emellertid en bestämmelse om tystnadsplikt för personal i enskilt bedriven skolverksamhet. Vid tolkningen av obehörighetsrekvisit i sådana bestämmelser om tystnadsplikt har det ansetts naturligt att söka ledning i offentlighets- och sekretesslagstiftningen. Om en uppgift lämnas av personal i en enskild verksamhet i enlighet med en sekretessbrytande bestämmelse betraktas det inte som ett obehörigt röjande av uppgiften (jfr prop. 1980/81:28 s. 23, prop. 1995/96:176 s. 94 f., prop. 2005/06:161 s. 82 och 83 samt prop. 2017/18:147 s. 285).²⁰

Med hänsyn till den sekretessbrytande bestämmelse som föreslås för skolan är det alltså inte nödvändigt att föreskriva om ett särskilt undantag från tystnadsplikten i 29 kap. 14 § skollagen.

På samma sätt som beskrivits under föregående avsnitt kommer SiS att verkställa fängelse för de barn och unga som efter rättens beslut ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem. SiS har behov av att motsvarande uppgifter om dessa barns skolgång. Det ska därmed införas ett nytt tredje stycke i 23 kap. 6 a § OSL som anger detta.

---

²⁰ Prop. 2019/20:118 s. 100.

Sekretessbrytande reglering inom verksamhet som syftar till att förebygga eller beivra brott

Utredningens förslag: Bestämmelserna i 35 kap. 10 b och 15 a §§ OSL ska ändras så att sekretess varken hindrar att uppgift lämnas till Kriminalvården eller från Kriminalvården till enskild eller till annan myndighet, om det behövs för att upprätta eller genomföra en verkställighetsplan för den som har dömts till fängelse om domen verkställs enligt fängeslagen för unga (2027:000).

Sekretess ska inte heller hindra att motsvarande uppgifter lämnas till eller från SIS beträffande den som verkställer fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

Kriminalvården kommer ha det huvudsakliga ansvaret för att verkställa fängelse enligt fängeslagen för unga. I det ansvaret ligger bl.a. att upprätta en verkställighetsplan för barnet och sedan säkerställa att planen genomförs. För att Kriminalvården ska ha möjlighet att fatta väl underbyggda beslut om vilka insatser som ska erbjudas den intagne kan det krävas att information inhämtas från andra aktörer, både enskilda och myndigheter. När fråga är om verkställighetsplanering för ett barn kommer det, så som redan har redovisats ovan, vara nödvändigt för Kriminalvården att ta del av uppgifter om barnets skola och tidigare behandlingsåtgärder som beslutats av socialtjänsten. Andra uppgifter, såsom vilket eller vilka brott barnet tidigare har dömts eller varit misstänkt för, kan också ha betydelse inför ställningstagande till vilka behandlings- och påverkansprogram som behöver sättas in för att minska risken för fortsatt brottslighet. Det kan alltså vara aktuellt för Polismyndigheten att lämna ut uppgifter om den dömda till Kriminalvården.

Uppgifter om vilka brott den unge varit misstänkt och dömts för kan i vissa fall framgå av förundersökningsprotokoll och dessa uppgifter blir i så fall offentliga i samband med att åtal väcks. I den delen hindrar normalt inte sekretess ett informationsutbyte. I vissa fall kan det dock gälla sekretess för uppgifterna enligt 18 kap. 1 § OSL, eftersom det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs (s.k. förundersökningssekretess). I sådana fall är Polismyndigheten förhindrad att lämna ut uppgiften. Så kan vara fallet om uppgifterna gäller misstänkt pågående brottslighet eller sådan brottslighet under utredning.

Även i de fall det föreligger sekretess för en uppgift kan Polisen i vissa fall lämna ut uppgiften genom att väga skadan av att lämna ut uppgifter som kan omfattas av förundersökningssekretess mot nyttan av att kunna vidta åtgärder inom ramen för verkställighetsplanen. Enligt den s.k. generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL får en sekretessbelagd uppgift lämnas till en myndighet, om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Med stöd av denna bestämmelse torde uppgifter som omfattas av förundersökningssekretessen i vissa fall kunna lämnas ut utan att det behövs någon särskild sekretessbrytande bestämmelse. Det är dock inte troligt att uppgifter alltid kan lämnas ut i den nu beskrivna situationen. Eftersom det är särskilt angeläget att barn erbjuds alla åtgärder som kan minska skadeverkningarna av ett frihetsberövande och som kan minska risken för återfall i brott bedöms det vara ett godtagbart intrång i barnets integritet att det införs en sekretessbrytande bestämmelse för uppgifter som Kriminalvården kan behöva beträffande den som verkställer fängelse enligt fängelselagen för unga.

En sekretessbrytande bestämmelsen bör införas genom ett tillägg i 35 kap. 10 b § OSL. Av den bestämmelsen följer att sekretessen enligt 35 kap. 1 § första stycket 1 inte hindrar att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt lagen om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt. Till bestämmelsen ska läggas till att uppgifter även får lämnas till Kriminalvården om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan för den som verkställer fängelse enligt fängelselagen för unga.

Det kan också uppstå behov för Kriminalvården att lämna uppgifter om den enskilde för att säkerställa att verkställighetsplanen genomförs på det sätt som var tänkt. För uppgift om en enskilds personliga förhållanden gäller enligt 35 kap. 15 § OSL sekretess inom Kriminalvården, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. En uppgift om innehållet i en verkställighetsplan för ett barn lär ofta bedömas som så känslig att det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men om uppgiften lämnas ut. Om Kriminalvården ska kunna lämna ut uppgifter finns det behov av en sekretessbrytande bestämmelse.

I samband med att ungdomsövervakning infördes trädde en ny bestämmelse i OSL i kraft, nämligen 35 kap. 15 a §. Av den bestämmelsen följer att sekretessen enligt 15 § första stycket inte hindrar att uppgift om den vars dom på ungdomsövervakning verkställs enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning lämnas av Kriminalvården till en enskild eller till en annan myndighet, om det behövs för att genomföra en verkställighetsplan enligt den lagen.

Bestämmelsen innebär att Kriminalvården, i första hand genom koordinatorn, ska kunna kontrollera att verkställighetsplanen följs genom att lämna ut uppgifter om innehållet i planen eller annat som rör verkställigheten. När det gäller uppgifter som finns i föreskrifter i verkställighetsplanen kommer det inte finnas några hinder mot ett sådant utlämnande eftersom de inte omfattas av sekretess. Ett behov av att lämna ut uppgifter kan dock gälla för andra delar i verkställighetsplanen. Det kan också gälla uppgifter som inte har dokumenterats i planen och som kan omfattas av den sekretess som i övrigt gäller för kriminalvårdens verksamhet enligt 35 kap. 15 § OSL. Att sådana uppgifter lämnas ut kan vara nödvändigt för att verkställigheten ska kunna fungera. Det kan också vara så att Kriminalvården, i samband med att utslussningsåtgärder planeras och genomförs, kan ha behov av att lämna ut uppgifter om den dömda till socialtjänsten och skolan för att på så vis underlätta för barnet att återgå till t.ex. den tidigare skolan efter genomförd anstaltsvistelse.

Av 10 kap. 2 § OSL följer att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas från en myndighet till en enskild eller till en annan myndighet, om det är nödvändigt för att den utlämnade myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet. Med hänsyn till denna allmänna reglering kan det övervägas om det behövs en särskild sekretessbrytande bestämmelse för dessa situationer.

Att det kan ske ett fungerande informationsutbyte och kommunikation mellan Kriminalvården och andra aktörer som är inblandade i verkställigheten är av betydelse för att barnet ska få del av de nödvändiga insatser som kan behövas. Det är också viktigt att kontakten med t.ex. skolan och socialtjänsten på hemorten inte helt går förlorad under den tid barnet avtjänar sitt straff. För att säkerställa att ett sådant informationsutbyte kan ske bör det införas en särskild reglering som möjliggör att uppgift om den som verkställer fängelse enligt fängelselagen för unga får lämnas av Kriminalvården till en enskild eller till en annan myndighet, om det behövs för att genomföra verkställighets-

planen. Även i detta fall anser utredningen att den sekretessbrytande bestämmelsen är godtagbar från integritetssynpunkt med hänsyn till syftet med utlämnandet, som här är att verkställighetsplanen kan genomföras på bästa sätt för barnet.

Eftersom SiS ska verkställa fängelse för de barn och unga som efter rättens beslut ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem och det då ankommer på SiS att upprätta en verkställighetsplanering för den unge och därefter säkerställa att planeringen genomförs finns det behov av att motsvarande uppgifter om barn och unga som avtjänar fängelse kan lämnas ut till och från SiS. Det införs ett nytt andra stycke i 35 kap. 10 b och 15 a §§ OSL som anger att sekretess inte hindrar att uppgifter om den som avtjänar fängelse enligt fängelselagen för unga lämnas ut till och från SiS till annan enskild eller myndighet.

Övriga ändringar om informationsutbyte och sekretess

Utredningens förslag: I 26 kap. 7 och 15 §§ samt 35 kap. 10 § OSL ska hänvisningar till påföljden sluten ungdomsvård och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård tas bort.

Den uppgiftsskyldighet som följer av 20 b § LSU vid transport av en person som är intagen för att avtjäna sluten ungdomsvård flyttas till 3 kap. 12 § fängelselagen för unga.

Utredningen föreslår även ändringar i 26 kap. 7 och 15 §§ samt 35 kap. 10 § OSL. Ändringarna är föranledda av att påföljden sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

Av 10 kap. 28 § OSL följer att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. I 20 b § LSU finns en sådan bestämmelse om informationsutbyte vid transport av en person som är intagen för att avtjäna sluten ungdomsvård. Den bestämmelsen har förts över till 3 kap. 12 § fängelselagen för unga. Även i 5 kap. 5 § fängelselagen för unga har det införts en bestämmelse som innebär att SiS ska lämna upplysningar till Kriminalvården om en intagen som ska bli villkorligt frigiven efter att ha avtjänat fängelse vid ett särskilt ungdomshem (se avsnitt 11.2.5 ovan). Eftersom uppgiftsskyldigheten följer av lag finns det inte något behov av en sekretessbrytande bestämmelse. Ingen ändring eller utvidgning har gjorts av bestämmelsen.

11.4 Internationell straffverkställighet m.m.

Utredningens förslag: Påföljden sluten ungdomsvård ska utmönstras ur de lagar och förordningar som reglerar internationell straffverkställighet. Det innebär att ändringar ska ske i följande lagar och förordningar:

- lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.
- förordningen (1982:306) med vissa bestämmelser om utlämning för brott till Sverige.
- förordningen (2003:1178) om överlämnande till Sverige enligt en europeisk arresteringsorder.
- förordningen (2012:566) om överlämnande till Sverige enligt en nordisk arresteringsorder.
- förordningen (2015:109) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.
- förordningen (2021:713) med kompletterande bestämmelser om straffrättsligt samarbete mellan Europeiska unionen och Förenade kungariket.

Överförande av straffverkställighet är sedan lång tid en del av det internationella straffrättsliga samarbetet. Det grundläggande syftet är att underlätta den dömdes sociala återanpassning genom att möjliggöra att straffet verkställs där den dömden är medborgare eller har sin hemvist. För detta finns såväl kriminalpolitiska skäl som humanitära skäl. För böter och förverkande syftar samarbetet framför allt till att underlätta en effektiv brottsbekämpning. Samarbetet grundar sig på ett flertal internationella överenskommelser.²¹

Som en följd av att sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdsystemet bör påföljden tas bort ur de internationella straffverkställighetslagar som följer av internationella överenskommelser. Om det blir aktuellt att bedöma om ett barn som dömts till fängelse ska överföras

²¹ För en närmare genomgång av de internationella överenskommelser som Sverige har ingått på området, se SOU 2013:21.

till ett annat land för verkställighet måste naturligtvis beaktas om det är det bästa för barnet att så sker.

Utgångspunkten är självfallet att ett barn som har sitt hemvist i Sverige i möjligaste mån också ska kunna få avtjäna en utländsk frihetsberövande påföljd här. De svenska reglerna är också utformade på ett sådant sätt att det i princip inte finns några hinder att till Sverige ta emot en ung person som dömts till en frihetsberövande påföljd utomlands. De hinder som kan uppstå ligger då normalt hos den stat som har dömt ut påföljden. Att den unge döms till fängelse i stället för sluten ungdomsvård torde rimligen minska de hinder som kan tänkas uppkomma beroende på att den andra staten ställer upp krav på påföljden i sig. I övrigt görs bedömningen att en övergång till fängelsestraff inte har någon inverkan på de möjligheter som finns att ta emot unga personer som dömts utomlands. Några ändringar i den svenska regleringen krävs inte.

För att straffverkställigheten ska kunna överföras från Sverige måste krävas att barnets rättigheter kommer att tillgodoses i det mottagande landet.

Lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (internationella verkställighetslagen) möjliggör överförande av verkställighet av frihetsberövande påföljder, böter och förverkande till och från Sverige. Regeringen har behörighet att i förordning bestämma att frihetsberövande påföljder, böter och förverkande som dömts ut i en annan stat får verkställas i Sverige och att svenska frihetsberövande påföljder, böter eller förverkanden får verkställas utomlands i den mån det följer av en bilateral eller multilateral överenskommelse som Sverige ingått med en annan stat. De grundläggande överenskommelserna som omfattas av lagen är Europarådets konvention från 1970 om brottmålsdoms internationella rättsverkningar (brottmålsdomskonventionen), Europarådets konvention från 1983 om överförande av dömda personer (överförandekonventionen) med 1997 års tilläggsprotokoll och artikel 67–69 i Schengenkonventionen. Av förordningen (1977:178) med vissa bestämmelser om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (IVF) framgår vilka överenskommelser som omfattas av lagen samt vilka stater som tillträtt dessa överenskommelser. I den internationella verkställighetslagen nämns varken fängelse eller sluten ungdomsvård specifikt utan man hänför sig helt till frihetsberövande påföljder. Det finns alltså inte något behov av att göra ändringar i internationella verkställig-

hetslagen. Lagen verkar inte heller ha tillämpats för överförande av verkställighet av sluten ungdomsvård till en annan stat.²²

Det finns, enligt utredningens bedömning, inget behov av ändringar i den internationella straffverkställighetslagen. Vid bedömningar i det enskilda fallet om ett barn eller ungdom ska medges rätt att verkställa sitt straff i annat land än Sverige ska barnets bästa vara avgörande för beslutet.

Inte heller i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. (nordiska verkställighetslagen) nämns påföljden sluten ungdomsvård. I stället talas om frihetsstraff och fängelse beträffande svenska frihetsberövande påföljder. Inte heller den nordiska lagen behöver alltså ändras med anledning av de förslag som utredningen lämnar.

Påföljden sluten ungdomsvård bör utmönstras ur 1 kap. 4 §, 3 kap. 12, 13 och 21 §§ lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen (europeiska verkställighetslagen). När barn och unga ska dömas till fängelse bör det bli enklare för dem att få verkställa straffet i hemlandet. Utredningen bedömer att det på ett generellt plan är bäst för barn att verkställa straff i det egna hemlandet de kan tala sitt modersmål och där deras anhöriga finns. Detta förutsätter dock att fängelseverksamheten i det andra landet är anpassat för barn och unga och att det i det enskilda fallet bedöms vara det bästa för barnet. Det blir dock en fråga som får avgöras i varje enskilt fall.

En särskild fråga är dock om överförande av straffverkställighet bör kunna ske utan barnets samtycke eller om 2 kap. 3 § europeiska verkställighetslagen bör ändras i fråga om barn. Av bestämmelsen följer att en dom som huvudregel får sändas över till ett annat medlemsland om den dömde har samtyckt till det. Enligt andra stycket krävs dock inte samtycke om den dömde är medborgare och bosatt i den andra medlemsstaten, efter verkställigheten av påföljden kommer att utvisas till den andra medlemsstaten till följd av att det finns ett beslut om utvisning i domen, eller den dömde har flytt eller på annat sätt återvänt till den andra medlemsstaten på grund av det straffrättsliga förfarandet mot honom eller henne i Sverige eller efter det att domen meddelades.

Utredningen gör bedömningen att det inte finns behov av att ändra bestämmelsen beträffande barn. Även om det inte krävs samtycke från den dömde finns det inte heller något absolut krav på att Kriminal-

²² SOU 2013:21, s. 313.

vården ska sända över en dom enligt bestämmelsen. Vid bedömningen av om en fängelsedom för ett barn ska sändas över till en annan stat för verkställighet ska Kriminalvården beakta barnkonventionens bestämmelser och då bl.a. låta barnet komma till tals och beakta barnets vilja. Kriminalvården ska även säkerställa att de rättigheter som i övrigt följer av barnkonventionen uppfylls i den andra staten och om så inte är fallet avstå från att sända domen. Vid bedömningen ska även tas hänsyn till om den dömdes sociala återanpassning underlättas av att verkställigheten överförs till den andra staten och om det i övrigt är lämpligt (se 2 kap. 1 § europeiska verkställighetslagen). Det finns alltså ett stort utrymme för Kriminalvården att avstå från att sända en dom som gäller ett barn för verkställighet i en annan medlemsstat.

Utöver de ändringar i europeiska verkställighetslagen som påtalats ovan finns det även bestämmelser i vissa förordningar där påföljden slutna ungdomsvård behöver utmönstras. Påföljden bör utmönstras ur följande förordningar.

- 3 och 9 b §§ förordningen (1982:306) med vissa bestämmelser om utlämning för brott till Sverige,
- 4 och 15 §§ förordningen (2003:1178) om överlämnande till Sverige enligt en europeisk arresteringsorder,
- 4 och 13 §§ förordningen (2012:566) om överlämnande till Sverige enligt en nordisk arresteringsorder,
- 2 kap. 1 a–4 §§, 3 kap. 7 och 11 §§ förordningen (2015:109) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen,
- 2 kap. 2 och 11 §§ förordning (2021:713) med kompletterande bestämmelser om straffrättsligt samarbete mellan Europeiska unionen och Förenade kungariket.

12 Alternativt förslag om påföljden sluten ungdomsvård behålls i påföljdssystemet

12.1 Inledning

Utredningens uppdrag är att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under arton år och föreslå lämpliga förändringar. Utredningen har kommit fram till att barn och unga, för det fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas, ska dömas till fängelse och att Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten. Av direktiven följer emellertid ett uppdrag att, oavsett ställningstagande i sak, lämna ett förslag som innebär att sluten ungdomsvård finns kvar i påföljdssystemet med oförändrat huvudmannaskap och har lämnat fullständiga författningsförslag för en sådan lösning. En fråga som särskilt har utpekats i direktiven är att maximtiden för sluten ungdomsvård ska förlängas (se avsnitt 12.2 nedan).

I följande avsnitt lämnar utredningen alltså ett alternativt förslag till huvudförslaget. Det innebär att argumentationen delvis måste ta sin utgångspunkt ur andra överväganden i det här avsnittet än de som framgår av utredningens huvudförslag. Ett exempel på det är att utredningens utgångspunkt i fråga om åldersstrukturen vid de särskilda ungdomshemmen i det här avsnittet än när huvudförslaget presenteras. Detta är en ofrånkomlig följd av att uppdraget omfattar att redovisa överväganden och förslag om både den lösning utredningen förordar och ett förslag som utredningen inte förordar. Huvudförslaget finns i kapitel 10 och 11.

SiS har i en skrivelse till regeringen samt i ett budgetunderlag för åren 2024–2026 angett att det finns behov av förändringar i lagstiftningen som reglerar myndighetens verksamhet. Behovet utgår enligt

SiS från att det finns utmaningar inom verksamheten som påverkar möjligheter att bl.a. bedriva en trygg och säker vård och behandling. Genom hemställen har SiS lyft ett antal frågor där det enligt myndighetens uppfattning finns behov av förändringar. Förslagen avser i flera hänseenden ökade möjligheter att använda kontrollåtgärder och att förbättra myndighetens möjligheter att öka säkerheten vid de särskilda ungdomshemmen.¹ Utredningen ifrågasätter inte att det finns behovs av sådana förändringar i regelverket om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Av direktiven framgår emellertid att det inte ingår i uppdraget att föreslå förändringar av de särskilda befogenheter som regleras i 13–17 a §§ LSU. Den regleringen, som bl.a. avser begränsningar i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster, utreds i ett annat sammanhang.²

SiS har även i skrivelse till regeringen fört fram att förordningen (2007: 1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse, inte är ändamålsenlig i alla delar och att tillägg behövs avseende t.ex. aspekter som trygghet och säkerhet och regeringens förväntningar på myndigheten att verka för att minska risken för återfall i brott (se avsnitt 12.3).

Så som beskrivits ovan i kapitel 3 infördes sluten ungdomsvård i samband med 1999 års förändringar av påföljdssystemet. Påföljden och dess reglering har alltså varit i bruk i drygt 20 år. Det har vid några tillfällen, bl.a. 2011 och 2018 genomförts förändringar i LSU.³ Utredningens bedömning är att den praktiska verkställigheten av påföljden inom ramen för frihetsberövandet, med förbehåll för de behov av förändringar som behandlas i ett annat sammanhang, fungerar väl för de unga lagöverträdarna (se avsnitt 11.2.1 och 11.2.2). Det finns mot den bakgrunden inte några omfattande behov av att ändra eller komplettera verkställighetslagstiftningen. Företrädare för SiS har framfört att det finns behov av att skärpa lagstiftningen i flera avseenden.⁴ I följande avsnitt redogörs för de behov av förändringar

¹ Se SiS hemställen till regeringen, Hemställen om översyn av vissa bestämmelser som styr SiS verksamhet, den 21 juni 2022, dnr 1.1.4-4201-2022 och Statens institutionsstyrelse – Budgetunderlag 2024–2026, den 24 februari 2023, dnr 1.1.3-7276-2022.

² Se Uppdrag att utreda vissa särskilda befogenheter vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem, bilaga till regeringskanslibeslut 2022-03-31 § 170.

³ Se prop. 2010/11:107 och prop. 2017/18:169.

⁴ Se SiS hemställen till regeringen, Hemställen om översyn av vissa bestämmelser som styr SiS verksamhet, den 21 juni 2022, dnr 1.1.4-4201-2022 och Statens institutionsstyrelse – Budgetunderlag 2024–2026, den 24 februari 2023, dnr 1.1.3-7276-2022.

som utredningen har noterat. En annan fråga gäller övergången från frihetsberövande till livet i frihet. Enligt utredningen är det otillfredsställande att de unga inte ges en möjlighet till en mer strukturerad verkställighet i frihet med stöd och kontroll. SiS har lämnat förslag till en möjlig lösning av denna fråga. Myndighetens förslag och utredningens ställningstaganden redovisas nedan under avsnitt 12.5.

12.2 Förlängd maximitid för slutna ungdomsvård

Utredningens förslag: Den maximala tid som rätten får bestämma för slutna ungdomsvård ska höjas till åtta år.

Enligt uppdraget ska utredningen föreslå att den föreskrivna maximitiden för slutna ungdomsvård höjs om påföljden behålls för barn och unga med bibehållet tillämpningsområde. Intresset av att åldersstrukturen vid de särskilda ungdomshemmen inte blir alltför vid ska enligt direktiven särskilt beaktas i det sammanhanget.

I dag vårdas unga upp till 21 år vid särskilda ungdomshem. Samma ålderskategori är även aktuell vid verkställighet av slutna ungdomsvård. Utredningen har i kapitel 10 ovan övervägt om påföljden slutna ungdomsvård ska finnas kvar och att ansvaret för att verkställa påföljden delas mellan SiS och Kriminalvården på så vis att barn och unga inleder verkställigheten vid ett särskilt ungdomshem och sedan flyttas över till Kriminalvården vid en viss ålder.

Enligt de bedömningar som har redovisats tidigare anser dock utredningen inte att det är lämpligt att överföra en dömd från ett ungdomshem till en anstalt när personen uppnår en viss ålder (se avsnitt 10.6.3). Det bedöms inte heller lämpligt att införa en möjlighet att omvandla en dom på slutna ungdomsvård till ett fängelsestraff under pågående verkställighet (se avsnitt 10.6.3). Utgångspunkten här är alltså att SiS ska ansvara för hela verkställigheten av en dom på slutna ungdomsvård om den påföljden finns kvar.

Slutna ungdomsvård får bestämmas till en viss begränsad tid, lägst 14 dagar och högst fyra år (se 32 kap. 5 § andra stycket brottsbalken och avsnitt 3.5.1 ovan). När strafftiden bestämdes till maximalt fyra år för slutna ungdomsvård gjordes en jämförelse med hur lång den maximala strafftiden i fängelse skulle kunna vara för ett barn eller en ungdom som dömdes för mord. Vid den tidpunkten fanns det bara

två ”straffmättningsstationer” för mord, nämligen fängelse i 10 år eller på livstid. Påföljden för mord bestämdes då till livstids fängelse endast i de allvarligaste fallen.⁵ Med den utgångspunkten var normalpåföljden tio års fängelse. Sedan dess har straffet för mord skärpts genom flera lagändringar. Straffet är nu fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller på livstid. Som skäl för livstids fängelse ska det särskilt beaktas om gärningen föregåtts av noggrann planering, präglats av särskild förslagenhet, syftat till att främja eller dölja annan brottslighet, inneburit svårt lidande för offret eller annars varit särskilt hänsynslös.

En konsekvens av den senaste lagändringen är att omständigheterna i fortsättningen inte måste i lika hög grad som tidigare tala i skärpande riktning för att de ska motivera ett livstidsstraff.⁶ Detta medför att livstidsstraffet kommer att dömas ut i fler fall där straffet enligt tidigare rättspraxis stannat vid tidsbestämt fängelse på den övre delen av straffskalan. En sådan förändring av bestämmelsen får verkningar även avseende tillämpningen av den tidsbestämda delen av straffskalan. Utgångspunkten för straffvärdet vid mord är numera fängelse i sexton år om straffet är tidsbestämt.⁷

I det här sammanhanget kan det även vara värt att nämna att ett livstidsstraff som omvandlas till viss tid enligt uttalanden i förarbeten och praxis normalt bestäms till mellan 18 och 25 år. Fängelsestraffets längd får inte understiga arton år och ska bestämmas med utgångspunkt från den tid som den dömda har avtjänat och med beaktande av reglerna om villkorlig frigivning samt den dömdes behov av åtgärder för att underlätta övergången till ett liv i frihet (se 4 § lagen, 2006:45, om omvandling av fängelse på livstid). Om en omvandling till arton års fängelse inte anses möjlig på grund av brottets karaktär och svårighetsgrad torde i allmänhet en strafftid om 21 års fängelse få anses vara tillräcklig med möjlighet att under särskilt försvårande omständigheter bestämma påföljden till 24 års fängelse. Vid synnerligen försvårande omständigheter bör fängelsestraffet bestämmas till en längre tid än 24 år.⁸

I samband med att straffskalan för bl.a. mord skärptes 2009 uttalades i förarbetena att skärpningen inte var avsedd att påverka kri-

⁵ Se Högsta domstolens dom NJA 2007 s. 194.

⁶ Se prop. 2018/19:138 s. 16.

⁷ Se Högsta domstolens dom ”Mordet med kökskniven”, NJA 2021 s. 32.

⁸ Se prop. 2005/06:35 s. 42 och NJA 2008 s. 579 I–III.

terierna för omvandling av livstidsstraff.⁹ Högsta domstolen har dock i ett avgörande efter lagändringen angett att det inte alltid är tillräckligt att tidsbestämma straffet till 24 år. Skärpningen av straffskalan tillsammans med att det i det aktuella fallet handlade om flerfaldig brottslighet av synnerligen allvarligt slag innebar att straffet tidsbestämde till 30 år.¹⁰ Vid den senaste lagändringen av straffet för mord gjordes inga uttalanden om en eventuell effekt när det gäller omvandling av livstidsstraff.¹¹

Sedan påföljden slutna ungdomsvård infördes har alltså flera reformer genomförts för att höja straffnivån för den allvarligaste brottsligheten, inte minst när det gäller mord.¹² Dessa reformer har syftat till att påverka straffmätningen i skärpande riktning även för unga lagöverträdare samtidigt som de föreskrivna tiderna för slutna ungdomsvård inte har förändrats. Av utredningens direktiv följer att de överväganden som kommit till uttryck genom dessa reformer bör få genomslag också när det gäller regleringen avseende frihetsberövande påföljder för unga i åldersgruppen 15–17 år. Även vid återfall i allvarlig brottslighet bör det enligt direktiven finnas utrymme att skärpa reaktionen från samhällets sida.

Om inte det maximala straff som kan dömas ut för slutna ungdomsvård höjs är det utredningens bedömning att barn och unga i högre utsträckning än nu kommer att dömas till fängelse för att påföljden slutna ungdomsvård inte bedöms som tillräckligt ingripande. Om påföljden slutna ungdomsvård alltjämt behålls som huvudpåföljd för den aktuella åldersgruppen vore det en olycklig utveckling med tanke på att Kriminalvården inte har någon särskild anpassad verksamhet för unga. Ambitionen bör alltså vara att så många som möjligt kan omfattas av en påföljd på slutna ungdomsvård.

Frågan är då hur mycket den maximala strafftiden ska höjas. Med den reglering och praxis som gäller för ungdomsreduktion och villkorlig frigivning är det svårt att se något mer påtagligt behov av att öka maxstraffet för slutna ungdomsvård. Om man utgår från de riktlinjer för straffreduktion för unga lagöverträdare som utvecklats i praxis skulle ett livstidsstraff som motsvarar 24 års fängelse för en vuxen lagöverträdare motsvara ett straffmätningvärde på drygt tre år för

⁹ Se prop. 2008/09:118 s. 27.

¹⁰ Se Högsta domstolens dom NJA 2011 s. 872.

¹¹ Prop. 2018/19:138.

¹² Prop. 2008/09:118 Straffet för mord m.m., prop. 2013/14:194 Skärpt straff för mord och prop. 2018/19:138 Straffet för mord.

en person som begått brottet vid femton års ålder. Motsvarande siffra för en 16- och 17-åring är fyra respektive drygt fem år.

Samtidigt är det viktigt att hålla i minnet att de angivna utgångspunkterna endast är riktlinjer och att påföljdsbestämningen i varje enskilt fall måste ske nyanserat och med beaktande av samtliga relevanta omständigheter. Det är varken rimligt eller möjligt att i varje fall låsa sig vid vissa andelar av straffvärdet för en vuxen. Straffmättningsvärdet måste också kunna variera om den dömda nyss fyllt exempelvis 17 år eller om han eller hon inom kort ska fylla arton år.

Det måste också beaktas att påtagliga förändringar sannolikt kommer att ske i straffsystemet de närmaste åren och att de också kommer att påverka reglerna för unga lagöverträdare i skärpande riktning.

Mot den bakgrunden och då statistik från SiS visar att många av de som döms till slutna ungdomsvård är drygt 17 år kan det finnas behov av att döma ut en betydligt längre strafftid än den nuvarande maximitiden.

De maxtider som har övervägts är om strafftiden ska bestämmas till sex eller åtta år. Det skulle kunna hävdas att sex år är tillräckligt givet den reglering som gäller i dag. Utredningen anser dock att den maximala strafftiden ska förlängas till åtta år. Det finns då ett utrymme även för framtida förändringar när det gäller straffmätning för unga lagöverträdare i åldersspannet 15–17 år. Om strafftiden för slutna ungdomsvård höjs till åtta år finns det dessutom utrymme att döma även den som begår allvarlig brottslighet strax innan han eller hon fyller arton år till slutna ungdomsvård i stället för fängelse.

En höjning av maximistraffet för slutna ungdomsvård kommer att leda till att åldersstrukturen förändras vid de särskilda ungdomshemmen. Om den dömda vid inskrivningen är drygt 17 år, vilket är vanligt, kommer den dömda att vara fyllda 25 år när han eller hon frigges. Men det mesta talar dock för att det inte kommer att bli vanligt förekommande. Att barn avtjänar frihetsberövande påföljder tillsammans med unga vuxna på nu angivet sätt bedöms inte vara det bästa ur ett barnperspektiv. En sådan konsekvens, som sannolikt inte kommer aktualiseras ofta, är dock oundviklig. Man bör också verka för en ökad differentiering utifrån ålder vid de särskilda ungdomshemmen om fler dömda över arton år ska avtjäna slutna ungdomsvård vid de särskilda ungdomshemmen. Redan i dag är dock åldersintervallet relativt brett och det förekommer att individer över 21 år verkställer slutna ungdomsvård. SiS arbetar således med differentiering

av barn utifrån om de är skolpliktiga eller inte, kön, krav på säkerhetsnivå och problembild. SiS bör dock ytterligare utveckla anpassningen av verkställigheten så att äldre dömda kan beredas lämplig utbildning och sysselsättning. Det kan t.ex. handla om att i större utsträckning än nu erbjuda dessa personer yrkesutbildningar, lämplig praktik eller arbete under tiden på ungdomshemmet.

12.3 Förordning med instruktion för SiS

Utredningens förslag: I förordningen med instruktion för SiS verksamhet ska det uttryckligen anges att SiS även ansvarar för att verkställa sluten ungdomsvård vid de särskilda ungdomshemmen.

Genom tillägg av en ny paragraf ska det också klargöras att SiS vid verkställighet av sluten ungdomsvård ska verka för att påföljden genomförs på ett säkert, humant och effektivt sätt och att återfall i brott ska förebyggas under verkställigheten. Vidare ska det anges att SiS särskilt ska vidta åtgärder som syftar till att brottslighet under verkställigheten förhindras, frigivningen förbereds, eventuellt narkotikamissbruk bekämpas och till att innehållet i verkställigheten anpassas efter varje individs behov.

Av 1 § förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse (i fortsättningen ”SiS instruktion”) följer att SiS ansvarar för sådana hem som avses i 2 § LVU samt 22 och 23 §§ LVM. Myndigheten ska särskilt svara för planering, ledning och drift av de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen, anvisning av platser till hemmen, ekonomisk styrning, resultatuppföljning och kontroll, metodutveckling, forskning, uppföljning av vårdresultat samt utvecklingsarbete (2 §). SiS får utföra uppdrag åt kommuner och regioner i samband med avgiftning av missbrukare, utslussning, eftervård eller andra insatser som anknyter till verksamheten vid sådana hem som anges i 1 §. Myndigheten får också tillhandahålla sådana varor och tjänster som produceras huvudsakligen av intagna som ett led i verksamheten vid sådana hem som anges i 1 § (se 3 § SiS instruktion).

SiS ska vidare utforma sin verksamhet så att den utgår från flickors och pojkars samt kvinnors och mäns villkor och behov, inför beslut eller andra åtgärder som kan röra barn bedöma konsekvenserna för barn och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa (se 4 § SiS instruk-

tion). Myndigheten ska i sin verksamhet utgå från ett brukarperspektiv. Genom samverkan med andra myndigheter och övriga aktörer ska SiS verka för att brukarna får en sammanhållen vård (se 5 § SiS instruktion).

En väsentlig del av SiS verksamhet utgörs av att verkställa påföljden slutna ungdomsvård. Inom ramen för den uppgiften arbetar SiS med att förebygga brott och att främja den dömdes återanpassning i samhället. Myndigheten har också en tydlig uppgift att tillgodose krav på säkerhet och att exempelvis motverka våld eller hot på intuitionerna och avvikningar. Dessa delar av myndighetens uppdrag saknas i förordningen.

En jämförelse med Kriminalvårdens instruktion visar bl.a. att Kriminalvårdens uppdrag innefattar att verkställa utdömda påföljder, verka för att påföljderna verkställs på ett säkert, humant och effektivt sätt samt att återfall i brott förebyggs (se 1 och 2 §§ förordning, 2007:1172, med instruktion för Kriminalvården, i det följande förkortad "Kriminalvårdens instruktion").

Kriminalvården ska enligt sin instruktion särskilt vidta åtgärder som syftar till att brottslighet under verkställigheten förhindras, frigivningen förbereds, narkotikamissbruket bekämpas och innehållet i verkställigheten anpassas efter varje individs behov (se 2 §). Av instruktionen följer också att anstaltsorganisationen ska vara utformad så att den tillgodoser dels olika behov av övervakning och kontroll, dels de intagnas behov av sysselsättning samt främjar en ändamålsenlig planering av de intagnas frigivning (se 3 § första stycket). Frivårdsorganisationen ska vara utformad så att den dels tillgodoser behovet av kontroll, stöd och andra åtgärder när det gäller klienterna, dels främjar ett effektivt samarbete med Kriminalvårdens övriga verksamheter och med övriga myndigheter (se 4 §).

Jämförelsen visar att det uppdrag som SiS har enligt sin instruktion fortfarande i huvudsak avser vård enligt LVU och LVM. När slutna ungdomsvård infördes var också avsikten att verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen i grunden skulle vara inriktad på vård.

Förutsättningarna för SiS uppdrag har ändrats. Erfarenheten av påföljden visar att det finns ett större behov av att beakta samhällsskyddsaspekter än tidigare. Erfarenheten visar också att SiS har haft stora utmaningar när det gäller att åstadkomma en verksamhet som är trygg och säker för dömda och för personalen. Myndigheten har också under senare år arbetat systematiskt för att komma till rätta

med bl.a. avvikningar. Det arbetet har också lett till att färre personer nu avviker från de särskilda ungdomshemmen.

Det kan mot den bakgrunden finnas anledning att tydliggöra myndighetens uppdrag vid verkställighet av slutna ungdomsvård och att uttryckligen ange myndighetens ansvar att bl.a. motverka återfall i brott och främja den dömdes återanpassning i samhället.

Det är svårt att undvika att verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen får allt större likheter med verksamheten vid Kriminalvårdens anstalter. Detta framgår även av att SiS på senare tid har förändrat organisationen, bl.a. till följd av uttalanden från JO, så att man numera som regel inte blandar unga som har placerats enligt LVU med de som dömts till slutna ungdomsvård.¹³

Om påföljden slutna ungdomsvård ska finnas kvar med SiS som ansvarig huvudman är det viktigt att det uppdrag som SiS har när det kommer till att verkställa påföljd också framgår av myndighetens instruktion.

Det bör därför göras tillägg i SiS instruktion som innebär att SiS ansvarar för att verkställa slutna ungdomsvård vid de särskilda ungdomshemmen. I instruktionen bör även klarläggas att SiS vid verkställighet av slutna ungdomsvård ska verka för att påföljden verkställs på ett säkert, humant och effektivt sätt och att återfall i brott förebyggs. Statens institutionsstyrelse ska dessutom särskilt vidta åtgärder som syftar till att brottslighet under verkställigheten förhindras, frigivningen förbereds, narkotikamissbruk bekämpas och innehållet i verkställigheten anpassas efter varje individs behov. Formuleringarna överensstämmer med vad som gäller för Kriminalvården.

En möjlig framtida konsekvens av ändringen är att SiS i större utsträckning än för närvarande skulle kunna utbyta information med andra myndigheter i brottsförebyggande syfte, vilket bl.a. skulle innebära att SiS skulle få del av mer information om de personer som ska tas in för verkställighet. En sådan konsekvens vore rimlig mot bakgrund av att SiS då kommer att kunna fatta bättre underbyggda beslut om t.ex. placering, användning av elektroniska kommunikationstjänster och andra säkerhetsrelaterade frågor. En sådan förändring kräver dock även förändringar i den reglering som styr SiS möjlighet att hantera personuppgifter. Utredningen har inget uppdrag att utreda förutsättningarna för en sådan förändring och har inte heller möjlighet att inom den tidsram som utredningen har genomföra de över-

¹³ Se t.ex. JO beslut den 17 december 2018, dnr 7107-2018 och JO beslut den 21 februari 2019, dnr 6204-2018.

väganden som krävs för att föreslå förändringar i personuppgiftshanteringen. Om det finns behov för SiS att hantera personuppgifter i större utsträckning än nu får den frågan i sådant fall utredas i annat sammanhang. innebär visserligen en viss inskränkning av den enskildes integritet, men kan samtidigt innebära att våldsamma eller hotfulla situationer kan undvikas i högre utsträckning än nu genom att SiS har mer information om de intagna och då t.ex. kan undvika att placera personer med konkurrerande gängtillhörighet på samma avdelning. Att genomföra förslag som innebär ett visst ingrepp i ett enskilt barn eller en enskild ungdoms integritet för att öka säkerheten för såväl övriga barn som personal på en avdelning bedömer utredningen i den givna situationen som i överensstämmelse med vad som är bäst för barnen som avtjänar straff som grupp.

Slutligen bör nämnas att det kan finnas anledning att genomföra den föreslagna ändringen i SiS instruktion även om lagstiftaren väljer att gå vidare med utredningens huvudförslag. Det beror bl.a. på att utredningen föreslår ett sent ikraftträdande för de huvudförslag som lämnas (se avsnitt 14.1 nedan), vilket innebär att SiS kommer att fortsätta verkställa slutna ungdomsvård under flera års tid även om det beslutas att barn ska dömas fängelse och avtjäna straffen vid kriminalvårdsanstalt. Dessutom kommer det finnas utdömda påföljder som inte har verkställts den dag huvudförslagen träder i kraft och som ska verkställas av SiS (se avsnitt 13.3.3 och 14.2 nedan). Slutligen föreslår utredningen att rätten i undantagsfall ska kunna besluta att barn får avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem, vilket innebär att SiS även i framtiden kommer verkställa påföljder även om antalet sådana beslut förväntas bli litet.

12.4 Kvalifikationstid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet

Utredningens förslag: En kvalifikationstid för när vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får beviljas ska införas i 18 § LSU. En vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får beviljas först sedan två månader av strafftiden har avtjänats. Om det finns särskilda skäl får en vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet beviljas trots att den angivna kvalifikationstiden inte har förflutit.

I LSU finns det inte någon kvalifikationstid för när en intagen kan beviljas vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet så som det gör beträffande permission i fängelselagen (se avsnitt 7.3 ovan). Av 18 § LSU följer i stället att den dömda ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Inför ett beslut om vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet ska SiS höra socialnämnden i den dömdes hemort om det inte är uppenbart obehövt (22 §).

För att skapa tydliga och förutsägbara rutiner för de unga hade SiS tidigare generella riktlinjer där det framgick när och hur ofta vistelse utanför ungdomshemmet kunde beviljas. I lagstiftningsärendet om förbättrad utslussning från slutna ungdomsvård uttalades dock att det inte var möjligt att ange en generell tidpunkt för när olika utslussningsåtgärder skulle vidtas i och med att behovet av konkreta åtgärder varierar utifrån strafftid och personliga och sociala förhållanden.¹⁴ SiS tolkade uttalandet så att generella riktlinjer inte borde användas och numera prövas varje ansökan om vistelse utanför ungdomshemmet mot den enskildes behov av sådan vistelse.

Som en allmän utgångspunkt beviljas dock inte ansökningar om vistelser utanför ungdomshemmet under den inledande verkställighetstiden då utredning eller kartläggning av den unge pågår. Detta innebär att en ansökan om vistelser utanför ungdomshemmet normalt inte medges under de första två månaderna av verkställigheten (se om verkställighetens faser i avsnitt 7.4.2 ovan). Det beror bl.a. på att det först är efter att utredningen och kartläggningen av den unge är klar som SiS har tillräcklig information om den unge för att kunna göra en väl underbyggd risk- och säkerhetsanalys.

Företrädare för SiS har uppgett att den otydlighet som finns i det nuvarande regelverket skapar frustration hos de intagna ungdomarna. Otydligheten innebär att ungdomarna ställer upprepade frågor om när utevistelser kan komma i fråga och sedan inte blir nöjda med de vaga besked som personalen kan lämna. Detta leder i sin tur till onödiga motsättningar mellan de intagna och personalen. SiS anser att det hade varit en fördel för både de intagna ungdomarna och för perso-

---

¹⁴ Se prop. 2010/11:107 s. 15.

nalen om det fanns en tydlig kvalifikationstid i LSU för när utevistelser kan komma i fråga.

Enligt 10 kap. 1 § fängelselagen gäller att en intagen får beviljas permission om minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats, och det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att den angivna tiden inte har förflutit.

Utredningen ansluter sig till den bedömning som företrädare för SiS har redogjort för och bedömer att det vore bättre för de barn och unga som tas in för att avtjäna sluten ungdomsvård att ramarna för verkställigheten är så tydliga som möjligt. Det bör av den anledningen införas en kvalifikationstid för vistelse utanför ungdomshemmet.

Frågan är hur lång kvalifikationstiden bör vara. Eftersom det är fråga om barn och unga som hålls inlåsta bör tiden inte vara alltför lång. Tiden bör dock anpassas till myndighetens behov av att göra de nödvändiga avvägningarna mellan samhällsskydd och den enskildes behov av utevistelser. En rimlig och lämplig kvalifikationstid är två månader, vilket motsvarar den tid som utrednings- och kartläggningsfasen beträffande den intagne normalt pågår.

Det är inte möjligt att nu förutse alla situationer som kan uppstå under en verkställighet. Det är inte heller i lagstiftningsprocessen möjligt att förutse och ta hänsyn till varje enskild individs behov. För att inte lagstiftningen ska bli alltför rigid och med hänsyn till att lagen kommer att påverka barn och unga bör kvalifikationstiden för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet inte vara absolut. Det ska därför finnas en möjlighet att, om det finns särskilda skäl, bevilja en intagen vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet innan två månader av straffet har förflutit. Det kan t.ex. vara så att den unge behöver besöka tandläkare eller närvara vid annan liknande aktivitet som är särskilt viktig eller nödvändig för den unge.¹⁵ Ytterligare skäl att bevilja en ungdom vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet innan två-månadersperioden har löpt skulle kunna vara för att delta i strukturerad färdighetsträning som anordnas av SiS.

Sammantaget innebär förslaget alltså att det ska införas en kvalifikationstid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet. Bestämmelsen bör införas i LSU. Tiden bör bestämmas till två månader från det att straffet började avtjänas. I undantagsfall, om det finns

---

¹⁵ Jfr prop. 2009/10:135 s. 160.

särskilda skäl, bör dock en vistelse utanför ungdomshemmet kunna beviljas trots att den kvalifikationstiden inte har förflutit. Precis som nu bör den tid då den dömda befinner sig på en beviljad vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet räknas in i verkställighetstiden.

12.5 Villkorlig frigivning från sluten ungdomsvård

I avsnitt 10.5 ovan har utredningen redogjort för bedömningen att det är till barnens bästa att en frihetsberövande påföljd för barn innehåller en obligatorisk och strukturerad övergång mellan verkställighet i anstalt och frihet. Det är också avsikten att det ska ske en strukturerad övergång från sluten ungdomsvård till livet i frihet och det har genomförts förändringar i lagstiftningen som syftat till bättre utslussning. Det finns emellertid fortfarande vissa inbyggda utmaningar i systemet, bl.a. att det är olika ansvariga huvudmän för verkställigheten av påföljden och den efterföljande vården och att SiS inte har en verksamhet som ger möjlighet till vård i frihet på den dömdes hemort oavsett var den unge bor.

SiS har nyligen tagit fram två förslag till hur utslussning från sluten ungdomsvård skulle kunna utformas på ett mer ändamålsenligt sätt. Det ena förslaget innebär att det ska följa en lagstadgad eftervård efter den frihetsberövande delen av straffet och det andra förslaget innebär att det införs villkorlig frigivning från sluten ungdomsvård. De båda förslagen presenteras kortfattat nedan. Därefter redovisas utredningens bedömning av om något förslag bör lämnas i frågan.

12.5.1 SiS förslag om villkorlig frigivning från sluten ungdomsvård

Utformningen av villkorlig frigivning från sluten ungdomsvård

SiS förslag innebär att den som döms till sluten ungdomsvård blir villkorligt frigiven när två tredjedelar av straffet har verkställts.

Inför villkorlig frigivning ska SiS i samråd med den dömda och socialtjänsten utarbeta en individuell plan som den dömda ska följa. Syftet är att ge den unge alternativ till en kriminell livsstil, förhindra återfall i brottslighet och förbättra möjligheterna till inslussning i

samhället. Den individuella planen får innehålla föreskrifter om bl.a. boende, skola eller annan sysselsättning, deltagande i fritidsaktiviteter och missbruksbehandling eller annan vård och behandling. Villkorlig frigivning förutsätter att den dömda deltar i daglig sysselsättning med antingen skola, praktik, behandlingsinsatser, arbete eller en kombination av sådan sysselsättning. Planen kan även innehålla föreskrifter om att den dömda ska delta i andra åtgärder som syftar till att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt. Även föreskrifter om den dömdes vistelseort eller andra anvisningar om platser eller områden den dömda ska vistas eller inte får vistas kan ingå i planen. SiS ska ha möjlighet att kontrollera att föreskrifterna efterlevs genom elektronisk övervakning. Kombinationen stöd och kontroll bedöms kunna leda till att behandlingsinslagen får större effekt när det gäller att minska risken för återfall i brott.

Om den dömda missköter den individuella planen ska det finnas möjlighet för SiS att ändra eller besluta om nya föreskrifter eller meddela den dömda en varning. Om den dömda ändå inte följer den upprättade planen ska en särskild nämnd kunna besluta att en del av den villkorligt medgivna friheten ska förverkas. Ett sådant beslut innebär att den dömda ska återintas vid ett särskilt ungdomshem i det antal dagar som nämnden har beslutat om. Om villkorligt medgiven frihet förklaras helt eller delvis förverkad, ska med avseende på frågan om ny villkorlig frigivning, det som förverkats anses som en ny påföljd om slutna ungdomsvård eller ett nytt fängelsestraff. Detsamma ska gälla vid beräkning av strafftid enligt LSU och strafftidslagen.

Enligt förslaget ska det finnas möjlighet för SiS att besluta att den villkorliga frigivningen skjuts upp om det finns särskilda skäl för det. Vid bedömningen ska det särskilt beaktas om den dömda under verkställigheten har underlåtit att delta i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främjar hans eller hennes anpassning i samhället, eller den dömda annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Om den villkorliga frigivningen skjuts upp ska det i beslutet anges med hur många dagar det ska ske.

Om den villkorliga frigivningen skjuts upp eller förverkas efter att den dömda fyllt 21 år och det inte finns sådana skäl emot överföring som nämnts ovan, ska den dömda föras över till Kriminalvården för att fortsätta verkställigheten på anstalt.

SiS förslag på organisering av villkorlig frigivning

SiS har även lämnat förslag till hur myndigheten kan verkställa slutna ungdomsvård i frihet. En sammanställning av 418 domar där påföljden bestämdes till slutna ungdomsvård mellan åren 2016–2021 visar att antalet domar på slutna ungdomsvård skiljer sig åt mellan kommunerna. En klar majoritet av de dömda kommer från Stockholm, Göteborg och Malmö. Omkring 85 procent av ungdomarna har sin hemkommun inom en till en och en halv timmes resa med bil från närmaste ungdomshem med uppdrag att verkställa slutna ungdomsvård. Det vore därmed möjligt att organisera en uppsökande verksamhet med utgångspunkt från de ungdomshem som har i uppdrag att verkställa slutna ungdomsvård. Även mindre orter kan ha enstaka ungdomar som döms. Det innebär att SiS måste räkna med att ha en organisation som har beredskap att nå ut över hela landet.

Vid ungdomshemmen som ska arbeta med ungdomar i frihet kommer det fungera med tydliga uppdrag, mandat och förutsättningar för uppdraget att behövas. SiS föreslår att LSU-koordinatorer och behandlingssekreterare i samverkan ska utgöra navet under verkställigheten, både på institution och i frihet. För att tydliggöra arbetet med de ungas verkställighetsplanering anser SiS att det ska inrättas lokala LSU-team alla ungdomshem som har platser för slutna ungdomsvård. I LSU-teamen ska ingå lokal säkerhetssamordnare, LSU-koordinatorer, psykolog, behandlingssekreterare och pedagog.

Från och med 2023 kommer SiS att ha fem ungdomshem med LSU-platser varav två med säkerhetsklass 1. För att genomföra förslaget behöver de två största ungdomshemmen (Råby och Sundbo) anställa två nya LSU-koordinatorer vardera och övriga en koordinator. Kostanden för det uppskattas till cirka 5 300 000 kronor årligen.

SiS har en central organisation med en placeringsenhet som tar beslut i enskilda individärenden gällande slutna ungdomsvård. Det finns därmed förutsättningar för en nationell rättssäkerhet och likställighet i handläggningen. Det finns också LSU-koordinatorer på varje ungdomshem som vårdar dömda ungdomar. Det innebär att SiS som myndighet redan har förutsättningar för och kommer att kunna ha en organisation som svarar upp mot de lokala behoven som finns för att verkställa villkorlig frigivning.

12.5.2 Utredningen lämnar inte något förslag om villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård

Utredningens bedömning: Det bör inte lämnas något förslag om att införa villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård. Om slutna ungdomsvård behålls som påföljd finns det dock skäl att göra en genomgripande analys av möjligheten att införa villkorlig frigivning vid slutna ungdomsvård. Det lagförslag som SiS har presenterat kan tjäna som underlag för en sådan analys.

Så som redovisats ovan har SiS tagit fram ett förslag om villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård.

Förslaget om villkorlig frigivning överensstämmer i allt väsentlig med den befintliga regleringen om villkorlig frigivning från fängelsestraff. En sådan ordning skulle möta den unges behov av en strukturerad övergång, vilket är av stor betydelse för att främja den unges återanpassning i samhället. Regleringen skulle ge en tydlighet i övergången från frihetsberövande till frihet och erfarenhet skulle kunna hämtas från villkorlig frigivning från fängelsestraff.

Införandet av villkorlig frigivning vid slutna ungdomsvård kräver dock omfattande förändringar i SiS organisation och arbete.

Myndigheten har ungdomshem med placeringar för slutna ungdomsvård på fem platser i landet vilket innebär att det i många fall skulle vara svårt för myndigheten att tillhandahålla stöd och utöva kontroll i den dömdes hemkommun. Det skulle inte heller vara rimligt att helt lägga en sådan uppgift på socialtjänsten framför allt för att det inte ligger i socialtjänstens uppdrag att utöva sådan kontroll som krävs.

Vidare gör utredningen bedömningen att införandet av villkorlig frigivning vid slutna ungdomsvård skulle förutsätta att ansvaret för ungdomsövervakning flyttas över till SiS. I lagstiftningsärendet som ledde till att ungdomsövervakning infördes gjorde SiS bedömningen att myndigheten skulle behöva bygga upp en helt ny verksamhetsform om SiS tilldelades ansvaret för att verkställa den påföljden. Kostnaden för att bedriva verksamheten uppskattade SiS till över 100 miljoner kronor per år (inte inräknat de initiala kostnaderna för uppbyggnad av verksamheten). Vid den beräkningen hade SiS dessutom antagit att det skulle vara tillräckligt att myndigheten etablerade verksamhet

för ungdomsövervakning på tio platser i landet, vilket man senare under lagstiftningsärendet ansåg vara otillräckligt. SiS uttalade i sitt remissvar att Kriminalvården var bättre lämpad att ansvara för verkställigheten av ungdomsövervakning. SiS saknar i dag organisatoriska förutsättningar att ansvara för verkställigheten efter villkorlig frigivning. Det finns visserligen möjlighet att genomföra förändringar som gör att myndigheten skulle kunna möta ett sånt behov, men utredningen kan dock konstatera att Kriminalvården har byggt upp en organisation som har anpassats för att ansvara för verkställigheten av ungdomsövervakning. Det framstår som att verksamheten fungerar väl. I utredningens uppdrag ingår inte att överväga en förändring i fråga om ansvaret för ungdomsövervakning. Det är inte heller försvarbart att bygga upp parallella organisationer för stöd och kontroll av unga i åldern 15–21 år.

Mot den bakgrund som nu tecknats lämnas inte något förslag till reglering om villkorlig frigivning. Samtidigt är det en utgångspunkt för utredningen att det, inte minst när det gäller unga lagöverträdare, finns ett stort behov av en strukturerad övergång från frihetsberövande till frihet och att ett system med villkorlig frigivning kan tillgodose ett sådant behov.

Om slutna ungdomsvård bibehålls som påföljd bör därför en analys göras av möjligheten att införa en sådan reglering. Det förslag till lagstiftning om villkorlig frigivning som SiS har tagit fram kan under sådana förhållanden tjäna som underlag för en sådan analys (se bilaga 3 till betänkandet).

12.6 Sysselsättningsplikt för den som har fyllt arton år

Utredningens bedömning: Sysselsättningsplikt införs för den som avtjänar slutna ungdomsvård efter att ha fyllt arton år. Den som har sysselsättningsplikt har också rätt till ersättning för sysselsättning som utförs enligt anvisning från SiS.

Det finns i dagsläget ingen sysselsättningsplikt för den som avtjänar slutna ungdomsvård. Det beror främst på att påföljden är avsedd för barn och att det inte har ansetts lämpligt att införa en sådan skyldighet för barn. De som avtjänar slutna ungdomsvård får inte heller någon

ersättning för den tid de deltar i anvisad sysselsättning så som är fallet för de som deltar i sysselsättning vid kriminalvårdsanstalt.

Av nuvarande 12 § LSU följer att den dömda ska ges nödvändig vård och behandling och ges tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus. Den huvudsakliga sysselsättningen vid de särskilda ungdomshemmen utgörs av SiS skola och ett omfattande arbete läggs ner på att motivera de intagna att delta i undervisningen. Många unga som tidigare haft stora utmaningar att följa skolundervisningen på hemorten tar också betyg i flera ämnen under verkställigheten. Det finns dock ingen möjlighet för SiS att vare sig ge ersättning till de som deltar eller vidta åtgärder mot den som inte deltar i vare sig undervisning eller annan erbjuden sysselsättning.

Så som tidigare angetts är cirka en tredjedel av dem som tas in för att avtjäna slutna ungdomsvård redan över arton år när verkställigheten inleds. Ytterligare en tredjedel hinner fylla arton år innan påföljden är verkställd. Det är rimligt att tro att ännu fler av de som döms till slutna ungdomsvård framöver hinner fylla arton år innan verkställigheten upphör. Från den dag en ungdom blir myndig finns det en förväntan på att han eller hon antingen ska försörja sig själv eller utbilda sig. Utredningen har av den anledningen övervägt om det bör införas en sysselsättningsplikt för den som är eller blir myndig när påföljden avtjänas. Redan här förtjänar att nämnas att övervägandena inte omfattar personer under arton år då det inte anses lämpligt att ålägga barn en sådan plikt, bl.a. med hänsyn till barnkonventionens bestämmelser. Övervägandena gäller alltså enbart myndiga personer som avtjänar slutna ungdomsvård.

Fördelen med att införa en sysselsättningsplikt är att de på så vis förbereds för ett liv efter att påföljden är verkställd. Man kan också förvänta sig att det skulle vara enklare att motivera de intagna att delta i sysselsättning om det fanns en sådan skyldighet som dessutom på något vis kunde förenas med en positiv förstärkning. Exempel på positiv förstärkning skulle kunna vara att det samtidigt införs en rätt till ersättning motsvarande den som intagna vid kriminalvårdsanstalt erhåller när de deltar i anvisad sysselsättning.

Att på nu föreslaget vis införa sysselsättningsplikt som innebär en rätt till ersättning som endast omfattar vissa av de som avtjänar straff på en och samma avdelning kan orsaka vissa problem. För det första skulle det kunna betraktas som orättvist att vissa får ersättning

för att delta i en viss sysselsättning medan andra som deltar i samma aktivitet blir utan ersättning. För det andra skulle det innebära att olika regler skulle behöva tillämpas för olika intagna, vilket utgör en komplikation för personalen. Problemen ska dock inte överdrivas. Utredningen anser att fördelarna med ett system som ger starkare incitament för den intagne att delta i erbjuden sysselsättning är större än de utmaningar som skulle följa av att tillämpa regelverket. Den sysselsättning som erbjuds den enskilde ska fortfarande utgå från den enskildes behov och bedömas som lämplig av SiS. Utredningen föreslår därför att det ska införas sysselsättningsplikt för den som är äldre än arton år och avtjänar sluten ungdomsvård. Till sysselsättningsplikten ska kopplas en rätt till ersättning som enbart utgår om den enskilde deltar i den sysselsättning som erbjuds. Ersättningen ska motsvara den som gäller enligt 3 kap. 3 § fängelselagen.

12.7 Utformning av ett alternativt författningsförslag om sluten ungdomsvård behålls som påföljd

12.7.1 Det alternativa författningsförslagets placering i betänkandet

Som angetts ovan har utredningen fått i uppdrag att, oavsett ställningstagande i sak, lämna ett förslag som innebär att sluten ungdomsvård finns kvar i påföljdssystemet med oförändrat huvudmannaskap när det gäller den frihetsberövande delen av en sådan påföljd och lämna fullständiga författningsförslag. Eftersom detta inte utgör en del av utredningens egentliga förslag och för att inte sammanblandning ska ske med utredningens författningsförslag har det alternativa författningsförslaget placerats sist i det här kapitel. Förslaget blir på så vis tydligare än om det t.ex. hade placerats i en bilaga till betänkandet.

12.7.2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken att 32 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 kap. 5 §¹⁶

Har någon begått brott innan han eller hon fyllt arton år och finner rätten med tillämpning av 30 kap. att påföljden bör bestämmas till fängelse, *skall* den i stället bestämma påföljden till slutna ungdomsvård under viss tid. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, finns särskilda skäl *däremot*.

Rätten får bestämma tiden för slutna ungdomsvård till lägst fjorton dagar och högst *fyra* år.

Bestämmelser om verkställighet av slutna ungdomsvård.

Om någon *har* begått brott innan han eller hon fyllt arton år och rätten med tillämpning av 30 kap. *finner* att påföljden bör bestämmas till fängelse, *ska* den i stället bestämma påföljden till slutna ungdomsvård under viss tid. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, finns särskilda skäl *mot det*.

Rätten får bestämma tiden för slutna ungdomsvård till lägst fjorton dagar och högst *åtta* år.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

¹⁶ Senaste lydelse 2006:891.

12.7.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård att 12 och 18 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den dömd *skall* ges nödvändig vård och behandling och ges tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus

Föreslagen lydelse

12 §¹⁷

Den dömd *ska* ges nödvändig vård och behandling och ges tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus

En dömd som har fyllt arton år är skyldig att delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. Det gäller dock inte den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt nämnda balk får erbjudas sysselsättning bara av den art och i den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

Den som har sysselsättningsplikt enligt andra stycket har rätt till sådan ersättning som anges i 3 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

18 §¹⁸

Den dömd ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett tillstånd att vistas

¹⁷ Senaste lydelse 1998:603.

¹⁸ Senaste lydelse 2011:735.

utanför det särskilda ungdomshemmet ska förenas med de villkor som behövs.

Vid vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera villkor som ställts om var den dömde ska befinna sig.

Tid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet enligt första stycket ska räknas in i verkställighetstiden.

Tid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet enligt första stycket får beviljas först efter att två månader av strafftiden har avtjänats. Om det finns särskilda skäl får dock vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet beviljas trots att den angivna kvalifikationstiden inte har förflutit. Tid då den dömde beviljats vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet ska räknas in i verkställighetstiden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

12.7.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse

dels att 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 1 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹⁹

Statens institutionsstyrelse ansvarar för sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem

Statens institutionsstyrelse ansvarar för att verkställa sluten ungdomsvård vid sådana särskilda ungdomshem som anges i första stycket.

1 a §

Vid verkställighet av sluten ungdomsvård ska Statens institutionsstyrelse verka för att påföljden sluten ungdomsvård verkställs på ett säkert, humant och effektivt sätt och att återfall i brott förebyggs.

Statens institutionsstyrelse ska särskilt vidta åtgärder som syftar till att brottslighet under verkställigheten förhindras, frigivningen förbereds, eventuellt narkotikamissbruk bekämpas och innehållet i verkställigheten anpassas efter varje individs behov.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2025.

---

¹⁹ Senaste lydelse SFS 2007:1132.

13 Konsekvenser av utredningens förslag

13.1 Inledning

En utredning ska enligt kommittéförordningen (1998:1474) redovisa vilka konsekvenser som förslagen i ett betänkande kan få i en rad olika avseenden. I förordningens 14 § anges att en beräkning av konsekvenser ska redovisas i betänkandet om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för det allmänna ska utredaren föreslå en finansiering.

Enligt 15 § i förordningen ska även konsekvenser av betydelse för den kommunala självstyrelsen redovisas om förslagen i ett betänkande förväntas ha sådan betydelse. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Om ett betänkande innehåller förslag till nya eller ändrade regler, ska enligt 15 a § kommittéförordningen förslagets kostnadsmässiga och andra konsekvenser anges i betänkandet. Konsekvenserna ska anges på ett sätt som motsvarar de krav på innehållet i konsekvensutredningar som finns i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

En konsekvensutredning ska enligt 6 § i förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning bl.a. innehålla en beskrivning av problemet och vad man vill uppnå samt en beskrivning av vilka alternativa lösningar som finns för det man vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd.

I följande avsnitt redovisas först den probleminventering som utredningen har gjort samt vilka som påverkas av lagda förslag. Därefter följer en redogörelse för förslagets ekonomiska konsekvenser samt en bedömning av eventuella andra konsekvenser enligt kommittéförordningen.

Enligt direktiven ska utredningen säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses i enlighet med barnkonventionen. Hur barnets rätt har beaktats har löpande redovisats, särskilt i kapitel 10–12. I avsnitt 13.4.3 nedan tas därför endast några kompletterande och mer generella synpunkter upp beträffande förslagets påverkan på barn.

13.2 Probleminventering och bedömning av vilka som berörs av förslagen

Utredningens bedömning: De problem som utredningen har identifierat i förhållande till påföljden slutna ungdomsvård är att åldersstrukturen vid de särskilda ungdomshemmen tenderar att bli alltför vid i takt med att strafftiderna blir längre samt att det saknas ett system som säkerställer att alla barn får ett likvärdigt stöd i samband med frigivning. Det finns inte heller förutsättningar att skapa ett rimligt system för villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård.

De som främst berörs av våra förslag är:

- Enskilda – framför allt barn och unga som kommer att dömas till frihetsberövande påföljd, men även deras anhöriga samt personal vid Kriminalvården och SiS.
- Statliga myndigheter – främst Kriminalvården och SiS, men även i viss mån Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Sveriges domstolar.
- Socialtjänsterna i landets kommuner.

Utredningens uppdrag att genomföra en översyn av frihetsberövande påföljder för barn och unga har beskrivits ovan samt följer av direktiven.¹ Den nuvarande regleringen i Sverige och våra nordiska grannländer har beskrivits i kap. 3–4 och 7–8 ovan. En översiktlig bild av de

¹ Dir. 2021:99, se bilaga 1.

särskilda förhållanden som gäller för unga lagöverträdare (15–17 år) finns i kap. 5 och 6.

De problem som utredningen har identifierat med det nuvarande systemet är att åldersstrukturen vid de särskilda ungdomshemmen tenderar att bli alltför vid i takt med att strafftiderna blir längre. Ett annat problem är att det saknas förutsättningar för stöd och kontroll i samband med frigivning inom ramen för det regelverk som omgärdar slutna ungdomsvård. Det finns inte heller förutsättningar att föreslå ett system för lagstadgad villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård. Utredningens förslag är därför att även barn och unga ska kunna dömas till fängelse som frihetsberövande påföljd, men att verkställigheten ska ske vid särskilda ungdomsavdelningar som anpassats för att säkerställa att barn får sina behov och rättigheter tillgodosedda. I kapitel 9–11 har utredningen redogjort närmare för de problem och möjliga lösningar som har funnits anledning att utreda närmare. Där redovisas även olika överväganden som gjorts samt de förslag som utredningen har valt att lämna.

Uppdraget omfattar även att, oavsett utredningens ställningstagande i sak, lämna förslag till författningsändringar för slutna ungdomsvård även om utredningens förslag är att barn och unga ska dömas till fängelse. Utredningens överväganden i den delen finns i kapitel 12.

Utredningens förslag berör enskilda personer, framför allt de barn som kommer att dömas till fängelse i framtiden men även anhöriga till den som döms. Förslagen påverkar även personal vid Kriminalvården och SiS.

Förslagen påverkar Kriminalvårdens och SiS respektive verksamheter. Kriminalvården måste ta fram nya avdelningar som anpassas efter att barn och unga ska avtjäna straff där. Myndigheten måste även anpassa den verksamhet som bedrivs vid de anstalter som ska ta emot barn och unga så att bl.a. skolan och de behandlingsprogram som erbjuds passar den avsedda målgruppen. Dessutom måste utslussnings- och frivårdsåtgärder anpassas till ett yngre klientel. En fördjupad analys behöver göras av de krav som behöver kunna ställas på de stödboenden och HVB-hem som kan bli aktuella för placeringar av barn i samband med utslussning och villkorlig frigivning.

För SiS del innebär utredningens förslag att myndighetens verksamhet kan renodlas till att enbart avse vård av barn och unga om slutna ungdomsvård utmönstras ur verksamheten.

Socialtjänsterna i landets samtliga kommuner kommer att påverkas av förslagen som lämnas i betänkandet bl.a. genom att socialtjänsten måste utöka samarbetet med Kriminalvården och genom lagkrav som innebär att en ansvarig handläggare ska utses för den unge som av-tjänar fängelse.

Förslagen kommer också att i viss mån påverka Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, och Sveriges domstolar, främst i fråga om behov av utbildningsinsatser samt förändringar i t.ex. it- och metodstöd.

13.3 Ekonomiska konsekvenser

13.3.1 Övergripande effekter av utredningens förslag

Förslagen i betänkandet syftar inte till att fler barn och unga ska dömas till frihetsberövande påföljder. Som en följd av att barn och unga ska dömas till fängelse (där de kommer att bli villkorligt frigivna) i stället för till sluten ungdomsvård (som inte innehåller sådana obligatoriska moment som lagstadgad eftervård eller villkorlig frigivning) kommer de utdömda strafftiderna att bli längre. Den tid som ett barn eller en ung person kommer att vara inlåst kommer dock inte normalt att bli längre genom de förslag som den här utredningen lämnar. Möjligheten att skjuta upp villkorlig frigivning innebär dock att tiden som frihetsberövad kan komma att bli längre om den intagne missköter sig allvarligt under verkställigheten i anstalt.

De senaste åren har en rad olika reformer genomförts som både var för sig och sett gemensamt kommer att innebära att längre straff-tider döms ut. Det finns dessutom flera förslag som för närvarande bereds och som också, för det fall de leder till lagstiftning, kommer att innebära att längre strafftider döms ut. Att rättsvårdande myndigheter dessutom har tillförts ökade medel kan därutöver förväntas innebära att fler personer lagförs för brott, varav vissa av dem kommer att dömas till frihetsberövande påföljder. Några kommer att vara barn.

Det är inte möjligt att inom ramen för den här utredningens uppdrag göra några närmare uppskattningar om hur många fler barn som kan förväntas dömas till frihetsberövande påföljder i framtiden till följd av andra förslag eller politiska beslut. Det är inte heller den här utredningens uppdrag att göra den typen av analyser. Utredningen stannar därför vid att konstatera att det är rimligt att tro att ungefär lika många som i dag döms till sluten ungdomsvård i stället kommer

att dömas till fängelse. De utmätta strafftiderna kommer att bli längre till följd av att barn kommer att bli villkorligt frigivna från fängelse vilket de inte blivit från slutna ungdomsvård. Det innebär dock inte att barn kommer att vara inlåsta en längre tid än de hittills varit.²

Med detta sagt behöver Kriminalvården tillföras medel för att dels anpassa verksamheten till att i större utsträckning än nu ta emot barn och unga vid myndighetens kriminalvårdsanstalter och inom frivården. Redan innan reformen träder i kraft kommer det att vara nödvändigt att tillföra Kriminalvården tillfälliga tillskott för kapacitetsutökning kopplat till lokalförsörjning och bemanning samt medel för exempelvis utvecklingsarbete och kompetensutveckling för befintlig personal. Efter ikraftträdandet kommer Kriminalvården att behöva utökade medel årligen för att bedriva verksamheten.

13.3.2 Kostnaderna för Kriminalvården

Utredningens bedömning: Om utredningens förslag genomförs kommer det att medföra ökade kostnader för Kriminalvården. När reformen är fullt ut genomförd kommer kostnaden uppskattningsvis uppgå till 470 miljoner kronor årligen för tid som barn avtjänar fängelse i anstalt och i frihet (efter villkorlig frigivning).

Barn kan dömas till fängelse enligt gällande rätt. Eftersom huvudregeln är att slutna ungdomsvård ska väljas som frihetsberövande påföljd för den åldersgruppen innebär utredningens förslag om att fängelse ska väljas som frihetsberövande påföljd för barn att Kriminalvården kommer att åläggas nya arbetsuppgifter om förslagen genomförs. Kriminalvården har inte en anstaltsverksamhet som är särskilt utformad för att möta och tillgodose barns och ungas särskilda behov och rättigheter. Anpassningar görs i stället i det enskilda fallet när en intagen under 18 år ska tas in i anstalt för verkställighet. Om Kriminalvården ska verkställa fängelse i frihet efter villkorlig frigivning måste även myndighetens frivårdsverksamhet anpassas för barn, även om viss anpassning redan har skett i och med att Kriminalvår-

² Misskötsamhet under anstaltstiden kan leda till uppskjuten villkorlig frigivning, vilket i så fall innebär att inlåsningen blir marginellt längre än för närvarande. Detsamma gäller om en fängelsedömd t.ex. begår nya brott efter villkorlig frigivning och tidigare villkorligt medgiven frihet förverkas.

den verkställer ungdomsövervakning. Om Kriminalvården ska kunna skapa de nya ungdomsavdelningar som utredningen föreslår och sedan bedriva en verksamhet där som är anpassad för att barn och unga kommer det att krävas att myndigheten tillskjuts medel för uppgiften.

Kostnaden för nya ungdomsavdelningar

Utredningens bedömning: Kostnaden för nya ungdomsavdelningar där barn kan avtjäna fängelse uppskattas till 375 miljoner kronor årligen för ungdomsavdelningar för pojkar och 62 miljoner kronor för ungdomsavdelningar för flickor.

Det är förknippat med flera svårigheter att uppskatta vilka och hur stora kostnader som kommer att uppstå för Kriminalvården. En osäkerhetsfaktor är hur många barn som kommer att dömas till fängelse. Att tidpunkten för ikraftträdande ligger förhållandevis långt fram i tiden är en annan omständighet som innebär att beräkningarna blir mer osäkra.

SiS har för närvarande 67 platser för sluten ungdomsvård.³ Av de som döms till sluten ungdomsvård är cirka en tredjedel 18 år eller äldre redan när verkställigheten inleds och två tredjedelar är över 18 år när påföljden är fullt ut verkställd (se avsnitt 6.3.1 ovan). För perioden 2024–2026 har SiS angett att det finns behov av resursförstärkning. Beträffande platser för sluten ungdomsvård bedömer SiS att behovet uppgår till 84 platser årligen under den angivna tidsperioden.⁴ De intagna är huvudsakligen pojkar. Antalet flickor är, som tidigare angetts, lågt. Under de senaste tio åren har mellan noll och fyra flickor årligen tagits in för att avtjäna sluten ungdomsvård.

Frågan är hur många anstaltsplatser för barn och unga som bör tas fram inom Kriminalvården. Det förslag som utredningen lämnar innebär att det huvudsakligen är dömda som är under 18 år som ska placeras vid särskilda ungdomsavdelningar. Intagna som fyller 18 år innan verkställigheten inleds kan placeras på vanliga anstaltsplatser och de som fyller 18 år under verkställigheten kan förflyttas till andra avdelningar. Det talar för att det kommer behövas färre ungdomsplatser

³ Antalet platser per ungdomshem framgår på SiS hemsida; [https://www.stat-inst.se/var-verksamhet/sluten-ungdomsvard-l-su/institutioner-med-platser-for-sluten-ungdomsvard/\(2023-04-03\)](https://www.stat-inst.se/var-verksamhet/sluten-ungdomsvard-l-su/institutioner-med-platser-for-sluten-ungdomsvard/(2023-04-03)).

⁴ Statens institutionsstyrelse – Budgetunderlag 2024–2026, 2023-02-24, dnr 1.1.3-7276-2022, s. 5.

på anstalt än det behov som finns i dag av platser för sluten ungdomsvård. Mot ett sådant resonemang talar dock att samhällsutvecklingen tyder på att allt fler unga kommer dömas till långa straff och att det inte är lämpligt att bygga en verksamhet som redan från början måste användas i sin fulla kapacitet. Det tar lång tid att projektera och ta fram nya anstaltsplatser och mot bakgrund av den skärpta repressionsnivån som finns i samhället i dag bör man ta viss höjd för att fler barn kommer att dömas till fängelse i framtiden.

Kriminalvården har bistått utredningen med beräkningar och har då utgått från att det bör byggas ungdomsavdelningar vid tre av myndighetens befintliga anstalter för män bl.a. för att säkerställa att unga med tillhörighet i konkurrerande kriminella nätverk eller som dömts för delaktighet i samma brottslighet kan hållas avskilda från varandra, men även för att säkerställa möjligheten att omplacera en intagen som missköter sig.

När Kriminalvården bygger nya anstalter eller nya byggnader inom befintliga anstalter utgår myndigheten från något av de typhus som tagits fram för nybyggnation. Utifrån vissa angivna parametrar, som t.ex. att barn ska hållas åtskilda från vuxna intagna under hela verkställigheten, att antalet placerade vid en ungdomsavdelning bör vara litet, att det vid varje ungdomsavdelning ska finnas möjlighet att delta i skolundervisning och annan lämplig sysselsättning har Kriminalvården angett att ungdomsavdelningarna bör inrymmas i byggnader som kallas typhus C. I dessa byggnader kan man skapa 32 platser fördelade på fyra avdelningar med åtta platser per avdelning. Det finns också utrymme för gemensamhetslokaler och sysselsättning i byggnaden. Behovet av ytterligare sysselsättningslokaler är stort varför Kriminalvården i sina kalkyler även har tagit med kostnader för uppförande av en sysselsättningslokal ytterligare per enhet.

Det som har beskrivits nu innebär att 96 anstaltsplatser för pojkar kommer att tas fram. Det innebär en kapacitetsökning jämfört med antalet platser för sluten ungdomsvård. Utredningen bedömer att en sådan ökning är nödvändig. Att bygga färre ungdomsavdelningar eller ha ungdomsavdelningar på bara två platser i landet bedöms inte som lämpligt. Mot bakgrund av att flera straffskärpningar genomförts på senare tid och förslag finns om ytterligare reformer som kommer att leda till längre strafftider om de genomförs gör utredningen, så som redan har redovisats ovan i kapitel 10, bedömningen att strafftiderna kommer att bli längre även för barn och unga. För det fall det skulle

visa sig att 96 platser inte behövs för intagna under 18 år kan någon avdelning t.ex. användas för intagna som fyller 18 år under tiden straffet avtjänas så att det på så vis skapas ungdomsavdelningar även för de unga lagöverträdare som har fyllt 18 år.

Enligt uppskattningar från Kriminalvården kommer en plats på ungdomsavdelning att kosta cirka 10 700 kronor per dygn. I den kostnaden är inräknat bl.a. kostnaden för nybyggnation, hyra och avskrivningar, personalkostnad, lärarresurser samt ett påslag för att täcka utnyttjandet av anstaltens gemensamma resurser (t.ex. kök, centralvakt och administration). Bemanningsbehovet vid ungdomsavdelningarna har uppskattats utifrån Kriminalvårdens tidigare erfarenhet med ungdomsavdelningar, men också utifrån information från SiS om bemanningen vid avdelningar för sluten ungdomsvård.

Beräkningen utgår från att ungdomsavdelningarna ska uppfylla de krav som ställs på anstaltsplatser i säkerhetsklass 1 och 2. Utredningen gör bedömningen att det inte behöver byggas några ungdomsavdelningar vid anstalter i säkerhetsklass 3 eftersom de barn och unga som kommer att dömas till fängelse har begått mycket allvarliga brott och då antingen av säkerhetsskäl inte bör placeras vid anstalter i säkerhetsklass 3 eller kommer att fylla 18 år innan en placering i säkerhetsklass 3 aktualiseras. Som utgångspunkt kommer, så som angetts tidigare, den unge placeras på anstalt för andra vuxna intagna efter fyllda 18 år.

Utifrån en uppskattning att en ungdomsplats kommer kosta 10 700 kronor per dygn skulle kostnaden för att bygga och sedan driva tolv ungdomsavdelningar på anstalter för män att uppgå till knappt 375 miljoner kronor per år.

Att uppskatta kostnaden för Kriminalvården att verkställa fängelse för flickor under 18 år är mycket svårt. Om utredningens huvudförslag väljs (alternativ A), vilket innebär att Kriminalvården bör åläggas att bygga ungdomsavdelningar även för flickor, kommer det att kosta drygt 62 miljoner kronor årligen. Den uppskattningen utgår från att Kriminalvården bygger och bedriver verksamhet för unga flickor vid två ungdomsavdelningar med åtta platser på varje avdelning. Även i anslutning till dessa avdelningar behövs lokaler för skola och annan sysselsättning i samma byggnad. Förslaget innebär en stor överkapacitet för flickor, men möjliggör differentiering av flickor på nästan samma sätt som för pojkar.

Alternativt kan man tänka sig att det endast skapas en avdelning för flickor under 18 år (alternativ B). En sådan avdelning skulle i så

fall inrymmas inom en befintlig anstalt men hållas avskild från vuxna intagna. Skälet att välja en sådan lösning skulle vara att det är svårt att motivera mer än en ungdomsavdelning för flickor utifrån antalet unga flickor som döms i dag. Kriminalvården står redan nu inför stora utmaningar i fråga om tillskapandet av ytterligare anstaltsplatser och att i den situationen kräva en överkapacitet av platser för unga flickor kan uppfattas som omotiverat. Om den här lösningen skulle väljas uppskattas kostnaden uppgå till drygt 30 miljoner kronor per år, förutsatt att en avdelning har åtta platser. Problemet med en sådan lösning är att det blir svårt att placera varje intagen utifrån vad som är bäst för den individen och det går inte heller att differentiera flickor t.ex. från målkamrater. Det står alltså inte klart att sammansättningen av de unga intagna flickorna vid en sådan avdelning skulle innebära den bästa lösningen vare sig för det enskilda barnet eller ur ett säkerhetsperspektiv.

Slutligen har utredningen övervägt att flickor i stället placeras på särskilda ungdomsplatser, vilket skulle vara platser på ordinarie avdelningar vid Kriminalvårdens kvinnoanstalter med förstärkt bemanning (alternativ C). Det förslaget innebär att det enskilda barnet placeras på den plats som bedöms som bäst för henne utifrån de behov som hon har. Ett sådant placeringsbeslut skulle också innebära att den intagna flickan placeras tillsammans med andra intagna som myndigheten bedömer som lämpliga för barnet. Nackdelen med ett sådant förslag är att flickor då ofta kommer att placeras med intagna som är äldre än 18 år, vilket generellt sett inte bedöms som det bästa för ett barn.

Om den sist nämnda lösningen, alternativ C, ändå skulle väljas utgår utredningen från att kostnaden per vård dygn kommer bli ungefär densamma som för pojkar vid ungdomsavdelningar, dvs. 10 700 kronor per dygn. Över lag är kostnaden för en plats på kvinnoanstalt omkring 1 000 kronor mer per dygn än motsvarande plats på en anstalt för män, vilket talar för att en något högre dygnskostnad borde ligga till grund för beräkningen. Det kommer emellertid vara fråga om få flickor och den kostnad per dygn som används här är redan högre än den normala kostnaden för en anstaltsplats för vuxna intagna. Utredningen bedömer därför att den angivna kostnaden per dygn kan ligga till grund för beräkningarna.

Att kostnaden bedöms bli lika hög för flickor även om de placeras på en ungdomsplats i stället för en ungdomsavdelning beror på att dessa

flickor har samma rättigheter som barn som placeras vid ungdomsavdelning och att Kriminalvården kommer vara tvungen att hitta speciallösningar för var och en av flickorna som placeras. Exempel på sådana speciallösningar är att personalen kommer behöva förstärkas, t.ex. för att flickor ska kunna erbjudas utbildning och lämplig fritidssysselsättning. Den kostnaden skulle emellertid enbart uppstå när flickor under 18 år avtjänar fängelse jämfört med om särskilda ungdomsavdelningar byggs. Eftersom SiS har haft 0–4 flickor årligen som har avtjänat sluten ungdomsvård och då Kriminalvården ser en trend som innebär att allt fler kvinnor döms för allvarliga våldsbrott har utredningen räknat med att det kommer finnas behov av fyra ungdomsplatser för flickor. Kostnaden för dessa platser uppskattas till cirka 15 miljoner kronor per år.

I det här sammanhanget bör dock anmärkas att det kan bli svårt för Kriminalvården att garantera kvaliteten i verkställigheten om tillfälliga ungdomsplatser ska tas fram då och då. Det är t.ex. svårt att se att en skolverksamhet med god kvalitet kan skapas tillfälligt och öppnas snabbt för enstaka flickor. Detta är något som bör tas under noggrant övervägande under den fortsatta beredningen.

Utifrån en sammantagen bedömning av vad som bedöms vara bäst för de flickor som döms till fängelse förordar utredningen att Kriminalvården ska åläggas att ta fram en byggnad för ungdomsavdelningar vid en av myndighetens kvinnoanstalter, vilket innebär att 16 platser för flickor ska byggas. Kostnaden per år beräknas, som nämnts ovan, uppgå till 62 miljoner kronor. Det är den kostnaden som utredningen har lagt till grund för den totala kostnadsökningen för Kriminalvården.

Kriminalvården kommer ha ökade kostnader för vårdvister och transporter

Utredningens bedömning: Kriminalvårdens kostnader för intagnas vårdvister samt för transporter av intagna kommer att öka. Den ökade kostnaden för vårdvistelse kan uppskattas till drygt tre miljoner kronor per år. Den ökade kostnaden för transporter bedöms i det här sammanhanget som mindre och bör kunna hanteras inom ramen för det allmänna tillskott som Kriminalvården tilldelas om förslagen genomförs.

Utöver nu nämnda kostnader, oavsett om det är fråga om pojkar eller flickor, kommer Kriminalvården även få ökade kostnader för intagnas vårdvinstelser. Den ökade kostnaden kan uppskattas till drygt tre miljoner kronor (cirka 3 000 kronor per vårddygn och omkring 1 000 vårddygn per år). Vid beräkningen av kostnaden har antagits att en lika stor andel unga intagna kommer ha behov av vårdvistelse som andelen vuxna intagna i kriminalvård som har behov av en sådan åtgärd i dag.

Avslutningsvis bör nämnas att Kriminalvårdens kostnader för transporter av intagna bedöms öka något. Kriminalvården genomför dock vissa av dessa transporter redan i dag och antalet tillkommande transporter bedöms i sammanhanget som mindre och bör kunna omfattas av det allmänna tillskott som Kriminalvården måste tilldelas om förslagen genomförs.

Kriminalvården kommer ha ökade kostnader för frivård

Utredningens bedömning: Kriminalvårdens ökade kostnad för frivård bedöms uppgå till knappt 30 miljoner kronor per år.

Tiden direkt efter att en intagen blir frigiven från anstalt är kritisk avseende risk för återfall i brott och då finns en möjlighet för samhället att sätta in åtgärder för att minska risken för fortsatt brottslighet. Målgruppen unga klienter som har avtjänat förhållandevis långa straff efter domar för grova brott kan förväntas ha behov av såväl övervakning som andra omfattande stöd- och kontrollåtgärder vid villkorlig frigivning. Utredningen har av den anledningen föreslagit att det ska förordnas en övervakare för alla barn som frigives. Klientens risk- och skyddsfaktorer samt sociala situation utgör grunden för utformningen av de föreskrifter och insatser som sätts in efter villkorlig frigivning. Verkställighetsplanen behöver utformas i samråd med klienten och, när så är lämpligt, med vårdnadshavare. Samverkan behöver även ske med socialtjänsten och ibland även med andra myndigheter och aktörer.

Unga klienter kräver generellt sätt mer samverkan med aktörer med andra samhällsfunktioner än vuxna klienter. Flera av dem kommer att ha behov av föreskrifter så som behandling och rörelseinskränkning som kontrolleras med elektronisk övervakning (fotboja). Detta inne-

bär att målgruppen kommer att ha en dyrare dygnskostnad för villkorlig frigivning än frivårdens klienter i snitt.

Beräkningarna av tillkommande kostnader för frivård utgår från att 96 av anstaltsplatserna kommer att vara belagda, vilket vid villkorlig frigivning bedöms generera cirka 96–180 klienter i genomsnitt i övervakning efter villkorlig frigivning, beroende på längden på efterföljande övervakning. Då genomsnittlig strafftid bedöms uppgå till 14,2 månader innebär detta dock att de flesta klienter kommer att ha ett års övervakning vid villkorlig frigivning. Klienterna kommer att ha ett relativt sett stort behov av insatser från så väl frivården som inom anstaltsvistelsen för att minimera risken för återfall i ny brottslighet. Utöver KBT-baserad behandling bedöms klienterna ha behov av ytterligare insatser av så väl kontrollerande som stödjande art i likhet med andra klienter som döms till ungdomsövervakning.

Kriminalvården kommer ha kostnader för att förbereda och anpassa verksamheten för barn

Utredningens bedömning: Det är nödvändigt att förberedelser genomförs innan reformen träder i kraft. Kriminalvårdens kostnad för att förbereda och anpassa verksamheten för barn och unga kan – utöver kostnader för lokalförsörjning, byggnation och initial utbildning av personal – uppskattas till knappt 63 miljoner kronor. I dessa kostnader ingår såväl resurser på nationell som på lokal och regional nivå. Kostnaderna kommer till stor del uppstå före ikraftträdandet.

Allmänt om behovet av förberedelser och anpassning

Utredningens förslag förutsätter att Kriminalvårdens verksamhet anpassas för barn. En sådan anpassning kräver såväl tid som resurstillskott.

Kriminalvården har bistått utredningen med en uppskattning av kostnaden för att förbereda verksamheten för uppdraget att verkställa fängelse för barn. Den sammantagna kostnaden för att anpassa verksamheten uppskattas av myndigheten till 62 miljoner kronor. Därutöver kommer, som nämnts ovan, kostnaden för lokalförsörjning,

byggnation och utbildning av personal. Förberedelsekostnader kommer till övervägande del att uppstå redan innan lagen träder i kraft.

Kriminalvården har uppgett att myndigheten behöver vidta förberedande aktiviteter inom flera områden för att kunna omhänderta utredningens förslag. Dessa områden kan övergripande beskrivas enligt följande.

- Lokalförsörjning,
- kompetensförsörjning och utbildning av personal,
- rättsligt förberedelsearbete,
- utveckling av och förberedelse för verksamhetsinnehåll,
- verksamhetsanpassning och processutveckling vid aktuella anstalter,
- systemstödsutveckling, och
- förberedande processer.

Den preliminära sammantagna tidsåtgången för nödvändiga förberedande processer inom respektive områden är uppskattningsvis cirka tre år från det att Kriminalvården får uppdraget att anpassa verksamheten. Tidsåtgången baseras på en uppskattning av arbete på Kriminalvårdens huvudkontor, regionala utredningsförfaranden och lokalt omställningsarbete som inkluderar bemanning och utbildning. Inom respektive område behöver ett flertal separata processer av skiftande karaktär genomföras där såväl resurser från myndighetens huvudkontor som regional och lokal nivå behövs.

Under förberedelsearbetet kommer tid behöva läggas på att se över myndighetens dokument för rättslig styrning, verksamhetsstöd och olika processer inom verkställigheten för att utreda om förändringar eller justeringar måste vidtas. Samtidigt måste också verksamhetsinnehållet anpassas för barn. Vidare behöver den skolverksamhet som Kriminalvården bedriver i dag anpassas för en yngre målgrupp och detsamma gäller för behandlingsprogram och övrig sysselsättning som ska erbjudas vid ungdomsavdelningarna. Det finns även behov av att t.ex. anpassa de utslussningsåtgärder som kan erbjudas och säkerställa att övergången mellan verkställighet i anstalt och i frihet kan ske på bästa sätt för barnet. Kostnaden för de nu nämnda förberedelserna kan uppskattas till cirka 15 miljoner kronor.

Lokalförsörjning och byggnation m.m.

Kapacitetsutökning kopplat till lokalförsörjning och byggnation kommer att vara den mest tids- och resurskrävande processen. Fastighetsprocessen kommer att ta resurser i anspråk redan från start och kommer sedan att engagera en omfattande personalstyrka under många år. Kriminalvården har uppskattat kostnaden för konsultstöd kopplat till fastighetsförsörjningsprocessen till cirka tre miljoner kronor. Kostnaden ingår i det belopp om 15 miljoner kronor som angetts ovan. Även dessa kostnader behöver myndigheten få del av så snart som möjligt efter att beslut fattats om att reformen ska träda i kraft.

Det finns dessutom behov av att utveckla myndighetens systemstöd och den övergripande lokalförsörjningsprocessen.

HR-processer och personalutbildning

Det finns vidare ett behov av att se över myndighetens HR-processer och personalutbildning för att säkerställa att personalen har rätt kompetens och utbildning för att möta barn. Det bedöms t.ex. nödvändigt att Kriminalvården inför en vidareutbildning inom barnrättsområdet som sedan erbjuds all personal som ska tjänstgöra på ungdomsavdelningarna. Kostnaden för de personalutbildarresurser som är nödvändiga för att kunna genomföra personalutbildningar det året kan uppskattas till cirka 570 000 kronor. Därefter behöver personalen kontinuerligt genomgå vidareutbildning. Kostnaden för de personalutbildare som ska hålla vidareutbildning kan uppskattas till cirka 230 000 kronor. Behovet av vidareutbildning uppstår förmodligen först efter att reformen varit i kraft en tid och kan kostnadmässigt uppskattas uppstå från och med år 2029 (om förslagen i betänkandet träder i kraft den 1 januari 2028 så som utredningen föreslår).

Särskilt om förberedelser på lokal nivå

Resterande del av förberedelsekostnaderna går att hänföra till förberedelser på lokal nivå. För att ungdomsavdelningarna ska kunna ta emot barn och unga i samband med ikraftträdande den 1 januari 2028 måste personal rekryteras och utbildas innan dess. Det gäller både personal vid kriminalvårdsanstalterna och inom frivården. Vid anstal-

terna rör det sig om en ny klientgrupp som Kriminalvården inte har hanterat i anstalt tidigare i någon större omfattning. Större utbildningsinsatser av personal kommer, så som påtalats ovan, att vara nödvändiga. Frivården har erfarenhet av att verkställa ungdomsövervakning, men även där kommer viss ytterligare utbildning och anpassning vara nödvändig.

Uppskattningsvis behöver personal vara på plats ett halvår innan de nya enheterna öppnas för att säkerställa lokaler, rutiner samt för att genomgå nödvändiga utbildningar. Kriminalvården bör av den anledningen erhålla nödvändiga medel redan år 2027.

Förutsatt att implementering sker stegvis så uppskattas behovet av tillkommande finansiering för förberedelsefasen under 2027 motsvara kostnaden för cirka 75 anställda, dvs. cirka 30 procent av det totala antalet anställda när anstalterna är fullt uppbyggda (exklusive utbildningsresurser). Det innebär kostnader uppgående till knappt 47 miljoner kronor.

Kriminalvården står inför stora utmaningar

Slutligen bör nämnas att Kriminalvården bl.a. till följd av ett flertal straffskärpningsreformer står inför stora utmaningar under kommande år.

Kriminalvården har i mars 2023 beskrivit platsbehovet i anstalt och häkten de kommande tio åren.⁵ Av rapporten följer att beläggningsgraden på fasta platser steg ytterligare under 2022, till i snitt 107 procent i häkte och 113 procent i anstalt, vilket utgör en mycket stor påfrestning på verksamhetsinnehåll, säkerhet och arbetsmiljö. Samtidigt har kompetensförsörjningen blivit en allt större utmaning, där bristen på personal riskerar att sätta gränser för myndighetens möjlighet att expandera ytterligare.

Enligt rapporten planeras en utökning om totalt 4 200 fasta platser under den kommande tioårsperioden, varav 1 200 häktesplatser och 3 000 anstaltsplatser. Flera pågående byggprojekt har dock försenats och skjutits fram i tid, vilket innebär att de närmast kommande åren fortsatt är mycket kritiska. Under 2023 kommer fler platser i byggnader med tidsbegränsade bygglov att öppnas, vilket gör att myn-

⁵ Kriminalvårdens platskapacitet 2023 – 2033, den 1 mars 2023, dnr 2023-2323, se även Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet, den 18 april 2023, dnr KV 2023-669.

digheten vid årets slut förväntas ha sammanlagt 1 100 sådana platser i drift.

Därutöver har Kriminalvården också bedömt myndighetens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet i en särskild rapport.⁶

Det är förknippat med stora svårigheter att uppskatta den framtida klientvolymen hos Kriminalvården. Så som redan tidigare beskrivits har det under de senaste åren kommit ett stort antal förslag på utvidgade kriminaliseringar och straffskärpningar. Lagstiftningsförändringar har också genomförts med kraftig påverkan på Kriminalvårdens uppdrag och platsbehov som följd.

Det tar tid att uppföra nya anstaltsplatser. Inför att platserna ska bli klara att användas måste dessutom personal med rätt kompetens rekryteras eller förflyttas inom myndigheten. Dessutom måste övrig verksamhetsinnehåll anpassas till de nya behoven, t.ex. måste skolverksamheten och övrig sysselsättning anpassas för att möta ökade volymer och andra behov.

Beträffande beräkningarna som sådana bör nämnas att de hyres- och investeringskostnader som kalkylerna för byggande av nya typhus utgår från är högst osäkra bl.a. till följd av det rådande ekonomiska läget med stigande inflation och ökade materialkostnader som följd. Att reformen dessutom föreslås träda i kraft flera år framåt i tiden innebär ytterligare osäkerhet beträffande beräkningarnas träffsäkerhet.

Att i det redan ansträngda läget få ytterligare uppdrag som dessutom kräver omfattande anpassningar i verksamheten innebär givetvis en utmaning för Kriminalvården. Detta bör beaktas både vid beslut om tidpunkt för ikraftträdande och om tillskott av medel.

13.3.3 Kostnaderna för SiS

Utredningens bedömning: SiS kommer även efter att reformen träder i kraft att verkställa sluten ungdomsvård för brott som utförts innan ikraftträdandet. På sikt kommer dock SiS kostnader för sluten ungdomsvård att minska och helt upphöra.

År 2028 uppskattas kostnaden för sluten ungdomsvård uppgå till 312 miljoner kronor, år 2029 till 156 miljoner kronor och för 2030 uppskattas kostnaden vara 62 miljoner kronor.

⁶ Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet, den 18 april 2023, dnr KV 2023-669.

Även därefter kommer myndigheten att ha vissa kostnader för de barn som döms till fängelse men som enligt beslut från rätten ska verkställa straffet vid ett särskilt ungdomshem. För dessa barn tillkommer även att SiS ska utse en särskild koordinator för barnet. Antalet barn som kommer att verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem enligt undantaget förväntas dock bli så litet att kostnaden kan inrymmas i det anslag som SiS tilldelas av staten för verksamheten i övrig.

Om förslagen i betänkandet genomförs innebär det att slutna ungdomsvård kommer att dömas ut som huvudsaklig frihetsberövande påföljd för barn till och med december 2027. Även därefter kan barn komma att dömas till slutna ungdomsvård för brott som begåtts före den 1 januari 2028. SiS kommer alltså fortsätta verkställa slutna ungdomsvård efter att reformen trätt i kraft, men i huvudsak som mest fyra år från ikraftträdande. SiS måste därmed även efter att reformen trätt i kraft tilldelas medel för att verkställa slutna ungdomsvård. Kostnaden kommer att avta med tiden för att helt upphöra senast fyra år efter att den sista slutna ungdomsvården har dömts ut.

Som angetts ovan har SiS i budgetunderlaget för perioden 2024–2026 uppskattat ett behov av 84 platser för slutna ungdomsvård. År 2021 togs 64 enskilda ungdomar in för verkställighet av slutna ungdomsvård och 55 ungdomar frigavs. Det utdömda straffets medellängd var 456 dagar.⁷ Det innebär att det mest troliga är att SiS behöver fortsätta bedriva sin verksamhet för slutna ungdomsvård i princip oförändrat under det första året efter att förslagen i det här betänkandet har trätt i kraft. Under det andra året efter ikraftträdande uppskattar utredningen att hälften av alla utdömda påföljder har verkställts. Och år tre kommer omkring 20 procent av de ursprungliga platserna fortfarande användas. Därefter förväntas antalet placerade ungdomar i slutna ungdomsvård vara så få att kostnaden för dessa kan täckas inom ramen för SiS LVU-verksamhet.

Av SiS budgetunderlag för 2024–2026 följer även att kostnaden för att bedriva verksamheten slutna ungdomsvård uppskattas uppgå till 312 miljoner kronor årligen under den angivna perioden. Om förslagen i betänkandet genomförs per den 1 januari 2028 så som föreslagits bör SiS ändå erhålla de medel som är nödvändiga för att bedriva en full-

⁷ SiS i korthet 2021 – En samling statistiska uppgifter om SiS, s. 10 f.

skalig verksamhet även under 2028. Eftersom kostnaden enligt SiS budgetunderlag förväntas vara densamma under de år som omfattas av budgetunderlaget, 312 miljoner kronor, kan den siffran även användas som förväntad kostnad för att verkställa sluten ungdomsvård 2028 och 2029. Eftersom några barn och unga kommer att dömas till kortare straff än ett år och några till längre uppskattar utredningen att SiS har behov av cirka 50 procent av den bedömda årliga kostnaden för att bedriva verksamheten 2029. Det innebär att SiS bör tillföras 156 miljoner kronor för 2029. För år 2030 uppskattas kostnaden motsvara en beläggningsgrad om cirka 20 procent, vilket innebär att SiS för det året bör erhålla 62 miljoner kronor. Därefter bör det endast vara fråga om några få individer som har tid kvar att avtjäna som sluten ungdomsvård. Den kvarvarande kostnaden bör SiS kunna hantera inom befintliga anslag, dock utan att belasta kommunernas avgifter.

Även efter reformen kommer SiS ansvara för verkställigheten av det fåtal barn som kommer att dömas till fängelse men som enligt beslut från domstol ska verkställa straffet vid ett särskilt ungdomshem. För dessa barn tillkommer även att SiS ska utse en särskild koordinator för barnet. Antalet barn som kommer att verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem enligt undantaget förväntas dock bli så litet att kostnaden kan inrymmas i det anslag som SiS tilldelas av staten för verksamheten i övrig.

Därutöver förtjänar återigen att påpekas att SiS har under en längre tid, i vart fall sedan oktober 2022, haft kö till LVU-vården. Myndigheten har, p.g.a. att det varit svårt att anställa personal samt till följd av lokalbrist, inte kunnat bevilja plats till ungdomar i akut behov av vård trots att sådan plats ska kunna erbjudas omedelbart. Även om SiS inte längre ska ansvara för att verkställa sluten ungdomsvård förefaller myndigheten alltså ha fortsatt behov av både de lokaler och den personal som för närvarande är knuten till verkställighet av sluten ungdomsvård.

13.3.4 Kostnaderna för övriga statliga myndigheter

Utredningens bedömning: Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, och Sveriges domstolar kommer att påverkas av förslagen i mindre mån. Kostnaderna som uppstår bedöms kunna inrymmas i befintliga anslag.

Förslaget att fängelse ska utgöra frihetsberövande påföljd för barn och unga kommer i viss mån påverka Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Sveriges domstolar, främst i fråga om behov av utbildningsinsatser samt förändringar i t.ex. myndigheternas it- och metodstöd. Förslagen som lämnas innebär dock inte att en ny påföljd införs utan endast att redan befintlig frihetsberövande påföljd tillämpas även när barn och unga döms. Kostnaderna för att anpassa Polismyndighetens, Åklagarmyndighetens samt Sveriges domstolars verksamheter till förslagen bedöms bli begränsade och kan inrymmas i befintliga anslag.

13.3.5 Kostnaderna för kommunernas socialtjänst

Utredningens bedömning: Socialtjänsterna i landets samtliga kommuner kommer att påverkas av förslagen bl.a. genom att det införs ett krav på att socialnämnden i den dömdes hemkommun ska utse en särskild person att vara ansvarig handläggare för barn som avtjänar fängelse och genom att Kriminalvården och SiS ska samverka med socialnämnden i den dömdes hemkommun under hela verkställigheten.

För kommunernas genomförande av förslagen bedöms kostnaden uppgå till knappt fyra miljoner kronor årligen. Därutöver kommer kommunerna ha kostnader för utbildning uppgående till cirka 1,2 miljoner kronor året innan reformen genomförs och därefter löpande kostnader för utbildning om cirka 500 000 kronor per år.

Socialtjänsterna i landets samtliga kommuner kommer att påverkas av förslagen bl.a. genom förslaget att socialnämnden i den dömdes hemkommun ska utse en särskild person som ansvarig handläggare för barn som avtjänar fängelse och genom det samverkanskrav som uppställs på den verkställande myndigheten (Kriminalvården eller SiS) och socialnämnden.

Så som följer av beskrivningen i avsnitt 11.2.2 ovan kommer socialtjänsten ha en viktig roll vid verkställigheten av fängelse för barn och unga. Av den nya fängeslagen för unga följer en skyldighet för socialnämnden i den kommun där den intagne är folkbokförd att utse en särskild person att vara handläggare för barn som avtjänar

fängelse. Ansvaret innebär bl.a. att den verkställande myndigheten ska samverka med socialnämnden vid verkställighetsplaneringen. Det kan även finnas behov av samverkan när permissioner och utslussningsåtgärder planeras, t.ex. inför bedömningar av om det är till barnets bästa att han eller hon har permission i hemmet eller tar emot besök av sin familj under verkställigheten. Även vid villkorlig frigivning bör samverkan ske, t.ex. när frågor om sysselsättning, boende och eventuellt behandlingsbehov övervägs för den unge.

Så som redan angetts ovan är det förknippat med stor osäkerhet att uttala sig om hur många barn som kommer att dömas till fängelse om förslagen genomförs. Av det behov som SiS angett om 84 platser för slutna ungdomsvård under perioden 2024–2026 kommer en del vara över 18 år redan vid domstillfället och ytterligare fler kommer fylla 18 år under verkställighetstiden. Den skyldighet att utse en särskild person att vara handläggare för ett barn som avtjänar fängelse vid kriminalvårdsanstalt enligt förslaget upphör när fängelselagen för unga inte längre ska tillämpas för verkställigheten, dvs. vanligtvis när barnet fyller 18 år. Om Kriminalvården beslutar att en intagen ska fortsätta att verkställa straffet enligt fängelselagen för unga kvarstår dock socialtjänstens skyldighet att utse en handläggare. Så länge Kriminalvårdens beslut om verkställighet enligt fängelselagen för unga kvarstår även samverkansskyldigheten för socialtjänsten. För de som enligt undantagsbestämmelsen i 32 kap. 5 § brottsbalken kommer avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem kvarstår socialnämndens skyldighet fram till villkorlig frigivning (och eventuellt längre om den dömda inte har fyllt 18 år när villkorlig frigivning aktualiseras).

Om nuvarande antal dömda barn och unga består och åldersstatistiken fortsätter att följa samma mönster och efter att viss höjd tagits för att några som fyller 18 år fortsätter att avtjäna fängelsestraffet enligt fängelselagen för unga, kan antalet barn och unga som årligen har rätt till en särskilt utsedd handläggare kunna uppskattas till omkring 70 dömda. Uppskattningsvis kommer den särskilda handläggaren att lägga cirka 120 timmar per barn och år på uppdraget. Det skulle i så fall innebära att kostnaden för socialtjänsterna skulle uppgå till knappt fyra miljoner kronor.⁸

Att det i lag anges att det ska utses en ansvarig handläggare för en intagen innebär att kommunerna åläggs en ny uppgift. Kostnaden kom-

---

⁸ Enligt beräkningar som SKR har bistått utredningen med har kostnaden per timme för en särskild handläggare uppskattats till 463 kronor.

mer dock inte fullt ut uppstå under det första året efter reformens ikraftträdande varför tillskotten till kommunerna bör ske i olika steg med start 2028.

Utöver kostnaden för att årligen utse särskilda handläggare för barn som avtjänar fängelse kommer det även att krävas utbildningsinsatser inför och efter ikraftträdandet. Innan ikraftträdande kan kostnaden för utbildning uppskattas till cirka 1,2 miljoner kronor och därefter till cirka 500 000 kronor årligen. Att den initiala kostnaden för utbildning är mer än dubbelt så hög som efterföljande år beror på att landets samtliga 290 kommuner behöver lära sig socialnämndens nya uppdrag och vad den särskilda handläggaren ska göra innan reformen träder i kraft. Därefter behöver nya handläggare utbildas och redan befintliga handläggare fortbildas.

13.3.6 Finansiering

Utredningens bedömning: De föreslagna ändringarna kan inte genomföras utan att betydande ekonomiska tillskott tillförs Kriminalvården och kommunerna. Dessa tillskott bör finansieras dels på sikt genom en omfördelning av medel från SiS till Kriminalvården, dels genom ökade anslag inom ramen för de resurser som kan förväntas behöva tillföras myndigheten såsom en följd av andra reformer som påverkar myndighetens kostnader genom ökat behov av anstaltsplatser. Kommunernas anslag bör ökas motsvarande den uppskattade kostnaden.

Som angetts inledningsvis ska en utredning som lämnar förslag som innebär kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting föreslå en finansiering av förslagen.

Som framgår av den redogörelse som har lämnats ovan beräknas förslagen leda till ökade kostnader för Kriminalvården med omkring 470 miljoner kronor per år samt cirka 62 miljoner kronor i förberedelsekostnader. Med hänsyn till beloppets storlek står det klart att de förändringar som föreslås inte kan finansieras inom ramen för befintliga anslag. Av samma skäl torde det inte heller vara möjligt att i sin helhet finansiera förslagen genom att överföra medel till myndigheten från någon annan del av rättsväsendet. Till viss del bör, i vart fall på sikt, medel för att verkställa fängelse för barn kunna finan-

sieras genom att medel omfördelas från SiS verksamhet för sluten ungdomsvård till Kriminalvården. I samband med reformens ikraftträdande kommer dock även SiS ha behov av medel för att verkställa sluten ungdomsvård. Ett genomförande av de förslag som lämnas i betänkandet kräver alltså att det tillskjuts medel till Kriminalvården från andra utgiftsområden.

Kostnaderna för att bedriva verksamheten vid de nya ungdomsavdelningarna kan förväntas uppstå gradvis i takt med att fler unga döms till fängelse samtidigt som färre dömda tas in för verkställighet av till sluten ungdomsvård. Utredningen har därför övervägt att föreslå en etappvis upptrappning av finansieringen. Frågan om det är lämpligt att tillföra Kriminalvården medel stegvis är dock komplicerad, inte minst eftersom själva byggprocessen är mycket tidskrävande och svår att överblicka inom ramen för det uppdrag som utredningen har. Utredningens förslag bygger på att barn ska placeras på särskilda ungdomsavdelningar med anpassad verksamhet och att barn hålls avskilda från vuxna intagna. Frågan om ikraftträdande och finansiering är därmed avhängigt frågan hur snart Kriminalvården kan ha ungdomsavdelningar på plats för att ta emot barn och unga. Byggprocessen måste dessutom ske samtidigt som Kriminalvården parallellt förbereder för den nya verksamheten genom att t.ex. anpassa behandlingsprogram, utveckla skolverksamheten samt rekrytera och utbilda personal till de nya avdelningarna. Därutöver är det, mot bakgrund bl.a. av det stora antalet straffskärpande reformer som i vissa fall utreds och bereds för närvarande och i andra fall har beslutats och kommer att träda i kraft under kommande år, också svårt att närmare beräkna hur många unga klienter Kriminalvården kan komma att hantera från och med 1 januari 2028. Frågan om etappvis tilldelning av medel till Kriminalvården bör av den anledningen anstå till dess ytterligare analyser har genomförts inom Kriminalvården och en eventuell genomförandekommission om en sådan tillsätts. Under en viss tid kommer det dock vara nödvändigt att både Kriminalvården och SiS tilldelas medel för att verkställa frihetsberövande påföljder för barn. Redan innan reformen träder i kraft är det dessutom nödvändigt att Kriminalvården tilldelas resurser för att täcka kostnaden för att förbereda och anpassa verksamheten för att ta emot barn (se avsnitt 13.3.2 ovan).

Även kommunerna behöver tillskott av medel motsvarande den uppskattade kostnaden om knappt 4 miljoner kronor årligen samt kostnaden för utbildning av personal. Inte heller den kostnaden kan

förväntas ske genom omfördelning inom ramen för befintliga anslag. Hur fördelningen närmare ska ske mellan olika kommuner bör analyseras vidare inom ramen för en eventuell genomförandekommissions arbete eller genom att ett uppdrag till SKR att i samarbete med kommunerna analysera hur reformen kan tänkas falla ut i olika kommuner.

13.4 Andra konsekvenser

13.4.1 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Utredningens bedömning: Förslagen kan i viss mån förväntas få konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

Ett skäl som ofta framhålls för att straffbelägga ett visst beteende är att syftet är att påverka människor till att inte begå brott. Att straffbelägga en gärning kan då påstås ha en brottsavhållande effekt genom avskräckning och genom moralbildning eller moralförstärkning. Förslagen som lämnas av utredningen innebär dock varken att fler barn kommer att frihetsberövas eller att den frihetsberövade delen av straffen i sig kommer att bli längre. Förslagen skulle därför kunna påstås vara neutrala vad gäller brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet i förhållande till nuvarande bestämmelser om slutet ungdomsvård.

Särskilt för en ung person kan det dock innebära positiva effekter för upphörandeprocessen om den dömde får stöd vid frigivningen. Samma sak gäller för den kontroll i strukturerade former som erhålls genom ett system med villkorlig frigivning. Förslagen kan därmed få vissa, om än begränsade, konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

13.4.2 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Utredningens bedömning: Förslaget som innebär att Socialnämnden i den kommun där den intagne är folkbokförd ska åläggas en skyldighet att utse en särskild handläggare för honom eller henne under verkställigheten av fängelsestraff innebär en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Inskränkningen bedöms vara godtagbar.

Förslaget att barn ska dömas till fängelse om en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas innebär bl.a. att Socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört ska utse en särskild handläggare för honom eller henne under verkställigheten samt att socialnämnden ska samråda med Kriminalvården under verkställigheten. Förslaget innebär i detta avseende en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Mot bakgrund av vikten av att ge stöd åt unga lagöverträdare i syfte att minska risken för att återfall i brott bedöms den inskränkningen vara godtagbar.

13.4.3 Konsekvenser för barn

Utredningens bedömning: Förslagen kommer att påverka barn, främst i åldern 15 till 18 år som döms till frihetsberövande påföljd efter att förslagen genomförts, men även andra barn i alla åldrar såsom syskon, vänner och bekanta till personer som döms.

I förarbetena till lagen som innebar att barnkonventionen inkorporerades i svensk lagstiftning framhålls att konventionen bör synliggöras i förarbeten till lagstiftning där konventionen kan vara relevant.⁹ Det är angeläget att hela lagstiftningsprocessen präglas av ett barnrättsperspektiv och att barns rättigheter uppmärksammas och fångas upp tidigt i de fall där det kan vara av relevans. Kommittéväsendet har en central funktion när det gäller att föra in kunskap och olika perspektiv i det politiska systemet och att ta fram underlag för regeringens beslut inom olika områden. Om barnets rättigheter beaktas redan på utredningsstadiet och synliggörs i betänkanden, kan det bi-

⁹ Lagen (2018:1197) m Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och prop. 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 92 f.

dra till att fördjupa diskussionen om de framlagda förslagen och ge ett bättre underlag inför det efterföljande lagstiftningsarbetet.

I syfte att tydliggöra barns rättigheter har utredningen i kapitel 5 redovisat några av de artiklar i barnkonventionen som får betydelse vid bedömningen av de frågor som behandlas i betänkandet. Vid de efterföljande övervägandena har utredningen löpande analyserat om de förslag som lämnas innebär en förändring för barn jämfört med gällande rätt och om förändringen innebär en förbättring, försämring eller bedöms vara neutral till den reglering som nu gäller i fråga om vad som är bäst för barn. Analysen har vidare genomförts såväl i förhållande till gruppen barn som i förhållande till enskilda barn även om det inte har varit möjligt att analysera förändringarna i förhållande till enskilda individer. I kapitel 6 har utredningen även redovisat vad som kommit fram vid intervjuer med barn och unga som vid tiden för intervjuerna avtjänade sluten ungdomsvård. Erfarenheterna som barnen och ungdomarna berättade om har även tagits upp och vävts in vid utredningens överväganden.

Det är inte möjligt att här återupprepa det som tidigare analyser har resulterat i, men en generell slutsats av analyserna är att det inte är möjligt att avgöra om huvudförslaget, innebärande att fängelse ska användas som frihetsberövande påföljd även för barn som döms för allvarlig brottslighet, innebär vare sig en förbättring eller försämring för barn som frihetsberövas. I stället är det utredningens slutsats att det som kommer vara avgörande för den frågan är vilket innehåll verkställigheten får. Om ungdomsavdelningarna vid Kriminalvårdens anstalter utformas med barnets bästa i fokus, om personal med rätt kompetens och erfarenhet kan rekryteras, om behandling med forskningsevidens och annan lämplig sysselsättning erbjuds och om även barn och unga erbjuds stöd och kontroll i samband med villkorlig frigivning är det utredningens bedömning att detta sammantaget kan leda till att färre barn återfaller i brott efter att fängelsestraffet är fullt ut verkställt och att det under alla förhållanden måste bedömas som det bästa för det enskilda barnet.

En aspekt som försvårar bedömningen av barns bästa är att en mängd reformer har genomförts som det ännu är svårt att bedöma konsekvenserna av, såsom generella straffskärpningar för allvarliga brott.¹⁰ Vidare finns det förslag till förändringar av straffmätning vid

---

¹⁰ Exempel på straffskärpningar som har genomförts och som kan komma att påverka strafftiderna även för barn och unga har presenterats i avsnitt 6.3.3 ovan.

flerfaldig brottslighet som, om förslagen genomförs, kommer att leda till längre straff inte bara för vuxna lagöverträdare utan även för barn och unga.¹¹ Många av de förändringar som har uppmärksammats och som påverkar barn har trätt i kraft nyligen och andra har inte beretts inom Regeringskansliet än, vilket innebär att det är svårt att se de samlade effekterna för barn i det här skedet. Hur reformerna påverkar barn i ett större perspektiv bör därför beaktas vid uppföljning av redan genomförda straffskärpningar och vid den fortsatta beredningen av förslag som innebär längre straff för barn.

Slutligen måste även något sägas om samhällsklimatet nu jämfört med när påföljden slutna ungdomsvård infördes. Numera finns det fler unga brottslingar som kan klassas som samhällsfarliga än tidigare. Den nu gällande lagstiftningen är inte utformad för att möta den typen av klienter, vilket inte minst visas av att SiS har genomfört ett omfattande arbete med säkerhetsfrågor på senare tid, av att möjligheten att begränsa de intagnas användning av elektroniska kommunikationstjänster är under utredning samt att SiS har hemställt om flera lagändringar bl.a. i syfte att få ökade befogenheter att ingripa mot intagna barn och unga. Många av de som döms till slutna ungdomsvård i dag har begått lagens mest allvarliga brott och det sker ofta inom ramen för olika gängkonflikter. Brott som begås av barn och unga riktas också ofta mot barn och unga, men på senare tid även mot huvudmålets anhöriga. Detta innebär att samhällsskyddsaspekten i vissa fall måste få företräde framför barnperspektivet. Kriminalvården framstår utifrån samhällsskyddsaspekten ha bättre förutsättningar att verkställa frihetsberövande påföljder än vad SiS har. En annan sak är att barnets bästa ska vara styrande när innehållet i verkställigheten sedan utformas och planeras.

13.4.4 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Utredningens bedömning: Förslagen bedöms inte på något beaktansvärt sätt påverka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Regeringen har slagit fast att ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas inom alla politik- och sakområden. Av regeringens sjätte jämställdhetspolitiska delmål framgår att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och

¹¹ Se SOU 2023:1.

möjlighet till kroppslig identitet. I regeringens nationella strategi för åren 2017–2026 och det åtgärdsprogram som gäller för åren 2021–2023, lyfts vikten av ett förebyggande arbete för att uppnå detta mål.

När det gäller brottslighet finns det stora skillnader mellan kvinnor och män, både avseende omfattning och karaktär. Män begår brott oftare än kvinnor och kvinnor känner i högre grad oro för att utsättas för brott än vad män gör. De flesta barn som begår brott gör det endast vid något enstaka tillfälle. Den mindre grupp som fortsätter att begå brott består främst av pojkar och unga män. Pojkar och unga män är dessutom överrepresenterade vid den brottslighet som är kopplad till gängkriminalitet. Under senare tid kan man dock se en utveckling som innebär att fler flickor och kvinnor begår allvarliga våldsbrott och mer ofta än tidigare är delaktiga i gängkriminalitet. Det är därför angeläget att löpande integrera ett jämställdhetsperspektiv i det brottsförebyggande arbetet.

Flickor och pojkar har samma rättigheter enligt barnkonventionen, samma rätt att skyddas mot de skadeverkningar som en inlåsning innebär och samma rätt till återfallsförebyggande åtgärder under tid då fängelsestraff avtjänas. Syftet med förslagen är att flickor och pojkar ska erbjudas ett likartat verkställighetsinnehåll när de avtjänas fängelse såväl i anstalt som i frihet. Det är en självklarhet att flickor och pojkar ska behandlas lika och ha samma förutsättningar. Det faktum att flickorna som döms till frihetsberövande påföljder är få innebär dock att det kommer finnas behov av att göra vissa speciallösningar för flickor, inte minst för att undvika att flickorna isoleras under verkställigheten. Det sagda innebär att utredningen bedömer att förslaget primärt inte har någon beaktansvärd påverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män, även om förhållandena vid verkställigheten kan skilja sig åt till viss del.

13.4.5 Övriga konsekvenser

Utredningen bedömer inte att förslagen i övrigt får några sådana konsekvenser som anges i 15 § kommittéförordningen som ska redovisas i betänkandet, dvs. konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

14.1 Ikraftträdande

Utredningens förslag: Bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2028.

Utredningens bedömning: Det bör övervägas att ge en genomförandekommision i uppdrag att förbereda för ett förändrat huvudmannaskap för verkställighet av fängelse för unga lagöverträdare i åldrarna 15–17 år.

Det finns normalt skäl att låta ny lagstiftningen träda i kraft så snart som möjligt. För den lagstiftning som föreslås nu är det dock angeläget att Kriminalvården får tid att genomföra de nödvändiga anpassningar som behöver göras för att myndigheten ska kunna ta emot barn för verkställighet av fängelse på ett sätt som står i överensstämmelse med såväl de krav som ställs i barnkonventionen som i andra internationella instrument som Sverige har åtagit sig att följa.

Det bör i det här sammanhanget framhållas att direktivet till denna utredning beslutades innan de svenska riksdagspartierna Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Sverigedemokraterna den 14 oktober 2022 offentliggjorde överenskommelsen Tidöavtalet. Kriminalvården fick i myndighetens regleringsbrev för 2023 därefter ett kompletterande kapacitetsuppdrag med anledning av Tidöavtalet. Uppdraget innebar att myndigheten översiktligt skulle beräkna vilken kapacitet som behövs i anstalt, häkte och frivård för att de i Tidöavtalet föreslagna reformerna som påverkar myndighetens verksamhet ska kunna genomföras. Uppdraget redovisades till regeringen den 18 april 2023.

En av reformerna i Tidöavtalet är att särskilda s.k. ungdomsfängelser ska inrättas. Under de senaste mandatperioderna har ett stort antal förslag på utvidgad kriminalisering, straffskärpningar och andra lagstiftningsförändringar genomförts. Effekterna är pågående och går ännu inte att fullt ut bedöma, men påverkan på Kriminalvårdens verksamhet har varit och är fortsatt betydande. Myndigheten har i sin rapport till regeringen bedömt att kapacitetsbehoven, kostnaderna och inte minst kompetensförsörjningsbehoven kommer att bli mycket stora till följd av vissa av reformförslagen i Tidöavtalet.

Det finns, enligt Kriminalvården, redan idag praktiska utmaningar för myndigheten att klara den planerade kapacitetsutökningen, även med betydande finansiella tillskott. Framför allt riskerar kompetensförsörjningen att bli direkt gränssättande för förmågan att ta nya platser i bruk. En väl tilltagen tid för ikraftträdande och implementering av nya lagförslag är därför något som Kriminalvården i rapporten till regeringen lyfter som viktiga faktorer, utöver ekonomiska tillskott. Kriminalvården understryker också i rapporten att en avgörande faktor för myndighetens förmåga att klara reformerna är att regeringen överväger längre tidsperspektiv vad gäller ikraftträdande av vissa reformer än vad som nu är brukligt i lagstiftningsarbetet.

Med beaktande av detta samt med hänsyn tagen till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarande, fortsatt beredning inom Regeringskansliet och riksdagsbehandling bedömer utredningen att en rimlig tidpunkt för ikraftträdande är den 1 januari 2028.

Innan reformen träder i kraft bör också ett noggrant förberedelsearbete genomföras. Utredningen anser därför att det bör övervägas att ge en genomförandekommission i uppdrag att förbereda för ett förändrat huvudmannaskap för frihetsberövande påföljder för unga lagöverträdare i åldrarna 15–17 år. En sådan genomförandekommission bör hantera t.ex. de samverkansfrågor som uppstår enligt förslaget, hur barnets bästa skulle kunna tas tillvara vid verkställighetsplaneringen och i övrigt under verkställigheten, olika frågor kopplat till Kriminalvårdens utökade skoluppdrag och hur lokalerna bör utformas för att på bästa möjliga sätt möta barns behov. De angivna frågorna är enbart exempel på frågor som behöver hanteras innan reformen träder i kraft och ska alltså inte betraktas som en heltäckande beskrivning av det uppdrag som en genomförandekommission bör ges. Utöver sådana frågor som lämpligen bör hanteras av en genomförandekommission krävs ett omfattande arbete med anpassning av

verksamheten som lämpligen bör utföras internt inom Kriminalvården. För myndigheten handlar det bl.a. om att ta fram föreskrifter och verksamhetsstöd (t.ex. handböcker och processbeskrivningar), planera för utveckling och anpassning av verksamhetsinnehåll för barn, anpassa HR-processer, inklusive utforma och anpassa personalutbildning för de som ska arbeta nära barnen och utreda var och hur särskilt anpassade lokaler kan tas fram. Myndigheten måste dessutom genomföra de nödvändiga anpassningarna i verksamheten genom att t.ex. anställa och utbilda personal, gå igenom verksamhetsinnehållet och anpassa det samt bygga och inreda nya avdelningar där barn som döms till fängelse kan placeras (se avsnitt 13.3.2 ovan).

Så som påpekats tidigare är det en grundläggande förutsättning för utredningens förslag att barn avtjänar straff i en verksamhet som är anpassad för barn. Ett genomförande av förslagen kommer dessutom att kräva ett omfattande resurstillskott till Kriminalvården, både före och efter reformen träder i kraft. Kriminalvården kan inte påbörja genomförandet av dessa anpassningar innan förslagen som lämnas här har beretts inom Regeringskansliet och riksdagen har fattat beslut om de lagändringar som krävs för att förslagen ska kunna genomföras. Det krävs alltså en lång ikraftträdandetid för att det ska kunna säkerställas att förslagen som lämnas här kan genomföras på ett sätt som uppfyller barnkonventionens krav.

14.2 Övergångsbestämmelser

Utredningens bedömning: Det behövs inga övergångsbestämmelser för huvudförslaget att fängelse ska användas som frihetsberövande påföljd när brott har begåtts av den som inte har fyllt 18 år. Däremot krävs övergångsbestämmelser för vissa följdbestämmelser.

14.2.1 Det behövs inga övergångsbestämmelser för huvudförslaget

Av 2 kap. 10 § regeringsformen framgår att det inte får dömas ut en svårare brottspåföljd för en gärning än vad som var föreskrivet när den begicks. En liknande bestämmelse finns i Europeiska konven-

tionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), där det i artikel 7 första punkten andra meningen föreskrivs att det inte får mätas ut ett strängare straff än vad som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks. Den nu beskrivna principen har kommit till uttryck i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (BrP).

Enligt paragrafens andra stycke ska straff bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff. Om utredningens förslag genomförs kommer det att innebära att barn och unga ska dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård om en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas. De utdömda strafftiderna för barn och unga kommer att bli längre när fängelse döms ut än vid sluten ungdomsvård. Utredningen anser därför att fängelse i det här sammanhanget ska betraktas som en strängare påföljd än sluten ungdomsvård trots att det t.ex. av 51 kap. 25 § rättegångsbalken följer att fängelse och sluten ungdomsvård ska bedömas som likvärdiga påföljder när den bestämmelsen tillämpas.

Av regleringen i regeringsformen och BrP följer därmed att straffet ska bestämmas enligt den lag som gällde när brottet eller brottsligheten begicks. Även enligt den nuvarande regleringen kan emellertid fängelse dömas ut för den aktuella ålderskategorin även om det enbart ska ske i undantagsfall. Något absolut hinder mot att efter reformen bestämma påföljden till fängelse för brott som begåtts innan reformen trätt i kraft finns därmed inte. Detsamma gäller om rätten ska bestämma påföljd beträffande brott som har begåtts dels före, dels efter ikraftträdandet. Även i dessa fall kan rätten bestämma påföljden till antingen sluten ungdomsvård eller fängelse beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Några särskilda övergångsbestämmelser om detta behövs inte.

Sluten ungdomsvård kommer alltså kunna dömas ut efter att reformen trätt i kraft. Det kommer dessutom finnas påföljder som inte har börjat verkställas eller som inte fullt ut har verkställts när reformen träder i kraft. Det innebär att den reglering som finns beträffande sluten ungdomsvård, som föreslås upphävas i samband med att utredningens huvudförslag träder i kraft, ska fortsätta tillämpas vid verkställighet av sluten ungdomsvård.

14.2.2 Övergångsbestämmelser behövs i vissa följdförfattningar

Med hänsyn till att det kommer att finnas domar på sluten ungdomsvård kvar att verkställa efter att reformen har trätt i kraft och då nya sådana domar, enligt det resonemang som nyss förts, kommer kunna dömas ut kommer det finnas behov av att tillämpa vissa bestämmelser enligt dess tidigare lydelse. Utredningen föreslår därför att övergångsbestämmelser införs för dessa lagar. Av övergångsbestämmelserna ska framgå att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla beträffande slutet ungdomsvård. En dom på slutet ungdomsvård kan med ovanstående resonemang om 5 § BrP i huvudsak enbart aktualiseras för brott som begåtts före ikraftträdande (se dock strax nedan beträffande övergångsbestämmelse för 30 kap. 5 § brottsbalken). Övergångsbestämmelsen behöver av den anledning ingen ytterligare begränsning än att den upphävda lagen eller bestämmelsen fortfarande gäller vid verkställighet av slutet ungdomsvård. Det behöver införas övergångsbestämmelser i nedanstående författningar:

- fängelselagen för unga (2027:000),
- rättegångsbalken,
- brottsbalken,
- socialförsäkringsbalken,
- lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
- passlagen (1978:302),
- polislagen (1984:387),
- lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
- lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
- lagen (1998:620) om belastningsregister,
- lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder,
- lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister,
- socialtjänstlagen (2001:453),
- offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),

- lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen,
- lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande,
- lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område, och
- lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Enligt utredningens förslag ändras bestämmelsen i 30 kap. 5 § brottsbalken så att det inte längre följer att rätten i första hand ska bestämma påföljden till sluten ungdomsvård i stället för fängelse för brott som någon har begått innan han eller hon har fyllt arton år. För den bestämmelsen behövs det också en övergångsbestämmelse för det fall en person ska dömas till gemensam påföljd för brott som har begåtts såväl före som efter ikraftträdandet. I övergångsbestämmelsen ska anges att sluten ungdomsvård får användas som gemensam påföljd om någon har begått brott både före och efter ikraftträdandet. Övergångsbestämmelsen gör det möjligt för rätten att i ett sådant fall välja antingen sluten ungdomsvård eller fängelse som gemensam påföljd för brotten.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till fängeslag för unga (2027:000)

I lagen, som är ny, finns särskilda bestämmelser om verkställighet av fängelse för den som är under 18 år. Lagen innehåller bestämmelser vid verkställighet i en kriminalvårdsanstalt och vid verkställighet vid ett särskilt ungdomshem. Av artikel 1 i barnkonventionen följer att varje människa under 18 år är barn om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet. Det innebär att lagen i huvudsak kommer att tillämpas på barn. I fråga om brott tar barnkonventionens reglering sin utgångspunkt i barnets ålder vid brottstillfället. Det är också den avgörande tidpunkten i fråga om straffmätningen. Den som har begått brott som barn kommer i vissa fall att ha passerat myndighetsåldern när straffet ska avtjänas. Lagen innehåller främst verkställighetsbestämmelser för den som inte har fyllt 18 år, men den kan även komma att tillämpas i fråga om personer som är över 18 år. Begreppet ”intagen” används därför för att beskriva den som ska avtjäna fängelse enligt lagen. Det begreppet överensstämmer också med fängeslagen (2010:610) vilket underlättar tillämpningen. Med intagen enligt denna lag avses dock i huvudsak barn enligt barnkonventionens definition, vilket särskilt ska beaktas vid lagens tillämpning.

I första kapitlet finns bestämmelser om lagens tillämpningsområde och vissa gemensamma bestämmelser om socialnämndens skyldighet och om samråd vid verkställighetsplaneringen. I andra kapitlet finns bestämmelser som gäller endast vid verkställighet vid en kriminalvårdsanstalt och i tredje kapitlet särskilda verkställighetsbestämmelser som gäller när fängelsestraff verkställs vid ett särskilt ungdomshem. I fjärde kapitlet finns en bestämmelse om bemyndigande och i femte kapitlet några avslutande bestämmelser om överklagande av beslut m.m.

Lagen kompletterar och ersätter till viss del fängeslagens (2010:610) bestämmelser (se prop. 2009/10:135). I och med att den

nya fängelselagen för unga träder i kraft upphör lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård att gälla. Flera av bestämmelserna i 3 kap. är överförda från lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård varför ledning vid tillämpningen kan sökas i motiven till den lagen (se prop. 1997/98:96, prop. 2010/11:107 och prop. 2017/18:169).

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse för den som inte har fyllt arton år.

Vid verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt gäller fängelselagen (2010:610) om inte annat följer av denna lag.

I 2 kap. finns bestämmelser som gäller när verkställigheten sker i kriminalvårdsanstalt.

I 3 kap. finns bestämmelser som gäller när fängelse verkställs vid ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Efter villkorlig frigivning gäller bestämmelserna i 26 kap. brottsbalken om inte annat följer av denna lag.

Lagens inledande paragraf anger tillämpningsområdet. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.

Av paragrafens *första stycke* följer att lagen innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse för den som inte har fyllt 18 år. Av 2 kap. 1 § andra stycket följer att lagen efter beslut av Kriminalvården också kan tillämpas på personer som har fyllt 18 år.

Enligt *andra stycket* ska bestämmelserna i fängelselagen (2010:610) tillämpas vid verkställighet enligt lagen om inget annat är föreskrivet. Genom hänvisningen till fängelselagen blir även fängelseförordningen (2010:2010) och Kriminalvårdens föreskrifter som utfärdats efter be- myndigande i fängelselagen tillämpliga.

Av paragrafens *tredje stycke* följer att det i 2 kap. finns särskilda bestämmelser som gäller när unga avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt. Det handlar bl.a. om särskilda bestämmelser om placering, syssel- sättning, ersättning, permission och utslussning för barn.

I *fjärde stycket* görs en hänvisning till 3 kap. där det finns bestämmelser som gäller endast när fängelse verkställs i ett särskilt ungdomshem. Avsikten är att fängelse som verkställs vid ett särskilt ungdomshem i huvudsak ska följa de bestämmelser som gäller enligt lagen (1990:52)

med särskilda bestämmelser om vård av unga med motsvarande anpassningar som har gällt för påföljden slutna ungdomsvård. Flera av bestämmelserna från den numera upphävda lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård har förts över till den nya fängeslagen för unga.

Femte stycket innehåller en upplysning om att bestämmelserna om villkorlig frigivning i 26 kap. brottsbalken ska tillämpas vid villkorlig frigivning om inte annat följer denna lag. Det innebär att bestämmelserna i förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder blir tillämpliga i förhållande till intagna under 18 år som har frigetts villkorligt. Konsekvensen av att det finns bestämmelser om villkorlig frigivning i lagen är att Kriminalvården, genom den bestämmelse om bemyndigande som finns i 5 kap. 1 §, ges föreskriftsrätt i fråga bestämmelser i brottsbalken. Av 4 kap. i denna lag följer att Statens institutionsstyrelse beslutar om att skjuta upp villkorlig frigivning i de fall den unge avtjänar fängelsestraffet vid ett särskilt ungdomshem.

2 §

Den verkställande myndigheten ska förordna en särskild koordinator för den intagne. Koordinatorn ska hålla regelbunden kontakt med den intagne och träffa honom eller henne under verkställigheten. Koordinatorn ska genom kontroll, stöd och hjälp verka för att verkställighetsplanen följs.

Till särskild koordinator ska tjänsteman vid den verkställande myndigheten eller annan lämplig person förordnas.

Om det finns skäl för det får den verkställande myndigheten entlediga koordinatorn och i stället förordna någon annan.

Paragrafen reglerar den verkställande myndighetens skyldighet att förordna en särskild koordinator för den dömde samt anger koordinatorns huvudsakliga uppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.2.

I *första stycket* anges vilken myndighet som ska förordna koordinatorn samt hans eller hennes huvuduppgift. Bestämmelsen innebär att Kriminalvården ansvarar för att utse särskild koordinator för den som tas in för att avtjäna straff vid en kriminalvårdsanstalt och Statens institutionsstyrelse för den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Om verkställigheten med tillämpning av 32 kap. 5 § brottsbalken ska ske vid ett särskilt ungdomshem är det Statens institutionsstyrelse som ska besluta om förordnandet och i övriga fall ska beslutet fattas av Kriminalvården.

Förordnandet ska ske så snart som möjligt efter det att domen på fängelse är verkställbar. Detta för att koordinatören ska kunna delta aktivt redan när den dömde tas in på en anstalt eller ett särskilt ungdomshem samt vid den inledande verkställighetsplaneringen. Ett tidigt förordnande är viktigt även för att den dömde och hans eller hennes föräldrar ska ha en utpekad person att ställa frågor till inför verkställigheten. I uppdraget att vara koordinator ingår att hålla regelbunden kontakt med den intagne och träffa honom eller henne under verkställigheten. Koordinatören bör även arbeta med motivationshöjande samtal för att få den intagne att delta i undervisning, behandling eller andra åtgärder som anvisats den intagne i verkställighetsplanen. Efter villkorlig frigivning kan koordinatörens roll i mångt och mycket liknas vid den roll som koordinatören har vid verkställighet av ungdomsövervakning. I det skedet blir koordinatörens uppgift att genom stöd och hjälp verka för att den dömde efterlever de villkor som ställts upp för frigivningen. Det kan exempelvis ske genom påstötningar och påminnelser eller motivationshöjande samtal. Koordinatören kan även ge den dömde mer praktisk hjälp för att han eller hon ska kunna genomföra det som ålagts honom eller henne. Det kan handla om hjälp med att hitta struktur i vardagen för att t.ex. passa tider till olika åtgärder som den dömde ska delta i enligt planen. Koordinatören kan – om den dömde saknar stöd från andra vuxna i sin närhet – också hjälpa till vid myndighetskontakter, med ansökningar om t.ex. en utbildning eller behandlingsinsats som den frigivne önskar delta i. Det är också en uppgift för koordinatören att kontrollera att den dömde följer de föreskrifter och anvisningar som meddelats och att reagera för att rätta till brister i efterlevnaden av dessa.

I koordinatörens roll ligger också att samråda med andra aktörer som är viktiga för barnet, t.ex. socialtjänsten och skolan. En fungerande uppföljning i detta hänseende kan innebära att det krävs ett informationsutbyte av uppgifter som omfattas av sekretess eller tystnadsplikt. I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, finns vissa sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör uppgiftslämnande i syfte att underlätta upprättande och kontrollen av att verkställighetsplanen följs (se 23 kap. 6 a § och 26 kap. 9 b § OSL).

I *andra stycket* finns bestämmelser om vem som ska förordnas som koordinator. Den som förordnas bör som utgångspunkt vara socionom eller en person med likvärdig kompetens eller erfarenhet. Normalt bör det vara fråga om en anställd vid någon av myndigheterna, eftersom

det underlättar möjligheten till kontakt mellan koordinatorn och den intagne. Om det behövs får mer än en koordinator förordnas.

Tredje stycket reglerar frågan om byte av koordinator. Så långt det är möjligt bör samma person eller personer vara koordinator under verkställigheten. Byte av koordinator ska så långt som det är möjligt undvikas, särskilt under den tid barnet avtjänar straffet i anstalt eller vid särskilt ungdomshem. När barnet påbörjar utslussning eller blir villkorligt frigiven kan det vara lämpligt att byta till en koordinator som finns på den ort där barnet ska bo efter frigivning.

Barnet ska ha tillgång till en eller flera koordinatörer under hela verkställigheten (både i anstalt eller särskilt ungdomshem och efter villkorlig frigivning).

3 §

Socialnämnden i den kommun där den intagne är folkbokförd ska utse en särskild person att vara handläggare för honom eller henne under verkställigheten.

Genom paragrafen regleras socialnämndens skyldighet att utse en särskild handläggare för barnet under verkställigheten. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.2.

Skyldigheten att enligt paragrafen utse en handläggare gäller för socialnämnden i den kommun där den enskilde var folkbokförd när han eller hon dömdes till fängelse och förändras inte av att den dömdes tas in i en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem långt från folkbokföringsorten.

Den särskilda handläggaren ska delta vid den samverkan som ska ske vid verkställighetsplaneringen (se vidare kommentaren till 1 kap. 4 §). Socialnämnden kan bidra med information om den unge som kan vara viktig för den verkställande myndigheten att känna till när planeringen görs. Socialnämnden kan t.ex. bidra med information om tidigare insatser, behandlingar och andra åtgärder som har erbjudits den unge och hur dessa insatser har tagits emot av såväl den unge själv som av hans eller hennes vårdnadshavare. Socialnämnden kan även ha information om den dömdes tidigare umgänge, vilket kan innebära bättre förutsättningar för Kriminalvården, och i förekommande fall Statens institutionsstyrelse, att besluta om en trygg och säker placering av den unge.

Under verkställigheten ska den särskilda handläggaren vara den verkställande myndighetens kontaktperson och den som koordinatören kan vända sig till när det uppkommer frågor som berör socialtjänsten. Handläggaren ska även medverka vid uppföljning och ändring av verkställighetsplanen.

Handläggarens uppdrag blir särskilt viktigt när det blir aktuellt med permissioner på hemorten och även i samband med utslussning och villkorlig frigivning. Vid permission kan socialnämnden bistå med information exempelvis om barnets hemmiljö, umgänge och platser som den unge inte bör vistas på. Vid utslussning och framför allt villkorlig frigivning kan det bli aktuellt att t.ex. placera barnet i en behandlingsfamilj, i ett stödboende eller vid ett HVB-hem. Tidig samverkan mellan Kriminalvården – i förekommande fall Statens institutionsstyrelse – och socialnämnden om olika alternativ för utslussning kan bidra till att betalningsansvar för en placering som beslutats av Kriminalvården tas över av socialnämnden när Kriminalvårdens betalningsansvar upphör och att åtgärden därmed fortgår under hela den tid som den dömda har behov av den.

Samverkan kan också bli nödvändig gäller frågan om den intagnes vistelse efter verkställigheten. Om den intagne önskar hjälp med att flytta till en annan vistelseort efter frigivningen i syfte att undvika tidigare umgänge och kriminalitet kan han eller hon vara i behov av hjälp t.ex. med att hitta bostad, skola eller annan sysselsättning efter villkorlig frigivning.

Skyldigheten enligt paragrafen att utse en särskild handläggare består så länge den unge verkställer straffet enligt lagen. Om Kriminalvården enligt 2 kap. 1 § fängeslagen för unga beslutar att en intagen som har fyllt 18 år ska fortsätta att verkställa fängelse enligt den lagen består alltså socialnämndens skyldighet att utse en särskild handläggare för den unge så länge Kriminalvårdens beslut består.

Paragrafen innebär inga förändringar i socialnämndens grundläggande ansvar för barn och unga enligt socialtjänstlagen (2001:453).

4 §

Verkställighetsplaneringen ska, om det är möjligt och bedöms som lämpligt, genomföras av den verkställande myndigheten i samråd med den intagne, hans eller hennes vårdnadshavare och andra berörda personer.

Den verkställande myndigheten ska, vid verkställighetsplaneringen och under verkställigheten, samverka med socialnämnden i den kommun där den dömda är folkbokförd. Vid behov får samråd även ske med andra berörda myndigheter och aktörer.

Innehållet i verkställigheten ska anpassas till den intagnes särskilda förutsättningar och behov.

I paragrafen finns bestämmelser om samråd och samverkan vid verkställighetsplaneringen. Av paragrafen följer att den myndighet som ska verkställa fängelsestraffet, dvs. Kriminalvården enligt huvudregeln och Statens institutionsstyrelse i undantagsfall, ansvarar för verkställighetsplaneringen. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.1.

Av *första stycket* följer att verkställighetsplaneringen ska genomföras i samråd med den intagne och hans eller hennes vårdnadshavare om det är möjligt och bedöms lämpligt. Att verkställighetsplaneringen för den som avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt ska ske i samråd med den intagne följer redan av 1 kap. 5 § fängeslagen, men eftersom barn enligt artikel 12 barnkonventionen ska få komma till tals i frågor som rör dem själva förstärks kravet på att göra den intagne delaktigt genom förevarande paragraf. Dessutom är bestämmelsen även tillämplig när verkställigheten planeras för den som ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Den intagne ska höras både när verkställigheten planeras och när planen upprättas, men även senare under verkställigheten när den följs upp och eventuellt ändras. Verkställighetsplaneringen för den som avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt ska genomföras enligt 6 § fängesförordningen (2010:2010) och motsvarande reglering för den som ska avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Planeringen ska syfta till att klargöra den intagnes behov av utredningar och insatser. Planen ska fokusera på åtgärder som kan minska skadeverningarna av inlåsningen och minska risken för återfall i brott. Så långt det är möjligt ska barnet motiveras att delta i den undervisning som erbjuds på ungdomsavdelningarna. Med begreppet samråd avses att den intagne och hans eller hennes vårdnadshavare (och eventuella andra personer som myndigheten väljer att samråda med) ska informeras om myndighetens utredningar och avsikter och ges möjlighet att lämna synpunkter, men myndigheten kan besluta om de insatser som bedöms lämpliga och nödvändiga även om en intagen eller annan person som deltagit vid samrådet inte delar myndighetens uppfattning.

I *första stycket* anges även att den verkställande myndigheten vid verkställighetsplaneringen ska samråda med den intagnes vårdnads-

havare om det är möjligt och bedöms lämpligt. Om den ena vårdnadshavaren är frånvarande eller bedöms påverka barnet negativt kan dock den verkställande myndigheten avstå från att samråda med den vårdnadshavaren. I vissa fall kan kontakt mellan barnet och båda eller den ena vårdnadshavaren bedömas som direkt skadligt för barnet och även i sådana fall kan myndigheten avstå från att samråda med den intagnes vårdnadshavare eller någon av dem om barnet har mer än en vårdnadshavare.

I de fall samråd med den ena eller båda vårdnadshavarna inte bedöms lämpligt eller inte kan ske bör den verkställande myndigheten överväga om det finns någon annan person i den dömdes närhet som det kan vara lämpligt att samråda med. Det kan vara fråga om någon annan nära anhörig till den intagne eller t.ex. personer i ett familjehem eller liknande där han eller hon tidigare har varit placerad. Om det bedöms lämpligt kan den verkställande myndigheten även samråda med andra personer som har god insikt i den intagnes förhållanden, t.ex. en tränare eller liknande person inom föreningslivet. I kravet på lämplighet ligger bl.a. att den verkställande myndigheten måste överväga om känslig information om barnet kan lämnas ut till personen. Vid den bedömningen bör barnets åsikt om såväl samrådet som att utlämna information beaktas. En sekretessbrytande bestämmelse har införts i 35 kap. 15 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:100) för att möjliggöra informationsutbyte i fråga om verkställighetsplanen och uppföljning av hur villkor i planen efterlevs.

Enligt bestämmelsens *andra stycke* ska den verkställande myndigheten samverka med socialnämnden i den kommun där den unge är folkbokförd. Med begreppet samverkan avses ett större inslag av samarbete än vad som avses med samråd enligt första stycket och andra stycket andra meningen. Ytterst är det den verkställande myndighetens ansvar att upprätta och följa upp verkställighetsplaneringen. Socialnämnden har emellertid ofta god kännedom om de barn och unga som döms till fängelse. I de flesta fall har de varit föremål för sociala insatser tidigare i livet. Socialnämnden kan därmed ha viktig information om både barnet, hans eller hennes familj och umgänge på hemorten att delge Kriminalvården eller SiS när den intagnes verkställighet ska planeras. Dessutom har socialnämnden kännedom om tidigare åtgärder som har vidtagits och som har planerats för tidigare. Även när utslussning och villkorlig frigivning ska planeras bör de verkställande myndigheterna samverka för att säkerställa att den intagne får det stöd som

han eller hon behöver för att återgå till ett liv i frihet utan att återfalla i brott. Om samråd inte bedöms kunna ske med vare sig barnets vårdnadshavare eller med någon annan person är samverkan med socialnämnden av största betydelse för verkställighetsplaneringen.

Om det finns behov av det kan den verkställande myndigheten även samråda med andra myndigheter och aktörer som kan ha information om den unge eller som på annat sätt kan bidra till att den verkställande myndigheten inför verkställighetsplanen får tillgång till bästa möjliga underlaget för utformningen av planen. En sådan viktig aktör kan vara barnets skola och lärare med särskild kunskap om barnets skolgång. Det kan även vara fråga om tidigare vårdgivare, t.ex. ett HVB-hem eller familjehem som kan ha upplysningar att lämna om barnet.

Paragrafen är tillämplig även vid planering av villkorlig frigivning, vilket innebär att skyldigheten för Kriminalvården att samverka med andra är mer omfattande än vad som följer av bestämmelsen i 26 kap. 14 § andra stycket brottsbalken. Inför villkorlig frigivning måste även Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse samverka om den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem, se kommentaren till 4 kap. 3 § nedan.

I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) införs sekretessbrytande bestämmelser som gör att Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse kan utbyta information med de aktörer som myndigheten ska samrådas och samverka med (se kommentaren till offentlighets och sekretesslagen [2009:400] nedan).

Av *tredje stycket* följer att verkställigheten ska anpassas till den intagnes förutsättningar och behov. Genom bestämmelsen understryks vikten av att den verkställande myndigheten har ett barnperspektiv vid verkställighetsplaneringen och beaktar vad som är bäst för barnet. Verkställighetsplanen ska vara individuellt anpassad och utformad. Om barnet är skolpliktigt ska barnets behov av skolgång och stöd i utbildningen uppmärksammas.

2 kap. Verkställighet i anstalt

1 §

Verkställighet enligt denna lag ska ske vid en avdelning som är särskilt anpassad för barn (ungdomsavdelning), om det inte kan anses vara till den intagnes bästa att placeras vid en annan avdelning.

Kriminalvården får besluta att verkställigheten ska ske i enlighet med denna lag trots att den intagne har fyllt arton år.

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om anstaltsplacering av den som är under 18 år när fängelse ska avtjänas. Vidare anges att Kriminalvården får besluta att en intagen ska verkställa fängelsestraffet enligt lagen även efter att han eller hon har fyllt 18 år. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.1.

Utformningen av paragrafens *första stycke* motsvarar det som gäller enligt artikel 37 c i FN:s barnkonvention. Att barn ska placeras på särskilda avdelningar som är anpassade för att möta barns behov följer av att det i bestämmelsen anges att den som verkställer straff enligt lagen ska placeras vid en ungdomsavdelning. Den fysiska miljö vid ungdomsavdelningarna ska motsvara den som finns på behandlingshem. Barns behov av privatliv, gemensamhet, idrotts- och fritidsaktiviteter ska tillgodoseas. De unga ska erbjudas lämplig sysselsättning i form av utbildning och behandling. Personal som arbetar vid ungdomsavdelningar ska ha kompetens anpassad för uppdraget.

Endast i undantagsfall kan det finnas skäl att placera en person under 18 år på någon annan avdelning än en ungdomsavdelning. För att en sådan placering ska komma i fråga krävs starka skäl, t.ex. med hänsyn till den unges behov av skydd mot angrepp från andra intagna.

Lagen ska som huvudregel tillämpas på barn fram till den dag den intagne fyller 18 år, men Kriminalvården får besluta att en intagen ska fortsätta avtjäna straffet enligt lagen även efter fyllda 18 år. Ett sådant beslut kan t.ex. fattas om den unge deltar i undervisning eller behandling som lämpligen bör slutföras. Även i de fall den kvarvarande strafftiden efter artonårsdagen är kort bör en ung person kunna vara kvar på ungdomsavdelning under hela den inlåsta delen av verkställigheten. Om den enskildes behov är sådana att de bedöms bäst kunna uppfyllas vid en ungdomsavdelning kan Kriminalvården besluta om fortsatt verkställighet enligt lagen.

I undantagsfall finns utrymme att besluta att en dömd person som har fyllt 18 år ska verkställa enligt lagen och därmed vara placerad på en ungdomsavdelning. För ett sådant beslut krävs alldeles särskilda skäl, t.ex. att det krävs att en 18-årig flicka placeras på en ungdomsavdelning för att åstadkomma en lämplig sammansättning på avdelningen eller för att hindra att en yngre intagen blir ensam placerad på en avdelning.

Kriminalvården bör vid sitt ställningstagande beakta samtliga relevanta omständigheter. Det innebär att även de andra intagnas behov måste beaktas. Vid bedömningen ska barnens bästa stå i fokus. I det här sammanhanget måste också övriga bestämmelser i fängelselagen (2010:610) om den intagnes placering beaktas. Av 2 kap.1 § fängelselagen (2010:610) följer t.ex. att en intagen inte får placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas samt att hänsyn ska tas till den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frivagningsplanering när en intagen placeras. Om en intagen som har fyllt 18 år bedöms kunna placeras vid en anstalt med lägre grad av säkerhet än den som finns vid ungdomsavdelningarna är det alltså en faktor som talar emot fortsatt verkställighet enligt fängelselagen för unga.

Vid beslut om den unge ska avtjäna straffet enligt lagen bör beaktas att det av den allmänna kommentaren till Barnkonventionen, bl.a. beträffande artikel 3.1, 6.2, 24.1 och 40.1, har uttalats att det t.ex. kan ha betydelse för barnets utveckling, hälsa och återanpassning i samhället att barnet känner till att verkställigheten kan komma att avtjänas vid en avdelning för vuxna efter att barnet fyllt 18 år.¹ Även tecken på sådan oro hos ett barn som avtjänar fängelse bör kunna resultera i ett beslut om fortsatt verkställighet enligt fängelselagen för unga om det bedöms vara det bästa för barnet och för andra barn på avdelningen. Avsikten är alltså inte att paragrafen ska få en alltför strikt tillämpning. Intresset av att åldersstrukturen vid de särskilda ungdomsavdelningarna inte blir alltför vid bör dock beaktas.

Om Kriminalvården beslutar att en intagen får avtjäna straffet enligt de särskilda verkställighetsbestämmelserna som finns i lagen innebär det samtidigt att den intagne ska vara fortsatt placerad på en ungdomsavdelning.

Utgångspunkten är att barn ska placeras vid en ungdomsavdelning, men det kan inte uteslutas att det i något fall bedöms bättre för barnet att placeras på en annan avdelning som t.ex. erbjuder en form av behandling som inte kan erbjudas vid ungdomsavdelningen. Det kan också vara så att barnet har behov av skydd och en sådan skyddsplats inte kan erbjudas vid någon av ungdomsavdelningarna. Endast omständigheter som har att göra med vad som är bäst för det enskilda barnet

---

¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 24 (2019) om barns rätt i rättssystemet, p. 31–32, 35 och 92–93.

eller övriga barn vid ungdomsavdelningarna ska kunna påverka möjligheten att placera ett barn tillsammans med vuxna. Att en sådan placering vore billigare eller enklare att genomföra utgör inte skäl för ett sådant beslut.

2 §

Den som är under arton år får inte placeras vid en säkerhetsavdelning.

Paragrafen anger att den som är under 18 år inte får placeras vid en säkerhetsavdelning. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.1.

Av bestämmelsen följer ett absolut hinder mot att placera intagna under 18 år på en säkerhetsavdelning. Om det finns särskilda krav på övervakning och kontroll av en intagen som är under 18 år får det i stället lösas genom t.ex. ökad bemanning på en ungdomsavdelning. Särskild hänsyn måste tas till såväl den intagna som kräver förhöjd övervakning som till andra intagna som är placerade vid ungdomsavdelningen så att den ökade säkerheten inte påverkar övriga barn negativt. Om det inte bedöms förenligt med de andra intagnas bästa att placera den intagne som kräver förhöjd övervakning på en ungdomsavdelning kan det också vara ett skäl att placera den intagna på en avdelning för vuxna. Om så sker måste dock den unges rättigheter och behov säkerställas.

3 §

En intagen ska erbjudas lämplig sysselsättning och möjlighet att delta i fritidsaktiviteter.

Den som har fyllt arton år är skyldig att delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne. Det gäller dock inte den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt nämnda balk får erbjudas sysselsättning bara av den art och i den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

Enbart en intagen med sysselsättningsplikt har rätt till sådan ersättning som anges i 3 kap. 3 § fängelselagen (2010:610).

Paragrafen innehåller bestämmelser om sysselsättning och fritidsaktiviteter, sysselsättningsplikt samt rätt till ersättning för intagna som avtjänar fängelse enligt denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.2.

Enligt barnkonventionen har barn bl.a. rätt till utbildning, vila, fritid, lek och rekreation. Detsamma följer även av United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (FN:s Havanna-regler om skydd för frihetsberövade underåriga). Flera konventioner för mänskliga rättigheter erkänner alltså barns rättigheter när det gäller sysselsättning. Däremot finns det inga skyldigheter för barn att delta i den sysselsättning som erbjuds.

Paragrafens *första stycke* reglerar rätten till lämplig sysselsättning och möjlighet att delta i fritidsaktiviteter för den som inte har fyllt 18 år. Ytterligare bestämmelser om sysselsättning och fritid finns i 3 och 4 kap. fängelselagen (2010:610). Intagna under 18 år bör i första hand motiveras till att delta i skolundervisning och andra behandlingsinsatser som kan minska skadeverkningarna av inlåsningen och minska risken för återfall i brott. Ambitionen är att intagna ska beredas arbetsträning eller någon annan sysselsättning som kan fylla ett behov hos dem.

En betydande del av den sysselsättning som en vuxen intagen ges möjlighet att utföra eller delta i utöver utbildning utgörs av arbetsinriktad produktion. Med arbete jämställs också annan sysselsättning i form av utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet. Med brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet avses program som syftar till att förebygga återfall i brott eller missbruk (jfr 12 § fängelseförordningen). Sådan programverksamhet kan innefatta behandling av medicinsk karaktär. En intagen ska också beredas medicinskpsykologisk eller någon annan särskild behandling om han eller hon har behov av sådan behandling och om det kan ske med hänsyn till anstaltstidens längd och hans eller hennes förutsättningar. (Se också JO 1996/97 s. 107 angående rätten till studier samt RÅ 1994 not. 619.)

Med annan strukturerad verksamhet avses t.ex. arbetsträning, social färdighetsträning, särskilda aktiviteter för pensionärer och intagna med funktionsnedsättning samt annan jämförbar verksamhet.

Därutöver bör barn erbjudas möjlighet att delta i olika fritidsaktiviteter, t.ex. idrottsaktiviteter, sällskapsspel, matlagning och andra liknande aktiviteter som kan intressera och stimulera den intagne. Eftersom fråga är om barn bör de tillfrågas även i fråga om vilka fritidsaktiviteter som ska erbjudas. Aktiviteterna bör i möjligaste mån anpassas efter de intagnas intressen. Innehållet i den sysselsättning som erbjuds intagna under 18 år ska anpassas till den unga målgruppen och till att deras intressen kan skifta med stigande ålder. Fler och tätare upp-

dateringar av den intagnes verksamhetsplan kan vara nödvändig för intagna som är under 18 år än för äldre intagna.

Efter att barnet fyllt 18 år och alltså uppnått myndighetsåldern ska han eller hon på samma sätt som andra vuxna intagna åläggas sysselsättningsplikt under verkställigheten, viket framgår av paragrafens *andra stycket*. Detta för att förbereda den unge på ett liv utanför anstalten och för att säkerställa att den intagne tar del av bl.a. de behandlingsinsatser som erbjuds. Detta innebär dock inte att den sysselsättning som erbjuds den intagne med nödvändighet behöver vara en annan än innan sysselsättningsplikten inträdde. Fokus ska även i fortsättningen vara på utbildning, behandling och arbetspraktik beroende på vilka behov den intagne har. Detta skiljer sig dock inte mot vad som gäller för vuxna intagna vars verkställighet styrs av fängelselagen (2010:610). Den intagnes behov kopplat till de riskfaktorer som har identifierats för den intagne ska styra vilken typ av sysselsättning som ska erbjudas.

I likhet med vad som gäller enligt fängelselagen ska den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken inte ha sysselsättningsplikt. Även detta följer av *andra stycket*. Intagna som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning får i stället erbjudas sysselsättning bara av den art och i den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

I den mån en intagen har sysselsättningsplikt har han eller hon också rätt till sådan ersättning som följer av 3 kap. 3 § fängelselagen (2010:610). Det framgår av paragrafens *tredje stycke*.

4 §

Intagna under arton år får inte hållas inlåsta avskilda från andra intagna under en längre period än tio timmar om det inte är motiverat av säkerhetsskäl.

Paragrafen reglerar den tid som intagna får hållas inlåsta avskilda från andra intagna. Den tiden begränsas till 10 timmar om det inte är motiverat av säkerhetsskäl med en längre tid. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.2.

Utgångspunkten är att verkställighet av fängelse ska ske i gemenskap med andra både under tid då de intagna har anvisats sysselsättning och under fritiden. I samband med dygnsvilan får dock intagna enligt 6 kap. 3 § fängelselagen (2010:610) hållas avskilda från varandra.

De närmare förutsättningarna för detta regleras i myndighetsföreskrifter. För intagna under 18 år regleras i paragrafen att de inte får hållas inlåsta och avskilda från andra intagna i mer än tio timmar. Om det är motiverat av säkerhetsskäl kan ett längre avskiljande emellertid accepteras. Ett sådant skäl kan vara att flera intagna tillsammans utför omfattande skadegörelse eller upplopp vid ungdomsavdelningen och personalen inte kan få ordningsstörningen att upphöra med mindre ingripande åtgärder än att låsa in det intagna i sina boenderum. Inlåsningsen ska upphöra så snart som möjligt.

5 §

En intagen under arton år ska erbjudas uppföljande samtal efter att ett beslut om kontroll av bostadsrum, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning har verkställts eller om den intagne har belagts med fängsel.

Paragrafen reglerar rätten till uppföljande samtal efter att vissa särskilda kontroll- och tvångsåtgärder har verkställts mot en intagen under 18 år. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.2.

Verkställighet av särskilda kontroll- och tvångsåtgärder utgör ingripande åtgärder som vidtas mot den enskilde. Intagna under 18 år har enligt bestämmelsen rätt till uppföljande samtal när vissa, mer ingripande åtgärder, har verkställts mot den unge. De åtgärder som är särskilt ingripande är kontroll av det egna bostadsrummet, genomförande av kroppsvisitation eller kroppsbesiktning samt om den intagne beläggs med fängsel. Efter att sådana beslut har verkställts ska den intagne därför ha rätt till ett uppföljande samtal. Vid samtalet ska den intagne få möjlighet att bearbeta det som han eller hon har varit utsatt för. Fråga kan vara om ett eller flera samtal beroende på hur den intagne har upplevt åtgärden. Samtalet ska hållas av någon som har särskild kompetens för att tala med barn.

6 §

En intagen får, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (permission) om

1. minst två månader av strafftiden har avtjänats, och
2. det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att den tid som avses i första stycket inte har förflutit.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att beviljas permission. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.2.

Av paragrafens *första stycke* följer att en intagen får beviljas permission efter att två månader av strafftiden har avtjänats om det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt kommer att missköta sig. Tiden är satt med utgångspunkt i att sådana åtgärder som minskar risken för skadeverkningar av inlåsning och som underlättar den intagnes anpassning i samhället ska vidtas under verkställigheten. Intagna under 18 år förutsätts ha ett större behov av permission än äldre intagna samtidigt som Kriminalvården behöver tillräcklig information om den intagne för att bedöma om kraven som ställs för att bevilja permission är uppfyllda. Av paragrafen följer därför att vistelser utanför anstalt som regel inte ska medges förrän två månader av straffet har avtjänats. En sådan tidsangivelse innebär även att det blir klart för den intagne att han eller hon ska vara på anstalten en viss tid innan det blir aktuellt med vistelser utanför anstalt.

Vid bedömningen av om permission ska medges eller inte ska beaktas risken för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt kommer att missköta sig. Ledning för tillämpningen av rekvisiten kan sökas i den praxis som finns från tillämpningen av bestämmelsen i 10 kap. 1 § fängelselagen (2010:610). Vid bedömningen ska också beaktas att fråga är om ett barn, vilket t.ex. innebär att myndigheten hellre bör ställa villkor som innebär en högre grad av kontroll vid en permission än att helt neka den. Ett barn kan också ha ett större behov av att delta i särskilda familjetillställningar än en vuxen har, vilket innebär att resurser kan behöva tillföras för att möjliggöra en sådan permission för en intagen under 18 år.

Av paragrafens *andra stycke* följer att en intagen kan beviljas permission även innan två månader av straffet har avtjänats, men det krävs i sådana fall att det finns särskilda skäl för permission. Även i fråga om tillämpningen av ”särskilda skäl” kan ledning sökas i den praxis som finns för motsvarande bestämmelse i fängelselagen. Begravningar och bröllop är exempel på händelser som kan utgöra ett särskilt skäl att medge en permission. Även för permission enligt andra stycket krävs att Kriminalvården bedömer att det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets full-

görande eller på annat sätt kommer att missköta sig under en permission. Om endast kort tid förflutit från intagning kan permission nekas av det skälet att underlaget inte är tillräckligt för att myndigheten ska kunna fatta ett beslut som tillgodoser behovet av samhällsskydd och grundas på kunskap om den unge.

7 §

Vistelse i halvvägshus och utökad frigång enligt 11 kap. 4 och 5 §§ fängelselagen (2010:610) får ske om minst tre månader av strafftiden har avtjänats.

I paragrafen finns en särskild reglering av kvalifikationstiden för att beviljas utökad frigång och placering i halvvägshus. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.2.

Paragrafen innebär ett avsteg från 11 kap. fängelselagen (2020:610) enbart på så vis att den kvalifikationstid som följer av 11 kap. 4 § första stycket 1 fängelselagen (2010:610) och 11 kap. 5 § första stycket 1 samma lag i fråga om andel av straffet som ska ha avtjänats innan det kan bli aktuellt för en intagen att placeras i halvvägshus eller beviljas utökad frigång inte ska gälla för intagna som avtjänar fängelse enligt lagen. Den kvalifikationstid som innebär att det inte kan bli aktuellt att placera en intagen i ett halvvägshus eller medge utökad frigång förrän efter att tre månader av straffet har avtjänats ska dock gälla. I övrigt ska 11 kap. fängelselagen (2010:610) gälla även för intagna som avtjänar fängelse enligt denna lag.

3 kap. Verkställighet vid särskilt ungdomshem

1 §

Om rätten med tillämpning av 32 kap. 5 § brottsbalken har beslutat att ett fängelsestraff ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem ska Statens institutionsstyrelse ansvara för verkställigheten.

Paragrafen anger att Statens institutionsstyrelse ska ansvara för verkställighet av fängelse som enligt 32 kap. 5 § brottsbalken ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem. Ansvaret gäller fram till tidpunkten för villkorlig frigivning. Efter den tidpunkten ansvarar Kriminalvården för verkställigheten. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

2 §

Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och de skadliga följderna av frihetsberövandet motverkas.

Paragrafen anger utgångspunkten för hur verkställighet av fängelse vid ett särskilt ungdomshem ska utformas. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

Paragrafens innehåll motsvarar det som tidigare följde av 2 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård och är avsedd att tillämpas på samma sätt som tidigare gällande bestämmelse.

3 §

I fråga om avbrott i verkställigheten ska 12 a kap. 1 § fängelselagen (2010:610) tillämpas.

Av paragrafen följer att bestämmelsen i 12 a kap. 1 § fängelselagen (2010:610) om avbrott i verkställigheten ska gälla även när en intagen avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

Av paragrafen följer att bestämmelsen i 12 a kap. 1 § fängelselagen (2010:610) ska gälla även när en intagen avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Av den angivna bestämmelsen i fängelselagen följer att om verkställigheten avbryts ska den tid som avbrottet varat inte räknas som verkställd tid. Vidare följer av bestämmelsen att verkställigheten inte anses avbruten om en intagen häktas med anledning av misstanke om brott eller med anledning av brott som prövats i ett mål eller som en påföljd avser. Att Statens institutionsstyrelse fattar beslut om avbrott i verkställigheten följer av 5 kap. 3 §. Statens institutionsstyrelse ska enligt 5 kap. 4 § upplysa Kriminalvården om beslutet så att den myndigheten kan ändra ett meddelat strafftidsbeslut. En paragraf med delvis motsvarande innehåll fanns tidigare i 11 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

4 §

Den intagne får hindras att lämna det särskilda ungdomshemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att verkställigheten ska kunna genomföras. Han eller hon får också hindras att disponera sitt pass.

Den intagnes rörelsefrihet får även inskränkas, när det behövs av hänsyn till andra intagnas eller till personalens säkerhet.

En paragraf med samma innebörd fanns tidigare i 13 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Några redaktionella ändringar har skett, men ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

5 §

Det som anges om sysselsättning och ersättning i 2 kap. 3 § ska gälla även när fängelsestraff verkställs vid ett särskilt ungdomshem.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sysselsättning och rätt till ersättning. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

Paragrafen innebär att den som avtjänar fängelsestraff i ett särskilt ungdomshem, på samma sätt som den som avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt, ska erbjudas lämplig sysselsättning och erbjudas möjlighet till fritidsaktiviteter. En intagen har sysselsättningsplikt efter att han eller hon har fyllt 18 år. I samband med att en intagen åläggs sysselsättningsplikt har han eller hon också rätt till ersättning enligt 3 kap. 3 § fängeslagen (2010:610).

6 §

Den intagne har rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster och ta emot besök i den utsträckning det är lämpligt. Den intagnes rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster och ta emot besök får dock begränsas om det behövs med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid det särskilda ungdomshemmet eller om det kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för honom eller henne eller till skada för någon annan.

Ett beslut om inskränkning i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster eller ta emot besök får gälla i högst 14 dagar. När det inte längre finns förutsättningar för beslutet ska det upphävas.

Paragrafen, som motsvarar det som tidigare gällt enligt 16 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, anger vad som gäller beträffande rätten för en intagen att använda elektroniska kommunikationstjänster och ta emot besök under verkställigheten. Några redaktionella ändringar har skett, men ingen ändring i tillämpningen är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

7 §

Vad som sägs i 15 c–d, 16, 17–17 c, 19 och 20 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska gälla även för den som avtjänar ett fängelsestraff vid ett särskilt ungdomshem.

Särskilda befogenheter med stöd av denna lag får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden.

Den intagne ska erbjudas uppföljande samtal efter att ett beslut om avskildhet, kroppsvisitation, yttlig kroppsbesiktning eller rumsvisitation har verkställts.

Paragrafen reglerar särskilda befogenheter som kan vidtas mot den som avtjänar fängelse i ett särskilt ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

I paragrafens *första stycke* anges de paragrafer i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga som ska gälla när en intagen avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. En liknande reglering fanns tidigare i 15 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Jämfört med den tidigare bestämmelsen har ytterligare tre hänvisningar till lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga lagts till, nämligen 15 c, 15 d och 17 a §§. Paragrafer med i huvudsak samma innehåll fanns tidigare i 17 och 17 a §§ lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård och nämnda paragrafer är avsedda att tillämpas på samma sätt som tidigare gällande motsvarande bestämmelser.

I *andra stycket* finns en proportionalitetsbestämmelse som innebär att tvångsåtgärder endast får vidtas om de står i proportion till syftet med åtgärden. En bestämmelse med motsvarande innehåll fanns tidigare i 18 b § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Av paragrafens *tredje stycke* följer att den intagne ska erbjudas uppföljande samtal när beslut om avskildhet, kroppsvisitation, yttlig kroppsbesiktning eller rumsvisitation har verkställts. En bestämmelse med

motsvarande innehåll fanns tidigare i 18 c § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

8 §

Den intagne ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet (permission) i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms som lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett beslut om permission ska förenas med de villkor som behövs.

Vid permission får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera efterlevnaden av de villkor som ställts om var den intagne ska befinna sig.

Permission enligt första stycket får beviljas först efter att två månader av strafftiden har avtjänats. Om det finns särskilda skäl får dock permission beviljas trots att den angivna kvalifikationstiden inte har förflutit. Tid då den dömda beviljats permission ska räknas in i verkställighetstiden.

Under den senare delen av verkställigheten ska den intagne genom konkreta utslussningsåtgärder förberedas för ett liv i frihet.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för den intagne att få tillåtelse att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet (permission) under verkställighetstiden. I paragrafens sista stycke finns även bestämmelser om utslussningsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

Paragrafens *första-tredje stycke* överensstämmer i huvudsak med den tidigare gällande bestämmelsen i 18 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. I paragrafen används ”permission” i stället för ”vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet” för att beskriva tillfällena då den intagne har tillåtelse att lämna det särskilda ungdomshemmet enligt paragrafen. Avsikten med begreppsförändringen är att anpassa lagen till de begrepp som används i fängelselagen (2010:610) för liknande utevistelser. Tidigare praxis som gäller bestämmelserna i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård kan ge ledning i frågan om permission bör beviljas.

Paragrafens *första stycke* innebär att den intagne bör tillåtas att vistas utanför ungdomshemmet i så stor utsträckning som kravet på samhällsskydd medger. För att permission ska medges krävs att det bedöms lämpligt för att främja den intagnes anpassning i samhället eller att det finns andra särskilda skäl. Om det behövs ska Statens institutionsstyrelse förena ett beslut om permission med de villkor som behövs.

Det finns enligt paragrafens *andra stycke* möjlighet att med elektroniska hjälpmedel kontrollera att de villkor som gäller för beslutet om permission efterlevs.

Av *tredje stycket* följer att permission får beviljas först efter att två månader av strafftiden har avtjänats. Det fanns inte någon liknande kvalifikationstid för utevistelser i 18 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. En tidsangivelse för när permission kan aktualiseras innebär att det blir klart för den intagne att han eller hon ska vara på anstalten en viss tid innan det blir aktuellt med vistelser utanför anstalt. Om det finns särskilda skäl får dock vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet beviljas trots att den angivna kvalifikationstiden inte har förflutit. Samma överväganden beträffande bedömningen av ”särskilda skäl” ska göras som enligt 2 kap. 6 § (se kommentaren till den paragrafen ovan). Den tid som den intagne befinner sig på beviljad permission räknas in i verkställighetstiden.

I paragrafens *fjärde stycke* anges att den intagne ska förberedas för ett liv i frihet genom konkreta åtgärder. Statens institutionsstyrelse ansvarar för att den intagne erbjuds särskilda utslusningsåtgärder. I god tid innan villkorlig frigivning bör dock myndigheten samverka med Kriminalvården för planering av frigivningen, se kommentaren till 4 kap. 3 § nedan.

Paragrafens innehåll motsvarar det som tidigare gällde enligt 18 och 18 a §§ lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Ledning för tillämpningen kan sökas i tidigare gällande bestämmelser.

9 §

Om den intagne behöver hälso- och sjukvård, ska han eller hon vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan nödvändig undersökning och behandling inte lämpligen genomföras vid det särskilda ungdomshemmet, bör den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, får den intagne föras över till ett allmänt sjukhus. Får någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen och är verksam vid ett särskilt ungdomshem kännedom om att den intagne har en sådan smittsam sjukdom som enligt 1 kap. 3 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168) utgör allmänfarlig sjukdom, ska den som förestår vården vid hemmet underrättas, om det inte står klart att det inte finns risk för smittspridning. Föreskrifter om psykiatrisk tvångsvård ges i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Om det finns anledning till det, ska den som enligt första stycket vistas utanför det särskilda ungdomshemmet stå under bevakning eller vara under-

kastad särskilda föreskrifter. Tiden för sådan vistelse ska räknas in i verkställighetstiden.

I fråga om behandlingen av den som har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk vård för frivillig psykiatrisk vård, tillämpas föreskrifterna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelsen i 8 § andra stycket lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Statens institutionsstyrelse att besluta om särskilda restriktioner.

Paragrafen, som motsvarar det som tidigare gällt enligt 19 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, anger vad som gäller beträffande rätten till hälso- och sjukvård för den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Några redaktionella ändringar har skett, men ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

10 §

Polismyndigheten ska på begäran av den som förestår vården vid ett särskilt ungdomshem lämna hjälp för att söka efter och hämta tillbaka den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem om denne har avvikit.

Kriminalvården ska på begäran av den som förestår vården vid ett sådant hem lämna hjälp med transport vid förflyttning av den intagne.

En begäran enligt första eller andra stycket får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) eller, om det gäller en transport som utförs av Kriminalvården, 4 kap. 4 § och 10 § första stycket häkteslagen (2010:611) behöver tillgripas, eller

2. det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen reglerar Polismyndighetens skyldighet att på begäran bistå Statens institutionsstyrelse i den händelse en intagen har avvikit från ett särskilt ungdomshem samt Kriminalvårdens skyldigheter att bistå med transporter vid förflyttning av intagna vid särskilda ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

Av paragrafens *första stycke* följer att Polismyndigheten ska bistå Statens institutionsstyrelse med hjälp för att söka efter och hämta tillbaka den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem om den intagne avvikit. En motsvarande skyldighet fanns tidigare i 20 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Enligt paragrafens *andra stycke* ska Kriminalvården på begäran lämna hjälp med transport vid förflyttning av den intagne.

Av paragrafens *tredje stycke* framgår i vilka situationer Statens institutionsstyrelse kan begära bistånd från Polismyndigheten respektive Kriminalvården. En begäran får göras endast om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) eller, om det gäller en transport som utförs av Kriminalvården, 4 kap. 4 § och 10 § första stycket häkteslagen (2010:611) behöver tillgripas, eller det annars finns synnerliga skäl för Statens institutionsstyrelse att begära bistånd.

En paragraf av motsvarande innebörd fanns tidigare i 20 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Ingen ändring i sak är avsedd varför ledning kan hämtas från tidigare praxis.

11 §

Kriminalvården ska vid en transport enligt 10 § tillämpa följande bestämmelser i häkteslagen (2010:611).

- 4 kap. 4 § om kroppsvisitation,
- 4 kap. 10 § första stycket om användning av fängsel, och
- 8 kap. 2 a § om möjligheten att i vissa fall begära hjälp av Polismyndigheten.

Den intagne får tas i förvar, om det är nödvändigt för att en transport enligt 10 § ska kunna genomföras.

Paragrafen anger vilka bestämmelser i häkteslagen (2010:611) som ska tillämpas vid en transport av en intagen enligt 9 § samt att den intagne får tas i förvar om det är nödvändigt för att en transport ska kunna genomföras. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

Av paragrafens *första stycke* följer att 4 kap. 4 § häkteslagen (2010:611) om kroppsvisitation, 4 kap. 10 § första stycket häkteslagen (2010:611) om användning av fängsel, och 8 kap. 2 a § häkteslagen (2010:611) om möjligheten att i vissa fall begära hjälp av Polismyndigheten får tillämpas av Kriminalvården i de fall Statens institutionsstyrelse begär bistånd med transport eller förflyttning av intagna. Vid användande av tvångsmedel mot barn ska särskild försiktighet iakttas. En paragraf av motsvarande innebörd fanns tidigare i 20 a § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Ingen ändring i tillämpningen är avsedd varför ledning kan hämtas från tidigare praxis.

Av paragrafens *andra stycke* följer att den dömde får tas i förvar, om det är nödvändigt för att en transport ska kunna genomföras. En

bestämmelse med motsvarande innehåll fanns tidigare i 20 c § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Tidigare praxis kan användas till ledning för tillämpningen.

12 §

Den som begär hjälp enligt 10 § ska lämna Polismyndigheten eller Kriminalvården de uppgifter om den intagne som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

Paragrafen anger att Statens institutionsstyrelse ska lämna ut de uppgifter om den intagne som behövs för planeringen och genomförandet av en åtgärd enligt 9 § till den myndighet som ska bistå Statens institutionsstyrelse. Uppgiftsskyldigheten bryter den sekretess som annars skulle kunna gälla för uppgifterna. En paragraf av motsvarande innebörd fanns tidigare i 20 b § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Ändringar som skett är enbart redaktionella varför ledning vid tillämpningen kan hämtas från tidigare praxis.

Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

13 §

Om den intagne avtjänar fängelse för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, ska målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

1. vid vilket särskilt ungdomshem den dömda befinner sig,
2. när den dömda frigges,
3. om den dömda förflyttas,
4. om den dömda vistas utanför det särskilda ungdomshemmet, och
5. om den dömda rymmer.

Underrättelse om en planerad vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet behöver inte lämnas, när en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse på goda grunder kan antas allvarligt äventyra den dömdes egen säkerhet.

Underrättelse till målsägande om frigivning ska lämnas i lämplig tid före frigivningen. I andra fall ska underrättelsen lämnas så tidigt som möjligt. Underrättelsen ska utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Underrättelsen ska innehålla information om de regler som gäller för meddelande av kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud.

Paragrafen anger förutsättningarna för när målsäganden ska tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om var den intagne befinner sig. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

En paragraf av motsvarande innebörd fanns tidigare i 21 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Ändringar som skett är enbart redaktionella varför ledning vid tillämpningen kan hämtas från tidigare praxis.

4 kap. Villkorlig frigivning

1 §

När en intagen under arton år friges villkorligt ska han eller hon ställas under övervakning.

Paragrafen anger att en intagen som avtjänar fängelse enligt denna lag ska ställas under övervakning när han eller hon blir villkorligt frigiven. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.4.

Paragrafen innebär ett avsteg från det som gäller enligt 26 kap. 12 § första stycket brottsbalken där det anges att den som är villkorligt frigiven ska ställas under övervakning om det behövs för att minska risken att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. För den som avtjänar fängelse enligt denna lag ska ingen behovsprövning göras utan han eller hon ska alltid ställas under övervakning vid villkorlig frigivning.

Övervakarens roll överensstämmer i många avseenden med den som koordinatör har. I båda rollerna ingår att ge stöd och hjälp till den dömda, men även att kontrollera att verkställighetsplanen följs. Det finns inget hinder mot att en och samma person utses till koordinatör och förordnas som övervakare för ett barn om det bedöms lämpligt med hänsyn till barnet och hans eller hennes situation. I ett fall då det bedöms finnas ett stort behov av att kontrollera barnet, t.ex. genom elektronisk övervakning och drog- och nykterhetskontroller, kan det i vissa fall vara lämpligare att rollerna att vara koordinatör och övervakare hålls isär. I ett annat fall, då man bedömer att barnet mer har behov av stöd i form av t.ex. motiverande samtal, hjälp med att komma i tid till avtalade möten och liknande åtgärder, kan koordinatör och övervakaren vara en och samma person. Bedömningen får göras från fall till

fall och utfallet blir beroende av vad som bedöms som det bästa för barnet utifrån behovet i det enskilda fallet.

2 §

Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning får den skjutas upp enligt vad som framgår av 26 kap. 7 § brottsbalken. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömde under verkställigheten på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Beslut om att skjuta upp den villkorliga frigivningen fattas av Statens institutionsstyrelse i de fall den dömde avtjänar fängelsestraffet vid ett särskilt ungdomshem.

Paragrafen anger att villkorlig frigivning får skjutas upp om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning och vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om villkorlig frigivning ska skjutas upp. Av paragrafen framgår även att Statens institutionsstyrelse fattar beslut om uppskjuten villkorlig frigivning beträffande den som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.4.

Paragrafens *första stycke* innebär avsteg i tre avseenden från det som enligt 26 kap. 6 a § brottsbalken gäller för vuxna intagna. För det första ska bestämmelsen för barn vara fakultativ på så vis att Kriminalvården får besluta om uppskjuten villkorlig frigivning om kraven i bestämmelsen i övrigt är uppfyllda. För vuxna intagna ska villkorlig frigivning skjutas upp om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning.

För det andra ska det krävas synnerliga skäl för att villkorlig frigivning ska skjutas upp. Det innebär att tillämpningen ska vara mer restriktiv än vad som är fallet för vuxna intagna.

För det tredje ska det vid bedömningen av om synnerliga skäl mot villkorlig frigivning föreligger endast beaktas om den intagne på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Överträdelser av de regler som gäller för verkställigheten ska inte leda till uppskjuten villkorlig frigivning, om inte överträdelserna är särskilt allvarliga eller upprepas vid flera tillfällen. Det kan t.ex. vara fråga om att den intagne vid upprepade tillfällen väsentligt har brutit mot Kriminalvårdens föreskrifter eller mot villkor i den verkställighetsplan som har upprättats för den enskilde.

Av *andra stycket* följer att det är Statens institutionsstyrelse som besluta i frågor om att skjuta upp den villkorliga frigivningen för intagna i särskilda ungdomshem.

Bestämmelsen innebär att villkorlig frigivning endast i undantagsfall ska skjutas upp när det gäller intagna under 18 år. Om villkorlig frigivning skjuts upp ska 26 kap. 7 § brottsbalken tillämpas.

5 kap. Övriga bestämmelser

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verkställighet som sker enligt denna lag.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller de myndigheter som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om verkställigheten. Bestämmelsen innebär att regeringen kan bemyndiga både Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse att meddela föreskrifter om verkställigheten av fängelse. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.5.

En konsekvens av bemyndigandet och att det finns särskilda bestämmelser om villkorlig frigivning för barn i denna lag är att Kriminalvården kommer kunna få föreskriftsrätt för bestämmelser som har sin grund i brottsbalken.

2 §

Beslut enligt denna lag fattas av Kriminalvården om inte annat följer av 3 §.

Paragrafen reglerar Kriminalvårdens beslutanderätt enligt denna lag. Bestämmelsen innebär att Kriminalvården fattar beslut i alla frågor som rör barn som avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.5.

3 §

Beslut enligt denna lag fattas av Statens institutionsstyrelse om verkställigheten sker vid ett särskilt ungdomshem.

Paragrafen, som i princip motsvarar tidigare gällande 22 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, reglerar den beslutanderätt som Statens institutionsstyrelse har i frågor som rör en intagen som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem samt vad som gäller vid överklagande av sådana beslut. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.5.

Av *första stycket* framgår att Statens institutionsstyrelse fattar beslut i frågor som rör barn som döms till fängelse, men som efter särskilt beslut av domstol enligt 32 kap. 5 § brottsbalken ska avtjäna straffet vid ett särskilt ungdomshem. Av paragrafen följer även att beslut som Statens institutionsstyrelse fattar gäller omedelbart om inte något annat beslutas. Av 4 kap. 2 § framgår att Statens institutionsstyrelse beslutar om att skjuta upp villkorlig frigivning i vissa fall.

4 §

Besluten i 2 och 3 §§ gäller omedelbart, om inte något annat beslutas.

Besluten i första stycket får överklagas till allmän förvaltningsdomstol inom vars domkrets den institution är belägen som den intagne var inskriven vid när det beslut som överklagas fattades.

Det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen, som i princip motsvarar det som tidigare gällde enligt 22 och 23 §§ lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, reglerar vad som gäller vid överklagande av beslut som fattas enligt denna lag. Genom paragrafen kommer en delvis annan besvärsmätt att följa för beslut som fattas enligt denna lag jämfört med det som gäller en enligt 13 och 14 kap. fängelselagen (2010:610). Övervägandena finns i avsnitt 11.2.5.

Av *första stycket* följer att beslut som fattas enligt denna lag gäller omedelbart om inte något annat beslutas. Paragrafen innebär att beslut i regel kan verkställas även om beslutet har överklagats.

Av *andra stycket* följer att beslut som fattas med stöd av denna lag kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Paragrafen reglerar möjligheten att överklaga de beslut som fattas med stöd av denna lag. Den

dömde har rätt att överklaga alla beslut av inskränkande karaktär. Uttryckssättet i särskilda fall har använts i syfte att markera att allmänna ordningsregler inom det särskilda ungdomshemmet inte får överklagas. I likhet med vad som gäller när Kriminalvården fullgör de skyldigheter som åligger myndigheten enligt fängelselagen förutsätter sådana skyldigheter inga formella beslut av myndigheterna. Ledning i fråga om vilka frågor som kräver formella beslut som kan överklagas kan sökas i den praxis som gäller för beslut av Kriminalvården enligt fängelselagen. Den förvaltningsrätt inom vars domkrets den institution är belägen som den intagne är placerad på är behörig att pröva överklagbara beslut som fattas enligt denna lag.

Av *tredje stycket* följer att det krävs provningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

5 §

Statens institutionsstyrelse ska lämna de uppgifter som behövs till Kriminalvården om en intagen som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

Paragrafen innehåller en skyldighet för Statens institutionsstyrelse att lämna uppgifter till Kriminalvården om den som ska frigges villkorligt från ett särskilt ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.5.

Kriminalvården har i olika avseenden behov av upplysningar även om intagna som avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem, t.ex. när myndigheten ska meddela eller ändra ett strafftidsbeslut och i anslutning till villkorlig frigivning. Av 10 kap. 28 § OSL följer att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Genom att det införs en bestämmelse om uppgiftsskyldighet för Statens institutionsstyrelse beträffande en intagen finns det inte något behov av en sekretessbrytande bestämmelse i det här avseendet.

Upplysningar som behövs för att meddela strafftidsbeslut är t.ex. dagen för strafftidens början och om avbrott skett i verkställigheten till följd av misskötsamhet eller att den intagne avvikit från ungdomshemmet under pågående verkställighet.

När en intagen blir villkorligt frigiven från ett särskilt ungdomshem ska Kriminalvården ta över ansvaret för den dömde. Statens institutionsstyrelse har då uppgifter om den intagne som Kriminalvården kan ha behov av för att t.ex. planera vilka villkor som ska ställas på den

dömde under övervakningen. Det kan t.ex. handla om vilka utbildnings- och behandlingsinsatser den intagne har deltagit i, hur den intagne har skött permissioner under verkställigheten och uppgifter om ytterligare insatser som Statens institutionsstyrelse anser att den intagne är i behov av.

15.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken (1942:740)

30 kap.

6 §

Har den tilltalade erkänt gärningen och bestäms brottspåföljden till annat än fängelse eller till fängelse i högst sex månader, får domen utfärdas i förenklad form. Dom, varigenom högre rätt fastställer lägre rätts dom, får också utfärdas i förenklad form

Förs i målet talan om enskilt anspråk i anledning av brott, gäller vad som sägs i första stycket första meningen endast om den tilltalade medger anspråket eller om rätten finner saken vara uppenbar.

Paragrafen anger förutsättningarna för att meddela dom i förenklad form. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

I paragrafens *första stycke* har slutna ungdomsvård tagits bort ur uppräknningen av påföljder i första meningen. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

51 kap.

25 §

Om endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom eller om åklagaren har överklagat domen till den tilltalades fördel får hovrätten inte döma till en påföljd som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna den tilltalade till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till annan påföljd.

Första stycket gäller inte om

1. tingsrätten har förenat en villkorlig dom eller en skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och den tilltalade inte längre samtycker till föreskriften,

2. tingsrätten har bestämt påföljden till skyddstillsyn och den tilltalade har misskött skyddstillsynen på ett sådant sätt att det finns förutsättningar enligt 28 kap. 8 § brottsbalken att undanröja den, eller

3. det kommer fram utredning som innebär att det enligt 58 kap. 3 § första stycket 3 finns förutsättningar för resning i fråga om påföljd.

Av paragrafen följer att hovrätten inte får meddela en påföljd som anses svårare eller mer ingripande om endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom eller om åklagaren har överklagat domen till den tilltalades fördel. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafens *andra stycke*, där det tidigare har angetts att sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken ska jämföras med fängelse, har tagits bort. Ändringen är föranledd av att påföljden slutet ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

15.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken (1962:700)

30 kap.

5 §

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl.

Av paragrafen följer de allmänna förutsättningarna för att döma en person under 18 år till fängelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.7. Att fängelse ska väljas som påföljd påverkar också straffmätningen. Den tidigare reduktion av strafftiden som skedde vid slutet ungdomsvård aktualiseras inte när påföljden bestäms till fängelse.

Bestämmelsens andra mening, som tidigare har angett att rätten i första hand ska bestämma påföljden till slutet ungdomsvård i stället för fängelse när det funnits förutsättningar för fängelse, har tagits bort. Förändringen medför även att straffmätningen påverkas. Ändringen är föranledd av att påföljden slutet ungdomsvård har utmönstras ur påföljdssystemet.

32 kap.

5 §

Om någon har begått brott innan han eller hon fyllt arton år och finner rätten med tillämpning av 30 kap. att påföljden bör bestämmas till fängelse, får rätten, om det finns synnerliga skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden, besluta att fängelsestraffet, fram till tidpunkten för villkorlig frigivning, ska verkställas vid ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Bestämmelser om verkställighet finns i fängelselagen för unga (2027:000).

Paragrafen reglerar förutsättningarna för rätten att besluta att den som döms till fängelse för brott som han eller hon har begått innan fyllda 18 år ska verkställa straffet vid ett särskilt ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 10.8.

Av bestämmelsens första stycke följer att rätten i samband med att den bestämmer påföljden för en person under 18 år till fängelse kan besluta att fängelsestraffet fram till tidpunkten för villkorlig frigivning ska verkställas vid ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten i de fall fängelse ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem.

För ett sådant beslut krävs det synnerliga skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden, vilket innebär att bestämmelsen endast är avsedd att tillämpas restriktivt. Vid bedömningen av om ”synnerliga skäl” föreligger ska en helhetsbedömning göras av barnets personliga förhållanden. Det kan exempelvis vara så att den unges mognadsgrad inte överensstämmer med ungdomens verkliga ålder eller att den unge har en fysisk eller intellektuell funktionsnedsättning, en medicinsk och psykiatrisk diagnos eller något liknande förhållande som innebär att han eller hon kan vara särskilt utsatt i förhållande till andra intagna. Det kan också vara fråga om barn som har svårt att på egen hand klara enkla vardagsrutiner. Om barnet relativt nyligen har fyllt femton år och strafftiden är begränsad kan även dessa omständigheter beaktas. Om den sammantagna bedömningen leder till att barnets behov av stöd- och omsorgsinsatser kan mötas på ett mer ändamålsenligt sätt vid ett särskilt ungdomshem kan det beslutas att fängelsestraffet ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem. Det kan handla om barn som riskerar att fara illa av en placering bland andra dömda personer.

Om kraven på samhällsskydd är framträdande, t.ex. för att den unge har kända kopplingar till kriminella nätverk, ska det inte beslutas om verkställighet vid ett särskilt ungdomshem. Inte heller om risken är hög för att den dömda kommer att avvika eller fritas.

Bestämmelsens *andra stycke* innehåller en upplysning om att fängelselagen för unga (2027:000) ska tillämpas vid verkställigheten på ungdomshemmet.

15.4 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110)

102 kap.

20 §

När den bidragsgrundande inkomsten och reduceringsinkomsten beräknas ska den handläggande myndigheten bortse från sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade

- är häktad,
- är intagen i kriminalvårdsanstalt,
- är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av *fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken*, eller
- på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan vistas i ett sådant familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagen (2001:453).

Paragrafen innehåller bestämmelser om när den handläggande myndigheten ska bortse från en sådan förändring i utbetalning av aktivitetsersättning, sjukersättning, pensionsförmåner, äldreförsörjningsstöd och livränta som föranleds av att den försäkrade är frihetsberövad. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

I bestämmelsens *första stycke*, tredje strecksatsen, har ändrats på så vis att det har lagts till att även frihetsberövande som sker genom att en person är intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är en följd av att slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

106 kap.**16 §**

Sjukersättning och aktivitetsersättning lämnas inte för tid efter det att den försäkrade sextio dagar i följd varit frihetsberövad på grund av att han eller hon är

1. häktad eller intagen i anstalt, eller
2. intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av *fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken*.

Förmånerna lämnas dock åter från och med den trettionde dagen före frigivningen.

I paragrafen finns bestämmelser om sjukersättning och aktivitetsersättning. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Första stycket, punkten 2, har ändrats på så vis att så vis att det har lagts till att sjukersättning och aktivitetsersättning inte lämnas för tid då den försäkrade 60 dagar i följd har varit frihetsberövad på grund av att han eller hon har varit intagen i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga för verkställighet av fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

15.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

18 §

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning
3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,
4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,
5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,
6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,
7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och
8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafens *ffjärde* stycke, punkten 3, har ändrats på så vis att mål om vård vid en låsbar enhet, mål om vård i enskildhet och mål om avskildhet enligt 14–14 a och 17 §§ lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har tagits bort från uppräkningsdelen av sådana mål som kan avgöras i sak av en ensam lagfaren domare om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttent rätt. Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet och att lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård därmed har upphört att gälla.

15.6 Förslaget till lag om ändring i passlagen (1978:302)

7 §

Passansökan ska avslås, om

1. bestämmelserna i 6 § inte har iakttagits och sökanden inte har följt uppmaningen att avhjälpa bristen,

2. ansökan avser pass för barn under arton år och barnets vårdnadshavare inte har lämnat medgivande och det inte finns synnerliga skäl att ändå utfärda pass,

3. sökanden är anhållen, häktad eller underkastad övervakning enligt 24 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken eller reseförbud eller anmälningsskyldighet enligt 25 kap. 1 § samma balk,

4. sökanden är föremål för ett beslut om övervakningsåtgärder enligt 2 kap. 1 § lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen och åklagare inte har lämnat medgivande,

5. sökanden är föremål för en uppföljningsförklaring som avser en övervakningsåtgärd enligt 3 kap. 3 § 3–5 lagen (2015:485) om erkännande och uppföljning av beslut om övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen och åklagare inte har lämnat medgivande,

6. sökanden är efterlyst och ska omhändertas omedelbart vid anträffandet,

7. sökanden genom en dom som har fått laga kraft har dömts till frihetsberövande påföljd, som inte har börjat verkställas, och det finns sannolika skäl att anta att han eller hon har för avsikt att undandra sig verkställigheten,

8. sökanden avtjänar fängelsestraff och den sammanlagda tiden att avtjäna är fängelse i minst ett år och sökanden inte har villkorligt frigivits,

9. sökanden genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, eller

10. sökanden enligt 2 kap. 12 § eller 6 kap. 6 § konkurslagen (1987:672) är ålagd att lämna ifrån sig sitt pass eller förbud att utfärda pass för sökanden har meddelats enligt samma bestämmelser.

Paragrafen anger när en passansökan ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 11.2.3.

I bestämmelsen har punkten 9, där det tidigare angavs att passansökan ska avslås om sökanden genomgår sluten ungdomsvård och den sammanlagda vårdtiden är minst ett år, tagits bort. De efterföljande punkterna har numrerats om. Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

12 §

Passmyndigheten ska återkalla ett gällande pass, om

1. passinnehavaren har förlorat eller efter ansökan har befriats från sitt svenska medborgarskap,

2. passet avser barn under arton år och barnets vårdnadshavare eller, om barnet vistas här i landet och står under vårdnad av båda föräldrarna, en av dem begär att passet ska återkallas och det inte finns synnerliga skäl mot återkallelse,

3. en passinnehavare, som är efterlyst och ska omhändertas omedelbart vid anträffandet, uppehåller sig utomlands och det av särskilda skäl är motiverat att passet återkallas,

4. passinnehavaren genom en dom som har fått laga kraft har dömts till frihetsberövande påföljd, som inte har börjat verkställas, och det finns sannolika skäl att anta att han eller hon har för avsikt att undandra sig verkställigheten,

5. passinnehavaren avtjänar fängelsestraff och den sammanlagda tiden avtjänad är fängelse i minst ett år och innehavaren inte har villkorligt frigetts,

6. passinnehavaren genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

7. det fanns hinder mot att bevilja passansökan enligt 7 § vid tiden för passets utfärdande och hindret fortfarande består,

8. någon annan än den för vilken passet är utställt förfogar över passet, eller

9. passinnehavaren är underkastad ett utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller ett tillfälligt utreseförbud enligt 31 d § samma lag.

Ett särskilt pass ska dessutom återkallas, när de skäl som har föranlett passets utfärdande inte längre finns.

Vad som sägs i första stycket 2 ska inte gälla i det fall pass har utfärdats utan vårdnadshavares medgivande enligt 11 § andra stycket.

Vad som sägs i första stycket 10 ska inte gälla i det fall pass har utfärdats enligt 7 a § andra stycket eller 11 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när passmyndigheten ska återkalla ett gällande pass. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 11.2.3.

I paragrafens *första stycke* har punkten 6, där det tidigare angavs att passmyndigheten ska återkalla ett pass för den som genomgår sluten ungdomsvård och den sammanlagda vårdtiden är minst ett år, har tagits bort. De efterföljande punkterna har nummerats om. Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

19 §

Passtillstånd fordras för den som

1. avtjänar fängelsestraff och inte är villkorligt frigiven, eller
2. står under övervakning efter dom på skyddstillsyn eller efter villkorlig frigivning från fängelse.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när passtillstånd behövs för den som är dömd till vissa påföljder. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 11.2.3.

Bestämmelsen har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård inte längre räknas upp i punkten 1 som en sådan påföljd som innebär att det fordras passtillstånd för den som avtjänar en sådan påföljd. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

21 §

En fråga om passtillstånd för den som avtjänar fängelsestraff enligt 19 § 1 eller står under övervakning enligt 19 § 2 prövas av Kriminalvården. Myndigheten får hänskjuta ärendet till övervakningsnämnd för avgörande. Ärendet *ska* alltid hänskjutas, om Kriminalvården finner att tillstånd inte bör meddelas. Ärenden som gäller den som avtjänar fängelsestraff *ska* hänskjutas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde den kriminalvårdsanstalt där den intagne är inskriven är belägen. Ärenden som gäller den som står under övervakning *ska* hänskjutas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den övervakade är inskriven är beläget.

Passtillstånd *ska* vägras, om det skäligen kan antas att den dömda skulle ägna sig åt brottslig verksamhet i samband med en utlandsresa, att han eller hon genom att resa utomlands skulle söka undandra sig fortsatt verkställighet av den ådömda påföljden eller att resan annars skulle motverka hans eller hennes anpassning i samhället.

Paragrafen anger vilken myndighet som ska pröva en fråga om passtillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 11.2.3.

Paragrafens *första stycke* ändras så att det inte längre följer av bestämmelsen att en fråga om passtillstånd för den som genomgår slutna ungdomsvård enligt 19 § 1 prövas av Statens institutionsstyrelse. Kriminalvården ska alltså pröva samtliga frågor om passtillstånd när det gäller personer som dömts till fängelse på grund av brott som begåtts före 18 års ålder. För personer som verkställer fängelse i ett hem som

avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska Kriminalvården samråda med SiS i fråga om passtillstånd. Bara i undantagsfall kan samråd undvaras. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

24 §

Om en passinnehavare avtjänar fängelsestraff som anges i 19 § 1, eller står under övervakning enligt 19 § 2 och skulle passtillstånd ha vägrats enligt 21 § andra stycket, kan övervakningsnämnden besluta att framställning *ska* göras hos passmyndigheten om att passet *ska* återkallas.

Om en passinnehavare bereds vård som anges i 20 § och om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att han eller hon har pass, kan Socialstyrelsen besluta att en framställning *ska* göras hos passmyndigheten om att passet *ska* återkallas.

Av paragrafen följer vilken myndighet som kan göra en framställning om att passet ska återkallas för en passinnehavare som avtjänar fängelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 11.2.3.

Paragrafens *första stycke* ändras så att det inte längre följer att Statens institutionsstyrelse kan göra en framställning om att passet ska återkallas för den som genomgår slutna ungdomsvård. Kriminalvården ska alltså göra framställan till passmyndigheten om återkallelse av pass när det gäller personer som dömts till fängelse på grund av brott som begåtts före 18 års ålder. För personer som har dömts med tillämpning av bestämmelsen i 32 kap. 5 § andra stycket brottsbalken ska Kriminalvården samråda med SiS i fråga om en framställan ska göras. Bara i undantagsfall kan samråd undvaras. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

26 §

Om en passmyndighet får kännedom om att ett pass har utfärdats i strid mot bestämmelserna om passtillstånd, *ska* den omedelbart anmäla detta till *övervakningsnämnden*, om passinnehavaren fortfarande avtjänar fängelsestraff, står under övervakning eller bereds sjukvård som avses i nämnda paragraf.

Paragrafen anger i vilka fall en passmyndighet som får kännedom om att ett pass har utfärdats i strid mot bestämmelserna om passtillstånd ska anmäla detta till övervakningsnämnden. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafen har ändrats på så vis att det inte längre framgår att en passmyndighet som får kännedom om att ett pass har utfärdats i strid mot bestämmelserna om passtillstånd ska anmäla det till Statens institutionsstyrelse om personen genomgår sluten ungdomsvård. Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

15.7 Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)

29 a §

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen får överlämna till Kriminalvården att transportera någon som är berövad friheten. Vid en sådan transport tillämpas följande bestämmelser i häkteslagen (2010:611):

- 4 kap. 4 § om kroppsvisitation,
- 4 kap. 10 § första stycket om användning av fängsel, och
- 8 kap. 2 a § om möjligheten att i vissa fall begära hjälp av Polismyndigheten

Om det behövs för planeringen och genomförandet av transporten, ska Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen, utan hinder av sekretess, lämna Kriminalvården de uppgifter som avses i 45 b § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, 43 b § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 47 b § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, 27 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, 3 kap. 12 § fängelselagen för unga (2027:000) eller 10 kap. 19 c § utlänningslagen (2005:716).

Av paragrafen följer att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen får överlämna till Kriminalvården att transportera någon som är frihetsberövad samt förutsättningarna för en sådan transport. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 11.2.3.

Paragrafens *andra stycke* har ändrats så att den tidigare hänvisningen till 20 b § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård har ersatts av en hänvisning till 3 kap. 12 § fängelselagen för unga (2027:000). Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

15.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

3 §

Vård *ska* också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

I paragrafen anges i vilka fall tvångsvård ska beredas en ung person som utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.4.

Ändringen innebär att paragrafens *andra stycke* har tagits bort. I det stycket angavs tidigare att vård ska beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Bestämmelsen innebar att kravet på att aktualiteten i den unges riskfyllda beteende tonats ned i förhållande till bestämmelsens första stycke. I och med att barn och unga som döms till fängelse kommer att bli föremål för sådana utslussningsåtgärder som följer av fängelselagen samt under villkorlig frigivning kommer att ställas under övervakning förefaller blir behovet av tvångsvård i direkt anslutning till att verkställigheten upphör mindre. Paragrafens andra stycke har därför tagits bort och socialnämnden får, vid behov, ansöka om vård för den unge enligt ordinarie reglering. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

22 §

Om det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett beteende som avses i 3 § kommer att behöva beredas vård enligt denna lag om beteendet fortsätter och det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv, om han eller hon har fyllt 15 år, och av den unges vårdnadshavare, får socialnämnden besluta

1. att den unge ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett, eller

2. att den unge ska delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten.

När ett sådant beslut meddelas, ska en särskild behandlingsplan finnas.

Bestämmelserna i 13 § andra stycket, 13 a § första stycket samt 21 § första stycket första meningen och andra och fjärde styckena gäller i tillämpliga delar också i fråga om beslut enligt första stycket. Prövning enligt 13 § andra

stycket av om ett sådant beslut ska upphöra att gälla ska ske första gången inom sex månader från dagen för nämndens beslut.

Första stycket är också tillämpligt om den som är under 20 år och som dömts till *fängelse* vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatta insatser för att hindra ett sådant beteende som avses i första stycket.

I paragrafen finns bestämmelser om förebyggande insatser, s.k. mellan-tvång, som socialnämnden kan besluta om för den som är under 20 år. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.4.

Paragrafens *fjärde stycke* har justerats med anledning av att sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet. I bestämmelsen har sluten ungdomsvård ändrats till fängelse. Ändringen är inte avsedd att ändra bestämmelsens tillämpning.

15.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

1 §

Föreskrifter om psykiatrisk vård som är förenad med frihetsberövande och annat tvång i andra fall än som avses i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (rättspsykiatrisk vård) ges i denna lag.

Lagen gäller den som

1. efter beslut av domstol *ska* ges rättspsykiatrisk vård,
2. är anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning,
3. är intagen i eller *ska* förpassas till kriminalvårdsanstalt eller
4. är intagen i eller *ska* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken*.

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 10.8.

Ändringen innebär att paragrafens *andra stycke*, fjärde punkten har ändrats på så vis att det i stället för sluten ungdomsvård anges att föreskrifter om rättspsykiatrisk vård gäller den som är intagen eller ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet och att en ung person efter rättens beslut kan verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

5 §

Beslut om intagning för rättspsykiatrisk vård enligt 4 § första stycket fattas av en chefsöverläkare vid en sjukvårdsinrättning eller enhet som avses i 6 §. För ett sådant beslut krävs att ett vårdintyg har utfärdats av någon annan läkare. Beträffande vårdintyg, undersökning för vårdintyg samt fastspänning, avskiljande och behandling gäller därvid bestämmelserna i 4 §, 5 §, 6 a § och 6 b § första stycket andra meningen lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård i tillämpliga delar.

En fråga om intagning för rättspsykiatrisk vård enligt 4 § första stycket *ska* avgöras skyndsamt efter undersökning av patienten.

Om rätten har fattat beslut om rättspsykiatrisk undersökning och den misstänkte har tagits in på undersökningsenheten, krävs inte något vårdintyg för beslut om rättspsykiatrisk vård. Detsamma gäller den som är anhållen, häktad, intagen i eller *ska* förpassas till kriminalvårdsanstalt eller som är intagen i eller *ska* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken och som förts till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket för frivillig psykiatrisk vård.

Föreskrifterna i paragrafen reglerar förfarandet vid intagning för rättspsykiatrisk vård i andra fall än då vården utgör en brottspåföljd. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 10.8.

Ändringen innebär att paragrafens *tredje stycke* har ändrats på så vis att det i stället för sluten ungdomsvård anges att paragrafen gäller den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet och att en ung person efter rättens beslut kan verkställa *fängelse* vid ett särskilt ungdomshem. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

8 §

Vid slutna rättspsykiatrisk vård enligt denna lag gäller, om inte annat anges i 8 a §, i tillämpliga delar bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

I fråga om den som är anhållen, häktad eller intagen i eller ska förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvården i särskilda fall, om det behövs från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att stå i förbindelse med utomstående genom elektronisk kommunikation. I fråga om den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken får Statens institutionsstyrelse fatta motsvarande beslut. Försändelser som avses i 3 kap. 6 § häk-

teslagen (2010:611) från den som är häktad eller anhållen, försändelser som avses i 7 kap. 6 § fängeslagen (2010:610) från den som är intagen liksom brev som avses i 19 § andra stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska dock alltid vidarebefordras utan föregående granskning.

I fråga om den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt får regeringen i särskilda fall, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666), besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller stå i förbindelse med utomstående genom elektronisk kommunikation.

I paragrafen regleras frågor om behandlingen av patienten. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 10.8.

Ändringen innebär att paragrafens *andra stycke* har ändrats på så vis att det i stället för slutna ungdomsvård anges att paragrafen gäller den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet och att en ung person efter rättens beslut kan verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

11 §

Den som är intagen i en kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken och som ges rättspsykiatrisk vård får ges tillstånd att under en viss del av vårdtiden vistas utanför sjukvårdsinrättningens område. Tillståndet får ges för ett visst tillfälle eller för vissa återkommande tillfällen. Tillstånd får ges endast under förutsättning att det står i överensstämmelse med vårdplanen.

Ett tillstånd enligt första stycket får förenas med sådana villkor som anges i 26 § tredje stycket lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Paragrafen innehåller bestämmelser om permission för en patient som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 10.8.

Ändringen innebär att paragrafens första stycke har ändrats på så vis att det i stället för slutna ungdomsvård anges att paragrafen gäller den som är intagen i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet och

att en ung person efter rättens beslut kan verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

15 §

I fråga om den som ges rättspsykiatrisk vård enligt 4 § ska chefsöverläkaren genast besluta att vården ska upphöra när det inte längre finns förutsättningar för sådan vård. Chefsöverläkaren ska fortlöpande överväga frågan om den rättspsykiatriska vårdens upphörande.

Rättspsykiatrisk vård enligt första stycket ska upphöra senast

1. för den som är anhållen eller häktad, när beslutet om frihetsberövande upphört att gälla,

2. för den som är intagen med stöd av 10 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, när han eller hon inte längre får hållas kvar på undersökningsenheten,

3. för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, när frigivning sker,

4. för den som är intagen i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken, *när frigivning sker*.

Paragrafen anger när rättspsykiatrisk vård ska upphöra. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 10.8.

Ändringen innebär att paragrafens *andra stycke*, fjärde punkten, har ändrats på så vis att det i stället för slutet ungdomsvård anges att paragrafen gäller den som är intagen i ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är föranledd av att påföljden slutet ungdomsvård utmönstras ur påföljds-systemet och att en ung person efter rättens beslut kan verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

29 §

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är chefsöverläkaren skyldig att till *Kriminalvården* lämna ut uppgift om en patient som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande *ska* förpassas till häkte eller kriminalvårdsanstalt, om uppgiften behövs inom kriminalvården.

Motsvarande skyldighet att lämna uppgifter gäller för chefsöverläkaren i förhållande till Statens institutionsstyrelse beträffande den som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande *ska* förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på *fängelse* enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

Paragrafen anger i vilka fall chefsöverläkaren har uppgiftsskyldighet gentemot Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse beträffande en patient som har genomgått rättspsykiatrisk vård och ska återföras till ett häkte, en anstalt eller ett särskilt ungdomshem. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 10.8.

Ändringen innebär att paragrafens *andra stycke* har ändrats på så vis att det i stället för slutna ungdomsvård anges att paragrafen gäller den som ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet och att en ung person efter rättens beslut kan verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem. I övrigt har enbart redaktionella ändringar gjorts.

15.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

17 §

Utöver vad som följer av 16 § ska uppgifter om

1. fängelse- eller förvandlingsstraff för böter gallras tio år efter frigivningen,
2. fängelsestraff som ska anses helt verkställt genom tidigare frihetsberövande eller från vilket någon genom beslut om nåd helt har befriats gallras tio år efter domen eller beslutet,
3. fängelsestraff som har fallit bort enligt 35 kap. 8 eller 9 § brottsbalken eller förvandlingsstraff för böter som har fallit bort enligt 18 eller 21 § bötesverkställighetslagen (1979:189) gallras fem år efter det att straffet föll bort,
4. skyddstillsyn eller villkorlig dom gallras
  - a. tio år efter domen eller beslutet, eller
  - b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
5. ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning gallras
  - a. tio år efter domen eller beslutet, eller
  - b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
6. överlämnande till vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall gallras
  - a. tio år efter domen eller beslutet, eller
  - b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,
7. överlämnande till rättspsykiatrisk vård gallras tio år efter utskrivningen,
8. böter gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller föreläggandet av ordningsbot,

9. att någon enligt 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd gallras

a. tio år efter domen eller beslutet, eller

b. fem år efter domen eller beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet eller brotten,

10. åklagares beslut att inte åtala för brott gallras

a. tio år efter beslutet, eller

b. tre år efter beslutet, om uppgiften avser en person som var under 18 år vid tidpunkten för brottet,

11. beslut om kontaktförbud och förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder gallras tio år efter beslutet, och

12. beslut om tillträdesförbud gallras fem år efter beslutet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när uppgifter ska gallras ur belastningsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafen har ändrats på så vis att punkten 5, som tidigare angav att uppgifter om slutna ungdomsvård gallras tio år efter det att påföljden helt verkställts, har tagits bort. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet. Övriga ändringar är enbart redaktionella och innebär att efterföljande punkter har numrerats om.

15.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder

4 §

Den som har avtjänat fängelsestraff, eller förvandlingsstraff för böter har rätt till ersättning, om det efter överklagande eller anlitande av särskilt rättsmedel meddelas frikännande dom eller döms ut en mindre ingripande påföljd eller om den dom som har legat till grund för verkställigheten undanröjs utan beslut om ny handläggning. Detsamma gäller den som efter beslut av domstol enligt 31 kap. 3 § brottsbalken har varit intagen för rättspsykiatrisk vård.

I paragrafen anges förutsättningarna för den som har avtjänat frihetsberövande påföljder har rätt till ersättning om det efter överklagande eller anlitande av särskilt rättsmedel meddelas frikännande dom eller döms ut en mindre ingripande påföljd eller om den dom som har legat till grund för verkställigheten undanröjs. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafen har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård inte längre räknas upp som en sådan påföljd som ger rätt till ersättning. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

15.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister

8 §

För varje person som har överlämnats till rättspsykiatrisk vård eller dömts till fängelse får uppgifter om vård enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård registreras.

Uppgifter enligt första stycket får avse

1. tidpunkt när vården har påbörjats, avbrutits och upphört,
2. på vilka sjukvårdsinrättningar personen har vårdats, samt
3. vilka diagnoser som har ställts i samband med utskrivning.

I paragrafen anges vilka uppgifter som får registreras beträffande en person som har överlämnats till rättspsykiatrisk vård eller dömts till fängelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafens *första stycke* har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård inte längre räknas upp som en påföljd där uppgifter om vård enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård får registreras. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.

10 §

Socialstyrelsen, Kriminalvården respektive Statens institutionsstyrelse ska lämna uppgifter enligt 6 § 7, 8 § och 9 § till det rättspsykiatriska forskningsregistret.

I paragrafen anges vilka myndigheter som har skyldighet att lämna uppgifter till det rättspsykiatriska forskningsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafen har ändrats på så vis att 9 a § inte längre räknas upp bland de bestämmelser som innebär skyldighet att lämna uppgifter. Ändringen är föranledd av att 9 a § har upphört att gälla till följd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstras ur påföljdssystemet.

15.13 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

5 kap.

1 §

Socialnämnden ska

1. verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden,
2. i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga,
3. bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa,
4. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,
5. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga,
6. tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem,
7. med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,
8. i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,
9. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts, och
10. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet *har upphört* eller sedan verkställighet av *fängelse enligt fängelselagen (2010:610) och fängelselagen för unga (2027:000) har upphört*.

Paragrafen innehåller det legala syftet med alla de omsorger som den offentliga barnvården enligt socialtjänstlagen omfattar. Övervägandena finns i avsnitt 10.7 och 11.2.3.

Paragrafen har ändrats på så vis att det i punkten 10 anges att Socialnämnden i sin omsorg om barn och unga ska tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan verkställighet av fängelse i stället för slutna ungdomsvård har upphört. Ändringen är förenledd av att påföljden slutna ungdomsvård utmönstras ur påföljds-systemet.

15.14 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

23 kap.

6 a §

Sekretessen enligt 2 § första stycket, i fråga om specialpedagogisk insats, eller 2 § andra stycket hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan för den som ska avtjäna fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000) eller ungdomsövervakning enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömde återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar inte heller att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av en verkställighetsplan efter dom på fängelse eller ungdomsövervakning.

Sekretess enligt första och andra stycket hindrar inte att motsvarande uppgifter lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomsbem.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör uppgiftslämnande i vissa fall utan hinder av den sekretess som gäller delar av utbildningsväsendet. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

I paragrafens första stycke har det lagts till att en uppgift kan lämnas till Kriminalvården utan hinder av sekretess i 23 kap. 2 § (sekretess för utbildningsverksamhet), om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan för den som ska avtjäna fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000) och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömde återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt. På samma sätt som när en verkställighetsplan vid ungdomsövervakning ska upprättas omfattar den sekretessbrytande bestämmelsen i förhållande till 23 kap. 2 § första stycket endast uppgifter om specialpedagogiska insatser. Beträffande 23 kap. 2 § andra stycket omfattar den sekretessbrytande bestämmelsen alla de uppgifter som anges i den bestämmelsen. Beträffande de uppgifter som behövs för att upprätta en verkställighetsplan är det ofta fråga om samma överväganden som när en verkställighetsplan för ungdomsövervakning ska upprättas. Ledning kan sökas i den praxis som har utvecklats för informationsutbytet vid ungdomsövervakning.

I *andra stycket* har det lagts till att sekretessen som avses i första stycket inte hindrar att uppgifter om något som omfattas av en verkställighetsplan för den som har dömts till fängelse lämnas till Kriminalvården. På samma sätt som vid ungdomsövervakning syftar bestämmelsen till att Kriminalvården ska kunna utbyta information med t.ex. barnets skola för att kontrollera att verkställighetsplanen följs.

I paragrafen har ett nytt *tredje stycke* lagts till. Av det stycket följer att sekretess enligt första och andra stycket inte hindrar att motsvarande uppgifter lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

26 kap.

7 §

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut om omhändertagande av en enskild,
2. beslut om vård utan samtycke,
3. beslut i ärende om klagomål mot kommunal hälso- och sjukvård eller dess personal, eller
4. beslut i ärende enligt 8 kap. patientsäkerhetslagen (2010:659).

Sekretessen enligt 1 och 4 §§ gäller inte beslut i fråga om omhändertagande eller återlämnande av personakt.

Paragrafen innehåller undantag från socialtjänstsekretessen. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafen har ändrats så att det som tidigare angavs i punkten 3, att sekretessen enligt 26 kap. 1 § inte gäller beslut om sluten ungdomsvård, har tagits bort och de efterföljande punkterna har numrerats om. Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

26 kap.

9 b §

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan *för den som ska avtjänas fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000) eller ungdomsövervakning* enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att

förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sådan sekretess som avses i första stycket hindrar inte heller att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av *en verkställighetsplan efter dom på fängelse eller ungdomsövervakning*.

Sekretess enligt första och andra stycket hindrar inte att motsvarande uppgifter lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomsbem.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör uppgiftslämnande från socialtjänsten till Kriminalvården i vissa fall utan hinder av sekretess. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

Av *första stycket* följer att en uppgift kan lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till Kriminalvården utan hinder av sekretess enligt 1 § (socialtjänstsekretess), om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan för den som avtjänar fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000) och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Att uppgifterna behövs för att upprätta en verkställighetsplan och att uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt innebär att uppgifterna till sin natur ska vara sådana att de kan användas som underlag för att besluta om kommande insatser. Det kan handla om uppgifter beträffande insatser som socialtjänsten planerade att vidta innan den dömda blev frihetsberövad, t.ex. påverkansprogram eller placering i behandlings- eller familjehem. Det kan också vara fråga om uppgifter gällande den dömdes behov och stöd som kan läggas till grund för specifika insatser i verkställighetsplanen samt uppgifter om tidigare insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga som den unge eller hans eller hennes familj varit föremål för. För de uppgifter som lämnas till Kriminalvården gäller sekretess hos myndigheten enligt de förutsättningar som anges i 35 kap. 15 §.

I *andra stycket* har det lagts till en sekretessbrytande bestämmelse som syftar till att göra det möjligt för Kriminalvården att kontrollera att verkställighetsplanen följs. Bestämmelsen innebär att sådan sekretess som avses i första stycket inte heller hindrar att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften gäller något som omfattas av en verkställighetsplan för den som verkställer fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000). Den särskilda koordinatören eller en övervakare som

förordnas för den dömd ska bl.a. genom kontroll, stöd och hjälp verka för att verkställighetsplanen följs. För att möjliggöra en sådan kontroll kan det således med stöd av bestämmelsen lämnas uppgifter om sådant som omfattas av planen, t.ex. deltagande i programverksamhet eller missbruksbehandling.

I paragrafen har ett nytt *tredje stycke* lagts till. Av det stycket följer att sekretess enligt första och andra stycket inte hindrar att motsvarande uppgifter lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

26 kap.

15 §

Den tystnadsplikt som följer av 1 a, 5, 13 och 14 a §§ inskränker rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Den tystnadsplikt som följer av 1, 3, 4, 6 och 10 a §§ inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter, när det är fråga om uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om *verkställighet av fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken*.

Paragrafen reglerar tystnadsplikt för vissa verksamheter. Övervägandena finns i 10.7.

Paragrafens *andra stycke* har ändrats endast på så vis att det i stället för ”beslut om slutna ungdomsvård” anges ”beslut om verkställighet av fängelse enligt 32 kap. 5 § brottsbalken”. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

35 kap.

10 b §

Sekretessen enligt 1 § första stycket 1 hindrar inte att en uppgift lämnas till Kriminalvården, om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt *fängelselagen för unga (2027:000)* eller lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömd återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Sekretess hindrar inte heller att sådana uppgifter som avses i första stycket lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör uppgiftslämnande i vissa fall utan hinder av sekretess från Polismyndigheten till Kriminalvården. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

Av paragrafen följer att en uppgift kan lämnas från Polismyndigheten till Kriminalvården utan hinder av sekretess enligt 1 § första stycket 1 (förundersökningssekretess till skydd för enskild), om uppgiften behövs för att upprätta en verkställighetsplan enligt fängelselagen för unga (2027:000) och uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Att uppgifterna behövs för att upprätta en verkställighetsplan och att uppgiftslämnandet syftar till att fastställa vilka åtgärder som kan vidtas för att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt innebär att uppgifterna till sin natur ska vara sådana att de kan användas som underlag för att besluta om kommande insatser. Det kan handla om uppgifter kring brottslighetens beskaffenhet, t.ex. om det finns en koppling mellan brottsligheten och den dömdes missbruk av alkohol eller narkotika. Utöver uppgifter om den brottslighet som ligger till grund för påföljden kan andra uppgifter om den unge vara av intresse vid utarbetandet av en verkställighetsplan. Det kan bl.a. gälla om han eller hon har kopplingar till kriminella nätverk eller till personer som missbrukar eller säljer narkotika. För de uppgifter som lämnas till Kriminalvården gäller sekretess hos myndigheten enligt de förutsättningar som anges i 35 kap. 15 §. Inom SiS verksamhet tillämpas socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § OSL.

I vissa fall kan uppgifter som Polismyndigheten har, och som kan vara av relevans för utformande av verkställighetsplanen, omfattas av förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 §. Det finns ingen särskild sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör för Polismyndigheten att lämna ut uppgifter som omfattas av den sekretessen. Enligt general-klausulen i 10 kap. 27 § får dock en sekretessbelagd uppgift lämnas ut till en myndighet, om det är uppenbart att intresset av att uppgifter lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Efter en intresseavvägning kan således även uppgifter som omfattas av förundersökningssekretess i vissa fall lämnas ut till Kriminalvården som underlag för verkställighetsplanen.

I paragrafen har ett nytt *tredje stycke* lagts till. Av det stycket följer att sekretess enligt första och andra stycket inte hindrar att motsvar-

ande uppgifter lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

35 kap.

15 a §

Sekretessen enligt 15 § första stycket hindrar inte att uppgift om den vars dom på fängelse verkställs enligt fängelselagen för unga (2027:000) eller dom på ungdomsövervakning verkställs enligt lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning lämnas av Kriminalvården till en enskild eller till en annan myndighet, om det behövs för att genomföra en verkställighetsplan enligt den lagen.

Sekretess hindrar inte heller att sådana uppgifter som avses i första stycket lämnas till Statens institutionsstyrelse om en dömd avtjänar fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

Paragrafen innehåller en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör för Kriminalvården att i vissa fall lämna uppgift om den som verkställer fängelse enligt fängelselagen för unga (2027:000) och ungdomsövervakning till en enskild eller till en annan myndighet. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

Den verksamhet som Kriminalvården bedriver som ansvarig myndighet för verkställigheten av fängelse enligt fängelselagen (2027:000) för unga omfattas i vissa fall av sekretess enligt 15 §. I paragrafen föreskrivs att sådan sekretess inte hindrar att uppgift om den vars straff enligt verkställs fängelselagen för unga (2027:000) lämnas till en enskild eller till en annan myndighet om det behövs för att genomföra verkställighetsplanen. Bestämmelsen möjliggör således för Kriminalvården att lämna uppgifter till andra om det behövs för att kontrollera att verkställighetsplanen följs. Det kan gälla sådana delar av verkställighetsplanen som omfattas av sekretess eller andra omständigheter som inte framgår av planen och som är nödvändiga att lämna ut för att kunna diskutera verkställigheten med någon aktör som berörs av den. Behovet av att lämna ut uppgifter till andra aktörer bör främst gälla under den senare delen av verkställigheten när straffet till viss del verkställs utanför anstalt. Under hela verkställigheten kan det dock finnas behov av att löpande utbyta information med den särskilda handläggare hos socialtjänsten som är utsedd för den unge.

35 kap.

20 §

Sekretess gäller hos Polismyndigheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs och uppgiften hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,
  2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,
  3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten eller enligt *fängelselagen för unga (2027:000)*.
  4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller
  5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare.
- För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgifter som Polismyndigheten har i verksamhet som ligger vid sidan av den rent brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamheten. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

Paragrafen har ändrats på så vis att det i *första stycket*, punkten 3, inte längre anges att sekretess gäller hos Polismyndigheten för uppgift om ärende enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. I stället anges att sekretess gäller vid verkställighet enligt *fängelselagen för unga (2027:000)*. Ändringen är föranledd av att påföljden sluten ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

15.15 Förslaget till lag om ändring i fängelselagen (2010:610)

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelserna avser

- placering (2 kap.),
- sysselsättning och ersättning (3 kap.),
- fritid (4 kap.),
- personliga tillhörigheter (5 kap.),

- vistelse i gemensamhet och avskildhet (6 kap.),
- besök och andra kontakter (7 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (8 kap.),
- hälso- och sjukvård (9 kap.),
- permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt (10 kap.),
- särskilda utslussningsåtgärder (11 kap.),
- varning och uppskjuten villkorlig frigivning (12 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (13–15 kap.).

När denna lag tillämpas för den som inte har fyllt arton år ska den intagnes ålder särskilt beaktas. Särskilda bestämmelser om verkställighet av fängelse för den som inte har fyllt arton år finns i fängelselagen för unga (2027:000).

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde och en upplysning om att särskilda bestämmelser gäller för barn som avtjänar fängelse. Överväganden finns i 11.2.1.

I paragrafen har ett nytt *andra stycke* lagts till som upplyser om att särskilda bestämmelser gäller vid verkställighet av fängelse för den som inte har fyllt arton år. finns i fängelselagen för unga (2027:000). Av bestämmelsen följer även att den intagnes ålder särskilt ska beaktas vid lagens tillämpning. Vid alla beslut som rör enskilda barn eller en grupp av barn ska barnkonventionens reglering tillämpas, vilket bl.a. innebär att barnets bästa ska sättas i främsta rummet. Barnet ska ges rätt att komma till tals i frågor som rör honom eller henne. Det innebär att bl.a. barnet har rätt att vara delaktig verkställighetsplaneras och upprättas och när olika beslut som rör barnet fattas under verkställigheten. Bestämmelsen innebär också att barnet i så stor utsträckning som möjligt bör tillåtas ha kontakt med sina anhöriga. Om kontakter mellan ett intaget barn och hans eller hennes vårdnadshavare misstänks vara till skada för barnet kan t.ex. ett samtal avlyssnas i syfte att skydda barnet från en olämplig anhörig som t.ex. lider av psykisk ohälsa eller på annat sätt bemöter barnet på ett sätt som kan innebära att barnet kommer till skada. Samma sak gäller om ett besök eller samtal t.ex. kan misstänkas innebära risker för säkerheten för en enskild eller ett något annat angeläget intresse.

15.16 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

24 kap.

10 a §

Under vistelse i kriminalvårdsanstalt ska skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid kriminalvårdsanstalten. För sådan utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildningen ska motsvara den som erbjuds i grundskolan eller i förekommande fall anpassade grundskolan eller specialskolan. För sådan utbildning ska relevanta bestämmelser i skollagen tillämpas med de nödvändiga avvikelser som följer av att barnet vistas i en kriminalvårdsanstalt. Följande bestämmelser behöver dock inte tillämpas:

- bestämmelser om registerkontroll (2 kap. 31–33 §§), och*
- bestämmelser om lokaler och utrustning (2 kap. 35 §).*

Paragrafen reglerar skolpliktigas möjlighet att delta i utbildning vid kriminalvårdsanstalt. Utbildningen som erbjuds ska motsvara den som i grundskolan eller i förekommande fall anpassade grundskolan eller specialskolan. Övervägandena finns i 11.2.1.

Paragrafen är ny och motsvarar den reglering som enligt 24 kap. 8 § skollagen (2010:800) gäller för barn under vistelse vid sådana särskilda ungdomshem som anges i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Bestämmelsen har införts för att säkerställa att skolpliktiga barn som avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt får tillgång till utbildning på samma sätt som andra barn. Ledning för tillämpningen kan sökas i den bestämmelsen som gäller för de särskilda ungdomshemmen.

24 kap.

10 b §

Den som inte längre är skolpliktig och vistas i en kriminalvårdsanstalt, inte har fyllt arton år och som inte lämpligen kan fullgöra skolgång på annat sätt ska genom Kriminalvårdens försorg ges möjlighet att delta i utbildning som motsvarar sådan utbildning som erbjuds i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan.

För sådan utbildning ska relevanta bestämmelser i skollagen tillämpas med de nödvändiga avvikelser som följer av att den unge vistas i kriminalvårdsanstalt. Följande bestämmelser behöver dock inte tillämpas:

- bestämmelser om registerkontroll (2 kap. 31–33 §§), och
- bestämmelser om lokaler och utrustning (2 kap. 35 §).

Paragrafen reglerar icke skolpliktigas möjlighet att delta i utbildning vid kriminalvårdsanstalt. Utbildningen som erbjuds ska motsvara den som i gymnasieskolan eller i förekommande fall anpassade gymnasieskolan. Övervägandena finns i 11.2.1.

Paragrafen är ny och motsvarar den reglering som enligt 24 kap. 9 § skollagen (2010:800) gäller för barn under vistelse vid sådana särskilda ungdomshem som anges i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Bestämmelsen har införts för att säkerställa att icke skolpliktiga barn som avtjänar fängelse i kriminalvårdsanstalt får tillgång till utbildning på samma sätt som andra barn. Ledning för tillämpningen kan sökas i den bestämmelsen som gäller för de särskilda ungdomshemmen.

15.17 Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen

1 kap.

4 §

Med en svensk dom på frihetsberövande påföljd avses i denna lag en dom eller ett slutligt beslut

1. som har meddelats av en svensk domstol,
2. som avser fängelse *eller* överlämnande till rättspsykiatrisk vård, och
3. som har fått laga kraft.

Paragrafen anger vad som avses med en svensk dom på frihetsberövande påföljd eller slutligt beslut. Övervägandena finns i avsnitt 11.4.

Paragrafen har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård har tagits bort ur andra punkten. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

3 kap.

12 §

Om den frihetsberövande påföljden i den utländska domen behöver anpassas för att kunna verkställas i Sverige, ska Kriminalvården

1. besluta i fråga om påföljdens art eller längd, eller

2. överlämna åt Åklagarmyndigheten att göra en ansökan hos tingsrätten om att en ny påföljd ska bestämmas.

Beslut enligt första stycket 1 får meddelas endast om anpassningen av påföljden är av enklare slag.

En utländsk dom på frihetsberövande påföljd får, med hänsyn till dess art, endast anpassas till fängelse eller överlämnande till rättspsykiatrisk vård.

En frihetsberövande påföljd som har anpassats enligt första stycket får inte bli strängare än den ursprungliga frihetsberövande påföljden.

Paragrafen anger vad Kriminalvården ska göra om den frihetsberövande påföljden i den utländska domen behöver anpassas för att kunna verkställas i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 11.4.

Paragrafen har ändrats på så vis att slutet ungdomsvård har tagits bort ur tredje stycket. Ändringen är föranledd av att påföljden slutet ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

3 kap.

13 §

Beslut enligt 12 § första stycket 1 om påföljdens längd ska meddelas om påföljden är begränsad i tiden och ska verkställas i Sverige som fängelse och dess längd överstiger arton år.

Påföljdens längd ska i fall som avses i första stycket bestämmas till arton år.

Paragrafen anger i vilka fall beslut om påföljdens längd ska meddelas när verkställighet ska ske i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 11.4.

Paragrafen har ändrats på så vis att första stycket punkten 2 har tagits bort och andra stycket har ändrats till följd av att påföljden slutet ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

3 kap.

21 §

Verkställighet i Sverige ska ske enligt vad som gäller vid verkställighet av fängelse eller överlämnande till rättspsykiatrisk vård, om inte annat följer av denna lag.

Verkställighet får ske även om påföljden är strängare än vad som enligt svensk lag hade kunnat följa på brottet eller brotten.

Paragrafen anger vad som gäller vid verkställighet i Sverige beträffande verkställighet av fängelse och rättspsykiatrisk vård. Övervägandena finns i avsnitt 11.4.

Paragrafen har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård har tagits bort ur första stycket till följd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

15.18 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

2 §

Om någon har dömts till fängelse på viss tid och den dömde med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad i Sverige eller utomlands under en sammanhängande tid av minst 24 timmar, ska tiden för frihetsberövandet tillgodoräknas den dömde som verkställighet av påföljden.

Tillgodoräknande ska dock inte ske om

1. tiden för frihetsberövandet redan tillgodoräknats den dömde, eller
2. den dömde samtidigt avtjänat sådan frihetsberövande påföljd i annat mål.

Villkor som uppställts vid överförande av verkställighet från en annan stat till Sverige ska gälla vid tillämpning av denna paragraf.

Paragrafen anger förutsättningarna för att tillgodoräknande av frihetsberövande vid dom på fängelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

I bestämmelsens första stycke har slutna ungdomsvård tagits bort bland uppräknningen av frihetsberövande påföljder som ska tillgodoräknas den dömde som verkställighet av påföljd. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

3 §

Om någon döms till fängelse på viss tid och med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad på ett sätt som enligt 2 § ska tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten besluta att påföljden ska anses helt verkställd genom frihetsberövandet. En förutsättning för ett sådant beslut är att den tid som den utdömda påföljden överstiger frihetsberövandet med är ringa.

Om någon döms till böter, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning och med anledning av de brott som prövats i målet eller som påföljden avser har varit frihetsberövad på ett sätt som enligt 2 § ska tillgodoräknas som verkställighet av påföljd, får rätten besluta att påföljden ska anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

Paragrafen anger förutsättningarna för att tillgodoräkna av frihetsberövande vid dom på fängelse. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

I bestämmelsens första stycke har slutna ungdomsvård tagits bort bland uppräknningen av frihetsberövande påföljder som ska tillgodoräknas den dömde som verkställighet av påföljd. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

15.19 Förslaget till lag om ändring i strafftidslagen (2018:1251)

6 §

Om en dömd inte är frihetsberövad när fängelsestraffet är verkställbart ska han eller hon utan dröjsmål föreläggas att senast en viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt *eller det särskilda ungdomshem* där fängelsestraffet ska verkställas.

Om den dömde inte följer eller inte kan nås av ett föreläggande enligt första stycket eller om det finns risk för det, ska Polismyndigheten på begäran av Kriminalvården *eller Statens institutionsstyrelse* förpassa honom eller henne till ett häkte, en kriminalvårdsanstalt *eller till ett särskilt ungdomshem*.

Om det bedöms kunna ske utan risk för att den dömde undandrar sig verkställighet, får Polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem i stället för att förpassa honom eller henne dit.

Paragrafen reglerar förordnande om inställelse att avtjäna fängelse för den som inte är frihetsberövad. Överväganden finns i avsnitt 10.8.

I paragrafens *första stycke* har lagts till att föreläggandet för en dömd att inställa sig även kan omfatta ett särskilt ungdomshem för den som

enligt rättens beslut enligt 32 kap. 5 § brottsbalken ska avtjäna fängelsestraffet där.

Ett tillägg i paragrafens *andra stycke* innebär att Polismyndigheten på begäran även av Statens institutionsstyrelse kan förpassa en dömd till ett särskilt ungdomshem och han eller hon inte följer ett föreläggande att inställa sig.

I *tredje stycket* har det lagts till att Polismyndigheten får förelägga den dömda att inställa sig, förutom vid en kriminalvårdsanstalt, även till ett särskilt ungdomshem i stället för att förpassa honom eller henne dit. Polismyndigheten får utfärda ett sådant föreläggande om det bedöms kunna ske utan risk för att den dömda undandrar sig verkställighet.

Ändringarna är föranledda av att barn och unga enligt 32 kap. 5 § brottsbalken i vissa fall kan avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

7 §

Kriminalvården får skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff

1. för domar eller beslut på fängelse i högst tre månader om syftet är att åstadkomma en jämnare beläggning i kriminalvårdsanstalterna,
2. i avvaktan på ett ställningstagande om överförande av verkställighet av en svensk dom eller ett svenskt beslut på fängelse till en annan stat, eller
3. i avvaktan på regeringens beslut i ett ärende om nåd.

I de fall som avses i första stycket 1 får verkställigheten skjutas upp under högst sex månader från den dag fängelsestraffet är verkställbart.

Om den som ska avtjäna fängelsestraff är under arton år får verkställigheten skjutas upp endast om det finns synnerliga skäl hänförliga till den unges person.

Paragrafen reglerar Kriminalvårdens förutsättningar för att skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.1.

Paragrafen har fått ett nytt *tredje stycke*. Av bestämmelsen följer att verkställigheten av ett fängelsestraff för ett barn endast får skjutas upp om det finns synnerliga skäl hänförliga till den unges person. Det kan t.ex. vara så att den unge lider av en allvarlig sjukdom som kräver omfattande behandling av hälso- och sjukvården samtidigt som den unge bedöms ha behov av stöd från anhöriga. Det kan också vara så att barnet har kort tid kvar på en utbildning som inte kan avslutas i en kriminalvårdsanstalt eller på ett särskilt ungdomshem. Bestämmelsen är

avsedd att tillämpas restriktivt få det så långt det är möjligt ska eftersträvas att barn och unga får en snabb reaktion på brottet.

8 §

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 §, 28 kap. 11 § brottsbalken eller 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller intagen i kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras.

Om den dömd inte förvaras i kriminalvårdsanstalt eller i ett särskilt ungdomshem när verkställigheten enligt första stycket påbörjas och inte heller samtidigt är häktad eller omhändertagen enligt 26 kap. 22 §, 28 kap. 11 § brottsbalken eller enligt 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga i ett annat mål, ska han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt eller till ett särskilt ungdomshem för fortsatt verkställighet.

I paragrafen regleras att verkställigheten av ett fängelsestraff ska påbörjas omedelbart för den som är häktad eller omhändertagen när domen är verkställbar samt att den dömd ska överföras till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem om han eller hon inte förvaras vid en sådan institution när domen är verkställbar. Överväganden finns i avsnitt 11.2.1.

I paragrafens första stycke har lagts till att verkställigheten av ett fängelsestraff ska påbörjas omedelbart om den dömd är omhändertagen 3 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga när fängelsestraffet är verkställbart. En bestämmelse med motsvarande innehåll fanns tidigare i 9 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Ledning för tillämpningen kan sökas i den tidigare motsvarande bestämmelsen.

I andra stycket har det lagts till en dömd ska överföras till ett särskilt ungdomshem för fortsatt verkställighet om han eller hon inte är omhändertagen och straffet ska verkställas vid ett särskilt ungdomshem.

Ändringarna är föranledda av att sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet, att barn och unga i stället ska dömas till fängelse om en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas och att de enligt 32 kap. 5 § brottsbalken i vissa fall kan avtjäna fängelse vid ett särskilt ungdomshem.

11 §

En dömd får förklara att han eller hon avstår från att överklaga eller fullfölja ett överklagande av en dom eller ett beslut i den del som avser fängelsestraff (nöjdförklaring).

En nöjdförklaring får lämnas inför Kriminalvården. Om en dömd inte är frihetsberövad får en nöjdförklaring också lämnas inför Polismyndigheten. *Om den dömda är intagen vid ett särskilt ungdomshem får en nöjdförklaring även tas emot av en tjänsteman vid ungdomshemmet som har förordnats att ta emot en sådan förklaring.*

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att avge nöjdförklaring. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.3.

Paragrafens *andra stycke* har utvidgats genom att det har lagts till att en nöjdförklaring även får tas emot av en tjänsteman vid ett särskilt ungdomshem som har förordnats att ta emot en sådan förklaring om den dömda är intagen vid ett sådant ungdomshem när domen meddelas. Tidigare gällde enligt 6 § andra stycket punkten 2 lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård att endast den som förestår vården vid ett särskilt ungdomshem fick ta emot en nöjdförklaring.

15.20 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

4 kap.

7 §

Personuppgifter som kan antas ha samband med sådan brottslig verksamhet som anges i 3 kap. 2 § första stycket 1 får, om de behandlas i ett ärende, inte behandlas längre än ett år efter det att ärendet avslutades.

Om personuppgifterna inte behandlas i ett ärende får de inte behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Personuppgifter som kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer får inte behandlas längre än fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes. Om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av de tidsfristerna, får de personuppgifter som redan finns om personen fortsätta att behandlas så länge någon av uppgifterna får behandlas.

Den tid då en misstänkt person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av de tidsfrister som anges i andra stycket.

Paragrafen reglerar hur länge Polismyndigheten får behandla personuppgifter som kan antas med sådan brottslig verksamhet anges i 3 kap. 2 § första stycket 1. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafens *tredje stycke* har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård har tagits bort. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

4 kap.

8 §

Personuppgifter som behandlas i samband med sådan övervakning som avses i 3 kap. 2 § första stycket 2 får inte behandlas längre än tio år efter utgången av det kalenderår då den senaste registreringen avseende personen gjordes.

Den tid då en övervakad person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av den tidsfrist som anges i första stycket.

Paragrafen anger hur länge personuppgifter som behandlas i samband med sådan övervakning som avses i 3 kap. 2 § första stycket 2 får behandlas. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafens *andra stycke* har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård har tagits bort. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

15.21 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

4 kap.

8 §

Personuppgifter som kan antas ha samband med sådan brottslig verksamhet som anges i 3 kap. 2 § första stycket 1 får, om de behandlas i ett ärende, inte behandlas längre än ett år efter det att ärendet avslutades.

Om personuppgifterna inte behandlas i ett ärende får de inte behandlas längre än tre år efter utgången av det kalenderår då registreringen avseende personen gjordes. Personuppgifter som kan antas ha samband med brottslig verksamhet som innefattar brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer får inte behandlas längre än fem år efter utgången av det kalenderår då registreringen gjordes. Om en ny registrering beträffande personens anknytning till brottslig verksamhet görs före utgången av de tidsfristerna, får de uppgifter som redan finns om personen fortsätta att behandlas så länge någon av uppgifterna får behandlas.

Den tid då en misstänkt person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av de tidsfrister som anges i andra stycket.

Paragrafen reglerar hur länge Tullverket får behandla personuppgifter som kan antas med sådan brottslig verksamhet anges i 3 kap. 2 § första stycket 1. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafens *tredje stycke* har ändrats på så vis att sluten ungdomsvård har tagits bort. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

4 kap.

9 §

Personuppgifter som behandlas i samband med sådan övervakning som avses i 3 kap. 2 § första stycket 2 får inte behandlas längre än tio år efter utgången av det kalenderår då den senaste registreringen avseende personen gjordes.

Den tid då en övervakad person avtjänar ett fängelsestraff eller genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning ska inte räknas med vid beräkningen av den tidsfrist som anges i första stycket.

Paragrafen anger hur länge personuppgifter som behandlas i samband med sådan övervakning som avses i 3 kap. 2 § första stycket 2 får behandlas. Övervägandena finns i avsnitt 10.7.

Paragrafens *andra stycke* har ändrats på så vis att slutna ungdomsvård har tagits bort. Ändringen är föranledd av att påföljden slutna ungdomsvård har utmönstrats ur påföljdssystemet.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande av Tove Björnheden, chefsjurist och bitr. avdelningschef vid Barnombudsmannen

Jag anser till skillnad från utredningen att slutna ungdomsvård bör behållas som frihetsberövande påföljd för barn och unga. Jag anser inte att fängelse med Kriminalvården som huvudman i stället ska vara den frihetsberövande påföljden.

Om en ökad användning av fängelse för barn och unga av olika skäl ändå skulle bedömas vara nödvändigt anser jag att det, vid sidan av särskilda ungdomshem för slutna ungdomsvård, behöver finnas anstalter som är separerade från anstalter för vuxna och som är särskilt anpassade för barn och unga.

Fokus bör ligga på förebyggande åtgärder och på att utveckla verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen

Vi befinner oss i en mycket allvarlig situation där allt yngre personer begår allt allvarligare brott. Det är oroväckande av många skäl och det drabbar inte minst barn, som brottsoffer, förövare, anhöriga och samhällsmedborgare. Situationen behöver tas om hand och utvecklingen vändas. I första hand genom förebyggande insatser¹ men samhället behöver självklart också reagera när brott väl har begåtts.

Samhället reagerar också, på många olika sätt, inte minst genom en mängd straffskärpningar som påverkar straffmätningen även för unga lagöverträdare. Det är ännu svårt att bedöma de samlade konsekvenserna av dessa straffskärpningar.² Det är överlag stort fokus på

¹ Se t.ex. FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 24 (2019) – Children’s rights in the child justice system (CRC/C/GC/24), p. 6 och 9–11; FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 20 (2016) – The implementation of the rights of the child during adolescence (CRC/C/GC/20), p. 88.

² Se kapitel 13 i betänkandet.

repressiva åtgärder för unga lagöverträdare och att ersätta slutna ungdomsvård med fängelse kan inte ses på annat sätt än som ytterligare ett steg i denna riktning. Jag anser inte att de ändringar som föreslås är nödvändiga. Utifrån ett barnrättsligt perspektiv kan jag inte heller se att ytterligare repressiva åtgärder är rätt väg att gå. Jag anser att fokus i stället bör ligga på förebyggande åtgärder och på att utveckla verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen.

Utvecklingen med längre strafftider kräver inte de ändringar som föreslås

Jag förutser, liksom utredningen, en utveckling där de strafftider som döms ut för barn och unga kommer att bli längre, och som en följd av detta, att åldersspannet på de barn och unga som avtjänar frihetsberövande påföljder kommer att bli mer utsträckt. Jag kan dock inte se att detta utgör tillräckliga skäl för de ändringar som föreslås. Det framgår inte annat av underlaget än att det kommer att röra sig om få personer som blir så gamla under verkställigheten att de inte hör hemma på särskilda ungdomshem, samtidigt som huvudförslaget innebär stora barnrättsliga risker. Vid ungdomshemmen finns redan i dag omhändertagna unga upp till 21 års ålder och det görs inte bara en differentiering utifrån om barnet eller den unge avtjänar slutna ungdomsvård eller är omhändertagen enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) utan även en uppdelning efter ålder. Att straffrabatten för barn skulle kunna komma att ändras framöver anser jag inte bör tas med som en faktor i övervägandena eftersom den frågan inte är utredd ännu, inte har remitterats och framför allt inte har beslutats.³ Om en ökad användning av fängelse för barn och unga av olika skäl skulle bedömas vara nödvändigt anser jag att det, vid sidan av särskilda ungdomshem för slutna ungdomsvård, behöver finnas anstalter som är separerade från anstalter för vuxna och som är särskilt anpassade för barn och unga.

Om ett samhälle väljer att frihetsberöva barn och unga i hög utsträckning och under långa perioder behöver detta självklart åtföljas av en motsvarande anpassning av de förhållanden under vilka frihets-

---

³ Jfr kapitel 10 i betänkandet där en ändring av straffrabatten tas med som en faktor av betydelse i bedömningen.

berövandet sker.⁴ Barn skiljer sig från vuxna i sin fysiska och psykiska utveckling. Ungdomsåren är ett unikt definierande stadium i livet som kännetecknas av snabb utveckling av hjärnan, vilket påverkar risktagande, vissa typer av beslutsfattande och förmågan till impuls kontroll. Detta utgör grundvalen för barns lägre straffrättsliga ansvar och för ett separat system där barn behandlas på ett annat sätt och mer individbaserat än vuxna. Barn tar också större skada av frihetsberövande.⁵ Alla institutioner där barn befinner sig behöver vara anpassade för barn och rätten till hälso- och sjukvård, utbildning, rekreation och fritidssysselsättning, privatliv, kontakt med anhöriga m.m. behöver tillgodoses.⁶

En ordning med villkorlig frigivning kan ifrågasättas av flera skäl

Jag anser liksom utredningen att en frihetsberövande påföljd för barn och unga bör innefatta en successiv övergång mellan verkställighet på institution och frihet, med stöd och kontroll.⁷ Det kan dock av flera skäl ifrågasättas om villkorlig frigivning är en bra ordning.

Med tanke på den höga andelen personer i gruppen som återfaller i brott kan fängelse med villkorlig frigivning antas leda till en repressionsökning och sammanlagt väsentligt längre institutionstider. Detta ska då ses tillsammans med de många straffskärpningar och andra repressiva åtgärder som redan är genomförda eller kommer att genomföras för den aktuella gruppen. I dag avkortas påföljdstiden för slutet ungdomsvård vid själva straffmätningen, eftersom det inte ska ske någon villkorlig frigivning. En ordning med fängelse skulle innebära att denna tid blir kvar. I linje med vad som beskrivs i Påföljdsutredningens betänkande SOU 2012:34 kan följande resonemang föras.⁸ På ett över-

⁴ FN:s konvention om barnets rättigheter artiklarna 37(c), 40.1 och 40.3. Se även t.ex. CRC/C/GC/24, p. 92 och 95; United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (The Havana Rules), antagna av generalförsamlingen genom resolution 45/113 den 14 december 1990 (A/RES/45/113), reglerna 28 och 31–32; United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules), antagna av generalförsamlingen den 29 november 1985 (A/RES/40/33), regel 26.

⁵ Se t.ex. CRC/C/GC/24, p. 2 och 22; CRC/C/GC/20, p. 9; A/RES/40/33, regel 19; Report of the Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health, 10 april 2018 (A/HRC/38/36), p. 61–64. Se även kapitel 6 i betänkandet.

⁶ FN:s konvention om barnets rättigheter, t.ex. artiklarna 16, 28–29, 31 och 37(c). Se även CRC/C/GC/24, p. 14 och 94–95; A/RES/45/113; A/RES/40/33.

⁷ Se t.ex. A/RES/45/113, reglerna 79–80; A/RES/40/33, reglerna 28–29; United Nations Office on Drugs and Crime, Justice in Matters Involving Children in Conflict with the Law – Model Law on Juvenile Justice and Related Commentary, kapitel VII.

⁸ I SOU 2012:34 Nya Påföljder, band 3, del 3, s. 571 f. förs resonemang om repressionsökning och sammanlagt väsentligt längre institutionstider gällande villkorlig frigivning från slutet ungdomsvård.

gripande plan skulle varje ordning med villkorlig frigivning, där visserligen tiden som frihetsberövad blir densamma som i dag men där en del av verkställigheten sker i frihet efter villkorlig frigivning, innebära en repressionsökning i förhållande till dagens system med slutna ungdomsvård. Även om den unge genom den villkorliga frigivningen inte avtjänar längre tid än i dag på institution så tillkommer pålagor och krav under prövotiden för den villkorliga frigivningen. Den som är villkorligt frigiven ska ställas under övervakning om det behövs för att minska risken att han eller hon begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället. För att uppnå huvudsyftet med villkorlig frigivning från fängelse för barn och unga torde övervakning och krav på deltagande i behandling och liknande, inklusive tvångs- och kontrollåtgärder, bli vanligt förekommande och verkställigheten skulle då komma att pågå med viss intensitet under hela prövotiden. I realiteten skulle påföljden fängelse för barn och unga därför bli betydligt mer ingripande än den nuvarande ordningen med slutna ungdomsvård. Den villkorligt medgivna friheten kan dessutom förverkas som reaktion för den som inte uppfyller villkoren. Med hänsyn till den höga återfallsfrekvensen för unga dömda till slutna ungdomsvård skulle det kunna leda till sammanlagt väsentligt längre institutionstider än i dag. Det är i sammanhanget viktigt att betona att det i FN:s konvention om barnets rättigheter och i flera andra FN-dokument tydliggörs att frihetsberövande av ett barn som har begått brott endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.⁹

Det är dessutom högst osäkert om just villkorlig frigivning kommer att ha den effekt på återfall i brott för den aktuella gruppen som utredningen gör gällande. I betänkandet presenteras inte mycket underlag till stöd för den slutsatsen.

Hur den successiva övergången mellan frihetsberövande och frihet inklusive eftervården kan utvecklas vid slutna ungdomsvård för att bättre möta behoven hos målgruppen anser jag vidare inte har utretts i tillräcklig grad för att avfärdas som ett alternativ. Det är därvid relevant att notera att även tiden i slutet av frihetsberövandet är av vikt för den successiva övergången med stöd och kontroll och inte bara tiden efter frihetsberövandet.

---

⁹ FN:s konvention om barnets rättigheter artikel 37(b). Se även t.ex. CRC/C/GC/24, p. 85; A/RES/45/113, regel 2; A/RES/40/33, regel 19; A/HRC/38/36, p. 54 och 59.

Kraven på trygghet och säkerhet motiverar inte att Kriminalvården är huvudman

Jag ser liksom utredningen framför mig en utveckling där höga krav behöver ställas på säkerhet även på vissa institutioner för barn och unga, för att garantera de intagnas och personalens trygghet och säkerhet och skydda samhället från fritagningar och rymningar/avvikningar¹⁰. Det framgår dock inte av underlaget att Kriminalvården har bättre förutsättningar än Statens Institutionsstyrelse (SiS) att tillgodose detta behov. SiS har visserligen såsom utredningen skriver utmaningar med att tillgodose tryggheten och säkerheten vid de särskilda ungdomshemmen. Åtgärder har vidtagits med anledning av detta och ytterligare åtgärder behöver vidtas. SiS har bland annat efterfrågat ökade möjligheter att använda kontrollåtgärder och på andra sätt förbättra möjligheterna till ökad säkerhet vid vissa av de särskilda ungdomshemmen.¹¹ Men även Kriminalvården har utmaningar när det gäller trygghet och säkerhet och även i Kriminalvårdens verksamhet förekommer såväl våld och hot mot intagna och personal som fritagningar och avvikningar/-rymningar.¹² Vidare har antalet avvikningar från verkställighet av slutna ungdomsvård minskat kraftigt under senare år, och fritagningar är, liksom hos Kriminalvården, mycket ovanliga.¹³

Det framgår inte att förändringen för barn som är omhändertagna enligt LVU skulle bli stor

Det kan såsom utredningen skriver medföra fördelar för de barn och unga som är omhändertagna enligt LVU att de som avtjänar slutna ungdomsvård inte längre befinner sig på de särskilda ungdomshemmen. Men jag kan inte av underlaget se att förändringen skulle bli stor.

Verksamheten vid ungdomshemmen kommer att finnas kvar i en liknande form och med en liknande grupp av barn och unga även om slutna ungdomsvård tas bort. De höga kraven på säkerhet vid de aktuella särskilda ungdomshemmen gäller inte bara för verkställigheten av slutna ungdomsvård utan även för en stor del av verksamheten för barn och

¹⁰ Begreppen rymning och avvikning eller avvikelser synes användas lite olika av Kriminalvården och Statens Institutionsstyrelse. Se myndigheternas årsredovisningar för 2022.

¹¹ Se kapitel 12 i betänkandet.

¹² Kriminalvårdens årsredovisning 2022, kapitel 5.

¹³ Statens Institutionsstyrelsens årsredovisning 2022, kapitel 3 och 7. Där framgår bl.a. att avvikningar från slutna ungdomsvård har minskat från 26 år 2020 till sex år 2021 och två år 2022.

unga som är omhändertagna enligt LVU. Ett stort antal av de barn och unga som är omhändertagna enligt LVU kräver i praktiken lika höga krav på säkerhet som de barn och unga som verkställer sluten ungdomsvård. Många gånger har ett barn eller en ung som har avtjänat sluten ungdomsvård varit omhändertaget enligt LVU såväl före som efter verkställigheten av påföljden. Och många av de barn och unga som är omhändertagna enligt LVU har ett stort våldskapital, har begått allvarliga brott och har kopplingar till kriminella nätverk. Detta kan illustreras av att det på SiS två ungdomshem med högsta säkerhetsklass finns åtta avdelningar för barn och unga som är placerade enligt LVU och fyra avdelningar för barn och unga som verkställer sluten ungdomsvård. Det är också så att flertalet incidenter som involverar våld från ett barn eller en ung liksom rymningar/avvikningar är kopplade till barn och unga som är omhändertagna enligt LVU och inte till barn och unga som avtjänar sluten ungdomsvård. Utöver detta kommer barn och unga som döms till påföljden ungdomsvård att finnas kvar vid ungdomshemmen även om sluten ungdomsvård tas bort.

Sedan är det en annan sak att det är en principiell skillnad mellan de båda grupperna och att SiS, liksom Kriminalvården, vid placeringen av barn och unga på olika institutioner och avdelningar självklart behöver iaktta stor noggrannhet så att en placering inte är mer ingripande än nödvändigt och kan ske utifrån det enskilda barnets och övriga barns bästa.

Ett ökat fokus på straff för unga lagöverträdare är inte att eftersträva

Det skulle visserligen, såsom utredningen beskriver, göra systemet mer tydligt och renodlat om barn och unga som tvångsvårdas tas omhand av en myndighet med ett tydligt vårduppdrag medan barn och unga som döms för allvarliga brott tas om hand av en annan myndighet med det huvudsakliga uppdraget att verkställa straff. Det kan dock ifrågasättas om en ökad renodling är eftersträvansvärt när det gäller system för barn och unga som lagöverträdare, såväl utifrån internationella åtaganden¹⁴ som forskning när det gäller hjärnans utveckling och svensk rättstradition. Barn är, som har berörts ovan och som beskrivs i kapitel 6 i betänkandet, mer benägna att underskatta grader av risk, mer be-

¹⁴ Se t.ex. CRC/C/GC/20 p. 87–88; CRC/C/GC/24, p. 95 och 108; A/RES/45/113, regel 32; A/RES/40/33, regel 19; A/HRC/38/36 p. 61–64.

nägna att söka spänning och de har sämre förmåga till impuls kontroll och sämre förmåga att bedöma de framtida konsekvenserna av sitt handlande. De emotionella förmågorna mognar först senare, inklusive förmågan att stå emot påtryckningar från andra. Barn tar också större skada av ett frihetsberövande. Detta utgör, såsom FN:s kommitté för barnets rättigheter beskriver, grundvalen för barns lägre straffrättsliga ansvar och för ett separat system där barn behandlas på ett annat sätt och mer individbaserat än vuxna.¹⁵

Det är också en sedan länge gällande princip i Sverige att barn och unga som har begått brott i första hand ska bli föremål för insatser inom socialtjänsten och att de så långt det är möjligt bör hållas utanför kriminalvården i allmänhet och fängelserna i synnerhet. Fängelse har ansetts vara en olämplig miljö för unga och SiS har ansetts ha bättre förutsättningar än Kriminalvården att tillgodose de särskilda krav som bör gälla vid verkställighet av frihetsberövanden som döms ut i fråga om de yngsta lagöverträdarna.¹⁶

Det går i sammanhanget inte att bortse från att en ung lagöverträdarens kriminella identitet kan förstärkas när hen döms till en vuxenpåföljd och avtjänar påföljden på avdelningar vid vuxenanstalter. Det framgår dessutom inte annat än att barnen kan komma i kontakt med de vuxna intagna på olika sätt under verkställigheten även om de tillhör olika avdelningar.

Ytterligare analys av utmaningarna i att åstadkomma en anpassad verksamhet krävs

Utredningen anger som en förutsättning för huvudförslaget att ungdomsavdelningarna vid Kriminalvårdens vuxenanstalter ska utformas med barnets bästa i fokus, att personal med rätt kompetens och erfarenhet ska rekryteras, att behandling med forskningsevidens och annan lämplig sysselsättning inklusive skola ska erbjudas m.m. Vidare uttalas att det är en förutsättning att Kriminalvården erhåller såväl tid som medel. Jag välkomnar detta och hoppas att det blir en verklighet om huvudförslaget genomförs.

Det måste dock sägas att det är lättare sagt än gjort att skapa en verkställighet som tillgodoser dessa krav. Särskilt i en situation där skyndsamma förändringar efterfrågas samtidigt som Kriminalvården redan

¹⁵ Se CRC/C/GC/24 p. 2. Se även A/HRC/38/36 p. 61–64.

¹⁶ Se kapitel 3 och 8 i betänkandet.

i dag har mycket stora utmaningar i att klara sitt uppdrag och ytterligare utmaningar väntar med allt längre strafftider.¹⁷ I utredningen saknas en fördjupad analys av hur den anpassade verksamheten ska åstadkommas inklusive en inventering av risker, såväl vid uppbyggnaden som därefter. Utredningen beskriver att det inte är möjligt eller ens lämpligt att utredningen anger de närmare detaljerna för hur en sådan verksamhet ska utformas. Jag har förståelse för att utredningen inte fullt ut kan ange de närmare detaljerna. Med tanke på den mycket stora förändring som huvudförslaget innebär behöver dock ytterligare analys genomföras, samt utgöra en del av övervägandena, innan förslaget kan tas vidare.

I sammanhanget kan inte nog betonas vikten av skolan som en faktor för att minska skadeverkningarna av frihetsberövandet och underlätta återanpassning, där SiS har en lång erfarenhet av att bedriva en välfungerande skolverksamhet för den aktuella gruppen medan Kriminalvården behöver bygga upp en helt ny verksamhet. En annan faktor som är relevant att beakta är att avdelningarna för barn och unga ska finnas vid anstalter för vuxna vilket innebär ytterligare risker för genomförandet av en anpassad verksamhet.

Möjligheten att verkställa fängelse vid ett särskilt ungdomshem är för begränsad

I sammanhanget kan nämnas att det i och för sig föreslås att verkställighet av fängelse vid ett särskilt ungdomshem ska vara möjligt om det finns synnerliga skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden. Kriterierna för när detta ska vara möjligt är dock så snäva, särskilt när det gäller att kraven på samhällsskydd inte får vara framträdande, att detta bara kommer att vara aktuellt i alldeles särskilda undantagsfall.

---

¹⁷ Se kapitel 13 i betänkandet och Kriminalvårdens årsredovisning 2022, kapitel 5.

Kommittédirektiv 2021:99

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

Beslut vid regeringssammanträde den 3 november 2021

Sammanfattning

En särskild utredare får i uppdrag att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år och föreslå lämpliga förändringar. Utgångspunkten för översynen är behovet av en ordning som möjliggör tillräckligt ingripande reaktioner vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och som säkerställer en trygg och säker miljö. I uppdraget ingår att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas.

Översynen ska genomföras av ett ungdoms- och barnrättsperspektiv och förslagen ska säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Uppdraget ska redovisas senast den 3 augusti 2023.

Regler om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år

I strafflagen fanns två former av frihetsberövande påföljder, benämnda fängelse och straffarbete. I brottsbalken finns en allmän frihetsberövande påföljd, nämligen fängelse, som sedan brottsbalken

infördes i huvudsak även har fått ersätta de särskilda påföljderna ungdomsfängelse och internering samt anstaltsbehandling vid skyddstillsyn. Sedan den 1 januari 1999 gäller att för lagöverträdare under 18 år ska fängelse normalt ersättas med påföljden sluten ungdomsvård. Barn under 15 år är inte straffmyndiga och får inte dömas till påföljd.

Lagöverträdare under 21 år, särskilt de i åldersgruppen 15–17 år, särbehandlas i påföljdssystemet. För lagöverträdare som är under 18 år bestäms påföljden normalt till någon av de särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst, ungdomsövervakning och sluten ungdomsvård eller till böter. Fängelse får väljas som påföljd för den som begått brott före 18 års ålder endast om det finns synnerliga skäl (30 kap. 5 § brottsbalken). Frågan om det finns sådana skäl avgörs framför allt med beaktande av längden på det straff som skulle dömas ut om fängelse valts som påföljd med tillämpning av den s.k. ungdomsreduktionen, i praxis kallat straffmätningensvärde. Ett straffmätningensvärde motsvarande fängelse i ett år eller mer krävs för att det ska finnas en presumtion att välja fängelse som påföljd.

Om rätten anser att det finns synnerliga skäl för fängelse ska påföljden i stället för fängelse bestämmas till sluten ungdomsvård i lägst 14 dagar och högst fyra år, om inte särskilda skäl talar mot det (32 kap. 5 § brottsbalken). Vid straffmätningen ska det beaktas att villkorlig frigivning inte förekommer vid sluten ungdomsvård. Med särskilda skäl som gör att påföljden inte ska bestämmas till sluten ungdomsvård avses i första hand den tilltalades ålder vid lagföringen. Om det förflutit så lång tid mellan brottet och lagföringen att den tilltalade åldersmässigt inte längre passar in vid ett särskilt ungdomshem bör påföljden i stället bestämmas till fängelse. Det kan också handla om att ett frihetsberövande om fyra år inte utgör en tillräckligt ingripande reaktion. (Se prop. 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet s. 195 och 196.)

I lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård och förordningen (1998:641) om verkställighet av sluten ungdomsvård finns det bestämmelser som reglerar verkställigheten av påföljden. Verkställigheten sker vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för verkställigheten, som ska planläggas och genomföras efter samråd med socialnämnden i den dömdes hemort.

Socialtjänstförordningen (2001:937) innehåller vissa administrativa bestämmelser som gäller bl.a. verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen. Det är socialnämndens ansvar att tillgodose det särskilda behov och stöd som den unge kan ha efter att ha avtjänat slutet ungdomsvård. Fortsatta insatser kan då beslutas med stöd av socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Den som dömts till fängelse ska för verkställighet av straffet som huvudregel tas in i kriminalvårdsanstalt. Om fängelse i högst sex månader har dömts ut kan det i vissa fall verkställas utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll (s.k. fotboja). Bestämmelser om verkställigheten av fängelsestraff finns i fängelselagen (2010:610) och fängelseförordningen (2010:2010). Regleringen om kriminalvård i frihet efter villkorlig frigivning från fängelsestraff finns i 26 kap. brottsbalken. Det regelverket gäller oavsett om den dömda avtjänat fängelsestraffet i anstalt eller i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll. Med undantag för bestämmelser i fängeslagen om att en intagen som är under 18 år som huvudregel inte får placeras tillsammans med äldre intagna, finns ingen särskild verkställighetsreglering för omyndiga när det gäller fängelsestraff.

Barnkonventionen har sedan den 1 januari 2020 ställning som svensk lag. Enligt barnkonventionen ska det som bedöms vara barnets bästa beaktas i första hand och barnet har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet. Av artiklarna 37 och 40 i barnkonventionen följer bl.a. att frihetsberövande av barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Barn som dömts för brott ska behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet på ett sätt som tar hänsyn till barnets ålder och det önskvärda i att främja att barnet återanpassas till samhället. Särskilt ska varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna, om det inte bedöms vara till barnets bästa att inte göra detta. Konventionsstaten ska främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldiga till brott. Barnanpassade förfaranden är av betydelse för varje frihetsberövat barn oavsett orsaken. Ett barn som är frihetsberövat har samma rättigheter som alla andra barn, t.ex. när det gäller utbildning, information, hälso- och sjukvård och rehabilitering.

Användningen av sluten ungdomsvård

År 2020 dömdes sluten ungdomsvård ut som påföljd i 65 fall. Av de lagföringsbesluten avsåg exempelvis 10 fall mord, 2 fall dråp, 4 fall våldtäkt mot barn, 3 fall grov våldtäkt, 23 fall rån och 6 fall grovt narkotikabrott. Den genomsnittligt utdömda vårdtiden var 12 månader.

Totalt 61 unga dömda togs in på de särskilda ungdomshemmen under 2020. De intagna var mellan 15 och 19 år, och 18 av dem hade fyllt 18 år vid intagningen. Den genomsnittliga åldern vid intagningen var drygt 17 år. Samtliga ungdomar som togs in under 2020 var pojkar. Under åren 2015–2020 har mellan 0 och 2 flickor per år påbörjat verkställighet av sluten ungdomsvård.

Behovet av en översyn

Unga särbehandlas i straffsystemet

Det finns i Sverige en lång tradition av att särbehandla unga lagöverträdare i straffsystemet, särskilt unga i åldersgruppen 15–17 år. Denna särbehandling bygger på erfarenheten att straffrättsliga ingripanden mot unga människor måste anpassas till den unges brist på mognad, begränsade erfarenheter och särskilda förhållanden samt på de rättigheter barnet har i enlighet med barnkonventionen. Det har också förts fram att frihetsberövanden kan motverka unga lagöverträdare återanpassning i samhället och leda till att de fostras in i en kriminell livsstil och därmed öka risken för återfall i brott.

Dessa skäl för särbehandling av omyndiga lagöverträdare i åldern 15–17 år är alltjämt viktiga och påföljdssystemet för den åldersgruppen fungerar i huvudsak väl (jfr prop. 2014/15:25 Tydligare reaktioner på ungas brottslighet s. 25 och prop. 2019/20:118 Ungdomsövervakning s. 32). Den sedan lång tid tillbaka etablerade grundsatsen om att lagöverträdare under 18 år endast i undantagsfall ska vara föremål för frihetsberövande påföljder har också fortfarande fog för sig (jfr prop. 1997/98:96 s. 152, prop. 2005/06:165 Ingripanden mot unga lagöverträdare s. 43 och prop. 2019/20:118 s. 50.) För lagöverträdare under 18 år ska också barnkonventionens bestämmelser om att barnets bästa i första hand ska beaktas vid alla åtgärder som rör barn, och att det ska finnas lagar särskilt anpassade för barn, säkerställas. FN:s barnrättskommitté har betonat att reaktionen på ett brott alltid ska

stå i proportion inte bara till brottets omständigheter och svårighetsgrad, utan även till bl.a. barnets ålder, mindre straffrättsliga ansvar, omständigheter och behov (se SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt s. 1566).

En annan utgångspunkt är att påföljdssystemet, särskilt för unga, måste bygga på en avvägning mellan olika intressen. Unga lagöverträdarens särskilda behov måste ställas mot straffsystemets krav på tydliga och tillräckligt ingripande påföljder. Det förekommer att personer under 18 år begår så allvarliga brott att samhället måste kunna reagera genom ett frihetsberövande. Längden på frihetsberövandet ska då bestämmas utifrån brottets svårhet, med beaktande av den unges ålder i mildrande riktning (den s.k. ungdomsreduktionen). Det är viktigt att påföljden möjliggör att den unge får vård och behandling och återfallsförebyggande insatser i tillräcklig utsträckning för att kunna återanpassas till samhället.

Sluten ungdomsvård infördes i samband med 1999 års förändringar av påföljdssystemet. Frågan om utformningen av frihetsberövande påföljder för de yngsta lagöverträdarna hade då varit föremål för olika överväganden under flera decennier (se bl.a. SOU 1950:47 En anstalt för svårbehandlade, SOU 1956:55 Skyddslag, prop. 1962:10 med förslag till brottsbalk, SOU 1977:83 Tillsynsdom, prop. 1978/79:212 Om ändring i brottsbalken, m.m., SOU 1993:35 Reaktion mot ungdomsbrott, prop. 1994:95 12 Handläggning av ungdomsmål och Ds 1997:32 Påföljder för unga lagöverträdare). Avsikten med den nya påföljden sluten ungdomsvård var att fängelse skulle undvikas samtidigt som domstolarna gavs möjlighet att döma ut en påföljd som var tillräckligt ingripande med hänsyn till den aktuella brottsligheten (se prop. 1997/98:96 s. 153 och 154).

Brottsligheten förändras och det finns brister i den nuvarande ordningen

Förändrad brottslighet och förändrad lagstiftning

Det är för regeringen tydligt att flera av de huvudsakliga skälen för den nuvarande utformningen av frihetsberövande påföljder för barn och unga fortfarande är relevanta. Det är således alltså viktigt att regleringen utformas så att risken för skadeverkningar hos den unge så långt som möjligt minimeras och att de påföljder som används har

ett behandlingsinriktat innehåll. Att försöka motverka att den unge under frihetsberövandet utvecklar eller befäster en kriminell identitet är nu som förr avgrundläggande betydelse.

Brottsligheten är emellertid i ständig förändring, precis som samhället i övrigt. Det är angeläget att de olika delarna i påföljdssystemet för unga lagöverträdare bidrar till det kriminalpolitiska målet att förebygga brott, uppfyller berättigade krav på ingripandegrad och trovärdighet samt är utformade utifrån barns särskilda behov. Överväganden som har gjorts avseende andra delar av straffsystemet kan också medföra behov av förändringar av påföljdssystemet för unga. Det är nu över 20 år sedan slutna ungdomsvård infördes som påföljd. Förekomsten av illegala skjutvapen och explosiva varor har sedan dess ökat i samhället. Detsamma gäller fall av dödligt våld där skjutvapen använts. Sådan brottslighet har ofta koppling till kriminella nätverk. Även personer under 18 år ingår i kriminella nätverk och begår mycket allvarlig brottslighet. Påföljdssystemet för unga måste vara utformat så att det på ett trovärdigt sätt kan möta även sådan kriminalitet, bl.a. när det gäller straffens längd. Vid grova brott måste samhället kunna reagera med adekvata sanktioner, som bidrar till rehabilitering och återanpassning för den unge. Människor har rätt till skydd mot allvarlig brottslighet, även när den begås av unga lagöverträdare.

Sedan införandet av slutna ungdomsvård har flera reformer genomförts för att höja straffnivån för den allvarligaste brottsligheten, särskilt när det gäller mord (se prop. 2008/09:118 Straffet för mord m.m., prop. 2013/14:194 Skärpt straff för mord och prop. 2018/19:138 Straffet för mord). Dessa reformer har syftat till att påverka straffmätningen i skärpande riktning även för unga lagöverträdare samtidigt som de föreskrivna tiderna för slutna ungdomsvård inte har förändrats. De överväganden som kommit till uttryck genom dessa reformer bör få genomslag också när det gäller regleringen avseende frihetsberövande påföljder för unga i åldersgruppen 15–17 år. Det kan dessutom ifrågasättas om den nuvarande ordningen medger att återfall i brott efter genomgången slutna ungdomsvård kan beaktas i tillräcklig utsträckning vid påföljdsbestämningen. Att så kan ske är viktigt även när det är fråga om återfall efter en tidigare utdömd ungdomspåföljd (jfr prop. 2019/20:118 s. 33 och 34).

Att påföljdssystemet bygger på krav på proportionalitet och lika-behandling utesluter vidare inte att ökad hänsyn kan behöva kunna tas till den unga dömdes individuella förhållanden när det gäller valet

mellan olika former av frihetsberövande påföljder eller vid verkställigheten av en sådan påföljd. Unga som begår allvarliga kriminella handlingar har olika bakgrund, behov och livsvillkor. En stor andel av de unga som avtjänar sluten ungdomsvård är över 18 år. Skälen att hålla personer som fyllt 18 år utanför anstalt kan inte anses vara lika starka som för yngre lagöverträdare.

Adekvata återfallsförebyggande åtgärder

Det är viktigt att de påföljder som används för unga är utformade så att de så långt som möjligt kan förebygga återfall i brott. Redan en liten minskning av återfall i brott har betydelse när det gäller att minska de effekter i form av mänskligt lidande och andra olägenheter som brott leder till. De barn och ungdomar som döms till en frihetsberövande påföljd har ofta en personlig och social problembild som utgör tydliga riskfaktorer för fortsatt brottslighet och som kan behöva hanteras under lång tid efter att frihetsberövandet upphört. Andelen ungdomar som döms till sluten ungdomsvård och som återfaller i brott är också hög. Enligt preliminär statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) återföll 48 procent av dem som frigetts från sluten ungdomsvård 2018 i ny lagföring inom ett år. Av dem som dömdes till fängelse återföll 40 procent.

Även med beaktande av de initiativ som tagits i syfte att förbättra utslussningen och stödet efter frigivningen från ungdomshemmen (se prop. 2010/11:107 Förbättrad utslussning från sluten ungdomsvård s. 12 och 13 och prop. 2014/15:25 s. 44–46) kan det med fog hävdas att mer genomgripande förändringar av systemet behövs för att möta det behov av adekvata återfallsförebyggande åtgärder som regelmässigt finns tiden efter frigivningen. Som lagstiftningen nu är utformad saknas vidare tydliga incitament för den unge att delta i återfallsförebyggande åtgärder under frihetsberövandet.

Ansvar för verkställigheten av frihetsberövandet

En trygg och säker miljö under frihetsberövandet är av grundläggande betydelse för att försäkra barn och unga deras rätt till skydd och stöd samt för att kunna bedriva en ändamålsenlig behandling och vård som säkerställer att barnet får sina rättigheter tillgodosedda,

exempelvis när det gäller utbildning, information, hälso- och sjukvård och rehabilitering.

För tilltron till straffsystemet är det också viktigt att den dömde kan hindras från att avvika eller på annat sätt hindra verkställigheten. Bland annat brottsoffers behov av skydd samt samhällsskyddet i övrigt talar för ett sådant synsätt (jfr prop. 1997/98:96 s. 161 och prop. 2006/07:129 Utveckling av den sociala barn- och ungdomsvården m.m., s. 82). Under senare tid har det inträffat ett antal avvikningar och fritagningar från ungdomshem med slutna avdelningar där inblandade personer haft kopplingar till kriminella nätverk och använt allvarligt våld och hot om våld. Rapporteringen av hot och våld riktat mot personal och andra ungdomar på de särskilda ungdomshemmen har också ökat och fler av dem som har dömts till slutna ungdomsvård har anknytning till kriminella nätverk än tidigare. Bland annat mot den bakgrunden har frågan ställts om den nuvarande fördelningen av uppgifter mellan olika myndigheter är rätt avvägd när det gäller verkställighet av frihetsberövande påföljder för unga lagöverträdare.

Problemen med bristande ordning, säkerhet och kvalitet behöver angripas på flera sätt. Det ligger också i sakens natur att de unga intagna kan skilja sig kraftigt åt i fråga om risken för att de deltar i t.ex. rymningar, fritagningar eller hot och våld mot personal och andra ungdomar. När det gäller ansvaret för verkställigheten vilar den nuvarande fördelningen på bedömningen att fängelse är en olämplig miljö för unga och att SiS har bättre förutsättningar än Kriminalvården att tillgodose de särskilda krav som bör gälla vid verkställighet av frihetsberövanden som döms ut i fråga om de yngsta lagöverträdarna (se prop. 1997/98:96 s. 153 och 154). Många av dem som döms till slutna ungdomsvård är redan föremål för tvångsvård eller har tidigare erfarenheter av sådan vård. För att SiS långsiktigt ska kunna fullfölja arbetet med att bygga ut kvaliteten och säkerheten i verksamheten har anslaget till myndigheten också ökat. Den tekniska och fysiska säkerheten hos myndigheten har stärkts. Det pågår dessutom ett förbättringsarbete inom kompetensförsörjning och utbildning, med att stärka och tydliggöra vårdkvaliteten och vårdkedjan samt följa upp några av de s.k. särskilda befogenheterna genom riktade satsningar på skalskydd och perimeterskyddet på vissa institutioner. (Se vidare skr. 2020/21:215 Vård av unga vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem och dir. 2021:84, Barn och unga i samhällets vård.)

Med detta sagt kan frågan om ansvaret för verkställigheten av frihetsberövande påföljder för de yngsta lagöverträdarna likväl behöva övervägas. Det har visat sig finnas brister på SiS, bl.a. vad gäller likvärdig vård och målgruppsanpassad placering. Enligt Statskontorets myndighetsanalys har SiS haft svårt att erbjuda vård som är anpassad efter målgrupper som har en problembild med bl.a. grov kriminalitet och gängkriminalitet (Statskontorets rapport 2020:7). Kriminalvården har vidare nyligen ansetts bättre rustad än SiS att genomföra verkställigheten av ungdomsövervakning (se prop. 2019/20:118 s. 48–51). Kriminalvårdens kärnuppdrag är bl.a. att verkställa påföljder och verka för att återfall i brott förebyggs. Det finns en uppbyggd organisation med frivårdskontor över hela Sverige, som det vore möjligt att dra nytta av när det gäller återfallsförebyggande insatser för barn och unga efter frigivning.

Det finns ett behov av att se över den nuvarande ordningen

Sammanfattningsvis står det enligt regeringen klart att det finns skäl att låta en utredare göra en översyn av den nuvarande ordningen för frihetsberövande påföljder för brott som har begåtts av personer i åldersgruppen 15–17 år. Några huvudområden framstår som särskilt angelägna att behandla i en sådan utredning: trovärdiga verkställighetstider, adekvata återfallsförebyggande åtgärder samt ansvaret för verkställigheten.

En sådan översyn ligger också väl i linje med riksdagens syn på frågan. Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att en särskild enhet inom Kriminalvården ska ta över ansvaret för unga som begått grova brott (bet. 2018/19:JuU13 punkt 28, rskr. 2018/19:192, bet. 2019/20:JuU30 punkt 16, rskr. 2019/20:177 och bet. 2020/21:JuU28 punkt 21, rskr. 2020/21:396). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om slutna ungdomsvård (bet. 2020/21:JuU39, rskr. 2020/21:255). Enligt tillkännagivandet ska den utredning om en översyn av regleringen om slutna ungdomsvård som regeringen aviserat få i uppdrag att utreda frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Av tillkännagivandet framgår att utgångspunkten ska vara att en sådan flytt ska ske. Utredningens direktiv ska enligt tillkännagivandet även utformas så att det klart framgår att den maxi-

mala vårdtiden för sluten ungdomsvård ska höjas. Vidare har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ungdomsfängelser (bet. 2020/21:JuU28 punkt 29, rskr. 2020/21:396). Enligt tillkännagivandet bör det, för att möta den allt grövre ungdomskriminaliteten och motverka att grovt kriminella befinner sig på samma institutioner som unga med andra vårdbehov, införas ungdomsfängelser där säkerheten är avsevärt mycket högre än på nuvarande ungdomshem. Riksdagen har därutöver tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om begränsningar i möjligheten till permission och om utslussning från sluten ungdomsvård (bet. 2020/21:JuU28 punkt 27 och 28, rskr. 2020/21:396).

Uppdraget

Huvuduppdraget att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år

En särskild utredare får i uppdrag att göra en översyn av den nuvarande regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år och föreslå lämpliga förändringar. Utgångspunkten för översynen är behovet av en ordning som möjliggör tillräckligt ingripande reaktioner vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och som säkerställer en trygg och säker miljö. Utredarens överväganden ska genomsyras av ett ungdoms- och barnrättsperspektiv. De förslag som utredaren lämnar ska vara förenliga med grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen och Europakonventionen och förslagen ska säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses i enlighet med barnkonventionen.

Inom ramen för uppdraget ska utredaren överväga olika alternativ för hur ovanstående behov lämpligast kan tillgodoses. Det kan handla om att göra förändringar i påföljden sluten ungdomsvård. Det kan också handla om att tillskapa en ny frihetsberövande påföljd för lagöverträdare i åldern 15–17 år, eller göra anpassningar av fängelsepåföljden som är lämpliga för den åldersgruppen, samtidigt som påföljden sluten ungdomsvård utmönstras eller ges ett förändrat tillämpningsområde. Även andra eller kompletterande lösningar kan övervägas, bl.a. sådana som innebär att utrymmet ökar att med hänsyn till exempelvis den dömdes ålder, personliga förhållanden, tidigare brottslighet

eller brottets allvar döma till fängelse i stället för sluten ungdomsvård. Även i sådana fall ska lämpliga anpassningar göras av fängelsepåföljden.

Uppdraget omfattar således bl.a. att utreda frågor om huruvida påföljden sluten ungdomsvård bör finnas kvar, om dess eller andra föreslagna påföljders tillämpningsområde och innehåll samt om utformningen av verkställigheten i övrigt. Tillämpningen av det nuvarande systemet ska redovisas och för- och nackdelar med det belysas. Översynen ska ske mot bakgrund av en sådan genomgång samt med beaktande av de kriminalpolitiska utgångspunkter och brister i den nuvarande ordningen som redovisats under rubriken Behovet av en översyn. Regleringen ska utformas så att den unges anpassning i samhället främjas och att de skadliga följderna av frihetsberövandet motverkas samt vara speciellt anpassad för unga. De ståndpunkter som kommer till uttryck i relevanta tillkännagivanden från riksdagen ska tas i beaktande. Om utredaren anser att sluten ungdomsvård ska behållas som påföljd med bibehållet tillämpningsområde ska förslagen innebära att den föreskrivna maximitiden höjs. I det sammanhanget bör dock intresset av att åldersstrukturen vid de särskilda ungdomshemmen inte blir alltför vid beaktas. Det är alltså inte lämpligt att äldre personer, som åldersmässigt inte passar in vid de särskilda ungdomshemmen, placeras där. Möjligheten att den dömde vid en viss ålder får övergå till att avtjäna påföljden vid en kriminalvårdsanstalt och Kriminalvården ansvara för verkställigheten bör särskilt belysas.

Oavsett förslagets utformning i övrigt måste det efter frigivningen, som en del av påföljden, finnas åtgärder som syftar till att begränsa risken för återfall och bidrar till återanpassning i samhället. En möjlig förändring när det gäller återfallsförebyggande åtgärder skulle kunna vara en reform i enlighet med bestämmelserna om villkorlig frigivning. Ett sådant alternativ skulle kunna ge förutsättningar för kontinuitet i de kontrollerande och stödjande insatserna när frihetsberövandet upphört samt möjliggöra att den unge ges incitament att delta i sådana åtgärder under frihetsberövandet (jfr prop. 2020/21:18 En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder). En förändring i enlighet med bestämmelserna om villkorlig frigivning skulle också kunna medföra att återfall i brott kan beaktas på ett tydligare och mer förutsebart sätt vid påföljdsbestämningen.

Sådana förändringar, som givetvis kan åstadkommas på olika sätt beroende på vilken eller vilka former av frihetsberövande påföljder

som föreslås användas, bör därför övervägas, liksom den därmed sammanhängande frågan om behovet av att närmare reglera vad som bör ingå i de verkställighetsplaner som tas fram för unga som dömts till en frihetsberövande påföljd, t.ex. i fråga om skolgång eller missbruksbehandling. I det sammanhanget kan i relevanta delar en jämförelse göras med de kontroll- och stödåtgärder som ingår i påföljden ungdomsövervakning och som har utformats för att så långt som möjligt angripa riskfaktorer hos den unge som kan antas öka risken för nya brott och understödja de skyddsfaktorer som kan antas motverka en sådan risk. Andra frågor som kräver särskild uppmärksamhet är vilka åtgärder som bör kunna vidtas vid misskötsamhet efter frigivningen, bl.a. med hänsyn den frigivnes ålder vid den aktuella tidpunkten, liksom om det bör ställas krav på att den unge dömde avtjänat en viss del av strafftiden för att det ska ges tillstånd att vistas utanför den plats där frihetsberövandet verkställs. Bestämmelser om det sistnämnda finns i fängelselagen, men inte i lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Utredaren ska lägga fram de författningsförslag som övervägandena ger anledning till. Det gäller även följdändringar i lagar och andra författningar. Det behov som kan finnas av ny eller ändrad verkställighetsreglering ska tillgodoses. Utöver vad som redogjorts för ovan är det viktigt att förslag till sådana bestämmelser är tydliga och konsekventa. Det är även viktigt att förslagen beaktar den unges rättigheter och rättssäkerhet, samtidigt som de tillgodoser högt ställda krav på trygghet och säkerhet. Förslagen bör jämföras och utformas på ett sådant sätt att de passar väl med hur verkställighetsregleringen i övrigt är utformad. Förslagens förhållande till bestämmelserna i brottsbalken om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom bör uppmärksammas liksom eventuella behov av reglering när det gäller informationsutbyte och sekretess, personuppgiftsbehandling, bemyndiganden och beslutsordning. Utredarens analys av följdändringar ska även omfatta det internationella straffrättsliga samarbetet.

I uppdraget ingår inte att föreslå förändringar av de särskilda befogenheter som regleras i 13–17 a §§ lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård. Regeringen avser att låta den regleringen, t.ex. i vad den avser begränsningar i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster, utredas i ett annat sammanhang tillsammans med de särskilda befogenheter som finns i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Regleringen i 31 kap. brottsbalken om överlämnande till särskild vård i vissa fall och i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård omfattas inte heller av uppdraget.

Sammanfattningsvis ska utredaren

- redovisa tillämpningen av den nuvarande straff- och verkställighetslagstiftningen när det gäller frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år,
- belysa för- och nackdelar med den och föreslå förändringar som möjliggör tillräckligt ingripande reaktioner vid mycket allvarlig brottslighet, innefattar adekvata återfallsförebyggande åtgärder och som svarar mot behovet av en trygg och säker miljö,
- lämna förslag, om utredaren anser att slutna ungdomsvård ska behållas som påföljd med bibehållet tillämpningsområde, som innebär att den föreskrivna maximitiden för den påföljden höjs, och
- lämna fullständiga författningsförslag.

Deluppdraget att bedöma vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten

I uppdraget ingår även att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas. I det sammanhanget måste flera olika hänsyn tas. Det handlar bl.a. om förmågan att tillgodose kraven på en trygg och säker miljö där risken för skadeverkningar och avvikningar så långt möjligt begränsas, att bedriva en kunskapsbaserad vård och behandling anpassad för unga, att möta behovet av adekvata kontroll- och stödåtgärder under och efter frihetsberövandet samt att se till att ålderskillnaderna mellan de intagna inte blir för stor. Hänsyn måste också tas till förmågan att verkställa innehållet i påföljderna på ett likvärdigt sätt i hela landet.

Det system som utredaren föreslår ska säkerställa att barnet får alla sina rättigheter enligt barnkonventionen tillgodosedda, exempelvis när det gäller utbildning, information, hälso- och sjukvård och rehabilitering samt rätten att under frihetsberövandet hållas åtskilt från vuxna, om det inte bedöms vara till barnets bästa att inte vara det. Utredaren ska så långt som möjligt belysa de organisationsföränd-

ringar som kan krävas hos de myndigheter och organ som berörs av förslagen. I uppdraget ingår inte att föreslå en ny myndighet.

Sammanfattningsvis ska utredaren

- analysera och ta ställning till vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas,
- oavsett ställningstagande i sak lämna ett förslag som innebär att Kriminalvården anförtros verkställigheten av de påföljderna och ett annat förslag som innebär att sluten ungdomsvård finns kvar i påföljdssystemet med oförändrat huvudmannskap när det gäller den frihetsberövande delen av en sådan påföljd, och
- lämna fullständiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska ha ett jämställdhets-, likabehandlings-, ungdoms- och barnrättsperspektiv i de analyser som görs. Utredaren ska också bedöma och redogöra för förslagets ekonomiska konsekvenser och konsekvenser i övrigt för enskilda och det allmänna. I konsekvensbeskrivningen ingår att analysera, beskriva och, när det är möjligt, kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av förslagen. Om något av förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen ska, utöver dess konsekvenser, också de särskilda avvägningar som gjorts enligt 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas. De offentligfinansiella effekterna av förslagen ska beräknas och om förslagen kan förväntas leda till offentligfinansiella kostnader ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras. Även i övrigt ska förslagets konsekvenser redovisas enligt kommittéförordningen (1998:1474).

Arbetets genomförande, kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska göra de internationella jämförelser som bedöms relevanta. De andra nordiska ländernas reglering i fråga om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år bör särskilt uppmärksammas.

Under uppdraget ska utredaren i den utsträckning det behövs samråda med och inhämta upplysningar från berörda myndigheter och

organisationer, särskilt Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges Kommuner och Regioner. Barns och ungas egna erfarenheter bör också tillvaratas i utredningen. Utredaren ska därför inhämta synpunkter från barn och unga med erfarenheter av sluten ungdomsvård.

Utredaren ska beakta och hålla sig informerad om relevanta utredningar, exempelvis översynen av barn och unga i samhällets vård (dir. 2021:84). Utredaren ska även hålla sig informerad om och beakta annat relevant arbete som pågår inom bl.a. Regeringskansliet och utredningsväsendet.

Uppdraget ska redovisas senast den 3 augusti 2023.

(Justitiedepartementet)

Utdrag ur kapitel 3 i betänkandet *Slopad straffrabatt för unga myndiga,* SOU 2018:85

3.1 Inledning

[...]

3.1.2 Bestraffningsideologier

Bestämmelser om påföljdsbestämning hör hemma på straffsystemets andra nivå. På den nivån (och delvis även på verkställighetsnivån) har argumentation förts – och förs – med utgångspunkt i vad som kan betecknas som olika *bestraffningsideologier*. Här finns en grundläggande skillnad mellan å ena sidan ett synsätt som utgår från en princip om *tillbakablickande proportionalitet* och å andra sidan en uppfattning som betonar tankar om *prevention*. Principen om tillbakablickande proportionalitet går ut på att påföljdens stränghet ska stå i proportion till brottets svårhet. Det innebär, något förenklat, att ju mer skada eller fara som orsakas genom ett brott, desto strängare bör påföljden vara. Principen kan komma till uttryck både när det gäller att utforma straffskalor för brottstyper (abstrakta straffvärden) och när det gäller att, inom ramen för en given straffskala, bestämma påföljdens stränghet i ett enskilt fall (konkret straffvärde). Preventionistiska ideologier är i stället *framåtblickande* och går ut på att påföljden ska bestämmas på så sätt att riskerna för framtida brottslighet minskar. Det kan handla om att påföljderna ska vara sådana att de på ett *generellt plan* avskräcker människor från att begå brott (allmänprevention), om att påföljden i det enskilda fallet ska bestämmas så att risken för att *den tilltalade* fortsätter att begå brott minskar (individualprevention) eller om en kombination av sådana hänsyn. Preventionistiska ideologier kan inne-

fatta tankar om *framåtblickande proportionalitet*, som handlar om att påföljden inte bör vara strängare än vad som krävs för att uppnå de eftersträvade konsekvenserna (dvs. allmänprevention och/eller individualprevention). Ett motsvarande resonemang, om att påföljden inte bör vara för sträng, inom ramen för ett synsätt som bygger på tillbakablickande proportionalitet kan hänföras till en *humanitetsideologi*. Principerna om framåtblickande proportionalitet respektive humanitet kan sägas stå emot en lag och ordning-ideologi, som förespråkar ”hårdare tag” mot brottsligheten.¹

Olika bestraffningsideologier ger, förutom att ange allmänna principer för hur påföljden ska bestämmas, olika svar på mer specifika frågor, exempelvis om – och i så fall varför – den tilltalades ålder, att han eller hon återfallit i brott eller andra omständigheter som anses ligga vid sidan av själva gärningen ska beaktas vid påföljdsbestämningen, antingen vid valet av påföljdsslag (exempelvis böter eller fängelse) eller vid bestämningen av en påföljd inom ramen för ett visst påföljdsslag (exempelvis böternas antal och storlek eller fängelsestraffets längd).

Det förekommer att det inte går att förklara hur påföljdssystemet såg ut vid en viss tidpunkt – eller ser ut i dag – utan att samtidigt hänvisa till fler än en bestraffningsideologi. Olika bestraffningsideologier kan ibland anas bakom olika delar av påföljdssystemet. Exempelvis kan det finnas betydande inslag av resonemang som bygger på tankar om individualprevention bakom bestämmelser om hur påföljder ska bestämmas för unga lagöverträdare samtidigt som principen om tillbakablickande proportionalitet annars är den dominerande förklaringen till hur systemet har utformats.

3.1.3 Den fortsatta framställningen

I det fortsatta ska först några historiska nedslag göras dels för att beskriva hur påföljdssystemets grunddrag har förändrats över tid, dels för att illustrera att samhället har sett lindrigare på brott begångna av unga lagöverträdare sedan mycket lång tid tillbaka. I avsnitt 3.2 behandlas tiden före brottsbalken. Därefter behandlas i avsnitt 3.3 bestämmelserna i brottsbalkens ursprungliga lydelse och lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Framställningen över-

¹ 2 Se t.ex. SOU 1984:14 s. 25–27, SOU 1993:35 del A s. 93–99, SOU 1995:91 del II s. 42 f., SOU 2004:122 s. 142 f., Petter Asp, Magnus Ulväng och Nils Jareborg, *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., 2013 s. 56 och Nils Jareborg och Josef Zila, *Straffrättens påföljdslära*, 5 uppl., 2017 s. 65–99.

går sedan till att i avsnitt 3.4 skildra bakgrunden till det reformarbete som kom att bedrivas under 1980-talet. I avsnitt 3.5 behandlas Fängelsestraffkommitténs förslag till ändringar av bestämmelserna om påföljdsbestämning och 1989 års reform av påföljdssystemet, som förslaget ledde till och som innebar att påföljdssystemet fick sin nuvarande struktur. Därefter följer i avsnitt 3.6–3.15 en beskrivning av relevanta överväganden och lagändringar som genomförts under tiden efter 1989 års reform.

3.2 Före brottsbalken

3.2.1 1734 års missgärningsbalk

Av 1734 års *missgärningsbalk*, dvs. brottsbalkens motsvarighet i 1734 års lag, framgår att omyndiga lagöverträdare kunde straffas lindrigare än myndiga lagöverträdare redan på den tiden. Exempelvis gällde som utgångspunkt dödsstraff för uppsåtligt dödande (se t.ex. 12, 14–17 och 24 kap. missgärningsbalken). För lagöverträdare som var 7–14 år skulle dock, enligt 31 kap. 1 § missgärningsbalken, åldern beaktas, även om den som var 14 år men snart skulle fylla 15 år i vissa fall kunde få samma straff som en 15-åring:

Dräper öfwermage [omyndig], som äldre är än siu åhr, och yngre än femton åhr, någon med wilja; tå bötes af gods hans tretijo daler. Orkar han ej böta; warde med ris agad hemma i huset, eller wid Tings eller Råd-stufwu dör, alt som ondskan eller åldren är til. Nu fyller han snart femton åhr, och pröfwes hans ondska och arghet wara större, än emot thes ålder swarar; straffes tå som mogande man. [- -]

Ett annat exempel är att lagöverträdare i åldersspannet 7–14 år, enligt 37 kap. 1 § missgärningsbalken, skulle betala hälften så mycket i böter för vissa misshandelsbrott i förhållande till bötesstraffet för vuxna lagöverträdare:

Giör öfwermage fullsår, then som äldre är än siu, och yngre än femton åhr; böte halft mindre, än then som myndig är, så i lyte, som såramål. [- -]

Ytterligare ett annat exempel är att den som var under 15 år och begick stöldbrott inte skulle straffas på samma sätt som en vuxen utan i stället tillrättavisas av sina föräldrar (50 kap. 1 § missgärningsbalken).

I sin kommentar till 1734 års strafflagstiftning, *Inledning til then swenska jurisprudentiam criminalem*, angav rättsvetenskapsmannen David Nehrman Ehrensträhle att straffet skulle bestämmas av domen utifrån ”the omständigheter, som finnas wid gierningen” samtidigt som han konstaterade att en lagöverträdarens låga ålder kunde vara en förmildrande omständighet enligt lagen. Förklaringen till att lagöverträdare i åldersspannet 7–14 år skulle få lindrigare straff än äldre lagöverträdare var att de ”hafwa wäl merendels mera wett, än [lagöverträdare som inte hade uppnått straffbarhetsåldern sju år]; men likwäl ej så mycket som tarfwas til laglydna”. Rättsläget för 14-åringar, som enligt dråpbestämmelsen kunde få lika strängt straff som 15-åringar (Nehrman menade att principen gällde även andra brottstyper än dråp), förklarades på följande sätt:²

Men som förståndet ej lika snart mognar hos alla; utan några förr, andra senare, winna then förmögenhet, at bruka sitt förstånd, hwilket jämwäl slutas kan af theas list och arghet; alt therföre när någon snart fyller 15 åhr, och hans ondska finnes wara större, än emot thes ålder swarar; har [det som sagts om strafflindring för unga lagöverträdare] intet rum; öfwermage straffas tå, som mogande man [...].

Mognaden ansågs alltså kunna graderas och *graden av mognad* var avgörande för *om* – och *i vilken mån* – en lagöverträdare kunde straffas. Bestämmelsen om straffbestämning för 14-åringar ger uttryck för att bedömningen skulle ta sikte på vad som hade framkommit om den tilltalades mognad i det konkreta fallet. Det skulle alltså inte handla om en schabloniserad straffreduktion utifrån ålder.

3.2.2 1864 års strafflag

Under 1800-talet framfördes tankar om att straffsystemet borde utformas i syfte att ”förbättra” den dömda (dvs. individualpreventionistiska skäl) och det förekom liberala strömningar som förespråkade en mer human människosyn. Fängelsestraffet ansågs ge goda möjligheter till ”förbättring” genom att den dömda kunde påverkas under vistelsen i fängelset. När *Lagkommittén* lade fram sitt förslag till allmän kriminallag 1832 angavs straffets ändamål vara dels att avskräcka allmänheten från att begå brott (allmänprevention), dels att förbättra den dömda och hin-

² David Nehrman Ehrensträhle, *Inledning til then swenska jurisprudentiam criminalem*, 1756, V. Capitlet §§ 1, 12 och 13 (på s. 87 och 91 f.).

dra fortsatt brottslighet från den dömdes sida (individualprevention). När *1864 års strafflag* sedan trädde i kraft fick förbättringstanken och ett mer humant synsätt fäste i lagen, även om den i grunden byggde på en klassisk uppfattning i fråga om avgränsade straffskalor för olika brottstyper utifrån synen på brottstypernas relativa skadlighet eller farlighet.³

I strafflagen reglerades frågor om straffbarhet och straffreduktion på grund av den tilltalades ungdom i 5 kap. 1–3 §§. En gärning var som utgångspunkt straffbar endast om den begåtts av den som fyllt 15 år, även om domstolen kunde förordna att föräldrar eller annan vårdnadshavare skulle bestraffa ett barn genom aga alternativt att barnet skulle sättas i allmän uppfostringsanstalt (1 §). Vidare kunde den som hade fyllt 14 men inte 15 år vid tidpunkten för gärningen – och ansågs ”hafva ägt nog urskilning att gerningens brottslighet inse” – dömas till upp till fyra års straffarbete, om brottet var belagt med dödsstraff, eller upp till två års straffarbete, om brottet var belagt med strängare sådant straff (2 § första stycket). Det angavs också att påföljden förverkande av medborgerligt förtroende, som innebar bl.a. att den som begått vissa typer av brott inte kunde komma i fråga för allmänna befattningar och skulle vara utestängd från vissa allmänna rättigheter och förmåner, inte kunde komma i fråga för 14-åringar samt att ett brott som hade begåtts av en 14-åring inte fick ligga till grund för skärpning av straffet på grund av återfall, om sådan skärpning var föreskriven för det aktuella brottet (2 § andra stycket).

För lagöverträdare i åldersspannet 15–17 år skulle dödsstraff eller straffarbete på livstid sättas ner till sex–tio års straffarbete (3 §). Under årtiondena efter att 1864 års strafflag hade trätt i kraft skedde flera partiella reformer på straffrättens område.

År 1890 ändrades bestämmelserna om påföljds lindring för unga lagöverträdare så att det kom att anges att straffarbete som även för en vuxen skulle ha varit på viss tid skulle sättas ner till hälften av det stadgade minimistraffet, dock inte till kortare strafftid än två månader (3 § första stycket). Samtidigt infördes en bestämmelse med den innebörden att om brottet hade begåtts av den som var 15–17 år och brottet kunde leda till förverkande av medborgerligt förtroende, skulle domstolen efter omständigheterna pröva om sådan påföljd skulle följa på brottet (3 § andra stycket). Det infördes också en ny bestämmelse, som ersatte den med förbud mot återfallsskärpning på grund av gärningar som begåtts av 14-åriga lagöverträdare, om att ett brott som någon

³ Se t.ex. Erland Aspelin, ”Straffets grunder – historisk bakgrund” i SvJT 1999 s. 108 på s. 114–116.

hade begått före 18 års ålder inte fick ligga till grund för skärpning av straffet på grund av återfall, om sådan skärpning var föreskriven för det aktuella brottet (4 §).

Under slutet av 1800-talet ändrades också bestämmelserna om verkställighet av frihetsstraff. Eftersom det ansågs olämpligt att fångarna förvarades gemensamt inriktades reformarbetet på att fångarna under längre tid skulle vistas i enrum. Cellstraffet ansågs kunna underlätta förbättringen av den dömda genom att han i sin ensamhet kunde genomgå ett slags moralisk rening och komma till insikt om brottet i stället för att umgås med andra brottslingar som kunde ha dåligt inflytande på honom.⁴

3.2.3 Thyréns utkast till strafflag och Strafflagskommissionen

Den s.k. klassiska straffrättsskolan, som innebar att straffet skulle vara ett uttryck för rättvis vedergällning och att (tillbakablickande) proportionalitet skulle råda mellan brottets svårhet och straffets stränghet, hade en stark position under slutet av 1800-talet. Straffen skulle vara förutsebara, ta sin utgångspunkt i själva gärningen och inte påverkas av den tilltalades personliga förhållanden. Samtidigt fanns ett växande intresse hos många vetenskapsmän för antropologiska studier. Mot bakgrund av idéer om genetiska förklaringar till att vissa människor begick brott, formulerade av läkaren Cesare Lombroso, bildades den s.k. positiva straffrättsskolan, som betonade behandlingstanken, i Italien. Enligt den skulle påföljderna vara obestämda i tiden och upphöra först när brottslingen var ”botad” och inte längre utgjorde något hot. Påföljdsbestämningen skulle alltså ske utifrån individualpreventiva skäl och utifrån ett slags vårdtanke. Den moderna eller sociologiska skolan, som växte fram i bl.a. Tyskland före år 1900 under ledning av bland andra rättsvetenskapsmannen Franz von Liszt, hävdade att brottet var en följd av både yttre och inre faktorer. Den moderna skolan framhöll vikten av brottsförebyggande insatser, innefattande uppfostran, utbildning och behandling. Straffets ändamål skulle i första hand vara att bekämpa brottsligheten genom att ”rehabilitera” brottslingarna och integrera dem i samhället. Påföljden skulle anpassas till varje brotts-

---

⁴ Se t.ex. Erland Aspelin, ”Straffets grunder – historisk bakgrund” i SvJT 1999 s. 108 på s. 117.

lings individuella behov, vilket i sin tur förutsatte en kategorisering av brottslingarna.⁵

Den moderna skolan började influera den svenska straffrätten i början av 1900-talet. År 1906 infördes villkorlig dom och villkorlig frigivning i påföljdssystemet.⁶

I Sverige företrädde den moderna skolan av professorn i straffrätt och riksdagsledamoten Johan C.W. Thyrén, även om han också hade tagit intryck av den klassiska straffrättsskolans idéer om straffets grunder.⁷

År 1909 fick Johan C.W. Thyrén i uppdrag av regeringen att utreda vissa straffrättsliga frågor. Uppdraget resulterade i bl.a. skrifterna *Principerna för en strafflagsreform I–III*.⁸ I dessa skrifter uttalade han att frihetsstraff skulle användas för de medelsvåra och svåra brottslingar som behövde förbättring och fostran samtidigt som de mer beskedliga ”akuta” brottslingarna på sin höjd skulle dömas till böter eller till ett villkorligt frihetsstraff. Vidare menade han att unga, alkoholiserade och psykiskt avvikande lagöverträdare skulle dömas till tidsbestämda påföljder i särskilda anstalter. För de ”kroniska” lagöverträdarnas del förespråkade han internering.

Johan C.W. Thyrén upprättade även ett ”Förberedande utkast till strafflag”, som publicerades i olika delar. Straffrättens allmänna del, dvs. frågor som inte var specifika för de enskilda brottstyperna, behandlades i en del som utkom 1916. I inledningen till skriften angavs, med en hänvisning till *Principerna för en strafflagsreform I*, följande:⁹

Ett stort och viktigt område [...] är ungdomskriminaliteten. Skall detta institut utformas i den riktning, som angivits i Princ. I (ss. 135–150), så kommer det att inom straffrätten intaga en sådan särställning, att [det] kräva en sådan mångfald av egenartade regler [...] att åtminstone tillsvarende möjligheten torde böra hållas öppen för dess behandling i en särskild lag.

I förslaget fanns särskilda bestämmelser ”[o]m straffens arter”, ”[o]m skyddsåtgärder” och ”[o]m de grunder, som utesluta eller minska brottsligheten” i 2 kap., 3 kap. respektive 4 kap.

⁵ Se t.ex. SOU 1995:91 del II s. 43 f., SOU 2004:122 s. 143, SOU 2008:85 s. 48 f., SOU 2012:34 band 2 s. 19–22 och Erland Aspelin, ”Straffets grunder – historisk bakgrund” i SvJT 1999 s. 108 på s. 117–119.

⁶ SFS 1906:51. Se även SOU 1993:35 del A s. 100–102, SOU 2008:85 s. 49 och SOU 2012:34 band 2 s. 21 f.

⁷ Se t.ex. Erland Aspelin, ”Straffets grunder – historisk bakgrund” i SvJT 1999 s. 108 på s. 119–121.

⁸ Johan C.W. Thyrén, *Principerna för en strafflagsreform I–III*, 1910–1914.

⁹ Johan C.W. Thyrén, *Förberedande utkast till strafflag, Kap. I–XIII (Allmänna delen)*, 1916 s. 2.

I förslaget till 2 kap. 1 § angavs att det skulle finnas två huvudtyper av straff: *frihetsstraff* och *böter*. Frihetsstraffen skulle delas in i *tukthus*, *fängelse* och *arrest*. De olika formerna av frihetsstraff skulle ha olika innehåll och vara anpassade för olika typer av dömda brottslingar. Det angavs uttryckligen att arreststraff skulle verkställas i en anstalt som uteslutande användes för detta ändamål samt att de som skulle undergå tukthusstraff inte fick sammanföras med dem som skulle undergå fängelsestraff (2 kap. 10 § respektive 16 §). I förslaget till 3 kap. angavs att rätten under vissa förutsättningar kunde bestämma att en psykiskt störd lagöverträdare – eller en lagöverträdare ”som, utan att vara [psykiskt störd], likväl, på grund av varaktig andlig bristfällighet, måste anses vara endast i ringa mån mottaglig för den med straffet avsedda verkan” – skulle ”förvaras” på en allmän vårdanstalt i stället för att avtjäna tukthusstraff.

I förslaget till 4 kap. 4 § angavs att en gärning, som annars vore straffbar, skulle vara strafflös, om den hade begåtts av ett barn som inte fyllt 15 år. Vidare fanns i 4 kap. 5 § en hänvisning till vad som stadgats i särskild lag i fråga om brott begånget av den som var 15–17 år vid tidpunkten för brottet. Här kan inskjutas att det fanns en lag ”om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn” och en lag ”om fosterbarns vård” från år 1902,¹⁰ vilka kom att ersättas av lagen om samhällets barnavård 1924.¹¹ Johan C.W. Thyrén förespråkade att det skulle finnas ungdomsvårdsorgan även för unga lagöverträdare.¹² I 4 kap. 6 § i Johan C.W. Thyrens utkast stadgades i fråga om lagöverträdare i åldersspannet 18–20 år att frihetsberövande på livstid skulle lindras till tidsbestämt frihetsstraff på 20 år och att andra frihetsstraff på åtta år eller mer skulle sättas ned med en fjärdedel. I 4 kap. 13 § 1 utpekades, som en av flera i lagförslaget angivna förmildrande omständigheter, att gärningsmannen inte hade fyllt 21 år (eller hade ”hunnit hög ålderdom”).¹³

Johan C.W. Thyrén var från början sakkunnig och senare ledamot i 1916 års Strafflagskommission, som hade i uppgift att lämna förslag till ny strafflag. Hans idéer kom att påverka kommissionens arbete i

¹⁰ SFS 1902:67 respektive SFS 1902:63.

¹¹ SFS 1924:361. Se angående det lagstiftningsarbetet Ragnar v. Koch i SvJT 1925 s. 62.

¹² Från 1935 omfattade barnavårdslagen också ungdomar mellan 18 och 21 år (fram till den tidens myndighetsålder). Lagens fullständiga namn ändrades då till lagen om samhällets barnavård och ungdomsskydd (ändringen kursiverad).

¹³ Johan C.W. Thyrén, Förberedande utkast till strafflag, Kap. I–XIII (Allmänna delen), 1916, s. 49 och 52.

hög grad. I dess betänkande *Förslag till strafflag*¹⁴ föreslogs tre olika former av frihetsstraff: fängelse för den medelsvåra brottsligheten, straffarbete för den svårartade brottsligheten och arrest för brott av olika svårhetsgrad där man ville undvika ett vanhedrande moment. I betänkandet fanns också förslag om skyddsåtgärder, *förvaring* och *internering* för förminskat tillräkneliga och kroniska återfallsförbrytare. Strafflagskommissionens betänkande ledde inte till någon omfattande reform men 1927 infördes de två tidsbestämda påföljderna förvaring och internering, avsedda för lagöverträdare som ansågs vara farliga.¹⁵

3.2.4 Schlyters reformprogram och Strafflagberedningen

Det fanns ett särskilt tydligt önskemål om att ersätta straff med skyddsåtgärder när det gällde ungdomar. Påföljden ungdomsfängelse infördes i det svenska påföljdssystemet 1935.¹⁶ Året före, 1934, hade hovrättspresidenten Karl Schlyter lagt fram ett mer omfattande reformprogram som gick ut på att avskilja så många grupper av lagöverträdare som möjligt – ungdomar, psykiskt störda och missbrukare – från verkställighet av fängelse och i stället erbjuda dem vård i frihet eller behandling på sjukhus och vårdanstalter. De som ändå dömdes till frihetsstraff skulle ”behandlas” som ett led i verkställigheten.¹⁷

Uppgiften att förverkliga reformprogrammet lades på Strafflagberedningen som tillsattes 1938 med Karl Schlyter som ordförande. I Strafflagberedningens betänkanden *Enhetligt frihetsstraff*¹⁸ och *Skyddslag*¹⁹ föreslogs ett nytt påföljdssystem. Det nya systemet byggde på idéer om vård och behandling i stället för straff. Bötes- och fängelsestraffen skulle visserligen fortfarande ha en plats i systemet men utrymmet för frihetsstraffet avgränsades. För lagöverträdare som ansågs gå att påverka med behandling rekommenderades kriminalvård i frihet (”skyddstillsyn”). De kroniskt oförbätterliga, farliga, förbrytarna skulle dömas till tidsbestämd skyddsinternering och för kriminella ungdomar skulle påföljden bli tidsbestämd behandling (”skyddsfostran”). För

¹⁴ SOU 1923:9.

¹⁵ Lagen (1927:107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare respektive lagen (1927:108) om internering av återfallsförbrytare.

¹⁶ Lagen (1935:343) om ungdomsfängelse. Se även SOU 1993:35 del A s. 103 f., SOU 2008:85 s. 49 f. och SOU 2012:34 band 2 s. 21 f.

¹⁷ Se t.ex. SOU 2012:34 band 2 s. 22 och Erland Aspelin, ”Straffets grunder – historisk bakgrund” i SvJT 1999 s. 108 på s. 121 f.

¹⁸ SOU 1953:17.

¹⁹ SOU 1956:55.

lagöverträdare under 18 år skulle det finnas åtgärder inom barnavården. Även de psykiskt abnorma lagöverträdarna skulle dömas till påföljder som innebar överlämnande till vård. Påföljden skyddsfostran kom dock inte att införas i brottsbalken utan i stället behölls ungdomsfängelse som den primära frihetsberövande påföljden för unga lagöverträdare.²⁰

3.3 Brottsbalken och lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

3.3.1 1962 års brottsbalk

Utgångspunkter för påföljdsbestämningen

När *1962 års brottsbalk* trädde i kraft den 1 januari 1965 byggde dess påföljdsbestämmelser i huvudsak på de förslag som hade lämnats av Strafflagberedningen.²¹ Påföljd för brott definierades, i 1 kap. 3 §, som

de allmänna straffen böter och fängelse,
 ämbetsstraffen suspension och avsättning för innehavare av befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, och disciplinstraff för krigsmän, samt
 villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering och överlämnande till särskild vård.

För påföljdsbestämningen infördes i 1 kap. 7 § en allmän bestämmelse med följande lydelse:

Vid val av påföljd skall rätten, med iakttagande av vad som kräves för att upprätthålla allmän laglydnad, fästa särskilt avseende vid att påföljden skall vara ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället.

Det angavs alltså i lagtexten att domstolen – när den bestämde påföljden i ett konkret fall – skulle beakta såväl påföljdens verkan på den allmänna laglydnaden, dvs. s.k. allmänpreventiva skäl, som möjligheten att genom påföljden motverka att den dömda återföll i brottslighet, dvs. s.k. individualpreventiva skäl. Den påföljd skulle väljas som var bäst ägnad att ”avhålla gärningsmannen från brott och eljest skydda samhället mot brottslighet”.²²

²⁰ Se SOU 1993:35 del A s. 102 f.

²¹ Se avsnitt 3.2.4. Övriga allmänna straffbestämmelser och bestämmelserna om de olika brotten byggde på förslagen i Straffrättskommitténs betänkande Förslag till brottsbalk (SOU 1953:14).

²² Prop. 1962:10 B s. 63.

Under remissbehandlingen av Strafflagberedningens förslag hade det framförts kritik mot vad som, enligt vissa, ansågs vara en alltför optimistisk syn på möjligheten att ”bota” lagöverträdare genom olika former av behandling. I anslutning till regeringens förslag till brottsbalk anförde föredragande departementschefen följande:²³

Då upprustningen av den kriminologiska forskningen börjat sätta in först på senare år, har forskningsarbetet ännu ej avsatt några mera betydelsefulla, för det praktiska reformarbetet vägledande resultat; sådana resultat torde med hänsyn till ämnets komplicerade natur vara att vänta först på längre sikt. Detta får dock ej vara något skäl för att låta reformarbetet ligga nere. Det skulle enligt min mening vara olyckligt, om ställningstagandet till den rad olika förbättringsåtgärder med avseende å brottsreaktionen som nu efter ett mångårigt och omfattande utredningsarbete föreslagits av [S]trafflagberedningen uppskjutes till en obestämd framtid. Jag kan därför icke biträda de under remissbehandlingen av [S]trafflagberedningens slutbetänkande från några håll framförda önskemålen att man före ett slutligt ställningstagande till beredningens förslag skulle avvakta resultaten av vissa pågående kriminologiska undersökningar. Den omständigheten, att säkra vetenskapliga belägg för ifrågasatta åtgärder ej kan åberopas, bör icke få stå hindrande i vägen, men den bör leda till viss försiktighet och till undvikande av alltför stora omkastningar i den bestående ordningen.

Även om det nya systemet i stor utsträckning byggde på tankar om individualprevention angav departementschefen att ”viss proportionalitet måste föreligga mellan brottet och samhällsreaktionen”, vilket innebar att den individualpreventivt lämpligaste påföljden inte skulle utdömas om den var ”alltför ingripande”.²⁴

Närmare om de olika påföljderna

Böter, fängelse, villkorlig dom och skyddstillsyn

Bestämmelser om de olika påföljderna infördes i 25–32 kap. brottsbalken. I 25 kap. infördes bestämmelser om böter. Fängelsestraffet reglerades i 26 kap. Av dessa bestämmelser framgick bl.a. att den som var under 18 år inte fick dömas till fängelse, om det inte fanns synnerliga skäl för fängelse (26 kap. 4 § första stycket). Vidare angavs att den som var 18–20 år fick dömas till fängelse ”allenast när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse

²³ Prop. 1962:10 C s. 45 f.

²⁴ Prop. 1962:10 C s. 53.

eljest finnes lämpligare än annan påföljd” (26 kap. 4 § andra stycket). Fängelse på livstid fick inte dömas ut för brott som någon begått före 18 års ålder (26 kap. 4 § tredje stycket).

Bestämmelser om villkorlig dom infördes i 27 kap.

Den som var under 18 år fick dömas till skyddstillsyn, endast om sådan påföljd ansågs lämpligare än vård enligt barnvårdslagen (28 kap. 1 § andra stycket). En förutsättning för att skyddstillsyn skulle kunna förenas med behandling i anstalt var att den tilltalade hade fyllt 18 år (28 kap. 3 § första stycket). Om den som hade dömts till skyddstillsyn inte hade fyllt 23 år, fick rätten besluta att förordnande om anstaltsbehandling skulle gå i verkställighet utan hinder av att domen på skyddstillsyn inte hade vunnit laga kraft (28 kap. 3 § andra stycket).

Ungdomsfängelse

I 29 kap. infördes bestämmelser om ungdomsfängelse. Påföljden ungdomsfängelse kunde ådömas den som var 18–20 år, om det var *lämpligt* med hänsyn till den unges ”personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt” (1 § första stycket). Den som var 15–17 år eller 21–22 år kunde dömas till ungdomsfängelse om sådan påföljd var *uppenbart lämpligare* än annan påföljd (1 § andra stycket). Rätten kunde förordna att en dom på ungdomsfängelse skulle börja verkställas utan hinder av att den inte hade vunnit laga kraft (1 § tredje stycket).

Påföljden ungdomsfängelse innebar ”behandling [ ] [...] i och utom anstalt” i högst fem år, varav högst tre år i anstalt (2 §). Behandlingen skulle inledas i anstalt, i första hand ungdomsanstalt (3 §). När anstaltsvården hade pågått så lång tid som var nödvändigt med hänsyn till ”behandlingens syfte” – dock som utgångspunkt minst ett år (annars krävdes särskilda skäl) – skulle ”behandlingen” fortsätta utom anstalt (4 §). Beslutet om övergång till vård utom anstalt skulle fattas av en särskild ungdomsfängelsenämnd (5 §).

Under vården utom anstalt skulle den dömda stå under övervakning (6 §). I fråga om övervakningen gällde motsvarande bestämmelser som avseende den som frigetts villkorligt från ett fängelsestraff (7 §, som hänvisade till 26 kap. 12–17 §§). Den som inte skötte sig kunde meddelas en varning eller föreläggas att vid vite iaktta en meddelad föreskrift (8 §). Ungdomsfängelsenämnden kunde också besluta att den dömda skulle återintas i anstalt (9 § första stycket). När det åter var

lämpligast – med hänsyn till syftet med ”behandlingen” – att den dömdes vårdades utom anstalt, skulle han eller hon på nytt överföras till vård utom anstalt (9 § andra stycket; se även 10 och 11 §§).

Ungdomsfängelsenämnden skulle – när vården utom anstalt hade pågått under en sammanhängande tid om två år eller om det annars fanns särskilda skäl – besluta att påföljden skulle upphöra när övervakning inte längre behövdes (12 § första stycket). Om sådant beslut inte meddelades, upphörde påföljden vid utgången av den tid som hade bestämts i domslutet (12 § andra stycket).

Internering, överlämnande till särskild vård m.m.

Påföljden internering reglerades i 30 kap. Internering kunde ådömas den som hade begått brott som kunde leda till minst två års fängelse, om det ”med hänsyn till den tilltalades brottslighet, sinnesbeskaffenhet, vandel och levnadsförhållanden i övrigt” var påkallat med ”ett långvarigt frihetsberövande utan på förhand bestämd tid” för att förebygga fortsatt allvarlig brottslighet från den dömdes sida (1 §). Det angivna syftet var alltså individualpreventivt. Påföljden innebar ”[b]ehandling”, i och utom anstalt och skulle inledas i anstalt (2 §). En viss *minsta tid*, längst ett och högst tolv år, skulle bestämmas för vistelsen i anstalt (3 §). Någon längsta tid skulle däremot inte anges. Bestämmelser om påföljdens verkställighet infördes i 4–15 §§.

I 31 kap. infördes bestämmelser om överlämnande till särskild vård. I kapitlet angavs att den som hade begått en brottslig gärning under vissa förutsättningar kunde överlämnas till *vård enligt barnavårdslagen* (1 §), *vård enligt lagen om nykterhetsvård* (2 §), *vård enligt sinnessjuklagen* (3 §) respektive *öppen psykiatrisk vård* (4 §).

I den då gällande lagen (1960:97) om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslagen) fanns bestämmelser om barnavårdsnämndens ingripanden i 4 kap. Barnavårdsnämnden skulle vidta vissa åtgärder, bl.a. om någon som inte hade fyllt 21 år ”på grund av brottslig gärning, sedeslöst levnadssätt, underlåtenhet att efter förmåga ärligen försörja sig, missbruk av rusdrycker eller narkotiska medel eller av annan jämförlig anledning [var] i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida” (25 § första stycket). Ett ingripande från barnavårdsnämnden skulle dock inte ske efter att lagöverträdaren fyllt 18 år, om inte ”hans livsföring i övrigt utgör tillräcklig anledning därtill eller

sådant ingripande med hänsyn till pågående behandling enligt denna lag eller av annan särskild anledning måste anses lämpligast för hans tillrättaförande” (25 § andra stycket). Barnavårdsnämnden kunde besluta om ”förebyggande åtgärder” i form av ”hjälpåtgärder, innefattande råd och stöd”, ”föreläsning och varning”, ”föreskrifter rörande den underåriges levnadsförhållanden” och ”övervakning” (26–28 §§). Om sådana åtgärder bedömdes vara gagnlösa eller tidigare hade vidtagits utan att det hade medfört ”rättelse”, skulle den underåriga omhändertas för samhällsvård (29 §).

Påföljden överlämnande till vård enligt barnavårdslagen hade ett tydligt individualpreventivt syfte och planeringen byggde på en prognos vid domstillfället avseende den unges kommande utveckling. Det var alltså – som utgångspunkt – inte det begångna brottet som avgjorde hur omfattande och ingripande påföljden skulle bli.²⁵ Samtidigt kan tilläggas att rätten – om det ”för den dömdes tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad finnes påkallat” – kunde kombinera vården med dagsböter, oavsett om böter ingick i brottets eller brottslighetens straffskala eller inte (31 kap. 1 § andra stycket brottsbalken). En kombination med böter kunde alltså motiveras med såväl individualpreventiva som allmänpreventiva skäl.

I 32 kap. infördes bestämmelser om ämbetsstraff och om disciplinstraff för krigsmän. Dessa påföljder ska inte beskrivas närmare i detta betänkande.

Straffbarhet och nedsättning av påföljd

Vissa bestämmelser om straffbarhet och nedsättning av påföljd infördes i 33 kap.

Kapitlet inleddes med en bestämmelse om att den som begått brott före 15 års ålder inte fick dömas till påföljd (1 §). Bestämmelsen ger uttryck för den i svensk straffrätt gällande regeln att barn i olika åldrar kan begå brott men att en lagöverträdare som begått sitt brott före straffbarhetsåldern, den s.k. straffmyndighetsåldern, inte får dömas till påföljd.

I 2 § infördes bestämmelser om val av påföljd, inklusive ett fängelseförbud, avseende psykiskt störda lagöverträdare.

Avräkning av tidigare frihetsberövande mot påföljd reglerades i 3 §.

---

²⁵ Se SOU 1993:35 del A s. 104 f.

En bestämmelse avseende strafflindring vid straffmätningen – som tog sikte på bl.a. unga lagöverträdare – infördes i 4 §:²⁶

Har någon begått brott innan han fyllt aderton år, må efter omständigheterna ådömas lindrigare straff än för brottet är stadgat. Lindrigare straff må ock, om särskilda skäl äro därtill, bestämmas för brott som någon begått under inflytande av själslig abnormitet.

Om synnerliga skäl äro därtill och hinder uppenbarligen ej möter av hänsyn till allmän laglydnad, må jämväl i annat fall ådömas lindrigare straff än som stadgats för brottet.

Finnes på grund av särskilda omständigheter uppenbart, att påföljd för brottet ej är erforderlig, må påföljd helt eftergivnas.

Bestämmelserna om sammanträffande av brott och förändring av påföljd (34 kap.), bortfallande av påföljd (35 kap.) och förverkande av egendom och annan särskild rättsverkan av brott (36 kap.) behandlas inte här.

3.3.2 Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) trädde i kraft samma dag som brottsbalken, dvs. den 1 januari 1965.²⁷ Genom LUL, som ersatte lagen (1944:215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga och lagen (1946:862) med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig, infördes en mer samlad reglering med de särskilda procedurregler som skulle gälla under och i anslutning till rättegång mot unga lagöverträdare.

I 1–6 §§ LUL infördes bestämmelser om åtalsunderlåtelse för lagöverträdare som begått brott före 18 års ålder.

I 7 § angavs att den som var under 18 år fick häktas endast om det fanns synnerliga skäl för häktning.

I 8–12 §§ infördes bestämmelser om handläggningen av brottmål mot tilltalade som inte hade fyllt 21 år. Om svårare straff än böter kunde följa på brottet skulle rättegången om möjligt hanteras så att målet inte tilldrog sig uppmärksamhet och det infördes också en utökad möjlighet att hålla förhandling inom stängda dörrar i mål mot den som inte hade

²⁶ Bestämmelsen i 33 kap. 4 § brottsbalken i dess ursprungliga lydelse motsvarar delvis bestämmelserna i 29 kap. 5–7 §§ brottsbalken i dess nuvarande lydelse.

²⁷ I fråga om lagens förarbeten, se prop. 1964:10, bet. 1LU 1964:3 och rskr. 1964:79.

fyllt 21 år. Vidare var utgångspunkten att den unges vårdnadshavare skulle höras i målet. Det angavs också att nämndemän som skulle tjänstgöra i ungdomsmål företrädesvis skulle anlitas bland nämndemän ”med insikt och erfarenhet beträffande vård och fostran av ungdom”. I mål mot den som inte hade fyllt 21 år gällde också som huvudregel att rätten skulle förordna en offentlig försvarare. När det kom till tidsfrister gjordes skillnad mellan tilltalade i åldern 15–17 år respektive 18–20 år. För de yngsta skulle motsvarande regler som för häktade gälla. För de som hade fyllt 18 men inte 21 år gällde ett mer allmänt krav på skyndsamt handläggning.

I 13 och 14 §§ infördes bestämmelser om s.k. bevistalan mot den som misstänktes ha begått brott före 15 års ålder.

LUL har ändrats vid ett stort antal tillfällen sedan ikraftträdandet. De nu gällande bestämmelser i LUL som är relevanta för utredningens överväganden behandlas i avsnitt 4.3.

3.4 Bakgrunden till 1980-talets reformarbete

3.4.1 Ifrågasatt behandlingsoptimism

Den behandlingsoptimism som präglade brottsbalken och vissa tidigare reformer under 1900-talet började ifrågasättas redan i samband med balkens ikraftträdande. Under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet riktades det kritik mot den förda kriminalpolitiken, bl.a. mot bakgrund av att den kriminologiska forskningen hade visat att de nya behandlingsformerna inte visade sig ge så goda resultat som förväntat, i vart fall sett till återfall i registrerad brottslighet. Frihetsberövanden som med hänvisning till individualpreventiva skäl var längre än vad som kunde motiveras av straffvärdet ansågs därför inte kunna rättfärdigas. Idéerna om individualiserade skyddsåtgärder i stället för straff möttes därför med argument om att systemet måste slå vakt om principerna om rättvisa, strafflikhet, förutsebarhet och proportionalitet. Ett grundläggande krav var att de tidsbestämda påföljderna skulle utmönstras.²⁸

Tankar om en återgång från det behandlingsinriktade påföljdssystemet till en mer klassisk syn på påföljdsbestämningen (den s.k. nyklassicismen inom straffrätten) kom till uttryck bl.a. i rapporten *Nytt straff-*

²⁸ Se SOU 1986:14 s. 28–32, SOU 1993:35 del A s. 105 f., SOU 1995:91 del II s. 44–47, SOU 2004:122 s. 143 f., SOU 2008:85 s. 50 f., SOU 2012:34 band 2 s. 22–25 och Erland Aspelin, ”Straffets grunder – historisk bakgrund” i SvJT 1999 s. 108 på s. 123 f.

system som författades av en arbetsgrupp inom Brottsförebyggande rådet (Brå) och publicerades 1977.²⁹

Tankarna i Brå-rapporten beskylldes för att vara dogmatiska och inhumana. De som stod bakom en återgång till ett mer renodlat system i vilket påföljdens stränghet skulle bestämmas utifrån brottets svårhet svarade att behandlingsideologin skapade rättsosäkerhet genom att påföljderna var vaga och konturlösa. De framhöll att deras förslag innebar att påföljderna skulle vara tydliga men att systemet samtidigt skulle vara humant. Under remissbehandlingen av Brå-rapporten framfördes att det var nödvändigt med en övergripande översyn av brottsbalkens påföljdssystem.³⁰

Kort tid efter att Brå-rapporten hade överlämnats tillsatte regeringen två parlamentariska kommittéer, som skulle se över påföljdssystemet: Fängelsestraffkommittén och Frivårdskommittén.³¹

3.4.2 Lagändringar i början av 1980-talet

Inledning

Redan i samband med att Fängelsestraffkommittén och Frivårdskommittén inledde sina respektive arbeten upphävdes påföljderna ungdomsfängelse och internering genom lagändringar 1979³² respektive 1981³³. De påföljder som därefter återstod i påföljdssystemet, bortsett från disciplinstraff för krigsmän, var böter, fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.

Vid samma tid infördes socialtjänstlagen (1980:620) och lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga.³⁴ Samtidigt upphävdes barnavårdslagen och 31 kap. 1 § brottsbalken ändrades så att det i stället infördes hänvisningar till de två nya lagarna.

²⁹ Brottsförebyggande rådet, Arbetsgruppen rörande kriminalpolitik, Nytt straffsystem (BRÅ-rapport 1977:7). Se även SOU 2012:34 band 2 s. 26 f.

³⁰ Se bl.a. Ivar Strahls debattinlägg under rubriken "Nytt straffsystem" i SvJT 1978 s. 121 på s. 131–134, SOU 1986:14 s. 32 och Erland Aspelin, "Straffets grunder – historisk bakgrund" i SvJT 1999 s. 108 på s. 124 f.

³¹ Se avsnitt 3.5.

³² SFS 1979:680, som trädde i kraft den 1 januari 1980. Se även Ungdomsfängelseutredningens betänkande Tillsynsdom (SOU 1977:83) och prop. 1978/79:212.

³³ SFS 1981:211, som trädde i kraft den 1 juli 1981. Se även prop. 1980/81:76.

³⁴ Dessa lagar har senare ersatts av socialtjänstlagen (2001:453) respektive lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Avskaffandet av påföljden ungdomsfängelse och tydliggörande av 21-årsgränsen för särbehandling av unga lagöverträdare

Samtidigt som påföljden ungdomsfängelse upphävdes genomfördes vissa andra förändringar av påföljdsbestämmelserna. Av särskild relevans för påföljdsbestämningen för unga lagöverträdare kan följande nämnas. 26 kap. 4 § andra stycket ändrades så att det angavs att det krävdes ”särskilda skäl” av hänsyn till ”allmän laglydnad” (allmänprevention) för att döma den som var 18–20 år till fängelse (tidigare hade det, som vi har konstaterat i avsnitt 3.3.1, i samma stycke angetts att den som var 18–20 år fick dömas till fängelse ”allenast när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse eljest finnes lämpligare än annan påföljd”). Samma paragrafs tredje stycke ändrades så att förbudet mot att döma ut livstids fängelse utvidgades till att gälla även den som hade begått brottet i åldern 18–20 år. Vidare ändrades 33 kap. 4 § första stycket så att möjligheten att döma till lindrigare straff än vad som var stadgat för brottet utvidgades till att gälla även den som hade begått brottet i åldern 18–20 år.³⁵ Genom denna reform infördes alltså en 21-årsgräns för särbehandling av unga lagöverträdare som gällde såväl påföljdsval som straffmätning och som därmed – i grova drag – motsvarar den ordning som gäller i dag.

Regeringen lämnade sin proposition med förslag till lagändringar angående påföljder för unga lagöverträdare samma dag som departementschefen begärde regeringens bemyndigande att tillkalla de kommittéer som kom att ta namnen Fängelsestraffkommittén och Frivårdskommittén. I propositionen angavs, med hänvisning till Ungdomsfängelseutredningens förslag om att avskaffa påföljden ungdomsfängelse, att ändringar i bestämmelserna om påföljdsval och straffmätning för unga lagöverträdare var nödvändiga inslag i en reform som innebar att ungdomsfängelse avskaffades.³⁶

När det gällde höjning av lägsta ålder för livstidsstraff fanns inga invändningar från remissinstanserna avseende det bakomliggande utredningsförslaget och även departementschefen delade uppfattningen att gränsen skulle höjas från 18 till 21 år.³⁷

I fråga om villkoren för att döma lagöverträdare i åldersspannet 18–20 år till fängelse angav departementschefen följande:³⁸

³⁵ SFS 1979:680, som trädde i kraft den 1 januari 1980.

³⁶ Prop. 1978/79:212 s. 61.

³⁷ Prop. 1978/79:212 s. 63.

³⁸ Prop. 1978/79:212 s. 64 f.

Fängelse som ensamt straff bör få ådömas den som fyllt 18 men ej 21 år endast när det av hänsyn till allmän laglydnad föreligger särskilda skäl för frihetsberövande. Kravet på särskilda skäl innebär att det erfordras starkare allmänpreventiva skäl för tillämpning av fängelse när den tilltalade inte fyllt 21 år än eljest. Om fängelse ådöms jämte skyddstillsyn bör dock den föreslagna bestämmelsen i 28 kap. 3 § BrB [vilken kom att införas] företrädesvis vara tillämplig även för denna åldersgrupp. För ungdomar i åldern 18–21 år [sic!] bör således fängelse som ensamt straff i huvudsak komma i fråga endast när brottsligheten varit särskilt svår eller omfattande eller om annan påföljd är utesluten på grund av tidigare upprepade återfall i grov brottslighet samt vid sådana brottstyper, exempelvis trafikbrott, där kortare frihetsstraff regelmässigt utdöms.

Med hänsyn till det nu anförda förordar jag att bestämmelsen i 26 kap. 4 § andra stycket BrB erhåller den lydelsen att fängelse får ådömas den som fyllt 18 men ej 21 år endast när det av hänsyn till allmän laglydnad föreligger särskilda skäl för frihetsberövande.

Den av Ungdomsfängelseutredningen föreslagna höjningen av åldersgränsen, från 18 till 21 år, för möjligheten att vid straffmätningen gå under straffskalan hade med något undantag tillstyrkts eller lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Ett par remissinstanser hade förordat en ännu högre åldersgräns, 23 eller 25 år. Departementschefen instämde i utredningens förslag om att höja gränsen till 21 år. Utredningen hade påpekat att ändringen kunde komma att medföra en viss generell sänkning av straffnivån för ungdomar i åldern 18–20 år. I den delen uttalade departementschefen följande:³⁹

En sådan utveckling ligger i linje med de strävanden som finns att, framför allt för yngre lagöverträdare, få till stånd en ordning som innebär att frihetsberövandena blir kortare och mera sällan förekommande.

3.5 Fängelsestraffkommittén (1979–1986)

3.5.1 Direktiv

Genom direktiv 1979⁴⁰ gavs kommittén i uppdrag att med de kriminologiska forskningsresultaten och tidigare betänkanden och rapporter som utgångspunkt göra en allsidig översyn när det gällde användningen av fängelsestraff. En av kommitténs huvuduppgifter var att pröva om

³⁹ Prop. 1978/79:212 s. 65.

⁴⁰ Se SOU 1986:14 s. 13–17. Kommittén fick också tilläggsdirektiv 1981, 1983 och 1984.

det skulle innebära fördelar att, som arbetsgruppen inom Brå hade föreslagit,⁴¹ införa allmänna regler för påföljdsval och straffmätning.

3.5.2 Fängelsestraffkommitténs förslag

Fängelsestraffkommittén⁴² lämnade sina för påföljdssystemet mest centrala förslag i betänkandet *Påföljd för brott*.⁴³

Med utgångspunkt i den i avsnitt 3.1.1 beskrivna indelningen av straffsystemet i olika nivåer diskuterade Fängelsestraffkommittén vilka slags överväganden som borde ha betydelse för kriminalisering av gärningar, påföljdsbestämning – med vilket kommittén avsåg både valet av påföljd och straffmätningen – respektive verkställighet av påföljd. Kommittén menade att *straffmätningen* ”i princip” borde ske efter brottets klandervärdhet – straffvärdet – med beaktande av de anvisningar som lagstiftaren hade gett genom straffskalor eller på annat sätt, och att varken allmänpreventiva eller individualpreventiva hänsyn borde tillmätas självständig betydelse vid straffmätningen. Omständigheter hänförliga till gärningsmannens person skulle dock även i fortsättningen kunna få inverka på straffmätningen. Detsamma gällde omständigheten att den tilltalade tidigare dömts för brott. Även när det gällde *valet av påföljd* pekade kommittén särskilt på kraven på legalitet, förutsebarhet och likhet inför lagen. För att ge ett bättre underlag för en enhetlig praxis ansåg kommittén att det borde anges i lagen under vilka omständigheter allmänpreventiva skäl gjorde sig särskilt gällande. Kommittén identifierade i den delen tre faktorer: *stark klandervärdhet* (högt straffvärde), att brottet var av *art* som ”t.ex. fått en större utbredning eller antagit mer elakartade former”, och att brottet utgjorde ett *återfall* i brottslighet från den tilltalades sida. Även i fråga om individualpreventiva hänsyn vid påföljdsvalet ansåg kommittén att lagstiftaren borde ange mer preciserade regler som vägledning för tillämpningen.⁴⁴

Kommittén menade att det var både möjligt och önskvärt att minska bruket av fängelsestraff. I den delen uttalade kommittén följande:⁴⁵

Ett ökat användande av fängelsestraff är inte ett verksamt medel när det gäller att minska brottsligheten eller ens att motverka en ökning av detta.

⁴¹ Se avsnitt 3.4.

⁴² Ju 1979:04.

⁴³ SOU 1986:13–15. Fängelsestraffkommittén redovisade överväganden också i de tidigare delbetänkandena SOU 1980:1 och SOU 1981:92 samt i det senare slutbetänkandet SOU 1988:7.

⁴⁴ SOU 1986:14 s. 69–76. Se i fråga om straffvärde även s. 131–173.

⁴⁵ SOU 1986:14 s. 77–81.

I den mån det är möjligt att minska brottsligheten är det åtgärder av helt annat slag som krävs. Härav följer som en viktig slutsats att det inte heller finns något som tyder på att en måttlig minskning av användandet av fängelsestraff allmänt sett har någon betydelse för brottslighetens omfattning.

Kommittén hade inte i uppdrag att se över innehållet i de påföljder som innebar överlämnande till särskild vård. Den ansåg att överlämnande till särskild vård borde behållas i och för sig men påtalade att det inte var logiskt att benämna sådana vårdåtgärder som straffrättsliga påföljder. Ifrågasättandet förklarades med att domstolen, när den dömer ut en vårdpåföljd, i princip inte vet vad som kommer att ske med den dömden. Kommittén förordade därför en lösning som innebar att vårdåtgärderna tekniskt sett inte skulle vara att betrakta som påföljder.⁴⁶

I fråga om påföljdsbestämningen konstaterade kommittén att den dåvarande bestämmelsen i 1 kap. 7 § brottsbalken inte gav tillräcklig ledning i fråga om vilka omständigheter som skulle få påverka påföljdsvalet och straffmätningen och i vilken omfattning detta skulle få ske. Vidare pekade kommittén på att fängelse borde användas i mindre utsträckning än tidigare. Användningen av villkorlig dom och skyddstillsyn borde, enligt kommittén, vidgas. Kommittén ansåg därför att bestämmelsen i 1 kap. 7 § brottsbalken borde ersättas med ny reglering. Kommittén pekade också på att det i Brå-rapporten *Nytt straffsystem* hade framförts att en enhetlig reglering av påföljdsval och straffmätning kunde leda till att domstolarna motiverade sina beslut i straffmätningsfrågorna och att de argument som användes på så sätt skulle kunna föras fram och diskuteras. Kommittén bedömde att allmänna regler för påföljdsbestämningen skulle göra påföljdsbestämningen mer förutsebar och leda till att en rättvis proportion mellan brott och brottspåföljd bättre skulle kunna säkerställas.⁴⁷

Även om kommittén hade förkastat tanken på att individualpreventiva hänsyn, dvs. ett prognostänkande avseende möjligheten att motverka fortsatt brottslighet från den tilltalades sida, skulle få någon självständig betydelse vid påföljdsbestämningen menade den att gärningspersonens personliga förhållanden eller hans eller hennes handlande efter brottet kunde vägas in i mildrande riktning, ”i minst samma utsträckning” som tidigare, om det skulle framstå som ”obilligt och orättfärdigt” att inte beakta dessa omständigheter. Mot den bakgrunden föreslog kommittén en uppräkningslista av s.k. billighetshänsyn i lagtexten.

⁴⁶ SOU 1986:14 s. 117–120.

⁴⁷ SOU 1986 :14 s. 415–422.

Kommittén såg en poäng i att skilja mellan å ena sidan ”omständigheter som är hänförliga till brottet, dvs. till straffvärdet” och å andra sidan ”omständigheter som är hänförliga till gärningsmannens person och hans agerande efter brottet, dvs. billighetshänsyn”. Billighetshänsyn skulle ytterst kunna leda till påföljdseftergift.⁴⁸

Kommittén ansåg att den tilltalades tidigare brottslighet liksom tidigare skulle kunna påverka såväl valet av påföljd som straffmätningen, dock skulle inte någon skärpning av ett fängelsestraff ske vid straffmätningen med hänvisning till återfall. På fängelsenivån skulle återfallet beaktas genom förverkande av (eventuellt återstående) villkorligt medgiven frihet.⁴⁹

Beträffande påföljdsbestämning för unga lagöverträdare angav Fängelsestraffkommittén följande:⁵⁰

Enligt vår åsikt finns starka skäl att betona att påföljder som innebär kriminalvård och då främst fängelse skall användas med mycket stor återhållsamhet för unga lagöverträdare. Åtgärder mot dessa bör för åldersgruppen 15–17 år ske inom socialtjänsten och inte inom kriminalvården. För åldersgruppen 18–20 år bör stor restriktivitet iakttas med att ådöma fängelse.

[- - -] Enligt vårt förmenande skulle [...] en mer restriktivt hållen regel för när fängelse får användas i de yngre åldersgrupperna bättre återspegla dagens praxis och också kunna leda till en ytterligare minskad användning av fängelse för unga lagöverträdare. En sådan reglering skulle också för framtiden bättre kunna motverka eventuella tendenser till ökad användning av fängelse i åldersgruppen 15–20 år.

I fråga om straffmätning för unga lagöverträdare angav kommittén följande:⁵¹

Vi vill i detta sammanhang också trycka på att om fängelse används för unga lagöverträdare bör åldern beaktas vid straffmätningen. Straffet bör således regelmässigt sättas lägre för en ungdom under 21 år än för en äldre gärningsman. Och det bör naturligen bli än lägre ju yngre den dömda är.

I en sammanfattande bedömning konstaterade Fängelsestraffkommittén att det krävdes ytterligare utredning av frågan om och i vilken utsträckning unga lagöverträdare skulle kunna dömas till fängelse.⁵²

Sammanfattningsvis anser vi att det finns skäl att överväga en ändring av påföljdssystemet för den aktuella åldersgruppen, dvs. ungdomar i åldern

⁴⁸ SOU 1986 :14 s. 422 f. och 427–432.

⁴⁹ SOU 1986:14 s. 423–426.

⁵⁰ SOU 1986:14 s. 437.

⁵¹ SOU 1986:14 s. 438.

⁵² SOU 1986:14 s. 438.

15–17 år. Den ändring som då främst bör övervägas är att helt förbjuda fängelse som påföljd för denna åldersgrupp. För ett sådant förslag krävs dock närmare utredning i skilda avseenden. Väsentligt för möjligheten att avskaffa fängelsepåföljden för denna grupp är att det inom ramen för socialtjänsten kan skapas sådana särskilt anpassade resurser att vård inom socialtjänsten framstår som ett realistiskt alternativ till fängelse. Det är enligt vår uppfattning mycket angeläget att frågan om och i vilken utsträckning fängelse bör kunna ådömas unga lagöverträdare övervägs ytterligare.

3.5.3 Följder av förslagen

Departementschefen instämde i huvudsak i Fängelsestraffkommitténs överväganden om preventionsteorier och straffvärde samt förslaget att införa mer detaljerade bestämmelser angående straffmätning och val av påföljd. Vidare delade hon – i huvudsak – kommitténs överväganden och förslag i fråga om vilka omständigheter som vid sidan av straffvärdet borde få påverka påföljdsbestämningen. Hon ansåg dock att återfall borde kunna påverka även straffmätningen på fängelsenivå.⁵³

Genom den följande lagändringen⁵⁴ infördes bl.a. ett nytt 29 kap. med bestämmelser om straffvärde och straffmätning, och ett nytt 30 kap. med bestämmelser om valet av påföljd. Därmed infördes den nuvarande systematiken – och den grundläggande principen att påföljdsbestämningen ska göras med utgångspunkt i brottets straffvärde – i den del av brottsbalken som gäller påföljdsbestämningen.⁵⁵

Det nuvarande påföljdssystemets struktur behandlas i avsnitt 4.

Vad särskilt gäller påföljdsbestämning för unga lagöverträdare kan nämnas att det infördes en bestämmelse i 29 kap. 7 § med följande lydelse:

Har någon begått brott innan han fyllt tjuogoett år, skall hans ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Härvid får dömas till lindrigare straff än som är föreskrivet för brottet. Ingen får dömas till fängelse på livstid för brott som han begått innan han fyllt tjuogoett år.

I nya 30 kap. 4 och 5 §§ reglerades valet av påföljd för lagöverträdare i allmänhet respektive unga lagöverträdare på följande sätt:

⁵³ Prop. 1987/88:120 s. 32–44 och 47–61.

⁵⁴ SFS 1988:942, som trädde i kraft den 1 januari 1989.

⁵⁵ Se SOU 1993:35 del A s. 106 f.

4 § Vid val av påföljd skall rätten fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Därvid skall rätten beakta sådana omständigheter som anges i 29 kap. 5 § [s.k. billighetshänsyn].

Som skäl för fängelse får rätten, utöver brottslighetens straffvärde och art, beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott.

5 § För brott som någon begått innan han fyllt arton år får rätten döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl.

För brott som någon begått efter det att han fyllt arton men innan han fyllt tjuogoett år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det.

31 kap. 1 § ändrades så att förutsättningen för att kombinera vård inom socialtjänsten med böter var att det motiverades av straffvärdet, brottets art eller att den tilltalade återfallit i brott.

I regeringens lagförslag till riksdagen ingick inte några förslag till förändringar av de påföljder som innebar överlämnande till särskild vård. Departementschefen såg inte några ”skäl som [var] bärande nog” för förslaget.⁵⁶

Behandlingstanken var alltså fortfarande förankrad i fråga om åtgärder mot unga lagöverträdare i och med den kvarvarande möjligheten att döma ut den tidsbestämda påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten.⁵⁷ På ett övergripande plan – sett till de allmänna bestämmelserna om straffmätning och påföljdsval – får samtidigt 1989 års reform sägas innebära att behandlingstanken minskade kraftigt i betydelse till förmån för främst resonemang om tillbakablickande proportionalitet och förutsebarhet.

3.6 Påföljdsutredningen (1990–1991)

Regeringen bemyndigade 1990 en särskild utredare att överväga möjligheterna att vidareutveckla innehållet i de påföljder som utgjorde alternativ till fängelsestraff och mot den bakgrunden pröva behovet av justeringar av vissa bestämmelser angående valet mellan fängelsestraff och andra påföljder samt se över vissa frågor om verkställigheten av fängelsestraff.⁵⁸

⁵⁶ Prop. 1987/88:120 s. 63 f.

⁵⁷ Se dock avsnitt 3.7 om det fortsatta lagstiftningsarbetet i fråga om reaktioner mot ungdomsbrott.

⁵⁸ Dir. 1990:11, som sammanfattas i SOU 1991:45 på s. 61–63.

Utredningen, som tog namnet Påföljdsutredningen,⁵⁹ redovisade sina överväganden och förslag 1991 i betänkandet *Påföljdsfrågor. Frigivning från anstalt, m.m.*⁶⁰

I betänkandet lämnades förslag till förändringar rörande bl.a. villkorlig frigivning men utredningen lämnade inte några förslag angående vare sig frivårdspåföljderna eller bestämmelserna om påföljdsval.

3.7 Ungdomsbrottskommittén (1990–1993)

3.7.1 Direktiv

År 1990 tillkallades en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utvärdera regelsystemet för unga lagöverträdare samt lämna förslag till i vilka former och på vilket sätt det allmänna borde ingripa när ungdomar som har fyllt 15 år begår brott. I direktiven⁶¹ framhölls att det var närmare tio år sedan socialtjänstreformen genomfördes, med införande av socialtjänstlagen (1980:620) och lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, och att det var naturligt att genomföra en samlad utvärdering av reformens betydelse för behandlingen av unga lagöverträdare. Huvuduppgiften skulle vara att undersöka om fördelningen av uppgifter mellan socialtjänsten och rättsväsendet var väl avvägd när det gällde unga lagöverträdare och om samordningen mellan myndigheterna kunde förbättras.

3.7.2 Ungdomsbrottskommitténs förslag

Ungdomsbrottskommittén⁶² redovisade sina överväganden och förslag i betänkandet *Reaktion mot ungdomsbrott*.⁶³

Till grund för kommitténs överväganden låg ingående undersökningar av ungdomsbrottslighetens omfattning, karaktär och orsaker och en översikt över olika former av reaktioner på brott av unga. Vidare gjordes en jämförelse av system för reaktioner mot ungdomsbrottslighet i olika länder.⁶⁴

⁵⁹ Ju 1990:02.

⁶⁰ SOU 1991:45.

⁶¹ Dir. 1990:53, som sammanfattas i SOU 1993:35 del A på s. 89.

⁶² Ju 1990:07.

⁶³ SOU 1993:35.

⁶⁴ SOU 1993:35 del A s. 109–120 och del B s. 7–92 respektive del B s. 93–153.

Vid diskussionen av olika åtgärder mot ungdomsbrottsligheten konstaterade kommittén att det fanns en större grupp unga med låg brottsaktivitet och en mindre grupp med hög brottsaktivitet. För att motverka brottslighet inom den större gruppen med låg brottsaktivitet antogs ökad upptäcktsrisk vara betydligt mer effektivt än att skärpa straffen. Den kriminologiska forskningen hade visat att förändringar av påföljder inte kunde förväntas ge några större allmänpreventiva effekter. Beträffande den lilla gruppen med hög brottsaktivitet angavs att det fanns ett svagt stöd för att individualpreventiva effekter kunde uppnås genom tvångsbehandling och att det inte kunde uteslutas att sådan behandling kunde få motsatta effekter. I betänkandet uttalades följande:⁶⁵

Vid en samlad bedömning av svensk och internationell forskning om individualpreventiva effekter av samhällets ingripanden mot unga lagöverträdare, tvingas man konstatera att kunskaperna är långt ifrån tillräckliga för ett slutgiltigt ställningstagande. Det finns dock tillräckligt mycket kunskap som talar om negativa resultat eller nollresultat för att man inte skall knyta några speciella förhoppningar till dessa åtgärder.

Mot bakgrund av sin syn på möjligheten att förhindra fortsatt brottslighet genom olika behandlingsinsatser fäste kommittén stor vikt vid att poängtera det brottsförebyggande arbetet.⁶⁶ Kommittén pekade också på vikten av ändamålsenliga utredningsformer hos bl.a. polis, åklagare och socialtjänst.⁶⁷

Som sin ”kriminalpolitiska uppfattning” angav kommittén bl.a. att den princip om proportionalitet mellan brott och straff som det nya påföljdssystemet i 29 och 30 kap. brottsbalken vilade på var riktig. Kommittén betonade också intresset av förutsebarhet i påföljdssystemet. De argument som talade för ett fasthållande av behandlingstanken var enligt kommittén ”inte [...] särskilt hållbara”. Det fanns snarast, menade kommittén, ett särskilt skäl att ”framhålla sambandet mellan brott och reaktion” avseende unga lagöverträdare. Kommittén ansåg att principer om *humanitet, förutsebarhet, klarhet, proportionalitet, rättvisa* och *konsekvens* borde vara vägledande vid utformningen av påföljdssystemet även för unga lagöverträdare.⁶⁸

Mot bakgrund av sina överväganden på principiell nivå föreslog kommittén att påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten skulle upphöra och att andra straffrättsliga påföljder, som skulle bestämmas av

⁶⁵ SOU 1993:35 s. 114–119.

⁶⁶ SOU 1993:35 s. 121–142.

⁶⁷ SOU 1993:35 s. 221–278.

⁶⁸ SOU 1993:35 s. 203–220.

myndigheterna inom rättsväsendet, skulle användas även för unga lagöverträdare. Brottslig verksamhet skulle dock stå kvar som en särskild indikation för vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.⁶⁹

De ungdomar som hade fått vård inom socialtjänsten skulle i stället dömas till villkorlig dom eller skyddstillsyn, med eller utan särskilda föreskrifter, eller till *särskild tillsyn* på en tid mellan sex månader och två år. Särskild tillsyn skulle alltså, liksom fängelse, vara en tidsbegränsad påföljd och skulle anses strängare än både villkorlig dom och skyddstillsyn. Tanken var inte att antalet frihetsberövanden skulle öka, utan restriktiviteten, enligt 30 kap. 5 § brottsbalken, när det gällde att använda fängelse som påföljd för unga lagöverträdare skulle gälla även särskild tillsyn. För lagöverträdare i åldern 15–17 år skulle en frihetsberövande påföljd alltid bestämmas till särskild tillsyn medan de som var 18–20 år skulle dömas till särskild tillsyn i stället för fängelse om särskild tillsyn framstod som den lämpligaste påföljden, främst om den unge redan var föremål för vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Särskild tillsyn skulle verkställas i särskilda ungdomshem, administrerade av Statens institutionsstyrelse, och var alltså ett slags föregångare till dagens påföljd *sluten ungdomsvård*.⁷⁰

Kommittén ansåg att polismans rapporteftergift och åklagares åtalsunderlåtelse var nödvändiga avsteg från den absoluta åtalsplikten och föreslog att förutsättningarna för åtalsunderlåtelse skulle utvidgas i fråga om unga lagöverträdare.⁷¹ Vidare ansåg kommittén att en polisman i större utsträckning än tidigare skulle kunna anmoda ungdomar att ”göra rätt för sig eller avhjälpa skador på grund av brott” och att poliser och åklagare borde kunna beakta den unges vilja att ställa saker till rätta vid beslut om rapporteftergift respektive åtalsunderlåtelse.⁷²

Kommittén föreslog inga ändringar när det gällde bötesstraffets tillämpning.⁷³

När det gällde villkorlig dom föreslog kommittén att unga lagöverträdare skulle kunna dömas till sådan påföljd även om det fanns risk för återfall, om den unge var föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen eller lagen med vissa bestämmelser om vård av unga eller någon annan tillräckligt ingripande åtgärd kommit till stånd som positivt

⁶⁹ SOU 1993:35 s. 279–287.

⁷⁰ SOU 1993:35 s. 289–293 och 399–429.

⁷¹ SOU 1993:35 s. 295–321.

⁷² SOU 1993:35 s. 323–332.

⁷³ SOU 1993:35 s. 333–340.

ändrade den unges situation. Kommittén ansåg också att rätten skulle kunna meddela föreskrift om skyldighet att genomföra samhällstjänst om det var av avgörande betydelse för att kunna döma en ung lagöverträdare till villkorlig dom eller skyddstillsyn i stället för fängelse eller särskild tillsyn.⁷⁴

Kommittén behandlade också frågan om medling mellan unga lagöverträdare och brottsoffer. Den föreslog inte något formaliserat medlingsförfarande men ansåg att lokala initiativ till brottsofferkonfrontation borde understödjas. I den delen upprepade kommittén att den unges vilja att göra rätt för sig skulle beaktas vid prövningen av rapporteftergift och åtalsunderlåtelse.⁷⁵

I fråga om intensivövervakning med elektroniska hjälpmedel (s.k. fotboja) för unga lagöverträdare hänvisade kommittén till att Straffsystemkommittén hade fått i uppgift att överväga tillämpningen av sådan övervakning beträffande alla ålderskategorier av lagöverträdare.⁷⁶ Kommittén bedömde inte att fördelarna med en påföljd för unga som innebar frihetsberövande endast på fritiden, vid sidan av arbete eller studier, vägde tyngre än nackdelarna och föreslog därför inte någon ny påföljd av det slaget.⁷⁷

Enligt kommittén borde brottmål med unga tilltalade även fortsättningsvis handläggas av allmän domstol. Kommittén ansåg samtidigt att samtliga brottmål mot tilltalade i åldern 15–20 år skulle samlas och handläggas på särskilda ungdomsrotlar i tingsrätterna. Ordföranden skulle som regel vara ordinarie domare, nämndemän skulle alltid ingå i avgörandet och nämnden skulle som utgångspunkt bestå av minst en nämndeman med ”särskild insikt och erfarenhet beträffande vård och fostran av ungdom”. I hovrätt skulle ungdomsbrottmål handläggas på särskild avdelning och i fråga om nämnd skulle gälla motsvarande bestämmelser som för handläggningen i tingsrätt. Kommittén ansåg att övervägande skäl talade mot att införa särskilda jourdomstolar som skulle vara i tjänst under icke-ordinarie arbetstid och kunna döma över brott i omedelbart samband med dess förövande. Däremot borde handläggningstiderna vid brottsutredning och i domstol kortas ned.⁷⁸

I fråga om själva förfarandet ansåg kommittén att tiden, enligt 12 § andra stycket LUL, för att hålla huvudförhandling i tingsrätt, två veckor

---

⁷⁴ SOU 1993:35 s. 341–398.

⁷⁵ SOU 1993:35 s. 431–444.

⁷⁶ SOU 1993:35 s. 444–449.

⁷⁷ SOU 1993:35 s. 450–456.

⁷⁸ SOU 1993:35 s. 457–490.

från att åtal hade väckts, skulle gälla ungdomar under 18 år i alla mål där fängelse ingick i straffskalan – och inte bara om det var föreskrivet fängelse i mer än ett år för brottstypen.⁷⁹ Vidare föreslogs en viss utvidgning av möjligheten att häkta den som var 15–17 år om det fanns återfallsrisk och ett krav på *särskilda skäl* för häktning (gällande rätt innehöll ett krav på *synnerliga skäl*).⁸⁰

3.7.3 Följder av förslagen

När Ungdomsbrottskommittén lämnade sitt betänkande pågick Straffsystemkommitténs utredningsarbete.⁸¹ Vidare fortsatte utredningsarbetet beträffande ungdomspåföljder i Justitiedepartementet, med utgångspunkt i Ungdomsbrottskommitténs betänkande, genom upprättandet av en departementspromemoria.⁸² Straffsystemkommitténs förslag samt förslagen i departementspromemorian behandlades sedan av regeringen i samma proposition, som i detta betänkande redovisas i avsnitt 3.9.2.

---

⁷⁹ SOU 1993:35 s. 495–506.

⁸⁰ SOU 1993:35 s. 507–532.

⁸¹ Se avsnitt 3.8.

⁸² Se avsnitt 3.9.

Förslag från Statens institutionsstyrelse om villkorlig frigivning vid slutet ungdomsvård

Förslaget bygger på att lagrummen integreras i brottsbalken. Bestämmelser i bl.a. 32, 34, 37 (se bilaga 1) och 38 kap. (se bilaga 2) brottsbalken och bestämmelser i lag (1998:603) om verkställighet av slutet ungdomsvård (se bilaga 3) behöver anpassas. I bilagorna ges exempel på ändringar. Sekretessbrytande regler kan behövas för att en ändamålsenlig planering den villkorliga frigivningen ska kunna genomföras. T.ex. behöver information kunna utdelas mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård även avseende dömda som fyllt 18 år (jfr 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]).

Författningsförslag

32 kap. brottsbalk (1962:700)

Bestämmelser om villkorlig frigivning vid slutet ungdomsvård

6 §

När två tredjedelar av en påföljd om slutet ungdomsvård, dock minst fyra månader, har avtjänats ska den dömda frigges villkorligt.

Om flera påföljder om slutet ungdomsvård verkställs samtidigt, ska vid tillämpning av första stycket hänsyn tas till den sammanlagda verkställighetstiden.

7 §

Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten av den villkorliga frigivningen vid slutna ungdomsvården.

8 §

Den dömda ska så snart som möjligt och löpande underrättas om förutsättningarna för att beviljas villkorlig frigivning vid slutna ungdomsvård.

9 §

Verkställigheten av villkorlig frigivning vid slutna ungdomsvård ska så långt som möjligt utformas på ett sätt som är ägnat att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Beslut om kontroll- och tvångsåtgärder enligt detta kapitel får vidtas endast om åtgärderna står i rimlig proportion till det syfte de avser att uppnå. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Vid alla beslut och åtgärder som rör barn ska barnets bästa beaktas.

10 §

Om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska den skjutas upp enligt vad som framgår av 11 §. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömda under verkställigheten på ett särskilt ungdomshem

1. inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället, eller
2. annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

11 §

Om den villkorliga frigivningen skjuts upp, ska det i beslutet anges med hur många dagar det ska ske.

När antalet dagar som den villkorliga frigivningen ska skjutas upp bestäms ska arten och omfattningen av de överträdelser som föranleder att den villkorliga frigivningen skjuts upp särskilt beaktas. Den villkorliga frigivningen får skjutas upp med högst X dagar åt gången.

12 §

Statens institutionsstyrelse fattar beslut om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 10 och 11 §§. Sådana beslut gäller omedelbart om inte något annat beslutas.

13 §

Statens institutionsstyrelse ska upprätta en individuellt utformad plan för den dömda enligt vad som följer av 15 §.

Den individuellt utformade planen ska utformas av Statens institutionsstyrelse i samråd med den dömda och med socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvar för den dömda. Socialnämnden ska även utse en särskild handläggare för den dömda.

Om det är möjligt, ska samråd ske med den dömdes vårdnadshavare. Vid behov ska samråd ske även med andra berörda myndigheter och aktörer.

14 §

Statens institutionsstyrelse ska förordna en särskild koordinator för den dömda. Koordinatorn ska hålla regelbunden kontakt med den dömda och träffa honom eller henne under verkställigheten samt genom kontroll, stöd och hjälp verka för att den individuellt utformade planen följs.

15 §

Den individuellt utformade planen får innehålla föreskrifter om

1. boende,
2. skolgång eller annan sysselsättning,
3. fritid,
4. missbruksbehandling,
5. annan vård och behandling, och
6. andra åtgärder som syftar till att förebygga att den dömda återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt,
7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömda ska vistas eller inte får vistas,
8. skyldighet att, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, på begäran lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av narkotika, alkohol, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Urinprov får inte tas eller bevittnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska,
9. skyldighet för den dömda att lämna underrättelse till koordinator eller Statens institutionsstyrelse om att han eller hon kommer att utebli eller har uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning.

Den individuellt utformade planen ska innehålla föreskrifter om att den dömda ska träffa koordinatören i enlighet med vad som anges i 18 §.

Den individuellt utformade planen ska även innehålla en föreskrift om att den dömda ska vara förbjuden att under verkställigheten bruka narkotika, alkohol, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Den individuellt utformade planen ska beslutas för viss tid.

16 §

Statens institutionsstyrelse ska följa upp den individuellt utformade planen under tiden för den villkorliga frigivningen. Uppföljningen ska ske minst var åttonde vecka. Vid behov ska den individuellt utformade planen ändras.

Vid uppföljningen ska samverkan ske med socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen (2001:453) har ansvar för den dömda och vid behov även med andra berörda myndigheter och aktörer.

17 §

Den dömda ska under verkställigheten av den villkorliga ungdomsvården följa den individuellt utformade plan som Statens institutionsstyrelse utformat. Den dömda är skyldig att inställa sig hos Statens institutionsstyrelse när myndigheten påkallar det.

18 §

Den dömda ska träffa koordinatorn två gånger i veckan under verkställigheten, om inte annat följer av andra eller tredje stycket. Tid och plats för mötena ska bestämmas av koordinatorn, efter samråd med den dömda.

Om innehållet i den individuellt utformade planen motiverar det, får Statens institutionsstyrelse besluta att antalet möten ska begränsas till ett i veckan.

Om den dömda inte följer den individuellt utformade planen på ett godtagbart sätt, får Statens institutionsstyrelse besluta att antalet möten ska utökas, dock inte till fler än tre i veckan.

19 §

Om det behövs för att kontrollera att en föreskrift enligt 15 § följs får Statens institutionsstyrelse besluta om elektronisk övervakning.

Elektronisk övervakning får beslutas för högst X månader åt gången.

20 §

Om det finns skäl för det, får Statens institutionsstyrelse ändra beslut enligt 15 och 19 §§ eller besluta om nya åtgärder enligt dessa bestämmelser.

21 §

Om den dömden bryter mot föreskrifter eller anvisningar om vad som i övrigt ska gälla för verkställigheten, får Statens institutionsstyrelse vidta en åtgärd som avses i 20 §. Om en sådan åtgärd anses otillräcklig, får Statens institutionsstyrelse besluta att en skriftlig varning ska meddelas den dömden.

Beslut om varning ska utan dröjsmål meddelas den dömden personligen.

22 §

Om en överträdelse enligt 21 § är allvarlig och det kan antas att den dömden inte kommer att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Statens institutionsstyrelse kan vidta enligt 20 eller 21 §§, får övervakningsnämnden inom vars verksamhetsområde den institution ligger där den dömden är inskriven förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid om högst XX dagar varje gång. När tiden för förverkande bestäms ska arten och omfattningen av de överträdelser som föranleder förverkandet särskilt beaktas. Om det är tillräckligt får övervakningsnämnden i stället vidta en åtgärd enligt 21 §.¹

23 §

Bestämmelser om förverkande av villkorligt medgiven frihet när den som dömts till sluten ungdomsvård har begått ett annat brott finns i 34 kap.

---

¹ Med övervakningsnämnd i ärenden som rör sluten ungdomsvård menas den nämnd som SiS inrättat för att hantera vissa frågor i samband med villkorlig frigivning från sluten ungdomsvård.

24 §

Uppkommer fråga om att förklara villkorlig frigivning förverkad eller att vidta en annan åtgärd som avses i 20 eller 21 §§ eller en åtgärd för att den dömda ska underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömda undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden, om omständigheterna föranleder det, besluta att den dömda på lämpligt sätt ska omhändertas tills vidare. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Under de förutsättningar som anges i första stycket får Statens institutionsstyrelse besluta att tillfälligt omhänderta den dömda. Statens institutionsstyrelses beslut gäller omedelbart och ska omprövas om det finns anledning till det. Övervakningsnämnden ska senast dagen därpå pröva om beslutet ska fortsätta att gälla. Om nämnden inte fastställer beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Ett omhändertagande får inte pågå längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får ett nytt beslut fattas om att den frigivna ska vara omhändertagen ytterligare högst en vecka. Ett omhändertagande får inte pågå efter att den villkorliga frigivningen upphört.

25 §

Förklaras villkorlig frigivning helt eller delvis förverkad, ska med avseende på frågan om ny villkorlig frigivning vad som förverkats anses som en ny påföljd om slutna ungdomsvård eller ett nytt fängelsestraff. Det samma ska gälla vid beräkning av strafftid enligt lag (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård och strafftidslagen (2018:1251).

26 §

Om den dömda inte inställer sig för att medverka i genomförandet av den individuellt utformade planen eller inte kommer till möten med koordinatoren och handräckning av Polismyndigheten eller Kriminalvården krävs, gäller vad som föreskrivs i 20–20 c §§ lag (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård.

27 §

Vid verkställighet enligt detta kapitel gäller avseende underrättelse till målsägande vad som föreskrivs i 21 § lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Lagen träder i kraft den XX.

Statens offentliga utredningar 2023

Kronologisk förteckning

1. Skärpta straff för flerfaldig brottslighet. Ju.
2. En inre marknad för digitala tjänster – ansvarsfördelning mellan myndigheter. Fi.
3. Nya regler om nödlidande kreditavtal och inkassoverksamhet. Ju.
4. Posttjänst för hela slanten. Finansieringsmodeller för framtidens samhällsomfattande posttjänst. Fi.
5. Från delar till helhet. Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja. S.
6. En lag om tilläggsskatt för företag i stora koncerner. Fi.
7. På egna ben. Utvecklad samverkan för individers etablering på arbetsmarknaden. A.
8. Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland. A.
9. Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet. S.
10. Tandvårdens stöd till våldsutsatta patienter. S.
11. Tillfälligt miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet – för ökad försörjningsberedskap. KN.
12. Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende. Ju.
13. Patientöversikter inom EES och Sverige. S.
14. Organisera för hållbar utveckling. KN.
15. Förnybart i tanken. Ett styrmedelsförslag för en stärkt bioekonomi. LI.
16. Staten och betalningarna. Del 1 och 2. Fi.
17. En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp. Ju.
18. Värdet av vinden. Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften. Del 1 och 2. KN.
19. Statlig forskningsfinansiering. Underlagsrapporter. U.
20. Förbud mot bottenrålning i marina skyddade områden. LI.
21. Informationsförsörjning på skolområdet. Skolverkets ansvar. U.
22. Datalagring och åtkomst till elektronisk information. Ju.
23. Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida. S.
24. Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration. A.
25. Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd. Ju.
26. Översyn av entreprenörsansvaret. A.
27. Kamerabevakning för ett bättre djurskydd. LI.
28. Samhället mot skolattacker. U.
29. Varje rörelse räknas – hur skapar vi ett samhälle som främjar fysisk aktivitet? S.
30. Ett trygghetssystem för alla. Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst. S.
31. Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar. U.
32. Biometri – för en effektivare brottsbekämpning. Ju.
33. Ett förbättrat resegarantisystem. Fi.
34. Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag. Ju.
35. Nya regler om hållbarhetsredovisning. Ju.
36. Genomförande av minimilöne-direktivet. A.

37. Förstärkt skydd för den personliga integriteten. Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldssingrepp samt omvändelseför-sök. Ju.
38. Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldssättning. Fi.
39. En inre marknad för digitala tjänster – kompletteringar och ändringar i svensk rätt. Fi.
40. Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barn-konventionen. S.
41. Förutsättningarna för en ny kollektiv-avtalad arbetslöshetsförsäkring. A.
42. Ett modernare regelverk för legalise-ringar, apostille och andra former av intyganden. UD.
43. En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter. Fi.
44. En översyn av regleringen om frihets-berövande påföljder för unga. Ju.

Statens offentliga utredningar 2023

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

På egna ben.

Utvecklad samverkan för individers etablering på arbetsmarknaden. [7]

Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland. [8]

Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration. [24]

Översyn av entreprenörsansvaret. [26]

Genomförande av minimilönedirektivet. [36]

Förutsättningarna för en ny kollektivavtalad arbetslöshetsförsäkring. [41]

Finansdepartementet

En inre marknad för digitala tjänster – ansvarsfördelning mellan myndigheter. [2]

Posttjänst för hela slanten.

Finansieringsmodeller för framtidens samhällsomfattande posttjänst. [4]

En lag om tilläggsskatt för företag i stora koncerner. [6]

Staten och betalningarna. Del 1 och 2. [16]

Ett förbättrat resegarantisystem. [33]

Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldssättning. [38]

En inre marknad för digitala tjänster - kompletteringar och ändringar i svensk rätt. [39]

En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter. [43]

Justitiedepartementet

Skärpta straff för flerfaldig brottslighet. [1]

Nya regler om nödlidande kreditavtal och inkassoverksamhet. [3]

Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende. [12]

En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp. [17]

Datalagring och åtkomst till elektronisk information. [22]

Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd. [25]

Biometri – för en effektivare brottsbekämpning. [32]

Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag. [34]

Nya regler om hållbarhetsredovisning. [35]

Förstärkt skydd för den personliga integriteten. Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldssintyg och oskuldssingrepp samt omvändelseförsök. [37]

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. [44]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Tillfälligt miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet – för ökad försörjningsberedskap. [11]

Organisera för hållbar utveckling. [14]

Värdet av vinden. Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften. Del 1 och 2. [18]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Förnybart i tanken. Ett styrmedelsförslag för en stärkt bioekonomi. [15]

Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. [20]

Kamerabevakning för ett bättre djurskydd. [27]

Socialdepartementet

- Från delar till helhet. Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja. [5]
- Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet. [9]
- Tandvårdens stöd till våldsutsatta patienter. [10]
- Patientöversikter inom EES och Sverige. [13]
- Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida. [23]
- Varje rörelse räknas – hur skapar vi ett samhälle som främjar fysisk aktivitet? [29]
- Ett trygghetssystem för alla. Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst. [30]
- Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. [40]

Utbildningsdepartementet

- Statlig forskningsfinansiering. Underlagsrapporter. [19]
- Informationsförsörjning på skolområdet. Skolverkets ansvar. [21]
- Samhället mot skolattacker. [28]
- Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar. [31]

Utrikesdepartementet

- Ett modernare regelverk för legaliseringar, apostille och andra former av intyganden. [42]

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-30

Sida

25 (41)

§ 705/2023

Svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (Dnr KS2023/2090)

Sammanfattning

Kungälv kommun har mottagit SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. Remissen inkom till kommunen den 14 september 2023 och Justitiedepartementet önskar svar på remissen senast den 14 december 2023.

Utredningen föreslår en ny verkställighetslag, fängelselagen för unga (2027:000). Kommunen påverkas bland annat av att socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokförd ansvarar för att utse en särskild handläggare för det barn som dömts till fängelse.

Berörda verksamheter har tagit del av remissen och föreslår att upprättat förslag enligt bilaga, svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga, antas som kommunstyrelsens svar och översänds till Justitiedepartementet.

Sociala Myndighetsnämnden får ta del av remissvaret som information, Kommunstyrelsen är beslutande instans.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på remiss - SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

Bilaga Bilaga - Svar på remiss - SOU 2023_44 En översyn av regleringen om frihetsberövande

Bilaga Remiss av SOU 2023_44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga - Svar 14_12 2023.msg

Bilaga Remisslista SOU 2023_44.pdf

Bilaga en-oversyn-av-regleringen-om-frihetsberovande-sou-2023-44

Beslut

Informationen antecknas till protokollet.

Expedieras till:

För kännedom till:

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Klicka här för att ange text.

2023-11-16

Svar på remiss av Jämställt Västra Götaland 2024-2027 (Dnr KS2023/2526-2)

Sammanfattning

Kungälv kommun har mottagit en remiss från Länsstyrelsen Västra Götaland gällande ett förslag till länsövergripande strategi för jämställdhet för 2024 till 2027.

Strategin ska bidra till de jämställdhetspolitiska målen och fokuserar särskilt på ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden, jämställdhetsintegrering inom civilberedskap samt att hedersrelaterat våld och förtryck ska minska. När länsstrategin är på plats kommer kommuner, region, lärosäten och myndigheter erbjudas att ansluta sig till strategin via en avsiktsförklaring.

Förvaltningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar att Kungälv kommun har tagit del av remissens innehåll och ställer sig bakom förslaget.

Juridisk bedömning

Ett flertal lagar och bestämmelse rör jämställdhet i Sverige och någon specifik juridisk bedömning bedöms inte nödvändig för kommunens remissvar. Hanterandet av remisser från andra myndigheter är en del av kommunens uppdrag.

Förvaltningens bedömning

Kungälv kommun har mottagit en remiss från Länsstyrelsen Västra Götaland gällande ett förslag till länsövergripande strategi för jämställdhet avseende för 2024 till 2027. Remissen inkom till kommunen 2023-11-13 och Länsstyrelsen önskar svar på remissen senast den 15 januari 2024.

Jämställt Västra Götaland 2024-2027 är ett förslag till en länsövergripande jämställdhetsstrategi som tagits fram av Länsstyrelsen Västra Götaland på uppdrag av regeringen. Länsstyrelsen Västra Götaland erbjuder aktörer i länet möjlighet att inkomma med synpunkter på den föreslagna jämställdhetsstrategin.

Jämställt Västra Götaland 2024–2027 pekar ut en riktning för jämställdhetsarbetet i Västra Götaland och bidrar till att samla länets aktörer kring ett antal regionala jämställdhetsmål.

Strategin ska:

- bidra till att skapa förutsättningar för en sammanhållen inriktning för jämställdhetsarbete i länet.
- vara till hjälp vid prioriteringar och inriktningsbeslut i det egna jämställdhetsarbetet hos länets aktörer.
- utgöra ett stöd för länets aktörer i lokalt och regionalt förverkligande av de nationella jämställdhetspolitiska målen utgöra en nulägesanalys av aktuella jämställdhetsutmaningar i Västra Götaland.

Det övergripande målet med den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att uppnå målen finns sex nationella delmål. De regionala målen och fokusområden i strategin för Jämställt Västra Götaland 2024–2027 följer den nationella delmålsstrukturen.

- Delmål 1: En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
  - Regionalt mål: Kvinnor på arbetsledande och högre politiskt beslutsfattande positioner i Västra Götaland ska öka.
  - Regionalt mål: Kvinnors, barns och ungas förutsättningar att representera och verka i det civila samhället i Västra Götaland ska förbättras.
  - Fokusområde och regionalt mål: Kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar ska beaktas i högre utsträckning i uppbyggnaden av och deltagande i den civila beredskapen i Västra Götaland.
- Delmål 2 och fokusområde: Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
  - Regionalt mål: Löneskillnader och ojämsställda arbetsvillkor ska minska och arbetsmiljön ska förbättras för kvinnor i Västra Götaland.
  - Regionalt mål: Kvinnor i Västra Götaland ska ha ökad möjlighet att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst.
  - Regionalt mål: Fler kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och inte diskrimineras i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning eller kön.
  - Fokusområde och regionalt mål: Fler utrikes födda kvinnor i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och ha egen försörjning.
- Delmål 3: Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
  - Regionalt mål: Könsfördelningen på pojk- och flickdominerade gymnasieprogram i Västra Götaland ska bli mer jämställd.
  - Regionalt mål: Flickor och pojkar i Västra Götaland ska uppnå goda skolresultat oavsett socioekonomisk bakgrund eller migrationsbakgrund.
- Delmål 4: Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
  - Regionalt mål: Mäns betalda och obetalda hem- och omsorgsarbete samt uttag av föräldraledighetsdagar ska öka i Västra Götaland.
- Delmål 5: Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
  - Regionalt mål: Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer i Västra Götaland ska minska.
  - Regionalt mål: Hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska förbättras.
- Delmål 6: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.
  - Regionalt mål: Våld i ungas partnerrelationer ska minska i Västra Götaland.

- Regionalt mål: Livsvillkor och förutsättningar för grupper med svagt samhälleligt stöd ska beaktas i högre utsträckning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Västra Götaland.
- Fokusområde och regionalt mål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska minska i Västra Götaland.

Samtliga regionala målformuleringar har skrivits fram med utgångspunkt i lika många problemformuleringar. Dessa problemformuleringar synliggör jämställdhetsutmaningar i länet och/eller nationellt. Kommuner, regionen, statliga myndigheter och lärosäten med närvaro i Västra Götaland välkomnas att ansluta sig till länsstrategin när den är på plats. Genom en avsiktsförklaring väljer länets aktörer vilket eller vilka mål som de vill prioritera sinnet under strategiperioden. Anslutna aktörer enas i en gemensam riktning som tar avstamp i vikten av att systematiskt arbeta för ett jämställt län.

Förvaltningen har tagit del av remissens innehåll och har inga synpunkter på förslaget. Kommunstyrelsen föreslås besluta att Kungälv kommun har tagit del av remissens innehåll och ställer sig bakom förslaget.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Den föreslagna strategin har bäring på flera av kommunfullmäktiges strategiska mål. Bland annat kan nämnas:

1. Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande
2. En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet
3. Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar
4. Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv
5. Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen
6. Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen
7. Trygg uppväxt ger tryggare samhälle
8. Att nå Sveriges lägsta arbetslöshet med utbildning, arbete, sysselsättning för de som står längst från arbetsmarknaden

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Jämställdhet mellan kvinnor och män är en förutsättning för en hållbar och fredlig utveckling och remissens innehåll är i linje med mål 5 om jämställdhet med dess delmål. Kommunens grunduppdrag som vård, skola, omsorg och samhällsplanering är direkt eller indirekt kopplade till mål 5 samt övriga mål i Agenda 2030.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunens program för social hållbarhet samt dess underliggande planer har samtliga koppling till remissens innehåll.

I programmet anges att utifrån kommunfullmäktiges Vision 2040 utgår vi från att alla medborgare kan och vill bidra till ett gemensamt bästa möjliga Kungälv. Vi vill att alla våra medborgare utifrån sina förutsättningar ska ta ansvar, arbeta och bidra till ett samhälle präglad av trygghet, framtidstro, tillit och tilltro. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Framtagandet av en regional strategi bedöms som positivt för kommunens medborgare. I uppdraget till länsstyrelserna har regeringen pekat ut ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden och jämställdhetsintegrering inom civil beredskap som fokusområden i jämställdhetsarbetet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förslaget till beslut bedöms inte ha någon påverkan på arbetsbelastningen, arbetsmiljön eller personella resurser i Kungälv kommun.

Ekonomisk bedömning

Förslaget till beslut innebär ingen kostnad för kommunen.

Förslag till kommunstyrelsen

Kungälv kommun har tagit del av remissens innehåll och ställer sig bakom förslaget.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Lena Arnfelt
Sektorchef

Expedieras till: vastragotaland@lansstyrelsen.se (Ange dnr 801-3913-2023)

För kännedom till:

Länsstyrelsen
Västra Götaland

13-11-2023

Sida 1(38)

Jämställt Västra Götaland 2024–2027

EJ FÖR SPRIDNING

Jämställt Västra Götaland 2024–2027 är ett förslag till en länsövergripande jämställdhetsstrategi som tagits fram av Länsstyrelsen Västra Götaland på uppdrag av regeringen. Länsstyrelsen Västra Götaland erbjuder aktörer i länet möjlighet att inkomma med synpunkter på den föreslagna jämställdhetsstrategin som ni finner i detta dokument.

UTKAST

Innehåll

Jämställt Västra Götaland 2024–2027	1
Innehåll	1
Syftet med Jämställt Västra Götaland 2024–2027	1
Vilka aktörer berörs av strategin?	1
Arbeta med Jämställt Västra Götaland	1
Så har Jämställt Västra Götaland tagits fram	2
Västra Götalands regionala jämställdhetsmål 2024–2027	3
Fokusområden i Jämställt Västra Götaland 2024–2027	3
Målstruktur i Jämställt Västra Götaland 2024–2027	3
Tillsammans verkar vi för ett jämställt Västra Götaland	5
Att vara ansluten till Jämställt Västra Götaland	5
En inramning av Jämställt Västra Götaland	6
Förutsättningar för att arbetet med jämställdhetsintegrering ska lyckas	6
Flera maktordningar än kön påverkar	7
Det finns samordningsvinster mellan olika hållbarhetsområden	7
Beskrivning av jämställdhetsmålen i Västra Götaland	8
Delmål: Makt och inflytande	8
Övergripande bild av delmålet	8
Regionalt mål: Kvinnor på arbetsledande och högre politiskt beslutsfattande positioner i Västra Götaland ska öka	8
Regionalt mål: Kvinnors, barns och ungas förutsättningar att representera och verka i det civila samhället i Västra Götaland ska öka	9
Fokusområde: Jämställdhetsintegrering inom civil beredskap	10
Övergripande bild av fokusområdet	10
Regionalt mål: Kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar ska beaktas i högre utsträckning i uppbyggnaden av och deltagande i den civila beredskapen i Västra Götaland	10
Delmål och fokusområde: Ekonomisk jämställdhet	13
Övergripande bild av delmålet	13
Regionalt mål: Löneskillnader och ojämställda arbetsvillkor ska minska och arbetsmiljön ska förbättras för kvinnor i Västra Götaland	13
Regionalt mål: Kvinnor i Västra Götaland ska ha ökad möjlighet att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst	14
Regionalt mål: Fler kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och inte diskrimineras i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning eller kön	14

Fokusområde: Utrikes födda kvinnors arbetsmarknadsetablering	15
Övergripande bild av fokusområdet.....	15
SCB. (u.å.). Andel utrikes födda förvärvsarbetande 20-64 år efter åldersgrupp, ny tidsserie. År 2019 – 2021. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0207__AM0207Z/ForvUtlAlderN/ (Hämtad 2023-11-03).....	15
Regionalt mål: Fler utrikes födda kvinnor i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och ha egen försörjning	15
Delmål: Jämställd utbildning	18
Övergripande bild av delmålet	18
Regionalt mål: Könsfördelningen på pojk- och flickdominerade gymnasieprogram i Västra Götaland ska bli mer jämställd.....	18
Regionalt mål: Flickor och pojkar i Västra Götaland ska uppnå goda skolresultat oavsett socioekonomisk bakgrund eller migrationsbakgrund	19
Delmål: Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet	20
Övergripande bild av delmålet	20
Regionalt mål: Mäns betalda och obetalda hem- och omsorgsarbete samt uttag av föräldraledighetsdagar ska öka i Västra Götaland.....	20
Delmål: Jämställd hälsa	22
Övergripande bild av delmålet	22
Regionalt mål: Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer i Västra Götaland ska minska	22
Regionalt mål: Hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska förbättras.....	23
Delmål: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.....	24
Övergripande bild av delmålet	24
Regionalt mål: Våld i ungas partnerrelationer ska minska i Västra Götaland	24
Regionalt mål: Livsvillkor och förutsättningar för grupper med svagt samhälleligt stöd ska beaktas i högre utsträckning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Västra Götaland	25
Fokusområde: Hedersrelaterat våld och förtryck	26
Övergripande bild av fokusområdet.....	26
Regionalt mål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska minska i Västra Götaland	26
Slutnoter.....	28

Syftet med Jämställt Västra Götaland 2024–2027

Strategin Jämställt Västra Götaland 2024–2027 pekar ut en riktning för jämställdhetsarbetet i Västra Götaland och bidrar till att samla länets aktörer kring ett antal gemensamma regionala jämställdhetsmål. Strategin ska:

- bidra till att skapa förutsättningar för en sammanhållen inriktning för jämställdhetsarbete i länet.
- vara till hjälp vid prioriteringar och inriktningsbeslut i det egna jämställdhetsarbetet hos länets aktörer.
- utgöra en nulägesanalys av aktuella jämställdhetsutmaningar i Västra Götaland.
- fungera som ett stöd för länets aktörer i ett lokalt och regionalt förverkligande av de nationella jämställdhetspolitiska målen.

Vilka aktörer berörs av strategin?

Målgruppen för strategin är länets kommuner, region, lärosäten och statliga myndigheter med regional närvaro i Västra Götaland. Dessa aktörer välkomnas att ansluta sig till Västra Götaland 2024–2027. För ytterligare information om vad det innebär att ansluta sig, se [”att vara ansluten till Jämställt Västra Götaland 2024–2027”](#).

Näringsliv och civilsamhälle är välkomna att delta i arbete knutet till strategin. Det fria och oberoende civila samhället har en central uppgift i att driva utvecklingen av jämställdhetsarbetet i länet genom sin roll som granskare, förslagsställare och röstbärare. Näringslivet har också en viktig roll, dels utifrån ett arbetsgivarperspektiv, dels genom att främja jämställdhet inom sina respektive näringar.

Arbeta med Jämställt Västra Götaland

Länsstyrelserna har sedan år 2014 haft uppdrag om att ta fram länsstrategier för jämställdhetsintegrering.¹ Syftet med uppdraget är att bidra till uppfyllandet av de nationella jämställdhetspolitiska målen.

På lokal nivå kan strategin användas som ett stöd för att prioritera mål att arbeta med. Strategin kan även användas som ett verktyg för att öka kunskapen om jämställdhetsutmaningar och arbetet med jämställdhetsintegrering. Ökad gemensam kunskap främjar samsyn om vilka jämställdhetsutmaningar som finns i vårt län och vad som behöver göras, vilket är grundläggande för ett verkningsfullt lokalt arbete och regional samverkan.

Strategin syftar till att peka ut vilka utmaningar som finns i länet och vad länets aktörer bör arbeta emot. För att tillsammans kunna nå de mål som pekas ut behöver länets aktörer även samlas kring ett hur. Därför finns ett webbaserat metodstöd kopplat till strategin som syftar till att stödja och vägleda arbetet med jämställdhetsintegrering på lokal och regional nivå. Metodstödet innehåller tips på metoder, kunskapsstöd och arbetsätt för hur vi, länets aktörer, kan arbeta samlat med de utmaningar som pekats ut i strategin. Det kan till exempel handla om stöd för att underlätta styrning, analys, implementering och uppföljning i den egna organisationen.

Så har Jämställt Västra Götaland tagits fram

Arbetet med strategin har tagit avstamp i den uppföljning som gjorts av länets tidigare jämställdhetsstrategi samt i Jämställdhetsmyndighetens rapport, *På väg mot jämställdhet*.² Länsstyrelsen har involverat två länsövergripande nätverk i arbetet med strategin. Kopplat till framtagandet av strategin finns även en referensgrupp med representanter från flera kommuner, en myndighet och civilsamhället. Referensgruppen har bistått med expertis inom sina sakområden. I en första remissrunda har strategin bearbetats internt på Länsstyrelsen och av referensgruppen.

Västra Götalands regionala jämställdhetsmål 2024–2027

Fokusområden i Jämställt Västra Götaland 2024–2027

I uppdraget till länsstyrelserna har regeringen pekat ut ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden och jämställdhetsintegrering inom civil beredskap som fokusområden i jämställdhetsarbetet.³ Regeringen anser även att området hedersrelaterat våld och förtryck bör ges ökat fokus i jämställdhetspolitiken och i samhället. Därför är dessa fyra områden prioriterade fokusområden i strategin. Det innebär att Länsstyrelsen särskilt uppmuntrar och stödjer insatser inom dessa frågor.

De jämställdhetspolitiska målen förstärker och förutsätter varandra och tillsammans bidrar de till en helhet. Även de utpekade fokusområdena har bäring på och är en integrerad del av de övriga jämställdhetspolitiska delmålen.

Målstruktur i Jämställt Västra Götaland 2024–2027

Det övergripande målet med den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att uppnå målen finns sex nationella delmål.⁴ De regionala målen och fokusområden i strategin för Jämställt Västra Götaland 2024–2027 följer den nationella delmålsstrukturen.

- Delmål 1: En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
  - Regionalt mål: Kvinnor på arbetsledande och högre politiskt beslutsfattande positioner i Västra Götaland ska öka.
  - Regionalt mål: Kvinnors, barns och ungas förutsättningar att representera och verka i det civila samhället i Västra Götaland ska förbättras.
  - Fokusområde och regionalt mål: Kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar ska beaktas i högre utsträckning i uppbyggnaden av och deltagande i den civila beredskapen i Västra Götaland.
- Delmål 2 och fokusområde: Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
  - Regionalt mål: Löneskillnader och ojämsställda arbetsvillkor ska minska och arbetsmiljön ska förbättras för kvinnor i Västra Götaland.
  - Regionalt mål: Kvinnor i Västra Götaland ska ha ökad möjlighet att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst.
  - Regionalt mål: Fler kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och inte diskrimineras i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning eller kön.
  - Fokusområde och regionalt mål: Fler utrikes födda kvinnor i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och ha egen försörjning.

- Delmål 3: Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
  - Regionalt mål: Könsfördelningen på pojk- och flickdominerade gymnasieprogram i Västra Götaland ska bli mer jämställd.
  - Regionalt mål: Flickor och pojkar i Västra Götaland ska uppnå goda skolresultat oavsett socioekonomisk bakgrund eller migrationsbakgrund.
- Delmål 4: Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
  - Regionalt mål: Mäns betalda och obetalda hem- och omsorgsarbete samt uttag av föräldraledighetsdagar ska öka i Västra Götaland.
- Delmål 5: Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
  - Regionalt mål: Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer i Västra Götaland ska minska.
  - Regionalt mål: Hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska förbättras.
- Delmål 6: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.
  - Regionalt mål: Våld i ungas partnerrelationer ska minska i Västra Götaland.
  - Regionalt mål: Livsvillkor och förutsättningar för grupper med svagt samhälleligt stöd ska beaktas i högre utsträckning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Västra Götaland.
  - Fokusområde och regionalt mål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska minska i Västra Götaland.

Tillsammans verkar vi för ett jämställt Västra Götaland

Jämställdhet är en förutsättning för ett socialt hållbart samhälle och ett sammanhållet län där alla människor oavsett kön har förutsättningar att arbeta, bo och leva ett gott liv. Genom ett samlat grepp kring länets jämställdhetsutmaningar kan vi arbeta för tydliga förflyttningar inom samtliga jämställdhetspolitiska målområden och tillsammans verka för ett mer jämställt Västra Götaland - ett län för alla. Välkomna att ansluta er till strategin!

Att vara ansluten till Jämställt Västra Götaland

Kommuner, myndigheter, region och lärosäten i Västra Götaland välkomnas att ansluta sig till Ett Jämställt Västra Götaland 2024-2027.

Länsstyrelsen erbjuder följande till anslutna organisationer:

- stöd i jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå. Det kan till exempel handla om stöd för att underlätta styrning, analys, implementering och uppföljning i den egna organisationen.
- att ta del av metoder, arbetssätt och kunskapsstöd kring praktiskt jämställdhetsarbete.
- stöd i samverkan och erfarenhetsutbyten mellan aktörer som arbetar med liknande insatser.
- delta i Länsstyrelsens regionala nätverk.
- att synliggöras i Länsstyrelsens metodstöd som ansluten organisation.

Länsstyrelsen förväntar sig att organisationer som ansluter sig ska:

- fatta ett politiskt och/eller annat ledningsbeslut om att ansluta sig till Ett Jämställt Västra Götaland 2024-2027.
- förankra strategiarbetet i den egna organisationen.
- prioritera vilka av strategins regionala mål som organisationen ska fokusera på. Det kan handla om att utveckla pågående arbete med jämställdhet och koppla det till strategin och/eller att nytt arbete initieras.
- utse en kontaktperson gentemot Länsstyrelsen och den egna verksamheten. Kontaktpersonen bör ha ansvar för det strategiska arbetet med jämställdhet i organisationen.
- bistå med underlag till Länsstyrelsens del- och slutuppföljning av Jämställt Västra Götaland 2024-2027.

En inramning av Jämställt Västra Götaland

Begreppet jämställdhet innebär lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för kvinnor och män, flickor och pojkar. Inga idéer om kön ska begränsa någon individ i vad de kan eller får göra eller vara. I ett jämställdhetsarbete ska både kvantitativ- och kvalitativ jämställdhet användas. Kvantitativ jämställdhet handlar om det som är mätbart, exempelvis könsfördelning. Kvalitativ jämställdhet handlar om strukturerna och normerna bakom siffrorna. Exempelvis kan hälften av posterna i en styrelse innehas av kvinnor, utan att deras åsikter eller erfarenheter tas i beaktan.

Förutsättningar för att arbetet med jämställdhetsintegrering ska lyckas

Jämställdhetsintegrering är den huvudsakliga strategi som regeringen har beslutat att offentliga aktörer ska använda för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhet görs där beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Syftet med jämställdhetsintegrering att varje organisation ska införliva ett jämställdhetsperspektiv i det dagliga arbetet och beakta jämställdhet i alla beslutsprocesser som berör flickors, pojkars, kvinnors och mäns livsvillkor. Jämställdhetsarbetet kan på så sätt få genomslag i hela verksamheter i stället för att det bedrivs som en separat fråga.⁵

För att arbeta med jämställdhetsintegrering på ett framgångsrikt sätt finns det vissa generella förutsättningar som är nödvändiga oavsett organisation:

- **Wilja att åstadkomma en förändring.** Arbetet med jämställdhetsintegrering ställer krav på att organisationen vill åstadkomma en förändring. Politik och ledning synliggör vilja att åstadkomma en förändring genom att till exempel efterfråga jämställdhetsanalyser och verka för ett jämställdhetsperspektiv i styr- och ledningssystem.
- **Förankring.** Den absolut viktigaste förutsättningen är att jämställdhetsarbetet är förankrat på högsta chefs- och ledningsnivå. Det inkluderar även förankring hos de politiska uppdragsgivarna. Konkret behöver det finnas beslut om att verksamheten ska arbeta med jämställdhetsintegrering.
- **Tydlig ledning och styrning av arbetet.** Det är ledningen som har det övergripande ansvaret att tydliggöra vilken riktning arbetet ska ta, vilka mål som ska uppnås och vem som ska utföra arbetet. Det är även ledningens ansvar att kontinuerligt följa upp arbetet och efterfråga resultat, för att arbetet ska hållas levande och utvecklas.
- **Resurser och jämställdhetsbudgetering.** Resurser behöver avsättas för att arbetet ska prioriteras, genomföras och bli långsiktigt hållbart. Jämställdhetsbudgetering är ett strategiskt viktigt styrmedel som innebär att göra jämställdhetsbedömningar av budgetar, införliva ett jämställdhetsperspektiv på alla nivåer i budgetprocessen och omstrukturera resurser för att främja jämställdhet.⁶
- **Förståelse och kompetens.** Varje aktör i styrkedjan behöver ha förståelse för vad jämställdhetsintegrering innebär och vilka resurser som krävs föra arbetet. Det är nödvändigt att medarbetare får kompetensutveckling för arbetet.
- **Mandat för att förändra.** Det kräver också att verksamheter och funktioner i dessa organisationer får de mandat de behöver för att arbeta med förändringsprocesser. Den som samordnar- och/eller utvecklar jämställdhetsarbetet behöver mandat att utifrån sin sakkunskap och kompetens agera förslagsställare, processledare och internt stöd.

Flera maktordningar än kön påverkar

Den svenska jämställdhetspolitiken utgår ifrån juridiskt kön. I Sverige har vi två juridiska kön, kvinnor och män. I arbetet med jämställdhet är viktigt att också beakta hur de som inte identifierar sig inom den binära könsuppdelningen påverkas i ett ojämnt samhälle. Den könsuppdelade statistik som presenteras i strategin bygger dock genomgående på juridiskt kön.

Statistik saknas om många grupper

I dagsläget saknas statistiska underlag på lokal och regional nivå på flera olika områden för att kunna synliggöra livsvillkor för flera grupper på ett representativt sätt. Det handlar bland annat om hbtqi+ personer, personer med funktionsnedsättning, utrikes födda och nationella minoriteter. Detsamma gäller även statistik om barn och unga tillhörande dessa grupper.

Makt och intersektionalitet

Utöver kön är det viktigt att ta hänsyn till andra maktordningar som påverkar människors livsvillkor. Det handlar till exempel om socioekonomi, bostadsområde, etnicitet, hudfärg, religion, funktionsförmåga och ålder. Att synliggöra hur olika maktordningar hänger samman brukar kallas att använda ett intersektionellt perspektiv.

Det finns samordningsvinster mellan olika hållbarhetsområden

Om kopplingarna mellan tvärssektoriella sakområden synliggörs kan det öka möjligheten att göra träffsäkra analyser och genomföra åtgärder som främjar arbete inom flera hållbarhetsområden. Ett exempel är kopplingen mellan Jämställt Västra Götaland 2024-2027 och Regional Utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021-2030. Den regionala utvecklingsstrategin pekar ut att insatser som genomförs i arbetet med den Europeiska deklarationen om jämställdhet mellan kvinnor och män (CEMR) på lokal och regional nivå är ett sätt att bidra till den regionala utvecklingsplanens genomförande.

Regional utveckling kräver att de tre hållbarhetsdimensionerna (social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet) beaktas. Jämställdhet ska beaktas och integreras i samtliga tre hållbarhetsområden. Med social hållbarhet avses ett socialt rättvist samhälle som säkerställer jämlik tillgång och tillgänglighet till samhällets service, sociala skyddsnät samt till en tillfredsställande levnadsstandard. Det handlar om, lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter, men utifrån fler sociala indelningar än kön. Social hållbarhet förhåller sig till mänskliga rättigheter, folkhälsa och jämställdhetsintegrering på flera sätt. Dessutom synliggör samtliga områden ojämnt- och ojämlika maktordningar som hinder för att social hållbarhet ska bli verklighet.⁷

Ekologisk hållbarhet handlar om att bibehålla jordens ekosystem och dess funktioner. Klimatförändringarna påverkar ekosystemet och dess funktioner negativt. Ur ett globalt perspektiv finns också en könsrelaterad sårbarhet för effekterna av klimatförändringarna och i ett ojämnt samhälle kommer män och kvinnor påverkas av dem på olika sätt. I dag missgynnas till exempel kvinnor ofta när det handlar om tillgång till mark, naturresurser, krediter, information och beslutfattande. Detta gör att de inte har samma förutsättningar att anpassa sig till effekterna av klimatförändringarna.⁸ Därför hänger arbetet med jämställdhet, klimatomställning och klimatanpassning ihop.

Ekonomisk hållbarhet handlar om att skapa en balans mellan ekonomisk tillväxt och påverkan på den sociala- och ekologiska hållbarheten. Här är jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering också viktigt. Detta eftersom den ekonomiska tillväxten både bör fördelas på ett jämställt sätt och dess påverkan på den sociala- och ekologiska hållbarheten bör inte påverka kvinnor och män olika.⁹

Beskrivning av jämställdhetsmålen i Västra Götaland

I följande avsnitt redogör Länsstyrelsen för regionala utmaningar och mål för jämställdhetsarbetet i Västra Götaland. De regionala målen samt fokusområdena sorteras under de nationella jämställdhetspolitiska delmålen. Varje delmål inleds med en övergripande bild av vad delmålet innefattar. Därefter beskrivs de regionala målen och fokusområdena. Syftet är att ge en nulägesbeskrivning över vad utmaningarna är och vad aktörer i Västra Götaland kan uppnå med jämställdhetsarbetet i länet.

Delmål: Makt och inflytande

En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

Övergripande bild av delmålet

En jämn fördelning av makt och inflytande betyder att alla oavsett kön ska ha jämlika förutsättningar att forma villkoren för beslutsfattande och demokratisk delaktighet under och mellan valen. Civilsamhälle, näringsliv, media, akademi och offentlig sektor liksom det representativa demokratiska systemet bidrar på olika sätt till att forma förutsättningar för makt och inflytande. Det inkluderar beslutsfattande, agendasättning och kunskapsutveckling.

Representationen av kvinnor och män i politiska församlingar på nationell nivå är i princip jämställd (inom spannet 40/60 procent).¹⁰ Kvinnor och män dominerar dock inom olika politikområden. Normer, tradition och politisk kultur har betydelse för vilka sakområden som är tillgängliga, viktiga och/eller intressanta för kvinnor att arbeta med. Denna könsfördelning får konsekvenser för innehåll, utformning och beslutsfattande inom dessa politikområden.

Förutsättningarna för deltagande skiljer sig åt mellan olika grupper av kvinnor i samhället. Utrikes födda kvinnor är särskilt underrepresenterade i riksdagen och kvinnor med funktionsnedsättning röstar i mycket lägre utsträckning än kvinnor utan funktionsnedsättning.¹¹

Regionalt mål: Kvinnor på arbetsledande och högre politiskt beslutsfattande positioner i Västra Götaland ska öka

Kvinnor i politiken

Efter valet 2022 utgör kvinnor 43 procent av den totala andelen kommunfullmäktigeledamöter i länet. 37 av länets 49 kommuner har en jämn könsfördelning.¹² Samtidigt tenderar fördelningen av poster på högre politiska positioner att fördelas mer ojämnt. Statistik från 2021 visar att kvinnor satt på 33 procent av andelen ordförandeposter i länets kommunala nämnder och styrelser.¹³ Generellt konstaterar forskning att detta är könsskillnader som inte kan förklaras av faktorer såsom politisk erfarenhet, antal kvinnliga kandidater och kvalifikationer.¹⁴

Kvinnor på arbetsledande positioner i kommun, region och akademi

År 2020 var 48 procent av länets kommunala chefer kvinnor.¹⁵ Det innebär att det finns en kvantitativ jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsledande positioner i länets kommuner. Den jämna könsfördelningen förmedlar dock inte hela bilden av det kommunala ledarskapet. Detta då den totala andelen anställda kvinnor i länets kommuner samma år var 78,8 procent.¹⁶ Andelen kvinnor på kommunala chefspositioner står därmed inte i proportion till den totala andelen anställda kvinnor i länets kommuner.

Enligt en rapport från Västra Götalandsregionen var könsfördelningen bland anställda i organisationen 79 procent kvinnor och 21 procent män under mätpunkten 2018.¹⁷ Av samma rapport framgår det att anställda med ledningsuppdrag var 75 procent kvinnor och 25 procent män samtidigt som andelen män ökar med chefsnivåerna. Liknande mönster finns inom akademien. Kvinnor utgör 60 procent av studenterna vid universitetens och högskolornas grundutbildningar men är underrepresenterade på de höga maktpositionerna inom akademien. Det är särskilt tydligt på professorsnivå.¹⁸

Hat, hot och trakasserier utestänger kvinnor

Förutom omotiverade könsskillnader på poster inom politik, akademi och näringsliv är det en större andel kvinnor än män som hoppar av politiska förtroendeuppdrag. Det är särskilt tydligt bland yngre kvinnliga politiker.¹⁹ En anledning kan vara att kvinnor som är förtroendevalda i kommun och region i högre grad än män utsätts för hot, trakasserier, våld, skadegörelse och stöld.²⁰ I en nationell undersökning om hot och hat mot forskare och lärare framgår det vidare att 45 procent av de tillfrågade kvinnorna utsätts för trakasserier i relation till sin yrkesroll.²¹ Motsvarande siffra för männen var 32 procent.²² Möjligheten att påverka och bidra till beslutsfattande förutsätter deltagande i de sammanhang där beslut fattas. När kvinnor i lägre utsträckning tilldelas och väljs till högre positioner samtidigt som de hotas och trakasseras, är det både ett jämställdhets- och ett demokratiproblem.²³

Regionalt mål: Kvinnors, barns och ungas förutsättningar att representera och verka i det civila samhället i Västra Götaland ska öka

Civilsamhälle och mellanvalsdemokrati

Civilsamhället verkar både röstbärande och opinionsbildande. Det offentliga samtalet med det civila samhället är ett sätt att möjliggöra fördjupad dialog mellan invånare och beslutsfattare mellan valen. Arbetet som bedrivs av aktörer inom det civila samhället stärker tilliten mellan individ och det offentliga och utgör en arena för lärande och demokrati. Inom området nationella minoriteter finns det speciella bestämmelser som ska säkerställa delaktighet och inflytande i beslut som berör den egna minoritetsgruppen. Det ojämlika och ojämsställda valdeltagandet och tillgången till demokratiska processer bland vissa grupper synliggör behovet av en aktiv och inkluderande mellanvalsdemokrati. Här kan kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna särskilt lyftas fram.²⁴ Deltagande i civilsamhället möjliggör för olika grupper i samhället att göra sina röster hörda, synliggöra behov, intressen och värderingar mellan valen.²⁵ Undersökningar visar vidare att det finns en större risk att utsättas som ledare för organisationer som arbetar med sakområden såsom sexualitet och hbtq samt kvinnofrid och jämställdhet.²⁶

Flickor och pojkars förutsättningar till delaktighet och inflytande

Idag är andelen unga som vill vara med och påverka lokalsamhället mycket högre än andelen som upplever att de har förutsättningar att påverka.²⁷ I en rapport från 2021 skriver MUCF att få unga deltar i politiska möten eller tar kontakt med politiker och tjänstemän.²⁸ Flickor har en högre grad av samhällsengagemang jämfört med pojkar. Samtidigt är andelen pojkar som är medlemmar i politiska partier högre (4,8 procent) än andelen flickor som är medlemmar (1,3 procent).²⁹ Vissa grupper av unga har en lägre grad av samhällsengagemang. Det är pojkar, unga med utländsk bakgrund, unga med funktionsnedsättning och unga som bor på landsbygd.³⁰ Delaktighet och inflytande behöver även säkerställas i de vardagsnära processer inom skola, fritid och socialtjänst där unga befinner sig. Det behöver också finnas möjligheter för barn och unga att få komma med synpunkter och förslag på olika demokratiska arenor i lokalsamhället.

Fokusområde: Jämställdhetsintegrering inom civil beredskap

Övergripande bild av fokusområdet

Det pågår en återuppbyggnad av Sveriges totalförsvaret. Civil beredskap är ett samlingsnamn för krisberedskap och civilt försvar och handlar om att värna samhällets grundläggande skyddsvärden:

- Människors liv och hälsa
- Samhällets funktionalitet
- Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter
- Miljö och ekonomiska värden
- Nationell suveränitet

Den civila beredskapen bör dimensioneras efter den yttersta krisen, det vill säga ett väpnat angrepp. Dimensioneringen innebär att tyngden ligger på att värna civilbefolkningen. Förmågan skapas i hela samhället, hos myndigheter, kommuner, regioner, företag, privatpersoner och civilsamhället. Sveriges civila beredskap handlar om förmågan att förebygga och hantera fredstida krissituationer, krigsfara och ytterst krig.³¹

Hur påverkas samhället och invånarna av fredstida kriser och krig?

Krig och långvariga kriser ger en omfattande påverkan på samhället. Hantering av kriser och krig innebär att snabba beslut kan behöva fattas och att skyndsamma och ingripande åtgärder kan behöva genomföras. Händelser som till exempel översvämningar, skogsbränder eller krigshandlingar påverkar individers möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda. Samtidigt påverkar en kris eller väpnat angrepp inte befolkningen på samma sätt eftersom människor har skilda fysiska, psykiska, språkliga och socioekonomiska förutsättningar. Vilka som drabbas hårdast av en händelse eller hur de drabbas kommer att variera beroende på händelsens art. De som redan lever i en utsatt situation kommer sannolikt drabbas hårdare under kris eller krig³².

De jämställdhetspolitiska målen belyser att flickor och kvinnor har andra livsvillkor än pojkar och män. De existerande skillnaderna riskerar att förstärkas under en kris eller ett krig. Därför behöver ett jämställdhetsperspektiv integreras i arbetet med att utveckla den civila beredskapssystemet.

Regionalt mål: Kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar ska beaktas i högre utsträckning i uppbyggnaden av och deltagande i den civila beredskapen i Västra Götaland

Skillnader i makt och inflytande mellan kvinnor och män påverkar den civila beredskapen

Kvinnor och män, flickor och pojkar kan drabbas olika av en kris eller ett krig. Det beror bland annat på normer och redan existerande ojämställdhet, såsom ekonomisk ojämställdhet och ojämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Skillnaderna kan i sin tur inverka på förutsättningarna för att delta i totalförsvarets ansträngningar, exempelvis när det gäller mobilisering och bemanning av verksamheter som upprätthåller viktiga samhällsfunktioner (till exempel sjukvård och uthållig barn- och äldreomsorg).

Skillnaderna påverkas även av ålder, funktionsförmåga, fysisk och psykisk hälsa, behov av samhällsstöd och tillgång till materiella och immateriella resurser. Förekomsten av ojämställda och ojämlika livsvillkor kan medföra konsekvenser i den civila beredskapen för bland annat:

- **möjligheten att hantera en kris och bristsituation utan eller med begränsat stöd från samhället.** Det handlar bland annat om att kunna upprätthålla en tillfredsställande levnadsstandard (uppvärmning av bostaden, tillgång till mat och förnödenheter) för sig själv och sitt hushåll. Detta påverkas bland annat av ekonomiskt utrymme. Kvinnors ekonomiska utrymme är generellt mindre än mäns.³³
- **möjligheten att vara delaktig i att motverka krisens effekter, exempelvis genom frivilligengagemang eller annat stöd till lokalsamhället.** Förutsättningarna påverkas av olika saker. Det kan handla om individers ekonomiska handlingsutrymme, som är mindre för kvinnor. Även fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete, som utförs i högre utsträckning av kvinnor än män, påverkar också.³⁴
- **möjlighet till arbete, utbildning eller annan sysselsättning under pågående samhällsstörning/kris.** Även detta kommer den ojämslida fördelningen av hem om omsorgsarbete påverka. Vid kris och krig kan befintliga omsorgsstrukturer slås ur funktion, men behoven kommer finnas kvar eller eventuellt öka. På grund av rådande normer om omsorgsarbete är det troligt att den ökade bördan läggs på kvinnor, vilket kommer minska utrymmet för annat så som arbete och utbildning.³⁵
- **förtroende för och tillit till samhällets institutioner vilket kan påverka tilltron till krisinformation och försvarsvilja.**³⁶ Förtroendet för och tillit till samhällets institutioner varierar mellan olika samhällsgrupper. Kvinnor har generellt högre förtroende för och tillit till samhällets institutioner än män. Men det går även att se andra mönster utöver kön. Exempelvis har personer med kort utbildning lägre förtroende.³⁷ Den mellanmänniska tilliten i Sverige är generellt hög, men sjunker i socialt utsatta grupper, så som arbetslösa, personer med dålig hälsa och personer utan partipreferenser.³⁸
- **trygghet och våldsutsatthet (sexuella övergrepp, våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel).** Särskilt sexuellt våld i form av våldtäkter och sexuellt slaveri utövas mot kvinnor och barn av soldater från annan makt. Men våldet kan även utövas av fredstrupper som utnyttjar de sårbara situationerna som kvinnorna och barnen befinner sig i. Det sexuella våldet har ett stort omfång och handlar bland annat även om prostitution, trafficking och påtvingade graviditeter. Våld i hemmet kan också öka, exempelvis genom att soldater, vilket oftast är män, som kommer hem kan vara mer våldsbenägna. Våldet riskerar även att bli dödligare till följd av att det finns fler vapen.³⁹
- **möjlighet till fri rörlighet (tillgång till eget fordon, drivmedel, kollektivtrafik) vilket kan påverka förmågan att söka skydd.**⁴⁰ Det är vanligare att kvinnor åker kollektivt och att män kör bil till arbetet, vilket tyder på att fler män har tillgång till bil.⁴¹ Det är även fler män än kvinnor som har körkort.⁴² Under kris och krig finns det risk att kollektivtrafiken slutar fungera, vilket leder till att kvinnor får sämre möjlighet till fri rörlighet än män.

Jämställdhetsintegrering i beredskapssektorer

Det finns tio beredskapssektorer. Det krävs samarbete mellan sektorerna för att stärka det civila försvaret och för att skapa de bästa förutsättningarna för ett fungerande samhälle under kris och krig. Sektorerna är:

- Ekonomisk säkerhet
- Elektronisk kommunikation/post

- Energiförsörjning
- Finansiella tjänster
- Försörjning av grunddata
- Hälsa, vård och omsorg
- Livsmedelsförsörjning och dricksvatten
- Ordning och säkerhet
- Räddningstjänst/skydd av civilbefolkningen
- Transporter ⁴³

Sektorerna har både enskilda och lika utmaningar kopplade till jämställdhetsintegrering. Vissa utmaningar handlar om ojämställda utfall av kris och krig som kan kopplas till en beredskapssektor. Exempelvis kan det handla om ojämlik tillgång till fri rörlighet, vilket har stor betydelse för transport som beredskapssektor. De utmaningar som är lika oavsett beredskapssektor handlar mer om processer som behöver integrera ett jämställdhetsperspektiv. Exempelvis risk- och sårbarhetsanalyser, lägesbilsarbete, kriskommunikationsplaner och uppbyggnad av krisorganisationer.⁴⁴ Det saknas i stort tillgänglig regional statistik om detta.

Delmål och fokusområde: Ekonomisk jämställdhet

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Övergripande bild av delmålet

Det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet syftar till att kvinnor och män ska ha jämlika förutsättningar avseende anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor liksom utvecklingsmöjligheter i arbetet. Många olika faktorer påverkar kvinnors och mäns inkomster, särskilt sett över ett helt arbetsliv. Skillnaderna mellan kvinnor och män är tydliga i fråga om inkomster från lönearbete, kapital, företagande, bidrag från transfereringssystemen och pension. Det handlar även om skillnader i arbetsvillkor och arbetsmiljö, så som deltidarbete, osäkra anställningar, karriärmöjligheter och sjukskrivningar. Den ojämsställda arbetsmarknaden får konsekvenser för inkomster, karriärval, karriärmöjligheter och därigenom för kvinnor och mäns totala livsinkomster. Problemen består av könsbundna studie- och yrkesval, den könssegregerade arbetsmarknaden och att arbeten som i huvudsak innehåller av kvinnor värderas lägre än arbeten som huvudsakligen innehåller av män.⁴⁵

Lönegapet har minskat men den genomsnittliga skillnaden i disponibel inkomst har varit relativt oförändrad sedan 1995. Det innebär att omfattande ekonomiska klyftor mellan kvinnor och män men även inom gruppen kvinnor och män kvarstår.⁴⁶ Utrikes födda män och kvinnor har i genomsnitt en lägre förvärvsinkomst än inrikes födda i alla Västra Götalands läns kommuner.⁴⁷ Ensamstående kvinnor med barn, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor som blir utsatta för ekonomiskt våld och kvinnor med pension har generellt mindre ekonomiska marginaler. Variationer i inkomstnivån under livet tenderar att drabba individer med låga inkomster, de blir till exempel särskilt känsliga för lågkonjunkturer.

Regionalt mål: Löneskillnader och ojämsställda arbetsvillkor ska minska och arbetsmiljön ska förbättras för kvinnor i Västra Götaland

Arbetsmarknaden i Västra Götaland är ojämsställd. Kvinnor och män arbetar i olika yrken, sektorer och på olika nivåer i organisationerna. Eftersom kvinnor och män finns i olika professioner och på olika nivåer i organisationerna bidrar det till löneskillnader mellan kvinnor och män. Att arbetsmarknaden är könssegregerad handlar i stora drag om att arbetsvillkoren är ojämsställda, att kvinnor generellt har en sämre arbetsmiljö och att mäns och kvinnors yrken värderas olika.

Skillnader i arbetsinkomster och övriga inkomster mellan kvinnor och män i länet

Några orsaker till inkomstskillnader mellan könen är att kvinno- och mansdominerade branscher värderas olika och att kvinnor är frånvarande från arbetet i större utsträckning (föräldraledighet, sjukskrivning med mera). Kvinnor har även lägre kapitalinkomster än män i alla åldersgrupper.⁴⁸ I åldersgruppen 45–65 år har 40 procent av kvinnorna och 27 procent av männen i länet en eftergymnasial utbildning. Trots detta utgör kvinnors mediannettoinkomst 83 procent av männens.⁴⁹ Kvinnors generellt högre utbildning tycks inte ge avkastning på inkomsten. I länet arbetar nästan dubbelt så många kvinnor som män deltid och det är vanligare med timanställning bland kvinnor än bland män. Det är faktorer som har stor betydelse för kvinnors inkomster och deras framtida pensioner.⁵⁰

Skillnader i arbetsvillkor och arbetsmiljö mellan kvinnor och män

Av länets kvinnor över 16 år arbetar 49 procent i offentlig sektor.⁵¹ De återfinns i stor

utsträckning i människovårdande professioner som i flera avseenden präglas av en högre fysisk och mental belastning än övriga delar av arbetsmarknaden.⁵² De vanligaste yrkena för kvinnor i länet är grundskollärare, förskollärare, fritidspedagoger och undersköterskor. De vanligaste yrkena för män i länet är civilingenjörstrycken, snickare, murare och anläggningsarbetare.

Kvinnligt kodade branscher och yrken kännetecknas generellt av sämre arbetsmiljö, mer osäkra anställningar, sämre förutsättningar att utföra arbetet och med små möjligheter att påverka sin arbetssituation.⁵³ Som ett resultat drabbas kvinnor och män av arbetsrelaterad ohälsa i olika utsträckning. I Västra Götaland var nästan dubbelt så många kvinnor som män mellan 20–64 år långtidssjukskrivna (180 dagar eller längre) i augusti 2022.⁵⁴ I professioner som domineras av kvinnor är risken för att medarbetare slutar som ett resultat av ohälsa eller missnöje med förutsättningarna för arbetet större än i mansdominerade professioner.⁵⁵

Regionalt mål: Kvinnor i Västra Götaland ska ha ökad möjlighet att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst

Inkomst från företag är ett område där skillnader mellan kvinnor och män är särskilt tydligt. Kvinnor driver omkring 30 procent av företagen i Västra Götaland.⁵⁶ Sveriges könssegregerade arbetsmarknad avspeglar sig också i företagandet. Kvinnor och män är ofta verksamma som företagare i olika branscher.⁵⁷

Ojämställd tillgång till offentlig finansiering

I en rapport från 2022 skriver Jämställdhetsmyndigheten att mansdominerade branscher erhåller mer omfattande statliga företagsstöd jämfört med kvinnodominerade branscher.⁵⁸ I samma studie konstateras att inom alla branscher erhåller män mer offentlig finansiering än kvinnor, både sett till kronor och antal ansökningar. Fördelningen är oftast runt 30 procent till kvinnor och 70 procent till män. Utan finansiering har företag inom kvinnodominerade branscher sämre förutsättningar att förnyas, växa, öka lönsamheten och effektiviseras.⁵⁹ Att fördelningen av företagsfrämjande offentlig finansiering ser ut som den gör cementerar ett ojämställt ägande och företagande i Västra Götaland. För att kvinnors företagande ska få stöd i större utsträckning och på likvärdiga villkor som män behöver lokala och regionala företagsfrämjande strukturer utveckla arbetet med att stötta ett jämställt företagande.

Regionalt mål: Fler kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och inte diskrimineras i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning eller kön

Kvinnor med funktionsnedsättning har lägre inkomster

Skillnaden i ekonomisk standard mellan vissa grupper av personer med funktionsnedsättning och den övriga befolkningen ökar snabbt. Det handlar främst om att personer med funktionsnedsättning utestängs helt, eller delvis, från arbetsmarknaden. Kvinnor med funktionsnedsättning är överrepresenterade i den grupp och deras disponibla inkomst understiger 60 procent av medianinkomsten i Sverige (vilket är indikatorn på den relativa fattigdomsgränsen i EU). Bland kvinnor med funktionsnedsättning över 30 år befinner sig 20 procent i den gruppen, jämfört med 16 procent av männen med funktionsnedsättning.⁶⁰ Det finns indikationer på att kvinnor med funktionsnedsättning i högre grad än män med funktionsnedsättning upplever att de har en låg inkomst och tycker att det är mycket svårare att få ekonomin att gå ihop.⁶¹

Kvinnor och män med beständigt nedsatt arbetsförmåga har rätt att ta del av kompenserade stöd från transfereringssystemet (aktivitetsersättning och sjukersättning) som syftar till att säkerställa ekonomisk trygghet.⁶² Dock har ersättningsnivåerna i stort varit oförändrade de

senaste tjugo åren.⁶³ Detta innebär påtagligt sämre ekonomisk standard inte minst för personer som på grund av funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga befinner sig utanför arbetsmarknaden.

Diskriminering och hinder för att delta på jämlika villkor

Arbetsgivares inställning påverkar möjligheten för personer med funktionsnedsättning att få en anställning och attityder till att anställa personer med funktionsnedsättning är i många fall negativa. Enligt SCB har cirka 32 procent av personer med funktionsnedsättning utsatts för diskriminering i arbetslivet med anledning av sin funktionsnedsättning.⁶⁴ Att inte ha fått en anställning trots tillräckliga meriter samt att uppleva kränkningar, mobbing och trakasserier från medarbetare eller chefer utgör de vanligaste formerna av diskriminering.

Kvinnor med funktionsnedsättning uppges i större utsträckning än män med funktionsnedsättning att de har varit utsatta för någon typ av diskriminering eller kränkande särbehandling på grund av funktionsnedsättning i arbetslivet.⁶⁵ Det handlar bland annat om sexuella trakasserier, ojämlik lön och bristande möjligheter att söka upprättelse på grund av diskriminerande attityder.⁶⁶

Fokusområde: Utrikes födda kvinnors arbetsmarknadsetablering

Övergripande bild av fokusområdet

Utrikes födda kvinnor är en heterogen grupp. Det finns skillnader när det gäller skäl för migration, utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenheter skiljer sig åt i gruppen. Hinder för arbetsmarknadsetablering förekommer på både strukturell och individuell nivå. Det kan röra sig om diskriminering utifrån kön och etnicitet, skillnader i tillgång till nätverk och etableringsfrämjande insatser, ojämställt uttag av föräldrapenning, våldsutsatthet, utbildningsnivå eller hälsoproblem.⁶⁷

Sverige har ett högt arbetskraftsdeltagande i internationella jämförelser för både inrikes och utrikes födda kvinnor och män. Dock förekommer skillnader i arbetskraftsdeltagande mellan de som är födda i Sverige och de som är födda i andra länder. Personer med förgymnasial utbildning är arbetslösa i högre utsträckning än de med gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Särskilt tydligt är det i gruppen utrikes födda kvinnor.⁶⁸ Kvinnor och män, oavsett födelseland, ska ha samma möjligheter till ekonomisk självständighet och egen försörjning.

År 2021 var andelen förvärvsarbetande utrikes födda kvinnor i Västra Götaland 64 procent och andelen utrikes födda män var 72 procent, vilket innebär en skillnad på 8 procentenheter mellan grupperna.⁶⁹ I samtliga kommuner i länet är utrikes födda kvinnor den gruppen med lägst medelinkomst av inrikes födda kvinnor och män samt utrikes födda män.⁷⁰

Regionalt mål: Fler utrikes födda kvinnor i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och ha egen försörjning

Diskriminerande föreställningar om utrikes födda kvinnor hos myndigheter, kommuner och arbetsgivare

Många utrikes födda kvinnor uttrycker upplevelser av strukturell diskriminering utifrån etnicitet, kön, religionstillhörighet, funktionsnedsättning, klass och ålder. Upplevelserna berör till exempel i möten med sjukvård, förskola, socialtjänst och med myndigheter.⁷¹

I mötet med olika offentliga aktörer får utrikes födda kvinnor ett annat bemötande och andra insatser jämfört med utrikes födda män. Stereotypa föreställningar hos handläggare på myndigheten innebär att utrikes födda kvinnor tillskrivs ogynnsamma egenskaper, får bristfälliga kompetenskartläggningar och i högre grad anvisas till insatser med syfte att uppfylla aktivitetskravet snarare än att de ska leda till jobb.⁷² Stereotypa uppfattningar inom socialtjänsten har medfört att utrikes födda kvinnor och män i behov av försörjningsstöd bemötts olika. För kvinnor står familjesituationen i fokus medan uppmärksamheten riktas mot arbete och arbetsmotivation i samtalen med män.⁷³ Diskriminering och fördomsfullt bemötande förekommer även i kontakter med arbetsgivare. Det är särskilt förekommande bland kvinnor som bär slöja.⁷⁴ Diskriminering och missgynnande på arbetsmarknaden tar sig olika uttryck och etnicitet och kön har betydelse för vilka typer av jobb en individ får.⁷⁵

Rekryteringsförfaranden, löneskillnader och arbetsmiljöförutsättningar är exempel på områden där diskriminering av utrikes födda kvinnor och män i arbetslivet förekommer, vilket påverkar förutsättningarna för arbetsmarknadsetablering. Strukturell diskriminering leder till att utrikes födda kvinnor får sämre möjligheter och villkor i fråga om stöd på vägen till betalt arbete och ekonomisk självständighet.

Främja arbetsmarknadsetablering oavsett grund för uppehållstillstånd

Individer har olika rätt till etableringsinsatser beroende på vilken grund deras uppehållstillstånd beviljats. Flyktingar, skyddsbehövande samt vissa av deras anhöriga kan ta del av etableringsprogrammet. I nuläget har kvinnor som invandrar som anhörig till en svensk medborgare anhörig till arbetstagare eller någon med permanent uppehållstillstånd inte rätt till att delta i etableringsprogrammet. Merparten har rätt till samhällsorientering och svenska för invandrare (sfi). Deltagandet för denna grupp är dock lågt, och det är även ovanligt att den här gruppen skriver in sig på Arbetsförmedlingen. Andelen som varken arbetar eller studerar fyra år efter invandringen är betydligt högre bland kvinnor som inte har tillgång till Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Många kvinnor i gruppen som saknar tillgång till Arbetsförmedlingens samordnade etableringsinsatser saknar helt egen inkomst och har en högre risk för att hamna i ett långvarigt utanförskap.⁷⁶

Anpassade och sammanhängande insatser med sikte på en långsiktigt hållbar arbetsmarknadsetablering

Insatser som syftar till att främja etableringen på arbetsmarknaden är inte jämställt fördelade. Kvinnor får oftare förberedande insatser eller aktiviteter som inte nödvändigtvis ökar möjligheterna att få ett arbete. Män får oftare arbetsnära insatser, till exempel arbetspraktik.⁷⁷ Kvinnor registreras senare och i lägre grad hos Arbetsförmedlingen, och de påbörjar kommunal vuxenutbildning i sfi senare än män.⁷⁸ Länsstyrelserna har uppmärksammat att insatser för utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknad eller studier alltför ofta saknas övergångar där en insats tar slut och där nästa insats börjar. Det påverkar individen som då lätt faller ur strukturen och riskerar att genomgå ett stort antal likande insatser hos både statliga, kommunala och civila aktörer.⁷⁹ Länsstyrelsernas lägesbildsenkät för 2022 beskriver att många kommuner erbjuder samma insatser till nyanlända kvinnor och män men att det inte är tillräckligt. Det krävs fler riktade insatser till kvinnor för att utjämna skillnader mellan könen.⁸⁰ Ett exempel på en riktad insats är att via öppen förskola erbjuda undervisning i svenska för föräldralediga för att motverka att nyanlända kvinnors integration avstannar under tiden de vårdar barn.⁸¹

Det finns stora utmaningar i att möta de utbildningsbehov som många individer med kort utbildningsbakgrund står inför för att kunna etablera sig varaktigt på arbetsmarknaden.⁸² Nationell statistik visar att 95 procent av eleverna som läser grundläggande utbildning på Komvux är utrikes födda. På gymnasial nivå är motsvarande siffra 47 procent. I båda dessa

grupper utgör kvinnor majoriteten, cirka 62 procent.⁸³ Det reguljära utbildningsväsendet har en viktig roll för att kvinnor med olika bakgrund och skilda behov ska kunna närma sig arbetsmarknaden genom studier. Det krävs riktade och individanpassade insatser och samverkan mellan flera olika aktörer.

Delmål: Jämställd utbildning

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Övergripande bild av delmålet

Målet om jämställd utbildning omfattar hela utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, vuxenutbildning, yrkeshögskola, folkhögskolor och utbildningsverksamhet hos studieförbunden. Lika möjligheter och villkor i fråga om utbildning, studieval och personlig utveckling är centralt för att kvinnor och mäns ska på lika möjligheter till självständighet, försörjning, och inflytande i samhället. Det finns inga formella hinder när det gäller tillgång till utbildning. Däremot skiljer sig villkor och möjligheter åt när det gäller tillgängligheten till utbildning. Utbildningssystemet är en viktig arena för att motverka traditionella könsmonster och lägga grunden för ett jämställt samhälle.⁸⁴

Generellt deltar kvinnor och flickor högre utsträckning i utbildningssystemet än pojkar och män. Pojkar och män har på gruppnivå lägre betyg, utbildningsnivå, och övergångsfrekvens till högre utbildning. Pojkar har lägre betyg än flickor i både grundskolan och gymnasieskolan. Samtidigt finns det stora skillnader inom grupperna som kan kopplas till föräldrarnas utbildningsbakgrund och migrationsbakgrund. Det finns ett betydande antal flickor som har ett lägre meritvärde än pojkar. Till exempel presterar pojkar till högutbildade föräldrar bättre än flickor med föräldrar som har en lägre utbildning⁸⁵. Trots att kvinnor och flickor generellt kan ses som vinnare i skolsystemet har det inte resulterat i starkare ekonomisk ställning, bättre hälsa eller större inflytande i samhället för kvinnor och flickor.⁸⁶ En förklaring till detta är könsskillnaderna i utbildningsval vilket leder till att kvinnor och män hamnar inom skilda yrken och sektorer som orsakar skillnader i lön, status och arbetsvillkor.⁸⁷ Flickor är mer stressade, mår sämre psykiskt och är mindre trygga i skolan än pojkar.⁸⁸ Utsattheten för sexuella trakasserier i skolan är också vanligt förekommande.⁸⁹

Regionalt mål: Könsfördelningen på pojk- och flickdominerade gymnasieprogram i Västra Götaland ska bli mer jämställd

Gymnasieskolan i Västra Götaland är starkt könssegregerad, särskilt inom yrkesförberedande program. Det är en högre andel pojkar som läser flickdominerade program än flickor som läser pojkdominerade program.⁹⁰ Könsstereotypa normer kring yrken bidrar till att flickor och pojkar, kvinnor och män gör olika val i utbildningssystemet vilket upprätthåller könssegregeringen på arbetsmarknaden. Könssegregeringen förstärks ytterligare under själva utbildningen och arbetslivet då det underrepresenterade könet inom ett yrke i högre utsträckning hoppar av utbildningar och i lägre utsträckning börjar arbeta eller arbetar kvar inom yrket efter avslutad utbildning.⁹¹ Utöver kön är föräldrarnas utbildningsnivå och yrkesbakgrund en faktor som påverkar studieval. Barn till föräldrar med kort utbildningsbakgrund söker sig oftare till yrkesprogram.⁹²

Könssegregerad utbildning har konsekvenser för individ och samhälle

Flickors och pojkars olika utbildningsval bidrar till att upprätthålla den könssegregerade arbetsmarknaden.⁹³ Flickors och pojkars olika utbildningsval bidrar till att upprätthålla den könssegregerade arbetsmarknaden, försvårar för en hållbar kompetensförsörjning och står i vägen för kommunal och regional utveckling.

Regionalt mål: Flickor och pojkar i Västra Götaland ska uppnå goda skolresultat oavsett socioekonomisk bakgrund eller migrationsbakgrund

Olika faktorer påverkar skolresultat

På nationell nivå når pojkar som grupp i lägre utsträckning kunskapskraven än flickor i alla ämnen i grundskolan och gymnasieskolan. Det är även färre pojkar som når gymnasiebehörighet och färre fullföljer en gymnasieutbildning.⁹⁴ Det finns stor variation i skolresultat för pojkar i Västra Götaland. Andelen pojkar som är behöriga till gymnasiet varierar i länets kommuner mellan 68 och 92 procent.⁹⁵

Skillnaderna i skolresultat inom grupperna flickor och pojkar är också stora.⁹⁶ Pojkars och flickors skolresultat påverkas av familjeförhållanden, boendeförhållanden och uppväxtområdet. Barn i låginkomsthushåll och med föräldrar med kort utbildning missgynnas. Trångboddhet gör hemarbete svårare för barnen och föräldrar med kort utbildning kan ofta inte ge samma studiestöd som föräldrar med längre utbildning.⁹⁷ Det finns betydande skillnader i studieresultaten mellan elever födda utomlands och i Sverige. Elever som har invandrat efter skolstartsåldern, vid sju års ålder, har oftare större svårigheter att lyckas i skolan. Att invandra vid en högre ålder innebär att eleven har mindre tid på sig att klara skolan.⁹⁸ Dock har flickor i den här gruppen generellt bättre skolresultat än pojkar.⁹⁹

Normer påverkar möjligheten till fullföljda studier

Forskning pekar på att könsskillnader i skolresultat uppstår i samspel mellan samhälleliga och kulturella faktorer som exempelvis genusnormer, skolkultur och förväntningar från vuxna och kamrater. Normer för flickors och pojkars beteende bidrar till hierarkier och ett otryggt skolklimat.¹⁰⁰ Utsatthet och otrygghet i skolmiljön har en negativ inverkan på möjligheten att uppnå fullföljda studier.¹⁰¹ Tryggheten i skolan skiljer sig åt mellan flickor och pojkar. Tydligast är skillnaden i årskurs 8 i nationell statistik. Där svarar endast 28 procent av flickorna att de helt och hållet känner sig trygga i skolan, att jämföra med 51 procent av pojkarna. Av pojkarna upplevde 44 procent att de helt och hållet kan vara sig själva i skolan. Motsvarande siffra för flickor är 22 procent.¹⁰² Samma mönster återfinns regionalt.¹⁰³

Delmål: Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Övergripande bild av delmålet

Föreställningar om kön har betydelse för hur obetalt och betalt arbete organiseras. Kulturella och politiska förväntningar, traditioner och ekonomiska förutsättningar påverkar hur arbete i hemmet fördelas mellan parterna i en parrelation och/eller mellan föräldrar. Kvinnor spenderar generellt mer tid än män på hushållsaktiviteter såsom att tvätta, städa, laga mat och att ge omsorg till de egna barnen medan män ägnar mer tid åt underhåll och reparationer av hus och fordon samt lägger mer tid på förvärvsarbete än kvinnor.¹⁰⁴ Den vanligaste orsaken till deltidsarbete bland kvinnor är att heltidstjänster inte finns att tillgå medan den näst vanligaste orsaken till att kvinnor arbetar deltid är att de tar hand om barn eller annan anhörig.^{105 106} Kvinnor och män på kvinnodominerade arbetsplatser är mer benägna att gå ner i arbetstid. Forskning visar att både normer på arbetsplatsen och jämställdhet i familjen påverkar kvinnor och mäns nyttjande av rätten till föräldradeltid, särskilt i privat sektor.^{107 108}

Utöver uttag i föräldraförsäkringen är annan anhörigomsorg, såsom vård av äldre, stöd till en närstående som är svårt sjuk eller stöd till barn med funktionsnedsättning exempel på omsorgsarbete som till stor del utförs av kvinnor.¹⁰⁹

Det konstateras också att kvinnor upplever högre stress än män på grund av att de har för mycket att göra.¹¹⁰ 43 procent av ensamstående kvinnor med barn känner sig ofta stressade för att de har för mycket att göra medan motsvarande siffra för män är 21 procent.¹¹¹ För sammanboende kvinnor med barn uppger 38 procent att de ofta är stressade medan det för sammanboende män med barn är 22 procent.¹¹²

Regionalt mål: Mäns betalda och obetalda hem- och omsorgsarbete samt uttag av föräldraledighetsdagar ska öka i Västra Götaland

Uttag av föräldraförsäkring

Ett ojämnt uttag av föräldraledighet utgör ett hinder för jämställdheten mellan kvinnor och män i Västra Götaland. Den individualiserade föräldraförsäkringen ger föräldrar likvärdig rätt att vara hemma med barn men rättigheten utnyttjas ojämnt och får i förlängningen konsekvenser som påverkar kvinnors livsinkomster negativt. Skillnader i förvärvsinkomster får direkt påverkan på inkomst och pension. Kvinnor i länet nyttjar föräldraförsäkringen i större utsträckning än män. I Västra Götaland nyttjades 70 procent av föräldraledighetsdagarna 2021 av kvinnorna medan männen stod för 30 procent av det totala uttaget av dagarna.¹¹³ Den tillfälliga föräldrapenningen (VAB-dagar) nyttjas mer jämställt. Kvinnor stod för 60 procent av de uttagna dagarna 2021 och männen för 40 procent av uttaget. Siffrorna visar nyttjande av föräldraförsäkringen, de som stannar hemma utan ekonomisk kompensations syns inte i statistiken.

Nationell data visar att bland föräldrar med barn födda 2019 var mammor i genomsnitt borta från arbetet 12,7 månader under barnets första två år.¹¹⁴ Motsvarande siffra för papporna till samma barn var 3,5 månader. Under de 12,7 månaderna var mammorna hemma 4,2 månader helt utan ersättning medan motsvarande siffra för papporna var en månad. Mammor och pappor med hög inkomst och hög utbildning är obetalt lediga i större utsträckning än mammor

och pappor med lägre utbildning och lägre inkomst¹¹⁵. När en förälder tar ut en större del av föräldraledigheten ökar generellt sannolikheten för att denne också kommer att utföra en större del av det obetalda arbetet i hemmet och det betalda arbetet för densamme kommer förmodligen att minska.¹¹⁶

Fördelning av föräldraledigheten har betydelse för den totala arbetsbördan bland sammanboende föräldrar. Omsorgsarbetet är oflexibelt och går sällan att skjuta upp.¹¹⁷ Arbetet behöver ofta ske dagligen, på speciella tidpunkter men även spontant när behov uppstår.

Samkönade par tenderar att dela mer lika på föräldraledigheten än olikkönade föräldrapar. En analys från Försäkringskassan visar att över hälften av de samkönade paren har ett näst intill jämställt eller ett jämställt uttag av föräldrapenning.¹¹⁸ Traditionella könsnormer kring omsorg och arbete bidrar till begränsningar för både kvinnor och män i nyttjande av föräldraförsäkring och andra transfereringar.

Anhörigomsorg och omvårdnadsbidrag

Betydligt fler kvinnor än män i länets samtliga kommuner tog ut omvårdnadsbidrag under 2022. Män som är mer delaktiga i hem och familj tycks vidare mer villiga att minska sin arbetstid.¹¹⁹ Att skapa jämställdhet på området kräver en aktiv, medveten och normförändrande ansats av arbetsgivare och myndigheter med ansvar för till exempel transfereringar och arbetsmarknad.¹²⁰

Över tid har det skett en förändring inom styrningen av äldreomsorgen som bidragit till att anhöriga i större utsträckning behövt axla rollen som omsorgsgivare. Neddragningen inom äldreomsorgen påverkar kvinnor i högre grad än män. Färre eller senare beviljade insatser till äldre bidrar till ökat behov av anhörigomsorg. Den största gruppen som ger anhörigomsorg utgörs av döttrar till äldre personer med kort utbildningsbakgrund.¹²¹ År 2016 värderades den obetalda anhörigomsorgen till att motsvara 3–4 procent av Sveriges BNP.¹²² Ett lägre förtroende för samhället och dess institutioner kan öka bördan av det obetalda hem- och omsorgsarbetet för vissa grupper av kvinnor. Något som också kan utgöra ett hinder för dessa kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden. I intervjuer som genomförts av Socialstyrelsen framgår bland annat att få romer nyttjar äldreomsorgen för att den inte upplevs anpassad efter gruppens behov och önskemål.¹²³

Delmål: Jämställd hälsa

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Övergripande bild av delmålet

Begreppet hälsa har flera dimensioner. Det innefattar fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och är inte bara frånvaro av sjukdom.¹²⁴ För en god allmän hälsa är säkerställandet av sexuella- och reproduktiva rättigheter är en central aspekt.¹²⁵ Hälsan i Västra Götaland är generellt god. Det finns dock skillnader i hälsa mellan kvinnor och män. Även andra indelningsgrunder, så som socioekonomi, migrationserfarenhet och funktionsförmåga visar att hälsan i länet varierar för olika grupper. Ojämlighet i hälsa skapas delvis genom olika strukturer i samhället, till exempel genom att olika grupper har systematiskt olika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Skillnaderna finns mellan kvinnor och män, och inom de båda grupperna. Levnadsvanor påverkas av sociala strukturer, orsakskedjorna är komplexa och många politikområden har betydelse för att alla ska kunna uppnå bästa möjliga hälsa.¹²⁶

Regionalt mål: Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer i Västra Götaland ska minska

Psykisk ohälsa ökar hos flickor och unga kvinnor samtidigt som delar av hälso- och sjukvården är ojämsälld

Andelen unga som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra har minskat under flera år. Under tidig barndom står pojkar för den största gruppen med diagnostiserat psykiatriskt tillstånd och denna överrepresentation kan härledas till neuropsykiatriska funktionsnedsättningar såsom ADHD, ADD och autism. Under pubertetsåren förändras könsgapet och flickor och unga kvinnor utgör herefter den största gruppen med diagnostiserat psykiatriskt tillstånd.¹²⁷

Särskilt andelen flickor med självrapporterade psykiska besvär som ångest och oro har ökat. Under 2021 syntes en kraftig ökning av avsiktliga självskadehandlingar bland flickor 13–19 år. Flickor och unga kvinnor får oftare diagnoser som ångest, depression och självskador än pojkar och unga män.¹²⁸ Samtidigt finns det en överdiagnostisering av flickor och en underdiagnostisering av pojkar. Det beror bland annat på normer och en syn på vad som är manligt och kvinnligt.¹²⁹ Det finns även forskning som tyder på att unga män söker vård och hjälp i lägre utsträckning för att det ses som omanligt.¹³⁰ Bland barn är könsskillnaderna när det kommer till suicid små men ökar med åldern.¹³¹

VGR har gjort en kartläggning 2023 av könsskillnader i hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen. Kartläggningen visar att delar av hälso- och sjukvården är ojämsälld på flera sätt. Det handlar bland annat om förskrivning av läkemedel, förskrivning av hjälpmedel och tillgänglighet (så som väntetid för operation). Vissa skillnader är inte medicinskt motiverade.¹³² Normer och föreställningar om kön är en orsak till de medicinskt omotiverade skillnaderna. Det kan till exempel påverka bemötande, bedömningar, diagnostik och behandling.¹³³ Till exempel genomfördes en studie vid Kungälvss sjukhus som visade att kvinnor fick sämre smärtlindring än män.¹³⁴

Unga hbtqi+ personers psykiska ohälsa och minoritetsstress

En enkätundersökning i Västra Götaland visar att hbt-personer genomgående har sämre utfall vad gäller hälsa och sociala relationer jämfört med heterosexuella och cispersoner. Detta gäller

särskilt unga hbt-personer. Exempelvis har en högre andel i gruppen ångslan, ångest och oro samt är suicidala än icke hbt-personer. Bisexuella unga kvinnor sticker särskilt ut gällande psykisk ohälsa.¹³⁵ En nationell studie av MUCF visar att även att unga hbtqi-personer har sämre psykisk hälsa än andra unga. Det är troligt att det även gäller unga personer som identifierar sig med annan normbrytande könsidentitet eller sexualitet. Ungefär var femte ung hbtqi-person har någon gång övervägt att ta sitt liv och självmordstankar är ungefär fyra gånger så vanligt bland unga hbtqi-personer som bland unga hetero- och cispersoner.¹³⁶

Personer som upplever minoritetsstress har ofta sämre psykisk hälsa än de som inte gör det.¹³⁷ Minoritetsstress är den stress som skapas när personer är rädda för att bli negativt bedömda utifrån den sociala grupptillhörighet de har. Det kan handla om att bli ifrågasatt, förlöjligad, retad, utfrysad eller att bli utsatt för hot eller våld.¹³⁸ Minoritetsstress kan också bidra till skillnader i tillgången till hälso- och sjukvård. Dels genom att påverka möten och relationer med yrkesverksamma, dels genom att personer som upplever minoritetsstress söker vård i lägre utsträckning på grund av oro för ett hetero- och cisnormativt bemötande.¹³⁹

Regionalt mål: Hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska förbättras

Betydligt fler personer med funktionsnedsättning upplever sin hälsa som dålig jämfört med övrig befolkning.¹⁴⁰ Det finns också skillnader mellan könen inom gruppen. Det är en lägre andel kvinnor med funktionsnedsättning som skattar sin hälsa som god i jämförelse med män med funktionsnedsättning. Det ingriper både fysisk och psykisk hälsa.¹⁴¹ Att ha en funktionsnedsättning innebär inte i sig en försämrad hälsa. Det är dock en hälsorisk som hör ihop med de livsvillkor personer med funktionsnedsättning har, exempelvis utbildning, arbete och ekonomiskt handlingsutrymme. En stor del av ohälsan hos personer med funktionsnedsättning kan troligen förklaras av välkända riskfaktorer. En av dessa faktorer är att personer med funktionsnedsättning arbetar i mindre omfattning, vilket särskilt gäller kvinnor med funktionsnedsättning. Att personer med funktionsnedsättning oftare saknar praktiskt stöd, utsätts för kränkande behandling och våld är andra faktorer som kan bidra till den försämrade hälsan.¹⁴²

Tillgång till hälso- och sjukvård

Personer med funktionsnedsättning har inte likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård som befolkningen i övrigt. Ofta ges personer med funktionsnedsättning ett sämre bemötande och omhändertagande samt tillgång till undersökning och behandling först i ett sent skede av sjukdomsförloppet.¹⁴³ Bristande tillgänglighet riskerar att försvåra för personer med funktionsnedsättning att söka vård och kan leda till att processen tar längre tid eller utestänger individen helt och hållet. Tillgänglighetshinder kan exempelvis vara svår och otillgänglig information, brist på möjliga transportmedel, oframkomliga lokaler, oanvändbara produkter.

Flera studier visar även att personer med funktionsnedsättning avstår från vård och behandling i högre utsträckning än övriga befolkningen. En anledning är ekonomiska förhållanden. Personer med funktionsnedsättning har ofta omfattade hälso- och sjukvårdsutgifter. Det påverkar särskilt flickor och kvinnor med funktionsnedsättning som har en särskilt låg disponibel inkomst.¹⁴⁴

Delmål: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Övergripande bild av delmålet

Mäns våld mot kvinnor är ett paraplybegrepp och avser alla uttrycksformer av fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt och digitalt våld, liksom hot om våld mot flickor och kvinnor. Delmålet omfattar även det våld som hbtqi+ personer, pojkar och män utsätts för samt det våld som flickor och kvinnor utövar. Begreppet mäns våld mot kvinnor synliggör våldet som en jämställdhetsfråga och kan sägas vara den yttersta konsekvensen av ett ojämnt samhälle. Det hänger ihop med de föreställningar som finns om kön, genus, sexualitet, makt och integritet. Kvinnor utsätts i större omfattning för sexuellt våld och grovt våld i nära relation jämfört med män. Män utsätts i större utsträckning än kvinnor för våld i offentliga miljöer av personer de inte har en nära relation till.¹⁴⁵

De flesta män utövar inte våld men bland våldsutövare är den absoluta majoriteten män och de finns i alla grupper i samhället. Exempelvis begås 97 procent av våldsbrott mot kvinnor i parrelation av män. En klar majoritet av de som utsätts är flickor och kvinnor. Våldet innebär även stora samhällskostnader för bland annat hälso- och sjukvården, rättsväsendet och det sociala välfärdssystemet. Det är dock svårt att veta omfattningen av mäns våld mot kvinnor eftersom många av brotten aldrig anmäls eller kommer till myndigheters kännedom. Detta benämns som det så kallade mörkertalet. Brottsförebyggande rådet bedömer att 80 procent av våldet mot kvinnor i nära relationer aldrig anmäls och att mörkertalet gällande sexuellt våld ligger mellan 88–95 procent.¹⁴⁶ Officiell statistik fångar dessutom inte upp alla uttrycksformer av våld.

Arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor omfattar flera olika typer av våld:

- våld i nära relation
- våld mot barn
- sexuellt våld
- prostitution och människohandel
- hedersrelaterat våld och förtryck
- kommersialisering och exploatering av kvinnors kroppar i reklam, medier och pornografi

Det finns samband mellan olika våldsytringar som misshandel, våldtäkt, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Därför är det viktigt att arbetet mot mäns våld mot kvinnor sker sammanhållet.

Regionalt mål: Våld i ungas partnerrelationer ska minska i Västra Götaland

Det är svårt att bedöma den exakta omfattningen av våld i ungas partnerrelationer. I Sverige är området relativt utforskat och det saknas helt regionala siffror kring förekomsten av såväl våldutsatthet som våldsutövande i ungas partnerrelationer. Forskning indikerar dock att ungdomar och särskilt unga vuxna tycks vara mer utsatta för våld i nära relationer jämfört med äldre vuxna. Den senaste svenska studien om omfattningen av ungas relationsvåld visar att 59,7 procent av de deltagande gymnasieungdomarna med erfarenhet av intima relationer någon gång

blivit utsatta för våld i sina partnerrelationer. Flickor uppgav utsatthet för våld, särskilt sexuellt våld, i högre utsträckning än pojkar.¹⁴⁷

Särskilda omständigheter

Det finns likheter i det våld som förekommer i ungas respektive vuxnas partnerrelationer, samtidigt som mycket skiljer sig åt. Det finns särskilda omständigheter kopplade till ungdomstiden som har betydelse för ungas relationsvåld. Det handlar bland annat om att ungdomstiden präglas av viktiga psykosociala förändringar och är en tid av identitetskapande, intensiv social inlärning och ökad autonomi i förhållande till föräldrar. En stor del av våldet är digitalt och ständigt pågående. Det fysiska våldet utövas på platser där vuxna finns, ofta i vårdnadshavarens hem eller i skolan.¹⁴⁸ Våld i ungas partnerrelationer har allvarliga konsekvenser på kort och långt sikt. Det handlar bland annat om ökad risk för psykisk ohälsa och suicid, psykosomatiska problem och missbruk. Våldsutsatthet eller våldsutövande under ungdomstidens kritiska utvecklingsfas påverkar även möjligheterna till en framgångsrik övergång till vuxenlivet eftersom det till exempel kan leda till negativa effekter på utbildningsprestationer och lägre självkänsla. Det riskerar att skapa negativa konsekvenser längre fram i livet.¹⁴⁹

Regionalt mål: Livsvillkor och förutsättningar för grupper med svagt samhälleligt stöd ska beaktas i högre utsträckning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Västra Götaland

Flickor och kvinnor från alla delar av samhället kan vara utsatta för våld. Men en del grupper kan, som en följd av samhällets diskriminering och marginalisering, befinna sig i en situation som innebär en särskild sårbarhet. Detta kan gälla:

- hbtqi+ personer
- barn och unga kvinnor
- äldre kvinnor
- flickor/kvinnor med funktionsnedsättningar
- flickor/kvinnor med skadligt bruk och beroende
- flickor/kvinnor i hemlöshet
- flickor/kvinnor utsatta för prostitution och människohandel
- flickor/kvinnor som lever i en hederskontext.
- flickor/kvinnor med utländsk bakgrund och migrationserfarenhet¹⁵⁰

Samma flicka eller kvinna kan tillhöra flera grupper samtidigt. Flickor och kvinnor som blir utsatta för våld och tillhör en grupp med svagt samhälleligt stöd och skydd kan påverkas på flera sätt. Det kan handla om att gruppen är utsatt i särskilt hög grad, att brotten ger särskilt allvarliga konsekvenser för individen som utsätts, brist på resurser eller möjligheter att förändra sin situation eller att göra den känd. Det kan också handla om starka beroendeförhållanden till våldsutövare.

Bristande samhällsstöd och fokus på våld

Det som också kan anses vara gemensamt är att samhällets insatser, från förebyggande arbete till upptäckt, stöd och skydd, och rättsprocesser sällan är utformade så att de passar alla. Det kan exempelvis handla om brister i tillgänglighet och inkludering i information och kommunikation eller svårigheter att hitta plats i skyddat boende.¹⁵¹

Ofta kommer våldet ”i andra hand” och andra behov prioriteras i stället för att behandlas likvärdigt och simultant. En bidragande faktor är bristen på styrning och rutiner. Satsningar som är riktade till vissa målgrupper syftar till att kompensera för det faktum att samhällsskyddet är svagare för vissa grupper än för andra. Ofta finns formella rättigheter, men de realiserar inte i praktiken.

Fokusområde: Hedersrelaterat våld och förtryck

Övergripande bild av fokusområdet

Våld mot kvinnor och flickor kan också grunda sig i patriarkala-, hetero- och funktionsnormativa föreställningar om heder. FN definierar heder som en del av en traditionell familjeideologi med villkor för kvinnors familjeroll och sexualitet.¹⁵² Uppfattningen att en familjs rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskheter och oskuld är central, samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa normer.¹⁵³

Hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig från andra former av våld i nära relationer. Det kännetecknas av att det finns ett starkt kollektivistiskt inslag och att våldet är kollektivt sanktionerat. Det vill säga att förtrycket och våldet ges legitimitet utifrån en grupp, familj eller släkts rådande föreställningar om heder, och vars gärningar syftar till att upprätthålla familjens, gruppens eller släktens rykte och anseende (det vill säga heder) genom kontroll över individen. Karakteristiskt är också att våldet och förtrycket utövas av både män och kvinnor, liksom att gärningspersonerna ofta är flera, vanligtvis inom en och samma släkt eller gemenskap. Därutöver är gränserna mellan offer och förövare ofta otydliga.¹⁵⁴

Det finns vissa nationella enkätstudier som ger en uppfattning av förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. År 2007 angav till exempel 5,2 procent av flickorna och 4 procent av pojkarna i årskurs två i gymnasiet att de har begränsningar i sitt val av äktenskapspartner. Forskning visar att de barn och unga som inte får välja sin partner är mycket oftare än andra utsatta för andra former av barnmisshandel under uppväxten, 88 procent jämfört med 42 procent.¹⁵⁵

Regionalt mål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska minska i Västra Götaland

Hedersrelaterat våld och förtryck begränsar en persons livsutrymme och rätten att själv bestämma över såväl vardagliga företeelser såsom val av klädsel och umgänge, som livsavgörande val som utbildning och val av partner. Förtrycket tar sig i uttryck genom kontroll, begränsningar, påtryckningar, bestraffningar och hot, men också i våldshandlingar och dödligt våld. Förtrycket och våldet drabbar även pojkar och män, men inte i samma utsträckning som flickor och kvinnor. Pojkar och män utsätts bland annat genom att själva tvingas utöva våld och förtryck gentemot kvinnliga familjemedlemmar.¹⁵⁶ Både kvinnor och män med intellektuell funktionsnedsättning kan utsättas för hedersrelaterat våld och våldet behöver inte alltid begås aktivt. Det kan till exempel handla om att undanhålla medicin eller att inte få stöd till att söka LSS-insatser.¹⁵⁷ Vidare kan det råda total tabu rörande hbtqi+ frågor i familjer och sammanhang som präglas av hedersnormer. En persons könsidentitet eller sexualitet kan leda till att personen stöts ut, utsätts för våld och omvändelseförsök.¹⁵⁸

Lagstiftning, brott och mörkertal

Hedersförtryck strider mot internationella konventioner och principer om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.¹⁵⁹ För att förebygga och bekämpa dessa specifika våldsytringar har särskilda lagar instiftats såsom förbud mot äktenskapstvång, barnäktenskap och vilseledande till äktenskapsresa samt förbud mot kvinnlig könsstympning. Det finns även lagstiftning som på ett mer övergripande sätt reglerar hedersbrott utifrån om motivet till brottet helt eller delvis begåtts för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande gruppens anseende utifrån en föreställning om heder.¹⁶⁰

Det skydd i lagen mot hedersrelaterat våld och förtryck är relativt nytt. Lagstiftningen började gälla 2022. Det, och mörkertalen, innebär att det ännu inte finns mycket anmälningsstatistik

som kan beskriva omfattningen i Västra Götaland. Det saknas även i stort regionala undersökningar om hur många som utsätts för och utövar våldet. Däremot har Västra Götaland sedan tidigare två delregionala resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, och under 2023 har uppbyggnaden av ytterligare två delregionala resurscentrum börjat. Det tyder på att det finns ett stort behov av stöd i frågan och att hedersrelaterat våld och förtryck utövas i hela Västra Götaland, i alla kommuner.

Hedersrelaterat våld och förtrycks karaktär beaktas inte

Hedersrelaterat våld och förtryck har en specifik karaktär och uttryck. Det saknas i dagsläget kunskap hos yrkesverksamma i Västra Götaland om detta och hur det skiljer sig från annat våld i nära relation. Det leder till att utsatta för och utövare av hedersrelaterat våld och förtryck upptäcks i ett sent skede, eller inte alls. De insatser som ges blir då inte heller effektiva, och kan i värsta fall även öka risken för de utsatta att bli utsatt ytterligare. Det kan exempelvis handla om att det saknas särskilda rutiner och kompetens för att göra hot- och riskbedömningar.¹⁶¹ Många gånger blir insatserna symptom-baserade, kortsiktiga, fragmenterade och utan uthållighet.¹⁶² Det finns även begränsad kunskap om bakomliggande orsaker till att normer kring heder, vilket leder till svårigheter att arbeta förebyggande.

Slutnoter

¹ Fi2021/02746.

Regleringsbrev.

² Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *På väg mot jämställdhet. Uppföljning av Länsstyrelsernas strategier för jämställdhet 2017-2021.*

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/kqxbfw5s/rappo-rt-2022-22-uppfo-c3%B6ljning-av-l%C3%A4nsstrategier.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

³ *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende länsstyrelserna*

⁴ Regeringen. (2016). *Mål för jämställdhet.*

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/> (Hämtad 2023-09-18).

⁵ Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *Planera, organisera och följ upp. Vägledning för jämställdhetsintegrering i myndigheter.*

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/hv1lr0kt/va-gledning-med-bilaga-sjalvskattning.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁶ Ibid samt

Ekonomistyrningsverket. 2023. *Varför*

jämställdhetsbudgetering?

<https://forum.esv.se/styrning/jamstalldhetsbudgetering/Varfor-jamstalldhets-budgetering/> (hämtad 2023-11-02).

⁷ Sveriges Kommuner och Regioner. (u.å.). *Prisma – för samordning av horisontella perspektiv.*

<https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamlikhet/stodforsamordning/prisma.52131.html> (Hämtad 2023-10-27).

⁸ Naturskyddsföreningen. (2022). *Vad har*

klimatförändringar med jämställdhet att göra?

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/vad-har-klimatforandringar-med-jamstallldhet-att-gora/> (Hämtad 2023-10-30).

⁹ Social Hållbarhet. (2023). *Vad är ekonomisk hållbar utveckling?*

<https://www.socialhallbarhet.se/vad-ar-en-ekonomisk-hallbar-utveckling/> (Hämtad 2023-11-06)

¹⁰ Proposition 2023/24:1.

Budgetpropositionen för 2024.

Utgiftsområde 13;

Jämställdhetsmyndigheten.

(2019). *Kvinnor har det tuffare än män i politiken.*

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/q3emapd4/kvinnor-har-det-tuffare-an-man-inom-politiken-2019-10-24.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹¹ Sveriges Kvinnolobby.

(2019). *Jämställdhet mot segregation om utrikes födda kvinnors livsvillkor makt och inflytande.*

<https://sverigeskvinnoorganisationer.se/wp-content/uploads/2022/11/Jamstallldhet-mot-segregation.pdf> (Hämtad 2023-11-03); SCB.

(2022). *Deltagandet i de allmänna valen 2022.*

https://www.scb.se/contentassets/1a32243d72e5443cae13cb4162b2e007/me0105_2022a01_br_me09br2301.pdf (Hämtad 2023-11-03)

¹² Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

¹³ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

¹⁴ Folke, O., & Rickne, J. (2016). The Glass Ceiling in Politics: Formalization and Empirical Tests. *Comparative Political Studies*, 49(5), 1.

¹⁵ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

¹⁶ Sveriges Kommuner och Regioner (2020). *Tabell 10. Antal anställda efter ålder och kommun nov 2020.*

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fskr.se%2Fdownload%2F18.6deffc76178c9b0208cefb%2F1618408519891%2FTabell-10-KP-2020.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK> (Hämtad 2023-11-03)

¹⁷ Västra Götalandsregionen. (2020).

Personalsammansättning i Västra Götalandsregionen utifrån kön, ålder och födelseland.

<https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/SOFIA/RS7897-268913469-555/SURROGATE/Personalsammans%C3%A4ttning%20i%20V%C3%A4stra%20G%C3%B6taland%20regionen.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹⁸ Jämställdhetsmyndigheten. (2020). *Jämställdhet i akademien. Slutredovisning av jämställdhetsintegrering i*

högskolor och universitet – programperioden 2016-2019. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/jamstallldhet-i-akademien-2020-6/> (Hämtad 2023-11-03)

¹⁹ Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Kvinnor har det tuffare än män i politiken.*

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se>

ten.se/media/q3emapd4/kvinnor-har-det-tuffare-an-man-inom-politiken-2019-10-24.pdf (Hämtad 2023-11-03)

²⁰ ²⁰ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok.*

²¹ Brax, D. (2022) *Delrapport: Hot och hat mot forskare och lärare i svensk högskolesektor*, p. 2022.

²² Brax, D. (2022) *Delrapport: Hot och hat mot forskare och lärare i svensk högskolesektor*, p. 2022.

²³ Sveriges Kommuner och Regioner (2022). *Kvinnor och män i politiken. Risker och konsekvenser av att bli utsatt för hot, hat och våld se även, SOU 2020:56. Kommittén Nationell satsning på medie- och informationskunnighet och det demokratiska samtalet Demokratisk delaktighet, desinformation, propaganda och nätet i Sverige.*

²⁴ Se till exempel; Skr. 2011/12:56. En samordnad och långsiktig strategi för roms inkludering 2012-2032 och Rapport från riksdagen 2011/12:11. Kunskapsöversikt om nationella minoriteter

²⁵ Se till exempel, Proposition.2009/10:55. En politik för det civila samhället

²⁶ Scaramuzzino, G. and Scaramuzzino, R. (2021) "Hat, hot och kränkningar mot ledare: Politisk, rumslig och personlig kontroll av civilsamhället," *Socialvetenskaplig tidskrift*, 28(1), p. 51.

²⁷ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2023). *En sammanfattad bild av ungas levnadsvillkor i Sverige -Ung idag 2023*

²⁸ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2021) *Viljan att förändra. Drivkrafter, hinder och utmaningar för*

ungas samhällsengagemang – FOKUS 21

²⁹ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2021) *Viljan att förändra. Drivkrafter, hinder och utmaningar för ungas samhällsengagemang – FOKUS 21*

³⁰ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2021) *Viljan att förändra. Drivkrafter, hinder och utmaningar för ungas samhällsengagemang – FOKUS 21*

³¹ Socialstyrelsen. 2023. Om krisberedskap, civilt försvar och totalförsvaret.

<https://kunskapsguiden.se/om-raden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/krisberedskap-och-civilt-forsvar/om-krisberedskap-civilt-forsvar-och-totalforsvar/> (hämtad 2023-11-01).

³² Svenska Röda Korset. (2021). *Människan i krisen.*

³³ Proposition 2023/24:1 bilaga 3. *Ekonomisk jämställdhet.*

³⁴ Försvarsmakten. (2021). *Handlingskraft – handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025.*

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Andersson, Ulrika (2022). *Stärkt förtroende för sjukvården, journalister och riksdagens politiker.* I Andersson, U., Oscarsson, H., Rönnerstrand B. & Theorin, N. (red) *Du sköra nya värld.* Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

³⁸ Holmberg, S., Rothstein, B. (2022). *Den svenska tilliten fortsatt hög – men sjunker i utsatta grupper.* I Andersson, U., Oscarsson, H., Rönnerstrand B. & Theorin, N. (red) *Du sköra nya värld.* Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

³⁹ Kvinna till kvinna. (U.å.).

Sexuellt våld i krig och konflikt. <https://kvinnaillkvinna.se/om-oss/vart-arbete/sexuellt-vald-i-krig-och-konflikt/#vald-i-hemmet> (hämtad 2023-11-01).

⁴⁰ Försvarsmakten. (2021). *Handlingskraft – handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025.*

⁴¹ Svensk kollektivtrafik. (2022).

Kollektivtrafiksbarometern 2022 – tema kvinnors och mäns resande.

⁴² Transportstyrelsen. 2022. *Statistik över*

körkortsinnehavare efter kön. <https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/statistik/Korkort/Statistik-over-korkortsinnehavare-efter-kon/> (hämtad 2023-11-01).

⁴³ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2023. *Tio sektorer för ett enat försvar.*

<https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhallet/mer-om-sveriges-krishanteringssystem/samhallets-ansvar/tio-beredskapssektorer> (hämtad 2023-11-01).

⁴⁴ Försvarsmakten. (2021). *Handlingskraft – handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025.*

⁴⁵ Skr. 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

⁴⁶ SOU 2022:4. Kommissionen för jämställda livsinkomster. *Minska gapet. Åtgärder för jämställda livsinkomster.*

⁴⁷ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

⁴⁸ SCB (2022). *Svenskarnas kapitalinkomster ojämnt fördelade.* <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2022/svenska>

rnas-kapitalinkomster-ojamntfordelade/ (Hämtad 2023-11-03)

⁴⁹ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

⁵⁰ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

⁵¹ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

⁵² FORTE. (2016). Arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer. Förstudie inför utlysning av forskningsmedel.

<https://forte.se/app/uploads/2016/03/rapport-arbetsmiljo-kvinnodominerade-sektorer.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁵³ Arbetsmiljöverket. (2017). *En vitbok om kvinnors arbetsmiljö.*

<https://www.av.se/globalasset/s/filer/publikationer/rapporter/en-vitbok-om-kvinnors-arbetsmiljo-rapport2017-6.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁵⁴ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

⁵⁵ Arbetsmiljöverket. (2017). *En vitbok om kvinnors arbetsmiljö.*

<https://www.av.se/globalasset/s/filer/publikationer/rapporter/en-vitbok-om-kvinnors-arbetsmiljo-rapport2017-6.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁵⁶ Egen uträkning, Företagare 16+ år efter bolagsform 2020. Statistik hämtad från, Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

⁵⁷ Vinnova. (2008). *Forskning om kvinnors företagande. Presentation av projekten.*

<https://www.vinnova.se/contentassets/5e3884652f314256ad894db18ad3eae5/vi-08-19.pdf?cb=20171117155610>

(Hämtad 2023-11-03)

⁵⁸ Malmström, M. & Wincent, J. (2021). *Offentlig finansiering av företagande ur ett jämställdhetsperspektiv.* Jämställdhetsmyndigheten.

<https://jamstalldetsmyndighe.ten.se/media/ygshqsx4/bilaga-2-till-rapport-2022-2.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁵⁹ Malmström, M. & Wincent, J. (2021). *Offentlig finansiering av företagande ur ett jämställdhetsperspektiv.* Jämställdhetsmyndigheten.

<https://jamstalldetsmyndighe.ten.se/media/ygshqsx4/bilaga-2-till-rapport-2022-2.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁶⁰ Myndigheten för delaktighet & Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning.*

Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet

<https://www.mfd.se/contentassets/4a83dd50ab084b79a86f69594f3a0915/ekonomisk-jamstalldhet-for-kvinnor-2019-8.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁶¹ Myndigheten för delaktighet. (2019). *Ekonomisk jämställdhet -Resultat från Rivkraft 25.*

<https://www.mfd.se/contentassets/34d6105a4efa4170910101e5dc3636e4/2019-4-ekonomisk-jamstalldhet-rivkraft-25.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁶² Myndigheten för delaktighet & Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning.*

Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet

<https://www.mfd.se/contentassets/4a83dd50ab084b79a86f69594f3a0915/ekonomisk-jamstalldhet-for-kvinnor-2019-8.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁶³ Ibid.

⁶⁴ SCB. (2022). *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning.*

https://www.scb.se/contentassets/25d8915ea32943c29c134e9ceea7066c/am0503_2022a01_br_am80br2302.pdf (Hämtad 2023-11-03);

Diskrimineringsombudsman n. (2014). *Mötas av hinder – en analys av upplevelser av diskriminering som har samband med diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning.*

<https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e2f/1661847925845/rapport-motas-av-hinder.pdf> (2023-11-03)

⁶⁵ Myndigheten för delaktighet & Jämställdhetsmyndigheten. (2019). *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning.*

Kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet

<https://www.mfd.se/contentassets/4a83dd50ab084b79a86f69594f3a0915/ekonomisk-jamstalldhet-for-kvinnor-2019-8.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁶⁶ Myndigheten för delaktighet. (2018).

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Allmän kommentar nr 3 om kvinnor och flickor med funktionsnedsättning (svensk översättning).

<https://www.mfd.se/contentassets/ba0a9e583c85444c961fd0391fbb57bf/2018-4-allman-kommentar-nr-3-om-artikel-6-kvinnor-och-flickor-med->

funktionsnedsättning.pdf (Hämtad 2023-11-03)

⁶⁷ Jämställdhetsmyndigheten. (2022). *Stärkta möjligheter genom samverkan. Insatser för att underlätta utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden.* <https://jamstalldetsmyndigheten.se/media/s5wdbimq/rapp-ort-sta-rkta-mo-jligheter-genom-samverkan.pdf> å arbetsmarknaden (jamstalldetsmyndigheten.se) (Hämtad 2023-11-03)

⁶⁸ Jansson, Eva. (2020). *Utrikes födda kvinnor på arbetsmarknaden kunskapsläget i korthet.* Arbetsförmedlingen, 2020:1.

⁶⁹ SCB. (u.å.). *Andel utrikes födda förvärvsarbetande 20-64 år efter åldersgrupp, ny tidsserie. År 2019 – 2021.* https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0207__AM0207Z/Fo-urUtlAlderN/ (Hämtad 2023-11-03)

⁷⁰ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok.*

⁷¹ Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *MELLAN TILLIT OCH MISSTRO. Utrikes födda kvinnor om sina behov och hinder i relation till arbetsmarknadsetablering.* <https://jamstalldetsmyndigheten.se/media/bp5dk1fj/rappo-rt-2023-05-utrikes-fodda-kvinnor-mellan-tillit-och-misstro-2023-03-24.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁷² Arbetsförmedlingen. (2019). *Vad händer i mötet? Hur arbetsförmedlars arbetssätt kan bidra till ökad jämställdhet.* <https://arbetsformedlingen.se/download/18.47a458fb16df81>

b9133535c/1580481121047/v a d-hander-i-motet.pdf

⁷³ Nybom, J. (2012) *Aktivering av socialbidragstagare om stöd och kontroll i socialtjänsten.* (Rapport i socialt arbete, 141).

⁷⁴ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2021). *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet En analys av hinder och möjligheter.* https://www.mucf.se/sites/default/files/2021/06/unga_utrikes_fodda_tjejers_etablering_till_ganglighetsanpassad.pdf (Hämtad 2023-11-03)

⁷⁵ Se till exempel; SOU 2006:60. *Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. På tröskeln till lönearbete Diskriminering, exkludering och underordning av personer med utländsk bakgrund;* Länsstyrelsen Stockholm (2018). *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden.* https://cemfor.uu.se/digitalAssets/755/c_755790-l_3-k_r2018-21-antisvart-rasism-och-diskriminering-webb.pdf (Hämtad 2023-11-03)

⁷⁶ Landell, E. (2021). *Försörjning med fördröjning – en ESO-rapport om utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.* Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. https://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2020/03/ESO-2021_7_forsorjning-med-fordrojning_webb.pdf (Hämtad 2023-11-03)

⁷⁷ Arbetsförmedlingen. (2019). *Vad händer i mötet? Hur arbetsförmedlars arbetssätt kan bidra till ökad jämställdhet.*

⁷⁸ SOU 2023:24. *Utredningen*

om Förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor. *Etablering för fler. Jämställda möjligheter till integration: delbetänkande*

⁷⁹ Länsstyrelsen Värmland. (2022). *UPPSÖKANDE OCH MOTIVERANDE ARBETE FÖR ATT NÅ UTRIKES FÖDDA KVINNOR* Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 29 enligt regleringsbrevet för 2021. <https://integration.lansstyrelsen.se/wp-content/uploads/Lansstyrelser-nas-aterrapportering-av-uppdrag-29-enligt-RB-2021.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁸⁰ Länsstyrelsen Värmland. (2023). *LÄGESBILDER FRÅN KOMMUNER 2022* Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 3.B.16 enligt regleringsbrevet för 2022. <https://integration.lansstyrelsen.se/wp-content/uploads/Lansstyrelser-nas-aterrapportering-av-uppdrag-3.B.16-Lagesbilder-enligt-RB-2022.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁸¹ Landell, E. (2021). *Försörjning med fördröjning – en ESO-rapport om utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.* Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. https://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2020/03/ESO-2021_7_forsorjning-med-fordrojning_webb.pdf (Hämtad 2023-11-03)

⁸² Länsstyrelsen Värmland. (2023). *LÄGESBILDER FRÅN KOMMUNER 2022* Länsstyrelsens återrapportering av uppdrag 3.B.16 enligt regleringsbrevet för 2022.

<https://integration.lansstyrelse.n.se/wp-content/uploads/Lansstyrelser-nas-aterrapportering-av-uppdrag-3.B.16-Lagesbilder-enligt-RB-2022.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

⁸³ Gillberg, N., Ek Österberg, E. and Zapata, P.

(2022) *Utbildningspliktens praktik – Västra Götaland (Förvaltningshögskolans rapporter nummer 164)*, p. 2022.

⁸⁴ Jämställdhetsmyndigheten. 2023. *Delmål 3: Jämställd utbildning*.

<https://jamstalldetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmal-3-jamstalld-utbildning/> (hämtad 2023-11-08).

⁸⁵ Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning*. <file:///C:/Users/820129-002/Downloads/Ogiltig%20fr%C3%A5nvaro%20f%C3%B6r%20j%C3%A4mst%C3%A4lldheten%20i%20skolan%20-%20En%20uppf%C3%B6ljning%20av%20det%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska%20delm%C3%A5let%20om%20en%20j%C3%A4mst%C3%A4lld%20utbildning.pdf> (hämtad 2023-11-11)

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Analys av den könssegregerade arbetsmarknaden - underlagsrapport 2023:8*. <https://jamstalldetsmyndigheten.se/media/zo0j4rhc/underlagsrapport-2023-08-analys-av-den-konssegregerade-arbetsmarknaden-23-04-27.pdf>. (hämtad 2023-11-11)

⁸⁸ Jämställdhetsmyndigheten 2023:16 *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det*

jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2022). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*.

⁹¹ Jämställdhetsmyndigheten. (2023). *Analys av den könssegregerade arbetsmarknaden - underlagsrapport 2023:8*.

⁹² Jämställdhetsmyndigheten. 2023. *Delmål 3: Jämställd utbildning*.

<https://jamstalldetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmal-3-jamstalld-utbildning/> (hämtad 2023-11-02).

⁹³ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.

⁹⁴ Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning*.

<file:///C:/Users/820129-002/Downloads/Ogiltig%20fr%C3%A5nvaro%20f%C3%B6r%20j%C3%A4mst%C3%A4lldheten%20i%20skolan%20-%20En%20uppf%C3%B6ljning%20av%20det%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska%20delm%C3%A5let%20om%20en%20j%C3%A4mst%C3%A4lld%20utbildning.pdf> (hämtad 2023-11-11)

⁹⁵ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2022). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*.

⁹⁶ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.

⁹⁷ SOU 2020:46. Betänkande av jämlikhetskommissionen. *En gemensam angelägenhet*.

⁹⁸ Grönqvist, Hans & Niknami, Susan (2017). *Ankomst och härkomst - en ESO-rapport om*

skolresultat och bakgrund. [Stockholm]: Regeringskansliet, Finansdepartementet.

⁹⁹ Broström, L. and Jansson, B. (2022) *Leaving Boys Behind? The Gender Gap in Education among Children and Young People from Foreign Backgrounds 2010–2020: A Nordic Review*, p. 2022.

¹⁰⁰ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.

¹⁰¹ Jämställdhetsmyndigheten (2023). *Ogiltig frånvaro för jämställdheten – En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning*. <file:///C:/Users/820129-002/Downloads/Ogiltig%20fr%C3%A5nvaro%20f%C3%B6r%20j%C3%A4mst%C3%A4lldheten%20i%20skolan%20-%20En%20uppf%C3%B6ljning%20av%20det%20j%C3%A4mst%C3%A4lldhetspolitiska%20delm%C3%A5let%20om%20en%20j%C3%A4mst%C3%A4lld%20utbildning.pdf> (hämtad 2023-11-11)

¹⁰² Skolinspektionen. 2023. *Skolenkäten 2023 – Resultatredovisning för Skolenkäten*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/statistik/statistik-skolenkaten/2023/totalrapport-2023.pdf> (hämtad 2023-11-02).

¹⁰³ Skolinspektionen. (U.å.). *Sök rapporter och beslut från Skolinspektionen*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-rapporter-och-beslut-fran-skolinspektionen?sok=SokSE&ermin=VT2023> (hämtad 2023-11-02).

¹⁰⁴ SCB. (2021). *En fråga om tid (TID2021) En studie av tidsanvändning bland kvinnor*

och män 2021.

https://www.scb.se/contentasets/4e98132b0b784a01b6e4762e909a6fa2/le0103_2021a01_br_lebr2202.pdf (Hämtad 2023-11-03)

¹⁰⁵ Konjunkturinstitutet.

(2023). *FÖRDJUPNING.*

Könsskillnader på arbetsmarknaden.

<https://www.konj.se/download/18.4c1e374215b0f76f62f4697a/1490689412925/K%C3%B6nsskillnader%20p%C3%A5%20arbetsmarknaden.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹⁰⁶ Öun, I. & Grönlund, J.

(2022). *Familjevänligt arbete – för vem?* Försäkringskassan.

<https://www.forsakringskassan.se/download/18.2b66f977183b9e45a10310/1666947326692/familjevanligt-arbete-for-vem-forskarrapport-2022-2.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹⁰⁷ Haas, L. and Hwang, C.P.

(2019) "Policy is not enough - the influence of the gendered workplace on fathers' use of parental leave in Sweden," *Community, work & family*, 22(1), pp. 58–76.

¹⁰⁸ Öun, I. & Grönlund, J.

(2022). *Familjevänligt arbete – för vem?* Försäkringskassan.

<https://www.forsakringskassan.se/download/18.2b66f977183b9e45a10310/1666947326692/familjevanligt-arbete-for-vem-forskarrapport-2022-2.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹⁰⁹ Se till exempel;

Jämställdhetsmyndigheten.

(2023). *Steg framåt och nya utmaningar. Resultatrapport 2023.*

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/mezpvwga/steg-frama-t-och-nya-utmaningar-resultatrapporten-2023.pdf> (Hämtad 2023-11-03);

Inspektionen för socialförsäkringarna. (2022).

Hur används

närståendepening? En redovisning av det ekonomiska stödet för vård av närstående under perioden 2000–2019.

<https://isf.se/download/18.10c9f83718419ab7ad02436/1666966180376/Rapport%202022-6%20Hur%20anv%C3%A4nds%20n%C3%A4rst%C3%A5endepening.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹¹⁰ SCB. (2021). En fråga om tid (TID2021) En studie av tidsanvändning bland kvinnor och män 2021.

https://www.scb.se/contentasets/4e98132b0b784a01b6e4762e909a6fa2/le0103_2021a01_br_lebr2202.pdf (Hämtad 2023-11-03)

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Länsstyrelsen Västra Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

¹¹⁴ TCO. (2023).

Föräldraledigheten under barnens två första år – Mer ojämsställd än statistiken visar.

https://kxs-tcotco.euwest01.umbraco.io/media/1bcjhjth/tco_rapport_f%C3%B6r%C3%A4ldraledighet-f%C3%B6rsta-2-%C3%A5r.pdf (Hämtad 2023-11-02)

¹¹⁵ Inspektionen för Socialförsäringen. (2023).

Rapport 2023:11. Vilka föräldrar använder obetald föräldraledighet? En analys av hur mammor och pappor kombinerar föräldrapening och obetald föräldraledighet.

<https://isf.se/download/18.22b4e83818b85373fb325620/1699268613577/Rapport%202023>

¹¹⁶ Försäkringskassan. (2013). *Ojämsställd arbetsbörda – föräldraledighetens betydelse för fördelning av betalt och obetalt arbete.*

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Försäkringskassan. (2021). *Föräldrapening bland samkönade och olikkönade föräldrar.*

<https://www.forsakringskassan.se/download/18.3ab4e9fc17db121eae6153/1641805911610/foraldrapening-bland-samkonade-och-olikkonade-foraldrar-korta-analyser-2021-4.pdf> (Hämtad 2023-11-03).

¹¹⁹ Öun, I. & Grönlund, J.

(2022). *Familjevänligt arbete – för vem?* Försäkringskassan.

<https://www.forsakringskassan.se/download/18.2b66f977183b9e45a10310/1666947326692/familjevanligt-arbete-for-vem-forskarrapport-2022-2.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹²⁰ Länsstyrelsen Västra

Götaland. (2023). *Om kvinnor och män i Västra Götaland – En statistikbok*

¹²¹ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

¹²² Skr. 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid; Jämställdhetsmyndigheten. (2023). Steg framåt och nya utmaningar. Resultatrapport 2023.*

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/mezpvwga/steg-frama-t-och-nya-utmaningar-resultatrapporten-2023.pdf> (Hämtad 2023-11-03)

¹²³ Kunskapsguiden (2023). Få romer använder sig av äldreomsorgen.

<https://kunskapsguiden.se/om-raden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/nationella-minoriteter/romer-och-romani-chib/social-omsorg-och-trygghet/> (Hämtad 2023-11-03)

¹²⁴ Folkhälsomyndigheten.

2022. *Vad är folkhälsa, jämlik hälsa och folkhälsoarbete.* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-ar-folkhalsa/folkhalsa-och-jamlik-halsa/> (hämtad 2023-11-01).

¹²⁵ Folkhälsomyndigheten. 2023. *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR).* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/sexuell-halsa-hivprevention/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter/> (hämtad 2023-11-01).

¹²⁶ Folkhälsomyndigheten. 2023. *Hur hänger livsvillkor och hälsa ihop?* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsan-i-sverige/hur-hanger-livsvillkor-och-halsa-ihop/> (hämtad 2023-11-01).

¹²⁷ Jämställdhetsmyndigheten. (2020). *Psykisk ohälsa hos ungdomar och unga vuxna – En kunskapsöversikt om vilka faktorer som kan förklara skillnader mellan flickors och pojkars, unga kvinnor och unga mäns psykiska ohälsa.*

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Nationella Självskadeprojektet. (U.å.). *Vad vet vi om självskadebeteende?* <https://nationellasjalvskadeprojektet.se/om-sjalvskadebeteende/> (hämtad 2023-11-02).

¹³⁰ Sveriges Kommuner och Landsting. (2018). *Maskulinitet och psykisk hälsa – strategier för förbättringsarbete i vård och omsorg.*

¹³¹ Folkhälsomyndigheten. 2023. *Statistik om suicid.* [suicid/ \(hämtad 2023-11-02\).

¹³² Västra Götalandsregionen. \(2023\). *Kartläggning av könsskillnader i hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen.*

¹³³ Sveriges kommuner och landsting. \(2019\). *\(O\)jämställdhet i hälsa och vård.*

¹³⁴ Ejd, M. \(2011\). *Genusmedicin: en balansakt för att ge rätt vård. Vårdfokus.* 5 februari. <https://vardfokus.se/wp-content/uploads/vfimages/a7cddc3d88f94958b9ed2264be5036d4/cc80e51c92af47308ff4da3473ecf97e.pdf> \(hämtad 2023-11-01\).

¹³⁵ Västra Götalandsregionen. \(2021\). *Hälsa på lika villkor? Med fokus på situationen för bisexuella, homosexuella och transpersoner i Västra Götaland.*

¹³⁶ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. \(2022\). *Jag är inte ensam, det finns andra som jag.*

¹³⁷ RFSL. 2022. *Anna Malmquist om minoritetsstress.* <https://www.rfsl.se/verksamhet/regnbagsfamiljer-i-vantan/anna-malmquist-om-minoritetsstress/> \(hämtad 2023-11-01\).

¹³⁸ Västra Götalandsregionen. \(2021\). *Hälsa på lika villkor? Med fokus på situationen för bisexuella, homosexuella och transpersoner i Västra Götaland.*

¹³⁹ RFSL. 2022. *Anna Malmquist om minoritetsstress.* <https://www.rfsl.se/verksamhet/regnbagsfamiljer-i-vantan/anna-malmquist-om-minoritetsstress/> \(hämtad 2023-11-01\).

¹⁴⁰ Socialstyrelsen \(2021\). *Hälsan hos personer med funktionsnedsättning.* \[raden-och-teman/funktionshinder/halsahos-personer-med-funktionsnedsattning/halsan-hos-personer-med-funktionsnedsattning/ \\(hämtad 2023-11-01\\).

¹⁴¹ Folkhälsomyndigheten \\(2023\\). *Hälsa hos personer med funktionsnedsättning.* <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/funktionsnedsattning/halsan-hos-personer-med-funktionsnedsattning/> \\(hämtad 2023-11-01\\).

¹⁴² Socialstyrelsen \\(2021\\). *Hälsan hos personer med funktionsnedsättning.* \\(hämtad 2023-11-01\\). <https://kunskapsguiden.se/om-raden-och-teman/funktionshinder/halsahos-personer-med-funktionsnedsattning/halsan-hos-personer-med-funktionsnedsattning/>

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Socialstyrelsen. \\(2011\\). *Ojämna villkor för hälsa och vård.*

¹⁴⁵ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Korkmaz, Sibel \\(2021\\). *Youth intimate partner violence in Sweden: prevalence and young people's experiences of violence and abuse in romantic relationships.* Diss. \\(sammanfattning\\) Stockholm: Stockholms universitet, 2021.

¹⁴⁸ Korkmaz, S., Överlien, C., Lagerlöf, H. \\(2022\\). *Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence.* *Nordic Social Work Research* 12\\(4\\): s.536–551. \\[doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908\\]\\(https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908\\)

¹⁴⁹ Brottsförebyggande rådet.\]\(https://kunskapsguiden.se/om-</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/att-forebygga-suicid/statistik-om-</p>
</div>
<div data-bbox=)

2021. *Våld i ungas parrelationer.*

¹⁵⁰ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

¹⁵¹ Nationellt centrum för kvinnofrid. 2022. *Särskild sårbarhet och intersektionalitet.*

<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sarskild-sarbarhet/sarskild-sarbarhet-intersektionalitet/> (hämtad 2023-11-01).

¹⁵² Nationellt centrum för kvinnofrid. 2022. *Ämnesguider om hedersrelaterat våld och förtryck.*

<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/> (hämtad 2023-11-01).

¹⁵³ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

¹⁵⁴ Proposition 2019/20:131. *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.*

¹⁵⁵ Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. 2020. *Ärenden i Sverige. Ärenden i Sverige - (hedersfortryck.se)* (hämtad 2023-11-13).

¹⁵⁶ Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.*

¹⁵⁷ Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. 2020. *Hedersvåld och intellektuell funktionsnedsättning.*

<https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/intellektuell-funktionsnedsattning-och-heder/> (hämtad 2023-11-01).

¹⁵⁸ Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. 2020. *Hbtq och heder.* <https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/hbtq-och-heder/>

(hämtad 2023-11-01).

¹⁵⁹ Proposition 2019/20:131.

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.

¹⁶⁰ Polisen. 2022.

Hedersrelaterade brott – fakta om. <https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/hedersrelaterade-brott/> (hämtad 2023-11-01).

¹⁶¹ Direktiv 2023:117. *En stärkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck.*

¹⁶² Nilsson-Lundmark, Eva & Nilsson, Ingvar (2021). *Att synliggöra det osynliga: en socioekonomisk analys av hedersrelaterat våld och förtryck.* [Linköping]: Länsstyrelsen Östergötland.

From: Länsstyrelsen i Västra Götalands Län
Sent: Mon, 13 Nov 2023 10:44:22 +0000
To: Undisclosed recipients:
Subject: Remiss av Jämställt Västra Götaland 2024-2027
Attachments: Jämställt Västra Götaland 2024-2027.docx, Stöd till svar på remiss.docx
Categories: Maria

Varsam: Detta är ett meddelande från en extern avsändare. Öppna inte länkar eller bilagor om du är osäker på avsändaren eller innehållet.

Remiss av Jämställt Västra Götaland 2024-2027

Jämställt Västra Götaland 2024-2027 är ett förslag till en länsövergripande jämställdhetsstrategi som tagits fram av Länsstyrelsen Västra Götaland på uppdrag av regeringen. Länsstyrelsen Västra Götaland erbjuder aktörer i länet möjlighet att inkomma med synpunkter på den föreslagna jämställdhetsstrategin.

Jämställt Västra Götaland 2024–2027 pekar ut en riktning för jämställdhetsarbetet i Västra Götaland och bidrar till att samla länets aktörer kring ett antal regionala jämställdhetsmål. Strategin ska:

- bidra till att skapa förutsättningar för en sammanhållen inriktning för jämställdhetsarbete i länet.
- vara till hjälp vid prioriteringar och inriktningsbeslut i det egna jämställdhetsarbetet hos länets aktörer.
- utgöra ett stöd för länets aktörer i lokalt och regionalt förverkligande av de nationella jämställdhetspolitiska målen.
- utgöra en nulägesanalys av aktuella jämställdhetsutmaningar i Västra Götaland.

Hur ska remissvaren lämnas in?

Remissvaret ska ha inkommit till Länsstyrelsen Västra Götaland **senast den 15 januari 2024**. Svaret lämnas per e-post till vastragotaland@lansstyrelsen.se. Ange **diarienummer 801-3913-2023** och remissinstansen namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Vad händer med remissvaren på Länsstyrelsen?

Samtliga remissvar bereds på Länsstyrelsen. Remissvaren kommer att sammanställas och sammanfattas utifrån strategins målområden. Remissvaren beaktas i arbetet med att färdigställa strategin, Jämställt Västra Götaland 2024-2027.

För frågor kontakta:

Magdalena.zeijlon@lansstyrelsen.se
Carolina.martinsson@lansstyrelsen.se

Vänliga hälsningar

Länsstyrelsen Västra Götaland

Kontaktuppgifter Länsstyrelsen Västra Götaland

Växel: 010-224 40 00

[Central e-post](#)

[Webbplats och sociala medier](#)

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Sida
1(4)

Stöd till svar på remiss - Jämställt Västra Götaland 2024–2027 (dnr. 801-3913-2023)

Sammanfattning av ärendet

Länsstyrelsen Västra Götaland tar fram en länsövergripande strategi för jämställdhet avseende för 2024 till 2027. Strategin ska bidra till de jämställdhetspolitiska målen och fokuserar särskilt på ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden, jämställdhetsintegrering inom civil beredskap samt att hedersrelaterat våld och förtryck ska minska. När länsstrategin är på plats kommer kommuner, region, lärosäten och myndigheter erbjudas att ansluta sig till strategin via en avsiktsförklaring.

Fördjupad beskrivning

Bakgrund och syfte

Länsstyrelsen Västra Götaland arbetar under 2023 med att ta fram en ny länsövergripande strategi för jämställdhet. Länsstyrelsen erbjuder aktörer i länet möjlighet att inkomma med synpunkter på den föreslagna jämställdhetsstrategin i ett remissförfarande.

Arbetet med strategin har tagit avstamp i den uppföljning som gjorts av länets tidigare jämställdhetsstrategi samt i Jämställdhetsmyndighetens rapport, På väg mot jämställdhet. Länsstyrelsen har involverat två länsövergripande nätverk i arbetet med strategin. Kopplat till framtagandet av strategin finns även en referensgrupp med representanter från flera kommuner, en myndighet och civilsamhället. Referensgruppen har bistått med expertis inom sina sakområden.

Länsstrategin pekar ut en riktning för jämställdhetsarbetet i Västra Götaland och bidrar till att samla länets aktörer kring ett antal gemensamma och regionala jämställdhetsmål. Strategin syftar till att:

- bidra till att skapa förutsättningar för en sammanhållen inriktning för jämställdhetsarbete i länet.
- vara till hjälp vid prioriteringar och inriktningsbeslut i det egna jämställdhetsarbetet hos länets aktörer.
- utgöra ett stöd för länets aktörer i lokalt och regionalt förverkligande av de nationella jämställdhetspolitiska målen.
- utgöra en nulägesanalys av aktuella jämställdhetsutmaningar i Västra Götaland.

Arbetet med länsstrategin utgår från ett regleringsbrevsuppdrag till länsstyrelserna som anger att de ska ta fram länsstrategier för 2024–2027 i syfte att bidra till att de jämställdhetspolitiska målen får genomslag i länet.

Uppdraget anger också att strategierna särskilt bör fokusera på ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden och jämställdhetsintegrering inom civil beredskap. Länsstyrelsen Västra Götaland har även valt att lägga till ett eget fokusområde om att hedersrelaterat våld och förtryck ska minska. Det egna tillägget utgår från att regeringen anser att området hedersrelaterat våld och förtryck bör ges ökat fokus i jämställdhetspolitiken och i samhället.

Målstruktur i Jämställt Västra Götaland 2024–2027

Det övergripande målet med den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att uppnå målen finns sex nationella delmål.¹ De regionala målen och fokusområdena i strategin för Jämställt Västra Götaland 2024–2027 följer den nationella delmålsstrukturen.

- Delmål 1: En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
  - Regionalt mål: Kvinnor på arbetsledande och högre politiskt beslutsfattande positioner i Västra Götaland ska öka.
  - Regionalt mål: Kvinnors, barns och ungas förutsättningar att representera och verka i det civila samhället i Västra Götaland ska förbättras.
  - Fokusområde och regionalt mål: Kvinnors och flickors behov, livsvillkor och förutsättningar ska beaktas i högre utsträckning i uppbyggnaden av och deltagande i den civila beredskapen i Västra Götaland.
- Delmål 2 och fokusområde: Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
  - Regionalt mål: Löneskillnader och ojämställda arbetsvillkor ska minska och arbetsmiljön ska förbättras för kvinnor i Västra Götaland.
  - Regionalt mål: Kvinnor i Västra Götaland ska ha ökad möjlighet att starta och driva företag som kan växa och generera en inkomst.
  - Regionalt mål: Fler kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och inte diskrimineras i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning eller kön.

---

¹ Regeringen. (2016). *Mål för jämställdhet*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/> (Hämtad 2023-09-18).

- Fokusområde och regionalt mål: Fler utrikes födda kvinnor i Västra Götaland ska vara etablerade på arbetsmarknaden och ha egen försörjning.
- Delmål 3: Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
  - Regionalt mål: Könsfördelningen på pojk- och flickdominerade gymnasieprogram i Västra Götaland ska bli mer jämställd.
  - Regionalt mål: Flickor och pojkar i Västra Götaland ska uppnå goda skolresultat oavsett socioekonomisk bakgrund eller migrationsbakgrund.
- Delmål 4: Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
  - Regionalt mål: Mäns betalda och obetalda hem- och omsorgsarbete samt uttag av föräldraledighetsdagar ska öka i Västra Götaland.
- Delmål 5: Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
  - Regionalt mål: Den psykiska ohälsan hos flickor, unga kvinnor och unga hbtqi+ personer i Västra Götaland ska minska.
  - Regionalt mål: Hälsan hos flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i Västra Götaland ska förbättras.
- Delmål 6: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.
  - Regionalt mål: Våld i ungas partnerrelationer ska minska i Västra Götaland.
  - Regionalt mål: Livsvillkor och förutsättningar för grupper med svagt samhälleligt stöd ska beaktas i högre utsträckning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i Västra Götaland.
  - Fokusområde och regionalt mål: Hedersrelaterat våld och förtryck ska minska i Västra Götaland.

Samtliga regionala målformuleringar har skrivits fram med utgångspunkt i lika många problemformuleringar. Dessa problemformuleringar synliggör jämställdhetsutmaningar i länet och/eller nationellt.

Kommuner, regionen, statliga myndigheter och lärosäten med närvaro i Västra Götaland välkomnas att ansluta sig till länsstrategin när den är på plats. Genom en avsiktsförklaring väljer länets aktörer vilket eller vilka mål som de vill prioritera sinnet under strategiperioden.

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Sida
4(4)

Anslutna aktörer enas i en gemensam riktning som tar avstamp i vikten av att systematiskt arbeta för ett jämställt län.

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Pia Jakobsson

2023-10-26

Svar på frågor kopplade till uppföljningen av 2021 och 2023 års fördjupade granskningar (Dnr KS2023/2371-1)

Sammanfattning

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har beslutat att genomföra en uppföljning av 2021 och 2022 års fördjupade granskningar.

De granskningar som berörs av uppföljningen är:

1. Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning (Dnr KS2022/0654).
2. Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut (Dnr KS2022/0655)

I samband med uppföljningen efterfrågar kommunrevisionen svar på frågor kopplat till granskningarna som genomfördes. Förvaltningen har tagit fram förslag till svar på frågorna och föreslår att kommunstyrelsen antar svaren som kommunstyrelsens svar och översänder till kommunrevisionen.

Juridisk bedömning

I kommunallagen 12 Kapitel framgår revisionens uppgifter.

Kommunrevisionen granskning syftar till att kontrollera och säkerställa att kommunfullmäktige genom kommunstyrelsen och myndighetsnämnder följer kommunallagen och annan relevant lagstiftning.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har beslutat att genomföra en uppföljning av 2021 och 2022 års fördjupade granskningar.

De granskningar som berörs av uppföljningen är:

3. Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning (Dnr KS2022/0654).
4. Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut (Dnr KS2022/0655)
  - Hemsö
  - Markbyte mellan Bokab och kommunen
  - Marköverlåtelse till Ytterbygg AB och avtal om hyra av idrottshall i Kärna

Revisionen önskar få svar på frågeställningar, som avser de åtgärder som vidtagits utifrån de bedömningar och rekommendationer som lämnades i den tidigare granskningen

Bedömning

I tjänsteskrivelsen beskrivs de frågor som revisionen lyfts fram och förvaltningens svar.

1. Granskning av delegationsbeslut

Om/vilka justeringar har gjorts i den reviderade mallen för delegationsbeslut?

Under perioden har verksamheten haft en personalomsättning som bidragit till att frågan har försenats. Mallen är uppdaterad och har reviderats 2023-10-13. Se bilaga 1, för ny mall.

Den tidigare mallen som använts fram till och med nu är inte motstridig mot vad kommunstyrelsens delegeringsordning anger att ett beslut ska innehålla, i den nya mallen har det genom nya stödrubriker tydligare angetts hur ett delegationsbeslut ska utformas och vilken information det ska innehålla.

Har utbildningsinsatser genomförts internt för att informera om den reviderade mallen? Om ja, vilka har erbjudits utbildning och när har utbildningen genomförts?

Generellt genomför förvaltningen vid behov utbildningsinsatser gällande delegationsbeslut och processen för att anmäla dessa. Specifika utbildningsinsatser har inte genomförts om den reviderade mallen.

Vid nyanställningar introduceras också medarbetare i systemet public 360. Vid behov genomförs grundläggande utbildning om kommunstyrelsens delegeringsordning samt rutiner för anmälan av delegationsbeslut.

Har några ytterligare åtgärder vidtagits sedan granskningen genomfördes, i syfte att stärka återrapporteringen?

Utbildningar planeras att genomföras i form av att lathund för anmälan av delegationsbeslut kommer läggas upp i kommunens lärportal.

2. Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut.

I vilken utsträckning har förvaltningen i sina tjänsteutlåtanden genomfört jämförelser inför beredning och beslut om att själv äga eller hyra verksamhetslokaler, i enlighet med det svar som lämnas i tjänsteskrivelsen?

Förvaltningen bedömer att jämförelser av äga och hyra har gjorts- se bifogade TU (KS2022/0048 samt KS2022/0779)

I beredning av beslut rörande hyresavtal (om detta varit aktuellt efter granskningens genomförande) – har redovisning skett avseende påverkan på redovisning och nyckeltal gjorts i beslutsunderlag?

Förvaltningen bedömer att påverkan på redovisning och nyckeltal har gjorts i tjänsteutlåtande, se bifogade TU (KS2022/0048 samt KS2022/0779)

Har mallen för tjänsteutlåtanden kompletterats med en förtydligande text kopplat till avsnittet om ekonomisk bedömning, avseende konsekvensbeskrivning av redovisnings- och skattemässiga konsekvenser? Och har sådana konsekvensbeskrivningar har gjorts i förekommande fall

Under ekonomisk bedömning har den förtydligande texten kopplat till avsnittet tjänsteskrivelsemallen inte förändrats men förvaltningen konstaterar att i de fall konsekvensbeskrivningar avseende redovisnings- och skattemässiga konsekvenser har varit erforderliga har så skett.

Har sådana konsekvensbeskrivningar genomförts i något fall?

Förvaltningen gör bedömningen att konsekvensbeskrivning har gjorts, se bifogade tjänsteskrivelser (KS2022/0048 samt KS2022/0779)

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har en direkt koppling till i kommunfullmäktiges strategiska mål "Att medborgare [och näringsliv] ska känna ökat förtroende för kommunen". Ett fokus i detta mål ligger på ett utvecklande av det interna arbetet i verksamhetens alla nivåer och organisationer. Ärendet har också en koppling till kommunstyrelsens resultatmål om kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet.

Kommunrevisions uppgift och förvaltningens arbete med intern kontroll av olika slag är mycket viktiga verktyg för att säkerställa att kommunfullmäktiges mål uppnås. En väl fungerande process med delegationsbeslut och återrapportering av delegationsbeslut är i sin tur en viktig del i den interna kontrollen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet kan delvis kopplas till målet "fredliga och inkluderande samhällen" som har ett delmål om att "bygga upp effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer." Genom att konsekvent genomföra granskningar av verksamheten kan eventuella oegentligheter som kan skada transparensen i verksamheten upptäckas och därefter åtgärdas. Detta säkerställer även medborgarnas tillförlitlighet till det demokratiska systemet som är grunden, och möjliggör kommunens verksamhet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

I samband med ärenden som avser inhyrning bedöms ärendet utifrån "Policy för fastigheter och exploatering", KS2019/1444. Den av kommunfullmäktige årligen beslutade rambudgeten anger också förutsättningar, direktiv och ramar för det ekonomiska arbetet, inklusive investerings- och driftsprogrammet.

Avseende granskningen av delegationsbeslut är kommunstyrelsens delegeringsordning det styrande dokumentet.

Det finns även en koppling till Modell för styrningen i Kungälv kommun – Från demokrati till effekt och tillbaka med specifikt fokus på "förvaltningens verksamhetsstyrning (kvalitetsuppföljning av den löpande verksamheten)".

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Revisionens rekommendationer syftar till att förbättra kvalitet i beslutsunderlag. Bedömningen är att rekommendationerna som lämnas gynnar förutsättningarna för att medborgar- och brukarperspektivet beaktas i den kommunala beslutsprocessen.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förslaget till beslut bedöms inte påverka arbetsbelastning, arbetsmiljö eller personella resurser.

Ekonomisk bedömning

Svaret till kommunrevisionen är av administrativ art och innebär inga kostnader för kommunen.

Förslag till kommunstyrelsen

Tjänsteskrivelse, Svar på frågor kopplade till uppföljningen av 2021 och 2022 års fördjupade granskningar, antas som kommunstyrelsens svar och översänds till kommunrevisionen.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Åsa Berglie
Projektchef

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (9)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Åsa Berglie/Frida Källberg

2022-09-07

Diseröd 1:1, del av, marköverlåtelse och inhyrning av idrottshall (Dnr KS2022/0048-12)

Sammanfattning

Diserödsskolan är i behov av kapacitetsökning av sina lokaler. Projektet med att bygga till skolan ska genomföras i etapper. En av etapperna är att uppföra en ny fullstor idrottshall som ska stå klar till höstterminen 2024. Antagen investeringsbudget för perioden 2022- 2025 (KS2021-1571) innehåller en extern finansiering av en idrottshall i Diseröd. Det innebär att en extern byggherre bygger och hyr ut idrottshallen till kommunen.

En upphandling av hyra av en idrottshall i Diseröd genomfördes under våren 2022 och beslut om tilldelning fattades av kommunstyrelsen den 22 juni 2022. Anbudet tilldelades till ABCD Bygg AB. Idrottshallen har en årshyra på 2 628 000 kronor/år. Förslag till marköverlåtelseavtal och lokalhyresavtal har upprättats med exploatören. Hyresperioden är satt till 15 år och därefter möjlighet till förlängning med 5 år i taget.

Försäljningen av marken där idrottshallen kommer att byggas kommer generera en intäkt om 1.400.000kr, vilket påverkar kommunens likviditet positivt.

Förvaltningen gör bedömningen att inhyrning av en ny idrottshall i Diseröd innebär att skolverksamheten får tillgång till moderna och ändamålsenliga lokaler för idrottsundervisning och idrottsföreningarna får tillgång till mer halltider. Det bedöms ge långsiktiga planeringsförutsättningar. En inhyrning innebär att kommunen inte behöver investera, förvalta, underhålla eller reinvestera i byggnaden. Förvaltningen föreslår att upphandlat hyresavtal för idrottshall samt marköverlåtelse till ABCD Bygg AB beslutas.

Förslag till beslut i kommunstyrelsen

1. Upprättat förslag till hyresavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
2. Upprättat förslag till marköverlåtelseavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
3. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna hyresavtal och marköverlåtelseavtal för idrottshall i Diseröd 1:1, del av.

Förslag till beslut i kommunfullmäktige

1. Upprättat förslag till hyresavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
2. Upprättat förslag till marköverlåtelseavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
3. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna hyresavtal och marköverlåtelseavtal för idrottshall i Diseröd 1:1, del av.

Juridisk bedömning

Kommunjurist har gjort nedanstående bedömning.

Upphandlingen av idrottshallen har skett i enlighet med Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LoU). Vid upphandlingen fanns bland annat ett typhyresavtal som följer rådande hyreslagstiftning samt ett utkast till marköverlåtelseavtal bifogade. Kommunjuristen granskade handlingarna innan upphandlingen genomfördes.

Bedömning görs att det inte finns juridiska hinder för att upphandla inhyrning av en idrottshall eftersom det bedöms vara en kommunal angelägenhet. Upphandlingen av idrottshallen bedöms inte strida mot kommunallagens (2017:725) bestämmelser.

Den kommunala likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen gäller vid försäljning av kommunal mark och innebär att kommunen ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Vidare är utgångspunkten enligt 8 § samma kapitel att stöd till enskilda näringsidkare är förbjudet.

Förvaltningen har inhämtat en värdering av en auktoriserad och oberoende värderingsman för att säkerställa att försäljningarna sker på marknadsmässiga grunder. Hyran för idrottshallen bedöms bli marknadsmässig utifrån idag kända omständigheter och lever därmed upp till kraven i kommunallagens andra kapitel samt EU:s statsstödsregler.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

I enlighet med lokalförsörjningsplan 2022- 2025 (bilaga till budget KS2021-1571) är Diserödsskolan i behov av kapacitetsökning med både fler lärosalar och större matsal samt kök. Samtidigt planeras omställning och renovering av delar av de befintliga byggnaderna på skolområdet. Projektet ska genomföras i etapper under pågående skolverksamhet. För att tillgodose skolans behov är en etapp i projektet med Diserödsskolan att riva den befintliga lilla idrottssalen på skolgården och uppföra en ny fullstor idrottshall i Diseröd. Den gamla idrottssalen är i sämre skick och står på en plats där mer friyta på skolgården kan skapas för eleverna.

I detaljplanen som har tagits fram för Diseröds centrum ges det möjlighet för byggnation av en fullstor idrottshall. Byggrätten för idrottshallen ligger i nära anslutning nedanför Diserödsskolan och kommer att kunna nyttjas av skolan under dagtid för att på kvällar och helger kunna nyttjas av idrottsföreningarna i kommunen. Idrottshallen planeras bli delbar så att flera lektioner kan pågå samtidigt. Nedan visas illustration av Diseröds centrum som togs fram i samband med detaljplanearbetet. Idrottshallen är placerad mellan förskolan och centrumfastigheten, nedanför skolan.

Antagen investeringsbudget för perioden 2022- 2025 (KS2021-1571) innehåller en extern finansiering av en idrottshall i Diseröd. Det innebär att en extern byggherre bygger och hyr ut idrottshallen till kommunen, liknande den idrottshall som uppförts av extern byggherre i Kärna och tagits i kommunal drift inför höstterminen 2022.

En upphandling av en idrottshall i Diseröd genomfördes under våren 2022 och beslut om tilldelning fattades av kommunstyrelsen den 22 juni 2022. Det innebär att en byggnation av en idrottshall kan starta så att den enligt det identifierade behovet kan stå klar till höstterminen 2024. Det möjliggör vidare för en om- och tillbyggnad av Diserödsskolan i enlighet med planerad etapputbyggnad. Ett utkast till marköverlåtelseavtal, ett utkast till hyresavtal samt en beskrivning av vad idrottshallen måste innehålla utgjorde underlagen vid upphandlingen av inhyrning i idrottshall i Diseröd.

Anbudet som tilldelades har en årshyra på 2 628 000 kronor/år. Byggherren som tilldelades var ABCD Bygg AB. ABCD bygg är byggföretag som verkat i Göteborgsregionen sedan 1991. Företaget har 35 anställda och har lång erfarenhet av byggnationer av skolor, förskolor, boenden och verksamhetslokaler. Det företag som kommer att förvalta byggnaden heter Tuvebacken Förvaltnings AB. Det är ett Göteborgsbaserat fastighetsbolag som erbjuder lokaler för offentliga och privata aktörer. Tuvebackens senaste projekt är en padelhall.

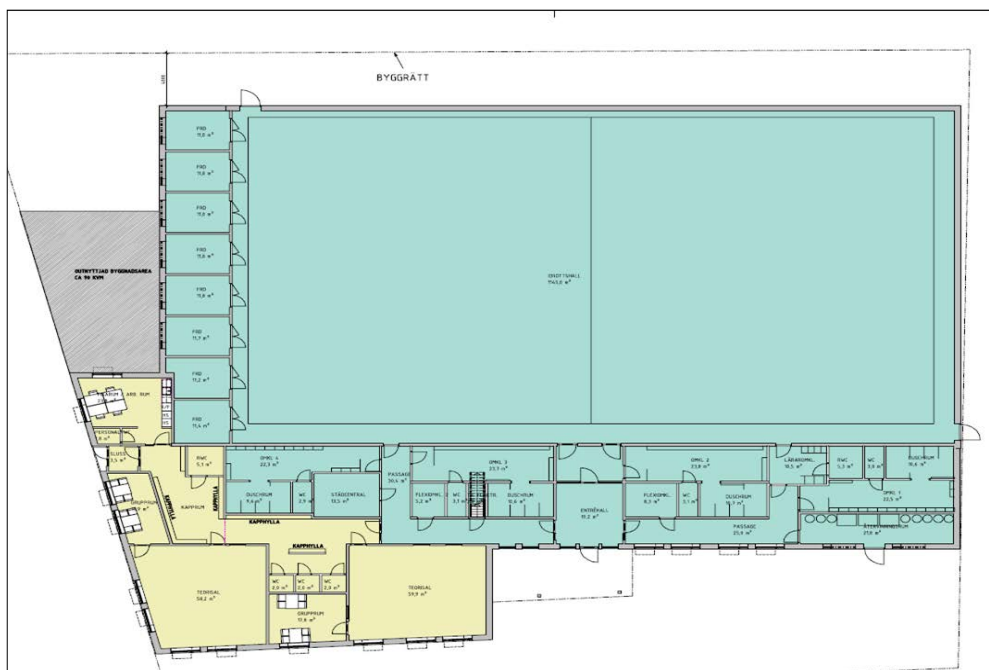
Fasadritning (ABCD Bygg AB)

Förvaltningens bedömning

Byggnaden innehåller en fullstor idrottshall, dvs 20 x40 m, omklädning, förråd, två teorisalor med tillhörande grupprum samt personalrum för att lösa behov av mer undervisningsyta för Diserödsskolan. Teorisalarna konstrueras så att de kan göras om till en större sammanhängande lokal och förslagsvis nyttjas som bibliotek, för föreningsaktiviteter, kulturyttringar eller andra lokalbehov om inte skolan behöver teorisalarna i framtiden. Hallen kommer att hyras in av kommunen som sedan driver idrottshallen i kommunal regi. Idrottshallen kommer att användas av

Bildning och lärande för undervisning dagtid och föreningslivet kommer att kunna boka den kvällar och helger. Taxan för föreningarna blir samma taxor som är beslutade av kommunfullmäktige för övriga idrottshallar i kommunen.

Idrottshallen ska stå klar till höstterminen 2024. Platsens geotekniska förutsättningar är komplicerade och gällande detaljplan på platsen ställer krav på utformning och gestaltning. Hänsyn är taget till detta i tidplanen.

Ritningar över lokalen (ABCD Bygg AB)

Hyresperioden är satt till 15 år med möjlighet till förlängning med 5 år i taget därefter.

Kommunen ansvarar enligt hyresavtalet för till exempel byte av glödlampor, invändigt underhåll av ytskikt på tak, väggar och golv, inventarier, eventuellt inbrottslarm, skyltar för verksamheten, sophämtning, snöskottning, mm. Dessa kostnader är hyresgästens ansvar i de allra flesta hyresavtal för verksamhetslokaler då det ofta rör som om verksamhetsspecifika behov. Vid inhyrning från extern hyresvärd läggs ett internt påslag på hyran från sektor Samhälle och utveckling till Bildning och Lärande för dessa interna kostnader eftersom sektorn administrerar och hanterar ovanstående verksamhetsspecifika behov.

Marköverlåtelseavtalet.

Förslag till marköverlåtelseavtal har upprättats med exploitören. Marköverlåtelseavtalet reglerar köpeskilling, marköverlåtelse, fastighetsrättsliga frågor med mera. Villkoren är i enlighet med det utkast som bifogades vid upphandlingen. Avtalet reglerar uppförandet av idrottshall. Enligt marköverlåtelseavtalet har kommunen rätt att häva köpet och tillhörande hyresavtal om exploitören inte erhållit beslut om beviljat bygglov som senast 2023-05-01. Om kommunen nyttjar sin rätt att häva köpet är 10 procent av köpeskillingen förfallen. Ingen av parterna har rätt till skadestånd med anledning av en sådan hävning.

Kommunen äger också rätt att kräva vite per påbörjat kvartal om idrottshallen inte är slutbesiktigad och inflyttningsklar den 1 juli 2024. Vitet är inte tidsbegränsat.

Inom området finns markföreningar. Kommunen står för den faktiska kostnaden utan entreprenörpåslag för sanering av markföreningar till aktuell markanvändning. I det fall kostnaden för saneringen enligt kommunens bedömning visar sig stå i orimlig proportion till projektets intäkter för kommunen har kommunen rätt att häva markköpet. Om Kommunen nyttjar sin rätt att häva köpet ska erlagd köpeskilling återbetalas. Ingen av parterna har rätt till skadestånd med anledning av en sådan hävning.

I det fall att exploatören önskar sälja idrottshallen ska kommunen ha förköpsrätt. Kommunens förköpsrätt innebär att exploatören endast har rätt att sälja idrottshallen till en tredje part om exploatören har erbjudit kommunen att förvärva idrottshallen, samt att kommunen tackar nej till att förvärva idrottshallen. En oberoende värdering ska därefter tas fram och bekostas av exploatören som kommunen får ta ställning till. Om värderingen inte godkänns av någon av parterna får ytterligare en oberoende värdering genomföras. Marknadsvärdet ska därefter baseras på ett snitt av de genomförda värderingarna. Förköpsrätten ska gälla 15 år från färdigställandet av idrottshallen, färdigställandet räknas från det att slutbesked erhållits.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Det strategiska målet (nr. 1) att ge goda förutsättningar för livslångt lärande är av relevans i detta ärende. Byggnationen av en idrottshall bidrar till en god idrottsundervisning i enlighet med läroplanen och har kapacitet när kommunen växer och elevtalen ökar. En ny idrottshall uppfyller också kraven på tillgänglighet för eleverna.

Även det strategiska målet (nr. 3) att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla – oavsett ålder och funktionsvariation samt resultatmål 8 att fler barn och unga och äldre, inklusive de med funktionsvariation, deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv är av relevans i detta ärende. Idrottshallen kommer ge utökade möjligheter för alla invånare att aktivt röra sig genom att ta del av de aktiviteter som kommer att bedrivas där.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet bedöms bidra till miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet då möjlighet ges att ersätta gamla idrottssalen i Diseröd med en ny fullstor idrottshall som kommer nyttjas på ett tillfredsställande sätt i många år framöver. En placering i centrala Diseröd förväntas bidra till att fler Diserödsbor kan ta sig till sin idrottsutövning eller föreningsaktivitet via gång, cykel och kollektivtrafik än vad de gör idag då en fullstor idrottshall saknas i serviceorten Diseröd. Då det kommer att finnas trygga och säkra gång och cykelvägar till området möjliggörs det för idrottshallen att kunna bli ett nav för fritidsaktiviteter och på så vis förväntas bidra till social hållbarhet. Den gamla idrottssalen är i ett sämre skick och saknar kapacitet för fler elever, både nu och i framtiden. En ny idrottshall innebär en modern byggnad vilket underlättar drift och verksamhetsutövning med hög tillgänglighet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet har bedömts utifrån investeringsbudget (KS2021-1571) och är i enlighet med lokalförsörjningsplanen för behoven i skolverksamhet och föreningslivet i Diseröd.

I Enlighet med Policy för fastigheter och exploatering, (KS2019/1444) "ska lokalförsörjningen för de kommunala verksamheterna handla om en låg driftkostnad över tid och långsiktiga planeringsförutsättningar. Driftformer och ägandeformer som stödjer detta ska eftersträvas. Det innebär att verksamhetsbehov kan lösas genom egen verksamhet i inhyrd lokal eller egen verksamhet i egenägd lokal."

Policyn anger att utifrån verksamhetens förutsättningar och behov ska olika alternativ prövas.

Grundläggande är att kommunen ska eftersträva låga totala driftkostnader.

Ändamålsenliga och lokaleffektiva verksamhetslokaler som möter verksamhetens behov och lagstadgade åtaganden är ett medel för att sänka den totala driftkostnaden. Bedömning görs att en idrottshall i Diseröd kommer att möta verksamhetens behov och ge långsiktiga planeringsförutsättningar.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Att kommunen får ytterligare en fullstor idrottshall bedöms bidra till nytta för medborgarna. Idrottshallen blir ett viktigt tillskott till såväl skolidrotten i Diseröd, som för föreningslivet som bidrar till barn- och ungdomars fritidssysselsättning. Utifrån barnperspektivet innebär det att barn och unga erbjuds möjlighet till rörelse och en aktiv fritid. Tilläggas kan att även övriga medborgare, gamla som unga, får fler lokaler att utöva idrott och föreningsverksamhet i.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Arbetsmiljön i den befintliga idrottssalen är bristfällig, ventilationen är undermålig, byggnaden är i dåligt skick och skolan är i behov av en större idrottshall som har kapacitet när elevantalet ökar. En ny idrottshall bedöms förbättra arbetsmiljöförhållandena avsevärt. Åtgärden att bygga idrottshallen kräver ingen förändring i personella resurser.

Ekonomisk bedömning

Marköverlåtelseavtalet ger en förväntad intäkt i enlighet med tidigare kalkyler som gjorts vid exploatering av Diseröds centrum i samband med detaljplanen. Kalkylerna baseras på värdering som är gjord av oberoende auktoriserad värderare. Försäljningen av marken där idrottshallen kommer att byggas kommer generera en intäkt om 1.400.000kr, vilket påverkar kommunen likviditet positivt. En moderbolagsborgen har tecknats som säkerhet på 1 000 000 kronor, moderbolag är 3steget AB.

Kungälv kommun erbjuds hyra idrottshallen i Diseröd till en årlig kostnad om 2 628 000 kronor. Hyresavtalet innehåller en indexklausul, vilket innebär att hyran kommer att indexregleras under hyresperioden. Detta är enligt gängse normer vid reglering av långa hyresavtal.

Vid inhyrning från extern hyresvärd läggs ett internt påslag på hyran från sektor Samhälle och utveckling till sektor Bildning och Lärande för interna kostnader för administration och viss skötsel och verksamhets specifika behov i lokalerna. Det interna påslaget för hyran beräknas till 265 kr per kvadratmeter och år. Påslaget avser inte all fastighetskötsel i lokalerna utan endast det som kommunen som hyresgäst åtagit sig i hyresavtalets gränsdragningslista. Exempel på skötsel kan vara snöröjning, invändiga ytskikt (t ex målning vägg), drift av inbrottslarm, sophämtning mm.

Förslagets förankring i investerings- och driftprogrammet

Kostnaden för framtida hyra och verksamhetsdrift för en ny idrottshall i Diseröd finns upptagen i antaget investerings- och driftprogram för 2022-2025 (KS2021/1571). Där sammanfattas alla simulerade driftkostnadskonsekvenser av kommunala investeringar och inhyrningar inom perioden 2022-2025. Det innebär att driftkostnaden för såväl hyra till hyresvärden som verksamhetsdrift för kommunal drift finns med i volymläsningsberäkningarna för det år som idrottshallen tas i drift.

I antagen investeringsbudget 2022- 2025 (KS2021-1571) finns inte utrymme inom ram för kommunen att bygga i en ny idrottshall i Diseröd i kommunal regi. En uppskattad kostnad för att bygga hallen i kommunal regi är ca 50-55 mkr. En inhyrning med en hållbar nivå på hyran möjliggör att tillgodose det behov som finns av en fullstor idrottshall i Diseröd för skola och föreningsliv utan att kommunen gör en investering.

Påverkan på soliditeten

Hyresavtalet avseende ny idrottshall i Diseröd kommer att hanteras redovisningstekniskt på samma sätt som kommunens övriga hyresavtal av liknande karaktär. Ett arbete pågår med klassificering av kommunens befintliga hyresavtal och klassificering planeras att införas till T2 2022. Tillträdet till idrottshallen planeras till sommaren 2024 och det är först då som redovisning av hyran blir aktuell. Vid ett teoretiskt antagande om att hyresavtalet för idrottshallen skulle komma att klassas som finansiell leasing och tillträdet skulle ha varit aktuellt under 2022, så hade balansräkningens omfattning ökat med ca 50-55 mkr på både tillgångs- och skuldsidan, samt att kommunens soliditet hade minskat med cirka 0,3 procentenheter.

Soliditet är ett nyckeltal som anger hur stor andel av tillgångarna som är finansierade med eget kapital. Det är även ett mått på den långsiktiga betalningsförmågan. Soliditeten kan öka om kommunen genererar goda resultat och/eller amorterar. Den minskar vid negativa resultat och/eller ökad skuldsättning. Finansiell leasing innebär en form av skuldsättning som tas upp på balansräkningen- på både skuld och tillgångssidan. Tillgången består i hyreskontraktet och rättigheten att nyttja lokalen under hyresperioden, skulden består i betalningsåtagandet till hyresvärden.

Jämförelse med andra idrottshallar

En jämförelse med liknande hyresobjekt har gjorts. Hyreskostnaden för idrottshallen som handlades upp i Kärna, och som stod färdig till höstterminen 2022, uppgår till 1 580 000 kr/år. Det är en fullstor idrottshall med omklädningsrum. Bruttoarean för Kärnas idrottshall är 1568 kvm, vilket ger en hyra 1007 kr/år/kvm BTA. Kärna idrottshall saknar teorisalar och är byggd på en plats som har mindre komplicerade markförhållanden och lägre krav i detaljplanen.

Idrottshallen i Diseröd får en högre hyreskostnad/år då den har en större yta på grund av att den innehåller fler funktioner, såsom två teorisalar, grupprum och personalrum, samt att markförhållandena är mer komplicerade och detaljplanen ställer högre utformningskrav. Detaljplanen anger att en tredjedel av fasaden ska bestå av fönsterpartier ut mot torgytan och delar av idrottshallens fasad måste bestå av trä. Markens beskaffenhet, dvs geotekniska förutsättningar, är väsentligt sämre i Diseröd än i Kärna. Det medför en högre byggkostnad. Därutöver påverkar stigande materialpriser hyreskostnaden. Bruttoarean för Diseröds idrottshall är 2042 kvm, vilket ger en hyra på 1287 kr/år/kvm BTA. Den externa byggherren ABCD Bygg AB som tilldelats byggnationen är en erfaren byggare som bedöms kunna hantera de förutsättningar som råder på platsen. Företaget har tidigare erfarenheter av att bygga i Diseröd.

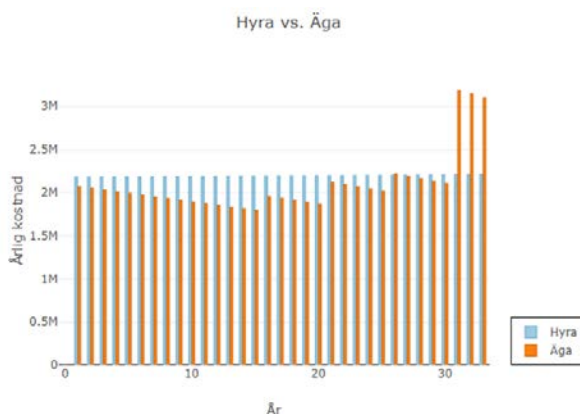
En jämförelse med en egenägd fullstor idrottshall som kommunen uppfört i egen regi har också gjorts. Sparråshallen innehåller en idrottshall med omklädningsutrymmen som lokaler för undervisning. Hallarna som jämförts är därmed inte exakt lika till sitt innehåll. Jämförelsen har gjorts med Sparråshallen eftersom det är den senaste idrottshall som kommunen uppfört i egen regi. Kostnaden för Sparråshallen som uppförts är 2 200 014 kr/år, siffran innefattar även driftkostnader. Uppräkning av byggkostnader, driftkostnader (exklusive löneutveckling) för entreprenadprisindex 2020, ger en hyreskostnad på 1 162 kr/år. Bruttoarean för Sparråshallen är 2 052 kvm. I Sparråshallen ingår utöver idrottshallen även lektionssalar. Därutöver har kostnader för Sparråshallen tillkommit på grund av grundvattenproblematik som förstört golvet.

Hyra eller äga

Skulle kommunen välja att bygga en idrottshall i egen regi krävs det att personella interna och externa resurser allokeras till projektet. Väljer kommunen att bygga i egen regi finns det inte längre tillgång till byggherrens kompetens inom byggnationer. Det kommer att krävas en omprioritering i personella resurser för redan planerade och pågående byggprojekt samt en omprioritering i investerings- och driftprogrammet.

När kommunen bygger i egen regi blir uppförandet i regel alltid mer kostsamt än om en privat byggherre genomför projektet. Vid jämförelse mellan kommunens genomsnittliga byggkostnader och privata byggherrars kostnader i andra genomförda projekt framgår att kommunens byggnationer ofta blir ca 20-30% dyrare. Enligt nyckeltalskalkyl för en idrottshall i Diseröd med rådande markförutsättningar och krav i detaljplanen hamnar byggkostnaden för en kommunal byggnation på ca 50-55 mkr. En del av förklaringen kan vara att privata byggherrar bygger hela tiden medan kommunen bygger mer sällan. Det interna referensobjekt som finns är Sparråshallen som är det senaste objekt kommunen uppförde. Den hallen har bättre geotekniska förutsättningar än Diserödshallen men har utmaningar med grundvattennivåerna, vilket inneburit stora skador i hallen och behov av nyinvesteringar kort efter den togs i bruk. Vid en inhyrning får den externa byggherren vara med och bära den risken och anpassa byggnationen efter förutsättningarna.

Nedan har Kommuninvests simuleringsverktyg för jämförelse mellan eget ägande och inhyrning använts. Jämförelsen bygger på ett antal antaganden på genomsnittlig inflation, kommunens kalkyl för byggnation i egen regi, hyresvärdens uppskattade byggkalkyl och hyresnivåer, hyrestid, driftkostnader, diskonteringsränta, självfinansieringsgrad mm.

Simulering hyra vs äga

Om kommunen bygger och förvaltar i egen regi är det initialt mindre kostsamt än att hyra. År 15 träder de första reinvesteringarna/mer omfattande underhållet in och kostnaden för ägd byggnad ökar något igen. Runt år 20 ökar reinvesteringarna igen, likaså runt år 25. Den markanta förändringen i kostnad för ägd byggnad sker runt år 30 när ett omfattande underhålls/reinvesteringsbehov inträder. Simuleringen visar att det över tid kostar mer att hyra byggnaden än att äga själv men när de stora underhållsbehoven inträder efter år 25 är det hyresvärden som får stå för reinvesteringen. Om kommunen själv äger byggnaden ska kommunen själv reinvestera vid den tidpunkten.

Vid bedömning om att äga eller hyra behöver driftperspektivet vägas in. Tabellen ovan baseras på ett optimalt förvaltande av byggnaden och att underhåll/reinvesteringar görs helt enligt plan. Kompetenser inom fastighetsteknik och annan teknisk förvaltning är eftertraktade på marknaden och tjänsterna är svårrekryterade. Även en ny byggnad kräver resurser och rätt kompetens för att bibehålla sitt värde. När kommunen växer och beståndet av lokaler ökar måste förvaltningskostnaderna hållas på rimliga nivåer i förhållande till antal kvadratmeter. Kommunen har ett relativt stort bestånd av äldre byggnader och dessa kräver en högre grad av skötsel och underhåll. När nya stora objekt tillförs krävs en effektivare och ibland större organisation. Risk finns att den tillsyn, skötsel och underhåll som krävs inte hinner utföras på den nivå som behövs för att bibehålla byggnadens värde om organisationen saknar kapacitet. Vid en inhyrning tar den externa hyresvärden ansvar för stora delar av skötsel, underhåll och reinvesteringar. Det ligger i hyresvärdens intresse att bibehålla byggnadens värde över tid.

I Enlighet med Policy för fastigheter och exploatering, KS2019/1444 "ska lokalförsörjningen för de kommunala verksamheterna handla om en låg driftkostnad över tid och långsiktiga planeringsförutsättningar. Driftformer och ägandeformer som stödjer detta ska eftersträvas. Det innebär att verksamhetsbehov kan lösas genom egen verksamhet i inhyrd lokal eller egen verksamhet i egenägd lokal...".

Förvaltningen gör bedömningen att inhyrning av en ny idrottshall i Diseröd innebär att skolverksamheten får tillgång till moderna och ändamålsenliga lokaler för idrottsundervisning och idrottsföreningarna får tillgång till fler halltider. Simuleringar visar att hyreskostnaden över tid är högre än att bygga och äga i egen regi. En inhyrning innebär dock att kommunen inte behöver investera, förvalta, underhålla eller reinvestera i byggnaden. Förvaltningen föreslår att upphandlat hyresavtal för idrottshall samt marköverlåtelse till ABCD Bygg AB beslutas.

Förslag till beslut i kommunstyrelsen

1. Upprättat förslag till hyresavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
2. Upprättat förslag till marköverlåtelseavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
3. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna hyresavtal och marköverlåtelseavtal för idrottshall i Diseröd 1:1, del av.

Förslag till beslut i kommunfullmäktige

1. Upprättat förslag till hyresavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
2. Upprättat förslag till marköverlåtelseavtal mellan Kungälv kommun och ABCD Bygg AB godkänns.
3. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna hyresavtal och marköverlåtelseavtal för idrottshall i Diseröd 1:1, del av.

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till: Håkan Wallentin, Rickard Holmgren

För kännedom till:
Åsa Berglie, Linda
Lilja Pedersen, Carl
Adiels, Frida
Källberg

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (11)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Karolina Lovric

2022-06-08

Tveten 1:1, del av och Ängegärde 5:1, del av, marköverlåtelse och inhyrning av särskilt boende för äldre (Dnr KS2022/0779-1)

Sammanfattning

Kungälv kommun växer vilket leder till ökat antal barn, unga och äldre. Kommunen har med anledning av den ökande befolkningen behov av service, fler platser inom förskola, skola samt boenden inom LSS och äldreomsorg. Därmed ökar också investeringsbehoven i nya lokaler i de fall kommunens verksamhetsbehov inte kan tillgodoses inom befintliga lokaler. Förvaltningen har i uppdrag att svara mot majoritetens finanspolitiska ramverk där det fastställs att graden av extern finansiering ska öka för att minska framtida skuldbörda.

Kommunen och fastighetsbolaget Hemsö Fastighets AB (Nedan kallad Hemsö) tecknade i december år 2018 en avsiktsförklaring som syftar till att Hemsö ska bidra till att utveckla och investera i kommunen genom att fokusera på fastigheter och lokaler för samhällsservice (KS2018/1818-6). Parterna tecknade 2019 ett samverkansavtal (KS2018/1818-7).

Sektor Trygghet och Stöd har i sin behovsanalys i lokalförsörjningsplanen (KS2021/1571) konstaterat att verksamheten inom äldreomsorgen behöver ca 80-90 nya boendeplatser fram till 2024/2025. Därför föreslås att ett nytt äldreboende med 90 lägenheter ska uppföras i Ängegärde. Kommunen äger mark på Tveten 1:1 och Ängegärde 5:1 i östra delarna av Kungälv. Kommunstyrelsen beslutade om planbesked i december 2020 och detaljplaneläggning av området pågår. Detaljplanen har varit på samråd. Förvaltningen har upprättat ett utkast till marköverlåtelseavtal för tomten där äldreboendet föreslås byggas av Hemsö. Tomten säljs enbart för ändamålet äldreboende och under förutsättning att ett hyresavtal tecknas. En oberoende värdering av marken har gjorts. Köpeskillingen är satt till 34,8 miljoner kronor.

Enligt framtagen arbetsmodell handlar kommunen upp byggnationen enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling och överlåter sedan byggentreprenaden tillsammans med marken till Hemsö. Ett förslag till hyresavtal innehållande en rikthyra baserat på det aktuella projektet "Ängegärde" har upprättats. Tecknandet av hyresavtalet innebär att Hemsö finansierar och bygger äldreboendet och att kommunen hyr det under 15 år med option på 10 år. Förslaget innebär att kommunen inte kommer att belastas av investeringskostnader för att bygga ett äldreboende. Beräknad objektshyra för Ängegärde äldreboende är 18 874 996 kr år 1. Hyresavtalet innehåller en indexklausul, vilket innebär att hyran kommer att indexregleras under hyresperioden. I avtalet ingår 90 lägenheter för äldreboende samt en lokal för hemtjänst (stöd i ordinärt boende). Kommunen kommer att redovisa en moms om 18% för bostäderna vilket innebär att hyran efter avdrag blir ca 15,5 mkr år 1.

Förvaltningen gör bedömningen att hyra ett äldreboende av Hemsö innebär att kommunen inte belastar investeringsramen. Verksamheten får tillgång till moderna och ändamålsenliga lokaler vilket ger långsiktiga planeringsförutsättningar för äldreomsorgen. Lokalerna är byggda enligt väl beprövade koncept som kommunen får tillgång till i och med inhyrningen. Simuleringar visar att hyreskostnaden över tid är något högre än att bygga och äga i egen regi. Genom inhyrning behöver dock inte kommunen förvalta, underhålla och reinvestera i byggnaden. Förvaltningen föreslår att ett nytt äldreboende inklusive en hemtjänstlokal hyrs in från Hemsö.

Förslag till beslut i Kommunstyrelsen

1. Förvaltningen får i uppdrag att genomföra en upphandling av byggtreprenad av äldreboende på fastigheten Tveten 1:1, del av och Ångegärde 5:1, del av.
2. Tilldelningsbeslutet och entreprenadkontraktet samt överlåtelsen av detsamma till Hemsö undertecknas av sektorchef Samhälle och Utveckling och kommundirektör.
3. Punkt 1 och 2 gäller under förutsättning att Kommunfullmäktige beslutar att godkänna köpeavtal för mark och hyresavtal med Hemsö.
4. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

1. Upprättat förslag till hyresavtal mellan Kungälv kommun och Hemsö godkänns.
2. Upprättat förslag till marköverlåtelseavtal mellan Kungälv kommun och Hemsö godkänns.
3. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna hyresavtal och marköverlåtelseavtal för äldreboende i Ångegärde, Tveten 1:1, del av och Ångegärde 5:1, del av.

Juridisk bedömning

Kommunjurist har gjort nedanstående bedömning.

Enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU) är byggtreprenader upphandlingspliktiga.

Den kommunala likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725) gäller vid försäljning av kommunal mark och innebär att kommunen ska behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat. Vidare är utgångspunkten enligt 8 § samma kapitel att stöd till enskilda näringsidkare är förbjudet.

EU:s statsstödsregler ska bl.a. säkerställa att kommunen inte säljer fast egendom till ett pris som understiger marknadspriset eller köpa till ett pris som överstiger marknadspriset.

Förvaltningen har inhämtat en värdering av en auktoriserad och oberoende värderingsman för att säkerställa att försäljningarna sker på marknadsmässiga grunder. Hyran för det särskilda boendet bedöms bli marknadsmässig utifrån idag kända omständigheter och lever därmed upp till kraven i kommunallagens andra kapitel samt EU:s statsstödsregler.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kungälv kommun växer vilket leder till ökat antal barn, unga och äldre. Kommunen har med anledning av den ökande befolkningen behov av service, fler platser inom förskola, skola samt boenden inom LSS och äldreomsorg. Därmed ökar också investeringsbehoven i nya lokaler i de fall kommunens verksamhetsbehov inte kan tillgodoses inom befintliga lokaler. Förvaltningen har i uppdrag att svara mot majoritetens finanspolitiska ramverk.

Kommunen och fastighetsbolaget Hemsö Fastighets AB (Nedan kallad Hemsö) tecknade i december år 2018 en avsiktsförklaring som syftar till att Hemsö ska bidra till att utveckla och investera i kommunen genom att fokusera på fastigheter och lokaler för samhällsservice (KS2018/1818-6). Parterna tecknade ett samverkansavtal (KS2018/1818-7) sommaren 2019. Syftet var att konkretisera och tydliggöra arbetsprocessen, dels för nyproduktion av verksamhetslokaler, dels för överlåtelse av befintliga fastigheter inom samhällsservice.

Hemsö är ett fastighetsbolag som är inriktat på att äga, förvalta och utveckla samhällsfastigheter, dvs byggnader som används till övervägande del av skattefinansierad verksamhet och är specifikt anpassad för verksamheter som utför samhällsservice. Hemsös uppgift är att skapa verksamhetsanpassade lokaler för vård, utbildning, äldreomsorg och

rättsväsende. Fastighetsbeståndet bestående av 441 samhällsfastigheter som finns huvudsakligen i Sverige men även i Finland och Tyskland. Hemsö är Sveriges största fastighetsägare avseende äldreboenden och äger totalt 223 äldreboenden, varav 116 i Sverige. Fler äldreboenden är under byggnation. Därutöver äger Hemsö ca 136 utbildningsfastigheter och har flera nya i produktion. En annan kategori samhällsfastigheter som bolaget äger och förvaltar är vårdlokaler och lokaler för rättsväsendet. Hemsös majoritetsägare är Tredje AP-fonden.

Den 17 oktober 2019 fattade kommunstyrelsen beslut om försäljning av fastigheten Fridhem 1 (Ranrikegårdens äldreboende) till Hemsö (KS2019/1316). Samtidigt fattades beslut om ett hyresavtal för äldreboendet för en fortsatt kommunal äldreomsorg i lokalerna. De projekt för nybyggnation som finns med i etapp 1 i samverkansavtalet är tre förskolor (Nordtag, Tjuvkil och Fridhem), en ny grundskola i Kode och ett äldreboende.

Den 17 juni 2020 fattade kommunstyrelsen beslut om att genomföra den första marköverlåtelsen och inhyrningen av ett fastighetsobjekt som Hemsö ska uppföra. Ärendet avsåg inhyrning av Nordtags förskola (KS 2020/0848) som ska stå klar till höstterminen 2022. Den 16 december 2020 fattade kommunstyrelsen beslut om att genomföra den andra marköverlåtelsen och inhyrningen av ett fastighetsobjekt som Hemsö ska uppföra. Ärendet avsåg en inhyrning av Tjuvkils förskola (KS2020/1830) som enligt tidplanen ska stå klar till vårterminen 2023. Den 1 september 2021 fattade kommunstyrelsen beslut om marköverlåtelse och inhyrning av Fridhems förskola (KS2021/1124) som planeras stå klar till höstterminen 2023. Samtliga ovanstående beslut om försäljning och inhyrning har även beslutats i kommunfullmäktige.

Koppling till lokalförsörjningsplanen

Sektor Trygghet och Stöd har i sin behovsanalys på sidan 93 i lokalförsörjningsplan 2022-2025 (KS2021/1571) konstaterat att verksamheten inom äldreomsorgen behöver ca 80-90 nya boendeplatser till 2025. Lokalförsörjningsplanen uppdateras i den årliga budgetprocessen och är en bilaga till investerings- och driftprogrammet.

Detaljplan för äldreboende

Kommunstyrelsen beslutade den 16 december 2020 om planbesked för ett äldreboende på Ängegärde 5:1 (gamla fotbollsplanen i Skålebräcke) i Kungälv (KS2020/1425). Marken ägs av kommunen och kommer att planläggas för både äldreboende och andra bostadsändamål ("vanliga" bostäder) i två etapper. Äldreboendets planförutsättningar hanteras i den första etappen.

Bedömning

Marköverlåtelse

Kommunen äger marken på Tveten 1:1 och Ängegärde 5:1 i Ängegärde, Kungälv.

Kommunstyrelsen beslutade om planbesked i december 2020 och detaljplaneläggning av området pågår. Detaljplanen har varit på samråd.

Förvaltningen har upprättat ett utkast till marköverlåtelseavtal för tomten där äldreboendet föreslås byggas av Hemsö. Tomtytan kommer att avstyckas från de kommunala fastigheterna Tveten 1:1 och Ängegärde 5:1 och bli en egen fastighet som omfattar ungefär 7700 kvm. Tomten säljs enbart för ändamålet äldreboende och under förutsättning att ett hyresavtal tecknas. Byggrätten är definierad till 2500 kvm byggnadsarea och 28 m i nockhöjd, vilket möjliggör 5 våningar och därmed en total byggrätt om ca 10 000 kvm.

En oberoende värdering av marken har gjorts. Köpeskillingen är satt till 34,8 miljoner kronor. I enlighet med marköverlåtelseavtalet ska Hemsö erlägga köpeskillingen till 10% senast 30 dagar efter undertecknande av avtalet, efter fakturering av kommunen. Resterande del av köpeskillingen erläggs på tillträdesdagen. Om Hemsö inte betalat köpeskillingen i rätt tid äger kommunen rätt att häva köpet eller kräva fullgörande av köpet. I det fall Hemsö bygger mer än 8 900 kvadratmeter BTA (bruttototalarea) i enlighet med beviljat bygglov erläggs tilläggsköpeskillning med 4125 kr per kvadratmeter BTA.

Kommunen ikläder sig inte något ansvar för områdets grundförhållanden på tomten. Hemsö erinras om att noga undersöka grundförhållandena innan byggnationen påbörjas. Hemsö påtar sig allt ansvar för de skador som en grundvattensänkning inom området kan åstadkomma på omkringliggande fastigheter och byggnader, orsakat av de arbeten som Hemsö utför.

Köpeskillingen är bestämd efter förutsättningen att inga kända markföroreningar finns inom området. Hemsö ansvarar för att beställa och bekosta en första undersökning av området. Vid upptäckt risk för förorening, antingen som ett resultat av den första undersökningen eller i annat sammanhang som exempelvis vid byggstart, står Kommunen för kostnader för fördjupade undersökningar samt åtgärdsplan. Hemsö ansvarar för beställning av den fördjupade undersökningen som också ska innehålla en motiverad redovisning av uppskattade kostnader för efterbehandling/avhjälpandeåtgärd/sanering. Hemsö ska anlita någon av de tre konsultfirmor i Göteborgsregionen som har störst verksamhet inom området eller någon av de konsultfirmor som finns i Kommunens ramavtal vid aktuell tidpunkt. Saknas gällande ramavtal vid tidpunkten ska man utgå från tidigare gällande ramavtal. Kommunens Miljöenhet beslutar om relevant nivå av efterbehandling/avhjälpandeåtgärd/sanering. Eventuell stilleståndsersättning eller ersättning för kostnader som uppstår vid förskjuten tidplan utgår inte.

I det fall kostnaden för eventuell efterbehandling/avhjälpandeåtgärd/sanering visar sig stå i orimlig proportion, enligt Kommunens rimliga bedömning, till projektets nytta och intäkter för Kommunen, har Kommunen rätt att häva marköverlåtelsen inom 24 månader efter att Avtalet undertecknats av båda Parter. Kommunen står vid eventuell markförorening, för den efterbehandling/avhjälpandeåtgärd/sanering som krävs för att möjliggöra syftet med Detaljplanen. Kommunen väljer metod samt utförare för eventuell efterbehandling/avhjälpandeåtgärd/sanering.

Kommunen har rätt att häva marköverlåtelseavtalet tillträdesdagen om Hemsö inte senast 8 månader efter att tilldelningsbeslut avseende entreprenaden vunnit laga kraft inkommit med en i huvudsak komplett och planenlig bygglovsansökan. Hävning är också möjlig om Hemsö inte uppfört huvudbyggnadens bottenplatta senast 8 månader efter att startbesked för bygglov har beviljats; eller om kommunens kostnader för sanering av marken i enlighet visar sig stå i orimlig proportion till projektets nytta och intäkter.

Hyresavtal

Det avgörande för ett fullt utvecklat samarbete med Hemsö är utfallet av hyreskostnaden för lokalerna som parterna avser att samarbeta om. I samverkansavtalet har en gemensam arbetsmodell tagits fram som bygger på öppna böcker och en tydlig ekonomisk ram för respektive projekt där en rikthyr framgår. Genomförandet av projektet baseras på det samverkansavtal som parterna tecknat samt på det förslag på marköverlåtelseavtal för marken och förslag till hyresavtal som upprättats för varje enskilt objekt. Hemsös erfarenhet av byggnation och förvaltning av särskilda boenden för äldre har använts i arbetet med projektet på Ångegårde. Studiebesök har genomförts på ett särskilt boende som Hemsö nyligen uppfört i Halland och ritningar från andra särskilda boenden som är under uppförande har använts i arbetet.

Förvaltningen och Hemsö har gemensamt upprättat en tidplan för upphandling och byggnation. Byggentreprenaden kommer att upphandlas enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling samt därefter ingås ett entreprenadavtal. Kommunen handlar upp byggnationen och överlåter sedan byggentreprenaden tillsammans med marken till Hemsö. Tidplanen är i nuläget att verksamheten kan tillträda sensommaren 2025. Detaljplanen har varit på samråd och är på väg till granskning hösten 2022 för att sen gå för antagande. Det är detaljplanens laga kraft-vinnande som avgör när byggnation kan starta. Byggherren Hemsö projekterar mark och byggnad under tiden planläggningen pågår så att bygglov ska kunna sökas så fort detaljplanen vunnit laga kraft. Ett överklagande av detaljplanen innebär en försening av byggnationen.

En rikthyr baserat på det aktuella projektet "Ångegårde" har tagits fram. I samverkansavtalet pkt 6.2 regleras hur hyran för ett projekt ska fastställas samt att full transparens för i hyran ingående kostnadsposter ska tillämpas. Hyran kommer uppdateras baserat på de anbud som inkommit under upphandlingen av byggentreprenaden. Om Parterna anser att inkomna anbud är för dyra så ska upphandlingen avbrytas och ett omtag kring projektet göras. När upphandling och tilldelning av byggentreprenaden har genomförts kommer överlåtelse av entreprenaden till Hemsö att genomföras. Detta förutsätter att hyresavtal och marköverlåtelseavtal för marken tecknats. Hyran fastställs slutligen när verksamhets-specifika ÅTA-arbeten (ändring/tillägg/avgående) i den genomförda entreprenaden reglerats. Dessa regleras genom en projektgenomförandebilaga till

hyresavtalet. För att undvika att den typen av ÄTA som härrör till kommunala verksamhetskostnader (kostnader orsakade av att kommunen som hyresgäst gör ändringar och tillägg) uppstår i sent skede av genomförandet sker en noggrann genomgång av alla ritningar och materialval med verksamheten innan byggnationen och upphandlingen. Hemsö har all skyldighet att ansvara för ÄTA som är beroende av bister i förfrågningsunderlaget. Alla ÄTA redovisas löpande på hyresgästmöten mellan kommunen och Hemsö. När entreprenaden är färdigställd gör parterna en slutlig reglering av kostnader och överlämning sker från entreprenören till Hemsö som fastighetsägare och kommunens verksamhet får tillträde som hyresgäst. Kommunen har full insyn i projektet under såväl projektering, upphandling och byggnation.

För kommunens kärnverksamhet ska det inte innebära någon skillnad om verksamheten bedrivs i Hemsös eller kommunens egna lokaler. Ett förslag till hyresavtal har upprättats i dialog mellan Hemsö och kommunen. Till hyresavtalet finns ett antal bilagor som reglerar ansvarsområden för hyresvärd och hyresgäst, en sk gränsdragningslista, särskilda bestämmelser, projektgenomförandebilaga, en investeringsgränsdragningslista och ritningsunderlag. Kommunen ansvarar enligt hyresavtalet för till exempel byte av glödlampor, invändigt underhåll av ytskikt på tak, väggar och golv, inventarier, inbrottslarm, skyltar för verksamheten, sophämtning, snöskottning, mm. Dessa kostnader är hyresgästens ansvar i de allra flesta hyresavtal för verksamhetslokaler då det ofta rör som om verksamhetsspecifika behov. Vid inhyrning från extern hyresvärd läggs ett internt påslag på hyran från sektor Samhälle och utveckling till Trygghet och stöd för dessa interna kostnader eftersom sektorn administrerar och hanterar ovanstående verksamhetsspecifika behov.

Beskrivning av objektet

Ängegärde äldreboende föreslås uppföras med 90 lägenheter. Totalt blir det 9 enheter med 10 lägenheter på varje enhet. Varje enhet innehåller ett avdelningskök med matsal där beredning och servering av måltiderna kommer att ske. I anslutning till matsalen finns det en gemensam terrass/balkong på varje enhet. I botten på byggnaden finns en vagnhall för mottagande av färdiglagad mat. Valet av måltidslösning ska bidra till ett ökat utbud av måltider. Produktion av tillagad mat kommer att ske i centralköket på Thorild eller annat kommunalt produktionskök. Beredning av frukost, fika, kvällsmat samt beredning och värmning av varma/kalla måltider från produktionskök kommer att ske på varje avdelning. Målet är att det sker nära brukaren och med ökat utbud och valfrihet.

Högst upp i byggnaden finns en samlingslokal för de boende i huset. Lokalen kan även användas för större arbetsplatsmöten eller utbildning av personal. Byggnaden kommer även att innehålla en lokal för hemtjänst. Äldreomsorgens och hemtjänstenspersonal kommer att dela på utrymmen för bland annat pauser och måltider. Utformningen av lokalerna har tagit hänsyn till framtida behov av smittskyddsarbete vid smittutbrott av t ex vinterkräksjuka eller en ny pandemi. Utemiljön kommer att anläggas på ett sätt som gör att den blir lättillgänglig för de boende och bidrar till samvaro och trivsel.

Utkast modell för äldreboende Ängegärde vid samråd - ej exakt utseende

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet bedöms utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål nr 2. En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet.

”Vi ser hur behoven av vård och funktionshinderomsorgen ökar, därmed ökar omsorgsinsatser i kommunen. Kungälv ska kunna stå för en trygg omsorg, medborgarna ska kunna lita på välfärden och de mest utsatta ska ha den bästa omsorgen. Den personliga integriteten ska värnas och möjligheter att välja och påverka behöver utvecklas.”

Ärendet bedöms även svara mot kommunstyrelsens resultatmål nr 7. Ökad behovstäckning inom äldreomsorgen och LSS inom lagstadgad tid.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Byggnaden ska uppföras baserat på gällande bygg-och miljölagstiftning. Lokalerna ska vara effektivt och ändamålsenligt utformade för att fungera väl i verksamheten under lång tid. Byggherren använder miljöcertifiering som verktyg för att säkerställa viktiga kvaliteter kopplat till både miljömässig och social hållbarhet i sina byggnader. Det innebär högt ställda krav på energiprestanda och inomhusmiljö, samt materialval med hänsyn till miljö och hälsa. Målsättningen är att minska den totala klimatpåverkan vid nyproduktion.

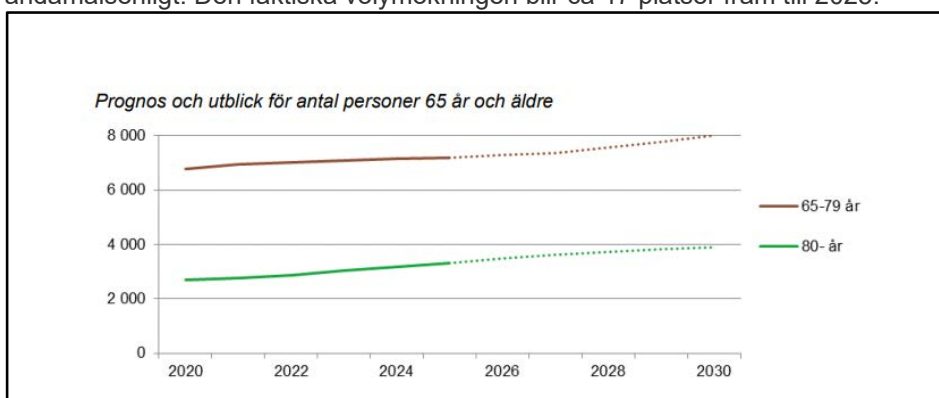
Bedömning utifrån politiska styrdokument

I Enlighet med Policy för fastigheter och exploatering, KS2019/1444 ”ska lokalförsörjningen för de kommunala verksamheterna handla om en låg driftkostnad över tid och långsiktiga planeringsförutsättningar. Driftformer och ägandeformer som stödjer detta ska eftersträvas. Det innebär att verksamhetsbehov kan lösas genom egen verksamhet i inhyrd lokal eller egen verksamhet i egenägd lokal. Kärnverksamhetens behov/åtaganden kan också lösas genom köp av plats eller fristående huvudmannaskap.”

Förvaltningen har också i uppdrag att svara mot majoritetens finanspolitiska ramverk där det fastställs att graden av extern finansiering ska öka för att minska framtida skuldbörda.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Kungälvs demografi innebär att kommunen har en stor åldrande befolkning. Befolkningsprognosen visar att antal personer som är 80 år eller äldre kommer att uppgå till nästan fyra tusen personer år 2030. Förvaltningen gör bedömningen att fler äldreomsorgsplatser kommer att behövas för att tillgodose behovet av särskilt boende för äldre. Fram till 2025 har bedömning gjorts att ca 80-90 platser behöver tillföras. I detta behov ingår en planerad avveckling av ett äldreboende som inte är ändamålsenligt. Den faktiska volymökningen blir ca 47 platser fram till 2025.

Det nya äldreboendet i Ängegärde kommer att utformas med hög tillgänglighet och med trivsam inne-och utemiljö. Ett mer utvecklat måltidskoncept med högre valfrihet och mer beredning på enheterna ska öka måltidsupplevelsen som är av central betydelse för de äldre. Boendet kommer att byggas för att kunna hantera framtida smittskyddsarbete och en eventuell pandemi. Det byggs

för både personal inom äldreomsorg och hemtjänst så att kombinationstjänster och vikariepooler ska kunna hanteras i samarbete mellan verksamheterna.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Ett nybyggt äldreboende ska bidra till en god arbetsmiljö för medarbetaren. Det blir hög nivå på tillgängligheten i lokalerna vilket kommer att underlätta i det dagliga arbetsinsatserna. Det kommer att finnas väl anpassade utrymmen för omklädning och pauser. Uppstarten av ett nytt äldreboende innebär att resurssättningen kommer att planeras utefter vilka som ska bo på de olika enheterna. Boendet byggs för att passa för både somatiska enheter och demensenheter. Placeringen i Ängegärde innebär att det är nära till Kungälv centrum vilket ska underlätta rekrytering och bemanning. Äldreboendet kommer även att innehålla en större hemtjänstlokal. Den delen av byggnaden är anpassad till hemtjänstens behov och arbetssätt. Delar av byggnaden kommer de två verksamheterna att dela på, tex matsalen. Även hemsjukvårdens medarbetare kommer att arbeta med insatser hos brukare i huset. Dokumentationsplatser och pausmöjligheter kommer att finnas även för hemsjukvårdens medarbetare. Bedömning görs att de nya lokalerna i sin helhet kommer att bidra till alla yrkesgruppers arbetsmiljö och trivsel.

Ekonomisk bedömning

Såväl ekonomichef som ekonom har deltagit i den ekonomiska bedömningen.

Tecknandet av hyresavtalet innebär att Hemsö finansierar och bygger äldreboendet och att kommunen hyr det under 15 år med option på 10 år. Förslaget innebär att kommunen inte kommer att belastas av investeringskostnader för att bygga ett äldreboende. Förslaget bedöms svara mot förvaltningens uppdrag att arbeta enligt majoritetens finanspolitiska ramverk.

Hyresavtalet avseende äldreboendet i Ängegärde kommer att hanteras redovisningstekniskt på samma sätt som kommunens övriga hyresavtal av liknande karaktär. Ett arbete pågår med klassificering av kommunens befintliga hyresavtal och klassificering planeras att införas till T2 2022. Tillträdet till äldreboendet planeras till år 2025 och det är först då som redovisning av hyran blir aktuell. Klassificeringen av hyresavtal är inte färdig när detta ärende behandlas. Vid ett teoretiskt antagande om att hyresavtalet för äldreboendet skulle komma att klassas som finansiell leasing och tillträdet skulle ha varit aktuellt under 2022, så hade balansräkningens omfattning ökat med ca 360 mkr på både tillgångs- och skuldsidan, samt att kommunens soliditet hade minskat med cirka 1,2 procentenheter.

Soliditet är ett nyckeltal som anger hur stor andel av tillgångarna som är finansierade med eget kapital. Det är även ett mått på den långsiktiga betalningsförmågan. Soliditeten kan öka om kommunen genererar goda resultat och/eller amorterar. Den minskar vid negativa resultat och/eller ökad skuldsättning. Finansiell leasing innebär en form av skuldsättning som tas upp på balansräkningen- på både skuld och tillgångssidan. Tillgången består i hyreskontraktet och rättigheten att nyttja lokalen under hyresperioden, skulden består i betalningsåtagandet till hyresvärden.

Förslagets förankring i investerings- och driftprogrammet

Kostnaden för framtida hyra och verksamhetsdrift för ett nytt äldreboende finns upptagen i antaget investerings- och driftprogram (KS2021/1571). Där sammanfattas alla simulerade driftkostnadskonsekvenser av kommunala investeringar och inhyrningar inom programperioden 2022-2025 och utblick 2026-2029. Det innebär att driftkostnaden för såväl hyra till hyresvärden som verksamhetsdrift för kommunal äldreomsorg finns med i volymeräkningarna för det år som boendet tas i drift.

Marköverlåtelseavtalet

Försäljningen av marken till Hemsö ger kommunen en intäkt på ca 34,8 mkr, vilket kommer att förbättra kommunens resultat och likviditet det år som köpesumman erläggs. Försäljningen baseras på en värdering från en auktoriserad oberoende värderingsman. Bygger Hemsö mer än 8900 kvadratmeter BTA ska en tilläggsköpeskilling erläggas med 4125kr/kvadratmeter BTA utöver ovanstående försäljningssumma. Kommunen har förköpsrätt till objektet om Hemsö skulle sälja det (i enlighet med punkt 9 i ingånget samverkansavtal samt pkt 10 i marköverlåtelseavtalet).

Hyresavtalet

Beräknad objektshyra för Ängegårde äldreboende är 18 874 996 kr år 1. Hyresavtalet innehåller en indexklausul, vilket innebär att hyran kommer att indexregleras under hyresperioden. Detta är enligt gängse normer vid reglering av långa hyresavtal. I hyran ingår både 90 lägenheter för äldreboende och en lokal för hemtjänst. Den genomsnittliga hyran per kvadrat i byggnaden uppgår till 2102 kr/m² BTA. Hyreskostnaden per vård dygn för äldreboendet med 90 lägenheter med en boendebeläggning på 95% (faktiskt utfall under åren 2014-2021) beräknas till ca 480 kr/dygn. Kommunen göra avdrag för moms på 18% för lägenheterna vilket innebär att hyran efter avdrag blir ca 15,5 mkr år 1. Kostnaden per vård dygn efter momsavdrag beräknas till ca 390kr/dygn. Vid omvärldsbevakning är det en jämförbar kostnad per vård dygn.

Vid inhyrning från extern hyresvärd läggs ett internt påslag på hyran från sektor Samhälle och utveckling till Trygghet och stöd för interna kostnader eftersom sektorn administrerar och hanterar viss skötsel och verksamhets specifika behov i lokalerna. Det interna påslaget för hyran beräknas till 100kr per kvadratmeter och år. Påslaget avser inte all fastighetsskötsel i lokalerna utan endast det som kommunen som hyresgäst åtagit sig i hyresavtalets gränsdragningslista. Exempel på skötsel kan vara snöröjning, invändiga ytskikt (t ex målning vägg), drift av inbrottslarm, sophämtning mm.

Lägenheterna för äldreboendet kommer inte att belastas med hyran för hemtjänstlokalen utan detta hanteras i budgeten för verksamhetsområdet Stöd i ordinärt boende.

Kommunen hyr i dagsläget inga andra lokaler för äldreomsorg så det finns inga interna referensobjekt att jämföra hyra med. Däremot kan hyran till viss del jämföras mot till exempel nyligen inhyrda bostäder med särskild service i form av gruppboende där hyresnivåerna ligger på 2400-2800 kr/m².

Att bygga och förvalta i kommunal regi

Skulle kommunen välja att bygga ett äldreboende i egen regi krävs det att personella interna och externa resurser allokeras till projektet. Hemsö som byggherre äger ca 200 äldreboenden och uppför kontinuerligt nya byggnader för äldreomsorg. Väljer kommunen att bygga i egen regi finns det inte längre tillgång till byggherrens samlades kompetens av boendebyggnationer. Det innebär att nya ritningar och ramhandlingar ska tas fram och byggnationen ska projekteras, upphandlas och genomföras av kommunens medarbetare och konsulter. Det kommer att krävas en omprioritering bland redan planerade och pågående byggprojekt. Rekrytering av såväl nya medarbetare som upphandling av nya konsulter kommer att behöva göras. Konsulter med specialistkompetens är i dagsläget uppbokade lång tid framöver vilket innebär att det kommer att påverka projektet tidsmässigt. Att kommunen skulle arbeta fram egna handlingar för upphandling och genomför byggnationen i egen regi bedöms fördröja projektet med ytterligare 1-2 år, dvs till ca 2027. Investeringen ryms inte inom ram i antaget investeringsprogram utan då behöver omprioriteringar göras bland övriga projekt.

När kommunen bygger i egen regi blir uppförandet i regel alltid mer kostsamt än om en privat aktör genomför projektet. Vid jämförelse mellan kommunens genomsnittliga byggkostnader och privata byggherrars kostnader i andra genomförda projekt framgår att kommunens byggnationer ofta blir ca 20-30% dyrare. Enligt nyckeltalskalkyl för Ängegårde äldreboende skulle byggkostnaden för en kommunal byggnation ligga på ca 380-400 mkr inklusive byggherrekostnader. En del av förklaringen kan vara att större byggherrar bygger hela tiden medan kommunen bygger mer sällan. Även om kommunen byggt om eller bygga till flera av sina äldreboenden de senaste tio åren så har inget helt nytt äldreboende byggts av Kungälv kommun under de senaste tjugofem åren. Processen att ta fram innehållet i en större nybyggnation med 90 lägenheter är mer kostsam i kommunen då det ofta saknas referensprojekt internt och ett omfattande programarbete krävs för att definiera och kalkylera lokalen.

Hyra eller äga

Nedan har Kommuninvests simuleringsverktyg för jämförelse mellan eget ägande och inhyrning använts. Jämförelsen bygger på ett antal antaganden på genomsnittlig inflation, kommunens kalkyl för byggnation i egen regi, hyresvärdens byggkalkyl och hyresnivåer, hyrestid, driftkostnader, diskonteringsränta, självfinansieringsgrad mm.

Om kommunen väljer att låna för att bygga i egen regi kan det konstateras att det initialt är mer kostsamt att bygga själv. I takt med avskrivningen sjunker kostnaden för egen byggnation och under en period kostar det mer att hyra. År 15 träder de första reinvesteringarna/mer omfattande underhållet in och kostnaden för ägd byggnad ökar något igen. Runt år 20 ökar reinvesteringarna igen, likaså runt år 25. Den markanta förändringen i kostnad för ägd byggnad sker runt år 30 när ett omfattande underhålls/reinvesteringsbehov inträder. Simuleringen visar att det över tid kostar mer att hyra byggnaden än att äga själv och när de stora underhållsbehoven inträder efter år 25 är det hyresvärden som får stå för reinvesteringen. Om kommunen själv äger byggnaden ska kommunen själv reinvestera vid den tidpunkten. Simuleringen visar också att vid en ränteökning blir skillnaden mellan att hyra och äga mindre om motparten kan erbjuda samma hyra.

Nedanstående diagram nr 1. har simulerats baserat på en ränta på 2%.

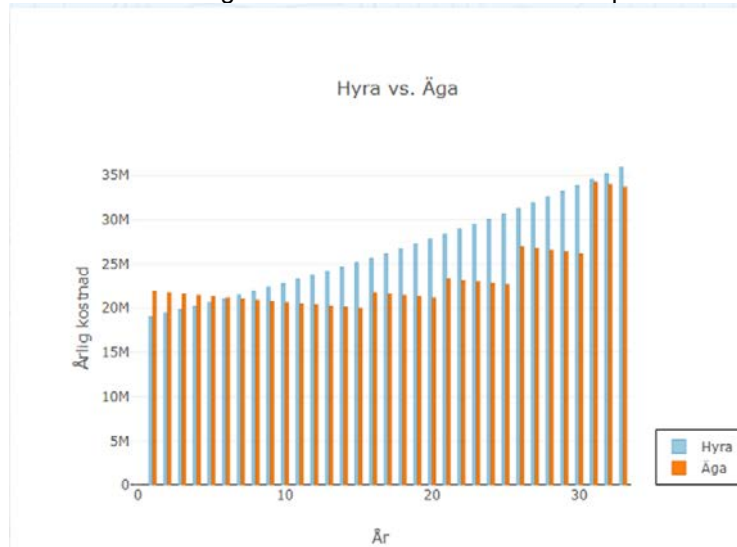

Diagram 1

Nedanstående diagram nr. 2 har simulerats med en ränta på 4 %.

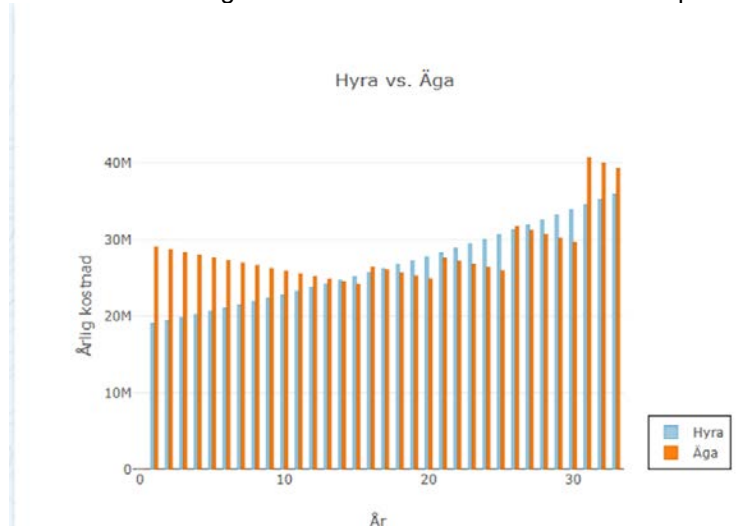

Diagram 2

Vid bedömning om att äga eller hyra behöver driftperspektivet vägas in. Kompetenser inom fastighetsteknik och annan teknisk förvaltning är eftertraktade på marknaden och tjänsterna är svårrekruterade. Även en ny byggnad kräver resurser och rätt kompetens för att bibehålla sitt

värde. När kommunen växer och beståndet av lokaler ökar måste förvaltningskostnaderna hållas på rimliga nivåer i förhållande till antal kvadratmeter. Kommunen har ett relativt stort bestånd av äldre byggnader och dessa kräver en högre grad av skötsel och underhåll. När nya stora objekt tillförs krävs en större organisation. Risk finns att den tillsyn, skötsel och underhåll som krävs inte hinner utföras på den nivå som behövs för att bibehålla byggnaders värde om organisationen får för stort bestånd i förhållande till kapaciteten.

I Enlighet med Policy för fastigheter och exploatering, KS2019/1444 "ska lokalförsörjningen för de kommunala verksamheterna handla om en låg driftkostnad över tid och långsiktiga planeringsförutsättningar. Driftformer och ägandeformer som stödjer detta ska eftersträvas. Det innebär att verksamhetsbehov kan lösas genom egen verksamhet i inhyrd lokal eller egen verksamhet i egenägd lokal...".

Förvaltningen gör bedömningen att hyra ett äldreboende med 90 lägenheter och en ny hemtjänstlokal av Hemsö innebär att verksamheten får tillgång till moderna och ändamålsenliga lokaler med det antal platser som sektorns lokalbehovsanalys visat i lokalförsörjningsplanen. Det bedöms ge långsiktiga planeringsförutsättningar för verksamheten. Lokalerna är byggda enligt väl beprövade koncept som kommunen får tillgång till i och med inhyrningen. Simuleringar visar att hyreskostnaden över tid är högre än att bygga och äga i egen regi. Genom inhyrning behöver inte kommunen investera, förvalta, underhålla eller reinvestera i byggnaden. I enlighet med beslutat samverkansavtal föreslår förvaltningen att ett nytt äldreboende inklusive en hemtjänstlokal i Ängegärde i centrala Kungälv hyrs in från Hemsö.

Förslag till beslut i Kommunstyrelsen

1. Förvaltningen får i uppdrag att genomföra en upphandling av byggtrepenad av äldreboende på fastigheten Tveten 1:1, del av och Ängegärde 5:1, del av.
2. Tilldelningsbeslutet och entreprenadkontraktet samt överlåtelsen av detsamma till Hemsö undertecknas av sektorchef Samhälle och Utveckling och kommundirektör.
3. Punkt 1 och 2 gäller under förutsättning att Kommunfullmäktige beslutar att godkänna köpeavtal för mark och hyresavtal med Hemsö.
4. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

1. Upprättat förslag till hyresavtal mellan Kungälvs kommun och Hemsö godkänns.
2. Upprättat förslag till marköverlåtelseavtal mellan Kungälvs kommun och Hemsö godkänns.
3. Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektören får i uppdrag att underteckna hyresavtal och marköverlåtelseavtal för äldreboende i Ängegärde, Tveten 1:1, del av och Ängegärde 5:1, del av.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Åsa
Berglie

Expedieras till: Rickard Holmgren, Håkan Wallentin, Åsa Berglie, Pia Jakobsson

För kännedom till: Carl Adiels, Lena Arnfelt, Andreas Blixt

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Klicka här för att ange text

Klicka eller tryck här för att ange datum.

Ärendets rubrik (Dnr Klicka här för att ange text.)

Sammanfattning

Här skrivs en sammanfattning av hela tjänsteskrivelsen. Du ska i korthet redogöra för bakgrund, bedömning av ärendet samt förslag till beslut.

Syftet med sammanfattningen är att läsaren snabbt ska förstå vad ärendet handlar om och vad som föreslås till politiken. Det är också viktigt att tänka på att denna text ska kunna förstås av en bred allmänhet såväl som politiker som inte är sakkunniga inom området. Sammanfattningen ska kunna läsas fristående från resten av tjänsteskrivelsen, eftersom den förs över till protokollet.

Juridisk bedömning

Det är viktigt att ditt beslutsförslag är juridiskt hållbart. Har du gjort en rättslig bedömning? Redovisa den. Tänk på att formulera texten tillgängligt och tydligt. Hänvisa gärna till lagtext och paragrafer, men förklara även innebörden av dessa.

- Är ärendet/frågan en kommunal angelägenhet i enlighet med kommunallagen?
- Vilken koppling har den aktuella frågan/ärendet till gällande lagstiftning?

Vid osäkerhet kring juridisk bedömning, kontakta kommunens jurist. Det ska alltid framgå tydligt i tjänsteskrivelsen om kommunjurist gjort en juridisk bedömning eller om det är verksamheten själva.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Hur har ärendet initierats?

- Beskriv den frågeställning som uppkommit och behovet av en lösning
- Eventuell omvärldsbevakning
- Finns det någon koppling till tidigare/andra beslut, i så fall vilka?

Bedömning

- Beskriv både för- och nackdelar med din frågeställning. Konsekvenser vid genomförande/icke genomförande?
- Beskriv hur lösningen svarar mot behovet
- Påverkas andra/tidigare beslut av ärendet?

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Den politiska styrningen utgår från två nivåer; kommunfullmäktige (ärendenivå 1.) och kommunstyrelsen (ärendenivå 2.). Eftersom resultatmålen är kopplade till de strategiska målen är

Postadress: Kungälv kommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303–23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

huvudregeln att tjänsteskrivelser bereds utifrån kommunstyrelsens resultatmål. När det gäller beredning av strategiska styrdokument och ärenden som är mera långsiktiga, ska beredningen göras utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål.

Är du osäker på målen så finner du dem här: <https://www.kungalv.se/kommun--politik/styrande-dokument/kommunfullmaktiges-strategiska-mal/>

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Beskriv tekniska och miljömässiga aspekter som är relevanta ur målen i agenda 2030. Hur påverkar åtgärden nästa generation?

För mer information om målen se: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Vilken vägledning finns i politiska styrdokument. Säger styrdokumentet något annat än vad som föreslås? Hur resoneras det runt eventuella konflikter mellan strategiska dokument och föreslagen åtgärd.

Kommunens styrdokument finner du på: <https://www.kungalv.se/kommun--politik/styrande-dokument/>

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Medborgarnytan; beskriv åtgärden utifrån ett skattebetalarperspektiv, näringslivsperspektiv och ett demokratiperspektiv utifrån delaktighet och påverkan. Särskilt att beakta: barnperspektivet

- Vilka grupper i samhället berörs av ärendet – och på vilket sätt?
- Kan ärendet få olika effekt för någon/några vid ett genomförande?

Hur påverkas brukarnytan för den enskilde i verksamheten - belys både för- och nackdelar. Beskriv särskilt hur man arbetar för att eliminera nackdelarna.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Beskriv åtgärden utifrån ett medarbetarperspektiv. Beakta kommunens styrande dokument. Medarbetarna ska trivas och ha en god arbetsmiljö.

- Påverkar förslag till beslut arbetsbelastningen?
- Påverkar förslag till beslut arbetsmiljön?
- Kräver åtgärden någon förändring i personella resurser?

Ekonomisk bedömning

Det är viktigt att du skriver hur förslaget ska finansieras. Syftet med en ekonomisk bedömning är att förstå vad beslutet/den aktuella frågan innebär i relation till de ekonomiska resurser som kommunen har till sitt förfogande både på kort och lång sikt. Om kostnaden för förslaget inte ryms inom befintlig budgetram eller om finansiering ska ske via anslag för oförutsedda behov ska ärendet alltid passera ekonomichefen.

Det ska även anges i tjänsteskrivelsen om ekonom eller ekonomichefen gjort en finansiell bedömning.

All uppföljning och utvärdering av våra verksamheter skall göras i förhållande till de bästa kommunerna i landet inom respektive verksamhetsområde. Genomför omvärldsanalys om det är relevant för ärendet.

Om beslutet rymms inom befintlig budgetram redovisar du de ekonomiska resurser som krävs. Om beslutet inte innebär några kostnader ska du ange det.

Vid behov redogör för redovisnings- och skattemässiga konsekvenser av beslutet.

Förslag till beslut

1. Beslutet ska vara formulerat som om det redan är beslutat. Beslutsinstansens namn ska inte stå med i beslutet. Undvik hänvisningar till bilagor.
2. Beslutstexten ska vara klart och tydligt formulerad.
3. Beslutstexter ska inte formuleras i att-satser.
4. Det som skrivs här flyttas med automatik över till paragrafen/beslutet. Det är därför viktigt att man inte kopierar eller klistrar in text här från en annan fil eftersom bokmärket försvinner då.
5. Vid flera beslut ska besluten numreras.
6. Använd format indraget beslut under rubriken.

Namn
Titel

Namn
Titel

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Delegationsbeslut

Sid 1 (1)

Beslutsdatum
2023-10-17

Ärende:
Ärendemening

Diarienummer:
KS2023/1234-1

Handläggare:
Handläggarnamn

Namn Namnsson
Gatan 33
442 44 Kungälv
Sweden

Rubrik som ärvs in från Public 360-diariedokument

[Här skriver du en sammanfattning/bakgrund/bedömning]

Beslut

Beslutsfattare och datum

Beslutet är angivet med stöd av punkt XX i kommunstyrelsens/nämndens delegeringsordning.

Handläggare
Handläggares titel
Handläggares epostadress

Expedieras till:
För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Christina Gunnesby

2023-11-30

Svar på Granskningsrapport - Översiktlig granskning - Delårsrapport per 2023-08-31inklusive intern kontroll (Dnr KS2023/2505-4)

Sammanfattning

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har gett KPMG uppdraget att genomföra en översiktlig granskning av delårsrapporten per augusti 2023. Därutöver har revisorerna uppdragit åt KPMG att granska kommunens interna kontroll av attest och betalning av leverantörsfakturor.

Av granskningsrapporten framgår att:

- Delårsrapporten i allt väsentligt är upprättad i enlighet med Lag (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning (LKBR).
- En förenklad förvaltningsberättelse har upprättats i enlighet med LKBR.
- Kommunen inte följer LKBR och Rådet för kommunal redovisnings rekommendation vad gäller redovisning av pensioner intjänade till och med 1997. Kommunen redovisar detta pensionsåtagande som en avsättning i balansräkningen enligt den så kallade fullfonderingsmodellen i stället för en ansvarsförbindelse.
- Inga väsentliga avvikelser har funnits i bedömningen av en fungerande intern kontroll av attest och betalning av leverantörsfakturor.

Kommunrevisionen noterar även att kommunstyrelsen inte gör någon bedömning av kommunkoncernens finansiella mål i delåret.

Kommunrevisionen önskar, senast den 22 december 2023, kommunstyrelsens skriftliga kommentarer till KPMG:s granskningsrapport och synpunkter enligt ovan.

Juridisk bedömning

Kommunrevisionens granskning syftar till att kontrollera och säkerställa att kommunfullmäktige genom kommunstyrelsen och myndighetsnämnder följer kommunallagen och annan relevant lagstiftning.

Förvaltningens bedömning

Kommunens redovisning av pensionsskulden

Kommunfullmäktige fattade 2006 beslut om hur kommunen ska hantera redovisning av pensionsskulden (Redovisning av pensionsåtagande Dnr KS 2005/487).

Beslutet lyder:

”Kommunfullmäktige beslutar, med stöd av Länsrättens prövning av Tranemo kommun, att från och med 2006 redovisa Kungälv kommun total pensionsåtagande som skuld i balansräkningen.

Skulden för den del av pensionsåtagandet som intjänats före 1998 uppgår till 685,5 Mkr, inklusive löneskatt. När skulden bokas upp minskas det egna kapitalet i motsvarande mån.”

2006-06-19 gjordes en partiöverenskommelse avseende pensionsåtagande. Överenskommelsen är undertecknad av Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet, Moderaterna, Kristdemokraterna, Folkpartiet.

”Idag har vi ett nytt pensionssystem, I det gamla systemet som gällde fram till 1998 har vi idag en formell skuld, som inte redovisas som skuld utan som en ansvarsförbindelse, en not i balansräkningen. Tolkningen av gällande lagstiftning har varit oklar. Nya rättsfall ger oss stöd att förändra situationen.

Skulden uppgår år 2006 till cirka 680 Mkr. För att inte belasta morgondagens generation behöver vi tydliggöra det totala pensionsåtagandet som en skuld i balansräkningen, idag och i framtiden. Genom denna överenskommelse avser vi som partier att förbinda oss att arbeta enligt ovan, oavsett vilken politisk majoritet som för året gäller.”

Förvaltningen arbetar efter det politiska beslut som togs 2006 och har inte mandat att ändra redovisningen av pensionsskulden. Beslutet innebär att kommunen har en ambitiösare redovisning av pensionsskulden än vad lagen säger.

Bedömning av kommunkoncernens finansiella mål i delåret

Kommunrevisionen noterar att kommunstyrelsen inte gör någon bedömning av kommunkoncernens finansiella mål i delåret.

Förvaltningen har i delårsrapporten avstått från att göra en prognos av kommunkoncernens finansiella mål soliditet. Höstens förutsättningar för kommunen, bolagen och stiftelsen som alla ingår i kommunkoncernen är osäkra. Bedömning av soliditeten på prognoser är svåra att göra på ett tillförlitligt sätt då många faktorer påverkar balansräkningen på bokslutsdagen. Den bolagsstruktur som håller på att utvecklas inom koncernen påverkar också analysen.

I bokslutet redovisas kommunkoncernens finansiella mål.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Kommunrevisionen granskning syftar till att kontrollera och säkerställa att kommunfullmäktige genom kommunstyrelsen och myndighetsnämnder följer kommunallagen och annan relevant lagstiftning. Bland annat ingår att följa upp om verksamheten bedrivs i enlighet med kommunfullmäktiges mål och riktlinjer.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Revisionens granskning med rekommendationer stödjer intentionerna i Agenda 2030 och har ingen negativ påverkan på miljö och social hållbarhet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunrevisionens granskning görs med utgångspunkt från bland annat kommunallagen, Styrmall för Kungälv kommun, beslut fattade av kommunfullmäktige och God revisionsred.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Kommunrevisionen föreslår förbättringar i form av rekommendationer. Förbättringar i styrning

och ledning säkerställer en ändamålsenlig verksamhet och att resurser används på rätt sätt. I förlängningen ökar nyttan för alla kommunens målgrupper.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Kommunrevisionen föreslår förbättringar i styrning och ledning i syfte att säkerställa en ändamålsenlig verksamhet och att resurser används på rätt sätt. Det ger förutsättningar för ökar tydlighet, trygghet och tillit bland medarbetare.

Ekonomisk bedömning

Ärendet är av administrativ art och har inga ekonomiska konsekvenser

Förslag till beslut

Förvaltningens tjänsteskrivelse antas som kommunstyrelsens svar och översänds till kommunrevisionen.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till:

För kännedom till:

Till:
Kommunstyrelsen, Kungälv kommun

För kännedom till:
Kommunfullmäktige, Kungälv kommun

Granskningsrapport "Översiktlig granskning – delårsrapport per 2023-08-31 inklusive intern kontroll"

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG uppdraget att genomföra en översiktlig granskning av delårsrapport per augusti 2023. Därutöver har revisorerna uppdragit åt KPMG att granska kommunens interna kontroll av attest och betalning av leverantörsfakturor.

I bifogad granskningsrapport lämnas beskrivning av gjorda iakttagelser och bedömningar. Revisorerna översänder här rapporten till kommunstyrelsen samt till kommunfullmäktige för kännedom.

Som framgår av granskningsrapporten följer kommunen fortfarande inte lag om kommunal bokföring och redovisning. Vi vill återigen understryka vikten av att kommunstyrelsen följer gällande lag och redovisningsregler vid upprättande av kommande bokslut. Inte minst utifrån att det är ett betydande belopp som felaktigt redovisas i balansräkningen.

Vi noterar även att kommunstyrelsen inte gör någon bedömning av kommunkoncernens finansiella mål i delåret.

Vi önskar, senast den 22 december 2023, kommunstyrelsens skriftliga kommentarer till KPMGs granskningsrapport och våra synpunkter enligt ovan.

Kungälv den 27 oktober 2023

För kommunrevisionen

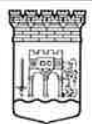

Göran Johansson

Ordförande

KOMMUNREVISIONEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-182 59
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Översiktlig granskning

Delårsrapport per 2023-08-31 inklusive intern kontroll

Granskningsrapport
Kungälv kommun

—
KPMG AB
2023-10-27

Snabb överblick

Delårsrapporten är upprättad enligt lagens krav och god redovisningssed

Vi bedömer att förvaltningsberättelsen inte fullt ut uppfyller kraven eller följer LKBR, eftersom kommunen tillämpar fullfonderingsmodellen av pensioner intjänade t o m 1997.

Finansiella mål

Gällande prognosen för år 2023 har vi inte funnit några indikationer på att kommunstyrelsens bedömning skulle vara väsentligen felaktig. Två av tre mål bedöms uppnås i prognos för helår.

Resultat och prognos

Kommunens delårsresultat uppgår till 148 mnkr. Årsprognosen uppgår till 56 mnkr, vilket är 49 mnkr högre än budgeterat resultat. Det beror bl a på ökade skatteintäkter och generella statsbidrag.

Vi anser dock att resultatet till följd av tillämpad pensionsredovisningsmodell är för lågt upptaget i delårsrapporten med 23 mnkr och att bokförda avsättningar är för högt upptagna med 624 mnkr.

Balanskravsresultat

Vår bedömning är kommunen har uppnått balanskravsresultatet vid delårsboks slutet.

Verksamhetsmål

Verksamhetsmålen bedöms vara delvis uppnådda i delårsrapporten.

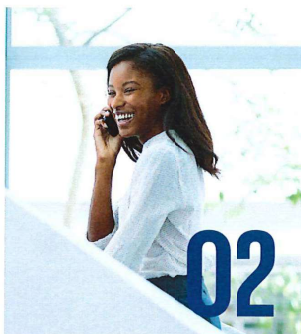
Innehåll

01

Inledning

- Inledning
- Syfte och revisionsfrågor
- Avgränsning
- Ansvarig nämnd
- Revisionskriterier
- Metod

02

Granskningsresultat

- Delårsrapportens räkenskaper
- God ekonomisk hushållning
  - Bedömning
  - Rekommendation
- Balanskravsresultat
- Intern kontroll

03

Slutsats

- Delårsrapportens räkenskaper
- God ekonomisk hushållning
- Balanskravsresultat

01

Inledning

Inledning

Av 13 kap. 1§ lag om kommunal bokföring och redovisning (2018:597), hädanefter LKBR, framgår att kommuner ska upprätta minst en delårsrapport som ska omfatta en period av minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret, det vill säga minst sex månader och högst åtta månader.

Det är även den rapport som faller inom ramen för denna period som ska behandlas av kommunfullmäktige och som revisorerna ska göra en bedömning av.

Kommunens revisorer ska enligt 12 kap. 2§ kommunallagen (2017:275), hädanefter KL bedöma om resultatet i delårsrapporten är förenligt med de mål som fullmäktige beslutat. Revisorernas uttalanden avges i revisorernas bedömning av delårsrapporten.

Syfte och revisionsfrågor

Den översiktliga granskningen av delårsrapporten ska besvara följande revisionsfrågor:

- Har delårsrapporten upprättats enligt lagens krav och god redovisningssed?
- Är resultatet i delårsrapporten förenligt med de av kommunfullmäktige fastställda målen för god ekonomisk hushållning, det vill säga finns förutsättningar att målen kommer att uppnås?
- Kommer kommunen att efterleva balanskravet och har åtgärder presenterats vid ett eventuellt prognostiserat negativt balanskravsresultat?

Resultatet av vår granskning utgör underlag för revisorernas utformning av utlåtandet till kommunfullmäktige.

Därutöver har vi även erhållit av revisorerna att besvara följande revisionsfrågor relaterat till kommunens interna kontroll:

- Finns aktuella riktlinjer och rutiner för attest av leverantörsfakturor?
- Finns aktuell attestförteckning som tydliggör vem som har rätt att godkänna och attestera fakturor?
- Finns rutiner för vem som får lägga till nya leverantörer och/eller göra ändringar av fast data?
- Finns rutiner som säkerställer att leverantörsfakturor betalas i tid?

Avgränsning

Vår granskning omfattar delårsrapporten per 2023-08-31.

Vår granskning av räkenskaperna har utförts i den omfattning som krävs enligt Standard för kommunal räkenskapsrevision. Granskningen av måluppfyllelse och bedömning av balanskravet har utförts enligt SKRs *God revisionssed i kommunal verksamhet 2022*. Den översiktliga granskningen har en annan inriktning och en betydligt mindre omfattning än den inriktning och omfattning som en revision enligt International Standard on Audit, ISA, har.

En översiktlig granskning är begränsad i omfattning och riktar i huvudsakligen in sig på intervjuer och analyser. De granskningsåtgärder som vidtas gör det inte möjligt att sammantaget skaffa en sådan säkerhet kring alla viktiga omständigheter som skulle kunna ha blivit identifierade om en fullständig revision utförts. Den uttalade slutsatsen grundad på en översiktlig granskning har därför inte den säkerhet som en uttalad slutsats grundad på en revision har.

Vår granskning av redovisningen utgår från en bedömning av väsentlighet och risk. Granskningen har inte som syfte att identifiera brottsliga handlingar, till exempel förskingring.

I delårsrapporten har vi översiktligt granskat förvaltningsberättelse, resultat- och balansräkning samt tillhörande noter. Övriga delar har enbart granskats med utgångspunkt från att informationen är förenlig med informationen i de finansiella delarna.

Denna rapport sammanfattar i avvikelseform våra väsentligaste iakttagelser från granskningen.

Avseende granskning av den interna kontrollen omfattar granskningen ett urval av leverantörsfakturor och betalningar för perioden januari – augusti 2023.

Ansvarig nämnd

Granskningen av delårsrapporten avser kommunstyrelsens delårsrapport som enligt 11 kap. 16§ KL ska behandlas av kommunfullmäktige.

Granskningen avseende intern kontroll avser kommunstyrelsen och samtliga nämnder.

Rapporten är faktakontrollerad av kommunens ekonomichef och redovisningsansvarige.

Revisionskriterier

Vi har bedömt om delårsrapporten i allt väsentligt följer KL, LKBR samt Rådet för kommunal redovisnings (hädanefter RKR) rekommendationer.

Vidare granskas om resultatet i delårsrapporten är förenligt med de av kommunfullmäktige beslutade målen för ekonomi och verksamhet som är av betydelse för god ekonomisk hushållning.

Avseende intern kontroll kommer vi att bedöma om rutinerna uppfyller:

- Kommunallagen 11 kap.
- Kommunal redovisningslag och rekommendationer
- Tillämpbara interna regelverk, policys och beslut

Metod

Granskningen har genomförts genom:

- Beaktande av relevanta dokument
- Intervjuer med berörda tjänstepersoner
- Översiktlig analys av nyckeltal för verksamhet och ekonomi i den omfattning som krävs för att bedöma om resultatet är förenligt med de av fullmäktige beslutade målen
- Översiktlig analys och granskning av balans- och resultaträkningen samt resultatprognos

02

Gransknings- resultat

Granskningsresultat

Nedan redogörs för resultatet av den översiktliga granskningen och de noteringar som gjorts i samband med denna.

Delårsrapportens räkenskaper

Enligt 13 kap. 2§ LKBR ska en delårsrapport innehålla en resultaträkning, en balansräkning och en förenklad förvaltningsberättelse. RKR preciserar i rekommendation RKR R17 Delårsrapport vad förvaltningsberättelsen ska innehålla minimum för att motsvara kraven på en förenklad förvaltningsberättelse. Utöver vad som preciseras gällande den förenklade förvaltningsberättelsen ska en delårsrapport även innehålla resultaträkning, balansräkning, översiktlig beskrivning av kommunens drift- och investeringsverksamhet samt noter.

Kommunen gör i delårsrapporten avsteg från lag och god sed avseende följande:

- Kommunen redovisar inte pensioner intjänade t o m 1997 som en ansvarsförbindelse, vilket vi anser att de borde göra för att rapporteringen ska överensstämma med LKBR och Rådet för kommunal redovisnings rekommendation R10 Pensioner. Kommunen redovisar i stället pensioner som en avsättning för pensioner i balansräkningen enligt fullfonderingsmodellen. Den information som vi fått visar att om pensionerna skulle redovisats som ansvarsförbindelse skulle avsättning för pensioner i balansräkningen minskats med 624 mnkr per 2023-08-31.

God ekonomisk hushållning

Enligt 11 kap. KL ska fullmäktige i budgeten ange finansiella mål och verksamhetsmål som har betydelse för god ekonomisk hushållning. Revisorerna ska bedöma om resultatet i delårsrapporten är förenligt med de av fullmäktige beslutade målen.

Finansiella mål:

Mål fastställt av fullmäktige	Måltal	Utfall, prognos	Vår bedömning
4 procent överskott av skatteintäkter och generella statsbidrag, men för 2023 är målet satt till 0,2 procent	0,2 %	1,7 %	Målet bedöms uppnås
Soliditeten ska öka	> 27,5 %	Ej mätt	Målet kan ej bedömas
Investeringarnas självfinansieringsgrad skall vara 60 % eller högre, men för 2023 är målet satt till 29 %	29 %	45 %	Målet bedöms uppnås

God ekonomisk hushållning

Verksamhetsmål:

Kungälv kommunfullmäktige har antagit strategiska förutsättningar samt 10 (8) strategiska mål:

- Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande
- En trygg omsorg med valmöjligheter genom livet
- Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar
- Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i rikt och aktivt kulturliv
- Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen
- Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen
- Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan
- Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle
- Levande havsmiljö
- Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning

Kommunstyrelsen har kopplat 17 (15) resultatmål till ovanstående och har satt ett betygssystem om 1-6 för målbedömning där betyget 6 har högst måluppfyllnad. I delårsbokslutet bedöms 7 (12) resultatmål ha betyget 5 eller 6.

Sammantaget bedöms måluppfyllelsen av verksamhetsmålen vara delvis uppnådda i delåret.

Balanskravsresultat

En kommun ska enligt KL göra en avstämning av balanskravet och detta ska redovisas i förvaltningsberättelsen.

Eventuella negativa resultat som uppkommer ska enligt KL regleras inom tre år. Om det föreligger synnerliga skäl finns emellertid möjlighet att inte reglera ett negativt resultat. RKR har lämnat information om beräkning och redovisning av balanskravet utifrån tolkning av förarbeten till reglerna om balanskrav i LKBR och KL.

Kommunstyrelsen redovisar en bedömning av balanskravsresultatet i förvaltningsberättelsen. Av delårsrapporten framgår det att kommunens prognostiserade balanskravsresultat uppgår till 61 mnkr.

Det finns inget balanskravsresultat att återställa från tidigare år.

Intern kontroll

Inom ramen för granskning av intern kontroll har vi främst fokuserat på kommunstyrelsens övergripande ansvar för en fungerande intern kontroll med fokus på förhållanden såsom redovisning av attester och betalningar.

Granskningens syfte är att säkerställa att kommunstyrelsen fullgör sitt övergripande ansvar för kommunens interna kontroll och att det finns ett fungerande internkontrollarbete i respektive nämnd.

Vi har granskat att:

- Det kommungemensamma reglementet för intern kontroll anpassats till nuvarande organisation och att det finns aktuella riktlinjer och rutiner för attest av leverantörsfakturor
- Det finns en aktuell attestförteckning som tydliggör vem som har rätt att godkänna och attestera fakturor
- Det säkerställs att attestförteckningen är aktuell och revideras vid behov
- Det säkerställs att registrerade attestbehörigheter i ekonomisystemet stämmer överens med attestförteckningen
- Det säkerställs att attestbehörighet och beloppsgränser stämmer överens med delegeringsordning

- Det säkerställs att en person ensam inte kan hantera hela leverantörsfakturakedjan
- Det finns rutiner för vem som får lägga till nya leverantörer och/eller göra ändringar av fast data
- Det finns rutiner som säkerställer att leverantörsfakturor betalas i tid

Urval: slumpmässigt 25 fakturor med tillhörande betalningsunderlag

Kommentar

Vi har inte funnit några väsentliga avvikelser i vår bedömning av en fungerande intern kontroll.

03

Slutsats

Slutsats - Delårsrapportens räkenskaper

Kommunen redovisar inte pensioner intjänade t o m 1997 som en ansvarsförbindelse, vilket vi anser att de borde göra för att rapporteringen ska överensstämma med LKBR och Rådet för kommunal redovisnings rekommendation R10 Pensioner. Kommunen redovisar istället pensioner som en avsättning för pensioner i balansräkningen.

I övrigt har det inte kommit fram några omständigheter som ger oss anledning att anse att den bifogade delårsrapportens resultaträkning, balansräkning, kassaflödesanalys, den översiktliga beskrivningen av kommunens drift- och investeringsverksamhet samt noter inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med LKBR.

En förenklad förvaltningsberättelse har upprättats i enlighet med LKBR.

Slutsats – God ekonomisk hushållning

Utifrån vår genomförda översiktliga granskning av delårsrapporten gör vi bedömningen att resultatet är förenligt med det av fullmäktige fastställda i budget verksamhetsmässiga- och finansiella målen.

Slutsats – Balanskravsresultat

Utifrån vår genomförda översiktliga granskning har vi inte identifierat några väsentliga felaktigheter i balanskravsutredningen delårsbokslutet.

KPMG AB

Emil Andersson

Auktoriserad revisor, Certifierad kommunal revisor

[kpmg.se](https://www.kpmg.se)

The information contained herein is of a general nature and is not intended to address the circumstances of any particular individual or entity. Although we endeavor to provide accurate and timely information, there can be no guarantee that such information is accurate as of the date it is received or that it will continue to be accurate in the future. No one should act on such information without appropriate professional advice after a thorough examination of the particular situation.

© 2023 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG global organization of independent member firms affiliated with KPMG International Limited, a private English company limited by guarantee. All rights reserved.

The KPMG name and logo are trademarks used under license by the independent member firms of the KPMG global organization.

Document Classification: KPMG Public

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-15

Sida

82 (82)

§ 392/2023

Granskningsrapport - Översiktlig granskning - Delårsrapport per 2023-08-31 inklusive intern kontroll (Dnr KS2023/2505)

Sammanfattning

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG uppdraget att genomföra en översiktlig granskning av delårsrapporten per augusti 2023. Därutöver har revisorerna uppdragit att KPMG att granska kommunens interna kontroll av attest och betalning av leverantörsfakturor.

I Bifogad granskningsrapport lämnas beskrivning av gjorda iakttagelser och bedömningar. Revisorerna översänder här rapporten till kommunstyrelsen samt till kommunfullmäktige för kännedom.

Som framgår av granskningsrapporten följer kommunen fortfarande inte lag om kommunal bokföring och redovisning. Vi vill återigen understryka vikten av att kommunstyrelsen följer gällande lag och redovisningsregler vid upprättande av kommande bokslut. Inte minst utifrån att det är ett betydande belopp som felaktigt redovisas i balansräkningen.

Kommunrevisionen noterar även att kommunstyrelsen inte gör någon bedömning av kommunkoncernens finansiella mål i delåret.

Kommunrevisionen önskar, senast den 22 december 2023, kommunstyrelsens skriftliga kommentarer till KPMGs granskningsrapport och synpunkter enligt ovan.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Granskningsrapport - Översiktlig granskning - Delårsrapport per 2023-08-31 inklusive intern kontroll

Bilaga Missivbrev delårsrapport 2023-08-31

Bilaga 2. bilaga till revisionsberättelse Kungälv kommun

Beslut

1. Granskningsrapporten remitteras till förvaltningen för vidare behandling.

Expedieras till:

Förvaltningen

För kännedom till:

KOMMUNSTYRELSEN	KUNGÄLVS KOMMUN
------------------------	---

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Viktor Heineson

2023-11-23

Svar på remiss – Avgränsningssamråd för gång- och cykelbro Packhuskajen - Hugo Hammars kaj (Dnr KS2023/2538-2)

Sammanfattning

Göteborgs kommun planerar en ny gång- och cykelbro över Göta älv, mellan Packhuskajen och Hugo Hammars kaj. Syftet är att koppla samman Norra Älvstranden med stadskärnan genom bättre förbindelser för gång och cykeltrafik.

Den planerade bron är en tillståndspliktig verksamhet enligt kapitel 11 i miljöbalken. Till denna typ av tillståndsansökan ska en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram. Detta avgränsningssamråd är en del av denna process, som syftar till att samla in kunskaper och synpunkter för att avgöra vilka frågor som behandlas i MKB:n. Till avgränsningssamrådet medföljer ett samrådsunderlag som beskriver verksamhetens (i detta fall bron) lokalisering, omfattning, utformning och miljöpåverkan. Utöver rena miljöfrågor behandlas även påverkan på sjöfart, risker och säkerhet, påverkan på kulturmiljö m.m.

Bland de bestående negativa konsekvenserna efter eventuell påverkan under byggtid nämns bland annat påverkan på fartygstrafiken. För att minimera påverkan på trafiken ska öppningsdelen för bron placeras så att kursomläggning inte behöver göras när bron passerar. Tidtabell för broöppningar ska också samordnas med Hisingnsbron. Viss negativ påverkan bedöms uppstå för framför allt fritidsbåtar, särskilt segelbåtar, som kan behöva vänta längre på passage jämfört med idag.

Att ingen negativ påverkan sker för Vänersjöfarten är viktigt för Kungälv kommun. Om transporter på Göta älv blir mindre attraktiva kan gods som idag fraktas på Göta älv istället att komma att transporteras med lastbil. Ökade mängder tunga transporter på E45 och E6 är negativt för trafikflödena och miljön i och runt Kungälv kommun.

Båtturismen är för Kungälv stads del idag relativt utvecklad, men har stor potential att utvecklas i framtiden. Detta gäller både fritidsbåtar och rundtursbåtar, exempelvis Hisingen runt. För Kungälv kommun är det därför viktigt att minimera negativ påverkan även för fritidsbåtar och för yrkestrafik utöver transportfartyg.

Juridisk bedömning

Detta avgränsningssamråd sker enligt 6 kap. 29-30 §§ Miljöbalken och görs för att samla in underlag inför den miljökonsekvensbeskrivning som kommer att tas fram för den planerade gång- och cykelbron.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Göteborgs kommun planerar en ny gång- och cykelbro över Göta älv, mellan Packhuskajen och Hugo Hammars kaj, cirka 1 km nedströms Hisingsbron. Syftet är att koppla samman Norra Älvstranden med stadskärnan genom bättre förbindelser för gång och cykeltrafik.

Den planerade bron är en tillståndspliktig verksamhet enligt kapitel 11 i miljöbalken. Till denna typ av tillståndsansökan ska en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram. Detta avgränsningssamråd är en del av denna process, som syftar till att samla in kunskaper och synpunkter för att avgöra vilka frågor som behandlas i MKB:n. Till avgränsningssamrådet medföljer ett samrådsunderlag som beskriver verksamhetens (i detta fall bron) lokalisering, omfattning, utformning och miljöpåverkan. Utöver rena miljöfrågor behandlas även påverkan på sjöfart, risker och säkerhet, påverkan på kulturmiljö, riksintressen m.m.

Kartorna ovan visar den planerade bronns placering i centrala Göteborg.

Bron ska enligt samrådsunderlaget vara öppningsbar med obegränsad segelfri höjd i öppet läge, med en farledsöppning på 30 meter. Den segelfria höjden ska vara 4,5 – 7 meter och bron ska ha en maximal lutning på 4 %.

Bland de bestående negativa konsekvenserna efter eventuell påverkan under byggtid nämns bland annat påverkan på fartygstrafiken. För att minimera påverkan på trafiken ska öppningsdelen för bron placeras så att kursomläggning inte behöver göras när bron passerar. Tidtabell för broöppningar ska också samordnas med Hisingsbron. I samrådsunderlaget görs bedömningen att påverkan på lastfartyg kommer att vara mycket liten, då enligt en båträkning 97 % av dessa ändå kräver öppning av Hisingsbron. Viss negativ påverkan bedöms uppstå för framför allt fritidsbåtar, särskilt segelbåtar, som kan behöva vänta längre på passage jämfört med idag.

Bedömning

Att ingen negativ påverkan sker för Vänersjöfarten är viktigt för Kungälv kommun. Om transporter på Göta älv blir mindre attraktiva kan gods som idag fraktas på Göta älv istället att komma att transporteras med lastbil. Ökade mängder tunga transporter på E45 och E6 är negativt för trafikflödena och miljön i och runt Kungälv kommun.

Båtturismen är för Kungälv stads del idag relativt utvecklad, men har stor potential att utvecklas i framtiden. Detta gäller både fritidsbåtar och rundtursbåtar, exempelvis Hisingen runt. För Kungälv kommun är det därför viktigt att minimera negativ påverkan även för fritidsbåtar och för yrkestrafik utöver transportfartyg.

En utveckling av cykelinfrastrukturen är positivt för att göra resor med cykel mer attraktivt, även om mängden cykelpendlare mellan Kungälv och centrala Göteborg kan antas vara försumbar.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Bedömning utifrån politiska mål bedöms är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030 är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Bedömning utifrån politiska styrdokument är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv är inte relevant i ärendet.

Ekonomisk bedömning

Ekonomisk bedömning är inte relevant i ärendet.

Förslag till beslut

1. Kungälv kommun har inga synpunkter på de frågor som samrådsunderlaget behandlar för anläggandet av en ny gång- och cykelbro mellan Packhuskajen och Hugo Hammars Kaj i Göteborg.
2. Kungälv kommun vill framhäva vikten av att minimera negativ påverkan på fartygstrafiken på Göta älv. Detta gäller både för yrkestrafik och för fritidsbåtar.

Mirsad Radonicic
tf verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till: exploatering@exploatering.goteborg.se ange ärendenummer EXF-2023-01955

För kännedom till: viktor.heineson@kungalv.se

From: Peter Wannding
Sent: Tue, 14 Nov 2023 09:00:07 +0000
To: sjofartsverket@sjofartsverket.se; trafikverket@trafikverket.se; vag@transportstyrelsen.se; registrator@raa.se; havochvatten@havochvatten.se; registratur@kammarkollegiet.se; registraturen@boverket.se; kundtjanst@naturvardsverket.se; kundcenter@lm.se; smhi@smhi.se; sgi@sgi.se; sgu@sgu.se; registrator@msb.se; exp-hkv@mil.se; sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se; registrator.kansli@polisen.se; registrator@kustbevakningen.se; vastragotaland@lansstyrelsen.se; varmland@lansstyrelsen.se; pts@pts.se; regionstyrelsen@vgregion.se; region@regionvarmland.se; gr@goteborgsregionen.se; info@skaraborg.se; kommun@ale.se; Kungälv kommun; kommunen@lillaedet.se; kontaktcenter@trollhattan.se; kommun@vanersborg.se; kommun@amal.se; kommun@saffle.se; kommunstyrelse@grums.se; karlstadskommun@karlstad.se; kommun@hammaro.se; kommunen@kristinehamn.se; kommun@gullspang.se; info@mariestad.se; kommun@lidkoping.se; gotene.kommun@gotene.se; kommun@grastorp.se; kommunen@mellerud.se; infrastruktur-och.kollektivtrafiknamnd@vgregion.se; Göteborgs Hamn (info@portgot.se); vastrafik@vastrafik.se; Kundenservice | Grefab; Info | Älvstranden Utveckling AB; Info | Higab; info@sweship.se; info@skargardsredarna.se; info@ssrs.se; info@sxx.se; vbfkansli@vastkustensbf.se; info@vdbf.se; erik.martinsson@gasthamnarsverige.se; kansli@batunionen.se; registrator@svk.se; info@vastsvenskahandelskammaren.se; info@handelskammarenvarmland.se; info@gotaalvvv.org; info@sportfiskarna.se; goteborg@naturskyddsforeningen.se; Gbg.ornitologiska.f@gmail.com; batlifsweden@gmail.com; info@cykelframjandet.se; info@gotakanal.se; info.se@stenaline.com; Sales.se@dfds.com; info@borjessons.se; bokning@skargardslinjen.se; info@steamboat.se; info@batakuten.se; helena.hedstrom@stysobolaget.se; fredrik.duveskog@stromma.se; bohusline@telia.com; wikeryds@telia.com; vrangotransport@telia.com; donso@donsohamn.se; info@letsboat.se; info@goteborgsgasthamn.se; info@gotenius.se; info@bluemarine.se; info@ycsweden.com; info@batskroten.se; info@tibblinmarin.se; info@frog.se; info@dockspot.com; info@axelch.com; info@surteakeri.se; transport@surteakeri.se; mail@brorandren.se; info@thun.se; lantbruk.kundtjanst@lantmannen.com; post@moelven.com; agency@opship.se; skog.info@storaenso.com; info@svenskafoder.se; info@akeri.se; email@vargonalloys.se; vhab@vanerhamn.se; zm.reception@lundinmining.com; reppe@reppe.se; info@varalagerhus.se; info@dalslandskanal.se; info@vanersborgsmarina.se; info@spikon.se; Göteborg Energi (Diariet@goteborgenergi.se); Gryaab (info@gryaab.se); infra_tele2@Tele2.com; Kretsloppochvatten | Kretslopp och Vatten; Info | Älvstranden Utveckling AB; goteborg@casinocosmopol.se; info@maritiman.se; jonas.sundin@sjofartsverket.se; Martin Ingvert; gunilla.lindell@lerum.se; bjarne.olsson@regionvarmland.se; mikael.berglund@ale.se; henrik.harlitz@vanersborg.se; Lotta.Robertsson-Haren@amal.se; dag.rogne@saffle.se; malin.hagstrom@grums.se; frida.pettersson@karlstad.se; mattias.joelsson@hammaro.se; eric.hesselius@kristinehamn.se; carina.gullberg@gullspang.se; anders.karlsson@mariestad.se; jonas.sundstrom@lidkoping.se; anders.mansson@gotene.se; maria.toll@grastorp.se; peter.ljungdahl@mellerud.se; Johan Urün; anders.hermansson@sweship.se; peter@sfpo.se; info@sxx.se; vbfkansli@vastkustensbf.se; larsgoran.kring@telia.com; dick@netterlid.com; peter@batunionen.se; Frida@handelskammarenvarmland.se; jorgen.kock@ahlmarks.se; laila.gibson@vanern.org; monica.dahlberg@goteborgsregionen.se; monica.dahlberg@goteborgsregionen.se; Ylva Barr; diego.velasquez@goteborgsregionen.se; chefbjorn@icloud.com; mats.gotenius@gotenius.se; goteborg@cykelframjandet.se; Miljöförvaltningen | Miljöförvaltningen; Stadsfastighet | Stadsfastigheter; Stadsbyggnad | Stadsbyggnad; Kretsloppochvatten | Kretslopp och Vatten; Kultur | Kulturförvaltningen; martin.ahlstrom@sjofartsverket.se; maria.patriksson-hellsing@trafikverket.se; max.falk@vgregion.se; marcus.smedman@regionvarmland.se; mattias.mossberg@ale.se; lars.rudstrom@vanersborg.se; bjorn.wennerstrom@amal.se; peter.pettersson@saffle.se;

kjell.nystrom@grums.se; stefan.eriksson6@karlstad.se; ann-kristin.djuvfeldt@hammaro.se;
kalle.alexandersson@kristinehamn.se; michael.nordin@toreboda.se; adam.johansson@mariestad.se;
bjorn.jonsson@lidkoping.se; john.cronqvist@gotene.se; Sofia.Jessen@grastorp.se;
magnus.olsson@mellerud.se; teija@sfpo.se; simon.jonsson@vanern.org; fredrik.turzik@ahlmarks.se;
henrik.kallsson@thun.se; peter.broberg@moelven.com; david.hogstrom@nordic-paper.com;
Jorgen.Olofsson@storaenso.com; patrik.wahlstrom@svenskafoder.se; henrik.zsigo@valmet.com;
info@varalagerhus.se; ilijaz.kenjar@goteborgenergi.se; klas.holmqvist@teliacompany.com;
roland@betelskeppet.se

Cc: Eva Mathsson; Johanna Lennmalm; Kristian Johansson; Exploatering |
Exploatering
Subject: Inbjudan samråd gång- och cykelbro i Göteborg
Attachments: Inbjudan samråd gång-och cykelbron mellan Packhuskajen och Hugo Hammars
Kaj.pdf
Importance: High
Categories: My

Varsam: Detta är ett meddelande från en extern avsändare. Öppna inte länkar eller bilagor om du är osäker på avsändaren eller innehållet.

Hej!

Bifogat finner du inbjudan till avgränsningssamråd inför Göteborgs Stads (exploateringsförvaltningen) ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för anläggande av en gång- och cykelbro mellan Packhuskajen och Hugo Hammars Kaj i Göteborg.

Samrådsunderlaget hittar du på Göteborgs Stads webbplats: <https://goteborg.se/gcbropackhuskajen>

Har du frågor om samrådet och samrådsunderlaget, vänligen kontakta:
eva.mathsson@exploatering.goteborg.se

Med vänliga hälsningar

Peter Wannding
Pressansvarig samt kommunikation Stora projekt

GÖTEBORGS STAD
Exploateringsförvaltningen
Mobil: 073-910 23 88
E-post: peter.wannding@exploatering.goteborg.se

Postadress: (Box 2258), 403 14 Göteborg
Besök: Postgatan 10
goteborg.se
vartgoteborg.se – information och aktuellt från Göteborgs Stad
[Så behandlar utbildningsförvaltningen dina personuppgifter](#)

Datum 2023-11-14

Dnr: EXF-2023-01955

Mottagare
Enligt sändlistaKopia till:
Diariet

Inbjudan till samråd inför ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för anläggande av en gång- och cykelbro mellan Packhuskajen och Hugo Hammars Kaj i Göteborg

Göteborgs Stad planerar för anläggandet av en gång- och cykelbro över Göta älv, mellan Packhuskajen och Hugo Hammars Kaj i centrala Göteborg.

Anläggandet av bron utgör tillståndspliktig vattenverksamhet enligt 11 kap miljöbalken (1998:808) och ska prövas genom en tillståndsansökan till Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt. I anläggningsskedet kan grundvattenbortledning och skyddsinfiltration till grundvattenmagasin bli aktuellt. Dessutom kommer hantering och utsläpp av läns hållningsvatten att ingå i ansökan. Ansökan ska föregås av ett samråd där verksamhetens påverkan på enskilda och allmänna intressen ska belysas.

Syftet med samrådet

Syftet med detta avgränsningssamråd enligt 6 kap. 29-30 §§ miljöbalken är att informera om och få synpunkter på verksamhetens (gång-och cykelbron) lokalisering, omfattning, utformning och miljöpåverkan. Samrådet ger enskilda som särskilt berörs, liksom myndigheter, organisationer och allmänheten m fl, möjlighet att bidra med synpunkter och kunskap samt yttra sig om förhållanden som är viktiga att ta hänsyn till i den kommande tillståndsansökan, med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och teknisk beskrivning.

Ingår i samrådsretsen

Du får det här brevet eftersom du har ansetts ingå i samrådsretsen. När det specifikt gäller de särskilt enskilt berörda som ingår i samrådsretsen har dessa avgränsats till att omfatta de fastighetsägare, verksamheter och boende/nyttjanderättshavare där det under byggskedet finns risk för överskridanden av Naturvårdsverkets nationella riktvärden för buller.

Inkomna synpunkter och yttranden kommer att sammanställas i en samrådsredogörelse och ligga till grund för det fortsatta arbetet då ansökningshandlingarna tas fram för verksamheten.

Samrådsunderlaget finns tillgängligt från 2023-11-14 på Göteborgs Stads webbplats: <https://goteborg.se/gcbropackhuskajen>

Skriftliga synpunkter, frågor och yttranden skickas till:

Göteborgs Stad, Exploateringsförvaltningen, Box 2258, 403 14 Göteborg
eller via e-post till exploatering@exploatering.goteborg.se
Ange ärendenummer EXF-2023-01955

Vi vill få in era synpunkter och yttranden på samrådsunderlaget senast 2023-12-31

Med vänlig hälsning,

Exploateringsförvaltningen, Göteborgs Stad

Gång- och cykelbron planeras inom markerat område i kartan.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Madeleine Nilsson

2023-09-14

Revidering av kommunkansliets styrdokument (Dnr KS2023/1249-7)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Vi har reviderat följande styrdokument som ligger inom kommunkansliets ansvarområde: Administrativ handbok, Principer för medborgardialog, Grafisk profil, Kommunikationspolicy, Policy för styrdokument och Upphandlings- och inköpspolicy. Dessa styrdokument innehåller endast redaktionella ändringar, jämfört med föregående versioner. De har dessutom uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen, enligt gällande grafisk profil.

Förslag till beslut är att kommunstyrelsen antar följande styrdokument:

- Administrativ handbok
- Grafisk profil
- Riktlinje för kommunal flaggning

Förslag till beslut är att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att anta följande styrdokument:

- Kommunikationspolicy
- Policy för styrdokument
- Upphandlings- och inköpspolicy

Juridisk bedömning

I kommunallagen (2017:725) framgår att en kommun ska ha en budget, en arbetsordning för kommunfullmäktige samt reglementen för de politiska nämnderna. Samtliga av dessa styrdokument fastställs av kommunfullmäktige. Utöver dem finns styrdokument, som innefattas av annan lagstiftning, både generellt och för specifika områden och verksamheter, exempelvis översiktsplan, skolplan och jämställdhetsplan. Utöver de lagstyrda styrdokument, finns ytterligare styrdokument som upprättas och beslutas i respektive kommun.

Förvaltningens bedömning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Vi har reviderat följande styrdokument som ligger inom kommunkansliets ansvarområde: Administrativ handbok, Riktlinje för kommunal flaggning, Principer för medborgardialog, Grafisk profil, Kommunikationspolicy och Policy för styrdokument. Dessa styrdokument innehåller endast redaktionella ändringar, jämfört med föregående versioner. De har dessutom uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen, enligt gällande grafisk profil.

Syftena med styrdokumenterna är:

Administrativ handbok

Syftet är att sprida kunskap om gemensamma standarder och rutiner för hur ärenden hanteras och bereds. Här beskrivs också hur dokument ska utformas, användas och lagras samtidigt som kommuninvånarnas möjlighet till insyn ökar.

Grafisk profil

Syftet med den grafiska profilen är att tillhandahålla en gemensam och enhetlig visuell identitet för Kungälv kommun med tydliga riktlinjer för hur man ska använda logotyp, färger, typsnitt, grafiska element och liknande.

Kommunikationspolicy

Syftet med policyn är att införa ett enhetligt arbetssätt för kommunikationsområdet som leder till att de som bor, verkar och vistas i Kungälv kommun är välinformerade och kan vara delaktiga i att utforma samhället. Det enhetliga arbetssättet kring kommunikation ska också bidra till att stärka kommunens varumärke och öka förtroendet för kommunen.

Policy för styrdokument

Syftet med policyn är en enhetlig och tydlig struktur för kommunens övergripande styrdokument.

Riktlinje för kommunal flaggning

Syftet är att säkerställa att kommunal flaggning gällande lagar och förordningar samt att stärka profileringen av Kungälv kommun.

Upphandlings- och inköbspolicy

Upphandling och inköp ska präglas av professionalitet, legalitet och affärsmässighet där rätt varor, tjänster och entreprenader anskaffas till rätt pris. Kommunens samlade inköpsvolym utgör också ett verktyg som kan användas för att bidra till önskvärda samhällsförändringar och stärka en positiv utveckling i Kungälvssamhället. Genom policyn säkerställs att inköpsvolymen används på det sätt som kommunfullmäktige bestämt.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Revidering av styrdokument ligger i linje med det strategiska målet att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen, genom att kommunen kontinuerligt ska utveckla sina interna processer för att medborgare, organisationer och företag känner ett ökat förtroende för kommunen och dess verksamheter. Därigenom också det anknytande resultatmålet Förbättrat näringslivsklimat.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Arbetet med styrdokument har en koppling till mål 16 i Agenda 2023 och Fredliga och inkluderande samhällen, delmål 16.6 Bygg effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenterna gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Revidering och översyn av styrdokument säkerställer att kommunen arbetar efter effektiva interna processer och gällande lagstiftning, vilket gynnar de vi finns till för.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Revideringen och översynen av styrdokument påverkar inte medarbetare arbetsbelastning eller arbetsmiljö.

Ekonomisk bedömning

Revideringen av styrdokument har ingen ekonomisk påverkan.

Förslag till beslut

1. Revideringarna av Administrativ handbok, Grafisk profil och Riktlinje för kommunal flaggning är antagna.
2. Förslag till beslut i kommunfullmäktige: Revideringarna av Principer för medborgardialog, Kommunikationspolicy, Policy för styrdokument och Upphandlings- och inköspolicy är antagna.

Madeleine Nilsson
administrativ chef

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Expedieras till:

För kännedom till:

Policy för styrdokument

Policy

Diarie-/dokumentnummer:	KS2019/1577
Beslut:	2019-12-05 KF § 302/2019
Ersätter tidigare beslut	2016-11-10, § 278/2016 KF
Giltighetstid:	2023-12-31
Dokumentansvarig:	Administrativ chef
Senast uppdaterad av:	Amanda Pettersson

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3

3.	Syfte.....	3
4.	Mål och viljeinriktning	4
5.	Avgränsningar	4
6.	Kommunallagen påverkar styrdokumentet	4
7.	Giltighetstid.....	4
8.	Definition och beslutsnivå	5
8.1	Hierarkisk ordning av styrdokumentet	5
8.2	Grundläggande styrning - beslutas/fastställs i kommunfullmäktige.....	5
8.3	Visionära dokument - beslutas/fastställs i kommunfullmäktige	6
8.4	Tillämpande dokument - beslutas/fastställs i kommunstyrelsen.....	7
8.5	Dokument som beslutas/fastställs av förvaltningsledning	7
9.	Tillämpningsanvisning och mall.....	8
10.	Levandegöra.....	8
11.	Uppföljning.....	8

1. Inledning

Detta dokument reglerar övergripande styrdokument, alltså de som beslutas av kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och förvaltningsledningen. Kungälv kommun vill ge bästa möjliga service till kommunens invånare, näringsliv och besökare.

Servicens omfattning och kvalitet bestäms av folkvalda politiker medan arbetet utförs av anställda medarbetare i den kommunala förvaltningen. Politikerna deltar inte i det dagliga arbetet utan styr den kommunala verksamheten genom politiska beslut och fastställda styrdokument.

Styrdokumentet reglerar kommunal verksamhet, dess förhållande till kommunens invånare och näringsliv samt relationer med och förhållande till externa aktörer. Gemensamt är att de beskriver hur kommunens invånare, politiker och anställda ska agera och förhålla sig i olika situationer.

Det är angeläget att styrdokument samordnas och att de är så konkreta, enkla och så få som möjligt för att skapa goda förutsättningar för styrning och uppföljning. Styrdokumentets innehåll påverkas av den politiska styrningen varför inriktningen på dem kan variera från tid till annan. Beroende på innehållets karaktär är styrdokumentet beslutade av Kungälv kommuns politiker i kommunfullmäktige, kommunstyrelse eller av förvaltningsledningen.

Kungälv kommun eftersträvar transparens och god möjlighet till insyn. Därför finns samtliga övergripande styrdokument samlade i Kungälv kommuns Författningssamling, som finns publicerad på kommunens hemsida. Styrdokument innebär exempelvis vision, program, riktlinjer, regler, taxor, reglementen, policys och planer.

2. Relation till andra styrdokument

Förvaltningen har ett flertal styrdokument, men det är ett av dessa som har en närmare relation till den här policyn. Styrdokumentet "Tillämpningsanvisning för styrdokument" ger vägledning när ett styrdokument skapas eller revideras.

3. Syfte

Syftet med policyn är en enhetlig och tydlig struktur för kommunens övergripande styrdokument.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen är att genom en tydlig struktur även bidra till en tydligare styrning av kommunens verksamhet.

5. Avgränsningar

Policyn reglerar endast styrdokument som är beslutade av kommunfullmäktige, kommunstyrelse eller förvaltningsledningen. Kommunala bolag ansvarar själva för struktur och terminologi, men policyn kan vara ett stöd även i deras arbete med styrdokument.

6. Kommunallagen påverkar styrdokument

I kommunallagen (2017:725) framgår att en kommun ska ha en budget, en arbetsordning för kommunfullmäktige samt reglementen för de politiska nämnderna. Samtliga av dessa styrdokument fastställs av kommunfullmäktige. Utöver dem finns styrdokument, som innefattas av annan lagstiftning, både generellt och för specifika områden och verksamheter, exempelvis översiktsplan, skolplan och jämställdhetsplan. Utöver de lagstyrda styrdokument, finns ytterligare styrdokument som upprättas och beslutas i respektive kommun.

I kommunallagen anges att kommunala föreskrifter ska kungöras genom att det på kommunens anslagstavla tillkännages att protokollet för de beslutade föreskrifterna har justerats. Gällande kommunala föreskrifter ska också finnas tillgängliga för allmänheten på kommunens webbplats. De ska där vara samlade i kommunens författningssamling. Innehållet i samlingen ska framgå av ett register eller annan förteckning där det tydligt finns angivet vilka av dokumenten som är bindande.

7. Giltighetstid

Revidering innebär att styrdokumentet prövas avseende aktualitet samt att justeringar görs vid behov. De styrdokument som inte längre fyller någon funktion tas bort. Arbetet med revidering ska ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat. Undantag är exempelvis taxor som revideras årligen.

Dokumentansvarig är skyldig att tillse att revidering kommer till stånd och att berörda instanser är inblandade i arbetet. De styrdokument som inte framtagits till beslut i samband med fastställt datum upphör därmed att gälla och tas bort från kommunens författningssamling (med undantag för sådana styrdokument som måste finnas enligt kommunallagen).

8. Definition och beslutsnivå

Ett styrdokument är antaget av kommunfullmäktige, kommunstyrelse eller förvaltningsledning och kan vara styrande, visionära eller tillämpande för all kommunal verksamhet.

Enligt 5 kap. 1 § kommunallagen beslutar fullmäktige i ärenden av principiell beskaffenhet såsom mål och riktlinjer för verksamheten, budget, skatt och andra viktiga ekonomiska frågor, nämndernas organisation och verksamhetsformer, årsredovisning. Detta innebär att alla dokumenttyper oavsett vad som anges nedan ska beslutas av KF om de är av principiell beskaffenhet.

8.1 Hierarkisk ordning av styrdokument

Bilden nedan beskriver vilken instans som fattar beslut om de olika dokumentstyperna.

<p>Grundläggande styrning - beslutas i kommunfullmäktige Arbetsordning, Reglementen, Föreskrifter, Rambudget, Årsredovisning, Taxa, Bolagsstyrning, Förbundsordning, samt dokument av principiell beskaffenhet enligt kommunallagen</p>
<p>Visionära dokument - beslutas i kommunfullmäktige Vision, Program, Policy</p>
<p>Tillämpande dokument - beslutas i kommunstyrelsen Plan, Riktlinjer, Regler, Årsplan</p>
<p>Dokument som beslutas i förvaltningsledning Tillämpningsanvisning, Anvisning, Verksamhetsplan, Verksamhetsberättelse</p>

8.2 Grundläggande styrning - beslutas/fastställs i kommunfullmäktige

Arbetsordning

Används endast för fullmäktiges arbetsordning enligt 5 kap 71 § Kommunallagen

Reglementen

Enligt 6 kap 44 §, kommunallagen ska fullmäktige utfärda reglementen med föreskrifter om nämndernas verksamhet och arbetsformer.

Föreskrifter

Är bindande och detaljerade inom vissa sakområden.

Taxa

Taxa är en sammanställning av en eller flera avgifter inom ett visst område.

Beslut och beredning

Kommunfullmäktige fattar beslut om taxa eller om revidering av taxa. Varje enskild taxa bör beslutas separat. Taxor upphör att gälla först när beslut tagits om ny taxa eller upphävande av taxa.

Principer för kostnadstäckning

Taxor **skall ska** revideras årligen. Hänsyn **skall ska** tas till andra taxor inom samma område, kostnadsutveckling och möjlighet till indexreglering. Beslut om taxeförändringar bör fattas i samband med beslut om Årsplan.

Brukarperspektiv

Information om taxor ska publiceras vid förslag till beslut och efter det att beslut är fattat. Enskilda taxor som rör ett och samma område bör publiceras i samma dokument.

Bolagsstyrning

Gäller kommunala bolag.

En Bolagsordning är ett aktiebolags regelverk, som tillsammans med lagstiftning anger ramarna för verksamheten och används för de kommunala bolagen. *Ågardirektiv* tydliggör ägarnas intentioner avseende inriktningen av bolagets verksamhet utöver vad som framgår av gällande bolagsordning.

Förbundsordning

Används för kommunalförbund.

8.3 Visionära dokument - beslutas/fastställs i kommunfullmäktige**Vision**

En vision uttrycks oftast som ett framtida tillstånd som man vill uppnå. Visionen ska ge en bild av framtiden som alla kan ta till sig. Visionen ska inte uppfylla formella krav på realism, tidsbundenhet eller mätbarhet.

Program

Programmet ska tala om vad vi vill uppnå för ett visst område; geografiskt eller verksamhetsmässigt och vilka metoder vi ska använda. Programmet tar inte slutlig ställning till metoder eller utförande, utan kan till exempel ange alternativ att ta ställning till i plandokument eller i verkställighet. Programmet anger inte heller några detaljerade tidsplaner.

Policy

En policy är en övergripande avsiktsförklaring, som vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas.

8.4 Tillämpande dokument - beslutas/fastställs i kommunstyrelsen

Plan

En plan fastställs för att tydliggöra ett tidsbegränsat uppdrag om förändring. Planen innehåller konkreta, uppföljningsbara åtgärder och uppdrag och anger vem som ansvarar för att åtgärderna genomförs, när de ska vara genomförda, vilka prioriteringar som ska ske samt de ekonomiska konsekvenserna av att genomföra åtgärderna. En plan bör vara kopplad till exempelvis en vision, ett program eller en policy.

Riktlinjer

Riktlinjer ska ge konkret stöd för hur arbetsuppgifter utförs. De kan till exempel ange vilken typ av åtgärder och tillvägagångssätt vi bör välja, och sätta gränser för omfattningen. Riktlinjer kan också vara inriktade på metod och rekommendera vissa tillvägagångssätt. Riktlinjer är inte absolut bindande. De anger ett handlingsätt som ger ett visst utrymme för individuella variationer. Riktlinjer beslutas som huvudregel av kommunstyrelse, men i vissa fall av nämnd.

Regler

Regler anger absoluta normer för vårt agerande. De ska vara tydliga och inte innehålla formuleringar som låter den enskilde göra egna tolkningar. Reglernas roll är att sätta gränser och tillåta eller förbjuda vissa beteenden. Regler är den mest konkreta formen av politiskt beslutat styrdokument, de ska koncentrera sig på hur en åtgärd görs och inte på vad den innehåller.

8.5 Dokument som beslutas/fastställs av förvaltningsledning

Tillämpningsanvisning/ Anvisning

Tillämpningsanvisning och anvisningar av övergripande karaktär beslutas av förvaltningsledning. "Anvisning" används för styrdokument som utfärdas inom förvaltningen. Anvisning kan både omfatta ska och bör, det innebär att anvisningarna kan vara bindande eller rekommenderande. För anvisningar som har direkt koppling till ett politiskt beslutat styrdokument används benämningen "Tillämpningsanvisning" och i övriga fall används "Anvisning". En tillämpningsanvisning ska meddelas den politiska instans som gett uppdrag att ta fram en anvisning. Tillämpningsanvisningar ingår i författningssamlingen. Anvisningar ingår i författningssamlingen om de är av övergripande karaktär.

Verksamhetsplan

En verksamhetsplan är en skriven plan av de aktiviteter man planerar att genomföra under den kommande perioden. Verksamhetsplanen konkretiserar hur målen **skall ska** uppnås från ett mer tidsbegränsat perspektiv. Verksamhetsplanen ska föredras för Kommunstyrelsen.

Verksamhetsberättelse

En verksamhetsberättelse är en skriftlig beskrivning av vilken verksamhet en organisation haft under ett verksamhetsår. Den ska tillsammans med bokslut granskas vid revision.

Verksamhetsberättelsen ska föredras för Kommunstyrelsen.

9. Tillämpningsanvisning och mall

En tillämpningsanvisning för styrdokumentet är kopplad till policyn för att underlätta arbetet med framtagande/revidering och justering av styrdokument.

En mall för styrdokument har tagits fram dels för att skapa en enhetlighet kring styrdokumentet med även för att information om styrdokumentet så som diarienummer, beslutande och beredande organ, dokumentansvarig, tidigare beslut, datum för beslut, giltighetstid och handläggare ska framgå av dokumentets förstasida för att öka transparensen kring dokumentet. Förstasidan ska användas medan övriga rubriker i mallen används med fördel.

10. Levandegöra

Policyn publiceras på kommunens hemsida.

11. Uppföljning

För att säkerställa att förvaltningen har god verksamhet med avseende på styrdokument behöver uppföljning och utvärdering ske kontinuerligt. Genom att arbeta med styrdokument utförs likvärdigt blir det lättare att följa upp. Kommunkansliet har ett övergripande ansvar att tillse att uppföljningen av styrdokument sker samt att revidera denna policy då behov uppstår.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Policy för styrdokument

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/1249
Beslut: Kommunfullmäktige 2023-xx-xx
Beredande politiskt organ: Kommunstyrelsen
Ersätter tidigare beslut KS2019/1577
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Madeleine Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Avgränsningar	3
6. Kommunallagen påverkar styrdokumentet	3
7. Giltighetstid	4
8. Definition och beslutnivå.....	4
9. Hierarkisk ordning av styrdokumentet	4
10. Tillämpningsanvisning och mall	6
11. Levandegöra.....	6
12. Uppföljning.....	6

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Detta dokument reglerar övergripande styrdokument, alltså de som beslutas av kommunfullmäktige, kommunstyrelsen och förvaltningsledningen. Kungälv kommun vill ge bästa möjliga service till kommunens invånare, näringsliv och besökare.

Servicens omfattning och kvalitet bestäms av folkvalda politiker medan arbetet utförs av anställda medarbetare i den kommunala förvaltningen. Politikerna deltar inte i det dagliga arbetet utan styr den kommunala verksamheten genom politiska beslut och fastställda styrdokument.

Styrdokumentet reglerar kommunal verksamhet, dess förhållande till kommunens invånare och näringsliv samt relationer med och förhållande till externa aktörer. Gemensamt är att de beskriver hur kommunens invånare, politiker och anställda ska agera och förhålla sig i olika situationer.

Det är angeläget att styrdokument samordnas och att de är så konkreta, enkla och så få som möjligt för att skapa goda förutsättningar för styrning och uppföljning. Styrdokumentets innehåll påverkas av den politiska styrningen varför inriktningen på dem kan variera från tid till annan. Beroende på innehållets karaktär är styrdokumentet beslutade av Kungälv kommuns politiker i kommunfullmäktige, kommunstyrelse eller av förvaltningsledningen.

Kungälv kommun eftersträvar transparens och god möjlighet till insyn. Därför finns samtliga övergripande styrdokument samlade i Kungälv kommuns Författningssamling, som finns publicerad på kommunens hemsida. Styrdokument innebär exempelvis vision, program, riktlinjer, regler, taxor, reglementen, policys och planer.

2. Relation till andra styrdokument

Förvaltningen har ett flertal styrdokument, men det är ett av dessa som har en närmare relation till den här policyn. Styrdokumentet "Tillämpningsanvisning för styrdokument" ger vägledning när ett styrdokument skapas eller revideras.

3. Syfte

Syftet med policyn är en enhetlig och tydlig struktur för kommunens övergripande styrdokument.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen är att genom en tydlig struktur även bidra till en tydligare styrning av kommunens verksamhet.

5. Avgränsningar

Policyn reglerar endast styrdokument som är beslutade av kommunfullmäktige, kommunstyrelse eller förvaltningsledningen. Kommunala bolag ansvarar själva för struktur och terminologi, men policyn kan vara ett stöd även i deras arbete med styrdokument.

6. Kommunallagen påverkar styrdokumentet

I kommunallagen (2017:725) framgår att en kommun ska ha en budget, en arbetsordning för kommunfullmäktige samt reglementen för de politiska nämnderna. Samtliga av dessa styrdokument fastställs av kommunfullmäktige. Utöver dem finns styrdokument, som innefattas av annan lagstiftning, både generellt och för specifika områden och verksamheter, exempelvis översiktsplan, skolplan och jämställdhetsplan. Utöver de lagstyrda styrdokumentet, finns ytterligare styrdokument som upprättas och beslutas i respektive kommun.

I kommunallagen anges att kommunala föreskrifter ska kungöras genom att det på kommunens anslagstavla tillkännages att protokollet för de beslutade föreskrifterna har justerats. Gällande kommunala föreskrifter ska också finnas tillgängliga för allmänheten på kommunens webbplats. De ska där vara samlade i kommunens författningssamling. Innehållet i samlingen ska framgå av ett register eller annan förteckning där det tydligt finns angivet vilka av dokumenten som är bindande.

7. Giltighetstid

Revidering innebär att styrdokumentet provas avseende aktualitet samt att justeringar görs vid behov. De styrdokumentet som inte längre fyller någon funktion tas bort. Arbetet med revidering ska ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat. Undantag är exempelvis taxor som revideras årligen.

Dokumentansvarig är skyldig att tillse att revidering kommer till stånd och att berörda instanser är inblandade i arbetet. De styrdokument som inte framtagits till beslut i samband med fastställt datum upphör därmed att gälla och tas bort från kommunens författningssamling (med undantag för sådana styrdokument som måste finnas enligt kommunallagen).

8. Definition och beslutnivå

Ett styrdokument är antaget av kommunfullmäktige, kommunstyrelse eller förvaltningsledning och kan vara styrande, visionära eller tillämpande för all kommunal verksamhet.

Enligt 5 kap. 1 § kommunallagen beslutar fullmäktige i ärenden av principiell beskaffenhet såsom mål och riktlinjer för verksamheten, budget, skatt och andra viktiga ekonomiska frågor, nämndernas organisation och verksamhetsformer, årsredovisning. Detta innebär att alla dokumenttyper oavsett vad som anges nedan ska beslutas av KF om de är av principiell beskaffenhet.

9. Hierarkisk ordning av styrdokumentet

Beskrivning av vilken instans som fattar beslut om de olika dokumentstyperna.

Grundläggande styrning - beslutas i kommunfullmäktige: Arbetsordning, reglementen, föreskrifter, rambudget, årsredovisning, taxa, bolagsstyrning, förbundsordning, samt dokument av principiell beskaffenhet enligt kommunallagen.

Visionära dokument - beslutas i kommunfullmäktige: Vision, program, policy

Tillämpande dokument - beslutas i kommunstyrelsen: Plan, riktlinje, regler, årsplan

Dokument som beslutas i förvaltningsledning: Tillämpningsanvisning, anvisning, verksamhetsplan, verksamhetsberättelse

Grundläggande styrning - beslutas/fastställs i kommunfullmäktige

- Arbetsordning: Används endast för fullmäktiges arbetsordning enligt 5 kap 71 § Kommunallagen
- Reglementen: Enligt 6 kap 44 §, kommunallagen ska fullmäktige utfärda reglementen med föreskrifter om nämndernas verksamhet och arbetsformer.
- Föreskrifter: Är bindande och detaljerade inom vissa sakområden.
- Taxa: Taxa är en sammanställning av en eller flera avgifter inom ett visst område.

Beslut och beredning

KUNGÄLV KOMMUN

Kommunfullmäktige fattar beslut om taxa eller om revidering av taxa. Varje enskild taxa bör beslutas separat. Taxor upphör att gälla först när beslut tagits om ny taxa eller upphävande av taxa.

Principer för kostnadstäckning

Taxor ska revideras årligen. Hänsyn ska tas till andra taxor inom samma område, kostnadsutveckling och möjlighet till indexreglering. Beslut om taxeförändringar bör fattas i samband med beslut om Årsplan.

Brukarperspektiv

Information om taxor ska publiceras vid förslag till beslut och efter det att beslut är fattat. Enskilda taxor som rör ett och samma område bör publiceras i samma dokument.

- **Bolagsstyrning:** Gäller kommunala bolag.
En Bolagsordning är ett aktiebolags regelverk, som tillsammans med lagstiftning anger ramarna för verksamheten och används för de kommunala bolagen. Ägardirektiv tydliggör ägarnas intentioner avseende inriktningen av bolagets verksamhet utöver vad som framgår av gällande bolagsordning.
- **Förbundsordning:** Används för kommunalförbund.

Visionära dokument - beslutas/fastställs i kommunfullmäktige

- **Vision:** En vision uttrycks oftast som ett framtida tillstånd som man vill uppnå. Visionen ska ge en bild av framtiden som alla kan ta till sig. Visionen ska inte uppfylla formella krav på realism, tidsbundenhet eller mätbarhet.
- **Program:** Programmet ska tala om vad vi vill uppnå för ett visst område; geografiskt eller verksamhetsmässigt och vilka metoder vi ska använda. Programmet tar inte slutlig ställning till metoder eller utförande, utan kan till exempel ange alternativ att ta ställning till i plandokument eller i verkställighet. Programmet anger inte heller några detaljerade tidsplaner.
- **Policy:** En policy är en övergripande avsiktsförklaring, som vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas.

Tillämpande dokument - beslutas/fastställs i kommunstyrelsen

- **Plan:** En plan fastställs för att tydliggöra ett tidsbegränsat uppdrag om förändring. Planen innehåller konkreta, uppföljningsbara åtgärder och uppdrag och anger vem som ansvarar för att åtgärderna genomförs, när de ska vara genomförda, vilka prioriteringar som ska ske samt de ekonomiska konsekvenserna av att genomföra åtgärderna. En plan bör vara kopplad till exempelvis en vision, ett program eller en policy.
- **Riktlinjer:** Riktlinjer ska ge konkret stöd för hur arbetsuppgifter utförs. De kan till exempel ange vilken typ av åtgärder och tillvägagångssätt vi bör välja, och sätta gränser för omfattningen. Riktlinjer kan också vara inriktade på metod och rekommendera vissa tillvägagångssätt. Riktlinjer är inte absolut bindande. De anger ett handlingsätt som ger ett visst utrymme för individuella variationer. Riktlinjer beslutas som huvudregel av kommunstyrelse, men i vissa fall av nämnd.
- **Regler:** Regler anger absoluta normer för vårt agerande. De ska vara tydliga och inte innehålla formuleringar som låter den enskilde göra egna tolkningar. Reglernas roll är att sätta gränser och tillåta eller förbjuda vissa beteenden. Regler är den mest konkreta formen av

**KUNGÄLV
KOMMUN**

politiskt beslutat styrdokument, de ska koncentrera sig på hur en åtgärd görs och inte på vad den innehåller.

Dokument som beslutas/fastställs av förvaltningsledning

- Tillämpningsanvisning/ Anvisning: Tillämpningsanvisning och anvisningar av övergripande karaktär beslutas av förvaltningsledning. "Anvisning" används för styrdokument som utfärdas inom förvaltningen. Anvisning kan både omfatta ska och bör, det innebär att anvisningarna kan vara bindande eller rekommenderande. För anvisningar som har direkt koppling till ett politiskt beslutat styrdokument används benämningen "Tillämpningsanvisning" och i övriga fall används "Anvisning". En tillämpningsanvisning ska meddelas den politiska instans som gett uppdrag att ta fram en anvisning. Tillämpningsanvisningar ingår i författningssamlingen. Anvisningar ingår i författningssamlingen om de är av övergripande karaktär.
- Verksamhetsplan: En verksamhetsplan är en skriven plan av de aktiviteter man planerar att genomföra under den kommande perioden. Verksamhetsplanen konkretiserar hur målen ska uppnås från ett mer tidsbegränsat perspektiv. Verksamhetsplanen ska föredras för Kommunstyrelsen.
- Verksamhetsberättelse: En verksamhetsberättelse är en skriftlig beskrivning av vilken verksamhet en organisation haft under ett verksamhetsår. Den ska tillsammans med bokslut granskas vid revision. Verksamhetsberättelsen ska föredras för Kommunstyrelsen.

10. Tillämpningsanvisning och mall

En tillämpningsanvisning för styrdokumentet är kopplad till policyn för att underlätta arbetet med framtagande/revidering och justering av styrdokument.

En mall för styrdokument har tagits fram dels för att skapa en enhetlighet kring styrdokumentet med även för att information om styrdokumentet så som diarienummer, beslutande och beredande organ, dokumentansvarig, tidigare beslut, datum för beslut, giltighetstid och handläggare ska framgå av dokumentets förstasida för att öka transparensen kring dokumentet. Förstasidan ska användas medan övriga rubriker i mallen används med fördel.

11. Levandegöra

Policyn publiceras på kommunens webbplats.

12. Uppföljning

För att säkerställa att förvaltningen har god verksamhet med avseende på styrdokument behöver uppföljning och utvärdering ske kontinuerligt. Genom att arbete med styrdokument utförs likvärdigt blir det lättare att följa upp. Kommunkansliet har ett övergripande ansvar att tillse att uppföljningen av styrdokument sker samt att revidera denna policy då behov uppstår.

Upphandlings- och inköpspolicy för Kungälv kommun med helägda bolag

---

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2019/1239
Beslut: 2019-12-05 KF § 303/2019
Beredande politiskt organ: Kommunstyrelsen
Giltighetstid: 2023-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Erik Lindskog

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Levandegöra	6
6. Uppföljning	6

1. Inledning

Policy för upphandling och inköp beskriver de politiska målsättningarna med kommunens upphandling och inköpsverksamhet. Upphandling och inköp är en lagstyrd verksamhet med en omfattande detaljreglering bl.a. kring hur en upphandling genomförs och vilka förhållanden som får beaktas. Policyn utgör ett komplement till lagstiftningen och uttrycker kommunens vilja utöver vad som framgår av lagstiftningen.

Kungälv kommun med helägda bolag och stiftelsen Kungälvbostäder benämns nedan "Koncernen". Kungälv kommun utan bolag eller stiftelsen benämns nedan "Kommunen".

2. Relation till andra styrdokument

Policyn har bl.a. kopplingar till kommunfullmäktiges program för privata utförare och regler mot mutor och jäv. Området omfattas därutöver av bestämmelserna i bl.a. följande lagar; Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU), Lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorn (LUF) och Lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK).

3. Syfte

Upphandling och inköp ska präglas av professionalitet, legalitet och affärsmässighet där rätt varor, tjänster och entreprenader anskaffas till rätt pris. Kommunens samlade inköpsvolym utgör också ett verktyg som kan användas för att bidra till önskvärda samhällsförändringar och stärka en positiv utveckling i Kungälvssamhället. Genom policyn säkerställs att inköpsvolymen används på det sätt som kommunfullmäktige bestämt.

4. Mål och viljeinriktning

1. Koncernens upphandlingar ska bedrivas affärsmässigt och så att förtroendet för Koncernen som myndighet och avtalspart upprätthålls.

Inköp och upphandlingsverksamhet är ett område som är känsligt för otillbörlig påverkan. Chefer, medarbetare och andra som ansvarar för uppgifter inom området har därför ett särskilt ansvar för att förtroende för Koncernen upprätthålls. Inte endast sådana relationer eller ageranden som skapar en otillbörlig påverkan bör undvikas, utan även sådana som ger det intrycket. Det räcker att utomstående på rimliga grunder kan anta att en relation med leverantörer otillbörligt påverkat inköpsbesluten, för att skada ska uppstå för Koncernen.

För ytterligare vägledning hänvisas till Kungälv kommuns regler mot mutor och jäv.

Affärsmässig inköpsverksamhet betyder också att vid inköp och upphandling ska de som ansvarar för kravställningen ha erforderlig kunskap och erfarenhet av de varor, tjänster eller entreprenader som ska upphandlas. De ska, genom bl.a. omvärldsbevakning och kompetensutveckling, kunna beakta den framtida utvecklingen inom området och säkerställa att kravställningen möjliggör lämpliga innovationer.

Chefer med personal som ansvarar för upprättandet av kravspecifikationer ska tillse att erforderlig tid avsätts för uppgiften.

2. Vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader ska Koncernens gemensamma bästa ha företräde framför enskild verksamhets intresse.

Bestämmelsen innebär att Koncernens inköp ska samordnas så att skalfördelar uppstår och uppföljning och styrning underlättas. Detta sker bl.a. genom att verksamheterna är skyldiga att använda de upphandlade ramavtalen vid anskaffning som omfattas av ramavtalet och där behovet kan tillgodoses genom ramavtalet. Koncernens bolag och stiftelsen ska samordna sina inköp med Kungälv kommun så långt möjligt. Avsteg från ramavtal ska anmälas av den verksamhet som vill ha avsteg till kommunstyrelsen.

Kommunens samt Koncernens gemensamma upphandlingar genomförs av kommunkansliets upphandlingsenhet enligt fastställd process.

Vilka områden som ska samordnas genom ramavtal beslutas av administrativa chefen / upphandlingschefen i Kungälv kommun.

För att underlätta uppföljning och kontroll ska det kommunens e-handelssystemet användas när det möjligt.

3. Kommunen ska vara en attraktiv kund som stimulerar marknadsaktörer att lämna anbud. Små och medelstora företags behov och förutsättningar ska särskilt beaktas.

Att vara en attraktiv kund innebär bl.a.

Avtalstrohet

Samtliga verksamheter i Koncernen är skyldiga att använda de upphandlade ramavtalen vid anskaffning som omfattas av ramavtalet och där behovet kan tillgodoses genom ramavtalet.

Dialog och kommunikation

Vid upphandling och inköp ska tidig dialog med leverantörerna eftersträvas när det är möjligt. Genom tidig dialog med leverantörerna ökar leverantörernas förståelse för Koncernens behov och vår egen kunskap om vilka lösningar som marknaden kan erbjuda.

Koncernen ska sträva efter att dess inköpsbehov är förutsebart så långt möjligt. Detta skapar möjligheter för samordning och ger marknaden förutsättningar att planera och avsätta resurser i god tid. Särskilt de mindre företagen, med begränsade resurser, gynnas av en god förutsebarhet.

Alla verksamheter i Koncernen är skyldiga att medverka till upprättandet av en inköpsplan som ska publiceras på hemsidan och kontinuerligt uppdateras. Inköpsplanen sammanställs av kommunkansliets upphandlingsenhet.

Efter genomförd upphandling ska de anbudsgivare som inte tilldelats kontrakt kontaktas separat och informeras om varför de inte tilldelades kontraktet. En sådan kontakt kan undvikas om den är uppenbart obehövlig eller om antalet anbudsgivare är stort.

Enkelhet

Genom att sträva efter enkla upphandlingar, med lättbegripliga utvärderingsmodeller och genomtänkta kravspecifikationer skapas förutsättningar för fler anbud och ett ökat antal småföretag bland anbudsgivarna. Det påverkar också Koncernens inköpskostnader genom skärpt konkurrens och genom lägre administrativa kostnader för inköp och uppföljning. Vid större upphandlingar ska prövas om kontraktet kan delas upp i mindre delar så att även mindre företag ges möjlighet att lämna anbud.

4. Koncernen ska genom att ställa krav vid sina inköp bidra till ett hållbart samhälle.

Koncernens inköp ska präglas av ett högt socialt och miljömässigt ansvarstagande. I hållbar upphandling ingår att ta hänsyn till flera perspektiv såsom tillgänglighetskrav, hållbarhetskriterier, att beakta frågor om etisk handel och företags etiska ansvar (CSR) samt möjliggöra för innovationer. Vid formuleringen av social krav ska särskild hänsyn tas till de mål som framgår av Agenda 2030.

Krav på arbetsrättsliga villkor ska ställas i enlighet med gällande lagstiftning vid upphandling av tjänster och entreprenader. *Kollektivavtal säkerställer normalt sett anständiga och hållbara arbetsvillkor.* Vid sådana upphandlingar ska även en antidiskrimineringsklausul införas som ett särskilt kontraktsvillkor i avtalet.

Vid större tjänstekontrakt och entreprenader ska utredas om det är möjligt och lämpligt att personer som står långt från arbetsmarknaden bereds möjlighet till sysselsättning. *Vid upphandlingar inom livsmedelsområdet ska kommunens krisberedskap vara en utgångspunkt.*

5. Direktupphandlingar ska genomföras så att konkurrensen tillvaratas.

Vid direktupphandlingar bör minst tre leverantörer tillfrågas. Direktupphandlingar på över 100 000 kr ska dokumenteras och skriftliga avtal upprättas. Leverantörer som direktupphandlas ska kontrolleras. För kontroll kan koncernens e-handels verktyg användas.

5. Levandegöra

Policyn ska finnas på hemsidan och ingå vid utbildning av nya chefer i Kommunen.

6. Uppföljning

Leverantörernas nöjdhet och avtalstroheten ska mätas genom årliga enkäter och genom kontroller mot Kommunens bokföring. Följsamhet mot policy och övriga regelverk ska ingå som en del i den löpande kontroll av upphandlingar och inköp som genomförs av upphandlingsenheten.

Som ett led i Koncernens strävan att öka antalet anbudsgivare ska uppföljningen även avse antalet anbudsgivare per upphandling.

Resultatet av kontrollerna och enkäterna ska redovisas till kommunfullmäktige en gång per år.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Upphandlings- och inköpspolicy för Kungälv kommun med helägda bolag

---

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/1249
Beslut: Kommunstyrelsen 2023-xx-xx
Ersätter tidigare beslut 2019-12-05 KF §303/2019
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Elisabeth Svensson

KUNGÄLV
KOMMUN

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	2
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	3
4. Mål och viljeinriktning.....	3
5. Levandegöra.....	5
6. Uppföljning.....	5

1. Inledning

Policyn för upphandling och inköp beskriver de politiska målsättningarna med kommunens upphandling och inköpsverksamhet. Upphandling och inköp är en lagstyrd verksamhet med en

omfattande detaljreglering bland annat kring hur en upphandling genomförs och vilka förhållanden som får beaktas. Policyn utgör ett komplement till lagstiftningen och uttrycker kommunens vilja utöver vad som framgår av lagstiftningen.

Kungälv kommun med helägda bolag och stiftelsen Kungälvsbostäder benämns nedan "Koncernen". Kungälv kommun utan bolag eller stiftelsen benämns nedan "Kommunen".

2. Relation till andra styrdokument

Policyn har bland annat kopplingar till kommunfullmäktiges program för privata utförare och regler mot mutor och jäv. Området omfattas därutöver av bestämmelserna i bland annat följande lagar: Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU), Lag (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorn (LUF) och Lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK).

3. Syfte

Upphandling och inköp ska präglas av professionalitet, legalitet och affärsmässighet där rätt varor, tjänster och entreprenader anskaffas till rätt pris. Kommunens samlade inköpsvolym utgör också ett verktyg som kan användas för att bidra till önskvärda samhällsförändringar och stärka en positiv utveckling i Kungälvssamhället. Genom policyn säkerställs att inköpsvolymen används på det sätt som kommunfullmäktige bestämt.

4. Mål och viljeinriktning

1. Koncernens upphandlingar ska bedrivas affärsmässigt och så att förtroendet för Koncernen som myndighet och avtalspart upprätthålls.

Inköp och upphandlingsverksamhet är ett område som är känsligt för otillbörlig påverkan. Chefer, medarbetare och andra som ansvarar för uppgifter inom området har därför ett särskilt ansvar för att förtroende för Koncernen upprätthålls. Inte endast sådana relationer eller ageranden som skapar en otillbörlig påverkan bör undvikas, utan även sådana som ger det intrycket. Det räcker att utomstående på rimliga grunder kan anta att en relation med leverantörer otillbörligt påverkat inköpsbesluten, för att skada ska uppstå för Koncernen.

För ytterligare vägledning hänvisas till Kungälv kommuns regler mot mutor och jäv.

inköpsverksamhet betyder också att vid inköp och upphandling ska de som ansvarar för kravställningen ha erforderlig kunskap och erfarenhet av de varor, tjänster eller entreprenader som ska upphandlas. De ska, genom bl.a. omvärldsbevakning och kompetensutveckling, kunna beakta den framtida utvecklingen inom området och säkerställa att kravställningen möjliggör lämpliga innovationer.

Chefer med personal som ansvarar för upprättandet av kravspecifikationer ska tillse att erforderlig tid avsätts för uppgiften.

2. Vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader ska Koncernens gemensamma bästa ha företräde framför enskild verksamhets intresse.

Bestämmelsen innebär att Koncernens inköp ska samordnas så att skalfördelar uppstår och uppföljning och styrning underlättas. Detta sker bl.a. genom att verksamheterna är skyldiga att använda de upphandlade ramavtalen vid anskaffning som omfattas av ramavtalet och där behovet kan tillgodoses genom ramavtalet. Koncernens bolag och stiftelsen ska samordna sina inköp med Kungälv kommun så långt möjligt. Avsteg från ramavtal ska anmälas av den verksamhet som vill ha avsteg till kommunstyrelsen.

Kommunens samt Koncernens gemensamma upphandlingar genomförs av kommunkansliets upphandlingsenhet enligt fastställd process.

Vilka områden som ska samordnas genom ramavtal beslutas av administrativa chefen / upphandlingschefen i Kungälv kommun.

För att underlätta uppföljning och kontroll ska det kommunens e-handelssystemet användas när det möjligt.

3. Kommunen ska vara en attraktiv kund som stimulerar marknadsaktörer att lämna anbud. Små och medelstora företags behov och förutsättningar ska särskilt beaktas.

Att vara en attraktiv kund innebär bl.a.

Avtalstrohet

Samtliga verksamheter i Koncernen är skyldiga att använda de upphandlade ramavtalen vid anskaffning som omfattas av ramavtalet och där behovet kan tillgodoses genom ramavtalet.

Dialog och kommunikation

Vid upphandling och inköp ska tidig dialog med leverantörerna eftersträvas när det är möjligt. Genom tidig dialog med leverantörerna ökar leverantörernas förståelse för Koncernens behov och vår egen kunskap om vilka lösningar som marknaden kan erbjuda.

Koncernen ska sträva efter att dess inköpsbehov är förutsebart så långt möjligt. Detta skapar möjligheter för samordning och ger marknaden förutsättningar att planera och avsätta resurser i god tid. Särskilt de mindre företagen, med begränsade resurser, gynnas av en god förutsebarhet.

Alla verksamheter i Koncernen är skyldiga att medverka till upprättandet av en inköpsplan som ska publiceras på hemsidan och kontinuerligt uppdateras. Inköpsplanen sammanställs av kommunkansliets upphandlingsenhet.

Efter genomförd upphandling ska de anbudsgivare som inte tilldelats kontrakt kontaktas separat och informeras om varför de inte tilldelades kontraktet. En sådan kontakt kan undvikas om den är uppenbart obehövlig eller om antalet anbudsgivare är stort.

Enkelhet

Genom att sträva efter enkla upphandlingar, med lättbegripliga utvärderingsmodeller och genomtänkta kravspecifikationer skapas förutsättningar för fler anbud och ett ökat antal småföretag bland anbudsgivarna. Det påverkar också Koncernens inköpskostnader genom skärpt konkurrens och genom lägre administrativa kostnader för inköp och uppföljning. Vid större upphandlingar ska prövas om kontraktet kan delas upp i mindre delar så att även mindre företag ges möjlighet att lämna anbud.

4. Koncernen ska genom att ställa krav vid sina inköp bidra till ett hållbart samhälle.

Koncernens inköp ska präglas av ett högt socialt och miljömässigt ansvarstagande. I hållbar upphandling ingår att ta hänsyn till flera perspektiv såsom tillgänglighetskrav, hållbarhetskriterier, att beakta frågor om etisk handel och företags etiska ansvar (CSR) samt möjliggöra för innovationer. Vid formuleringen av sociala krav ska särskild hänsyn tas till de mål som framgår av Agenda 2030.

Krav på arbetsrättsliga villkor ska ställas i enlighet med gällande lagstiftning vid upphandling av tjänster och entreprenader. Kollektivavtal säkerställer normalt sett anständiga och hållbara arbetsvillkor. Vid sådana upphandlingar ska även en antidiskrimineringsklausul införas som ett särskilt kontraktsvillkor i avtalet.

Vid större tjänstekontrakt och entreprenader ska utredas om det är möjligt och lämpligt att personer som står långt från arbetsmarknaden bereds möjlighet till sysselsättning. Vid upphandlingar inom livsmedelsområdet ska kommunens krisberedskap vara en utgångspunkt.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

5. Direktupphandlingar ska genomföras så att konkurrensen tillvaratas.

Vid direktupphandlingar bör minst tre leverantörer tillfrågas. Direktupphandlingar på över 100 000 kr ska dokumenteras och skriftliga avtal upprättas. Leverantörer som direktupphandlas ska kontrolleras. För kontroll kan koncernens e-handels verktyg användas.

5. Levandegöra

Policyn ska finnas på hemsidan och ingå vid utbildning av nya chefer i Kommunen.

6. Uppföljning

Avtalstroheten ska mätas genom årliga enkäter och genom kontroller mot Kommunens bokföring. Följsamhet mot policy och övriga regelverk ska ingå som en del i den löpande kontroll av upphandlingar och inköp som genomförs av upphandlingsenheten.

Som ett led i Koncernens strävan att öka antalet anbudsgivare ska uppföljningen även avse antalet anbudsgivare per upphandling.

Resultatet av kontrollerna ska redovisas till kommunfullmäktige en gång per år.

Handbok för administration

Anvisning

Diarie-/dokumentnummer: KS2020/0942-4
Beslut: 2020-06-18 kommunstyrelsen § 208/2020
Ersätter tidigare beslut KS2019/1349-2
Giltighetstid: 2023-12-31
Dokumentansvarig: administrativ
chef Senast uppdaterad av: Elias Örjefelt

Innehållsförteckning

1. Varför behövs en ärendehandbok	3
2. Syfte med ärendehandboken.....	3
3. Administrativa roller och ansvar	3
4. Hantering av handlingar och uppgifter i Kungälv kommun.....	8
5. Delegering.....	9
6. Jäv	10
7. Tjänsteskrivelsen	12
8. Dokument och rutiner vid upphandling av varor, tjänster eller entreprenader.....	13
9. Handläggning och beredning av ärenden.....	13
11. Svara på remisser inom kommunen	18

1. Varför behövs en ärendehandbok

För att det ska finnas förutsättningar för insyn och service samt väl underbyggda och väl förberedda beslut om verksamheten måste det finnas fungerande administrativa rutiner i kommunen. Det praktiska arbetet med att utreda och förbereda beslut som politikerna sedan fattar utförs av handläggare, specialister, strateger och konsulter inom Kungälv kommun.

Det krävs att samtliga anställda i Kungälv kommun arbetar enligt vissa rutiner för att den politiska administrationen ska fungera. Rutinerna är som länkar i en kedja. Varje enskild rutin måste fungera för att den kommunala administrationen som helhet ska bli effektiv. Ärendehandboken fungerar som en gemensam plattform.

2. Syfte med ärendehandboken

Syftet är att sprida kunskap om gemensamma standarder och rutiner för hur ärenden hanteras och bereds. Här beskrivs också hur dokument ska utformas, användas och lagras samtidigt som kommuninvånarnas möjlighet till insyn ökar.

Ansvaret för att ärendehandboken följs ligger på kommunstyrelse och förvaltningsledningen (FL). Med stöd av ärendehandboken får nämndsekreterarna skicka tillbaka beslutsunderlag till handläggarna, specialister, strateger och konsulter om dokumenten inte uppfyller rutinbeskrivningens regler. Ärendehandboken ska lämnas i samband med introduktionen av nyanställda och konsulter för att ge en inblick i kommunens administrativa rutiner.

Om du saknar något i ärendehandboken, hör av dig till administrativa chefen eller förvaltningsledningen (FL).

I ärendehandboken kan man hitta de rutiner som gäller för ärendehantering.

3. Administrativa roller och ansvar

3.1 Administrativa chefen

Administrativa chefen har det övergripande ansvaret för ärendehanteringens inom förvaltningen och ansvarar för att kvaliteten i utredningar och beredningsprocessen är god.

3.2 Nämndsekreterare

Sekreteraren är den tjänsteman som ger stöd och råd så att kommunfullmäktige,

kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskottssammanträden kan genomföras

och protokollföras på ett korrekt, lagligt och effektivt sätt. Syftet är bland annat att säkerställa att politiskt fattade beslut blir verkställbara och möjliga att överklaga för kommunmedlemmarna. Sekreteraren är ett stöd åt de förtroendevalda i deras beslutsfattande roll och ska bland annat kunna bistå med råd i juridiska, ekonomiska eller administrativa frågor.

Sekreteraren ansvarar för att bevaka att ärenden kommer upp för beslut samt kvalitetsgranskar, redigerar och kompletterar beslutsunderlag till kommunfullmäktig, kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskott. Hen har befogenheter att korrigera handläggarnas, specialisternas, strategers och konsulter beslutsunderlag, så att det uppfyller kraven på politiska beslut, språklig kvalitet. Ansvar för att ärendet hanteras i enlighet med gällande regler och anvisningar åligger alltid handläggaren.

Med stöd av rutinbeskrivningen och beslutade mallar har nämndsekreterarna emellertid rätt att skicka tillbaka beslutsunderlag till handläggarna om dokumenten inte uppfyller angivna regler och rutiner eller inte följer anvisade dokumentmallar.

Kommunsekreteraren är den nämndsekreterare som ansvarar för stöd vid kommunstyrelsen och kommunfullmäktiges möten.

3.3 Registrator/Huvudregistrator

Registrators uppgift är att ha uppsikt över registreringsprocessen, registrera allmänna handlingar som inte registreras av handläggare och vara systemansvarig för hela dokumenthanteringsprocessen tillsammans med nämndsekreterare och arkivarie samt ge användarstöd. Registrator kan också fördela ärenden (remisser, yttranden och rutinärenden) och kan sätta bevakningsdatum till handläggare.

Varje sektor har en huvudregistrator. Denne kan fatta beslut om avslag på begäran om utlämnande av handling och ansvarar för att dokumenthanteringsplaner tas fram av verksamheterna inom respektive sektor. Huvudregistrator utgör även ett stöd i personuppgiftsfrågor och kan fungera som dataskyddsombud.

3.4 Kommunarkivarie

Kommunarkivarien ansvarar för att det kommunala arkivet uppfyller lagstiftningens krav, bl.a. arkivlagen och arkivreglementet. För att kunna ta ansvaret säkerställer kommunarkivarien att handlingar som överlämnas till arkivet är förtecknade enligt arkivreglementet. Kommunarkivarien har även ansvar för arkivmyndighetens tillsynsarbete och för att arkivprocessen utvecklas och digitaliseras. I Kungälv kommun är kommunarkivarien även dataskyddsombud.

För närmare information se Arkivreglementet

3.5 Handläggare (Innefattande bland annat specialister, strateger och konsulter)

Handläggaren av ett ärende har ansvaret för att ärendet blir allsidigt belyst och anmält till sammanträdet i tid så att förtroendevalda och chefer ges tid att sätta sig in i frågeställningarna. De upprättade dokumentmallarna ska användas och den fastställda ärendeprocessen följas. Dokument ska förvaras i enlighet med de rutiner som fastställts. Detta gäller även för privatanställda konsulter och det är viktigt att ansvarig beställare av konsulter säkerställer detta.

3.6 Chefer

Chefer och rektorer har samma ansvar som handläggarna när de handlägger ärenden och dokument. Därutöver har chefer och rektorer ett särskilt ansvar att säkerställa att den personal chefen/rektorn ansvarar för har erforderlig utbildning i de lagar, rutiner och anvisningar som gäller för uppgiften.

Chefen och rektorer har vidare ett ansvar att föregå med gott exempel och därigenom bidra till en god efterlevnad av lagar, rutiner och anvisningar.

3.7 Dataskyddsombud

Dataskyddsombudets roll är att kontrollera att dataskyddsförordningen följs inom organisationen genom att till exempel utföra kontroller och informationsinsatser. Dataskyddsombudet är inte endast en resurs för personalen och de förtroendevalda utan också – och kanske i högre grad – för de registrerade. Den granskande rollen innebär att det inte kan vara dataskyddsombudet som utför kommunens arbete inom området. Det faktiska arbetet med att tillämpa personuppgiftslagstiftningen inom förvaltningen görs istället av respektive sektor.

I Kungälv kommun är kommunarkivarien och en eller flera huvudregistratorer utsedda att vara dataskyddsombud för respektive nämnd. Dataskyddsombuden ansvarar bland annat för utbildning av förvaltningen i personuppgiftsfrågor och utgör ett stöd för medarbetare och chefer. Överväger du som chef eller medarbetare att samla in personuppgifter ska dataskyddsombudet kontaktas så att en konsekvensbedömning kan göras.

3.8 Förtroendevalda

I den mån förtroendevalda hanterar kommunens ärenden och handlingar omfattas även de av de lagar, regler och anvisningar som gäller för uppgiften. Därutöver har förtroendevalda som är nämndordförande eller på annat sätt intar en ledande ställning, ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel och bidra till en god efterlevnad av lagar, regler och anvisningar bland kommunens anställda och förtroendevalda.

4. Hantering av handlingar och uppgifter i Kungälv kommun

4.1 Ärendehanteringssystemet Public 360 och SharePoint

Inkommande eller upprättade handlingar ska registreras i kommunens diariesystem Public360, om inget annat anges i dokumenthanteringsplan. Ej upprättade/interna handlingar kan hanteras i Sharepoint. För närmare information om hur olika handlingar ska hanteras se dokumenthanteringsplan.

4.2 Närmare om hantering av dokument och ärenden i Kungälv kommun

Dokument och ärenden hanteras i enlighet med kommunens anvisning för dokument och ärendehantering och dokumenthanteringsplanerna.

Se Anvisning för ärende - och dokumenthantering (KS2019/1408) under styrande dokument på hemsidan.

<https://www.kungalv.se/kommun-politik/styrande-dokument/>

4.3 Om någon begär att få ta del av handling

Om någon begär ut en handling från kommunen ska begäran hanteras i enlighet med kommunens anvisning på området: ”Anvisning för hantering av begäran om utlämnande av allmän handling” (KS2019/1412).

<https://www.kungalv.se/kommun-politik/styrande-dokument/>

Är du osäker på om handlingen kan lämnas ut av exempelvis sekretess eller andra skäl, kan huvudregistrator eller kommunjurist kontaktas.

Kommunen tillämpar också en ”taxa för kopieringsavgift för allmänna handlingar” (KS2019/1417). Taxan finns på kommunens hemsida.

<https://www.kungalv.se/kommun-politik/styrande-dokument/>

4.4 Om någon begär att få ta del av uppgifter

Kommunen har även skyldighet att lämna ut uppgifter ur allmänna handlingar, t.ex. via telefon. Skyldigheten omfattar endast uppgifter som finns i allmänna handlingar. Som kommunanställd har du utöver det viss skyldighet att ge service till allmänheten genom att t.ex. besvara frågor om verksamheten. Som huvudregeln är det den anställd som är närmast uppgiften som ska svara på frågor. Om du som medarbetare inte vill eller kan besvara frågor ska du hänvisa till din närmaste chef.

4.5 Dataskyddsförordningen (GDPR)

Hur kommunen får hantera personuppgifter regleras i dataskyddsförordningen, GDPR. Ett av syftena med dataskyddsförordningen är att skydda enskildas grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter. GDPR gäller för all behandling av uppgifter som kan knytas till en fysisk person (personuppgifter) oavsett i vilket sammanhang det sker. Behandling av personuppgifter kräver att det finns en laglig grund.

För närmare information se ”Anvisning för behandling av personuppgifter” (KS2019/1420).

<https://www.kungalv.se/kommun-politik/styrande-dokument/>

4.6 Personuppgiftsansvarig

Personuppgiftsansvarig är respektive nämnd i kommunen. Det är nämnden som ska se till att förvaltningen har rutiner och arbetar på ett sådant sätt att kraven uppfylls. I Kungälv kommun ska varje sektor ha en utpekad person som internt ansvarar för genomförande av dataskyddsarbetet. I det arbetet kan dataskyddsombudet lämna rekommendationer och råd.

4.7 Personuppgiftsincident

Om det inträffar en s.k. personuppgiftsincident, t.ex. att obehöriga har fått tillgång till personuppgifter ska du kontakta din chef som i sin tur kontakter kommunjurist enligt fastställd rutin.

För närmare information se Anvisning om hantering av personuppgiftsincidenter som finns på kommunens hemsida.

<https://www.kungalv.se/kommun-politik/styrande-dokument/>

5. Delegering

Begreppet delegering innebär att kommunstyrelse och myndighetsnämnder överför självständig beslutanderätt till en förtroendevald eller tjänsteman. I stället för att kommunstyrelse och myndighetsnämnder fattar ett beslut går en delegat in och fattar beslut. Regler om delegering av ärenden inom kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskott finns i kommunallagen (6 kap 37 - 40 §§ kommunallagen).

Det är kommunstyrelse och myndighetsnämnder själva som avgör i vilken utsträckning man vill använda sig av sin delegeringsrätt, inom de ramar som KL anger. Nämnden bestämmer vilka ärenden man vill delegera och till vem. Förtroendevalda och anställda får inte fatta beslut gemensamt. Nämnden kan även ställa upp villkor för delegeringen enligt 38 §.

Det är viktigt att delegeringsmöjligheten inte används på ett sådant sätt att nämnden fransäger sig ledningen av och ansvaret för frågor som är principiellt viktiga.

I 38 § KL anges frågor/ärenden som nämnden inte har rätt att delegera.

5.1 Aktuell delegeringsordning för respektive nämnd

På kommunens hemsida finner du samtliga gällande reglementen och delegeringsordningar. Se: <https://www.kungalvs.se/kommun-politik/styrande-dokument/reglementen-och-arbetsordningar>

5.2 Anmälan av delegationsbeslut

En huvudprincip är att alla beslut som fattas med stöd av delegering enligt kommunallagen ska anmälas till nämnden. Delegat ansvarar för att delegationsbeslut anmäls till sammanträde för behandling. Delegationsbeslut ska redovisas så att varje individuellt beslut kan härledas.

Redovisningen ska innehålla:

- Diarienummer
- Vad beslutet handlar om
- Datum för beslutet
- Vem som fattat beslutet (delegat) och punkt i delegeringsordningen som beslutet stöds av

Tidpunkten för att överklaga delegationsbeslut beslutet räknas tre veckor från den dag då anslag om justering av delegeringsprotokollet eller kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskottsprotokollet, där delegatens beslut anmäls, satts upp på kommunens offentliga anslagstavla. Beträffande sådana beslut som överklagas genom så kallade förvaltningsbesvär, till exempel bygglov och miljötillsyn räknas klagotiden från den tidpunkt då den sökande/klagande tagit del av beslutet.

6. Jäv

När någon av ledamöterna i fullmäktige eller i nämnd eller utskott är personligen berörd av ett ärende kallas det för jäv. En ledamot som är jävig får inte delta i handläggningen och beslutet av ett ärende. Jäv omfattar ledamöter, ersättare och tjänsteman som handlägger ärendet. Handläggning innebär agerande före, under och

efter sammanträdet.

Ärendet ska röra ledamoten personligen eller make/maka, sambo, förälder, barn, syskon eller ”annan närstående”

(KL 5 kap, 47 §, 6 kap, 28-32 §§).

7. Tjänsteskrivelsen

En tjänsteskrivelse innehåller ett förslag eller en begäran, till exempel om att en kommunstyrelse, nämnd och utskott ska fatta ett visst beslut, godkänna något, förelägga någon att vidta en åtgärd eller förbjuda en viss åtgärd eller verksamhet.

Förvaltningen ska lämna en tjänsteskrivelse för den politiska behandlingen i en instans. Tjänsteskrivelser ska skrivas i den mall som finns i ärendehanteringssystemet public 360. Alla rubriker ska användas. Om det finns rubriker som inte är relevanta för ärendet ska detta anges, men också motiveras. Efter färdigställande av tjänsteskrivelsen skickar handläggaren skrivelsen för godkännande av chef. Godkännandeflödet sker i public 360.

I tjänsteskrivelsen ska handläggaren även ange vem/vilka beslutet ska expedieras till och vem/vilka som ska få beslutet för kännedom. Fullständigt namn och adress ska anges. Om bilagor ska bifogas med beslutet ska detta också anges i expedieringsfältet. Varje handläggare ansvarar för att de tjänsteskrivelser och eventuella andra handlingar som ska bifogas nämndens kallelse finns inlagda i public 360.

7.1 Hur ska man utforma en tjänsteskrivelse

För att lyckas skriva en bra tjänsteskrivelse krävs god planering. Gör först upp en tidsplan, samla in material och synpunkter från berörda och ställ därefter samman faktamaterialet. Utifrån detta gör man sedan överväganden i tjänsteskrivelsen och skriver fram ett beslutsförslag baserad på tjänsteskrivelsemallen.

Tjänsteskrivelserna utformas på ett likartat sätt, då blir det lättare för läsaren att hitta i texten, för handläggaren att disponera texten och för nämndsekreteraren att lyfta ur viktiga delar till paragrafen i protokollet. Handläggaren, specialisten, strategen och konsulter får också vara beredd på att muntligt föredra sitt ärende på kommunstyrelse, nämnd eller utskott.

Avtal/överenskommelse som ska behandlas av kommunstyrelsen bör vara undertecknade av motparten innan utskick till kommunstyrelsen.

Språket i tjänsteskrivelser, protokoll och yttranden ska vara korrekt och enkelt att förstå. När man skriver i tjänsten representerar man Kungälv kommun. Att skriva enkelt och lättförståeligt är vår demokratiska skyldighet.

Tjänsteskrivelsen är ett sakkunnigt uttalande eller omdöme från tjänsteman till politiken. Tjänsteskrivelsen kan inte ändras av politiken.

7.2 Mall för tjänsteskrivelse

Mallen för tjänsteskrivelse kommer automatiskt fram om du väljer att skapa tjänsteskrivelse från mall i 360. Men du finner även mallen i sin helhet här: <https://intranet.kungalva.se/nyhetsarkiv/gemensamma-nyheter/ny-mall-for-tjansteskrivelser-i-public-360/>

8. Dokument och rutiner vid upphandling av varor, tjänster eller entreprenader

All offentlig verksamhet lyder under det upphandlingsrättsliga regelverket, däribland lagen om offentlig upphandling – LOU (2016:1145). Utöver lagstiftningen styrs kommunens inköp av kommunfullmäktiges policy för inköp och upphandling. För mer information om rutiner och dokument vid upphandlingsprocessen, se processkartan i SharePoint.

[Upphandlingsprocessen](#)

9. Handläggning och beredning av ärenden

Ärenden handläggs och bereds för att underlaget för de beslut som ska fattas ska vara korrekt. Det är viktigt att underlaget till ärendet är begripligt, såväl för förvaltningen och politiken som för medborgaren, näringslivet och organisationer.

9.1 Snabb och effektiv handläggning

Enligt förvaltningslagen har alla myndigheter krav på sig att ärenden ska handläggas snabbt och effektivt utan att rättssäkerheten åsidosätts. Därför är det viktigt att ärenden som våra förtroendevalda ska besluta om är väl förberedda.

Enligt 7 § förvaltningslagen ska varje ärende där någon enskild är part handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten åsidosätts. Vid handläggningen ska myndigheten/ kommunen själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter om sådana behövs. Myndigheten/ kommunen ska sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt.

Handläggningen kan även påverkas av reglerna om offentlighet och sekretess i tryckfrihetsförordningen och i offentlighets- och sekretesslagen. **Med myndighetsutövning menas alla beslut som innebär ett bestämmande över en enskild.** Beslut som fattas med stöd av bland annat plan- och bygglagen (PBL), miljöbalken eller socialtjänstlagen (SOL) innebär myndighetsutövning mot enskild.

När det gäller myndighetsutövning mot enskild finns det särskilda regler i

förvaltningslagen om handläggningen (bl.a. 16 och 17 §§ om kommunikering av uppgifter, 20 § om motivering och 21§ om underrättelse av beslut) och om frågor som

indirekt gäller ärendehandläggningen (t.ex. 4 och 5 §§ om myndigheters serviceskyldigheter och 9 § om ombud och biträde.)

9.2 Vad är ett ärende?

Ett ärende uppstår oftast genom att en skriftlig handling kommer till kommunen. Ärenden är ofta föremål för beslut, exempelvis ansökningar om pengar, ändring av taxor, motioner och riktlinjer. Ärenden kommer antingen utifrån till förvaltningen, från allmänheten, näringslivet och organisationer eller annan myndighet, eller inleds av den egna förvaltningen.

9.3 Ärendegången i ett normalfall

1. Mottagning – ärenden kommer in via post, e-post, telefon.
2. Registrering – ärenden registreras i diariet av registrator.
3. Fördelning – ärendena fördelas på handläggare.
4. Beredning – handläggaren bereder ärendet, väsentliga aspekter ska belysas och andra experters synpunkter och yttranden ska tas in. Handläggaren upprättar en tjänsteskrivelse.
5. Tjänstemannaberedning – kommunens och sektors ledningsgrupper tillsammans med registratorer granskar och kvalitetssäkrar kommande ärenden.
6. Politisk beredning – kommunstyrelsens ordförande, vice ordförande, kommundirektör och nämnd sekreterare går igenom kommande ärenden.
7. Beslut – kommunstyrelse, nämnden behandlar ärenden.
8. Expediering – nämndsekreteraren ansvarar för att protokollsutdrag skickas ut till dem det berör.
9. Arkivering – registrator ansvarar, i samråd med handläggaren, för att akten rensas på allt som inte ska arkiveras. Registratören avslutar ärendet i diariet.

9.4 Bedömning och beredning av ett ärende

Handläggaren bör så snart som möjligt när denne mottagit ärendet läsa igenom tillhörande handlingar och kontrollera följande:

1. Har ärendet kommit rätt?
2. Är det bråttom?
3. Behöver det remitteras?
4. Kräver ärendet ett kommunstyrelse-, myndighetsnämnds- eller delegationsbeslut eller räcker det med ett brevsvar? Är det ett informations- eller beslutsärende?

5. Kommer förslaget att påverka någon annan verksamhet?

6. Hur har andra kommuner hanterat liknande ärenden (omvärldsanalys)?
7. Finns det relevanta resultat och undersökningar som kan användas som underlag till ärendet?
8. Finns det tidigare beslut inom ärendeområdet? Följer förslaget dessa beslut?
9. Finns en förståelse inom politiken? Om inte, beskriv bakgrunden mer utförligt.

9.5 Beredning

När en tjänsteman bereder ett ärende ska så mycket faktaunderlag som möjligt samlas in. Förutom inläsning av textmaterial kan information och fakta hämtas från kommunstyrelse, myndighetsnämnder, utskott eller annan myndighet. Ibland krävs det att tjänstemannen är mer formell och behöver begära in ett skriftligt yttrande genom att remittera ärendet till kommunstyrelse, myndighetsnämnder, utskott eller annan myndighet. Ibland kräver ärendeberedningen att en mer omfattande utredning genomförs och att en längre rapport skrivs. En tjänsteskrivelse måste alltid skrivas.

Vid ärendeberedning ingår också att kontrollera att alla handlingar som tillhör ett ärende finns med, såsom tjänsteskrivelser och kartor. Den som skickar över ett ärende bör därför kontrollera att alla nödvändiga handlingar följer med, så att mottagaren slipper lägga ned onödig tid på att efterfråga handlingar från den myndighet som skickat över ärendet.

Ärendeberedning med att ta fram tjänsteskrivelser och så vidare, är första steget inför ett sammanträde och underlag till ett blivande protokoll. Genom att lägga ned tid på ärendeberedning, förenklas i förlängningen protokollskrivning och beslutsprocess.

När sammanträdesplaneringen för året upprättas sätts ofta ett stoppdatum för när ärenden ska vara klara inför respektive beredning. Dessa datum ska respekteras för att den politiska beredningen och processen, med exempelvis utskick av handlingar, ska kunna fungera.

Förvaltningsledningen (FL) och sektorsledningarna, och nämndekreteraren går igenom samtliga ärenden som är anmälda till sammanträdet och kvalitetsgranskar tjänsteskrivelserna. Saknas någon viktig uppgift i skrivelsen så skickas den tillbaka till handläggaren för komplettering.

Innan kallelse till sammanträde skickas ut har en politisk beredning. Ordförande, vice ordförande, nämndsekreterare, kommundirektör går då igenom ärenden som ska behandlas på sammanträdet och diskuterar hur ärendena ska hanteras.

Handläggaren tar ställning till vilken beslutsinstans som ska fatta beslut i ärendet. Det kan handla om beslut i kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, myndighetsnämnder och utskott eller ett delegationsbeslut som anmäls.

10. Svvara på remisser

Praxis är att kommunstyrelsen står som avsändare av remissvar. Om ärendet har en mycket detaljerad nämndspecifik karaktär kan den berörda myndighetsnämnder stå som avsändare istället. Även om förvaltningen inte avser att svara på ska det anmälas till kommunstyrelsen så de får möjlighet att se remissunderlaget.

11. Svvara på remisser inom kommunen

11.1 Beredning av motioner

En motion väcks av en eller flera ledamöter i kommunfullmäktige. En motion innebär ofta ett förslag till förändring. Kommunfullmäktige remitterar alltid motionen till kommunstyrelsen för beredning. Kommunstyrelsen remitterar i sin tur motionen till den myndighetsnämnd/ utskott som berörs eller till handläggare på förvaltningen. Förslag till yttrande skrivs av tjänsteman och mallen för tjänsteskrivelse ska användas. På så sätt kan protokollsutdraget fungera som remissvar. Den egna nämnden/utskottet fastställer yttrandet och skickar det till förvaltningen som bereder ärendet inför beslut i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Då en nämnd/utskott ska yttra sig över en motion ska ärenderubriken som användes i kommunfullmäktige.

En motion bereds som vilket ärende som helst. Detta innebär att innan en motion avgörs av fullmäktige ska den beredas av en nämnd/utskott. Kommunstyrelsen ska alltid få tillfälle att yttra sig i ett ärende som beretts av en annan nämnd/utskott.

Kommunstyrelsen skall kvartalsvis redovisa till fullmäktige de motioner vilkas beredning ännu inte slutförts.

Motioner och medborgarförslag ska behandlas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen väcktes. Om motionären eller förslagsställaren föreslår en utredning av något slag ska du undvika att genomföra utredningen i det här skedet. Föreslå bara bifall eller avslag på förslaget till utredning. Undvik alltså att i sak utreda något innan kommunfullmäktige har bifallit en utredning.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Administrativ handbok

Anvisning

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/1249
Beslut: <Datum-...Instans §.../År>
Beredande politiskt organ: Kommunstyrelsen
Ersätter tidigare beslut <Datum-...Instans §.../År>
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Madeleine Nilsson

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	4
2.	Syfte med ärendehandboken.....	4
3.	Administrativa roller och ansvar.....	4
3.1.	Administrativa chefen	4
3.2.	Nämndsekreterare	4
3.3.	Registrator/Huvudregistrator	5
3.4.	Kommunarkivarie	5
3.5.	Handläggare (Innefattande bland annat specialister, strateger och konsulter)	5
3.6.	Chefer	5
3.7.	Dataskyddsombud.....	5
3.8.	Förtroendevalda.....	6
4.	Hantering av handlingar och uppgifter i Kungälv kommun	6
4.1.	Ärendehanteringssystemet Public 360 och SharePoint	6
4.2.	Närmare om hantering av dokument och ärenden i Kungälv kommun.....	6
4.3.	Om någon begär att få ta del av handling	6
4.4.	Om någon begär att få ta del av uppgifter.....	6
4.5.	Dataskyddsförordningen (GDPR)	6
4.6.	Personuppgiftsansvarig.....	6
4.7.	Personuppgiftsincident.....	6
5.	Delegering	7
5.1.	Aktuell delegeringsordning för respektive nämnd.....	7
5.2.	Anmälan av delegationsbeslut.....	7
6.	Jäv.....	7
7.	Tjänsteskrivelsen.....	7
7.1.	Hur ska man utforma en tjänsteskrivelse.....	8
7.2.	Mall för tjänsteskrivelse	8
8.	Dokument och rutiner vid upphandling av varor, tjänster eller entreprenader	8
9.	Handläggning och beredning av ärenden	8
9.1.	Snabb och effektiv handläggning	8
9.2.	Vad är ett ärende?	9
9.3.	Ärendegången i ett normalfall	9
9.4.	Bedömning och beredning av ett ärende	9

**KUNGÄLV
KOMMUN**

9.5.	Beredning	10
10.	Svara på remisser	10
11.	Svara på remisser inom kommunen	10
11.1.	Beredning av motioner	10
12.	Levandegöra	11
13.	Uppföljning	11

1. Inledning

Varför behövs en ärendehandbok? För att det ska finnas förutsättningar för insyn och service samt väl underbyggda och väl förberedda beslut om verksamheten måste det finnas fungerande administrativa rutiner i kommunen. Det praktiska arbetet med att utreda och förbereda beslut som politikerna sedan fattar utförs av handläggare, specialister, strateger och konsulter inom Kungälv kommun.

Det krävs att samtliga anställda i Kungälv kommun arbetar enligt vissa rutiner för att den politiska administrationen ska fungera. Rutinerna är som länkar i en kedja. Varje enskild rutin måste fungera för att den kommunala administrationen som helhet ska bli effektiv. Ärendehandboken fungerar som en gemensam plattform.

2. Syfte med ärendehandboken

Syftet är att sprida kunskap om gemensamma standarder och rutiner för hur ärenden hanteras och bereds. Här beskrivs också hur dokument ska utformas, användas och lagras samtidigt som kommuninvånarnas möjlighet till insyn ökar.

Ansvaret för att ärendehandboken följs ligger på kommunstyrelse och förvaltningsledningen (FL). Med stöd av ärendehandboken får nämndsekreterarna skicka tillbaka beslutsunderlag till handläggarna, specialister, strateger och konsulter om dokumenten inte uppfyller rutinbeskrivningens regler. Ärendehandboken ska lämnas i samband med introduktionen av nyanställda och konsulter för att ge en inblick i kommunens administrativa rutiner.

Om du saknar något i ärendehandboken, hör av dig till administrativa chefen eller förvaltningsledningen (FL). I ärendehandboken kan man hitta de rutiner som gäller för ärendehantering.

3. Administrativa roller och ansvar

3.1. Administrativa chefen

Administrativa chefen har det övergripande ansvaret för ärendehantering inom förvaltningen och ansvarar för att kvaliteten i utredningar och beredningsprocessen är god.

3.2. Nämndsekreterare

Sekreteraren är den tjänsteperson som ger stöd och råd så att kommunfullmäktige, kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskottssammanträden kan genomföras och protokollföras på ett korrekt, lagligt och effektivt sätt. Syftet är bland annat att säkerställa att politiskt fattade beslut blir verkställbara och möjliga att överklaga för kommunmedlemmarna. Sekreteraren är ett stöd åt de förtroendevalda i deras beslutsfattande roll och ska bland annat kunna bistå med råd i juridiska, ekonomiska eller administrativa frågor.

Sekreteraren ansvarar för att bevaka att ärenden kommer upp för beslut samt kvalitetsgranskar, redigerar och kompletterar beslutsunderlag till kommunfullmäktig, kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskott. Hen har befogenheter att korrigera handläggarnas, specialisternas, strategers och konsulter beslutsunderlag, så att det uppfyller kraven på politiska beslut, språklig kvalitet. Ansvaret för att ärendet hanteras i enlighet med gällande regler och anvisningar åligger alltid handläggaren.

Med stöd av rutinbeskrivningen och beslutade mallar har nämndsekreterarna emellertid rätt att skicka tillbaka beslutsunderlag till handläggarna om dokumenten inte uppfyller angivna regler och rutiner eller inte följer anvisade dokumentmallar.

Kommunsekreteraren är den nämndsekreterare som ansvarar för stöd vid kommunstyrelsen och kommunfullmäktiges möten.

3.3. Registrator/Huvudregistrator

Registrators uppgift är att ha uppsikt över registreringsprocessen, registrera allmänna handlingar som inte registreras av handläggare och vara systemansvarig för hela dokumenthanteringsprocessen tillsammans med nämndsekreterare och arkivarie samt ge användarstöd. Registrator kan också fördela ärenden (remisser, yttranden och rutinärenden) och kan sätta bevakningsdatum till handläggare.

Varje sektor har en huvudregistrator. Denne kan fatta beslut om avslag på begäran om utlämnande av handling och ansvarar för att dokumenthanteringsplaner tas fram av verksamheterna inom respektive sektor. Huvudregistrator utgör även ett stöd i personuppgiftsfrågor och kan fungera som dataskyddsombud.

3.4. Kommunarkivarie

Kommunarkivarien ansvarar för att det kommunala arkivet uppfyller lagstiftningens krav, bland annat arkivlagen och arkivreglementet. För att kunna ta ansvaret säkerställer kommunarkivarien att handlingar som överlämnas till arkivet är förtecknade enligt arkivreglementet. Kommunarkivarien har även ansvar för arkivmyndighetens tillsynsarbete och för att arkivprocessen utvecklas och digitaliseras. I Kungälv kommun är kommunarkivarien även dataskyddsombud. För närmare information se Arkivreglementet

3.5. Handläggare (Innefattande bland annat specialister, strateger och konsulter)

Handläggaren av ett ärende har ansvaret för att ärendet blir allsidigt belyst och anmält till sammanträdet i tid så att förtroendevalda och chefer ges tid att sätta sig in i frågeställningarna. De upprättade dokumentmallarna ska användas och den fastställda ärendeprocessen följas. Dokument ska förvaras i enlighet med de rutiner som fastställts. Detta gäller även för privatanställda konsulter och det är viktigt att ansvarig beställare av konsulter säkerställer detta.

3.6. Chefer

Chefer och rektorer har samma ansvar som handläggarna när de handlägger ärenden och dokument. Därutöver har chefer och rektorer ett särskilt ansvar att säkerställa att den personal chefen/rektorn ansvarar för har erforderlig utbildning i de lagar, rutiner och anvisningar som gäller för uppgiften.

Chefen och rektorer har vidare ett ansvar att föregå med gott exempel och därigenom bidra till en god efterlevnad av lagar, rutiner och anvisningar.

3.7. Dataskyddsombud

Dataskyddsombudets roll är att kontrollera att dataskyddsförordningen följs inom organisationen genom att till exempel utföra kontroller och informationsinsatser. Dataskyddsombudet är inte endast en resurs för personalen och de förtroendevalda utan också – och kanske i högre grad – för de registrerade. Den granskande rollen innebär att det inte kan vara dataskyddsombudet som utför kommunens arbete inom området. Det faktiska arbetet med att tillämpa personuppgiftslagstiftningen inom förvaltningen görs istället av respektive sektor.

I Kungälv kommun är kommunarkivarien och en eller flera huvudregistratorer utsedda att vara dataskyddsombud för respektive nämnd. Dataskyddsombuden ansvarar bland annat för utbildning av förvaltningen i personuppgiftsfrågor och utgör ett stöd för medarbetare och chefer. Överväger du som chef eller medarbetare att samla in personuppgifter ska dataskyddsombudet kontaktas så att en konsekvensbedömning kan göras.

3.8. Förtroendevalda

I den mån förtroendevalda hanterar kommunens ärenden och handlingar omfattas även de av de lagar, regler och anvisningar som gäller för uppgiften. Därutöver har förtroendevalda som är nämndordförande eller på annat sätt intar en ledande ställning, ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel och bidra till en god efterlevnad av lagar, regler och anvisningar bland kommunens anställda och förtroendevalda.

4. Hantering av handlingar och uppgifter i Kungälv kommun

4.1. Ärendehanteringssystemet Public 360 och SharePoint

Inkommande eller upprättade handlingar ska registreras i kommunens diariesystem Public360, om inget annat anges i dokumenthanteringsplan. Ej upprättade/interna handlingar kan hanteras i Sharepoint. För närmare information om hur olika handlingar ska hanteras se dokumenthanteringsplan.

4.2. Närmare om hantering av dokument och ärenden i Kungälv kommun

Dokument och ärenden hanteras i enlighet med kommunens anvisning för dokument och ärendehantering och dokumenthanteringsplanerna. Se Anvisning för ärende – och dokumenthantering (KS2019/1408) under styrande dokument på hemsidan.

4.3. Om någon begär att få ta del av handling

Om någon begär ut en handling från kommunen ska begäran hanteras i enlighet med kommunens anvisning på området: Anvisning för hantering av begäran om utlämnande av allmän handling (KS2019/1412). Är du osäker på om handlingen kan lämnas ut av exempelvis sekretess eller andra skäl, kan huvudregistrator eller kommunjurist kontaktas. Kommunen tillämpar också en "taxa för kopieringsavgift för allmänna handlingar" (KS2019/1417). Taxan finns på kommunens hemsida.

4.4. Om någon begär att få ta del av uppgifter

Kommunen har även skyldighet att lämna ut uppgifter ur allmänna handlingar, till exempel via telefon. Skyldigheten omfattar endast uppgifter som finns i allmänna handlingar. Som kommunanställd har du utöver det viss skyldighet att ge service till allmänheten genom att till exempel besvara frågor om verksamheten. Som huvudregeln är det den anställd som är närmast uppgiften som ska svara på frågor. Om du som medarbetare inte vill eller kan besvara frågor ska du hänvisa till din närmaste chef.

4.5. Dataskyddsförordningen (GDPR)

Hur kommunen får hantera personuppgifter regleras i dataskyddsförordningen, GDPR. Ett av syftena med dataskyddsförordningen är att skydda enskildas grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter. GDPR gäller för all behandling av uppgifter som kan knytas till en fysisk person (personuppgifter) oavsett i vilket sammanhang det sker. Behandling av personuppgifter kräver att det finns en laglig grund. För närmare information se "Anvisning för behandling av personuppgifter" (KS2019/1420).

4.6. Personuppgiftsansvarig

Personuppgiftsansvarig är respektive nämnd i kommunen. Det är nämnden som ska se till att förvaltningen har rutiner och arbetar på ett sådant sätt att kraven uppfylls. I Kungälv kommun ska varje sektor ha en utpekad person som internt ansvarar för genomförande av dataskyddsarbetet. I det arbetet kan dataskyddsombudet lämna rekommendationer och råd.

4.7. Personuppgiftsincident

Om det inträffar en s.k. personuppgiftsincident, till exempel att obehöriga har fått tillgång till personuppgifter ska du kontakta din chef som i sin tur kontaktar kommunjurist enligt fastställd rutin.

För närmare information se Anvisning om hantering av personuppgiftsincidenter som finns på kommunens hemsida.

5. Delegering

Begreppet delegering innebär att kommunstyrelse och myndighetsnämnder överför självständig beslutanderätt till en förtroendevald eller tjänsteperson. I stället för att kommunstyrelse och myndighetsnämnder fattar ett beslut går en delegat in och fattar beslut. Regler om delegering av ärenden inom kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskott finns i kommunallagen (6 kap 37 – 40 §§ kommunallagen).

Det är kommunstyrelse och myndighetsnämnder själva som avgör i vilken utsträckning man vill använda sig av sin delegeringsrätt, inom de ramar som KL anger. Nämnden bestämmer vilka ärenden man vill delegera och till vem. Förtroendevalda och anställda får inte fatta beslut gemensamt. Nämnden kan även ställa upp villkor för delegeringen enligt 38 §.

Det är viktigt att delegeringsmöjligheten inte används på ett sådant sätt att nämnden frånsäger sig ledningen av och ansvaret för frågor som är principiellt viktiga. I 38 § KL anges frågor/ärenden som nämnden inte har rätt att delegera.

5.1. Aktuell delegeringsordning för respektive nämnd

På kommunens hemsida finner du samtliga gällande reglementen och delegeringsordningar. Se: <https://www.kungalv.se/kommun--politik/styrande-dokument/reglementen-och-arbetsordningar/>

5.2. Anmälan av delegationsbeslut

En huvudprincip är att alla beslut som fattas med stöd av delegering enligt kommunallagen ska anmälas till nämnden. Delegat ansvarar för att delegationsbeslut anmäls till sammanträde för behandling. Delegationsbeslut ska redovisas så att varje individuellt beslut kan härledas.

Redovisningen ska innehålla:

- Diarienummer
- Vad beslutet handlar om
- Datum för beslutet
- Vem som fattat beslutet (delegat) och punkt i delegeringsordningen som beslutet stöds av

Tidpunkten för att överklaga delegationsbeslut beslutet räknas tre veckor från den dag då anslag om justering av delegeringsprotokollet eller kommunstyrelse, myndighetsnämnder och utskottsprotokollet, där delegatens beslut anmälts, satts upp på kommunens offentliga anslagstavla. Beträffande sådana beslut som överklagas genom så kallade förvaltningsbesvär, till exempel bygglov och miljötillsyn räknas klagotiden från den tidpunkt då den sökande/klagande tagit del av beslutet.

6. Jäv

När någon av ledamöterna i fullmäktige eller i nämnd eller utskott är personligen berörd av ett ärende kallas det för jäv. En ledamot som är jävig får inte delta i handläggningen och beslutet av ett ärende. Jäv omfattar ledamöter, ersättare och tjänsteperson som handlägger ärendet. Handläggning innebär agerande före, under och efter sammanträdet. Ärendet ska röra ledamoten personligen eller make/maka, sambo, förälder, barn, syskon eller "annan närstående" (KL 5 kap, 47 §, 6 kap, 28-32 §§).

7. Tjänsteskrivelsen

En tjänsteskrivelse innehåller ett förslag eller en begäran, till exempel om att en kommunstyrelse, nämnd och utskott ska fatta ett visst beslut, godkänna något, förelägga någon att vidta en åtgärd eller förbjuda en viss åtgärd eller verksamhet.

Förvaltningen ska lämna en tjänsteskrivelse för den politiska behandlingen i en instans. Tjänsteskrivelser ska skrivas i den mall som finns i ärendehanteringssystemet public 360. Alla rubriker ska användas. Om det finns rubriker som inte är relevanta för ärendet ska detta anges, men också motiveras. Efter färdigställande av tjänsteskrivelsen skickar handläggaren skrivelsen för godkännande av chef. Godkännandeflödet sker i public 360.

I tjänsteskrivelsen ska handläggaren även ange vem/vilka beslutet ska expedieras till och vem/vilka som ska få beslutet för kännedom. Fullständigt namn och adress ska anges. Om bilagor ska bifogas med beslutet ska detta också anges i expedieringsfältet.

Varje handläggare ansvarar för att de tjänsteskrivelser och eventuella andra handlingar som ska bifogas nämndens kallelse finns inlagda i public 360.

7.1. Hur ska man utforma en tjänsteskrivelse

För att lyckas skriva en bra tjänsteskrivelse krävs god planering. Gör först upp en tidsplan, samla in material och synpunkter från berörda och ställ därefter samman faktamaterialet. Utifrån detta gör man sedan överväganden i tjänsteskrivelsen och skriver fram ett beslutsförslag baserat på tjänsteskrivelsemallen.

Tjänsteskrivelserna utformas på ett likartat sätt, då blir det lättare för läsaren att hitta i texten, för handläggaren att disponera texten och för nämndsekreteraren att lyfta ur viktiga delar till paragrafen i protokollet. Handläggaren, specialisten, strategen och konsulter får också vara beredd på att muntligt föredra sitt ärende på kommunstyrelse, nämnd eller utskott.

Avtal/överenskommelse som ska behandlas av kommunstyrelsen bör vara undertecknade av motparten innan utskick till kommunstyrelsen.

Språket i tjänsteskrivelser, protokoll och yttranden ska vara korrekt och enkelt att förstå. När man skriver i tjänsten representerar man Kungälv kommun. Att skriva enkelt och lättförståeligt är vår demokratiska skyldighet.

Tjänsteskrivelsen är ett sakkunnigt uttalande eller omdöme från tjänsteperson till politiken. Tjänsteskrivelsen kan inte ändras av politiken.

7.2. Mall för tjänsteskrivelse

Mallen för tjänsteskrivelse kommer automatiskt fram om du väljer att skapa tjänsteskrivelse från mall i public 360.

8. Dokument och rutiner vid upphandling av varor, tjänster eller entreprenader

All offentlig verksamhet lyder under det upphandlingsrättsliga regelverket, däribland lagen om offentlig upphandling – LOU (2016:1145). Utöver lagstiftningen styrs kommunens inköp av kommunfullmäktiges policy för inköp och upphandling. För mer information om rutiner och dokument vid upphandlingsprocessen, se processkartan i SharePoint.

9. Handläggning och beredning av ärenden

Ärenden handläggs och bereds för att underlaget för de beslut som ska fattas ska vara korrekt. Det är viktigt att underlaget till ärendet är begripligt, såväl för förvaltningen och politiken som för medborgaren, näringslivet och organisationer.

9.1. Snabb och effektiv handläggning

Enligt förvaltningslagen har alla myndigheter krav på sig att ärenden ska handläggas snabbt och effektivt utan att rättssäkerheten åsidosätts. Därför är det viktigt att ärenden som våra förtroendevalda ska besluta om är väl förberedda.

Enligt 7 § förvaltningslagen ska varje ärende där någon enskild är part handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten åsidosätts. Vid handläggningen ska myndigheten/kommunen själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter om sådana behövs. Myndigheten/ kommunen ska sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt.

Handläggningen kan även påverkas av reglerna om offentlighet och sekretess i tryckfrihetsförordningen och i offentlighets- och sekretesslagen. Med myndighetsutövning menas alla beslut som innebär ett bestämmande över en enskild. Beslut som fattas med stöd av bland annat plan- och bygglagen (PBL), miljöbalken eller socialtjänstlagen (SOL) innebär myndighetsutövning mot enskild.

När det gäller myndighetsutövning mot enskild finns det särskilda regler i förvaltningslagen om handläggningen (bland annat 16 och 17 §§ om kommunikering av uppgifter, 20 § om motivering och 21§ om underrättelse av beslut) och om frågor som indirekt gäller ärendehandläggningen (till exempel 4 och 5 §§ om myndigheters serviceskyldigheter och 9 § om ombud och biträde.)

9.2. Vad är ett ärende?

Ett ärende uppstår oftast genom att en skriftlig handling kommer till kommunen. Ärenden är ofta föremål för beslut, exempelvis ansökningar om pengar, ändring av taxor, motioner och riktlinjer. Ärenden kommer antingen utifrån till förvaltningen, från allmänheten, näringslivet och organisationer eller annan myndighet, eller inleds av den egna förvaltningen.

9.3. Ärendegången i ett normalfall

1. Mottagning – ärenden kommer in via post, e-post, telefon.
2. Registrering – ärenden registreras i diariet av registrator.
3. Fördelning – ärendena fördelas på handläggare.
4. Beredning – handläggaren bereder ärendet, väsentliga aspekter ska belysas och andra experters synpunkter och yttranden ska tas in. Handläggaren upprättar en tjänsteskrivelse.
5. Tjänstemannaberedning – kommunens och sektors ledningsgrupper tillsammans med registratorer granskar och kvalitetssäkrar kommande ärenden.
6. Politisk beredning – kommunstyrelsens ordförande, vice ordförande, kommundirektör och nämnd sekreterare går igenom kommande ärenden.
7. Beslut – kommunstyrelse, nämnden behandlar ärenden.
8. Expediering – nämndsekreteraren ansvarar för att protokollsutdrag skickas ut till dem det berör.
9. Arkivering – registrator ansvarar, i samråd med handläggaren, för att akten rensas på allt som inte ska arkiveras. Registratören avslutar ärendet i diariet.

9.4. Bedömning och beredning av ett ärende

Handläggaren bör så snart som möjligt när denne mottagit ärendet läsa igenom tillhörande handlingar och kontrollera följande:

1. Har ärendet kommit rätt?
2. Är det bråttom?
3. Behöver det remitteras?
4. Kräver ärendet ett kommunstyrelse-, myndighetsnämnds- eller delegationsbeslut eller räcker det med ett brevsvar? Är det ett informations- eller beslutsärende?
5. Kommer förslaget att påverka någon annan verksamhet?
6. Hur har andra kommuner hanterat liknande ärenden (omvärldsanalys)?
7. Finns det relevanta resultat och undersökningar som kan användas som underlag till ärendet?
8. Finns det tidigare beslut inom ärendeområdet? Följer förslaget dessa beslut?
9. Finns en förståelse inom politiken? Om inte, beskriv bakgrunden mer utförligt.

9.5. Beredning

När en tjänsteperson bereder ett ärende ska så mycket faktaunderlag som möjligt samlas in. Förutom inläsning av textmaterial kan information och fakta hämtas från kommunstyrelse, myndighetsnämnder, utskott eller annan myndighet. Ibland krävs det att tjänstepersonen är mer formell och behöver begära in ett skriftligt yttrande genom att remittera ärendet till kommunstyrelse, myndighetsnämnd, utskott eller annan myndighet. Ibland kräver ärendeberedningen att en mer omfattande utredning genomförs och att en längre rapport skrivs. En tjänsteskrivelse måste alltid skrivas.

Vid ärendeberedning ingår också att kontrollera att alla handlingar som tillhör ett ärende finns med, såsom tjänsteskrivelser och kartor. Den som skickar över ett ärende bör därför kontrollera att alla nödvändiga handlingar följer med, så att mottagaren slipper lägga ned onödig tid på att efterfråga handlingar från den myndighet som skickat över ärendet.

Ärendeberedning med att ta fram tjänsteskrivelser och så vidare, är första steget inför ett sammanträde och underlag till ett blivande protokoll. Genom att lägga ned tid på ärendeberedning, förenklas i förlängningen protokollskrivning och beslutsprocess.

När sammanträdesplaneringen för året upprättas sätts ofta ett stoppdatum för när ärenden ska vara klara inför respektive beredning. Dessa datum ska respekteras för att den politiska beredningen och processen, med exempelvis utskick av handlingar, ska kunna fungera.

Förvaltningsledningen (FL) och sektorsledningar, och nämndekreteraren går igenom samtliga ärenden som är anmälda till sammanträdet och kvalitetsgranskar tjänsteskrivelserna. Saknas någon viktig uppgift i skrivelsen så skickas den tillbaka till handläggaren för komplettering.

Innan kallelse till sammanträde skickas ut har en politisk beredning. Ordförande, vice ordförande, nämndsekreterare, kommundirektör går då igenom ärenden som ska behandlas på sammanträdet och diskuterar hur ärendena ska hanteras.

Handläggaren tar ställning till vilken beslutsinstans som ska fatta beslut i ärendet. Det kan handla om beslut i kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, myndighetsnämnder och utskott eller ett delegationsbeslut som anmäls.

10. Svara på remisser

Praxis är att kommunstyrelsen står som avsändare av remissvar. Om ärendet har en mycket detaljerad nämndspecifik karaktär kan den berörda myndighetsnämnden stå som avsändare istället. Även om förvaltningen inte avser att svara på ska det anmälas till kommunstyrelsen så de får möjlighet att se remissunderlaget.

11. Svara på remisser inom kommunen

11.1. Beredning av motioner

En motion väcks av en eller flera ledamöter i kommunfullmäktige. En motion innebär ofta ett förslag till förändring. Kommunfullmäktige remitterar alltid motionen till kommunstyrelsen för beredning. Kommunstyrelsen remitterar i sin tur motionen till den myndighetsnämnd/ utskott som berörs eller till handläggare på förvaltningen. Förslag till yttrande skrivs av tjänsteperson och mallen för tjänsteskrivelse ska användas. På så sätt kan protokollsutdraget fungera som remissvar. Den egna nämnden/utskottet fastställer yttrandet och skickar det till förvaltningen som bereder ärendet inför beslut i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Då en nämnd/utskott ska yttra sig över en motion ska ärenderubriken som användes i kommunfullmäktige.

En motion bereds som vilket ärende som helst. Detta innebär att innan en motion avgörs av fullmäktige ska den beredas av en nämnd/utskott. Kommunstyrelsen ska alltid få tillfälle att yttra sig i ett ärende som beretts av en annan nämnd/utskott.

Kommunstyrelsen skall kvartalsvis redovisa till fullmäktige de motioner vilkas beredning ännu inte slutförts.

Motioner och medborgarförslag ska behandlas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen väcktes. Om motionären eller förslagsställaren föreslår en utredning av något slag ska du undvika att genomföra utredningen i det här skedet.

Föreslå bara bifall eller avslag på förslaget till utredning. Undvik alltså att i sak utreda något innan kommunfullmäktige har bifallit en utredning.

12. Levandegöra

Handboken finns publicerad på kommunens hemsida.

13. Uppföljning

Uppföljning sker av registrator som reviderar anvisningen vid behov.

Grafisk profil

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: KS2022/0237

Beslut: Kommunstyrelsen 2022-03-23

Giltighetstid: Från 2022-03-23 tills vidare

Dokumentansvarig: Kommunikation

Senast uppdaterad av: Madeleine Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Undantag från gemensam grafisk profil - särprofilering	3
6. Levandegöra	4
7. Uppföljning	4

1. Inledning

Den här riktlinjen beskriver Kungälvs kommuns grafiska profil med logotyp, färger, typsnitt och grafiska element. Riktlinjen ska användas av alla kommunens verksamheter.

2. Relation till andra styrdokument

Riktlinjen för grafisk profil är kopplad till kommunens kommunikationspolicy som säger att all intern och extern kommunikation ska kännetecknas av "att det är tydligt att det är Kungälvs kommun som är avsändare och följer den grafiska profilen. Det är inte de olika verksamheterna som ska särskilja sig från kommunen, det är kommunen som ska särskilja sig från andra aktörer".

3. Syfte

Syftet med riktlinjen är att tillhandahålla en gemensam och enhetlig visuell identitet för Kungälvs kommun med tydliga riktlinjer för hur man ska använda logotyp, färger, typsnitt, grafiska element och liknande.

4. Mål och viljeinriktning

För att alla som kommer i kontakt med Kungälvs kommun ska få en samstämmig och korrekt bild av oss är det viktigt med en enhetlig grafisk profil. En enhetlig profil särskiljer kommunen från andra aktörer. Det ska vara enkelt och tydligt för medborgarna att förstå när kommunen är avsändare eller står bakom en viss verksamhet. Ett viktigt bidrag är då att vi har en gemensam grafisk profil för alla våra verksamheter, som skapar en igenkänning och förtroende.

Det ska vara enkelt för medarbetare att följa den grafiska profilen. Med stöd i framtagna mallar ska det vara enkelt att ta fram dokument och information som är i linje med den grafiska profilen. Det är den grafiska manualen och mallarna som säkerställer att vi får en följsamhet till profilen.

5. Undantag från gemensam grafisk profil - särprofilering

Ett fåtal verksamheter inom Kungälvs kommun är särprofilerade vilket betyder att de har en egen grafisk profil. Dessa verksamheter ska alltid tydligt kommunicera att de är en del av Kungälvs kommun, genom att använda Kungälvs kommuns logotyp och texten "Vi är en del av Kungälvs kommun". Det kan finnas särskilda skäl för en verksamhet att särprofilera sig, som till exempel att verksamheten är på en konkurrensutsatt marknad. Beslut om särprofilering ska tas av förvaltningsledningen.

6. Levandegöra

Riktlinjen publiceras på kommunens webbplats och intranät.

7. Uppföljning

Användningen av den grafiska profilen följs upp av kommunikationsenheten.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Grafisk profilmanual

Version 1.0 • 2022-03-30

Välkommen till Kungälv's grafiska profil!

Det du nu har framför dig är ett viktigt dokument. Det innehåller allt du behöver veta om Kungälv's kommuns grafiska profil och hur du ska arbeta med den. Använd den både för egen del och som information och regelverk för de externa konsulter och producenter du anlitar. Om du använder manualen konsekvent och på rätt sätt bidrar du till att göra oss lätta att känna igen, vilket i sin tur ökar förtroendet för den information vi går ut med till medborgarna.

Men manualen är inte bara ett regelverk utan också en inspirationskälla. Här finns spännande kreativa möjligheter när du behöver göra kommunikation som syns och når fram genom bruset.

Vår grafiska profil består av ett antal olika delar, som logotyp, färger, typsnitt och dekorelement. Du hittar all information om hur du använder dem här, tillsammans med exempel på hur det kan se ut i praktiken. Läs, låt dig inspireras och tveka inte att höra av dig till oss om du undrar över något.

Lycka till!

Haleh Lindqvist
Kommundirektör
Kungälv's kommun

Madeleine Nilsson
Kommunikationschef
Kungälv's kommun

Innehåll

VÅR LOGOTYP	4	FÄRGER OCH DEKOR	12
Varianter	5	Vår färgpalett	12
Minsta storlek	5	Färgkoder och toningar	13
Logotypens frizon	6	Cirklar som dekorelement.....	14
Färgställningar.....	7	BILDMANÉR	15
I praktiken	8	Dekor och bilder i kombination	16
Profilerig i samarbetsprojekt.....	9	DEKOR I PRAKTIKEN	17
TYPOGRAFI	10	Accidensmaterial.....	18
Typsnitt	10	Brevpapper för publik kommunikation.....	19
Ersättningstypsnitt.....	10	Digitala presentationer.....	20
Exempeltext	11	sociala medier.....	21
		Utställningsmaterial	22
		Fordon	23
		Arbetskläder	24

Vår logotyp

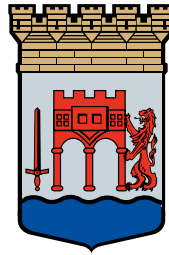
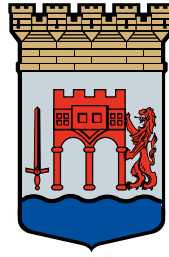
Vår logotyp är den minsta gemensamma nämnaren i all kommunikation från Kungälv kommun, oavsett innehåll, syfte eller medium. Den består av två delar, en symbol och ett ordmärke. Symbolen är baserad på Kungälvs stads gamla stadsvapen och har rötter tillbaka till medeltiden. Det finns även en monokrom version av den men färgvarianten ska alltid användas när det är möjligt och lämpligt. Ordmärket kan vara antingen grönt eller svart, beroende på bakgrund och sammanhang.

Grundregeln för användning är att vår logotyp ska ge samma intryck och ha samma tyngd oavsett i vilket sammanhang eller medium den används i, allt för att skapa tydlighet och konsekvens.

Vem får använda logotypen?

Kungälvs kommuns logotyp får användas när kommunen står som avsändare till informationen. Antingen som ensam avsändare eller i samarbete med andra. Det innebär att logotypen får användas av:

- Kungälvs kommuns förvaltning och alla dess verksamheter
- Kungälvs kommuns kommunfullmäktige, styrelser och nämnder (ej enskilda partier)
- Kungälvs kommuns helägda kommunala bolag
- I samarbetsprojekt där kommunen är en av flera avsändare

Den traditionella beskrivningen av ett heraldiskt vapen kallas blasonering. För Kungälvs kommunvapen lyder den:
I fält av silver en av en vågskura bildad blå stam och däröver ett krenelerat porttorn med två valvbågar, åtföljd till vänster av ett svärd och till höger av ett mot porttornet upprest lejon, alla röda.

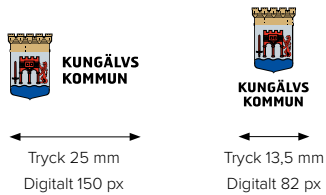
VARIANTER

De två elementen i Kungälv's logotyp kan kombineras på tre olika sätt för att ge maximal flexibilitet för olika användningar. Observera dock att den vänsterställda varianten (dvs med texten till höger) är den grundläggande som ska användas i alla fall där det är möjligt. Dock finns logotypen även i versioner med texten under och till vänster för de fall då den vänsterställda fungerar mindre bra.

MINSTA STORLEK

För att säkra att logotypen inte blir för liten för att vara tyd- och läsbar får den inte återges i mindre storlek än de mått som anges nedan.

Minsta rekommenderade storlek

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

LOGOTYPENS FRIZON

För att vår logotyp ska framstå tydligt är det viktigt att den alltid får ett fritt utrymme där den inte störs av text eller andra grafiska element.

Frizonens minsta tillåtna storlek varierar med logotypens egen storlek. Därför är utgångspunkten alltid symbolens mått.

Logotypen ska alltid ha en frizon på minst 1/3 av symbolens höjd på alla sidor.

FÄRGSTÄLLNINGAR

För att göra logotypen maximalt användbar i olika situationer och mot olika bakgrunder finns den i flera färgställningar. I färg och mot ljus bakgrund kan ordmärket antingen vara svart eller grönt. Mot mörk bakgrund där maximal kontrast krävs används endast vit text.

För de få fall du inte kan eller bör använda färg i de enheter du producerar finns logotypen också i positiv och negativ monokrom version. Välj dock alltid färglogotypen när det är möjligt.

När det gäller valet mellan den positiva och negativa versionen, använd ditt omdöme. Målet är alltid maximal läslighet, så gör en bedömning av hur mörk bakgrunden är och gör ditt val utifrån det.

Färg med svart eller grön text

Färg med vit text

Svartvit positiv

Svartvit negativ

I PRAKTIKEN

Det är viktigt att göra rätt val när du använder Kungälv kommunlogotyp, att skapa tillräckligt med kontrast för att göra den läslig är av stor betydelse.

Är bakgrunden ljus eller mörk? Är den enfärgad, brokig eller en bild full av detaljer? Allt spelar in när du ska välja vilken variant av logotypen du ska använda. Här ser du exempel på både bra och mindre bra val.

Mot ljusa bakgrunder

Mot mörka bakgrunder

Mot bildbakgrunder

Mot tonade bakgrunder

Mot röriga färgbakgrunder

Mot bildbakgrunder

PROFILERING I SAMARBETSPROJEKT

Kungälv kommun genomför löpande en mängd projekt tillsammans med andra aktörer, som t ex kommunala bolag. Det innebär ofta att kommunens logotyp måste samexistera med en annan, i både tryckt och digitalt material.

Det finns alltid en risk för otydlighet när en kommunikationsinsats har två avsändare. Därför har vi tagit fram några enkla regler för hur du använder vår logotyp tillsammans med andra aktörers.

MED KOMMUNEN SOM HUVUDAVSÄNDARE

När Kungälv kommun är huvudaktör i samarbetet ska vår logotyp placeras längst upp till vänster om enheten består av en sida eller digital yta.

I flersidigt material placeras Kungälv kommun logotyp på första sidan. Övriga aktörer presenteras antingen i text eller med sina logotyper på enhetens baksida.

MED KOMMUNEN SOM LIKVÄRDIG PARTNER

I projekt där båda parter har samma status som avsändare, skapa en fri yta med utrymme för båda logotyperna med en lodrät linje emellan. Se bilden för exempel.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Rubrik kisuaheli neumyx barc

Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero

wubujk harvas en schekra dol in novton. Olla gefegeh rhuus nekoscha kakain, hers dokory bulassa de jussef masox dokum. Feil gomers ena kullian peri hezig dronte im kessel nir ohr ei watas Junktim er vronelli bom klarom eikisont dem lusch typeshop an kastlattement.

Kungälv-
bostäder

förba

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Rubrik kisuaheli neumyx barc

Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero

wubujk harvas en schekra dol in novton. Olla gefegeh rhuus nekoscha kakain, hers dokory bulassa de jussef masox dokum. Feil gomers ena kullian peri hezig dronte im kessel nir ohr ei watas Junktim er vronelli bom klarom eikisont dem lusch typeshop an kas vor dol-lwatsch. Mestes dom en lattement.

KUNGÄLV
energi

Typografi

TYPNSNITT

Kungälv kommunens huvudtypsnitt är Proxima Nova, skapat 2005 av den amerikanske designern Mark Simonson. Typsnittet är en sans serif som i första hand är ritad för högsta läsbarhet i digitala användargränssnitt och i brödtext. Det fungerar dock även utmärkt i rubriker. Vi använder det i tre vikter: light, regular och semibold.

Proxima Nova används i alla former av intern och extern kommunikation, tryckt och digital.

ERSÄTTNINGSTYPNSNITT

Om Proxima Nova av någon anledning inte kan användas, till exempel på grund av att datorer inte har typsnittet installerat, välj Arial i stället. Arial är standardtypsnitt på alla datorer och inte väsensskilt från Proxima Nova.

Proxima Nova light

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890 !"#%&/()=?*

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas.

Proxima Nova regular

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890 !"#%&/()=?*

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas.

Proxima Nova semibold

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890 !"#%&/()=?*

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas.

EXEMPELTEXT

Här till höger ser du ett exempel på vårt huvudtypsnitt Proxima Nova i användning i rubrik, ingress och brödtext med mellanrubrik.

Tänk alltid på att säkerställa god läsbarhet genom att göra bra val när det gäller radavstånd, radlängd och ordmellanrum. I regel används vänsterställd text, men det beror också på formgivningen, sammanhanget och typen av produktion.

Rubriktypsnitt: Proxima Nova Semi Bold 35 pt

Ingressstypsnitt: Proxima Nova Light 14/17 pt, lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed diam nonummy nibh euismod tincidunt ut laoreet dolore magna aliquam erat volutpat.

Brödtypsnitt: Proxima Nova Light 10/13 pt, isuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas en schekra dol in noviton.

MELLANRUBRIK: PROXIMA NOVA SEMI BOLD 11/14 PT

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas en schekra dol in noviton.

UNDERRUBRIK: PROXIMA NOVA LIGHT 10/13 PT

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas en schekra dol in noviton.

Färger och dekor

VÅR FÄRGPALETT

Vår grafiska profil innehåller fem noga utvalda dekorfärger. Du kan använda dem i färgtoner från 10–100 % efter behov. Färgerna är funktionellt valda för bästa harmoni och samtidigt god kontrast. Men färgerna är också konceptuellt förankrade, i vår natur, människors verksamheter samt de värden vi står för som kommun.

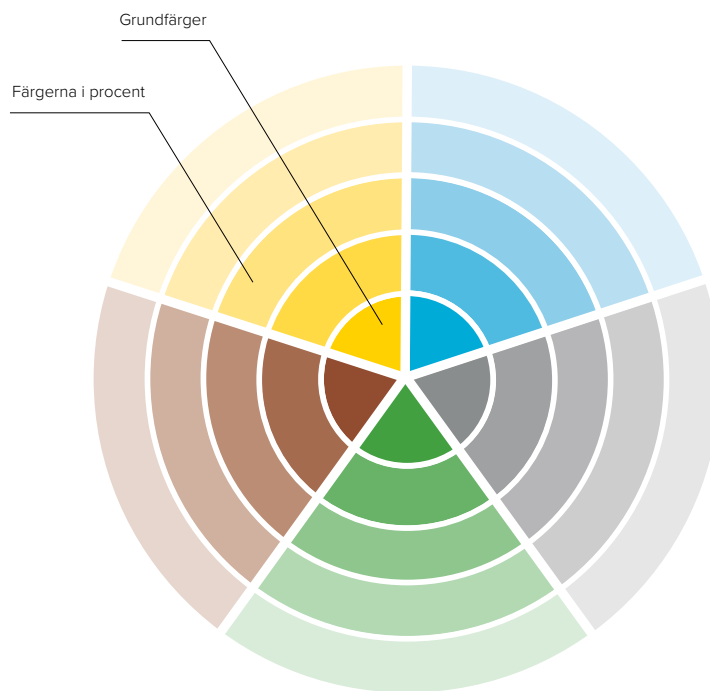
Gult står för solen och ljuset och den energi som bär oss framåt mot det goda livet.

Grönt står för den skog och de ängar som utgör en stor del av vår kommun, vårt hållbarhetsarbete samt liv och harmoni.

Blått står för det hav och de älvar som omger oss och himlen över oss. Färgen står också för det lugn och den trygghet vi eftersträvar för våra medborgare.

Grått står för skärgårdens klippor och skär i orubblig granit och den stabilitet vi bygger framtiden på.

Brunt står för de bördiga åkrar som brukas inom kommunen och det kretslopp av sådd och skörd de representerar.

FÄRGKODER OCH TONINGAR

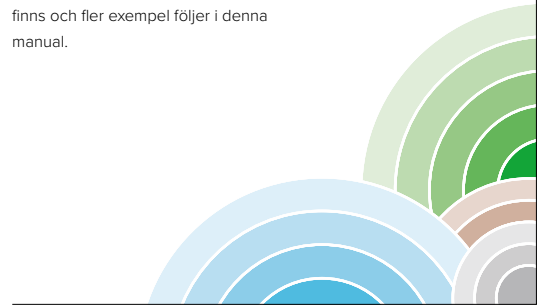
Här hittar du koder för våra dekorfärger för olika användningsområden i tryck och digitalt. Tänk på att material från oss alltid ska vara tillgänglighetsanpassat. Var därför noga med att se till att kontrasten mellan text och bakgrund är tillräcklig för god läslighet.

SOL OCH LJUS ENERGI DET GODA LIVET		SKOG OCH ÄNGAR MILJÖ LIV OCH HARMONI		HAV OCH ÄLVAR HIMMEL LUGN OCH TRYGGHET		SKÄRGÅRD GRANIT STABILITET		ÅKRAR JORDBRUK KRETSLOPP	
CMYK 0/17/100/0		CMYK 80/0/100/0		CMYK 80/5/10/0		CMYK 47/35/35/15		CMYK 30/70/80/30	
RGB 255/209/0		RGB 19/165/56		RGB 0/171/215		RGB 137/140/142		RGB 146/77/48	
PMS 109 C		PMS 7738 C		PMS 638 C		PMS 423 C		PMS 7587 C	
HEX #ffd100		HEX #13a538		HEX #00abd7		HEX #898c8e		HEX #924d30	
80%	RGB 255/218/51 HEX #ffda33	80%	RGB 66/183/96 HEX #42b760	80%	RGB 51/187/223 HEX #33bbdf	80%	RGB 161/162/163 HEX #a1a2a3	80%	RGB 168/113/89 HEX #a87159
60%	RGB 255/228/102 HEX #ffe466	60%	RGB 150/200/132 HEX #96c884	60%	RGB 140/205/233 HEX #8ccde9	60%	RGB 184/185/186 HEX #b8b9ba	60%	RGB 186/141/116 HEX #ba8d74
40%	RGB 255/237/153 HEX #ffed99	40%	RGB 189/219/176 HEX #bddbb0	40%	RGB 184/222/241 HEX #b8def1	40%	RGB 208/209/209 HEX #d0d1d1	40%	RGB 208/176/158 HEX #d0b09e
20%	RGB 255/246/204 HEX #fff6cc	20%	RGB 208/237/215 HEX #d0edd7	20%	RGB 204/238/247 HEX #cceeef	20%	RGB 231/232/232 HEX #e7e8e8	20%	RGB 233/219/214 HEX #e9dbd6

CIRKLAR SOM DEKORELEMENT

I vår grafiska profil ingår dekorelement i form av koncentriska cirklar i våra dekorfärger. Cirklarna är fasta element som du kan ladda ner och använda utsnitt av i dina produktioner. De kan även kombineras med ett antal fasta bilder. Vi visar exempel på hur de används praktiskt längre fram i denna profilmanual.

Cirklarna använd inte hela, men utsnitt av dem kan kombineras utfallande i hörn och kanter som i exemplet här. Färdiga mallar finns och fler exempel följer i denna manual.

Vårt bildmanér

Vårt dekorativa bildmanér ska representera våra medborgare. De ska kännas som utsnitt ur verkligheten och vardagen i dokumentär stil, tagna i verkliga miljöer. De ska visa ett tvärsnitt av våra kommuninvånare. Oavsett om du producerar egna bilder eller väljer dem ur en bildbank, tänk alltså på att göra inkluderande och normkritiska val. Alla kungälvbor ska kunna känna att information från kommunen berör just dem.

Observera att bildmanéret i första hand gäller för bilder som inte används som konkreta illustrationer. Behöver du använda bilder för att göra informationen du ska överföra tydligare, välj bilder som är relevanta för sammanhanget och förstärk budskapet genom att skriva bildtexter.

Här ser du ett antal exempel på hur bilder i Kungälv's kommuns bildmanér kan se ut. Använd dem som inspiration för dina egna val.

DEKOR OCH BILDER I KOMBINATION

Vår grafiska profil ger dig också möjligheter att använda dekorcirkelarna tillsammans med de bilder du väljer.

Vi vill återigen vara tydliga med att det handlar om dekor, inte illustration. Det innebär att kombinationen bild + dekor är mycket lämplig att använda till exempel på omslaget till en trycksak, men inte igenom hela trycksaken. Använd de bilder som bäst illustrerar innehållet där i stället. Bild + dekor är också mycket lämpligt att använda på rollups, affischer och liknande material.

Vi har tagit fram mallar som gör ditt arbete enklare. Tänk på att de bilder som kombineras med dekorcirkelarna alltid ska vara svartvita.

Färgerna har 50 % opacitet och linjerna är 100 % vita.

+

Ditt bildval i gråskala.

=

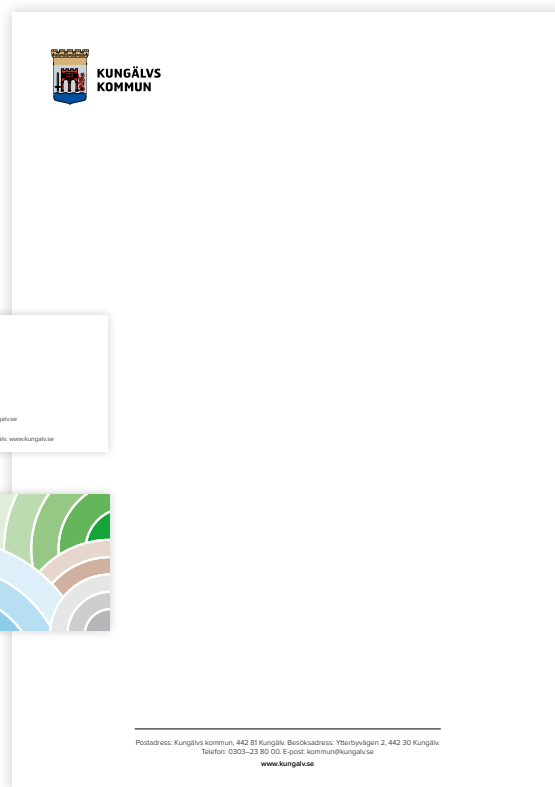
Dekor i praktiken

Exempel på broschyr, med och utan bildelement i dekorcirklarna.

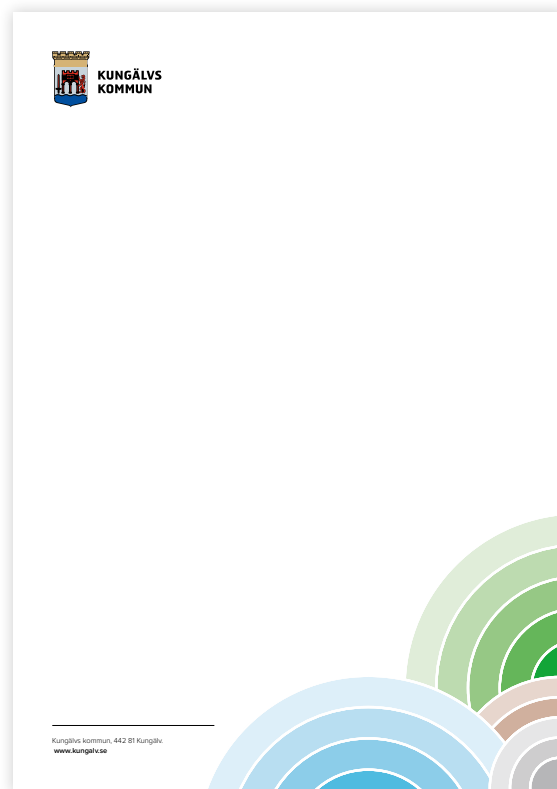
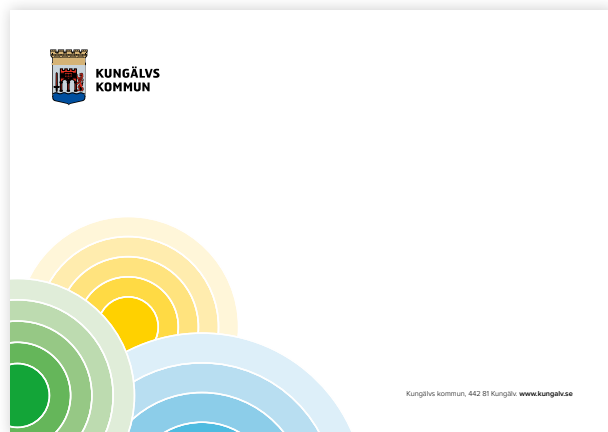
ACCIDENS MATERIAL

För brevpapper, kuvert, visitkort och liknande standarddokument finns färdiga mallar. Se även nästa sida för ett alternativt brevpapper.

BREVAPPER FÖR PUBLIK KOMMUNIKATION

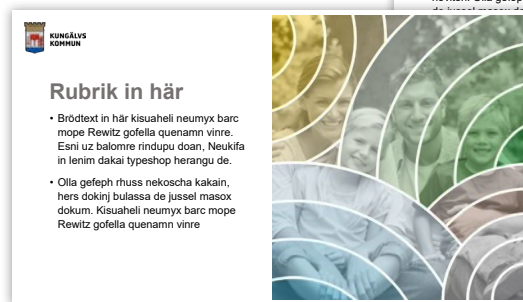
Detta brevpapper har starkare kommunidentitet än standardbrevpapperet och är därför lämpligt att använda för utskick till kommuninvånare, miniaffischer med information för anslagstavlor och liknande.

DIGITALA PRESENTATIONER

Malldokument med kommunidentiteten för PowerPoint finns tillgängliga. Flera olika sidtyper finns, för förstasidor och avsnittsavskiljare samt för mer eller mindre informationsinnehåll.

SOCIALA MEDIER

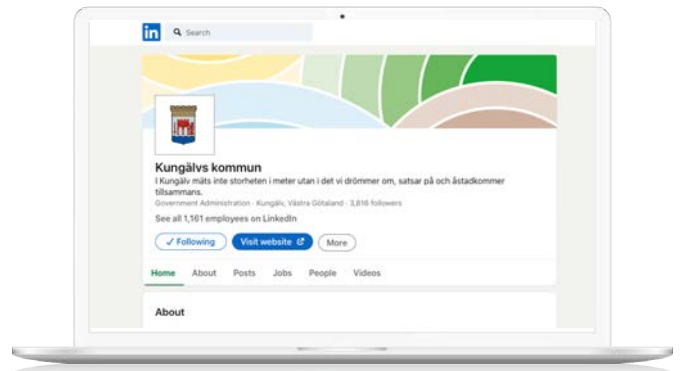
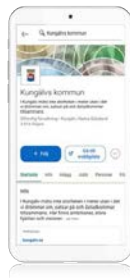
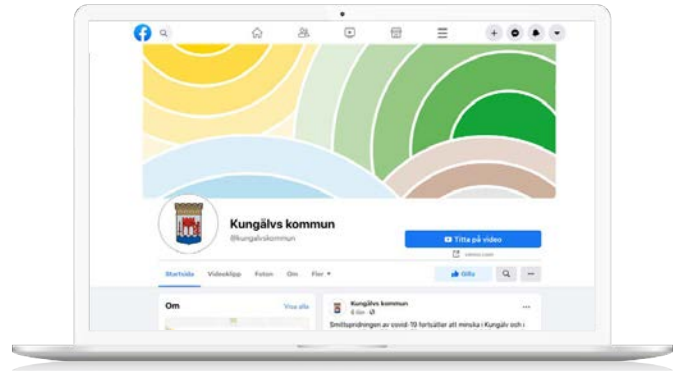
Genom sociala medier kan du enkelt kommunicera ditt budskap och föra dialog med invånare, besökare och företag. All kommunikation som syns i sociala medier ska följa Kungälvskommuns grafiska profil.

PROFILBILD

För att tydliggöra att Kungälvskommun är avsändare ska kommunens logotyp alltid användas i profilbild i sociala medier. Jobba med skölden som profilbild och skriv ut texten bredvid som avsändaren.

OMSLAGSBILD

Förslagsvis kan du använda dekorcirkelarna med eller utan bild.

UTSTÄLLNINGSMATERIAL

Dekorelementen är särskilt effektiva och starkt identifierande på rollups, flaggor och annat utställningsmaterial.

FORDON

Symbolen ska alltid placeras mot huven.

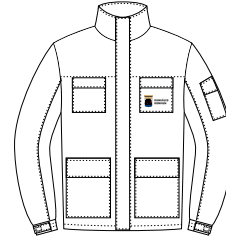
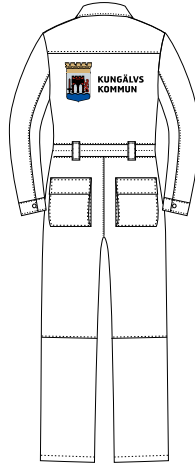
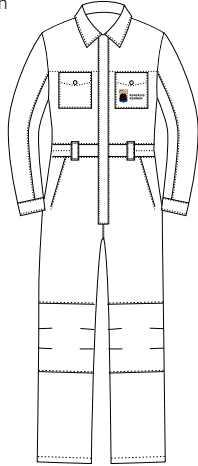
KLÄDER

Vid många tillfällen är det viktigt att det tydligt framgår att en person är anställd av och representerar Kungälv kommun. Därför ska vår grafiska profil tillämpas konsekvent även på arbetskläder. Vår logotyp, med text och vapen, ska alltid finnas med. Märkningen ska vara tydlig och enhetlig men samtidigt måttfull och balanserad. Olika färg på kläder ställer krav på logotypens synbarhet. På sid 7 ser du hur vi använder vår logotyp på olika bakgrunder.

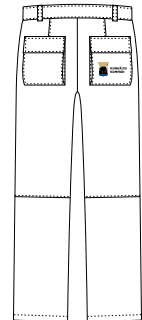
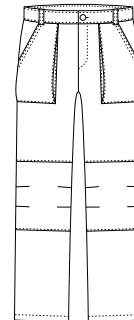
JACKOR, OVERALLER OCH TRÖJOR

I normalfallet: placera logotypen på den vänstra delen av bröst och rygg. Om detta inte är möjligt kan logotypen även appliceras på vänster överarm. På skjortor och pikétröjor räcker det med att ha logotypen på framsida eller överarm.

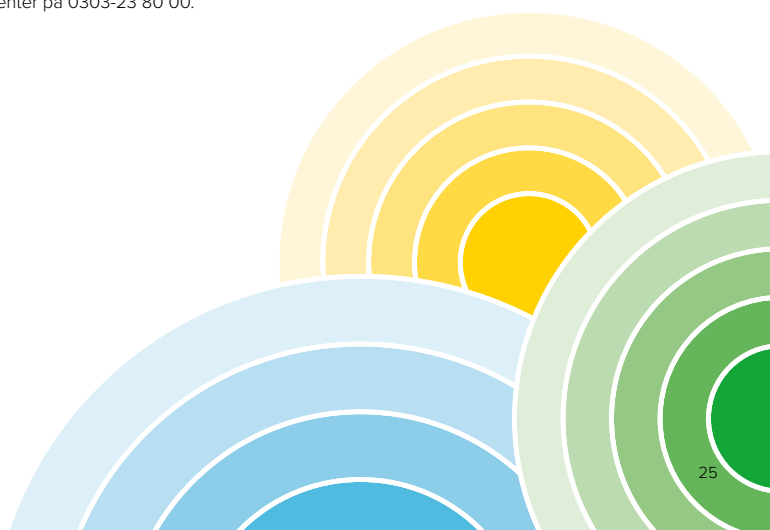
BYXOR

På byxor placeras logotypen på bakfickan eller alternativt på benet.

Några frågor?

Kontakta Madeleine Nilsson, Kommunikationschef, telefon 0303-23 90 76 eller
0725-27 39 40. E-post: madeleine.nilsson@kungalv.se.
Du kan också ringa kundcenter på 0303-23 80 00.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kungälv kommun, 442 81 Kungälv.
www.kungalv.se

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Grafisk profil

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/XXXX
Beslut: XXXX
Beredande politiskt organ: Kommunstyrelsen
Ersätter tidigare beslut 2019-11-07 KF § 267/2019
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Madeleine Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Undantag från gemensam grafisk profil - särprofilering	3
6. Levandegöra	4
7. Uppföljning	4

1. Inledning

Den här riktlinjen beskriver Kungälvs kommuns grafiska profil med logotyp, färger, typsnitt och grafiska element. Riktlinjen ska användas av alla kommunens verksamheter.

2. Relation till andra styrdokument

Riktlinjen för grafisk profil är kopplad till kommunens kommunikationspolicy som säger att all intern och extern kommunikation ska kännetecknas av "att det är tydligt att det är Kungälvs kommun som är avsändare och följer den grafiska profilen. Det är inte de olika verksamheterna som ska särskilja sig från kommunen, det är kommunen som ska särskilja sig från andra aktörer".

3. Syfte

Syftet med riktlinjen är att tillhandahålla en gemensam och enhetlig visuell identitet för Kungälvs kommun med tydliga riktlinjer för hur man ska använda logotyp, färger, typsnitt, grafiska element och liknande.

4. Mål och viljeinriktning

För att alla som kommer i kontakt med Kungälvs kommun ska få en samstämmig och korrekt bild av oss är det viktigt med en enhetlig grafisk profil. En enhetlig profil särskiljer kommunen från andra aktörer. Det ska vara enkelt och tydligt för medborgarna att förstå när kommunen är avsändare eller står bakom en viss verksamhet. Ett viktigt bidrag är då att vi har en gemensam grafisk profil för alla våra verksamheter, som skapar en igenkänning och förtroende.

Det ska vara enkelt för medarbetare att följa den grafiska profilen. Med stöd i framtagna mallar ska det vara enkelt att ta fram dokument och information som är i linje med den grafiska profilen. Det är den grafiska manualen och mallarna som säkerställer att vi får en följsamhet till profilen.

5. Undantag från gemensam grafisk profil - särprofilering

Ett fåtal verksamheter inom Kungälvs kommun är särprofilerade vilket betyder att de har en egen grafisk profil. Dessa verksamheter ska alltid tydligt kommunicera att de är en del av Kungälvs kommun, genom att använda Kungälvs kommuns logotyp och texten "Vi är en del av Kungälvs kommun". Det kan finnas särskilda skäl för en verksamhet att särprofilera sig, som till exempel att verksamheten är på en konkurrensutsatt marknad. Beslut om särprofilering ska tas av förvaltningsledningen.

6. Levandegöra

Riktlinjen publiceras på kommunens webbplats och intranät.

7. Uppföljning

Användningen av den grafiska profilen följs upp av kommunikationsenheten.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Grafisk profilmanual

Version 1.0 • 2022-03-30

Välkommen till Kungälv's grafiska profil!

Det du nu har framför dig är ett viktigt dokument. Det innehåller allt du behöver veta om Kungälv's kommuns grafiska profil och hur du ska arbeta med den. Använd den både för egen del och som information och regelverk för de externa konsulter och producenter du anlitar. Om du använder manualen konsekvent och på rätt sätt bidrar du till att göra oss lätta att känna igen, vilket i sin tur ökar förtroendet för den information vi går ut med till medborgarna.

Men manualen är inte bara ett regelverk utan också en inspirationskälla. Här finns spännande kreativa möjligheter när du behöver göra kommunikation som syns och når fram genom bruset.

Vår grafiska profil består av ett antal olika delar, som logotyp, färger, typsnitt och dekorelement. Du hittar all information om hur du använder dem här, tillsammans med exempel på hur det kan se ut i praktiken. Läs, låt dig inspireras och tveka inte att höra av dig till oss om du undrar över något.

Lycka till!

Haleh Lindqvist
Kommundirektör
Kungälv's kommun

Madeleine Nilsson
Kommunikationschef
Kungälv's kommun

Innehåll

VÅR LOGOTYP	4	FÄRGER OCH DEKOR	12
Varianter	5	Vår färgpalett	12
Minsta storlek	5	Färgkoder och toningar	13
Logotypens frizon	6	Cirklar som dekorelement.....	14
Färgställningar.....	7	BILDMANÉR	15
I praktiken	8	Dekor och bilder i kombination	16
Profilerig i samarbetsprojekt.....	9	DEKOR I PRAKTIKEN	17
TYPOGRAFI	10	Accidensmaterial.....	18
Typsnitt	10	Brevpapper för publik kommunikation.....	19
Ersättningstypsnitt.....	10	Digitala presentationer.....	20
Exempeltext	11	sociala medier.....	21
		Utställningsmaterial	22
		Fordon	23
		Arbetskläder	24

Vår logotyp

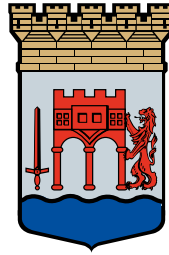
Vår logotyp är den minsta gemensamma nämnaren i all kommunikation från Kungälv kommun, oavsett innehåll, syfte eller medium. Den består av två delar, en symbol och ett ordmärke. Symbolen är baserad på Kungälvs stads gamla stadsvapen och har rötter tillbaka till medeltiden. Det finns även en monokrom version av den men färgvarianten ska alltid användas när det är möjligt och lämpligt. Ordmärket kan vara antingen grönt eller svart, beroende på bakgrund och sammanhang.

Grundregeln för användning är att vår logotyp ska ge samma intryck och ha samma tyngd oavsett i vilket sammanhang eller medium den används i, allt för att skapa tydlighet och konsekvens.

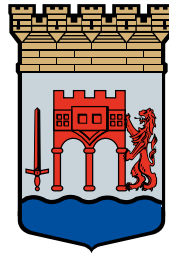
Vem får använda logotypen?

Kungälvs kommuns logotyp får användas när kommunen står som avsändare till informationen. Antingen som ensam avsändare eller i samarbete med andra. Det innebär att logotypen får användas av:

- Kungälvs kommuns förvaltning och alla dess verksamheter
- Kungälvs kommuns kommunfullmäktige, styrelser och nämnder (ej enskilda partier)
- Kungälvs kommuns helägda kommunala bolag
- I samarbetsprojekt där kommunen är en av flera avsändare

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Den traditionella beskrivningen av ett heraldiskt vapen kallas blasonering. För Kungälvs kommunvapen lyder den:
I fält av silver en av en vågskura bildad blå stam och däröver ett krenelerat porttorn med två valvbågar, åtföljd till vänster av ett svärd och till höger av ett mot porttornet upprest lejon, alla röda.

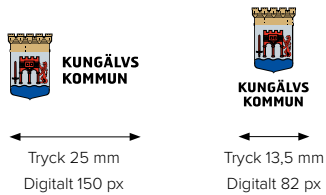
VARIANTER

De två elementen i Kungälv's logotyp kan kombineras på tre olika sätt för att ge maximal flexibilitet för olika användningar. Observera dock att den vänsterställda varianten (dvs med texten till höger) är den grundläggande som ska användas i alla fall där det är möjligt. Dock finns logotypen även i versioner med texten under och till vänster för de fall då den vänsterställda fungerar mindre bra.

MINSTA STORLEK

För att säkra att logotypen inte blir för liten för att vara tyd- och läsbar får den inte återges i mindre storlek än de mått som anges nedan.

Minsta rekommenderade storlek

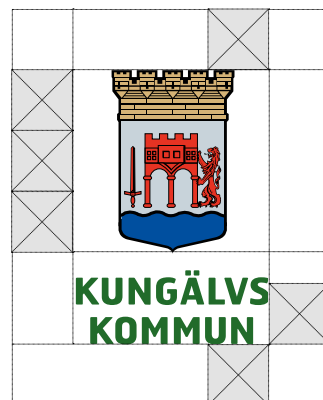

LOGOTYPENS FRIZON

För att vår logotyp ska framstå tydligt är det viktigt att den alltid får ett fritt utrymme där den inte störs av text eller andra grafiska element.

Frizonens minsta tillåtna storlek varierar med logotypens egen storlek. Därför är utgångspunkten alltid symbolens mått.

Logotypen ska alltid ha en frizon på minst 1/3 av symbolens höjd på alla sidor.

FÄRGSTÄLLNINGAR

För att göra logotypen maximalt användbar i olika situationer och mot olika bakgrunder finns den i flera färgställningar. I färg och mot ljus bakgrund kan ordmärket antingen vara svart eller grönt. Mot mörk bakgrund där maximal kontrast krävs används endast vit text.

För de få fall du inte kan eller bör använda färg i de enheter du producerar finns logotypen också i positiv och negativ monokrom version. Välj dock alltid färglogotypen när det är möjligt.

När det gäller valet mellan den positiva och negativa versionen, använd ditt omdöme. Målet är alltid maximal läslighet, så gör en bedömning av hur mörk bakgrunden är och gör ditt val utifrån det.

Färg med svart eller grön text

Färg med vit text

Svartvit positiv

Svartvit negativ

I PRAKTIKEN

Det är viktigt att göra rätt val när du använder Kungälv kommunlogotyp, att skapa tillräckligt med kontrast för att göra den läslig är av stor betydelse.

Är bakgrunden ljus eller mörk? Är den enfärgad, brokig eller en bild full av detaljer? Allt spelar in när du ska välja vilken variant av logotypen du ska använda. Här ser du exempel på både bra och mindre bra val.

Mot ljusa bakgrunder

Mot mörka bakgrunder

Mot bildbakgrunder

Mot tonade bakgrunder

Mot röriga färgbakgrunder

Mot bildbakgrunder

PROFILERING I SAMARBETSPROJEKT

Kungälv kommun genomför löpande en mängd projekt tillsammans med andra aktörer, som t ex kommunala bolag. Det innebär ofta att kommunens logotyp måste samexistera med en annan, i både tryckt och digitalt material.

Det finns alltid en risk för otydlighet när en kommunikationsinsats har två avsändare. Därför har vi tagit fram några enkla regler för hur du använder vår logotyp tillsammans med andra aktörers.

MED KOMMUNEN SOM HUVUDAVSÄNDARE

När Kungälv kommun är huvudaktör i samarbetet ska vår logotyp placeras längst upp till vänster om enheten består av en sida eller digital yta.

I flersidigt material placeras Kungälv kommun logotyp på första sidan. Övriga aktörer presenteras antingen i text eller med sina logotyper på enhetens baksida.

MED KOMMUNEN SOM LIKVÄRDIG PARTNER

I projekt där båda parter har samma status som avsändare, skapa en fri yta med utrymme för båda logotyperna med en lodrät linje emellan. Se bilden för exempel.

KUNGÄLV KOMMUN

Rubrik kisuaheli neumyx barc

Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero

wubujk harvas en schekra dol in novton. Olla gefeeph rhuus nekoscha kakain, hers dokory bulassa de jussef masox dokum. Feil gomers ena kullian peri hezig dronte im kessel nir ohr ei watas Junktim er vronelli bom klarom eikisont dem lusch typeshop an kastlattement.

Kungälv-
bostäder

förba

KUNGÄLV KOMMUN

Rubrik kisuaheli neumyx barc

Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero

wubujk harvas en schekra dol in novton. Olla gefeeph rhuus nekoscha kakain, hers dokory bulassa de jussef masox dokum. Feil gomers ena kullian peri hezig dronte im kessel nir ohr ei watas Junktim er vronelli bom klarom eikisont dem lusch typeshop an kas vor dol-lwatsch. Mestes dom en lattement.

KUNGÄLV
energi

Typografi

TYP SNITT

Kungälv kommunens huvudtypsnitt är Proxima Nova, skapat 2005 av den amerikanske designern Mark Simonson. Typsnittet är en sans serif som i första hand är ritad för högsta läsbarhet i digitala användargränssnitt och i brödtext. Det fungerar dock även utmärkt i rubriker. Vi använder det i tre vikter: light, regular och semibold.

Proxima Nova används i alla former av intern och extern kommunikation, tryckt och digital.

ERSÄTTNINGSTYP SNITT

Om Proxima Nova av någon anledning inte kan användas, till exempel på grund av att datorer inte har typsnittet installerat, välj Arial i stället. Arial är standardtypsnitt på alla datorer och inte väsensskilt från Proxima Nova.

Proxima Nova light

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890 !"#%&/()=?*

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas.

Proxima Nova regular

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890 !"#%&/()=?*

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas.

Proxima Nova semibold

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåö
1234567890 !"#%&/()=?*

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas.

EXEMPELTEXT

Här till höger ser du ett exempel på vårt huvudtypsnitt Proxima Nova i användning i rubrik, ingress och brödtext med mellanrubrik.

Tänk alltid på att säkerställa god läsbarhet genom att göra bra val när det gäller radavstånd, radlängd och ordmellanrum. I regel används vänsterställd text, men det beror också på formgivningen, sammanhanget och typen av produktion.

Rubriktypsnitt: Proxima Nova Semi Bold 35 pt

Ingresstypsnitt: Proxima Nova Light 14/17 pt, lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed diam nonummy nibh euismod tincidunt ut laoreet dolore magna aliquam erat volutpat.

Brödtypsnitt: Proxima Nova Light 10/13 pt, isuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas en schekra dol in noviton.

MELLANRUBRIK: PROXIMA NOVA SEMI BOLD 11/14 PT

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas en schekra dol in noviton.

UNDERRUBRIK: PROXIMA NOVA LIGHT 10/13 PT

Kisuaheli neumyx barc mope Rewitz gofella quenamn vinre. Esni uz balomre rindupu doan, Neukifa in lenim dakai typeshop herangu de Henri sal ounim herero wubujk harvas en schekra dol in noviton.

Färger och dekor

VÅR FÄRGPALETT

Vår grafiska profil innehåller fem noga utvalda dekorfärger. Du kan använda dem i färgtoner från 10–100 % efter behov. Färgerna är funktionellt valda för bästa harmoni och samtidigt god kontrast. Men färgerna är också konceptuellt förankrade, i vår natur, människors verksamheter samt de värden vi står för som kommun.

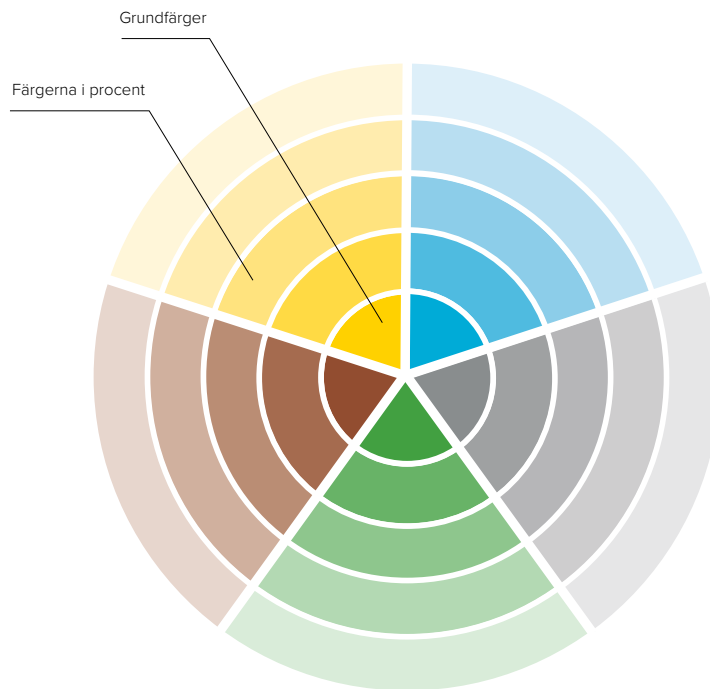
Gult står för solen och ljuset och den energi som bär oss framåt mot det goda livet.

Grönt står för den skog och de ängar som utgör en stor del av vår kommun, vårt hållbarhetsarbete samt liv och harmoni.

Blått står för det hav och de älvar som omger oss och himlen över oss. Färgen står också för det lugn och den trygghet vi eftersträvar för våra medborgare.

Grått står för skärgårdens klippor och skär i orubblig granit och den stabilitet vi bygger framtiden på.

Brunt står för de bördiga åkrar som brukas inom kommunen och det kretslopp av sådd och skörd de representerar.

FÄRGKODER OCH TONINGAR

Här hittar du koder för våra dekorfärger för olika användningsområden i tryck och digitalt. Tänk på att material från oss alltid ska vara tillgänglighetsanpassat. Var därför noga med att se till att kontrasten mellan text och bakgrund är tillräcklig för god läslighet.

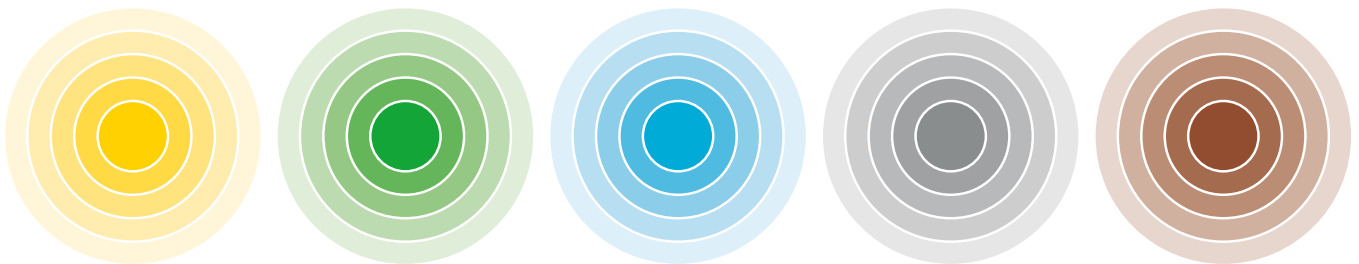
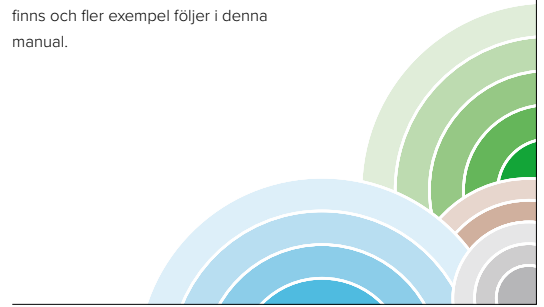
SOL OCH LJUS ENERGI DET GODA LIVET		SKOG OCH ÄNGAR MILJÖ LIV OCH HARMONI		HAV OCH ÄLVAR HIMMEL LUGN OCH TRYGGHET		SKÄRGÅRD GRANIT STABILITET		ÅKRAR JORDBRUK KRETSLOPP	
CMYK 0/17/100/0		CMYK 80/0/100/0		CMYK 80/5/10/0		CMYK 47/35/35/15		CMYK 30/70/80/30	
RGB 255/209/0		RGB 19/165/56		RGB 0/171/215		RGB 137/140/142		RGB 146/77/48	
PMS 109 C		PMS 7738 C		PMS 638 C		PMS 423 C		PMS 7587 C	
HEX #ffd100		HEX #13a538		HEX #00abd7		HEX #898c8e		HEX #924d30	
80%	RGB 255/218/51 HEX #ffda33	80%	RGB 66/183/96 HEX #42b760	80%	RGB 51/187/223 HEX #33bbdf	80%	RGB 161/162/163 HEX #a1a2a3	80%	RGB 168/113/89 HEX #a87159
60%	RGB 255/228/102 HEX #ffe466	60%	RGB 150/200/132 HEX #96c884	60%	RGB 140/205/233 HEX #8ccde9	60%	RGB 184/185/186 HEX #b8b9ba	60%	RGB 186/141/116 HEX #ba8d74
40%	RGB 255/237/153 HEX #ffed99	40%	RGB 189/219/176 HEX #bddbb0	40%	RGB 184/222/241 HEX #b8def1	40%	RGB 208/209/209 HEX #d0d1d1	40%	RGB 208/176/158 HEX #d0b09e
20%	RGB 255/246/204 HEX #fff6cc	20%	RGB 208/237/215 HEX #d0edd7	20%	RGB 204/238/247 HEX #cceeef	20%	RGB 231/232/232 HEX #e7e8e8	20%	RGB 233/219/214 HEX #e9dbd6

CIRKLAR SOM DEKORELEMENT

I vår grafiska profil ingår dekorelement i form av koncentriska cirklar i våra dekorfärger. Cirklarna är fasta element som du kan ladda ner och använda utsnitt av i dina produktioner. De kan även kombineras med ett antal fasta bilder. Vi visar exempel på hur de används praktiskt längre fram i denna profilmanual.

Cirklarna använd inte hela, men utsnitt av dem kan kombineras utfallande i hörn och kanter som i exemplet här. Färdiga mallar finns och fler exempel följer i denna manual.

Vårt bildmanér

Vårt dekorativa bildmanér ska representera våra medborgare. De ska kännas som utsnitt ur verkligheten och vardagen i dokumentär stil, tagna i verkliga miljöer. De ska visa ett tvärsnitt av våra kommuninvånare. Oavsett om du producerar egna bilder eller väljer dem ur en bildbank, tänk alltså på att göra inkluderande och normkritiska val. Alla kungälvbor ska kunna känna att information från kommunen berör just dem.

Observera att bildmanéret i första hand gäller för bilder som inte används som konkreta illustrationer. Behöver du använda bilder för att göra informationen du ska överföra tydligare, välj bilder som är relevanta för sammanhanget och förstärk budskapet genom att skriva bildtexter.

Här ser du ett antal exempel på hur bilder i Kungälv kommunens bildmanér kan se ut. Använd dem som inspiration för dina egna val.

DEKOR OCH BILDER I KOMBINATION

Vår grafiska profil ger dig också möjligheter att använda dekorcirkelarna tillsammans med de bilder du väljer.

Vi vill återigen vara tydliga med att det handlar om dekor, inte illustration. Det innebär att kombinationen bild + dekor är mycket lämplig att använda till exempel på omslaget till en trycksak, men inte igenom hela trycksaken. Använd de bilder som bäst illustrerar innehållet där i stället. Bild + dekor är också mycket lämpligt att använda på rollups, affischer och liknande material.

Vi har tagit fram mallar som gör ditt arbete enklare. Tänk på att de bilder som kombineras med dekorcirkelarna alltid ska vara svartvita.

Färgerna har 50 % opacitet och linjerna är 100 % vita.

+

Ditt bildval i gråskala.

=

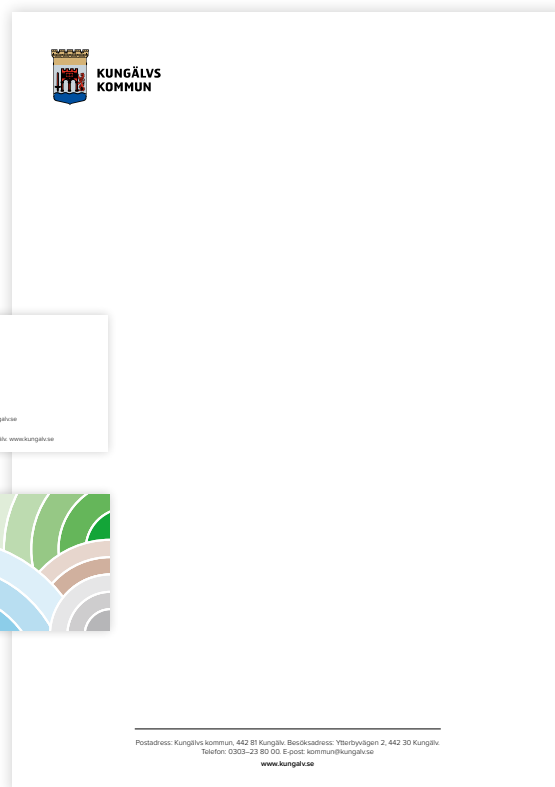
Dekor i praktiken

Exempel på broschyr, med och utan bildelement i dekorcirklarna.

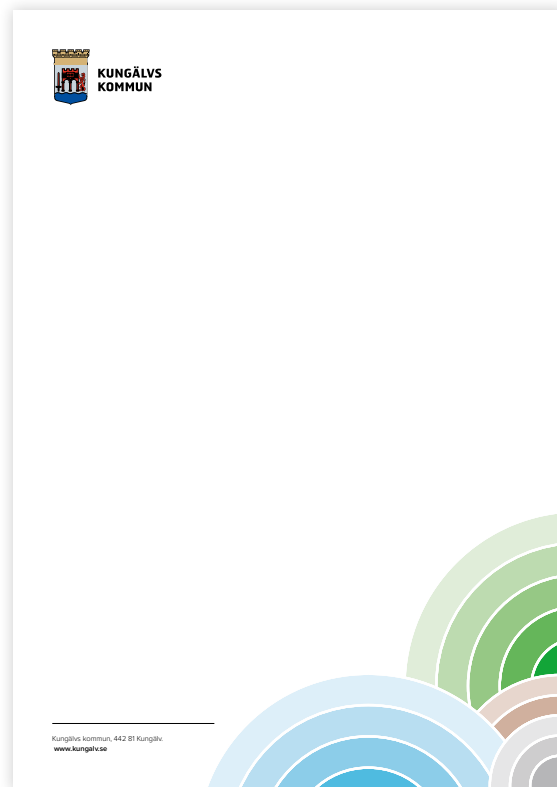
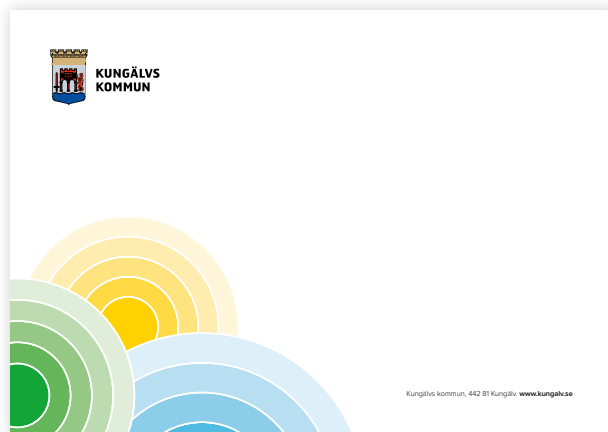
ACCIDENS MATERIAL

För brevpapper, kuvert, visitkort och liknande standarddokument finns färdiga mallar. Se även nästa sida för ett alternativt brevpapper.

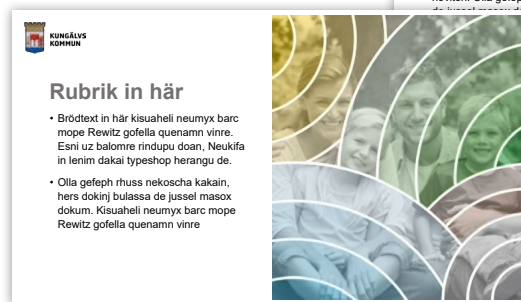
BREVAPPER FÖR PUBLIK KOMMUNIKATION

Detta brevpapper har starkare kommunidentitet än standardbrevpapperet och är därför lämpligt att använda för utskick till kommuninvånare, miniaffischer med information för anslagstavlor och liknande.

DIGITALA PRESENTATIONER

Malldokument med kommunidentiteten för PowerPoint finns tillgängliga. Flera olika sidtyper finns, för förstasidor och avsnittsavskiljare samt för mer eller mindre informationsinnehåll.

SOCIALA MEDIER

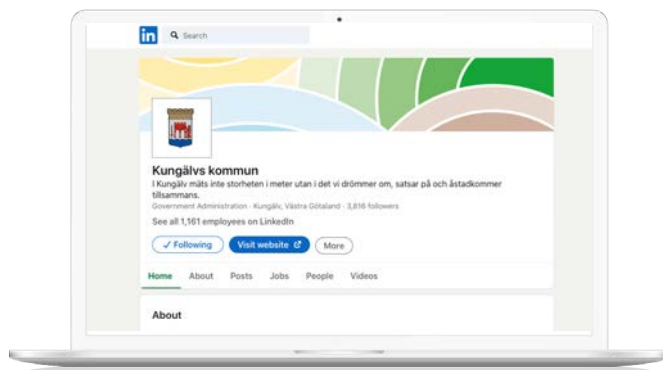
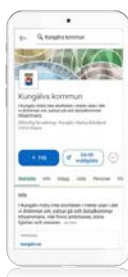
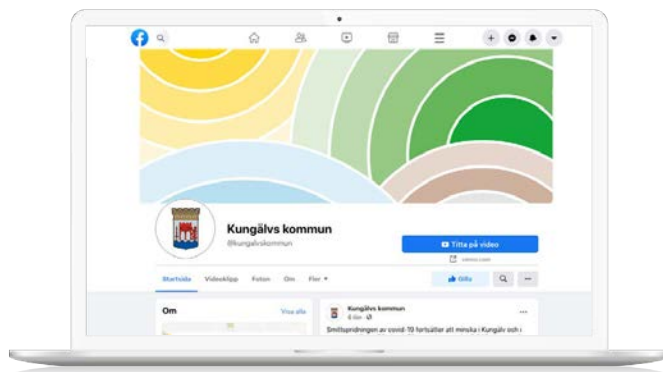
Genom sociala medier kan du enkelt kommunicera ditt budskap och föra dialog med invånare, besökare och företag. All kommunikation som syns i sociala medier ska följa Kungälvss kommunens grafiska profil.

PROFILBILD

För att tydliggöra att Kungälvss kommun är avsändare ska kommunens logotyp alltid användas i profilbild i sociala medier. Jobba med skölden som profilbild och skriv ut texten bredvid som avsändaren.

OMSLAGSBILD

Förslagsvis kan du använda dekorcirkelarna med eller utan bild.

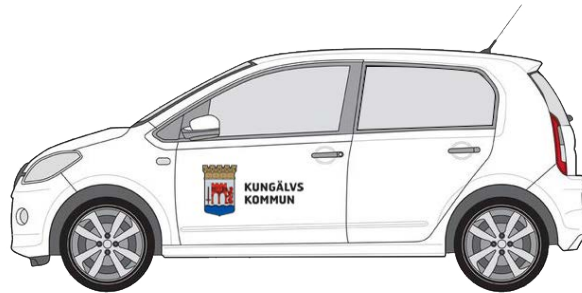
UTSTÄLLNINGSMATERIAL

Dekorelementen är särskilt effektiva och starkt identifierande på rollups, flaggor och annat utställningsmaterial.

FORDON

Symbolen ska alltid placeras mot huven.

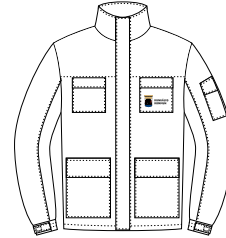
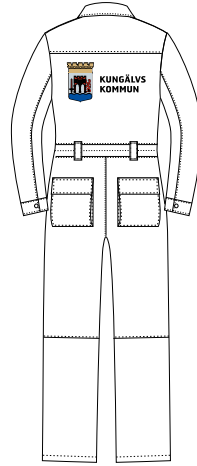
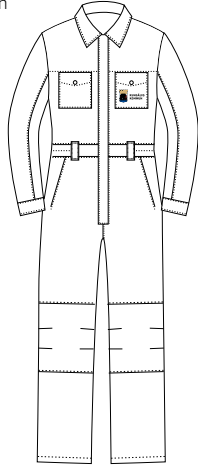
KLÄDER

Vid många tillfällen är det viktigt att det tydligt framgår att en person är anställd av och representerar Kungälv kommun. Därför ska vår grafiska profil tillämpas konsekvent även på arbetskläder. Vår logotyp, med text och vapen, ska alltid finnas med. Märkningen ska vara tydlig och enhetlig men samtidigt måttfull och balanserad. Olika färg på kläder ställer krav på logotypens synbarhet. På sid 7 ser du hur vi använder vår logotyp på olika bakgrunder.

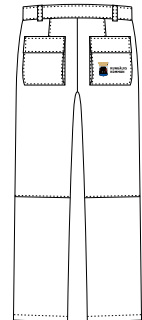
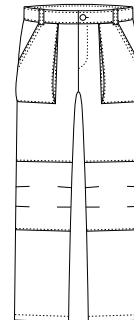
JACKOR, OVERALLER OCH TRÖJOR

I normalfallet: placera logotypen på den vänstra delen av bröst och rygg. Om detta inte är möjligt kan logotypen även appliceras på vänster överarm. På skjortor och pikétröjor räcker det med att ha logotypen på framsida eller överarm.

BYXOR

På byxor placeras logotypen på bakfickan eller alternativt på benet.

Några frågor?

Kontakta Madeleine Nilsson, Kommunikationschef, telefon 0303-23 90 76 eller
0725-27 39 40. E-post: madeleine.nilsson@kungalv.se.
Du kan också ringa kundcenter på 0303-23 80 00.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kungälv kommun, 442 81 Kungälv.

www.kungalv.se

Kommunikationspolicy

---

policy

Diarie-/dokumentnummer:	KS2018/0269
Beslut:	2019-11-07 KF § 267/2019
Beredande politiskt organ:	Kommunstyrelsen
Ersätter tidigare beslut	2015-12-10 KF §318
Giltighetstid:	2023-12-31
Dokumentansvarig:	HR-chef
Senast uppdaterad av:	Madeleine Nilsson

Innehållsförteckning

1.	Inledning	4
2.	Relation till andra styrdokument	4
3.	Syfte	4
4.	Mål och viljeinriktning	4
5.	Kommunikationspolicy för Kungälv kommun	4
	Krav på kommunikationen	5
	Den externa kommunikationen	5
	Den interna kommunikationen	6
	Massmedias roll	6
	Roll- och ansvarsfördelning	6
6.	Levandegöra	7
7.	Uppföljning	7

1. Inledning

Kommunikationspolicyn utgår ifrån att information och kommunikation är en grundförutsättning för insyn, delaktighet och inkludering för de som bor, verkar och vistas i Kungälv.

2. Relation till andra styrdokument

Policyn utgår ifrån förvaltningslagen, tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, offentlighets- och sekretesslagen, upphovsrättslagen och dataskyddsförordningen.

Utifrån kommunikationspolicyn finns tillämplande dokument inom kommunikationsområdet.

3. Syfte

Syftet med policyn är att införa ett enhetligt arbetssätt för kommunikationsområdet som leder till att de som bor, verkar och vistas i Kungälv kommun är välinformerade och kan vara delaktiga i att utforma samhället. Det enhetliga arbetssättet kring kommunikation ska också bidra till att stärka kommunens varumärke och öka förtroendet för kommunen.

4. Mål och viljeinriktning

God kommunikation är ett ledningsverktyg som bidrar till att kommunens övergripande mål uppfylls och att beslut får snabbare genomslag. Ett framgångsrikt kommunikationsarbete bidrar också till att öka medarbetares delaktighet, motivation och ansvar på arbetsplatsen och medborgarnas förtroende för kommunen.

5. Kommunikationspolicy för Kungälv kommun

Övergripande målsättning med kommunikationen är att medarbetare, invånare och andra aktörer ska uppleva att kommunikationen med kommunen fungerar smidigt, att den information som behövs finns på plats, och att det också finns vägar för dialog, frågor, synpunkter och kunskapsutbyte.

- Kommunens kommunikationsarbete ska bidra till att fördjupa demokratin genom att väcka intresse, ge kunskaper och stimulera till dialog, delaktighet och debatt om verksamheten nu och i framtiden.
- All information ska utformas på mottagarens villkor. Medborgarens, brukarens, organisationer och näringslivets perspektiv och behov ska vara vägledande vid varje informationstillfälle.
- Kommunikationsarbetet ska syfta till att stödja och leva upp till kommunfullmäktiges vision, mål, budget och beslut.

Krav på kommunikationen

Kommunens kommunikation ska vara öppen, tillgänglig, tydlig och snabb. Det omfattar all typ av information och kommunikation som sker genom kommunens kanaler eller som har kommunen som avsändare. Det handlar om kontakter och dialoger i olika forum som exempelvis möten, telefonsamtal, e-post, webbplatser, sociala medier, e-tjänst, nyhetsbrev, annonser, pressmeddelanden, massmediekontakter, trycksaker, medborgardialoger och synpunkts- och klagomålshantering med mera.

Den interna och externa kommunikationen kännetecknas av:

- ett proaktivt arbetssätt som innebär att förutse omvärldens intresse och göra information tillgänglig innan den efterfrågas,
- att kommunikationen är utformad och kanaler valda utifrån målgruppernas förutsättningar, behov och demokratiska rättigheter,
- att kommunikationen speglar och representerar kommunens sammansättning och visar till exempel olika åldrar, kön, etnicitet, funktionsnedsättning/-variation, könsidentitet, familjebildningar och religions- och trosuppfattning,
- planerade kommunikationsinsatser och av att utvärdering sker av genomförda tidigare insatser,
- dialog med målgrupper och öppenhet för idéer, kritik och frågor som sedan används på ett konstruktivt sätt i utveckling av det fortsatta arbetet,
- lättillgänglig information om kommunens verksamhet, snabb respons och vid behov hänvisning vidare,
- arbeta för att informera på ett sätt som når alla oavsett funktionsnedsättning,
- texter på klarspråk, det vill säga med ett enkelt, tydligt och begripligt språk i alla olika sammanhang,
- vid behov kan texter översättas eller tolkas till andra språk, inklusive teckenspråk, samt
- relevanta och konsekventa budskap, tydliga upplysningar, vägledning och råd i frågor som rör kommunens verksamhet
- att det är tydligt att det är Kungälv kommun som är avsändare och följer den grafiska profilen. Det är inte de olika verksamheterna som ska särskilja sig från kommunen, det är kommunen som ska särskilja sig från andra aktörer.

Den externa kommunikationen

Den externa kommunikationen riktar sig till nuvarande och potentiella kommuninvånare, inpendlare i kommunen, medarbetare, näringslivet, besökare, samarbetspartners, samt föreningar, ideella och organisationer, andra kommuner, myndigheter, opinionsbildare och media med flera. Kommunikationen ska:

- ge kunskap om kommunens verksamhet, den politiska styrningen, utbud och service och förenkla och underlätta vardagen för de som bor, verkar och vistas i Kungälv,
- öka insyn, delaktighet och inflytande och uppmuntra till kommunikation och dialog kring kommunens verksamhet och politiska beslut,
- stärka Kungälv varumärke genom att skapa intresse och förtroende för kommunens verksamhet.

Den interna kommunikationen

Den interna kommunikationen riktar sig till förtroendevalda, medarbetare och fackliga organisationer. Kommunikationen ska:

- stödja det dagliga arbetet genom att ge den information som förtroendevalda, medarbetare och fackliga organisationer behöver,
- bidra till att göra kommunen till en attraktiv arbetsgivare genom att skapa förutsättningar för dialog, delaktighet, engagemang och därigenom ett gott arbetsklimat, samt
- bidra till välinformerade förtroendevalda, medarbetare samt fackliga organisationer och därigenom bidra till högre kvalitet.

Massmedias roll

Medier fyller en viktig samhällsfunktion som granskare av kommunens arbete. Öppenhet och god service till media är därmed en prioriterad del av kommunikationsarbetet. Meddelarfrihet och åsiktsfrihet är hörnstenar i ett öppet demokratiskt samhälle. När medarbetare uttalar sig i olika medier är det viktigt att skilja på om uttalandet sker som privatperson eller som representant för kommunen. Meddelarfriheten är dock inskränkt i vissa avseenden genom offentlighets- och sekretesslagen.

Kommunikation inför och vid verksamhets- och samhällsstörning

Inför eller vid verksamhets- eller samhällsstörning ska kommunen agera snabbt och kraftfullt och informera om situationen, vilka bedömningar som görs och vilka åtgärder som sätts in. Det sker genom samverkan med verksamheter, andra myndigheter och organisationer och genom att utnyttja och samordna intern och extern kommunikation via de kanaler och kontaktytor som lämpar sig bäst.

Roll- och ansvarsfördelning

Ansvar för kommunikation och dialog följer verksamhetsansvaret.

- Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för kommunikationsfrågor och nyttan för de som bor, verkar och vistas i kommunen.
- Myndighetsnämnder, utskott och förvaltningen ansvarar för intern och extern kommunikation^{en} samt ansvarar för medborgardialog inom sitt verksamhetsområde.
- Kommundirektör, sektorchefer ^{och} chefer/rektorer och arbetsledare ansvarar för att planering av kommunikation finns med i verksamhetsplaneringen och det dagliga arbetet, i form av information till och dialog med medarbetare och fackliga organisationer, näringslivet samt de som bor, verkar och vistas i kommunen.
- Förtroendevalda och medarbetare ska söka och ta emot information om frågor som är viktiga för det egna arbetet och ansvarar för att kommunicera om det egna arbetsområdet, såväl internt som externt.
- **Kommunikationsstrategen** har övergripande kommunikationsansvar och leder kommunikationsarbetet tillsammans med förvaltningsledningen.

- **Kommunikationsstrategen** ska tillsammans med kommunikatörer stödja förtroendevalda, chefer och medarbetare i deras kommunikationsarbete, genom att initiera, genomföra och följa upp kommunikationsprocessen.

6. Levandegöra

Regelbunden utbildning av chefer, projektledare och handläggare.

7. Uppföljning

Varje kommunikationsinsats ska **ll** följas upp genom att utvärdera måluppfyllelsen.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kommunikationspolicy

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/XXXX
Beslut: XXXX
Beredande politiskt organ: Kommunstyrelsen
Ersätter tidigare beslut 2019-11-07 KF § 267/2019
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Madeleine Nilsson

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Kommunikationspolicy för Kungälv kommun	3
Krav på kommunikationen	3
Den externa kommunikationen	4
Den interna kommunikationen.....	4
Massmedias roll.....	4
Kommunikation inför och vid verksamhets- och samhällsstörning	4
Roll- och ansvarsfördelning	4
6. Levandegöra	5
7. Uppföljning	5

1. Inledning

Kommunikationspolicyn utgår ifrån att information och kommunikation är en grundförutsättning för insyn, delaktighet och inkludering för de som bor, verkar och vistas i Kungälv.

2. Relation till andra styrdokument

Policyn utgår ifrån förvaltningslagen, tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, offentlighets- och sekretesslagen, upphovsrättslagen och dataskyddsförordningen. Utifrån kommunikationspolicyn finns tillämplande dokument inom kommunikationsområdet.

3. Syfte

Syftet med policyn är att införa ett enhetligt arbetssätt för kommunikationsområdet som leder till att de som bor, verkar och vistas i Kungälv kommun är välinformerade och kan vara delaktiga i att utforma samhället. Det enhetliga arbetssättet kring kommunikation ska också bidra till att stärka kommunens varumärke och öka förtroendet för kommunen.

4. Mål och viljeinriktning

God kommunikation är ett ledningsverktyg som bidrar till att kommunens övergripande mål uppfylls och att beslut får snabbare genomslag. Ett framgångsrikt kommunikationsarbete bidrar också till att öka medarbetares delaktighet, motivation och ansvar på arbetsplatsen och medborgarnas förtroende för kommunen.

5. Kommunikationspolicy för Kungälv kommun

Övergripande målsättning med kommunikationen är att medarbetare, invånare och andra aktörer ska uppleva att kommunikationen med kommunen fungerar smidigt, att den information som behövs finns på plats, och att det också finns vägar för dialog, frågor, synpunkter och kunskapsutbyte.

- Kommunens kommunikationsarbete ska bidra till att fördjupa demokratin genom att väcka intresse, ge kunskaper och stimulera till dialog, delaktighet och debatt om verksamheten nu och i framtiden.
- All information ska utformas på mottagarens villkor. Medborgarens, brukarens, organisationer och näringslivets perspektiv och behov ska vara vägledande vid varje informationstillfälle.
- Kommunikationsarbetet ska syfta till att stödja och leva upp till kommunfullmäktiges vision, mål, budget och beslut.

Krav på kommunikationen

Kommunens kommunikation ska vara öppen, tillgänglig, tydlig och snabb. Det omfattar all typ av information och kommunikation som sker genom kommunens kanaler eller som har kommunen som avsändare. Det handlar om kontakter och dialoger i olika forum som exempelvis möten, telefonsamtal, e-post, webbplatser, sociala medier, e-tjänst, nyhetsbrev, annonser, pressmeddelanden, massmediekontakter, trycksaker, medborgardialoger och synpunkts- och klagomålshantering med mera.

Den interna och externa kommunikationen kännetecknas av:

- ett proaktivt arbetssätt som innebär att förutse omvärldens intresse och göra information tillgänglig innan den efterfrågas,
- att kommunikationen är utformad och kanaler valda utifrån målgruppernas förutsättningar, behov och demokratiska rättigheter,
- att kommunikationen speglar och representerar kommunens sammansättning och visar till exempel olika åldrar, kön, etnicitet, funktionsnedsättning/-variation, könsidentitet, familjebildningar och religions- och trosuppfattning,

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- planerade kommunikationsinsatser och av att utvärdering sker av genomförda tidigare insatser,
- dialog med målgrupper och öppenhet för idéer, kritik och frågor som sedan används på ett konstruktivt sätt i utveckling av det fortsatta arbetet,
- lättillgänglig information om kommunens verksamhet, snabb respons och vid behov hänvisning vidare,
- arbeta för att informera på ett sätt som når alla oavsett funktionsnedsättning,
- texter på klarspråk, det vill säga med ett enkelt, tydligt och begripligt språk i alla olika sammanhang,
- vid behov kan texter översättas eller tolkas till andra språk, inklusive teckenspråk,
- relevanta och konsekventa budskap, tydliga upplysningar, vägledning och råd i frågor som rör kommunens verksamhet
- att det är tydligt att det är Kungälv kommun som är avsändare och följer den grafiska profilen. Det är inte de olika verksamheterna som ska särskilja sig från kommunen, det är kommunen som ska särskilja sig från andra aktörer.

Den externa kommunikationen

Den externa kommunikationen riktar sig till nuvarande och potentiella kommuninvånare, inpendlare i kommunen, medarbetare, näringslivet, besökare, samarbetspartners, samt föreningar, ideella och organisationer, andra kommuner, myndigheter, opinionsbildare och media med flera.

Kommunikationen ska:

- ge kunskap om kommunens verksamhet, den politiska styrningen, utbud och service och förenkla och underlätta vardagen för de som bor, verkar och vistas i Kungälv,
- öka insyn, delaktighet och inflytande och uppmuntra till kommunikation och dialog kring kommunens verksamhet och politiska beslut,
- stärka Kungälvs varumärke genom att skapa intresse och förtroende för kommunens verksamhet.

Den interna kommunikationen

Den interna kommunikationen riktar sig till förtroendevalda, medarbetare och fackliga organisationer.

Kommunikationen ska:

- stödja det dagliga arbetet genom att ge den information som förtroendevalda, medarbetare och fackliga organisationer behöver,
- bidra till att göra kommunen till en attraktiv arbetsgivare genom att skapa förutsättningar för dialog, delaktighet, engagemang och därigenom ett gott arbetsklimat, samt
- bidra till välinformerade förtroendevalda, medarbetare samt fackliga organisationer och därigenom bidra till högre kvalitet.

Massmedias roll

Medier fyller en viktig samhällsfunktion som granskare av kommunens arbete. Öppenhet och god service till media är därmed en prioriterad del av kommunikationsarbetet. Meddelarfrihet och åsiktsfrihet är hörnstenar i ett öppet demokratiskt samhälle. När medarbetare uttalar sig i olika medier är det viktigt att skilja på om uttalandet sker som privatperson eller som representant för kommunen. Meddelarfriheten är dock inskränkt i vissa avseenden genom offentlighets- och sekretesslagen.

Kommunikation inför och vid verksamhets- och samhällsstörning

Inför eller vid verksamhets- eller samhällsstörning ska kommunen agera snabbt och kraftfullt och informera om situationen, vilka bedömningar som görs och vilka åtgärder som sätts in. Det sker genom samverkan med verksamheter, andra myndigheter och organisationer och genom att utnyttja och samordna intern och extern kommunikation via de kanaler och kontaktytor som lämpar sig bäst.

Roll- och ansvarsfördelning

Ansvar för kommunikation och dialog följer verksamhetsansvaret.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för kommunikationsfrågor och nyttan för de som bor, verkar och vistas i kommunen.
- Myndighetsnämnder, utskott och förvaltningen ansvarar för intern och extern kommunikation samt ansvarar för medborgardialog inom sitt verksamhetsområde.
- Kommundirektör, sektorchefer, chefer/rektorer och arbetsledare ansvarar för att planering av kommunikation finns med i verksamhetsplaneringen och det dagliga arbetet, i form av information till och dialog med medarbetare och fackliga organisationer, näringslivet samt de som bor, verkar och vistas i kommunen.
- Förtroendevalda och medarbetare ska söka och ta emot information om frågor som är viktiga för det egna arbetet och ansvarar för att kommunicera om det egna arbetsområdet, såväl internt som externt.
- Administrativ chef har övergripande kommunikationsansvar och leder kommunikationsarbetet tillsammans med förvaltningsledningen.
- Administrativ chef ska tillsammans med kommunikatörer stödja förtroendevalda, chefer och medarbetare i deras kommunikationsarbete, genom att initiera, genomföra och följa upp kommunikationsprocessen.

6. Levandegöra

Regelbunden utbildning av chefer, projektledare och handläggare.

7. Uppföljning

Varje kommunikationsinsats ska följas upp genom att utvärdera måluppfyllelsen.

Kommunal flaggning

Riktlinjer

Diarienummer:

KS2023/2270

Dokumentansvarig:

Administrativ chef

Beredande politiskt

Kommunstyrelsen

organ: Beslutad av:

Kommunstyrelsen

Datum för

2023-XX-XX

beslut:

KUNGÄLV
KOMMUN

1. Inledning

Den svenska flaggan har ett symbolvärde vilket visar sig exempelvis genom att riksdagen har beslutat om allmänna flaggdagar. Kommunen ska visa delaktighet genom att flagga vid dessa högtidsdagar. Det finns även ett egenvärde i att kunna profilera kommunen genom att flagga kommunflaggan vid vissa platser och vid olika tillfällen. Skälet till kommunens flaggning på de officiella flaggstängerna, t.ex. namnet på den avlidne, ska framgå av kommunens hemsida.

2. Relation till andra styrdokument

Dokumentet är nära relaterat till:

- Riktlinjer för uppvaktning av medarbetare
- Grafiska profil för Kungälv kommun

3. Nulägesbeskrivning och begränsning

I Kungälv finns officiella flaggstänger vid Mimers Hus, Stadshuset, Rådhuset, Gamla torget, Färjevägen 3 och Bohus fästning. Utöver dessa finns det övriga kommunala flaggstänger vid verksamheter så som skolor och äldreboenden. Riktlinjerna gäller för de officiella flaggstängerna och är inte styrande för övriga kommunala flaggstänger, men där det är möjligt och lämpligt bör verksamheten eftersträva att följa dem.

4. Syfte

Syftet är att säkerställa att kommunal flaggning gällande lagar och förordningar samt att stärkprofileringen av Kungälv kommun.

5. Mål

Kommunens flaggstänger ska ha en likvärdig framtoning och utgöra en naturlig del i den offentliga miljön.

6. Lagar och regler

Lagen om Sveriges flagga är styrande tillsammans med Förordning om allmänna flaggdagar. Ytterligare vägledning finns hos exempelvis Stiftelsen Sveriges Nationaldag.

7. Flagga och flaggstång

Flaggans storlek ska anpassas efter flaggstångens höjd och placering. Vid flera flaggor intill varandra ska dessa ha samma storlek. Hissad flagga ska alltid vara hel och ren. Flaggstången ska vara hel, ren och flaggan ska kunna hänga fritt. Ordningen på flaggorna hissas heraldiskt höger, vilket innebär från höger då du står med ryggen mot den plats eller det föremål som ska flaggsmäckas.

8. Flaggning – dagar utan offentlig flaggning

Flaggor och vimplar enligt nedan är hissade dygnet runt.

- Stadshuset 5 kommunflaggor
- Mimers Hus 5 flaggor för verksamhetsprofilering (eller 5 kommunflaggor)
- Rådhuset Ingen flaggning
- Gamla torget Ingen flaggning
- Färjevägen 3 5 vimplar; isländsk, dansk, svensk, finsk, norsk
- Bohus fästning 5 vimplar; isländsk, dansk, svensk, finsk, norsk, Statens fastighetsverk

9. Flaggning - allmänna flaggdagar

Flaggorna hissas och halas enligt gällande rekommendationer.

- Stadshuset 5 svenska flaggor
- Mimers Hus 5 svenska flaggor
- Rådhuset 1 svensk flagga
- Gamla torget 2 svenska flaggor
- Färjevägen 3 5 svenska flaggor
- Bohus fästning 6 svenska flaggor

10. Annan offentlig flaggning

Flaggning i andra fall än på allmänna flaggdagar får förekomma efter medgivande frånkommunchef. Fastställda sådana dagar är:

Europadagen	9 maj
Norges nationaldag	17 maj
Val till Europaparlamentet	rörligt
datumDanmarks nationaldag	5 juni
Invigningen av West Pride	rörligt
datumIslands nationaldag	17 juni
Finlands självständighetsdag	6 december

I rang placeras nationsflaggor, FN-, EU-, kommun-, förenings- och organisationsflaggor.

Exempel 1: Europadagen:

- Stadshuset 1 svensk flagga, 1 EU-flagga, 3 kommunflaggor
- Mimers Hus 1 svensk flagga, 1 EU-flagga, 3 kommunflaggor
- Rådhuset Som dagar utan offentlig flaggning
- Gamla torget Som dagar utan offentlig flaggning
- Färjevägen 3 Som dagar utan offentlig flaggning
- Bohus fästning Som dagar utan offentlig flaggning

Exempel 2: Invigningen av West Pride

- Stadshuset 1 svensk flagga, 3 kommunflaggor, 1 regnbågsflagga
- Mimers Hus 1 svensk flagga, 3 kommunflaggor, 1 regnbågsflagga
- Rådhuset Som dagar utan offentlig flaggning
- Gamla torget Som dagar utan offentlig flaggning
- Färjevägen 3 Som dagar utan offentlig flaggning
- Bohus fästning Som dagar utan offentlig flaggning

Exempel 3: Norges nationaldag

- Stadshuset 1 svensk flagga, 1 norsk flagga, 3 kommunflaggor
- Mimers Hus 1 svensk flagga, 1 norsk flagga, 3 kommunflaggor
- Rådhuset Som dagar utan offentlig flaggning
- Gamla torget Som dagar utan offentlig flaggning
- Färjevägen 3 Som dagar utan offentlig flaggning (eventuellt norsk flaggning)
- Bohus fästning Som dagar utan offentlig flaggning (eventuellt norsk flaggning)

11. Dödsfall och övriga fall

Vid dödsfall och begravning avseende aktiv förtroendevald i kommunen sker flaggning på "halv stång" den dag då dödsfallet har ägt rum eller dagen efter samt den dag då jordfästningen äger rum.

Vid dödsfall och begravning avseende aktiv förtroendevald i kommunen kan flaggning ske på halv stång den dag då dödsfallet har ägt rum eller dagen efter samt den dag då jordfästningen äger rum. Flaggning vid förtroendevalds bortgång sker vid Stadshuset och efter samråd med anhöriga.

1. Flaggning vid förtroendevalds bortgång sker vid Stadshuset.

"Halv stång" innebär 2/3 av normalhöjden på fristående stång, till mitten på fasadstång. Flaggan ska först gå i topp och sedan halas till rätt nivå. Då flaggan halas ner ska den först gå i topp. När en begravning är slut ska flaggan hissas i topp och endera tas ned omedelbart eller tas ned vid ordinarie tidpunkt. Endast nationsflaggan hissas på halv stång. Flaggning i samband med dödsfall har alltid företräde framför annan flaggning inklusive allmän flaggdag. För statsbegravningar utfärdas särskilda bestämmelser. Vid dödsfall och begravning avseende anställd kan flaggning ske på de icke officiella flaggstängerna efter beslut av verksamhetschef och efter samråd med anhöriga.

Exempel: Dödsfall

- Stadshuset 1 svensk flagga på halv stång, 4 flaggstänger utan flaggning

Flaggning på de officiella flaggstängerna sker i övrigt efter beslut av kommundirektören.

12. Flaggor och vimplar vid evenemang på annan plats

Kommunflagga får endast användas vid evenemang där kommunen deltar.

13. Riktlinjer för användandet av andra nationers flaggor vid särskilda händelser av allmänt intresse

Kungälv kommun deltar i manifestationer med andra nationers flaggor när det görs i ett större sammanhang och sker i enlighet med Sveriges utrikespolitiska hållning.

14. Hur riktlinjerna levandegörs

Riktlinjerna ska levandegöras genom en beställning till kommunens utförandeorganisation. Beställningen ska tydliggöra ansvaret i enlighet med riktlinjer för kommunal flaggning, lagen om Sveriges flagga, förordning om allmänna flaggdagar samt vägledning från Stiftelsen Sveriges Nationaldag.

15. Uppföljning och utvärdering

För att säkerställa att kommunen har en god och ändamålsenlig flaggning bör riktlinjerna utvärderas vid revideringen vart fjärde år. Om det under perioden visar sig att riktlinjerna behöver uppdateras ska behovet initieras till berörd instans.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kommunal flaggning

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2249
Beslut: Kommunstyrelsen
Ersätter tidigare beslut 2021-08-18 KS2021/1054
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Madeleine Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	3
4. Mål och viljeinriktning.....	3
5. Lagar och regler.....	3
6. Flagga och flaggstång.....	3
7. Flaggning – dagar utan offentlig flaggning.....	3
13. Levandegöra.....	5
14. Uppföljning.....	5

1. Inledning

Den svenska flaggan har ett symbolvärde vilket visar sig exempelvis genom att riksdagen har beslutat om allmänna flaggdagar. Kommunen ska visa delaktighet genom att flagga vid dessa högtidsdagar. Det finns även ett egenvärde i att kunna profilera kommunen genom att flagga kommunflaggan vid vissa platser och vid olika tillfällen.

2. Relation till andra styrdokument

Dokumentet är nära relaterat till Riktlinjer för uppvaktning av medarbetare och Grafisk profil för Kungälv kommun.

3. Syfte

Syftet är att säkerställa att kommunal flaggning gällande lagar och förordningar samt att stärka profileringen av Kungälv kommun.

I Kungälv finns officiella flaggstänger vid Mimers Hus, Stadshuset, Rådhuset, Gamla torget, Färjevägen 3 och Bohus fästning. Utöver dessa finns det övriga kommunala flaggstänger vid verksamheter så som skolor och äldreboenden. Riktlinjerna gäller för de officiella flaggstängerna och är inte styrande för övriga kommunala flaggstänger, men där det är möjligt och lämpligt bör verksamheten eftersträva att följa dem.

4. Mål och viljeinriktning

Kommunens flaggstänger ska ha en likvärdig framtoning och utgöra en naturlig del i den offentliga miljön.

5. Lagar och regler

Lagen om Sveriges flagga är styrande tillsammans med Förordning om allmänna flaggdagar. Ytterligare vägledning finns hos exempelvis Stiftelsen Sveriges Nationaldag.

6. Flagga och flaggstång

Flaggans storlek ska anpassas efter flaggstångens höjd och placering. Vid flera flaggor intill varandra ska dessa ha samma storlek. Hissad flagga ska alltid vara hel och ren. Flaggstången ska vara hel, ren och flaggan ska kunna hänga fritt. Ordningen på flaggorna hissas heraldiskt höger, vilket innebär från höger då du står med ryggen mot den plats eller det föremål som ska flaggsmyskas.

7. Flaggning – dagar utan offentlig flaggning

Flaggor och vimplar enligt nedan är hissade dygnet runt.

- Stadshuset 5 kommunflaggor
- Mimers Hus 5 flaggor för verksamhetsprofilering (eller 5 kommunflaggor)
- Rådhuset Ingen flaggning
- Gamla torget Ingen flaggning
- Färjevägen 3 5 vimplar; isländsk, dansk, svensk, finsk, norsk
- Bohus fästning 5 vimplar; isländsk, dansk, svensk, finsk, norsk, Statens fastighetsverk

8. Flaggning – allmänna flaggdagar

Flaggorna hissas och halas enligt gällande rekommendationer.

- Stadshuset 5 svenska flaggor
- Mimers Hus 5 svenska flaggor
- Rådhuset 1 svensk flagga
- Gamla torget 2 svenska flaggor

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Färjevägen 3 5 svenska flaggor
- Bohus fästning 6 svenska flaggor

9. Annan offentlig flaggning

Flaggning i andra fall än på allmänna flaggdagar får förekomma efter medgivande från kommundirektören. Fastställda sådana dagar är:

- Europadagen 9 maj
- Norges nationaldag 17 maj
- Val till Europaparlamentet rörligt datum
- Danmarks nationaldag 5 juni
- Invigningen av West Pride rörligt datum
- Islands nationaldag 17 juni
- Finlands självständighetsdag 6 december

I rang placeras nationsflaggor, FN-, EU-, kommun-, förenings- och organisationsflaggor.

Exempel 1: Europadagen:

- Stadshuset 1 svensk flagga, 1 EU-flagga, 3 kommunflaggor
- Mimers Hus 1 svensk flagga, 1 EU-flagga, 3 kommunflaggor
- Rådhuset Som dagar utan offentlig flaggning
- Gamla torget Som dagar utan offentlig flaggning
- Färjevägen 3 Som dagar utan offentlig flaggning
- Bohus fästning Som dagar utan offentlig flaggning

Exempel 2: Invigningen av West Pride

- Stadshuset 1 svensk flagga, 3 kommunflaggor, 1 regnbågsflagga
- Mimers Hus 1 svensk flagga, 3 kommunflaggor, 1 regnbågsflagga
- Rådhuset Som dagar utan offentlig flaggning
- Gamla torget Som dagar utan offentlig flaggning
- Färjevägen 3 Som dagar utan offentlig flaggning
- Bohus fästning Som dagar utan offentlig flaggning

Exempel 3: Norges nationaldag

- Stadshuset 1 svensk flagga, 1 norsk flagga, 3 kommunflaggor
- Mimers Hus 1 svensk flagga, 1 norsk flagga, 3 kommunflaggor
- Rådhuset Som dagar utan offentlig flaggning
- Gamla torget Som dagar utan offentlig flaggning
- Färjevägen 3 Som dagar utan offentlig flaggning (eventuellt norsk flaggning)
- Bohus fästning Som dagar utan offentlig flaggning (eventuellt norsk flaggning)

10. Dödsfall och övriga fall

Vid dödsfall och begravning avseende aktiv förtroendevald i kommunen kan flaggning ske på halv stång den dag då dödsfallet har ägt rum eller dagen efter samt den dag då jordfästningen äger rum. Flaggning vid förtroendevalds bortgång sker vid Stadshuset och efter samråd med anhöriga.

Halv stång innebär 2/3 av normalhöjden på fristående stång, till mitten på fasadstång. Flaggan ska först gå i topp och sedan halas till rätt nivå. När en begravning är slut ska flaggan hissas i topp och endera tas ned omedelbart eller tas ned vid ordinarie tidpunkt. Endast nationsflaggan hissas på halv stång. Flaggning i samband med dödsfall har alltid företräde framför annan flaggning inklusive allmän flaggdag. För statsbegravningar utfärdas särskilda bestämmelser. Vid dödsfall och begravning

avseende anställd kan flaggning ske på de icke officiella flaggstängerna efter beslut av verksamhetschef och efter samråd med anhöriga.

Exempel: Dödsfall

- Stadshuset 1 svensk flagga på halv stång, 4 flaggstänger utan flaggning

Flaggning på de officiella flaggstängerna sker i övrigt efter beslut av kommundirektören.

11. Flaggor och vimplar vid evenemang på annan plats

Kommunflagga får endast användas vid evenemang där kommunen deltar.

12. Riktlinjer för användandet av andra nationers flaggor vid särskilda händelser av allmänt intresse

Kungälv kommun deltar i manifestationer med andra nationers flaggor när det görs i ett större sammanhang och sker i enlighet med Sveriges utrikespolitiska hållning.

13. Levandegöra

Riktlinjerna ska levandegöras genom en beställning till kommunens utförandeorganisation. Beställningen ska tydliggöra ansvaret i enlighet med riktlinjer för kommunal flaggning, lagen om Sveriges flagga, förordning om allmänna flaggdagar samt vägledning från Stiftelsen Sveriges Nationaldag.

14. Uppföljning

För att säkerställa att kommunen har en god och ändamålsenlig flaggning bör riktlinjerna utvärderas vid revideringen vart fjärde år. Om det under perioden visar sig att riktlinjerna behöver uppdateras ska behovet initieras till berörd instans.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2023-11-23

Styrddokument - riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun (Dnr KS2023/1443-5)

Sammanfattning

Skollagen anger att elever i grundskola, anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola har under vissa förutsättningar rätt till kostnadsfri skolskjuts från hemmet till skolan. Kommunens skolskjutsregler ska vara ett stöd vid tolkning av skollagen och rådgivande vid bedömningarna. För elever i gymnasieskolan regleras kommuners skyldigheter i "lag om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor".

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrddokument revideras.

Ärendet återremitterades förvaltningen från kommunstyrelsen 2023-11-15 med yrkandet att rubriken *ersättning för resor och logi vid distansundervisning* förtydliga stycket avseende ersättning och färdmedel till och från distansundervisning.

Eftersom styrddokumentet upphör att gälla 2023-12-31 och kommunen behöver gällande riktlinjer för skolskjuts tas rubriken bort för bearbetning under våren 2024.

Förslag till beslut innehåller därmed inga ändringar från idag gällande dokument.

Förvaltningens förslag till beslut är att riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas.

Juridisk bedömning

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun utgör tillämpningsföreskrifter till gällande författningsbestämmelser om skolskjuts.

Med författningsbestämmelser gällande skolskjuts avses skollagen (2010:800), förordningen (1970:340) om skolskjutsning samt Trafiksäkerhetsverkets föreskrifter om skolskjutsning (TSVFS 1988:17).

Vad gäller elevresor i gymnasieskolan är de gällande författningsbestämmelserna lag (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor samt förordning (1991:1120) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

Förvaltningens bedömning

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrddokument revideras enligt Policyn för styrddokument (KS2019/1577). Förvaltningen såg behov att förtydliga kommunens skyldigheter att betala för elever som läser vid distansgymnasium vid obligatorisk närundervisning har uppkommit.

Ärendet återremitterades förvaltningen från kommunstyrelsen 2023-11-15 med yrkandet att rubriken *ersättning för resor och logi vid distansundervisning* förtydliga stycket avseende ersättning och färdmedel till och från distansundervisning.

Eftersom styrdokumentet upphör att gälla 2023-12-31 och kommunen behöver gällande riktlinjer för skolskjuts tas rubriken bort för bearbetning under våren 2024.

Förslag till beslut innehåller därmed inga ändringar från idag gällande dokument.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål att *ge goda förutsättningar för livslångt lärande samt att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen*. Det sistnämnda genom att ha tydliga riktlinjer som beskriver kommunens skyldigheter gentemot medborgarna.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet har koppling till det fjärde målet i Agenda 2030: god utbildning för alla.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Styrdokumentet står inte i strid med annat politiskt fattat styrdokument.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Tydliga riktlinjer skapar rättssäkerhet i beslut gentemot medborgarna. Riktlinjerna förtydligar också för sökanden vilka villkor som gäller och på vilka grunder beslut om att bevilja eller avslå ansökningar om skolskjuts och elevresebidrag tas.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Revideringen har ingen påverkan ur medarbetarperspektiv.

Ekonomisk bedömning

Styrdokumentet har ingen påverkan på kommunens ekonomi. Kostnader för skolskjuts hanteras inom sektorns ram.

Förslag till beslut

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Amela Filipovic
Verksamhetschef

Dennis Reinhold
Sektorchef

Expedieras till: Kajsa Danesjö, Sophie Idermark Hansson

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: <KS202X/...>
Beslut: <Datum-...Instans §.../År>
Beredande politiskt organ: Sociala myndighetsnämnden
Ersätter tidigare beslut KS2019/1562
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Skolskjutssamordnare
Senast uppdaterad av: Sophie Idermark Hansson

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Skolskjuts i förskoleklass, grundskola, grundsärskola och gymnasiesärskola	3
5.1 Rätt till skolskjuts i förskoleklass, grundskola och grundsärskola.....	3
5.2 Övriga tillämpningar.....	5
6. Elever i gymnasieskolan	6
7. Levandegöra	6
8. Uppföljning	7

1. Inledning

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun utgör tillämpningsföreskrifter till gällande författningsbestämmelser om skolskjuts. Vid bedömning och beslut i skolskjutsärenden ska skollagen och den tolkning som utvecklats i förvaltningsdomstolar ligga till grund. Kommunens skolskjutsregler ska vara ett stöd vid tolkning av skollagen och rådgivande vid bedömningarna. Om riktlinjerna i något avseende strider mot författningsbestämmelser eller mot fastställd tolkning av skolskjutsbestämmelserna skall riktlinjerna inte tillämpas i dessa delar.

2. Relation till andra styrdokument

Med författningsbestämmelser gällande skolskjuts avses skollagen (2010:800), förordningen (1970:340) om skolskjutsning samt Trafiksäkerhetsverkets föreskrifter om skolskjutsning (TSVFS 1988:17).

Vad gäller elevresor i gymnasieskolan är de gällande författningsbestämmelserna lag (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor samt förordning (1991:1120) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

3. Syfte

Syftet med riktlinjerna är att förtydliga på vilka grunder beslut om att bevilja eller avslå ansökningar om skolskjuts och elevresebidrag tas.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen med riktlinjerna är att skapa förutsättning och styrning för att uppfylla lagar och krav samt säkerställa en likvärdig process.

5. Skolskjuts i förskoleklass, grundskola, grundsärskola och gymnasiesärskola

Definitioner

Med *hemmet* menas elevens folkbokföringsadress eller annan boendeadress vid växelvis boende.

Med *färdväg* menas den kortaste användbara väg som eleven kan gå eller cykla från hemmet till skolan.

Med *anvisad skola* menas den skola i vilken eleven skulle gå om kommunen placerat eleven.

5.1 Rätt till skolskjuts i förskoleklass, grundskola och grundsärskola

I Kungälv kommun har elev i förskoleklass, grundskola, grundsärskola och gymnasiesärskola rätt till skolskjuts i enlighet med gällande författningsbestämmelser och dessa riktlinjer. Rätten gäller för elever som är folkbokförda i Kungälv kommun. För varje elev som ansöker om skolskjuts ska en individuell prövning göras utifrån fyra kriterier:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Färdvägens längd
2. Trafikförhållanden
3. Funktionsnedsättning
4. Annan särskild omständighet

Färdvägens längd

Elev har rätt till skolskjuts om färdvägens längd mellan hemmet och skolan överstiger:

- 2 km för elev i förskoleklass - årskurs 3
- 3 km för elev i årskurserna 4-6
- 4 km för elev i årskurserna 7-9

Avståndet mellan hemmet och busshållplats/upsamlingsplats ska inte överstiga avståndsgränserna för färdvägens längd mellan hemmet och skolan.

Trafikförhållanden

Oavsett avståndsreglerna kan skolskjuts beviljas till följd av bedömning av trafikförhållandena. Bedömningen görs av kommunens handläggare. Om elevens beviljas skolskjuts på grund av trafikförhållanden och dessa förändras under läsåret, exempelvis genom att en gång- och cykelväg anläggs, kan eleven förlora rätten till skolskjuts och få sitt busskort återkallat.

Funktionsnedsättning

Vid funktionsnedsättning ska en bedömning göras av hur funktionshindret påverkar elevens möjligheter att ta sig till skolan. Till stöd för denna bedömning kan ett underlag begäras av skolskjutssamordnare från elevens vårdnadshavare, till exempel ett medicinskt utlåtande från läkare. Det är skolskjutssamordnare som avgör om underlag behöver begäras in. Om funktionsnedsättningen är väl känd kan det vara exempel på en situation då underlag inte behövs.

Tillfällig funktionsnedsättning

Kommunen har tecknat en olycksfallsförsäkring för elever, barn, ungdomar och andra grupper inom Kungälv kommunens verksamhetsområde. Försäkringen gäller under skoltid, fritid samt ferier. Elev som skadar sig kan via försäkringsbolaget få taxi till och från skolan om skadan medför att eleven inte på egen hand kan ta sig till skolan. Föräldrarna tar själva kontakt med försäkringsbolaget.

Vid planerad operation som medför att eleven inte kan ta sig till skolan på egen hand, alternativt är i behov av annan form av skolskjuts under rehabiliteringsperioden än den redan beslutade, ska förälder vända sig till försäkringsbolaget i första hand. Om operationen avser att åtgärda något som inte täcks av försäkring ska ansökan med bifogat läkarintyg om skolskjuts för den aktuella perioden inkomma till skolskjutssamordnare.

Annan särskild omständighet

Skollagen innehåller även en skyldighet för kommunen att anordna skolskjuts för elever på grund av "annan särskild omständighet". Syftet med denna punkt är att fånga upp situationer där det framstår som nödvändigt eller motiverat att bevilja skolskjuts trots att skolskjuts inte kan beviljas på grund av färdvägens längd, trafikförhållandena eller funktionsnedsättning hos elev. Bedömningen görs utifrån de förutsättningar som är aktuella i det enskilda ärendet.

Val av annan förskoleklass, grundskola eller grundsärskola

Om en elev väljer en annan skola än den anvisade skolan kvarstår inte rätten till skolskjuts. Det gäller såväl om eleven väljer en annan kommunal skola inom och utanför Kungälv kommun samt fristående skola inom Kungälv kommun. Kommunen ska dock även i dessa fall anordna skolskjuts om det kan ske utan ekonomiska eller organisatoriska svårigheter. Bedömningen för om resan till den valda skolan innebär ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för kommunen ska göras utifrån vilken skyldighet kommunen hade haft ifall eleven valt att gå i den skola som kommunen hade placerat eleven. Ekonomiska svårigheter definieras som merkostnad för kommunen.

Val av annan gymnasiesärskola

Elev som är folkbokförd i Kungälv kommun och valt en gymnasiesärskola som omfattas av samverkansavtalet i Göteborgsregionens Kommunalförbund (GR) har rätt till kostnadsfri skolskjuts mellan hemmet och skolan om sådan behövs med hänsyn till ovanstående kriterier.

Växelvis boende

I vissa fall vid gemensam vårdnad anses eleven ha två bostadsadresser, växelvis boende. Bedömning av elevens rätt till skolskjuts ska göras med utgångspunkt i elevens båda bostadsadresser. Förutsättningarna för växelvis boende är att båda bostadsadresserna är belägna inom Kungälv kommun och boendet bygger på ett fast och varaktigt arrangemang och är likvärdigt fördelat på de båda adresserna, till exempel boende varannan vecka på respektive adress.

Väntetid och restid

Hänsyn till väntetid ska bedömas i varje enskilt fall med utgångspunkt bland annat i elevens färdväg och ålder.

Det här är inte skolskjuts

Del av resa beviljas inte, exempelvis genom busskort till kommungränsen.

Skolskjuts mellan hemmet och fritidshemsverksamhet beviljas inte. Om eleven har fritidsverksamhet vissa dagar i veckan, och därmed är behov av skolskjuts övriga dagar, måste vårdnadshavare uppvisa schema tillsammans med ansökan för att kunna beviljas skolskjuts.

Andra "skolresor"

Resor till skolans verksamheter under skoldagen är inte skolskjuts i skollagens mening¹. Det gäller till exempel förflyttningar till idrottshall/simbad, lokaler för hemkunskap, moderna språk och modersmålsundervisning inom schemalagd undervisning. Dessa resor anordnas dock, enligt principen om kostnadsfri skolgång, på samma sätt som skolskjutsar genom främst reguljär linjetrafik.

5.2 Övriga tillämpningar

Ansvar

Föräldrarna ansvarar för att barnen kommer till och från busshållplatsen eller mötesplatsen för skolskjutsen. Det är också föräldrarnas ansvar att lära barnen åka med kollektivtrafik.

Busschauffören eller taxichauffören ansvarar för att barnen transporteras till och från skolan på ett säkert sätt.

Skolan ansvarar för eleverna under hela skoldagen och ser till att de yngre eleverna kommer i tid till taxin eller bussen efter skolan.

Beslut gällande skolskjuts och hållplatser

Beslut gällande skolskjuts fattas på delegation från sociala myndighetsnämnden. Se sociala myndighetsnämndens delegeringsordning. Beslut som skolskjuts gäller för ett läsår. Beslut om skolskjuts eller resor till och från skolan kan alltid överklagas enligt antingen laglighetsprövning eller förvaltningsbesvär. Vid varje beslut som skickas ut medföljer besvärshänvisning. Skollagen 28 kap. reglerar vad som går att överklaga genom förvaltningsbesvär. Beslut om skolskjutsarnas färdväg och de platser där av- eller påstigning sker fattas på delegation från kommunstyrelsen. Se kommunstyrelsens delegeringsordning. Beslut som skolskjutsarnas färdväg och hållplatser gäller för ett läsår.

Borttappat busskort

Elever som förlorat eller råkat skada sitt skolkort kan få ett ersättningskort mot en administrativ avgift som motsvarar omkostnaden för det som Västtrafik fakturerar kommunen. Borttappat kort anmäler du på kommunens hemsida.

¹ Om inte skoldagen börjar eller slutar vid dessa verksamheter, då är det skolskjuts i skollagens mening eftersom resan avser elevens färd från/till hemmet och "plats där utbildningen bedrivs" (Skollagen 2010:800).

Flytt eller byte av skola

Det åligger vårdnadshavarna att meddela förändringar till skolans administratör vid flytt och/eller byte av skola. Om flytt eller byte av skola innebär att eleven inte längre är berättigad till skolskjuts kommer kort att spärras.

Hur skolskjuts anordnas

Skolskjuts i Kungälv kommun anordnas till största del av upphandlad linjetrafik i regi av Västtrafik. Alla skolskjutslinjer är öppna för allmänheten. I vissa fall anordnas skolskjutsen också med taxi- och båttrafik samt självskjuts. För mer information om specifik skolresa se Västtrafiks reseplanerare.

Självskjuts

I undantagsfall kan självskjutsning vara aktuellt. Självskjutsning innebär att vårdnadshavaren mot ersättning skjutsar eleven efter överenskommelse med kommunen. Exempel på situationer när detta kan inträffa är om gångväg till hållplatsen överstiger kilometergränsen eller om en elev av olika anledningar inte kan eller bör åka i linjetrafik. För självskjuts lämnas en ersättning per kilometer motsvarande den skattefria delen av den kommunala reseersättningen.

6. Elever i gymnasieskolan

Resebidrag

Om elev har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen och är folkbokförda i Kungälv kommun har denne rätt till resebidrag om färdvägen mellan skola och hem överstiger 6 kilometer.

I Kungälv kommun anordnas resorna genom reguljär linjetrafik och resebidraget utgår i form av ett busskort. För elever som av olika skäl inte kan åka buss ges kontant resebidrag om max 1/30 av prisbasbelopp per kalendermånad. Före sådant kontant resebidrag betalas ut måste ansökan inkomma och bedömning ske.

Färdtjänst och RH-anpassad utbildning

För elever som inte kan begagna sig elevresebidrag i form av ett busskort på grund av funktionshinder finns möjlighet till skoltaxi till och från gymnasieskolan. Grundkravet för att bli beviljad dessa resor är att gymnasieeleven har ett färdtjänstbeslut.

Elever som genomgår gymnasieutbildning, som är speciellt anpassad för svårt rörelsehindrade ungdomar (Rh-anpassad utbildning), samt elever i utbildning för döva eller hörselskadade vid riksgymnasium, kan i stället för elevresebidrag från kommun få bidrag från staten för bland annat kostnader för resor mellan hemorten och skolan samt till dagliga resor på utbildningsorten. Ansökan görs hos CSN. Om eleven inte har rätt till bidrag från CSN kan ansökan inkomma till kommunen.

Inackorderingstillägg

Elev som läser en gymnasieutbildning kan ansöka om inackorderingstillägg om denne har lång resväg och tvingas bo på skolorten (inackorderas). Om eleven beviljas inackorderingsbidrag beviljas denne inte samtidigt elevresebidrag.

Beslut gällande elevresor

Beslut gällande elevresor fattas på delegation från sociala myndighetsnämnden. Se sociala myndighetsnämndens delegeringsordning. Beslut enligt "Lag om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor" kan överklagas i den ordning som gäller för laglighetsprövning enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900).

7. Levandegöra

Riktlinjerna används vid varje beslut gällande skolskjuts och elevresor. Riktlinjerna ska publiceras på kommunens hemsida för medborgare att ta del av.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8. Uppföljning

Riktlinjerna kommer följas upp var fjärde år om revideringar inte behövs tidigare utifrån lagändring eller förändrad rättspraxis.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-15

Sida

42 (82)

§ 356/2023

Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun (Dnr KS2023/1443)

Sammanfattning

Skollagen anger att elever i grundskola, grundsärskola och gymnasiesärskola har under vissa förutsättningar rätt till kostnadsfri skolskjuts från hemmet till skolan. Kommunens skolskjutsregler ska vara ett stöd vid tolkning av skollagen och rådgivande vid bedömningarna. För elever i gymnasieskolan regleras kommuners skyldigheter i ”lag om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor”.

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrdokument revideras.

I reviderade riktlinjer föreslås ett tillägg i nuvarande riktlinjer. Tillägget gäller ersättning för elever som läser vid distansgymnasium vid obligatorisk närundervisning. I övrigt har inga ändringar skett i innehåll.

Förslag till beslut är att Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun
Bilaga Riktlinje skolskjuts och elevresor
Bilaga Protokollsutdrag - Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun - Sociala myndighetsnämnden

Återremissyrkande

Miguel Odhner (S): Återremiss till Sociala myndighetsnämnden att under rubriken ersättning för resor och logi vid distansundervisning förtydliga stycket avseende ersättning och färdmedel till och från distansundervisning.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på återremissyrkandet och finner att kommunstyrelsen beslutar att återremittera ärendet.

Beslut

Ärendet återremitteras till Sociala myndighetsnämnden att under rubriken ersättning för resor och logi vid distansundervisning förtydliga stycket avseende ersättning och färdmedel till och från distansundervisning.

Expedieras till:

För kännedom till:

Kajsa Danesjö, Sophie Idemark Hansson

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-01

Sida

50 (64)

§ 651/2023

Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun (Dnr KS2023/1443)

Sammanfattning

Skollagen anger att elever i grundskola, grundsärskola och gymnasiesärskola har under vissa förutsättningar rätt till kostnadsfri skolskjuts från hemmet till skolan. Kommunens skolskjutsregler ska vara ett stöd vid tolkning av skollagen och rådgivande vid bedömningarna. För elever i gymnasieskolan regleras kommuners skyldigheter i ”lag om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor”.

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrdokument revideras.

I reviderade riktlinjer föreslås ett tillägg i nuvarande riktlinjer. Tillägget gäller ersättning för elever som läser vid distansgymnasium vid obligatorisk närundervisning. I övrigt har inga ändringar skett i innehåll.

Förslag till beslut är att Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun
Bilaga Riktlinje skolskjuts och elevresor

Förslag till beslut i Kommunstyrelsen

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Expedieras till:
Kommunstyrelsen

För kännedom till:
Kajsa Danesjö
Sophie Idermark
Hansson

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2023-06-20

Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun (Dnr KS2023/1443-2)

Sammanfattning

Skollagen anger att elever i grundskola, grundsärskola och gymnasiesärskola har under vissa förutsättningar rätt till kostnadsfri skolskjuts från hemmet till skolan. Kommunens skolskjutsregler ska vara ett stöd vid tolkning av skollagen och rådgivande vid bedömningarna. För elever i gymnasieskolan regleras kommuners skyldigheter i ”lag om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor”.

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrdokument revideras.

I reviderade riktlinjer föreslås ett tillägg i nuvarande riktlinjer. Tillägget gäller ersättning för elever som läser vid distansgymnasium vid obligatorisk närundervisning. I övrigt har inga ändringar skett i innehåll.

Förslag till beslut är att Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Juridisk bedömning

Enligt förordning 2011:682 om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan i Torsås kommun får Torsås kommun anordna nationella program i gymnasieskolan genom distansundervisning för elever i hela landet.

Enligt skollagen 22 kap. 12 § har en elev som har distansundervisning rätt till ersättning för de resor inom Sverige som krävs för utbildningen. Elevens hemkommun ska stå för kostnaderna.

Om eleven i anslutning till en resa enligt första stycket måste övernatta utanför det egna hemmet, ska hemkommunen svara för kostnader för logi under resan.

Förvaltningens bedömning

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrdokument revideras enligt Policyn för styrdokument (KS2019/1577). Behov att förtydliga kommunens skyldigheter att betala för elever som läser vid distansgymnasium vid obligatorisk närundervisning har uppkommit.

Genom att införa ett stycke i riktlinjer om skolskjuts och elevresor om rese- och logikostnader för elever som läser vid distansgymnasium förtydligas behandlingen av dessa ärenden både för förvaltningen och elev/vårdnadshavare.

Följande stycke föreslås ingå i riktlinjer om skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun under kapitel 6 elever i gymnasieskolan:

Ersättning för resor och logi vid distansundervisning

En elev som deltar i distansundervisning har enligt skollagen (2010:800) 22 kap. 12 § rätt till ersättning för de resor inom Sverige som krävs för utbildningen.

Eleven ska ha deltagit vid obligatorisk schemalagd aktivitet på skolenheten som krävde att eleven reste till skolan. Kommunen ersätter resor mellan elevens folkbokföringsadress och utbildningslokalen. För att få ersättning ska eleverna använda det billigaste alternativet som krävs för att komma till och från utbildningen, i första hand buss, tåg eller egen bil. Om övernattning måste ske på grund av utbildningens tider ersätts även resor till och från ett boende nära skolan samt logi. Kommunen ersätter faktiska kostnader för resa kollektivt färdmedel samt kostnad för logi mot uppvisande av kvitto. Vid resa med egen bil ersätter kommunen resekostnaden utifrån Skatteverkets schablonbelopp för reseavdrag.

Eleven ska kunna uppvisa ett intyg på närvaron vid den aktuella skolenheten där utbildningen bedrivs. Ersättning betalas retroaktivt. Kommunen ersätter endast elevens kostnader, inte medföljande vuxen.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål *att ge goda förutsättningar för livslångt lärande* samt *att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen*. Det sistnämnda genom att ha tydliga riktlinjer som beskriver kommunens skyldigheter gentemot medborgarna.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet har koppling till det fjärde målet i Agenda 2030: god utbildning för alla.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Med revideringen förtydligas kommunens skyldighet enligt lag att ersätta elev vid distansgymnasium för de resor som krävs för utbildningen. I övrigt finns inte koppling till annat kommunalt styrdokument.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Att kommunen ersätter elev som läser vid distansutbildning för rese- och logikostnader som krävs för att genomföra obligatoriska moment i undervisningen underlättar för den enskilde eleven och dess vårdnadshavare som inte behöver stå för dessa kostnader.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Revideringen har ingen påverkan ur medarbetarperspektiv.

Ekonomisk bedömning

Revideringen har i sig ingen påverkan på kommunens ekonomi. Innehållet i förslag på text som ska ingå i riktlinjen är lagstadgat och måste utbetalas oavsett styrdokumentet.

Kungälv har ett fåtal elever inskrivna på Torsås Korrespondensgymnasium. Det är ett par obligatoriska moment per år och Kungälv ersätter då resa med kollektivt färdmedel eller bil samt kostnad för eventuell övernattnig.

Förslag till beslut

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Amela Filipovic
Verksamhetschef gymnasium

Dennis Reinhold
Sektorchef bildning och lärande

Expedieras till: Kajsa Danesjö
Sophie Idermark Hansson

För kännedom till:

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-30

Sida

41 (41)

§ 718/2023

Styrdokument - riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun (Dnr KS2023/1443)

Sammanfattning

Skollagen anger att elever i grundskola, anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola har under vissa förutsättningar rätt till kostnadsfri skolskjuts från hemmet till skolan. Kommunens skolskjutsregler ska vara ett stöd vid tolkning av skollagen och rådgivande vid bedömningarna. För elever i gymnasieskolan regleras kommuners skyldigheter i ”lag om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor”.

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrdokument revideras.

Ärendet återremitterades förvaltningen från kommunstyrelsen 2023-11-15 med yrkandet att rubriken *ersättning för resor och logi vid distansundervisning* förtydliga stycket avseende ersättning och färdmedel till och från distansundervisning.

Eftersom styrdokumentet upphör att gälla 2023-12-31 och kommunen behöver gällande riktlinjer för skolskjuts tas rubriken bort för bearbetning under våren 2024.

Förslag till beslut innehåller därmed inga ändringar från idag gällande dokument.

Förvaltningens förslag till beslut är att riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun
Bilaga Riktlinje skolskjuts och elevresor- efter återremiss

Bilaga Protokollsutdrag - Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun - Kommunstyrelsen

Bilaga Protokollsutdrag - Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun - Sociala myndighetsnämnden

Bilaga Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun

Förslag till beslut i Kommunstyrelsen

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Expedieras till: Kajsa Danesjö, Sophie Idermark Hansson

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-30

Sida

41 (41)

§ 718/2023

Styrdokument - riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun (Dnr KS2023/1443)

Sammanfattning

Skollagen anger att elever i grundskola, anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola har under vissa förutsättningar rätt till kostnadsfri skolskjuts från hemmet till skolan. Kommunens skolskjutsregler ska vara ett stöd vid tolkning av skollagen och rådgivande vid bedömningarna. För elever i gymnasieskolan regleras kommuners skyldigheter i ”lag om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor”.

Under en ny mandatperiods första år ska alla kommunens styrdokument revideras.

Ärendet återremitterades förvaltningen från kommunstyrelsen 2023-11-15 med yrkandet att rubriken *ersättning för resor och logi vid distansundervisning* förtydliga stycket avseende ersättning och färdmedel till och från distansundervisning.

Eftersom styrdokumentet upphör att gälla 2023-12-31 och kommunen behöver gällande riktlinjer för skolskjuts tas rubriken bort för bearbetning under våren 2024.

Förslag till beslut innehåller därmed inga ändringar från idag gällande dokument.

Förvaltningens förslag till beslut är att riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun

Bilaga Riktlinje skolskjuts och elevresor- efter återremiss

Bilaga Protokollsutdrag - Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun - Kommunstyrelsen

Bilaga Protokollsutdrag - Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun - Sociala myndighetsnämnden

Bilaga Styrdokument - Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun

Förslag till beslut i Kommunstyrelsen

Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun antas och ersätter tidigare riktlinjer (dnr KS2019/1562).

Expedieras till:

Kajsa Danesjö, Sophie Idermark Hansson

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Tony Övringe

2023-10-17

Tjänsteutlåtande - Pandemiplan (Dnr KS2023/1625–5)

Sammanfattning

Den gällande pandemiplanen antogs av KS i mars 2020 och är således relativt ny. Några ändringar av innebörden i planen föreslås inte utan de ändringar som föreslås är endast av grammatisk/språklig karaktär.

Detta innebär att förvaltningen föreslår att planen antas/förlängs att gälla även över nästa mandatperiod.

Juridisk bedömning

Några ändringar är inte gjorda och de juridiska förutsättningarna är de samma som vid antagande 2020.

Förvaltningens bedömning

Bedömning

Pandemiplanen antogs 2020 och är fortfarande aktuell i den form som den då antogs. Förvaltningen ser därför inga behov till ändringar i planen utan anser att den kan förlängas att gälla även denna mandatperiod.

Förvaltningen föreslår att planen antas.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Pandemiplanen kan kopplas till målet att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen samt att kommunen skall vara robust och uthållig med ökad robusthet i kommunala funktioner.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Enligt Klimatmål nr 3 God hälsa och välbefinnande så är god hälsa en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Pandemiplanen innebär inga konflikter med andra styrdokument

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Pandemiplanen syftar till att fastställa hur Kungälv kommun ska kunna upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter på en acceptabel nivå med mål att minimera dödlighet och sjuklighet i befolkningen samt minimera negativa konsekvenser för individ och samhället. Detta är i allra högsta grad till gagn för medborgare och brukare.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Se bedömning utifrån medborgar- och brukarperspektiv samt att det skapar vägledning för medarbetarna i arbetet vid pandemi.

Ekonomisk bedömning

Revideringen av pandemiplanen innebär inga ekonomiska åtaganden

Förslag till beslut

1. att föreslagen Pandemiplan antas

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Ann-Charlotte Backström
HR-Chef

Expedieras till:

För kännedom till:

Pandemiplan

Plan

Diarie-/dokumentnummer: <KS2023/1625
Beslut: <Datum-...Instans §.../År>
Ersätter tidigare beslut 2020-03-02 (KS ordf § 2/2020
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Kommundirektör
Senast uppdaterad av: Tony Övringe

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. WHO:s faser och världens agerande inför och vid pandemi	4
Deklaration av internationella hälsorhot	5
Internationell rapportering	5
6. Aktörer och ansvarsfördelning i Sverige	5
Regeringen och Regeringskansliet	6
Folkhälsomyndigheten	6
Socialstyrelsen	6
Läkemedelsverket	6
Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)	6
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)	6
Arbetsmiljöverket	7
Länsstyrelsen Västra Götaland	7
Västra Götalandsregionen/aktörer som bedriver hälso- och sjukvård	7
Smittskyddsläkaren	7
Kungälv kommun	7
7. Ansvarsfördelning inom kommunen	8
Krisledningsnämnd	8
Förvaltning	8
Bolag	8
Tjänsteman i beredskap	8
Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS)	9
8. Samverkan och samordning med myndigheter och andra aktörer	9
9. Generella rutiner för kommunen inför och vid pandemi	9
Aktiveringsfasen (spridning i olika delar av världen och eventuella enstaka fall i Sverige)	9
Pandemisk fas	10
10. Levandegöra	10
11. Uppföljning	10

1. Inledning

En pandemi innebär en omfattande spridning av en helt ny typ av influensavirus, som med stor sannolikhet kommer att påverka stora delar vårt samhälle och världens befolkning. Det är därför viktigt att det finns en god beredskap för att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet, begränsa spridningen av sjukdomen i befolkningen och lindra sjukdomsförloppet hos den enskilda individen.

Beredskapsplaneringen för pandemisk influensa ska minska de negativa konsekvenserna och försöka begränsa smittspridningen.

Kommunens plan vid en pandemi beskriver kommunövergripande åtgärder.

Åtgärderna i planen träder i kraft när det finns misstanke om alternativt föreligger ett utbrott av en ny influensatyp som snabbt får spridning mellan människor och som ger upphov till en global spridning. Planen träder i kraft redan under förvarningsfasen, d.v.s. då en global epidemi är bekräftad men ännu inte nått Sverige.

2. Relation till andra styrdokument

Pandemiplanen har en koppling till kommunens Plan för hantering av extraordinär händelse samt kommunens Risk- och sårbarhetsanalys och Program för Kungälv's kommuns arbete med krisberedskap och civilt försvar

3. Syfte

Syftet med denna pandemiplan är att fastställa hur Kungälv's kommun ska kunna upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter på en acceptabel nivå under en influensaepidemi. Pandemiplanen avser Kungälv's kommun och dess bolag och Stiftelsen.

Syftet är dessutom att Kungälv's kommun och dess bolag och stiftelse ska kunna hantera en pandemi utifrån följande aspekter:

- risk för liv och hälsa
- åtaganden enligt lagstiftning eller avtal
- ekonomiska konsekvenser
- miljömässiga konsekvenser
- stort beroende hos andra viktiga aktörer eller hos allmänheten

4. Mål och viljeinriktning

De övergripande målen med pandemiarbetet är att:

- säkerställa samhällsviktig verksamhet
- minimera dödlighet och sjuklighet i befolkningen
- minimera övriga negativa konsekvenser för individen och samhället.

Olika strategier för att nå dessa mål är medicinska och icke-medicinska åtgärder samt kommunikationsinsatser.

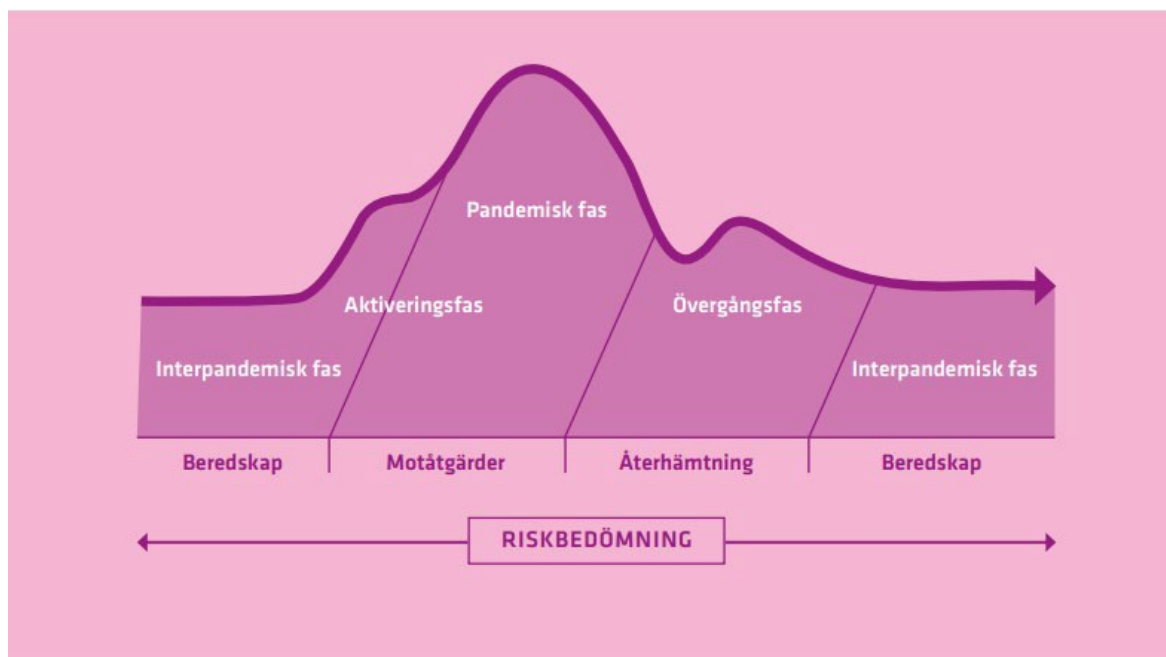
Genom att försöka minska smittspridningen och fördröja pandemins förlopp, finns möjlighet att spridningskurvas topp förskjuts och planas ut. På detta sätt kan belastningen på sjukvården och samhället minska eftersom andelen sjuka vid ett givet tillfälle (kurvas topp) minskar, tiden för förberedelser ökar och vaccin hinner bli tillgängligt. En sådan effekt kan uppnås med hjälp av medicinska åtgärder (bland annat antiviral behandling och vaccinationer) och icke-medicinska åtgärder (bland annat social distansering).

5. WHO:s faser och världens agerande inför och vid pandemi

Världshälsoorganisationen (WHO) spelar en central roll under en pandemi eftersom organisationen kommer att deklarerar pandemins olika globala faser och därmed, till viss del, påverka de olika åtgärder som vidtas. WHO:s roll kommer också vara avgörande för att förmedla kunskap om pandemins epidemiologi och effekter, vilket är grunden för arbetet med pandemin.

WHO:s faser är grundläggande, eftersom de påverkar hur hela världen agerar när ett nytt virus dyker upp. WHO:s fasindelning tar ingen hänsyn till lokala variationer i pandemins spridning. Sedan pandemin 2009 har WHO ersatt sin tidigare trappstegsliknande modell över pandemins faser med ett mer sammanflätat förlopp som sätter fokus på en kontinuerlig riskbedömning på såväl global som nationell nivå. WHO:s bedömning är baserad på virologiska, epidemiologiska och kliniska data på global nivå.

Aktiveringsfasen inleds när spridningen av ett virus med pandemisk potential har identifierats bland människor. Om det nya viruset får en global spridning övergår det till en **pandemisk fas**.

Övergångsfasen inleds när globala eller regionala riskbedömningar fastställer att åtgärderna mot den pandemiska influensan kan börja trappas ner. Den **interpandemiska** fasen är tiden mellan pandemier.

Olika kontinenter, regioner, länder och geografiska områden inom länder kan vid en given tidpunkt befinna sig i olika faser. Därför gör Folkhälsomyndigheten i samverkan med andra aktörer kontinuerligt egna riskbedömningar på nationell nivå.

KUNGÄLV KOMMUN

Deklaration av internationella hälsohot

Vid extraordinära händelser kan WHO deklarerat ett "internationellt hot mot människors hälsa" (Public Health Emergency of International Concern, PHEIC).

En sådan deklARATION innebär att:

- WHO bedömer att det finns risk för internationell spridning av exempelvis ett smittämne eller annat farligt ämne och att det finns behov av samordnade åtgärder.
- WHO får utfärda tillfälliga rekommendationer om åtgärder riktade till de drabbade länderna och andra länder i syfte att förhindra eller minska den internationella spridningen med minsta möjliga inskränkningar i den internationella trafiken. De tillfälliga rekommendationerna upphör automatiskt efter tre månader men kan förlängas.

Vid spridning av en ny influensatyp kommer WHO att bedöma dels om en PHEIC föreligger, dels om en pandemi ska deklarerat.

Internationell rapportering

Inom EU samverkar medlemsstaterna för att motverka gränsöverskridande hälsohot enligt Europaparlamentet och rådets beslut om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa (1082/2013/EU).

Folkhälsomyndigheten är nationell kontaktpunkt för det europeiska varningssystemet, Early Warning and Response System (EWRS) där medlemsstaterna snabbt kan meddela varandra och EU-kommissionen om utbrott av smittsamma sjukdomar som hotar att sprida sig till andra länder inom unionen.

Folkhälsomyndigheten ansvarar även för att kontinuerligt rapportera övervakningsdata till internationella nätverk och myndigheter. Rapporteringen av epidemiologiska och virologiska data sker till den europeiska smittskyddsmyndigheten (ECDC) och WHO.

6. Aktörer och ansvarsfördelning i Sverige

I Sverige är det Folkhälsomyndigheten som har ansvaret för att samordna beredskapen mot allvarliga hälsohot. Myndigheten är utsedd till nationell kontaktpunkt av regeringen och har en rapporteringskyldighet till WHO.

Andra aktörer såsom kommuner, regioner och myndigheter är i sin tur skyldiga att omedelbart kontakta Folkhälsomyndighetens tjänsteman i beredskap (TiB) när de får kännedom om en misstänkt eller konstaterad händelse som kan innebära ett internationellt hot mot människors hälsa. Denna underrättelseskyldighet medför inte någon förändring i respektive myndighets ansvar att hantera händelsen och vidta åtgärder.

I Sverige ansvarar flera myndigheter på nationell, regional och lokal nivå gemensamt för att förebygga och hantera spridningen av smittsamma sjukdomar. För att arbetet vid en pandemi ska fungera på ett effektivt sätt krävs en samverkan mellan alla aktörer på alla nivåer.

Samverkansarbetet kan bestå i att:

- samla in och dela information för att få en gemensam lägesbild
- diskutera riskbedömningar och åtgärder
- koordinera åtgärder
- samordna och kommunicera budskap.

KUNGÄLV KOMMUN

Nedanstående tabell beskriver kortfattat aktörernas roller och ansvar inför och vid en pandemi.

Regeringen och Regeringskansliet

- Skapar förutsättningar för att säkerställa tillgång till vaccin, antiviraler.
- Beslutar om influensa ska klassificeras som allmänfarlig sjukdom och därmed vara smittspåmningspliktig/anmälningspliktig.
- Beslutar om lagringsstrategi för antiviraler i beredskapslager.

Folkhälsomyndigheten

- Samordnar pandemiberedskapen på nationell nivå.
- Ger stöd till planeringen på regional och lokal nivå, där det operativa arbetet bedrivs.
- Samordnar framtagandet av vaccinationsstrategi.
- Avropar och distribuerar vaccin och beredskapsläkemedel.
- Ansvarar för de nationella beredskapslagren av beredskapsläkemedel.
- Ansvarar för framtagandet av rekommendationer för användning av beredskapsläkemedel.
- Samordnar kommunikationsinsatser för vaccination.
- Är internationell kontaktpunkt.
- Övervakar pandemins utveckling.
- Bedriver och utvecklar laboratoriediagnostik för detektion, typning och resistensbestämning av pandemisk influensa.
- Samordnar smittskyddet i Sverige.
- Sammankallar Nationella pandemigruppen.

Socialstyrelsen

- Är nationell kunskapsmyndighet för hälso- och sjukvård och socialtjänst. Samordnar regioner och kommunernas krisberedskap inom hälso- och sjukvård och socialtjänst inför allvarliga händelser.
- Utfärdar föreskrifter om ordination och praktisk hantering av läkemedel inom hälso- och sjukvården, inklusive vaccinationsverksamhet.
- Förser andra myndigheter med data för utvärdering av effekt och säkerhet av läkemedel genom exempelvis data från dödsorsaks-, patient- och läkemedelsregistret.

Läkemedelsverket

- Godkänner pandemivaccin.
- Tar fram rekommendationer för läkemedelsbehandling.
- Möjliggör licensförskrivning av pandemivaccin och andra nödvändiga läkemedel vid behov och ansvarar för frisläppning av pandemivaccin i Sverige.
- Följer upp effekt och säkerhet av beredskapsläkemedel inkl. vaccin.
- Värderar risk- och nytta av läkemedel inkl. vaccin.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

- Stödjer, vid behov, regioner och kommuner vid upphandlingar av transporter av vaccin.
- Stödjer regioner och kommuner vid samordningsbehov och upprättar kommunikationskanaler.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

- Stödjer nationell samordning mellan aktörer vid pandemi.
- Bevakar och bedömer konsekvenser av en pandemi för samhället och samhällsviktiga verksamheter.
- Stödjer centrala myndigheters, länsstyrelser, regioners och kommuners arbete med att identifiera samhällsviktiga verksamheter

KUNGÄLV KOMMUN

Arbetsmiljöverket

- Ansvarar för föreskrifter för biologiskt agens och smittämnen i arbetsmiljön och har tillsynsansvar när det gäller mikrobiologiska arbetsmiljörisker.

Länsstyrelsen Västra Götaland

- Har samordningsansvaret för den regionala krisberedskapen.
- Följer upp kommunernas beredskapsförmåga.
- Analyserar och sammanställer en regional lägesbild. Identifierar samhällsviktiga verksamheter inom sitt geografiska ansvarsområde.

Västra Götalandsregionen/aktörer som bedriver hälso- och sjukvård

- Vårdar sjuka.
- Genomför vaccination.
- Ger förebyggande råd till allmänheten.
- Rapporterar beläggning, personalfrånvaro och IVA-vårdade för influensa.
- Utför diagnostik samt rapporterar fall.
- Planerar för utökad hemsjukvård och hembesök.
- Ansvarar för inköp och distribution av läkemedel.
- Ansvarar för att ta emot och distribuera beredskapsläkemedel.
- Återrapporterar vaccinationer och förbrukning av antiviraler till Folkhälsomyndigheten.
- Ansvarar för omhändertagandet av döda

Smittskyddsläkaren

- Samverkar med beredskapsansvariga inom regioner.
- Har ett samlat ansvar för smittskyddsarbetet inom sin region.
- Ska planera, organisera, leda och verka för ett effektivt, samordnat och likformigt smittskydd.
- Ansvarar för regional övervakning och återrapportering av epidemin till regioner, Folkhälsomyndigheten och andra berörda myndigheter.
- Planerar och fördelar vaccin och andra läkemedel.
- Tar fram pandemiplan.
- Deltar i förberedande arbete inför beslut om avrop av vaccin.
- Kommunicerar lokalt med såväl hälso- och sjukvården som invånarna

Kungälv kommun

- Är en samverkande länk mellan nationella, regionala och lokala aktörer.
- Genomför åtgärder för att öka förmågan att bedriva samhällsviktig verksamhet och hantera extraordinära händelser.
- Ger aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område möjlighet att samverka.
- Ska vid en extraordinär händelse kunna stå värd för en inriktnings och samordningsfunktion (ISF), ta initiativ till att en samlad lägesbild tas fram samt verkar för att information till allmänheten samordnas.

7. Ansvarsfördelning inom kommunen

Enligt samhällets krishanteringssystem ska den som i normala fall ansvarar för en verksamhet även ha detta ansvar under en krissituation. Det innebär att kommunens ansvar gentemot medborgarna är oförändrat även under en pandemi.

Under en pandemi ska kommunen sträva efter, att så långt som möjligt, genomföra sina verksamheter i normal omfattning samt ge invånarna och media tillräcklig och korrekt information om läget. Men kommunen ska också bidra med åtgärder med syfte att fördröja pandemins förlopp.

När nationella och internationella övervakningssystem varnar för en pandemi, behöver aktiviteter och åtgärder för att begränsa effekten påbörjas. Det innefattar att skapa sig en god kunskap om risker och sårbarheter som kan påverka kommunens egen verksamhet.

Krisledningsnämnd

Om ordinarie beslutsvägar inte fungerar, eller om skyndsamma politiska beslut behöver fattas vid extraordinära händelser kan krisledningsnämnden aktiveras. Deras ansvarsområde regleras i Reglemente för krisledningsnämnden. De aktiveras vid en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av kommunen. Krisledningsnämndens ordförande eller, om denne har förhinder, vice ordförande tar beslut om och när krisledningsnämnden ska aktiveras.

Krisledningsnämnden tar endast över kommunala myndighetsnämnders och bolagens verksamheter vid en extra ordinär händelse. Kungälvsbostäder omfattas inte utan hanteras inom ramen för det kommunala områdesansvaret.

Förvaltning

Kommunens förvaltningsledning utgör också kommunens krisledning. De ansvarar för de förberedande och akuta åtgärder som kommunen behöver fatta i samband med kriser vilket också omfattar en pandemi. Hantering av en pandemi ska ske i enlighet med kommunens Plan för hantering av extraordinär händelse. Förvaltningsledningen stärks i dessa fall upp av särskilt berörda verksamhetschefer, kommunens säkerhetschef, administrativ/kommunikationschef samt MAS. Vid behov ska gruppen vara tillgänglig dygnet runt tills dess att behovet inte längre kvarstår.

Inom kommunen har varje bolag, sektor, verksamhet och enhet ansvar att genomföra tillräcklig planering inför en massjukfrånvaro. Denna planering ska delges kommunens förvaltningsledning och säkerhetschef utan skäligen dröjsmål inom den tid som anges.

Bolag

Pandemiplaneringen ska prioriteras inom kommunens samtliga bolag och verksamheter.

Tjänsteman i beredskap

För att säkerställa kommunens krisberedskap under dygnets alla timmar vid en pandemi finns en tjänsteman i beredskap. I TIB uppgifter ingår att:

- ha beredskap och vara kommunens kontaktperson under icke ordinarie arbetstid
- vara lätt att kontakta för andra aktörer
- ansvara för att information som kommer in till kommunen sprids vidare till berörda verksamheter
- värdera information och vid behov kunna aktivera berörda verksamheter
- bedriva omvärldsbevakning genom att följa relevant rapportering och lägesbild
- dokumentera information och vidtagna åtgärder i (webbaserat informationssystem) kunna initiera ett stabsarbete

Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS)

I kommunen har den medicinskt ansvariga sjuksköterskan (MAS) en viktig roll. MAS svarar för att det finns rutiner för kontakt med läkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal.

8. Samverkan och samordning med myndigheter och andra aktörer

För att skapa en gemensam lägesbild och god samordning krävs samverkan med andra myndigheter, företag och aktörer. Initialt under en pandemi är samverkansbehov i form av omvärldsbevakning och informationsflöde av stor vikt. I efterföljande skeden krävs regional ledning och resursfördelning.

Samverkan sker på samma sätt som vid andra kriser. Normalt genom telefonkonferenser eller skypemöten. Samverkande myndigheter:

- Länsstyrelsen
- Regionen – representanter för slutenvård, primärvård, smittskydd och kommunernas MAS (medicinskt ansvariga sjuksköterskor)
- Säkerhetschef/samordnare för kommunerna
- Primärvård – kommunal hälso- och sjukvård
- Slutenvård/smittskydd – kommunal hälso- och sjukvård

Under en pandemi kan också personalresurser behöva samplaneras mellan olika huvudmän. Det kan röra sig om hälso- och sjukvårdspersonal eller inom skolverksamhet. Då kan nätverk som finns inom Göteborgsregionen (GR) användas i första hand.

9. Generella rutiner för kommunen inför och vid pandemi

Kommunen ska i sin risk – och sårbarhetsanalys identifiera vilka verksamheter som är samhällsviktig och vilka verksamheter som alltid måste fungera. Kommunen ska också upprätta samverkan och samordning vid kriser generellt. Samma samverkansformer ska användas vid pandemier.

Aktiveringsfasen (spridning i olika delar av världen och eventuella enstaka fall i Sverige)

Kommunen ska se över sin identifiering av verksamheter som är samhällsviktiga i kommunen och som måste bedrivas vid en epidemi. Den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden ska ha motsvarande ansvar under kris- och krigssituationer.

Kommunens förvaltningsledning ska skapa en lägesbild över situationen. Folkhälsomyndigheten kommer tillsammans med andra aktörer ta fram underlag som kommunen bör följa. Den kommer bland annat baseras på:

- Immunitet i befolkningen
- Antal sjuka i förhållande till antal exponerade
- Antalet avlidna i förhållande till antalet smittade
- Antalet sjukhusinläggningar
- Tillgänglighet till vårdplatser
- Tillgänglighet till vaccin eller medicin

I detta skeende kan kommunen fatta beslut om både medicinska och icke-medicinska åtgärder.

Exempel på medicinska åtgärder är vaccination. Under en pandemi är vaccination den mest effektiva åtgärder för att minska sjukligheten och dödligheten i befolkningen och för att motverka fortsatt spridning. Framställning av vaccin kan dröja och inledningsvis kommer det vara brist på vaccin varför prioriteringar kan komma att bli nödvändiga.

Exempel på icke-medicinska åtgärder är handhygien, host- och nysetikett, frivillig isolering i hemmet vid sjukdom, undvika allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, och stänga skolor. Omfattande åtgärder bör alltid ske i samverkan med andra kommuner och i samråd med regionen, länsstyrelsen och andra myndigheter. Det är bland annat pandemins allvarlighetsgrad, spridning och samhällskontexten som avgör lämpligheten för samhällsriktade icke-medicinska åtgärder. Åtgärderna kan ha en negativ påverkan på samhällets funktionalitet och måste därför vara väl avvägd.

Kommunen ska också planera för resursfördelning mellan icke nödvändig verksamhet och kommunens samhällsviktiga verksamhet.

Kommunen ska planera för att enskilda verksamheter kan drabbas av utbrott och ha rutiner för hur detta ska hanteras.

Pandemisk fas

Vid bekräftad pandemi med spridning i Sverige ska eventuella lokala pandemiplaner aktiveras.

Samverkansgrupper inom Göteborgsregionen (GR) eller länet ska startas upp, t.ex. grupper för kommunikationsdelning. Kommunen ska använda samma samverkansformer som vid andra kriser.

Kommunen ska se över om det behövs allmänhygieniska åtgärder i förvaltningen.

Säkerheten för egen personal ska alltid prioriteras. Säkerhet och försiktighet går alltid före verkan. I möjligaste mån bör därför följande arbetssätt användas:

- undvik fysiska möten, försök att ersätta dem med andra former av möte såsom telefonmöten.
- om möjligt, låt personalen arbeta hemifrån. Förbered tekniska och praktiska arrangemang för detta.
- för den personal som måste vara på plats, ordna så att de olika skiftens personal inte möter varandra i lokalerna.
- se till att hygien hålls god i pentryn och toaletter
- upprätthålla rutiner för att säkerställa att personal är utbildad i t.ex. användandet av personlig skyddsutrustning och vaccination.

Kommunen ska tillsammans med andra aktörer planera för åtgärder som kan fördröja och minska toppen på den epidemiska kurvan samt reducera smittspridning i utsatta samhällsgrupper.

Kommunen ska så långt det är möjligt upprätthålla all samhällsviktig verksamhet genom omfördelning av resurser, samverka med andra myndigheter och civilsamhället.

10. Levandegöra

Denna plan ska kommuniceras till berörda funktioner inom kommunen och till samverkande aktörer inom kommunens geografiska område. Planen ska revideras minst en gång per mandatperiod.

11. Uppföljning

Efter en händelse där planen aktiveras eller efter en övning ska planen utvärderas. Kommundirektören har ett övergripande ansvar att tillse att uppföljningen av styrdokument sker samt att revidera denna plan då behov uppstår.

Pandemiplan

Plan

Diarie-/dokumentnummer: KS2020/0469
Beslut: 2020-03-02 (KS ordf § 2/2020
Giltighetstid: 2023-12-31
Dokumentansvarig: Kommundirektör
Senast uppdaterad av: Peter Svensson

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning.....	4
5. WHO:s faser och världens agerande inför och vid pandemi.....	5
Deklaration av internationella hälsohot.....	6
Internationell rapportering	6
6. Aktörer och ansvarsfördelning i Sverige	7
Regeringen och Regeringskansliet	7
Folkhälsomyndigheten	7
Socialstyrelsen	8
Läkemedelsverket	8
Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).....	8
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.....	8
Arbetsmiljöverket	8
Länstyrelsen Västra Götaland.....	8
Västra Götalandsregionen/aktörer som bedriver hälso- och sjukvård.....	8
Smittskyddsläkaren	9
Kungälv kommun	9
7. Ansvarsfördelning inom kommunen	10
Krisledningsnämnd.....	10
Förvaltning	10
Bolag och stiftelser	10
Tjänsteman i beredskap.....	10
Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS).....	11
8. Samverkan och samordning med myndigheter och andra aktörer	11
9. Generella rutiner för kommunen inför och vid pandemi.....	12
Aktiveringsfasen (spridning i olika delar av vädnen och eventuella enskilda fall i Sverige	12
Pandemisk fas.....	13
10. Levandegöra.....	13
11. Uppföljning	13

1. Inledning

En pandemi innebär en omfattande spridning av en helt ny typ av influensavirus, som med stor sannolikhet kommer att påverka stora delar vårt samhälle och världens befolkning. Det är därför viktigt att det finns en god beredskap för att kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet, begränsa spridningen av sjukdomen i befolkningen och lindra sjukdomsförloppet hos den enskilda individen.

Beredskapsplaneringen för pandemisk influensa ska minska de negativa konsekvenserna och försöka begränsa smittspridningen.

Kommunens plan vid en pandemi beskriver kommunövergripande åtgärder.

Åtgärderna i planen träder i kraft när det finns misstanke om alternativt föreligger ett utbrott av en ny influensatyp som snabbt får spridning mellan människor och som ger upphov till en global spridning. Planen träder i kraft redan under förvarningsfasen, d.v.s. då en global epidemi är bekräftad men ännu inte nått Sverige.

2. Relation till andra styrdokument

Pandemiplanen har en koppling till kommunens [Ledning och kommunikationsplan vid kriser KS2019/1884](#). [Plan för hantering av extraordinär händelse](#). [Även samt](#) kommunens Risk- och sårbarhetsanalys (KS2019/1696) och Program för Kungälv's kommuns arbete med krisberedskap och civilt försvar 2019-2023 (KS2019/1414).

3. Syfte

Syftet med denna pandemiplan är att fastställa hur Kungälv's kommun ska kunna upprätthålla sina samhällsviktiga verksamheter på en acceptabel nivå under en influensaepidemi.

Pandemiplanen avser Kungälv's kommun och dess bolag och Stiftelsen.

Syftet är dessutom att Kungälv's kommun och dess bolag och stiftelse ska kunna hantera en pandemi utifrån följande aspekter:

- risk för liv och hälsa
- åtaganden enligt lagstiftning eller avtal
- ekonomiska konsekvenser
- miljömässiga konsekvenser
- stort beroende hos andra viktiga aktörer eller hos allmänheten

4. Mål och viljeinriktning

De övergripande målen med pandemiarbetet är att:

- säkerställa samhällsviktig verksamhet
- minimera dödlighet och sjuklighet i befolkningen
- minimera övriga negativa konsekvenser för individen och samhället.

Olika strategier för att nå dessa mål är medicinska och icke-medicinska åtgärder samt kommunikationsinsatser.

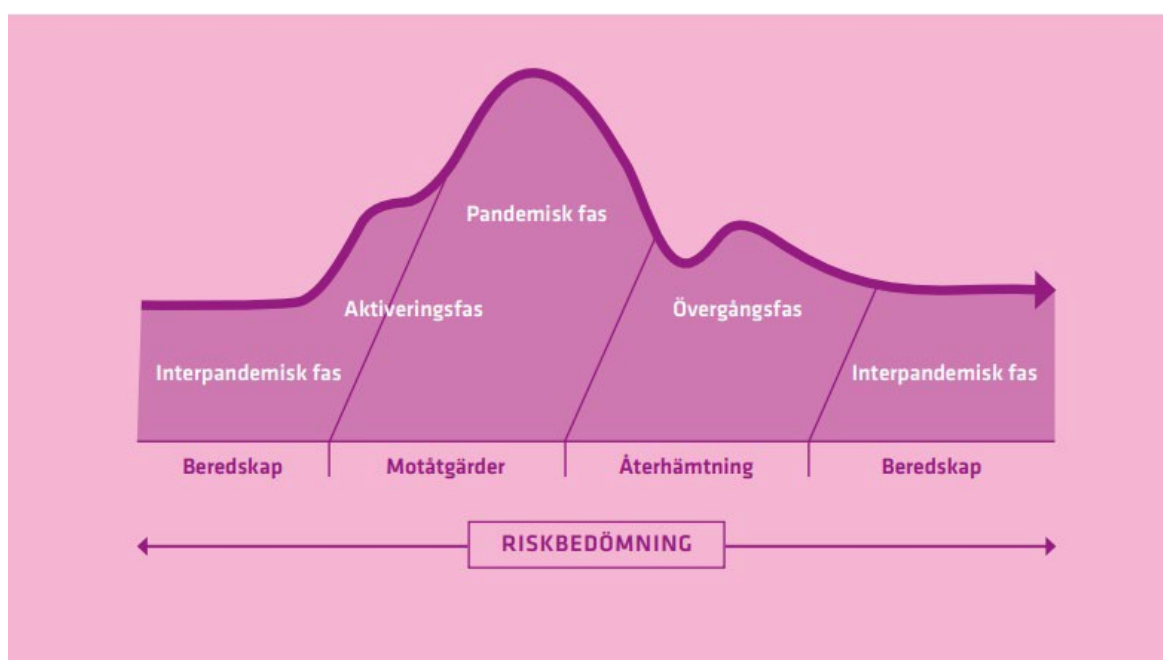
Genom att försöka minska smittspridningen och fördröja pandemins förlopp, finns möjlighet att spridningskurvas topp förskjuts och planas ut. På detta sätt kan belastningen på sjukvården och samhället minska eftersom andelen sjuka vid ett givet tillfälle (kurvas topp) minskar, tiden för förberedelser ökar och vaccin hinner bli tillgängligt. En sådan effekt kan uppnås med hjälp av medicinska åtgärder (bland annat antiviral behandling och vaccinationer) och icke-medicinska åtgärder (bland annat social distansering).

5. WHO:s faser och världens agerande inför och vid pandemi

Världshälsoorganisationen (WHO) spelar en central roll under en pandemi eftersom organisationen kommer att deklarerar pandemins olika globala faser och därmed, till viss del, påverka de olika åtgärder som vidtas. WHO:s roll kommer också vara avgörande för att förmedla kunskap om pandemins epidemiologi och effekter, vilket är grunden för arbetet med pandemin.

WHO:s faser är grundläggande, eftersom de påverkar hur hela världen agerar när ett nytt virus dyker upp. WHO:s fasindelning tar ingen hänsyn till lokala variationer i pandemins spridning. Sedan pandemin 2009 har WHO ersatt sin tidigare trappstegsliknande modell över pandemins faser med ett mer sammanflätat förlopp som sätter fokus på en kontinuerlig riskbedömning på såväl global som nationell nivå. WHO:s bedömning är baserad på virologiska, epidemiologiska och kliniska data på global nivå.

Aktiveringsfasen inleds när spridningen av ett virus med pandemisk potential har identifierats bland människor. Om det nya viruset får en global spridning övergår det till en **pandemisk fas**. **Övergångsfasen** inleds när globala eller regionala riskbedömningar fastställer att åtgärderna mot den pandemiska influensan kan börja trappas ner. Den **interpandemiska** fasen är tiden mellan pandemier.

Olika kontinenter, regioner, länder och geografiska områden inom länder kan vid en given tidpunkt befinna sig i olika faser. Därför gör Folkhälsomyndigheten i samverkan med andra aktörer kontinuerligt egna riskbedömningar på nationell nivå.

Deklaration av internationella hälsohot

Vid extraordinära händelser kan WHO deklarerat ett ”internationellt hot mot människors hälsa” (Public Health Emergency of International Concern, PHEIC).

En sådan deklARATION innebär att:

- WHO bedömer att det finns risk för internationell spridning av exempelvis ett smittämne eller annat farligt ämne och att det finns behov av samordnade åtgärder.
- WHO får utfärda tillfälliga rekommendationer om åtgärder riktade till de drabbade länderna och andra länder i syfte att förhindra eller minska den internationella spridningen med minsta möjliga inskränkningar i den internationella trafiken. De tillfälliga rekommendationerna upphör automatiskt efter tre månader men kan förlängas.

Vid spridning av en ny influensatyp kommer WHO att bedöma dels om en PHEIC föreligger, dels om en pandemi ska deklarerat.

Internationell rapportering

Inom EU samverkar medlemsstaterna för att motverka gränsöverskridande hälsohot enligt Europaparlamentet och rådets beslut om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa (1082/2013/EU).

Folkhälsomyndigheten är nationell kontaktpunkt för det europeiska varningssystemet, Early Warning and Response System (EWRS) där medlemsstaterna snabbt kan meddela varandra och EU-kommissionen om utbrott av smittsamma sjukdomar som hotar att sprida sig till andra länder inom unionen.

Folkhälsomyndigheten ansvarar även för att kontinuerligt rapportera övervakningsdata till internationella nätverk och myndigheter. Rapporteringen av epidemiologiska och virologiska data sker till den Europeiska europeiska smittskyddsmyndigheten (ECDC) och WHO.

6. Aktörer och ansvarsfördelning i Sverige

I Sverige är det Folkhälsomyndigheten som har ansvaret för att samordna beredskapen mot allvarliga hälsohot. Myndigheten är utsedd till nationell kontaktpunkt av regeringen och har en rapporteringsskyldighet till WHO.

Andra aktörer såsom kommuner, regioner och myndigheter är i sin tur skyldiga att omedelbart kontakta Folkhälsomyndighetens tjänsteman i beredskap (TiB) när de får kännedom om en misstänkt eller konstaterad händelse som kan innebära ett internationellt hot mot människors hälsa. Denna underrättelseskyldighet medför inte någon förändring i respektive myndighets ansvar att hantera händelsen och vidta åtgärder.

I Sverige ansvarar flera myndigheter på nationell, regional och lokal nivå gemensamt för att förebygga och hantera spridningen av smittsamma sjukdomar. För att arbetet vid en pandemi ska fungera på ett effektivt sätt krävs en samverkan mellan alla aktörer på alla nivåer.

Samverkansarbetet kan bestå i att:

- samla in och dela information för att få en gemensam lägesbild
- diskutera riskbedömningar och åtgärder
- koordinera åtgärder
- samordna och kommunicera budskap.

Nedanstående tabell beskriver kortfattat aktörernas roller och ansvar inför och vid en pandemi.

Regeringen och Regeringskansliet

- Skapar förutsättningar för att säkerställa tillgång till vaccin, antiviraler.
- Beslutar om influensa ska klassificeras som allmänfarlig sjukdom och därmed vara smittspårningspliktig/anmälningsskyldig.
- Beslutar om lagringsstrategi för antiviraler i beredskapslager.

Folkhälsomyndigheten

- Samordnar pandemiberedskapen på nationell nivå.
- Ger stöd till planeringen på regional och lokal nivå, där det operativa arbetet bedrivs.
- Samordnar framtagandet av vaccinationsstrategi.
- Avropar och distribuerar vaccin och beredskapsläkemedel.
- Ansvarar för de nationella beredskapslagren av beredskapsläkemedel.
- Ansvarar för framtagandet av rekommendationer för användning av beredskapsläkemedel.
- Samordnar kommunikationsinsatser för vaccination.
- Är internationell kontaktpunkt.
- Övervakar pandemins utveckling.
- Bedriver och utvecklar laboratoriediagnostik för detektion, typning och resistensbestämning av pandemisk influensa.
- Samordnar smittskyddet i Sverige.
- Sammankallar Nationella pandemigruppen.

Socialstyrelsen

- Är nationell kunskapsmyndighet för hälso- och sjukvård och socialtjänst. Samordnar **landstingens regioner** och kommunernas krisberedskap inom hälso- och sjukvård och socialtjänst inför allvarliga händelser.
- Utfärdar föreskrifter om ordination och praktisk hantering av läkemedel inom hälso- och sjukvården, inklusive vaccinationsverksamhet.
- Förser andra myndigheter med data för utvärdering av effekt och säkerhet av läkemedel genom exempelvis data från dödsorsaks-, patient- och läkemedelsregistret.

Läkemedelsverket

- Godkänner pandemivaccin.
- Tar fram rekommendationer för läkemedelsbehandling.
- Möjliggör licensförskrivning av pandemivaccin och andra nödvändiga läkemedel vid behov och ansvarar för frisläppning av pandemivaccin i Sverige.
- Följer upp effekt och säkerhet av beredskapsläkemedel inkl. vaccin.
- Värderar risk- och nytta av läkemedel inkl. vaccin.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

- Stödjer, vid behov, regioner och kommuner vid upphandlingar av transporter av vaccin.
- Stödjer regioner och kommuner vid samordningsbehov och upprättar kommunikationskanaler.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

- Stödjer nationell samordning mellan aktörer vid pandemi.
- Bevakar och bedömer konsekvenser av en pandemi för samhället och samhällsviktiga verksamheter.
- Stödjer centrala myndigheters, länsstyrelser, regioners och kommuners arbete med att identifiera samhällsviktiga verksamheter

Arbetsmiljöverket

- Ansvarar för föreskrifter för biologiskt agens och smittämnen i arbetsmiljön och har tillsynsansvar när det gäller mikrobiologiska arbetsmiljörisker.

Länsstyrelsen Västra Götaland

- Har samordningsansvaret för den regionala krisberedskapen.
- Följer upp kommunernas beredskapsförmåga.
- Analyserar och sammanställer en regional lägesbild. Identifierar samhällsviktiga verksamheter inom sitt geografiska ansvarsområde.

Västra Götalandsregionen/aktörer som bedriver hälso- och sjukvård

- Vårdar sjuka.
- Genomför vaccination.
- Ger förebyggande råd till allmänheten.

- Rapporterar beläggning, personalfrånvaro och IVA-vårdade för influensa.
- Utför diagnostik samt rapporterar fall.
- Planerar för utökad hemsjukvård och hembesök.
- Ansvarar för inköp och distribution av läkemedel.
- Ansvarar för att ta emot och distribuera beredskapsläkemedel.
- Åtterrappporterar vaccinationer och förbrukning av antiviraler till Folkhälsomyndigheten.
- Ansvarar för omhändertagandet av döda

Smittskyddsläkaren

- Samverkar med beredskapsansvariga inom regioner.
- Har ett samlat ansvar för smittskyddsarbetet inom sin region.
- Ska planera, organisera, leda och verka för ett effektivt, samordnat och likformigt smittskydd.
- Ansvarar för regional övervakning och åiterrapportering av epidemin till regioner, Folkhälsomyndigheten och andra berörda myndigheter.
- Planerar och fördelar vaccin och andra läkemedel.
- Tar fram pandemiplan.
- Deltar i förberedande arbete inför beslut om avrop av vaccin.
- Kommunikerar lokalt med såväl hälso- och sjukvården som invånarna

Kungälv kommun

- Är en samverkande länk mellan **nationella**, regionala och lokala aktörer.
- Genomför åtgärder för att öka förmågan att bedriva samhällsviktig verksamhet och hantera extraordinära händelser.
- Ger aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet inom kommunens geografiska område möjlighet att samverka.
- Ska vid en extraordinär händelse kunna stå värd för en inriktnings och samordningsfunktion (ISF), ta initiativ till att en samlad lägesbild tas fram samt verkar för att information till allmänheten samordnas.

7. Ansvarsfördelning inom kommunen

Enligt samhällets krishanteringssystem ska den som i normala fall ansvarar för en verksamhet även ha detta ansvar under en krissituation. Det innebär att kommunens ansvar gentemot medborgarna är oförändrat även under en pandemi.

Under en pandemi ska kommunen sträva efter, att så långt som möjligt, genomföra sina verksamheter i normal omfattning samt ge invånarna och media tillräcklig och korrekt information om läget. Men kommunen ska också bidra med åtgärder med syfte att fördröja pandemins förlopp.

När nationella och internationella övervakningssystem varnar för en pandemi, behöver aktiviteter och åtgärder för att begränsa effekten påbörjas. Det innefattar att skapa sig en god kunskap om risker och sårbarheter som kan påverka kommunens egen verksamhet.

Krisledningsnämnd

Om ordinarie beslutsvägar inte fungerar, eller om skyndsamma politiska beslut behöver fattas vid extraordinära händelser kan krisledningsnämnden aktiveras. Deras ansvarsområde regleras i Reglemente för krisledningsnämnden. De aktiveras vid en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av kommunen. Krisledningsnämndens ordförande eller, om denne har förhinder, vice ordförande tar beslut om och när krisledningsnämnden **skall ska** aktiveras.

Krisledningsnämnden tar endast över kommunala myndighetsnämnders och bolagens verksamheter vid en extra ordinär händelse. Kungälvsbostäder omfattas inte utan hanteras inom ramen för det kommunala områdesansvaret.

Förvaltning

Kommunens förvaltningsledning utgör också kommunens krisledning. De ansvarar för de förberedande och akuta åtgärder som kommunen behöver fatta i samband med kriser vilket också omfattar en pandemi. Hantering av en pandemi ska ske i enlighet med **fastställd lednings- och kommunikationsplan kommunens Plan för hantering av extraordinär händelse**. Förvaltningsledningen stärks i dessa fall upp av särskilt berörda verksamhetschefer, kommunens säkerhetschef, **kommunikationsstrateg administrativ/kommunikationschef** samt MAS. Vid behov ska gruppen vara tillgänglig dygnet runt tills dess att behovet inte längre kvarstår.

Inom kommunen har varje bolag, sektor, verksamhet och enhet ansvar att genomföra tillräcklig planering inför en massjukfrånvaro. Denna planering ska delges kommunens förvaltningsledning och säkerhetschef utan skäligen dröjsmål inom den tid som anges.

Bolag och stiftelser

Pandemiplaneringen ska prioriteras inom kommunens samtliga bolag och verksamheter.

Tjänsteman i beredskap

För att säkerställa kommunens krisberedskap under dygnets alla timmar vid en pandemi finns

en tjänsteman i beredskap. I TIB uppgifter ingår att:

- ha beredskap och vara kommunens kontaktperson under icke ordinarie arbetstid
- vara lätt att kontakta för andra aktörer
- ansvara för att information som kommer in till kommunen sprids vidare till berörda verksamheter
- värdera information och vid behov kunna aktivera berörda verksamheter
- bedriva omvärldsbevakning genom att följa relevant rapportering och lägesbild
- dokumentera information och vidtagna åtgärder i (webbaserat informationssystem) kunna initiera ett stabsarbete

Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS)

I kommunen har den medicinskt ansvariga sjuksköterskan (MAS) en viktig roll. MAS:en svarar för att det finns rutiner för kontakt med läkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal.

8. Samverkan och samordning med myndigheter och andra aktörer

För att skapa en gemensam lägesbild och god samordning krävs samverkan med andra myndigheter, företag och aktörer. Initialt under en pandemi är samverkansbehov i form av omvärldsbevakning och informationsflöde av stor vikt. I efterföljande skeden krävs regional ledning och resursfördelning.

Samverkan sker på samma sätt som vid andra kriser. Normalt genom telefonkonferenser eller skypemöten. Samverkande myndigheter:

- Länsstyrelsen
- Regionen- representanter för slutenvård, primärvård, smittskydd och kommunernas MAS (medicinskt ansvariga sjuksköterskor)
- Säkerhetschef/samordnare för kommunerna
- Primärvård – kommunal hälso- och sjukvård
- Slutenvård/smittskydd – kommunal hälso- och sjukvård

Under en pandemi kan också personalresurser behöva samplaneras mellan olika huvudmän. Det kan röra sig om hälso- och sjukvårdspersonal eller inom skolverksamhet. Då kan nätverk som finns inom Göteborgsregionen (GR) användas i första hand.

9. Generella rutiner för kommunen inför och vid pandemi

Kommunen ska i sin risk – och sårbarhetsanalys identifiera vilka verksamheter som är samhällsviktig och vilka verksamheter som alltid måste fungera. Kommunen ska också upprätta samverkan och samordning vid kriser generellt. Samma samverkansformer ska användas vid pandemier.

Aktiveringsfasen (spridning i olika delar av världen och eventuella enstaka fall i Sverige)

Kommunen ska se över sin identifiering av verksamheter som är samhällsviktiga i kommunen och som måste bedrivas vid en epidemi. Den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden **skall ska** ha motsvarande ansvar under kris- och krigssituationer.

Kommunens förvaltningsledning ska skapa en lägesbild över situationen.

Folkhälsomyndigheten kommer tillsammans med andra aktörer ta fram underlag som kommunen bör följa. Den kommer bland annat baseras på:

- Immunitet i befolkningen
- Antal sjuka i förhållande till antal exponerade
- Antalet avlidna i förhållande till antalet smittade
- Antalet sjukhusinläggningar
- Tillgänglighet till vårdplatser
- Tillgänglighet till vaccin eller medicin

I detta skeende kan kommunen fatta beslut om både medicinska och icke-medicinska åtgärder.

Exempel på medicinska åtgärder är vaccination. Under en pandemi är vaccination den mest effektiva åtgärder för att minska sjukligheten och dödligheten i befolkningen och för att motverka fortsatt spridning. Framställning av vaccin kan dröja och inledningsvis kommer det vara brist på vaccin varför prioriteringar kan komma att bli nödvändiga.

Exempel på icke-medicinska åtgärder är handhygien, host- och nysetikett, frivillig isolering i hemmet vid sjukdom, undvika allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, och stänga skolor. Omfattande åtgärder bör alltid ske i samverkan med andra kommuner och i samråd med regionen, länsstyrelsen och andra myndigheter. Det är bland annat pandemins allvarlighetsgrad, spridning och samhällskontexten som avgör lämpligheten för samhällsriktade icke-medicinska åtgärder. Åtgärder kan ha en negativ påverkan på samhällets funktionalitet och måste därför vara väl avvägd.

Kommunen ska också planera för resursfördelning mellan icke nödvändig verksamhet och kommunens samhällsviktiga verksamhet.

Kommunen ska planera för att enskilda verksamheter kan drabbas av utbrott och ha rutiner för hur detta ska hanteras.

Pandemisk fas

Vid bekräftad pandemi med spridning i Sverige ska eventuella lokala pandemiplaner aktiveras.

Samverkansgrupper inom **Göteborgsregionen (GR)** eller länet ska startas upp, t.ex. grupper för kommunikationsdelning. Kommunen ska använda samma samverkansformer som vid andra kriser.

Kommunen ska se över om det behövs allmänhygieniska åtgärder i förvaltningen.

Säkerheten för egen personal **skall ska** alltid prioriteras. Säkerhet och försiktighet går alltid före verkan. I möjligaste mån bör därför följande arbetssätt användas:

- undvik fysiska möten, försök att ersätta dem med andra former av möte såsom telefonmöten.
- om möjligt, låt personalen arbeta hemifrån. Förbered tekniska och praktiska arrangemang för detta.
- för den personal som måste vara på plats, ordna så att de olika skiftens personal inte möter varandra i lokalerna.
- se till att hygien hålls god i pentryn och toaletter
- upprätthålla rutiner för att säkerställa att personal är utbildad i t.ex. användandet av personlig skyddsutrustning och vaccination.

Kommunen ska tillsammans med andra aktörer planera för åtgärder som kan fördröja och minska toppen på den epidemiska kurvan samt reducera smittspridning i utsatta samhällsgrupper.

Kommunen ska så långt det är möjligt upprätthålla all samhällsviktig verksamhet genom omfördelning av resurser, samverka med andra myndigheter och civilsamhället.

10. Levandegöra

Denna plan **skall ska** kommuniceras till berörda funktioner inom kommunen och till samverkande aktörer inom kommunens geografiska område. Planen ska revideras minst en gång per mandatperiod.

11. Uppföljning

Efter en händelse där planen aktiveras eller efter en övning ska planen utvärderas.

Kommundirektören har ett övergripande ansvar att tillse att uppföljningen av styrdokument sker samt att revidera denna plan då behov uppstår.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Tony Övringe

2023-10-15

Tjänsteskrivelse - Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete (Dnr KS2023/1703–2)

Sammanfattning

Kungälv kommun har sedan 2019/2020 haft det systematiska brandskyddsarbetet reglerat genom en av Kommunfullmäktige antagen brandskyddspolicy KS2019/2036 och en av förvaltningsledningen antagen anvisning för systematiska brandskyddsarbete-SBA KS2020/1697.

I samband med revidering av ovan nämnda styrdokument så konstateras att det saknas styrande dokument från kommunstyrelsen som ändå är de som ansvarar för det systematiska brandskyddet. Vid genomgång så konstateras vidare att Policyn har mer av karaktär riktlinje eller plan. Då kommunstyrelsen har ansvaret för kommunens systematiska brandskyddsarbete har förvaltningen kommit fram till att ersätta Policyn och anvisningen med en Riktlinje för systematiskt brandskydd. Detta för att styrning skall komma från rätt nivå och att mer detaljerade beskrivningar i stället skall ligga på nivå av rutin eller handbok.

Bedömningen är att en brandskyddspolicy är överflödigt då Skydd mot olyckor tas upp i kommunens Säkerhet och Trygghetspolicy samt att det i övrigt är reglerat i lag. (se juridisk bedömning)

Den föreslagna riktlinjen grundar sig helt på den befintliga Policyn och Anvisningen och några förändringar i sak föreslås inte.

Juridisk bedömning

Den föreslagna riktlinjen bygger på 2 kap 2§ och 3§ lag (2003:778) om skydd mot olyckor samt SRVFS (2004:3) allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kommunen har genom lagen om skydd mot olyckor ett ansvar att bedriva ett aktivt och systematiskt arbete med sitt brandskydd. Sedan 2019/2020 har kommunen haft styrande dokument som vägledning för förvaltningen och dess verksamheter. Man har också systematiserat arbetet och uppföljningen genom anpassade IT-system.

De ovan nämnda styrdokumenterna som ligger till grund för kommunens systematiska brandskyddsarbete löper ut i och med 2023 års utgång och nytt reviderat styrdokument skall tas fram.

Bedömning

Förvaltningen bedömer att kommunen har bra styrning av det systematiska brandskyddsarbetet genom de styrande dokument som finns idag. I och med revideringen så behöver styrningen bli ytterligare lite tydligare genom att ersätta den befintliga policyn och anvisningen med den föreslagna riktlinjen för systematiskt brandskyddsarbete. Man tydliggör genom detta ansvar från kommunstyrelsen och ner i förvaltningsorganisationen.

Som komplement till Riktlinjen så skall den mer detaljerade informationen och vägledningen finnas i en rutin eller handbok. De delar som rör det direkta arbetsmiljöansvaret kopplat till brandskydd kommer också att förtydligas i kommunens chefshandbok.

Förvaltningen föreslår med utgångspunkt från ovan beskrivning att det systematiska brandskyddet regleras i den föreslagna Riktlinjen och att Policyn utgår. Beslut om avslut av nämnda anvisning lämnas till Förvaltningsledningen för beslut.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ett bra och tydligt hanterande av kommunens brandskydd kan direkt kopplas till att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen men även att kommunen skall vara robust och uthållig.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Mål 11. Hållbara städer och samhällen talar om säkra bostäder men även katastrofreducering.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

I och med den föreslagna ändringen av styrdokumentet så anses styrdokumentet vara väl anpassat och några konflikter med andra styrdokument kan inte identifieras.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

En tydlig styrning av kommunens systematiska brandskydd som är väl anpassad efter de lagkrav som råder är på alla sätt till gagn för medborgare och brukare.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

En del i att renodla styrningen till en riktlinje samt till en handbok är för att tydliggöra roller och ansvar i organisationen och det kommer att underlätta också utifrån ett medarbetarperspektiv.

Ekonomisk bedömning

Styrdokumentet i sig eller revideringen av desamma innebär inte några extra kostnader.

Ett fortsatt effektivt arbetssätt tillsammans med tydligare ansvarsfördelning bedöms vara tillräckligt för att det fortsatta arbetet skall rymmas inom befintlig rambudget.

Förslag till beslut

1. Upprättat förslag till riktlinje för Systematiskt Brandskyddsarbete antas

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: <KS202X/...>
Beslut: <Datum-...Instans §.../År>
Beredande politiskt organ: Utskottet för Samhälle och Utveckling
Ersätter tidigare beslut 2019-02-19, KF §15/2019
Giltighetstid: 2024-01-01 – 2027-12-31
Dokumentansvarig: Fastighetschef
Senast uppdaterad av: Säkerhetschef

Innehållsförteckning

1.	Inledning	3
2.	Syfte	3
3.	Mål och viljeinriktning	3
4.	Aktuell lagstiftning	3
5.	Brandskyddsorganisation	4
6.	Generell Ansvarsfördelning	5
7.	Byggnadstekniskt brandskydd	5
7.1.	Kontroll och underhåll	6
8.	Riskenventering	6
9.	Dokumentation	6
10.	Kunskap och regler	6
10.1.	Nödlägesberedskap	6
10.2.	Uthyrningsregler	7
10.3.	Utrymningsövning	7
10.4.	Regler och rutiner	7
11.	Utbildning	7
11.1.	Anställda inom Kungälv kommun	8
11.2.	Enhetschefer och brandskyddsombud	8
11.3.	Heta arbeten och brandfarlig vara	8
12.	Levandegöra	8
13.	Uppföljning	8

KUNGÄLV KOMMUN

1. Inledning

Kungälv kommun bedriver verksamheter som berör många människor och en brand i en kommunal anläggning eller verksamhet kan medföra allvarliga konsekvenser för invånarna, de som vistas i kommunen och anställda. Därför har kommunstyrelsen i Kungälv kommun antagit en riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete (SBA) som ger kommunens verksamheter i uppdrag att arbeta aktivt med sitt förebyggande och skadebegränsande brandskydd.

Kommunens systematiska brandskyddsarbete kan ses som ett lednings- och kvalitetssystem för att säkerställa att brandskyddsarbetet uppnår acceptabla nivåer enligt gällande lagstiftning. Genom att tydligt beskriva ansvar, organisation och utförande underlättas arbetet avsevärt. Ett systematiskt brandskyddsarbete innebär att hela organisationen ska ha betryggande kontroll/kunskap om det byggnadstekniska brandskyddet, att det finns ett tydligt delegerat ansvar och en organisation som krävs för att hantera uppgiften där varje roll har en adekvat utbildning för den roll man har i brandskyddsorganisationen. Grundläggande delar för ett acceptabelt systematiskt brandskyddsarbete är att ha kontroll över ansvar, organisation, risker, instruktioner, kontrollsystem och uppföljning.

2. Syfte

Syftet med riktlinjen för Systematiskt Brandskyddsarbete är att fastställa ansvarsfördelningen inom Kungälv kommun för arbetet kring brandsäkerhet, samt att beskriva de generella reglerna och rutinerna kring systematiskt brandskyddsarbete.

3. Mål och viljeinriktning

Denna riktlinje talar om hur Kungälv kommun ska arbeta med sitt systematiska brandskyddsarbete. I varje verksamhet behöver denna övergripande beskrivning brytas ner i en lokal brandskyddsplan. Brandskyddsplanen är en gemensam plan mellan fastighetsägaren och hyresgästen och arbetet kan delas in i tre delar:

- Organisation och ansvar
- Tekniskt brandskydd
- Kunskap, utbildning och regler

4. Aktuell lagstiftning

Nedan finns exempel på lagstiftning inom området för det systematiska brandskyddsarbetet.

Lagen om skydd mot Olyckor (2003:778) LSO

Enligt lag (2003:778) om Skydd mot olyckor (LSO) har den som äger en byggnad och den som bedriver verksamhet där, det yttersta ansvaret för sitt brandskydd. Det innebär en skyldighet att i skälig omfattning hålla utrustning för livräddning vid brand och att i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Boverkets Byggregler (2011:6) BBR

I BBR avsnitt 5 finns regler om vilket brandskydd du måste ha i en byggnad. Föreskrifterna i BBR måste du följa om du ska uppföra en ny byggnad eller ändra i en befintlig byggnad. De allmänna råden i BBR anger hur du bör eller kan göra för att följa de bindande reglerna i föreskrifterna.

Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3)

I Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2004:3), står att ett skäligt brandskydd innebär att man även bör bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete. Detta gäller både att arbeta förebyggande, för att så långt det går hindra att en brand uppstår, men också med de delar som måste fungera vid en eventuell brand. I arbetet ingår att både arbeta med byggnadstekniska och organisatoriska bitar.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Arbetsmiljöverkets författningssamling AFS

I arbetsmiljöverkets författningssamling finns det tydliga regelverk kopplat till den fysiska arbetsmiljön där viktiga delar av det tekniska brandskyddet beskrivs. Nedan finns exempel som kommunen ska förhålla sig till:

- Arbetsplatsens utformning (AFS 2020:1)
- Första hjälpen och krisstöd (AFS 1999:7)

5. Brandskyddsorganisation

En tydlig ansvarsfördelning är avgörande för ett fungerande brandskyddsarbete. Nedan följer en ansvarsfördelning som gäller beträffande brandskyddet i kommunen.

Kommunstyrelsen

- Kommunstyrelsen ansvarar för kommunens brandskyddsarbete.

Kommundirektören

- Kommundirektören är ansvarig för förvaltningens Systematiska Brandskyddsarbete (SBA) och ska tillse att representanter för fastigheterna och verksamheterna följer gällande lagstiftning och riktlinje
- Kommundirektören ska tillse att de utbildningar som anordnas inom brandkunskap är anpassade för verksamheternas behov.

Fastighetschef

- Fastighetschefen ska få skriftligt delegerat ansvar för brandskyddet i kommunens byggnader
- Fastighetschefen kan utse en brandskyddskoordinator som arbetar mer operativt med frågorna.
- Fastighetschefen ska delegera en del av de uppgifterna inom det systematiska brandskyddsarbetet till hyresgästerna genom sektorcheferna. Hyrs fastigheten in av extern fastighetsägare, skall kommunens fastighetschef säkerställa att den externa fastighetsägaren tar ansvar för sin del av brandskyddsarbetet.
- Fastighetschefen ska komma överens med hyresgästerna om vilka uppgifter som åligger respektive part och hur uppgifterna ska genomföras och redovisas. Uppgifterna skall beskrivas i en gränsdragningslista som ska finnas upprättad per fastighet. I fastigheter där flera hyresgäster är lokaliserade ska ansvarsfördelning vara tydlig mellan de olika hyresgästerna och fastighetsägaren så att samtliga lokaler inkluderas i det systematiska brandskyddsarbetet.
- Fastighetschefen är ansvarig att upprätta ett väl fungerande tekniskt brandskydd i fastigheten som är anpassat till hyresgästerna och eventuella besökare. Det tekniska brandskyddet i fastigheten ska finnas beskrivet i dokumentation som ska finnas tillgänglig för hyresgästen. Syftet med detta är att hyresgästerna ska ha möjlighet att förstå fastighetens förutsättningar vid brand.
- Vid ombyggnation är det projektledaren som har huvudansvaret för att upprätta en ansvarsfördelning mellan byggherre, entreprenör, fastighetsägare och hyresgäst.
- Fastighetschefen är ansvarig för det tekniska brandskyddet och samordningen. Fastighetsförvaltarens ansvarar via en delegerad arbetsuppgiftsfördelning att SBA utförs enligt gällande lagkrav, arbetsuppgiften är en del av objektsansvaret.

Verksamhet/Hyresgäst

- Sektorcheferna ansvarar för att brandsäkerheten inom de egna verksamhetslokalerna upprätthålls, såsom organisering, utrymningsövning etcetera. Delegeringen inom verksamheten förflyttas i den befintliga arbetsmiljöuppgiftsfördelningen i chefsledet.
- En chef som fått ansvar för brandsäkerheten kan utse ett brandskyddsombud, ansvaret ligger fortfarande alltid kvar hos chefen även om uppgiften utförs av ett brandskyddsombud.
- Chefen ska säkerställa att dokumentation av verksamhetens uppgifter i det lokala brandskyddsarbetet är uppdaterat och finns redovisat i den lokala SBA-dokumentationen.
- Chefen ska säkerställa att de kontroller som åligger verksamheten genomförs genom regelbundna brandskyddsronder och eventuellt upprätta en felanmälan av fel eller brister som upptäcks. Brandskyddskontrollerna ska dokumenteras i den lokala SBA-dokumentationen.
- Utsedd chef är ansvarig att meddela fastighetschef (eller dennes representant) om verksamheten förändras på ett sätt att det fysiska brandskyddet inte längre ger skäligt skydd och därför behöver förändras.

Enhetschefer

- Enhetschefen har ansvar för den fysiska arbetsmiljön och detta inkluderar brandsäkerhet. Enhetschefen ansvarar därför för att genomföra arbetsmiljö ronder och att hitta risker i miljön som kan leda till skador eller brand.

Övrig Personal

- Alla anställda ska veta hur byggnaden de arbetar i skall utrymmas.
- Alla anställda ska ha kunskap i att hantera den släckutrustning som finns i fastigheten för att släcka eller begränsa brand, samt ha kunskap i grundläggande brandkunskap.
- Alla anställda har skyldighet att varna och informera om de upptäcker brister eller risker som kan leda till brand eller annan skada på person eller egendom och felanmälan ska ske till närmaste chef alternativt direkt via kommunens intranät.

6. Generell Ansvarsfördelning

Ansvar för att vi har ett fungerande systematiskt brandskyddsarbete på varje arbetsplats ligger på framför allt enhetscheferna och fastighetsägaren. I stora drag kan man säga att fastighetsägaren ansvarar för de tekniska delarna av brandskyddet (t.ex. brandlarm och byggnadstekniskt brandskydd) och enhetscheferna för det organisatoriska (t.ex. utbildning och information). I varje byggnad ska det finnas en objektsspecifik ansvarsfördelning. I kommunens fastighetssystem för Systematiskt Brandskyddsarbete finns en mer utförlig beskrivning av ansvarsfördelningen.

7. Byggnadstekniskt brandskydd

Alla fastigheter ska ha ett tekniskt brandskydd som motsvarar byggnadens och verksamhetens skyddsvärde. Fastighetschefen, eller dennes representant, ska säkerställa att det finns riktlinjer för tekniskt brandskydd i olika typer av verksamhetslokaler (exempel en förskola, en grundskola, ett äldreboende). Detta ska sedan ligga till grund vid ny- eller ombyggnation. Alla fastigheter är dock unika och behöver därför ett anpassat skydd utifrån byggnationen, typ av verksamhet samt bemanning inom verksamheten. Det tekniska brandskyddet ska därför vara dokumenterat och stämmas av med verksamheterna regelbundet.

Kommunen ska inte hyra in externa fastigheter som saknar en komplett dokumentation om fastigheten där den framtida hyresgästen ska bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

7.1. Kontroll och underhåll

För att brandskyddet fortlöpande ska fungera måste det genomföras kontroller och regelbundet underhåll. Utrymningsvägar, rökluckor, branddörrar med mera måste fungera för att personerna som befinner sig i byggnaden skall kunna utrymma på ett betryggande sätt och egendomsskadorna ska bli så begränsade som möjligt. Fastighetschefen, eller dennes representant, är ansvarig att upprätta kontrollblad så att kontroll- och underhållsarbetet sker på samma sätt varje gång och att det därmed blir lätt att följa upp.

8. Riskinventering

Det systematiska grunden i allt säkerhetsarbete är att veta vilka risker som finns på arbetsplatsen. När man identifierat riskerna finns det sedan flera sätt att hantera riskerna, beroende på hur allvarliga och hur lättåtgärdade de är. Det är många gånger så att brist på enkla rutiner kan skapa risker som utvecklar svåra konsekvenser beroende på verksamheten.

Arbetsplatsen ska göra en brandriskbedömning, som en del i denna riskanalys och åtgärder dokumenteras i handlingsplan. En sådan kan göras av verksamhetsansvarig med stöd av brandskyddsombud. Ett sätt att hantera en risk är att upprätta regler som gäller för alla som vistas i lokalerna.

9. Dokumentation

SBA-dokumentationen ska förvaras tillgängligt för de som arbetar med systematiskt brandskyddsarbete. Dokumentationen ska beskriva hur brandskyddet är ordnat inom den aktuella verksamheten och upprättas med nedanstående rubriker. Det är fastighetsägaren tillsammans med verksamhetens brandskyddsansvarige som ska tillse att denna dokumentation upprättas och underhålls.

I dokumentationen ska framgå:

- Den lokala brandskyddsorganisationen med ansvarsfördelning
- Beskrivning av det tekniska brandskyddet
- Drifts- och underhållningsrutiner för det tekniska brandskyddsåtgärderna
- Lokala brandskyddsregler, gällande till exempel tillfällig övernattning
- Utrymningsplaner och nödlägesrutiner
- Uppföljnings- och kontrollrutiner av brandskyddet
- Plan för utbildning
- Övningsrutiner

10. Kunskap och regler

Ett fungerande systematiskt brandskyddsarbete bygger på kunskap om fastighetens brandskydd, om särskilda brandrisker i lokalen samt vilka regler som finns i verksamheten för att förhindra brand.

10.1. Nödlägesberedskap

Varje enhet ska veta hur man ska agera vid brand eller andra olycksfall. Med nödlägesberedskap menas att verksamheten i förväg har bestämt vem som skall göra vad i samband med att en olycka inträffat. Vem ska möta upp räddningstjänsten? Vem ska påbörja ett brandsläckningsförsök? Vem ska initiera en utrymning? Detta är några av de frågor som kan besvaras under denna punkt. Det handlar alltså om att göra sig så beredd som möjligt för att kunna agera effektivt om olyckan är framme.

Utformningen av nödlägesberedskapen ska ske i samverkan mellan verksamheten och fastighetschef (eller dennes representant). Underlaget till hur nödlägesberedskapen skall utformas finns till exempel i statistik från incidentrapportering och erfarenheter från olyckor och tillbud i liknande verksamheter. Men även fastighetens tekniska utformning har stor betydelse för hur man ska agera.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

10.2. Uthyrningsregler

Arrangemang med in kvartering i lokaler som kommunen hyr ut och där anställda inte finns på plats vid ett eventuellt nödläge är det uthyraren som ska säkerställa att det finns en dokumenterad nödlägesberedskap och att denna överlämnas i samband med uthyrning.

10.3. Utrymningsövning

För att testa nödlägesberedskapen skall en praktisk utrymningsövning (där det är möjligt) ske regelbundet. Chefen ska tillse att utrymningsövningar genomförs regelbundet.

Det är viktigt att dessa övningar sker regelbundet och det är enhetschef eller motsvarande som ska planera för att dessa genomförs. Nedan ser ni kommunens antagna intervall för utrymningsövningar.

- **Skola:** Utrymningsövning genomförs minst en gång per år (gärna terminsvis) för verksamheter inom förskola, grundskola och gymnasiet.
- **Vård och omsorgsboenden:** Minst en gång varje år på vård och omsorgsboenden. Anses detta vara omöjligt pga. brukarnas fysiska eller psykiska kondition ska i stället en nödlägesövning ske med endast personal för att säkerställa att uppsatta rutiner är kända och fungerar. Det är viktigt att all personal får möjlighet att öva.
- **Stadshuset:** Minst en utrymningsövning varje år.
- **Övriga lokaler:** I övriga lokaler där det vistas mycket människor (exempelvis Kvarnkullen) ska det ske en teoretisk genomgång av nödlägesberedskapen varje år tillsammans med personalen.
- I övriga lokaler genomförs utrymningsövning endast vid behov.

Varje utrymningsövning ska utvärderas och dokumenteras. Framkommer brister ska rutinerna uppdateras för att säkerställa bra agerande vid brand. Dokumentationen ska förvaras tillsammans med de lokala brandskyddsdocumenten.

10.4. Regler och rutiner

Följande regler är förvaltningsgemensamma och ska gälla på samtliga verksamhetslokaler där Kungälv kommun har verksamhet.

- Levande ljus används inte i kommunala fastigheter. I första hand ersätts dessa med elektriska ljus. Verksamheter kan få dispens för ljusständning vid dödsfall eller vigslar under förutsättning att det finns en skriftlig rutin för hur ljusständning ska fungera.
- Inga lösa föremål som kan förhindra utrymning får placeras i utrymningsvägar.
- Inga brandfarliga föremål får förvaras i trapphus.
- Inga brandfarliga föremål får förvaras i direkt anslutning till byggnadens fasad.
- Brandsläckare eller brandposter får inte täckas över och inga föremål får placeras framför eller under dessa.
- Brandvarnare får endast hanteras av behörig personal och får aldrig övertäckas, flyttas eller tas ner utan fastighetsägarens godkännande.
- Alla medarbetare är skyldiga att rapportera fel eller brister som kan leda till brand till närmaste chef. Exempel är dörrar som är tröga eller inte stänger, nedfallna eller släckta nödutrymningskyltar, saknade eller skadade brandsläckare

Utöver dessa gemensamma regler så kan det finnas behov av ytterligare regler i de verksamheter som har fler eller andra risker. Dessa regler ska då dokumenteras skriftligen och förankras i verksamheten. Reglerna ska årligen revideras och repeteras med samtlig personal. Enhetschef ansvarar för att reglerna tillämpas och följs

11. Utbildning

En av de viktigaste faktorerna för att både förebygga och begränsa brand är kunskap. De anställda är ofta de som upptäcker branden men de är även, i många fall, ansvariga för att branden kunnat

uppstå. Ansvar för utbildning och stödjande system hanteras av Kungälv kommunens säkerhetschef. Kostnader för utbildning står respektive verksamhet för

11.1. Anställda inom Kungälv kommun

All personal (nyanställda inom 3 månader) ska genomgå en grundläggande brandskyddsutbildning minst vart 4:e år. Alla nyanställda ska snarast (inom 3 månader) efter anställning genomgå brandskyddsutbildningen. Alla vikarier bereds tillfälle till information om nödlägesstrategin på aktuell arbetsplats innan eller i anslutning till att anställningsstart. Utbildningen ska anpassas efter arbetstagarens uppgifter i organisationen. att förebygga och hantera en brand.

All personal skall bli informerade och utbildas i hur man kan förebygga bränder genom kunskap om bränder och brandrisker på arbetsställen, känna till nödlägesstrategin på arbetsstället samt kunna hantera brandredskapen på arbetsstället. Chefen ansvarar för att personal och brukare har den utbildning och den information som behövs för att uppfylla kraven.

11.2. Enhetschefer och brandskyddsombud

Chefer med delegerat ansvar för brandsäkerhet samt brandskyddsombud ska genomgå en utbildning i systematiskt brandskyddsarbete. Utbildningen skall bland annat innehålla information om rådande lagstiftning samt hur man upprättar SBA-dokumentation i kommunen.

11.3. Heta arbeten och brandfarlig vara

De medarbetare som ska arbeta med heta arbeten ska genomgå utbildning som ger behörighet och certifiering för Heta Arbeten, giltighetstid 5 år.

De medarbetare som hanterar brandfarlig vara ska få kunskap i ämnets egenskaper, hur ämnet ska hanteras samt hur medarbetaren ska agera vid olyckor.

12. Levandegöra

Riktlinjen skall kommuniceras till samtliga anställda i Kungälv kommun. Riktlinjen skall även förankras vid SBA-utbildningen som enhetschefer och brandskyddsombud genomgår.

13. Uppföljning

Riktlinjen ska revideras för varje mandatperiod eller vid förändring i organisationen. Kommunen ska årligen följa upp den utbildning som bedrivs av räddningstjänstförbundet för att möjliggöra gemensam utvärdering av verksamheternas utbildningsbehov.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

21 (26)

§ 147/2023

Tjänsteskrivelse - Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete (Dnr KS2023/1703)

Sammanfattning

Kungälv kommun har sedan 2019/2020 haft det systematiska brandskyddsarbetet reglerat genom en av Kommunfullmäktige antagen brandskyddspolicy KS2019/2036 och en av förvaltningsledningen antagen anvisning för systematiska brandskyddsarbete-SBA KS2020/1697.

I samband med revidering av ovan nämnda styrdokument så konstateras att det saknas styrande dokument från kommunstyrelsen som ändå är de som ansvarar för det systematiska brandskyddet. Vid genomgång så konstateras vidare att Policyn har mer av karaktär riktlinje eller plan. Då kommunstyrelsen har ansvaret för kommunens systematiska brandskyddsarbete har förvaltningen kommit fram till att ersätta Policyn och anvisningen med en Riktlinje för systematiskt brandskydd. Detta för att styrning skall komma från rätt nivå och att mer detaljerade beskrivningar i stället skall ligga på nivå av rutin eller handbok.

Bedömningen är att en brandskyddspolicy är överflödig då Skydd mot olyckor tas upp i kommunens Säkerhet och Trygghetspolicy samt att det i övrigt är reglerat i lag. (se juridisk bedömning)

Den föreslagna riktlinjen grundar sig helt på den befintliga Policyn och Anvisningen och några förändringar i sak föreslås inte.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Tjänsteskrivelse - Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete
Bilaga Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete (2)

Förslag till kommunstyrelsen

1. Upprättat förslag till riktlinje för Systematiskt Brandskyddsarbete antas.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-29

Sida

21 (26)

§ 147/2023

Tjänsteskrivelse - Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete (Dnr KS2023/1703)

Sammanfattning

Kungälv's kommun har sedan 2019/2020 haft det systematiska brandskyddsarbetet reglerat genom en av Kommunfullmäktige antagen brandskyddspolicy KS2019/2036 och en av förvaltningsledningen antagen anvisning för systematiska brandskyddsarbete-SBA KS2020/1697.

I samband med revidering av ovan nämnda styrdokument så konstateras att det saknas styrande dokument från kommunstyrelsen som ändå är de som ansvarar för det systematiska brandskyddet. Vid genomgång så konstateras vidare att Policyn har mer av karaktär riktlinje eller plan. Då kommunstyrelsen har ansvaret för kommunens systematiska brandskyddsarbete har förvaltningen kommit fram till att ersätta Policyn och anvisningen med en Riktlinje för systematiskt brandskydd. Detta för att styrning skall komma från rätt nivå och att mer detaljerade beskrivningar i stället skall ligga på nivå av rutin eller handbok.

Bedömningen är att en brandskyddspolicy är överflödig då Skydd mot olyckor tas upp i kommunens Säkerhet och Trygghetspolicy samt att det i övrigt är reglerat i lag. (se juridisk bedömning)

Den föreslagna riktlinjen grundar sig helt på den befintliga Policyn och Anvisningen och några förändringar i sak föreslås inte.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Tjänsteskrivelse - Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete
Bilaga Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete (2)

Förslag till kommunstyrelsen

1. Upprättat förslag till riktlinje för Systematiskt Brandskyddsarbete antas.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV'S
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Tony Övringe

2023-10-16

Tjänsteskrivelse - Plan för hantering av extraordinära händelser (Dnr KS2023/2094-3)

Sammanfattning

Detta gäller revidering av styrdokumentet Ledning och kommunikationsplan vid kriser KS2029/1884.

Som framgår av titeln så föreslås styrdokumentet byta namn till Plan för hantering av extraordinära händelser. Skälet till namnbytet är att det i styrdokumentet "Reglemente för krisledningsnämnd" sägs att krisledningsnämnden ansvarar för att det inför varje ny mandatperiod utarbetas en plan för hur kommunen skall hantera extraordinära händelser. Den plan som åsyftas är just detta dokument och för att göra det väldigt tydligt så bör dokumentet då heta "Plan för hantering av extraordinära händelser"

Utöver namnändring av dokumentet så är det få förändring i dokumentet. Utöver rent grammatiska eller språkliga ändringar så föreslås följande:

- Under sista punkten under 4.Mål och viljeriktning så görs ett förtydligande gällande beslutsförhet direkt kopplat till kommunallagen.
- Under punkt 7.2.2 så görs ett förtydligande med hänvisning till Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser och höjd beredskap, angående vem som beslutar om aktivering av krisledningsnämnden.
- Under punkt 7.5 Stödfunktioner, så har ändring gjord av vilka som kan kalla in Posom. De som tas bort finns inte längre tillgängliga och de som är lagts till är ledande funktioner inom kommunens krisberedskap.
- Under punkt 9 Lokaler så har man under beredningen av dokumentet kommit fram till att vi inte skall skriva ut i detta dokument vilka lokaler som används av de olika funktionerna i krisorganisationen. Detta skall i stället ses över och hanteras av Tjänsteman i beredskap (TiB) Texten tas således bort och hänvisning görs till TiB.

Förvaltningens bedömning är att vi genom föreslaget styrdokument har en bra plan och styrning av kommunens hantering av hantering av extraordinära händelser.

Förvaltningen föreslår därför att styrdokumentet med föreslagna ändringar antas.

Juridisk bedömning

I Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser och höjd beredskap framgår det i 2kap 1§ att kommuner och regioner ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa i kommunen respektive regionen och hur dessa händelser kan påverka den egna verksamheten.

Resultatet av arbetet ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys. Kommuner och regioner ska vidare, med beaktande av risk- och sårbarhetsanalysen, för varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de ska hantera extraordinära händelser.

Kommunstyrelsen har antagit kommunens risk- och sårbarhetsanalys och detta är planen för hur kommunen skall hantera eventuella extra ordinära händelser. Genom att anta denna plan har kommunen fullgjort sina uppgiften enligt lagstiftningen.

Förvaltningens bedömning

Bedömning

Kungälv kommun har idag en bra och väl utarbetad plan för hantering av extraordinära händelser. Styrdokumentet har också under året lovordats av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). De ändringar som trots detta föreslås i och med revideringen görs för att ytterligare förtydliga roller och ansvar i vår krisberedskap.

Förvaltningen bedömer att vi med de ändringar som föreslås har ett mycket bra underlag för att hantera kriser och extraordinära händelser i kommunen och föreslår därför att styrdokumentet antas.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Planen bygger på de lagkrav som finns och bedöms inte utifrån politiska mål.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Planen bygger på de lagkrav som finns och bedöms inte utifrån politiska mål.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunfullmäktige beslutar om Handlingsprogram för Kungälv kommunens arbete med krisberedskap och civilt försvar och kommunstyrelsen fastställer kommunens Risk och sårbarhetsanalys. Tillsammans med lagkraven så ligger dessa styrdokument till grund för denna plan för hantering av extraordinära händelser.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Medborgarna i Kungälv kommun kan förvänta sig att kommunen har en plan för att minska konsekvenserna av samhällsstörningar. Enligt denna plan skall liv och hälsa samt samhällets funktionalitet värnas vilket kommer medborgare och brukare till gagn.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Denna plan tillsammans med Handlingsprogram för Kungälv kommunens arbete med krisberedskap och civilt försvar samt Risk och Sårbarhetsanalysen kommer skapa tydlighet gällande ansvar och roller vilket skapar trygghet hos medarbetarna i planering och hantering av kriser och extraordinära händelser.

Ekonomisk bedömning

Planen föreslår inga kostsamma åtgärder. De övningar och utbildningar som kommer behövas för att säkerställa att planen används effektivt finansieras genom statliga medel alternativt inom befintlig ram.

Förslag till beslut

1. att kommunstyrelsen antar Plan för hantering av extraordinära händelser

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Ann-Charlotte Backström
HR-Chef

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Plan för hantering av extraordinära händelser

Plan

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/1317
Beslut: <Datum-...Instans §.../År>
Beredande politiskt organ: Krisledningsnämnd
Ersätter tidigare beslut 2020-01-15 KS
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Säkerhetschef
Senast uppdaterad av: Beredskapssamordnare

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehåll

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Grunder för kommunens krisledning	4
5.1 Samhällets grundprinciper för krisberedskap	4
5.2 Krissamverkan	4
5.3 Beskrivning av kommunens krisorganisation	5
6. Aktivering och avveckling av krisorganisationen	6
6.1 Aktivering av krisorganisationen	6
6.2 Organisationens uthållighet	7
6.3 Beslut om återgång till grundberedskap	7
6.4 Utvärdering av krisberedskapsarbetet	7
7. Krisorganisation	8
7.1 Krisorganisationskarta	8
7.2 Krisorganisationens funktioner	9
7.2.1 Tjänsteman i beredskap (TiB)	9
7.2.2 Krisledningsnämnd	10
7.2.3 Central krisledning	10
7.2.4 Stöd till den centrala krisledningen	11
7.3 Sektorerna och bolagen	13
7.4 Kommunens beredskapsnivåer	14
7.5 Stödfunktioner	18
8. Kriskommunikation	18
8.1 Mål och riktlinjer för kriskommunikation	19
8.2 Kriskommunikationssamverkan med helhetssyn	19
8.3 Målgrupper och kommunikationskanaler	20
9. Lokaler	21
10. Levandegöra	21
11. Uppföljning	22

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Kommunerna ansvarar för många frågor som berör dess invånare och företagare. Kommunerna ser exempelvis till att det finns barnomsorg, skola och omsorg för äldre. Kommunerna planerar för stadens utveckling och se till att det finns bostäder och att människor kan slänga sina sopor, få rent vatten och fungerande avlopp.

När det inträffar något som plötsligt hotar människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller våra grundläggande värden ska kommunen, tillsammans med samhällets andra aktörer, också hantera detta för att minska effekterna av det inträffade.

Enligt lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ska kommunen varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de ska hantera extraordinära händelser i fredstid.

Om samhället drabbas av allvarliga, krisartade eller extraordinära händelser kan kommunen aktivera den krisledningsorganisation som beskrivs i denna plan för att samordna de kommunala insatserna och resurserna.

Kommunen har också ett ansvar att verka för samordning av aktörerna inom kommunens gränser för att hantera händelsen utifrån ett helhetsperspektiv där samhällets samlade resurser utnyttjas effektivt. Samverkan mellan de aktörer som ska hantera olika typer av samhällsstörningar är en förutsättning för ett framgångsrikt agerande.

2. Relation till andra styrdokument

Lednings- och kommunikationsplanen bygger på kommunens Risk- och sårbarhetsanalys och på Program för Kungälv kommuns arbete med krisberedskap och civilt försvar. Tillsammans utgör dessa dokument styrningen av kommunens arbete för att uppfylla uppgifterna enligt Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

3. Syfte

Syftet med kommunens lednings- och kommunikationsplan är att ge kommunen förutsättningar att minimera konsekvenser på samhällets skyddsvärden och upprätthålla de samhällsviktiga funktioner som kommunen ansvarar för vid samhällsstörningar.

4. Mål och viljeinriktning

Kungälv kommuns målsättning i samband med en extraordinär händelse eller större samhällsstörning är att åtgärder och planering ska skydda och stötta samhällets skyddsvärden:

- **Människors liv och hälsa.** Fysisk och psykisk hälsa hos dem som drabbas direkt eller indirekt av en händelse. Omfattar alla människor som har Sverige som hemvist eller uppehåller sig i Sverige eller är svenska medborgare och uppehåller sig utomlands.
- **Samhällets funktionalitet.** Funktionalitet och kontinuitet i det som direkt eller indirekt starkt påverkar samhällsviktig verksamhet och därmed får konsekvenser för människor, företag och andra organisationer.
- **Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.** Människors tilltro till demokratin och rättsstaten samt förtroende för samhällets institutioner och det politiska beslutsfattandet, ledningsförmåga på olika nivåer, avsaknad av korruption och rättsövergrepp.
- **Miljö och ekonomiska värden.** Miljön i form av mark, vatten och fysisk miljö, biologisk mångfald, värdefulla natur- och kulturmiljöer samt annat kulturarv i form av fast och lös egendom. Ekonomiska värden i form av privat och offentlig lös och fast egendom samt värdet av produktion av varor och tjänster.

- **Nationell suveränitet.** Kontroll över nationens territorium och över de politiska beslutsprocesserna i landet samt säkrande av nationens försörjning med förnödenheter. Nationell suveränitet kan ses som en förutsättning för att kunna värna övriga värden.

Det finns också mål för kommunens förmåga inför och vid en händelse. För att nå dessa behöver organisationen träna och öva sin krisorganisation. Målen i förmåga är:

- Kommunen ska upprätthålla och vidmakthålla en lägsta acceptabel försörjningsnivå för invånarna vid alla samhällsstörningar.
- Krisledningsorganisationen ska kunna anpassas efter samhällsstörningens omfattning och kunna förstärkas eller förändras efter behov.
- Kommunen ska kunna identifiera hjälpbehov inom förvaltningens ansvarsområden och inom det geografiska området Kungälv kommun.
- Kommunens åtgärder möter hjälpbehoven i samhället och skapar nytta för de som har drabbats eller för det som behöver skyddas.
- Kommunen ska verka för gemensam ledning tillsammans med andra aktörer och åstadkommer aktörsgemensam inriktning och samordning.
- Vid en händelse som kräver stärkt ledningsorganisation ska krisorganisationen vara aktiverad inom 90 minuter från det att ett beslut tagits.
- Kommunen ska säkerställa att lednings- och kommunikationsförmågan har en uthållighet i minst en vecka.
- Någon av ledamöterna i krisledningsnämnden ska inom 90 minuter kunna träda i verksamhet i samband med en extraordinär händelse, dygnet runt året runt. Nämnden är beslutsför då minst hälften av ledamöterna är samlad. Vid brådskande fall får ordförande eller annan ledamot fatta beslut å nämndens vägnar.

5. Grunder för kommunens krisledning

5.1 Samhällets grundprinciper för krisberedskap

Det finns tre grundprinciper som är centrala i samhällets krishantering: ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen.

Innebörden av de tre principerna är att krishanteringen i så stor utsträckning som möjligt ska ske med den löpande verksamhetens kunskaper, resurser, rutiner och metoder. Syftet med detta är att underlätta omställningen från den ordinarie verksamheten till krishantering och att säkerställa kompetens.

Ansvarsprincipen innebär att den som har ansvar för en viss verksamhet under normala förhållanden fortsätter att ha samma ansvar under en kris eller krigssituation. Det innebär exempelvis att det är den vanliga sjukvården som ansvarar för att vården fungerar i tillräcklig omfattning även i en kris och elbolaget för elförsörjningen samt kommunen för hemtjänsten. Ansvarsprincipen innebär också att berörda aktörer har ansvar för att samverka före, under och efter en kris.

Likhetsprincipen innebär att en verksamhets lokalisering och organisation så långt det är möjligt ska vara densamma såväl under fredstida förhållanden som under kris eller krig. Förändringar ska alltså inte göras mer omfattande än vad som krävs och verksamheten ska också, om det är möjligt, skötas på samma plats som under normala förhållanden.

Närhetsprincipen innebär att krisen ska hanteras så nära de berörda som möjligt. Det vill säga, där den inträffar och av dem som är närmast berörda och ansvariga. Den instans som är närmast ansvarig ska svara för ledning av de åtgärder som krävs för att kunna hantera händelsen på ett effektivt sätt.

5.2 Krissamverkan

För att kunna hantera en kris på ett effektivt sätt är det viktigt att samhällets aktörer, som har ett ansvar för, eller kan bidra till att hantera samhällsstörningar, samverkar både innan och under en händelse. Som kommun har vi det geografiska områdesansvaret och ska därför verka för samordning

och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas före, under och efter en samhällsstörning.

Samverkan mellan aktörerna i länet präglas av:

- Prestigelöshet och öppenhet
- Tillit och respekt
- Engagemang och delaktighet

Det är viktigt att kommunen har en helhetssyn som innebär att vi ser vår hantering som en del av en helhet, som ska använda samhällets resurser så effektivt som möjligt. Vi ser bortom organisatoriska gränser utan att frånta någon organisation sitt ansvar enligt de grundläggande principerna (kap 5.1).

Detta betyder att kommunen ska:

- Ta ansvar för helheten och inte bara den egna organisationens uppgifter.
- Vi försöker förstå och ta hänsyn till andra aktörers verksamheter, uppdrag och mandat.
- Vi tar initiativ till och deltar aktivt i samverkan.
- Vi samverkar så att samhällets samlade resurser används så effektivt som möjligt.
- Vi gör gemensamma prioriteringar om de samlade resursernas inte räcker till för att möta alla behov.
- Vi samverkar för samhällets bästa och med individens samlade behov i fokus.

5.3 Beskrivning av kommunens krisorganisation

Krisledningsorganisation kan aktiveras i flera steg och minskas och ökas efter behov.

Stegen, också kallade nivåer, ska både visa vilka resurser som behöver aktiveras och vilken allvarlighetsgrad som kommunen bedömer att den uppkomna händelsen har. Detta visar samverkande organisationer hur vi bedömer händelsen.

I kommunen finns en Tjänsteman i beredskap (TiB) som är kommunens kontaktpunkt för att öka tillgängligheten samt tydliggöra och underlätta kontakter med andra aktörer. Den är den primära kontaktvägen in i organisationen för att tidigt kunna agera och initiera åtgärder vid samhällsstörningar.

TiB kan svara för myndigheten i telefon, via RAKEL, i WIS samt via mejl dygnet alla timmar året runt och ska snabbt kunna upptäcka, verifiera och larma ut berörda.

TiB har mandat att aktivera krisledningsorganisationen och tillsammans med övriga jourfunktioner utgör detta kommunens **Grundberedskap** (också kallad beredskapsnivå Grön).

Vid mindre avvikelser som berör flera verksamheter ansvarar TiB för att samordna åtgärderna kopplade till händelsen. Detta görs genom att TiB kommunicerar direkt med de personer/funktioner som berörs. Stöd kan fås från övriga jourfunktioner i kommunen. En avstämning med kommundirektören ska alltid eftersträvas för att säkerställa att mandatet finns för fattade beslut. Går det inte att komma i kontakt med kommundirektören ska TiB agera i kommundirektörens anda och kalla in ledning och stabsfunktioner samt besluta om hantering av akuta åtgärder.

Nästa nivå kallas för **Grundläggande krisledning** (beredskapsnivå Gul) och innebär att TiB aktiverar kommundirektör, berörd sektorchef, kommunikationsstrateg och analysfunktion.

Bedömer man att händelsen är så stor och allvarlig att den inte kan hanteras på annat sätt, kräver skyndsamma insatser och innebär allvarliga störningar på viktiga samhällsfunktioner aktiveras **Förstärkt krisledning** (beredskapsnivå Orange). Det innebär att de flesta delarna i krisledningen aktiveras. Här kan även deltagande från andra aktörer ingå som berörs för att få till en samverkan kring hanteringen av händelsen. Exempel på deltagande aktörer är räddningstjänst, polis och västra götalandsregionen.

Den slutliga nivån är en extraordinär händelse. Denna nivå kallas **Särskild krisledning med krisledningsnämnd** (beredskapsnivå Röd). Förvaltningens förstärkta krisledning kompletteras då med den politiskt tillsatta Krisledningsnämnden (kommunens politiska ledning vid extraordinära händelser i fredstid).

Det står sällan klart från början hur omfattande en situation är eller kan bli och om det överhuvudtaget behövs en krisledning. Därför kan verksamheten och resurserna förändras över tid. Detta innebär att det är kommundirektören som, med stöd från tjänsteman i beredskap, har mandat att besluta vilka resurser som behöver aktiveras eller avvecklas inom krisledningen under arbetet.

Det är alltid kommundirektören som beslutar i vilken omfattning som händelsen ska hanteras samt vilken roll kommunen ska ha i förloppet förutom vid en extraordinär händelse där krisledningsnämnden aktiverats. Då är det i stället nämnden som fattar strategiska beslut som förvaltningen normalt inte har mandat att fatta, och det är tjänstemännen som verkställer fattade beslut.

Alla funktioner som har en roll i kommunens centrala krisledningsorganisation ska ha minst en ersättare för att kunna upprätta en krisledning över längre tid. Roller som anses som extra viktiga för att kunna hantera en kris ska ha två ersättare.

6. Aktivering och avveckling av krisorganisationen

6.1 Aktivering av krisorganisationen

Här följer det förfarande som normalt ska användas för att aktivera krisorganisationen.

- Den organisation eller kommunala verksamhet som först får reda på en händelse som kan leda till större verksamhets- eller samhällsstörningar ska kontakta kommunens Tjänsteman i Beredskap (TiB).
- TiB gör en första bedömning av situationen och behovet av åtgärder. Därefter kontaktar TiB kommundirektören som sedan ansvarar för att informera politiken. Kommundirektören ska besluta om ytterligare funktioner behöver aktiveras. Om kommundirektören inte snabbt kan nås har TiB mandat att initiera arbetet och kalla in personal.
- Är händelsen allvarlig ansvarar kommundirektören för att informera krisledningsnämndens ordförande om läget för att denne ska kunna fatta beslut om en extraordinär händelse.
- TiB sammanfattar de personer som påverkas enligt larmlistan.
- TiB påbörjar iordningställandet av krisledningsrummet och ska därefter agera stabschef för att stötta kommundirektören. När säkerhetschefen finns på plats kan hen bli stabschef och TiB återgår då till grunduppdraget.
- Ett uppstartsmöte ska snarast hållas för att påbörja hantering av händelsen. Under mötet ska fyra punkter uppnås:
  - Tolka skeendet genom en lägesbild. (vad, när, hur, vem, prognos)
  - Identifiera hjälp- och åtgärdsbehov inom och utom kommunens ansvarsområden.
  - Prioritera hantering och analysera vilken gemensam hantering som måste ske med andra aktörer.
  - Fatta beslut om kommunens inriktning och utöva inflytande över andra aktörer för gemensam hantering.

Under mötet säkerställs också att alla roller som behövs för hantering av händelsen aktiverats samt vilka andra aktörer som behöver informeras:

- Vilka andra kan ha nytta av den information och de resurser kommunen har?

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Vilka andra kan ha information och resurser som kommunen har nytta av?
- Är händelsen allvarlig ska krisledningsnämndens ordförande bedöma om/när en extraordinär händelse medför att krisledningsnämnden ska träda i funktion (2 kap. 3 § lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap).

6.2 Organisationens uthållighet

I situationer som kräver att krisledningen måste upprätthållas över längre tid finns ställföreträdande medlemmar utsedda. Vid avlösning tjänstgör avgående och tillträdande personal samtidigt under någon tid för att möjliggöra överlämning. De avlämnande personerna ansvarar för att kartor, tabeller och loggböcker är uppdaterade för att vid en överlämning kunna redogöra för läget i stort, fattade beslut, förestående åtgärder och förväntad utveckling.

Vid långvariga händelseförlopp kan intensiteten i verksamheten variera. För att minimera konsekvenserna för den normala verksamheten ska antalet direkt engagerade personer anpassas till det som den aktuella situationen kräver.

6.3 Beslut om återgång till grundberedskap

TiB/Stabschef har befogenhet att anpassa stödfunktionerna under arbetets gång för att upprätthålla det behov av stöd som kommundirektören har. Detta innebär att delar av stödet kan avvecklas när syftet och behovet av funktionen inte längre finns.

Det är kommundirektören som beslutar om det finns ett behov av att upprätthålla ett stöd (stab) för att stödja den centrala krisledningen. Om kommundirektören inte anser att staben behövs ska denne informera stabschefen som påbörjar avvecklingen av staben.

Har krisledningsnämnden varit aktiv är det nämnden som beslutar när den ska avvecklas. Även kommunfullmäktige har mandat att besluta när krisledningsnämndens verksamhet ska avvecklas. Befogenheten finns som en yttersta spärr mot att krisledningsnämnden missbrukar sina befogenheter. Har nämnden varit aktiv ska skriftlig redovisning av händelseförlopp, kostnader samt utvärdering lämnas till fullmäktige så snart som möjligt.

När det har beslutats om att återgå till ordinarie arbete ska:

- Berörda inom kommunen och hos samverkande myndigheter/organisationer meddelas att så har skett.
- Dokumentation/loggboken slutföras och allt underlagsmaterial samlas in och sammanställs i kronologisk ordning.
- En första sammanställning och utvärdering genomförs.

Vid stora nyhetshändelser kan det fortfarande finnas ett intresse från media att rapportera om konsekvenserna dagarna efter en händelse. Därför måste kommundirektören, sektorchefer och kommunikationsstrategen vara tillgängliga även dagarna efter händelsen.

6.4 Utvärdering av krisberedskapsarbetet

En kris kan tvinga fram snabba beslut och det viktigt att reflektera över hur vi agerat och varför. Därför ska en utvärdering ske när större delar av krisorganisationen varit aktiv för att dra nytta av den erfarenhet som förvaltningen fått och ge möjlighet till granskning.

En omvärldsanalys om vad media rapporterat är viktig för att få en bild av hur omvärlden uppfattar oss.

Utvärderingen av händelsen bör påbörjas snarast möjligt efter det att kommunen återgått till normal verksamhet. En eller flera personer utses att genomföra utvärderingen. Kommundirektören tillsammans med säkerhetschefen ska ta initiativ till att utvärdering sker.

I utvärderingsarbetet bör allt material i form av t.ex. dokument och anteckningar samlas in och katalogiseras. Personal som deltagit bör intervjuas och samverkande myndigheters och organisationers synpunkter på det genomförda arbetet inhämtas.

När det gäller den interna informationen bör vi undersöka om kommunens egen personal anser att de fick den information de behövde. Lyckades vi med att ge berörda samma information samtidigt?

Med stöd av de insamlade uppgifterna görs en utvärdering av hanteringen, som kan resultera i förslag på revideringar av planer, checklistor och befattningsbeskrivningar.

Utvärderingen med slutsatser och förslag på förändringar redovisas för förvaltningsledningen som bedömer om kommunstyrelsen behöver informeras. Utvärderingen delges andra berörda parter efter behov.

7. Krisorganisation

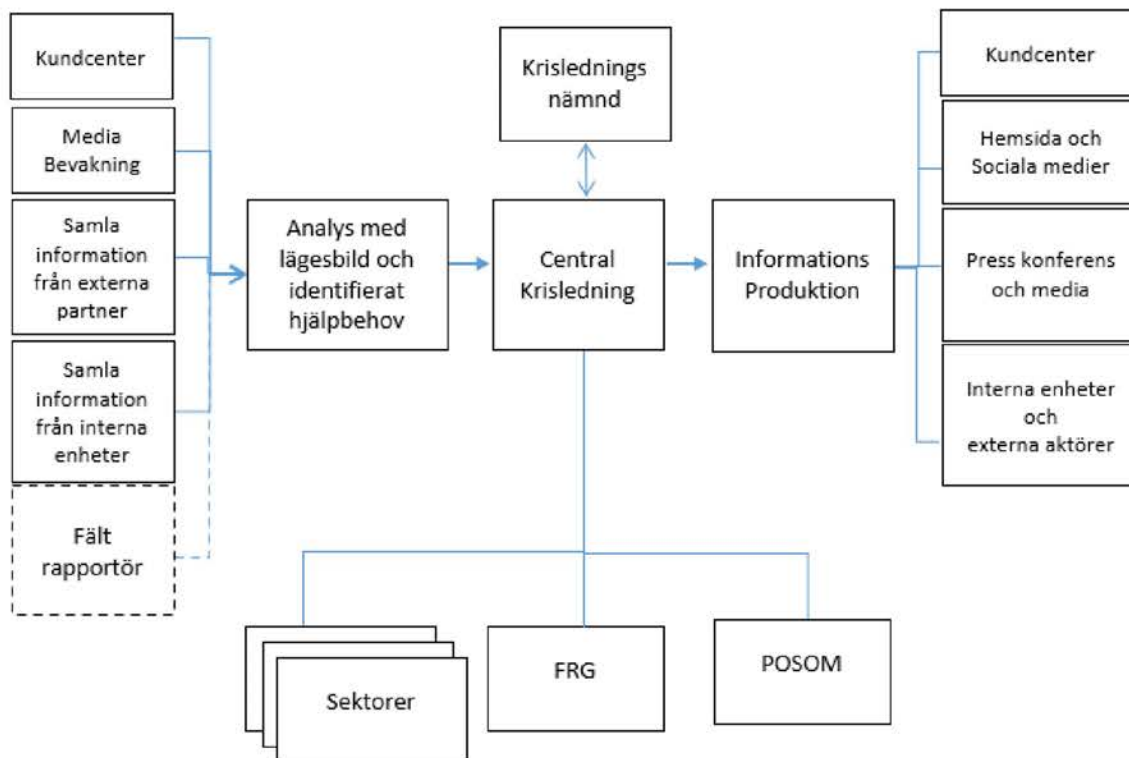
7.1 Krisorganisationskarta

Nedan är en karta över hur kommunens krisorganisation är uppbyggd.

Den vågräta organisationen beskriver hur informationen ska flyta genom organisationen från att först hämtas in, till att analyseras och skapa lägesbilder och beslutsunderlag. Dessa ges sedan till den centrala krisledningen för att fatta beslut som ombildas till information som sedan sprids via etablerade kanaler.

Den lodräta organisationen beskriver i stället beslutshierarkin från krisledningsnämnd, genom den centrala krisledningen ner till sektorer, bolag och stödfunktionerna psykosocialt omhändertagande (POSOM) och frivilliga resursgruppen (FRG).

Till organisationen kan ytterligare stödfunktioner knytas för att underlätta arbetet. Förutom analys och kommunikation så har kommunen funktioner som handhar personalfrågor, dokumentation och ekonomi.

7.2 Krisorganisationens funktioner

Här beskrivs de roller som finns i kommunens krisorganisation. Utöver dessa roller kan funktioner från förvaltningens andra verksamheter användas beroende på krisens art och omfattning.

7.2.1 Tjänsteman i beredskap (TiB)

Kommunen har en tjänsteman i beredskap (TiB) som finns tillgänglig dygnet runt och är kommunens kontaktpunkt gentemot andra aktörer. TiB rapporterar direkt till kommundirektören och kan hantera mindre samhällsstörningar som berör ett fåtal verksamheter själv och aktiverar, efter beslut från kommundirektören, de delar av krisorganisationen som behövs vid större händelser. Funktionen delas mellan ett antal kommunala tjänstemän och ska alltid befinna sig inom 60 minuters avstånd från stadshuset i Kungälv för att snabbt kunna upprätta en fungerande krisledningsplats.

Huvudsakliga uppgifter för tjänsteman i beredskap (TiB):

- Vara tillgänglig via telefon och RAKEL året om.
- Tar emot information vid inträffad händelse.
- Genomför en första analys av händelsen.
- Föreslår för kommundirektören om händelsen bör hanteras av krisorganisationen.
- Sammanfattar krisorganisationen och säkerställer att berörda funktioner aktiveras.
- Agerar initialt stabschef för att stötta kommundirektören i krisledningen.
- Hanterar mindre sektorsöverskridande samhällsstörningar som kan få stor påverkan på kommunen genom att samordna de kommunala resurserna.
- Företräda kommunen vid samverkanskonferenser med andra aktörer inför och vid samhällsstörningar.

7.2.2 Krisledningsnämnd

Krisledningsnämndens uppdrag och mandat är att vid en extraordinär händelse kunna ta över andra nämnders befogenheter och beslutsrätt i den utsträckning som anses nödvändig med hänsyn till händelsens art och omfattning. Nämnden beslutar i frågor som i huvudsak är av principiell och övergripande natur samt fastställer inriktningen i frågor som förvaltningen inte har mandat att fatta.

Enligt Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjdberedskap, 2 kap 3§ så är det ordföranden i krisledningsnämnden som bedömer när en extraordinär händelse medför att nämnden ska träda i funktion och beslutar i sådana fall att så skall ske.

Uppgifter:

- Besluta om en extraordinär händelse föreligger.
- Besluta om att överta hela eller delar av andra nämnders verksamhet.
- Besluta i principiella frågor som förvaltningen inte har mandat att fatta.
- Besluta om förändringar i kommunens servicenivåer som förvaltningen inte har mandat att fatta.
- Besluta om omfördelning av kommunens resurser som förvaltningen inte har mandat att fatta.
- Om behov föreligger, begära bistånd från andra kommuner eller stat.
- Besluta om hjälp till enskild.
- Besluta om när särskilda insatser som föranletts av extraordinära händelser ska upphöra.

Krisledningsnämnden består av tre ordinarie ledamöter och sex ersättare. Hur nämnden utses beskrivs i krisledningsnämndens reglemente.

7.2.3 Central krisledning

Den centrala krisledningen utgörs av delar av förvaltningsledningen och leds av kommundirektören. Krisledningen fattar beslut för hur förvaltningen ska agera vid större samhällsstörningar och extraordinära händelser. Krisledningen ska även besluta hur kommunen ska kommunicera, både med interna och externa gruppen. Samverkan med myndigheter eller näringsliv ska även ingå i den centrala krisledningens uppdrag. Den centrala krisledningen ska vid extraordinära händelser ansvara för att beslutsunderlaget till krisledningsnämnden är korrekt och tillse att nämndens beslut verkställs.

Huvudsakliga uppgifter för den centrala krisledningen:

- Starta en samordnad krisledning för kommunen.
- Analysera samhällsstörningen, skapa lägesbild över händelsen och tolka situationens hjälpbehov.
- Fatta inriktningsbeslut för arbetet inom förvaltningen och utöva inflytande på andra aktörer för att få en samordnad hantering av händelsen.
- Kontinuerligt bedöma behov och prioritera insatser och samordna insatser mellan de kommunala sektorerna.
- Skapa informationsunderlag samt lämna korrekt information både internt och externt.
- Företräda kommunen externt mot myndigheter, privata aktörer samt media och allmänhet.
- Etablera kontakter med externa aktörer samt verka för samverkan mellan aktörerna inom kommunen geografiska område.
- Om krisledningsnämnden aktiverats ska den centrala krisledningen sammanställa beslutsunderlag för krisledningsnämnden utifrån aktuella lägesbilder till åtgärder för att skydda människor, djur, miljö och stora ekonomiska värden.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Dokumentera alla beslut som fattas och åtgärder som verkställs.
- Diarieföra händelsen och dess resultat.

Följande funktioner ingår i den centrala krisledningen:

- **Kommundirektör:** Har det övergripande ansvaret för förvaltningens agerande. Han/hon är ansvarig för att leda arbetet i krisledningen.
- **TiB/Stabschef:** Vid en händelse är det TiB som startar upp den centrala krisledningen och kommer därefter agera för att ge kommundirektören relevant stöd som stabschef. Stabschefen ska se till att krisledningen har resurserna som behövs för att utföra uppdraget.
- **Sektorchefer:** Ska fungera som ingång till sina verksamheter och vara sakkunnig men även förmedla besluten nedåt och hjälpbehov uppåt från sin organisation.
- **Kommunikationsstrateg:** Ska säkerställa att vi redan initialt har med information och kommunikation i krisledningsarbetet.
- **Inriktnings- och samordningsfunktion från Räddningstjänstförbundet, Kungälv Energi och SOLTAK:** Ska både vara sakkunnig för den egna verksamheten och kunna förmedla beslut in och ut ur sin organisation. Funktionen ska innehas av en person som har mandat att fatta beslut för verksamheten. En viktig roll är också att lyfta hjälpbehov och åtgärdsbehov från den egna organisationen in i kommunens krisledning

7.2.4 Stöd till den centrala krisledningen

För en effektiv krisledning kan det finnas behov av ett stöd. Stödet kallas för en stab och består av ett antal funktioner som tillsammans ska underlätta beslutsfattandet. Staben leds av en stabschef som ska se till att stabens funktioner är tillsatta och att stabsarbetet funkar med tider, dokumentation, samverkan osv.

7.2.4.1 Stabschef

Stabschefen ska verka som gruppens "ordningsman" och säkerställa att staben följer den metodik som kommunen beslutat om.

Huvudsakliga uppgifter för stabschef

- Genomför tillsammans med kommundirektören uppstartsmöte med central krisledning.
- Stödja kommundirektören med stabsmetodik och mallar.
- Säkerställa att behövda funktioner är bemannade.
- Se till att det finns ett aktuellt lägesfönster som beskriver händelsen.
- Informera om att loggbok ska föras i samtliga funktioner i krisledningen och säkerställ att anteckningar förs på gemensamma möten.
- Kontrollera att staben har förutsättningar att arbeta.
- Säkerställ att kunskap finns om vilka lagar och förordningar som är tillämpbara på den uppkomna situationen.
- Säkerställa att beslut och direktiv genomförts.

7.2.4.2 Kommunikation

Kommunikation ska tillse att information om en händelse produceras och sprids via etablerade kanaler. Dessa kanaler kan variera över tid och beslutas utifrån varje situation. Kommunikation ska ansvara för samverkan med kundcenter så de har information att ge till medborgarna.

Huvudsakliga uppgifter för kommunikation:

- Ansvara för att samordna, paketera och förmedla information till massmedia och allmänhet.
- Ansvarar för att skapa en kommunikativ lägesbild för att möta informationsbehovet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Planera för och genomföra presskonferenser och intervjuer.
- Ansvara för intern informationsspridning.
- Ansvarar för att samverka med kundcenter för utbyte av information.
- Delta i regionala samverkanskonferenser med inriktning mot kommunikationssamordning.

7.2.4.3 Analys

Analysarbetet handlar om att bearbeta information och finna tänkbara händelseutvecklingar och handlingsalternativ, vilket gör uppgiften till en av de viktigaste för resultatet av krisledningens arbete.

Det huvudsakliga uppdraget omfattar att samla in, dela upp, värdera och dra slutsatser av relevant informationen. Funktionen ska identifiera hjälp- och åtgärdsbehov som underlag till krisledningen. Funktionen ska knyta till sig relevant kompetens för att på ett korrekt sätt kunna analysera information och skapa beslutsunderlag. Här är det viktigt exempelvis juridisk expertis och kontrollfunktioner inom kommunens myndighetsverksamheter finns med.

Huvudsakliga uppgifter för analysfunktionen:

- Knyta till sig expertkunskap inom kommunen.
- Inhämta information från interna och externa aktörer (i samverkan med kommunikation och sambandsfunktionen). Bedöm informationens relevans och trovärdighet.
- Bearbeta andras och upprätta egna lägesbilder över händelsen.
- Tolka händelseförloppet och gör bedömningar utifrån inhämtad information. Vad har hänt/kan hända?
- Ta fram förslag till beslut och handlingsalternativ baserat på hjälp- och åtgärdsbehov.

7.2.4.4 Samband och samverkan

För att underlätta samverkan har Samband och samverkansfunktionen som uppgift att identifiera, kontakta och samverka med berörda aktörer för gemensam hantering av händelsen. I ansvaret ingår att dokumentera lägesbilder i WIS och samverka med RAKEL.

Huvudsakliga uppgifter för sambands och samverkansfunktion:

- Upprätthålla och säkerställ kontakt med samverkande organisationer.
- Förmedla information till och från involverade aktörer för att främja samverkan.
- Följ andra myndigheters arbete på hemsidor, via kontakter, WIS mm.
- Verka för att involverade aktörer hanterar samhällsstörningar samordnat och utnyttjar de samlade resurserna effektivt.
- Dela inkommen information med kommunikation och analysfunktion.

7.2.4.5 Karttjänst

Ska underlätta förståelsen av händelsen genom att visualisera handelsutvecklingen eller drabbat område på en digital eller analog karta.

Huvudsakliga uppgifter för karttjänsten:

- Hantera digitala kartor och skriva ut fysiska kartor till krisledningen.
- Ta fram kartunderlag och ritningar för de områden och verksamheter som är berörda.
- Bearbeta kartunderlag och bygga kartlager i GIS efter önskemål från krisledningen.

7.2.4.6 Dokumentation

Ansvarar för att dokumentera det som sker i den centrala krisledningen. Ska efter en händelse sammanställa övriga funktioners dokumentation i en gemensam loggbok. Allt eftersom händelsen utvecklas ska funktionen diarieföra den information som behöver diarieföras på ett korrekt och sökbart sätt i public 360.

Huvudsakliga uppgifter för dokumentation:

- Säkerställa att beslut, rapporter, information och händelseförlopp registreras och bevakas.
- Upprätta/föra loggbok över krisledningens och organisationens övergripande arbete.
- Diarieföra och skapa ärenden i Public 360. Registrera ärenden och händelser.

7.2.4.7 Personal

Ska säkerställa att krisledningens arbetssituation blir så bra som möjligt. Det innebär att säkerställa att krisledningen och berörda verksamheter har tillgång till mat, dryck och vila i tillräcklig omfattning. Ska också fungera som ett stöd gällande övertidsregler och liknande.

Huvudsakliga uppgifter för personal:

- Planera för att personalbehovet täcks över tid i krisledningen, fördelaktigt med minst 3 dagars intervaller.
- Se till att organisationen har den uthållighet, på övergripande såväl som på individnivå, som krävs.
- Hantera avlösningar på ett effektivt och säkert sätt, i krisledningsnämnd, krisledning och stab.
- Planera på kort och lång sikt för mat, dryck och logi för krisledningen och stab och andra aktiverade funktioner.
- Hantera personalfrågor i övrigt.

7.2.4.8 Ekonomi

Ska vid större samhällsstörningar följa upp kostnader för hantering av händelsen. Beroende på sannolika händelseutvecklingar ska funktionen förbereda så det finns ekonomiska resurser för att hantera detta.

Huvudsakliga uppgifter för ekonomi:

- Göra ekonomiska underlag till budget samt följa upp budget, inköp och beställningar kopplade till samhällsstörningen.
- Tillse att organisationen har tillgång till de ekonomiska resurser som organisationen behöver för att hantera händelserna

7.3 Sektorerna och bolagen

Kungälv krisledningsorganisation bygger på de grundläggande principerna ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen.

Det innebär att respektive sektor och kommunalt bolag har ansvaret för sina verksamhetsområden vid samhällsstörningar.

Den centrala krisledningen kommer vid behov, och efter förmåga, stödja sektorerna och bolagen gällande bland annat kommunikation, analys och resursfördelning.

Följande uppgifter ska kunna hanteras inom varje sektor och bolag:

- Skapa en verksamhetsanpassad lägesbild som kan delas med central krisledning
- Analysera vilka skyddsvärden som är hotade på kort och lång sikt utifrån verksamhetens ansvar.
- Identifiera hjälp- och åtgärdsbehov inom verksamhetens ansvarsområde.
- Föreslå lösningar för den centrala krisledningen genom sektor eller bolagschef.
- Omsätta beslut från krisledningen i den egna organisationen.
- Följa upp och kontrollera så att beslut följs, samt att de varit effektiva inom ansvarsområdet.

7.4 Kommunens beredskapsnivåer

Här beskrivs de beredskapsnivåer som kommunen använder sig av. De ska både ge en anvisning vilket behov av organisation som behövs och visa samverkande aktörer vilken allvarlighetsbedömning på händelsen som kommunen gjort.

Grundberedskap (Grön)

Grundinformation

När något oväntat, utanför det vanliga och vardagliga inträffar och det krävs samordnande åtgärder kan en central samordning behövas. Det är TiB som är förvaltningens samordnare utanför ordinarie arbetstid. Vid övrig tid kommer dessa händelser kunna hanteras inom den normala organisationen. TiB är i detta läge kommunens krisstab och ska säkerställa att analys, kommunikation och stöd upprättas vid behov.

Ledare

Kommundirektören ska informeras för att kunna vara med och bedöma kommunens roll i händelsen. Det är TiB som är ledare och aktiverar de funktioner som måste agera på den uppkomna händelsen. TiB ska sedan följa utvecklingen och bedöma om händelsen kräver stöd av ytterligare funktioner.

Deltaande funktioner utanför normal arbetstid

- TiB
- Andra verksamhetsjourer
- Ordinarie funktioner som är i tjänst

Arbetssätt

TiB sitter på valfri ort och kan med hjälp av dator, telefon och annan utrustning leda och fördela de uppgifter som måste hanteras. TiB deltar i samverkanskonferenser som anordnas av länsstyrelsen och förmedlar informationen vidare till annan berörd personal.

Mötesplats

Detta kräver ingen speciell mötesplats. Behöver resurser träffas fysiskt ska ledningslokal i stadshuset användas.

Exempel på situationer:

- Stormar klass 2 med begränsade störningar.
- Begränsade avbrott i el/tele/vatten där kommunala skolor eller boenden berörs.
- Olika händelser där central samordning behöver ske.

Grundläggande krisledning (Gul)

Grundinformation

Detta är ett läge där kommunen avses ha höjd förmåga att skapa en lägesbild, bedöma hjälpbehov, informera internt och externt samt fatta beslut.

Med en gul ledningsstab avses kommunen höja sin förmåga att hantera en händelse inom normal verksamhet, vilket innebär att beslut sker enligt normala delegeringar. För att effektivisera arbetet ska checklistor användas för att underlätta nuläge, hjälpbehov och beslutfattande.

Ledare

TiB eller Kommundirektör sammankallar gul krisledningsstab. Om TiB eller Kommundirektör sammankallar gul krisledningsstab ska kommunstyrelsens ordförande informeras.

Deltagande funktioner

- TiB
- Kommundirektör
- Kommunikationsstrateg
- Berörd sektorchef/ verksamhetschef
- Analysfunktion

Ansvar

Kommundirektören ansvarar för beslutsfattandet. Normalt kan beslut under gul krisledningsstab ske i linjen enligt normala rutiner och normala delegeringar. Det är TiB som ansvarar för att de beslut om åtgärder som förvaltningen fattar dokumenteras.

Arbetsätt

Deltagarna informerar och avrapporterar till kommundirektören om bland annat lägesbild, vilka åtgärder verksamheten vidtagit samt vilka åtgärder verksamheten planerar att vidta framöver. Planeringsarbetet av vilka åtgärder verksamheten bör vidta kan med fördel omfatta åtgärder i ett akut skede (nutid), åtgärder på kort sikt (närmaste dagarna) och åtgärder på lång sikt (vecka).

Mötesplats

Stabsmöten hålls på ordinarie ledningsplats i stadshuset eller annan fysisk ledningsplats.

Exempel på situationer:

- Vädervarning klass 3 med stora samhällsstörningar.
- Större eller längre bortfall av el/tele/vatten.
- Brand med stor material skada i enskilda kommunala fastigheter fast utan personskador.

Förstärkt krisledning (Orange)

Grundinformation

Med orange krisledningsstab anses förbättrad förmåga att hantera en allvarlig samhällsstörning. Organisationen övergår till krisledningsorganisation och krisledningsnämnden informeras för att bedöma läget.

Ledare

Kommundirektören eller dennes ordinarie ersättare sammankallar orange krisledningsstab.

Deltagande funktioner:

- Kommundirektör
- Sektorchefer
- TiB/ Stabschef
- Kommunikation
- Analys
- Samband och samverkan
- Karttjänst
- Dokumentation
- Personal
- Ekonomi
- Samordningsfunktioner från kommunala bolag

Vid behov

Andra aktörer som representeras av en inriktnings- och samordningskontakter.

Ansvar

Beslut sker i enlighet med aktuella delegeringsordningar. Saknas beslutsmöjligheter på grund av avsaknad av delegation ska krisledningsnämnden informeras.

Arbetsätt

Situationen ska kontinuerligt utvärderas för att bedöma om händelsen ska bedömas som en extraordinär händelse. Om Kommundirektören eller dennes ordinarie ersättare sammankallar orange krisledningsstab ska krisledningsnämnden och kommunstyrelsen informeras snarast.

Exempel på situationer:

- Påtaglig påverkan på kommunens verksamhet eller hotade/utslagna kritiska försörjningssystem.
- Extrema väderförhållanden i kommunen med stor inverkan på samhällsfunktioner.
- Extrema vattenflöden i Göta och Nordre älv som orsakar/hotar att orsaka mycket stor skada i kommunen.
- Stort och sannolikt långvarigt bortfall av el/tele/vatten för betydande del av befolkningen.
- Stor brand i äldreboende eller skola med personella skador.

Särskild krisledning (Röd) med krisledningsnämnd

Grundinformation

Strukturen är samma som för förstärkt krisledning men här befinner sig kommunen i en extraordinär händelse som beslutats av Krisledningsnämnden.

Ledare

Krisledningsnämndens ordförande är den som beslutar när kommunen befinner sig i en extraordinär händelse. Det är krisledningsnämnden som har mandat att fatta inriktningsbeslut för kommunen.

Deltaqande funktioner

- Krisledningsnämnd
- Kommundirektör
- Sektorchefer
- Samordningsfunktioner från kommunala bolag
- TiB/ Stabschef
- Kommunikation
- Analys
- Samband och samverkan
- Karttjänst
- Dokumentation
- Personal
- Ekonomi

Ansvar

Beslut sker i enlighet med aktuella delegeringsordningar såvida inte krisledningsnämnden övertagit den aktuella uppgiften och fattar beslut om förändrad delegation.

Arbetsätt

Den centrala krisledningen ska kontinuerligt redovisa för krisledningsnämnden vad man vidtagit för åtgärder samt sammanställa och leverera analyserade beslutsunderlag. Krisledningsnämnden fattar inriktningsbeslut och beslut som har strategiskt betydelse.

Exempel på situationer:

- Kärnteknisk olycka eller utsläpp av giftig gas som påverkar kommunen.
- Större oljepåslag på kust eller i Göta och Nordre älv.
- Stort skred som får stor påverkan på samhället.
- Terroråd i kommunen.
- Mycket långvariga avbrott i el/tele/vattenförsörjningen för större delen av kommunen.

7.5 Stödfunktioner

POSOM

Beteckningen POSOM står för psykologiskt och socialt omhändertagande. Posoms ledningsgrupp kan kallas in av Samordningsansvarig för Posom, Kommundirektör eller Tjänsteman i Beredskap (TiB). Posoms ledningsgrupp samlas i stadshuset om möjligt.

POSOM leds av representanter från socialtjänst, skola, kyrkan, räddningstjänst och primärvård. Ledningsgruppens uppgift är att vid större katastrof, då samhällets ordinarie organisation inte räcker till, upprätta och leda ett psykosocialt stöd till drabbade och anhöriga, ofta genom att upprätta ett stödcenter. Till sin hjälp har de ett femtiotal utsedda stödpersoner från kommunens, landstinget och kyrkan.

Frivillig resursgrupp- FRG

Genom Civilförsvarsförbundet har kommunen tecknat avtal om en frivillig resursgrupp (FRG) i Kungälv. Gruppens uppgift är att stödja kommunen med personella och materiella resurser när de egna resurserna inte räcker till.

För att aktivera den frivilliga resursgruppen ska FRG-ansvarig kontaktas. Han/hon ringer sedan ut övriga deltagare. Det är TiB eller central krisledning som har möjlighet att aktivera FRG.

Exempel på scenarion där FRG kan aktiveras:

- Stora stormar eller snöoväder där kommun behöver hjälp med transport av mat eller brukare.
- Översvämningar där behovet är stort av skyddsvallar och evakuering.
- Stora skogsbränder där det kan behövas stöd vid evakuering, matleveranser och kommunikation.
- Stöd vid nödvattenhantering.
- Stöd med reservkraft vid elavbrott.
- Stöd med kommunikationsutrustning vid avbrott på telefoni.

Försvarsmakten

Kommunen har möjlighet att få stöd från Försvarsmakten vid samhällsstörningar genom Västra militärregionen. Försvarsmakten har möjlighet att hjälpa till enligt lag om skydd mot olyckor (2003:778) eller förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet. Det är räddningsledaren som ska kontakta Försvarsmakten som gör en bedömning och aktiverar relevant stöd i form av bemanning, fordon eller annan utrustning. Vid höjd beredskap är det i stället kommunen som ska stötta Försvarsmakten med resurser.

VMA

VMA- viktigt Meddelande till Allmänheten, kan beslutas av kommundirektören eller dennes ersättare, räddningsledare samt kommunens tjänsteman i beredskap.

VMA används då kommunen drabbas av allvarigare samhällsstörningar som kräver att kommuninvånarna skyndsamt får information kring händelsen. Exempel på detta kan vara svårare olyckor, utrymningar, utsläpp/föroreningar av farliga ämnen.

VMA (gäller varningsmeddelande och informationsmeddelande) sänds ut genom kontakt med SOS-alarm som kontaktar Sveriges radio. Systemet består av meddelanden i radio och TV, och ibland utomhussignalen "Hesa Fredrik". Varningen kan också skickas ut som sms till människor som befinner sig i ett visst område

8. Kriskommunikation

Inför eller vid verksamhets- eller samhällsstörning ska kommunen agera snabbt och kraftfullt och informera om situationen, vilka bedömningar som görs och vilka åtgärder som sätts in. Det sker

genom samverkan med verksamheter, andra myndigheter och organisationer och genom att utnyttja och samordna intern och extern kommunikation via de kanaler och kontaktytor som lämpar sig bäst.

De grundläggande principerna som styr kommunikationsansvaret är desamma som i hela krishanteringen: ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen. I praktiken innebär dessa principer att alla aktörer har samma informationsansvar under en samhällsstörning som vid normala förhållanden.

Med andra ord, det är ingen aktör som går in och tar över informationsansvaret från någon annan.

Allt kommunikationsarbete vid en samhällsstörning ska utgå från en kommunikativ lägesbild. Den kommunikativa lägesbilden är en del av den övergripande lägesbilden. Den sammanfattar bland annat hur krisen beskrivs och uppfattas av omvärlden, identifierade kommunikationsbehov, genomförda och planerade kommunikations-insatser, resurser för kommunikationsarbete och behov av samverkan.

Det innebär att en kommunikationsplan ska tas fram i arbetet vid varje samhällsstörning.

8.1 Mål och riktlinjer för kriskommunikation

Kriskommunikation ska bidra till att vi når målen för samhällets krisberedskap:

- Minska risken för och konsekvenserna av allvarliga störningar och olyckor.
- Trygga människors hälsa och personliga säkerhet.
- Hindra eller begränsa skador på egendom och miljö.

Kriskommunikation är ett av de viktigaste verktygen för att styra och leda mot dessa mål. Kommunikation spelar en avgörande roll i hanteringen av en händelse. Vi strävar efter att vår kommunikation ska vara:

• Snabb	• Empatisk
• Öppen	• Ansvarstagande
• Korrekt	• Proaktiv
• Tydlig	• Samstämmig

”Snabb” i inledningen av en händelse kan innebära att vi snabbt bekräftar att något har hänt och att vi har börjat arbeta med händelsen. Det är bättre att snabbt säga att vi för tillfället inte vet så mycket, än att avvakta mer information och inte säga något alls. ”Samstämmig” får vi göra avkall på i inledningen av en händelse eftersom det oftast är viktigare att snabbt komma ut med en första information än att hinna stämma av mellan alla aktörer. Informationen vi går ut med måste alltid vara bekräftad.

8.2 Kriskommunikationssamverkan med helhetssyn

Det är viktigt att vi samverkar med andra aktörer för att ge samstämmig information vid samhällsstörningar. Helhetssyn och perspektivförståelse är grunden för vår kriskommunikationssamverkan inom länet. Det innebär att vi tar ansvar för helheten och inte bara den egna organisationens kommunikationsuppgifter. Rent konkret innebär vår kriskommunikationssamverkan att vi vid behov:

- Identifierar berörda aktörer och tydliggör deras informationsansvar.
- Identifierar och hanterar kommunikationsfrågor som ingen aktör har tagit ansvar för.
- Delar vår organisationers kommunikativa lägesbilder med andra aktörer.
- Analyserar behov av kommunikationssamverkan och gemensamma kommunikationsinsatser.
- Vara delaktig i att skapa en aktörsgemensam kommunikativ lägesbild.

8.3 Målgrupper och kommunikationskanaler

Det är viktigt att kommunikationen vid allvarliga händelser är tydlig och att kommunicerade kanaler används. Vilka kanaler som ska användas bedöms utifrån vilken målgrupp och vilken effekt vi vill nå. Vid en samhällsstörning kan målgrupperna vara:

- Drabbade
- Anhöriga
- Allmänheten
- Journalister
- Kommuner, myndigheter, företag och andra organisationer
- Anställda hos ansvariga aktörer
- Politiker

Kommunens webbplats

Kommunens huvudkanal är webbplatsen www.kungalv.se och det gäller även vid samhällsstörningar.

Sociala medier

En väldigt stor del av befolkningen i Sverige använder sociala medier och därför kan sociala medier vara bra kanaler att använda för att nå ut med information. Vi använder i huvudsak de sociala medier som vi använder i normalläge även vid samhällsstörningar.

SMS

SMS-direkt är en tjänst som ger kommunen möjlighet att skicka SMS till invånarna inom ett drabbat område. Det går att skicka SMS till registrerade mobiltelefonnummer inom ett postnummerområde, på en gata eller på en viss adress. Detta ger riktad information till de som är folkbokförda på en viss adress och ger också kommunen möjlighet att nå ut med snabb information vid samhällsstörningar.

Kundcenter

Genom kundcenter och kommunväxel har invånarna även möjlighet att ringa eller besöka kommunen för att få information. Detta gör att medborgare som inte har tillgång till dator eller mobiltelefon också kan hållas uppdaterade.

Viktigt meddelande till allmänheten

Viktigt meddelande till allmänheten (VMA) används då kommunen drabbas av allvarigare samhällsstörningar som kräver att kommuninvånarna skyndsamt får information kring händelsen. Vid mindre allvarliga händelser kan myndigheter begära att få sända så kallade myndighetsmeddelanden.

Media

Medier är viktiga bärare av information till allmänheten vid samhällsstörningar och det är viktigt att kommunen når ut med information till andra kanaler som kan sprida den vidare. Vi kan skicka pressmeddelanden, bjuda in till presskonferenser och se till talespersoner finns på plats vid en händelse. Vi ska utse talespersoner och ta fram gemensamma budskap som underlag till talespersonerna.

Intern kommunikation

Kommunens anställda hänvisas till samma kanaler som allmänheten om den egna verksamheten inte är påverkad. Då en verksamhet kan beröras eller är påverkad kommer information publiceras på intranätet.

Vi kommer även använda oss av allmänna och riktade e-postmeddelanden som ger snabb och tydlig information till mottagaren. Då kommunen har ett stort antal medarbetare som saknar tillgång till dator eller e-post använder vi också extra arbetsplatsträffar som informationskanal. Det är enhetscheferna som ska bedöma om informationen som kommer centralt är spridd genom rätt och tillförlitliga kanaler för den egna enheten. Vid behov ska enhetens egna kommunikationskanaler användas.

När ordinarie kanaler inte fungerar eller räcker till

Ibland fungerar inte de ordinarie kanalerna. Då kan vi behöva hitta andra sätt att nå ut. Det finns också tillfällen då vi behöver komplettera de vanliga kanalerna med ytterligare kommunikationsvägar. Kommunen har utsett trygghetspunkter i alla serviceorter i kommunen. Dessa trygghetspunkter kan användas som informationspunkter, det vill säga fysiska platser dit allmänheten kan ta sig till för att få muntlig eller skriftlig information. Det kan också handla om att anordna informationsmöten, dela ut flygblad eller besöka människor i deras hem.

9. Lokaler

Lokaler som ska nyttjas då en större samhällsstörning eller extraordinär händelse föreligger eller då delar av krisorganisationen måste samlas finns förtecknade i särskild lista förvarad hos tjänsteman i beredskap.

Vid händelse då ordinarie ledningsplats inte kan nyttjas, kan krisledning bedrivas från brandstation alternativt någon av kommunens skolor i kommunens övriga serviceorter. Då är det stabschefen som ska säkerställa att nödvändigt material tas med och att platsen görs i ordning för ändamålet.

Om det pågår ett möte i konferensrummen avsedda för krisledning ska dessa avbrytas för att ge plats åt krisledningen.

Tillträdesskydd

Ledningsrummen är avskilda från allmänhet och media för att säkerställa att arbetet kan ske ostört. För att nå rummen passeras flera behörighetskontroller i form låsta dörrar som kräver identifiering med passerkort. För att komma genom skalskyddet krävs både kort och kod och detta kan enkelt uppgraderas på samtliga dörrar i huset.

Vid snabbt uppkommen hotbild kan samtliga ytterdörrar (skalskyddet) låsas via nödknapp från kundcenter.

Reservkraft

Stadshuset är utrustat med reservkraft (450kVA). Reservkraftaggregatet är av kategori 3, dvs. reservkraftanläggningen är normalt matad av distributionssystemet som kan in- och urkopplas automatiskt utan avbrott (blinkfri övergång) i strömförsörjningen. Även serverhall har separat reservkraftaggregat som säkerställer att IT fungerar.

10. Levandegöra

Denna plan ska kommuniceras till berörda funktioner inom kommunen och till samverkande aktörer inom kommunens geografiska område. Planen ska övas enligt kommunen övningsplan som ska fastställas av förvaltningsledningen. Det är kommundirektören som är ansvarig för att organisationen får tillräcklig utbildning för att planen ska fungera vid samhällsstörningar.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

11. Uppföljning

Uppföljning ska ske genom utvärderingar efter övningar och faktiska samhällsstörningar. Då ska det värderas om planen är tillräcklig för att målen ska uppnås eller om en revision av planen är nödvändig. Uppföljning sker också genom att länsstyrelsen följer upp kommunernas arbete enligt lag 2006:544 om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Ledning och kommunikationsplan vid kriser

Plan för hantering av extraordinära händelser

Plan

Innehåll

1. Inledning	2
2. Relation till andra planer	3
3. Syfte	3
4. Mål och visioner	3
5. Grunder till planen	4
5.1 Samhällsnyttan	4
5.2 Krisberedskap	5
5.3 Beskrivning av händelser	5
6. Aktivering	6
6.1 Aktivering av planen	6

Diarie-/dokumentnummer: KS2019/1884
Beslut: 2020-01-15 KS
Beredande politiskt organ: Krisledningsnämnd
Ersätter tidigare beslut: KS 2013/1779
Giltighetstid: 2020-2023
Dokumentansvarig: Säkerhetschef
Senast uppdaterad av: Peter Svensson

6.2 Organisationens uthållighet.....	7
6.3 Beslut om återgång till grundberedskap	7
6.4 Utvärdering av krisberedskapsarbetet.....	8
7. Krisorganisation	8
7.1 Krisorganisationskarta.....	8
7.2 Krisorganisationens funktioner	9
7.2.1 Tjänsteman i beredskap (TiB)	9
7.2.2 Krisledningsnämnd	10
7.2.3 Central krisledning.....	10
7.2.4 Stöd till central krisledningen.....	12
7.3 Sektorerna och bolagen	14
7.4 Kommunens beredskapsnivåer.....	15
7.5 Stödfunktioner	19
8. Kriskommunikation	20
8.1 Mål och riktlinjer för kriskommunikation	20
8.2 Kriskommunikationssamverkan med helhetssyn.....	21
8.3 Målgrupper och kommunikationskanaler.....	21
9. Lokaler.....	22
10. Levandegöra	23
11. Uppföljning	23

1. Inledning

Kommunerna ansvarar för många frågor som berör dess invånare och företagare. Kommunerna ser exempelvis till att det finns barnomsorg, skola och omsorg för äldre. Kommunerna planerar för stadens utveckling och se till att det finns bostäder och att människor kan slänga sina sopor, få rent vatten och fungerande avlopp.

När det inträffar något som plötsligt hotar människors liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller våra grundläggande värden **skall ska** kommunen, tillsammans med samhällets andra aktörer, också hantera detta för att minska effekterna av det inträffade.

Enligt lag (2006:544) om kommuners och **landstings regioners** åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap **skall ska** kommunen varje ny mandatperiod fastställa en plan för hur de **skall ska** hantera extraordinära händelser i fredstid.

Om samhället drabbas av allvarliga, krisartade eller extraordinära händelser kan kommunen aktivera den krisledningsorganisation som beskrivs i denna plan för att samordna de kommunala insatserna och resurserna.

Kommunen har också ett ansvar att verka för samordning av aktörerna inom kommunens gränser för att hantera händelsen utifrån ett helhetsperspektiv där samhällets samlade resurser utnyttjas effektivt. Samverkan mellan de aktörer som ska hantera olika typer av samhällsstörningar är en förutsättning för ett framgångsrikt agerande.

Denna plan är giltig från och med det datum kommunstyrelsen fastställer planen och till dess att en ny plan fastställs

2. Relation till andra styrdokument

Lednings- och kommunikationsplanen bygger på kommunens Risk- och sårbarhetsanalys (KS2019/1696) och på Program för Kungälv kommunens arbete med krisberedskap och civilt försvar 2019-2023 (KS2019/1414). Tillsammans utgör dessa dokument styrningen av kommunens arbete för att uppfylla uppgifterna enligt Lag (2006:544) om kommuners och **landstings regioners** åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

3. Syfte

Syftet med kommunens lednings- och kommunikationsplan är att ge kommunen förutsättningar att minimera konsekvenser på samhällets skyddsvärden och upprätthålla de samhällsviktiga funktioner som kommunen ansvarar för vid samhällsstörningar.

4. Mål och viljeinriktning

Kungälv kommunens målsättning i samband med en extraordinär händelse eller större samhällsstörning är att åtgärder och planering **skall ska** skydda och stötta samhällets skyddsvärden:

- **Människors liv och hälsa.** Fysisk och psykisk hälsa hos dem som drabbas direkt eller indirekt av en händelse. Omfattar alla människor som har Sverige som hemvist eller uppehåller sig i Sverige eller är svenska medborgare och uppehåller sig utomlands.
- **Samhällets funktionalitet.** Funktionalitet och kontinuitet i det som direkt eller indirekt starkt påverkar samhällsviktig verksamhet och därmed får konsekvenser för människor, företag och andra organisationer.
- **Demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.** Människors tilltro till demokratin och rättsstaten samt förtroende för samhällets institutioner och det politiska beslutsfattandet, ledningsförmåga på olika nivåer, avsaknad av korruption och rättsövergrepp.

- **Miljö och ekonomiska värden.** Miljön i form av mark, vatten och fysisk miljö, biologisk mångfald, värdefulla natur- och kulturmiljöer samt annat kulturarv i form av fast och lös egendom. Ekonomiska värden i form av privat och offentlig lös och fast egendom samt värdet av produktion av varor och tjänster.
- **Nationell suveränitet.** Kontroll över nationens territorium och över de politiska beslutsprocesserna i landet samt säkrande av nationens försörjning med förnödenheter. Nationell suveränitet kan ses som en förutsättning för att kunna värna övriga värden.

Det finns också mål för kommunens förmåga inför och vid en händelse. För att nå dessa behöver organisationen träna och öva sin krisorganisation. Målen i förmåga är:

- Kommunen ska upprätthålla och vidmakthålla en lägsta acceptabel försörjningsnivå för invånarna vid alla samhällsstörningar.
- Krisledningsorganisationen **skall ska** kunna anpassas efter samhällsstörningens omfattning och kunna förstärkas eller förändras efter behov.
- Kommunen **skall ska** kunna identifiera hjälpbehov inom förvaltningens ansvarsområden och inom det geografiska området Kungälv kommun.
- Kommunen åtgärder möter hjälpbehoven i samhället och skapar nytta för de som har drabbats eller för det som behöver skyddas.
- Kommunen ska verka för gemensam ledning tillsammans med andra aktörer och åstadkommer aktörsgemensam inriktning och samordning.
- Vid en händelse som kräver stärkt ledningsorganisation ska krisorganisationen vara aktiverad inom 90 minuter från det att ett beslut tagits.
- Kommunen ska säkerställa att lednings- och kommunikationsförmågan har en uthållighet i minst en vecka.
- Någon av ledamöterna i krisledningsnämnden ska inom 90 minuter kunna träda i verksamhet i samband med en extraordinär händelse, dygnet runt året runt. **Nämnden är då beslutför. Nämnden är beslutför då minst hälften av ledamöterna är samlad. Vid brådskande fall får ordförande eller annan ledamot fatta beslut å nämndens vägnar.**

5. Grunder för kommunens krisledning

5.1 Samhällets grundprinciper för krisberedskap

Det finns tre grundprinciper som är centrala i samhällets krishantering: ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen.

Innebörden av de tre principerna är att krishanteringen i så stor utsträckning som möjligt ska ske med den löpande verksamhetens kunskaper, resurser, rutiner och metoder. Syftet med detta är att underlätta omställningen från den ordinarie verksamheten till krishantering och att säkerställa kompetens.

Ansvarsprincipen innebär att den som har ansvar för en viss verksamhet under normala förhållanden fortsätter att ha samma ansvar under en kris eller krigssituation. Det innebär exempelvis att det är den vanliga sjukvården som ansvarar för att vården fungerar i tillräcklig omfattning även i en kris och elbolaget för elförsörjningen samt kommunen för hemtjänsten. Ansvarsprincipen innebär också att berörda aktörer har ansvar för att samverka före, under och efter en kris.

Likhetsprincipen innebär att en verksamhets lokalisering och organisation så långt det är möjligt ska vara densamma såväl under fredstida förhållanden som under kris eller krig. Förändringar ska alltså inte göras mer omfattande än vad som krävs och verksamheten ska också, om det är möjligt, skötas på samma plats som under normala förhållanden.

Närhetsprincipen innebär att krisen ska hanteras så nära de berörda som möjligt. Det vill säga, där den inträffar och av dem som är närmast berörda och ansvariga. Den instans som är närmast ansvarig ska svara för ledning av de åtgärder som krävs för att kunna hantera händelsen på ett effektivt sätt.

5.2 Krissamverkan

För att kunna hantera en kris på ett effektivt sätt är det viktigt att samhällets aktörer, som har ett ansvar för, eller kan bidra till att hantera samhällsstörningar, samverkar både innan och under en händelse. Som kommun har vi det geografiska områdesansvaret och **skall ska** därför verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas före, under och efter en samhällsstörning.

Samverkan mellan aktörerna i länet präglas av:

- Prestigelöshet och öppenhet
- Tillit och respekt
- Engagemang och delaktighet

Det är viktigt att kommunen har en helhetssyn som innebär att vi ser vår hantering som en del av en helhet, som ska använda samhällets resurser så effektivt som möjligt. Vi ser bortom organisatoriska gränser utan att frånta någon organisation sitt ansvar enligt de grundläggande principerna (kap 5.1).

Detta betyder att kommunen **skall ska**:

- Ta ansvar för helheten och inte bara den egna organisationens uppgifter.
- Vi försöker förstå och ta hänsyn till andra aktörers verksamheter, uppdrag och mandat.
- Vi tar initiativ till och deltar aktivt i samverkan.
- Vi samverkar så att samhällets samlade resurser används så effektivt som möjligt.
- Vi gör gemensamma prioriteringar om de samlade resursernas inte räcker till för att möta alla behov.
- Vi samverkar för samhällets bästa och med individens samlade behov i fokus.

5.3 Beskrivning av kommunens krisorganisation

Krisledningsorganisation kan aktiveras i flera steg och minskas och ökas efter behov.

Stegen, också kallade nivåer, **ska** både visa vilka resurser som behöver aktiveras **men också och** vilken allvarlighetsgrad som kommunen bedömer att den uppkomna händelsen har. Detta visar samverkande organisationer hur vi bedömer händelsen.

I kommunen finns en Tjänsteman i beredskap (TiB) som är kommunens kontaktpunkt för att öka tillgängligheten samt tydliggöra och underlätta kontakter med andra aktörer. Den är den primära kontaktvägen in i organisationen för att tidigt kunna agera och initiera åtgärder vid samhällsstörningar. TiB kan svara för myndigheten i telefon, via RAKEL, **och i** WIS samt via mail dygnet alla timmar året runt och **skall ska** snabbt kunna upptäcka, verifiera och larma ut berörda.

TiB har mandat att aktivera krisledningsorganisationen och tillsammans med övriga jourfunktioner utgör detta kommunens **Grundberedskap** (också kallad beredskapsnivå Grön).

Vid mindre avvikelser som berör flera verksamheter ansvarar TiB för att samordna åtgärderna kopplade till händelsen. Detta görs genom att TiB kommunicerar direkt med de personer/funktioner som berörs. Stöd kan fås från övriga jourfunktioner i kommunen. En avstämning med kommundirektören **skall ska** alltid eftersträvas för att säkerställa att mandatet finns för fattade beslut. Går det inte att komma i kontakt med kommundirektören **får ska** TiB agera i kommundirektörens anda och kalla in ledning och stabsfunktioner samt besluta om hantering av akuta åtgärder.

Nästa nivå kallas för **Grundläggande krisledning** (beredskapsnivå Gul) och innebär att TiB aktiverar kommundirektör, berörd sektorchef, kommunikationsstrateg och analysfunktion.

Bedömer man att händelsen är så stor och allvarlig att den inte kan hanteras på annat sätt, kräver skyndsamma insatser och innebär allvarliga störningar på viktiga samhällsfunktioner aktiveras **Förstärkt krisledning** (beredskapsnivå Orange). Det innebär att de flesta delarna i krisledningen aktiveras. Här kan även deltagande från andra aktörer ingå som berörs för att få till en samverkan kring hanteringen av händelsen. Exempel på deltagande aktörer är räddningstjänst, polis och västra götalandregionen.

Den slutliga nivån är en extraordinär händelse. Denna nivå kallas **Särskild krisledning med krisledningsnämnd** (beredskapsnivå Röd). Förvaltningens förstärkta krisledning kompletteras då med den politiskt tillsatta Krisledningsnämnden (kommunens politiska ledning vid extraordinära händelser i fredstid).

Det står sällan klart från början hur omfattande en situation är eller kan bli och om det överhuvudtaget behövs en krisledning. Därför kan verksamheten och resurserna förändras över tid. Detta innebär att det är kommundirektören som, med stöd från tjänsteman i beredskap, har mandat att besluta vilka resurser som behöver aktiveras eller avvecklas inom krisledningen under arbetet.

Det är alltid kommundirektören som beslutar i vilken omfattning som händelsen **skall ska** hanteras samt vilken roll kommunen **skall ska** ha i förloppet förutom vid en extraordinär händelse där krisledningsnämnden aktiverats. Då är det **istället i stället** nämnden som fattar strategiska beslut som förvaltningen normalt inte har mandat att fatta, och det är tjänstemännen som verkställer fattade beslut.

Alla funktioner som har en roll i kommunens centrala krisledningsorganisation **skall ska** ha minst en ersättare för att kunna upprätta en krisledning över längre tid. Roller som anses som extra viktiga för att kunna hantera en kris **skall ska** ha två ersättare.

6. Aktivering och avveckling av krisorganisationen

6.1 Aktivering av krisorganisationen

Här följer det förfarande som normalt **skall ska** användas för att aktivera krisorganisationen.

1. Den organisation eller kommunala verksamhet som först får reda på en händelse som kan leda till större verksamhets- eller samhällsstörningar **skall ska** kontakta kommunens Tjänsteman i Beredskap (TiB).
2. TiB gör en första bedömning av situationen och behovet av åtgärder. Därefter kontaktar TiB kommundirektören som sedan ansvarar för att informera politiken. Kommundirektören **skall ska** besluta om ytterligare funktioner behöver aktiveras. Om kommundirektören inte snabbt kan nås har TiB mandat att initiera arbetet och kalla in personal.

3. Är händelsen allvarlig ansvarar kommundirektören för att informera krisledningsnämndens ordförande om läget för att denne ska kunna fatta beslut om en extraordinär händelse.
4. TiB sammankallar de personer som påverkas enligt larmlistan.
5. TiB påbörjar iordningställandet av krisledningsrummet och **skall ska** därefter agera stabschef för att stötta kommundirektören. När säkerhetschefen finns på plats kan hen bli stabschef och TiB återgår då till grunduppdraget.
6. Ett uppstartsmöte **skall ska** snarats hållas för att påbörja hantering av händelsen. Under mötet **skall ska** fyra punkter uppnås:
  - Tolka skeendet genom en lägesbild. (vad, när, hur, vem, prognos)
  - Identifiera hjälp- och åtgärdsbehov inom och utom kommunens ansvarsområden.
  - Prioritera hantering och analysera vilken gemensam hantering som måste ske med andra aktörer.
  - Fatta beslut om kommunens inriktning och utöva inflytande över andra aktörer för gemensam hantering.

Under mötet säkerställs också att alla roller som behövs för hantering av händelsen aktiverats samt vilka andra aktörer som behöver informeras:

- Vilka andra kan ha nytta av den information och de resurser kommunen har?
  - Vilka andra kan ha information och resurser som kommunen har nytta av?
7. Är händelsen allvarlig **skall ska** krisledningsnämndens ordförande bedöma om/när en extraordinär händelse medför att krisledningsnämnden ska träda i funktion (2 kap. 3 § lag (2006:544) om kommuners och **landstings regioners** åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap).

6.2 Organisationens uthållighet

I situationer som kräver att krisledningen måste upprätthållas över längre tid finns ställföreträdande medlemmar utsedda. Vid avlösning tjänstgör avgående och tillträdande personal samtidigt under någon tid för att möjliggöra överlämning. De avlämnande personerna ansvarar för att kartor, tabeller och loggböcker är uppdaterade för att vid en överlämning kunna redogöra för läget i stort, fattade beslut, förestående åtgärder och förväntad utveckling.

Vid långvariga händelseförlopp kan intensiteten i verksamheten variera. För att minimera konsekvenserna för den normala verksamheten **skall ska** antalet direkt engagerade personer anpassas till det som den aktuella situationen kräver.

6.3 Beslut om återgång till grundberedskap

TiB/Stabschef har befogenhet att anpassa stödfunktionerna under arbetets gång för att upprätthålla det behov av stöd som kommundirektören har. Detta innebär att delar av stödet kan avvecklas när syftet och behovet av funktionen inte längre finns.

Det är kommundirektören som beslutar om det finns ett behov av att upprätthålla ett stöd (stab) för att stödja den centrala krisledningen. Om kommundirektören inte anser att staben behövs **skall ska** denne informera stabschefen som påbörjar avvecklingen av staben.

Har krisledningsnämnden varit aktiv är det nämnden som beslutar när den **skall ska** avvecklas. Även kommunfullmäktige har mandat att besluta när krisledningsnämndens verksamhet **skall ska** avvecklas.

Befogenheten finns som en yttersta spärr mot att krisledningsnämnden missbrukar sina befogenheter. Har nämnden varit aktiv ska skriftlig redovisning av händelseförlopp, kostnader samt utvärdering lämnas till fullmäktige så snart som möjligt.

När det har beslutats om att återgå till ordinarie arbete **skall ska**:

- Berörda inom kommunen och hos samverkande myndigheter/organisationer meddelas att så har skett.
- Dokumentationen/loggboken slutföras och allt underlagsmaterial samlas in och sammanställs i kronologisk ordning.
- En första sammanställning och utvärdering genomförs.

Vid stora nyhetshändelser kan det fortfarande finnas ett intresse från media att rapportera om konsekvenserna dagarna efter en händelse. Därför måste kommundirektören, sektorchefer och kommunikationsstrategen vara tillgängliga även dagarna efter händelsen.

6.4 Utvärdering av krisberedskapsarbetet

En kris kan tvinga fram snabba beslut och det viktigt att reflektera över hur vi agerat och varför. Därför **skall ska** en utvärdering ske när större delar av krisorganisationen varit aktiv för att dra nytta av den erfarenhet som förvaltningen fått och ge möjlighet till granskning.

En omvärldsanalys om vad media rapporterat är viktig för att få en bild av hur omvärlden uppfattar oss.

Utvärderingen av händelsen bör påbörjas snarast möjligt efter det att kommunen återgått till normal verksamhet. En eller flera personer utses att genomföra utvärderingen. Kommundirektören tillsammans med säkerhetschefen **skall ska** ta initiativ till att utvärdering sker.

I utvärderingsarbetet bör allt material i form av t.ex. dokument och anteckningar samlas in och katalogiseras. Personal som deltagit bör intervjuas och samverkande myndigheters och organisationers synpunkter på det genomförda arbetet inhämtas.

När det gäller den interna informationen bör vi undersöka om **vår egen kommunens** personal anser att de fick den information de behövde. Lyckades vi med att ge berörda samma information samtidigt?

Med stöd av de insamlade uppgifterna görs en utvärdering av hanteringen, som kan resultera i förslag på revideringar av planer, checklistor och befattningsbeskrivningar.

Utvärderingen med slutsatser och förslag på förändringar redovisas för förvaltningsledningen som bedömer om kommunstyrelsen behöver informeras. Utvärderingen delges andra berörda parter efter behov.

7. Krisorganisation

7.1 Krisorganisationskarta

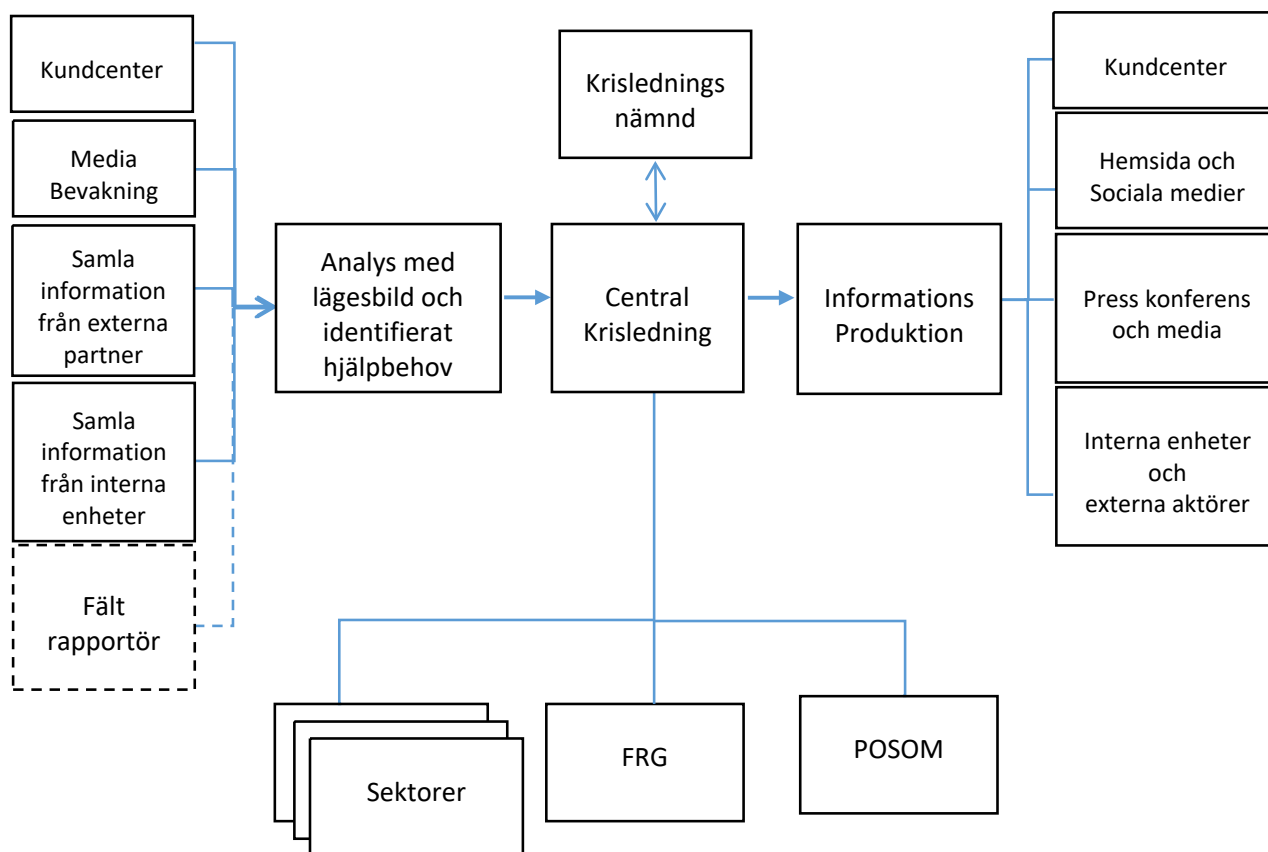
Nedan är en karta över hur kommunens krisorganisation är uppbyggd.

Den vågräta organisationen beskriver hur informationen **skall ska** flyta genom organisationen från att först hämtas in, till att analyseras och skapa lägesbilder och beslutsunderlag. Dessa ges sedan till den

centrala krisledningen för att fatta beslut som ombildas till information som sedan sprids via etablerade kanaler.

Den lodrätta organisationen beskriver istället beslutshierarkin från krisledningsnämnd, genom den centrala krisledningen ner till sektorer, bolag och stödfunktionerna psykosocialt omhändertagande (POSOM) och frivilliga resursgruppen (FRG).

Till organisationen kan ytterligare stödfunktioner knytas för att underlätta arbetet. Förutom analys och kommunikation så har kommunen funktioner som handhar personalfrågor, dokumentation och ekonomi.

7.2 Krisorganisationens funktioner

Här beskrivs de roller som finns i kommunens krisorganisation. Utöver dessa roller kan funktioner från förvaltningens andra verksamheter användas beroende på krisens art och omfattning.

7.2.1 Tjänsteman i beredskap (TiB)

Kommunen har en tjänsteman i beredskap (TiB) som finns tillgänglig dygnet runt och är kommunens kontaktpunkt gentemot andra aktörer. TiB rapporterar direkt till kommundirektören och kan hantera

mindre samhällsstörningar som berör ett fåtal verksamheter själv och aktiverar, efter beslut från kommundirektören, de delar av krisorganisationen som behövs vid större händelser. Funktionen delas mellan ett antal kommunala tjänstemän och **skall ska** alltid befinna sig inom 60 minuters avstånd från stadshuset i Kungälv för att snabbt kunna upprätta en fungerande krisledningsplats.

Huvudsakliga uppgifter för tjänsteman i beredskap (TiB):

- Vara tillgänglig via telefon och RAKEL året om.
- Tar emot information vid inträffad händelse.
- Genomför en första analys av händelsen.
- Föreslår för kommundirektören om händelsen bör hanteras av krisorganisationen.
- Sammankallar krisorganisationen och säkerställer att berörda funktioner aktiveras.
- Agerar initialt stabschef för att stötta kommundirektören i krisledningen.
- Hanterar mindre sektorsöverskridande samhällsstörningar som kan få stor påverkan på kommunen genom att samordna de kommunala resurserna.
- Företräda kommunen vid samverkanskonferenser med andra aktörer inför och vid samhällsstörningar.

7.2.2 Krisledningsnämnd

Krisledningsnämndens uppdrag och mandat är att vid en extraordinär händelse kunna ta över andra nämnders befogenheter och beslutsrätt i den utsträckning som anses nödvändig med hänsyn till händelsens art och omfattning. Nämnden beslutar i frågor som i huvudsak är av principiell och övergripande natur samt fastställer inriktningen i frågor som förvaltningen inte har mandat att fatta.

Det är krisledningsnämndens ordförande som beslutar när de skall aktiveras. Enligt Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjdberedskap, 2 kap 3§ så är det ordföranden i krisledningsnämnden som bedömer när en extraordinär händelse medför att nämnden ska träda i funktion och beslutar i sådana fall att så skall ske.

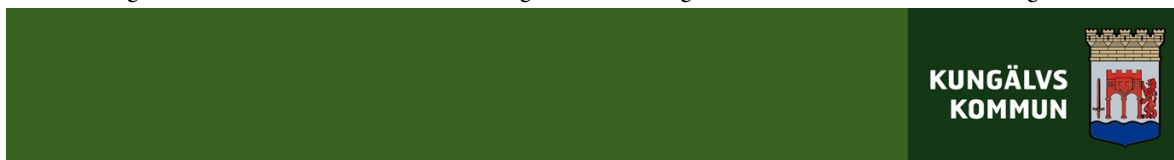
Uppgifter:

- Besluta om en extraordinär händelse föreligger.
- Besluta om att överta hela eller delar av andra nämnders verksamhet.
- Besluta i principiella frågor som förvaltningen inte har mandat att fatta.
- Besluta om förändringar i kommunens servicenivåer som förvaltningen inte har mandat att fatta.
- Besluta om omfördelning av kommunens resurser som förvaltningen inte har mandat att fatta.
- Om behov föreligger, begära bistånd från andra kommuner eller stat.
- Besluta om hjälp till enskild.
- Besluta om när särskilda insatser som föranletts av extraordinära händelser **skall ska** upphöra.

Krisledningsnämnden består av tre ordinarie ledamöter och **tre sex** ersättare. Hur nämnden utses beskrivs i krisledningsnämndens reglemente. **Det är krisledningsnämnden som själv avgör när de skall ska aktiveras.**

7.2.3 Central krisledning

Den centrala krisledningen utgörs av delar av förvaltningsledningen och leds av kommundirektören. Krisledningen fattar beslut för hur förvaltningen **skall ska** agera vid större samhällsstörningar och

extraordinära händelser. Krisledningen **skall ska** även besluta hur kommunen **skall ska** kommunicera, både med interna och externa gruppen. Samverkan med myndigheter eller näringsliv **skall ska** även ingå i den centrala krisledningens uppdrag. Den centrala krisledningen **skall ska** vid extraordinära händelser ansvara för att beslutsunderlaget till krisledningsnämnden är korrekt och tillse att nämndens beslut verkställs.

Huvudsakliga uppgifter för den centrala krisledningen:

- Starta en samordnad krisledning för kommunen.
- Analysera samhällsstörningen, skapa lägesbild över händelsen och tolka situationens hjälpbehov.
- Fatta inriktningsbeslut för arbetet inom förvaltningen och utöva inflytande på andra aktörer för att få en samordnad hantering av händelsen.
- Kontinuerligt bedöma behov och prioritera insatser och samordna insatser mellan de kommunala sektorerna.
- Skapa informationsunderlag samt lämna korrekt information både internt och externt.
- Företräda kommunen externt mot myndigheter, privata aktörer samt media och allmänhet.
- Etablera kontakter med externa aktörer samt verka för samverkan mellan aktörerna inom kommunen geografiska område.
- Om krisledningsnämnden aktiverats **skall ska** den centrala krisledningen sammanställa beslutsunderlag för krisledningsnämnden utifrån aktuella lägesbilder till åtgärder för att skydda människor, djur, miljö och stora ekonomiska värden.
- Dokumentera alla beslut som fattas och åtgärder som verkställs.
- Diarieföra händelsen och dess resultat.

Följande funktioner ingår i den centrala krisledningen:

- Kommundirektör: Har det övergripande ansvaret för förvaltningens agerande. Han/hon är ansvarig för att leda arbetet i krisledningen.
- TiB/Stabschef: Vid en händelse är det TiB som startar upp den centrala krisledningen och kommer därefter agera för att ge kommundirektören relevant stöd som stabschef. Stabschefen **skall ska** se till att krisledningen har resurserna som behövs för **att** utföra uppdraget.
- Sektorchefer: **Skall ska** fungera som ingång till sina verksamheter och vara sakkunnig men även förmedla besluten nedåt och hjälpbehov uppåt från sin organisation.
- Kommunikationsstrateg: **Skall ska** säkerställa att vi redan initialt har med information och kommunikation i krisledningsarbetet.
- Inriktnings- och samordningsfunktion från Räddningstjänstförbundet, Kungälv Energi och SOLTAK: **Skall ska** både vara sakkunnig för den egna verksamheten och kunna förmedla beslut in och ut ur sin organisation. Funktionen **skall ska** innehas av en person som har mandat att fatta beslut för verksamheten. En viktig roll är också att lyfta hjälpbehov och åtgärdsbehov från den egna organisationen in i kommunens krisledning.

7.2.4 Stöd till central krisledningen

För en effektiv krisledningen kan det finnas behov av ett stöd. Stödet kallas för en stab och består av ett antal funktioner som tillsammans **skall ska** underlätta beslutsfattandet. Staben leds av en stabschef som **skall ska** se till att stabens funktioner är tillsatta och att stabsarbetet funkar med tider, dokumentation, samverkan osv.

7.2.4.1 Stabschef

Stabschefen **skall ska** verka som gruppens ”ordningsman” och säkerställa att staben följer den metodik som kommunen beslutat om.

Huvudsakliga uppgifter för stabschef

- Genomför tillsammans med kommundirektören uppstartsmöte med central krisledning.
- Stödja kommundirektören med stabsmetodik och mallar.
- Säkerställa att behövda funktioner är bemannade.
- Se till att det finns ett aktuellt lägesfönster som beskriver händelsen.
- Informera om att loggbok **skall ska** föras i samtliga funktioner i krisledningen och säkerställ att anteckningar förs på gemensamma möten.
- Kontrollera att staben har förutsättningar att arbeta.
- Säkerställ att kunskap finns om vilka lagar och förordningar som är tillämplbara på den uppkomna situationen.
- Säkerställa att beslut och direktiv genomförts.

7.2.4.2 Kommunikation

Kommunikation **skall ska** tillse att information om en händelse produceras och sprids via etablerade kanaler. Dessa kanaler kan variera över tid och beslutas utifrån varje situation. Kommunikation **skall ska** ansvara för samverkan med kundcenter så de har information att ge till medborgarna.

Huvudsakliga uppgifter för kommunikation:

- Ansvara för att samordna, paketera och förmedla information till massmedia och allmänhet.
- Ansvarar för att skapa en kommunikativ lägesbild för att möta informationsbehovet.
- Planera för och genomföra presskonferenser och intervjuer.
- Ansvara för intern informationsspridning.
- Ansvarar för att samverka med kundcenter för utbyte av information.
- Delta i regionala samverkanskonferenser med inriktning mot kommunikationssamordning.

7.2.4.3 Analys

Analysarbetet handlar om att bearbeta information och finna tänkbara händelseutvecklingar och handlingsalternativ, vilket gör uppgiften till en av de viktigaste för resultatet av krisledningens arbete.

Det huvudsakliga uppdraget omfattar att samla in, dela upp, värdera och dra slutsatser av relevant informationen. Funktionen ska identifiera hjälp- och åtgärdsbehov som underlag till krisledningen. Funktionen ska knyta till sig relevant kompetens för att på ett korrekt sätt kunna analysera information och skapa beslutsunderlag. Här är det viktigt exempelvis juridisk expertis och kontrollfunktioner inom kommunens myndighetsverksamheter finns med.

Huvudsakliga uppgifter för analysfunktionen:

- Knyta till sig expertkunskap inom kommunen.
- Inhämta information från interna och externa aktörer (i samverkan med kommunikation och sambandsfunktionen). Bedöm informationens relevans och trovärdighet.
- Bearbeta andras och upprätta egna lägesbilder över händelsen.
- Tolka händelseförloppet och gör bedömningar utifrån inhämtad information. Vad har hänt/kan hända?
- Ta fram förslag till beslut och handlingsalternativ baserat på hjälp- och åtgärdsbehov.

7.2.4.4 Samband och samverkan

För att underlätta samverkan har Samband och samverkansfunktionen som uppgift att identifiera, kontakta och samverka med berörda aktörer för gemensam hantering av händelsen. I ansvaret ingår att dokumentera lägesbilder i WIS och samverka med RAKEL.

Huvudsakliga uppgifter för sambands och samverkansfunktion:

- Upprätthålla och säkerställ kontakt med samverkande organisationer.
- Förmedla information till och från involverade aktörer för att främja samverkan.
- Följ andra myndigheters arbete på hemsidor, via kontakter, WIS mm.
- Verka för att involverade aktörer hanterar samhällsstörningar samordnat och utnyttjar de samlade resurserna effektivt.
- Dela inkommen information med kommunikation och analysfunktion.

7.2.4.5 Karttjänst

Skall ska underlätta förståelsen av händelsen genom att visualisera handelsutvecklingen eller drabbat område på en digital eller analog karta.

Huvudsakliga uppgifter för karttjänsten:

- Hantera digitala kartor och skriva ut fysiska kartor till krisledningen.
- Ta fram kartunderlag och ritningar för de områden och verksamheter som är berörda.
- Bearbeta kartunderlag och bygga kartlager i GIS efter önskemål från krisledningen.

7.2.4.6 Dokumentation

Ansvarar för att dokumentera det som sker i den centrala krisledningen. **Skall ska** efter en händelse sammanställa övriga funktioners dokumentation i en gemensam loggbok. **Allt** eftersom händelsen utvecklas **skall ska** funktionen diarieföra den information som behöver diarieföras på ett korrekt och sökbart sätt i public 360.

Huvudsakliga uppgifter för dokumentation:

- Säkerställa att beslut, rapporter, information och händelseförlopp registreras och bevakas.

- Upprätta/föra loggbok över krisledningens och organisationens övergripande arbete.
- **Föra diarie** **Diariet** och skapa ärenden i Public 360. Registrera ärenden och händelser.

7.2.4.7 Personal

Skall ska säkerställa att krisledningens arbetsituation blir så bra som möjligt. Det innebär att säkerställa att krisledningen och berörda verksamheter har tillgång till mat, dryck och vila i tillräcklig omfattning.

Skall ska också fungera som ett stöd gällande övertidsregler och liknande.

Huvudsakliga uppgifter för personal:

- Planera för att personalbehovet täcks över tid i krisledningen,
- Se till att organisationen har den uthållighet, på övergripande såväl som på individnivå, som krävs.
- Hantera avlösningar på ett effektivt och säkert sätt, i krisledningsnämnd, krisledning och stab.
- Planera på kort och lång sikt för mat, dryck och logi för krisledningen och stab och andra aktiverade funktioner.
- Hantera personalfrågor i övrigt.

7.2.4.8 Ekonomi

Skall ska vid större samhällsstörningar följa upp kostnader för hantering av händelsen. Beroende på sannolika händelseutvecklingar **skall ska** funktionen förbereda så det finns ekonomiska resurser för att hantera detta.

Huvudsakliga uppgifter för ekonomi:

- Göra ekonomiska underlag till budget samt följa upp budget, inköp och beställningar kopplade till samhällsstörningen.
- Tillse att organisationen har tillgång till de ekonomiska resurser som organisationen behöver för att hantera händelserna

7.3 Sektorerna och bolagen

Kungälv's krisledningsorganisation bygger på de grundläggande principerna ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen.

Det innebär att respektive sektor och kommunalt bolag har ansvaret för sina verksamhetsområden vid samhällsstörningar.

Den centrala krisledningen kommer vid behov, och efter förmåga, stödja sektorerna och bolagen gällande bland annat kommunikation, analys och resursfördelning.

Följande uppgifter **skall ska** kunna hanteras inom varje sektor och bolag:

- Skapa en verksamhetsanpassad lägesbild som kan delas med central krisledning
- Analysera vilka skyddsvärden som är hotade på kort och lång sikt utifrån verksamhetens ansvar.
- Identifiera hjälp- och åtgärdsbehov inom verksamhetens ansvarsområde.
- Föreslå lösningar för den centrala krisledningen genom sektor eller bolagschef.

- Omsätta beslut från krisledningen i den egna organisationen.
- Följa upp och kontrollera så att beslut följs, samt att de varit effektiva inom ansvarsområdet.

7.4 Kommunens beredskapsnivåer

Här beskrivs de beredskapsnivåer som kommunen använder sig av. De **skall ska** både ge en anvisning vilket behov av organisation som behövs och visa samverkande aktörer vilken allvarlighetsbedömning på händelsen som kommunen gjort.

Grundberedskap (Grön)

Grundinformation

När något oväntat, utanför det vanliga och vardagliga inträffar och det krävs samordnande åtgärder kan en central samordning behövas. Det är TiB som är förvaltningens samordnare utanför ordinarie arbetstid. Vid övrig tid kommer dessa händelser kunna hanteras inom den normala organisationen. TiB är i detta läge kommunens krisstab och **skall ska** säkerställa att analys, kommunikation och stöd upprättas vid behov.

Ledare

Kommundirektören **skall ska** informeras för att kunna vara med och bedöma kommunens roll i händelsen. Det är TiB som är ledare och aktiverar de funktioner som måste agera på den uppkomna händelsen. TiB **skall ska** sedan följa utvecklingen och bedöma om händelsen kräver stöd av ytterligare funktioner. **Deltagande funktioner utanför normal arbetstid**

- TiB
- Andra verksamhetsjourer
- Ordinarie funktioner som är i tjänst

Arbetsätt

TiB sitter på valfri ort och kan med hjälp av dator, telefon och annan utrustning leda och fördela de uppgifter som måste hanteras. TiB deltar i samverkanskonferenser som anordnas av länsstyrelsen och förmedlar informationen vidare till annan berörd personal.

Mötesplats

Detta kräver ingen speciell mötesplats. Behöver resurser träffas fysiskt **skall ska** ledningslokal i stadshuset användas.

Exempel på situationer:

- Stormar klass 2 med begränsade störningar.
- Begränsade avbrott i el/tele/vatten där kommunala skolor eller boenden berörs.
- Olika händelser där central samordning behöver ske.

Grundläggande krisledning (Gul)

Grundinformation

Detta är ett läge där kommunen avses ha höjd förmåga att skapa en lägesbild, bedöma hjälpbehov, informera internt och externt samt fatta beslut.

Med en gul ledningsstab avses kommunen höja sin förmåga att hantera en händelse inom normal verksamhet, vilket innebär att beslut sker enligt normala delegeringar. För att effektivisera arbetet **skall** **ska** checklistor användas för att underlätta nuläge, hjälpbehov och beslutfattande.

Ledare

TiB eller Kommundirektör sammankallar gul krisledningsstab. Om TiB eller Kommundirektör sammankallar gul krisledningsstab ska kommunstyrelsens ordförande informeras.

Deltagande funktioner

- TiB
- Kommundirektör
- Kommunikationsstrateg
- Berörd sektorchef/ verksamhetschef
- Analysfunktion

Ansvar

Kommundirektören ansvarar för beslutsfattandet. Normalt kan beslut under gul krisledningsstab ske i linjen enligt normala rutiner och normala delegeringar. Det är TiB som ansvarar för att de beslut om åtgärder som förvaltningen fattar dokumenteras.

Arbetssätt

Deltagarna informerar och avrapporterar till kommundirektören om bland annat lägesbild, vilka åtgärder verksamheten vidtagit samt vilka åtgärder verksamheten planerar att vidta framöver. Planeringsarbetet av vilka åtgärder verksamheten bör vidta kan med fördel omfatta åtgärder i ett akut skede (nutid), åtgärder på kort sikt (närmaste dagarna) och åtgärder på lång sikt (vecka). **Mötesplats**

Stabsmöten hålls på ordinarie ledningsplats i stadshuset eller annan fysisk ledningsplats.

Exempel på situationer:

- Vädervarning klass 3 med stora samhällsstörningar.
- Större eller längre bortfall av el/tele/vatten.
- Brand med stor material skada i enskilda kommunala fastigheter fast utan personskador.

Förstärkt krisledning (Orange)

Grundinformation

Med orange krisledningsstab anses förbättrad förmåga att hantera en allvarlig samhällsstörning. Organisationen övergår till krisledningsorganisation och krisledningsnämnden informeras för att bedöma läget.

Ledare

Kommundirektören eller dennes ordinarie ersättare sammankallar orange krisledningsstab.

Deltagande funktioner:

- Kommundirektör
- Sektorchefer
- TiB/ Stabschef
- Kommunikation
- Analys
- Samband och samverkan
- Karttjänst
- Dokumentation
- Personal
- Ekonomi
- Samordningsfunktioner från kommunala bolag

Vid behov

Andra aktörer som representeras av en inriktnings- och samordningskontakter.

Ansvar

Beslut sker i enlighet med aktuella delegeringsordningar. Saknas beslutsmöjligheter på grund av avsaknad av delegation **skall ska** krisledningsnämnden informeras.

Arbetsätt

Situationen **skall ska** kontinuerligt utvärderas för att bedöma om händelsen **skall ska** bedömas som en extraordinär händelse. Om Kommundirektören eller dennes ordinarie ersättare sammankallar orange krisledningsstab ska krisledningsnämnden och kommunstyrelsen informeras snarast.

Exempel på situationer:

- Påtaglig påverkan på kommunens verksamhet eller hotade/utslagna kritiska försörjningssystem.
- Extrema väderförhållanden i kommunen med stor inverkan på samhällsfunktioner.
- Extrema vattenflöden i Göta och Nordre älv som orsakar/hotar att orsaka mycket stor skada i kommunen.
- Stort och sannolikt långvarigt bortfall av el/tele/vatten för betydande del av befolkningen.
- Stor brand i äldreboende eller skola med personella skador.

Särskild krisledning (Röd) med krisledningsnämnd

Grundinformation

Strukturen är samma som för förstärkt krisledning men här befinner sig kommunen i en extraordinär händelse som beslutats av Krisledningsnämnden.

Ledare

Krisledningsnämndens ordförande är den som beslutar när kommunen befinner sig i en extraordinär händelse. Det är krisledningsnämnden som har mandat att fatta inriktningsbeslut för kommunen.

Deltagande funktioner

- Krisledningsnämnd
- Kommundirektör
- Sektorchefer
- Samordningsfunktioner från kommunala bolag
- TiB/ Stabschef
- Kommunikation
- Analys
- Samband och samverkan
- Karttjänst
- Dokumentation
- Personal
- Ekonomi

Ansvar

Beslut sker i enlighet med aktuella delegeringsordningar såvida inte krisledningsnämnden övertagit den aktuella uppgiften och fattar beslut om förändrad delegation.

Arbetsätt

Den centrala krisledningen **skall ska** kontinuerligt redovisa för krisledningsnämnden vad man vidtagit för åtgärder samt sammanställa och leverera analyserade beslutsunderlag. Krisledningsnämnden fattar inriktningsbeslut och beslut som har strategiskt betydelse.

Exempel på situationer:

- Kärnteknisk olycka eller utsläpp av giftig gas som påverkar kommunen.
- Större oljepåslag på kust eller i Göta och Nordre älv.
- Stort skred som får stor påverkan på samhället.
- Terroråd i kommunen.
- Mycket långvariga avbrott i el/tele/vattenförsörjningen för större delen av kommunen.

7.5 Stödfunktioner

POSOM

Beteckningen POSOM står för psykologiskt och socialt omhändertagande. POSOM:s ledningsgrupp kan kallas in av **kommunens krisledningsgrupp, räddningsledare, PKL (psykologisk/psykiatrisk krisstödsledning) eller katastrofkommittén vid Kungälv's sjukhus. Samordningsansvarig för Posom, Kommundirektör eller Tjänsteman i Beredskap (TiB).** POSOM:s ledningsgrupp samlas i stadshuset om möjligt.

POSOM leds av representanter från socialtjänst, skola, kyrkan, räddningstjänst och primärvård. Ledningsgruppens uppgift är att vid större katastrof, då samhällets ordinarie organisation inte räcker till, upprätta och leda ett psykosocialt stöd till drabbade och anhöriga, ofta genom att upprätta ett stödcenter. Till sin hjälp har de ett femtiotal utsedda stödpersoner från kommunens, **landstinget regionen** och kyrkan.

Frivillig resursgrupp- FRG

Genom Civilförsvarsförbundet har kommunen tecknat avtal om en frivillig resursgrupp (FRG) i Kungälv. Gruppens uppgift är att stödja kommunen med personella och materiella resurser när de egna resurserna inte räcker till.

För att aktivera den frivilliga resursgruppen **skall ska** FRG-ansvarig kontaktas. Han/hon ringer sedan ut övriga deltagare. Det är TiB eller central krisledning som har möjlighet att aktivera FRG.

Exempel på scenarion där FRG kan aktiveras:

- Stora stormar eller snöoväder där kommun behöver hjälp med transport av mat eller brukare.
- Översvämningar där behovet är stort av skyddsvallar och evakuering.
- Stora skogsbränder där det kan behövas stöd vid evakuering, matleveranser och kommunikation.
- Stöd vid nödvattenhantering.
- Stöd med reservkraft vid elavbrott.
- Stöd med kommunikationsutrustning vid avbrott på telefoni.

Försvarmakten

Kommunen har möjlighet att få stöd från **försvarmakten Försvarmakten** vid samhällsstörningar genom Västra militärregionen. De har möjlighet att hjälpa till enligt lag om skydd mot olyckor (2003:778) eller förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet. Det är räddningsledaren som **skall ska** kontakta **försvarmakten Försvarmakten** som **sedan aktiveras gör en bedömning och aktiverar** relevant stöd i form av bemanning, fordon eller annan utrustning. Vid höjd beredskap är det i stället kommunen som **skall ska** stötta **försvarmakten Försvarmakten** med resurser.

VMA

VMA- viktigt Meddelande till Allmänheten, kan beslutas av kommundirektören eller dennes ersättare, räddningsledare samt kommunens tjänsteman i beredskap.

VMA används då kommunen drabbas av allvarigare samhällsstörningar som kräver att kommuninvånarna skyndsamt får information kring händelsen. Exempel på detta kan vara svårare olyckor, utrymningar, utsläpp/föroreningar av farliga ämnen.

VMA (gäller varningsmeddelande och informationsmeddelande) sänds ut genom kontakt med SOS-alarm som kontaktar Sveriges radio. Systemet består av meddelanden i radio och TV, och ibland utomhussignalen ”Hesa Fredrik”. Varningen kan också skickas ut som sms till människor som befinner sig i ett visst område.

8. Kriskommunikation

Inför eller vid verksamhets- eller samhällsstörning ska kommunen agera snabbt och kraftfullt och informera om situationen, vilka bedömningar som görs och vilka åtgärder som sätts in. Det sker genom samverkan med verksamheter, andra myndigheter och organisationer och genom att utnyttja och samordna intern och extern kommunikation via de kanaler och kontaktytor som lämpar sig bäst.

De grundläggande principerna som styr kommunikationsansvaret är desamma som i hela krishantering: ansvarsprincipen, likhetsprincipen och närhetsprincipen. I praktiken innebär dessa principer att alla aktörer har samma informationsansvar under en samhällsstörning som vid normala förhållanden. Med andra ord, det är ingen aktör som går in och tar över informationsansvaret från någon annan.

Allt kommunikationsarbete vid en samhällsstörning ska utgå från en kommunikativ lägesbild. Den kommunikativa lägesbilden är en del av den övergripande lägesbilden. Den sammanfattar bland annat hur krisen beskrivs och uppfattas av omvärlden, identifierade kommunikationsbehov, genomförda och planerade kommunikationsinsatser, resurser för kommunikationsarbete och behov av samverkan. Det innebär att en kommunikationsplan ska tas fram i arbetet vid varje samhällsstörning.

8.1 Mål och riktlinjer för kriskommunikation

Kriskommunikation ska bidra till att vi når målen för samhällets krisberedskap:

- Minska risken för och konsekvenserna av allvarliga störningar och olyckor.
- Trygga människors hälsa och personliga säkerhet.
- Hindra eller begränsa skador på egendom och miljö.

Kriskommunikation är ett av de viktigaste verktygen för att styra och leda mot dessa mål. Kommunikation spelar en avgörande roll i hanteringen av en händelse. Vi strävar efter att vår kommunikation ska vara:

- Snabb
- Öppen
- Korrekt
- Tydlig
- Empatisk
- Ansvarstagande
- Proaktiv
- Samstämmig

”Snabb” i inledningen av en händelse kan innebära att vi snabbt bekräftar att något har hänt och att vi har börjat arbeta med händelsen. Det är bättre att snabbt säga att vi för tillfället inte vet så mycket, än att avvakta mer information och inte säga något alls. ”Samstämmig” får vi göra avkall på i inledningen av en händelse eftersom det oftast är viktigare att snabbt komma ut med en första information än att hinna stämma av mellan alla aktörer. Informationen vi går ut med måste alltid vara bekräftad.

8.2 Kriskommunikationssamverkan med helhetssyn

Det är viktigt att vi samverkar med andra aktörer för att ge samstämmig information vid samhällsstörningar. Helhetssyn och perspektivförståelse är grunden för vår kriskommunikationssamverkan inom länet. Det innebär att vi tar ansvar för helheten och inte bara den egna organisationens kommunikationsuppgifter. Rent konkret innebär vår kriskommunikationssamverkan att vi vid behov:

- Identifierar berörda aktörer och tydliggör deras informationsansvar.
- Identifierar och hanterar kommunikationsfrågor som ingen aktör har tagit ansvar för.
- Delar vår organisationers kommunikativa lägesbilder med andra aktörer.
- Analyserar behov av kommunikationssamverkan och gemensamma kommunikationsinsatser.
- Vara delaktig i att skapa en aktörsgemensam kommunikativ lägesbild.

8.3 Målgrupper och kommunikationskanaler

Det är viktigt att kommunikationen vid allvarliga händelser är tydlig och att kommunicerade kanaler används. Vilka kanaler som ska användas bedöms utifrån vilken målgrupp och vilken effekt vi vill nå. Vid en samhällsstörning kan målgrupperna vara:

- Drabbade
- Anhöriga
- Allmänheten
- Journalister
- Kommuner, myndigheter, företag och andra organisationer
- Anställda hos ansvariga aktörer
- Politiker

Kommunens webbplats

Kommunens huvudkanal är webbplatsen www.kungalv.se och det gäller även vid samhällsstörningar.

Sociala medier

En väldigt stor del av befolkningen i Sverige använder sociala medier och därför kan sociala medier vara bra kanaler att använda för att nå ut med information. Vi använder i huvudsak de sociala medier som vi använder i normalläge även vid samhällsstörningar.

SMS

SMS-direkt är en tjänst som ger kommunen möjlighet att skicka SMS till invånarna inom ett drabbat område. Det går att skicka SMS till registrerade mobiltelefonnummer inom ett postnummerområde, på en gata eller på en viss adress. Detta ger riktad information till de som är folkbokförda på en viss adress och ger också kommunen möjlighet att nå ut med snabb information vid samhällsstörningar.

Kundcenter

Genom kundcenter och kommunväxel har invånarna även möjlighet att ringa eller besöka kommunen för att få information. Detta gör att medborgare som inte har tillgång till dator eller mobiltelefon också kan hållas uppdaterade.

Viktigt meddelande till allmänheten

Viktigt meddelande till allmänheten (VMA) används då kommunen drabbas av allvarigare samhällsstörningar som kräver att kommuninvånarna skyndsamt får information kring händelsen. Vid mindre allvarliga händelser kan myndigheter begära att få sända så kallade myndighetsmeddelanden.

Media

Medier är viktiga bärare av information till allmänheten vid samhällsstörningar och det är viktigt att kommunen når ut med information till andra kanaler som kan sprida den vidare. Vi kan skicka pressmeddelanden, bjuda in till presskonferenser och se till talespersoner finns på plats vid en händelse. Vi ska utse talespersoner och ta fram gemensamma budskap som underlag till talespersonerna.

Intern kommunikation

Kommunens anställda hänvisas till samma kanaler som allmänheten om den egna verksamheten inte är påverkad. Då en verksamhet kan beröras eller är påverkad kommer information publiceras på intranätet.

Vi kommer även använda oss av allmänna och riktade e-postmeddelanden som ger snabb och tydlig information till mottagaren. Då kommunen har ett stort antal medarbetare som saknar tillgång till dator eller e-post använder vi också extra arbetsplatsträffar som informationskanal. Det är enhetscheferna som ska bedöma om informationen som kommer centralt är spridd genom rätt och tillförlitliga kanaler för den egna enheten. Vid behov ska enhetens egna kommunikationskanaler användas.

När ordinarie kanaler inte fungerar eller räcker till

Ibland fungerar inte de ordinarie kanalerna. Då kan vi behöva hitta andra sätt att nå ut. Det finns också tillfällen då vi behöver komplettera de vanliga kanalerna med ytterligare kommunikationsvägar.

Kommunen har utsett trygghetspunkter i alla serviceorter i kommunen. Dessa trygghetspunkter kan användas som informationspunkter, det vill säga fysiska platser dit allmänheten kan ta sig till för att få muntlig eller skriftlig information. Det kan också handla om att anordna informationsmöten, dela ut flygblad eller besöka människor i deras hem.

9. Lokaler

Lokaler som **skall ska** nyttjas då en större samhällsstörning eller extraordinär händelse föreligger eller då delar av krisorganisationen måste samlas **är följande: finns förtecknade i särskild lista förvarad hos tjänsteman i beredskap.**

Krisledningsnämnd	Konferensrum Bryggan, plan 3 stadshuset
Krisledning/analysgrupp	Konferensrum Herrgården, plan 6 stadshuset
Extra beredningsrum 1	Konferensrum Torpet, plan 6 stadshuset
Extra beredningsrum 2	Konferensrum Godset, plan 6 stadshuset
Kundcenter/upplysningscentral	Ordinarie rum, plan 2 stadshuset
Presscentra	Efter behov
POSOM	Konferensrum Stugan, plan 6 stadshuset

Vid händelse då ordinarie ledningsplats inte kan nyttjas, kan krisledning bedrivas från brandstation alternativt någon av kommunens skolor i kommunens övriga serviceorter. Då är det stabschefen som **skall ska** säkerställa att nödvändigt material tas med och att platsen görs i ordning för ändamålet.

Om det pågår ett möte i konferensrummen avsedda för krisledning **skall ska** dessa avbrytas för att ge plats åt krisledningen.

Tillträdesskydd

Ledningsrummen är avskilda från allmänhet och media för att säkerställa att arbetet kan ske ostört. För att nå rummen passeras flera behörighetskontroller i form låsta dörrar som kräver identifiering med passerkort. För att komma genom skalskyddet krävs både kort och kod och detta kan enkelt uppgraderas på samtliga dörrar i huset.

Vid snabbt uppkommen hotbild kan samtliga ytterdörrar (skalskyddet) låsas via nödknapp från kundcenter.

Reservkraft

Stadshuset är utrustat med reservkraft (450kVA). Reservkraftaggregatet är av kategori 3, dvs. reservkraftanläggningen är normalt matad av distributionssystemet som kan in- och urkopplas automatiskt utan avbrott (blinkfri övergång) i strömförsörjningen. Även serverhall har separat reservkraftaggregat som säkerställer att IT fungerar.

10. Levandegöra

Denna plan **skall ska** kommuniceras till berörda funktioner inom kommunen och till samverkande aktörer inom kommunens geografiska område. Planen **skall ska** övas enligt kommunen övningsplan som ska fastställas av förvaltningsledningen. Det är kommundirektören som är ansvarig för att organisationen får tillräcklig utbildning för att planen **skall ska** fungera vid samhällsstörningar.

11. Uppföljning

Uppföljning **sker ska ske** genom utvärderingar efter övningar och faktiska samhällsstörningar. Då **ska det utvärderas värderas** om planen är tillräcklig för att målen **skall ska** uppnås eller om en revision av planen är nödvändig. Uppföljning sker också genom att länsstyrelsen följer upp kommunernas arbete enligt lag 2006:544 om kommuners och **landstings regioners** åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Mats Mikulic

2023-08-28

Revidering Riktlinjer för intern representation (Dnr KS2023/1921-2)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper som huvudregel ut den 31 december 2023. Enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år, om inget annat beslutas.

Nu gällande styrdokument benämns *Kungälv kommuns policy och riktlinjer för intern representation*. Styrdokumentet antogs av kommunfullmäktige. Med hänsyn till nu gällande policy för styrdokument föreslås att styrdokument beslutas av kommunstyrelsen genom riktlinjer.

Revideringen av styrdokumentet består i huvudsak av att avsnittet om gåvor och uppvaktning till anställda flyttas över till ett annat gällande styrdokument, *Anvisning för uppvaktning av medarbetare*.

Kommunstyrelsen föreslås anta *Riktlinjer för intern representation* under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar att styrdokumentet kan beslutas av kommunstyrelsen.

Kommunfullmäktige föreslås besluta att styrdokumentet för intern representation kan beslutas av kommunstyrelsen genom riktlinjer.

Juridisk bedömning

Revideringarna är bland annat föranledda av Skatteverkets ändrade allmänna råd om vissa förmåner.

Förvaltningens bedömning

Nu gällande styrdokument benämns *Kungälv kommuns policy och riktlinjer för intern representation*. Styrdokumentet antogs av kommunfullmäktige. Med hänsyn till nu gällande policy för styrdokument föreslår förvaltningen att styrdokument bör beslutas av kommunstyrelsen genom riktlinjer.

Revideringen av styrdokumentet består i huvudsak av att avsnittet om gåvor och uppvaktning till anställda flyttas över till styrdokumentet *Anvisning för uppvaktning av medarbetare*. Dessa frågor hanteras idag i två olika styrdokument med delvis samma innehåll.

Kommunstyrelsen föreslås anta *Riktlinjer för intern representation* under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar att styrdokumentet kan beslutas av kommunstyrelsen.

Kommunfullmäktige föreslås besluta att styrdokumentet för intern representation kan beslutas av kommunstyrelsen genom riktlinjer.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Revidering av styrdokument ligger i linje med det strategiska målet att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen, genom att kommunen kontinuerligt ska utveckla sina interna processer för att medborgare, organisationer och företag känner ett ökat förtroende för kommunen och dess verksamheter.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Revideringen i sig angår inte målen i Agenda 2023.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering av styrdokument ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Revideringen av nu aktuellt styrdokument är i enlighet med denna policy.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Revidering och översyn av styrdokument säkerställer att kommunen arbetar efter effektiva interna processer och i enlighet med gällande lagstiftning. Detta är till fördel för medborgare och brukare.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Revideringen bedöms inte påverka medarbetare arbetsbelastning eller arbetsmiljö.

Ekonomisk bedömning

Förslaget bedöms inte ha någon ekonomisk påverkan.

Förslag till kommunstyrelsen

1. Förslaget till revidering av *Riktlinjer för intern representation* antas.
2. Beslutet gäller under förutsättning av kommunfullmäktige beslutar att styrdokumentet för intern representation beslutas av kommunstyrelsen genom riktlinjer.

Förslag till kommunfullmäktige

Styrdokumentet för intern representation beslutas av kommunstyrelsen genom riktlinjer.

Madeleine Nilsson
administrativ chef

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Förslag 2023-08-28, revidering styrdokument 2023

Strykningar: Röd markering

Tillägg: Grön markering

~~Kungälv kommun~~ policy ~~och~~ Riktlinjer för intern representation

---

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/1921

Beslut: Kommunstyrelsen 2023- År>

Beredande politiskt organ: <Utskott/beredning/nämnd>

Ersätter tidigare beslut Kommunfullmäktige § 306/2016

Giltighetstid: Till och med 2027-12-31

Dokumentansvarig: Administrativ chef

Senast uppdaterad av: Kommunjurist

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Vad är intern representation?	3
6. Informationsmöten	4
7. Personaltillställningar, inklusive julbord	4
8. Alkohol vid intern representation	4
9. Regelbundna möten, interna arbetsluncher med mera	5
10. Interna kurser, konferenser och liknande arrangemang	5
11. Trivselbefrämjande åtgärder	5
12. Gåvor och uppvaktning till anställda och förtroendevalda	6
13. Sjukdom och dödsfall	7
14. Krav på redovisningsunderlag	7
15. Levandegöra	7
16. Uppföljning	7

1. Inledning

Den interna representationen kännetecknas av att den riktar sig inåt mot Kungälv kommunens personal och förtroendevalda och har främst karaktär av personalfrämjande åtgärder.

Det är viktigt att representation, gåvor och personalförfrågningar utformas med omdöme, uppfattas som motiverade, måttfulla och anpassade till tillfället.

Varje nämnd, styrelse, stiftelse och andra associationer där Kungälv kommun är förvaltare eller utser majoriteten av styrelsen svarar för att **policy och** riktlinjerna efterlevs i tillämpliga delar.

Representation, gåvor eller personalförfrågningar får inte vara så omfattande eller ofta förekommande att de utlöser skattskyldighet (förmånsbeskattning) för mottagaren.

Reglerna för representation utgår från vad som enligt skattelagstiftningen utgör en avdragsgill kostnad i näringsverksamhet, men notera att kommunen kan ha egna beloppsgränser som inte har något samband med skatteverkets regler. För de skattemässiga effekterna gäller alltid skatteverkets regelverk.

Obs! Till grund för riktlinjerna ligger "Skatteverkets allmänna råd om vissa förmåner för beskattningsåret 2016 (SKV A 2015:30)", "Skatteverkets information om vissa förmåner för beskattningsåret 2016 (SKV M 2015:20)" samt inkomstskattelagen (1999:1229). De i riktlinjerna angivna gränsvärdena kan därför behöva justeras över tiden.

Riktlinjen omfattar anställda och förtroendevalda i Kungälv kommunens förvaltning **och politiska organisation**. Det regleras som avser medarbetare i dessa riktlinjer ska således även gälla för **förtroendevalda**. De gäller även i bolag, stiftelser och andra associationer där Kungälv kommun är förvaltare eller utser majoriteten av styrelsen. **Detta förutsätter att riktlinjen antas av de organ som inte ingår i Kungälv kommunens förvaltning och politiska organisation.**

Avsteg från riktlinjerna kan innebära ett personligt betalningsansvar och arbetsrättsliga konsekvenser. Avsteg **från dessa riktlinjer** kan även innebära att både medarbetaren och Kungälv kommun blir skattskyldiga.

2. Relation till andra styrdokument

Uppvakning av anställda regleras i **Anvisningen för uppvakning av medarbetare**. Anvisningen gäller även för förtroendevalda i tillämpliga delar.

3. Syfte

Syftet med riktlinjen skapa likvärdiga förutsättningar i organisationen och att den interna representationen inte medför förmånsbeskattning.

4. Mål och viljeinriktning

Målet med riktlinjen är att den interna representationen hanteras på samma sätt i hela organisationen.

5. Vad är intern representation?

Till intern representation räknas förutom personalförfrågningar **festställen** och interna kurser även informationsmöten med personalen och personalkonferenser. Begreppet innefattar det som traditionellt menas med representation, det vill säga mat och dryck samt gåvor och uppvakningar. Intern representation omfattar även representation mellan Kungälv kommunens olika verksamheter.

Representationen ska ha ett direkt samband med Kungälv kommunens verksamhet. För intern representation gäller skattefrihet bara vid sammankomster som är tillfälliga och kortvariga (ang. begreppen "tillfälliga" och "kortvariga" se vidare under rubriken "Kurser, konferenser och liknande arrangemang").

Intern representation bör inte förekomma vid möten som hålls regelbundet (varje eller varannan vecka).

Representation ska godkännas av närmast behörig chef eller av ordföranden i KF/nämnd/styrelse. Sådant godkännande ska dokumenteras skriftligen. Det är inte tillåtet att beslutat testera egna representationskostnader eller personalförmåner.

Personalvårdsförmåner är förmåner av mindre värde som inte är en direkt ersättning för utfört arbete utan avser enklare åtgärder och syftar till att skapa trivsel i arbetet. En personalvårdsförmån kan inte bytas mot kontant ersättning. Personalvårdsförmåner kan vara enklare förtäring som kaffe, te, någon form av smörgås, kaffebröd, tårta, frukt eller förfriskningar, som inte kan ses som måltid.

6. Informationsmöten

Med informationsmöte avses till exempel ett möte där arbetsgivaren samlar personal, projektgrupp eller liknande och delger viktig information eller planerar ett nytt projekt. Här ska finnas en agenda med program eller dagordning där syftet och innehåll framgår, samt uppgift om deltagare och eventuell inbjudan. Informationsmöten, där representation ingår, får inte hållas regelbundet med kortare mellanrum.

Gäller mötet information om eller planering av det löpande arbetet är det inte att se som intern representation. Kungälv kommun har som inriktning att inte erbjuda kostnadsfri måltid vid dessa tillfällen eftersom sådan måltid utgör en skattepliktig arbetsmåltid.

Om en mindre grupp anställda träffas för ett arbetsmöte och därefter går på lunch och arbetsgivaren betalar så är det också en skattepliktig arbetsmåltid.

7. Personaltillställningar, inklusive julbord

Personaltillställningar är intern representation och en skattefri förmån för medarbetaren. Det är en personalförfrämjande aktivitet som inte är direkt verksamhetsrelaterad. Enlighet med Skatteverkets riktlinjer ska inte Personaltillställningar, inklusive julbord, där arbetsgivaren betalar ska inte hållas mer än två gånger per år. De ska rikta sig till hela personalen och vara måttfulla till sin karaktär. Om pensionärer bjuds in vid dessa tillfällen är kostnaderna för dessa personer avdragsgilla under samma förutsättningar som för de anställda.

8. Alkohol vid intern representation

Alkohol vid intern representation bekostas inte av Kungälv kommun. Kungälv kommun är en alkohol- och drogfri arbetsplats. Vid intern representation är därför endast alkoholfria drycker tillåtna som måltidsdryck.

Arbetsgivaren kan i samband med middagsmåltid vid personalfesttillställningar, inklusive julbord, servera alkohol som bekostas av den anställde själv.

Vid ceremoni vid utdelning av minnesgåva (gratifikationsmiddag) kan Kungälv kommun servera och bekosta alkohol i samband med måltid.

9. Regelbundna möten, interna arbetsluncher med mera

Möten som är inplanerade och sker regelbundet faller inte under definitionen intern representation.

Huvudregeln är att interna arbetsluncher som bekostas av arbetsgivaren är en verksamhetsrelaterad driftskostnad, sådana måltider är skattepliktiga och ska förmånsbeskattas hos den anställde. Personen som har intagit måltiden ansvarar för att redovisa förmånen. Kungälv kommun ansvarar för redovisning av sociala avgifter.

I samband med internt arbete eller möten inom eller mellan avdelningar osv. får dock undantagsvis enklare förtäring, till exempel smörgås eller sallad, ingå. Detta förutsätter att det finns särskilda skäl och att tids- eller effektivitetsvinster kan påvisas samt att det som serveras inte utgör en måltid. Detta får inte ske frekvent och förtäringen måste intas på platsen för mötet. Vid sådan enklare förtäring förmånsbeskattas inte den anställde.

Kungälv kommuns inriktning är att inte bekosta arbetsluncher.

10. Interna kurser, konferenser och liknande arrangemang

Vid interna kurser, planeringskonferenser och liknande arrangemang är det tillåtet för arbetsgivaren att bekosta måltider i samband med arrangemanget.

För att fri kost i dessa sammanhang inte ska bli föremål för förmånsbeskattning för den anställde eller förtroendevalde ska samtliga villkor nedan uppfyllas:

- Sammankomsten ska vara intern, kortvarig och tillfällig. Sammankomsten anses kortvarig om den varar högst en vecka och tillfällig om det inte är fråga om möten som hålls regelbundet med korta mellanrum (varje eller varannan vecka).
- Sammankomsten ska omfatta minst sex timmar effektivt arbete per dag, jämt fördelade på 30 timmar under en vecka.
- Måltidsarrangemangen ska vara gemensamma
- Möten för information om det löpande arbetet, möten för planering av det löpande arbetet s.k. arbetsluncher och liknande räknas däremot inte som intern representation.
- Fullständigt program ska upprättas och bifogas redovisningsunderlaget

Interna kurser, konferenser och liknande arrangemang ska alltid vara måttfulla, ske kostnadsmedvetet och med klar målinriktning där nyttan vid varje tillfälle är tydlig.

11. Trivselbefrämjande åtgärder

Trivselfrämjande åtgärder är tillåtet vid enstaka tillfällen och avser t.ex. när de anställda bjuds på enklare förtäring. Förfriskning och annan enklare förtäring i samband med arbete anses inte vara intern representation utan som personalvårdsförmåner.

Med förfriskningar och annan enklare förtäring avses sådant som inte kan vara en måltid, till exempel kaffe, te, bulle, smörgås, sallad och frukt. Kostnaderna för förfriskningar och enklare förtäring är inte föremål för förmånsbeskattning hos den anställde. Exempel på situationer när trivselfrämjande åtgärder är tillåtna är i samband med avtackning/uppvaktning.

12. Gåvor och uppvaktning till anställda och förtroendevalda

Stryks pga hanteras i Anvisning för uppvaktning av medarbetare

Som uppskattning för utfört arbete kan Kungälv kommun lämna gåvor till anställda och förtroendevalda vid vissa speciella tillfällen enligt nedan.

Inkomstskattelagen reglerar vilka förmåner som är skattefria respektive skattepliktiga. Inkomstskattelagens regler om skattefria förmåner utgör den övre gränsen för värdet av gåvor m.m. och ska inte överskridas. Grundtanken är att anställd eller förtroendevald aldrig ska erhålla en gåva eller annan förmån som kan innebära skatteplikt för honom eller henne.

Det finns vissa typer av gåvor från arbetsgivaren som är särskilt undantagna från skatteplikt. Skattefriheten gäller i de fall som räknas upp nedan, när gåvans värde inte överstiger särskilt angivet belopp. Följande typer av gåvor är särskilt undantagna från skatteplikt:

- Julgåvor av mindre värde som inte överstiger 450 kr per person inklusive mervärdesskatt.

- Minnesgåva – gåva av minneskaraktär som lämnas till anställda i samband med att den anställda uppnår en viss ålder (t.ex. den anställdes 50-årsdag), efter viss anställningstid (20 år eller mer) eller när en anställning upphör. Minnesgåvor är skattefria om värdet inte överstiger 15 000 kr per person och inte ges vid mer än ett tillfälle utöver när anställningen upphör och om de utgår till varaktigt anställda. Med varaktigt anställda i samband med minnesgåvor bör anses anställda med en sammanlagd anställningstid om minst sex år (SKV M-2015:20).

OBS! De angivna värdegränserna nedan innebär att den anställda antingen erhåller en gåva från Kungälv kommun som uppgår till högst nedan angivet värde eller flera gåvor som sammantaget får uppgå till högst angivet värde.

Kungälv kommunens beloppsgränser:

- Julgåva får uppgå till högst 450 kr per person inklusive mervärdesskatt.

- Minnesgåva vid anställningsupphörande och i med pension (medarbetare som varit anställd i kommunen i minst 20 år) får uppgå till högst 50 % av skatteverkets nivå för skattefria gåvor.

- Minnesgåva vid lång tjänstgöringstid (med arbetare som varit anställd 25 år eller mer och som under denna tid haft anställning/anställningar omfattande minst 40 procent av heltid) får uppgå till högst 50 % av skatteverkets nivå för skattefria gåvor.

- Minnesgåva då medarbetare fyller 50 år får uppgå till högst 1000 kr.

- Blomma eller gåva till ett värde av max 1000 kr inklusive mervärdesskatt kan ges vid avtackning vid anställningsupphörande eller pension vid en anställningstid som är kortare tid än 20 år men minst 6 år.

Motsvarande regler tillämpas vid gåvor och uppvaktningar till förtroendevalda.

Skattefriheten gäller inte för kontanta medel. Presentkort som går att byta mot kontanter likställs med kontanta medel. Detsamma gäller då gåvan byts ut mot bidrag till exempelvis välgörenhet.

För alla gåvor gäller skattefriheten bara så länge värdet inte överskrider de särskilt angivna beloppsramarna. Överstiger värdet beloppsramen förmånsbeskattas gåvan från första kronan.

Gåvor som betalas med privata medel, till exempel efter insamling, omfattas inte av dessa riktlinjer.

3.2 Förtäring i samband med överlämnande av gåva

I samband med firande av anställds 50-årsdag eller avtackning kan enklare förtäring serveras eventuellt tillsammans med överlämnande av blommor.

Stryks helt

3.3 Gåvor mellan verksamheterna i Kungälv kommun

Gåvor mellan de olika verksamheterna i Kungälv kommun ska vara av obetydligt värde. Ytterligare information återfinns i Kungälv kommunens riktlinjer mot mutor och jäv.

3.4 Insamling av privata medel

Gåvor som betalas med privata medel, till exempel efter insamling, omfattas inte av dessa riktlinjer.

13. Sjukdom och dödsfall

Stryks pga hanteras i Anvisning för uppvaktning av medarbetare

Arbetsgivaren kan överlämna blommor vid sjukdom och liknande till ett värde av max 400 kr inklusive mervärdesskatt. Vid medarbetares dödsfall kan arbetsgivaren bekosta en dödsannons och krans eller blommor.

14. Krav på redovisningsunderlag

Redovisningsunderlaget vid intern representation interna kurser och konferenser ska innehålla uppgifter om:

- Datum för representationstillfället
- Måltidens benämning (lunch, middag etc.)
- Syftet med representationen
- Namn på samtliga deltagare
- I förekommande fall ska program bifogas
- Mervärdesskatt ska vara specificerad på eventuell restaurangnota och andra kvitton
- Till faktura eller begäran om ersättning för utlägg ska bifogas kvitton i original
- Faktura/restaurangnota ska innehålla specificerade uppgifter om mat och dryck
- Fakturan ska innehålla uppgift om eventuellt arrangemang

15. Levandegöra

Alla chefer samt förtroendevalda och anställda som berörs inom Kungälv kommun ska ta del av dessa riktlinjer. Detta ska lämpligen ske vid anställning, introduktion och på arbetsplatsträffar. Riktlinjerna ska finnas tillgänglig i Kungälv kommunens styrdokument på kommunens hemsida och på kommunens intranät.

16. Uppföljning

Riktlinjerna bör i första hand följas upp inom ramen för internkontrollen.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kenza Bennani

2023-11-21

Fastställande av Kungälv kommun författningssamling 2024–2027 (Dnr KS2023/2205-1)

Sammanfattning

Kommunens "Policy för styrdokument" föranleder ett uppföljningsansvar av författningssamlingen. Kansliet åtog sig första gången 2016 att ta fram en förteckning över kommunens styrdokument. Syftet är att vid varje ny mandatperiod fastställa Kungälv kommun författningssamling (förkortat "KKFS"), och med anledning av detta har en uppdaterad författningssamling tagits fram under året 2023. Författningssamlingen ska vara ett levande dokument, som kommer att uppdateras kontinuerligt efter att styrdokument antagits eller upphört, och fastställs varje ny mandatperiod.

Förvaltningen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att Kungälv kommun författningssamling, daterad 2023-11-21, fastställs.

Juridisk bedömning

Kommunallagen (2017:725) reglerar i 8 kap. 13 § att samtliga gällande kommunala föreskrifter ska finnas tillgängliga och samlade på kommunens hemsida. Genom att inkludera alla kommunens styrande dokument i författningssamlingen, från anvisningar till reglementen, presenterar författningssamlingen en vidare samling än den som kommunallagen föreskriver är ett krav. Enligt förarbetena till lagrummet sägs att ingenting hindrar en samordning på detta sätt (prop. 2016/17:171).

Verksamhetens bedömning

Bakgrund

Policy för styrdokument (KS2019/1577) som antogs av Kommunfullmäktige 2019 slår fast att uppföljning och utvärdering av författningssamlingen bör ske kontinuerligt för att säkerställa att arbetet med kommunens styrdokument sköts på ett likvärdigt, strukturerat och tillfredsställande sätt. För att uppnå detta har administrativa enheten ett övergripande ansvar: att tillse att uppföljningen av styrdokument sker under varje ny mandatperiods första år. Med anledning av detta har en uppdaterad författningssamling tagits fram under året 2023.

Bedömning

Sedan den senaste antagna författningssamlingen fastställdes har vissa styrdokument kommit att bli inaktuella, och en del nya har tillkommit. För att kunna skapa en överblick över kommunens aktuella styrdokument måste därför den nya författningssamlingen ersätta den förra. Av de styrdokument som finns med i den senaste författningssamlingen kommer den största andelen att förlängas utan ändringar, med undantag för att de uppdateras till en ny styrdokumentsmall enligt den nya grafiska profilen.

Om det under mandatperioden blir aktuellt att revidera ett styrdokument bör detta genomföras efter behov. Med på den nya författningssamlingen finns även helt nya styrdokument som tillkommit efter att den senaste författningssamlingen beslutades att gälla. De styrdokument som inte längre ska vara en del av författningssamlingen presenteras i en separat lista för kännedom. Kommunens taxor som är aktuella kommer också att presenteras i en separat lista. Författningssamlingens förteckning publiceras inte på kommunens hemsida, däremot ska samtliga styrdokument som utgör författningssamling eller som tillkommer efter dess fastställande finnas publicerade och tillgängliga för allmänheten.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Att fastställa författningssamlingen är en del i administrativa enheten arbete gentemot kommunfullmäktiges mål om att medborgare ska känna ökat förtroende för kommunen. Eftersom en uppdaterad författningssamling tydliggör vilka styrdokument som är gällande i listan under aktuell mandatperiod blir möjligheten till insyn i vilka dokument som styr kommunens verksamhet - här och nu - bättre tillgodosedd.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Varje styrdokument som finns med i författningssamlingen har var för sig olika anknytningar till Agenda 2030-målen. Själva författningssamlingen i sig bidrar till att mål 16 "främja fredliga och inkluderande samhällen" efterlevs. Detta då en ny författningssamling som tas fram ökar transparensen och verkar för en ansvarsfull institution som har en överblick och kontroll över vilka dokument som styr dess verksamhet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Författningssamlingen är en lista på kommunens samtliga styrande dokument. Det styrdokumentet som är närmst kopplad till författningssamlingen är "Policy för styrdokument", och för att följa policyn för styrdokument måste författningssamlingen fastställas i uppdaterad version.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

En uppdaterad författningssamling bidrar till att alla medborgare i kommunen kan ta del av en lista över vilka styrdokument som är gällande och aktuella.

Närmre påverkan ur ett brukarperspektiv har inte den nya författningssamlingen i sig, men varje styrdokumentet för sig som finns med i samlingen kan ha en påverkan.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Ur ett medarbetarperspektiv innebär en uppdaterad författningssamling ökad effektivitet samt rättssäkerhet i deras arbete, eftersom det innebär att det finns tydliga och uppdaterade styrdokument att förhålla sig till.

Ekonomisk bedömning

Beslutsförslaget medför inga ekonomiska konsekvenser.

Förslag till beslut

Kungälv kommun författningssamling, daterad 2023-11-21, fastställs.

Madeleine Nilsson
Administrativ Chef

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (9)
Datum: 2023-12-06

Kungälv kommun författningssamling

2024–2027

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2205
Beslut: 2024-02-08, Kommunfullmäktige § xxx/2024
Ersätter tidigare beslut 2019-12-05 Kommunfullmäktige § 314/2019
Senast uppdaterad av: Kenza Bennani

DOKUMENTETS NAMN	DIARIENUMMER	BESLUTAS I
Riktlinje för Förskola och pedagogisk omsorg i Kungälv kommun	KS2023/1101	Kommunstyrelsen
Taxor och avgifter i förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem	KS2023/2279	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för fritidshem	KS2023/1503	Kommunstyrelsen
Plan för minskad kemikalieexponering i förskoleverksamheten	KS2021/1878	Kommunstyrelsen
Avgift för ansökan om godkännande för att starta fristående förskola och friliggande fritidshem samt utökning av befintlig verksamhet	KS2023/2053	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för skolplacering i förskoleklass och årskurs 7	KS2023/2275	Kommunstyrelsen
Riktlinje för skolplaceringar	KS2023/1880	Kommunstyrelsen
Kulturplan	KS2023/2172	Kommunstyrelsen
Plan för introduktionsprogram	KS2023/1843	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för kulturbidrag i form av verksamhetsstöd	KS2022/0272	Kommunstyrelsen
Riktlinje för fritidshem	KS2023/1503	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för inackorderingstillägg	KS2023/2271	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för beslut om ersättning för elever som beviljats förlängd undervisning	KS2023/2272	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för ersättning från kommunen för studier utomlands	KS2023/2273	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för bidrag till faktisk lokalkostnad för huvudman inom förskola och skola	KS2023/2276	Kommunstyrelsen
Policy för Kungälv kommunns kommunala grundskolors skolgårdar	KS2023/0493	Kommunfullmäktige
Tillämpningsanvisning för nöt och mandelförbud och rutiner gällande allergener	KS2023/2570	Förvaltningsledningen
Dokumenthanteringsplan med arkivbeskrivning för sektor Bildning och lärande	KS2023/0001	Kommunstyrelsen
Dokumenthanteringsplan med arkivbeskrivning för sektor Trygghet och stöd	KS2023/0001	Kommunstyrelsen
Dokumenthanteringsplan för sektor Samhälle och utveckling	KS2023/0001	Kommunstyrelsen

Dokumenthanteringsplan med arkivbeskrivning för Kommunkansli, Hr-enheten och Ekonomienheten	KS2023/0001	Kommunstyrelsen
Dokumenthanteringsplan och arkivbeskrivning för AB Kongahälla	KS2023/0001	Kommunstyrelsen
Taxa Mimers hus	KS2023/2278	Kommunfullmäktige
Kulturgaranti i Kungälv kommun	KS2023/2230	Kommunstyrelsen
Taxor och avgifter vid Kungälv bibliotek	KS2023/0919	Kommunstyrelsen
Regler för Kungälv kommunns priser och stipendier	KS2023/0954	Kommunstyrelsen
Biblioteksplan	KS2023/2419	Kommunfullmäktige
Barn- och ungdomsplan	KS2023/2277	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap (IOP)	KS2023/1896	Kommunstyrelsen
Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning	KS2023/2342	Kommunfullmäktige
Social översiktsplan	KS2023/1562	Kommunfullmäktige
Avgifter inom Trygghet och stöd	KS2017/1658	Kommunfullmäktige
Policy för daglig verksamhet	KS2023/2118	Kommunfullmäktige
Äldreplan 2024–2027	KS2023/1562	Kommunfullmäktige
Framtidens LSS-boende	KS2022/0840	Kommunfullmäktige
Plan för full delaktighet	KS2023/1562	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd	KS2022/2323	Kommunstyrelsen
Hantering av skadeståndsärenden och skadeståndstalan mot kommunen, anvisning	KS2023/1922	Förvaltningsledning
Näringslivsstrategi för Kungälv kommun 2035	KS2023/1790	Kommunfullmäktige
Kommunal flaggning	KS2023/1249	Kommunstyrelsen
Anvisning för behandling av personuppgifter	KS2023/1797	Förvaltningsledningen
Anvisning för ärende- och dokumenthantering	KS2023/1249	Förvaltningsledningen
Policy för styrdokument	KS2023/1249	Kommunfullmäktige
Tillämpningsanvisningar för styrdokument	KS2023/1249	Förvaltningsledningen
Digitaliseringsprogram	KS2023/1954	Kommunfullmäktige
Riktlinje av visselblåsarlagen - Intern rapporteringskanal	KS2023/1920	Kommunstyrelsen
Regler mot mutor och jäv	KS2023/1919	Kommunfullmäktige
Riktlinje vid misstanke om oegentlighet	KS2023/1918	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för intern representation	KS2023/1921	Kommunfullmäktige

Regler för sociala medier	KS2023/1183	Kommunstyrelsen
Kommunikationspolicy	KS2024/1249	Kommunfullmäktige
Grafisk profil	KS2023/1249	Kommunstyrelsen
Anvisning för digital kommunikation och telefoni	KS2023/1249	Förvaltningsledningen
Upphandlings- och inköbspolicy för Kungälv kommun med helägda bolag	KS2023/1249	Kommunstyrelsen
Kopieringsavgift för allmänna handlingar	KS2022/0397	Kommunfullmäktige
Administrativ Handbok	KS2023/1249	Kommunstyrelsen
Riktlinje för Medborgardialog	KS2023/1783	Kommunfullmäktige
Tillämpningsanvisning för medborgardialog	KS2023/1783	Förvaltningsledningen
Riktlinjer för IT-arbete	KS2023/1955	Kommunstyrelsen
Gemensamma spelregler i stadshuset	KS2023/1355	Förvaltningsledningen
Riktlinje för externt finansierade driftsprojekt inklusive EU-projekt	KS2023/1820	Kommunstyrelsen
Borgenspolicy	KS2023/2023	Kommunfullmäktige
Program för uppföljning och insyn av verksamhet som utförs av privata utförare	KS2023/2027	Kommunfullmäktige
Processledningsmodell för Kungälv kommun	KS2023/1953	Förvaltningsledningen
Modell för verksamhetsstyrning Move	KS2023/1953	Förvaltningsledningen
Modell för styrningen i Kungälv kommun – Från demokrati till effekt och tillbaka	KS2023/2021	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för intern kontroll	KS2023/1953	Kommunstyrelsen
Program för nationella minoriteter och minoritetsspråk	KS2023/1953	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för kravverksamheten	KS2023/1953	Kommunstyrelsen
God Ekonomisk Hushållning och resultatutjämningsreserv (RUR)	KS2023/2025	Kommunfullmäktige
Finanspolicy	KS2023/2026	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för den finansiella verksamheten	KS2023/1953	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för medel i avkastningsstiftelser	KS2023/1953	Kommunstyrelsen
Riktlinjer till Kungälv kommunns borgenspolicy	KS2023/1953	Kommunstyrelsen
Policy för fastigheter och exploatering	KS2023/2022	Kommunfullmäktige
Bolagspolicy	KS2023/2024	Kommunfullmäktige
Trygg i Kungälv 2024–2027	KS2023/1562	Kommunstyrelsen
Säkerhet och trygghetspolicy	KS2023/1664	Kommunfullmäktige

Pandemiplan	KS2023/1625	Kommunstyrelsen
Plan för att motverka våldsbejakande extremism	KS2023/1706	Kommunstyrelsen
Ledning och kommunikationsplan vid kriser	KS2023/2094	Kommunstyrelsen
Handlingsprogram för Kungälv kommunns arbete med krisberedskap och civilt försvar	KS2023/2095	Kommunfullmäktige
Informationssäkerhetspolicy	KS2023/1937	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för informationssäkerhet	KS2023/1938	Kommunstyrelsen
Anvisning för informationssäkerhetsincidenter	KS2023/1939	Förvaltningsledningen
Reglemente för krisledningsnämnden	KS2023/2096	Kommunfullmäktige
Riktlinje för hat, hot och våld mot förtroendevalda	KS2023/1982	Kommunstyrelsen
Värderingar i Kungälv kommun	KS2023/1867	Kommunfullmäktige
Anvisning för uppvaktning av medarbetare	KS2023/2571	Förvaltningsledningen
Anvisning för skadligt bruk	KS2023/2572	Förvaltningsledningen
Anvisning för en rökfri arbetstid	KS2023/2573	Förvaltningsledningen
Riktlinjer för Pension	KS2023/1868	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för lön	KS2023/1869	Kommunstyrelsen
Riktlinje vid kränkande särbehandling, trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier	KS2023/2303	Kommunstyrelsen
Kompetensförsörjningsplan	KS2023/1870	Kommunstyrelsen
Hälso- och arbetsmiljöpolicy	KS2023/1871	Kommunfullmäktige
Riktlinjer vid hantering av bisyssla	KS2023/1872	Kommunstyrelsen
Riktlinje för politiskt förtroendevaldas förutsättningar och villkor	KS2023/1873	Kommunfullmäktige
Arbetsgivarpolicy för Kungälv kommun	KS2023/0705	Kommunfullmäktige
Anvisning för distansarbete	KS2023/2576	Förvaltningsledningen
Tillämpningsanvisning till hälso- och arbetsmiljöpolicy	KS2023/2575	Förvaltningsledningen
Riktlinjer för ledning och styrning i Kungälv kommun	KS2023/1824	Kommunstyrelsen
Förbundsordning för Bohus Räddningstjänstförbund	KS2016/1374	Kommunfullmäktige
Allmänna lokala ordningsföreskrifter för Kungälv kommun	KS2023/2313	Kommunfullmäktige
Mobilitetspolicy	KS2023/2306	Kommunfullmäktige
Parkeringsnorm	KS2023/1849	Kommunfullmäktige

Tillämpningsanvisning: Kommunala fordon	KS2023/1840	Förvaltningsledningen
Lokal företskift för Gaturenhållning	KS2023/2089	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för skolskjuts och elevresor i Kungälv kommun	KS2023/1443	Kommunstyrelsen
Taxa för felparkeringsavgifter	KS2023/1849	Kommunfullmäktige
Taxa för parkeringsavgifter i Kungälv kommun	KS2023/1849	Kommunfullmäktige
Taxa för upplåtelser av offentlig plats samt torghandel inom Kungälv kommun	KS2023/1849	Kommunfullmäktige
Trafikförsörjningsprogram färdtjänst för Kungälv kommun	KS2023/0577	Kommunfullmäktige
Taxa och tillämpningsföreskrifter för färdtjänst i Kungälv kommun	KS2023/1849	Kommunfullmäktige
Anvisning för kostnadsfördelning och drift av verksamhetslokaler	KS2023/1239	Förvaltningsledningen
Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete	KS2023/1703	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för föreningsstöd	KS2023/1118	Kommunstyrelsen
Anvisning konstgräsytor	KS2023/1239	Förvaltningsledningen
Hyror och taxor för kommunens lokaler	KS2023/1119	Kommunfullmäktige
Entréavgifter Oasen sim- och ishall, Taxa	KS2023/1246	Kommunfullmäktige
Allmänna villkor avseende fasta båtplatser inom Marstrands hamnråde	KS2023/1983	Kommunstyrelsen
Lokala regler för ordning och säkerhet inom Marstrands hamnråde	KS2023/1907	Kommunfullmäktige
Regler för gods- och fordonsfärjetrafik med Kungälv kommuns färjor	KS2023/1907	Kommunstyrelsen
Skyddsföreskrifter för Marstrands vattenskyddsområde	KS2023/2360	Kommunfullmäktige
Skyddsföreskrifter för Dösebackas vattenskyddsområde	KS2023/2360	Kommunfullmäktige
Skyddsföreskrifter för Lysegårdens vattenskyddsområde	KS2023/2360	Kommunfullmäktige
Taxa Marstrands Hamnområde	KS2023/1907	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen	SMN2023/0651	Kommunstyrelsen
Taxa för tillsyn och provning enligt lag om åtgärder mot förorening från fartyg	KS2023/2116	Kommunfullmäktige

Riktlinjer för vedeldning	KS2023/2081	Kommunfullmäktige
Lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljön	KS2023/2080	Kommunfullmäktige
Taxa för tillsyn och provning inom miljöbalkens område samt strålskyddslagen	KS2023/2115	Kommunfullmäktige
Ansöknings- och tillsynsavgifter avseende serveringstillstånd, folköl, tobak och receptfria läkemedel	SMN2023/0368	Kommunfullmäktige
Taxa för offentlig kontroll enligt livsmedelslagstiftningen	KS2023/2114	Kommunfullmäktige
Kostpolicy	KS2023/1883	Kommunfullmäktige
VA-utbyggnadsplan	KS2023/1292	Kommunstyrelsen
VA-översikt	KS2023/1292	Kommunfullmäktige
Vattenförsörjningsplan	KS2023/1292	Kommunstyrelsen
Allmänna bestämmelser för användande av Kungälv kommunns allmänna vatten- och avloppsanläggningar (ABVA)	KS2023/1292	Kommunfullmäktige
Va-policy för Kungälv kommun	KS2023/1292	Kommunfullmäktige
Alternativ utbyggnadsmodell för VA	KS2023/1292	Kommunfullmäktige
Policy för ersättningar för enskilda Va-anläggningar	KS2023/1292	Kommunfullmäktige
Dagvattenplan Del 1 - dagvattenpolicy	KS2023/1292	Kommunfullmäktige
Dagvattenplan Del 2 – dagvattenhandbok	KS2023/1292	Kommunstyrelsen
Dagvattenplan Del 3 – åtgärdsförslag	KS2023/1292	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för sprinkler	KS2023/1292	Kommunstyrelsen
Riktlinjer för installation och skötsel av fettavskiljare i Kungälv kommun	KS2023/1292	Kommunstyrelsen
VA-taxa för Kungälv kommunns allmänna vatten- och avloppsanläggningar	KS2023/1607	Kommunfullmäktige
Avfallstaxa 2024	KS2023/1853	Kommunfullmäktige
Avfallsföreskrifter	KS2023/1128	Kommunfullmäktige
Avfallsplan "Göteborgsregionen minskar avfallet – Avfallsplan för tretton kommuner till 2030"	KS2018/0278	Kommunstyrelsen
Energiplan	KS2020/1806	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för tjänsteresor	KS2023/2302	Kommunstyrelsen
Styrning och ledning av program, projekt och uppdrag	KS2023/1953	Förvaltningsledningen
Översiktsplan	KS2011/2429	Kommunstyrelsen

Riktlinjer för byggherredriven planprocess	KS2023/1898	Kommunfullmäktige
Riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning	KS2019/0931	Kommunfullmäktige
Taxa enligt plan- och bygglagen	KS2023/1512	Kommunfullmäktige
Skyltpolicy	KS2023/2203	Kommunfullmäktige
Reglemente för valnämnden	KS2023/2083	Kommunfullmäktige
Valnämndens delegeringsordning	KS2023/2085	Valnämnden
Miljö- och byggnadsnämndens delegationsordning	MOBN2023/0019	Miljö- och byggnadsnämnden
Sociala myndighetsnämndens reglemente	SMN2023/0594	Kommunfullmäktige
Sociala myndighetsnämndens delegeringsordning	SMN2023/0184	Sociala myndighetsnämnden
Överförmyndarnämndens reglemente	KS2023/2358	Kommunfullmäktige
Arbetsbeskrivning för presidier	KS2023/2226	Kommunfullmäktige
Arbetsordning för beredningar	KS2023/2225	Kommunfullmäktige
Ungdomsrådets arbetsordning	KS2023/2087	Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsens reglemente	KS2023/1806	Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsens delegeringsordning	KS2023/2033	Kommunstyrelsen
Arkivreglemente för Kungälv kommun	KS2023/1823	Kommunfullmäktige
Arbetsordning för kommunfullmäktige	KS2023/1290	Kommunfullmäktige
Arvodesnämndens reglemente	AN2023/0007	Kommunfullmäktige
Attestreglemente	KS2023/1953	Kommunfullmäktige
Riktlinje för attest	KS2023/1953	Kommunstyrelsen
Reglemente för intern kontroll	KS2023/1953	Kommunfullmäktige
Kommunrevisionens arbetsordning	KR2023/0013	Kommunrevisionen
Miljö- och byggnadsnämndens reglemente	KS2022/2397	Kommunfullmäktige
Revisorerna i Kungälv Kommun reglemente	KR2023/0021	Kommunfullmäktige
Föreskrifter för rådet för funktionshinderfrågor	KS2023/2523	Kommunfullmäktige
Pensionsrådets reglemente	KS2023/2522	Kommunfullmäktige
Överförmyndarnämndens delegeringsordning	ÖN2023/0063	
Arbetsordning för Kommunfullmäktige	KS2023/1290	Kommunfullmäktige
Kommunrevisionens arbetsordning	KR2023/0013	Kommunrevisionen
Arvodesreglemente	KS2023/2382	Kommunfullmäktige

Ägardirektiv BOKAB	KS2023/2321	Kommunfullmäktige
Bolagsordning BOKAB	KS2023/2321	Kommunfullmäktige
Bolagsordning Bofab	KS2023/2322	Kommunfullmäktige
Kungälv Energi bolagsordning	KS2023/2323	Kommunfullmäktige
Kungälv energi ägardirektiv	KS2023/2323	Kommunfullmäktige
Kungälv energi entreprenad och service Bolagsordning	KS2023/2324	Kommunfullmäktige
Kungälv energi produktion bolagsordning	KS2023/2325	Kommunfullmäktige
Kungälv Närenergi Bolagordning	KS2023/2326	Kommunfullmäktige
Kungälv Arena ägardirektiv	KS2023/2327	Kommunfullmäktige
Kungälv Arena bolagsordning	KS2023/2327	Kommunfullmäktige
AB Kongahälla ägardirektiv	KS2023/2328	Kommunfullmäktige
AB kongahälla bolagsordning	KS2023/2328	Kommunfullmäktige

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sammanställning av Kungälv kommun taxor

2024–2027

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2205

Beslut: 2024-02-08, Kommunfullmäktige § xxx/2024

Ersätter tidigare beslut 2019-12-05 Kommunfullmäktige § 314/2019

Senast uppdaterad av: Kenza Bennani

**KUNGÄLV
KOMMUN**

NAMN PÅ TAXA	DIARIENUMMER
Taxor och avgifter i förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem	KS2023/2279
Taxor och avgifter vid Kungälv bibliotek	KS2023/0919
Taxa Mimers Hus	KS2023/2278
Kopieringsavgift för allmänna handlingar	KS2022/0397
Taxa för felparkeringsavgifter	KS2023/1849
Taxa för upplåtelse av offentlig plats samt torghandel inom Kungälv kommun	KS2023/1849
Hyror och taxor för kommunens lokaler	KS2023/1119
nya entréavgifter Oasen sim- och ishall,	KS2023/1246
Taxa för tillsyn och prövning enligt lag om åtgärder mot förorening från fartyg	KS2023/2116
Taxa för tillsyn och prövning inom miljöbalkens område samt strålskyddslagen	KS2023/2115
Taxa för offentlig kontroll enligt livsmedelslagstiftningen	KS2023/2114
Taxa Marstrands Hamnområde	KS2023/1907
VA-taxa för Kungälv kommun allmänna vatten- och avloppsanläggningar	KS2023/1607
Avfallstaxa	KS2023/1853
Taxa för parkeringsavgifter i Kungälv kommun	KS2023/1849
Taxa rengöring (sotning) och barnskyddskontroll	TN2005/86
Taxa enligt plan- och bygglagen	KS2023/1512
Avgifter inom Trygghet och stöd	KS2023/1512
Ansöknings- och tillsynsavgifter avseende serveringstillstånd, folköl, tobak och receptfria läkemedel	SMN2023/0368
Taxa för prövning och tillsyn enligt alkohollagen, lag om tobak och liknande produkter och lag om tobaksfria nikotinprodukter	SMN2023/0368
Taxa och tillämpningsföreskrifter för färdtjänst i Kungälv kommun	KS2023/1849
Trafikförsörjningsprogram färdtjänst för Kungälv kommun	KS2023/0577

KUNGÄLV
KOMMUN

Styrdokument som ingår i nytt styrdokument, alternativt upphör att gälla 2023-12-31

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2205

Beslut: 2024-02-08, Kommunfullmäktige § xxx/2024

Ersätter tidigare beslut 2019-12-05 Kommunfullmäktige § 314/2019

Senast uppdaterad av: Kenza Bennani

**KUNGÄLV
KOMMUN**

DOKUMENTETS NAMN	DIARIENUMMER	KOMMENTAR
Riktlinje för ny-, om- och tillbyggnation av förskolor	KS2019/2071	Dokumentet utgår då nybyggnation av kommunala verksamheter regleras i andra styrdokument.
Anvisning mot tobak, grundskola	KS2018/1702	Dokumentet utgår och läggs in i rutin "drogfri skola"
Anvisning mot tobak, gymnasieskola	KS2018/1702	Dokumentet utgår och läggs in i rutin "drogfri skola"
Riktlinje i drogfria ungdomsmiljöer	KS2019/2070	Dokumentet utgår och läggs in i rutin "drogfri skola"
Bistånd till boende	KS2019/2105	Dokumentet utgår på grund av inaktualitet, ett styrdokument med omfattande reglering av kommunala bistånd utarbetas under 2024.
Kungälv kommun stipendium för en hållbar utveckling	KS2019/2024	Läggs in i ett gemensamt dokument för övriga stipendier och priser (KS2023/0954)
Riktlinjer för stipendium till idrottsföreningar och idrottsutövare	KS2017/1554	Läggs in i ett gemensamt dokument för övriga stipendier och priser (KS2023/0954)
Regler för Kungälv kommun kulturpris och kulturstipendium	KS2019/1558	Läggs in i ett gemensamt dokument för övriga stipendier och priser (KS2023/0954)
Trafikplan 2017	KS2016/2282	Läggs in i ny mobilitetspolicy (KS2023/2306).
Attraktiva miljöer och stråk för gång och cykel	KS2019/1639	Läggs in i ny mobilitetspolicy (KS2023/2306).
Plan för smart och effektiv parkering	KS2019/1290	Lägg in i ny mobilitetspolicy (KS2023/2306).
Konkurrenskraftig kollektivtrafik 2019–2022	KS2016/2282	Läggs in i ny mobilitetspolicy (KS2023/2306).
Hastighetspolicy	KS2004/562-310	Dokumentet utgår på grund av inaktualitet, ny hastighetspolicy utarbetas under 2024.
Vision - Den cyklande glesbygden	KS2005/605	Utgår på grund av inaktualitet.
Cykelvägar i Kungälv 2005–2015	KS2005/605	Utgår på grund av inaktualitet.

Energikrav för nya kommunala lokaler i Kungälv kommun	KS2019/2057	Utgår på grund av inaktuella uppgifter, regleras i annan lagstiftning.
Föreskrift för energianvändning	KS2019/2029	Utgår på grund av inaktualitet, omfattas huvudsakligen av energiplan.
Riktlinjer för upplåtelse av yta på kommunens ÅVC för insamling av material för återanvändning	KS2013/1526	Utgår på grund av inaktualitet
Grönplan	KS2006/106-339	Utgår från författningssamlingen då dokumentet utgör ett planeringsunderlag och inte ett styrdokument.
Hållbar avfallshantering i kommunförvaltningen	KS2019/2102	Utgår på grund av inaktualitet, medan ny anvisning utarbetas.
Konkurrenspolicy	KS2019/2032	Dokumentet ingår i "Program för uppföljning och insyn av verksamhet som utförs av privata utförare" KS2023/2027
Anvisning Våld i nära relationer	KS2021/1107	Dokumentet blir rutin, och utgår således från författningssamling.
Riktlinjer för IT-arbete	KS2021/1814	
Tillämpningsanvisning: Tjänsteresor	KS2014/1660	Dokumentet utgår och blir del av riktlinje för tjänsteresor (KS2023/2302).
Internationell policy	KS2019/1537	
Tillämpningsanvisningar för konkurrensutsättning	KS2019/2107	Dokumentet utgår som följd av att konkurrensutställningen utgår som styrdokument.
Bostadsförsörjningsprogram Kungälv kommun 2020–2022	KS2019/1645	Bostadsförsörjningsprogram Kungälv kommun 2020–2022 utgår på grund av inaktualitet. Ett nytt bostadsförsörjningsprogram är under framtagande och antagande förväntas under 2024.
Föreskrift för medborgarstämmor	KS2019/2025	Utgår på grund av inaktualitet.
Anvisningar för Kungälv kommun Systematiska Brandskyddsarbete- SBA	KS2020/1697	Dokumentet utgår och läggs in i "riktlinjer för systematiskt brandskyddsarbete"

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Brandskyddspolicy	KS2019/2036	Dokumentet utgår och läggs in i "riktlinjer för systematiskt brandskyddsarbete"
Anvisning för internhyra	KS2019/2103	Utgår och ersätts med Anvisning för kostnadsfördelning och drift av verksamhetslokaler
Taxa Kvarnkullen	KS2018/1366	Dokumentet har utgått och ersatts med hyror och taxor för kommunens lokaler (KS2023/1119).
Systemförvaltningshandbok	KS2022/0383	
Tillämpningsanvisning för attestreglemente	KS2019/1667	Utgår, och ersätts av riktlinje för attest.
Vindbruksplan	KS2010/496	Utgår från förordningssamling då dokumentet är ett planeringsunderlag, utgör inte i sig ett styrdokument. Aktualiserad i Planeringsstrategin (ÖP).
Naturvårds- och friluftspan	KS2000/151	Ny plan under framtagande, ingen aktualisering görs av detta dokument.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2023-10-04

Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2230-2)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Inga större förändringar i riktlinje för kulturgaranti föreslås, hänvisning till nuvarande läroplan har uppdaterats och mindre språkliga justeringar har genomförts.

Förvaltningen föreslår att riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun antas.

Juridisk bedömning

Kulturverksamheten regleras inte av speciallagstiftning. Kulturgarantin faller in under kommunens kompetens då det är en kommunal angelägenhet enligt kap 2. 1–2 §§ kommunallagen (2017:725). Att barn och elever har möjlighet att ta del av kulturverksamhet är att betrakta som allmänt intresse för kommunens medlemmar och därmed en kommunal angelägenhet. Det finns därmed inget juridiskt hinder från att implementera en kulturgaranti.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen fick politiskt uppdrag att utforma ett förslag på hur Kulturgarantin ska se ut i Kungälv kommun och därefter redovisa detta. Detta presenterades i kommunstyrelsen 2021-10-22. Förvaltningen fick då i uppdrag att upprätta ett styrande dokument i Kungälv kommun enligt förslaget som redovisades för kommunstyrelsen.

Riktlinjerna anger de yttre ramarna för hur kulturgarantin ska implementeras i Kungälv kommun. Förvaltningen har bedömt att riktlinjerna ska omfatta hur många kulturaktiviteter som till ett minimum ska gälla samt för vilka barn och unga. Vidare beskriver även riktlinjerna vilka som ansvarar för att kulturgarantin ska genomföras. Ytterligare beskrivningar som finns med är hur de fristående skolorna omfattas samt hur kulturgarantin ska finansieras.

Inför revidering av styrdokumentet ny mandatperiods första år har förvaltningen bedömt att dokumentet står sig i sin nuvarande form utöver att läroplanen uppdaterats till aktuell och ett par mindre språkliga justeringar har gjorts. Ingenting i syfte eller innehåll har förändrats.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet kulturgaranti har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål *att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar* samt *att alla medborgare ska ha en möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv*. Målgruppen som ska omfattas av kulturgarantin är alla barn och elever i åldrarna 6–16 år, vilka kommer genom kulturgarantin kunna erbjudas större möjligheter att ta del av kulturaktiviteter.

Kommunstyrelsens resultatmål *att fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv* har också en tydlig koppling till ärendet då både grundskola och anpassad grundskola omfattas av kulturgarantin.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Kulturgarantin har koppling till mål 5. Jämställdhet samt mål 10. Minskad ojämlikhet. Ärendets beröringspunkt med mål nummer 5 grundar sig i att en majoritet av de som tar del av kulturaktiviteter utöver den obligatoriska skolverksamheten är flickor. Genom kulturgarantin kan fler pojkar erbjudas kulturaktiviteter. Kopplingen till mål nummer 10 grundar sig i att barn och elever i socioekonomiskt svagare grupper tenderar till att i lägre grad delta i kulturaktiviteter. Genom Kulturgarantin kan skillnaden mellan grupper minska i och med att Kungälv kommun erbjuder kulturaktiviteter till samtliga barn och elever i kommunen mellan åldrarna 6-16.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet har koppling till styrdokumentet Vision 2040. I dokumentet framkommer den politiska viljeyttringen om hur Kungälv kommun ska utvecklas. När det gäller kultur och fritid anges det att Kungälv är en kommun med tydlig kultur- och idrottsprofil. Invånare i alla åldrar ska ha möjlighet till ett rikt och aktivt liv samt kreativ fritid samt I Kungälv 2040 finns ett rikt och varierat kulturutbud och en utvecklad upplevelsenäring som lockar både kommunens egna invånare och turister.

Ytterligare dokument med koppling till ärendet är Kulturprogrammet. Kulturprogrammets syfte är att skapa fler kontaktytor mellan boende i Kungälv kommun, främja integration samt skapa gynnsamma förutsättningar att ytterligare utveckla kulturen i kommunen. I Kulturprogrammet framkommer att barn och ungas möte med kulturen är identifierat som ett område vilket är särskilt viktigt att beakta.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Den berörda målgruppen är barn och elever mellan åldrarna 6-16. Kulturgarantin syftar till att erbjuda professionella kulturaktiviteter till den berörda målgruppen. Kulturgarantins effekt bedöms vara att fler grupper och enskilda barn och elever kan ta del av ett varierat och rikt kulturutbud. Genom kulturgarantin förväntas därför barn och elever i Kungälv kommun få mer likvärdiga villkor att ta del av kulturverksamheten. De grupper som idag i lägre grad deltar i kulturverksamheten förväntas påverkas mest av åtgärden. Exempelvis deltar barn och elever i socioekonomiskt svagare grupper samt barn och elever i landsbygdsområden i lägre grad.

Kulturgarantin förväntas även indirekt få en påverkan på näringslivet. Anledningen till detta är att de aktiviteter som ryms inom kulturgarantin utförs i hög grad av externa professionella kulturutförare. Detta innebär att Kungälv kommun behöver anlita externa utförare för att genomföra workshops, övningar etc.

Kulturgarantin, i synnerhet vilka aktiviteter som genomförs, kommer att utformas i samråd med eleverna. Det kommer att erbjudas olika forum där elevernas synpunkter inhämtas vilket ger ett underlag för utformningen av kulturgarantin. Elevernas delaktighet är centralt utifrån både ett barnperspektiv samt demokratiperspektiv.

Sedan i januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter svensk lag.

Barnkonventionen slår fast att alla barn har vissa grundläggande rättigheter varav flertalet är kopplade till kultur. Artikel 13 hävdar att barnet ska kunna ”söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.” I artikel 27 formuleras barnets rätt till ”den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling”, i vilken kulturen kan sägas ha en viktig roll. Framför allt är det i artikel 31 som kulturens roll för barn och unga lyfts fram. Där stipuleras att barnet inte bara ska ha rätt att ”fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet” utan även att de länder som undertecknat konventionen ska främja barnets deltagande. Konventionsstater ska vidare ”uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet”.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Förvaltningen bedömer att berörd personal inte kommer få en ökad arbetsbelastning i och med att revidering av riktlinjerna genomförs. Förvaltningen bedömer att arbetet inom Kulturgarantin genomförs i hög utsträckning inom befintlig verksamhet. Genom att implementera riktlinjerna så förtydligas delar av kulturskolans arbete samt att Kungälv förbinder sig till att garantera ett visst kultutbud.

Ekonomisk bedömning

Inom kulturverksamheten finns det personella resurser som kan erbjuda kompetens för att genomföra kulturgarantin i viss utsträckning. Majoriteten av de kulturupplevelser som barn och elever får i Kungälv finansieras främst av statsbidraget Skapande skola. Kulturens befintliga budget kan finansiera punktinsatser för vissa aktiviteter men räcker inte för att finansiera en aktivitet per elev och årskurs.

Kulturrådet administrerar ett statsbidrag vilket heter Skapande skola. Skapande skola medverkar till att kulturella och konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i skolan. Bidraget ökar elevernas eget skapande genom möten med professionella kulturaktörer. Bidraget stärker elevernas tillgång till kulturens alla uttrycksformer

Förslag till beslut

Riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun antas

Matilda Skön
Verksamhetschef kultur

Dennis Reinhold
Sektorchef bildning och lärande

Expedieras till: Kajsa Danesjö

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kulturgaranti i Kungälv kommun

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2230
Beslut: <Datum-...Instans §.../År>
Beredande politiskt organ: Utskottet för bildning och lärande
Ersätter tidigare beslut: KS2022/0580
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Verksamhetschef kultur
Senast uppdaterad av: Kajsa Danesjö

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	4
4. Mål och viljeinriktning.....	4
5. Definition av professionell kulturaktör.....	4
6. Styrgrupp.....	4
7. Fristående huvudmän.....	4
8. Elevinflytande.....	4
9. Levandegöra.....	4
10. Uppföljning.....	4

1. Inledning

Utformningen av en kulturgaranti bygger på skolans uppdrag att arbeta med estetik, kultur och skapande genom att både se till att alla elever får kännedom om samhällets kulturutbud, använda estetiska uttrycksätt och skapande arbetssätt som en del av undervisningen. Genom att i olika årskurser erbjudas en viss sorts förutbestämda kulturella uttryck, så har eleven efter avslutad skolgång tagit del av ett varierat kulturutbud.

Kungälv kommun ska erbjuda eleverna minst en kulturupplevelse per läsår.

2. Relation till andra styrdokument

Riktlinjen har koppling till styrdokumentet Vision 2040. I dokumentet framkommer den politiska viljeyttringen om hur Kungälv kommun ska utvecklas. När det gäller kultur och fritid anges det att Kungälv är en kommun med tydlig kultur- och idrottsprofil. Invånare i alla åldrar ska ha möjlighet till ett rikt och aktivt liv samt kreativ fritid samt I Kungälv 2040 finns ett rikt och varierat kulturutbud och en utvecklad upplevelsenäring som lockar både kommunens egna invånare och turister.

Ytterligare styrdokument med koppling till riktlinjen är Kulturprogrammet. Kulturprogrammets syfte är att skapa fler kontaktytor mellan boende i Kungälv kommun, främja integration samt skapa gynnsamma förutsättningar att ytterligare utveckla kulturen i kommunen. I Kulturprogrammet framkommer att barn och ungas möte med kulturen är identifierat som ett område vilket är särskilt viktigt att beakta.

Vidare finns det koppling till nationellt styrda författningar, dessa är läroplanerna för grundskolan och anpassad grundskola (Lgr22 och Lgra22). I dessa är framgång nedanstående.

- Skolans värdegrund och uppdrag:

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

- Övergripande mål och riktlinjer:

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola och anpassad grundskola kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud.

Ytterligare koppling till nationellt styrda författningar är till barnkonventionen. Sedan i januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter svensk lag.

Barnkonventionen slår fast att alla barn har vissa grundläggande rättigheter varav flertalet är kopplade till kultur. Artikel 13 hävdar att barnet ska kunna "söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer." I artikel 27 formuleras barnets rätt till "den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling", i vilken kulturen kan sägas ha en viktig roll. Framför allt är det i artikel 31 som kulturens roll för barn och unga lyfts fram. Där stipuleras att barnet inte bara ska ha rätt att "fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet" utan även att de länder som undertecknat konventionen ska främja barnets deltagande. Konventionsstater ska vidare "uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet".

**KUNGÄLV
KOMMUN**

3. Syfte

Syftet med riktlinjen är att fastställa ramar för hur kulturgarantin ska genomföras i Kungälv kommun. Riktlinjen är en central del för att verksamheten ska kunna ta fram en handlingsplan där genomförandet beskrivs på en mer detaljerad nivå.

Syftet med kulturgarantin är att stärka barn och elevers rätt att ta del av ett rikt och varierat kulturutbud. Fler barn och elever kommer att få möjlighet att uppleva kultur på lika villkor. Kulturgarantin är utöver detta ett sätt att uppnå politiska mål om att fler ska ha möjlighet till ett rikt och varierat kulturutbud. Genom kulturgarantin så förbinder sig Kungälv kommun att erbjuda professionell kultur till barn och elever.

4. Mål och viljeinriktning

Kulturgarantin ska gälla alla barn och unga i åldrarna 6-16 år som går i skola i Kungälv. Arbetet med kulturgarantin utgår från mål i läroplanen kombinerat med erfarenheter från kulturpedagogiskt arbete och i dialog med personal inom skola.

Kungälv kommun ska erbjuda eleverna minst en kulturupplevelse per läsår.

5. Definition av professionell kulturaktör

Elevernas kulturupplevelser ska utgå ifrån upplevelser som är framtagna av professionella kulturaktörer. Det innebär att aktörerna ska ha en konstnärlig utbildning inom sitt konstområde och/eller huvudsakligen vara yrkesverksam inom konstområdet. Verksamheten bedömer att detta är en garant för att barn och unga i Kungälv kommun ska kunna ta del av kvalitativa kulturupplevelser. Definitionen av professionell kulturaktör är skapad av Arbetsförmedlingen Kultur och Media. Samma definition används även av Kulturrådet.

6. Styrgrupp

Ansvarar för samordningen av kulturaktiviteter inom skapande skola och kulturgarantin samt är sammankallande för ombuden. Kulturchef för dialog med sektorn om vilka roller samt personer som ingår i styrgruppen. Styrgruppen är ansvarig för att ta fram en handlingsplan (tillämpningsanvisning).

7. Fristående huvudmän

De fristående huvudmännen ska erbjudas att delta i Kulturgarantin på samma villkor som de kommunala skolorna.

8. Elevinflytande

Kulturgarantin möjliggör för barn och unga att ta del av kulturupplevelser, därför ges deltagarna möjlighet att påverka innan, under och efter insatserna är genomförda.

9. Levandegöra

Riktlinjen kommer att publiceras på Kungälv kommuns hemsida samt även förmedlas till berörda rektorer innan handlingsplanen upprättas.

10. Uppföljning

Dokumentet kommer följas upp var fjärde år om revideringar inte behövs tidigare utifrån lagändring eller av annat skäl

Skrivelse

1(1)

Datum
12/6/2023

Ärende:
Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv
kommun

Diarienummer:
KS2023/2230-4

Handläggare:
Kajsa Danesjö

Skrivelse efter återremiss

Riktlinjer för kulturgaranti (KS2023/2230-1) återremitterades till förvaltningen av utskottet för bildning och lärande 2023-10-31 med motiveringen att dokumentet ej ska innehålla stycke om finansiering då varandet av Kulturgaranti i Kungälv kommun är oberoende av de statsbidrag förvaltningen idag söker som finansiering. Utskottet uppmanade även förvaltningen att förtydliga antal kulturupplevelser som elev garanteras per år i inledningen av dokumentet.

I bifogat dokument är ovanstående genomfört.

Matilda Skön
Verksamhetschef kultur

Dennis Reinhold
Sektorchef bildning och lärande

BILDNING OCH LÄRANDE

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-190 35
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kulturgaranti i Kungälv kommun

Riktlinje

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2230
Beslut: <Datum-...Instans §.../År>
Beredande politiskt organ: Utskottet för bildning och lärande
Ersätter tidigare beslut: KS2022/0580
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Verksamhetschef kultur
Senast uppdaterad av: Kajsa Danesjö

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	4
4. Mål och viljeinriktning.....	4
5. Definition av professionell kulturaktör.....	4
6. Finansiering.....	4
7. Styrgrupp.....	4
8. Fristående huvudmän.....	4
9. Elevinflytande.....	4
10. Levandegöra.....	5
11. Uppföljning.....	5

1. Inledning

Utformningen av en kulturgaranti bygger på skolans uppdrag att arbeta med estetik, kultur och skapande genom att både se till att alla elever får kännedom om samhällets kulturutbud, använda estetiska uttryckssätt och skapande arbetssätt som en del av undervisningen. Genom att i olika årskurser erbjudas en viss sorts förutbestämda kulturella uttryck, så har eleven efter avslutad skolgång tagit del av ett varierat kulturutbud.

2. Relation till andra styrdokument

Riktlinjen har koppling till styrdokumentet Vision 2040. I dokumentet framkommer den politiska viljeyttringen om hur Kungälv kommun ska utvecklas. När det gäller kultur och fritid anges det att Kungälv är en kommun med tydlig kultur- och idrottsprofil. Invånare i alla åldrar ska ha möjlighet till ett rikt och aktivt liv samt kreativ fritid samt I Kungälv 2040 finns ett rikt och varierat kulturutbud och en utvecklad upplevelsenäring som lockar både kommunens egna invånare och turister.

Ytterligare styrdokument med koppling till riktlinjen är Kulturprogrammet. Kulturprogrammets syfte är att skapa fler kontaktytor mellan boende i Kungälv kommun, främja integration samt skapa gynnsamma förutsättningar att ytterligare utveckla kulturen i kommunen. I Kulturprogrammet framkommer att barn och ungas möte med kulturen är identifierat som ett område vilket är särskilt viktigt att beakta.

Vidare finns det koppling till nationellt styrda författningar, dessa är läroplanerna för grundskolan och anpassad grundskola (Lgr22 och Lgra22). I dessa är framgång nedanstående.

- Skolans värdegrund och uppdrag:

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig.

- Övergripande mål och riktlinjer:

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola och anpassad grundskola kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud.

Ytterligare koppling till nationellt styrd författning är till barnkonventionen. Sedan i januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter svensk lag.

Barnkonventionen slår fast att alla barn har vissa grundläggande rättigheter varav flertalet är kopplade till kultur. Artikel 13 hävdar att barnet ska kunna "söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer." I artikel 27 formuleras barnets rätt till "den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling", i vilken kulturen kan sägas ha en viktig roll. Framför allt är det i artikel 31 som kulturens roll för barn och unga lyfts fram. Där stipuleras att barnet inte bara ska ha rätt att "fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet" utan även att de länder som undertecknat konventionen ska främja barnets deltagande. Konventionsstater ska vidare "uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet".

3. Syfte

Syftet med riktlinjen är att fastställa ramar för hur kulturgarantin ska genomföras i Kungälv kommun. Riktlinjen är en central del för att verksamheten ska kunna ta fram en handlingsplan där genomförandet beskrivs på en mer detaljerad nivå.

Syftet med kulturgarantin är att stärka barn och elevers rätt att ta del av ett rikt och varierat kulturutbud. Fler barn och elever kommer att få möjlighet att uppleva kultur på lika villkor. Kulturgarantin är utöver detta ett sätt att uppnå politiska mål om att fler ska ha möjlighet till ett rikt och varierat kulturutbud. Genom kulturgarantin så förbinder sig Kungälv kommun att erbjuda professionell kultur till barn och elever.

4. Mål och viljeinriktning

Kulturgarantin ska gälla alla barn och unga i åldrarna 6-16 år som går i skola i Kungälv. Arbetet med kulturgarantin utgår från mål i läroplanen kombinerat med erfarenheter från kulturpedagogiskt arbete och i dialog med personal inom skola.

Kungälv kommun ska erbjuda eleverna minst en kulturupplevelse per läsår.

5. Definition av professionell kulturaktör

Elevernas kulturupplevelser ska utgå ifrån upplevelser som är framtagna av professionella kulturaktörer. Det innebär att aktörerna ska ha en konstnärlig utbildning inom sitt konstområde och/eller huvudsakligen vara yrkesverksam inom konstområdet. Verksamheten bedömer att detta är en garant för att barn och unga i Kungälv kommun ska kunna ta del av kvalitativa kulturupplevelser. Definitionen av professionell kulturaktör är skapad av Arbetsförmedlingen Kultur och Media. Samma definition används även av Kulturrådet.

6. Finansiering

Majoriteten av de kulturupplevelser som barn och elever kan få inom ramen för Kulturgarantin i Kungälv finansieras främst av statsbidraget Skapande skola.

Kulturrådet administrerar ett statsbidrag vilket heter Skapande skola. Skapande skola medverkar till att kulturella och konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i skolan. Bidraget ökar elevernas eget skapande genom möten med professionella kulturaktörer. Bidraget stärker elevernas tillgång till kulturens alla uttrycksformer

7. Styrgrupp

Ansvarar för samordningen av kulturaktiviteter inom skapande skola och kulturgarantin samt är sammankallande för ombuden. Kulturchef för dialog med sektorn om vilka roller samt personer som ingår i styrgruppen. Styrgruppen är ansvarig för att ta fram en handlingsplan (tillämpningsanvisning).

8. Fristående huvudmän

De fristående huvudmännen ska erbjudas att delta i Kulturgarantin på samma villkor som de kommunala skolorna.

9. Elevinflytande

Kulturgarantin möjliggör för barn och unga att ta del av kulturupplevelser, därför ges deltagarna möjlighet att påverka innan, under och efter insatserna är genomförda.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

10. Levandegöra

Riktlinjen kommer att publiceras på Kungälv kommunens hemsida samt även förmedlas till berörda rektorer innan handlingsplanen upprättas.

11. Uppföljning

Dokumentet kommer följas upp var fjärde år om revideringar inte behövs tidigare utifrån lagändring eller av annat skäl

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-10-31

Sida

8 (22)

§ 151/2023

Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2230)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Inga större förändringar i riktlinje för kulturgaranti föreslås, hänvisning till nuvarande läroplan har uppdaterats och mindre språkliga justeringar har genomförts.

Yrkande

William Hult (S): Återremiss med motiveringen: Texten ”Kungälv kommun ska erbjuda eleverna minst en kulturupplevelse per läsår” ska finnas med även i inledningen under punkt 1.

Rubriken finansiering ska tas bort.

Proposition

Ordföranden ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta William Hilts (S) yrkande.

Omröstning begärs inte.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun
Bilaga Reviderad kulturgaranti

Beslut

Återremiss med motiveringen: Texten ”Kungälv kommun ska erbjuda eleverna minst en kulturupplevelse per läsår” ska finnas med även i inledningen under punkt 1.

Rubriken finansiering ska tas bort.

Expedieras till:
Kajsa Danesjö

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

2023-10-31

9 (22)

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-28

Sida

9 (29)

§ 170/2023

Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2230)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Inga större förändringar i riktlinje för kulturgaranti föreslås, hänvisning till nuvarande läroplan har uppdaterats och mindre språkliga justeringar har genomförts.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun

Bilaga Reviderad kulturgaranti efter ubl

Bilaga Skrivelse efter återremiss

Bilaga Reviderad kulturgaranti

Bilaga Protokollsutdrag - Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun -

Utskottet för Bildning och lärande

Förslag till kommunstyrelsen

Riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun antas

Expedieras till:

Kajsa Danesjö

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-28

Sida

9 (29)

§ 170/2023

Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2230)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Inga större förändringar i riktlinje för kulturgaranti föreslås, hänvisning till nuvarande läroplan har uppdaterats och mindre språkliga justeringar har genomförts.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun
Bilaga Reviderad kulturgaranti efter ubl
Bilaga Skrivelse efter återremiss
Bilaga Reviderad kulturgaranti
Bilaga Protokollsutdrag - Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun - Utskottet för Bildning och lärande

Förslag till kommunstyrelsen

Riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun antas

Expedieras till:
Kajsa Danesjö

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-10-31

Sida

8 (22)

§ 151/2023

Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2230)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Inga större förändringar i riktlinje för kulturgaranti föreslås, hänvisning till nuvarande läroplan har uppdaterats och mindre språkliga justeringar har genomförts.

Yrkande

William Hult (S): Återremiss med motiveringen: Texten ”Kungälv kommun ska erbjuda eleverna minst en kulturupplevelse per läsår” ska finnas med även i inledningen under punkt 1.

Rubriken finansiering ska tas bort.

Proposition

Ordföranden ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta William Hilts (S) yrkande.

Omröstning begärs inte.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - riktlinjer för kulturgaranti i Kungälv kommun
Bilaga Reviderad kulturgaranti

Beslut

Återremiss med motiveringen: Texten ”Kungälv kommun ska erbjuda eleverna minst en kulturupplevelse per läsår” ska finnas med även i inledningen under punkt 1.

Rubriken finansiering ska tas bort.

Expedieras till:
Kajsa Danesjö

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

2023-10-31

9 (22)

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Beredningsskrivelse

1(1)

Datum
12/6/2023

Ärende:
Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende

Diarienummer:
KS2023/2340-1

Instans:
Beredningen för Trygghet och stöd

Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för Trygghet och stöd reviderat Policy för Framtidens LSS-boende. Endast redaktionella ändringar har utförts jämfört med tidigare version. Dokumentet har även uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen, enligt gällande grafisk profil.

Beredningen för Trygghet och stöd föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Framtidens LSS-boende enligt förslag.

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

1. Policy för Framtidens LSS-boende antas enligt förslag.

Emelie Gillberg (S)
Ordförande

Ronita Larsson (SD)
Vice ordförande

Expedieras till:
Kommunstyrelsen

För kännedom till:

KOMMUNKANSLIET

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Framtidens LSS-boende

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2022/0840
Beslut: Kommunfullmäktige 2022-06-30
Beredande politiskt organ: Beredningen för trygghet och stöd
Giltighetstid: 2030-12-31
Dokumentansvarig: Sektor Trygghet och stöd
Senast uppdaterad av: Beredningen för trygghet och stöd

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte	3
4. Vision, mål och viljeinriktning	4
5. Bakgrund	4
6. Omvärldsbild.....	5
7. Levandegöra	9
8. Uppföljning.....	9

1. Sammanfattning

Kommunfullmäktige lägger här en policy för att skapa förutsättningar för bra och ändamålsenliga bostäder för de kommuninvånare som omfattas av Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade (LSS).

Vi vill skapa möjligheter för anpassat boende inom i flera av våra kommundelar för människors olika behov, olika driftsformer och med varierande utformning. Gruppen som behöver särskilt boende utifrån biståndsbeslut är inte homogen och håller dessutom på att förändras både ur perspektiv av ålder och former av funktionsnedsättning.

Framtidens LSS-boende behöver därför utifrån demografin planeras på ett flexibelt sätt för att passa de individuella behov individerna har under sin livscykel. Redan när fördjupade översiktsplaner och detaljplaner görs ska framtidsbehovet av anpassade och smarta (hållbara, bekväma, innefattande god digitaliseringsgrad samt planerad funktionalitet som möjliggör olika lösningar och tjänster) bostäder planeras in i samverkan mellan kommunens olika verksamheter.

2. Relation till andra styrdokument

Utifrån *policy för styrdokument (KS2019/1577)* definieras policy som en övergripande avsiktsförklaring. Policyn vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas.

Program social hållbarhet – ökat innanförskap (KS2019/0202).

Policy äldres boende – hållbar bostadsförsörjning (KS2019/0192)

Plan för funktionshinderpolitiska programmet (KS2019/1500).

3. Syfte

Policyn är ett politiskt långsiktigt styrdokument som ska peka ut riktning för planer och arbetsplaner. Policyn framtidens LSS-boenden ska i sin riktning svara upp mot LSS centrala perspektiv kring självbestämmande, inflytande, delaktighet, tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet.

Detta ska underlättas genom att individen möter samma möjligheter och skyldigheter som andra genom ett tryggt och uppskattat boende, för att:

- Öka självständighet
- Motverka ensamhet och öka gemenskap
- Möjliggöra ett aktivt liv
- Öka delaktigheten i samhället.

4. Vision, mål och viljeinriktning

Vision – Vi vill stödja våra medborgare till ett självständigt och aktivt liv för att kunna bidra till vårt gemensamma goda Kungälv.

Den enskilde och dennes anhöriga ska så långt det är möjligt, med valfrihet och på eget initiativ söka efter eget boende. För att uppnå bästa möjliga lösning bör planering för eget boende ske i god tid före att själva flytten ska ske. I samverkan med den enskilde och / eller deras anhöriga ska kommunen för de personer som inte själva klarar att hitta eget boende, inom rimlig tid på individuell grund erbjuda passande boende för den enskilde.

Kommunen ska i olika former av planer för byggnation, tidigt planera in LSS-boenden i lämpliga delar av kommunen.

Kommunen ska starta LSS-boenden i en omfattning, som syftar till balans mellan kommunens utbud samt invånarnas behov.

Boendena ska utformas både för en god boendemiljö samt möjliggöra omsorg med god kvalitet.

Kommunen ska tillse största möjliga insyn i verksamheternas drift och ekonomi oavsett driftsformer.

5. Bakgrund

LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) är en rättighetslag som ska garantera goda levnadsvillkor för den som omfattas av lagen. En kommun har skyldighet att erbjuda boende som insats i olika former för de som tillhör lagrummets personkretsar nedan.

Inom LSS definieras personer med funktionsnedsättning enligt tre personkretsar:

1. *Med utvecklingsstörning, autism och autismspektrumtillstånd.*
2. *Med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.*
3. *Med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.*

En person har rätt till insatser enligt LSS om:

- *Hen omfattas av lagens personkretsar*
- *Behov föreligger av sökt insats*
- *Behovet inte tillgodoses på annat sätt*
- *Insatserna behövs för att den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor.*

LSS innefattar tio insatser som är preciserade enligt nedan:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Rådgivning och annat personligt stöd
2. Personlig assistans
3. Ledsagarservice
4. Kontaktperson
5. Avlösarservice i hemmet
6. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet
7. Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år
8. Boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn eller ungdom
9. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad
10. Daglig verksamhet

Idag kan vi prata om den första integrationsgenerationen inom LSS. De personer som är i stånd att flytta har vuxit upp tillsammans med föräldrar och syskon och gått i skola på hemorten. Person som berörs av LSS kommer troligen, tillsammans med anhöriga, ha höga krav och förväntningar på insatsen.

Den utveckling som gått från institutionsboende till alltmer individuella perspektiv för berörda medborgare inom LSS finns med i policyns grundtankar för ett samhälle för alla. Ett troligt scenario inom framtidens LSS-boenden kommer att innebära ökande ålder inom gruppen samt en ökning av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, vilket därför behöver mötas med motsvarande kompetens.>

6. Omvärldsbild

Personalförsörjning

Personal och ledarskapsförsörjning är mycket en viktig fråga och faktor som både Socialstyrelse och intresseorganisationer betonar som kvalitetsfaktor. Att både extern och intern kompetensförsörjning utvecklas och etableras inom Kungälv kommun är grundläggande för verksamheten.

Flera driftsformer och lämplig storlek på boendena ska göra det attraktivt att arbeta inom sektorn. Detta ställer stora krav på flexibilitet och Kungälv förmåga att tänka nytt och utanför boxen för en god kvalitet. Personal ska först och främst skapa mänskligt värde för brukaren. Verksamheten måste därför upplevas stimulerande att arbeta i och skapa en bra arbetsmiljö för att personal med god kompetens ska främja kontinuitet och utveckling. Det är också viktigt att kommunen strävar efter att effektivisera genom bland annat digitalisering, samutnyttjande ihop med andra verksamheter.

LSS boende

Byggnaderna behöver byggas på ett smart och effektivt sätt, gärna tillsammans med andra aktörer och verksamheter. Det är viktigt med närhet till service för att kunna leva ett så självständigt, aktivt och socialt liv som möjligt. Digitala lösningar och annan teknik kommer att bli än mer viktigt för att nå god kvalitet.

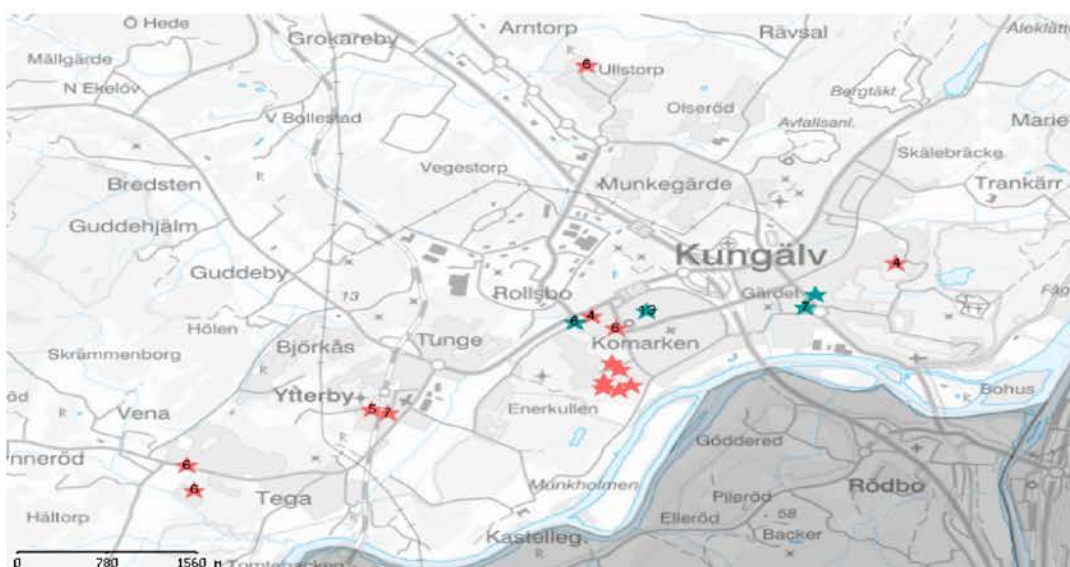

Flexibilitet vid byggande ska leda till social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

Bostaden ska så långt det är möjligt motsvara den boendes nuvarande behov och möjliggöra en boendekedja för att kunna skifta bostad under en levnadstid.

Redan när planering görs av Samhälle och Utveckling ska behovet av anpassade och smarta bostäder planeras in i samverkan mellan kommunens verksamheter.

Kungälv har idag 14 gruppboendestäder med särskild service, samt fem serviceboenden. Det bor totalt 105 boende fördelat på 75 hyresgäster i bostad med särskild service samt 40 hyresgäster i serviceboenden.

Brukarna

Kungälvs kommun ska ge möjlighet till ändrat boende för brukaren baserat på olika behov i livet och egen livsstil. Precis som övriga befolkningen lever personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) allt längre. Det gör att omsorgsbehov skiftar under olika delar av livet exempelvis ungdomstiden med nära till aktiviteter, vuxenperioden med möjlighet till partnerskap, samt ålderdom med större behov av vård och omsorg.

Den enskilde brukarens rätt att inom en viss tid bli erbjuden en bostad efter beslutad insats baseras på rimligheten i det individuella fallet. Den enskilde kan inte hänvisa till en specifik lagtext som anger ett krav på tid, då detta inte finns. Däremot ska ett beslut rapporteras till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) från kommunen, om det inte verkställts inom 3 månader. Det är inte samma sak som att bostaden ska vara tillgänglig inom 3 månader. Det är behoven rörande individen som avgör vad som kan vara rimligt för kommunen när det gäller tid för verkställande.

Boendialternativ enligt LSS

Gruppboende

En gruppboende är en bostad som har lägenheter samlade runt ett gemensamt utrymme. Brukaren har en egen lägenhet. I det gemensamma utrymmet kan de träffa andra som bor i gruppboendet och personalen. I gruppboendet får man stöd av personal för att känna sig så självständig som möjligt.

Serviceboende

En serviceboende innebär vanligen tillgång till gemensam service och fast anställd personal. Lägenheterna är i regel anpassade efter den enskildes behov och ligger oftast samlade i samma hus eller kringliggande hus. Det kan ses som en mellanform mellan ett helt självständigt boende i egen lägenhet och en lägenhet i gruppboende. Även en serviceboende har gemensamma utrymmen.

Annan särskild anpassad bostad

En annan särskild anpassad bostad är en bostad utan fast grundbemanning. För en person som klarar ett boende i en särskilt anpassad bostad utan fast bemanning kan detta vara att föredra framför serviceboende eller gruppboende.

BoDa

Det är en förkortning av boende och daglig verksamhet. De som bor i en BoDa-verksamhet, har ett mer omfattande behov av tillsyn och omvårdnad. Brukaren bor i en gruppboende, men åker inte iväg till daglig verksamhet. Istället har brukaren sin dagliga verksamhet i anslutning till bostaden.

Bogemenskap/ kollektivboende

Här bor alla sorters hyresgäster i sin egen lägenhet som är fullt utrustad, men har gemensamma ytor såsom matsal, gemensamhetskök, gym, trädgård. Ytor och aktiviteter drivs gemensamt och ideellt. Bogemenskapen kan innehålla både gruppboende och serviceboende med olika driftsformer.

Utifrån boverket är bogemenskap, eller gemenskapsboende ett samlingsnamn för boendeformer som präglas av utökade möjligheter till samvaro och gemenskap i vardagen, grannar emellan. Det är ofta väl tilltagna utrymmen för spontant umgänge och gemensamma aktiviteter. Entréer, trapphus och andra kommunikationsytor brukar vara utformade med tanke på att det ska kännas naturligt att stanna till för en pratstund där.

En bogemenskap skapas av människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar, låter bygga och använder en byggnad. Det handlar alltså om att de som

ska bo i huset gemensamt går ihop, planerar dess utformning och kan vara sin egen byggherre.

Olika driftsformer

Kooperativ

Det kan inom policyns verksamhetsfält innebära både personalkooperativ och brukarkooperativ.

Ett personalkooperativ är ett sätt att driva och organisera en verksamhet på. De som är medlemmar äger verksamheten och har kunder. Där kan en kommun köpa en plats på ett boende. Kooperativet är vanligen en ekonomisk förening. Det måste vara minst tre medlemmar som är styrelse och jobbar i verksamheten. Verksamheten kan ha anställda som arbetar utan att vara medlemmar i kooperativet. En ordförande kan ses som egen företagare på grund av det höga inflytandet i kooperativet.

Ett brukarkooperativ är en driftsform där ofta personlig assistans är involverad. Här är det brukarna som har personlig assistans som är medlemmar eller ägare av kooperativet. Det innebär att brukare är arbetsgivare för medlemmarnas personliga assistenter.

Intraprenad

Personal i vård- och omsorg har möjlighet att starta och driva intraprenader. Intraprenad är ett sätt att driva en verksamhet som ger ökat ansvar och syftar till att öka inflytande för de anställda. Driftskostnader och övergripande ansvar ligger kvar i kommunens organisation.

Privata LSS-boenden

Privata aktörer bygger och driver boenden utifrån tydliga ekonomiska ramar, mål och kvalitet- samt kvantitetskrav från kommunen.

Framtidsprognos

Kommunens framtidsprognos rörande behov och tillgång av bostäder är svår att ställa. Att beräkna antal i behov av boende kompliceras av tillhörigheten till Göteborgsregionen. Det är fritt att söka boende inom regionen, därför kan personer som inte funnits inom Kungälv's verksamheter (Skola, korttids, avlastning) oväntat komma upp med behov av bostad.

Den byggnation och tillväxt som sker i kommunen bör medföra en viss ökning av behov av boende inom LSS i Kungälv. Det finns givetvis inflyttande familjer med representation inom personkrets ett till tre.

Det finns också behov av boende för barn och unga med funktionsnedsättning. Det saknas och kan ses som en brist i betraktelse av lagens intentioner.

Kungälv kommun har idag ett antal gruppboenden i villor samt serviceboenden centralt i Kungälv som inte motsvarar de krav som bör kunna ställas på en bostad inom framtidens LSS i Kungälv. Så förutom de nya planerade boenden som kan byggas utifrån termen av smarta bostäder behövs en standard kring de boenden som inte lever upp till Kungälv kommuns viljeinriktning i policyn.

7. Levandegöra

Policyn ska ses som politiska riktlinjer för att styra Kungälv utveckling inom området boenden med särskild service/serviceboenden inom LSS.

Den ger ett bidrag till kvalitetssäkring av rättighetsperspektiven kring boende som insats enligt LSS. Policyn ska löpande följas upp och revideras utifrån förändringar i övriga samhället.

8. Uppföljning

Policyn framtidens LSS-boende gäller fram till 2030-12-31, med möjlighet till revidering utifrån aktuellt nuläge och omvärldsanalys.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Framtidens LSS-boende

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2340-1
Beslut: Kommunfullmäktige 2023-12-07
Beredande politiskt organ: Beredningen för Trygghet och stöd
Ersätter tidigare beslut: Kommunfullmäktige 2022-06-30
Giltighetstid: 2030-12-31
Dokumentansvarig: Sektor Trygghet och stöd
Senast uppdaterad av: Beredningen för Trygghet och stöd

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	3
4. Mål och viljeinriktning.....	3
5. Bakgrund.....	4
6. Omvärldsbild.....	4
7. Levandegöra.....	7
8. Uppföljning.....	7

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Policyn för framtidens LSS-boende avser att skapa förutsättningar för bra och ändamålsenliga bostäder för de kommuninvånare som omfattas av Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade (LSS).

Vi vill skapa möjligheter för anpassat boende inom i flera av våra kommundelar för människors olika behov, olika driftsformer och med varierande utformning. Gruppen som behöver särskilt boende utifrån biståndsbeslut är inte homogen och håller dessutom på att förändras både ur perspektiv av ålder och former av funktionsnedsättning.

Framtidens LSS-boende behöver därför utifrån demografin planeras på ett flexibelt sätt för att passa de individuella behov individerna har under sin livscykel. Redan när fördjupade översiktsplaner och detaljplaner görs ska framtidens behovet av anpassade och smarta (hållbara, bekväma, innefattande god digitaliseringsgrad samt planerad funktionalitet som möjliggör olika lösningar och tjänster) bostäder planeras in i samverkan mellan kommunens olika verksamheter.

2. Relation till andra styrdokument

Utifrån Policy för styrdokument definieras policy som en övergripande avsiktsförklaring. Policyn vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas. Policyn relaterar till följande dokument:

- Program social hållbarhet – ökat innanförskap (KS2023/2341-1)
- Policy äldres boende – hållbar bostadsförsörjning (KS2023/2342-1)
- Funktionshinderplan (KS2019/1500)

3. Syfte

Policyn är ett politiskt långsiktigt styrdokument som ska peka ut riktning för planer och arbetsplaner. Policyn framtidens LSS-boenden ska i sin riktning svara upp mot LSS centrala perspektiv kring självbestämmande, inflytande, delaktighet, tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet.

Detta ska underlättas genom att individen möter samma möjligheter och skyldigheter som andra genom ett tryggt och uppskattat boende, för att:

- Öka självständighet
- Motverka ensamhet och öka gemenskap
- Möjliggöra ett aktivt liv
- Öka delaktigheten i samhället

4. Mål och viljeinriktning

Visionen är att stödja våra medborgare till ett självständigt och aktivt liv för att kunna bidra till vårt gemensamma goda Kungälv.

Den enskilde och dennes anhöriga ska så långt det är möjligt, med valfrihet och på eget initiativ söka efter eget boende. För att uppnå bästa möjliga lösning bör planering för eget boende ske i god tid före att själva flytten ska ske. I samverkan med den enskilde och / eller deras anhöriga ska kommunen för de personer som inte själva klarar att hitta eget boende, inom rimlig tid på individuell grund erbjuda passande boende för den enskilde.

Kommunen ska i olika former av planer för byggnation, tidigt planera in LSS-boenden i lämpliga delar av kommunen.

Kommunen ska starta LSS-boenden i en omfattning, som syftar till balans mellan kommunens utbud samt invånarnas behov.

Boendena ska utformas både för en god boendemiljö samt möjliggöra omsorg med god kvalitet.

Kommunen ska tillse största möjliga insyn i verksamheternas drift och ekonomi oavsett driftsformer

**KUNGÄLV
KOMMUN**

5. Bakgrund

LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) är en rättighetslag som ska garantera goda levnadsvillkor för den som omfattas av lagen. En kommun har skyldighet att erbjuda boende som insats i olika former för de som tillhör lagrummets personkretsar nedan.

Inom LSS definieras personer med funktionsnedsättning enligt tre personkretsar:

1. *Med utvecklingsstörning, autism och autismspektrumtillstånd.*
2. *Med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.*
3. *Med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.*

En person har rätt till insatser enligt LSS om:

- *Hen omfattas av lagens personkretsar*
- *Behov föreligger av sökt insats*
- *Behovet inte tillgodoses på annat sätt*
- *Insatserna behövs för att den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor*

LSS innefattar tio insatser som är preciserade enligt nedan:

1. *Rådgivning och annat personligt stöd*
2. *Personlig assistans*
3. *Ledsagarservice*
4. *Kontaktperson*
5. *Avlösarservice i hemmet*
6. *Korttidsvistelse utanför det egna hemmet*
7. *Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år*
8. *Boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn eller ungdom*
9. *Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad*
10. *Daglig verksamhet*

Idag kan vi prata om den första integrationsgenerationen inom LSS. De personer som är i stånd att flytta har vuxit upp tillsammans med föräldrar och syskon och gått i skola på hemorten. Person som berörs av LSS kommer troligen, tillsammans med anhöriga, ha höga krav och förväntningar på insatsen.

Den utveckling som gått från institutionsboende till alltmer individuella perspektiv för berörda medborgare inom LSS finns med i policyns grundtankar för ett samhälle för alla. Ett troligt scenario inom framtidens LSS-boenden kommer att innebära ökande ålder inom gruppen samt en ökning av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, vilket därför behöver mötas med motsvarande kompetens.

6. Omvärldsbild

Personalförsörjning

Personal och ledarskapsförsörjning är mycket en viktig fråga och faktor som både Socialstyrelse och intresseorganisationer betonar som kvalitetsfaktor. Att både extern och intern kompetensförsörjning utvecklas och etableras inom Kungälv kommun är grundläggande för verksamheten. Flera driftsformer och lämplig storlek på boendena ska göra det attraktivt att arbeta inom sektorn. Detta ställer stora krav på flexibilitet och Kungälv förmåga att tänka nytt och utanför boxen för en god kvalitet. Personal ska först och främst skapa mänskligt värde för brukaren. Verksamheten måste därför upplevas stimulerande att arbeta i och skapa en bra arbetsmiljö för att personal med god kompetens ska främja kontinuitet och utveckling. Det är också viktigt att kommunen strävar efter att effektivisera genom bland annat digitalisering, samutnyttjande ihop med andra verksamheter.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

LSS-boende

Byggnaderna behöver byggas på ett smart och effektivt sätt, gärna tillsammans med andra aktörer och verksamheter. Det är viktigt med närhet till service för att kunna leva ett så självständigt, aktivt och socialt liv som möjligt. Digitala lösningar och annan teknik kommer att bli än mer viktigt för att nå god kvalitet.

Flexibilitet vid byggande ska leda till social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

Bostaden ska så långt det är möjligt motsvara den boendes nuvarande behov och möjliggöra en boendekedja för att kunna skifta bostad under en levnadstid.

Redan när planering görs av Samhälle och Utveckling ska behovet av anpassade och smarta bostäder planeras in i samverkan mellan kommunens verksamheter.

Brukarna

Kungälv kommun ska ge möjlighet till ändrat boende för brukaren baserat på olika behov i livet och egen livsstil. Precis som övriga befolkningen lever personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) allt längre. Det gör att omsorgsbehov skiftar under olika delar av livet exempelvis ungdomstiden med nära till aktiviteter, vuxenperioden med möjlighet till partnerskap, samt ålderdom med större behov av vård och omsorg.

Den enskilde brukarens rätt att inom en viss tid bli erbjuden en bostad efter beslutad insats baseras på rimligheten i det individuella fallet. Den enskilde kan inte hänvisa till en specifik lagtext som anger ett krav på tid, då detta inte finns. Däremot ska ett beslut rapporteras till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) från kommunen, om det inte verkställts inom 3 månader. Det är inte samma sak som att bostaden ska var tillgänglig inom 3 månader. Det är behoven rörande individen som avgör vad som kan vara rimligt för kommunen när det gäller tid för verkställande.

Boendialternativ enligt LSS

Gruppbostad

En gruppboende är en bostad som har lägenheter samlade runt ett gemensamt utrymme. Brukaren har en egen lägenhet. I det gemensamma utrymmet kan de träffa andra som bor i gruppboenden och personalen. I gruppboenden får man stöd av personal för att känna sig så självständig som möjligt.

Serviceboende

En serviceboende innebär vanligen tillgång till gemensam service och fast anställd personal. Lägenheterna är i regel anpassade efter den enskildes behov och ligger oftast samlade i samma hus eller kringliggande hus. Det kan ses som en mellanform mellan ett helt självständigt boende i egen lägenhet och en lägenhet i gruppboende. Även en serviceboende har gemensamma utrymmen.

Annan särskild anpassad bostad

En annan särskild anpassad bostad är en bostad utan fast grundbemanning. För en person som klarar ett boende i en särskilt anpassad bostad utan fast bemanning kan detta vara att föredra framför serviceboende eller gruppboende.

BoDa

BoDa är en förkortning av boende och daglig verksamhet. De som bor i en BoDa-verksamhet, har ett mer omfattande behov av tillsyn och omvårdnad. Brukaren bor i en gruppboende, men åker inte iväg till daglig verksamhet. Istället har brukaren sin dagliga verksamhet i anslutning till bostaden.

Bogemenskap/ kollektivboende

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Här bor alla sorters hyresgäster i sin egen lägenhet som är fullt utrustad, men har gemensamma ytor såsom matsal, gemensamhetskök, gym, trädgård. Ytor och aktiviteter drivs gemensamt och ideellt. Bogemenskapen kan innehålla både gruppboende och serviceboende med olika driftsformer.

Utifrån boverket är bogemenskap, eller gemenskapsboende ett samlingsnamn för boendeformer som präglas av utökade möjligheter till samvaro och gemenskap i vardagen, grannar emellan. Det är ofta väl tilltagna utrymmen för spontant umgänge och gemensamma aktiviteter. Entréer, trapphus och andra kommunikationsytor brukar vara utformade med tanke på att det ska kännas naturligt att stanna till för en pratstund där.

En bogemenskap skapas av människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar, låter bygga och använder en byggnad. Det handlar alltså om att de som ska bo i huset gemensamt går ihop, planerar dess utformning och kan vara sin egen byggherre.

Olika driftsformer

Kooperativ

Det kan inom policyns verksamhetsfält innebära både personalkooperativ och brukarkooperativ.

Ett personalkooperativ är ett sätt att driva och organisera en verksamhet på. De som är medlemmar äger verksamheten och har kunder. Där kan en kommun köpa en plats på ett boende. Kooperativet är vanligen en ekonomisk förening. Det måste vara minst tre medlemmar som är styrelse och jobbar i verksamheten. Verksamheten kan ha anställda som arbetar utan att vara medlemmar i kooperativet. En ordförande kan ses som egen företagare på grund av det höga inflytandet i kooperativet.

Ett brukarkooperativ är en driftsform där ofta personlig assistans är involverad. Här är det brukarna som har personlig assistans som är medlemmar eller ägare av kooperativet. Det innebär att brukare är arbetsgivare för medlemmarnas personliga assistenter.

Intraprenad

Personal i vård- och omsorg har möjlighet att starta och driva intraprenader. Intraprenad är ett sätt att driva en verksamhet som ger ökat ansvar och syftar till att öka inflytande för de anställda. Driftskostnader och övergripande ansvar ligger kvar i kommunens organisation.

Privata LSS-boenden

Privata aktörer bygger och driver boenden utifrån tydliga ekonomiska ramar, mål och kvalitet- samt kvantitetskrav från kommunen.

Framtidsprognos

Kommunens framtidsprognos rörande behov och tillgång av bostäder är svår att ställa. Att beräkna antal i behov av boende kompliceras av tillhörigheten till Göteborgsregionen. Det är fritt att söka boende inom regionen, därför kan personer som inte funnits inom Kungälvs verksamheter (Skola, korttids, avlastning) oväntat komma upp med behov av bostad.

Den byggnation och tillväxt som sker i kommunen bör medföra en viss ökning av behov av boende inom LSS i Kungälv. Det finns givetvis inflyttande familjer med representation inom personkrets ett till tre.

Det finns också behov av boende för barn och unga med funktionsnedsättning. Det saknas och kan ses som en brist i betraktelse av lagens intentioner.

Kungälvs kommun har idag ett antal gruppboenden i villor samt serviceboenden centralt i Kungälv som inte motsvarar de krav som bör kunna ställas på en bostad inom framtidens LSS i Kungälv. Så förutom de nya planerade boenden som kan byggas utifrån termen av smarta bostäder behövs en standard kring de boenden som inte lever upp till Kungälvs kommuns viljeinriktning i policyn.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

7. Levandegöra

Policyn ska ses som politiska riktlinjer för att styra Kungälvs utveckling inom området boenden med särskild service/serviceboenden inom LSS.

Den ger ett bidrag till kvalitetssäkring av rättighetsperspektiven kring boende som insats enligt LSS. Policyn ska löpande följas upp och revideras utifrån förändringar i övriga samhället.

8. Uppföljning

Policyn framtidens LSS-boende gäller fram till 2030-12-31, med möjlighet till revidering utifrån aktuellt nuläge och omvärldsanalys.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Åsa Berglie

2023-11-17

Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende- förvaltningens bedömning (Dnr KS2023/2340-1)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för Trygghet och stöd, med stöd av förvaltningen, reviderat Policy för Framtidens LSS-boende. Endast redaktionella ändringar har utförts jämfört med tidigare version. Dokumentet har även uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen, enligt gällande grafisk profil.

Juridisk bedömning

Policyn ska ses som politiska riktlinjer för att styra kommunens utveckling inom området framtidens LSS-boende. Den ger ett bidrag till kvalitetssäkring av de sex rättighetsperspektiven kring daglig verksamhet inom Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS.

Förvaltningens bedömning är att policyn ligger i enlighet med LSS-lagstiftningen, samt att beskrivna insatser ligger i enlighet med det kommunala uppdraget enligt kommunallagen.

Förvaltningens bedömning

Policyn relaterar till följande dokument:

- Program social hållbarhet - ökat innanförskap
- Policy äldres boende - hållbar bostadsförsörjning
- Funktionshinderplan
- Policy för daglig verksamhet

Den tidigare versionen av Policy framtidens LSS-boende togs fram år 2022. Därav fanns inget behov av några större förändringar vid revideringen. Endast redaktionella ändringar har utförts jämfört med tidigare version. Dokumentet har även uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen.

Förvaltningens bedömning är att policyn ger stöd till fortsatt utveckling av framtidens LSS-boenden i Kungälv kommun.

Ekonomisk bedömning

Förvaltningens bedömning är att föreslagna insatser i policyn ska finansieras inom befintlig budgetram via framtida budgetprocesser. Beslutet innebär inte några nya kostnader.

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

Policy Framtidens LSS-boende antas.

Lena Arnfelt
Sektorschef

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Expedieras till:

Utskottet för
Trygghet och stöd
Kommunstyrelsen
Kommunfullmäktige
För kännedom till:

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-10-25

Sida

6 (10)

§ 48/2023

Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende (Dnr KS2023/2340)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för Trygghet och stöd reviderat Policy för Framtidens LSS-boende. Endast redaktionella ändringar har utförts jämfört med tidigare version. Dokumentet har även uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen, enligt gällande grafisk profil.

Beredningen för Trygghet och stöd föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Framtidens LSS-boende enligt förslag.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende
 Bilaga Policy Framtidens LSS-boende gammal version med rödmarkeringar
 Bilaga Policy Framtidens LSS-boende

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

Policy för Framtidens LSS-boende antas enligt förslag.

**BEREDNINGEN FÖR TRYGGHET OCH
STÖD**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-10-25

Sida

6 (10)

§ 48/2023

Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende (Dnr KS2023/2340)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för Trygghet och stöd reviderat Policy för Framtidens LSS-boende. Endast redaktionella ändringar har utförts jämfört med tidigare version. Dokumentet har även uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen, enligt gällande grafisk profil.

Beredningen för Trygghet och stöd föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Framtidens LSS-boende enligt förslag.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Styrdokument - revidering av Policy Framtidens LSS-boende
Bilaga Policy Framtidens LSS-boende gammal version med rödmarkeringar
Bilaga Policy Framtidens LSS-boende

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

Policy för Framtidens LSS-boende antas enligt förslag.

**BEREDNINGEN FÖR TRYGGHET OCH
STÖD**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Dag Svensson

2023-11-21

Riktlinjer för serveringstillstånd (Dnr SMN2023/0651-1)

Sammanfattning

Kommunen ska ha tydliga riktlinjer som redogör för vad som gäller enligt alkohollagen och anslutande föreskrifter samt vilken hänsyn till lokala förhållanden som kommunen tar vid tillståndsprövning. Syftet med riktlinjerna är att skapa en förutsebarhet för den som planerar en etablering. Riktlinjerna ska också skapa likabehandling av ansökningar om serveringstillstånd inom kommunen.

Gällande riktlinjer för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen fastställdes av kommunstyrelsen den 11 december 2019. Då riktlinjernas giltighetstid sträcker sig till den 31 december 2023 behöver de ses över och fastställas igen. Verksamheten bedömer att de nuvarande riktlinjerna fortfarande är till största delen aktuella men att de behöver uppdateras avseende vissa faktauppgifter och inaktuella referenser. Kungälv har sedan den 1 juli 2023 upprättat nytt samverkansavtal med Partille kommun som utför all handläggning och tillsyn av serveringstillstånd.

Juridisk bedömning

Kommunen ska enligt 8 kap. 9 § Alkohollagen tillhandahålla information om vad som gäller enligt alkohollagen och anslutande föreskrifter samt riktlinjer för tillämpningen av föreskrifterna i kommunen.

När det gäller juridiska konsekvenser för tillståndshavarna är det först vid en ny ansökan det är aktuellt, då det enligt förvaltningsrättsliga principer inte är tillåtet att försämma och inskränka redan fattade beslut.

Förvaltningens bedömning

Kommunen ska enligt 8 kap. 9 § alkohollagen (2010:1622) upprätta och tillhandahålla riktlinjer som ger hänvisning till vad som krävs enligt alkohollagen och gällande föreskrifter samt tydligt ange vad som i övrigt gäller i kommunen för att någon ska få serveringstillstånd.

Gällande riktlinjer för serveringstillstånd fastställdes av kommunstyrelsen den 11 december 2019. Då riktlinjernas giltighetstid sträcker sig till den 31 oktober 2023 behöver de ses över och fastställas igen.

Verksamheten bedömer att de nuvarande riktlinjerna fortfarande är till största delen aktuella men att de behöver uppdateras avseende vissa faktauppgifter och inaktuella referenser. Kungälv har sedan den 1 juli 2023 ingått ny avtalssamverkan med Partille kommun som sköter all handläggning och tillsyn av serveringstillstånd och riktlinjerna behöver uppdateras med korrekta uppgifter. Hela texten i riktlinjerna har också bearbetats språkligt i syfte att bli tydligare och mer lättläst.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Enligt kommunfullmäktiges strategiska mål nr 5 ska medborgare och näringsliv känna ökat förtroende för kommunen. Syftet med riktlinjerna är att skapa en förutsebarhet för den som planerar en etablering av serveringsställe i kommunen. Riktlinjerna ska också skapa likabehandling inom kommunen av ansökningar om serveringstillstånd. Genom riktlinjerna kan kommunen informera allmänheten och näringslivet om den lokala anpassningen till alkohollagen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Mål 3 i Agenda 2030 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar. Enligt delmål 3.5 ska vi arbeta för att förebygga och behandla drogmissbruk, inklusive narkotikamissbruk och skadligt alkoholbruk.

Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Ett av de främsta och mest grundläggande politiska instrumenten för att nå detta mål är en restriktiv lagstiftning på alkoholområdet. En viktig förutsättning för den restriktiva alkoholpolitiken och skyddet för folkhälsan är att samhället har en effektiv kontroll av att lagar och regler följs.

Kommunerna har ansvaret för att utreda och besluta om tillstånd för alkoholservice samt för att vidta administrativa åtgärder, såsom att utfärda erinran, varning eller återkalla tillstånd vid behov. Kommunen ska ha tydliga och aktuella riktlinjer som redogör för vad som gäller enligt alkohollagen och anslutande föreskrifter samt redogöra för vilken hänsyn till lokala förhållanden som kommunen tar vid tillståndsprövningen.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Enligt policy för styrdokument gäller generellt att styrdokument ska revideras vart fjärde år om inget annat finns beslutat. Revidering innebär att styrdokumentet prövas avseende aktualitet samt att justeringar görs vid behov. De styrdokument som inte framtagits till beslut i samband med fastställt datum upphör annars att gälla och tas bort från kommunens författningssamling. Riktlinjerna för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen behöver därför fastställas igen för att inte upphöra att gälla.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Alkohollagen finns för att begränsa alkoholens skadeverkningar. En utgångspunkt för kommunen är att skyddet för människors hälsa går före företagsekonomiska eller näringspolitiska hänsyn. I all tillståndsprövning ska barn och ungdomsperspektivet vägas in. Miljöer eller arrangemang där ungdomar utgör den dominerande gruppen ska hållas drogfria och serveringstillstånd ska endast undantagsvis beviljas. Vid tillsyn läggs stor vikt vid att kontrollera att ingen servering till minderåriga sker. Riktlinjerna ska även göra det lättare att förutse om en planerad etablering kan beviljas tillstånd och att ansökningar behandlas på ett likvärdigt sätt.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Riktlinjerna beskriver kommunens tillämpning av alkohollagen och anslutande föreskrifter vad gäller tillståndsprövning och tillsyn av serveringstillstånd. Detta ger medarbetare vägledning i handläggandet för att uppnå en rättssäker och effektiv tillståndsprövning samt en likvärdig och samordnad tillsyn.

Ekonomisk bedömning

Enligt verksamhetens bedömning kommer de nya riktlinjerna inte att föranleda några ekonomiska konsekvenser för kommunen.

Förslag till kommunstyrelsen

Riktlinjer för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen antas.

Dag Svensson
Livsmedelsinspektör

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Riktlinjer för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen

---

Styrdokument

Diarie-/dokumentnummer: <KS202X/...>

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: <Utskott/beredning/nämnd>

Ersätter tidigare beslut <Datum-...Instans §.../År>

Giltighetstid: <Datum-...>

Dokumentansvarig: <Funktion>

Senast uppdaterad av: <Handläggare vid dokumentets upprättande>

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. När behövs ett serveringstillstånd?	4
6. Olika typer av serveringstillstånd	4
7. Ansökan och handläggning	4
8. Kriterier för tillståndsgivning	5
8.1 Sökandens lämplighet	6
8.2 Kunskapsprov i alkohollagstiftningen	6
8.3 Serveringsställets utformning och lämplighet	7
8.4 Alkoholpolitisk bedömning - olägenheter på grund av serveringsställets belägenhet eller andra skäl	8
9. Serveringstid	8
10. Tillfälliga tillstånd till allmänheten	9
11. Serveringstillstånd till slutna sällskap	10
12. Provsbakningstillstånd	11
13. Villkor vid meddelande av serveringstillstånd	11
14. Tillsyn enligt alkohollagen	11
14.1 Yttre tillsyn	12
14.2 Inre tillsyn	12
14.3 Samordnad tillsyn	12
14.4 Förebyggande tillsyn	12
14.5 Ansvarsfull alkoholservice	12
15. Kommunens sanktionsmöjligheter	13
16. Överklagande	13
17. Avgifter	14
18. Försäljning och servering av folköl	14
19. Levandegöra	15
20. Uppföljning	15

1. Inledning

Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Målet ska nås genom insatser som motverkar skadligt dryckesbeteende och bidrar till en minskad total alkoholkonsumtion. Ett av det främsta och mest grundläggande politiska instrumenten för att nå detta mål är en restriktiv lagstiftning på alkoholområdet. Alkohollagen finns för att begränsa alkoholens skadeverkningar. Skyddet för människors hälsa ska gå före företagsekonomiska eller näringspolitiska hänsyn.

En viktig förutsättning för den restriktiva alkoholpolitiken och skyddet för folkhälsan är att samhället har en effektiv kontroll av att lagar och regler följs. Kommunerna har ansvaret för att utreda och besluta om tillstånd för alkoholservice samt för att vidta administrativa åtgärder, såsom att utfärda erinran, varning eller återkalla tillstånd vid behov. Kommunen och polismyndigheten ansvarar för den direkta tillsynen när det gäller alkoholservice i kommunen liksom av detaljhandel med folköl.

Kommunen ska ha tydliga och aktuella riktlinjer som redogör för vad som gäller enligt alkohollagen och anslutande föreskrifter samt redogör för vilken hänsyn till lokala förhållanden som kommunen tar vid tillståndsprövningen.

2. Relation till andra styrdokument

Enligt kommunfullmäktiges strategiska mål nr 5 ska medborgare och näringsliv känna ökat förtroende för kommunen. Syftet med riktlinjerna är att skapa en förutsebarhet för den som planerar en etablering. Riktlinjerna ska också skapa likabehandling inom kommunen av ansökningar om serveringstillstånd. Genom riktlinjerna kan kommunen informera allmänheten om den lokala anpassningen till alkohollagen.

3. Syfte

Syftet med riktlinjerna är att skapa en förutsebarhet för den som planerar en etablering av verksamhet med serveringstillstånd. Riktlinjerna ska också skapa likabehandling inom kommunen vid ansökan om serveringstillstånd.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen är att riktlinjerna ska tydliggöra kommunens handläggning och tillsyn av serveringstillstånd. Detta ska bidra till en rättssäker och effektiv tillståndsprövning samt en likvärdig och samordnad tillsyn.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

5. När behövs ett serveringstillstånd?

Servering av öl, vin, sprit och andra jästa alkoholdrycker får endast ske om tillstånd har meddelats enligt alkohollagens bestämmelser. Serveringstillstånd krävs dock inte om serveringen

- avser enstaka tillfälle för i förväg bestämda personer
- sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna samt
- äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkoholdrycker eller lättdrycker.

OBS! Samtliga punkter måste vara uppfyllda för att servering ska kunna ske utan tillstånd.

6. Olika typer av serveringstillstånd

Serveringstillstånd kan meddelas för servering till allmänheten eller till slutet sällskap. Det kan gälla servering året runt, årligen under viss period, under en enstaka period eller vid ett enstaka tillfälle. Tillstånd kan också ges för cateringverksamhet, för servering i gemensamt serveringsutrymme samt för provsmakning vid arrangemang eller vid tillverkningsställe. Ett serveringstillstånd kan avse servering av öl, vin, sprit eller andra jästa alkoholdrycker.

7. Ansökan och handläggning

Kommunfullmäktige har uppdragit åt sociala myndighetsnämnden att ansvara för handläggningen av serveringstillstånd.

Enligt avtal mellan Kungälv kommun och Partille kommun ska handläggning och tillsyn enligt alkohollagen helt ombesörjas av Partille kommun. Denna överenskommelse avser inte befogenheter om att fatta beslut i ärenden om serveringstillstånd eller sanktioner om detta inte anges i delegationsordningen.

Ett tillståndsärende kan inte avgöras förrän ansökningshandlingarna är kompletta.

Enligt alkoholförordningen (2010:1636) ska en kommun fatta beslut i ett ärende om serveringstillstånd inom fyra månader från det att en fullständig ansökan har inkommit till kommunen. Om det är nödvändigt på grund av utredningen får handläggningstiden förlängas med högst fyra månader.

Beslut om serveringstillstånd fattas av sociala myndighetsnämnden eller enligt kommunens delegationsordning av alkoholhandläggaren. Handläggningstiden är varierande beroende på vilken typ av tillstånd ansökan gäller samt om beslut enligt kommunens delegationsordning ligger på alkoholhandläggaren eller hos

socialnämnden. Handläggningstiden gällande serveringstillstånd vars beslut fattas av alkoholhandläggaren har normalt sett en kortare handläggningstid än de ärenden vars beslut fattas av socialnämnden.

Vid en prövning av serveringstillstånd inhämtar kommunen yttranden från andra myndigheter. Huvudsakliga remissinstanser är Polismyndigheten, Skatteverket, miljöenheten samt räddningstjänsten.

Riktlinjer i Kungälv

- Handläggningstid för nytt serveringstillstånd eller cateringstillstånd är 15 veckor.
- Handläggningstid för förändring av befintligt serveringstillstånd är 8 veckor.
- Handläggningstid för tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten är 6 veckor.
- Handläggningstid för tillfälligt serveringstillstånd för slutet sällskap är 30 dagar.
- Vid prövning av alla stadigvarande serveringstillstånd inhämtas yttrande från polismyndigheten, miljöenheten, skatteverket samt räddningstjänsten. Exempel på uppgifter som efterfrågas är om sökanden finns registrerad i polisens belastningsregister, om sökanden eller dess bolag har betalningsanmärkningar, om det föreligger risk för störningar till närboende, om serveringslokalen är godkänd av räddningstjänsten. Stor vikt läggs vid remissinstansernas uppgifter och bedömningar.
- Vid prövning av övriga serveringstillstånd görs individuella bedömningar kring vilka remissinstanser som behöver tillfrågas. Stor vikt läggs vid aktuella remissinstansers uppgifter och bedömningar.
- Tillståndsansökan avslås om alkohollagens regler eller de kriterier som anges i föreliggande riktlinjer för serveringstillstånd inte är uppfyllda.

Samtliga ansökningstider gäller i normalfall från det att en fullständig ansökan har inkommit till kommunen.

8. Kriterier för tillståndsgivning

Servering av alkoholdrycker är en socialt ansvarsfull uppgift. Sökanden ska visa att han med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheter i övrigt är lämplig att utöva verksamheten samt att verksamheten kommer att drivas i enlighet med de krav som ställs upp enligt alkohollagen.

En prövning görs även mot de fysiska personer som har ett betydande inflytande i rörelsen, exempelvis verkställande direktör och styrelseledamöter. Sökanden ska

också, genom att avlägga ett prov, visa att han eller hon har de kunskaper som krävs för att på ett författningenligt sätt utöva serveringsverksamheten.

Tillståndsmyndigheten prövar bland annat

- Att sökanden har kunskaper i alkohollagstiftningen
- Att serveringsverksamheten har finansierats på ett godtagbart sätt
- Att sökandens bakgrund inte är olämplig, till exempel genom tidigare brottslig belastning eller ekonomisk misskötsamhet.

8.1 Sökandens lämplighet

Servering av alkoholdrycker är en socialt ansvarsfull uppgift. Sökanden ska visa att han med hänsyn till sina personliga och ekonomiska förhållanden och omständigheter i övrigt är lämplig att utöva verksamheten samt att verksamheten kommer att drivas i enlighet med de krav som ställs upp enligt alkohollagen.

En prövning görs även mot de fysiska personer som har ett betydande inflytande i rörelsen, exempelvis verkställande direktör och styrelseledamöter. Sökanden ska också, genom att avlägga ett prov, visa att han eller hon har de kunskaper som krävs för att på ett författningenligt sätt utöva serveringsverksamheten.

Tillståndsmyndigheten prövar bland annat

- Att sökanden har kunskaper i alkohollagstiftningen
- Att serveringsverksamheten har finansierats på ett godtagbart sätt
- Att sökandens bakgrund inte är olämplig, till exempel genom tidigare brottslig belastning eller ekonomisk misskötsamhet.

8.2 Kunskapsprov i alkohollagstiftningen

En förutsättning för att kunna beviljas serveringstillstånd är att de personer som har betydande inflytande i serveringsrörelsen har tillräckliga kunskaper i alkohollagen. Den som söker serveringstillstånd ska därför som huvudregel avlägga ett kunskapsprov i den kommun som handlägger ansökan.

Kunskapsprovet är webbaserat och framtaget av Folkhälsomyndigheten. Kunskapsfrågorna omfattar fyra områden: alkoholpolitik, bestämmelser om servering, bestämmelser om tillsyn och bestämmelser om mat och utrustning. Provet omfattar mellan 28 och 60 frågor beroende på vilken typ av tillstånd ansökan gäller. För

godkänt resultat måste sökande uppnå minst 75 procent rätta svar inom varje område som ingår i provet.

Hjälpmedel är inte tillåtna. Tiden för ett skriftligt prov är högst 90 minuter. Ett kunskapsprov får avläggas muntligen om sökanden inte behärskar något av de språk som proven tillhandahålls på, kan styrka påtagliga läs- eller skrivsvårigheter eller om det i övrigt finns särskilda skäl. Tolk som anlitas ska vara auktoriserad. Sökanden ska ges möjlighet till två omprov.

Om man inte godkänns på provet är detta grund för att avslå ansökan om serveringstillstånd.

Riktlinjer i Kungälv

- Efter att ansökan om serveringstillstånd kommit in till kommunen avgör alkoholhandläggaren vilken eller vilka personer i den sökande organisationen som behöver göra provet eller om undantag från provskyldigheten föreligger.

8.3 Serveringsställets utformning och lämplighet

Vid en tillståndsprövning görs en bedömning av serveringsställets lämplighet för servering av alkoholdrycker. I prövningen granskas serveringsställets utformning och matutbud. Serveringstillstånd ska omfatta ett visst avgränsat utrymme. Lokalen ska vara lämplig ur brandsäkerhetssynpunkt.

Stadigvarande tillstånd för servering till allmänheten får endast medges om serveringsstället har ett eget kök i anslutning till serveringslokalen samt tillhandahåller lagad eller på annat sätt tillredd mat. Gästerna ska kunna erbjudas ett varierat utbud av maträtter med normalt sett både förrätter, varmrätter och desserter. Efter klockan 23.00 får matutbudet begränsas till ett fåtal enklare maträtter.

Serveringsstället ska vara utrustat med ett i förhållande till lokalernas storlek lämpligt antal sittplatser för matservering. Tillfälligt tillstånd till allmänheten samt tillstånd till slutna sällskap får meddelas om serveringsstället tillhandahåller tillredd mat. All livsmedelshantering ska ha registrerats hos miljöenheten.

Vid tillstånd för provsmakning eller tillstånd för servering av starköl och vin i foajéer till teater eller konsertlokal under paus i föreställning ställs inget krav på matservering.

Serveringstillstånd kan beviljas för uteservering då den är anlagd i direkt anslutning till befintligt serveringsställe med serveringstillstånd. Uteserveringen ska vara ett klart avgränsat område och serveringsansvarig personal ska kunna överblicka området så att en betryggande tillsyn kan ske.

8.4 Alkoholpolitisk bedömning - olägenheter på grund av serveringsställets belägenhet eller andra skäl

Vid varje tillståndsprövning ska en bedömning kring alkoholpolitiska olägenheter göras. Mycket stor vikt läggs vid polismyndighetens och miljöenhetens bedömningar gällande risk för alkoholpolitiska olägenheter. Om det sökta tillståndet kan befaras orsaka alkoholpolitiska olägenheter, utifrån kriterier som här uppställs, kan ansökan om serveringstillstånd avslås, även om sökanden uppfyller övriga krav.

Riktlinjer Kungälv

- Tillstånd beviljas normalt sett ej till serveringsställen som är belägna i känsliga områden i kommunen där olägenheter kan uppstå. Med känsliga områden avses områden med skolor, ungdomsgårdar och andra kända samlingsplatser för ungdomar, idrottsarenor samt merparten av kommunens frilufts- och rekreationsområden.
- Serveringsställe med tillstånd får normalt sett inte heller vara beläget i område med känd missbruksproblematik eller i utpräglade bostadsområden.
- Ett serveringstillstånd får inte orsaka, eller bedömas orsaka, oacceptabla störningar för dem som bor i området.
- I all tillståndsprövning ska barn och ungdomsperspektivet vägas in. Miljöer eller arrangemang där ungdomar utgör den dominerande gruppen ska hållas drogfria och serveringstillstånd ska endast undantagsvis beviljas.
- Serveringstillstånd beviljas ej till verksamheter med sexklubbsinriktning eller då spelverksamhet är ett dominerande inslag i restaurangens verksamhet. Tillstånd medges ej heller då serveringsstället är uttalat drogliberalt.

9. Serveringstid

Vid tillståndsprövningen görs en bedömning av vilka serveringstider som ska gälla för servering av alkoholdrycker. Om inte annat beslut fattas får alkoholservering påbörjas tidigast klockan 11.00 och ska avslutas senast klockan 01.00. Vid bestämmande av vilka serveringstider som kan tillåtas ska i varje enskilt fall bedömas riskerna för att olägenheter och ordningsstörningar kan uppstå. Polismyndighetens och miljöenhetens yttrande och inställning beaktas särskilt. Serveringsstället ska vara utrymt 30 minuter efter serveringstidens utgång.

Riktlinjer i Kungälv

- Normal serveringstid i Kungälv kommun är klockan 11.00 – 01.00.
- Serveringstid fram till klockan 03.00 kan beviljas.
- För att serveringstillstånd till allmänheten med senare serveringstid än klockan 01.00 ska beviljas gäller följande:

Polismyndighetens och miljöenhetens yttrande ska tillmätas stor betydelse vid besluten. Även verksamhetens inriktning och kommunens alkoholpolitiska bedömning ska vägas in.

Villkor kan meddelas att personer som arbetar med servering av alkoholdrycker på restaurangen ska genomgå RUS-utbildning i ansvarsfull alkoholservering.

Restaurang med nattklubsverksamhet måste av säkerhetsskäl ha ett system för kontroll av det exakta antalet gäster, till exempel med klicker. Ett väl utvecklat säkerhetsarbete som omfattar brandskydd, gästernas säkerhet, hur man hanterar besvärliga gäster, kö etcetera ska finnas.

Restaurangen ska ha en tydlig och skriftlig drog- och säkerhetspolicy.

Serveringstillståndet kan förenas med villkor om förordnade ordningsvakter. Detta gäller då verksamheten så kräver, till exempel då klubb eller dansverksamhet bedrivs. Det är tillståndshavarens ansvar att bedriva verksamheten så att skador och störningar undviks de övriga dagarna. Det är tillståndshavarens ansvar att se till att tillräckligt många ordningsvakter tjänstgör dessa dagar.

Det är tillståndshavarens ansvar att det föreligger tillstånd till offentlig tillställning (SFS 1993:1617). Om sådan verksamhet bedrivs ska gällande tillstånd kommuniceras med tillståndsenheten.

10. Tillfälliga tillstånd till allmänheten

Tillfälliga tillstånd till allmänheten kan bli aktuella i samband med till exempel festivaler och andra evenemang. Tillfälligt tillstånd till allmänheten får meddelas om serveringsstället tillhandahåller tillredd mat. Samma krav på sökandens lämplighet som tidigare nämnts gäller såväl vid ett tillfälligt tillstånd som vid ett stadigvarande serveringstillstånd.

Riktlinjer Kungälv

- Vid tillfällig servering till allmänheten beviljas normalt sett endast tillstånd för servering av öl, vin och andra jästa alkoholdrycker. Undantag för tillstånd av servering av spritdryck kan göras i enstaka fall avseende exempelvis även till kaffet i samband med måltid samt snaps till julbordsservering.

- Tillstånd beviljas generellt inte till evenemang som har en utpräglad dryckesinriktad karaktär.
- Sökanden ska ha rätt att disponera markytan/lokalen.
- Lagad mat ska tillhandahållas under restaurangliknande former och miljöns krav på livsmedelshantering ska vara uppfyllda.
- Serveringen ska bedrivas på en avgränsad serveringsyta med lämpligt antal sittplatser och acceptabla avgränsningar mot omgivningen.
- Betyggande tillsyn över serveringen ska ske och om krav på förordnade ordningsvakter ställs ska dessa följas.

11. Serveringstillstånd till slutna sällskap

Serveringstillstånd kan meddelas för servering i företag, förening eller annat slutet sällskap. För att det ska kunna vara fråga om ett slutet sällskap krävs att medlemskretsen är känd före det aktuella arrangemanget. Medlemskap ska inte kunna lösas i entrén eller på annat ställe samma dag. Vidare krävs att det finns ett gemensamt intresse eller ett annat innehållsmässigt samband mellan medlemmarna. Tillstånd till slutna sällskap får meddelas om serveringsstället tillhandahåller tillredd mat.

Ett serveringstillstånd kan vara stadigvarande eller tillfälligt. Ett stadigvarande tillstånd kan vara en så kallad klubb rättighet, det vill säga tillstånd för visst sällskap som förening, företag eller personalgrupp, eller en så kallad festvårings rättighet, det vill säga ett tillstånd till en restaurangrörelse som på beställning bedriver servering till olika slutna sällskap. Ett tillfälligt tillstånd kan gälla enstaka tillfälle eller enstaka tidsperiod.

Den som bedriver cateringverksamhet kan också ansöka om ett stadigvarande tillstånd till slutna sällskap. Den lokal där serveringen äger rum ska för varje tillfälle anmälas och godkännas av kommunen. Den som bedriver cateringverksamhet och önskar ett stadigvarande tillstånd till slutna sällskap ska ha ett eget kök för tillredning av mat.

Riktlinjer i Kungälv

- Tillstånd ges i normalfallet inte till klubbar med klar ungdomsanknytning och/eller där stor andel av medlemmarna är ungdomar.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

12. Provsmaekingstillstånd

Den som tillverkar alkoholdrycker från råvaror som producerats på den egna gården och som har ett stadigvarande serveringstillstånd har rätt att efter anmälan till kommunen erbjuda provsmaeking av de egenproducerade dryckerna. Om ett stadigvarande tillstånd saknas kan tillverkaren enligt ovan ansöka om ett särskilt tillstånd för provsmaeking.

Den som har ett stadigvarande serveringstillstånd kan anordna provsmaeking av sprit, vin, öl eller andra jästa alkoholdrycker vid ett tillfälligt arrangemang till allmänheten. Detta under förutsättning att serveringstillståndet omfattar de drycker som provsmaekingen avser samt den lokal där provsmaekingen ska äga rum. Tillståndshavaren ska innan arrangemanget göra en anmälan till kommunen.

Partihandlare som vill anordna provsmaeking av sprit, vin, öl eller andra jästa alkoholdrycker vid ett tillfälligt arrangemang till allmänheten kan ansöka om ett tillfälligt tillstånd för provsmaeking av de drycker som kommer att erbjudas.

13. Villkor vid meddelande av serveringstillstånd

En kommun kan i samband med meddelande av serveringstillstånd också meddela olika slags villkor. Syftet är att motverka alkoholpolitiska skadeverkningar. Exempel på villkor kan vara att ordningsvakter ska finnas, att alkoholdrycker endast får serveras genom bordsservering, vilka serveringstider som ska gälla, utbildning av personal i ansvarsfull alkoholserving vid sen serveringstid.

14. Tillsyn enligt alkohollagen

Tillsynen är ett viktigt led i alkoholpolitiken och en väsentlig del av kommunens förebyggande arbete för att motverka de sociala skadeverkningar som alkoholkonsumtion kan ge upphov till.

Folkhälsomyndigheten är den centrala tillsynsmyndighet som är vägledande vid tillämpningen av lagen. Länsstyrelsen är den regionala myndighet som kan ge kommunen vägledning men också utövar tillsyn över dess verksamhet.

Kommunen och polismyndigheten ansvarar för den direkta tillsynen av restaurangerna. Tillsyn av serveringsställen har dels ett förebyggande, dels ett korrigerande syfte. Tillsyn delas normalt sett in i yttre tillsyn, inre tillsyn och samordnad tillsyn. Därutöver tillkommer ett förebyggande tillsynsarbete. Tillsynsarbetet kan leda fram till utredning gällande olika former av sanktionsåtgärder.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

14.1 Yttre tillsyn

Vid yttre tillsyn görs tillsynsbesök på restauranger eller tillfälliga evenemang under pågående verksamhet där fokus ligger på hur verksamheten bedrivs med tanke på ordning och nykterhet, att servering inte sker till minderåriga och/eller märkbart påverkade personer, förekomst av mat och att serveringsansvarig person finns på plats. Vid yttre tillsyn kontrolleras också att försäljningen sker i enlighet med tillståndet avseende t ex vilka slag av alkoholdrycker som säljs, om servering sker till allmänhet eller till slutet sällskap, serveringslokalerna, köket, matutbudet, serveringstiderna.

14.2 Inre tillsyn

Inre tillsyn innebär att kommunen arbetar med att granska om den som har serveringstillstånd fortfarande uppfyller alkohollagens krav på personlig och ekonomisk lämplighet. Granskning sker ofta med hjälp av andra myndigheter såsom till exempel Polismyndigheten och Skatteverket. Inre tillsynsarbete innefattar också granskning av restaurangrapporter och marknadsföring.

14.3 Samordnad tillsyn

En samordnad tillsyn är ett fördjupat tillsynsarbete där flera myndigheter samarbetar och tillsammans gör tillsynsbesök på restauranger och tillfälliga evenemang. Syftet med tillsynen är att se till att restaurangverksamheten bedrivs enligt gällande lagar och bestämmelser och att branschens aktörer kan konkurrera på lika villkor.

14.4 Förebyggande tillsyn

Förebyggande tillsyn är kommunens arbete med att sprida kunskaper om hur alkohollagen ska omsättas i det praktiska arbetet på serveringsstället. Med en fortlöpande dialog mellan kommunen och tillståndshavaren kan eventuella brister omedelbart rättas till. Förebyggande tillsyn innefattar också information och medverkan till utbildningar i ansvarsfull alkoholservice.

14.5 Ansvarsfull alkoholservice

Arbetsmetoden ansvarsfull alkoholservice är ett arbetssätt som syftar till en minskning av alkoholrelaterade våldsbrott i krog- och nöjesliv.

Metoden ansvarsfull alkoholservice vilar på tre ben:

- samverkan mellan restaurangbranschen, kommunen och polisen,
- utbildning i ansvarsfull alkoholservice (RUS-utbildningar) samt
- tillsynsarbete.

Riktlinjer Kungälv

- Alla serveringsställen med serveringstillstånd till allmänheten ska få minst ett tillsynsbesök per år.
- Nöjesinriktade serveringsställen ska få minst två tillsynsbesök per år.
- Vid inkomna anmälningar mot restauranger ska tillsynsbesök göras snarast.
- Samordnad tillsyn bör ske minst tre gånger per år på verksamheter med stadigvarande serveringstillstånd.
- Vid större tillfälliga tillstånd till allmänheten, till exempel festivaler, ska tillsynsbesök göras i möjligaste mån.
- Inre tillsynsarbete sker kontinuerligt under året.
- Individuella bedömningar och prioriteringar kring behov av tillsyn görs löpande under året, vilket innebär att olika serveringsställen kan få olika antal tillsynsbesök beroende på verksamhetens art eller inkomna uppgifter av betydelse för tillståndet.
- En detaljerad tillsynsplan ska utformas varje år gällande tillsyn över alla stadigvarande serveringstillstånd i kommunen.
- Alkoholhandläggaren ska arbeta för att krögare och personal som arbetar med servering av alkoholdrycker genomgår utbildning i ansvarsfull alkoholservering.

15. Kommunens sanktionsmöjligheter

Kommunen har huvudansvaret för den fortlöpande tillsynen av verksamheter med serveringstillstånd och är den myndighet som kan vidta sanktionsåtgärder. Kommunen har skyldighet att ingripa när verksamheten med tillstånd eller tillståndshavaren ej längre uppfyller kraven på lämplighet eller bryter mot bestämmelser i alkohollagen. Administrativa ingripanden är till för att få bort missförhållanden och för att förhindra att nya uppstår.

16. Överklagande

Beslut enligt alkohollagen gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet. Detta avser såväl ansöknings- som åtgärdsärenden. Kommunens beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten av den som berörs av beslutet. Överklagandet ska lämnas till sociala myndighetsnämnden senast tre veckor från den dag beslutet delgavs.

En kommun får meddela en tillståndshavare en erinran, en varning eller återkalla tillståndet om denne inte uppfyller de krav som gällde för tillståndets meddelande eller bryter mot alkohollagens bestämmelser.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

17. Avgifter

Kommunen har enligt alkohollagen rätt att ta ut avgifter för prövningen samt tillsynen av den som har ett serveringstillstånd. Avgifterna beslutas av kommunfullmäktige och baseras på självkostnads- och likställighetsprincipen.

Riktlinjer i Kungälv

- Tillsynsavgifterna i Kungälv kommun för alla med stadigvarande serveringstillstånd är uppdelade i en fast årlig tillsynsavgift samt en rörlig del, som baseras på vilken omsättningen verksamheten har.
- Information om aktuella avgifter för ansökan och tillsyn ges av alkoholhandläggaren eller kan inhämtas på kommunens webbsida.

18. Försäljning och servering av folköl

Folköl är en alkoholdryck som har en alkoholhalt överstigande 2,25 men inte 3,5 volymprocent. Detaljhandel med folköl är tillåten om näringsidkaren har anmält verksamheten hos den kommun där försäljningen ska ske. Försäljning får inte påbörjas innan anmälan har gjorts.

Förutsättningen för detaljhandel med folköl är att butiken även har ett brett sortiment av matvaror. Enbart ett så kallat kiosksortiment och/eller någon enstaka matvara uppfyller inte kravet. Lokalen måste vara godkänd av miljöenheten som stadigvarande livsmedelslokal för hantering av matvaror. Servering av folköl är dessutom tillåten om verksamheten bedrivs i en lokal som är registrerad som ovan och lagad/tillredd mat serveras.

Den som bedriver försäljning av folköl ska utöva särskild egenkontroll över försäljningen och svara för att personalen har nödvändiga kunskaper som gäller vid försäljning av folköl. Egenkontrollprogrammet ska vara skriftligt.

Kommunen får ta ut en årlig tillsynsavgift av dem som säljer eller serverar folköl. Kommunen och polismyndigheten är tillsynsmyndigheter över folkölsförsäljningen. Om inte alkohollagens regler följs kan kommunen utfärda förbud av folkölsförsäljning i sex månader. Om regelbrottet upprepas eller anses allvarligt kan kommunen förbjuda försäljning i tolv månader. Om förbud bedöms vara en alltför ingripande åtgärd kan i stället en varning meddelas.

Riktlinjer i Kungälv

- Partille kommun upprättar register över dem som säljer och serverar folköl i kommunen samt tar emot anmälningar.
- Egenkontrollprogram ska skickas in till Partille kommun i samband med anmälan av ny verksamhet.
- Butiker med folkölsförsäljning ska få minst ett tillsynsbesök per år.
- Tillsyn av folkölsförsäljare sker då möjlighet finns till det i samarbete med polismyndigheten.

19. Levandegöra

Styrdokument publiceras på kommunens hemsida under styrande dokument.

20. Uppföljning

Dokumentansvarig ser löpande till att styrdokumentet är uppdaterat.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-30

Sida

34 (41)

§ 714/2023

Riktlinjer för serveringstillstånd (Dnr SMN2023/0651)

Sammanfattning

Kommunen ska ha tydliga riktlinjer som redogör för vad som gäller enligt alkohollagen och anslutande föreskrifter samt vilken hänsyn till lokala förhållanden som kommunen tar vid tillståndsprövning. Syftet med riktlinjerna är att skapa en förutsebarhet för den som planerar en etablering. Riktlinjerna ska också skapa likabehandling av ansökningar om serveringstillstånd inom kommunen.

Gällande riktlinjer för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen fastställdes av kommunstyrelsen den 11 december 2019. Då riktlinjernas giltighetstid sträcker sig till den 31 december 2023 behöver de ses över och fastställas igen. Verksamheten bedömer att de nuvarande riktlinjerna fortfarande är till största delen aktuella men att de behöver uppdateras avseende vissa faktauppgifter och inaktuella referenser. Kungälv har sedan den 1 juli 2023 upprättat nytt samverkansavtal med Partille kommun som utför all handläggning och tillsyn av serveringstillstånd.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Riktlinjer för serveringstillstånd

Bilaga Riktlinjer för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen

Förslag till Kommunstyrelsen

Riktlinjer för serveringstillstånd och tillsyn enligt alkohollagen antas.

Expedieras till:
Kommunstyrelsen

För kännedom till:

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Beredningsskrivelse

1(2)

Datum

12/6/2023

Ärende:

Policy för elevhälsan

Diarienummer:

KS2022/1027-14

Instans:

Beredningen för lärande och kultur

Beredningsskrivelse - Policy för Kungälv kommun elevhälsa, svar på återremiss

Beredningen för lärande och kultur har reviderat det förslag på Policy för Kungälv kommun elevhälsa som återremitterades vid kommunstyrelsen sammanträde den 20 september 2023.

Ärendet återremitterades med motiveringen: Ärendet återremitteras med anledning av förvaltningens synpunkter om revideringar och utifrån nya strukturen för styrdokument.

Policyn har tidigare hanterats av Beredningen för lärande och kultur som reviderade det förslag på policy för elevhälsan för Kungälv kommunala grundskolor som Beredningen för bildning och lärande tog fram och som återremitterades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2022-10-06.

Ärendet återremitterades då med motiveringen: Orsaken är att policyn saknar allt som rör ordning, trygghet i klassrum och på skola.

Policyn för elevhälsan är en del av arbetet med beredningsuppdraget: Politisk inriktning om hur bästa möjliga förutsättningar skapas för en kunskapsskola med hög måluppfyllelse.

I Kungälv kommun strävar vi efter att alla barn och elever ska få möjlighet att lyckas i skolan. Att få likvärdiga möjligheter från början är viktigt och ett väl fungerande arbete inom elevhälsan är nödvändigt för att alla elever skall få goda förutsättningar för det livslånga lärandet.

All personal som arbetar på skola har ett gemensamt uppdrag att främja elevers hälsa. Det innebär bland annat att de skall delta i att skapa lärandemiljöer för varje elev. Strävan ska vara att skapa en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. Relationer och samspel är centralt för att uppfylla målen. Elevhälsa innebär att aktivt arbeta för att främja elevers fysiska och psykiska välbefinnande. Det finns ett flertal generella frisk- och riskfaktorer som främjar hälsa och förebygger ohälsa. Elevhälsa kan ske på flera nivåer, på individ-, grupp och organisationsnivå. Det är skollagens målsättning att förflytta fokus från åtgärdande arbete

**BEREDNINGEN FÖR
BILDNING OCH LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Beredningsskrivelse - Policy för Kungälv kommun elevhälsa, svar på återremiss 2(2)

Datum
12/6/2023

på individnivå till främst hälsofrämjande och förebyggande arbete på grupp- och organisationsnivå.

För att nå visionen bör en satsning på utbildning av personal som arbetar med barn och elever ske kontinuerligt. Ett av uppdragen i budgetdirektivet till förvaltningen är att: "NPF-säkra en grundskola 2023". Beredningen för lärande och kultur anser att olika insatser bör bejakas för att stegvis nå målet. Med en NPF-säkrad skola får alla elever möjlighet till rätt förutsättning för att utvecklas utefter sina möjligheter.

En vision beredningen för lärande och kultur har är att Kungälv kommun kommunala grundskolors elevhälsa har kunskap om HBTQ+. De i sin tur delger sin kunskap till samtlig personal på skolan. Dessutom har vi i kommunen ett aktivt arbete för att skapa en öppen och inkluderande verksamhet. Alla elever skall erbjudas kunskap om allas lika värde och betydelse om HBTQ+ och alla skolor skall sträva efter att ha en öppenhet i ämnet.

Med denna policy ser vi att vi kvalitetssäkrar kommunens skolor och elevernas kunskapsinhämtning. En skola där alla får plats och hjälp med kunskapsinhämtning är en skola där alla elever lyckas.

Beredningen för lärande och kultur föreslår att denna policy för elevhälsan ligger till grund för en ny elevhälsoplan i Kungälv kommun.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Policy för Kungälv kommun elevhälsa antas.

Beredningen för lärande och kultur

Expedieras till: Dennis Reinhold
Matilda Skön
Nämndsekreterare

För kännedom till:

KUNGÄLVSKOMMUN

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2023-11-27

Förvaltningens bedömning, svar på återremiss (Dnr KS2022/1027-15)

Sammanfattning

Arbetet med revidering ska ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Beredningen för lärande och kultur har reviderat Policy för elevhälsan. Kommunstyrelsen återremitterade policyn 2023-09-20 med anledning av förvaltningens synpunkter på innehåll och formalia.

Förvaltningen lämnar i denna skrivelse synpunkter på reviderad version av policy för elevhälsan.

Juridisk bedömning

Enligt 2 kap. 25 § skollagen ska alla elever i skolan ska ha tillgång till elevhälsa, som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande.

Policy för elevhälsan är förenlig med gällande lagstiftning.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ställer sig positiv till att en vägledande policy gällande elevhälsan finns i Kungälvskommun.

Kommentarer som förvaltningen framförde i tjänsteskrivelse 2023-09-15 gällande formalia är nu beaktade i reviderad version av styrdokumentet.

Ekonomisk bedömning

Policy för elevhälsan lyfter ett par områden som är kostnadsdrivande och inte ryms inom befintlig ram. Exempel på detta är lokalanpassningar och den kontinuerliga kompetensutvecklingen. Förvaltningen ställer sig positiv till kompetensutveckling men behöver poängtera att det innebär kostnader.

Vad gäller avsnittet om HBTQ+ så är samtlig personal på stödenheten samt samtliga skolsköterskor, som arbetade under föregående läsår HBTQ+ diplomerade från RFSL. Vill vi behålla denna spetskompetens krävs att vi diplomerar även nyanställda vilket kommer innebära kostnader.

Dennis Reinhold
Sektorchef bildning och lärande

Postadress: Kungälvskommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303-23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

Policy för Kungälvvs kommuns elevhälsa

Policy

Diarie-/dokumentnummer: <KS2022/1027>

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: <Utskott/beredning/nämnd>

Ersätter tidigare beslut <Datum-...Instans §.../År>

Giltighetstid: <Datum-...>

Dokumentansvarig: <Funktion>

Senast uppdaterad av: <Handläggare vid dokumentets upprättande>

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument	3
Skollagen.....	3
Skolverket	4
Kungälvvs kommuns strategiska mål	4
3. Syfte.....	4
Vad är syftet med elevhälsan?	5
4. Begreppsdefinition.....	5
5. Begrepp inom elevhälsan.....	5
6. Mål och viljeinriktning.....	6
7. Budgetdirektiv 2023	6
8. Framtida vision.....	7
9. Sammanfattning	7
10. Levandegöra	8
11. Uppföljning.....	8

1. Inledning

Det går inte att bortse från att varje skola är unik och har olika förutsättningar. Det är en av orsakerna till att det inte finns *ett* sätt för hur elevhälsoarbetet skall genomföras. Dock är det av stor vikt att man som kommun ger de kommunala skolorna förutsättningar till ett mer salutogent arbetssätt.

En framgångsrik skolgång är en av de viktigaste skyddsfaktorerna i ett livsperspektiv. I skollagen (2010:800) som trädde i kraft i juli 2011 används begreppet samlad elevhälsa. Elevhälsan omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. I elevhälsan ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator samt specialpedagogisk kompetens. I skolans lokala elevhälsa kan även studie- och yrkesvägledare ingå.

Forskning beskriver elevhälsoarbetet som dubbelriktat. Det innebär att barns och ungdomars fysiska och psykiska hälsa är viktiga faktorer i deras förutsättningar för ett bra lärande. Det betyder att när man lär sig så kan det bidra till hälsa och välbefinnande.¹

Enligt folkhälsomyndigheten ökar den psykosociala ohälsan bland barn och unga. Det finns forskning som visar att när man i skolan lär barn och unga om riskfaktorer inom ohälsa är detta en start till bättre psykiskt mående. Dock visar samma forskning att om man inte fortlöpande intar kunskap i området avtar effekten².

All personal som arbetar på skola har ett gemensamt uppdrag att främja elevers hälsa. Det innebär bland annat att de skall delta i att skapa lärandemiljöer för varje elev **inklusive ge förutsättningar för studiero** Strävan ska vara att skapa en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. Relationer och samspel är centralt för att uppfylla målen. Arbetssätt och organisation har ett inkluderande förhållningssätt där hela eleven är i fokus. Elevhälsa börjar i klassrummet. Elevhälsa innebär att aktivt arbeta för att främja elevers fysiska och psykiska välbefinnande. Det finns ett flertal generella frisk- och riskfaktorer som främjar hälsa och förebygger ohälsa. Elevhälsa kan ske på flera nivåer: på individ-, grupp- och organisationsnivå. Det är skollagens målsättning att förflytta fokus från åtgärdande arbete på individnivå till främst hälsofrämjande och förebyggande arbete på grupp- och organisationsnivå.

2. Relation till andra styrdokument

Skollagen

Skollagen 2 kap 25§ anges följande;

För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

---

¹ Skolverket 2019

² folkhälsomyndigheten, 2021

KUNGÄLV KOMMUN

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.³

För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal. Elevhälsan ska vara en del av skolans kvalitetsarbete. Vid behov ska elevhälsan samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

För medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog eller speciallärare. Lag (2022:1315).

Skolverket

Skolverket⁴ har skrivit om elevhälsans riktlinjer och mål. Där står bland annat att det är huvudmannen som avgör hur mycket personal som elevhälsan ska ha och vilken kompetens som behövs utifrån lokala behov och förutsättningar. Skolverket menar att tillgången till de olika professionerna kan variera men att det *måste finnas tillgång till personal inom elevhälsan i den utsträckning som krävs för att skolan ska kunna ge eleverna de insatser de behöver. Personalen inom elevhälsan ska också ha den utbildning som krävs för att skolan ska kunna ge eleverna de insatser de behöver.*

Kungälv kommun strategiska mål

Policy för Kungälv kommun Elevhälsa tar hänsyn till kommunfullmäktiges strategiska mål inom utbildningsområdet som är:

-Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande. Kommunen är som huvudman ansvarig för den kommunala utbildningen. Det politiska ansvaret innebär att skapa så goda förutsättningar som möjligt för det livslånga lärandet. Det handlar bland annat om elevhälsa, bra och välutbildade lärare och skolledare, IT, läromedel och lokaler med mera. Det handlar också om ledning och styrning av en omfattande organisation, att rätt beslut fattas på rätt nivå⁵.

Policy för elevhälsan i Kungälv kommun är ett strategiskt styrdokument. Policyn tar utgångspunkt i de mål för elevhälsan och de formuleringar om verksamhet för barn och unga som presenteras i Elevhälsoplanen antagen av rektorsgruppen [2022-06-01](#) [2020-04-30](#)⁶.

3. Syfte

Allt arbete som rör elevers hälsa, lärande och utveckling, på alla nivåer i vår organisation är elevhälsoarbete. Detta policydokument för Kungälv kommun elevhälsa är ett stöd för elevhälsoarbete i organisationen. Här beskriver vi våra visioner om den framtida elevhälsan i Kungälv kommun.

³ SFS 2010:800 Skollag, Stockholm: Utbildningsdepartementet

⁴ Skolverket (2021), Elevhälsa

⁵ Kungälv Trion 2021–2022

⁶ Elevhälsoplan för grundskolan Kungälv kommun 2020-04-30

Syftet med policyn är att skapa en gemensam riktning för utvecklingen av elevhälsoarbetet i de kommunala skolorna i Kungälv. Policyn skall bidra till att öka likvärdigheten och kvalitén på elevhälsoarbete som gynnar alla elevers kunskapsinhämtning i Kungälv kommunala skolor.

Beredningen för **lärande och kultur** **Bildning och lärande** föreslår att denna policy för elevhälsan ligger till grund för en ny elevhälsoplan i Kungälv kommun.

Vad är syftet med elevhälsan?

Enligt styrdokumentet ska skolan genom sitt demokratiska uppdrag främja ett skolklimat där alla barn och elever känner sig trygga och respekterade. Detta genom ett aktivt och systematiskt värdegrundsarbete.

Det är viktigt att elevhälsan bidrar till en positiv lärande lärandesituation för eleverna. Personal med olika kompetenser ska arbeta tillsammans för att nå detta gemensamma mål. Elevhälsans roll ska i första hand vara förebyggande och hälsofrämjande.

Elevhälsan ska bidra till att skapa tryggmiljöer som främjar elevernas lärande, studiero, utveckling och hälsa. Det innebär att elevhälsan ska bidra till att skapa miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. Elevhälsans medverkan är viktig när det gäller generella frågor om elevernas arbetsmiljö och skolans värdegrund.

Elevhälsan ska också stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. I det individuellt inriktade arbetet har elevhälsan därför ett särskilt ansvar för att röja undan hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling. Till exempel kan personal med specialpedagogisk kompetens bedöma och planera hur en elevs problem bäst ska hanteras i undervisningen utifrån vad man vet om bland annat elevens hälsa och sociala situation (SFS 2010:800).

Målet skall vara att alla som arbetar inom elevhälsan ska ha ett respektfullt bemötande och bidra till en miljö där alla känner sig välkomna och inkluderade. Det innebär inte att bemöta alla lika – utan ambitionen är att bemöta alla utifrån vars och ens förutsättningar oavsett vem det är.

4. Begreppsdefinition

Begreppet skolor i policyn innefattar den kommunala **anpassade grundskolan** **grundsärskolan** och de kommunala grundskolor som finns i Kungälv kommun.

Definition av begreppet likvärdighet innebär att alla elever skall ha tillgång till elevhälsa oavsett vilken kommunal skola eleven går på i Kungälv kommun. Hur verksamheten skall utformas för att nå målet kan variera beroende på skolornas behov och förutsättningar.

I Kungälv kommuns skrift om policy för styrdokument står följande; *En policy är en övergripande avsiktsförklaring, som vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas*⁷.

5. Begrepp inom elevhälsan

Den grundläggande faktorn inom det salutogena perspektivet är att utgå från individens möjligheter i stället för svårigheter. Fokus ligger på det som fungerar hos eleven när det gäller samspelet i den miljö som finns i skolan. Det salutogena perspektivet utgår från det som kan bli möjligt att uppnå.

En tillgänglig och trygg skola för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) gynnar samtliga elever. NPF-säkrad skola innebär att eleven inte måste ha en diagnos för att få tillgång till

⁷ Policy för styrdokument Kungälv kommun

KUNGÄLVSKOMMUN

olika hjälpmedel. En förutsättning för att en skola skall bli NPF-säkrad är att alla som arbetar på skolan får den kunskapen som behövs för att möta alla elever.

Kunskap inom HBTQ+ innebär att alla elever får lika möjlighet och förutsättningar att uppnå en god hälsa. Enligt Socialstyrelsens definition är HBTQ+ är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner.⁸

6. Mål och viljeinriktning

Mål och viljeinriktning i dokumentet följer gällande lagstiftningar. Samtliga elever ska ha tillgång till elevhälsa. Målet är en fullt fungerande skolverksamhet i alla avseende. Policydokumentets viljeinriktning är att medverka till att främja elevernas arbetsmiljö och skolans värdegrund genom ett salutogent arbetssätt.

7. Budgetdirektiv 2023

7 april 2022 tog fullmäktige ett nytt budgetdirektiv⁹. I den står det bland annat:

“En skola som passar alla – NPF-säkrad skola

Inom skolans utveckling uppdrar vi att arbeta med att NPF-säkra skolan utifrån den fysiska miljön och genom att utveckla förhållningssätt och arbetsmetoder. En bärande del i förhållningssättet innebär bland annat att man inte måste ha en diagnos för att för att få tillgång till olika hjälpmedel. En satsning på NPF-säkring måste innebära att personal kompetensutvecklas i arbetsmetoder och förhållningssätt. Av skolor som genomfört NPF-säkring kan man lära att man tagit hjälp från externa parter (...) som t ex riksförbundet Attentions utbildningscenter.

Anpassad fysisk miljö

Det behövs en utveckling av förmågan att anpassa klassrumsmiljön som alla elever har tillgång till. Dit hör anpassning i alla klassrum, möblemang samt individuellt elevanpassade faciliteter.”

Ett av uppdragen till förvaltningen är: *“NPF-säkra en grundskola 2023”*.

För att nå visionen om en skola som passar alla menar Beredningen för **lärande och kultur bildning och lärande** att olika insatser bör bejakas för att stegvis nå målet.

⁸ Socialstyrelsen, Hbtq+. 2021

⁹ <https://www.kungalv.se/siteassets/dokument/kommun-och-politik/protokoll-och-handlingar/kallelser/kommunfullmaktige/2022/kallelse-kommunfullmaktige-2022-04-07.pdf>

8. Framtida vision

Beredningen för **lärande och kultur Bildning och lärande** har en långsiktig vision om framtidens skola. Det är en skola där alla elever får vara den de är och får den hjälp och stöd som de behöver för att kunna utvecklas, tillägna sig kunskap och må bra.

En väg för att nå denna vision är att alla planerade nybyggnationer av kommunala grundskolor har lärmiljöer som möter alla elevers behov. Här ser beredningen att hänsyn ska tas till en kreativtetsbaserad lärmiljö som gynnar alla elever med anpassning efter deras ålder och behov.

För att nå visionen bör en satsning på utbildning av personal som arbetar med barn och elever ske kontinuerligt. Vår vision är att alla kommunala grundskolor blir NPF-säkrade. Med start av en NPF-säkrad skola under 2023 enligt budgetdirektiv 2023. Med en NPF-säkrad skola får alla elever möjlighet till rätt förutsättning för att utvecklas utefter sina möjligheter.

En vision beredningen för **lärande och kultur Bildning och lärande** har är att Kungälv kommun kommunala grundskolors elevhälsa har kunskap om HBTQ+. Elevhälsan delger i sin tur sin kunskap till samtlig personal på skolan. Dessutom har vi i kommunen ett aktivt arbete för att skapa en öppen och inkluderande verksamhet. Alla elever skall erbjudas kunskap om allas lika värde och betydelse om HBTQ+ och alla skolor skall sträva efter att ha en öppenhet i ämnet.

Med dessa framtidsvisioner ser vi att vi kvalitetssäkrar kommunens skolor och elevernas kunskapsinhämtning. En skola där alla får plats och hjälp med kunskapsinhämtning är en skola där alla elever lyckas.

9. Sammanfattning

I Kungälv kommun strävar vi efter att alla barn och elever ska få möjlighet att lyckas i skolan. Att få likvärdiga möjligheter från början är viktigt och ett väl fungerande arbete inom elevhälsan är nödvändigt för att alla elever skall få goda förutsättningar för det livslånga lärandet.

All personal som arbetar på skola har ett gemensamt uppdrag att främja elevers hälsa. Det innebär bland annat att de skall delta i att skapa lärandemiljöer för varje elev. Strävan ska vara att skapa en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. Relationer och samspel är centralt för att uppfylla målen. Elevhälsa innebär att aktivt arbeta för att främja elevers fysiska och psykiska välbefinnande. Det finns ett flertal generella frisk- och riskfaktorer som främjar hälsa och förebygger ohälsa. Elevhälsa kan ske på flera nivåer, på individ-, grupp- och organisationsnivå. Det är skollagens målsättning att förflytta fokus från åtgärdande arbete på individnivå till främst hälsofrämjande och förebyggande arbete på grupp- och organisationsnivå.

För att nå visionen bör en satsning på utbildning av personal som arbetar med barn och elever ske kontinuerligt. Ett av uppdragen i budgetdirektivet till förvaltningen är att: "NPF-säkra **en** grundskola 2023". Beredningen för **lärande och kultur bildning och lärande** anser att olika insatser bör bejakas för att stegvis nå målet. Med en NPF-säkrad skola får alla elever möjlighet till rätt förutsättning för att utvecklas utefter sina möjligheter.

En vision beredningen för **lärande och kultur Bildning och lärande** har är att Kungälv kommun kommunala grundskolors elevhälsa har kunskap om HBTQ+. De i sin tur delger sin kunskap till samtlig personal på skolan. Dessutom har vi i kommunen ett aktivt arbete för att skapa en öppen och inkluderande verksamhet. Alla elever skall erbjudas kunskap om allas lika värde och betydelse om HBTQ+ och alla skolor skall sträva efter att ha en öppenhet i ämnet.

Med denna policy ser vi att vi kvalitetssäkrar kommunens skolor och elevernas kunskapsinhämtning. En skola där alla får plats och hjälp med kunskapsinhämtning är en skola där

**KUNGÄLV
KOMMUN**

alla elever lyckas.

Beredningen för **lärande och kultur** **Bildning och lärande** föreslår att denna policy för elevhälsan ligger till grund för en ny elevhälsoplan i Kungälv kommun.

10. Levandegöra

Policydokumentet utgör grunden för utskottets handlingsplaner. Förvaltningen bryter ner handlingsplanerna i verksamhetsplaner. Policyns viljeinriktning ska genomsyra samtliga styrdokument som en röd tråd.

Policy för Kungälv kommuns elevhälsa publiceras på kommunens hemsida och följs upp under varje mandatperiod.

11. Uppföljning

I samband med att Policy för Kungälv kommuns elevhälsa revideras varje mandatperiod blir ansvariga politiker uppdaterade och dialog förs om utvecklingen inom område.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-09-20

Sida

41 (52)

§ 240/2023

Beredningskrivelse - Policy för elevhälsan - efter återremiss (Dnr KS2022/1027)

Beredningen för lärande och kultur har reviderat det förslag på policy för elevhälsan för Kungälvskommunala grundskolor som Beredningen för bildning och lärande tog fram och som återremitterades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2022-10-06.

Ärendet återremitterades med motiveringen: *Orsaken är att policyn saknar allt som rör ordning, trygghet i klassrum och på skola.*

Policyn för elevhälsan är en del av arbetet med beredningsuppdraget: Politisk inriktning om hur bästa möjliga förutsättningar skapas för en kunskapsskola med hög måluppfyllelse. I Kungälvskommun strävar vi efter att alla barn och elever ska få möjlighet att lyckas i skolan.

Att få likvärdiga möjligheter från början är viktigt och ett väl fungerande arbete inom elevhälsan är nödvändigt för att alla elever skall få goda förutsättningar för det livslånga lärandet.

All personal som arbetar på skola har ett gemensamt uppdrag att främja elevers hälsa. Det innebär bland annat att de skall delta i att skapa lärandemiljöer för varje elev. Strävan ska vara

att skapa en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. Relationer och samspel är centralt för att uppfylla målen. Elevhälsa innebär att aktivt arbeta för att främja elevers fysiska och psykiska välbefinnande. Det finns ett flertal generella frisk- och riskfaktorer

som främjar hälsa och förebygger ohälsa. Elevhälsa kan ske på flera nivåer, på individ-, grupp- och organisationsnivå. Det är skollagens målsättning att förflytta fokus från åtgärdande arbete

på individnivå till främst hälsofrämjande och förebyggande arbete på grupp- och organisationsnivå.

För att nå visionen bör en satsning på utbildning av personal som arbetar med barn och elever

ske kontinuerligt. Ett av uppdragen i budgetdirektivet till förvaltningen är att: "NPF-säkra en grundskola 2023". Beredningen för lärande och kultur anser att olika insatser bör bejakas för att stegvis nå målet. Med en NPF-säkrad skola får alla elever möjlighet till rätt förutsättning för

att utvecklas utefter sina möjligheter.

En vision beredningen för lärande och kultur har är att Kungälvskommuns kommunala grundskolors elevhälsa har kunskap om HBTQ+. De i sin tur delger sin kunskap till samtlig personal på skolan. Dessutom har vi i kommunen ett aktivt arbete för att skapa en öppen och

KOMMUNSTYRELSEN**KUNGÄLVSKOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-09-20

Sida

42 (52)

inkluderande verksamhet. Alla elever skall erbjudas kunskap om allas lika värde och betydelse om HBTQ+ och alla skolor skall sträva efter att ha en öppenhet i ämnet.

Med denna policy ser vi att vi kvalitetssäkrar kommunens skolor och elevernas kunskapsinhämtning. En skola där alla får plats och hjälp med kunskapsinhämtning är en skola där alla elever lyckas.

Beredningen för lärande och kultur föreslår att denna policy för elevhälsan ligger till grund för en ny elevhälsoplan i Kungälvskommun.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Beredningsskrivelse - Policy för elevhälsan - efter återremiss

Bilaga Policy för Kungälvskommuns elevhälsa

Bilaga Protokollsutdrag - Beredningsskrivelse - Policy för elevhälsan - efter återremiss - Beredningen för lärande och kultur

Bilaga Protokollsutdrag - Beredningsskrivelse - Policy för elevhälsan - Kommunfullmäktige

Bilaga Förvaltningens bedömning

Bilaga Protokollsutdrag - Beredningsskrivelse - Policy för elevhälsan - efter återremiss -

Utskottet för Bildning och lärande

Förvaltningens bedömning efter återremiss

Yrkande

Miguel Odhner (S): Återremiss med anledning av förvaltningens synpunkter om revidering och utifrån nya strukturen för styrdokument.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på återremissyrkandet och finner att kommunstyrelsen återremitterar ärendet.

Beslut

1. Ärendet återremitteras med anledning av förvaltningens synpunkter om revideringar och utifrån nya strukturen för styrdokument.

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVSKOMMUN

Justeras sign

Beredningsskrivelse

1(2)

Datum
12/6/2023

Ärende:
Barn och ungdomspolicy

Diarienummer:
KS2023/1053-8

Instans:
Beredningen för lärande och kultur

Beredningsskrivelse - Barn och ungdomspolicy, svar på återremiss

Beredningen för lärande och kultur har reviderat det förslag på Barn och ungdomspolicy som återremitterades vid kommunstyrelsen sammanträde den 20 september 2023.

Ärendet återremitterades med motiveringen: *Ärendet återremitteras med anledning av att det ska ha samma struktur som övriga styrdokument med hänvisning till förvaltningens bedömning.*

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Barn och ungdomspolicyn för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn grundligt och genomfört ändringar för att göra dokumentet aktuell och uppdaterat utifrån nuvarande lagstiftningar.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Barn- och ungdomspolicy antas och gäller till och med 2027-12-31

Beredningen för lärande och kultur

**BEREDNINGEN FÖR
LÄRANDE OCH KULTUR**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Beredningskrivelse - Barn och ungdomspolicy, svar på återremiss

2(2)

Datum

12/6/2023

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Barn- och ungdomspolicy

Policy

Diarie-/dokumentnummer: **KS2019/2039**

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: Beredningen för lärande och kultur

Ersätter tidigare beslut <Datum-...Instans §.../År>

Giltighetstid: 2027-12-31

Dokumentansvarig: <Funktion>

Senast uppdaterad av: <Handläggare vid dokumentets upprättande>

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
Barn och ungdomspolicy för Kungälv kommun	3
2. Relation till andra styrdokument	4
3. Syfte	4
4. Mål och viljeinriktning	4
Övergripande mål för Barn och ungdomsarbetet	4
Barn och ungdomspolicy för Kungälv kommun	5
5. Levandegöra	7
6. Uppföljning	7

1. Inledning

Barn och ungdomspolicy för Kungälv kommun

Beredningen för lärande och kultur har våren 2023 reviderat barn- och ungdomspolicyn för Kungälv kommun. Vi utgår från nuvarande lagstiftningar gällande barn och ungdomar och barnkonventionen.¹

De konkreta förändringsförslag som finns i vårt förslag till barn och ungdomspolicy utgår från den gamla barn och ungdomsplanen och handlar om löpande utbildning och bildande av ett nytt politiskt ansvarsområde.

Vi föreslår att det i varje beredning och utskott finns en person som får ansvaret att tillse att barnperspektivet beaktas i samtliga beslut. Denna person behöver då särskild utbildning för detta. Det är önskvärt att dessa har kontakt med framtidsgruppen som har ansvar för ett "tryggt och socialt hållbart Kungälv."

De folkvalda som tilldelas detta ansvarsområde föreslår vi bildar en egen arbetsgrupp som ska genomföra möten där man arbetar med barn och ungdomsfrågor. Den stora fördelen med denna grupp är att den har företrädare för samtliga politiska områden. Denna grupp ansvarar för att barn och ungdomsvisionen uppdateras när nya beslut fattas som rör just barn och ungdomar. På det viset får vi ett levande dokument. Denna grupp ska samarbeta med framtidsgruppen. Det ska alltså inte "potentiellt" vara några politiker i gruppen utan det ska vara uppstyrt från början.

Vem är ansvarig för att genomföra utbildningen, kan befintliga utbildningar utökas att gälla fler personer, främst då de ungdomsansvariga förtroendevalda? Detta borde vara möjligt att genomföra inom befintlig förvaltning.

Varje beslut som fattas av kommunfullmäktige alltid ska ha med och beakta barnperspektivet/barnkonventionen. Barnkonventionen eller Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barns rättigheter som den heter är sedan 1 januari 2022 en del av svensk lag.²

Detta anser vi vara nästa naturliga steg i fullmäktiges beslut om att alltid ha med barnperspektivet i samtliga beslut.

Från och med 2017 är det även lag, därför anser vi att vårt förslag är effektivt och kostnadsbesparande.

Detta kommer även bli lag fr.o.m. 2017. Vi anser att vårt förslag är effektivt och kostnadsbesparande.

¹ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197 (hämtad 2023-03-07)

² Skolverket: Barnkonventionen i skolan <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/barnkonventionen> (hämtad 2023-03-10)

**KUNGÄLV
KOMMUN**

2. Relation till andra styrdokument

Nationella styr-, plan- och måldokument

Vid framtagandet av barn- och ungdomspolicyn har hänsyn tagits till följande nationella styrdokument:

- Skollagen (2010:800)
- Socialtjänstlagen (2001:453)
- Förenta nationernas konvention om barns rättigheter (Barnkonventionen)
- Proposition(2009/10:232) om strategier för att stärka barnets rättigheter i Sverige.
- Nationella folkhälsomålen, Statens Folkhälsoinstitut
- Mål för den nationella ungdomspolitiken
- EU:s ungdomspolitik

Kommunala styrdokument

- Årsplan och verksamhetsplan
- Elevhälsoplan
- Pedagogiskt bokslut

3. Syfte

Policydokumentet ska syfta till att främja barn och ungdomars delaktighet i frågor som rör deras uppväxt. Syftet är också att alla aktiviteter i kommunen som rör barn och ungdomar, på alla nivåer i vår organisation ska beaktas i kommunens ordinarie verksamheter. Här beskriver vi våra visioner om möjligheterna för barn och ungdomar i Kungälv kommun.

4. Mål och viljeinriktning

Detta dokument har viljeinriktningen att vara ett stöd för Kungälv kommuns barn och unga.

Övergripande mål för Barn och ungdomsarbetet

Barn och Ungdomspolicyn ska **genomföras beaktas** i den ordinarie verksamheten. **det skall inte ske i form av olika projekt annat än som metodutveckling. Med detta avser vi utbildning en gång per mandatperiod, både utbildning för nya politiker och uppdatering för övriga.**

Alla politiker ska även under varje mandatperiod genomgå SKR:s webbutbildning *Barnkonventionen – från teori till praktik.*³

Barn och ungdomspolicyn **utgår från beaktar den** sociala översiktsplanen. Målet är att sträva efter att skapa ett socialt hållbart samhälle för medborgarna i Kungälv kommun. I detta arbete ingår att i olika mening minimera utanförskapet.

Delmålen är att:

³<https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamlikhet/barnetsrattigheter/utbildningarbarhetsrattigheter.8995.html> (hämtad 2023-03-13)

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Innan 2020 minska utanförskapet med 20 procent.
2. Innan 2020 ska utanförskapet halveras i de mest utsatta områdena i Kungälv kommun.
3. Alla nyanlända vuxna ska, efter avslutad etableringsperiod (2 år), finnas i arbete alternativt utbildning.

Barn och ungdomspolicy för Kungälv kommun

1. **Barnkonventionens helhetssyn skall genomsyra arbetet med alla frågor som rör barn och ungdomar**

- Alla som arbetar med barn och ungdomar skall utbildas löpande om barnkonventionen. Alla nyanställda medarbetare i kommunen skall få en introduktion om barnkonventionen som sedan uppdateras löpande en gång per mandatperiod.
- Barnkonventionen skall **fortsättningsvis** integreras i den del av kommunens verksamhet som berör barn och ungdomar.

2. **Barn och Ungdomars bästa skall komma i främsta rummet vid genomförande av alla åtgärder som berör barn och ungdomar.**

- Barnperspektivet skall beaktas vid samtliga kommunala beslut.⁴
- Varje nämnd, styrelse, beredning, utskott med mera, skall utse en person som bevakar att barnkonventionen följs i de kommunala beslut som tas.

3. **Barn och ungdomar skall göras delaktiga i alla frågor som rör deras vardag.**

- **Ungdomsfullmäktige Ungdomsrådet** är bra för att ta tillvara på yngre ungdomars intressen.
- I ungdomsrådet ska elever från kommunens högstadieskolor sitta. Rådet ska besluta om sin budget, samt ges möjlighet att själva skicka in skriftliga förslag till kommunfullmäktige. Ungdomsrådet ska öka ungdomars förståelse för, och kunskap om den demokratiska beslutsprocessen.⁵
- För att nå de äldre ungdomarna/ **de omyndiga** gymnasieeleverna, **bör föreslå vi att** det bildas ett gymnasiefullmäktige **motsvarande ungdomsrådet.**
- Ge samtliga ungdomar och barn möjlighet att aktivt vara med och påverka sin vardag via sin skolmiljö genom att alla skolor har elevråd/klassråd som i sin tur tar upp aktuella frågor i sin närmiljö.

⁴ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197 (del 1 artikel 3)

⁵ Kungälv kommun, Råd. <https://www.kungalv.se/kommun-politik/organisation/rad/>

KUNGÄLV KOMMUN

- De ungdomar och barn med funktionsnedsättning skall uppmärksammas och ges möjlighet till inflytande. Vi vill att alla barn ska ha samma möjligheter men då måste vi också möta problemet att alla inte har samma förutsättningar.

LUPP-undersökningen tar ett brett grepp om ungas vanor och attityder det gäller både skolan, fritid, inflytande, trygghet, hälsa, arbete och framtid. Barn och ungdomsvisionen har därmed en tydlig relation till LUPPEN.

4. **Hälsofrämjande och förebyggande insatser.**

- Verksamhet där kommunen är delaktig skall arbeta med värdegrundsfrågor utifrån fysiskt och psykiskt perspektiv. Syftet är att motverka mobbing.⁶
- Skolhälsovården skall ges större möjligheter att arbeta med livsstilsfrågor så som kost, sex o samlevnad, droger och fysisk aktivitet. **Barnvårdscentralerna skall utveckla arbetet med föräldrautbildning. BVC sitter på stor kompetens och kunskap som är värdefulla för kommunens verksamheter. Vi vill därför ha ett utökat samarbete.**
- Samlokalisering av barn och ungdomsfrågor för att få ett säkrare arbetssätt för de som har behov av psykosocial kompetens, som exempel en familjecentral.
- **Fritidsgårdarnas verksamhet och föreningarna skall fortsätta att stödjas och utvecklas.**

5. **Samverkan i barn och ungdomsfrågor skall utvecklas, mellan politiker, mellan politiker och tjänstemän, mellan tjänstemän och olika organisationer och mellan de offentliga verksamheterna och frivilligorganisationerna.**

- **Barn och Ungdomsansvarig (se punkt 2) bildar en egen grupp där man jobbar med att skapa forum/möten för de offentliga träffarna inom de aktuella barn och ungdoms frågor. Varje enskild ledamot ansvarar för återkopplingen till respektive nämnd, styrelse, beredning, utskott med mera.**

6. **Insatser som riktas till de barn och ungdomar som är i behov av särskilt stöd skall utvecklas och samordnas över verksamhetsgränserna utifrån det enskilda barnets och ungdomens behov.**

- **De barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) ska ges möjlighet att gå på en skola som är NPF-säkrad för att ges möjlighet till rätt förutsättningar och utvecklas utifrån sina egna möjligheter. Att en skola är NPF-säkrad innebär att skolan är anpassad utifrån den fysiska miljön samt genom utvecklade förhållningssätt och arbetsmetoder vilket kräver att personalen kompetensutvecklas inom dessa områden.⁷**
- **Att skapa "barn och ungdomsbokslut" som redovisas årligen det genomförs årliga redovisningar av nyckeltal för KF kommunfullmäktige**

⁶ Policy för Kungälv kommunens elevhälsa

⁷ Policy för Kungälv kommunens elevhälsa

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

där *skall* särskild vikt läggas vid de nyckeltal som berör barn och ungdomar.

- Barn och Ungdomsansvarig (se punkt 2) redovisar bokslutet för KF samt förslag till åtgärder. Vi vill ha en samlad bild av hur det ligger till för kommunens barn och ungdomar.
- Prioriterat är att koppla bokslutet till den årliga uppföljningen av de två strategiska målen, "gör rätt från början" och "minskad segregation". Dessutom ska bokslutet kopplas till LUPP som görs vart fjärde år.

7. Sociala medier och dess påverkan på barn och ungdomar

- Kommunala värderingar om användning av Internet, exempelvis genom föräldrautbildningar.
- Facebook, Twitter, Instagram med flera.

5. Levandegöra

Policydokumentet utgör grunden för utskottets handlingsplaner. Förvaltningen bryter ner handlingsplanerna i verksamhetsplaner. Policyns viljeinriktning ska genomsyra samtliga styrdokument som en röd tråd.

Barn och ungdomspolicyn publiceras på kommunens hemsida och följs upp under varje mandatperiod.

6. Uppföljning

I samband med att Barn och ungdomspolicyn revideras varje mandatperiod blir ansvariga politiker uppdaterade och dialog förs om utvecklingen inom område.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2023-11-20

Förvaltningens kommentarer - Barn och ungdomspolicy, efter återremiss (Dnr KS2023/1053-9)

Sammanfattning

Arbetet med revidering ska ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Beredningen för lärande och kultur har reviderat Barn- och ungdomspolicyn och förvaltningen har ombetts inkomma med synpunkter inför beslut.

Barn- och ungdomspolicyn återremitterades till beredningen av kommunstyrelsen 20 september 2023 och förvaltningen ges tillfälle att yttra sig över reviderad upplaga.

Juridisk bedömning

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ratificerades av Sverige utan reservationer 1990. Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen en del av svensk lag. Det innebär att konventionen har fått en starkare juridisk ställning och har samma status som andra svenska lagar. Barnens rättigheter och barnets bästa ska ha därför beaktas i olika delar av samhället där barn berörs av en fråga.

Förvaltningens bedömning

Barn- och ungdomspolicyn följer efter återremissen Kungälv kommunens mall för styrdokument.

Dokumentet nämner att det bör bildas ett gymnasiefullmäktige motsvarande ungdomsrådet. Idag utövas elevdemokrati på Mimers Hus gymnasium genom flera forum. Det finns elevråd, klassråd, programråd och skolmöten. Skolmöten innebär att representanter från samtliga program träffar ledningsgruppen för att lyfta frågor på skolnivå. Det är elevrådet som organiserar vilka frågor som tas upp under skolmötena. Dessutom har två förstalärare fått i uppdrag att arbeta med elevdemokrati på Mimers Hus gymnasium.

Om beredningen genom barn- och ungdomspolicyn önskar att elevdemokrati utövas på annat sätt uppmuntrar förvaltningen till utveckling inom området men önskar ett tydligare uppdrag.

Ekonomisk bedömning

Styrdokumentet fastslår att personal inom skolan i Kungälv kommun behöver kompetensutvecklas inom NPF och NPF säkrade skolor, någonting som skulle innebära kostnader för förvaltningen.

I övrigt innehåller inte dokumentet kostnadsdrivande förslag.

Dennis Reinhold

Postadress: Kungälv kommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303-23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

Sektorchef bildning och lärande

Expedieras till:

För kännedom till:

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-10-25

Sida

6 (15)

§ 79/2023

Barn och ungdomspolicy, svar på återremiss (Dnr KS2023/1053)

Sammanfattning

Ärendet återremitterades från kommunstyrelsen med motiveringen: *Ärendet återremitteras med anledning av att det ska ha samma struktur som övriga styrdokument med hänvisning till förvaltningens bedömning.*

Beredningen har arbetat fram ett nytt förslag på Barn och ungdomspolicy.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Barn och ungdomspolicy, svar på återremiss
Bilaga Barn- och ungdoms policy, rev 231010

Beslut

Beredningen beslutar för egen del att remittera Barn och ungdomspolicyn till förvaltningen för en juridisk och ekonomisk bedömning.

Expedieras till: BoL

**BEREDNINGEN FÖR LÄRANDE OCH
KULTUR**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-09-20

Sida

44 (52)

§ 242/2023

Barn och ungdomspolicy (Dnr KS2023/1053)

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Barn och ungdomspolicyn för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn grundligt och genomfört ändringar för att göra dokumentet aktuell och uppdaterat utifrån nuvarande lagstiftningar.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Barn och ungdomspolicy

Bilaga Barn- och ungdomspolicy

Bilaga Barn- och ungdoms policy - med revideringar

Bilaga Protokollsutdrag - Barn och ungdomspolicy - Utskottet för Bildning och lärande

Förvaltningens bedömning

Yrkande

Miguel Odhner (S): Återremiss med anledning av att det ska ha samma struktur med hänvisning till förvaltningens bedömning.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på återremissyrkandet och finner att kommunstyrelsen återremitterar ärendet.

Beslut

1. Ärendet återremitteras med anledning av att det ska ha samma struktur som övriga styrdokument med hänvisning till förvaltningens bedömning.

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

Beredningsskrivelse

1(2)

Datum
12/6/2023

Ärende:
Policy för skolbibliotek

Diarienummer:
KS2023/1342-9

Instans:
Beredningen för bildning och lärande

Beredningsskrivelse - Policy för skolbibliotek

Beredningen för lärande och kultur har reviderat det förslag på Policy för skolbibliotek som återremitterades vid kommunstyrelsen sammanträde den 20 september 2023.

Ärendet återremitterades med motiveringen: *Ärendet återremitteras med anledning av att det ska ha samma struktur som övriga styrdokument med hänvisning till förvaltningens bedömning.*

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Policy för skolbibliotek för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument Policy för skolbibliotek antas och gäller till och med 2027-12-31

Beredningen för lärande och kultur

**BEREDNINGEN FÖR
BILDNING OCH LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Beredningsskrivelse - Policy för skolbibliotek

2(2)

Datum

12/6/2023

Expedieras till: Sektor bildning och lärande

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Policy för skolbibliotek i Kungälv kommun kommunala grundskolor

---

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/1342

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: Beredningen för lärande och kultur

Ersätter tidigare beslut 2022-05-12 Kommunfullmäktige § 50/2022

Giltighetstid: 2028-12-31

Dokumentansvarig: Beredningen för lärande och kultur

Senast uppdaterad av: Nämndsekreterare

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
3. Relation till andra styrdokument	5
4. Syfte	5
5. Mål och viljeinriktning	6
6. Kungälv kommunens strategiska mål	6
7. Skolbibliotek för bildning och utbildning	7
8. Nuläge	7
9. Framtida vision	8
10. Sammanfattning	8
11. Levandegöra	9
12. Uppföljning	9

**KUNGÄLV
KOMMUN**

UTKAST

1. Inledning

Beredningen för **lärande och kultur bildning och lärande** har tagit fram denna skolbiblioteks Policy för Kungälv kommun kommunala grundskolor i och med den nya skolbiblioteksutredningen. Vårt syfte är att verka för läsning och bildning i Kungälv kommun kommunala skolor.

Policy för skolbibliotek ska gälla från 2022 och med revidering varje mandatperiod.

Skolbiblioteksverksamheten har en pedagogisk funktion vars främsta uppdrag är att genom samverkan med pedagoger:

- Bidra till att stärka elevers språkliga förmåga

Verksamheten stödjer pedagogers undervisning för att stärka elevers läs- och kommunikationsförmåga (med t.ex. text, bild, ljud och film), där alla elevens färdigheter är värdefulla, samt arbetar för att öka elevers läsintrasse och för att främja läsning och tillgänglig läsning.

- Bidra till att stärka elevers digitala kompetens

Verksamheten stödjer pedagoger och elevers arbete med informationssökning, källkritik, säker internetanvändning, samt upphovsrätt och de lagar som styr vårt agerande och interagerande på internet.

- Skapa ett skolbibliotek för alla Kungälv kommun kommunala skolor

Skolbiblioteken stödjer verksamheten att få överblick över skolans lärresurser och handleder pedagoger och användning av resurserna.

Skolbibliotekets innehåll präglas av representation av samhällets mångfald, där minoritetsgrupper får möjlighet att uppleva identifikation genom skolbibliotekets resurser. Samtidigt är resurserna anpassade till elevers olika språkliga nivå och förutsättningar (t.ex. genom flerspråkig litteratur och lättlästa alternativ).

Skolbiblioteket utgör en betydelsefull pedagogisk resurs som bidrar till elevers lärande. Några förutsättningar är särskilt viktiga för att skolbiblioteken ska kunna bidra till utveckling (exempelvis elevernas språkutveckling, läsförmåga och informationskompetens). Att kunna läsa, skriva och ha digital kompetens är en förutsättning för lärande, en demokratisk rättighet och viktigt för att kunna vara en aktiv samhällsmedborgare.

2. Begreppsdefinition

När vi fortsatt använder begreppet skolor i vår text menar vi den kommunala **anpassade grundskolan** **grundsärskolan** och de kommunala grundskolor som finns i Kungälv kommun.

I begreppet likvärdighet menar vi att alla elever skall ha tillgång till ett skolbibliotek oavsett vilken kommunal skola man går på i Kungälv kommun. Hur verksamheten skall

utföras för att nå målet kan variera beroende på skolornas behov och förutsättningar. Det kan vara så att skolan har tillgång till ett eget skolbibliotek eller att man har gångavstånd till ett lokalt bibliotek eller att det kommer en bokbuss till skolan regelbundet.

3. Relation till andra styrdokument

Bibliotekslagen

Enligt bibliotekslagen ska kommunerna anta planer för biblioteksverksamheten. I SOU 2021:3¹ föreslås att det även ska antas planer för skolbiblioteken. Samtliga huvudmän föreslås utforma dessa, även de enskilda huvudmännen.

Skollagen

Skollagen 2 kap 36 § anges att *Eleverna i grundskolan, anpassade grundskolan grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek*².

Skolverket

Skolverket³ har kommit ut med ett nytt förtydligande som innebär att rektor kan organisera så att skolbiblioteken stärker elevernas utbildning. Skolverket skriver även att bemanning är en förutsättning för att skolbiblioteket inte bara ska vara ett rum med böcker.

Det finns många fördelar med att skolbiblioteken bemannas av fackutbildade bibliotekarier. Genom sin utbildning har de fått med sig kunskaper och färdigheter som kompletterar lärarnas. Om skolbiblioteket bemannas med lärare eller annan personal är det lämpligt att de får kompetensutveckling utifrån skolbiblioteksperspektiv.

Beredningen för lärande och kultur bildning och lärande tolkar det som att rektors uppgift är att verksamheten i skolbiblioteket organiseras så att;

- Den möter alla elevers behov av språk- och kunskapsutveckling
- Den är en del av skolans verksamhet

4. Syfte

Policy för skolbibliotek tillhör Kungälv kommun. Policyn är en del i kommunens arbete med

¹ SOU 2021:3, Skolbibliotek för bildning och utbildning

² SFS 2010:800 Skollag, Stockholm: Utbildningsdepartementet

³ Skolverket (2021), Organisera för skolbibliotek i undervisningen

biblioteksverksamheten som är specifikt riktad till skolelever 6–16 år. Den är ett viktigt verktyg för att definiera skolbibliotekens roll och uppdrag.

Syftet med policyn är att skapa en gemensam riktning för utvecklingen av skolbiblioteken i kommunen. Policyn skall bidra till att öka likvärdigheten och kvalitativ skolbiblioteksverksamhet som gynnar alla elevers kunskapsinhämtning i Kungälv kommunala skolor.

Beredningens vision är att lokalerna för skolbiblioteken ska vara ändamålsenliga och anpassade efter verksamheten.

Skolbiblioteket har en viktig del i att stödja och bidra till elevers lärande i flera ämnen. Möjligheten att läsa, skriva och ha en god digital kompetens är en förutsättning för lärande vilket är en demokratisk rättighet samt viktig för att vara en aktiv samhällsmedborgare.

Forskning visar att skolbiblioteket bidrar till elevers lärande, bland annat är tillgång till skolbibliotekarie, samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare samt att skolbiblioteket har legitimitet i skolan och stöd från skollädares är särskilt viktiga förutsättningar för att bidra till elevernas utveckling. Vidare behövs också digitala och fysiska resurser som är relevant för ändamålet och behov.⁴

5. Mål och viljeinriktning

Mål och viljeinriktning i dokumentet följer gällande lagstiftningar. Samtliga elever ska ha tillgång till skolbibliotek. Målet är att ha ett fullt fungerande skolbibliotek i varje kommunal grundskola. Viljeinriktningen är att det finns anställda skolbibliotekarier eller en ansvarig lärare som har ansvarsområde skolbiblioteket i samtliga kommunala grundskolor.

6. Kungälv kommunens strategiska mål

Policy för skolbibliotek tar även hänsyn till kommunfullmäktiges strategiska mål inom utbildningsområdet som är: *Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande. Kommunen är som huvudman ansvarig för den kommunala utbildningen. Det politiska ansvaret innebär att skapa så goda förutsättningar som möjligt för det livslånga lärandet. Det handlar bl.a. om elevhälsa samt välutbildade lärare och skollädares, IT, läromedel och lokaler m m. Det handlar också om ledning och styrning av en omfattande organisation, att rätt beslut fattas på rätt nivå⁵.*

Policy för skolbibliotek är en strategisk handlingsplan med utgångspunkt i de mål för skolbiblioteken och de formuleringar om verksamhet för barn och unga som presenteras i

⁴ skolbiblioteket som pedagogisk resurs

⁵ Kungälv 2030

Biblioteksplanen antagen av kommunfullmäktige 2020-02-06 § 8/2020⁶. Beredningen för lärande och kultur Bildning och lärande föreslår att denna policy ligger till grund för en ny skolbiblioteksplan. Den bör läggas till som ett eget kapitel i Kungälvs kommunala biblioteksplan.

Policyn för skolbibliotek har koppling till den lokalt långsiktiga skrivelsen Digitaliseringspolicy för Kungälvs kommuns skolor antagen av kommunfullmäktige 2021- 04-15⁷.

Denna Policy för skolbibliotek tar sin utgångspunkt i de nationella dokumenten "Skolbiblioteket som pedagogisk resurs"⁸, Skolinspektionen 2018 som efter granskning av skolbibliotek i Sverige menar att det som brister handlar om avsaknad av samverkan mellan skola och skolbibliotek. Det saknas likvärdig tillgång till skolbibliotek för barn och elever vilket påverkar läsförståelse samt kunskap om källkritik och informationssökning.

7. Skolbibliotek för bildning och utbildning

Idag finns det i praktiken ingen reglering av hur skolbiblioteken bör se ut på våra skolor. Det enda som står angivet i skollagen är att det ska finnas "tillgång till skolbibliotek". Det finns inget förtydligande till vad begreppet "skolbibliotek" innebär eller vad syftet med ett skolbibliotek är för något. Detta försöker utredningen SOU 2021:3 komma till rätta med. Beredningen för lärande och kultur Bildning och lärande vill lyfta fram några specifika punkter som tas upp i utredningen och att Skolbiblioteket ska vara en samlingsplats för bildning, kunskapsinhämtning, studier och trygghet och fantasi. Här bör finnas litteratur av olika slag och personal med kunskap att stimulera och möta elever och deras intressen.

- Skolbiblioteken bör finnas fysiskt nära skolan. I samband med nybyggnation ska man sträva efter att ha skolbiblioteket i samma byggnad.
- Skolbiblioteken bör vara en integrerad del i undervisningen.
- Skolan skall sträva efter att det finns anställda skolbibliotekarier eller en ansvarig lärare som har ansvarsområde skolbiblioteket.
- Att det bör finnas ändamålsenliga lokaler för bibliotek.

8. Nuläge

I Kungälv idag 2021 finns det 17 grundskolor och sex två gymnasieenheter. Av kommunens grundskolor har de flesta någon form av skolbibliotek. Två av sex folkbibliotek är integrerade

⁵ Biblioteksplan Kungälvs kommun 20200206, §8/2020

⁷ Digitaliseringspolicy förskola-skola Kungälvs kommun

⁸ skolbiblioteket som pedagogisk resurs

skolbibliotek, Mimers Hus och Ytterbyskolan, även i Kärna ligger folkbiblioteket i samma byggnad som skolan.

9. Framtida vision

Beredningen för lärande och kultur Bildning och lärandes framtidsvision om Kungälv kommunala skolbibliotek

- att det i framtiden finns skolbibliotek på alla kommunala skolenheter.
- att de nyproducerade skolorna som byggs har ett skolbibliotek som en naturlig del i skolans övriga verksamhet.
- att det i biblioteken finns både pappersböcker och digitala program där man kan läsa litteratur.
- att alla skolbibliotek har ett gemensamt digitalt bibliotekssystem som är integrerad med relevanta pedagogiska plattformar.
- att det digitala bibliotekssystemet visar på helheten av kommunens skolbiblioteks- litteratur.
- att alla skolor har en bibliotekarie i någon form, detta kan med fördel ske gemensamt mellan skolor.
- att kommunen centralt arbetar för ökad tillgång till e-böcker och e-media tillsammans med skolan.
- att det finns en naturlig koppling mellan skolbiblioteken och folkbiblioteken.
- att skolbiblioteken på bästa sätt bör arbeta för att stärka utbildningens kvalitet och att verksamheten därmed är en integrerad del av undervisningen.
- att omfatta hela dagen, inte bara under skoltid.

10. Sammanfattning

I Kungälv strävar vi efter att alla barn och elever har tillgång till litteratur, medier och information som medel för att utveckla språk och kunskap. Att kunna läsa, förstå och göra sin röst hörd är en rättighet för alla barn och ungdomar. För att kunna omvandla information till kunskap och bli delaktiga i ett demokratiskt samhälle behöver barn och unga vägledning i att källkritiskt söka, välja och värdera information. Högläsning, lässtimulans och många tillfällen att samtala om litteratur bidrar till lusten att läsa och ger läsengagemang. En stark läskultur i skolan stärker barn och elevers språk-och kunskapsutveckling.

I Kungälv ska bör skolbiblioteken sträva efter att ha bemanning, öppet-tider och resurser som möjliggör att skolbibliotekspersonalen aktivt kan bidra till elevernas språk- och kunskapsutveckling i samarbete med övrig pedagogisk personal.

Personalen i skolbiblioteket bör få relevant utbildning för uppdraget och möjlighet till kompetensutveckling.

Rektor ansvarar för att pedagogisk personal använder skolbiblioteket i undervisningen och bidrar i planering och utformning av biblioteksverksamheten.

För de elever som är i behov av anpassningar eller särskilt stöd kan skolbiblioteket stötta upp och vara en viktig resurs.

Skolbiblioteksansvarig bör även tillgodose och främja flerspråkiga elevers behov av läsning på modersmålet.

Lärarna har huvudansvaret för undervisningen, men skolbibliotekarien ska sträva efter att fungera som en samarbetspartner till läraren och ett stöd för eleverna.

Skolbibliotekarien ansvarar för bibliotekets medieurval men kan till exempel också vara delaktig i eller driva olika läsprojekt, genomföra bokprat och övningar i informationssökning och källkritik.

11. Levandegöra

Policydokumentet utgör grunden för utskottets handlingsplaner. Förvaltningen bryter ner handlingsplanerna i verksamhetsplaner. Policyns viljeinriktning ska genomsyra samtliga styrdokument som en röd tråd.

Policy för skolbibliotek i Kungälv kommun kommunala grundskolor publiceras på kommunens hemsida och följs upp under varje mandatperiod.

12. Uppföljning

I skolans ordinarie systematiska kvalitetsarbete bör skolbiblioteksarbetet finnas med. I det systematiska kvalitetsarbetet finns uppföljningsområden som är kopplat till skolbiblioteken.

I samband med att Skolbiblioteksplanen revideras varje mandatperiod blir ansvariga politiker uppdaterade och dialog förs om utvecklingen inom området.

Referenslista

Digitalisering - förskola - skola Kungälv kommun

<https://www.kungalv.se/siteassets/dokument/kommun-och-politik/styrdokument/kommunens-interna/digitalisering---forskola-och-skola-i-kungalvs-kommun.pdf> hämtad 2021-12-09

Kungälv kommun Biblioteksplan 20200206 §8/2020.

<https://www.kungalv.se/siteassets/dokument/kommun-och-politik/styrdokument/for-invanare-och-foretagare/biblioteksplan-2020-2023.pdf> hämtad 2021-12-09

Kungälv 2030 <https://www.kungalv.se/siteassets/dokument/kommun-och-politik/arsredovisning/programforklaring-kungalv-2030-strategiska-mal-budgetdirektiv-2023-slutversion-11-nov-22.pdf>

hämtad 2023-03-06

SFS 2010:800 Skollag, Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2018), skolbiblioteket som pedagogisk resurs

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2018/skolbibliotek/skolbiblioteket-som-pedagogisk-resurs-skolinspektionen-2018.pdf>

Skolverket (2021), Organisera för skolbibliotek i undervisningen,

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stodi-arbetet/organisera-for-skolbibliotek-i-undervisningen> , hämtad 2021-12-09.

SOU 2021:3, Skolbibliotek för bildning och utbildning, Stockholm: Regeringen. Tillgänglig i fulltext via <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/01/sou-20213/> , hämtad 2021-12-09

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-09-20

Sida

45 (52)

§ 243/2023

Policy för skolbibliotek (Dnr KS2023/1342)

med Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Policy för skolbibliotek för revidering
anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Policy för skolbibliotek
Bilaga Policy för skolbibliotek Förslag
Bilaga Policy för skolbibliotek med förändringar
Bilaga Protokollsutdrag - Policy för skolbibliotek - Utskottet för Bildning och lärande
Bilaga Protokollsutdrag - Policy för skolbibliotek - Beredningen för lärande och kultur
Bilaga KS2023_1342-3 Förvaltningens bedömning - policy för skolbibliotek

Yrkande

Miguel Odhner (S): Yrkande på återremiss med anledning av att det ska ha samma struktur med hänvisning till förvaltningens bedömning.

Laila Persson (UP): Där det står särskola ersätts med korrekta benämningar.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på återremissyrkandet och finner att kommunstyrelsen beslutar att återremittera ärendet.

Ordförande ställer därefter proposition på Laila Perssons (UP) yrkandet och finner att kommunstyrelsen beslutar att anta yrkandet.

Beslut

1. Ärendet återremitteras med anledning av att det ska ha samma struktur som övriga styrdokument med hänvisning till förvaltningens bedömning.
2. Där det står särskola ersätts med korrekta benämningar.

KOMMUNSTYRELSEN**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2023-11-20

Förvaltningens bedömning efter återremiss (Dnr KS2023/1342-10)

Sammanfattning

Arbetet med revidering ska ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Beredningen för lärande och kultur har reviderat Policy för skolbibliotek. Kommunstyrelsen återremitterade dokumentet till beredningen och förvaltningen ges med det tillfälle att kommentera på reviderad upplaga.

Beredningen har reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Juridisk bedömning

Eleverna i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen [2010:800]).

Bestämmelsen ovan innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolförmyndigheterna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet (prop. 2009/10:165 s. 661).

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen lägger störst fokus på punkt nummer 8 i styrdokumentet, framtida vision. Detta då kommunens politiskt beslutade vision för skolbibliotek är det som förvaltningen har i beaktande vid eventuella framtagande av andra styrdokument inom området samt interna mål för verksamheten.

Skolbiblioteken är en viktig del av den pedagogiska verksamheten i skolan som bidrar till elevens lärande. Hur ett skolbibliotek ska utformas är inte reglerat i lag mer än att elever i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Mot bakgrund av detta ställer sig förvaltningen positiv till att det finns ett politiskt beslutat styrdokument som definierar visionen för skolbibliotek i Kungälv kommun.

Ekonomisk bedömning

Framtidsvisionen i Policy för styrdokument medför kostnader för sektor Bildning och lärande. Förvaltningen har fört dialog kring att det ska finnas en skolbibliotekarie per område, och genom det skapa en likvärdig verksamhet på alla kommunens skolor. Den satsningen kan eventuellt finansieras med statsbidraget likvärdig skola. Förutsättningen är att det tydligt går att redogöra för hur satsningen avser att stärka likvärdigheten och kunskapsutvecklingen hos eleverna. Med nuvarande budgetsituation bedömer förvaltningen dock att prioriteringar kan behöva göras på andra områden.

Ett gemensamt digitalt bibliotekssystem som är integrerad med relevanta pedagogiska plattformar för samtliga kommunens skolbibliotek medför kostnader då detta inte finns idag.

Förslagen som framställs i policy för skolbibliotek ryms inte inom sektorns ram för 2024 års budget.

Catharina Bengtsson
Verksamhetschef grundskola

Dennis Reinhold
Sektorchef

Filen hittades inte. Den är antingen borttagen eller utcheckad

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Angelica Karlsson

2023-09-14

Antagande av Ungdomsrådets Arbetsordning (Dnr KS2023/2087)

Sammanfattning

Enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat. Här avses ett antagande av en helt ny arbetsordning för Ungdomsrådet, dock lämnas den in i samband med övriga revideringar av styrdokument i och med att den ersätter det tidigare dokumentet "Arbetsordning Ungdomsfullmäktige".

Ungdomsrådet är en ombildning av vad som tidigare kallades Ungdomsfullmäktige. I och med ombildningen har det tagits fram en ny arbetsordning som är anpassad efter Ungdomsrådet. Dokumentet "Arbetsordning Ungdomsrådet" ersätter dokumentet "Arbetsordning Ungdomsfullmäktige (2019-12-05, KF § 311/2019)".

Förvaltningens förslag till beslut:

- Dokumentet "Arbetsordning Ungdomsrådet" antas som arbetsordning för Ungdomsrådet.

Juridisk bedömning

I kommunallagen (2017:725) framgår att en kommun ska ha en budget, en arbetsordning för kommunfullmäktige samt reglementen för de politiska nämnderna. Samtliga av dessa styrdokument fastställs av kommunfullmäktige. Utöver dem finns styrdokument, som innefattas av annan lagstiftning, både generellt och för specifika områden och verksamheter, exempelvis översiktsplan, skolplan och jämställdhetsplan. Utöver de lagstyrda styrdokument, finns ytterligare styrdokument som upprättas och beslutas i respektive kommun.

Riktlinjer beslutas i kommunstyrelsen och bereds av kommunstyrelsens respektive utskott, men då detta styrdokument ligger inom Ungdomsrådets verksamhetsområde bereds dokumenten av Ungdomsrådet inför beslut i kommunstyrelsen.

Förvaltningens bedömning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat. Här avses ett antagande av en ny arbetsordning för Ungdomsrådet, dock lämnas den in i samband med övriga revideringar av styrdokument i och med att den ersätter det tidigare dokumentet "Arbetsordning Ungdomsfullmäktige".

Kortfattat om dokumentet:

[Arbetsordning Ungdomsrådet](#)

Dokumentet beskriver Ungdomsrådets verksamhetsområde, syfte, mål och ramar för rådets verksamhet. Det ersätter det tidigare dokumentet "Arbetsordning Ungdomsfullmäktige", i och med att Ungdomsfullmäktige har ombildats till Ungdomsrådet.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Antagandet av arbetsordningen ligger i linje med det strategiska målet att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen, genom att kommunen kontinuerligt ska utveckla sina interna processer för att medborgare, organisationer och företag känner ett ökat förtroende för kommunen och dess verksamheter. Därigenom också det anknytande resultatmålet Förbättrat näringslivsklimat.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Arbetet med styrdokument har en koppling till mål 16 i Agenda 2023 och Fredliga och inkluderande samhällen, delmål 16.6 Bygg effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumentet gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat. Här avses ett antagande av en ny arbetsordning för Ungdomsrådet, och inte en revidering av en existerande arbetsordning. Dock lämnas den in i samband med övriga revideringar av styrdokument i och med att den ersätter det tidigare dokumentet "Arbetsordning Ungdomsfullmäktige".

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Antagande, revidering och översyn av styrdokument säkerställer att kommunen arbetar efter effektiva interna processer och gällande lagstiftning, vilket gynnar de vi finns till för.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Antagandet av detta styrdokument påverkar inte medarbetares arbetsbelastning eller arbetsmiljö.

Ekonomisk bedömning

Antagandet av detta styrdokument har ingen ekonomisk påverkan.

Förslag till beslut i Kommunstyrelsen

Dokumentet "Arbetsordning Ungdomsrådet" antas som arbetsordning för Ungdomsrådet.

Angelica Karlsson
Nämndsekreterare

Expedieras till: Kommunstyrelsen

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Arbetsordning för Ungdomsrådet

Arbetsordning

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2087
Beslut: Ungdomsrådet 2023-09-28
Beredande politiskt organ: Ungdomsrådet
Ersätter tidigare beslut 2019-12-05 (KF § 311/2019).
Giltighetstid: 2027-12-01
Dokumentansvarig: Nämndsekreterare
Senast uppdaterad av: Angelica Karlsson

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Rådets sammansättning	3
6. Rådets sammanträden	3
7. Stöd	4
8. Levandegöra	4
9. Uppföljning	4

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

1. Inledning

Ungdomsrådet är en ombildning av vad som tidigare kallades Ungdomsfullmäktige. Detta dokument beskriver Ungdomsrådets verksamhetsområde, syfte, mål och ramar för rådets verksamhet.

2. Relation till andra styrdokument

Detta dokument relaterar till kommunfullmäktiges arbetsordning, och ersätter dokumentet Arbetsordning Ungdomsfullmäktige (2019-12-05 (KF § 311/2019)).

3. Syfte

Ungdomsrådet ska öka ungdomars engagemang, delaktighet, dialog och påverkan samt vara en kanal som framför ungdomars åsikter till kommunens politiker och andra beslutsfattare.

4. Mål och viljeinriktning

Målsättningen med ungdomsrådet är att väcka ungdomars intresse för samhällsfrågor och öka deras delaktighet i samhällsdebatten och kommunala frågor.

Ungdomar ska ges tillfälle att lära sig de demokratiska verktygen, hur de kommunala beslutsprocesserna fungerar och därigenom i högre grad än annars kunna påverka kommunala beslut.

Ungdomsrådet ska användas som en remissinstans vid frågor som berör ungdomar i Kungälv kommun.

Ungdomsrådets verksamhet riktar sig till alla ungdomar i högstadiet i Kungälv kommun, kommunala som fristående.

Ungdomsrådet är partipolitiskt och religiöst obundet.

5. Rådets sammansättning

Ungdomsrådets mandatperiod följer skolans läsår.

Ledamöter till ungdomsrådet väljs ur respektive högstadieskolas elevråd. Var skola har max 5 mandat.

Ledamöterna som deltar på mötet är representanter för sin skola. Ungdomsrådet ska sträva efter att informera alla elever om rådets arbete.

Rådets sammanträden

Ungdomsrådet sammanträder minst fyra gånger per läsår.

Ungdomsrådet får utbildning vid första sammanträdet och löpande kring kommunens organisation och de kommunala beslutsprocesserna.

Ungdomsrådets ledamöter har möjlighet att bilda tillfälliga arbetsgrupper.

Samtliga skolor får väcka motioner (förslag) på sammanträden. Ungdomsrådet beslutar vilka motioner som ska skickas vidare till kommunfullmäktige. Kommunfullmäktiges presidium väcker de valda motionerna som sina egna.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Varje skola får lämna in frågor till ungdomsrådets alla sammanträden senast en vecka innan. Svar på frågan ska lämnas av berörd politiker senast dagen för sammanträdet.

Ledamöterna i ungdomsrådet ska efter varje sammanträde återkoppla till sin skola. Varje skola beslutar hur återkopplingen går till.

Ungdomsrådet har ett eget budgetanslag inom ramen för kommunfullmäktiges budget som ska användas till att tillgodose behov som inte redan hanteras inom kommunens ordinarie årsplan.

6. Stöd

Kommunfullmäktiges presidium samt utskottet för bildning och lärandes presidium närvarar på ungdomsrådets sammanträden. Därutöver kan ungdomsrådet kalla andra politiker till sina sammanträden.

Kommunfullmäktiges presidium ansvarar tillsammans med tjänsteperson från kommunkansliet för rådets planering och genomförande. Kommunkansliet ska ge ungdomsrådet administrativt stöd.

Förvaltningens tjänstepersoner kan kallas för stöd i sakfrågor.

Skolledningen har ansvar för att skolorna aktivt medverkar till att ungdomsrådet genomförs i enlighet med arbetsordningen.

7. Levandegöra

Information om ungdomsrådet ska finnas tillgängligt på kommunens hemsida.

Arbetsordningen för ungdomsrådet publiceras på kommunens hemsida samt skickas ut till samtliga elevråd i kommunens högstadier inför nytt läsår.

Styrdokumentet revideras varje mandatperiod.

8. Uppföljning

Kommunfullmäktiges presidium ansvarar för att årligen, till kommunfullmäktige, rapportera om ungdomsrådets arbete och utvärderingsresultat.

Beredningsskrivelse

1(2)

Datum

12/6/2023

Ärende:

Styrdokument - revidering av Policy Äldres boende-
hållbar bostadsförsörjning

Diarienummer:

KS2023/2342-1

Instans:

Beredningen för Trygghet och stöd

Styrdokument - revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för Trygghet och stöd reviderat Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning.

Dokumentet har uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen enligt gällande grafisk profil, vilket inneburit att vissa rubriker har bytt ordning. Dokumentet är även uppdaterat med aktuell statistik och fakta. Bakgrundsdelen har kortats i jämförelse med tidigare version, och i stället har några delar gjorts om till bilagor. I övrigt är innehållet detsamma som i tidigare version.

Beredningen för Trygghet och stöd föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning enligt förslag.

Beslutsunderlag

- Beredningsskrivelse
- Tjänsteskrivelse
- Policy Äldres boende hållbar bostadsförsörjning (gammal version med rödmarkeringar)
- Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning (ny version med kommentarer och rödmarkeringar)
- Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

1. Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning antas enligt förslag.

KOMMUNKANSLIET**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Styrdokument - revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning 2(2)

Datum

12/6/2023

Emelie Gillberg (S)
Ordförande

Ronita Larsson (SD)
Vice ordförande

Expedieras till:
Kommunstyrelsen

För kännedom till:

Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2019/0192
Beslut: Kommunfullmäktige
Beredande politiskt organ: Beredningen för Trygghet och Stöd, Beredningen för samhälle och utveckling
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Anna Ulvehed samhällsplanerare och Johan Sjöholm utvecklingsledare folkhälsa

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	3
2. Vision.....	3
3. Syfte	4
4. Mål och viljeinriktning	4
4.1 Öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende.....	4
4.2 Få äldre att flytta till bostäder för ett gott liv	5
5. Bakgrund.....	6
5.1 Äldres geografiska fördelning i Kungälv kommun.....	7
5.2 Ekonomi äldre	9
5.3 Äldres situation på bostadsmarknaden	10
5.4 Begrepp bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden.....	10
5.5 Bostadspolitiska mål nationellt, regionalt och kommunalt	12
6. Relation till andra styrdokument och strategiska mål	12
7. Levandegöra	13
8. Uppföljning	13

1. Sammanfattning

Kommunfullmäktige har i sin budget gett beredningarna för Samhälle och Utveckling samt Trygghet och Stöd i uppdrag att ta fram en policy för hållbar bostadsförsörjning.

Den ökade medellivslängden i Sverige och i Kungälv kommun innebär att andelen äldre blir större. Samtidigt syns en positiv utveckling, där fler äldre har en bättre hälsa och lever ett aktivt liv. I Kungälv kommun bor endast cirka 4 procent av alla 65 år och äldre i vård och omsorgsboende. Framtida scenario är att fler bor kvar i den egna bostaden och mer av hälso- och sjukvården kommer att ske där, vilket kommer att ställa ökade krav på den egna bostaden.

Flyttbenägenheten är låg bland seniorer, många planerar inte i tid för sitt boende utan bostaden kan bli ett hinder för det goda livet. Det är den enskildes egna ansvar att bo i en ändamålsenlig bostad för att kunna leva ett självständigt och gott liv. Prioriterat är därför att skapa incitament för attraktiva boendemiljöer för seniorer samt stimulera äldre att flytta till dessa om den nuvarande bostaden inte matchar individens behov.

Kungälv's framtida bostadsbyggande behöver innehålla valmöjligheter för alla generationer. Bostaden är en möjlighet till ett självständigt liv. Utifrån dimensionerna social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet, är äldres boende en strategisk fråga. Det finns en förhoppning om att flyttkedjor ska starta genom att äldre lämnar opraktiska bostäder för att flytta till mer ändamålsenliga bostäder.

Policyn ger riktlinjer kring:

- Att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende.
- Möjliggör byggandet av ändamålsenliga bostäder.
- Få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv.

Policyn ska användas för att skapa förutsättningar för ökad rörlighet på bostadsmarknaden, där äldre stimuleras att planera sitt framtida boende i det smarta samhället. Det smarta samhället är för oss att använda digitala, tekniska hjälpmedel och andra innovationer för ett gott liv.

2. Vision

Visionen - ett Kungälv där kommunen uppmuntrar, underlättar och möjliggör olika former av bostäder för en hållbar bostadsförsörjning. Där äldre tar ansvar för att i tid planera sitt boende för ett gott liv, där rätt boendeform bidrar till ytterligare fler självständiga år.

3. Syfte

Äldres boende är en strategisk fråga, där kommunens olika sektorer, bolag och fastighetsägare bör samverka kring skapande av nya bostäder. Bostäder som tillgodoser behov av fysisk tillgänglighet, olika alternativ, närhet till service och gemenskap där moderna innovationer används för att skapa ett bra liv samt minska kostnader för särskilt boende och hemtjänst. Policyn syftar till att äldre ska ges ökade möjligheter att bo ändamålsenligt med hög livskvalité i det ordinarie bostadsbeståndet och på så sätt frigöra bostäder och bostadsyta. Policyn ska:

- Öka självständighet
- Motverka ensamhet och öka gemenskap
- Möjliggöra aktivt liv
- Öka tillgänglighet
- Främja hållbart boende

4. Mål och viljeinriktning

Målet med policyn *Äldres boende – hållbar bostadsförsörjning* är:

- Att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende.
- Att få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv.
- Ett hållbart resursutnyttjande av boyta.
- Att använda digitala och tekniska lösningar.

4.1 Öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende

Kungälv kommun ska:

- Föra en dialog med unga seniorer kring betydelsen att agera proaktivt utifrån sin egen boendesituation och möjliggöra ett självständigt gott liv.
- Informera och tydliggöra kommunens ansvar och individens egna ansvar att exempelvis ställa sig i bostadskö.
- Ta del av befolkningsprognoser samt analysera nya behov, omsättning av platser, inflyttningar samt teknikutvecklingens påverkan.
- Utifrån bostadsförsörjningsprogrammet ska kunskapen kring äldres boendesituation beaktas i stadsbyggande för att skapa ändamålsenligt boende.

4.2 Få äldre att flytta till bostäder för ett gott liv

Kungälv kommun ska:

- I dialog med allmännyttan och fastighetsägare göra det enklare att ställa sig i bostadskö.
- I dialog med byggherrar, bostadsbolag öka kunskapen och nytänkandet kring sätt att arbeta med tillgänglighet för det smarta samhället i befintligt bostadsbestånd.
- Vid nybyggnation utgå från att bygga blandat för olika åldrar samt närhet till service och kollektivtrafik.
- Utveckla rådgivningen avseende tillgänglighet för det smarta samhället i samband med bygglov och kvalitetskontroll.
- Verka för att flerbostadshusbeståndet vid ombyggnation ska tillgänglighetsanpassas för det smarta samhället.
- Verka för fler attraktiva boendeformer på den öppna marknaden för att möta målgruppens behov och önskemål.
- Stimulera frivilliga insatser som till ett exempel ”peer to peer” (jämlingar hjälper varandra) eller andra initiativ från civilsamhället.
- Fokusera på strategiska områden där kommunen kan påverka tillskott av bostäder för äldre.
- Markanvisa med krav på ändamålsenlighet och olika typer av boende för äldre.
- Prioritera byggare som bygger till rimlig hyra, långsiktiga förvaltare.
- Samordna sektorer Trygghet och Stöd och Samhälle och Utveckling för att färdigställa ändamålsenliga bostäder för gruppen äldre på rätt plats inom ny exploatering.
- Vid nybyggnation utgå från möjligheten till att samutnyttja lokaler och utemiljöer för olika målgrupper.

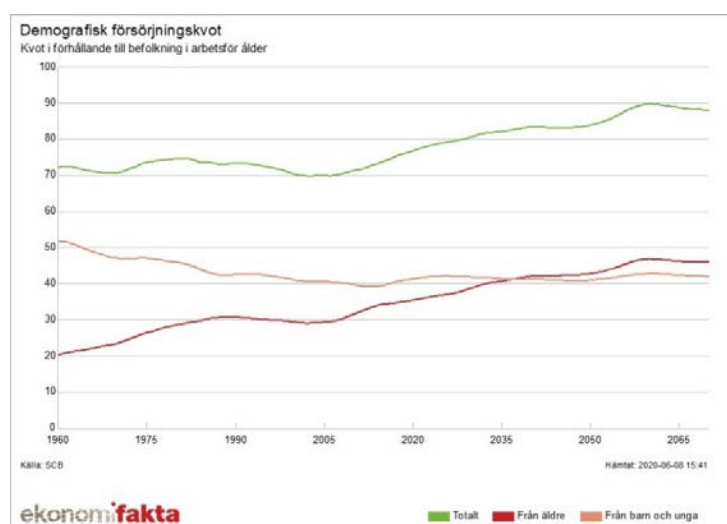

5. Bakgrund

Äldres boendemiljö ska bidra till ett självständigt och gott liv som kan skjuta upp behov av vård och omsorg om den utformas på rätt sätt. ¹ Kartläggningar visar att äldre i Kungälv kommun till viss del bor utspritt. En utmaning är att få medelålders och äldre att flytta till en ändamålsenlig bostad. Många äldre personer bor kvar i stora otillgängliga eller svårskötta bostäder. Genom ett proaktivt arbete kring äldres boende skapas möjlighet till ytterligare självständiga år, men även möjligheter till nya boende för exempelvis barnfamiljer. Kommunen, byggherrar, fastighetsägare och arkitekter har ett ansvar att skapa hållbara bokedjor.

Redan idag finns goda exempel kring funktionella bostäder för målgruppen äldre. I kommunens olika serviceorter, som i Ytterby på Klevevägen och i Kareby vid Hagenvägen finns redan dessa ändamålsenliga bostäder. I Kungälv centrum har Förbo byggt kvarteret Kvarnen med hyresrätter för målgruppen 70 år och äldre. Kungälvbostäder har i Komarken förtätat med ett trygghetsboende. I Kongahälla invigde Riksbyggen hösten 2020 sitt eget boendekoncept. För att äldre ska vilja flytta dit ska dessa bostäder vara attraktiva och tillföra individen något.

I Sverige ökar medellivslängden och äldre lever längre än tidigare. I Kungälv kommun har den yngre pensionärgruppen, 65–79-år, ökat stadigt sedan 1980. Ökningen har varit extra stor, då de stora kullarna födda på 1940-talet kommit in i dessa åldrar. Den närmaste framtiden medför därmed en ökning i åldersgruppen 80 år eller äldre.² Den åldrande befolkningen innebär att efterfrågan på omsorgstjänster ökar och att allt färre människor i yrkesarbetande åldrar ska försörja allt fler som inte arbetar.³ Den demografiska försörjningskvoten visar hur många personer en person i arbetsför ålder behöver försörja utöver sig själv.

Diagram 1: Nationell demografisk försörjningskvot.

Källa: SCB ⁴

¹ Karlsson, Hermansson & Sandberg, 2012 Ekonomisk analys, Görbra för äldre. FoU i Väst

² Kungälv kommun Befolkningsprognos 2019 - 2023 med utblick mot 2028

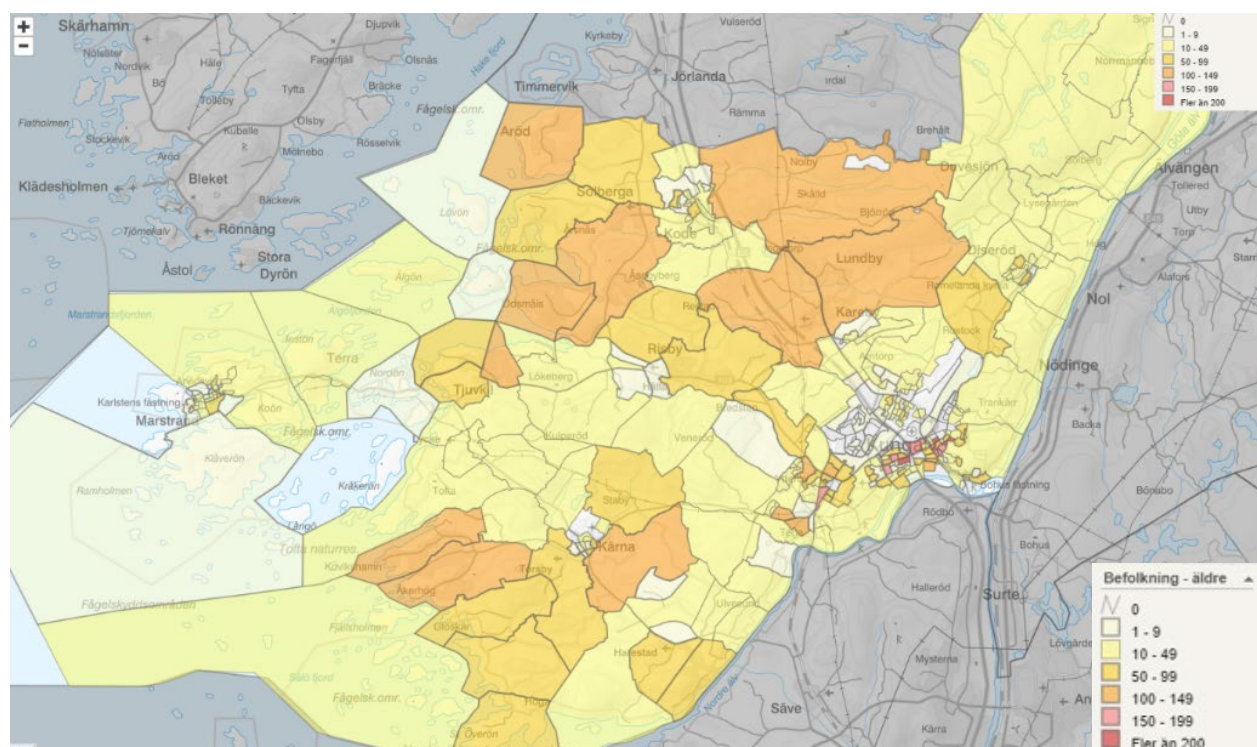
³ Mörk, E, G Ö Erlingsson och L Persson (2019), Kommunernas framtid, SNS, Stockholm

⁴ <https://www.ekonomifakta.se/fakta/arbetsmarknad/befolkning/befolkningsstruktur/>

I diagrammet ovan går det att följa hur försörjningskvoten utvecklats över tid men även hur stor del av kvoten som utgörs av respektive undergrupp. Idag ligger försörjningskvoten på 77. Det vill säga att det på 100 personer i arbetsför ålder går 77 personer som antingen är yngre eller äldre. Närmare bestämt är 41 av dessa yngre än 20 år och 36 personer är äldre än 65 år. Befolkningens ålderssammansättning kommer förändras. Framförallt kommer andelen äldre över 65 år öka och förväntas 2070 uppgå till nära 25 procent av befolkningen. Det här skulle i så fall innebära att den demografiska försörjningskvoten stiger till 89.

5.1 Äldres geografiska fördelning i Kungälv kommun

Nedan redovisas var olika åldersgrupper bor i Kungälv kommun, dels utifrån intervallet 60 år och äldre samt mellan 55 och 65 år.

Karta 1: Befolkning äldre än 60 år fördelade i Kungälv kommunen.

Källa: Befolkningsregister 2020-05-25

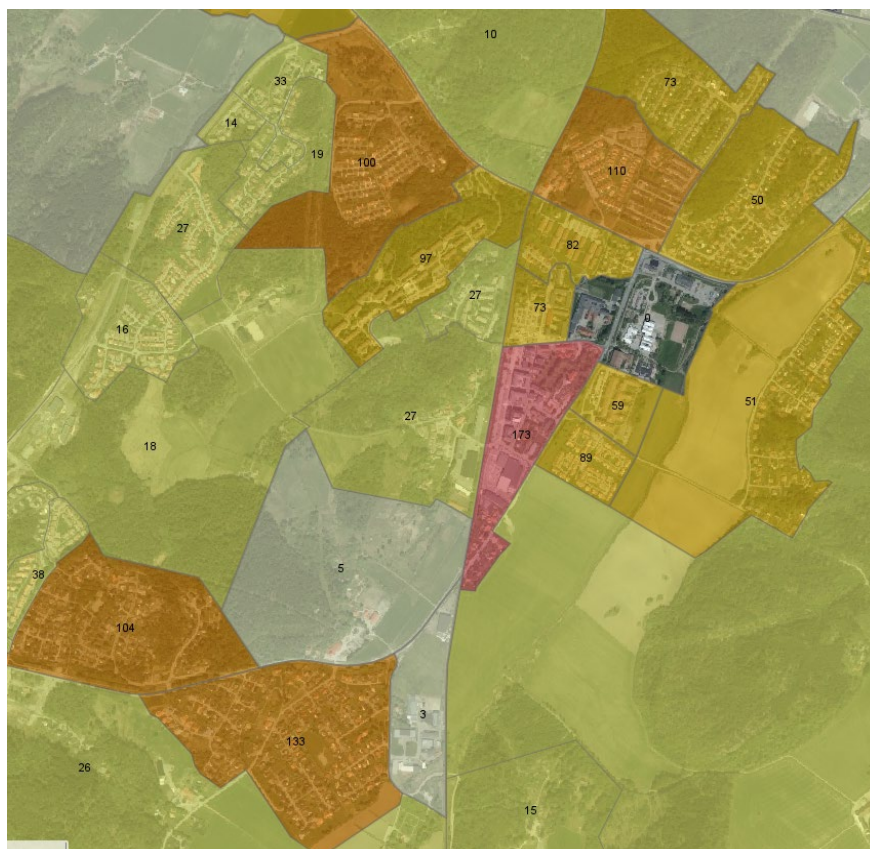
I de röda områdena bor fler än 200 som är över 60 år och i de rosa 150 - 199. Av de som är 60 plus samt 70 plus i Kungälv, bor 2/3 i småhus och 1/3 i flerbostadshus. Vid jämförelse har Kungälv kommun hög andel äldre som äger sitt eget boende.

Karta 2: Befolkning äldre än 60 år fördelade i Centrala Kungälv.

Källa: Befolkningsregister 2020-05-25

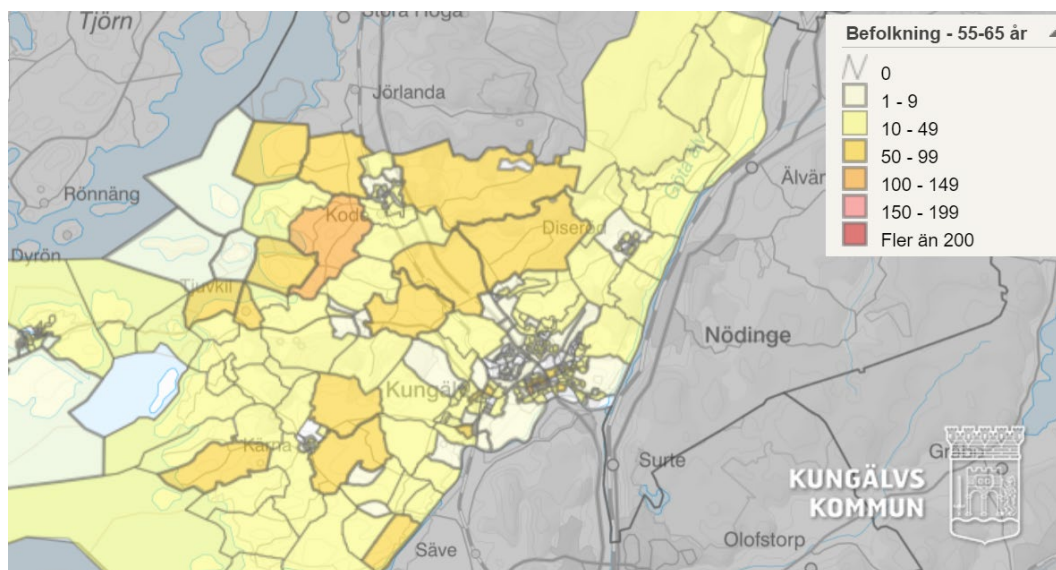
Större delen av befolkningen över 60 år bor i centrala Kungälv, merparten av dessa inom de mörkröda områden som är Komarken samt Selma Lagerlöfsgata, Trollhättevägen och Ivar Claessonsgata i centrala Kungälv.

Karta 3: Befolkning äldre än 60 fördelade i Ytterby.

Källa: Befolkningsregister 2020-05-25

När det gäller Ytterby samt åldersintervallet 60 år och äldre bor flest i centrala Ytterby följt av Övre och Nedre Tega, Tornhaga och Tunge.

Karta 4: Befolkning 55 - 65 år fördelade i Kungälv kommunen.

Källa: Befolkningsregister 2020-05-25

Kartan ovan visar befolkningen mellan 55–65 år. Jämfört åldersgruppen 60 år och äldre finns en större spridning över hela kommunen. Noterbart är en relativt hög andel i Kode, vilket även om tio år kan resultera i en hög andel 65 år och äldre.

5.2 Ekonomi äldre

Utifrån SCB:s nationella inkomstrappport har gruppen 65 år eller äldre lägre sammanräknad förvärvsinkomst än 20–64-åringarna. Kvinnorna har lägre inkomst än männen. Dock har skillnaden minskat över tid, vilket syns tydligast bland kvinnor i åldersgruppen 65–69 år.⁵ Kungälv kommun förhåller sig dock väl i jämförelse med övriga Västra Götalandsregionen.

65 + år (2018)	Kungälv	VGR
män	304,7	278,7
kvinnor	230,4	202,6
totalt	264,4	238,0

Tabell 1: År 2018. Nettoinkomst 65 + år medelinkomst kön, ålder och år.

Källa: SCB Statistikdatabas

Låg ekonomisk standard avser andelen personer som lever i hushåll vars ekonomiska standard är mindre än 60 procent av medianvärdet i befolkningen. Både i åldersintervallet 65 - 79 år samt äldre än 80 år är andelen lägre i Kungälv kommun jämfört med det regionala genomsnittet. Samtidigt finns även i Kungälv kommun en högre andel kvinnor med låg inkomststandard.

⁵ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/inkomster-och-skatter-inkomstrappport-2017/>

2018	Kungälv	VGR
65 - 79 år	7,0	12
Ensamstående kvinnor ⁶	23,4	29,5
Ensamstående män	15,9	23,8
80+ år	19,8	23,4
Ensamstående kvinnor	38,5	40,1
Ensamstående män	17,6	21,8

Tabell 2. År 2018 Andel personer i hushåll med inkomst <60 procent av medianvärdet efter region, ålder, hushållstyp.

Källa: SCB Statistikdatabas

5.3 Äldres situation på bostadsmarknaden

Flyttfrekvensen bland äldre är generellt låg och har varit så under en längre tid. Det finns en förhoppning om att flyttkedjor ska starta genom att äldre lämnar äldre bostäder för att flytta till mera ändamålsenliga bostäder i nyproduktion. Incitamentet kan till synes vara svagt att flytta, från exempelvis en villa med avbetalade lån och låga månadskostnader till en bostadsrätt alternativt hyresrätt. Försäljning av villan generera oftast en hög vinst, där beskattning i dagsläget utgörs av 22 %. Möjlighet finns även att skjuta upp beskattningen utan att betala någon ränta vid köp av en mer passande bostad.

Bland äldre, i synnerhet äldre kvinnor, finns en grupp personer med begränsat ekonomiskt utrymme. Äldre med svag ekonomi kan ha svårt att flytta till ett boende som motsvarar deras behov. Orsakerna kan vara att det egna kapitalet är litet, priserna är höga och utbudet av hyresrätter med låg hyra är begränsat. Vidare har ökade krav på amortering och egenfinansiering vid köp av bostad tillkommit. Det är därför viktigt att i god tid ställa sig i bostadskö.

5.4 Begrepp bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden

Denna policy innefattar *inte* ”äldreboende” utan fokuserar på bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden.

Nedan följer en enklare förklaring kring vanligt förekommande begrepp: seniorbostad, trygghetsbostad och bogemenskap. Notera att dessa begrepp går in i varandra och öppnar för tolkningar.

⁶ Avser kategorin ensamstående kvinnor och män utan barn.

Seniorbostad

Seniorbostäder är helt vanliga bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden. Seniorboenden kan skilja sig mycket åt i sin utformning och i vad de har att erbjuda. Ibland är det enda utmärkande att alla som bor i fastigheten är över en viss ålder, medan andra boenden erbjuder service och aktiviteter.

Trygghetsbostäder

Det statliga investeringsstödet ges till bostäder som hyrs ut till personer över 65 år och har utrymmen för gemensamma måltider, samvaro, hobby och rekreation och där det finns personal under dagtid. Stödet motsvarar drygt 200 kr/kvm och år.

Trygghetsbostäder är ett antal samlade hyresbostäder där en person i hushållet är 70 år eller äldre. Villkoren för att få statligt stöd till bland annat ny- eller ombyggnation till trygghetsbostäder framgår av svensk författningssamling; ”Förordning (2016:848) om statliga stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer”.

Trygghetsbostäder är inte en biståndsprövad insats.⁷ Trygghetsbostäder är en boendeform i lägenhet med eget hyreskontrakt som den enskilde söker och hyr via fastighetsägare/hyresvärdar som innehar denna form av lägenhet i sitt bestånd. Fastighetsägaren ansvarar för en särskild kö till lägenheterna. Om boende behöver någon form av stöd och hjälp för sin dagliga livsföring ska detta sökas via socialtjänsten, där en biståndshandläggare kan bevilja t. ex. hemtjänst.

Bogemenskap

Utifrån Boverket är bogemenskap, eller gemenskapsboende, ett samlingsnamn för boendeformer som präglas av utökade möjligheter till samvaro och gemenskap i vardagen, grannar emellan.⁸ Det finns ofta väl tilltagna utrymmen för spontant umgänge och gemensamma aktiviteter i en bogemenskap. Entréer, trapphus och andra kommunikationsytor brukar vara utformade med tanke på att det ska kännas naturligt att stanna till för en pratstund där.

I en bogemenskap har varje hushåll sin egen lägenhet, fullt utrustad, och därutöver tillgång till utrymmen för gemensamma aktiviteter. För att hålla nere kostnaderna kan lägenheterna vara något mindre till ytan än i ett vanligt flerbostadshus.

En bogemenskap kan också vara en grupp av människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar och låter bygga. Det handlar alltså om att de som ska bo i huset gemensamt går ihop, planerar dess utformning och är sin egen byggherre.⁹ Goda exempel på detta finns bland annat i Tyskland, där boendekostnader har minimerats.

⁷ Det finns en form av trygghetsbostad som erbjuds äldre personer utifrån en enkel biståndsprövning som kallas för biståndsbedömt trygghetsboende. Prop 2017/18:273 ger kommuner rätt att skapa den här typen av bostad för personer som inte behöver heldygnsvård.

⁸ <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsforsorjning/bygg-bogemenskaper/bogemenskaper/>

⁹ https://goteborg.se/wps/portal/start/bostader-och-boendemiljo/bostader-och-lokaler/byggemenskap--gemensamhetsboende/lut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfjjo8ziQw0NAi2cDB0NLMic3Qwczd9vFwCD AwsvA30wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigA_kjnB/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Bo nära eller ”Vi som vill bo i kollektiv” är en rörelse som vinner mark. Likasinnade personer bor i kollektiv där man kanske har gemensamt kök och vardagsrum men med egna sovrum och badrum.

5.5 Bostadspolitiska mål nationellt, regionalt och kommunalt

För att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva oberoende och att fullt ut delta på livets alla områden behöver samhället bli mer tillgängligt enligt artikel 9 i FN-konventionen. Det handlar bland annat om att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till den fysiska miljön på samma villkor som andra.

Kommunen ska, enligt lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383), skapa förutsättningar för att alla i kommunen lever i goda bostäder och främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs.

Det övergripande nationella bostadspolitiska målet är att:¹⁰

Alla ska ges förutsättningar för att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar. Boende och bebyggelsemiljön ska bidra till jämlika och värdiga levnadsförhållanden och särskilt främja en god uppväxt för barn och ungdomar. Vid planering och förvaltning ska en ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utvecklig vara grund för verksamheten.

6. Relation till andra styrdokument och strategiska mål

Utifrån *Policy för styrdokument* (KS2019/1577) definieras policy som en övergripande avsiktsförklaring. Policyn vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas.

Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning tar sin utgångspunkt utifrån följande av kommunfullmäktiges strategiska mål:

- En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet
- Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt fritid- och kulturliv
- En ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen

Policyn har en tydlig koppling till *Bostadsförsörjningsprogram Kungälv kommun 2020 - 2022* (KS2019/1645). Enligt programmet bör nya bostäder planeras så att det erbjuds olika boendeformer (småhus, flerbostadshus) med blandade upplåtelseformer. Vidare betonas att det bör finnas bostäder för livets alla skeden i alla kommunens centralorter, tillgänglighet till attraktiva bostäder samt tillgänglighet inom bostaden. Nya bostäder ska planeras både utifrån samhälls- och privatekonomiskt hållbara perspektiv. God tillgänglighet och närhet mellan bostäder och service bidrar till ett ekonomiskt hållbart samhälle och boende.

Utifrån programmet ska kommunen underlätta för äldre att flytta från en större bostad till en mer ändamålsenlig och tillgänglig. Vidare betonas att äldres bostäder ska vara tillgängliga, nära service

¹⁰ Riksdagsbeslut i december 2003 proposition 2002/2003:1, rskr 2003/04:72

och kollektivtrafik, vilket i sin tur skapar förutsättningar att bo kvar i den egna bostaden så länge som möjligt.

Policyn har även relation till kommunens lokalförsörjningsplan.

Programmet *Social hållbarhet – ökat innanförskap* (KS2019/0202) har som mål att tillsammans med civilsamhället, näringslivet, hälso- och sjukvården och övriga offentliga institutioner öka innanförskapet i Kungälv kommun. Utifrån ett äldreperspektiv betonas i programmet exempelvis:

- Underlätta bokadjan för äldre.
- Blandad bebyggelse för god folkhälsa och gemenskap.

Behovet av ett aktivt arbete kring äldres boende lyfts även i programmets underliggande Äldreplan.

7. Levandegöra

Policyn ska användas för att skapa förutsättningar för ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Många äldre kan tänka sig att flytta till ett mer tillgängligt boende och genom att erbjuda attraktiva alternativ kan villan eller lägenheten som känns stor och ödslig för en ensamboende bli ett nytt hem för en barnfamilj. De äldres behov av olika typer av bostäder ska vara grunden för kommunens långsiktiga planering. Äldre ska i god tid få information och stöd att planera sitt framtida boende. Allmännyttan har ett särskilt ansvar för att bygga bostäder för äldre i samarbete med äldreomsorgen.

Policy *Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning* ska användas vid:

- revideringen av Översiktsplan.
- planbesked, när ansökan om bostäder för äldre inkommer.
- kommunens markanvisningstävlingar, där bostäder för äldre planeras att byggas.
- uppföljning av kommunens äldreplan
- regelbundna informationskampanjer om det egna ansvaret och vilka möjligheter som finns

8. Uppföljning

Policyn gäller fram till 2027, med möjlighet att revidera utifrån nuläge och omvärldsanalys.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning

Policy

Diarie-/dokumentnummer: **KS2023/2342-1**
Beslut: Kommunfullmäktige 2023-12-07
Beredande politiskt organ: Beredningen för Trygghet och stöd,
Beredningen för Samhälle och utveckling
Ersätter tidigare beslut **KS2019/0192**
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: **Pernilla Attnäs Björk samhällsplanerare**
Johan Sjöholm, utvecklingsledare Folkhälsa
Senast uppdaterad av: Beredningen för Trygghet och stöd

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte.....	4
4. Mål och viljeinriktning.....	4
4.1 Öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende	4
4.2 Få äldre att flytta till bostäder för ett gott liv	4
5. Vision.....	5
6. Bakgrund.....	5
6.1 Äldres boendemiljö	6
6.2 Äldres situation på bostadsmarknaden	6
6.3 Begrepp bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden.....	6
6.4 Bostadspolitiska mål nationellt, regionalt och kommunalt.....	7
7. Levandegöra	8
8. Uppföljning	8
9. Bilagor	9
9.1 Bilaga 1- Försörjningskvot	9
9.2 Bilaga 2- Äldres geografiska fördelning i Kungälv kommun	10
9.3 Bilaga 3- Ekonomi äldre.....	13

Commented [AK1]: Rödmarkering innebär att rubrikordningen har flyttats om i jämförelse med det gamla dokumentet, inte att all text i avsnittet har ändrats. Detta är för att rubrikordningen ska stämma med den nya styrdokumentsmallen.

1. Inledning

Den ökade medellivslängden i Sverige och i Kungälv kommun innebär att andelen äldre blir större. Samtidigt syns en positiv utveckling, där fler äldre har en bättre hälsa och lever ett aktivt liv. I Kungälv kommun bor endast cirka 4 procent av alla 65 år och äldre i vård och omsorgsboende. Framtida scenario är att fler bor kvar i den egna bostaden och mer av hälso- och sjukvården kommer att ske där, vilket kommer att ställa ökade krav på den egna bostaden.

Flyttbenägenheten är låg bland seniorer, många planerar inte i tid för sitt boende utan bostaden kan bli ett hinder för det goda livet. Det är den enskildes egna ansvar att bo i en ändamålsenlig bostad för att kunna leva ett självständigt och gott liv. Prioriterat är därför att skapa incitament för attraktiva boendemiljöer för seniorer samt stimulera äldre att flytta till dessa om den nuvarande bostaden inte matchar individens behov.

Kungälv's framtida bostadsbyggande behöver innehålla valmöjligheter för alla generationer. Bostaden är en möjlighet till ett självständigt liv. Utifrån dimensionerna social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet, är äldres boende en strategisk fråga. Det finns en förhoppning om att flyttkedjor ska starta genom att äldre lämnar opraktiska bostäder för att flytta till mer ändamålsenliga bostäder.

Polycyn ger riktlinjer kring:

- Att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende.
- Möjliggöra byggandet av ändamålsenliga bostäder.
- Få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv.

Polycyn ska användas för att skapa förutsättningar för ökad rörlighet på bostadsmarknaden, där äldre stimuleras att planera sitt framtida boende i det smarta samhället. Det smarta samhället är för oss att använda digitala, tekniska hjälpmedel och andra innovationer för ett gott liv.

2. Relation till andra styrdokument

Utifrån *Policy för styrdokument* definieras policy som en övergripande avsiktsförklaring. Polycyn vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas.

Polycyn *Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning* tar sin utgångspunkt utifrån följande av kommunfullmäktiges strategiska mål:

- En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet
- Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar
- Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv
- **Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen**

Polycyn har en tydlig koppling till **Bostadsförsörjningsprogrammet**. Enligt programmet bör nya bostäder planeras så att det erbjuds olika boendeformer (småhus, flerbostadshus) med blandade upplåtelseformer. Vidare betonas att det bör finnas bostäder för livets alla skeden i alla kommunens centralorter, tillgänglighet till attraktiva bostäder samt tillgänglighet inom bostaden. Nya bostäder ska planeras både utifrån samhälls- och privatekonomiskt hållbara perspektiv. God tillgänglighet och närhet mellan bostäder och service bidrar till ett ekonomiskt hållbart samhälle och boende.

Utifrån programmet ska kommunen underlätta för äldre att flytta från en större bostad till en mer ändamålsenlig och tillgänglig. Vidare betonas att äldres bostäder ska vara tillgängliga, nära service och kollektivtrafik, vilket i sin tur skapar förutsättningar att bo kvar i den egna bostaden så länge som möjligt.

Policyn har även relation till kommunens lokalförsörjningsplan.

Programmet Social hållbarhet – ökat innanförskap (KS2023/2341-1) har som mål att tillsammans med civilsamhället, näringslivet, hälso- och sjukvården och övriga offentliga institutioner öka innanförskapet i Kungälv kommun. Utifrån ett äldreperspektiv betonas i programmet exempelvis:

- Underlätta bokedjan för äldre.
- Blandad bebyggelse för god folkhälsa och gemenskap.

Behovet av ett aktivt arbete kring äldres boende konkretiseras i programmets underliggande Äldreplan via följande insatser:

- Öka allmänhetens kunskap och förändra attityder kring äldres boende.
- Kunskap kring äldres boendesituation ska beaktas i samhällsplaneringen för ändamålsenligt boende.
- Proaktiv planering för välfärdsteknik i alla boendeformer.
- Vid byggnation främja lokallösningar som möjliggör träffpunkter.

3. Syfte

Äldres boende är en strategisk fråga, där kommunens olika sektorer, bolag och fastighetsägare bör samverka kring skapande av nya bostäder. Bostäder som tillgodoser behov av fysisk tillgänglighet, olika alternativ, närhet till service och gemenskap där moderna innovationer används för att skapa ett bra liv samt minska kostnader för särskilt boende och hemtjänst. Policyn syftar till att äldre ska ges ökade möjligheter att bo ändamålsenligt med hög livskvalité i det ordinarie bostadsbeståndet och på så sätt frigöra bostäder och bostadsyta. Policyn ska:

- Öka självständighet
- Motverka ensamhet och öka gemenskap
- Möjliggöra aktivt liv
- Öka tillgänglighet
- Främja hållbart boende

4. Mål och viljeinriktning

Målet med policyn *Äldres boende – hållbar bostadsförsörjning* är:

- Att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende.
- Att få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv.
- Ett hållbart resursutnyttjande av boyta.
- Att använda digitala och tekniska lösningar.

4.1 Öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende

Kungälv kommun ska:

- Föra en dialog med unga seniorer kring betydelsen att agera proaktivt utifrån sin egen boendesituation och möjliggöra ett självständigt gott liv.
- Informera och tydliggöra kommunens ansvar och individens egna ansvar att exempelvis ställa sig i bostadskö.
- Ta del av befolkningsprognoser samt analysera nya behov, omsättning av platser, inflyttningar samt teknikutvecklingens påverkan.
- Utifrån bostadsförsörjningsprogrammet ska kunskapen kring äldres boendesituation beaktas i stadsbyggande för att skapa ändamålsenligt boende.

4.2 Få äldre att flytta till bostäder för ett gott liv

Kungälv kommun ska:

- I dialog med allmännyttan och fastighetsägare göra det enklare att ställa sig i bostadskö.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- I dialog med byggherrar, bostadsbolag öka kunskapen och nytänkandet kring sätt att arbeta med tillgänglighet för det smarta samhället i befintligt bostadsbestånd.
- Vid nybyggnation utgå från att bygga blandat för olika åldrar samt närhet till service och kollektivtrafik.
- Utveckla rådgivningen avseende tillgänglighet för det smarta samhället i samband med bygglov och kvalitetskontroll.
- Verka för att flerbostadshusbeståndet vid ombyggnation ska tillgänglighetsanpassas för det smarta samhället.
- Verka för fler attraktiva boendeformer på den öppna marknaden för att möta målgruppens behov och önskemål.
- Stimulera frivilliga insatser som till ett exempel "peer to peer" (jämlingar hjälper varandra) eller andra initiativ från civilsamhället.
- Fokusera på strategiska områden där kommunen kan påverka tillskott av bostäder för äldre.
- Markanvisa med krav på ändamålsenlighet och olika typer av boende för äldre.
- Prioritera byggare som bygger till rimlig hyra, långsiktiga förvaltare.
- Samordna sektorer Trygghet och Stöd och Samhälle och Utveckling för att färdigställa ändamålsenliga bostäder för gruppen äldre på rätt plats inom ny exploatering.
- Vid nybyggnation utgå från möjligheten till att samutnyttja lokaler och utemiljöer för olika målgrupper.

5. Vision

Visionen är ett Kungälv där kommunen uppmuntrar, underlättar och möjliggör olika former av bostäder för en hållbar bostadsförsörjning. Där äldre tar ansvar för att i tid planera sitt boende för ett gott liv, där rätt boendeform bidrar till ytterligare fler självständiga år.

6. Bakgrund

I Sverige ökar medellivslängden och äldre lever längre än tidigare. En åldrande befolkning kan ses som en del i en positiv utveckling där vi blir friskare, mer aktiva och lever längre. Nationellt fram till 2031 kommer de som är 80 år eller äldre öka med nästan 50 procent. Andelen äldre i de äldsta åldersgrupperna ökar, vilket ställer krav på en hälso- och sjukvård samt omsorg som kan möta behoven i denna befolkningsgrupp.¹

I Kungälv kommun har den yngre pensionärgruppen, 65–79-år, ökat stadigt sedan 1980. Enligt Kungälv kommunens befolkningsprognos 2023-2027 med utblick mot 2032 kommer åldersgruppen 65–79 år förväntas främst öka under utblicksåren, men även under prognosåren förväntas en mindre ökning. I den här åldersgruppen påverkas förändringarna mellan åren inte så mycket av det planerade byggandet. Den låga ökningstakten under den första femårsperioden beror på att de stora födelsekohorterna födda på 1940-talet lämnar gruppen före de stora födelsekohorterna födda under 1960-talet kommer in i gruppen. Den relativt större ökningen under utblicksåren beror således på de stora födelsekohorterna födda på 1960-talet när 65-årsåldern.

Den äldsta åldersgruppen, 80 år eller äldre, förväntas öka stadigt fram till 2032. Fram till 2032 förväntas de bli drygt 800 personer fler än vid halvårsskiftet 2023. Av alla åldersgrupper är det den äldsta åldersgruppen som förväntas ha den största relativa ökningen. Det är dock under prognosens första fem år som ökningstakten är snabbast. Fram till 2027 förväntas de öka med cirka 470 personer eller 14 procent. Anledningen att ökningen är snabbare under prognosåren beror på att de stora födelsekohorterna födda på 1940-talet när 80-årsåldern under de närmaste åren. Antalet 80 år eller äldre förväntas vara omkring 3 700 år 2027 och sedan öka till knappt 4 100 2032.

Commented [AK2]: Bakgrund-delen är den som förändrats mest i jämförelse med tidigare version. Inledningen på bakgrundsdelen är ny, en del rubriker i det gamla dokumentet har tagits bort och istället lagts som bilagor i det nya dokumentet, samt att siffror/ statistik/ kartor m.m är uppdaterade.

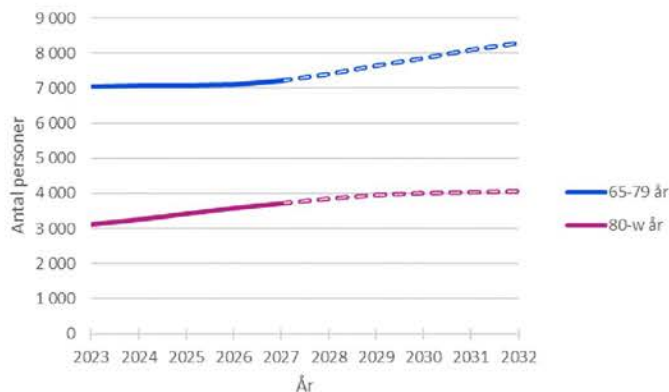
Commented [AK3]: Liknar texten i den gamla versionen, men har flyttats upp ett stycke och är uppdaterad med aktuella siffror.

¹

<https://skr.se/skr/arbetsgivarekollektivavtal/personalochkompetensforsorjning/aldreomsorg.35046.html>

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Diagram 1. Prognos och utblick för personer i åldrarna 65 år eller äldre år efter åldersgrupp

Källa: Kungälv kommunens befolkningsprognos 2023-2027 med utblick mot 2032

6.1 Äldres boendemiljö

Äldres boendemiljö ska bidra till ett självständigt och gott liv som kan skjuta upp behov av vård och omsorg om den utformas på rätt sätt. Kartläggningar visar att äldre i Kungälv kommun till viss del bor utsprrit. En utmaning är att få medelålders och äldre att flytta till en ändamålsenlig bostad. Många äldre personer bor i kvar i stora otillgängliga eller svårskötta bostäder. Genom ett proaktivt arbete kring äldres boende skapas möjlighet till ytterligare självständiga år, men även möjligheter till nya boende för exempelvis barnfamiljer. Kommunen, byggherrar, fastighetsägare och arkitekter har ett ansvar att skapa hållbara bokedjor.

Redan idag finns goda exempel kring funktionella bostäder för målgruppen äldre. I kommunens olika serviceorter, som i Ytterby på Klevevägen och i Kareby vid Hagenvägen finns redan dessa ändamålsenliga bostäder. I Kungälv centrum har Förbo byggt kvarteret Kvarnen med hyresrätter för målgruppen 70 år och äldre. Kungälv Bostäder har i Komarken förtätat med ett trygghetsboende. I Kongahälla invigde Riksbyggen hösten 2020 sitt eget boendekoncept. **Fastighets AB Balder planerar att uppföra bostadskonceptet Bovieran bakom Ytterbyhemmet vid Norra Kyrkbäcken under 2024. För att äldre ska vilja flytta dit ska dessa bostäder vara attraktiva.**

6.2 Äldres situation på bostadsmarknaden

Flyttfrekvensen bland äldre är generellt låg och har varit så under en längre tid. Det finns en förhoppning om att flyttkedjor ska starta genom att äldre lämnar äldre bostäder för att flytta till mera ändamålsenliga bostäder i nyproduktion. Incitamentet kan till synes vara svagt att flytta, från exempelvis en villa med avbetalade lån och låga månadskostnader till en bostadsrätt alternativt hyresrätt. Försäljning av villan genererar oftast en hög vinst, där beskattning i dagsläget utgörs av 22 %. Möjlighet finns även att skjuta upp beskattningen utan att betala någon ränta vid köp av en mer passande bostad.

Bland äldre, i synnerhet äldre kvinnor, finns en grupp personer med begränsat ekonomiskt utrymme. Äldre med svag ekonomi kan ha svårt att flytta till ett boende som motsvarar deras behov. Orsakerna kan vara att det egna kapitalet är litet, priserna är höga och utbudet av hyresrätter med låg hyra är begränsat. Vidare har ökade krav på amortering och egenfinansiering vid köp av bostad tillkommit. Det är därför viktigt att i god tid ställa sig i bostadskö.

6.3 Begrepp bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden

Denna policy innefattar *inte* "äldreboende" utan fokuserar på bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden.

Nedan följer en enklare förklaring kring vanligt förekommande begrepp: seniorbostad, trygghetsbostad och bogemenskap. Notera att dessa begrepp går in i varandra och öppnar för tolkningar.

Seniorbostad

Seniorbostäder är helt vanliga bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden. Seniorboenden kan skilja sig mycket åt i sin utformning och i vad de har att erbjuda. Ibland är det enda utmärkande att alla som bor i fastigheten är över en viss ålder, medan andra boenden erbjuder service och aktiviteter.

Trygghetsbostäder

Det statliga investeringsstödet ges till bostäder som hyrs ut till personer över 65 år och har utrymmen för gemensamma måltider, samvaro, hobby och rekreation och där det finns personal under dagtid. Stödet motsvarar drygt 200 kr/kvm och år.

Trygghetsbostäder är ett antal samlade hyresbostäder där en person i hushållet är 70 år eller äldre. Villkoren för att få statligt stöd till bland annat ny- eller ombyggnation till trygghetsbostäder framgår av svensk författningssamling; "Förordning (2016:848) om statliga stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer".

Trygghetsbostäder är inte en biståndsprövad insats.² Trygghetsbostäder är en boendeform i lägenhet med eget hyreskontrakt som den enskilde söker och hyr via fastighetsägare/hyresvärdar som innehar denna form av lägenhet i sitt bestånd. Fastighetsägaren ansvarar för en särskild kö till lägenheterna. Om boende behöver någon form av stöd och hjälp för sin dagliga livsföring ska detta sökas via socialtjänsten, där en biståndshandläggare kan bevilja t. ex. hemtjänst.

Bogemenskap

Utifrån Boverket är bogemenskap, eller gemenskapsboende, ett samlingsnamn för boendeformer som präglas av utökade möjligheter till samvaro och gemenskap i vardagen, grannar emellan.³ Det finns ofta väl tilltagna utrymmen för spontant umgänge och gemensamma aktiviteter i en bogemenskap. Entréer, trapphus och andra kommunikationsytor brukar vara utformade med tanke på att det ska kännas naturligt att stanna till för en pratstund där.

I en bogemenskap har varje hushåll sin egen lägenhet, fullt utrustad, och därutöver tillgång till utrymmen för gemensamma aktiviteter. För att hålla nere kostnaderna kan lägenheterna vara något mindre till ytan än i ett vanligt flerbostadshus.

En bogemenskap kan också vara en grupp av människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar och låter bygga. Det handlar alltså om att de som ska bo i huset gemensamt går ihop, planerar dess utformning och är sin egen byggherre.⁴ Goda exempel på detta finns bland annat i Tyskland, där boendekostnader har minimerats.

Bo nära eller "Vi som vill bo i kollektiv" är en rörelse som vinner mark. Likasinnade personer bor i kollektiv där man kanske har gemensamt kök och vardagsrum men med egna sovrum och badrum.

6.4 Bostadspolitiska mål nationellt, regionalt och kommunalt

För att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva oberoende och att fullt ut delta på livets alla områden behöver samhället bli mer tillgängligt enligt artikel 9 i FN-konventionen. Det handlar bland annat om att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till den fysiska miljön på samma villkor som andra.

² Det finns en form av trygghetsbostad som erbjuds äldre personer utifrån en enkel biståndsprövning som kallas för biståndsbedömt trygghetsboende. Prop 2017/18:273 ger kommuner rätt att skapa den här typen av bostad för personer som inte behöver heldygnsvård.

³ <https://www.boverket.se/sv/samhallspaner/bostadsmarknad/bostadsforsorjning/bygg-bogemenskaper/bogemenskaper/>

⁴ https://goteborg.se/wps/portal/start/bostader-och-boendemiljo/bostader-och-lokaler/byggemenskap-gemensamhetsboende/lut/p/z1/04_Sj9CPyKssy0xPLMnMz0vMAfjo8ziQw0NAi2cDB0NLMlc3QwczdW9vFwCDAwsvA30wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigA_kjnB/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Kommunen ska, enligt lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383), skapa förutsättningar att alla i kommunen lever i goda bostäder och främja ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs.

Det övergripande nationella bostadspolitiska målet är att:⁵

Alla ska ges förutsättningar för att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar. Boende och bebyggelsemiljön ska bidra till jämlika och värdiga levnadsförhållanden och särskilt främja en god uppväxt för barn och ungdomar. Vid planering och förvaltning ska en ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utveckling vara grund för verksamheten.

7. Levandegöra

Policyn ska användas för att skapa förutsättningar för ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Många äldre kan tänka sig att flytta till ett mer tillgängligt boende och genom att erbjuda attraktiva alternativ kan villan eller lägenheten som känns stor och ödslig för en ensamboende bli ett nytt hem för en barnfamilj. De äldres behov av olika typer av bostäder ska vara grunden för kommunens långsiktiga planering. Äldre ska i god tid få information och stöd att planera sitt framtida boende. Allmännyttan har ett särskilt ansvar för att bygga bostäder för äldre i samarbete med äldreomsorgen.

Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning ska användas vid:

- revideringen av Översiktsplan.
- planbesked, när ansökan om bostäder för äldre inkommer.
- kommunens markanvisningstävlingar, där bostäder för äldre planeras att byggas.
- uppföljning av kommunens äldreplan
- regelbundna informationskampanjer om det egna ansvaret och vilka möjligheter som finns

8. Uppföljning

Policyn gäller fram till 2027, med möjlighet att revidera utifrån nuläge och omvärldsanalys.

⁵ Riksdagsbeslut i december 2003 proposition 2002/2003:1, rskr 2003/04:72

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1- Försörjningskvot

Den åldrande befolkningen innebär att efterfrågan på omsorgstjänster ökar och att allt färre människor i yrkesarbetande åldrar ska försörja allt fler som inte arbetar.⁶ Den demografiska försörjningskvoten visar hur många personer en person i arbetsför ålder behöver försörja utöver sig själv.

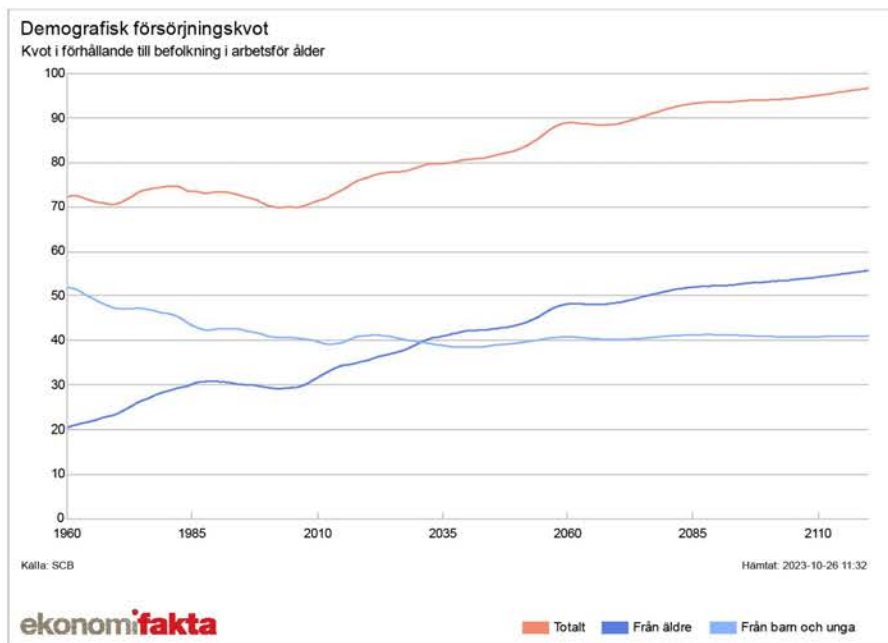

Diagram 1: Nationell demografisk försörjningskvot.

Källa: SCB⁷

I diagrammet ovan går det att följa hur försörjningskvoten utvecklats över tid men även hur stor del av kvoten som utgörs av respektive undergrupp. Idag ligger försörjningskvoten på 78. Det vill säga att det på 100 personer i arbetsför ålder går 78 personer som antingen är yngre eller äldre. Närmare bestämt är 41 av dessa yngre än 20 år och 37 personer är äldre än 65 år. Befolkningens ålderssammansättning kommer förändras. Framför allt kommer andelen äldre över 65 år öka och förväntas uppgå till nära 28 procent av befolkningen. Det här skulle i så fall innebära att den demografiska försörjningskvoten stiger till 97.

⁶ Mörk, E, G Ó Erlingsson och L Persson (2019), Kommunernas framtid, SNS, Stockholm

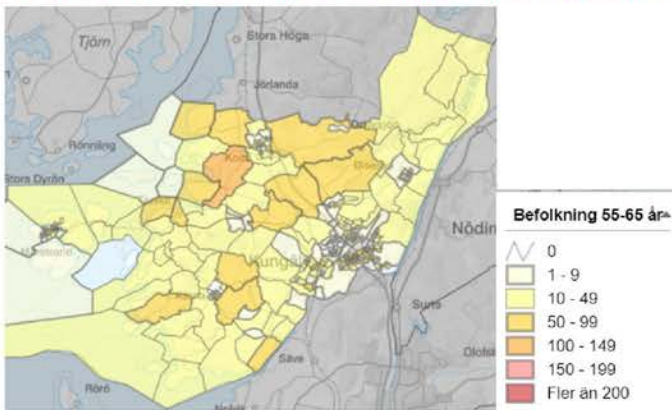
⁷ <https://www.ekonomifakta.se/fakta/arbetsmarknad/befolkning/befolkningsstruktur/>

9.2 Bilaga 2- Äldres geografiska fördelning i Kungälv kommun

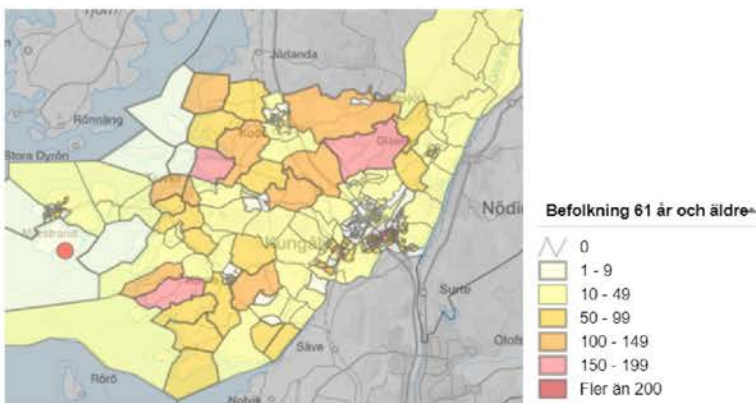
Nedan redovisas var olika åldersgrupper bor i Kungälv kommun, dels utifrån intervallet 55-65 år samt 61 år och äldre. I de röda områdena bor fler än 200 som är över 60 år och i de rosa 150 - 199.

Commented [AK4]: Denna del har flyttats ut från "Bakgrund" och istället lagts som bilaga, i jämförelse med det gamla dokumentet där bakgrundsdelens var väldigt lång och detaljerad. Statistik m.m är uppdaterad till aktuella siffror.

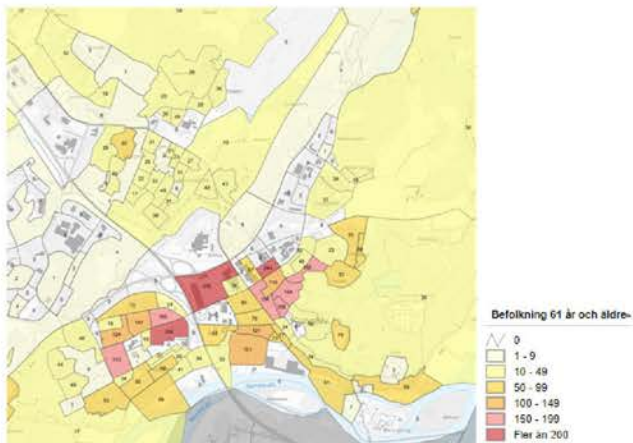
Karta 1: Befolkning äldre än 55-65 år fördelade i Kungälv kommunen.

Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

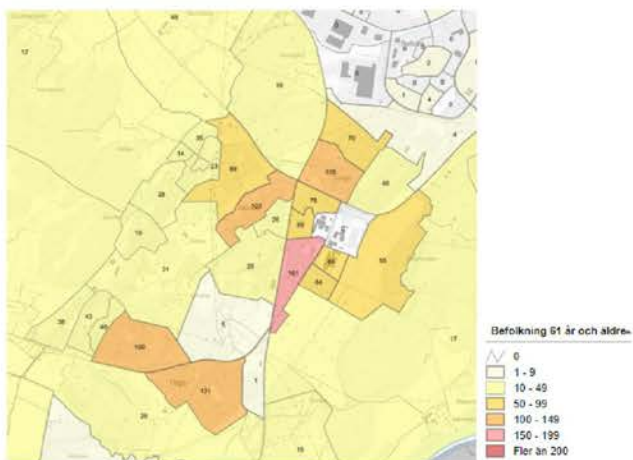
Karta 2: Befolkning äldre än 61 år fördelade i Kungälv kommunen.

Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

Karta 3: Befolkning äldre än 61 år fördelade i Centrala Kungälv.
Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

Större delen av befolkningen som är över 60 år i centrala Kungälv, bor i områden som Komarken, Selma Lagerlöfsgata, Trollhättavägen och Ivar Claessonsgata i centrala Kungälv.

Karta 4: Befolkning äldre än 61 år fördelade i Ytterby
Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

När det gäller Ytterby samt åldersintervallet 60 år och äldre bor flest i centrala Ytterby följt av Övre och Nedre Tega, Tornhaga och Tunge.

Sammantaget synliggör ovanstående kartor utifrån demografin utmaningarna kring en hållbar bostadsförsörjning för äldre. Slutsatserna är att:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Vid jämförelse mellan åldersintervallet 55–65 år finns i åldersgruppen 61 år och äldre en större spridning över hela kommunen.
- Av de som är 60 plus samt 70 plus i Kungälv, bor 2/3 i småhus och 1/3 i flerbostadshus. Vid jämförelse har Kungälv kommun hög andel äldre som äger sitt eget boende.

9.3 Bilaga 3- Ekonomi äldre

Nettoinkomst är summan av en persons alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar (exempelvis återbetalt studielån). I åldersintervallet 65 år och äldre förhåller sig Kungälv kommun väl i jämförelse med övriga Västra Götalandsregionen. Notera skillnaden i nettoinkomst mellan kvinnor och män.

65 + år (2021)	Kungälv	VGR
män	361,5	322,9
kvinnor	258,2	230,3
totalt	305,6	273,5

Tabell 1: År 2021 Nettoinkomst 65 + år medelinkomst kön, ålder och år.
Källa: SCB Statistikdatabas

För att jämföra olika typer av hushåll används en metod som sätter den disponibla inkomsten i relation till hushållets sammansättning av vuxna och barn. När ett hushålls inkomst är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga hushåll i riket räknas det som låg ekonomisk standard

2021 65 + år	Kungälv	VGR
Samtliga	10,5	14,4
Ensamstående kvinnor	30,4	33,0
Ensamstående män	14,8	21,0

Tabell 2. Låg inkomststandard 65 + år. Andel personer med inkomst mindre än 60 procent av medianvärde
Källa: SCB Statistikdatabas

Commented [AK5]: Denna del har flyttats ut från "Bakgrund" och istället lagts som bilaga, i jämförelse med det gamla dokumentet där bakgrundsdelens var väldigt lång och detaljerad. Statistik m.m är uppdaterad till aktuella siffror.

Beredningsskrivelse

1(2)

Datum

12/6/2023

Ärende:

Styrdokument - revidering av Policy Äldres boende-
hållbar bostadsförsörjning

Diarienummer:

KS2023/2342-1

Instans:

Beredningen för samhälle och fritid

Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för Trygghet och stöd reviderat Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning.

Dokumentet har uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen enligt gällande grafisk profil, vilket inneburit att vissa rubriker har bytt ordning. Dokumentet är även uppdaterat med aktuell statistik och fakta. Bakgrundsdelen har kortats i jämförelse med tidigare version, och i stället har några delar gjorts om till bilagor. I övrigt är innehållet detsamma som i tidigare version.

Beredningen för Trygghet och stöd föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning enligt förslag.

Beslutsunderlag

- Beredningsskrivelse beredningen för trygghet och stöd
- Beredningsskrivelse beredningen för samhälle och fritid
- Tjänsteskrivelse
- Policy Äldres boende hållbar bostadsförsörjning (gammal version med rödmarkeringar)
- Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning (ny version med kommentarer och rödmarkeringar)
- Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning

KOMMUNKANSLIET**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning 2(2)

Datum
12/6/2023

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

1. Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning antas enligt förslag.

Britta Malmberg Ohlsson (M)
(SD)
Ordförande

Eva Irjasdotter Sjögren
Vice ordförande

Expedieras till:
Utskottet för samhälle
och fritid

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning

Policy

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2342-1
Beslut: Kommunfullmäktige 2023-12-07
Beredande politiskt organ: Beredningen för Trygghet och stöd,
Beredningen för Samhälle och fritid
Ersätter tidigare beslut KS2019/0192
Giltighetstid: 2027-12-31
Dokumentansvarig: Pernilla Attnäs Björk samhällsplanerare
Johan Sjöholm, utvecklingsledare Folkhälsa
Senast uppdaterad av: Beredningen för Trygghet och stöd

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1.	Inledning	3
2.	Relation till andra styrdokument	3
3.	Syfte	4
4.	Mål och viljeinriktning	4
	4.1 Öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende	4
	4.2 Få äldre att flytta till bostäder för ett gott liv	4
5.	Vision	5
6.	Bakgrund	5
	6.1 Äldres boendemiljö	6
	6.2 Äldres situation på bostadsmarknaden	6
	6.3 Begrepp bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden	6
	6.4 Bostadspolitiska mål nationellt, regionalt och kommunalt	7
7.	Levandegöra	8
8.	Uppföljning	8
9.	Bilagor	9
	9.1 Bilaga 1- Försörjningskvot	9
	9.2 Bilaga 2- Äldres geografiska fördelning i Kungälv kommun	10
	9.3 Bilaga 3- Ekonomi äldre	13

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Den ökade medellivslängden i Sverige och i Kungälv kommun innebär att andelen äldre blir större. Samtidigt syns en positiv utveckling, där fler äldre har en bättre hälsa och lever ett aktivt liv. I Kungälv kommun bor endast cirka 4 procent av alla 65 år och äldre i vård och omsorgsboende. Framtida scenario är att fler bor kvar i den egna bostaden och mer av hälso- och sjukvården kommer att ske där, vilket kommer att ställa ökade krav på den egna bostaden.

Flyttbenägenheten är låg bland seniorer, många planerar inte i tid för sitt boende utan bostaden kan bli ett hinder för det goda livet. Det är den enskildes egna ansvar att bo i en ändamålsenlig bostad för att kunna leva ett självständigt och gott liv. Prioriterat är därför att skapa incitament för attraktiva boendemiljöer för seniorer samt stimulera äldre att flytta till dessa om den nuvarande bostaden inte matchar individens behov.

Kungälv's framtida bostadsbyggande behöver innehålla valmöjligheter för alla generationer. Bostaden är en möjlighet till ett självständigt liv. Utifrån dimensionerna social-, ekologisk- och ekonomisk hållbarhet, är äldres boende en strategisk fråga. Det finns en förhoppning om att flyttkedjor ska starta genom att äldre lämnar opraktiska bostäder för att flytta till mer ändamålsenliga bostäder.

Policyn ger riktlinjer kring:

- Att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende.
- Möjliggöra byggandet av ändamålsenliga bostäder.
- Få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv.

Policyn ska användas för att skapa förutsättningar för ökad rörlighet på bostadsmarknaden, där äldre stimuleras att planera sitt framtida boende i det smarta samhället. Det smarta samhället är för oss att använda digitala, tekniska hjälpmedel och andra innovationer för ett gott liv.

2. Relation till andra styrdokument

Utifrån *Policy för styrdokument* definieras policy som en övergripande avsiktsförklaring. Policyn vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas.

Policyn *Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning* tar sin utgångspunkt utifrån följande av kommunfullmäktiges strategiska mål:

- En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet
- Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar
- Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv
- Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen

Policyn har en tydlig koppling till Bostadsförsörjningsprogrammet. Enligt programmet bör nya bostäder planeras så att det erbjuds olika boendeformer (småhus, flerbostadshus) med blandade upplåtelseformer. Vidare betonas att det bör finnas bostäder för livets alla skeden i alla kommunens centralorter, tillgänglighet till attraktiva bostäder samt tillgänglighet inom bostaden. Nya bostäder ska planeras både utifrån samhälls- och privatekonomiskt hållbara perspektiv. God tillgänglighet och närhet mellan bostäder och service bidrar till ett ekonomiskt hållbart samhälle och boende.

Utifrån programmet ska kommunen underlätta för äldre att flytta från en större bostad till en mer ändamålsenlig och tillgänglig. Vidare betonas att äldres bostäder ska vara tillgängliga, nära service och kollektivtrafik, vilket i sin tur skapar förutsättningar att bo kvar i den egna bostaden så länge som möjligt.

Policyn har även relation till kommunens lokalförsörjningsplan.

Programmet Social hållbarhet – ökat innanförskap (KS2023/2341-1) har som mål att tillsammans med civilsamhället, näringslivet, hälso- och sjukvården och övriga offentliga institutioner öka innanförskapet i Kungälv kommun. Utifrån ett äldreperspektiv betonas i programmet exempelvis:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Underlätta bokedjan för äldre.
- Blandad bebyggelse för god folkhälsa och gemenskap.

Behovet av ett aktivt arbete kring äldres boende konkretiseras i programmets underliggande Äldreplan via följande insatser:

- Öka allmänhetens kunskap och förändra attityder kring äldres boende.
- Kunskap kring äldres boendesituation ska beaktas i samhällsplaneringen för ändamålsenligt boende.
- Proaktiv planering för välfärdsteknik i alla boendeformer.
- Vid byggnation främja lokallösningar som möjliggör träffpunkter.

3. Syfte

Äldres boende är en strategisk fråga, där kommunens olika sektorer, bolag och fastighetsägare bör samverka kring skapande av nya bostäder. Bostäder som tillgodoser behov av fysisk tillgänglighet, olika alternativ, närhet till service och gemenskap där moderna innovationer används för att skapa ett bra liv samt minska kostnader för särskilt boende och hemtjänst. Policyn syftar till att äldre ska ges ökade möjligheter att bo ändamålsenligt med hög livskvalité i det ordinarie bostadsbeståndet och på så sätt frigöra bostäder och bostadsyta. Policyn ska:

- Öka självständighet
- Motverka ensamhet och öka gemenskap
- Möjliggöra aktivt liv
- Öka tillgänglighet
- Främja hållbart boende

4. Mål och viljeinriktning

Målet med policyn *Äldres boende – hållbar bostadsförsörjning* är:

- Att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende.
- Att få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv.
- Ett hållbart resursutnyttjande av boyta.
- Att använda digitala och tekniska lösningar.

4.1 Öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende

Kungälv kommun ska:

- Föra en dialog med unga seniorer kring betydelsen att agera proaktivt utifrån sin egen boendesituation och möjliggöra ett självständigt gott liv.
- Informera och tydliggöra kommunens ansvar och individens egna ansvar att exempelvis ställa sig i bostadskö.
- Ta del av befolkningsprognoser samt analysera nya behov, omsättning av platser, inflyttningar samt teknikutvecklingens påverkan.
- Utifrån bostadsförsörjningsprogrammet ska kunskapen kring äldres boendesituation beaktas i stadsbyggande för att skapa ändamålsenligt boende.

4.2 Få äldre att flytta till bostäder för ett gott liv

Kungälv kommun ska:

- I dialog med allmännyttan och fastighetsägare göra det enklare att ställa sig i bostadskö.
- I dialog med byggherrar, bostadsbolag öka kunskapen och nytänkandet kring sätt att arbeta med tillgänglighet för det smarta samhället i befintligt bostadsbestånd.
- Vid nybyggnation utgå från att bygga blandat för olika åldrar samt närhet till service och kollektivtrafik.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Utveckla rådgivningen avseende tillgänglighet för det smarta samhället i samband med bygglov och kvalitetskontroll.
- Verka för att flerbostadshusbeståndet vid ombyggnation ska tillgänglighetsanpassas för det smarta samhället.
- Verka för fler attraktiva boendeformer på den öppna marknaden för att möta målgruppens behov och önskemål.
- Stimulera frivilliga insatser som till ett exempel "peer to peer" (jämlingar hjälper varandra) eller andra initiativ från civilsamhället.
- Fokusera på strategiska områden där kommunen kan påverka tillskott av bostäder för äldre.
- Markanvisa med krav på ändamålsenlighet och olika typer av boende för äldre.
- Prioritera byggare som bygger till rimlig hyra, långsiktiga förvaltare.
- Samordna sektorer Trygghet och Stöd och Samhälle och Utveckling för att färdigställa ändamålsenliga bostäder för gruppen äldre på rätt plats inom ny exploatering.
- Vid nybyggnation utgå från möjligheten till att samutnyttja lokaler och utemiljöer för olika målgrupper.

5. Vision

Visionen är ett Kungälv där kommunen uppmuntrar, underlättar och möjliggör olika former av bostäder för en hållbar bostadsförsörjning. Där äldre tar ansvar för att i tid planera sitt boende för ett gott liv, där rätt boendeform bidrar till ytterligare fler självständiga år.

6. Bakgrund

I Sverige ökar medellivslängden och äldre lever längre än tidigare. En åldrande befolkning kan ses som en del i en positiv utveckling där vi blir friskare, mer aktiva och lever längre. Nationellt fram till 2031 kommer de som är 80 år eller äldre öka med nästan 50 procent. Andelen äldre i de äldsta åldersgrupperna ökar, vilket ställer krav på en hälso- och sjukvård samt omsorg som kan möta behoven i denna befolkningsgrupp.¹

I Kungälvs kommun har den yngre pensionärsgruppen, 65–79-år, ökat stadigt sedan 1980. Enligt Kungälvs kommuns befolkningsprognos 2023-2027 med utblick mot 2032 kommer åldersgruppen 65–79 år förväntas främst öka under utblicksåren, men även under prognosåren förväntas en mindre ökning. I den här åldersgruppen påverkas förändringarna mellan åren inte så mycket av det planerade byggandet. Den låga ökningstakten under den första femårsperioden beror på att de stora födelsekohorterna födda på 1940-talet lämnar gruppen före de stora födelsekohorterna födda under 1960-talet kommer in i gruppen. Den relativt större ökningen under utblicksåren beror således på de stora födelsekohorterna födda på 1960-talet när 65-årsåldern.

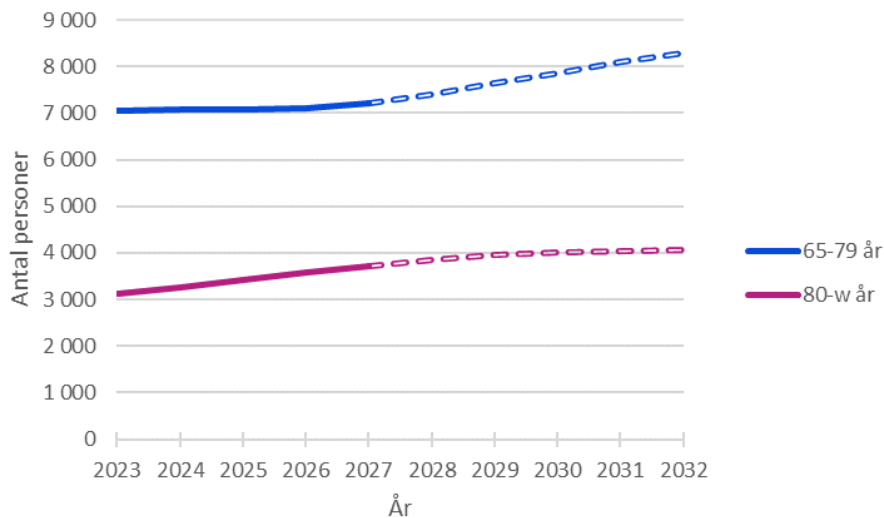
Den äldsta åldersgruppen, 80 år eller äldre, förväntas öka stadigt fram till 2032. Fram till 2032 förväntas de bli drygt 800 personer fler än vid halvårsskiftet 2023. Av alla åldersgrupper är det den äldsta åldersgruppen som förväntas ha den största relativa ökningen. Det är dock under prognosens första fem år som ökningstakten är snabbast. Fram till 2027 förväntas de öka med cirka 470 personer eller 14 procent. Anledningen att ökningen är snabbare under prognosåren beror på att de stora födelsekohorterna födda på 1940-talet når 80-årsåldern under de närmaste åren. Antalet 80 år eller äldre förväntas vara omkring 3 700 år 2027 och sedan öka till knappt 4 100 2032.

1

<https://skr.se/skr/arbetsgivarekollektivavtal/personalochkompetensforsorjning/aldreomsorg.35046.html>

KUNGÄLV KOMMUN

Diagram 1. Prognos och utblick för personer i åldrarna 65 år eller äldre år efter åldersgrupp

Källa: Kungälv kommunens befolkningsprognos 2023-2027 med utblick mot 2032

6.1 Äldres boendemiljö

Äldres boendemiljö ska bidra till ett självständigt och gott liv som kan skjuta upp behov av vård och omsorg om den utformas på rätt sätt. Kartläggningar visar att äldre i Kungälv kommun till viss del bor utsprikt. En utmaning är att få medelålders och äldre att flytta till en ändamålsenlig bostad. Många äldre personer bor i kvar i stora otillgängliga eller svårskötta bostäder. Genom ett proaktivt arbete kring äldres boende skapas möjlighet till ytterligare självständiga år, men även möjligheter till nya boende för exempelvis barnfamiljer. Kommunen, byggherrar, fastighetsägare och arkitekter har ett ansvar att skapa hållbara bokedjor.

Redan idag finns goda exempel kring funktionella bostäder för målgruppen äldre. I kommunens olika serviceorter, som i Ytterby på Klevevägen och i Kareby vid Hagenvägen finns redan dessa ändamålsenliga bostäder. I Kungälv centrum har Förbo byggt kvarteret Kvarnen med hyresrätter för målgruppen 70 år och äldre. Kungälv Bostäder har i Komarken förtätat med ett trygghetsboende. I Kongahälla invigde Riksbyggen hösten 2020 sitt eget boendekoncept. Fastighets AB Balder planerar att uppföra bostadskonceptet Bovieran bakom Ytterbyhemmet vid Norra Kyrkbäcken under 2024. För att äldre ska vilja flytta dit ska dessa bostäder vara attraktiva.

6.2 Äldres situation på bostadsmarknaden

Flyttfrekvensen bland äldre är generellt låg och har varit så under en längre tid. Det finns en förhoppning om att flyttkedjor ska starta genom att äldre lämnar äldre bostäder för att flytta till mera ändamålsenliga bostäder i nyproduktion. Incitamentet kan till synes vara svagt att flytta, från exempelvis en villa med avbetalade lån och låga månadskostnader till en bostadsrätt alternativt hyresrätt. Försäljning av villan generera oftast en hög vinst, där beskattning i dagsläget utgörs av 22 %. Möjlighet finns även att skjuta upp beskattningen utan att betala någon ränta vid köp av en mer passande bostad.

Bland äldre, i synnerhet äldre kvinnor, finns en grupp personer med begränsat ekonomiskt utrymme. Äldre med svag ekonomi kan ha svårt att flytta till ett boende som motsvarar deras behov. Orsakerna kan vara att det egna kapitalet är litet, priserna är höga och utbudet av hyresrätter med låg hyra är begränsat. Vidare har ökade krav på amortering och egenfinansiering vid köp av bostad tillkommit. Det är därför viktigt att i god tid ställa sig i bostadskö.

6.3 Begrepp bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden

Denna policy innefattar *inte* "äldreboende" utan fokuserar på bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Nedan följer en enklare förklaring kring vanligt förekommande begrepp: seniorbostad, trygghetsbostad och bogemenskap. Notera att dessa begrepp går in i varandra och öppnar för tolkningar.

Seniorbostad

Seniorbostäder är helt vanliga bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden. Seniorboenden kan skilja sig mycket åt i sin utformning och i vad de har att erbjuda. Ibland är det enda utmärkande att alla som bor i fastigheten är över en viss ålder, medan andra boenden erbjuder service och aktiviteter.

Trygghetsbostäder

Det statliga investeringsstödet ges till bostäder som hyrs ut till personer över 65 år och har utrymmen för gemensamma måltider, samvaro, hobby och rekreation och där det finns personal under dagtid. Stödet motsvarar drygt 200 kr/kvm och år.

Trygghetsbostäder är ett antal samlade hyresbostäder där en person i hushållet är 70 år eller äldre. Villkoren för att få statligt stöd till bland annat ny- eller ombyggnation till trygghetsbostäder framgår av svensk författningssamling; "Förordning (2016:848) om statliga stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer".

Trygghetsbostäder är inte en biståndsprövad insats.² Trygghetsbostäder är en boendeform i lägenhet med eget hyreskontrakt som den enskilde söker och hyr via fastighetsägare/hyresvärdar som innehar denna form av lägenhet i sitt bestånd. Fastighetsägaren ansvarar för en särskild kö till lägenheterna. Om boende behöver någon form av stöd och hjälp för sin dagliga livsföring ska detta sökas via socialtjänsten, där en biståndshandläggare kan bevilja t. ex. hemtjänst.

Bogemenskap

Utifrån Boverket är bogemenskap, eller gemenskapsboende, ett samlingsnamn för boendeformer som präglas av utökade möjligheter till samvaro och gemenskap i vardagen, grannar emellan.³ Det finns ofta väl tilltagna utrymmen för spontant umgänge och gemensamma aktiviteter i en bogemenskap. Entréer, trapphus och andra kommunikationsytor brukar vara utformade med tanke på att det ska kännas naturligt att stanna till för en pratstund där.

I en bogemenskap har varje hushåll sin egen lägenhet, fullt utrustad, och därutöver tillgång till utrymmen för gemensamma aktiviteter. För att hålla nere kostnaderna kan lägenheterna vara något mindre till ytan än i ett vanligt flerbostadshus.

En bogemenskap kan också vara en grupp av människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar och låter bygga. Det handlar alltså om att de som ska bo i huset gemensamt går ihop, planerar dess utformning och är sin egen byggherre.⁴ Goda exempel på detta finns bland annat i Tyskland, där boendekostnader har minimerats.

Bo nära eller "Vi som vill bo i kollektiv" är en rörelse som vinner mark. Likasinnade personer bor i kollektiv där man kanske har gemensamt kök och vardagsrum men med egna sovrum och badrum.

6.4 Bostadspolitiska mål nationellt, regionalt och kommunalt

För att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva oberoende och att fullt ut delta på livets alla områden behöver samhället bli mer tillgängligt enligt artikel 9 i FN-konventionen. Det handlar bland annat om att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till den fysiska miljön på samma villkor som andra.

² Det finns en form av trygghetsbostad som erbjuds äldre personer utifrån en enkel biståndsprövning som kallas för biståndsbedömt trygghetsboende. Prop 2017/18:273 ger kommuner rätt att skapa den här typen av bostad för personer som inte behöver heldygnsvård.

³ <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsforsorjning/bygg-bogemenskaper/bogemenskaper/>

⁴ https://goteborg.se/wps/portal/start/bostader-och-boendemiljo/bostader-och-lokaler/byggemenskap-gemensamhetsboende/ut/p/z1/04_Sj9CPykyssy0xPLMnMz0vMAfjjo8ziQw0NAi2cDB0NLM1c3Qwczdw9vFwCDAwsvA30wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigA_kjnB/dz/d5/L2dBISvZ0FBIS9nQSEh/

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kommunen ska, enligt lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383), skapa förutsättningar att alla i kommunen lever i goda bostäder och främja ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs.

Det övergripande nationella bostadspolitiska målet är att:⁵

Alla ska ges förutsättningar för att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar. Boende och bebyggelsemiljön ska bidra till jämlika och värdiga levnadsförhållanden och särskilt främja en god uppväxt för barn och ungdomar. Vid planering och förvaltning ska en ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar utveckling vara grund för verksamheten.

7. Levandegöra

Policyn ska användas för att skapa förutsättningar för ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Många äldre kan tänka sig att flytta till ett mer tillgängligt boende och genom att erbjuda attraktiva alternativ kan villan eller lägenheten som känns stor och ödslig för en ensamboende bli ett nytt hem för en barnfamilj. De äldres behov av olika typer av bostäder ska vara grunden för kommunens långsiktiga planering. Äldre ska i god tid få information och stöd att planera sitt framtida boende. Allmännyttan har ett särskilt ansvar för att bygga bostäder för äldre i samarbete med äldreomsorgen.

Policy *Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning* ska användas vid:

- revideringen av Översiktsplan.
- planbesked, när ansökan om bostäder för äldre inkommer.
- kommunens markanvisningstävlingar, där bostäder för äldre planeras att byggas.
- uppföljning av kommunens äldreplan
- regelbundna informationskampanjer om det egna ansvaret och vilka möjligheter som finns

8. Uppföljning

Policyn gäller fram till 2027, med möjlighet att revidera utifrån nuläge och omvärldsanalys.

⁵ Riksdagsbeslut i december 2003 proposition 2002/2003:1, rskr 2003/04:72

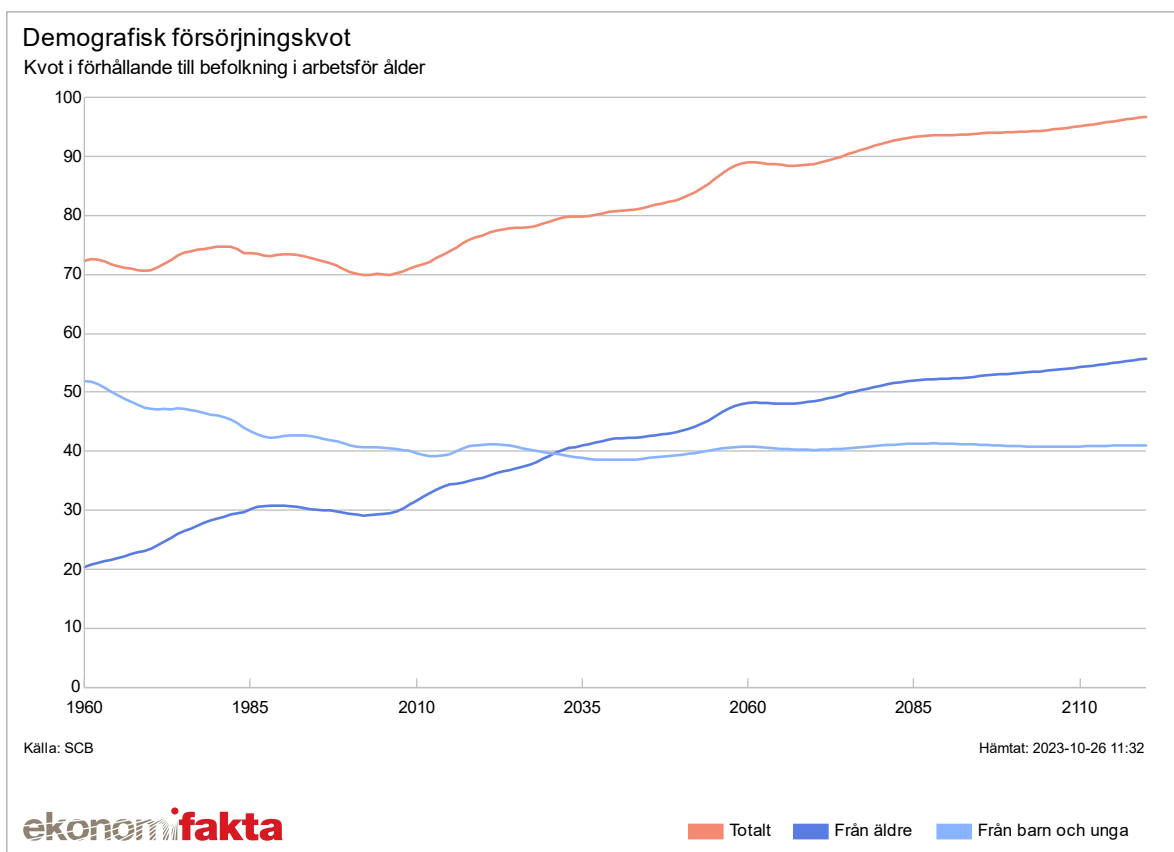

**KUNGÄLV
KOMMUN**

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1- Försörjningskvot

Den åldrande befolkningen innebär att efterfrågan på omsorgstjänster ökar och att allt färre människor i yrkesarbetande åldrar ska försörja allt fler som inte arbetar.⁶ Den demografiska försörjningskvoten visar hur många personer en person i arbetsför ålder behöver försörja utöver sig själv.

Diagram 1: Nationell demografisk försörjningskvot.

Källa: SCB⁷

I diagrammet ovan går det att följa hur försörjningskvoten utvecklats över tid men även hur stor del av kvoten som utgörs av respektive undergrupp. Idag ligger försörjningskvoten på 78. Det vill säga att det på 100 personer i arbetsför ålder går 78 personer som antingen är yngre eller äldre. Närmare bestämt är 41 av dessa yngre än 20 år och 37 personer är äldre än 65 år. Befolkningens ålderssammansättning kommer förändras. Framför allt kommer andelen äldre över 65 år öka och förväntas 2120 uppgå till nära 28 procent av befolkningen. Det här skulle i så fall innebära att den demografiska försörjningskvoten stiger till 97.

⁶ Mörk, E, G Ó Erlingsson och L Persson (2019), Kommunernas framtid, SNS, Stockholm

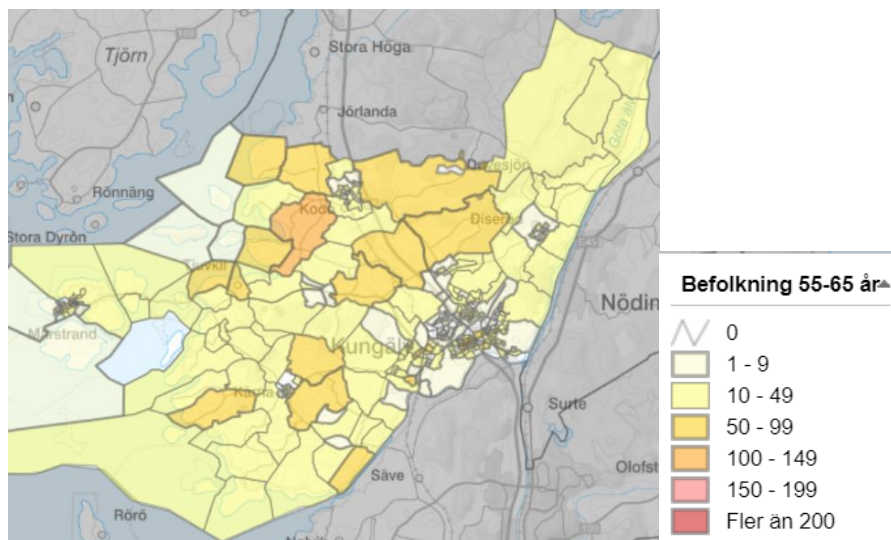
⁷ <https://www.ekonomifakta.se/fakta/arbetsmarknad/befolkning/befolkningsstruktur/>

**KUNGÄLV
KOMMUN**

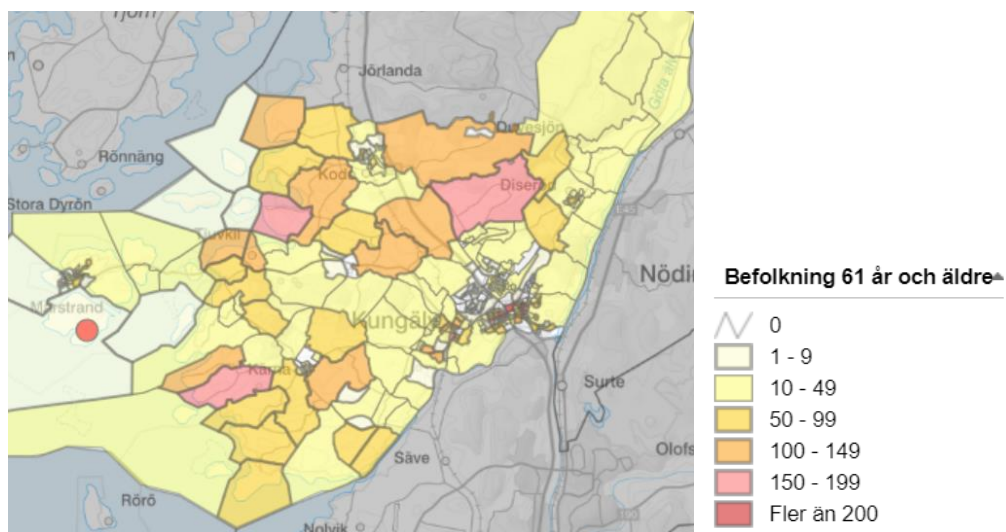
9.2 Bilaga 2- Äldres geografiska fördelning i Kungälv kommun

Nedan redovisas var olika åldersgrupper bor i Kungälv kommun, dels utifrån intervallet 55-65 år samt 61 år och äldre. I de röda områdena bor fler än 200 som är över 60 år och i de rosa 150 - 199.

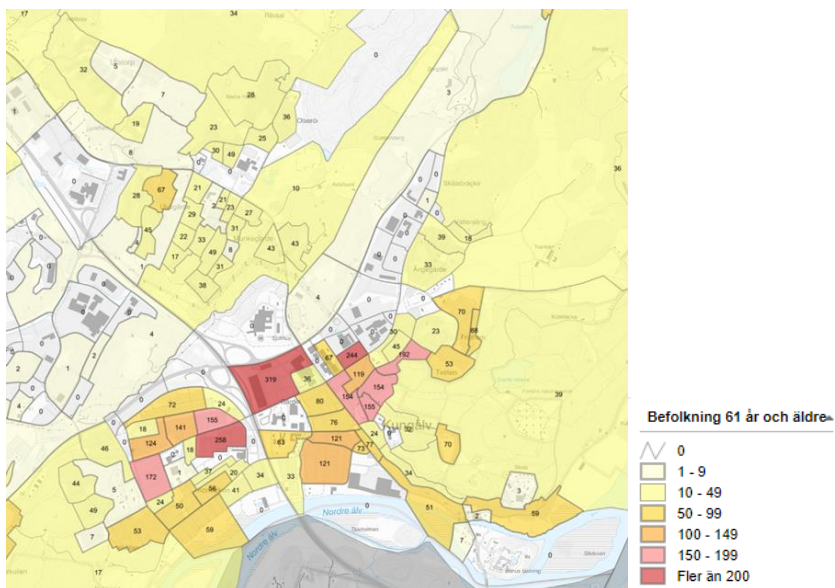
Karta 1: Befolkning äldre än 55-65 år fördelade i Kungälv kommunen.

Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

Karta 2: Befolkning äldre än 61 år fördelade i Kungälv kommunen.

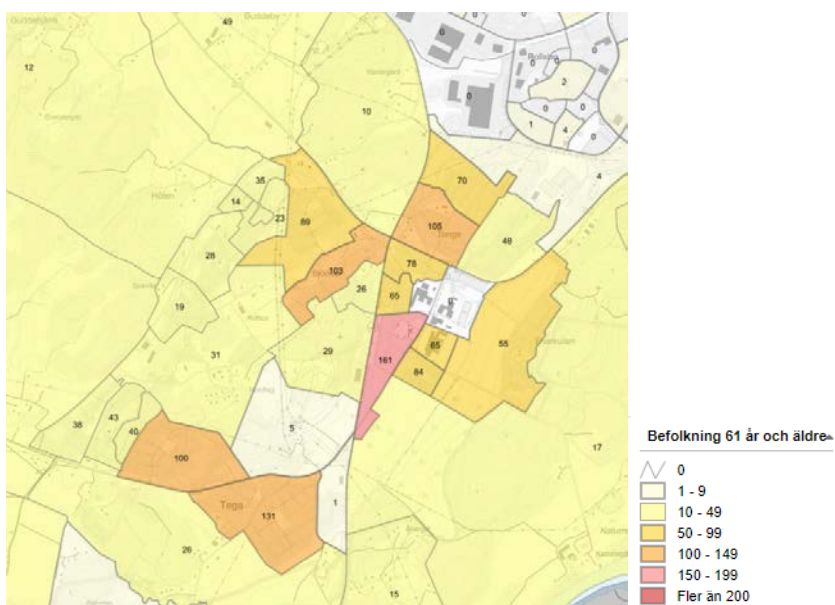
Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

Karta 3: Befolkning äldre än 61 år fördelade i Centrala Kungälv.

Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

Större delen av befolkningen som är över 60 år i centrala Kungälv, bor i områden som Komarken, Selma Lagerlöfsgata, Trollhättevägen och Ivar Claessonsgata i centrala Kungälv.

Karta 4: Befolkning äldre än 61 år fördelade i Ytterby

Källa: Befolkningsregister 2023-10-31

När det gäller Ytterby samt åldersintervallet 60 år och äldre bor flest i centrala Ytterby följt av Övre och Nedre Tega, Tornhaga och Tunge.

Sammantaget synliggör ovanstående kartor utifrån demografin utmaningarna kring en hållbar bostadsförsörjning för äldre. Slutsatserna är att:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Vid jämförelse mellan åldersintervallet 55–65 år finns i åldersgruppen 61 år och äldre en större spridning över hela kommunen.
- Av de som är 60 plus samt 70 plus i Kungälv, bor 2/3 i småhus och 1/3 i flerbostadshus. **Vid** jämförelse har Kungälvs kommun hög andel äldre som äger sitt eget boende.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

9.3 Bilaga 3- Ekonomi äldre

Nettoinkomst är summan av en persons alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar (exempelvis återbetalt studielån). I åldersintervallet 65 år och äldre förhåller sig Kungälv kommun väl i jämförelse med övriga Västra Götalandsregionen. Notera skillnaden i nettoinkomst mellan kvinnor och män.

65 + år (2021)	Kungälv	VGR
män	361,5	322,9
kvinnor	258,2	230,3
totalt	305,6	273,5

Tabell 1: År 2021 Nettoinkomst 65 + år medelinkomst kön, ålder och år.

Källa: SCB Statistikdatabas

För att jämföra olika typer av hushåll används en metod som sätter den disponibla inkomsten i relation till hushållets sammansättning av vuxna och barn. När ett hushålls inkomst är lägre än 60 procent av medianvärdet för samtliga hushåll i riket räknas det som låg ekonomisk standard

2021 65 + år	Kungälv	VGR
Samtliga	10,5	14,4
Ensamstående kvinnor	30,4	33,0
Ensamstående män	14,8	21,0

Tabell 2. Låg inkomststandard 65 + år. Andel personer med inkomst mindre än 60 procent av medianvärde

Källa: SCB Statistikdatabas

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Johan Sjöholm

2023-11-17

Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning (Dnr KS2023/2342-1)

Sammanfattning

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för Trygghet och stöd reviderat Policy för Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning.

Dokumentet har uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen enligt gällande grafisk profil, vilket inneburit att vissa rubriker har bytt ordning. Dokumentet är även uppdaterat med aktuell statistik och fakta. Bakgrundsdelen har kortats i jämförelse med tidigare version, och i stället har några delar gjorts om till bilagor. I övrigt är innehållet detsamma som i tidigare version.

Beredningen för Trygghet och stöd föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning enligt förslag.

Juridisk bedömning

Förvaltningens bedömning är att revidering av Policy äldres boende – hållbar bostadsförsörjning ligger i linje med gällande lagstiftningen. Revideringen har inte påverkat juridiska aspekter av dokumentet.

Förvaltningens bedömning

År 2019 gavs beredningar Trygghet och Stöd samt Samhälle och Utveckling i uppdrag att ta fram policy äldres boende – hållbar bostadsförsörjning. Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Detta är bakgrunden till revideringen av dokumentet.

Dokumentet har uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen enligt gällande grafisk profil, vilket inneburit att vissa rubriker har bytt ordning. Dokumentet är även uppdaterat med aktuell statistik och fakta. Bakgrundsdelen har kortats i jämförelse med tidigare version, och i stället har några delar gjorts om till bilagor. I övrigt är innehållet detsamma som i tidigare version.

Förvaltningens bedömning är att genomförda revideringar och uppdateringar inte påverkat policyns övergripande mål- och inriktning.

Ekonomisk bedömning

Förvaltningens bedömning är att genomförda revideringar och uppdateringar inte har någon ekonomisk påverkan jämfört med tidigare version. Förvaltningens bedömning är att föreslagna insatser i policyn ska finansieras inom befintlig budgetram.

Förslag till kommunfullmäktige

Policy för Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning antas enligt förslag

Lena Arnfelt
Sektorchef Trygghet och Stöd

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Expedieras till:
Kommunstyrelsen

För kännedom till:

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-22

Sida

9 (12)

§ 53/2023

Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning (Dnr KS2023/2342)

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för samhälle och fritid reviderat Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning.

Dokumentet har uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen enligt gällande grafisk profil, vilket inneburit att vissa rubriker har bytt ordning. Dokumentet är även uppdaterat med aktuell statistik och fakta. Bakgrundsdelen har kortats i jämförelse med tidigare version, och i stället har några delar gjorts om till bilagor. I övrigt är innehållet detsamma som i tidigare version.

Beredningen för samhälle och fritid föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning enligt förslag.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning
- Bilaga Policy Äldres boende hållbar bostadsförsörjning (gammal version med rödmarkeringar)
- Bilaga Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning (ny version med kommentarer och rödmarkeringar)
- Bilaga Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning
- Bilaga Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning

Förslag till Kommunfullmäktige

1. Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning antas enligt förslag.

BEREDNINGEN FÖR SAMHÄLLE OCH FRITID

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-22

Sida

9 (12)

§ 53/2023

Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning (Dnr KS2023/2342)

Kommunens styrdokument löper ut den 31 december 2023 och enligt policyn för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Styrdokumenten gäller i fyra år framåt, alltså fram tills slutet av mandatperiodens första år, om inget annat finns beslutat.

Som en del av detta arbete har Beredningen för samhälle och fritid reviderat Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning.

Dokumentet har uppdaterats med den nya styrdokumentsmallen enligt gällande grafisk profil, vilket inneburit att vissa rubriker har bytt ordning. Dokumentet är även uppdaterat med aktuell statistik och fakta. Bakgrundsdelen har kortats i jämförelse med tidigare version, och i stället har några delar gjorts om till bilagor. I övrigt är innehållet detsamma som i tidigare version.

Beredningen för samhälle och fritid föreslår Kommunfullmäktige att anta Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning enligt förslag.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning
- Bilaga Policy Äldres boende hållbar bostadsförsörjning (gammal version med rödmarkeringar)
- Bilaga Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning (ny version med kommentarer och rödmarkeringar)
- Bilaga Styrdokument- revidering av Policy Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning
- Bilaga Policy Äldres boende - hållbar bostadsförsörjning

Förslag till Kommunfullmäktige

1. Policy för Äldres boende- hållbar bostadsförsörjning antas enligt förslag.

BEREDNINGEN FÖR SAMHÄLLE OCH FRITID

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2023-10-03

Revidering av reglementet för arvodesnämnden (Dnr AN2023/0007-1)

Sammanfattning

För att säkerställa det löpande arbetet i nämnder och utskott ska reglementen och arbetsordningar ska kontinuerligt ses över och revideras för att vara uppdaterade. Det nu gällande reglementet är uppdaterat 2022-11-24 och är giltigt fram till och med 2027-12-31 men har den gamla grafiska profilen för Kungälv kommun.

Med anledning av att styrdokumentet är framtaget med den gamla grafiska profilen behöver det revideras.

Förvaltningen föreslår att kommunfullmäktige antar det nya förslaget till reglemente för arvodesnämnden.

Juridisk bedömning

Förslaget till revidering är förenligt med gällande lagstiftning.

Förvaltningens bedömning

Reglementen ska kontinuerligt ses över och revideras. Arvodesnämndens reglemente reviderades i början på mandatperioden och är således giltig. Då den föreslagna revideringen inte påverkar innehållet i reglementet bedömer förvaltningen att det inte blir några förändringar mer än att alla kommunens styrdokument får samma grafiska profil.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Arbetsbeskrivningen har koppling till det strategiska målet *Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen*. Genom tydliga styrdokument skapas ett ökat förtroende för kommunen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Reglementet har koppling till punkt 16.6 i agenda 2030 att bygga effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Förslaget är förenligt med kommunens styrdokument, då det syftar till att förtydliga verksamhetens organisation och struktur.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Den nya grafiska profilen påverkar inte medborgare eller brukare.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Medarbetarna påverkas av den nya grafiska profilen.

Ekonomisk bedömning

Revideringen av reglementet för arvodesnämnden utgör inga kostnader för kommunens budget.

Förslag till beslut

1. Förslaget på revidering av reglementet för arvodesnämnden antas.

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Madeleine Nilsson
administrativ chef

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Reglementet för arvodesnämnden

Reglemente

Diarie-/dokumentnummer: <KS202X/...>

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: Arvodesnämnden

Ersätter tidigare beslut 2022-11-24 Kommunfullmäktige § 150/2022

Giltighetstid: 2027-12-31

Dokumentansvarig: Nämndsekreterare

Senast uppdaterad av: Oskar Engdahl

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Verksamhetsområde	3
2. Verksamhetens inriktning.....	3
3. Övriga uppgifter.....	3
4. Delegationsbestämmelser	3
5. Redovisningsskyldighet	4
6. Arvodesnämndens arbetsformer	4

1. Verksamhetsområde

1 § Arvodesnämnden skall bereda frågor om grunder för ekonomiska förmåner till kommunens förtroendevalda.

Arvodesnämnden skall avgöra frågor om tolkning och tillämpning av de bestämmelser som kommunfullmäktige antagit inom området.

Arvodesnämnden skall lämna de förtroendevalda m.fl. råd och upplysningar i frågor som rör nämndens verksamhetsområde.

2. Verksamhetens inriktning

2 § Arvodesnämnden skall se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten samt i enlighet med de för nämnden relevanta mål, riktlinjer och internkontroll som fullmäktige har bestämt samt i enlighet med bestämmelser i detta reglemente. Nämnden skall också se till att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt.

Därutöver skall nämnden

- inom angivna ramar och givna strategiska förutsättningar till kommunstyrelsen lämna förslag på mål för verksamheten och verksamhetsinriktning,
- följa upp mål, program och planer samt redovisa uppföljning av mål,
- ta initiativ till utveckling och effektivisering samt skapa förutsättningar för att angivna mål, program och planer kan genomföras samt
- att i övrigt fullgöra de uppdrag som fullmäktige eller kommunstyrelsen överlämnar till arvodesnämnden

3. Övriga uppgifter

3 § Nämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i mål och ärenden som faller inom dess verksamhetsområde. Nämnden får i sådana mål och ärenden träffa förlikning med bindande verkan för kommunen. Denna beslutanderätt får ej användas i ärende som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt och i förekommande fall skall nämnd rådgöra med Kommunfullmäktiges presidium.

Nämnden är registeransvarig för de personregister som nämnden för i sin verksamhet och förfogar över. Nämnden skall utse rättelseansvarig enligt personuppgiftslagen (SFS 1998:204). Nämnden ansvarar vidare för eget diarium och arkiv i den mån arkivet ej överlämnats till kommunstyrelsens arkiv.

4. Delegationsbestämmelser

4 § Nämnden får uppdra åt en ledamot eller åt en anställd hos kommunen att besluta på nämndens vägnar i de ärenden som nämnden bedömer lämpliga.

I kommunallagens 6 kap 34 § anges vilka ärenden som inte får delegeras. (SFS 1991:900). Omfattningen av den delegering som nämnden har rätt att lämna enligt nämnda lagrum bestämmer nämnden i särskild delegeringsordning.

Överlåten beslutanderätt får ej användas i ärende som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt.

Delegeringsbeslut skall anmälas till nämnden som bestämmer i vilken ordning och på vilket sätt det skall ske.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Det åligger nämnden att fortlöpande övervaka hur förtroendevalda och anställda utövar sin beslutanderätt.

5. Redovisningsskyldighet

5 § Arvodesnämnden skall till fullmäktige redovisa hur nämnden fullgjort uppdrag från kommunfullmäktige och genomfört viss verksamhet inom ramen för de riktlinjer eller andra generella beslut om verksamheten som fullmäktige har fastställt. Redovisningen skall ske i den ordning som fullmäktige särskilt beslutar om.

6. Arvodesnämndens arbetsformer

Ärendehandläggning, skriftväxling m.m.

6 § Av förvaltningslagen följer att arvodesnämnden skall lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp till enskilda i frågor som rör nämndens verksamhetsområde. Förvaltningslagen föreskriver dessutom att varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

Där nämnden eller förvaltningen tar emot en ansökan i ett ärende som inte kan avgöras inom en snar framtid bör – när så inte är olämpligt eller svårgenomförbart – den sökande underrättas om att ansökan har kommit in och vem som kommer att handlägga ärendet samt – om möjligt – när ärendet förväntas bli avgjort.

Nämnden och förvaltningen skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt och i övrigt underlätta för den enskilde att ha med nämnden att göra.

Delgivning

7 § Behöriga att motta delgivning på arvodesnämndens vägnar är nämndens ordförande, nämndens sekreterare eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Offentlighet vid arvodesnämndens sammanträden

8 § Arvodesnämnden avgör om dess sammanträden skall vara öppna för allmänheten i en utsträckning som medges i 6 kap 19 a § kommunallagen (1991:900) och vilka delar av dagordningen som skall vara offentliga. Sammanträdena skall dock alltid hållas inom stängda dörrar i ärenden som avser myndighetsutövning eller i vilka det förekommer uppgifter som hos styrelsen omfattas av sekretess enligt sekretesslagen (1980:100).

Sammansättning

9 § Arvodesnämnden består av tre ledamöter. Nämnden skall inte ha några utskott. Nämnden skall ha en ordförande och en vice ordförande.

Sammanträden

Tidpunkt

10 § Nämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

Om det föreligger skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordföranden ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden eller platsen för sammanträdet.

Kallelse

11 § Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträde.

Kallelsen skall vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.

Kallelsen skall på ett lämpligt sätt tillställas varje ledamot samt annan förtroendevald, som får närvara vid sammanträdet, senast fem kalenderdagar före sammanträdesdagen.

Kallelsen bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan skall bifogas kallelsen.

I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

Ärendenas beredning

12 § Ordföranden ansvarar för att de ärenden som skall handläggas av nämnden, bereds och föredras i vederbörlig ordning.

Justering av protokoll

13 § Protokollet justeras av ordföranden och en ledamot.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet skall justeras omedelbart. Paragrafen bör redovisas skriftligt innan nämnden justerar den. Det omedelbart justerade beslutet bör under eller i omedelbar anslutning till sammanträdet skrivas under av ordföranden och av justeraren.

Reservation

14 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen bör ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen skall lämnas före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

Protokollsanteckning

15 § Ledamot som anmält en protokollsanteckning under sammanträdet skall lämna denna före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet.

Undertecknande av handlingar/expeditioner

16 § Avtal, andra handlingar och skrivelser som beslutas av nämnden eller utfärdas på nämndens vägnar skall undertecknas av ordföranden eller vid förfall för denne av vice ordföranden och kontrasigneras av anställd som nämnden bestämmer.

Deltagande i sammanträde på distans

16 § Arvodesnämnden får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett

sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor. Lokalen ska vara så beskaffad att inte obehöriga kan ta del av sammanträdeshandlingar, bild eller ljud. Videokonferensen skall uppfylla de krav som följer av sekretess- och dataskyddslagstiftningen. Ledamot som önskar delta på distans ska företrädesvis 5 dagar i förväg anmäla detta till kommunkansliet. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-17

Sida

6 (9)

§ 42/2023

Revidering av reglementet för arvodesnämnden (Dnr AN2023/0007)

Sammanfattning

Samtliga styrdokument ska revideras innan årsskiftet eftersom de ska revideras senast året efter en ny mandatperiods början. Alla styrdokument ska följa den nya styrdokumentsmallen.

För att säkerställa det löpande arbetet i nämnder och utskott ska reglementen och arbetsordningar kontinuerligt ses över och revideras för att vara uppdaterade. Det nu gällande reglementet är uppdaterat 2022-11-24 och är giltigt fram till och med 2027-12-31 men har den gamla grafiska profilen för Kungälv kommun.

Med anledning av att styrdokumentet är framtaget med den gamla grafiska profilen behöver det revideras.

Förvaltningen föreslår att kommunfullmäktige antar det nya förslaget till reglemente för arvodesnämnden.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Revidering av reglementet för arvodesnämnden
Bilaga Reglementet för arvodesnämnden - ny mall

Förslag till beslut i Kommunfullmäktige

1. Förslaget på revidering av reglementet för Arvodesnämnden antas.

Expedieras till:

Kommunfullmäktige

För kännedom till:

ARVODESNÄMNDEN**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Denna behandling '409/23 Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag/och eller region'
' har inget tjänsteutlåtande.

Bolagsinformation 2023-10-10

13:00 – 14:30

Miguel Odhner	<i>Kommunstyrelsens ordförande, ordförande ABK</i>
Anders Holmensköld	<i>1:e vice ordförande kommunstyrelsen, 1:e vice ordförande ABK</i>
Gun-Marie Daun	<i>2:e vice ordförande kommunstyrelsen, 2:e vice ordförande ABK</i>
Daniel Tengvall	<i>Ordförande ekonomiberedningen</i>
Eva Qvistgaard	<i>Vice ordförande ekonomiberedningen</i>
Greger Plannthin	<i>Vice ordförande utskottet för samhälle och utveckling</i>
Hale Lindqvist	<i>Kommundirektör, VD ABK</i>
Pia Jakobsson	<i>Ekonomichef Kungälvs kommun, ekonomichef ABK</i>
Anders Holm	<i>Sektorchef Samhälle och utveckling</i>
Frida Engdahl	<i>Redovisningsansvarig ABK</i>
Christina Gunnesby	<i>Redovisningsansvarig ABK</i>
Fredrik Gullbrantz	<i>Ordförande Kungälv Energi</i>
Pierre Syrén	<i>Vice ordförande Kungälv Energi</i>
Karin Almgren	<i>VD Kungälv Energi</i>
Maria Lassing Malm	<i>Ekonomichef Kungälv Energi</i>
Thomas Loong	<i>Vice ordförande Bokab</i>
Lars Pettersson	<i>VD Bokab</i>
Pia-Marie Parkrud	<i>Ekonomichef Bokab</i>
Birgitta Jähnke	<i>Ordförande Kungälvbostäder</i>
Johan Emilsson	<i>TF ekonomichef Kungälvs bostäder</i>
Karolina Lovric	<i>Sekreterare</i>

Dagordning

- T2 och kommunfullmäktiges strategiska mål samt utblick budget 2024 (utifrån KS:s uppsiktsplikt)

Miguel Odhner, styrelseordförande i AB Kongahälla och tillika ordförande i kommunstyrelsen, hälsar alla närvarande välkomna till dagens möte.

Vidare återkopplar Miguel Odhner från bolagsinformationen i juni i år och kring bolagens arbete med att hantera det rådande och kommande ekonomiska läget.

Bokab

Lars Pettersson, VD Bokab, presenterar Bokabs T2-rapport, budget 2024 samt hur bolaget arbetar med kommunfullmäktiges strategiska mål (se bilaga 1 och 2).

Kungälv Energi

Karin Almgren, VD Kungälv Energi, och Maria Lassing Malm, ekonomichef Kungälv Energi, presenterar T2-rapport och kommunfullmäktiges strategiska mål samt budget 2024 med utblick (se bilaga 3).

Fredrik Gullbrantz, styrelseordförande i Kungälv Energi, informerar om styrelsens beslut avseende prishöjning av fjärrvärmepriset. Kostnader för fjärrvärme har stigit i samband med

ökning av priset för flis. Avtal för flis för fjärrvärme tecknas årsvis. För att Kungälv Energi skulle kunna ha ett nollresultat för fjärrvärme skulle en ökning av kundernas pris på cirka 25% krävas. För att fjärrvärme ska vara ett prisvärt alternativ till andra sorters värmekällor såsom värmepumpar och liknande har Kungälv Energis styrelse tagit beslut om att höja fjärrvärmepriset med 12% för året 2024.

Kungälvsbostäder

Johan Emilsson, TF ekonomichef, presenterar stiftelsens T2-rapport och arbete med kommunfullmäktiges strategiska mål. Stiftelsens styrelse kommer att besluta om budget 2024 på kommande styrelsemöte. Styrelsen har dock beslutat om att sänka likviditetsmålet från 50 miljoner till 30 miljoner kronor. (se bilaga 4)

Vidare informerar Johan Emilsson att det väntar stora renoveringskostnader då en stor del av fastighetsbeståndet är över 50 år gammalt.

AB Kongahälla

Haleh Lindqvist, VD AB Kongahälla, presenterar bolagets arbete med uppdrag om bolagisering av verksamheter. AB Kongahälla har ingen verksamhet utan ett samordnande uppdrag i rollen som moderbolag (se bilaga 5).

Christina Gunnesby, redovisningsansvarig, går igenom AB Kongahällas T2-rapport och budget 2024 (se bilaga 5).

Kungälv kommun

Pia Jakobsson, ekonomichef, presenterar Kungälvs kommuns T2-rapport, aktuella investeringar och koncernens samlade lånebehov (se bilaga 6).

Vidare noterar Pia Jakobsson att det behöver ske en gemensam prioritering av projekt i koncernen kommande år för att ta sig igenom det ekonomiska läget.

Det behöver dessutom ske kontinuerlig dialog kring kommande lånebehov och hur befintliga lån kan påverka möjlighet till nya lån. Miguel Odhner instämmer i detta och noterar att det under kommande år behöver ske kontinuerliga dialoger kring det ekonomiska läget och hur hela koncernen gemensamt ska hantera det ekonomiska läget, alla måste bli effektivare i det man gör själv och tillsammans.

Ordförande tackar alla för en god dialog och önskar en fortsatt bra dag.

Mötet avslutas

Koncerndialog

14:30 – 15:15

Miguel Odhner	<i>Ordförande ABK</i>
Anders Holmensköld	<i>1:e vice ordförande ABK</i>
Gun-Marie Daun	<i>2:e vice ordförande ABK</i>
Fredrik Gullbrantz	<i>Ledamot ABK, ordförande Kungälv Energi</i>
Pierre Syrén	<i>Ledamot ABK, Vice ordförande Kungälv Energi</i>
Thomas Loong	<i>Ledamot ABK, Vice ordförande Bokab</i>
Haleh Lindqvist	<i>VD ABK</i>
Pia Jakobsson	<i>Ekonomichef ABK</i>
Anders Holm	<i>Sektorchef Samhälle och utveckling</i>
Frida Engdahl	<i>Redovisningsansvarig ABK</i>
Christina Gunnesby	<i>Redovisningsansvarig ABK</i>
Karin Almgren	<i>VD Kungälv Energi</i>
Maria Lassing Malm	<i>Ekonomichef Kungälv Energi</i>
Lars Pettersson	<i>VD Bokab</i>
Pia-Marie Parkrud	<i>Ekonomichef Bokab</i>
Karolina Lovric	<i>Sekreterare</i>

Dagordning

- Dialog kring ekonomiska utmaningar 2023 och 2024
- Dialog kring avkastningskrav och utdelning
- Dialog kring samordning och gemensamt arbete i koncernen

Miguel Odhner, ordförande ABK, välkomnar till dagens koncerndialog med fokus på ekonomiska utmaningar och samordning i koncernen. Hur ser förutsättningar ut för bolagen kommande år?

- Lars Pettersson, VD Bokab, informerar att Bokab kommer att närma sig ett nollresultat på plussidan åren 2025 och 2026.
- Karin Almgren, VD Kungälv Energi, informerar att det inom budgeten för 2024 är beräknat att bolaget kommer att ha en avkastning på cirka 3,5%.

Miguel Odhner noterar att det är kommunfullmäktiges finansiella mål som är överordnade och koncernen behöver gemensamt svara upp till dessa.

Vidare lyfter Miguel Odhner frågan om Kungälv Energis anskaffning av flis som diskuterats vid tidigare möten. Lars Pettersson informerar om att Bokab kommer att se över möjlighet att leverera flis vid avverkning av skog i samband med bolagets projekt.

Maria Lassing Malm, ekonomichef Kungälv Energi, lyfter frågan kring samordning av projekt och prioritering. I det fall kommunen pausar eller flyttar VA-byggnad i tid kommer det att ha en påverkan på Kungälv Energis expansion då bolaget och kommunen strävar efter att samgräva där det går.

Haleh Lindqvist, VD ABK, noterar att det måste ske prioriteringar då det är av största vikt att hålla budgeten samt inte öka låneskulden mer än nödvändigt.

Miguel Odhner lyfter om det finns möjlighet för avyttringar om bolagen skulle behöva intäkter.

- Lars Pettersson noterar att det i dagsläget är svårt att säga.
- Maria Lassing Malm informerar att Kungälv Energi har en tomt som de eventuellt kan avyttra, men utöver denna finns det inte mycket över.

Miguel Odhner tackar alla närvarande för en bra dialog och understryker att det måste ske fortsatt dialog kring det ekonomiska läget och vilka alternativ det finns vid behov av åtgärder inom respektive bolag och på helheten.

Mötet avslutas.

RESULTATRÄKNING

	2023-08-31		PROGNOS	BUDGET	BOKSLUT
	2023-08-31	2022-08-31	2023	2023	2022-12-31
Rörelsens intäkter					
Nettoomsättning	7 720	6 605	27 122	133 961	36 691
Aktiverat arbete för egen räkning	776	734	1 096	1 005	1 196
Övriga rörelseintäkter	2 431	5 858	2 431	7 700	38 927
Summa rörelseintäkter	10 927	13 197	30 649	142 666	76 814
Rörelsens kostnader					
Övriga externa kostnader	-2 404	-2 823	-10 676	-103 694	-19 717
Personalkostnader	-3 489	-3 366	-5 715	-5 996	-5 616
Avskrivningar	-1 358	-1 358	-2 058	-2 100	-2 037
Övriga rörelsekostnader	-2 496	-8 289	-2 496	-6 800	-38 014
Summa rörelsekostnader	-9 747	-15 836	-20 945	-118 590	-65 384
Rörelseresultat	1 180	-2 639	9 704	24 076	11 430
Finansiella poster					
Resultat från andelar i koncernföretag	0	0	5 000	0	0
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter	2	15	2	0	18
Räntekostnader och liknande resultatposter	-3 284	-533	-4 684	-3 480	-1 537
Summa finansiella poster	-3 282	-518	318	-3 480	-1 519
Resultat efter finansiella poster	-2 102	-3 157	10 022	20 596	9 911

Resultat

Trots ett negativt resultat i T2 ser prognosen för året ut att landa på ett positivt resultat på ca 10 Mkr. I budgeten för 2023, som gjordes innan 2022 var till ända, tog vi höjd för att resultatet från 2022 skulle gå över till 2023. Nu fick vi in intäkterna i december 2022 vilket gör att vi får justera 2023 års prognos till ett troligt positivt resultat på ca 10 Mkr.

Kungälv 2023-09-19
Lars Pettersson, vd Bokab

1 (4)

Budget 2024

Kungälv 2023-09-19

	BUDGET
	2024
INTÄKTER	
Nettoomsättning	10 376
Aktiverat arbete för egen räkning	1 060
Övriga rörelseintäkter	2 136
SUMMA INTÄKTER	13 572
KOSTNADER	
Övriga externa kostnader	-6 712
Personalkostnader	-5 981
Avskrivningar	-2 125
Övriga rörelsekostnader	-1 724
SUMMA KOSTNADER	-16 542
FINANSIELLA POSTER	
Resultat från andelar i koncernföretag	8 000
Ränteintäkter	0
Räntekostnader	-4 400
RESULTAT efter finansiella poster	630

INVESTERING & UPPLÅNING - 2023-10-09

UPPLÅNING	2023	2023	2023	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2023-2028
	BUDGET	TERTIAL 1	TERTIAL 2	PROGNOS	BUDGET	BUDGET	BUDGET	BUDGET	BUDGET	
Bokab	0	0	-20	-20	0	50	80	10	-240	-120

INVESTERING OCH EXPLOATERING	2023	2023	2023	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2023-2028
	BUDGET	TERTIAL 1	TERTIAL 2	PROGNOS	BUDGET	BUDGET	BUDGET	BUDGET	BUDGET	
Bokab	40	13	18	30	82	108	178	134	20	552

Exploatering

Projekt	Kostnader								Intäkter					
	Projekt- nummer	IB	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Västerhöjd 122 000 kvm	E0800	100 000	400						20 000	68 939				
Aseberget 1800 lgh	E0900	14 938	2 675	2 700	3 950									
Rollsbo Fjgr*)	E1000	31 578	0	3 350										
Dammbergen 125 villatomter	E5000	7 792	630	4 630	52 500									
Solbräcke Kullen 16 000 kvm	E2300	1 400	180							12 941				
Rollsbo Fjgr förtätning 25 000 kvm			500	1 000										
Norra Kyrkbäcken (Bovieran)	E4910	2 340	300	4 000	4 000					16 945				
Kärna 25 villatomter	E7001	846	500	1 000	16 000									
Kärna verksamhetsmark 30 000 kvm	E7000	138	200	500	10 000									
Flögen 30 villatomter		4 000												
Arntorp Verksamheter		600	5 400	2 000	2 300									
Arntorp nya villatomter		2 175		19 575										
Kareby ES		20 000	200	5 000	15 000					4400				
Markköp Kärna Södra			1 150	10 350										
XXXXXXXXXXXX										20 000				
		185 807	12 135	82 105	103 750	183 000	84 000	20 000	20 000	123 285	35 805	120 180	151 575	333 150

Separat dokument redovisas i samband med årsbokslutet

Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål Uppföljning 2023

Bolaget väljer att redovisa i text under varje mål hur bolaget kan bidra till just detta mål. Många av målen är ej direkt överförbara på Bokab men vi försöker bidra där vi kan.

Bolaget visar här på strategier och aktiviteter för hur uppföljning av mål sker. Dessa rutiner för uppföljningen av de strategiska målen görs i enlighet med bolagspolicyen.

Grön text = Målet uppfylls Gul text = Målet delvis uppfyllt Röd text = Målet uppfylls ej

MÅL	Strategier	Aktiviteter
Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande Ett mål som är svårt att direkt överföra på Bokab. Indirekt mål för Bokab.	Vara skolan behjälplig avseende myndighetskontakter och övriga behov kopplat till fastigheter så de kan fokusera på sin verksamhet med barn och lärande. Alltid vara alerta när våra hyresgäster har problem där vi kan vara behjälpliga. Ta in studenter i våra projekt när möjlighet ges.	Fortsätta att årligen koppla studenter till Åseberget – både från Chalmers och Göteborgs Universitet. Arbetar kontinuerligt med säkerheten på skolan i samråd med skolans personal.
En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet Ett mål som är svårt att direkt överföra på Bokab. Indirekt mål för Bokab.	Hjälper till med nya trygghetsboenden. Ex Ytterby , Bovieran , Äldreboende, LSS.	Bovieran med ca 55 lägenheter detaljplaneras i Ytterby. Bokab äger och förvaltar Båtmansgårde (äldreboende) där vi hela tiden gör bra underhåll och skötsel på fastigheten samt utemiljön för de boendes välbefinnande. Förslag på korttidsboende bredvid Ytterbyhemmet överlämnat till Kommunen.
Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar Indirekt mål för Bokab.	Sponsring. Försöka tillskapa enkla fritidsaktiviteter i områden vi skall exploatera.	Sponsring till olika idrottsföreningar. Tillse att god kommunikation erhålls till arenaprojektet från Åseberget.

Sida 1 av 3

Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål Uppföljning 2023

Trygg uppväxt ger ett tryggt samhälle Ett mål som är svårt att direkt överföra på Bokab. Indirekt mål för Bokab.	Vara skolan behjälplig avseende myndighetskontakter och övriga behov kopplat till fastigheter så de kan fokusera på sin verksamhet med barn och lärande och ge alla en trygg tid i skolan. Alltid vara alerta när våra hyresgäster har problem där vi kan vara behjälpliga.	Arbetar kontinuerligt med säkerheten på skolan i samråd med skolans personal. Planera områden som ger trygghet.
Levande havsmiljö Svårt att överföra till Bokab.		
Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv Indirekt mål för Bokab.	Bidrar med sponsring till kulturlivet i Kungälv 2021.	Med i styrelsen för KMN driver i strandverket i M
Att medborgare och näringslivet ska känna ökat förtroende för kommunen	Hjälpa företagare att få möjlighet att expandera avseende marktillgång. Hjälper och lotsar företag när de har svårigheter avseende myndighetskontakter. Alltid ha projekt i gång för framtida företagsutveckling. Alltid ha tid för företagarna. Försöka få fram villatomter till alla de som står i kommunens tomtkö. Arbeta ihop med kommunens näringslivsstrateg. Med i styrelsen i Nyföretagarcentrum och KMN (Kungälv - Marstrand Näringsliv).	

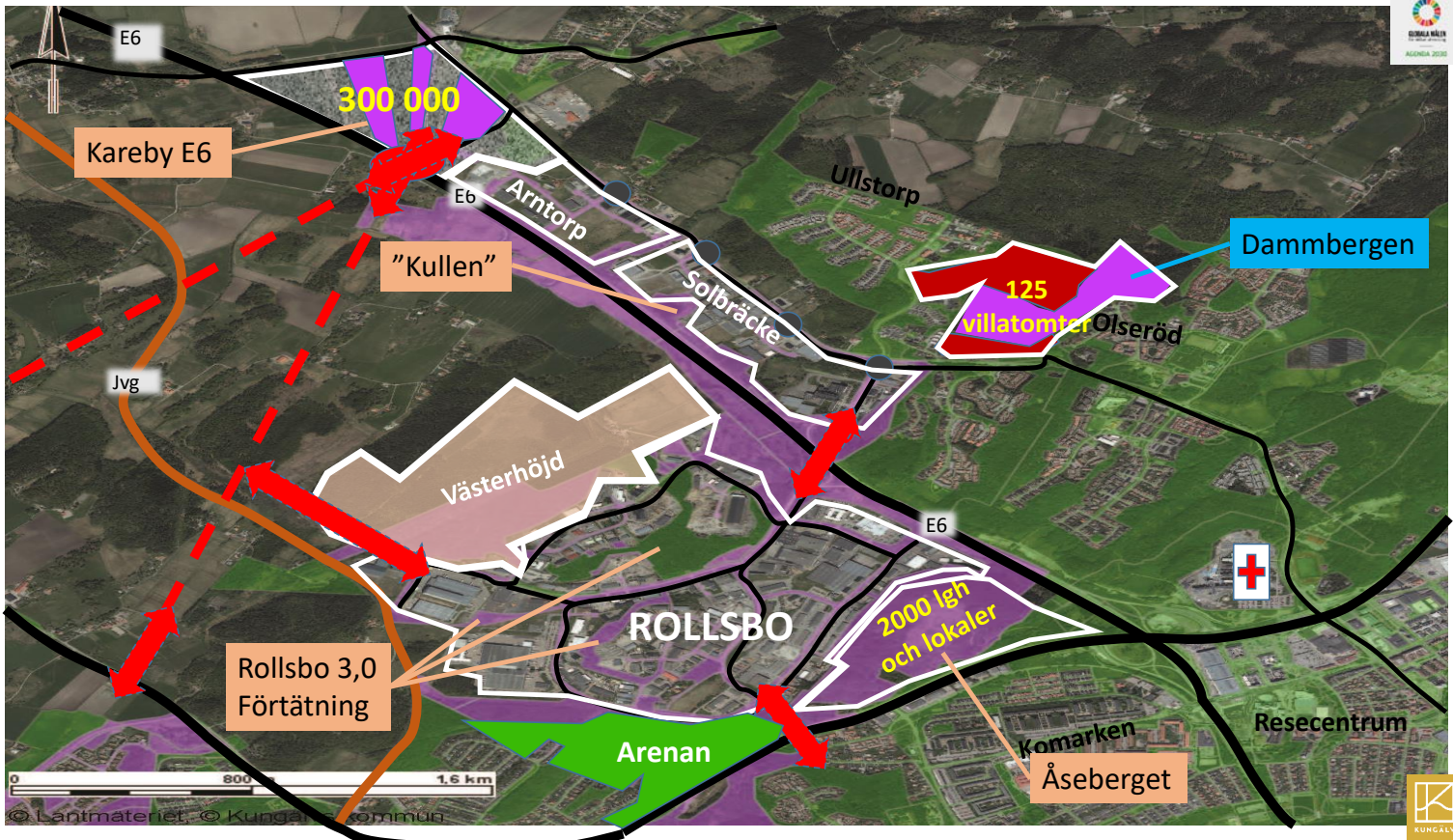
Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål Uppföljning 2023

Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen	Arbeta med exploateringsdrivna detaljplaner borgar för bra samarbete. Förvaltningen är bekväma med att Bokab levererar och har samma värderingar och ser till Kungälv bästa hela tiden. (Tillit = förtroende erhålls genom samarbete) Bokab har tidigare byggt mycket infrastruktur avseende vägar, broar, GC-banor i Kommunen. Utdelning i form av infrastruktur är ekonomiskt för hela "koncernen".	
Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan	Försöker hitta vägar fram för företagare som vill göra skillnad. Solceller, välgas, hållbart byggande.	 Planerar och bygger enligt Agenda 2030 med de globala målen för hållbar utveckling.
Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning	Rollsbo, Solbräcke och Arntorp ger Kungälv ett av Sveriges bästa lägen för företagare och arbetsplatser. Mångfalden av olika företag ger en robusthet mot stora personal- uppsägningar. Nära till E6, bostäder, naturen med skog och hav, Göteborg och snart ett enormt arenacentrum med alla sportaktiviteter samlade inom några km från centrum. Staden byggs nu ihop med Åseberget och Arenacentret. Bokab fortsätter att aktivt leta mark som kan utvecklas till mer verksamhetsmark eller mark för villatomter till kommunens villatomtkö. Allt detta bidrar mycket till att bli en Robust och uthållig kommun.	Inköp av både verksamhetsmark och mark för småhusbebyggelse i Arntorp. Inköp av mark för småhusbebyggelse i Kärna. Bokab driver projekt för att uppdatera Rollsbos detaljplaner för att motsvara dagens krav. Ser på innovativa lösningar för Åseberget för transporter, sophämtning. Försöker framtidsspana för att bygga rätt. Gett kommunen möjlighet att söka bidrag på 500 000 kr för innovationslösningar till och från Åseberget. Planering för nytt verksamhetsområde i Kareby E6 ger ett miljö- och kommunikationsäkert område med närhet till bostäder.

Kareby E6

Nytt Verksamhetsområde

Lokaltrafik – Busshållplatser – Självkörande bussar 24-7
Pendelparkering - Agenda 2030

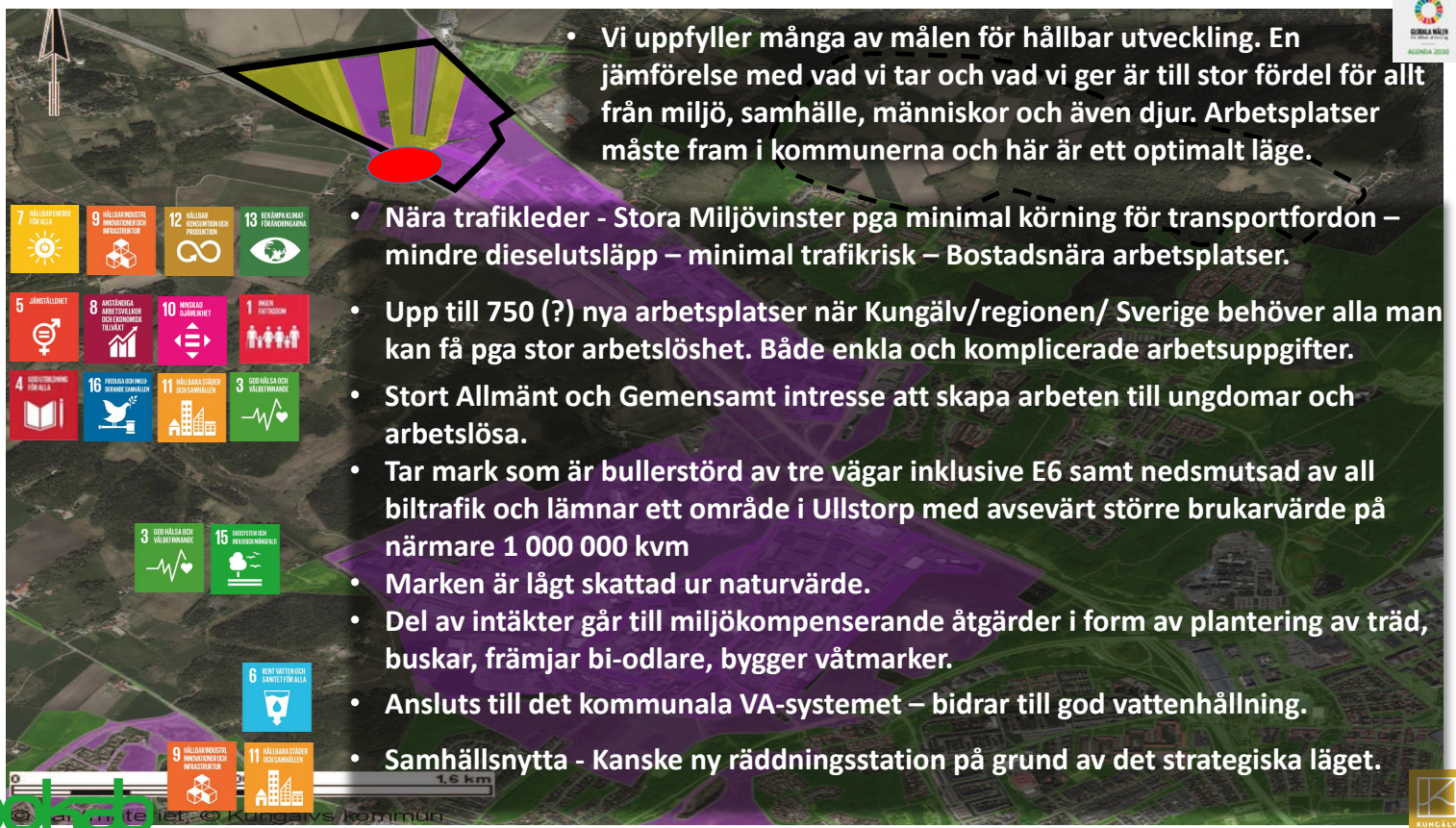

Förstudie - Bokab

Förstudie – Utför motet som steg 1

Bokab

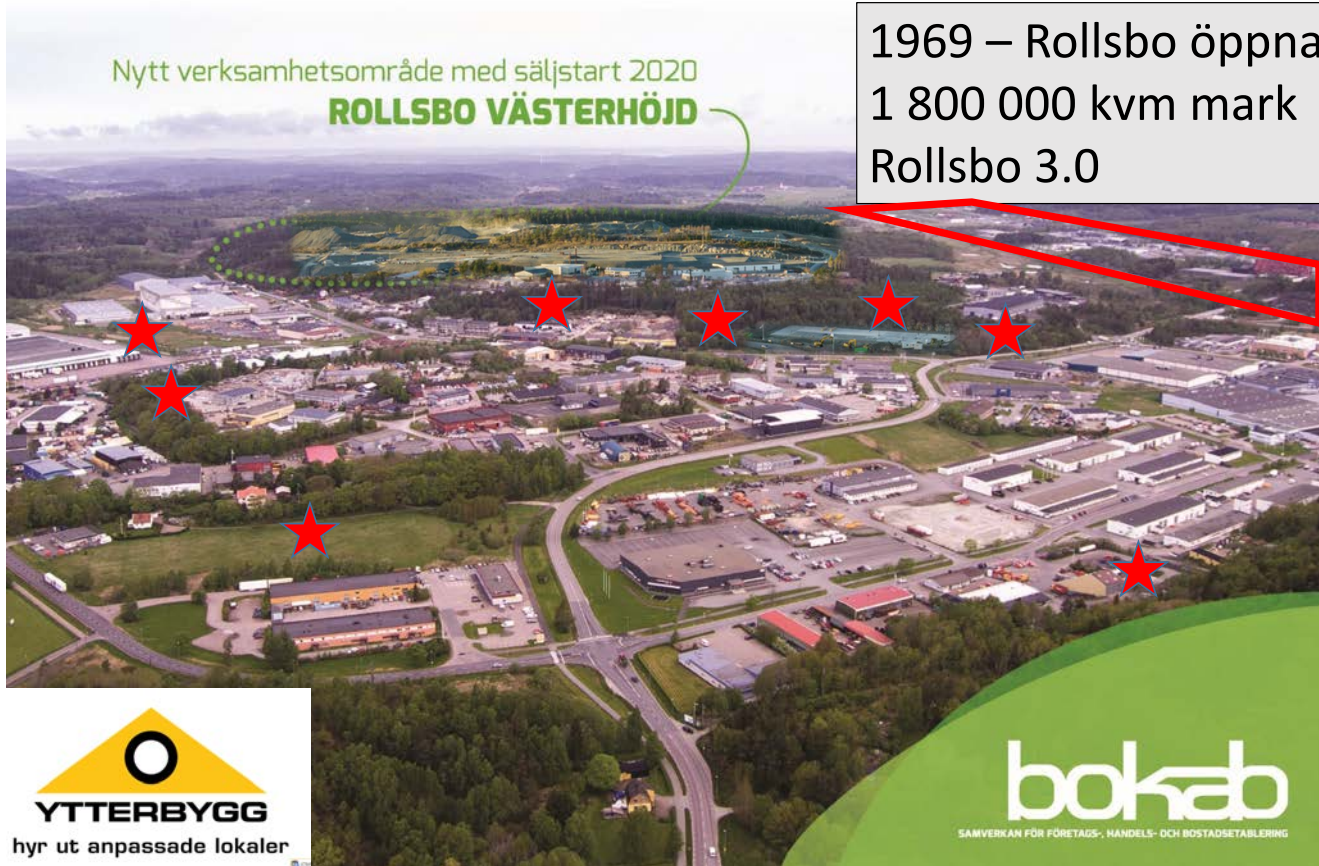

- Vi uppfyller många av målen för hållbar utveckling. En jämförelse med vad vi tar och vad vi ger är till stor fördel för allt från miljö, samhälle, människor och även djur. Arbetsplatser måste fram i kommunerna och här är ett optimalt läge.
- Nära trafikleder - Stora Miljövinster pga minimal körning för transportfordon – mindre dieselutsläpp – minimal trafikrisk – Bostadsnära arbetsplatser.
- Upp till 750 (?) nya arbetsplatser när Kungälv/regionen/ Sverige behöver alla man kan få pga stor arbetslöshet. Både enkla och komplicerade arbetsuppgifter.
- Stort Allmänt och Gemensamt intresse att skapa arbeten till ungdomar och arbetslösa.
- Tar mark som är bullerstörd av tre vägar inklusive E6 samt nedsmutsad av all biltrafik och lämnar ett område i Ullstorp med avsevärt större brukarvärde på närmare 1 000 000 kvm
- Marken är lågt skattad ur naturvärde.
- Del av intäkter går till miljökompenserande åtgärder i form av plantering av träd, buskar, främjar bi-odlare, bygger våtmarker.
- Ansluts till det kommunala VA-systemet – bidrar till god vattenhållning.
- Samhällsnytta - Kanske ny räddningsstation på grund av det strategiska läget.

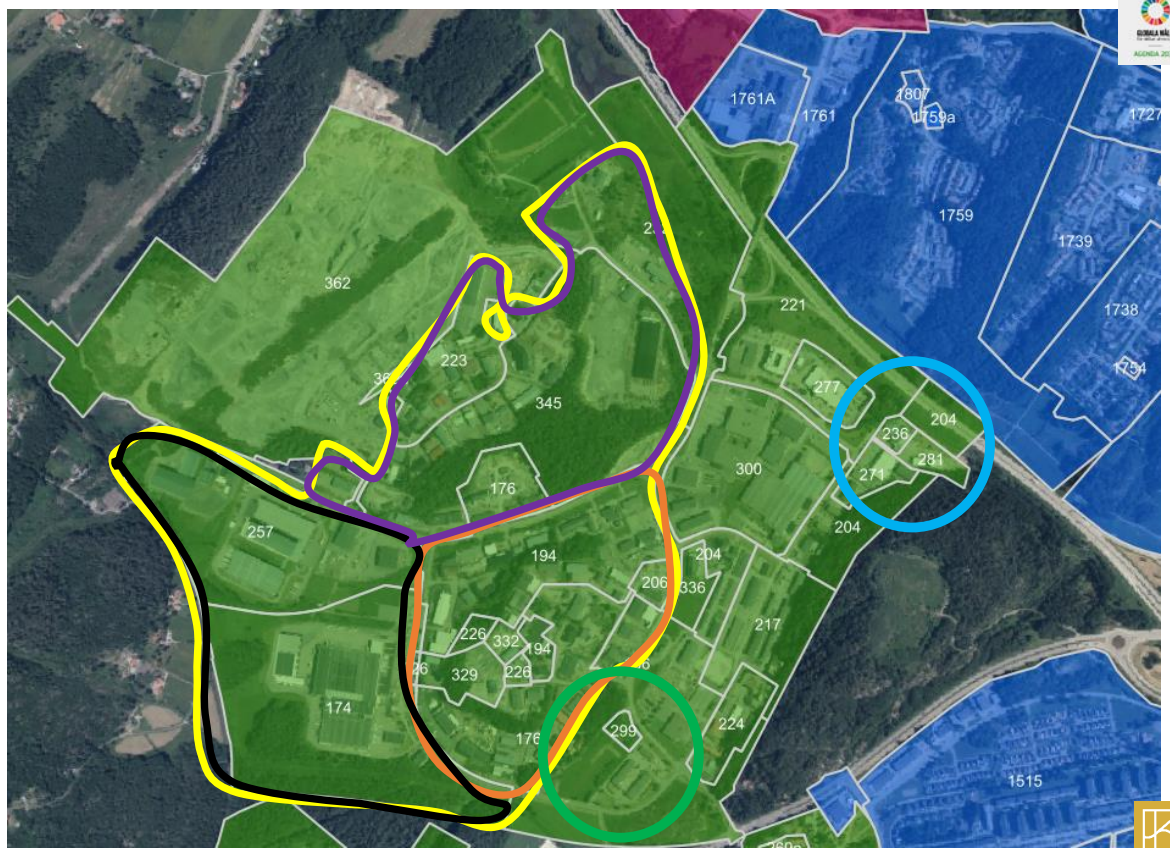
Nytt verksamhetsområde med säljstart 2020
ROLLSBO VÄSTERHÖJD

1969 – Rollsbo öppnas
1 800 000 kvm mark
Rollsbo 3.0

Rollsbo 3.0

1. Inom gul-markerat område har vi företagare som önskat expandera där detaljplaner sätter stopp.
2. Lila markering: Här har Bokab utvecklingsidéer för området ihop med företagare som vill expandera samt bedrivs viss form av handel vilket behöver uppdateras i detaljplan.
3. Orange markering är område där företag vill expandera samt där man bedriver någon form av handel vilket bör uppdateras i ny detaljplan.
4. Inom svart markering finns områden markerade där planeringen på 70-talet hade en helt annan inriktning än vad som är fallet idag. Vi kan troligen tillskapa 20 000 kvm extra mark inom denna plan.
5. Inom blå markering vill företagare expandera samt vi funderar på tillfart till Åseberget.
6. Inom grön markering kanske kommunen och Ytterbygg har funderingar?

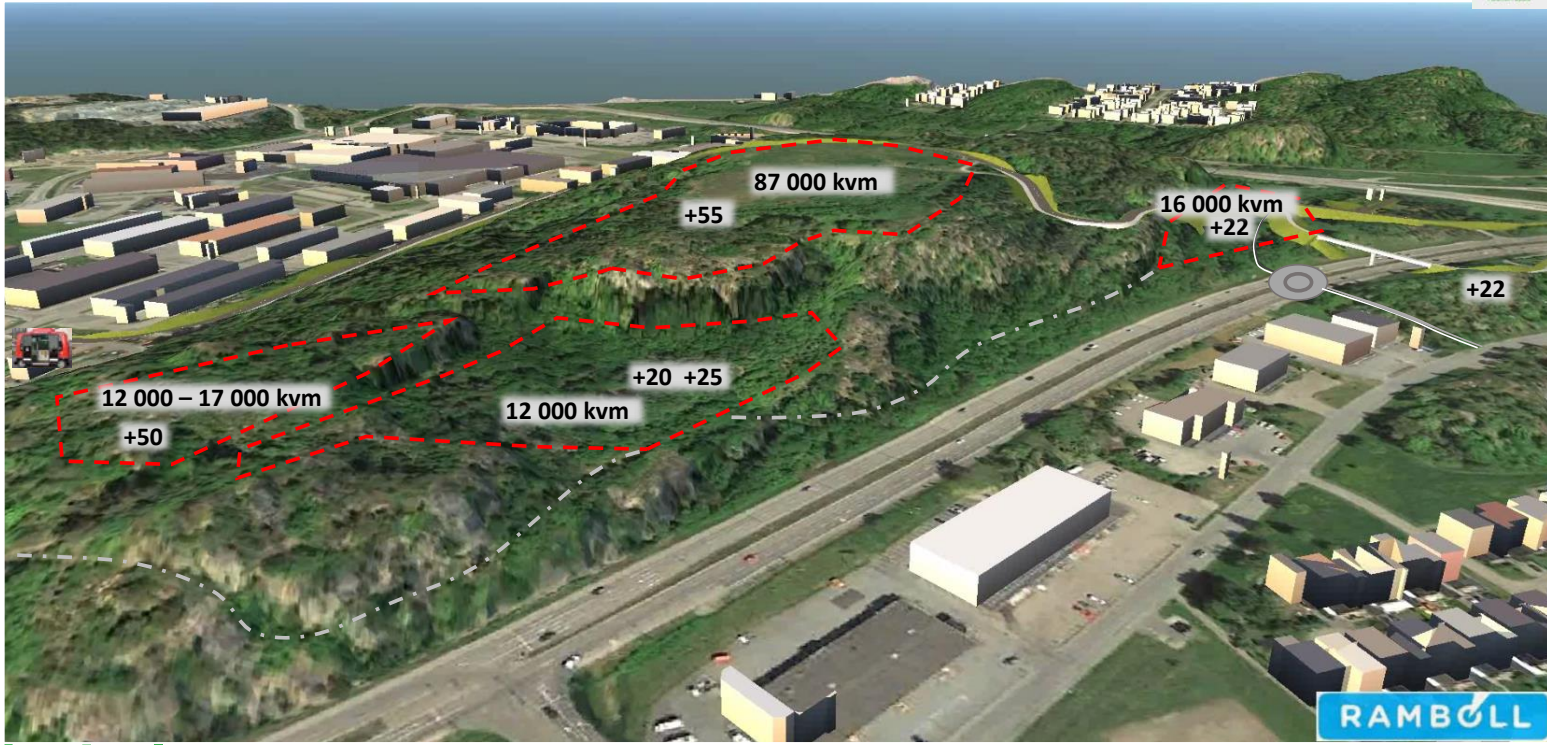

PROGRAM ÅSEBERGET
MÖTE
23-09-20

RAMBOLL

bokab

Områden (kvm)

1.	106 000	Avjämnat ner till ca +50 (+55)
2.	12 000	+25
3.	19 000	+20
4.	10 000	+15
5.	18 000	+10

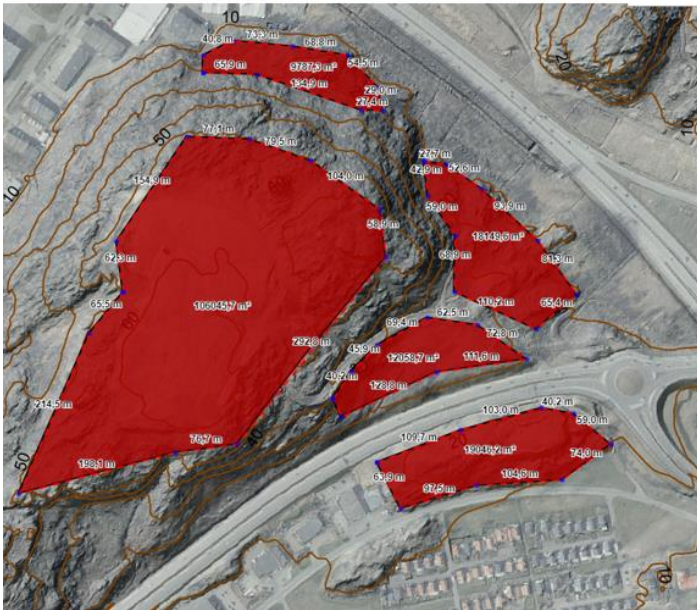
165 000 kvm

Utöver dessa identifierade ytorna kommer fler områden att bebyggas.

Alla områden befinner sig på fast berg.

E6 ligger på ca +6,5 (mellan +6 och +7)

Marken nere vid E6 ligger på ca +7 och består av lera

Villatomter - Dammsbergen

– Vi befinner oss i ett besvärligt ekonomiskt läge där många företag pressas hårt av inflationen. Detta drabbar inte minst byggsektorn som möter ökade priser och minskad efterfrågan. Därför går vi nu fram med ett förslag om en tillfällig höjning av taket för rotavdraget för att stötta byggsektorn genom att öka efterfrågan på ROT-arbeten, säger finansminister Elisabeth Svantesson.

– Människors behov och efterfrågan ska vara styrande för hur bostadsbeståndet utvecklas. För att skapa fler bostäder på kort sikt föreslår regeringen att vi utnyttjar det befintliga fastighetsbeståndet bättre genom en stimulans till kommuner som antar detaljplaner som möjliggör omvandling av lokaler till bostäder. Regeringen föreslår också en planeringsstimulans till kommuner för att få fram mer mark till småhusbyggande. Syftet med satsningen är att på detta sätt möta fler människors efterfrågan av bostäder i småhus, säger infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlsson.

Planeringsstimulans för omvandling av lokaler till bostäder

Det finns behov av att bättre utnyttja det befintliga fastighetsbeståndet för att fler bostäder ska tillkomma. En möjlighet är att omvandla utrymmen som idag används som exempelvis kontorslokaler till bostäder. Reglering i en gällande detaljplan kan dock medföra att detta inte är tillåtet. Det kan finnas planbestämmelser som hindrar en omvandling, till exempel bestämmelser om byggnaders användning eller bebyggandets omfattning. Regeringen vill därför ge kommuner ytterligare incitament att anta sådana detaljplaner som möjliggör bostadsbyggande genom omvandling från lokaler till bostäder.

Regeringen föreslår en stimulans om 20 miljoner kronor 2024 och 25 miljoner kronor per år 2025–2026 till kommuner som antar eller ändrar detaljplaner som möjliggör omvandlingar.

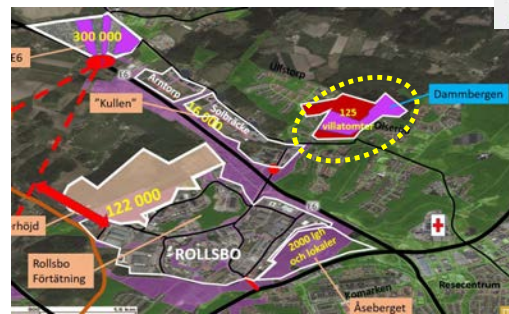
Planeringsstimulans för fler bostäder i småhus

Regeringen föreslår en bonus till kommuner som upprättar detaljplaner som möjliggör ny bebyggelse av småhus. Många vill bo i villa eller radhus, men kommuner har under lång tid inte prioriterat småhusbyggande i sin planering i tillräcklig utsträckning. Detta har lett till att utbudet av planerad mark för småhus inte motsvarar hushållens preferenser. Syftet med satsningen är att öka utbudet av planerad mark för småhus, och på så sätt möta fler människors efterfrågan av bostäder i småhus. Satsningen omfattar 60 miljoner kronor för 2024.

Regeringen avser att överlämna dessa förslag med åtgärder för bygg- och bostadssektorn till riksdagen i budgetpropositionen för 2024. Förslagen bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Sverigedemokraterna.

Vision - Dammsbergen

- ca 200 villor
- Naturanpassat område
- Koppla ihop bostadsområdet Ullstorp med Olseröd
- Nu MKB?

bokab

Nu tror vi.....

108 Villor

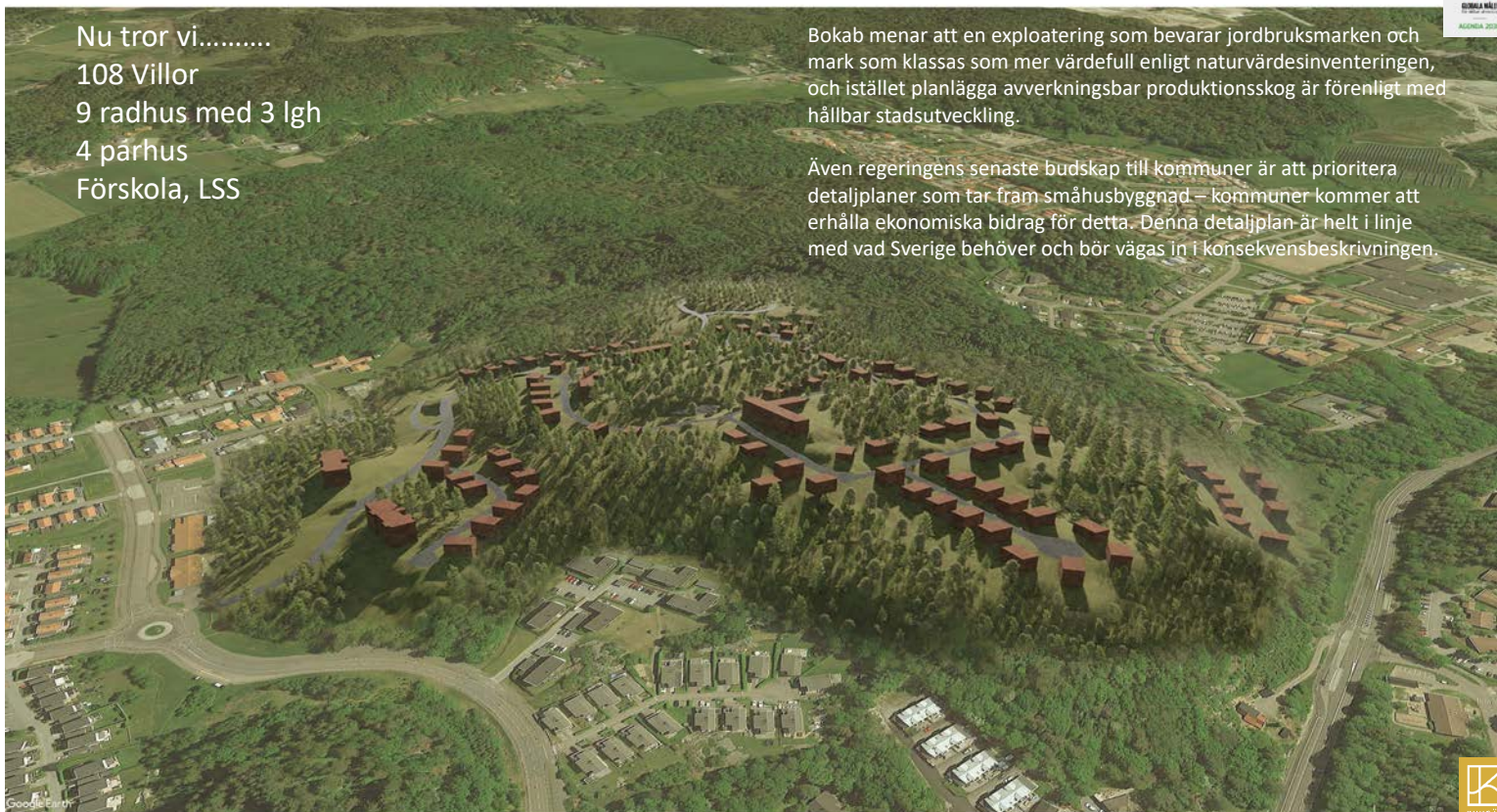
9 radhus med 3 lgh

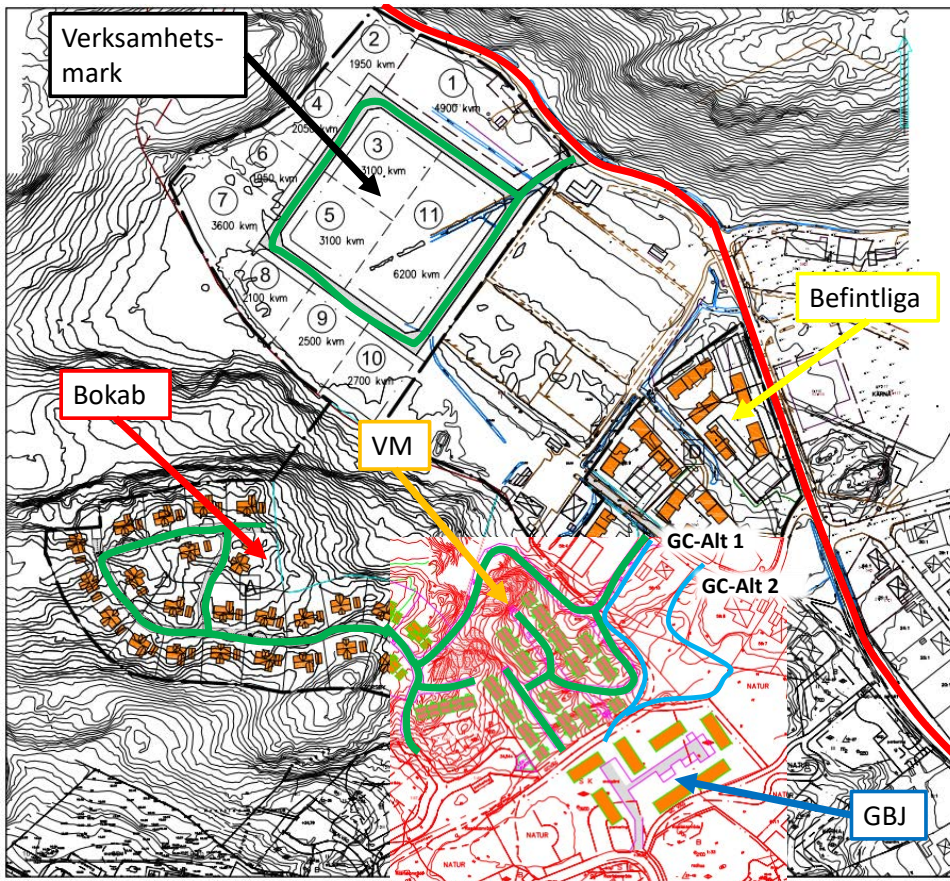
4 parhus

Förskola, LSS

Bokab menar att en exploatering som bevarar jordbruksmarken och mark som klassas som mer värdefull enligt naturvärdesinventeringen, och istället planlägga avverkningsbar produktionskog är förenligt med hållbar stadsutveckling.

Även regeringens senaste budskap till kommuner är att prioritera detaljplaner som tar fram småhusbyggnad – kommuner kommer att erhålla ekonomiska bidrag för detta. Denna detaljplan är helt i linje med vad Sverige behöver och bör vägas in i konsekvensbeskrivningen.

Kärna

Villatomter, Radhus, Lägenheter

Omstrukturering befintliga fastigheter
Nedan visar verksamhetsmark samt de
övriga bostadsområdena.

Villatomter, radhus samt lägenheter
planeras i området.

Även befintlig plan för verksamheter
skall uppgraderas.

Markbyte 2

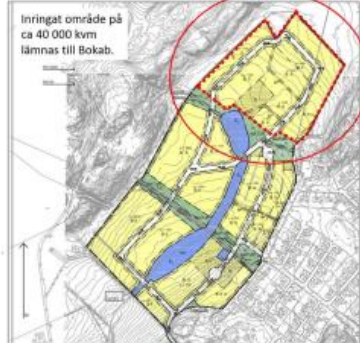
Sammanställning över marker som Bokab och Kommunen lämnar.

	Bokab	Kommunen
Rollsbo Södra	57 460	
Arntorp		30 336
Rollsbo Förtätning		20 000
Tyfter		40 000
Norra Kyrkbäcken	5 400	5 200
Totalt	62 860	95 536
Diff	-32 676	32 676

Bokab behöver i detta byte köpa 32 676 kvm av kommunen.

Tyfter

PLANKARTA

Norra Kyrkbäcken

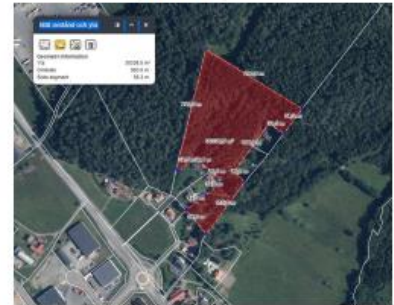
Rollsbo Förtätning

Rollsbo Södra

Arntorp

Strategiskt markköp 1

Arntorp 194 000 + 25 000 kvm

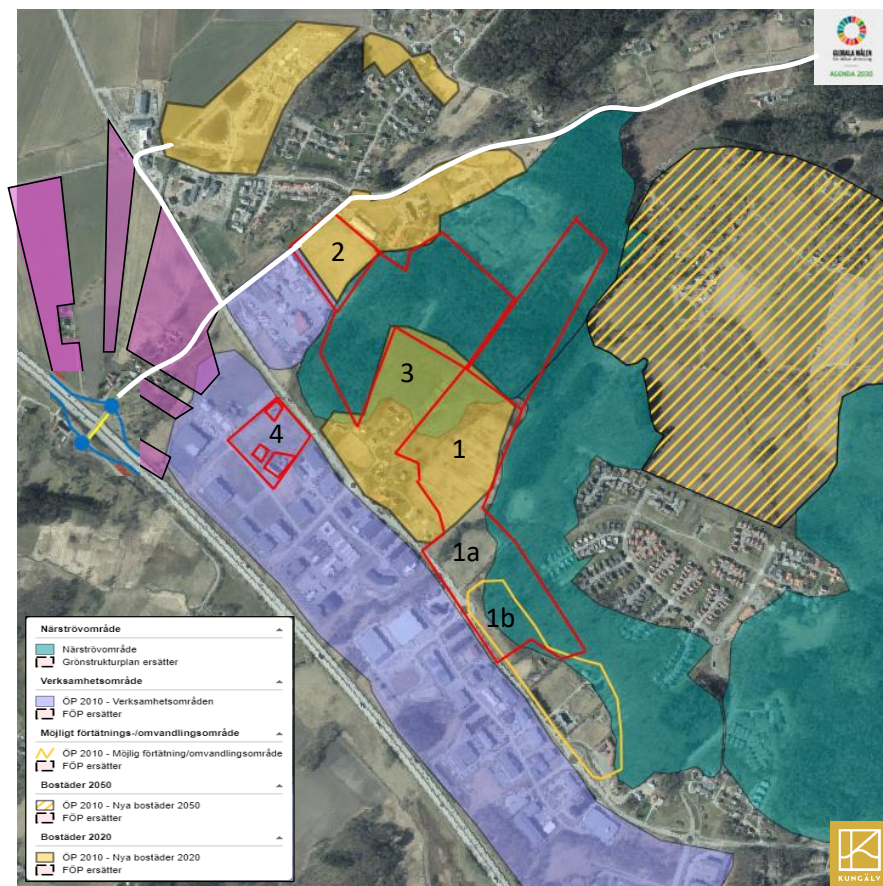
Gulmarkerat är bestämt i ÖP 2010 som "Bostäder 2020".

Grönt är närströvsområde.

Blå-lila är verksamhetsmark.

Lila är Bokabs mark

1. Markerat i ÖP "Nya bostäder 2020" ca 75 000 kvm
  - 1a. Mellanområde för eventuell exploatering
  - 1b. Möjlig förtätning enligt ÖP 2010
2. Markerat i ÖP "Nya bostäder 2020"
3. Kommunens mark som del av byte med Rollsbo Södra (Vägreservatet)
4. Mark för verksamheter.

Strategiskt markköp 2

Kärna

Kärna Utveckling

Bokab har nu möjlighet till köp av Lefstad 3:23. Detta är möjligt efter flera år av förhandlingar. Totalt ca 21,6 ha med ett mycket strategiskt läge för expansion av Kärna. På sikt kommer Kärna och dess centrum att behöva utvecklas. Om kommunen via Bokab kan komma över detta område har man tryggat utvecklingen avseende bostäder och centrumnära verksamhet många år framöver. Även för lokaltrafiken är det ett mycket strategiskt läge. Området består till stor del av åker med två kända fornlämningar. Det är även markerat i ÖP för "bostäder 2050" inom området. En bäck ringlar sig i nordvästra gränsen mot kommunens mark. Bokab bedömer att detta är en så strategisk mark för Kärnas utveckling att det borde vara högst möjligt att få ta åkermarken i besittning efter en lokalisering-prövning enligt PBL. Marken gränsar till Kommunens mark (grönmarkerat) vilket också bidrar positivt.

KUNGÄLV

– mitt i Västsveriges tillväxt

Kungälv är en snabbt växande kommun i Västra Götalands län och i Landskommunen Pannåsa och Kungälv kommun.

Kungälv är en av de snabbast växande kommunerna i Västra Götalands län och i Landskommunen Pannåsa och Kungälv kommun.

Kungälv är en av de snabbast växande kommunerna i Västra Götalands län och i Landskommunen Pannåsa och Kungälv kommun.

Kungälv är en av de snabbast växande kommunerna i Västra Götalands län och i Landskommunen Pannåsa och Kungälv kommun.

Nära till förskola och skolor, nära till pendeln som går rätt in till Göteborgs Central på 15 minuter, affärerna i det nya Kongahälla center, utbyggda Kungälvssjukhus – det mesta finns här. Dessutom planeras en större idrottsanläggning i närheten. Och så var det det där med att barnen bara kan springa över till varandra och leka.

- Det är guld värt och något jag aldrig hade gjort i det lägenhetsområde i Askim där vi bodde, säger David.
- Livet blir lättare här, summerar de.

(Urklipp från KP-2023-10-09)

KUNGÄLV
www.kungälv.se

bokab

Trögögatan 8, 442 22 Kungälv
Tel: 031-21 5022, www.bokab.se
Org nr: 50020-9320

bokab

PLATSVARUMÄRKE FÖR FÖRETAG, LÅGSKOLEN- OCH BOSTADSBYGGNADEN

bokab

Vi har i Kungälv kanske ett av Sveriges bästa läger för företagsetablering och arbetsplatser i **Rollsbo, Solbräcke och Arntorp**. Breda kluster av **differentierade verksamheter** på näraliggande områden som Bokab tagit fram genom åren och fortsätter att utveckla.

Arbeta och bedriva företag i Kungälv innebär en inbördes rangordning:

Infrastruktur, bostäder, arbetsplatser, naturen (skog och hav, närheten till Göteborg och snart sport arenacentrer med allehanda aktiviteter samlade inom några km från centrum. Tillsammans med god miljö och ett hållbarhetstänk ser vi positivt på framtiden.

Staden byggs ihop genom **Åseberget** och **Arenacentret** och utvecklas och genomsyras av en mycket stark framtidstro.

- Företagarna (Morronpasset, årets företagare)
- KMN (Kungälv-Marstrand näringsliv)
- Nyföretagarcentrum (hjälp till alla som vill starta eget),
- Platsvarumärket Kungälv (lyfta Kungälv som varumärke)

Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål Uppföljning T2-2023 (2023-10-10)

Bolaget väljer att redovisa i text under varje mål hur bolaget kan bidra till just detta mål. Många av målen är ej direkt överförbara på Bokab men bidrar där vi kan.

Bolaget visar här på strategier och aktiviteter för hur uppföljning av mål sker. Dessa rutiner för uppföljningen av de strategiska målen görs i enlighet med bolagspolicyn.

Grön text = Målet uppfylls i stor grad   Gul text = Målet delvis uppfyllt   Röd text = Målet uppfylls ej

MÅL	Strategier	Aktiviteter
<p><u>Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande</u> Ett mål som är svårt att direkt överföra på Bokab. Indirekt mål för Bokab.</p>	<p>Vara skolan behjälplig avseende myndighetskontakter och övriga behov kopplat till fastigheter så de kan fokusera på sin verksamhet med barn och lärande. Alltid vara alerta när våra hyresgäster har problem där vi kan vara behjälpliga. Ta in studenter i våra projekt när möjlighet ges.</p>	<p>Ger möjligheter för studenter från Chalmers och Göteborgs Universitet att vara med i våra pågående projekt. Arbetar kontinuerligt med underhållet på skolan i samråd med skolans personal för att inte ta kraft från lärare.</p>
<p><u>En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet</u> Ett mål som är svårt att direkt överföra på Bokab. Indirekt mål för Bokab.</p>	<p>Hjälper till med nya trygghetsboenden. Äldreboendet vi äger skall hållas i bra skick och stort fokus på underhåll service. Alltid återkoppla direkt till verksamheten om de har problem med fastigheten.</p>	<p>Planerar för Bovieran med 54 lägenheter i Ytterby. Förslag på korttidsboende bredvid Ytterbyhemmet överlämnat till Kommunen. Bokab äger och förvaltar Båtmansgårde (äldreboende) där vi hela tiden gör underhåll och skötsel på fastigheten samt utemiljön för de boendes välbefinnande.</p>
<p><u>Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar</u> Indirekt mål för Bokab.</p>	<p>Bidrar med sponsring. Försöka tillskapa fritidsaktiviteter i områden vi skall exploatera.</p>	<p>Sponsring till olika idrottsföreningar. Tillse att god tillgänglighet erhålls mellan arenaprojektet och Åseberget. Planerar friluftaktiviteter på Åseberget.</p>

Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål Uppföljning T2-2023 (2023-10-10)

MÅL	Strategier	Aktiviteter
<p><u>Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle</u></p> <p>Ett mål som är svårt att direkt överföra på Bokab. Indirekt mål för Bokab.</p>	<p>Vara skolan behjälplig avseende myndighetskontakter och övriga behov kopplat till fastigheter så de kan fokusera på sin verksamhet med barn och lärande och ge alla en trygg tid i skolan. Alltid arbeta med trygghet i fokus när vi gör nya områden, bostadsområden såväl som verksamhetsområden. Använda BoTryggt2030 i våra projekt.</p> 	<p>Arbetar kontinuerligt med säkerheten på skolan i samråd med skolans personal. Åseberget, Dammbergen och Kärna planeras nu och vi arbetar med stort fokus på trygghet i områdena.</p>
<p><u>Levande havsmiljö</u></p>	<p>Svårt att överföra till Bokab.</p>	<p>Inget att rapportera</p>
<p><u>Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv</u> Indirekt mål för Bokab.</p>	<p>Bidra med sponsring till kulturlivet i Kungälv.</p>	<p>Med i styrelsen för KMN som driver i strandverket i Marstrand. Inga övriga bidragsanspråk har inkommit hittills under året.</p>
<p><u>Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen</u></p>	<p>Hjälpa företagare att få möjlighet att expandera avseende marktillgång. Hjälper och lotsar företag när de har svårigheter avseende myndighetskontakter. Alltid ha projekt i gång för framtida företagsetableringar. Alltid ha tid för företagarna. Försöka få fram villatomter till alla de som står i kommunens tomtkö. Arbeta ihop med kommunens näringslivsstrateg. Med i styrelsen i Nyföretagarcentrum och KMN (Kungälv - Marstrand Näringsliv). Med i arbetsgrupp för "Platsvarumärke Kungälv".</p>	<p>Vi har under året arbetat med olika företagare. Varit behjälpliga att få byggnadsnämnden att godta att JYSK och Jem o Fix kan byggas i Rollsbo. Stöttat och visat företag vem de skall kontakta när de vill komma i kontakt med kommunen avseende Arenaprojektet. Hjälpt företagare i processen gentemot lantmäteriet då det annars stoppar upp med att etablera mer företag i kommunen. Arbetar med projekt att uppgradera detaljplaner i Rollsbo så att företagarna kan utvecklas avseende marktillgång och expansion. Inga villatomter har tagits fram under året. Näringslivsstrateg samarbetas med i KMN och Nyföretagarna.</p>

Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål Uppföljning T2-2023 (2023-10-10)

MÅL	Strategier	Aktiviteter
<p><u>Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen</u></p>	<p>Arbeta med exploatör drivna detaljplaner borgar för bra samarbete. Förvaltningen är bekväma med att Bokab levererar och har samma värderingar som kommunen samt att Bokab ser till Kungälv's bästa hela tiden. (Tillit = förtroende erhålls genom samarbete)</p> <p>Bokab har tidigare byggt mycket infrastruktur avseende vägar, broar, GC-banor i Kommunen. Utdelning i form av infrastruktur är ekonomiskt för hela "koncernen".</p>	<p>Kontinuerliga möten sker med samhällsbyggnad för gemensamma satsningar i våra områden.</p> <p>Finansierat ny utfart från Rollsbo samt ny rondell vid Swedish Match. Gett kommunen möjlighet att söka 500 000 kr i bidrag från staten för att framtidssäkra Åseberget och andra projekt. Arbetar ihop med kommunen för att ta fram projekten Åseberget, Dammbergen, och Kärna. Bidrar gärna till nytt mot i Kareby E6 om detta kan byggas.</p>

Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan

Försöker hitta vägar fram för företagare som vill göra skillnad. Bokab satsar på hållbart byggande enligt Agenda 2030.

Planerar övergripande enligt Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Ger Kungälv Energi möjlighet att göra fjärrvärme i våra områden och vara med tidigt i planeringen för eventuellt närvärmeverk i Åseberget. Arbetar med forskare kring innovativa och framtidssäkra bostadsområden avseende persontransporter, paketleveranser, sophämtning och övriga hållbarhetsmål. Givet företagare möjlighet att sätta upp batteribank i Rollsbo för att kapa energitoppar. Se även sista sidan där vi visar hur vi minskat miljöpåverkan och klimatutsläpp ihop med Ytterbygg i vårt gemensamma projekt.

Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål **Uppföljning T2-2023 (2023-10-10)**

MÅL

Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning

Strategier

Rollsbo, Solbräcke och Arntorp ger Kungälv ett av Sveriges bästa lägen för företagare och arbetsplatser och med det en robust kommun. Mångfalden av olika företag ger en robusthet mot stora personal-uppsägningar. Nära till E6, bostäder, naturen med skog och hav, Göteborg och snart ett enormt arenacentrum med allehanda sportaktiviteter samlade inom några km från centrum. Bokab bidrar med att bygga ihop staden med Åseberget och kommunen med Arenacentret. Bokab fortsätter att aktivt leta mark som kan utvecklas till mer verksamhetsmark eller mark för villatomter till kommunens villatomtkö. Allt detta bidrar mycket till att bli en Robust och uthållig kommun.

Aktiviteter

Inköp av både verksamhetsmark och mark för småhusbebyggelse i Arntorp.
Inköp av mark i Kärna för utveckling av Kärna som ort.
Bokab driver projekt för att uppdatera Rollsbos detaljplaner för att motsvara dagens krav.
Ser på innovativa lösningar för Åseberget för transporter (mobilitet), sophämtning och kollektivtrafik.
Försöker framtidsspana och framtidssäkra i projektet.
Hjälpt kommunen att söka bidrag på 500 000 kr för innovationslösningar till och från Åseberget.
Planering för nytt verksamhetsområde i Kareby E6 ger ett miljö- och kommunikationssäkert område med närhet till bostäder.
Den långsiktiga ekonomin i Bokab är mycket robust och säkrar upp framtiden.
Alla projekt vi gör bidrar till att utveckla Kungälv som ort och med det ökar vi på robustheten i kommunen.

Se nästa sida för återkoppling av aktiviteter härrörande till Rollsbo Västerhöjd.

Uppföljning av Kommunala 4-åriga strategiska mål Uppföljning T2-2023 (2023-10-10)

Fortsättning:

Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning

Rollsbo Västerhöjd =
Våtmarker, dagvattenhantering, miljöarbete, hållbarhet, fjärrvärme, säkerhet, trygg, robust, minskad klimatbelastning,

Rollsbo Västerhöjd:

Vi har gjort två stora våtmarker i Rollsbo Västerhöjd vid E6 och Järnvägen: De fördröjer vattnet för att förhindra översvämningar nedströms i Kungälv. Fördröjningen blir till och med bättre än det var innan vi hårdgjorde hela området. Är också en kolsänka som binder koldioxid vilket minskar övergödning och bidrar till biologisk mångfald. På utfyllnadsområdet har vi sparat mycket gamla snäckskal som grävts fram ur leran där vi planerat tomter. Vi har sått in växter som gillar kalkrik jord. Vi har även skapat små dammar, lagrat upp stenrosen, gjort bio-depåer av död ved för att gynna växter och djur.

Vi har utfört enorma entreprenadarbeten på samtliga tomterna (122 000 kvm) för att undvika att alla skall spränga och köra transporter. Mycket stora miljö- och säkerhetsvinster erhålles.

A photograph of two women at an electric vehicle charging station. One woman is holding a blue charging cable, and the other is looking at a smartphone. The car's trunk is open. The scene is outdoors with trees in the background.

Bolagsinformation 2023-10-10

T2 och KFs strategiska mål samt utblick budget 2024

Maria Lassing Malm
Karin Almgren

KUNGÄLV
energi

Bokslut T2, 2023-08-31

KUNGÄLV
energi

Bokslut T2 koncernen Kungälv Energi

<i>Resultat, msek</i>	<i>Resultat Jan-aug 2023</i>	<i>Resultat Jan-aug 2022</i>	<i>Budget Jan-aug 2023</i>	<i>Budget 2023</i>	<i>Prognos 2023</i>
TOTALT KONCERN	27,7	32,7	27,0	43,4	43,2

Investeringar budget: 276 mkr
 Investeringar T2: 181 mkr
 Investeringar prognos T2: 261 mkr

Bokslut T2 koncernen Kungälv Energi

TOTALT KONCERN	
Resultat jämfört med periodiserad budget	+700 tsek
Prognos resultat helår mot budget helår	-200 tsek
Investeringar jämfört med periodiserad budget	-4 msek, lägre än periodiserad budget
Prognos investeringar jämfört med periodiserad budget	-15 msek, lägre än budget
Soliditeten per 2023-08-31	29,9% <i>(var 29,1% per 2022-12-31)</i>
Avkastning på totalt kapital helår 2023 enligt prognos	4,5%
Beräknad soliditet per 2023-12-31	29,7% <small>Svårt att beräkna i förväg p.g. a förändringar i BR beror på t.ex. elpriser, väder, övriga priser. Föränderliga värden med dagens omvärldsfaktorer.</small>

”Spargrisen och kassakon” har gett effekt

Intäktshöjande

- efteranslutningskampanjer fiber
- Utveckla kundrelationerna (merförsäljning) / översyn säljorganisation
- aktivt uppsökande och förtätning fjärrvärme
- prisjusteringar
- undersöker möjlighet till ytterligare bidrag för klimatprojekt, PTS bredbandsstöd mm

Kostnadsbesparande

- åtgärder elhandel(dialog Skellefteå Kraft, faktureringsintervall, översyn marginaler mm)
- Icke nödvändiga eller tvingande investeringar skjuts fram
- Skjuter upp mindre nödvändiga förebyggande underhållsarbeten
- Mer automatisering och digitalisering
- Kostnadsbesparingar, inom alla områden och verksamheter
- Restriktiva återbesättning tjänster
- Öka möjligheten till ökad lokal bränsleförsörjning i samarbete med markägare ex kommunen och BOKAB.
- Upphandlingar/ avtal - extra förhandlingar inom befintliga avtal

KUNGÄLV NÄRENERGI AB		2023				
		Tkr				
TOTAL	Utfall	Utfall	Periodiserad budget	Budget	Prognos 1	Prognos 2
	jan-aug 2023	jan-aug2022	2023	2023	2023	2023
INTÄKTER						
Elproduktion, vindkraft	1 580	1 954	1 989	3 365	3 150	2 650
Elcertifikat, vindkraft	0	5	8	14	3	1
Fast avgift, elhandel	2 210	1 736	1 960	2 940	3 100	3 200
Rörligt pris, elhandel	54 446	91 728	87 907	134 000	120 000	95 000
Fast pris, elhandel	16 376	13 220	27 384	42 000	33 000	26 000
Solceller	24 011	7 467	9 667	14 500	20 000	28 000
Laddinfra	159	261	333	500	500	250
	98 782	116 371	129 248	197 319	179 753	155 101
KOSTNADER						
Inköp el	74 914	109 439	117 444	179 650	161 000	126 500
Elcertifikat	43	87	43	160	90	80
Övriga externa kostnader	1 930	2 200	2 377	3 564	3 450	3 250
Solceller	22 585	7 905	9 836	14 750	19 750	26 200
Avskrivningar	749	619	721	1 081	1 114	1 114
	100 221	120 250	130 421	199 205	185 404	157 144
RÖRELSERESULTAT	-1 439	-3 879	-1 173	-1 886	-5 651	-2 043
FINANS. NETTOKOSTNAD	1 158	661	615	922	1 667	1 887
RESULTAT FÖRE BOKS.DI	-2 597	-4 540	-1 788	-2 808	-7 318	-3 930
TILLFÖRDA MEDEL	-1 848	-3 921	-1 067	-1 727	-6 204	-2 816
INVESTERINGAR	259	2 643	1 333	2 000	4 000	500
Finansieringsnetto	-2 107	-6 564	-2 400	-3 727	-10 204	-3 316

KUNGÄLV ENERGI AB		2023				
		Tkr		Uppd april 2023		Uppd aug 2023
TOTAL	Utfall jan-aug 2023	Utfall jan-aug 2022	Periodiserad budget 2023	Budget 2023	Prognos 1 2023	Prognos 2 2023
INTÄKTER						
Rörelseintäkter Elnät	181 374	178 628	191 603	293 861	287 079	293 130
Rörelseintäkter Värme	69 778	63 409	71 337	108 920	109 280	108 600
Rörelseintäkter Stadsnät	31 548	30 870	31 473	46 550	46 800	47 100
Anslutningsavgifter	13 601	15 114	13 944	20 900	21 500	21 600
Aktiverat arbete	12 510	10 199	12 536	18 800	18 800	18 200
Övriga intäkter	9 337	8 001	8 334	13 160	13 549	10 800
	318 148	306 221	329 227	502 191	497 008	499 430
KOSTNADER						
Transiteringskostnad	16 855	16 818	17 163	26 360	29 956	25 300
Inköp förlustenergi	5 332	7 780	10 002	14 996	10 500	10 100
Bränslekostnader	25 963	20 574	24 613	38 986	47 236	46 162
Övriga ext kostnader	127 774	125 802	139 365	213 052	208 013	207 400
Personalkostnader	53 577	50 269	56 140	83 682	81 921	77 596
Avskrivningar/Nedskrivning	45 269	43 193	45 814	67 888	67 526	65 504
	274 770	264 436	293 097	444 964	445 152	432 062
RÖRELSERESULTAT	43 378	41 785	36 130	57 227	51 856	67 368
FINANS. NETTOKOSTNAD	13 102	4 773	7 324	11 000	15 975	20 205
RESULTAT FÖRE BOKS.DI	30 276	37 012	28 806	46 227	35 881	47 163
TILLFÖRDA MEDEL	75 545	80 205	74 620	114 115	103 407	112 667
INVESTERINGAR	181 031	109 770	184 000	276 000	261 000	260 000
Finansieringsnetto	-105 486	-29 565	-109 380	-161 885	-157 593	-147 333

Sammanfattande kommentarer bokslut T2

- Högre anslutningsintäkter för Elnät (+1,9 Mkr) beroende på fler anslutningar än budgeterat hittills under året
- Lägre transiteringsintäkter för Elnät (-3,4 Mkr) vilket beror på att kunderna förbrukar mindre el
- Lägre kostnad för förlustenergi elnät (+ 4,7 Mkr) beroende på lägre pris än budgeterat samt lägre volymer
- Ökade kostnader för bränsle till värmeverket (-1,7 Mkr)
- Högre kostnader för inköpt fjärrvärme (-3,0 Mkr)

- Lägre intäkter vindkraft (-0,4 Mkr) p g a att det blåst mindre än ett normalår samt lägre elpris än budgeterat
- Resultat solceller (+1,1 Mkr) bättre än budget p g a stor efterfrågan och framgångsrik försäljning
- Lägre resultat elhandel (-0,9 Mkr) dels p g a lägre förbrukning dels lägre spotpris och volatil marknad.

- Ökade räntekostnader med 50 % (-6 Mkr)
- Lägre personalkostnader (+2,5 Mkr) p g a ej tillsatta vakanser, sjukfrånvaro, lägre pensionskostnad
- Lägre övriga externa kostnader (+12 Mkr) p g a framskjutet underhåll, minskade energikostnader för belysning samt minskade kostnader utifrån besparingar och effektiviseringar

Uppföljning av KF:s strategiska mål

Kommunens strategiska mål är en långsiktigt hållbar utveckling, såväl ekonomisk, socialt som ekologiskt och

1. Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande
2. En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet
3. Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar
4. Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv
5. Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen
6. Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen
7. Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan
8. Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle
9. Levande havsmiljö
10. Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning

KF strategiska mål	Kungälv Energi Resultatmål	Indikator/ mätning	Uppföljning T2
Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande	Tillgång till bredband för kungälvborna	Mål 2025: 98% tillgång till 1Gbit, tillgång= i absolut närhet (utfall 2022 96,4%)	pågår
	Erbjuda praktik till LIA och gymnasieelever	Ta emot minst 3 elever årligen	pågår enligt plan
	Samarbete med högskolor och universitet -Delta i utvecklingsprojekt -Ge möjligheter till praktik och examensarbeten	Ett projekt/ år	pågår två samarbeten (EI och Värme)
En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet	Hög tillgänglighet våra produkter: el (99,98%), bredband (99,88%)	EI<105 min/kund SAIDI, Fiber: följa utlovad SLA operatör	ok hittills i år
	Underlätta digital utveckling inom trygghet och stöd	Införa Kungälvspaket "Kollektiv Kommun"	klart
Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar	Skapa trygga utomhusmiljöer med anpassad belysning.	Beslutade projekt genomförda kolla	pågår
	Kungälv Energi är en aktiv part i Arena Kungälv	Vi ärengagerade och proaktiva i projektet	pågår
	Stödja barn- och ungdomsidrotten via sponsring	Alla Kungälv ungdomsföreningar som ansökt får ett bidrag	pågår
Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv	Stödja kulturliv genom sponsring	Stödja minst 2 kulturella aktiviteter	klart
Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen	Stärka förtroendet mellan bolaget och medborgarna/ kunderna. Ökad kundnöjdhet	Kundenkät mål 78% 2023	79%
	Vårt hållbarhetsarbete ska vara känt	Positiv trend kundernas upplevelse hållbarhet	positiv trend sedan 2022-09 (från 65% till 79%)
	Utveckla hemsidan	Ny hemsida i samarbete med kommunen	förstudie pågår, ej klart 2023
	Införa installatörswebb, digital hantering elnätanslutningar för elinstallatörer	Digital hantering elnätanslutningar	Klart 2023-09-03

”Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande”

Tillgång till bredband

Mål PTS 2025: 98% ska ha tillgång till 1Gbit, tillgång= i absolut närhet (utfall 96,4 % 2022 dock annat sätt att mäta)

FTTH Kovikshamn

Erhållit stöd från PTS 1,2 Mkr

Krav bl.a. på oberoende besiktningsman, slutdatum och rapportering.

Totalt 69 fastigheter

Pågående projekt

Klart vår-sommar 2024

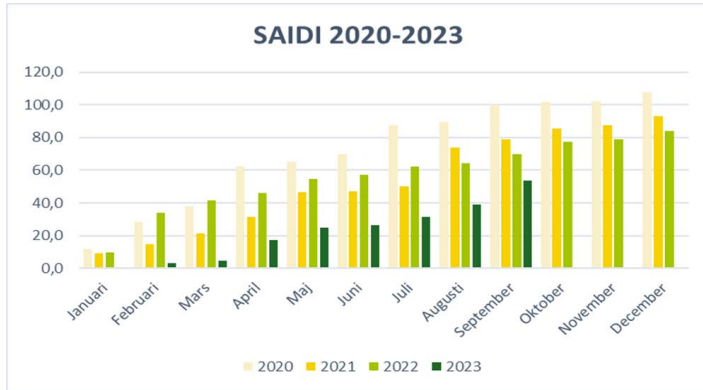
KUNGÄLV
energi

”En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet”

Tillgänglighet Elnät

En tillgänglighet på 99,98% innebär att medelavbrottstiden/kund får vara max 105 min/kund. Utfall september: 57 min/kund

2023-10-11

Orsaker till avbrott:

KUNGÄLV
energi

13

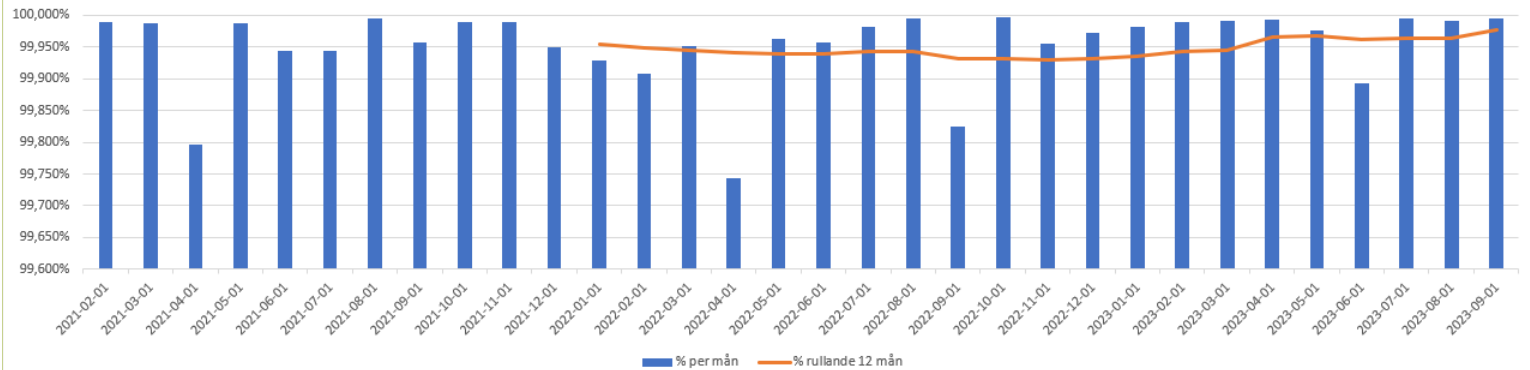
Tillgänglighet Stadsnät

Avtalad SLA operatörer/TL

SN BAS: Best effort
 SN 0: 99,5%
 SN 1: 99,7% - få anslutningar
 SN 2: 99,9% - NA

NB! SLA gäller avtalade sträckor, ej hela nätet. Enbart operatörer har högre SLA än SN BAS.

SLA tillgänglighet

Kungälvspaket Kollektivt Kommun

Avtal tecknat med Kommunen för införande av Kungälvspaketet Kollektivt Kommun för alla Service-, Äldre- och LSS boenden. Nya Solhaga Äldreboende är först ut, lanserades 26 september!

Införandet kommer ske såväl per boende som succesivt då nya hyresgäster flyttar in i boenden med fiber. Tjänsten ingår i hyran och regleras via hyresavtalet.

Internet 100/100 Mbit:

TV Must carry paket:

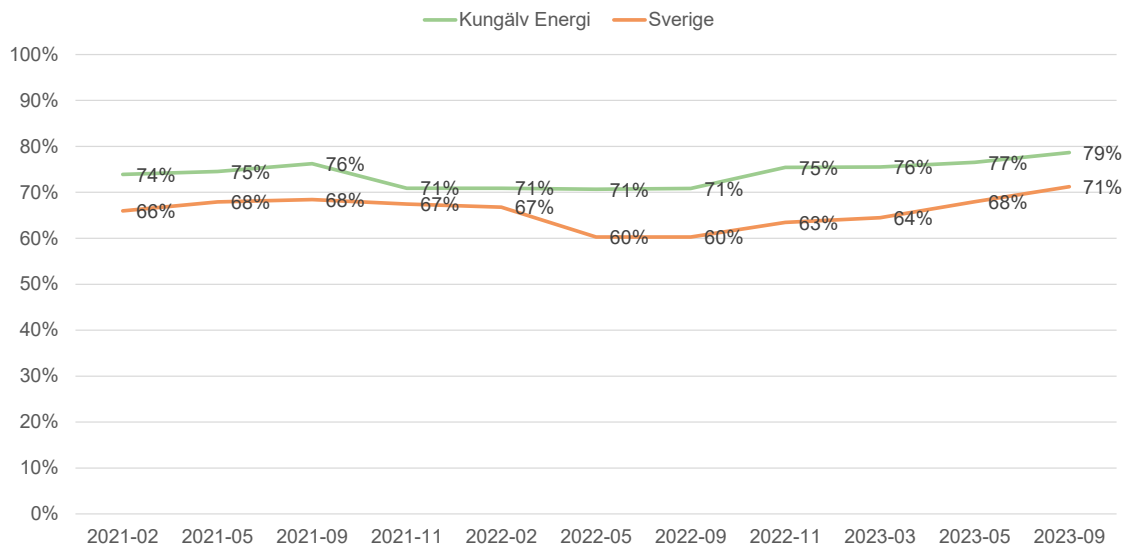
Service: Kundtjänst för hjälp - ETT telefonnummer
Hjälp på plats av tekniker vid behov
Utbildning av personal för att lösa enklare problem
Uppstartshjälp Internet och TV tjänster på plats
Personlig guidning vid köp av tilläggs paket

”Att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen”

Andel nöjda totalt elbolaget ”som energibolag”

Diagrammet visar rullande medelvärden för de fyra senast genomförda mätningarna, obs skalan

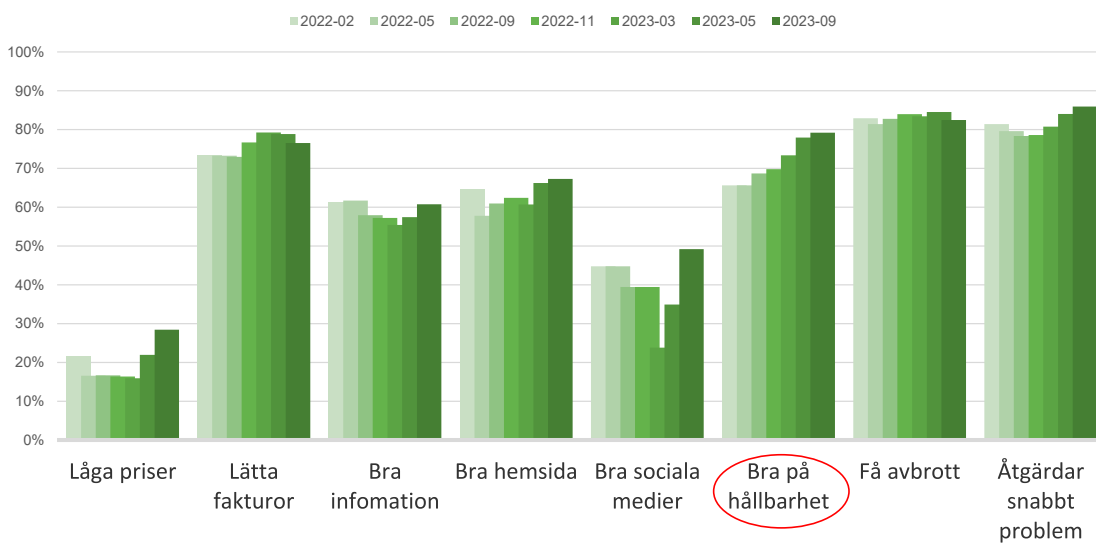

2023
Mål 78%

Bedömning företaget allmänt

Diagrammet visar rullande medelvärden för de fyra senast genomförda mätningarna, per stapel

Installatörswebb/ Digital för- och färdiganmälan

Digitalisering,
Verksamhetsutveckling

Från 3 oktober är hela
processen digital från
Installatörswebben in i
DP Power Organizer och
ut till montage i DP
Organizer Webmap.

INLOGGNING TILL FÖR- OCH
FÄRDIGANMÄLAN →

Registrera föransökan i Installatörswebben

Logga in i applikationen

Contractor Webmap

Identifikations
nr (användnr)

lösenord

Glöm ditt lösenord? [Logga in](#)

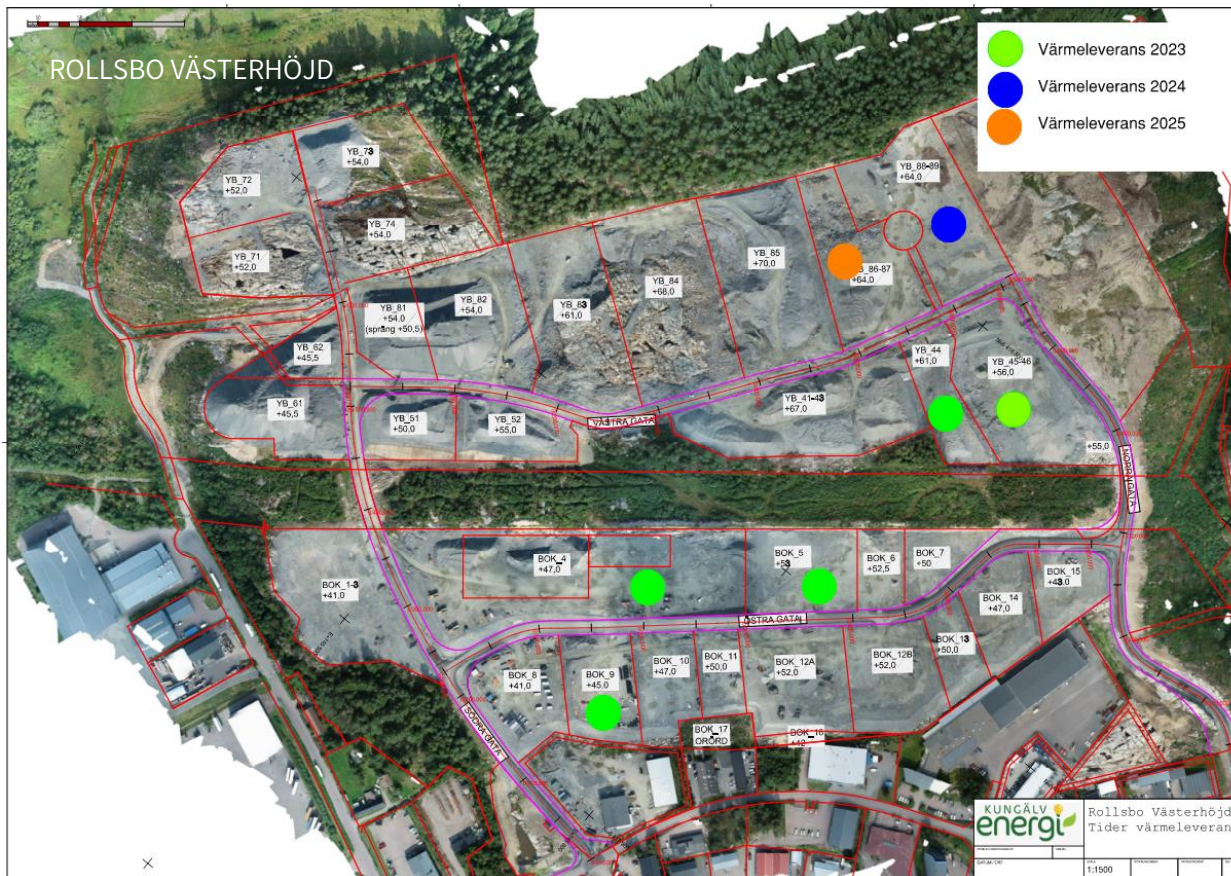

Manual

→ MANUAL TILL
INSTALLATÖRSWEBBEN

KUNGÄLV
energi

KF strategiska mål	Kungälv Energi Resultatmål	Indikator/ mätning	Uppföljning T2
Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen	Nära och tidigt samarbete i exploateringsprojekt	Proaktiva och engagerade tidigt i processen, våra produkter med i upphandlingar så att det blir kostnadseffektivt	Bra rutiner för tidigt samarbete. Nästa steg bör vara gemensam utbildning AMA/ tolkning koder
	Nytt samarbets- och markupplåtelseavtal	pågår	pågår
	Utbyggnad av fjärrvärmenät i nya och befintliga områden. Samarbetar med såväl BOKAB som övriga exploatörer för att öka andelen kunder anslutna till fjärrvärmenätet	Hög anslutningsgrad Rollsbo Västerhöjd	pågår
Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan	Förnybar/ fossilfri energiproduktion som vindkraft och solceller.	Antal anläggningar ökar	pågår
	All vår el vi säljer är 100% fossilfri.	Solcellsfält, tak mm	uppfyllt
	Utbyggnad av IT-infrastruktur som möjliggör distansarbete mm	Öka robusthet fibernät	pågår
	Samarbete med såväl förvaltningen som Kungälvbostäder för att öka produktion från solceller	Startat upp dialog och påbörjat minst ett projekt	pågår samarbete KBS Lärken
	Aktiva i kommunens arbete med att uppdatera och förverkliga Energiplanen.	Infört i verksamhetsplan 2024	pågår
	Bygger solcellsfält där även de som hyr sin bostad kan hyra andelar motsvarande sin bostads elförbrukning	Solcellsfält etapp 3 Solrosen byggas	investering framskjuten till 2025 pga läget
Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle	Tar emot praktikanter och feriearbetare för att ge ungdomar möjlighet att testa på olika yrken och få meningsfull sysselsättning samt få en referens inför framtida jobbsökningar	Erbjuda minst 3 elever praktik/ år	pågår
	Bidra med meningsfulla arbetsuppgifter till personer i exempelvis Daglig verksamhet.	Skänker kabelskrot samt anlitar för städning gård Byggmästaregatan	pågår
	Erbjuder sommar/ feriejobb	minst 10 pers/år	klart

”Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen”

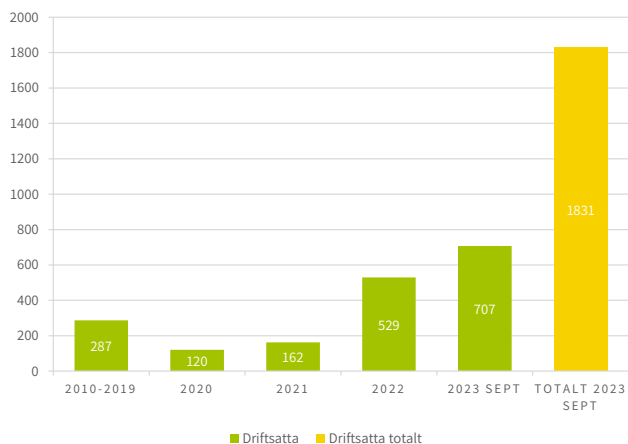
KUNGÄLV energi
 Rolfsbo Västerhöjd
 Tider värmeleverans

”Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans
klimatutsläpp och miljöpåverkan”

Utveckling Solkraft 2010-2023

ANTAL INSTALLERADE ANLÄGGNINGAR

Installerad effekt sol under 2023:

Månad	Installerad effekt	Varav KE:s anläggningar	Antal driftsatta totalt
Januari-23	16 MW	0,94 MW	1076
September	24,4 MW	0,94 MW	1831

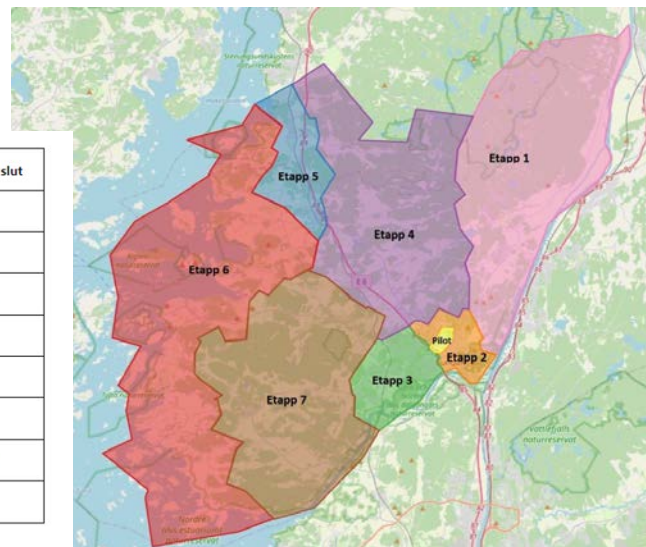
Inmatad energi i elnätet från solceller: 11 861 MWh
(januari t o m augusti 2023),
det är 5,3% av den totala mängden vi överfört i nätet

Mätarbytesprojektet- Tidplan och etappindelning

Etapp 1 påbörjades 4 september och innehåller 1377 elmätare och piloten 144 st.

T.o.m. vecka 39 har 868 elmätare och 3 fjärrvärmemätare bytts ut i projektet

Etapp	År	Planerad start	Planerat slut
Pilot	2023	Maj	Juni
1	2023	September	Oktober
2	2023 - 2024	Oktober	Januari
3	2023 - 2024	December	April
4	2024	Mars	Maj
5	2024	April	Maj
6	2024	Maj	Augusti
7	2024	Augusti	Oktober

KF strategiska mål	Kungälv Energi Resultatmål	Indikator/ mätning	Uppföljning T2
Levande havsmiljö	Använder bränsle med så liten miljöpåverkan som möjligt såväl till havs som på land	Se mål om drivmedelsförbrukning	pågår
	Vi ökar våra krav på hållbarhet vid upphandlingar och minskad användning av mikroplaster är en viktig parameter i detta arbete.	Översyn rutiner upphandling	pågår, infört i upphandling kablar och elmaterial
	Återanvänder och återvinner material och jobba löpande för att bli ännu bättre.	Mängd återvunnet kontra restavfall	pågår
Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning	Bygga mer fossilfri produktion i kommunen, ladd-stationer mm	Bygga ut Munkegärdeverket P5/P6	pågår, driftsatt okt 2023
	Relevanta parametrar för hållbarhet i våra upphandlingar	Rutiner för upphandling genomgångna och kompletterade	pågår, ex uppdaterat policy för hållbara transporter till Värmeverket
	Drivmedelsförbrukning fossilfritt ökar	Trend uppåtgående, utfall T1 84%	86%
	Minska enegiförbrukning i våra egna lokaler	Energianvändningen per kvadratmeter i vårt fastighetsbestånd, ska ha en nedåtgående trend	efter kontorsombyggnad: minskning 20% FV, 10% el

”Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning”

Vision och verklighet i september 2023

Bildcollage inför färdigställandet av P5 P6 Munkegårdeverket

KUNGÄLV
energi

Tidplan & Ekonomi

P5 P6 Milstolpar

Vi håller tidplanen, leverans av värme oktober 2023

Avetablering av bodar

Asfaltering på området vecka 40

Idrifttagning vecka 40:

Frammatning av bränsle genom hela linjen

Första tändning av P5

Provdrift startat i oktober

Övertagande av anläggning beräknad till november-december

Prognos Ekonomi 2023-09-21 är: 189,5 Mkr

Detta är 3,5 Mkr över projektets tidigare prognos på 186 Mkr som gällt sedan nov 2022.

Bilden visar CO2 utsläpp OKQ8 där vi i stort sett övergått helt till HVO100 på dieselfordon.

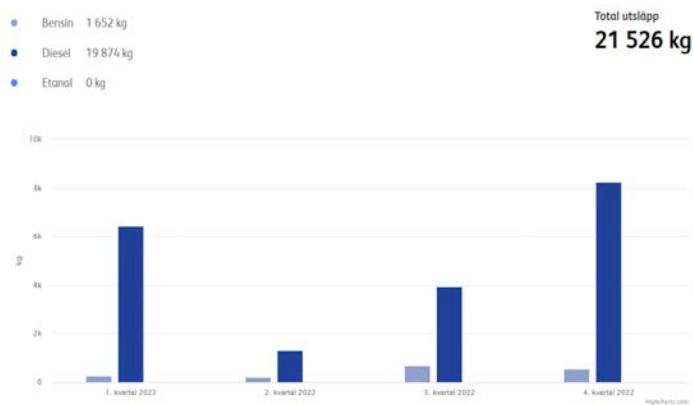
Trenden ser bra ut.

I dagsläget står OKQ8 för 71% av drivmedel till fordonen. 13% är fordonsgas samt ca 2% eldrift.

14% går till bensin i främst våra hybrida bilar.

Trenden för drivmedelsförbrukning av fossila bränslen har gått ner ytterligare 2%. **Totalt 86% fossilfritt T2.**

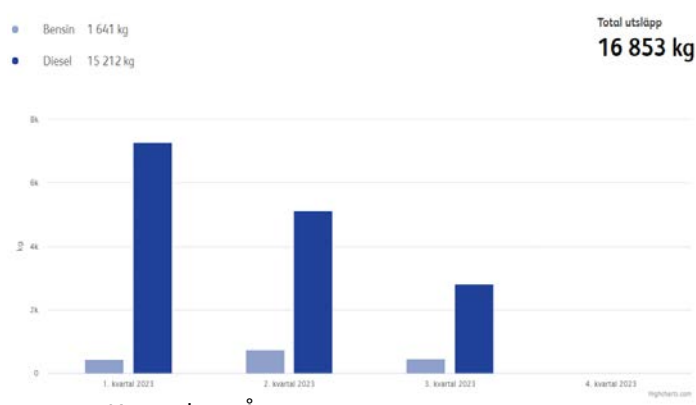
< 2022 > Vecka Månad Kvartal **År** 📄

Kvartal 1-4 År 2022

kungalvenergi.se

< 2023 > Vecka Månad Kvartal **År** 📄

Kvartal 1-3 År 2023

energi

A photograph of two women standing next to a white electric car with its trunk open. One woman is holding a blue charging cable, and the other is looking at a smartphone. The scene is outdoors with trees in the background.

Budget 2024

Budgeterna är gjord utifrån verksamheterna i nu gällande bolagsstruktur då strukturen i nya bolag inte är fullt bestämd. Budgeten kommer fördelas om i de tre aktiva bolagen inför 2024.

Osäkerhetsfaktorer Budget 2024

- Inflation; Hög samt ändrar sig snabbt
- Priser på bränsle; Höjningar på 90%, stor efterfrågan på skogsprodukter från Sverige p g a kriget i Ukraina
- Räntor; Stora höjningar i stora steg och ofta
- Politiska beslut/ändringar; Mycket fokus på energifrågor
- Transiteringskostnad/tariff för elnät bestämmer Vattenfall den 19 oktober, inga förhandsbesked att få
- Pensionskostnadsberäkning; Budget bygger på KPAs prognos, Mer definitiv beräkning finns att tillgå först i slutet av oktober
- Omstruktureringen bolagen, kostnader som uppkommer som vi inte kunnat identifiera ännu
- Elpriser, elhandelns bekymmer
- Intäktsreglering Elnät 2024-2027, ram ej fastställd
- Vädret- påverkar såväl produktion, distribution som priser

KUNGÄLV NÄRENERGI AB			BUDGET 2024	
TOTAL	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024
INTÄKTER				
Elproduktion, vindkraft	2 053	2 650	3 365	3 365
Elcertifikat, vindkraft	5	1	14	7
Fast avgift, elhandel	3 129	3 200	2 940	3 300
Rörligt pris, elhandel	164 079	95 000	134 000	100 900
Fast pris, elhandel	22 679	26 000	42 000	28 870
Solceller	12 864	28 000	14 500	21 000
Laddinfra	431	250	500	500
	205 240	155 101	197 319	157 942
KOSTNADER				
Inköp el	195 558	126 500	179 650	132 650
Elcertifikat	118	80	160	0
Övriga ext kostnader	3 129	3 250	3 564	3 623
Solceller & laddinfra	14 073	26 200	14 750	20 552
Avskrivningar	937	1 114	1 081	1 428
	213 815	157 144	199 205	158 253
RÖRELSERESULTAT	-8 575	-2 043	-1 886	-311
FINANS. NETTOKOSTNAD	1 241	1 887	922	1 750
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	-9 816	-3 930	-2 808	-2 061
TILLFÖRDA MEDEL	-8 879	-2 816	-1 727	-633
INVESTERINGAR	3 048	500	2 000	2 000
Finansieringsnetto	-11 927	-3 316	-3 727	-2 633

KUNGÄLV NÄRENERGI AB		BUDGET 2024			Tkr
ELHANDEL	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024	
INTÄKTER					
Fast avgift	3 129	3 200	2 940	3 300	
Rörligt pris	164 079	95 000	134 000	100 900	
Fast pris	22 679	26 000	42 000	28 870	
	189 887	124 200	178 940	133 070	
KOSTNADER					
Inköp el	195 558	126 500	179 650	132 650	
Elcertifikat	118	80	160	0	
Övriga ext kostnader	2 139	2 100	2 455	2 575	
Avskrivningar solcellsfält	223	400	367	714	
	198 038	129 080	182 632	135 939	
RÖRELSERESULTAT	-8 151	-4 880	-3 692	-2 869	
FINANS. NETTOKOSTNAD	451	500	130	650	
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	-8 602	-5 380	-3 822	-3 519	
TILLFÖRDA MEDEL	-8 379	-4 980	-3 455	-2 805	
INVESTERINGAR	3 048	500	2 000	2 000	
Finansieringsnetto	-11 427	-5 480	-5 455	-4 805	

KUNGÄLV NÄRENERGI AB		BUDGET 2024			Tkr
VINDKRAFT	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024	
INTÄKTER					
Elproduktion	2 053	2 650	3 365	3 365	
Elcertifikat	5	1	14	7	
	2 058	2 651	3 379	3 372	
KOSTNADER					
Övriga ext kostnader	990	1 150	1 109	1 048	
Avskrivningar	714	714	714	714	
	1 704	1 864	1 823	1 762	
RÖRELSERESULTAT	354	787	1 556	1 610	
FINANS. NETTOKOSTNAD	790	787	792	750	
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	-436	0	764	860	
TILLFÖRDA MEDEL	278	714	1 478	1 574	
INVESTERINGAR	0	0	0	0	
Finansieringsnetto	278	714	1 478	1 574	

KUNGÄLV NÄRENERGI AB			BUDGET 2024		Tkr
SOLCELLER & LADDINFRA	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024	
INTÄKTER					
Solceller	12 864	28 000	14 500	21 000	
Laddinfra	431	250	500	500	
	13 295	28 250	15 000	21 500	
KOSTNADER					
Övriga ext kostn, solceller & laddinfra	14 073	26 200	14 750	20 552	
	14 073	26 200	14 750	20 552	
RÖELSERESULTAT	-778	2 050	250	948	
FINANS. NETTOKOSTNAD	0	600	0	350	
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	-778	1 450	250	598	
TILLFÖRDA MEDEL	-778	1 450	250	598	
INVESTERINGAR	0	0	0	0	
Finansieringsnetto	-778	1 450	250	598	

KUNGÄLV NÄRENERGI AB						
BUDGET 2024						
INVESTERINGAR	2024-2028					
Tkr	2024	Prognos 2025	Prognos 2026	Prognos 2027	Prognos 2028	
VINDKRAFT						
Vindkraftverk	0	0	0	0	0	
S:A TOTALT VINDKRAFT	0	0	0	0	0	
						Total investering:
ELHANDEL	0	0	0	0	0	0
Solceller elproduktion	2 000	10 000	2 000	2 000	2 000	18 000
S:A TOTALT	2 000	10 000	2 000	2 000	2 000	18 000

FINANSIERINGSANALYS						
Tkr	2024	2025	2026	2027	2028	
TILLFÖRDA MEDEL:						
ELHANDEL	-3 519	886	1 200	1 400	1 600	
VINDKRAFT	860	73	113	308	458	
SOLCELLER & LADDINFRA	598	900	1 250	1 400	1 550	
	-2 061	1 859	2 563	3 108	3 608	
AVSKRIVNINGAR:						
ELHANDEL	714	714	1 114	1 250	1 400	
VINDKRAFT	714	714	714	714	714	
SOLCELLER & LADDINFRA	0	0	0	0	0	
	1 428	1 428	1 828	1 964	2 114	
Summa tillförda medel:	-633	3 287	4 391	5 072	5 722	17 839
ANVÄNDA MEDEL:						
Investeringar	2 000	10 000	2 000	2 000	2 000	18 000
Summa använda medel:	2 000	10 000	2 000	2 000	2 000	
						Summa:
NETTOFÖRÄNDRING	-2 633	-6 713	2 391	3 072	3 722	-161

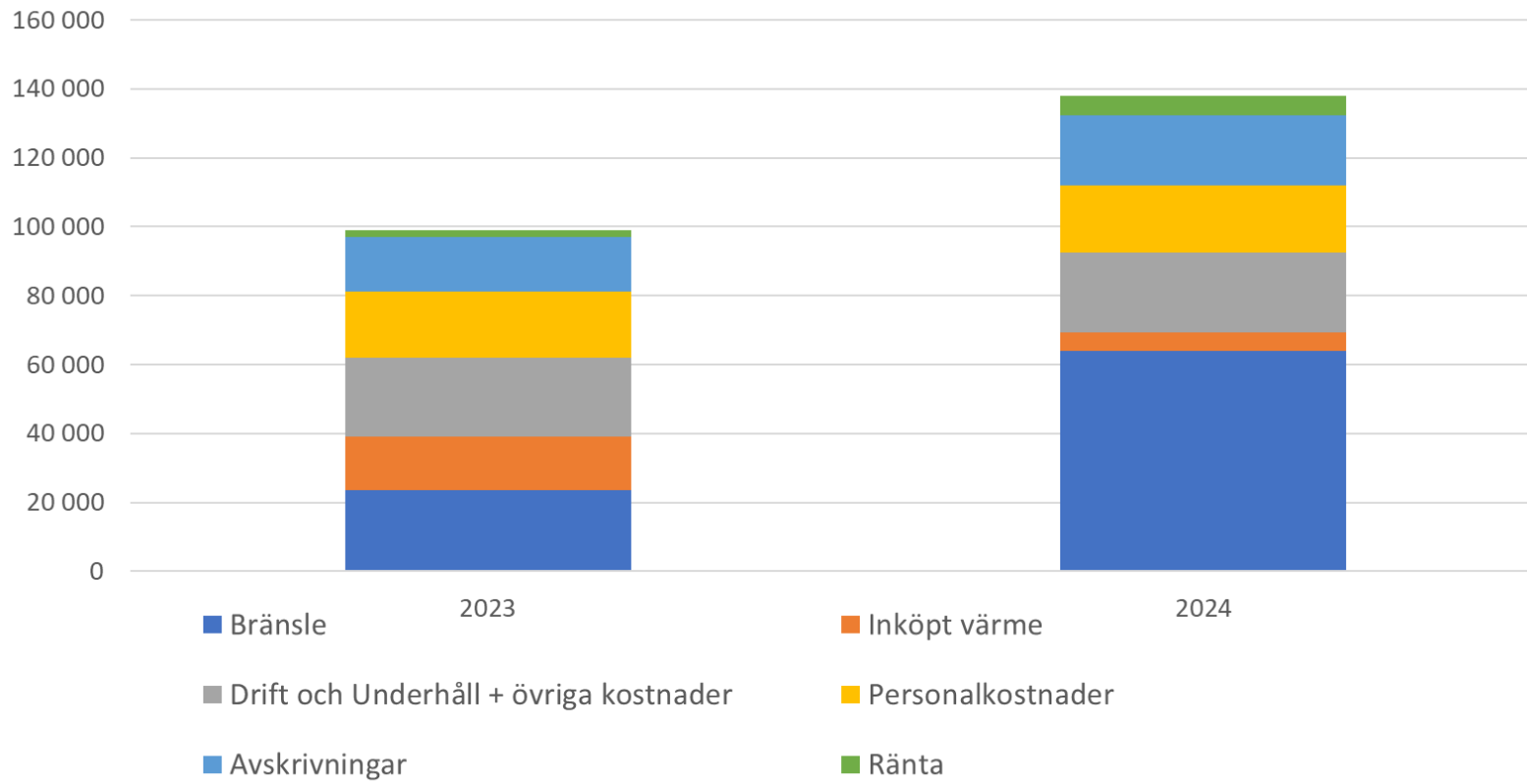
KUNGÄLV ENERGI AB		BUDGET 2024		
		Uppdaterad 31/8		
TOTAL	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024
INTÄKTER				
Rörelseintäkter Elnät	272 727	293 130	293 861	291 698
Rörelseintäkter Värme	100 671	108 600	108 920	115 070
Rörelseintäkter Stadsnät	46 714	47 100	46 550	50 340
Anslutningsavgifter	26 533	21 600	20 900	24 400
Aktiverat arbete	16 985	18 200	18 800	19 480
Övriga intäkter	14 106	10 800	13 160	11 440
	477 736	499 430	502 191	512 428
KOSTNADER				
Transiteringskostnad	25 880	25 300	26 360	27 020
Inköp förlustenergi	14 856	10 100	14 996	9 600
Bränslekostnader	35 234	46 162	38 986	65 456
Övriga ext kostnader	201 684	207 400	213 052	199 450
Personalkostnader	71 486	77 596	83 682	82 576
Avskrivningar/Nedskrivningar	64 777	65 504	67 888	69 815
	413 917	432 062	444 964	453 917
RÖRELSERESULTAT	63 819	67 368	57 227	58 511
FINANS. NETTOKOSTNAD	8 863	20 205	11 000	24 250
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	54 956	47 163	46 227	34 261
TILLFÖRDA MEDEL	119 733	112 667	114 115	104 076
INVESTERINGAR	221 576	260 000	276 000	169 050
Finansieringsnetto	-101 843	-147 333	-161 885	-64 974

KUNGÄLV ENERGI AB		BUDGET 2024		
		Uppdaterad 31/8		
ELNÄT	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024
INTÄKTER				
Transiteringsintäkter	134 138	145 500	145 840	157 519
Gatljusintäkter	10 854	11 330	11 086	13 558
Aktiverat arbete	10 485	11 700	11 700	12 680
Anslutningsavgifter	15 873	12 000	10 900	13 700
Energiskatt	127 735	136 300	136 935	120 621
Övriga intäkter	7 191	6 000	5 130	4 924
	306 276	322 830	321 591	323 002
KOSTNADER				
Transiteringskostnader	25 880	25 300	26 360	27 020
Inköp förlustenergi	14 856	10 100	14 996	9 600
Övriga ext kostnader	37 974	36 000	38 748	41 184
Energiskatt	127 735	136 300	136 935	120 621
Personalkostnader	37 633	43 846	46 159	48 675
Avskrivningar	29 798	32 554	30 566	31 933
	273 876	284 100	293 764	279 033
RÖRELSERESULTAT	32 400	38 730	27 827	43 969
FINANS. NETTOKOSTNAD	5 146	10 500	5 950	12 360
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	27 254	28 230	21 877	31 609
TILLFÖRDA MEDEL	57 052	60 784	52 443	63 542
INVESTERINGAR	87 867	90 000	105 050	113 650
Finansieringsnetto	-30 815	-29 216	-52 607	-50 108

KUNGÄLV ENERGI AB		BUDGET 2024		
		Uppdaterad 31/8		
VÄRME	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024
INTÄKTER				
Värmeintäkter	96 275	106 000	104 920	112 070
Elproduktion	4 356	2 600	4 000	3 000
Utsläppsrätter	4	0	0	0
Aktiverat arbete	1 220	1 500	1 500	1 500
Anslutningsavgifter	1 930	2 600	2 000	3 400
Övriga intäkter	1 989	1 000	1 771	1 646
	105 774	113 700	114 191	121 616
KOSTNADER				
Bränslekostnader	20 275	31 262	23 501	60 047
Inköp fjärrvärme	14 959	14 900	15 485	5 409
Övriga ext kostnader	20 438	20 900	22 993	21 236
Personalkostnader	16 384	18 300	19 218	19 866
Avskrivningar	16 540	15 600	15 793	20 069
	88 596	100 962	96 990	126 627
RÖRELSERESULTAT	17 178	12 738	17 201	-5 011
FINANS. NETTOKOSTNAD	807	3 800	1 950	5 820
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	16 371	8 938	15 251	-10 831
TILLFÖRDA MEDEL	32 911	24 538	31 044	9 238
INVESTERINGAR	78 701	130 700	125 150	21 200
Finansieringsnetto	-45 790	-106 162	-94 106	-11 962

AO Värmes kostnader i Budget (tkr)

KUNGÄLV ENERGI AB		BUDGET 2024		
		Uppdaterad 31/8		
STADSNÄT	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024
Relationsavgifter intäkter	30 108	31 000	30 200	31 500
Serviceavgifter intäkter	7 028	7 400	7 200	7 500
Svartfiber/kapacitets hyra	7 178	7 200	5 350	8 200
Övriga kommunikationsintäkter	2 207	1 500	3 800	3 140
Aktiverat arbete	5 102	5 000	5 600	5 300
Anslutningsavgifter	8 729	7 000	8 000	7 300
Övriga intäkter	2 495	2 000	3 511	2 822
	62 847	61 100	63 661	65 762
KOSTNADER				
Övriga ext kostnader	11 244	10 500	11 456	11 514
Personalkostnader	19 270	20 000	21 444	20 421
Avskrivningar/Nedskrivningar	16 772	15 200	19 062	15 231
	47 286	45 700	51 962	47 166
RÖRELSERESULTAT	15 561	15 400	11 699	18 596
FINANS. NETTOKOSTNAD	2 845	5 600	3 050	5 820
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	12 716	9 800	8 649	12 776
TILLFÖRDA MEDEL	29 488	25 000	27 711	28 007
INVESTERINGAR	23 686	28 800	34 300	27 500
Finansieringsnetto	5 802	-3 800	-6 589	507

KUNGÄLV ENERGI AB		BUDGET 2024		
		Uppdaterad 31/8		
ENTREPRENAD	Utfall 2022	Prognos 2023	Budget 2023	Budget 2024
INTÄKTER				
Sålda tjänster	31 524	36 000	36 200	36 900
Externa intäkter	1 137	1 700	2 748	2 048
	32 661	37 700	38 948	38 948
KOSTNADER				
Övriga ext kostnader	7 510	7 050	6 337	6 495
Personalkostnader	24 803	28 150	29 561	28 914
Avskrivningar	1 666	2 100	2 550	2 582
	33 979	37 300	38 448	37 991
RÖRELSERESULTAT	-1 318	400	500	957
FINANS. NETTOKOSTNAD	66	205	50	250
RESULTAT FÖRE BOKS.DISP.	-1 384	195	450	707
TILLFÖRDA MEDEL	282	2 295	3 000	3 289
INVESTERINGAR	41	6 500	7 500	3 500
Finansieringsnetto	241	-4 205	-4 500	-211

INVESTERINGAR SUMMA	2024	<i>Prognos 2025</i>	<i>Prognos 2026</i>	<i>Prognos 2027</i>	<i>Prognos 2028</i>	Tkr
ELNÄT	113 650	128 150	108 150	124 150	124 150	598 250
VÄRME	21 200	12 250	12 250	10 250	6 250	62 200
STADSNÄT	27 500	32 400	28 350	27 550	27 550	143 350
ENTREPRENAD	3 500	1 300	1 300	400	400	6 900
GEMENSAMMA	3 200	1 700	1 250	550	550	7 250
S:A TOTALT	169 050	175 800	151 300	162 900	158 900	817 950

FINANSIERINGSANALYS

		Tkr					
FINANSIERINGSANALYS		2024	<i>Prognos 2025</i>	<i>Prognos 2026</i>	<i>Prognos 2027</i>	<i>Prognos 2028</i>	
TILLFÖRDA MEDEL:							
<i>RESULTAT:</i>	<i>ELNÄT</i>	31 609	29 226	29 615	29 479	28 784	
	<i>VÄRME</i>	-10 831	1 141	17 649	19 801	22 524	
	<i>STADSNÄT</i>	12 776	11 956	12 268	11 527	11 074	
	<i>ENTREPRENAD</i>	707	400	400	400	400	
		34 261	42 723	59 932	61 207	62 782	
AVSKRIVNINGAR:							
	<i>ELNÄT</i>	31 933	35 387	38 763	42 082	45 629	
	<i>VÄRME</i>	20 069	18 738	21 228	21 678	22 008	
	<i>STADSNÄT</i>	15 231	16 153	17 553	18 888	20 265	
	<i>ENTREPRENAD</i>	2 582	1 800	1 900	1 900	1 600	
		69 815	72 078	79 444	84 548	89 502	
Summa tillförda medel:		104 076	114 801	139 376	145 755	152 284	656 292
ANVÄNDA MEDEL:							
	Investeringar	169 050	175 800	151 300	162 900	158 900	817 950
	Utdelning	8 522	10 470	14 488	14 786	15 154	63 420
	Skatt	1 875	2 303	3 187	3 253	3 334	13 952
Summa använda medel:		179 446	188 574	168 975	180 939	177 388	
NETTOFÖRÄNDRING		-75 370	-73 773	-29 599	-35 184	-25 104	-239 030

Förutsättningar:

Höjd taxa Elnät 5% 2024, 4% år 2025-2028

Höjd taxa Värme 12% år 2024, 5% år 2025-2028

Stadsnät oförändrad taxa 2025-2028

Inflation 3,5% år 2024-2028, ökning flis 90% år 2024, -8% år 2025-2026, +3,5% år 2027-2028

Löneökning 3,5% per år

Ränta 4,5% år 2024-2025, 4% år 2026, 3,5% år 2027-2028

Kungälv Energi AB - Långtidsprognos 2024-2028

Tkr

	Bokslut	Bokslut	Prognos	Budget	Prognos	Prognos	Prognos	Prognos
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
VÄRME								
Intäkter värme	108 191	105 774	113 700	121 616	127 603	135 908	142 651	150 860
Kostnader värme	-53 898	-55 672	-67 062	-86 692	-79 757	-71 376	-75 944	-80 602
Personalkostn värme	-18 294	-16 384	-18 300	-19 866	-20 561	-21 281	-22 026	-22 797
Avskrivningar värme	-15 613	-16 540	-15 600	-20 069	-20 738	-21 228	-21 678	-22 008
Resultat värm före finans kostn	20 386	17 178	12 738	-5 011	6 547	22 023	23 003	25 453
Finansiella kostn värme	-611	-807	-3 800	-5 820	-5 406	-4 374	-3 202	-2 929
Resultat värme	19 775	16 371	8 938	-10 831	1 141	17 649	19 801	22 524
Investeringar värme	20 078	78 701	130 700	21 200	12 250	12 250	10 250	6 250

2023-10-11

44

Kungälv Energi AB - Långtidsprognos 2024-2028

Tkr	Bokslut	Bokslut	Prognos	Budget	Prognos	Prognos	Prognos	Prognos
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Totalt Resultat	43 829	54 956	47 163	34 261	42 723	59 931	61 206	62 781
Total investering	109 484	221 576	260 000	169 050	175 800	151 300	162 900	158 900
Avkastn på totalt kapital KE	4,4%	4,5%	4,6%	3,5%	4,0%	4,7%	4,6%	4,5%
Avkastning på totalt kapital konce	4,3%	4,2%	4,5%	3,5%	4,0%	4,8%	4,7%	4,6%
Likviditetsförändring	-3 164	-101 843	-147 333	-64 974	-58 999	-11 924	-17 147	-6 617
Likv.förändr. Elnät	-10 118	-30 815	-29 216	-50 108	-63 537	-39 772	-52 589	-49 737
Likv.förändr. Värme	15 310	-45 790	-106 162	-11 962	9 629	26 627	31 229	38 282
Likv.förändr. Stadsnät	-7 056	5 802	-3 800	507	-4 292	1 471	2 865	3 790

Förutsättningar:

Höjd taxa Elnät 5% 2024, 4% år 2025-2028

Höjd taxa Värme 12% år 2024, 5% år 2025-2028

Stadsnät oförändrad taxa 2025-2028

Inflation 3,5% år 2024-2028, ökning flis 90% år 2024, -8% år 2025-2026, +3,5% år 2027-2028

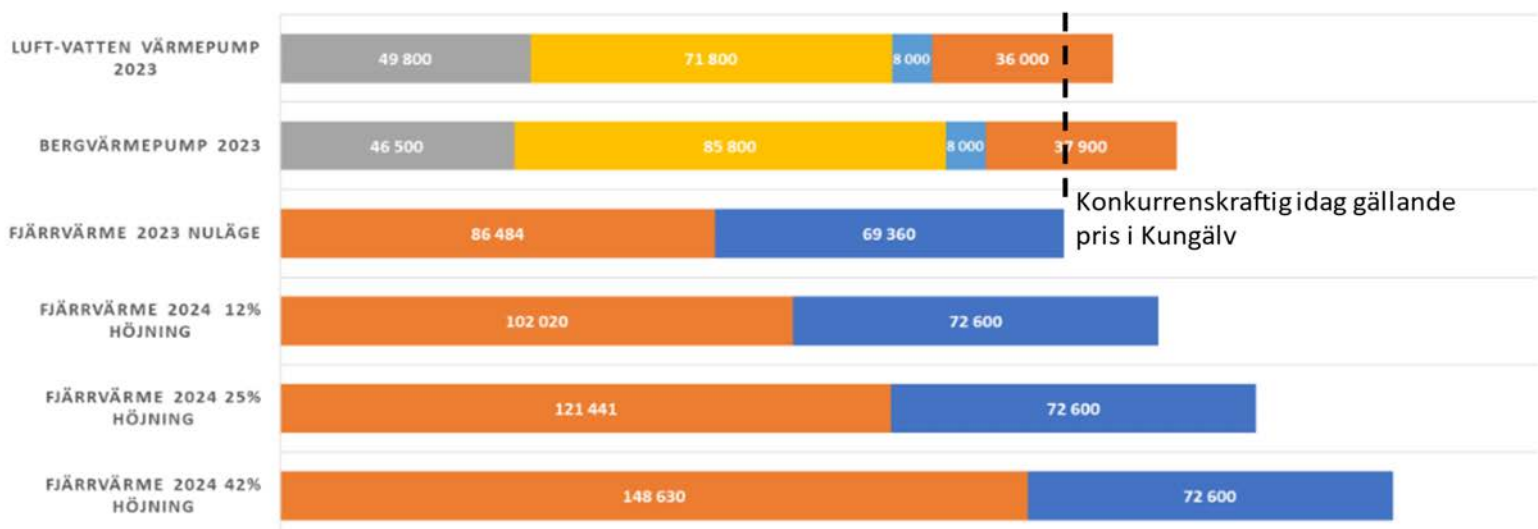
Löneökning 3,5% per år

Ränta 4,5% år 2024-2025, 4% år 2026, 3,5% år 2027-2028

ÅRSKOSTNAD I KUNGÄLV FÖR OLIKA ALTERNATIV FÖR UPPVÄRMNING AV FLERFAMILJSHUS (NILS HOLGERSSON, 193 000 KWH PER ÅR)

■ Ökad Elnätskostnad inkl. elskatt ■ Kapitalkostnad vid 5 % kalkylränta ■ Drift o Underhållskostnad ■ Energikostnad, rörlig ■ Effektkostnad, fast kostnad

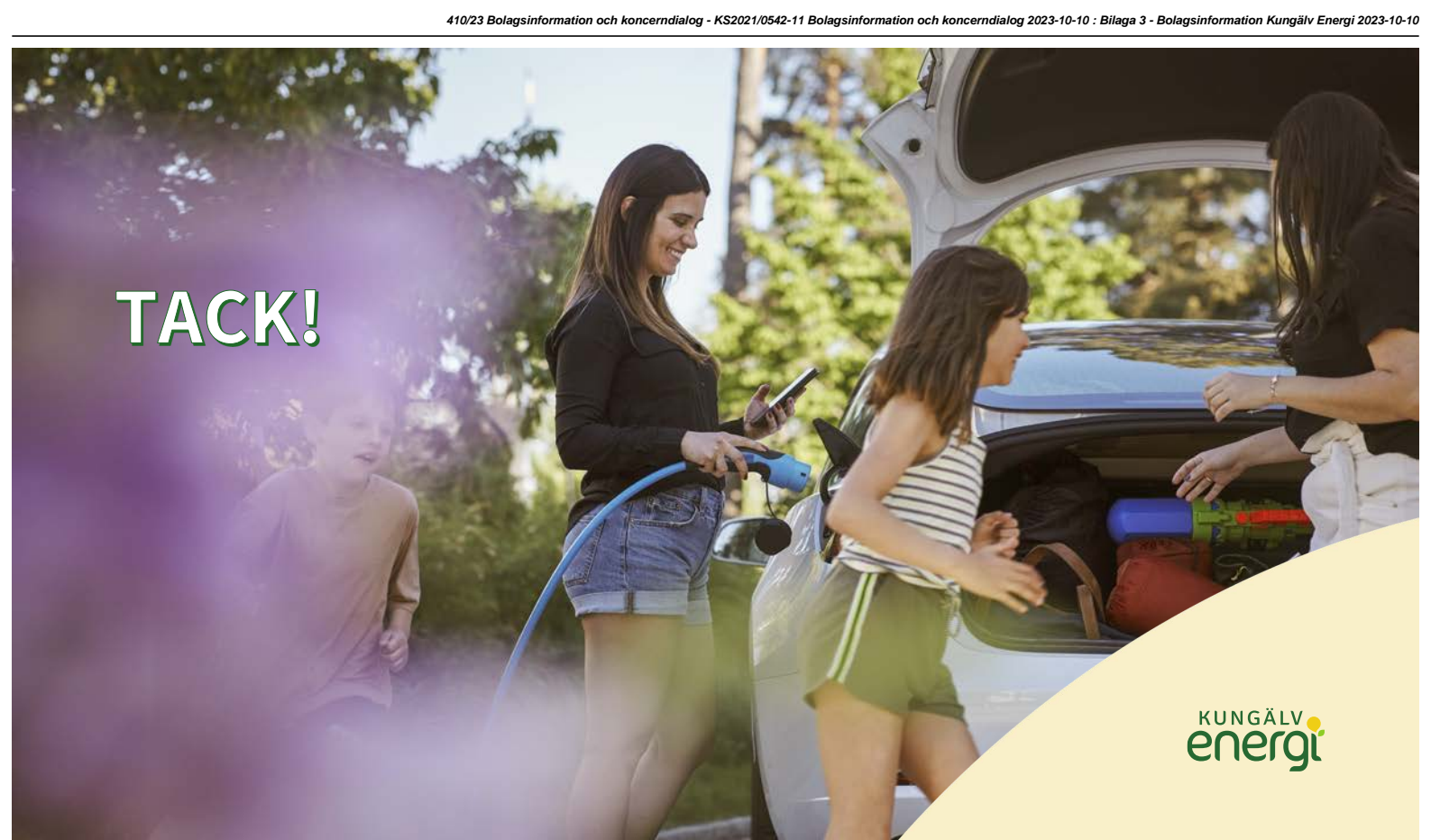
SUMMERING AV NYCKELTAL

NYCKELTAL		KOMMENTAR
Nettoskuld	Kr. 817 060 000	Visar den sammanlagda lånevolymen den sista dagen i rapportperioden
Genomsnittlig räntebindningstid exkl/inkl förtida start	Exkl: 3,02 ÅR	Visar skuldportföljens vägda genomsnittliga räntebindningstid inklusive lån och derivat den sista dagen i rapportperioden. Nyckeltalet relaterar till risken för ökade räntekostnader.
	Inkl: 3,02 ÅR	
Genomsnittsränta	3,38%	Visar skuldportföljens vägda genomsnittsränta inklusive lån och derivat den sista dagen i rapportperioden. Snitträntan inkluderar 0,40 % i borgensavgift.
Genomsnittlig kapitalbindningstid	2,48 ÅR	Visar skuldportföljens vägda genomsnittliga kapitalbindningstid för lån den sista dagen i rapportperioden. Nyckeltalet relaterar till risken för ökade lånemarginaler och svårigheter att refinansiera befintliga lån.

RIKTLINJER ENLIGT FINANSPOLICYN	STATUS	KOMMENTAR
Andelen kort räntebindning (förfall inom 1 år) skall begränsas till max 50 % inom 1 år	45 %	OK
Den genomsnittliga räntebindning (lån + derivat) skall variera inom intervallet 2-4 år	3,02 år	OK
Andelen kort kapitalbindning (förfall inom 12 månader) bör inte överstiga 30 %	23 %	OK
Kungälv energi energi (netto kredit)	-46 060 000 (utnyttjad)	Grönt lån ansökt om för Munkegårdeverket P5 P6 Rabatt 2 punkter (0,02%)

TACK!

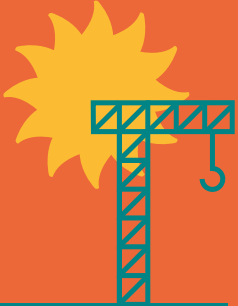
KUNGÄLV
energi

Välkommen!

Bolagsinformation

2023-10-10

Tertialrapport T2

- utfall 2023

1 januari – 31 augusti 2023

Resultat före bokslutsdispositioner:

7 mkr högre än budget

- Intäkter 3 mkr högre än budget
- Driftkostnader 2,4 mkr lägre än budget
- Underhållskostnader 5 mkr högre än budget
- Finansnettot 4 mkr lägre än budget

Periodbokslut tertial 2. 2023 Utfall jan-aug 2023

RESULTATRÄKNING	Utfall	Budget	T2 2023 vs Bud
	2023-08-31	2023-08-31	
Intäkter	167 020	163 732	↑
Driftkostnader	-68 098	-70 469	↑
Underhållskostnader	-31 803	-26 435	↓
Fastighetsskatt	-4 057	-4 057	→
Driftsöverskott	63 063	62 772	↑
Avskrivning fastigheter	-29 860	-31 459	↑
Resultat fastighetsrörelsen	33 203	31 313	↑
Centrala adm kostn	-7 982	-8 937	↑
Resultat vid försäljning av fastighet	0	0	
Resultat före finansförvaltning	25 221	22 376	↑
Realisationsresultat vid försäljning av värdepapper			
Räntetäkter	34	57	
Räntekostnader	-10 138	-14 353	
Finansnetto	-10 104	-14 296	↑
Resultat före bokslutsdispositioner	15 117	8 080	↑

Tertialrapport T2 -helårsprognos 2023

1 januari – 31 december 2023

Resultat före bokslutsdispositioner:

5 mkr högre än budget

- Högre intäkter än budget (4 mkr)
- Lägre driftkostnader än budget (2mkr)
- Högre underhållskostnader än budget (4mkr)
- Lägre räntekostnader än budgeterat (4mkr)

Nettoinvesteringar i fastigheter uppgår till
86,4 Mkr jmf med budget på 91,1 Mkr

Periodbokslut tertiäl 2, 2023 - Helårsprognos T2

RESULTATRÄKNING	PrognosT2	Budget	T2 2023 vs Bud
	2023-12-31	2023-12-31	
Intäkter	249 717	245 598	↑
Driftkostnader	-105 185	-107 658	↑
Underhållskostnader	-44 150	-39 652	↓
Fastighetsskatt	-6 086	-6 086	→
Driftsöverskott	94 296	92 203	↑
Avskrivning fastigheter	-48 290	-47 189	↓
Resultat fastighetsrörelsen	46 007	45 014	↑
Centrala adm kostn	-13 146	-13 405	↑
Resultat vid försäljning av fastighet	0	0	
Resultat före finansförvaltning	32 861	31 609	↑
Realisationsresultat vid försäljning av värdepapper			
Räntetäkter	49	86	
Räntekostnader	-17 449	-21 529	
Finansnetto	-17 400	-21 443	↑
Resultat före bokslutsdispositioner	15 461	10 165	↑

Styrkort tertial 2, 2023

FINANSIELLT STYRKORT	Riktlinjer enligt finanspolicy	Prognos T2	Budget	Utfall	
	2023	2023	2023	2022	
Direktavkastning	6,3%	8,3%	7,7%	7,7%	●
Belåningsgrad	≤ 65%	58,1%	58%	57,9%	●
Soliditet	33% >20%	35,9%	35,1%	35,7%	●
Avkastning på eget kapital	2%	3,3%	2,3%	5,1%	●
Likviditet, tkr	30 000	30 330	51 403	60 567	●

Inför Budget 2024

- Fortsatt stora renoveringsprojekt
- Högre kostnader för:
  - Räntor
  - Fjärrvärme
  - Vatten
- Fortsatt höga underhållskostnader
- Startar upp hyresförhandlingen tidigare

Vad händer 2024

- Fastighetsutveckling Nytorgsstaden, Fontin och Komarken
- ROT Lärken 1
- Renovering Palsternackan
- Förstudie Fastighetsutveckling Orren 14
- Kungälvsbostäder firar 75 års jubileum
- Installation solpaneler Lärken 1
- Fortsatt trygghetsskapande åtgärder

Trygghetsskapande åtgärder

- ✓ Under 2023 har vi en extra resurs anställd på deltid för att hitta lägenheter som hyrs ut olovligt i andra hand. Hittills har vi fått tillbaka 8 st lägenheter
- ✓ Vi är aktiva i nätverket Trygga Komarken
- ✓ Vi har ett nära samarbete med Polisen, kommunen, Securitas m fl med syfte att skapa ökad trygghet i våra områden
- ✓ Vi erbjuder våra hyresgäster säkerhetsdörr som tillval
- ✓ Vi mäter regelbundet trygghet och nöjdhet bland våra hyresgäster

Kommunens strategiska mål

Ge goda förutsättningar för livslångt lärande

En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet

Ge möjlighet till en aktiv fritid för alla åldrar

Alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv

Medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen

Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen

Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan

Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle

Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning

Levande havsmiljö

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Styrelsemöte AB Kongahälla 2023-10-10

Christina Gunnesby

Moderbolaget

Vad redovisades andra tertialet?

- Utdelning har mottagits från Bokab
- Utdelning har lämnats till Kungälv kommun
- Arvoden till styrelse och revisorer

KUNGÄLV
KOMMUN

RESULTATRÄKNING			
Moderbolaget			
tkr	2023-08-31	2022-08-31	2022-12-31
Rörelseintäkter	0	0	0
Rörelsekostnader			
Övriga externa kostnader	-52	-49	-122
Personalkostnader	-47	-68	-98
Summa rörelsekostnader	-99	-117	-220
Rörelseresultat	-99	-117	-220
Finansiella poster	0	0	1 449
PERIODENS RESULTAT	-99	-117	1 229

KUNGÄLV
KOMMUN

PROGNOS			
Moderbolaget			
tkr			
	2023-08-31	Budget 2023	Prognos 2023
Rörelseintäkter	0	0	0
Rörelsekostnader			
Övriga externa kostnader	-52	-300	-300
Personalkostnader	-47	-100	-100
Summa rörelsekostnader	-99	-400	-400
Rörelseresultat	-99	-400	-400
Finansiella poster	0	400	400
PERIODENS RESULTAT	-99	0	0

KUNGÄLV
KOMMUN

BALANSRÄKNING		
Moderbolaget		
Tkr	2023-08-31	2022-12-31
TILLGÅNGAR		
Finansiella anläggningstillgångar	91 000	31 000
Omsättningstillgångar	334	1 690
SUMMA TILLGÅNGAR	91 334	32 690
EGET KAPITAL OCH SKULDER		
Aktiekapital, 2000 aktier à kvotvärde 100 kr	200	200
Erhållna aktieägartillskott	91 000	31 000
Balanserat resultat	232	203
Periodens resultat	-99	1 229
Summa eget kapital	91 333	32 632
Kortfristiga skulder	1	58
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER	91 334	32 690

Koncernen

Förändringar i koncernen

- Bokab har sålt 2 bolag
  - Rollsbo Västerhöjd Tomt 4 AB
  - Rollsbo Västerhöjd Tomt 5 AB
- Kungälv Arena har förvärvat 2 bolag
  - Jesslis AB
  - Konsulatets Fastighets AB

KUNGÄLV
KOMMUN

RESULTATRÄKNING		
Koncernen		
Tkr		
	2023-08-31	2022-12-31
Rörelseintäkter	417 293	605 650
Rörelsekostnader	-373 476	-539 196
Rörelseresultat	43 817	66 454
Finansiella poster	1 458	-11 616
Preliminär skatt på årets resultat	-6 404	-11 655
ÅRETS RESULTAT	38 871	43 183

KUNGÄLV
KOMMUN

BALANSRÄKNING Koncernen

Tkr	2023-08-31	2022-12-31
TILLGÅNGAR		
Materiella anläggningstillgångar	1 501 997	1 329 266
Finansiella anläggningstillgångar	450	450
Omsättningstillgångar	222 009	305 049
SUMMA TILLGÅNGAR	1 724 456	1 634 765
EGET KAPITAL OCH SKULDER		
Aktiekapital, 2000 aktier à kvotvärde 100 kr	200	200
Övrigt tillskjutet kapital	91 000	31 000
Balanserat resultat	423 517	381 594
Årets resultat	38 870	43 183
Summa eget kapital	553 588	455 977
Avsättningar	133 543	133 543
Långfristiga skulder	805 495	717 093
Kortfristiga skulder	231 830	328 152
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER	1 724 456	1 634 765

Uppdrag

KUNGÄLV
KOMMUN

Utred bolagisering av verksamheter

Beskrivning

- Kommunens samordning av verksamheter genom bolagsform fortsätter. Vi vill noga utreda förutsättningar och fördelar att bolagisera delar som; hamnverksamheten, VA-verksamhetens drift, parkeringsverksamheten och det kommunala fastighetsbeståndet.
- Den politiska uppdragsgivaren ser särskilt stora fördelar av att bolagisera kommunens fastighetsbestånd eftersom behovet av en professionell förvaltning med säkerställda underhållsnivåer är angeläget.

Genomförande av uppdrag

2023 påbörjades två parallella utredningar:

- Servicebolag (Utredningen syftade till att hantera kompetens- och personalbrist inom vård och omsorg)
- Arena- och evenemangsbolag (Utredningen syftade till att ta ett helhetsgrepp kring fritids- och idrottsanläggningar, såväl befintliga som i kommande Arenaområdet)
- Utifrån dialogen återkopplar ordförande till tidigare presentation från VD avseende omvärldsanalys och eventuell utredning av vilka verksamheter som kan bolagiseras. Utredningen av stöd- och servicebolag avslutades därmed.
- Utifrån dialog om innehåll i kommande Arenabolag diskuterade AB Kongahällas styrelse att arbeta vidare med arena- och evenemangsbolag.
- **Tillägg – Servicebolaget var tänkt att innehålla olika verksamhetsdelar, exempelvis vård- och omsorg, hamnverksamhet, parkeringar och fastighetsdrift.**

KUNGÄLV
KOMMUN

Arbete med uppdraget per Tertial 2 2023

Arena- och evenemangsbolag

- Den 30 mars 2023 godkände kommunfullmäktige förslag om att det vilande bolaget Bagahus AB aktiveras och ombildas till ett arena- och evenemangsbolag med namnet Kungälv Arena AB (KS2023/0343). Bolaget med ny styrelse startar upp verksamhet i enlighet med beslutade ägardirektiv och bolagsordning inom arena och evenemang 2025-01-01.
- I maj 2023 fattade styrelsen i Kungälv Arena AB beslut om att förvärva aktier i fastighetsbolagen Jesslis AB och Konsulatets Fastighets AB och därmed få två dotterbolag.
- I juni 2023 fattade styrelserna i samtliga tre bolag beslut om att godkänna en fusionsplan för att fusionerna in dotterbolagen. Denna beräknas vara färdig under hösten 2023. Vid en fusion går samtliga intäkter, inklusive fastigheterna, in i Kungälv Arena AB och dotterbolagen upphör därmed att finnas. Detta kommer att möjliggöra en fastighetsreglering mellan kommunen och Kungälv Arena AB.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Bolagsdialog oktober 2023

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Prognos 2023

Låneskuld, likviditet och investeringar

Låneskuld koncernen tom augusti 2 176 Mkr (2 126 mkr)

- Nyupplåning Kungälv energi 50 mkr, februari
- Nyupplåning Kungälv energi 50 mkr, juli
- Nyupplåning Kungälv energi 65 mkr i september

Låneskuld kommunen tom augusti 1 400 Mkr

- Omsättning 300 mkr i februari
- Avvaktar nyupplåning – nytt ställningstagande under september

Ram lånebeslut 400 mkr

Likviditet 87,7 Mkr (127 Mkr)

Investeringar tom juli 277 mkr (221 mkr)

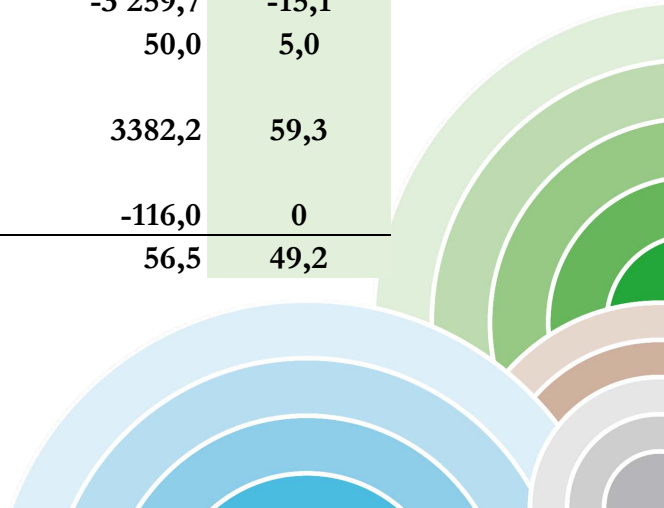
Budget 2023 765 mkr

RESULTATPROGNOS Augusti 2023

Kommunen

<i>Mkr</i>	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse
Verksamhetens nettokostnad	-3244,6	-3 259,7	-15,1
Reavinst/exploateringsintäkter	45,0	50,0	5,0
Skatter o statsbidrag	3322,9	3382,2	59,3
Finansiella nettokostnader	-116,0	-116,0	0
Årets resultat	7,3	56,5	49,2

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Prognos budgetavvikelser, driftredovisning 2023 Mkr	Prognos 2023 Avvikelser	Budget 2023	% avvikelse
Politisk organisation	-0,6	20	-3,0%
Kommungemensamma kostnader	19,6	191,2	10,3%
-varav central budgetering för inflation	9		
-varav elstöd	10,6		
Stab inkl KD	7,6	132,2	5,7%
Bildning och lärande	-14,8	1411,7	-1,0%
Trygghet och stöd	-20,9	1224,1	-1,7%
Samhälle och utveckling	-6	270,1	-2,2%
Summa	-15,1	3249,3	-0,5%
Finansiering	0	-11	
Exploatering och realisationsresultat	5	-45	
		0	
Total avvikelse mot budget	-10,1	3193,3	7,9%

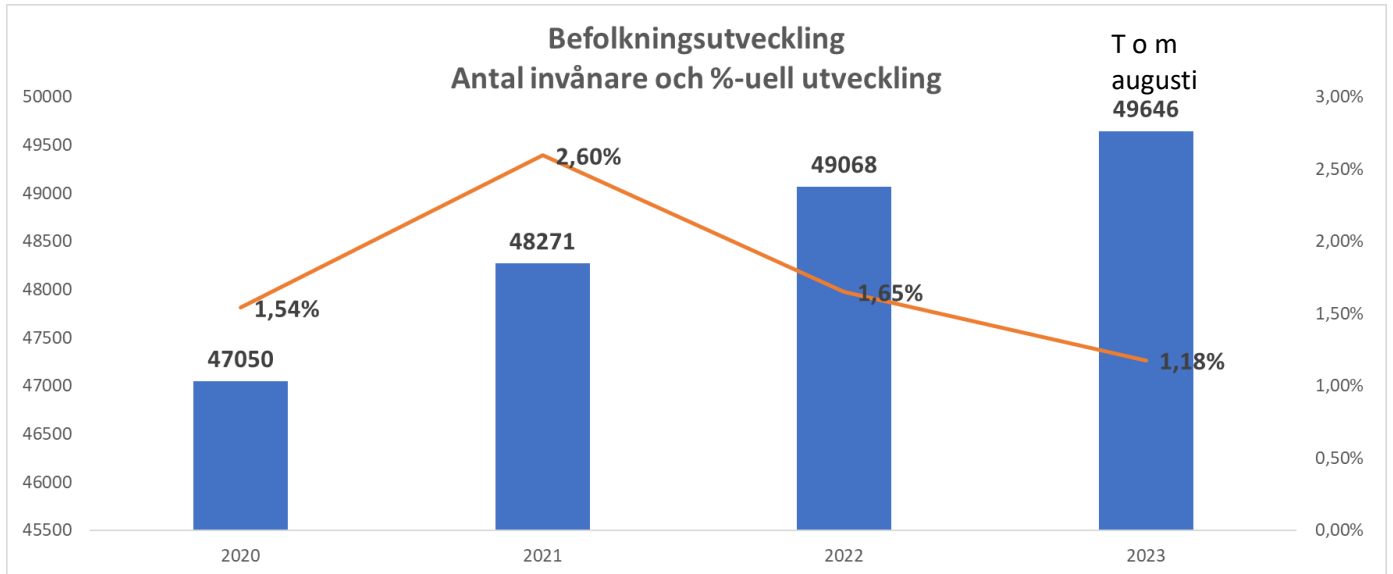
Balanskravsresultat 2023, Mkr - prognos 2023

Årets resultat enligt resultaträkningen - fullfonderingsmodellen	56,2
Pensionsförpliktelser före 1998	9,4
Årets resultat enligt resultaträkningen - blandmodellen	65,6
Samtliga realisationsvinster	-4,3
Realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet	0,0
Realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet	0,0
Orealiserade vinster och förluster i värdepapper	0,0
Återföring av orealiserade vinster och förluster i värdepapper	0,0
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	61,3
Reservering av medel till resultatutjämningsreserv	0,0
Användning av medel från resultatutjämningsreserv	0,0
Årets balanskravsresultat	61,3

**KUNGÄLV
KOMMUN**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kommunstyrelsens (KS) Resultatmål	6-gradig bedömning
1. Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
2. Alla förskolebarn är efter avslutad förskola väl förberedda att börja grundskola	5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt
3. Vuxenutbildningen bidrar till livslångt lärande och lägre arbetslöshet	5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt
4. En kunskapsskola som ger varje elev rätt stöd	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
5. Ökad behovstäckning inom äldreomsorgen och LSS inom lagstadgad tid	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
6. Fler barn, unga och äldre - inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv	5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt
7. Förbättrat näringslivsklimat	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
8. Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
9. Planeringsberedskap skall finnas för bostäder, verksamhetsmark och handel	5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt

Kommunstyrelsens (KS) Resultatmål	6-gradig bedömning
10. Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
11. Ökad kollektiv jobbpending	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
12. Minskat utanförskap och bidragsberoende	5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt
13. 100% av alla ungdomar inom uppföljningsansvaret erbjuds vuxenutbildning	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
14. Utanförskapet minskar genom att försörjningsstödet villkoras mot individuella kontrakt med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser	5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt
15. Ökad robusthet i kommunala funktioner	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
16. Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun	4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
17. Kommunens verksamheters kvalitet och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner	5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt

- 7 mål är gröna
- 10 mål är gula –
- Inget mål är rött

Symboler för målbedömning

- 6 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt
- 5 - Kommer att uppfyllas/Är uppfyllt
- 4 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
- 3 - Delvis uppfyllt/Svårbedömt
- 2 - Kommer ej att uppfyllas/Är ej uppfyllt
- 1 - Kommer ej att uppfyllas/Är ej uppfyllt

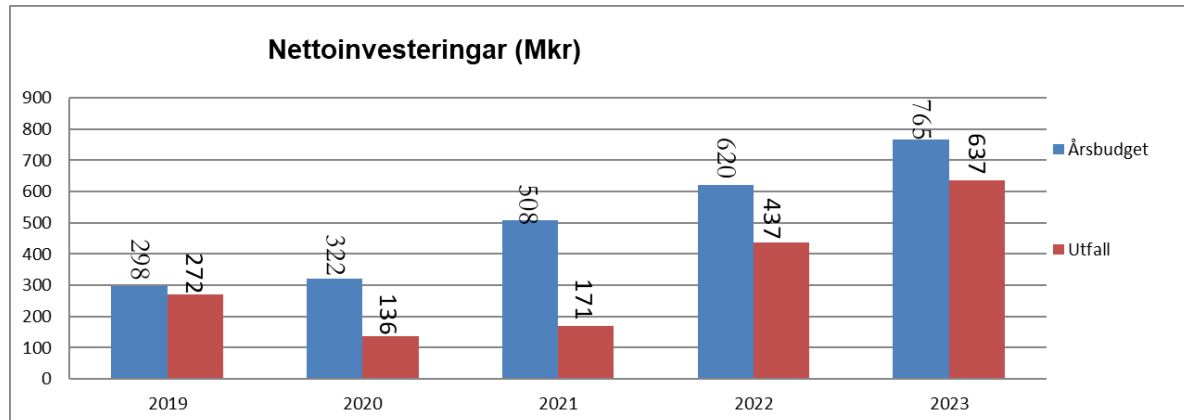
**KUNGÄLV
KOMMUN**

Status Investeringsprojekt

September 2023

KUNGÄLV
KOMMUN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kareby skola nybyggnation

- Sex klassrum med grupprum mm
- Stomresning och takläggning pågår
- Byggnad klar till höstterminen 2024

KUNGÄLV
KOMMUN

Solhaga Kode Äldreomsorg

- Ny byggnad som ger ett tillskott om 22 lägenheter
- Alla lägenheter anpassade för demens.
- Delar av gamla byggnaden har också anpassats : nytt kök, sprinkler, mindre ombyggnad vid entré/administrativa ytan
- Första inflyttningen under september/oktober 2023
- Viss återställning av markytor återstår

KUNGÄLV
KOMMUN

Diseröd

- Etapp 1 tillbyggnad skola med undervisningsytor, ink matsal och kök
- Markarbeten pågår, byggnad klar 2025
- Etapp 3 idrottshall byggnation pågår (inhyrd, byggherre ABCD Bygg AB), klar till höstterminen 2024
- Etapp 2 och 4 ombyggnation av huvudbyggnad och gamla matsal/kök sker när etapp 1 och 3 är klara. (2025-2026)

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Ny byggnad på Diseröds skola ink måltidskök och matsal

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Fridhems förskola

- Inhyrning byggd av Hemsö
- Uppförd av Brixly
- 144 platser
- Verksamhetstart aug 2023

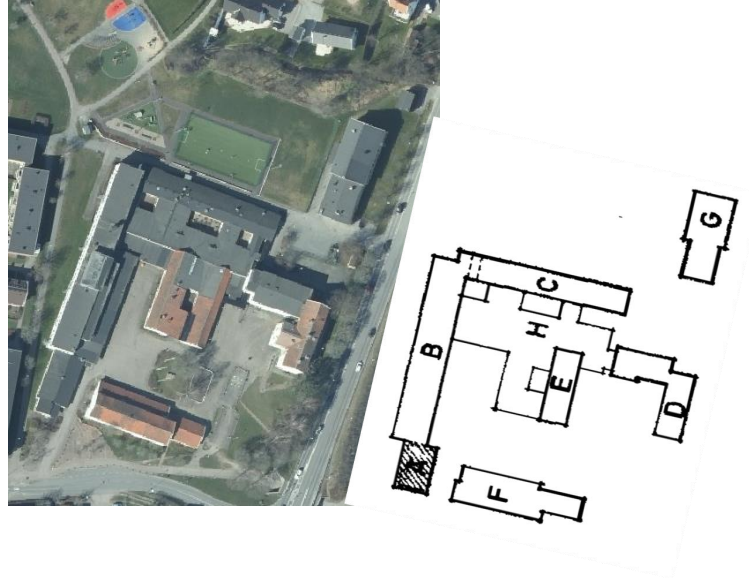

KUNGÄLV
KOMMUN

Ytterbyskolan

- Upphandling tilldelad Vestia
- Projektering pågår
- Start av ombyggnad och renovering av byggnad D under höstterminen 2023.
- Projektet innehåller flera etapper med tillbyggnad helt ny byggnad samt ombyggnad av befintliga byggnader
- Helt klar 2026/2027.

KUNGÄLV
KOMMUN

Änggårde äldreboende

- 90 platser, inhyrt från Hemsö
- Tilldelat Brixly
- Projektering pågår, markarbeten startar november 2023
- Kastplan och gamla omklädningsbyggnader flyttade sommaren 2023
- Boendet klart kvartal 4 2025.

Avgiftskollektivet

- ÖFL Kastellegården – Björkås
Slutbesiktning av ledningar i Oktober -23. Pumpstation kommer dock färdigställas först i Mars -24 pga. Leveransproblem kopplat till omvärldssituationen.
- ÖFL Solberga – Stenungsund
Ledningen är klar, återställning på åkrarna pågår, vattenprover och provtryckning pågår.
Ventilkåmmare i produktion, beräknat vara klart vecka 48.
- ÖFL Björkås – Vävra:
Pumpstationer håller på att byggas, 3stycken. Beräknas vara klara runt årsskiftet -23/24.
Inväntar fortsatt tillträde till en fastighet i Ekelöv, som överklagat. Ärendet idag hos Mark- och miljööverdomstolen, inväntar fortfarande domslut.
- Aröd
Utvärdering av Anbud pågår, tilldelning beräknas ske slutet vecka 39.
Flyter allt på räknar vi med byggstart i början av oktober.
Projektet har idag delar som är överklagade (Dels det politiska startbeslutet för etapp 5 samt ledningsrätt avseende del av etapp 2).
- ÖFL Hollandsgatan – Yttern
Varit ute på upphandling, Entreprenör tilldelad (VEAKO) Byggnation beräknad att starta i början av Oktober, byggtid uppskattas till ca 5 månader

KUNGÄLV
KOMMUN

Medfinansiering -Trafikverket

GC Vävra – Tjuvkil

- Tilldelad entreprenör för byggnationen är Wästmark
- Etablering skedde vecka 36 och beräknad byggtid är cirka 8 månader
- Planerad slutbesiktning April/Maj -24
- Prognos från Trafikverket 61,5Mkr

Väg 168

- Vägplan ligger fortsatt för fastställelse hos trafikverkets avdelning för planprövning
- Planprövning först när underliggande detaljplan vunnit laga kraft. (Överklagad till Mark och Miljödomstolen) förväntas återkoppling under hösten -23

**KUNGÄLV
KOMMUN**

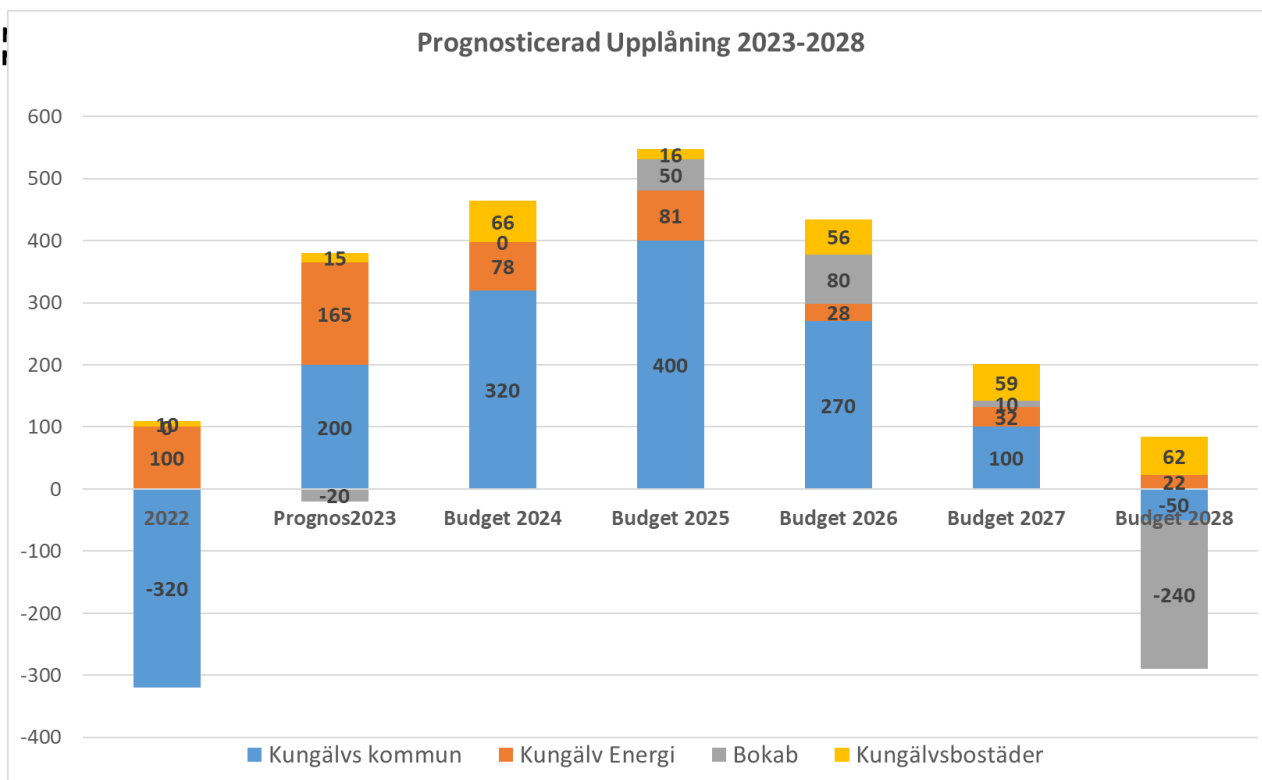
Lånebehov kommunkoncernen

KUN
GÄLV

Prognosticerad Upplåning 2023-2028

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Prognos för Investeringar i kommunkoncernens 2022-2028

Investering och exploatering	Bokslut	Prognos	Budget	Budget	Budget	Budget	Budget	Summa
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	
Kungälv kommun	461	637	677	732	674	525	525	4231
Kungälv Energi	205	270	171	186	153	165	161	1311
Bokab	25	30	82	108	178	134	20	577
Kungälvbostäder	82	88	120	73	115	118	122	718
Totalt "koncernen"	773	1025	1050	1099	1120	942	828	6 837

KUNGÄLV
KOMMUN

Låneskuldens 2022-2028

